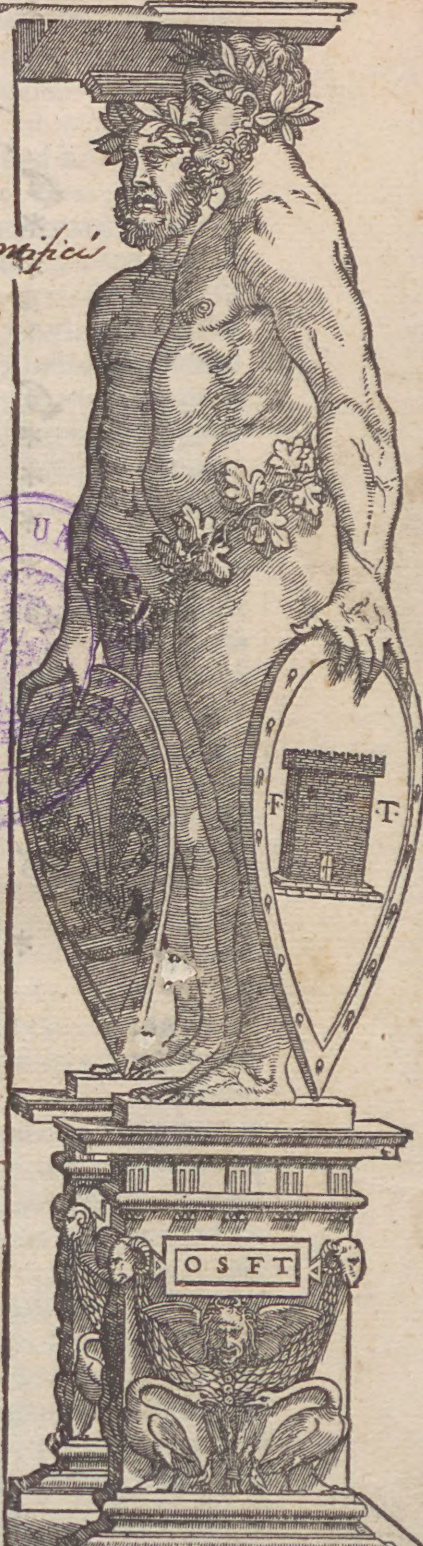

TOMVS PRIMVS TRACTA.

Opus hoc prodijt Romae an. 1584. sub auspicijs Christianissimi Pontifici Gregorij 13. operâ Francisci Ziletti

HOC IN TOMO, TRACTATVS
Omnes de cognitione iuris, & interpretatione
uerborum continentur.

E' QVIBVS MVLTOS IN
Cæteris Tracta. Voluminibus minime impressos, quosdam uero nunquam editos uidebis. De labore autem, studio, ac sumptu, quo in unum collecti, atq; a' summis legum peritis recogniti fuerũt, quiuis iudicare poterit.

Biblo del Collegio de ... de ... Rivera natl. de Utrera y Obispo de ... Sevilla año de 1637

Desp. fue electo ... de Navarra, y antes de tomar posesion promovido à Consejero del R.l y Sup.mo de Castilla

Qui uero sint recentiores Tractatus, in sequenti
pagina ex his signis

☞ *

comperies.

VENETIIS

TIGI

OSFT

HVIC PRIMO VOLVMINI

sequentes Tractatus insunt.

Tractatus quos addidimus, asterico signo * demonstrantur.

Qui autem nunq̃ anteà fuere impressi, sub hoc signo ☞ patent.

TOMVS PRIMVS,

Tractatus de cognitione Juris, & interpretatione verbor̄ complectitur.

¶ Ad Reuerendū. ac illustrem dominum Antonium Galeatium Bentiuolum in Tractatum de veritate, ac excellentia legalis scientie Prohemium, per Petrum Andream Gamma. Bononien. Pontificij Juris scholasticum.

SVMMARIVM

1 Juris sapientia an sit scientia.
Scientia de certis esse debet.
2 Nihil est in intellectu, quin prius in sensu fuerit.
3 Scientia quid sit.
4 Leges cū institute sunt, secundū eas iudicare debemus, & non de ipsis.
5 Leges pro temporum qualitate, & principis voto immutant.
6 Falsi crimen incurrit legem aliquam post nouam latā allegās.
7 Jurisconsultorum doctrina principis animo tolli potest.
Lex per statutum, & ꝯsuetudinem tolli potest.
8 Scientia vera & propria ſm Aristotelem que sit.
Juris sapientia quid sit.
Consuetudo & lex a pari procedunt.
9 Lex quid sit, & j. nu. 12. et. 29. et. 32.
10 Jurisperitorum positio an in auctoritate consistat.
11 Legum farrago que sit.
13 Leges quare facte sint.
14 Ratio omnium a maioribus traditorum reddi non potest.
15 Jura spiritussancti instinctu diuinitus constituta sunt.
16 Philosophus rerum causas scrutatur.
17 Leges particulares Regum, & imperatorum, licet varietur, iuris tamen dictamen, & equitatis ratio naturalis nō variat.
18 Philosophia an scientiarum princeps sit.
19 Deus omnium causarum immobilis est causa.
20 Scientia in humanis, sapientia in eternis tātum rebus ſm Augustinum consistit.
21 Legis subiectum quale sit.
22 Deus nature create legē statim sociauit.
23 Gentes legem non habentes, si ea que sunt legis faciunt, ipsi sibi sunt lex.
24 Lex naturalis quid sit
25 Leges diuino afflatu hominibus demonstrate sunt.
26 Philosophia ex admiratione sola processit.
27 Consuetudo in quo a lege scripta differat.
28 Lex vnde dicatur, & j. sub nu. 30.
30 Lex simul cum mente diuina acta est.
31 Lex dicitur constitutio scripta.
33 Juris prudentia quid sit.
34 Legalis scientia priori legi naturali subalternatur.
35 Lex nulla reperitur que veram causam non assignet.
36 Juris auctoritas nulla est, que maxima nō sit ratione fundata.
Auctoritas virorum magnorum rationis loco esse dz.
37 Legislatores constitutiones veram statuendi causam demonstrant.
38 Fides est scientie fundamentum.
39 Jurisconsulti antiquitus qui floruere.
40 Seruius sulpitius in orando post ciceronem locum primum obtinuit.
41 Leges an sint nobiliores q̄ sit medicina, & j. nu. 48. et. 57.
42 Medicine finis quis sit.
Legum finis quis sit.
43 Pacem inducere est hominum mortalitati ꝯsulere.
44 Sanus medico non indiget.
45 Medicina philosophie naturali subalternatur.
46 Argumentum ob gradus disparitatem nō procedit.
47 Medicus in stercore speculationem habet.
49 Leges in paupertate viuere non sinunt.
50 Ars longa, vita breuis, experimētū fallax.
Medicus carnifici similis est.
51 Medicam artem exercens ad ordines sacros promoueri non potest.
52 Deus Legum auctor fuit, Esculapius vero medicine.
53 Leges inter arma silent.
54 Legis sensum, & non verba, spectare debemus.
55 Verbum dubium interpretatione indiget.
56 Medicum ob necessitatē honora.
58 Medici obstetricibus equiparantur.
Imperator iurisconsultos suos antecessores, & parentes vocat.

1 Uris sapientiam † nō esse sciētiam, vt propria scientiaz finitione metimur, omni sermonis periodo quidam se bonaꝝ artiuz cultores, solosqꝫ sciētificos appellantes predicare nō desinūt, audentqꝫ inductiones ac enthimemata nouo subsannationis genere, coraz imperitis vulgi auribus, ac dialecticarum positionuz studiosis in sacrosanctam legum maiestatez intorquere, qui nunq̄ꝫ prima legum rudimenta, vel leuiter attigerunt, antiqui adagionis immemores, ne sutor supra crepidam iudicaret. Quo circa minimus ipse inter huiusce studij professores omnipotentis suffragio Christi fretus, tuaqꝫ felici aura omni auro gratiori, opusculū presens, quo verā inesse legibus scientiaz demōstrabitur elucubraui. Jn eius calce de medici ac legiste precellentia questionem breuiter discutiendo. Nec ideo velim huius quemquam fastidio affici, ꝙ nulle verborum phalere, nulla dicendi lepiditas auidiorem possit lectorē efficere, quoniam ornari (vt inquit Manil.) res ipsa negat ꝯtenta doceri. At priusquaz ad huius discussionem veritatis accedamus, haud incongruū erit nōnulla premittere, ex q̄bus quid ipsa pro qua certamen offertur sciētia sit, luculenter appareat. Hanc in primis nullaz in rebus esse ꝑꝑ variationem ac continuos rerum fluxus, Heraclitū dixisse comperio, cui Socrates academiciqꝫ alij auctoritatis nō modice suffragantur. scientia nāqꝫ de certis ac aliter se habere nō valentibus esse dz, quomodo autem se habeant celum, ac cetera, que superiora nobis existunt, tamquaz si quid in vrbe remotissima cunctisqꝫ inaccessa fieret, esset incognitum, nullam mortalibus scientiam dari posse. Plato vero ille diuinus, qui ceteris religiosior, catholiceqꝫ vt plurimum veritati inherens apparuit, scientiam in hominibus aliquam esse dicebat, sed rectiori eam vocabulo reminiscentiam appellandam, imitatus Anaxagoraz, qui dixit non contingere aliquid de nouo generari, sed tm̄ apparere. Auicenna in suo methaphisices libro aliquid de nouo sciri posse non per receptionez a sensibilibus, sed a formarum datore, quam decimam aiebat esse intelligentiam demonstrauit. Aristoteles aūt Peripatheticoꝝ p̄ceps, cuius suffulti auctoritate quos supra dixi patres a legibus nostris scientie nomē abdicare nitunt̄, mediaz inter antedictos vt creber est ēt Jmpatoris nr̄i vsus, viā eligēs, sciētiā in nobis de nouo gn̄rari voluit, nec ab ipsa intelligētia tm̄, sed ab ipsis speciebus existentibus in fantasia defluxis a sensibilibus. oportet enim vt ipse
2 dixit in tertio ꝺ aia itelligētē fantasmata speculari. & alibi. † nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Nūc igit̄ sequētes qn̄o ipsam ꝓprie sciētiā finiat, videamus. Hec sunt eius verba in primo analeticoꝝ posterioꝝ. Scire simpliciter vnūqd̄qꝫ opinamur cū causam cognoscimus ꝑꝑ q̄ꝫ res est, & qm̄ illius est cā
3 & nō est ꝯtingere vt aliter se habeat, qd̄ nihil aliud est nisi, † sciētia est rei ꝑ causam cognitio, que aliter se habere nō pōt. Primo itaqꝫ vr̄ premissam finitionē ipsi legis peritie nequaq̄ꝫ ꝯuenire, cū sola ꝯdētis volūtas attēdatur, & qd̄ principi placuit legis habeat vigorē. vt dixit Jmperator in primo institutionū titulo de iustitia & iure. Et qd̄ a patribus ꝑ legē decernit̄, & si itollerabile videat̄, est ferēdū, vt legit̄ in concilio Caroli imperatoris trāsumpto in decretis in. c. in memoriā. xix. dis. & Juriscō. in. l.
4 ꝓspexit. ff. qui & a quib. ap. † Et cū leges istitute sunt, nō est liberū iudicare de ipsis, sed oportet iudicare ſm ipsas. vt inquit isidorus in. c. erit aūt lex. iiij. disti. Multas ad hoc possem iuris vtriusqꝫ auctoritates adducer̄, q̄bus & in hoc & in alijs supsede-

bo. tum ne duꝫ ingenio rei veritatis exquirit̄ memorie videar de
licatis periculum lectoribus facere, tum quia a stilo rethorico
id alienū esse solet, tum ꝙ iuris causa agit̄ cuius testimonia su-
spitione nō carerēt. Addit̄ insup finitioni huic, scientiā esse de
5 hijs que se aliter habere nō possunt. † at videmus leges ipsas.
pro tēpoꝝ qualitate, ac principis voto iugiter imutari. vn̄ elegā
ter dixit Clau. priscamqꝫ resummūt canitiē leges emendantqꝫ
vetuste. Accedūtqꝫ noue. ⁊ apud Geliū Sex. Cecilius. Nec
ideo ꝯtemnas legū istaꝝ antiqtates, ꝙ plerisqꝫ ipsis iaꝫ Po.
Ro. deseruerit. Nō enim ꝓfecto ignoras legū opportunitates
⁊ medelas pro tēpoꝝ moribus, ⁊ ꝑ reꝝ publicaꝝ gn̄ribus, ⁊ ꝑ
vtilitatū presentiū rōnibus, proqꝫ vitioꝝ qbus medendū est mu
tari, atqꝫ flecti, neqꝫ vno statu ꝯsistere. quin vt facies celi ⁊ ma
ris ita reꝝ atqꝫ fortune tēpestatibus varient̄, qꝺ etiaꝫ docte cō-
plexus est Innocētius pontifex in Decretalibus titulo de con-
6 sang. ⁊ affi. † hocqꝫ adeo veꝝ est vt antiqꝫ traditionē lꝫ equam,
⁊ meliori suffultaꝫ rōne post nouas, vt legali vtar verbo sanctio
nes, ne dicam sectari, sed allegare maximū nephas habeatur,
falsiqꝫ crimē hoc faciens incurrat. Omnia institutionuꝫ Codi-
cis auctenticoꝝ volumina, sexti ⁊ clementinaꝝ decisiones ma-
iorē in antiquoꝝ traditionibus corrigendis parteꝫ exposuerūt.
7 † Unde cōstat breui tēporis hora dato alio principis animo iu
riscōsultoꝝ doctrinā posse tolli. vt dixit Cyn. in. l. humanuꝫ. C.
de legibus. Nihil deniqꝫ tam variū, fluxū, ac mutabile, vt ipsa
lex, q̄ singulari ciuitatis statuto vel ꝯsuetudine tolli pōt, vt tri
ta ac vulgata ē canonistaꝝ ⁊ legistaꝝ oiuꝫ positio. inspiciamus
cūctas orbis ciuitates nullā draconis Lygurgi, Solonis, Pō
pilij. Ceteris legū memoriam apud eas extare videbimus, sed
hmōi populos diuersis penitus ac plerunqꝫ ꝯ̄rijs regi appare
bit. Nūc tāta est climatū populoꝝ ciuitatū diuersitas, vt in nul
8 lo fere ꝯueniant. † Cōsueuerunt insuper talibus partē hāc ar-
gumētis cōprobare. sola eternoꝝ cognitio est scientia vera ⁊ ꝓ
pria vt sensit Aristoteles in sexto Ethicoꝝ. at iuris sapientia
est tēporaliū ꝯstitutionū cognitio. igit̄ iuris sapientia nō est scie
tia vera ⁊ propria. Minor hec manifesta est, si ciuilis canoni-
ciqꝫ iuris primordia repetamus. Item ꝯsuetudo, ⁊ lex pari au
ctoritate iudicant̄. Et absurdū erit, si dixerimus scientē ꝯsuetu-
dinis, que solo hominū vsu cōprobatur, scientiam de qua loqui
mur habere, igitur nec qui leges nouerit scientiā dicemus asse
cutū. Aristoteles preterea ad Alexandrū in principio theori-
9 coꝝ ita inquit. † Et enim lex oratio quedā est, que cōi ciuitatis
ꝯsensu definita iubet quo pacto vnūquodqꝫ agendū sit, cui suc
cinere vr̄ Papinianus in. l. i. de legi. in. ff. si ergo est oratio defi
nita, nō est sciētia, q̄ nullo hoiuꝫ ꝯsensu sed sola rōne, qꝛ ita est
cōprehēdit̄. Omnis itē scientia est habitus demōstratiuus ex
primis ⁊ euidentibus principijs. sed doctores legis nō ꝓcedūt
ex talibus, cū vbi impator vel pōtifex aliquid concluserūt ex eo
veritate aliter nō discussa argumētant̄, soluunt questiones ⁊ du
bia, igit̄ nullā hn̄t ipsi scientiā. dicūt postremo nullū discursum
primo auctoritati innitētē ḡn̄rare scientiā, cū tunc ex credulita-
te nō rōne procedat, iuxta dictū Augustini inquientis. Quod
10 intelligimus demus rōni, qꝺ credimus auctoritati. † Ueꝝ om
nis iurisperitoꝝ positio auctoritati maxime innitit̄. iccirco nul-
lā tenent scientiā. ¶ Pro istis hactenus in iurisprudētes satis
argumētati sumus. Ueꝝ si discussamētis caligine, ⁊ oculis ne-
quaqꝫ lippientibus veritas inspecta fuerit, precedētia nihil ob
11 stare videbimus. † Ipsarū nāqꝫ legum diuina ⁊ naturalis equi
tas bonū publicū ⁊ cōe sunt farrago. ex hijs legumlatores sta-
tuendi causam querūt ⁊ assumūt. iuris interpretes demū eqta-
12 tis huius causam sciūt ꝑꝑ qꝫ lex est facta, † ⁊ quēadmodū legis
nomē amitteret si nulla eqtatis esset rōne suffulta. qꝺ ostendit
Isidorus dicēs. erit aūt lex honesta, iusta, possibilis. ⁊ in sacris
litteris, veh qui leges ꝯditis iniquas. Aptius Cicero in Re-
toricis. Omnes leges iudices ad cōmodū. R. P. referri opor
tet, ⁊ eas ex vtilitate cōi nō ex scriptione q̄ in literis est iterpre-
tari. ea eniꝫ virtute ⁊ sapiētia maiores nr̄i fuerūt, vt i legib⁹ scri
bēdis nihil sibi aliud nisi salutē ⁊ reip. vtilitatē ꝓponerēt. neqꝫ
enim ipsi qꝺ obesset scribere volebāt, ⁊ si scripsissent cū esset in
13 tellectū repudiatū in legē intelligebāt. † Nemo em̄ leges legū
cā factas eē vult. sed R. Pub. ꝙ ex legibus oēm. R. Pub.
optime administrari putāt, hec ille ⁊ plura sup hijs. Et papinia
n⁹ eā appellat cōeꝫ reip. spōsionē. vt igit̄ obiectis respōsio apte
tur. si q̄ vident̄ leges, ne i ipsis cā reqrat̄ ꝓhibere, id optima fa
ctū rōne sciāt nō vt legi cā desit facte, vel vt hmōi sciētie studio
sis interdicat̄ qn eā speculari valeāt, sed ne dū noxius delinquē
tis aius puniētis cām legis exqreret, mora, ⁊ cauillatiōibus cri
minis ipunitatē adipisceret̄ ꝯ̄ cōeꝫ vrbis eqtatē ipsiusqꝫ iuris i
tētū. At dices repōsionē hāc iuriscōsulti ꝯ̄bis refragari. ingt.
14 n. ille. † nō oiuꝫ q̄ a maiorib⁹ tradita sunt rō reddi pōt. rō ait il
le reddi nō pōt. nō aūt dixit nō dꝫ. nec ea q̄ tu diuisione vsus est
hocqꝫ euidēter apparet. Quis clarissimus iuris iterpres certā
i hoc mihi cām assignabit, Cur post. xiiij. annū cōpletū nō aūt
citra si sit idē sensus ac animi vigor testm̄ti factio ꝯcedat̄. cur i.
xxv. etatis anno ꝯstitutus sacris valeat ordinibus initiari, ⁊ nō
citra. ⁊ cur nō. xxvi. annus reqrat̄ respōsum tādē erit sic scriptū
est, sic placuit magno, q nos distinxit Othoni, vt dixit glosator
sexti Decreta. in. j. cap. tit. de eta. ⁊ quali. ordi. Ueꝝ nec istis
15 vrgeor, † nā patres maioresqꝫ nr̄i instinctu spūssancti diuinitus
omnia nobis iura ꝓmulgarunt, quoꝝ si a nobis ratio ex iuriscō
sulti sn̄ia cōprehendi non pōt, id debilioribus ingenij nostri viri
16 bus ascribendū puto. † Si qs a pho qui reꝝ oium causas scru-
tat̄ ⁊ ardet, nunqd oēs rimatus fuerit nature causas, ⁊ omnia,
que in ipsa sunt nouerit, querat, nisi temerarius audaxqꝫ exi-
stat, rn̄debit, maximā partem eoꝝ que ab oibus sciunt̄ esse mi-
nimam eoꝝ que ignorant̄. dicat phisicus cur Magnes ferruꝫ
ꝯtiguam ambra paleā attrahant. cur Reubarbaro ad coleraꝫ
purgandā vtunt̄ medici, cur in fontibus qbusdā ferrum super-
natet, lignū autē imergat̄, hec ⁊ pleraqꝫ alia ex vi cuiusdā potē
tie nobis ignote ꝓficisci dicēt. Subiūgit phs, ⁊ nō ē ꝯtinger̄ vt
aliter se habeat, sed leges mutantur ⁊c. futile satis ac friuolum
est hoc (qꝫuis longe aliter ipsi credant) ad vanā istoꝝ opin. cō-
17 probandā. † Licet enim particulares hoium regum, imperato-
rum, pontificū, sanctiones varient̄. ipsuꝫ tn̄ iuris!, vt ita loquar,
dictamen. equitatisqꝫ ratio naturalis ⁊ diuine, quibus oēs legū
latores inseruiūt, a quibus omnis legum depēdet auctoritas, e
quoꝝ sacratissimo viridario legalis silua pullulat, crescit, ⁊ au-
get̄, firma semp atqꝫ immutabilia permanēt. q ab hijs legi cām
nouerit attribuere facte, vel nouā ex hijs vbi facto opus erit cō
dere, verā legis sciētiā retinebit. Et si aliud Mosis, aliud Ly-
curgi, aliud alioꝝ videant̄ dogmata, ⁊ traditiōes iniūgere, hoc
factū est, nō ex sciētie huius defectu, sed ex diuersis legislatoꝝ
opinionibus, q hoc naturali diuineqꝫ eqtati cōgruū magis arbi
trati sunt, qꝫ illud ꝙ ꝑ antecessores fuerat institutū, nō eo infi-
cias, ꝙ multi in multa vt Numa ⁊ Maumetes ceteriqꝫ, Chri
sto ac mose exceptis, q eqtatis ac nature patrē auctorē legis ha
buerūt, deliramēta inciderint, pluraqꝫ iniqtatē redolētia intro
18 duxerint. † At dicāt rogo, si philosophia scientiaꝝ princeps ⁊
antesignana, sicut isti gloriant̄, ⁊ ego assentirer, vel si nostrā hāc
excepissent, vel si de ea loquerent̄, cū sit philosophia vera nō si
mulata, sciētie merito defraudabit̄ ceu varia ac mutabilis, cuꝫ
huius studiosi dū abstrusa queqꝫ nature scrutari ꝯtēdūt, tot cō-
trarias inter se excitāt lites, explicitasqꝫ nōdū ꝯcertationes, vt
nulli adhuc certa eoꝝ, q̄ tradūt veritatis via patefiat, vt de ce-
teris sileā. in ipsis reꝝ principijs vn̄ ois elemētariū effectuū cā
depēdet, adeo varij aduersiqꝫ fuere. vt nulla adhuc ꝯcludenti
veritatē rōne subsistāt. aquā rebus cūctis principiū extitisse di
sputauit Thales milesius, qui primus lune solisqꝫ defectū gēti
bus predixit. Anaximander huius auditor infiniti s quodam-
modo rebus infinita esse principia demōstrauit. Anaximenes
qui sapientie sue riuulos ab Anaximandreo fonte deduxit, in
finito istud aeri assignat. Huic successit Anaxagoras qui re-
rum omniuꝫ quas videmus effectorē diuinū animū sensit. Dio
genes Anaxagore cōmilito aerē ipsuꝫ sed diuine cōpotē rōnis
oium materiā esse ꝯtendit. elemētari hoc quaternitati attribuit
Expedocles. vnde Lucre. Ex imbri terra atqꝫ anima nascunt̄ ⁊
igne. Epicureus vero quē Democritus Leucippus secuti sunt
atomos idest minutissimas quasdaꝫ particulas que tomin idest
sectionem non recipiunt per inane, seu vacuum volitantes omni
bus principia rebus extitisse opinatus est, de quo Lucretius.

Omnis vt est igitur per se natura duabus
Constitit in rebus, nam corpora sunt ⁊ inane,
Hec in quo sita sunt ⁊ quo diuersa mouentur.

Quod ēt eleganter complexus est Uirgilius in Sileno. Ari-
stoteles ac ois peripateticoꝝ schola, solā vnā imobilē esse causa
ruꝫ oiuꝫ cām tradūt, quā primū motorē, ⁊ Deū vocabulo magis
pio recentiores appellāt verū mūdū istū ac naturā ipsam princi
pij ois expertes nullūqꝫ i tꝑe finē habituros, quē ēt errorē secu
tus ē Pli. in prio reꝝ naturaliū. Preterea de eo q̄ inter illos
ꝯcordia. Platonici vnū mortalia curanteꝫ esse volunt. Epicu
rei vero ociosum ac inexercitū credunt. Non desunt qui in for-
tune iaꝫ lapsibus omnia ponant. Et nullo credant mundum re
ctore moueri.

Natura volnente vices, et lucis, et anni.
De anima vt dixit Lactan. inter philosophos nondum conue
nit, vnde Lucre.
Ignoratur enim que sit natura anime.
De ipsius celi substãtia quod corporeis subest oculis nulla est
adhuc firma ꝯcordia, Plato queꝫ Anaximander, Anaxago
rasq̃ defendunt, igne p̄ quẽ videri et terra p̄ q̃ tãgi posset illud
factũ eẽ, ratus ẽ. Empedocles vo cristalli speciẽ dixit obtine
re. Pythagoreoꝝ sentẽtia fuit illud esse ex natura eoꝝ, q̃ sub
celo sunt. Aristo. substãtiã oiuꝫ istoꝝ elementoꝝ purioreꝫ diui
nioreq̃ esse demõstrauit. Quã diuersi fuerint Philolaus, Xe
nophanes, Anaximander, Arist. ceteriq̃ in demõstranda so
lis natura silẽtio inuoluã. Unde tremor terris, et qua vi maria
alta tumescãt obicibus ruptis, inter Philosophos adhuc non
ꝯstat. circa fines bonoꝝ et maloꝝ, qua discrepãtissimi sint non
recẽseo. et vt infinita paucis expediam ita ꝯcludi põt, vniuersa
philosophoꝝ dogmata certi fere nihil ꝯtinere, aduersis hinc
inde sentẽtijs fluctuantibus ac renitẽtibus. Ex quo facile q̃d
de academicis q incõprehẽsibilitatem posuerunt skepikoi kai
apporitikoi. idest ꝯsideratores et ambigẽtes dictũ ẽ, de reliq̃s
dici posse ꝯstat. Si igit tã varij ac mutabiles s'm sectaꝝ ac ma
gistroꝝ diuersitates in ipsis sciẽtie sue cardinibus extitere phi
losophi, eã tñ sciẽtiã velint, q̃d est ꝙ legũ splẽdorem pp̄ varias
mutationes ad tẽpoꝝ locoꝝ et hominũ qualitatẽ factas sciẽtie
nomẽ subtrahẽtes, obnubilare moliant̃: cũ eideꝫ naturali diui
neq̃ inhereant ꝯditores eq̃tati, credãtq̃ hoc ipsaꝫ magis quaꝫ
aliud expetere? Instãt adhuc curiosi legum obstrigilatores de
eternitate vere scientie, ꝗuis argumentũ istud de sapientia ma
gis quã de scientia ꝯcludat s'm beatũ Augustinũ in libro de tri
20 nitate, † qui voluit scientiã in humanis, sapientiam in eternis
tm̃ rebus ꝯsistere. hoc tñ vtpote validissimũ in me iaculũ intor
sit religiosus quidã venerabilis, cũ in famigerata Bñdicti bi
bliotheca, Joannes Monferratus iuris vtriusq̃ doctor non
aspernẽdus, quidã alij professionis huius eruditissimi schola
stici, et ego pulcherrime staremus. in sermonẽ, nãq̃ hũc obiter
incideramus, cũ eniꝫ idẽ doctor nobis audientibus ac annuen
tibus de legalis scientie difficultate ꝯquereret̃, audax religio
sus pace, inq̃t, vestra dictũ velim. sciẽtiã habetis nullã penitus
sed tm̃ sermonis cuiusdã notitiã, q̃d igitur sciẽtie difficultatem
incusatis? tũc ego vltra quã deceret audax, vt q sanctissime ma
tris iurgia moleste graniterq̃ ferrem, nõ expectato eruditiorũ,
q astabãt, responso, heu tm̃ inquã pater excidit ore nephas? ne
phas inq̃t ille vocas ꝙ Scotus, Auerrois, ac oĩs philosopho
rũ schola ꝯstãter asseuerat? statimq̃ de eternitate syllogismũ
formauit. tũc ego pater inquã optime Scotũ Auerroim nõ vi
di. Imperatores, iuriscõsultos, Tulliũ, doctoresq̃ nostros oẽs
inspexi, qui scientiã hanc esse velint qua totus illustretur orbis.
sed dicas queso. volumina Platonis, Arist. et alioꝝ a quibus
omnem hauritis philosophie doctrinã, sunt eterna? non inquit
ille, sed subiectũ, et id, q̃d in eis tractat̃, est eternũ. quid in ipsis
tractet̃ interrogo. celi ait elemẽtoꝝ ac reꝝ oiuꝫ natura, causeq̃
discutiũtur. Celũ igitur, elemẽta, et hmõi per se sunt eterna. tũc
ille oscitans pallidus ceu Lugdunensem Rhetor dicturus ad
arã, sentiens laqueꝫ hincinde paratũ, sunt ait s'm philosophũ.
Ecq̃d s'm veritatẽ cuius te hodie obseruãtissimũ demõstrasti?
veritas inq̃t aliud hꝫ. ergo s'm ṽitatẽ, vel nec philosophia erit
sciẽtia, vel et iuris doctrina erit. ad hec ille vrgent me nũc q̃uẽ
tus inq̃t pampla negotia, vt nequeã susedere. si illuc accesse
ris tibi postea vni dicã q tãto huius studio teneris. et ita oẽs in
discussa q̃one ꝯsurreximus. si q̃s tñ voluerit ptinaciter asserere
philosophi sniaꝫ de mũdi, elemẽtoꝝ, celi, hoiuꝫ eternitate verã,
nulla ꝓpositi nr̃i iactura seq̃t̃, quin et maior app robatio. ita
21 ergo dicemus, † legis subiectũ sunt cõis hoiuꝫ vtilitas natura
lis, ac diuina equitas. et ista semp fuerunt, ex quo semp hoies,
semp natura, semp Deus extitere. legis igit̃ sciẽtia erit eterna.
veꝝ vt clarius catholiceq̃ magis sciẽtie principia vtriusq̃ de
22 mõstrent̃, sciẽdũ est ꝙ diuinus ille reꝝ opifex, mũdi melioris
origo, create statim nature legẽ associauit, qua cũcta norũt ele
mẽta ꝓprios fines nõ excedere. et vt sapiẽter inq̃t Solomon. le
gẽ ponebat aq̃s, ne trãsirẽt fines suos, et hec omni animãtiũ ge
neri que in celo q̃ in terra, q̃ in mari nascunt̃ cõis erat. appella
turq̃ a legũ ꝯditoribus ius naturale primeuũ. alia vero est lex
rõnali tm̃ creature rõnabiliter insita. hãc primi orbis hoies in
scriptã cordibus, retinebãt. eaq̃ nullo imperãte regebãtur gu
23 bernabãturq̃. vñ Aposto. † Cuꝫ enim gẽtes q legẽ nõ hñt, na
turaliter ea que legis sunt faciũt, ipsi sibi sunt lex, qui ostẽdunt
opus legis scriptũ in cordibus suis. Hec eniꝫ iubebat honeste
viuere. alterũ nõ ledere. ius suuꝫ vnicuiq̃ tribuere. vt luculen
ter insinuauit imperator in primo institutionũ. Hec per Alexã
drum de ales ceterosq̃ doctores Theologos ita finiri solet.
24 † Lex naturalis est quoddã lumẽ intellectus insitũ nobis a deo
in creatione ad directionẽ actuũ humanoꝝ ordinatũ, pp̄ q̃d ad
bonũ inclinamur. hinc ꝯstitit pacta seruari debere. nullũ cũ al
terius iactura locupletari. nulli deniq̃ faciẽdũ q̃d tibi fieri nol
les. At quũ operãte illo, q p̃rie hoĩs morti cãm dedit spiritu,
mortales a recto viuendi tramite declinarẽt, diuina lex celũ re
means mortales facinoribus obrutos malis dereliq̃t, viuebant
hij passim, feraꝝ more, potẽtiã eq̃tati, apetitũ rõni preferẽtes,
q̃d cõe natura fecerat potẽtior armis vendicabat. hinc bella,
hinc cedes exoriuntur. adulteria, incestus, rapine, furta pullu
25 larũt. † Humane tãdẽ sortis misertus oipotens, diuino plures
spiritu afflauit, q eã q̃ cordibus aufugerat legẽ scriptis hoĩbus
litteris demõstrarent, populosq̃ vt naturalis suadebat equitas
p̃ceptis ac salubribus monitis instruerẽt. inde scripti iuris pro
26 cessit exordiũ. † Philosophia vo ex admiratiõe sola, vt iquit
Philosophus in primo Methaphisices originẽ traxit. cum
enim hoĩes tot mũdi pulcherrima celuꝫ, solẽ, et clarissima ethe
ris lumina ꝯspicerẽt, admirati sunt. ex admiratione reꝝ illarũ
causas naturasq̃ dignoscẽdi natũ ẽ desideriũ, q̃d vt adimplerẽt
philosophari ceperũt. hinc opiniones et sentẽtie diuerse, hinc
volumina excreuere multiscia. Ex his itaq̃ breuiter ac stri
ctim ꝑlibatis vtriusq̃ discipline origo est manifesta. Reliquũ
27 est vt cetera aduersarioꝝ obiecta succidant̃. † Ad illud q̃d de
ꝯsuetudine obijcit̃ respõdeo, si q̃s eã, vt est naturali rõne intro
ducta nouerit, partẽ legalis sciẽtie dicet̃ assecutus. cũ tunc in
nullo alio differat a lege scripta, nisi in ipsa scriptione, q̃ ad le
gis essentiam in nullo desiderat̃, vt placuit Joan. And. cal. iu
ris vtriusq̃ interpreti celeberrimo, et plerisq̃ alijs doctoribus
eruditissimis. lꝫ ꝯtrariũ, et q̃dẽ ꝑperã (vt mea fert opinio) nõnul
li nitant̃ astruere. Illud ẽt q̃d adducit̃ ex dictis philosophi ni
hil obstat, cũ ea nõ sit iuris vera diffinitio, sed mage particula
ris statuti descriptio. aliter esset opus dicere id q̃d p reges ac
Imparatores statuit̃ nõ esse legẽ. Sed ne vel in hoc vel in p̃ce
dentibus aliquid dubij supersit pp̄ termini huius equocationẽ
28 distinguẽdũ cẽseo. † Lex enim q̃nq̃ a ligando dici volũt, signifi
cãtq̃ q̃cq̃d Deus ac natura hoĩbus et elementis preceperunt,
ideoq̃ tũc est ꝙ naturalis eq̃tas ac diuina q̃bus oĩa astringunt̃
et obligant̃. ita accepit Solomõ dicẽs deũ elementis legeꝫ im
posuisse. de hac sup̃ius habita est mentio dũ legis originẽ per
censeremus, de hac elegãter. Cicero in libro de repub. his vo
bis, est q̃deꝫ vera lex recta rõ, nature ꝯgruẽs, diffusa in oẽs, cõ
stãs sempiterna, que vocet ad officiuꝫ iubẽdo, vetãdo, a fraude
deterreat, que tñ neq̃ ꝓbos frustra iubet, aut vetat, nec impro
bos iubẽdo aut vetãdo mouet. Huic legi nec ꝓpagari fas est,
neq̃ derogari ex hac aliq̃d lꝫ, neq̃ tota abrogari põt. Nec ve
ro aut per senatuꝫ, aut per populum solui hac lege possumus.
neq̃ est querẽdus explanator, aut iterpres eius alius, nec erit
alia lex Rome, alia Athenis, alia nũc, alia post hãc. sed et oẽs
gẽtes, et omni t̃pe vna lex et sempiterna et imutabilis ꝯtinebit,
vnusq̃ erit cõis, et quasi magister et imperator oiuꝫ Deus. ille le
gis inuentor, ille disceptator, lator. Hec ibi. q alibi non minus
venuste in Milone locutus est. inquiens. Est igit̃ hec iudices
nõ scripta sed nata lex, quã nõ didicimus, accepimus, legimus,
veꝝ ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus. ad q̃
non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus. et in libro de
29 legibus. † Lex est ratio summa insita in natura, q̃ iubet ea que
facienda sunt, ꝓhibet ea que ꝯria, eadẽ ratio est in hoĩs mente
ꝯfirmata, et ꝯfecta est lex, et dr̃ a ligando. cuius ea vis est, vt re
cte facere iubeat, vetet delinquere, que non tũ deniq̃ incipit es
30 se lex cuꝫ scripta, sed cuꝫ orta est, † orta est aũt simul cuꝫ mente
diuina, quamobrẽ lex vera atq̃ princeps apta ad iubendũ, et ad
vetandũ est ratio summi Jouis. Hec est lex illa q̃ in principio
decretoꝝ canonicoꝝ ius naturale appellat̃. Lex q̃nq̃ a legen
do deduci manifestũ ẽ q̃m legũ latores eas tabulis incisas ene
is parieti affigebant, vt a populo legerent̃. ad quod Maro al
lusit dicens.
Fixit leges pretio atq̃ refixit. Et aperte Ouid.
31 Nec verba minantia fixo Aere legebantur. † Ita namq̃ acci
piendo lex dicetur tantum constitutio scripta, vt ait Isidorus,
nam lectio vtiq̃ scripturam supponit. eritq̃ illius de qua supe
rius memini species, ita appellata, vt ab ipsa lege non scripta,
idest cõsuetudine differat. at cũ talis cõdende legis vsus abo

leuerit, nec amplius populi lectio requiratur, leges absqz scri-
ptis dici posse nō vereor. & erit quicqd vel a principe, vel a po-
pulo ꝯdendi legē volūtate determinabit. diceretqz nō a legēdo
sed a ligādo. Lex igit ista ab illa priori ac eterna, si eternū dici
pōt qd cū mundo creatū est, cām qrit, solidat, approbatqz. nec
hāc recte noscet q vtrāqz nō nouerit. ab illa hec requirit, inter-
ptat, & alit. Nec credāt isti legū oblatratores, vt illū credamus
iuris sciētiā hēre, q nouerit quicqd oīa patrū decreta pōtificum
ꝯstitutiones, ac decretales epistole, Cesarū sanctiones, senatus
ꝯsulta, prudētū respōsa, plebiscita, decreuerint, nisi earū causas
rōnesqz edoctus fuerit, & cur ita equū aliter iniquū existat. qd
32 graphice insinuat Celsus Jurisconsultus dicens. † Jus est ars
boni & eq, cuius merito qs nos sacerdotes appellat. iustitiam
nāqz colimus, & boni ac eq notitiā ꝓfitemur. equū ab iniquo se
parātes, licitū ab illicito discernentes. & imperator in primo in
33 stitutionū vbi ait. † Juris prudētia est diuinarū atqz humanarū
rerū notitia iusti atqz iniusti scientia. Ad illud qd de primorum
principiorū euidentia obijcit, formaliter respōdēdo, dicimus mi
norē argumēti partē esse falsam, ac nulla penitus veritate subsi
stētē. cū vt supra ostensum est, omnis ꝯstitutio que a nobis ꝓ fir
mo disputādi, ac iudicādi pricipio tenet, summa rōne sit funda-
ta, ex q illā esse verā ac rectā demōstrari possit. ꝓterea & si hoc
verū esset, q talis principij veritatē negret legisperitus ostēde-
re, nec qcqz obstaret, cū principia sciētie prima & ꝓxima sepius
34 tribuant, de primis semp est cognitio requirēda † in ꝓximis au-
tē plerunqz diserit presertim in scientijs subalternatis. qualis est
nostra legū doctrina, que subalternat illi naturali legi priori, de
qua paulo ante meminimus. tūc enim hmōi sciētie fidē adhibēt
talibus principijs. qd ostēdit Beatus Thomas sup Boetium
de trinitate inquiens. in scientijs humanitus traditis sunt que-
dā principia in qbusdam eorū, que non sunt omnibus nota, sed
oportet ea supponere a supioribus scientijs, sicut in sciētijs sub
alternatis supponuntur & traduntur aliqua a superioribus sciē
tijs subalternātibus. hec ille. maiores igit nostri hec ex illa no-
bis doctrine principia ꝯstituerūt, que tanquā vera supponimus
ex illis oēm ꝯclusionum nostrarū discursum traducentes, quemad
modū medicina phisicam supponit, illi in quatuor elementorum
ac similium assertione credens. sed absit vt longas peritorū no
35 strorū vigilias ita restringamus. † cū nulla neqz Jmpatorū, neqz
Pōtificū, aut senatuscōsulti in toto iuris corpore determinatio
reperiat, cuius nō verā assignet cām, vrgentēqz determinandi
rōnē. prima illa iuris principia, qle est alteri ne feceris, qd tibi
fieri nō vis, vel illud. nullus cū alterius iactura locupletet, vel
illud. vim vi repellere lz. & similia p oculis semp hūt, adeoqz, vt
supra ōnsum est, eruditus iuris iterpres nō ex sola scripte legis
cognitione cōtētus studio iteriūget, sed dici cuiuslibet cām, rō
nēqz indagabit & inueniet. ita vt ꝯcludi possit optimū iuris peri-
tū posse & ad prima & ad ꝓxima legis principia oēm disputatio
nē referre. nec erit diuersa prime & vltime eruditionis scientia,
vt vnus alteram sine altera scire valeat. Quod aūt postremo de
doctorū nostrorū credulitate adducit, satis posset ex supioribus
36 ꝯfutari. illud tn nō ommitto, q hoc ideo est, † q nulla est iuris
auctoritas, q non maxima sit rōne fundata, vnde illas abnega-
re imperiti, ac impuri hois esset officiū. Nā vt ingt Quint. Sin
mox virorū auctoritas rationis loco esse dz. & Pythagoricorū
mos fuit, vt si qd disserēdo affirmare voluisset autos epha. i. ipse
dixit crebro sermone proferret. dicāt isti quis eorū tāto feratur
doctrine vēto, vt Aristotelē disputādo si peripatetice, vel Pla
tonē si academice ꝓfiteant, infitiari velit. oēs deniqz Philoso
phi & Theologi qui maxime hac tēpestate nostra florent, adeo
magistrorū suorū positionibus inherent vt ꝯtrarium sentire nephas
credāt, ex illis argumētant, distingūt, rñdēt. multaqz (q peius)
ꝯ sanctorū decreta patrū spiritus sancti afflatu edita, dū eorū, vt
ita dicā, hereses ꝯtouent, in pulpitis ac publico sermone profe
rūt. qs ex predicatoribus angelicū Thomā, ex minorib9 subti
lem Scotū, ex heremitanis Egidiū anegabit? Dicēt scio Ari-
stote lis istorūqz oium doctrinam diuinis pene rōnibus compro
batam non posse negari, cum euidenter appareat eius veritas.
37 † dicam ipse legislatorum constitutiones sanctiori ratione valla
tas negari nec posse, nec licere, cū veram ac religiosam vt pluri
mū statuendi cām demonstrent. Quin, & si multa essent, que eui
denter probari non possent non minus attamen scientificus di-
ceretur iste legis peritorum discursus, cum eis credant propter
summam eorum equitatem, longamqz bene viuendi experien-
tiam cum multa legum scientia. Multi enim temporibus istis
astrorum scientiam profitentur, qui multas noscunt conclusio-
nes, quarum assensus dependet ex assensu voluntario aliquorū
principiorum astrologie ab eis creditorum. plura namqz sunt
in ea principia, q nullus viuens nunc expertus est, nec aliquam
ad ea demonstrationem tenet, nec ex aliquibus terminis sunt
euidentia. Exemplum in eo quod dicunt spheram centum an
nis vno tantum gradu moueri, vel Saturni planetam tante
quantitatis existere. His tamen fidem adhibent propter anti
38 quorū auctoritatem, quos talia expertos fuisse credunt. † Jm-
mo fides ipsa est scientie fundamentum vt voluit Aristo. & iu-
stitie vt inquit Tulius. At quid amplius? nonne merito exhibi
landi sunt huius scientie circitores molesti, vel eo solo q tot di
uina virorum ingenia, summo nobilitatis gradu, miro eruditio
nis torrente scatentia, omnem huic assequende laborem curam
diligentiam impenderunt, considerantes nullam esse virtutem
39 que non prestituta a legibus actione finiretur? † Jn iure etenim
ciuili Romanorum, vt de Atheniensibus & Lacedemonijs si-
leatur, claruere nō pauci. Sex. Papirius qui Pōponio au-
ctore Tarquini tēporibus regias in vnū leges ꝯtulit. Appius
Claudius decemuir, & alter eiusdem generis Appius, qui Cen
timanus cognomēto dictus ē, hic viā Appiā strauit, & claudiā
aquā induxit. floruerūt. C. Sempronius. C. Scipio nasica, cui
pp exuberātē eius sapiētiā, & ciuilis doctrine cumulū, dom9 in
sacra via publice assignat, quo facilius ꝯsulēti cuiqz fores pate
rēt. Q. Mutius. Tiberius corū q primus leges publice inter
ꝓtatus est. Sex. Cecilius. P. Heli9. Attilius q primus a po
pulo sapiēs appellatus est. Marcus Cato. P. Mutius prin
ceps Mortie familie. Brutus Manilius. Rutili9. Ruffus.
Paulus Vir. Q. Tubero stoicus Pāse auditor. Sex. Pō
peus. Gn. Pōpei patru9. Celsus antipater historiarū scriptor
nō ignobilis amplo ciuilis sapiētie campo decertarūt. Lucius
crassus frater P. Mutij quē iuriscōsultorū disertissimū Cice
ro ꝓdicant. Qn. Mutius. P. filius Ponti. max. Aquilius
40 gallus Mutij auditor. Balbus Lucilius. C. Viuerius. † Ser
uius Sulpitius, q in causis orādis post Ciceronē hz locū obti
nuit. Alphenus varus. A. Offilius. Titus celsus. Ausidius
labeo. P. Cecilius. Trebatius facūdia isignis. Caselli9. Q.
Tubero ciuilē iugiter sapientiā ꝓfessi sunt. M. T. Cicero di
cēdi lex ac norma quātū sciētie huic p ceteris tribuerit nulla nō
eius opa testant. Ateiū capitonē, Antistiū labeonem. Massu
riū Sabiū, Cassiū lōginū, Pegasum q Vespasiani, ac Domi
tiani tēporibus floruere, ceterosqz vsqz ad Justinianū silētio p-
terimus, ne verbosa videamur cōmētaria moliri. A Justinia-
no autem ad etatem vsqz nostram, quot eminentissimi professo
res ingenij, quot solide hanc mentes illustrarint, non mihi si lin
gue centum sint oraqz centum, & vt Christi tuba personat, si lin
guis loquar hominum & angelorum, diserte satis & cumulan-
ter explicare possem. At quid si diuini sacros iuris interpre-
tes, & quot in reserādo duplicis archana tabule diuinitus ꝯfuse
mētes isudarint humano vellē sermone ꝯplecti? Parcāt igit
parcant deinceps blaterones impudici decorū scientie nomen
legalē sectātibus phiam detrahere, si nō veritatis, q odiose ꝓ
41 sequuntur studio, tantorū saltē virorū maiestate pterriti. † Hic
iam receptui canebamus in sinū vela cōplicantes, cum nescio
cuiusdam scripta lego mastigis ꝯtumelias vndecūqz eructātis
ad manus peruenerunt. Js enim quātis, bone deus, ineptijs,
q affectato maledicenti studio, dum se artis nobilitatem medi
ce tutari gloriat, in iurisprudētes nostros perorauit. in cuius
maledicentiam nilotricū breui calamū sermone perstringemus,
& cōtenti sola iuris defensione medicinalis ignobilitas artis si-
lentio ꝯcolnet. Rationes igit quibus homo ille effrenis, & ex-
lex, ad infirmādā legalis sapientie nobilitatē, medicinalisqz ob
scuritatē illustrandam vtit sunt hmōi. Primo q ex cōtinua iu
ris lectione habitus nusqz scientificus generet. objiciēs ea qui
bus supra abunde satis responsum est. Adducit scdo medicinā
42 ideo nobiliorē † q eius finis est hominem in esse conseruare,
legis autem pacem inciuitate inducere. at hominis esse substā-
tiā dicit, pacē vero accidēs, & omni accidēte substātia est nobi-
lior, finis igit scientie medicinalis erit dignior. Huic obiectioni
respondeo, q medicine est hominem in esse ꝯseruare, sz corpo-
raliter tantum. Juris autem officiū est corporaliter, & cum rō-
ne, qua recedēte ex hominibus beuta efficimur, & in variarū mō
43 stra ferarū Circeo more transmutamur. † quid enim aliud est
pacem inducere, q mortalitati hominū, que a bello ꝓficiscitur
consulere? de annona de reliquo populi cōmeatu legalis affa-
tim sapientia disponit, medicinā ceterasqz in vrbe sciētias, ex in
nata sibi benignitate ceu illarū nutrix ac patrona cōuocat, tuta-
tur, &

tur, ⁊ alit. vel dicemus ꝙ legum finis est respu. ⁊ omnium ho-
minum congregrationes seruare, medicine vero egrotos tantū
44 † sanis enim medico nō est opus. vt inqt veritas. vnde merito
apparet legē medicina ceterisqꝫ liberalibus excellentiorē disci
plinis existere. Instat preterea hāc ideo ignobiliorē, qꝛ minus
nobilē hꝫ procedēdi modum, cū multotiens medicina vtat̄ pro
cessu dialectico sciēs se demonstrare, qd̄ lōge secus euenit in le
gū peritis, q doctoꝝ auctoritatibus innitunt̄. Obiectū istud ita
repcutio, ꝙ lꝫ interpretes nostri dialecticis Pauli ac Aristo
telis formaliter nō vtant̄, vtunt̄ tn̄ discursu demonstratiuo syl-
logizantes ⁊ sciētes se syllogizare, dum ꝯclusiones suas ex rō-
nabilibus legū principijs deducūt. hn̄t nāqꝫ illi logicā, idest ser
mocinādi modū ex medio naturalis eqtatis fonte deductā, qua
⁊ falsaꝫ ⁊ verā iuris positionem dignoscere valeant, vnde nihil
45 ē, vt hac parte legē velit medicine succūbere. † Adducit̄ insup
illā scientiam dignitate precellere, que digniori subalternat̄, ve
rū medicina subalternatur philosophie naturali, q̄ est dignior
politica, cui leges subalternant̄, ergo sequit̄ medicina iure no-
biliorem. At huic respondendo dico premissum posse dici ve-
rum quando subalternate scientie tantundem a subalternanti-
bus acciperent. sed non tantum participat medicina de natura
li philosophia, quantum lex de politica, quia hec totam politi-
46 cam comprehendit, amplectitur, ⁊ docet. † vnde pp gradus di
sparitatem non procedit argumentatio. Preterea, vt in supe-
rioribus dictū est, lex hec nostra priori illi legi ac equitati qua
cuncta norunt elementa proprios fines non excedere, ⁊ homi-
nes ratione vti subalternabitur. Sic nulla ex subalternantis ca
lore legem dignitate medicina precellet, quin illius vt semp fa
mulitio astricta inferiorem ac pedissequaꝫ se fore confitebitur.
Garrit idem scientiam hanc suam nobiliorem ex felicitate que
in speculando acquiritur existere, cuius obiectis non respon-
deo propter eorum leuitatem, conatur enim aliunde sumptis
alas sibi plummis construere ritu Dedaleo, sed medij nō gna
47 rus humectante plumma gurgite raptus obruitur. † quid eniꝫ
celestis habet speculationis medicus, qui lucro ex lotij ac ster-
coris inspectione prouenienti semper intentus existit, a tabo ac
sanie spiritus odoramenta suscipiens? vide igitur quanta medi
cus felicitate censeatur, ⁊ quo se speculandi genere beatum fa
ciat. quod si miser iste veram felicitatis semitam tenuisset, ⁊ si
in ceteris leges dedignaretur, hac saltem fuisset ratione vene-
ratus, cum sine illis vera mortales felicitate frui nequeant.
48 † Unum postremo adducit friuoluꝫ satis ⁊ tenue contra ipsuꝫ
directe concludens. quod scilicet ideo nobilior est scientia me-
dicine, qꝛ homines facit honorabiliores. Veruꝫ si in te sensus
aliquid fuit, quomodo hec temere adeo protuleris miror, nisi
quod inuidie furijs agitatus dictante stultitia virus indigestū
turpiter euomisti. qui. n. honores, qui magistratus, qui digni-
tates consequuntur nisi legumperiti, quibus remp. suam vt re-
49 geretur credendam esse duxit imperator, † ⁊ pluries acclama-
tuꝫ sit legis non sinunt aliqueꝫ in paupertate viuere? Negant
diuini Mosis volumina, negant sanctorum decreta patruꝫ ho
minem episcopatu ac sacerdotalibus infulis decorari, qui non
legalis sapientie fontem degustarit ⁊ hauserit. Nulla deniqꝫ
non dignitas que iuris notitia in administrando non egeat. so-
lum ab egrotante magnifiendus est medicus, qꝫqꝫ ⁊ crebro di-
ci posset quod Adrianus Imperator, dione teste protulit. me-
dicorum turba principem perdit. ⁊ grecum satis decantatuꝫ
polloniatron idos ma poleser. idest multorum medicorum in-
troitus me perdidit. Celebratum est illud Plinianum dictuꝫ
quod nullaꝫ asserit artem medicina inconstantiorem fuisse, nec
dubium esse medicos omnis scientie famaꝫ nouitate aliqua au-
cupantes animas nostras statiꝫ negociari, discunt periculis no
stris, ⁊ experimenta per mortes agunt. medicoqꝫ tantum ho-
minem occidisse summa impunitas, quinimmo transit in con-
uitium, ⁊ intemperantiam culpatur. cui sententie videtur asti-
50 pulari illud Hypocratis duꝫ inquit. † Ars longa vita breuis,
experimentum vero fallax. Nugaces deinde ac verborum ven
ditores tēporis nostri leguleos preconibus similes duobus pos
se solidis estimari, clamitat hic sicophanta. sed dicamus ipsi
medicum carnifici similem, vel carnificem magis, vnius tantuꝫ
sacci ac solidi mercede censeri. non eniꝫ ipse verba sed mortes
ac venena mortalibus affert. vt eniꝫ est in prouerbio. tituli me-
dicorum remedia habent pixides ⁊ venena. taceo festiuum La
conis dictum qui medico dicenti nihil habes mali. ovk arephi
51 iatro kromai. idest te medico non vtor respondet. † Hinc
apud pontificalis scientie libros decretum est, non facile ordi-
nibus posse sacris initiari, qui medicandi artem exercuerit. at
cum vt supra pollicitus suꝫ, non hec medicinalem scientiam vi
tuperandi, sed legis defendēde gratia exorsus sim, maledictis
desinam, ⁊ quecunqꝫ defensionis metam verba transgrediunt̄,
nō i illos, quoruꝫ sepius ope ac consilio vtimur ad atre bilis ex
pulsionem ⁊ exuberanti pituite resistendū, medicos dicta esse
velim, sed in eos tantum qui acuminatas liuoris cote linguas
in iuris prudentes nostros exarmarunt. Non enim me prete-
rit diuinū esse Appollinis medicina inuentum. hinc illud. In-
uentum medicina meum est opiferqꝫ per orbem Dicor. sed di
52 uinius est lex. † Poete Apollinem ⁊ Esculapiū medice artis
auctores comminiscuntur, legis autem omnipotentem ac sum
mum deorum Iouem. At nunc nec legis nec medicine laudes
narrandi est locus. Multa postremo garrulitate in stultiloqui
exordio Ciceronis in Sulpitium verba citat fanaticus hic di-
sputator, que nullo sunt digna responso. nam si quid stomacose
ibi dixit orator insignis, fecit non vt ciuilem sapientiam quam
tanto alias studio prosequitur, tantisqꝫ laudibus effert, vitio da
ret, sed vt Sulpitiuꝫ contra queꝫ aduocabat in iudicialis odiū
confessus induceret, faciliusqꝫ a L. Murene, cuius partes tu
tabatur, impugnatione desisteret. O quā grauiora in eum di-
xisset, si mechanicis medicine artibus fuisset imbutus. area pro
fecto negligendi Sulpitij tunc lata patuisset. Sed vix repperit
propter quod iureconsultum a senatu remouendum suaderet
oratorum princeps, nisi quod locus ille militari magis dignita
53 te censeretur. † ⁊ leges inter arma silerēt. Sed quid amplius?
nonne ⁊ hic inconstantiam facile suam maledicens medicaster
ostendit, cui non leges penam sed curatorem dandum iudica-
rent? superius namqꝫ dixit iurisconsultos qui ante Iustinianuꝫ
claruerunt, omni veneratione dignos, postea oratoris in eosdē
verba letanter adducit, vitio dati exibilat. Nos preterea circa
literas tantum ac syllabas iugiter occupatos clamat. ⁊ qua id
ratione fiat noscet quicunqꝫ prima leguꝫ rudimenta pertigerit,
54 † cuꝫ omnes pene leges sensum non verba spectari ꝯmoneant.
Facetam illam Accursij expositionē que est olfecit. i. nasuꝫ ad
culuꝫ posuit, ⁊ fenū. i. herba sicca, gloriāter obiecit ceu magnū
aliquid. mira certe fuit tua Accursi eruditio, cui ex tanta scri-
ptoruꝫ congerie taꝫ modica que obijceret habuit inimicus. idqꝫ
ex sententia nostra perperam factuꝫ censeo. hac saltem ratio-
55 ne. † Omne verbuꝫ dubiuꝫ eget interpretatione. sed per verbuꝫ
Olfecit, dubiuꝫ erat an caput an culum olfecisset ergo ⁊c. Idē
potest de feno dici. cum illud quandoqꝫ pro viridi herba poni
manifestuꝫ sit. vt in Euangelio Ioannis qn̄ dr̄, fenum multum
fuisse in loco vbi dominus quinqꝫ hoiuꝫ millia, saturauit. Ac-
cursii errores subtiliter indagauit doctissimus iste, at multa me
dicataꝝ reruꝫ nomina apud Galenum Auicennā ceterosqꝫ ar
tis huius celeberrimos male intellecta, peius tradita, pessime
vsurpata neglexit, ⁊ ignorauit. in quibus cum dispendio vite
mortalium erratur. dicat ergo. Cuꝫ sua preuideat oculis mala
lippus inunctis. Cur in amicoꝝ vitijs tā cernat acutū. in per-
orationis calce ideo concludit medicuꝫ debere magis honora
56 ri, qd̄ medicina a sacris literis approbatur. † iuxta illud Eccl.
honora medicum propter instantem necessitatem. sed hoc ni-
hil est. ius ciuile itidem in ecclesia milies approbatur. at videa
mus quantum ex illo eccl. medico tribuatur, ea enim que pro-
pter necessitatem ꝯceduntur a iure, sublata necessitatē tollit̄ ⁊ ꝯ-
cessio. At pp necessitate medicū iubemur honorare, ergo si ne-
cessitas nō fuerit frustra petit honorari. At qd amplius verbis
opus est? quuꝫ questio hec ad aliud non tendat, nisi vt sciamus
quis honoratiorem in stando ac sedendo locum tenere debeat,
57 † hac vnica possumus veritatem ratione concludere. aut ius
primeuum naturale ⁊ tempus in quo ciuitatum leges non exta
bant, consideramus, ⁊ frustra petit medicus antecellere, cum
tunc nulla gradus precellentia nulla maior dignitas esset, sed
omnium locoꝝ ⁊ rerum cōmunis vsus, non fasces nō purpura
cōsulem designabant. Necesse igitur erit vt si dignitateꝫ ac pre
cellendi locū nobis polliceri voluerimus, ista a ciuilis legis di
58 spositione reqrere. † veꝝ ipsa lex aperte medicos vilipēdit, no
tarijs postponēs, ⁊ paris cū obstetrice valoris diiudicās vt in.
l. si duobus. C. com. de leg. Iurisconsultos aūt illustres antecel
sores, parētesqꝫ suos, dixit Impator in inscriptione pandectaꝝ
⁊ pluries alibi, ergo ineuitabiliter seqtur legisperitū debere me
dicū precellere. Superest tn̄ vt nos q legalis studij notitiā ꝓfi
temur, liteꝫ hāc equo iuris libramine dirimamus, ius suū cuiqꝫ
tribuētes. ꝯcl. igit̄ sit hec. medicos medicinā sciēter callētes, ⁊
philosophicis preditos disciplinis, quales in nr̄a hac Bono-

niensi vrbe plures conspiciuntur, summa dignos veneratione. Jurisconsultum tñ quem omnifaria legalis sapientie doctrina exornat maiori, propter eius quam exercet iustitie dignitatem. Legulei vero qui leges irrationabiliter tanquã pice proferunt propter doctoratus gradũ, in plebe sunt aliquantisper honorandi, apud eruditos autem & non vulgares viros irridendi. Empiricis vero ciuitatẽ ipsam penitus interdici consulimus ex medicorũ sententia. Habes iam Prothonotarie dignissime qbus legalis scientie veritatẽ ac excellentiam rõnibus tutati simus quas si a te ꝓbari itellexero diuinitatẽ mihi videbor, assecutꝰ. succissiuis horis, & cũ seueriori legũ studio interiũgeremus. facta est hec lucubratio nr̃a ad illaz si qñ flaccescentes ingenij vires reficere voluissem letus accedebam. si quis igit̃ oportune dicenda pretermissa lector inspexerit diligens eius indagatio suppleat. Hoc vnũ oẽs oratos volo vt nõ prius nostra hec vellicent, quã vellicatione digna repererint, & ipsi meliora deprompserint. quãquam ni frustra augurium placide docuere Camene, tm̃ huic auctoritatis, caloris& tua illa celestis flamma ministrabit. vt maleuolorũ dicacitates floccipẽdere valeat.

FINIS

Tractatus Clariss. Juriscon.

B. Fortunij Garcia hispani, de vltimo fine Juris Canonici, & ciuilis, De primo principio, & subsequentibus preceptis, de deriuatione, & differentijs vtriusq; iuris, & quid sit tenendum ipsa iustitia.

SVMMARIVM

1 Justitie nullam effigiem tenemus, sed vmbra, & imaginibus vtimur.
2 Finez preponere oportet, vt cursum rectum dirigamus.
Fine cognito principia determinantur que ad ipsum tendunt.
Finis in omnibus agendis principium est.
3 Finis iuris canonici est humana felicitas.
4 Leges quare facte sint.
5 Finis medicine est sanitas, & finis legis est mentes conseruare sanas.
Regula vnde dicta sit.
6 Finis legis ciuilis est humane vite felicitas.
7 Lex est bonorum et malorum princeps, & iustorum, & iniustorum regula.
8 Finis iuris canonici, & ciuilis idem est.
Motus primus principium primum est.
9 Principium primum est ratio, per quam apparet bonum sequendum, & malum fugiendum esse.
Juris precepta que sint.
10 Justitie primum munus est, ne quis alicui noceat.
11 Lex canonica a lege nature, vel diuina orit.
12 Testamentum nouum, & vetus a lege naturali non differt.
13 Leges ab euangelica lege pendere dicuntur.
Ratio si in lege non insit potius legis corruptio dicitur.
14 Lex ciuilis a lege diuina, vel naturali deriuatur.
15 Papa est pater patrum & concurrit in potestate & iurisditione cuz omni prelato.
16 Regis cor in manu dei est.
17 Legum latores qui primi fuerint.
Jus ꝯsuetudinis & ciuile originem ab eo tp̃e habuit, quo Caym ciuitatem edificauit.
18 Jus canonicum cui parti philosophie subijciatur.
19 Jus canonicum, & ciuile se habent inter se vt corpus, & anima.
20 Canones an Methaphisice aliter ac leges subijciantur.
21 De lege nature ea sunt, que recta ratio naturalis hominis faciẽda ostendit.
22 Jus canonicum, & ciuile habent finem vt humanum genus recte viuat.
23 Lex ciuilis, sicut canonica peccato obuiat, & ĩ. nu. seq.
24 Lex vel consuetudo peccati nutritiua non valet.
25 Saluus quis esse sine fide non potest.
Heretici vindicta diuina, & penis imperialibus puniuntur.
26 Christianus licet iure compellatur veros fidei articulos tenere, tamen articuli iure non discernuntur.
Fide tenemus, quod humana ratione comprehendere non possumus.
27 Disputationes subtiles quomodo in decretis inserte sint.
28 Papa quomodo de fidei dubijs cognoscat.
Jus canonicum anime salutẽ eternam considerat.
Pape omnia quo ad animam subijciuntur.
29 Christus salutis eterne est auctor, & ad redemptionem humani generis carnem humanam assumpsit.
Ecclesia corpus non ligat, sed animam.
30 Bonum summum Aristoteles constituit in virtute cum honestate.
31 Virtus nulla inhonesta esse potest. Deo veritas nõ obscõdif.
32 Felicitas vera secundum Aristotelem in quo constituta sit.
33 Natura cum veritate pugnare non potest.
34 Natura & leges diuine non discordant, sed sibi constant.
35 Jus canonicum disponit, ne modo aliquo in periculum salutis eterne incidamus.
36 Lex canonica, vel ciuilis nutriens peccatum legis vigorez non habet.
37 Prescriptio de iure ciuili etiam ex male fidei possessione valet, vide ĩ. nu. 39. & ĩ. sub nu. 48.
38 Prescriptio est de iure positiuo.
40 Lex nulla est que de lege eterna non particspet.
41 Prescriptio in malefidei possessore quo iure inducta sit.
42 Iniustum permitti non debet vt bonum sequatur.
Jus an possit dispensare vt malefidei possessor preseruetur.
43 Lex illa optima est, que in finem legum, idest humani generis felicitatem recto tramite tendit.
44 Possessio male fidei est contra ius nature.
Aliene rei conscientiam habens mortaliter peccat.
45 Finis vniuersalis legum est peccata corrigere.
46 Malefidei possessoris peccatum est contra proxima principia legis nature
47 Consuetudo contra precepta naturalia non valet.
Lex omnis ex preceptis naturalibus infertur.
48 Rationi peccatum inesse non potest.
49 Lex ad veruz finem non tendens, non est constitutio, sed destitutio.
50 Jus canonicum in quo circa prescriptionem a iure ciuili discrepet.
51 Regula vniuersalis iuris ciuilis.
Permittere non potest ea, que speciali causa a iure diuino prohibita sunt.
52 Prescriptio malefidei an de iure canonico pohibita sit.
53 Ea que sunt iuris, iure cessante essentialiter nihil sunt.
54 Prescriptio est quid iuris ciuilis.
55 Juri ciuili pertinet prouidere, ne quid mala fide possideatur.
56 Jus ciuile, & canonicum an inter se in prescriptione mutuo cõueniant.
57 Lex euangelica quomodo a iure ciuili discordet, & quomodo actus iudicent.
58 Jus naturale in lege & euangelio continetur.
Leges omnes ex. l. nature descendunt.
59 Jus canonicũ a ciuili vel ciuile a canonico, in iudicialibus discordare non debet.
70 Jus canonicum a iure ciuili in foro conscientie discrepat.
61 Justitia semper vna est, & est immutabilis.
62 Jus gentium quid sit.
63 Forus conscientie in quo a ciuili discrepet.
Ecclesia militans de occultis non iudicat.
64 Capi. vigilanti. & capitu. fina. de prescrip. solum in foro conscientie procedunt.
65 Jus canonicum & ciuile quid conseruare intendant.
66 Juris ciuilis particularis effectus est lites determinare.
67 Justitie executio est lites determinare & nu. seq.
69 Remissio etiam de iure canonico de vno foro ad alium, locuz non habet.

70 Canones

285 Juris

Principes omnes in spiritualibus pontifici subijciuntur.
385 Ius ciuile quomodo de spiritualibus disponere possit.
386 Matrimonium licet spirituale sit tamen in eius materia ad leges canonibus non contrarias recurrere possumus.
387 Metu facta de iure canonica an valida sint.
388 Metu facta de iure pretorio non valent.
389 Ius canonicum iurispretorij equitatem q̄ iuris ciuilis rigorem potius imitari debet.
390 L.j.ff.de dol.excepti.quomodo intelligatur.
391 Iuris vinculum ex alicuius ratihabitione oritur.
392 Metu renuntians an restituendus sit.
393 Cap.ſm de his que vi met.ve ca.fi.quomodo intelligatur.
394 Iuramentum vi prestitum ad res non expressas trahendum non est.
395 Leges vt corrigantur subauditiones fingende non sunt.
396 Metu vel vi facta robore firmitatis carere debent.
Verbum careat est late sententie.
397 Cap.vnicum de his que vi metusue caus.fi. declaratur, ꝛ nume.seq.
399 Lex loquens per verba presentis temporis semper loquitur.
400 Clemen.ij.de pen.declaratur.
401 Verbum caret priuatiuum est ꝛ significationem negatiuam habet.
402 Verbum decernimus an sit noui iuris promulgatorium.
403 Metu facta de iure ciuili an valeant.
404 Metu facta in acquisitionibus pretorijs, vel obligationibus non valent.
405 Matrimonium metu contractum nullum est.
406 Metus actum nullum reddit vbi consensus requiritur.
407 Cap.inter ceteras.23.q.4.quomodo intelligatur.
408 Firmum id dicitur quod exceptione elidi non potest ꝛ nu.seq.
410 Iuramentum consensum substantialem non firmat.
411 Iuramentum ad matrimonium vi prestitum an obliget ꝛ infra nume.415.
412 Metus in omni contractu contra bonos mores infertur.
413 Iuramentum libertatem non supplet.
414 Iuramentum an valeat, si quis coactus sit iurare se talem in vxorem ducere.
416 Dos metu promissa an nulla sit.
417 Pacta metu facta non valent.
Dotis promissio ex bono ꝛ equo constat.
Dolus bonefidei est contrarius.
418 Votum metu factum an valeat.
419 Iudicium nostrum a vultu dei pendere debet.
420 Obligatio ꝛ actio nascitur ex promissione tacita ꝛ stipulatione roborata.
421 Iuramentum metu factum mero iure validum est.
422 Voluntas coacta de iure canonico an sit voluntas.
423 Prorogatio iurisdictionis metu facta an valida sit.
424 L.ij.ff.de iudi.quomodo intelligatur.
425 Electio epi metu facta an valeat.
426 Electio metu facta de certo genere personarum an valeat, ꝛ nume.seq.
428 Argumentum de electione ad matrimonium valet.
429 Matrimonium metu contractum quare non valeat.
430 Metus non cadens in constantem virum matrimonium non impedit.
431 Libertas plena dr̄, que metu impedita non est.
Voluntas cogi non potest, et.j.sub nu.434.
432 Matrimonium olim de precepto erat.
433 Tutor si metu auctoritatem prestat, actus nullus est.
Episcopus tutori equiparatur.
434 Vis si interueniat in his, in quibus voluntas requiritur, consentire non dicitur.
Consensus non est in his que consensu perficiuntur, si vis interuenit.
435 L.j.§.fi.ff.de auct.tut.declaratur.
Corporis presentia non probat animi vel consensus assistētiā.
436 Vis dupliciter sumitur.
Actio in violentijs non est ex parte passi.
Nullus peccat in eo, quod vitare non potest.
437 Vis quando non habeat necessitatem absolutam, sed compulsiuam.
438 Presentia alicuius si requiratur ex forma statuti, si ligatus sit presens, nil agit.
439 Prelatus si ob metum auctoritatem prestat, an valeat.
440 Testes inuiti si presentes sint testamento an valeat.
Actus omnino violentus de iure non valet.
441 Sententia metu lata an valeat.
442 Constitutum metu factum de iure ciuili non valet.
443 Iniuriarum actionem metu remittens nil agit, ꝛ remissio non valet.
444 Fideiussor quare ciuili obligationi sine naturali accedere pōt, sed sola ciuili constitui non potest.
445 Contractus pignoris metu factus an valeat.
446 Ius canonicum magis interpretandum est ex pretoris equitate, q̄ ex iuris ciuilis rigore.
447 Dominium secundum ius ciuile licet ex traditione metu facta transferatur non tamen secundum ius naturale transfertur.
448 Intellectus ad.l.ex hoc iure.ff.de iusti.ꝛ iure ꝛ ad.§.singulorū instit.de rerum diuisio.
449 Dominium de iure canonico ex traditione metu facta ipso iure ſm Joan.opi.transfertur.
450 Renuntiatio beneficij spontanea esse debet.
451 Voluntas coacta in delictis voluntas est.
452 Renuntiatio iurata metu facta an valeat.
453 Dominium quid sit.
454 Metu rem suam tradens eam vendicare poterit.
Equitas particularis generalem vincit.
455 Alienatio rei ecclesie metu facta an valeat.
456 Baptismus metu susceptus an valeat.
457 Iuramentum de iure canonico metu factum an valeat et infra nume.459.
458 Dolo malo facta nec iure naturali, nec pretorio, nec canonico valent.
460 Ius canonicum in iuramento seruandum est.
461 Auct.sacramenta pub.fuit summa religione formata.
462 Iuramentum φ sit nullius momenti vel φ non possit constringere idem est.
463 Iuramentum duplicem obligationem habet.
464 Iuramenta deo reddere veteris testamenti preceptum fuit.
465 Iuramentum obligat promittentem ipsi cui promittitur, quando turpitudo versatur ex parte recipientis promissionem.
466 Vota metu facta quare nulla sint.
467 Ratio naturalis est lex diuina.
468 Bonum nullum nisi voluntarium quomodo intelligatur.
469 Pollicitatio metu facta de iure ciuili nulla est, ꝛ quare.
470 Actionem ex improbitate sua nemo consequi dꝫ.
471 Metus in virum constantē cadēs quis sit, ꝛ quomodo vir cōstans timere possit.
472 Metus mortis quando sit metus qui in constantem virum cadere possit.
Intellectus ad.l.metum la prima.ff.quod met.caus.
473 Iuramentum a iure ciuili inualidari non potest.
474 Iuramentum metu extortum si contractui reprobato adiciatur ipso iure non valet.
475 Metus an impediat iuramenti obligationem.
476 Metu iurans presumitur animum obligandi non habere.
477 Mendatium presumendum non est.
Verba consensum probant.
478 Periurium ex specie sua est mortale peccatum.
479 Homo a mendaci peccato non excusatur.
480 Mendax an venialiter vel mortaliter peccet.
481 Mendatium quid sit.
Peccatum sine dolo non est.
482 Iuramentum in his, in quibus actus ex metu est ipso iure nullus, est etiam nullum.

Ustitie, ac iuris limina interpretaturum, perquaꝫ vti liceret, de iustitie fine, ꝛ eius principijs, in primis disserere. Sꝫ qm̄ ab eo incipit iustitia ꝛ in eo quoqꝫ concluditur, qui omnia in sese continet, quiqꝫ solus iustus ꝛ incomprehensibilis est, ignoro qs humanus eam apprehendat, minusqꝫ scio, qs ipsa vtatur. nam vt Cicero, quāuis alijs prudentior, hanc ipsam certe ignorans, ingenue fatetur,
1 nullam † iustitie effigiem tenemus, vmbra ꝛ imaginibus vtimur.

mur. eas ipsas vtinam consequeremur. pauca igitur de re sub-
limi ⁊ incognita loquar. Sed humanos oculos fere calligatos
a diuinis inferius retrahens, de fine iuris canonici ⁊ ciuilis pre
ponere dignum duxi, fine nanq; cognito, recte formabimus prin
cipia vera, ex quibus ad ipsum finem prouehamur. finem sane
veluti sagittarij signum habentes, quo dirigi protendine opor-
teat, facilius cognoscemus, ac demum hic finis, alium ⁊ hꝫ bea
titudinis finem preparat ⁊ conciliat. Sed a summo patre exordi
ri opꝫ, vt cum ipso ⁊ in ipso finiamus qui seipsum principium ⁊
finem optimum constituit, si igitur de more pius ⁊ infirmam di
rigat per vada nubila puppim.
2 ¶ † Itaq; vt rectū cursum dirigamus, finē preponere opꝫ. Ve
luti naute, qui antequā naueꝫ soluant, atq; expeditam, velis, ⁊ vē
to committant, constituunt portū, ad quē sit nauigandum. dein
de ad cursum necessaria, ⁊ conuenientia parant. cognito enim
fine determinantur principia, que tendant ad ipsum. ⁊ hoc est
quod ph̄i dicunt in oībus agendis, finem esse principium, exor-
dimur enim a fine, qui principiorum dr̄ exordium. Verum q̄r
adhuc sub dubio pendet, an ius canonicum ⁊ ciuile ad eundem
portum tendant, prius canonici iuris finem constituendum de-
creui. finis itaq; iuris canonici situs est in humane vite felicita
te. hoc enim intendit ius canonicum, vt humanum genus in hu
mana ⁊ politica felicitate constituat. qđ ex doctrina Aristo. j.
ethicorum. c. j. nobis constat. nam ethica que cōmensuraī mo-
3 res humanos, hꝫ finem, ipsam felicitatem humanā, † sed ius ca
nonicum, ex vera iustitia cōmensuratur ⁊ regulat humanuꝫ ge-
nus, ad recte beateq; viuendum, vt ostendam. ergo eius finis,
est felicitas humana. ⁊ hoc idem comprobat. S. doctor prima
secunde. q. xc. arti. ij. vbi simpliciter legis finem constituit, ⁊ di
cit felicitatem esse humanam. ⁊ idem tꝫ. qđ. xcv. arti. j. vbi om-
nium legum positiuarum finem, intelligit felicitatem eandem.
quod iuribus canonicis ēt comprobatur. primo ex proemio de
cretalium. ibi. rex pacificus. i. deus verus pia miseratione di-
sposuit sibi subditos fore pudicos, pacificos, ⁊ modestos. Sed
qm̄ effrenata cupiditas omnia subuertit, nisi iustitia conatus
eius reprimeret, ius humani federis ac inter homines concor-
dia, extra mundi terminos exularet. igitur ideo lex proditur, vt
talis appetitus noxius, sub iuris regula limitetur, per quam ge
nus humanum vt honeste viuat, alterum non ledat, ius suū vni
cuiq; tribuat, informetur. ita tex. ecce q̄ leges canonice ad con
seruationem federis humani, ⁊ ad eius informationem tendūt.
nec certe in hoc differt a legibus ciuilibus. q̄r ad ideꝫ tendunt,
4 vt. §. † facit quod docet noster Isidorus in lib. v. ethi. facte sunt
leges, vt humana coherceretur audacia. tutaq; sit inter impro
bos innocentia. ⁊ in ipsis improbis formidato supplicio, refre-
netur audacia ⁊ nocendi facultas. quod ēt transcribitur in. c. fa
cte. iiij. di. ⁊ in summa eadem disti. ⁊ vt dicit Augustinus in. c.
vt constituereī. l. di. varia experimenta morborum, cogunt nos
5 multas inuenire medicinas. † sicut igitur finis medicine est cor
poris sanitas, ita finis legis humane est mentes hoīum efficere
⁊ conseruare sanas. vt Aristo. in principio ethicorum facit. c.
ceterum. de iura. cal. vnde Gregorius in. c. si seculi. alias inci-
pit. cum deuotissimam. xij. q. ij. quod summum bonuꝫ in rebus,
est iustitiam colere ac sua cuiq; iura seruare, ⁊ subditos coher-
cere ⁊c. quodcunq; igitur legibus ecclesiasticis traditur, hunc
dꝫ habere fineꝫ, vt oēs bene beateq; viuamus. summo itaq; stu
dio innitendū est, ne canonica instituta obliquenī ab hoc signo,
ad ea. vt ad sagittā posito. cū maxime canones grece, latine re-
gulas dicimus ⁊ regula dicta est q̄r recte ducit. nec aliqñ alior-
suꝫ trahat. vt idē Isidorus in. c. canō. ⁊ in. c. regula. ij. di. expo
6 sui finē iuris canonici. ¶ † Quid aūt đ fine iuris ciuilis: r̄ndeo
eundē esse. vt Arist. j. ethicorū ⁊. S. doctor in. d. q. xc. arti. ij.
qui adducit Arist. ix. ethicorū vbi dicit legalia iusta, esse facti-
ua ⁊ ꝯseruatiua felicitatis humane. iuste igitur leges reddunt ⁊
ꝯseruant humanā felicitatē. idem sentit Sanctus doctor in qđ-
ne. xcv. arti. j. ⁊. q. lxiiij. arti. ij. ⁊ in eadem sententia fuit Mar
cus Tullius in lib. ij. offi. c. de diuisione eorum que ad vitā agē
dam pertinent. inquit enim, per leges bene beateq; viuiī. Item
hoc probaī ex aucten. vt non luxurietur cōtra natu. col. vj. vbi
his verbis prefatur legislator. omnibus hoībus q recte sapiūt,
manifestum esse putamus, qđ omne nobis est studium, ⁊ oratio,
vt crediti nobis a domino deo idest nobis subiecti bene viuant
idem concipies in auct. quomodo opꝫ episcopos. in princi. vbi
eleganter prosequitur conseruationem generis humani, ⁊ idem
colligitur in. l. ij. de legibus su. vbi ex demosthene summo gre-
7 corum oratore, ⁊ ex Crisippo secte stoice sapientissimo, † lex est
princeps malorum ⁊ bonorum, ⁊ regula iustorum ⁊ iniustorum.
preceptrix faciendorū, prohibitrix non faciendorum. itaq; ten-
dit ad iustitiam vniuersorū. ⁊ iđ dicebat legislator in le. lege. C.
de leg. he. qđ lege. xij. tabularū bene erat humano generi pro-
spectum. ⁊ hoc in emendationibus codicis, satis prefatur legis-
lator. cū ostendat se legibus suis oībus subditos prospicere. rur
sus dicit in le. j. de vete. iu. enucle. quod nihil tam studiosum in
oībus rebus inuenit, q̄ legum auctoritas. que ⁊ diuinas. ⁊ hu-
manas res bene disponit. ⁊ qđ medicamenta morbis, hoc exhi
bent leges negotijs humanis. in aucten. hec ꝯstitutio innouat.
in prin. col. viij. hoc igitur exploratū est, leges ciuiles ad huma
nam tendere felicitatē. vnde constat eundē finem esse iuris ca-
8 nonici ⁊ ciuilis. ¶ † Superest vt eliciamus prima principia, q̄
cum ad eundem finem tendant opꝫ vt eadē sint. primum igitur
principiū ad ꝯsequendam felicitatē humanā, est ipsa ratio. qua
bonum sequimur ⁊ malū abijcimus. ⁊ ratio regitur ab vltimo fi
ne. i. ab humana felicitate, vnde quodcunq; agendum est debet
mensurari ⁊ regulari a ratione qua bonuꝫ sequimur ⁊ ad finem
quo felices euadamus. Nam in quocunq; genere id quod est
principium est mensura ⁊ regula que recte tendit ad fineꝫ desti
natum ⁊ vt phisici dicunt primū motum esse primū principium,
a quo oēs alij motus reguntur, ita a ratione morali, oīa agenda
regulari debent. hec nihil differunt a ph̄is qui ista tradunt. le-
gibus tñ ea comprobabo, primo ex. l. j. §. co. ius est equum ⁊ bo-
num. ⁊ ratio iuris ꝯsistit, in separando equum ab iniquo. licitū
ab illicito, ⁊ tendit ad efficiendos hoīes, non solum metu pena
rum, verum premiorꝫ exhortatione virtutis studiosos. ita tex.
ecce vides principium legum esse bonum ⁊ equum. ⁊ est ratio,
que bonum a malo discernit que quidem ratio, que est mensura
⁊ regula humanorum actuū, tendit ad humani generis felicita
tem. hoc ipsum probatur ex lege. ij. de legibus. §. ⁊ in. c. consue-
9 tudo. iiij. di. ¶ † At cum constet primum principium esse rōnē
qua apparet bonum esse sequendum ⁊ a malo fugiēdum ex isto
principio, inferuntur tres proxime cōclusiones. quod vnusq̄sq;
honeste viuat alterum non ledat, ius suum cuiq; tribuat. nā ad
finem felicitatis generis humani, ratio satis euidenter demon-
strat, honeste viuendum, alterū non ledendum, ius suum cuiq;
tribuendum, quis enim ignorat, quod si ab oībus humanis hec
precepta obseruarenī, plurimum conferant ad generis huma-
ni felicitatē, hoc ipsum probatur ex lege diuina, deus enim ve-
rus in euangelio inquit. oīa quecunq; vultis, vt faciant vobis
hoīes, eadeꝫ facite illis, ⁊ dr̄ in. c. j. di. j. quod ex hoc precepto
pendent leges ⁊ prophete. hec eadem comprobanī a proemio
Gregoriano. vbi presupponit hec esse precepta iuris, super qui
bus ius canonicum est fundatum, ⁊ eadē sunt iuris ciuilis. vt in
. l. iustitia. de iusti. ⁊ iure. §. ⁊ in. §. iuris precepta de iusti. ⁊ iure
insti. in hac eadem snīa fuit Marc. Tul. lib. j. offi. c. de iusti.
10 † inquit enim iustitie primum munus esse, ne cui quis noceat,
nisi lacessitus iniuria, ⁊ preceptū est decalogi, diliges proximuꝫ
ac teipsuꝫ in. c. dilecti. de maio. ⁊ obe. hec itaq; sunt principia,
ex quibus oēs leges trahunt genus humanum ad verā felicita
tem. vnde ex superioribus dilucide elicitur, oīum leguꝫ ecclesie
⁊ ciuilium finem esse humani generis felicitatem. primum prin
cipium esse ipsam rationem, qua distinguendo maluꝫ bonū pro
sequimur, precepta esse inferiora ⁊ proxima illa tria de quibus
. §. vt honeste innocenter ⁊ sine iniuria viuamus, que omnia ad
summam tetigi ⁊ inferius de his latius.
11 ¶ † Superest videre originē ⁊ deriuationeꝫ legis canonice de
inde ciuilis. lex igitur canonica deriuaī a lege nature vel diui-
na. que nihil a natura differt, vt in. c. qualiter de accus. el gran-
de. vbi dr̄ qualiter prelatus debeat procedere ad inquirendum
subditorū excessus. apparet ex auctoritatibus veteris ⁊ noui te
stamenti. ex quibus postea processerunt canonice sanctiones.
12 † ecce q̄ ex nouo ⁊ veteri testō processerunt canonice sanctio-
nes, qđ testm̄ non differt a lege naturali. vt in. c. ij. j. dis. ⁊ in. c.
non est peccatum. §. his itaq; vi. di. ⁊ in. c. sane. §. fi. ix. di. cum
enim in naturali iure nihil aliud precipiatur, q̄ quod deus vult
fieri ⁊ nihil aliud vetetur q̄ quod deus non vult fieri. Deniq;
cum in canonica scriptura nihil aliud q̄ quod in diuinis scri-
pturis ⁊ legibus inueniatur, diuine vero leges natura consistāt
patet q̄ quecunq; naturali iuri reperiuntur aduersa diuine vo
luntati probantur contraria ⁊ quecunq; canonice scripture pro
bantur contraria eadem etiam videntur aduersari legi diuine
⁊ nature, ex qua canonice leges constant. ita colligitur ex sent.
13 illius. c. facit tex. in. c. j. dist. i. † q̄ a lege euangelica dicunī pē
dere leges. ⁊ in. c. vt nrūm. vt ecclesia bñ. sine dimi. ꝯfe. vt no-

strum pendeat de vultu dei iudicium. ista eadem confirmantur a theologis vt sanctus doctor. j. ij. q. xciij. arti. iij. et q. xcv. arti. ij. hoc aũt non solũ intelligas respectu cãe formalis vel rõnis, que dz esse in qualibet canonica lege, que si non insit in. l. dr potius legis corruptio vt inquit. S. doctor. Sed et respectu cause efficientis. i. Petri, et successorũ in ecclesia dei qbus sup oẽm aiam est data ptãs. vt in. c. significasti. de elec. in. c. nouit. de iudi. in. c. venerabilẽ. de elec. et in. c. p venerabilẽ q filij sunt leg. et in extrana. Bonifacij. viij. de maio. et obe. cũ mille silib.

14 ❡ †De legibus vero ciuilibus idem dõm est. naz oẽs pendent a lege nature. et in tm̃ habent de ratione legis, in quantũ partici pant de lege eterna. cum. n. lex non sit nisi recta rõ et mensura q dam nisi rectitudinẽ habeat non dr lex. et ideo Isidorus eam vt essentialem inseruit legi. vt in. c. erit aũt. iiij. dis. quod exemplo naturali oculis tuis subijcio, in omnibus enim que ordinate mo uentur, necesse est, vt virtus mouentis secũdi deriuet, et pẽdeat a virtute primi motoris. naz motor secundus non mouet, nisi vt mouet a primo, quod in his inferioribus facile colligimus. cer te a rege vel imperatore, inferiores rectores prouintiarũ susci piunt vim ptãtis. et omnia que ab eis aguntur, nisi illa facultate fiant, nõ habent vim superiorẽ. ex quo intelliges quod dicit cal

15 derinus in. c. j. qui feu. da. po. j. col. †q papa est pater patruz. et concurrit cuz omni prelato, in ptãte et iurisdictione. et idẽ Io. mona. in. c. si eo tẽpore. de resp. lib. vj. Bald. in. c. j. col. j. quis dicatur dux vel march. in vsi. feu. quod et in materiali artificio clare ostendit. nam omnis res agenda per inferiores artifices pẽdet ab architectore ipso. igit cum lex eterna sit ratio, qr supre mus gubernator omnia diuina et humana regit. vt in. c. glorio sus. de reli. et vene. sancto. li. vj. necesse est, q oĩs rõ ex qua ista inferiora gubernant, a lege eterna deriuet, a lege igitur eterna deriuat naturalis, et a naturali canonica et ciuilis. vñ ab eterna lege nullo mõ possunt discrepare. tunc enim nec vim legis. nec rõnem haberẽt. vt in. c. que cõtra mores. viij. disti. et dicit Au gustinus in lib. j. de libero arb. q in tẽporali lege nihil est iustũ ac legitimum quod nõ ex eterna lege homines sibi deriuauerũt quod in causa materiali et efficiente hz locum, et hoc est q dicit sapientie libro per me reges regnant, et potentes descernunt iustitiam. et fatetur imperator, q deo auctore et eo gubernante imperium, quod ab eodem est sibi traditum, est regendũ, et oẽm sibi spem esse in prouidẽtia summe trinitatis leg. j. de vete. iure

16 enucleando, et scriptum est in lege labijs regit rex. † et cor regis in manu dei, et vbi voluerit inclinabit illud. vt in epis. inter cla ras. de summa trinitate et fide catholica. et demosthenes apud grecos oratorum princeps dicebat lex est inuentio quedã et do nuz dei. et legislator in predicta lege. j. §. neqz. de vete. iure enu cle. q a nostro diuino fuerunt ore professa. et idem in le. ij. eod. titulo quasi ad principium ibi nostra quoqz imperatoria maie stas. si quid incertũ inueniebat cuz numine celesti recte emẽda bat et ait Augusti. super Ioã. q iura humana per imperatores et rectores seculi deus distribuit humano generi. idez in. l. bene a zenone in fine. C. de qua. pres. et in auc. quomodo opor. epi. in princi. leges igitur humane et ipsa eadem humana potestas ab eterna lege habet deriuationem. quod eque est in canonicis le gibus, quam in ciuilibus vt idẽ sanctus doctor vbi supra. an aũt imperator imperiũ habeat mediate vel immediate a diuina, pui dentia, vide per dictum extrauagans bonifacij octaui, et in. c. venerabilem de electi. ❡ Sat sit conclusisse finem legũ omniũ humani gñis, et earum originẽ, et deriuationez, et principia pria

17 ex quibus recta via, ad verum finem tendimus. ❡ † Nec hic curandum censeo, de origine prima legum materialiter nisi per rationem naz q̃uis aliqui antiqui auctores tradiderint, onoma critum fuisse primũ legum ferendaruz peritum, Aristoteles tñ hoc negat fuit enim licurgus lacedemonijs legũ lator, et solon atheniensibus. zelencus vero apud sacros, et carundas apud catinenses, et ceteras ciuitates calcidicas, et de his vide Aristo telem. ij. li. politicorum in fine, vbi reliqua, at Isidorus noster li. j. senten. credit, ius cõsuetudinis et ciuile, habuisse originem ab eo tẽpore, quo dicitur caym ciuitatem edificasse vt in. c. j. j.

18 di. iuncto. c. fi. §. fin. vj. di. ❡ † Ex superioribus primo infero ad dicta Calde. et do. Abb. in proe. Grego. qui docent scien tiam iuris canonici, partim subijci morali philosophie, qr de moribus tradatur, partim methaphisice et theologie. Que sciẽ tia est de deo et celestibus nã ius canonicũ, de deo et celestibus, et de ipsa beatitudine tractare vr, qd secundum ipsos maxime pz in decreto, et per multa iura decreta sexti et clemẽtinarũ, vt in. c. j. in fine de summa tri. et fide catho. in. c. cum cõtingat de iure iuran. et in. c. lz mulieres eo. ti. li. vj. et in. c. q̃uis pactuz de pa ctis. li. vj. idẽ tz do. abbas. in. c. j. de iura. cal. et in. c. inter alia de imu ec. et in notabi. et in. c. filius de testa. et alibi sepe. cũ igit partẽ capiat ab ipsa methaphisica. plura inferũt. primũ, q scia iuris canonici nõ est mera pratica, prout scia iuris ciuilis cũ par tim habeat speculationis, ab ipsa methaphisica et theologia.

19 †Scdõ inferũt rõnez excellẽtie iuris canonici, ad ius ciuile, di cunt. n. q habẽt se, vt aia et corpus, cũ ius ciuile intẽdat in cõe bonũ, hm q cõuenit humane societati, ius vero canonicũ, nõ so lũ hm q conuenit humane societati ciuiliter, sed et hm finem, in deũ intẽdendo, et vitã aliam expectãdo, et bonũ cõe sic sumptũ, vt in canonibus sumit, nõ põt cõseruari p solã legalẽ iustitiam. Sed vltra hoc reqrit quedã celestis amicitia, sine qua impos sibile est hominẽ in deũ tẽdere. Sicut ergo potissima virtus ad quã conatur ius ciuile est legalis iustitia, ciuilisqz amicitia, ita potissima virtus ad quã conat ius canonicũ est celestis quedã amicitia, quã charitatẽ appellamus, ita dicebat do. abbas se cutus calderinũ que oĩa referunt trãslata a Io. an. in reg. pec catũ. ix. col. de re. iuris et fuerũt verba cuiusdã theologi senẽsis quem refert de verbo ad verbũ ipse Io. an. et idem tz abbas in c. j. vj. nota. de iura. cal. et alibi sepe et vltimo infert, quid sit fi nis iuris canonici, et in quo differat a legibus que omnia veniũt

20 altius exaranda. ❡ † De primo itaqz dubitandum est, an cano nes methaphisice aliter subijciant, ac leges, dubitationis hãc causam habeo. q q̃uis canones subijciant iuri naturali, et diui no, et de vtroqz testamẽto habeãt processum et originẽ, vt in. d. c. qualiter de accu. tñ talis processus nõ aliter pendet nisi quo ad moralia. idest in his, in quibus ius in moribus versat qui ce tera non sunt iuris, et in his que iuris non sunt, ius ab alio nec procedi, nec pendere potest. hoc a se ipso patet, et probatur in c. non est peccatum. in dicto. §. his itaqz. vj. di. vbi non omnia que in lege, et euangelio sunt scripta, pertinent ad ius naturale. sed ea tantum que moralia sunt, vel et mistica. dum tamen, ad moralem intelligentiam conuertantur. igitur vt ad ius naturale

21 pertineant, necesse est, q in moribus versentur. † ea enim sunt de lege nature, que recta ratio naturalis homini ostendit faciẽ da. vt in. c. ius naturale. i. di. et dicam latius in. l. j. §. ius natura le infra. eo. ius igitur nature, in ratione pratica consistit et ita tz sepe. S. doctor maxime prima secunde questi. ix. arti. ij. per totum. nec obstat si tu dicas aliqua esse iuris canonici, que non sunt, iuris nature, nam virtualiter et propter dependentiaz esse non potest, nisi quod omnia que sunt iuris canonici sint legis nature. vt in capitulo filius noster. de testa. et in capitulo sane §. fi. viij. di. et Io. an. in reg. possessor de regu. iu. iij. col. versic. sciendum ergo. et sanctus doctor in. ij. q. xcij. articu. j. versicu. respondeo dõm. et questi. xc. arti. j. vbi concludit, quod semper lex est aliquid pertinens ad rationem praticam idest moralem. nec credas, q ibi non loquat de lege canonica. nam ipse nõ fa cit differẽtiam in his, inter leges canonicas, et ciuiles. prout fa cere non dz, sed loquitur de lege positiua. ❡ Rursus hoc pro batur qr superius ostẽdi, eundẽ esse finẽ iuris canonici et ciuilis eadem esse principia et ab eodẽ, iure naturali et lege eterna deri uata. male igit psuponit ius canonicũ aliter supponi methaphi sice, q̃ ius ciuile. ❡ Nec obstat liber decretorũ. in quo plura de beatitudine. nã q̃uis et in decretis et in decretalibus de bea titudine aliqd dicat, hic intẽtus nõ est proximus, sed est poste rior, ad quẽ ex fine legũ tendimus. nullus. n. fideliũ quibus iã veritas est nota, negabit summũ bonũ in beatitudine celesti cõ sistere. iõ enim mortales nascunt, vt bene viuãt. ac ex hoc, cele

22 stem et perpetuã beatitudinẽ mereant. † Sed ius canonicum et ciuile, hz finẽ, vt genus humanum recte viuat. et hic finis est me dium, ex quo cõsequimur summum bonũ, ex legibus enim parti culares oẽs cõseruant et ex cõseruatione particulariũ cõseruat genus humanũ. et ex vera cõseruatione et felicitate humana, cõ sequit deinde vitã eternã. proximus itaqz legũ positiuarũ finis hic est. vt spũs noxius, sub iuris regulis arceatur. Qd satis cla re ostendunt proemiũ, et principia iuris canonici. Nã in decre talibus incipit ab institutiõe dei. rex pacificus pia miseratione cõstituit, et reliqua. et tñ ipse et deus, qui est eterne beatitudinis largitor, hũc exposuit legibus finẽ, vt genus humanũ in pace et iustitia cõseruet vt testat ibi gregorius, et idẽ ostẽdit proemium sexti, et proemiũ clementinarũ et vt in principio dixi, qui bene ex ordiũtur, q̃ primum exponũt finem quo tendant et cũ principia et proemia iuris canonici, nuntient nobis finem gubernandi subditos recta ratione et iustitia. vt quiete et pacifice viuãt, cõ stat dilucide hunc esse finem nec alium inueniet ille theologus Io. an.

Joannes andreas calderinus, aut do. Abbas rurſus hic finis
ponitur etiam in libro decretoꝝ. qui his verbis exorditur. Hu-
manum genus duobus regitur, naturali videlicet iure, ⁊ mori-
23 bus. ⁊c. regimen igitur humanum eſt legum finis. ¶ † Nec ob
ſtat. c. cum contingat. ⁊. c. lȝ mulieres, cum ſimilibus, vbi a iure
canonico cauetur, ne anime peccato pereant. vt in. c. fina. de p-
ſcrip. ⁊ in. c. fina. de conſue. nam conſideratur ibi, aliter conſer-
uandas eſſe aias, ꝗ̃ conſtet ex principijs iuris naturalis, que qui
dem pncipia euitāt peccatum. vt in. eo. c. fin. ⁊ patet, qꝛ pcm̃ eſt,
ꝗcūqȝ cōmiſſum ꝯ dictamē recte rōnis, ꝙ ꝓuenit a lege nature,
Ut tenēt theologi ꝙ ſatis ꝓbatur ex eodē. c. fi. de cōſuetudine.
24 Et ex eodē. c. fi. † vbi nec cōſuetudo nec lex valet, ſi ſit nutritiua
peccati, igitur de natura legis eſt ne hēat pcm̃. imo oino obuiat
peccatis. ꝙ ꝓbatur, eo ꝙ deſcendit, ⁊ hȝ vires a lege naturali ⁊
diuina vt in. c. que ꝯ mores. in fine. viij. di. ⁊ de eius eſſentia eſt,
vt habeat rōnē. at cū rō ⁊ peccatū pugnēt, vt ſupra, neceſſe eſt vt
lex ſit ꝯ peccatū. ⁊ mirādū eſt ꝙ in hoc doctores noſtri velint fa-
cere differētiā inter ius canonicū ⁊ ciuile, ꝙ ius canonicū obuiet
peccato, nā eodē modo obuiat ius ciuile, cū lex ſit correctio pec-
catoꝝ, vt dicebat iurecōſultus in. l. ij. de leg. ⁊ legiſlator idē aſſe-
rit in auc. vt hi q obligatas. col. vj. vbi legiſlatori magna cura eſt
ne peccādi vlla occaſio relinquatur, ⁊ ſatis luculēter oſtēditur i.
l. j. in prin. de veteri iure enucleādo, vbi fatetur a ſumme Trini-
tatis ꝓuidētia, legibus ꝯponere, ⁊ gubernare imperiū, in nihilo
igitur in hac generali intentione, differunt leges a canonibus.
25 ¶ † Nec obſtat. c. j. de ſumma Trinitate ⁊ fide catho. in fine, nā
fateor, ꝙ ꝑ fidē rectā ⁊ bonoꝝ operū actionē, meremur ad eternā
beatitudinē peruenire. Nec ſine fide pōt quis ſaluus fieri, Tū ex
hoc nō ſeqtur, ius canonicū ſubijci methaphyſice, aliter ꝗ̃ ius ci-
uile. Nā iure determinata fidei pcipiūtur, non tū determinantur,
⁊ idē cauetur in. l. j. in fine de ſumma Trini. ⁊ fide catho. C. vbi
diuina vindicta plectūtur heretici, ēt penis impialibus, Et ſicut
in iure canonico habemus titulū de ſumma Trinitate ad pcep-
tuȝ, ita ēt in legibus. Sicut igitur iure canonico cogimur tenere
fidē catholicā, vt ꝑ totū titulū de here. maxime in capitulo ver-
gētes. ⁊ in capi. cū ſm leges. eodē titu. libro. vj. ita iure ciuili, vt
in le. j. ⁊ in epiſtola inter claras. C. de ſu. tri. ⁊ fid. cath. in. l. velu
ti. de iuſticia ⁊ iure. j. ⁊ ꝑ totū titulū. de here. C. aduerte tū ne deci
26 piaris † ꝙ ꝗ̃uis iure credamus, ideſt ꝗ̃uis chriſtianus iure cō-
pellatur tenere veros fidei articulos, tū iure non credimus, ideſt
iure non diſcernuntur articuli, ⁊ que pertinent ad fidem, nec ius
verſatur in ipſa. vt etiam ipſa nominis ſignificatio demonſtrat.
Nam fide tenemus quod humana ratione cōprehendere non poſ
ſumus, ⁊ in hoc verſatur fallatia doctorum.
27 ¶ † Jtem ſi quis opponat, plures ſubtiles diſputationes eſſe in-
ſertas in decretis, maxime de conſecratione. di. j. ⁊. ij. ⁊ reliqua.
Reſponde ꝙ inſeruntur talia iura vt determinationes iam ab ec-
cleſia approbate, non tamen quod iure determinētur. Et eo. mō
Reſpondetur ad. c. maiores de bap. in prin. vbi Papa cogno-
ſcit de dubijs fidei, Quod intellige, ex ſacra ſcriptura, ⁊ ſcientia
ſupernaturali que ex celo nobis fuit immiſſa, vt inferius oſtendā.
non tamen iure, quod ratione naturali cōſtat, ⁊ intellectui noſtro,
naturaliter ſubijci poteſt.
28 ¶ † Rurſus ego cōſiderabā, ꝙ ius canoni. maxime cōſiderat ſa
lutē aie eternā, vt in. d. c. ꝗ̃uis, ⁊ in. c. cū cōtingat. de iureiurā. cū
ſimilibus, ibi, ſine ꝑiculo ſalutis eterne, ⁊ in. c. fi. de ꝯſue. ibi quā
to diutius infelicē aiam detinet alligatā. Et in. c. vt animarū. de
ꝯſti. ibi, vt animaꝝ ꝑiculis obuietur. iteȝ pȝ, qꝛ Papa hȝ iuriſ-
ditionē ſpūalē, ideſt ſuꝑ cōcernētibus animā ⁊ ſpiritū, cui quo ad
iſta, ois anima ſubijcitur, vt in. c. ſolite de maio. ⁊ obediē. ⁊ not.
maxime ꝑ Jnnocen. in. c. j. de cōſti. ⁊ in. c. ꝙ ſuꝑ his. de voto, ⁊
voti redē. fiet. n. vnū ouile ⁊ vnus paſtor. Jo. x. c. ⁊ refertur in. c.
fi. de baptiſ. ⁊ alibi ego non veni niſi ad oues que ꝑierūt de domo
29 yſrael. cū igitur verus legiſlator noſter Chriſtus, ſit † ſalutis eter
ne auctor, ⁊ ad redēptionē humani generis, humanā carnē aſſum
pſerit, vt in cle. ſi dn̄m, de reli. ⁊ vene. ſancto. ⁊ eam curā quā ad
ſalutē eternā generis humani habuit, petro eius vicario ꝯmiſerit
neceſſe eſt ꝙ leges petri ⁊ ſucceſſoꝝ, ad eādē ſalutem tendāt, ad
quaȝ fuit ſibi ꝯceſſa poteſtas, ⁊ dicebat. ſ. doctor in. li. de errori-
bus grecoꝝ. c. lxxij. ꝙ de neceſſitate ſalutis eterne eſt ſubeſſe ro-
mano pontifici, Nec eccleſia corpus ligat, ſed animam vt in. c.
cū non ab hōie, de iudi. ⁊ reliqua. ¶ At ego video ꝙ nec cicero
nec Ariſtotel. cognouit beatitudinē ⁊ eternā ſalutē, in qua ꝯſiſtit
finis verus, Cū ſit ſummū bonū, Ut. j. igitur, nō recte cōcludeba
mus ex Cicerone ⁊ ex Ariſtote. quē ſequebatur beatus Tho-
mas, ꝙ verus finis legū humanaꝝ ſit humana felicitas, Cū eū
30 finē quē canones cognouerūt ipſi ignoraſſent † De Ariſtotele pȝ
q ſummū bonū cōſtituit in virtute cū honeſtate, Et cicero aūt cuȝ
ſtoicis in ſola virtute, Sed vtriuſqȝ eſt errata opinio. Cum ipſa
virtus non ſit id ad quod peruenitur per ipſam, Abſonum enim
eſt, vt per eandem ad eandē deueniamus, media quippe non ſunt
fines, Sed ſunt cauſe ex quibus ad fines prouehimur. nam ſe-
cundum beatum Dioniſium lex diuinitatis eſt infima per media
in ſuprema reduci, ⁊ vt dicitur in extrauag. Boni. octaui, de ma
ioritate ⁊ obedientia, Secundum ordinem vniuerſi, non ſunt om-
nia immediate, ſed per media, reducuntur ad ordinem ⁊ finem,
Uirtute igitur ⁊ labore, ad ſummum bonum quod in arduo poſi
tum eſt, eſt innitendum ⁊ perueniendum, ipſe tamen labor ⁊ vir-
tus, non eſt ſummum bonum. quod facile intelligi poteſt, cuȝ vir
tute, adhuc aliud appetamus, Sed cum nec ſtoici. nec alij ſecta-
tores, nec marcus tul. nec Ariſtoteles, eternam vitam, ⁊ veruȝ, ⁊
ſummum bonum naturaliter cognouiſſent, ignoto fine. medie vir
tuti, que per ſe bona eſt, finis, ideſt ſummi boni nomen ſubſtitue-
runt. Nec certe in ipſa veritatis adūbrate ignoratione alteri ꝗ̃
virtuti tale nomen congruentius ſubſtituere potuerunt.
¶ Rurſus aduertas, quod honeſtas ab Ariſto. virtuti addita,
31 nihil facit ad veram felicitatē † nulla enim virtus poteſt eſſe in
honeſta, Ut Marcus Tulius in paradoxis, nec ab honeſtate,
que populi extimatione conſtat poteſt pendere vera felicitas. qd
enim errore, ⁊ nequitia hominum, vir bonus malus extimatur.
Uel econtra malus bonus, Deus enim in quo eternum bonum
⁊ ſummum conſiſtit, noſtris erroribus non inuoluitur, nec ei ab-
ſconditur veritas. vt in. ca. a nobis de ſentent. excommunicatio.
⁊ in. c. nouit. de iudi. vnde conſtat honeſtatē quā proponit Ari-
ſtoteles, nec ad fineȝ. ideſt ad ſummum bonum facere, nec ad me
dia, ex quibus conſequitur pertinere.
32 ¶ † Sed Ariſtotel. de humana felicitate, ⁊ politica loqueba-
tur. Tamen fere ad imaginem veritatis traductus. x. politico-
rum veram felicitatem conſtituit in contemplatione ⁊ cognitio-
ne ſubſtantiarum ſeparatarum, ⁊ in ipſa metaphiſica, quia vero
eternā vitā ignorabat, eā nō recte ꝯſtituit in vita humana, in qua
nos certū habemus, humanū hominē naturaliter beatitudie frui
non poſſe. Et ita dicebant entiſber ⁊ ſcotus. in ꝓhemio ſentētiaꝝ
queſtione prima, quod homo naturaliter nonpoteſt ſcire finē ſuū
diſtincte, ſed eſt neceſſarium ſibi tradi aliquam cognitionē ſpūa-
lē, ex qua chriſticole ſumus illuminati. clemētia ⁊ pietate eterna.
¶ Nec obſtat quod vulgares phiſici improbe ſunt dicere ſoliti
Ariſtotelis opinionem eſſe veram, ex naturalibus principijs qua
ſi natura oſtendat falſum eſſe quod verum eſt. Si enim vitam
eternam, ⁊ beatitudinem Deus conſtituit, iuſte ⁊ religioſe viuen
tibus, quod iam nos verum tenemus, quomodo ex veris nature
principijs, hec ipſa veritas ſubuerti poterit, certe error eſt maxi-
33 mus. non in ipſa natura. † que cum a Deo conſtet, non poteſt
cum ipſa veritate pugnare. vt in. capitulo ſana. §. fina. nona. di-
ſtincione, ſed in docentibus naturalia, qui hec ipſa vt ſibi abſcon
dita, ſine lumine ſpirituali comprehendere nequiuerunt, vt ipſe
ideȝ Ariſtoteles fateri videtur primo ethicorum. c. xiiij. cum du
bitare videatur, an mortuo quoqȝ homini eſt malum, ⁊ bonum. ⁊
ideo dicebat, quod cum ei poſſint contingere quandoqȝ filios ma
los quandoqȝ bonos, in mortuis nō eſt danda felicitas, ne ſit hoc
abſurdum, vt modo ſit felix, modo infelix. vnde in virtute homi-
nis, que vitam, non ex caſu, ſed ex ſeipſa metitur. poſuit felicita-
tem. Sed ſi ipſe Ariſtoteles ex virtute cognouiſſet conſtitutam
eſſe vitam eternam, non his diſputationibus ſe inuoluiſſet, hac
enim veritate cognita. nulla eſt de vero fine diſputatio.
¶ Eodem modo ſemel reſpondebam cuidam theologo, qui ſe
philoſophum profitebatur. ⁊ ex philoſophie naturalibus prin-
cipijs, dicebat mundum ab eterno. ego inquam quid tu tenes,
aut qua ratione, ipſe Reſpondebat ſe tenere mundum non eſſe
ab eterno quia ita conſtat ex diuinis inſtitutis. Rurſus inquio
quid eſt hoc, quod philoſophiam appellas, dicebat rerum eſſe
cognitionem. a veris nature principijs, ego mirabar, ⁊ miror,
quam parum hi rerum veri cognitores ſibi conſtent. ſi enim ex
his que diuina lege nobis tradita ſunt, mundum creatum fateri
oportet. vt Geneſis Capitulo primo. principia ex quibus infer-
34 tur mundum non eſſe creatum, non poſſunt eſſe vera. † quia na-
tura ⁊ leges diuine non diſcordāt, ſed ſibi ꝯſtant. vt in. d. c. ſana.
ix. di. Cordatius itaqȝ dicit non a philoſophie veris pncipijs,
ſed ex pncipijs ab Ariſto. traditis mundū nō eſſe creatū, qꝛ veꝝ
non eſt, ꝙ ex veris nature pncipijs mundus ꝓbet̄ ab eterno crea
tus, phiſici tū cum alia ignorēt, videtur aſtricti Ariſto. pncipijs,
Sȝ prudētior fuit Socrates, q poſt phiſicā ꝑ multos annos ela-

boꝛatã,fertur dixiſſe,que ſupra nos,nihil ad nos.at cũ nullaꝫ verã cognitionẽ,nec laboꝛis fructuꝫ vidiſſet,ad ethicem idest moralem philoſophiã totus ſe trãſtulit,⁊ nos ꝙ foꝛſan nimis euagati ſumus, idẽ faciamus.videtur igitur ex ſuperioꝛibus,ꝙ iuris canonici imperium ⁊ finis ſeſe ad eternã vitam contendat. Naꝫ hic ſitus eſt verus ſpiritualis fidelium finis.

¶ Reſpõdeo. ꝙ cũ lex canonica pẽdeat a vera eccle. que ex inſtitutis diuinis cognoſcit verũ finẽ,ad quẽ homo ẽ creatus.ſ.ipſam beatitudinẽ,que qdeꝫ beatitudo nobis eſt parata clementia diuina,ſi recte vixerimus, eccleſia igitur cõſtituit ius canonicuꝫ hoc fine,vt genus humanum recte viuat,vt ẽt ex hoc fine conſequamur veram felicitateꝫ eterne vite,finis igitur primus eſt,vt humanũ genus qete, iuſte ⁊ pacifice viuat. vt in dictis ꝓhemiis .ꝫ.ſatis.hunc tñ fineꝫ deſideramus, vt cõſequamur beatitudinẽ. vnde aduerte,ꝙ cũ hic ꝑmus finis cõtendat ad ſm,oĩa que ptinent ad finẽ recte viuendi,neceſſe eſt,ne ꝯtingãt piculũ eterne vi
35 te,† ⁊ h̃ eſt ꝙ ius canonicũ cauet, ne quoquomodo in piculũ ſalutis eterne incidamus.vt in.d.c.vt animarũ ⁊ in.d.c.cum ꝯtingat.cũ ſiꝉibus.Deus eñ eterna ſapẽtia,homini ad imaginẽ ſuã foꝛmato,cõſtituit vitã eternã,ſ; his mediis ꝯſtituit, vt hõ cui ad imaginẽ ſuã iuſticiã dederat iuſte pacifice ⁊ modeſte viueret.dñ vero iuſticia arbitrio hõis conceſſa, hũana cupiditate eſt euerſa legibus humanis appetituĩ noxio ꝓuiſuꝫ eſt,vt humanuꝫ genus ad iuſtã vitã reducatur, ⁊ hic eſt finis legũ,vt colligitur ex ꝓhemio Gregoꝛiano.itaqꝫ cũ hic finis ſit mediũ ad eternã vitã media debẽt recta via ꝑtendere ad ipſuꝫ finẽ. Regẽda ſunt igitur ꝑcepta moꝛalia,vt ſemp cõfoꝛment cũ cõuenientibus ſaluti eterne
36 † vnde ſi qua lex canonica, vel ciuilis nutriret peccatũ, non habet legis vigoꝛẽ,vt in ca.fi.de pſcripti.nec lex dici põt, de cuius eſſentia eſt ratio ipſa.vt in.d.c.erit autẽ, at rõ peccatũ inducere non põt.vt in.d.c.fi.de cõſuet.⁊ de his.ꝫ. Cõſtat itaqꝫ ꝙ lex naturalis ⁊ canonica vrget hões ad vitã recte ducẽdã,nec aliter vrget, ꝗ̃ cõueniat fini eterne ſalutis.vt etiã conſtat in auc. vt hi ꝗ obligatas.col.vj.vbi latoꝛ legis ciuilis ſummã hꝫ curã,ne ſubditi in peccatũ incidãt.idem in auct.quomodo opoꝛ.epiſ.iuncto auctẽ.vt clerici apud pꝛo.epiſ.vbi eo modo conſiderat ſummo ſtudio conſeruationem generis humani,quo conueniat felicitati eterne,⁊ ſaluti animarum.
37 ¶ † Scdõ principaliter infero cõtra ea que dicit Jo.an.in reg. poſſeſſoꝛ.de reg.iu.in mercur.in.vj.col.vbi ex eodẽ fratre Gerardo theologo ſeneſe oꝛdis heremitaꝝ refert.ꝙ iure ciuili valet pſcriptio, etiã ex poſſeſſione male fidei.in qua re plura ꝯcludit.ꝑmuꝫ eſt, ꝙ ius ciuile habuit in inducẽda preſcriptione duplicẽ finẽ.ſ.negligentiã puniendi,⁊ finem litibus imponẽdi.qui quidẽ fines maxime cõueniunt ad humanam ſocietatem, ideo talis preſcriptio eſt permiſſa.ita ipſe in verſi.ſciendum eſt.
38 ¶ † Ego vero tali ſenſui cõſentire non poſſuꝫ.⁊ ꝑmo cõſiderabã pſcriptioneꝫ eſſe iuris poſitiui.vt ideꝫ doctoꝛes fatentur in dicta reg.poſſeſſoꝛ.iij.col.ver.pſcriptio eſt. Definitur.n.preſcriptio ſm ipſos.eſſe ius quoddã ex tẽpoꝛe cõgnuens, leguꝫ auctoꝛitate vim capiens.⁊ reliqua.nec diſputo diffinitionẽ,ſat eſt iuris eſſe, qꝛ a iure capit ſubſtãtiaꝫ. Nam ius introducit vt longo tempoꝛe rem poſſeſſaꝫ acqrere poſſeꝫ.vt nota.in.l.j.ff.de ac.rer.do.⁊ per totum eo.ti.in decretalibus. ⁊ in pluribus titulis.C.ſi igitur hẽt ſubſtãtiã a legis auctoꝛitate,lex non hẽt auctoꝛitatẽ,vt eã in malefidei poſſeſſoꝛe introducere poſſit, qꝛ ex hoc ipſo oꝛitur pctm̃. ⁊ duꝫ ex lege ſequitur aliqꝺ peccatũ,non eſt lex,nec hꝫ ſuaꝫ auctoꝛitatẽ,que ex iuſticia ſibi conceditur,vt.ꝫ.ꝙ in eodẽ caſu ꝓba-
39 tur in.c.fi.de pꝛeſ.vbi in ſinodo diffinitum eſt, † vt nulla valeat abſqꝫ bona fide pſcriptio,tã canonica ꝗ̃ ciuilis, cum generaliter ſit oĩ cõſtitutioni ac cõſuetudini derogãduꝫ,que abſqꝫ moꝛtali peccato non põt obſeruari,ita text.ecce ꝙ lex inducẽs pſcriptionem malefidei poſſeſſoꝛis, nõ põt obſeruari ſine peccato moꝛtali.an autẽ ad talia inducendũ lex habeat auctoꝛitatẽ.certe bar. ſnia non hꝫ, qꝛ a Deo hꝫ ptãteꝫ, quã Deus non largitur ad peccãduꝫ.ita Bar.in.l.oẽs.C.ſi ꝯ ius vel vti.publicã ⁊ in.l.oẽs populi.ff.de iuſt.⁊ iure.⁊ talis legiſlatoꝛ potius dicetur errare ꝗ̃ legẽ cõdere.vt in.c.ſunt quidam.xxv.q.j.nam cum data ſit ſibi auctoꝛitas a lege eterna, talis poteſtas eſt oꝛdinãda ad euitanda ea que ſunt ꝯ eandem legẽ,nõ ad ſtatuẽdũ ea ꝗ ſunt eterne legi aduerſa.vt in.c.que ꝯtra moꝛes.viij.di.⁊ in.c.iulia.⁊ in.c.qui reſiſtit. xj.q.iij.⁊ ita tenet do.anto. ⁊ do.abb.in.d.c.fi.iiij.notabili. Conſtat igitur legis auctoꝛitateꝫ deficere, vnde nulla eſt preſcriptio etiam ciuilis,vt dicebat tex.ibi.

¶ Nec obſtant fines puniẽdi negligẽtiaꝫ,⁊ dirimendi lites,naꝫ hi fines ita ſunt adaptãdi,ꝙ ex illationi.earũ nõ iducatur pcm̃, nã tũc degenerãt a ꝑncipiis ꝑmis,ex qbꝰ oꝛiũtur tales fines,cũ.n.a lege eterna,oĩs finis iuſticie habeat deriuationem,non põt
40 recte deduci,niſi eo mõ quo ſemp eterne legi ꝯueniat† ⁊ hoc eſt ꝙ dicebat.ſ.doc.j.ſcde.q.xciij.ar.iij.ꝙ nulla eſt lex que nõ participet de lege eterna,vel ẽt nulla eſt illa lex que aliquo mõ peccet in ipſam.vt in.d.c.que contra moꝛes.cũ ſimi. Rurſus cum Jo.an.cũ fratre Gerardo ſubiungit, ꝙ ꝗ̃uis ius ciuile,vel ꝗlibet aliud ius nõ poſſit aliqꝺ iniuſtũ ⁊ iniqũ inducere,illud tñ ꝗ̃qꝫ pmittit pp aliqꝺ bonũ ⁊ iuſtũ,ꝙ inde põt elicere.ſicut in ꝓpoſito pmittit,ꝙ preſcrip.ex malafide ⁊ iniqtate ꝓcedat,vt p eã duplicẽ finẽ eliciat.hoc autẽ ideo facit.qꝛ ius ciuile cum intendat ꝓ vltio fine cõſeruare ciuilẽ ſocietatẽ.huic fini maxime deſeruit negligentiũ punitio ⁊ litiũ determinatio. icciro magis dꝫ intẽdere vt negligentiã pũiat,⁊ lites diriat,ꝗ̃ vt iniqtatẽ pſcribẽtis coꝛrigat,vel remoueat. Naꝫ magis ad ius ciuile ſpectat illius duplicis finis equitas pꝛoſequenda,ꝗ̃ iſtius preſcribentis iniquitas coꝛrigenda.huc uſqꝫ prefati clariſſimi viri.

¶ In ꝑmis ex hoc collige,ꝗ̃ obſopoꝛati hec ſcripſerint,nã ipſi fatẽtur,ꝙ nullũ ius põt inducere aliquid iniuſtũ ⁊ iniquũ,⁊ cer-
41 te veritatẽ in hoc ipſo ꝓfitẽtur.vt.ꝫ.† Queramus igitur ab ipſis quo iure ſit inducta pſcriptio in malefidei poſſeſſo.ſi dicãt iure nature,falſuꝫ dicerẽt manifeſte,ſi iure canonico eque falſum.vt vtrũqꝫ ꝓbatur in.d.c.fi.igitur inducitur a lege ciuili.at ſi ex ſenſu eoꝝ dicas ꝙ non eſt inducta ſed pmiſſa, falſuꝫ ẽt diceres.naꝫ acqſitio p pſ.vel vſucapionẽ eſt inducta iure ciui.vt inſti.ꝺ vſucap.in ꝑn.⁊ not.i.l.j.de ac.rerũ do.ff.⁊ ipſi idẽ fatẽtur cũ in diffinitione dicãt.ꝙ pſc.legũ auctoꝛitate vi capit. Ecce ꝙ pſcr.lex ciuilis inducit, ſed malefidei poſſeſſio eſt iniq ex confeſſione eorũ,igitur eã nõ põt lex inducere.vt ẽt fatẽtur,⁊ ꝗ̃uis ſua ꝯfeſſione videãtur ꝯuicti.ſed ẽt ex mẽte.c.fi.de pſcr.ſatis ꝯſtat,quam facile argui poſſunt.vbi improbatur poſſeſſio malefidei,⁊ dr̃ nõ valere ẽt ciuilẽ pſcriptionẽ ex malafide.⁊ ex hoc infert non valere leges ciuiles,que ſine peccato obſeruari nõ poſſunt.igitur illa ciuilis pſcri.alias habebat valoꝛẽ a lege,ꝗa non derogaretur lex niſi fomentũ vellet preſtare preſcr. vnde fateri opoꝛtet pſcri. eſſe inductam a.l.⁊ iniquam eſſe,⁊ ideo nullam.

¶ Itẽ peccare vñr dñ docẽt, ꝙ iniuſtũ ⁊ iniquuꝫ põt permitti, ꝓpterea ꝙ ex permiſſione ſequatur bonuꝫ. Nã naturalis ⁊ iuſti
42 cie regula aduerſatur† qꝛ qꝺ in ſe naturaliter improbum eſt, nõ poteſt iure permitti, propter aliquod bonum, vt in.c.ſuper eo. de vſu.⁊ ibi glo. ⁊ not.in.c.non magno.ne cler.vel mona. ⁊ ibi hoſtien.⁊ idem Joan.andre.⁊ abbas.nam ꝗ̃uis malum minus tolerari poſſit,propter maius malum euitandum, vt in.ca.ſi qꝺ verius.xxxiij.q.ij.vbi augu.cõſuluit,minus peccatum vt euitetur maius.tamẽ qꝺ in ſe malum eſt ipſa natura, non poteſt maxime iure permitti.vt in.d.c.ſuper eodẽ.⁊ in.c.non magno.vbi cũ his doctoꝛibus do.abbas cõcludit,ꝙ etiã ex diſpenſatione pmitti non põt,ſi diſpenſatoꝛ in re quã permittit, auctoꝛitatẽ non habeat,ſed in noſtro caſu ad taleꝫ pſcriptionẽ malefidei,nõ habet legiſlatoꝛ auctoꝛitatẽ, cũ mala fide poſſidens rem iure naturali alienã,eod.iure nature hẽat ꝯſciẽtiã leſaꝫ ⁊ eã teneatur reſtituere.vt i.d.c.fi.ergo ſeqtur,ꝙ talis pſcriptio non põt pmitti.

¶ Item quod fini legis ciuilis magis conueniat punitio negligentie ⁊ litium determinatio,que pꝛouenit ex preſcriptione malefidei,ꝗ̃ coꝛrectio iniquitatis poſſidentis, videtur certe falſum ex quo eadem lex eſt nulla vera iuſticia, vt in dicto.ca.fin.ergo
43 non erat recte adaptata fini legum† nam illa eſt optima lex,que in finem legum idest humani generis felicitatem, recto tramite tendat,vt in dicto pꝛohe.Grego.cuꝫ igitur ex hoc ipſo ꝙ talem preſcriptionẽ admittat,dicatur nulla.ergo in hoc ipſo non ſe habet conuenienter ad finem legum.quod ea ratione eſt,quia pꝛout de eſſentia legis eſt, vt participet ⁊ habeat deriuationem a lege eterna,vt ſanctus doctoꝛ in dicta.xciij.queſtione.⁊ ſupra ſatis expreſſi,ita neceſſe eſt, quod finis legum conueniat cũ pertinentibus ad vitã eternam, quia ex lege eterna ideo iuſticia hõi ꝯſtituta eſt,vt p eã adipiſcaꝛ eternã beatitudineꝫ,leges igiꝛ que cohercẽt,ne ab audacia ⁊ appetitu improbo iuſticia impediatur debẽt ꝯuenire cũ his,ꝗ ptinẽt ad vitã eternã.vt ẽt ſupiꝰ dicebã.
44 ¶ † Item iniquitas malafide poſſidentis,eſt adeo deteſtabilis vt poſſeſſoꝛ ſit in peccato moꝛtali, ⁊ poſſeſſio malefidei habet rationem furti,quia rem alienam ſcienter inuito domino tractat. vnde talis poſſeſſio eſt ꝯ ius nature.vt in.l.i.ff.de fur.in ꝑn.inſt. de obli.que ex deli.at negligens rem ſuam non peccat, quantuꝫ res alienas vſurpans, ꝓbatur,quia nõ peccat moꝛtaliter, finge ꝙ ignoꝛabat reꝫ ſuam eſſe, vt quia ſucceſſit teſtatoꝛi, cuius bona ab alio poſſidebãtur, quia ſciebat ea eſſe heredis,certe poſſeſſoꝛ

peccat

peccat mortaliter, cũ habeat conscientiam rei aliene. vt in. d. c. fi. ⁊ in reg. pctm̃ de reg. iu. li. vi. heres vero est sine pctõ. vt in. c. cum volũtate. de sen. ex. l. qui iniurie. ff. de furtis in. c. contra animum. l. di. cum sequeñ. ⁊ gñaliter negligẽs rem suam nõ facit equalem iniuriam, ac si alienaꝫ vsurparet, vt potest videri in soluente vsuras ex promissione, ex qua soluere nõ tenebatur. ⁊ pꝫ in hac ipsa prescriptione in ca. vigilanti de prescriptio. ⁊ in. d. c. fi. cõuenit igiť fini legũ corrigere pctm̃ possessoris, potius
45 q̃ negligentis. † Quia finis vniuersalis legum est corrigere peccata, vt dicebat demosthenes, ⁊ refert iurisconsultus in. l. ij. ff. de leg. ij. ⁊ in cap. facte sunt octaua dist. Nec obstat finis puniendi negligentes res sua ne lites oriantur, sed terminẽtur, nec debent lites terminari iuste, nõ iniuria subditorũ, nec iusticia patitur vt eo modo terminentur, vt ex determinatione oriať peccatum, q᷑ talis determinatio non esset iusta, vt in. c. fi. ⁊ in. c. cum contingat. de iureiuran. ⁊ in. c. licet. eo. titu. lib. vj.

46 ¶ † Rursus id considera, ꝙ peccatuꝫ malefidei possessoris, est contra proxima principia legis nature. Nam fere in primis precipitur nobis, ne alteri faciamus, quod nobis fieri nolumus, ⁊ vt alteri faciamus, quod nobis fieri volumus, ita precipit Christus ipsius nature auctor, ⁊ dicitur in. c. fi. j. distin. ꝙ hinc pendent leges ⁊ prophete. sed ego video ꝙ detestabiliora sunt peccata contra prima legis nature precepta, q̃ peccata, que sunt contra conclusiones, que ex his deriuanť, ⁊ ita dicebat sanctus
47 doctor quarto sen. dist. xxxiij. q. j. ar. j. † vbi dicebat ꝯsuetudinẽ non valere contra prima precepta naturalia, quia illa inuiolabilia sunt. vt in. §. sed naturalia. insti. de iure na. gẽ. ⁊ ciui. ⁊. l. has obligationes. de cap. dimi. in. c. fi. de consue. valere tamen consuetudinem, ꝯtra cõclusiones que ex p̃ceptis inferunť, q̃d ex eo ꝯstat, ꝙ oĩs lex inferť a preceptis naturalibus, vt in. d. c. j. dist. j. ⁊ tamen contra legem ciuilem vel canonicam valet ꝯsuetudo, vt. l. ij. C. que sit long. con. ⁊ in. d. c. fi. de consue. igitur ne peccetur contra prima precepta, attentius prouidendum est ⁊ diligentius, q̃ ne peccetur contra conclusiones, quia prima precepta, rectius ⁊ patenter tendunt ad verum ⁊ destinatum finẽ conclusiones tamen quandoqꝫ deuiare possunt, vt sanctus doctor. iiij. senten. dist. xxxiij. arti. ij. quod late videmus in aliquibus legibus, q̃ quis videanť hẽre deriuationẽ a primis principijs naturalibus, qñqꝫ tñ fallunť ⁊ tẽdũt aliorsuꝫ, vt ẽ videre ĩ legibus, q̃ p̃bẽt actionẽ vsurariã, ⁊ ĩ hac eadẽ p̃scriptiõe malefidei possessoris ⁊ in pluribus alijs, que vt inualide qñqꝫ nõ tenentur, q̃d etiam exemplo materiali ostenditur. Nam si ad hostia tiberina nauem deducas, traijciendam in carthaginem nouam, principio iustius rectam viam prosequeris, deinde cum a portu longe secedis, forsan aliquantulum obliquaris. sic igitur prima principia dilucidius ⁊ constantius tendunt ad finem q̃ conclusiões que longe a principijs deducuntur. Cum igitur possessor malefidei peccet contra primum principium, quia alienuꝫ iniuste possidet, ⁊ suum cuiqꝫ non tribuit, dicendum est magis, ⁊ diligẽtius prouidenduꝫ ne malafide prescribat, q̃ ne quis nõ possideat, negligatue rerum suarum inquisitionẽ, quia ista negligentia remota consideratione venit corrigenda. Quod totum satis clare colliges. ex. c. vigilanti de prescrip. vbi vigilantius cauendum est, ne quis alienas res malafide possideat q̃ ne quis suarum inquisitionem negligat, ⁊ idem patet in. d. c. fina. vbi quia lex ciuilis econuerso prospexit, dicitur nullam esse.

48 ¶ † At si dicas non esse nullam, q᷑ ibi derogať, dicas derogari prout est facti, ⁊ male obseruabať nõ ꝓut est iuris, ius eniꝫ ratio est, ⁊ rationi non potest inesse peccatũ, ⁊ ita exponebat do. Abbas. ibi ex his apparet, ꝙ lex ciuilis admittens prescriptionem malefidei, vel eam inducens, non valet, ⁊ ita communiter teneť
49 p doctores in. d. c. fi. ⁊ tenere oportet p superiora. † Rursus si dicas, ꝙ ſm ea lex ipsa ciuilis male processit, fateor, nam degenerauit a veris iusticie principijs, nec recte tendit ad verum finẽ ideo non est constitutio, sed destitutio. vel destructio verius appellari potest, vt in. c. fi. de rebus eccle. non alie. ⁊ de his latius inferius. ꝯtingit igitur domino Jo. andr. ⁊ illi clarissimo theologie magistro, vt illis euenire solet, qui iniustis legibus, iusta principia tribuere volunt.

50 ¶ † Addunt idem rursus quatuor rõnes, ex q̃bus in hoc casu ius canonicuꝫ a ciuili discordat. Dicunt eniꝫ in prescriptione rei malafide possesse, est aliquod iustum ⁊ prosequendum, ⁊ aliq̃d iniustum, ⁊ prohibendum, est enim iustũ, vt vnusquisqꝫ res suas cognoscat, ⁊ recuperet, ne sint in incerto, ⁊ detur materia litiuꝫ, est iniustum ex parte prescribentis malafide cum igitur ista duo non possint fieri per idem ius scilicet, vt prosequatur prescriptionẽ, ⁊ eã ꝓhibeat, ⁊ cũ ius canonicuꝫ ⁊ ciuile se adiuuent, cũ sint fundata sup eodẽ iure naturali id quod omisit ius ciuile. s. prohibere p̃scriptionẽ, supplet per ius canonicũ. vnde dicũt ꝙ nõ est cõtradictio cũ ius ciuile dicat talẽ prescriptionẽ equã ⁊ iustã esse, ac p ꝯñs ꝯstituendã, ius vero canonicũ dicat eadẽ p̃scriptionẽ esse iniquã ⁊ iniustam, ac p ꝯñs ꝓhibendã. q᷑ ista iura non tendunt ad eundẽ finẽ, nec ad eadẽ causam. cõtradictio autem oportet ꝙ accipiatur, secundum idẽ, ⁊ respectu eiusdem huiusqꝫ ⁊ latius ille theolog⁹ ⁊. d. Jo. an. ¶ Quippe cũ hi clarissimi p̃res dicant se reddere quatuor rõnes, quare ius ciuile a canonico discordare debeat ignoro, qua arte eas iuste reddant. cum verum sit ius ciuile ⁊ canonicum sibi consentire debere vt superius exposui ⁊ q̃ vrgentia sint eorũ argumenta statim videbis ¶ In hoc argumento dum primum presupponũt in prescriptione malefidei esse iustum ⁊ iniustuꝫ, ⁊ quod vtrunqꝫ per idẽ ius fieri non potest. Unde opꝫ ꝙ per diuersum fiat.

¶ Diligentius primo aduertendum, ꝙ in tali prescriptione nulla est iustitia probatur, quia vt iniusta ⁊ iniqua inducit peccatuꝫ mortale, ⁊ ideo prohibetur malefidei possessio. igitur iusticiam habere non potest. At si dicas, ꝙ est iusta suo fine. Respondeo ꝙ iusticia vniuersalis prescriptionis, qua castigatur negligẽtia, cessat in malefidei possessore, quia is possidet contra ius diuinũ, ⁊ ex tali improba possessione non potest induci iusta prescriptio
51 † nam vniuersalis regula iuris ciuilis non potest permittere ea que speciali causa a iure diuino sunt prohibita, vt in. c. quid culpať. xxiij. q. j. ⁊ iõ dř in. d. c. fi. ꝙ nulla est p̃scriptio malefidei tã canonica q̃ ciuilis. Non ergo ꝯcurrunt in ista prescriptione iustitia ciuilis ⁊ naturalis imo ciuilis cessat, ⁊ vniuersalis regula non protenditur ad prohibita naturaliter. vt in. §. fina. insti. de leg. ag. tute. ⁊ in. d. l. has obligationes de. cap. dimi. infra. hinc est falsum ꝙ per idẽ ius de tali prescriptione nõ possit statui immo p idem ius ciuile debuisset statui, vt malafide nullus possideret, nec p̃scriberet, q᷑ hoc est iustũ, iusticia naturali, ⁊ diuina, ⁊ ab ea deriuať ius ciuile, ⁊ ideo est etiã falsum, ꝙ illud iustũ de quo ipsi loquunť sit ꝓsequendũ in p̃scriptione cũ malafide possideť. ¶ Rursus cũ eodẽ argumẽto dicunt, ꝙ ius canonicuꝫ, ⁊ ciuile se debent subuenire, cũ sint fundata sup eodẽ iure naturali, fatentur hoc iuris presidium. Queramus tñ ab ipsis, ꝙ cum ius ciuile fundeť sup iure naturali, qño cõtra primũ principium iuris naturalis, quo suũ cuiqꝫ tribuiť, poterit approbare prescriptionẽ malefidei. cũ igitur fundamẽtũ, ꝙ est ius naturale, desit, nõ potest super edificari, vt dicebat paulus in proposito nostro ⁊ scribitur in. c. cum paulus. j. q. j.

52 ¶ † Tertio cũ dicunt, ꝙ a iure canonico p̃scriptio est prohibẽda, aduerte q̃tũ pugnãtia loquunť, ⁊ certe in primis non est apta oratio, ꝙ ea que iuris sunt prohibeantur. prescriptio. n. cuꝫ sit iuris acquisitio, iure nõ est ꝓhibẽda, probať, q᷑ aut ẽ iusta, ⁊ male ꝓhibereť, q̃d iustũ est, aut iniusta ⁊ tũc nõ est iuris, nec iure prescribiť, vt expresse diciť in. c. ius. de verbo. sig. igiť inanis est ꝓhibitio, q᷑ p̃scriptio, que nõ est, cũ iure nõ sit, prohiberi nõ potest vt in. l. x. de verbo. obli. ⁊ in. c. ad dissoluẽdum. de spon. impu. item ea que iure substantiam capiunt non recte prohibentur, probatur, quia cum ab eodem legislatore dispositio constet, seipsum, vel successorem prohibere non potest, vt in. c. innotuit de electione mutabit igitur, vel tollet legem, ⁊ tunc cessat dispo
53 sitio, que non capit substantiam a lege sublata † facit doctrina Bar. in. l. si quis pro emptore in fictione inductiua de vsucap. vbi naturaliter ꝓbať ꝙ ea que iuris sunt iure cessante nihil sunt essentialiter in his ergo non cadit prohibitio, at si de eo quod est iuris ciuilis a iure canonico aliquid disponitur, nec tunc recte, prohibitio iuris vt in exemplo nostro, quia declaratur non iustũ ⁊ ideo non esse iuris, vnde falsum est, ꝙ etiam ante. c. fina. de pres. malefidei possessor prescriberet iure ciuili, ⁊ ita colligiť de mente abbatis ibi fateor tamen aliquando factum ipsum prohiberi, vt fit in contractibus, vt in. l. non dubium. C. de leg. non tamẽ prohibetur prescriptio, vel obligatio, que iuris est, vt supra.

¶ Uerum si fateremur prohiberi prescriptionem necesse esset
54 fateri prohiberi legem ciuilem † quia prescriptio est quid iuris ciuilis, vt in princip. institu. de vsuca. ⁊ ipsi fatentur in diffinitione. Sed cum ipsi etiam fateantur iuste prohiberi prescriptionem malefidei, sequitur leges eam inducentes iniustas esse ⁊ ita est in veritate, quia vt iniuste detestantur. in. d. c. fi. vbi eadẽ rõne dř non valere leges, quia nõ vꝫ prescriptio, ⁊ econtra.

¶ Quarto cum dicant legem ciuilem cessare infrigendo prescriptionẽ ex malafide, quod non pertinet ad ius ciuile, ⁊ ꝙ hoc ꝓuidet ius canonicuꝫ, quod omisit ius ciuile. Hic ꝙ ius ciuile nõ

cessat in prescribēdo, quia iure medio prescribebatur, quamuis illa prescriptio non erat vera, sed obseruabatur facto. nec erat necesse, ꝙ ius canonicum infringeret si ius ciuile, vt debuit, omisisset prescriptionem in malefidei possessore, que, vt dixi, vere ꝑscriptio non est, nec vere infringitur.
55 † Nec verum est, ꝙ ad ius ciuile nō pertineat prouidere, ne malafide possideatur, quia ex primis preceptis naturalibus cōstat, vt suum cuiqȝ tribuas, ⁊ ne alteri noceas, quod preceptum vt totius iuris ciuilis primū preceptum est propositū in. l. j. insti. de iusti. ⁊ iure. ⁊ in §. iuris precepta insti. eo. ius ergo ciuile debuisset hoc curare, ne possideretur diutius malafide, nec debuisset prouidere, vt malafides frangeret prescriptionem, sed cessare in inducenda ꝑscriptione.

56 ¶ † Item cum dicunt ꝙ ius ciuile ⁊ canonicum in hoc non sibi contradicunt, sed mutuo subueniunt, hoc profecto apprehendere non possum, cum ab vno iure introducatur prescriptio, ⁊ ab alio denuntietur iniqua, ⁊ improbetur, immo declarātur leges eam fouentes esse nullas, vt in. d. c. fi. ⁊ in capitulo vigilanti. at cum subijciant, ꝙ vbi est contradictio, oportet qȯ accipiatur secundum idem, ⁊ respectu eiusdem. Respondeo, ꝙ est contradictio in eadem prescriptione, quia eam vt iustā inducit ius ciuile ⁊ ius canonicum dicit nullam quia est iniusta, ergo contrariātur, vt in. l. non dubium. C. de leg. bus, ⁊ quamuis causa sit diuersa, cum tamen sententia sit circa eandem prescriptionem, ⁊ causa iuris ciuilis cesset, vel vincatur, non est dicendum non sibi pugnare, vt si tu contra me sentias diuersa ratione, quam ad eandem sententiam ego probaui inualidam.

¶ Secundum predictorum doctorum argu. est tale illud quod sequitur legem euangelicam, debet discordare ab omni, a quo discordat lex euangelica, sed ius canonicum sequitur legē euangelicam ⁊ deriuat ab ea, ergo debet discordare a lege ciuili. con
57 sequentia probatur † quia lex euangelica discordat a iure ciuili cum illa iudicet actus interiores, vt Matheus omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est in corde suo, ista vero iudicat actus interiores ad humanam societatem, vñ sequitur quod etiam ius canonicū dȝ iudicare actus interiores, vt prescriptionem malefidei, in quo casu opȝ esse diuersum vel superabundare a iure ciuili, hec ipsi.

58 ¶ † Conuertere certe posses argumentum, quia in lege ⁊ euangelio naturale ius continetur, vt in capitulo non est peccatum. vj. dist. ⁊ ius naturale est, quod in lege ⁊ euangelio continetur, in. c. j. dist. j. ⁊ in. c. ij. eadem distin. ⁊ ex lege nature descendunt omnes leges. vt in. d. c. j. ibi hinc descendunt leges ⁊ prophete igitur discordare non possunt, adeo ꝙ si discordarent a lege euāgelica, non essent leges, vt supra satis exposui.

59 ¶ † Sed ita resoluas, ꝙ aut loquimur de iure iudiciali, ⁊ fori, ⁊ tunc non debet discordare ius canonicum a ciuili, quando institia exhibēda est iure nature, vel euangelico, exemplū subijcio in in casu nostro. fingamus aliquem malafide possidere, dominus conuenit ipsum in iudicio, possessor prescriptione se tueri conatur, probatur tamen malafides, certe ⁊ in iure canonico, ⁊ in ciuili iudicandum est contra malafide possidentem, cum ius naturale ⁊ euangelicum eum condemnent, alias iudicium est nullū quia iniustum, vt in. d. c. vigilanti, ⁊ in dicto. c. fina. ⁊ in regula peccatum. de regu. iuris ⁊ in regu. possessor eodem titu. quinimmo ad tale iudicium negatur iurisdictio cuiuslibet iudicis, ⁊ etiā imperatoris. Cum enim a lege superiori habeat iudicandi potestatem, contra eam legem iudicare non potest, vt in. c. iulianus. ⁊. c. qui resistit. xj. q. iij. ⁊ Bart. in. l. fi. C. si contra ius vel vti. pub. ⁊ superius dixi.

60 ¶ † Aut loquimur in foro conscientie, ⁊ tunc fatendū est, ꝙ ecclesia succedit in locum dei, ⁊ forus ille conscientie est forus quidam diuinus, cui omnia patent, ⁊ omnia ex animo iudicant, hoc igitur iudicium est solius ecclesie, in quo non vt ab homine, sed vt a Deo iudicatur, vt in. c. si sacerdos. de offi. ordi. vnde fatebimur, ꝙ in hoc foro diuersitatem habet ius ecclesie a iure ciuili, non ꝙ diuersitas cōsistat in iustitia maxime quando procedit a
61 principijs naturalibus † qꝛ illa semper est vna, ⁊ tota sibi cōstat, ac consentit, vt in principio insti. eodē, ⁊ vt dicit Marcus tul. in lib. de rep. est imutabilis, ⁊ eius est sator deus, nec est alia rome alia athenis, alia tunc, alia postbac, nec per populum, vel senatū ab hac solui possumus, iccirco malefidei possessor etiā in foro iudiciali, ⁊ seculari nunq̄ debet vi improba prescriptionis obtinere quia iustitia naturalis ⁊ gentium hoc iniquum demon
62 strat † cum ius gentium sit quod ratio naturalis apud gentes constituit vt in. l. omnes populi infra eodem, vnde dicebat idem Cicero. iij. lib. offi. quod enim ciuile est, non idem continuo gentium, qȯ aūt gētiū idem ciuile esse debet. ista ergo que ratio naturalis demonstrat, necessario sunt obseruanda in foro ciuili, prout in foro conscientie, vt supra exposui.

63 ¶ † Forus tamen conscientie in hoc a iure ciuili discrepat, qꝛ est animi iudicium, quod deo soli pertinet, ⁊ alijs est absconditum, vt in. c. in ciuitate de vsur. ⁊ hoc prout a iure ciuili, ita a canonico potest discrepare nō iustitia ipsa naturali vt dixi, sed qꝛ ecclesia ista militans non potest de animo occulto iudicare. vt in. c. a nobis de sen. excommu. solo igitur deo veritas ⁊ infallibile iudicium relinquitur vt ibi, ⁊ in. c. cum eterni tribunal, de re iudi. fateor tñ ꝙ q̄nqȝ etiā iudiciū ꝯsciētie pōt discrepare a foro ciuili sed hoc euenit cū iure ciuili iudicatur, non aūt cū iure natu
64 rali debet iudicari, vt in casu nostro. † ⁊ ita intellige. c. vigilanti ⁊ cap. fina. de prescriptio. nam secundū predicti doctoris sententiam non procedunt nisi in foro conscientie. sed idem erit in foro ciuili ⁊ iudiciario, quod satis cōstat ex eisdem capitulis, que leges in foro suo disponentes denunciant non validas. cogita.

¶ Tertia rō, quā formant predicti theologi, ⁊ Jo. an. ita se hȝ. illa iura debēt in prescriptione malefidei necessario discordare, quorum vnum intendit ꝯseruare iustitiam propter terminanda litigia, alterum vero econuerso intendit terminare litigia ꝑpter
65 iustitiā seruandam † sed ius ciuile intendit conseruare iustitiā propter terminanda litigia, nam suus finis principalis est conseruare ciuilem societatem, ius autem canonicum econuerso intendit terminare litigia ad conseruandā iustitiam, qꝛ finis suus principalis est ordinare in deum, ⁊ in legem euangelicam, vt homo gloriam consequatur, qui ordo in deum non habetur nisi iustitia conseruetur. hec ipse ⁊ reliqua.

66 ¶ † Aduerte quod argumentum q̄primum peccat in eo, quod in scḋa vel minori ꝓpositione dicitur, ius ciuile intendere ad cōseruandā iusticiā pp termināda litigia. qppe in hoc dicerē dormitasse homerum. quid enim est dicere ius ciuile proseq iusticiā ad finem terminādarum litium, ⁊ non pp seipsam, vel propter alium finem, quinimmo terminatio litium est effectus particularis, qui prouenit a iusticia ciuili. Nam finis est, vt genus humanum iusticie regulis feliciter viuat, nam per eas vt honeste viuat, alterū non ledat, ius suum vnicuiqȝ tribuat, informatur. vt docetur in princi. decretalium ⁊ in. c. facte sunt leges. iiij. di. ⁊ in. l. nam ⁊ demosthenes. de legi. ⁊ in. l. iusticia infra de iusti. ⁊ iure. plura igitur continet felicitas, ⁊ iusticia generis humani, quam finem terminandarum litium, vt patet in illis iuribus ⁊ docet Aristo. in. j. ethicorum li. in prin. ⁊ in. c. ij. ibi preterea leges ferat, quibus quid agere quisq̄ ac a quo abstinere ipsa cōstituat, eius profecto finis aliarum artium fines continebit. ita ipse, naȝ legibus ⁊ ethice subest disciplina militaris, legibus medicina, legibus rethorica, ⁊ cetere scientie, ⁊ artes, quibus vti oporteat. hic igitur finis felicitatis humane continet ceteros fines. nec tantum continetur in determinatione litium quaȝ ego non paruipendo, cum sit causa ⁊ effectus magnus ipsius iusticie ciuilis.

67 ¶ † Preterea ostendit hec conclusio, ꝙ ius ciuile constituat finem iusticie propter lites terminare. iusticia enim propter se est expetenda, cuius executio finem litium terminandarum, ⁊ ceteros fines continet, vt idem Aristoteles in dicto. c. j. ⁊. ij. docere videtur, quod a seipso patet. Nam vt Aristo. dicit qȯ minus est, est propter aliud. ⁊ cum humani generis felicitas contineat litium determinationem, non potest esse vt litium determinatio sit finis porpter se, immo ⁊ econuerso litium determinatio est ad finem humane felicitatis, que quidem felicitas est summum bonum secundum Aristotelem. Sed ego de hoc. ⁊.

68 ¶ † Item illius argumenti consequentia est fallax. q̄uis enim ius ciuile habeat finem terminandarū litium, tamē necesse est, quod lites iusticia terminentur, illa enim terminatio non est intelligenda barbare ⁊ tyrannice, sed secundū iusticiam. vt in. c. facte sunt. iiij. di. ⁊. c. sequenti vbi ponitur finis legum. deinde subiungit hec verba. Preterea in ista constitutione legum maxime est obseruandum, vt contineant honestatem, iusticiam, possibilitatem, conuenientiam, ⁊ reliqua. ecce q̄ expresse vides finem legum etiam ad lites terminandas, vt ibi text. loquitur semper adiungendam cum honestate iustitiā ⁊ conuenientiā. igitur quamuis ciuile velit terminare lites, non debet eo modo terminare, vt iniustus, ⁊ iniquus possessor lesa cōscientia prescribat. Unde deberet concordare in hoc cū iure canonico, igitur minus discordare oportet cum maxime secundum talem consequentiam, vbicunqȝ iustitia naturalis aduersaretur determinationi litium esset secundus finis legis ciuilis. absit tñ tale consilium

lium iniquum & etiam inane quod leges redderet nullas.

¶ Quartum & vltimum argumentum est, quod ius ciuile sistit solum in foro litigij, ius vero canonicum ita intendit de foro litigij quod finaliter se remittit ad forum conscientie, vt in. c. omnes, de peni. & remis. igitur necesse est quod discordent in prescriptione
69 malefidei & cetera. † primo distinctius intelligas quod de vno foro ad alium non habet locum remissio, etiam de iure canonico. vt in. c. cum vos de offi. ordi. Sed hec est vera conclusio quod vbicunque de iustitia principijs naturalibus constat ita iudicandum est in foro iudiciali prout in foro conscientie. vt in. c. fina. de consue. iuncto. c. nouit de iudi. & hoc non patet ex remissione ad forum conscientie, sed ex vera iustitia. vt in. c. que contra mores. viij. dist. & idem est in foro iudiciali seculari vt. s. dixi. & patet in eadem prescrip. vt in. c. fina. de prescrip. & in. d. c. que contra mores, quamuis fateor in hoc distinguendum. vt in. c. filius noster de testamentis, vides igitur quomodo concludant argumenta illius theologi. & Ioan. and. nam iniusta conclusio iustis argumentis probari non potest.
70 ¶ † Ex superioribus infertur tertio quod non recte infert do. Abb. ex predictis docto. in dicto proheruio Gregoriano scientiam canonum non esse meram practicam, prout est scientia legum quia canones habent partim speculationes metaphysicas.

¶ Ego potius crederem in canonibus omnia agi ratione practica prout in legibus, quia ius nihil est nisi ratio practica, que est moralis & circa mores versatur. vt in. c. non est peccatum. §. is itaque. vj. dist. & ego nunquam vidi disputationes de deo & supercelestes iure determinari, nec credo do. Abb. & reliqui eas egerint, nec obstat quod plures habeamus constitutiones, que de his tractent. Nam eodem modo tractatur etiam in legibus de sum. trini. & fide catho. tamen tam in legibus quam in canonibus traduntur vt determinationes tenende, non vt a nobis disputande. vt in. l. nemo. C.
71 de sum. trini. & fide catho. & in. c. nos ad fidem. xcvj. di. † & eodem modo intelligas quod dicit Io. an. in. c. quicunque. in. §. inhibemus. de here. lib. vj. in gl. vbi dicebat doctorem decretorum posse disputare de fide catholica quod intellige non vt de veritate inquiratur, sed vt veritas iam inquisita & inuenta teneatur, vt dicitur in. d. c. nos ad fidem. & in. l. nemo. s. al. & ex hoc est disputatio fidei prohibita. vt in. d. c. quicunque. §. inhibemus. & in. l. nemo. nec certe decet de veritate fidei disputare, sed eam iam determinatam tenere, vt notatur in. c. nos ad fidem, fatendum tamen est quod dum aliquod dubium est, quod tangat articulos fidei ad summum pontificem est reccurrendum. vt in. c. maiores. de bap. quem determinare consulerem cum iuris metaphysice peritissimis. vt in. c. satis. xcvj. di. vbi episcopi de ea re disputare debent qui eligendi sunt eminentis scientie. vt in. c. cum in cunctis. de electio. vt igitur orationem ad gyrum reducamus iurisperitos moralis philosophie oportet esse instructos, nec ad rationem legis pertinet disputare de essentia diuina. sed tantum considerare rationem practicam, que est mensura ad ipsam legem. & in hac senten. est sanctus doc. prima secunde questio. ix. articu. ij. & idem tenet glo. in probe. Grego. in gl. j. cogita tamen.

¶ Quarto infero, quod non est certa ratio, quam reddunt predicti doctores, quare ius canonicum & eius periti excellant ius ciuile & iuris ciuilis peritos nam dicunt ius canonicum subijci theologie.

¶ Sed si dictum non est certum vel forsan non verum, illatio non potest esse certa. ego enim qui canonista sum iure certiori preferri cupio subiungit tamen do. Abbas quod excellit tantum, quantum
72 anima corpori. † Quod videtur euidenter probari ex. c. solite de maio. & obe. & ex. c. suscepistis. x. di. vbi dicitur canones preferendos legibus, nam spiritus non est postponendus carni. Ergo eam sentit excellentiam que est inter spiritum & carnem.

¶ Aduerte, quia quisque facile erraret in dubio nostro. Et quero de vera ratione, quare canones preferantur legibus. Respondeo quod non ex deriuatione, vt credunt predicti doctores, quia eadem est iustitie deriuatio, vt ipse ostendit. Sed due possunt esse cause, que sese adiuuant, prima est excellentia cause efficien-
73 tis † nam summus pontifex maiorem habet iurisdictionem & excellentiorem quam ipse imperator, vt plane constat ex ca. solite. de maio. & obe. vbi eam tex. docet differentiam que est inter solem & lunam. inter diem & noctem. & inter corpus & animam, & eandem excellentiam esse inter pontificem & imperatorem. idem in. c. per venerabilem qui filij sunt. l. cum simi. itaque dignitas suprema pontificis est multo clarior & eminentior dignitate imperatoris. quia a deo sup omnem animam constitutus est. Unde idem etiam imperator ei subijcitur, vt in epistola inter claras. de sum. tri. & fid. ca. in. d. c. solite. & in. c. nouit de iudi. notatur in. c. j. de consti. Item alia etiam ratione est maior, quia subditi digniori causa subijciuntur, nam papa preest spiritualibus, imperator vero temporalibus, & quanto dignioribus preest, tanto clarius excellit, vt argumentatur tex. in. d. c.
74 solite & ibi notat Abbas. vij. notabili † at constat quod leges superiorum digniores sunt legibus inferiorum. vt in. c. cum inferior. de maio. & obe. & in. l. ille a quo. §. tempestiuum. ff. ad trebe. ergo leges canonice excellunt leges imperatorias. hanc rationem tradit tex. in. c. lege. x. dis. vbi colligitur ideo leges ciuiles postponendas canonibus, quia canonum lator est superior. & contra naturam est, vt leges inferioris preualeant legibus superiorum. vt. in. d. c. cum inferior, quod etiam confirmatur in. l. nature que a deo procedit. vt in. c. j. & ij. j. distin. ideo semper prefertur legibus inferiorum vt in. c. que contra mores. viij. distinctio.

¶ Sed contra superiora videtur probare tex. in. c. suscepistis. x. dist. vbi ea assignatur ratio, quia iurisdictio pontificis est spiritualis vnde tanta est differentia, quanta inter spiritum & carnem. Respondeo, & fateor hac eadem causa iurisdictionem pontificis esse clariorem, & quod canones eo etiam excellant quod spiritualem exercent iurisdictionem, leges vero temporalem. Tamen in hoc consistit deceptio, quod eodem modo mores instruit vnum ius sicut aliud, quia ex eisdem principijs, & ad eundem finem, & tota est moralis philosophia, que instituitur, & docetur, differunt tamen in doctoribus, vel legum latoribus, & etiam in iurisdictione non in doctrine causis, & principijs, nisi eo modo quo. s.
75 ¶ † Item obstat, quod etiam ius ciuile videtur ad ipsam mentem & spiritum leges instituere, cum. n. iustitia sit voluntatis, vt patet in diffinitione, leges que iustitia pendent, necesse est, vt de voluntate disponant, vnde etiam voluntate malum vel bonum legibus iudicatur, vt in. l. qui iniurie in princi. ff. de furtis. & in. l. quod reipublice. ff. de iniurijs & in. l. iiij. §. si quis. ff. de tab. exhi. & in. l. j. C. de sicca. quod etiam constat ex aristo. doctrina. j. poli. vbi dicebat, quod qui ius ciuile instituere debet, de anima quoque exire oportet, prout qui oculos, & totum corpus curaturus est de ipsis sciat necesse est. huius ratio manifeste patet. Nam legibus bonum humanum & felicitatem humani generis querimus. at hoc bonum in operatione per virtutem consistit. virtus autem est operatio animi non corporis. igitur necesse est, vt qui ciues velit facere bonos & legibus obtemperantes vt in. l. j. §. j. ff. eo. eorum animos instruat, atque instituat, & ita dicebat Aristoteles. ius er-
76 go ciuile de animis & de spiritu disponit. vt disponere dicitur † per leges enim cohercetur audacia, refrenatur apetitus noxius, castigatur delinquendi licentia, & nocendi facultas, & reliqua, vt in. d. c. facte. que omnia magis pertinent ad habitum animi quam pertinent ad corpus materiale vt a seipso patet.
77 ¶ † Sed his ita potest responderi, quod ius ciuile instruit animum ad bonum politicum, quod quidem bonum habet adhuc vlteriorem finem anime secundum quod iam a iustiniano & ceteris imperatoribus fuit cognitum vt per totum titulum de summa trinitate & fide catho. & per leges omnes in quibus nostram perpetuam & veram fidem fatentur. Sed imperatores non habent iurisdictionem spiritualem in ipsa anima, put habet summus pontifex, qui cum sit in loco dei, quamuis genus humanum instruat legibus ad felicitatem humanam, vt ex hoc consequamur illam veram, que diuina & eterna est, tamen potestate a deo immediate data, potest ligare & absoluere spiritum secundum iusticiam. vt in. d. c. significasti. de electi. & in. c. solite cum similibus. Aduerte tamen, quod si soluerit iniuste non erit solutus. quamuis solutus ab humanis censeatur. vt notatur in. c. non est. de voto & voti redem. Nec iniuste ligatus erit vere ligatus, quamuis ligatum esse teneatur. cum eterni tribunal iudicis illum reum non habeat, quem iniuste iudex condemnat. vt in. c. cum eterni. de reg. in. li. vj. ista itaque potestas clauibus regni celorum tradita ad iusticiam est tradita. vt in. d. c. cum eterni. & dixi late in repe. §. & quod si tantum legis gallus in fina. verbis. Item est tradita ad medicinam, vel ipsius qui corrigitur vel generis humani. vt in. c. cum medicinalis. de sen. exco. in. c. inter hec. xxxiij. q. ij. cum simili.

¶ Ex his quoque videtur formari argumentum quod finis iuris canonici se protendat vlterius quam ad felicitatem humanam: quia iurisdictio summi pontificis, ex qua ius canonicum consistit, extenditur ad dandam vel auferendam eternam beatitudinem, & illam vltimam, & veram felicitatem, vt vides.
78 ¶ Pro nunc ita responderem quod summus pontifex est supra ius canonicum, & in hoc habet plenitudinem potestatis. vt in. d. c. significasti. item sibi est concessum, quod non solum in terris, sed etiam in celis habeat claues & potestatem. hanc tamen celorum potestatem habet ab ipso deo non meritam nec regulatam humano iure, sed voluntate dei, vnde ista potestas est extra finem, & intentum proximum iuris canonici & felicitatis humane, ex ista igitur non possumus arguere ad finem canonici iuris, quod est humanum cogita.

¶ Quinto infero ad id qđ subinngit do. Jo. an. in dicta regula
79 peccatū. ix. colū. ⁊ do. Abb. in. d. phe. Grego. † vbi potissima virtus ad quā conat̄ ius ciuile est ciuilis amicitia. Sz potissima virtus, ad quā conat̄ ius canonicū, est celestis amicitia quā charitatē appellāt, sine q̄ ē īpossibile hoīez in deū tēdere ⁊ reliqua. ¶ Aduerte qđ amicitia ciuilis ē celestis ⁊ a celo pēdet qꝛ pēdet a rōe eterna ⁊ deide a nāli. lex. n. nālis subijcit̄ legi eterne ⁊ participat ex ea, qꝛ ex impressione eius hꝫ inclinationes in proprios act⁹ ⁊ fines nā rōnalis creatura diuine ꝓuidētie subiacet ⁊ est eius particeps, cū sibi ⁊ alijs ipsa rōne prouideat. vñ in ipsa rōnali creatura participat̄ eterna ratio ex qua monet̄ ad debitū finē, talis igit̄ participatio dr̄ lex naturalis. hoc ipsum autoritatē psal. probat̄ cum precepisset in hec verba sacrificate sa
80 crificiū iustitie. † Sed queret forsan aliquis quis nobis ostēdet iustitiam vel docebit ipsam ꝛ huic igit̄ tacite qōni rñdet psalmista, Signatum est super nos lumen vultus tui domine. ita ipse. hoc igitur lumen quod est nobis signatum, est ipsa ratio naturalis qua discernimus quid sit bonum, ⁊ quid malum, ⁊ hoc lumen est lex nature, que est impressio diuini luminis in rationali creatura. ita dicebat. s. Tho. j. ij. q. j. ar. ij. ex ista ergo lege naturali deriuantur omnes leges. vt in. c. ꝯsuetudo. j. dist. ⁊. s. late ⁊ ab eterna naturales ⁊ ciuiles vt Augu. in primo de li. arbi. ⁊ dicebat Aristote. j. ethi. quod cum natura homo sit animal sociabile, ciuitas est vera communitas ꝺm naturam, ⁊ ideo leges ciuiles cum deriuent̄ a lege nature, que cum sit quedaz participatio legis eterne, vt supra recte dr̄ diuina vt in. c. ij. j. dist. ⁊. c. in fi. ix. dist. vt ergo reuertamur, vñ sumus egressi, hec participatio cōis est ad legē canonicam ⁊ ciuilem, a lege enim nature, ⁊ a lumine vultus dei vtraq; procedit vt supra dicebam. ¶ Vñ dicere qđ requirit̄ quedā celestis amicitia distincta ab amicitia ciuili, quā ostēdit natura ex lege eterna certe vr̄ mihi dubitabile quo ad ea, que iuri pertinent. nā de amicitia naturali iura tradita sunt, ⁊ ea est necessaria ad cōe bonum, que ciuilis, diuina, ⁊ naturalis est, nam inter homines iuste, ⁊ cum summa charitate viuet. qui honeste viuet, alterū non ledet, iusq; suū vnicuiq; tribuet, ⁊ cum ista charitate quo ad humanam societatē, ⁊ quo ad ea, que iuris sunt, consequitur beatitudinem, qꝛ hanc eādez inter humanos cōstituit omnipotens pater suo iure nature, ⁊ eterna ratione. vt in. c. j. di. j. ⁊ in eius successione sunt edite leges, vt in prohe. Grego. ⁊ in hac sentētia est Sanctus doc. in. d. q. xc. ar. ij. vbi legis etiam nature immo omnium legum finem posuit humani generis felicitatē humanam. nec obstat arg. illius domini fratris Gerardi quem refert ⁊ sequitur Jo. an. vbi supra. quod ius canonicū sit quedam explicatio iuris diuini, oportet quod idem finis sit vtriusq;. quod quamuis fateamur nihil tamen concludit, quia eodem modo deriuatur a lege diuina ipsum ius ciuile vt supra. ⁊ q̄uis non eodem modo in aliquo tñ ēt finis iuris diuini ⁊ naturalis, quo ad moralia est idē, vt in. d.
81 c. fi. vj. di. ¶ † Fateor tñ qđ cognito fine eterno charitas q̄daz supernaturalis est necessaria. cum enim homo cognoscat deum omnium causam, ⁊ motorem ac se creatum ab eo ad eternam beatitudinem, deum super omnia amet oportet, vt apud Mattheum diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo, ⁊ ex tota aīa tua. vnde vt ait apostolus, qui adheret Deo, vnus spiritus cum eo est. ⁊ est charitas, ꝯiunctio q̄dā que consistit in spiritu inter deū ⁊ animam nostrā, vt in. c. debitū de big. in prin. ex isto igit̄ amore qui conflatur per gratiam. vt dr̄ Ro. v. charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritumsanctuz, qui datus est nobis, causatur quedam celestis amicitia, vt sancto ardore spiritus ꝓximos tuos ames. Nam cum teipsum ames inclinatione nature ꝑ bonum totius vniuersi qđ est deus, deū amas, tanq̄ te, ⁊ vniuersa continentē, ⁊ necesse est, vt humanos quoscunq; ames tanq̄ fratres ab eodē opifice ⁊ patre. hoc est qđ dicebat Dyo. in libꝛ. de diui. no. qđ deus conuertit oīa ad amorem sui ipsius. ¶ Hec igit̄ charitas, q̄ est verus amor dei, si eam ad socios humanos referas, certe est ex cognitione supernaturali. tamen cre
82 do † Juris amicitiam naturalē esse siue sit canonica siue ciuilis, qꝛ a naturalibus principijs exorit̄. vt in. d. probe. Grego. q̄uis fateri oportet oīa a deo ꝓcedere tanq̄ a prima cā ⁊ motore primo. Unde ēt apud iurisconsultos veritatis ignaros natura ipsa ostendebat dei veri operum vniuersorum opificis religionez vt in. l. veluti. de iusti. ⁊ iure. ⁊ in. l. ij. ff. de pol. ⁊ in. l. vt iurisiurādi. de op. li. ⁊ in. l. qui per salutem. ff. de iureiuran. cum similibus cogita, ⁊ in his metaphysicos queras, sat est quo ad propositum
83 nostrum quid iuris sit tetigisse. ¶ † Quinto principaliter infert̄ ex his ad illam dubitationem, an ius canonicum possit iuri ciuili in vsuris obuiare. hanc questionē posuit Jo. an. in regula peccatuz. ix. col. de reg. in. ⁊ ex prefacto fratre Gerardo proposuit tria arg. q̄ tribus verbis expono. primuz est quod ius canonicū ⁊ ciuile habent fundamentum ius naturale. sed vsure sunt contra ius naturale. vt in. c. sup eo. ⁊. c. in omnibus de vsuris. Jtez subalternantur iuri diuino, ergo nihil possunt cōtra ius diuinū. Tertio, quia imperator precipit obseruari concilium Nice. qđ imponit penam vsurariorum. vt in. c. quoniaz. xlvij. distin. His tamen non obstātibus ille frater Gerardus tenuit, quod ius ciuile se habet in casu vsuraꝝ tanq̄ indulgens penā, ⁊ nō puniēs. vnde non est inconueniēs, ꝙ lex ciuilis nō puniat, cū plura sint prohibita a iure naturali, ⁊ diuino, quibus non est addita pena a iure positiuo. per hoc tamen nulla est de vno iure ad aliuz cōtraria ratio, itaq; ius naturale, ⁊ ciuile, nec ius canonicū ⁊ ciuile aduersant̄. ⁊ ratio est quia cū ius ciuile maxime tendat ad ciuilem amicitiam, vbi per prohibitionem aliquorum vitiorum ciuilis societas ⁊ amicitia lederet̄, ius ciuile a tali ꝓhibitione se ꝓseruat, ⁊ ea relinquit diuino iudicio puniēda, testāte beato Au-
84 gustino lib. j. de lib. arbi. † vbi inquit lex ista que regendis ciuitatibus fertur, multa concedit, ac impunita relinquit, que per diuinam prouidentiam vindicantur. ita igitur in proposito, contractus vsurarius non est necessario prohibitus a iure ciuili, qꝛ ius ciuile non debet ciuilem amicitiam impedire, ita ipse theologus. quez sequit̄ Jo. an. ibi q̄uis in cōtractu vsuraꝝ discordet. vt. ĵ. ⁊ idē est etiā de sensu abbatis in dicto ꝓhemio vbi rettulit ea q̄ dicunt̄ in eadē reg. possessor. ix. col. ex q̄bus hec inferunt̄
85 ¶ † Ego in primis fateor, ꝙ oīa peccata nō sunt punita ꝑ ius ciuile, imo aliqua omittunt̄ diuine vindicte. vt in. l. iusiurādi. C. de rebus credi. vbi iurisiurādi contēpta religio solū Deum hꝫ vltorē. Et ita dicit Augustinus in loco preallegato. ⁊ idē tꝫ ⁊ fere eadē ꝟba dicit. s. doctor, a quo ea sumpsit ille frater Gerardus ꝑria. ij. q. xcvj. ar. ij. in fi. nā vt ibi dicit. s. doctor nō pōt oīa punire qꝛ si puniret oīa, forsan ꝯtēneret̄ in oībus. sicut dr̄ ꝓuerbioꝝ. c. xxx. qui nimis emūgit, elicit sanguinē. ꝙ refert̄ in. c. nisi cum ꝑdem. de renun. ⁊ in. c. deniq;. iiij. dist. non igit̄ oīa vicia sunt puniēda, sed maiora ⁊ precipue que sunt in nocumentum aliorū
86 ita dicit sanctus doctor. ¶ † Sed aduerte in primis ꝙ ista ratio sancti doctoris ⁊ eius snīa, ita loquit̄ in iure canonico, ꝓut in iure ciuili, nisi loquamur in foro ꝯscientie, in quo solum cōsideramus iudiciū Dei ⁊ nō humanū. vt in. c. si sacerdos. de offi. ordi. ⁊ hoc late pꝫ. nam q̄uis in foro cōscientie pro quolibet peccato mortali imponat̄ penitētia, nō tñ videmus iudicialiter ex quolibet cōdēnari. Nec obstat qđ pontifex habeat iurisdictionem super omni peccato. vt in. c. nouit de iudicijs, qꝛ id intelligitur ad obuiādū ne peccet̄, nō tñ ad puniendū. nam q̄uis habeat iurisdictionē vniuersaliter, tñ exercere nō debet eam sup omni
87 peccato, nō ꝙ ꝑ se bonum nō sit castigare quodcūq; malū † sed qꝛ castigatio boni pastoris dꝫ tēdere ad emendā. vt in. c. Deus ꝗ ecclesiā. ⁊ in. c. omnis vtriusq;. de peni. ⁊ re. ⁊ in. c. cū medicinalis. de sentē. excō. ⁊ oīa castigando, minor speraret̄ emenda, nā in multitudine hominū, maior pars est imperfectoruz, que facile oīa rumperet. iuxta illud Matthei. ix. quod si vinū nouuz idest precepta ꝑfecte vite mittant̄ in vtres veteres, id est in homines imperfectos, rumpent̄ vtres ⁊ vinum effundet̄. idest precepta cōtemnent̄ ⁊ homines ex cōtēptu ad maiora mala prorūpēt. sit igit̄ cautus legū lator. ¶ Sed ꝯ hec videt̄ sentē. Arist. lib. v. ethi. c. v. oīa fere inquit iura ab vniuersa virtute ordinata sunt. nā lex precepit viuere ꝺm oēm virtutē, ⁊ vnūquodq; viciuz ꝓhibet. ecce qđ vniuersa virtus, ex qua leges cōstant. oīa prohibet vicia. qđ ēt pꝫ a primis preceptis iuris, q̄bus primo precipit̄ bonum ⁊ licitū semp sequēdū. vt in. l. j. ĵ. de iusti. ⁊ iure. itē iuris ꝓcepta sunt honeste viuere alteꝝ nō ledere ⁊ cetera. vt in. l. iusti
88 cia. ĵ. eo. titu. preceptum igit̄ vite honeste prohibet vicia oīa † qꝛ honestas que socia est virtutis, vt Tul. lib. iiij. offi. semp cū vicijs pugnat, ⁊ ex hoc idem Tul. diomachuz ac caliphonem reprehendit, qui voluptatem honestati dixerunt esse coniunctam tanq̄ cum homine pecudem copularent. ⁊ idem Cicero paradoxum nobis tradidit, quod honestum sit id solum bonum esse. in qua re stoicorum sectam sequi vr̄, q̄uis summa ratione id docuerit, sed honestas hoc modo strictior est q̄ ea de qua ego. s. in prima illatione. §. rursus aduertas sat est hanc honestatē cuz vicijs pugnare, quod etiam Aristoteles edocet in ethico. dum summum bonum virtutem cum honestate esse dixerit, q̄uis honestatem ibi latius assumpserit, hanc eandem sententiam sequūtur glosatores nostri. in. d. l. iustitia ⁊ in. §. iuris. institu. de iure. vbi honestam vitam reducunt ad mores. honeste igitur viuere

id est

89 idest sine peccato est legibus preceptum. ¶ †Respondeo q̄ sicut leges ciuiles deriuantur a lege nature. vt in. c. j. di. j. et. ē. sa. tis ita necesse est q̄ precepta prima et vniuersalia sumant ab eadem lege nature quibus preceptis vniuersaliter precipitur quēcunq̄ viuere ꝫm naturam, et ita loquitur Aristo. et iura superiora, sed particulariter non oꝫ lex ciuilis vel etiam canonica punire et corrigere quodlibet vitiū vel peccatū, ne omnes leges reddantur frustratorie vt supra, et ita intelligas ista, q̄uis ille theologus et do. Jo. an. velint facere differentiaꝫ inter ius canonicū et ciuile. Nam ad prima precepta omnia vicia prohibentia, nulla est differentia quia in hoc imitantur legem diuinam et naturalem. nam ad particularem etiam castigationem eadeꝫ ratio versatur in iure canonico que in ciuili, vt supra, cogita. ¶ †Secun
90 dū est in quo non placet sententia predicti theologi quod leges ciuiles valēt circa vsuras, qꝛ eas relinquūt impunitas, et hec talis permissio non est improba, cū nec pmittant vsuras tollendo impedimentum volentiū eas impedire, nec vsuris dent iuuamētum. Jo. and. ibidem dicit hoc non esse verū, quia certum est leges statuere modum vsurarium, vt in. l. eos. C. eo. et pꝫ hoc quia vsure appellantur legitime, item datur actio ex stipulatu, et censentur debite. vt in. l. si non sortem. in princip. de conditio. inde. et in. l. q̄uis. C. de vsu. quinimo etiam ex pacto nudo q̄nq̄ datur ius agendi ad vsuras promissas. vt in. l. etiaꝫ. ff. de vsu. et in. l. frumenti. C. eo. et in. d. l. eos. §. j. igit̄ a lege habent fomentum, et lex eas approbat. vt in. l. legitima. C. de pactis. et faciunt notata in. l. j. de testa. j̄. quod necessario probatur, qꝛ cuꝫ obligatio sit iuris vinculum, vt insti. eod. in princip. et iure ciuili obligemur ad vsuras soluēdas, sequitur ius ciuile vinculare ex tali promissione vnde error est nimis patēs, duꝫ docet quod ius ciuile se hꝫ vt per simplicem permissionē, qꝛ dimittit vsuras impunitas, nō tñ prebet fomentum, quod plane falsum est. Subiungit tñ do. Jo. an. q̄ dictum fratris Gerardi pōt defendi ꝯsiderādo quod leges veteres sunt correcte per leges auctenticorum. ¶ Aduerte qd̄ q̄uis leges essent correcte, quam disputationem ad inferiora suspendo, tamen ex hoc non potest saluari sententia illius theologi, quia aut leges disponendo pmittunt vsuras, et non valent, qꝛ sunt correcte, aut ꝯsistunt in iure et validitate auctenticorum quibus est ꝯprobatum ꝯciliū Nicen. vt in auc. de eccle. titu. in prin. et certum est q̄ ꝯcilium Nicenense nō permittit vsuras negligendo earum punitionem, quinimo detestatur eas. vt
91 in. d. c. q̄m. xlvij. di. idē igitur de iure aucten. † qꝛ approbantis et approbati eadem est sententia, vt in. l. j. de vete. iure enu. C. vnde glose tenēt qd̄ vsure hodie de iur. ciuili sunt ꝓhibite. vt in. c. quid dicam. xiiij. in. q. iiij. in. c. quia in omnibus. de vsu. in auc. ad hec. C. eo. titu. in dicta auc. de eccle. titu. in principio. ¶ Itē aduerte quod dominus Joan. and. non respondet fundamento theologi, qui ita arguit illud ius, qd̄ nō ꝯminat̄ nec iponit penā ꝑ vsuras, vr̄ permittere indulgēdo penā, non aūt coadiuuādo, sed ius ciuile nō imponit penaꝫ, nec ꝯminat vsuras. ergo &c. ita ipse, ego miror q̄ hic phy si. et metaphysicus talem conflauerit consequentiā, nā q̄uis verum sit q̄ qui non ponit penaꝫ ex hoc ipso non approbet, tamen si alias approbauerit, et si verum sit quod non imponit penam falsum tamē est, quod non approbet et sequeret̄ ex suo argumēto q̄ oēs leges aliquid inducētes, vel approbantes nō inducerēt, vel approbarēt, qꝛ verū est eas nō imponere penas, sed ex hoc nō seq̄tur nō inducere, vel approbare. Et ita est in vsuris, q̄bus legibus ciuilibus nō imponitur pena, et legibus ciuilibus approbant̄, et recipiunt fomētū. quod
92 intellige intētionaliter nō vere, de quo. j̄. ¶ †Quid tñ dicēdum an vere et realiter legibus approbant̄, Rñ. q̄ ex auctoritate glosarū cōstat nō approbari, que hāc habent rōnē, qꝛ ab autēticis approbant̄ quatuor cōcilia. et inter illa Nicen̄. q̄ punit vsuras vt in. d. c. q̄m. Sed si animaduertas illū tex. loquit̄ in clericis, in q̄bus detestat̄, et punit vsuras, nō in laicis. Itē in eadē auct. de eccle. ti. §. si autē distulerūt. ꝓcipit solui vsuras in certo casu idē in auct. de vsu. nau. q̄ est seq̄ns ad illud. nec dicas casus esse speciales vt dicebāt glo. nā generaliter et specialiter peccatū eandē hꝫ ꝓhibēdi rōnē. nec hꝫ excusationē ex fauore pie cause vt in. c. sup eo. e. tit. et ita docet dñs Abbas. in. c. cū sit generale de for. cōpe. vij. col. vbi cōcludit q̄ de intētione impatoris
93 nō est expresse ꝓhibere vsuras. ¶ †Leges igit̄ vsuras pmittētes dicēdū est non valere, ꝗcq̄d dicat ille theologus, rō est qꝛ nō rñdēt principijs iuris naturalis et diuini, a q̄bus leges deriuant̄. nā natura sunt ꝓhibite. vt pluribus rōnibus ꝓbat̄ in dicto mercuriali. v. col. in fi. et vtraq̄ pagina detestant̄, vt in. d. c. sup eo. et sunt ꝑ se simoniaca, vt notat̄ in. c. ex parte. de of. dele. nō igitur pñt ꝯprobari iure ciuili. vt in. c. que cōtra mores. viij. di. in. c. impatores. ix. di. et in. c. fi. ea. di. et pꝫ ex his que dixi. s̄. in q̄ōe de ꝑscriptiōe malefidei. Et hoc idē ꝓbat̄ a defectu iurisdictionis legis latoris, q nō pōt cōprobare, que de se improba sunt. vt in. c. fi. de ꝯsu. in. c. fi. de ꝑscri. item in materia peccati statuere nō poterat vt in. c. nouit. de iudi. et in. c. venerabilē. de elec. igit̄ sunt nulle vt in. c. animarū de ꝯsti. lib. vj. et in ista snia fuit. d. Abb. in. d. c. cum sit ꝯnale et alibi q̄ snia satis plana est.
94 ¶ †At si dicas qd̄ leges ille ꝑsupponūt i vsuris nālē obligationē vt in. d. l. si nō sortē in prin. et in. l. q̄uis. C. eo. ergo natura nō sunt ꝓhibite rñde et negari nō pōt natura esse ꝓhibitas. vt in dicto. c. sup eo. iuncto. c. j. et. ij. j. di. et ideo falsuꝫ est, q̄ nascat̄ naturalis obligatio, nec est mirū q̄ leges errauerint. qꝛ oīa nō sūt ꝑfecta iustitia cognita, nisi post Xp̄i nostri redēptoris aduētū vt in. c. j. xv. q. iij. et ecclesia in eius doctrina successit. vt in. c. significasti. de elect. et in. c. filius. de test. q̄ docet. s. doctor. iiij. sen. di. xxxiij. vbi tractat de mr̄imonio et cōcubinatu, et nos di-
95 cemus i. l. j. §. ius naturale. j̄. eo. †facit sentē. mar. tul. q dicebat philosophie esse noscēda ꝓcepta, viuēdū aūt esse ciuiliter. satis igit̄ cōstat ius ciuile nō ꝑseq ꝑfectā semp philosophiaꝫ. cū ab ea q̄nq̄ differat q̄ videt̄ timere iuriscōsultus, cū dicat, verā nisi fallor philosophiā ꝑseq̄ntes, vt i. l. i. ff. de iusticia et iure, et iō dicebat alibi Cicero nos vmbra, et imaginibus iusticie vti, vtinā inquit eas ipsas ꝯsequeremur, nec eius sniam teneas. duꝫ dicit q̄ ciuiliter est viuēdū. et nō ꝓceptis vere phie. nā si phia cōtinet verā iusticiaꝫ, ex ea viuēdū est, nō cōtra eā. Sed hec ipse vt fatet̄ in libro de re publica, obūbratus dicebat. nos vero iaꝫ a ce-
96 lo habuimus vere iusticie lumē. vi. lactā. li. de falsa sapiētia. c. xxxiiij. vñ. ¶ †Fatebimur ex his, q̄ cū impator legē euāgelicā ꝓfiteat̄, et se ei subijciat, vt in. l. cūctos populos. C. d̄ sūma trini. et fide catho. et sanctas ecclesiasticas regulas, que a quatuor cōcilijs edite sunt, vicē legū suaꝝ obtinere sanciuit. quecūq̄ igit̄ dogmata exposita ibidē, vl̄ firmata sunt tāq̄ scripturas sāctas et sicut leges dicit se obseruare. in dicto auctē. de eccle. ti. in pri. ideꝫ fatet̄ in auct. vt cleri. apud ꝓprios epos et in auct. quomo. opor. epos in pri. cū igit̄ vsure sint ꝓhibite veteri testamēto, et nouo, et eadē ꝓhibitio sit cōfirmata iure canonū, et in eisdē cōcilijs. s. in ꝯcilio nicenēsi vt in. c. q̄m. xlvij. di. dicendū est, eādē regulā esse approbataꝫ lege ciuili. qꝛ illa est legis euangelice, et diuine, qua se subiectū et qua se et oēs subditos viuere debere ꝓfitet̄. itē illa est firmata in cōcilio nicenēsi. Itē illa est regula sacra, et sacras regulas idest sacre scripture, oibus dicit esse leges. Itē sup vsuris, et rebus sp̄ualibus, fatet̄ leges canonicas
97 in oibus validas eisq̄ subijcit̄. vt in dictis auct. † et vsurarū crimē esse ecclesiasticū. plane cōstat in. l. dispēdiosam. de here. et notatur in. d. ca. cum sit generale. cum simili. vnde veram credo opinionem glosarum in ris cano. et ciuilis. et fuit ioannis, et Azonis in dicta auc. ad hec. et Azo. in. d. aucten. de ecclesia. titulis in principio. ¶ Nec obstat responsio abbatis, q̄ dictum. c. quoniam loquitur in clericis, quod negare non possum. Sed nec do. Abb. negare poterit, ibi turpe lucrū vsurarū appellari. Iteꝫ dr̄ qui exercent eas oblitos esse diuine scripture q̄ scriptura vsura detestatur. igitur hoc ipsum ab imperatore approbatū negari non poterit, quia concilium ex diuina scriptura precipit, et exponit, vnde leges antique, et hec ꝯprobatio nō pñt simul stare, qꝛ antiquis legibus ꝯprobant̄, hac lege vt turpes detestant̄,
98 † antiquitus enim dabatur ex stipulatu actio, vt in. l. eos. C. eo. hodie vero dari nō posset, ēt imperatoris intentione, quia turpē cām ꝯtinet stipulatio, in. c. debitores. de iureiu. et in. l. ꝯnalr̄. de ver. obli. ¶ Nec obstat argu. abbatis q̄ ab eodem auct. vsura permittatur. vt in. §. si autem heres. nam ibi est vsura id est interesse rei legate. quod vere non est vsura, q̄uis sit lucri cessantis vt late nota. in. c. ꝯquestus. de vsu. et ibi doctores et idem abbas. ¶ Nec obstat q̄ de nautico fenore dicitur de quo inferius, vel potest etiam euenire, q̄ generali intentione imperatoris se subijciat legibus diuinis et canonicis, et q̄ iustitiaꝫ ignorauerit in vsuris q̄ si sciuisset, non edidisset tam inutiles leges, et a vera iustitia abhorētes, vnde tenenda est eius vniuersalis intētio, que approbauit legem euangelicam et eius precepta, et concilia predicta, et quicquid ecclesia in rebus spiritualibus statuerit. ¶ Rursus cum ille theologus, quem in hoc sequitur Joan. and. subiungebat rationem, q̄ cum lex ciuilis tendat in ciuilem amicitiam et societatem ciuilem maxime curet, si per prohibitionem aliquorum vitiorum, ciuilis societas lederetur a tali prohibitione se preseruat, et ita est in contractu vsurarum cuius prohibitione non debet ciuilē amicitiam impedire. Ego certe hanc

99 rationem vt iniquam, ferre non possum. ¶ † Quid enim est dicere, ꝙ castigando ⁊ puniendo vsuras impeditur ciuilis amicitia, quasi dicere velint, ꝙ castigando rapinas, impediatur ciuilis amicitia. vsura enim rapina est, qꝛ vsus rapiatur, vt in capitulo si quis vsuram. xiiij. q. iiij. igitur apud ipsos, ciuilis amicitia, ⁊ societas rapinis ꝯseruatur. preterea ꝭm Aristo. felicitas humani generis in virtute ꝯsistit, ⁊ virtus semp cum vicio pugnat. rursus finis legū tendit ad felicitatem humanam, vt omnia hec patēt eius auctoritate in libris ethico. ⁊ nos. s. docuimus ⁊ ostē dimus legibus, at cū hoc sit viciū, vt ēt ipsi fatenť, aduersať virtuti, ergo vsura nō conuenit fini legū. i. societati humane, ⁊ per ꝯsequens eius castigatio cōuenit cum fine. vt in. l. j. ff. eo. ibi non solū metu penaruꝫ. ⁊c. ⁊ in. c. facte. iiij. di. ¶ Item omnipotēs pater qui oia perpetua ⁊ eterna ratione gubernat. vt in. c. gloriosus deus de reli. ⁊ vene san. li. vj. si vidisset exercitium ipsarū vsurarū esse vtile ⁊ necessarium ad humanam societatem non tā tum detestatus fuisset tale exercitium, quia ius ⁊ ratio naturalis, que aduersatur vsuris, tendit ad finem conseruationis generis humani. vt sanctus doctor in. d. q. lx. arti. ij. ¶ Item duꝫ ipsi adducunt Augustinū. in lib. j. de lib. arb. ꝙ lex ciuilis multa ꝯcedit ⁊ impunita relinquit, ꝗ p diuinaꝫ prouidentiā vindicanť aduerte ꝙ ipse idē Augusti. subiungit hec verba, nec eniꝫ quia lex ciuilis non omnia facit ideo que facit improbāda sunt ita ipse. sed hoc est improbandum, quia vsura est detestabilis, ⁊ lex ciuilis iniuste eam iustam credidit. igiť auctoritas Augustini non habet locum in vsurarū legali dispositiōe, quia Augusti. loquitur in casibus qbus ius ciuile cessat, que cessatio quodāmodo, dř ꝯcessio hic probatur vt dixi, quia Augustinus subiungit, ꝙ ea que lex ciuilis facit non sunt improbanda, quamuis oia nō facit.

100 ¶ † Preterea ꝗuis lex ciuilis non puniat, nec punire debeat oia peccata, ea aūt, que in preiudicium proximi fiunt, puniri dꝫ, qꝛ hoc maxime tendit ad ciuileꝫ societatē, ita dicebat sanctus doctor. in. d. q. xcvj. arti. ij. ⁊ hoc modo intelligit auctoritatē Augustini. qđ etiam lege euangelica ⁊ canonica comprobamus, nam in euangelio dicit̃ si peccauerit in te frater tuus, corrige eū inter te ⁊ ipsuꝫ solum ⁊c. demum dř si te nec illos audierit, dic ecclesie. ⁊ ex ista igiť lege euangelica, sumitur modus ꝓcedendi per viam denuntiationis. vt in. c. nouit de iudicijs, vnde non est iste casus talis ꝙ lex positiua debeat supsedere a castigatione, ⁊ relinquere diuine prouidentie. cū igiť ex rapina vsurarum peccet vsurarius in tertiuꝫ recte dř legem ciuilē nō debere supsedere in punitione talis criminis cuius punitio ꝗ maxime pertinet ad humanam societatem

101 † vsurarum quippe vorago animas deuorat ⁊ facultates exhaurit. vt. in. c. j. de vsu. lib. vj. hinc ē ꝙ ꝗuis ecclesia cognoscit an sit vsura vł nō sit vsura, tamen vsuris potest etiam ab imperatore pena imponi, quia talis castigatio pertinet ad ciuilem societatem ⁊ humani generis felicitatem vt dicimus etiā de heresi. vt in. c. cum ꝭm leges. de here. inquisitionis. §. prohibemus. eo. titulo lib. vj. vbi ꝓhibetur ne iudices seculares cognoscant de heresi tamē postꝗ cognitum est penis legum subijciuntur. ⁊ tunc traduntur executioni quando contractus est a iudice ecclesiastico vsurarius declaratus. vt in. d. c. cum ꝭm leges. ⁊. c. post miserabilem de vsuris. ⁊ ita intellige opinionem hug. ⁊ lauren. ⁊ not. in cle. dispendiosaꝫ de iudi. in ver. vsuris. que est in ista senten.

102 † ⁊ vide doctores in. c. post miserabilem. de vsuris. ⁊ cardi. ⁊ Anto. ⁊ abbateꝫ in. d. c. cū sit ꝗnale, qui cōiter tenent in casu claro posse iudiceꝫ seculareꝫ pronuntiare ⁊ punire vsuras vt Bart. in. l. ij. de iuris. om. iudi. ⁊ in. l. titia. solu. matri. qꝛ discernere de vsura pertinet ad ecclesiam, vnde vsure iudicium ecclesiasticum est, sed castigatio vsure vel ex vsura iudicium bene potest ad iudicem secularem pertinere de quo alias disserendum.

103 ¶ † Sexto principaliter infero, quod in nullo casu vsura est permissibilis vera iustitia, nam cum de se sit turpis ⁊ inhonesta, ius ciuile vel canonicum non potest eam reddere non turpē, naturalia quippe a iure inferiori non mutanť vt in. §. sed naturalia instit. eo. ⁊ in. l. has obligationes. d. c. demi. ff. cum mille simi. a superiore autem. i. a deo mutari pñt. vt in. c. gaudemus. de diuor. hinc inferas ꝯtra aliquos qui dicunt in casibus specialibus permitti vsuras. vt in gl. in auc. ad hec in vlti. verbis. C. de vsuris. ⁊ Bar. in. l. at qui natura. §. non tantum. ff. de neg. gest. vbi dicebat casuꝫ esse spālē quo maritus vsuras dotis ꝑcipiebat ēt ꝺ canonico iure. vt i. c. salubriter de vsuris. idē dicebat bal. i auc. ⁊ q. C. de bo. aucto. iu. possi. in vlti. car. ⁊. ꝗro mulier missa. vbi dicebat nō solū marito deberi vsuras dotis, vt in. c. salubriter, sed etiam vxori soluto matrimo. a fortiori ratione. idē Bald. in. l. fi. §. preterea. C. de iure dotiū. ⁊ plures doctores. ⁊ in. l. titia. in. l. diuortio solu. ma. Nā tu clarius dices si in nullo casu vsurā esse ꝑmissaꝫ asseras. qꝛ vt dicit Cicero. li. iij. officioꝝ. nūꝗ est vtile peccare qꝛ semp est turpe, idē ēt in. c. sup eo. de vsuris nec in. c. salubriter ꝑmittiť vsura, sed fructus rei pignorate habenť loco interesse. ⁊ ita not. glo. in. d. c. cōquestus ⁊ hoc idē pōderabat domi. Jo. an. in regula peccatū de reg. iur. ⁊ eo. modo seipsum vř intellexisse Bar. in. l. in insulā. §. vsuras. so. matri. dicit. n. nō esse vsurā ꝓ ꝑie. sed marito id ꝑmitti tāꝗ ꝓpriū interesse. ⁊ ita tenēt oēs canoniste in. d. c. salubriter. ¶ Ego vero diligētius credo aduertendū ad intellectū tex. illius ⁊ de eius rōne in tex. expressa. qd enim facit talis rō qđ frequēter dotis fructus nō sufficiant ad onera matrimonij supportādať nā qđ sufficiāt, vł nō sufficiāt nō facit ad rōnē, ꝙ fructꝰ vel fructuū īteresse dēri censeať. igiť

104 interesse dotis nō vř cōsiderādū. ¶ † Aduerte ⁊ nūc itelliges medullā illius capituli de qua bononie vidi plures doctores voces effudisse, ego vero q tūc scholaris erā in circulis disputā do, ita cōsiderabā, ⁊ in primis ꝑsupponebā qđ tex. ille loquiť in fundo a patre generi in pignus dato. vt ex literis pꝫ. Rursus dicebaꝫ ꝙ dos iure naturali debebať filie a patre. vt in. c. cum haberet de eo q dux. in ma. quā po. ꝑ adul. l. j. §. ius naturale. ff. de iusti. ⁊ iu. in. c. ius naturale. j. di. pro. in. l. fi. C. de do. ⁊ in. l. q liberos, de ritu nup. nā dos dať in loco alimētorū, que debētur iure naturali, vt i. c. ꝑ vestras de do. inter vi. ⁊ vxorē ⁊ late bar. in. l. menius. §. duobus. de lega. ij. in. iij. q. dos igiť est cōstituēda ad sufficiētiā alimētorū, ad que pater oino teneť, vt in. l. si qs a liberis. §. nō tm̄ alimēta de libe. agno. ff. vbi nō tm̄ ad alimēta teneť pater, sed ēt ad alia necessaria, vt ibi, ⁊ in. l. si filia. §. j. fami. her. ¶ Tertium cōsiderabā ꝙ aliquando euenit, qđ dotis fructus non sufficiunt ad onera matrimonij, vt in dicta. l. si filia

105 §. j. ⁊ in. dicto. c. salubriter. ¶ † Quartum considerandū erat quod fere semper hoc est cōtingibile, ⁊ euenit in facto, quod pignus excedit valorem debite quantitatis, alias in tam tuto non esset creditor vt in. §. fi. insti. quib. mo. re. cōtr. obli. l. ꝗuis. ff. de pig. ac. at considerabam etiam quod legislator semper considerat ⁊ circumpensat qualitatem naturam, ⁊ consuetudineꝫ que solet haberi in re de qua agitur, vt in. l. j. §. fina. si mensor fal. mo. dixe. ⁊ ad ea iure adaptamus, que contingibiliora sunt, vt

106 iñ. l. nam ad ea de leg. ¶ † His igitur prepositis fingebam casum, quid si pater fundꝫ genero pro dote in pignus dederit, an sit gener compellendus, vt fructus in sortem computentur. Respondetur nō esse compellendū. ¶ Sed ego oppono. certe esse pōt, ⁊ ꝯtingibilius est, vt fructus fundi pignori obligati excedāt vsuram id est interesse dotis, vnde ex pignore magis haberet gener ꝗ haberet ex re promissa hec est vera dubitatio, ⁊ hucusꝗ quo ad illum tex. incōsiderata, ad quaꝫ respōdet ratio tex. quā nunc adaptabis vere dubitationi, qđ nō est mirum generum nō computare fructus dotis, sed simpliciter eos sibi habere, qꝛ frequenter dotis fructus non sufficiūt ad onera mřimonij sustentāda nā vt pater filie alimēta teneť ꝑstare, ⁊ alia sibi necessaria, ita dotem his sufficientem. ⁊ sicut maritus eam alimentaretur ꝗuis dos nō sufficeret, vt in dicta. l. si filia. fam. her. ita ꝗuis aliqd excedat interesse dotis, equuꝫ est marito id applicari, vt not. Barto. in. l. diuortio. in prin. sol. matri. v. q. ⁊ id est ꝙ diciť in ratione huius. c. igitur habes verum ⁊ salubrē sensum ad. c.

107 salubriter † ex quo infero qđ in casu illius. c. nō cōsiderať simpliciter interesse dotis. pꝫ, qꝛ euenire potest ⁊ frequētius accidit vt fructus rei pignorate excedāt interesse quātitatis, ⁊ tñ ꝗuis excedant gener habebit eos, ergo ita simpliciter nō considerať interesse solū, sed hoc etiam consideratur, vt habeat eos fructus, ꝗuis excedant interesse, qꝛ frequenter dos non est suffi-

108 ciens ad onera, ad que pater iure nature teneť. ¶ † Vñ inferť ꝙ si extraneus daret dotem, posset petere, vt fructus compensarentur, si excederēt interesse dotis, qꝛ tunc cessat ratio tex. nā extraneus nulla tenebatur obligatione, nisi ex promissione, quā nuper ad dotē fecit, non igitur tenetur vltra interesse dotis. vñ si nō cōpesarentur fructus interesse excedētes, videtur vsura. ⁊ nota ista quia sunt noua ⁊ habent subtilem ⁊ equam interpretationem. ⁊ ex his multa inferre poteris in materia. vides itaꝗ vt eo vnde egressi sumus, redeamus. in. d. c. salubriter non contingi casum vsurarium, nec esset possibile, vt ius canonicum aliquā vsuram permitteret, qꝛ tunc non esset ius, ⁊ degeneraret a lege eterna ⁊ naturali a qua deriuatur. Sed intelligendo vt doctores reduci possent ad casuꝫ in quo sit vsura, ideo assumas interpretationem quam inueni. nec obstat argu. quod sumitur ex domino Antonio quod cum interesse dotis sit incertum compensatio

pensatio debet incerta. vt in. c. salubriter. Nam q̄uis sit vtrūq̄ incertum, tamen de consuetudine pignoris est, vt fructus excedant interesse, quia pignus prestat valorē vt. s̄. exposui. ⁊ tex. recte sentit excessum ad interesse dotis cū dicat ꝙ aliq̄n dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij. Et vr̄ Bal. idē sensisse q̄uis in hoc ipso nō satis aduertat, quod in casu. c. salubriter vsure sunt reducibiles ad interesse quantitatis debite, ⁊ ideo nō esse vsuras improbandas. ⁊ ita dicit in. l. fi. §. preterea. C. de iure do. ij. col. ver. adhuc. tu dic non esse vsuras q̄uis excedant q̄titatem vt. s̄. sed hec disputationis gratia dixi sit nobis satis q̄stās illa applicatio quam ad rationem tex. sum interpretatus.

109 ❡ †Septimo infero ad differentiaȝ que per omnes traditur in alimentis filij ex incestis nuptijs nati, nam de iure canonico pater tenet̄ ei alimenta prestare, vt in. c. cuȝ haberet de eo q̄ dux. in ma. quam pol. p̄ adul. sed ius ciuile dicebat nec eum esse alēdum, vt in auc. ex complexu. C. de incestis nup. ⁊ in corpore vnde sumitur, ⁊ in auc. licet in fi. C. de natu. libe. vnde Jo. de imo. in. l. ex facta. §. si quis rogatus. el. j. v. col. in versi. itē predicta, tenet q̄d in prouincijs subiectis ecclesie obseruabitur ius canonicum, in prouincijs vel ciuitatibus imperio subiectis obseruaret̄ ius ciuile. vt per glo. in. c. fi. de arbi. lib. vj. ⁊ idē tenet Fely. in. c. ecclesia. s. Marie. de q̄sti. col. xviij. ver. primus erit. faciunt notata in cle. dispē. ō iudi. ⁊ ī reg. possessor ō reg. in. lib. vj. vbi iuribus discordantibus quodcunq̄ in p̄prio foro obseruatur.

❡ Tu perpensius animaduerte. ⁊ in primis id considera quod prestare alimenta habet equitatem ⁊ causam naturalē, vnde in quocunq̄ foro habet iustitiam. Nā q̄uis incestuosus sit, non ex hoc creature cuicunq̄ sunt neganda alimenta, quia verum est eum creatum, ⁊ creatus est a causis naturalibus ⁊ a lege eterna dependentibus, igit̄ decet hoīeȝ creatū q̄seruare, nec q̄seruaret forsan alius q̄ pr̄ q̄ pr̄ genitor ē ⁊ cā amoris necessaria in eo manet, hec est igit̄ ratio, quare pater eū alere tenet̄ maxime q̄d est creatura ad imaginem dei a causis naturalibus producta, nam vt d̄r Aug. i li. ō bono q̄iu. q̄d trāscribit̄ in. c. sicut satius. xxxij. q. iiij. semen hominis ex qualicunq̄ homine sit dei creatura est, nec ipse habet vitium ex se, nec peccauit, igitur non est necādus alimentis prohibitis. vt in. l. necare. ff. de al. le. itaq̄ ista cā h̄ȝ naturalem equitatem, quia ab eterna ratione procedit. vnde vbicunq̄ esset seruanda.

❡ Itē hoc idem patenter ostēdit tex. in. c. cū haberet. vbi tex. ille nō disponit, quasi de nouo disponat, sed quasi iustitiam naturalē ostendat. cuȝ enim matrimonium reprobasset ⁊ filios declarasset illegitimos eos his verbis epo loci cōmēdat. solicitudinis tue intererit, vt vterq̄ liberis suis, ꝟm ꝙ sibi suppetunt facultates, necessaria subministret. ecce ꝙ solicitudinē excitat ad iusticiā, vt necessaria liberis ēt ex dānato m̄rimonio subministrent̄. nō ergo est ius nouū, sed ad eq̄tatē naturalē fere p̄ se sine lege. notan. exhortatur ⁊ inducit episcopum.

❡ Quid igitur dicendum de lege ciuili, an erit nulla?

110 ❡ †R̄nde dupliciter. primo mō ꝙ ius ciuile se habuit nō tāq̄ p̄hibēs alimēta prestari, sed tanq̄ omittēs iuris robur ⁊ fomētū exhibere, ex quo alimēta p̄stantur, q̄ iure ciuili nō tenet̄ p̄stare, nō ꝙ p̄hibuerit, sed q̄d omiserit ingerere ciuilē obligationē ad p̄standa. huic sensui satis adaptant̄ verba auct. ex cōplexu. ibi idigni b̄n̄ficio, vt nec alant̄ a patre. itaq̄ ius ciuile excludit eos a b̄n̄ficio iuris ciuilis, nō t̄n̄ negat alimēta eis p̄stari iuste posse, eadē verba inserunt̄ in dicta auct. lȝ in fine ⁊ idē videtur sensus auct. vbi sumit̄, ius itaq̄ ciuile cessauit in b̄n̄ficio alimētoꝝ ob detestationem criminis. ❡ Uel aliter si hoc tibi displiceat, dicas ꝙ ius ciuile indicat alimēta nō p̄stāda ex criminis detestatione, q̄d videt̄ p̄babilius, cū dicat q̄d oī p̄rsus b̄n̄ficio secludant̄. ⁊ cū dicat in auct. vn̄ sumit̄, ꝙ nec alendus est a patre. ⁊ in auc. ex q̄plexu. ibi indigni beneficio, vt nec alant̄ a patre, ius ergo ciuile indicat eos indignos alimentoꝝ, ⁊ non alendos. ius vero canonicum exortat solicitudinem, vt alant̄. itaq̄ indicium diuersum est, vnde si primo modo intelligis, quod ius

111 ciuile cessat, † certe canones erunt seruandi eo casu quo iustitia ciuilis cessat. vt in. c. lȝ ex suscepto. ⁊. c. ex tenore de fo. compe. ⁊ prout in casibus in q̄bus a canone non est determinatum, sequimur determinationem ciuileȝ. vt in. c. j. de noui ope. nun. ⁊ in. c. j. de re iudi. ⁊ in. c. ij. de spō. impu. ita dū lex ciuilis omittit aliquē casum, cuius iustitia a iure canonico determinatur determinatio canonica est tenenda etiā in foro seculari. vt argumentat̄ tex. in. d. c. j. de noui oper. nuncia. ⁊ in. c. clerici. de iudi. cū similibus. Si vero teneas ꝙ ius ciuile indicet liberos nō esse alēdos, ius vero canonicū indicat esse alēdos, quod indiciū erit preferendum? quippe ego crederem, indiciū canonicum esse preferēduȝ, q̄ hȝ ⁊ prosequit̄ iustiā naturalē, vt. s̄. est demonstratū. ⁊ ratio naturalis nō recipit mutationē. vt in. §. sed natu-

112 ralia, insti. ō iure nat. gē. ⁊ ciuili. † ⁊ q̄n canones fundant̄ ratiōe naturali, p̄ferunt̄ legibus in vtroq̄ foro. vt in. c. legere. x. di. ⁊ cōstat ꝙ iudicium iuris ciuilis, q̄uis habuerit rōnē detestationis criminis, t̄n̄ nō d̄ȝ talis rō adeo extēdi, vt necessaria alimēta hōi ad imaginē Dei creato, denegari debeant. nam in tali alimentorū negatione, nō versatur vera iustitia vt in. d. c. sicut, ⁊ ideo exhortat̄ officium ⁊ solicitudo epi, vt ea prestari faciat.

❡ Unde dubito, an leges ciuiles, que neganda censent alimēta habeant rectum iudiciū, ⁊ pendeant a lege eterna ⁊ naturali. quod si non pendent, non est dubitandum non valere, nec esse

113 leges, vt exposui late su. in deriuatione legum. † facit auctoritaȝ domini abbatis in. d. capi. cum haberet vbi tenet, quod hodie etiam in foro ciuili est standum determinationi ecclesie, q̄ ratione naturali disposuit liberos esse alēdos, ⁊ idem est ex sen. Bar. in. d. auc. ex complexu. vbi ex dispositione canonum inferebat, q̄d pr̄ filio incestuoso poterat legare q̄titatē ad alimenta sufficientē. itē dotare filiaȝ vel legare pro dote q̄ sine dote non posset nubere, dos succedet loco alimentorum. idem tenet late Bar. in. l. fi. ij. col. ver. quero vtrū. ff. de his qui vt indi. ⁊ in. l. meuius. §. duobus de lega. ij. ⁊ in. l. fi. §. si a socero. de his qui in frau. credi. ⁊ cum Bar. loquatur simpliciter inter laicos, non sentit differentiam inter forum canonicum ⁊ ciuilē. Q̄d idē p̄bat̄ ex. d. c. cū hēret, qui inter laicos loquit̄, ⁊ t̄n̄ eps hanc iustitiā exhibere d̄ȝ. at habemus regulaȝ, q̄d q̄n īter laicos iudex ecclesiasticus iustitiā exhibet, eā d̄ȝ exhibere secularis ī foro seculari, p̄ȝ q̄ in defectū secularis, exhibere tenet̄ ecclesiasticus, igitur tenet̄ nō deficere arg. c. lȝ de iureiu. lib. vj. vn̄ nō possum assistere domino Joanni de imo. ⁊ domino Fely.

114 ❡ †Ex his infero contra intellectum ⁊ sententiā Bald. in. d. auc. ex complexu. qui dicit q̄d spurij sunt alendi de equitate canonica. vt in. c. cū haberet. sed hoc non putat verum in nephari js incestuosis. vt in. d. auctenti. ex complexu. ita quod concordat ius canonicū, ⁊ ciuile, ⁊ ista concordia a pluribus tenetur. Ego sane libenter acceptarem concordiam, si ratio consentiret sed certe discordat, naȝ que ratio alimentorum est in spurio eadem est in nato ex damnatis ⁊ incestis nuptijs, ad alimēta eniȝ non est equum, vt odium ⁊ pena procedat, vt supra satis. quocunq̄ igitur modo creatura nascatur, alenda est, ⁊ non necanda. hoc enim sibi pugnaret, vt ē natura nascerer̄, ⁊ ei negarentur alimenta. de quo supra. Quod etiam strictius probatur. nā in. c. cum haberet. damnatus erat coitus, adeo quod perpetuo coeuntes subijciunt pene. attamen aluntur filij. item in aucten. ex complexu disiunctiue dicitur, quod filij ex incesto complexu aut nephario seu damnato. sed hic complexus est dānatus, ergo sequitur dānato etiam succurrendum alimentis. vt in. d. c. cum haberet. ⁊ eodem mō in aucten. licet q̄d ex cōdemnato coitu natis non sunt prestanda alimenta. attamē contrarium cauetur in. d. c. cum haberet. item eodem modo dicit imperator in auct. de incest. nup. in fine, q̄d aduersatur copulationes legibus contrarias. ⁊ ob hoc excludit ab alimētorum beneficio. vt in dictis aucten. ⁊ in aucten. vnde sumitur. tamen ex odio legis non sunt excludendi filij ab alimentis paternis. vt constat in di. c. cum haberet. vbi textus magna detestatione ⁊ odio prosequitur talem complexum. tamen iuste declarat odij rationem non esse trahendam ad alimenta. vnde satis constat q̄d ratio quare ius ciuile secludit incestuosum ab alimentis, non est sufficiens ad excludendum. item ratio qua ius canonicum declarat alimenta esse concedenda, habet locum etiā in incestuosis, cogita.

115 ❡ †Secundo infero contra determina. Jo. de imola in dicta. l. ex facto. §. si quis rogatus in dicta. v. col. vbi dicebat quod sicut pater non tenebatur alere filium, q̄uis eundem videret ex hoc necare, ita nec filius egentem patrē alere teneret̄. argumētum est optimum in dicta auctē. licet. q̄ eadem est ratio de filio ad patrem, que est de patre ad filium. vt ēt dicebat azo. in summa. C. de natura. lib. quinimmo maior ratio vr̄ de filio ad patrem. q̄ filius sine culpa est, pater aūt magno se miscuit crimini. vt in aucten. de incestis nup. in princip. vnde minus esset patri a filio subueniēdū. idē tenuit Salicetus in. d. auc. ex q̄plexu.

❡ Sed ego crederem quod de iure canonico in vtroq̄ foro pater sit alendus etiam a filio incestuoso, quia vinculum paternū ad alimenta non decet impediri ex incestu. ⁊ mirandum est, ꝙ Jo. de imo. considerauerit necare eum qui alimenta negat, ⁊ quod a filio patrem, vel a patre filium, necari cōsentiat, hoc. n.

contra legem esset, cũ lex ipsa nec incestuosum patrẽ nec filium
occidendũ precipiat, ⁊ cũ occidendus esset quippe ab alio esset
occidẽdus pater, non a filio nec filius a patre, vñ nec filius põt
negare alimenta patri, nec pater filio. vt in dicta. l. necare de al.
lib. ⁊ in. l. si quis a liberis. §. si vel parens. eo. titu.
116 ¶ † Nec obstat qd pater peccauerit, nã non peccauit in filiuz
nec tale peccatũ (vt dixi) aufert alimẽta. vñ dõm ꝙ rõ tex. i. d. l.
si quis a liberis. §. si vel parẽs, hꝫ locũ in vtroqꝫ foro. ⁊ in vtroqꝫ
foro compelletur filius incestuosus alere patrẽ per rationeꝫ. c.
cũ haberet. q̃uis do. Jo. de imo. ꝯtra teneat ⁊ do. Fely. in hoc
non ꝯsentiat, ⁊ hec nostra sen. vr̃ ꝯfirmari ab Azone in summa
. C. de leg. here. circa fi. ⁊ a Bar. in. l. j. ff. de his quib. vt indig.
vbi dicunt qd eodẽ modo, quo succedunt filij spurij parentibus
eodem modo parentes succedunt ipsis, ⁊ vt dixi, ibi tꝫ simplici-
ter dispositionem canonicã. vnde ex sensu Bar. ibi. infero ꝯtra
Jo. de imo. qd si filius patri spurio legaret pro alimẽtis, valeret
tale legatũ, ẽt in foro seculari, sicut valeret, si pater filio legaret.
117 ¶ † Tertio infero ad notata in. l. qꝛ semper de in ius voc. j. vbi
notat gl. qd incestuosus põt patrẽ vocare sine venia in iudiciuꝫ
idem tenet ibi Jac. bu. idẽ Odof. in. l. parentes. eo. titu. Jo. de
imo. in. d. l. ex facto. §. si quis rogatus. fundamentuꝫ sumunt, qꝛ
patri potest negare alimenta. qd est necare. multo igitur minus
debebit veniam petere. ⁊ dicit Alex. in. d. l. ex facto. §. si quis ro
gatus qd est cõis opi. que q̃uis cõis sit mihi certe ratione non
constat. imo cum fundamentum non sit iustũ, vt iure canonico, ⁊
ratione naturali dilucide patet, non põt iustum esse, qd supedi-
ficatur. vt in. c. paulus. j. q. j. ⁊ in. c. maiores de baptismo.
¶ Quinimmo contrarium satis suadetur, qꝛ reuerentia ex qua
venia petitur, prouenit a causa etiam naturali, nam generaliter
quibus debetur reuerentia, non possumus sine iussu pretoris in
118 ius vocare. vt in. l. generaliter eodem titulo. † sed quis dubitat
etiam filiũ incestuosum, genitori debere reuerentiam, quod na-
tura ipsa absqꝫ constitutione ostendit ⁊ vidimus enim adulteri-
nos ⁊ incestuosos, amare ⁊ reuereri patrem, igitur petenda erit
venia, quod etiam ratione probatur, nam illa reuerentia ⁊ amor
filiorum est a natura ꝯmuni, in qua ⁊ nos ⁊ ceteri animantes cõ
uenimus. vt in. l. j. §. ius naturale. j. eod. vnde illa natura non di-
stinguit inter patrem spuriũ, ⁊ legitimum, quia genitoreꝫ natura
verum est patrem esse, ⁊ ob hoc ipsuꝫ amamus, ⁊ reueremur eũ
igit̃ petenda erit venia, q̃ ex reuerentia naturali hꝫ fundamẽtũ.
119 ¶ † Hoc idem ꝯfirmatur, quia in materia naturali, certe nomi
ne patris etiã pater incestuosus veniet, nec in hoc habet̃ locum
distinctio de legitimis ad spurios, quia est natura communis vt
in. l. hos accusare. §. in omnibus. de accusa. ⁊ ibi Bartol. idem
infert ex textu. facit tex. in. l. tutellas. ff. de cap. dimi. vbi quan-
do verbo naturali parentum leges disponunt, non attendimus
legis ciuilis dispositionem, sed ipsam naturam. Quod etiam ꝓ-
batur in his que pertinent ad matrimoniũ, nam sanguinis con-
iunctio non potest negari, ideo affinitas etiam inter spurios vim
suã habet. vt in. l. non facile. §. affines. ff. de gradibus ⁊ ibi nota.
Reuerentia itaqꝫ q̃ patri vt genitori debet̃ nõ est negãda spurio
⁊ quod patri vt genitori, ⁊ non vt legitimo debeatur pater qꝛ na
turali debet̃, q̃uis non sit legitimus vt in. l. parentes. eo. titu. de
in ius vocã. vbi naturalem in ius vocare nõ licet, qꝛ vna est om-
nibus parentibus debita reuerentia. ita tex. sed pater incestuo
120 sus vel spurius parens est, igit̃ ei reuerentia debet̃. † reuerẽtia
enim a natura est, non a lege. vt ibi tex. Itẽ argumentum ⁊ fun-
damentum doctorum non obstat. cui non video rñsum pro do.
Alexan. in. d. §. si quis rogatus. qd alere nõ tenetur pater, ergo
nec filius reuereri eum, ꝯuerte argumentum alere tenet̃ pater,
ergo filius debebit hanc naturalem reuerentiam, quaꝫ recte co
gnouit tex. in. d. c. cum haberet.
¶ Nec consonat ratio domini Alex. in dicto. §. si quis rogatus
vbi dicebat hanc opinionem posse defendi ratione, quia alias
in actu punitiuo, ⁊ qui meretur penaꝫ, mitius puniretur spurius
q̃ꝫ naturalis ⁊ legitimus, ⁊ plus valeret castitate luxuria, contra
ea que traduntur in auctenti. de resti. ⁊ ea que. xj. men. §. fin. ita
do. Alex. ego certe aliter rem ipsam considero.
¶ Et primo cum dicitur qd loquimur in actu qui meret̃ penaꝫ
hoc facile negari põt. qꝛ de hoc ipso dubitamus, an mereat̃ pe
nam ex eo qd debitam non prestitit reuerentiam. qꝛ de se nõ est
verum qd in ius vocare sit actus punibilis, dubitatio igitur est,
an debeat reuerentiam. qꝛ ex hoc infertur ad penam, si indebi-
te eum vocauerit, ⁊ ita Bar. in. d. l. quia, semper intelligit titu
lum illum vt fauorabilem patribus, nõ vt filijs odiosum. Item
si ex peccato debemus luxuriam, condemnare potius q̃ꝫ castita
tẽ, certe conuertetur argumentũ contra dominũ Alex. qꝛ pater
est peccator non filius. igit̃ ꝯuenientius videtur, vt patri reuerẽ
tia non debeatur, q̃ꝫ vt filius ex hoc ipso puniatur. Sꝫ vtroqꝫ
modo argu. non habet locum, qꝛ consideratur reuerentia, vt
cã prima, ex qua in edicto cauetur, ne sine venia debeat voca-
ri. vt per totum titulum. qd si sine venia fuerit vocatus, tũc pu-
nit̃. vt in. l. penul. ff. eo. nos igitur de pena non dubitamus, sed
de reuerentia, que cum a natura proueniat, ⁊ verum sit eum esse
patrem necesse est vt debeatur. vt in. d. l. parẽtes. ex his dabis
illi textui pulchram interpretationem, vt in omnibus parenti-
bus loquatur. istam nostram opinionem tenet Azo in summa.
. C. de in ius vocan. Barto. in. d. l. hos accusare. §. in omnibus
post. j. col. versi. oppono quod seruus. ⁊ in. l. ij. versi. quero cuꝫ
dicatur. eo. titu. de accu. ⁊ sepius Bal. de quo vi. Alexan. in.
d. §. si quis rogatus. v. folio. versi. per predicta.
¶ Nec vltimo obstat, si quis Alexand. opponat, quod iure
ciuili non debent̃ alimenta, ergo eodẽ iure ciuili, nec venia erit
petenda. Aduerte qd si dispositio legis ciuilis in negandis ali-
mentis iustitiam habuisset, tunc posset forsan argumentum vale
re. tñ cũ iaꝫ ostendimus iustitia ipsa alimenta esse prestanda, ini
que fit argumentum ab eo quod sint prestanda, nec ex tacitis ar
gumentis sunt inferende ꝯclusiones iniuste, ⁊ que deuient a de-
bito fine nec recte deriuentur a lege eterna ⁊ nature.
121 ¶ † Ex his quarto infert ad id quod dt Speculator in titulo
de accusa. in prima parte circa principiũ quem sequitur Joã. de
imo. in. l. lucius. §. fi. de leg. ij. ⁊ idem sentit in dicto. §. si quis ro
gatus quẽ ẽt refert Alex. quod qui ex damnato coitu nascun-
tur non tenentur pena legis pompeie de parricidijs. ego vero
cõtrariũ credo, ⁊ argumẽtũ ꝑ se pꝫ, qꝛ hic patrem occidit, ergo
patrem occidentis pena punitur. vt in. l. j. ad. l. põ. de par. ff. ⁊ in
. §. alia deinde lex. instit. de publi. iu. hoc idẽ iterũ pꝫ, qꝛ pena il
la ꝓsequit̃ eos ꝗ omnino affinitatis eius nuncupatiõe parricidij
cõtinent̃. vt in. d. §. alia deinde, sed affinitas naturalis paterna
cõtrahitur inter patrẽ ⁊ filiũ incestuosuꝫ. vt in. l. ⁊ nihil. ff. de ri-
tu. nup. ⁊ in. c. discretionẽ. de eo ꝗ cog. con. vxo. sue igit̃ cõtinẽ
tur in. l. pompeia, itaqꝫ cũ filius incestuosus vel spurius occidit
patrem, quem pro patre habebat, dicendum est incurrisse pe-
nam parricidij.
122 ¶ † Quomodo aũt probet̃ pater incestuosus, vide notata per
glosam in. c. Michael. de filijs pres. ⁊ ibi do. Anto. ⁊ in hac
nostra snia habemus Jo. an. in. c. statutuꝫ. el secundo de here.
lib. vj. in verbo volumus. per rationeꝫ, ne plus habeat luxuria
q̃ꝫ castitas. nõ enim sunt plus puniẽdi legitimi, q̃ꝫ spurij. idem
tenuit Cy. ⁊ Bal. in. l. qsqs. C. ad legẽ iuliã. maie. idẽ Bald.
in. c. nõnulli. §. sunt ⁊ alij. de rescrip. idem sentit Bart. in. d. l.
ij. de accu. ⁊ in. d. §. in omnibus ⁊ hoc ostendit̃. qꝛ corruit eoruꝫ
fundamentum, naꝫ ipsi dicebant, quod pater non teneretur ale
re, ergo eum necare videatur, qui negat alimenta sequebatur
non esse puniendũ ex parricidio. vt in. d. auc. ex complexu vbi
amittit nomen patris ⁊c. Rñde quod amittit vel non habet no
men patris illa consideratione ciuili. eodem modo Aug. dicit
eum non esse filium. vt in. c. sic non sunt. xxxij. q. iiij. sed hoc di
citur ad quandã detestationem. nam ꝺm eundem Augustinum
alendus est vt in. c. cum haberet, qꝛ quo ad naturam pater est.
vt in. d. §. in omnibus cum similibus. nec recte rñdet do. Jo. de
imo. quod in. d. §. in omnibus loquitur de naturalibus in serui-
tute conceptis. Nam natura generationis communis de qua
ibi non recte restringitur ad casum particularem, cum iure cõ-
sultus cõem naturam appellet, ⁊ eam esse cõem a seipso patet,
quia ita põt generari incestuosus ꝓut legitimus. ⁊ reliqua. Itẽ
secundum eorum argumentum cum alendus non sit, ergo necã-
dus est. sed absit a iuris ⁊ iustitie perito tale consilium, sequen-
dum igitur est ius canonicum quod veram declarat iustitiam.
123 ¶ † Octauo ꝑncipaliter infero, an vera iustitia filius naturalis
tm̃ vel vulgo ꝯceptus succedat matri simul cũ legitimis de qua
successiõe hẽmus legẽ expressam in. l. si qua illustris. C. ad sena.
cõ. orfi. gl. in. c. nisi cũ pridẽ in verbo mãzeres. tꝫ succedere si-
mul cũ legitimis. idẽ tꝫ do. Abb. in. c. cuꝫ haberet in fine. de eo
qui dux. in ma. quã pol. ꝑ adulte. ⁊ i. c. tanta ꝗ filij sunt legitimi.
vbi tam de canonico iure q̃ꝫ de ciuili id fatetur verum ex predi
cta glosa. ⁊ in eadem sententia est Hostiensis in capit. lator. eo-
dem. titu. ⁊ glo. vbiqꝫ, cum nullam faciant differentiam de iure
ciuili ad canonicum. Fundamentũ do. Abbatis, ⁊ Hostiensis
124 est † ꝙ cum hodie de iure ciuili etiam omnis illicitus coitus sit
damnatus, vt in auct. de lenonibus col. iij. ⁊ in auctenti. sceni.
mulieres. col. v. ⁊ in auctenti. vt nõ luxurietur. col. vj. vñ legis-
lator

lator dicit sepius se castitatis amatorem. item in istis ecclesiasticis se subijcit ecclesie, vt in auct. vt clerici apud pro. epis. sed imperator prout potest legitimare per rescriptū, vt in auc. quib. mo. na. effi. leg. ita per legē generalem pōt habilitare naturales ad successionē. itaqꝫ quis coitus sit reprobat⁹ p suas leges tū voluit, vt remanerēt leges de naturaliū successione disponen
125 tes, ita ipsi. ¶ †Ego accuratius cogitandū credebā, naꝫ hereditatis filiorꝫ rō a iure naturali & a lege eterna hꝫ dependentiā vt in. c. ius naturale. j. dist. in. l. cū ratio. ff. de bo. damna. sed filij naturales tm̄ nō sunt successores iuris nature, qꝛ matrimonium est de iure nature, vt in. l. j. §. ius naturale. ff. eo. & i. c. gaudemus. de diuor. & in. c. j. de voto & vo. redē. li. vj. igit̄ filij q nō sunt secū duꝫ legē nature, nō debēt esse successores ex principijs eiusdē legis maxime cū legitimi & naturales tm̄ ꝯcurrūt, qd̄ ratio ipsa & natura tibi ostēdit. fingas filiū in matrimonio ſm̄ ius nature genitū, deinde patre mortuo vidua mater meretricia turpitudine i uoluit̄, & coinquinat̄, ac filiū genuit ex coitu a lege eterna & naturali ꝓhibito, vel anteꝗ̄ matrimoniū ꝯheret, meretrix genuit filiū, deinde in matrimonio aliū filiū habuit, certe iniquū est, vt vterqꝫ filius par sit i successione, que iure nature competit. hoc idē nobis cōstat ex scriptura veteris testamēti. vbi dr̄ ad abraham, eijce ancillam & filium eius, nō enim erit heres filius ancille cū filio libere, vnde dr̄ in. c. dicat aliquis. xxxij. q. iiij. ꝙ filius concubine nō est heres, ideo susceptus filius, nec successionis potest esse heres, nec sanguinis vt dicebat Ambro. in sermone de sancto Joāne. q sic incipit diximus in superiori dominica. qd̄ transcribit̄ in. d. c. dicat aliquis. vides iccirco ꝙ filius vulgo natus non potest matri esse heres cum ipsis legitimis. ¶ Nec obstat fundamētū glo. & docto. nā. l. si qua illustris. dū dicit ꝙ cū legitimis succedit, hoc hꝫ fundamentū, qꝛ concubina ex licita ꝯsuetudine filiū genuit, vt pꝫ ibi ex verbis finalibus, ſꝫ ꝯstat hoc successionis fundamētū esse iniustū, vt ēt ipse hostien
126 sis & do. abbas fatētur ergo nō est iusta successio. †concubinatus eniꝫ permissus erat a iure ciuili, vt in. l. fi. de concubinis. ff. & in hoc ipso ius ciuile a vera iustitia discedebat. qꝛ a iure nature est matrimoniū, vt. s. & iure nature probibita est fornicatio, vt tꝫ sanctus doctor, & ego late expono in. d. l. j. §. ius naturale. ff. cod. & patet in. l. veteri, cū dr̄ Abraam eijce ancillā & filiū eius, at vt sepe dixi qd̄cūqꝫ in lege veteri vel noua, circa mores precipitur id est ex iure nature, vt in. §. fi. c. nō est peccatū. vj. di. & i. l. ēt noua fornicatio est probibita, cū igit̄ lex ciuilis approbasset cōcubinatū, in hoc ipso discedit a principijs suis & a lege eterna, vnde nō est lex, vt in. c. consuetudo, & in. c. erit. iiij. dist. nā nec fundamētū habet nec legis ptātem, qꝛ lex inferioris non pōt valere ꝯ legē superioris, a quo inferiora ordinantur, vt in. l. nam magistratus. de arbi. ff. & in. c. oēs principes. de maio. & ob. Cū igitur Justinianus hoc iniusto fundamēto licite fornicationis, dicat ex ꝯcubina genitū admittēdū cum legitimis, ad succedēduꝫ in bonis fornicarie mulieris, vt in. d. l. si qua illustris dicēdū est,
127 nec talē successionē esse iustā. ¶ †Nec ob. ꝙ dñs Host. & do. Abbas dicebāt, a lege imperatoria cōcubinatū esse ꝓhibitū p auctē. de lenonibus, & scenicis mulieribus & cetera, nā falsuꝫ est ꝙ Justinianus probauerit cōcubinatū, & ꝙ permiserit successionem, qꝛ qua lege dicit naturales succedere, eadē dicit ꝯsuetudinem ꝯcubinariā esse licitā, vt in. d. l. si qua illustris. Jtaqꝫ iustinianus licitū credidit ꝯcubinatū. ¶ Nec obst. ꝙ sit castitatis amator. nam qua lege commendat, & colit pudicitiam, & castitatem, eadem permittit concubinatum, & censet licitum esse, vt vides in. d. l. si qua illustris. vbi dicit, hanc legem ipsi pudicitie, quam semper colendam censemus, merito dedicamus. & paulo inferius subdit filios genitos ex licita ꝯcubinaria ꝯsuetudine
128 succedere in bonis maternis, simul cum ipsis ltimis. ¶ †Quid aūt est dicēdū de auctē. rñdeo ꝙ meretriciū genus, & scenicum est detestabile, & reprobatum de iure ciuili. quo iure ciuili, summa cōmēdatione fertur castitas, & pudicitia vt in. d. aucten. ex hoc ipso nō improbat̄ ꝯcubinatus, vt pꝫ in. d. l. si qua illustris. in. j. rñso & scdo. & in hoc cōsistit deceptio. Fateor tū ꝯcubinatū vera iustitia improbū. nec credas qd̄ eo qd̄ sit ꝯcubinaria consuetudo sit licentior, quasi ꝯsuetudine minuat̄ peccatū, nam vere detestabilior est ꝗ̄ simplex fornicatio, vt in. c. cum tanto. de consue. & in. d. c. cū haberet. de eo qui duxit in ma. quā pol. per adulte. & no. in. c. ex parte ade. de testibus. in hoc igitur deceptum fuit ius ciuile, qd̄ iniustum iustitia naturali crediderit ciuiliter. Nec ob. ꝙ ecclesiasticis ꝯstitutionibus subijcitur, & eas imitari dignū ducit, vt i auc. apud pro. episcopos. i prin. & in. c. clerici de iudi. quinimo euitat omne peccatū, & cauet saluti aiarum vt in aucten. vt non luxuriet̄. s. al. qd̄ ego fateor intentione & fine vniuersali, qꝛ idem est finis quo ius canonicū & ciuile tēdūt vt supra in prin. huius tractatus. in particularibus tamē aliquando, licet rarissime, ius ciuile defecit in salutari suo & deuiat a lege eterna & naturali, a qua vim legis & originem sumit. & in hoc certe fateri cogimur veram Dei ecclesiam pro cuius fide autor nostre salutis Christus summa miseratione rogauit, vt in capitulo maiores. de baptismo, perfectius statuere plerunqꝫ & mitius discedere a recta via iustitie, que a primo principio qd̄ est bonum tendit ad veram felicitatem, vt late patet in aliquibus casibus ciuilibus a iure canonico iustius emendatis.

129 ¶ †Nec obstat si quis in proposito dicat, quod supradicta loquūtur in successione paterna. secus est in materna successione quia summa est differentia de vna successione ad reliquam, vt in auctentica licet. C. de natu. li. & in. l. si qua illustris supra allega. & in. §. vulgo institu. de successio. agna. & in. §. nouissime instit. ad orsi.

¶ Respondeo quod eadem est ratio iustitie, tam in ipsa femina quam in masculo, quia eisdem preceptis & eadem iusticia prohibetur concubinatus, & successio illegitimoꝝ cum legitimis. vt in dicto capitulo dicat aliquis. & in capitulo meretrices. & in capitulo nemo. eadem causa & questione.

¶ Uerū aliquis ex dictis nostris inferret quod naturalis nō possit succedere matri, etiam si non habeat legitimos. respondeo quod in veteri testamento est prohibitus succedere cum legitimo.

¶ An autem cum ceteris cognatis sit prohibitus succedere secundum veram iustitiam, sententiam pro nunc suspendo. sat est conclusisse, quod cum legitimis fratribus non succedit. de iure vero ciuili cautuꝫ est eos succedere. vt in. l. hac parte. & in. l. spurios. ff. vnde cogna. vbi iure & equitate cognationis succedunt in bonis maternis de quo satis dubito.

130 ¶ †Ex his etiam infertur. an in duabus vncijs in quibus naturales non existentibus legitimis succedunt, vt in auctentica quibus modis natu. effi. sui. §. si vero filios, iuste succedant. glo. in. d. ca. nisi cum pridem. & in. c. tanta qui filij sunt leg. & do. Abb. ibi & in dicto capitu. nisi cum haberet. & Hostiensis in. d. c. lator, sunt in sententia quod iuste succedant, & fundamēta sunt eadem de quibus supra. Goffredus in. d. c. lator. tenuit ꝯ. qꝛ ois ꝯcubitus pter vxorius est ꝓhibitus de iure. vt i. c. meretrices. & in. c. nemo. xxxij. q. iiij. & huius auctoritate ꝯfirmant̄ omnia que superius dixi. Ego ita distinguereꝫ. aut in illis duabus vncijs succedunt loco alimentoꝝ, & recte pñt. qꝛ quis ius succedēdi nō habeant, habent tm̄ ius alimentoꝝ, ꝙ eis ꝯcedit̄ equitate naturali. vt in. d. c. cū haberet. & quis tota hereditas nō succedat loco alimentoꝝ, sexta tm̄ pars vr̄ equabilis. vt pꝫ ex senten. Bal. in. l. id quod pauperibus pen. col. ver. aduerte. de epis & cle. & facit in argu. lex fi. in principio de exer. actio. ff. aut consideramus fundamētū iuris ciuilis qd̄ honestum credidit ꝯcubinatū. & tunc certe ex eo qd̄ ex ꝯcubina sit genitus, nō dꝫ habere ius succedendi, & ita hꝫ locū ratio Gof. facit qd̄ tꝫ Bar. in. l. fi. de his quibus vt indig. & in. d. auc. ex cōplexu. qd̄ vbi non competit ius succedendi, potest legari ad alimenta. idē do. Abbas in. d. c. cum haberet. & est doctrina que passim sumit̄ ex. d. c. cū haberet. facit tex. in. d. auc. lꝫ. C. de na. libe. & dictus. §. si vero. vnde sumit̄. vbi dum filij legitimi succedunt, vel etiā alij heredes, tenentur naturalibus alimēta prestare, eo casu quo nō habent predictas duas vncias. itaqꝫ ille due vncie videntur sibi esse loco alimentoꝝ. & isto modo recte ius ciuile potuit eos facere successores. Nec generaliter placeret ratio ipsius Hostiē sis, & do. Abbatis, qd̄ ꝑut rescripto potest naturales facere legitimos ita lege. rescriptum enim dꝫ habere causam specialeꝫ, quare legitimet. & quis valeat legitimatio ꝯsentiente patre & eo qui legitimat̄, qꝛ de nullius preiudicio agit̄, cū pr̄ quecūqꝫ velit possit heredē instituere. vt in. §. illud. in auc. qui. mod. na. ef fi. sui. & Bar. in. l. gallus. §. quid si tantum in fine, vbi late disserui. Tamē si lex ipsa generaliter legitimaret oēs naturales, esset iniqua & contra bonum matrimonij, qd̄ tendit ad felicitateꝫ
131 generis humani & eius conseruationem. vt in. l. j. sol. ma. †matrimonium enim vt inquit tullius, seminarium est ciuitatis & generis humani. at si dicas ꝙ lex ciuilis facit istam legitimationem, quando est concubina vnica & retenta in domo, ex qua proles eodem modo conseruatur, ac si esset matrimonio coniuncta. vt dicit imperator ibidē. sec⁹ si plures haberet ꝯcubinas. pp ꝯfusionē, qꝛ in tali casu nō ꝯcedit successionē. & dr̄ se castitati legē dare nō luxurie. vñ castuꝫ cēset eū q vnicā hꝫ ꝯcubinā. &

quādo plures habet concubinas dicit cum omnibus fornicari. ¶ Respondeo ꝙ non sufficit ꝙ sit vnica concubina, qꝛ a lege nature non dꝫ esse coniunctio libera, sed indissolubilis, ⁊ hec est
132 conuenientior ad finē ꝯseruationis generis humani † vnde matrimonium indissolubiliter fuit institutū ab initio cū primus hō diuꝫ parēs dixit in paradiso. hoc est os de ossibus meis, ⁊ caro de carne mea, ⁊ pp hoc homo relinquet patrē ⁊ matrē, ⁊ adherebit vxori sue, ⁊ erunt duo in carne vna, qḋ late scribit in. c. j. de voto. li. vj. in. c. debitū. de biga. ⁊ cū mrīmoniū sit de iure nature, vt in. d. §. ius naturale, ⁊ sit ꝯiunctio indiuiduā ꝯsuetudinem
133 vite ꝯtinēs, vt insti. de pat. pote. in prin. † Dicendum est, ēt ex ꝯcubina vnica iniustos, ⁊ extra legē naturalē esse filios, vñ nec proprie caste viuūt, nec lege legitimari possunt. maxime vt succedant cum legitimis ēt maternis, qꝛ per rescriptuꝫ se abstinet imperator a tali legitimatione, vt in. d. §. illud facit qḋ dicebat Bal. ꝙ imperator legitimās naturalē, extātibus legitimis, erat vna bestia. i. c. fi. si de feu. fue. ꝯtro. inter do. ⁊ agna. sed nunꝙ̄ ego potui fingere, aut imaginari bestiā legitimātē, dixi in. vlti-
134 mis verbis in. §. ⁊ qd si tm̄. s̄. alleg. ¶ † Ex his vr̄ tollēda dr̄ia inter filios natos ex ꝯcubina, ⁊ natos ex alia, q̄ nō sit ꝯcubina, dū ꝓbet̄ filius ꝺ qua ꝓbatione, vide i. c. ꝑ tuas. de pb. ⁊ in. c. ꝑ tuas. q filij sunt le. ⁊ i. d. c. michael. ꝺ fil. ꝓ̄s. nā si due vncie pñt relinqui, hoc nō ꝓuenit iure legitimo successionis, sed vi rōnis alimentorū. at alimēta ēt spurijs debent̄, igit̄ ēt si nō sit ex ꝯcubina debebuntur, ⁊ hoc est de mēte canonistaꝝ, vt Abbas in. c. tanta. fere ad finē, vbi dicebat ex ꝯcubinatu augeri peccatū, vñ nō esse fauendū magis natis ex ꝯcubina, ꝙ̄ ex simplici fornicatione, qꝛ diuturnitas peccatū aggrauat, vt in. c. cum haberet. s̄. al. ⁊ ita dicit hec esse intelligēda de iure canonico. ⁊ ego addo ita intelligēdū ꝺm veram iustitiam. vnde illa differentia iuris ci
135 uilis nō est tenenda. † facit glo. in. c. innotuit de elec. in verbo ꝯiugata in fine. vbi ꝓbat̄ iuncto tex. ꝙ filius naturalis natus ex soluto ⁊ soluta, legitimat̄ ꝑ subseq̄ns mrīmoniū, ēt si fuerit genitus furtiuo accessu, filis est in. c. ꝗlis. xxx. q. v. idē tꝫ Ioā. an. do. an. ⁊ d. abb. in. d. c. innotuit. Nec ob. ꝙ iura ciuilia reqrāt ex ꝯcubina esse genitū, vt late no. in. l. ꝯcubinā. ff. ꝺ ꝯcubinis. ex qbus Bar. tenuit ibi requiri vt esset ꝯcubina retēta i domo, ad hoc vt legitimarent̄ ꝑ subseq̄ns matri. ⁊ sequit̄ eū Pet. de ancha. ⁊ ꝯsuluit Oldr. tñ verius est, vt matrimoniū efficiat eos legitimos, qꝛ rō cōcubinatus nō facit nisi ad probationē, nā detestabilior est ꝙ̄ simplex fornicatio, vt. s̄. at nos loquimur in casibus, in quibus ꝓbat̄ eoꝝ esse filiū vt notat̄ in. d. c. michael ⁊ in. d. c. nihil. ita duꝫ ꝯstat, vt ꝯstare potest, ꝯbentiū filiuꝫ fuisse reputatū ⁊ creatū, nulla rō impedit legitimationē, vnde in hoc nō tenerē ꝯsiderationē aucteticoꝝ, que reqrūt ex ꝯcubina esse genitos, vt in auc. qui. mod. effi. sui. §. tribus. ⁊. §. si quis aūt. nam hoc nullā hꝫ cām iustiorē nisi ꝓbationis, sed probatur sufficienter ꝺm rei naturā, vt not. in. d. c. michael. igit̄ nō requirit̄ con-
136 cubinatus. ¶ † Hinc etiā infertur an requirātur instrumenta dotalia ⁊ de iure ciuili requirebantur, sed canon non requirit talia instrumēta, sat est, ꝙ matrimoniū interueniat, ꝙ ꝯsensu cōstat. vt in. l. cū locū de spon. ⁊ in. c. tanta. qui fil. sint legi. ita notat̄ in regula sine culpa de re. iur. lib. vj. vbi Io. an. in mercurialibus, ⁊ not. in. d. c. tāta. d. Abbas ibi ⁊ in. c. innotuit. qḋ nō hꝫ dubitationē, eodem igitur modo dicendū est de successione duarum vnciarum, quia eadem ratio. nam concubinatus nihil facit ad iustitiam successionis. Aduertendum tamen ꝙ do. Ioan. andre. in addi. ad Spe. in tit. qui filij sunt legit. circa princi. tenet ꝙ si non sit natus ex concubina retenta in domo non succedit, per aucten. licet. C. de natu. lib. cum lege precedenti, ⁊ in aucten. quib. mod. effi. sui. §. si quis autēꝫ. glo. ēt tenet hoc in. d. c. nisi cū pridē. ⁊ in. c. per venerabilem. qui filij sunt legi. in verbo naturalibus, idē sentit Specu. in titu. de succes. ab intesta. ver.
137 nunc de naturaliū. ⁊ dom. Abbas in. d. c. innotuit. † nam secundum Specula. tria requiruntur, vt quis dicatur legitimus. primuꝫ, ꝙ sit natus ex soluto ⁊ soluta, inter quos potuit esse matrimoniū. secundum ꝙ sit natus ex concubina retenta in domo. tertium, ꝙ sit ex concubina vnica, que tria sumuntur a legibus vt in. d. auc. licet. ⁊ in auc. vbi sumitur. ⁊ eo. tit. §. illud. ¶ Ego vero ꝙ̄uis ista tria video considerata. tamen soluꝫ vnum video iustitia considerandum scilicet ꝙ sit natus ex soluto ⁊ soluta, inter quos potuit esse matrimonium, reliqua enim non habent iustitie fundamentum, nec ratione constant scilicet ꝙ si ex retenta concubina. quid eniꝫ, si ex furtiuo coitu, vt in. c. innotuit. s̄. allega. minorem enim habet turpitudinē ꝙ̄ si furore continuo diuturnum sit peccatum, vt in. d. c. cū haberet, nec id requirit̄ ꝙ sit

vnica concubina, qꝛ quamuis cū pluribus se immisceat tñ eadē est rō succedēdi, dū nō cū eadem semper, sed cum diuersis coit.
138 ¶ † Fatendū forsan esset detestabilius esse plures habere concubinas quam vnam solam, vt in dicta aucten. licet. ⁊ in. §. si vero vnde sumitur, tamen ad succedendi rationem dum cōstat eorum filios esse credendum foret idem ius esse, quia illud, in quo succedit, est loco alimentoꝝ, vt supra ⁊ his pariter debent alimenta. Preterea ratio quare ius ciuile considerauit, ꝙ esset natus ex concubina, est, quia licitum credidit concubinatum, vt in dicta. l. si qua illustris, sed hoc fundamentuꝫ est vera iustitia correctum, vt in capitulo nemo. xxxiij. questione. iiij. s̄. allega. ergo leges ille remanent exangues, ⁊ sine iuris virtute, ⁊ hoc argumentuꝫ sentit Abbas in capitulo per venerabilem. super glosa in dicto versicu. non naturalibus. penultima columna ⁊ cum argumento remanet.
¶ Nec obstat quod dicebat dominus Abbas in dicto capitulo innotuit. vbi tenuit contrarium casum esse de hoc apertum in capitulo liberi. quod est capitu. fina. trigesimasecunda. q. iiij.
139 ¶ † Nam ibi dr̄ naturales esse nati ex ingenuis cōcubinis filij. sꝫ ex hoc nō seq̄t, ꝙ reliqui, qui nō sunt ex ꝯcubinis non sint naturales, qꝛ iō dicunt̄ naturales tm̄ qꝛ sola natura eos genuit, ⁊ nō honestas ꝯiugij, vt ibi dicebat isidorus. hoc igit̄ nomē recte cadit in ipsos. ius vō ciuile appellauit spurios eos qui nō sunt ex ꝯcubina, ꝙ̄uis sint ex soluto ⁊ soluta. vt puta vulgo genitos. vt in. d. l. si qua illustris. qꝛ hi ex puritatē sunt geniti. sed nec q a ꝯcubina gignūt̄ purissimi sunt. sed ius ciuile habuit ꝯsiderationē liciti ꝯcubinatus. ideo stricte solū nomē nālīū adegit natis ex ꝯcubina, sꝫ iuris canonici veriori declaratiōe nos aliter sentimus. vñ nō teneo qḋ do. abbas in dist. c. notuit. referebat. statutū de naturalibus disponens debere itelligi de natis ex ꝯcubinis ⁊ nō de natis ex furtiuo casu, vel alter ex soluta. nā quo ad natiuitatē ⁊ gignēdi pctm̄ minus peccāt taliter coeuntes. vñ talis differētie iterpretatio nō hꝫ discretionē iusti ab iniusto, ⁊ iō nō ē tenēda. vt in. l. j. i pn̄. ꝯ. eo. Nec obstat intētio iuris ciuilis distinguētis. qꝛ iā a iure canonico declarata ē iiusta. vt fatebat̄ idē abbas in. d. c. ꝑ venerabilē. ⁊ ego supra ostēdo.
140 ¶ † Ex his ēt inferri pōt, ꝙ cuꝫ in duabus vncijs nō sit legitima successio in nālibus ex ꝯcubinis natis, nisi ꝑ rōnē alimētoꝝ ⁊ cū alimēta debeant̄ spurijs. vt in. d. c. cū haberet. (cuius rōnē late superius ostēdo) ad talia alimēta ēt spurios in duabus vncijs succedere. Sꝫ vius est, ꝙ nullo iure pꝫ successio duarum vnciaꝝ nisi natis ex ꝯcubinis. vt in. d. auc. lꝫ. ꝙ̄uis ꝑ eādē rōnē succedere debeāt ēt reliqui nāles. in quibus ⁊ in oibus reliquis spurijs pꝫ ius alimētoꝝ, vt in dicta auc. lꝫ. ⁊ in. d. c. cū haberet.
141 cogita. ¶ † Nono ifero ad qōnē. an pater naturalis filiā teneatur dotare. Bar. in. l. si quis a liberis. §. vtꝝ. tenet nō teneri. ⁊ dicit eē casum in. l. vxorē. §. pater naturalis. de leg. iij. idē tꝫ ibi Bar. cū glo. in. l. fi. C. de dotis pro. post. j. col. vsi. sed nunqd. vbi etiam dicit casum esse expressuꝫ in. d. §. pater naturalis. idē tenuit Bar. in. l. i. sol. matri. iij. col. versi. item contra. Sꝫ contra istā conclusionem patet arg. taꝫ de iure ciuili, ꝙ̄ de iure canonico. qꝛ videmus ꝙ filijs naturalibus sunt debita alimenta de iure ciuili nō solum a patre sed etiā ab heredibus. vt in auc. licet. C. de na. li. ⁊ in auc. quibus mo. na. effi. sui. §. si vero filios ⁊. §. fi. itē de iure canonico nō solum debentur alimenta natura
142 libus, veꝝ ēt spurijs. vt in. d. c. cū haberet. † Sed constat, ꝙ de alimētis ad dotē vꝫ argm̄, vt in isto eodē ꝓposito infert iac. bu. pet. ⁊ Cy. in. l. nec mater. C. de iure doti. idē Bar. in. l. menius. §. duobus. de le. ij. vbi dicebat, ꝙ heredes patris non pñt repetere dotē filie restitutam, ⁊ a patre datā. qꝛ de iure canonico pater tenebat̄ eam alere, ⁊ dos ipsa fuit data loco alimētoꝝ. ratiōe igit̄ magis naturali filie erit dos debita, etiam iure ciuili alimēta debēt̄ur, facit qḋ tenet Cynus in. l. nō oi. C. de adm. tu. vbi cōcludit, ꝙ cū frater teneat̄ alere sororē, teneat̄ eaꝫ dotare idē tꝫ Bal. in. l. fi. de his qbus vt indig. ⁊ in auct. ex cōplexu. C. de inces. nup. vbi infert ipse ꝙ cū iure canonico teneat̄ alere spuriam, tenet̄ eā dotare, idē tꝫ de filia sacerdotis in. l. fi. §. si socer de his que in frau. credi. vbi dotē datā filie sacerdotis excusabilē dicit cū eā alere teneret̄ ⁊ ideo dotare. videmus tñ ꝙ filia naturalis que alēda est, nō est dotā da. vt indicto. §. pater naturalis. ¶ Dominus Ioan. de imola in. d. l. menius. §. duobus. iij. col. ver. extra glosam adde. soluere vult, ⁊ fatetur, ꝙ in illo. §. pater naturalis probatur patrem non teneri ad dotandam filiam, ⁊ ideo non acquiritur mulieri dos, quia pater fuerat sibi stipulatus reddi dotem, secus tamen est, si pater simpliciter dotēꝫ dedisset. per ea que habentur in. l. finali. de dotis

pro. que

pro.que lex vr̃ posse intelligi de patre naturali hucuſq₃ Jmol. ¶ Tu in primis annotabis.d.Jo.de imol.non sibi satis ꝯstare,cũ dicat,ꝙ pater naturalis nõ teneat̃ dotare,⁊ ꝙ lex fi.h₃ locũ in patre naturali,nã lex fi.dicit patrẽ teneri ad dotãdã filiã,⁊ in hoc rõne fundat̃.ergo pater naturalis tenebit̃ dotare.rurſus cũ dicit,ꝙ pater fuerat stipulatus sibi reddi dotẽ post mortẽ mulieris hoc certe magis arguit ꝙ pater eã dederit liberaliter ꝙ̃ ad cõpensatiõe fideicõ.qđ filie debebat,q₂ si ꝯdixisset ad cõpẽsatiõẽ,nõ licebat stipulari sibi reddi dotem,quã dederat ex bonis alienis,⁊ ita Bar.ibi sentit ꝙ ex eo ꝙ sibi reddi fuit stipulatus,vr̃ de suo dedisse,sed q₂ dedit noĩe filie,ideo nõ censetur,ꝙ eo aĩo dedit,vt donaret.ita Bart.Ego rñderẽ,ꝙ obligatio alimẽtoꝝ tẽdit ad necessitatẽ nature,vt exposui.s̃.in pn̄.septime illationis,⁊ satis patet in.d.c.cũ haberet,⁊ in.d.auct.

143 licet.¶ †S₃ si filia h₃ ex bonis ꝓprijs vnde dotari,⁊ ali possit certe cessat necessitas alimẽtorũ ⁊ ꝑ ꝯñs dotis obligatio,que in locũ eius succedit,⁊ ita loq̃t̃ tex.in.d.§.pater.vbi ex casu patet patrẽ habere fideicõmissa filie debita,⁊ cũ dubitat̃ an dos sit ꝓmissa ex bonis paternis,vel ex bonis filie ꝯstat filiã nõ egere dote paterna ad alimẽta necessaria,cũ ipsa habeat vnde alatur,⁊ ita dicebat Bal.in.l.nec mater.C.de iure do.ꝙ ille.§.debebat intelligi qñ filia nõ erat inops,vel habebat aliqđ exercitiũ,vñ posset sustentari,⁊ tu vides ꝙ casus expresse loq̃tur,qñ filia habebat bona ad dotẽ sufficiẽtia,facit qđ tenẽt ꝑ tex.ibi Petrus ⁊ Cyn.quos ẽt seq̃t̃ Bal.ꝙ mater tenet̃ dotare filiã inopem si

144 ipsa bonis abũdat.¶ †Remanet tñ dubiũ.ꝙ ratio tex.in.l.fi.C.de do.ꝓmis.h₃ locũ ẽt in filia naturali,cuius verba subijcio.nec enim leges incognite sunt quibus cautũ est dotẽ pro sua dare progenie paternũ esse officiũ,vnde ẽt si ipsa habeat vnde dotari possit,nihilominus pater de proprio tenet̃ eã dotare,qđ vr̃ equũ ẽt in patre naturali,cum ipse sit pater,⁊ teneat̃ eam alere,vt in dictis aucten.⁊ certe vr̃ paternũ esse officiũ prebere alimẽta,ẽt si aliunde ali possit,q₂ hec est obligatio naturalis,que non cessat ex eo ꝙ aliũde possit ali cogita.Nã ẽt ſm hoc rñderi posset ad.d.l.meuius.§.pater naturalis.ꝙ ibi pater ex suo nõ censet̃ dotasse,q₂ noĩe filie dedit ex bonis eius pater,q₂ si filia ratũ habuerit eius noĩe data remanet,⁊ qđ noĩe filie factũ nõ erat,nõ poterat ratũ hẽre.vt i.l.si pupilli.§.sed ⁊ ego.ff.de neg.ges.⁊ ita soluebat bar.i.d.§.pater ꝙ̃uis in alio ꝓposito.dũ t₃ ꝙ ẽt extraneꝰ debitor simpl'r dotãdo vr̃ ex ꝓprijs bonis ꝓmittere dotẽ vt in.l.cũ his.§.j.de ꝯdi.idebi.ff.⁊ idẽ tenebat iacobꝰ de are.⁊ Cyn.quos ipse seq̃t̃.quãto igit̃ magis in patre naturali,vnde tex.ille nõ probat,ꝙ pater naturalis nõ teneatur dotare filiã ẽt aliunde habẽtẽ,⁊ certe nisi pater inops vr̃ eius obligationẽ naturalẽ instare,nec tolli ea rõne,ꝙ ipsa habeat,nisi tollat̃ ea rõne,ꝙ ipse non habeat vnde dotare possit.Sed super his (vt dixi) cogita.Sat est ꝙ pater alimẽtare tenet̃ tam naturalẽ ꝙ̃ etiã spuriã,vnde tenet̃ eã dotare,vt in.d.c.cũ haberet,ꝙ̃uis aliter alibi Bar.sentiat.Sed ita est interpretandũ vt dixi,q₂ ista necessario reducunt̃ ad principia iuris naturalis,quibus alimenta nõ sunt neganda creaturis quocũq₃ mõ natis,vt in.c.sicut sa

145 tis.xxxij.q.iiij.⁊ in.d.c.cu₃ haberet.¶ †Decima principalis illatio est,q₂ de iure canonico dictũ arbitratoris põt emologari,per tex.in.c.per tuas.de arbi.sed secus de iure ciuili,q₂ ꝙ̃uis tacite ꝑ taciturnitatẽ.x.dieru₃ vel expresse ꝑ subscriptionẽ possit arbitriũ emologari,nõ tñ dictũ arbitratoris,vt in.l.pen.de arbi.C.vnde ius canonicũ seruet̃ tñ in terris ecclesie subiectis,ius vero ciuile in terris subiectis imperio ita dicebat Jo.de imo.in repe.c.quintauallis.de iureiuran.in.viij.car.versic.vndecima differentia,quẽ refert ⁊ sequit̃ Fely.sandeus.in.c.ecclesia sancte Marie.de ꝯsti.post car.iiij.ver.scđs effectus.⁊ eadem est snĩa Alex.in.l.ait pretor.in.ij.col.de re ind.ff.¶ Hec vero aliter intelligenda ego credebã,⁊ primo ꝯsiderabã fundamentũ iuris canonici deinde ciuilis,subsequenter quid vtroq₃ iure sit diuersu₃ vel contrariũ.¶ Fundamẽtum igit̃ iuris canonici est,ꝙ snĩa arbitri in quẽ est cõpromissu₃ v₃.q₂ ẽt si nuda ꝯuentione sit cõpromissu₃,tñ ꝯuentiones habẽt officiũ de iure canonico,vt in c.j.⁊ in.c.studiose de pac.ita tenebat Host.⁊ do.Ant.⁊ Ab.in.d.c.ꝑ tuas.Nec tñ assentio dicto Host.qui dicebat idẽ esse de iure ciuili,ex.l.diem proferre.§.fi.ff.de arbi.⁊ ex.l.j.in prin.ff.de pac.nã nõ est veꝝ de intẽtione illoꝝ iuriu₃.vt annotaui in repeti.c.j.de pac.in pen.car.in.xvj.declara.at si snĩa(vt ita dicam) emologet̃,tũc ex illa approbatione secũda h₃ ẽt valorẽ de iure canonico,vt in.d.c.per tuas vbi ea rõne requirebat̃ appro

146 batio,q₂ ad cõsentiẽdũ in cõpromisso nõ hẽbat mãdatũ.†Hoc igit̃ ꝙ dispositum est in arbitro,eandẽ h₃ rõnẽ in arbitratore,⁊ amicabili compositore,q₂ si ex consensu ⁊ conuentione habet efficaciam cõpromissum arbitri,habebit ẽt efficaciã compromissum arbitratoris.in quo partibus cõiter consentitur.⁊ eodem modo confirmari potest eius arbitramentũ,q₂ in vtroq₃ eadem versat̃ ratio.Fundamentum vero iuris ciuilis est,ꝙ nude conuentiones actionem nõ habebãt,sed exceptionẽ,vt in.l.iurisgentium.§.sed cum nulla.ff.de pactis,⁊ ideo compromissum nisi fuisset stipulatione vel iuramento firmatũ non habebat efficaciã iuris,nisi ad excipiendum,sed legislator deinde ꝯsiderauit equalitatem inter compromittentes obseruandam,⁊ sicut actori non competebat ius agendi,noluit etiam vt reo cõpeteret ius excipiendi.Jtem induxit modum,quo arbitratorum sententia confirmaret̃,⁊ iure valeret,⁊ quando subscripta a partibus vel taciturnitate.x.dieru₃ corroborata vt tunc iuris plenam efficaciã haberet,⁊ executioni traderetur,vt in.d.l.cum antea.C.de ar.⁊ ita declarat ibi tex.⁊ latius Bal.⁊ isto eodẽ modo intelligũt

147 canoniste in.d.c.per tuas.¶ †Vides igitur diuersitatẽ inter ius canonicum ⁊ ciuile,q₂ illo iure ex compromisso oritur actio ⁊ exceptio etiam si compromissum sit nuda conuentione firmatum.Jsto vero nec oritur actio nec exceptio ⁊ reliqua vt in dicta l.cum anteo.Joannes de imol.Alexan.⁊ domi.Fely.dicebãt vtrunq₃ suo foro nec alterum in alio seruari ⁊ habent fundamẽta quibus ego inferius respondeo.¶ Aduerte tu diligentius ꝙ id quod in iure canonico traditu₃ est,debet obseruari in foro etiam seculari ⁊ ꝙ̃uis hoc dissonet a vulgi opinione certe ratione constare videtur.¶ Considero igitur quod dispositio iuris canonici habet naturalem ⁊ eminentem equitatem.Nam si inter nos pacti sumus per compromissum naturali iure tenemur conuenta obseruare,vt in.l.j.ff.de pactis.⁊ in.l.stichus.§.naturalis.de solutio.vnde cõstat,quod lex canonica habet fundamentum vere iustitie,q₂ in hoc ipso deriuatur a iure naturali prout deriuari necesse est,vt ostendi.s̃.in princi.huius Tractatus.Jtem ius canonicum in hoc ipso auertit peccatum,vt in ca

148 pi.iuramenti.xxv.q.ij.⁊ in.c.fina.de consue.†Et cu₃ fides sit fundamentum iustitie,vt inquit Tullius.li.j.de officio ad humani generis conseruationem maxime pertinet.vt in.d.l.j.§.in princi.ff.de pactis.quo fit vt lex canonica in confirmando compromisso recte tendat a vero principio,ad debitũ iuris finem id est ad humani ꝯñs felicitatẽ.At si dixeris,ꝙ cũ ius canonicũ deuiet a iure ciuili,vel ius ciuile a iure canonico,necesse est qđ alteꝝ nõ iuste ꝓcedat.Attẽde ꝙ nõ se habẽt vt aduersa nec vt ad diuersu₃ finẽ tẽdẽtia.s₃ qđ ius ciuile disponit,iuste disponit aliqua tñ omittit,que sunt ꝓuisa demũ ꝑ ius canonicũ.itaq₃ habẽt se in his,nõ vt ꝯria,s₃ vt se coadiuuãtia.Nã ex cõpromisso siue stipulatione,vel iuro ius ciuile nõ tribuebat iusticiã.nõ tñ ex hoc determinabat nõ eẽ tribuẽdã s₃ ꝑtermisit,⁊ nõ ꝓhibuit.vñ iure canonico ꝓuidet iusticiã eẽ tribuendã,qđ ꝓbat̃ ex auctoritate illius magni theologi frĩs gerardi senẽsis.quẽ seq̃tur.d.Jo.an.in re.possessor.⁊ in re.pctũ.de re.iu.ꝙ̃uis in prescriptione snĩa₃ suã male adaptauerit.vt.s̃.in.ij.illa tñ in cõuentione ⁊ in casu nostro recte adaptat̃.q₂ ꝯuentiones nude preter leges sunt.vt notat̃ in.l.legitia.⁊ in.l.iurisgẽ.§.si paciscar.in vlt.gl.cũ sĩlibus.ff.de pac.qđ ẽt ꝓbat̃.ex vero sensu eiusdẽ legis.cũ antea.vbi legislator emẽdat antiq̃ legũ dispositionẽ.addendo tñ ⁊ generalius ⁊ plenius diffiniẽdo.vt p₃ in his verbis finali

149 bus.plenius tñ ⁊ ꝯñalius diffinimus ꝛc.¶ †Vñ si ex nudo cõpromisso nõ tribuit ius scđm ius ciuile,dõm est,ꝙ scđm ius canonicũ est additũ,vt tribuat̃ nec ꝑ hoc ꝯdicitur.p₃ q₂ si iur₃ addat̃,vel si stipulatione cõpromittat̃,v₃ cõpromissu₃.igit̃ ex hoc ꝙ iure canonico ẽt sine stipulatione,valeat,nõ ꝯdicit̃ s₃ h₃ se vt additamentũ,vt dicebat do.io.an.qui certe in hoc h₃ bonu₃ ⁊ rectũ sensu₃,Rursus ꝯsiderãdũ.ꝙ eadẽ rõne,qua leges sunt seruãde in foro ecclesiastico,in casibus a iure canonico nõ ꝓuisis,sunt seruãdi canones in foro seculari,dum ius ipsius cãe de qua agit̃ est cõmissu₃ de iure ciuili.vt p₃ in.c.j.de no.op.nun.

150 vbi i vtroq₃ casu idẽ est argũ ⁊ ratio.†Quinimo ẽt si cõis opinio interpretũ legis ciuilis teneat ꝯriũ,nihilominus ex canone est determinãdũ.ita t₃ do.an.in.c.j.in prin.de iur.cal.ex tex.illo.⁊ i.c.fraternitatis.de testibus.in rep.in.xxi.col.⁊ in.c.si necesse.de dona.iter vi.⁊ vxo.idẽ io.de imola in.c.relatũ i.ij.col.ꝯ offi.dele.do.abbas in.c.cũ tpe ꝯ arbi.in.fi.col.igit̃ ex hꝯ seq̃t ꝙ canones ꝯualidãtes cõpromissu₃ debent obseruari ẽt in

151 foro seculari.¶ †Preterea hoc ꝓbat̃,q₂ in mã pcti,qñ ius canonicũ aliqđ disponit,vt euitet̃ pctm̃,leges ipse se subijciunt iuri canonico.vt notat bar.i.l.ꝓuilegia.C.de sacro sanctis eccle.notat̃ in reg.possessor.de reg.iu.⁊ io.an.cald.⁊ abb.in.c.

j. de no. op. nun. su. al. ſꝫ cõpromiſſi obſeruatio ꝓuenit ex prece
pto naturali. ⁊ ne ꝯ̄ peccet̃, vt ſupra ꝓbaui, ⁊ tenẽs oẽs canoni
ſte. in. c. j. de pactis. igit̃ in hoc eſt ſeruandũ ius canonicũ vt in
c. lꝫ mulieres. de iureiu. lib. vj. ⁊ ita idẽ io. de imo. in. c. cũ con
tingat in. v. notabili in. iij. col. notat ex mẽte legũ ⁊ canonũ ⁊ ex
mẽte doctoꝝ. ꝙ in materia pacti dꝫ ſeruari ius canonicũ ẽt in
foro ciuili ne incurrat̃ pctm̃ vt in. c. fi. de preſ. vide ipſuꝫ. Cũ igi
tur ex cõpromiſſo ẽt ante emologationẽ conſtet ius ꝯuentionis
obſeruãde, ſeq̃t̃ ẽt in foro ſeculari tale ius hẽre locũ, q̃uis ideꝫ
io. de imo. ⁊ do. Fely. teneant ꝯ̄ Nec prio id obſtat ꝙ iure ciui
li tale cõpromiſſuꝫ nõ vꝫ. vt in. d. l. cũ antea fere ante finem ibi
nec parari ex eo, vel exceptionẽ reo, vel actori actionẽ. Qꝛ rñ
deo ꝙ iõ nõ dat̃ actio vel exceptio, qꝛ ius ciuile nõ p̃ſtat preſi
diũ vel fomẽtũ, nõ qꝛ ꝓhibeat, qđ ſatis ꝓbat̃ iteꝝ ex eodẽ tex. ĩ
prin. ibi nihil p̃ſidij ei ꝓcedere ex cõpromiſſo ita ꝙ nõ dat preſi
diũ vel fomentũ ius ciuile. qđ ſeſe hꝫ omiſſiue, cũ ergo a iure ca
nonico det̃ preſidiũ, neceſſe eſt id obſeruari ẽt in foro ſeculari,
qđ ẽt ꝯ̄ dñm ange. oſtẽdo in repe. c. j. de pactis. in car. xij. ver.
iiij. principalis declaratio. ⁊ hoc idẽ ꝯcludit̃ ex ſnĩa abbatis in.
d. c. j. ij. col. ⁊ in fine vbi dicit preceptũ illius capituli, cũ ſit ſub
ratione peccati, inter laicos ⁊ clericos habere locũ qđ ex prin
cipijs ſpiritualis iuriſdictionis fateri opꝫ, igit̃ idẽ erit dđꝫ in cõ
promiſſo, qꝛ ꝑ regulã illius capituli ꝓcedimus vt pꝫ ex. d. l. pe.
de ar. ⁊ ibi glo. Bal. ⁊ paulus ⁊ oẽs canoniſte in. d. c. ꝑ tuas
152 ¶ † Non obſtat qđ notat̃ in cle. diſpendioſam de iudi. ⁊ in. c.
fi. de arbi. li. vj. vbi diſcordãtibus legibus ciuilibus ⁊ canoni
cis qđcunq; proprius forus obſeruat, maxie ꝙ gl. in. d. c. fina.
loquitur in arbitrio, idem ꝓbat̃ in. c. ſi duobus. de app. vbi illũ
tex. ponderãt doctores. Rñdeo ꝙ eſt veꝝ, qñ canones ad ali
quã vtilitatem particularẽ iure naturali nõ ꝯſideratã id diſpo
nunt, qđ eſt diuerſuꝫ a legibus, ⁊ eodẽ mõ leges, vt puta ꝙ de
cã cognoſcat̃ ſimpliciter ⁊ de plano, itẽ ꝙ duo ex tribus arbi
tris reliquo abſente poſſint ꝓcedere ⁊ ſimilia. Secus ſi cano
nes rõne naturali, ne pctm̃ ſubditi incurrant, quidq̃ diſpoſue
rint. tunc. n. oẽs cõprehẽdit, vt in. d. c. j. nec forus eſt diuerſus
in iuſticia adminiſtranda, quinimo leges ſe ſubijciunt canoni
bus, vt habes caſum in iſta materia ſemꝑ menti tenendũ, queꝫ
ego ponderabã in. c. fi. de ſecun. nup. vbi eo caſu in quo leges
diſponunt ꝯ̃riũ. ſi tñ materia eſt ꝑtinens ad ius canonicũ dr̃ le
ges ſubmitti canonicis inſtitutis, nec dedignari leges imitari
ſacros canones, in noſtro igit̃ caſu cũ precipiat̃ obſeruari con
uentionẽ cõpromiſſariã, ne non obſeruando peccet̃, qđ maxime
ꝑtinet ad eccleſiam, vt in. c. nouit de iudi. dđm eſt leges imita
ri hanc noſtri caſus ſacrã ꝯſtitutionẽ. Et aduerte ꝙ idẽ Jo. de
imola in. d. c. cum ꝯtingat in dicta. iij. colum. reſpondet hoc
argumentũ fori diuerſi nõ habere locũ in peccatis, in q̄bus ius
canonicũ ſuꝑ peccato euitãdo hꝫ fundamentũ, itaq; ipſe ſibi nõ
153 ꝯſtat. ¶ † Ex his primo infero, ꝙ nõ ſolũ ius canonicũ ꝯpro
miſſi obſeruandi eſt tenendũ in foro ſeculari. ſꝫ ẽt poſſet forſaꝫ
dici, ꝙ cũ ius canonicũ approbet̃ a iure ciuili. vt in auc. apđ ꝓ.
epiſ. in prin. ⁊ q̃uo op. ẽpos in prin. ⁊ in auc. de manda. prin. §. ſi
vero. col. iij. ⁊ i. d. c. j. de ſecũ. nup. ⁊ ex approbatiõe iuris, oria
tur iuris approbãtis obli. vt in. l. ultima. ff. đ pac. naſcet̃ certe ẽt
obligatio ciuilis ⁊ iſto mõ defẽdere poteris ſnĩaꝫ Hoſt. i. d. c. ꝑ
tuas, vbi dixit, ẽt đ iu. ciuili oriri actionẽ, ꝙ itellige hac via quã
oſtẽdi de q̄ dixi latius. i. c. ij. ⁊ cogita. ¶ Scđo infero ꝙ idẽ erit
dicẽdũ in dcõ vel ſnĩa arbitratoris, itaq; ꝓut ſnĩa arbitri ẽt non
emologata vꝫ de iure cano. ita ẽt ſnĩa vel dictuꝫ arbitratoris ⁊
amicabilis cõpoſitoris, qꝛ eadẽ ratio conſenſus verſat̃ in vtroq;
vt in. l. ſi ſocietatẽ. §. arbitroꝝ. ff. ꝓ ſocio. ergo in vtroq; foro erit
obſeruãdũ arbitratoris arbitriũ, q̄cq̄d dicat Fely. cũ Jo. đ imo.
154 ¶ † Tertio infero ꝙ q̃uis de iure ciuili expreſſa emologatio
fiebat ꝑ ſubſcriptionẽ ſnĩe, vt ſepe dr̃ in. d. l. cũ antea. de iure tñ
canoni. ſufficit receptũ eſſe arbitriũ ẽt ſine ſubſcriptione, vt vr̃ ꝓ
bari in. d. c. ꝑ tuas. ⁊ ita tenere vr̃ ibi Hoſt. Ant. ⁊ Abb. ꝙ in
telligo nõ ſolũ in foro eccleſiaſtico, ſed ẽt in foro ſeculari, q̃uis
do. Jo. de imo. ⁊ do. Fely. ꝯ̃riũ ſentiãt, rõ ẽ, qꝛ ꝓut ſubſcriptio
ne põt ꝓbari cõprobatio, eo. mõ teſtibus, vel alia ꝓbatione. dñ
igit̃ ꝯſtiterit arbitriũ eſſe receptũ, dđm eſt validã eſſe receptio
nẽ, ⁊ hoc certe iuſtitie fundamẽto conſtat, qꝛ qualitas probatio
nis nõ mutat veritatẽ. ¶ Sed ꝯ̄ hec obſtare vr̃, qꝛ forma data ẽ
in arbitrio vt iſta debeant fieri in ſcriptis, adeo ꝙ nõ valent te
ſtibus ꝓbari, vt in. l. ne arbitris. C. eo. ⁊ ibi glo. in verbo ſermo
nes. idẽ tꝫ Ja. bu. Bar. bal. ⁊ Pau. iſta igit̃ forma cũ ad eã va
leat ius ciui. obſeruanda erit in foro ſuo, vt not. in. d. c. ij. de ar
155 bi. lib. vj. ⁊ in cle. diſpendioſaꝫ, ⁊ reliqua. ¶ † Quinimo in iſta
forma, q̄ a iure canonico non eſt tradita, videt̃ ẽt in foro eccle
ſiaſtico obſeruãduꝫ ius ciuile, qđ q̄dẽ cenſetur ꝯfirmatũ a iure
canonico, vt in. c. j. de no. ope. nun. ⁊ in. c. j. de ſen. excom. ⁊ re
iudi. Ne ob. ꝙ ius canonicũ ꝓcedat rõne peccati euitãdi, nam
ẽt in materia ſpirituali, ⁊ matrimoniali leguꝫ introductiones ⁊
formas ꝯuenit a canonibus obſeruari, niſi tales forme eſſent ꝯ̄
rectã ipſius rei iuſtitiã, vt in. c. ij. de deſpon. impu. quẽ tex. ſemꝑ
teneas menti. cũ igit̃ iſta forma ſit ad euitãdas cauillationes in
troducta, ꝙ oia. ſ. ſcribant̃. vt in. d. l. ne in arbitris, in fi. vr̃ ꝙ ſit
obſeruãda, cũ nõ tollat iuſtitiã obſeruandi cõpromiſſi, ſed det
formã, q̃uo ſit fides adhibẽda, vt ꝯſtet obſeruãdum. ¶ At ex
alia parte videtur in oppoſitũ vrgere, ꝙ arbitrium vel compro
miſſum factum ſine illa comprobatione ſcripta de qua in. d. l. ne
in arbitris. ⁊ in. d. l. cum antea eſt preter approbationem iuris
ciuilis, vt apparet ex ſupra dictis, ⁊ ex. l. ne in arbitris in fin.
ibi nõ aliqđ vigoris robur rebus iudicatis inferat ſꝫ habeãt lo
cuꝫ leges antique itaq; ſenſus eſt, ꝙ ſi cõpromiſſuꝫ fuerit factũ
illa ſolẽnitate, valebit, alias nõ habebit robur iuris ciuilis, pro
ut dicimus in ſtipulatione, ⁊ pacto, vt in. l. ſtipulatio iſta. §. alte
ri de de verbo. obli. ⁊ ibi not. cũ igit̃ a iure cano. ſine illa forma
ex cõprobatione corã teſtibus faca habeat executionẽ, vt in. c.
ꝑ tuas. ſm̃ predictos patres, dicẽdũ eſt idẽ ius canonicũ non ſe
habere, vt correctoriũ ſed per modũ additionis, vnde in vtroq;
foro vr̃ obſeruãdũ, vt. ſ. dicebã ſed cogitanduꝫ eſſet perpenſius.
156 ¶ † Quarta ſit illatio ad ea, que dicit Bar. in. d. l. cũ antea. ꝙ
qñ compromiſſuꝫ fit cũ pena, vel ſtipulatione, vel iuramẽto nõ
hꝫ locuꝫ lex illa, que inducit emologationẽ expreſſaꝫ, ⁊ tacitã, rõ
eſt, qꝛ cõpromiſſuꝫ ꝑ ſe eſt validũ, nã ſi penã adijcias, alias ſtipu
lationẽ, vel iurm̃, hꝫ effectũ plenũ de iure ciui. vt in. l. ne in arbi
tris ſu. al. ⁊ in. l. diẽ ꝓferre. §. fi. e. ti. vñ ceſſat remediũ emologa
tionis. i. ꝯfirmationis, q̃ introduxit p̃dicta. l. cũ antea. d. Ab.
in. d. c. ꝑ tuas. iij. col. diſſentit a Bar. tã de iure cano. q̃ ciuili.
de iu. cano. ꝑ tex. ibi qꝛ cõpromiſſuꝫ eſt ꝑ ſe validũ, ẽt ſine ſtipu
latione. nã de iu. cano. nõ requirit̃ ſtipulatio, attamẽ hꝫ locũ cõ
firmatio, igit̃ nõ obſtãte ꝙ cõpromiſſuꝫ valeat, dicẽdũ eſt ꝯfir
mari vel emologari poſſe, ⁊ ita tꝫ do. Anto. ibi, ⁊ eſt ex ſnĩa reli
quoꝝ. de iu. ciui. ẽt ꝓbat ex tex. in. d. l. cũ antea. in prin. qꝛ illa
lex hꝫ fundamẽtũ, qñ pena nõ eſt appoſita. ¶ Aduerte, nam ſi
more doctoꝝ ex caſibus loq̄mur, fundãmẽtũ. d. Abb. nõ obſta
ret. d. Bar. nã q̃uis in. c. ꝑ tuas arbitriũ recipiat̃ vel emologet̃
⁊ de iure cano. ex nuda ꝯuẽtiõe valeat, tñ ibi non valuit quo ad
partem principalem, qꝛ procurator ſine mandato compromiſit
ideo neceſſe eſt, vt ſententia arbitri ſit recepta, ⁊ emologata, vt
poſſit exequi contra partẽ principalẽ, ⁊ ita loquitur tex. ille, non
igitur ex eo probatur ꝙ compromiſſum alias efficax poſſit emo
logari, adeo quod habet lecum predicta. l. penultima. ¶ Nec
obſtat eadem. l. cum antea, quia quamuis loquatur in compro
miſſo ſine pena, tamen emologationis ratio habet originem ex
eo, quod alias compromiſſum erat inefficax, vt patet ex eadem
l. penultima. Sed quando fit ſtipulatione, eſt efficax. ergo nõ
habet locum, ⁊ ita loquitur Barto.
157 ¶ † Ego rurſus conſiderabam Abbatis ⁊ canoniſtarum ſen
tentiam iuſtã eſſe. Nam iuſticia ⁊ ratio. l. penul. que introduxit
emologationẽ, nõ reſtringit̃ ad caſuꝫ, ſed mens iuris ⁊ ratio eſt
vniuerſalis, ex caſu igit̃ vel exemplo, nõ eſt iuſta argumẽtatio,
niſi rõni ꝯueniat. vt. l. i. §. ꝙ vulgo. ff. de vi ⁊ vi armata in. l. iij. ff.
ad legẽ pompe. de pari. expono itaq; rõnem, que talis eſt ius
ciuile cum q̃nq; ꝯpromiſſa fierẽt, ſine ſtipulatione vel pena, ⁊
iõ inefficaces remanerẽt, ꝯſiderauit modũ, quo ſnĩa arbitroꝝ ⁊
cõpromiſſum in quo partes vnanimiter ꝯſenſerant, remaneret
validũ. ſ. qñ partes ſubſcriberẽt ſnĩaꝫ, vel decẽ dieꝝ taciturni
tate ꝯfirmarẽt. Qñ igit̃ ſnĩa arbitri a ꝑtibus eſt recepta, tũc ex
illa approbatione efficit̃ valida, ⁊ certe hec eſt iuſticia nãlis, vt
ſnĩa arbitri, cuius iudicio teipſuꝫ ſubiecisti, a te demũ ꝯfirmata
per te obſeruet̃, ꝙ ꝓbat̃ ex. l. j. de ꝯſti. ff. ex hac igit̃ rõne ⁊ fun
damẽto nãli deriuat̃ p̃dicta. l. pe. C. de arbi. vt ex lege patẽter ti
bi ꝯſtat. Sꝫ hec iuſticia ⁊ rõ hꝫ locũ, ẽt ſi ſtipulatione ꝓmittas
ſtare ſnĩe, ſi eandẽ ſnĩam denuo cõfirmaueris pꝫ qꝛ in cõpromiſ
ſo cõſenſiſti, naꝫ ſtipulatio hꝫ in ſe ꝯſenſum, vt in. l. i. §. adeo de
pactis. in. l. obligationum ſubſtãtia de ac. ⁊ obli. itẽ ſnĩam ſub
ſcripſiſti, vel ſilẽtio cõfirmaſti, ergo ſnĩa hꝫ firmamẽtum ex tua
158 cõfirmatione per predictam. l. penultimã ¶ † Preterea dif
ficilius robrat̃ a lege ſnĩa, que alias non hꝫ firmamẽtum, q̃ ea,
que eſt debita ſolennitate celebrata vt per totum titulum de cõ
firmatione vtili vel inutili. item q̃uo poteſt id eſſe, vt ſtipulatio,
que fit ad validitatem compromiſſi, ⁊ ad hunc finem tendit, vt
executioni

executioni ſnia tradatur ſit impedimento, ne ſnia emologet̃.i.
confirmet̃,vt tradat̃ executioni,ꝯ regu.l.nõ tm̃ §.j.de ꝯtrahẽ.⁊
facit regula.l.qꝺ fauore.de leg.⁊.l.nulla.co.tit. ⁊ qñ due cauſe
ad eundem effectũ tendũt,vna nõ ĩpedit̃ ꝑ aliã,vt arg.in.l.lega
ta inutiliter.de leg.j.⁊ ita dicebat Bal.q̃uis in alio ꝓpoſito in
159 d.l.cũ antea.j.col.¶ †Vnde cogitabã ꝯſulendũ, ꝙ dum ali
qua ſnia eſt ab arbitro lata , ad eius executionem id in primis
ꝯſideret̃.ſ.ſi eſt recepta ⁊ emologata a partibus,nã ſi eſt rece
pta,ex hac ꝯfirmatione tradet̃ executioni,⁊ hec eſt cã potior,⁊
proximior ad executionẽ,vt patiaris eandẽ ſniam,quã iam latã
tu ipſe ꝯfirmaſti.dum vero nõ eſt ꝯfirmata tũc recurrimus ad
ꝓmiſſiones,an ſint valide vel efficaces,vt ex ipſis agat̃ , ita ſu
mes hoc meũ ꝯſiliũ a predicto.c.ꝑ tuas,vbi ꝯſultus romanus
pontifex in primis dicit inquirendũ,an ſnia ſit a partibus rece
pta,qꝛ ſi recepta eſt,tradit̃ executioni.Si vero non cõſtat rece
ptã,tũc venimus ad qualitatẽ promiſſionis primeue,an ſit pro
miſſa pena,vel nõ promiſſa,ita tex.⁊ qppe qcũqꝫ ſoluat̃,qui re
cte ſentiat,hãc primũ ꝯſideraret faciliorẽ viã,vt ſnia q̃ a parti
bus recepta eſt tradat̃ ſtatim executioni,qꝛ ab eis eſt recepta,
hic eſt.n.vltima, ⁊ ad executionẽ ꝓxima cã,q̃ nõ impedit̃,nec ĩ
pediri dꝫ ex efficacia prioris ꝓmiſſionis,vt dixi maxime,ꝙ iuſti
tia ipſa manifeſte oſtẽdit,vt q̃ꝫ ſniaꝫ tibi iuſtã firmaſti eãdẽ fe
ras equo aĩo firmã, iuſtitia igit̃ predicte.l.pe.⁊.c.ꝑ tuas eſt ſtri
cta ad caſuꝫ nude ꝓmiſſionis.ſ.vniuerſalis,ꝓut rõ, ꝑ q̃ꝫ ꝓcedit
eſt vl'is.nã potius debemus aduertere iuris ſniaꝫ, q̃ꝫ caſum , vt
in.d.l.iij.ad.l.põpe.⁊ in.l.cũ mulier.ſol.ma.¶ Quinta ſit illa
tio ad ſniaꝫ glo.in.d.l.cũ antea.vbi dicebat , ꝙ ſi pena adiecta
cõpromiſſo non hꝫ locũ emologatio,qꝛ pena exequi põt,⁊ timo
re pene ipſa ſnia, idẽ tenet gl.in.l.ij.ff.de arbi.Bar.in.c.cũ an
tea.Hoſ.⁊ Bal.ibi,⁊ Bar.in.l.ait pretor.de re iu.ff.⁊ ibi Ale
xan.⁊ ita cõiter ſpius hec doctrina tradit̃,vt dicit.d. Alexã. ⁊
pꝫ in.l.a diuo pio.per gl.⁊ doc.⁊ hãc eãdẽ opi.ꝯfirmat.d.Ab
bas ⁊ eã indubitabilẽ tꝫ in.d.c.per tuas allegãs tex.qui ita lo
quitur in.l.cum antea.¶ Ego vero nõ video rõnẽ,quare ſi ego
recepi ſententiaꝫ arbitri,⁊ eaꝫ ꝯſenſu cõfirmaui, nõ debeat exe
cutioni tradi q̃uis a principio habuerit penaꝫ, qꝛ verũ eſt ſniaꝫ
mihi placuiſſe,vnde roborata eſt ſnia ꝯſenſu partiũ,⁊ legis ap
probatiõe,vt in.l.cũ antea,qꝛ lex illa roborat ſniaꝫ ex ꝯſenſu cõ
firmationis,ſed hic fuit ꝯſenſus ꝯfirmationis,qꝛ ſnie ſe ſubſcri
160 pſit igitur valebit ſententia.¶ †Nec obſtat ꝙ caſus loquatur,
qñ pena non eſt impoſita,qꝛ q̃uis verꝰ ſit hãc fuiſſe cãm impul
ſiuam illius legis.ne arbitria remanerent inania,tñ iuſtitia ꝯfir
mationis ſnie vniuerſalis eſt quod ab eodẽ text.iterꝰ probatur.
Nam caſus excepti debeant eſſe a regula.vt in.c.qm̃ frequen
ter in princ.vt lite non conteſ.ſed cum fere ad finem dicat̃, ꝙ ſi
ſententia nõ fuerit ꝯfirmata ex conſenſu partium,remanet inuti
lis,excipit caſuꝫ,ĩ quo cõpromiſſuꝫ erat iuratũ,ſꝫ ſi iuratũ eſt,vꝫ
ẽt ſine emologatione,vt ĩ.l.ne arbitris.ergo ẽt cõpromiſſuꝫ vali
dum emologari põt,alias nõ ꝑtineret exceptio ab illa lege.Et
ꝙ cõpromiſſum alias validuꝫ poſſit emologari tꝫ Bart.ipſe et
cõiter reliq,vt videbis.ĩ.ꝓxima illatione.Et certe q̃uis nr̃e põ
derationi rñderi poſſit,tñ iuſta eſt opinio,ꝙ ſi ſnia ẽ ſubſcripta
a ꝑtibus,ſit executioni mãdãda,nã ex regulis naturalibus ꝯuẽ
tionis nõ põt negari ſnie validitas,⁊ iõ iu.cano. valebit , vt in.
c.j.de pac.in.c.j.de iudi.vñ ego interpretarer.l.penul.vt gñã
lis ſit eius ſnia ꝓut vera iuſtitia eſſe dꝫ.¶ Nec obſt.dicere,ꝙ
qñ fuit cõpromiſſus ſub pena,ꝯſenſus ſe habeat alternatiue, vt
patet in.d.c.per tuas in fi.⁊.l.ita ſtipulatus la grãde.de verb.
obli.¶ Quia rñde ꝙ q̃uis in princi.promiſerit,vel ſtari arbi
trio,vel penã ſoluere,tñ cũ ſniam ſubſcripſit,ſnie ſtare promiſit
⁊ ideo ei eſt ſtãdũ,vt in.d.l.ita ſtipulatus in fi.⁊ in.l.duo ſocie
tatẽ.ff.pro ſocio.itẽ ad noſtrã opinio.habemus glo.in.l.ait pre
to.in prin.de re iudi.ſu.al.que q̃uis a Bar.⁊ reliquis repro
161 bet̃,tñ videri meo iuſtius ſẽtit.¶ †Sexto ĩferri põt, qꝺ qñ nu
da ꝯuẽtiõe cõpromitt̃,addita tñ pena,q̃uis pena exigat̃ tñ ſnia
põt emologari,ita dicebat Bar.hoc menti ſꝑ tenenduꝫ in.d.l.
cũ antea.⁊ eſt in.l.ij.de ar.ſu.al.cũ qua tꝫ Jmol. in.l.ait pretor,
⁊ Alex.ibi ⁊ hec eſt cõis opi.ſm Alexã. ¶ Sed martinus de
fano ⁊ Jac.de bel.quos refert Cy.in.d.l.cum antea, ⁊ Jo.an.
in.c.cum dilecti.de arbi.tenuerũt ꝯ,cũ quibus vr̃ ſentire domi.
Areti.⁊ Alex.⁊ Joã.de imol.in.l.nemo poteſt.ij.col.ver.iteꝫ
adde.de leg.j.⁊ do.Rapha.⁊ Alex.latius in.l.ait pretor.j.co
lum.Jmol.in.c.ꝑ tuas.⁊ in.c.dilecti.de arbi. ¶ Conſidera ꝙ
fundamentum cõis opinionis facit pro ſententia noſtra , q̃ꝫ te
nui in ſuperioribus,ꝙ ẽt de iure ciuili validitas cõpromiſſi non
impediebat emologationem ſnie arbitratrie patet , qꝛ qñ pena

adijcitur,ẽt ſi promittatur rato manente pacto nudo,tamen va
lidum eſt compromiſſum pro pene impoſitione, ſed nihilomi
nus dicitur compromiſſum conualidari , quod ego latius in ſu
162 perioribus roboraui.¶ †Nec obſtat ſcrupulum ⁊ argu.boruꝫ
patrum ꝙ ſolum videtur emologari , quando ſine pena cõpro
mittitur,nam in ſubſidium fuit inuenta prouiſio dicte.l.penul.⁊
dum pena eſt promiſſa ſatis eſt conſultũ parti.ergo nõ eſt opus
emologatione,nec habet locum,ita ipſi.Certe ſi doctorum ſen
tentia eſſet vera,ꝙ ille tex.ita ponat remedium ſubſidiarium,⁊
ꝙ non habeat locum,quando compromiſſum habet de ſe effe
ctum,ratio iſta ſtringit.Tamen,vt dixi ſuperius,omnes in hoc
vñr ex caſu interpretari nõ ex iuris ſnia que vl'is eſt,qꝛ eſt iuſti
tia vniuerſalis. ſiue.n.adijcias penã , ſiue nõ adijcias,ꝯueniẽs
eſt,vt ſententia,quam firmaſti iam latam teneas pro iuſta,⁊ exe
cutioni tradenda,⁊ quamuis ius ciuile,⁊ ſententia,⁊ verbis ceſ
ſaret in tali executione , cum tamen ius canonicum hoc proui
deat.ideꝫ erit ſeruanduꝫ in foro ſeculari,vt in.c.j.de noui ope.
nuncia.⁊ dixi latius ſu.in iſta.x.principali illatione,q̃uis con
tra teneat dominus Joannes de imola. ⁊ Alexander , ⁊ do
minus Felynus.¶ Nec placet quod dominus Alexander di
cebat in dicta.l.ait pretor. quem ſequitur do. Jaſo. in dicta.l.
nemo vndecima collu.verſi.item quia illa ꝙ quando ſub pena
promittitur ſtari arbitrio , cum clauſula rato manente pacto
vnum eſt compromiſſum,⁊ non duo.vt conſiderat Barto.nam
illa clauſula dicitur eſſe pars compromiſſi,vt in.l.fundi parteꝫ.
de contrahen.emptione.ff.⁊ in.l.lecta.ſi certum petatur.verſi.
dicebam.¶ Aduerte quod Barto.loquitur quando pena eſt
promiſſa pacto nudo, vt idem Alexander,⁊ Jaſon fatentur, ⁊
patet expreſſe in dicta.l.cum antea,quia alias ſi ſtipulatione eſ
ſet compromiſſum,non habet locum emologatio , vt iſpe dicit.
Si igitur pena eſt promiſſa ſtipulatione , ⁊ adijcitur conuentio
quod ratum maneat pactum,certe ſecundum dominum Alexã
drum ⁊ domi.Jaſonem pactum eſt veſtitum coherentia ſtipula
tionis vt in dicta.l.licet.§.dicebam. ⁊ ex hoc ſequitur pactum
non eſſe nudum , cum cenſeatur pars ſtipulationis. Vnde aut
Bar.conſiderat male,aut ipſi nõ loquuntur in caſu Bartoli.
¶ Jtem ⁊ ex alio ſatis dubito an recte dicãt,qꝛ ſcđm ipſos , il
lud pactũ veſtit̃ coherẽtia ſtipulationis penalis,vt in.d.l.lecta
⁊ in.l.fundi partem.ſꝫ falſuꝫ vr̃ ꝙ ſtipulatio penalis veſtiat pa
ctũ principale cõpromiſſi.ꝯ.l.nuda.C.de ꝯ.⁊ cõmi.ſtipu.⁊ ibi
Barto.glo.bar.⁊ reliqui in.l.petens.C.de pactis.Bar.in.l.ſi
pacto quo penã.C.eo.⁊ oẽs in.l.lecta.vbi Alexander,⁊ dñs ia
ſon.indecens enim viſuꝫ eſt,ꝙ a ꝓmiſſione pena acceſſoria ve
ſtiatur ꝯuentio principalis,⁊ ita loquit̃ Bar.in pacto nudo nõ
163 veſtito cogita.¶ †Vltimo id notes in iſta materia,ꝙ dicit no
tandũ ioannes de imola.in.c.quinta vallis de iureiur.in vnde
cima differre ⁊ ab alijs (vt ipſe teſtat̃) nõ inuenit̃ ſcriptum ſcꝫ
ꝙ lex diẽ ꝓferre.§.fi.ſit correcta de iure cano.ideo obſeruatur
in foro ſuo.non in foro eccleſiaſtico,vt notat̃ in.d.c.ij.de arbi.
⁊ idẽ refert ⁊ ſeqt̃ Alex. in.l.ait ꝑtor.col.ij.ver.ex quo infert̃.
¶ Tu ſubtilius dicere poſſes, ꝙ cũ.l.diẽ ꝓferre nõ loquat̃, ni
ſi quo ad forũ ſeculare,qꝛ quo ad eccleſiaſtica nõ hꝫ imperiũ,vt
in.c.eccleſia ſancte Marie.de ꝯſti.nõ recte dr̃ corrigi in eo in
quo nihil diſponit.itaqꝫ non corrigit̃.ſed a iure canonico aliter
foro ſuo eſt ꝓuiſum.At ſi dicas, ꝙ ille textus habebat locũ de
iure canonico anteq̃ꝫ de alio remedio ꝓuideret̃ fateor,ſꝫ id eſt
intelligendũ nõ ex auctoritate legũ,ſed ꝯfirmatiõe generali ca
nonũ,que extẽdit diſpoſitiones legales. vt in.d.c.j.ꝺ noui op.
nun.in.c.ſcđo de ſpon.duorꝰ.in.c.primo de re iudi.illa igit̃ cõ
firmatio ceſſat cũ diuerſo mõ a iure canonico ꝓuidetur.nec ex
hoc dꝫ ius ciuile corrigi. ¶ Preterea ſi lege ciuili ex ſtipula
tione cõpromiſſi det̃ incerti actio,⁊ ex nuda ꝯuentiõe nõ detur,
nulla ẽ in hoc ipſo correctio,q̃uis a iure canonico ex nuda cõ
uentione det̃ actio.qꝛ ex eo ꝙ ex nuda ꝯuentione det̃ actio , nõ
corrigit̃ ius ciuile,vt late oſtẽdo in.c.j.ꝺ pactis.ix.col.ꝟ.ſm.
164 ¶ †Nec ex eo tollit̃ actio,que ex ſtipulatu orit̃ , qꝛ non datur
actio de iure canonico ex cõuentione nuda.vt tollat̃ ea que de
iure ciuili ex ſolẽni cõpetit , arg.l.legata inutiliter.de leg.j.hoc
dixi in vltimis ꝟbis repe.c.j.de pactis.Vñ nõ eſt tenẽda opi
nio ioan.de imola in.c.que in eccleſiarꝰ de ꝯſti.vbi ipſe gñal'r
tenebat.in.xij.col. ꝙ ex nuda ꝯuẽtiõe nõ miniſtrabat̃ iuſticia
in foro ſeculari,ſecꝰ in foro eccl'iaſtico,⁊ idẽ tenebat bar.ĩ auc.
ad hec.C.de vſu.⁊ do.Fe.in.c.eccl'ia ſancte Marie.ꝺ ꝯſti.in
carta.iiij.verſi.tertius effectus,ſed cũ iuſtitia pacti obſeruandi
ſit vniuerſalis.⁊ tendat ad felicitatem humanaꝫ,vt in.l.j.in pñ.
ff.eo.⁊ ius canonicũ ad euitãdũ peccatũ precipiat pacta obſer

nari, vt oẽs fatentur, in. c. j. sequit̃ ab omnibus, ꝛ in quocūqꝫ foro seruanda, vt in. c. licet. de iureiuran. li. vj. ꝛ de hoc satis dis-
165 serui in. d. c. j. ¶ † Undecima pulchra, ꝛ vtilis illatio sit ad iusticiaꝫ adulterij mulierum. Et primo ꝯstat lege ciuili patri licere occidere adulterum, ꝛ filiam in adulterio deprehensam, vt in. l. quod ait. ff. ad. l. iu. de adul. item etiam marito licet in aliquibus casibus occidere adulteruꝫ, vt in. l. marito. ff. eo. l. nec in ea. eo. ti. l. gracchus. C. eo. s. qñ adulter est leno, vel dãnatus publico iudicio, vel libertus mariti vel patris. ꝛ reliq. ¶ At ex alia parte videmus maritum adulteram occidentem vxoricidiũ cõmittere, ꝛ grauiter peccare, vt in ca. admonere. xxxiij. q. ij. ꝛ notatur in. c. inter hec ea causa ꝛ. q. quod indubitanter tenetur a canonistis in. c. si vero. el primo. de sen. ex. vbi do. abbas. idem abbas in. c. veniens el secundo de spon. ꝛ io. de imola. in. l. si cui seruo. §. si heres. de leg. j. nec de hoc est hesitandũ. Nã idẽ tenet sanctus doctor in. iiij. sen. distin. xxxiij. q. ij. vbi ẽt ex sanctis doctoribus docet diuortiũ ꝛ repudiũ esse per se nõ bonuꝫ, sed a deo dispẽsari ne vxoricidiũ sequat̃ idẽ tꝫ di. xxxv. q. iij. ꝛ fungit̃ auto. Chriso. q dicebat, ꝙ a peccato abstulit culpã legislator, qñ permisit repudiũ. His igit̃ p̃suppositis dubitat̃ an leges ciuiles permittentes patri, ꝗnimo facultatẽ dantes, vt possit occidere filiã, valeãt vera iustitia. Profecto ex superioribus visuꝫ est nullam esse legẽ positiuã, ex qua inducat̃ peccatũ, vt in. c. fi. de p̃s. in. c. que contra mores. viij. dist. ꝛ talis lex nec habet principiũ vnde deriuetur, nec finẽ quo tendat. i. veram felicitatẽ, vt dixi in presuppositis huius tractatus, vnde nec hꝫ potestatẽ, quã vane
166 concedit marito, † qꝛ ꝯ̃ legẽ dei, a q̃ sumit̃ ois ptãs. vt i. c. si qs de maio. ꝛ ob. in. c. quo iure. viij. dist. in episto. inter claras. C. d̃ sum. tri. ptãtẽ habere nõ põt, nec hꝫ honestateꝫ ꝛ iustitiã, qꝛ institia nõ põt habere peccatũ, nã hec sibi pugnãt, vt i. c. fi. de cõsue. vnde non est lex vt in. c. consuetudo. iiij. di. pater igit̃ q filiã adulterã occidit, nõ hꝫ legis ptãtẽ. qꝛ ꝙ̃ nõ habuit lex ipsa, concedere non potuit, peccat itaqꝫ pater nõ obstãte lege. vex si dicas peccare maritũ, forsan tñ nõ peccare patrẽ filiã occidẽtem credo certe ẽt in patre versari rationem peccati, naꝫ fere eadem rõne peccati indicat̃ pater filiã occidẽs, qua maritus occidens vxorem, vt in. §. inde ꝛ alia lex insti. de pub. iudi. ꝛ in. l. j. ꝛ. l. sed
167 sciendũ. ff. ad. l. pomp. de parri. ¶ † Preterea ois lex hunc fineꝫ habere dꝫ, vt tendat ad humani generis felicitatem, que felicitas nos ducit ad eternam vitaꝫ, que est vltimus nostre creationis finis, vt in auc. vt nõ luxu. in prin. col. vj. ꝛ in auc. vt hi q obligatas in prin. ea. col. ꝛ. s̃. satis demonstratũ est i prin. huius opusculi. At cũ conseruatis partibus totũ ꝯseruet̃, qꝛ totum ex partibus ꝯstat, vt in. c. pastoralis. in prin. de offi. leg. ꝛ in. l. quẽ de tota. de rei ven. ff. sequit̃, ꝙ lex precauere dꝫ, ne homines occidãtur, ꝛ hoc est ꝙ legibus traditũ est, animam hominis cunctis rebus preferendam. in. l. sancimus. C. de sac. san. eccle. ꝛ in preceptis naturalibus ꝛ diuinis nobis preceptũ est, nec occida-
168 mus. † Vex si dicas ꝙ legibus ẽt iustis ponitur pena mortis, vt in. l. cornelia. de sicca. Fateor necessariã esse hãc penã, vel vtileꝫ, sed tũc est vtilis qñ vtilitas accõmodat̃ ꝯuenienter ad conseruationẽ oiuꝫ, sed qd̃ vxores adultere occidentur a patribus vel maritis, non est cõueniens, ad ꝯseruationẽ ꝛ felicitatẽ humanam, cũ alie pene ꝯgruẽtes inferri possint, vt in. d. c. admonere igit̃ talis pena iniuste infert̃. ꝙ rursus ex eo ꝓbat̃, qꝛ peccat, qui occidit, vt oẽs fatent̃, sed si ꝯueniens esset pena ad verum fineꝫ legum. i. ad beatã generis humani ꝯseruationẽ, nõ peccaret, qꝛ ad finem nõ peccãdi, peccare nõ possumus, ꝛ hoc est, ꝙ leges peccatũ punientes peccata inferre nõ debent, vt in. c. nonnulli de rescri. in. l. j. C. de his q ve. eta. impe. in. l. meminerint. C. vnde vi. ¶ Item acerbius ꝛ crudelius hoc mihi vr̃ vt in ipsa turpitudine adulterij a patre possit occidi, qꝛ leges velint, vt anima simul cum corpore in eternũ pereat, ac hoc furoris homicidium ab ipso patre ꝛ genitore cõmittatur. ¶ Hoc quippe ab honesta
169 te ꝛ legum iusticia est alienũ † quarũ correctio debet esse ad salutẽ non ad eternam mortem, qꝛ alias non cõueniret fini debito. Nam ꝙ filia in adulterio inuenta occidatur a patre in ipsa feditate inuoluta, quid aliud est quã ꝙ illa immemor sue salutis inter ipsam turpitudinem, ꝛ patris timorem, in eternum pereat ꝛ pater furibundus furiosam vindictam socia lege, imo eius fauore ꝯsequatur ꝛ at quod hoc ita sit, a teipso vides, sed leges ẽt
170 viderũt. † Nã papinianus in. l. hec i ea. ff. de adul. dubitat quare leges dederint potestateꝫ patri, ꝛ non marito. Respondet qꝛ plerũqꝫ pietas paterni nominis ꝯsiliũ pro liberis accipit, ceterũ mariti ꝛ calor ꝛ impetus facile seuientis fuit refrenandus. hec ipse ꝯsultus. cuius sententiã si ꝯsideras, certe maritus q occidit calore, ꝛ impetu ꝛ seuitia id facit, ꝛ idẽ in patre qui proclinior est ad pietatẽ. nã occidendo ipsuꝫ nõ est sequutus ꝯsiliũ pieta-
171 tis, sed furorẽ ꝛ seuiciã plusꝙ̃ maritalẽ. vt ibi patet. ¶ † Vex dices, ꝙ lex dat hanc ptãtẽ vnde legitime facit. Respondeo ꝙ lex nõ iponit necessitatẽ occidendi, sed dat facultatem si velit, ꝛ cum vult occidere, vel cum occidit seuus est, ꝛ impius. quia cõsilio pietatis quo a morte abstinere deberet, nõ est vsus, sed victus a furore crudeliter filiã, ꝛ adulterum occidit, maxime si sit Christi fidelis, qui cognoscat filiã suam, ꝛ adulterum anima ꝛ corpore perire iter ipsa peccata. ꝛ qd̃ hoc legitime fiat, mihi durum vr̃ cũ leges ꝙ̃uis puniant eo mõ punire debeãt, quo anime salue fiãt ꝛ saluti ꝯsulat̃ eterne, vt in auc. de leno. ꝛ in auc. vt nõ luxu. in p̃n. vbi dr̃ ꝙ dei mia nõ ꝑditioneꝫ, sꝫ ꝯuersionẽ ꝛ salutẽ vult ꝛ delinquentes q corrigunt̃, suscipit Deus, ꝑp qd̃ nos oẽs innitamur Dei timorẽ in sensibus accipere, ꝛ reliqua. ecce ꝙ imperator leges ẽt penales nõ dꝫ dirigere eo mõ vt anima pereat, ꝙ̃uis corpus patiatur, qꝛ nõ dꝫ velle mortẽ maxime eternã peccantis, vt in epis. inter clar. de sum. trini. ꝛ fide catho. ꝛ in eodem proposito idem dicit textus in dicto capitulo admonere.
172 ¶ † Item nec debet permittere furiosam peccati vindictam, que cum non sit iusta, non potest esse legitima. naꝫ vt dicit Grego. in mora. li. xix. quod transcribitur in. c. vera. xlv. dist. vera iusticia compassionẽ hꝫ, falsa vero dedignationem. ꝛ ꝙ̃uis iusti soleant recte peccatoribus indignari, aliud tamen est, quod agit̃ typo superbie, aliud quod zelo discipline, ꝛ improbum est nulla infirmãtibus misericordia ꝯdescendere ita ipse. zelus igitur discipline non debet tendere ad periculũ mortis eterne ipsius filie, ꝛ adulteri, ꝛ patris eaꝫ occidentis, qui etiam grauiter peccat. vt in. c. admonere. ꝛ dicitur in. c. disciplina ea dist. iter alia eleganter, qd̃ dauid dicebat. virga tua ꝛ baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga enim percutimur, ꝛ baculo sustentamur. sit ergo districtio iusticie, que feriat, sit ꝛ consolatio baculi, qui sustentet. Sit itaqꝫ amor, sed non emolliens. sit rigor, sed non exasperans. sit zelus, sed non imoderate seuiens. Ita Gregorius in moralibus. Et rursus dicitur in. c. ꝛ qui emendat. ea dem distinctione. ꝙ qui corrigit ꝛ penam imponit, elemosynaꝫ
173 facit, quia cõsulitur vtilitati. † Et quidã modus est elemosyne corrigere deliquẽtes, ꝛ errantes in viam reducere veritatis. vt dicebat Aug. in enchiridion. Pene igit̃ nõ debent procedere eo modo, quo delinquens perdat animaꝫ ꝛ corpus. ꝛ debet esse moderata ꝛ iusta, non seuiens. tẽdensqꝫ ad salutẽ, vel deliquentis, vel alioꝝ. vt in. c. fraternitas. xij. q. ij. at ꝙ adulteri pereãt in ipso actu potius pertinet ad irã ꝛ seuitiaꝫ imoderatã patris ꝙ̃ ad vllius salutẽ. Et sat erit castigare eos cõuenienter, vel ẽt pena mortis, dũ imponat̃ vero zelo, ꝛ eo modo quo peccatores in Deum conuersi ipsa pena salutẽ animarum Dei misericordia consequantur.
174 ¶ † Ex his primo apparet, ꝙ maritus, qui occidit adulteruꝫ, in casibus positis in. d. l. marito, peccat, ꝛ ita tꝫ glosa approbata in. d. c. inter hec. ꝛ idẽ in patre occidente filiam ꝛ adulterũ flagrãti delicto. ex quo sequitur tales leges non valere ꝑ superiora. Aliqui patres presertiꝫ moderni in ea sunt snĩa, ꝙ in terris subiectis imperio tale homicidiuꝫ impune cõmittit̃. ex quo lex ꝑmittit, ita sentit io. de ana. in. c. significasti. de homicidio. Nec obstat ꝙ lex ꝑmittens adulterum occidere hoc videat̃ inducere causa vindicte. qꝛ hoc nõ vr̃ lex considerasse. sꝫ potius tolerasse illud homicidium tanꝙ̃ excusabile ꝑp magnitudineꝫ doloris, quẽ tẽperare difficillimũ est. l. si adulteriũ. §. imperato
175 res. ff. de adul. ꝛ hoc pꝫ manifeste † Quia nullo casu licitum est adulterũ occidere ex internallo. sed solum tolleret qñ fit eodeꝫ impetu. l. qd̃ ait. §. qd̃ ait. ff. de adul. si eñ fieret ad vindictam, non fieret differentia an ex interuallo, an ex continenti ita docet do. Felinus sandeus in. c. ecclesia sancte Ma. de constitu. car. iiij. ver. iteꝫ posset, ꝛ dicit hanc esse tutiorẽ sniam idẽ tꝫ in. c. si vero de sen. ex. sequutus archi. i. d. c. inter hec. ꝛ idẽ tenet ibi lau. de pi. ¶ Ego vero timeo ne tuta sit. nã theologi, vt sanctus doctor vbi supra, dicunt peccare. idem tenet Ricar. quem ipse ẽt Feli. citat. quarto sentẽtiaꝝ. d. xxxiij. q. ij. ꝛ glosa est cõmuniter approbata in dicto. c. inter hec su. al. ꝛ ꝓbatur in. e. c. admonere. vbi dicitur, ꝙ nullatenus debuisset occidere. ꝛ supra satis exposui. Unde in terris subiectis imperio canones sunt obseruandi, nõ leges, que occidenti dant licentiam, ꝛ non solũ in foro eccl'iastico, sed ẽt in seculari, qꝛ canones ꝓhibẽtes pctm̃ ꝙ vr̃ a legibꝰ ꝯcedi, vtriusqꝫ fori hñt obseruãtiã. vt in. c. lꝫ mulieres. de iure iuran. li. vj. ¶ Nec obstant que predicti patres considerant dum dicunt ꝙ leges tolerant homicidium ꝑp

magnitudinem,

magnitudinem doloris, quem temperare difficillimum est.

176 ¶ † Aduerte, q non solū tollerantur, sed ēt dant potestatem & licentiam, vt expresse dicitur in .d.l. qđ ait ibi voluit enim lex in lia ita demum hanc potestatem patri cōpetere, si in ipsa turpitudine filiam deprehendat, idem probatur in .§. quare. & in .§. qđ ait. & in .l. nec in ea .§. i. ibi ius occidendi patri conceditur domui sue, & reliqua. plura enim sunt iura que quo ad patrem hoc probant. ¶ At quo ad maritum, aut loquimur in casibus in quibus marito conceditur, vel ei liceat impune occidere. & tunc dico eodem modo lege permittente dari facultatē, vt in .l. marito. ff. eo. titu. cuius verba transcribo. Marito quoq adulterum vxoris sue occidere permittitur, sed non quemlibet vt patri, nam lege cauetur, vt liceat viro occidere lenonem &c. Ecce q lege licet & lege permittitur, & competit ius & facultas in aliquo casu ipsi marito prout in omni casu competit patri, vt ibi & in .l. gracchus .C. eo. tit. vbi not. Bal. adulterū occidi lege permittente assistē te & fauēte igitur in his casibus male loquūtur predicti patres. ¶ Aut loquuntur in casibus, in quibus nō licet occidere, & tūc non recte dicunt tollerari, & impune cōmitti, q contrarium cauetur in .l. si adulterium .§. imperatores. vbi vel in perpetuū, vel in insulam relegatur, vides itaq q leges aut permittunt aut nō tollerant, vt impune occidat maritus, itaq in nullo casu possumus assentire predictorum sententie. ¶ Rursus ex Felyni ratione ostendo eius sententiam esse iniustam dicit leges tollerare tale homicidium tanq excusabile propter magnitudinem doloris, quem excusare difficilimum est.

177 ¶ † Certe si recte cōsideretur, in marito equalis vel forsan maior dolor & impetus contingit quā in patre, quod in se ipso patet, & cōfirmatur ēt auctoritate iurisconsulti in .l. nec in casu al. vbi mariti calor, & impetus maior est q ipsius parentis, sed marito nullo modo licet, nec tolleratur vt in .d.l. si adulterium .§. imperatores. igitur ex impetu doloris nō est tollerabile. Nec remanet impunitus. qđ plane probatur in .d. §. imperatores, vt dicitur. difficillimum fore marito iustum temperare dolorem, & ex hoc nō punitur pena homicide. Sed quia excessit in vindicta punit mitius, non igitur ex eo q sit difficilimum temperare dolorē, remanet sine pena, nec ex eo tolleratur, idē probatur ex eadem .l. nec in ea. vbi mariti calor & impetus doloris maior est. tamen hec licentia quā tollerātiā Felynus appellat, non conceditur marito, sed patri, igitur ex maximo dolore non est maior licentia, vel tollerantia, imo q pater tēperatior & consultior pietate paterna speratur, ideo ei datur licētia occidēdi, vt in .d.l. nec in ea, itaq dn̄s Felynus cū his, quos sequitur dissonat, a mente iuris ciuilis. Demū cū do. Fely. vult probare ea ratione non esse datam licentiā ad vindictam, q solū in ipso flagrāti delicto potest occidere, ego miror, qđ cū ius ciuile dederit licentiam occidēdi in ipsa turpitudine, & impetu furoris. non cōsiderauerit vindictā. Nā si vindictā non ꝯsideraşset, tēperatius & cōsultius ageret post impetum & furorē iniurie ac doloris. Et vr̄ hoc probari ex eadē .l. nec in ead. vbi maritus non est puniendus, quia se vindicare voluerit, sed q modum vindicte excessit, in casibus igitur, in quibus permissum est occidere adulterantem in ipsa turpitudine, vindictam facere potest ex sensu illius legis. Quod vt dixi satis suadet hoc q impetu doloris tm̄ sit licitum, & permissum cū in instanti possit. Nec obstat q postea non licet. nam non licet, q cessat impetus vindicte & doloris vel saltē remittitur, cogita. ¶ Contra superiora videntur obstare. primo tex. in .c. interfectores. xxxiij. qō. ij. vbi dicitur interfectores suarum ꝯiugum sine iudicio cū nō addit adulterarum vel aliud huiusmodi quid aliud habēdi sunt q homicide & ac per hoc ad penitentiam redigendi. hucusq tex. ex sensu igitur iuris adulterarum mulierum interfectores, nec homicide sunt habendi, nec ad penitentiam redigendi. Quia tunc dicitur maritum homicidam esse, & ad penitentiam redigendum. si mulier non sit adultera, igitur dum adultera est, nec homicida est. nec peccatum habet, q non imponitur penitentia. Responde q ille casus a sensu cōtrario non est sumendus q̄uis id concludere videatur

178 † q ecclesia nūq permittit vt gladio, sed disciplina, que tendat ad salutem, vt ibidem Gratianus exponit & probatur ex textu sequenti, quem etiam subiungam. ¶ Secundo cōtra superiora ponderatur tex. in dicto .c. inter hec eadē cau. & questio, vbi queritur a legislatore, an liceat marito interficere mulierem adulteram secundum legem, & respondetur, q sancta dei ecclesia mundanis nunquam cōstringitur legibus, & gladium non habet &c. Ecce q mundana lege secūdū interpretationem illius .c. permittit vxorem adulteram occidere. idem probatur in .c. quicunq ea. cau. & quest. ibi quicunq propriā vxorem absq lege, & sine causa, & certa probatiōe interfecerit, & reliqua lege igitur pōt occidi ea causa est adulteriū. idem probari videtur in .d.c. admonere. ibi super eam vis inducere mortis causam idest adulteriū, at causa est iustum fundamentum, ex quo aliquid recte agitur. vt in .c. solite de maio. & obed. & ibi Hostien. & Abba. ergo ex adulterio iuste occiditur. ¶ His ita responde & primo id teneo, q ſm leges non licet marito, vt in .d.l. nec in ea. & in .d. §. imperatores & notat in .l. si quis in graui .§. j. de senato. con. sil. vnde .c. in hec voluit respondere, non q legibus liceret sed q q̄uis liceret, leges tamē ecclesiam non constringunt, que gladium non habet nisi spiritualem quo non occidit, sed viuificat, hic est igitur sensus.

179 ¶ † Nec obstat q prebeat causam, nam vere nō est causa idest rationabilis, sed est occasio, vel causa ad irā, sed dum eam occidit immoderate agit, ac ira impetus proprios improbe exequitur, vt dicitur in eodem .c. admonere. ibi occidere eam nullatenus debuisses, non ergo erat causa iuris, & rationabilis ad occidendum hec q̄uis in diuersam sententiam

180 mouerēt aliquē, ita tn̄ sunt intelligenda. ¶ † Hinc q̄primum infero non forti viro pertinere vxorē ex adulterio trucidare, non enim fortitudo ire cedit, nec furoris impetu trahitur, sed cōstās semp, & ob hoc equalis manet, nec vulgi barbara & errata opinione ducaris, qui furiosos, & iracundos fortes appellat, in hac eadem re maxime, in qua quoniam gens hebrea & mosaica ex irascibili inclinatione nimis ducebatur ad occidendas vxores fuit permissum a deo ex adulterio diuortium, vt ex eorum iracundus animus acquiesceret, vt ēt q cōcupiscentia nimis trahebantur fuit expresse eis ip̄robata vsura. ita dicebat san. doctor. iiij. senten. dist. xxxiij. ar. ij. Ne quis igit ignoranter credat hebreorum ita occidendas vxores q̄uis nō est dubiū eas acerrima disciplina cōpescēdas pcēdū est. n. aie pcēdū corpori, vt penitere, & cōuerti possint sed nō sepe de quo late vide magis. sen. in .iiij. in .d.

181 dist. xxxiij. q. ij. ¶ † Scđo ifero ad id qđ dr̄ in .l. gracchus. su. al. q q pmittēte lege adulterum occidit, nullā penā meret, vt est ēt ꝑnale q q legis auctoritate peccat, nō peccat. Bal. in .c. in oi negotio. de test. Sed dicebat q hec regula fallit, vbi lex est nutritiua peccati, sꝫ si opponas, ex quo sunt diuinitꝰ pmulgate, nō pn̄t dare cām pctō, vt i .c. fi. xvj. q. iij. đt. d. fely. vbi .s. q illđ itel ligit đ legibꝰ puilegiā. eccl. ad qs leges vr̄r pnci. diuinitꝰ moti. ¶ Tu dicas q in his que de se improba sunt aut lex permittit auctoritatē prestando, & nihil facit, q leges nō possunt prestare auctoritatē peccandi, vt inferius, & supra vidimus. aut pmittit idest tolerat, & tunc nullam ex illa lege incurrit penam, tn̄ penā meret ex lege, ex qua idest peccatū vnde patri occidenti filiam imponit pnia ex canone & ex lege, ex qua id peccatū est, vt in dicto .c. inter hec, & ita intellige que notat abbas in .c. si vero & in capi. veniēs su. al. & io. de imol. in .l. quid ergo .§. si heres alias in .l. si cui seruo. ff. de leg. j. vbi dicitur grauiter peccare, & iō imponet pnia, & etiam pena in terris ecclesie subiectis.

182 ¶ † Sed cū dr̄, q qui legis auctoritate peccat nō peccat. hoc vr̄ sibi pugnans nā si peccat, falsum est nō peccari, rursus si nō peccat, nō est verum peccare. itē si peccat, lex ipsa nō pōt auctoritatē pstare, nec peccat, q si pctm̄ est ab alia lege est, & lex inferior nō pōt auctoritatē prestare his, que a lege supiori pꝛhibentur, vt in .c. que ꝯ mores. viij. di. & in .c. iulianus. & in .c. qui resistit. xj. q. iij. maxime q a supiori ordinat. & deriuatur inferior, & iō vt supra sepe vidimus leges, nulle sunt si p eas peccata inducant vt in .c. fi. de pres. Sꝫ oppones de eo qđ dicit, q a peccato abstulit culpā legislator, qn̄ pmisit repudiū qđ seqt san. doctor. iiij. sen. di. xxxiij. q. ij. su. al. Non ille legislator prātē hꝫ permittendi q deus est a cuius preceptis omnia sunt iusta, vel iniusta vt in .c. gaudemus. de diuor. secus est de lege inferiori ad prohibita per superiorem.

183 ¶ † Nec placet qđ preterea dicit do. felinus q id qđ dr̄, diuinitus leges pmulgatas, intelligitur de legibus ecclesiā priuilegiantibus, vt loqt tex. in .d.c. fi. Nam diuinitas legū nō est referēda ad sola priuilegia ecclesiastica, hoc. n. ambitiosum nimis fuit dn̄o felino, q̄uis certe optimus erat ecclesiasticus. Nā diuinitas legum cōsistit in vera iustitia, ex qua genus humanum per ciuitates & leges a deo regit, & ita dicebat Augustinus super Joannem. vt in .c. quo iure. viij. distin. & pꝫ in epistola inter claras de summa trinita. & fide catho. & in .l. bene a zenone, de qua pres. & dixi late supra in prin. vbi tractaui de origine & deriuatione legum. regimen igit per leges nobis diuinitus traditū vniuersale est, & quāto vniuersalius, tanto diuinius, q tanto hꝫ magis de ratione eterna, & de ratione legis. que debet esse communis. vt in .c. consuetudo cum sequenti. iiij. distinctione, & in.

l.ij.de legibus.⁊ ita tenet sanctus doctor prima secũde que.xc.
arti.ij.ratio igitur diuinitatis nõ est particularis, ex priuilegijs
ecclesie ɔcessis, quãuis in tali recognitione sint diuine, sed est vni
uersalis iustitia, a qua pendent. vnde cum aliquid, quod pecca-
184 tum est permittitur a legibus, non sunt leges vt.s. ¶ † Nũc pul
chre dubitat̃, cũ leges ciuiles prestantes auctoritatem, vt pater
vel maritus possit occidere adulterũ, ⁊ filiã in adulterio inuẽtã
sint nulle, nec prestẽt auctoritatẽ, nec sint leges, an ius ecclesia-
sticum sit obseruandũ in foro seculari. ⁊ quãuis do. Joan. de ana.
⁊ do. Fely. ꝯ teneat, vr̃ obseruandum, primo q2 ius ciuile pmit-
tens obseruari nõ potest, q2 non est ius, ergo obseruabitur ius
canonicum, put ẽt iure canonico tenent̃ leges quando a canone
nihil est dispositũ vt in.c.j.de noui oper. nunciatio. Item q2 ius
canonicum id cognoscit, ꝙ non sit licitũ occidere, ⁊ qđ est pecca
tum. sed in his in quibus versantur peccata ius canonicũ est ob
seruandũ in vtroqꝫ foro, vt tenent omnes legiste in.l. priuilegia
.C.de sac.san.eccle. ⁊ cano.in.d.c.j. ⁊ probatur in.c.licet.de iu
reiuran.lib.vj. ⁊ ita determinabat Abba.in simili casu.in pre-
scriptione malefidei in.c.fi.de prescri.ij.col.vbi ex sensu Inno.
⁊ Jo.an.tenet ꝙ legibus reprobatis, est sequendum ius canoni
cum in detestanda malefidei prescriptione, ⁊ canõ est in hoc ap
probatus a lege ciuili, vide late, ⁊ pulchre Jo. and. in regu. sine
185 culpa in mer. de reg. iur. vbi idem in pluribus sentit. ¶ † Ve-
rum contra superiora videtur vrgere tex.in.c.si vero de senten.
excom.el primo. vbi si maritus, vel pater, vel etiam frater ma-
nus iniecerit violentas in clericum in adulterio deprehensum,
non est excõmunicatus, vnde videtur ꝙ parcendũ est iusto do
lori, ⁊ ita notat ibi gl. ¶ Responde, ꝙ impetus iusti doloris hꝫ
excusationem non tamen si adeo processerit, vt occidat adulte-
ros, vt in.d.l.nec in ea. ⁊ in.l.si adulteriũ.§.imperatores. ⁊ hoc
est ꝙ iure canonico excusantur a canone si quis suadente .pp in
iectionẽ manuũ. crederem tñ ꝙ si occideret, non esset excusatus
cum etiam de iure ciuili maritus vel frater puniatur quãuis nõ or
186 dinarie, vt in.d.l.gracchus. ⁊ in.§.imperatores. ¶ † Sed du-
bitandũ videtur ꝙ cum leges dantes licentiam, ⁊ facultatem pa
tri generaliter, ⁊ marito, quãdoqꝫ sint nulle, qua pena puniatur
pater qui filiam vel adulterum occidat ⁊ maritus adulterum oc
cidens? Cogitabã ꝙ cũ ille leges non valeant, recurrẽdũ esset
generaliter ad penas, que marito sunt inferende in casibus, in
quibus occidere non licet, q2 verum est nullo casu licere, ⁊ tunc
grauissimus ille dolor, quãuis nõ excusat a pena, excusat certe ab
ordinaria, ⁊ vel datur exiliũ sine die, vel regulatur, vt in.d.§.im
187 peratores ⁊ in.d.l.gracchus. ¶ † Tertio infero ad intellectũ
textus in.c.veniens.el secundo. de sponsa. vbi iustus metus non
est is, quẽ pater puelle infert stupranti, adeo ꝙ matrimoniũ me
tu contractum non valet. ratio põt esse secundũ Gof. ⁊ do. Ab
batẽ, q2 iuste non posset occidi quãuis leges hoc permittant. nam
si iuste occidi potest non excusat metus, q2 iuste sibi infertur,
⁊ ipse dedit causam metui, vt in.l.si mulier.in prin.ff.quod me-
tus causa, ⁊ ibi glo. ⁊ Bar.in li.iij.ff.eo.iniustus est igitur me-
tus, cum iure occidi non possit, ideo recte redditur matrimoniũ
188 nullum. ¶ † Vel in hoc placet ẽt intellectus, ꝙ matrimonium
cum requirat omnimodã libertatẽ, vt in.c.cum locum etiã si me
tus habet causam ab eo qui infertur, tamẽ nullum est, ⁊ ita dice
bat idem Gof. ⁊ do. Abbas, qđ ratione tibi suadeo, nam metus
est facti, ⁊ ideo siue iuste, siue iniuste inferatur, animus mortẽ ti
met, qđ est naturale. at cum in matrimonio requiratur animus
liber, vt in.c.cum locũ ⁊ ibi domi. Abbas late sequitur, qđ etiã
189 in metu iuste illato animus non est liber † qđ ẽt suadet a capi.
requisisti eo.titu. vbi ⁊ si alias ego tenear ꝯhere matrimonium
q2 ꝯxit sponsalia, si tamen metũ cogor ad matrimonium cũ pro
pria sponsa, matrimoniũ est nullum, q2 verũ est non esse liberum
⁊ ita notat ibi Abbas, idem not.glo. in.c.gemma. eodem titu.
⁊ ibi Abbas in.iij.not. qđ semper censui mẽti tenẽdũ. quãuis igi
tur pater habeat occasionẽ inferendi metum, cuius causam de-
dit is, cui infertur tamẽ cũ verũ sit metu ꝯhere verũ est quoqꝫ
190 liberũ nõ esse. ⁊ ideo nõ valere, cogita. ¶ † Quarto videtur in-
ferri, ꝙ cũ iniuste offensus se iuste defẽdere possit, vt i.l.vt viꝫ, đ
iu. ⁊ iu. ⁊ ecõuerso, qui iuste offenditur, non possit iuste defendi,
vt in.l.si seruus.C.de his qui ad eccle.confug. ⁊ ibi Bar. ⁊ in.l.
j. ⁊.ij.C.quãdo liceat sine iu.se vindicare, sequitur ꝙ si maritus,
vel pater instanter ad mortẽ adulterũ offendere conaretur, iuste
se defenderet, q2 ad mortẽ non iuste offendit, secus si eũ velint
ligare, vel detinere, vt caperet̃ a iudice, q2 hoc iuste fit, vt in.d.l.
si adulterium.§.imperatores. ⁊ ita posset intelligi tex.in.c.si ve
191 ro.de sen.excom. ¶ † Quinto infert̃ indistincte esse verũ, ꝙ pr̃
nec per se poterit filiam adulteram occidere, nec alteri cõmitte
re, vt dicebat Bal.in.l.accusationis.C.qđ metus causa, ⁊ Pa-
ulus de castro in.l.si cum dotem.§.trãsgrediamur.ff.sol. per no
tata ibi. ⁊ idẽ Bal.in.l.vt vim.iij.col.ff.de iusti. ⁊ iure. vnde non
est iusta limitatio, quã tradit Barto.in.l.non solum.§.si manda
to.ff.de iniurijs, quã sequitur salycetus i.d.l.gracchus.C.đ adul
te.p tex.ibi ꝙ filijs cõmittere potest. nã cum ipse nõ possit, vt.s.
nec filijs poterit cõmittere, fateor tamẽ filios ex dolore pater-
no vel proprio excusandos a pena ordinaria, vt in.d.l.gracchus
192 ⁊ in.c.si vero su.al. ¶ † Sexto infero cõtra id qđ notat Bart.
in.l.imperator adrianus.de sta.ho. ꝙ pater potest occidere fi
liam etiam pregnantem, ⁊ ante eum fuit opinio Guil. quem seq̃t
ibi Bal.in apostillis, vbi idẽ dicebat de vxore si ex statuto lice
ret occidere vxorem, vt audio apud nostros hispanos legem esse
hispaniarum vniuersalem. itaqꝫ in casibus, in quibus licet occi-
dere, occidi põt etiam pregnans, idẽ tenet do. Fely.in.c.si vero
193 su.al. ⁊ ibi Barba. ¶ † Mihi certe durissima est hec sententia
qua ⁊ duo corpora ⁊ anime pereant, ⁊ qua pater filiam, ⁊ nepo-
tem occidat, alteram tanto supplicio indignã, alterum omnino
innocentem, ⁊ idem in marito, cuius filius censetur nascendus
vt in.l.miles.§.defuncto.ad.l.iu.de adulte.ff.quid sentiret maxi
me apud christicolas vere iustitie cultores, vt maritus possit in
flagranti delicto occidere adulterum, ⁊ adulteram, ⁊ infantẽ fi
lium forsan proprium innocentem, quorum animas cum corpori
bus satis teneri potest, omnes perire, ius enim talia cũ nõ sint
iusta, disponere non potest. ⁊ quod iustum non sit occidere ma-
ritum, peccatum occisoris ostendit, qđ omnes fatentur vt.s.ex-
194 posui † quanto minus vxorem, que pars est corporis sui, vt in li.
genesis ⁊ in capi.admonere.su.al. ⁊ in capi.debitum de biga. ⁊
in.c.gaudemus de diuor. ⁊ multo minus filium innocentem.
¶ Quinimmo ego crederem, ꝙ quãuis vxorem vel filiam occide
re concederetur, tñ pregnãtem occidere posse crudeliter ⁊ bar-
bare interpretatum. Nam regula est iusta, ꝙ in explicabili pe-
na sanctius est nocentem impunitum relinquere quam innocen
tem damnare vt in.l.absentem, de penis.ff.in.c.sacris.de sepul.
195 quanto magis qđ pena dilatione discerni potest? † ⁊ ideo cau-
tissime est traditum, ꝙ mulier vltimo supplicio damnata, si est
pregnans vsqꝫ ad partum non est morti tradenda, vt in eadẽ.l.
imperator adrianus, quãto igitur minus pater occidere poterit
ventrem nepote plenum, ⁊ idem de marito. vnde crudelis vide
tur talis facultatis interpretatio. ¶ Nec obstãt Guiller. ⁊ bar.
fundamenta, ⁊ dicunt, ꝙ potest occidere, q2 impetus seu dolor
acerrimus eum excusat, vnde quãuis sit pregnans, factum, non iu
196 ris ordo attenditur, ita ipsi. ¶ † Profecto hec verba videntur
inconsulte scripta, dicunt in primis eum posse occidere, q2 dolor
excusat. ⁊ de potentia iuris loquantur oportet vt in.l.ait pretor
⁊ in .d.l.nec in ea. q2 pater ius habet potest iure occidere ẽm
iuris ciuilis intentionẽ, ⁊ idẽ de marito, qui statuto municipali
põt. si igit̃ põt ad qđ põderat̃ excusatio, ad id ꝙ iuste sit? dolor
ergo nõ excusat, q2 nõ est excusationi locus in his que iuste agũ
tur. ¶ Rursus dum dicunt, ꝙ hic factũ attenditur, dicerem ꝙ
aut consideramus iuris facultatem, ⁊ certe ius habent occiden
di, vt in.l.marito in fine ibi ⁊ rectius dicetur eos ius ocidẽdi ha
bere. ergo quãuis iure filiam vel vxorẽ occidere possent, pregnã
tem certe non possunt, vt in.d.l.inperator, ⁊ per regulam supe-
riorem. Aut consideramus dolorem, ⁊ fateor, ꝙ dolor non ces-
sat, quãuis sit pregnans. dolor tamen non est iusta causa ad occi-
dendum pregnantem ⁊ absit ꝙ iure hoc permittatur. Si vero
loquimur, ꝙ de facto occidere potest, etiam ego possum improbe
imperatorem occidere, ⁊ hoc nihil ad casũ, fatẽdũ tamen est in
tali miseria, patrẽ, vel maritum non vltimo supplicio tradendũ
q2 dolor excusaret a pena parricidij ordinaria de qua in.l.j. ⁊ fi.
ad leg.pompe. ⁊ etiam a pena homicidij, argu.l.si adulteriũ.§.
imperatores. ⁊.c.si vero.su.al. sed imponetur alia pena que erit
maior, quã si non pregnãtem occidisset cum occidendi non sit iu-
sta causa, quãuis a lege approbata, quia tales leges non habent
veram iustitiam, licet sint romanorum, ⁊ atheniensum solonis.s.
⁊ draconis, q2 non conueniunt legum vero fini quem finem re-
gularẽ ad vitam eternam ipsi ignorarunt, nos vero Christi no-
197 ua luce, ⁊ vero testamento cognouimus. ¶ † Duodecima prin
cipalis illatio fit, ad id de quo queritur. An legatum rei aliene
de iure canonico valeat, de quo habemus tex.i.c.filius noster,
de testa. vbi secundum vnam expositionem glose, quã sequitur
do. Abbas tam in notabilibus quã etiam in glosis, ⁊ in rep.c.cũ
esses.eo.titu. Plane verum est ꝙ quãuis legatum rei aliene scie
ter factum valeat de iure ciuili, siue quo ad rem, siue quo ad ex-
timationem,

timationē, vt in. l. cū alienā. C. de legatis cū simi. De iure tñ ca
nonico nō valet, vt in. d. c. filius vbi tex. hanc assignat differen
tiā inter ius canonicū ⁊ ciuile, cū dicat, ꝙ lege dei nō lege secu-
li viuit̃, ⁊ reliqua. Et hunc intellectū inter sex intellectus quos
ibi exarat dñs abbas, tanq̃ aptiorē ⁊ veriorē amplectit̃, ⁊ cete
ros abijcit, ⁊ idē tenet ibi Joā. de Jmo. quē eundē sequit̃ glo. in
d. l. cū alienā. Ludo. ro. in rep. auctē. similiter in. x. speciali pie
cause. C. ad. l. fal. alex. ⁊ do. Jason in. d. l. cū alienā. Felinus i. c.
ecclesia sancte Marie de cōsti. char. v. versi. q̃rta declaratio.
¶ Verū si cōclusio est vera, necesse est, ꝙ leges ciuiles in ista
m̃ria loquētes nulle sint, vt ostēdā inferius, q̃ tñ leges ille hñt
iustam causam, ideo aliter intelligendum considerabam.
¶ Primo igit̃ videndum est, an ille leges habeant iustum fun
damentum. Et certum est ꝙ habent, nam si testator sciens
rē esse alienā eā tibi legauerit, interpretatur ius testatorem ip-
sum voluisse, vt heres redimeret rem, aut tibi daret extimatio-
nē, vt in. l. cum rem. ⁊ in. l. proprias. C. de fidei. ⁊ in. l. vnū fami-
lia. §. si rem. de leg. ij. ⁊ in. §. si cui fundus. de leg. insti. hoc ergo
nullam habet iniustitiā. quinimmo volūtas testatoris adimple-
tur, ad quā adimplendā tenemur omni lege. vt in. l. j. de sacro-
sanctis eccle. ⁊ eam precepit apostolus adimpleri, in. c. vltima
198 voluntas. xiij. questione. ij. ⁊ in. c. indicante de testa. † adeo ꝙ
dicebant dominus Anto. ⁊ dominus abbas in. c. cum esses. de
testa. sub peccato mortali obseruari debere voluntates rationa
biles defuncti. per cap. vltima volūtas. su. al. vnde ecclesia de
bet se intromittere ad executionē volūtatis vltime. vt in. c. si he
redes de testa. At ꝙ res sit aliena, nihil ipedit, nec obstat huic
iuris iterpretationi, q̃ aut vult distrahere eā ille, cuius res est,
⁊ nulla fit ei iniuria, vt in reg. volenti. ff. de regu. iu. aut nō vult,
⁊ soluit̃ extimatio, ⁊ p eā adimplet̃ testatoris voluntas, qui ita
credit̃ voluisse, prout iure interpretat̃, vt in. l. fi. ff. de here. insti.
itē qđ iuris ciuilis interpretatio vera iusticia nō sit improbāda,
fatet̃ idē dominus abbas in. d. c. filius. in vlti. notabili, ⁊ idem
fateri cogit̃ in expositione glo. ⁊ in. d. c. cū esses. ⁊ Felinus vbi
supra, cū dicunt, ꝙ leges ille nō cōtinent peccatum sed interpre
tantur testatoris voluntatē, que interpretatio (vt exposui) iu-
stā habet rationē. igitur canon nō potest dicere aliam esse legē
dei a lege seculari. q̃ tunc necessario lex ipsa secularis non esset
omnino sine peccato, quod inferius clarius exponam. ¶ Jtem
est regula vndiq̃ patens, ꝙ qñ leges nō nutriunt peccatū de-
bent obseruari in foro anime, ⁊ in iudicio canonico, ergo leges
predicte tenēde sunt a lege canonica, vt in. c. j. de noui op. nun.
in. c. si in adiutoriū ⁊ in. c. quoniā cū alijs. x. dist. ⁊ dicitur in. c.
super specula, de priui. ꝙ sancta romana ecclesia legum secula-
rium non respuit famulatum. ¶ Jtem huius opinionis dubita
tionem ex eo habere poteris, ꝙ eius ratio nō est iusta nec con-
stans, nā dicunt esse differētiā quia tex. eam asserit, ⁊ differen-
tiam rationis reddunt, q̃ illa lex ciuilis fouet quodāmodo lu-
crū odiosum heredi, ⁊ ideo nō videtur ꝙ sit fundata super ratio
ne naturali, q̃ illud lucrum extorquetur ab ipso herede non cō
stito de voluntate testatoris, ita dicit sepius do. abbas. ¶ Pri
mo qđ dicunt leges fauere heredi odioso hoc nihil est, quia se-
cūdum hoc nullum legatum valeret tanq̃ odiosum, sed conside
ratur non damnum heredis, vel lucrum legatarij, sed voluntas
testatoris que est exequēda, q̃ ab eadem voluntate est heres ⁊
legatarius, vnde nec heres habet lucrum, vel damnum, nec le-
gatarius, nisi a voluntate testatoris, que est regula ⁊ mēsura in
testamentis, vt in aucten. quo. opo. ep. §. disponat vnde cum ve
rum sit a testatore rē alienam sciēter legatam, eadē res vel eius
extimatio pertinet ad legatarium ex voluntate testatoris ⁊ in
199 hoc versatur iustitia ciuilis. ¶ † Cum autē dicit dominus ab-
bas nō cōstare de voluntate ego non possum ei assentire, ratio
quia rē alienam scienter legat ergo voluit legare, quia dicebat
iureconsultus tubero, ego quidem nō arbitror quemq̃ dicere
qđ non sentit, ⁊ nemo existimandus est id dixisse, qđ non mente
agitauerit, vt in. l. labeo. §. idem tubero. ff. de sup. leg. ⁊ secundū
iusticie diuine regulam, nō est credendum aliquem mētitū esse,
vt in regula estote misericordes de reg. iu. ⁊ in reg. nemo presu
200 mitur. de reg. iu. † ⁊ mendaciū est secundum Augustinum, ali
ud dicere q̃ sentiat cū voluntate fallendi, ita enim definitur mē
dacium est falsa significatio vocis cum voluntate fallendi, vt in
capi. beatus. xxij. q. ij. vnde testatorē voluisse legare dicendum
est. ⁊ hoc est, ꝙ lex requirit scientiam legantis, vt valeat lega-
tum, quia tunc verum est eum voluisse legare rem alienam, nec
aliud elici potest a voluntate, que ex verbis declaratur, vt in di
cto. §. idem tubero. Jgitur in hoc non est diuersum ius canoni-
cum, vel diuinum a lege ciuili. ¶ Preterea ille tex. in. c. filius
201 nō sentit hanc rationē, sed aliā de qua inferius. ¶ † Jtem cum
dicant, ꝙ non constat de voluntate testatoris scilicet voluisse le
gare, queramus ab eis an constat de voluntate contraria, vt cō
trariū sit lege dei, q̃ lege ciuili. Nā si non constat de voluntate
contraria, male disceditur a dispositione legum hoc fundamen
to ⁊ ratione, qua lege diuina sit contrarium iudicandum. Hoc
enim iuris iudicium est nō dei, cui mentiri non potest. iudican-
dum igitur est ex probationibus vt in. c. a nobis de sententia ex
commu. at ius ciuile iudicat ex verbis mentem, q̃ verba sunt in
strumēta naturaliter approbata ex quibus iuste mens ipsa pro
batur, vt in dicto. §. idem tubero. igitur ad hanc probationem
mentis delendam necesse erat probare voluntatem contrariam
alias lex diuina male discederet a lege humana, vel econuerso
202 humana a diuina. ¶ † Jccirco vt leges humane que iuste sunt
in suo vigore maneant, ego ita cogitabam, ⁊ fingo casum in di-
cto capi. filius. quidam gratia sepulture sue ecclesie reliquit le-
gata que nō erant iuris sui, sed erant de bonis ⁊ proprietate cu
iusdam ecclesie. que quidem legata siue de nouo siue forsan an
tiquitus peruenerūt ad ecclesiam legatariam quo ad possessio
nem. agebatur forte contra ecclesiam possidentem ab ecclesia,
que erat domina. Episcopus tñ ecclesie possessoris hac occasio
ne conabatur tenere res alterius ecclesie, q̃ sibi erant legate, ⁊
q̃ lege ciuili res aliena legari potest. heres forsan molestabat̃
ab ecclesia domina, vt saltem extimationem sibi solueret, cū ab
illo episcopo possessore rem suā recuperare nō posset heres. ex
hoc cōquerit̃ apud romanum pōtificem, qui respondet contra
episcopum possessorem, ꝙ ecclesia lege dei cōstringit̃, ⁊ nō lege
huius seculi. At lege dei constat, ꝙ iniuste detinet rem alienā,
quam ante omnia restituere tenetur, ideo discernit ante omnia
talia bona restituenda ecclesie, cuius erant, hic est casus, quem
probabo ex tex. ⁊ certe casus iste omni iure canonico, ⁊ ciuili ⁊
etiam naturali, ⁊ diuino habet iusticiam manifestā. Primo, ꝙ
ecclesia legataria possideret rem ecclesie sibi legatā, probatur
ex decisione tex. cuius verba hec sunt, valde mihi videtur iniu-
stū, vt res tibi legate, que cuiusdā ecclesie esse perhibentur, a te
teneantur, qui aliena restituere debuisti. Ecce ꝙ ille episcopus
tenebat res alterius ecclesie, vt sibi legatas, hoc igitur constat
ex tex. in quo stat vis tota. Jtē ꝙ heres super extimatione etiā
molestaretur cōiecturatur, q̃ ipse est conquestus, vt dicitur in
tex. ⁊ hoc etiam cōfirmatur, q̃ ipse non possidebat rem, ⁊ possi
debat eam legatarius, igitur ab eo non molestabatur, qui habe
bat qđ querebat, vt in. l. j. §. interdictum vti possidens, vnde cō
iecturādum potius est, ꝙ molestaretur ab ecclesia que erat do
203 mina. ⁊ ita verificabis casum, quē supra exposui. † cuius deci-
sio hec est, ꝙ res aliena legata ab ipso legatario possessa, resti-
tuenda est domino. Nā summus pontifex in casu nostro ita re-
spondet, valde mihi videtur iniustū, vt res tibi legate, que cuius
dam ecclesie esse perhibentur, a te teneātur, qui aliena restitue
re debuisti. Hec igitur decisio videamus an iusta sit omni iure,
⁊ certe valet iure diuino ⁊ naturali. Quia non dimittitur pecca
tum nisi restituatur ablatum, item ius suum cuiq̃ est tribuen-
204 dum, vt in. l. iusticia. de ius. ⁊ iure qđ idem est iure ciuili. † Nā
q̃uis res aliena legari possit, vt redimatur, vel soluatur extima
tio, res tamē aliena inuito domino detineri nō potest, vt in. d. l.
iusticia. hoc enim est ex primis preceptis iuris, vt dicebam in
prin. huius tractatus, qđ etiam ab eisdem legibus in hac ipsa
materia dilucide patet, q̃ quādo res aliena legatur redimen-
da est peccato, ⁊ redēpta datur legatario, ergo cum a legata-
rio possidetur, nō est aliena, vt in. l. inciuile. C. de rei ven. ⁊ in. l.
nunq̃ de ac. re. do. ff. in. §. vendite insti. de rerum diui. sed quia
redempta nō erat, dicebat summus pontifex, ꝙ videbatur sibi
valde iniustum vt episcopus detineret ea que erant alterius ec
clesie. ¶ Obstat tamē pōderatio cōmunis opinionis, q̃ tex. in
dicto. c. filius vult aliud sentire de iure ciuili, q̃ disponatur in
illa decisione. Respondeo, qđ ibi non deciditur contra legem
ciuilem, immo idem esset dicēdum de iure ciuili vt supra, ⁊ etiā
inferius ostendam. Nec obstant verba illa, sed quia lege dei nō
lege huius seculi viuimus ⁊ reliqua. Nam respondet fundamē
to episcopi, qui detinebat res alterius ecclesie hac occasiōe, q̃
q̃uis aliene essent, sibi poterant legari. Et huic obiecto respō-
det, ꝙ leges seculi nihil faciant ad ipsum episcopum, quia ha-
bet legem dei, qua restituer̃ tenetur res alienas. itaq̃ summus
pontifex voluit ibi discutere, an lege ciuili valeret legatum, vel
teneretur restituere. Sed cum audiuit allegari legem ciuilem
ad detentionem rei aliene statim facili responsione excludit al-

legationē, quia cōstat lege dei episcopum teneri ad restitutionē rei aliene. Nec in hoc sunt admittēde leges ciuiles, qꝛ lege dei viuimus, ita dicit tex. ⁊ hic est verus sensus. similis responsio romani pontificis habetur in. c. inter hec. xxiij. q. ij. vbi fuit consultus an maritus vxorē adulterā, possit secūdum mūdanas leges interficere, ⁊ respondet summus pōtifex ꝙ sancta dei ecclesia mundanis nō constringitꝰ legibus, ⁊ nō habet gladiū nisi spiritualē ⁊ reliqua. Ecce ꝙ querebatꝰ an liceat vxorem occidere, ⁊ falsum est, ꝙ licet, vt in. l. nec in ea, ⁊ in. l. marito, ⁊ in. l. si adulterium. §. imperatores. ff. ad. l. iuliā. de adul. hoc tamen romanus pontifex discutere noluit, ⁊ q̄uis in hoc nō discordabat a lege canonica, vt in. c. si vero de sen. excō. ⁊ dixi supra in illatione. xj. principali. dicit tamen ꝙ romana ecclesia non curat de legibus, quia lege dei videt non esse occidendā, nec hꝫ gladiū, quo occidat, sed quo viuificat. ita igitur in proposito nostro leges a cōsultantibus adducebātur, q̄bus videbatꝰ probari rem alienā nō esse restituēdā, ⁊ q̄uis probatur, non bene tñ curauit summus pōtifex discuterꝰ, ⁊ examinare allegationē, qꝛ videbat legē dei ꝯriā cōclusioni, ⁊ refellit allegatiōes, nō ꝙ allegationibus recte ꝓbaretꝰ. Facit qđ dꝛ nō discutiēdā nec admittēdam ꝓbationē, q̄n qđ proponitꝰ nō iuste ꝯcludit, vt in. c. ꝑ tuas. ver. q̄m̄. de simo. in. c. cū ꝯtingat. de offi. dele. in. l. ad ꝓbationē. C.
205 de ꝓbatio. ¶ † Denuo hūc intellectū ratione necessaria ꝓbonā decisio illius. c. filius. habet auctoritatē ⁊ rationē oī iure cōcludentē. de ratione primo cōstat, qꝛ dicit res alienas detinere episcopū nō posse, sed ad eas dn̄o restituendas teneri, q̄uis sint sibi legate. Hoc quippe est preceptū naturale ⁊ diuinū, ex quo pēdēt leges ⁊ prophete, vt in. c. j. ibi. i. in. d. l. iusticia. ⁊ est ex ꝓpria iusticie descriptione, vt insti. de insti. ⁊ iure. in prin. ⁊ i l. iusticia. ff. eo. titu. Unde lex ciuilis deuiaret, imo aberraret a suis principijs, ⁊ a vero tramite q̄n aliquid disponeret ꝯtra prima principia. Nā quodcūqꝫ bene ordinatū, debet esse reducibile ad principiū, ex quo originē ducit. Lex igitꝰ que regula est, si dissentit a principijs, ex quibus ducitur, potius dicitꝰ errare q̄ regulare, vt in. c. sunt quidā. xxv. q. j. vnde cōstat, qđ illa lex ciuilis, que disponit rē alienā legatā deberi legatario, non debet trahi, vt aliena res eidē detur inuito domino. tunc enim lex illa peccaret in principiū, vnde deriuatur, nā aliena res redimēda est, vel eius extimatio reddēda est legatario, quia sibi debetꝰ ex volūtate testatoris ⁊ iusticia reddit cuicunqꝫ ius quod sibi debetꝰ. Nō tamen debetur eo modo, vt auferatꝰ domino eo inuito, ne lex peccet in suis pricipijs, ⁊ hoc est quod dicitur in. c. filius quod hoc videretur valde iniustum. ¶ Preterea auctoritate probatur. Quia summus pōtifex in. c. filius prosequitꝰ legē dei, vt ꝯstat ibi quia lege dei viuimus, ergo sequitꝰ qđ lege ciuili nō pōt disponi ꝯriū, vt i. c. qui resistit. ⁊. c. iulianus. xj. q. iij. ⁊ in. c. que ꝯ mores. viij. di. ⁊ in. c. fi. ix. di. ⁊ ita in ꝓposito tꝫ Bar. in. l. fi. C. si contra ius vel vtili. publi. Nā seruus nō pōt quicq̄ facere ꝯ legē domini. vt dicebat glo. in auc. ad hec. C. de vsu. ⁊ in superioribus. maxime in prin. late disserui. Unde nō est dicendū, ꝙ canones disponant in isto casu ꝯtra leges ciuiles, vel ecōuerso. Nā nullus in mūdo ꝓbabit, qđ decisio tex. in. c. filius sit cōtra leges, nec obstāt verba tex. in medio ꝓlata, ex quibus doctores sumūt fundamētū ad ruinā legū, nā his ita respondetꝰ vt
206 dixi. ¶ † Hinc primo infero ꝯtra ea q̄ dicit do. Abb. in calce. in. d. c. filius. vbi dicit qđ dispositio. c. filius non hꝫ locū in foro seculari, sed solū i foro ecclesiastico. arg. c. si duobus. de appel. Aduerte qꝛ si tex. in. c. duobus determinat ratione naturali, q̄ vnicuiqꝫ qđ suū est, est tribuēdū, ⁊ qui rē alienā nō restituit, peccat mortaliter, nec aliter absolui pōt. vt in. c. peccatū. de regu. iur. lib. vj. itē quia id disponitur lege dei, igitur debet obseruari in omni foro. quia super his que fundantur in preceptis naturalibus ⁊ diuinis, ⁊ super euitando peccato quodcunqꝫ determinatur per ecclesiam, tenetur per omnes, ⁊ apud omnes debet obseruari, vt fatētur omnes canoniste in cap. j. de noui ope. nuncia. ⁊ legiste in. l. priuilegia. C. de sacrosanctis eccle. ⁊ supra sepius exposui. vnde cum in. c. filius habeamus determinationē, qua ecclesia iudicat, quod valde iniustū videtur, vt Episcopus vel alius res alienas q̄uis sibi legatas retineat, eadem est determinatio sequenda, quia hoc est verum iudicium dependēs a iudicio ⁊ lege dei, quo iudicio omnes astrigimur, vt in. c. j. de consti. ⁊ ibi notat Innocen. ⁊ Abbas. Nec obstat tex. in. d. c. si duobus, quia illud non procedit, quando ecclesia discedit a lege ciuili auctoritate legis diuine, vel ex principijs primis naturalibus, vel etiam si ad euitandū peccatū procedant, vt tenent
207 doctores in. d. c. j. ⁊ in. l. priuilegia. ¶ † Secūdo cōtra cōmunē opinionē infertur quod legatū rei aliene valet de iure canonico scilicet vt redimatur res voluntate domini, vel soluatur extimatio. nec in hoc corrigitꝰ ius ciuile. quia iustū est, ⁊ procedit equitate adiplende volūtatis testatoris, nec obstat decisio tex. in. c. filius que aliorsum tendit, vt ibi vides ⁊ ego superius exposui casum. ¶ Tertio infero contra tertiū notabile domini Abbatis in dicto. c. filius. vbi est tex. notat ꝙ lex canonica appellatur lex dei, que in hoc differt a lege ciuili, quia hec tractat de deo, ⁊ intendit semper precidere peccata, ⁊ dirigere homines in deum, ita ipse. ¶ Certe q̄uis ecclesia diligentius circa conseruationē verā generis humani iusticiā prosequatur, tamē idē est finis legū, ⁊ etiā tractatus, vt ego disserui in princip. nostri operis. Nec obstat tex. iste qui non adducit legē dei, vt diuersam a lege seculi, sed eam adducit ad refutandū ineptā defensionē ex lege ciuili, cū patenter constet res alienas esse restituendas. ¶ Item si velis permanere tenax legem dei vt diuersam id est fere contrariā esse adductā. ¶ Aduerte quod hic cōquestus fuit heres, ⁊ nō dominus rei, ⁊ non est faciēda restitutio heredi, sed domino, cuius res legate erāt. ⁊ q̄uis de iure ciuili nō petenti nō sit restitutio facienda, quinimo prescribitur cōtra negligentes, vt in. l. j. ⁊. ij. ⁊ per totū. de vsucap. ff. ⁊. C. de pres. longi temp. ⁊. xxx. vel. xl. annoꝝ. tamē qꝛ possessio rei aliene nō est sine peccato. vt in. c. peccatū. de reg. in. lib. vj. ideo ex lege dei dicit tex. valde sibi iniustū videri, vt episcopus possideat res alterius ecclesie, quas restituere debuisset, ⁊ hic erit etiā pulcher intellectus. ¶ Ex his quarto inferas ꝙ ille tex. nō habet fundamentū in hoc quod esset legata res ecclesie, q̄uis glo. in. c. si episcopus. xij. q. v. in hoc consideret ius versari, ⁊ idē Innocē. in dicto. c. filius. sed certe tex. rationē habet generalē rei aliene ibi a te teneatur qui aliena restitueꝝ debuisti. Hec est igitur ratio, ⁊ in hoc versatur tota dispositio. ideo non placet intellectus cardinalis. ¶ At inconsideranter dicebant moderni, vt domi. Iason in. iiij. col. in dicta. l. qui alienā, vbi cū eis tenet, ꝙ cardinalis diuinabat in dicto. c. filius rē alienā legatā fuisse ecclesie, qꝛ secundū textū non ꝯstat an fuisset ecclesie vel alterius, Quippe dominus cardinalis nō diuinat, sed ipsi eius diuinatio nem somniarunt. Nam ex tex. euidēter constat res alterius ecclesie fuisse legatas, vt ibi res tibi legate, que cuiusdam ecclesie esse perhibētur. Sed q̄uis do. Card. vex dixerit in casu, in iure tñ hoc nihil est, qꝛ vniuersaliter ius versatur in ratione rei
208 aliene. vt dixi ⁊ patet in tex. ¶ † Quinto infertur cōtra doctrinam Abbatis in. d. c. filius. vlt. nota. quod vbicunqꝫ ius ciuile fouet lucrū odiosum proximo vel rigorē quēdā, tunc non sit seruanda talis lex in foro canonico. licet expresse nō reprobetur, ⁊ Fely. in. d. c. ecclesia sancte Marie. cha. v. in decla. iiij. dicebat hoc perpetuo notandū ad multa. maxime ad limitationem eorū que notantur in. d. c. j. de noui ope. nū. ¶ Aduerte quod ista regula sumitꝰ a falso fundamēto scilicet a tex. in. c. filius. vbi credunt legatū rei aliene nō valere de iure canonico, q̄uis valeat de iure ciuili, nam eo modo quo valet iure ciuili, valet canonico vt supra. nec in validitate legati fundatur illa decretalis,
209 sed in restitutione rei aliene. ¶ † Itē dum dicant lucrum odiosum proximo, ego vellem querere ab his patribus, quo iure inuenerit legata, qꝛ sint ab herede prestāda sint odiosa proximo. Nā legatū est donatio de re a testatore relicta ab herede prestanda, vt in. l. legatū. de leg. iij. ff. ⁊ donatio de sua natura cū a liberalitate ducat originē nō habet odiū, vt in. c. j. de dona. nec est odiosum voluntatē testatoris in legatis manere validā, quinimmo etiā si testamētū rūpatur per contratabulas bonoꝝ possessionē, tamē legata prestari ex volūtate testatoris naturali equitate cautū est, vt in titu. de lega. pres. ⁊ patet expresse in. l. j. in principio eo. titu. ibi hic titulus de legatis prestandis naturalē habet equitatē, idē in aucten. ex causa, cum auct. vnde sumitur. C. de lib. prete. ⁊ voluntatem testatoris in legatis obseruare bonū est ⁊ equū vt in. l. filio preterito. de iniuſ. rup. test. ff. vbi q̄uis subtilitate iuris ciuilis rupto testamēto legata nō valeāt, tamē voluntatē seruare testatoris equū est ⁊ iustū, vnde nō debēt notare doctores qđ lucrū sit odiosum ꝓximo idest heredi soluere legata. Et qđ ideo leges nō sint seruāde tanq̄ odiose, hinc ⁊ male negāt, qđ tales leges nō habeāt rōnē naturalē, quinimo ratione naturali fundātur, vt in. d. l. j. de leg. pres. ¶ Demum vt verius rē ipsam apprehēdamus queramus causas certe hoc est ius vniuersale, non odiosum, sed naturalē habens equitatē.
110 vt heres legata soluat, quod iā probaui. † quero igitur causam quare impediatur hec iusticia vniuersalis in legato rei aliene. Si respondebis quia est aliena ego considerabā ex causa nō impediri

pediri iuste, q꞉ tunc valet legatū, quando testator sciebat rē esse
alienam. vt in. d. l. rem alienā. igitur mens ipsa non fallitur, q꞉
iniquū est interpretari, vt ipse velit rē alienā auferri inuito dño,
sed secundū iusticiam debet interpretari, vt interpretatur ius ci
uile scilicet vt res a domino redēpta tradatur legatario, vel si
dominus nolit eā distrahere, detur extimatio. hec est interpre-
tatio vere iusticie ꝛ euangelica, q꞉ nō debemus interpretari mē
tē testatoris, vt mētiatur, vel vt velit rapere rem alienā vt in. c.
estote misericordes, de verbo. sign. Preterea ꝙ legatū rei alie
ne non habeat in se aliquid iniustū probatur, quia ego possum
promittere rē alienā ꝛ valet promissio. q꞉ dum scio eā esse alie-
nā, habeo redimēdi mētē, si iusto precio, ꝛ cōmode redimi pos-
sit. vt in. l. sed celsus. ꝛ in. l. pacta. §. fina. de contrahē. emp. Si
tamē redimi nō possit extimationē soluēdi mētē habere inter-
pretatur. vt in. l. nō dubiū. de leg. iij. in. l. apud iulianū. §. fin. de
leg. j. in. §. non solū. insti. de leg. Adeo qđ hominē mortuū quē
ego mortuū scio promittere possum. quia dum scio eū mortuum
de extimatione cogito. l. seruū eius. §. fi. de ver. ob. ꝛ ibi Bart.
in. l. promissor la. ij. de cōsti. pec. ff. itaqꝫ nihil habet iniusti talis
promissio, qđ res sit aliena, si tn̄ talis est, ꝙ̄ in cōmercio esse pos
sit. vt in. l. inter stipulantē. §. sacrā. de ver. ob. cū igitur in lega-
to rei aliene in eā agente non insit vitiū, nec inesse possit, potest
iuste interpretari. at cū nec ex parte rei, ꝙ̄ in cōmercio esse pōt
impediat legatū, sequit valere tale legatū, q꞉ habet causas na-
turales ratione non impeditas, scilicet legantē rē legatā, ꝛ eum
cui legatur. vnde satis constat tale legatū nō esse contra legem
dei, nec valde iniustū. ¶ Iccirco necesse est qđ decisio. c. filius
aliorsū tēdat. ꝛ ꝙ iure canonico legatū valeat nec sit odiosum.
nec rigorosum ꝛ sine ratione naturali. nā est equum, ꝛ iustum, ꝛ
211 equitatē habet naturalem. vt in. d. l. j. de leg. pres. ¶ †Sexto
infert ad dubiū. an vex sit qđ legatū factū de rebus ecclesie va
leat. ꝛ Abb. sñia fuit in. d. c. filius. in tertia lectura, qđ si veruꝫ
esset, qđ legatū rei aliene valebat, valeret et legatū rerū eccle-
siasticarū. ratio q꞉ in multis casibus pn̄t res ecclesiastice aliena
ri. vt in summa. xij. q. ij. vn̄ dicebat ipse qđ legatū rei ecclesiasti
ce valeret, ꝗ̄uis rei sacre nō valeret, ꝛ ideo impugnat itellectū
Inno. ꝛ do. An. q intelligebāt tex. in. c. filius in rebus ecclesie
specialiter, ꝛ idē tenuit Bal. in. d. l. cū alienā. ꝛ Bal. Paul. ꝛ
Ioan. de Imol. ꝛ Alex. in. d. l. apud iulianū. ꝛ Host. in. c. cum
212 filius. ¶ †Aduerte quod ꝗ̄uis iusticia illius. c. filius sit vni-
uersalis ꝛ nō specialis, nō vt Abbas ꝛ cōiter alij credūt, sed vt
nos exposuimus, tn̄ dñs Innocē. ꝛ do. Anto. rectā (vt mihi vi
det) hn̄t sñiam. s. qđ de iure ciuili non valeat legatū rei ecclesia
stice. ꝛ innocētij fundamēta sunt tria. q꞉ res ecclesie cū magna
difficultate alienātur. Itē res ecclesie sunt vsui publico destina
te. vt in. c. videntes. xij. q. ij. ergo non valet legatuꝫ ex qualibet
istarū causarum. vt in dicta. l. iulianum. §. fi. de lega. j. Itē quia
de re ecclesiastica non est cōmerciū inter laicos. vt in. c. non li-
213 ceat pape. xij. q. ij. ¶ †Tu strictius formes argumētum, quan
docūqꝫ res aliena est prohibita distrahi vel alienari, nō potest
ea legari. nec potest icōtractū deduci. ita dicit iurecōsultus in.
l. sed celsus in prin. de contrahēda emp. ꝛ idem sentit tex. in. d.
l. apud iulianū. in fine ibi que distrahi non solet, legari nō pōt.
sed res ecclesie prohibētur alienari. vt in ti. de rebus eccle. nō
alienādis. in. c. nulli licet. eo. ti. ꝛ in. c. sine exceptione. xij. q. ij.
vbi sine exceptione est prohibitū, ne ecclesie res alienētur. igit
cum sint prohibite alienari, nec legari poterunt. ¶ Vnde co-
herendo etiā intellectui do. Inno. in vna parte tex. erit singula
ris in. d. c. filius, ꝙ cū ille filius ꝛ heres molestaret forsan ab ec
clesia, cuius erant res, vt solueret interesse, vel extimationē, ip-
se fuit conquestus apud summū pontificē, ꝛ summus pōtifex ꝗ̄
primuꝫ lege dei precipit episcopo, vt restituat res alienas. quia
ad hoc tenebatur quasi hoc solū remaneret in causa. nam resti-
tutione facta nihil remanebat iure expediendum, quia legata-
rius nihil habebat. Si tamē deinde legati extimationē petere
velit, obstabit sibi legatas esse res publicas, ꝛ quaruꝫ alienatio
214 est interdicta. vt in. d. l. sed celsus. ꝛ in. l. apud iulianū. ¶ †Nō
obstat primo fundamētum Abbatis, quod res aliene in aliquo
casu alienari soleāt. Quia respondeo edictū alienationis eē pro
hibitorium, ꝛ ex regula est sumendum ius nō ex exceptione. vt
notatur in regula prima. de regu. iu. lib. vj. in glo. magna. fere
ad finem. ꝛ in. l. nam ad ea. ff. de legibus. maxime quod sine ex-
ceptione prohibetur, ne alienentur. ꝛ dū alienantur, magna so-
lennitas est adhibēda. vt in. c. hoc ius porrectum. xj. q. ij. in. c.
j. de rebus eccle. nō alienan. lib. vj. ꝛ in vulga. aucten. hoc ius
porrectum. ꝛ requiritur euidens vtilitas vt ibi. ad quam vtili-
tatem vltra extimationem prestandam, nō est equum teneri he
redem. vt in dicta. l. nō dubiū de leg. iij. vnde ne his inuolucris
215 inuoluamur, iustum vr̄, ne res ecclesie legari possint. ¶ †Non
obstat quod dicebat Paulus quem sequitur domi. Alexā. in.
d. l. apud iulianum, quod res ecclesie romane non possint lega-
ri, prout non possunt legari res cesaris, quia hec est bona equi-
paratio. vt notatur in summa. xij. q. ij. secus est de rebus aliarū
ecclesiarū, q꞉ qua rōne dicimus valere legatū fundi dotalis ea-
216 dē dicemus valere legatum rei ecclesie. ¶ †Attende quod il
la equiparatio de rebus ecclesie ad res cesaris in ista materia
est facienda ad omnē ecclesiā. quia ea ratio est, quare legatum
de re cesaris factum non valet. quia non solet alienari, non quia
sit cesaris. ita perpēdes mentem iurisconsulti in. d. l. apud iulia
num. in fine. nā cum dicat qđ legatum rerum cesaris nō valet,
hanc subiungit rationem cum sine consensu cesaris distrahi non
soleant. ita tex. ratio igitur est non ex iure singulari cesaris, sed
quia que sunt patrimonij eius distrahi non solent. at ista ratio
vniuersalis est ad omnes res ecclesiasticas, que distrahi prohi
bentur. vt in dicto. c. sine exceptione. Itē si animaduertas glo-
sam in dicta summa illa faciat equiparationē ad omnem eccle
siam. et tex. ille expresse generalem exponit rationem prohibi-
tionis tam in summo pontifice ꝙ̄ in alijs inferioribus episcopis.
in. c. non liceat pape. su. al. itaqꝫ illa differētia nō mihi placet.
217 ¶ †Arg. vero de fundo dotali non concludit, quia talis fun-
dus faciliorem habet alienationem. vt in. l. ita constante. de iu-
re do. ꝛ in. l. si mulier dotis. in prin. ꝛ in. l. cum maritus. de pa-
ctis do. non enim illa solennitas nec vtilitatis euidentia exigit
adeo manifesta. de vtilitate tamē non disputo. sat est plura req
ri. vt in. c. j. de rebus eccle. non alie. lib. vj. ꝛ ibi notatur. ꝛ hāc
senten. Innocen. quod de iure ciuili ꝛ canonico non valeat le-
gatum rei ecclesiastice, tenet Pet. ꝛ Bar. ꝛ nicolaus de nea-
218 po. in. d. l. apud iulianū que mihi magis placet. ¶ †Septimo
infertur ad id quod dicit do. Anto. ꝛ Io. de imo. ibi, qđ non va
let legatum rei aliene, licet fiat ecclesie, que videtur equipara-
ri coniuncte persone, ꝛ secundum eos tex. est in. c. filius. ꝛ inter
domi. Anto. ꝛ Ioā. de imo. satis dubitatur, an id sit verum de
iure ciuili, an de iure canonico tātū, ꝛ ponderabat domi. Ioā.
quod potest intelligi tex. ille. quod loquatur in terris subiectis
imperio. ¶ Ego plane ista intelligo per superiora, ex quibus
constat nullā esse differētiā inter ius canonicum ꝛ ciuile, nec po
test esse differentia contrarie dispositionis. q꞉ sequeretur quod
lex ciuilis non tenderet conuenienter ad finem debitum. nam si
lex diuina est contraria, lex ciuilis tendit non ad cōseruationē,
sed ad perditionē, quod esse nō pōt. quia debet ordinari ad vnā
felicitatem conueniēter tamen cum eterna, vt in aucten. vt non
luxu. in prin. ꝛ dixi su. in prin. at eterne conuenire non potest si
legi dei est cōtraria. vt in. c. imperatores. ix. di. ꝛ in. c. fi. ea. di.
igitur non est sumenda interpretatio eo modo quod in. c. filius
lex canonica contradicat legi ciuili ex auctoritate ꝛ ratione di-
uina. nam si quid est, quod in. c. filius vltra dicatur, idest ꝑ mo-
dum additionis non cōtradictionis. alias necesse esset dicere,
nec leges obseruandas in foro seculari, quinimo non esse leges,
que nec proprio principio, nec fini conueniētia habent. Ego ve
ra ostendi superius earum iustam ꝛ necessariam esse sententiam
219 ex quo innumera poteris iferre in ista materia. ¶ †Decimater
tia principalis illatio referenda est ad questionem, quod cū le-
ges imperatorum sint diuinitus per ora principum promulga-
te. vt in. c. fi. xvj. q. iij. ꝛ in. c. quo iure. viij. dis. non comprehen
dant clericos. ꝛ domi. Felynus, qui de hoc latissime differit in
dicto. c. ecclesia sancte Marie. folio. iiij. versicu. queritur pri-
mo, concludit ex sententia omnium doctorum clericos compre
hendi, ꝛ rationem dicit esse sumendam a dicto. c. fina. quia diui
nitus per ora principum promulgantur. ꝛ quia sancta Roma-
na ecclesia legum secularium non respuit famulatum. vt in ca.
super specula. de priuile. ꝛ legibus secularibus clericos cōpre-
hendi probatur per totum. x. di. maxime in. c. si adiutorium. ꝛ
220 in. c. quoniam. ꝛ in. c. de capitulis. ¶ †Tu hec veriori ratione
intelligas. nam illam propositionem ꝛ eius rationem nō ita pre
ferendam ex eo probatur, quia clerici qui non sunt inferiores le
gibus eis comprehendi non possunt. Cum lex nulla comprehē
dat, nisi subditos, vt notatur in. c. j. de consti. ꝛ in. c. ij. de con-
sti. libro. vj. in. l. cum quedam puella. ff. de iuris. omnium iudi. ꝛ
quod clerici non sint sub imperio legum satis constat ex dicto.
c. ecclesia Sancte Marie. ꝛ in. c. fina. de rebus eccle. nō alie.
cum laicis nulla sit attributa facultas super ecclesiasticis perso
nis, quos obsequendi manet necessitas, nō auctoritas imperā-

di, cũ igitur legi non insit imperiũ sine imperio eos cõprehende re non potest, facit tex. in. c. inter hec. xxxiiij. questione secunda, vbi dicitur, quod romana ecclesia mundanis nunq̃ cõstringitur legibus. Nec obstat supplementum ⁊ ratio archi. ibi quẽ refert ⁊ sequitur domi. Felynus non constringitur legibus scilicet talibus, qualis erat illa, de qua ibi fit mentio, scilicet vt maritus vxorẽ adulterã occidere posset, alias ecclesia tenetur exe
221 qui leges humanas. vt in. c. ideo. xxxvij. di. ⁊ reliqua. ¶ † Aduerte q̃d in tali expositione primo peccant, dũ presupponũt q̃d mundana lege vxorẽ adulterã maritus occidat, nã non occidit eam sine pena. vt in. l. si adulteriũ. §. imperatores. ff. ad. l. iul. de adul. ⁊ in. l. nec in ea. eo. ti. ⁊ dixi late. s. in. xj. illatione. ¶ Secundo peccant, dũ illũ tex. volũt exponere, ne dicat, q̃d expresse dicit, scilicet legibus mundanis ecclesiã non constringi. Naz ibi ea est intentio, q̃d cũ de legibus humanis fuisset consultus, respondet humanis legibus ecclesiã nõ constringi, ⁊ ratio est, q2 ad legis vinculũ necessariũ est imperiũ, vt in. d. c. ij. de consti. ⁊ mirandũ est q̃d idẽ Fely. statim refert sanctũ doctorẽ, qui tria ad legis essentiã necessaria demonstrat, ⁊ eoꝝ est auctoritas, vt in. j. ij. quest. xcvj. at legũ latores seculares nullã habẽt in ecclesiasticis auctoritatẽ, maxime in ecclesia romana, immo cũ ea sit multo superior, vt in. c. solite. de ma. ⁊ obe. in. c. per venerabilẽ qui filij sunt leg. in. c. nouit. eo. titu. ⁊ in extrauag. bo. octa. de maio. ⁊ obe. contra naturã esset, vt maior lege minoris constringeretur, vt in. c. omnes principes. de ma. ⁊ obe. ⁊ in. c. cum inferior. eo. titu. ¶ Nec obstat ratio, ex qua probant scilicet, q̃d diuinitus leges sunt promulgate, quod plane fateri co-
222 gimur. † Sed nõ congrue sequitur q̃d ex hoc clericos cõprehendas, q2 q̃uis ipsa ratione ⁊ potestate leges comprehendãt ⁊ constringant subditos prouidentia, vt ipse idẽ sanctus doctor docet, ⁊ nos in principio tractatus ostendimus, tñ nõ constringunt nisi eos, quos eadẽ prouidentia sibi subiecit, ⁊ hoc q̃d in. l. necesse est imperium in. d. ca. ij. de consti. cũ simi. ⁊ ita dicebat idẽ Sanctus Thomas tria requiri vt lex ipsa constringat, primũ finẽ boni cõmunis, ẽm auctoritatẽ scilicet q̃d lex lata nõ excedat potestatẽ ferentis, tertium equalitatẽ oneris impositi se
223 cundũ proportionẽ ad bonum cõmune. ¶ † Unde si legislator non habeat potestatẽ, lex non constringit eos, qui non subijciũtur, nec bona est cõsequentia lex est equa ⁊ honesta ergo meipsum constringit, nisi esset superior, ⁊ cui ego subijciar. At si ita arguas leges humane diuinitus promulgantur, sed diuinis omnes subijcimur, ergo legibus humanis omnes cõstringimur, ⁊ ita erit dicendũ de ecclesia inferiore que subijcitur superiori ⁊ triũphanti. ¶ Rñdeo, q̃d q̃q̃ leges diuinitus sint promulga-
224 te, tñ sunt promulgate ẽm imperiũ promulgantis. † Nã iura ⁊ leges humanas distribuit deus generi humano per principes, vt in libro regũ, ⁊ in. c. quo iure. viij. di. sed non debent mittere falcẽ in messem alienã, vt in. c. venerabilẽ. de electi. ⁊ in. c. nouit de iudi. ⁊ deus ipse distinxit imperiũ seculare ab ecclesiasti-
225 co. vt in. c. solite. de ma. ⁊ obe. ⁊ in. c. quoniam. x. di. ¶ † Rursus nõ obstant iura in contrariũ allegata, q2 ita sunt intelligenda, vt leges confirmate a canonibus cõprehẽdant clericos nõ imperio legũ, sed q2 canones volunt leges obseruari ab omnibus tanq̃ iuste. Nã qñ leges non sunt contra legez nature, vel diuinã, nec contra ecclesie institutiones, tunc ab ecclesia approbantur, ⁊ imperio ⁊ comprobatione ecclesiastica habẽt quo ad clericos necessitatẽ, vt in. c. j. de reg. iu. in. c. j. de noui. op. nũ. in. c. ij. de spon. impu. ⁊ bonus est tex. in. c. vt inquisitionis. de here. lib. vj. ea enim nostra facimus quibus auctoritatẽ impartimur, vt in. l. j. de ve. iu. enu. C. auctoritate igitur canonũ habẽt locũ in foro ecclesiastico, ⁊ ita intellige capitula allegata, in quibus satis cõmendant̃ leges seculares obseruari debere a summo scilicet pontifice, vt ipse cõfirmatione obseruari probet̃, ab inferioribus vero vt confirmata obseruari oportet, alias vi propria leges humane non constringunt ecclesiaz sibi superiorem,
226 vt supra dicebã. † Sed quero que est ratio, quare summus põtifex eas debeat confirmare, respõdeo propter iusticiam eis insitam, q2 vere sunt institu. diuino promulgate, ⁊ optime ꝓuidẽt humanis negocijs ad cõseruationẽ generis humani, vt in. d. c. quo iure, ⁊ a seipso patet ⁊ ostendi su. in prin. vnde decet vt summus põtifex eas accõmodet, atq̃ aptet negocijs ecclesiasticis, ⁊ ita intellige omnia iura canonica, in q̃bus a legibus ciuilibus sumitur, ⁊ refertur fundamẽtũ, vt in. c. ex antiquis. liiij. di. in. c. accusatores. ⁊ in. c. cuius in agendo. ij. q. viij. in. c. legibus ⁊ in cap. cũ deuotissimã. xij. q. ij. in. c. ij. de cõces. prebẽ. in. c. ex diligẽti. de simonia. ⁊ in. c. cũ ẽm. de here. lib. vj. cũ mille simili. de

227 quibus late vi. Fely. vbi supra. ¶ † Decimaquarta principalis illatio adaptãda est ad illã pulchrã dubitationẽ, an leges ciuiles sup ecclesijs ⁊ ecclesiasticis rebus vel p̃sonis disponentes sint valide ⁊ ꝯfirmate de iure canonico. ⁊ profecto operepreciũ erit hoc ipsum cognoscere, q2 ex hac dubitatione pẽdent leges ⁊ tituli de summa trini. ⁊ fide catho. leges de sacrosanctis ecclesijs edite, ⁊ de episcopis ⁊ clericis, cũ reliquis titulis aucten.
¶ In ista dubitatiõe dñs Abbas in. c. ecclesia sancte Marie in. iiij. col. in ver. ad primũ. tenet tales leges eẽ nullas, nec esse obseruandas de honestate, idẽ tenet in repe. in eodẽ. c. ⁊ sequit̃ eũ do. Fely. ibi cha. iiij. ver. recipit antẽ. sententia do. Abbatis has habet rationes. ¶ Prima est, q̃d imperator nullũ hꝫ imperiũ in ecclesia rebus vel p̃sonis ecclesiasticis, at lex sine imperio nulla est, igit̃ tales leges cũ sint nulle nullibi valent. ¶ Secunda, q2 ex obseruãtia illaꝝ legũ denotaret̃ q̃dã superioritas imperij ad ecclĩã, vñ ꝯ oẽm honestatẽ est, vt imperator ingerat falcẽ in messem alienã vt in. c. venerabili. de elec. ⁊ cõfundit̃ ordo totius monarchie ⁊c. ¶ Nec ego accuratius aiaduertẽda ex rei grauitate cogitabã, nõ. n. ita absolute audẽdũ est, tot leges pul
228 cherrimas vno verbo delere. † aduertẽdũ igit̃ q̃d in primitiua ecclesia imperatores christianissimi leges edebãt etiã de clericis. In his igit̃ legibus cognoscebant p̃sonas ecclesiasticas ac ecclesiã nõ sibi subesse, quinimo eẽ sibi superiorẽ, vt in. l. omni. de sac. san. eccle. vbi Theodosius ille noster optimus imperator ab alio optimo traiano originẽ ⁊ imaginẽ ducẽs, fatet̃ ecclesiasticã iurisdictionẽ nõ sibi subiectã. quinimo idẽ christianissimus, q fuit anno ab incarna. ccclxxxviij. ecclesiã p̃dicat sibi superiorẽ, cũ ad eã appellãdũ a iudicio suo decreuisset vt in. c. q̃cũq̃ litẽ.
229 ⁊ in. c. oẽs. xj. q. j. ⁊ refert̃ i. c. nouit. de indi. ⁊ † idẽ de valẽtiniano inclito imperatore vt ibi dr̃, quoꝝ plurimas leges inuenies p totũ titulũ de sacrosan. ecle. ⁊ d̃ epis. ⁊ cle. q nõ ꝯstituũt eas, vt denotãtes imperiũ, ẽ summã religionẽ ꝓfitentes. q̃d eo manifeste ꝯstat, q̃d imperator in rebus ecclesiasticis ⁊ ptinẽtibus ad sp̃ualẽ iurisdictionẽ ꝓfitet̃ ecclesiã superiorẽ, vt in auct. q̃uo opor. epis. in prin. vbi si q̃d in his statuit sacros prosequit̃ canones, in auctẽ. de monachis in fine. ⁊ in auc. vt clerici apud proprios epos. j. §. fi. ⁊ in auctẽ. de eccle. titu. §. j. Preterea cõstat q̃d ecclesia illas leges cõprobauit, ergo ex cõprobatione faciũt ius, q̃d ⁊ rõnibus ⁊ auctoritatibus õndo. si. n. leges iusta decernũt nõ ea imperãdo, sed canonicis institutis inherẽdo, ac id in sũ ad debitũ gñis humani gubernationẽ indicãdo, vt in auctẽ. q̃uo oporteat, in prin. ⁊ in auc. vt cleri. apud ꝓprios epos in fine, igit̃ iustũ est id vt iustũ cõprobari, vt videmus i ceteris alijs legibus q̃ obseruant̃, ⁊ cõprobant̃ a iure cano. vt in. c. j. de noui ope. nũ. ⁊ in. c. certũ. ⁊ in. c. fi. x. di. nã q̃ rõ est cõprobãdi alias leges quo ad forũ ecclesiasticũ eadẽ est istas cõprobandi, q2 ex iusticia cõprobant̃ ⁊ ꝓut in illis nõ obstat imperij defectus, ita ẽt istis obstare nõ debet, cũ imperatores fatent̃ se nõ posse spiritualibus imperare. Item hoc sepissime auctoritate probatur.
230 ¶ † Primo p tex. i. c. j. de iuramẽto cal. vbi ipse summus põtifex disponit clericũ p se nõ debere iurare de calũnia, ⁊ fundat̃ ex auctoritate legũ ciuiliũ, nã cũ Marcus augustus imperator disposuisset eos pp reuerẽtiã nõ debet̃ iurare, vt in. l. cũ clericis. versi. si lis. C. de epis ⁊ cle. ⁊ dicit se sequi decisionẽ filij sui marci quõdã imperatoris, subiũgit hanc rõnẽ cũ. n. iustinianus imperator decreuerit, quod canones vim legũ hr̃e oportebat, ⁊ ẽt idẽ canonibus caueatur, dignũ est, quod diuina ⁊ humana lex obseruetur, ⁊ quod imperator decreuit, id a canonibus confirmet̃. Ecce q̃d in mr̃ia iuramẽti, cuius licẽtia ad solã ecclesiam ptinet, vt in. c. venerabilẽ. de elec. ⁊ in. c. nouit. de iudi. item in casibus in q̃bus de clericis discernit̃, ius imperatoꝝ obseruat̃, nõ q̃d imperiũ habeat, sed q2 iuste discernit, ⁊ idẽ do. Abb. in sc̃do notabi. dicit argumẽtũ esse optimũ in illo tex. vbi seruatur lex ciuilis de clericis disponẽs. ¶ At si dicas q̃d lex illa disposuit in clericoꝝ fauorẽ, vt Abb. ibi sentit ⁊ in. d. c. ecclesia sancte Marie. Dicerẽ talẽ interpretationẽ nõ eẽ iustam, ⁊ primo õndit̃ in eadẽ. l. cũ clericis versi. si lis. de qua fit mẽtio i. d. c. j. vbi imperator dicit clericos nõ debere iurare, q2 in antiquis canonibus iuramẽtũ clericis prohibebat̃. si igit̃ decernit̃ eis prohibitũ hoc nõ est indultũ puilegiatiue, nec fauore. quod rursus ꝓbat̃ in eodẽ. c. j. vbi dicunt̃ ista v̓ba. legibus itaq̃ cõperimus eẽ cautũ, vt nullus clericus iurare presumat, ecce q̃d legibus est cautũ ne presumant, nec hoc tribuitur i fauorẽ q̃d etiã ex eo apparet, q2 nõ hꝫ fundamẽtũ in fauore. Itaq̃ do. Abb. fatet̃ optimũ eẽ argñ ꝯ suã opinionẽ, q2 iterpretatio de fauore nihil est, vt dixi. ¶ Nec obstat si q̃s diceret, q̃d idẽ esset statutũ de lege

canonica

canonica antiqua, nã q̃uis hoc veꝝ sit, nihil tñ iuris mutat, q̄
summus põtifex ibi tã leges canonicas, q̃ ẽt ciuiles, imo ciui-
231 les precipue ꝯfirmat. ¶ † Preterea hoc idẽ optime ꝓbat̃ i. c.
ij. de spõsa. ipu. vbi in m̃ria ecclesiastica. s. in cã m̃rimoniali, in
qua imperator nõ habet imperium, vt in. c. cũ s̃m apostolũ. de
secun. nup. dr̃ terminũ a legibus statũ obseruari debere ad cõ-
trahẽdũ matrimoniũ, ⁊ ita not. do. Abb. in. j. not. qd̃ in mate-
ria matrimoniali possumus recurrere ad leges canonibus non
cõtrarias, eadẽ ergo est ratio in ista cã, q̄ diceremus, ꝙ cũ non
habeat impiũ, nõ põt leges cõdere, ⁊ p̄ cõsequens nõ essent ob
seruãde, sed hoc nõ obstãte summus põtifex prosequitur leges.
¶ Quarto hoc ꝓbat̃ ex. c. veniẽtes. de iureiurã. vbi etiã in ma
teria iuramẽti leges afferunt̃ ad interpretationẽ iuramẽti. Itez
in cã matrimoniali in eodẽ casu, in quo leges, q̄ ꝯ̃rie canonibꝰ
reprobant̃ tanq̃ nõ habẽtes legis ptãtẽ in eo tñ in quo cõfor-
mare pñt, cõmẽdat̃ imitatio, vt in. c. fi. de secun. nup. s̃. alleg.
232 ¶ † Quinto adduco tibi singularẽ tex. in. c. vt inquisitionis. de
here. lib. vj. vbi ipse summus põtifex ꝓtestat̃ se velle obseruare
leges a federico olim impatore romano de puniẽdis hereticis
editas, quatenus dei ⁊ ecclesie sancte sue honorẽ ꝓmouẽt, ⁊ he
reticoꝝ exterminiũ ꝓsequunt̃. Ecce ꝙ in cã heresis, q̄ est eccle
siastica, leges seculares sunt obseruãde, ⁊ imitãde, dũ iuste sunt,
nec dicas casuz ibi specialẽ, nã illa specialitas honoris dei ⁊ ec
clesie, que tẽdit ad castigationẽ heretice prauitatis, non habet
cãm iuris specialẽ, q̄ eodẽ modo i quolibet crimine ẽt simonie
leges obseruãde sunt, dũ iuste sint, ⁊ canonibus nõ obuiẽt, vt in
c. ex diligẽti. de simonia. ⁊ ibi glo. ⁊ ita sentit glo. in. d. c. vt in-
q̄sitionis. ver. leges. vbi ex sñia Jo. an. auctẽtice federici. vt. C.
de epi. aud. auc. statuimus. ⁊ auc. credẽtes. auc. si vero dñs. ⁊
auc. gazaros cõprobant̃. facit tex. in. c. cũ s̃m leges. eo. titu. li.
vj. facit ẽt tex. in. c. inter alia. de imu. eccle. vbi imunitas eccle
siastica s̃m leges distinguit̃, nec dicas ibi ⁊ ẽt leges eẽ priuile-
giatiuas, nã ẽt iure cõmu. sunt leges ꝓsequẽde, vt in. d. c. ij. de
spon. ipu. ⁊ in. d. c. j. de iura. calũ. ¶ Nec obstant fundamenta
do. Abb. p̄mo dũ dicit ꝙ leges sine impio sunt nulle, certe nul-
las eẽ fateri opz, si ad impiũ impatoris aĩum vertamus, sz iustũ
est eas cõprobari ab ecclesia, vt iusta decernẽtes, vt in. d. c. cer
tũ. ⁊ in. c. fi. x. di. ⁊ hoc ab eodẽ Abb. ⁊ Fely. cõstat q̄ fatẽtur,
vt fateri opz, alias leges ciuiles canonibus nõ obuiãtes, a iure
canonico approbatas obseruari debere, vt in. d. c. j. de no. ope.
nun. ⁊ ibi Canoniste. legiste. in. l. ꝑuilegia. C. de epi. ⁊ cle. adeo
ꝙ dicebant legibus cõprehẽdi clericos, vt in supra ꝓxima illa-
tione dicebã, ⁊ tñ cõstat leges in clericis nõ habere imperium
igit̃ nõ poterant cõprehẽder̃ nec valebant sine iperio. ¶ Sed
dicebamus valere cõprobatione, ⁊ eodẽ modo dicẽdũ est istas
leges cõprobatione valere, quod ẽt a ratione probat̃, q̄ ea rõ-
ne ille valent q̄ iuste, ⁊ q̄ ab ore diuino ꝓfuse, vt in epi. iter cla
ras. C. de sum. tri. ⁊ ita dicebat idẽ Fely. ⁊ vidimus in superiori
illatione, sed hec eadẽ rõ est in legibus positis in ti. de sac. san.
eccle. ⁊ de epis. ⁊ cle. ⁊ in auc. q̃o oporteat. in prin. naz dũ legi
diuine vel canonice nõ aduersant̃, ⁊ tẽdant ad ꝯseruationẽ ge-
neris humani, ⁊ totius ecclesie, ⁊ salutẽ aĩaꝝ, necesse hñt deri-
nari a lege eterna, vt ostẽdo in presuppositis huius tractatus, ⁊
hec est ratio quare decet eas obseruare, q̄ cõis est in vtrisq̃, at
si dicas leges ex eo iniustas, q̄ impator mittit falcẽ i messez alie
nã, vt in. d. c. venerabilis. vj. q. iij. c. j. ⁊ in. c. nullus de parro-
chijs, rñdeo ꝙ veꝝ eẽt si eaz imitteret, vt imperans, sed cũ ipse
fateat̃ se subiectũ canonibus ⁊ inferiorẽ summo pontifi. vt in. c.
cleri. de iudi. ⁊ in. d. auc. quo. opo. ⁊ ego superius exposui non
est arguẽda iniquitas, maxime ꝙ illo tp̄e erat necesse, cũ impe-
rator oĩa gubernaret, ⁊ ita statueret, cõprobatione tñ ecclesiasti
ca, ⁊ ita rñdet̃ scd̃o argumẽto. ¶ † Itẽ cõsidera, ẽt ꝙ impera-
233 tor põt in causis ecclesiasticis ꝓceder̃ ꝓhibẽdo suos subditos,
ne sint h̃retici, ne sint simoniaci, ne cõmittãt ꝑiuriũ, ne sint vsura
rij, ne violẽt ecclesias, ⁊c. huius gñis, nã q̃uis ex spũali iurisdi
ctione cria sint ecclesiastica, tñ ex seculari pñt seculariter puni-
ri, q̄ ad bene beateq̃ viuẽdũ sunt istitute leges, in. c. facte sunt.
iiij. di. ⁊ ad felicitatẽ humanã ꝯuenit delicta puniri. c. vt fame.
de sen. in. l. ita vulneratus. ff. ad. l. ac. princeps igit̃ ad finẽ debi
tũ talia delicta punire põt. Itẽ a veris principijs iuris nature,
q̄ natura hec iprobã sunt, ⁊ ideo puniẽda. l. j. ff. d̃ furtis. at sicut
spũalis iurisdictio põt ⁊ dz versari ad ꝯseruationẽ gñis huma-
ni, s̃m qd̃ ꝯuenit eterne saluti, vt in. c. q̃uis pactum de pac. lib.
vj. in. c. cũ ꝯtingat. de iureiu. in. c. vt animaꝝ. de consti. lib. vj.
ita iurisdictio tp̄alis dz in eadẽ ꝯseruatione versari, ⁊ q̃uis se-
culares leges genus humanũ quo ad seculũ cõseruent, dz tamẽ
ista cõseruatio tẽdere ad verã alterius seculi ꝯseruationẽ, vt in
d. auc. quo. opor. in prin. ⁊ dixi. s̃. ⁊ maxime in prin. huius libri,
q̄ igit̃ ad istã cõseruationẽ tẽdunt põt iusticia exequi princeps
secularis, dũ nõ obuiet, nec ipediat executionẽ ecclesiasticã, vt
in. c. qm̃. x. di. ex his defendes leges positas in titu. de here. C.
⁊ plures leges in titulo de sac. san. eccle. ⁊ de epis ⁊ cle. ⁊ plu-
res leges puniẽtes vel ꝓhibẽtes periuria, de q̄bus ẽt inferius.
234 ¶ † Deinde ex supioribus poteris inferre ad extẽsionẽ quam
dedit do. Fely. vbi supra qd̃ etiam si leges loquẽtes de clericis
essent inserte in decretis, tñ cũ ipse gratianus legis cõdẽde au-
ctoritatẽ nõ habet, nulla erant ⁊ reliqua. ¶ Certe si lex rõnabi
lis est, nec obuiet iuri canonico, vt p̄supponit do. Fely. ego te-
nerẽ eã ab ecclesia approbatã, ⁊ ex approbatione valere, vñ re
cte inserit ipse gratianus p̄dictas leges p̄ superiora, ⁊ sat est qd̃
habeamus eũ, ⁊ do. Jo. calde. in. c. j. de noui ope. nũ. auctores
huius opiniõis, eo maxime qd̃ expediret certe nõ legẽ sz leges
nõ leges sz titulos ab iprobatione defendere, tu tñ diligẽter co-
235 gita. ¶ † Quintodecimo infero ad pulchrã dubitationẽ, an te-
stamẽtũ sine septẽ testibus valeat tã iure cano. q̃ ciui. cũ veruz
sit qd̃ iuregẽtiũ ⁊ naturali ⁊ lege diuina valeat, vt in. c. cũ esses
de tes. ⁊ quorũdã nõ leuium auctoꝝ sñia est, qd̃ testm̃ sit oi iure
validũ, q̃q̃ desit illa solẽnitas septẽ testiũ, de qua in. l. si vnus,
⁊ in. l. hac cõsultissima. C. de test. q̄ lege canonica ex auctorita-
te diuina derogatũ est legibꝰ ciuilibus, ita tenebãt Alanus in-
nicẽ. Goffre. lau. antiq doctores, ⁊ Host. in. d. c. cũ esses. quos
do. Anto. ⁊ do. Abb. demũ magna disputatione sequunt̃ ita i
lectura, quã ẽt in sua solẽni repe. ij. ⁊. iiij. col. quoꝝ rõnes satis
236 vrgẽtes subijciã. ¶ † Prima rõ est, q̄ pctm̃ mortale cõmittit̃
si volũtas rõnabilis testatoris duobꝰ ꝓbata testimonijs nõ ha
beat executionẽ, nã vltima volũtas est, ⁊ sub pctõ est obseruan-
da, vt in. l. vltima volũtas. xiij. q. ij. ergo leges nõ valẽt, vt in. c.
fi. de pres. Scd̃o, q̄ tales leges sunt ꝯ̃ legẽ diuinã, vt in. c. cum
esses. Tertio, q̄ sunt ꝯ̃ vniuersalẽ statũ ecclesiasticũ, vt ibidem,
itẽ q̄ eadẽ. l. diuina vniuersaliter dr̃ qd̃ i ore duoꝝ vel triũ stat
oẽ verbũ, ⁊ q oẽ dicit nihil excludit. c. si romanoꝝ. xix. di. ⁊ cuz
lex diuina nõ distinxerit, nec nos distinguere debemus, itẽ ad-
ducũt incõueniẽtia, de q̄bus latius in respõsionibus. Quamuis
eni antiquoꝝ ⁊ modernoꝝ magna sit auctoritas plus tñ valet
apud me legũ auctoritas q̃ interpretũ maxime q̄ tot leges de
solẽnibus testamẽtis loquẽtes putet redere inanes, dũ iusta ex
237 cusatione vti liceat. ¶ † Ego itaq̃ nõ solũ leges ab his que ꝯ̃
opponunt̃ de feudo, sed eoꝝ ẽt iustũ fundamẽtũ ostẽdã, nam le
ges ciuiles ad euitãdas falsas suppositiones testamẽtoꝝ, q̄ fa-
cile est de bonis hoĩs mortui fingere testamẽta ac falsa fabrica-
re, introduxit testamẽtoꝝ solẽnitatẽ, qua reipublice quieti sub-
ueniret ⁊ ꝯsuleret, vt in. l. iubemus. C. de test. ⁊ in prin. insti. eo.
vñ dr̃ talẽ solẽnitatẽ testiũ ob publicã vtilitatẽ esse introductã,
cui nec partes renũciare pñt, vt in. l. nemo põt, de leg. j. Bar.
238 in. l. j. §. si filius. de leg. iij. † at cũ leges tẽdere debeant ad cõe
bonũ, vt sanctus doctor prima. ij. q. xcvj. quinimo cũ de rõne le
gis sit, vt cõis tẽdat ⁊ ad bonũ cõe, vt i. l. ij. ff. de legi. in auc. quo
mo. opor. in prin. quãto tendit ad publicã vtilitatẽ tãto est accõ
modatior sue nature, ⁊ ideo amplior in interpretatione, vt in. l.
j. sol. ma. ⁊ quãto tẽdit ad particulare bonũ tãto minus habet
de legis natura, ⁊ ideo restringẽda est ac illiberaliter interpre-
tãda, vt in. l. qd̃ vero. ⁊ in. l. ius singulare. de leg. q̃uis igit̃ cõi
regula duoꝝ testimonio sit assistẽdũ, tñ cũ hec eadẽ regula ten
dat ad cõe bonũ, si in casu testamẽtoꝝ humana prauitate iã de-
ceat introducere maiorem testiũ solẽnitatẽ, ⁊ hoc cõueniat bo-
no cõmuni, certe in limitatione illius regule nõ ꝯ̃dicimus ei, cũ
ad eũdẽ finẽ tẽdamus, oĩs. n. lex hunc finẽ debet habere vt tẽ-
dat ad cõmune bonũ, ⁊ generis humani felicitatẽ, vt i. c. facte.
239 iiij. di. ⁊ dixi i prin. huius libelli. ¶ † Itẽ harum legũ bonitas
etiã ab auctore nobis constat, nam inter primos introductores
solẽnitatis testamẽtarie fuit ius pretoriũ, vt insti. eo. post princ.
quod quidẽ ius pretorium ex facto ⁊ negociorum experiẽtia cõ
munes iuris regulas limitabat, vt in. l. ius ciuile. de iust. ⁊ iure.
⁊ semp̄ fuit pretor equitatis preceptor, ⁊ magister, vt in. l. qd̃ si
ephesi. de eo quod certo loco, ⁊ patet fere in omnibus edictoꝝ
principijs, ab auctore igit̃ rei equitatem sumamus, vt in. c. scri-
bam, ⁊ in. c. mandata. de presum. ¶ Superest ad argumẽta rñ
dere, primo dicebat̃ voluntatẽ testatoris sub peccato obseruan
dã, qd̃ fateor, qñ legitime est ꝓbata, ac si dicas duobus testibꝰ
est legitima ꝓbatio s̃m legẽ euãgelicã: rñdeo qd̃ illa lex nõ est
simplex in omni casu, vt patet in eodem. c. cũ esses. vbi nõ cre-
dit̃ duobꝰ tm̃ s̃m intellectũ predictoꝝ doctoꝝ, itaq̃ argu. con-

cluderet contra do. Abb. qui tenet qđ requirunť tres saltim, ⁊
qđ inter eos sit presbyter parochialis, vt dr̄ ibi. ergo voluntas
nō est necessario obseruāda ex simplici duoꝝ ꝓbatione, ⁊ vt rur
sus retorq̄as argumentū, cōsideres, qđ solēnitas introducta ad
probationē testamētoꝝ nō est ↄ volūtatē, idest ne volūtas adi-
pleať, quinimo vt voluntas adimpleať, ⁊ sciamus qđ voluit, vt
notat iurecōsul. in. l. diuus traianus. de test. mi. solēnes igiť le-
240 ges tēdūt ad finē volūtatis adimplēde. † nec obstat qđ aliqua
ex causa nō adimpleať, q̄ȝ lex est regula q̄ recte cōia ducit, ⁊ cū
oībꝰ ꝓuider̄ nō possit, id agit, vt pluribꝰ ꝓuideat, vt docet san.
doc. j. ij. q. xcvj. ar. ij. ⁊ q̄ semel aut bis, vt ait theophrastus ac-
cidunt nō curāt legislatores, vt in. l. ex his. ⁊ in. l. nā ad ea. de le
ga. j. ff. lex. n. humana quāto cōmunius pōt ꝓuidet, nec oībꝰ ꝓ-
uidere pōt, qđ diuine ꝓuidētie tm̄ tribuēdū est. ¶ Nō obstat
ſm arg. qđ certe speciē hȝ satis aduersam, q̄ȝ in. c. cū esses dilu
cide vr̄ ꝓbari leges, ex qbus nō valēt testamēta nisi septē testi-
bus ꝯfirmata eē ↄ legē diuinā, q̄ȝ i. l. veteri erat scriptū qđ duo-
rū testimoniū eēt sufficiēs, sicut testať auctor nr̄e salutis in euan
gelio Joānis ↄ iudeos in. l. vestra scriptū est, qm̄ duoꝝ hoium
testimoniū veꝝ est, ⁊ ꝯsequēter subdebat ↄ eos si duoꝝ hoim te
stimoniū veꝝ ē, quare testimoniū meū ⁊ pr̄is mei nō accipitis?
idēq̄ȝ testať paulus in ep̄la ad hebreos, ⁊ in epi. ad corinthios
ꝑuaricās legē moses duobꝰ vel tribꝰ ꝯuictus sine miseratiōe la
pidať, ⁊ reliqua, vn̄ apparet qđ leges huic legi ↄrie nō sunt le-
ges nec sunt obseruāde, vt in. c. iperatores. ⁊ in. c. fi. ix. di. ⁊ i. c.
sunt quidā. xxv. q. j. ⁊ ita argumētať in nr̄o casu. text. in. c. cum
esses. vbi dicit ꝯsuetudinē ecclesie Hosti. cōformē illis legibus
esse a diuina lege ⁊ sanctoꝝ patrū institutis ⁊ a gn̄ali ꝯsuetudi-
ne alienā, ⁊ ideo eā improbat. ¶ Aduerte primo, qđ leges ci-
uiles nō sunt ↄ legē diuinā. ꝓbabā superius, q̄ȝ leges ciuiles tē
dunt ad finē boni cōis, q̊ fine sunt restitute oēs leges morales,
itaq̄ȝ rā reg. iu. diuini q̄ȝ ēt reg. vel limitatio legū humanaꝝ ten
dunt ad eūdē finē, igiť nō sunt sibi aduersa. quod ēt ex eo ꝓbať,
q̄ȝ si aduersa essent regula eēt vniuersalis, quod duoꝝ testimo-
nio nunq̄ȝ sit credēdū, tunc. n. esset lex nulla, ⁊ improbāda, quia
241 esset ↄ sensum iuris diuini. ¶ † At q̄ȝ ad eūdē finē (ad quē re-
gula tēdit) lex humana disponat ex necessitate recte guberna-
tionis in aliquo casu plures eē testes adhibēdos, nō ex hoc est
diuine legi ↄria qđ sepissime in nr̄o eodē casu ꝓbabo, primo ex
ca. licet vniuersis de testibꝰ, vbi summus pōtifex refert eādē re
gulā iuris diuini qđ in ore duoꝝ vel triū stat oē verbū, tm̄ dicit
aliquas fore causas, in qbus duoꝝ testimonio nō stať, ecce igiť
qđ ēt de iure canonico ab illa regula subducunť aliq casus, nec
ex hoc dr̄ legi diuine ↄueniri alias nec ius canonicū id posset,
vt in. d. c. imperatores. ⁊ in. c. q̄ ↄ mores. viij. dist. ⁊ aduerte qđ
idē do. Abb. in. d. c. lȝ. in vlt. nota. ita asserit. nota optimū tex.
qđ iura ciuilia reqrētia in certis causis testes plures duobus,
nō sunt irrationabilia, ita ipse se tm̄ referēs ad ea q̄ dixit i. c. cū
esses. at si rōnabilia sunt, ↄ legē diuinā esse nō pn̄t, vt in. c. nō ē
peccatū. §. his ita di. vj. itē si rōnabilia sunt, nō pn̄t eē nulla nec
ↄ ius canonicū, nec cōtra vniuersalē ecclesiā ꝯstituta, cū a iure
canonico approbenť, vt i eodē. c. lȝ. ⁊ ibi est testis. d. Abb. nec
242 obstat qđ ipse intelligit in. c. cum esses. vt videbis ifra. ¶ † Se
cundo hoc late ꝓbať in. c. nullā. ⁊ in. c. presul. ij. q. iiij. vbi ad cō
dēnationē epi reqrunť. lxxij. testes ad cardinaliū sacerdotū vo.
depositionē. lxiiij. ad diaconi cardinalis depositionē. xxvij. ad
subdiaconū ⁊ reliquos. vij. requirunť testes, ex his igiť apparet
illā regulā diuinā nō hr̄e locū in casibus in qbus pluriū testium
vtilitas ex iusta cā versať. ¶ Tertio qđ eadē regula a lege po-
sitiua sumat interpretationes ex eo ꝯstat, q̄ȝ duo vel tres testes
suspecti nō sufficiūt, nec esset iustū sufficer̄, vt in. c. lȝ causam. de
243 proba. ¶ † Quarto q̄ȝ duo laici ↄ clericū nō ꝓbant in crimina
libus, ⁊ tm̄ in criminibus exceptis ꝓbant, vt late in. c. cū. p. mā-
conela. de accusa. in. c. sacerdotes. ij. q. vij. ⁊ in. c. tāta. đ simo.
Ecce igiť quod illa regula legis diuine distinguiť a lege positi-
na, vt in aliqbus casibus habeat locū, in alijs nō habeat. Naȝ
illā deus de laicis etiā intellexit, vt in. d. c. cū esses. vbi regula
adaptať ad laicos, ⁊ in. c. in oi negocio, de testibus ⁊ alibi sepe.
¶ Quinto aut tu vis quod illa regula iuris diuini, que dicit in
ore duoꝝ stare omne verbū, intelligatur de testibus masculis, ⁊
femine nō debent in testimoniū admitti, ⁊ tamen quandoq̄ȝ ad
mittunť, vt in causa matrimoniali. in. c. videť. qui matrimoniuȝ
accusare possunt, ⁊ plene ꝑ Host. in titu. de testi. §. qs possit esse
testis, aut vis qđ intelligať de masculis ⁊ feminis, ⁊ femine non
admittunť in criminalibus, vt in. §. xxiij. q. vl. c. fi. ⁊. xv. q. iij. de
crimine. Nā femina variū semꝑ est ⁊ mutabile, vt apud Virg.
244 ⁊ in. c. forus ad finē. de vbo. sign. ¶ † Idē argumētū est de ꝑ-
sona paupere, nā ista sunt requisita ad testimoniū, vt dr̄ ꝯditio,
sexus, etas, discretio, fama, fortuna, fides in testibus ista requi-
res, vt notať late in. c. j. eo. ti. ⁊ host. in. d. §. quis possit esse te-
stis, vides igitur quas distinctiones recipiat a iure positiuo il-
la regula, q̄ sumitur a lege diuina, vnde nō recte dicit do. Abb.
nos nō debere distinguere, cū illa nō distinguat. Nā eadē regu
la diuina est cōprobata a iure ciuili ⁊ cano. vt i. d. c. in omni ne
gocio. ⁊. c. licet vniuersis. de testibꝰ, ⁊ in. l. vbi numerus, de te-
stibus. ff. ⁊ tm̄ eadē distinguiť vt vides, ⁊ innumeris argumentis
comprobari pōt. ¶ Nec obstat text. in. c. cū esses. quē si recte
pōderes, nō iprobat leges positiuas, ⁊ nihil dicit, nisi qđ leges
humane ita decernūt hoc idē, ⁊ clarius dr̄ in. c. relatū. el. j. eo.
ti. vbi diciť iudicibus ecclesiastice iurisdictioni subiectis ne ſm
leges sed ſm canones debeāt duoꝝ testimonio legata ad pias
causas iudicare, itaq̄ȝ leges nō improbanť, ex quo sequiť eas nō
esse ↄ legē diuinā, q̄ȝ tūc ad ecclesiā ꝑtinet decernere nullas cū
legē diuinā debeat obseruare ⁊ obseruari facere vsq̄ȝ ad animā
⁊ sanguinē, vt in. c. sunt quidā. xxv. q. j. ⁊ in. c. si dn̄s. ⁊ in. c. qui
omnipotētē. ⁊. c. iulianus. ⁊. c. qui resistit. xj. q. iij. ⁊ cū nō obstā
tibus legibus peccaretur, vt in. c. fi. de consue. tenebatur leges
decernere nullas, vt in. c. fi. de prescrip. At cum nō fecerit cer
te coniecturari potest eas non fore nullas, maxime quod si sunt
contra legē diuinam nō sunt leges, q̄ȝ omnes leges habent de-
pendētiā ⁊ rationē a lege eterna, vt dicebat Augusti. in lib. de
lib. arbi. ⁊ ego ostēdi in prin. huius lib. ⁊ cū sint contra legē dei
non possunt esse leges, nam lex nihil est nisi ratio, vt in. d. c. qui
resistit. ¶ Verū subtiliter quisq̄ȝ argumētabitur qđ cum in. c.
cum esses dicatur qđ a diuina lege est alienum, vt testamentum
nō valeat nisi habeat septem testium cōprobationē, sed omnis
lex non solum non debet esse contraria legi diuine, sed vt ab ea
deriueť opȝ, vt idē August. ⁊ sanctus doctor prima secunde. q.
xciij. ar. iij. ⁊ ego late ostēdi in prin. libri in deriuatione legum,
nam a lege diuina deriuātur ratione ⁊ potestate, vt in epis. inter
claras de sum. trini. ⁊ fide catho, in. l. bene a zenone. C. de qua-
dri. pres. in. l. j. de vete. iu. enu. igiť si a lege diuina sunt aliene cō
245 stat non habere firmamentum. ¶ † Quippe hoc argumētū ↄ
leges vrgēter ꝯcludere vr̄ sed ne ↄ leges ⁊ canones ꝯcludat, co
gitabā qđ ita respondere oporteat, ⁊ cōsidero, qđ plura sunt ꝑ-
cepta diuina ⁊ moralia, oim tm̄ finis situs est in felicitate huma-
na, q̄ ad diuinā conducit felicitatē, at quoniā ad bn̄ beateq̄ȝ vi-
uendū inter alia moralia necesse est, vt volūtates defunctoꝝ ob
seruentur, vt in dicto. c. vltima voluntas. xiij. q. ij. ⁊ quia ad eas
obseruandas necessaria erat testamentorum fides, que quia ex
duobus testibus facile tergiuersabatur, falseq̄ȝ supponebantur
plerunq̄ȝ voluntates, decuit ad vtilitatē ⁊ bonum commune in-
troducere solēnia testamētorum, vt indubitata fide ꝯstarēt, vt i
dicta. l. iubemus. C. eo. ⁊ in prin. insti. eo. iste igiť leges non sunt
aliene a prin. legis diuine, sed ꝓcedunt a morali decētia, ⁊ tēdūt
ad cōe bonū, quod (vt signum ad sagittā) legibus est ꝓpositū.
¶ Nec obstat tex. in. c. cū esses. q̄ȝ veꝝ est qđ ab illa regula di
uina duoꝝ testiū sunt leges testamētoꝝ aliene, sed non sequitur
ex hoc qđ ab omni lege diuina sunt aliene, id est qđ ab aliquo ꝑ
cepto morali nō deriuenť, qđ necessaria rōne nobis cōstat. Nā
in. c. licet vniuersis su. al. dicitur in aliquibus casibus duos te-
stes nō sufficere. ergo illud cap. est a iure diuino alienum ⁊ per
consequens nullum. Item in. d. c. cum esses secundum commu
nem intellectum requirunť duo testes ⁊ clericus parochianus,
⁊ si sunt duo testes tm̄ nō valet testamētū, sed lege diuina ⁊ euā
gelica valet, ergo ille tex. nō est secundum legē diuinā, attamen
hoc est falsum, vt ibi vult summus pontifex, igiť nec leges sunt
ↄ legē diuinā, sed scđm legē diuinā. ¶ Veꝝ ↄ hec rursus pȝ q̄ȝ
cōsuetudo cōformis legibus improbať in. d. c. cū esses. Respon
deo qđ ius canonicū deuiat in hoc a via iuris ciuilis vtrūq̄ȝ ta-
mē tendit ad debitū finē. De fine legis ciuilis pȝ ex superiori-
246 bus. ¶ † Jus vo canonicū coheret huic ꝓcepto morali quo in
ore duoꝝ vel triū stat omne verbū, nec quo ad formā canonicā
vrget necessitas ⁊ causa iuris ciuilis, q̄ȝ cum duobus testibus ⁊
presbytero parochiali, in quo summa fides est reposita testamē
tum habet fidei cōstans firmamētum, cōformat igitur ius cano
nicum cum precepto ⁊ euāgelio q̄ȝuis non vniformiter, q̄ȝ duo
testes non sufficiunt, ⁊ conformat cum fine boni communis, ad
quē decet testamēta solēni ⁊ cōstanti fide seruari, ⁊ hec lex ca-
nonica inuasit iam per cōsuetudinē in omnem ecclesiam, ⁊ hoc
est quod romanus pontifex dicebat cōsuetudinem particularē
hostiē. ciuitatis improbandā, q̄ȝ non ꝯformabat cū lege diuina,

quã ecclesia vniuersalis psequebat᷑, qꝺ certe indecẽs erat, quia hostia tiberina que subiecta ecclesie romane & proxima ciuitas est, debet romanas obseruare leges, & nõ debet dissentire a con suetudine vniuersalis ecclesie qꝛ turpis est pars que suo nõ con gruit vniuerso, vt in. c. fi. de spon. duorum. & multum cõuenit, vt totũ corpus ecclesie i hac sibi obseruatione ↄcordet, vt in. c. nolite. xj. dist. nec licet a capite mẽbra recedere, vt in. c. cũ non liceat. de pscrip. Hec est igit᷑ causa quare in capi. cũ esses. & in capi. relatũ nõ improbant᷑ leges ciuiles, sed iprobat᷑ cõsuetudo ecclesiaꝝ subiectaꝝ romane ecclesie, qꝛ leges suas habẽt rõnes & suo tramite tẽdunt ad debitũ finẽ, ecclesia vero ꝓpriã cogno scit viã, a q̃ discedere subditos ecclesiasticos nõ ↄuenit, & ita de fẽdunt᷑ leges ciuiles & canonice, & certe nõ põt negari leges suo foro nõ valere, maxĩe ex ↄsensu tex. in. c. lꝫ vniuersis. ꝺ testib⁹.

¶ Nec obstat quod dicit do. Abbas in intellectu. c. cũ esses vbi dicit quod q̃uis ius canonicũ moderet᷑ legẽ diuinã, adden do duobus testibus presbyterum parochialẽ, tamẽ ius canoni cũ nõ videt᷑ moderare, sed tolleᷓ legẽ diuinã, qꝛ cũ duo sufficiãt addit alios q̃nqꝫ, nã sanguinẽ elicit q nimis emungit. c. deniqꝫ. iiij. dist. & in. c. nisi cũ pridẽ. de renũ. & subiũgit do. Abb. quod illa regula diuina nõ est ita stricte intelligẽda sed moderanda, vt nõ habeat locuꝫ in aliquibus casibus, vt in. c. lꝫ vniuersis. ꝫ. al. & in. c. psul. ij. q. iiij. ita igit᷑ moderãda est de iure cano. vt in materia testõꝝ nõ habeat locũ, ita ipse. ¶ Ego miror q̃ male dñs Abb. sibi ↄsentiat dicit. n. qꝺ ius ciuile sanguinem elicit, & tollit ius diuinũ, qꝛ voluit quinqꝫ addere testes & ius canonicuꝫ moderat᷑ q̃nqꝫ vt in casu nostro, & in casu. c. lꝫ. & c. psul. at in ca. psul. & in. c. nullã. requirunt᷑ in pluribus casib⁹ plusq̃. xx. igit᷑ ius canonicũ elicit sanguinẽ & tollit ius diuinũ, qꝺ tñ ipse negat igit᷑ coget᷑ negare idẽ de iure ciuili. Itẽ in. c. licet vniuersis, dici tur qꝺ plures q̃ duo reqrunt᷑ in qbusdaꝫ casibus, & ponunt᷑ per glo. exẽpla iuris ciuilis & canonici, i qbus plusq̃ tres & quatuor requirunt᷑ & certe recte, qꝛ. xx. sunt plures duobus, & septeꝫ sunt plures duob⁹, & tres sunt plures duobus, & ita in oibus istis ca sibus verificat᷑ tex. ille, nõ qꝺ necessario intelligat de tribus, nã nõ intẽdit terminare testes, sed dicere aliquos fore casus, in qui bus regula diuina nõ habeat locũ psertĩ, qꝺ ibi. d. ab. fatebatur leges ciuiles eẽ rõnabiles, p tex. ibi. vt supra exposui. ¶ Itẽ cũ do. Abb. dicat qꝺ regula diuina nõ hꝫ locũ in testamẽtis, & qꝺ lex positiua põt moderare illã regulã. Ego quero ab eo. si hoc veꝝ est, vt in testamẽtis nõ habeat locũ, an lex ciuilis in testa mẽtis ↄ̃dicat legi diuine, at si ↄ̃dicere cõcedat ignoro ego quõ i bis in qbus locũ nõ hꝫ eidẽ ↄ̃dici poterit, ↄ̃. l. x. de ꝟbo. oblig. ff. c. ad dissoluẽdũ de des. ipu. vides q̃ paꝝ sibi ↄstat. d. Abb.

247 ¶ † Preterea obstat ratio maxime stoicoꝝ, q veritati nimis stricte inherẽtes oia pctã eoipso q peccata sint equalia indica bãt, de quo disputat Cicero in paradoxis, & in hoc fateri cogor oia peccata ea rõne qꝺ peccata sunt equalia eẽ, sed nõ credo ve rũ oia peccata eẽ equalia, nã stuprũ maius ẽ fornicatione. l. j. C. de rap. virgi. & aliqua sunt delicta adulterio leuiora & alia gra uiora, vt i. c. at si clerici. §. de adulteris, de iudi. & crimẽ heresis detestabilius est crimine lese maiestatis, vt i. c. vergẽtes. de he re. & C. eodẽ. l. manicheos. ¶ At vera cõclusio qꝺ si terminus est a lege diuina duoꝝ testiũ assignatus eoipso qꝺ plures a lege ciuili reqrunt᷑, transgredit᷑ numerus, & veꝝ est legẽ diuinam nõ obseruari, nã si lineã trãsgrediaris ad duos passus, ita verũ est te trãsgressum eã, sicut aliũ q ad mille trãsgrediant᷑, vt in. l. cel sus. ff. de arbi. in. l. traiecticie. §. de illo. de ac. & obli. ff. & Cicero vbi. ꝫ. credo igit᷑ qꝺ illa regula iuris diuini nõ necessario termi net, & ideo subiũgit alternatiue in ore duoꝝ vel triũ, nec termi nauit duos solũ, nec tres solum, vnde ex humana necessitate vel vtilitate subducit᷑ aliquis casus, in quo plures testes requirant᷑, nec intelligas quod ↄ̃ legẽ diuinã fiat, sed lex humana eã ex ei⁹ intẽtione moderat᷑, & ita intellige tex. in. c. fi. de diuortijs, & no tata in. c. ex publico. de cõuer. coniugatoꝝ & in. c. & si questio nes de simonia. & ita solitus est intelligere Sanctus doctor. naꝫ cũ in aliquo casu a iure diuino (vt vr̃) prouiso dispẽsat᷑ p eccle siã talis dispẽsatio non est ↄ̃ ius diuinũ nec esse potest, vt in. c. q resistit. xj. q. iij. cũ similibus. sed est subductio quedã & declara tio, qua ↄstat casum illũ ex rõne sua nõ cõprehẽdi in regula di uina, qꝺ maxime ptinet ad summũ põtificẽ, vt notat᷑ in. c. inter hec. xxiij. q. v. & hoc veꝝ est in dispẽsatione prohibitorũ, sed in simili moderatione iuris diuini, qualis erat in casu nr̃o, sepius iure ciuili reperit᷑ prouisum, vt idẽ Abbas subiũgit plura exẽ pla in. d. c. cũ esses. & Bar. late i. l. oẽs populi ff. de iust. & iure.

248 ¶ † Hinc nõ mihi placet quod dicebat do. Abb. ibidẽ contra domi. Anto. quod non est recedẽdũ a legibus nisi quatenus in canonibus reperit᷑ cõtrariũ, vt in. c. j. de no. ope. nun. igit᷑ scꝺm Abb. cũ nõ reperiat᷑ recessum a legibus ciuilibus, nisi q̃n testa mẽtũ fit coram presbytero parochiali & duobus testibus stãdũ est precise dicto. c. cũ esses. ita dicebat do. Abb. Qui recte vt opinor cõcludit nisi sibi ↄtradiceret. Nam si vt ipse tenet leges ciuiles sunt nulle. sequit᷑ eas nõ obseruandas, nec ad earum ob seruantiã esse cõsiderandum, ne recedamus a legibus, cũ psertim sunt nulle secundum ipsum. quia sunt contra legẽ diuinam. ¶ Rursus sto qꝺ essent cõtra legẽ diuinam. Conuenientius di cetur qꝺ valeret testamẽtum factum cũ duobus testibus. Quia valet ꝭm ius diuinum q̃ si diceremus nõ valere, qꝛ si valeret ex hoc recederemus a iure ciuili. cũ veꝝ esset, qꝺ dum fugimus ne in legẽ ciuilẽ incidamus obruimur in scillã idest in legẽ diuinã, melius. n. & ↄsultius diceret᷑, valeat, ne discedamus a lege diui na, q̃ si diceremus nõ valeat, ne discedamus a lege ciuili, qꝛ sen tẽtie canonice dñt semp deriuari a lege diuina, vt in. c. qualiter el grãde, in prin. de accu. & semp & potius debẽt cũ ea ↄformari q̃ cũ lege ciuili, vt in. c. fi. ix. di. & in. c. lege. & c. ij. & c. certũ. x. di. ¶ Ex superioribus ẽt coincidũt fere oia notabilia. d. Abb. in. d. c. cũ esses. Nã dicit in nono notabili qꝺ impugnans testa mẽtũ pretextu defectus solẽnitatis cõmisse in numero septẽ te stium peccat mortaliter. ¶ Quippe hec doctrina terret. cũ ma xime hodie vbicũqꝫ iura imperij obseruant᷑ videamus solẽnita tẽ septẽ testiũ in testõ obseruari, adeo qꝺ testamẽta nõ sunt va lida nisi obseruet᷑, qꝺ ꝭm abbatẽ nõ fit sine peccato, qnimo ego addo ex eius sentẽtia, quod heredes qui ab itestato, vel ex alio testamẽto succedũt iniuste bona testatoris vsurpãt, nec pñt ab solui sine restitutione, vt in reg. peccatum. de regu. iur. lib. vj.

249 ¶ † Hec ego ita plana nõ habeo & rõnẽ supra latius oñdi, si. n. leges ciuiles iuste mouẽtur nõ pñt ex iustis institutis oriri pctã vt in. c. ius. de verbo. signifi. & in. c. qꝺ dicã. xiiij. q. iiij. qꝺ ex eo ẽt ↄiecturari põt, qꝛ cũ in ciuitatib⁹ imperialibus leges ille ser uẽtur, q̃ sine magno pctõ seruari nõ pñt, certe romanus põtifex negligẽter se haberet, qꝛ nõ denũciat tales leges esse improbas nec aliquo mõ obseruãdas, nã nõ dꝫ pmittere in subditos, quod potestatis est fieri, sed qꝺ equũ est fieri, vt Gre. i. c. si seculi. xij. q. ij. & ad põtificẽ romanũ ptinet tali aiaꝝ morbo ꝓuidere, vt i. c. nouit. de iudicijs. & in. c. vt aiaꝝ. de ↄsti. nã facit ↄ̃ officium & verã sollicitudinẽ ad quã vt bonus pastor est electus, & i qua se ꝓ̃dicat die noctuqꝫ circũuersari, vt in ꝓhemio sexti bonifaciano satis luculẽter ostẽdit, psertim qꝺ easdẽ ipsas leges ꝭm abbatẽ criminosas, citat summus põtifex, in. d. c. cũ esses. & in. c. relatũ el. j. eo. ti. tñ nõ videmus eas improbatas, nec eas de testat᷑, ꝫ tñ dicit ex eis non iudicandũ in ciuitatibus ecclesie subiectis. Vel q̃n aliquid ad pias causas reliquit᷑, & videmus q leges ini quas & pctm̃ inducẽtes q̃n de his loquit᷑ improbat denũciat q̃ nullas, vt improbare & denunciare tenet᷑, vt in. c. fi. de pres. ma xime q̃n nullitas est talis qꝺ vergat ad pctm̃, vel qꝛ est cõtra le ges diuinas, vt in. c. j. x. di. & i. c. q ↄ̃ mores. viij. dist. & c. si dñs. & c. iulianus. xj. q. ij. cũ simili. Ego igit᷑ nolo leges credere im probas que improbate nõ sunt, nec summũ põtificẽ desidiosum

250 eiusqꝫ leges improuidas arguere. ¶ † Ex his ẽt nõ teneo bene notasse abbatẽ in. c. cũ esses. quarto notabili. qꝺ consuetudo ↄ̃ legẽ diuinã vel vniuersum statũ ecclesie nõ valet, nã si talis con suetudo eẽt ↄ̃ legẽ diuinã nõ eẽt consuetudo, ꝫ corruptela, vt in c. fi. de consue. & quãto eẽt assuetior tãto turpior, qꝛ ifelices ani mas diutius detineret alligatas, vt in. c. cũ in ecclesie de simo. & c. cũ haberet. de eo q dux. in ma. quã pol. p adul. Vñ leges ẽt cõformes cõsuetudini essent nulle, vt in. c. fi. de pres. ideo nõ est veꝝ qꝺ cõsuetudo ex qua testes septẽ in testõ requirũtur sit ↄ̃ legẽ diuinã. Nec obstat tex. in. c. cũ esses, cui. ꝫ. respõdi, nec fundamẽtũ ex quo. d. Abb. ꝓbat eẽ peccatũ. Qꝛ nõ obseruan tes talia testamẽta pretextu defectus solẽnitatis testiũ anathe mate feriũtur, quod anathema nõ imponit᷑ nisi ꝓ mortali pecca

251 to, vt in. c. nemo. & in. c. nullus. xj. qõ. iij. ¶ † Aduerte quod in hoc decipit᷑ do. Abb. nã excõicatio nõ est iposita in. c. cũ esses generaliter contra quẽcunqꝫ, sed cõtra ecclesie ciuitatẽ, in qua nisi obseruet᷑ cõsuetudo ecclesie vniuersalis, cui subijcitur, certe male agitur quia nõ congruit suo vniuerso, vt in. c. nolite. xj. di. & cum iure canonico & consuetudine vniuersali ecclesie, valet te stamẽtum factum coram duobus testibus & psbytero parochia li congruit, vt in hostia valeat, que est pars status ecclesiastici, vnde qui impugnaret testamenta taliter condita peccaret, & ob hoc sub anathemate talis impugnatio prohibetur, ideo tam in his que pertinent ad spiritualem iurisdictioneꝫ, q̃ etiam in ci

nitatib⁹ ꝛ locis ecclesie subiectis, tale anathema habebit locū, vniuersaliter tū falsum est, quia si in ciuitatibus vel locis ecclesie non subiectis talis cōsuetudo vel lex vigeret, qui ex lege vel consuetudine impugnat testaměta, non incurrit anathema.

252 ¶ † Quod ab eodē abbate tibi cōprobabo. Nam do. Abba. hoc peccatū intelligit, qꝛ testamētū valet iure diuino, ꝛ consuetudine vniuersali ecclesie. at consuetudo ecclesie in his non con stringit nisi ecclesiasticos, secularis ergo non peccat ꝯtra eam, quia hec testamētorum ꝯsuetudo non est de vniuerso statu chri stianoꝝ, peccat igitur ſm Abbatē, qꝛ lege diuina valet. Sꝫ cer te si vera esset hec legis diuine necessitas, necesse eēt dicere ad vniuersum statum ecclesie pertinere, ne testaměta haberent solēnitates, quia ecclesia romana diuinas leges debet apud vniuersos obseruare. Nam pōtifex ipse habet auctoritatem super hoc, que fuit sibi tradita, vt eam i omnibus exerceret, vt late no tatur in regula possessoꝛ. de regu. iur. ꝛ in. c. sunt quidam. xxv. q. j. at cum etiam ipse abbas dicat quod testamentum duobus testibus factum nō valeat, quia de solēnitate iuris canonici est, vt saltem fiat coram presbitero parochiali, ergo sequitur quod secundum bonam conscientiam potest impugnari testamētum ex defectu solennitatis. ¶ Itē sequitur qđ illud peccatum non est ex eo qđ iuri diuino contradicatur, quia alias etiam ius canonicum cōtradiceret. Rursus sequitur, qđ illud anathema nō imponitur ex peccato, quod inest ex eo qđ impugnetur testamē tum ex defectu solennitatis iuris ciuilis, sed iniungitur, quia cū ecclesia id statuerit, ꝛ cōsuetudo vniuersalis vigeat, vt in rebus ecclesiasticis testamenta valeant, conueniens est, vt omnes ecclesie ꝛ ciuitates romane ecclesie subiecte eandem institutionē obseruent, vt in. c. finali. de spon. duorum, ꝛ in dicto capitu. nolite. xj. distin. ꝛ in capi. cum esses.

253 ¶ † Hinc etiam infertur contra quintum notabile abbatis, in capi. cum esses qui notabat consuetudinem exigentem superfluas probationes esse reprobandam. Secus dicit si induceret consuetudo, quod minus sufficienti probationi adhiberetur fides, vt in capi. cum dilectus. de fide instru. rationem subiungit dominus Abbas, quia deus ꝛ natura nihil faciunt frustra, igitur consuetudo esset irrationabilis, vt in capi. consuetudinis vn decima distinctio. at quod minus sufficiēti probationi adhibea tur fides est secundum naturam ꝛ conformat iuri naturali, secū dum quod quilibet presumitur bonus, vt in capi. si. de presum. ꝛ in capi. vno de scrutinio, ꝛ ideo rationabile est quod vni credatur, quia Christus ait in euāgelio sit sermo vester, sic. sic. nō. non. vt in cap. ꝛ si Christus de iureiuran. ꝛ est textus in summa vigesimasecunda questio. prima. hec abbas.

¶ Primum dubito de sentētia abbatis cū ex textu elicit hanc Hostiensis ciuitatis consuetudinem ideo reprobatam, quia exi

254 gebat superfluas probationes. † Nam si septem testium probationes superflue non sunt, sequitur non esse ex hoc reprobatam consuetudinem. ꝛ quod superflue non sint probatur, quia vt septem testes interueniant ad vtilitatem publicam est id introductum, vt in. l. iubemus. C. de testa. ꝛ Barto. in. l. j. §. si filius. de

255 leg. j. supra satis constat. ¶ † Secundum in quo non placet domini Abbatis sententia est. Quia maiorem censet rationem, vt minus sufficienti probationi fides adhibeatur, ꝙ vt septem testes in aliquo casu requirantur. Sed hoc est contra sententiam tex. in capi. licet vniuersis. de testi. in fine. vbi minus rationabile est, vt vnius testimonio causa terminetur, ꝙ si plures, ꝗ duos testes exigantur, quia plures sunt cause, in quibus plures requiruntur, nulla tamē causa est, que vnius testimonio terminetur, ꝛ ita dicit domi. Abbas ibidem quod leges requirētes plures testes in testamētis rationabiles sunt, quod tamē vnius testimo nio causa terminetur non licet, vt tex. ibi dicit.

256 ¶ † Tertio non placet ratio domi. Abba. quia cum dictum non sibi constet, nec ratio potest iuste concludere. sed aduerte quod ꝙuis iure canonico duo testes cum presbytero parochiali sufficiant ad testamentum, tamen si iure ciuili requirantur septem, non ex hoc dicitur hec superflua probatio. quia consideratione iuris ciuilis nisi habeat septem testes, non est sufficienter probatum, vt in. l. si vnus. de test. ꝛ in. l. si veritas. C. de fidei com. vnde consuetudo non esset contra naturam sed secundum

257 naturam. ¶ † Quarto non placet cum dicit, quod dicto vnius creditur secundum naturam, quia secundum eam quilibet presumitur bonus, ꝛ dixit Christus ꝛc. Nam verum est, quod secundum naturam quilibet presumitur bonus, vt in dicto capit. fina. sed ex hoc male sequitur, quod vni soli sit credēdum in iu dicio, ꝛ cuꝫ de preiudicio alterius agitur, probatur ex dicto ca. licet. vbi ex auctoritate diuina, que est ſm naturā requirunt duo, ꝛ non sufficit vnus, qꝛ dixit noster redēptoꝛ in oꝛe duoꝝ vel triū ꝛ non dixit in oꝛe vnius, idem inca. in omni negocio eodē titu.

258 ¶ † Nec obstat illud quod idem Christus do. noster dicit ver bum vestrum sic. sic. nam hoc refertur dicenti vt vera dicat, ꝛ ꝙuis audiens credere debeat, non tamen ad iudicium in preiu dicium alterius proferendum, vt notatur in dicto capitu. licet. ꝛ ibi omnes doctores, ꝛ ita intelligitur illa auctoritas qua i oꝛe duorum vel trium stat omne verbum. Et ita intendit text. in di cto capi. ꝛ si Christus quod illa auctoritas nostri redemptoris qua precipitur quod verbum nostrum. sic. sic. ꝛ reliqua, non in telligitur de iuramēto iudiciali. idem probatur in predicta sum

259 ma. xxij. questio. j. ¶ † Nec obstat tex. in capi. cum dilectus, de fide instrumen. quia ibi non probatur, quod valeat consuetu do, vt credatur minus sufficiēti probationi, sed consuetudo red dit probationem sufficiētem, ꝛ hec est melioꝛ dicendi ratio. nec ille tex. probat quod dicto vnius probetur in iudicio contentio so, cuius consuetudinis valorem non disputo, ꝙuis ex superiori bus appareat minus licitam ꝙ cōsuetudinem septem testium, quinimmo non licitam nec validam. De quo suo loco disputa

260 bitur. ¶ † Decimasexta principalis illatio adaptanda est ad questionem singularem, an leges ꝛ canones obligent in foro cō scientie. ꝛ sententia est communis obligationem oꝛiri etiam quo ad forum conscientie que est naturalis ratio, quia ad regimē oꝛ bis ꝛ rectum oꝛdinem necesse est vt inferioꝛa per superioꝛa regantur, vt in extrauag. bo. octaui. de maio. ꝛ obedi. ꝛ regi sine potestate nō possunt. ꝛ prout omnia celestia a primo motoꝛe re guntur, ꝛ sumunt oꝛdinem, ac potestatem, ita omnes principes a deo sumunt imperium, ad regimen enim humani generis decet principibus obedire, vt dicitur in capit. si quis de maioꝛi. ꝛ obedien. per me enim reges regnant, ꝛ principes decernunt iu sticiam, vt in. l. sapien. ꝛ ideo vt patrie ac pricipibus pareamus iure gentium insitum est, vt in. l. veluti. ff. de iustitia ꝛ iure, quod iusgentium est quod ratio naturalis apud omnes gentes impressit ac constituit, vt in. l. omnes populi. eodem titu. ꝛ in. §. qđ

261 vero. insti. de iure na. gentium ꝛ ciuili. † ꝛ ideo dicebat Bar. in. l. iulianus verum debitorem. ff. de condi. inde. viij. colum. qđ in legibus ciuilibus inest naturalis obligatio ꝛ hoc omnes pla ne fatentur, hinc dicebat glosa in cap. que in ecclesiarum. de cō sti. ꝛ in capi. vt animarum. eodem titu. libꝛo. vj. ꝙ constitutiones laicoꝛum obligant tam iure foꝛi ꝙ iure poli. siue igitur romanus pontifex leges statuat secundum traditam sibi potestatē, siue impatoꝛ vel alius pnceps, ꝗ iure regnet, dicēdū est natu ra valere leges, si iuste ꝛ ad gnis humani felicitatē disponāt, ꝛ ita tꝫ sanctus doctoꝛ. j. ij. q. xcvj. arti. iiij. ꝛ Inno. ꝛ Abb. in ca. qꝛ pleriqꝫ de imu. eccle. ꝛ late do. Abb. in. c. j. de ꝯsti. cū reli quis. ¶ Sꝫ ꝯ ista oppono de aucte aug. q̄ referṫ i. c. fi. xvij. q. vj. vbi. aug. laudat ꝛ cōmēdat qđ fecit aurelian⁹ eṗs q restituit oīa bona cuidā laico, ꝗ cū nō hr̄et filios ea donauerat eccl'ie, de idē filij fuerūt sibi nati. Dicit. n. aug. eṗm ptātē habuisse retinere illa bona, ſꝫ hoc iure foꝛi nō iure poli. iō optie fecisse i resti tuē do. Ecce igiṫ ꝙ ius foꝛi diuersum ē a iure poli. ergo ius foꝛi nō obligat vel agit iure poli. do. abb. i. c. fi. de do. iij. col. exponebat iure foꝛi. i. ſm ꝯstōnes hūanas, ſm ꝟo ꝯstōnes diuinas ꝛ ex quadā eqtate nāli secus ē, ꝛ ita exponebat gl. i. d. c. fi. xvj. q. vj. ꝛ idē i. d. c. fi. ō do. qđ modernos (vt vocē audiui) memini ex posuisse distīcti⁹ ꝙ ſm leges itelligebaṫ ius foꝛi. i⁹ ꝟo ſm cano. qꝛ nos lege dei viuim⁹ nō lege seculi. vt in. c. fili⁹ nr̄. de test. ꝛ i. c. iter hec. xxiij. q. v. ꝛ i. c. quaſt. el. ij. de ac. i pn. ¶ Sꝫ attēde ꝙ ſm has expōnes ñ possum⁹ negare, ꝙ salti lex ciuilis nō dif ferat a. l. diuina ꝛ ēt a cano. cū cano. sit eadē cū diuina adeo, qđ lege ꝯscientia aliud obseruatur, ꝙ lege foꝛi qđ est ꝯ superioꝛa.

262 ¶ † Cōsiderabā ego qđ lex humana ē regula q̄ regit ꝛ regulat oēs ad oim vtilitatē, itaqꝫ de nā legis est vt tēdat p oēs ad vtili tatē tū totius vniuersi, ꝛ hoc est qđ dr̄ qđ lex dꝫ esse vtilis cōis nullo pūato cōmodo, ſꝫ p cōi ciuiū vtilitate ꝯscripta, vt i. c. erit autē. iiij. di. Itē cogitabā qđ nō pōt eē ꝗn illa regula cōis q̄ tē dat ad oim ꝯseruationē non ledat magis aliquē particularē ꝙ aliū, vl' tribuat magis vni ex particularib⁹ ꝙ alteri. Sꝫ cū hoc ꝯtingat ad finē ꝯseruationis oim dicēdū est iustū esse, qꝛ ēt ipsa nā ledit qn̄qꝫ partem, vt ꝯseruet, totū vel nō curat de ꝯseruatio ne alicuius ptis subueniēs ꝛ accurrēs toti. hoc idē repio tenuisse scm̄ doctoꝛē. j. ij. q. xcvj. ar. iiij. ꝯsiderata igiṫ intētione legis humāe qlibꝫ ex regl'a recte, agit vl' patiṫ, qꝛ ē regulat⁹ ad bonū

263 cōe ꝛ h est † qđ dr̄, qđ. l. pmittēte fit, ñ hꝫe pcm̄, vt i. l. nemo dā nū. de re. iu. li. vj. ꝛ in. l. sanci. C. ō ad. tu. nā lex ipsa ab eterna. l.

habet

habet hanc regulandi potestatem, et iuste fit ad vniuersum, q̄uis particularis aliquis damnum patiatur. ¶ Uerum alia est lex nature, quā homini superna prouidentia naturaliter inseruit. vt in. §. sed naturalia insti. eo. et in. l. j. de acq. re. do. ff. et ista q̄uis et alia faciat tñ cū cuilibz homini insit (vt dicebat psalmista. signatū est sup nos lumē vultus tui dñe) prouidet ſm ꝑticularem cuiusq; rei iustitiaz. ex quo euenire pōt qd̄ qui iuste agit ſm leges humanas, lesam habeat consciētiā que aliter indicare pōt in re ꝑticulari. vt in. c. fi. de pres. in princi. ibi qm̄ oē qd̄ non est ex conscientia peccatum est idē in. c. literas. de restitu. spo. in. §. ex his. xxviij. q. j. in. c. inquisitioni de sen. excom.

264 ¶ † Rursus ꝯsiderabā ēt in. l. natuř duas eē leges, vnā necessariā, et ex qua sub peccato constringimur necessitate quadam iustitie manifeste. et ex hac lege procedunt decē diuina precepta. vt deū honoremus, et parentes, quos nostros auctores natura cognoscimus. Alia est nature simplex et purissima lex, que ꝑfectissimū hz statū, et sibi Innocentia est ꝯiuncta et socia. hac certe vtebatur ille humani gn̄is pater socius noster salutis redemptor Jesus xp̄s, qui moribus et vita vsq; ad ipsam mortem ꝑfectissimū, et innocentissimū statuz nobis exēplo tradidit, hac eadem lege credo Deum ipsum a seipso ꝯstringi. qr dn̄ ipse ꝑfectissimus, et simplicissimus sit ꝑfectissime et summa simplicitate omnia agat, necesse est hanc ēt legem sancti vere ecclesie patres diuinitatem ardentes (vt potuerunt) sunt prosequuti, et q̄uis plures philosophi errabūdi hanc ipsam verbis iactarent nullus tamen humanus vt christi fideles fuit eā opere cōplexus.

265 † Ex hac igitur ꝑfectissima lege oriuntur institutiōes summe iustitie, vt innocētie, patiētie, paupertatis, et humilitatis. Nā et si iure nature quisq; seipsum defendere possit, et iniuriā vi cōtraria repellere, vt in. l. vt vim. de iusti. et iur. in. l. ij. §. cum igitur de vi et vi ar. in. c. olim. de res. spo. in. c. significasti. de homi. tñ ex ꝑfectissimo statu innocencie hoc sumit̄, vt si primus tibi iniuria alapā dederit insinues sibi aliā maxillā vt dicit̄ in euangelio quā institutionē innocentie et patientie. Qd̄ sanctissimi xp̄iani obseruarūt, qui mortē innocēt nō solū manu, sz animo iniuriā sunt ꝑpessi, gloriēt romani de mucio, et regulo, quorum alter se tradidit hostibus necandū, qd̄ ꝑfidum puduit viuere, alter ab hostibus deprehensus manu foco iniecit, vt erroris sui pena sibi satisfaceret. inter christianos vero nō solū viri, sed femine, et pueri ardore diuinitatis, ac imagine quadā diuine simplicitatis mortes, cruciatus, et ignem maxima patientia et innocenti et stabili aīo tolerarūt. testis est eadē maxia Roma cuius solū sanguine innocentū, et gentis sancte ebriū totus orbis q̄uis colat non satis veneratur, hic erant iusti qui iustitie diuine imagine tracti, veram in quantum poterāt ꝓsequebant̄ iustitiā, nā vt docet sanctus doctor scd̄a. ij. q. xxxviij. art. j. iustitia monet oēs alias virtutes morales ꝑ impiū ad debituz finē. ¶ Preterea ex ista lege diuina exorit̄ illud redemptoris paupertatis institutū, si quis abstulerit tibi tunicaz &c. et illud si vis esse ꝑfectus vade, et vende omnia, que habes, et da pauperibus. de quibus in. c. eps. xiiij. q. i. et c. fi. eo. ti. et no. in. c. ad aures. de eta. et quali. ¶ Jtem ex ista lege procedit illa institutio diuina, ex qua qui se humiliat dicitur exaltandū, ad quā institutionem immensum et incomprehensibile exēplum habemus (cuius nec simile datum nec dari poterit) in gloriosissima scilicet nostra parthenice maria. eius enim ineffabilem humilitatem incomprehēsibilis sublimitas ostendit, sed quis negabit quod summa ꝑfectionis iustitia glorisissima virgo humilitatē fuisset cōplexa: hec igit̄ et alie perfectiores iustitie leges ab eterna. l.

266 et ex eius gratia procedunt. ¶ † His itaq; presuppositis. venio in primis ad responsionem tex. in. d. c. fi. xvij. q. vij. et dico qd̄ ille eps restituit bona iure poli id est ratione et iustitia naturali que cuilibet homini inest. Nā hac iustitia cognoscit̄, q̄ si ille, qui nō hz filios, decens est, vt ecclesia restituat bona heredi naturali relinquenda, qr iustitia naturalis constituit filium heredem potius q̄ monasterium, vt dicebat ibi Augusti. et patet in. l. ius naturale. j. di. et in. l. cum ratio. de bo. damna. ¶ Nec obstat quod. l. ciuili permissum erat episcopo, et ecclesie retinere bona excepta legitima, vt in. l. si totas. C. de inoffi. do. qr ecclesia habetur loco filioꝝ, vt in auc. si qua mulier. C. d̄ sac. sanc. eccle. et in. c. si qua mulier. xix. q. vltima, sed donatio facta filijs per superuenientiam filiorum non reuocatur nisi ad legitimam. vt in. d. l. si tota ergo episcopus restituere non tenebatur. et ita dicit do. Abb. in. d. c. fi. iij. col. de do. Bar. quem ceteri sequuntur in. l. titia. la secunda. §. imperator. de lega. ij. et tex. est in. d. c. vbi dicit̄ qd̄ iure fori non tenebat̄ restituere. rñdeo igitur primo q̄ q̄uis lege ciuili excusare se poterat. l. tamē ciuilis episcopum et ecclesiam non constringit. vt in. c. ecclesia san. Marie. de constitu. et supra late in. xiij. principali illatione. maxime quando ratio et equitas naturalis ostendit iustitiā quam potius debet sequi q̄ legem ciuilem et eius strictam illationem. vt in. d. c. filius. de testa. ¶ Uel secundo respōde melius qd̄ episcopū et ecclesiam excusabat lex ciuilis ommissiue. qr non dabat donatori, vel heredi ius ad repetendū. lex tñ nature, que sine constitutione constringit, obligabat episcopū ad restituendū, et ideo dicitur qd̄ iure poli restituere tenebat̄, intellige igitur quod episcopus potestatem habebat. s. non restituere iure fori, qr iure fori non constringebatur. iure tamen poli. quod est nobis insitum a natura restituere vrgebatur: et hic est verus et optimus sensus ex quo satis constat ibi non probari quod lex fori non habeat potestatem a celo.

266 ¶ † Uel tertio rñdet̄. quod cum episcopus debeat esse ꝑfectus. vt in. c. eps. xiiij. q. j. ex perfectionis celestis lege, qd̄ dici potest ius poli, vt. s. exposui, tenebat̄ restituere, et perfectius egit in restituendo non tamen sequitur ex hoc, quod retinet̄ nō poterat secundum ius ciuile. facit tex. in. l. si quis in hoc genus de sac. san. eccle. vbi episcopo sanctitas dignitatis ignoscendi gloriam relinquit, sed secundus intellectus placet, hec tamen

267 tres solutiones pulchre sunt. ¶ † Uex ergo q̄uis cōiter video qd̄ scd̄ū leges possint teneri bona inducta legitima, vt pz ex dicto. c. fi. tñ ꝯ hoc arguebā. certū est q̄ pater, q hz filios, et bona omnia, vel fere oia monasterio relinquit, in ordinate agit, ꝓbatur ex intentione, et sententia Augus. qr nec Augustinū nec aliū bonū epm̄ inueniet, qui talia bona suscipiat, finge igit̄, qd̄ filios nō hn̄s, oia bona sua monasterio donarit, certe in isto donatore hanc presumimus intentionē, vt si filios haberet, nō donaret, ꝓbat̄ ista presumptio ex voto naturali. vt no. in. l. tale pactum in fi. ff. de pac. et in. l. cum acutissimi. C. de fideic. in. l. scripto. ff. vnde lib. cum similibus. ¶ † Jtē ꝓbat̄ ex affectione ordi-

268 nata. quam inordinatam nō debemus presumere, nisi ꝓbetur. vt in. c. estote. de regu. iur. et ita docebat Bal. in. l. si vnq̄. C. d̄ reuocan. do. et clare Pau. de cast. in. l. titia. §. imperator. de lega. ij. quod ratio quare ipso iure per superuenientiam filiorum reuocabat̄ donatio erat propter defectum intentionis, qr ius presumit, qd̄ non donasset, si habuisset filios. vt in. l. fi. ff. de heredi. insti. eadem igit̄ ratio defectus intentionis est in eo, q donat omnia bona sua monasterio, qr si filiū habuisset, quem heredem facere potuisset, non fecisset illam donationez, vt dicebat idem Augu. vnde necesse est dicere, qd̄ donatio reuocatur ex superuenientia filiorum.

269 ¶ † Nec est bonum fundamentum Bar. Abba. et ceterorum quod monasterium habet̄ loco filiorum, vt in aucten. si qua mulier. Nā ibi est ratio, q̄ in casu nostro, qr qui ingressus est monasterium, se et sua obtulit bona, vt in auc. ingressi. eo. ti. nimirum si monasterium ita diligat ꝓut filium, cum seipsum monasterio tradidit. nulla enim est maior dilectio, nec maior charitas, nec donatio q̄ quando donator venit in domū, et datuz est idem penitus cum donatore q̄ larga, et prodiga largitas, cū tribuit quis seipsum, vt in cle. si domū. §. o singularis. de reli. et vene. sancto. et de ꝯse. di. ij. §. nec moses, et de sum. trini. et fi. cath. c. j. §. vna. in prin. nō est igit̄ mirꝫ, q̄ seipsum monastrio tribuēs habeat monasteriū loco filioꝝ, et ei succedat cum filijs. Sz i casu nostro dn̄ nō hz filios, nec sit ingressus monasteriū, non est ꝓbatio patēs, qua cōstet monasteriū velle heredē et successorem equa affectione ac filiū, quinimmo filium potius debet successorem constituere auctore augustino et hoc ex debito et affectione naturali. vt in. l. cum auus. ff. de condi. et demon. in. d. l. cum

270 acutissime. ¶ † Preterea ꝯsidera, q̄ ius poli, et rōe ipsa naturalis nō se restringit ad legitimā, qnimo ipsa rōe sine tali distinctione decet filium potius habere successorē q̄ monasteriū. et ita loq̄t̄ Augu. qui loquitur iure poli. et nō iure fori, q̄uis eniz legitima sit a lege ciuili ad interpretatione iuris nature ꝯterminata tñ August. simpliciter loq̄t̄ de iure poli. quo iure si instinctū nature et affectionē parētū animaduertamꝰ certe pater potius vult et velle debet filios relinquere successores q̄ monasterium, igitur cum non habet filios, et donauerit, deinde superuenerint, deest intentio donatoris simpliciter, et ideo ipso iure reuocatur donatio, vt in dicta. l. si vnquam.

271 ¶ † Ex his videtur teneri posse, q̄ filius superueniens tam in legitima q̄ etiam in reliquis est fauorabilior monasterio, et omnia sunt sibi restituenda, q̄uis Barto. in dicto. §. imperator, et Abb. in. d. c. fi. et moderni in. l. j. de sac. sanc. eccle. aliter

teneant, & certe intentio Augusti. in. d. c. fi. est oia restituenda iure poli, ex quo sequit idem fore de iure canoni. quã gñtia3 fatetur do. Inno. & Abb. in. c. qz plerīqz de immu. eccle. vij. qõ. qz ius canonicum necesse est, vt vias iuris poli sequat. vt in. c. filius. & in. c. cũ esses. de testa. & in. c. fi. ix. di. Unde q̃uis cõmunis opinio legistaꝝ teneret ɔ̃riũ dñ tñ. l. nõ probet̃ sequẽda est determinatio canonica ẽt i foro seculari, vt dixi i supiori bus maxime ꝙ fundamentis doctoꝝ rñdet̃ vt. s̃. nec negari potest hanc opi. iustam esse, cũ sit ɔ̃firmata iure poli. & auctoritate diui Augustini. ¶ Restat solum rñdere ad. d. c. fi. vbi Augustinus dicit iure fori petestatem habere non restituendi bona donata. Forsan dici posset credẽdũ esse diuo Augustino in iure poli. & ita tenendũ esse cũ eo in vera iustitia, vt. s̃. dicebã. Sed cum dicit ꝙ iure fori retinere poterat nescimus qño ꝓbaret diuus Augusti. ex legibus hãc ɔ̃clusionẽ. nã Bart. nescit ꝓbare, nec do. Abb. quoꝝ ꝓbationẽ. s̃. ostendi nõ ɔ̃cludentem cogita. nam quid sit iustitie iam tibi constat & quippe ex supe-
272 rioribus plura inferre poteris. ¶ † Decimaseptima illatio est an iure canonico ementes, & vendentes se decipere possint, du3 intra dimidiam iusti precij se decipiant. & ɔ̃stat iure ciuili se decipere posse. vt in. l. in causa la scda. §. põponij. de mino. ff. & in. l. item si precio. §. fi. de loca. & ɔ̃duc. ff. & ꝙ iure canonico liceat t3 glo. in. c. cũ dilecti. de em. & vendi. & in. c. i ciuitate. de vsur. Et alibi & ibi do. Abb. & in. c. ꝑ tuas. de dona. Sed do. Ant. in. c. in ciuitate. & do. Abba. ibi tenẽt. ꝙ nõ l3 ecclesie decipere, etiam intra dimidiã. idem t3 gl. in. §. hoc ius porrectũ in ꝑncip. x. q. ij. & idẽ do. Abb. in. c. ꝑ tuas. adeo ꝙ nulli licebat in foro ɔ̃scientie. vt tenẽt ipsi in. d. c. in ciuitate & do. Anto. in. c. penul. de emptio. & vendi. sanctus doctor secunda. ij. q. lxxvij. ar. j. ¶ Item Calde. in. c. nauiganti. quẽ etiam sequitur abb. in. c. in ciuitate. dicebat ꝙ iura permittentia deceptionẽ vsqz ad dimidiã iusti precij. debebant intelligi de deceptione re ipsa, secus si dolus dedit causam ɔ̃ctui. vel interuenit ex proposito quia nõest verisimile, quod ius canonicum conditum instinctu spiritussancti. vt in cap. si quis diaconus. l. distinctio. ap-
273 probauerit deceptionẽ dolosam. ita ipsi. ¶ † Ego in his video quasdam difficultates irresolutas & primo cum dicunt ꝙ in foro cõscientie nõ l3 decipere, video eos recte dicere, s3 ɔ̃riũ, videntur leges asserere, que docent naturaliter emptores & locatores se decipere licere, vt in d. l. in cause. §. pomponij. & in. d. l. item si precio. §. quẽadmodũ. at si naturaliter l3, certe l3 ẽt i foro ɔ̃scientie. qz lege dei lex nature non differt. vt in. c. ij. dist. in. c. fi. §. his ita. vj. di. & in. c. sana. ix. di. ¶ Item si legibus ciuilibus l3, qz natura liceat licebit ẽt legibus canonicis, q̃ nature subijciũtur. in. d. c. sana. & s̃. satis disserui in prin. huius. lib. Rursus cũ Cal. & do. Abb. dicant ꝙ id, qõ dicitur licere decipere d3 intelligi reipsa, nõ ex proposito, qz canones sunt ɔ̃diti i stinctu spiritus sancti, certe ꝑm ius canonicũ, si quid est, nihil ẽ de nouo dispositũ, sed tm̃ ɔ̃probatũ, vnde necesse est fateri, ꝙ ꝓut iure ciuili permittitur & l3, ita & canonico, qz canon in hoc solum ɔ̃firmat, de quo inferius verius loquebar. Preterea ꝑ ut ius canonicum instinctu dei censetur institutum, ita ẽt ius ciuile vt in epistola inter claras. de sum. tri. & in. l. bene a zenone. C. de qua. pre. itaqz in hoc non vĩ domi. Calderi. recte probare differentiam iuris canonici & ciuilis, qz eadẽ est origo, & ꝑ
274 ticipatio legis eterne vt dicebã in prin. ¶ † Ego ad resolutionẽ ɔ̃siderabam deceptionẽ ipsam natura improbam, & iniustã, qd enim tam ɔ̃riũ est ɔ̃stanti & perpetue voluntati, q̃ fallere, item simplicitas cuius ɔ̃rius est dolus, est amica iustitie & veritatis vt in. c. veritatis de iureiu. & ideo deceptionem & dolum inimicum esse iustitie oportet. vt in. c. si cupis. xvj. que. j. quinimmo etiam legibus ciuilibus est amica simplicitas, vt insti. de leg. agna. suece. §. & hoc quidem & ex concessione principis, non d3 oriri materia ad decipiendum, vel circumueniendum alterum, vt in. l. j. C. de his qui veniam eta. quantominus ex iure, ite3 regula canonica, & ciuilis est, decipientibus non esse ius reddendum, vt in. c. cum vniuersorum de re. ꝑmut. & in. l. ij. ff. ad sena. con. vel. vnde fallere proximum peccatum est, vt in. c. beatus. xxij. q. ij. & ibi glo. at. l. canonica vel ciuili peccare non potest licere, vt in fi. de prescri. igit̃ nec. l. canonica nec ciuili, l3 decipere siue intra dimidiam siue vltra dimidiam, facit glo. in. l. semp in conuentionibus. de regu. iur. ff. vbi bono viro non l3 decipere alterum. ergo iuste non potest decipi, qz ius equum & bonu3 est, vt in. l. prima de iust. & iu. hinc etia dicebat Tul. lib. đ offi. ꝙ tollendum est in rebus contrahendis omne mendatium, qz mendacium non potest esse sine peccato, vt in. c. super eodem de vsu. & in. d. c. beatus. deceptionem igitur improbatam, iu-
275 stitia ipsa negari non potest. ¶ † Sed differentia stat in hoc, ꝙ si deceptio excedat dimidiam iusti valoris, iure prouidet̃ cõtra talem deceptionẽ, vt in. l. ij. C. de rescinden. vend. in. c. cum dilecti. & in. c. penul. de emp. & vendi. si vero est intra dimidia3 iure non est prouisum contra deceptionem, non tamen ex hoc sequitur deceptionem esse iusta3. nec iure decipere posse. quia aliud est aliquid iuste fieri, aliud impune fieri, vt in. c. verbi. xiij. di. in fine & nota. in. c. ij. de spõ. & in. c. cum iam dudum. de preben. itaqz q̃uis gl. & doctores dicant lege ciuili & canonica licere contrahentibus se inuicẽ decipere, hoc tamen ego iniustum video, nisi intelligas, vt. s̃. intelligo, & ita reperio intellexisse sanctum do. secunda. ij. q. lxxvij. articu. j.
276 ¶ † Nec obstant iura ex q̃bus sumũt fundamentũ, & primo ex. l. in cause. §. pomponij. de minoribus que etiam naturaliter dicebat licere d̃cipe, s3 q̃uis tex. ille faciẽ habeat oĩno aduersa3 ita tamen responde, ꝙ contrahẽtes naturaliter se decipere possunt, idest ꝙ deceptio sit naturaliter non fraudulenta, s3 bonefidei, itaqz sensus sit, ꝙ fraudare precio idest maiori precio vẽdere sit licitum, qz hoc est naturale, & apud oẽs gentes est in vsu. sed fraudulenter & dolo decipere, vt maiori precio emas hoc ẽ improbum & natura ipsa detestabile, hec fuit expositio Azonis quem sequitur Hostien. in sum. de emp. & ven. & in. §. qualiter rescindant̃ versi. sed si deceptio. Quã ego latius expono, & considera comerciũ, & ideo iuris gentiu3 esse, vt late patet in. l. j. ff. de contraben. emp. vnde artem mercatorum & negociationes mercatorias Cicero in li. de offi. dicebat ad humanã societatẽ
277 valde vtiles. † Mercator igit̃ non mendacio, s3 cõmẽdatione honesta, nec fraudulẽta poterit pluris vendere, q̃ ipse emerit qz ad hoc artem illã exercet, vt ex lucro viuere possit, qõ iustu3 est iuregentiu3 & naturaliter. vt in. d. l. item si precio. §. quẽadmodũ, deceptio igitur referenda est precium non ad animi fallaciam, & ita intellige verba iurisconsulti ibi. Quemadmodum in emendo, & vendendo naturaliter concessum est qõ pluris sit minoris emere, qõ minoris sit, pluris vendere, ita inuicem circunscribere &c. itaqz circũscriptio debet esse scdm licentia3 naturalem, que est, vt pluris vendatur, non vt dolose pluris vẽdatur, facit tex. in. l. quod vendito. ff. de dolo. facit sententia mar. tu. li. ij. offi. capi. nihil vtile. illud intelligas, non placuisse maioribus nostris astus. ita ipse & longa disputatione concludit. qõ q̃uis iure ciuili omnes deceptiones comprehendi non possunt, tamen nec iure nec natura alterum decipere licere, immo quoniam iuris natura fons sit hoc secundum naturam esse neminem id agere, vt ex alterius predatur inscitia, hoc enim contra humanam societatem est, nam omnium gentium inter se cõmunis est societas, que interior est eorum que eiusdem generis sunt proprior eorum, qui eiusdem ciuitatis. ergo contra fine3 legum & nature legem est alterum decipere maxime tuum ciue3 vnde quod dicitur in legibus natura licere intelligendum est secundum superiora.

¶ Nec obstat quod sentit sanctus Doctor secunda secunde, questione. lxxvij. articulo primo vbi dicit, quod iuste pluris vẽditur, quod ego intelligerem, quando excedet vtilitatem emẽtis & moderatum vendentis lucrum.

¶ Patet igitur quod sicut in foro conscientie non licet decipere intra medietatem, ita nec iure canonico, nec ciuili, & quod licet iure ciui li vel canonico hoc licet secundum natura3 & in foro conscientie, vt supra vidimus.

¶ Sed contra superiora potest argui, quia videmus omnem deceptiõem esse dolum. ¶ Item omnem circumuentionem dolum appellari, & censeri, vt in. l. prima. §. dolum. de dolo. ff. at videmus venditorem, vel emptorem circumuenire, vel decipere posse, vt in dicta lege in cause, & in lege item si precio. ergo dolo potest fraudare.
278 ¶ † Respondeo, quod decipere sumitur duobus modis. vno modo pro dolo, & tunc necesse est, quod sit voluntas ad fallendum, vt in dicto capitulo beatus. ij. questio. ij. alio modo potest sumi pro damno & incommodo. & tunc non omnis deceptio est dolus, quod idem dicimus in fraude, fraus enim quandoqz dolum, quandoqz damnum sine dolo significat, vt in. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. de pactis. in. l. fraudis. ff. de regulis iuris. in. l. inter eos. ff. ex quibus causis maio.
279 ¶ † Item considera quod etiam dolus ipse est duplex. nã malus est, aut bonus, vt in. l. prima. §. non fuit. ff. de dolo. decipere eni hostẽ vel latronẽ dolus bonus est quẽ solertiã veteres appellabãt ex quo sequit̃ deceptionẽ non esse per se malam, & ita

do. Bar.

do. Barto. sumit ibi argumentum deum posse decipere, quia cum dolus sit bonus et deus possit omne bonum, Deum posse
280 decipere constat. ¶ †Considerabam dolum esse bonum, vel malum ex ipsa persona decipiente, vt patet in. d. §. nõ fuit. nam contra hostem machinari possumus, vt ibi et in. c. dominus. xx iij. q. iij. qz hostis est nõ, qz contra amicos, vel humana societate coniunctos machinari liceat, sed qz quos occidere lz, licet et decipere, vnde nescio si in deo cadat recte deceptio, qui simplicissimus est, et qui omnia nutu et potenter potest, qui constans est, et nihil in odio habet, quã disputatiões methaphisicis relin
281 quo. ¶ †Ex his primo infero ad nota. in. c. dudũ. de conuersione cõiugatorũ, vbi gl. dicit qꝫ cũ dolus sit bonus si quis dolo fuerit ad ingressũ monasterij inductus, non viciatur ꝯtus, qz dolus est bonus, vt in. c. veniens. et in. c. ex parte. et in eodẽ. c. dudum. e. titu. et qz p talem dolum nõ decipitur. ita dicebat gl. ¶ Certe decipitur et tamen bene decipitur. idest ad bonum finem. Nam etiam bonus dolus est deceptio. vt in. d. §. nõ fuit, qz sicut dolus dicitur bonus vel malus ex re ipsa, vel ex parte decipientis et decepti, ita dceptio ipsa bona est, vel mala ex parte decipientis et decepti, vel ex materia subiecta. vt in. d. c. dudum. et in. d. c. do. noster. et in. §. non fuit.
¶ Unde impropꝛie loquitur glo. in regu. sciẽti. de re. iu. lib. vj. et in. c. constituitur. xx. questio. iij. qꝫ inductus ad clericatũ
282 deceptus dici non possit. †Nã recte dicitur deceptus, q̃uis ad bonum finem decipiatur et propꝛie dicitur deceptus. nam homo malus et bonus vere et propꝛie sunt homines. Quia illð accidens non mutat substantiam, et ita dolus propꝛie et deceptio propꝛie appellatur. vt in. c. cum dilectus, quod met. cau. q̃uis do. Abb. in. c. cũ dilecti. in. ij. col. de emp. et ven. non pro
283 prie dolum appellauerit. ¶ †In his stat subtile argumentum nam contra hostem machinari, et ipsum decipere dolus est bonus. Item latronem circumuenire dolus est bonus. Sed dolus malus est omnis fallacia, vel machinatio ad decipiendum alterum adhibita, vt in. §. dolum. in ea. l. j. de dolo. ergo dolus malus est dolus bonus, qz verum est me adhibuisse machinationẽ ad decipiendum et fallendum latronem vel etiam hostem.
¶ In his aduerte, qꝫ labeo iurisconsultus seruium dolum malum malum diffinientem reprehendat. at seruius auctorem hz gallum acquilium, qui dum cum cicerone esset pretoꝛ, edictum quod de dolo malo habemus proposuit, et dolũ malum, vt seruius diffiniuit. candẽqz diffinitionẽ cicero. iij. lib. offi. luculentam et vt ab homine diffiniendi perito editã laudat et extollit. labeo tamen hanc ipsam reprehendit vt pz in. d. l. i. §. dolum. et demum ipse nouã edidit doli mali diffinitionẽ, sed ex argumento superioꝛi videtur in eadem diffinitione doli mali etiam dolũ bonum ꝯprehensum. rñde qꝫ dolus sit simpliciter diffinitus. lz ideo de dolo malo fit verbum, qz edictum de dolo malo loquebatur, vt si vir bonus, vel malus essentialiter diffiniret vel me
284 lius cogita. ¶ †Ex his referenda est nostra disputatio ad illã carneadis disputationem, qui quibusdã argumentis fontẽ iusticie ignorans ostendere conabat̃, nullã esse iustitiam, aut si que esset summã esse stultitiam. et inter alia exempla hoc afferebat bonus vir si habeat seruum fugitiuum, vel pestilentem domum et vendere velit, ꝓfitebit̃, vel celabit emptoꝛem. si ꝓfitebit̃ eniz bonus erit, qz nõ fallet, sed stultus iudicabit̃, qz vel puo precio vẽdet, vel oĩo nõ vendet. lz si celauerit, erit qdẽ sapiens, quia rei consulet, sed idẽ malus, qz fallet, vnde hoc afferebat incõueniens bonũ virum stultum esse, ac sapiẽtem malũ, et reliqua. Hanc ipsam disputationem elegantissime tradidit tullius. cuz finxit lelium furio in ea respondens. et diuinius loquit̃ lactan. firmianus in lib. ð iustitia, ideo pauca dicã. sat nobis sit, qꝫ nullus sapiens dici recte poterit nisi qui rectum discernat a prauo vt in. l. j. de iusti. et iur. l. iustitia. e. ti. igitur iustus idemqz bonus et prudens esse põt, nã qui nescit, quid iustum sit, iuste viuere nõ potest, et prudens, qui iuste viuit, nocere qð est malum nõ debz nam malum nunqꝫ potest esse iustum, vt in. c. ius naturale. j. distin. et in. l. penul. de iusti. et iu. ꝯstat itaqꝫ qꝫ stultus nõ est, qui suo commodo parcit, ne alteri noceat. qð est malum, et hoc certe natura demonstrat. cetera nãqꝫ animalia, qz ratione carent nocent alijs, vt sibi ꝓsint, qz nesciunt, qꝫ nocere sit malũ, homo vero qui scientiam boni ac mali hz, se abstinet a nocendo, vt i. l.
285 iustitia. de iusti. et iu. ¶ †Econtra stultus est, qui in factis et dictis per ignorantiam a recto, et bono aberrat, nam stultos iuris equitatis et iniquitatis ignaros appellamus, vt in. l. regula in. §. si quis ius ignorans in fine de iuris et facti ig. ff. et in. l. seruius. ff. qð vi aut clam. stultus igit̃ iustus esse nõ poterit, cũ qð iustum sit ignoret, et stultitia nullã hz iustitie cõitatẽ, sed charneades cũ secta sua nihil scire profitebatur, ex qua re omnia vt ignota inuoluebat. at nobis Christi fidelibus celesti beneficio iustitie cognitio est tradita, idem ipse q tradidit, velit, ne sit sublata ab oculis hominum, et in celum ascenderit, sed de his ali
286 bi opoꝛtuniꝰ. ¶ †Non igitur decet viro bono et legibus viuẽti alterum decipere, vel mendacia ꝓferendo, vel vitia occultãdo, vt in. l. j. et p totũ ð edi. edicto. in. l. iulia. de ac. em. in. c. per tuas. de dona. et no. in. l. semp in ꝯuentionibus. de reg. iur. de quo idẽ tul. in lib. iij. de officijs pulcherrime ẽt disputat. apud tulliũ enim antipatris est innocentissima sentẽtia, qua bono viro nihil vicij in re vendenda celare lz, lz diogenes stoicam doctrinã non adeo stricte censet interpꝛetandam, lz argutioꝛ ẽ antipatris ratio, cum homo hominibus consulere debeat, et seruire humane societati, eaqꝫ lege natus sis, vt ea habeas pꝛĩcipia nature, quibus parere, et que semp sequi debeat, vt vtilitas tua cõis vtilitas sit, vicissimqꝫ cõis vtilitas tua sit. celabis ne homines quid his adsit, et cõmoditatis, et copie: hucusqꝫ cicero, et sane non iniuste nihil eniz aberrat a iuris fine, qð semp ꝯsiderat bonũ cõe omnium, et bonũ particulare cuiuslibet ad rõnem boni cõis. vt in. l. j. ff. solu. ma. in. l. lege. §. de suis et. l. et ostendi. s. in
287 princi. huius libri. ¶ †Decimãoctauam illationem refero ad not. in. c. fraternitas. xij. q. ij. vbi cum in. c. in legibus et in cap. si seculi dicatur leges punientes furtum ad vnguem obseruandas, et ecclesie dãnũ cum quadruplo restituendũ, Grego. ꝯtra dicebat ecclesiam nihil debere lucrari ex damnis, et demũ dicit cõpilatoꝛ qꝫ aliud est de ecclesiastica mansuetudine, aliud de legum seueritate, et ita notat ibi gl. qꝫ pena quadrupli, et similes in foro conscientie, nec exigende nec recipiende sunt. idem tenent doctores in. c. suam de penis vbi Abb. colligit argumentum ex tex. et idẽ in. c. dilecti. de arbi. vbi do. Abb. post. iij. colum. late prosequitur hanc cõem opinionem, et approbat glos.
288 in. d. c. fraternitas. ¶ †Ego vero habeo dubitationes. Quia video, vt ipsi etiam fatentur, qꝫ pena possit exigi iure canonico tam a clericis q̃ a laicis vt in dicto. c. dilecti. qð oẽs notãt. et in ca. si quis deinceps. xvij. q. iiij. et in. c. sacrilegũ. ea. cã. et ques. sed qꝫ iure canonico exigatur pena, que sine peccato recipi nõ possit, videtur sibi pugnans, nam si iure et iuste petitur sine peccato recipi poterit, qð enim iure possidetur, id iuste possidet̃, vt in. c. ius de verb. sig. at in possessione iusta non inest in possidendo peccatũ nisi velis iustitiam dicere peccatricem. ¶ Et miroꝛ qꝫ do. Abb. cum profiteatur communem conclusionem qua tenetur penas non exigi in foro conscientie, statim in eadẽ colũna subiũgit easdẽ penas exigi licite in foro ꝯtẽtioso tã a laicis q̃ clericis, qz talẽ exactionẽ lex pmittit, et qð fit. l. pmittẽte nõ est pctm̃, vt in. c. q peccat. xxiij. q. iiij. ita ipse. si igit̃ nõ peccat in exigẽdo, queramus a do. Abba. quare in foro ꝯscientie exigere nõ possit. Nã talis exactio vt abb. ipse fatet̃ iusta est, et
289 sine peccato. ¶ †Preterea ipse idẽ Abb. absonum censet, qꝫ aliqua pmittant̃ de iure canonico, q̃ sint ꝯ consciẽtie legẽ, et que pariant peccatum, ita dicebat in. c. qz pleriqꝫ. de immu. eccle. in. vij. q. et pbat̃ ex. c. de presc. vbi generaliter derogat̃ omni ꝯstitutioni, que sine peccato seruari nõ põt. et facit. c. matheus de simo. vbi adducit̃ illud euange. quã cõmutationẽ dabit homo ꝓ anima sua: ẽt quid ꝓdest homini, si totũ mundũ lucretur aie vero eius detrimẽtũ pariat̃ et vnde ꝯcludit do. Ab. qꝫ nũqꝫ ius canonicũ, qñ sumit fundamentum a veritate, pmittit aliqd qð sit pctm̃, et qð ledat ꝯsciẽtiã, secus si sup ꝓsumptione &c. cuz igit̃ in exactione pene nõ ꝓcedat ꝓsumptiue, lz vere, seqt̃ in foro ꝯsciẽtie nõ aliter iudicari, qð ab eodẽ abbate, et Jo. an. et mod. satis apparet, qz ipsi finẽ iuris cano. ꝯstituũt in aiarũ ꝯseruatione, et q̃uis in hoc aliquãtulũ ab eis discideo in eo tñ iuste ꝯcoꝛdamꝰ, ius canonicũ finẽ ꝯseruationis subditoꝝ eo mõ ꝯstituisse, vt ꝯueniat saluti eterne, q̃ est vltimus et pfectꝰ finis vt in. c. aiarũ. de ꝯsti. in. c. q̃uis pctm̃. ð pactis. li. vj. i. c. cũ ꝯtigat, de iureiu. cũ si. et latiꝰ expono. s. i prin. huius lib. Nimis igit̃ absurdũ ẽ, vt ipiũ sp̃uale, qð in canonibꝰ exercet̃, eo mõ disponat. ll. quo nõ ꝯseruet spiritus, sibi a ðo ad ꝯseruationẽ creditos ñ. n. hñ gereret offm̃ pastoris. ¶ Itẽ vt. s. dicebã in. xvj. illatione. ll. ciuiles i vtroqꝫ foro ligãt, vt no. i. c. q̃ in ecclesiarũ. ð ꝯst. et i. c. vt aiarũ. e. ti. li. vj. qꝫ in casu nr̃o ligẽt satis apparet ex. c. si seculi. al's incipit cũ deuotissimã. xij. q. ij. vbi Greg. ita ðt. si seculi. ll. talẽ iustitiã hr̃e voluerũt. l. diuina cur inferioꝛ esse debebit cũ sibi in ipsis veritatis presentia a zacheo collaudatũ sit, si aliqd defraudaret in quadruplũ restitueret: et qz summum in rebus bonum est iustitiam colere, ac sua cuiqꝫ iura seruare, et in

subditos non sinere quod potestatis est fieri ꝛc. Ecce ꝙ gregorius exhortat̃ reginā gallie Cōstantiam, vt in malefactores, ꝛ depredatores ecclesie leges seculi exequeret̃, ꝛ hanc iustitiam appellat non solum humanam, ſ; diuinā, ꝛ a dei voluntate procedentem maxime in restitutione quadrupli. ac dicit summum in rebus bonum iustitiam esse ꝛ hoc ipsum iustitiam appellat. Ego igitur ignoro quomodo ex iustitia, ꝛ ex summo bono, ꝛ ex. l. diuina vel diuinitus approbata oriatur peccatum. ¶ Rursus video idem expresse caueri in. d. c. in legibus. eadem cā, ꝛ qōne, vbi summus pontifex quadrupli restitutionem nō solum legibus humanis, sed ēt diuinis ꝑbat ɔformē. ꝛ ideo dicit damnum ecclesie illatū in quadruplu; restituendū. Idcirco ego nō video, quare he institutiones nō sint iuste omni iure naturali. s. ꝛ ciuili, cū maxime furti castigatio ꝗuis a iure ciuili determinet̃, ducit tamen causam a iure nature, vt in. l. j. de furti. ff. in ꝑncip. insti. de ob. que ex delicto. ꝛ eadē est rō in ceteris delictis vt ibi. his ēt adde plura iura que allegat gl. in. d. c. fraternitas

290 qualia nescit soluere. ¶ † Nec nobis obstaret tex. in. d. c. fraternitas, ex quo sumitur fundamētū nā glo. ibi que forsan millies a doctoribus nostris est cōmendata, vt poteris videre per abbatem modernos ꝛ apostillatores in. c. j. de consti. h; fundamentum, casum. s. illius capi. vt cū tex. ille dicat absit ꝙ ecclesia recipiat cum augmēto qō de terrenis rebus videtur amittere ꝛ lucra damnis querere, intelligendum est ꝙ coram sacerdote aliquis furtu; confessus nō d; restituere res cū quadruplo. ita glo. que vt vera sepissime vulgo traditur, quinimmo ad aliud trahitur ꝗ dicat. ¶ Primo ɔsidera, ꝙ ille intellectus textui nullo modo est aptus, nā ibi Gregori. papa ab epō Anglorꝫ fuit consultus qūo corrigeret fures rerum ecclesiasticarū ꝛ respondet necesse esse, vt quidam illorꝫ damnis, quidam verberibus corrigantur, hec igitur verba non conueniunt foro penitentiali. Item subiungit cum paulo districtius agitur ex charitate agendum est, non ex furore, quia ipsi hoc prestatur, qui corrigitur, ne gehenne ignibus tradatur. ista ēt veba magis cōueniunt foro iudiciali ꝗ foro conscientie, ꝛ ita intelligit gratianus cum in fide dicat, ꝙ canones contrarij loquuntur de legū seueritate, ille vero tex. de ecclesiastica mansuetudine. differentia ergo stat ex seueritate ad mansuetudinem. nō de foro iudiciario ad penitentiale, quinimmo cum ille leges loquantur in iudiciali, ꝙ iste loquatur in iudiciali necesse est, alias nulla eēt

291 diuersitas rigoris ad mansuetudinem. ¶ † Item nec de rigore nec de mansuetudine fur tenetur restituere quadruplum in foro penitentie, vt inferius explanabo, ergo verba illa foro penitentiali aptari non possunt, itaqꝫ conclusioni nihil videtur

292 obstare tex. ¶ † S; qm̄ vr̄ suadere, ne ecclesia augmēta suscipiat, ideo eius mente;, ꝛ ius, in quo versatur patenter exprimam. attende idcirco, ꝙ est quedā regula naturalis, qua furtū debeat puniri, ꝛ ꝗuis iure nature nō sit pena determinata, lex tñ ciuilis, vt decuit eā in duplo, ꝛ q̄druplo ɔterminauit, q̄ ɔterminatio ad reprimendum vicium furti naturalem h; equitatē vt in. l. j. ꝛ per sequentes. ff. de furtis ꝛ in prin. insti. eo. hec igit̃ regula naturalis a. l. ciuili terminata, necesse est vt omnes regulet. vnde in ecclesiastico furto h; locum iustitia regule, ꝛ ita loquitur tex. in. d. c. si seculi ꝛc. cum deuotissimam. ꝛ. c. in legibus. xij. q. ij. vbi cōmendatur hec legis ciuilis iustitia, vbi cum lege ciuili ꝛ canonica possit agi ad quadruplum, nō est dō; in hoc ipso versari peccatum. ¶ Sed si nos consideramus iustitiam puram naturalem quam quisqꝫ in se h; naturaliter, si mihi fiat furtum, ad me attinet agere, ꝛ curare, vt restituas, qō abstulisti, ꝛ ratio mea, que me ipsum regulat, nihili vltra exigit, nisi vt ego restituam, ꝗuis ēt ad conseruationem vniuersi ego curare debeam, vt furtum puniatur, tamen vt in vtilitatem quadrupli mihi puniatur natura ipsa non cōstat, ꝛ ita intellige furtum natura esse puniendum, vt in. d. l. j. ꝛ in. l. respiciendum de iniurijs. vnde aut aliquis vult sequi regulas ciuiles, ꝛ canonicas, que terminant furti castigationem in vtilitatē agentis, ꝛ in iste legibus (quibus viuere licet) poterit conscientiam adaptare, vt. xxiij. q. iiij. qui peccat, ꝛ t; dominus Abb. in. d. c. quia plerįqꝫ. de immunita. eccle. ꝛ superius dixi.

¶ Aut vult cōscientiā suam formare ex iustitia sibi a natura insita, ꝛ ēt recte formabit, ac petet rem suam sibi restitui, ꝛ hoc ē ꝙ ius ciuile vtrāqꝫ iustitiam considerans dedit furti actionem ꝛ conditionem furtiuam, actionem sc; ad penam, conditionem

293 ad satisfactionem, vt in. l. pro fure. §. furti. ff. de furtis. † ꝛ nunc a suis principijs intelliges notabilem lege; in. l. j. C. de fur. qua; ibi commendabat Bald. vbi actio furti competit contra plures eandem rem furantes, adeo ꝙ solutio vnius nō liberat aliū vt ibi, ꝛ in. l. vulgaris. §. penul. ff. eod. sed in conditione, que seqtur iustitiam cuicunqꝫ particulariter insitam, solutione vnius, liberantur ceteri, quia agit ad satisfactionem sui damni ꝛ verum est satisfactum esse. ¶ Attende itaqꝫ quod ista. l. propria cuiqꝫ naturalis perfectior videtur. ratio est, qꝛ ista manet in meris terminis nature, vnde cum ius naturale sit perfectius legibus positiuis. vt in. c. lege. x. di. ꝛ in cap. que ɔtra mores. viij. di. ꝛ in. l. has obligationes de. c. dim. i. dicēdū est ꝑfectius agere, qui sola sua lege nature nō q̄rit cōmoda ex delictis aliorꝫ, ꝛ hoc est qō dr̄ in. d. c. fraternitas, ꝙ ecclesia que debet inquantū poterit summā perfectione; prosequi, sit mansueta ad recuperandū qō suū est, nec curet lucrū facere ex delicto. ꝛ hic erit bonus intellectus, qui in se verus est, ꝛ a principijs iustis vr̄ cōstare, ꝛ recte adaptatur, cui satis consonat, qō dicit legislator. in. l. si quis in hoc genus. de epis. ꝛ cle. quod episcopo sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. ¶ Uel si illam perfectissimam viam iusticie considerare velis, quam saluator noster nobis tradidit, ille eni; māsuetus simplicissimus, ꝛ innocētissimus erat, suoqꝫ exemplo nos viuere docuit, vt in. c. significasti. de elect. ꝛ in. c. vt nostrum. vt ecclesiasti. bene. sine dimi. confer. maxime ecclesiam ipsam, quam sponsam sibi constituit, que summa; h; cum Christo conformitatem, vt in. c. debitum. de bigamis. vnde ecclesia d; esse semper sanās, vt erat ipse non exulcerans capi. inter hec. xxxij. questio. ij. ꝛ de hac via iusticie latius loquor. s̄. in. xvj. illatione in. §. rursus considerabam. ecclesia igitur cum viam ꝑfectissimam mansuetudinis sequi debeat, sat est ꝙ petat res suas sibi restituendas, nec exigere debet quadruplum, vt in. c. fraternitas, ꝛ ita pot est intelligi tex. ille, que; au

294 ctor compillationis isto modo interpretatur. ¶ † Item aduerte ꝙ maxime ecclesia debet habere eam intentionem, ne ex delicto alicuius lucrum captet, vel expectet, sed dum velit actione furti agere ad quadruplum, hanc habeat intentionem vt ille castigetur, qui furat̃ non vt ipsa acquirat ex furto, qꝛ tūc deuiaret ab intētione recte castigationis, ꝛ a fine, quo legibꝰ punit̃. at cum ille eps̄ interrogasset gregoriū, quo augmēto fures restituere tenerent̃ res ecclesie furto subtractas, videbatur in hac consultatione sua cōsiderare augmētū, ꝛ ideo dicit, ꝙ ecclesia cum augmēto non debet recipere, que ab ea fuerūt sub

295 tracta. qō vt dixi intellige ecclesiastica māsuetudie. ¶ † Nec obstat tex. in. c. sua;. de penis. vbi pena nō pōt peti, ſ; iō ibi ē, qꝛ fere totū, qō sub pena debebat̃, erat solutū, ꝛ ita respondent communiter doctores, vt ibi, ꝛ in. c. dilecti. de arbi. vide abbatem vbiqꝫ. ¶ Quod autem dicit gl. in. d. c. fraternitatis fure; non teneri in foro conscientie soluere quadruplu; fateor, ꝙ fur non teneatur, qꝛ lege diuina non tenet̃ nisi restituere. vt i reg. in. ꝛ ibi late. ad penā autem quadrupli venit actione cōdēnandus, ꝛ non est condēnatus. vnde ex nulla cōdēnatione tenetur ꝛ ita intellige predictā glo. ꝛ q̄ late dicit do. Abb. in. d. c. dilecti. ꝛ in. c. j. de consti. Nos vero loquimur nō in fure, ſ; i persona a quo furatur, cum ergo illa lege petat, nō peccat, ꝛ in hoc

296 stat fallacia. ¶ † Ad decimamnonā dubitationē referenda ē disputatio, que exorit̃ ex. c. ꝗuis pactum de pac. lib. vj. vbi pactum de non succedendo iuramento confirmatum valet de iure canonico, qꝛ pōt obseruari sine interitu salutis eterne, ꝛ non valet de iure ciuili, vt notat̃ in. l. si quando. §. j. C. de inoffi. test. ꝛ in. l. pactum. C. de col. ꝛ ibi Bar. ꝛ Bal. idē Bar. l. fina. C. de pactis. ij. colum. ꝛ in. l. pactum. C. de pactis. ꝛ in. l. omnes populi. C. de iust. ꝛ iure in. viij. col. ecce igitur, ꝙ aliud consideratur de iure canonico. s. ꝑiculū salutis eterne, qō nō ɔsiderat̃ de iure ciuili ex quo ɔstat, ꝙ de iure ciui. nō ꝑcipitur obseruari, hinc vulgo dr̄ talē legē nō valere tāꝗ nutritiuā pcti. ita docebat Bar. in. d. l. oēs populi. vij. col. pau. in auc. sacramenta scōa col. Jas. ibidē in pe. col. Ale. in. l. fi. q satisda. cog. vbi late. Ad qō ego induco tex. in. c. cū ɔtingat. de iureiur. i ꝟbo. cum talis consensus non videatur obligatorius ſm legitimas sanctiones. vbi satis clare probatur, iuramentum etiam non valere in talibus secundum legitimas sanctiones, ſ; cum ex hoc sequatur pctm̄, vt in. d. c. cum contingat in his verbis sequentibus ne tali tñ pretextu viam contingat periurijs aperiri, sequitur talē legem esse nullam. vt in. c. fi. de prescrip.

297 ¶ Itē aliud docebat ipse Bal. ꝙ l; iuramentū contra bonos mores naturales non valeret, vt in regula non est obligatoriu; de regu. iur. lib. vj. tamen valebat contra bonos mores ciuiles, quod probat̃, qꝛ pactū de futura successione est contra bonos mores ciuiles, vt in. l. stipulatio hoc modo concepta. de

verbo.

verbo. obli. et in. l. fi. C. de pac. Sed confirmatur iuramento vt in. d. c. q̃uis pactum. vnde mores canonici vel naturales differunt a moribus ciuilibus, et in eadem est sententia panormita-
298 nus i. c. si vero. iiij. col. de iureiur. ¶ †Quãtũ ad primũ de prima conclusione ego affirmare non auderem, q̄ de iure ciuili nõ valet iuramentum, vt filia dote contenta nullum ad bona paterna habeat regressum, immo potius tenerem de iure ciuili valere tale sacramentum, et si doctores aliter teneãt, et primo ex presupposito nostro, q2 hoc cõpetit fini, et principijs iuris ciuilis, nam finis est humani generis conseruatio. Sed nõ obseruando iuramentum, qđ in se nõ est turpe, peccatur, et ex legib9 daretur materia peccandi. Ut in. d. c. q̃uis pactum. Item i peccatis non potest conseruari genus humanum, cũ anime pereãt et anima ad generis humani conseruationem cunctis sit preferenda rebus, vt in. l. sancimus. C. de sac. san. eccle. et quidẽ si daretur licentia peccãdi genus humanum nõ feliciter valeret, vt a seipso patet, igitur non coogruit talis conclusio fini legum, cum maxime ad legis finem cohereeantur peccata. vt in auc. vt hi qui obliga. in prin. et in auc. vt nõ luxu. et in. l. j. et. ij. ff. de legibus, in. d. probe. gregoria. Preterea cõstat q̄ difformat talis sententia a primis principijs legũ in quibus precipit̃ vt quis honeste et sine peccato viuat, ius suum cuiq3 tribuat, nam cum peccet, non honeste viuit, qui ei promisit iuramento, et deinde peierat, vt in. c. debitores. de iureiu. ibi cogendus est deo redere iuramẽtum. igitur non est bona talis interpretatio, cu3 ex ea sequitur legem deuiare a suis principijs, nec tendat ad debitu3 finem, idest ad generis humani felicitatem, qđ est medium ad
299 eternam salutem, vt. s. ostendi. ¶ †Preterea hec nostra sentẽtia alia ratione constat. ridiculum enim esset, vt. ll. se intromitterent in his in quibus earum dispositio nihil posset, esset enim fatuitas et non iuris prudentia, a qua leges procedunt, qui eni3 ius dicere nõ potest ẽm leges, a iure dicendo prohibetur, vt late in. l. ij. de orig. iur. et nemo d3 intromittere, nec immittere falcem in messem alienam. Ut in. c. venerabilem de elec. et in. c. j. vj. q. iij. in. c. nullus de parro. nec hoc debemus credere, vel interpretari de ipso imperatore, vel legibus, que iustitiam obseruant, vt in. c. solite de maio. et obe. et in. c. nouit de iudi. cum simi. cum igitur iuramento deo promittatur, vt in. c. debitores. §. alle. secundum verum intellectum, et ibi Hostiensis et Abb. obligatio que in Deum tendit, non subijcitur iuri humano. nec legibus potest dissolui. q2 Deus non subijcitur legib9, vt leges possint disponere de tali obligatione sibi quesita, hoc enim pugnaret nature vt in. l. ille a quo. §. intempestiua3 ad trebe. in. c. cum inferior. de maio. et obe. cum simi. hanc eandem rationem tenuit do. Abb. in. c. cum contingat. iij. col. in fi. de iureiurã.
300 †vbi dicebat q̄. l. ciuilis non põt dissoluere obligationẽ deo q̃sitam. argu. tex. in. c. iulianus, et in. c. si duobus. et in. c. qui resistit. xj. q. vbi legi imperatoris non subijcior contra legem dei nec legi consulis contra legem imperatoris, ita ergo ista obligatio deo quesita nõ potest tolli a lege ciuili, et ita intelligebat tex. in. d. c. cum contingat. et. c. l3 mulieres. eo. ti. vbi similis ẽ casus, et eodem argumento vtitur glosa in aucten. ad hec. C. de vsu. seruus enim in his, que domini sunt legem ponere nõ põt. l. seruus. C. de pac. et in. l. nam magistratus. ff. de arbi. cum igitur ius ciuile nõ possit tollere, nec impedire obligationem deo quesitam. Dicendum est nec tollere velle, cum maxime idem ius cognoscat talem obligationem et iurm̃ tendere in deu3, vt in. l. iurisiurandi. C. de rebus credi. vbi iurisiurãdi contempta
301 religio deu3 habet vltorem, et reliqua. ¶ †Tertio hec opinio confirmatur ex aucten. sacramenta. C. si aduersus vendi. vbi ẽt si ꝯctui. l. resistat nihilominus valet iuramentũ eodẽ iure ciuili. l3 igit̃ in. l. pactu3. C. de col. contractus sit improbatus, de iure ciuili tamen nõ ex hoc negatur, quin valeat, si iuret̃, et hoc argu. confirmat. d. Abb. in. c. cũ ꝯtingat. iij. colũ. ver. alij dñt vbi ex eo t3, q̄ iurm̃ de nõ reuocãdo alienationem fundi dotalis contractus iure ciuili sit improbatus per dictã auct. sacramenta, vbi v3 iurm̃ ꝯ legem, ita dicit do. Abb. q̃uis melius diceret, q̄ valet iurm̃ in actu a iure ciuili reprobato prestitũ, na3 iuramentum non est ꝯ legem, que ei vt non potest resistit.
¶ Preterea ego probo alia satis colorata rõne. si enim iuro lex ciuilis resistet, et iurm̃ non valeret dispositione ciuili, talis lex non esset lex, q2 iam a lege nature, et a. l. dei deuiat, a qua sumit essentiam et nomẽ legis in. c. erit autem. et san. Tho. clare in. d. q. xc. arg. j. vnde Isidorus lib. ethi. si rõe lex constat. l. erit oẽ qđ rõe ꝯstiterit vt in. c. cõsuetudo. j. di. sed sic est q̄ tex. in. d. c. ꝯtingat. et tex. in. c. q̃uis pactum appellat leges eas de quibus disputamus, igitur nõ sunt contra legem nature et dei quinimmo cum he. ll. sanctiones legitime appellent̃, vt in. c. cũ contingat, seq̃ nihil iniustum continere. nam si in se continerẽt peccatum nõ essent sanctiones legitime vt in. c. fi. de rebus ecclesie, igitur intelligendum est eas leges non continere pecca-
302 tu3. ¶ †Preterea ego habeo q̄ ille leges obseruant̃ etia3 in foro ecclesiastico, nam dicunt q̄ pactum factum a filia dum nuptui tradebatur, vt dote contenta nullum haberet regressum ad bona paterna, non valet, et ve℞ est, q̄ ẽt de iure canonico id obseruatur, vt fatentur oẽs docto. et ꝓbat̃ ex. c. significante de pigno. et in. c. peruenit. de emp. et ven. igit̃ non est dõm leges illas non valere, et hoc est expresse ꝯtra Bart. in. d. l. oẽs populi. ¶ At si dicas q̄ ẽt si. l. illa nõ disponat de iurõ tamen ex interpretatione. l. nõ dubiũ. C. de legib. includit̃ iurm̃, tũc qdem respondebo non valere interpretationẽ, q̃ iurm̃ concludit, sed valere legem illam, que nihil disponit de iuramẽto, sed adhuc interpretationem ipsam, et legẽ interpretantem inferius defen
303 sabo. ¶ †Non obstat tex. in. d. c. cum ꝯtingat ẽm nostrã ponderationem, nã non est obligatorius ꝯsensus ẽm legitimas sanctiones, intellige consensum idest contractum inter partes, vt in. l. j. de pac. ff. nam consensus idest iurm̃ non d3 interpretari, q2 cũ deo non ꝯsentimus, nõ enim dicitur deus eo modo ꝯsentire quo humani consentimus, vt ostendi in repe. c. j. de pactis cum de pollicitatione loquebar. et q̄ ista sit vera interpretatio, ego manifeste ostendo ex eodẽ. c. cum contingat, vbi in casus ꝯsultatione dicitur, q̄ mulieres alienationibus dotium consentiunt non contrauenire proprio iuramento firmantes, respondetur postea q̄ licet talis consensus non sit obligatorius ẽm legitimas sanctiones, tamen iurm̃ est seruandũ, ecce q̄ de cõsensu alienationis loquit̃, et docet nõ valere ẽm legitimas sanctiones, et hoc idem est de iure canonico, vt in. c. peruenit. de em. et ven. ẽm doctoℝ omnium sniam. de iuramento igitur nihil statuit̃ de iure ciuili in hoc casu, sed casus iuramenti fuit additus de iure canoni. al's ius cano. ꝯ ius ciuile statuisset maxime cu3 ꝯtineret peccatũ. id expresse iprobasset vt fecit in. c. fi. de ps. et in. c. fi. de ꝯsue. et casu3 esset additũ hñ p3 ẽt in eo. c. q̃uis pactũ. in vbo. si tñ iurõ fuerit firmatũ, et in. d. c. cũ ꝯtingat. in verbo. ne tali tñ pretextu addũt enim nouũ casum. s. q̄ si iuratum
304 fuerit tale iurm̃ debeat obseruari. ¶ †Hinc refello ponderationẽ. d. Jas. in quo facit vim magnã. in. l. stipulatio h̃ mõ ꝯcepta. de vb. obli. v. co. vbi ꝯ Raph. ful. et ꝯ Raph. cuma. t3. c. q̃uis pactũ nõ esse correctoriũ, vt ipsi dicebãt, s3 limitatoriu3. Nã vt ex superiorib9 vides nõ est correctoriũ iuris ciuilis, nec est limitatoriũ, vt ipse credit, cũ tale iurm̃ nõ eẽt inualidũ iure canonico, vel ẽt ciuili, qnimmo dr̃ iure canonico valet̃, qđ adhuc nõ erat dispositũ de iure ciui. q2 nõ dedignat̃ in h̃ sacros canones imitari. vt in auc. qũo opor. epis. in prin. et in aucte. vt cle. apud ꝓ. epis. et in. c. j. de no. ope. nũ. si igit̃ addit̃ iuri ciuili non corrigit̃, nec limitat̃. facit qđ docet do. Jo. an. in regula possessor. de reg. iur. in mercu. et aduerte q̄ incõstãter. d. Jas. in auc. sacramẽta. ix. col. vo. quid tenẽdũ t3 auc. sacramẽta esse correctorium, s3 nec hñ dicit p supiora. ¶ Noto tñ et in h̃ tacite obiectioni rñdeo. q̄ aliqui ita interpretantes ꝓut Bar. Bal. Rapha. et Jas. credebãt ex iure ciuili iurm̃ nõ esse seruãdũ, cũ lex ciuilis ꝯctũ ꝓhiberet. vt in. l. nõ dubiũ. ideo ꝯ talem interpretationẽ venit declaratiue tex. in. c. cũ contingat et hoc est, qđ dicit, ne tali tñ pretexu viam ꝯtingat periurus aperiri, iurm̃ esse seruandũ. et ideo dicebat text. in. c. l3 mulieres. eo. titu. q̄ quidam iudices seculares improbe faciebant taliter interpretantes, qua de re precipit tale ius canonicũ, in quo precipit̃ iurm̃ additũ obseruandũ. etiam in foro seculari obseruari debere, et
305 ita intelligo, et intelligenda sunt h̃ ipsa. ¶ †Ad tex. vo. in. l. ñ dubiũ. difficillis est rñsio, q̃ vt opinior duplex esse põt. prima ẽ q̄ ibi nõ disponit̃ aliud, nisi q̄ iurm̃ nõ admittit̃ ad ꝯualidationẽ ꝯctus dũ ꝯct9 est a iure improbatus, et cõsidero, q̄ ibi lex illa voluit que ꝯ legẽ fiũt nõ tenere, et ideo nec ꝯctũ valere, q fuit factus ꝯ legẽ. nec talẽ ꝯctũ ꝯualidari voluit, ẽt si interponat̃ stipulatio, nec valere mãdatum, nec admitti iuramentũ, ita dicit tex. itaq3 nõ admittit̃ iurm̃ ad cõualidationẽ contractus, et h̃ verum est tam secundum canones q̃3 etiam secundum leges. quia contractus non conualidatur, sed tantum obseruatur iuramentum secundum veriorem opinionem, quam infra tenebo. et hoc conformat cum intellectu abbati, et eius ratione, in. d. c. cũ contingat. et cum rationibus superioribus. nam lex ciuilis habet potestatem, et exercet iurisdictionem inter partes. et ideo ex ciuili cõmodo põt prohibere contractu3, nec ꝯtractus con-

ualidatur iuramento inter ipsas partes, s; q: est Deus sup oēz legē, nec. l. potest tolli obligatio Deo quesita, ideo iurm̄ vt deo factum obseruat̄, vt in. d. c. debitores. ⁊ in. d. c. cum ɔtingat. cū si. bene faciunt ad hanc sniam verba tex. in. d. l. non dubiū. nā cū loquit̄ de stipulatione, ⁊ de mandato, dicit nullius esse momenti. cū vero loquitur de sacramento. dicit nec sacramentum esse nullum, q: hoc non potuit, sed dicit sacrm̄ non admitti. s. ad confirmationem ɔctus reprobati de iure ciuili. nō igit̄ ibi dicit̄ iuramentum non esse obseruādū de p se, q: hoc iuste dici nō potuit. sed dicit̄ ɔctū inter ptes nō ɔualidari. qd̄. l. ipsa facere potuit, ⁊ iste est nouus subtilis, ⁊ singularis intellectus. Ex his nō teneo intellectū glos. in. d. l. j. C. si aduer. ven q. l. nō dubiū loqtur in perpetuo ꝓhibitis, in quibus iuramentū non firmat contractum. secus in alijs contractibus, in quibus nō sit perpetua prohibitionis cā. ¶ Nec solutio nō tenet̄, q: ille tex. clare loqtur in prohibitis a iure ciuili, ⁊ nō in his solū, que de se sunt ꝓhibita. ideo non insisto, alij intelligunt. vt Bal. in. d. l. j. su. eo. ⁊ Saly. in auc. sacramēta. quos ēt sequunt̄ reliqui ⁊ moderni papienses ibi in. viij. col. quasi ad fi. Dicūt hanc esse veraz sol. q lex nō dubiū loqt̄ in ɔctu prohibitio de iure cōi. secus si ɔct⁹ sit prohibitus de iure speciali. vt est ɔctus minoris, q iure speciali est nullus nō interueniente auctoritate. ¶ Profecto q̄ꝫuis exqsitus sit talis itellectus ⁊ vt verius, ⁊ singularis tradat̄ a predictis patribus, plus tū apud me valet vera ratio qualibet auctoritate, ⁊ primo ɔsiderādum, q ista sol'o non ɔuenit rōni, nec verbis. l. nō dubiū, nā ratio illius. l. incipit. nō dubiū esse eum ɔ legē agere, q verba legis amplexus, ɔ legis nitit̄ volūtatem, hac igit̄ ratione nō vult, q cōtractus, q ɔ leges sunt vno mō, alio mō valere possint, ⁊ ideo nec sacramentū, nec stipulatio admittit̄ ad eoꝝ validitatē, igitur in ista ratione bene ɔprehendit̄ contractus ꝓhibitus ipsi minori. Nam cū legis voluntate prohibeat̄ sacramentum, nō dꝫ admitti, itaqꝫ male distinguit̄ in solutione, cum ratio legis nō recipiat distinctionē, ⁊ a ratione, ⁊ mente legis est inferendum, vt dicitur in eadē. l. non dubium, quare Bal. Saly. ⁊ Jas. in eandē. l. ɔmittūt. Jtē nec verbis congruit talis intellectus, cū sepissime sub noīe vl̄i negatiuo oēs ɔctus a iure ꝓhibitos ɔprehēdat, vt ibi nullū pactum nullā ɔuētionē, nullū ɔctū. itē aduerte qd subiungit qd̄ ad oēs ēt legum interp̄tationes tā veteres q̄ꝫ nouellas trahi ɔ̄naliter imperamus. Ecce qn̄tū plane ɔstat de oībus loqui. naz ɔ̄nraliter ad oēs casus ꝑcipit trahēdā illius legis dispositionē, qd̄ satis euidenter ostēdit ex ℣bis tā geminatis, itē ⁊ itex dū subiungit s; in predicta itaqꝫ regula q̄ vbiqꝫ nō seruari pactū lege prohibēte cēsuimus nec iuramētū admitti, attēde qd̄ illā vniuersalē regulā vbiqꝫ vult obseruari, ēt si interueniat iuramētū, male igit̄ distinguit̄ inter ɔctus maioꝝ ⁊ minoꝝ maxime vt statim videbis, nō eni; credendum (vt vulgo passim credit̄) q ex eo qd̄ lex singulariter disponat i p̄sonā id sit ius singulare, ⁊ ob hoc ip

306 siz restringibilē, † nā habemus q̄ꝫdā verā ⁊ iustā ɔsiderationē qd̄ qn̄ leges penales correctorie vel singulares disponūt ɔ̄ eqtate naturali, tūc nō ē ɔsiderāda eoꝝ restrictio tanq̄ꝫ hēat maius odiū, sed aliaꝝ legū iterp̄retatiōes hn̄t locū. ita pōt colligi ex sensu ⁊ snia iuriscōsulti. in. l. bona fides. ff. depositi ⁊ ibi elegāter notauit pau. ɔ̄ ca. arguēs aliquoꝝ importunā citationē huius regule iuris restringēdi, nā dicit qd̄ dū leges habeāt naturalē rōnē talis restrictio est inepta, sed q ɔctus ⁊ alienationes minoꝝ nō sint rate eqtate disponit̄ naturali vt i. l. j. ɔ̄ minorib⁹

307 ⁊ ibi bar. i pri. vbi ipse cogit̄ fateri, † q q̄ꝫuis eqtas ipsa naturalis sit ɔ̄nralis ad pacta obseruāda ⁊ ɔctus sint iuris gētium vt in. l. ex hoc iure. ff. ɔ̄ iusti. ⁊ iure ⁊ in. l. j. de pactis. ff. tū eqtate naturali speciali q̄ ℣sat̄ i minoꝝ ɔctibus vincit̄ ɔ̄nralis eqtas vt ibi ⁊ i. c. j. ɔ̄ rescriptis, ⁊. c. pastoralis. e. ti. ⁊. c. studuisti. de offi. deleg. ecce igit̄ q mera iustitia ɔctus minoris nō habētur rati. vū huius iuris restrictio nō ē iusta, nec iuste possum⁹ dicere. l. nō dubiū, q̄ iuris volūtatē declarat, nō hēre locū in nr̄o casu. ¶ Preterea vt vi sua valet ℣itas, ita eoꝝ q̄ vera non sunt, hec ē nā, vt coherere nō possint, repio em̄ eundē bal. nō assentire huic suo itellectui i eadē. l. nō dubiū. xvij. op. p tex. i. l. antiq. §. si. ad vel. C. vbi tex. loquit̄ i iure singulari ⁊ bn̄ficiali mulieꝝ, ⁊ tū iuramētū nō valet ḃm bal. itez hoc idē ɔfirmat̄ necessario ex snia bar. ⁊ pauli. pen. col. vbi opponūt de macedoniano, qd̄ ē ius singulare, ⁊ tū dicūt, q iō nō hꝫ locū. l. nō dubiū, q: macedonianū nō ꝓhibet ɔctū, fatent̄ tū, q si ꝓhiberet, hēret locū, s; nos videm⁹ i velleyano, ⁊ macedoniano ius ℣sari singulare, vt de se patet, ⁊ notat̄ i. l. ius singulare. ff. de legibus. idē ɔfirmant reliqui doctores ibi vsqꝫ ad iaso. in pen. col. ad mediū, quinimmo idē bar. bal. alex. ⁊ iason in eadē. l. nō dubiū sup gl. in ℣bo ob id fatent̄, q titulus ɔ̄ ꝑdijs minoꝝ ɔprehēdit̄ in regula legis nō dubiū, ⁊ nō ipedit hoc, q sit ius singulare, ita pꝫ expresse dū gl. ⁊ ipsi soluūt. l. si ad resoluēdaz. C. de ꝑdijs minoꝝ itaqꝫ iste itellect⁹ stare nō pōt, sed verius ē q iuramētū nō admittit̄ ad ɔctus validitatē, sed ex hoc nō tollit̄ obligatio, q̄ ex iuramēto deo (vt ita dicā) est quesita, quia hec nō subijcitur legi ciuili.

308 ¶ † Unde singulariter scđo infero ɔ opinionē bar. q̄ꝫ passim tꝫ bar. q cū lex ꝓhibet ne aliq ɔtrahāt, si ɔtract⁹ iuret̄, nō obligat, rōnē subiūgit, q: ꝓhibitio legis inducit pctm̄. c. si qs ɔ̄ maio. ⁊ obe. cū igit̄ iuramētū ꝓhibeat̄, sequit̄ iuramētū esse vinculū pcti. q ēe nō pōt. vt i. c. si vero. e. ti. ergo iuramētū nō valet dū ɔct⁹ ꝓhibet̄ ita ipse, vt in. l. si qs p eo. de fideius. iij. col. ⁊ in. l. cum lex. eod. tit. ⁊ in. l. is cui bonis. de verb. obligatio.

309 ¶ † Sed talis ratio fallax est, nā ⁊ si cōtractū ꝓhibeat, nō ꝓhibet iuramētū, ergo iurādo nō peccat̄, nec obstat tex. i. l. non dubiū vbi dr̄ sacramētū nō admitti, qd̄ fatēdū ē, q nō admitit̄ ad validitatē ɔtractus, sed ex hoc nō sequit̄ ꝓhiberi, cū lege ciuili sacramēta ꝓhiberi nō possunt, vt supra. Hinc nō distincte soluūt canoniste i. c. cū ɔtingat. vt ibi panormi. pau. de castro ⁊ moderniores i. l. si quis p eo. do. iason. in auc. sacramēta. xiij. col. ver. ⁊ p hoc clare, vbi reprehendunt hāc bar. opinionē. q: nō valet ɔsequētia, q qn̄ lex aliqua precipit aliquid, q ɔtra faciēs peccet mortaliter, nā si in suū cōmoduz ꝑcipiat, nō peccat iurādo. l. cū pater. §. mādo. de leg. ij. secus si alias precipiat, q: tunc fatent̄ peccare. ¶ Quinimmo tu rectius dices: q ex eo q ius ciuile siue ciuili cā siue priuata vtilitate r̄gulariter aliqd ꝓhibeat ꝓhibet iurare hoc enim ex cā ciuili nō pōt tollēdo maxime obligationē iuramenti. ideo non peccat iurando q iurare

310 non sit prohibitus. ¶ † Tertio ex his infero. q ɔtractus a iure ciuili improbatus, nō validat̄ iuramento, nec obstat q Joā. anđ. teneat ɔ̄riū, in gl. c. ij. de pactis ⁊ gl. in. d. auct. sacramēta. C. si aduersus ven. ⁊ Bar. ibi. ⁊ in. l. si quis p eo. su. al. io. cal. ⁊ Jo. de immo. in. c. cū ɔtingat. xiij. col. abbas ibidē cū pluribus alijs quoꝝ primū fundamētū est tex. in. d. c. ij. ⁊ cetera que infra subijciā. quibus respōdebo. primo igit̄ ꝓbat̄ nō conualidari ɔctuz, q: ɔtractus est ꝓhibitus a iure ciuili, et probiberi pōt, ergo nullus. vt in. l. nō dubiū, nec iuramētū ad validationē ɔtractus admittit̄, vt tex. ibi dicit. cui fundamēto nō respōdēt doctores, nec est bona respōsio q. l. non dubiuz nulla sit de quo. s. ¶ Secundo facit. q: iuramētū si ꝓhiberi pōt a iure ciuili certū est probibitū. q: nec per iuramētū vult. l. ciuilis validari ɔtractū. vt in. l. nō dubium. sed q: aliud est ɔtractus inter partes. aliud iuramētū, qd̄ tēdit in deū, ideo a lege ciuili nō impeditur, ⁊ hāc rationem vt necessariam fatetur idem Abbas in. d. c. cum contingat. iij. colum. ⁊ ideo dicebat aliud esse in illo casu, cum iuramentum interponitur. ergo ex hoc constat distinctum esse iuramentum a contractu. ⁊ distincta ratione valere, vt etiam fatetur Hostien. ⁊ idem Panor. in. c. debitores. igitur non infertur de vno in alium, nec debemus interpretari eo modo quo. l. non dubium non remaneat in suo vigore.

¶ Tertio probatur ex intētione omniū iuriūz loquētiuz in materia, vbi consideratur, vt iuramentum obseruetur, ne periuriū incurratur, ⁊ ne imperator det materiam periurij. vt in. l. j. C. si aduersus venditionem, ⁊ in aucten. ibi posita. ⁊ in. d. c. cum cōtingat in. c. licet mulieres. ⁊ in. c. significante. de pig. cum similibus, igitur ista ratio non intendit ad contractum, q: de contractu iperator disponere potest, ⁊ disponit, sed non ɔ̄ sacramento ⁊ ideo sacramentum obseruari precipitur, vt etiam in reponsionibus latius ostendam.

311 ¶ † Non obstat tex. in. c. quamuis pactum. cui quamuis aliq nostram sententiam teneant vt domi. Christoforus porc. ⁊ domi. Rapha. ⁊ demum domi. Jas. in. d. aucten. sacramenta. x. colum. nesciūt respondere. quare do. Jas. q̄ꝫuis videat subtilē ⁊ iustam conclusionem dicit se remanere dubium. ¶ Tu tamē dilucide habeas a me hunc intellectum, q ibi nō dicitur pactū omnino obseruandum, q: id fuit a legitima sanctione improbatum, sed loquitur de iuramento ⁊ ad iuramētum refertur vt patent hec verba. si tamen iuramento non vi nec dolo prestito firmatum fuerit, ab eadem omnino seruari debebit. s. iuramentū no. autem pactum, ⁊ hoc patet in his verbis sequentibus. cum non vergat in eterne salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum, que verba congruunt magis ad iuramentū vt in aucte. sacramenta. ⁊ in. c. cum contingat. de iureiuran. ⁊ in. c. lꝫ mulieres. eo. titu. lib. vj. cum similibus.

312 ¶ † Sed quisq̄ꝫ opponet, q tex. expresse dicit. firmatum esse pactum

pactū, aduerte, ⁊ nunc intelliges pulchre, ꝙ verbum firmari,
vel firmū, refert̄ ad factū vel ad effectum non ad ius, vt no. gl.
in. l. si id qđ pauperibus. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ ibi Bar. ⁊ Bar. in.
l. metum. §. volenti. ff. ꝙ me. cau. itaqꝫ illud. c. vult significare ta
lem ꝯtum facto ipso esse seruandum metu piurij, vt ēt. j. decla-
rabo, nō tñ sequitur contractum iure validum esse, qꝛ id ꝟbum
ad factum refert̄, vt. s. ꝓbaui. facit qđ dicitur de stipulatione al
teri facta, cui adijcitur pena. vt in. l. stipulatio ista. §. alteri. đ ꝟ
bo. obliga. ⁊ in. §. alteri. insti. eo. Item idem de compromis-
so, cui de iure ciuili adijcitur pena. vt in. l. j. ⁊ in auct. decernit.
C. de arbi. nam compromissum de se est inefficax, metu tñ pene
obseruandum est, ⁊ dicitur compromissum vallatū idest firma
tum, vt in. l. cum antea. C. de arbi. ita contractus, cui iuramentū
adijcitur, dicitur firmatus periurij pena, cum iuramentum de-
beat obseruari, non tñ ꝙ contractus valeat, cum a iure impro-
313 betur. ¶ † Nō ob. tex. in auc. sacramēta. ⁊ tex. in. c. cū contin
gat. ⁊ presuppono ꝙ aliud est alienare, ⁊ aliud est iurare de nō
contraueniendo alienationi, immo aliud est iurare de alienan-
do, aliud alienare cum iuramento, vel aliud est promittere tibi
cum iuramento, ⁊ aliud est iurare non contrauenire tali ꝓmis-
sioni, vel alienationi, vt no. in. c. ad aures, ꝙ me. cā. ⁊ ibi domi.
Abbas in vlti. col. nā ex iuramento promissorio non infert̄ ad
iuramentum de contraueniendo, vt probatur in. c. ad audien-
tiam. eo. titu. ⁊ ibi do. Abb. j. ⁊. ij. no. ⁊ idē tꝫ in. c. j. iij. col. ꝟ.
venio ad fīm de iureiur. ⁊ ꝓbatur ex. c. tuas. de vsu. iuncto. c.
prio. ⁊. c. debitores. de iureiu. Vñ cū in. c. cū ꝯtingat. ⁊ in auc.
sacramenta. sit iuratum non ꝯuenire, non sequitur ꝯtum iure
validari, qđ exemplo manifeste ꝓbat̄. finge ꝙ ego ꝓmisi vsu-
ras, vel ꝙ mulier ꝓmisit alienare fundū dotale, ⁊ fuit additum
iuramentum de non contraueniendo alienationi, vel de nō re-
petendo vsuras, non ne valet ꝓmissio, certe nō, qꝛ altera est illi
cita vt in. c. debitores altera ꝓhibita vt ꝑ totū de fundo dota.
⁊ in. l. vbi adhuc. C. de iure do. ⁊ in. c. ꝑuenit. de emp. ⁊ vendi.
At si opponas de iuramēto respondet̄, ꝙ nec ego iuraui solue
re vsuras, nec mulier iurauit alienare, vnde ex iuramēto de nō
reuocando alienationem non confirmatur alienationis ꝯtus
sed alienatio iam facta non iure. sed facto ipso necessitate iura-
menti validatur, vt in. d. c. cum ꝯtingat, ⁊ in auc. sacramenta,
vnde male ibi gl. notabat ex tex. contractum esse validū ex iu
ramento, alienatio enī nō contrauenire videt̄ diuersū ab alie
natione, vt dixi, ⁊ ideo male videntur notare omnes doctores,
qui q̄cunqꝫ opinionem teneant intelligunt contractum esse iu-
ratum, eandemqꝫ obligationem continere iuramentum in his
casibus, quā continet contractus. Noto tamen ꝙ ⁊ si iuramen
tum in re ipsa non contineret diuersū, non ex hoc sequitur con
tractum valere, qui impedit̄, ⁊ impediri potest a iure ciuili, sed
iuramentum valet, qđ nō subijcit̄ legi ciuili, ꝯtus vero firmat̄
facto ipso, qꝛ iuramentum est obseruandum. ¶ Ad id autem
qđ dicitur ibi pactū seruari, vt ponderāt doctores, vt do. Jo. đ
imo. ⁊ ceteri, potest id negari, vt. s. tamen ⁊ si concedat̄, dꝫ intel
ligi in effectu. qꝛ contraueniri nō pōt ratione iuramenti, vt etiā
dicit pretor omnia pacta se seruare, ſꝫ ex hoc nō intendit dare
actionem ex pactis nudis, sed exceptionē, vt in. l. iuris gen. §. ꝑ
tor. ⁊. §. igitur nuda ⁊. §. quinimmo de pactis. ⁊ facit. d. Bar.
in. l. metum. §. volenti. su. al. vbi pretor dicit firmū se nō habitu
rum qđ metu factū erit, ⁊ intelligit̄ obstante exceptione.
¶ Item vrget ratio do. Abba. cum dicat, ꝙ cū in fauorem ꝑ-
tis sint edite leges, ille de non alienando fundo dotali, ⁊ de non
paciscendo, ne succedatur ⁊ vt contractus minoris non valeat,
sequitur, ꝙ non habet vim legis prohibitorie, sed ꝯsultorie, vt
in. l. cum pater. §. mando de leg. iij. igit̄ si iuratum fuerit, lex nō
prohibet, nec ꝓhibere potest vt. s. ⁊ ideo casu, quo iuratur, iura
mentum, ⁊ contractus sunt exempti a nullitate, qꝛ in hoc casu. l.
non se intromittit, ita dominus Abbas.
314 ¶ † Aduerte, ꝙ lꝫ. l. sit in fauorē partis consensus tñ eiusdem
partis talem contractum in casibus superioribus conualidare
non potest, vt patet in. l. pactum ⁊ in. c. q̄uis pactum, ⁊ in auc.
sine a me. C. ad vel. Quinimmo consensus partium in hoc casu
est improbatus, ⁊ ideo non obligat, vt in. d. c. q̄uis pactum, ⁊
in. c. cum contingat, nec curo de regula, ex qua dicitur, ꝙ cum
actus annullatur, excluditur consensus partium, vt notatur in.
c. j. de rescrip. lib. vj. ⁊ in. c. dispendia ⁊ tex. est in. c. dilecto de
preben. de quo vide Jas. in. l. pacta que contra. C. de pa. in ꝓn.
¶ Unde eadem ipsa ratio destruit conclusionem abbatis, ⁊
omnium, qui eum sequuntur, nam quo ad partes. l. prohibet, ⁊
prohibere potest, sed quo ad iuramentum, inq̄tum in Deū tē
dit, prohibere non potest, qꝛ obligatio, que intendit in Deum,
non potest impediri ab inferiore, que vero inter partes, ista ea
dem ratione poterit, igit̄ contractus inter partes impeditur,
iuramētū tamen distincta ratione remanet in suo vigore, vt di-
cebā, ⁊ dicere ꝙ. l. non se intromittit in casu quo iuratū est quo
ad ciuilem obligationem ipsius contractus, est contra casū ex
315 pressum in. l. non dubium. ¶ † Nec obstat ratio, quam euiden
tem, ⁊ necessariam speculatur do. Abb. ꝙ sequeretur, vt de iu
re ciuili iuramentum introduceret obligationem, vt in auct. sa
cramenta, nam separato contractu iuramentū stat per se, ⁊ iu
ramentum per se non potest esse introductorium obligationis
vt in. l. si quis pro eo, ⁊ quod ibi notat̄ de fideius. ⁊ ibi late bar.
certe hoc inconueniens ⁊ si sit contra vulgi opinionem, non est
tamen inconueniens ad ipsam iustitiam, quinimmo opinionem
nostram, qua ex iuramento etiam simplici obligari tenemus,
recte confirmat, quod dilucide ⁊ late ostendo, in. c. j. de pactis
in rep. ⁊ ideo arg. non vꝫ, sed ⁊ si argu. valeret, tamen certū est
ex eorundem doctorum opinione ex iuramento confirmatorio
oriri actionem, lꝫ non ex simplici assertorio, † qꝛ cōfirmatorium
316 secundum ipsos differt ab assertorio, vt Bart. in. d. l. si quis ꝓ
eo, q̄uis vera iustitia non differat, vt ostendo vbi. s. nec obstat,
ꝙ contractus non confirmetur iure, dum iuramentum in facto
sit factū ad confirmandum, qđ actum est, idest ne ei ꝯfiat, vt i.
d. aucten. sacramenta. ¶ Ex superioribus pōt defendi glo. in.
d. l. pactum de col. ⁊ in. l. si quando. §. i. de inoffi. testa. vbi dicit̄
etiam iuramento non valere tale pactum ne succedatur, qđ ve
rum est ex. l. non dubium, ſꝫ falsum est contra. c. q̄uis pactum.
vt Bar. ⁊ Bal. ⁊ Alex. ⁊ Jas. intelligūt, qꝛ ibi precipitur iura
mentum obseruari ⁊c. alijs autem oppositionibus vel potius i
conuenientibus rñ. satis luculenter do. An. in. d. c. cum cōtin-
gat ⁊ ibi late etiam refert Jo. de imo. quibus assentit̄. d. Abb.
¶ Ex his ēt infero male dixisse Bart. in. d. l. oēs populi. l. pa
ctū. de colla. C. nō valer̄ tāq̄ nutritiuā pcti ⁊ idē de. l. nō dubiū
⁊ đ. l. ꝓhibēte alienationē rei dotalis ⁊c. nā nullū nutriūt pctm̄
⁊ ideo valēt nec in h̄ discordāt leges a canonibus, vt. s.
317 ¶ † Uigesimo isero ad aliā dr̄iam inter ius canonicū ⁊ ciuile
scꝫ ꝙ đ iu. ciui. ea pacta cēsent̄ ꝯ bonos mores, q̄ sunt iproba
vel inhonesta, ſꝫ đ iure canonico id solū ē ꝯ bonos mores, qđ in
ducit pctm̄ h̄ ꝓbat̄ ex. d. c. ij. de pac. nā pctm̄ de futura succes
sione, est ꝯ bonos mores ſꝫ ius ciui. vt in. l. stipulatio h̄ mō ꝯce
pta de ꝟ. obli. ſꝫ de iure canoni. vꝫ iurm̄ adiectū tali pacto, er
go nō est ꝯ bonos mores, qꝛ nō est obligatoriū ꝯ bonos mores
prestitū iurm̄, vt in. c. nō est obligatoriū de reg. iur. li. vj. ita do
cet Bal. in. l. pacta q̄ ꝯ in prin. C. de pac. ⁊ idē i. l. pactū qđ do
tali. C. de col. xix. q. paulus in. d. l. pacta q̄ ꝯ ⁊ do. Jas. ibi scđo
318 no. ⁊ do. Abb. in. c. si ꝟo de iureiur. ¶ † Sꝫ aduerte, ꝙ cū iu
ris canonici ⁊ ciuilis eadē sint principia, ⁊ pria ꝑcepta iusticie
vt in ꝓhe. gregoriano ⁊ in. l. iustitia. de iusti. ⁊ iur. ⁊ idē sit finis
ex eisdē principijs, ⁊ ad eūdē finē, nō recte dat̄ dr̄iū maxime ꝙ
vtrobiqꝫ est preceptū honeste viuēdi, vt. s. itē ego ex fundamen
to ostēdo fallaciā, nā falsum est qđ ꝑsupponūt ꝑ. ij. c. pacta ex
quo renūtiat̄ successioni esse ꝯ bonos mores, ēt de iure ciui. igi
tur ex h̄ nō ꝓbat̄, ꝙ iurm̄ valeat ꝯ bonos mores iductos vl̄ cō
sideratos de iure ciuili. ꝑsuppositū ꝓbo. qꝛ bonoꝝ moꝝ rō con
stat, ne paciscat̄ de futura successione, ne det̄ materia captande
mortis, vt. l. fi. C. de pac. sed ꝯria est ratio, qñ renūciat̄ successio-
ni, ⁊ fit pactū de nō succedēdo. nā tūc tollit̄ occasio captande
mortis. igit̄ nō dicet̄ esse ꝯ bonos mores, ⁊ ita Bar. immemor
sui tꝫ in. l. fi. C. de pac. ij. col. ⁊ Bal. eū secutus. ⁊ idē Bar. in.
l. si quis ꝓ eo. de fideius. fi. col. ⁊ idē tenuit Bal. ꝯs. ccccxxvij.
j. vol. incipit. quedā puella fuit dotata. j. ⁊. ij. col. quē referunt
⁊ sequuntur raphael cuma. l. stipulatio hoc mō ꝯcepta, ⁊ Ra-
pha. ful. in. d. l. fi. ⁊ Moderni papiēses late lꝫ in alio ꝓposito.
in. l. stipulatio. v. col. ⁊ ibi ēt Bar. alias enī esset ipossibile fir
mari iurō, dū dat̄ occasio captande mortis aliene, qꝛ tale iurm̄
pareret materiam peccandi, ⁊ ita soluunt ꝑdicti doctores ⁊ be
ne. ¶ Item dato ꝙ esset verum ꝙ tex. in. d. c. q̄uis pactū lo-
q̄ret̄ de pacto future successionis, tale iurm̄ nō est ꝯ bonos mo
res, ratio qꝛ tale pactū qñ fit cū eo, de cuius successione agitur
nō est ꝯ bonos mores, nā cū ipse ꝯsentiat, nō est suspitio captan
de mortis, credit̄ enim ꝙ alias nō deuenisset ad paciscendū, ⁊
ita ꝓbat̄ in. d. l. fi. ⁊ ibi Bal. hoc declarat in prin. vbi ꝑ illum
tex. dicit ꝙ tūc nō suspicat̄ de voto captande mortis. igit̄ bene
ego infero, lꝫ ꝯriū videat̄ sentire bar.. in. d. l. fi. ꝙ tex. in. c. q̄-
uis pactū habeat locū ēt in pacto de succedēdo qꝛ factū fuit cū
patre de cuius successione agebatur.

319 ¶ † Patet igitur non differre ius canonicum a ciuili, lz aliter cōiter teneatur. ¶ Itez ex hoc primo infero, ꝙ male dicit bar to. in. d. l. pactum in vtraqꝫ lectura, ꝙ ideo non valet pactuz ēt iuratum, de quo in. d. l. pactum qđ dotali, qꝛ est contra bonos mores, sed hoc falsum est, qꝛ constat roborari iuramento, vt in. c. ꝗuis. ¶ Item in illo casu nulla est turpitudo, vt in. l. fin. ꝫ. de pactis, vnde non est contra bonos mores, sed credo Bar. id dixisse opponendo, ꝛ non infirmiter asseuerando, alias non recte dixisset, ꝛ cōtra seipsum vt in. d. l. si quis pro eo. ꝛ in. l. fi. vbi ꝓbatur non esse contra bonos mores. cū pactum fit cum ipso pa
320 tre. ¶ † Ex his etiam noto, ꝙ non recte dicit riminaldus subtilis modernus ferrariensis. tale pactum non esse a iure improbatum, qꝛ loquitur contra. c. ꝗuis pactum.

321 ¶ † Itē inferri tertio potest ad resolutionem eius quod dicit Bald. in. l. pacta que contra. in prin. dum dubitat ꝛ dicit mirabile esse, ꝙ cum pater peccet filiam priuando legitima debita iure nature, valeat iuramentum de non succedendo. Rñde primo, ꝙ tale iuramentum non habet in se turpitudinem, ꝛ ꝗuis pater peccaret, in iuramento tamen nulla est turpitudo, qꝛ fit Deo. vt i. c. dbitores. de iu. iu. nā licitum est ex pte filie, que debito ēt nature potest licite ꝓprio consensu renunciare, vel aliter ēt potest responderi, ꝙ filiū inuitū priuare, esset pctm̄ sed eo volēte, nullū potest ꝓbari pctm̄, nisi dolo vel fraude induceret̃. vt in. d. c. ꝗuis. nā lz legitia sibi sit debita iure nature, vt in. c. ius naturale. j. di. ꝛ. l. j. §. ius naturale. đ iust. ꝛ iur. tñ nō debet̃ inuito, quinimmo repudiare vel abstinere pōt vt per totū. C. de rei pub. here. ꝛ in. l. i. §. largius. ff. de succes. edcō. igitur patri nullum contingit pctm̄. ¶ Itez ꝛ aliter potest rñderi. ꝙ legitima debita iure nature, est terminata a iure ciuili ea consideratione ꝙ naturaliter filij patri succedere debent, vt in. d. c. ius naturale. j. di. ꝛ in. l. cum ratio. ff. de bonis dam. ꝛ in auc. nouissima. C. de inoffi. testa. cum auct. vnde sumit̃. ideo quarta, vel tertia ps in partem nature debitam assignatur a iure ciuili. igitur eodez modo in. c. ꝗuis pactum. ꝛ in. l. pactum, ꝛ in. l. si quando. §. j. de inoffi. testa. C. dos ipsa vel certa pars constituta potest assignari in locum debiti naturalis, prout a iure ciuili assignat̃ quarta vel tertia, qꝛ prout lege ita cōsensu potest terminari talis ps, cum cōsensus, vt dixi, inspectu iure nature possit dissoluere talem obligationem. maxime constituta dote, que ad alimenta datur, vt in. c. salubriter, de vsuris. ꝛ in. l. si cū dotez. §. finaūt in se uissimo. ff. solu. mat. ꝛ quarta vel tertia est debita respectu iuris nature, que habet considerationem ad alendos liberos, ꝛ ideo tex. in. d. l. si qñ. §. j. aliam assignat ratonē, ꝗ debitum nature.

322 ¶ † Item qđ ipsi dicūt ēt dubito an in se verū sit, nā pactum đ futura successione est ꝫ bonos mores naturali cā, ꝛ nō ciuili. ex eo enim dicitur esse contra bonos mores, ne demus votum captande mortis in. l. fi. C. de pactis. ꝛ in. l. ex eo. C. de inuti. stipu. Nam ista cā naturalis est, igitur non est dōm cōtra bonos mores ciuiles, ꝛ non canonicos, vel naturales id pactum interponi. nam naturalia nō differūt, ꝛ sp ꝛ vbiqꝫ sunt eadē. in. §. sed naturalia insti. eo. ꝛ vt dicebat cicero in lib. de legibus, ꝛ ego alʼs in. c. j. de pactis, ꝛ ēt in superioribus, rursus canones non possunt differre a iure nature. vt in. c. fi. ix. di. item si ꝯsiderat̃ pactum de succedēdo, ex quo tollatur libera testandi facultas, ēt est contra bonos mores, vt in. l. stipulatio hoc modo cōcepta de verbo. obligatio. ꝛ isti mores naturales sunt non ciuiles tan
323 tum. † nam libera testandi facultas iuris gentiū est. ꝛ ꝓuenit a ratione naturali. vt in. l. j. C. de sac. sanc. eccle. in. c. maiores de baptismo, ea nāqꝫ facultate ita vtunt̃ athenienses ꝓut lacedemonij. nō aliter indi, atqꝫ arabes. igit̃ non est facienda differētia iuris canonici ad ius ciuile. Preterea dicere ꝙ scđm canones, id solum est contra bonos mores, quod inducit peccatum est quedam doctri. ꝯuersa, ꝛ quodāmō imptinēs, non enim est aliquid contra bonos mores, qꝛ pctm̄, sed est pctm̄, qꝛ sit contra bonos mores, ꝛ iō valuit iuramentum in his casibus, qꝛ non fit contra bonos mores, ex quo sequit̃ qđ iuratū est, nō habere in
324 se pctm̄. ¶ † Si tamen aliquis opponeret, bonos mores ciuiles differre a moribus canonicis, vñ dicebat pau. de ca. in. l. pacta q̄ contra. C. de pac. ꝙ regl'a nō est obligatoriū de reg. iu. lib. vj. dz intelligi de bonis moribus canonicis, secus de bonis moribus ciuilibus, qđ ēt cōprobat̃ ex supioribus, qbus assentire non potui, ꝛ vltra ex donatione inter virū ꝛ vxo. q̄ ꝓhibita est bonis moribus, vt in. l. j. ff. eo. ꝛ tñ iuramento ꝯfirmat̃, ꝛ si bar. ibi teneat ꝫ, qꝛ Bar. non aduertens intellectū illius regule, infert iuramentum non valere ꝛ male. vt ipse ꝛ plures cū eo. naz melius tz idē Bar. in. l. seius ꝛ augerius. ff. ad treb. ꝛ in. l. si qs ꝓ eo. ff. de fideius. in fi. ꝛ ista est cōis opinio prout late poteris videre numerosa auctoꝝ nomina que a ꝯsilijs alle. colligit do. Jas. in. l. pacta que ꝫ. dico igitur ꝙ ista donationis int. viruz ꝛ vxo. rō non ob. nā nō ꝓbatur donationē inter vi. ꝛ vxo. simpliciter esse ꝫ bonos mores, qꝛ nullū in se viciuz habet, ꝛ iō firmatur iuramento, nec ob. tex. in. d. l. j. qꝛ dr̃ moribus est receptum idest ita in nostra ciuitate vtimur iure isto, vt ēt intelligit̃ tex. in. l. more maioꝝ, ꝛ in. l. est receptū. eoqꝫ iure vtimur. de iurisd. om. iudi. ꝛ in. l. moribus de vul. ꝛ pupil. vbi moribus receptum est, vt pater pro filio impubere testari possit, ꝛ in. l. more. đ ac. here. ibi more nostre ciuitatis introductum est, vt pupillus sine tutoris auctoritate obligari nō possit. qđ tñ moribus naturalibus aliter est, qꝛ naturaliter obligat̃. l. j. de nouatio. ff. ꝛ in. l. fi. ff. de iureiur. habes intellectū tex. in. d. l. j. de do. int. vi. ꝛ vxo. ꝛ similē interpreta. facit Bal. ꝛ Alex. in. d. l. moribus, ꝛ Ange. ꝛ Imo. in. l. captatorias. de here. insti. ꝛ Alex. in. l. captatorias. C. de testa. mili. vbi mores intelligūt ciuiles, ita igit̃. l. j. de do. int. vir. ꝛ vxo. qđ ita sentiūt p̄dicti doctores, ꝛ do. Jas. in. l. pacta que ꝫ. itaqꝫ cū de bonis moribus loquimur. l. ipsa, ꝛ canon intelligit de moribus in se bonis. s. naturalibus, ꝛ hoc simpliciter intelligit̃ per excellentiam, vt in. §. singuloꝝ. insti. de rerum diui. vnde clare elicit̃ nō differre in his ius canonicū a ci
325 uili. ¶ † Subsequenter dubitari potest, an statutum vel. l. ciuilis possit annullare iuramentum, ꝛ prohibere, ꝛ ego simpliciter respondeo tenere, nec prohiberi, nec annullari posse. nisi vt inferius explanabo. primo per rationem superiorem confirmatam per Panormita. in. c. cū contingat. vbi ostendit rationem, quare ex prohibitione iuris ciuilis non impedit̃ iuramenti obligatio, qꝛ ex iuramento deo obligatur, ꝛ ob id ius ciuile ꝙ est infimum, circa talem obligationem non potest disponere, ꝙ si verum est, id etiā verum erit ꝙ ius ciuile statuere non possit, ne iuramentū valeat, vel ne sit obseruandum. ex eo enim Deo naturaliter quis obligaretur.

¶ Secundo probatur legibus, profecto negari nō potest tex. in. l. non dubium. C. de leg. ꝙ eoipso ꝙ contractus improbetur non est de intētione legū admittere iurm̄ ad ꝯtusꝯfirmationē lz si non obseruaret̃ nō ꝓpea excusaret̃ periurus, vt in. d. c. cuz contingat. in verbo. ne tali tamen pretextu, viam contingat ꝑ iurijs aperiri. igit̃. l. non pōt valide statuere, ne iuramentū obseruet̃, ꝛ si preciperet esset nulla tāqꝫ nutritiua peccati. vt in. c. fina. de prescrip. ¶ Facit ēt tex. in. l. j. C. si aduersus venditionem. vbi imperator dicit, se nolle esse auctorē ꝑiurij. ideo dicit iuramentum obseruandum. ex cuius mente satis constat, ꝙ dū ꝓhiberet auctor esset ꝑiurij. Nec excusare aliū a periurio posset alias non esse periurium, nec se accusare eius auctorem.

¶ Nec si quis rñdeat, ꝙ ideo dicit se alias auctorem ꝑiurij futuꝝ, qꝛ nō hz iustā materiā, vel cām ad ꝓhibendū, ne iuret̃ rñ. ꝙ immo suadebat eqtas naturalis, ex qua minores lesi restituūtur. vt in. l. j. de minoribus. ff. vbi ptor secutus naturalē equitatem eos restituit tñ si iuretur, dicit impator se nolle auctorē ꝑiurij exhiberi, qđ arg. est notabile ꝛ ad plura in ista materia.

326 ¶ † Facit ēt tex. in. l. ij. C. de indi. vidui. vbi tex. dicit. ꝙ leges vel statuta non dūt viam periurijs aperire, ne dent occasionez delinquēdi infertur fm̄ Bal. ibi ꝙ leges ꝓhibētes ne iurm̄ obseruetur, non habent vigorē legū, qꝛ prebent occasionem delinquendi, ꝛ eadē. l. ij. in fi. dicit, ꝙ impium videt̃ ꝑ leges, que ꝑiuria puniunt, viam ꝑiurijs aperiri, igitur cum. l. impia tantum legis vocem habeat, ꝛ desint substantialia legis, vt in. c. erit aūt. l. iiij. di. ꝛ. §. satis. Dicendum est tales non esse leges ꝛc.

327 ¶ † Preterea iuramentum est quid ecclesiasticum ꝛ spirituale. cuius cognitio ad sedem apostolicā, ꝛ iudices ecclesiasticos spectat, vt in. c. nouit. ij. col. post med. de iudi. ꝛ in. c. venerabilem. de elec. ꝛ no. in. c. cū sit generale de fo. cōpe. lz statuta laicoꝝ sup sp̄ualibus sunt nulla. vt in. c. ecclesia. s. Marie. de ꝯstitu. ꝛ in. c. fi. de reb. ecclesie. igitur tale statutū, cū sit de re non subiecta imperio laicorum, erit nullum. hec sunt que pro ista ꝑte dilucidius ꝗ alibi adduci possunt, ꝛ in hanc sniam fuit pau. de cast. in. d. auc. sacramenta. penul. col. ꝛ in. l. si quis pro eo đ fideius. adeo ꝙ ꝗuis statutum vel. l. ciuilis statueret de iuramēto, ēt iusta ꝛ rationabili causa, non propterea valeat, qꝛ iuramentum est quid spirituale, super quo facultas disponēdi deficit. lz contrarium dicat gl. in. l. adigere. §. fi. de iure patronatus ꝛ Bald. in. l. ij. C. de indicta vidui. ꝛ in. d. auc. sacramenta. ꝛ i. l. pactum. C. de col. quem etiam sequitur Petrus de ancha. in repe. c. canonum. de consti. versi. quid dices in materia iuramenti, quem etiam sequitur Salycet. in. d. auc. sacramenta. in penul.

pennl.col.dicens super hoc esse cogitandum: & idem tz Cyn. Saly. & Paulus in l.fin.in fi.C. si ꝯ ius vel vti. publi. sed ista opinio ipsius Pauli confirmatur et per auctoritatem Hostie. in.c.quanto de iureiu. & ibi Jo.de imola in tertio membro. Jo. an. & do. Abb. in.c.tua.el primo.de decimis vbi dicunt, iura-
328 mentum esse quid spirituale, † & ideo leges oẽs editas ab imperatoribus de iuramentis non seruandis fore nullas. nisi sit iuramentũ ꝯ bonos mores vel nutriat peccatuz. de quo satis late vide Alex. & moderniores in.l.fi. q satisdare cogant. & moderniores papienses in auc.sacra pe. col. qui relatis plurium sententijs, satis confuse concludunt cũ ipso Paulo. & idẽ tenẽt in d.l.fi.q satis.cog. quinimmo qd magis est do. Abbas secutus Jo.an.in.d.c.tua.in fi.j.col. tz q oẽs leges de iuramento disponentes sunt nulle tam ex dispositione iuris canonici, q̃ et ex mente iuris ciuilis. vt in auc. vt clerici apud proprium epm.§.si vero. & in.c.si duo. & in.c.si imperator. xcvj. di. itaq generaliter leges in hoc dãnant. quod vr habere rationem, qr est iura-
329 mentũ quid spirituale † vñ ꝗstõ laicorum vel imperatoris, et in fauorem disponere non põt. vt in.c.tua. su.al. & in.d.c. ecclesia sancte Marie. & in.c.que in ecclesiarũ.de consti. & ita ꝯfirmat hec ipsa Jas.in.d.l.fi.q satis.cog.q addidit quq fundamenta.

¶ Placet mihi ꝯclusio, q ius ciuile in casu quo ex se licitũ est iuramentum, non põt precipere, ne obseruetur, nec dare licentiam, qd si fecerit, non hz vim legis per rationes superiores.

330 ¶ † Sed displicet talis conclusio gñalis, q leges disponentes de iuramẽto, sint nulle. vt igit more solito leges ipsas defendere videar, p dõm censeo, leges puniẽtes piuria iustas esse. & in hoc habere iurisdictionẽ. nõ q iuramẽtũ nõ sit spũale & q eius discussio nõ pertineat ad ecclesiã, sz qr q iurm nõ obseruat, peccat. vt in.d.c. q̃uis pctm. & in.l.j. si aduersus ven.C. & pctõ põt opponi pena, legibus ipsis. vt in.l.j. & ij. de legibus. q̃uis de pctõ discernere pertineat ad summũ põtificem. & ex pctõ sortiatur iurisdictionem. vt in.c.nouit. & in.c. venerabilẽ su.al. facit tex.in.c.cum sit generale de foro competenti. vbi sacrilegiũ vtroq foro punitur, & q̃uis illud crimen mixti sit fori, tamen mixti fori ratio in hoc versatur, q ius ciuile suo fine subditos contra ecclesiam delinquẽtes iuste punit. & ita intelligitur tex. in.l.j.C.de indicta viduitate, vbi dicit, q p leges, que periuria puniunt, non debet occasio periurandi preberi. puniunt igitur & recte. & in hoc non dissentiunt, sed consentiunt cum iure nature, & canonico, & prout ecclesia põt punire ex spirituali iurisdictione, ita imperator ad rectum regimen, & finem politicum ta-
331 lia punire põt. † facit quod docet Bal. in.l.titia. solu. matri. & in.l.ij.de iuris. omni.indi. q quãuis vsurarum crimen sit ecclesiasticum, tamen iudex secularis põt iudicare, vsuras esse restituendas. & vsurarios punire eadem est sententia Pauli de leaza. in cle.j.de vsu. Archidia.in.c. quid dicam. xiiij. qõ. iiij. Abbas & ante eum Antonius & car. in.d.c. cum sit generale. de foro compe. igitur hoc eodẽ modo possumus dicere de periurio, leges ciuiles disponere posse, quod expresse cauetur in capitu. xxiij.q.v. vbi non solum dicitur posse, sed & debere. Nam ad conseruationẽ ciuilem necessarium est, vt periuria, homicidia, furta, & adulteria compescãtur. vt in.l.j.in princ.de iusti. & iure. & ideo eleganter ibi dicitur regem debere cohibere, adulteria punire & periuros non sinere viuere & reliqua. idem in.c.
332 sunt quidam eadem causa & questione. † ex his et patet, quod leges que precipiunt obseruari iuramentum, sunt valide. vt in.l.j. & in aucten. sacramenta. C. si aduersus vendi. & in.l. si quis pro eo. de fideius.ff. & in.l.vt iusiurandi. de op. liber.ff.in.l.si qs maior.C.de transa.cum similibus, sicut enim ius canonicum ad salutem animarũ precipit obseruare iuramentum. vt in.c.si vero. & in.c.debitores. & in.c.cum contingat. & per totum titulũ, ita imperator põt precipere ad conseruationem subditorum cũ maxime humane fidei nihil tam conueniens, q̃ obseruatio promissorum. vt in.l.j.de pactis.ff. & conformat hoc cum lege eterna & naturali. vt in.c. & si Christus de iureiuran. igitur nihil impedit quin tales leges valeant.

333 ¶ † Nec obstat tex. quẽ allegat Abb.in.§. si vero ecclesiasticum. in aucten. vt clerici coram proprio episcopo. col. vj. vbi dicitur q cũ crimen est ecclesiasticũ, solus prelatus & non preses dz cognoscere & animaduertere, nã ille tex. loquitur de delictis cõmissis ab ipsis clericis, vt et sonat titulus & rubrica. secus aũt si delictum cõmittat a laico, nam & si sit crimen ecclesiasticum, non propterea puniri non poterit a iudice seculari sicut ab episcopo. ita tz gl. ibi. & gl. in auc. de mandatis principũ. §. nec occasione. col. iij. vbi ex text. colligit q iudex secularis simul cum ecclesiastico punit talia crimina ecclesiastica & spiritualia a laico cõmissa & ita summat Bar. ibi quod vr habere summam rationẽ. nam ex eo q subijciatur iurisdictioni ecclesiastice, nõ est equũ vt eximatur a iurisdictione seculari. ne ex delicto suo commodum reportet. nec fiat preiudicium iurisdictioni seculari. in hoc enim ius versatur. vt subijciatur seculari qr laicus, & ecclesie, qr delictum ecclesiasticum.

334 ¶ † Facit et quod docet Bal.in.l. cum quis. vij. col.C. de iuris & facti ig. vbi ex mente & doctrina theologorũ refert. q qñ ius ciuile disponit aliquid secundũ legem diuinã & precipit, dupliciter ex ꝯrio actu peccatur. s. ex precepto diuino & naturali. & ex pcepto iusti principis. arg.l.si cũ dies.§.fi.de arbi. & qr duplex funiculus fortius vinculat, igitur & si iure canonico, quod ius diuinum sequitur, iurm precipiatur obseruari, si tñ idez iure ciuili in ipsa ciuitate precipiatur obseruari, tale preceptum sub peccato obligat. & isto modo defende. & intellige totum titulũ .ff. & C. de iureiurã. & de in litem iurando. & leges loquentes de iuramento calumnie.

335 ¶ † Secundo considera. q qñq lex dicit iuramentũ de se nõ valere. non ex hoc introducit iuramenti nullitatem, sed declarat. vt in.c.nouit.de app. vnde dicerẽ talem legem excusandã. quinimmo efficacẽ. isto modo intelligo.l.fi.ff. qui satisdare cog. vbi iurm de comparendo declarat non debere intelligi in diebus feriatis, qr tales dies non sunt apti ad comparendũ. & de his non intelligitur iurasse. idẽ in.l.fi.C.de non nume. pecu. vbi non obstante iuramento, põt excipere de non nu. pecu. qr non consentit, qui iurauit de non opponendo, si non fuisset solutum. sed iurauit de soluendo credens sibi pecuniam numerandã. de qua lege pulchra dixi in repetitio.l. si vnus.§.pactus.ff.de pac.

336 ¶ † Qd ista sit vera consideratio pz qr ab eisdez doctoribus canonistis & legistis predicta cõprobant ex dictis legibus. vt bal. in.c. que in ecclesiarũ. de cõsti. & Jo. de imo. in.c. per tuas. de arbi. & Innoc. & do. Anto. ibi. vbi hec iura ab eis ad hoc sepe citant, quod iurm dz intelligi sm nãm actus, super quo ponit. vt in illis legibus, & isto eodẽ mõ intelligit. l.qui iurasse. in prin. ff. de iureiu. vbi q iurat, iurm obseruare dz. pupillus tñ non tenet, qr sciens fallere non vr. illa igitur lex & similes q declarant iurm ex defectu ꝯsensus non valere, tenende sunt tanq iuste interpretantes. eodem mõ intelligende sunt oẽs leges, & interpretationes legistarum, cũ ipsi declarent iuramentuz non valere in pluribus casibus. vt cum deficit consensus.

337 ¶ † Ex his infero male interpretasse ipsum Bal. in.l.non dubiũ.pe.col.C.de legi. dũ de iuro loquit. vbi dicit, qd qñq legis auctoritate qs non obseruat iurm. & tunc est periurus vere. sed fingit non periurus. vt in casu.l.fi.q satis. cog. & in casu.l.fi.ad muni. ita dicebat Bal. & hoc sumpsit ex glo.in.d.l.fi.

338 ¶ † Quippe in.l.fi.qui satis.cog. nec vere est periurus, nec fingit esse periurus. rõ est, qr simplex iurm cũ sit vinculũ veritatis vt in.c. & si Christus, intelligit iuste. nã si sisti in iudicio pmisi & iuraui, certe in die feriata non teneor sistere. qr iudicio dies nõ est aptus. & non pmisi nisi sm qd in iudicio experiri est solituz. nec mens mea refert ad dies feriatos. & iõ recte dr qd iurm sumit interpretationẽ a lege. qd dupliciter esse põt. primo qd lex interpretat voluntatẽ iurantis. scdo qd iurans censet velle sm ius. & vtroq mõ põt intelligi tex. ille. & hoc est de mente Bar. ibi cũ allegat similẽ.c. quintauallis. de iureiu. vbi iurm simplex interpretat sm iustitiã. & idem est in.l.si libertas.ff.de op.liber. vbi si qs alterius arbitrio iuro se cõmittit intentio cõmittentis ad equum se refert hoiem & arbitriuz. hoc ipsum confirmat ex c.ad nostram.el.ij.de iureiu. & ex.c.ex parte. & ex.c.ad audientiã. de cle. non residen. vnde non subtiliter summat do. Alexã. in.d.l.fi.dum dicit qd non dr periurus qui iurm non seruat ex cã a iure permissa. nam in casu ab eodẽ Alex. posito de die feriata non põt dici non obseruare promissa. nisi dicat Alex. qd pmisit sisti in iudicio diebus feriatis. qd est falsuz. qr de tpe habili promisit, & non de diebus feriatis, quibus iudiciũ est nullũ. vt in.c.j.de ferijs. & hoc non et de mente Bar. vt dixi.

¶ Nec et placet secundus casus quem posuit Alex. quod ibi notet ex tex. in iuramento exceptam auctoritatem superioris. quãuis idipsum notet ibi Bar.

¶ Primo, qr si legis ciuilis auctoritate excusat a periurio sequitur qd venit ꝯ promissa. alias.n. non possumus dicere excipi, qd inclusuz non erat. vt in.c. qm frequẽter in prin. vt lite nõ ꝯte. & dũ non ꝯsensit nihil efficit auctoritas, vbi non est iuratũ.

339 ¶ † Preterea satis dubitat, an lex ciuilis vbi consensit, a periurio excusare possit. vt in.l.j.C.si aduersus ven. & auct. sacra. &

pꝫ per superiora, presertim quod illa regula, qua dicitur in iuramento exceptā esse auctoritatē superioris, intelligit̄ quo ad ea, q̄ ad ius superioris pertinent, cū illi preiudicare non possit, secus quo ad alia, nam tunc maxime ius ciuile non pōt absoluere ab obligatione, q̄ deo fit, vt notat Hostiē. in summa. c. quanto. de iureiu. ⁊ Panor. ibi. ij. col. ⁊ idē in. c. venientes. eo. titu. vbi tex. hoc modo per ipsos intelligit̄. itaq₃ casu ab Alexā. posito non pōt adaptari quod ipse ⁊ Bar. ex eo notat. ⁊ dubitari potest an in se sit verum.

¶ Fateor tū q̄ lex illa cum videat̄ generalibus verbis scripta, pōt adaptari ad legis auctoritatem, sed periculosum est, vt lex ciuilis possit prestare auctoritatē non obseruandi iuramentum, nisi esset eo modo, quo dicebat Hostiensis ⁊ Abbas, at de le. fi. ad municipales inferius statim videbimus.

340 ¶ † Item cū mā non est habilis, vt in alienatione rei sacre vel religiose, vt in. l. inter stipulantē. §. sacrā. de verbo. obli. de quo Bar. in. l. si quis ꝓ eo. de fideiuſ. in nono mēbro. Itē cū iurat̄ aliquid ꝓhibitū ex fauore publico, vt notatur in. l. ij. C. de agri. ⁊ cēsitis lib. x. ⁊ Bar. in. d. l. si qs ꝓ eo. ij. mēbro, nā tales interpretationes valide sunt, q₂ iuste, ⁊ q₂ ꝯformant cū iure canonico. vt in. c. cum ꝯtingat, ⁊ in. c. quēadmodum, ⁊ in. c. clericus. de iureiu. cum simi. ⁊ iō doctores legiste, qui habent facultatē ius ciuile interpretandi, talia ex legibus interpretari possunt, alias secundum canonistarum intentionem. in. d. c. tua. de decimis bene sequitur, quod non poterant.

341 ¶ † Itē eodē modo intellige. l. finalē in prin. ad municipales immo q̄ hoc modo intelligi non possit ego tibi probo. nā dicit̄ ibi q̄ imperatores gratiam facere rescripserunt iusiurandi prestiti se ordini non interfuturum. ecce igitur, quod imperator remittit, ⁊ gratiam facit iurisiurandi.

342 ¶ † Rūdeo dupliciter, ⁊ nunc excusabis legē illā, que dupliciter pōt intelligi. Primo mō q̄ per salutē imperatoris ⁊ ꝑ imperatorē ipsum fuisset iuratū. vt in. l. ij. C. ad legē iuliā maie. ⁊ in. l. iusiurandi. C. de rebus creditis, si igit̄ ꝑ salutē principis, aut ꝑ principē iuratū est, ab eo iurisiurandi gr̄a fieri pōt, hodie vero q₂ non lꝫ ꝑ principē iurare, vt in auc. vt non luxurient̄ hoīes ꝯ nām in medio, ⁊ in. c. ⁊ si Christus. de iureiu. hunc intellectū non teneo maxime si tacite opponas, q̄ cum recta rōne nature ⁊ iure naturali non possit iurari nisi per creatorem, vt in. c. ⁊ si Christus quō leges, que a natura vim habent, quarū fons natura est, vt in prin. huius libri ostendo, poterunt disponere, vt ꝑ imperatorem vel per genium eius iuretur.

343 ¶ † Rūdeo q̄ q̄uis non liceat iurare ꝑ creaturā, vt in. c. ⁊ si Christus, tū si iuret̄ per creaturā respectu creatoris, ⁊ dum per eā creatorē honorare intendit̄, tunc lꝫ iurare, ⁊ ita interpretatur iureconsultus in. l. qui ꝑ salutē, de iureiu. ff. vbi qui per salutem suā iurat, ꝑ deum iurare vr̄, naꝫ vt dicit iureconsultus respectu diuini numinis ita iurat, ⁊ ita intellige. l. non erit. in prin. eo. ti. ⁊. c. quotiens cordis. i. q. vij. ⁊ ita ibi notat̄, ⁊ idem sentit Panor. in. c. ⁊ si Christus. j. col. ſ. al.

344 ¶ † Uel aliter, ⁊ securius, ⁊ melius, ⁊ hunc teneo intellectum, q̄ in. d. l. fi. ad muni. imperator nō facit gratiā iuramēti, quasi ipse possit absoluere a iur̄o tanq̄ hn̄s iurisditionē super iur̄o, sꝫ tanq̄ pars ⁊ noīe partis, nā reipublice iuratū est se non interfuturū ordini magistratuū, vn̄ si postea ab eadē republica eligit̄, duumuir gr̄a fit ei iurisiurandi. i. imperator noīe reipublice absoluit a iur̄o, ꝑut dicimus partē absoluere, vt in. c. de iureiur. ⁊ in. c. ij. de ſponsa. vbi notat ⁊ Bar. in. l. labeo. ff. de iureiuran.

¶ Unde nec teneo intellectum Jo. an. ⁊ Abbatis in. d. c. tua nos. de decimis. vbi dicebant legē illam nullius esse momenti. nec alium teneo intellectum, quem ibi dedit do. Abb. quod lex illa non disponit de iuramento. sed quod periurus admittatur ad dignitatem. nam ibi non constat eum esse periurum. q₂ qui iurat se non interfuturum ordini, q̄uis postea creetur duumuir, non ex hoc est periurus. nam alij eum crearunt ⁊ elegerunt.

345 ¶ † Preterea cum periurus sit infamis. vt in. l. si quis maior. C. de trāsac. ⁊ infamibus porte dignitatis aperiri non debeant vt in. c. omnipotens. de accusa. ⁊ in. l. reus. ff. de mune. ⁊ hono. sequitur periurum nō debere admitti ad dignitatem cum maxime ab ea sit remouendus. vt in. c. querelam. de iureiur. vnde vr̄ dum legem illam defendere conatur aliam iuris regulā corrumpere. Sed dominus Abbas voluit dicere q̄ illa lex continet gratiam Cesaris, quod prima facie literis consonat, sed gratia illa de qua in illa lege iusta est, q₂ non facit gratiam periuro, sed ei qui iuramento astringi videbat̄, fit gratia propter publicam vtilitatem, ne astringatur, sed q̄ periuro fiat gratia dignitatis hoc de se non est iustum, vt in. d. c. omnipotens nisi gratie iustitiam alia causa nobis ostenderet.

¶ Sed si tenere velis aliam canonistarum sententiā, ille tex. etiam ex alio capite stare poterit.

346 ¶ † Or q̄n eo modo iurat̄ aliquid q̄ excludat ⁊ abijciat opus de genere bonorū, vt si iuro q̄ non ero ep̄s, vel presul, tale iuramentū non obligat, q₂ sicut non obligat iur̄m ad malum, ita nō obligat ad declinandū a bono, ⁊ cum dn̄s consulat opera perfectionis, vt notat̄ in. c. ad aures. de eta. ⁊ qualita. ⁊ hoc est opus perfectionis. vt in. c. qui epatum. viij. q. j. maximeq₃ in his ius publicum versatur. vt in. c. bone. de postu. prela. in. l. j. §. huius studij. de iuſ. ⁊ iure proinde iuramentum non obligat, vt in. c. si diligenti. de foro compe. ⁊ ita dicebat Archi. in. c. innocens, ⁊ in. c. si aliquid. xxij. q. iiij. ⁊ do. Abbas in. c. si vero. de iureiu. pꝫ igitur quod iuramentū quod non preerit ordini non dꝫ obseruari, hoc est q̄ dr̄ in. d. l. fi. quod imperator. i. lex gratiā facit hmōi iuramenti quod idem est dicere, ac si diceret quod nō obligat facit ratio tex. in. c. ex parte. de cle. non resi. itaq₃ ille tex. in suo vigore manet, non obstante predictorum sententia.

347 ¶ † Eodem modo intelligo, l. adigere. §. fi. de iurepat. vbi remittit imperator iusiurandum quod est prestitum a liberto de non nubendo, hoc enim iusiurandū est ꝯ rem publicam, in quo nuptias renuntiare libertus a patrono impellit̄ sine aliqua religione vel pietate, ⁊ quod sit contra rempublicā, probatur ex lege. ij. C. de indicta viduitate tol. nam iur̄m, vel promissio in qua impedit̄ liber consensus ad matrimoniū non valet, nec hꝫ firmitatem, q₂ contra rempublicam, ⁊ q₂ ꝯ bonos mores, vt in. l. titia de verborū obliga. in prin. vnde iur̄m non obligat, vt in reg. nō est obligatorium. de reg. iur. lib. vj. ex quo debemus intelligere. l. adigere, quod remittit. i. remissum interpretatur, vel remittit iuramentū. i. non obligat ciuiliter, cum alias iusiurandū inter patronum ⁊ libertum habeat ciuilem obligationem, vt in. l. vt iusiurandi. de op. libertorum, ⁊ in. l. si quis pro eo. de fideiuſ. Nam remissio non dꝫ intelligi ab alia obligatione q̄ a ciuili, cū aliam remittere non possit, vnde male intelligunt doctores, qui credunt, quod ita lex remittit iuramentum, prout apostolus, vt glo. ibi quā sepissime allegant, nam nec apostolus remittit tale iuramentum, nec lex remittere pōt, sed remissū declarare. At eque male interpretantur ēt doctores, qui credunt text. illū nullum, q₂ remittit iuramentum, nam non remittit obligationē naturalem vel canonicam, q₂ in illo casu illa non oritur, sed remittit ciuilem obligationem. i. non obligat. Nam dum lex remittit, idem est ac si non obligaret.

348 ¶ † Facit ad superiorum confirmationē, q₂ qui legem tollere non potest, potest eā adiuuare, ⁊ idem disponere, leges enim canones tollere non possunt, vt in. c. fi. ix. distin. tū leges possunt canones iuuare, ⁊ idem disponere, vt in. c. j. de noui ope. nun. ⁊ in. c. ij. de priui. facit quod tꝫ Hosti. quē sequitur Anto. in. c. fi. de offi. archipresby. quod lꝫ legatus non possit tollere ius cōmune, vt notatur amplissime in. c. statuta. de here. lib. vj. tamē iuuare ⁊ declarare pōt. Nam qui non hꝫ iurisditionem ad iudicandum, pōt declarare inter subditos suos, vt in cle. j. de priui. ⁊ notatur in. c. si papa. xl. dist. ⁊ in cle. j. de seques. fru. ⁊ pos. in gl. cecidisse, lꝫ igitur ius ciuile de iuramento discernere non possit, vt in. d. c. venerabilem poterit tū declarare inter subditos, cū maxime talis declaratio ꝯueniat cū iure cano. ⁊ ei assentiat.

349 ¶ † Tertius casus est, in quo ius ciuile iuramentum nullius esse momenti dicit, vt in. l. si quis inquilinos de lega. j. ⁊ in. l. iurisgentium. §. generaliter. de pactis. ff. ⁊ lꝫ ex doctrina Jo. an. ⁊ Abb. ⁊ Bar. in. d. l. omnes populi, tales leges nulle sint, tamē ego eas labore nostro sustinebo, ⁊ primo dici pōt, quod iuramētum est nullius momenti, q₂ contra bonos mores, vtputa si libera testamenti factio tollatur, nam si quis iurauit non reuocare testamentum, tale iuramentum est contra leges, que liberā denuntiant testandi facultatem vsq₃ ad mortem, ⁊ iuramentū ex quo tollitur libera testandi facultas est contra bonos mores, vt in. l. stipulatio hoc modo cōcepta, vt. ff. de verbo. obliga. Sed iuramentum non est obligatorium, dū sit contra bonos mores, vt in regu. non est obligatorium. de regu. iur. lib. vj. igitur tale iuramentum est nullius momenti, ⁊ ita interpretatur Bart. in. d. l. si quis inquilinos. §. fi. ⁊ in. d. l. stipulatio. cum igitur tale iuramentum sit nullius momenti ipso iure nature tanquā sit prestitum ꝯ bonos mores, ⁊ idē postea fuit declaratū de iure canonico, si idē iure ciuili declaret̄, non ex hoc dicitur tale ius ciuile esse nullū. Ita ſm Bar. intellectū poteris excusare tex. illū omisso intellectu veriori ad illū tex. de quo inferius. In primis

ego

ego dubito q̄uis indubitanter aliter video passim teneri, quin immo potius teneo, q̄ iur̄m de non reuocando testm̄ non est ꝯ bonos mores, quod primo ratione, deinde legibus cōprobabo, nam si esset ꝯ bonos mores induceret peccatū, cū peccatū nihil sit, nisi quid cōmissum ꝯ rationē practicam ⁊ moralem, vt tenēt theologi, vt si quis renuntiat voluntati sue, ⁊ iurat de non reuocando ex hoc non peccat, nec hoc est in se turpe. Patet q̄r oīno voluntati sue pōt renuntiare, vt in.c. si religiosos. de elect. lib. vj. ⁊ in.c.fi. de testamen. At si dicas id esse ad religionis fauorem, quippe nullus fauor efficit, vt quod in se sit improbum, probetur, vt in.c. super eo. ⁊ in.c. in oībus. de vsuris, item licite iure nature quis pōt oia bona sua donare, vt in.l. deo nobis. C. de epis. ⁊ cleri. ⁊ in aucté. ingressi. C. de sacrosanc. ecclesijs, ista igitur talis donatio irreuocabilis non est ꝯ bonos mores, nec obstat quod sit ꝯ leges ciuiles. de hoc enim non disputamus, qui ergo iurat non reuocare testm̄ non ex hoc iurat aliquid cōtra bonos mores, nec q̄r sibi intendat auferre liberam testamenti factionem sequitur aliquid peccati.

350 ¶ † Itē lege ēt vr̄ hoc probari, q̄r si fecerit testm̄, ⁊ velit quod possit reuocari, non propterea tale testm̄ est contra bonos mores, immo vȝ, si non reuocetur, vt in.l. si mihi ⁊ tibi. §.fi. de leg. j. ⁊ in.l. si quis in principio. de leg. iij. ⁊ vbiq̄ oēs, igitur tale testamentū nullam hȝ turpitudinē, alias non valeret illa cōditio, ⁊ clausula derogatoria vlterioris voluntatis, vt in.l. conditiones. de condi. insti. videmus enim q̄ si ita in testamento dicat̄ ne liceat sibi reuocare talem voluntatē, nec alia voluntas ꝯtraria valeat, talis clausula adeo valida est, q̄ȯ nisi expresse tollat̄, illud prius testm̄ valebit, ⁊ non ſm, vt in. d.l. si quis in prin. igit̄ tale iuramētum confirmatoriū testamenti, per q̄ȯ iuratur nō reuocare priorē voluntatem non hȝ turpitudinēȝ. At si dicas, q̄ȯ ideo vȝ talis clausula derogatoria, q̄r non censet̄ velle eam tollere, non tm̄ q̄r non possit eā tollere, fateor vt in eadem.l. si quis in prin. aduerte tm̄, quod ex hoc non sequitur talem clausulaȝ in se turpē vel inualidā, immo validā, q̄r si non reuocat̄, vȝ, ⁊ dum reuocat̄, non est inualida, q̄r turpis, sed q̄r non est vltima volūtas, vt in. d.l. si mihi ⁊ tibi. in fi. dū enim de alia constat vlteriori voluntate, illa prior non est vltima vt in.l. qui duos. de rebus dub. ff. ⁊ ob hoc vltima vȝ ⁊ non prior, q̄r testm̄ est vltima voluntas. in.l.j.ff.eo. ⁊ vt expresse vides.l. si quis in principio clausulas derogatorias, ⁊ confirmatorias prioris voluntatis nō reprobat vt iniquas, ⁊ contra bonos mores confectas, sed q̄r sibi nemo voluntatis legem imponere potest.

¶ Item considera q̄ȯ in similibus pactis duplex esse pōt vitiū vnū captande mortis, vt in.l.fi.C. de pactis, ⁊ aliud quod ex eo auferat̄ libera testandi facultas, vt in.l. stipulatio hoc modo cōcepta. de verb. ob. in quo vltimo casu vtrūq̄ vitium concurrit, ideo non vȝ stipulatio vel pactum, sed in casu nostro vitium captande mortis abest, ideo non hȝ locum ratio tex. in.l.fi. ⁊ in.c. detestande, ⁊ in.c. ne captā. de conces. preben. lib. vj. itē vitium ſm in casu nostro non est contra bonos mores, q̄r si ego volo mihi auferre ius mutandi testm̄ ex hoc nihil turpe cōmitto, vt superius exposui, quod exemplo tibi ostendo.

¶ Fingas me maritandas virgines hr̄des instituisse, vel pauperum hospitale, nec habebam filios, nec agnatos, ⁊ apposui iur̄m de non reuocando voluntatē. Deinde amicū non probum virū, vel forsan ditissimum heredē scripsi, quippe non recte sentit, qui iuratum ꝯ bonos mores credit primuȝ iur̄m, ⁊ tm̄ vltima valebit voluntas, q̄r verū est primū. vltimaȝ non fuisse, vt in.d. l. qui duos, ⁊ testm̄ est voluntas vltima, vt in.d.l.j. ex quo sequitur, nec iur̄m addidisse substantiā prime voluntati, nec substulisse vltime, vt notatur in.c.fi. de procuratoribus. lib. vj.

351 ¶ † Hec eadē consideratio nr̄a expresse ⁊ alio satis vrgenti argumēto cōprobat̄, nā sicut dȝ esse libera facultas testandi, eodē mō libera debent esse matrimonia, vt in.c. cū locū cum simi. de sponsa. ⁊ sicut ego non possum stipulari a te penā vel aliud, nisi me heredē scripseris, vt in.d.l. stipulatio, eodem mō nisi matrimonium cū tali femina contraxeris, immo talis stipulatio eque vtroq̄ casu est ꝯ bonos mores, vt in.l. titia. ff. de verbo. obliga. igit̄ ex superioribus constat eandē esse rationem in vtroq̄ casu, q̄ȯ ēt approbat̄ ex auctoritate domi. Alex. in.d.l. stipulatio in prin. iij. col. vbi eadē rōne infert ex vno casu ad alium. Hoc igitur presupposito arguo satis vrgenter, q̄ȯ eo q̄ȯ sit illicitum stipulari a te, nisi me heredem scripseris, non sit licitum iurare, ne testm̄ reuocet̄, nec tale iuramētū est ꝯ bonos mores, q̄r ego possum iurare non ꝯuenire sponsalibus, vt in.c. sicut ex literis. de sponsa. cū simi. ⁊ tale iuramētū est licitū, ⁊ tm̄ si promitto decē, nisi ꝯtraxero, talis ꝓmissio, q̄r impedit libertatē matrimonij, est illicita, vt in.c. gēma. de spon. ⁊ in.d.l. titia igit̄ ex illicita stipulatione, ex qua impeditur libertas, non pōt iuramentum illicitum iudicari. vnde in hoc videntur doctores esse decepti.

¶ Verum si quis subtili rōne discernat sponsum ad contrahēdum matrimonium teneri ex sponsione, ⁊ ideo iuramentum valere de non reuocando sponsalia in testamento vero nullam in esse testantis obligationem, ⁊ omnia pendere a testantis voluntate, ideo non valere iuramentum.

352 ¶ † Respondeo quod ēt in sponsalibus nulla subest necessitas precisa, immo non obstante obligatione sponsaliorū requiritur oimoda libertas matrimonij, adeo q̄ȯ si sponsaȝ accipere vi vel metu compelleret̄, esset nullū matrimonium, vt est casus certe singularis in.c. requisisti. de sponsali. quem ponderat domi. Abbas ibidē, ⁊ facit.c. gēma. ⁊ q̄ȯ ibi notat do. Abbas, cū igitur eodem mō in sponso requiratur libera voluntas, ⁊ tm̄ valet iuramentū de non reuocando, eadeȝ ratione in testō valebit iuramentū de non reuocando talem voluntatem, nam colligitur in his in quibus requirit̄ libera voluntas non impediri iuramēti obligationem.

353 ¶ † Nec obstat tex. in. d.l. stipulatio ex qua doctores sumunt fundamentū, ⁊ aduerte, q̄r verū est, q̄ȯ si ego paciscor vel stipulor a te penā, nisi me heredē scripseris, hoc est ꝯ bonos mores. Turpe.n. est, vt tu exigas necessitateȝ testi ⁊ voluntatis mee, ⁊ in hoc versat̄ turpitudo, ⁊ iō non vȝ stipulatio. ⁊ isto mō loquit̄ lex predicta, ⁊ tex.l. ex eo. de inuti. stipu. C. secus vero est in casu nostro, vbi a seipso mouet̄ voluntas, ⁊ vult eē ꝑpetua, in quo nulla versat̄ turpitudo, ⁊ sic loquunt̄ iura superiora ⁊ rōnes.

354 ¶ † Unde ēt singulariter extra vulgi opinionē pōt inferri q̄ȯ vȝ iuramentū adiectū stipulationi vel pacto, per q̄ȯ auferēt libera testandi facultas, q̄r lȝ sit turpis stipulatio, non tm̄ iuramētū, rō subtilis est, q̄r turpitudo versat̄ ex parte stipulantis, ⁊ non ex parte ꝑmittentis. Unde cū deo iuret̄, inter iurantē ⁊ deū nulla est turpitudo, ⁊ iō iur̄m est obseruandum, vt dicimus in vsuris in.c. debitores. de iureiu. ſm verū intellectū Hosti. ⁊ Abbatis ibi, ⁊ Bal. in.l. nō dubiū, fere ad finē. C. de legi. q̄ȯ est hucusq̄ incognitū, si verum esset, ⁊ q̄dē vr̄ habere speciem veritatis.

355 ¶ † Hinc ēt infero, q̄ȯ valebit statutū, ne mulier possit facere testm̄ sine consensu ꝯsanguineorū, vel mariti, nā si ex alia rōne vȝ, ex eo q̄ȯ sit ꝯ bonos mores, non pōt improbari, hic.n. cessat rō, ex qua censet̄ iniqua stipulatio, q̄ȯ est ꝯ Paul. de cast. in.l. ex facto in prin. ff. de vulg. ⁊ pu. ⁊ Alex. ibi de quo vide magnā disputationē Jasonis. Itē in superiori q̄ōne credo q̄ȯ iurās nō reuocare testm̄ est periurus, lȝ Bar. teneat ꝯ in.l. stipulatio in prin. q̄r non obseruat iuramentuȝ, q̄ȯ obseruare poterat, nec est verum esse nullum, vt Bar. credit in.d.l. stipulatio. ⁊ in.l. si q̄s inquilinos. de lega. j. §.fi. quinimmo a principio dici pōt iurando peccare, q̄r forsan non turpe, sed inane iurat, ⁊ q̄ȯ reuocare pōt, sed hoc nihil vr̄ ad instar eius, qui iurat sponsalia de futuro. de quo alibi est disputandum.

356 ¶ † At do. Jo. an. in regula q̄ȯ semel. de reg. iu. tȝ eū esse periurū qui non reuocare iurauit, idē tȝ ibi Dy. ⁊ euȝ secutus Jo. de imola ⁊ plures alij quos accumulat Alex. in.l. stipulatio. s̄. all. ij. col. ver. ij. non obstat qui itidem confirmat.

¶ Respondent tamen ad fundamentum Barto. qui tenebat contra in.l. si quis inquilinos. s̄. alleg. ⁊ in.l. stipulatio quod tale iuramentū est contra bonos mores inductos artificio.l. ciuilis, secus si fuisset contra bonos mores naturales, ita ipsi quod probant arg.c. cum contingat cum simi.

¶ Profecto tali ſnie quo ad.l. stipulatio ista assentire non possum, nā verū est q̄ȯ iuramentū non est ꝯ bonos mores, vt. s̄. ego ostendi, tm̄ stipulationē illā penaleȝ non esse ꝯ bonos mores naturales non recte intelligunt q̄ȯ ita probat̄, video enim q̄ȯ cuȝ in iure bonū ⁊ equū dicimus, id de bono in vniuerso iure ⁊ equo dȝ intelligi, ratio, q̄r ius est bonum ⁊ equum, vt in.l.j. de iusti. ⁊ iure. ff. q̄ȯ igitur in se bonum est, id iustum est apud ethiopes, ⁊ scithas, vel ēt apud indos. ratio, q̄r id bonuȝ est iuris vniuersi, ⁊ naturalis, vt in.l.j. s̄. alleg. ⁊ in.l. penul. eo. tit. ⁊ in.c. ius naturale. j. di. ab isto itaq̄ bono vr̄ differt bonuȝ ciuile, boni igitur mores apud oēs rationales constant, ciuiles vero apud ciues, vnde boni mores dicunt̄ a iure vniuerso, ciuiles vero a iure ci.

357 ¶ † Et dum de bonis moribus loquimur de naturalibus intelligimus, ⁊ dum de moribus ciuitatis de ciuilibus, vt in.l. moribus. de vulg. ⁊ pup. ⁊ in.l. more. de ac. here. cum similibus, q̄ȯ vltra probatur per oēs leges de bonis moribus loquentes, vt in.l. pacta. C. de pactis, vbi ius ciuile a bonis moribus, vt ius

distinctum ponitur, & tamen mores ciuiles sunt ius ciuile, vt in §. scriptum. de iure naturali gen. & ciui. idem in. l. iurisgentium §. generaliter. de pactis, & in. d. l. si quis inquilinos. §. fi. vbi satis euidenter hoc sentit iureconsultus in his verbis. Si qs scripserit testõ fieri, quod ꝯ ius est, vel bonos mores, non vȝ, veluti si quis scripserit ꝯ legem aliquid, vel ꝯ edictum pretoris, vel ẽt turpe aliquid, ita tex. ecce ꝙ ꝯ mores bonos intelligit, qđ turpe est in se. nec dicitur ꝯ bonos mores, ẽt si sit contra edictum, quod equitate semper fundatur.

¶ Nec obstat rõ tex. in. §. sed quotiens insti. de iure natu. gen. & ciui. qꝛ eadẽ rõ viget, nã appellatione bonoꝝ moꝝ mores potius naturales intelligi debẽt, vt in. §. singuloꝝ. de rerũ diui. insti. & iõ intellige tex. illũ prout nuper eum pulchre exposui.

358 ¶ † Dico ergo verius intelligendo, quod ibi iudicatur talem stipulationem esse contra bonos mores naturales, qđ ẽt duplici suadeo argumento. Primo per tex. in. d. l. titia, vbi dicitur cõtra bonos mores, vt impediatur matrimonij libertas, cum libera debeant esse matrimonia, quare id inhonestũ visum est, ecce quod ideo ꝯ bonos mores iudicať, qꝛ est inhonestum, que honestas ad mores nature refertur. Honeste enim viuere est principiũ vniuersi iuris, vt in. l. iustitia de iusti. & iu. & ego sepius ostẽdi superius, nam libera esse matrimonia & libera testandi facultas a iure nature cõpetit, & si quidam leguleij aliter sentiant, qđ ostendo in. l. j. §. ius naturale. ff. eo. Item suadetur, naȝ idem & ex eadeȝ ratione improbũ iudicatur in. c. gẽma. de sponsa. vbi ius canonicũ expresse discernit stipulationẽ, ex qua impediť libertas matrimonij, qꝛ libera debeant esse matrimonia improbandũ, que improbatio non referť ad leges ciuiles, prout in. c. quãuis pactũ, & in. c. lȝ mulieres, & in. c. cum contingat, sed de se iudicatur improbanda, & iõ ex ea nullo modo teneri. Unde & si secundũ doctores iuramentum in casu. l. stipulatio hoc modo cõcepta, & in casu le. titia. & c. gẽma. valeat, tamen secundum superiora non vȝ, qꝛ contra bonos mores naturales, & sic recte videtur Barto. intellexisse.

359 ¶ † Sed forsan nec recte Bar. cuȝ talis turpitudo & mali mores consistant ex parte stipulantis tm̃, vt in. c. debitores. de iureiu. & superius exaraui, ex quo daretur mirabilis intellectus & declaratio ad tex. in reg. non est obligatoriũ. de reg. iur. lib. vj. vt intelligatur, qñ iuramentũ ex parte iurantis, & ex parte recipientis est ꝯ bonos mores, secus si ex parte recipientis tm̃, qꝛ tunc inter iurantẽ, & deũ per quẽ iuratur, nulla est turpitudo.

¶ Quinimmo, vt attentius intelligamus, recte dici potest, qđ dum est turpitudo ex parte tantum eius, qui recipit iuramentũ, non dicitur iuramentum esse prestitum contra bonos mores. vtputa iurani vsuras soluere. ratio, quia iuramentum nullanť turpitudinem continet, hec vt subtilia, & vera mẽti conscribas.

¶ Ex his collige qđ non recte sentit gl. in regula nõ est obligatorium. de reg. iu. lib. vj. Ubi dicit ꝙ id ꝙ dř ꝙ illa regula quã tradiť iuramentũ esse seruandũ nisi vergat ad interitum salutis eterne. vt in. c. si vo. de iureiu. nõ est vsquequaqȝ vera qꝛ nõ hȝ locum qñ iuramentum est contra bonos mores presertim, vt in reg. non est obligatorium, idem tȝ do. Abb. in. d. c. si vero. primo nota. & in. iiij. col. versi. nunc habes. Hec certe non videnť sape iuris discretionẽ, qñ id qđ fit ꝯ bonos mores nõ sit pctm̃.

360 ¶ † Et vt sciamus, q̃ sint boni mores, scire debes, bonos mores esse, qui congruunt rõni naturali, mali vero, q̃ a ratione dissentiunt, qđ idem doctores plane videnť fateri, qꝛ bonos mores intelligunt naturales, vt Abb. ibi fateť, & p̃obatur in. d. l. si qs inquilinos. §. fi. de leg. j. quem allegat glo. predicta, quod ego. s. latius ostendi. at mos est consuetudo, vt in. c. tuos. j. di. & cõsuetudo est ius, vt in. l. de quibus. ff. de lega. in. c. consuetudo. j. di. ergo boni mores naturales sunt iuris naturalis. Et ideo diciť bonos mores esse, qui congruunt rationi nature, & ita intelligiť quod dicit apostolus Ro. ij. gentes, que legẽ non habent, naturaliter, que legis sunt, faciunt. Unde moralia dicimus ea q̃ ad bonos mores pertinent, & qꝛ humani mores dicunť ratione esse regendos, nam ratio est primum principium humanoꝝ actuũ, qua bonum sequimur, vt in principio huius operis ostendo, illi igitur mores dicuntur boni, qui rationi congruũt, ita dicũt theologi vt sanctus doctor. i. ij. qđ. c. arti. j. Cum igitur boni mores sunt ẞm nature rationem, necesse est, vt iuramentum quod contra bonos mores fit, habeat peccatum, qđ sit contra rationem.

361 ¶ † Nam peccatum est dictũ, vel factũ, vel concupitum ꝯ legẽ eternam, vt dicit Aug. xxij. ꝯ faustum. Unde dicunt theologi qđ peccatum quodcunqȝ deuiat ab ordine debiti finis ꝯ regulã nature rõnis vel legis eterne, vt sanctus doctor. ij. ij. q. clxij. ar. j. & q. cxcviij. ar. iiij. & j. ij. q. xxj. ar. j. & alibi sepe, quod etiã confirmatur ex. c. fi. de consuetudine, nam quodcunqȝ ꝯ ius naturale fit inducit periculum salutis eterne, & iõ iuramentuȝ, qđ fit contra bonos mores naturales, periculũ inducit salutis eterne. Unde conformat regula. c. si vero. de iureiur. & regula non est obligatorium. de regn. iur. q̃uis glo. Jo. an. & do. Panor. aliter docuerint, cogita.

¶ Reducendo igitur rationem ad girum. Bart. non recte interpretať tex. in. l. si quis inquilinos. §. fi. vbi duȝ iurať ne testm̃ reuoceť dicitur esse contra bonos mores. Preterea & si verum esset, qđ esset ꝯ bonos mores, tñ tex. ille dicit, ꝙ omne iuramentum ꝯ vim legis, & eius auctoritatem est nullius momenti, queȝ text. dupliciter intelligo, & primo presuppono qđ iurm ex ciuili cã non põt esse ꝯ ius ciuile, qꝛ ex ciuili cã non põt ꝓhiberi, vt. s. satis late ostensum est, per tex. in. c. cũ ꝯtingat, & ibi Abb. & in c. q̃uis pactũ. de pactis lib. vj. cuȝ igitur prohiberi non possit, nec ꝓhibetur, vt superius exaratũ est, qꝛ ius ciuile non se intromittit in his, in quibus efficere non põt, ꝯstat itaqȝ, quod si iuratũ sit super aliquo ciuiliter prohibito, nihilominus vȝ iurm, nec ex hoc censeť nullũ, vel a iure ciuili reprobatuȝ. sed qñqȝ a iure ciuili reprobať iurm, vel qꝛ turpe, vt qꝛ de re impossibili vel inhonesta vel ꝯ bonos mores. Dř igitur, quod si tale iuramentuȝ ꝯ vim & auctoritatẽ legum fuerit insertum in ipso testõ, nullius erit momenti, & ẞm hoc ẽt si dicat lex illa nullius esse momenti, non ex hoc male dicit, qꝛ intelligit nullius esse momenti, ex eo qꝛ est nullum ẽt ipsa natura, a qua constat omnis vis legum, vt dicebam in prin. huius operis.

¶ Cum igiť talia iuramenta sint ꝯtra vim legũ, & cõtra auctoritatem earũ, qꝛ ex eisdem prohibenť, ac prohiberi possunt, ideo nullius sunt momenti. i. nec naturaliter valent, nec ciuiliter, ita intelligi põt tex. ille, vt eum defendas.

¶ Uel aliter, si vt vulgo traditur, velis intelligere, quod quando actus est ꝓhibitus de iure ciuili, sit ẽt ꝓhibitum iuramẽtuȝ, qđ ego non teneo, ita põt interpretari, qđ iuramentum ꝯ vim. i. sensum legum & eius rationem, vt in. l. scire leges. ff. de legibus, vel ꝯtra auctoritatem earum. s. qñ iuratur aliquid, qđ iure reprobatur, nullius est momenti. s. ciuiliter. itaqȝ ex tali iuramento nulla ciuilis obligatio, vel exceptio oritur, qꝛ cum sit contra vim, & auctoritatem legum non assumit vim, nec legum auctoritatem, ex quo fit, vt remaneat nullius momenti quo ad leges, & auctoritatem iuris ciuilis.

¶ Nec ex hoc credas naturalẽ obligationem vel canonicã tolli cũ neutra earũ tolli possit, vt in. d. c. cum ꝯtingat, & in. c. licet mulieres. eo. ti. lib. vj. de momento igiť ciuili id intelligas, nec ex hoc turberis, nam similis est necessaria expositio in. §. si quis alij. insti. de inuti. stipu. vbi ex stipulatione alteri facta oriť obligatio naturalis, tñ dř nihil agere, & nullius esse momenti, vt ẽt in. l. j. §. si quis seruum. de stipu. seruoꝝ. ff. dixi & declaraui late in. l. j. de pactis super gl. & isto modo ẽt posset intelligi. l. non dubium, quod non satis placet.

¶ Nec placet intellectus Bal. & Saly. & Jaso. in auct. sacra puberum, vbi ipse plura antepe. col. in fine & inter alia dicunt, quod tex. in. d. §. fi. nihil obstat, qꝛ ibi iuramentuȝ est prestitum contra publicam vtilitatem, sed hoc nihil est, qꝛ tex. generaliter loquitur, & nostre defensiones sunt generales, vt quod scribiť, vt scriptum est, defendatur.

362 ¶ † Ad. l. iuregentium in. §. generaliter, vbi dicitur, qđ vbi pactũ a iure remotũ est, seruari hoc non opȝ, nec iuramentũ super hoc prestitum seruandũ, gl. duplicẽ prestat intellectũ remotum idest contrarium, vel remotum a iure cõi singuloꝝ priuate principaliter, secundario ad rempublicã pertinente, vt quod hoies sunt diuites, vt in. §. expedit. de his que sunt sui vel alie. iu. Attende quod & si gl. ius cõe presupponat ius ciuile tñ in eo. in. ciuili ius cõe non sumitur pro iure ciuili, sed sumitur pro iuregentium, quod est cõe omnibus gentibus vt in. l. omnes populi. de iusti. & iure. & in. l. ius ciuile la. j. ff. eo. ibi itaqȝ cum aliquid addimus vel detrahimus iuri cõmuni ius proprium. i. ciuile efficimus, idem & clare probatur in. §. quod vero. insti. de iure nat. gen. & ciui. nam ius ciuile a qualibet ciuitate diciť, ius vero gentium est ius cõe. i. omnium gentium. Si igitur iuramentum est remotum a iure gentium. i. a ratione naturali, vt in. §. quod vero. s. alleg. & in. §. singulorum insti. de rerum diui. sequitur iuramentum ẽt non seruandum, nam pretor ad seruanda pacta naturali equitate fungitur, vt in. l. j. in prin. ff. eo. sed dñ a iuregentium sunt remota non pñt habere equitatẽ naturalẽ. Et iõ nec pactum nec iuramentum dȝ obseruari, qꝛ & pactum & iuramẽtũ

obseruandum

obseruandum iurisgentium fundamento precipitur. item hoc idem probatur in tex. dum dicit, quod dum pacisci non lz nec stipulatio valebit, nam verbum lz refertur ad equitatem, vt in c. magne de voto. vnde iuramentum si est contra equitatem naturalem non est obseruandum, & hoc dicit tex. ille.

363 ¶ †Uel pōt ēt intelligi, quod si iuramentum non est remotum a iure cōmuni.i.a iure introducto ad cōem vtilitatem & publicam, tunc non est seruandum, q2 iuri publico non pōt ēt iuramēto renuntiari, vt in.c. si diligenti. de foro compet. & hoc est, qd dicit, quod si pactum a iure cōi remotum est, si pacto renuntiet iuri publico, vel aliquid deviet a iure publico, nec pactū nec iuramentū vz, & hoc forsan voluit dicere gl. que corrupte est ipsa.s.qd ius esset cōe & non singulorū vtilitatē principaliter intēdens, & satis placere pōt talis intellectus, qui conformat ēt cum iure canonico & naturali. Juramentum enim in alterius preiudicium non pōt obseruari, vt in.c. quāuis pactum. de pactis cū simi. alias si, vt iacet glo. intelligit, sustineri non pōt, & probatur in.c. cum contingat, & in aucten. sacramenta, & in.c. quāuis pactum, & ibi notatur.

¶ Sed Paulus de castro & do. Ja. in.§. si paciscar. in eadē.l. dicebant qd tex. ille hodie non videbatur, qd posset pcedere. primo q2 de iure canonico oē iuramentum, qd pōt obseruari sine interitu salutis eterne, est seruandū, vt in.d.c. cū contingat. Itē, q2 cum iuramentum sit res spiritualis, leges se intromittere nō possunt. Hec ipsi se ad materiam remittentes.

364 ¶ †Sed vtraq3 ratio est fallax, nam iuramentū est obseruandum, si non vergat in interitum salutis eterne, tū si vergat in alterius detrimentū principaliter, tunc non vz, vt in.d.c. quāuis pactum, & ideo si iuret contra ius ad vtilitatem publicam principaliter introductum, non vz, vt in.d.c. si diligenti. Item ex eo qd iuramentū sit res spiritualis, ius ciuile non amittit ptātem suam subditos cōpellendi ad obseruanda iuramenta, q2 in hoc iuuat ius canonicum & iuri naturali seruit atq3 astipulatur, nec ex eo quod apud subditos declaret iuramentū non tenere eo casu quo etiā iure canonico non tz dicetur talis declaratio nulla, vt notatur in.d.cle.j. de sequestra. fructuum & pos. in verbo cecidisse. & s. late. Cum igitur pacta maxime iurata sint seruanda de iure ciuili, vt in auc. sacra. C. si aduersus vendi. & in.l.j.eo. titu. & in.l. si quis maior. C. de transa. declaratur pacta ēt iurata, que non habeant fundamentū iuris nature, vel sunt contra ius publicū, non esse seruanda.s. sm leges & forum ciuile, facit optime text. in.c.ij. de sponsa. impube. & in.c. fi. de secundis nuptijs, vbi ēt in materia spirituali non solum sequimur regulas iuris ciuilis, sed commendatur legum intentio, que in his prosequitur, ac imitatur ius canonicum.

365 ¶ †Unde ex his elicit, quod nō est vera sentētia Bal. in.d. auc. sacramenta, qd si statutū vel lex ciuilis hz in se equitatem & rationem naturalem, possit annullare & remittere iuramentum, & idem tenuit Petrus de ancha. in rep. c. canonum. de consti. versi. quid dicis in materia iuramenti. & Bal. in.d.l.ij. de indicta viduitate. in.l. non dubium. C. de leg. & in.l. pactum. de col. & vbiq3 qui tū cōiter reprehenditur.s.a Paulo. in auc. sacramēta, & in.l. si quis pro eo. de fideiuss. ab Alex. in.l. si q satis. cog. & a Jasone in auc. sacra. penul. col. a canonistis in.c. tua. de decimis, & hoc ratione videtur constare, q2 & si tale statutum habeat rationem, deficit tamen auctoritas cause efficientis, qua deficiente nihil agi pōt, & hoc est, quod dicunt iuramentum esse qd spūale, & spectans ad iurisd. ecclesiasticā, vt in.c. nouit. de iud.

366 ¶ †Hanc eandē sniam confirmo contra ipsum Bal. & anch. Certum est qd edictū de minoribus restituendis est introductū naturali equitate. ne ex imbecillitate etatis decepti remaneant vt in.l.j.ff. de minoribus, sed dicit tex. in.l.j.C. si aduersus vēdi. quod venditio facta a minore, si sit iuramento firmata, non hēt restitutionem, & hoc dicit imperator, ne sit auctor periurij, in.l. igitur etiam si in.l. illa causa & equitate naturali disponeret imperator, vt contra iuramentum restitueretur, sequeretur periurium committi ex restitutione.

¶ Sed dubium exoritur ex tali ratione. Certum est quod iuramentum non est vinculum iniquitatis, vt in.c. quanto cum simi. de iureiuran. sed que a minore facta sunt rata non debent haberi, quando est lesus, & hoc secundum equitatem naturalem vt in d.l.j. in prin. de minoribus, & ibi Bart. igitur nec iuramentum contra equitatem hēt obseruari, ne sit iniquitatis vinculum, nec talis equitas est iuris ciuilis sed naturalis. vt ibi docet iureconsultus, cuius equitatis contrarium est iniquum. vt in prin. insti. de exceptio. & in.§. primo insti. de replicationibus, & in.l.j. de doli excep. ff. Hec est noua oppositio non resoluta, & in simili casu dicebat Bald. in.l. pactum. de col. quod mirandum erat qd iuramentum contra ius naturale filiam obligaret ad non succedendum. vt in.c. quāuis pactum. de pactis. lib. vj.

¶ Ego cuiuscunq3 iuris principia & causas semper pensandas censui. ex hoc enim iustitia in quo versetur facile cognoscitur. Edictum igitur de minoribus prouidet minoribus lesis, q2 censet eos deceptos. sed deceptis subuenire naturaliter equum est, vt in.l.j. de do. excep. vnde sequitur in edicto de minoribus restituendis naturalem versari equitatem.

367 ¶ †Uerū si perpensius cogitamus illud tale edictum procedit iuris presumptione, que presupponit minorem lesum deceptum esse. Nam in veritate non sequitur necessario, minor est lesus, igitur deceptus, quod a re ipsa constat, finge te cum minore contraxisse, eūq3 in aliquo lesum, non tamen dolo tuo, quod esse pōt te.s. bona fide cum eo contrahente, igitur hic nullus dolus, q2 dolus bona fide contrahi non pōt, vt in.l. bona fides. ff. pro socio, apparet ex hoc, quod aliquando minor restituitur sine deceptione, & sic sine naturalis equitatis fundamento. Naturalis enim equitas non procedit ex presumptione, cum nature sint vera & cognita, que in rerum natura sunt, vt in.l. cum quidam.§. quod suum. de ac. here. & ibi Barto. & in.l. ventre. & ibi Bar. de ac. here. notatur in.§. conditiones. insti. de verbo. obliga. & in.l. cum ad presens, si cer. peta.

368 ¶ †At cū ex iuramento deo quis obligetur, vt in.c. & si Christus. de iureiu. in.c. debitores. eo. tit. & deus non solum nō ignoret, que cognita sunt in natura, sed & futura agnoscat, vbiq3 enim & omnibus & semper ipse est presens, vt notatur in.d.§. conditiones, & in.c.j. de eo qui mittitur in pos. causa rei seruande, & in.l. properandum. C. de indi. & hec est ratio, quare edictum de minoribus non hz locum in iuramento, q2 per iuramentum deo queritur obligatio.

369 ¶ †Dum igitur pbetur deceptio, cui ratione & equitatē naturali est subueniendum, tunc dabitur doli exceptio. vel ex dolo restituetur minor non obstante iuramento, q2 iuramentum non est vinculum iniquitatis, ex his habes veram resolutionem ad argumentum, & veram declarationem ad tex. in auct. sacramenta. & ad edictum de minoribus. item ex his resoluo illam profundam difficultatē de qua per Bar. in.l. si quis pro eo. de fideiu.

370 ¶ †An postquā minor adimpleuit iuramentum est restituendus. de qua ēt Bal. & Jmol. in.l. hac scriptura. in prin. de con. indebiti. Raphael in.d.l. si quis pro eo. Jo. de imol. late in repe.c. cum contingat. Petrus de ancha. in repe.c. canonum statuta. in.xj. arti. prin. Paulus & Alex. & demum Jas. in.d. aucten. sacramenta per duas col. & tu facile ita resolue, quod probata deceptione ex perspicuis argumentis, vt in.l. dolum. C. de dolo. absoluetur ēt a iuramento ante adimplementum, & ita est tex. ibi cum dicit quod per vim vel per iustum metum sacramētum factum nullius est momenti, nam qui metum infert, & de dolo tenetur.l. si cum executione.§. eum qui, quod metus causa, & hoc idem probatur in.l. si ex falsis. C. de transact. & est ex mente Bar. in.l.j.C. si aduer. sed ex sola lesione non restituitur, sed tenetur efficaciter adimplere obligationem sacramenti, & ita intelligitur text. in aucten. sacramenta. in verbo. inuiolabiliter, nec credas quod eoipso quod sit lesus, probetur dolus, q2 ex hoc sequeretur ex lesione non solum minori, sed maiori dandā esse doli exceptionem, quod est falsum. An autem si lesio sit vltra dimidiam, probetur dolus, non est nostre speculationis. videatur .l.ij. de res. ve. & in.c. cum dilecti. de emp & ven.

371 ¶ †Ex his ēt infertur ad pulcherrimam questionem, an valeret statutum, vt iuramentum in contractibus, & alienationibus minorum non valeat, & Cynus in aucten. sacramenta. C. si aduersus vendi. quem referendo moderni ēt assentiunt. dicebat illam aucten. quod disponit iuramentum valere, deduxisse animas plurium ad inferos, q2 prebet facilem materiam captandi puberes imbecilles intellectu, & subiungebat Albericus de rosatis, Fulgosius, & Pau. de cast. quos etiam sequendo idem referunt moderni, quod Henricus imperator Romanorū septi-

mus propter multas querelas, quas audierat de ista auctenti. decreuerat eam tollere. sed morte preuentus non potuit, & ideo est statutum Padue, Papie, & Parme, quod auct. sacramẽta puberum non habeat locum. hec ita in prefatione illius auc. referuntur a doctoribus.

¶ Apud me vero ista non videntur accurate cogitata, nam cum illa aucten. veram & summam iustitiam contineat ex precepto iusto, & ipsa iustitia, necessario non possunt anime deduci ad inferos. Nam quod text. ille recte & secundum iustitiam disponat, statim videbimus. quod vero ex precepto iusto non detur materia ad peccandum vel decipiendum constat ex lege prima .C. de his qui veniam eta. impe. vbi etiam ex concessione principis non debet oriri materia circumueniendi vel decipiendi alterum, quanto ergo minus ex dispositione iuris, & ob id dicitur in capitulo nonnulli. de rescriptis, quod ex iudicio, vel ex iure aditus iniurie non debet aperiri, quas iuris obseruantia interdicit, itaque nec iniuria, nec aditus iniurie potest dari a iure. ratio est quia ius sibi pugnaret, cum enim deceptiones, & iniurie interdicantur a iure, vt ibi, & in .l. j. ff. de dolo. ab eodem iure interdicente non debet materia ad eas prestari, facit id quod vulgo dicitur, quod iniurie non debent nasci, nec earum occasio. vnde iura nascuntur, vt in lege meminerint. C. vnde vi. in cap. qualiter el primo de accus. iniuria quippe contra ius est, ius igitur non potest esse materia ad decipiendum dolo malo. cum deceptio sit quid iniustum, & malum, & ideo iniuria, vt in lege prima .ff. de iniurijs, & insti. eo. in princi. & de his late. s. in. xvij. & xviij. illatione principali.

¶ Ex his igitur recte sequitur quod auctent. illa non sit materia ad decipiendum, & per consequens quod plures non deduxerit ad inferos, licet Cy. & sequaces ita asserant.

372 ¶ † Uerum si quis dicat, quod de facto ita euenit, quod plures videntes prouisionem illius aucten. minores decipiunt. Responde quod illa continet iustitiam, quia necesse est, vt minor seruet iuramentum, nec ex dispositione iuris ciuilis, que inhabilitat minorem ad contrahendum potest impediri iuramenti obligationem que in deum tendit, vt in cap. debitores. de iureiurando prout nec impeditur obligatio naturalis, vt in lege prima de noua. in fi. & in lege cum illud. §. heredes quando dies vsufru. le. ce. cum similibus, ratio est, quia nec natura, nec deus ciuitati obediunt, sed sunt supra omnes, igitur ius ciuile non potest eorum obligationem impedire, & in hoc versatur huius tex. iustitia. id autem quod euenit de facto, ex malitia hominis prouenit, non ex occasione iuris, vt dicitur in ca. primo de summa trinitate, & fide catholica, quod diabolus & alij demones a deo creati natura sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. homo vero diaboli suggestione peccauit & reliqua, facit in cap. & si Christus. de iureiurando.

¶ Item quod imperator non potuisset id facere, constat ratione, quia iuramentum est quid ecclesiasticum, vnde non subest eius iurisditioni, vt in cap. nouit. de iudi. & in cap. venerabilem. de electio. & ita tenet Abbas in cap. cum tua. el primo de decimis. secutus Joan. and. & de his supra late disserui.

373 ¶ † Item videmus quod in spiritualibus dum minor habeat consensum natura & iure canonico obligatur, vt in cap. si annũ. xiiij. de iudi. libro sexto. in cap. indecorum. de etate, & qualitate. Hostien. & Innocen. in cap. accedens. de procura. ergo minoris etas non est iusta causa ad impediendam obligationem iuramenti. Fateor tamen, quod si statutum diceret contractum minoris etiam iuratum non valere, recte defenderetur, quia obligationem contractus impedire potest, quamuis iuramenti non posset, vt supra.

374 ¶ † Ex his constat quod statuta Parme, Papie, & Padue iure non constant, nec imperator me consultore precepisset, ne tale iuramentum obseruaretur cum id foret iniustum, nec ipse fecisse potuit. Unde consultius edita est lex hispana in regno castelle, quod notarij non debeant interponere sacramentum, quia illa interdicit, ne interponatur, non autem ne obseruetur, an autem illa valeat indirecto modo de iuramento disponens non disputo.

375 ¶ † Quartus casus est, in quo ius ciuile aliquid potest in materia iuramenti, quod & si prestitum non possit, vel remittere, vel annullare, prestandum, tamen dicitur remittere posse, ita Joan. de imol. in cap. quamuis pactum. de pactis. libro sexto. quem refert & sequitur domi. ibi in vltima columna versicu. sed queritur, & eundem sequitur dominus Jaso. in dicta auctentica sacramenta. penultima columna versicu. Sed ego aliter, vbi ita defendit glosam in lege adigere. §. quamuis p[illegible] tex. quem ad hoc ponderat in .l. que sub conditione. §. si quis sub iusiurandi. de con. insti. & moderni predicti addunt rationem diuersitatis, quia facilius tolluntur concedenda quam concessa. argu. l. patre furioso. de his qui sunt sui &c.

¶ Placet conclusio. sed in duobus peccatur, & quidem pulcher est casus in dicta lege que sub conditiõe, vbi dicitur quod heres non tenetur iurare, si sub conditione iuramenti sit institutus, tenetur tamen adimplere id, ad quod iurandũ iussus erat. ex quo colligitur, quod lex ciuilis potest quem absoluere a iuramenti obligatione, item eodem modo intelligitur text. l. ij. C. de indi. viduitate do. tamen Ja. subiungit rationem, quia facilius tolluntur concedenda, profecto nec ratio bona, & comparatio non melior, sed rationem veram ego declaro, quia illa conditio adiecta in testamento habet vim & obligationem a testamento, quam quidem conditionem potest ius ciuile tollere & remittere, quia in hoc cum non sit spirituale, non impeditur ciuilis iurisditio, tamen in iuramento iam prestito est secus, cum illud ius ciuile remittere non possit, cum sit spirituale, & ita habes verum intellectum, & defensionem illius text. Uerum dum intelligunt glo. in dicta lege adigere. §. fina. scilicet quod iuramentum prestandum remittere possit, attende, quod cum text. ille & glos. loquantur in iuramento prestito male interpretantur in prestando, & mala esset comparatio, quod sicut apostolus potest remittere iuramentum, ita ipsa lex ciuilis, apostolus enim remittit iam prestita, & de his ibi loquitur. Nam. l. iulia de maritandis ordinibus remittitur iusiuran. quod liberto oppositum est, ne vxorem duceret, iuramentum igitur prestitum opponebatur & ab eo absoluit lex iulia. & de eo loquitur glo. dum dicit nota legem vim apostoli obtinere.

376 ¶ † Sed contra superiora oppono, nam non solum de spiritualibus cognoscit ecclesia, sed de dependentibus, & annexis & consecutiuis, quia cum matrimonium sit quid spirituale. de sponsalibus ad matrimonium cognoscit. vt per totum titulum de sponsalibus. Item etiam de exteris promissionibus. vt de penali stipulatione ad matrimonium facta, quam ius canonicum dicit non esse obseruandam, & ita dicebat Panormi. in cap. Gemma. quod super consequentibus & antecedentibus ad matrimonium, iudex ecclesiasticus adiri potest, per tex. ibi. item de dote aditur & cognoscit, vt in cap. de prudentia. de dona. inter virum & vxo. in cle. dispendiosam. de iudicijs & facit tex. in capit. tuam. de ordi. cogni. cum simi.

¶ Respondeo quod adiri potest iudex ecclesiasticus, non tamen ex hoc legibus est sublata facultas disponẽdi, ne laici iusta causa iurare compellantur, vt in d. l. si quis sub conditione. Item ne valeat stipulatio penalis ad matrimonium, vt in .l. titia. de verbo. obliga. Item ne super dotem valeant leges ciuiles & reliqua. de quibus alibi dicendum est.

377 ¶ † An vero ius canonicum precipere possit, ne iuramentum obseruetur, quidem eadem videtur ratio, que in iure ciuili. si enim ideo ius ciuile non possit, quia ex iuramento deo queritur obligatio, quam ius ciuile tollere non potest, nec ius canonicum poterit, quia obligationem deo quesitam tollere non potest, vt in .c. manet. xxiiij. q. j. & in cap. si is qui. xxij. q. iiij. item iuramentum est obseruandum iure diuino, vt in .c. si Christus. eo. titu. sed ius canonicum non potest disponere contra ius diuinũ, & non esset ius, vt in .c. fi. ix. di. in .c. fi. de consue.

¶ Et quod ius canonicum non possit disponere, vt iuramentum in casu licito non obseruetur tenet Innocen. in capit. cum inter pro. de renun. & Archidiaco. in capit. auctoritatem. xxij. questione quarta vbi glo. de hoc satis dubitat, & Specu. titu. de legato. §. nunc ostendendum. versic. vigesimoquarto & glos. melior de iure in capitulo quanto. de iureiurando, & ibi domi. Abbas optime tertia columna, & satis aperte probatur in cap. si vero. de iureiurando vbi etiam ex iusta causa metus, dicit summus pontifex se nolle esse auctorem periurij, iusta igitur causa non debet precipi iuramentum non esse seruandum, dum alias sit licitum, sed iusta causa absoluitur a iuramento, vtputa quia

vi & metu

vi & metu iuratum est. Nam tunc ius canonicum dat licentiam absoluendi, vt in dicto capitulo si vero, & in.c. cum quidam.eo. tit. & in.d.c. auctoritatem.

378 ¶ †Sed in illicito iuramento ita distingue, aut enim est illicitum ipsa natura, vt iuramentum de occidendo aliquem, vt in capitu. cum iuramento. de homicidio. item contra bonos mores vel inhonestum, & tunc prout ius naturale ostendit iuramentum non est obseruandum, ita idem ius naturale ostendit tale iuramentum non esse seruandum, nec deum rebus illicitis assistere, ideo a iure ciuili & canonico non annulantur nec sunt nulla talia sacramenta. sed declarantur nulla esse ipsa natura. vt in cap. quemadmodum de iureiuran. in regula non est obligatorium. de regu. iur. cum ibi notatis in.l. si quis inquilinos. §.fin. cum similibus.ff. de leg.j. aut iuramentum est tale, de cuius licentia dubitetur, itaque subtili quadam ratione necesse est declarare, an valeat, vel non valeat, & eius declaratio pertinet ad ecclesiam Romanam. vt in capitu. venerabilem. de electio. ista igitur declaratio non potest pertinere ad ius ciuile, vt in dicto capitu. venerabilem. si tamen ius ciuile idem confirmet, quod ius canonicum bene valet, siue id fuerit antiquitus dispositum eo scilicet tempore, quo iurisconsulti habebant facultatem iuris interpretandi, & hodie compillatione iuris confirmatum, siue sit dispositum ab imperatoribus ecclesiam cognoscentibus. & ita intellige, & defende omnes leges loquentes de iuramento, nam a iure canonico deuiare ego ostendi, & si que deuiant, quomodo intelligantur, vt superius.

379 ¶ †Ex his etiam infero, quod male videtur notare glo. in.c. quemadmodum. de iureiuran. versicu. oculos. quod iuramentum contra leges non valet, sed possumus defendere eam dum est prestitum contra leges canonicas. vt in capitu. si diligenti. de foro competen. & in capitu. sicut. el.ij. de iureiuran. ita intelligunt Hostien. & domi. Abbas ibi post.iij. colum. versicu. secundo glosa. tu tamen diligentius intelligas, quod iuramentum ex eo quod sit contra prohibitionem iuris canonici vel ciuilis, non dicitur non valere, nec ex hoc quod prohibeatur, intenditur, vt non valeat. prohibetur enim, vt non iuretur. non vt non obseruetur iuramentum, vt probatur in capitu. & si Christus, & supra satis vidimus.

380 ¶ †Sed si lex canonica vel ciuilis adeo prohibeat. quod disponat iuramentum non valere, crederem ita non valere, vt lex ipsa dicit, quia causam debet habere, qua indicat iuramentum nullum, nam quamuis ius canonicum annullare iuramenti obligationem non possit, iudicare tamen potest. vt in.d.c. venerabilem. & idem est de iure ciuili quando conformat cum iure canonico vel causa naturali, ostendit iuramentum nullum, vt probatur in.d.c.ij. de spon. impub. & in.c.fi. de secun. nup.

¶ Nec credas quod ex eo quod lex ciuilis vel canonica prohibeat contractum, velit dicere nullum esse iuramentum, si contractui adijciatur, vt in dicto.c. cum contingat, & in capitulo significante. de pigno. fatendum tamen forsan esset, quod si prohiberet lex canonica aliquem contractum, intendit etiam prohibere iuramentum. argu.l. non dubium, quia qui iurat, contra legis nititur voluntatem, sed non sequitur, quod ex hoc non sit seruandum iuramentum. vt in.c. & si Christus. de lege vero ciuili dubitari potest, an possit prohibere, ne iuretur ex causa ciuili, nisi talis causa esset confirmata a iure canoni. & ita possunt procedere, que superius dixi, in quibus diu cogita.

381 ¶ †Item quod domi. Abbas subiungit in cap. venerabilem. ad finem.iiij. col. secutus Specula. in.d.§. sed nunc ostendendum. versicu. xxiiij. quod non solum summus pontifex potest declarare, an iuramentum sit licitum, vel illicitum, sed etiam prelatus, puta episcopus, per text. in.c. significante. de pig. & idem tenet domi. Abbas in.d. capitu. quanto.iiij col. in prin. ex.c. si vero. eodem titulo, ego etiam intensius declaro, quod si in casibus, in quibus iure scripto, & argumentis iuris canonici potest constare iuramentum esse licitum, potest pertinere ad episcopum eius declaratio & obseruantia, vel eius absolutio, & ita loquuntur predicta capitula. Dum vero dubitatur, an sit licitum vel illicitum, maxime si talis dubitatio est supra ius tale dubium pertinet ad declarationem summi pontificis, & patet in eisdem capitulis, vbi consulitur Romanus pontifex, qui committit absolutionem episcopis. facit quod dicit Innocen. quem sequitur Panor. in.c. cum speciali.ij. col. de app.

382 ¶ †Quod generalis interpretatio legum spectat ad imperatorem, vel summum pontificem. vt in.l.fi.C. de leg. & in capitu. inter. de senten. excommunicatio. & in capitu. cum venissent de iudi. sed specialis ex iure spectat ad iudicem in causis, que coram ipso vertuntur, & ita notat domi. Anto. in.d. capit. cum venissent & notatur per glos. in capitu. iudicent.iij. questio.vij. & in capi. j. de postulatione prelatorum. Nec recte intelligunt (parcant tanti autores) dum volunt intelligere text. in capitulo venerabilem. de iuramento inter magnas personas, nam ibi non distinguitur magnitudo personarum, nec negocij qualitas, sed iurisdictio liciti vel illiciti iuramenti, quod ad summum pontificem pertinet. argumen.l.j. de iusti. & iure. fateor tamen quod si iuramentum est prestitum inter personas solum summo pontifici subiectas, vt ibi tunc ad solum summum pontificem pertinet eius iudicium, & ita loquitur textus ille et intelligitur dictum Speculatoris.

383 ¶ †Sed superioribus considerationibus obstat argumen. ex capitulo venientes. de iureiuran. vbi auctoritas legis canonice semper in iuramento intelligitur excepta. igitur lex canonica habet auctoritatem super iuramento, responde, quod id quod dicitur, quod ius superioris est semper exceptum, fateor, si enim iuratur in materia pertinente ad superiorem, eius auctoritas & obedientia semper excepta erit, nec contra ius ei debitum ego possum iurare, vnde si postea aliud precipiat non intelligetur iuratum contra eius preceptum, non tamen ex hoc debes intelligere, quod ius canonicum in omni iuramento possit disponere, vt in capitulo si vero, & supra ostensum est, & ita interpretatur Hostien. in cap. quanto. & in dicto capi. venientes. vl. no. & in d.c. quanto.iiij. col.

¶ Item superioribus defensionibus legum obstat text. in.c. ecclesia sancte Marie. de consti. vbi in rebus ecclesiasticis nulla est attributa facultas etiam in fauorem ecclesiarum constituendi, igitur leges de iuramento disponentes etiam secundum ius canonicum non valent. item cum iuramentum sit quid spirituale leges deficiunt in causa efficiente.

384 ¶ †Nam super laicos etiam quo ad spiritualia nullam habent iurisditionem. vt in.c. nouit. de iudi. & notatur in.d.c.j. de constitu. & ex hoc reddebam dubius. & si velis videre abbatem in dicto.c. ecclesia sancte Marie post secundam col. versic. extra glos. opinio. Dicit quod omnes leges ciuiles disponentes super rebus vel personis ecclesiasticis sunt nulle, quia deest iurisdictio, licet valeant alique tanquam priuilegia, si essent priuilegia tua vide ibi, eadem igitur ratio est in iuramento quod est quid spirituale. vt in.c. quanto. de iudi. vt dicebat Joan. and. & idem Abba. in.c. tua nos. de decimis, facit quod tenent doct. in.c. j. de no. op. nunt. quod in spiritualibus vel concernentibus animam solus pontifex habet iurisdictionem, & omnes principes subijciuntur pontifici, vt in.c. si imperator. xcvj. di. & in.c. duo. ea. di. & in.c. omnes principes. de maio. & obe. idem Bar. & reliqui in.l. priuilegia.C. de sacrosan. eccle.

385 ¶ †Aduerte, quod & si iurisditio pontificis sit solum circa omnia in spiritualibus, & concernentibus ad animam, etiam imperator de spiritualibus disponere potest circa subditos suos, non ex spiritualium iurisdictione, sed ex iurisdictione, quam secularem habet in subditos, quia ad rectum regimen huius seculi necesse est cohibere seculares, & regere conuenienter ad finem salutis eterne, ad finem igitur legum in rebus etiam spiritualibus leges subditos ligare possunt, dum non sunt contrarie canonibus, & iuri diuino, quia a lege canonica in hoc tacite sunt approbate, & ita intelligerem & defenderem totum titulum de sponsa. & de matrimonijs.ff. & de sacrosa. eccl. & de episcopis & cle. cum similibus, quamuis do. Joan. and. Abb. & moderni aliter videantur tenere. & videri meo, do tibi tex. expressum in c.ij. de sponsa. impuberum. vbi quamuis matrimonium sit quid spirituale, vnde lex secularis nihil potest ex causa statuere. vt dicebat do. Abb. in.c.fi. de secun. nup. in fi. tamen ad matrimonium exigitur etas legibus & canonibus diffinita.

386 ¶ †Et ita ibi notat idem Panor.j. nota. quod etiam in materia matrimoniali possumus recurrere ad leges canonibus non contrarias, quamuis matrimonium sit quid spirituale prout iuramentum, cuius cognitio spectat ad solum Romanum pontificem cum sit quid spirituale. vt in.c. cum sm. de secun. nup. hic dicebat idem summus pontifex ibidem quod in illis maxime.s. spiritualibus, leges non dedignantur sacros canones imitari. vnde constat quod si imitantur, valet & approbatur imitatio, vale-

bent itaqꝫ leges non contrarie, sed imitantes, ⁊ idem probatur in.c.j.de iura.calumnie. Dixi etiam in superioribus.

387 ¶ † Uigesimāprimam illationem adaptare decreui ad q̄ones omnibus notā mihi tñ dubiam, an ea que metu fiant iure canonico sint valida, prout sunt valida de iure ciuili. gl. magistra. in c. Abbas quod metus causa, ⁊ in.c. sup eo. de renuntiatione, ⁊ in.c. inter cetera. xxij.q.iiij. ⁊ in.c.j. quod metus causa. lib. vj. ⁊ alibi sepius tenent valere mero iure. ⁊ ita Innocē. Hostien. ⁊ Abbas, ⁊ reliqui omnes. Ego vero satis dubito de ista sententia, que quāuis hucusqꝫ adoleuerit, ⁊ sit inueterata, radicem sane rationis habere non videtur vt inferius ostendam.

¶ In primis igitur ratione contendam. deinde iuribus. Uidemus enim, quod tria iura considerari possunt in causa, primum ius naturale, ſm ius ciuile. xij. tabularum, tertium ius pretoriū, quod est pars iuris ciuilis. quāuis igitur mero iure ciuili ea que metu fiunt, valeant, vt in.l. metuꝫ.§. sed quod pretor. ff. quod metus causa, tamen equitate, ⁊ iure naturali non valent, probatur, qꝛ eadem equitate dissoluuntur, quāuis eniꝫ iure ciuili ex stipulatione metu facta oriatur obligatio ⁊ actio, tamen ex equitate naturali, qꝛ non est equum talem contractum obseruari, datur exceptio, que elidit ipsam actionem iuris ciuilis rigorosam, vt in.l.j. de doli excep. ⁊ in prin. insti. de excep.

388 ¶ † Item quāuis iure ciuili que metu fiunt valeant, iure tamē pretorio non valent, qꝛ pretor equitatem naturalem secutus dicit se ratam non habiturum, vt in.l.j.ff.eo. his igitur vt verissimis presuppositis habemus concludere, nec iure canonico valere ea, que metu fiunt, qꝛ quando ius ciuile discedit a regulis naturalibus potius est imitanda ⁊ sequenda a iure canonico equitas, ⁊ ratio naturalis ꝙ̄ ciuilis in.c. qꝛ nos, ⁊ in.c. cum esses. de test. ⁊ in.c.l.x.di. in.c. imperatores, ⁊ in.c. fi. ix. distinc.

389 ¶ † Item ius canonicum potius dꝫ imitari iuris pretorij equitatem, ꝙ̄ rigorem iuris ciuilis, nam prout pretor ab equitate sumit fundamentum, vt in.l. quod si ephesi. ⁊ patet per omnia fere pretoria edicta, ita ius canonicum, vt in.c. dilecti. de iudi. in c.j. ⁊ in.c. studiose. de pactis, in.c. sepe. de resti. spolia. cum igitur equitate pretoria ea, que vi, vel metu fiant, non valeant, nec valere dicunt iure canonico.

¶ Sed in fronte stat argu. qꝛ iure pretorio non sunt nulla, sed valida quāuis veniant retractanda, ⁊ ideo dicebat pretor ratuꝫ non habebo se referens ad effectum futurum, vt ponderat Hostiensis in summa eo. tit. §. qualiter rescindatur, in princ. ita igit̄ iure canonico venient retractanda valebunt tamen.

390 ¶ † Aduerte ne decipiaris quod non valent iure pretorio, sed valent iure ciuili distincto a pretorio, ⁊ ita intellige tex. in.l.j. de doli exceptio. ibi. ideo autem hanc exceptionem pretor proposuit, ne cui dolus suus per occasionem iuris ciuilis contra naturalem equitatem prosit, ita dicit text. itaqꝫ iure pretorio non valent, naꝫ esset hoc sibi pugnans rationi iuris pretorij, vt rata haberentur, ⁊ rata non haberentur, quod etiaꝫ in alijs tibi probo. ⁊ considera quod in his que non sunt iuris ciuilis, sed tantuꝫ iuris pretorij, vt sunt bonorum possessiones, vt in.l.j.ij. ⁊ iij. de bonorum possessio. si quid metu fiat dicitur nullꝫ esse, nec aliquo modo valet. finge quod ego agnosco metu bonorum possessionē, certe nulla est agnitio, vt in.l. tertia. §. inuito. ff. eo. ratio est, quia agnitio bonorum possessionis est iuris pretorij, ⁊ iure pretorio ea que metu fiunt, rata non habētur, ergo non possunt eodem iure valere. secus tamen est in aditione, nam aditio hereditatis cum sit iuris ciuilis, quamuis metu fiat, dicitur valere, vt in.l. si metus. de acquiren. heredi. ⁊ in.l. si mulier. §. si metu coactus quod metus causa, vbi glosa notat hanc differentiam bonorum possessionis ⁊ iuris pretorij ad hereditatem, ⁊ ad ius ciuile, facit textus, de quo inferius latius, in.l. iij. §. si quis autē. de consti. pecu.

391 ¶ † Rursus ⁊ secundo viget ratio, quia ex ratihabitione alicuius iuris oritur vinculum eiusdem, vt probatur ex. §. per traditionem, insti. de rerum diuisio. probatur transferri dominiuꝫ iure nature, quia equitate naturali habetur rata rei traditio, ideꝫ patet in lege legitima. ff. de pactis. in. §. omnium institu. de obli. sed nec iure nature, idest equitate naturali, nec pretorio, nec iure canonico habentur rata, que metu fiunt, vt in.l.j. quod metus causa. ff. ⁊ in cap. Abbas, ⁊ in.c. ad audientiam eodem titulo, igitur nec iure naturali, nec iure pretorio, nec canonico habent robur vel obligationem.

¶ Tertio cogitabam consideranda omnia capitula, ⁊ text. in titulo. de his que vi metus ve causa fiunt, tam in decretalibus, ꝙ̄ in sexto. ⁊ exordium sumendum esset a capitu. primo eodem titulo, vbi votum metu factuꝫ iure canonico est nullum, sed omnes glose ⁊ doctores dicunt casum specialem, quod videtur absurduꝫ, vt scꝫ a casibus specialibus exordiatur titulus, maxime quod ratio specialitatis nec assignatur, nec eam text. assignat. de quo casu inferius latius.

392 ¶ † Item casus in capitu. secundo, quod incipit Abbas eodē titulo, vbi renuntiatione metu militum facta ⁊ collato alteri beneficio. dicit legislator restituendum renuntiantem, ⁊ assignat rationem, ⁊ regulam generalem, quia que metu, ⁊ vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari, ita text. hec est igitur regula canonica, quam omnes commentatores exponunt, vt metu facta valida sint iure, veniant tamen reuocanda, ⁊ hoc est precipuum fundamentuꝫ. Aduerte tamen, quod non debet intelligi, vt valida sit renuntiatio iure canonico. sed quod veniat reuocanda, probatur primo, quia est iuris ratio, vt vbicunqꝫ spontaneus cōsensus vel libera voluntas exigitur, si metus qui cadat in virum constantem interueniat, actus est nullus ipso iure, vt probatur ex capitu. cum locum de spon. iuncto capitu. significauit. de eo qui duxit in ma. quam pol. per adul. ⁊ notat glos. in capitu. notificasti. xxxiij. questio. v. ⁊ Abbas in capitulo cum locum. ij. columna, ⁊ dominus Antonius in capitulo super hoc. de renuntia. Sed constat, ꝙ in renuntiatione beneficiorum requiritur ꝙ sponte fiat, vt in dicto capitulo super hoc. igitur renuntiatio est nulla, ex quo euidenter sequitur ꝙ in capitu. Abbas renuntiatio non erat valida, nec regula, ex qua dicitur non valere renuntiationem, probat ipso iure valere.

¶ Preterea si dicitur ꝙ in irrituꝫ que metu fiunt reuocari debent, sequitur ꝙ ea ius canonicum approbare non debet, naꝫ si valent iure canonico ex eo valent, quia ius canonicuꝫ ea approbat, vt in lege legitima. de pactis, sed approbare non debet, immo reuocare, igitur aut iure canonico non constant, aut ius canonicum id facit, quod docet non faciendum contra rationem .l.j. quod quisqꝫ iuris. ff. ⁊.c. cum omnes. de consti.

393 ¶ † Unde vt rectius intelligas, dic quod illa verba, que sonāt reuocationem eorum, que metu facta sunt, non debent referri ad reuocationem iuris, quia iure non valent, sed vt facta metu reuocentur, nam ille abiurans fuerat beneficio spoliatus, ⁊ alteri erat collatum, vnde necesse erat, que facto gesta erant, reuocare, ⁊ ita intellige illa verba quorum intellectum dilucide percipere poteris ex eodem textu, duꝫ eius verba subijcio. Unde qꝛ q̄ metu fiunt de iure debent in irritum reuocari, mandamus quatenus predicto abiuranti cum integritate restituas vniuersa. vides igitur ꝙ regula illa, qua in irritum debent reuocari, refertur ad restitutionem iniuste ablatorum, non ad ea, que iure valent, nam illa eadem regula, qua reuocanda sunt quippe valere non possunt, nam hoc est quid iniustuꝫ, vt eadem regula valeant, ⁊ reuocanda censeantur contra. l. non tantum. §. si emancipatus. ff. de bonorum possessio. contratab. ⁊.l. legata. de adi. lega. ⁊ capitulo maiores. de bap. doctores igitur nostri non recte adducunt illam regulam ad probandum ea valida esse cum ex eadem reuocentur, nec ex illa probatur (vt ipsi volunt) alio iure valere, nam vt vides reuocatio non ad ius sed ad factum refertur. nec opponas de iure ciuili cuius causas inferius exarabo.

¶ Tertium capitulum ⁊ casus in ordine est in capitulo ad aures eodeꝫ titulo, vbi renuntiatio metu facta nihil impedit, quominus is qui renuntiauit non obstante renuntiatione possit prefici. ergo cum nihil impediat iure ipso non valet, quod plane sentiunt doctores. sed respondent supplentes nihil impedit scilicet absolutione prius facta ⁊ annullata abiuratione ꝑ restitutionem, vt Abbas antiquus ⁊ Petrus ibi, ⁊ idem Abbas modernus in capitulo Abbas, ⁊ in eodem capitulo ad aures, vbi Innocen. soluebat quod erat preficiendus, scilicet noua electione, quia alias antiqua non valebat, cui erat renuntiatum, ⁊ hanc eandem sol. confirmat Panormi. ibidem, sed dominus Antonius necessitate textus coactus dicebat non valere renuntiationem ipso iure, sed Abbas eum reprehendit maxime per tex. in cle. ij. de penis, quem ipse (parcat tanta viri auctoritas) non intellexit, vt. j. videbis.

¶ Itaqꝫ tex. nisi hec commentaria ⁊ figmenta addantur recte probat ea que metu fiunt non valere, ⁊ hoc necessario sequitur ex confessione domini Antonij contra seipsum, quia ipse fatetur

tur renunciationem metu factam non valere, at ista renunciatio non valet per regulam generalem iuris canonici. vt in. c. Abbas. & in capi. ad audientiam. igitur regula iuris canonici est ne valeant que metu fiunt.

¶ Preterea quod intellectus petri & Abbatis antiqui & moderni oris, nec ipsius Innocentij, quem etiam confirmat Abbas, stare non possit, ecce manifeste ostendo. ipsi enim dicūt, quod debet intelligi petita restitutione, & noua electione. at si petatur restitutio, non obstante etiam iuramento, potest contrauenire renunciationi, quia absoluitur a iuramento. vt in capitulo si vero. & in capitulo verum de iureiurando, sed textus in dicto capitulo ad aures dicit quod non possit contrauenire renunciationi iuncte. igitur loqtur sine restitutione & absolutione, alias post restitutionem & absolutionem idem esset, ēt si renunciatio fuit iurata.

394 ¶ † Preterea ad nouam electionem nihil obstabat iuramentum. quia abiurata fuit electio preterita non futura. & iuramentum vi prestitum non est trahendum ad res non expressas vt notatur in eodem capitulo ad aures. & in capitulo ad audientiam. dixi in illatione principali supra proxima. vnde text. non debuisset facere differentiam inter renunciationem iuratam & non iuratam. qui tamen cum faciat facile colligitur intellectuz Innocen. non esse iustum.

395 ¶ † Presertim quod si ita intelligeretur. prout ipsi intelligunt certe textus ille esset correctus, vt statim ostendam. pudet igitur vti tali commentatione & longa expositione. vt maxime reddantur iura corecta contra legē vna. C. de inoffic. dona. & capitulo cum expediat. de electione libro sexto, & subauditiones non sunt fingende, vt leges corrigantur, vt notatur vulgariter in capitulo cupientes. §. quod si per. xx. de electione libro sexto, intelligamus igitur textuz in capitulo ad aures. vt contexitur, & vt iacet, ex quo clare elicitur nostram conclusionem veram.

396 ¶ † Quartus casus in ordine est in capitulo ad audientiam, eodem titulo quod que vi metus ve causa fiunt carere debeant robore firmitatis. at robur iuris in hoc consistit, vt iure confirment̄ & valeant. vt in lege legitima. de pactis. & ibi Bartolus, & reliqui dum maxime loquitur in exemplo donationis. igitur ius canonicum non roborat. preterea si ius cano. roborarret, faceret quod non deberet, cum robore carere debeant. quo igitur fomento, vel quo robore iuris canonici valebunt, si eodem iure robore carere debent? preterea ego sentire non possum quid differat nullius esse firmitatis, ab eo quod caret robore firmitatis. indefinita enim dum ratione regulari & morali disputamus equiualet vniuersali. vt in capitulo si romanorū xix. distinc. & in capitulo solite. de ma. & obe. maxime quod dictio carere & dictio debet, sunt presentis temporis. facit quod dr̄ verbum careat inducere canonem late sententie. vt notatur in. l. prouidendum. C. de postu. in. c. nihil. de electio. in. c. sedes & in. c. super literis. de rescri. & quamuis de verbo careat dubitari possit, quia ad futurum referatur, de quo disputo, cum tamen est in presenti tempore inducit canonis sententiam. nam si tempore legis caret, verum est ante sententiam iudicis & ante restitutionem carere. vnde ea que metu fiunt dū fiunt, & a principio robore carent. Item a principio nulla fore de iure canonico ego ostendam. nisi dicamus etiam capitulū ad audientiam esse correctum. vides igitur quod quatuor iura, que sola fere in isto proposito inseruntur in toto titulo quod metus causa, in decretalibus probant iure canonico non esse valida ea que metu fiunt.

397 ¶ † Videamus nunc an in sexto libro decretalium inueniatur ea valere. at in capitulo vno eodem titulo dicitur sententiam absolutionis ab excommunicatione esse nullam. dicit enim textus quod eam omnino viribus vacuamus. igitur ea que metu fiunt non valent. sed si dicas vt omnes ibi casuz esse specialem, non possum sane percipere talem responsionem. q? titulus est generalis, de omnibus his que vi vel metu fiunt. & ille textus est solus in toto titulo. incongruenter igitur poneretur casus solus, & specialis, non assignata maxime specialitatis ratione.

398 ¶ † Preterea summus pontifex dicit ibi quod absolutionez, viribus vacuat. & omnes doctores fatentur (vt fateri debent) nullam esse absolutionem ipso iure. quod ex eo plane constat, q? si omnino viribus vacuatur iuris vim non habet. at cuiq3 recte intelligenti idem significatur, quod aliquid careat robore firmitatis, ac si vires non habeat. igitur ex regula posita in ca. ad audientiam, que est vniuersalis ad omnia, que metu fiunt ad id ꝙ dr̄ in. c. vno nulla est differentia, & quidez apte. naz cuz titulus sit generalis, nec habeat aliuz sub se textum, debet verificari in textu subiecto. itaq3 vniuersalis est dispositio illius tex. & cōformat cum regula. c. ad audientiā.

399 ¶ † Nec obstant verba que in contrarium ponderari possunt ibi presentis cōstitutionis autoritate viribus euacuamus. Naz cum in presenti tempore loquatur, semper loquitur legislator. euacuat enim quodcunq3 metu factum fuerit, tunc cum factum fuerit, quia lex semper loquitur. vt in lege vna. ff. de conditione, ex lege, & ibi Bartolus, & cum ab ipsius summi pontificis auctoritate omnes leges constent. vt in capitulo significasti. de electione in lege prima de cōstitutione princip. verum est ipsum euacuare etiam confirmatione illius capituli, prout dispositione aliorum iuriuz, que sua autoritate constant. maxime quod ibi ratione generali, specialiter absolutionem metu factam euacuat. & ob hoc non potest dici superfluus. vt notatur in capitulo licet canoni. in glosa prima de electione libro sexto. in capitulo cum in singula. in verbo intelligi. de preben. eodem libro. de hoc latius loquor in lege gallus. §. idem credendum. de liber. & posthu. & dicam inferius de intellectu cap. vnici in noua electione.

¶ Rursus ostendo fallaciam argumenti. nam ibi dicitur viribus sententiam vacuamus. ergo vires habebat. alias eis euacuari non poterat. vt in lege decima de verbo. oblig. in capitulo ad dissoluendum. de sponsa. impub. Respondeo. & fingamus hodie vicarium Bononiensem vi absoluere compulsuz. quero an illa absolutio viribus euacuetur. certe fateri cogimur euacuari per textuz nostrum, sed quomodo hoc est possibile, cum vires non habeat? aut si id neges, ostendas, quo iure vires habeat. & profecto nō possumus dicere vires habere, quia nullo iure canonico habet firmitatis robur. vt in capitulo ad audientiaz. & omnes doctores fatentur hodie nullam esse absolutionem. & tamen viribus euacuatur. quod intellige, vt eas vires non habeat, quas alias haberet si iuste & libere fuisset lata, non quas alias habet iure antiquo, q? nullas habet. nec hic adducas ius ciuile ad absolutionem excōmunicatoꝶ. de quo inferius dicam.

400 ¶ † Item ad istam partez vrget tex. in cle. ij. de peni. vbi resignato metu laice potestatis facta nullius decernitur esse potestatis. doctores et domi. Abbas in. c. abbas. dicunt ibi casum esse specialem. quinimmo ipse in penul col. dicit ꝙ ex casu speciali probat regulam in contrarium.

¶ Aduerte & nunc intelliges quantum aberrent. Nam rationem adducunt specialitatis, quia metu laicoruz fuit resignatū. Sed ego video quod in. c. ad audientiam. & in. c. ad aures. & in c. abbas. & maxime in. c. ad aures. ad terrorem laicoruz renunciauit. & in. c. ad audientiam. ibi grauissimo tandem metu regis eaz renunciare est coactus. & tamen ijdez doctores dicunt valere ipso iure renunciationem. ita quod ratio specialitatis stare non potest cum eadem insit in casibus, qui determinantur ex regula generali. vt in dicto. c. ad audientiam. & in. c. ad aures. Vnde pulchre probatur antiquorum fallacia. & ego ostendo plane veritatem. Nam ratio casus & verba que traduntur in dicta clementina secunda conueniunt dispositioni. c. ad audientiam, & ratio est eadem, quia idem casus. naz in vero casu in renunciatione metu potestatis secularis facta loquitur & verba sunt eadem in effectu. nam si carent robore firmitatis nullum omnino habent firmitatis robur.

401 ¶ † Quia verbum caret priuatiuum est, & significationem habet negatiuam. vt supra latius. Preterea si velis illum textuz facere casum specialem necesse est quod textus in capitulo ad aures. & in cap. ad audientiam, hodierno iure non procedant q? ibi ꝭm doctores valet renunciatio. hodie vero non valet.

¶ Rursus videas quamuis dissona sint inuolucra doctorum quod tex. in. c. ad aures probat nullam esse renuncationem. q?

non obstan te ea ante aliquam restitutionem potest administrari. & Host. Petrus, Innoc. & Abbas volunt subaudire restitutionem, quod nunquam textus consideravit. ut ex illa subauditione reddatur antiquatus.

¶ Ego sane restituam postliminio iura illa, que conformiter tenent nulla esse, nec robur habere que metu fiunt. nam textus in c. ad aures probat nullam esse renunciationem metu laicorum factam, textus vero in c. ad audientiam dicit non habere robur firmitatis sicut omnia alia que metu fiunt. unde eadem regula observatur in isto casu. & textus in clemētina secunda nullius omnino decernit esse firmitatis. itaque omnia conformant & sunt consona veritati.

402 ¶ † Nec obstat si dicamus ius esse novum in dicta clementina prima. & ut Abba. Bald. & facit pro eis verbum decernimus quod videretur novi iuris introductorium. Nam respondeo quod decernit in facto nullas esse renunciationes quamvis sint recepte a prelato. & illud decernere est declarare, quia dicit nullius esse firmitatis. ut est simile in c. fi. de pre. & ibi Panor. & non semper verbum decernimus inducit novum ius. nec verbum inducimus. ut dixi in l. gallus. in princi.

¶ Sed quamvis ex superioribus videatur constare ea que metu fiunt non valere iure canonico, tamen obstat ratio satis subtilis.

403 ¶ † Quia lege civili non poterit negari quin valeant & insit civilis obligatio. ut in dicta l. metum. §. sed quod pretor. ergo illa civilis obligatio manet etiam in his, que sunt iuris canonici ut in ca. j. de novi ope. nuncia. in c. j. de re. iu. unde necesse est quod civilis obligatio rescindatur.

¶ Respōdemus subtilius, ac distinctius hec intuentes quod si civilis inest obligatio in his, que sunt iuris canonici ea inest ratione, quia a lege canonica lege lex civilis approbatur. alias lex civilis nullum in his habet imperium. ut in c. solite. de maio. & obe. in c. suscipitis. et in c. certum. x. distin. & in c. l. ead. distin. sed in casu nostro lex canonica non comprobat metu facta ut lex civilis, immo dicit se non prestare robur firmitatis, certe approbatione canonica valere non possunt. Nam verum est leges, que non deviant a canonibus tacite et expresse approbatas. sed quando dissidet via canonica a civili, non valet argumentum approbationis. ut in c. si duobus. de ap. & notatur in capitulo secundo de arbi. libro sexto, quod plane omnes doctores fatentur.

¶ Verum si opponas quod etiam iure civili rata non habentur si que metu fiant. ut in l. j. ff. eod. & tamen valent, unde non discordat ius canonicum a civili.

¶ Adverte quia in hoc stat fallacia vulgi. nam falsum est quod iure civili rata non habeantur, sed habētur nō rata nō iure pretorio, et quo iure rata nō habent, eodē iure valent.

404 ¶ † Nam in omnibus acquisitionibus pretorijs, vel obligationibus ea que metu fiunt non valent eodem ptorio. ut in l. si mulier. §. si metu coactus. & ibi notatur, & patet in l. iij. §. invito. de bo. pos. in l. iij. si quis autem. constituerit. de consti. pec. ff. Si enim ius civile rata nō hēret, que metu fiunt, impossibile esset quod iure civili valerent, cum eo valeant. quia rata habentur. ut in d. l. legitima. & in §. per traditionem instit. de rerum divi. & in l. obligamur. de acti. & oblig. & in l. si quis argentum. §. fin. de dona. & in §. perficiuntur. insti. de dona.

¶ Facit doctrina Barto. in l. metu. §. volenti. in fina. verbis. quod metus causa. ff. ubi ipse fatetur quod si illa verba, que sunt in edicto pretorio, scilicet rata non habebo, fuissent legis civilis, haberent efficaciam plenam & ipso iure non valerent. sed quia sunt pretoria. ideo non operantur ipso iure, sed per restitutionem. At eadem verba & fortiora sunt tradita de iure canonico. ut in capitulo abbas & in capitulo ad audientiā. & in capit. uno. eod. titu. lib. vj. ergo operantur ipso iure, ex quo evidenter concluditur, quod iure canonico non valent, immo sunt nulla ipso iure. Sed adverte. quod dum Bartolus dat rationem, quare non sint nulla & quare nō detur de directo actio scilicet, quia pretor non potest, hoc non est verum. ut late ostendo in lege iurisgentium. §. pretor. ff. de pactis. & ratio est, quia pretor ad iudicium se refert, dicit enim rata non habebo, & ita Hostiensis ponderat in summa eodem titulo. §. qualiter rescindantur in princip. sed & ipse male infert, cum idem credat de iure canonico. ius enim canonicum per se rata non habet. ex quo sequitur, quod nihil valet obligatio civilis in his, que sunt ecclesiastice iurisdictionis. item ius canonicum non se refert ad iudicium, ut pretor, cuius officium erat ius in iudicio reddere. sed verba de presenti decernit firmitatem non habere. ut in dicto capitulo ad audientiam. Preterea, ut dixi, in his que sunt pretoria ex intentione pretoris, qui ea rata non habet, ipso iure pretorio non valent, eodem ergo modo de iure canonico, vide que dixi in dicto. §. pretor quod latius etiam ex inferioribus casibus ostendam.

405 ¶ † Ex his primo infero, quod non est speciale, ut in causa matrimoniali metus reddat nullum matrimonium. Nam secundum glosas matrimonium est nullum specialiter. ut notatur in l. si mulier. §. si metu coactus. & in c. Abbas. ubi cōmuniter omnes. & adducunt text. in cap. significavit. de eo qui duxit in matri. quam pol. per adulte. ubi non obstante matrimonio metu contracto potuit aliam in uxorem libere accipere. idem in cap. veniens mariota. de sponsa. ergo matrimonium erat nullum quod plane fatendum est. Sed queramus ab his patribus. no. in c. significavit. vel in cap. veniens. inveniant rationem iuris specialis, quam tex. assignet, ut matrimonium iure vel causa speciali sit nullum. Verum si dicas, quod plures sunt rationes, quare matrimonium metu contractum non valeat, de quibus per doctores maxime per calde. & Panor. in c. cum locum. de spon. fateor quod pluribus rationibus valeat, nego tamen quod ex hoc cetera valeant, & quod in matrimonio sit speciale. Et idem dicendum est de his, que notantur in c. bone. el secundo. de electione in verbo metuebant. & in c. quisquis. eod. titulo & utrobique doctores, ubi dicitur idem esse in matrimonio spirituali, & in electione, ut electio metu facta censeatur nulla. quod intellige iure regulari. non ex aliquo speciali iure, ut patet ex superioribus.

¶ Sed contra superiora opponitur de ca. inter hec. xxiij. questione quarta ubi matrimonium metu contractum valet, ex quo sequitur. nec in matrimonio speciale esse ut nullum sit, nec generale esse, ut que metu fiant, non valeant de iure canonico, & ita do. Car. in c. Abbas. tenebat per illum text. quod matrimonium erat validum prout reliqua. quia solutiones, quas dedit glosa in capitu. Abbas. & in dicto. cap. inter cetera. facile eliduntur omnes, quamvis plures teneant de quibus ibi per Cardina. & dominum Abbatem. matrimonium esse nullum, quod negari non potest ratio. quia requiritur matrimonium esse liberum. ut in capitulo cum locum. & in capitulo requisivit. de sponsa.

406 ¶ † Et ubi requiritur liber consensus, ibi metus reddit actum nullum, ut notatur in capitulo notificasti. trigesimatertia questione quinta & libertas requiritur ad fidem & prolem. & ita docebat sanctus doctor tertia distinctione trigesimanona articulo tertio questione secunda de quo eleganter loquitur abbas in capitulo cū locum. itaque tam propria ratione matrimonij quam etiam regula generali verum est matrimonium esse nullū.

¶ Dominus abbas respōdet illi c. inter ceteras. quod ibi est supplendum ut consonet alijs iuribus.

407 ¶ † At tu plane habeas intellectum Augustini, & eius sententiam, quam glose & doctores penitus non advertunt. & presupponas, quod in capitulo inter ceteras. nec in tota illa questione tractatur, an que metu fiant, valeant vel ne, sed hoc tantum, que iuramenta sint licita, vel que illicita. ut patet in summa eadem questione. item presupponas, quod severus episcopus, de quo in dicto capitulo inter ceteras consulebat Augustinum de quodam Ubaldo, qui consanguineis sue concubine, timore mortis iuraverat se illam ducturum in uxorem, nec matri sue vel fratribus necessaria ministraturum. Unde Augustinus simul cum Ambrosio respondet. quod matrimonium sit firmum & stabile, quia non est peccatum contrahere matrimonium cum ea, quam prius habuerat, sed cetera que promisit, iniqua sunt, & iuramentum non debet esse iniquitatis vinculum, vel matricidij, vel fratricidij, vel cuiuscunque criminis, ita dicebat Augustinus. adverte itaque quod ibi non dubitatur, an matrimonium sit nullum vel validum, quia metu contractum, sed an iuramentum sit licitum & possit observari. vel sit illicitum, & non possit observari. dicitur iuramentum matrimonij fuisse de se licitum, & ideo sit firmum & stabile reliqua vero, quia turpia erant, nullo modo observari possunt & hoc est quod voluit ibi Augustinus. nec ibi voluit decidere matrimonium vi contractum tenere. Sed quod si iuratum fuerit

obseruari poterat. secus est in alijs, que iurauit, que turpia erant. & ita in illa insigni, & laboriosa disputatione, que per Italie gymnasia me assistente celebrata est concludebam, quod ex sensu gratiani & eius sententia satis firmatur, cum in textu inferius ita dicat. Sed cum his omnibus illicita iuramenta non seruanda probentur. & cetera. itaq; consultatio & sententia ipsius augustini & Ambrosij refertur ad dubium, an possit iuramentum obseruari, non an debeat obseruari. Maxime quod secundum hunc sensum sequeretur, quod matrimonium valet. & quod iuramentum adeo obliget. vt non possit peti restitutio nec absolutio. quod est contra textu3 in capitulo significauit. de eo qui dux. in ma. quam pol. per adulte. supra al. & contra textu3 in capitulo si vero. & in capitulu3 verum de iureiurā. & in cap. cum contingat eodem titulo, & in capi. quamuis pactum de pactis. libro sexto. Nam ibi verba Augustini excludunt absolutionem. Dum dicit quod matrimonium sit in deo firmum & stabile, quia de iure canonico non habet firmitate3. vt in. c. ad audientiam. quod metus causa.

408 ¶ † Et etiam secundum omnium sententiam, tunc dicitur firmum, quando exceptione elidi non potest, & tunc dicitur non habere firmitatem, quando exceptione elidi potest. vt in dicto cap. ad audientiam. ergo non potest dici, quod matrimonium sit firmum & stabile, cum exceptione & absolutione possit infirmari. itaq; intentio Augustini nō est dicere quod matrimoniū metu contractum sit firmum, & stabile. & ita audio modernos dignissimos preceptores hoc idem voce sensisse.

¶ Sed in contraria sententia fuit sanctus doctor. iij. distinct. xxxix. arti. iij. questione secunda vbi intelligit eandem sententiam augustini, & Ambrosij, quod ex matrimonio metu iurato teneatur. & ita firmiter tenet, quod iuramentum obligat ex sententia augustini, & Ambrosij. item Panormitanus in capit. abbas in solutione illius tex. dicit, q̄ quamuis ibi iuramentum non firmat contractum matrimonij, obligat saltim ad contrahendum matrimonium, itaq; non potest venire contra iuramentum, nisi petita absolutione.

¶ Quid igitur dicendum, durum est ab interpretatione sancti doctoris discedere. Sed contra eam videtur textus iuris canonici in dicto capitulo significauit. vbi matrimonium fuit iuratum, & non obstante iuramento, quia metu contraxit potest libere cum alia contrahere, & ita notat ibi dominus abbas sibi non constans, quod etiam iuramentum erat nullum, & glosa est ibi ordinaria.

409 ¶ † Rursus ego video, qd̄ si verba Augustini referantur ad necessitatem matrimonij, stare non possunt, dicit enim quod sit stabile & firmum, igitur excluditur exceptio, & absolutio iuramenti, vt supra dicebam. Nam firmum dicitur, quod in facto remanet firmum. & stabile quod elidi non potest, & cum in facto remanet firmum, exceptio non habet locum. vt colligitur ex edicto quod metus causa. ff. & Bartolus, in lege metum. §. voluit. eodem titulo, & facit textus in capitulo secundo de iureiurand. nam quamuis requiratur absolutio, tamē dicitur in effectu non posse constringi. vt in capitulo secundo igitur non est stabile, nec firmum. Item aduertas, & in hoc stat deceptio. quia in. c. inter ceteras, aut vis q̄ matrimonium metu contractum sit validum, & certe nec validum est, nec matrimonium esse potest. quia deficit liber consensus, quod est substantiale. vt in capitulo cum locum. & ibi communiter doctores & in lege si patre. de ritu nup.

410 ¶ † At iuramentum non supplet consensum substantialem. vt notatur in capitulo finali de procurato. libro sexto. ergo nō est matrimonium, quia libertas non habet locum vbi metus vel coactio intercedit. Aut vis quod in dicto capitulo inter ceteras. iuramentum obliget ad matrimonium. vt ex eo infert sanctus doctor & domi. abbas vbi supra, & profecto ille text. nihil probat. Nam ibi dicitur quod matrimonium sit in deo firmu3 & stabile. itaq; non dubitatur de obligatione ad matrimonium contrahendum. sed de ipso matrimonio iam contracto an licite maneat in ipso vel illicite. & ideo dicitur quod matrimoniū stabile maneat & firmum, quia non fuit peccatum suscipere cō cubinam in vxorem, itaq; de obligatione iuramenti, nihil ibi probatur, & cum presupponatur matrimonium, necesse est fateri, qd̄ ibi ille concubinarius post coactionem habebat ea3 secum, ex quo fuit firmatum matrimonium. vt in capitulo ad id de spon. & in capitulo de illis. el secundo de spon. impube. & ideo dicebat Augustinus quod firmum remaneat & stabile. q2 licitum fuit. cetera vero fuerūt inhonesta & illicita. vt puta non subuenire matri & fratri. habes igitur Augustini & Ambrosij expositionem.

411 ¶ † An aūt iuramentū ad matrimoniu3 vi prestitum obliget, certe ex sententia san. doctoris, & dn̄i abbatis obligat quamuis non videantur probare ex textu augustini.

¶ Et idem dominus abbas in dicto capitulo significauit, dicit etiam iuramentum esse nullum, adiungit rationem, quia contra bonos mores.

¶ Aduerte & declaro eius rationem, quia matrimonia debēt esse libera, & obuiare libertati matrimonij etiam adiectione pene est contra bonos mores. vt in capitu. gemma. de sponsa. in lege titia. de verborum obligatione, ergo metus, & iuramentum prestitum contra libertatem matrimonij est contra bonos mores. hec est mens abbatis, quamuis per verbum forte loquatur.

412 ¶ † Diligentius aduertendum esset, quia non solum in matrimonio metus infertur contra bonos mores sed etiam in quolibet alio contractu. vt in lege tertia. ff. quod metus causa, videmus tamen iuramentum, metu contractu3 ipso iure esse validum. vt in capitulo secundo, & in. c. si vero. et in capitulo, verum. de iureiuran. ergo hoc quod fit contra bonos mores, non impedit iuramenti obligationem. Sed stat in fronte argumentu3 quo non est obligatoriu3 contra bonos mores prestitum iuramentum. vt in regula. non est obligatoriu3, de rgu. iu. lib. vj. in lege si quis inquilinos. §. fi. de leg. ij.

413 ¶ † Ego ita sentiebam, aut iuramentum prestatur simul cum ipso actu presentis consensus. & tunc non est matrimonium. quia verum est consensum non esse liberum, nec iuramentum supplet libertatem. quia alias iuramentum esset sine remissione obseruandum, cum esset liberum. quod tamen est falsum. vt in dicto capitulo ver. & in capitulo si vero. & ita est etiam eiusdem sancti doctoris, qui appellat iuramentum coactum, & dicit iurantem absoluendu3. & idem dominus abbas. ergo iuramentum non supplet libertatem, ex quo sequitur non esse validum matrimonium.

¶ Credo autē q̄ q̄uis ille consensus metu coactus non efficiat matrimonium, nec eum suppleat iuramentu3, tn̄ remanet obligatio ex iuramento ad ɔtrahendum, q2 iuramentu3 ex parte dei nullam continet turpitudinem.

414 ¶ † Aut per metum ante matrimonij verba fuit aliquis coactus iurare se ducturum talem in vxorem, & tunc etia3 credo iuramentum valere, quamuis absolui possit ab code3. vt in dicto capitulo verum & in. c. si vero.

¶ Nec obstat ratio abbatis & argumentum ex. c. gēma. quia q̄uis iuramentu3 sit turpe & contra bonos mores ex parte recipientis. quia metu impellit iurare matrimonium, ex parte tamen iurantis nulla est turpitudo, quia ipse contrahere matrimonium iurauit, vt dicebat Augustinus de quo in dicto capitulo inter ceteras. cum igitur iuramentum tendat in deum, & inter deum, & iurantem non sit turpitudo, credo iuramentum obligare ex ratione, capitulo debitore. de iureiuran. & ita resolues argumenta.

¶ Ex his etiam constat pulcherrima limitatio ad regu. non est obligatorium. de regulis iuris.

415 ¶ † Rursus constat valere iuramentum in contractu matrimonij metu prestitum, quamuis aliter sepissime vulgo tradatur ex dicto capi. significauit. cui respondeo quod non probatur in dicto. c. significauit. iuramentum fuisse nullum. Nec obstat q̄ ibi sine absolutione aliā duxit in vxorē, & dr̄ cu3 ea manendū nā aduertendu3, q̄ iuramentum metu extortum quamuis valeat & sit necessaria absolutio, tn̄ si nō fuerit obseruatū, nō peccat̄ mortaliter. vt in. c. ver. de iure iuran. ita igiť in. d. c. significauit, duxit secūdā in vxorē nō obstante iuramēto primo, & ex hoc nō sequit̄ iuramētum nō valuisse, q2 q̄uis ipso iure teneat, potuit de facto ɔtra ire, & valet matrimoniū, licet contraueniendo male fecerit, sed non adeo male fecit, vt sit puniendus tanquam pro mortali peccato, vt in cap. verum.

416 ¶ † Secundus casus ad quem inferre possumus est ꝓmissio

votis, vt i. l. si mulier. §. si metus coactus. qd metus causa. ff. vbi
Bar. ex eo no. ꝙ vbicūqʒ pactū ꝯfirmat a lege ⁊ ꝓducit actio
nē ex ꝯfirmatione pactum metu reddit nullum. Unde moder-
ni in. l. iuris gentium. §. sed cum nulla. ff. de pactis inferebāt, ꝙ
de iure canonico omne pactū nudum, quod alias ꝓducit actio
nē, si fiat metu vel dolo, est nullū, maxime attenta intētione iu
ris canonici, qꝛ si dolus vel metus interueniat iuramētū reddit
nullū. vt in. c. cū cōtingat. de iureiurā. ⁊ reliqua. ita dicit do. ia
son in. §. sed in nulla. iij. col. ver. tertio noviter limita. do. abb.
in. c. abb. iij. col. tʒ ꝙ illa regula ad oēʒ ꝯprobationē legis nō
est gnalis. sed qd in dote sit speciale. vt tanqʒ accessoria matri-
monio metu promissa, vel data non teneat.
¶ Ego de dictis iasonis ⁊ Bar. disserui late in rep. c. i. de pa
ctis. car. lxxxviij. col. i. versi. decima sit declaratio. Sat est qd
417 rō dni iasonis concludit nostrā sentētiā, † nā cū pacta cōfirmē
tur equitate canonica, necesse est, vt non valeant, si metu fiant,
qꝛ que metu vel dolo fiūt eqtate stare nō possunt vt in. l. j. ff. eo.
⁊ in. l. i. ff. de dolo ⁊. l. i. ff. de doli excepti. at quod speciale sit in
dote, hoc non probatur ex accessione matrimonij, sed ex rōne
gnali, qꝛ dotis ꝓmissio ex equo ⁊ bono cōstat. vt. l. has obliga-
tiones de. c. dimi. ff. itē est bonefidei maxime hodie. vt in. l. j. §.
sed ⁊ si. C. de rei vx. acti. in. §. fuerat insti. de act. ergo si dolo vel
metu fiat stare nō potest. vt in. l. iij. ff. pro socio. ⁊ in. l. bonafides
in fine. ff. depos. naʒ bone fidei, ⁊ bono, ⁊ equo cōtrarius est do-
lus, vel metus, ⁊ hoc de iure ciuili. de iure vero canonico stat rō
vniuersalis, ꝙ q̄ metu fiūt, rata nō habent, ergo nō subsistūt ex
ꝯfirmatione canonica, ⁊ ita credo, ꝙ vbicunqʒ de iure ciuili pa
ctum rei eqtate confirmatur, si dolo, vel metu fiat, subsistere nō
potest, qꝛ deest fundamentum. vt in. l. i. de doli excep. ⁊ in. d. l.
si mulier. §. si metu coactus, ⁊ arg. in. l. sticuʒ. §. naturalis. de sol.
nā vbi inest dolus vel metus, qui est ꝯtrarius equitati, deest eq
tas, qua sublata nihil est quod confirmetur, quinimmo ad non
seruandū adest equitas cōtraria. vt in. c. ad audientiaʒ sepius
al. ⁊ in. l. i. quod metus causa. s. al. ⁊ in. l. i. de doli excep. ⁊ insti.
de excep. post princip.
418 ¶ † Quartus casus ad quē inferimus est in voto metu facto
qd dr nullū. vt not. gl. in. c. abb. ⁊ i. c. auctoritate. xv. q. i. ⁊ do.
abba. in. d. c. abb. ⁊ cōis est snia q̄ his fudamētis ꝯfirmat prio
ꝑ tex. in. c. i. quod metus cā. ij. ex. c. presens. xx. q. iij. tertio, qꝛ
deus nō recipit nisi sincerā ⁊ spōtaneā voluntatē. vt. xv. q. i. c.
nō est. Ego fateor nō valere votū metu factū. ꝙ clare ꝓbat ex.
c. presens. ⁊ ex. c. i. s. al. sed nō ꝓbat votū esse nullū iure specia
li. quinimmo si attentius ꝯsideramus rōnes illius. c. i. ille text.
determinat sub rōne tituli vniuersalis de his q̄ vi metus ve cā
fiunt, nō autem ratione speciali, de qua nihil cōstat in illo text.
¶ Item nec. c. presens hʒ fundamētuʒ iuris specialis, cū dicat
ꝙ psalmista volūtarie se sacrificare testat, qd eniʒ qs nō eligit
nec optat, profecto nō diligit, qd aūt nō diligit facile ꝯtēnit, nul
lū ergo bonū nisi volūtariuʒ, iccirco dns nō ferendā in via vir-
gā, ꝑ q̄ʒ vis alicui inferat, ꝓcipit, hucusqʒ tex. nā si bonū non est
nisi volūtariū, ergo si metu fiat, non est bonū, qd ⁊ in voto, ⁊ in
omnibus bonis verū est, igit qd bonū nō est, ratuʒ a iure maxi-
me canonico haberi nō dʒ, qꝛ qd bonū nō est, iustū esse nō pōt.
vt in. l. i. de iusti. ⁊ iure. in prin. ius enim equum ⁊ bonū est, vt
ibi, ergo bonū qd volūtas metu agit nihil iuris habet.
¶ Rursus dicit qd dns ꝓcipit nō ferēdā virgā, ꝑ q̄ʒ in via vio
lētia alicui inferat, si igit nō est ferēda virga, quō volumus vt
ius canonicum non solū nō ferat. sed ꝙ ex actu ⁊ facto tribuat
419 obligationem violentoꝝ † nam a vultu dei dʒ pendere nrūʒ iudi
ciū. vt in. c. vt nrūʒ. vt eccl. bene ⁊ in. c. significasti. de elect. vi-
des itaqʒ ꝙ que metu fiunt nō possunt hēre iustitiā canonicā.
¶ Sed oppones forsan de iustitia ciuili, que necesse est bonuʒ
ꝯfirmet, quod vero non bonum, ratum habere non debet, quia
primum omnium legum principium est, bonum esse sequenduʒ
malum vero euitandum, ⁊ finis earuʒ est felicitas humana, igi
tur leges approbantes ea que metu fiunt, nec habent princi-
pium nec finem debitum.
¶ Respondeo quod ex regulis vniuersalibus legis ciuilis se-
quitur quedam approbatio, que iniqua est, ⁊ ideo ius pretoriuʒ
ꝯtra talem iniquam illationem prouidet equitate, quod expres
420 sius declaro † nam regula est iuris ciuilis. vt ex quacunqʒ pro
missione licita ⁊ stipulatione roborata oriatur obligatio ⁊ ius
agendi, que est actio, vt in. l. v. §. stipula. de verbo. obli. in princ.
insti. de verb. obli. finge igitur ꝙ te metu impuli, vt mihi cen-
tuʒ stipulatione promitteres, certe mihi teneris ex eadē regu-
le. nam hic est consensus duoꝝ, qꝛ qui metu agit, verꝰ est agere,
vt in. d. l. si mulier. §. metu coactus, iteʒ est forma stipulationis
de qua in. d. §. stipulatio. item est res apta stipulari, igitur orit
obligatio. idem (quamuis in alio ꝓposito) dicebat Bar. in. l. si
quis pro emptore de vsucap. in. xv. col. in fictione priuata ver
sic. cōtra predicta. hec est igitur causa quare ex regulis iuris ci
uilis tenet ex tali ꝯctu qd tn̄ erat iniquū, inspecta qualitate rei
vt in. d. l. j. de doli excep. qꝛ ea ꝯsideratione, ꝙ metu promisit,
iniquū ⁊ cōtra naturalē equitatē est, vt ex ꝓmissione teneatur,
sed equitas naturalis nō erat cōfirmata a iure ciuili, nec regula
illa vniuersalis promissoꝝ erat limitata, nec distincta, rōne natu
ralis huius casus, ⁊ ideo ius pretoriū emisit edictū cōforme, ⁊
ꝯsonans iuri nature quo dicebat, se ratū non habiturum, quod
metu gestum esset vt in. l. j. eo. ti. vnde non valent iure pretorio,
nec naturali nec ēt canonico. vt i. d. c. ad audiētiā, qd vō Bar.
dicit vbi. s. exceptionē metu dari a iure ⁊ in hoc ipso fingi, cer-
te mera est fictio nec iuris veritatē hʒ snia Bar. qꝛ cū exceptio
det ꝯtra actionē, nō fingit actionē nō esse nataʒ. vt in. l. j. de ex
ceptio. ⁊ patet in principio insti. de excep. ⁊ recordor dixisse la
tius in. l. si vnus. §. pactus. ff. de pactis.
¶ Sed diceres forsan qd mero iure ⁊ vera iustitia, ꝯctus me-
tu vel dolo factus nō hʒ iuris obligationē, qꝛ inspecta eqtate na
turali nō pōt subesse ius agēdi, ⁊ dū in illo ꝯctu cessat eqtas na
turalis cessat ēt obligatio ciuilis, que obligat vinculo superiori.
s. ipsius nature, vt in. c. quo iure. viij. di. ⁊ in. c. q̄liter de accu. ⁊
c. solite de maio. ⁊ obe. ⁊ dixi supius in prin. §. de deriuatione.
¶ Respōde, ꝙ talis obligatio ciuilis est introducta ex causis
tm̄ intrinsecis, qꝛ habita consideratione ad causas vniuersales
obligationem producentes iusta est obligatio, nam adest mate
ria ⁊ forma obligationis ⁊ reliqua requisita vt supra, ideo ergo
iuris ciuilis introductio, hʒ locum ſm naturam qꝛ ius ciuile in
materia apta introducit suas obligationes potestate legis na-
ture. Unde. l. veluti. ff. de ius. ⁊ iure. ⁊ in. c. si qs. de maio. ⁊ obe.
⁊ ita Bar. in. l. Julianus verum debitorē. viij. ⁊. ix. col. de con
di. inde. Hac igit via talis obligatio dr iusta. vt insti. de excep.
in prin. et in. l. j. de doli excep. sed ꝯsiderata cā extrinseca ipsiꝰ
rei, que fuit metus, certe iniquum est, ꝙ talis contractus metu
vel dolo factus habeat iuris necessitatē, ⁊ iō in tali ꝯtractu cuʒ
nō insit naturalis equitas. vt in. d. l. j. de doli excep. necesse est
dicere, ꝙ nō insit obligatio naturalis, que ex eqtate nascit. vt
in. l. sticū. §. naturali. s. al. ⁊ ita dicebat Bal. in. l. cū qs. C. de iu
ris ⁊ facti ig. vbi negat. ꝙ cōtractus dolo vel metu factus ha-
beat naturalem obligationem.
¶ Ex his primo intelligas quomodo obligationes ciuiles si-
ne naturali possunt considerari iuste. Secundo intelligas qd
contractus dolo vel metu factus nō hʒ iustitiā naturalē ⁊ ꝙ eq
tas naturalis nō suadet, imo impedit ne debeāt obseruari. Unde
est concludendum de iure canonico.
¶ Ex quo ēt sequit ꝙ votū deo emissum, nullaʒ hʒ iustā obliga
tionē. s. nec naturalē, nec gentiuʒ, nec canonicam, nec curandū
est de ciuili que in his, se intromittere non potest.
421 ¶ † Sed stat argumentum, quod iuramentum metu factum
validum est mero iure. vt in. c. ij. ⁊ in. c. si vero. ⁊ in. c. veruʒ. de
iureiuran. cuʒ similibus, ⁊ tn̄ iuramentū deo fit qui non recipit
nisi sincerā ⁊ liberam voluntatem. vt in. c. j. xv. q. vj.
¶ Quippe argumentum est vrgens. Nam doctores cum red
dunt rationem quare votum metu factum non valeat hanc
ostendunt. ⁊ idem comprobatur ex. c. presens supra al. sed hec
ipsa ratio habet locum in iuramento, quod deo fit. vt in cap.
debitores in fin. eodem titulo, ⁊ in. c. ⁊ si christus ergo nec iu-
ramentum valebit. Resoluam in illatione sequenti. quod in vo
to vis principaliter infertur vt deo obligetur ⁊ ei (vt ita dixe-
rim) queratur in iuramento, tamen pars ipsa, cui querendū
est, infert metum, ideo iuramentum, ex quo deo obligatur,
valet, vide latius ibi.
422 ¶ † Rursus arguitur contra superiora, quia videmus ꝙ iure
etiam canonico voluntas coacta metu habetur ꝓ voluntate. ⁊
ex ea procedit, quia veruʒ est ita voluisse, q̄uis metu velit, vt i.
c. sacris de sepul. in. c. merito. xv. q. j. Respondeo, ꝙ in malis

⁊ peccatis

& peccatis, qui metu vult penam mereri, qz malũ vult & ideo peccat, nec obstat metus, cuz potius debeat morte pati q̃ malo cõsentire, voluntas enim cogi nõ pot, sed metu impelli. At metu malũ velle non dz, & ob hoc ipsum q vult, peccat, vt in. d. c. sacris. Sed ex hoc nõ sequit, q in his q̃ mala nõ sunt ex eo q velit, & metu velit, id debeat ratũ haberi in fauorem maxime vim inferentis, & ita pcedit regula iuris canonici, qua nõ habentur
423 rata. ¶ † Quintus casus est in prorogatione iurisdictionis metu facta. vt in. l. ij. in prin. ff. de iudi. & ibi gl. & bar. est ẽt text. sm Bal. in. l. si qs ex consensu. C. de episcopali audi. no. ẽt gl. in. c. abbas vbi generaliter intelligit in quacũq; iurisditione p metũ occupata, idez tz Bart. in tract. de tyranno. Unde infert p abbatẽ ad ea q̃ ibi tractat Bar. & Bal. i. l. decernim. C. de sac. san. eccl. q si ciuitas elegit officialẽ p metũ exercitus vel tyrãni electio est nulla & ipse non hz iurisditionẽ & reliqua. ¶ Animaduerte primo q iste casus specialis ex. d. l. ij. procedit tã de iure canonico q̃ ẽt ciuili. sed casus illius rõnem ego aliter tibi ostẽdo nõ est enim ius speciale, vt creditur. sed hz rationem ex his, que superius dixi, & osidera, q lex illa in. l. ij. loquitur, qñ vis a pretore infert. vt pz in illis vbis viribus pretore opulsus est ita tex. Sed nos hoc certũ habemus, q iure ptorio ea que metu fiunt rata nõ habentur, nec valent. vt in. l. j. eo. ti. in. l. iij. §. inuito. de bonoz poss. in. l. iij. §. si quis autẽ de ostituta. ergo si idẽ pretor viz intulerit ex suo edicto, nõ vz iurisditio, & ideo dicebat nullã in eo transferri iurisditionẽ. ¶ Uerum ex hoc forsan dices, q si pretor vim non intulisset iurisditionẽ validã fuisse cũ actus metu factus iure ciuili valeat.

424 ¶ † Aduerte tñ, & nunc intelliges sententiam iuris pretorij simul cũ illa. l. ij. & in primis id teneas, q ius pretoriuz ad iudiciũ se refert, prout est solitũ se referre. vt in. l. ij. iij. col. §. eo. tempore de orig. iu. & declarat paulus de castro in rubri. C. qui admitti. & pz in hoc ipso edicto, quo dicit pretor, que metu facta erũt, rata nõ habebo, & ita põderat hostiensis in summa eo. ti. §. qualiter rescindant. sensus itaq; est, quecũq; inuenerit ptor. vel iudex metu esse facta, ea nõ obseruabit. nec ex his tribuet iudiciũ Hoc idẽ ostat ex sententia legis latoris in. §. j. instit. de excep. vbi q̃uis iure ciuili efficax sit actio nõ obstãte metu, tñ iniquũ est ita iudicari. Unde iudiciuz nõ reddit ex cõtractu metu facto, nimirũ igit q actus non valeat, si metus adhibeat in eisdẽ iudicialibus, cũ ius pretorium actus recessionẽ ad iudiciũ referat, itaq; si in codez iudicio, vel in his, que ad iudicia pertinent metus adhibeatur, actus erunt nulli, maxime si pretor, vel iudex metu intulerit, qui rata, que metu fiant, habere nõ dz, & ita intellige predictã. l. ij. de iud. in prin. & etiã tex. in. l. si qui ex cõsensu. C. de episcopali audien. ¶ Ex his etiam confirmatur qd dicimus in principali conclusione nam sicut ea que metu apud pretorem fiunt non valent iure ciuili in vniuerso sumpto ita ea que fiunt apud personas ecclesiasticas, qz sicut ius pretorium rata non hz ita etiam ius canonicum.

¶ Ex his infert ad distinctionẽ q̃ tradidit Panor. in. c. ab-
425 bas sup. v. casu. † vbi dicebat, q si eps eligebat metu p capitulũ, electio erat nulla, sz Inno. videbat tenere o in. c. qd sicut de electione. imo q valeret mero iure, q̃uis veniret rescindẽda, p tex. in. c. abb. panormitanus tñ distinguit. & ocordat, aut tenentur electores eligere certũ, & tũc electio est nulla, qz est o substãtialia electionis, qz electio est inter plures, & ita intelligit text. in. c. vbi periculũ. §. ceterũ de elec. li. vj. vbi dr, q cessat electio si adimat libertas eligendi, aut cõpellunt eligere vnũ de certo genere psonaz, & tunc metus nõ vitiat actũ ipso iure, qz nõ tollit potestas eligendi. qd pulchro argumẽto pbat, nã non valet osuetudo, p q̃ aufert libertas eligẽdi, vt in. c. cũ terra. de elec. sed valet, vt electio fiat de certo genere personaz. vt in. c. abbate. de verb. sig. & in. c. cũ dilectus de cõsue. & ita notabat io. an. in. d. c. cũ terra, hec sunt dicta abbatis in. c. abba. s. al. & in c. lz. vij. col. & in. c. cum terrra. iij. col. de elect. & alibi.

426 ¶ † Sed aduertendum est, q q̃uis electio fiat metu de certo genere psonaz, nõ valet ipso iure, aut si dicant valere, queras ab eis quo iure valeat. dicunt ipsi, qz osuetudo vz de certo genere eligendo fateor. sed consuetudo est ius, & incipit a consensu libero, vt in. l. de quibus. ff. de leg. sed metus nullam habet iustitiam, nec infertur consensu partis, immo contra bonos mores. vt in. l. metum. ff. quod metus causa, itaq; non iuste concluditur ex consuetudine ad ipsum metum. Preterea etiam si sit illatus metus. vt eligatur aliquis ex certo genere certũ est electionem non esse liberam, sed metu electum, igitur non valebit vt in. d. c. vbi periculum in. §. ceterum, cuius sententia ea est, vt electio debeat habere libertatem, nulla re impeditam, nam arbitrium dz esse liberum. adeo quod si affectus inordinatus adfuerit, vel aliqua cuiuscunq; obligationis necessitas, cessat electio, dũ libertas adimitur elegẽdi, ita dicit tex. Nec ponderes verbum ad certum aliquid iuncta glosa que exponit, puta talez eligẽdũ, que interpretatio vr assentire sentẽtie abbatis. ¶ Tũ aduerte, qd qñ metus infertur. vt de certo genere eligatur, ad aliquid certũ, infertur alias non esset metus nec vis. id autem certũ hoc est. vt electio fiat de certo genere. Ac cũ de iure possit immo inter omnia dignitatũ habiliuz genera debeat fieri de summo põtifice electio certe o arbitriũ eligentiũ fit qñ eo modo quo possunt & debent non est permissum eligere.

¶ Preterea ratio domini abb. hec est. vt qñ est de certo genere electio iam insunt substantialia electionis, qz de pluribus elegit, quem vult. sed q vnum precise eligat, hoc est cõtra substantiam. & ideo est nulla. ita ipse.

¶ Aduerte diligentius, qz hec ratio aliorsum tendit, q tibi pa-
427 tenter ostendo, naz inter duos potest esse electio † qz de duobus vnum eligere possum. itaq; in hoc ipso adest requisitum ipsius electionis. vt notat in. l. serui elect. de leg. j. sed si metus intercedat, vt vnus de duobus eligat, nõ valet, quinimmo etiaz ipsa consuetudo non valet. Ut in. d. c. cum terra, vbi est casus expressus, ergo nec consuetudo illa dr non valere, quia sit contra hoc substantiale. nec ideo censetur valere electionem de certo genere metu factã qz habeat substãtialia. Et ita diligenter attẽde q non ex defectu substãtialiũ. sed pp metũ ad electionẽ illatuz, non valet electio, item ex eo q habeat locum electio inter duos vel plures, nõ dr libera. si ad electionẽ metu impellantur electores, nã vex est non esse liberã, & ideo non valere, vt in. d. c. cum terra & in. c. quisquis. eo. ti. & in. c. messana, qd generaliter loquit in qualibet electione presumpta, idest presumptione temeraria celebrata. Facit quod docebat Bar. in. l. si quis pro emp. in fictione priuata, de quo. s. dixi, q vitium ipsius metus est extrinsecum. nec aliquid deest substãtiale, quod a se ipso patet, nam alias nec stipulatio valeret. quod tamen est falsum. vt in. l. ex eod. de inuti. stipul. & in. l. j. de doli excep. ff. si igitur ex metu dicitur nulla electio, dicendum est, quod ista nullitas est ex causa extrinseca. que ita est in metu electionis vnius, sicut in metu electionis ex vno genere.

428 ¶ † Preterea in hoc ipso vz argumentũ de electiõe ad matrimoniũ. vt expresse pbat in. d. c. vbi periculũ. §. Ceteruz. vbi in calce spõsus dat ecclesie. & notat in. c. dudũ. el grãde. & i. c. qsqs & in. d. §. ceterũ. At sm hoc seqret, q valeret mrimoniũ metu octũ, qñ infert, vt ohatur cuz vna ex pluribus. & ita do. abb. dicebat posse attentari in. d. c. cũ terra.

¶ Quippe a iurisconsultis nihil dz attentari, qz attenta in irritũ reuocant. vt in. c. non solum. de app. lib. vj. At potius pbatur matrimoniũ nõ valere, siue hẽat locũ regula generalis, qua ea que metu fiunt, nõ valẽt, vt in. c. ad audiẽtiã siue habeat locũ plures rões ex qbus mrimoniũ censet nullũ, dũ metu contrahit. Nã q habeat locũ rõ generalis, pz, qz nõ est equum, vt metu aliquis opellat ad eligẽdũ, vel mrimoniũ ohẽdum. Nec equũ est id ratũ haberi. vt i. l. j. ff. eo. Nec hoc q sit ex certo genere tollit metũ. ergo nec tollit ipsius rei equitatem.

429 ¶ † Preterea rões, que in matrimonio adducũtur habent locum ẽt in isto casu. & prima est ex tribus, quas tradit Gaspar. de calde. quẽ refert abb. in dic. c. cuz locũ que fuerũt sumpte a theologis. Naz cũ in mrimonio adest sacramẽtũ, q significat oiũctionẽ inter deũ & ecclesiã. vt in. c. debitũ. de big. sicut christus volũtarie assumpsit carnẽ humanã, ita volũtariũ dz esse carnale mrimoniũ. sed hec rõ hz locũ, qñ metu impellitur ad otrahendũ cũ aliqua ex pluribus siue sint quatuor, vel sex. igit nõ vz si metu ohatur. ¶ Secũda rõ est, qz metus impedit pcreationem sobolis, que est sm bonum matrimonij. ¶ Tertia est, quia est cõtra fidem, nam ex inuitis nuptijs mali solent exitus prouenire. vt in. c. requisisti. & quod quis non diligit facile contemnit. vt in supra allegato. c. presens. At cum iste rationes habeant locum quamuis metus inferatur ad matrimoniũ vnius ex pluribus, sequitur quod non valeat. Facit text. in capi. cum locum ibi plena debet libertate gaudere. Nam doctores tam theologi quam etiam canoniste ponderant illam rationem. quod cum liber requiratur consensus, necesse est quod si metu consentiat, actus non valeat, & ita ponderant textuz in capitulo. cum locum. sed ista libertas concludit nostrum casuz, cum debeat esse plena. ergo non valet matrimoniuz.

430 ¶ † Ueruz obstat in primis, quod si metus sit talis, qui nõ ca-

dat in ꝯstātem virum, nō impedit matrimoniū vt in.c.de muliere de spon.et in.c.de illis.de sponsa.impub.attamen videmus ꝙ non est plena libertas, vbi qualiscunqꝫ metus intercedit, igitur non requiritur plena, aut verum erit, ꝙ qualiscunqꝫ metus reddit matrimonium nullum ꝙ est falsum. vt in.c.ꝯsultationis de spon.⁊ in.c.cuꝫ dilecti.quod metus causa.

¶ Rñdeo ꝙ a iure est determinatus metus ⁊ libertas. vt ille
431 censeat̃ metus, q cadat in viꝝ ꝯstātē, vt in.d.c.de illis† ⁊ illa cēseat̃ libertas plena, q̄ nō est impedita metu sufficiēti. vt in.c. ꝯsultationi ⁊ in.c.de muliere iuncto.c.cū locū. ¶ Nec obstat argumē. ꝙ formari pōt, ꝙ inter plura est ꝯsensus electiuus, vt in.d.l.serui elec.de.l.j.iō cū eligat vnā potius q̄ꝫ alteraꝫ, hꝫ libertas ad ipsaꝫ, ⁊ est electio, ex quo seqt̃, ꝙ nō obstāt rōnes superiores. ¶ Rñdeo ꝙ iste ꝯsensus ⁊ libertas est respectiuus qui nō sufficit ad matrimoniū, qꝛ ois ꝯsensus metu coactus, est ēt liber respectiue, nā ꝯsensus cogi nō pōt. vt in.c.sacris.e.ti. ⁊ plane fatent̃ theologi. Sed metu potius elegit mr̃imoniū q̄ꝫ pati velit id qđ timet̃, itaqꝫ ēt i mr̃imonio qñ metus ad vnā tm̃ infert̃ est electio ⁊ libertas, vt potius velit eā in vxorē q̄ꝫ pati. ⁊ in hoc ipso ꝙ matrimoniū volūtas elegit libere vult, qꝛ voluntas cogi non potest, vt in.c.sacris ⁊ tꝫ san.doct.iij.di.xxxix.ar. iij.questiuncula.ij.⁊.iiij.di.xxix.q.iiij.

432 ¶ † Nec obstat id qđ dicit do.abbas.in.d.c.cū terra, ꝙ oliꝫ matrimonium erat de ꝓcepto.iuxta illud gñsis.c.ij. Crescite ⁊ multiplicamini. ⁊ notat̃ in.c.nuptiaꝝ.xxvij.q.j. Qđ ego nō disputo. dato tñ ꝙ veꝝ sit, non seqtur ꝙ metu possit ꝯpelli ad matrimoniū maxime vt contrahat cū aliqua ex certis. ⁊ maxime cum requirat libertatē. nec hodie sit in precepto, sed stat in sola libera voluntate vt in.c.cum locum.

433 ¶ † Sextus casus dr̃ esse, qñ auctoritateꝫ prestitit tutor metu. nā tunc actus est nullus, nec est opus recisione vt.l.j.§.fin.ff.de auc.tuto. ⁊ ita ꝑ illum text. notatur in.d.c.abbas. ⁊ in.c.inter hec. ⁊ in.d.l.j.§.fi. cū similibus. Unde infert dominus abbas quod cum epūs equiparetur tutori, vt in.c.omnibus.vj.q.j.⁊ notatur in.c.auditis.de in integrū resti. si ipse prestet auctoritatē ꝑ metū in rebus ecclesie sibi subdite, nō valet auctoritas ipso iure ita not.in.d.c.abbas in.vj.casu.

434 ¶ † Ego vero aliter ꝯsidero intētionē iurisconsulti in.d.l.j.§. fin. ⁊ ꝓsuppono aliud esse metū, aliud vim vt no. Bar..in.l.j.ff. eo. nā q̄ꝫuis metus inferat̃ ꝯsensui, vis tñ inferri nō pōt, ⁊ ideo in his in qbus volūtas vel ꝯsensus requiritur, si vis interueniat non possumus dicere ꝯsentire, qꝛ voluntas cogi nō potest. finge ꝙ ego ligatus vi trahor ad iudiciū. quippe q̄ꝫuis sim in iudicio, si tñ nihil expressi, ex quo ꝓbaret̃ ꝯsensus, nō potest dici me cōsentire. vt in.d.c.sacris.qđ metus cau.in.c.maiores. in fine.đ bap.in.c.presbiteros.l.dist. Unde dicendum est, ꝙ in his, que ꝯsensu aguntur, nō est ꝯsensus, vbi vis interuenit, ⁊ ideo actus nullus est. Sed secus est qñ metu probatur inductus ad ꝯsentienduꝫ, nā tūc veꝝ est ꝯsentire, q̄ꝫuis metu ꝯsentiat vt in.d.c. merito. ⁊ in.l.si mulier.§.si metu coactus.

435 ¶ † Unde si animaduertimus casuꝫ in.d.l.j.§.fi.de au.tu. nō fuit tutor metu coactus, sed vi adfuit, nec auctoritatē prestitit, qđ plane ꝯstat ex verbis, que inhijcio. tutor si inuitus retentus sit per vim, non valet quod agitur, nec enim presentia corporis sufficit ad auctoritatem, vt si somno aut morbo comitiali occupatus tacuisset. ita text. ecce ꝙ inuitus retētus erat per vim nec aliqd aliud adhibuit nisi presentiā, in qua cadit vis, qꝛ corpori tm̃ adhibet̃ nō animo. itē pꝫ in exēplo dormiētis ⁊ morbo comitiali occupati, ⁊ ita notat ibi bart. ꝙ presentia corporis nō probat animi assistentiam vel cōsensuꝫ. itaqꝫ ibi ꝓbatur, ꝙ vbi interuenit vis, nō ꝓbatur animus, nisi per alia signa animi ostēdatur q̄ꝫ corporis presentia, in qua violētia hꝫ locum, nō tamen ex hoc sequitur, ꝙ si metu prestet auctoritatē, nō sit prestita auctoritas, ⁊ ꝑ hoc actus valeat, nisi alio iure probetur. ⁊ ita melius intelligit illam legem glosa in dicto.c.sacris.in glo.j. vbi interpretatur in vi ⁊ non in metu.

¶ Sed ꝯ ista opponit̃. Nā in iure nr̃o vis pro metu, ⁊ metus pro vi assumitur. vt in.l.j.in fine.ff.eo. ⁊ ideo pretor dicebat qđcunqꝫ vi vel metu fieret ratū se non habituruꝫ. vnde constat ꝙ non est facienda differentia. Rursus cōstat, ꝙ ēt ea que vi fiūt, non sunt nulla sed veniunt rescindenda.

436 ¶ † Aduerte, ꝙ vis sumitur dupliciter. vno modo quādo vis habet necessitatem absolutaꝫ. ⁊ eo modo diffinitur in.l.ij.ff.eo. vbi dicitur vim esse maioris rei impetum, qui euitari non pōt. ⁊ isto eodem modo loquitur etiam Cicero, dum dicit vim esse impetum dominantem, retinentemqꝫ rem intra terminos alienos. ⁊ hoc modo intelligunt phisici violentum. In violente enim non est actio ex parte passi. Et ideo dicunt ipsi, quod violentum est cuius principium est extra nihil conferre ante vim passo. Unde in his, que vi absoluta fiunt, non adest consensus ipsius patientis, et ideo non potest esse peccatum, quia non agit, sed patitur. vt in.c.sacris. ⁊ in.c.ꝓsbiteros.versi.qui aūt. l.di.ꝯ.al. ⁊ dicebat Augustinus nullus peccat i eo ꝙ vitare nō pōt. ⁊ ita intelligit̃ tex.in.d.l.j.§.fi.de auct.tut.

437 ¶ † Quandoqꝫ tamen vis non habet necessitatem absolutaꝫ, sed impulsiuam, adeo ꝙ non est necessaria, nisi respectiue ⁊ cōditionaliter. Nam si qui minantur mihi mortem, nisi tecuꝫ cōtraxero, hic nō est vis contrahendi necessaria. qꝛ possum nō cōtrahere submittēdo me periculo. Unde si cōtraxero, ago, ⁊ nō est violentū, ⁊ hoc est, qđ dicit iureconsultus, voluntatē metu coactā, esse volūtatē. Hic igitur metus in iure nostro sepius assumitur pro vi.s.respectiue. vt in titulo qđ metus causa ⁊ in.c. ꝯstat.j.q.j. ⁊ ita loquitur iurecōsultus ibi. Unde intelliges verba edicti. ꝙ ea que vi facta erūt rescindunt̃ ꝑ exceptionem.s. qñ non fiunt vi absoluta. Naꝫ si fiant violenter absolute, nihil sunt. vt in.c.maiores.fere ad finem in versi.ille vero.qui nūq̄ꝫ ꝯsentit sed penitus ꝯtradicit. nec rē nec caractereꝫ suscipit, qꝛ vi absoluta compellitur. Unde restitutio qđ metus causa non
438 hꝫ locuꝫ in isto casu. † Finge ꝙ a iure ciuili vel statuto ciuitatis requirat̃ ꝓsentia alicuius, q inuitus ⁊ ligatus adest, certe actus nihil est, qꝛ presentia cogi potuit, sed consensus non. ⁊ cū ꝯsensus non affuisset, veꝝ est actū ipso iure non stare, vt in.d.l.j.§. de cura.furi. nec in hoc casu hꝫ locum titulus quod metus causa. vt rescindantur que alias iure valida erāt, qꝛ hec essentialia non adsunt, vt in.d.c.maiores. ⁊ in.c.sacris, ⁊ ita nullum speciale est in illo casu. vnde pulchre intellige ⁊ iterpretare edictū quod metus causa, ꝙ non habeat locum rescisio ēt de iure ciuili, in his que vi absoluta fiunt. Nam actus iure non potest valere, quia facto nō consistit, deest igitur substantia, vt in.l.obligationum substantia de actionibus ⁊ obligationibus, quod intellige ex superioribus.

439 ¶ † Ad id autem quod do.abb.infert de prelato auctoritateꝫ per metum prestante nihil probatur vt vides. Nā in tutore nihil est ꝓbatū in.l.j.§.fi. At nō iure speciali, vt abbas credit. sꝫ regula gñali canonica censetur nulla auctoritas ꝑ superiora.

440 ¶ † Septimus casus est, quando testes inuiti sunt presentes. vt in.l.qui testamento de testa.ff. ⁊ ita dicit hostiensis in summa eod.titu. vbi enumerat hos casus ⁊ dominus abbas in.d.c.abbas. ⁊ allegat glosam in.c.sacris.

¶ Aduerte quod hoc dupliciter potest intelligi. Primo mō qñ inuiti detinentur vi precisa. ⁊ tunc nullum est speciale ad regulam recisionis, quia cum repugnent non sunt testes. ⁊ verum est quod actus omnino violentus etiam de iure ciuili non valet vt in.d.l.j.§.fi.đ cura furiosi. ⁊ isto mō intelligit gl.in.c.sacris. Et no. ꝙ ꝑm glosam, non est aliquod ius speciale. q̄ꝫuis do.abba. aliter eam citet. ¶ Secundo modo possumus intelligere, ꝙ inuiti detinentur testes.s.metu instantis periculi. ⁊ nunc bene videretur casus specialis. Sed adhuc considera ꝙ nulla est ratio iuris singularis in hoc ipso. Sed ex eo ꝙ in testamentis requiruntur testes rogati. vt in.l.heredes palam.§.in testamētis.ff.eo.tit. si inuiti detinentur, veruꝫ est non detineri rogatos, ⁊ ideo non vꝫ testamentum. Ex hoc ergo iure ⁊ solennitate ex qua requiritur, vt testes sint rogati, vt testamentū valeat, sequitur ꝙ si sint inuiti, non valeat cogita.

441 ¶ † Octauus casus est in sententia. ita hostiensis in summa. ⁊ Joan.And.in.c.abb. eum referendo sequi videtur ⁊ allegant tex.in.c.iniustum.xi.q.iij. sed sola ibi ⁊ archi. tenent contra. ⁊ do.Ant: ⁊ do.abbas eam approbant, ⁊ similis est in.c.j.quod metus causa. lib.vj. vbi đꝛ in sententia absolutoria excom. id esse speciale. ⁊ ponderat abbas tex. ibi tanq̄ꝫ casum specialem, qꝛ principes seculares vi compellebant absoluere a sententia excommunicationis. ⁊ reliqua.

¶ Ex his tamen que superius dixi in quinta illatione, ⁊ casu colliges sententiam non valere metu latam, quia iudicialia non valent, vt in.l.ij.in princi. de iudic. ⁊ iudicium non debet reddi. vt institu.de excep.in princ. facit text. in dicto.c.iniustum. ⁊ in.c.omne.xxv.questione.j.

¶ Nec obstat qđ exceptione proposita ea que metu fiunt elidantur, ⁊ antequam proponatur exceptio ius reddatur, quod fateor, quia necesse est vt iudex sciat metum intercessisse, ⁊ sine oppositione scire non potest, quia scit vt homo. Postq̄ꝫ tamen sciuerit, ipse tenetur nō seruare ex equitate. vt in.l.ꝙ si ephesi.

de eo qđ cer.loco.iñcta.l.j.qđ metus cã.ff.⁊.l.j.de doli excep.
qđ intellige in actibus extraiudicialibus, qꝛ in iudicialibus nec
credo iure ciuili valere, quinimmo sine oppositione ⁊ sine sñia
superioris esset nullũ, quicquid metu fiat. Sed cogita. ¶ Nec
obstaret tex.in.l.interdũ quod cũ falso tutore.ff. Qꝛ nõ ꝯstat, ꝙ
a pretore violenter sit cõpulsus, sed presumẽduz est iudicialiter
cõpulsum, nec obstat quod sciebat pars ipsa falsum esse tutorez
qꝛ ex hoc non sequitur, quod iudex sciret. Nec obstat tex.in.d.
c.vno, quem ponderat abbas.reddendo rõnez metus potesta-
tis laicoꝝ. Nam hec ratio generalis est, vt patet in cap. ad au
res.⁊ in.c.ad audientiam.eod.titu.⁊ dixi latius in prin. Con-
stat itaqꝫ quod de iure canonico vel etiam pretorio, que metu
fiunt non valent ipso iure.

442 ¶ †Ex quo nono infero, ꝙ si qs ꝯstitueret p metũ qđ alias de
bebat ex tali ꝯstituto nõ orit̃ actio cõstituti. Probat̃.quia hec
actio est pretoria, cũ pretor eqtate naturali introducit.vt.in.l.j.
ff.de ꝯsti.ergo si ꝯstitutũ fiat metu, nec valebit eqtate, qua con
stat.vt in.l.j.de doli excep.nec iure quo itroducit̃, vt i.d.l.j.ꝙ
metus cã, facit qđ notat bart.in.l.si mulier.§.si metu coactus.
ff.eo.vbi dicebat, ꝙ qñ pactũ nudũ equitate ꝯfirmat̃ a iure ci-
uili, si metus intercedat, dr̃ nullũ.per illum tex.⁊ quod dicebãt
moderni in.§.sed cũ nulla.l.iuris gẽtiũ.iij.limi.facit ẽt tex.in.l.
iij.§.inuito.de bonoꝝ pos.⁊ ita singulare exẽplũ prestare pote-
ris casui in.l.iij.§.si qs ꝯstituerit de ꝯsti.pecunia, nã ibi qñ p ex
ceptionẽ nõ debet̃ idest qñ debitũ elidit̃ exceptione, nõ debet̃
iure ρ̃torio. Unde satis euidẽter apparet.ꝙ ea que metu fiunt
nõ valent iure pretorio, qꝛ obstãte exceptione nõ debent̃, in acti
bus ergo pretorijs, si qd metu fiat, non hꝫ fomentũ a iure preto
rio. Unde dicimus ꝙ nec valet ꝯstitutũ metu factum, nec de-
bitum alias metu factum poterit ꝯstitui, qꝛ illud debitũ nec eq
tate, nec iure pretorio debetur.ita intellige ⁊ declara illum tex.
Ubi casus est singularis.

443 ¶ †Ex his etiam pulchre declara.ꝙ si quis iniuriarũ actionẽ
metu remitteret, remissio esset nulla ipso iure, ⁊ actio maneret
in suo statu.ratio, qꝛ iniuriaꝝ actio ex equo ⁊ bono a pretore cõ
stituta est vt in.l.nõ solũ.§.j.de iniu.ff.vbi iuriscõsultus fere oia
que dicimus, sua sentẽtia ꝯfirmat, cũ dicit, ꝙ cũ iniuriaꝝ actio
ex equo ⁊ bono sit ꝯstituta, eaꝫ metiri debemus ẜm equitatem.
itaqꝫ equitate abolet̃ ⁊ eqtate manet. Regit ergo eqtas ea que
ex equitate constituta sunt. Et cum remissio iniuriarum actio-
nis attentaret̃ p metũ ⁊ nõ sit equũ valeret, certe nõ valet, ⁊ re-
manet actio.vt dicit ibi iurisconsultus.

444 ¶ †Ex his ẽt facile resoluebã illã difficultatẽ petri ꝺ bella p.
de q̃ dicebat ꝯsulẽdũ apolinẽ i.l.j.C.de fideiu. Quare soli ciuili
obligationi sine naturali poterat accedere fideius.vt i.l.i.ff.eo.
ſꝫ sola ciuilis nõ poterat ꝯstitui.vt in.d.l.iij.§.si qs aũt, qꝛ ꝯsti
tu tum hꝫ fundamentum equitatem naturalem, ⁊ est cõtractus
pretorius, qui sine obligatione ⁊ equitate naturali cõsistere nõ
potest. Secus est in fideiussione, que fit per stipulationem.vt.
bar.in.l.i.C.de fideius.⁊ dixi, si recte memini, in.l.si vnus.§.pa
ctus ne peteret.ff.de pactis.

445 ¶ †Hinc etiam infertur ad contractum pignoris, qui fit sola
conuentione ⁊ habet obligationem pretoriam. vt in.l.si tibi.§.
de pignore.de pactis.ff.⁊ in.l.i.ff.de pig.actione. Nam de pi-
gnore iure honorario ex pacto orit̃ actio. ergo si dolo vel metu
fiat, non oritur, qꝛ pretorio iure nõ roborantur, que dolo vel me
tu fiunt.nec hñt equitatẽ naturalẽ. Sed si opponas de text.ibi
dũ dr̃, ꝙ tollitur per exceptionẽ. Rñde vt intellexi in.l.legiti-
ma.de pactis. Finaliter (vt breui ꝯcludã) potest inferri ad oẽs
obligationes ⁊ actiones pretorias, de quibus in.§.omnium in-
sti.de obligationibus.⁊ in.§.sed iste quidem insti.de acti.quod
vr̃ rursus confirmari ex.l.in conuentionalibus.ff.de ꝟbo.obl.
vbi docebat vlpianus, ꝙ conuentionales stipulationes formaꝫ
accipiunt a cõuentione, pretorie vero a mente pretoris cũ igit̃
mens ⁊ sententia pretoris non habeat rata dolosa vel metu fa-
cta, sequitur nec pretoriam stipulationez valere, quod certe es-
set pulcherrima limitatio ad regulam iuris ciuilis, ⁊ videtur
ratione constare. facit tex.in.l.quotiens quis de verbo. obli-
ga.vbi licet alias stipulatio facti alieni non valeat, vt in.l.stipu
latio ista.in prin.⁊ in.l.inter stipulationem.in princ.ff.eo.tit.tñ
stipulatio pretoria equitate sortitur interpretationem me factu
rum.s.⁊ curaturum vt alius faciat.equitate igitur sumenda est
interpretatio. Unde si diligenter animaduertas, videbis in.l.
i.de doli excep.⁊ insti.de excep.quod contra rigorem iuris ci-
uilis ex pretorio iure dat̃ exceptio.ergo nõ ꝯ̃ rigorẽ iuris pre-
torij ex iure ρ̃torio hoc eniꝫ nõ ꝯsonat.⁊ sup his cogita, qꝛ innu-
mera sunt, ⁊ a nouo homine (si dicere liceat) lustrata.nec esset
mirũ, vt emendatione egerent. Sed operepretium erit alijs oc
casionem veritatis inquirende prebuisse.

¶ Si igitur iura pretoria non comprobant, nec fouent ea, que
metu ⁊ dolo fiũt. vt supra latissime, ⁊ constat ex.l.iuris gentiũ.
§.pretor.de pactis.ff.ergo idẽ est de iure canonico in his, que
ad ius pretoriũ pertinent, qꝛ hoc etiam cõformat iuri ciuili.itez
446 etiam idem erit in omnibus actibus canonicis, † qꝛ ex preto-
ris equitate ⁊ iure pretorio, magis est interpretanduz ius cano
nicum quam ex rigore iuris ciuilis. vt in.c.sepe de resti. spo.⁊
in.c.dilecti.de iudi.maxime in hoc eodem casu, in quo ex rigo
re ciuili sequitur iniquum ⁊ contra equitatem nature, ⁊ verum
iudiciũ.vt fatetur iuris consultus in.d.l.i.de doli excep.⁊ idez
legislator insti.de excep.in prin.

447 ¶ †Decima sit, ⁊ pulchra illatio, ꝙ q̃uis ex traditione metu
facta trãsferat̃ dñiuꝫ ẜm ius ciuile, vt in.l.si metus.ff.de ac.he
re.⁊ in.d.l.si mulier.§.si metu, non tñ trãsfert̃ ẜm ius naturale,
qđ patẽter oculis tuis subijcio. Nam iure naturali dñiuꝫ ex tra
ditione transfert̃, qꝛ ꝯuenit equitati naturali vt rata habeatur
voluntas ipsius, q vult rẽ suã in aliũ trrãsferre. ita docet legi-
slator insti.de reꝝ diui.§.p traditionẽ.sed qñ metu vult trãsfe-
re, nõ cõuenit eqtati naturali ratã habere voluntatez coactam
vt in.l.i.ff.quod metus causa.⁊ in.l.i.de doli excep.vbi cõstat,
ꝙ cõtra naturalez equitatẽ hr̃ rata a iure ciuili. igit̃ ꝯstat etiã,
ꝙ iure nature nõ transfertur dñiuꝫ.qđ satis ẽt probat̃ ex.§.in-
uito.l.iij.de bonoꝝ pos.ff.iuncto.§.emancipati.instit.de here.
q̃ ab intest.naꝫ iure ρ̃torio ꝙ eqtate regit̃ naturali nõ trãsfert̃.

448 ¶ †Unde mirabilis traderet̃ intellectus ad.l.j.de ac.rerum
do.⁊ ad.l.ex hoc iure.infra.eo.⁊ ad.§.singuloꝝ.instit.de reꝝ
diui.ꝙ dñia q̃ sunt a iure cõprobata, metu nõ trãsferant̃.⁊ ita
ẽt intellige.l.nunq̃ꝫ de ac.reꝝ do.ff. Nec certe obstaret text.in
l.si metus.de ac.here.⁊ in.l.si mulier.§.si metu.ꝯ̃.all. vbi tran
sfert̃ hereditas ex aditione metu facta.illa enim translatio est
mere ciuilis.⁊ nõ per traditionẽ.vt in.l.cũ hr̃des.de ac.pos.
ff.nimirũ ergo si ex rigore iuris ciuilis transferatur dominium
ciuile, ꝯ̃ q̃ꝫ trãslationẽ eqtate naturali dat̃ remediũ, ⁊ abstinẽdi
facultas, vt pꝫ in eadẽ.l.si metus, ⁊ notat̃ in.d.l.si mulier.quã-
to igit̃ minus iure naturali transferri nõ dꝫ.cũ trãslata ex eodẽ
iure rescindantur.arg.l.patre furioso.ff.de his que sunt sui vel
al.iu.⁊ in.c.quemadmodum.de iureiuran.

449 ¶ †Undecimo ex superioribus infero.ꝙ glosa cõiter appro
bata in.c.sup hoc de renun.in gl.magna in medio vbi dr̃, ꝙ de
iure canonico dñiuꝫ trãsfert̃ ipso iure ex traditione metu facta,
⁊ idẽ cẽset̃ in eo, q renũciat per metũ bñficio.vt gl.ibi ⁊ idẽ sen
tit innocen.in.c.ad audientiam.⁊ in.c.ad aures.de renun.vbi
idem tenent petrus ⁊ abbas antiquus ⁊ modernus. ita tenent
etiam domini de rota decis.362.

¶ Sed ego ex superioribus video dñium nõ trãsferri.nam nõ
transfertur iure naturali, nec gentium, nec iure pretorio, igitur
nec iure canonico transfertur, qꝛ in hoc ipso ius gentiuꝫ natura
le, ⁊ pretoriũ est confirmatũ a iure canonico.vt in.c.ad audien
tiã.qđ metus causa.⁊ in.c.j.eo.ti.li.vj. Nã si iure canonico ta
lis translatio p viꝫ facta rata nõ habetur, impossibile est, quod
ex eodem iure transferatur.qꝛ ex ratihabitione iuris eodem iu
re transfertur, vt in.§.per traditionem.

450 ¶ †Item in renuntiatione beneficij expressum est arg. in di-
cto.c.super hoc vbi spontanea requiritur renunciatio.idem in
c.solicite.de resti.spo. Sed ijdem doctores qui tenent contra-
rium, formant hanc consequentiam, ꝙ vbi spontaneus consen
sus requiritur, ibi actus viciat̃ ipso iure. ita do.abbas in.c.cũ
locũ, ⁊ idẽ in.c.significauit. de eo qui dux.in ma.quam pol. p
adul.⁊ in.c.maiores.in.§.fi.de bap.⁊.in.d.c.abb.ij.co.⁊ no-
tat̃ in.c.notificasti.xxxiij.q.v.⁊ eãdẽ ꝯsequẽtiã faciũ theologi
vt sanctus doc.iiij.di.xxix.ar.j.⁊ sepius dñ de matrimonio me
tu cõtracto loquit̃. Constat igitur ꝙ cuꝫ renũciatio debeat esse
libera ⁊ spontanea, si metu fiat nõ vꝫ. At non vꝫ, regula vniuer
sali canonica.vt in.c.ad aures ⁊ in.c.audientiaꝫ. quod metus
causa. Ergo verum est dicere vniuersaliter, que metu fiunt nõ
tenere.⁊ de hoc late supra in princ.principalis qõnis. Sat est
ꝙ do. Panormitanus in.c.abb.in fine nescit respõdere argu
mento.quod ipse sepius fatetur.

451 ¶ † Nec obstant fundamenta glose in cap. super hoc, que
allegat.l.similiter.§.metu coactus.cui supra proximo respon-
di.⁊ text.in.c.merito.xv.d.j.in delictis loquitur in quibus vt
supra dicebam, verum est voluntatem esse voluntatem, quãuis
coactam, ⁊ ex hoc subest peccatum. Hec enim voluntas facti

est ⁊ nihil iustitie hꝫ. Nos tamen loquimur in voluntate que
iusta potest esse que si inuita fuerit, a iure nõ roboratur, nec est
452 iustum roborari. de his superius. ¶ † Sed si queras, quid si
renunciatum sit beneficio cum iuramento, vel traditio rei cor-
poralis sit facta cum iuramento, videtur ꝙ valeat qꝛ iuramen-
tum metu extortum valet. vt in. c. ij. ⁊ in. c. si vero de iureiuran.
Adhuc forsan dici posset, quod nec valeat renunciatio ipso iu
re, nec transferatur dominium, qꝛ ꝗuis iuramenti obligatio va
leat, qꝛ deo fit iuramentũ, parti tñ non obligor, que turpiter in-
tulit metum. vt in. l. iij. quod metus causa igitur nõ transfertur
dñium. At dices ꝙ renunciatio non est translatio. sed cõsistit
in sola voluntate renunciantis, ⁊ dꝫ fieri in manibus superioris
vt in. c. admonet de renũ. ⁊ in. c. cũ vniuersoꝝ de rer. ꝑmu. vñ
cuꝫ veꝝ sit ꝙ ego renuntio, certe amitto bñficium qđ amittere
volo. ¶ Respondeo. quod cũ coacte volo, non amitto qꝛ iure
amittit̃ ⁊ ius meam voluntatẽ ratã non hꝫ, nisi sit spontanea vt
in. d. c. sup hoc. ⁊ in. c. solicite su. al. ⁊ in. d. ca. ad audientiam.
¶ Item si arguas eodem modo, ꝙ qui metu tradit rem suam,
veꝝ est tradere velle, ⁊ se nolle dominari. ergo amittit domi-
nium, qꝛ nolens retinere amittit dominiũ. vt in. l. j. ⁊. ij. pro de-
relicto. ff. ⁊ ita arguit iuris consultus in. l. j. §. si vir vxori. de ac.
453 here. ¶ † Respondeo ꝙ dominiũ est iuris, vt patet ꝑ diffini-
tionem a bar. expositam in. l. si quis. §. differentia. de ac. pos. ff.
⁊ notat̃ in Rubri. ff. de ac. rer. dominio. Est enim ius in re cor-
porali libere disponendi. ⁊ reliqua. vnde nec amitti nec acquiri
põt nisi iure. sed non est equum vt inuitus amittat, vt in. l. j. qđ
metus causa ⁊ in. c. ad audientiam. eod. tit. ergo nec iure natu-
rali nec pretorio nec canonico amittit. ¶ Non obstat tex. in. l.
j. ⁊. ij. Pro derelicto. Nam voluntate amittit libera. ⁊ hoc ve
rũ est omni iure. Nos vero loquimur in voluntate coacta, qua
nec acquirit, nec amittit equitate naturali ⁊ iure pretorio, vt no
tatur. d. l. si mulier. §. si metu. ⁊ in. l. iij. §. inuito de bonoꝝ. pos. ⁊
per ꝯsequens iure canonico quod illis (vt dꝫ) astipulatur ⁊ con
sentit. ¶ Nec obstat. l. j. §. si vir vxori. qꝛ ibi in possessione facti
loquitur iuriscõsultus. vt idem ponderauit. Nec obstat decisio
rote, que cõeꝫ est sententiam secuta. Nam adeo hoc principiũ
apud doctores hucusqꝫ inueterauit, qđ nullus dubitauerit, sed
in parentũ fide omnes id firmũ tenuerunt. Ego vero que iuris
sunt, nisi ratione percepero, fide certe non teneo.
454 ¶ † Cum igitur dominium iure canonico ex traditione metu
facta non transferatur, sequitur, quod tradens poterit agere
actione reali, qꝛ dominiuꝫ nõ amisit, aut si dicas amisisse, dicas
quo iure. Nam nec naturali nec pretorio nec canonico amisit.
vt. s̃. Sed si dicas ciuili amisisse, ego non loquor de iure rigoro
so ciuili, quo fateri oportet amisisse. vt in. l. j. de doli excep. ⁊
in prin. insti. de ac. sed loquor de iure canonico, ⁊ in rebus que
a canonibus iudicant̃. Nec obstat si dicas, quod ius ciuile cen
seatur approbatum a iure canonico. Nam approbatio illa vni
uersalis est. particulariter tamen in isto casu non approbat ius
canonicum metu facta. Et particularis eqtas vincit generaleꝫ.
vt dicebat bar. in. l. j. per illuꝫ tex. ff. de mino. ⁊ diuersa est via iu
ris canonici a iure ciuili, ex quo habis egregiã ⁊ pulchrã decla
rationẽ, ad tex. in. l. metum. §. volenti. quod metus causa. ff.
455 ¶ † Hinc etiam decidere poteris illam dubitationeꝫ, an alie-
natio rei ecclesie valeat si metu fiat de qua per glo. in. c. abb. ⁊
ibi Joan. Ant. d. an. ⁊ do. abb.
456 ¶ † Sed in his duo residẽt dubia. Primuꝫ est de baptismo.
quod si metu suscipiatur, vꝫ. vt in. c. maiores. §. fi. de bap. er-
go que metu fiunt, iure canonico valida sunt. Rñdeo ꝙ ea rõ-
ne vꝫ baptismus, qꝛ in baptismo nõ requirit̃ ꝯsensus necessario
ipsius baptizati, cũ qñqꝫ presumptus sufficiat. vt in dormiẽte ⁊
in furioso. ⁊ quãdoqꝫ parentum ⁊ alterius persone sufficiat, vt
in infante. Quod satis expresse ibi nobis traditur quod rursuꝫ
alia rõne tibi demonstro. Nã si baptismus metu suscept⁹ regu
laret̃ rõne vniuersali eoꝝ q̃ metu fiunt, certe ꝗuis ipso iure va
leret, veniret retractãdus ẽt ꝫm doctoꝝ opinionẽ, sed hoc est
falsum, qꝛ efficaciter imprimit̃ character, qui euelli nõ põt. vt
ibi dr̃, igit̃ ille casus aliam hꝫ rationeꝫ ꝗꝫ hanc vniuersaleꝫ.
457 ¶ † Secunda dubitatio est iuramenti ꝙ si metu fiat de iure
canonico valet naꝫ requiritur absolutio. vt in. c. si vero. ⁊ in. c.
veꝝ. eo. tit. ergo constat iurantem esse obligatum. vt in. l. decẽ.
de verbo. obliga. ⁊ in. c. ad dissoluendum. de sponsa. impub.
Huius dubitationis resolutionem videbis in. xxij. illatiõe que
458 erit infra proxima. ¶ † Iteꝫ quodcunqꝫ dixi metu idẽ intelli-
gas de dolo. naꝫ eadẽ rõ est. vt in. l. si cũ exceptione. §. cuꝫ qui
quod metus causa. ⁊ in dicta. l. j. de doli excep. itaqꝫ que dolo
malo fiunt, nec iure naturali, nec pretorio, nec canonico valent.
vbi vero in causa aliqua reperiunt̃ valida, que dolo facta sunt.
vt in. c. ex parte. et in. c. duduꝫ. de ꝯuer. coniuga. ibi dolus nõ
est malus, sed bonus. vt in. l. j. §. nõ fuit. ff. de dolo. ⁊ ideo nec in
uenies in his casibus restitutionẽ locũ habuisse.
459 ¶ † Uigesimasecunda principalis illatio fit ad illam subtileꝫ
dubitationẽ. nam de iure canonico iuramentum metu extortuꝫ
valet. vt in. c. ij. ⁊ in. c. si vero. ⁊ in. c. verũ de iureiuran. in. c. au
ctoritate. xv. q. vj. vbi dr̃ a tali iuramento absoluendum ipsum
iurantem, ex quo ꝓbatur eum obligatum, qui enim ligatus nõ
est absolui nõ potest. vt in. l. decem. de verboꝝ obliga. in. c. ad
dissoluendum. de spon. impub. ⁊ ita tenent cõmuniter canoni-
ste in. c. ij. ⁊ in. c. si vero. su. al. post Innoc. in. c. abbas. de quo
nullũ est dubium, qꝛ habemus iura expressa, ex quibus ẽt theo
logi id fatentur. vt infra videbis. Sed habemus de iure ciuili
legem expressam contrariaꝫ in aucten. sacramenta. C. si aduer.
vend. ⁊ ita fatent̃ doctores, ꝙ aliud sit de iure canonico, aliud
de iure ciuili. vt bar. Salice. paulus. ⁊ mordeniores in. d. auc.
460 sacramenta. ¶ † Aliqui tñ ꝓpensius hec cogitantes dicebant
ꝙ ꝗuis differentia sit vera inter ius canonicum ⁊ ciuile, tñ ius
canonicũ esset obseruandum in iuramento, qđ est spirituale. vt
in. c. ij. de iureiur. lib. vj. In his enim cedit ius ciuile iuri cano
nico. vt notat̃ plene per Bar. in. l. priuilegia. C. de sac. san. ec
cle. ⁊ ꝑ io. calde. in. c. j. đ noui. ope. nun. ⁊ ibi Panormitanũ.
Ita io. de imola. late in repeti. c. cũ ꝯtingat. đ iureiuran. ij. col.
461 ¶ † Ego vero nec credo differentiã inter ius canonicũ ⁊ ciui-
le. Nec dicere audereꝫ ꝙ tex. in. d. auc. sacra. non ꝓcedat me
ro iure, ⁊ vera iustitia. cũ maxime ille tex. sit nouissimus, ⁊ sum
ma religione formatus, ⁊ sit ex auctenticis, que verã religionẽ
⁊ iustitiã ecclesiasticaꝫ profitebantur. vt in auc. vt apuđ ꝓprios
epis. ⁊ in aucten. quomodo opor. epis. in prin.
462 ¶ † Considerabam igitur primo, ꝙ si eadem verba que sunt
ꝯtexta in. d. aucten. sacra. sunt ẽt inserta in iure canonico, ne-
cesse est dicere nullam esse differentiam iuris canonici ad ciui-
le. dicitur enim in auct. sacra. ꝙ iuramentũ quod per vim vel
metum extortũ est, est nullius momenti. at in. c. ij. de iureiurã-
do. dicitur nullius iuramenti vinculis potest constringi, igitur
ista iura conformant. nam nullius esse momenti interpretatur
per doctores. idest non obligat. vt in nostra eadem dubitatio-
ne videmus. sed si vinculis iuramenti non potest constringi, se-
quitur, ꝙ non potest obligari. qꝛ obligatio est iuris vinculum.
vt patet per diffinitionem. ꝯstat igitur ꝙ ius canonicum a ciui
li non deuiat. quod ẽt dilucide probatur in. c. cuꝫ contingat. de
iureiuran. ⁊ in. c. ꝗuis pactũ. de pactis. lib. vj. vbi in casibus
similibus illi auct. ex qua precipitur iuramentũ a minore presti
tum esse seruandũ excipitur casus, nisi metu vel dolo fiat, nam
tunc non est seruandũ. Sed in fronte pꝫ argumentũ, nam de iu
re canonico obligat. vt supra probatũ est, ergo falsum est ꝙ nõ
obliget iure canonico prout non obligat iure ciuili. ¶ Rñdeo
ꝙ eod. tex. ex quo patet non constringi idest non obligari, con
stat etiã absoluendũ. vt in. c. ij. vnde hoc est mirabile, vt q vin-
culo iuramẽti astringi nõ põt, absoluat̃. itaqꝫ aliqđ latet, quod
nõ cognoscimus. Preterea adduco rõnẽ satis ꝯcludẽtem, ꝙ
iuramentũ sit nullũ. qꝛ ꝯtra bonos mores dr̃ vis inferri. vt in. l.
iij. ff. qđ metus causa. sed iuramentũ ꝯtra bonos mores nõ obli-
gat. vt in. l. si quis inquilinos. §. fi. de leg. j. in. c. nõ est obligato
riũ. de reg. iur. lib. vj. ergo iuramentũ vi extortuꝫ non obligat.
¶ Facit qđ dicit Panor. in. c. significauit. de eo qui duxit in
ma. quam pol. per adul. quod ideo matrimonium erat nullum
si metu fuisset contractum, quia erat contra bonos mores, ergo
idem dicendum est de iuramento.
¶ Quid dicenduꝫ attende, ⁊ nunc videbis iuris lineamenta ⁊
causas in materia hucusqꝫ non expressas.
463 ¶ † Primo itaqꝫ resolue, ꝙ in iuramẽto duplex subest obli-
gatio vna ex promissione expressa, alia ex tacita, que in deum
resultat, ⁊ hanc duplicem obligationem fatentur omnes do-
ctores in. c. j. de iureiurando. ⁊ in. c. debitores per text. ibi de
iureiurando. hoc igitur presupposito, quod omnibus est notum
presuppono aliud, quod quando vis infertur, vt iuretur, q vim
infert, turpiter facit, ⁊ contra bonos mores, vt in. l. iij. su. al. vn
de non est equum vt ei iure sim astrictus, qui mihi vim intulit,
quia quando turpitudo versatur ex parte suscipientis promis-
sionem, non est iustum homini, qui turpiter agit, in hoc ipso
in quo turpitudo versatur, iure obligari. vt patet in eodem. c.
debitores ⁊ hoc est qđ dicitur in. c. ij. nullius iuramenti vincu-
lis super hoc posse constringi. ⁊ ita intelligitur tex. in dicta au
cten.

tten. sacramēta, vbi nullius decernitur esse momenti. s. quo ad
partis obligationē, cui queri non poterat. Nā quo ad Dei obli
gationē ius ciuile nō potuit decernere iuramētū nullū, si iuri ca
nonico in hac nullitate nō ꝯsonaret vt in. c. venerabilē de ele. ⁊
dixi late in. xx. principali illatione eodē mō intellige. c. cū cōtin
464 gat. ⁊. c. q̄uis pactum. §. alle. ¶ † At alia est tacita ꝓmissio,
que ex iuramento in deuz resultat. Nam cum deum ipsum per
iuramētū adhibeā veritatis testem ⁊ assertorez (vt dicit marcus
tul. in li. de offi.) sequit̄ me ei teneri ad veritatē eoꝝ, que ꝓmi
si, ⁊ hoc est qđ dr̄ in. c. ⁊ si christus. ⁊ in. c. debitores eo. ti. red-
de deo iuramēta sua, ⁊ fuit preceptū veteris testamēti. Hec igi
tur ꝓmissio q̄uis metu fiat nullā hz metus turpitudinē, qꝛ deus
nō intulit metū, nec ipse perterritus turpiter fecit, dū metu, qui
in ꝯstantē viꝝ cadat, q̄cq̄ iurauit, vnde obligatus est deo, per
quē iurat, ⁊ hoc est qđ dr̄ eū absoluēdū. Nā nullis obligationis
vinculis tenet̄ parti, sed deo est obligatus, ⁊ ideo absoluendus,
vnde clara intelliges verba ad faciem pugnantia in. c. ij. eo. tit.
⁊ resolues argumenta superiora, hanc eandem sententiam, per
quā ego iuste iura intelligo, tenet sanctus doctor scđa secunde q̄
stione. lxxxix. arti. vij. ad. iij. ⁊ super. iij. distin. xxxix. arti. iij. vbi
ipse fatetur non obligari parti iure canonico, nec ciuili, sed deo
465 obligari, ⁊ ideo absolutionem esse petendam. ¶ † Nec ob. sen
ten. abbatis in. c. j. col. j. ⁊ penul. col. ⁊ in. c. debitores. ⁊ alioꝝ
de quibus ibi, ꝙ quando turpitudo versatur ex parte receptio-
nis ꝓmissionē iuramētū obligat ꝓmittētē ipsi, cui ꝓmittit̄.
Nam hoc ego nunquam percipere potuit, quia si obligatio sim
plicis ꝓmissionis non est, dum recipiens turpiter recipiat. qꝛ
cum turpiter faciat, ius non vinculat ei, eodem modo, ⁊ eadē rō
ne in iuramēto, cuius obligatio non debet tendere ad extremuz
turpe, sed tendit in deum, qui vt in nullo peccare pōt, nec in hoc
peccauit. ¶ Nec obstat fundamentum in quo stat fallacia, qđ
pars absoluat, vt in. c. j. cū simili. Nam absoluit causatiue, qꝛ si
sibi est satisfactū iam soluta est obligatio Dei, vt idē Abbas fa
tetur in. d. c. j. in notabilibus ⁊ in. c. v. eo. titu. ratio qꝛ ꝓmis-
sioni que parti fiebat fuit adiectum iuramētum, vnde volunta-
te partis causatur absolutio, vt in. l. solutionis verbo. de verbo.
sig. ⁊ in. l. solutionis verba. de sol. ff. hec alibi latius expresse me
mini. ¶ Verū q̄uis superior concordia speciosa videatur ꝓ-
fecto dubia satis vrgentia resident, ⁊ primo, vt etiam in illatione
supra proxima dicebam, Deus non recipit nisi sinceram ⁊ sim-
466 plicē voluntatem, vt in. c. j. xv. q. v. † ex quo dicebat dn̄s Ab-
bas cum ceteris concludens, ꝙ vota que metu fiunt erant nul-
la, qꝛ Deo fiebant qui sinceram ⁊ puraz tm̄ voluntatē acceptat,
vt in. c. j. qđ metus cā. ⁊ Panormita. in. c. abbas. dum loquit̄
de voto, eodem ergo modo iuramentum, qđ in Deum tēdit, ni-
si sit purum ⁊ sincerum, Deus non dz recipere. Nam obligatur
quis ex iuramento. qꝛ reddenda sunt Deo iuramenta sua. vt in.
c. si christus. ⁊ in. c. si debitores. ⁊ obligat̄ quis ex voto, qꝛ red-
denda sunt Deo vota sua vt ait Dauid. vouete ⁊ reddite domi
no Deo nostro, vt in. c. magne. de voto, ⁊ voti redemptio. itaq3
par est vtrinsq3 ratio. ¶ Preterea videmus ꝙ talem ꝓmis-
sionem metu factam ius canonicum ratam non habet. vt in. c.
ad euidentiam. qđ metus cā. Nec ratione ipsa naturali ratam
haberi probatur, vt in. l. j. ff. qđ metus causa ⁊ in. l. j. de doli ex-
467 ceptio. ff. at ratio naturalis lex est diuina. † vt colligitur ex sen-
tentia Augusti. in. c. fina. xvij. q. vlti. ⁊ in. c. fina. ix. distinctio.
quare igit̄ Deus ipse habebit ratam contra legem diuinā ⁊ hu
manam? vel quare potius lex humana ⁊ ēt diuina ratam nō hz
ꝓmissionem, quam Deus suscipit, ⁊ ratam hz, cū a vultu eius
pendere debeat omne nostrum iudicium, vt in. c. vt nostrū. vt ec
clesia bene. sine dimi. ¶ Item de eo metu nos loquimur qui
possit cadere in constantez virum. vt in. l. metum in vtraq3 ⁊ in. l.
nec timorem. ff. quod met. causa. ⁊ constantia est virtus que com
mittatur iusticiam, nec constans iniustus esse potest. vt in. l. iu-
stitia. ff. de iusti. ⁊ iure. igitur quia ratione violenta nihil sunt, qꝛ
voluntas non agit. vt in. c. sacris. cum similibus eadez ratio vir
constans, qui metu agit cum iuste eligat. ⁊ fugiat metum, debe
ret non obligari, ⁊ secundum iusticiam nihil esset, quo argumen
to cōcluditur regula vniuersalis eorum, que metu fiunt ⁊ etiam
quod Deus non suscipiat, que metu constantis viri iurantur
quod etiam probatur in exemplo ipsius Abraam ⁊ Isaac. qui
metu mortis dixerunt vxores suas sibi esse sorores, qui tamē erāt
468 constantes. ¶ † His tamen non obstantibus superior cōcordia
stare potest, ⁊ primo respondeo, ꝙ Deus non suscipit nisi since
ram voluntatem, quando illa voluntas sibi offertur. naz qui vo
uet, vult Deo in hoc ipso ministrare, vt apud ipsum mercatur,
sed nec obligatio habet sua requisita, quando est coacta, nec me
ritum est in illo bono. quod fit metu. vt in. c. presens. xx. q. iij. ⁊
ita intellige quod ibi dicit̄ nullum bonum nisi voluntariū. aliud
vero est qn̄ iuratur parti ad aliquam vtilitatē qꝛ tunc nō ad me
ritum vel ad oblationē Deo factam stringitur, sed ad negocia
humana ad cuius rei testimonium Deus ipse in medium affer-
tur. Unde quia ita voluit, vt promisit, ne mentiatur per Deum
⁊ ipsi Deo, decet vt obseruet, quod ꝓmittit, nec turpitudo viz
inferentis consideratur in hoc casu, qꝛ Deus nihil turpiter fa-
469 cit. vt. s. ¶ † Hinc infero singulariter, ꝙ pollicitatio etiaz de iu
re ciuili metu fiat nulla est ratio, qꝛ est solius offerentis ꝓmis-
sio. vt in. l. pactum. de pol. ff. ⁊ videtur, ꝙ cum pollicitatio dica-
tur quādo quis sua sponte ꝓmittit reipublice vel Deo vt loq
tur totus titulus de polli. si metu. ⁊ interpellante terrore polli-
ceatur, talis pollicitatio est nulla, nam oblatio debet esse volun
taria ⁊ que ratio est in voto, eadem videtur in pollicitatione. vt
in. l. ij. de pol. vnde ex his datur pulchra extensio ad ea que no-
tantur in. d. c. abbas cum simi. ꝙ sicut votuz est nullum ex. c. j.
eo. ti. ⁊ ex. c. presens. §. al. ita etiam pollicitatio, ⁊ hoc dum ista
in terminis doctoꝝ intelligimus, sed in terminis nostris in. §. ꝓ-
xima illatione cōclusimus omnia que metu fiunt iure canonico
non valere. ¶ Non obstat ꝙ ratione naturali ⁊ canonica, que
metu fiunt non sint rata, nam si attendimus turpitudinez vim in
470 ferentis, ⁊ eius vtilitatem, certe rata non debent haberi, † quia
nemo ex improbitate sua debet actionem consequi in. l. non frau
dantur. §. nemo. de reg. iu. ⁊ in. l. itaq3 fullo. ff. de fur. ⁊ ita intelli
gitur quod dicit psalmista odisti omnes qui operantur iniquita
tem. Si vero ostendimus ꝓmissionem, que licita est, ⁊ nullum
peccatū hz ex parte ꝓmittentis, itē religionē q̄ Deo debet̄, cer
te cū iuram̄ possit obseruari sine interitu salutis eterne, obseruā-
dum est, ⁊ hec est sententia legislatoris in. c. si vero. eo. titu. ⁊ ita
in simili soluūt canoniste. in. c. j. de iureiuran. vbi Panor. in. j.
col. in fi. ⁊ idē est ex sensu sancti Thome vbi supra duz parti ad
vtilitatem suam negat obligationem, sed tamen dicit iuramen-
tum obseruandum, equitas ergo naturalis ⁊ canonica dum
metu facta rata non habet, respicit turpitudinem inferentis
⁊ eius vtilitatem, verum si nemo ex improbitate sua debet actio
nem cōsequi ex dicta. l. itaq3 fullo. sequitur quod iure ciuili infe
rens metū nō debeat ꝯsequi actionē solue vt ibi. ¶ Nec id ob-
stat quod constans vir metum suspiciat. ⁊ ꝙ in hoc ipso iuste
agat, quod ego fateor, ⁊ ideo iniustum est, vt ipse debeat teneri,
ex his, q̄ metu fecit. cū iuste fugerit metū. Inspecta tm̄ religio-
ne, que deo debetur. dz iuramentū obseruari, qꝛ obseruari po-
test sine interitu salutis, sed ex ista equitate datur absolutio etiā
471 a iuramento. vt in dicto. c. si vero cum similibus. ¶ † Ex his in
telliges, quid sit metus, qui cadat in constantē virum, ⁊ quomo
do vir constans timere potest, Nam debet librare periculū cuz
ipsa re, cuius causa timor infertur, ⁊ si viderit periculuz esse ma
ius malum, q̄z res ipsa, iuste agit, dum euitans maius malū, mi-
nus eligit. finge ꝙ periculum infertur mortis. vt matrimonium
cum titia contraham. certe minus malum est matrimonium cō
trahere q̄z mori. iō vir iustus poterit iuste eligere, ⁊ hic metus
qui cadit in constantem virum. vt in. c. cōsuluit. de sponsalibus
⁊ in. l. metum. la secunda. quod metus causa. ff. at si minant̄ mi-
hi mortem conditione alicuius peccati, q̄uis sit mors instans.
metus iste non cadit in constantem virum. ⁊ potius debet eli-
gere mortem q̄z malo consentire, vnde metu non debet eligere
472 malum, vt in. c. sacris. cum similibus. † Nam vt dicit philoso-
phus. iij. ethi. peccata sunt maxima malorum, ⁊ eligere maius
malum timore minoris, nec iusti viri est, nec constantis. ⁊ ita de
bes intelligere ⁊ declarare. quod vulgo dicitur metum mortis
esse metū qui cadat in constantem virū, tunc enim hoc verum
est dū mors est maius malum, q̄z id in cuius cōditionem metus
infertur, alias secus, vt supra vides, hinc etiam pulchre intelli-
ges tex. in. l. metum la prima. ff. quod metus cau. vbi metum ac
cipiendum Labeo aiebat non quidez minoris sed maioris ma-
li. itaq3 metus nec est iustus, nec cadit in constantem virum, qn̄
periculum est minus malum, q̄z ipsa conditio, secus si periculū
est maius maluz, tunc enim Labeo dicebat iustum esse metum,
vt superius declaro. ⁊ hec adhibeas menti, nam ista sunt vera
⁊ ad veram intelligentiam necessaria.
473 ¶ † Sed ad superiora residet dubium satis subtile, quia vi-
dimus. §. in illatione supra proxima principali, ꝙ in auctentica
sacramenta, contractus erat nullus, nec iuramentuz confirma-
bat contractum, sed iuramentum quia in Deum tendebat, erat
validum. cum a iure ciuili etiam inualidari non posset. sed si ita

est fieri oportet ꝙ iuramenti obligatio, que tendit in Deuz, nul
la est quando metu iuratur, quia cum aucten. sacramenta lo-
quatur de tali obligatione, dicit nullius esse momenti. Respon-
deo, ⁊ fateor ꝙ in aucten. sacramenta. contractus non sit confir
matus vt ostendi in superioribus. Sed considero ꝙ iuramento
de non retractan. ɔtractum duplex est promissio, vt presuppo-
sui. s. ⁊ ostendo late, ⁊ subtilius in repetione. c. j. de consti. cum
dissero de iuramenti obligatione, illa igitur que in Deum tendit
valida est, nec de hac posset dicere nullius esse momenti quo ad
Deum. sed illa, que tendit in partem, nullius est momenti, vel ẽt
ea que tendit in Deum quo ad effectus ciuiles, quia quo ad par
tem, nullum est, cui nec actio, nec exceptio oritur, ⁊ ita intellige
474 illam aucten. ¶ † Ex his nec teneo illam spetiosam ⁊ exquisi-
tam declarationem, quam tradit dominus Abbas in. c. cum cõ
tingat. ij. colum. de iureiuran. que originaliter fuit cuiusdã Vin
centij Mediolanensis in. c. quamuis pactũ. de pactis. libro se-
xto. ꝙ q̃uis iurm metu extortum valeat, tñ si adiciatur contra-
ctui a iure reprobato, non valet ipso iure, qꝛ requiritur, vt spon-
te iuret, vt in. d. c. cum contingat. ⁊ in. d. c. q̃uis. ⁊ casum dicit
dominus Abbas in aucten. sacramenta. quem etiam sequitur
Fely. in. c. ij. j. col. ⁊ in. c. si vero de iureiuran. iij. colũ. j. decla.
475 ¶ † Aduerte tñ ⁊ ꝟba a causis põderes, nõ causas ex verbis
vt in. c. intelligentia de verborum significatio. ⁊ quero an impro
batio contractus, que fit a iure ciuili impediat iuramenti vincu
lum, ⁊ fateri conuenit non impedire vt in eisdem iuribus patet
476 vbi contractus sunt improbati, ⁊ tamen iuramentum valet, † itẽ
quero an metus impediat iuramenti obligationez, ⁊ quippe cer
tum est non impedire, vt in. d. c. ij. ⁊. in. c. verum. ⁊ in. c. si ve-
ro. quare igitur vis ꝙ impediatur, nam vides ꝙ nulla harũ cau
sarum sufficit. verum si dicas ꝙ simul iuncte poterunt impedi-
re. Aduerte quod qua ratione separate impedire non possunt,
eadem manet cuz simul sunt iuncte. Nam ratio erat, qꝛ ex iura-
mento quis obligabatur Deo, quam obligationem ius ciuile im
pedire non poterat, vt dicebat dominus Abbas in. c. cum con
tingat. iij. col. ⁊ iuramentum est quid spirituale, vt in. c. venera-
bilez. de electione. vnde prohibitio iuris ciuilis nihil impedie-
bat, at ista eadem ratio manet, itez metus non impedit, quia iu-
ramentuz potest obseruari sine periculo salutis eterne, ⁊ nec iu-
rans peccat, nec Deus per quem iuratur, vt. s. exposui. ergo se-
quitur, ꝙ etiam si contractus sit prohibitus, ⁊ metu sit iuratum
est obseruandum, quia eadem ratio in vtraqꝫ causa manet.
¶ Nec obstat. ꝙ tex. in aucten. sacramenta. ponderat verbuz
sponte ꝙ fateor ad inuiolabilem obseruationem. vt tex. loquit̃
quia si metu fiat inuiolabiliter non obseruatur, quia petitur ab-
solutio, vt in. c. si vero. Nec obstat tex. in. c. q̃uis ⁊ in. c. cũ cõ-
477 tingat, que iura intellige, vt. s. dixi. ¶ † Ex his etiam quarto in
ferri põt ad id qꝺ dicunt Host. ⁊ Jo. an. in. d. c. verũ. ⁊ in. c. ad
audientiam. quod metus causa. ⁊ do. Abba. in. c. si vero. in fi-
na. verbis. ⁊ ibi Fely. in. iij. declaratione, ꝙ in dubio presumen-
dum est, qui metu iurat non habere animum se obligandi. ita
ipsi. Tu vero considera, ꝙ qui non habet animuz obligandi ve
re non consentit, q̃uis se consentire dicat, non obligatur quo ad
Deum, vt in. c. in tua. de spon. ⁊ ita tenet glo. in. c. si vero. quaz
ita intelligit Joan. an. ⁊ Abbas vbi id fatet̃. ⁊ do. Fely. ⁊ Car
di. ibi. at si ius presumit eum non habere animum obligandi cer
te habet pro non obligato, qꝛ iuris presumptio suas partes pre-
supponit veras nisi contrarium probetur, vt in. c. cum tacitus. ⁊
in. l. si pactum. ff. de probatio. Si igitur ius habet pro non obli-
gato, sequitur non esse absoluendũ, ꝙ tamen est falsuz, vt in di-
ctis iuri. Hec enim videntur sibi non coherere, vt iure presumat̃
478 non obligatũ, ⁊ qꝺ iure absoluatur. † Preterea si verũ esset, ꝙ
iure presumeretur iurantẽ noluisse obligari, sequeretur presumi
mendacium, quod tamen non est presumendum, vt inquit iuris-
consultus in. l. labeo. in. §. item tubero. de sup. leg. Nam cũ ver
ba sint organum mentis, non aliter presumendum est dixisse, q̃
mente agitauerit. ⁊ dicit Grego. moralium. xxviij. humane au-
res talia verba nostra iudicãt, qualia foris sonant. vt in. c. hu-
mane aures. xxij. q. v. Hinc iure verba probãt consensuz quod
clare ꝓbatur in. c. maiores ad finem. de bap. ⁊ probat̃ in oibus
casibus, vbi coacta voluntas iudicatur voluntas. vt in. c. meri-
to. xv. q. j. ⁊ in. l. si metus. de ac. here. ff. ⁊ in. l. si mulier. §. si me-
tu coactus. qꝺ me. cau. Itaqꝫ ego nescio assistere huic snie, qua
hi patres dicunt metu iurantẽ presumptione iuris non habuis-
se animum se obligandi, ⁊ in hac nostra snia q̃uis in alio ꝓposi-
to fuit sanctus doc. iiij. sen. di. xxix. arti. iij. vbi ipse expresse re-
prehẽdit eos, q dicũt iure p̃sumi metu asserẽtẽ nõ ɔsentire. non
enim est elicienda talis presumptio, cuz ecclesia de nullo presu-
mat peccatum. ¶ Nec obstat tex. quem sumunt pro fundamen
to scilicet in cap. super hoc. de renunciatione cum simili. Nam
bene presumitur quod sponte non renuntiat. Falsum tamen est
quod renuntiat, nec presumitur non renunciasse, cuz maxime se
cunduz cõmunem opinionem valeat renunciatio ipso iure. ⁊ ve
rum est nõ renunciasse absoluta, ⁊ pura voluntate, sed impulsa
voluntate renunciauit, ⁊ iure presumitur, ⁊ probat̃ renunciare.
¶ Verũ si fingamus, ꝙ qui metu iurauit non obseruauit iura-
mentum. tunc forsan haberet locum ista presumptio, vt creda-
mus eum potius noluisse se obligari, ⁊ sic mentitum esse, q̃ pe-
ierasse, ⁊ hoc posset coniecturari ex. c. verum non peccat morta
liter, vt periurus, sed vniuersaliter censet̃ peccasse. ⁊ ita potest
saluari snia p̃dictoꝝ patꝝ, nec referas p̃sumptionẽ iuris ad tp̃s
quo nihil actum est contra iuramentuz. vt refert Abbas, qꝛ tũc
presumeremus peccatuz idest mendacium, quod est improbuz.
postquam tamen videmus ipsum peccasse, ⁊ non obseruando
quod dixit, vel periurus est, vel mẽdax, presumimus eum men-
dacez potius, q̃ periurum. ⁊ ideo pro veniali est penitentia im
ponenda, ⁊ quod ita suadere debeat, ex hoc etiam videtur con-
firmari, qꝛ post q̃ constat, quod nõ obseruauit, nulla requiritur
absolutio, sed penitentia pro veniali, vt in. c. veruz quo ad Deũ
vero, si intentionem habuit se obligãdi, qꝛ veritas apud ipsum
semper nota est. vt in. c. humane aures. xxij. q. v. s. alle. peccat
479 mortaliter, si non obseruat † quia periuriuz ex specie sua est pec
catum mortale, ⁊ ita loquitur sanctus Doctor, quem refert ⁊ se
quitur Archidia. in capitu. habemus vigesimasecunda. qõ. j.
¶ Ex his etiam infero ad declarationẽ eoꝝ que dicunt Joan.
an. Car. Abbas ⁊ Fely. in. d. c. si vero, qꝺ qui non habet ani-
mum se obligandi non tenetur obseruare iuramentum, nec est
obligatus, nec peccat nõ obseruãdo. Aduerte tñ ꝙ in hoc ip-
so peccauit venialiter, qꝛ aliud dixit q̃ in mẽte cõcepit. menda
cium ergo cum peccatum sit. vt in. c. super eo. de vsuris. in. c.
iuramenti. xxj. q. v. Peccauit certe. ⁊ nõ solũ peccauit ex men
dacio, sed etiam eo qꝺ nomẽ Dei vane adiecit. Vñ infero con
tra id qꝺ dicit do. Abbas in. c. si vero. ij. col. ver. ego cõpleten
do. vbi dicebat quod homo non ꝑfectus nec venaliter, nec mor
taliter peccabat, sed excusabatur ꝑꝑ metum ab omni peccato.
480 arg. in. c. ne quis. xxij. q. ij. ita dicebat do. Abbas. ¶ † Ego
credo nec perfectum hoiem nec imperfectum a mendaci pec-
cato excusari. qꝛ naturalis iusticia, que veritati coniuncta est,
ostendit non esse mentiendum. nam veritas, vt inquit Tul. co-
mitatur iusticiaz. ⁊ nec ea, que natura ostendit, egent promul-
gatione, qꝛ teste psalmista, signatum est super nos lumẽ vultus
Dei, idest ipsa ratio, qua iusticiam sarificare tenemur. hac igit̃
lege omnes hoies, non quia perfecti vel preteriti, sed qꝛ ratio-
nales tenemur. ⁊ hoc est quod; dicit̃ ius naturale ꝑeque apud
omnes gentes custodiri. vt in. §. sed naturalia. insti. eo. ⁊ gene-
ris est humani non particulariter aliquoꝝ, in. l. j. §. ius natura-
le. de iusti. ⁊ iure. ⁊ in. c. ius naturale. j. di. ¶ Eodem modo po-
test etiam subesse peccatum. qꝛ vane ⁊ sine effectu adiecit men-
dacio sacramentum. quod idem dominus Abbas fatetur ⁊ ꝓ-
batur in decalogo preceptorum, vbi vana iuramenta improbã-
481 tur. ⁊ in. c. ⁊ si Christus. eo. titu. ¶ † An autem peccet mortal
liter vel venialiter dominus Abbas dicit venialiter peccare.
de quo non disputo. sed etiam dum ipse in hoc cõtẽptu religio-
nis vult distinguere inter hoiem perfectũ, ⁊ iperfectũ, vt perfe
ctus nullũ cõmittat peccatũ certe religio naturalis est ⁊ cõmu
nis omnium gentium. vt in. l. veluti. de iusti. ⁊ iure, ⁊ non solum
apud nos, quibus religionis veritas reuelata est, sed etiã apud
platonicos, qui iusticiam ipsam ⁊ felicitatem humanam in dei
vnici cultura constituunt. nam ⁊ platonem in hoc ipso iurecon
sulti fere sunt imitati. qui religionem iurisgentiũ esse dixerunt.
rursus illud decalogi preceptum est diuinum ⁊ naturale. vt in
c. ij. dist. j. ⁊ in. §. in lege. vj. dist. ergo apud omnes homines ꝑ-
482 que custodiendum sed in his cogita † nam mendacium est (vt
ait Augustinus) falsa significatio vocis cum voluntate fallen-
di, ⁊ non est peccatum sine dolo. ⁊ in. c. beatus. xxij. q. ij. at cuz
ipsum qui dolo facit, dolo decipere liceat nec ei fidem obserua
re teneamur. vt in. c. iij. de iureiuran. ⁊ in. l. si conuenerit. ff. pro
socio, sequitur quod si quis vim mihi inferat, potero ei mentiri,
nec hic erit malus dolus cum vim inferens in hoc ipso dolo fa
ciat in. l. si cuz exceptione. §. eũ qui. ff. quod metus causa. ex quo
videtur quod ex mendacio non teneatur ad peccatum quod est
483 contra superiora. hec soluas ex notatis in dicto. c. iij. ¶ † Sex
to infero contra quandam nouam declarationem que resultat

ex glosa in.c.significauit & ex tex.ibi ẽm quod intelligit glosa & Abbas quod iuramentum in his in quibus actus ex metu ex ipso iure nullus est etiam nullum, vt ibi patet in matrimonio. Nam tam matrimonium quam etiam iuramentum dicitur nullum si metu fiat, & ita dicebat do. Fely. in.c.si vero.v.declaratione se dare nouam declarationem ad illum tex. & reliqua. verum cum ego ostenderim in illatione principali.§.proxima, quod de iure canonico regulariter actus qui per metum fiunt nõ valent, & eodẽ iure canonico valeat iuramentũ talibus actibus, adiectum necesse est cõcludere talem declarationem glose Abbatis & Fely. non valere, maxime quod ratio, qua valet iuramentum metu extortum, manet etiam si actus sit nullus, quinimo diuersa est ratio iuramenti, & ipsius actus. nã actus nullus est ex defectu iter vtrunque contrahẽtem. sed iuramẽtum valet, quia inter Deum, & iurantem nullus est defectus ex metu, quod superius latius ostendi. Nec obstat tex. in.c.significauit. nam ibi nõ probatur quod iuramentum sit nullum, vt late ostendo in illatione.§.proxima principali, vbi inuenies expositum text. illum, & vt ibi dixi ita est ex mente sancti doctoris. Sed ita distingue, quod aut verba sunt presentis temporis. vt si dico ego te in vxorem accipio, & iuro te in vxorem accipere, & credo quod vt matrimonium est nullum, ita & iuramentum, quia iuramentum non facit quod liber sit consensus, cum verum sit metu esse contractum & ita intelligi quod ipsi dicunt. Sed si iuramentum refertur ad futuram promissionem, tunc certe obligat ẽt ad matrimonium, & ita sunt intelligenda que dixi, vnde non est sumenda regula generalis ad oẽs casus, in quibus actus est nullus, vt etiam iuramentum sit nullum, nisi ex rei natura vel quali tate eadem ostendatur ratio, vt in isto casu. Nec id teneas, quod illud iuramentum de quo in.c.significauit, sit contra bonos mores, & ideo nullum, vt Abbas & Fely. vbi.§.vide late in.§.proxima illatiõe principali. hec ex principijs iur. canonici & ciuilis deducens ad templum Dei non Jouis cum ipso Platone contendebam, ab hoc enim templo omnia exordiuntur, & in ipsum sunt reducenda, hec enim est vera humanorum felicitas, sed dum per leges trãquilla animorum ciuilium puritate ad nostrũ principium in quo beatitudo cõsistit longo itinere contendebam, ecce reuocant aliqui iuris studiosi, qui commentaria iustitie a me desiderantes interrumpunt.

FINIS

Tractatus de interpretatione

legum, editus per clarissimum vtriusque iuris interpretem do. Stephanum de phedericis Brixiensem.

Prefatio.

a Inter multa preclara atque salutaria in firmitatis nostre remedia siue diuino munere collata, siue humano studio & labore inuenta, nihil profecto est virtute vtilius, nihil melius, nihil ad bene beateque viuendum accommodatius. Hec nãque componit mores, vitam ordinat, & vt pulchre a Cicerone dictum est, nihil potest illi summo Deo, qui hunc mundum regit, gratius, nihil acceptius esse, quam cetus, & conuentus hominum iure & beneuolentia sociati. inter omnes autem virtutes, que ad conciliandam obseruandamque hanc inter se beneuolentiam & societatem apte sunt, nulla dignior videri solet, quam illa quam iustitiam, appellamus, cuius id precipuum munus est atque officium, vt quod suũ vnicuique tribuens, ab eo quod alienũ est, & mentem & manum abstinere precipiat. quid enim preclarius, quid hominibus vnũ in locum ad ciuilem vitam congregatis potest esse cõmodius, quam eum haberi, qui iuste, sancte, integre, innocenter, & equali lance presideat, qui iniurias arceat, discordias tollat, contumelias prohibeat scelera, & peccatata debita seueritate compescat, qui denique pro meritorũ diuersitate, & bonis premia, & malis iusta supplicia inferat? Que omnia ex ipsa iustitia cuius tantam vim & tantam cõmoditatem esse experimur, vt nõ aqua, non igne, non hoc quo spiramus habere magis quam ipsa egeamus, sicut enim illa ad vitam naturalem, ita hec ad ciuilem vitam summe nobis est necessaria. etenim sine hac regna, prouincie, nationes, regiones, magna dicuntur esse latrocinia, vt a gentili poeta decantatum est.

Viuitur ex rapto, nõ hospes ab hospite tutus.
Non socer a genero, fratrum quoque gratia rara est.

Qua de cã leges ipse ex vi & iustitie ipsius facultate in medium, ad cohibenda hominum flagitia rapinasque a summis & sapientissimis viris prolate sunt, vt & vnũquodque delictũ certa & prescripta pena, afficeretur, & si cuius bona vel vi vel circũscriptione raperentur, in proprium ius vendicarentur. Quid enim homini congruentius quid multitudini gratius, quam opem ferre, oppressis aflictos releuare, liberare a periculis, iniurias coercere? & quid fructuosius, quã quod consultoris officiũ est, sua ope, suoque labore homines incertos certos efficere, consilij inopes compotes facere, & ne res iniustas aut iniquas impune tractẽt, admonere. Quibus ex rebus complures legũ interpretes multis varijsque laboribus pro suo quisque ingenio, iura illustrare & declarare enixi sũt, tũ noua, tũ vetera corrigẽtes, adeo vt ifinitos pene codices ediderint, easdem questiones velut emergentes non modo diuersis, sed cõtrarijs sensibus diffinierint, vt quod ab eis traditũ sit non modo difficile, sed preceptu impossibile indicatum sit, quid vero tenendum aut iudicandum, incertissimum & obscurissimum, vt iudicãtibus non certa lex, sed contrariarum legum electio data esse videatur, que quidem varietas confusa que rerum multitudo nonnullos doctissimos viros, huic rei succurrerent, compulit alij nanque breui & cõpendioso sermone complexi sunt vt inuentis diffinitisque casibus, suis (vt ita appellant) summus non parum adiumenti prestiterint. Plerique non satis id arbitrantes quedam (vt aiunt) repertoria conscripserunt in quibus quisque de quaque re, & in quo loco scripta sint, secundum alphabeti ordinem recensentes, copiose perstrinxerunt. quod (licet memorie satis per hunc modum succursum sit,) intellectui tamen nostro qui diffiniendis causis magis necessarius est, nullã opem hucusque prestitisse reperimus. Nos vero que ab alijs nõ visa, vel oblita, seu neglecta fuerunt decreuimus per quasdam regulas cõponere in quibus quãtũ vtilitatis his quos hec sciẽtia delectat, atulerimus aliorum sit iudicium. Rogamus autem ne quisque huic nostro labori succẽseat aut detrahat, neminem. n. ad legendum compellimus, sed quibus placuerit, aliquid vtilitatis nostro labore afferre studemus. Quod si minus forsitan cõsequi poterimus satis id erit nobis hunc laborem impendisse. Nam vt Plinij est sententia, Magnarum rerum etiam si successus abfuerit, honestus semper fuit ipse cognatus. Nam & si nõ ignorarem, quam arduũ quamque difficile sit leges interpretari, & orationi breui, & nunquam dubia lucidos sensus afferre, verborum vim apertius enucleare, volui tamen pro viribus in medium afferre, ne, quia (vt dicebat Plato) ad iuuandos mortales nati sumus humanitati iniuriam viderer afferre.

Diuisio Tractatus.

b Jc tractatus de legum interpretatione in quatuor principales partes diuiditur. Prima, quando plus aut minus intellectum est quam scriptum. Secunda, quando leges inuicem videntur esse contrarie. Tertia, quando verba legis sunt ambigua. Quarta, quando controuersia diffinita esse non reperitur, tamen a similitudine alicuius legis diffiniri posse videtur. Prima subdiuidit in duo mẽbra, Primum, quando plus intellectum. Secundum, quando minus. Plus autem intellectum concludimus ex Definitione, ex Partibus, a Genere, a Proprio, a legis presumptione, a principio siue origine, a fine siue ab effectu, a preparatis, ab accessorijs, ab antecedentibus, a cõsequentibus, a subrogatis, ab ordinatis, ab vnitis, ab adiunctis, a parificatis, a correlatiuis, a contrarijs, ab interpretatis per subauditionem, vel repetitis per aliam legem. minus autem intellectum triplici ratione, scilicet per aliam legem, per adiuncta ipsius legis, & per mentem legis. Hec autem mens colligitur ex natura vocabuli, ex consuetudine loquendi, ex natura rei siue actus, ex legis presumptione, ex inopinata causa, ex comparatiõe expressorum, ex defectu cãe siue rationis, ex cõtrario fine, ex paritate, & ex ratione naturali. Secũda pars principalis, quando leges dicuntur inuicem repugnare, subdiuidit in plura membra, Primum, quando statutum precise cõsonat legi anteriori. Secundum, quando precise est contrariũ. Tertium, quando plus aut minus adiungit aut diminuit, aut immutat, siue subrogat, quam in lege sit, quod contingit cum loquit, aut verbis generalibus, aut indefinitis. Quartum membrũ est, que lex alteri deroget vel derogetur, Quintum, multipliciter vna lex alterã corrigit, aut sine clausula non obstãte, aut a con-

trario sensu, aut per verba taxatiua vel exceptiua, aut per verba similitudinis, aut per nouam formam, aut per eandem vel maiorem rationem. Tertia questio principalis, quando verba sunt ambigua, subdiuiditur in duas particulas. Prima qbus argumentis consequimur mentez legislatoris, Secũda quibus propriam verborum significationem. Quarta questio principalis subdiuiditur in plures particulas. Prima, quando ab identitate rationis. Secũda, quãdo a paritate vel maioritate rationis. Tertia, quando a similitudine. item primo quando fit extẽsio ad legem secundum ius naturale. secundo, quando a lege que ꝯ ius naturale. Tertio, qñ a lege que ſm ius ciuile. Quarto, qñ ꝯ ius ciuile aut pretorium, siue odiosum, siue fauorabile.

SVMMARIVM

1 Questio coniecturalis quando oriatur.
2 Questio diffinitiua quid sit.
3 Questio iurisdictionalis quid sit.
Lex humana an liget, vel excuset in foro conscientie.
4 Questio legitima quid sit.
5 Questio legitima quadruplex est.
6 Leges diuino motu constitute sunt.

¶ Prefatio.

Eserunt summi causarum oratores quadruplicem in iudicio questionem incidere, coniecturalẽ. s. diffinitiuã, iurisdictionalẽ, ⁊ legitimã. † Cõiecturalis qõ oritur cũ facti qõ incidit, vtputa si homicidium vel furtum factũ esse, vel nõ esse cõtendat̃, huius qõnis qñ veritas per ꝯfessiones, iuramẽta, attestationes, scripturas, leges presumptiones, euidentiã rei, ⁊ ꝯiecturas inuenitur, coniecturalis appellata est. † Diffinitiua qõ est, cũ de noie rei in ꝯtrouersia posite ambigit̃, puta, an aliquis ꝯtus sit emptio, ꝑmutatio, vel locatio, in qua tum diffinitione, tũ diuisione, tũ alijs locis topicis vtimur, ꝺ qbus ꝑ Ciceronẽ ad Trebatiũ eẽ scriptũ ꝯstat.
3 † Jurisdictionalis qõ est, cñ factũ esse ꝯcedit̃ siue crimen, sed in re an iniuria factũ sit disputat̃, in qua querit̃ qd iure diuino, naturali, gentiũ, ⁊ ciuili ꝯstitutũ sit. Et videndũ est an lex humana liget vel excuset ẽt in foro cõscientie Circa ꝙ vidẽda sunt notabilia verba, que ponit Bal. in qõne. v. circa mediũ, in ver. post hoc sciatis. in. l. cũ quis. C. de iuris ⁊ fac. igno. ⁊ faciunt que habent̃ in. c. si quis venerit. vbi tex. signandus extra de ma. ⁊ obediẽ. ⁊ in. c. cũ ꝯtingat. de iureiuran. dum reprobatur Bar. in eo qõ distinxit, qõ ꝓhibitio sit in rem, vel in ꝑsonã, vt ꝑ euz in. l. si quis pro eo. de fideiusso. ⁊ scribit̃ in. l. is cui bonis. de verbo. obliga.
4 † Legitima vero qõ est, cũ de legũ interpretatione contendit̃, quo casu tũ latoris legis sententia, tũ ꝓpria verborũ significatione, tuz diffinitione, tum diuisione, ⁊ alijs locis topicis definiendo inuestigat̃. Hec quoqꝫ legitima quadripartita est.
5 † Aliquando enim nascit̃ ꝯtrouersia inter mentẽ ⁊ verba legis puta cũ plus aut minus scriptuz esse dicimus ꝙ̃ sensus legislatoris fuerit. l. scire leges. cum glo. ff. de leg. ⁊. l. benignius. iuncta glo. ff. eo. ⁊ hr̃ in. l. cũ auus. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. vbi de mẽte testatoris ⁊ eius verbis. c. intelligẽtia. ⁊. c. ꝓpterea. extra ꝺ verboꝝ signi. Aliqñ ꝯrijs legibus, vt. l. nõ est nouũ. ⁊. l. sed ⁊ posteriores. ff. de legib. Aliqñ ex ambiguis verbis in. l. ambigua. ff. eo. ⁊ ca. ioseph. extra de verb. significa. Aliqñ ⁊ quarto qñ ꝯtrouersia lege nõ est expressa, nec expresse diffinita reperit̃, tũ ab alijs legibus ꝑ similitudinẽ quadã diffiniri posse vr̃. l. nõ possunt. cuz seq. ff. ꝺ leg. Et qm̃ hec pars ltima legũ ꝑtis obscurior visa est. ꝑmo in ea igeniũ meũ exercere ꝯstitui, iuxta Horatij doctrinã. Et duris custis discas infringere dentes.
6 † Sed quia leges diuino motu per principes ⁊ iurisꝯ̃sultos cõstitutas esse creditur. l. fina. C. de prescrip. longi temp. x. vel. xx. anno. glo. in. l. digna vox. C. de legibus. DEVM Christum immortalem obsecro, vt eodem motu ad earum interpretationẽ exordiri possim, exemplo Theodosij, ⁊ Joan. andr. vt per glo. orationes, circa finem in clementi. vnica. de reliq. ⁊ veneratio. sancto. Qui enim sine locorum topice istius cognitione leges interpretari audent, his similes esse vidẽtur, qui absqꝫ naui mare intrare audent, absqꝫ securi ligna incidere, sine pedibus ambular̃, sine alis volare, neqꝫ pontũ, neqꝫ nauigerũ iter agnoscũt.

SVMMARIVM

1 Interpretandi modus quadruplex est.
2 Lex ex duabus constat partibus.
3 Intellectus ĩfirmitas est rationẽ querere vbi sensuz habemus.
4 Multa sunt que magis intelligi ꝙ̃ dici possint.
5 Mens aĩe similis esse dr̃, verba vero corpori similia sunt.
6 Leges magis rebus ꝙ̃ verbis imposite sunt.
Verba ⁊ mens se adinuicẽ tripliciter habere possunt.
7 Secundum legem id dicitur esse, non solum id quod scriptũ est, sed etiam quod ex mente est.
8 Legis mentem declarans nil addit.
9 Actio que dat̃ ob legis mẽtẽ, directa, ⁊ nõ vtilis est.
10 Seruus sine libertate heres a dño institui non potest.
Hereditas nisi post testatoris mortem adiri non potest.
11 Lex quomodo extendatur.
12 Doctrina quanto specialior est, tanto difficilior est.
13 In lege aliquid cõprehensum esse dicitur licet non dicatur.
14 Rei proprietas ex ethimologia quando non habeatur.
15 Diffinitio quid sit.
16 Termino dato eius substãtialia ⁊ formalia comprehenduntur.
17 Testamẽti factio si filiofamilias concedatur omnes partes testamentarias facere potest.
18 Totum ⁊ pars quatuor accipiuntur modis.
19 Alimentorum appellatione quid veniat.
Generis appellatione quando veniat species.
20 Totum aliter se ad partes habet, ꝙ̃ genus ad speciem.
Argumentum a toto ad partem affirmatiue valet, nõ econtra.
21 Argumẽtũ a genere ad speciem affirmatiue non valet, sed a specie ad suum genus sic.
Species nomen sui generis retinet, pars vero sui totius nomen non retinet.
22 Expressa oĩa videntur que de natura ipsius rei sunt.
23 Vendere qui tenet̃ rem, de euictione promittere tenetur.
24 Fundum deducto vsufructu concedens pacisci videtur, eo finito proprietas ad dominum perueniat.
25 Lex ⁊ consuetudo presumuntur aliqua dicta esse que non sunt.
Clausula si preces veritate nitantur in rescripto pape ex eius mente apposita intelligitur.
26 Jus episcopale petens quid petere videatur.
Cõtractus ⁊ inestitura ꝺꝫ loci ꝯsuetudinẽ, ⁊ statutũ, itelligi dꝫ.
27 Substitutio pupillaris in vulgari nõ ꝯtinet̃, nec ecõtra, si extat statutũ ꝙ testã obseruent̃ ad literã nulla interpretatione fcã.
28 Edictũ diui adriani non solum heredi expresse scripto competit sed ẽt scripto ex testatoris mente.
Ex consuetudine quedam apposita presumuntur, que expressa non sunt.
29 Lex de origine alicuius rei disponens quo ad q̃ dicat̃ expressa.
30 Origo ⁊ forma sui principij similes sibi effectus producunt. Limita vt. j. nu. 37.
Statutuz si prohibeat filiaz extantibus masculis succedere, masculi ex ea descendentes succedere non poterunt.
31 Canones super matrimonio legibus contrarij leges etiam quo ad ius ingenuitatis ⁊ successionis corrigunt.
32 Filia exclusa a statuto a successione patris ab intestato, est etiã exclusa a iure dicendi testamentum nullum.
33 Filia si a statuto exclusa a successione sit, vt sit dote contenta, illa dos titulo institutionis relinqui non est necesse.
Statutũ iuri cõi ꝯriũ qñ ſm ius cõe interpretari non debeat.
34 Transactio fieri potest super pena sanguinis ad peccuniariam reducta.
35 Testari potest damnatus de crimine publico si pena ꝑ ecuniaria imponatur.
36 Confessio coram arbitratore facta in iudicio dicitur facta.
Statutuz si dicet ꝙ maior. xvij. an. ꝑ maiore habeat̃, si maior. xviij. ann. ledatur non restituitur.
Quid si dicat ꝙ personam legitimam standi in iudicio habeat.
38 Statuto si caueatur ꝙ contumax pro confesso habeatur, contumax appellare poterit.
39 Nuncij relatio licet fidẽ faciat vt quis citatus ⁊ contumax credatur, non tamen vt criminaliter puniri possit.
40 Bona delinquentis si ex forma statuti a die commissi delicti publicata intelligantur, intelligi debet, si vere, ⁊ non ficte de eo constet.

constet.
41 Lex vbi prohibet aliquem effectum, omnis modus prohibitus dicitur per quem. l. elusoria fieret.
42 Legis penam non euitat, qui in legis fraudem committit.
43 Usurarius qui testamentum nisi fideiussione prestita facere nō potest, nec etiam codicillos facere non poterit.
44 Mulier sicut a tutela excluditur ob transitum ad secūda vota, ita si luxurietur.
45 Lex quotupliciter circumueniatur.
46 Prohibita disponi sub cōditione, vel sub pena poni nō possunt.
47 Lex iniqua circumueniri potest.
48 Uectigalia a principibus inferioribus instituta fraudare peccatum non est.
49 Statuto si caueatur q̄ nemo frumentum emat nisi pro vsu suo, si ematur pro toto anno, ꝛ recedat in penam non incidit.
50 Res fere oīs suū antecedēs h3, ꝑ q̄d ad ea3 ordinate pertenit.
51 Uendita re censetur vendita seruitus eundi ad rem.
52 Cōgregare homines cu3 armis possum, vbi de iure offendere, vel defendere possum.
Preparatorium naturam sui principalis sequitur.
53 Disponere qui non potest de re nec de eo per quod ad eā peruenitur, ꝛ nume. seq.
54 Ciuitas que de appellatione cognoscere non potest, non potest etiam statuere q̄ a sententijs non appelletur.
55 Conditionem suam meliorem cuilibet facere licitum est etiam cum aliena iactura.
56 Finis a quo remouet̄, ēt ea que ad finem sunt remouentur.
57 Actum procuratorium ad iudicium facere non potest, qui in iudicio esse non potest.
58 Matrimoniū cōtrahere ꝓhibitus, sponsalia ēt cōtrahere ꝓhibet̄.
59 Priuilegiū marito, vel vxori cōcessum an sponso vel sponse concessum intelligatur.
60 Principali prohibito vel concesso prohibitum seu concessum accessorium esse censetur, ꝛ. ī. nu. 63.
61 Principale vel accessorium esse multipliciter intelligi potest.
Actio hypothecaria an legata videatur noīe dēbitoris legato.
62 Questio incidens summarie cognosci debet si summaria cognitio incidit, licet de sui natura plenarie cognosci deberet.
64 Cessione facta contra principalem an cō fideiussorem ꝛ pignora ius cessum videatur.
65 Magis dignum, minus dignum ad se trahit.
66 Principali orto ꝛ demū sublato an eius successoriū sublatū sit.
67 Minor l3 nō possit bona alienare sine solēnitatibus, tamē monasterium ingrediendo in ipsum monasterium transferuntur.
68 Lex vbi requirit principale per scripturam probari, accessoriu3 per testes probari poterit.
Aditio hereditatis per testes probatur.
69 Iudex pupillo subdito tutore3 dare potest, licet bona sint extra territorium.
70 Iudex litis curatorem minori non subdito ad lites dare potest.
Principale a successorio naturam non recipit.
Causa cōmissa vicario episcopi ad successorem non transit.
Cōsequens qui vult, vult antecedens necessarium ad illud.
71 Lex dicens aliquid obseruandum videtur dare actionem sine qua obseruari non possit.
Lex prohibens executionem prohibet etiam contractum obligationis ꝛ actionis.
Promissio vsurarū dotis, dotis promissionē presumere facit.
72 Antecedens multipliciter esse contingit.
Et eodem modo consequens.
73 Priuatio ad eundem pertinet ad quem habitus.
74 Legitima debetur parentibus in bonis filiorum exemplo filiorum in bonis parentibus.
75 Antecedenti concesso videt̄ etiam consequens concessum.
76 Contractu denegato eius etia3 confessio ꝛ ratificatio denegat̄.
77 Consequens duobus dicitur modis.
78 Dispositum de aliqua re censet̄ ēt de surrogato dispositum.
Limita vt. ī. nume. 80.
79 Subrogatum alteri quot modis dicatur.
81 Grauamina heredi imposita substituto repetita intelliguntur.
82 Fur deprehensus licet in quadruplum condemnetur tamen ei opem prestans in quadruplum non condemnabitur.
83 Pena originalis duplicatur ꝛ non pena loci vel noctis.
84 Prorogari aliud est, ꝛ aliud est renouare.
85 Frater pro fratre contra fratrem testis esse ptest.
86 Statutum si ius commune mutet in modo succedendi etia3 intelligitur mutatus modus tutelas deferendi.
87 Concesso vno dicitur etiam concessum adiunctum, sine quo concessum esse non potest.
88 Iniuriam vxori vel filio faciens marito vel patri facere dicitur.
89 Iure diuerso censeri non debent due res que vnica facte sunt.
90 Statutum in vno ex parificatis censetur etiam in alio statutum.
91 Donatio sine insinuatione facta laico an valeat, ꝛ eius ēt duplū facta ecclesie, si per statutum in laico q̄ntitas augeatur, in ecclesia etiam augetur.
92 Adoptati a feminis in earum potestate non sunt.
93 Statuto si caueatur, q̄ coniuncti cōpromittere teneant̄, si alio statuto caueatur q̄ statuta de cōiunctis loquentia habeant locum in extraneis, si extranei proximiores non habent, non cōprehenduntur.
94 Clausula generalis ad specialiter expressa non extenditur.
95 Lex a fictionibus vltra casu3 expressum non extenditur.
96 Statutum q̄ filiusfami. publica negotia tractans habeatur pro patrefami. habet locū in his que solum iuris sunt.
97 Statutum loquens de patrefa. ex forma statuti non extenditur ad filios habitos pro patribusfami.
98 Multum interest, an duo adinuicem adequentur, an vero res vna adequetur ad aliam.
99 Statutum adequans scolares ciuibus quomodo intelligatur.
100 Statuto si caueatur q̄ fur per famam conuictus puniri debeat per famam contrariam se purgare poterit.
101 Statuto si caueat̄ q̄ mulier non pōt se obligare non potest etiā alium liberare.
102 Lex in vno ex correlatiuis statuens in alio etia3 statuere cēset̄.
103 Lex vnum ex contrarijs permittens videtur aliud contrarium in eo in quo sunt contraria denegare, ꝛ econtra.
104 Contraria duo adinuicem multipliciter dici possunt.
105 Lex si de vno cōtrario affirmatiue vel negatiue disponat, de alio nil disposuisse videtur.
106 Contrariorum vno posito aliud tollitur, ꝛ altero sublato alter positum intelligitur.
107 Subdisiunctorum vno posito alterum sublatum censetur.
108 Usu concesso abusus prohibitus esse videtur.
109 Contraria per negationem cuius nature sint.
110 Lex alicui insolidum concedēs quod alteri primum concesserat idem alteri tollere videtur.
Positionem vnam negans alteram sibi contrariam affirmare videtur.
111 In lege quandoq̄ plus intelligitur q̄ scribatur.
112 Statutum laicorum circa decimas non soluendas iuxta verborum corticem seruanda sunt.
113 Sententia lata in fauorem vnius ex correis an alteri prosit.
114 Solutio facta per vnum ex correis an alteri prosit.
115 Facta ob necessitatem in consequentiam trahi non debent.
116 Statutum iniquum l3 per ciues de facto obseruetur, an seruari per forenses debeat de gestis in territorio statuen.
117 Feudum laicis ante concilium lateranense concessum ad decimas nouialium extenditur.
118 Lex generalis generaliter intelligenda est.
119 Nemo dicit quod mente non cogitauit.
120 Legis verba quot restringantur modis.
Lex per antecedentia ꝛ consequentia ipsius legis restringitur.
121 Lex ex legislatoris mente restringitur.
122 Consensus ex propria significatione errorem, vim, ꝛ metum excludit.
123 Dolus ꝛ omnis lesio enormis in omni casu exceptus intelligit̄.
124 Scientia ꝛ voluntas spontanea fraudem ꝛ iniuriam excludit.
125 Fieri ob omnibus dicitur quod a maiori parte fit.
Maior pars que sit vel dicatur, remissiue.
126 Continuum id dicitur esse quod continuari aptum est.
Consuetudo vocabulis significationem dat.
127 Consuetudo legem declarando, ampliando, vel restringendo interpretatur.
128 Transactionis natura est vt super rebus fiat.
129 Transactio prelati dicitur esse personalis idest in preiudicium prelati ꝛ non ecclesie.
130 Officij fines excedere non potest ille cui aliquod officiu3 vel administratio concessa est.
131 Contractus conditionis ꝛ pignoris natura que sit.
Iure episcopali concesso ea intelliguntur esse concessa que eodem iure censentur.
132 Liberatio obligationis per dolum contracte in generali libera-

tione excepta esse videtur.

133 Conductor si suscipit in se casuz fortuitũ de quo casu intelligat̃.
Liberationem debitori obligatus facere, generalem facere non intelligitur.

134 Emologatio sententie arbitri solũ extenditur ad ꝯtenta in compromisso.

135 Jurans testamentum seruare intelligitur nisi aliud facere placuerit.

136 Legis presumptione quedam excepta intelliguntur.
Licet expresse non excipiantur.

137 Legis verba restringuntur ob iustam causam superuenientez.
Statutum ꝙ collecta imponi non possit limitatur nisi magna superueniat necessitas.

138 Clausula rebus sic stantibus esse intellecta presumitur.

139 Legis verba ex cõparatione expressorum restringuntur.

140 Donatio per episcopum facta alicuius ville ⁊ omnium iurium que in ea habet quomodo intelligatur.

141 Constituens se posse cõueniri Brixie, Verone, ⁊ Bergomi, ⁊ vbiqꝫ locorum quomodo intelligi debeat.

142 Lex ex comparatione non expressorum restringitur.

143 Lex ob eius rationem ⁊ causam limitatur ⁊ restringitur.

144 Causa quadruplex est efficiens, subiectiua, formalis, ⁊ finalis.
Oppositum in opposito idẽ operatur qđ ꝓpositũ in ꝓposito.

145 Bãnitũ occidẽs qñ bñficiũ statuti de occidẽdis bãnitis nõ hꝫ.

146 Statutũ si caueatur ꝙ imobilia in forensez alienari nõ possint, ⁊ ꝙ denuntians iudici lucretur certum quid, si iudex vel eius ministri denuntiant premium non habebunt.

147 Lex ratione admixti restringitur.
Limita vt. ĩ. sub nu. 149.

148 Legis rationem ex capite nostro inuenire non debemus.

149 Judex legis executor dicitur, non aũt cognitor.

150 L. prospexit. ff. qui ⁊ a quib. quomodo declaret̃.

151 Ratio legis vbi cessat. qñ eius dispositio non cesset.

152 Legis verba generalia ob contrarium finem ⁊ intentionem legislatoris astringuntur.

153 Legem offendit, qui legis beneficio vti non vult.

154 Statutum quod contractus vsurariorꝫ presumantur simulati quomodo intelligatur.
Infames ab oneribus non excusantur.

155 Legis verba restringuntur, vt paritas seruetur.

156 Maritus qñ vxorem de adulterio accusare non possit.

157 Comodatarius vel conductor si res proprias euasit, excusatur quando casus superuenit ꝙ oẽs res conseruare nõ potuerit.

158 Lex restringitur ob improprietatem vel fictionem euitandam.
Casus fictus vel presumptus ad alium non extenditur.

159 Lex generalis per rationem naturalem ⁊ scriptaz restringitur.
Mandato in generali non veniunt ea que mandans verisimiliter concessurus non erat.

160 Lex generalis casum inhonestum vel turpem comprehendere non presumitur.

161 Lucra turpia per filium quesita patri non acquiruntur.

162 Lex restringitur secundum ius.
Juramentum accusatoris de damno dato per iudicem moderari potest.
Pater cõmittẽs filiam arbitrio tutoris nubere debere, non intelligitur ꝙ tutori nubere possit.

163 Lex generalis ita restringi debet, ne quis ex dolo suo lucrum sentiat.

164 Statutum imponens penaz sindico non denuntianti maleficia locum non habet, si non denunciauit maluz proprium, vel patris, vel filij.

165 In lege generali casus illicitus ⁊ iniustus nõ comprehenditur.

166 Lex restringi debet, ne quis lucrum alienum suo proprio lucro preponat.

167 Lex ob necessitatis casum restringitur.

168 Lex restringitur, ne interpretatio captiosa fiat.
Jurans seruare statuta ⁊ ꝯsuetudines nõ intelligit̃ de illicitis.

169 Substitutio facta filijs, si sine liberis decesserint, intelligitur de legitimis.
Inuestitura generalis facta de feudis non intelligit̃ de iniustis.

170 In lege generali, ⁊ fauorabili odiosa non comprehenduntur.

171 Jura naturalia abrogari non possunt.

172 Jure ⁊ equitate naturali recedere non licet propter aliam legẽ nisi expresse scripta sit.

173 Crimen atrocissimum vltra consuetuz committens grauius ꝙ̃ in lege contineatur, puniri potest.

PARS PRIMA

IN primo dicendum est, qñ nascit̃ controuersia inter mentẽ ⁊ verba
1 legis † Ad cuius euidentiaz quedam necessaria
sunt premittenda. Primo, quatuor esse ex qbus
interpretandi modus accipitur, scꝫ, modus essendi, modus intelligendi, modus loquendi, ⁊ modus scribẽdi. Vide Boetium in Perier. Belissum, ⁊ autorẽ modoꝝ significandi omnino, quibus adde de accidentibus nominis ⁊ verbi, per
2 que lex põt ampliari, ⁊ restringi. † Quod lex ex duabus partibus cõstat, scriptura seu verbis, ⁊ mẽte siue intellectu. ff. de leg. l. Scire leges. c. intelligentia. c. ꝓpea. de verb. sig. Sed mens siue intellectu: potior est, qꝛ a sensu legis recedẽdũ nõ est, vt ꝓprietas verborũ obseruet̃. l. iiij. C. de liberis preter. ⁊ c. ꝓpea. de verb. sig. qꝛ non in folijs, sed in ratione ⁊ sensu leges consistunt. j. q. j. c. Marchion. facit. ĩ. l. nõ figura. ⁊ l. obligationuꝫ substãtia. ff. de acti. ⁊ oblig. ⁊ verba sunt note passionum in animo cõsi
3 stentium, vt dixit Aristot. lib. j. Perier. † ⁊ dicit Bal. in ṗnc. Apparatus, esse quandam intellectus infirmitatẽ instare in ratione, vbi sensum habemus. Et quod mens potior sit ꝙ̃ scriptura, ꝓbatur pluribus rationibus. Primo, qꝛ potior est finis, quã ea, que sunt ad finẽ, ⁊ verba ꝓꝑ mentem significandũ, nõ mentẽ ꝓꝑ verba natura concessit. l. Labeo. de supel. lega. fac. c. ij. requiris. extra de appel. ergo ⁊c. Secũdo, ea que per se subsistunt, potiora sunt, ꝙ̃ ea que ab alio dependent. At verba dependẽt a mente, non mens a verbis. l. in conditionibus. ff. de cõdit. ⁊ demonstr. c. intelligentia. extra de verb. sig. Tertio, quod perfe
4 ctius est, alteri prestat, at mens prefectior est, † qꝛ multa sunt que magis intelligi quã verbis edici pñt. l. ratũ. ff. de solu. l. quo enim tutore. §. Julianus. ff. rem ratã hab. ⁊ qꝛ plura sunt negocia quã vocabula. l. natura. ff. de prescrip. verb. Quarto, certa sunt potiora quam obscura ⁊ incerta, at mens certior est quam verba, qꝛ nec falli nec fingi potest, verba vero pñt. l. fraus. ff. eo. ⁊ l. non dubiũ. C. de leg. Quinto, qꝛ ea que sine alio esse pñt, potiora sunt his, que sine alio esse non pñt, At mens sine verbis esse põt. l. nutu. ff. de leg. iij. non verba sine mente. l. ij. ff. de rebus dub. ergo ⁊c. Ubi enim mentem abesse credimus, verba ꝓ nihilo habentur. l. non solũ. ff. de actio. ⁊ oblig. Sexto, que sunt similia melioribus, potiora sunt is, que sunt similia deterioribus
5 † at mens aie similis esse dr̃, verba vero corpori. xxxviij. dist. c. sedulo. Unde illud oraculũ Pauli, Litera occidit, spiritus viuificat. de quo per glo. in. l. nõ dubium. C. de legibus. sensus. n. non vana nominum vocabula amplecti dꝫ. l. ij. C. de consti. pecu. Ita verbis preponenda mens, sicut verus amicus ficto. d. c. sedulo. Et indignũ vr̃, quod verba principum ⁊ iurisconsultorum sub regulis donati restringantur. arg. c. indignuꝫ. distin. supra alleg. ne magis verborum vitia quam morum precaueri
6 videntur, siue putentur. c. ꝙ̃uis. distinct. preallegata. † ⁊ leges magis rebus quam verbis videant̃ imposite. l. omne. C. cõmu. de leg. Scđo premittendũ, quod verba ⁊ mens se inuicem habere possunt tripliciter. Aliqñ enim verba ⁊ mens precise consonant, ⁊ tunc sine dubio vtrunqꝫ obseruandum est. l. nominis ⁊ rei. §. ex legibus. ff. de verb. sign. ⁊ l. ancillas. de leg. j. ibi, ⁊ verbis voluntati accõmodata est hec snĩa. Aliqñ inuicem oppugnant, ⁊ tunc neutrum obseruanduꝫ est. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. l. in ambiguo, ꝺ rebus dubijs. l. si quis in fundi vocabulo. de leg. j. Nam qui aliud dicit quam vult, neque id dicit qđ vox sonat, qꝛ non vult, neque id quod vult, qꝛ id non loquitur. Aliqñ ⁊ tertio, non inuicem repugnant, sed se excedunt, qꝛ aut plus vel minus scriptum est ꝙ̃ legislator voluerit. l. qui quartã. de leg. j. l. quot. §. si verbo. de hered. instit. Quo casu siquidem claris argumentis ⁊ rationibus comprehendi potest, plus, vel minus esse intellectũ ꝙ̃ scriptum, tunc verba legis amplianda
7 ⁊ restringenda sunt quatenus mente conceptũ fuit. † Nam nõ solum id dicitur esse secundum legẽ, quod scriptum est, sed etiã quod est ex mente. vt dicit text. in. d. l. nominis ⁊ rei. §. ex legibus. ff. de verb. signific. ⁊ l. scire leges. ff. de legibus. l. iij. §. fi. de lib. leg. instit. de leg. pat. tut. ⁊ tit. sequenti. ⁊ opt. text. in. l. tale pactum. §. fina. ff. de pactis. ⁊ licet quo ad verba qꝛ non est expressa literaruꝫ figura, videamur legeꝫ ampliare ⁊ restringere, tamen quo ad mentem ⁊ sententiaꝫ, nil dicitur esse additum aut diminutum, ⁊ sic potius dicitur legem declarare, idest mentem verbis implicitam ⁊ occultam soluere ⁊ detegere ꝙ̃ legẽ extendere. l. fina. C. de indic. vidui. tol. ibi, ⁊ in masculis esse sublataꝫ. §. senatum. ff. de ritu nuptiarum. ibi, puto heredem quoqꝫ tuto-

ris

ris extraneum sententia comprehendi. facit quod ponit Bart.
in.l.curatoris.C.de neg.gest. dum loquitur de extensione iuriscō
sulti ad casum, quando quis non sponte negocia alterius gessit,
8 ⁊.j.infinitis pene iuribus ostendetur. † Nam qui legis mentem
siue sensum declarat, nil addit.l.heredes palam.§.sed si notam.
ff.de testa.l.qua ratione.§.adeo.ff.de acqui.re. domi. ⁊.l.sed si
9 lege.§.de eo.ff.de peti.here. ibi, puto tñ ad eam mentem. † Un-
de dicit Bar. qđ actio, que datur propter mentē legis, est dire-
cta non vtilis.l.j.in prin.ff.vti possi. secus vbi datur ex interpre-
tatione legis, veluti a similitudine, vel a paritate. ⁊ idem notat
Bal.in.l.curatoris.C.de neg.gest. Tertio premittendum, qđ
verba duo vel plura plerunqꝫ significant vnum directe ⁊ aper-
te, alterum vero tacite per relationem siue per coniunctionē ad
rem directe ⁊ aperte expressam. Directe ⁊ aperte significant
prout ex ꝯstitutione vel consuetudine hominū nostris auribus
sonare videntur, veluti cū dicimus. Stichum esse seruum, intel-
ligimus Stichum esse in seruitute. si dicimus illū esse heredem
scriptum, intelligimus hereditatem ei in testamento esse dereli-
ctaꝫ, ⁊ infinita huiusmodi. Adde omnino ꝙ dr̃ in philosophia,
quot modis aliquid sciat̃. Itē quot modis aliqua res dicatur in
alia. Et quotuplex sit relatio. Per relationeꝫ vero rei, vel con
iunctionem expresse aliud significat̃, cū intelligimus stichū hr̃e
dñm, qꝛ seruus sine dño esse nō pōt.l.j.ff.de his qui sunt sui vel
alie.iur. Et qꝛ ꝯcordatiue se habēt, ideo vno posito ⁊c. vt p gl.
in.c.debitū de biga. ⁊ per Jo.and.in.c.michael.de filijs pres.
10 † Item intelligimus stichum esse manumissuꝫ, qꝛ seruus sine li-
bertate heres a dño institui non pōt. insti.de here.insti.in prin.
⁊ cum dicimus institutuꝫ heredem adijsse hereditateꝫ, intelligi
mus testatorem esse mortuū, qꝛ nisi post morteꝫ testatoris here-
ditas adiri potest.l.qui hereditatem.ff.de acqui.here. ⁊ cuꝫ di-
cimus mulierē esse pregnātē, itelligimus cū viro ꝯcubuisse. Itē
cū quis nobis ignē appellat, intelligimus ipsuꝫ esse calidū, vren
tē, leuē, ⁊ lucidū, ⁊ sic de singulis. Et cuꝫ dr̃ domū esse ꝯstructā,
intelligimus fundamēta ⁊ parietes esse factos. Et cū dicimus,
fidē esse obseruandā, itelligimus pfidiā ñ eē cōmittēdā, ⁊ plura
huiusmodi similia. Ex quibus intueri licet, qđ q̃ꝫq̃ꝫ verba vnuꝫ
tantum nostris auribus sonent, tamen aliud vltra verba ex men
11 te loquentis nostro intellectui prestant. † Sed notandum est ꝙ
aliquando legem extendimus per aliam legem, de qua dicitur
in secunda parte principali. Aliquando extenditur per similitu
dineꝫ vel paritatem, de qua in quarta parte princi. Aliquando
ex mente de quibus in hac prima parte dicetur. Sed quia vt
12 inquit Aristoteles, † quanto doctrina specialior est, tanto dif-
ficilior ⁊ nobis certior est, dicendum est, quibus ⁊ quot argumē
tis siue rationibus clare potest comprehendi plus esse intelle-
ctum in lege, quam dictum. Postea quando plus scriptum esse
13 videatur quā intellectum. Uide in Topica mea in fine. † itaqꝫ
notandum est, ꝙ aliquid dicitur esse in lege comprehensum, li-
cet non dicatur, aut ex eo quid coniunctum est, cuꝫ eo ꝙ verbis
exprimitur, aut ex eo quod ei opponit̃. Coniungitur ergo aliud
alteri tripliciter, scilicet a definitione, a partibus, a genere. Op
ponitur vero per contraria, ⁊ per correlatiua. Et inter res con-
iunctas primum quidem argumentum ⁊ clarius ex definitione
rei colligitur, que in lege expressa est, quoniam nihil potest esse
14 alicui rei tam coniunctuꝫ, q̃ꝫ eius definitio. † ideoqꝫ licet ex ety-
mologia vocabuli dicatur haberi rei proprietas.l.notionem.§.
instrumentorum. ⁊.l.tugurij.ff.de verbo.signi. tamen hoc nō p-
cedit vbi etymologia repugnat definitioni, vt per Bar. ⁊ alios
in.l.j.ff.de testa. ⁊ in.l.ij.§.appellata.si cer.pet. cum concordā.
15 vtrobiqꝫ traditis. † Nam definitio dicitur breuis rei demon-
stratio per oppositionem facta, que rei amplectitur proprieta-
tes, vt inquit Bal.in.l.j.in prin. ⁊ in princ. apparatus.ff.de iu-
sti. ⁊ iure. si dicimus stipulationem esse factam, intellectu com-
prehēdit̃ alteꝝ interrogasse alteꝝ rñdisse. Itē interrogationē in
ter presentes precessisse, ⁊ responsionē incōtinenti subsecutaꝫ.l.
16 sciendum.de verbo. obligatio. insti.de fideiusso.§.fina. † Nam
dato termino, comprehēdunt̃ oīa substātialia, ⁊ formalia ipsius
termini, puta suū genus, species, ꝓpriū ⁊ differētia.d.l.sciēdū.
l.j.ff.de dol.l.j.ff.de fur.l.pacta ꝯuēta.ff.de ꝯhē. emp. ſm ar-
gumentū a partibus ipsius rei. nam lex disponens de toto, intel
ligitur disponere de omnibus eius partibus. nam post definitio
nem nihil magis alteri coniungitur quam partes suo toto, cum
17 nihil aliud sit totum quam eius partes.l.si quis cum totū.ff.de
exce.rei iudi. † Unde si statuto alicui concedat̃ facere testamē
tum, puta filiofamilias, poterit instituere ⁊ exheredare, tutoreꝫ
dare, ⁊ oēs partes testamētarias.l.j.§.lex falcidia.ff.ad leg.fal.
l.iij.§.quamuis.de administratio.tut. ⁊ concedere in testamen-
to, vt res immobilis alienetur sine decreto presidis.l.prediū.C.
18 qñ decre.opus non est. † Sed notandū quod totum ⁊ pars qua
tuor modis accipiuntur. Primo, prout genus, diuiditur in spe-
cies. Secundo, prout totum, diuidit̃ in suas partes semper sub
stantiales, quo casu vna parte sublata, nomen suum amittit, vt
domus diuiditur in fundamenta, parietes, ⁊ tecta, ⁊ fundus di-
uiditur in proprietatem, ⁊ vsumfructum, ⁊ emptio in rem, con-
sensum, ⁊ quantitatem pretij. Tertio, prout diuiditur in partes
quotas quo casu vna parte sublata, totū tñ subsistit, veluti si fun
dus diuidatur in quatuor partes.l.locus.ff.de verb.sig. Quar
to, ꝓut diuidit̃ in partes substantiales, ⁊ accessorias, veluti si do
mus diuidatur in partes substantiales, puta tectum, ⁊ alias res
domui accedentes, puta iter, hortus, tabula affixa.l.fundi.cum
seq.ff.de act.emp. ⁊ fundus diuiditur in proprietatem, ⁊ vsum-
fructum, ⁊ fructus.l.naue.cum.l.seq.ff.de euic. Quinto, prout
vna res diuiditur in suos modos essendi, vt tutela alia dat̃ a le-
ge, alia in testamento, alia a iudice. Sexto, prout diuiditur in tē
pora.l.iij.ff.de procu. similiter si lex disponit de genere, intelligi
mus dispositū esse de omni sua specie, vt est optimus tex. in.c.
nam concupiscentiam.extra de consti. facit.l.si quid earum.§.
19 interemptuꝫ.de leg.iij. † Unde si cui debetur alimenta, debet̃
cibus, potus, vestitus, ⁊ habitatio.l.legatis.de alimen.leg. ⁊ p-
hibita alienatione alicuius rei, intelligitur prohibita omnis spe
cies alienationis.l.alienationes verbo.de ver.si. ⁊.c.j.de reb.
ecc.non alie. Qñ appellatione generis veniat species, vide.l.
instrumenta fundi. ⁊.l.que situm.ff.de fundo instruc. ⁊.l.j.ff.ad
20 le.iul.de vi pub. † Sed notandum est quod aliter se habet to-
tum ad partes, quam se habeat genus ad speciem. Nam a toto
ad partem valet argumentum affirmatiue, vt si domus est, ergo
fundamentum, ⁊ paries est, ⁊c. si emptio est, ergo res, ⁊ consen
sus, ⁊ pretij cōuentio est, non autem econtrario, nisi omnes par
tes enumerentur. non enim si paries est, domus est nisi negati-
21 ue arguatur. † A genere autem ad specieꝫ nō valet argm̃ affir
matiue, sed a specie ad suum genus valet, vt si contractus est,
ergo conuentio est, ⁊ si mutuum est, ergo creditum est.l.j.ff.de
pac.l.ij.ff.si ce.pe. sed negatiue valet. Item nota ꝙ species re-
tinet nomen sui generis, pars vero nō retinet nomē sui totius.
Nā si homo est, animal dicetur, paries vero, domus vocari nō
pōt. Tertiū argm̃ sumitur a natura ipsius rei, de qua lex loqui
22 tur. † Naꝫ vident̃ omnia expressa que sunt de natura ipsius rei.
pono exemplū, hec ꝓpositio, solus princeps facit leges, hec p-
positio ⁊ terminus, solus, nō excludit cooperantes ⁊ consulto-
res ⁊ scriptores, ꝓnunciatores ⁊ similes, de quibus in.l.huma-
num.C.de legibus. sicut dicimus, solus Dñs remittit peccata,
intelligi dꝫ tanq̃ꝫ principalis agens. item cum dr̃, solus faber fa
23 cit cultellū, nō excludimus operationem martelli † Unde siqs
tenet̃ vendere certā rē, tenet̃ ꝓmittere de euictione.l.in vendē
do. ⁊.l.pacta conuenta.ff.de ꝯhēd. empt. ⁊.l.si heres testamē
to.ff.de act.empt. vbi bonus tex. item si quis deduxit prescri-
ptionem, intelligitur deduxisse expresse titulū ⁊ bonā fidē ponē
do, vbi in tali prescriptione sunt necessaria, vñ non poterit am-
plius de his vti nouis capitulis articulare. not.in.c.fraternita
tis.de testibus. vbi Panormitanus in.v.col.c.fin.de prescri
ptionibus. Item de huiusmodi qualitatibus naturalibus ⁊ ac-
cidentalibus delicti, vide Bar.in.l.is qui opem.ff.de furt. no
24 tabiliter circa medium vsqꝫ ad fineꝫ Apparatus. † Et si cui cō
cedo fundū deducto vsufructu, videor pacisci, quod finito vsu-
fructu, tandem ꝓueniat proprietas ad dominum.l.fundus.ff.
de actio.empti. fac.l.quero.§.inter locatorē.ff.locati. ⁊.l.edē.
.C.locati. ⁊.l.cum quid.ff.si cert.peta. instit.de societa.§.illud.
⁊ optime.l.interduꝫ.ff.de verboꝝ obligationi.l.ij.§.si quis ita.
ff.de eo quod cert.loco. Item fac.opt.l.fi.C.de procurator. ⁊
melius fac.l.refectionis.§.fi.ff.cōmu.prediorꝝ. q̃ꝫ vide, ⁊ not.
in.l.sciendum.ff.de verboꝝ obligat. Quartum argumētū sumi
25 tur ex presumptione ꝯsuetudinis vel legis † nam lex ⁊ ꝯsuetu-
do presumunt aliqua esse dicta, lꝫ nō sint dicta.l.vnica.C.de rei
vxo.actio.l.precibus.C.de impub. ⁊ alimen.substitut.l.cū acu
tissimi.C.de fideicom.l.quod si nolit.§.assidua.ff.de edil.edic.
in.c.ij.de rescript. vbi dicitur, quod hec clausula, si preces ve-
ritate nitantur, intelligitur in rescripto ex mente Pape apposi
ta, licet non sit scripta. quanq̃ꝫ rescripta requirant scripturaꝫ.
l.i.C.de diuers.rescrip. ex quo videbatur non posse dici esse ap
positū, qꝛ oculis legi non poterat.l.i.ff.de his que in testamēto
26 del. † Huic etiam dicimus, quod petens ius episcopale, nō so
lum comprehendit id ius quod continetur in iure, sed etiam qđ

est constitutum pacto vel consuetudine. c. auditis. de prescrip. c. vult. de of. arch. & c. constitutus. de reli. do. & ibi Inn. i fi. c. di lectus. de capel. mo. Hinc et dr, quod accipiens feudum, vel emphytheosim pro se & filijs, si extat statutum quod filia non succedat extante filio, quod talis inuestitura, & contractus debet intelligi secundum consuetudinem & statutum, vt filia non succedat extante masculo, vt not. Bar. in l. gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posth. & in l. iurisiurandi. ff. de ope. li. no. in l. libertis. C. de ope. li. per Cy. & Bal. ex quibus mihi non placet
27 opi. Bal. i. l. precibus. C. de impub. dicentis. † Si statutum extat quod testamenta obseruentur ad literam, nulla facta interpretatione, quod in vulgari substitutione non continebitur pupillaris, nec econtra, quia licet rescripta & testamenta in scriptis seruentur ad literam, nec vltra aliquid possit addi. l. contractus. C. de fi. instru. quia regulariter de substantia literam, tamen fit illa suppletio ex presumptione legis. d. c. dilectus. & not. Bar. in l. j. ff. de here. insti. & expresse tenuit Bal. in l. fi. in. xj. q. C. de here. insti. Ad hoc optime faciunt not. i. l. fi. C. de edi. di. adria. tol.
28 † Vbi dr illud edictum non solum competere scripto expresse, sed etiam scripto ex mente testatoris, vel iuris, vt substituto tacite, quod est notandum. Tale ergo statutum debet intelligi de interpretatione friuola, que fit ab homine, puta a simili, vel a contrario sensu non necessario, vt plene dicam in fine huius tractatus. Et itidem ex consuetudine quedam presumuntur esse apposita, que non sunt expressa. d. c. ij. & d. §. assidua. & l. sed edes. §. illud nobis. ff. loca. & l. fi. C. de fideius. l. vel vniuersorum. iuncta. l. precedenti. i fi. ff. de pig. ac. l. si fundus. ff. de euic. & l. excepto. C. loca. l. domini agrorum. C. de agri. & cen. & l. si plus. §. plautius. ff. de aqua plu. ar. Quintum argumentum sumitur ab origine &
29 principio ipsius rei, de qua lex loquitur. † Nam lex disponens de principio & origine alicuius rei, intelligitur esse expressa etiam quo ad ea que exinde oriuntur naturaliter. l. fi. C. de nup. in fi. & l. j. in prin. C. de lati. lib. tol. & tex. opti. in. c. translatus. extra de consti. & tex. optimus. in. c. non debet. de consan. & affi. & tex. optimus in. l. in omni fere. ff. de adop. & emanci. & ibi not. vnde etiam naturaliter dicimus, quod arbusta que pullulant, sunt eius cuius erat arbor. l. obligationum fere. §. plus.
30 ff. de acq. re. do. † Vnde dr quod origo & forma sui principij producunt similes sibi effectus. l. in ratione. §. si filio. ad leg. iul. l. ex diuerso. §. j. ff. de rei ven. ex quo sequitur, si statuto filia prohibeatur succedere, extantibus masculis, vsque ad tertium gradum, quod similiter omnes descendentes ex ea, etiam masculi, non poterunt succedere, ita not. in. l. liberorum. ff. de ver. sig. l. maximum vitium. C. de lib. prete. & est tex. i. l. qui in re mil. cum. l. seq. ff. de re mil. & in. c. j. §. hec autem que feu. da. poss.
31 col. x. † Ex his etiam inferunt doc. Can. in. c. j. de secun. nup. quod canones disponentes super matrimonio contrarij legibus ciuilibus, corrigunt leges ciuiles, non solum quantum ad matrimonium, sed etiam quo ad ius ingenuitatis, & successionis vtputa si quis natus fuerit ex matrimonio prohibito, de iure ciui. sed permisso de iure cano. quod talis natus erit legitimus, & poterit succedere, licet Cyn. tenuerit contrarium
32 & male i. l. si tutor. C. de herdi. matr. † Hinc dr, quod si filia est exclusa per statutum a successione patris ab intestato, intelligitur per consequentiam esse exclusa a beneficio dicendi testamentum esse nullum, vel agendi ad suplementum, vel agendi de inofficioso, quia causa & origo rumpendi testamentum est ius succedendi ab intestato. l. posthumus. §. j. ff. de inof. test. l. post mortem. §. liberi. ff. de contab. l. ij. §. fi. ff. ad tertul. l. maximum vitium. C. de lib. pre. i princ. & §. sancimus. & no. Bar. in l. gallus. §. si quid tamen. ff. de li. & post.
33 † Item infertur, quod si statutum filiam excludit a successione, vt sit contenta dote, vel aliqua parte, non est necesse quod illa dos relinquatur iure & titulo institutionis, vt not. Bal. in. d. l. maximum vitium. Bar. in l. titio adeo. §. titio. ff. de condi. & demon. Hinc dr, quod statutum contrarium iuri communi non debet interpretari secundum ius commune, si correcto iure communi quo ad principale, intelligitur etiam correctum quo ad consequentiam, illud statutum non debet concordare, nec principali, nec consequenti de iure communi quod no.
34 † Ex his inferunt doc. quod si pena sanguinis per statutum reducta est ad penam pecu. quod super ea poterit transigi. secundum legem transigere. C. de transa. ex quo a genere pene recessum est intelligitur recessum esse ab omnibus que proueniunt ab illo genere pene. iudiciorum. n. quantitas ex genere pene indicatur. l. ij. ff. de pub. iud. l. res. C. de don. inter vi. & vxo. ibi ex
35 pene qualitate deducto. & l. quod ad statum. ff. de penis. † Ex his etiam inferri potest, quod damnatus de publico crimine, & famoso, poterit testari, si pro tali crimine imponatur pena pecunia. l. his cui. ff. de tes. iunctis his que not. i. l. ictus fustium. ff. de his que no. infa. idem etiam dicunt doc. si sententia arbitratorum habeat vim & auctoritatem rei iudicatarum quod ius oriens ex arbitramentis similiter habebit naturam iuris nascentis ex sententijs iudicum, & sic ab eis appellabitur intra. x. dies. Item appellabitur ad iudicem arbitrorum, non autem fiet reductio ad iudicem partium, ita notant Bartol. & Bald. in. l. ij. C. vbi & apud quos in integ. restitu. & Cano. in. c. quintauallis. de iureiuran.
36 † & confessio facta coram arbitratore, dicetur facta in iudicio, ita Barto. in. l. non fatetur. ff. de confes. facit quod nota. in. l. quid ergo. de his quibus vt indi. Item inferunt doctores, quod maior. xviij. annis habeatur pro maiore, quod tunc si maior. xviij. annis ledatur, quod non competat ei restitutio per aucten. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. secus si lex diceret, quod haberet legitimam personam sistendi in iudicio, quia tunc si lederetur, posset petere restitutionem in integrum quia non repugnat habere legitimam personam ad contrahendum, tamen ei competit restitutio si ledatur. ita not. l. j. ff. si de momen. posses. fuerit appella. l. fina. C. de his qui veni. eta. impe. & Bald. in aucten. si captiui. circa medium. C. de episco. & clericis. per aliquos, in. l. more. ff. de acquiren. here. & in. l. j. de appella. rec. & in. l. exigendi. C. de pro
37 cura. † Sed predictam rationem limita, vbi de origine & principio disponeretur secundum modum regularem & naturalem, secus si disponeretur per modum non naturalem, sed fictum, argu me. l. eum qui in prin. ff. de iureiuran. l. qui repudiante. ff. de in offi. testa. l. eius qui delatorem. & ibi not. ff. de iure fisci per Bar. cum simi. optimus tex. in. l. interdum. §. qui furem. & ibi glo. & Bar. ff. de fur. contra facit tex. in. l. ex furioso. §. j. ff. de rei vendicatio. vbi iudex inique condemnans in fundo, tenetur, eodem errore con
38 demnare in fructibus. † Ex quibus inferunt doctores, si statuto caueatur, quod contumax habeatur pro confesso & conuicto, nihilominus poterit appellare quamquam confessus non appellet. Item si dictus contumax condemnaretur pro aliquo crimine publico, pro quo irrogatur infamia, quod talis conuictus per contumaciam non fiet infamis, ita no. in. l. infamem. ff. de pu. iud. per bar. & in. l. eos. C. de fur. & per Bart. in. l. quid ergo. §. pena graui. & ff. de his que no. infa. & Bar. in. l. ictus fustium. circa finem. ff.
39 eo. ti. † Item quamquam relatio vnius hominis publici facit plenam fidem, quo ad hoc vt credatur citatus & contumax, vt habetur in. l. si finita. §. iulianus. ff. de damno infec. maxime in illa & doc. i. c. prudentiam. de offic. deleg. & in. c. cum parati. (vbi tamen Hosti. habet hoc pro duro, quod credatur nuncio vili persone, si dicat se episcopum citasse cum episcopus neget) non tamen vt
40 possit criminaliter puniri, secundum Jo. an. † Item si ex forma statuti bona delinquentis intelligerentur publicata a die commissi delicti, intelligitur debet, vbi vere constet de delicto, non vbi ficte, puta per contumaciam. vel vt dicit decretum mediolani, vbi princeps in literis suis nominaret aliquem criminosum, fingitur talem deliquisse facit cle. literis. de proba. non tamen propterea ex tali delicto ita probato debent bona intelligi publicata. l. eius qui. de iure fisc. Item si statuto cauetur, quod principalis vere contumax non appellet, si procuratorem vere contumax, ite principalis poterit appellare. Bar. i. l. neque infantes. ff. de fideicommiss. li. l. eius qui delatorem. ff. de
41 iure fisc. † Sextum ar. est a fine & effectu ipsius rei. Nam vbi lex prohibet aliquem effectum & finem ex mente legis, dr prohibitus omnis modus per quem in fraudem legis peruenit ad illum effectum, per quem modum lex circumueniretur, & illusoria fieret. & ibi est eadem mens vbi & finis, & idem effectus legis. l. sed si lege. §. de ea autem. ff. de petit. hered. & pulcher tex. in. l. iij. §. fi. ff. de lib. lega. & ea que sunt destinata ad finem & vtilitatem alicuius, cedunt illi rei. ar. l. & si non sit. §. peruenimus. ff. de au. & ar. le. l. cetera. §. pe. ff. de le. j. cum simil. & ad positionem effectus sequitur
42 positio cause. l. si quis. ff. de ma. test. † Vnde non effugit penam legis, qui in fraudem legis committit. l. non dubium. C. de lega. nec interest an vi vel dolo legi fiat iniuria. l. fraus. ff. eo. l. libertum. §. senatum. ff. de ritu nu. facit. l. quod dictum. ff. de pactis. alias sequerentur leges impositas esse verbis & non rebus, quod esse non debet. l. omne verbum. C. commu. de lega. l. fi. C. de vsufructu. ad hoc facit optime. l. j. §. si quis in suo. ff. ne quid in loc. publi. l. j. §. i. de morte inferen. l. vim facere. ff. de vi & vi ar
43 ma. † Ex his inferunt doctores in. c. quamquam. de vsuris. li. vi. quod illud caput loquens, quod vsurarius non possit facere testamentum, nisi prestita satisdatione, extenditur, quod etiam non possit facere codicillos, nec donationem causa mortis, quia faciliter eo modo dicta constitutio circumueniri posset. pro quo facit. l. i. §. i. ff. de calumniato. l. Julianus. §. mutui. ff. ad macedo. l. isti quidem. §. fi. ff. quod met. caus. fac. l. filium habeo. ff. ad macedo. tenent Pau. de Eleaza. in cle. i. de sepul. & Alex. in. l. i. in princi. circa medium apparatus. ff. de verbo. obliga. quod ibi referte, & addite. §. fi. in auc. de resti. quem allegat. gl. ad hoc singulariter in auc. sacramentum. in verbo. nuptijs. C. quando mu
44 lier tutel. offi. fungi possit. † Vbi quod dr de muliere transeunte ad secunda vota, quo ad exclusionem a tutela filiorum, habet locum etiam in non transeunte ad secunda vota, sed alias luxuriante. Et ita fuit consultum papie i muliere que alias luxuriata fuerat in territorio magnificorum Dominorum de scarapis Montis ferra.
45 † Sed notandum quod multipliciter circumueniretur lex. Primo, quando fit fraus de re ad rem. d. §. mutui. & d. l. i. de calumniato. secundo, de persona ad personam. l. si sponsus. i pri. ff. de do. iter vi. & vxo. l. hac edictali. §. optime. C. de secun. nup. l. si per impressionem. C. quod met. cau. Tertio, de contractu

tractu ad ꝯctũ.c.illo nos.de pigno.⁊.c.ad nr̃am.de emp.⁊ vē-
di.l.si spõsus.§.circa.ff.de do.inter vi.⁊ vxo.l.codicillis.§.presti
tuto.de leg.ij.l.q̃uis.§.si cũ.⁊.l.vir.vxo.ff.ad velle. Adde not.
ꝑ Bar.in.l.ꝙ seruus.ff.de stipu.ser.in fi.de eo qui ꝓhibitus est
donare,habuit rē ꝓ derelicto,vt ad aliũ ꝑuenerit,⁊ gratis. Quar
to,de noie ad nomē.l.ij.§.tractari.ff.ad tertul.⁊.l.ij.de priuile.
schola.lib.xij.⁊.l.eũ q ꝓbabilē.C.de epis.⁊ cle.vbi dr̃,ꝙ p̃sbyte
ri solēt vocare ꝯcubinas sorores,⁊ filios nepotes,vt plene no.ĩ
c.auaritie.de cle.lib.vj.⁊.l.filie mee.ff.solu.mat.l.iij.§.fi.de min.
Quinto,ꝑ additionē.v.g. Statutũ ē mēsura nõ vēdat̃ vltra sex
denarios. Tabernarius vēdidit vnã castaneã cũ decã mēsura ꝓ
decē denarijs.l.si libertas minore.C.de iureiurã.l.eos.§.si quis
.C.de vsu.l.athletas.§.pretor.ff.de infami.multa tñ idirecte ⁊ ꝑ
ꝯñam,⁊ ꝑ accidēs fieri pñt,q̃ ꝑ se ⁊ directe non fierēt,vt ferruz,
⁊ lapides naue vehi ꝑ aquã, q̃ absq̃ naui duci nõ potuissent, ⁊
aqua ab igne calefit,que ꝑ seipsaz calefieri non posset,⁊ de ma-
teria directi ⁊ indirecti tradit̃ aliqd.in.c.tue.de ꝓcu.in antiq̃s
ordinarie ⁊ plene in.c.statutũ.de here.lib.vj. Sexto,de mõ ad
46 modũ. † Nã ꝓhibita dispõi,nõ pñt põi sub ꝯdõne vl' sub pena.
l.stipulatio hoc mõ ꝯcepta.ff.de ver.obli.l.seius. ⁊ Augerius.
ff.ad.l.falci.⁊ ibi Bar.⁊.d.l.j.C.si pene nomi.fa.gl.in.l.pr̃.ff.
de do.excep.dicēs,ꝙ v̾boꝝ sophisticatio nõ p̃t nãm rei immu
tare. Septio,de q̃ntitate ad q̃ntitatem,veluti si statuto cauet̃,ꝙ
pene nõ pñt exigi,mõ qs promisit centũ cũ hoc pacto,ꝙ si intra
annũ.lx.soluerit itelligat̃ absolutus a resto. Nã vr̃ illud residuũ
esse pena,non sors,posita in fraudē statuti. Et hũc modũ dicit
Bal.cũ infinitis alijs esse excogitatũ ꝑ vsurarios,vt ipse notat
in.l.j.C.de his que pene nomi.⁊ in.l.ij.ff.de iureiur.in repertitiõe
vbi plenissime de fraudibus vsurarioꝝ. Uel pone exemplũ,sta
tuto cauet̃,ꝙ donatio nõ vz sup q̃ntitatem.x.ducatoꝝ.sine insi-
nuatione, mõ quidã donauit vnũ maximũ p̃diũ,⁊ dixit,ꝙ vole-
bat facere tot donatiões quot sunt tabule vl' iugera an valebit,⁊
Bart.dicit, ꝙ non .in.l.modestinus.ff.de do.per.l.quēadmo-
47 dũ.C.de agri.⁊ censi. † Hanc tñ regulam limita. Primo si lex
esset iniqua ⁊ irrationabilis,q̃ tũc esset licitũ ⁊ honestũ legē cir
cũuenire,vt est tex.optimus ⁊ notus in.l.j.C.de cad.tol.in ꝑn.
ibi multas inueniētibus vias.circa qd̃ tñ addas, ꝙ opz legē eē
48 rõnabilē.§.erit aũt lex.iiij.di. † Ex quo infert bar.in.l.vectiga-
lia.de publi.ꝙ nõ ē peccatũ fraudare vectigalia instituta a ꝑn-
cipibus inferioribus,q̃ soli imperatori,⁊ pape reseruata sunt.l.
noua vectigalia.C.ne no.vecti.vbi vid. Scdo,limita vbi ille mo
dus nõ ordinaret̃ directe ad illum finē vel effectum,sed ad aliuz
licet incidenter perueniretur ad ꝓhibitum finem.l.non oē.ff.de
statu libe.l.in testõ ita.ff.de ꝯdi.⁊ demon.faciũt optime notata
49 ꝑ Bar.in.l.cetera.§.sed si peruenerit.ff.de leg.j.dicentē. † Si
statuto cauet̃ ꝙ nemo possit emere frumētũ vltra vsum ꝓprium
sub certa pena,mõ aliq̃s credēs se habitaturum in ciuitate ꝑ to
tum annũ,emit frumenta necessaria ꝓ tuto anno,postmodũ ve-
nit casus ⁊ ꝓpositũ recedendi a ciuitate post paucos dies,q̄re-
bat̃ an iste icidisset i penã,q̃ plus emerat q̃z sibi erat necessariũ
⁊ dr̃ qd̃ non,q̃ eo ꝓposito non emit,vt legē circũueniret,sed ca
su fortuito ꝯ legis verba cõmissum est. Ad hoc optime facit.l.
cũ qdã.ff.de iur.fisc.l.q aũt.ff.de his qui in frau.credito.⁊ bene
ꝯgruit qd̃ dicit Paulus iurecõ.in.l.qs eo aio.ff.de relig.⁊ sum.
fune.vbi.tex.notã.ad multa. Nõ.n.dr̃ in fraudē facere,q bñfi
cio legis vti nõ vult,q̃ nõ iniuriã legi.facit,q suo iure vti vult,
vel non,vt in reg.bñficiũ de reg.iur.in.vj. Septimũ arg.sumit̃
50 ex añcedēte p̄parato ad id de quo disponitur. † Ois.n.fere res
suũ añcedēs hz,ꝑ qd̃ ad ipsam rē ordinate ꝑuenit̃,vt via ad fun
dũ,ꝑ sponsalia ad matrimoniũ,postulatiõe ad electionē,insultu
ad ꝑcussionē. Nã cũ ꝑ se sine fine suo inutiliter ꝑsistant,rõni cõ
sonat fini suo accedere dēre. Ex quo sequit̃, ꝙ vbi lex disponit
rē quãpiã alicui ꝑtinere,ꝙ ad eundē ꝑtinere dēnt eius p̄ambu-
la p̄paratoria ex mente legis,vt est optimus tex.ꝑ.c.venerabilē
extra de elec.ibi,ad eũ examinatio ꝑsone pertineat,ad quē ma
nus iposítio,⁊ in.c.iter corporalia.extra de transla.epis.§.sicut.
ibi expressum nõ fuerat.de elec.⁊ fac.optima lex fundi.ff.de ac.
emp.l.hoc legatũ.ff.de leg.iij.⁊.l.quintus.⁊.l.cũ argento.⁊.l.
vxori.ff.de au.⁊ arg.lega. Ad hoc optime facit.l.ad rē mobilē
51 ⁊.l.ad rez legatã.ff.de ꝓcura. † Ex quo ēt sequit̃,qd̃ vēdita sim
pliciter re,vr̃ ēt vēdita seruitus eũdi ad eandem rem.l.si aque-
ductus.ff.de ꝯhē.emp.l.iij.§.qui hz.ff.de serui.rusti.predi.l.j.§.
j.ff.si vsufru.pet. Ad hoc optie facit gl.in.l.cũ fundũ.ff.de vi ⁊
52 vi arma.⁊ ibi bar. † ꝙ lz mihi ꝯgregare hoies cũ armis,vbi mi-
hi lz de iure offendere vel defendere.l.refectionis.ff.cõ.pred.⁊
l.ossa.§.fi.de relig.⁊ sump.fu.l.sciam.§.q cũ aliter ad.l.aquil.

⁊.l.q exceptionē.de ꝯdi.indebi. Adeo ãt p̄paratoriũ sequitur
naturã sui ꝑncipalis,vt si qs ꝑ nõ vsuz amiserit principale,amit
tit ēt p̄paratoriũ,ēt si eo vsus ē,vt ē tex.ꝫm vnã lec.in.l.labeo.
53 ff.quēadmo.ser.amit.qd̃ ē pectori figēdũ. † Et q nõ p̃t dispone
re de re,nõ p̃t disponere de eo,ꝑ quod ordinate ꝑuenitur ad il-
lã rē.l.si cui.ff.de aqua plu.arcen.vbi bar.dt qd̃ ciuitas que nõ
p̃t cognoscere de applone nõ potest statuere ꝙ a sentētijs nõ ap-
pelletur.ad qd̃ optime facit.l.j.§.si quis in suo.ff.ne quid in loco
pub.l.j.§.j.de mor.inferen.l.viz facit.ff.de vi ⁊ vi arma.⁊.l.iij.
ff.si quis aliq.testa.probib. Per quas leges quidã consulue-
runt,maxime Pet.de ancha.in causa archiepiscopi Spaletē
54 sis contra commune Spaleti,in consilio.lxxj. † quod dum qui
dam episcopus haberet molendinum extra ciuitatem, ad quod
homines illius ciuitatis confluebant,postea dicta ciuitas edifi-
cari fecit alia molēdina intra ciuitatē,⁊ dicta ciuitas statuit, ꝙ
oēs ciues qui cã molendini vaderēt extra ciuitatē,tenerent̃ sol-
uere in ingressu porte certã mensurã,ꝑꝑ qd̃ oēs hoies ciuitatis
desinebãt ire ad dictũ molendinũ epi,⁊ ꝯfluebant ad molēdina
ciuitatis,vbi nõ tenebant̃ soluere ꝙ tale statutũ non valeret,q̃
quēadmodũ non possent disponere, ꝙ molentes in molendino
epi soluerēt certã mensurã,q̃ viderent̃ statuere sup rebus leri
coꝝ,ita nõ possent disponere,ꝙ venientes ꝑ viam ad molendi-
num,soluant,per.s.allegata,iunctis his que no.in.c.i.in fin.de
immuni.eccle.lib.vj. Cõtrarium tñ videbat̃ q̃ poterant dispo-
nere arcēdo suos subditos in suo territorio.l.fi.ff.de decre.ab
55 or.fac. † Itē licitum est cuilibet sibi prospicere,⁊ suam conditio
nem facere meliorem citra ⁊ extra rem,etiam cum aliena iactu-
ra.l.proculus.ff.de dam.infec. Item dicimus,ꝙ cui denegatur
ius ꝓbãdi,denegat̃ ipsa res ꝓbãda.c.sepe.extra de resti.spol.l.
si de pos.C.de ꝓba.vñ ēt ꝓhibitus eligi,intelligit̃ ꝓhibitus po-
56 stulari. † q̃ a quo remouet̃ finis, remouent̃ ea q̃ sunt ad finē. in
c.fi.de postu.ĩ gl.ad hoc facit,ꝙ q ꝓhibet̃ alienare,ꝓhibet̃ fa
cere ꝯctũ,ꝑ quē ꝑuenit̃ ad alienationē,puta ꝯpromissũ ⁊ trãsa.
l.j.C.si aduers.trãsa. Bal.i.l.p̃ses.C.de trãsa.⁊ melius in.l.ad
57 resolutionē.C.de p̃d.mino. † itē q nõ põt esse in iudicio,nõ põt
facere actũ ꝓuocatoriũ ad iudiciũ.l.de pupillo.⁊ ibi Bar.ff.de
no.ope.nũc.no.ꝑ Bar.in.l.iter.ff.de bono.pos.q̃ habeo ꝓ no
tatu dignis.p̃sertim q̃ sũt quotidiane,ad q̃ est animaduertēdũ
l.legaui.ff.de li.lega.ad hoc optime facit.l.oratio.ff.de spõsali-
58 bus.l.si qs tutor.§.quãuis.ff.de ritu nupt. † ꝙ ꝓhibitus ꝯhere
matrimoniũ,intelligit̃ ꝓhibitus ꝯhere spõsalia; Sz huic obsta
re vr̃,ꝙ qdã ꝓhibētur ꝯhere matrimoniũ, q tñ nõ ꝓhibent̃ ꝯ-
here spõsalia.c.j.de sponsalibus impub. cũ similibus. ⁊ in.l.si
qs offm̃.ff.de ritu.nup.l.solet.§.q̃ virũ.ff.de his q no.ĩfa. Rñdet̃
ꝙ illud ideo permittit̃,q̃ sperat̃ de habilitate,⁊ ita ꝑueniat ad
suũ finē,secus si nõ speret̃ ꝙ ꝑueniret ad finē.s.ad matrimoniũ
⁊ in dictis locis notat̃, maxime in.d.c.solet. ⁊ sic matrimoniũ
59 magis differt̃ quã aufert̃. † Sed si querat̃ an ꝑuilegiũ cõcessuz
marito vl' vxori intelligat̃ ēt ꝯcessuz spõso vel spõse,potius esset
legē extēdere ad similē casuz siue parē, quã legē scdm mētē de
clarare.l.si sponsa.ff.de iure do.l.assiduus.in fi.ff.q po.in pig.
hab.⁊.l.nisi.C.de bo.ma.c.quēadmodũ,extra de iureiu. Octa
uũ argumētũ,cõprehēdi plus eē, vel intellectũ esse,quã scriptũ
colligit̃ ex accessorio eius,de quo in.l. verbis exp̃ssuz est. † Nã
60 cũ accessoriũ sine ꝑncipali nõ existat, siue subsistat,nãle est,qd̃
ꝓhibito siue ꝯcesso ꝑncipali,intelligat̃ prohibitũ siue ꝯcessum
eius accessoriũ in regula cũ ꝑncipalis.de reg.iur.⁊ in reg.acces
soriũ.de.reg.iur.in vj.⁊ in.l. nõ dubiũ.ff.de legib. ⁊ optimus
tex.in.l.ij.C.ꝑ q̃s ꝑson.nobis acq. item quēadmodũ aliqd dat̃
ꝑncipali,intelligit datũ accessorio.isti.q tu.da.pos.§.certe rei.
61 † Sz notãdũ est ꝙ aliqd esse accessoriũ vel ꝑncipale põt intelli
gi multipliciter.ꝑmo,vt est principium ⁊ origo ad ea,q̃ exinde
oriunt̃,tũc sublato vel mutato ꝑncipali,mutat̃ ⁊ tollit̃ omne na
scēs ex eo,de quo dictũ est supra in quarto argumēto.scdo mo-
do,ꝓut sunt p̄paratoria ad suum finē.de quo supra ꝓximo ar-
gumēto dictũ est. Tertio,ꝓut sunt species accessorie ad partes
substãtiales,de quo dixi in tertio argumēto,vt est sella ad equũ
vt.l.ediles.ff.de edil.edic.⁊ gēma ad annulũ.l.⁊ si nõ sint.§.ꝑue
niamus.ff.de aur.⁊ arg.lega. Quarto ꝓut vna res accumulat̃
alteri ad eundem finem, vt.l.si stipul.ff.de vsu.l.sed si.ff.de ac-
ceptila.⁊ de hoc dicetur infra,argumento.xj.l.solent.⁊.l.que-
situm.ff.de tutelis, Quinto,prout vna res incidit in aliaz princi
palē,puta, si filius defuncti agat petitione hereditatis contra
detinentē hereditatē, reus excipit quod nõ est filius,vel quod
sit seruus,vel legitime exheredatus,vel spurius, vel alioqui in
capax.de qua materia nota.in.l.j.C.de or.iud.⁊ in.l.iij.ff.de

preuaric.c.j.de ordi.iud.ꝛ tunc illi conceditur cognitio cause incidentis, ét si sit talis, que principaliter cognosci non potuisset, qꝛ principale trahit ad se accessoriū.l.quoties.C.de iudi.ꝛ ibi no.l.interdū.§.qui furem.ff.de fur.cū simili.c.tua.extra de or.cog.fa.l.qdã ꝛ ibi no.ff.de acq.rer.do. An legato noie debitoris videat̃ legata actio hypothecaria, vide Bar.in.l.si heres.ff.ad trebel.ꝛ.l.heres a debitore.ff.de fideiuss.

62 † Amplius, qstio incidēs dꝫ cognosci summarie, si summarie cognitio icidit lꝫ de natura sua dēret cognosci plenarie.cle.dispendiosã.ð iu. qꝛ pars dꝫ ꝯuenire suo toto.ar.l.eū q edes.ff.de vsuca.ꝛ optius tex.ꝛ ibi bal.i.l.si qñ.C.de testi.in prin.ꝛ hoc tã quo ad pcessũ, q̃ ét ad modū pbãdi. Nisi cã pncipalis in odiū alicuius cognosceret̃ summarie ꝯ formã ꝛ regulas iuris cōis, tūc lꝫ in cã pncipali sufficerēt nō legitime pbationes ꝛ fama tm̄, vł iurm̄ aduerse ptis, vel admitterēt̃ testes inbabiles, puta inimici, ifames ꝛc. tñ in cã incidēti regrent̃ pbationes legitime, vt no.in.l.fi.C.vñ vi.ꝛ i.c.fi.extra qð me.can.ꝛ bar.in.l.qōnibus.ff.ad.l.iul.maiesta.ꝛ i.l.solēt.i fi.ff.ð adim.le.p.l.cū hi.§.si vni.ꝛ.§.si nō min⁹ in fi.ff.de trãsa.fac.op.l.qð vero ꝯ.ff.ð legi. Sexto put vna res sequit̃ aliã rē vt pncipalē, vt est dos ad mr̃imoniū, legatū ad hr̃ditatis aditiōem, bona externa ad psonã, fideiussor ad pncipalē debitorē, hypotheca ad pncipalē oblōnē, tūc sine dubiū accessoriū nō pōt oriri siue ꝯstitui, nisi prius ꝯstituto pncipali.

63 † Vñ pbibito pncipali pbibet̃ ꝛ accessoriū.l.q ꝯ.C.ð ice.nup.l.cū.l.ff. ð fideiuſ.l.j.i fi.ff.de vul.ꝛ pup.substi.insti.ð leg.§.añ oia.d.l. nō dubiū cū fi.l.ij.C.p quas pso.acq. Itē fruct⁹ separati ad fundū, vñ pscripto fundo nō pōt ꝯueniri de fructibus.l.eos.in pn̄. .C.de vsur.l.cū ꝯrebat.i fi.C.vñ vi. Bal.in.l.terminato.i pn̄.C. de fruc.ꝛ lit.expē.facit opt.tex.i.l.ex diuerso.§.j.ff.de rei ven.

64 † An aūt facta cessione ꝯ pncipalē videat̃ cessum ius ꝯ fideiussorē ꝛ pignora, vide bar.ꝙ sic,i.l.si heres penã.ff.ad treb.p.l.si insolutū.C.de ac.ꝛ obli. Itē dote ꝯstituta marito lꝫ quo ad vxorē intelligat̃ donatio, tñ non requirit̃ insinuatio, vt est text.ꝛ ibi Bar in.l.cū quidã.C.de iure do.singulariter facit.l.iij.ff.de tuto.nō obstat.c.cū ꝯtingat.de iureiur.cum si.qꝛ iurm̄ est potius accumulatū q̃ accessoriū, de quo.ĩ.in arg.xij. Itē illud ex auctoritate maioris legis, pp maius vinculū, cū sint preponēda bona

65 anime oibus bonis corporis, vt ibidē nota. † Nam magis dignū trahit ad se minus dignū.l.cū pretor.de iudi.ꝛ insti.de re.diui. .§.si qs in aliena.c.ꝙ in dubijs de ꝯse.ecc.vel alta.ꝛ.l.pcipim⁹

66 ꝟ.sane.in fi.C.de appel. † Sꝫ dubiū ē postea q̃ pncipale ortū est, ꝛ postea auferat̃, an sit sublatū eius accessoriū, ꝛ rlr intelligitur rē sublatã, p leges.s.allegatas. Hoc tñ singlr fallit, vbi accessoriū excederet suū pncipale, veluti si p insultū imponat̃ maior pena, q̃ p vulnere, si insultãdo vulnerans punitus sit, de vulnere, tñ poterit puniri ð insultu in eo quo excedit̃ pena insultus ita singlr dixit Bal.in.l.nūq̃ plura.de pri.delic.in.iiij.col.p. l.heres a debitore.§.ꝙ si seruus.ff.de fideiuſ.ꝛ.l.debitor.ff.de separa. Itē adde ea que dixit Bar.in.l.j.de vul.ꝛ pup.in qst.an vulgaris ꝯtēta i pupillari valeat vltra tpa pubertatis.ꝛ ad pdcã bal.in.l.j.i.ij.co.in ꝟbo, qro testator legauit mihi nomē.ꝛ eūdē Bal.p tex.ibi.l.si is.C.de pred.mino. Sed qꝛ nō est nr̃i pposi ti.s.ad amplianda verba legis, iō omitto eius falentias. Septimo, put tacitū ꝯtinet̃ sub expsso, vt.l.ij.ff.de vulg.ꝛ pup.substi.ꝛ ibi Bar.vide in regula, tacitū.

67 † Illud quoqꝫ pterreundũ nō ē, ꝙ accessoriū sequit̃ naturã sui principalis, nō ppriã, ex quo sequit, ꝙ q̃q̃ minor non possit alienare bona imobilia sine decreto iudicis ꝛ tutoris, vt in ti.de pred.mino.l.j.ꝛ seq.tñ si igreditur monasteriū, intelligunt̃ oia bona sua absqꝫ aliquo decreto vel auctoritate trãslata in monasteriū.c.in pñtia.extra de pba. no.in auc.ingressi.ꝛ auc.si qua mulier.C.ð sac.san.eccle.fac.l. iij.C.si pēd.app.ꝛ.l.j.ꝛ.l.ꝙ dr̃.ff.de auto.tut. Item sequit̃ ꝙ ꝯctus i quo pcm̄ apponit̃ pter eius nãm, nō tñ ꝯctus transit i aliū

68 ꝯctū, sꝫ remanet i suo noie.l.j.§.si rē ꝛ seq.ff.ðpo. † Itē sequit̃, ꝙ vbi lex regrit qð aliqð pncipale pbet̃ p scripturã, ꝙ accidentia vel accessoria poterūt pbari p testes, iuxta no.in.l.fi.C.de edic. diui adri.tol.pncipale dꝫ ostēdi i scriptis.s.testm̄ tñ aditio hr̃ditatis pt pbari p testes, ꝙ est notan. Circa h tamē vide tex.in

69 auc.h ius porrectū.C.ð sac.san.ecc. † Itē sequit̃ ꝙ iudex pt dare tutorē pupillo sibi subdito, lꝫ bona sint extra territoriū.l.pp litē.ff.ð excu.tut.ꝛ silr iudex pt dare curatorē adulto sibi nō subdito, si bona sint i suo territorio. Et iudex si iterdicit administrationē pdigo, extēdit̃ ét ad bona extra territoriū.l.nisi forte.ff.ð castrē.

70 pec. † Ex qbus ét inferri pt, ꝙ iudex litis possit dare curatorẽ spālem minori ad litē, lꝫ nō subdito.c.si annū.§.j.de iud.lib.vj. sꝫ pncipale non recipit nãm a suo accessorio.l.ex pupillari.ff.de vul.ꝛ pup.ꝛ.l.petēs.vbi bar.ꝛ.l.si pacto quo penã.C.ð pac.l. qð pn̄.ꝛ.l.auguste.de leg.ij.l.post legatū.§.pncipale.ff.ð his qb.vt indi.ꝛ.l.ij.ð lib.leg.vñ cã ꝯmissa vicario epi, nō trãsit ad successorē. Ad hoc optie facit ꝙ no.bar.i.l.fundi vēditor.ff.ð acq.pos.i fi.ꝛ vide.ĩ.de subrogatiōe, an dispositū i pncipali trahat ad accessoriū. Nonū arg.sumit̃ ex añcedēte ei⁹ ð q̃ i lege expsse cauetñã q vult ꝯñs, vult antecedēs necessariū ad illð ꝯñs, vt instit.de here.instit.in prin.ꝛ.l.illud.ff.de acq.her.l.si itē.ff. de serui.l.seruitutes.§.si domo.ff.de ser.rusti.pred.l.quinta.ꝛ. l.hoc iure.§.his q.ꝛ.l.fi.ff.de aqua quoti.ꝛ estiua.ꝛ tex.optimus in.l.refectionis.in prin.ff.cō.pred.l.fi.C.vbi ꝛ apud quos. ꝛ ibi doctores dicētes, ꝙ q nō pōt aliquē in integrū restituere,

71 nō pōt declarare aliquē ēe restituēdū. † Itē cū lex dicit aliquid esse obseruandū, vr̃ innuere ꝙ det̃ actio ꝛ remediū, sine quo obseruari nō possit.l.statuta.de acq.rer.do.itē vbi lex pbibet executionē, intelligit̃ pbibere ꝯctū obligationis ꝛ actiōis. Bart. in.l.cū lex.in fi.de fideiu.ꝛ optime in.l.qdã cōsulebat.ff.de re. iud.ꝛ glo.sing.in.l.j.C.de do.pmis.qꝛ pmissio vsurarū dotis facit psumere pmissionē dotis.l.j.ff.de fund.dot.facit ad hoc.l. q in futurū.ff.de pact.l.hoc modo.ff.de cōd.ꝛ demon. Vñ etiã cū lex factū irritat vel annullat, intelligit̃ id factū pbibere.l.

72 ptor.§.j.ff.de ope.no.nun.ꝛ ibi not. † Sꝫ notãdū est, qð multipliciter cōtingit esse añcedēs. Antecedēs multipliciter pponitur. Prio, qð tēpore. Scðo, ꝙ loco. Tertio, ꝙ natura habitus pnati.itē simplex duplo, pars toto. Quarto, dignitate.co. modo dr̃ cōsequēs ꝛ simil. Primo, qñ duo se inuicē habēt per ordinē necessariū, ita vt cōsequēs esse nō possit, nisi antecedēs pcesserit, ꝛ tñ vnū nō orit̃ ex alio, vt in psenti loco. scðo, vt gen⁹ ad speciē, pars ad totū. Nã genus speciē p totum pcedit sicut simplex ꝯpositū. Tertio vt origo ꝯ pncipiū pcedit finē, ꝛ ea que sequunt̃ ex eis, de qbus supra dictū. Quarto, vt pncipale ad accessoriū, ð quo supra. Quinto, vt pparatoria ꝛ ea que sūt ad aliquē finē, pcedūt suū finē. Sexto, vt habitus ad puationē, ꝛ in hoc loco lex disponēs de vno trahet̃ ad aliud, nō eo, qꝛ vnum

73 pcedat alterū.sed qꝛ paris potētie esse solēt. † nã ad eundē ptinet puatio ad quē habitus.de offi.pcō.l.solēt.de reg.iur.l.nihil tã nã.ꝛ.l.eius est velle.ꝛ.ff.de acq.her.l.his pōt.ꝛ.l.iij.de re iud.ff.ꝛ tex.opt.in.c.prudētia.§.ꝛ ceterū.extra de offi.dele. fa.l.si mihi ꝛ tibi.§.in legatis.cū infini.ꝯcordã.de leg.j. Vñ ēt dr̃, ꝙ puatio psupponit habitū.l.decem.ff.de ver.obl.l.manumissiones.ff.de inst.ꝛ iu. Septimo, vt exēplar ad exēplatū.l.in testō.ff.de ꝯdi.ꝛ ð.vbi dr̃, ꝙ vbi nec est nec fuit exēplar, ibi nō est nec fuit exēplū siue exēplatum.l.humanitatis.C.de impu.ꝛ

74 alijs subst.ꝛ mutato exēplari, mutat̃ eius exēplatū. † Nã legitima debet̃ parētibus in bonis filiorum, exēplo filiorū in bonis parētū.l.nã ꝛ si parētibus de inoffi.te. Vñ aucta vel diminuta legitima filiorꝫ, intelligit̃ aucta vel diminuta legitima parentū. auc.nouissime.C.de inoff.te.ꝛ eo.mō legitima filiorꝫ arrogatorū.l.si arrogator.de adop.facit opti.l.fi.C.de inof.do.ꝛ.l.j.C.ð inof.do. Octauo, vt subrogatū ad id in cuius locū successit, de quo ifra pxime dicã. Nono, vt primū ad fꝫ, vñ si sedes, q̃ ꝯsuenit ēe pria, facta ē scða, q̃ fuerat scða effecta ē tertia.

75 † Decimū argumētū sumit̃ a ꝯsequēti nã cui dat̃ añcedēs, vr̃ cē ꝯcessũ cōsequēs, sine quo añcedēs ēē nō posset.ff.de iurisd.om.iud.ꝛ ibi no.ꝛ in.c.ij.extra de treuga.vbi dr̃, ꝙ cui ꝯcessũ est pacē inire, vr̃ ei ꝯcessũ qð possit penã apponere p pace obseruãda, ꝛ cui mandatur facere compromissum, videtur mandari apponere penam pro compromisso seruando.l.non distinguemus.§.de officio.ff.de arb.ꝛ not. Bartol.in.l.ambitiosa.ff.de decret.ab or di.facien.ꝛ cui denegatur antecedens videtur denegatū ꝛ cōsequēs, ꝙ sine antecedēte esse nō pōt, vt ostēdit tex.in.l.legi.ff.

76 de except.rei iudi. † vñ ēt dicit̃, cui denegat̃ ꝯctus, denegat̃ ēt ratihabitio ꝛ cōfessio talis ꝯctus.l.cū qs.ꝛ ibi Bar.C.ð decu. lib.xj.facit ēt optima.l.qdã cōsulebat.ff.de re ind.ꝙ not.optime facit.l.j.C.de bo.pe.sub.li.x.ꝛ ibi glo.ꝛ Bar.ꝙ cuius rei pbibet̃ petitio, eius nō valet ꝯcessio.vñ si statuto aliqd pbibet̃

77 pponi in ꝯsilio, pbibet̃ ꝛ reformatio sup eodē † Notãdū ēt est, ꝙ aliqd dr̃ ꝯsequens dupliciter, sicut ꝛ principale dupliciter intelligitur. Uno modo inspecto modo nature. Uerbi gratia, verberatur filius, certe ipse filius principaliter iniuriatur, ꝛ pater p consequentiam.l.j.§.j.ff.de iniu.scðo, inspecto intellectu finis dr̃ principiū. Exemplum, mãdator ꝛ fideiussor lꝫ ante reuꝫ intercedãt, dicūtur teneri accessorie, reus principaliter, qꝛ ad hunc finē intētio cōtrahētiū tendebat. Unde etiã si fieret aliquid ad duos fines equaliter respectu cuiuslibet diceretur principaliter fieri. vnde si filio fieret iniuria ab eo q sciebat eum

esse

esse filiũ, ⁊ talis etiã causa patris eũ offenderit, lex vtriq; ꝑnci-
paliter dat actionẽ iniuriarũ.l.eũ.§.fi.⁊.l.j.§.adeo.ff.ð iniurijs.
Itẽ notãdũ ꝙ dupliciter est cõsequẽs vnũ, ꝙ sequit̃ necessario,
vel ꝓbabiliter, ⁊ de isto nunc intelligit̃, aliud, qđ sequit̃ causa-
liter vel possibiliter, ⁊ tũc nõ fiet interpretatio, arg.l.negotia.
ff.de nego.gest.vbi noua negociatio, que se põt habere ad lu-
crũ vel dãnuʒ, nõ dʒ institui. Itẽ dʒ intelligi de antecedẽte siue
cõsequẽte ꝓximo, nõ de remoto ꝑ multa media.arg.l.lege cẽso
ria.§.ij.ff.de ꝟ.sign.⁊.l.vt qs.ff.de aur.⁊ arg.lega.ita no.dixit
Bar.in.l.ambitiosa.ff.de decre.ab ordi.fac. Adde.l.ꝓcurato
res.§.si pp incẽd.ff.de tribut. q tex.est valde notabilis ad hoc.
78 † Undecimũ argumẽtũ sumit̃ a subrogatis, nam que disponun
tur de aliqua re intelligunt̃ esse disposita in re que in loco eius
succedit ⁊ subrogat̃.l.i.C.de offi.eius.q vic.alte.ge.l.si index.ff.
de iud.l.vetus.§.fi.ff.de vsufr.l.nõ soluʒ.§.pe.ff.ð alie.iud.mut.
causa fac.l.si donare.§.i.ff. de do.inter vir.⁊ vxo.l.si creditor.§.
i.de leg.i.l.iperator.§.fi.⁊.§.seq.ð leg.ij.⁊.l.pater iter filios.ff.
de adimẽ.leg.l.filio.§.titia.ff.de cõdi.⁊ demon.⁊ optimus tex.
79 in.c.maiores de baptis. † Scire quoq; oportet multipliciter
aliquid dici subrogatũ alteri. Primo, ꝑ modũ suppletionis,
puta, qꝛ actio ꝓducta certis casibus nõ cõpetebat, vñ supplet̃
alia actio in illis casibus, in qbus prima actio deficiebat. Scđo
ꝑ modũ substitutionis, puta, qꝛ aliquid introducit̃ in locũ extin
cti. Tertio ꝑ modũ cumulationis, puta, qꝛ actiõi iuente alia ac
tio cumulat̃ ad idẽ, in eodẽ casu. Quarto, ꝑ modũ ꝓrogationis,
vel renouatiõis, puta, si tẽpus locationis, vel cõpromissi ꝓroga
tur, vel finito tẽpore cõtractus, cõpromissi ⁊ locationis renouat̃.
Quinto, per modũ translationis, veluti qñ quod in vno transfer
tur in aliud, vel qđ vna forma consistit, in aliam formã transfor-
mat̃. Et primo casu subrogatũ sapit naturam eius cui suppletur
scʒ quo ad effectũ, ad quẽ suppletur.l.j.§.hec actio.ff.si qs liber
esse iussus fuerit.⁊ ibi plene no.l.hec actio.ff.si quad.pauper.fe
cisse dicat̃. Quo aũt ad alia, nõ sapit naturaʒ eius, posset.n.esse
ꝙ vna actio esset perpetuata, alia tpalis per diuersos auctores
80 vt i.d.§.h actio. † Sʒ fallit vbi aliqd eẽt spãliter expssuʒ in re su
brogata, qꝛ tũc nõ extẽderet̃ vltra casuʒ spãliter expssuʒ, vt.d.§.h
actio nã in illa actione erat expssa pena dupli, iõ non hʒ eã natu
rã, quã hʒ actio furti, vt ꝯdẽnetur in quadruplum, si deprehen-
dat̃, fm gl.⁊ Bar.in.d.l.j.in prin. ꝙ est multũ notãdum ad plu
ra statuta, qꝛ supplent iura cõia, vt nõ recipiant interpretationẽ
ab ipso iure cõi, in eo qđ spãliter est expressuʒ in statuto. Scđo
casu similiter sapit naturã eius, i cuius locũ ẽ substitutũ, i eo quo
fit substitutio, vt.l.j.§.j.ij.⁊.iij.C.de rei vxo.act.⁊ insti.de act.
§.fuerat.l.aliã.ff.de noua.l.oĩno.in prin.⁊ fi.C.de inoffi.test. ꝙ
intelligit̃ in his que sunt de natura ipsius rei, secus in his q̃ ac-
cedunt extrinsecus, vt pote pene, vsure, fideiussio.l.emptione
81 ⁊.l.nouatione.de noua.l.si in pignore.ff.de fideius. † Itẽ graua
mina que imponunt̃ heredi, intelligunt̃ repetita in substituto.l.
a filio.ff.de leg.j.qđ tñ intellige, nisi sit ꝑsumptio diuerse volun-
tatis respectu ꝑsonarũ.arg.l.si ita.ff.de ma.test.de quo in.l.di-
cit iperator.ff.de leg.j.vbi tex.magistralis in hac materia. Ter
tio quoq; casu, sapit naturã eius i eo quo subrogat̃ si accumulat̃
accessore ex eadẽ cã ⁊ ad eandẽ rẽ.l.si eũ.§.qui iniuriarũ.ff.si qs
cau.similiter intellige quo ad naturã primordialẽ ipsi rei cui ac-
cumulatur.l.itẽ veniũt.§.cũ ꝑdiximus.ff.de pe.here.⁊ dixit gl.
82 ⁊ ibi doctores in.l.certi ꝯditio.in prin.ff.si cer.pe. † pro quo op
time facit.l.is qui opẽ.⁊ ibi Bart.ff.de fur.dicens, qđ lʒ fur de
prehendatur, ⁊ ꝯdemnetur in quadruplũ, tamen prestans opem
non debet condemnari in quadruplum, lʒ dicat̃ ꝙ fur, ⁊ ꝓstãs
opẽ pari pena puniant̃. Pro hoc etiã facit qđ no. Bar.i.l.san
ctio legũ.ff.de pen.vbi dixit, ꝙ si statuto cauet̃ ꝙ offendens ali-
quẽ de nocte ꝯdemnetur in duplũ eius in quo ꝯdẽnaret̃ si offen
disset de die. Itẽ alio statuto ꝙ offendẽs in platea, ꝯdẽnetur in
duplũ eius in quo fuisset ꝯdẽnatus, si alio loco offendisset. Po
do quidã offendit Seiũ de nocte, ⁊ in platea, an debeat dupli-
83 cari pena cũ oi qualitate. Bar.determinat, ꝙ nõ. † qꝛ tantũ du
plicat̃ pena originalis, non pena loci vel noctis, per predicta, ꝑ
pe finẽ. Quarto quoq; casu sapit eius naturã, vt.l.i rebus.§.itẽ
qui precario.⁊.l.itẽ querit̃.§.qui impleto.ff.locati.sed notandũ
est ꝙ aliud est prorogare, aliud est renouare, vt.l.iij.in prin.ff.ð
dam.infec.l.penul.§.vxor.ff.solu.ma.l.sed si manẽte.ff.de preca
rio. ꝙ notandũ pp clãs q̃ apponunt̃ in ꝯpromissis.s. ꝙ possint
ꝓrogare ⁊c. Quinto similiter casu, qđ erat in vno vr̃ cũ oibus
ꝯditionibus translatũ in alium.de quo in.c.translato de ꝯsti.l.
vlti.C.de legi.here.l.omnes.C.de prescrip.xxx.an.⁊ optimus
84 tex.in.l.in ꝯtribus.in ꝓn.C.de nõ nu.pe. † Uñ infert̃ ꝑ docto-
res, ꝙ si prescriptio.xxx.ann.trãsfert̃ in.x.annos, erit eiusdem
nature ⁊ qualitatis qualis erat in tempore legis fin.C.de tem-
po.in integr.restitutio.⁊ Ange.in.l.sicut.C.de prescri.xxx.an
no.⁊ glo.in auctenti.hodie.C.de appella.dũ đt, tp̃s appellandi
alteratũ tenere naturam primeui tpis, qđ similiter limita, prout
ꝑdicta limitant̃. ¶ Duodecimũ argumẽtũ, ꝯprehendẽdi plus
esse intellectum q̃ʒ dictuʒ, est ab adiunctis.l.q̃dam.ff.de acqui.
re.do. Quibus adde qđ singulariter notat̃ in.l.si duo ꝓroni.§.
marcellus.ff.de iniurijs.l.ij.⁊.ff.de rescin.vẽd.l.petende.C.ð tẽ
85 po.in integ.resti.pe. Bar.in.l.j.ff.de ope.no.nun. † Itẽ lʒ fra-
ter ꝯ fratrẽ inuitus cogi non possit esse testis, tñ qñ ꝓducitur ꝓ
fratre, ꝑt cogi ẽt ꝯ fratrẽ dicere, vt sint pares, gl.⁊ doctores in.
c.cum nuncius.⁊ in.c.fraternitatis.de testi.⁊ est optimus tex.
in.c.q̃to.de iudi.⁊.l.iij.in ꝓn.ff.de leg.tuto.⁊ ibi Bar.dicens
86 † qđ si ex forma statuti mutet̃ ius cõe i gradu siue mõ succedẽdi
eo.mõ itelligit̃ eẽ mutatũ ius i mõ ðferẽdi tutellas, qꝛ tutella hr̃
ditati adiũcta ẽ, sicut onus ad ꝯmodũ, ⁊ dãnũ ad lucrũ.l.fʒ nãm
ff.de reg.iur.l.tutellas.ff.de capi.di.l.quo tutel.ff.de reg.iur.in
stit.de societ.§.illud.vide supra cũ reliquis.⁊ glo.⁊ Bar.di-
no in.l.qꝛ poterat.ff.ad trebell.⁊ regula, quẽ nõ honoro nõ one
ro.l.qdã.C.de fideicõ.facit tex.in.§.ex his aũt.cũ vulg.in auc.
87 de hered.que ab intestato. † Uñ ẽt dicimus, ꝙ cõcesso vno, vr̃
ẽt cõcessũ adiunctuʒ, sine quo cõcessuʒ eẽ nõ põt.l.si stipulatus
fuero ꝑ te nõ fieri.ff.de ver.oblig.institu.de vsu ⁊ habit.§.iteʒ.
Ad hoc facit.l.qđ dicimus.ff.de solut.⁊.l.continuus.§.illud.
de ver.obli.vbi dicit̃. ꝙ qñ aliqd indistincte ꝓ mittit̃, intelligit̃
esse ꝓmissuʒ tñ temporis, ⁊ loci spaciũ siue tãta dilatio quo res
fieri põt.l.si mihi ⁊ tibi.supra de leg.j.facit.c.cõsuluit.de offi.
88 de leg. † inde ẽt dicit̃, ꝙ faciẽs iniuriã vxori vel filio dicit̃ facere
iniuriã marito vel patri.l.j.ff.de iniur.l.i.C.de in ius vocã.l.isti
qdẽ.ff.ꝙ met.cau.optimus tex.in.l.ij.ff.de lib.caus.ibi ad nr̃aʒ
iniuriã porrigit̃.⁊ optimus tex.in.l.iij.§.nũc.de liber.lega. Ad
hoc optime facit.l.j.§.item ruina.ff.de incen.rui.naufrag.ibi,
ex adiacentibus.⁊.d.l.i.§.i.eo.ti. Tertiũdecimũ argumẽtum,
ab vnione eius de quo disponit̃.s.in quo vnita sunt, in.c.i.ne se.
vacã.lib.vi.c.recolẽtes.extra de statu monacho.⁊ in.l.ij.§.si
coheredis mei.⁊ ibi Bar.ad.l.falci.facit optime.l.nõ dubito.
89 ff.de cap.⁊ post.reuer. † cũ.n.due res vnica facte sunt, nõ de-
bẽt diuiso iure cẽseri.l.cũ q edes.ff.de vsuca.⁊.l.quedã.ff.de ac
quir.rex domi.cũ simil. Et incremẽtũ sapit naturã sui principa
lis.l.si ergo.ff de pub.ff.de excu.tut.l.idẽ vlpianus.⁊ de admi
nistra.tuto.l.ꝙ.§.si insule italic.ff.de ind.l.etiam.ff.de iure do.si
cõuenerit, vbi vide Bar.ff.de pigno.act.l.in rẽ.ff.de rei vẽd.
l.gemma.ff.ad exhibẽd. Quartũdecimũ argumẽtuʒ a parifica-
90 tis siue cõmẽsuratis, † nã quoties duo ita sunt pificata vl' ꝯmẽ
surata, vt ꝙ statutũ sit in vno, intelligat̃ esse statutũ i alio, tũc si
qdẽ lex noua aliqd disponit in eo, in quo sunt parificata vel cõ-
mẽsurata, extẽdit ad aliud.l.j.de leg.i.⁊ ibi not.glo.in.l.quod
vero ꝯ.ff.de legib.⁊ in.l.si qs seruo.C.de fur.⁊.l.marcellus.ff.
ad Trebell.⁊ in auc.si cuʒ testator.C.ad.l.falcid.⁊.l.nam ⁊ si
parẽtibus.ff.de inoff.test.⁊ no.glo.in.l.eũ q.in prin.⁊.§.quod
ait ꝓtor.ff.de publ.facit regula, nõ debet auctori licere ⁊c.⁊.l.
femine.⁊.l.generali.C.de secũ.nup.l.fi.C.de fruct.⁊ lit.ex.⁊ i
l.j.C.de repu.que fi.in iud.in integ.resti.no. Bar.in.l.j.§.j.ð
no.ope.nũc.⁊ in.l.dãni.§.sabinus.ff.de dam.infect.⁊.l.ij.ff.qđ
quisq; iur. Argumẽtũ similiter sumit̃ ex citharis, qm̃ vbi corde
sunt fm ꝓportionẽʒ ꝯsonantie posite, si vna corda altius tendat̃
necessariũ erit ceteras cordas altius tẽdere, vt sonor̃ fiat debi-
91 ta proportio alioqn fieret dissonãtia. † Uñ dr̃, vt cũ licitũ sit si-
ne isinuatione donare certã q̃titatẽ laico, ⁊ eius duplũ donare
ecclesie, si statuto augeat̃ q̃titas in laico, vr̃ gradatiʒ aucta i ec-
clesia, vt dicit gl. But. Cy.⁊ Bar.in.l.illud C.de sac.san.ec.
de cuius tñ veritate vide bar.⁊ ceteros ibidẽ. Itẽ tutella est cõ
mẽsurata pupillari etati, ⁊ cura adulte etati, vñ mutato tpe pu-
pillaris etatis, intelligit̃ mutatũ tp̃s tutelle.insti.quib.mo.tutel
la finiat̃, i ꝓn.⁊.l.indecorẽ.C.qñ tuto.vel cura.esse desi.sir̃ iu-
risdictio dr̃ equata territorio.l.fi.ff.ð iu.om.iu. Hanc tñ doctri
nã lita i his q̃ nã ꝑnt parificari ꝯgrue, vt no.gl.no.isti.ð adop.
92 §.femie.i ꝟbo.amissor̃. † Nã adoptati a feminis nõ sũt i ptã
te feminar̃.de iure mulieres nõ hñt filios in ptãte, lʒ de natura
adoptiõis sit vt filij trãseãt i ptãtẽ adoptãtis, ⁊ sic lʒ adoptio fcã
ꝑ femias sit ad similitudinẽ adoptiõis masculor̃, tñ nõ opat̃ in
his q̃ de nã actus ñ sunt.fa.l.j.§.lex.ff.ad.l.falci.vbi đt Bar.
93 † Pone statuto cauet̃, ꝙ ꝯiũcti teneant̃ ꝯpromittere lites i ꝓxi
miores, postea alia statuto cauet̃, ꝙ statuta q̃ loquunt̃ i ꝯiunctis
habeant locuʒ in extraneis, mõ duo extranei litigantes nõ hñt

proxim iores, certe non in hoc ꝯprehendũtur. facit optime. l. ita aũt. ⁊ ibi Bar. ff. de admi. tuto. ⁊ optimus text. in. l. ediles. §. loquuntur. ff. de edil. edic. in qbus legibus ꝓbatur, ꝙ lex que nõ extenditur, non ꝯprehendit eũ casuz ad quẽ verba legis nõ pñt adaptari. Secundo limita in his ꝯ in qbus non est expressa dria, vbi aũt esset expssa, tñ per talẽ clam, qd̃ in oibus ⁊ p oia adequã tur, nõ itelligit velle tollere illas drias p. d. l. ediles. §. loquunt.
94 ⁊. l. doli cla. ff. de verb. oblig. ⁊. l. sanctio legũ. ff. de pe. † vbi dr ꝙ cla gñalis non extedit ad spãliter expssa, cui acommodat p verba ꝯparatiua vel similitudinis, vt puta ꝙ prestans opẽ puniatur perinde ac si principaliter deliquisset, quare nõ corrigunt leges facientes driam inter prestantem opẽ, ⁊ principaliter delinquẽtem. l. j. ⁊ ibi gl. ⁊ Bar. ff. de recep. vbi dicit esse notãdũ ad multa statuta. Tertio limita in his esse parificata, que sunt primordialis nature, secus in accidẽtalibus, argumento eorum que. s. dixi ð subrogatis. ⁊ p h̃ facit tex. in. l. vtrũ. ff. de pe. he. ⁊ ibi Ange. ad qõnẽ de statu. quẽ vide. ⁊ idẽ Ang. in. l. si cũ exceptiõe. ff. ꝙ me. cau. Quarto limita vbi parificat iure cõi, secus vbi parificat iure spãli ⁊ exorbitanti a iure, puta, ꝙ contumax ht p confesso, nã tunc nõ erit infamis, lз ꝯfessus crimẽ habeat infamis, ẽm no. p doc. in. l. infamem. ff. de publi. iud. ⁊. l. ẽt. C. de fur. per
95 Bal. † Unde mihi nõ plз opi. Baldi dicẽtis, ꝙ tali mõ confitens. s. p ꝯtumatiã, nõ possit appellare, qꝛ a fictionibus lex non extẽdit vltra casum verbis expressũ, fa. optime. l. eũ qui. ff. de iniur. l. qui repudiãtis. ff. de inoffi. testa. l. eius qui delatorẽ. ff. de iure fis. Quinto limita, nisi per talẽ parificationem sequeret aliqd
96 absurdũ. † Verbi gratia, statuto cauet ꝙ filiusfamilias publica negotia tractãs, habeat pro patrefamilias, vel qd̃ mulier nupta extra vrbẽ habeat p cive, qꝛ habebit locũ in his que sunt iuris, secus in his q̃ sunt facti. l. in bello. §. facte ð cap. ⁊ postl. re. Itẽ non habebit verus pater familias, qꝛ sequeret, ꝙ aliqs esset partim sui, partim alieni iuris, ꝙ est absurdũ. ꝯ. l. querit. ff. de statu
97 ho. † Ex quo sequit, ꝙ statutũ loquẽs de p̃refamilias ex forma statuti, nõ extẽdit ad filios habitos p p̃refamilias, vt no. bar. i l. si marit⁹. l. ij. §. legis iulie. ff. de adul. vbi vide. ⁊ oino Bal. i. l. si
98 ne possidetis. C. ð pba. vbi no. disting. † illud oino notatu dignũ est multũ interesse, an duo adequent adinuicez, qꝛ tũc qcqd vna res habet plus altera vel minus, intelligitur alteri esse attributũ vel diminutũ. l. j. de leg. j. ⁊ ibi Bartol. in. l. ij. C. cõi. de leg. §. nr̃a ãt in auc. in successione. ⁊ ibi no. C. de leg. here. an vero vna res adequet ad aliam, ac si adequent adinuicẽ, qꝛ tũc illi cui fit adequatio nihil addit vel diminuit, sed tantũ rei adequate attribuit qcqd ẽ plus i ea ad quã fit adeqtio. l. pnceps. ff. ð legi. † Uñ
99 si statuto scholares adeqnt ciuib⁹, si scholaris hẽbãt aliqd ꝓuilegiũ vltra ciues, nõ intelligit eẽ ablatũ scholarib⁹, vl additũ ciuibus, dixit bar. in. l. ij. §. emãcipatis. ff. de ꝯ ta. p illũ tex. itẽ si nobilis sit priuatus nobilitate, ⁊ adequatus sit plebeis, non tñ erit exẽptus ab oneribus q̃ nobiles sustinẽt, vt. l. j. C. de infa. lib. x. ⁊ Bar. in. l. j. C. de dig. lib. xij. in ver. ex his infero mirabilẽ ꝯclusionẽ, qꝛ inducta in odiũ, non debent operari fauorẽ. l. nulla rõ.
100 ff. de legi. † Et ex p̃dicta ẽt rła inferũt doctores ad qõnez, statuto cauet, ꝙ fur ꝯuictus p famã dз puniri, vel vsurarius ꝯuict⁹ p famã dз ꝯdẽnari, qd̃ sir̃ p famã ꝯria poterit se purgare, p rłam, Nõ dз actori licere ⁊c. ⁊ p reg. ꝙ priuatio ⁊ habitus eiusdẽ potẽtie eẽ dẽnt. l. eius ẽ velle. ð reg. iu ⁊. l. q ꝯdẽnare. ff. de re iudi.
101 ⁊. l. nihil tã naturale de reg. iu. ⁊ i. c. j. extra de reg. iu. † Ex quo ẽt inferri põt, si statuto cauet, ꝙ mulier nõ possit se obligare, ꝙ nõ poterit aliũ liberare. ¶ Quintũdecimũ argũ ẽ in correlatiuis, pp cor. paritatẽ. † Nã lex statuẽs aliqd in vno correlatiuo
102 intelligit idẽ statuere in alio, in eo in quo sunt correlatiua, p paritatẽ. Uñ si res aliqua ꝓhibet vẽdi, intelligit ẽt eẽ ꝓhibita emi, vt. l. j. C. de cupres. lib. xj. ⁊ bar. i. l. fi. ff. ð accep. ⁊ res ꝓhibita locari, intelligit eẽ ꝓhibita ꝯduci. c. j. extra de loc. ⁊. c. p̃terea. de iure pat. ⁊ si ꝓhibet scia magica doceri, ꝓhibet ẽt addisci. l. ij. ⁊. l. culpa. C. de malefi. ⁊ mathe. Ad hoc facit. l. vlt. C. de indi. vid. tol. ⁊ Bar. in. l. j. ff. qd̃ me. cau. in prin. ⁊ in. l. liberoꝝ. §. ponuntur. ff. de infa. Et si lex puniat prohibentes dños locare possessiones, punient ⁊ illi, q ꝓhibẽt laboratores ne ꝯducant. Est tex. ⁊ ibi bar. i. l. j. §. hec actio. ne vis fiat ei. ꝙ itellige, qñ lex cõsiderat actum vel rem, secus si considerat personam, secundum gl. in. l. prima. C. de seruo cõ. ma. Ad hoc optime facit. l. si duo patroni. §. marcellus. circa fi. ff. de iureiuran. ⁊ ibi not. ⁊. l. illud. §. j. ff. ð edil. edi. ⁊. l. ij. ff. de rescin. ven. isti. de socie. §. illud expeditũ. l. fi. C. ð fru. ⁊ li. expẽ. ⁊ rła, Nõ dз actori. ⁊c. ð reg. iu. i. vj.
103 Decimũsextũ argumẽtũ est a cõtrarijs que medio carẽt † cuз lex vnũ ex cõtrarijs pmittit, vr̃ aliud cõtrariũ in eo, in quo sunt ꝯria ꝯnegare, ⁊ eꝯ. Sicut si qs dicat esse diẽ, negat eẽ noctẽ, ⁊
104 si lex iubet fidẽ esse seruãdã, ꝓhibet pfidiã esse ꝯmittẽdã. † Sз ne equiuocet, sciendũ est, qd̃ duo inuicẽ possunt dici ꝯria multipliciter. Primo vt disparata, qꝛ sunt diuerse speciei, puta testñ ⁊ codicillus. l. si idẽ. C. de codicil. ⁊ sic est emptio, ⁊ locatio. l. j. in fi. ff. loca. scdo dñr ꝯria inuicẽ ꝓuatiua, puta, obligatio ⁊ liberatio, seruitus ⁊ manumissio, datio ⁊ adẽptio. Tertio vt directo ꝯria, vt dies ⁊ nox, fides ⁊ pfidia. l. hec vba. ff. de v. sign. Quarto vt negatiua apposita, vt albũ ⁊ ñ albũ, nouũ ⁊ nõ nouũ. l. j. de vino ⁊ trit. ⁊ oleo lega. Quinto vt repugnãtia ⁊ ꝯria, vt actio furti ⁊ actio mãdati ad eandẽ rẽ. l. j. C. de fur. ⁊ ibi not. ⁊. l. si pupillus. §. institoria. ff. de instito. Sexto vt ꝯdictoria, vt puta, ois ꝯctus est ꝯuentio, aliqs ꝯctus nõ est ꝯuentio. de quo per Doct. in. l. si q ducẽta. §. vtrũ. ff. de reb. pub. ⁊ in hoc legiste, qm pmiscue ⁊ equiuoce ꝯria appellãt, sepe in ꝯrietatẽ incidũt.
105 † Circa primã speciẽ ꝯrioꝝ dicẽdũ ẽ, qd̃ qꝫqꝫ in eodem subiecto cõcurrere nõ possint, vt. d. §. si idẽ. C. de codi. ⁊. l. j. ff. loc. tñ si de vno lex disponit affirmatiue vel negatiue, de alio nihil vr̃ disposuisse, quia ex separatis nõ fit illatio. l. naturaliter. §. nihil cõe. ff. ð acq. pos. l. papinianus exuli. ff. ð min. in ꝓuatiuis quoqꝫ eadẽ rła ẽ, ꝙ lз i eodẽ ꝯcurrere ñ possint, tñ vno ꝓhibito, nõ vr̃ aliud ꝯcedi nec cꝯrio, imo ꝓuatio pꝯsupponit habitũ. l. decẽ. ff. de v. obli. ⁊ ibi no. l. manumissiões. ff. ð iu. ⁊ iu. ⁊ pp parẽ potẽtiaз cui ꝯcedit vnũ, vr̃ ꝯcedi ⁊ reliquũ vt dixi. s. nono argumẽ. ð antecedẽte. ⁊. l. eius ẽ velle ⁊c. ⁊. l. ꝯdẽnare. Cõtra vr̃ theorica bar. i. l. seruo legato. §. si testator. ff. ð leg. j. vbi dr, si statuto cauet, ꝙ extantibus masculis femina non succedat, ꝙ ipsis masculis oritur actio. sed dicas hoc non ꝯriari, qꝛ si filio dicimus dari actionẽ ⁊ ẽt exceptionẽ iuxta. l. statuas. ff. de acq. re. do. ⁊ p Bart. in auc. sacra puberũ circa fi. C. si aduer. vẽ. vbi sentit, ꝙ sicut manumissio nõ negat ꝓuitutẽ alr̃s subesse, anteqꝫ manumissio in esse deducat, ita ⁊ filie femine aliqd ius subesse, si dicimus ꝯ eã filio
106 dari ꝓsonalẽ actionẽ ⁊ exception. p. d. l. statuas. † Cõtraria medio carẽtia, q̃ iuriscõsulti disiuncta appellãt. hãc hñt naturã, vt vno posito aliud tollat, ⁊ altero sublato alterũ intelligit esse positũ. l. hec verba. ff. de v. sig. vt si dies est, ergo nox nõ est, ⁊ eꝯ
107 rio. † Cõtraria vo mediũ hñtia, q̃ ẽm iuriscõsultos subdisiũcta appellant, sic se hñt, vt vno posito alterũ intelligat esse sublatuз vt, si nigrũ est, ergo albũ nõ est, nõ eꝯ. Nã si vnũ negatur nõ tñ vr̃ alterũ affirmari. d. l. hec vba. Non. n. si albũ nõ est ergo ni
108 grũ ẽ. † Ex his infert, ꝙ ꝯcesso vsu, vr̃ ꝓhibitus esse abusus. l. q sinc. ff. de neg. gest. l. liberũ. de pecul. leg. l. lз ⁊ si. §. i. ⁊. ij. de vsufru. l. plenũ. §. i. ff. de vsu. ⁊ hab. Uñ dr ꝙ ꝯcessa administratiõe vr̃ ꝓhibita dissipatio. l. si cũ dotẽ. §. si nõ. ff. solu. mat. l. filius. ff. ð
109 do. † Cõtraria vero p negationẽ eiusmodi nãe sũt cũ mediũ nõ hẽant, qꝛ ex affirmatiuã ⁊ negatiuã nihil ẽ seu eẽ pt vt si lex vnuз iubeat, aliud ꝓhibeat. Uñ si lex iubet pcã eẽ ẽuãda, vr̃ negar pacta ñ eẽ ẽuãda, sec⁹ si lex pmittat. puta lex pmittit ludere, vl vsuras acciper, nõ tñ vr̃ negare, ñ ludere, vl vsuras nõ accipẽ. Eius
110 dẽ sunt nature repugnãtia. † Uñ si lex aliqd ꝯcedit alicui solidum qd̃ alteri prio ꝯcesserat, vr̃ idẽ alteri tollere ⁊ adimere. l. ꝙ in rerũ. de leg. i. l. fi. C. de ver. signi. facit. l. iij. §. ex ꝯrio. ff. ð acq. pos. ⁊ ita in p̃dictis intelligit illa regula, ꝙ vnius inclusio est alterius exclusio, ⁊ eodẽ mõ intelligendũ est qd̃ dixit Bal. in. l. i. C. de diuer. rescri. dicẽs, ꝙ negãs vnã positionẽ, alterã, sibi cõtrariã vr̃ affirmare. Ad hoc facit. c. nõne. de pꝯsum. ⁊ qd̃ no. in. l. vt vim. ff. de iusti. ⁊ iu. vbi notatur, ꝙ qui potest licite offendi, non potest licite se defendere, iura sunt vulgaria. c. qualis. xxv.
111 distinctione. l. cum pretor. de iudi. † Ultimo dicimus in lege esse plus intellectum quam scriptum ex repetitione vel subauditione, que fit per aliam legem interpretantem vel interpretatã vt in auc. de fil. añ dot. insti. na. l. nihil. ff. de coniũg. cum emãcip. libe. fa. l. si ꝯpromissuз. ff. de arbi. vel p aliã legẽ loquentem circa illã materiã de qua in. l. ptor. §. eritqꝫ. ff. vi bo. rap. ⁊ ibi p Bar. vbi notabiliter dixit, qd̃ ẽ aut vna lex hñs plura capitula, aut plures leges separate. primo casu, aut q̃ris de his q̃ ptinẽt ad facti narrationẽ, ⁊ tũc illa plura capitula si inferunt sub diuersis orationibus, non intelligunt repetita in sequentibus. d. §. eritqꝫ. ff. vi bo. rap. Aut inferunt sub eadem oratione, ⁊ intelliguntur repetita. l. j. in prin. coniũ. l. iij. §. ait pretor. de incen. ruinau. ⁊. l. seie. §. gaio. ff. de fun. instru. Aut queris de his que pertinent ad iuris dispositionẽ, tunc intelligitur repetita in sequentibus. l. quemadmodum in fi. ff. ad legem aquil. ⁊ insti. eo. titu. §. hoc tñ capite. l. mariti. §. hoc quinquẽnium. ff. de adul. Fallit in duobus casibus. Primo, qñ antecedentia sunt contra ius cõ. arg. l. vxor. §. vxor. de leg. iij. ⁊ gl. in. l. talis scriptura. in fi. de le. i. ⁊

j.⁊ in.c.q̄ a iure de reg.iu.in.vj.⁊.l.in his.ff.ḋ leg.ij.fallit vbi il
la capitula essent distantia ⁊ immediata a pluribus alijs capi-
tulis,⁊ non intelliguntur repetita insti.de rerum diuis.§.lapilli.
⁊ ibi per gl.facit lex tria predia.ff.de serui.rusti.pred.scḋo vero
casu,qn̄ sunt diuerse leges,tunc non intelligitur facta repetitio
in dubio,nisi forte aliter esset iniusta.Itē scḋo,nisi prima esset p
modum regule,secunda per modum casus singularis.Tertio,
nisi vna veniret ad interpretationem alterius,vt ibi notanter di
cetur.j.in secunda parte principali,quia magis congruit.Quod
tamen dictum est legē pluribus modis intelligi,vltra q̄ eorum
verba sonant,fallit vbi lex expresse esset irrationabilis,puta,q̄
esset vinculum peccati,⁊ que de facto magis toleraretur,q̄ de
iure vt contingit in multis locis,qn̄ statuta sunt irrationabilia,
imponitur pena allegantibus aut opponentibus de nullitate ip
sius statuti,⁊ ḋ facto pena eius auferṫ.Nā lꝫ alia statuta nō va
leant,nec pena possit imponi opponētibus cōtra dicta statuta.
l.non dubium.C.de legi.⁊.l.j.C.de his que pene no.⁊ ibi Bal.
in terminis,tn̄,q̄ pena facto exigitur,conniuentibus oculis ob
112 seruatur.† Potest poni exemplum in statutis laicorum dispo-
nentibus decimas non esse soluēdas,nam tunc ille leges iuxta
corticē verborum essent obseruande.ar.l.quod contra.⁊.l.que
vero contra rationem.ff.eo.⁊ licebit in fraudem dictarū legum
facere,vt dixit notandus tex.i.l.j.de cad.tol.Ad hoc facit.l.si
quis hereditatis.ff.de condi.insti.⁊.l.continuus.§.cum quis.ff.
113 de ver.obliga.† Ex quo inferunt doctores ad plures questio-
nes nam clarum est,q̄ sententia lata in fauorem vnius correi p̄
sit alteri,attamen vbi sententia expresse est contra rationē ⁊ ius
licet quantum ad correum absolutum expresse sententia valeat.
l.penul.ff.de iusti.⁊ iur.l.iulianus.ff.de condi.inde.tamen nō p
derit alijs correis per predicta ita consultum est per Pau.de
114 cast.† Idem si vnus ex correis coactus sit soluere de facto p
superiorem alteri q̄ creditori,lꝫ coactus sit liberatus,vt notaṫ
in.l.si creditores.de solu.⁊ Bar.ibi tn̄ illa solo alteri correo nō
p oderit,q̄ iniuria facta vni ex correis,non debet prodesse alte
ri correo,nec nocere creditori,vt reg.alteri p alterū ⁊c.⁊ argu.l.
Uranius.ff.de fideiuſ.Nec pena vnius,alterius pmiū eē dꝫ.l.
115 si sequēs in princ.ff.ad silleia.† Nam que p necessitatē fiunt,nō
debent in q̄nam trahi,vt in reg.que pp,nec dꝫ eff.ctū pducere
vltra quā sit necessitas.ff.de offi.presi.l.senatusconsulto.⁊.l.sed
⁊ si restituatur.§.dies.ff.de iud.facit.l.si precedente.§.lucius.ff.
116 man.ita consul.Pau.de ca.itē per predicta dixit Bart.† qḋ
lꝫ statutum iniquum de facto obseruetur inter ciues,quia lite pē
dente non potest ciuitas statutum mutare,tamen illud statutū
non dꝫ obseruari,quo ad forenses de gestis ⁊ q̄missis in territo
rio dicte cōitatis,alias illi forēses possent licite q̄cedere represa
lias contra dictos ciues.ita notat Bar.in opere suo de represa
lijs.⁊ alleg.auc.cassa.C.de sac.san.eccle.⁊.c.statutū.de here.
117 lib.vj.qḋ no.† ad hoc facit q̄ feudum q̄cessum laicis ante con
ciliū Lateranense,non extendiṫ ad decimas noualiū,q̄ ꝫ reg.
iuris.c.tua.de decimis.Itē facit q̄ priuilegiū induciarū factuꝫ
debitori,nō prodest fideiussori vel heredi.l.si precedente.§.lu-
cius.ff.manda.l.rescriptum.ff.de pact.cum simi no.in.l.i.C.de
fideiuss.mino.Et que dicta sunt de extensione legum ⁊ statutoꝝ
idem censeaṫ de extēsione q̄ctuum,vltimarū voluntatum ⁊ sen
tentiarum vt notaṫ in.l.sepe.ff.de re iudi.qḋ nota singulariter.

¶ Qualiter lex restringatur ex mente.

D Ictum est supra qualiter nobis constare possit, plus in lege esse cōpre-
hensū ex voluntate ⁊ sentētia legislatoris,quā vbis
indicaṫ expressuꝫ.Nunc est dḋm,qn̄ nobis constare
possit minus lege esse cōprehēsum ex mente legislatoris,q̄ ver
ba sonare videanṫ,⁊ quēadmodū est legē nō vltra intelligere q̄
verba legis significēt,nisi aliter manifeste q̄stet ḋ mēte legislato
ris plus esse intellectū q̄ scriptū.Itē dḋm est verba legis nō es
se restringenda,nisi expresse cōstet minus esse intellectū q̄ scri
118 ptū.† Unde dicimus legē q̄nālē q̄naliter esse intelligendā.l.j.
§.q̄naliter.ff.de leg.prest.l.de precio.ff.de publi.⁊.xix.dist.c.si
Romanoꝝ.Et quēadmodū dictū est sub verbis spālibus p con
iunctionē vel relationē ad expssa quedā q̄prehēdi,ēt si non ex-
primanṫ,ita in verbis q̄nālibus pp disiunctionē,quedam intelli
gunṫ esse excepta,lꝫ expresse non excipianṫ.l.si cui.ff.de serui.l.
119 obligatione q̄nāli.ff.de pig.⁊.j.plene dicetur.† q̄ nemo id dixis
se intelligēdus est,q̄ mēte nō cogitauit.l.labeo.ff.de supp.leg.l.
nepos.pcu.ff.ḋ vb.sig.itē cū qs dicit,Uirgilius fuit doctior oi-
bus poetis,non intelligiṫ cōcludere seipsum,ita q̄ non intelli-
gaṫ doctior fuisse seipso.Itē cuꝫ dṙ,solus faber gladiū facit,nō
120 ōtī intelligiṫ excipere instrm,ferrū,⁊ ignē quo fit.† Sed notan-
dū est,q̄ verba legis restringunṫ tripliciter.Primo,per aliam
legē.vt.l.non est nouū cū seq.ff.de legi.l.pcipimus.C.de appel.
l.si qn̄.C.de inoffi.testa.Scḋo,per antecedentia ⁊ q̄ña ipsius le
gis.l.vtrū.ff.de peti.here.l.qui filiabus.ff.de leg.j.l.non ad ea.
ff.de condi.⁊ demon.l.inciuile.ff.de legibus.l.cum hi.in.prin.⁊
§.eam.ff.de transac.⁊ ibi Bar.in.l.si.de here.insti.l.titia.ff.de
ver.obli.l.imperator.§.dulcia.ff.de leg.ij.l.hec actio.ff.de calū.
l.coheredi.§.qui patrē.ff.de vul.⁊ pup.l.doli.clausula.ff.de vb.
obli.l.sanctio legū.⁊ ibi Bar.ff.de pe.⁊ plene.j.diceṫ,qualiter
verba ambigua declaranṫ p precedentia ⁊ q̄ñtia.⁊ est optimus
tex.in.l.emptori.§.fi.ff.de pac.diceṫ in secunda parte principa
121 li.† Tertio restringitur ex mente ipsius legislatoris.d.l.si cui.
⁊.d.l.obligatione generali.⁊ hoc multipliciter.Pri̇o ex natu-
ra vocabuli.Secūdo,ex cōsuetudine loquēdi,⁊ agēdi.Tertio
ex natura rei siue negotij.Quarto ex presumptiōe legis.Quin-
to pp inopinatā cām superuenientē,de qua verisimiliter nō erat
cogitatū.Sexto ex q̄paratione expressoꝝ antecedentiuꝫ sequē
tium vel coniunctoꝝ.Septimo,per rōnē ⁊ causam legis.Octa
uo.pp q̄riū finē ⁊ effectū legis.Nono,pp paritatē.Decio pp i
proprietatē siue fictionē.Undecimo,pp nālē rōnē,ēt non scri
ptam,de q̄bus singulis diceṫ.Ex natura vocabuli pōt poni exē
122 plū in.l.ij.§.j.ff.de iudi.† Nam verbum,q̄sensus,ex propria si
gnificatiōe excludit errorem,vim,⁊ metum,vt ibi.l.error.ff.de
iurisdicti.omniū iudicum.l.j.ff.quod metus cau.item verbum,
arbitrabiṫ,ex propria significatione excludit dolum,⁊ iniquum
iudicium.l.si libertus.ff.de operis liber.l.Thais.ff.de fideicom
123 mi.liber.l.generaliter.ff.de reg.iuris.† Ex quo sequitur,quod
quibuscunq̄ verbis etiam latissimis sit data potestas arbitra-
toribus,tamē semper videtur exceptus dolus ⁊ enormis lesio.
l.si societatem.§.arbitrorum.vbi Bar.ff.pro socio.c.quintaual
124 lis extra de iureiuran.l.libertus.ff.de oper.libertorum.† Iteꝫ
verbum,scientia,⁊ spontanea voluntas,excludit fraudeꝫ,⁊ in-
iuriam.l.cum donationis.C.de transac.l.nō videtur fraudeꝫ.ff.
de regu.iuris.Ex consuetudine loquendi potest poni exemplū
in.l.inter oēs.ff.qui satisda.cogan.nam dicimus ab omnibus di
125 ci,quod dicitur ab his,qui de ea materia tractāt.† ⁊ dicitur ab
omnibus fieri,quod a maiori parte fit.l.maioreꝫ.ff.de pac.vbi
vide que sit vel dicatur maior pars.l.nulli.cū simil.ff.quod cu-
iusq̄ vniuersi.no.⁊ dicitur quotidie fieri,quod frequenter fit
.l.j.solut.matrimo.ibi,non semper.⁊.l.j.§.pen.ff.de vsufruct.
accresc.l.j.§.quotidianū.ff.de aqua quotidia.⁊ estiua.l.aduer-
sus.C.de vsur.⁊ not.Bar.in.l.si quis ita.ff.de condit.⁊ demon
126 stra.† Item dicimus id esse continuuꝫ,quod non continuatur,
sed aptum est continuari.l.si quis diuturno.ff.si serui.vendi.l.
foramen.ff.de seruit.rusti.predio.Et no.in.c.j.extra de in inte
gr.restitu.quibus adde glo.in.l.j.C.sine cen.vel reli.Nec mi-
ruꝫ,q̄ consuetudo dat significationē vocabulis.l.cum delanio
nis.§.asinam.ff.de fun.instru.⁊.l.anniculus.ff.de verbo.signifi.
Et idē de consuetudine agendi ⁊ contrahendi.arg.eoruꝫ que
dicta sunt supra de ampliatione.facit.l.si prius.§.fi.ff.de aqua
plu.arc.⁊.l.fistulas.§.fi.ff.de cōtrahē.emp.⁊.l.seio.§.medico.
ff.de amitt.lega.⁊ ibi Bar.itē,qḋ plus est vim legis obtinet.l.
127 de q̄bus.ff.de legi.c.cū dilectus.extra de cōsuet.† multo ergo
magis pōt legē interpretari declarādo,ampliādo,vel restringē
do.l.minime.ff.de legi.vt plene no.bar.in.l.labeo.de sup.leg.
⁊ supra dictū est in ampliatione,⁊.j.de lege ambigua,vbi vide,
⁊ optie faciūt notata in.l.ex facto.§.fi.ff.ad trebel.⁊.l.gallus.§.
ēt.ff.de lib.⁊ posthu.Ex natura cōtractus ⁊ rei ⁊ negotij possūt
128 poni plura exempla.† Nam natura trāsactionis est,vt fiat sup
rebus dub.l.j.ff.de trāsac.Ex quo fit,vt q̄buscūq̄ vbis fiat trā
sactio,ēt latissimis,nō intelligiṫ eē fcā sup decisis.l.elegāter.§.
post rē.ff.ḋ q̄di.inde.⁊ ibi not.l.si de certa.C.ḋ trāsac.⁊ ibi not.
129 † Itē cū plat⁹ nō possit trāsigere i piudiciū eccl'ie,trāsactio pla
ti intelligiṫ eē fcā psonalis.i.i piudiciū ipsius plati,nō eccl'ie,vt
notaṫ singl'r p gl.i.c.cū accessissent extra ḋ q̄sti.fa.c.i.⁊ ibi gl.
fi.de in integ.resti.i.vj.dū gl.pōderat,q̄ platus q̄ lesit eccl'iam,
vixit tāto tpe,hoc ē,post quadriēniū,qḋ daṫ ad petēdū restitu.
130 di integ.idē ḋ donatiōe facit.l.iij.ff.ḋ test.mili.† Itē si cui delega
tū ⁊ datū aliqḋ offiū q̄tūcūq̄ sit,⁊ ei sit q̄cessa administratio q̄ña
lissima,tn̄ nō pōt excedere fines nature illius officij.c.qḋ trāsla
tione.de offi.lega.⁊ ibi nota.⁊ no.Barto.in.l.ambitiosa.ff.de
131 decr.ab ord.fac.optimus tex.in.l.i.C.de bo.ma.† itē de natu
ra q̄tractus q̄ductionis ⁊ pignoris est,vt conductor ⁊ creditor

nõ teneatur de casu fortuito. vñ si ꝯductor ⁊ creditor obligat se
ad oẽm custodiã, tamẽ vr̃ exceptus casus fortuitus. l. qui fortui-
tis. C. de pigno. acti. Item de ꝯtribus bone fidei semper vr̃ esse
exceptus dolus. l. si ex falsis. C. de tran. l. cũ personas. C. de nau.
fen. adde. l. pe. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescrip. ibi taꝫ late excipiẽ
dum. ⁊c. adde. l. si ꝯuenerit. in fi. ff. pro socio. itẽ ꝯcesso iure epa-
li, solũ intelligunt̃ ꝯcessa ea, que eodẽ iure censent̃ ⁊ sunt de na-
tura iuris talis. c. j. de relig. do. ⁊ no. in. c. dilectus. de cap. mo.
ẽt si adijciat̃ gñalis clausula. itẽ per gñalem ⁊ generalissimã re-
missionẽ non remittuntur incognita. l. cum aquiliana. ff. de trãsa.
l. tres fratres. ff. de pactis. itẽ facit gl. in. l. si princeps. ff. de legi.
vbi dr̃, ꝙ priuilegia principis intelligunt̃ esse ꝯcessa Auguste,
intelligendo de priuilegijs ꝯgruis mulieribus. l. q̃uis. ff. de au.
132 ⁊ arg. leg. † Itẽ in gñali liberatiõe vr̃ esse excepta liberatio obli
gationis contracte ꝑꝑ dolũ. l. non solũ. §. pe. ⁊. l. aurelio. ff. de li-
be. lega. itẽ, gñali ꝯmissione ꝯcessa arbitratoribus ⁊ arbitris, sꝑ
vr̃ esse exceptũ qđ enormiter ledant vel excedãt terminos natu
re ꝯpromissi. l. diẽ. §. stari. ff. đ arbitris. l. si societatẽ. §. arbitroꝝ.
133 ff. ꝓ soc. ⁊ Bar. in. d. l. cũ aquiliana. ff. de trãsa. † Itẽ ꝯductor
qui suscipit in se casum fortuitũ, nõ intelligit̃ de casu fortuito, q
illatus est ex cã locatoris vel eius domesticoꝝ. d. l. cũ ꝓponas.
⁊ facit. l. si merces. §. culpe. ff. loca. item, obligatus facere libera
tionẽ debitori, nõ intelligit̃ facere gñalẽ, qꝛ posset esse captiosa.
l. cũ aquiliana. ff. de transa. ⁊ ibi Bar. sed spãlem dꝫ efficere. itẽ
qui dotẽ promittit, intelligit̃, si nuptie sequnte sunt. l. promitten-
do dotẽ. ff. de iure do. ibi magis enim res q̃ verba intuẽda sunt.
134 † Item qui emologat sñiam arbitri, solũ extendit̃ ad ea que con
tinentur in cõpromisso, vt est text. in c. examinata. de ꝯfir. vti. ⁊
inuti. ⁊ Bal. in titu. de pace firmanda. §. pen. itẽ, qui promittit
conductorem non expellere, intelligitur nisi cessauerit soluere ꝑ
triennium. l. quero. §. inter locatorem. ff. locati, vel nisi re condu
135 cta male vtat̃, vel necessitas dño supueniat. l. edẽ. C. loca. † item
iurãs testm̃ seruare, intelligit̃, nisi placuerit aliud testm̃ facere.
l. si quis. in prin. de leg. iij. facit optime. l. fi. C. de procu. Pos-
sent infinita exempla afferri. sed hec breuitatis causa sufficiant.
136 † Ex presumptione legis etiam quedam intelliguntur esse exce
pta, licet expresse nõ excipiant̃. l. cum acutissimi. C. de fideicom.
l. precibus. C. de impub. ⁊ ali. sub. l. ex facto. §. fi. ibi sine herede
idest sine liberis. ⁊. l. illud. C. de sacrosan. eccle. l. si nunquã. C. de
reuo. don. ⁊ no. in. c. ij. extra de rescrip. ⁊ in. c. venientes extra
de iureiuran. vbi dr̃ qđ in omni ꝯpromissione ⁊ iuro semper in-
137 telligit̃ esse excepta auctoritas sui maioris. † Propter iustam ⁊
inopinatam causam superuenientem etiam verba restringuntur
Nam elapso termino ad exceptiones opponendas exceptionẽ
non poterunt opponi, tñ fallit vbi de nouo post terminum ela-
psuꝫ supuenirent. c. pastoralis. ex̃ đ exce. vñ dt Cy. ⁊ Ang. in.
l. dinus. ff. de pe. he. Stante ꝓuisione ꝙ non possit poni aliqua
collecta, nec ẽt ꝓponi, ꝙ illa prouisio limitat̃, vbi superueniret
magna necessitas, puta famis, vel guerre, per illã legẽ. Hinc dr̃
ꝙ que de nouo emergunt, nouo indigẽt auxilio. l. j. de vẽ. inspi.
l. de etate. §. ex cã. de interrog. acti. c. insinuante. de offi. delega
138 ti. † Potest etiã poni exemplũ in. l. cum quis. ⁊. l. cornelius. ff.
de solu. vbi dr̃, qđ illa clausula, rebus sic stantibus, presumit̃ es-
se intellecta. potest poni exemplũ in. l. fi. cũ ibi nota. ff. si quis in
ius voc. non ie. ⁊. l. cesar. ff. de publi. ⁊ ibi notat. ⁊ in. l. inuitum
cum seq. ff. de procu. puta, si superueniat valetudo mala. l. si cui
. §. taꝫ din. ff. ex quib. cau. maio. vel iusta absentia. l. longius. ff. de
iudi. vel paupertas. l. si ꝓcura. §. si ignoranti. ff. mandati, vel mul
titudo negotioꝝ, vt in auctẽ. de trebel. ver. sed nec questus, vel
iustus metus. c. statuimus de off. dele. vel alia necessitas. l. nulli
. C. đ iudicijs. l. si alijs. §. bellissime. ff. qđ vi aut clã. vl' sit periculũ
in mora. l. de pupillo. §. si quis riuos. ⁊ ibi no. ff. de ope. no. nun.
Potest poni casus in. l. si inimcitie. ff. de is quib. vt indig. l. filio
. §. seia de adimen. leg. l. edem. C. locati. Hec tamen limita, nisi il
le cui supuenit talis casus posset icusari đ culpa puta, si se astrin
139 xit ad extremũ. l. si fideiussor. ff. si qs cautio. † Ex cõparatione
expressorum verba restringuntur. Potest poni exemplum sin-
gulare i. c. sedis de rescrip. põt ẽt poni exẽplũ i no. in. c. ex lr̃is
de iure patro. in prin. qꝛ ꝯcessis tẽporalibus nõ intelligunt̃ con-
cessa spũalia oino separata. vñ si dicat̃ vẽdo vel dono tibi villaꝫ
140 cũ oibus iuribus ꝙ nõ itelligunt̃ vẽdita spũalia puta decie. † i-
mo plus, ꝙ ẽt eps si diceret, dono tibi villam ⁊ oia iura q̃ ibi ha
beo, nõ tñ intelligit̃ donare decimas vel alia mere spũalia. Se-
cus si sunt spũalia annexa tẽporalibus vt ius patro. ⁊ sepultura
per. l. immodicis. de contraben. emp. qđ no. ⁊ sequitur Bal. in
l. a procu. C. mãda. ⁊ in rub. de ꝯb. emp. ⁊ in. l. fi. in fi. C. si. cens.

vel reli. ⁊ ibi vide. ⁊ vide Spe. in titu. de contrab. emp. in for-
ma instrumenti. Itẽ rogatus restituere si sine liberis decesserit,
verificat̃, si ingressus est religionẽ, fallit vbi esset rogatus resti-
tuere cause magis fauorabili, vt egentibus, auc. nisi rogati. C. ad
treb. ad hoc facit qđ notat Bar. in. l. j. ff. ad legẽ iuliam. vbi dt
an saluus conductus prestet̃ iudeo ⁊ bannito, tanq̃ essent socij.
141 † Et faciunt notata per doctores in. l. ij. de eo qđ certo loco vbi
no. si qs ꝯstituit se posse ꝯueniri Brixie, Verone, Bergomi,
⁊ in quocunqꝫ loco, dꝫ intelligi de loco non remotiore expressis
facit. l. itẽ apud. §. hoc edictum. ff. de iniur. vbi dicit text. ea. n. q̃
notabiliter fiunt, nisi spãliter notent̃, vñr esse neglecta. põt ẽt po
ni exemplũ in. l. j. ⁊ ibi doctores. C. de seruis fugi. ibi vel alia pe
142 na. † ex ꝯparatione ẽt non expressoꝝ restringitur, vt est tex. no
tabi. in. l. j. de reb. dub. vide Inn. in. c. fi. de offi. Arch. ꝙ sub
clausula gñali ꝯprehẽdũt̃ ẽt maiora expꝰssis, vbi illa maiora sunt
143 ꝯnexa ⁊ ꝑtinentia ad expressa, qđ no. † Propter rõnẽ ⁊ causaꝫ
legis lex ẽt limitat̃ ⁊ restringit̃, vt dixit. l. adigere. §. q̃uis. ff. de
iure pa. l. titia. §. vsuras. đ leg. ij. ⁊ ibi not. l. seio. in prin. de ann.
leg. ⁊ optimus tex. in. l. quis sit fugitiuus per totam legem. ff. de
edil. edic. ⁊ tex. in. l. ij. ff. de aur. ⁊ arg. leg. vbi dr̃, ꝙ oratio respe
ctiua deficit deficiẽte persona, re vel qualitate, cuius respectu
fit, facit singulariter quod not. Bar. in. l. si ita scriptuꝫ. ff. de ma-
144 nu. testa. † Causa quadruplex est. s. cã efficiens, cã subiectiua,
cã formalis, ⁊ cã finalis. Nam queadmodũ causa legis extẽdit
⁊ ampliat legem, vt. l. j. C. de inter d. ⁊. s̃. notatũ est in quarto ar-
gumento, ita vbi cã cessat, dꝫ lex restringi, qꝛ qđ operat̃ ꝓpositũ
in ꝓposito, vt habet̃ in. l. inter stipulantem. §. sacramenta. de ꝟ.
obli. ⁊ in. l. fi. §. j. ff. de leg. iij. ⁊ contrarioruꝫ eadẽ est disciplina.
l. si ex toto. de leg. j. Unde ẽt dr̃ ꝙ limitata cã limitatũ ẽt produ
cit effectum. l. cancellauerat. ff. de his que in testa. del. facit. l.
si quis in graui. §. vtrum. ad sille. ⁊ ibi singulariter per doctores
145 † ꝙ stante statuto quod occidens bannitum lucretur centum, si
quis occidat bannitum vel fortuito, vel ad propriam defensionẽ
vel vt sicarius, vel vt officialis, quia tenebatur facere ex officio
146 nõ debent̃ cẽtũ. † Ex quo iferri põt, statuto caueṫ, ꝙ res imobi
lis nõ possit alienari forẽsi, ⁊ ꝙ denũciãs talẽ rẽ vẽditã esse ius
dicẽti, ꝙ lucret̃ dimidiã partẽ, si ipse ius dicẽs vel sui ministri
denũciãt, nõ debebũt habere dictũ lucruꝫ, qꝛ qđ qs gratis face
147 re dꝫ, si pecunia fit, turpiter fit. † Ex rõne admixti, đ quo i. l. ij.
de verb. obl. ⁊ in. c. quãto. de iudi. ⁊ in regula, ea que ꝑ Pet.
de anch. ⁊ in. l. adop. de rit. nup. Accedãt. l. iurisgẽtiũ. §. si ob
maleficiũ. ⁊ ibi scripta. ff. de pac. itẽ, facit ꝙ no. Bar. in. l. ij. §.
sꝫ ⁊ si. ff. de fal. vbi dr̃ qđ si ꝓhibeat̃ qs recipere cessionẽ aliquaꝫ
ab alio, sub certa pena, si successit vt heres, nõ incidit in penaꝫ.
Itẽ, facit. l. ij. C. de noxa. cũ ibi no. ⁊. l. vt gradatim. §. sed si lege.
ff. de mun. ⁊ ho. l. milites agrũ. in prin. ff. de re mil. l. nõ solũ. §. j.
ff. de rit. nupt. l. cũ rõ. ff. de bo. dã. ⁊ pulcherrimus tex. in. l. pen.
ff. ad exhib. ibi, nõ oportere ius ciuile calũniari, neqꝫ ꝟba eius
captari, sed qua mẽte id diceret̃ animaduerti cõuenire. ⁊ opti-
mus text. in. l. j. §. occisoꝝ. ff. ad sille. Et hoc intellige vbi causa
⁊ rõ legis est clara, puta, qꝛ expressa in. l. vel in ꝓemio legis. l. fi.
. ff. de hered. insti. ⁊ in. l. titia. ff. de verb. obl. ⁊ no. Bar. in. l. am
bitiosa. ff. de dec. ab or. fac. ꝓpe finem. Vel etiã qꝛ fortissimis
argumẽtis rõ cõprehẽdi possit, vt dicit gl. in. l. q̃uis. C. de fidei
com. arg. l. ij. C. de lib. ⁊ post. ⁊. d. l. pẽ. ff. ad exhib. ⁊. d. §. occiso
148 rũ † alias autẽ nõ debemus rõneꝫ legis ex capite nostro inueni
re. arg. l. nõ omniũ. ff. de leg. sed potius esset stãdũ verbis legis,
qꝛ a verbis expꝰsis nõ est recedẽdũ ꝑꝑ rõnẽ incertã. l. nõ aliter
. ff. de leg. iij. cũ similibus, qꝛ sequeret̃, si iudex ex capite suo pos-
set a verbis legis recedere, nõ haberemus legẽ certã, ⁊ ois lex
149 certa subuerteret̃. l. ⁊ ideo. ff. de leg. ⁊. l. i. C. de leg. † iudex enim
dr̃ executor legis, non autem cognitor. l. j. §. fi. ff. ad turpil. sed
hanc regulã limita, vbi lex cõsiderat singulos casus, secus vbi
respicit cõeꝫ cursuꝫ nature, siue singula generũ, nõ singula indi
uiduoꝝ, qꝛ lꝫ cesset rõ in vno indiuiduo, nõ tñ recedit̃ a ꝟbis le
gis. Verbi gratia, lex statuit minorẽ. xiiij. ann. nõ posse facere
testamẽtũ, vel matrimoniũ cõtrahere, qꝛ ꝓ̃sumit̃ ipotẽs, ⁊ infir-
mi iudicij, tñ si cõtingat casus, ꝙ aliqs maior. xiiij. annis, ⁊ infir
mi iudicij, ⁊ alius sit minor. xiiij. annis ⁊ potẽs ⁊ boni iudicij,
nihilominus maior impotẽs poterit cõtrahere matrimoniuꝫ, ⁊
testamẽtũ facere, minor vero potẽs ⁊ boni iudicij nõ poterit, vt
est tex. in. l. fi. C. de testa. mil. ⁊ optime facit. l. post annũ. ff. de li-
150 be. ⁊ posth. ⁊. l. iiij. ff. đ legi. ibi, q̃ forte vno cãu ⁊c. † Sꝫ vna lex
vr̃ oẽs doctores turbare. s. l. ꝓspexit. ff. qui ⁊ a qbus. que dicit,
verba legis q̃q̃ dura, tamen obseruanda sunt. Sed diuersi di-
uerso modo soluunt. doctores antiqui dicunt illam non esse tra

bendam

hēdam ad consequentiam,eo ꝙ est sine ratione ꝛ spiritu.per.l.
151 qd vero contra.ff.de legi.† Bar.vero soluit,ꝙ vbi cessat ratio
legis,non tñ cessat dispositio legis, vbi tractatur de incōmodo
acquirendo,secus vbi tractatur de damno vitando. Alij dicūt
illam legem non restringi,qꝛ ibi tractatur de modico preiudicio
qꝛ differtur manumissio per sexaginta dies,quia in mora modi
ci temporis nullū est preiudiciū.l.si debitori.ff.de iudi.facit lex
scio.ff.de in integ.resti.mino.l.id autē.in prin.ff.de admini.tu.
ꝛ.l.j.§.perinde.ff.de edil.edic.que allegantur,qd de rebus mi-
nimis non esset restringēda lex. Alij dicūt.ꝛ securius,ꝙ ibi iu-
risconsultus non dicit ꝙ dura sit lex,eo qꝛ non restringatur per
rationem,sed dicit esse duram,qꝛ lex expresse est contra rōnē,
dum expresse dicit,seruum emptum post diuortium,vel remotū
in ꝓuintia,non posse manumitti.quo casu videbatur cessare ra
tio legis,tñ postq̄ lex ita expresse scripta est,seruanda est licet
152 dura. Et ita vꝫ intelligere gl.ibi posita.† Propter contrariū
finem ꝛ intentionem legislatoris verba generalia restringūtur.
l.nulla ratio.ff.de legi.l.quod fauore.C.eo.nam inducta ad vnū
finem,non debent operari contrarium,puta inducta ad augmē
tum,non debent operari diminutionē,nec contra.l.legata inu-
tiliter.de leg.j.ꝛ.l.legatū inutiliter.de adimen.leg.ꝛ in regula,
indultum.de reg.iur.in.vj.ꝛ potest poni exemplum in.l.nō eo
minus.C.de procu.ꝛ insti.de aucto.tu.in prin.ꝛ in.l.in testamē
to.ff.de verbo.signi.que est singularis ad hoc. Unde fiscus q
succedit,non tenet mortē defuncti vindicare,quā tenebat vin-
dicare ille,a quo hereditas aufertur per fiscum.l.qꝫ poterat.§.
fi.ff.ad trebel.item,potest poni exemplū.in.l.ea.ff.loca.ꝛ in.l.
in omnibus.ff.de regu.iur.potest poni exemplum in.l.iij.§.due
in fi.ff.ad carbo.ꝛ in.l.gn̄aliter.§.in his.C.de secun.nup.ꝛ in.l.
ij.§.pen.ff.ad tertul.ꝛ in.l.ex facto.ff.de vulg.ꝛ pup.ꝛ.l.speciē.
153 ff.de his que in frau.credi.†vbi dicit ꝙ ille non offendit legē,
qui beneficio legis vti non vult.ꝛ similiter inducta in odium nō
possunt retorqueri in fauorem.l.eleganter.ff.de dolo.ꝛ in.l.iu-
lianus.§.si quis colludente.ff.de ac.emp.ꝛ.l.cum profitearis.
.C.de reuo.dona.l.titia.§.fi.ff.de ma.test. Que inferri possunt
ad statuta ꝓhibentia mulieres ꝛ filiosfamilias cōtrahere, quia
si contractus vertitur in fauorem mulierum vel filiorumfami-
154 lias,potest valere.† item,ad statuta disponentia contractus fa
ctos cū vsurarijs presumi collusorios ꝛ simulatos,qꝛ intelligunt
nulli, quo ad fauorem vsurariorū,quo autem ad eorum odiū te-
nent ita etiam dixit Bart.in.l.post contractā.ff.de dona.quod
nota perpetuo. Unde infames non possunt excusare ab oneri-
bus.l.relegatorū.§.fi.ff.de inter.ꝛ rele.facit tex.ꝛ ibi Ang in.l.
a domino.§.si predo.ff.de peti.here.facit.l.j.C.de infa.lib.ꝛ.
155 ꝛ gl.in.l.qui soluendo.ff.de here.insti.† Restringunt etiā ver-
ba legis,vt seruetur paritas,exemplum,nam testis domesticus
vel coniunctus sanguine, prohibetur. Hoc fallit vbi pariter es-
set coniunctus vtriq̄ parti.c.postremo.extra de appel.l.nō so
lum.§.adoptiuus.ff.de ritu nup. Adde tex.in aucten.rogati.C.
156 ad trebel.ꝛ.s.dixi de ꝯparatione expressorū.† Itē,dꝛ ꝙ potest
maritus accusare vxorē de adulterio,tñ fallit vbi maritus esset
particeps culpe.l.cum mulier.ff.solu.matr.vel ipse maritus es-
set in pari crie.l.si vxor.§.si iudex.ff.de adulte. Itē ꝯmitens mo
rā,tenet de casu ꝛ piculo,fallit vbi eadē pars eēt i eadē mora.l.
si mora.ff.solu.ma.ꝛ ibi no.ꝛ in.l.cū par.ff.de reg.iu.ꝛ.l.illud.ff.
de peri.ꝛ ꝯmo.rei ven.pōt ēt poni exemplū in.l.si cum dies.§.
pe.ff.de arbi.vbi dꝛ,si arbiter iusserit litigatores venire i aliquē
locū,ad quē vnus ex litigatoribus, sine turpitudine venire non
poterat,si tñ venit,ꝛ alter,q sine turpitudine venire poterat,nō
venit,nō incidit in penā,qꝛ absurdū ē in alterius ꝑsonā ratū eē,i
alterius nō.itē pt poni exēplū in.l.in harenā.C.de inoff.test.vbi
dꝛ,ꝙ frater pteritus a fratre non dt testū inofficiosū,si istituta
sit persona turpis,vbi ipse frater pteritus,esset persona turpis.
Unde iuuenalis,Satyra ij. Clodius accuset mechos ē Catili
na Cethegum,ꝛ ibi glo. Itē potest poni exemplum,vt in titulo.
qd quisq̄ iuris,ꝛc.ꝛ in.l.fi.C.de fruc.ꝛ litis expēs.facit optime
157 l.si quis.§.si cū omnes.ff.ad silleia.† per quā pōt inferri ad qd-
nē notabi.nā ꝯmodatarius ꝛ ꝯductor tenent diligētiā adhibere
in rebus ꝯmodatis ꝛ ꝯductis,quā solēt in rebus proprijs adhi-
bere,si supuenit casus repētinus,ita ꝙ vtrasq̄ res nō possit eua
dere,si euasit res ꝓprias solū,nō pt accusari de negligentia.d.l.
si qs in graui.§.si cū omnes.ibi,nā illud durū est dicere,si cum
duobus auxiliū ferre nō posset,elegit alteri esse auxilio electiōe
crimē eū ꝯtrisse ꝛc.vide Abb.i.c.vt debitus honor.circa fi.ex-
158 tra de ap.† Decimo,lex restringit ꝑ improprietatē sine fictio
nē euitandā.l.status.§.fi.ff.de iure fis.l.posthumū.ff.de libe.
ꝛ postb.ꝛ ita bñ dixit gl.in.l.assiduus sup verbo data.C.q pot.
in pig.hab. Uñ ēt dꝛ,ꝙ casus fictus vel ꝓsumptus non extēdit
ad aliū casum ad quem extēderet,si vere fieret,ꝛ facit optimus
159 tex.in.l.si cū mēs.§.si ser.vēdi.ꝛ ibi gl.† Undecio, lex gn̄alis
restringit ꝑ rōnē naturalē ꝛ scriptā,nā rō naturalis ꝓ lege scri-
pta obseruāda ē.l.scire opꝫ.§.sufficit.§.de excu.tu.ꝛ.l.iō.ꝺ bo.
dā.§.l.in summa.§.itē Uarrus.ff.de aqua plu.arc.j.di.c.ꝯsue
tudo. Nā queadmodū in gn̄ali obliga.non veniūt ea q̄ obligās
verisimiliter nō eēt obligaturus.d.l.obligatiōe gn̄ali.ff.de pig.
ꝛ queadmodū in gn̄ali mādato nō intelligunt esse mādata,q̄ mā
dans verisimiliter nō esset ꝯcessurus.l.si filius.ff.de don.l.inde-
bitā.ff.de condi.indeb.ita in lege generali non videtur compre
hendi tale quid quod legislator,si spāliter fuisset interrogatus,
non statuisset arg.l.tale pactū.§.fi.ff.de pac.nā cū lex fiat ꝯsilio
prudentū.l.j.ff.de legi.nō est verisimile legē gn̄alem eū casū cō
ꝑhēdere,quē vir bonus ꝛ prudēs nō statuisset,ꝺm Aristo.in.ij.
160 Ethicorū.† ex quo sequit ꝙ lex gn̄alis non ꝓsumit ꝯphendere
casū inhonestū vel turpē.l.filius a patre cū ibi notatis.ff.de li-
be.ꝛ post.l.filius.ff.de ꝯdi.insti.ꝛ.l.q̄uis.ff.de au.ꝛ ar.le.vbi le
gatis gn̄aliter vestibus nō intelligunt legate vestes,q̄ ꝺm legē,
aut secundū bonos mores gestari non possunt.l.cum sponsus.
§.si res.ff.de pub.l.nec quasi.ff.de rei vendica.l.si pater.ff.
de his que in frau.credi.l.lucius.§.imperatores.ff.de admi.tu-
to.puta casum sapientem delictū,vel dolū,vel doli occasionem
prestare.l.in fundo.ff.de rei vendi.l.qd seruus.ff.de acqui.poss.
161 † vbi dꝛ,ꝙ seruus vel filiusfamilias acqrens aliqd ex turpitu-
dine vel illicito q̄stu,nō acqrit patri,q̄q̄ regula sit,ꝙ qcqd acq
rit filius vel seruus,acqrit pr̄i vel dn̄o.l.plꝫ.ff.de acq.here. Itē
si qs ꝯductor ꝓmisit ignē in domo locata non hēre,non intelligi
tur de igne necessario ad victū se obligasse.l.videamus.§.j.ff.lo
162 ca.† Itē restringit ꝺm ius,vt q ꝓmisit restituere hr̄ditatē,intel
ligit detracta falcidia vel trebellianica.l.cū certū.C.ad le.falci.
Itē infert,si statuto cauet,ꝙ de dāno dato stet iuro accusatoris
tñ illud iurm pt iudex moderare,si vltra mēsurā iurasse ꝯstaret
arg.l.q restituere.iūcta gl.ibi,sine vlla taxatione.ꝛ ibi Ang.ff.
de rei vēdi.no.in.l.q bona.§.si qs.ff.de dam.infec. Itē pater q
ꝯmisit arbitrio tutoris filiā nubere,nō intelligit vt possit nube
re tutori.l.q̄q̄.ff.de ritu nup. Ad hoc facit.l.si qs sub ꝯditione
in prin.ꝛ ibi Bar.ff.de ꝯdi.insti.ꝛ.l.si fratres.§.fi.cū.l.seqnē.ff.
pro socio.ꝛ in.l.j.§.q onerande.ff.quarū rerū actio nō dat.ꝛ hoc
est qd dicimus,ꝙ ab oī superioritate semp vꝫ esse excepta bone
stas.l.cū libera.C.de ope.lib.ꝛ.d.l.quintus Mutius.ff.man.
163 † Itē,dicimus ꝙ lex gn̄alis ita restringi dꝫ ne qs lucrū ex do-
lo suo vel culpa capiat.l.j.ff.de dolo.l.vxori.ff.de vsufruc.leg.l.
ita demū.in prin.ff.de arbi.pulcher tex.in.l.lege.ff.de leg.com.
item,ne quis ex bono opere dānū patiat aut penam.l.gracchus
.C.de adulte.l.iij.§.transfugas.ff.de sicarijs.l.is qui aggressor
.C.eo.l.quis si fugitiuus.§.apud labeonē.ff.de edil.edic.itē ne
melioris sint cōditionis mali,q̄ boni,aut stulti,q̄ prudētes,aut
contumaces,q̄ obedientes.l.qd seruus.ff.quod vi aut clam.l.j.
§.j.ff.de dona.iter vi.ꝛ vxo.c.ꝯtingit extra de do.ꝛ ꝯtu.vbi dꝛ,
ꝙ si alicui ē ꝯcessa lnia a ius dicēte apphēdēdi possessionē ali
cuius,si is,ꝯ quē ē ꝯcessa lnia dolo vel vi ipedit, quo minus ap
prehendat, intelligit ipso iure esse apphēsa. Itē,dicimus qd
in lege gn̄ali non intelligitur ꝯprendi casus,qui esset ꝯ pietatem
parentū,vel proprij sanguinis,vel patris.l.minime.ff.de relig.ꝛ
164 sum.fune.l.preses.C.de serui.ꝛ aqua.† Uñ si statuto impone-
retur pena sindico non denuntianti malū, sindicus non incidit
in penam,si non denunciauit malū propriū,vel patris,vel filij.
arg.l.ij.ff.de recepta.ꝛ ibi no.ponit Bar.in.l.diuus.ff.ꝺ custo.
165 ꝛ exhi.reo.† Et vt gn̄aliter dicat,in lege generali nō intelligit
ꝯprendi casus illicitus ꝛ iniustus qꝛ nihil absurdius esse pōt,q̄
legē iustam ad interpretationem iniustā trahere,arg.l.pe.ff.ad
exiben.l.si possessor ex hereditate.ff.de peti.here.vel talem ca-
sū per quē fieret fraus legi. Ad hoc optime facit.l.cū hi.ff.sed
cum lis.ꝛ ibi Barto.ff.de transa.ꝛ.s.dixi,qualiter extendat lex
166 qꝛ eadē rōne restringeret.† Itē,dꝫ restringi,ne qs alienū lucrū
suo ꝓprio ꝑponat.l.ꝑses.C.ꝺ serui.ꝛ aqua.l.vēditor.§.si ꝯstat.ff.
cōia pdi.l.amicissimos.§.lucius de excu.tu.ꝛ in.l.j.§.preterea.
ff.de tut.ꝛ rat.dist.l.cū acutissimi.C.de fideicōmis.ꝛ ibi Cy.c.
peti.de iureiuran.nam in generali sermone non includitur per-
sona loquentis.l.inquisitio.C.de solu.ꝛ Bald.in.l.petitionē.
.C.de aduoca.diuer.iudi.ꝛ nemo tenet cōtra se actionē vel ius
167 cedere Bal.in.l.ij.C.an ser.ex suo fac.†itē restringunt pp ca-
sū necessitatis,vt i.l.pꝰ legatū.§.aduocatū.ff.ꝺ his q.vt idig.
vbi vid plura i illa lege ad ꝓpositū.ꝛ i.l.diuꝰ.ff.ꝺ pe.he.vid.s.

168 de cã inopinata. † Item restringitur, ne fiat captiosa interpretatio. l. si vxori. in prin. ff. de aur. & argen. lega. l. si cũ exceptione. §. alium. ff. quod me. cau. l. cũ aquiliana. ff. de transac. l. q. ff. de iterrog. acti. cũ simi. ex quo inferunt doctores, q̃ ꝯfirmans generaliter statuta vel consuetudines, vel iurans ea seruare, non extenditur ad legem vel consuetudinem illicitã. l. j. & ibi Bar. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. & l. j. C. de monopo. & text. expressus in. c. i. de iureiur. lib. vj. l. non videtur. §. qui iussu. ff.
169 de reg. iur. † Hinc etiam dr̃, si testator substituit filio vel filie, si sine liberis decesserit, intelligitur de legitimis. l. ex facto. ff. ad trebel. ite, quod dr̃, in generali inuestitura, intelligitur de iustis feudis tantum, non de iniustis esse facta. tex. optimus. in. c. j. p quos fi. inuestitura, in vsi. feu. item, non tenetur pena aliqua, q exemerit eũ, qui in ius vocari non debuit vel non potuit. l. j. in
170 fi. cum. l. seq. ff. ne quis eum qui in ius. † Item dicimus, q̃ in generali lege & fauorabili non continent̃ odiosa. l. lucius. §. lucius Titius Samam. ff. de leg. ij. & ibi Bar. & in. c. alma mater. de senten. excom. lib. vj. Nam cum iura naturalia & que a naturali ratione procedunt non requirant scripturã, quia diuina quadam prudentia seruantur, idest ratione, que dicitur nobis communis cum dijs, vt institu. de iure naturali. §. ius gentium. & §. sed naturalia. non est opus, q̃ in lege exprimant̃, q̃ tante auctoritatis sunt vt non indigeant scriptura. l. imo magne. ff. de legi. & vt inquit Seneca, quedam non scripta scriptis omnibus cer-
171 tiora sunt. † Nã si iura noua, puta municipalia nõ itelligũt abrogare aut derogare legi cõi ciuili, nisi exprimatur. l. j. C. de inoffi. do. l. si quando. C. de inoffi. testa. c. cũ dilectus. extra de ꝯsue. c. inter dilectos extra de fide instr. & in. c. si papa. de priui. lib. vj. lz possint abrogare & derogare, vt in. l. omnes populi. de iusti. & iure. institu. de iure naturali gen. & ciui. §. j. & §. sed naturalia in fi. ergo multo minus iura naturalia videbuntur esse arogata cum abrogari non possint. d. §. sed natura. & l. senatus. ff. de vsu
172 fru. ea. re. que. & l. tutelas. ff. de capitis diminu. † Et q̃q̃ lex ciuilis possit iurigentiũ, & naturali supplere vel detrahere, aut vnum ius propter maius bonum alteri preponere. l. ius ciui. ff. de insti. & iure. l. j. C. de leg. l. j. ff. de vsucap. & plene notatur per Jo. an. in regula, male fidei possessor. de reg. iur. in. vj. tñ nõ debemus a iure & eqtate nãli recedẽ, nisi lex expsse scripta sit. l. j. C. de legi. & l. placuit. C. õ iudi. & c. j. & c. ne initaris, ex̃ de ꝯsti-
173 tu. † Scire tamen opz, q̃ pluribus alijs rationibus solet vna lex per aliã restringi & ampliari, vel p auctoritatẽ supioris puta si qs atrocissimũ crimen commisit vltra consuetum, potest pena grauiori puniri q̃ in lege ꝯtinetur. Et q̃q̃ superior hoc possit efficere, nõ tñ posset iudex, vt dixit gl. in. l. diuus. ff. de fal. Itẽ si quis parũ legẽ trãsgressus, est q̃q̃ rationabiliter per superiorem ignosci possit, non tamen iudex hoc posset efficere, vt dicitur plene in quarta parte principali, & notat̃ in. l. & si senerior. ff. de his qui not. infa. & in. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de infa.

SVMMARIVM

1 Leges non solum concordande sunt, sed etiam statuta.
2 Statuta & consuetudines ad inuicem, an concordanda sunt.
Statuta nuncupantur leges seu iura.
3 Leges potius concordande sunt quã corrigende.
Leges multe adinuicem cõtrarie videntur que tamen nõ sunt.
4 Statuta secundum ius commune limitantur, distinguuntur, & interpretantur.
5 Leges ciuiles a deo per ora principum promulgate sunt.
Leges cum statutis sint antiquiores, ab eis facile recedendum non est.
6 Jura municipalia secundum leges antiquas distinguenda & interpretanda sunt.
7 Lex noua generaliter loquens per veterem non restringitur
8 Nuntiatio noui operis in diebus feriatis fieri potest.
Priuilegium non dr̃, nisi aliquid vltra ius cõmune operetur.
9 Jura municipalia si id quod ius commune concedunt absurdum non est.
10 Statuti verba generalia in priuilegium personarum aut causarum facta non restringuntur.
11 Statuto si caueatur q̃ quilibet in crimine lese maiestatis ad testificandum admittatur inhabilis de iure ciuili ad testificandum admittetur.
12 Statuta iuri communi vel adinuicem contraria restringuntur quantum sit possibile ne ius commune ledatur.
Statutum q̃ sententia mittat̃ executioni appellatione vel nullitate aliqua non obstante quomodo intelligatur.
13 Statutum q̃ sententia executioni mittatur exceptione aliqua non obstante quomodo intelligatur.
14 Statuto si caueatur q̃ pater filiam dotare teneatur, & ea in successione patris sola sit, intelligitur, si honeste vite sit.
15 Statuto si caueatur q̃ iudex procedere debeat reseruatis exceptionibus in fine litis, de quibus exceptionibus intelligatur.
16 Statuto si caueatur q̃ iudex omni iuris sollennitate omissa procedere possit de quibus solennitatibus intelligatur.
17 Statuto si caueatur, q̃ statuta ad literam intelligantur sine aliqua interpretatione de qua interpretatione intelligatur.
18 Statutum q̃ lauda & precepta iudicis in iudicio facta executioni mittantur qũo intelligatur & que exceptio opponi poterit.
19 Exceptio aliud est, & aliud est iudicis officium.
20 Statuto si caueatur q̃ aliqua exceptio opponi non possit nisi quedam per statutum enumerate, exceptiones pares exceptuatis opponi poterunt.
21 Statuto si caueatur aliquid cõtra ius cõmune & adiciatur clausula non obstãte aliqua lege vel statuto, quomodo talis clausula intelligi debeat.
22 Clausula non obstante aliqua lege vel statuto non impedit quominus vnum statutum per aliud suppleatur.
23 Lex noua per legem veterem nõ restringeretur, si in noua diceretur non obstãte aliqua lege siue generali siue speciali.
24 Clausula statuti q̃ nulla possit opponi exceptio intelligitur, nisi talis exceptio opponatur, que ex alio statuto resultet.
25 Clausula derogatoria nõ obstãtibus aliquibus priuilegijs quomodo restringatur.
26 Clausula derogatoria non obstãtibus priuilegijs nõ tollit priuilegium alias concessum persone priuilegiate.
27 Judex quando ex causa iusta motus videatur.
28 Clausula in priuilegio posita & de plenitudine potestatis nostre supplentes omnem deffectum quomodo intelligatur.
29 Statuto si quid disponatur quod sit contra ius commune quomodo intelligatur. & j̃. nu. 33.
30 Statutũ ꝯ̃ ius commune generaliter loquens quomodo intelligatur. & j̃. nu. 33. et. 34.
31 Reus edere tenetur instrumenta ad declarandã intentionem actoris vel ad replicationem.
32 Reus fisco instrumenta edere tenetur.
35 Sindicus maleficia occulta manifestare non tenetur stante statuto &c.
Ignorantia ad lucrum consequendum non prodest.
36 Sindicus denuntiare non tenet̃ maleficium a se vel a consanguineis commissum stante statu. &c.
37 In sermone generali nimis durum semper exceptum vr̃.
38 Sanguinem proprium quis odio habere non potest.
39 Statutũ q̃ quis predium alienum non ingrediatur sine licentia domini quomodo intelligatur.
40 Prohibitum fieri si est de genere permissorum solum ad dolose facientes extenditur.
41 Prescriptio non currit contra non valentes agere.
42 Prescriptio statutaria an ad minores extendatur.
43 Statutum refertur ad ius cõe ne quis beneficiũ legis perdat.
44 Debitor si vigore statuti possit carcerari prout creditori placuerit cedendo bonis carcerem euitabit.
Statuta in terris ecclesie interpretantur scd̃m ius canonicum.
45 Statutum q̃ filius heres contra factum patris venire non possit beneficium inuentarij non tollit.
46 Statutum q̃ dicto saltuarij de damno dato stetur intelligitur nisi plene contrarium probetur.
47 Statuto si caueatur quod mulier sine consensu propinquorum in. iij. gradu contrahere nõ possit, si non sint in. iij. gradu vel absentes contrahere poterit sine eis.
48 Beneficio qui abutitur id amittere debet.
49 Statutum occidere aliquem permittens &c. id permittit p q̃d ad illud deuenitur.
50 Pace cum meo inimico facta sub pena si ille banniatur & eum offendam stante statuto &c. in quam penam incidam vel conuentionalẽ vel statutariam.
Bannitus sub ciuitatis protectione non est.
51 Statuta bonum publicum respicientia non debent restringi p aliud statutum minorem vtilitatem continens.
52 Maritus forensis an dotem lucretur ob vxoris adulteriũ stãte statuto q̃ forenses acquirere nõ possunt, & alio statuto, q̃ dos ob adulterium vxoris marito applicetur.

53 Statutum

53 Statutum premium imponens hostem occidenti ad bannitum ob publicam vtilitatem extenditur.
Priuilegiatus vt non possit de debito intra quinquenniuz cōueniri non intelligitur de debitis occasione delicti.
54 Statutum iuri communi contrarium an ab eo distinguatur.
55 Lex in dubio non presumitur iisdem verbis rem vnam diuerso modo determinare.
56 Ab auctoritate iurisperitorum in dubio recedendum non est.
57 Lex noua sine euidentissima vtilitate fienda non est.
58 Statuti verba quando magis stricta sunt an extendātur.
Statutorum verba magis se conformant rationi proprie q̄ rationi iuris communis.
59 Statuto si caueatur, q̄ fratri succedat frater ex paterna linea an frater ex vtraq; fretrem ex linea paterna excludat.
60 Statutum q̄ victus in expensis condemnetur intelligitur, nisi iustam litigandi causam habeat.
61 Statutum q̄ occidens hominem occidatur intelligitur nisi legitime occideret.
62 Fructus in stipulatione rem dari non veniunt.
63 Statuto si caueatur q̄ quis persona liter vel ad domum citetur, ad domum indistincte citari potest.
64 Consuetudo secundum legem ei non derogat, sed eam potius declarat.
65 Statutum si idem q̄ ius commune disponit actio, non ex statuto sed ex iure commune oritur.
66 Lex vna aliam declarat & quomodo.
67 Lex vna aliam distinguit.
68 Lex vna alteram corrigere potest quando adinuicem concordari non possunt.
69 Lex vna quomodo alteri preualeat.
70 Lex de religione disponēs intelligitur vt potius deroget legi de profanis rebus disponenti q̄ econtra.
Lex de rebus sacris disponens ad bonum publicum pertinere dicitur.
71 Lex disponens de rebus anime prefertur legi de rebus corporis disponenti.
72 Lex disponens de rebus corporis prefertur legi de rebus exterioribus disponenti.
73 Lex ius naturale continēs iuri non naturali licet equo pfert.
74 Lex statuens quis vt bona sua tueatur, legi disponēti, q̄ aliena tueatur derogat.
75 Statutum q̄ de meo predio lapidicinas tollas intelligitur nisi p meo vsu ego vellem.
76 Lex ius publicum continens prefertur legi priuatum ius continenti.
Filius contra patrem & vxor contra maritum pro fide & patria insurgit.
77 Lex equitatem continens legi rigorem continenti derogat.
Equitas quid sit.
78 Lex in casu necessitatis disponens legi casum necessarium non continenti derogat.
79 Lex ius voluntarium continens ius in inuitum redditum continenti derogat.
80 Lex ius ordinarium continens legi extraordinarium remediū continēti derogat.
81 Jus quod quis pro se habet, eo fortius est quod ab alio h3.
82 Lex continens fauorem in legibus contrariis legi odium continenti ceteris paribus derogat.
83 Lex precipiens vel vetans legi permittenti vel tolleranti derogat.
84 Tutor suspectus a quolibet accusari potest.
85 Accessorium quando quid est ad duo videlicet ad permissum & ad prohibitum illud accessorium potius prohibitum dr̄.
86 Lex vetans alteri precipienti derogat.
Lex vetare quando dicatur.
87 Lex iubens vel vetans aut permittens legi ɔsulēti derogat.
Lex in dubio precipit vt est eius natura, & non consulit.
88 Lex principaliter de re aliqua disponens propter se derogat legi disponenti que ad aliud tendit.
89 Lex super veritate procedens disponendo alteri legi super p̄sumptione procedente derogat.
90 Lex iubens aliquid statim fieri legi disponenti aliquid in tempus vel sub conditione fieri derogat.
Lex iudicialis legi scientie in foro iudiciali derogat.
Lex iudicialis quando in foro conscientie seruanda sit.
Lex canonica disponens de rebus prophanis. l. ciuili in terris ecclesie derogat.
92 Lex muncipalis legi communi in suo municipio derogat.
93 Lex in corpore inclusa legi extrauaganti tanq̄ incerte d̄rogat.
94 Lex de consuetudine obseruata legi de consuetudine non obseruata derogat.
95 Lex noua legi veteri derogat.
96 Leges due contrarie vbi sunt licet sint eodem tempore confirmate, tamen in ordine posterior priori derogat.
97 Lex specialis legi generali derogat.
98 Lex clausulam derogatoriam habens legi eā non hn̄ti d̄rogat.
99 Statutum vnum si est generale quo ad causam, speciale vero quo ad psonam, aliud vero est generale quo ad personas, & spāle quo ad res quod preualeat.
100 Causa magis priuilegiata minus priuilegiate derogat.
101 Statuto si caueatur q̄ sententie pupillorum exequentur per vnum iudicem alio statuto cauetur q̄ a libris centum exequatur per potestatem sententia in. 200. pro pupillo fertur quis eam exequetur.
202 Maritus si vigore statuti partem dotis lucretur an lucrabit̄ dotem mulieri a primo marito relictam.
103 Statuto si caueatur q̄ bannitus offendi possit, alio statuto cauetur q̄ banniti statutoꝝ beneficio non gaudeant si bannitus offendit bannitū, an bannitus se deffendere possit, quod licite offendere potuit.
104 Statuto si caueatur, q̄ bannitus non audiatur agendo vel deffendendo modo bannitus contra bannitum excipitur de bāno contra agentem, reus replicat quod audiri non d3 quid agere debeat iudex.
105 Statutum si annullat contractum ob gabellam non solutam, si neuter soluat, & emptor rem petit, vēditor de gabella non soluta excipit, & emptor replicat quod nec ipse soluit, quid agendum.
Replicatio, que actionem intentatā non iuuat, impertinēs est.
106 Qualitas hominis ex primo gesto non ex fine consideratur.
Factum iuris velocius currit, q̄ hominis. Administrationem priuandus ob aliquem actum quando quis venit, actus ille erat inualidus, & ex eo actu priuatus remanet.
107 Jus voluntarium iuri non voluntario preualet.
Fidem frangere intollerabilius est q̄ sententie contrauenire.
108 Seruo meo si dico vade, & si obiaueris ħno liber esto, tu seruo tuo dicis vade, & si obuiaueris libero, liber esto, serui isti se obuiarunt, quis erit liber.
109 Lex vna qualiter aliam corrigat.
110 Lex posterior priorem tollit l3 de ea non fiat mentio.
111 Legum correctio fienda non est quando aliqua distinctione iuuari possunt.
112 Substitutus an admittatur, si testator dicat substituo talem si filius meus sine liberis decesserit, & filius cuz filia decedat.
113 Lex vna vel statutum per hanc clausulam non obstāte aliqua lege non censetur velle aliam legem tollere si aliqua subdiuisione iuuari poterit.
114 Lex noua vel statutum an veterez legem corrigere intelligat̄, per argumentum a contrario sensu.
115 Lex per argumentum a contrario sensu corrigenda non est.
116 Argumentum a contrario sensu quando valeat.
117 Argmentum a contrario sensu ex vocabuli natura sumitur.
118 Argumentum a contrario sensu aliquando ex natura rei, aliquando ex voluntate agentium sumitur.
119 Argumentum a contrario sensu non summitur quando id non summendo inconueniens aliquod surgeret, puta quia actus periret.
120 Argumentum a contrario sensu non summitur vbi verba negatiua sunt.
121 Lex antiqua an p verba taxatiua vel exceptiua in. l. noua posita corrigatur & nu. seq.
123 Statuto si caueatur, q̄ instrumenta exequantur nulla exceptione obstante nisi solutionis vel falsitatis de consuetudine nulle alie opponi poterunt.
124 Conductor plures casus fortuitos excipiens ad quos teneri nollit, an ad alios non nominatos teneatur.
125 Exceptio licet regulam in exceptuatis firmet, eam tamen nō ampliat.
126 Vicarius episcopi si omnia possit ex eius commissione excepta beneficiorum collatione an clericos deponere poterit.
127 Clausula non obstante rescriptum firmat, & non ampliat.
128 Statutum q̄ declinans iurisdictionem impune offendi possit

clericos non potest.

329 Lex p similitudinis verba corrigi intelligitur.

330 Statuto si caueat̃ q excecans oculũ alicui sicut homicida puniatur et alio statuto q iudex non puniat quando cõcordia est facta, excepto homicidio de excecatione oculi cõcordia fieri poterit.

331 Lex an corrigatur ex mente et ratione statuti.

332 Statutum dans nouam formam vel penam an videatur a iure communi recedere.

333 Iudex est fatuus qui a pena statuti recedit.

SECVNDA PARS PRINCIPALIS

n Unc de scđa pte princi/pali, scz de 9riis legibus. Scđo principaliter cõtingit esse questiões, cũ leges videnť, aut sunt cõtrarie, vt.l.nã et posteriores cũ.l.seq. et ibi no.ff.de.ll.d quo nũc nobis dicẽdũ incũbit. Et primo dicet q quatenus saluo sermone et sententia legis fieri possit, leges inuicẽ esse concordandas, non corrigendas. Secũdo, quotupliciter leges inuicẽ possunt 9cordari et limitari. Tertio qualiter et quotupliciter vna lex intelligatur aliam corrigere. Quarto, de qbusdã qõnibus perplexis. Quinto, qñ leges inuicem ita sunt contrarie vt nullo modo

1 possint concordari. † Et circa primam partem premitto, q non solũ leges sunt inuicẽ concordãde, vt.d.l.nam et posteriores.ff. eo.et.l.vnica.C.de inoffi.dot. sed ẽt statuta municipalia, siue cõsuetudines sunt concordãde cũ legibus, et regu. iuris cõis, quatenus fieri potest, vt in.c.dilectus.extra de 9sue.c.inter dilectos.extra de fi.instru.et in.c.i.de 9sti.lib.vj.et in.c.si papa.d

2 priui.lib.vj.et.l.de qbus.ff.de legi. † Statuta qdẽ, et 9suetudines inuicem esse 9cordãdas nemini dubium esse dz, arg.l.nam et ea.ff.de 9di.et demon.c.nihil obstat.ex̃ de ver.signi.nã quẽadmodũ se habent leges cões inuicẽ, ita se debẽt habere leges municipales, qr et ipse leges siue iura nũcupanť, vt.l.oẽs populi.ff.de iusti.et iur.et instit. de iur. naturali gentium et ciuili.§.ij.

3 † Illud omnino ergo notãdũ erit, qđ leges quatenus sententia et verba patiantur, inuicez potius esse 9cordãdas q̃ corrigẽdas. d.l.vnica.C.de inoffi.dot.l.precipimus.C.de appel. Nam multe leges inuicem videnť contrarie, et tñ nõ sunt, vt dixit imperator in prima constitutione.C.§.quibus.et no.l.oẽs.ff.de excep. Cuz enim leges 9silio prudentum fiant.l.j.ff.eo.et summis vigiliis et laboribus constituantur, nõ est credendũ facile eas per leges posteriores esse correctas, nisi expresse dicatur, vt dixit imperator in.l.si quando.C.de inoffi.testa.et in ancten.de succes.ab in

4 testa.in prin.facit optime.c.ex parte tua.ff.de offi.deleg. † Sine statuta sunt preter ius cõe, siue ƀm ius cõe, siue 9, limitãtur, distinguuntur, et intepretantur ab ipso iure cõi, vt in iuribus.s. alleg. Adde que dicta sunt supra, quare priuilegia sunt inuenta, et hoc maxime triplici ratione. Prima, qr a 9silio maiorum nostrorum et prudentiorum non est recedẽdũ.c.j.et.c.ne innitaris de 9stitu. at leges ciuiles et iura canonica 9dita et promulgata

5 sunt a maioribus et prudentioribus nostris. † nã leges ciuiles a deo per ora principum dicunť esse promulgate.l.ij.et ibi nota.ff. de legi.l.fi.C.de prescri.lon.temp. Item per Iurisconsultos, q arbitri equitatis vocati sunt.ij.di.c.responsa.ergo a legibus ciuilibus et canonicis non est recedendum. Secunda, qr cum leges cões sint antiquiores q̃ municipalia, et longiori tpe et pluribus in locis obseruate sint, ergo ab ipsis non est facile recedẽdum.l.minime, et.l.si de interpretatione.ff.de legi. Tertia, quia lex noua non nisi euidentissima eqtate constituẽda est, qr nouitates solent scãdala parturire.ff.de 9sti.prin.ergo nõ est presumendum, q statuẽtes velint ius nouum facere, nisi expresse di

6 catur. † Iura ergo municipalia distinguenda et interpretanda sunt ƀm leges antiquas diu obseruata, a nostris maiorib9 et prudentioribus 9stitutas. Quanq̃ Barto. summus iuris apex, dixerit statuta idem disponentia quod ius commune, ita esse intelligenda, vt aliquid operentur vltra ius commune, et maxime cuz verbis generalibus sint concepta. vt ipse notat in.l.i.§.nunciatio. versi.item nunciationem.ff.de ope.no.nuncia.et in.l.ij.ff.de vsucap.et.l.j.C.de sac.sanc.eccle.et.l.iij.§.pretor ait.ff.de damno infecto. Et quãquam eius auctoritas sit maxima, tamen iura, et leges, et rationes predicte eius auctoritati preponẽda sunt, vt in prima constitutione.C.et infra, Deo dante, pluribus exẽplis et auctoritatibus maxime glossarum, facile videbiť non recte

7 sensisse. ait eniz. † Cum lex noua generalius loquatur q̃ lex vetus, nouam legem non restringi per veterem. alleg.l.j.§.nunciatio.ff.de no.ope.nun.ibi diebus.et.l.j.in fi.ff.ad muni.et.l.si quãdo.ff.de leg.j. Sed contra est expressa glossa a qua ipse Bart. dixit non esse recedendum in iudicando, in.d.l.j.C.de sac.san. eccle. ibi vnusquisqz.glo.restringit, scz modo sit habilis ƀm legem.et glo.in.l.j.C.de fide instru.et ibi Bal.et dixit in.l.j.ff.ad

8 legem fal. non obstant leges allegate per Bar. † Primo non obstat.l.j.§.nunciatio.de no.ope.nun.ibi omnibus diebus. cũ intelligatur etiaz diebus feriatis, qr hec interpretatio larga fit propter aliam legem, qua cauetur q nunciatio operis noui possit fieri diebus feriatis, vt.l.ij.ff.de feriis.et p regulas ibi traditas, et in.c.fi.extra de feriis. Non obstat.l.j.ff.ad munici.et.l.si quando, qr ibi ideo nõ restringuntur verba, sed ampliantur, qr hec est secundum naturam rei de qua loquuntur, scz in priuilegio et legato. Nam nisi vltra ius commune aliquid operaretur non esset priuilegium, vt ibi patet.et.xxv.q.j.c.ideo prope finẽ et notatur in.c.fi.extra de obserua.ieiuniorum, vbi vouens nõ comedere carnem, non potest comedere die dominico, nec in fe

9 sto natiuitatis, si occurrerit die Veneris † iura antem municipalia etiam si idem concederent quod ius commune, non esset absurdum. notatur in.c.j.de consti.in.vj.et in.d.c.cum dilect9 extra de consti. quia potius credendum est voluisse, aut legem veterem declarare, et omnibus innotescere, aut aliquam prauã consuetudinem contrariam, vel saltem dubitataz tollere per.s. allegata. et optime facit.c.sunt quidem.cum seq.xxv.q.j. Adde.l.fi.C.de indi.vidi.tol.ibi, ne tamen simplices animos ambiguitas moueat.l.j.§.sed sciendũ.de edil.edic.ibi, idem dixisse, ne qua dubitatio superesset, et optimus text.in.l.j.ff.de estima. act. nec ad predicta ommittas videre glo.in.l.fin.§.in computatione.C.de iure delib. quam Bar. ibi in vlti. verbis singulariter exclamat Bar. tamen in.l.j.C.de sac.sanc.eccle.se voluit limitare dupliciter. Primo, nisi per illa verba generalia aliquid dispensaretur contra ius naturale vel gentium.p.l.j.et.l. fi.C.de testa.mil. Secundo, nisi per talem generalitatez terti9 lederetur, per.l.ij.§.merito.ff.ne quid in loco publ. cum simili. Eandem limitationem tenet Bal.in.l.si quando in princ.C.de inoffi.testa.et Bar.in.l.si filius.ff.de dona.et Ange.in.l.ait p

10 tor.ff.de iudi. † Notandũ ergo erit quoties verba generalia alicuius statuti videntur esse facta in priuilegium certarum psonarum, vel certarum causarum, puta ecclesie, reipubli. dotis, vel forensium, vel clericorum, q tunc non erunt restringenda, secũdum Barto.et leges per eum allegatas. Quod autem dicatur ius singulare, vide in.l.ius singulare.ff.de leg.et facit.l.j.et.l.iij. ff. de constitutio. princip. secus si non sunt facta in priuilegium aliquarum personarum, vel causarum, sed generaliter sunt con

11 cepta. † Ex quo sequitur, q si statuto cauetur, q quicunqz admittantur ad accusandum vel testificandum in causa criminali lese maiestatis, q tunc ẽt inhabilis de iure ciuili ad accusandũ vel testificandum admittetur, qr videtur continere ius singulare. Sed si statutũ diceret generaliter, q quilibet accusare possit, vel statutum induceret nouam prouisionem contra delictuz et admitteret quancunqz personam ad accusandum, qr restringitur secundum ius commune, et ita etiam determinat Bald. in rub.C.qui acc.pos.et vt res exẽplis magis elucescat, subiicio ẽt plures qõnes quas ad propositũ nr̃m reperio decisas per varios Doctores, et varios locos dispsas. † Et primo, qñ statuta

12 sunt 9ria iuri cõi, vel inuicẽ sunt 9ria, et tunc restringunť, quatenus possibile est, vt minus ledant ius commune. Dicunt enim Doc. si statuto cauetur, q sententia lata in aliqua causa graui mittatur executioni, non obstante aliqua appellatione vel nullitate, q tale statutum debet intelligi non ab aliqua appellatione friuola, vel nullitate calumniosa opposita, sed de appellatione iusta, vel nullitate, sicut notatur in.l.j.§.fi.ff.a qub.app. non licet, et in.c.vt debitus honor.extra de app. Bar.in.l.oẽs populi.in fi.ff.de iusti.et iur. Item restringitur, dummodo nõ opponatur talis nullitas, de qua 9stare possit ex inspectione actorum, veluti q processum fuerit contra minorem indefensum sine tutore vel curatore. ita notabiliter dicit Io.an.in titu.de sentẽ. §.vt autem.in addi.que incipit ad hec.et Bal.in.l.j.C.ne lic.i vna eademqz causa. Itẽ poterit opponi nullitas cuius est probata probatio et manifesta nec altiorem requirit indaginem, vt i. l.j.C. quando prouoc.non est nec.et arguitur.c. literas. versi. preterea. de resti.spo.et.l.j.et.l.de pupillo.ff.de oper.no.nun.et l.ille a quo.ff.ad treb.et no.in.l.iiij.§.condemnatum.ff.de re iu. et.l.indicati.C.si ex fals.instr.et.l.si pretor.§.marcellus.ff.de iudi.cum simi. Vide etiam.l.j.§.j.ff.q vi aut clã.per gl.et Bar.

† Item

13 Item si statuto cauetur, qđ sententie mittantur executioni, non obstante aliqua exceptione, intelligit̃ friuola, sʒ tñ poterit opponi exceptio, que declarat ⁊ interpretat̃ ipsam sñiam eqʒ ⁊ iuste ꝯm alias leges, vt est glo. ⁊ ibi Bar. in. l. j. §. deniqʒ. ff. qđ vi aut clam, ⁊ in. l. non tm̃ ver. qđ si ꝑ emptore. ff. ꝺ petit. here. ⁊. l. ita pudor. C. de adul. Iteʒ poterit opponi exceptio, que resultat ex his, que deducit vel facit ipsemet producēs instr̃m sententie. l. venditores. ff. de ver. obli. l. cum proponis. C. de nau. fe. l. iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. ⁊. l. traditio. C. eod. titu. Item ꝺ statuto cū clausula, ꝙ nō obstante aliqua exceptione ⁊c. vide omnino Angel. in. d. l. non tm̃. §. qđ si ex emptore. ff. de peti. here. qua intelligitur de friuola. secus si reperiat̃ cōpetere ꝺ iu. cōi. Et idem in repe. Archi. ij. q. vij. c. lator. ⁊. l. fi. in fi. C. ꝺ senten.

14 ⁊ interlo. om. iudi. † Item si statuto cauet̃, ꝙ pater tm̃ teneat̃ dotare filiā, ⁊ ea sit sola in successione patris, dʒ intelligi, si filia sit honeste vite, ꝯm Bal. in. l. fi. C. de spon. ⁊ Lauren. pala. in suo tractatu, in folio octauo. Contra vr̃, ꝙ dos nō debet̃ vt maritande, sʒ vt succedenti in hoc loco, sicut hereditas non remit-

15 titur ꝑ adulterium. † Item si statuto cauet̃, ꝙ iudex debeat ꝓcedere reseruatis exceptibus in fi. litis, tñ si opponat̃ exceptio que impedit litis ingressum, vel alia exceptio peremptoria, ex qua resultat nullitas iudicij, que exceptio probaret̃ notorie, ita ꝙ per partem aduersam nihil possit opponi, puta per instrumētum ꝯfessionis, vel ꝓbatio esset promptissima, nec reqreret altiorem indaginē, tunc iudex dʒ super ea cognoscere, antequam vlterius procedat̃, ⁊ determinat Specul. in titu. de excep. §. d. ver. vt aūt in fi. ⁊ Io. an. in addi. ibidē ⁊ no. Hoc. in. c. j. ⁊ i. c. pastora. de excep. arg. l. is a quo. ff. ad treb. ⁊. c. j. de excep. li.

16 vj. ⁊ ibi no. † Item si statuto cauet̃ vt iudex possit procedere in certis causis ommissa omni solennitate iuris intelligit̃ dūmodo non ommittatur solennitas procedens de iuregentium ⁊ naturali, vt citatio ⁊ similes, de quibus per Barto. in. l. sifilius. de don. ⁊ in extrauagan. ad reprimen. in versicu. sine figura. ⁊ in. l. j. ff. de testa. ⁊ in cle. dispendiosam. de iudi. ⁊ simil. Idem dōm erit de statuto volente vt iudex in sententiando teneatur inspicere merita cause, non aūt nullitates processus, ꝓcedentes

17 ex solennitate iudicij. † Item si statuto cauetur, ꝙ statuta intelligantur ad literam sine aliqua interpretatione, dʒ intelligi de interpretatione friuola, vel extensiua, non de interpretatione ꝺ claratiua statuti, vt dicit Bal. in. l. omnes populi. ꝓpe fineʒ. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊. j. in fi. huius tractatus plene dicetur. † Item si

18 si statuto cauet̃, ꝙ lauda ⁊ precepta iudicis iudicio facta mittā tur executioni, non obstante aliqua exceptione, intelligitur, nisi obstaret aliqua exceptio, que resultaret ex ipso statuto, vl' alio in volumine posito, vel opponeretur exceptio, ꝑ quam constaret illud laudū, vel preceptum esse nullum, ⁊ non mereri nomē laudi, vel precepti, qꝛ ante omnia constare dʒ de substantia rei ꝗ̃ fiat executio. l. iiij. §. condēnatum. ff. de re iudi. l. si queramus. ff. de tes. puta, exceptio incōpetentis iudicis, vt est gl. in cle. j. i ñ. de seques. pos. puto cōtrariuʒ, maxime si dixit exceptione nullitatis, tunc enim etiam laudū ⁊ preceptum nomine, ⁊ putatiuū hʒ hanc executionē. Itē poterit opponi exceptio simulationis. l. j. C. plus valere qđ agitur. ꝑ Bal. ⁊. l. j. C. de fal. can. ad. leg. lʒ varie loquatur. ⁊ Bar. in. l. nemo pōt. de leg. i. ⁊ in. l. j. ff. qđ vi aut clam. ibi, plenissime. Itē, poterit opponi de nullitate cōpromissi, ꝯm Bald. ⁊ alleg. Salic. in. l. iij. §. si seruus. ff. de procu. item poterit opponi exceptio ꝯtraria laudis, vt dicit idem ipse Bal. in. l. j. C. sent. resc. non pos. item, poterit opponi exceptio impossibilitatis, veluti, vt det montem aureū, aut hominē mortuū. c. vt debitus honor. de app. Item, si lata ꝯtra eos qui non sunt nominati in sententia. Item euidenter errorem, vt pupillū de adulterio. Item exceptionem postea superuenientem vt solutionis ⁊ prescriptionis. Itē aliud genus impediendi executionem, ꝗ̃ exceptio, vt supplicationis ⁊ restitutionis ⁊c. Itē poterit reus implorare officium iudicis, ne cogatur soluere indebituʒ, si habet exceptiones quas opponere non possit ex for-

19 ma statuti. arg. l. illicitas. ff. de off. presi. in prin. † quia aliud est exceptio, aliud officiuʒ iudicis. l. iij. in fi. ⁊. l. fi. ff. nau. caup. sta. Bar. in. l. j. ff. qđ vi aut clam. quem vide. Item potest opponi exceptio contra personam agentis. arg. l. si. de inoffi. test. ⁊. l. si queramus de testamento. ⁊. l. quidam referunt. ff. de iudi. codi.

20 † Item si statuto non possit opponi aliqua exceptio, nisi quedā enumerate per statutum, ꝙ nihilominus poterunt opponi exceptiones pares exceptuatis. ita dixit singulariter Ange. in. l. ita pudor. C. de adul. ⁊ in. l. j. C. de bon. pos. cōtratab. ibi his solis ⁊c. qđ intelligēdū est, quo ad remissionē exceptionis dilatorie nō pēptorie, ꝑ. l. si fideiussor. §. quedā. ff. mā. Bart. in. l. si fi-

21 lius. ff. de do. † Amplius dicunt doc. si statuto caueatur aliquid qđ sit contra ius cōe, ⁊ adijcit̃ clausula nō obstante aliqua lege vel statuto, dʒ talis clausula, intelligi, nisi aliquo modo, vel ꝑ distinctionem, vel restrictionem, vel modificationē, vel aliter possit aperte concordari ꝑ aliā legē vel statutū, vt dixit gl. iuncta textui multum notabili in auc. de succes. ab intest. circa ꝓn. ⁊ Bar. in auc. itaqʒ. C. eo. de succes. ⁊ Bar. in extrauag. ad reprimen. in verbo nō obstāti. ⁊ in. l. oēs populi. ꝓpe fi. ff. de iusti. ⁊ iu. facit. d. l. j. C. de inoffi. dot. ⁊ tex. in. j. ꝯsti. C. §. quibus. ⁊ in. c. cum expediat. de elec. in. vj. † Ex quo inferunt doc. mi-

22 rabiliter, si statuto cauet̃, ꝙ sententie ferant̃ cū certa solēnitate vel certo mō, ⁊ postea aliud statutū simpliciter dicat, ꝙ sententie mandent̃ executioni intra decē dies, non obstan. aliquo statuto, certe sentētia lata ꝯ̄ formā alterius statuti, dātis illā formā, nō mādabit̃ executioni, ꝯm Io. an. in addi. Spe. in tit. de execu. sent. §. postremo. alleg. l. specialis. de inoffi. testa. ⁊. d. l. in ambiguo. de reg. iur. qꝛ clausula, nō obstante aliqua lege vl' statuto, non impedit quo minus vnū statutū possit suppleri per aliud, vt idem tʒ Bartol. in. l. pretor. §. eritqʒ. ff. vi bono. rapto.

23 † illud tamē notādū est, ꝙ si in lege noua diceret̃ nō obstāte aliqua lege, siue ꝯnali, siue spāli, ꝙ ꝯm Bar. in. d. extra. l. noua ñ restringeret̃ ꝑ veterem ꝯm. l. sed ⁊ posteriores. ff. de legi. similē questionē ponit idē Io. an. in ti. de sen. §. vt aūt in addi. vbi dicit, si statuto nō possit opponi aliqua exceptio ꝯ̄ preceptū iudicis, alio statuto, ꝙ minor nō possit obligari sine certa solēnitate nō mādabitur executioni. Alleg. l. non putauit. §. non quenis.

24 ff. ꝺ ꝯta. † Idē tenuit Bar. in. d. l. j. qđ vi aut clā. qꝛ talis clausula dʒ intelligi, nisi talis exceptio opponat̃, q̄ resultaret ex alio statuto, faciunt notata in. l. iiij. §. ꝯdēnatum. de re iudica. ⁊ glo. in. c. tua. de cleri. non resid. ⁊ qđ no. in. c. statutū. de rescri. lib. vj. ⁊ ꝑ Bal. in. l. j. C. ne lic. tertio prouoca. vides ergo ex predictis quot exemplis, ⁊ quot auctoritatibus tibi illucescit, legem nouā ēt iuri ꝯ̄riam esse restringendā ꝑ rationē naturalē, aut necessariā, aut euidētē, vt ex predictis patet. quatenus saluo sermone, ⁊ sententia legislatoris fieri possit. Idē videmus in priuilegijs, que in dubio nō videntur derogare, vt dixit tex. ⁊ ibi ple-

25 ne no. in. l. j. C. qñ imperator inter pupil. ⁊ vid. ⁊c. † immo si in generali constitutione esse clausula derogatoria, nō obstantib⁹ aliquibus priuilegijs ⁊c. dʒ quatenus possibile est, restringi, vt

26 minus tollant̃ priuilegia † ex quo dixit Cy. in. d. l. j. ꝙ ꝑ talem clausulā generalē nūꝗ̃ intelligit̃ esse sublatū ꝑuilegiū alias cōcessum ꝑsone priuilegiate, ꝑꝑ duplex vinculū priuilegij facit ꝙ notat singulariter Bar. in. l. libertatis. la vltima. §. posthum⁹. de alium. ⁊ ci. leg. vbi ꝑ talem clausulam nō vr̃ esse derogatum priuilegiū concessum ob cām alimentoꝝ. Itē non intelligit̃ esse abrogatū priuilegiū ꝯcessum ad fabricationē ecclesie vel repationē. c. si ꝑꝑ tua debita. de rescrip. in. vj. Itē nō intelligit̃ esse derogatū priuilegiū, qđ est iclusum in corpe iuris vel statutoꝝ. l. ij. §. legatis. de re iudi. ⁊ in auc. qua in ꝓuincia. vbi gl. ⁊ Ange. C. vbi de cri. agi op. ⁊ in. l. heres absens. in princi. ff. de iudi. Item non intelligit̃ esse derogatū priuilegiū, qđ rōne naturali vel iure cōi ꝯprobat̃. l. sed ⁊ milites. in prin. ff. de excu. tuto. ibi nisi fortasse iustā ⁊c. ⁊ gl. in cle. dudū. §. vos etenim in vbo, pacta. de excu. Itē nō intelligit̃ abrogatū priuilegiū iuro ꝯfirmatum. glo. in. c. cum nō deceat. in verbo effectus. de elec. lib. vj. item nō intelligit̃ esse abrogatū priuilegiū, qđ trāsiuit in vim ꝯ̄tus, vt no. Inn. in. c. in nostra. de iureiu. ⁊ no. in. l. digna vox. C. de legi. ⁊ ꝑ Inn. in. c. que in ecclesiaꝝ. de ꝯsti. l. quoties. C. de preci. impe. offe. ⁊. l. rescriptā. ⁊ in. l. fi. C. si ꝯ̄ ius vel vtil. pu. ⁊ no. in. l. lucius. ff. de euic. l. si verberatū. ff. de rei vē. ⁊ in. l. si bene a zenone. C. de quadr. prescri. nā nō est par ratio legū ⁊ contractuū, ad qđ vide pulchre Bal. in. c. i. ꝺ na. feu. ⁊ hec intelli-

27 ge, nisi subsistit iusta causa † ⁊ si dicatur, ꝙ princeps semp videtur esse motus iusta cā, adeo vt nō admitat̃ ꝓbatio i ꝯ̄riū, vt dixit Cy. in. l. fi. C. si ꝯ̄ ius vel vtil. pub. Sʒ intellige illud vbi motu ꝓprio, nō vbi ad postulationē partis imperator aliquid concessisset. vt no. in. l. i. C. de petit. bon. sub lib. x. ⁊ in. d. l. quoties supra alleg. ⁊ ꝯnaliter nō intelligit̃ esse abrogatū priuilegiū, cui ꝯcedēs verisimiliter nō esset derogaturus, vt in. c. cū olim. extra de re iud. ⁊ no. in. c. ei cui. de ꝑbē. li. vi. ⁊. c. ij. de decim. li. vi. ⁊ de re. iur. c. in ꝯnali. e. li. ⁊. ff. de pign. l. in obligatione. ⁊ faciunt optime no. ꝑ Bar. in. l. humanū. C. de legi. ⁊ ꝑ Io. an. in addi. in ti. de cēsi. §. nūc dōm vbi. ꝑ hāc legē. ⁊ in ti. de instrumētoꝝ editione. §. nūc vero aliqua. in fi. ⁊. C. ꝺ sac. san. eccle. l. priuilegia. ⁊. l. qui se patris. C. vū lib. ꝑ Bart. ⁊ Bal. ibi, in q-

bus ergo casibus p gnalē clausulā nō obstante, vel p gnalē cō-
stitutionē nō vř esse derogatū priuilegio, multo minus iuri cōi
cū facilius tollat̄ priuilegiū q̄3 ius cōe. l. eius militis. §. militia
28 miss. ff. de testa. mili. † vide no. p Spe. in titu. de lega. §. nūc ostē
dēdū. versi. xviij. q illa clausula in priuilegio posita, & de pleni
tudine potestatis nostre, supplemus oēs defectus &c. intelligit̄
velle dispensare circa solennia tm̄, nō circa naturales defectus
qd̄ est notandū. facit. l. & h3. §. si pupillus. ff. de tuto. & notat̄ i. l.
precibus. C. de impub. & al. substitu. vbi miles l3 possit substitue
re directo post tpa pubertatis, tn̄ nō presumit̄ voluisse in preiu
diciū matris, q2 tale ius est fundatū in iure naturali. facit. l. i te
stamēto. C. de testa. mili. & melius per Bar. in. l. j. ff. de mili. te-
29 sta. & in. l. j. C. de sac. san. eccle. † Sed iuxta hoc occurrit dubiū
pone, statuto aliquid disponit̄, qd̄ est ꝯ regulas iuris cōis, puta
qd̄ teneat̄ edere instrumēta actori, mō claru3 est, q aliqn̄ reus
tenet̄ edere instrumēta actori in qbusdā casibus spālibus, vt in
fisco vel pia causa, an reus indistincte tenebit̄ edere instrumen
ta actori, q nō, p. s. dicta, q2 statutū pōt intelligi, in illis casib⁹
specialibus & priuilegiatis, & sic nō erit ꝯ ius cōe, s3 b3 ius cōe.
Contra facit, q2 statutū intelligit̄ esse factū in his que plerūq3
accidunt. l. nā ad ea. ff. eo. Jtē sequeret̄ q statutū loquēs gene
raliter, videret̄ factū in singulas psonas, & q2 ꝯtineret ius singu
lare, qd̄ nō est presumēdum. l. iura ꝯstituta. & l. ius singulare. ff.
30 eo. & hoc credo verius. † Ex quo colligo vnā ꝯclusionē, qd̄ vbi
statutū est ꝯtra ius cōe & loquit̄ generaliter, potius intelliga-
tur velle derogare regule iuris cōis, quā ita restringat̄, vt pre-
sumat̄ voluisse puidere & disponere in casibus specialibus vel
priuilegiatis, exceptis a dicta clausula iuris cōis. & ita potest
intelligi in. l. in his. ff. eo. per leges. s. allegatas. Nō obstat ex-
trauag. s. allegata, in quibus ostendit̄, statutū ꝯtrariū iuri cōi
esse restringendū, qd̄ tale statutū nō restringitur ad casus spe-
ciales, sed qd̄ restringat̄ p distinctionem regularem iuris cōis
Uerbi gratia, si statuto simpliciter caueat̄, qd̄ reus teneat ede
re instrumenta actori, ista regula generalis, est ꝯtra regulā iu-
ris cōis que restringit̄ dupliciter. Uno modo, de iure cōi, secū
do mō, de iure speciali. de iure cōi restringit̄, nisi actor fundas-
31 set intentionē suā, † q2 tunc reus tenet̄ edere instrumēta ad de-
clarādā intentionē actoris vel ad replicationē, vt no. in. l. j. & l.
fi. C. de eden. & c. j. de pba. & isto mō & ad illos casus tm̄ restri
gitur dictū statutū. Scđo mō restringit̄ de iure speciali, puta,
32 † q reus tenet̄ edere instrumēta fisco. vt. l. iusto. C. e. & hoc mō
restringeret̄ dictū statutū p. l. nā ad ea. & l. iura. & l. in his singu
lare. ff. eo. Sed ite3 obstat qd̄. s. dixi, p legē vel statutū genera-
le, nō intelligit̄ esse abrogatū priuilegiū &c. ergo illud statutum
d3 ita intelligi, vt non deroget̄ priuilegio fisci &c. S3 rūdet̄, qd̄
cōtu. s. posite loquunt̄, qn̄ lex vel statutū generale posset aliquid
operari, ēt nō derogādo priuilegijs, sed in casu nostro nihil ope
raret̄, cū statutū voluerit aliqd operari ꝯ ius cōe, cū sit ei ꝯriū.
l. j. in fi. ff. ad muni. & potius d3 intelligi vt deroget priuilegijs
q̄3 iuri cōi. l. s3 & milites. in princi. ff. de excu. tut. l. in testō. C. de
33 testa. mili. cū simi. Ex qbus habes tres ꝯclusiones. † Prima,
q vbi statutū est ꝯ ius cōe potius restringit̄ de iure cōi q̄3 a iu
re speciali. p. l. sed & milites. & l. in testō. s. alleg. Scđa ꝯclusio,
qn̄ statutū est ꝯriū iuri cōi, potius d3 intelligi, vt deroget regu
le iuris cōis, q̄3 vt restringat̄ ad casus speciales ꝯrios regule iu
34 ris cōis, p. d. l. nā ad ea. & l. ius singulare. & l. in his. ff. e. † Ter
tia ꝯclusio est, qd̄ statutū ꝯriū iuri cōi, d3 ita intelligi, vt aliquid
operet̄ ꝯ ius cōe. l. j. in fi. ff. ad muni. secus si esset statutū b3 ius
cōe, q2 non d3 intelligi vt deroget iuri cōi. c. si papa. de priuil.
li. vj. c. cū dilectus. de ꝯsue. cū simi. Ad hoc facit. l. q mutuā. ff.
man. & l. legata inutiliter. ff. de leg. j. & j. dicet̄, & mō intelligis q
dici solet, statutū ꝯ ius cōe nō d3 interpretari bm ius cōe. Jtem
statuta debent intelligi, vt aliqd operent̄. Jtē illud qd̄ statuta
ꝯria iuri cōi restringunt̄, q̄3tū verba & snia patiunt̄, in qbus vi-
di doctos, & impitos decipi. Nūc subijciamus exēpla qn̄ statu
tum est preter ius cōe, id est, qn̄ statutū nec in totū iuri cōi de-
rogat, nec in totū ei seruit vt in simili dicitur de iure ciuili erga
ius nature. l. ius ciuile. de legibus. & ita expresse declarat gl. ff.
ex quib. cau. maio. & l. necnon. §. quod eis. in verb. non prohi-
35 beant. † Statuto cauet̄, q sindicus teneat̄ denūciare delictum
intra. x. dies. a die cōmissi delicti sub certa pena, certe sindic⁹
excusabit̄, si non denūciauerit intra dictū tēpus, qn̄ crimē ē clā
ꝯmissum, q2 ignorātia iusta excusat a pena. l. genero. ff. de his q
no. infa. & ibi Bar. & l. semp. §. h̄ interdictū. ff. qd̄ vi aut clam. l.
git pretor. ff. de calū. l3 ignorātia nō prosit ad lucrū ꝯsequēdum.
l. si quis in graui. ff. ad sille. & ibi Bar. & l. querela. ff. d fal. & in.
36 d. l. semp. & Bal. in. l. fi. C. de dolo. † Jtē, querit̄ an stante dicto
statuto sindicus teneat̄ denunciare maleficiū, ppriū vel pximo
rum in sanguine, & videbat̄ q sic. arg. l. ab omnibus. §. a titio. d
leg. j. Jtē bonū obedientie & bonū publicū tenet̄ preponere p-
prio, & patris, vt. l. minime. ff. de reli. & sum. fu. cum si. Cōtrariū
determinatur, arg. l. vxore. §. codicillis. de leg. iij. ibi, dura sepa
37 ratio &c. † nā in generali sermone nimis durū sp videt̄ exceptū.
l. si cui. ff. de serui. Sed melius facit. c. cū tibi de pe. di. iij. l. pe.
ff. de arbi. & ibi no. & cū videtur illicitū, vt quis seipsum accuset
nō videtur ꝯprensum. c. ad nostram. de iureiur. Et officiū suu3
nō d3 esse sibi dānosum. c. cū non deceat. de elec. in. vj. l. si quis
ex signatoribus. ff. quemadmodum testa. aper. cū si. † Nec pōt
38 quis proprium sanguinē odio habere. l. i. ff. de publi. iud. l. ij. d
recep. l. vt vim. ff. de iust. & iur. cum simi. qd̄ decidit Bart. in. l.
diuus. & s. dixi. ff. de custo. & exhib. reo. Jtem statutū q villa te
neatur emēdare dānū datū, intelligit̄, nisi ꝯstet de malefacto-
re, si quis in domo cōbusta inhabitabat, cū presumit̄ eius cul-
39 pa combusta. l. i. ff. de offi. prefe. vigilū. † Jtē si statuto cauetur
q quis non audeat ingredi prediū alienū sine licentia domini,
sub certa pena, tn̄ tale statutū nō d3 extēdi ad eū qui bona fide
vel iusta ignorantia ingredit̄, puta quia credebat tale predium
esse suum, q2 p ipsum, vel auctoritate suoꝝ possidebat̄, vel alio
40 iusto errore. † Nam qn̄cūq3 aliquid prohibetur fieri, qd̄ est de
genere pmissoꝝ, & imponitur pena, solum extendit̄ ad eos, qui
scienter & dolose faciūt. facit optime. l. in rē. §. tignū. ff. de rei vē.
Bar. plene in. l. j. ff. si quis testa. lib. esse iuss. fuerit. & Bar. in.
l. non solū. §. mandato. ff. de iniur. & optime facit. l. ij. C. de nox.
facit. l. q iure. ff. de acq. pos. Jtem si statuto cauet̄, qd̄ diuisio pos
sit peti nō obstante cursu alicuius tpis, d3 intelligi durāte cō-
munione, secus si prescriptū esset dominiū, bm gl. & Bar. in. l.
41 fi. ff. pro dot. † Jtem si statuto cauet̄, q omnibus currat prescri
ptio. x. annis, nō petentibus debita intra. x. annos q talis pre-
scriptio nō currit ꝯ non valentes agere, bm Bald. in auc. nisi
tricennal. C. de bo. ma. p. l. i. C. de an. prescri. Jtē non extēditur
ad minores, & alios habentes priuilegia circa prescriptionē. p.
l. j. C. qn̄ imperator inter pupil. & viduas. & l. fi. C. in quib. cau. i
integ. resti. nō est nec. per. c. constitutus. extra de in integ. res.
42 in fi. † Dixit tn̄ Bar. q statutaria prescriptio non extendit̄ ad
minores, qn̄ tractat̄ de dāno vitando, secus vbi tractat̄ d lucro
captando, qd̄ mihi placet bm ea que. j. dicent̄. Statuto cauet̄,
qd̄ heres teneat̄ insolidū creditoribus hereditarijs, dicūt doc.
q si heres fecit inuentariū, q non poterit ꝯueniri insolidū, he-
43 reditate non existente soluēdo. † Nam statutū generaliter re-
fertur ad ius cōe, non solū ne qs puniat̄ iniuste, vt. l. ij. & l. fi. C.
de nox. sed ēt ne quis perdat legis bn̄ficiū. l. fi. §. in cōputatio-
ne. in gl. de iur. deli. & ibi oēs doc. consentiūt. & c. cū dilectus.
extra de consue. & notat Bal. in. l. ab executione. C. quorum ap
44 pel. non recipiant. † Jtem si statuto debitor per instrumentum
publicum pōt incarcerari, prout placuerit creditori, tūc debi-
tor poterit euitare carcerē cedēdo bonis, vt in. l. j. & l. fi. C. qui
bon. ced. pos. vbi Bal. subdit qd̄ statuta in terris ecclesie reci
piunt interpretationem a iure canonico, & statuta in terris im-
perij recipiunt interpretationē a iure ciuili. arg. l. oēs populi.
de iust. & iur. ita posset saluari opinio Bar. vt. s. no. intelligat̄ d
lucro pcedente ex libera voluntate, nulla subsistēte ratione na
turali. secus vbi ageret̄ de lucro & priuilegio proueniente & fir-
mato ratione naturali, veluti, ne qs maceret̄ in carcere, vel ne
quis teneatur vltra vires hereditatis, de quibus. s. ad hoc facit
q2 aliud est, qn̄ tractat̄ de lucro pueniente cū damno alterius
aliud qn̄ tractat̄ de lucro sine preiudicio alterius, de quo p gl.
45 & doc. in. l. proculus. ff. de dam. infe. † vnde nobiliter dixit bal.
in. l. cū a matre. in fi. C. de rei ven. stante statuto, q filius heres
non possit venire ꝯ factum patris, nō tn̄ per hoc tollitur benefi
ciū inuentarij, vt teneat̄ soluere vltra vires hereditatis, vt p gl.
in. d. §. in cōputatione. nā cū tale bn̄ficiū sit bm naturalē ratio-
nē, vnde de iure canonico non est necessariū inuentariū, sed suf
ficit sola ratio naturalis, vt no. in. c. q̄3q̄3. de vsur. lib. vj. in no-
uella. ergo statutū q d3 intelligi bm rōnē naturale3, ꝯgrue reci
pere d3 hanc interpretationē. arg. l. scire op3. §. & si maxime. de
excu. tut. Alia autē beneficia inuentarij, q2 nō ꝯcernūt institiā
naturalē, s3 positiuā, talis heres nō haberet exemplum. in. d. l.
fi. C. de iure delib. §. donec. & §. licentia. cū eqtas naturalis, & ca
nonica qn̄q3 talia beneficia non admittit, vt no. xiiij. q. v. c. non
46 sane. p Archi. † Jtem si statuto cauetur, vt stetur dicto saltua-
rij de dam. dato, intelligit̄, nisi pbet̄ ꝯriū p plenas probatiōes,
vt no. in. l. j. C. si aduer. rem iudi. vel p facti euidentiam, vt per

Azonem

Azonem in sum. C. ad. l. aquil. qr veritati semp locus esse dz. l. fi. ff. de pba. Item dz intelligi, si nō saltuarius iurauerit. arg. l. iurisiur. C. de testi. & l. theopompus. & ibi no. ff. de dote prelega.
47 † Item si statuto caueť, ne mulier possit ɔhere sine licentia, vel ɔsensu proximoꝝ in tertio gradu, & nō reperiatur aliquis in tertio, vel sint absentes, adeo vt piculū sit expectare, poterit sine his contrahere arg. l. si longius. ff. de iudi. & l. filius. ff. si cert. peta. circa qđ tñ vide Bald. in. l. j. §. ꝙ si nemo. circa fi. ff. qđ cuiusqz no. & in. l. transactionem. & ibi moderni dantes remissionē. C. de trāsc. & Bal. in. c. j. in prin. circa fi. Apparatus. de consue. rec. feu. & si vnus reperit, tm̄ ille solus sufficiat, vt no. Barto. in. l. sciēdū. de leg. j. & vide Bal. ad hec in. l. in conuentione. C. de nup. Itē dz intelligi esse requirendum ɔsiliū ꝓximorum, si modo sint habiles ad ɔsiliū pstādū. vt insti. de cura §. j. & §. fi. insti. de fidu. & no. in. l. j. C. de sac. san. eccl. & si ista mulier submisit aliquos extraneos, dicens eos esse ꝓximiores, talis ɔctus valebit in preiudiciū mulieris. arg. l. j. C. si mi. ma. se dixit. & l.
48 ij. ff. ad velle. & l. eleganter. ff. de dolo. l. ꝑ regulā † qui beneficio abutitur, id amittere videtur. l. fi. §. si vero postq̃. C. de iure delib. l. isti qdē in prin. ff. ꝙ me. cā. & l. frustra. de vsur. Item pone naturalem questionem, Statutum extat, ꝙ liceat bannitū occidere, alio statuto imponiť pena portanti arma, mō qdā occidit bannitū cū armis vetitis, an iste incidit in penā statuti ꝺ armis vetitis, & dr̄ ꝙ nō qr tale statutū loquēs de armis, intelligiť, nisi portentur ex cā licita & pmissa a statuto vel a. l. cōi arg. l. gracchus. C. de adul. & l. quid ergo. §. si heres. de leg. j. & ibi no. xx.
49 iij. q. iiij. c. qui peccat. † & statutum permittēs occisionē, pmittit omne id per ꝙ directe pueniť ad illud. l. ad rē mobilē. & l. ad legatū. ff. de pcur. & l. illꝺ. ff. de ac. here. Itē sp inspiciť id ꝙ principaliter agiť, nō qđ incidēter. l. sciētiam. §. qui tñ aliter. ff. ad. l. aql. si is qui duos. de lib. leg. Sed animus deferentis arma fuit ad bonū finē, scz ad pacificū statū ciuitatis. l. minime.
50 ff. de reli. & sum. fune. † Rursus Doctores ponūt talē questionem. Ego feci pacē cū quodā meo inimico, de non offendendo eum, sub certa pena, postea iste cū quo feci pacem est bannitus & stante statuto, ꝙ liceat bannitū offendere, ego ipsum offendi querebatur an ego incidissem in penā conuentionalē, vel in penā alterius statuti, derūpentibus pacē & Old. tenuit, ꝙ non incidit in penā ɔuētionalē, qr priuata lex ɔuentionalis tolliť ꝑ legem continētē bonū publicū, qđ versatur in punitione delictorum. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aql. & hoc per. l. si quis in graui. §. vtrum. ad sill. l. si seruum. ff. de ver. obl. l. quid ergo. §. heres. de leg. j. & vtrobiqz ꝑ Bar. no. Item non incidit in penā statuti ꝺ rūpentibus pacē, qr tale statutū nō dz trahi ad eos qui inferūt bellum ciuitati, ꝙ ɔrio iure ɔ ciuitatē vtunť. l. j. ff. ꝙ quisqz iur.
51 facit. l. nulla ratio. ff. eo. Item qr bannitus nō est sub protectione ciuitatis, vt no. in. l. j. de here. insti. cū si. † Item queriť, statuto caueť ꝙ forensis nō possit querere possessionē immobilē i ciuitate, & alio statuto caueť ꝙ quarta pars bonoꝝ interficientis appliceť consanguineis ipsius interfecti, alia pars facienti vindictam. ꝙ si consanguinei interfecti sint forenses, ꝙ poterunt acqrere, qr ista statuta cū respiciāt bonū publicū, qđ consistit i punitione delictoꝝ. d. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aql. nō dz restringi ꝑ aliud statutū ɔtinēs minorē vtilitatē. l. si qs in graui. §. vtrū ff. ad sille. l. si necem. §. libertus. ff. de bo. lib. Statutū enim principaliter intendit punire delinquentes, & non videtur considerādū cui pena appliceť, qr venit in ɔ̄ntiaz, argumēto optimo i. l. non solum. ff. de in integ. resti. ibi non adipiscende gratia hereditatis &c. Ita recitat Pet. de ancha. Bar. ɔsuluisse de facto & in simili ipse Pet. in. c. j. de ɔsti. dicit se consuluisse ꝑ predi-
52 cta Triuisij, † vbi est tale statutū, ꝙ forensis nō possit acqrere, & aliud statutū, qđ dos mulieris cōmittētis adulterium, appliceť marito, qđ vir forensis habens vxorez Triuisij habētem multa predia in dote, & cōmittentē adulterium potuit acqrere dictā dotē. & faciunt optime not. in. l. si quis in graui. §. vtrum.
53 ff. ad sille. vbi vide Bar. ad interpretationē dicti statuti. † Itē si statuto imponiť premiū occidenti hostē, qđ extenditur ēt ad bannitū pp vtilitatē publicā, vt ꝑ Bal. in. l. j. C. ꝺ pci. ip. offer. Guiliel. in. l. i. ff. de iureiur. & si priuilegio quis nō possit conueniri de debito intra quinquēnium, nō intelligiť de debitis occasione delicti. l. ex parte. §. q̃q̃. ff. ꝙ cū eo. Possent infinita exempla adduci, sed hec sufficiāt, qr liqdissime constare pōt, statuta disponētia aliqd preter ius cōe, esse restringēda, & ampliāda & declarāda ꝑm regulas iuris cōis. Si enim statuta contraria iuri cōmuni restringuntur a iure cōmuni. s. plene dixi q̃to magis recipient interpretationem statuta, que non in totum recedunt a iure communi, sed partiū iuri cōi consonant. Ex quo euidentius nobis ɔstare potest, statuta que consonant in totum iuri cōi esse intelligenda & interpretāda ꝑm regulas iuris communis de quo ēt tex. expresse in. c. dilectus. de consue. & in. c. inter dilectos. de fide instru. & in. c. si papa. de priui. lib. vj. l. vt gradatim. §. sed si lege. ff. de mu. & ho. & l. nō est nouū. & l. nā & po-
54 steriores. ff. eo. † Sed notandū est qđ aut statutū precise consonat iuri cōi, & tunc planuz est interpretationē eius esse adequādam interpretationi iuris cōis, per. s. alleg. aut est ɔriuz iuri cōmuni, & tunc contra ius cōe est intelligendū, nec ab eo distinguitur, nisi forte ius commune haberet duo capitula, siue duas ꝑtes, vnam de iure ciuili, aliam de iure naturali, tūc quo ad ius ciuile corrigitur, nō quo ad ius naturale. facit qđ no. Bar. in. l. j. de sac. sanc. eccle. & in. l. j. ff. de testa. mil. Ang. in. l. ait ptor. ff. de iudi. doct. in. l. sancimus. §. ex impfecto. & in. l. fi. C. famil. her. Item fallit quatenus contineret ius cōe aliquod notabile priuilegiū. v. g. Mulierez non posse ɔhere, intelligitur nisi ad pias causas, patrem teneri ꝓ filio, nō intelligitur ad criminalia aut statutū loquitur generalius, & sic potest, & tūc restringitur. Fallit in locis. s. alleg. Item fallit nisi ratio expressa in statuto, se extenderet vltra rationem iuris cōis, ꝑ ea que dicta sunt. s. an extendať a pari ratione, vt in prima parte princi. Et harum legum est multiplex ratio. Primo, qr inducta ad vnū finem nō debet operari eius ɔriūm. l. legata inutiliter. de leg. j. cum similibus. l. nulla ratio. ff. eo. Sed ista statuta sunt inducta ad firmationem iuris cōis, cum sint ei ɔsona. arg. tex. optimi insti. ꝺ bono. poss. §. aliquando. arg. l. qui actionū. ff. de prescri. verb. ergo non debent interpretari vt infirment seu derogent ius commune, cum confirmare & derogare sint repugnantia. patet. Secūdo vna res in dubio non dz diuerso iure censeri. l. cū qui edes. ff. de vsucap. Sed intellige ꝙ si talia statuta derogarēt & ɔfirma-
55 rēt ius commune, diuerso modo censerentur. ergo &c. † Tertio lex in dubio non presumitur ijsdem verbis vnam rem diuerso mō terminare. l. nam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. l. quamuis. ff. de impub. & alijs substituit. cum simi. At si talia statuta intelligerentur partim a iure communi recedere diuerso modo de-
56 terminarentur. ergo &c. † Quarto vt predixi in principio, in dubio non est recedendum ab auctoritate maiorum, & prudentioꝝ nostroꝝ, scz iurisperitoꝝ, & iurisconsultoꝝ. c. ne innitaris. de cōstitu. Quinto, cum leges & regule iuris communis diu fuerint obseruate, non facile ab eis est recedendum. l. minime. & l. si de
57 interpretatione. ff. eo. † Sexto lex noua non est fienda sine euidentissima vtilitate. l. ij. ff. de const. prin. Ergo si statuta iuri cōmuni nō sunt ɔsona, in dubio ita erunt interpretāda, ne qd noui
58 inducere velint. † Aut ēt verba statuti sunt magis stricte, & tūc extenditur statutū, quatenus se ius commune. Fallit vbi expresse nollet se extendere, puta qr loquiť in specie, vel indiuiduo, vł taxatiue. Itē fallit vbi ratio statuti restrictior esset, q̃ ratio iuris cōis, verba enim statutoꝝ magis se ɔformant proprie rationi q̃ rationi iuris communis, arg. l. si auguste. ff. de legat. ij. cuz
59 similibus, & j̄. dixi. † Unde stante statuto, ꝙ fratri succedat frater ex linea paterna, an frater ex vtraqz, excludat fratrez ex linea paterna tm̄, & ɔcludiť, ꝙ pariter succedant, qr vterqz vocatur sub vnica ratione, scz ex ɔiunctione linee paterne, nec ɔsideratur linea materna, vt ꝓbatur in. l. j. C. de legi. here. & ibi bal. & hinc est qđ diciť, Statutum ɔriūm iuri communi in principali intelligitur correctum in consequenti. Unde statutuz non dz intelligi secundum consequentiam ipsius iuris communis, vt
60 dixi supra prima parte prin. in. v. argu. Ex quibus solet dici, si statuto cauetur, ꝙ victus victori condemnetur in expensis, iuxta. l. properandum. §. ij. C. de iudic. c. calumniam. de peni. dz intelligi, nisi victus iustissimam causam habeat litigandi. arg. l. destitisse. ff. de iudi. & no. in. l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. & in. d. l. properandum. C. de iudi. Licet aliqui teneant contrarium, tamen vera est eius interpretatio. & ita Docto. dicunt ob-
61 seruari de ɔsuetu. † Item si statuto cauetur ꝙ occidens hominez, occideretur, intelligitur nisi legitime occiderit puta ad suā defensionem. l. vt vim. de iusti. & iur. vel alio modo permisso. l. gracchus. C. de adul. contra Bar. facit. l. quero. ff. locati. l. & si adijciatur. l. si conuenerit. in fin. & sequens. ff. pro socio. l. rem mihi. §. fi. ff. commoda. Non obst. l. si stipulatus. in princip. de vsur. immo facit pro. in fine prin. vbi dicitur ꝙ stipulatio adiecta contractui emptionis, non plus q̃ natura continet contractus ipsius emptionis, & ibi plures concordant. Nec obst. prin-
62 cip. secundum glo. † quia in stipulatione rem dari, non veniunt fructus, nisi a tempore litis contestate. l. videamus. eo. titu. &

traditione vacue possessionis veniunt omnes fructus. ⁊ ex pre-
dictis habes reprobatioñe opinionis Bart. in. l. ij. ff. de vsur. ⁊
in. l. iij. §. pretor ait. ff. de dã. inf. vbi dicit, statuta iuri conformia
in dubio ita esse intelligenda, vt aliquid operarent̃ vltra ius cõ
63 mune. † ⁊ ideo si statuto cauet̃, ꝙ qs citet̃ psonaliter, vel ad do-
mũ, põt indistincte citari ad domũ, vt aliquid operet̃ vltra ius
cõe, ꝙ inciuile esset p predicta. quãquam Bar. magna sit au-
ctoritas, non tñ in hoc assentire possez. Faciũt ea q̃ dixi. s̃. ꝙ sta
tutũ in dubio ita intelligendũ est vt minus ledat ius cõe ⁊c. qn-
64 immo ipse Bar. videtur tenuisse ꝯrium in. l. de quibus. ff. de le-
gi. dicens ꝙ ꝯsuetudo secundum legem, non intelligitur dero-
gare legi, potius legem vel declarare, vel confirmare, ergo idẽ
in statuto, cum sint paris potentie. d. l. de quibus, ⁊ idẽ tenere
videt̃ in. l. si duo. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. ⁊ in. l. j. in fi. ff.
65 de pub. ind. dicens. † ꝙ si statutum idẽ disponit ꝙ ius cõe, tũc
non nascitur actio ex statuto, sed ex iure cõi, ad hoc faciunt no
tata per Inn. in. c. i. de rescrip. ꝙ priuilegiũ idẽ ꝯtinens quod
ius commune, nõ dicit̃ priuilegiũ ꝙ non esset veꝝ si interpreta-
retur aliquid continere vltra ius cõe. Nunc videndũ est quotu
pliciter leges ꝯtingant inuicem sibi derogare, cuz videant̃ ꝯ̃rie
nec possint inuicẽ in oibus concordari. ⁊ primo sciendum est, ꝙ
multoties leges inuicẽ vident̃ contrarie, nõ tñ sunt, vt dixit im-
66 perator in. j. ꝯst. §. quibus. † qꝛ aut vna lex aliam declarat, puta
qꝛ anti qua lex erat obscura, vel fuerat discordia inter doc. an-
tiquos, vt in. d. §. ⁊. l. apud antiquos. C. de fur. l. fin. C. de serui. ⁊
aqua. ⁊ fecit papa in. c. nouit. de iud. ⁊. c. per venerabilẽ. q filij
sint legi. ⁊ ad maiorẽ cautelã. l. qui mutuã. ff. man. vbi tex. not.
67 † Aut alia aliã legẽ distiguit, vt fecit imperator Iustinianus, in
stitu. de re. diuisio. §, cum ex aliena, ⁊ institu. de lega. §. sed no-
stra. ⁊. d. §. quibus. ⁊ in proemio. ff. §. igitur. aut vna lex aliam
supplet, vt. l. pretor. §. hec differentia. ff. vi bo. rapto. ⁊ ibi plene
per Bar. ⁊. l. pe. C. de his qui. vt indig. ⁊. l. fi. C. ad leg. fal. cum
68 simi. † Aut vna lex alteri derogat siue limitat, vt. l. fi. C. in qui.
cau. in integ. resti. non est neces. Cum autem predictis modis
leges inuicem non possint concordari, tunc ꝯcedẽdũ est vnam
legẽ alterã abrogare ⁊ corrigere. l. maximũ vitium. C. de libe.
prete. l. j. de lati. lib. tollẽ. l. derogat̃. ff. de verb. signi. Sed opꝰ
⁊ labor est videre inter ꝯ̃rias. ll. que lex potior sit ⁊ que tollatur
69 per aliã. † Nam vna lex preualet alteri. Primo respectu cau-
se efficientis. Secũdo, respectu materie. Tertio, forme. Quar
to, finis ⁊ effectus. In quo notãdũ est, ꝙ vna lex alteri preualet
triplici ratione. Primo, respectu subiecti legis, scz rei de qua
lex loquit̃. Scdo, rõne modi. Tertio, ratione qualitatis ipsius
legis. In quibus legibus repugnantibus ratione rei de qua lo
70 q̃t lex. j. † regula est, ꝙ lex disponẽs de religione vel de rebus
sacris, semper ita intelligenda est, vt potius deroget legi dispo
nẽti de rebus profanis, q̃z eꝯ̃. Nã maxima est ratio que pro re
ligione facit. l. sunt psone. ff. de reli. ⁊ sump. fu. l. locum. ff. de vsu-
fru. leg. l. seruitute. §. fi. ff. de ser. Nam lex disponens de rebꝰ sa-
cris, ad bonũ ẽt publicũ pertinere dicitur. l. i. §. huius studij. ff. ð
iust. ⁊ iur. l. si quis in hoc genus. C. de epi. ⁊ cle. cum simi. Nam
vbi concurrũt due cause quaꝝ vna ꝯsurgit a potentiore princi-
pio prefert̃ illi que insurgit a minus potenti. c. si a sede. ⁊. c. quã
q̃z. de preb. lib. vj. ⁊. c. lz causam. in fi. de proba. l. qui hz. ff. ð tu
tel. in prin. ⁊ vbi due cause concurrunt, effectus denominatur a
posteriore. l. ex placito. C. de rer. perm. c. quanto. extra de iud.
71 † Secunda regula est, ꝙ lex disponens de bonis anime, prefer
tur legi disponẽti de bonis corporis, cũ anima cunctis rebus
sit preferenda. l. sancimus. C. de sac. san. eccl. ⁊ pponitur bonis
corporis. de penitẽ. ⁊ remis. c. cũ infirmitas, ⁊ potius patienda
sunt omnia tormenta, q̃z vt aliquid turpe perpetret̃. l. isti quidẽ
. ff. ꝙ met. cã. Et lex disponens de bonis corporis, prefert̃ legi
72 disponenti † de rebus exterioribus cũ illa dicat̃ esse de iure na-
turali. l. vt vim. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ omnis pena corporalis ẽt mi-
nima, grauior esse dicitur q̃z maxima pecuniaria. l. in seruorum.
ff. de pe. ⁊ ibi gl. Unde illud Iob pellẽ pro pelle, ⁊ omnia da-
bit homo pro anima sua: cum bona exteriora sequant̃ psonam.
auc. ingressi. C. de sac. san. eccle. ⁊ natura oia creauit ob vtilita
73 tẽ hominis. l. in pecudũ. ff. de vsur. † Unde lex cõtinẽs ius na-
turale prefert̃ legi ꝯtinẽti ius non naturale, lz ius equũ. ex quo
decidunt doc. in. l. veluti. ff. de iust. ⁊ iur. ⁊ in. l. pe. ff. de lib. agn.
ꝙ lz filius teneat̃ alere patrem de bono, ⁊ equo, pater vero te-
net̃ alere filiũ nõ solũ de equo, sz ẽt de iure natu. tñ si qs sit pau
per ⁊ habeat patrẽ diuitẽ, ⁊ filiũ similiter diuitẽ, dz primo pe-
74 tere alimẽta a patre q̃z a filio. † Et lex statuẽs, vt quis bona sua
tueatur, derogat legi disponẽti, ꝙ tueat̃ aliena, nam ordinata
charitas incipit a seipso. l. preses. C. de serui. ⁊ aqua. ⁊ in. l. j. §.
officio ibi, dum ponderantur facultates. ff. de tut. ⁊ ra. distrah.
notat Bar. in. l. si maritus. ff. sol. mat. † ⁊ si statuto cauet̃, ꝙ de
75 meo predio posses lapidicinas tollere exbursato pretio, intelli-
geretur, nisi pro meo vsu ego vellẽ. l. venditor. §. si ꝯstat. ff. si ser-
ui. ven. ⁊. l. j. §. vranius. ff. de aqua plu. arcen. Adde gl. notabi
lẽ in. c. bone. el. j. de postu. prela. ⁊ ita glos. bona in. c. ij. de vsu
76 pall. in vlt. gl. † Tertia regula est, ꝙ lex ꝯtinens ius publicum
maxime bonũ patrie, derogat legi continenti bonũ priuatum. l.
veluti. ff. de ius. ⁊ iur. ⁊ ibi no. ⁊. l. minime. ff. de reli. ⁊ sump. fu. l.
postliminiũ. de cap. ⁊ postli. reuer. adde gl. in. c. laudabilẽ. de
ꝯuer. infide. que dicit ꝙ p fide ⁊ patria insurgit filius ꝯ̃ patrẽ
⁊ vxor ꝯ̃ maritum. ⁊ patria vnicuiqz est dulcissima. l. qui habe-
bat. in priu. ff. de leg. iij. Tertio adde que notã. in. l. j. ff. sol. ma.
l. si quis in graui. §. vtrum. adde sille. ⁊ ibi, ꝙ dr̃ esse ius publi-
cũ. ⁊ plenius dixi. s̃. de ius. ⁊ iur. Adde omnino in questionibus
positis in ver. rursus doc. querũt. ⁊ in seq. vbi optime pbat̃. ⁊. j.
de questionibus pplexis. adde textũ notabilẽ in. l. ex pte. §. q̃z-
quam. ff. ꝙ cũ eo. ⁊. l. cetera. §. sed si quis. de leg. j. ⁊. l. j. ff. ð con
di. ⁊ ðmon. † Quarta regula est, ꝙ lex ꝯtinẽs equitatem, dero
77 gat legi ꝯtinẽti rigorẽ. l. placuit. C. de indi. l. i. C. de legi. l. dis. c.
ponderet. ⁊ vtrobiqz no. de re iud. c. sane. §. fi. equitas enim est
rectitudo iudicij naturalẽ sequẽs rationẽ. l. j. §. ꝙ quis. ff. si quis
78 test. lib. esse iuss. ⁊. l. bona fides. ff. deposi. † Quinta regula est,
ꝙ lex disponens in casu necessitatis, derogat legi nõ ꝯtinẽti ca
sum necessariũ, facit. l. fi. C. qui test. face. pos. vbi necessitate tñ
subsistẽte, vt. l. ij. C. ad. l. rhod. de iactu ⁊. c. cum in cunctis. ex̃ ð
elec. ⁊. c. si quis per necessitatẽ. extra de furtis ⁊ in regula ne-
79 cessitas lege. extra de re iudi. † Sexta regula est, ꝙ lex ꝯtinẽs
ius voluntariũ, preualet legi ꝯtinẽti ius redditũ in inuitũ, dum
mõ ius primũ nõ restringat̃. ar. l. admonẽdi. ⁊. l. ex duobus. ff. ð
iureiur. ⁊. l. j. §. j. de ope. no. nũ. ⁊. l. si ꝯuenerit. ff. de re iu. l. ij. C.
80 com. vt. iud. cũ si. ⁊ regula sp de re. iur. † Septia regula est, ꝙ
lex ꝯtinẽs ius ordinariũ ðrogat legi ꝯtinẽti ius ⁊ remediũ ex̃or
dinariũ ⁊ subsidiariũ. l. in cause. ff. de mi. l. in puinciali. §. j. ⁊ ibi
81 nota. ff. de ope. no. nũ. † Octaua regula ꝯ̃ ꝙ ius qð quis hz pro
se, fortius est eo, qð qs hz ab alio. l. si auguste. de leg. ij. facit gl.
in. l. in bello. ff. de cap. ⁊ postli. reuers. adde que dicta sunt. s̃. in
82 c. de iusti. ⁊ iur. † Nona regula est, ꝙ in legibus ꝯtrarijs lex cõ
tinens fauorez, derogat legi cõtinẽti odiũ, ceteris paribus. ar-
gu. c. odia. de reg. iur. in. vj. ⁊. l. inter pares. ff. de re iudi. ⁊. l. fi.
in. §. si titius. ff. de vulg. ⁊ pupil. vbi in casibus pplexis casus fa
83 uorabilior preualet. † Ratione modi ẽt vna lex derogat alteri.
Ex quo lex precipiens vel vetans derogat legi permittenti vel
tolerandi. l. consultissima. C. q testa. fa. pos. dum querit̃, an cecꝰ
possit facere testm̃ inter filios cũ duobus testibus, ⁊ respondet̃
ꝙ nõ, vt ibi. ⁊ est tex. insti. qui testa. fa. pos. §. cecus. ⁊. l. j. C. de
sac. sanc. eccl. ⁊. l. j. ad leg. falcid. vbi lex pmittit vnicuiqz libe-
ram testãdi facultatẽ, ⁊ tñ limitant̃ p. ll. iubentes ⁊ vetãtes cir
ca regulas testamẽtoꝝ, puta ne possit grauare institutos vltra
legitimã dodrãtem vel trebellianicam. ⁊ est tex. in. l. tutor. ff. de
84 suspe. tuto. † Nam regula est, ꝙ qlibet põt accusare suspectuz
tutorẽ. ⁊ ali regula phibitiua, ꝙ libertus nõ possit accusare pa
tronũ. Certe libertus non poterit accusare patronũ suspectum
tutorẽ. l. j. de offi. ꝯsu. vbi ꝯsul minor manumittere non põt, licz
offm̃ eius sit manumittere. ⁊ est tex. inst. qbus manu. non licet.
vbi minor. xx. an. nõ põt manumittere seruũ, p legẽ eliescentiã
⁊ alia lex est, ꝙ maior. xiiij. annis potest de omnibus libere dis-
85 ponere. † Adde ꝙ singulariter dixit Bar. in. l. ambitiosa. cir-
ca fi. in ꝟsi. quinta regula. ff. de decre. ab ordi. fac. ꝙ vbi aliqd
est accessoriũ ad duo, scz ad pmissum ⁊ ad prohibitũ, illud ac-
cessoriũ dicit̃ potius esse prohibitũ. facit illa regula magis esse
inspiciẽdũ ꝙ nocet. de qua per gl. in. l. emptor. ff. de vsucap. p
86 emp. ⁊ lex vetans derogat alteri legi precipienti, quẽadmoduz
negatio derogat affirmationi, nõ aũt affirmatio derogat nega-
tioni. l. si ruffinus. C. de testa. mili. l. tutor. §. j. ff. de suspec. tuto. l.
si sic. ff. de ver. sig. in. l. hoc genus. de ꝯdi. ⁊ demon. ⁊. c. ipso iu-
re. de rescri. lib. vj. Io. an. in. c. j. de re. iu. in. vj. supra. ver. non
potest. Item no. ꝙ lex annullans, vel imponẽs penã, dr̃ veta-
re. l. pretor vt. §. j. de ope. no. nũc. ⁊ ibi glos. in versi. expressuz.
87 † Scda regula est, ꝙ lex iubens vel vetans aut pmittens, dero
gat legi ꝯsulẽti. l. is qui. de rei vend. l. pacto. ff. de transac. l. j. ff.
dereto. pstipu. argu. l. ij. in fi. ff. man. fatue tñ facit, q ꝯsiliũ le-
gis non obseruat, qꝛ incidit in piculũ. ff. de offi. cons. l. obserua-
re. §. j. C. de lat. liber. tollen. l. j. §. pen. dixit tñ Archi. iiij. dis. in
fi. ꝙ in dubio lex precipit, nõ consuluit, qꝛ hec est eius natura,
argu.

arg.l.cum quid.ff.si cer.pe.nisi verba legis vel ratio aliud sua-
derent. Quando aūt ɔsiliū reuerentie vel ꝑfectionis obliget,vi
de in.c.aures.extra de eta.⁊ qua.in regula ɔsilij.in.vj.† Ter
88 tia regula est ꝙ lex disponēs pꝛicipaliter de aliqua re ꝑꝑ se pre
ualet legi disponēti de re que tēdit ad aliđ,puta đ ꝑparatorijs,
incidētib⁹ vł venietib⁹ i ɔñtiā.vide oīno bar.in.l.ambitiola.ff.đ
decre.ab ord.fac.facit.l.j.§.si te rogauero.ff.depos.l.si qs nec
cām.ff.si cer.pet.⁊ opti. tex.in.l.j.⁊.l.qđ dicimus.ff.de aut.tu
to.⁊.l.qui exceptionē.ff.de ɔdi.inde.⁊ optimus tex.in.l.qđ ob
89 seruāde.ff.de iniur.⁊ in.l.vinum.ff.de fur.† Quarta regula est,
ꝙ lex ꝓcedens sup veritate disponēdo,derogat alteri legi ꝓce
denti sup presumptione.l.fi.ff.de probat.l.ɔtinuus.§.illud.ff.de
verb.obli.ibi incertis nō certis locus est ɔiecturis,cū si.† Qui
90 ta regula est,ꝙ lex iubēs aliqđ statim fieri,derogat legi dispo-
nenti aliqđ fieri in tp̄s,vel sub ɔditione.arg.l.si cū mili.§.j.ff.de
ɔpens.ratione ēt sine qualitatis vna lex pōt alteri derogarī, naꝫ
lex iudicialis derogat legi ɔscientie in foro iudiciali.c.tua eẍ đ
spon.c.inqsitio.de sen.exc.⁊ vtrobiqꝫ no.⁊ qñ lex iudicialis sit
seruāda in foro ɔsciētie,notat̄ in regula male fidei, ⁊ in regula,
91 peccati venia.in.vj.⁊.s̄.dixi quotupliciter sit lex.† Scđa regu
la est,ꝙ lex canonica disponēs de rebus ꝓphanis.derogat le-
gi ciuili in terris ecclesie,lex vero ciuilis derogat legi canonice
in terris imperij,vt in.c.ꝑ venerabilem.q fi.si.leg. ⁊ in.c.j. eẍ
92 de ope.no.nū.⁊ ibi no.⁊ in.c.fi.de prescri.† Tertia regula est
ꝙ lex municipalis đrogat legi cōi i suo municipio,sicut lex no-
ua đrogat legi vete.⁊ lex particularis derogat vłi.l.oēs populi
de iusti.⁊ iur.c.j.de ɔsti.li.vj.† Quarta regula est,ꝙ lex in cor
93 pore inclusa derogat legi extrauagāti tāꝙ incerte.c.pastora.
extra de fide instru.⁊ ibi no.⁊ in proemio decretaliū.§.sane fa-
cit glo.in.l.ij.§.legatū.ff.de iud.⁊ gl.in auct. qua in ꝓuincia.C.
vbi de crimine agi opꝫ.qđ in dubio nō intelligit̄ esse derogatuꝫ
94 priuilegiū inclusum in corpe iuris.† Quita regula est, ꝙ lex ob
seruata de ɔsuetudine,derogat legi nō obseruate de ɔsuetudi-
ne.l.minime. ⁊.l.de quibus.in fi.⁊.l.si de interpretatione.ff.eo.
95 facit.l.j.C.de iure vete.enuc.§.qui aūt.neqꝫ vsitate.† Sexta re
gula est,ꝙ lex noua derogat legi veteri.l.nō est nouū.cū.l.seq.
ff.eo.facit.l.si quis.in princi.de leg.iij.l.pacta nouissima.C.de
96 pac.† Septima regula est,ꝙ vbi sunt due ɔ̄rie leges ꝓmulga-
te,lꝫ sint ɔfirmate vno ⁊ eodē tpe,tñ lex posterior in ordine de-
rogat priori.d.l.nā ⁊ posteriores.ff.eo.⁊ no. Bart.in.l.omnes
populi.ff.de iust.⁊ iur.ꝓpe finē ꝑ.l.ij.ff.đ test.tut.per.d.l.si cer
taꝝ.ff.de testa.mili.l.ɔficiunt̄.§.similis.ff.de iure codicil.quod
97 intellige vbi nullo mō possunt ɔcordari,vt.s̄.dixi.† Octaua re-
gula est,ꝙ lex specialis derogat generali,vt in regula , gñi per
speciē no.plene Bar.in.l.sanctio legū.ff.de pe. ⁊ ibi vide.⁊.c.
98 si aduersus.de here.† Nona regula est,ꝙ lex habens clausulā
derogatoriā,veluti ꝙ hec lex obseruet̄ nō obstāte aliqua lege i
ɔ̄riū,vel dicat ꝙ factū ɔ̄ primā legē non vꝫ, derogaret legi non
habenti clausulā derogatoriā,lꝫ sit posterior.l.nā ⁊ posteriores
.ff.de legi.que aūt dicat̄ specialior,vide Bar.in extrau. ad re-
99 primē.in vb.nō obstātib⁹.vbi dicit,† ꝙ vbi statutū est genera
le quo ad cāꝫ, speciale vero quo ad ꝑsonā,(aliud vero est gñā-
le quo ad ꝑsonas, speciale quo ad cām) ⁊ dubitet̄ qđ statutuꝫ
dicatur magis speciale,⁊ ꝙ preualeat,cū sint inuicē repugnā-
tia,esse ɔsiderandū ꝙ quodlibet ius singulare est introductum
ꝑꝑ aliquā vtilitate.l.ius singulare.ff.eo.vnde cū vtrūqꝫ ius sin-
gulare seruari nō possit,sed opꝫ alteri derogare,derogāduꝫ est
illi iuri,vbi minor vtilitas reperit̄.⁊ illud est seruādū,vbi ē ma-
ior ⁊ euidentior vtilitas,qꝛ hec est benignior interpretatio,ergo
100 est amplectāda.l.quoties.de re.iur.† Itē qꝛ cā magis priuile-
giata derogat cause min⁹ priuilegiate.l.j.C.de priui.⁊.l.reꝝ.§.
seq.ff.de mino.⁊ in simili dr̄ gñaliter est ꝓuisum ꝙ nulla currat
prescriptio minoribus.l.fi.C.in qb.cau.in integ.resti.est neces.
⁊ hec ɔstitutio specialis est,quo ad ꝑsonas,⁊ generalis quo ad
causas.alias est lex ɔ̄ que prouidet ꝑꝑ publicā vtilitatē , vt in-
stantia finiatur triennio,ne lites fiant immortales.l.ꝓperāduꝫ
.§.j.C.de iudi.ista lex est generalis, quo ad ꝑsonas ⁊ specialis
quo ad cām instātie,tñ qꝛ lex lꝫ antiquior,nō tollit̄ per precalle-
gatā legē finalē ⁊ hoc ratione predicta,qꝛ publica vtilitas ver
sat̄ in litibus dirimendis,prefertur vtilitati minori, que non est
ita publica,vt no.in.l.fi.C.si aduer.rem iudi.cui adde no.in.c.
vt circa.de elec.in.vj.in nouel.⁊ in.c.j.de priui.lib.vj.vbi de
101 preplexitate priuilegioꝝ notat̄.† Item pone,vno statuto caue
tur ꝙ sententie pupilloꝝ mandent̄ executioni ꝑ priores artium
tm̄. Alio statuto cauet̄,ꝙ a libris.c.mandent̄ executioni ꝑ po
testateꝫ tm̄,nūc lata est sententia ꝓ pupillo i.cc.querit̄ qs ex il
lis exequi dꝫ,dicit Bald.ꝙ specialior iudex,dicit ipse in.l.exe
cutionē.C.de execu.rei iudi.ꝙ qualitas que pōt pluribus ines-
se,est generalior,ꝙꝫ illa que pōt vni soli inesse.l.iurisgentiū.§.sꝫ
si fraudādi.ff.de pac.sed cā pupilloꝝ ē magis specialis,qꝛ pau
cioribus contingit inesse ꝙꝫ cause ascēdētes libras.c. ergo iu-
dex pupilloꝝ erit specialior,⁊ cognoscet,nō potestas. Ad hoc
ēt facit,qꝛ cā pupilloꝝ est fauorabilior ergo derogat minus fa-
uorabili ꝑ.s̄.alleg. Adde Bal.in.l.gallus.ad fi.de lib.⁊ post.
102 † Querit̄ ēt,an si statuto vir lucret̄ ꝑtē dotis ⁊ mulier dederit
secūdo viro dotē sibi a prio marito relictā,an lucrabit̄,vide in.
l.hac edictali.ꝑ Bal.C.de secū.nup.late,⁊ an habeat locū sta
tutū in rebus feudalibus in dotē.Bal.ꝙ nō in.c.j.an marit⁹
succe.vxo.in bene. Subijciēdū eē vr̄ de qbusdā q̄stionib⁹ ꝑple
xis,q̄ prima facie vident̄ esse insolubiles, tñ si attēdant̄ regule
ɔ̄riaꝝ legū, ꝓut.s̄.dixi,facilis apparebit solutio.† Pōe,statu
103 to cauet̄ ꝙ bānit⁹ possit offendi,alio statu.ꝙ bāniti ñ gaudeāt
bñficio statutoꝝ ciuitatis. Mō bānit⁹ offendit bānitū,⁊ offen
dēs accusat̄,⁊ accusatus excipit đ bāno offensi,an bānitus ac-
cusatus possit se defendere,qđ licite possit offendere,⁊ Iacob.
de are.vt recitant doc.in.l.cū mulier,solu.matr. dicit ꝙ licite
potuit eum offendere. Nā dicit quedā sunt bñficia vtilitate ꝓ-
uata,⁊ ista nō ɔpetūt bānitis.l.ex facto.ff.ad trebel.l.j.C.đ he-
re.insti.quedā sunt bñficia publica vtilitate,⁊ ista fore publice
vtilitatis ɔpetūt oībus ⁊ bānitis.l.si quis in graui.ff.ad sille.§.
hi quoqꝫ facit.l.j.ff.ad leg.iul.maie.⁊ melius.l.non est.ff.de re
104 mili.⁊ ita ēt nota.in.l.j.ff.de ius.⁊ iur.† Item pone statuto ca-
uetur,ꝙ bannitus non auditur agendo vel defendendo , mo-
do bānitus agit ɔ̄ bannitū,excipit̄ ɔ̄ agentē de banno,actor re
105 plicat ꝙ reus nō dꝫ audiri.† Itē qđ agere đbeat iudex,But.
disputādo tenuit,ꝙ ista exceptio bāni,tollit̄ ꝑ replicationē bā
ni,⁊ sic audit̄ actor ⁊ nō reus.nā cū ipse reus deducat bannum
in iudicio,censet̄ in hoc tāꝙ actor,ergo dꝫ repelli, ⁊ cum in sui
odium sit adempta ei defensio , nō dꝫ iudex pro eo supplere ex
officio,secus si exceptio nō ɔpetat ex defectu suo ex qua subsit
equitas,tūc iudex supplet .l.plane.§.fi.de pe.hered.ergo vin-
cet actor hoc casu qđ nō habeat legitimū ɔ̄dicenteꝫ.l.qui ha-
bebat.ff.de ma.testa.c.cū ecclesie.de excep.⁊ ibi no. Itē si sta-
tutū annullat ɔ̄ctū ꝑꝑ nō solutā gabellā,si neuter soluit , ⁊ em-
ptor replicet,ꝙ nec ipse vēditor soluit. Bal.đtermiat,ꝙ si em
ptor vult expugnare illū ɔtractū ⁊ pōt,aut agere ex eo ɔ̄ctu , ⁊
non pōt,qꝛ exceptio nullitatis que opponit̄,nō pōt replicatio-
ne tolli. Nā replicatio que nō iuuat actionē intētatā est imper
tinēs,vt notat Specu.de excep.§.fi.ver.pe.ꝙ est notādū.ad-
de qđ not. Bal.in.l.acceptam in fi.C.de vsur. Item pone aliaꝫ
106 qōnem.† Statuto cauet̄,qđ nil possit ɔfirmari in ɔcilio popu
li,nisi prius ꝑ capitaneū ꝓponat̄.cauet̄ alio statuto, ꝙ si capi-
taneus ꝓponat homicidā cācellādū,priuet̄ officio . Modo ca
pitaneus ꝓposuit Titiū homicidā esse cācellandū , ⁊ fuit ɔfir-
matū,q̄rit̄ an talis cācellatio valeat:⁊ dubiū facit,qñ đsinat eē
capitaneus,an anteꝙꝫ ꝓponat,an ꝓponēdo,an postea ꝙꝫ ꝓpo-
suit.⁊ primo videt̄ qđ valeat,ɔsiderato principio i quo erat ca
pitaneus,vnde lꝫ desinat ante actū perfectū,nō attendit̄,qꝛ q̄-
litas hominis ɔsiderat̄ ex primo gesto,nō ex fine.l.cū actum.ff.
de neg.gest.l.si id quod.§.si filius.ff.ꝓ so.facit.l.sed in vltimo đ
neg.gest. Item,qꝛ qs ante delictū ꝑfectū ⁊ ɔsumatum nō puni
tur,iuxta notata in.l.si quis nō dicā rapere.C.de epis.⁊ cle.er-
go durabat capitaneus qñ proponebat. Contrariū disputauit
Iac.but.ꝙ talis cācellatio nō valeat,tāꝙꝫ ꝓposita ab eo q pri⁹
desiderat esse capitaneus,qꝛ velocius currit factū iuris ꝙꝫ ho-
minis,vt no.in.c.preterea.de appel.li.vj.facit.l.quid ergo.đ
leg.i.⁊ no.in.l.aretusam.ff.de sta.ho.c.nerui.xiij.di.facit regu
la physica,ꝙ vbi due cause ɔ̄rie ɔcurrunt,ꝙ illa prius agit , q̄
est potentior,nā eo ipso qđ lex punit aliquē ꝑꝑ aliquē actum,
ipsuꝫ actū vr̄ reprobare.l.pretor.§.i.đ ope.no.nū.ex quo fit qđ
qñ qs venit priuād⁹ administratione ꝑꝑ aliquē actū, actus ille
erit inualidus,⁊ ex eo actu remanet priuatus.l.iubemus.§.sa-
107 ne.de sac.sanc.eccle.† Itē pone aliā notabilē qōnem, qđ qdā
discipulus conuenit cū suo doctore vt eū erudiret certo pretio,
inter eos ɔuēto,hoc acto,qđ tūc discipulus intelligit̄ eruditus
si primā.q.ꝙꝫ agitabit, obtinuerit . Nunc lapso quinquennio
magister petijt pretium ɔuentū,dicens discipulū esse eruditꝫ,
discipulus excipit non esse soluendum,qꝛ nōdum eruditus,itur
ad iudicē,iudex declarat pretium non soluēdū,⁊ sic discipulus
primam causam obtinet,nūc Doctor petit sibi dandū esse pre-
tium ex pacto inter eos conuento,qꝛ nūc hr̄ pro erudito ,quia
sniam obtinuit. Discipulus excipit non esse soluēdū,qꝛ absolu-

tus est p sniam, ⁊ sic pactū ⁊ snia repugnāt, querit̃ qd iuris? pro
doctore facit, q̃ ius volūtariū preualet iuri nō volūtario. l. ad-
monēdi. ff. de iureiu. cū si. Itē prouisio legis siue snie nō tollit ꝓ
uisionē hominis. l. fi. C. de pact. ꝯuen. nā fidem frangere intole
rabilius est, q̃ sententie ꝯuenire. l. j. ff. de pac. l. i. ff. de ꝯsti. pec.
Pro discipulo facit, q̃ snia lata ꝯ doctorem nō dꝫ ei ꝓdesse. l.
nulla ratio. ff. de legi. l. euidenter. ff. de exce. rei iudi. vbi vr̃ ca-
sus in terminis, nec discipulo nocere. at si per istā sniam videre
tur esse impleta intentio doctoris ꝯ discipulū noceret ipsi disci-
pulo ⁊ ꝓdesset doctori. ergo ⁊c. Item q̃ magis attēdit̃ id qđ
principaliter disponit̃ in snia, q̃ id qđ incidenter, vt dixi. s. Sed
sententia principaliter declarat discipulū nō esse eruditū. Item
intentio paciscētiū dꝫ intelligi sensisse de victoria obtēta, q̃ eru
ditus sit nō de victoria obtenta, q̃ nō eruditus, alias fuissent ꝯ
rij, qđ nō est presumēdū. l. nam ad ea. ff. de ꝯdi. ⁊ demō. Itē q̃
actus venit preter intentionē agētiū nil releuat, lꝫ de facto sit
adimpletū. l. multū. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. l. si quis in graui. §. vtrū
. ff. ad sille. Sed huiusmodi declaratio, q̃ hic discipulus fuerit
eruditus, est preter intentionē discipuli, ⁊ iudicis. ergo ⁊c. cum
ergo de tali sententia non presumet̃ esse agitatū inter ptes, ad
eam intentio agentiū non extenditur. l. cū aqliana. ff. de trāsac.
l. non omnis. si cer. pe. cū simi. ⁊ hoc credo verius. Hic ēt subij
ci posset illa questio. an priuilegiata ꝑsona vtat̃ priuilegio ꝯtra
priuilegiatū. l. fi. C. de sac. sanc. ecle: ⁊ an pia cā detrahat falci-
diam ꝯ aliā piam cām. Et qm̃ hec questio subtilis ⁊ frequens
108 est ponam quid de ea sentiam. † Itē, pone, dico seruo meo, va
de ad pontem, ⁊ si obuiaueris seruo liber esto. Tu dicis seruo
tuo, vade ad pōtē, ⁊ si obuiaueris libero, liber esto, mō isti serui
sup pōte inuicē sibi obuiauerūt, querit̃, qs erit liber, an seruus
meus, an seruus tuus? ⁊ certū est, q̃ meus factus est liber, q̃ ob
uiauit seruo, tuus vero seruus non vr̃ factus liber, q̃ obuiauit
seruo immediate, lꝫ postea fiat liber, q̃ nō vr̃ sufficere p. l. q he
redi. §. fi. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. Contra tñ credo qđ tuus seruꝰ fiat
liber, q̃ ista ꝯditio, si obuiaueris, nō finit̃ momento, sed hꝫ tra-
ctum successiuum. Nam cū duo obuiā sibi venerint, dñr inuicē
sibi obuiare p multos passus, vt in primo passu meus sit liber,
q̃ obuiauit seruo tuo, a principio erat seruus postea sequentibꝰ
passibus tuus seruus fit liber, q̃ obuiat libero facto. Pro hoc
facit fauor libertatis, maxime q̃ vbū obuiaueris pōt intelligi
esse futuri tpis, qđ nō requirit actū esse perfectū, sed sufficit eē
in fieri, ⁊ sic cessabit ꝯriū. l. aretuse. ff. de sta. ho. vbi no. Ad ma
iorē ēt instructionē qōnum perplexaꝝ ⁊ captiosaꝝ ponā qōnē
Senece, lege cauet̃, q̃ frater maior diuidat, minor eligat. alia
lege cauetur, q̃ filius natus ex ancilla succedat, mō frater ma-
ior diuidit hereditatē hoc mō, ꝓ vna parte ponit solā ancillam
matrē fratris, pro alia parte ponit totū patrimoniū, mō frater
minor natus ex ancilla ꝯqrit̃, q̃ in vtrāqꝫ partē leditur, nam
eligere patrimoniū, ⁊ emittere matrē in dñium alterius, est cō-
tra pietatē, ⁊ durissimū vr̃ eligere solā matrē, enormiter ledit̃ i
patrimonio patris. Queritur vtrū querela istius fratris mino-
ris sit iusta, ⁊ mihi videt̃ q̃ sic. Primo, q̃ frater minor pōt di-
cere hanc legē esse factā in fauorē suū, ergo ipse poterit diuide-
re ⁊ offerre optionē fratri maiori. arg. l. nō eo minus. C. de ꝓcu
rato. l. nulla ratio. ff. eo. Item lex dans ptātem diuidendi fratri
maiori, semp intelligenda est voluisse excipere dolū ⁊ captiosā
diuisionē. arg. l. cū aquiliana. in fin. ff. de transac. ⁊ l. si vxori. de
109 aur. ⁊ arg. leg. cū simi. † Qualiter aūt vna lex aliā corrigat nūc
dōm superest. ⁊ primo queritur vtrū requirat̃ clausula deroga
toria. Secundo, an corrigat̃ p clausulā nō obstāte aliqua lege.
Tertio, an a ꝯrio sensu. Quarto, an p vba similitudinis. Quin
to, an ab eadē rōne vel simili. Sexto an dando nouā formā vi-
110 deatur ab antiqua recedere. † Ad primū rñdet̃, q̃ lex ⁊ ꝯstitu
tio posterior tollit priorē, q̃uis ď ea mētionē nō fecerit, ⁊ absqꝫ
clausula derogatoria, vt est tex. ⁊ ibi doctores in. c. j. de ꝯsti. in.
vj. ⁊ no. in. l. humanū. C. de legi. ⁊ gl. in. l. imperialis. C. de nup.
qđ intellige vbi omnino sunt directe ꝯrie, vt nulla distinctione
concordari possint. c. cum expediat. de electio. lib. vj. vt. s. sa-
111 tis plene dictum est. † Quando autem possent iuuari aliqua di
stinctione, tunc nō est fiēda correctio, nisi expresse dicatur vel-
le corrigere. ita intelligitur. l. si quando. C. de inoffic. testa. l. pre
cipimus. C. de app. Item lex est, q̃ qui substituit extraneum fi-
lio, intelligitur, si filius decesserit sine liberis. l. cum acutissimi.
112 . C. de fideicō. † Sed pone qđ testator dixit, si decesserit sine fi-
lijs masculis, ⁊ filius decedat cū filia femina, an admittat̃ sub-
stitutus? ⁊ videt̃ q̃ nō, q̃ casus ommissus relinquitur in disposi
tione iuris communis. Contrariū dixit Bar. in. l. cum auus.
ff. de conditio. ⁊ demonstratio. ratio est, quia vbi casus ommis
sus est ex expressa legis dispositione, tūc non tollitur, secus vbi
est ex presumptione legis simpliciter. l. maritus. C. de procura.
⁊ supra allegatis. Cogita, presumpta enim facilius tolluntur,
q̃ certa. cum certum tollat tacitum, ⁊ tacitum tacito tollatur.
113 † Ad secundum similiter dicendū est, q̃ per clausulam, nō ob
stante aliqua lege, vna constitutio vel statutū nō intelligit̃ vel-
le aliam legē vel statutū tollere, si poterint aliqua subdiuisio-
ne iuuari, vt in auc. de succes. ab intest. circa principiū. ⁊ in ver
sicu. vocantibus. ⁊ gl. in cle. j. de preben. Bal. in. l. eam quam
. C. de fideicom. in. xij. colum. ⁊. l. impetrata. C. senten. rescind.
114 non pos. ⁊ supra plene dictum est. † Circa tertium, an statutū
vel lex noua intelligatur corrigere legem veterem per argumē
tum a contrario sensu. v. g. Extat statutū, q̃ si non extat filius
filia succedat, modo quis decedit extante filio ⁊ filia, quereba-
tur an filia simul possit succedere cum filio, ⁊ quanquam Cyn.
consuluerit non posse per argumentum a contrario sensu. l. qui
testamento. §. mulier. ff. de testamen. l. j. §. huius rei. ff. de officio
eius cui man. est iurisd. l. inter socerum. §. cum inter. ff. de pact.
do. de manu. testam. l. si quis locuplex. in fi. tamen communis
115 opinio est in contrarium, quod possit succedere, † q̃ per argu-
mentum a contrario sensu non est corrigenda lex. ita expresse tꝫ
Hy. in consulendo, Butri. disputando, Bar. legendo, vt ipse
no. in. l. omnes populi. ff. de iusti. ⁊ iu. ⁊ Bald. in. l. conuenticu-
lam. C. de epis. ⁊ cleri. per. l. si cum dotem. ff. solu. matri. ⁊. l. apđ
antiquos. C. de fur. in glo. super versi. coniecturam. ⁊. l. ij. C. de
condi. inser. ⁊ ibi pulcherrime per Bald. casus ergo sumptus
a contrario sensu legis intelligitur esse ommissus in dispositio-
116 ne iuris cōmunis, ⁊ ita Bal. i. l. j. C. de inuti. stip. † illud omni-
no notandum est, quod argumentum a contrario sensu est vali-
dum, quando contrarius sensus non potest stare cum consensu
expresso in lege. v. g. Extat statutum, qđ bene meritis de repu
bli. deferantur honores ⁊ officia, ergo qui offenderunt rempu.
non debent admitti ad honores ciuitatis, nam honores ciuita-
tis deferri bñmeritis ⁊ malemeritis, ď iu. cōi nō possunt. l. tute
las. ff. de capi. dim. cū si. filiā vero cū filio simul admitti ad suc-
cessionē patris, nō est absonū a iure, vt. l. maximū vitiū. C. de li-
117 be. pte. Itē no. q̃ aliqñ argumētū a ꝯrio sen. sumit̃ ex nā voca
buli, veluti qñ positio vnius rei tollit eiꝰ ꝯriū, veluti si affirmē eē
diē, nego eē noctē, q̃ diē eē ⁊ noctē incōpassibilia sunt, vt. l. h vbo
ba. ff. de vbo. sig. facit. l. h genus. ff. ď ꝯd. ⁊ dem. ⁊ h argumētū est
118 semper validū in iure, etiā in materia correctoria. † Aliqñ ex
natura rei, veluti cū in nō prohibitis a lege alicui qcqd dene-
gatur, in reliquis videtur cōcedi, vt. l. cū ptor. ff. de iudic. ⁊. l. ex
ea. ff. de testa. cū similibus. Aliqñ ex presumpta voluntate gē-
tium. vt. l. tribunus. de testa. milit. l. maritus. C. de procurat. l.
inter socerū supra allegata. ⁊ notat Bart. in. l. legata inutili-
ter. de lega. j. vbi dicit, q̃ si vnus ex pluribus capitulis aliqua
cassat, videtur reliqua affirmare. c. nonne. extra de presumpt.
⁊ hoc nō admittitur in corrigendis legibus, per supra allega.
119 † Et maxime argumentū hoc ex mente nō colligitur, qñ surge
ret aliquid incōueniens, si nō adsumeretur, puta, qđ actus pe-
riret ⁊ nō valeret, vt est textus optimus in. l. si quis heres in-
120 stituatur. ff. de hered. insti. ⁊ ibi notat. † Item maxime argumē
tum nō sumitur, vbi verba sunt negatiua, q̃ ex dispositione p-
uatiua vel negatiua nō sequitur habitus vel affirmatio. l. ex fa-
cto. de here. instit. ⁊. l. titia. §. fin. ff. de manu. testa. ⁊ Bald. in
dicta. l. ij. C. de ꝯdit. inser. nisi vbi essent incōpassibilia, vt supra
vide pro intellectu huius argumenti, que dixi supra in prima
121 parte principali, in. xvj. † Quarto queritur, an corrigatur lex
antiqua per verba taxatiua vel exceptiua posita in lege noua,
⁊ videtur sic, per regulā logicorū. Ab exceptiua ad exceptua
tam valet argumentū. vt tamen Bartolus iura ciuilia intel-
lexit, ergo nullus preter Bartolum iura intellexit. Idem si di
catur, nemo intellexit iura ciuilia nisi Bartolus, ergo Bart.
solus intellexit, Contrarium tamen tenent Doctores, quod p
dictiones exceptiuas vel taxatiuas nō inducitur correctio le-
gis, vt in. l. ob es. C. de pđ. min. ⁊ in. l. ꝯtractus. ff. de reg. iur. ⁊
l. serui noīe. ⁊ ibi Bar. ff. de vsuc. ⁊ in. l. illud. C. de sac. san. ecle
⁊ in. l. j. C. de patri. q fil. distrax. ⁊ pulchre p Barto. in. l. titia
. §. cū titio. ff. de adim. leg. faciūt notata in. l. cū dos. ff. re. amot.
p Bar. in. l. rōes. C. ď pb. ⁊ h intellige, qđ vna lex ñ corrigit̃ p
aliā legē taxatiuā vl' exceptiuā, ⁊ silr vnū statutū ñ itelligit̃ esse
122 abrogatū p aliud statutū taxatiuū. † at vbi lex iuris cōis esset
gñalis, statutū vbo esset taxatiuū putarē legē cōeꝫ eē correctā.
v. g. extat statutū, q̃ mulier sine ꝯsen. viri possit alienar̃ res mo
biles

biles dūtaxat, certe crederē, ꝙ mulier n̄ posset alienare res im
mobiles absqꝫ ꝯsensu viri, qꝛ vt dixi, vꝫ argm̄ ab exceptiua, tūꝫ
ēt qꝛ a ꝟbis statuti n̄ ē recedēdū. c. q̄ꝫq̄ꝫ. ꝺ vsur. i. vj. i non. ꝛ i.
c. j. ꝺ ho. li. vj. ꝛ i. c. j. ꝺ sta. reg. e. lib. ꝛ ita seruāt assessores, q iu
rant obseruare statuta, vt tenet Bar. in. l. prima. ff. quod vi aut
clam. ꝛ Bald. subtiliter in. l. ita pudor. C. de adulter. formans
123 questionem. † Statuto cauetur quod instrumenta mandentur
executioni nulla exceptione obstante, nisi solutionis vel falsita-
tis, an alie exceptiones, que potuissent opponi de iure commu
ni, vt prescriptionis, pacti de non petendo, transactionis, rei iu-
dicate, ꝛ similes poterunt opponi, ꝛ Bald. in. d. l. ita pudor. di
cit, quod consuetudo obseruat, quod nulle alie exceptiones ad
mittantur quam permisse a statuto. argu. l. ij. C. ꝺ pri. qui fi. di-
124 strax. † Et facit ad questionem, an conductor qui excepit plu-
res casus fortuitos, dicendo nominatim, se nolle ad illos teneri,
an teneatur ad alios non nominatos? ꝛ Joan. and. in additio.
Specula. in titu. de loca. §. iam dicēdum. videtur tenere, quod
videatur subire periculum aliorum, quod tamen mihi non pla-
cet, vt infra. Item si statutum excipit alios casus, qui non de-
beant cognosci diebus feriatis, an casus non exceptuati qui de
iure communi cognosci possunt diebus feriatis, poterunt iudi-
cari diebus feriatis? vide supra. Nam exceptio firmat regulā
in non exceptuatis. l. tribunus. de testamen. milita. ꝛ not. in. c.
regula. de regul. iur. libro. vj. ꝛ Petr. de Ancha. ꝛ Din. in. l.
125 nam quod liquide. ff. de pen. leg. † Dubium tamen videbatur,
quia licet exceptio firmet regulam in non exceptuatis, non ta-
men eam ampliat, vt per eam sub regula includantur alij casus
excepti a iure de regula. Verbi gratia, Generalis commissio
est facta vicario episcopi, in qua generali commissione de iure
non veniunt, vt beneficiorum collatio, clericorum dispositio, ꝛ si
126 miles, de quibus in cap. cū generali. de offi. vica. lib. vj. † Po
ne ergo quod Episcopus concessit vicario, quod omnia possit,
excepta beneficiorum collatiōe, an poterit clericos deponere?
ꝛ Petrus de Ancha. in dicto capi. regula. ꝛ in dicto capi. ge
nerali. ꝛ ibidem latius tenent, quod non possint, ꝛ allegant no-
tata per Barto. in. l. generali. §. vxor. ff. de vsufruc. lega. ꝛ in. l.
in his. ff. de legib. per glo. ꝛ Doctores in. l. legata inutiliter. de
127 lega. j. † ꝛ quod notatur in simili de clausula non obstante, que
firmat rescriptum, non tamen ampliat, vt in clementi. j. de pre-
bend. Adde quod exceptio declarat regulam. argu. l. nā quod
liquide. §. si cui. ff. de pen. leg. ꝛ regula declarat exceptionem. l.
j. de regu. iuris, vt omnes scholares legunt, nisi Petrus, ergo
Petrus est scholaris. Et si cōstitutio generalis propter suam
generalitatem aliquos lederet de facto, quia extenderetur ad
personas, quas de iure illa generalitas non comprenderet pos-
sunt ille persone lese petere, vt declaretur illa constitutio, quas
128 personas specifice includat ꝛ excludat. † Pone, dicit statutū,
quod omnis declinans iurisdictionem potestatis, possit impu-
ne offendi, certum est quod de iure communi non includit cleri
cos declinantes, quia statutum non potuit disponere, vt in cap.
nullus. de foro competen. Si tamen multi vulgares ꝛ imperiti
offenderent clericos declinantes iurisdictionem potestatis, pos
sent clerici petere vt specifice exprimatur, quod statutū ad cle-
ricos non extendatur. Ita tenet Joan. Andr. in. c. j. de immu.
129 eccle. libr. vj. que nota. † Item dicas quod lex non intelligitur
corrigi per verba similitudinis, puta verbo, sicut, perinde, ꝛ si-
milia. l. j. in glo. ff. de recep. l. sacrilegij. §. his. ff. ad. l. iul. pecul. ꝛ
ibi glo. ꝛ Bar. quod dicit esse notādum. l. sed si lege. §. per me.
ꝛ ibi glo. ꝛ Ang. ff. de peti. heredi. quia debet intelligi, nisi repe
riatur dissimilitudo expressa in alio capitulo. l. j. circa finem. ff.
de his que in fraud. cred. l. in fraudem. ff. de testa. milita. l. si qs
in graui. §. si quis. ff. ad Sille. l. ex contractu. ff. de re iud. l. quia
130 perinde. ff. ad trebel. l. quedam. ff. de publi. † Ex quo infertur,
Statuto cauetur quod excecās oculum, puniatur sicut homici
da. Alio statuto, quod iudex non faciat punitionem de his de
quibus est facta concordia, inter partes, excepto homicidio, de
quo fieri non possit cōcordia, quod fuit obtētum, quod de exce
catione oculi poterit fieri concordia, per supra allegata, ꝛ vide
131 supra, an parificata extendantur. † Circa quintum dubium, an
lex corrigatur ex mente ꝛ ratione statuti, dico, siquidē mens sta
tuētium colligitur ex illis modis, quos supra allegaui, in primo
membro de extensione, tunc lex communis corrigitur non soluꝫ
per expressa verba statuti, sed etiam per mentem comprensam
ex predictis locis, vt supra plene dixi, ꝛ dicetur infra in quarto
132 membro principali. † Circa sextum dubium, an statutum dans
certam ꝛ nouam formam vel penam videatur a forma iuris cō
munis discedere, ꝛ Joan. And. in addi. Spec. in titu. de pen.
dicit Ubertum de Bob. tenuisse, quod sic, ꝛ ita iudicatum fuis
se Janue, ꝛ ita videtur concludere. Bart. vero tenet quod per
formam nouam statuti, nō sit in dubio recessum a pena iuris cō
munis, vt notatur in. l. j. ff. vi bon. rapt. ꝛ allegat maxime. l. quo
ties. ff. de act. ꝛ oblig. Baldus autem in. l. data opera. in tertia
charta. versi. Item notandum est, ꝛ in aucten. naufragia. C. de
fur. tenet quod videatur esse recessuꝫ a forma iuris communis,
133 † ꝛ quod fatuus esset iudex, qui recederet a forma statuti, quaꝫ
iurauit obseruare, ꝛ cū eo vr̄ trāsire Pet. de Anch. i. d. c. j. de
cōsti. ꝑ quo optime facit. l. sanctio. ff. de pen. l. q vno. ff. ꝺ re mili.

SVMMARIVM

1 Legis verba dubia multipliciter esse possunt.
2 Verba intellectui, ꝛ nō intellectus verbis accōmodādus est.
Sensus verbis preferri debet.
3 Verba ex mente, non mens a verbis procedit.
4 Leges non secundum corticem verborum sed secundum earum mentem intelligende sunt.
5 Legis mens quibus modis inspiciatur.
6 Legis sensus capiendus est, qui vitio caret.
Legem iustā ad interpretationem iniustā trahere absurdū est.
7 Sententie verba intelligi debent, secundum quod iudex de iure pronunciare debebat.
Leges cū ꝯcordant ea interptatio elligit ne aliā legē corrigat.
8 Sensus ille potius elligendus est, qui est de iure communi q̄ꝫ de iure speciali.
9 Legis sensus elligēdus est, ꝑ quē legis effectū sortiamur.
10 Legis sensus ille capiēdus est, qui dubitabilis fuerat.
Legis sensus elligendus est qui fauorabilior est.
11 Legis sensus elligendus est per quem via sit tutior.
12 Lex ita interpretari debet vt tempus ꝛ modus inspiciatur quo quid certus esse potest de natura rei.
13 Interpretari ꝛ intelligi debet vnūq̄dq̄ꝫ secundū naturam suam.
Tale vnūq̄dq̄ꝫ esse presumit, quale esse debet.
14 Legis verba secundum subiectam materiam, de qua lex loquitur, intelligi debent.
Verba restringi debēt ꝭm gradū affectionis ad rē, ꝛ. j. nu. 48.
15 Legis mentem vt interpretemur secundum res subiectas a verborum proprietate recedere licet.
16 Procurator si cōstituatur ad rē que per procuratorem expediri non potest procurator intelligitur idest nuncius.
Verbum heres sepe filios tm̄ significat ꝛ nō extraneos.
17 Legis verba interpretent in bonā vel malā partē.
18 Contractus simulatus p̄sumit ex ꝟbis isolitis in eo appositis.
19 Verba ambigua ad eā ꝑsonā referunt ad q̄ꝫ res magis ꝑtinet.
20 Sensus ille capiēdus est qui rei proportionabilior sit.
21 Contractus simulatus presumitur ob pretium rei vendite non proportionabile.
Verba secundum personarum qualitatem intelliguntur.
22 Sensus ille capiendus est, qui magis ad finē negotij ordinat.
23 Verba interpretant ꝭm respectū ad rē de q̄ agit ꝑtinentem.
24 Debitor feneratori n̄ petēti vsuras offerēs n̄ donar, ꝫ soluer d
Statutum ꝙ filius non possit ꝯtraher sine p̄ris cōsensu, nisi sit mercator, intelligit si occasiōe mercātie ꝯhat.
25 Lex dꝫ intelligi ꝭm eū locū in quo res disposita i. l. gerenda est.
26 Statutum, ꝙ plena fides libris mercatorum adhibeat, in rebus ad mercantiam pertinentibus intelligi debet.
27 Legis mens colligit ex qualitate eoꝝ que adiuncta sunt his de quibus disponitur.
28 Coniuncta vno iure ꝛ vno modo determinari debent.
29 Qualitas adiūcta ꝟbo ꝭm nām verbi sibi adiūcti intelligi dꝫ.
30 Sensus ille elligendus est qui magis in eodem genere cum copulato vel disiuncto congruit.
31 Verbum exigere quomodo intelligatur.
32 Exceptuata de genere in regula contentorū esse debent.
Clausula ḡnalis i dubio casus similes exp̄ssis cōprehēdere dꝫ.
33 Legis mens ex causis ꝛ effectibus ipsius legis colligitur.
34 Effectus cause sue cōmēsurari debet.
Res a cā pricipali, ꝛ nō ab accessoria denoiari debet.
35 Verba in dubio prolata esse iudicantur, vt omnes futuri effectus decidantur.
36 Legis verba dubia interpretanda sunt, vt effectum sortiantur.
Causa verba legis ampliat, ꝛ restringit.
37 Legis mens colligitur ex antecedentibus, ꝛ sequentibus.

38 Statutũ, q turbans possessionem alicuius puniat̃, itelligat̃ de turbatione expulsiua, & non inquietatiua.
39 Verba sequẽtia magis adaptant̃ precedentibus principaliter disponentibus.
40 Legis verba eo modo iterpretãda sunt quo ad accessoria sicut quo ad principale.
Exẽpla lz regulã nõ restringãt, legẽ tamen declarant.
41 Sensus ille capit̃, ex quo aliqd cũ añcedẽti repugnãs nõ seqt̃.
42 Legis mens ex parificatis colligitur.
43 Legis mens ex correlatiuis colligitur.
Lex interpretans scdm legẽ interpretatã colligi debet.
44 Legis mens ex contrarijs declaratur.
45 Legis mens ex subrogatis colligitur.
Legẽ extẽdere & restringere plus est, q̃ declarare.
46 Legis mens ex qualitate loci & temporis, & ex personarum qualitate colligitur, & nume. sequen.
48 Donatio vel trãsactio prelati psonalis & nõ realis p̃sumitur.
49 Verba in eum sensum trahi debent, qui officio & dignitati loquentis conueniat.
50 Legis mens ex legislatoris qualitate colligitur.
51 Verbum equum, quomodo intelligatur.
52 Legis mẽs colligit̃ ex locis ex qb⁹ lex ampliat̃, & restringitur.
53 Lex q̃uo interpretãda sit, si plures ꝯtrarie ꝯiecture ꝯcurrant.
Coniectura clara et efficax que dicatur.
54 Scriptura ex tribus interpretationem recipit.
55 Litera a voce interpretationẽ recipit, vox ab intellectu, intellectus ab ipsa re subiecta.
56 Legis efficatior interpretatio que sit.
57 A significatiõe vboꝝ ꝓpria an sit recedẽdũ vt fauori iseruiat̃.
58 Equitas in interpretatione preferenda est.
59 Obscurũ nõ dicit̃ quod legitimis presumptionibus colligi põt.
60 Significatio verboꝝ quãdo seruãda sit, & j. nu. 61. & 62.
63 Significatio verborum a quibus imposita sit.
64 Nomina multiplici ratione rebus imposita sunt.
65 Cõis vsus loquẽdi a ꝓpria significatione declinãs duplex est.
66 Communis vsus loquendi vulgarium in statutis legibus vel rescriptis capiendus non est.
67 Notarij imperitorum dicta in scriptis redigentes, si in latinum proprie conuerti non possunt in vulgari scribi debent.
Dicta idiote p notariũ peritũ in scriptis redacta q̃uo itelligãt̃.
68 Sensus ille capiẽdus est qui vulgari sermoni & vsitato ꝯuenit.
Litera si obscura est, ad smonẽ vulgarẽ recurrit̃, vt fiat clara, sermo vulgaris si est dubius ad literalem sensum recurritur.
69 Significatio verboꝝ propria ex diffinitione inuenitur.
Significatio illa est propria que ethimologie conuenit.
70 Significatio illa est proprior, que est secũdũ grãmaticalẽ rõnẽ.
71 Significatio propria est illa, que cũ suo ꝯuertibili equipollet.
72 Significatio propria dr̃ illa, q̃ suis ꝯgruit coniugatis.
73 Significatio illa est ꝓpria, q̃ suo ꝯ̃rio vel correlatiuo opponit̃.
74 Significatio ꝓpria est illa, q̃ ad spẽz, & ad simplex deducta est.
75 Significatio propria est illa que est secundum naturam & veritatem, & non secundum fictionem.
76 Ciuis qs dicat̃ stãte statuto q qs pro ciue habeatur.
Statutũ faciẽs mẽtionẽ de ꝯfesso i dubio ñ itellĩt p ꝯtumatiã.
77 Res secundum aptitudinem & naturam, & non secundum accidentia considerari debet.
78 Significatio propria illa dicitur que est secundum ius.
79 Et que est in potiori significatu.
Tutor pro curatore accipitur, & nõ econtra, & quare.
80 Significatio propria est illa q̃ est ꝯsequẽs rei p eã designande.
Rei conuenientia potior est, q̃ etimologia.
81 Significatio propria est illa que a presenti, & non a p̃terito, vel futuro denominatur.
Verba que semel certam significationem habuerunt ex post facto aliam recipere non possunt.
82 Significatio propria est illa que per prius & non per posterius intelligitur.
Aui appellatione proauus non venit.
83 Significatio propria intelligitur secundum naturam principij, & non postremi.
84 Significatio ꝓpria est illa q̃ est sm ordinẽ scripture.
Ordo scripture ordinem rei non mutat.
85 Significõ ꝓpria illa dr̃ p quã singula singulis ꝯgrue reddunt̃.
Et illa q̃ duo in vna oratione concurrere significatur.
86 Verba dupliciter intelligi possunt.
87 Actus omnis nr̃ ex materia & forma constat.
Substantiua duo, vel duo adiectiua neutraliter posita quando sunt copulata, alterutrum per se sufficit.
89 Adiectio facta ampliationis causa nõ est necesse q concurrat.
90 Significatio proprior orationis est illa, in qua talia sunt subiecta, qualia predicata.
91 Et qua omnes casus in oratione positi pariter terminantur
92 Et que tempore sui verbi congruit.
93 Et illa in qua aliquid extraneum non subauditur.
Et per quam maior effectus sequitur.
94 Interp̃tatio illa est eligẽda q̃ ẽ magis plana, & smlr̃ az legis ẽ.

Tertia pars.

Nunc descendamus ad tertium mẽbrũ principale, qñ nascit̃ cõtrouersia ex verbis legis, q: sunt ambigua vel dubia, vt multipliciter iterpretari possint. Esset vidẽdũ quotupliciter sermo sit dubius, de quo p boetiũ in opere suo de diuisionibus, & in titulo de rebus dubijs, & in
1 titulo de libellis. † Et notãdũ quod verba legis possunt esse dubia multipliciter. Primo, respectu orationis, que multiplicem intellectũ habere põt, vt in illa, Testator rogat heredẽ vt decẽ vasa Titio det, q̃ volet. Itẽ in illa, rogat testator heredẽ, vt alimẽta matri sue prestare debeat, & mille huiusmodi. Secũdo, respectu vnius dictionis, q̃ plura significata recipeř possit, vt verbũ, iudiciũ, verbũ, ius, & similia, que dictiones vniuoce dicũtur. Tertio, respectu dictionis indefinite posite, que licet vnũ significatũ tãtũ habeat, tamẽ ratione pluralitatis rerũ ad quas accõmodari potest, fit dubia, veluti si dicat, debitorẽ domi esse citãdũ, cũ plures domos habeat, vel quod defũctus i ecclesia sua sepeliat̃, cũ habeat plures ecclesias. Itẽ si quis ꝯstituat Titiũ tutorẽ filijs suis, cũ plures sint vocati noĩe Titius, & quoniã ma
2 gis mens quã verba legis sunt inspiciẽda, † q: verba itellectui, nõ intellectus sermõi accõmodãdus est. l. benignius. ff. de legi. l. intelligẽtia. de vb. sig. nec a sensu legis recedẽdũ est, vt proprietas vboꝝ obseruet̃. l. iij. C. de libe. prete. c. p̃terea. de verb. sig. q: nõ in folijs, sed in rõne & sensu leges ꝯsistũt. j. q. j. c. marchio. l. ij. C. de ꝯsti. pecu. ibi, subtilitates eoꝝ q nõ sensum, sed vana noium vocabula ample desiderant, & sicut aia prefert̃ corpori, ita sensus verbis p̃ferri dz. l. scire leges. ff. de legi. xxviij. disti. c. sedulo. nec plus vba quã volũtatẽ inspici oportet. C. que res
3 pign. obli. poss. l. pen. † q: verba ex mẽte nõ mens a vbis procedit. l. Labeo. ff. de supel. leg. l. nepos Proculo. ff. de vb. sig. cũ similibus. Nã queẽadmodũ in legato, si ꝯstat de corpore, falsa demõstratio legatũ nõ vitiat, ita i legib⁹, si de mẽte ꝯstat, impropria vba mẽtẽ nõ imutant. l. si filiussa. C. fami. herci. l. si Ti
4 tio. ff. loca. l. demõstratio. ff. de ꝯdi. & demõ. † Leges. n. intelligere sm corticẽ vboꝝ, nõ sm mẽtẽ, est legũ calumniatio, & eas circũuenire. l. fi. alias pen. ff. ad exhi. Primo igit̃ vidẽdũ est q
5 bus locis mẽs pcipi põt, postea q̃ sit propria verbo. signi. † Ex multiplici aũt loco mens legis inspicit̃. Primo, ex q̃litate ipsi⁹ legis. Scdo, ex q̃litate eoꝝ q̃ disponunt̃ i lege. Tertio, ex q̃litate eoꝝ q̃ adiũcta sunt his de qbus disponit̃. Quarto, ex q̃litate psonaꝝ ad q̃s disposita i. l. referunt̃. Quito, ex q̃litate legislato
6 ris. Sexto, ex oib⁹ locis ex qb⁹ lex ãpliat̃ & restrigit̃. † Ex pte legis colligit̃, nã cũ lex dẽat esse honesta & vtilis & nõ captiosa. arg. l. j. ff. de leg. q: ꝯsilio prudẽtũ ꝓmulgat̃. iiij. disti. c. erit aũt lex. & l. j. ff. de iusti. & iure. ille sensus legis capiendus est, qui vitio caret, qui sit secũdũ iustitiã & rationem. l. in ambiguo. ff. de legib. puta, ne quis ledatur iniuste, vt. l. ij. C. de noxa. l. ij. §. merito. ff. ne quid in loco pub. l. iiij. ff. de seruit. l. ĩpuberi. ff. de admi. tuto. Quid enim absurdius esse potest, quam legem iustam ad iniustam interpretationem trahere. l. si possessor. ff. de pet. here. l. penulti. ff. ad exhiben. Item, ne sequatur absurdum, id est, non consonum rationi. l. Cesar. ff. de publ. l. si quis. §. prohibet. ff. de eden. l. si ita quis. in fi. ff. de euict. l. diuortio. in prin. solu. matri. cum similibus. & l. ita vulneratus. ff. ad legẽ Aqui
7 liam. † Inde etiam dicitur, quod verba sententie debent intelligi sm qd iudex de iure debebat ꝓnunciare. l. miles. §. j. ff. de re iudi. in glo. & Bar. i. l. si ꝓcurator. §. Celsus. ff. de ꝯdi. ob cãm glo. in. l. si aduenã. ff. sol. ma. Itẽ, cũ leges inuicẽ sint cõcordande, ea interpretatio eligẽda est, ne aliam legem corrigat. l. ij. C. de inoffi. dotibus. l. si qñ. C. d inoffi. test. in p̃n. c. cũ dilectus. extra de ꝯsue. c. si papa. de p̃ui. lib. vj. de his diuersis ꝯiũctis notat Bar. in. l. q̃ dotis. ff. sol. ma. & in. l. cũ qd. ff. si cer. pe. & l. post ꝯctũ. ff. de dona. & l. p herede. ff. de acq. here. & l. is possessor. in fi. ff.

8 fi.ff.de acq.here.† Ex quo et dicimus, qd ille sensus potius eli
gẽdus est, q est de iure cõi quã de iure speciali, vt.l.in testamen
to.C.de test.mil. Itẽ, ille sensus eligẽdus est, q nõ est captiosus.
l.cũ Aqliana.ff.de trans.⁊ ibi p Bar.l.si vxori.in pn.de aur.⁊
argẽ.leg. Itẽ, cũ lex nõ debeat eẽ ludibrio.l.fi.§.vbi.C.de bo-
nis q̃ liberis,⁊.ff.qd qsqz iuris.l.fi.⁊.C.si sepius in integr.resti.
9 post.l.j.⁊.l.fi.† ille sensus legis eligẽdus est, p quẽ legis sortia
mur effectũ, vt.l.cũ qdã.C.de verb.sig.⁊.l.oĩno.C.de legatis.l.
si p aliũ.§.docere.ff.ne qs eũ q in ius vocat.facit.l.quoties.ff.de
reg.iur.⁊.l.quoties.de vb.obli.⁊.l.iij.ff.de test.milit.cũ leges
rebus nõ vbis sint iposite.l.ij.C.cõia de leg.in fi.de vsur.l.fi.c.
cõmissa.de elect.lib.vj. Etiã si oporteat vba iproprãre, vt po
tius res valeat quã pereat, ſm glo.not.i.l.nõ puto.ff.fami.her.
10 † Itẽ, cũ lex debeat eẽ de casu dubitabili, ille sensus capiendus
est, q fuerat dubitabilis.in.l.Domitius Labeo.ff.de testa.l.an-
cille.C.de furt.cũ similibus. Itẽ, cũ lex magis debeat inclinare
ad clemẽtiã quã seueritatẽ, ille sensus eligẽdus est, q est fauora-
bilior.l.iterptatione.ff.de pe.l.in obscuris.ò reg.iur.i.l. Arria
11 nus de act.⁊ ob.cũ similib⁹.† Itẽ, cũ lex debeat eẽ constituta a
prudẽtib⁹, ille sensus capiẽdus est p quẽ eligit via tutior.s. po-
tius abstinere, quã rẽ periculosam aggredi.l.adoptiuus.§.j.ff.
de ritu nupti.ibi,⁊ si dubitet.l.j.§.j.ff.ad Mace.c.nisi.§.penu.
extra de renũ.cũ glo.de peni.dist.iij.c.vlti.⁊.c.iuuenis.de spõ
12 sa.⁊ et in obscuris,⁊.l.semp.ff.de reg.iur.† Itẽ, cũ lex debeat es
se clara ⁊ certa, ita interpretari dz, vt ispiciat tps ⁊ modus, quo
qd certius eẽ põt de natura rei.l.j.§.bis aũt.ff.ne qd in flu. pu.
⁊ ibi Bar.vbi vide.⁊.l.pretia rer.ff.ad legẽ fal. Possent infi-
nita exẽpla numerari, qz lex multas qualitates hz, vt supra dixi
in titu.de leg.ex qbus elici possent plures regule, sz pdicte do-
13 ctrine ⁊ exẽpli gratia sufficiant.† Nã vnũquodqz ſm nãm suam
interpretari ⁊ intelligi dz.l.sciẽdũ.de vb.obli.l.cũ qd.ff.si cer.
pet.l.in rõne.§.si filio.ff.ad leg.fal. Amplius vnũquodqz presu
mit eẽ tale, quale de iure eẽ dz arg.l.fi.§.pe.ff.de iust.⁊ in.⁊.l.sz
lz.de offi.pse.⁊ glo.⁊ ibi Bar.i.l.miles.ff.de re iu. Vñ Bar.
in.l.recusare.§.Titius.dicit, qd illa vba si filius meus decesse
rit sine liberis, Titiũ instituo ⁊ substituo, intelligi debẽt directe
⁊ p fideicõmissuz. Itẽ, si dixit vulgariter, pupillariter, ⁊ p fidei
cõmissum, iure alternatiuo,⁊ sic est electio substituti. Ex quali-
14 tate rei siue negocij, de quo agit, mens colligit,† qz vba debẽt
intelligi ſm subiectã materiã de qua loquit lex, qz vba reb⁹ ser
uire debẽt, nõ eẽ.c.intelligẽtia.extra de vb.sig.l.quoties idez
sermo.de regu.iur.facit qd not.Bar.in.l.j.§.oĩs.ff.de accus.⁊
Bar.in.l.Gallus.§.quidã recte.de libe.⁊ posthu.qd vba de
bent intelligi gradati ſm gradũ affectionis ad rẽ, not.in.l.⁊ in-
risiurãdi.ff.de oper.libe.⁊.l.j.C.de se.nup. Quedã vba pferi-
mus, vt significemus qualẽ imaginationẽ mens de rebus cõce-
15 perit, vt dixit Aristoteles in pmo Periermenias, i pn.† Am
plius, lz a vbor proprietate recedere, vt mẽtẽ legis interprete
mur ſm subiectas res, tex.in.l.si vno.§.j.ff.loca.⁊.i.l.in naue sau
pheli.ff.loca.⁊.l.pr Seuerinã.§.cõditionẽ.ff.de cõdi.⁊ demon.l.
fi.ff.de vsufru.ear rer q̃ vsu cõsumunt.l.Impatores.ff.de in diẽ
add.l.in insulã.ff.q pot.in pig.hab.l.de iuni.§.j.ff.de dam.isect.
⁊ ibi Bar.in.l.si stipulatus.§.j.ff.de vsu.Bal.in.l.fi.C.de act.
emp.l.sz si susceperit.§.j.⁊.l.fideicõ.ff.de iudi.⁊ p Bart.in.l.q
Rome.§.fi.de vb.ob.⁊ Bar.in.l.oẽs populi.de iusti.⁊ iur.i
mria de interpretatione declarationis,⁊ Bal.i.l.multũ.C.si qs
16 alte.vel sibi.dixit,† si qs dicat, cõstituo te procuratorẽ, in re que
nõ põt expediri p pcuratorẽ, qd dz intelligi, pcurator, id est nũ
cius.facit.c.maiores.§.cetez.extra de bapti.⁊ qd dicit Bar.
in.l.j.§.qbus aũt.ff.qd cuiusqz vni.no.⁊ est text. optimus in.c.
petitio.extra de pcu. Ad hoc et optime faciũt notata p Bar.
in.l.ex facto.§.fi.ff.ad Trebel.⁊ i.l.gallus.§.et.ff.ò lib.⁊ post.
qd hoc vbũ heres, multoties significat filios tñ, ñ extraneos.
17 † Itẽ dr, si vbũ pferat a lege, qd põt iterpretari tã in malã par
tẽ quã in bonã, si qd lex loquit phibẽdo, dz intelligi eẽ acceptũ
in malã partẽ, si vero iubẽdo vel pmittẽdo, dz interpretari esse
acceptũ in bonã partẽ, ita notat.c.j.de cõsti.sup vbo, sensu, qa
18 lex phibet illicita,⁊ pmittit licita.l.j.ff.de iusti.⁊ iur. † Et ex h
sequit, qd pacta apposita in cõctu nõ cõgrua ipsi cõctui, sed cõria
vel insolita, qd cõctus presumit simulatus.c.ad nostrã.de emp.
⁊ vẽdi.c.illa vox.de pign.facit glo.in.l.si qs sub cõditione.ff.de
cõdi.isti. Itẽ, dicimus qd ille sensus eligẽdus est, put res cõiter
accidunt.l.nã ad ea.ff.de legi.l.sz ⁊ in illo.ff.de i b.du.facit op
time.l.iiij.ff.q ⁊ a qbus.l.nã ad ea.ff.de legi.l.si vxor.§.illius.ff.
ad leg.Iuliã.de adul. Uerba.n.cõcordari debẽt rebus verisi-
19 milibus.l.si ita qs.ff.de euict.† Itẽ dicimus, qd vba ambigua

debent referri ad eã psonã ad quã res magis ptinet.l.si seruus.
§.q margaritã.de leg.j.⁊.l.cũ in testamẽto.ff.de aur.⁊ arg.le-
ga.⁊ ibi Bar.⁊ in auct.si qñ.C.de cõsti.pec.l.post mortẽ.§.j.ff.
de admi.tut.⁊ optimus tex.iũcto Bar.i.l.lege Cornelia.ff.ad
Sille.in fin.⁊ opti.tex.in.l.seruo legato.§.si testõris.⁊ ibi bar.
de leg.j.dũ dicit, nasci actionẽ ei q nõ est noiatus in statuto vel
20 testamẽto, si mõ eius itersit.† Itẽ dicimus, qd ille sensus capiẽ
dus, q sit magis proportionabilis rei, glo.not.i.l.semp.de reg.
iur.⁊ dr in regula inspicimus lib.vj.⁊ glo.⁊ Doctores i.l.si ex
falsis.C.de trãsac.⁊ glo.in.l.cũ qd.⁊ ibi no.ff.si cer.pe.⁊ glo.in
21 l.j.§.j.de supfi.Bar.i.l.Paulus.de solu.circa pn.† Ad hoc
facit, si qs soluit ptiũ nõ proportionabile rei vẽdite, vel pẽsio rei
locate, vel pẽsio nõ est proportionabilis fructibus fundi, puta,
si ex vinea locata soluat oleũ, psumit cõctus simulatus.c.ad no-
strã.de emp.⁊ vend.⁊ optime facit ille casus mirabilis i.l.si ita
scriptũ sit.ff.de lib.⁊ posth.quẽ vide oĩno. Itẽ, de societate cõtra
cta ⁊ ò tributis, vt intelligat fieri p portione cõcta. Itẽ, qd vba
intelligũtur ſm qualitatẽ psone, faciũt notata p Bal.in.l.fi.C.
de indi.vid.tol.in pe.q.qp vba, dña vsufructuaria de mutatis
psonis mutãt interpretationẽ, vbi ponit pulchrã distinctionez.
22 † Itẽ dicimus, qd ille sensus est capiendus, q magis ordinat ad
finẽ ⁊ ppositũ negocij subiecti.l.pretor.§.omnis.ff.vi bon.rapt.
vñ testes rogati ad illud negociũ qd gerebat. dũ rogarent. itez
seqtur qd si mãdato pactũ sit de re custodiẽda, potius dr man-
datũ plenũ vltra naturã suã q̃ depositũ.l.j.§.qd si rẽ.§.seq.ff.de
positi. Itẽ, si in trãsactione dicat inspectis vbis testi, intelligit,
23 ad hoc vt trãsigi possit.† Itẽ, dicimus qd vba interpretant ſm
respectũ q ptinet ad rẽ ò q agit. Uñ dr, qd testõr q fecit testm,
⁊ nõ dedit tutores pupillis filijs, dr itestatus decessisse, quo ad
dationẽ tutor. Insti.de legi.agn.tu.§.qd aũt.⁊.l.itestato.ff.de
legi.tut.q tex.est notãdus ad hoc,⁊ optimus tex.i simili.i.l.ful
cinius.§.qd si aduersus quosdã.ff.ex qb.cau.i pos.ea.l.qd sit fu
24 gitiuus.ff.de edil.edic.p totã legẽ. † Uñ notabiliter dixit bal.
in.l.fi.C.de vsur.qd si debitor obtulit vsuras feneratori et nõ pe
tẽti, qd nõ vr donare, sz poti⁹ soluere.arg.l.si vno.§.j.ff.loc. Itẽ
dixit nota.i.l.fi.C.ad Mace. Stãte statuto, qd filiusfa.ñ possit
se obligare sine cõsẽsu pris, nisi sit mercator, qd tũc demũ lz cõhe
re cũ mercatore, si cõhit occasione mercãtie, secus si aliter.l.idẽ
ait.ver.cetez.ff.naut.cau.stab.l.fi.C.de iurisdi.om.iu.vr text.
in.l.actione.§.fi.cũ.l.seq.ff.p soc.i dubio tñ psumit cõxisse in cã
25 mercãtie arg.notator in.l.Macedoniani.eo.ti.† Itẽ ex loco
videt legẽ intelligi debere secundũ eũ locũ in quo res disposita
in lege gerẽda est, magis quã locus cõctus, vbi lex lata sit.arg.
l.exigere.ff.de iudi.veluti, si lex dicat instãtiã durare decẽ die-
bus vtilibus, inspicitur locus vbi instantia agitat, an sint vtiles
26 vel nõ.† Et p predicta et dicit, quod si statuto cauet, quod ad-
hiberi debeat plena fides libris mercator, debet intelligi i cau
sis ptinẽtibus ad mercãtias, nõ aliter.l.si qs ex argentarijs.§.
rõnẽ.in fi.ff.de eden.quod est notãdũ. Unde et dr, si quis acce
pit pecuniã ad aliquẽ finẽ, in dubio psumit ad vsum expẽdisse,
⁊ not.Bar.in.d.l.fi.ad Maced.p.l.fi C.de pig. quod est no
27 tãdũ. † Ex qualitate eor que adiũcta sunt his de qbus disponi
tur, multipliciter mens legis colligitur, scilicet ex copulatis, ex
causis ⁊ effectibus, ex antecedẽtibus, ex cõsequẽtibus, ex parifi
catis, ex correlatiuis, ex subrogatis, ex qualitate loci, instrumẽ
ti,⁊ tẽporis, ex similibus ⁊ exẽplatis, ex genere, ex specie, ex to
to ⁊ parte, ex cõrijs ⁊ repugnãtib⁹, ex cõsuetudine loci vel loquẽ
tis, vt supra dixi de ampliatione, ad q̃ te referas. Primo ex co
28 pulatis ⁊ cõiunctis.† Nã cõiuncta vno iure ⁊ vno mõ cẽseri ⁊ de
terminari debẽt.l.cũ q edes.ff.de vsuc.l.iã hoc iure.ff.de vulg.
⁊ pup.l.quãuis.C.ò ipu.⁊ ali.sub.c.maiores.§.cetez.extra de
baptis. Itẽ ex adiunctis alternatiue, vt est tex.sing. in.l.j.ff.de
reb.dub.in fi.⁊ in adiũctis cõpẽsatiue, vt est tex.in.l. quoties.
ff.ad Trebel. Unde et dicit quod copulata vno tẽpore ⁊ vno
casu debent.l.si legatarius.§.cũ ita.⁊ ibi Bar.ff.de leg.iij.l.fi.
.C.de sen.⁊ inter.om.ind.quod intellige put illa lex limitat, sci
licet, vbi subiecti casus secũdũ naturã suã possunt cõcurrere, vel
intellige, nisi variarentur persone, quarum cõtemplatione diuer
sa mens presumeretur,⁊ singulariter not. Bart.in.l.si ita scri-
29 ptum.ff.de manum.vind.⁊ supra de causa ⁊ ratione dixi.† Itẽ,
quod qualitas adiecta vbo dz intelligi ſm naturã vbi sibi ad-
iuncti.l.in delictis.§.extraneus.ff.de nox.act.l.Lucius.ff.de te
sta.mi.l.vbũ erit.in fi.ff.ò verb.sig.l.fi.§.fi.ff.de incẽ.rui. nau.
l.sciẽdũ.§.fi.ff.q satisd.cog.l.ij.ff.de aur.⁊ arg.leg.Bar.in.l.ex
30 facto.in prin.ff.de vulg.⁊ pup.† Itẽ, ille sensus eligendus est, q
magis cõgruit in eo.cõre cum copulato vel disiuncto.l.seruus

ait.ꝛ.l.qſqs.ff.de verb.ſig.l.fi.§.cui dulcia.ff.de vin.tri.ole.fru.
leg. Per q̄ Bal.in.l.ſi auie.C.de ſucceſ.edict.ſi ſtatutū dicit,
qꝺ filij ꝛ nepotes excludant feminas,intelligit̄ de nepote, q eſt
filius filij,ſi aūt diceret,qꝺ fratres ꝛ nepotes excludāt feminas
dꝫ intelligi de nepotibus.ſ.filijs fratrū.l.hoc amplius.§.de his
31 aūt.ꝛ ibi Bar.ff.de dam.infe.† Vn̄ ēt dixit Bar.in.l.hoc iu-
re.ff.de ſol.qꝺ hoc verbū,exigere,ſi adiūgit̄ ꝟbo iportanti actū
experiūdi in iudicio,vt ſi dicat̄,facio te ꝓcuratoꝛē ad agendū ꝛ
exigēdū tūc intelligit̄ qꝺ poſſit accipere ſolutionē ēt ab inuito,
aut adiūgit̄ ꝟbo iportāti recipere ſolutionē,vt ſi facio te ꝓcura
toꝛē ad exigēdū ꝛ ſolutionē recipiēdū,ꝛ tunc nō iportat qꝺ poſ
ſit exigere ab inuito,facit optime.l.fi.§.fi.ꝛ.l.hominē.ff.mand.
32 † Itē,qꝺ exceptuata debēt eē de genere cōtētoꝝ in regula.l.j.
ff.de reg.iu.ꝛ eꝫ. Itē,dicimus qꝺ clauſula gn̄alis,in dubio cō-
p̄hēdere dꝫ caſus ſimiles exp̄ſſis.c.ſedes. de reſcri.not.in.l.
ſꝫ ſi qs.§.q̄rit̄.ff.ſi qs cau.ꝛ in.l.ij.ff.ꝺ eo qꝺ cer.lo.ꝛ facit.l.ij.C.
de ſer.fug.ibi,vel alia pena,ſubaudit̄,ſimili expreſſe. Vide que
dicta ſunt ſupꝛa,qualiter lex reſtringat̄ ex qualitate expreſſoꝝ.
33 † Scd̄o legis mens colligit̄ ex cauſis ꝛ effectibus ipſius legis.
Vn̄ dr̄,quod ꝟba dubia diſpoſita ad vnū finē ꝛ effectū,nō de-
bēt trahi ad aliū finē ſibi ꝯtrariū.l.legata inutiliter. de leg.j.l.
nulla rō.ff.de legi.cū ſimi.ēt ſi a proprietate ꝟboꝝ recedat̄.l.in
34 teſtamēto.ff.de ver.ſig.† Ex hoc ſequit̄,qꝺ effectus cōmēſu-
rari dꝫ ſue cauſe.l.ita.§.j.ff.de admi.tu. Inſti.de legit.agn.tut.
§.qꝺ dr̄.l.cācellauerat.ꝛ ibi not.ff.de his q̄ in teſta.dele. Item
facit qꝺ res dꝫ denominari a cā p̄ncipali nō acceſſoꝛia.l.j.ꝛ ibi
glo.ꝛ Docto.C.de ſuis ꝛ legit. Vn̄ dn̄t Doctores, qꝺ ſtatutū,
qꝺ femina dotata nō ſuccedat,intelligit̄,qꝺ nō ſuccedat i bonis
illius a quo dotata eſt,ꝛ ſi ſtatuto cauet̄ qꝺ ꝯ teſtm̄ nō poſſit op
poni exceptio,intelligit̄ ab his q ſcripti ſunt in teſtamēto,q ei iā
35 cōſenſerunt. Bal.in.c.ſup eo.de offi.dele.† qꝛ vbi ꝟba p̄nt ſe
hr̄e ad plures res,cauſas,vel effectus,iudicant̄ in dubio eē pro
lata ab initio vt decidant̄ oēs effectus futuri.l.iij.in fi.ff.de adi-
mē.leg.l.hoc ꝯ.la.j.ff.de ꝯdi.ꝛ demō.l.ſꝫ Iulianus.ff.ad Ma-
cedon.l.q res.poſt p̄in.ff.de ſolut.l.ſi ſeruitus.ff.de ſerui.vrba.
p̄ed. Ex hoc ēt ſequit̄ qꝺ pena in dubio illi applicāda eſt,in cu
ius fauoꝛē appoſita eſt.l.vxoꝛē.§.heres.ꝛ ibi not.ff.de lega.iij.
36 † Ex hoc ſequit̄,qꝺ ꝟba dubia legis ita iterp̄tāda ſunt,vt ſoꝛ
tiant̄ effectū,nō vt actus pereāt.l.quoties.de reb.dub.ꝛ.l.quo
ties.de reg.iu. Ex his ēt dr̄,qꝺ res q̄ determinat̄ ꝫm curſum tē
poꝝ,variat̄ variato tp̄e.l.p̄tia reꝝ.ff.ad.l.falcidiā.l.Titia ſe-
ie.§.vſuras.de leg.ij.l.pen.C.de vſur.not.p Bar.in.l.cēturio.
ff.de vulg.ꝛ pup. Ad hoc optime facit,qꝺ cā reſtringit ꝛ am-
pliat ꝟba legis,de quo ſupꝛa dictū eſt in pꝛima parte p̄ncipali.
37 † Tertio mens legis colligit̄ ex antecedētibus ꝛ ſequētibus,vt
eſt optimus textus in.l.quoties.C.fami.herci. Ad hoc optime
facit.l.vtrū.ff.de peti.here.l.ſi ſeruus pluriū.§.fi.ꝛ.l.q filiabus.
de leg.iij.c.inter dilectos.extra de fid.inſt.l. Titia.ꝛ.l.triticū.
ꝛ ibi not.ff.de verb.obli.ꝛ.l.nā ad ea.ꝛ.l. Publius.ff.de ꝯdi.ꝛ
demō.l.j.C.de libe.p̄ter.l.fi.ff.ad Trebel.ꝛ ibi Bar.cū ſimi
38 libus.† Vn̄ Iaco.Butri.in.l.mācipia.C.de ſer.fugi. Si ſtatu
to cauet̄,qꝺ turbans poſſeſſionē alicuius,cōdēnet̄ in cētū,ꝛ ad
reſtituēdā poſſeſſionē,qꝺ tale ſtatutū dꝫ intelligi de turbatione
expulſiua non de inqetatiua,qꝛ verbū,reſtituere,p̄tinet ad eū q
ſpoliauit,nō ad eū q turbat. Et hoc nō ſolū hꝫ locū in p̄cedēti
bus in ſcriptura,ſꝫ ēt in p̄cedentibus ꝯſuetudine facti.l.nūmis.
de leg.iij.ꝛ.l.ſi ſeruus pluriū.de leg.j.l.excepto.C.loca.ꝛ.l.dn̄i
p̄edioꝝ.C.de agr.ꝛ cēſ.li.xj.l.ſi p̄ius.§.j.de aqua plu.ar. vbi
locatio intelligit̄ eē facta ꝫm qualitatē p̄cedētiū annoꝝ ꝛ con
ſuetā,qꝺ nota,ꝛ vide ſupꝛa de ampliatione ꝛ reſtrictione reſpe
ctu ꝯſuetudinis. Ex hoc ēt ſequit̄,qꝺ excepta debēt intelligi eē
de genere regule,ꝛ ꝯtenta ſub regula de gn̄e exceptoꝝ.l.j.ff.de
39 reg.iur.l.generali.§.vxoꝛē.ff.de vſufru.leg.† Notādū tn̄ quod
verba ſubſequētia magis dꝫbēt adaptari verbis p̄cedētibus diſ
ponētibus regulariter ꝛ pꝛincipaliter,quā diſponētibus exce-
ptionē vel demonſtrationē,vt eſt textus,ꝛ ibi glo.ꝛ Bar.in.l.
nā qꝺ liquide.§.fi.ff.de penu leg. faciūt notata ſingulariter per
Bar.in.l.ſi cui.de leg.j. Spe.in tit.de poſitio.§.ſeptimo.ver.
40 xij.ꝛ Butri.in.c.j.de plus peti.† Itē,verba legis eo modo in
terp̄tāda ſunt quo ad acceſſoꝛia,ſicut quo ad pꝛincipale. In-
ſtitu.q dare tuto.poſſ.§.certe rei. Hinc ēt ſequit̄,qꝺ regula de-
clarat̄ p exēpla in legibus poſita,nā licet exēpla nō reſtringāt
regulam,vt in.l.regula.pꝛope fin.ꝺ fac.ꝛ iur.ign.ꝛ.l.dāni infe
cti ſtipulatio p̄tinet,de dam.infe.tn̄ p exēpla lex declarat̄, ar-
gumēto notatoꝝ Inſti.de re.di.ibi,picturā Apellis. Vn̄ dixit
Bal.in.l.oēs populi.ſi ſtatutū dicit,qꝺ extātibus maſculis fi-

lia nō ſuccedat,niſi in dote,facto ꝟo teſtamēto nō ſuccedat,niſi
quatenus ei teſtatoꝛ iuſſerit vt relinquat̄,intelligo facto teſtamē
to maſculis exiſtētibus,qꝛ illa particula vero,inducit repetitio
41 nē.l.Seia.§.Caij.de fun.inſtru.† Itē ille ſenſus accipiēdus eſt
ex quo nō ſequit̄ aliquod repugnans cū antecedēti.l.nā ad ea.
de ꝯdi.ꝛ demō. Itē ex quo nō ſequat̄ abſurdū.l.fi.ff.ad exhib.
42 † Quarto colligit̄ ex parificatis ꝛ adequatis,vt notat̄ in.l.j. de
leg.j.ꝛ ibi notat̄,in.l.p̄uilegia.de epiſ.ꝛ cler. Adde q̄ ſupꝛa di
cta ſunt,qꝺ rōne parificatoꝝ lex reſtringit̄ ꝛ ampliat̄. Ex quo
43 inferūt Docto.ad plura.† Quinto colligit̄ ex coꝛrelatiuis.l.fe
mine.ꝛ.l.gn̄ali.C.de ſecū.nup.l.vlti.C.de indi.vid.tol.l.electo.
§.j.de noxa. Vn̄ ēt ſequit̄,qꝺ lex interp̄tans dꝫ intelligi ſcđꝫ
legē interp̄tatā.l.nihil.ꝛ ibi Bar.de ꝯiung.cū emanci.libe-
44 ris.ꝛ in auctē.de fil.an.dotal.iſtr.natis.§.j.† Etiā ex ꝯtrarijs,
vt quod vnū ex ꝯrijs abſtulit,aliud ꝯtrariū reſtituat, arg.l.j.in
p̄in.C.de cadu.tollē. Hinc ēt dr̄ licet appellatio partis intelli-
gat̄ de dimidia,vt habet̄ in.l.pars.ff.de acce.tn̄ vbi in caſu ꝯtra
rio fit mētio de toto,pars dꝫ intelligi ꝛ de maioꝛe ꝛ de minoꝛe,
quā dimidia,vt eſt textus ꝫm Accurſ. Inſtitu.loc.§.adeo.in fi
45 ne.† Sexto ex ſubrogatis,nā ſubrogata debēt intelligi ꝫm qua
litatē eoꝝ in cuius locū ſuccedunt.l.j.C.de offi.eius q vicē alte-
ri.ger.l.cum q.§.fi.ff.ſi qs cautio. Et notat̄ in.l.certi ꝯdictio.in
pꝛincipio.ff.ſi cer.peta. Et generaliter ex oibus modis ꝛ locis,
qbus lex extēdit̄ ꝛ reſtringit̄,de qbus ſupꝛa dictum eſt,iiſdē lex
declarat̄,qꝛ plus eſt legē extēdere ꝛ reſtringere quā declarare
l.palā.§.ſꝫ ſi notā.ff.de teſta.not.in.l.perēs.C.de pact.p Bal.
puta vna lex declarat̄ p aliā,iuxta Doctores ſingu.in.l.p̄toꝛ
ait.§.eſt itaqꝫ.ff.vi bo.rapt.vbi dr̄,quod vbicunqꝫ a ſtatuto dat̄
certa foꝛma alicui regule ēt ꝯ ius cōe,tunc aliud ſtatutū ſimpli
citer loquens circa materiā illius regule,dꝫ intelligi cū illa foꝛ-
46 ma facit.l.electio.§.fi.ff.de noxa.q̄ eſt notāda ad hoc.† Septi-
mū ex qualitate loci,inſtrumēti,ꝛ tēpoꝛis,vbi ꝛ qn̄ fiunt. argu.
l.ſꝫ ſi ſuſceperit.de ind.l.j.§.ſed ꝛ ſi.ff.de exercito.in fi.ꝛ.l.fin.§.
interdū.eo.tit.l.aut facta.§.fi.ff.de pe.cū ſimilibus. facit.l.hoc
47 iure.de ꝯdi.ꝛ demō.† Ex q̄litate pſonaꝝ.l. Pōponius.in fin.
de neg.geſt.l.ſꝫ ꝛ ſi ſuſceperit.§.j.ff.de iudi.l.ſi lōgius.§.fi.ff.eo.
l.ſi ſeruus pluriū.§.fi.de leg.j.ꝛ ibi plene notat̄.l.aut facto.ff.ꝺ
pen.l.plenū.§.Equitij.ff.de vſu ꝛ habi.l.pater.§.in ꝯditione.ꝛ.
l.cū vir vxoꝛi.de ꝯdi.ꝛ demō.q textus in ſupꝛa ſcripto not.l.fi.
.C.ad Maced.vt ibi not.l.ex militari.ff.de teſta.mili.cū ſimili-
bus.l.pen.ff.de adim.lega.l.cum veteꝝ.C.de dona.ante nup.l.
48 Gallus.§.qdā recte.ff.de libe.ꝛ poſth.† Ad hoc optime facit.
l. Peto Luci.§.frater.de lega.ij.l.heredes mei.i fi.ff.ad Tre
bel.qꝺ verba debēt intelligi gradati ꝫm gradum affectionis,vt
notat plene Bar.in.l.Gallus.in p̄in.ff.de liber.ꝛ poſth.ꝛ tex
tus optimus in.l.j.C.de ſecū.nupt.ꝛ ibi Bal. Ad hoc facit gl.
in.c.cū acceſſiſſent.de ꝯſti.vbi dr̄,quod donatio p̄lati,vel tran
ſactio,p̄ſumit̄ pſonalis nō realis,vn̄ nō trāſit in pſonā donan
tē vl̄ trāſigētē,ſecus ſi donet̄ eccleſie,qꝛ eccleſie pōt donari, nō
aūt pōt ipſa donare,qꝺ nota p̄petuo. Itē facit optime.l.Seio.
de annu.lega.p q̄ Bal.in.l.j.C.de lega.dicit,qꝺ ſi vxoꝛi legatū
ē,vt tractet̄ i domo filioꝝ,quēadmodū tractabat̄ tp̄e mariti,qꝺ
vxoꝛ vidua nō pōt vti veſtibus ſplēdidis,qbus vtebat̄ tp̄e mr̄i-
monij,qꝛ nō ꝯueniūt pſona vidue,qꝺ eſt notādū. Itē quotuplex
49 ſit ꝯditio pſonaꝝ,vide in p̄dicamēto,qualitas.† Itē ſingulari-
ter facit qꝺ verba debēt in eū ſenſum trahi,q cōueniat officio ꝛ
dignitati ꝛ poteſtati loquētis,vt eſt glo.i.l.ꝛ puto.§.Iulianus.
ff.fami.herci.ꝛ.l.p̄toꝛ.§.miles.ff.de re iu. Itē faciūt notata i.l.
fi.de indi.vid.tol.in.l.Titia.§.Titia.de leg.ij.de iſtis ꝟbis,
dominā ꝛ vſufructuariā q̄ recipiūt varias ſignificationes ex di
50 uerſis perſonis ſubſtitutis ꝛ inſtitutis.† Ex q̄litate legiſlatoꝛis.
Verbi gr̄a. Si a lege fiat mētio de ſacrilegio,ſiqdē eſt ſub iu-
riſdictione pōtificis,ꝫm leges canonicas dꝫ intelligi,ſi ꝟo ē ſub
iuriſdictiōe iperiali,debet ꝫm leges ciuiles itelligi,ita notatur
in.l.ſi nondum.C.de furt. faciunt notata in.l.fina.C.de ſucceſ.
edic. Etiam ſi hoc p̄edicabile ſpecies p̄oferatur a iuriſta, de-
bet intelligi de indiuiduo,ſecus ſi p̄oferatur a logico, ſecundū
notata in.l.legato generaliter.de lega.j.faciūt notata i.l.j.ff.ſi
51 quis ius di.nō obtēp.† Itē,hoc verbū,equū,ſi pferat̄ a geome
tra,dꝫ intelligi par,ꝫm menſurā,ſi vero a legiſlatoꝛe,dꝫ intelli-
gi,id eſt iuſtū ꝫm rationē iuſtitie. Ad hoc facit qꝺ dr̄ cōſuetu-
dinē loquēdi ꝛ faciēdi patriſfamilias eſſe inſpiciēdam.l.ſeruus
pluriū.§.fi.ff.de leg.j.ꝛ ibi not. Unde dicimus,qꝺ verba teſta-
toꝛis potius recipiunt interpꝛetationem a ſtatuto ꝛ ꝯſuetudine
loci,ꝛ nō vr̄ inſtituiſſe filias.arg.c.qꝺ dilectio.extra de ꝯlang.
52 l.ij.ff.de ſuis ꝛ leg.† Ultimo mēs legis colligit̄ ex locis,ex qui-
bus

bus lex ampliat̃ & restringit̃. Nã ex qua cõiectura lex ampliat̃
& restringit, multo fortius declarat̃. arg. l. palam. §. sed si notã.
53 ff. de testa. q̃ hic pro repetitis haberi cõgruit. † Ex p̃dictis erit
questio, si plures cõiecture mẽtis cõtrarie cõcurrant, que sit eli-
genda: & in hac q̃õe puto legẽ esse interpretandã ẽm illã cõiectu
rã mẽtis, q̃ magis sit efficax, sicut i testibus in simili dr̃. l. ob car
mẽ. ff. de testi. & illa dr̃ clarior & efficacior mẽtis cõiectura, cuius
rationis oppositũ magis est cõ mẽtẽ legis, & ex quo magis absur
dũ sequeret̃, puta, si oppositũ cõcederet̃, lex esset sibi cõtraria, vel
impossibilis, vel iniusta, vel inutilis. argu. l. ita vulneratus. ff. ad
54 le. cõ Aquiliã. l. exigẽdum. C. de procu. ibi glo. † Et in similibus
dixit subtiliter Bal. circa rõnẽ testiũ, in. l. quẽticulã. C. de epi.
& cleri. subtiliter illud intuẽdũ est, tria esse, ex qbus gradatim scri
ptura recipit interpretationẽ. Primo, scilicet res subiecta. Se
cũdo, intellectus. Tertio, vox, nã litere ipsas voces significãt,
voces vero intellectũ, intellectus aũt cõcipit res. quoniã rebus
mẽti nostre p̃positis intellectus primo cõcipit, intellectus enim
absque re subiecta verus esse nõ põt, post rẽ cõceptã voce expri
mis, vox quoq; p̃ter intellectũ nihil significare põt, sicut vox pi
ce vel papagalli, facit. l. obligationũ substãtia. §. fi. de acti. & ob.
55 postremo voces literaꝝ figuris designãt̃. † Patet ergo qd̃ lite
ra recipit interpretationẽ a voce. textus in. l. nõ figura. de acti.
& obli. & l. j. C. plus valere qd̃ agi. q̃ vox recipit interpretationẽ
ab intellectu & mẽte. l. Labeo. ff. de supel. lega. l. nepos Procu
lo. ff. de ꝟbo. sig. Intellectus vero recipit interpretationẽ ab ip
sa re subiecta. l. si vno. ff. loca. l. quoties idẽ. ff. de reg. iur. c. intel
ligẽtia. & c. p̃terea. de ꝟbo. sig. Dicimus. n. nõ intẽtionẽ deser
uire verbis, s; ꝟba intẽtioni. l. fi. circa finẽ. ff. ad Trebe. c. ij. re
quiris. extra de appel. tñ q; aliqñ intellectus nõ recte rẽ cõpre
hẽdit, s; decipit, vt in titu. ff. & C. de iur. & fact. igno. sequit̃ quod
vox potius accõmodãda est intellectui quã rei, ẽm Aristotelẽ
& Boetiũ in lib. Periermenias, in prin. Scd̃a rõ est, q; mens
est cã imediata, res vero est cã remota, vñ magis ab imediata,
ẽm Aristotelẽ primo Posterioꝝ. Tertia rõ est, q; res in intel
lectu vel opinione nõ est, prout est ipsa res, s; put est modus ap
p̃hẽdẽdi, vt in eo q h; sanguinẽ in oculo, oĩa vidẽt̃ rubea, l; sint
alba, & in illo q h; cholerã in ligua, oĩa vidẽt̃ amara, l; dulcia,
& aliter nasus rẽ intelligit, & aliter tactus, ẽm Boetiũ in vltimo
56 libro de Cõsolatione. † Ex qbus ẽt infert̃ qd̃ illa est efficacior le
gis interpretatio. Primo, q̃ cõuenit intellectui. Scd̃o, q̃ cõuenit
rei subiecte. Tertio, q̃ cõuenit verbis. Quarto, q̃ cõuenit scriptu
re, nã pp vnũquodq; tale, & illud magis. l. in republi. C. ex qbus
cau. ma. At si mẽtis cõiecture pares sint, tũc illa eligẽda est que
magis cõgruit proprietati verboꝝ. d. l. ancillas. de leg. j. & d. l.
Labeo. & d. l. nepos Proculo. cũ simi. & infra proxime dicet̃.
57 † Sed solet dubitari an a propria verborũ significatione sit re-
cedẽdũ, vt seruiat̃ fauori, & dr̃ qd̃ nõ, p. l. in obscuris. ff. de regu.
iur. At qd̃ ex proprietate ꝟboꝝ colligit̃, nõ dr̃ obscuꝝ, s; claꝝ.
d. l. nepos Proculo. cũ similib⁹. Ergo ad fauorẽ, vel ad id qd̃
minimũ est, nõ est cõfugiẽdũ. Cõtra tñ tenuit glo. notabilis i. l.
cũ de nouo. in fi. C. de leg. p qua textus optime facit. l. qd̃ Ser-
58 uius. & l. quisqs. ff. de verb. sig. & l. fi. C. vñ vi. † Ad hoc singula
riter facit textus, & ibi Bal. in. c. j. qñ mari. succe. vxo. qd̃ equi
tas p̃ferẽda est argumẽto a denominatione ꝟboꝝ, & est textus
in. l. vnica. C. vt actiones ab hered. cõ. ibi, ne pp nimiã subtilita-
tẽ verboꝝ latitudo volũtatis cõtrahẽtiũ ipediat̃, & est textus in.
l. in testamẽtis. cũ ibi notatis, de reg. iur. Nã illud silẽtio p̃tere
reundũ nõ est, qd̃ eo tãdẽ ad intellectũ fauorabilẽ, vel quod mi-
nimũ est, p̃uenit̃, cũ alie cõiecture mẽtis nõ cõstant. l. semp. & l. in
59 obscuris. de reg. iur. in fi. l. si duo. ff. de re indi. † Nõ. n. obscuꝝ
est cũ legitimis p̃sumptionibus mens colligi põt. l. licet. in p̃n.
de leg. j. cũ similibus. Qm̃ cũ de cõria mẽte legis euidẽter cõsta
re nõ possit, a propria ꝟboꝝ significatione nõ recedit̃. l. nõ ali-
ter. de leg. iij. l. j. §. si is q. de exercito. ibi, in re igit̃ dubia melius
est ꝟbis edicti seruire, nã cũ ꝟba sint nũcia cordis, nemo dixis-
se p̃sumit̃, nisi qd̃ mẽte agitatũ est. l. Labeo. de supel. lega. l. ne
pos Proculo. ff. de verb. sig. Absurdũ. n. est a ꝟbis certis pp
dubiã mẽtẽ recedere, alias nihil certũ a lege statutũ diceretur.
arg. l. nõ oĩum. & l. seq. ff. de legi. l. prospexit. ff. q & a qb. Viden
60 dẽdũ est igit̃ q̃ sit propria verboꝝ significatio. † Sed illud re-
plicãdũ est, quod aliqñ propria verboꝝ significatio sentẽtie con
gruit, & tũc sine dubio vtrunq; seruat̃. Aliqñ penitus dissentiũt
vel repugnant, tunc neutrũ obseruãdũ. l. si quis in fundi voca-
bulo. de leg. j. & l. in ambiguo. ff. de re. dub. l. fi. C. de here. insti.
61 † Aliqñ cõstat qd̃ impropria verboꝝ significatio, nõ tñ longe de
clinans, magis accõmodat̃ sentẽtie, quã propria significatio, et
tunc magis sequẽda est impropria significatio & sñia, quã verbo
rũ proprietas. l. j. ff. de suis legit. c. p̃terea. extra de verb. signi.
Et supra plene dictũ est, secus si nimis abusiua esset verboꝝ in-
terpretatio, idest nõ vsitata. d. l. fi. C. de here. insti. d. l. si quis in
62 fundi. † Aliqñ & quarto, sñia pariter seruire & accõmodari põt
& proprie & improprie verboꝝ significationi, tũc proprietas ver
boꝝ diligẽter inspiciẽda est, nec ab ea recedit̃, si vtroq; intelle-
ctus accõmodari nõ põt, tex. in Auctẽ. de resti. fidei. §. nos igi
tur. q; verba p̃nt derogare nature rei, vt est tex. optimus in. c.
j. de duobus fra. a capi. inuest. c. preterea. in fi. extra de verbo.
signi. l. cõstitutiones. ff. ad munici. & l. qd̃ cõstitutũ. ff. de test. mil.
& infra infinitis pene exẽplis docebit̃, & rõ est, q; certa incertis
p̃ferẽda sunt. l. cõtinuus. §. j. C. de ipu. & ali. subst. l. precibus. l.
semp. de reg. iur. Posset ẽt demõstrari p rõnem arithmetice.
63 † Notãdũ est qd̃ verboꝝ significatio tũ ex institutione maiorũ
nr̃oꝝ, tũ ex vsu cõi hominũ iposita est, q cõis vsus hominũ si pro
batus fuerit, derogat proprie significationi, q; sicut ex volũtate
hominũ rebus nõia iposita sunt, ita eoꝝ cõria volũtate mutari, &
alterari p̃nt. l. libroꝝ. §. quod tñ. de leg. iij. l. cũ de laniõis. §. asi
nã molẽdinariã. ff. de fund. inst. l. auunculus. de verb. sig. l. La-
beo. & ibi Bar. ff. de supel. leg. gl. i Auct. hoc loco. C. si mulier
scd̃o nupse. facit. l. de qb⁹. ff. de legib⁹. Vñ Hora. i arte poetica.
Multa renascentur, que iam cecidere, cadentq;
Que nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus.
64 Quẽ penes arbitriũ ius est & norma loquẽdi. † Noia sunt iposi
ta rebus multiplici rõne. Aliqñ ẽm reꝝ inuẽtores, & sic causam
efficiẽtẽ, vt libri Iuliani & Papiniani & Iustiniani. Aliqñ secũ
dũ causam finalẽ. Aliqñ ẽm naturalẽ. Aliqñ secundum finẽ.
Aliqñ ẽm obiectũ. Aliqñ ẽm effectũ. Aliqñ ẽm qualitatem &
accidens rei. Aliqñ a loco. Aliqñ a tpe, & sic de alijs p̃dicamẽ
tis. At si cõsuetudo non cõstat, tunc propria verboꝝ significatio
65 attẽdẽda est. † Scire quoq; oportet, qd̃ cõis vsus loquendi, a
propria significatione declinans, duplex eẽ cõstat. Unus, quo
ẽt periti literaꝝ vti solent, & hic vbiq; admittẽdus est, tã in legi
bus, statutis, & rescriptis, q̃ ẽt in cõtrib⁹ & vltimis volũtatib⁹.
l. j. ff. de suis & legit. l. libroꝝ. §. qd̃ tñ. de leg. iij. l. Iulianus. ff. q
satisd. cog. in glo. c. ex literis. de spon. l. in vsu. ff. de verb. sig. l.
solemus. ff. de cõd. & demõ. & ita intellexit Bar. in rub. ff. de no.
ope. nunc. & Bar. in l. stipulatio. ista. §. hec quo. in fi. ff. de ꝟb.
66 oblig. † Secus vero quo imperiti & vulgares abutunt̃, q; tunc
talis vsus in statutis, le gib⁹ vel rescriptis capiẽdus nõ est. l. La
beo. ff. de supel. leg. & ibi Bar. i glo. in. l. apud Iulianũ. §. scio.
in ꝟbo, vulgo. ff. de le. j. & l. si dictũ. ff. de euic. in prin. ibi, nõ vt
vulgus opinat̃, & notat̃ in. l. ea tñ. de leg. iij. p Bar. & p glo. in.
l. si qs filiabus. ff. de testa. tute. vbi notat̃ qd̃ subtiles & peregri-
ne verboꝝ differẽtie nõ sunt attẽdẽde in idiotis, puta, in testa-
67 mẽtis, vel cõtribus, vel attestationibus. † Vñ cõsiliũ est, qd̃ nota
rij redigẽtes dicta iperitoꝝ in scriptis, si proprie in latinũ con-
uerti nõ p̃nt, in vulgari scribant̃, prout plata sunt arg. l. j. in p̃n.
ff. de excu. tut. & si dicta idiote p notariũ literaꝝ peritũ redigã
tur in scriptis, debẽt itelligi put viri prudẽtes itelligere solẽt. l.
j. C. de vsur. & ibi notat̃. l. sciẽdũ. ff. de verb. obli. & optimus tex.
in. c. ex l'ris. & ibi not. extra de spõs. & l. fi. & ibi notat̃ p Bar. ff.
68 ad Trebel. † Vñ dixit Bal. in. l. de qbus. ff. de legi. qd̃ ille sen
sus capiẽdus est, q vulgari sermoni & vsitato cõuenit. l. in vulga
ri. §. fi. ff. de ꝟb. sig. & glo. i. l. j. cõsti. ff. & idẽ Bal. in auct. sed nouo
iure. C. de fru. S; si l'ra est obscura, d; recurri ad sermonẽ vul-
garẽ, vt fiat clara. l. in vulgari. in fi. ff. de ꝟb. sig. & si vulgaris ser
mo ẽ dubius, recurrẽdũ est ad literalẽ sensũ. l. libroꝝ. §. qd̃ tñ.
ff. de leg. iij. Uel ad eqpollẽs. Vñ si dubitat̃ an ista oro sit affir
matiua vel negatiua, Titius caret, exponẽda est, Titius nõ h;
69 filios, ẽm Bal. singulariter i tit. de duo. fra. a cap. inue. † Pro
pria vero verborũ significatio ex plurimis locis inuenitur. Et
primo ex definitione. Nam ille proprius est intellectus verbi
qui conuenit sue definitioni. l. j. ff. de testa. l. j. ff. de tut. & ibi not.
l. j. de dolo. l. j. ff. de furt. cum simili. Secundo, illa est p̃ppria si
gnificatio que conuenit etimmologie. l. ij. §. appellata. ff. si certũ
peta. l. j. ff. de tut. l. j. ff. de acqui. posses. in prin. & l. j. in prin. C. de
cadu. tol. ibi, aperta voce caducũ appellat̃. Tertio, illa que est
iposita p maiores nostros. l. Massurius. & l. Labeo. ff. de verb.
70 signi. cũ simi. † Unde illa est proprior significatio, que est secun
dũ rationẽ grãmaticalẽ. l. Plautius. de aur. & arg. le. c. abba-
te. de verbo. sig. c. ad audiẽtiã. extra de rescri. & l. Imperator.
ff. de sta. bo. l. fina. & ibi not. ff. ad trebel. p Bart. in. l. solent. in
71 fin. ff. de adim. leg. † Quarto, que equipollet cũ suo conuertibili
vel exponibili, veluti si cõuertat̃ oratio passiua in actiuã, vel eẽ,

vel vniuersalis oratio, in suas particulares. Itē, si propositioni
cōtrarie preponat̄ negatio, q̄ tunc equipollet sue ɔtradictorie,
vel si subiectus terminus in predicatū ordine debito transpona
tur, ꝛ multa huiusmodi, que magis doctrina logica, quam lega
72 liter probari ꝛ ostēdi possunt. † Quinto, que cōgruit suis coniu
gatis, vt si credere est alterius fidē sequi, ergo creditor est, q fi-
dē alterius secutus est. l. ij. ff. si cer. peta. ꝛ si furtū est ɔtactatio rei
aliene inuito domino, ergo is fur est, q cōtractat rem inuito do
mino, ꝛ res furtiua dicit̄, que inuito domino contractat̄. l. j. ff. de
fur. cū simil. ꝛ legatū factū cognationi intelligit̄ factū cognatis.
73 l. si cognatis. ff. de reb. dub. † Sexto, que opponit̄ suo cōtrario
vel correlatiuo, vt si libertas est naturalis facultas eius, quod
cuiq; facere licet, ergo seruitus est, qua qs dominio alieno ɔtra
naturā subijcit̄. l. libertas. ff. de statu homi. ꝛ si is seruus est qui
cōtra naturā alterius dominio subijcit̄, ergo is dominus est, qui
in alterū cōtra naturā potestatē habet. Unde regula est, quod
cōtrarioꝝ est eadē disciplina. l. j. ff. de his q sunt sui vel alie. iur.
Et vinū vetus est illud qđ nō est nouū. l. vetus. ff. de vi. trit. leg.
Ab exēplo. l. j. ff. ne qd in loc. publi. ꝛ ibi diffinit locū publicū ꝛ
theatrū. Itē a differentia. l. j. de flumi. ibi, publicū flumē, quod
perpetuo currit, siue qđ deducit̄ ad propriū, nā aspicimus ma-
gis naturā propriā quā alienā vel appellatiuam. l. cum ita. §. de
fideicō. de leg. iij. ꝛ ibi not. ꝛ l. Auguste. eo. titu. l. qui habet. §.
74 tutelā. ff. de tutel. † Septimo, illa que est deducta ad speciē ꝛ ad
simplex. Institu. de act. §. j. Institu. de inoffi. test. §. j. que nō est
promiscua, cōposita vel generalis. l. Quintus. de auro ꝛ argen.
leg. ꝛ alia lex que incipit, Quintus Mutius dicit, quod appel-
latione argēti nō cōtinetur pecunia numerata. l. hoc legatū. de
leg. iij. ꝛ ibi notat̄. l. titie textores. de lega. j. ꝛ ibi vide. optimus
tex. in. l. cū ita. §. fratre. de leg. ij. vbi vide. ꝛ l. Titia. §. fina. ff. de
75 leg. ij. † Octauo, que est secūdū naturā ꝛ veritatē, nō que secun
dū fictionē, vel priuilegiū, vel presumptionē. l. j. §. hec verba. de
neg. gest. l. Statius. §. fi. de iure fis. l. j. C. de edict. di. Adri. tol.
l. filio. de lib. ꝛ posth. l. fi. C. de his q eta. impet. ꝛ l. j. §. si suspi-
cio. ff. de incē. rui. nau. ꝛ ibi not. ꝛ l. ij. ff. quod me. cau. l. alius. §.
76 est ꝛ alia. ff. quod vi aut clam. † Et si statutū dicat, quod aliquis
habeat̄ pro ciue vel p maiore, qs proprie dicat̄ ciuis vel maior,
vide not. p Bar. in. l. maritus. §. legis Julie. ff. de adul. ꝛ Bal.
dino in. l. siue possidetis. C. de pba. Unū dixit Bar. quod si sta-
tuto puniat̄ gestans perlas, quod nō incidat in penā qui portat
perlas fictas. p. l. ptor. §. h interdictū. ff. d mor. ife. ꝛ si statutū fa
cit mētionē de cōfesso, nō intelligit̄ in dubio de cōfesso ob cōtu
77 maciā. Insti. de quali. ꝛ differ. §. sed his. † Pro hoc ēt dicitur,
quod res cōsiderari debet secūdū aptitudinē ꝛ naturā, nō secū-
dū accidētia emergentia. Institu. ad leg. Aquiliā. §. his autē
verbis. ꝛ l. pretia rerū. ff. ad leg. falcidiā. glo. in. l. vendicatio. ff.
78 de rei vendi. † Nono, que est ƀm ius vel mētē agentiū, non que
est de facto tm̄. l. iij. de serui. vrb. pred. l. diuus pius. §. fi. de pe-
tit. heredi. l. iij. §. cōdēnatū. de re iudi. l. corā. ff. de verb. signi. l.
qd sit fugitiuus. ff. de edil. edici. l. Fulcinius. ff. ex qb. caus. in pos
sess. eatur. l. elegāter. §. reprobos. ff. de pign. act. Decimo, q̄ est
in potiori significatu. l. qcqd vēditor. ff. de act. emp. ibi, quassa-
ta. l. ij. ff. si ager vecti. c. si pater. de testa. lib. vj. in fi. l. nepoti. de
79 fund. instru. c. si qm̄. extra de sentē. excō. † Illud ēt notādū, qđ
verba solent potius trahi ad significationē minorē, quā de mi-
nore ad maiorē, vn̄ verbū, tutor accipit̄ p curatore, nō econtra,
vt est tex. glo. ꝛ Bar. in. l. tutor. §. curatores. ff. de administ. tut.
80 † Undecimo q̄ est ɔsequēs rei designāde p ipsam. Insti. de do
na. §. est ꝛ aliud. l. proprie bona. ff. de verb. sig. l. vnica. in prin. C.
de cadu. tol. Siue q̄ ɔuenit effectui ipsius rei. l. si tibi. ff. si certū
pet. l. taberne appellatio. de verbo. sig. ꝛ ibi tex. arguit, qđ ɔue
niētia rei potior est etimologia, siue q̄ ɔuenit vsui ipsius rei. l. si
fundū. §. vinaria. de verb. sig. siue q̄ denominat̄ ƀm propositum
81 mutatiū. l. j. §. quotidiana. de aqua quoti. ꝛ estiua. † Duodeci-
mo, q̄ denoiat̄ a p̄senti, nō a p̄terito vel futuro. l. si ita scriptū. ꝛ.
l. cū filius. §. heres. de lega. ij. l. si ita legatū. de auro ꝛ arg. leg.
l. si stipulatus fuero. §. j. ꝛ. l. si a colono. C. de verb. ob. l. q ab eo.
§. j. ff. de tuto. l. si nōdū. C. de fur. l. solemus. ff. de ɔdi. ꝛ demon. l.
cū qd. ff. si cer. pet. Et notādū quod verba q̄ semel certā signifi-
cationē habuerūt, nō p̄nt ex post facto aliā recipere. l. si insulā.
82 ff. de verbo. obli. l. verbis ciuilibus. ff. de vulga. ꝛ pupi. † Ter-
tiodecimo, q̄ intelligit̄, p prius nō p posterius, siue q̄ intelligit̄ p
viā directā ꝛ imediatā, nō p obliquā ꝛ mediatā. l. qui liberis. §.
hec verba. ff. de vulg. ꝛ pupil. l. nō solū. in prin. ff. de excu. tut. ibi
not. eā viā q̄ est ex circuitibus. l. sciēdū. de verb. obli. ꝛ notat̄ in
l. si vt proponis. C. de rei ven. ꝛ in. l. ij. C. de succe. edic. qđ appel
latione aui nō cōprehēdit̄ proauus ꝛc. ꝛ optimus tex. in. l. lege
cēsoria. §. ij. de verb. sig. ꝛ not. Bar. in. l. ambitiosa. ff. de decre.
83 ab ord. fac. † Itē, intelligit̄ ƀm naturā principij non postremi. l.
j. §. si seruus. ff. de postu. l. clā possidere. ff. de acqui. posse. l. si pro
curatorē. ff. mād. Itē, quod magis res intelligit̄ ƀm causam pro
ximā quā remotā, vn̄ filius magis sequit̄ domiciliū patris quā
aui, vt est tex. ꝛ ibi Bar. in. l. filios. C. de munici. ꝛ origin. lib. x.
84 † Quartodecimo, q̄ est ƀm ordinē scripture. l. si seruus cōis. de
stip. seru. Uide oino. l. pen. de reb. dub. ff. de vsufru. l. quoties.
de here. insti. l. q soluēdo. cū ordo scripture ordinē rei vel inten-
tionis nō mutat. l. ambiguitatis. C. de testa. l. si ita heredes. ff. de
here. insti. not. plene Bar. in. l. Gallus. §. qdā recte. ff. de liber.
85 ꝛ posth. † Quintodecimo p quā singula singulis cōgrue reddā
tur. l. si negociū. C. de neg. ge. l. itē veniunt. §. aptāda. ff. de peti.
her. ꝛ. l. fi. C. de sen. Sextodecimo, q̄ duo in vna rōne ɔcurrere
significat̄. l. in lege cēsoria. ff. de verb. sig. ibi, seruos quos domū
suo vsu. l. fi. C. vn̄ vi. l. si legatarius. §. cū ita. d leg. iij. ꝛ ibi Bar.
l. ij. de aur. ꝛ arg. leg. c. lꝫ causam. extra de pba. ibi. testes cor
ruptos falsum dixisse, ꝛ Bar. in. l. diuus. de re iudi. facit opti-
me. l. iā hoc iure. de vulg. ꝛ pupil. cū ibi notatis. ꝛ. l. quāuis. C.
de ipu. ꝛ ali. subst. ꝛ. d. l. fi. C. de sentē. ꝛ. l. si mulieri. ff. de vsufru.
accres. ver. qđ si mix. l. j. ff. si quis test. libe. ess. iuss. fuerit. ibi, hꝫ
86 nanq; certos fines. l. iij. ff. de incē. rui. nau. in prin. † Notādū ēt
est, qđ vba dupliciter intelligi p̄nt, Primo, put sonant factum
simpliciter, nō habito respectu ad eius effectū, neque ius neq;
ad aiū agētis, vt verbū, possessio, pōt referri ad tenorē, nō quo
ad effectū vel ius. l. lꝫ. C. de acqui. poss. ꝛ verbū, Testamētū, po
test referri quo ad scripturā tm̄ nō quo ad mētē testātis, ꝛ in eo
cōtēta. l. j. ff. si tab. testa. exta. ꝛ. l. j. §. fi. ff. de secū. tab. Scdo, pro
ut factū est de iure factū. l. iij. §. ɔdēnatū. de re iudi. cū similibꝰ,
ꝛ put hꝫ effectū. l. iij. §. docere. ff. ne qs eū q in ius voca. l. aliud.
de verb. sig. ꝛ put factū est cū aio. arg. l. diuortiū. de diuortio. l.
multū. ꝛ. l. ij. ff. de ɔdi. ꝛ demō. l. qd sit fugitiuus. de edil. edic. l.
bouē. §. j. ff. eo. titu. l. nō figu. ꝛ. l. obligationū substātia. de acti.
ꝛ obli. Itē, ad illū finē. l. ij. §. hoie. ff. vi bo. rap. l. pen. ff. de testa.
87 l. cū. ij. de transac. † Cū. n. ois nr̄ actus ɔstet ex duobus, ex ip-
sa materia simpliciter, siue ipso actu corporis, ꝛ ex forma. s. aio
ꝛ ītētione ipsius agētis necesse est vt vtrunq; ɔcurrere debeat,
scilicet, actus ꝛ aius. Un̄ dr̄, propositū ꝛ volūtas distinguūt ma
leficia, vt. l. q iniurie. ff. de iniur. ꝛ verba ƀm vtrunq; actū intelli
88 gi oportet. † Notādū tm̄ est, qđ vbi duo substātiua vel duo adie
ctiua neutraliter posita, sunt copulata, alterutrum p se sufficit. l.
ea tm̄ adiectio. de leg. iij. l. q cōcubine. eo. ti. l. q filiā. §. fi. de con
di. ꝛ demō. secus si copulant̄ accidētaliter. l. si heredes plures.
de ɔdi. insti. ƀm Bar. in ɔsi. incip. Statuto vrbis veteris. nisi
plura adiectiua eēnt talia, q̄ simul nō possent ɔuenire, vt equos
89 albos, nigros ꝛc. De quo ēt in. l. j. de iusti. ꝛ iure. † Itē nota, qđ
vbi fit adiectio aliqua ampliationis cā, tūc necesse nō est qđ cō
currat, veluti si dicā, ancillā cū liberis liberā esse volo, ancilla
libera erit, ēt si nullos filios hꝫ. l. si ita. ff. de manu. testa. l. si mu-
lieri. ff. de vsufruc. accres. q2 inducta ad ampliādū, nō debēt ope
rari diminutionem. l. legata inutiliter. de lega. j. Adde q̄ dixit
Bar. in. l. cēturio. de vulg. ꝛ pupil. dū q̄rit de illa q̄oe, si deces-
serit sine liberis. Idē si falsa demōstratio adijciat̄ corpori demō
strato, nō est necesse vt ɔcurrat. l. Quintus Mutius. ff. de auro
90 ꝛ argē. lega. † Decimoseptimo, illa est proprior significatio ora
tionis, in qua talia sunt subiecta, qualia sunt p̄dicata, ꝛ eꝫ. l. sti-
91 pulatio ista. §. hi quoque. de verbo. obli. † Decimooctauo, illa
est proprior significatio, qua oēs casus i oratione positi pariter
determinant̄, in quo copulata vno tpe ꝛ vno casu deberi signifi
cant̄, ꝛ qua vna res nō diuerso iure cēseri possit. l. nā hoc iure. d
vulg. ꝛ pupil. l. si legatarius. §. cū ita. de leg. iij. c. maiores. §. ce
tex. extra de baptis. l. eū q edes. ff. de vsuca. Hoc tm̄ fallit, vt. s.
de qualitate psonaꝝ ꝛ singulariter p Bar. in. l. si ita scriptū. de
92 manu. testa. † Decimonono, illa est proprior, q̄ congruit tpi sui
vbi. l. in delictis. §. si dānū extraneus. ff. de noxa. l. Lucius. ff. de
testa. mili. l. vbū erit. in fine. ff. de vb. sig. ꝛ supra dictū est, qua
93 liter mens ɔiecturat̄. † Uigesimo, illa in qua aliqd extraneum
nō subaudit̄. l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. de verb. ob. Ui
gesimoprimo, p quā maior effectus sequit̄. l. vtimur. ff. de sepul.
viol. l. j. §. dn̄i. ff. ad Sylle. l. cū q̄rit̄. ff. de statu homi. faciunt no
tata p Bar. in. l. j. ff. de acqui. rex. domi. de capto relaxādo in
libertate propria facit optime. l. si p parte. §. sum āut. ff. de in re
vers. l. accipere. de verb. sig. facit qđ dr̄, legē nō esse intelligen-
94 dā verbotenus, sed cū effectu. † Uigesimosecūdo, illa est inter
pretatio eligēda, que magis plana, ꝛ scdm literā legis est.

Summarium

SVMMARIVM

1 Casus in lege non comprehēsus an per similitudinem alterius legis diffiniri possit. & j. nu. 15. & sequen.
2 Casus aliquis si preter naturam aut nature consuetudinem contingat princeps consulendus est.
3 Substitutio pupillaris an finiatur si ille cui est facta filium intra pubertatis tempora habeat.
4 Casus aliquis si preter nature humane conditionem cōtingat, princeps consulendus est.
5 Casus sepissime contingens cuius materia subiecta est varia iudici decidendum relinquatur.
6 Quid quando casus ommittitur, eo quia ex mente legis comprehendi potest.
7 Casus in lege non comprehēsus ob ingenij imbecillitatem per similitudinem diffiniri potest.
8 Verbum similitudo quot modis accipiatur.
9 Casus duo esse inuicem similes tripliciter contingit, & j. nu. 12.
10 Res eedem dicuntur licet quantitate vel qualitate differant.
11 Argumentum est de genere ad speciem quādo plures res sub eadem ratione in specie continentur.
13 Similitudo quid sit.
14 Argumenti fallatia a simili fallatia multipliciter contingit.
17 Ratio naturalis & equitas legis auctoritatem habet.
18 Legis extensio de equitate subsistere debet.
19 Lex iniquitatem continens vel aliquid contra ius diuinum, vel naturale extendi non potest.
20 Vindictam facere valens vigore statuti, an eam alij mandare possit.
Lege vnica. C. ne quis alteri vel sib. limitatur.
21 Lex quando extendatur ad casum sibi in ratione parem.
22 Aucten. preterea. C. vnde vir. & vx. quomodo intelligatur.
23 Lex noua disponens aliquid contra regulas iuris ciuilis vel legis antique, an & quando sit extendenda ad parem casum, & j. nume. 28. 29. 31. & 38.
24 Casus a pari ratione comprehensus tacite comprehēsus dicit.
25 Nepos locum filij tenet quando cum patruo succedit.
26 Leges procedentes super presumptione vel iuris fictione extēdende non sunt.
Statutum ꝙ filius excludat matrem in hereditates patris ipsius filij, non tamen sororem excludet.
27 Minor. 20. an si vigore statuti testari nō potest, an ei pater possit pupillariter substituere.
29 Lex ciuilis spurijs alimenta denegans an per ius canonicum correcta sit.
30 Lex ciuilis sicut est correcta per. c. fin. de prescrip. an sit etiam correcta in prescriptione actionum.
32 Statutum ꝙ habens instrumentum illud registrari facere debeat, intelligitur etiam de eo qui habet facultatem habendi illud.
Mulier si ob statutum non potest contrahere nec quasi contrahere poterit.
33 Lex loquens in masculino ad femininum extenditur.
Lex in singulari numero loquens ad pluralem extenditur.
34 Numerus singularis ad pluralem trahitur, vbi eadē est ratio.
35 Statutum preferens masculos feminis in successione an sit contra equitatem, & rationem naturalem, an vero contra ciuilem equitatem.
36 Natura digniorem virum q̄ feminam fecit.
37 Iuramentum contra naturalem equitatem prestitū nō obligat.
38 Priuilegium vxori concessum ad sponsam extenditur.
39 Priuilegium pupillis concessum, ad prodigos, & mēte captos extenditur.
40 Pietas contra pietatem extensionis priuilegio non potitur.
41 Priuilegium certe cause concessum an extendatur & j. nu. seq.
Glo. in verbo in eum in. §. penales institu. de actioni. quomodo intelligatur.
43 Lex odium continens an ad casum similē extendatur, & numeris sequen. & nu. 47.
Lex quando odium contineat.
44 Lex sicut tripliciter offenditur, ita tripliciter contra delinquentes prouidet & j. nume. 49.
Lex delictum puniens an ad prestantem opem & ad mandantem extendatur & j. nume. 51.
45 Consentire delinquenti quis quadrupliciter potest.
46 Statutum si imponat penam manus dextre dictanti instrumentum falsum si talis non habeat dextram, in sinistra punietur.
48 Patri an liceat conuocare adiutores vel alteri mandare, vt repertum in adulterio cum filia occidat.
L. cum fundum. ff. de vi & vi armata quomodo intelligatur.
50 Statutum prohibens frumentum extrahi non intelligitur de leguminibus.
52 Extensio ex maioritate rationis an fieri debeat.
Argumentum a rationis maioritate an valeat & j. nu. 55.
53 Ratio maior dupliciter intelligi potest.
54 Homicidij pena si per statutum mitigetur an pena adulterij mitigata intelligatur cum maius sit homicidium q̄ adulteriū.
56 Patruus si per statutum filiam excludit, sororem tamē vel matrem defuncti non excludet.
Regula si vinco vincentē te &c. quomodo intelligatur.
57 Seruitutem habens vno modo si alio modo ea vtatur, eā pdit.
58 Casus duo si adinuicem similes sunt si casus nouus per legem non decisus occurrat quomodo diffiniatur.
59 Lex noua disponens de aliquo casu cōtra ius commune vel sit penalis ad casum nouum similem non trahitur.
60 Priuilegia concessa cōtra iuris regulas fischo, vel minoribus, vel ecclsie, an ad dotem extendantur vel ad alterum suprascriptorum.
61 Actio ad legitime &c. supplementum quinquēnio nō prescribitur, sicut querela inofficiosi testamenti.
62 Statutum ꝙ de similibus ad similia procedatur non extēditur in exorbitantibus a regula iuris communis.
Limita vt j. nume. 64.
63 Clausula generalis ad expressa non refertur.
65 Casus vel cōtractus nouus occurrens a similitudine legis que est sibi similis decidi deberet.
Contractus affictus & contractus socide qui sunt noui contractus quomodo decidantur.
66 Iudex sententia exprimere debet ꝙ similitudine talis legis absoluit vel condemnat.
67 Statuta an sicut ius commune interpretationem recipiant.
68 Statutum licet fauorabile non continens aliquid contra ius commune per argumentum a simili ad casum nouum extendi non debet.
69 Statutum si aliquam formam dat, omne qđ secūdum illam formam non est, extra statuti dispositionem ponere videtur.
70 Leges interpretari ad iudices non pertinet sed eas exequi.
Statuto interpretari iurisconsultorum more non licet.
71 Statuta restringuntur, & amplientur secundum statuētium mētem, & alia iura.
72 Casus nouus emergens an decidi debeat a ratione vel similitudine iuris communis, an vero statutorum vel consuetudinū loci, vbi causa discutitur.
73 Lex generalis posterior contraria legi anteriori non tollit ea q̄ statutum vel consuetudinem essent confirmata.
74 Statutum si disponit de aliquo casu nouo de contractu ficti, socide, vel liuelli, si occurrat casus nouus illi subiectus quomodo decidi debeat.
75 Canonicus regularis an in feudo succedat stante consuetudine ꝙ monachus in feudo non succedat.
76 Casus nouus occurrens quando statutum est contra regulas iuris communis si abrogat legem communem quomodo diffiniri debeat.
77 Casus nouus occurrens si ex mēte statuti diffinitus est licet nō verbis, quando ex ratione statuti diffiniri debeat.
78 Casus nouiter emergens quando non est proximus, nec consequens casui in statuto cōprehenso quomodo diffiniri debeat & nume. sequen.
80 Equitas scripta ex vna parte prefertur rigori scripto ex alia.
Equitas vbi deficit, per legē seruatur.
81 Cōtractus liuellarius qui dicitur nouus quomodo diffiniatur.
82 Affictualis si per biennium cessat an expelli possit.
83 Statutum si in totum legem communem abrogat, tunc a lege abrogata similitudo sumenda non est.
84 Lex vel statutum quando extenditur ad casum non expressum per interpretationem an cum omnibus suis qualitatibus extendatur & j. num. 88.
85 Debitor si vigore statuti carcerari poterit an eodem modo pro debito patris carcerari possit.
86 Cōtumax si p cōfesso habeat, dꝫ intelligi quo ad attentata.
Protestans se nolle vti instrumento in se producto videtur fateri instrumentum illud esse falsum.

87 Statutum q bannitus pro confesso habeat, debet intelligi quo ad ea que in banno intentata sunt.
88 Probatio vera, ⁊ non ficta coram vno iudice facta coram alio fidem facit.
Confessio defuncti ficta heredi non nocet.
89 Priuilegia vni ecclesie concessa si alteri ecclesie concedantur de preteritis, ⁊ non de futuris intelligi debent.
90 Lex penalis si extendatur per interpretationem ad casum verbis non expressum an cum pena intelligatur extensa.
91 Heres non construens ecclesiam prout testator iussit, quia episcopus noluit ei licentiam dare an in penam a testatore impositam incidat.
92 Mater quando in penam non incidat ob nõ petitum tutorem.
93 Sententia lata contra ordinem in lege expressum est nulla, secus si ordo de interpretatione esset.
94 Pena quando ad casum non expressum extendatur.
95 Statutum q statuta intelligãtur simpliciter ad literam pro vt iacent nec aliquam recipiant interpretationem an aliquam interpretationem recipiant ⁊ j. nu. 98. 99. ⁊. 100.
96 Lex quatuor modis interpretari potest.
97 Statutum q dans venenum in potu moriatur, an in medico infirmum bono veneno curante locum habeat.
Venenum bonum ⁊ malum inuenitur.
98 Statutum vnum secundum aliud interpretatur.
101 Statutum interpretationem recipit, per quam nil inhonestum nil irrationabile, nil contrarium oriatur.
102 Statuta an accipiant aliquam subauditionem, statuto vetante subaudiri posse.
Statuta multipliciter subaudiri, ⁊ suppleri possunt.
103 Statuta quedam per precedentia, vel sequētia subaudiri pñt.
104 Judex malam opinionem sequens sindicari potest.
Ab opinione antiquorum, ⁊ maiorum recedendum non est.
105 Opiniones doctorum quando varie sunt illa est elligenda que de consuetudine rationabili comprobatur.
106 Opinio illa tenenda est, que altero iure comprobatur, vbi de consuetudine non constat.
107 Opinio illa elligenda est, que efficacibus rationibus comprobatur, etiam si plures in contrarium sentiant, vbi de consuetudine vel altero iure non constat.
Glo. allegari non debet q̃diu tex. inuenitur.
108 Ratio melior que dicatur.
109 Ratio illa efficatior habetur, que est secundum ius naturale.
110 Opinio illa elligenda est, que est tutior, vbi de euidentioribus rationibus constat.
111 Opinio illa elligenda est, que fauorabilis est, ⁊ ob quam res valet, ⁊ non perit.
112 Opinio illa tenenda est, per quam libellus vel testamētum, vel matrimonium sustentatur.
113 Opinio illa est tenenda que a prudentioribus est approbata, licet plures contrarium sentiant.
114 Glo. auctoritas alias antecellit, a qua in causis magnis recedendum non est.
Azo vas ellectionis ⁊ legum fons fuit.
115 In questionibus ciuilibus legistis, ⁊ in canonibus canonistis in dubio recedendum non est.
116 Senioribus in dubio credendum est.
117 Consuetudo antiquior seruãda est.
118 Opinio illa est tenenda, que a pluribus comprobatur.
Opiniões varie vbi sunt iter doctores res dr̃ dubia ⁊ difficilis.
119 Opinionum variarum doctorum alterã elligens a dolo, ⁊ culpa excusatur.
120 Sententia lata secundum vnam opinionem rationabilem non retractatur licet illa opinio p superuenientē legem reprobet.

VLTIMA PARS

1 Extrema nunc pars perficienda superest, † scilicet qñ in ɔtrouersia vertitur casus, qui lege comprehensus esse non dr̃, tñ per similitudinem alterius legis diffiniri posse vr̃, vt. l. non possunt, cũ. l. sequenti. ⁊. l. nam ⁊ posteriores. in fi. ff. eo. vide optimum textum in. l. quia actionum. ff. de prescrip. verb. ⁊ in. l. quesitũ scio. ff. de testi. ⁊. l. j. ff. de bo. poss. ex testa. mili. ⁊. l. j. quib. bon. poss. nõ cõpetit. Ad cuius euidētiã premitto multipliciter cõtingere
2 aliquē casum lege expresse nõ ɔtineri. † Primo, quãdo aliquis casus preter naturã aut nature cõsuetudinē ɔtingit, puta, quod mortuus resuscitet, ⁊ de eius testamēto, vxore, vel hereditate recuperãda discepteť. de quo in. l. iij. ⁊ in. l. seq. ff. de legi. ⁊. l. nam ea. ff. de reg. iu. ⁊. c. fraternitatis. extra de frig. ⁊ malefi. ⁊ hoc casu recurrendum est ad principem, vt definiatur. l. si de nouo. ⁊. l. humanũ. C. de legi. nõ autem iudex proprio ausu determinare debet. arg. d. l. nam ea. ff. de reg. iur. ibi, temere, ⁊c. nisi forte copia principis haberi nõ posset, vel minus cõmode, puta, quia expēse superascenderent summã questionis, tunc recurri posset ad similitudinē ⁊ rationē aliaꝝ rerũ puta, ad similitudinem. l. si duo. ff. de capt. ⁊ postlim. reuers. Si de casu predicto resuscitati disceptareť, vt notať in. l. nã ad ea. ff. eo. vbi de questione Lazari resuscitati repetētis vxorē ⁊ hereditatē disputatur. † Itē, pone exēplũ, si pupilla cui ē facta substitutio pupillaris habuit filiũ itra tēpora pubertatis, vt aliqñ accidit, ẜm Bar. in. l. in pupillari. in fi. ff. de vulg. ⁊ pupil. an finieť pupillaris substitutio? ⁊ respõdeť quod sic, a similitudine eius qui posthumũ preterijt. l. ex facto. in prin. ff. de vulg. ⁊ pup. Ita determinat Bar. in. d. l. in pupillari. † Secũdo, qñ casus nõ est contra naturã, nec nature cõsuetudinē, tñ vel propter effrenatã cupiditatē, que quotidie noua litigia generat, vt in principio decretaliũ, vel propter nature humane cõdictionē, que multas ⁊ nouas formas edere properauit, vt. l. ij. C. de vet. iur. enu. §. sed qz diuine. ⁊ in auctē. quib. mo. naturales effi. fil. legi. §. si quis vero omittiť. ⁊ ideo dicitur, quod nouis morbis noua conuenit antidota preparari. c. cetera. de iuramēto calũnie, ⁊ que de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. l. j. de vent. inspi. in prin. l. de etate. §. ex causa. de inter. act. c. insinuante. de offic. delega. de nouo. n. sic adeo quod lege cõprensus esse nõ cõstat, tunc idē dicēdũ est, quod in superiori casu. d. l. de nouo. ⁊. d. l. humanum. † Tertio quando casus licet sepissime cõtingat, tñ eius subiecta materia adeo est multiplex ⁊ varia, vt magis intelligi quaz certa doctrina tradi possit, tunc religioni ius dicētis definiēdũ relinquiť, vt. l. mora. ff. de vsur. l. iij. §. tu magis. ff. de test. l. pen. §. sunt qdã. ff. de var. ⁊ extraord. cog. l. quod dicimus. ff. de solu. l. j. ff. de iur. delib. l. naturalis. §. fi. ff. de prescri. verb. l. hodie. ff. de pe. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de his qui not. infam. cũ similibus. ⁊ ita potest intelligi lex, nõ possunt. ff. de legib. ibi, articuli sigillatim. † Quarto, qñ aliquis casus in lege omittiť, eo, qz ex mēte legis p ea que expressa sunt facile cõprendi potest, in. c. in cõcupiscētiã. extra de cõst. l. veteres. ff. de iti. actuqz pri. ⁊. l. j. ff. quod met. cau. l. nõ dubiũ. C. de legi. ⁊ de his supra in prima parte plenius tractatũ est. † Quinto, qñ aliquis casus in lege expresse cõprēsus est, postea accidit alius casus nõ cõprensus, puta, propter imbecillitatē humani ingenij, argu. l. ij. §. si quid autē, ibi, oim habere memoriã, ⁊. §. sed qz diuine. C. de vete. iur. enu. qui ne qdē est cũ eo qui lege cõprēdiť, nec ab eo omnino diuersus, ita quod p similitudinē expsse definiri posse videť, vt. l. nõ possunt. ⁊. l. neque leges. ⁊. l. nã ⁊ posteriores. ff. eo. de quo nobis nũc dicēdũ incumbit. Et qz leges iubent casum talē nouiter superueniētē decidi oportere p similitudinē casuũ in legibus cõprensoꝝ. † Sciēdũ est quod verbum, similitudo, tripliciter accipitur. Vno modo, pro identitate, ⁊ sic impropie, vt cap. inter corporalia. extra de trans. prela. ibi, similitudinem vel potius identitatem. ⁊. l. qui liberis. in prin. ff. de vulga. ⁊ pupill. Secundo modo, accipitur pro paritate, vt. l. veteres. C. de contrab. ⁊ commit. stipu. l. nemo. ⁊ ibi not. ff. de duo. reis. l. sed ⁊ milites. §. qui numero. ff. de excu. tuto. Tertio modo accipitur proprie, scilicet pro conuenientia accidentium ad diuersas species, vt. d. c. inter corporalia. in princ. l. illud. ff. ad legem aquiliam. l. in tantum. ff. de serco. l. his solis. C. de reu. don. Sed hec melius dicta sunt in Topicis meis, ⁊ hr̃ quinto Metaph. † Item prenotandũ est, qd duo casus inuicem tripliciter contingunt esse similes. Primo per coniunctionem, scilicet quando duo casus, licet numero diuersi esse videantur, tamen adeo sunt inuicem coniuncti, vt idē casus esse dicatur ex mente legis, ex quo fit vt diuerso iure terminari non possint. argumento optimo. c. quando. extra de iudi. l. eum qui edes. ff. de vsuc. c. cum in tua extra de deci. c. per venerabilem. §. j. extra de electio. l. j. C. de diuer. rescrip. l. j. C. si
vnus ex plurib. ab. † Ad hoc facit quod res dicũtur esse eadeȝ licet quantitate vel accidenti qualitate differant. l. ⁊ an eandeȝ. §. j. ff. de excep. rei iudic. l. seruitutes. §. si sublatum. ff. de serui. vrb. pred. l. sacrilegij. §. fi. ff. ad legem iuliam pecc. l. cum proponebatur. ff. de iudic. ⁊. d. c. inter corporalia. de trans. prela. ⁊ expresse probatur in. l. fi. ff. de fun. instru. Bald. in. l. de quibus. ff. de legibus. ⁊ Cin. in lege iura non in singulas. ff. de legib. dixit.
† quod

11 †quod quādo plures res particulares continentur sub eadem ratione in specie, tunc est argumentum de genere ad speciem, de quo supra in prima parte. sin vero sunt sub alia rōne differētes, specie tñ simili, tunc est extensio de casu compreñso ad non compreñsum. Paulus in contrario. xxxiij. quo casu lz vnus casus verbis legis non sit expressus, tñ sit ↄiunctus, dr̄ ex mente legis esse cōprēsus. l. nō dubiū. C. de legi. l. veteres. ff. de iti. actuq; pri. ⁊ d. l. fi. ⁊ c. translationē ⁊ c. in concupiscentiam. extra de consti. l. de quibus. ff. de legib. ⁊ ibi proximū ⁊ ↄsequens, veluti si lex prohibeat succedere filiam extante filio, vr̄ prohibere ⁊ filios filie. ⁊ infinita poni possent exēpla, que inquirenti facile se offerunt, de quibus. s. dictum est in prima parte princi-
12 pali. †Secundo modo duo casus dicuntur esse pares, qñ sunt diversi prima re vel mō, nec re ipsa ↄiuncti, tñ eundem effectuz causam siue potentiaz habere ↄstant. l. Gallus. §. quid si tm̄. de libe. ⁊ posth. l. non solum. §. q primipilum. ff. de excu. tut. l. veteres. C. de ↄb. ⁊ commit. stipu. l. fin. ff. ad legem falcid. l. si in emptione. §. fin. ff. de contrah. empt. cum similibus quo casu qd dicendum sit de casu nō ↄprehenso, puta, si lex prohibeat fratrez succedere, an videatur soror vel mater prohiberi, cum sint eiusdem gradus, statim dicetur. Tertio modo, qñ sunt duo casus, qui sunt ⁊ re ⁊ ratione disiuncti, tñ quandam conuenientiā acci-
13 denter habent ad diuersas res. †Similitudo vero ꝓprie est cōparatio plurium casuum ad diuersas res, vel vt alterum ad alterum, vel vt alterū in altero, ẜm Aristo. ij. Topicoꝝ. Alteꝝ ad alteꝝ, sicut se hȝ seruus ad dominum, ita se hȝ filius ad patrem, ⁊ libertus ad patronum, vt instit. de leg. pat. tut. ⁊ de fidu. tut. ⁊ monachus ad abbatem. l. in tm̄. ff. de ser. corrup. l. cū patronus. de operis liber. ⁊ sicut se hȝ spōsus ad spōsam, ita se hȝ prelatus ad ecclesiā. c. inter corporalia. extra de transla. prela. ⁊ sicut se hȝ celestis miles ad celestē militiā, ita se habere dȝ terrenus miles ad terrenam militiā, vt notatur in. l. j. C. de iur. ⁊ fact. igno. Alteꝝ in altero, sicut est par priuilegiuȝ hypothece, in dote, ecclesia, ⁊ fisco, ita dȝ esse par priuilegiū prescriptionis, restitutionis, vel similiuȝ, vt. l. inter diuinaȝ. ⁊ aucten. quas actiones. C. de sac. san. eccl. qđ no. Itē si nō sit similitudo acci-
14 dentiū, qꝛ pallor auri differt a pallore aurichalci. †Multipliciter aūt ↄtingit fallacia argumenti a simili. Primo, cum ex accidenti iudicare volūt de substantia, qñ non est bona ↄsequentia, vt ex pallore iudicabis aurum esse aurichalcum. itē, si similitudo fiat in his in quibus nō est simile. Item, si ex similitudine vnius accidentis velis inferre esse simile in alio ⁊ in omnibus. Item, si sint similes per accidens nō ex natura rei, vt minor decē ⁊ septeȝ annis non potest postulare, ⁊ minor decem ⁊ septem non potest petere veniam etatis. item, vt mulier ⁊ rusticus in ignorantia. Item, simile dicimus id qđ est idem vel parificatū iteȝ, cuȝ lex ↄsiderat modū nō effectum. itē fallacia est, cū nō fit in eodem genere, vel si est simile in genere, ius referre in specie vel si sit in similitudine metaphorica equiuoce, dicendū est ergo primo, ꝙ casus emergens de nouo dȝ decidi a pari vel a maiori. Secūdo, qñ a simili. tertio, ponaȝ plures qōnes vniuersales ad totā materiā. ⁊ prima erit, an statuta recipiant interpretationē potius a iure cōi, an ab alio statuto. Secūda, an extensio legis fiat cū oibus qualitatibus suis. Tertia, qualiter dȝ intelligi statutū, ꝙ statutū nō recipiat interpretationē. Ultima, qñ est
15 diuersitas opinionū inter doctores, que sit eligēda. †Qñ ergo querit̄, an casus emergens de nouo possit definiri a pari casus exp̄ssi in. l. nō facile expediri poterit, nisi in mēbra ⁊ partes diuidat̄. prima, qñ dispositū a. l. est hȝ rōnē naturalē ⁊ vtilitatē cōez. Secūda qñ caret rōne naturali ⁊ vtilitate cōi. Tertia, qñ ē p̄ter regulas iuris cōis, idest, nec in totuȝ seruit iuri naturali, nec ab eo i totū recedit. Quarta, qñ ē ↄ̄ regulas iuris cōis. Quinta
16 qñ disponit de casu odioso. †Circa primā ↄclusionē, qñ lex est ẜm eqtatē siue rōnē naturalē, ⁊ vtilitatē cōez, puto ꝙ extēdat̄ ad aliū casuȝ sibi parē subsistentē eadē rōne. l. fi. C. ad legē falcid. in fi. l. diuortio. §. interdū. ff. sol. matr. d. c. inter corporalia. §. aūt. extra de trāsla. prela. l. fi. C. de ↄstit. pec. ibi, equitatis rō diuersas species actionis excludere nullo mō dȝ. Uñ bene dixit gl. in. l. si ↄstāte. ff. sol. matr. que extēdit illā legē loquētez de marito, ad soceꝝ, qꝛ iniquū est quē iure suo sine facto ꝓprio priuari, vt in regula, id ꝙ nostrū ⁊c. ⁊ gl. in. l. j. C. de his qui añ ap. tab. dicēs, qđ lex illa que loquit̄ hr̄ditatē ex testamēto delataȝ ēt nō aditā trāsmitti, extēdat̄ ēt ad casuȝ, quo hr̄ditas est delata ab intestato, qꝛ talibus hr̄ditas iure quasi ēt naturali debet̄, vt ibi notat̄, ⁊ l. fi. C. de codicil. ⁊ l. rō. ff. de bo. dam. ad hoc optime facit. l. hoc mō. ff. de ↄdit. ⁊ demōst. ibi, legē vtilē reipub. data adiuuandā interpretatione. ⁊ l. j. C. de interd. nam vicino no-
17 scere ↄ̄ naturalē eqtatē est. †Itē facit optime. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excus. tut. ⁊ l. cū rō. ff. de bo. dam. ⁊ l. in sūma. §. idē Uarrus. ff. de aq̄ plu. arc. ⁊ l. ꝙ si Ephesi. ff. ꝙ cer. lo. vbi dr̄ ꝙ naturalis rō ⁊ eqtas autoritatē legis hȝ, ergo multo magis poterit legē extēdere ad casuȝ parē subsistētē eadē ratione, ⁊ maxime vbi ꝓcedit̄ de bono ⁊ equo. l. si seruū. §. seq̄t̄. ff. de Uerb. obliga. vbi dr̄ ꝙ multi propter subtilitatē iuris pniciose errauerūt.
18 †Ad hoc ēt ↄgruit tex. ⁊ ibi Bald. in. §. ad hec. Ub. eqtas. de pac. iur. fir. ⁊ c. cū dilectus. extra de ↄ̄sr. ⁊ vti. ⁊ inuti. vbi dr̄, ꝙ extēsio legis dȝ subsistere, de eqtate. l. in his. ff. de ↄd. ⁊ dem. ⁊ iō bene dixit gl. in. l. ij. C. vbi in rē actio. q̄ loq̄t̄ de re imobili, tñ p gl. ⁊ doc. extēdit̄ ad rē mobilē ⁊ rē incorporalē, qꝛ eadē est rō. Accōmodari ēt pōt q̄ dixi. s. legē vniuersalē restringi p rōnē naturalē, ergo ⁊ extēdi dȝ, qꝛ ↄ̄rioꝝ eadē est disciplina. †Cir-
19 ca secūdā ↄclusionē claꝝ est, ꝙ lex ↄtinēs iniqtatē, vel aliqd ↄ̄ ius diuinū, naturale, nō deberet extēdi. l. ꝙ vero ↄ̄. ⁊ l. ꝙ enim nō rōne. ff. de legib. Nō enim a pari rōne iniqtatis fiēda est extēsio, qꝛ mala restringēda sunt nō amplianda ⁊ multiplicanda,
20 vt in. c. odia. extra de reg. iur. †Ex quo decidi pōt illa qō, Si statuto cauet̄, ꝙ liceat vindictā facere in eū q offēdit, nō licebit ei amicos ↄgregare, vel alteri mādare, qđ offendat qꝛ ↄ̄ rōnem est. l. nō est singulis. ff. de regu. iur. ⁊ l. vnica. C. ne qs sibi. ꝙ no.
21 ad limitationē gl. in. l. cū fundū. ff. de vi ⁊ vi arm. †Circa tertiā ↄclusionē, qñ a. l. aliqd disponit̄, ꝙ nec totū seruit iuri naturali, nec in totū recedit ab ipso, vt. l. ius ciuile. ff. de insti. ⁊ in. tūc similiter extēsio dȝ fieri ad casuȝ sibi parē in rōne. l. fi. C. ad legē falcid. l. illud. ff. ad legē Aqliā. l. iō. in fi. ff. de legib. ibi, semp quasi legibus hoc inesse credit̄ ⁊ l. Gallus. §. ⁊ qd si tm̄. ff. de libe. ⁊ posth. l. nō solū. §. q primipilū. ff. de exc. tu. l. veteres. C. de duob. reis. l. si furiosi. C. de secūd. nupt. l. fi. §. fi. ff. mād. l. ex facto. ff. de neg. gest. l. fi. C. de indic. vidu. tol. q tex. est melior omnibus ẜm
22 Bal. ⁊ infinita exēpla, q̄ vltro se offerūt ingrētibus, † ⁊ ita etiā bene dixit. gl. in aucten. preterea. C. vñ vir ⁊ vxor, ⁊ dixit, qđ illa aucten. loquēs qđ vxor nō succedat in dominio extātibus filijs viri, intelliget̄ idē disponere extātibus ascēdētibus viri, cū sint paris rōnis. l. nā ⁊ si parētes. ff. de inoffi. testa. Ad hoc facit. l. ij. §. cumq;. C. de vet. iur. enuc. dicens, qđ intentio Imperatoris est, vt nō relinquat̄ aliqs casus indecisus, qꝛ si expresse cōprensus nō est, dȝ decidi a simili cōprenso in lege. l. j. C. de inoffi. do. l. fin. C. de inoffic. do. †Circa quartā cōclusionē, qñ a lege
23 disponit̄ aliquid qđ sit ↄ̄ regulas iuris ciuilis vel legis antique. ⁊ hoc fit dupliciter, aut eniȝ abrogat in toto, aut derogat in parte. ⁊ prima est sine dubio vera. l. j. C. de latin. libe. tol. in princ. In secunda similiter puto nō esse extendendā ad pareȝ casum, vt corrigatur regula iuris, qꝛ nō multiplicādū est incōueniens. l. legem. C. de legit. tut. sed dȝ committi in dispositione expressa
24 iuris cōis, †nam casus a pari rōne cōprensus, dr̄ tacite esse cōprensus, vt dicit tex. in. l. in his solis. in fin. ff. de reuocan. dona. At expressum excludit tacitum. l. ↄtinuus. §. j. ff. de verb. obli. cū similibus. ergo ⁊c. l. si vero. §. de viro. ⁊ l. si cū dotē. in princip. ff. sol. matrim. l. fin. C. de inter. mat. l. qđ iure. l. ij. ⁊ l. iulia. §. hoc capite. ff. ad legē Iuliā de adu. l. apud antiquos. C. de fur. l. ij. C. de patri. qui fil. distrax. l. pen. C. qui testam. fac. poss. ibi, lex antiqua seruet̄. ad hoc faciunt leges dicētes legis correctionem esse euitandaȝ. l. precipimus. C. de appellat. l. si qñ in prin. C. de inoffi. testam. l. j. in princ. C. de caduc. tollen. ibi, naturali rōne subnixum intactū ⁊c. vnde dicunt docto. in. l. hac cōsultissima. §. ex impfecto. C. de testa. dū loquit̄ in filijs, nō extendi dū
25 pater instituit̄, †qꝛ lȝ nepos teneat locū filij qñ succedit cū patruo, nō tñ auus succedit in locū patris cū succedit cū matre, in
26 aucten. de here. intest. §. si aūt plurimū. †Hinc sequit̄ ꝙ leges procedentes super presumptione vel fictione iuris, nō sunt extendende, vt in. c. iuuenis. c. is qui fidē extra de spons. Ex quo infertur, si statuto cauet̄, quod filius excludat matrē in hereditate patris ipsius filij, qđ tñ non excludat sororem, licet sint paris gradus etiam si expressa esset rō in statuto, scilicet pp ↄser-
27 uādā agnationē ⁊c. †Ex hoc ēt inferri pōt questio, Statuto cauetur qđ minor. xx. annis non possit testari, an pater poterit ei testamētū facere, scȝ substituere pupillariter: de q̄. q. no. Bar. vt. l. morib⁹. ff. d vul. ⁊ pup. in. l. ex facto. eo. ti. vide q̄ notant̄ infra, an statutū corrigēs extēdatur cū suis q̄litatibus. itē, inferri pōt ꝙ filius nō pōt substituere patri furioso, an pater possit fi-
28 lio furioso: no. Bar. in. d. l. ex facto. †Sed hec regula fallit in pluribus casibus. Primo, vbi lex antiqua esset ↄ̄ eqtatē, lex vero noua esset ẜm eqtatē, tūc lex noua esset extēdēda p eandē

rõnẽ ad casum sibi parẽ ꝯtra casũ3 in.l.veteri ꝯprẽsũ3,vt est ca
sus pulcherrimus in.l.maximũ vitiũ.C.ð lib.pret.§.sancimus.
ibi nõ solũ ⁊c.⁊ facit.l.fi.in prin.de indic.vid.tol.l.j.C.de lati.
li.to.in prin.ibi,ipsa rei origine sublata.⁊ tex.opti.in.l.fi.in fi.
.C.de test.Hoc est qð dr̃,vt namq̃ꝫ rẽ facile reuerti ad na-
turam suam.Insti.de re.diui.§.seruos.l.si vnus.§.ij.ff.de pact.
29 †Secũdo fallit,vbi si nõ fieret extẽsio cõtra regulas iuris ciui
lis,sequeret̃ aliqd ꝙ esset ꝯ naturalẽ eqtatẽ,vt est tex.opti.in
l.si qs seruo.C.de furt.in fi.l.ita vulneratus.ff.ad legẽ aqliã.in-
stitu.vi bon.rap.§.sed nedũ.l.j.ff.si qs testa.liber esse ius.fue.
Ex hoc multi dixerũt,qð lex ciuilis denegãs alimẽta filijs spu
rijs,intelligat̃ esse correcta ꝑ ius canonicũ.c.cũ haberet.extra
de eo qui dux.ꝗ̃ pollue.per adulte.quod tñ dubito.item.c.se-
pe.de rest.spol.quod extẽdatur etiã in terris imperij,vt ibi no
30 tatur.†Ex quibus inferunt Doctores Canonici,ꝙ sicut dr̃,le
ges ciuiles statuentes male fidei possessorẽ rei immobilis,esse
correctas,ꝑ.c.fi.extra de prescrip.⁊ in regula male fidei posses
sor.in.vj.ita intelligat̃ ẽt eas correctas esse in ꝓscriptione actio
nũ,ꝑ eãdẽ rõnẽ.item inferunt,quod auctẽtica,sacramẽta pub.
.C.si aduer.vend.que loqtur de puberum sacramẽto,extẽdatur
31 ẽt ad iuramẽta impuberũ,tñ doli capaciũ.†Tertio,fallit vbi ca
sus omissus,in quo est eadẽ rõ immediata,possit cõprehẽdi sub
generalitate verborũ,lꝫ larga,vt vr̃ casus in.l.filiu3 habens.ff.
ad Macedon.l.si furiosi.C.de nupt.nã mẽte captus furiosus
32 dici põt.l.humanũ.C.de impub.⁊ alijs substit.†Ex his infert
Bar.qð si statutũ est,qð habens instrumentum debeat id fa-
cere registrari,intelligit̃ ẽt de eo,qui facultatẽ hꝫ habendi.per
l.item veniunt.§.petitam.⁊.l.si possessor.§.redacte.⁊ ibi Ang.
ff.de petit.her.Unde inferunt doctores,si statuto caueret̃ qð
mulier nõ possit ꝯtrahere,qð nec quasi ꝯtrahere poterit,puta,
adire hereditatẽ,vel in iudicio ꝯsistere.⁊ ita bene dixit glo.in
aucten.sacra.puberũ.C.si adver.vend.⁊ Barto.in.l.more.C.
de acquir.hered.⁊ doctores in.l.potuit.C.de iur.deliber.licet
dubitatio videat̃ in.l.apud Julianũ.§.fi.ff.ex qbus cau.in pos.
catur.⁊ ita etiam bene dixit glos.in.l.j.ff.de tut.⁊ rat.distrab.
33 †Ex quo inferũt doctores,qð lex loquens in masculino genere
extẽdat̃ ad femininu3,vbi est eadem ratio.l.i.ff.de verb.signif.
⁊ ibi ꝑ Barto.⁊.l.quicũq̃ꝫ.C.de ser.fug.⁊ ibi Bald.⁊ lex lo-
quens in singulari numero extendit̃ ad pluralem.⁊ inst.de leg.
agn.tut.§.proximus.⁊.l.i.C.de cond.inser.naturalis rõ magis
vꝫ,ꝗ̃ pluralis oratio.l.iiij.§.negocia.ff.de neg.ge.l.pretor.§.ho
mines.ff.vi bon.rap.l.i.ff.qð fal.tut.aut.cũ simil.⁊ hãc theor.
tꝫ Cin.in.l.ij.C.que sit lõga cõsuet.facit gl.in cle.j.de elect.⁊
gl.in aucten.minores.C.qui pet.tut.⁊ in auctẽt.vt ij qui ꝓhib.
34 obl.§.si vero curatore.†nã singularis numerus trahetur ad plu
ralẽ vbi est eadẽ rõ.l.si cui lana.de leg.iij.§.ita.§.i.⁊ ibi plene
de test.tut.⁊ indefinita equipollet vniuersali.l.si pluribus.de
leg.ij.ꝑ Bar.facit.l.in vsu.ff.de verb.sig.item,clausula in fine
apposita refert̃ ad oĩa precedẽtia.l.j.C.de lib.pret.⁊ notat̃ in.
35 l.talis scriptura.de leg.i.†Iuxta hãc cõclusionẽ,ꝯgrue queri
põt,an statutũ preferens masculos feminis in successione,sit cõ
tra equitatẽ ⁊ rõnẽ naturalẽ,an vero ꝯtra equitatẽ ciuilẽ?⁊ vr̃
qð sit cõtra equitatẽ naturalẽ,per.l.maximũ vitiũ.C.de lib.ꝑt.
ꝯtrariũ tñ magis dicẽdũ est,esse ꝯ ciuilẽ eqtatẽ,nõ ꝯ naturalẽ,
alias tale statutũ esset nullũ,qꝛ esset ꝯtra ius diuinũ ⁊ precepta
domini,que sunt facta in eqtate naturali,quod est falsum.qꝛ in
Moyse masculus preferebat̃ femine in hr̃ditate patris,vt scri
36 bitur Numeri.xxxvij.cap.†Natura ẽt fecit digniorẽ virum ꝗ̃
feminã.l.j.ff.de sena.ergo cũ bona tꝑalia sint distribuenda ꝺm
virtutẽ,⁊ dignitatẽ.l.honores.ff.de decur.⁊ in auctẽ.de defen.
ciu.in prin.non absurdũ est viros ꝓferri mulieribus in hr̃ditate
vtile3 ẽt hãc ꝯsuetudinẽ rebus pub.esse cognitũ,est ergo obser
nãda.iiij.distin.c.erit aũt lex.itẽ cũ liceat pacisci cu3 iuramẽto
inter virũ ⁊ mulierẽ,qð hr̃ditas obtingat filio nõ filie,vt in.c.
ꝗ̃uis.de pact.in.vj.ergo pꝫ nõ esse ꝯtra naturalem equitatem
37 †qꝛ iuramentũ ꝯtra naturalẽ equitatẽ prestitũ,nõ est obligato
riũ.c.nõ est obligatoriũ.de re.iur.in.vj.⁊ ibi notat̃ in.c.cũ con
tingat.de iurein.cũ similibus.⁊ vr̃ esse tex.in.c.si pater.de te-
38 sta.vbi talis ꝯsuetudo nõ reprobat̃.†Quarto,fallit qñ lex tra
ctat de speciali fauore,lꝫ ꝯtra vel preter regulã iuris cõis tñ ex-
tẽdit̃ ad aliũ casu3,vbi subest eadẽ rõ.l.ob es.C.de pred.mino.
l.illud.⁊ ibi Bal.⁊.l.fi.in ver.captiuorũ.C.de sac.san.eccl.vñ
dicimus,ꝙ priuilegiũ ꝯcessu3 vxori,extẽdit̃ ad spon.l.si spõs.ff.
de iure dot.l.assiduis.in fi.C.qui pot.in pign.habe.l.nisi.C.de
bõn.ma.⁊.l.ij.ff.de priuile.cred.c.queadmodũ.extra de iure-
iur.⁊ priuilegiũ ꝯcessum dño extẽdit̃ ad familiares.in auct.ha
bita.C.ne fil.ꝓ patre.l.i.C.de vxor.milit.⁊.ff.de fund.instru.l.
qsitũ.§.si istructũ.l.administratio.ff.ð administ.tut.l.iter eos.
§.fi.ff.ex qbꝰ cau.maior.l.vxori.ff.de auro ⁊ argẽ.leg.facit.l.
39 fin.ff.de ꝯsti.prin.†Ad hoc faciũt gl.⁊ doctores in.l.fi.C.in q-
bus cau.restit.nõ est necessa.vbi illud priuilegiũ ꝯcessu3 pupil
lis extẽdit̃ ad mẽte captos ⁊ ꝓdigos,vt in.l.ij.C.de cura.furi.
40 †Sed hoc fallit vbi illa extẽsio porrigeret̃ i ꝓiudiciũ tertie ꝑso
ne,maxime priuilegiate,qꝛ pietas ꝯ pietatẽ priuilegio extẽsio-
nis nõ potiẽt.l.assiduis.C.q pot.in pign.habe.in auctẽ.de san.
episc.§.lꝫ hac ꝑñte.l.ij.§.qð merito.⁊.§.qð prin.ff.ne qd in loc.
41 pub.†Sed ꝑnotãdũ eẽt,an priuilegiũ ꝯcederet̃ certe cause ha
bito respectu ad nãm ipsius rei,iã habito respectu ad naturã sui
gñris.ꝙ primo casu nõ extẽdit̃.Scðo,extẽdit̃.verbi grã.pater
teneret̃ filiã spuriã de iure canonico alere.c.cũ hẽret.ex̃ de eo
q duxit in matri.ꝗ̃ pol.ꝑ adul.an teneat̃ dotare?⁊ Bart.in.l.
gñro.de his q.vt indi.dicit,qð sic.arguit a pari,ꝙ tñ nõ est ve
rũ,qꝛ habitus est respectus ad naturã alimẽtorũ,sine qbus viue
re nõ põt,nõ sic in dote,arg.l.qsqs.C.ad legẽ Juliã maiest.vbi
lex facit differẽtiã inter publicationẽ dotis ⁊ alimẽtorũ.itẽ,na3
⁊ aliqñ pater tenet̃ ꝓstare alimẽta naturali.auct.lꝫ.C.de nat.li
be.⁊ tñ nõ tenet̃ dotare.l.vxorẽ.§.pater de leg.iij.vel ꝯrio pa
ter aliqñ tenet̃ dotẽ dare ⁊ legitimam,puta,filie diuiti,tñ nõ te
net̃ alere.l.si qs a li.§.si filius.ff.de li.agn.iũcta.l.fi.C.de dot.
42 ꝓmiss.†Ubi aũt nõ ꝯsiderat̃ natura ipsius rei,sed sui gñris.vb
i grã,si legatũ factũ sit ad piã cãm incerte quãtitatis,tũc qꝛ re
gula est,qð in re dubia fauẽdũ sit dotibꝰ ⁊ alimẽtis,vna lex lo-
quẽs in dote extẽdit̃ ad alimẽta ⁊ libertatẽ.l.cu3 post.§.gñr.ff.
de iur.dot.l.si cui.ff.ð ann.leg.faciũt notata ꝑ Bar.i.l.prime.
ff.de his q̃ in test.del.⁊ ꝑ Bar.in.l.cũ de in rẽ.ver.circa prin
cipiũ.ff.de vsur.cũ similibꝰ.ita intelligẽda est gl.insti.de acti.§.
penales,sup vbo,in eũ.in dubio aũt tutius est seruire vbis.l.
j.§.is q naue.ff.de exercito.ad hoc vide dño q̃ notat Inno.in.
43 c.qꝛ pleriq̃ꝫ,in fine.extra de immu.ecc.†Circa quintã ꝯclusio-
nẽ,qñ lex ꝯtinet odiũ.dr̃ aũt lex ꝯtinere odiũ,vbi ꝯ dolũ vel de
lictũ ꝓuidet,⁊ quãq̃ꝫ lex esset ꝑ se fauorabilis,qꝛ vtilitati cõi ꝓ
uidet.l.nã ita.ff.ad legẽ aqliã.⁊.l.bone fidei.ff.de depos.tñ si pena
lis,ẽ dr̃ odiosa q̃ ad penã,vt ẽ tex.in auc.de nõ alie.§.qꝛ vo leo
nis.⁊ notat̃ i.l.venia.C.ð i ius vocã.⁊ ispicit̃ pricipale ꝓpositũ
legis,nõ ꝙ ꝑ ꝯsequẽtiã obuenit.nã qꝛ senatuscõ.Maced.prin
cipaliter voluit ꝓuidere ꝯ eos q inuitabãt filios ad parricidiu3
est odiosu3,lꝫ i ꝯsequẽtiã obueniat i fauorẽ patrũ.ad senatuscõ
sultũ Uelleianũ,qꝛ pricipaliter voluit subuenire fragilitati mu
lierũ,dr̃ fauorabile,lꝫ ꝑ cõsequẽtiã possit alteri nocere.ita dixit
44 tex.⁊ ibi notat̃ in.l.q exceptionẽ.ff.de ꝯdi.ideb.†Scire quoq̃ꝫ
oportet queadmodũ qs ꝯtingit tripliciter legẽ offẽdere,ita tri
pliciter lex ꝯ delinquẽtes ꝓuidet.primo,qñ qs cõmittit ꝯ natu
ralẽ eqtatẽ puta furari.l.j.ff.de furt.vel alteri insidiari.l.vt vi3
ff.de iusti.⁊ iure.⁊ tũc tex.ꝯ tale delictũ ꝓuidẽs in vno casu,ex
tẽdit̃ ad casu3 parẽ subsistẽtẽ eadẽ rõne.vñ lex puniẽs faciẽtẽ
tale delictũ extẽdit̃ ad ꝓstãtẽ opem,⁊ ad mandãtẽ.l.si qs nõ di
cã rapere.C.ð epi.⁊ cleri.l.hec vba.ff.de adul.tex.notus in.l.
si seruo.in fi.C.de furt.l.ita vulneratus.ff.ad legẽ aqliã.l.bona
fides.ff.depo.l.si qs id ꝙ.ff.de iurisd.om.ind.⁊ tex.in.l.sciẽ-
dũ.ff.de parricidijs.⁊ ibi no.gl.in.l.si qs in tãtã.C.vñ vi.q̃ extẽ
45 dit legẽ illã ad rẽ incorporalẽ.†Notãdũ ẽt est ꝙ dixit Inno.in
c.i.extra de offi.delega.in gl.sup vbo.pena.⁊ refert Bar.in
l.his q opem.ff.ð furt.ꝙ aliqs põt ꝯsentire delinquẽti q̃drupli
citer.primo,negligẽdo ꝓhibere vel punire delinquẽtẽ,⁊ iste mi
nus peccat,ꝗ̃ agẽs.Scðo,ꝯsulẽdo,⁊ similiter minus peccat
ꝗ̃ agẽs,grauius tñ ꝗ̃ negligere.Tertio cooperãdo,⁊ tũc eqli
ter punire dꝫ,nisi diuersa qlitas ꝑsonarũ subsistat.l.qui seruo.§.
placuit.ff.de furt.Quarto,ꝓstãdo autoritatẽ,vel mãdãdo,vel
defendẽdo delinquẽtẽ,⁊ grauiꝰ punit̃ ꝗ̃ agẽs,nã mãdãs potiꝰ
dr̃ principalis ꝑsona ꝗ̃ accessoria.l.si qs id ꝙ.§.fi.ff.de iurisd.
om.indi.l.vtrũ.ff.de parricidijs.q tex.est optimꝰ.Ex quo seq̃-
tur,si lex nõ extẽderet̃ ad parẽ casu3,esset iniustitie naturali lo
cus,qꝛ delinquẽtibꝰ tuta via fieret,quo leges totis viribꝰ aufer
re nitunt̃.l.i.ff.si qs test.lib.esse iuss.fue.insti.vi bon.rapt.§.sed
nedũ.⁊.d.l.ita vulneratꝰ.⁊.d.l.si qs seruo.i fi.faciũt q̃.s.dixi
in prima parte rõne3 naturalẽ extendere ⁊ restringere legem.
46 †Unde inferunt doctores,si statuto imponitur pena manus
dextre dictanti falsum instrumentũ.quod fabricans instrumen
tũ falsu3,lꝫ nõ habeat manũ dexterã,tñ ne delictũ eius rema-
neat impunitũ,dꝫ eius amputari sinistra.nã qñq̃ꝫ ex cã locus ẽ
cõmutationi pene statutarie,vt ꝑ gl.in ver.cxliij.⁊ ibi Bal.C.
47 vt itra certũ tꝑs criminalis qð terminetur.†que omnia intelli
ge,vbi

ge, vbi infert pena iure ordinario, secus si extraordinario, puta, ipso iure, q: tunc talis lex nõ extenderet. c. i. ne cle. & mo. li. vi. & c. statu. de elec. lib. vi. itẽ intellige vbi delictũ cõmittit regulari modo, secus si irregulari. not. Bar. in. l. si quis seruo. ff. de furt. quod prestans opẽ seruo fugienti, nõ tenet de pena furti,
48 q: nõ ẽ furtũ regulare. † & hec iferri possent ad qõnẽ notabilẽ, an liceat p̃ri cõuocare adiutores, vel alteri mãdare, vt repertum in adulterio cũ filia occidat, nã cũ hoc sit ꝯ regulã iuris cõis. l. nõ est singulis. ff. d reg. iu. & l. vnica. C. ne qs in cau. prop. itẽ q: habitus est i specie ad certũ genus psonarũ, vt dixit gl. insti. de acti. §. penales. in ver. in eo vt dicat nõ licere. facit. l. seruꝰ hẽdi. ff. de sta. li. ibi, psone dũtaxat. & vt oia dubia circa hãc qõnẽ tollã, distingue. Aliqñ lz mihi aliũ offendere de iure naturali, puta, defendẽdo & recuperãdo, & tũc qõ mihi lz, p alios ẽt lz facere. ita intelligit tex. & gl. in. l. cũ fundũ. ff. de vi & vi arm. & l. si qs in graui. §. j. ff. ad Sill. aliqñ est ꝯ naturalẽ rõnẽ se defendere vel alterũ offendere, & tũc sine dubio non lz, q̃uis in ppria psona lex posset tolerare dissimulãdo. aliqñ lz aliũ offendere ex rõne ciuili, vt. l. Gracchus. C. de adult. & tũc non est recedẽdũ a
49 psona expressa, p. s. allegata. † Tertio mõ qs delinqt, qñ legẽ ciuilẽ tm̃ offendit, puta, qõ nemo vadat de nocte sub certa pena, vel nõ extrahat bladũ extra territoriũ, vel q nemo ꝯhat cũ minore, vel filiofamilias, vel muliere sub certa pena, & similia, que nisi. l. phiberent, naturali iure dicerẽtur esse licita, tũc tale statutũ nõ est porrigẽdũ ad casũ parẽ nõ cõprehẽsum ṽbis legis. arg. gl. Inst. de acti. §. itẽ mixta. & §. penales. in verb. in eũ. nam qñ ee leges nõ vi rõnis, sed volũtate tm̃ supioris nos obligant,
50 nõ videntur offendi, nisi in eo in quo ṽbis expresse sunt. † Hinc Bal. in. l. oẽs populi. in. viij. col. ff. de iust. & iur. dicit, statutũ phibẽs extrahi frumẽtũ, nõ intelligi de leguminibus, & statutum duplãs penã pcutiẽti cũ massa ferri, nõ hz locũ in pcutiẽte cum capite securis eque graui, de quo p Bal. ibidẽ in. ix. col. q: in dubio nõ psumit voluisse, nisi id qõ ṽbis expssit, quo casu sufficit verba tm̃ adimplere. Vñ dicimus, q volũtas testatoris, sine rõne, tm̃ de facto obseruari sufficiat, & iuxta eorũ ṽborũ corticẽ, lz nõ ẽm intellectũ. l. si mulier. ff. de ꝯd. inst. l. medicus. ff. de ꝯd. & demon. multo ẽ minꝰ fiet extẽsio in tertio casu, scz vbi lex penalis esset ꝯ rõnẽ naturalẽ. l. q vero ꝯ. & l. q nõ rõne. ff. de le
51 gib. & dixi. s. in. j. parte principali in fine. † Itẽ q. s. dictum est legẽ puniẽtẽ principalẽ delinquẽtẽ, extẽdi ad mãdãtẽ, vel ad pstãtẽ opẽ intellige, vbi poneret pena rõnabilis, secus si irrõnabilis, puta, q qs puniat p delicto alterius, vt. l. fi. C. ad legẽ Iuliã maie. vel vbi iponeret enormissima pena, attẽta q̃litate delicti, si p furto rei valẽtis. x. libras, iponat pena capitis, tũc non extẽdit ad mãdãtẽ vel dantẽ opẽ, nisi exprimat. arg. de penit. dist. i. c. pene. & l. respiciẽdũ. ff. de penis. & puto esse casum in. l. i. ff. de abigeis. iũcta. l. j. ff. de recept. cũ gl. i. que ẽ verior, q: magis cõgruit ṽbis. & l. ij. C. de his qui latro. recep. nã tex. in. l. j. ff. de abigeis. dicit tales delinquẽtes durissime esse puniendos nõ attẽta q̃litate facti, sed magis attẽta cõsuetudine. postea dr̃ in. l. fi. qõ eorũ receptatores relegãtur extra pũciã, q hz alias leges debebãt puniri eq̃li pena tãq̃ adiutores. l. i. ff. de recep. l.
i. C. de his q latro. & idẽ vr̃ tenuisse Math. Mathe. doc. Bo
52 noniẽsis, in opere suo de Interpretatione. † An aũt a maioritate rõnis fieri debeat extẽsio, habes ex suprascriptis, q: si vbi est par rõ, fit extẽsio, multo magis vbi est maior. Notãdũ q argumẽtũ de maioritate rõnis in moribꝰ & legibꝰ, vz in coordinatis, vt si filiꝰ nõ succedit, ẽ nec nepos vel frater, q: gradꝰ inuicẽ antecedũt & subsequant, sed nõ in disparatis, vt si p furto decẽ librarũ suspẽdit, ẽ multo magis de eo q fame alterius detraxerit
53 qñ furtũ & detractio disparata sunt, q nota. † Tñ sciẽdũ est q rõ maior põt intelligi dupliciter iter duos casus. primo, vbi casus sunt disparati, nec se hñt inuicẽ vt supiores & iferiores, nec vt antecedẽtes vel ꝯsequẽtes, nec vt genus ad speciẽ, nec vt totũ ad partẽ, & tũc nõ est fiẽda extẽsio argumẽti a maiori rõnis, vbi nõ fit a pari, maxime vbi casus essent ꝯ regulã iuris cõis. Ver
54 bi grã. † Maius delictũ est homicidiũ, q̃ adulteriũ, mõ ex forma statuti mitigat pena homicidij, an itelligat esse mitigata pena adulterij, vel abigeatꝰ certe nõ, q: nõ sunt sub eo. gñre delicti. facit tex. in cle. auditor. de resc. Bal. in. l. j. C. de interdi. no. in l. illã. C. de coll. & vide q̃ dixit Bal. in. l. de qbus. ff. de legib. Et
55 Cin. in. l. iura nõ in singulis. ff. de legib. † Secũdo, vbi se hñt inuicẽ vt supiores vel inferiores, vel vt antecedẽtes & ꝯsequẽtes tũc vz argumẽtũ a maiorita. rõnis, vt ẽ tex. & ibi Bar. i. l. sſciẽdũ. ff. de parri. & l. legi tecũ. ff. de excep. rei indi. & q indignꝰ ẽ inferiore ordine, indignior ẽ supiore. l. iij. ff. de senat. l. cũ pacto.

ff. d seruis expor. nã suburbiũ se hz ad ciuitatẽ, vt accessoriũ ad pricipale. & ita dz intelligi illa regula, cui lz q magis ẽ. vñ ẽt si lz occidere, multo magis offendere. l. iij. §. trãsfugas. ff. ad legẽ Corneliã de sicar. vñ ẽt dr̃, si filius excludit filiã, multo magis
56 excludet nepotẽ ex eadẽ. † At si p statutũ patruus excluderet filiã, nõ tñ excluderet sororẽ vel matrẽ defuncti, q: sunt diuersi gradus. ita q se nõ hñt adinuicẽ vt supiores & iferiores, nisi lex vocaret patruũ in loco filij, ẽm notata p Bar. i. l. cũ emãcipati §. si duo. d col. bo. & l. ij. §. vidẽdũ. ff. ad Tertul. & ita intelligi dz regula, si vinco vincẽtẽ te &c. de q̃ p Bar. in. l. eq̃ssimũ. ff. ad ter
57 tul. & l. j. §. si filiũ. ff. de ꝯtab. & l. viua matre. C. d bo. mate. † Ad hoc facit q hñs seruitutẽ vno tpe, vel loco, vel mõ, & vtat alio mõ, qõ pdit seruitutẽ ꝯstitutã, lz sint pares seruitutes. l. si cõem §. j. ff. queadmodũ ser. amit. & l. si cui via. e. ti. Sz vbi qs latior via vel angustiore vsus est, q̃ ꝯstituta esset, retinet seruitutẽ. d. l. si cui via. & l. si eo loco. §. i. ff. si serui. vẽd. & l. si prius. ff. de aq plu. arc. l. fi. ff. de fide instr. ex q̃ doctrina lz intelligere, q duo casus sunt inuicẽ pares, scz q se hñt eq̃liter ad suã cãm pximã,
58 nõ qñ ad diuersas. † Tertio principali casu, qñ duo casus sunt inuicẽ similes, scz qñ vnus casus ita se hz ad vnã rẽ, sicut alius ad aliã, de qbus. s. dixi, tũc siqdẽ casus occurrat nouus nõ decisus p legẽ aliq̃, tũc definiẽdus est a simili alicuius casus decisi p legẽ. q: intẽtio ipatoris est nullũ casum idefinitũ relinquere, vt. C. de vet. iur. enuc. §. q: ṽo. & l. nõ pñt. cũ. l. sequenti. & l. nec posteriores. ff. de leg. pro hoc facit bar. in. l. iubemus. C. de emãcip. & l. fi. ff. de his q sunt sui vel alieni iu. dicẽs, q sicut qs inui
59 tus emãcipari vel adoptari nõ põt, ita nec legitimari. † Secus si lex esset noua q̃ disponeret de aliq̃ casu ꝯ regulas iuris cõis vel sit penalis, tũc illa lex nõ est trahẽda ad casum nouũ sibi similẽ, sed relinquẽdus sub regula iuris cõis, vel regule antique. Et ideo bene dixit gl. in auct. quas actiones. C. de sac. s. ecc. dicẽs. d. auct. nõ extẽdi ad ciuitates. & gl. inst. de act. §. itẽ mixte. ver. in eũ. dicẽs, priuilegiũ de quo in. d. §. nõ extẽdi. ad rẽpub. & alios casus fauorabiles. Itẽ bene reprehẽdit gl. in. l. miles. ff. de re iudi. dicẽs, priuilegiũ ꝯcessum militibus terrene militie, extẽdi ad milites ecclesie, vt reprehẽdit p doctores in. l. j. C. d iur. & fac. ign. itẽ male dixit gl. in. l. cũ pponis. C. de rei vẽd. in. c. in ꝯgrẽdũ. extra de priuil. cle. lz multi pp amorẽ in fauorem ecclesie secuti sint dictã glo. qõ emptũ ex pecunia militari efficit ipsius
60 militis, extẽdat ad rẽ emptã ex re eccl'ie extẽsiue. † Vñ ẽt vehemẽter errãt doctores volẽtes oia pũilegia ꝯ regulas iuris cõcessa fisco vel minoribus, vel ecclesie, vel libertatibꝰ, extẽdi ad dotẽ, vel ad alterũ supradictorũ. ꝯ quos facit. l. ius singulare. ff. d leg. & l. ij. C. d leg. & l. j. ff. de ꝯsti. prin. l. ex facto. ff. d vulg. & pu. quod intellige vt supra notaui, quando lex extẽditur ad casum
61 positũ in quarta ꝯclusione † Vñ cõmuniter reprehẽdit Bart. volẽs quod actio ad supplemẽtũ legitime, prescribat quinquennio, sicut querela inofficiosi testamẽti. l. si quis filiã. & l. pen. C. d
62 inoffic. testa. p argumentũ a simili, quod fieri de iure non põt p predicta, vt ibidẽ doc. oẽs reprehẽdũt Bar. † Amplius si esset statutũ quod pcederet de similibus ad similia, nõ fieret extensio in exorbitantibus a regula iuris cõmunis per talẽ similitudinẽ, q: tale statutũ dz intelligi de similitudine in potiori significato. arg. l. pen. ff. si ager vecti. vt qñ est idẽtitas casuũ vel paritas, de quibus supra dixi, nõ qñ est similitudo alterius casus ad alterũ casum. ita videt ẽt tenere Bal. in. l. iij. C. de legib. & in l. si quis nõ dicã rapere. C. de epis. & cler. & in addit. in tit. de dispu. & alleg. qñ casus occurrentes possent cõprehendi sub regula iuris communis vel legis antique, q: tunc nõ esset definiẽdus p similitudine casus cõprehensi in lege exorbitãdi, vt supra
63 dixi. † Ad hoc facit, q: generalis clausula nõ refert ad expressa. l. doli clausula. & ibi not. ff. de verb. obl. l. sanctio legum. ff. de pe. Bar. in. l. pretor ait. §. est. ff. vi bo. rap. & tex. in. l. ediles. §. loquunt. ff. de edil. edic. & l. ij. ff. loc. vt pbat in. l. cũ quis in publiciana. ff. de publ. iuncta glo. & hoc ẽt pbat p ea que dixi supra in ij. qõne principali de ꝯrijs legibus, & in prima parte principali in argumẽto de parificatione, que hic repetita esse censeo. & expresse tenuit Bal. in. d. ti. de dispu. & alleg. i. ꝯclu. Spec. al
64 leg. l. nã & posteriores. ff. d legibus. † Sz hec regula fallit, vbi duo similia ita per legem essent parificata, vt quod de vno disponeret, intelligeret esse dispositũ in alio, vt in. l. i. de leg. i. & ibi no. & l. si quis seruo. C. de fur. & l. quod vero ꝯ. in gl. ff. de legi. & in auc. sed cũ testator. C. ad le. fal. p Bar. & in. l. marcellus
65 ff. ad Treb. † illud notandũ est, q vbi ꝯcurreret aliquis casus vel ꝯctus nouus, deberet decidi a similitudine illius legis, que est sibi similis, vt. l. i. §. si quis seruũ. ff. depos. & l. i. ff. de esti. acti.

l.si olei.C.loc.ꝛ ibi no.de ꝯtu ficti,q eſt nouus ꝯtus.l.ſi paſcē da.C.de pac.vbi de ꝯtu ſocidij,q ſilr eſt ꝯtus nouus,de q̄ bal. in rub.C.de ſoci.ꝛ hãc ſilitudinē põt facere iudex ex offõ ꝓprio nemine petēte,vt dixit bal.in.l.j.C.vt q̄ de ſunt aduo.part. tñ ſi male iterpretatus ē,poterit pars appellare,ſʒ notata p Inno.
66 in.c.cũ ſpeciali.eẍ ð appel.ꝛ.l.ab executore.ff.de app.† ꝛ dʒ iudex in ſnīa exprimere,ꝙ a ſimilitudine talis legis reũ ꝯdēna uit vel abſoluit.l.ſi iterpretatiõe.ff.de leg. Ita Pet.de Anch. in.c.j.extra de ꝯſti. in repetit.itē dʒ denominari a ſubiecto po tiori.l.ij.in fi.ff.loca.ꝛ facit ad qõnē de re partiʒ donata, partiʒ vēdita,de q̄ in.l.ſi qs donat.ff.de ꝯhē.empt.ꝛ de re partiʒ vēdi ta,partiʒ ꝑmutata,de q̄ in.l.Ariſt.i ꝑn.ff.de don.ꝛ ibi Bart.ꝛ
67 Paul.ð Ca.vltimo reſtat q̄rēdũ de q̄tuoꝛ dubijs.† Primo, an ſtatuta ita recipiãt iterpretationē,ſicut ius cõe,ꝛ br̄ reſpõde tur ſm Ray.de Foroliuio in ſuo tractatu ð iterpretatiõe, queʒ refert Pet.ð Anch.in.d.c.j.eẍ de ꝯſti.in fi.ꝙ ſtatuta nõ ita facile ſunt extēdēda vel reſtringēda, maxime p argumẽtũ a ſi mili,ſicut ius cõe,q: intētio impatoꝛis fuit nullũ caſuʒ idecíſuʒ relinquer̄,ꝛ ſic trahũt a ſimili ad caſus nouos nõ deciſos,vt.d. l.nõ pñt.ꝛ.l.ij C.de vete.iur.enuc.§.q: vero. ſtatuta ṽo volue rũt caſus nõ deciſos,relinquere in diſpoſitiõe iuris cõis, vñ ita reſtringēda ſunt, vt minus lędãt ius cõe q̄ꝫ fieri põt, vt dixi.ſ. in.ij.parte de ꝯrijs legibꝰ. Ex quo ſeq̄r,qð in qbus caſibus lex
68 noua lʒ cõis nõ extēdit̄,multo minus ſtatutũ.† Itē ſeq̄r,ꝙ ſta tutũ q̄ꝫ fauorabile,ēt nõ ꝯtinēs aliqd ꝙ ſit ꝯ ius cõe, tñ non eſt extēdēdũ p argumẽtũ a ſimili ad caſuʒ nouũ, ſi põt decidi p regulas iuris cõis,vt infra plene dicer̄ in.ij.q.pro quo facit.l. ꝯſtitu.ff.ad municip.ꝛ.l.ꝙ ꝯſtit.ff.de re mil.ꝛ.l.j.ff.ſi qs teſt.§. ꝓinde.ꝛ tex.in.c.ꝓ humani de homi.li.vj.c.j.ð ſtatu reg.c.i. de vſur.li.vj.c.ſi papa.de priu.li.vj.c.cũ dilectus.eẍ de ꝯſue.
69 † Nã quoties ſtatutũ dat aliq̄ꝫ formã,oē ꝙ nõ ē ſm illã formã ſtatuti,vr̄ eẍ diſpoſitionē ſtatuti poner̄. arg.l.ꝯficiunt̄.c.fi.de iur.codi.cũ ſimi.ꝛ h ēt ſeruat̄ ð ꝯſuetudine, tũ tremoꝛe p iurij tũ tremoꝛe ſyndicatꝰ, tũ ēt ꝑp ignoꝛãtiã eoꝝ, q cũ mētē ꝛ rõnē nõ itelligũt,ṽba ṽo iuxta coꝛticē facile itelligũt,ſolēt id ſeq ꝙ clarius ꝛ facilius vr̄,vt facit.l.nõ diuʒ.ff.de legi.cũ.l.ſeq.quos tãq̄ fatuos ꝛ rudes Bar.aliqñ reprehēdit in.l.i.in fi.ff.ſi quis teſt.ꝛ.c.tũ ēt q: habeat̄ copia eoꝝ q ꝯdiderũt.arg.l.cũ de no
70 uo.ꝛ.l.humanũ.C.de leg.† tũ ēt vel maxime,q: ad iudices non ꝑtinet leges interꝑtari,ſed magis exeq,vt.l.i.ff.ad Turpil.cũ ſuperſunt illi qui ſtatuta condiderunt, ad quos ſpectat ſta tuta condere,quia ad eos etiam ſpectat vt plurimum interpre tari.l.cum de nouo.de leg.ſm diſtinctionem factã.ſ.in princ. q̄rte partis, qð eſt notãdũ in pratica. Nõ eniʒ lʒ nobis ſtatutũ interpretari exēplo Iuriſcõ. q: ad eos ꝯceſſa fuerat autoꝛitas leges ꝯdēdi ꝛ interpretandi.ꝛ.l.ij.ff.de oꝛig.iur.§.his legibus.
71 † Statuta tñ reſtringunt̄ ꝛ amplianť ſm mētē ipſoꝝ ſtatuētiũ ꝛ alia iura.l.de qbus.ff.de leg.in pri.ibi,ad ꝓximũ ꝛ ꝯñs.ꝛ ple ne dixi in prima ꝛ.ij.parte.itē ex copulatis,vt.ſ.in.iij.parte.itē idētitate rõnis ſiue ex paribus,vbi nõ eſſet ꝯ ius cõe,de quo di
72 xi in ꝓximo loco,a ſimili ṽo nũq̄ꝫ.† Scðo q̄rēdũ eſt, an caſus nouus emergēs debeat potius diffiniri a rõne vel ſimilitudine legis cõis,an vero ſtatutoꝝ,ſiue ꝯſuetudinis loci,vbi cã diſcu tit̄.de quo vide q̄ notanť in.d.l.de qbꝰ.in prin.ff.de leg.ꝛ.l.j.C. q̄ ſit lon.cõſuet.c.fin.eẍ de ꝯſuet.ꝛ opti.tex.cũ ibi notatis in. c.i.de cogn.feu.in prin.ꝛ br̄ puto diſtinguēdo hos caſus. pri mus,qñ ſtatutũ eſt ſm ius cõe,ſcðus,qñ diſponit de aliquo ne gocio nouo.tertius,qñ eſt ꝯ ius cõe, ſcʒ qñ abrogat vel dero gat iuri cõi.primo caſu,cũ ſtatutũ dici poſſet potius ꝯfirmatio legis antique q̄ꝫ noue legis,vt in tit.de pac.iur.fir.§.ad hęc.vt ēt dixit Bar.in ꝯſuetudine ꝯformi ad legē cõeʒ,vt.d.l.de qbꝰ
73 per.l.minime.ꝛ.l.ſi de interpretatione.ff.eo.† Cũ enim lex ꝯña lis poſterioꝛ ꝯria legi anterioꝛi,nõ videat̄ tollere ea q̄ in aliquo loco eſſent p ſtatutũ vel ꝯſuetudinē ꝯfirmata,vt in.c.j.de ꝯſt. lib.vj.ꝛ cũ debeat intelligi ſm ius cõe,vt plene dixi in ſcðe par tis principio,non eſt fienda dubitatio, nec vis an caſus nouus decidatur ſm ſtatutum,an vero ſm legē,cũ idē ſint. vnde ſi ſta tuto caueret̄,qð a ſentētia interlocutoꝛia, vel ꝙ a ſentētia lata ſuper poſſeſſoꝛio,vel qð ab executione ſententie nõ appelletur, in his caſibus ſpecialibus,in quibus de iure cõi appellat̄, itidē appellare poterit,nõ obſtante dicto ſtatuto,ſm Ant.de But.
74 in.c.vt debitus honoꝛ.de app.ꝛ.c.vt mēs.de iureiur.† Secũ do caſu qñ ſtatutũ diſponit de aliquo negocio nouo,de ꝯtractu ficti vel ſocid.j,vel libelli.vel alicuius delicti, qð de iure cõi nõ ponit̄, tũc ſi occurrat caſus nouus ſubiectus ad illos ꝯtractus dʒ decidi ſm rationem ſiue mētem ſtatuti,non iuris cõis, vt eſt

tex.in.d.l.de quibus.ibi proximum ꝛ ꝯſequens ei eſt.ꝛ.d.c.in prin.de cog.feu.ſecus ſi ille caſus nouus occurens non eſt pro ximus nec ꝯſequens ad illã ſubiectam materiam, ſed extrane
75 us,vt infra dicam.† Unde cũ lex cõis,dicat filium ſuccedere patri ſiue laicuʒ ſiue clericũ,poſtea extat conſuetudo in feudis, qð monachus non ſuccedat in feudo,q: nõ poteſt ſeruire domi no,ꝑp qð ſeruitiũ dat̄ feudũ,occurit caſus in canonico regula ri,an ſuccedat patri in feudo: certe determinabit̄ ſm rationem ꝯſuetudinis. idem erit de filio debilitato,per eandē rõneʒ cõ
76 ſuetudinis.† Tertio caſu,qñ ſtatutuʒ eſt ꝯ regulas iuris cõis, ꝛ tunc ſiquidē abrogat legē cõeʒ in totum,tunc nouus caſus oc currens,ſi eſt proximus ꝛ cõſeqnens ſtatuto,ſine dubio diffini ri dʒ ſm rationem ſtatuti non legis abrogate,vt eſt tex.in.l.j.C. de lati.lib.tol.ꝙ intellige,ſi abroget legem continentem equi tateʒ ciuilem,ſecus ſi abrogaret legē continentē equitatē natu ralē,vt in.l.ꝙ vero ꝯ.ꝛ.l.ꝙ nõ rõne.ff.eod. Idem intellige ſi ca ſus occurrēs eſſet ꝓximus ꝛ ꝯñs ad illud ſtatutũ, ſecus ſi eſſet extraneus ab ipſo ſtatuto,vt ibi dicã. voco aũt extraneũ caſum a lege,qñ nec ex mēte ſtatuti,ſiue ab identitate rõnis põt diffi
77 niri,ſed tñ a ſimili.† Si aũt ſtatutũ derogat vel addit iuri cõi, tunc hic opus ꝛ labor eſt. Et prima qdē ꝯcluſio eſt qð caſus no uus occurrēs,ſi eſt diffinitus ex mēte ſtatuti,lʒ nõ ṽbis,debe bit definiri rõne ſtatuti p.d.l.de qbus.in princ. ꝛ.l.nominis ꝛ rei.ff.de verb.ſignif.ꝛ.d.c.j.de cog.feud.cũ ſimilibus.vt plene oſtēſuʒ eſt in.i.parte prin.pone exēplũ,ſtatutũ eſt,ꝙ filius,fra ter ꝛ patruus defuncti excludat filiã,ꝑp familiã ꝯſeruãdã,cer te excluder̄ nepos vel neptis, ſcʒ filius vel filia ipſius filie, q: a quo remouer̄ oꝛigo,ꝛ radix, remota eſſe intelligunt̄ deriuatiua ab ea.itē,ſi ꝓ homicidio imponat̄ pena pecuniaria, certe ꝛ pre ſtans opē ad homicidiũ,nõ puniri debebit grauioꝛi pena.iteʒ,ſi ſtatuto liceret furē diuturnũ deprehēſuʒ occidere, licebit ꝛ ver berare,q: cui lʒ ꝙ ſuperius,lʒ ꝙ eſt inferius,vt dixi.ſ.an admit
78 tat̄ argumẽtũ a maioꝛitate rõnis.† Scða ꝯcluſio eſt, vbi caſus noniter emergens non eſt proximus nec ꝯñs caſui cõprehenſo in ſtatuto, quod non comprehenditur ex mente ſtatuti, licet ſit par caſus vel ſimilis caſui cõprehenſo,tñ potius definiri cõ ueniet ex paritate vel ſimilitudine caſus cõprenſi in lege cõmu ni,q̄ꝫ caſus cõprehēſi in ſtatuto.p.l.de qbus.ff.eo.ꝛ ibi docto res ꝯſonant in h,ibi,tũc ius quo vrbs Romana vtit̄.nã cũ lex Romana ſit dignioꝛ,q: a maioꝛibus vel ſepiētoꝛibꝰ ꝯſtituta eſt, itē q: ꝯñalioꝛ q̄ꝫ ſtatutũ,rõnabile eſt,vt potius caſus nouus defi niat̄ ſm legē dignioꝛē.ꝓ quo faciũt ea q̄.ſ.notaui in ꝓxia qõne, ꝛ.ſ.in qõne ꝑncipali de ꝯrijs legibus. Uñ ſi ſit ſtatutum, fra ter defuncti excludat ſoroꝛē, nõ tñ excludit matrē, lʒ ſint paris gradus.caſus ergo de matre potius erit definiēdus ſm diſpoſi
79 tionē iuris cõmunis,q̄ꝫ ſm ſtatutũ.† Sʒ hec regula fallit in plu ribus caſibus, Prio,vbi caſus nouiter occurrēs eēt magis ſi milis caſui cõprehēſo in lege. ṽbi gratia,ſi filius excludit filiã, qd ſi ſupeſt hermaphroditus magis preualēs in ſexu maſculino q̄ꝫ feminino: certe excludit filiã,arg.l.querit̄.de ſtatu homi.fa cit,optime.l.i.§.ſi qs ſeruũ.ff.depoſ.l.i.ff.de eſti.acti.ꝛ gl.in.l. ſi olei.C.locati.fallit ſcðo,vbi ſtatutũ maioꝛi equitate ſubnixum
80 eſt,q̄ꝫ lex cõmunis.† Ad h facit,q: vbi ē rigoꝛ ſcriptus ex vna parte,ꝛ ex alia equitas ſcripta,ꝙ equitas ꝓferer̄.l.placuit.C.ð iudic.l.qd ſi Ephesi.ff.de eo ꝙ certo loco. Nam ēt equitas vbi lex ðficit,ꝓ lege obſeruat̄.l.ſcire opʒ.§.ſufficit.ff.de excuſ.tuto. cũ ſimilibus.pone exēplum,lex eſt rigoꝛoſa in ꝯtu emphyteo tico,ꝙ ceſſans ſoluere p bienniũ ꝑdat omne ius ꝛ melioꝛamēta in re emphyteotica facta.l.ij.C.de iure emphyt. De iure vero ſtatutario cauer̄ ꝙ emphyteota ceſſans ſoluere per bienniũ tñ teneat̄ ad pēſiones retētas,ꝛ ad intereſſe, ſi intra vnũ mēſem a die monitionis ſibi facte, penſiones retētas q̄ꝫti plurimi value
81 rint nõ ſoluerit.† Quid dicemus in liuellario, q ꝯtus nouus ē, certe ſm ſupraſcriptã regulã idē erit dðm, ꝛ ſic magis definiet̄ a ſilitudine ſtatuti diſponētis de emphyteoſi, q̄ꝫ a ſilitudine le gis diſponētis de ꝯtu locatiõis,tributarij,ſuꝑficarij,vel ꝑcarij. Hec eſt theoꝛica Cin.ꝛ Ricar.in.l.j.C.q̄ ſit lõga ꝯſue.ꝛ Guil.
82 in.l.de qbus.ff.eo.† Sʒ dubiũ eſt,qd ſi fictabilis ceſſauit ſolue re p biēniũ,an poterit expelli: ꝛ vr̄ ꝙ ſic,q: iſte ꝯtus ficti, eſt magis ſilis locationi,vt.d.gl.ꝛ doc.in.d.l.ſi olei.C.locati.ergo ab eius ſilitudine erit dðm, per ea q̄ ſupra ꝓxime dixi.ꝯ vr̄ qð magis dʒ definiri a ſilitudine ſtatuti.q: benignius. Nã eqtas ꝓ ferēda ē argumēto a denominatione verboꝝ,vt dixit text.ꝛ ibi Bal.in.c.j.qñ mari.ſucce.vxo.ſed primã partē teneo, ꝙ erit definiēdũ a ſimilitudine iuris cõis.primo,q: magis ſimile. ſcðo q: in caſibus nõ deciſis,magis ſeqmur regulas iuris cõis q̄ꝫ ſta

tuta

tuta. Tertio, q2 ita seruat de iure in 2ctu locationis, et in loco statuti, vt dixit tex. in d. l. de qbus. et ita coiter 2cludit p doctores in d. l. de qbus. et in l. j. C. que sit loga. et in c. fi. extra de co
83 suet. † Tertio fallit vbi statutu in totu abrogaret lege coez, tuc a l. abrogata no est sumeda similitudo. l. i. et ibi gl. in ver. ima
84 gine. C. de latin. lib. tol. et hec sufficiat quo ad hm dubiu. † Tertiu dubiu est, an qn lex vel statutu extedit ad casuz non expressum p interpretatione, extedat cu oibus suis qualitatibus: et regula est q sic, vt est tex. in l. fi. C. de inoffi. dona. et in l. vnica. C. de inoffi. dotib. l. electio. §. j. et l. si pluriu. ff. de noxa. et l. ite qritur. §. q impleto. ff. loca. cuz similibus. inde dr, si statuto caueat q instrumeta dotiu habeat executione parata, vel madent executioni summarie de plano etc. q si agat ex instrumeto de dote restitueda vel hypotheca tacita ex presumptioe legis subintellecta, siliter madabit executioni summarie et de plano, vt nota. Bar. in l. i. ff. de his que in test. delen. q2 presumpta psumptione iuris vident expressa, vt l. j. et C. de rei vxo. acti. et ibi notat Bar. in l. i. ff. de lega. ij. circa qz difficultate vide Bal. Jmo. et
85 Mod. ibi oino. † Ex his et inferut, q si statuto debitor p debito possit carcerari, q ide poterit p debito patris carcerari, si pp mora sua 2cedat carceratio, vt l. postulate. ad trebellianu. et notat in l. fi. §. in coputatione. C. de iure deliber. qzuis Bal. teneat 2trariu in l. i. C. de execu. rei iud. qz regula intellige vbi lex no esset 2tra rone, alias secus. arg. l. cu q. in prin. et ibi not.
86 ff. de iureiur. et l. q repudiatis animo. §. fi. ff. de inoffi. test. † Vn dr, si 2tumax habeat p 2fesso, dz itelligi quo ad intetata, secus quo ad alia, puta, quo minus possit appellare, q2 hoc no est intetatu. ad hoc optime facit gl. et Bal. in l. si aduersarius. C. de fide instru. vbi ptestans se nolle vti instrumeto a se pducto, vr fateri illud instrumetu esse falsum, no tn punietr de falso, sicut ille q scieter instrumetu falsum pduxit, et maxime si no est oppo
87 situ de falso. † Vnde dicit ibi Bal. q si stat statutu, q bannitus habeat p cofesso, dz intelligi, quo ad ea que sunt intentata in banno, non quo ad alia. Ad h facit qd notat Bal. in l. ij. C. de edend. vbi lz pbatio facta cora vno iudice faciat fide coraz alio intelligitur de vera no de ficta. per l. iij. C. de fide istru. et l. ij. §. diuus. ff. de iur. fisc. et q hr p 2fesso in causa ciuili, non hr p 2fesso in causa crimi. Jte 2fessio ficta defuncti no nocet heredi. tex. singularis in l. eius q delatore. et ibi Bar. ff. de iur. fisc.
88 † Scdo intellige in his qlitatibus que sunt de natura primordiali casus expressi, in l. qui extendit, secus in his qualitatibus que no sunt de natura expressi, sed sunt aduetitie. arg. l. certi co dictio. in prin. iuncta gl. ff. si cert. pet. et dixi s. in pria parte principali, in argumeto d subrogatis, et in argumento d parificatis. iij. intellige quatenus ille qualitates extende de hm regulas iuris adaptari pnt ad casum extensum, secus si hm regulas iuris cois vel naturalis no pnt adaptari. l. j. §. lex. ff. ad lege falcidia. et ibi Bar. et l. ita. ff. de administ. tuto. et l. ediles. §. loquunt. ff. d edil. edict. p quo optime facit. l. vxori. §. vxori. de leg. iij. et glo. no. et ibi doctores in l. talis scriptura. in fine. de legib. et facit regula in his. ff. de legib. et Bar. in l. pretor. §. est differentia. ff. vi
89 bono. rapto. vbi vide omnino. † Vn bn dixit glo. in l. oia. C. de sac. sanc. eccl. qd si priuilegia 2cessa vni ecclesie, 2cedant alteri ecclesie, dz intelligi de preteritis, no de futuris. arg. l. cu lex.
90 ff. de leg. et l. si ita legatu. ff. de auro et argen. lega. † Sed dubitatu est an lex penalis si extendat p interpretatione ad casum no expressum verbis, intelligat esse extensa cum pena: puto distinguendu, aut pena imponit, q2 2 naturale equitate comissuz est, puta, pp furtu, adulteriu, homicidiu, et similia, vt l. vt viz. ff. d insti. et iur. et l. j. ff. de furt. tunc pena extendit ad casum ad que extedit lex, vt l. hec verba. ff. de adult. tex. notus in l. sed sciedu. ff. de parricidijs. et ibi gl. et doctores. et l. si quis seruo. iucta gl. C. de furt. que extedit illa glo. ad corrumpete filiufamil. q tn intellige, vbi delictu punit mo regulato a iure, secus si irregulari, vt pulchre dixi in qrta parte principali, qn lex 2tines odium extendit, et s. proxima. q. aut pena imponit, no q2 cotra naturalem equitate, sed q2 2tra ciuile rigore comissum est, et tuc no intelligitur pena esse repetita in casu extenso, vt dixit gl. in l. fi. ff. de lib. et l. fin. ff. de in ius voc. et gl. insti. de acti. §. ite mixta. et §. penales. ver. in causa. et gl. in l. si aduersus. C. de fide instr. idez si ex voluntate hois est apposita. vt l. in testo qde. ff. de 2d. et demonst. et l. si pregnans. et l. vacce. ff. de eui. et l. cu apud. iudicat. solui. et tex. in l. cu qui. in prin. ff. de iureiur. et gl. in l. certi codictio. in prin. ff. si certu peta. facit optime qd scribit Joa. and. in c. dispedia. §. j. de rescript. lib. vj. Ex his infert Bal. in l. j. C. d
91 his que pene noie, † Testator iussit 2strui ecclesia in domo sua sub certa pena, heres cu vellet 2struere, epus no voluit 2cedere licetia qd 2struat ibi, sz alibi. mo heres no costruxit nec ibi nec alibi, an incidat in pena, et dr q no, p dicta l. in testo. de codit. et demonst. tn cogi poterit qd 2struat dicta ecclesia in loco comodo, arbitrio epi, p dicta legem. at si testator iussit 2strui intra annu a die mortis sub certa pena, et epus prorogauit terminu, postea heres no costruxit capella intra annu sigde prorogatus est terminus iusta ca, no incidit in pena. Quid si in termino no prorogato heres no 2struxit, certe in pena incidit, q2 no dr aliqd improperari vel mutari, lz dies prorogetur, et ideo pena prorogat et no absorbet, vt notat Innocetius in c. preterea re
92 quisisti. de appella. † Ex his etiam infertur, si statuto cauetur, quod tutela duret vsque ad xviij. annuz, lz mater teneat petere tutore in xv. anno vsque ad xviij. prout in filio furioso. l. ij. §. q si cu pregnas. ff. ad Tertull. no tn incidet in pena. ita Bald. in l. matris. in fi. C. ad Tertul. at si statutu restringit, et tempus tutele puta, vsqz ad x. an. certe post dece annos non tenet mater petere, q2 restricto antecedeti, restringit et eius 2ns antece
93 deti comesuratu. † Ex his infert Abb. in c. j. de re iud. q tuc demu setetia lata no seruato ordine iudicioz est nulla, si lata est 2 ordine expressum in l. secus si talis ordo esset de interpre
94 tatione. † Quod tn dr pena no extendi ad casum no expressuz, sed per interpretatione extensum, q2 dispositio legis in casu extenso vr alterata nec formaliter vr esse factu 2 lege, fallit vbi 2 fieret in fraude ipsius legis, q2 lz no offendant vba formalia, tn offendit mens, vt est tex. in l. no dubiu. C. de leg. Grauius eniz delingt q comittit in fraude legis, qz q 2 lege. l. no intelligit. d
95 in. fi. † Quartu dubiu remanet dissolueda. Statuto cauet, qd statuta intelligant simpliciter, precise, ad litera put iaceret, nec aliqz interpretatione recipiat, an poterint recipere aliqz interptatione et vr q no. prio, q2 est 2forme iuri comuni. l. ij. §. cunqz C. de vete. iur. enuc. ibi, queadmodu in antiquioribus totu ius pene 2turbatu est. ad hoc facit cle. exiui de paradiso. de v. sign. ite illud est hm litera, qd legi et oculis cerni pot. at interpretatiuus casus no pot oculis cerni, sed intellectu 2predi, vt l. i. ff. de his q in testo delent etc. cotrariu coiter tenet doctores, q statuta poterunt interpretari declarado vel distinguendo, non aut restringendo vl ampliado, maxime argumeto a simili vl a 2trario sensu, vt dicit Jo. an. in reg. p possessore. in Merc. et Bar. in l. oes populi. ff. de insti. et iure. et Bal. in auc. si q mulier. C. de sac. san. eccle. et in l. iij. C. de libe. pter. et in l. iubemus. §. fi. C. ad treb. et in l. intestato. C. de suis et legi. et in auc. de fide instru. in prin. et in l. j. ff. de vulg. et pup. et in l. j. §. si qs simpliciter. de verbo. obli. et gl. in l. illud. C. de sa. san. eccle. ibi, qd si taxatiue lo
96 qtur etc. † Et p huius qonis solutione pmitto, q quadruplr 2tingit lege interptari. vt dixi supra in principio huius trac. Prio, qn ampliamus vel restringemus vba pp metez. l. scire leges. ff. eo. Scdo qn leges q inuice vident opposite 2cordant. Tertio, qn vba sunt ita ambigua, q pnt trahi i duplice itellectu tn vnus itellectus solu verus ee pot. l. i ambiguo. ff. eo. Quarto, qn volumus extedere lege a simili, vel a pari, vl p subauditione vl ab arg. no necessario. Prio casu, cu vis et ptas legis i mete 2sistat, vt d. l. scire leges. vt supra plene pbaui, no pot effici, q lex no interptet hm metez queadmodu no posset fieri, q homo no esset sine aia, et obligatio sine 2sensu. arg. l. ij. ff. d vsuf. earu reru, q vsu no 2su. et insti. de iure natur. §. sed nalia si. n. mens ex lege tolleret,
97 ia lex ee desisteret, sz foliu, vel saltë iniq. † Ponestat statutu q das venenu i potu, morte afficiat, an medicus q bono veneno ifirmu curauit, debebit morte affligi: certe h statuetes no mo h noluerut statuere. sed nec etiam hoc potuerunt de iure, sic enim se quereret, qd medicus premio dignus, pena afficeretr, et volens vba legis fraudare no puniretr, puta, si quis in pane venenu malu immisceat et alicui comededu eroget, vbi q2 de euidentissima vi ronis statuti 2staret, licebit statutu hm eam interpretari, ne fiat iniustu. secus vbi qs leui 2iectura vel pprio capite rone legis reddere vellet, q2 tuc no licebit statutu hm eaz interpretari. arg. l. psperit. ff. q et a quib. et l. no oinz. cum l. seq. ff. de legib. Et ex his et colligas esse venenu bonu, et venenu malu. l. q venenu
98 in prin. et ibi gl. plura allegans. de verb. sig. † Scdo quoqz casu licebit vnu statutu hm aliud interptari, q2 no est psumendu esse 2ria, alias sequeretr q aut vnus casus 2rijs sententijs definiretr aut statutis taqz se inuice abrogatibus no posset definiri, q esset stultissimu. Ronabili ergo interptatione statuta debet 2corda ri, vt euitetr 2rietas et impossibilitas. l. nam et posteriores. ff. eo.
99 † Tertio quoqz casu licebit interptari. alias seqret q aut vnus casus contrarijs sententijs diffiniretr, aut tanqz obscurus et intel

ligibilis reijceret, aut certe legi illuderet. pone, statuto cavet qd liceat furem vel adulteru in domo coprensum occidere, an si inveniat aliquē noīe fur, vel adulter, licebit occidere, certe in falsum hoc erit dicere. Ex qbus pz interpretationē legib⁹ ⁊ sta
100 tutis esse necessariā, vt. l. ij. §. his legib. de orig. iur. † Quarto casu qñ a simili vel a pari casus expressi volumus diffinire casum non ɔprensum, tunc talis interpretatio nō admittetur, pp dictū statutū, qz talis interpretatio nō est necessaria, cū casus nō comprehensus in statuto possit diffiniri, tū autoritate eoꝝ qui statuta ɔdiderūt. l. cū de novo. C. de legib. tū ēt ex dispositione iuris cōis, qz casus omissus in statuto intelligit omissus ad dispositio
101 nez iuris cōis, vt dixi. s. in. ij. parte principali. † Et, vt gñaliter dicā cū statutū debeat esse honestū, vtile, possibile, ⁊ clarū, alioquin nō lex sed pestilētia dici pōt. iiij. dist. c. erit aūt lex. necesse est vt eam interpretationē recipiat, per q̄ ex dicto statuto nihil inhonestū, sive irrationabile, ꝓdigiosum, impossibile, vel cōtrariū oriatur. ꝑm naturā enim est, vt vnūquodqz simile sibi ꝓdeat nō vt ex iure iniuria sequat. l. meminerint. C. vñ vi. pro quo facit text. in. l. ij. C. de vet. iur. enuc. ibi, vt tā imꝑfectas replere, q̄ nocte obscuritatis obductas luce detegere. vbi aūt fieret iterpretatio, q̄ nō eēt necessaria, scz cuius iterpretationis opposito ɔuenire posset cū statuto, tūc talis iterpretatio reijciēda est
102 pp expressam volūtatē statuētiū. † Sed queri pōt an statuta recipiant aliquā subauditionē, statuto vetante posse subaudiri, ⁊ breviter distinguo multipliciter aliquid posse subaudiri ⁊ suppleri in statutis, vel in alijs scripturis requirentibus necessario scripturā. primo, ex natura negocij, vñ cōdemnatus de crimine famoso, fit infamis licet in sententia non exprimatur. l. infamē. ff. de pub. iudi. l. ictus fustium. de his qui no. infa. facit. l. cum quid. ff. si cer. pe. l. sciēdū. de verb. ob. ⁊ s. dixi in. j. parte principali, in argumēto de diff. in cau. ⁊ nat. rei. Scđo, subaudit ex relatione vocabuli expressi ad aliud suū correlatiuū, vt. l. j. C. de indic. vid. tol. ⁊ dixi. s. in argumēto de correlatiuis, ɔrijs, subrogatis. Tertio, subaudit ex vi sermonis, que est integritas partiū orationis perfectū sensū faciēs. l. j. §. fi. ff. de here. inst. ⁊ ibi Bar. in. l. error. C. de testa. ⁊. l. librarius. de re iu. Quarto subaudit ex gñalitate sermonis, vt in substitutione breuiloqua vel cōpendiosa. l. cēturio. l. Lucius. ⁊. l. hoc iure. de vul. ⁊ pu. ⁊ dictū est. s. in argumēto de genere ⁊ de toto. quinto, subaudit ex ɔsuetudine loquēdi, vt in. c. ij. de rescri. l. fi. C. de fideius. l. qd si nolit. §. assidua. ff. de edil. edi. sexto, subauditur ex presumptione legis, ⁊ similiter ista vt predicte subauditiones fieri possunt in statutis. l. j. C. de rei vx. act. l. precibus. C. de impu. ⁊ alijs sub. l. si vi
103 cinis. C. de nup. l. filiū. ff. de his qui sunt sui vel ali. iu. † Quedā subaudiri pñt per antecedētia vel seqntia, vt. l. vtrū. ff. de peri. her. ⁊ dictū est. s. in. j. parte, in argumento de subauditione. ⁊ Bar. in. l. ij. §. est itaqz. ff. vi bo. ra. Quedā subaudiri possunt ex interpretatione hominū, ⁊ hec reijciēda est, vt. l. j. ff. de his que in test. del. ⁊. l. ij. C. de sen. ex peri. reci. l. ɔtractus. C. de fi. instr. ⁊ ibi no. necessariū est, calcē imponēdo tractatui, qñ diuerse interpretationes, ⁊ opiniones doctoꝝ reperiūt q̄ magis sit eligē
104 da, explicare. † Nā iudex qui in iudicādo malā opinionē elegit, syndicari pōt ꝑm notata, instit. de oblig. que ex quasi delinas. in prin. ⁊ doc. in. l. ij. C. de pena iud. q male iud. facit optime tex. in. l. Athletas. in princ. ff. de infa. ibi, oēs opinātur. ⁊. l. j. ff. de senat. in fi. Qui tex. facit ɔ eos q volūt sequi novas sentētias ⁊ opiniones doctoꝝ. Nā ab antiqua opinione maiorū ⁊ preceptoꝝ nostroꝝ recedēdū nō est, vt dicit tex. in. l. si edibus. ff. de dam. infec. ⁊ notat in. c. j. de decimis ⁊ i. c. pastoralis. eo. tit. in gl. imo reputat difficilimū opinionē antiquoꝝ revoluere. xxxv. q. ix. c. veniā. vide de mō interpretādi Pet. in reg. can. vbi ꝓferre vr̄ significationem vocabuli sensu magis benigno.
105 † Sit ergo prima regula in opinionib⁹ doctoꝝ varijs eligēdis ꝙ illa opinio eligat, qui cōprobat de ɔsuetudine. Nā ɔsuetudo est optima legū interpres. l. si de interpretatiōe. ⁊. l. minime. de legib. ⁊ ibidē notat. Et pōt poni exēplū in opinione Bar. de qua ꝑ gl. in. l. dos a patre. C. solut. matr. que lz sit falsa, tū de ɔsuetudine obseruat. Et de hoc est text. in. c. illud. de prescri. Itē ponit exēplū in opinione gl. in. l. fin. C. de donat. inter vir. ⁊ vx. q̄ q̄si destruit illū tex. ⁊ tū ita seruat ɔsuetudo. itē pōt poni exēplū in opinione gl. de qua in. l. assidnis. C. q pot. in pig. hab. in gl. in. l. seruitutes. la grāde. ff. de seruit. ⁊ opinione Bar. de q̄ in. l. si dñiū. ff. de fur. cū simil. ꝙ tū intellige de ɔsuetudine rō-
106 nabili, alias secus. l. ꝙ nō rōne. ff. de legib. † Scđa regula, qd vbi nō ɔstat de ɔsuetudine, tūc illa opinio tenēda ē, q̄ altero iure ɔprobat. verbi gratia, si de iure ciuili aliqua questio nō sit expresse decisa, ⁊ opinio varia sit inter doctores legistas, ⁊ sit expressa de iure canonico, tūc illa tenēda est, q̄ ē cōprobata ꝑ ius canonicū, ⁊ pōt poni exēplū in qd. de q in. l. iubemus. C. ad le. falcid. ⁊ in. c. Rainutius. de test. ⁊ de hoc vr̄ tex. in. c. ꝑ venerabilē. §. rōnē, ex, q filij sint leg. ⁊ ibi doctores, ⁊ optime faciunt notata in. c. ex. de op. no. nūc. vñ merito sepe reprehēdit Cin. ⁊ Pet. q in dubijs q̄ōnibus nō sequebant decisiones iuris ca-
107 nonici, dicētes, sua iura nō ꝓcedere ex errore canonico. † Tertia regula est, ꝙ vbi de ɔsuetudine vel altero iure nō ɔstat, tūc illa eligēda est, q̄ efficacioribus rōnibus cōprobat, ēt si plures in ɔriū sentiant, vt vr̄ sentire gl. in. d. l. minime. ⁊ tex. in cle. j. in fi. de summa trin. ⁊ fide cath. c. extorta. de re iud. ibi, efficacioribus rōnib⁹. ⁊ optimus tex. in. l. j. §. sz neqz. C. de vet. iur. enuc. ibi, nō ex multitudine, sed qd equius ⁊ melius est iudicatote. ⁊ facit optime. l. ob carmen. ff. de testi. facit. l. sed lz. ⁊ ibi Bart. ff. de offi. pres. dicēs, nō debere allegari glossaz quādiu inuenitur tex. facit. l. ij. §. subtilius. ff. de ɔdi. ob caus. vbi filius celsus re-
108 prēdit patrē, qz rōnē autoritati postposuit. † Sed dubiū eē potest, q̄ dicat melior rō, nō enim temere credēdū est ɔrietatē inter summos doctores esse de eo qd. l. expressum est (qz illud oīno sequendū est. l. Gallus. §. si eius. ff. de lib. ⁊ postb.) sed de eo
109 qd. l. aut nō ɔtinet aut obscure. † Et sciendū est qd illa rō efficacior hr̄, que est ꝑm ius naturale q̄ que ꝑm ius ciuile. j. dist. c. ɔsuetudo. ⁊ text. in. l. qui hz. §. si pupillus. ff. de tute. ⁊ ibi not. ⁊ que est ꝑ ius diuinū, q̄ que est ꝑm ius canonicū, vt est tex. optimus in. c. lz ex quadā. in fi. extra de testib. item, illa que est ꝑm equitatē scriptam, q̄ que est ꝑm rigorē. l. placuit. C. de iudic. ⁊ text. optimus in. l. si seruū. §. sequtur. de vb. obl. ibi, multi pp iuris subtilitatē ꝑniciose errauerūt. itē q̄ est ꝑm mētē, q̄ q̄ est ꝑm verba. l. scire leges. ff. de legib. ⁊ que ꝑm verba q̄ que ꝑ similitudinē, qz est fallax, vt in. c. per venerabilem. qui filij sint leg. §. si vero. ⁊ in auc. de fi. instru. in prin. vel ea que fit per incertam rationem, vt est tex. in. l. j. §. si is qui nauem. ff. de exercit. ibi melius est verbis edicti seruire. item illa que secūdum regulas iuris, quam ea que tenet vt sit speciale secūdū glo. in. l. omnis diffinitio. de reg. iur. dicētē ꝙ nō ē discedēdū a regula tā q̄ a carocio, vt faciūt Bononiēses. possent adduci plures similes ra-
110 tiones, sed hec exempli gratia sufficiant. † Quarta regula est, vbi de euidentioribus rōnibus nō ɔstat, tūc illa eligēda est que est tutior. arg. c. iuuenis. extra de sponsal. ⁊. c. significauit, extra de homi. cū similibus. nā consiliū legis est, partē tutiorē eligere. l. si pupillus. §. i. ⁊ ibi glo. notabilis. ff. de reb. eorum. l. cuz
111 proponas. C. de interd. ma. † Quinta regula est, quod illa opinio eligatur, que est fauorabilis, ⁊ pp q̄ res vz ⁊ non perit, vt in regula, in obscuris. ⁊ in regula, quoties. de reg. iu. ⁊. c. si vir. ex de cogna. spir. lz plures ɔtrariū sentiāt. Vñ inferunt doc. si est hesitatio an aliquis libellus, vel testamentum, vel instrumentū, vel matrimoniū valeat, illa opinio tenēda erit per quā libellus, testamentū, vel matrimoniū sustētat. Ita singulariter dixit bar. in. l. tui. §. hoc aūt iudiciū. ff. de dā. infe. ⁊ Spe. in ti. de offi. iudi. §. iudicis offiñ. ver. sed an. faciūt notata in. l. j. C. de appe. recī. vbi appellatio facta hoc mō, dico nullam, ⁊ si qua est, appello, ⁊ libellus, dico ad me pertinere iure dñij vel quasi, admittēdus est, qz in dubijs potius faciēdū est vt res valeat q̄ pereat.
112 † Ex quo ēt singulariter dixit Hosti. in. d. c. si vir. de cog. spir. quod vbi cā matrimonij est vna opinio singularis, tamen rationabilis pro sustentādo matrimonio ɔtracto, illa tenenda erit, lz cōis opinio sit cōtraria, ꝙ est singulariter notādū ꝑm Abbatē.
113 † Sexta regula, ꝙ illa opinio est tenenda, que est approbata a prudentioribus, lz in cōtrariam partem sint plures, vt videtur textus optimus. xix. dist. c. in canonicis. (Refert tū an de ptāte, an de scia auctorū sacre scripture querat. nā in difficilibus q̄ōnibus eos sequimur qui hñt auctoritatē ptātemqz, in expositionibus, eis credimus q pleniorē spūs grām ɔsecuti sunt. xx. dist. c. decretales. adde oīno di. c. in canonicis.) Ut in iure ciuili opi-
114 nio gl. † iam vt dixit Bal. maxime in causis magnis nō est recedendū a glo. qz eius auctoritas alias antecelit, ꝑm Bal. in. l. precibus. C. de impub. ⁊. l. cū nō solū. §. necessitate. C. de bon. q̄ lib. ⁊ in. l. j. in. fi. C. q̄ sent. sine certa q̄titate. ⁊ in. l. cū hr̄ditas. C. de pos. Et maxime iūcto Azone, q fuit vas electionis, id ē fons legū. ꝑm Bal. in. l. ɔctus. C. de fid. instr. Itē opinio Bar. q ꝑm Bal. vidit oīa. ⁊ qdā alij, vt in iure canonico opinio Inn. ⁊ Io.
115 And. † Aduertēdū ēt ē, ꝙ i q̄ōnib⁹ ciuilib⁹ legistis, i canonibus ꝓo canonistis in dubio magis credēdū est, qz vnusqsqz ꝑsumit peritus in arte sua. arg. l. i. ff. de vēt. inspic. c. ꝓposuisti. extra
116 de ꝓbat. ⁊. l. i. ff. si mēsor fal. mo. di. cū similibus. † Et in dubio magis

magis credendū est senioribus. arg. l. semp. ff. de iur. imu. ⁊ scribit. xix. cap. Leuitici, Surge ⁊ honora ꝑsonā senis. ita vr̃ tenet gl. in. l. cū qd. ff. si cer. pet. l. fi. ff. de fide instr. l. chorus. §. fi. ð le.
217 iij. † Sic ēt in dubio antiquior ꝯsuetudo seruāda est. l. nemo. §. tpales. ff. de reg. iur. Nō tñ credēdū est opinionibus antiquoꝝ nostroꝝ, quoꝝ sn̄ie quotidie allegant̄ fuisse false, nec tāto tpe tolerari, nisi veraces sint. arg. l. in fi. ff. fi. regun. l. cēsus. ff. de probat. l. si arbiter. ff. eo. ti. c. cū cāz extra de ꝓbat. ⁊ l. monumētorū. ⁊ ibi per Bar. ff. ð religio. ⁊ sumpti. fune. ad hoc. ⁊. c. ꝗꝫto. cū ibi scriptis. de iureiur. ⁊ q̄ habent̄ in. l. ꝓprietatis. C. de ꝓbatio. Et ꝗꝫꝗꝫ rōnabilius videat̄ vt iuniores sint perspicatiores, in ꝯtra gl. in. l. Gallus. de libe. ⁊ posth. tñ n. scio quo fato ingenia hoium in dies magis decrescūt, nisi ꝙ, vt inquiūt Theologi iuxta Danielis iterp̄tationē, ab aurea etate ⁊ argēta, ad pessimaz iā etatē limosamqꝫ ꝑuenire ceptū sit. ꝙ qdez in oibus fere scijs
218 difficile nō est. † Ultima regula est, qđ illa opinio tenēda sit, q̄ a pluribus ꝯprobat̄. arg. l. qđ maior. ad munic. l. maiores. ff. de pact. ⁊ in ti. de his q̄ fi. a ma. par. cap. facit ēt. d. l. ob carmē. cū simil. ff. de testa. sciēdū quoqꝫ est qđ vbi est dubitatio inter doc. dr̄ esse dubia ⁊ difficilis. l. leges sacratissime. C. de legi. l. an inutilis. §. j. ff. de accept. Nā ⁊ papa q oia iura hꝫ in pectore, vt. C. ð testa. l. oium. ⁊ extra de ꝯsti. c. j. li. vi. vbi videt opiniones varias doc. ꝓbabiles, reputat dubiū de resti. spol. c. lr̄as de cele.
219 mis. c. cū Marte † Et iō lꝫ vtramuis sine pctō tenere, ⁊ excusat̄ a dolo ⁊ culpa, si alterā elegit, ꝺm notata per Inn. in. c. ne innitaris. de ꝯsti. ⁊ per Bar. in. l. bonoꝝ. ff. de bon. pos. ⁊ notata in l. cū ꝓlatis. C. de re iu. ⁊ Spe. in ti. de ap. §. nūc dicamus. versi. circa. ⁊ in ti. de expēs. §. j. in prin. ⁊ doc. in. l. fi. C. de pena iud. q
220 male iudi. ⁊ Io. an. ⁊ alij in. c. j. de ꝯsti. dicēs. † ꝙ si iudex tulit sn̄iam ꝺm vnā opinionē rōnabilē, ꝗꝫꝗꝫ dicta opinio reprobet̄ ꝑ legē nouiter superueniētē, nihilominus sn̄ia nō retractaret̄. adde notata ꝑ Bar. in. l. q Rome. §. duo fratres. de verboꝝ obl. facit. l. i. in fi. ff. de abigeis. ibi iustis rōnibus. ⁊. l. ij. §. igit̄. ff. de statulibe. l. relegatoꝝ. §. ad tps. ver. sic tñ. ff. de interdi. vbi textus, ⁊ ponit Bal. in. l. penul. ff. de iusti. ⁊ iure.

FINIS

Tractatus de cognitione librorum Iuris Canonici. D. Bartholomei cepolle, Veronen. I. V. Doc. aduocatiqꝫ consistorialis, ad Reuer. D. Nicolauz Donatum, Venetum, canonici iuris auditorem, et titu li. S. Marci ecclesie de Candia primicerium.

PROEMIUM.

Unt nonnulli reuer. pater, qui sacroꝝ canonū summi apud omnes interp̄tes esse, ⁊ haberi volūt, similes militibus, qui summaz rei militaris scientiam profitentes, nec equos, nec arma militaria cognoscunt, similes etiam medicis illis, qui omnia que ad sanandū vtilia sunt, scire se existimant ⁊ res medicinales, si vitiose sunt, vel perfecte, nequaquam intelligunt. Hi enim iuris Pontificij ꝓfessores, lꝫ multa scire videant̄, tñ dum sanctoꝝ patrū decreta, summoꝝqꝫ Pōtificum ꝯstitutiones, in qbus totū ius canonicū versat̄, in manibus hn̄t, eoꝝ nesciūt defectus, aut vicia, nec quātū alij alijs p̄stēt, ꝙ ꝑfecto rep̄hēdēdū est. Ne igit̄ ꝗsquā id deinceps valeat ignorare, isto breui opusculo declarare constitui, quo in loco capitula, que palee appellant̄, in lib. decretorū esse ꝯsueuerint, ⁊ ille in p̄imis, que qn̄qꝫ deficiunt, ac ēt glosas optimas, ⁊ ꝗꝫplures Bartholomei Brixiensis, quas glosis Ioā. teutonici vtilibus addidit, ⁊ nōnullas additiones Archidiaconi, glosis illis insertas. Subijciā deniqꝫ plurimos eo. in lib. Gratiani decretoꝝ auctoris errores. tum paucis ostēdā quorā mō intelligi pōt, si i lib. decretaliū sunt additiones Bernardi ad glosas suas, p̄sertim cū in multis libris deficere videātur. deinde q̄ plures glosaꝝ apparatus in lib. Decretaliū scripti reperiunt̄, ꝗs vsu ꝑualeat, ⁊ quo pacto cognoscant̄, ⁊ q̄ sint auctoritates Ioā. And. Bononiēsis ad glosas suas apte monstrabo, postea vero quas additiones liber clemētinaꝝ habeat, breuiter intelligi poterit. postremo q̄ sint additiones, quas fecit Inno. Papa tertius subtiliter lecture sue, sup quinqꝫ libris decretalium, ⁊ qbusdā tunc extrauagātibus ꝯscripte paucis persoluam. Quibus explicatis, plane quisqꝫ intelligere poterit, si libri iuris pontificij perfecti sunt, ⁊ in quibus errores ac defectus reperiuntur.

SUMMARIUM

1 g Ratianus † sancti felicis, Bononiensis monachus opus elegās, ⁊ preclarū, ⁊ inter alia excellentissimū, ex multis. s. patrū dictis, ⁊ summoꝝ Pontificū decretis, imperatoꝝqꝫ ꝯstitutionibus, ac iurisconsultoꝝ legibus ꝯposuit. Quod liber Decretoꝝ nuncupatur. Is ēt nōnulla ex eius sn̄ia eidē libro addidit, q̄ in ea parte eius descripta videntur, qua paragraphi designati esse reperiūtur,
2 vt Archi. in eiusdem operis initio testatur. † Hunc librum cū Romam detulisset, vt a summo Pontifice probaretur, Cardinali cuidam doctissīo p̄imum tradidit, vt Pontifici probandum presentaret, Cardinalis aliene laudis ⁊ glorie cupidus, operis nobilitatem intelligens, se auctorem eius ostendere in animo instituit, vnde multa sanctorum patrum, ⁊ Pontificum dicta, Gratiani ordinem sequutus, addidit. Ora deinde apud

Pontificē questione, qs eoꝝ author illius operis extiterit, of
fert se Gratianus, vt ipse scriptorez fuisse ab oibus intelligi pos
set, ordinem libri, ꝛ partes, ac singula eius capitula, ad sensum,
nō ad verba memoriter relaturū. Cardinalis assentit, putans
se authorem futurū, cū multa de suo addita essent, que Gratia
no certe ignota esse sciebat. Dum Gratianus omnia singulari
ter vt statutum erat perfecte referret, pretermittebat quādoqȝ
capitula, que Cardinalis addiderat, quorum penitus, erat
ignarus. A Cardinali quamprimum opponitur quod librum
3 nesciat, ꝛ nec ideo composuerit. † Monachus, ea que preter
miserat, sui operis non esse cognoscens, sed cardinalis addi
tiones respondit, vbi huiusmodi capitula reperiuntur, palea
est, nec de grano meo, hinc postea, dicta capitula, palea ap
pellata sunt, ꝛ si quidam, alia ratione, paleas dici, affirmare
velint. Sed quam dixi, verior est sententia. ꝛ propterea mul
ti, maxime antiqui libri decretorum reperiuntur qui paleas il
las non habeant. Postea vero, cum cognitum fuerit, capi
tula, que palea nuncupantur, vtilia esse, multi ea primo inse
rere ceperunt. Deinde ex eis, quedam, vt pars operis, vt
4 auctentice, glosate fuere, † Ita quod vsu, eo deuentū est, vt nul
lus decretorum liber perfectus esse de cetero existimetur, ni
si qui omnes paleas in se contineat, ꝛ qui eas in margine vel
nusquam habuerint, imperfecti esse iudicentur.
5 ¶ † Vt igitur scias, an liber Decretorum habeat paleas,
querende sunt tam in distinctionibus, quā in causis iste, quas
statim commemorabimus, que si reperiuntur omnes alias exi
stere iudicandum est. ¶ Primo, est vna. vj. distin. post ca
pitu. testamentum. et incipit, sed pensandum. ꝛ continet cir
ca vnam columnam, ꝛ finit ex delegatione. ¶ Secundo, tres
debent esse. xliiij. distin. post capi. conuiuia. prima, incipit nul
lus. Alia, quando. Tertia similiter, quando.
¶ Tertio, habetur alia palea, que est duarum columnarum
ꝛ vltra. xcvi. distin. post cap. nunquā de Pontificibus, alias
post capitu. si Imperator. in fin. ꝛ incipit, Constantinus Im
perator. iiij. die sui baptismi, priuilegium Romane ecclesie cō
tulit. ꝛ in fine eiusdem dicitur, huiusmodi vero imperialis de
creti paginam proprijs manibus roborantes super veneran
dum corpus beati Petri posuimus. Datum Rome. iij. Ka
lendas April. a Constantino Augusto. iiij. consule ꝛ Galica
6 no. † In qua quidem palea dicitur contineri priuilegium Con
stantini, in quo Imperator Constantinus mundatus a lepra
per beatum Siluestrum Papam, donauit ecclesie Roma
ne, ciuitatez Romanam, ꝛ multa alia bona temporalia, de qua
donatione habetur in capit. fundamenta. de electio in. vj. ꝛ in
clement. Romani. de iureiur. ꝛ per Jaco. butrigarij, ꝛ Bald.
plene et doct. in. j. const. codicis, ꝛ p Guil. de cuneo ꝛ Bar. ac
Doct. in. j. cōst. ffoꝝ, ꝛ p Bar. in extrauagan. ad reprimen.
in ver. totius orbis. et p Bal. ꝛ Ang. in. l. filio quē pater. ff. de
lib. ꝛ posth. ꝛ p eundē Bal. in. c. si in generali. in princi. in ti
tulo, si de feu. fuer. ɔtro. in. c. si qs fuerit in tit. quo tempo. mi
li. inuest. fa. de. in vsib. feu. ꝛ per. cy. in. l. comperit. in. j. oppo.
cap. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. ꝛ plene per Dantem poetā,
in libro suo Monarchie, ꝛ plenissime per. d. Anto. de Rosel.
etiam in sua Monarchia. sed ante dictaz paleaz capituli con
stantinus, ꝛ post dictum capit. nunquam de Pontificibus, est
vnus. §. in quo ita scribitur. Item Constantinus imperator co
ronam, ꝛ oēm regiam dignitatem, in vrbe Romana ꝛ Italia, ꝛ
partibus occidentalibus, apostolice sedi concessit. Nam in ge
stis beati Syluestri, que beatus Pelagius Papa, in conci
lio. lxx. episcoporū a catholicis legi cōmemorat, ꝛ pro antiquo
vsu multas hoc imitari dicit ecclesias. Ita legitur priuilegio
7 Constantini Imperatoris. ¶ † Quarto in causis habentur, ꝛ
exquirende sunt due alie palee, vna est. ij. q. j. legū ecclesiastica
rū, que est. xv. linearum, vel circa. post. c. statutis. quod habe
tur in. l. fi. C. de senten. ex pericu. recitan. ꝛ ante. c. notum. alia
est. xxvij. q. ij. que incipit lex diuina. ꝛ est vnius columne, post.
c. cum societas. eadē. q. quam paleam declarat Fed. de sen. in
consil. suo. cclxxxvij. quod incipit magister noueritis. sunt etiaz
multe alie palee, sed si iste reperiunt̄ quas. s̄. retuli, alias ines
8 se credendū est. ¶ † Sciendū est autem, ꝙ librū decretoꝝ mul
ti glosauerunt presertim Laurentius, Tancredus, Huguitio,
Joan. teutonicus, ꝛ Archidi. sed Joan. omnibus doctrina, ꝛ
vsu preualuit, ꝛ presertim in suis summis, quas in cuiuslibet di
stinctionis, ꝛ q̄onis principio, eleganter ac ēt vtiliter ɔscripsit.
9 ¶ † Sed si intelligere volumus, an glose ipsius Joannis, que
nunc in vsu habentur, additiones Bartholomei Brixiensis
contineant, videndum est in principio Decretorum, qꝛ est ibi
prima additio. xv. lineaꝝ. ꝛ est tota ipsius Bartholomei, ꝛ in
pit, qm̄ nouis superuenientibus causis, nouis est remedijs suc
currendū, ꝛ finit, ad vtilitatē oiuz studentium in iure canonico.
¶ Alia additio est. iiij. dist. §. leges. in fi. vlti. gl. ꝛ additio est
post illa verba, sola scientia Pape, ꝛ incipit, sed credo ꝙ con
suetudo. ꝛ finit, que seruantur scire. ꝛ est q̄tuor lineaꝝ. ¶ Ter
tia est. x. dist. lege imperatorū. in fi. glo. parue. in ver. diuisio
nes. que est in hec verba, sed credo ꝙ Papa hoc possit face
re ex causa, ꝛ etiam episcopus, vt in eadem decretali, sicut vni
re. ¶ Quarta est. xij. disti. illud in gl. magna, circa fin. et inci
pit, ego credo ꝙ iudex. ꝛ finit, que cōtra morem. ¶ Quinta est
lxiij. dist. Salomitane. in gl. ij. que est magna. in ver. sub excō
municationis. in fi. que ita dicit, ego dico, alias ego credo, qd̄ a
die conditionis existentis, per decretalem illā preterea. ¶ Se
xta est. j. q. i. qui studet. in gl. vlti. in fi. in ver. dimisit. ꝛ incipit
Tancredus tn̄ dicit. ꝛ finit, cum prohibitum non inueniatur.
¶ Septima est. ij. q. j. in primis. in fi. gl. magne. in ver. expen
didisse. que ponit de materia expensaꝝ, ꝛ incipit, additio, hoc
tamen teneas pro certo. ꝛ finit. j. q. vj. omnino. ¶ Octaua, est
in eod. c. in ver. presente in fin. cuius hec sunt verba, notabilia
10 in pratica, † Sed certe, sicut testimoniū dicitur in secreto, ita in
terrogationes fiunt in secreto, ꝛ dantur in scriptis, ꝛ ita serua
tur de facto. ¶ Nona, est eodē in loco, in gl. duarū lineaꝝ, in
ver. lex. ꝛ additio ita dicit singulariter, vel stabitur huic legi,
11 cū sit canonizata, q̄ solet allegari hoc mō singulariter, † lȝ leges
canonizate, in lib. decretoꝝ nō sint approbate, vt p glo. in. c. fo
rus. ad fi. pbat̄, in verbo femina. extra de verbo. si. ꝛ p gl. in. c.
ij. ꝙ incipit ex parte. ꝛ ibi no. p Joan. An. ꝛ docto. de rescrip.
ꝛ hr̄ p Archi. l. distin. de his. el primo ꝛ. viij. dist. quis nesciat.
12 † Vbi ponit, an liber decretoꝝ sit approbatus p ecclesiā Ro
manā, an non. ꝛ hr̄ ēt p Jo. An. in. c. fi. extra de feu. et p Fed.
de sen. in consil. suo. lxxvj. tn̄ hoc limitat̄ singulariter, nisi repe
riat̄ aliqua lex, posita in medio vnius. c. p tex. cū glo. palleg. in
c. in primis. sunt ēt multe alie additiones eiusdez. sed si predi
13 cte reperiunt̄, alie ēt inesse credunt̄. ¶ † De additionibus Ar
chidi. et factis glosis Joā. teutonici in decretis, habēda est cō
syderatio, ꝛ due in hoc tm̄ glose querende sunt. Vna est. xcvj.
dist. in. c. bene qdē. in ver. preter Romanū Pōtificē ꝛ est gl.
xv. lineaꝝ. ꝛ incipit, argumētū cā ecclesiastica. ꝛ finit, extra de
sen. excom. canoñ. de qua glo. facit mentionē Arch. in. c. j. de
cleri. ɔiuga. lib. vj. in ver. distringi. in fi. qui dicit, quidā nō hñt
illā gl. ꝛ male siue defectiue. immo dicit ēt Fed. de sen. in ɔsil.
suo. cxx. ꝙ illa gl. cōiter nō hr̄. ꝛ de ista gl. fit ēt ratiocinatio p
docto. in. c. quāto. extra de ɔsuetu. Alia gl. querēda est. i. q. j.
dedit. circa mediū gl. magne, post illa verba sufficere ad salutē
ꝛ est additio triū lineaꝝ, que incipit. de hoc ꝛ Ambrosius. ꝛ fi
nit, in christi nomine amen. est tn̄ ꝛ tertia, que in fi. facit mentio
nem de Archi. viij. disti. in. c. episcopus ad synodū. ¶ Nunc
dicamus de erroribus Gratiani, Et primo videamus circa ru
14 bricas, deinde circa textualia. † Quantū ad rubricas, Gratia
nus male dixit in rubro, qd̄ est. iij. q. i. curie. Naȝ dū dr̄, reo ab
sente, libellus accusationis frustra offert̄, nō bene dicit, qꝛ text.
nō intelligit̄ de libello accusationis, sed de libello attestationū,
vt not. gl. ibi in. d. rub. licet s̄m Lauren. in. d. c. curie nō sit ve
rū, ꝙ illud rubrū sit falsum, qꝛ imo ibi loquit̄ de libello accusa
15 tionis dum dicit curie, † quasi dicat ꝙ libellus accusationis nō
sit recipiendus cum effectu, absente altera parte, non per con
tumaciam, argu. l. ij. C. de requi. reis. ꝛ hoc innuit etiam vgu
tio, vt refert Archi. in. d. c. morte, qui cum Lauren. ꝛ vgoli
no transit. sed in capit. quis nesciat. ix. distin. tenet opi. glo. ꝙ
illud rubrum sit falsum. ꝛ ista est communis sententia quam se
quitur Vincentius in proemio decretal. in ℣. vtimur. ꝛ Spe.
in titulo de disputa. ꝛ allegation. in. §. fi. in fi. ꝛ Joannes An
dreas. in proe. sexti libri, in penultima columna in fi. in nouel.
ꝛ Anto. de But. in proe. Gregoriano. in. §. sane. ꝛ Domi. de
16 s. Gemi. in proe. vj. libri. in. §. sane. in fin. ꝛ † propterea, dixit
Specul. in. d. §. fin. in fin. quod rubrice Decretorum non pos
sunt allegari, neqȝ ius ponunt, tum qꝛ sunt false, vt in. d. c. curie
ꝛ. xvj. q. iij. placuit, el. ij. tum quia alius fuit conditor Decreto
rum, ꝛ alius rubricarum. ꝛ idem dicunt Joan. And. ꝛ An. de
But. ac doct. in proe. decretal. in. §. sane. excepta prima rub.
Decretorum, quam dicunt esse authenticam. ꝛ hoc etiam no
tat Joannes de Jmola in rub. ff. de ℣bo. obli. ꝛ Joan. de ana
17 nia in rub. extra de accusa. ¶ † Qui dicunt, quod alie rubrice,
excepta prima, ideo non sunt auctentice, qꝛ non fuerunt posite
per

per oia, ac ēt q̄ sunt summaria, non rubrice, de quo ego et dixi, in rub. extra de testa. in. iij. q. de rubrica. Sunt itaq̄ plures cause siue rationes, quare rubrice decretoꝝ, prima excepta, non sunt auctentice. ¶ Prima est, q̄ aliq̄ sunt false, sicut est illa. iij. q. ix. curie. ⁊. xvj. q. iij. placuit. el. ij. ¶ Alia, q̄ nō sunt posite per Gratianū auctorē libri, sed per aliū vt dixi. ¶ Tertia ēt si fuissent inserte p Gratianū, tñ non sunt auctentice iudicande, ſm D. Domi. de. s. Gemi. ix. dist. quis nesciat, cuȝ eius dictis fides non detur, vt no. in. c. ij. de rescrip. ⁊. §. dictum est. ¶ Quarta est ſm Jo. de imol. ⁊ Jo. de ana. q̄ non fuerunt posite per oia, ⁊ vbiq̄ in eo. lib. ¶ Quinta ⁊ vltima est ſm eosdē, q̄ summaria sunt, ⁊ non rubrice, ⁊ iō multi appellant rubrum, ⁊ non rubricā, vbi hmōi rubrice reperiunt̄. Sed aduertendū est, ꝙ error iste non vr̄ inscribēdus Gratiano, q̄ ipse illas rubricas non scripsit, vt dixi, ſm Spec. lȝ quidā velint ꝙ fuerint inscripte a Gratiano, vt dicit Ant. de but. in proe. Grego. in. §. sane. qđ vr̄ tenere D. Domi. in. d. c. qs nesciat. ix. di. sed prior opi.
18 verior est. ¶ † Quantū vero ad textus Gratiani, qui sunt in decretis, in pluribus ⁊ diuersis locis errauit. Primo enim sequēdo ordinē libri, non bene loquutus est. lxviij. di. in prin. coniuncto. c. j. nam ibi Gratianus non bene inducit. c. primum ad questionē, nam illud. c. loquitur de his qui ordinati sunt a talibus, quos constat esse epos, illud 2ium quod sequitur similiter male inducit, q̄ nullo modo est 2ium, ⁊ ita superficialis est argumentatio magistri Gratiani, vt not. glo. in. d. c. j. lxviij. distinc.
19 ¶ † Secundo errauit in vigilia Pentecostes, q̄ dixit. lxxvj. di. §. necessario. ⁊ in. §. seq. ꝙ non est ieiunanda, q̄ immo est necessario ieiunanda, vt in. c. de ieiunio, ⁊ in. c. nosce. ea. dist. ⁊ ꝙ ita ieiunari debeat, hȝ hoc ecclesie consuetudo gñalis, vt dicit glo. notab. in. d. §. necessario. Unde lȝ vulgo dicatur, inter duo pascha, non est vigilia facta, tñ vigilia Pentecostes. i. pasche
20 ieiunanda est, † q̄ si in ieiunijs consuetudo obseruanda est, vt dr̄ de vigilia beati Bartholomei, vt est text. in. c. consilium. de obserua. ieiunio. ⁊ no. glo. in. c. videt̄. lxxvj. dist. sine dubio vigilia Pentecostes est ieiunanda, cū generalis, vt dixi, consuetudo ecclesie, hoc obseruet. ¶ Tertio errauit ea. dist. ieiuniū. vbi inducit ad quoddā ieiunium de Tito Uespasiano, cum añ per multa tēpora fuerat illud ieiuniū constitutū. ⁊ qđ dr̄ ibi nō
21 facit ad propositum, ſm glo. ibidem, in verbo multa. † Que subdit, ꝙ ex hoc est argu. ꝙ q̄ñq̄ aliqua inseruntur decretis, q̄ non faciunt ad propositū, argu. ēt. lxxv. dist. qđ die. ver. Sabbathi initium. cui adde qđ dixi in primo errore. ¶ Quarto errauit. j. q. j. conscriptura. Naȝ dicit ibi gl. in ver. geroboan, ꝙ ipse geroboan fuit malus, ſm falsum intellectum Gratiani. alias dicitur geroboal, quasi sacra destruens, ieron enim, sacrum dicit̄, ⁊ bal, destruens. hinc enim dictus est Gadeon, ⁊ ſm hoc non facit ad propositum Gratiani. ¶ Quinto. ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. de possessione. reprehenditur Gratianus, vt no. Joā. and. ⁊ docto. in. c. ij. extra de rescrip. ⁊ Jo. de ana. in. c. cū venissent.
22 in. ij. col. extra de institu. † Nam dicit ibi, ꝙ sententia de momentanea possessione, interloquutoria appellatur, ⁊ non bene, q̄ immo est diffinitiua, vt no. gl. ⁊ docto. in. l. vnica. C. si de momen. pos. fue. appel. ⁊ in. l. post sententiam. C. de sen. ⁊ interlo. om. iudi. Uel est quasi diffinitiua, vt est glo. no. in. c. consulta-
23 tionibus. extra de offi. delega. ⁊ ibi per docto. ¶ † Sexto falsum dixit Gratianus. ij. q. vij. §. opponitur. dum voluit, ꝙ laici non criminosi, possint accusare clericos, quod est contra. c. de cetero, extra de testi. vt dicit glo. ſm Ugoli. in. d. §. opponitur.
24 † Septimo, dum Gratianus infert a 2rio sensu, in. c. alieni. ij. q. vij. ꝙ infames accusare possunt, reprehenditur per glo. in. c. ij. a nobis. extra de excep. q̄ illud quod dicitur in. d. c. alieni.
25 est speciale. ¶ † Octauo. xj. qō. iij. §. euidenter, vbi Gratianus videtur sentire, ꝙ qui clericum verberat tantum priuatus est sacramentis, ⁊ ab ingressu ecclesie, nec ob. canon si quis suadente. xvij. q. iiij. q̄ anathema ibi, idem est quod separatio, hoc tamen non tȝ ecclesia, ⁊ contra eum est, extra de appel. c. peruenit, el primo. secundum glo. in. d. §. euidenter. in ver. ab ingressu. Nam priuatur ēt communione fidelium, vt. d. c. peruenit. ⁊ ibi hoc not. docto. ⁊ maxime D. Nicola. Abb. sicu. ¶ Nono in quest. illa, an clerici possint habere propriuȝ, Gratianus. xij. q. j. allegat pro, ⁊ contra, deinde soluit in. §. cum ergo, ⁊ male, vt not. glo. ea. q. in prin. ⁊ in. d. §. cum ergo. Sed tu solue vt habetur in. d. glo. j. ¶ Decimo, reprehenditur in eo, quod dixit. xvj. q. iij. §. pater. versus fi. per vnam columnam. versi. in canonibus vero, vbi facit differentiam inter ecclesiaȝ ⁊ monasteriū, dicens in canonibus ecclesia aduersus ecclesiam. xxx. annis, monasterium aduersus ecclesiam, non nisi. xl. annis prescribere
26 permittitur. Sed in hoc non bene distinxit, † q̄ hodie de iure cōmuni sola. xl. annorum prescriptio currit ᷣ ecclesiam, nulla distinctione facta inter ecclesias ⁊ monasteria, vt probatur in c. de quarta, extra de prescrip. ⁊. xvj. q. iij. §. quas actiones. qui habetur in aucten. quas actiones. C. de sacrosanc. eccle. ⁊ not. glo. ⁊ docto. in. d. c. de quarta. ¶ Undecimo, magister Gratianus errauit in nomine vnius tituli ⁊ legis, in. §. qui autem. xvij. q. iiij. qui est post. c. si quis suadente diabolo. nam dum ibi allegauit. ff. ad leg. iul. pecuni. repetun. l. vlti. debuit allegare. ff. ad leg. iul. pecula. l. sacrilegij. ſm gl. j. in ver. repetundaruȝ. in. d. §. qui aūt. ¶ Duodecimo. §. quamuis, ver. illud vero. xxxij. q. vij. vagatur Gratianus, pro solutione. c. quod posuistis. ea. q. q̄ quandoq̄ bonus dormitat Homerus, ⁊ cū non inueniat, somniando attribuit Gregorio maiori, quod egit Grego. minor. sed hic casus. s. reprobatus est, ita dicit glo. d. §. q̄uis. ⁊ idem vult
27 gl. in. d. c. qđ posuistis. in prin. ¶ † Tertiodecimo, errauit etiā Gratianus. xxxv. q. vj. si duo. vbi gl. dicit ſm quosdam, Gratianū ibi fuisse deceptū per consuetudinem Italie, que est, ꝙ accusator debeat iurare iuxta tenorē. c. de parentela. ea. q. Sed iure non tenet̄, de quo dic, vt ibi plene per gl. Isti sunt errores, in quibus magister Gratianus principaliter reprehenditur. Et iō dr̄, ꝙ liber decretoꝝ non est approbatus quantū ad dicta gratiani, que quotidie reprehendimus, sicuti ēt dicta magistri sententiarū reprehendunt̄, vt no. Jo. an. Anto. de but. ⁊ docto. in c. ex parte. el. ij. de rescrip. ¶ Hactenus de libro decretorum,
28 vti digniori visum est, † Nunc vero dicamus de libro decretaliū, qū additiones Bernardi, glosis suis, habere dicat̄, omissis glosis Goffre. ⁊ si vtiles sint, ex quo Bernardi apparatus in vsu non habet̄, ⁊ propterea decretales glosate ſm Goffre. hodie in pretio non habent̄. Qui igitur scire vult, an additiones, quas fecit Bernardus de Botono, Parmensis, glosis suis, sint in decretalibus, querat quas statim commemorabimus, ⁊ si eas inuenerit, q̄ de vltimis fuerunt, indicare poterit reliquas additiones eiusdē, que multe sunt, eodem in libro existere. Et ipsum quo ad apparatū glosarum, pertinet in additionibus nō deficere. Si vero non reperirentur, sicut in multis codicibus, seu libris, presertim antiquis, euenire solet, liber ille imperfectus, ⁊ vitiosus, ⁊ quasi inutilis iudicandus. adeo ꝙ in huiusce modi libris, locum haberet actio redhibitoria, iuxta no. p gl. in. l. j. ff. de edil. edic. ⁊ quod ibi plenissime scripsi, ⁊ per glo. insti. de suspec. tuto. in. §. nouissime. Et in primis querenda est gl. in c. quod sicut. in verbo diuidatur. extra de electi. ante fi. vbi est vna additio Bernardi, que incipit, de hoc quod dixit Ugolinus, quesitum fuit a me Bernardo Parmensi, canonico Bononiensi, ⁊ capellano D. Pape, in cōsecratione episcopi Bononien. ⁊ finit, ⁊ hac de causa ponitur hec additio. Quidā omittunt illa verba, de hoc quod dixit Ugolinus, ⁊ dicunt, ꝙ incipit ibi. Quesitum fuit a me Bernardo. Alij autem dicunt, ꝙ additio incipit. s. post prin. glo. ibi, hac ratione q̄ consecrationes episcoporum. Sed cōmunis sententia est, ꝙ incipiat ibi, quesitum fuit a me Bernardo. ⁊ desinat vt dixi. Et hac de causa ponitur hic additio. ⁊ dicit ibi Joan. an. ꝙ audiuit a Domino suo, qui fuit Archid. ꝙ ista fuit vltima additio, quam fecit Bernardus in decretalibus. ⁊ ideo secundum eundem Joan. andr. Anto. de but. ⁊ docto. ibidem solet dici ⁊ instrui, ꝙ libri habentes in contextu glosarum istam additionem, verisimiliter habent ⁊ alias. Et propterea tu ad ipsam primo semper recurras. ¶ Est etiam alia additio in. c. sequenti, auditis, in verbo cassatam, que incipit de facto intellige. ⁊ finem facit ibi, in fine vltime notule, ⁊ est sex linearum. ¶ Tertia est in eod. tit. in. c. scriptum. in glo. in verbo maior, que incipit, ⁊ ita videtur. Sed principium additionis est ibi, ⁊ quod dicitur hic ⁊ durat vsq̄ in fi. ibi, vt. s. dicitur in eadem notula. ⁊ est similiter linearum sex. ¶ Quarta est etiam in eodem titulo, in. c. ecclesia vestra. in. j. glo. in fi. que sic dicit, vel dic ꝙ voluit interesse ad terminū statuendum, in quo debeat electio fieri. ¶ Quinta est in. c. ex parte. de rescrip. in verbo prosequuntur. que incipit literas impetrando. ⁊ est duarū linearum. ¶ Sexta est in tit. de prescrip. in c. veniens, in ver. intētioni, que incipit, dicebat Abbas, ⁊ finit, ⁊ decretali venerabiliū, ⁊ est. xij. linearū. ¶ Septima est ēt nouissima in. c. nobis. de iurepa. sup ver. in capella. ⁊ ē gl. magna additio incipit circa mediū ibi, sed his nō obstā. ¶ Octaua est in. c. Ray. de testa. q̄ incipit, ad intelligentiā huius decretalis pone. ⁊ est pria gl. quā pauci libri hñt. ¶ Nona est eo. ti. in. c. Raynal. q̄ silr̄ incipit, ad intelligentiā huius decretalis, ⁊ ista

etiā raro reperit. Quas si Decretalis hȝ, p̄sumēdū est, φ alias Bernardi additiones habeat. Postq̄ de additiōibus Bernardi in Decretalibus, q̄ libris quinqȝ ɔtinent, dictum est, ɔñs est, vt additiones ēt Jo. an. quas libro sexto Decretaliū inseruit, declaramus.

29 ¶ † Prius tñ sciendū est, φ sextus liber Decretalium, a tribus vtiliter glosatus extitit, a Joanne. s. Monacho, ꝛ Archidiacono, ac Jo. an. Apparatus glossarum Joan. monachi, qui satis vtilis est, incipit, In noie Dei amen, ƀm philosophū, scire, est rem per cām cognoscere. ꝛ finit, in titu. de regu. iu. in. c. si certum. ꝛ ēt de priuileg. quanto. ꝛ. xiiij. q. iij. plerisqȝ. ꝛ in illo. c. tres tm̄ lineas scripsit. Archidiaconi vero apparatus, qui cōiter in lectura reperitur extra tex. sexti, incipit, venerabilibus ꝛ discretis viris. Rectoribus vniuersitatis scholarium Bononien. ꝛ finit, in. c. fi. de verbo. signi. ibi, ꝛ notatur ēt de cleri. egro. in. c. cum percussio. in fi. Iste Archidiac. qui Guido de Basio dicebat, non scripsit super titu. de reg. iu. eo. libro, ꝛ lectura eius, vt plurimum consistit circa verborū expositiones ꝛ significationes.

30 ¶ † Glose aūt Jo. and. Bononien. que vsu approbate sunt, ꝛ in scholis publice leguntur, incipiūt, qꝛ prepostērus est ordo prius humana subsidia petere. ꝛ finit, in data. vj. libri, vtiles eis in posterum labores meos offeram iaȝ, lȝ nouiter inchoatos. Ceterum predicti glosarum apparatus, non solum ex cuiuslibet principio, ꝛ fine, cognoscuntur, sed etiaȝ qꝛ Archidia. in primis circa verborum expositiones ꝛ significationes versatur, ꝛ nihil scripsit super titu. de reg. iur. nec super data Jo. monachi. Melius iuris dubia enucleando ēt super titu. de regu. iur. lȝ non multa, datam sexti omittendo.

31 ¶ † Conscripsit Jo. and. qui verus iuris canonici interpres, merito dici pōt, glosas suas, primo super toto sexto libro edidit, ꝛ plenius q̄ Archidiac. in titu. de regu. iu. vtiliter glosauit, ac ēt sup data eiusdem, plura, circa duas colūnas in quatuor glosis conscripsit. ꝛ qꝛ glose Jo. and. ꝛ non Jo. monachi, vel Archidiaconi, ab omnibus legunt, ꝛ apparatus monachi ꝛ Archi. pro lecturis in vsu habentur,

32 † si quis sextum ignoranti venderet cū glosis Jo. monachi, vel Archidia. ꝛ non Jo. and. haberet locum actio redhibitoria, vel quanto minoris, qꝛ vitiosus ꝛ mendosus esset, sicut dr̄ de libro Decretalium, glosato per Goff. vel quādo deficiunt additiones Bernardi, per notata in. l. j. ff. de edil. edic. vt. s̄. dictū est, ꝛ bene notandum in practica.

33 ¶ † Postea vero idē Jo. an. nōnullas fecit additiōes glosis suis, ꝛ qbus in locis sint, subijciamus. Prima additio est in. c. si motu ꝓprio, de preben. in gl. ij. in verbo beneficium, post illa verba, sup quo fundat distinctio. ꝛ incipit, hoc hodie approbatū est, ꝑ cle. eo. tit. si Romanus, ꝛ plus non ɔtinet, postea in gl. seq. preterea, lȝ valeant litere. ¶ Scḋa est in eo. tit. c. si paup. in gl. j. in fi. post illa verba. j̄. de cōces. preben. in. c. vltimo. ꝛ additio, ɔtinet hec pauca verba, ꝛ hoc approbat cle. de rescrip. gratie. ¶ Tertia est in eo. c. si paup clericus. in ver. prouideri, q̄ sic dicit talis forma gratie non extēdit ad hospitalia, vel similia, vt in cle. eo. tit. ꝑ literas. ¶ Quarta est in. c. cū singula officia. eo. ti. de prebē. in. vj. prioratus. in fi. post illa verba. j̄. ne cle. vel mona. c. j. ꝛ additionis verba, que sequunt sunt hec, ꝛ hoc approbat clemē. de supplen. negligen. prela. qꝛ regularis. in fi. ¶ Quinta est in eo. c. in ver. eligibilis, ad fi. post illa verba, prout indistincte loquitur, ꝛ additio que sequit, dicit, ꝛ hoc approbatur ꝑ clem̄. de supplen. negli. prela. qꝛ regularis. in fi. alias dicit, approbatum est per conciliū viennense, de supplen. negli. prela. qꝛ regularis. in cle. ¶ Sexta est in. c. j. qꝛ cunctis. de conces. preben. in fi. j. gl. post verbum vacante. ꝛ est in hec verba, contra hunc casum stilus curie clausulam adinuenit, qꝛ statuit terminum acceptandi, inhibens infra illum collationeȝ fieri cum decreto, vt in cle. eo. tit. cum ei quem. ij. responso. ¶ Septima est in eo. c. in. §. subiūctum. in gl. in ver. acceptaret. in fi. ꝛ additio ita dicit, intelligit aūt acceptare, petendo per exequutorē suum sibi conferri beneficiū, quod poterat acceptare, vel recipiendo presenti collatū, vt in cle. eo. titu. cuȝ ei quem. iij. responso. ¶ Octaua est in eo. c. §. subiunctū. in ver. astrinxisset, que sic dicit, concordat clem̄. cum ei quem. i. responso. ¶ Nona est in. c. j. dudum. de rebus eccle. non alien. in verbo, qꝛ in concessione hmōi. cuius verba sunt hec, facta est de decimis ecclesie vacantis, secus si concederet, vel vniretur ipsa ecclesia vacans, qḋ dic vt in cle. eo. tit. si vna. ¶ Decima est in. c. j. in ver. resignant, de re. permuta. que dicit ita, ꝛ si resignata conferant alijs, q̄ ꝑmutare volentibus, non vȝ collatio, vt in cle. eo. ti. c. vno. ¶ Undecima habet in. c. si religiosus. de testa. in ver. offm̄. ꝛ est hmōi, hodie huius officij rōne, ordinarius loci exigit a religiosis, ēt exēptis, ꝛ si circa id deliquerint, punient illos, vt in cle. e. ti. religiosi. ¶ Duodecima est in. c. j. animarū. de sepul. in ver. eterne, que bis verbis scripta est, hodie transgressores excōicati sunt ipso iure, nec absoluunt ab alio, q̄ a Papa, nisi in mortis articulo, ꝑ cle. de pen. cupientes. in fi. que reseruat ēt penas. j̄. positas. ¶ Terdecima est in. c. ij. cū qs eo. tit. in glo. iij. in ver. canonica, in fi. post verbū cathedrā, que varijs modis habet, nam in quibusdā libris ista sunt verba additionis, Reuocatā per conciliū viēnense, eo. tit. dudū. Sed in alijs dr̄, Que reuocata fuit, sed hodie innouata, per cle. eo. titu. dudū. ¶ Quartadecima est in. c. j. discretionis. in gl. j. in fi. post verbū, vt sequit. sic dicens, hodie ɔ̄ oēs religiosos, quibus non ɔpetit percipere decimas, per cle. de pen. cupientes. ij. rñso. ¶ Quintadecima est in. c. j. is q in ver. dissimilitudine. de regulari. in hec verba, patenti in colore scissura, vel forma senis, quo ad hunc casum de alia latenti, de qua loquit hic finis, vt in cle. eo. tit. eos qui. ꝛ vide quod ibi no. in glo. ij. ꝛ in glo. lȝ ergo. ¶ Sextadecima est in. c. constitutionem. eo. tit. de regul. in glo. in ver. prorogamus. circa princ. post verbū Bonifacij, ibi, hec parua additio seqtur, que habet in cle. de sepul. dudū. ¶ Decimaseptima ē in. c. vnico, periculoso, in ver. sacri ordinis. post illa verba, sed iam disputaui, ꝛ terminaui ɔ̄rium. ꝛ dicit, est hodie approbatum per constitutioneȝ Joan. antique. ¶ Decimaoctaua est in eo. c. vnico, in fi. super ver. vltimo attributū. ita, saluo eo quod habes in cle. eo. titu. attendenti. ¶ Decimanona est in. c. vnico, de iurepatro. in gl. penul. in ver. semestre. in fi. post verbum, vt ibi notatur, ꝛ additio sic postea dicit. Item ɔ̄. s̄. eo. lib. de deci. c. ij. in fi. sed ibi soluitur in vlti. glo. ¶ Uigesima est in. c. q̄q̄, de censi. in fi. glo. prime, post illa verba ɔ̄ria consuetudo. que sic sequitur, clementina hoc addit, φ diocesani, quibus constat aliquos has sententias incurrisse, illas publicare debent, ꝛ eas facere obseruari. eo. titu. presenti. ¶ Uigesimaprima est in. c. Christianos. debere. in glo. ij. in ver. infames. ad fi. ibi. iiij. dist. queris. ꝛ tunc sequit hec additio. ꝛ hoc bene expeditum est in concilio viennē si. de sum. trini. c. vno. ꝛ vult allegare. in cle. ¶ Uigesimasecūda est in. c. inquisitionis. in ver. eorum aliquo. eo. titu. Que dicit, hodie dic, vt in cle. eo. titu. multorum. §. sane. ꝛ. §. sequentibus. ¶ Uigesimatertia est in. c. cū ƀm leges. eo. tit. in ver. bona hereticorū. sub his verbis, secus in bonis ecclesiarum, in quibus intitulati erant ipsi heretici, quod dic, vt in clemē. eo. titu. volentes, post prin. ¶ Uigesimaquarta est in. c. statuta. in prī. eo. ti. in gl. magna. in ver. figura. post prin. ibi. C. quo. legato. l. vna. tunc sequit ista breuis additio, hodie dic, vt in cle. de ver. signi. sepe, ꝛ vide qḋ no. in glo. ¶ Uigesimaquinta est additio breuissima, in. c. j. ad fi. in gl. magna, in fi. q̄ finit. §. sane. ḋ schismat. dic vt in cle. de elec. ne Romani. ¶ Uigesimasexta est in c. q̄q̄. de vsu. in. §. pe. in ver. subiacere, ita dicens, hodie tales excōicati sunt ipso facto, non obstātibus exceptionibus, vel priuilegijs, vt in cle. de sepul. eos qui. ¶ Uigesimaseptima est, in c. vno, de exces. prela. ad fi. que in verbo decernentes, ita loquitur, hodie transgressores, sunt ipso facto excōicati, per clem̄. de pen. cupientes. j. rñso. ¶ Uigesimaoctaua, est in. c. auctoritate. de priuil. in verbo interdicti, ꝑ hec verba, hodie religiosi ēt exēpti, violantes gñale interdictū, qḋ seruat mater ecclesia, excōicati sunt, ꝑ cle. de sen. excom. ex frequētibus. ¶ Uigesimanona breuis est, in eo. c. in fi. in ver. non assumant. que dicit est simile, qḋ habes, de deci. c. j. ¶ Trigesima ēt breuis est, in. c. epōrū, eo. tit. in fi. prime glo. sic, vide cle. de sent. excom. in. c. j. ¶ Trigesimaprima est in. c. si Papa. in verbo asserat. in fin. post verbum de narratiuis. ꝛ additio est ista, hodie plene ꝓbat narratiua literarū Papaliū, si sunt de facto suo, ꝛ sup ipsis fundet gr̄a, vel ipsius intentio. ꝑ cle. de prob. lr̄is, ꝛ vide qḋ ibi no. in gl. antepe. ¶ Trigesimasecūda est in. c. cos. de sen. excō. in gl. in ver. canonis. circa mediū, post ver. prelatis, in fi. q̄ ita subdit, isti duo sunt hodie sublati, ꝑ cle. de immu. eccle. quoniam. ¶ Trigesimatertia est in eadē gl. ad fi. ibi. s̄. eo. de cetero, que ita sequit, quinquaginta tales casus expressos, ꝛ duos tacitos inductos ꝑ clemē. notaui in cle. eo. tit. c. j. in ver. est sciendum. ¶ Trigesimaquarta est in. c. alma mr̄, in. §. addicimus. in verbo horis. vbi sic dicit, vide qḋ not. in cle. de cta. ꝛ qualita. vt hi qui. in gl. no. ¶ Trigesimaquinta est, in. c. que a iure. de regn. iur. circa medium glo. post verba, preeminentie pastoralis, que ita dicit, que habet in cle. de sepul. dudū. ¶ Trigesimasexta ꝛ vltima est, in ea. glo. ad fi. ibi, de regulari. constitutionē. sequit additio, ꝛ ibi de hoc in. iiij. glos. ꝛ in clementi. de sepul. dudum. §. huiusmodi. in glo. vt patet. Sunt etiam plures alie additiones

nes Joan.andree.in.vj.lib.vsqz adeo ad ti.de preben.que bre uitatis causa,omittunt. Sed iste sufficiunt ad intelligendũ, an liber sexti habeat additiones Jo.and.ꝛ ad cognoscendum que sint ille additiones,habeas istam regulam generalem,ꝙ vbi in glosis sexti reperit allegari aliqua clementina, illa est additio.

34 ℭ †De clemētinis nunc dōm esset, que sint earuz additiones, postq̃ de.vj.libro vidimus.Sed qꝛ Jo.an.eas glosauit, ꝛ cōiter additiones non reperiunt,quas viderim, lz aliqui aliter dicant,iō de ipsis nihil dōm esse putaui. ℭ †Postremo expe-
35 diens est intelligere de additionibus Inno. quas fecit in lectura sua singulari,sup qnqz libris decretaliũ, ꝛ qbusdā tunc extra uagātibus.ꝛ due in primis reperiunt, ad quas recurrēdũ est si habent.Una est in.c.Cumana.extra de elect.in fi.prime glo. que est principalis illius, ꝛ est vnius colūne. ꝛ finit.ꝫ.qō metus cau.c.relatũ.Additio postea incipit,sed ecce ꝙ aliqs, ꝛ finit, nisi in quantũ de iure fuerit,ꝛ est circa.xij. lineas. ꝛ illa glo.est singularis,que docet in practica, qualibet qs debeat protestari de incōpetentia iudicis,quā sequtur Ange. de peru.in aucten. de exhiben.re.§.illud quod in prin.ij.col.v.collatio. Alia additio est in.c.dudũ.el.ij.eo.titu.de elec.super vlti.glo. in ver. de nouo.prope fi.illius gl.ꝛ.c.post illa verba, voluntates ampliande.additio incipit,ꝛ sic obtinuerunt Lugdunenses ꝯ prepositũ Argentinũ.ꝛ finit responderi quo.s̃.alias,vt.s̃.dictũ est, ꝛ continet circa.xxv.lineas. Hec de cognitione librorum iuris pontificij dixisse sufficiat.

ℭ Idibus Septemb.anno Domini.M.cccclx.Padue, Andrea contareno Pretore,ꝛ Bernardo Bragadino,vrbis prefecto,patritijs Uenetis.Laus Deo.

F I N I S

Tractatus insignis et rarus

Contradictionum Juris canonici cum iure ciuili nominatissimi doctoris D.Baptiste a sancto Blasio Patauini, duas Contrarietatum centurias continens.

In quibus contradicat ius canonicuz cum iure ciuili, enumerabo contradictiones iuriuz prout nunc mihi in mentem occurrit, sed futuro tempore succedente, addā alias que differunt inter se in pluribus,ꝛ adinuicem contrariantur in pluribus.

ℭ Primo.

ℭ De iure canonico,malefidei possessor nullo tpe prescribit,loquendo ēt in prescriptione longissimi tpis,vt est casus in.c.fi.ꝛ ibi no.de prescrip.ꝛ in.c.possessor malefidei.de reg.iur.lib.vj.Sed de iure ciuili,prescribit mala fide non obstāte prescriptione longissimi tpis, vt not.in.c.fi.ꝛ .l.sicut.ꝛ.l.oēs.ꝛ.l.cũ notissimi.C.de prescri.xxx.vel.xl. anno. ꝛ p Ang.in rep.l.j.C.ō iudicijs.qcqd dixerit Bar. in.l.sequit .§.si viā.ff.de vsuc.ꝛ in.l.hec aũt iura.ff.de seruit.vrba.pdi.ꝛ ibi scripsi.vbi Bar.dixit illud.c. possessor non pcedere in actionibus psonalibus ꝛc.qō falsum est ratione peccati, vt in.d.c.fi.

ℭ Secundo.

ℭ De iure canonico,in oi rescripto pape subintelligit illa clausula.s.si preces veritate nitant,vt in.c.ij.de rescri. ꝛ p Specu. in tit.de rescri.presenta.§.rōne quoqz defectus. ver.j. Sed de iure ciuili rescriptum principis non vz nisi in eo sit expressa illa clausula,vt in.l.vniuersa rescripta.C.de diuer.rescri.q̃ est.xxv. q.ij.c.vniuersa.Et ita tz ēt Anto.de but.in.d.c.ij.ad finez cōmenti sui. vbi dicit ꝙ non statur legibus canonizatis, in eo in quo contradicunt iuri canonico,prout est.d.l.vniuersa.

ℭ Tertio.

ℭ De iure canonico,ex pacto nudo nascitur actio,vt in.c.j.de pactis,ƀm cōem opi.canonistarum.Secus de iure ciuili, vt in .l.iurisgentium.ver.igitur nuda.ff.de pact.

ℭ Quarto.

ℭ De iure canonico,quis pōt alteri stipulari, vt no.j.q.vij.c. quoties cordis oculus.facit in arg.c.iuramenti.xxij.q.iij.ꝛ habet p legistas in.l.stipulatio ista hr̃e licere.§.alteri.ff. de verbo. obliga.Secus est de iure ciuili regulariter,vt in.d.§.alteri.ꝛ insti.de inuti.stipula.§.alteri.cuz simi. vide quod dicam in.c.ius publicum.j.distinc.j.in.ij.notabili.

ℭ Quinto.

ℭ De iure canonico, valet pactum iuratum de succedendo in hereditate recipientis pactuz,vt in.c.ij.de pactis. lib.vj.secus de iure ciuili,vt ibi no.ꝛ est text.in.l. pactum quod dotali.C.de colla.ꝛ.l.fina.C.de pact.

ℭ Sexto.

ℭ De iure canonico, causa meri vel mixti imperij pōt delegari,vt in.c.in archiepiscopatu. de raptoribus. ꝛ qō ibi not. ꝛ.c. fi.ne cle.vel mo.nego.secu.se immisceāt.lib.vj. secus est de iure ciuili.l.imperium.ff.de iurisdi.om.iudi.cum si.

ℭ Septimo.

ℭ De iure canonico,fabricator famosi libelli punit pena citra mortem,nā subditur verberibus,vt.v.q.j.c.j. ꝛ qñqz excōicat, vt in.c.hi qui.ea.causa ꝛ questione.qō hz locum in illo qui ponit libellum famosum in ecclesia,vt ibi. ꝛ si sponte confitet aliter non conuictus,mitius cum eo agitur,vt in.c. quidam.in fi. eadem causa ꝛ questione. Et plene no.in.d.q.j.in glo.summe. sed de iure ciuili conuictus de libello famoso decapitatur,vt in .l.j.C.de famosis libellis.ꝛ in.c. si quis famosum.v.q.j.vbi.d. l.j.est canonizata.ꝛ notatur ibi,in glo.summe.

ℭ Octauo.

ℭ De iure canonico,regulariter ab omni interlocutoria potest appellari,vt in.c.vt debitus.ꝛ.c.cum cessante. de appel.secus est regulariter de iure ciuili,vt in.l.ij.ff.de appella.non reci.Et ibi enumeraui fallentias.xxx.vel circa.

ℭ Nono.

ℭ De iure canonico,ab interlocutoria si appellat,dz appellari in scriptis, ꝛ exprimi cā grauaminis spālis, vt in.c.cordi.de app.lib.vj.ꝛ cle.appellat.de app. sed de iure ciuili vbi pōt appellari ab interloc.nō est necesse ꝙ appellet in scriptis.vt not. gl.in.l.ij.ff.de ap.reci.ꝛ in.l.j.in fi.ff.de ap.ꝛ p Bar.ꝛ alios ibi dē.ꝛ in.l.eius.ff.de ap.reci.vel nō.in.j.q. Adde tñ ꝙ ēt de iure canonico si appellet incontinēti ab interlocutoria, ꝛ exprimitur cā grauaminis,pōt appellari viua voce ƀz Jo. an.in nouel. in.c.q̃uis.de elec.lib.vj. ꝛ approbat Ange. in.l.litigatoribus .C.de appel.qō multũ limitat dictũ.c.cordi. Adde ēt ꝙ qñ appellat ab interlocutoria,que non est mera interlocutoria, iuxta no.p Jo.de imol.in.l.v.in prin.ff.de verb.obli.ꝛ ibi ēt p Ang. tunc idem est in ea qō est qñ appellat a diffinitiua,vt dixit gl.in c.fi.de elec.lib.vj.super verbo,naues.ꝛ no. Ang.de are.in.l. j.§.libelli.ff.de appel.qō ēt multum limitat dictum.c.cordi.

ℭ Decimo.

ℭ De iure canonico, Ex tribus arbitris vno eorũ absente ꝛ requisito,ab alijs duobus presentibus, presentes pcedere pñt ad expeditionē cause arbitralis,ꝛ valent acta p eos, ꝛ snia eorum, vt in.c.fi.de arbi.lib.vj.secus est de iure ciuili,vt in.l.si tres.ff. de arbi.Et idem in terris ecclesie tantuz seruabitur dictũ.c.fi. vt dicit glo.super eo.in verbo,ciuilis.in fi.

ℭ Undecimo.

ℭ De iure canonico,vz cōpromissum vt in arbitrum factum p partes in iudicem cause,vt in.c.cũ tpe.de arbitris. ꝛ per Inn. in.c.innotuit.ꝛ.c.exposita.eo.ti.secus est de iure ciuili,vt in.l. sed ꝛ si in seruũ.§.si qs iudex.ff.de arbitris.ꝛ ibi p Raph.fulg. qui dicit ꝙ in terris ecclesie seruabitur ius canonicuz, in terris vero imperij,ius ciuile,ita ēt scripsi in.d.§.si quis iudex.

ℭ Duodecimo.

ℭ De iure canonico,inter patrē ꝛ liberos in eius patria prētē ↄstitutus,pōt esse iudiciũ in terris ecclesie,vt no. Jo.an.in.c.si annũ.de iudicijs.lib.vj.ꝛ tz Ang.in.l.lis nulla.ff.de iudicijs.secus est de iure ciuili,vt in.d.l.lis nulla.ꝛ est gl.in vbo,nō equamus.in.c. queritur.ij.qō.vij. Et est cōis opinio doctorum ƀm Ludoui.de roma. in suo singulari quod incipit, iudicium non pōt esse ꝛc.vbi allegat tres glo.iuris canonici.de quo tamen latius dixi in.d.l.lis nulla.in prima limitatione. prima glo. est in d.c.si annum.in glo.penul.secunda glo.est in.d.c. queritur.in verbo,non equamus.tertia glo.est in.c.si ecclesia.xxij.q.iij.in verbo,melius.seu illa capitula allegant per gl. Jo. an.in.d.c. si annum.quicquid dixerit Bar. in suo tractatu de differentijs inter ius canonicum ꝛ ius ciuile.in.ij.col.

ℭ Decimotertio.

ℭ De iure canonico,saltem in causis spiritualibus,filiusfami. ēt minor annis.xxv.potest stare solus in iudicio, vt in.d.c.si annum.de iudi.lib.vj. Secus de iure ciuili, vbi pr̃ est legitimus

administrator. l. j. C. de bo. maternis. & l. cū nō solū. §. necessitate. & quod ibi no. C. de bo. q̃ liberis. & per doct. in d. l. lis nulla.

¶ Decimoquarto.

¶ De iure canonico, vēditio vel alienatio fundi dotalis vel donationis pp nuptias facta per mulierem vel maritum cum iuramento mulieris, vz propter efficaciam iuramenti, vt in c. cū contingat. de iureiurā. & in c. lz mulieres. eo ti. lib. vj. secus est de iure ciuili, cui tñ in hoc preualet ius canonicum, vt no. in dictis iuribus. & in l. nō dubiuz. C. de legibus. & per Bar. & alios in l. si quis pro eo. in prin. ff. de fideius.

¶ Decimoquinto.

¶ De iure canonico, sicut in cā principali nō possunt alij testes examinari super primis capitulis, propter timorem subornationis, vt in c. fraternitatis. de testi. ita nec in cā appellationis nō poterunt examinari alij testes super primis capitulis predictis in cā principali, vt in cle. testibus. de testi. secus vr̃ esse de iure ciuili in ipsa cā appellationis, vt no. in auc. q semel. C. de pba. & in l. per hāc. C. de temporibus & repara. appel. dic vt ibi dixi. Et vide Ang. in suo cōsil. clv. in j. col. vbi dicit q̄ primi testes iurati, sed non examinati, vel ēt noui testes super eisdem capitulis, non possunt examinari in causa appellationis de iure canonico, licet aliud dicat esse de iure ciuili.

¶ Decimosexto.

¶ De iure canonico, pōt a quocūqz iudice appellari ad papā ēt omissis medijs, vt in c. dilecti filij prior. & c. si duobus. dē ap. secus de iure ciuili, qz omissis medijs, nō pōt appellari ad princypē, sed gradatim est appellādū. l. imperatores. ff. de appel. qd aūt si appellatur ad inferiorez a papa omissis medijs: dic vt no. in d. c. dilecti filij prior. vide infra in differentia. lxxiiij.

¶ Decimoseptimo.

¶ De iure canonico, quis pōt alteri delegare, qđ non pōt per se exercere, vt in pena sanguinis, vt in c. fi. ne cle. vel mo. nego. secula. se immisceant. li. vj. & c. sniam. eo. ti. in antiquis. & in c. nō liceat. di. lxxxvj. & in alijs multis iuribus ibi, in gl. allegatis secus de iure ciuili. cuz delegatus fungaṫ iurisditione & vice delegā is, vt in l. j. §. que mandatū. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdictio. & sentit glo. in d. c. fi. in verbo, maleficio.

¶ Decimooctauo.

¶ De iure canonico, multa possunt expediri per denūtiationē euāgelicā, de qua in c. nouit. de iud. & in c. si peccauerit. ij. q. j. de qbus per Bar. in extrauag. ad reprimēdū. in ver. per denūtiationem. que tñ de iure ciuili sunt destituta omni remedio, vt habetur per Bart. in d. extrauaganti. ad reprimendum in d. verbo, per denuntiationem.

¶ Decimonono.

¶ De iure canonico, vsurarius manifestus nō pōt testari, non prestita satisdatione de restituēdis vsuris ablatis, vt in c. q̃q̃. de vsuris li. vj. sed de iure ciuili secus vr̃, vt in toto titulo. ff. & C. de testamen. & qui testa. facere possunt. & instit. quibus non est permis. facere testamentum, per totum.

¶ Uigesimo.

¶ De iure canonico, ēt post bienniū pōt opponi exceptio non nu. pec. in vim exceptionis doli mali ꝯ dolosum, vt p Dy. in c. locupletari. de regu. iur. lib. vi. secus est de iure ciuili vt in l. in ꝯtractibus. in prin. C. de non nu. pecu. & insti. de literarū oblig. per totū, de qua mā vide Ang. in l. si non singuli. C. si cert. pet. & in suo ꝯsi. cliiij. & ꝯsi. ccxlij. in iij. col. & in remis. ibi per eum adductis. & per Bal. in l. si ex cautione. C. de non nu. pec. in q. ix. & per eundem in l. j. C. de confes. in ij. col. & per Ludo. de roma. in l. diuortio. ff. de verb. obli. in iij. col. ad fi. & per Ang. de are. insti. de excep. §. j. in prin. & p Ant. de but. in c. is qui. de solu. & per Jo. an. in c. qz plerūqz. de immu. eccl. de qua materia vide qđ scripsi in d. l. si non singu. vbi limitaui titulum. C. de non nu. pecu. quadraginta vno modis, dic vt ibi plene dixi.

¶ Uigesimoprimo.

¶ De iure canonico, vidua absqz pena infamie vel alia pena, libere pōt nubere. ĩ. tempus luctus primi viri sui defuncti, & sic. ĩ. annum pp permissionem apostoli, vt in c. pe. & c. fi. de secūdis nuptijs, & qđ ibi no. per glo. & doct. secus est de iure ciuili, vt. C. de secundis nup. l. j. & auc. ijsdem penis. & in auct. de resti. & ea que parit. §. fi. & l. genero. & l. liberorū. §. j. vsqz in finez. ff. de his qui notantur infa. de quo dic vt in dictis iuribus.

¶ Uigesimosecundo.

¶ De iure canonico, p solū ꝯtū matrimonij inter ꝯcubinariū & ꝯcubinā, cū qua poterat ꝯbi mr̄imoniū tpe plis suscepte, legitimanṫ liberi nāles tm̄, absqz ꝯfectione instrōrum dotaliū, ƀm cōem opinionē, vt in c. tanta. q filij sint legitimi. secus est de iure ciuili, nā illo iure vltra matrimonium debēt ꝯfici instrā dotalia, ad effectū legitimationis filiorū naturaliū tm̄, vt habetur in sti. de nup. §. fi. & habeṫ in c. per venerabilē. qui fil. sint legi.

¶ Uigesimotertio.

¶ De iure canonico, aliter fit ꝯputatio graduū, nam duo fratres sunt in primo gradu ꝯsanguinitatis, & filij duoꝝ fratrū sunt in secundo gradu, vt habeṫ in d. c. non dz. de consangui. & affi. & per Jo. an. in arbore ꝯsanguinitatis, & dixi. s. eo. in q. xiij. secus est de iure ciuili, nā fratres sunt in secundo gradu, filij vero duorū fratrum sunt in quarto gradu &c. vt in §. duorū. instit. de nup. & per Jo. an. in dicta arbore consanguinitatis &c.

¶ Uigesimoquarto.

¶ De iure canonico, vz matrimoniū ꝯtum per filium vel filiā fa. ēt sine consensu vel contra voluntatem patris, qz sufficit consensus illorum de quorum coniugio tractatur, vt in c. cū apud. de sponsalibus. & notatur institu. de nupt. in prin. secus de iure ciuili, qz requiritur consensus patris, vt insti. de nup. in princi. & ibi no. & l. iij. ff. de ritu nup.

¶ Uigesimoquinto.

¶ De iure canonico, vz matrimonium inter tutorem vel filiuz eius & pupillam vel adultam cuius ille gesserat tutelam vel curam, vt per doctores in d. c. pen. in fi. de secun. nupt. secus est de iure ciuili, vt. C. de interdicto matrimonio contracto inter pupillum & tutorem &c. in rubro & nigro.

¶ Uigesimosexto.

¶ De iure canonico, liberi ēt nephari vel incestuosi & nati ex dānato coitu sunt a parētibus alendi. vt in c. cū haberet. de eo qui duxit in matrimoniū eam quā polluit p adulterium. Secus est de iure ciuili, vt in auc. ex complexu. in fi. C. de incestis nup.

¶ Uigesimoseptimo.

¶ De iure canonico, in cā principali non finiṫ vel non perit instantia triennij vel biennij, vt in c. venerabilis. de iudicijs. Secus de iure ciuili. vt in l. properāduz. C. de iudicijs. & l. j. C. vt intra certum tempus cause tam ciuiles q̄ criminales &c.

¶ Uigesimooctauo.

¶ De iure canonico, ad validitatē sentētie non curamus vtrū verba obligatiua vel executiua referātur ad psonā procuratoris per quē dñs litigauit, vel ad personaz dñi, qz semper vz snia de equitate canonica, vt in c. querelā. de elec. & ibi p Bernardum. Innoc. & doc. Et ita seruat cōis stilus curie ƀm Ange. in l. j. C. de senten. & interlo. om. iudi. & per Lud. de roma. in suo singulari. xxj. de quo vide p Bar. & alios in l. stipulatio ista. §. si stipuletur. ff. de verbo. obli. & per Ange. in suo ꝯsi. xcviij. per totum vbi declarat qđ ius sit seruanduz. sed de iure ciuili ad validitatē sententie, opus est q̄ verba obligatiua referanṫ ad personam procuratoris, & executiua ad personā dñi, vt in d. l. j. C. de senten. & interlocu. om. iudi. quod tamen limita multis modis, vt posui in d. l. j. vltra omnes.

¶ Uigesimonono.

¶ De iure canonico, hastiludia vel torneamenta pp periculuz aie ac vite & persone sunt pᵒhibita, vt in c. j. de torneamētis. secus est de iure ciuili, vt in l. septitia. & l. imperatores. in fi. ff. de pollicitatio. & in toto tit. C. de spectaculis. & in toto tit. de expensis ludorum. lib. xj. quicquid dixerit Bar. in suo tract. de differentijs inter ius canonicum & ius ciuile, in prin. viij. col.

¶ Trigesimo.

¶ De iure canonico, prohibeṫ concubinatus & oīs coitus pter matrimoniū, vt habeṫ in c. tāta. q filij sint legi. & xxxij. q. iiij. §. his ita rñdeṫ. Sed de iure ciuili concubinatus est licitus inter solutū & solutā, inter quos matrimoniū ꝯbi posset, vt in toto tit. ff. & C. de concubinis. & habetur instit. de nuptijs. §. fi.

¶ Trigesimoprimo.

¶ De iure canonico, testm̄ factū corā presbytero & duobus vel tribus alijs testibus vz, vt in c. cū esses. & c. seq. de testa. qđ ius canonicū in hoc imitatur ius diuinū ƀz qđ in ore duorū vel triū stat oē verbum, vt ibi. & per Barto. in l. admonendi. circa fi. ff. de iureiu. Sed de iure ciuili regulariter regrunṫ septem testes vel in codicillis quinqz. & codē mō in donatione cā mor. vt in l. hac consultissima. C. de testa. & l. hēdes palam. in princ. ff. de testa. & l. fi. C. de codicillis. & l. fi. C. de dona. cā mor. lz in piā cām sufficiant duo testes, vt per Bar. in l. j. C. de sacrosan. eccl. dic vt ibi p legistas. Et inter liberos similiter sufficiunt duo testes. d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. & in testō militis degentis in expeditione sufficiunt similiter duo testes de iure ciuili. l. milites in expeditione degentes. C. de testa. mili.

¶ Trigesimo

¶ Trigesimosecundo.

¶ De iure canonico, clericus nunq̃ potuit nec põt renuntiare suo priuilegio fori, vt in.c. si diligenti. de foro cõpe. secus de iure codicis, vt in.l. si q̃s in cõscribẽdo. C. de pac. lz hodie iure auctẽticorum idem sit quod de iure canonico, vt ibi no.

¶ Trigesimotertio.

¶ De iure canonico, fas est trãsire p agrũ alienũ, ac pp necessitatẽ famis comedere, sz nõ asportare de vuis ⁊ spicis, vt in.c. j.j.di. ⁊ in.c. discipulos. de cõsec. di.v. Sed de iure ciuili nõ lz, vt in.l. per agrũ. C. de seruit. ⁊ aqua. ⁊ pbatur in.d.c.j.in.j.di. ⁊ q̃ ibi no. ⁊ scripsi. in rub. ff. de seruit. vbi multa pulchra dixi.

¶ Trigesimoquarto.

¶ De iure canonico, maxime clerici in terris ecclesie vel imperij pͥhibẽtur docere vel audire ius ciuile, q2 eis dz sufficere ius canonicum, vt in.c. super Specu. de priuile. Dicitur tñ q̃ hoc studium Patauinum hz hoc priuilegiũ, q̃ clerici possunt audire ius ciuile per quinquennium ad eorum instructionẽ, vt facilius capere possint doctrinã iuris canonici. Sz de iure ciuili secus est, q2 omnes pñt docere vel audire ius ciuile. arg.l. nec non. §. quod eis. ff. ex quib. causis maio.

¶ Trigesimoquinto.

¶ De iure canonico, serui pñt contrahere matrimoniũ, dummodo prestent debita seruitia dñis suis, vt in.c.j. ⁊ qđ ibi no. đ coniugio seruorum. secus est de iure ciuili, q2 nõ dr̃ cum eis vel inter eos contrahi matrimonium, sed contubernium. l. cum ancillis. C. de incestis nup.

¶ Trigesimosexto.

¶ De iure canonico, edificiũ factũ in solo alterius de pecunia ecclesie, trahit ad se dominiũ soli fauore eccl'ie, ⁊ sic in hoc casu solũ cedit pecunie, vt no. in.c. apostolicos. xij. qõ.ij. gl. fi. in fi. sui. Sed de iure ciuili edificiũ semper cedit solo, nec reperit̃ ob hoc exceptũ edificatũ de pecunia ecclesie, vt in.l. redẽptoris. ff. de rei vẽ. ⁊ l. adeo. §. cuz in suo. ff. de acquir. rer do. ⁊ insti. de rerum diui. §. cum in suo. ⁊ dixi in.d.l. redemptoris.

¶ Trigesimoseptimo.

¶ De iure canonico, in testamentis admittuntur ẽt femine in testes, cum in ipsis testamentis, ꝭm illud ius seruet̃ ius gentiuz vt in.d.c. cũ esses. ⁊ c. relatũ. de testamẽ. ꝭm q̃ non debet esse differentia inter masculum ⁊ feminam. l. maximum vitiuz. C. de liberis preteri. vel exhere. Sed de iure ciuili femine nõ admittuntur in testamentis in quibus septez testes requiruntur, vt in d.l. hac consultissima. ⁊ l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. ⁊ insti. de testa. §. testes.

¶ Trigesimooctauo.

¶ De iure canonico, femina seu mulier in causis criminalibus non potest esse testis regulariter, vt in.c. mulierem. xxxiij.q.v. ⁊ quod ibi not. ⁊ quod habetur in.c. forus. §. fi. de verbo. signi. secus de iure ciuili, vt in.d.l. qui testamento. §. mulier. ⁊ qđ no. in.d.c. forus. §. fi. ⁊ in.d.c. mulierem.

¶ Trigesimonono.

¶ De iure canonico, periurus ẽt in iuramento iudiciali efficit̃ infamis pz, q2 prohibet̃ a testimonio. ⁊ xl. dies in pane ⁊ aqua, ⁊ septem sequentes annos dz penitere ⁊ nunq̃ esse sine penitentia, vt in.c. quicunqz. [illegible] q.j. ⁊ ibi gl. sed de iure ciuili, periurus in tali iuramento iudiciali, qđ defertur in iudicio a parte parti, solum deum hz vltorez, nec punitur in hoc seculo, vt in.l.ij. ⁊ qđ ibi dixi. C. de rebus credi. ⁊ iureiu.

¶ Quadragesimo.

¶ De iure canonico, emphyteota ecclesie vel alterius priuati, lz cessauerit soluere canonẽ per bienniũ vel trienniũ, iuxta auc. qui rẽ. C. de sacrosanc. eccle. tñ celeri satisfactione põt offerendo canones preteritos, seu pensiones preteritas morã purgare, vt in.c. potuit. de locato. Sed de iure ciuili p lapsum dicti temporis cadit a iure suo irreparabiliter si dñs velit, nec de iure ciuili põt morã purgare, vt probat̃ in.l.ij. C. de iure emphy. ⁊ notant aliq Moderni in.l. si insulã. ff. de verbo. obli. ⁊ in.d.l.ij.

¶ Quadragesimoprimo.

¶ De iure canonico, pro legitima liberorũ cõsequenda reuocãtur alienata per parentes in fraudem liberorũ ẽt si alienatio facta sit ex causa onerosa, puta ex cã venditionis vel permutationis, nedum ex cã lucratiua, puta ex causa donationis vt in cap. Raynutius. de test. ⁊ ibi per Hosti. ⁊ p Bar. ⁊ Bal. ⁊ Pau. de cast. C. si in frau. patr. alie. a libertis facta sit. l. fi. sed de iure ciuili reuocatur per liberos ex causa legitima eorum solum alienata in fraudem ex causa lucratiua, vt in titu. C. de offi. dona. ⁊ l. non vsqz adeo. ff. si a paren. quis manumis. fue.

¶ Quadragesimosecundo.

¶ De iure canonico, affinitas cõtrahitur per coitũ carnalẽ in vase debito, siue per viã matrimonij siue absqz matrimonio, vt no. in l. non facile. §. affines. ff. de gradi. ⁊ insti. de nup. §. affinitatis. ⁊ xxxv.q.iij.c. extraordinaria. ⁊ habetur in arbore cõsanguinitatis ⁊ affinitatis p Jo. an. ⁊ alios doc. sed đ iure ciuili p solũ matrimonium, ẽt absqz copula cõtracta est affinitas, vt no. in.c. si quis desponsauerit. xxvij.q.ij. ⁊ in.d. §. affines. dic vt per Joã. an. in d. arbo. affinitatis. vbi ẽt per Anto. de rosellis.

¶ Quadragesimotertio.

¶ De iure canonico, filij duorum fratrum vel sororuz qui dicũtur consobrini vel patrueles nõ possunt inter se contrahere matrimonium, vt in.c. non debet. de consanguini. ⁊ affini. cuz simi. secus est de iure ciuili, vt in.l. celebrandis. C. de nup. ⁊ ibi gl. in §. duorum fratrum. instit. de nup. facit quod habetur. xxxv.q.j.c. cum igitur. ⁊ §. hac itaqz.

¶ Quadragesimoquarto.

¶ De iure canonico, põt intentari interdictum recuperande possessionis ẽt ad penam post annum, lz ꝭm ius ciuile ad penaz post annum agi non possit, vt no. in.c.ij. de restit. spolia. in glo. fi. ⁊ iij.q.j.c. reintegranda.

¶ Quadragesimoquinto.

¶ De iure canonico, seruus non tenetur preferre charitatẽ domini sui, charitati sue proprie. arg. ĩ.j.di. humanum. vbi oĩa quecunqz ⁊c. sed de iure ciuili, secus est. l.j. §. eodem aũt tecto. ff. ad sylleia. ⁊ dicam ĩ. di.j. huma. in contrario. viij.

¶ Quadragesimosexto.

¶ De iure canonico, iudex ordinarius põt vt suspectus recusari ex iusta cã, vt in.c.ij. requiris. §. iij. postulas. de appel. sed de iure ciuili associatur, non aũt recusatur, vt in.l. apertissimi. cum auc. si non contigerit, ibi signata. C. de iudi.

¶ Quadragesimoseptimo.

¶ De iure canonico, senes ⁊ alij simili rõne excusati ne ferant testimonium, admittunt̃ in testes ⁊ coguntur ferre testimonium propter peccatum, sed de iure ciuili secus est. ⁊ dr̃ senex qui est etatis. lxx. anno. vt in.l. inuiti. ⁊ ibi no. ff. de testi.

¶ Quadragesimooctauo.

¶ De iure canonico, in traditionibus innominatis non hz locum pñia, ẽt re integra, vt per Ang. in.l. in traditionibus. ff. de pact. ⁊ per Bal. in rubrica. C. de rerum permu. vbi allegat notata per gl. in.c. cum inter. de electi. ⁊ per Bal. in.l. cum quis. C. de iuris ⁊ facti ignoran. ⁊ in.l. siue apud acta. C. de transact. lz Romanus contra. in.l. si pecuniam. in princi. ff. de condit. ob cau. argu.c. ratum. ⁊ no. in.c. si qui testium. de testi. vbi gl. cuz expediat. de electi. sed de iure ciuili secus est, vt in.l. si pecuniã. in prin. ff. de condi. ob cau.

¶ Quadragesimonono.

¶ De iure canonico, ẽt in causis criminalibus lz criminaliter imputatis, põt committi alteri examinatio testium sicut in ciuilibus, vt per aliquos doct. in.c. si qui testiuz. de testi. ⁊ in.c. qm̃ contra falsam de prob. secus est de iure ciuili, vt in.l. iudices. ⁊ auc. apud eloquentissimum. C. de fide instru.

¶ Quinquagesimo.

¶ De iure canonico, actio iniuriaruz est transmissoria ad heredes ⁊ cõtra heredes, vt habetur in.c. in literis. de rapto. secus est de iure ciuili. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. de quo tamen, vt per doctores in dicto.c. in literis. ⁊ vide per Modernos, maxime per Jo. petrucij. in.l.j. §. hoc iudicium. ff. si q̃s ius dicen. non obtemperauerit.

¶ Quinquagesimoprimo.

¶ De iure canonico, sacerdotiuz, ⁊ quilibet ordo sacer liberat quẽ a patria ptãte, vt no. in.c. indecorũ. de eta. ⁊ quali. de quo tñ dic. vt per Abbatez in.c. constitutus. de resti. in inte. in.iiij. notabili. sed de iure ciuili, sola dignitas episcopalis liberat quẽ a patria potestate vt in auc. sed dignitas. C. de epis. ⁊ cleri. ⁊ qđ no. Sali. in.l. sacrosancte. C. de epis. ⁊ cle.

¶ Quinquagesimosecundo.

¶ De iure canonico, oẽs clerici, ⁊ episcopi. vel administratores ecclesiarũ. de bonis pprijs quesitis aliter q̃z cõtemplatione ecclesie possunt testari ⁊ disponere pro libito voluntatis eoruz, vt habetur. xij.q.j.c. sint manifeste. ⁊ eadem causa.q.v.c.j. sed de iure ciuili episcopi ⁊ administratores de q̃sitis ex industria eorum, vel laboribus eorũ non pñt testari, sed acquiritur ecclesie eorum, vt in auc. licentiam. ⁊ ibi per Salice. C. de epi.

¶ Quinquagesimotertio.

¶ De iure canonico, deserens bellũ vel fugiens, infamis est vt

vij. q. j. infames, sed secundum leges capite punitur, vt. ff. de re mi. l. omne. §. qui in aciem.

¶ Quinquagesimoquarto.

¶ De iure canonico, tenetur heres ex delicto defuncti, ēt lite non contestata, vt per Hosti. in summa. de testamen. §. tenetur autē heres in prin. de iure ciuili secus, vt in. l. j. C. ex deli. defunc. in quantum heredes conueniantur, ꝛ per Proscho. ꝛ Ant. de but. in. c. cum dilectus. de ordi. cogni.

¶ Quinquagesimoquinto.

¶ De iure canonico, ꝯsuetudo non vꝫ, nisi sit prescripta, vt in c. fi. ꝛ ibi gl. magna in fi. de ꝯsuetudi. secus ẜm leges vt ibi no. ꝛ sentit glo. in. c. mos est. di. j. in addi. Bart. brixieñ. de quo tñ per Bal. in. l. de quibus. de legibus.

¶ Quinquagesimosexto.

¶ De iure canonico, donatio facta ecclesie sub modo nõ reuocatur ꝫ modus non sit adimpletus, sed agitur ad modũ adimplēdum, vt in. c. verum de condi. apposi. ẜm intellectũ gl. j. ꝛ Inno. ꝛ doc. Secus de iure ciuili. l. j C. de dona. que sub modo.

¶ Quinquagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, difficultas iurantis vel maiora eius negotia excusant iurantē a periurio, vt est glo. xxij. q. ij. beatus. Secus videtur de iure ciuili. l. continuus. §. illud. ff. de verb. obli. ꝛ dixi in. l. ij. C. de rebus credi. ꝛ iureiur.

¶ Quinquagesimooctauo.

¶ De iure canonico, descendens grauatus per fideicõmissũ, qñ ei debetur legitima, detrahit duas quartas si ē grauatus post mortem suam restituere, vt in. c. Raynutius ꝛ Raynaldus. de testa. Secus vr esse de rigore iuris ciuilis, vt in. l. iubemus. C. ad trebel. ꝛ ibi per doc. ꝫ opinio canonistarum de consuetudine seruetur ēt per legistas. vt ibi no. doc.

¶ Quinquagesimonono.

¶ De iure canonico, impediēs legatũ amicorum vel hostiũ excõicatur, vt. xciiij. di. si quis. sed ẜm leges traditur hostibus vt seruus eorum fiat. l. vlti. ff. de leg. ꝛ est gl. j. di. c. insgentiũ. in gl. fi.

¶ Sexagesimo.

¶ De iure canonico, omne crimen infamat, secus ẜm leges, vt no. gl. in verbo, fures. in. c. infames. vj. q. j.

¶ Sexagesimoprimo.

¶ De iure canonico, omne crimen est publicum secus ẜm leges, vt no. glo. in. d. c. infames. in dicto verbo fures. quod not.

¶ Sexagesimosecundo.

¶ De iure canonico, in criminalibus põt absens dãnari post litē ꝯte. si liquet de cã, ꝫ sit secus de iure ciuili. l. absentes. ff. de penis. ꝛ in toto ti. ff. de requi. reis, ita dicit gl. magna. in. c. caueāt. iij. q. ix. de quo vide plene ꝑ Bar. in. d. suo tra. in. iij. col.

¶ Sexagesimotertio.

¶ De iure canonico, ꝑscribēti datur nedũ exceptio, sed ēt actio vt no. Jo. an. in regula possessor. de reg. in. li. vj. Sꝫ de iure ciuili possessori bonefidei idē, ꝫ malefidei datur exceptio nõ actio, nisi ꝯtra furē seu violētum possessorēꝫ. l. si quis emptionis. C. de prescripti. triginta vel quadraginta annorum. ꝛ no. Gaspar. de calderinis. in. c. ad aures. de prescriptio.

¶ Sexagesimoquarto.

¶ De iure canonico, mulier ēt nobilis tenetur ꝛ dꝫ per seipsaꝫ lactare filios suos, nec potest vel dꝫ eos tradere alij mulieri ad lactandum, vt in. c. ad eius. distin. v. Sed de iure ciuili hoc cõceditur mulieri nobili vel vbi est talis consuetudo, vt per Bal. in. l. alimenta. C. de neg. gest. ꝛ dicam in. d. c. deniqꝫ.

¶ Sexagesimoquinto.

¶ De iure canonico, non ꝫ viro dimittere vxorem suã excepta causa fornicationis, vt in. c. si vxorem. xxxij. q. v. cũ si. sed de iure ciuili ex alijs multis causis vir põt dimittere vxorem suaꝫ, ꝛ econtra, vt in. l. consensu. §. causas. C. de repudijs.

¶ Sexagesimosexto.

¶ De iure canonico, ꝫ compromitti ēt cuꝫ iuramento, vt in. c. cum tempore. ꝛ. c. cum ex parte. de arbi. secus est de iure ciuili, vt in auc. decernimus. C. de arbi.

¶ Sexagesimosexto.

¶ De iure canonico, vniuersitas constituit ēt procuratorē vt in c. petitio. de procura. ꝛ. c. in causis. eodē titu. ꝛ in. c. cũ causaꝫ. de iuramen. calum. ꝛ de iure canonico oēs administratores appellant hoc generali vocabulo, procuratores, vt in. c. in pertractandis. de iura. calum. sed de iure ciuili vniuersitas constituit sindicũ non procuratorem vt in. l. sicut. §. j. ff. qd cuiusqꝫ vniuersitatis nomine. licet quidam dixerit idem de iure ciuili, quod dictum est de iure canonico, de quo per Bar. in suo trac. de differentijs inter ius canonicuꝫ ꝛ ius ciuile. in secunda differētia.

¶ Sexagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, possessoriuꝫ recuperande possessionis potest intentari contra quēcunqꝫ ad quem res illicite peruenit, vt in. c. cum dilectus. de ordi. cogni. ꝛ ibi no. sed de iure ciuili põt intentari contra spoliatorem tantum, vel mandantem, vel ratuꝫ habentem spoliationem, vt in. l. cuꝫ a te. ff. de vi ꝛ vi arma. ꝛ no. Bar. in. d. suo tractatu in. j. col.

¶ Sexagesimooctauo.

¶ De iure canonico, non ꝫ iudici seculari ēt incidenter cognoscere de causa spirituali, vt in. c. tuaꝫ. de ordi. cogni. ꝛ in. c. causam. ꝛ. c. lator. qui filij sint legitimi. secus esset de iure ciuili, vt. l. ij. ff. de iurisdi. om. iud. ꝛ in. l. quoties. C. de iudi. ꝛ vide in cle. dispendi. de iudi. ꝛ in. l. titia. ff. solu. matri.

¶ Sexagesimonono.

¶ De iure canonico, prelatus ecclesie põt procuratorē constituere in cã ecclesie sue ēt añ lit. ꝯte. vt in. petitio. de ꝓcura. sed de iure ciuili nõ põt nisi post lit. ꝯte. ad similitudinē tutoris vel curatoris, vt no. in. l. neqꝫ. C. de pc. ꝛ no. in. c. edoceri. de rescri.

¶ Septuagesimo.

¶ De iure canonico, accusatus condēnatus de crimine, suũ accusatorē vel extraneũ accusare non põt. vt. vi. q. j. c. qui crimē. ꝛ no. iij. q. ix. c. neganda. secus est de iure ciuili, si ex illa sñia nõ perdit ciuitatē vel libertatē. vt not. in. l. is qui reus. ff. de publi. iudi. ꝛ per Bar. in dicto suo trac. in. iiij. col.

¶ Septuagesimoprimo.

¶ De iure canonico, nedum per litis ꝯtesta. sed ēt per solaꝫ citationeꝫ perpetuatur iurisdictio delegati, vt sic postea mortuo delegante non finiatur iurisdictio delegati, vt in. c. gratũ. de offi. deleg. sed de iure ciuili non perpetuatur nisi per litis contest. non aũt per citationem solam, vt in. l. ꝛ qr. ff. de iurisdi. om. iudi. per Bar. in dicto tractatu, in. iiij. col. in fi.

¶ Septuagesimosecundo.

¶ De iure canonico, põt causa appellationis delegari reseruata snie prolatione, vt in. c. super questionum. §. intentioni. ꝛ ibi no. de offi. deleg. secus est de iure ciuili, vt in auct. ad hec. C. de iudicijs. ꝛ ꝑ Bar. vbi. s. in prin. v. col. de quo ꝑ Abb. in. c. pastoralis. de offi. ordi. in notabili. iij. dic vt ibi per eum.

¶ Septuagesimotertio.

¶ De iure canonico, iudex põt causam delegare cuicunqꝫ, vt in. c. pastoralis. de offi. deleg. sed de iure ciuili, iudex causarum audientium non põt delegare nisi suis consiliarijs, vt in. d. auc. ad hec. C. de iud. ꝛ per Bar. vbi. s. in. v. col.

¶ Septuagesimoquarto.

¶ De iure canonico, si iudex delegatus subdelegat cãm in totũ, tũc appellatur ad primũ delegātē, si vero subdelegat cãm, aliquo sibi reseruato. ꝛ sic aliquē articulũ cause tm. Et tunc appellatur ad ipsum subdelegantē, vt in. c. super qõnũ. §. porro. ꝛ quod ibi no. de offi. deleg. sed de iure ciuili, si delegatus subdelegat, appellatur ad ipsum subdelegantē, vt in. l. vnica. C. q ꝓ sua iurisdictione. de quo tñ vide qd dixi in. l. eo casu. C. de ap. ꝛ qd not. in c. dilecti filij prior. de ap. de hoc vide. s. in differentia. xvj.

¶ Septuagesimoquinto.

¶ De iure canonico, furtum capitur largo modo pro omni illicita contractione, vt no. xiiij. q. v. c. dñs. sed de iure ciuili, capitur furtum prout diffinitur in. l. j. in fi. ff. de fur.

¶ Septuagesimosexto.

¶ De iure canonico, nõ ꝫ iurare ꝑ creaturas nisi quatenus reperitur expressum, vt ꝑ euãgelia, ꝛ altare, ꝛ ꝑ crucē, vt. xij. q. j. c. ꝯsiderate. ꝛ. c. clericũ. ꝛ. c. hēmus. ꝛ. x. q. v. c. piurat. Sed de iure ciuili, ꝫ iurare ꝑ creaturas quaslibet, ꝑterqꝫ ꝑ mēbra dei. vt. xxij. q. j. c. si qs ꝑ capillũ, ꝛ in auc. vt nõ luxurientur contra naturam. circa medium. ꝛ probatur primum in. l. iij. §. fi. ꝛ. l. seq. ꝛ. l. qui per salutem. ff. de iureiuran.

¶ Septuagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, non est necesse in libello exprimere nomē actiõis, vt in. c. dilecti. ꝛ ibi no. de iudi. secus hꝫ ius ciuile, vt in. l. j. in prin. ff. de eden. ꝛ. l. edicta. C. de edē. ꝗuis aliq dicãt ideꝫ esse de iure ciuili. vt Azo. de quo dic vt no. in. d. l. j. in prin.

¶ Septuagesimooctauo.

¶ De iure canonico, qñ recusatur iudex delegatus vt suspectus est opus cãm suspitiõis allegare, ꝛ sic eã corã arbitris ꝓbare, vt in. c. suspitiõis. de offi. deleg. ꝛ in. c. ij. reqris. §. j. ꝛ. c. cũ spāli. de ap. sed de iure ciuili nõ est opus allegare cãꝫ suspitiõis. ꝛ sic nec ꝓbare eã, ꝫ qdã ꝯ dixerint. vt not. in. l. aptissimi. C. de iudi.

¶ Septuagesimonono.

¶ De iure

¶ De iure canonico, ecclesia contra prescriptionem cursam contra eam non restituitur, vt no. in c. auditis. de in integ. re. sed de iure ciuili restituitur intra quadriennium a tempore prescriptionis complete, quia ecclesia et res publica equiparantur. l. fi. C. de sacrosan. eccle. et res publica restituitur aduersus prescriptionem. l. res publica. C. ex qb. ca. maio. ergo et ecclesia. licet Bar. in d. tractatu tentauerit quod etiam de iure canonico ecclesia restituitur contra prescriptionem quia equiparatur minori etc. vt. c. j. de in integ. resti. et c. auditis. cum si. secundum Bar. ibi. vij. col.

¶ Octuagesimo.

¶ De iure canonico, sola fama quod quis sit excommunicatus, facit illum esse euitandum, vt in c. cum desideres. de sen. excom. sed de iure ciuili fama sola non facit plenam probationem, vt per Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de questio.

¶ Octuagesimoprimo.

¶ De iure canonico, confessores et predicatores non habentes aliter vnde viuant, licite etiam inuitis dominis possunt recipere eleemosinas ab vsurarijs et raptoribus aliarum rerum, quasi gestores eorum quorum res rapte sunt, vt in c. cum voluntate. de senten. excom. et ibi per Inn. secus est de iure ciuili, argu. l. extat. ff. quod me. causa. et l. vltima. C. de nego. gest.

¶ Octuagesimosecundo.

¶ De iure canonico, clerici Parisius commorantes possunt etiam in causa pecuniaria coram episcopo loci conuenire laicos, vt in c. quod clericis. de foro comp. Et ratio est, quia ibi episcopus est comes, vt ibi not. secus est de iure ciuili. l. fi. C. vbi in rem actio. et quod habetur in l. si qui ex consensu. C. de epis. audi.

¶ Octuagesimotertio.

¶ De iure canonico, clericus non potest prorogare iurisdictionem alterius iudicis ecclesiastici absque consensu sui proprij epi, vt in c. significasti. de fo. compe. sed de iure ciuili potest prorogari iurisdictio iudicis non sui etiam sine consensu proprij iudicis, vt in l. ij. in prin. ff. de iudi. et dixi in repetitio. l. j. ff. de iudi.

¶ Octuagesimoquarto.

¶ De iure canonico, in causis matrimonialibus vbi agitur pro matrimonio non dissoluendo, et in causis electionum, potest procedi ad sententiam diffinitiuam etiam lite non contest. vt in c. j. et c. quoniam frequenter. §. porro. vt lite non contesta. sed de iure ciuili secus est, nisi in causa appellationis altera parte absente, vt in l. fi. §. illud. C. de tempo. et reparati. appel.

¶ Octuagesimoquinto.

¶ De iure canonico, propter absentiam rei potest fieri sequestrum, vt in c. ex literis. de do. et contu. et etiam in multis casibus permittitur, in quibus de iure ciuili non permittitur, vt no. in c. cum dilectus. de sequestra. pos. et fructuum. secus est de iure ciuili, vt in l. j. C. de probibita seques. pecunie. et ibi late dixi.

¶ Octuagesimosexto.

¶ De iure canonico, in negotijs ecclesiasticis cessat remedium offerendi se liti, quia offerens se liti, non admittitur, ac si possideret, ne delicta persone redundent in damnum ecclesiarum, vt in c. ecclesia, vt lite penden. vbi de hoc, secus de iure ciuili, quia offerens se liti, condemnatur ac si possideret rem que venditur. l. is qui se. ff. de rei vendi. et l. qui se liti. ff. de peti. heredi.

¶ Octuagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, ad probandum consanguinitatem pro impediendo matrimonium admittuntur testes de credulitate et auditu, vt in c. quoties. et l. licet. de probatio. sed de iure ciuili non reperitur hoc permissum, immo regula est in contrarium, vt in l. j. in princi. ff. de ventre inspi. arguendo a speciali et habetur in l. solam. et l. testium. C. de testi.

¶ Octuagesimooctauo.

¶ De iure canonico, sententia in causa matrimoniali potest fieri sine scriptis, vt in c. Albericus. et ibi no. de testibus. secus de iure ciuili per regulam. l. fi. et quod no. C. de senten. ex periculo recitandis.

¶ Octuagesimonono.

¶ De iure canonico, aliquando creditur dicto vnius testis ad plenam probationem. s. quando illud non est in preiudicium alicuius, puta si dubitatur inter aliquos vtrum aliquis sit baptizatus, vel vtrum ecclesia sit consecrata, vt in c. paruulos. de conse. dist. iiij. et c. cum itaque vel vtrum quis penitentiam egerit, vt in c. nemo. de simo. et c. ois. de peni. et remis. sed de iure ciuili vnius dicto non creditur, vt in l. iusiurandi. C. de testi. vide tamen plures casus in quibus creditur dicto vnius tantum, de quibus per Spe. in tit. de testi. §. restat versi. hoc tamen fallit.

¶ Nonagesimo.

¶ De iure canonico, Abbas in causa monasterij sui debet iurare de calumnia in anima maioris partis de capitulo suo vel conuentu suo vt habetur in c. dudum. de elec. sed de iure ciuili iurat in animam suam, quia habet personam legitimam standi in iudicio, vt in l. ij. §. quod obseruari. et §. hoc etiam. et ibi not. et quod habetur in auct. causa que fit cum monacho. C. de epis. et cle.

¶ Nonagesimoprimo.

¶ De iure canonico, non ita absolute testes compelluntur ferre testimonium vbi alij testes haberi possunt, vt in toto tit. de testi. coge. maxime. c. super eo. et per Inn. in c. j. eo. ti. sed de iure ciuili testes magis absolute compelluntur ferre testimonium, vt in l. si quando. in prin. et ibi no. C. de testi. et dixi. j. in ver. clx.

¶ Nonagesimosecundo.

¶ De iure canonico, frater potest accusare fratrem vel sororem, etiam de crimine graui, puta de heresi, vt in c. literas. de presump. sed de iure ciuili frater non potest accusare fratrem vel sororem de graui vel magno crimine, vt in l. si magnum. C. qui accusa. non pos. secus si de leui crimine, vt in l. si sororem. eo. ti.

¶ Nonagesimotertio.

¶ De iure canonico, parentes possunt testificari contra liberos vel pro liberis et econtra. in d. c. literas. de presum. et in c. diaconi sunt. xciij. di. de quo vide in c. super eo. de testibus. et in c. videtur quod matrimonium accusa. pos. secus est de iure ciuili, vt in l. parentes. C. de testi.

¶ Nonagesimoquarto.

¶ De iure canonico, Exceptio excommunicationis dilatoria potest opponi in quacunque parte iudicij, etiam post litis contestationem, vt in c. exceptionem. de excep. et c. pia. eo. tit. lib. vj. Sed de iure ciuili nulla exceptio dilatoria potest opponi post litem contesta. vt in l. ita demum. C. de procura. et l. fi. C. de excep. et habetur in c. inter monasterium. de re iudi. nisi sit nouiter orta vel detecta, vt in c. pastoralis. de excep. et l. ij. C. de consortibus eiusdem litis.

¶ Nonagesimoquinto.

¶ De iure canonico, lata sententia contra matrimonium contra mulierem. etiam si sententia iam transierat in rem iudicatam, vt quia mulier videbatur vere contumax, tamen fauore matrimonij statur suo iuramento, quod fraude supplantata non venerit in peremptorio citata, vt in c. ex literis. de in integ. resti. licet secus esset in alia causa, vt ibi. Sed de iure ciuili hoc non reperitur permissum, argu. l. j. C. senten. rescind. non posse. et l. qui licitam. C. vt lite penden.

¶ Nonagesimosexto.

¶ De iure canonico, omnis cessio recepta per clericum a laico presumitur simulata, vt in c. ex parte. de alie. iud. mutan. causa facta. secus est de iure ciuili, nisi aliter probetur de fraude vel simulatione, vt in l. per diuersas. et l. ab anastasio. C. mandati. l. militem. C. de procura.

¶ Nonagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, pro parte soluta forte consistente in dando obstat excep. petendi penam pro rata pecunie solute, vt in c. suam. et ibi gl. magistra. de penis. secus est de iure ciuili, quia pena in solidum exigi potest ratione partis non solute, vt ibi not. et l. stipulationum. §. fi. la. ij. ff. de ver. obli. et l. heredes. §. in illa. ff. fami. bercis.

¶ Nonagesimooctauo.

¶ De iure canonico, quis tenetur furem indicare, et sic nihil potest recipere vt furem indicet, vt in c. quod cum fure. de furtis. secus est de iure ciuili, vt in l. si ob turpem. ff. de condi. ob turp. cau. et in l. solent. ff. de prescriptis verbis. et in illis legibus nota. et l. iiij. §. si tibi iudicium. ff. de condi. ob turpem causam.

¶ Nonagesimonono.

¶ De iure canonico, ordinator ad sacros ordines nec tabellio non potest aliquid accipere pro ordinatione vel scriptura, reprobata omni consuetudine in contrarium faciente vt in c. sicut episcopum non decet. j. q. ij. Sed de iure ciuili permittebatur talis consuetudo, vt in auc. de sanc. epi. §. pro consuetudinibus. et no. in d. c. sicut episcopum. in glo. magna in fi. sui.

¶ Centesimo.

¶ De iure canonico, in causa spirituali nullo modo licet desistere et sic transigere pecunia concepta, argu. totius tituli de simonia. et j. q. j. per totum. Sed de iure ciuili nedum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus licet transigere. s. in criminibus publicis ingerentibus penam sanguinis, excepto in crimine adulterij. In criminibus vero non ingerentibus penam sanguinis excepto crimine falsi non licet transigere, vt in l. transigere. C. de transactio.

¶ Centesimoprimo.

¶ De iure canonico, pares simul habitantes et se tractantes vt vir et vxor, non presumuntur vir et vxor, et sic non presumitur matrimonium nisi ostendatur solennitas nuptiarum, vt. xxx. q. v. c. j. Secus de iure ciuili, vt. ff. de ritu nuptia. l. in libere mulieres. et ibi no.

¶ Centesimosecundo.

¶ De iure canonico, promissio pene vel arrarum in matrimonijs non vz qr est eadem ratio pene arrarum, arg. c. inter corporalia. de transla. prelatorum, casus est in. c. gemma. de sponsalibus, sed de iure ciuili promissio pene in matrimonijs non vz, vt in. l. titia. idem respondit. ff. de verbo. obli. sed promissio arrarũ vz, vt in. l. fi. C. de spon. ⁊ no. d. c. gemma.

¶ Centesimotertio.

¶ De iure canonico, pater non põt filiam suam inuitã maritare, vt in. c. cum locum de sponsali. ⁊. c. j. de desponsa. impube. secus est de iure ciuili, nisi maritus sit persona turpis vel indignus, vt in. l. sed ea que patris. ff. de sponsalibus.

¶ Centesimoquarto.

¶ De iure canonico, spurij, incestuosi vel adulterini, ⁊ sic nati ex damnato coitu, prohibentur eligi ad decurionatum vel aliuz honorem, vt in. c. j. de filijs presbyter. secus est de iure ciuili, vt in. l. spurij. in principio. ff. de decurioibus. ⁊. l. generaliter. §. spurios quoqz eodem titulo.

¶ Centesimoquinto.

¶ De iure canonico, ecclesia in suis cõtractibus non põt decipere secum cõtrahentem, ẽt vsqz ad dimidiã iusti pretij, imo dz stare cõtenta iusto pretio, vt no. in. c. hoc ius porrectuz. x. q. ij. in verbo, plus offerenti. Sz de iure ciuili hoc non inueniẽ in ecclesia, imo gñaliter licitũ est cõtrahentibus se inuicẽ in pretio decipere vsqz ad dimidiã iusti pretij, vt in. l. itẽ si pretio. ff. locati. ⁊. l. in cause. ff. de mino. In alijs aũt personis q̃z in ecclesia cõtrahente idem est qd̃ est de iure ciuili, vt in. c. cum dilecti. de empt. ⁊ vẽ.

¶ Centesimosexto.

¶ De iure canonico, heres non adimplens voluntatem defuncti priuatur in totum hereditate ẽt nulla sibi relicta legitima si sit de liberis, vt no. in. c. experiẽtie. xj. q. i. de quo dic vt ibi no. Sed de iure ciuili heres non adimplens voluntatem defuncti ĩ annum priuatur hereditate, relicta tamẽ sibi legitima si est de liberis, vt in. l. fi. ⁊ auc. hoc amplius. C. de fideicommissis. ⁊ habetur in. c. lz. in fi. de voto ⁊ voti redemp.

¶ Centesimoseptimo.

¶ De iure canonico, sacrilegus varijs penis punitur, iuxta ea que habẽtur in. c. quisquis suadente diabolo. xvij. q. iiij. sed de iure ciuili, sacrilegus punitur alijs penis, de quibus in. l. sacrilegij penam. in principio. ⁊. l. sacrilegij. in prin. ff. ad. l. iuliam peculatus. ⁊ de sacrilegijs.

¶ Centesimooctauo.

¶ De iure canonico, iuramentum in pupillo doli capacis seruandum est, ⁊ sic vz, vt in. c. paruuli. xxij. q. v. ⁊ ibi no. secus videtur esse de iure ciuili, vt in auc. sacramenta puberum. C. si aduersus vendi. Fallit in casu. l. fi. ff. de liberali causa, vcz si pupillus manumissus iurat se prestaturũ operas suo manumissori.

¶ Centesimonono.

¶ De iure canonico, Fur est q non intrat p ostium aĩo furandi, q̃uis nihil adhuc acceperit, vt in. c. tres personas. ⁊ ibi glo. xxiij. q. iiij. sed secus est de iure ciuili, qr requiritur qd̃ subsequatur contractio rei, vt in. l. vulgaris. §. qui furti. ff. de furtis.

¶ Centesimodecimo.

¶ De iure canonico, Omnia iura habentia cãm cõtinuã vel discontinuam cõ ecclesiam prescribunẽ spacio. xl. annorũ vniformiter, vt in. c. de quarta. ⁊. c. vigilanti. ⁊. c. fi. de prescri. sed de iure ciuili in iuribus non habentibus cãm continuã vel quasi, requiritur tm̃ tp̃s cuius initij memoria non existat. l. j. in fi. ff. de aqua plu. arcen. facit. c. j. de prescri. lib. vj. quod est verũ, nisi allegetur titulus ad cuius probationem inducatur patientia vsus per tp̃s decem annorum inter presentes, vel viginti annorũ inter absentes, vt not. in. l. seruitutes. la grande. ff. de serui. titulo generali. ⁊ vide in. c. peruenit. de censibus.

¶ Centesimoundecimo.

¶ De iure canonico, ille qui post fundataz intentionẽ alterius vult aliquid quod proponit probare, si deficiat in probatione, condẽnatur in expensis illius articuli etiã ante euentum totius cause, vt in. c. finem litibus. de dolo ⁊ contumacia. Et maxime in beneficialibus, vt ibi in litera. sed de iure ciuili reseruanẽ tales expense in fine litis, vt ibi no. per. l. properanduz. C. de iudi. in. §. sinautem. ⁊ ibi notatur.

¶ Centesimoduodecimo.

¶ De iure canonico, alia est pena incẽdiariorũ, de qua in. c. si qs dãnũ. de iniurijs ⁊ dãno dato. ⁊ in. c. deuotissimã. xij. q. ij. sz de iure ciuili aliter puniẽ incendiarius, prout no. in. d. c. cuz deuotissimam. super verbo, si vero predam ⁊c. de quo vide distinctionem Bar. in. l. j. ff. de offi. prefecti vigilum.

¶ Centesimodecimotertio.

¶ De iure canonico, plures vulnerantes vnum ẽt si certuz est quod ex ictu vnus perierit, censenẽ homicide oẽs. vt dicit gl. in. c. fi. xxiij. q. fi. sed de iure ciuili censetur homicida ille solus ex cuius ictu periijt, qr actus vniuscuiuscunqz contẽplandi sunt, vt in. l. si rixa. ff. ad. l. corne. de sicca. ⁊ no. in. d. c. fi.

¶ Centesimodecimoquarto.

¶ De iure canonico, alia pena imponitur maleficis vel diuinatoribus, de qua in. c. qui diuinatiões. xxvj. q. v. Et alia pena imponitur ſm ius ciuile, qr diuinatores concremantur, sed illi qui in eorum domibus hoc fieri fecerunt, post publicationem bonorum suorum in exilium mittuntur, vt in. l. nemo. ⁊. l. nullus. C. de malefi. ⁊ mathema. ⁊ nota. in. d. c. qui diuinationes. de quo ẽt habetur in. c. ij. de sortilegijs.

¶ Centesimodecimoquinto.

¶ De iure canonico, qui cognouit carnaliter monachaz, si clericus est, deponitur, si vero est laicus excõicatur. vt in. c. si quis episcopus. xxvij. qõ. j. sed de iure ciuili laicus decapitatur. l. si quis non dicam rapere. C. de epis. ⁊ cleri.

¶ Centesimodecimosexto.

¶ De iure canonico, non dissoluitur matrimonium altero coniugum volente intrare monasterium, nisi talis ingressus fiat ante secutam copulam, vt in. c. ex publico. de conuersio. coniuga. de quo vide no. in. c. agathosa. xxvij. q. ij. secus est de iure ciuili in auc. de nupt. §. distrahuntur.

¶ Centesimodecimoseptimo.

¶ De iure canonico, legatum rei aliene non vz indistincte, vt in. c. filius. de testa. ⁊ ibi no. sed de iure ciuili distinguitur, vt in. l. cum alienam. C. de lega. ⁊ in. l. si res obligata. ff. de leg. j.

¶ Centesimodecimooctauo.

¶ De iure canonico, filiusf. obligatur in voto, vt in. c. mulier. xxxij. q. ij. ⁊ ibi no. secus de iure ciuili, vt in. l. si rem. §. voto. ff. de pollicita. ⁊ idem glo. in. l. deo nobis. §. hoc ẽt. in verbo, ingratum. C. de episco. ⁊ cle.

¶ Centesimodecimonono.

¶ De iure canonico, peccans contra naturaz punitur citra penam mortis, vt in. c. clerici. de excessibus prela. ⁊. xxxij. q. vij. ⁊ c. flagitia. sed de iure ciuili, capite punitur, vt in. l. cuz vir nubit in feminam. C. ad legem iuliam. de adulte. ⁊ in auct. vt non luxurientur con. na. circa finem.

¶ Centesimouigesimo.

¶ De iure canonico, pater nec maritus non potest occidere adulteram. per regulam de qua in. c. si non lz. xxiij. q. ij. de iure ciuili permittitur impune patri occidere filiam nuptam repertam in adulterio, vt in. l. nec in ea. cum. l. seq. ff. ad. l. iul. de adulter. ⁊ maritus punitur mitius, lz non in totum excusetur, vt in. l. gracchus. C. ad. l. iul. de adulte.

¶ Centesimouigesimoprimo.

¶ De iure canonico, qr mulier rapta potest nubere suo raptori, vt in. c. accedens. de raptoribus. secus de iure ciuili, vt in. l. vnica. C. de raptu virginum.

¶ Centesimouigesimosecundo.

¶ De iure canonico, emens rem ecclesie a fisco, non est securus, immo rez ecclesie restituere tenetur, vt in. c. ij. de rebus ecclesijs non alienand. ⁊ ibi no. secus de iure ciuili in emente rem alienam quancunqz a fisco, vt in. l. bene a zenone. C. de quadri. prescrip. ⁊ est glo. in dicto. c. ij.

¶ Centesimouigesimotertio.

¶ De iure canonico, in alienationibus rerũ ecclesiasticarũ sufficit solẽnitas de qua habetur in. c. sine exceptiõe. ⁊ qd̃ ibi no. xij. q. ij. sed de iure ciuili reqriẽ maior solẽnitas. de qua in auct. hoc ius porrectũ. C. de sacrosanc. eccle. ⁊. x. q. ij. c. hoc ius porrectum. ⁊ no. Inno. in. c. dudum. de rebus eccle. non alie.

¶ Centesimouigesimoquarto.

¶ De iure canonico, si primus cõductor sit scholaris habitãs domum conductaz, prohibetur alius scholaris inuito primo inquilino scholare illam domum conducere, vt in. c. i. de locato. ⁊ ibi no. secus est de iure ciuili, vt in. l. ne cui. C. locati. vbi nõ requiritur consensus primi inquilini.

¶ Centesimouigesimoquinto.

¶ De iure canonico, licitum est pignorare bona ecclesie sacra vel religiosa ex causa necessaria, vt in. c. j. de pigno. ⁊ qd̃ ibi nota. secus est de iure ciuili, vt in. l. iij. C. que res pignori obli. pos. ⁊ est gl. in. d. c. j. de pigno. in gl. in verbo, necessitate.

¶ Centesimouigesimosexto.

¶ De iure canonico, volũtas testatoris, maxime in piam cãm

potest

ꝑt ↄmitti in arbitriū alterius, nec cēsetur captatoria, vt in.c.cū tibi.de testa.ꝛ ibi no.secus est de iure ciuili, vt in.l.illa institutio.ff.de heredi.instit.ꝛ.l.captatorias.ff.de testamen.militis.

¶ Centesimonigesimoseptimo.

¶ De iure canonico, quo ad onus soluendi decimā ex fructibus nō deducunť sumptus ex fructibus, vt in.c.tua nobis.de decimis.sed de iure ciuili vbicūq; fit mentio fructuū, fructus semꝑ intelligunť deductis sumptibus.l.fructus.ff.sol.matri.ꝛ l.j.C.de fructi.ꝛ lit.expen.ꝛ ibi latissime scripsi vltra alios.

¶ Centesimovigesimooctauo.

¶ De iure canonico, imponētes noua ꝛ insolita vectigalia primo moniti quod desistant ꝛ satisfaciant, donec nō satisfecerint, priuanť cōmunione ecclesiastica.vt in.c.innouamus.de deci.ſ; de iure ciuili, ꝑpetuo exilio puniuntur, vt in.c.fin.C.noua vectigalia institui non posse.

¶ Centesimonigesimonono.

¶ De iure canonico, si quis ↄtraxerit cū puella nondū septem annos habente cū qua tētauit copulā lʒ nō potuerit propter illius puelle etatē, ꝛ matrimoniū secutū postea non fuit, non potest ducere in vxorē aliam consanguineam illius puelle, vt in.c.iuuenis.de sponsalibus.sed de iure ciuili videtur secus, per nota.ꝑ Azo.in summa.C.de nupt.ꝛ per nota.per glos.in.§.fi.instit.de nupt.vbi istud impedimētū non connumeratur.

¶ Centesimotrigesimo.

¶ De iure canonico.in electionibus seruatur forma de qua in c.qꝛ pp.de electio.ꝛ in.c.cum dilectus.de cōsuetudine.nec est opus alia obseruatione, vt ibi.sed de iure ciuili debent prestare iuramentū de eligendo illum in abbatē quem sciunt vita castum, fide rectum, ꝛ qui vtiliter monasterio ꝓuidere valeat, vt in auc.de sanctissi.epis.§.igitur abbatem.

¶ Centesimotrigesimoprimo.

¶ De iure canonico.in ↄtrahendo matrimoniū inter valentes loqui requirunť verba ↄsensum exprimentia, secus in non valētibus loqui, qꝛ tunc sufficit ↄsensum nutu declaratū, vt habeť in c.tue.de sponsalibus.ꝛ ibi no.Sed de iure ciuili sufficit solus ↄsensus qualitercunq; declaratus, ēt inter valētes loqui per.l.nuptias.ff.ď regu.iur.ꝛ.l.cui fuerit.ff.de ↄdi.ꝛ demonstratio.

¶ Centesimotrigesimosecundo.

¶ De iure canonico, archieṗs cum pallio sepelitur, vt in.c.ij.in fi.de auto.ꝛ vsu palij.ꝛ ibi no.sed de iure ciuili nemo dʒ sepeliri cum ornamentis aliquibus.vt in.l.at si quis.§.funeris causa ff.de reli.ꝛ sum.fune.

¶ Centesimotrigesimotertio.

¶ De iure canonico, archiepiscopus nō potest vti pallio suo extra suam prouinciam, vt in.c.j.ꝛ.c.ex tuarum.de aucto.ꝛ vsu pallij.Sed de iure ciuili ipse sicut ꝓconsul videtur quod possit vti insignibus suis vbiq;, preterq̃ in vrbe romana, vt in.l.j.ff.de offi.proconsul.ꝛ lega.

¶ Centesimotrigesimoquarto.

¶ De iure canonico, ille qui obtinuit a papa licentiam renunciandi dignitati, vel episcopatui, vel beneficio, cogiť illi cedere, vt in.c.quidam cedendi, de renun.sed de iure ciuili ille qui cessit bonis in integrū ex penitentia pōt bona recuperare.l.is qui.ff.de his qui bo.cede.possunt ꝛ ratio no.in.d.c.quidam.vbi glo.ponit hanc differentiam.

¶ Centesimotrigesimoquinto.

¶ De iure canonico, in libertis ecclesie multa specialia seruantur de quibus in.c.de famulis.de seruis nō ordi.sed de iure ciuili illa talia ibi enumerata non inueniunť competere patronis eorum vt in titu.ff.de ope.liber.ꝛc.

¶ Centesimotrigesimosexto.

¶ De iure canonico, pro falsitate multiplex pena imponiť, vt hř in.c.ad falsariorum.de crimine falsi.ꝛ ꝑ Hoff.in sum.eo.ti.Sed de iure ciuili, in hoie libero est pena deportationis ꝛ omnium bonorum publicationis, in seruo vero vltimum suppliciū.l.j.§.fi.ff.de falsis.

¶ Centesimotrigesimoseptimo.

¶ De iure canonico, laicus patronus ꝑ̄sentans indignum non priuatur ea vice iure presentandi indignum, vt gl.in.c.cum vos de offi.ordi.in gl.in verbo, idonee.sed de iure ciui.priuatur ea vice iure presentandi, ꝛ illa potestas deuoluitur ad superiorem, vt in auc.de sanctis.epis.§.moratorium.

¶ Centesimotrigesimooctauo.

¶ De iure canonico, alia pena imponiť interficienti filios seu liberos suos vel parentes, vt i.c.j.ꝛ.ij.de his q filios occiderūt ꝛ alia imponiť de iure ciuili, vt in.l.i.C.de his qui parentes vel liberos occiderunt.ꝛ in.l.penul.ff.ad leg.pōpe.de parricidijs.

¶ Centesimotricesimonono.

¶ De iure canonico, non lʒ clerico aliū occidere pro defensione rerū suarū, vt hř i.c.suscepimus.de homi.ꝛ ibi gl.j.sed de iure ciuili cuilibet licitum est pro defensione rei sue alium occidere si aliter rē suam defendere non possit.vt in.l.iiij.ff.ad legem aquiliaʒ.ꝛ.l.furē nocturnū.ff.ad leg.corneliā.de sica.nisi res sit villis ꝑ.l.si ex plagijs.§.tabernarius.ff.ad.l.aql.ꝛ vř casus in.d.c.suscepimus.ꝛ de mā vide in.c.si ꝑfodiens.de homicidio.

¶ Centensimoquadragesimo.

¶ De iure canonico, abducens secū virginem, tenetur eaʒ dotare ꝛ accipere in vxorē.Et si pater mulieris nō velit eā tradere in vxorē illius, tūc reddet eā ꝛ eā dotabit, vt in.c.j.de adul.ꝛ stupro.sed de iure ciuili aliud vř, vt habetur in.l.j.C.de raptu virginum.ꝛ in auc.de rapt.mulieribus.

¶ Centesimoquadragesimoprimo.

¶ De iure canonico, stuprator virginis si cū ea ↄtrahit matrimonium ꝛ eam dotauerit aliter non puniť, sed si eaʒ recuset, est excōicatus ꝛ verberatur, ꝛ in monasteriuʒ detruditur, vt in.c.ij.de adulte.ꝛ stupro.sed de iure ciuili aliter castigatur, qꝛ si ꝑ vim rapuerit mulierem, capite punitur.d.l.j.C.de raptu vir.si vero non per vim, tunc si est vilis persona, verberatur, si vero honesta relegatur, vt institu.de publi.iudi.§.itē lex iuli.ꝛ.§.sin autem.ꝛ not.in.d.c.ij.

¶ Centesimoquadragesimosecundo.

¶ De iure canonico, raptor dicitur cū nō desponsata per ꝓ̄us sed non cum desponsata quam sponsus postea rapuit, vt in c.fi.in prin.de adul.ꝛ stupro.sed de iure ciuili dicitur raptus, etiam cum desponsata, vt in.d.l.j.C.de raptu virginum.ꝛ notat glo.in dicto.c.fina.

¶ Centesimoquadragesimotertio.

¶ De iure canonico, falsarius quandoque signatur in facie, vt in.c.ad audientiam.de crimine falsi.sed de iure ciuili nemo debet signari in facie, vt in.l.si quis in metalluʒ.C.de penis.ꝛ no.in.d.c.ad audientiam.

¶ Centesimoquadragesimoquarto.

¶ De iure canonico, simul ꝛ semel pōt ꝓcedi ꝛ sententiari super possessorio ꝛ petitorio, vt habeť in.c.ij.de cau.pos.ꝛ ꝓprie.sed de iure ciuili prius procediť ꝛ sentētiatur super possessorio q̃ʒ de ꝓprietate agnoscať ꝛ pronuntietur, vt in.l.ordinarij.C.de rei vend.ꝛ.l.incerti.C.de interdi.ꝛ.l.exitus.ff.de acquir.poss.ꝛ.l.si de vi.ff.de iudi.ꝛ no.in.d.c.ij.

¶ Centesimoquadragesimoquinto.

¶ De iure canonico, illa dř terra nonalis que est de nouo reducta ad culturā, de cuius culture initio nō extat memoria in ꝑ̄teritum, vt in.c.j.quid per nouale.de verb.sign.ꝛ ibi plene per Car.sed de iure ciuili illa dicitur terra nonalis, que anno cessauit arari ꝛ postea aratur vt melius ꝛ vberiores fructus producat, vt in.l.silua.§.nonalis.ff.de verbo.signi.

¶ Centesimoquadragesimosexto.

¶ De iure canonico.petens plus re, causa, loco, vel tempore, ↄdēnať simpliciter in expensis, ꝛ dānis vel interesse, vt in.c.j.de plus petit.ſʒ de iure ciuili ↄdēnať in triplo dāni sportularuʒ passi ꝑ reū, vt in.§.tripli institu.de actio.imo de iure canonico sportule recesserūt ab aula, vt in.c.cū ab omni.de vi.ꝛ ho.cle.

¶ Centesimoquadragsimoseptimo.

¶ De iure canonico, delegatus etiā ab ordinario exequiť suaʒ sentētiā, cū omnia delegata cēseanť sine quibus res ad effectū deduci nō pōt, vt in.c.suspitionis.de offi.dele.ꝛ.c.si quis ↄtra clericū.de foro cōpet.sed de iure ciuili secus nisi sit delegatus a principe, vt in.l.a diuo pio.in prin.ff.de re iud.

¶ Centesimoquadragesimooctauo.

¶ De iure canonico, in pluribus iudicibus collectis nō valet sñia omniū vel maioris partis eoꝝ, sed omnes debent concorditer iudicare in causa criminali mota ↄtra aliquem episcopuʒ, vt in.c.si qs eṗs.vj.q.iiij.ꝛ ibi glo.sed de iure ciuili sufficit cōcordia ꝛ sententia plurium seu maioris partis eorum, vt in.l.duo ex tribus.ff.de re iudic.

¶ Centesimoquadragesimonono.

¶ De iure canonico, eijciens episcopum a propria sede, vel eum comprehendens, vel percutiens, punitur confiscatione bonorum suorum, que applicantur illi ecclesie cuius est passus iniuriam, ꝛ etiam anathematizatur, vt in.c.si quis deinceps.xvij.q.iiij.sed de iure ciuili, bona damnatorum reseruantur heredibus vt in auc.bona damna.C.de bo.dam.

¶ Centesimoquinquagesimo.

¶ De iure canonico, iudex a quo appellatur pōt appellāti prefigere terminū infra quē iter arripiat ad iudicē appellationis, ꝛ infra quē se presentet corā iudice ad quē appellatur, ꝛ infra quē faciat iudici a quo fidē de predictis, vt in.c.cum sit romana.de ap.ꝛ.c.cordi.eo.tit.li.vj.sed de iure ciuili hoc cautū nō reperitur, imo ꝓbatur ꝯtrarium ex regula tituli.ff.nil no.app.pēdēte.

¶ Centesimoquinquagesimoprimo.

¶ De iure canonico, iudex a quo est appellatū pōt per appellantē tanq̄ suspectus recusari in alijs causis pendente illa appellatione, vt in.c.ad hec si vna.de appella.secus est de iure ciuili, vt in.l.vnica.ff.an apud eū a quo appellatur ꝛc.

¶ Centesimoquinquagesimosecundo.

¶ De iure canonico, appellari pōt a sēnia lata in possessorio, vt in.c.significauerunt de testi.ꝛ not.p Inno.in.c.fi.de no.ope.nun.ꝛ per Bal.in.l.1.C.si de momēta.pos.fue.appel.qđ est verum in possessorio recuperande, per gl.magnā in fi.c.cū ad sedē.de resti.spo.sed de iure ciui.secus ē, vt in.d.l.j.ꝛ vide Ange.in suo consi.xlvj.ꝛ quod ego late dixi in.l.post sententiam.C.de sen.ꝛ interlocu.om.indi.

¶ Centesimoquinquagesimotertio.

¶ De iure canonico, a sententia epi dꝫ appellari ad papā, aut ad metropolitanū, vt in.c.duo simul.ff.de off.or.ꝛ in.c.ad romanam.ij.q.vj.sed de iure ciuili pōt appellari ad iudicium seculare, vt in auc.si quis litigantium.C.de epi.audien.

¶ Centesimoquinquagesimoquarto.

¶ De iure canonico, a sēnia lata p epm appellatˀ bis, sed nō tertio, vt hr̄ in cle.j.de sen.ꝛ re iudi.sed de iure ciuili semel tantuꝫ a sēnia epi potest appellari.vt in.d.auc.litigātiū q̄ de iure canonico contra ecclesiam nō currit prescriptio, viuente, vel superstāte rectore ecclesie qui alienauit illicite rem ecclesie, vel qui rem ecclesie dilapidauit vt i.c.si sacerdotes.xvj.q.ij.sed ō iure ciui. statim incipit currere prescriptio etiā ꝯtra ecclesiam, vt in auct. quas actiones.de sac.san.eccle.

¶ Centesimoquinquagesimosexto.

¶ De iure canonico, in causis spūalibus, vt in decimis ꝛ similibus, cessat iur̄m calumnie, qđ est credulitatis, ꝛ vendicat sibi locum iur̄m veritatis, vt in.c.literas.de iu.calum.sed de iure ciuili in quibuscunq̄ causis sufficit iur̄m calum.l.j.C.de iura.calū. preterq̄ in criminalibus, vt habetur in.l.marcellus.ff.rerū amota.ꝛ ibi per Barto.

¶ Centesimoquinquagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, qđ vtrum qs sit filius legitimus vel nō pt cognosci per iudicē ecclesiasticū tantū, ꝛ nō p secularē etiā si coram ea sit q̄stio successionis hereditatis principaliter, ꝛ questio filiationis incidenter, vt in.c.tuam.de ordi.cogni.ꝛ.c.lator.ꝛ.c.cām q filij sint legi.sed de iure ciuili talis cognitio incidenter ptineret iudici singulari principalis cāe, vt.l.quoties.C.de iudi. ꝛ per Bar.in.l.titia.ff.solu.matri.ꝛ.l.ij.ff.de iuris.om.iudi.

¶ Centesimoquinquagesimooctauo.

¶ De iure canonico, pōt admitti positio negatiua ēt improbabilis, si iudi.equū esse videbitur, vt in.c.fi.de confes.libr.vj.sed de iure ciuili illā tantuꝫ sunt punibilia, que sunt ꝓbabilia, vt hr̄ in.l.ij.§.quod obseruari.C.de iura.calum.

¶ Centesimoquinquagesimonono.

¶ De iure canonico, testis criminosus siue damnatus de crimine siue non damnatus, repellitur a testimonio, dummodo probetur eius crimen, vt in.c.super ea.ꝛ.c.testimoniuꝫ.de testi.sed de iure ciuili, solum testis criminosus damnatus de crimine famoso repellitur, vt in.l.athletas.§.calumniator.ff.de his qui no.infa.ꝛ.l.iij.§.lege iulia.ff.de testi.

¶ Centesimosexagesimo.

¶ De iure cananico, testes non compelluntˀ ferre testimonium in causa criminali, vt in.c.dilectorꝫ.de testi.cogen.in ciuilibus sic, vt ibi, sed de iure ciuili omnes coguntur ferre testimoniū, exceptis quibusdam personis, vt in.l.si quando.in princi.C.de testi.ꝛ dixi.s̄.in versi.xcj.

¶ Centesimosexagesimoprimo.

¶ De iure canonico, mulier pt de adulterio accusare viruꝫ suū adulteruꝫ, ar.c.nouit.de iudi.ꝛ quod no.xxxij.q.i.§.publico iudicio.dic vt ibi nota.sed de iure ciuili secus est, q2 mulier nō hꝫ thorum, vt in.d.§.publico.ꝛ.l.j.C.de adulte.de quo dixi in meo tractatu correlatiuorum.

¶ Centesimosexagesimosecundo.

¶ De iure canonico, pro adulterio agitur soluꝫ ad separationē thori ꝛ ad lucrum dotis vel donationis pp nuptias, vt in.c.tue. de procura. Sed de iure ciuili ad penam corporalem infligendā adultere, vt in.l.q̄uis.ꝛ in auct.sed hodie.C.de adulterijs.ꝛ in d.c.tue.ꝛ dixi.s̄.clxx.

¶ Centesimosexagesimotertio.

¶ De iure canonico, iudex recusatus vt suspectus, cā suspitionis legitima coram eo ꝑposita, si probata fuerit coram arbitris, si est ordinarius, potest alteri causam totaꝫ delegare, vt in.c.cū speciali, in fine principij, ꝛ ibi no.de appel.secus si sit delegatus vt in.c.ij.requiris.in fi.eod.titulo, ꝛ ibi no.sed de iure ciuili videtur, quod iudex recusatus possit alteri non suspecto causam delegare, vt habetur apertissime.C.de iudi.ꝛ no.in.d.c.secūdo requiris.in fine.

¶ Centesimosexagesimoquarto.

¶ De iure canonico, ēt pōt quinquēnium pōt queri de adulterio vxoris ad separationē thori.ꝛc.vt i.c.admonere.xxx.q.ij.ꝛ ibi no.sed de iure ciuili post quinquennium nō auditˀ maritus de adulterio vxoris sue, vt.ff.de adul.l.miles.§.adulterij reum.

¶ Centesimosexagasimoquinto.

¶ De iure canonico, iudices nihil possunt a partibus habere vltra expensas qn̄ proficiscūtˀ, vt in.c.cū ab omni.de vita ꝛ hone.cle.ꝛ ibi no.sed de iure ciuili ordinarij recipiunt sportulas, vt in auc.generaliter.C.de epi.ꝛ cle.ꝛ delegatis a principe in principio cause duos aureos, ꝛ in fine alios duos aureos ꝛ non vltra, vt in auc.de iudi.§.ne autem.

¶ Centesimosexagesimosexto.

¶ De iure canonico, in notorijs extra ordinē ꝛ iuris ordine nō seruato proceditur, vt in.c.vestra.de coha.cle.ꝛ mulie.ꝛ in.c. cū sit romana.in fi.de ap.ꝛ in.c.ad nostram noueris audietiā, de iureiur.sed de iure ciuili videtur secus esse, vt in.l.prolatum.C.de sen.ꝛ interlo.om.iud.ꝛ.l.absentem.C.de accus.

¶ Centesimosexagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, licitum non est actori trahere reum coraꝫ diuersis iudicibus, sed dꝫ eodem tempore eū trahere corā eodē iudice, vt in.c.nonnulli.de rescrip.sed de iure ciuili secus est nisi cōtinentia causarum aliud suadeat, vt in.l.j.ꝛ.ij.ff.de quibus rebus ad eundem iudi.catur.ꝛ.l.nulli.C.de iudi.

¶ Centesimosexagesimooctauo.

¶ De iure canonico, causa ciuilis etiam ardua, puta trecentorum aureorum, delegari potest absq̄ alia iusta causa, dūmodo malitiose se exonerare nō querat, vt in.c.pastoralis.in princip. de offi.deleg.in.c.si pro debilitate.eo.tit.secus est de iure ciuili, vt in.l.placet.C.de pedaneis iudicibus.

¶ Centesimosexagesimonono.

¶ De iure canonico, potest prorogari iurisdictio iudicis ordinarij de persona ad personam, sed non iurisdictio iudicis delegati, vt in.c.p.ꝛ.g.de offi.delega.ꝛ ibi no.sed de iure canonico pōt fieri prorogatio iurisdictionis ēt iudicis delegātis de ꝑsona ad personam, vt in.l.j.ꝛ.ij.in prin.ff.de iudi.de quo tamen dic vt dixi in repetitione dicte legis.j.in.v.notabili.

¶ Centesimo septuagesimo.

¶ De iure canonico, vir potest accusare suam vxorem de adulterio, ꝛ agere ad separationē thori, tantū, ꝛ talis nō dr̄ mista, id est nec mere ciuilis nec mere criminalis, vt in.c.tue de ꝓcurat. sꝫ de iure ciuili nō pꝫ ista via marito, imo dꝫ accusare vxorē de adulterio vt puniatur pena legali, ꝛ postea eam repudiare, vt in auc.vt liceat matri ꝛ auie.§.q2 non plures.ꝛ dixi.s̄.clxj.

¶ Centesimoseptuagesimoprimo.

¶ De iure canonico, pacto pōt dari hereditas, vt in.c.fin.de suc.ab intest.ꝛ ibi p Abbatē secus de iure ciuili, vt in.l.lꝫ inter priuatos C.de pac.quod no.ad illam.l.licet inter priuatos.

¶ Centesimoseptuagesimosecundo.

¶ De iure canonico, ille locus dicitur religiosus qui est ꝯstructus auctoritate pontificali, vt in.c.ad hoc de religio.do.ꝛ in c.nemo ecclesiam de conse.distin.j.sed de iure ciuili ille locus dr̄ religiosus in quo homo mortuus sepultus est, vt in.l.cum diuersis.ꝛ.l.cum loca.ff.de reli.ꝛ sum.fune.

¶ Centesimoseptuagesimotertio.

¶ De iure canonico corpora mortuorum sunt sepelienda in ecclesijs vel cemiterijs ecclesiarum, iuxta ea que habentur in.c.cum grauis, ꝛ in.c.seq.xiij.q.ij.sed iure ciuili sunt sepelienda extra ciuitatem ne ciuitas corrumpatur fetore, vt in.l.mortuorꝫ.C.de religio.ꝛ sump.fune.

¶ Centesimoseptuagesimoquarto.

¶ De iure canonico, in ꝑscribendo decimas in alterius parrochia p ecclesiā vltra bonā fidē requiritur titulus, saltem in sui ꝑma figura coloratus, etiam in prescriptione longissimi temporis.xl.anno, vt est gl.in.l.si diligenti.in glo.fi.in fine sui.de ꝑscriptio.

scriptio. sed de iure ciuili in tali prescriptione longissimi tẽporis non requiritur titulus, vt in. l. oẽs. ⁊. l. sicut. ⁊. l. cũ notissimi. C. de prescriptio. xxx. vel. xl. anno. Et ita consului in quodã meo consilio quod incipit, Christi nomine amen. dubitatur vtrũ ecclesia sancti Georgij ⁊c.

¶ Centesimoseptuagesimoquinto.

¶ De iure canonico, semel interrupta prescriptione per litis contestationẽ cũ presumatur mala fides, vt in. l. nemo. C. de acqrend. posses. nõ procedat prescriptio noua, vt in. c. fi. de prescriptio. ⁊. c. possessor malefidei. de regulis iuris. lib. vj. ⁊ qđ ibi nota. secus est de iure ciuili, vt in. l. fi. C. de prescriptioni. triginta. vel. xl. annorum.

¶ Centesimoseptuagesimosexto.

¶ De iure canonico, pena canonica potest excedere quadruplũ, imo qñq; est vsq; ad nouẽcuplũ vł decuplũ, vt in. c. qsquis. in. fi. xvij. q. iiij. ⁊ in. c. cum deuotissimam. xij. q. ij. sed de iure ciuili pena non excedit quadruplũ, vt in. §. omnes. insti. de actio. ⁊ no. in. d. c. quisquis. in fi.

¶ Centesimoseptuagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, iudex cãe potest totam cãm alij delegare ẽt si in principio ⁊ in medio ⁊ in fine cãm nõ audiat. in. c. super q̃stionẽ. §. intentionis. de off. dleg. secus de iure ciui. vt in auc. ad hec. C. de iudi. ⁊ sentit dictus. §. intentionis.

¶ Centesimoseptuagesimooctauo.

¶ De iure canonico, in eligẽdo epm requirit̃ qđ eligẽdus compleuerit tantũ trigesimũ, ⁊ requirit̃ etas. xxx. anno, vt in. c. cum in cunctis. de elec. sed de iure ciuili in publicis honoribus sufficit etas legitima. xxv. anno. ⁊ annus inceptus habetur pro completo, vt in. l. ad rem publicam. ff. de mu. ⁊ hono. ⁊ nota. in. d. c. cum in cunctis. ⁊ habetur in. c. quicunq;. lxxvij. dist. ⁊. lxxviij. distinctio. c. j. ⁊. c. psbyter.

¶ Centesimoseptuagesimonono.

¶ De iure canonico, eius obseruantia in spũalibus vel concernentibus siam hz locũ nedum in terris ecclesie, sed in terris imperij, vt in. c. nouit. de iudi. ⁊. c. fi. de prescrip. ⁊ ibi no. ⁊ dixi. š. in. q. xviij. sed de iure ciuili obseruantia iuris ciuilis nõ extenditur extra terras imperij, vt habet̃ in. c. per venerabilẽ. q fi. sint legi. ⁊ in. c. j. de ope. no. nũ. ⁊ dixi in. d. q. xviij. facit. l. extra territoriũ. ff. de iuris. om. iu. ⁊ in prin. proemij. ffor ⁊ in. l. cũctos populos. C. de summa. trini. ⁊ fide catho.

¶ Centesimooctuagesimo.

¶ De iure canonico, eps qui est iudex ordinarius vt in toto titulo de offi. ordi. põt in omni loco sue diocesis sedere ⁊ sententiare, vt in. c. cum eps. de offi. ordi. libr. vj. sed de iure ciuili iudex ordinarius dz in certo loco maiorum suor sedere ⁊ sententiare vt in. l. penul. in fi. ff. de iusti. ⁊ iure.

¶ Centesimooctuagesimoprimo.

¶ De iure canonico, reiterãs baptismũ punit̃ hac pena, qr nõ potest promoueri, ƀm Rayn. in summa in titu. de sacra. iteran. vel non, sed de iure ciuili capite punitur actiue ⁊ passiue, vt in. l. ij. C. ne sanctum baptisma iteretur.

¶ Centesimooctuagesimosecundo.

¶ De iure canonico, sunt certe pene iposite, de quibus no. in. c. ad reprimendam. de offi. ordi. in glo. ij. ⁊. lxviij. dist. c. sicut. ⁊ xviij. distin. c. placuit. dic vt in. d. iuribus, sed de iure ciuili sunt alie ⁊ diuerse pene imposite, vt in. l. si quis forte. §. nunc generapenarum cum duabus legibus sequentibus. ff. de penis.

¶ Centesimooctuagesimotertio.

¶ De iure canonico, homicida clericus deponitur, laicus excõicatur ƀm Vin. ⁊ Goffr. vt no. Jo. an. in. c. sicut dignũ. de homi. sed de iure ciuili honestiores deportant̃ in insulã, ⁊ bona eorum publicant̃. Viliores vero decapitant̃, vel bestijs subijciuntur, vt in. l. eiusdem. in fi. ff. ad. l. corne. de sica. de quo dic late vt dixi in. c. omnis autem lex. distin. iiij.

¶ Centesimooctuagesimoquarto.

¶ De iure canonico, ꝯfugiens ad ecclesiam nõ dz inde extrahi immo hz immunitatẽ ecclesiasticam nisi sit publicus latro, ⁊ nocturnus depopulator agrorũ, vt in. c. iter alia de imu. eccle. sed đ iure ciuili vltra latrones ⁊ depopulatores nocturnos, excipiũtur ẽt homicide, ac adulteri, ⁊ raptores virginũ, lz raptores virginum de iu. cano. hẽant immunitatem. vt in. c. de raptoribus. xxxvj. q. j. ita hr̃ in auc. de man. prin. sicut delinquentes. ⁊ ẽ gl. nota. in. d. c. inter cetera. que assignat hãc differentiam.

¶ Centesimooctuagesimoquinto.

¶ De iure canonico, in petenda restitutione in integ. p procuratorem sufficit mandatũ speciale, licet non specialissimum, vt in. c. coram. de restitu. in integr. sed de iure ciuili requiritur mãdatum specialissimuz, puta in tali causa contra talẽ, vt per Cy. ⁊ legistas. in. l. vnica C. etiam per procuratorem in integr. resti. agi posse. q̃uis etiam Bar. in. l. filiusfamilias. ff. de dona. dicat sufficere speciale mandatum. de quo tu vide per Abbatez in dicto. c. coram. in. ij. colum.

¶ Centesimooctuagesimosexto.

¶ De iure canonico, ecclesia potest restitui in integrum etiam in preiudiciũ laici secum contrahentis, ⁊ hoc coram iudice ecclesiastico, vt est casus in. c. ꝯstitutus. de in intege restitu. ⁊ ibi per Abb. sed de iure ciuili semper dz adiri iudex illius de cuius iudicio tractat̃ etiam si sit ecclesia que petit restitutio. in integ. vt in. l. ij. C. vbi ⁊ apud quem ad fi. litere.

¶ Centesimooctuagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, singularis successor in quẽ est facta alienatio cã mutandi iudicium põt conueniri ex rescripto etiam impetrato contra alienantem tantum qui postea alienauit cã mutandi iudicium successore participante fraudẽ, vt in. c. j. de alie. mutandi iudicij causa, ⁊ ibi per Abb. in. ij. colum. sed de iure ciuili talis successor singularis poterit conueniri coram iudice suo tantum, sed non coram delegato per rescriptum impetratum cõtra alienantem, vt in. l. j. in fine. C. eodem titu. ⁊ notatur in dicto c. j. in glosa. iiij.

¶ Centesimooctuagesimooctauo

¶ De iure canonico, iuramẽtũ obligat iurantẽ, vt in. c. p tuas. de arbi. ⁊ ibi no. per abbatẽ, sed de iure ciuili iuramẽtũ non inducit obligationẽ regulariter, vt in. l. vt iurisiurãdi. in princip. ff. de operis liber. ⁊ habet̃ in. l. si quis maior. C. de trãsact. Aliqui moderni notant in. l. i. in prin. ff. de verb. oblig. fallit in liberto iurante se patrono prestaturũ operas. d. l. vt iurisiurãdi. ⁊ vide per Abba. super rubrica decretalium circa finem.

¶ Centesimooctuagesimonono.

¶ De iure canonico, sententia lata contra mr̃imoniũ nunquaz transit in rẽ iudicatã, imo qñcunq; cõperta veritate in ꝯtrium retractat̃ vt in. c. lator. ⁊. c. tenor. ⁊. c. consanguinei. de re iudica. secus est de iure ciuili, vt in toto titulo. C. de execu. rei iudi.

¶ Centesimononagesimo.

¶ De iure canonico, beneficia ecclesiastica sub ꝯditiõe vel ad tp̃s non dantur, vt no. in. c. pastoralis. vij. q. j. vbi glo. magistra sed de iure ciuili secus videtur, qr hñficia ecclesiastica non connumerantur in. l. actus legitimi. ff. de reg. iur. de quo dic vt in dicto. c. pastoralis.

¶ Centesimo nonagesimo primo.

¶ De iure canonico, licet p ꝯfectionem inuentarij heres perdat detractionem falcidie vel trebelliani. vt in. c. raynaldus. de testa. tñ nõ tenetur heres vltra vires hereditarias creditoribus vel legatarij, ⁊ hoc de eqtate canonica. vt p Ang. in. l. fi. §. si vero post q̃. C. de iure deliber. secus de iure ciuili, ƀz oẽs doc. in. l. fi. C. de iure deliberã. tu autem vtrum hoc sit verum, vide plenissime per Jo. de ana. in. c. in literis. in penul. ⁊ vlti. col. de raptoribus, vbi recitat opiniones omnium doctorum, in hac materia dic vt ibi per eum. ⁊ per Bar. ⁊ alios in rub. ff. de acqui. here. ⁊ in. l. ratione. §. quod vulgo. ff. ad. l. falci. vbi per Bar.

¶ Centesimononagesimosecundo.

¶ De iure canonico, pro modica iniuria, vel pro modica re qs condemnatus non efficitur infamis. vt in. c. cum te. de sen. ⁊ re. iudi. ⁊ quod ibi no. de furto quod fit ẽt in re modica, vt no. in. §. galinarũ. insti. de re. diui. ⁊ in quo quis condẽnatus de iure ciuili efficitur infamis, vt in. l. non potest. ff. de fur. sed de iure ciuili ꝯdẽnatus iniuriarum indistincte etiã pro modica iniuria qs efficitur infamis, arg. c. fi. xiij. q. vj. ⁊. l. fi. C. de iniur. arg. no. in d. §. gallinarum, ⁊ quod no. in. d. cum te. de quo tñ vide Bart. in. l. infamen. ad fi. C. de publi. iudi.

¶ Centesimo nonagesimotertio.

¶ De iure canonico, testamentum factuz nutu valet, vt no. per glos. in. c. cum tibi. de testa. secus est de iure ciuili, qr lz legata possint fieri nutu. ff. de leg. iij. ⁊. l. in epistola. C. de fideicommis. tamen secus est in heredis institutione, ⁊ si. in testamento, vt. l. heredes palam. in princip. ff. de testamen. ⁊ not. in dicto. c. cum tibi. quod nota.

¶ Centesimononagesimoquarto.

¶ De iure canonico, medici vocati ad egros ante omnia debẽt egros inducere ad confitendum eorum peccata, vt in. c. cũ infirmitas. de peniten. ⁊ remissio. pec. sed iure ciuili hoc non reperitur, vt in toto titulo. C. de profess. ⁊ medicis qui in vrbe Constantinopolitana.

¶ Centesimo nonagesimoquinto.

¶ De iure canonico, femina potest esse arbitra, seu in feminaʒ potest cōpromitti, vt in arbitrum, vt in .c. dilectus filius. de arbi. secus de iure ciuili, vt in .l. fi. C. de arbi. de quo vide in Spe. in tit. de arbitro. §. ij. in princip.

¶ Centesimo nonagesimosexto.

¶ De iure canonico, sententia arbitri indistincte potest emologari per partes, vt in .c. per tuas. ⁊ ibi per Abbat. de arbit. sed de iure ciuili potest emologari solum quando cōpromissum est factū per pactum nudum ⁊ sine pena, vt in .l. cum antea. ⁊ ibi p Bar. C. de arbi. de quo dic vt per Abba. in .d. c. per tuas. ⁊ ibi per doctores.

¶ Centesimo nonagesimoseptimo.

¶ De iure canonico, reperitur iuramētū malitie vltra iuramētum veritatis ⁊ vltra iuramentū calumnie, vt in .c. ij. de iura. calū. in eo. lib. vj. secus est de iure ciuili, qꝛ reperitur solum iuramentum veritatis ⁊ calumnie, non autem illud iuramentū malitie, vt in toto tit. ff. ⁊ C. de iureiur. ⁊ de iuramen. calum.

¶ Centesimo nonagesimooctauo.

¶ De iure canonico, nullum rescriptū principis seu pape regulariter vꝫ vltra vnam dietam, vt in .c. statutū. §. primo de rescriptis. lib. vj. ⁊ quod habetur in .c. nouelli. de rescriptis. in antiquis, vbi de iure veteri erant statute one diete, sed vt dixi de iure nouo est statuta vna dieta tantum per dictum capitulū statutū. §. primo sed de iure ciuili hoc statutū nō reperitur, immo rescriptū imperatoris ad cās vel lites generaliter vꝫ qꝛ ꝙ principi placet, legis habet vigoreꝫ, vt in .l. prima. ff. de māda. princi. ⁊ in .§. ſꝫ quod principi. insti. de iure naturali gentium ⁊ ciuili.

¶ Centesimo nonagesimonono.

¶ De iure canonico ecclesia potest petere in integrum restitutionē ꝓ damno eminentissimo seu pro lesione enormissima etiaꝫ post quadriennīu, ⁊ sic qñcunqꝫ, vt est glo. singularis. in .c. j. de resti. in integ. li. vj. in gl. fi. in vltimis verbis suis. ⁊ not. Abb. in .c. j. de resti. in integ. in antiquis. in fi. secundi notabilis. Sꝫ de iure ciuili non reperitur quod concedatur in integrū restitutio vltra quadriennīu, vt in .l. fi. C. de tēpo. in integ. restit. petē.

¶ Ducentesimo.

¶ De iure canonico populus cōsuetus occidere suos epōs punitur quod careat epō, taliter quod ab extrinsecis gubernat̄ ecclesia, vt in .c. ita nos. xxv. q. ij. Sed de iure ciuili hoc cautum non reperitur, imo alia pena punitur omnis homicidia, verum tamen pp consuetudinē delinquēdi potest pena exasperari, vt in .l. capitalium. §. famosos. ff. de penis. ⁊ .l. capitalium. §. grassatores. eo. ti. ⁊ .l. aut facta. ff. eo. ti. ⁊ .l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de his qui. no. infa. ⁊ .l. ⁊ si seuerior. ⁊ .l. ⁊ si possidonium. C. ex quibus causis infamia irrogatur. Et sic de iure ciuili non reperitur illa certa pena limitata de qua in .d. c. ita nos. ¶ Adde ꝙ de iure canoni. mala grammatica vitiat rescriptū pape, vt in c. ad audientiam. de rescriptis. sed de iure ciuili non vitiat rescriptuꝫ imperatoris, vt dixi .s. in rub. oppositione, id est in fine prime solutiōis. ¶ Adde de iure canonico spoliatus possessione ecclesie vel beneficij petit restitutionē, ⁊ sibi non obstat exceptio tituli non legitimi, vt in .c. literis. de resti. spolia. Secus videtur de iure ciuili per .l. ij. §. quedam. ff. de interdic. vbi dicit̄ quod interdictū de locis sacris seu religiosis hꝫ annexam causam proprietatis ⁊ sic videtur quod sit ꝓbandus titulus, aliter quod sibi obstet execeptio tituli nō legitimi. ¶ Adde quod de iure canonico monachus in hereditate sibi delata equiparatur filiofamil. ⁊ patri, vt sic monasterium possit adire hereditatem delatā monacho recusanti adire, seu quod nō sit necessarius cōsensus ipsius monachi, vt plene notat Abb. in .c. in presentia de probatio. ⁊ per legistas in .l. cū proponas. C. de here. insti. sed de iure ciuili apud legistas videtur quod equiparatur seruo, ⁊ domino iuxta dictam .l. cū proponas. ⁊ sic qō sit necessarius consensus ⁊ aditio monachi vltra iussum monasterij, vt per Abba. in .d. c. in presentia. ⁊ vide plene per Jo. de petru. in .d. l. cum ꝓponas. vbi refert quasi omnes vide etiam per Paulum de castro in suo primo consilio. in fi. ¶ Adde quod de iure canonico non reperitur distinctum interdictum vti possidetis pro rebus imobilibus, ab interdictio vtrobi pro rebus mobilibus, vt habetur in .c. lꝫ causam de ꝓbatio. Sed de iure ciuili, secus vt in toto titulo. ff. ⁊ C. vti possi. ⁊ ff. vtrobi. ⁊ dixi in meo tractatu de actionibus ⁊ natura earuꝫ. ¶ Adde quod de iure canonico si appelletur ab inferiore ad papam omisso medio etiam ex certa sententia. valet appellatio nisi excipiatur, vt notat glos. in .c. dilecti filij prior. ⁊ ibi per do. Phili. de appel. sed de iure ciuili est funditus nulla, quia ius ciuile subuenit erranti tantum, vt in .l. j. ff. de appellationibus.

❧ FINIS ❧

Tractatus exquisitissimus de differentijs Legum ⁊ Canonum, Commendatissimi J. V. doctoris domini Galuani Bononiensis.

Differentie legum ⁊ Canonū, vtpote in quibus casibus differant hic breuissime sed luculenter post Zaneti. recitant̄.

¶ Incipiunt differentie legum ⁊ canonum domini Galuani de Bononia.

1 Secundum canones ante sententiaꝫ potest appellari, ſm leges nō, nisi in certis casibus de appel. super eo. Et vt plus liqueat dic ꝙ ſm Canones potest appellari ante sniam a grauamine ēt si nō est expressuꝫ in iure, vbi ꝓceditur sine clausula appellatione remota. Sed ſm Leges solū vbi est expressuꝫ. Et sic intellige .c. nō solēt. ij. q. vi. ⁊ vide de appel. c. pastoralis sup verbo expresso.

2 ¶ Judex appellationis ſm leges nō pōt cām delegare, secus ſm Canones de offi. delega. sup qōnū. §. intentionis in gl. in fi. c. de offi. ordi. pastoralis. ⁊ eo. titu. c. vt litigantes. lib. vj.

3 ¶ Judex corā eo facit lit. ɔtestari vt per se ferat sententiaꝫ, medium tantum committit secundum Leges, secundum Canones omnia committit ⁊ principium tantum ⁊ finem tantuꝫ. vt in eo. c. super questionum in gl. illud oportet.

4 ¶ Secundū Leges committi examinationem consiliarijs, ſm Canones cuicunqꝫ vult. vt in .c. pastoralis. supradicto.

5 ¶ Scōꝫ Leges testis repellit̄ a testimonio si ē dānatus de aliquo scilicet crimine, ſm Canones repellitur siue sit damnatus per sententiam siue alias prohibeatur. de testi. super eo. in glo.

6 ¶ Scōm Leges actio est proponenda, ſm Canones non de iudi. dilecti. ⁊ dic vt ibi in gl. sic patet.

7 ¶ Secundum Leges locum habet rigor legis. vt in .l. si quis in tantam. C. vnde vi. secundum Canones non nisi in rebus ecclesiarum de dolo ⁊ contuma. c. j. in glo.

8 ¶ Secundum Leges missus in possessionem propter contumaciam statim est verus possessor, ſm Canones mittitur in possessionem causa rei seruande, vt de do. ⁊ contu. c. j. in glo.

9 ¶ Secundum Leges filius retinet tantum vnaꝫ falcidiam, ſm Canones retinet duas, scilicet debitam iure nature ⁊ trebellianicam. de testa. raynutius. in glo. retinebunt.

10 ¶ Scōm leges testm̄ non vꝫ nisi hēat subscriptionē septem testium, secundum Canones sufficit si coram prebytero ⁊ alijs testibus duobus aut tribus fiat vt de test. c. cum esses.

11 ¶ Scōm leges si testator legauerit rem alienam heres cogitur soluere, secundum Canones secus de test. filius. in gl. ij.

12 ¶ Scōm Leges non tenetur heres de delicto defuncti nisi inquantum ad ipsum peruenit de ipso delicto, ſm Canones tenetur licet nihil ad ipsum peruenit etiam qñuis lis non fuerit cōtest. de sepul. c. fi.

13 ¶ Scōm Leges qui non habent continuam causam ad prescribendum requirunt duplicatum tempus, ſm Canones secus, vt de causa pos. ⁊ proprie. cum ecclesia in gl. circa prin.

14 ¶ Scōm Leges presumitur ꝙ mulier mecum habitās sit mea vxor, secus ſm Canones. de ꝑsumpti. c. illud in glo. sed querit̄.

15 ¶ Scōm Leges iudex datus vt cognoscat de proprietate nō pt cognoscere de possessorio. C. si a nō ɔpe. iud. l. si proprietate, ſm Canones cognoscit etiam de illa. de cā pos. pastoralis in gl. ij. ⁊ antepe. de sequestra. c. ij. Et intellige vt not. ibidē per Ber. vel dic si hoc non placet qō priuatorum ɔsensus possunt ɔstituere quem alias aliquē iudicē qui presit iurisdictiōi ſm Canones non, nisi de ɔsensu sui episcopi. de fo. compe. c. significasti.

16 ¶ Secundum Leges qui offert se liti condemnatur ac si possideret, secundum Cano. non vt lit. pen. c. ecclesia. j. in glo. fi.

17 ¶ Scōm Leges in causa appellationis noui testes sup eisdem capitulis

capitulis recipi possunt fm Canones non de testi. fraternitatem in glo. penulti. & eo. titu. in cle. de testi.

18 ¶ Scdm Leges nō admittitur quis ad possessionem nisi ex toto renunciauerit iudicio proprietatis, fm Canones secus de testi. significauerunt, & de caus. pos.

19 ¶ Scdm Leges bonum est aliquid facere ad ostensionem virium, secus secundum Canones. de tornea. c. j.

20 ¶ †Secundum Leges non possunt committi que sunt meri imperij, secus fm Canones de offi. ordi. quod sede appel. in glo. penul. de rap. in archiepiscopatu. in gl. fi.

21 ¶ Scdm Leges possessor malefidei spacio trium, vel quatuor annorum prescribit, secus secundum Canones. de prescri. vigilanti. in. j. gl. de re iudi. possessor. lib. vj.

22 ¶ Secundum Leges instātia iudicij perit lapsu triennij, secus secundum Canones de iudi. c. penul.

23 ¶ Scdm Leges ad imperatorem non potest appellari omisso medio, secundum Canones secus de appel. si duobus. in gl.

24 ¶ Scdm Leges differentia est inter economum, procuratorem, & sindicum, secundum Canones omnes hi comprehendunt sub procuratore de procu. petitioni in glo. iij.

25 ¶ Scdm Leges concipit sniā in personā procuratoris, quandoque in personam dn̄i vel contra eum qui producit, secus fm Canones de proba. licet in glo. penul. de elec. querelam in gl. iiij.

26 ¶ Scdm Leges patre volente tenet filia recipere maritū nisi ei dare pater voluerit turpē moribus suis indignū, secus fm Canones quia fm eos eā compellere nō pōt de despō. impu. c. j. in gl. j.

27 ¶ Secundum Leges mulier admittitur in testimonium in cā criminali, fm Canones nō. de ver. sig. c. forus in glo. hec itellige.

28 ¶ Scdm Leges arre dantur pro sponsalibus perficiendis, secundum Canones non despon. gemme. j. glo. fi.

29 ¶ Scdm Leges testes inuiti sunt cogēdi, fm Canones non nisi sit timore partis aduerse. vt si se odio, grā, vel timore subtraxerint de testi. cogen. c. super eo. in fi. & c. penul.

30 ¶ Scdm Leges si vnus primo percussit & vulnerauit & alter occiderit primus nō tenet nisi de percussione & vulnere scds tenet de occisione, fm Cano. de homi. significasti. ij. in gl. tandem.

31 ¶ †Scdm Leges lata interlocutoria super exceptione poterit appellari, fm Canones poterit appellatiōi deferri vsque ad euētum negotij principalis de appel. in. c. fi. in glo. pro emp. in cle.

32 ¶ Scdm Leges in ordinariū nō pōt compromitti, secus fm Canones de arbi. cū tēpore. ij. q. vj §. quod de arbi. in glo. ij.

33 ¶ Scdm Leges cum agit de computatione graduū in linea equali quoto gradu quis distat a stipite, toto duplicato distant inter se & sibi attinent, secundū Canones simpliciter & non duplicato vt in arbore consanguinitatis. ver. nunc videndum est.

34 ¶ Scdm Leges i linea equali quot sunt psone dēpto stipite tot sunt gradus, fm Canones vero quoto gradu remotior distat a cōi stipite, toto distāt iter se. vt in eadē arbore. ver. nūc vidēdū ē.

35 ¶ Scdm Leges affinitas cōtrahitur ex legitimis nuptijs. fm Canones ex oī coitu vt in arbore consanguinitatis in princip. & idem est de consanguinitate de proba. c. per tuas.

36 ¶ Scdm Leges non pōt fieri denominatio siue denuntiatio nisi super quibusdam criminibus vt no. in glo. iiij. c. vt nostrū. tit. vt ecclesiastica beneficia, fm Canones sup oībus criminibus. ij. q. j. si peccauerit de iudi. nouit. iiij. q. iiij. §. aliqn̄. Est & lex de testi. c. fi. super verbo accusatore. vel sic appellans frustratorie punitur in duabus libris argēti in ciuilibus, fm Canones in expen. ij. q. vj. omnimodo in glos. j. & C. quorum appel. non reci. l. ab executore. & extra eodem, reprehensibilis.

37 ¶ Scdm Leges nō valet citatio nisi assignetur terminus. ff. de ver. obli. l. ita stipulās fm Pe. de bella perti. secundū Canones secus de appel. cum parati in fine.

38 ¶ Scdm Leges non oīa crimina sunt publica. sed que publicā infamiam irrogant, sicut adulteria, homicidia & similia, fm Canones omne crimē censetur publicum. de collusione detegenda c. j. in gl. penul. ij. q. ij. in. l. omnibus de iu. nouit.

39 ¶ Scdm Leges mulier si i. tempus luctus nupserit incurrit infamiam, fm Canones non de secun. nup. c. fi.

¶ Scdm leges cā religiōis dēnt coniugia dissolui, fm Cano. nō.

40 ¶ Scdm Canones non pn̄t parentes denegare spurijs alimēta, secus fm Leges vt qui filij sunt legitimi. ver. venerabilem in fi. & de eo qui dux. in matri. cum haberet in glo.

41 ¶ Scdm Leges infamis pōt esse procurator. fm Canones nō de iura. calum. imperator in glo.

42 ¶ Scdm Leges vsure permittunt, fm Cano. non. de vsur. c. iij.

43 ¶ Scdm Leges raptor cū rapta matrimoniū contrahere nō pōt, fm Cano. contrahere pōt de rap. c. vlti. de here. cū fm Leges gl. lib. vj.

44 ¶ Stuprans virginem relegatur & verberatur. si tamen per vim hoc facit capite punitur fm Leges, fm Canones recipiet i vxorem eam, aut verberetur, & postea detrudetur excōicatus in monasterium de adulte. c. ij.

45 ¶ Scdm Leges concubitus est licitus, fm Canones nō. xxij. quest. iiij. nemo. in gl. fi. de appel. c. de priori.

46 ¶ Scdm Leges delegatus ab ordinario non potest sententiam executioni demandare, secus secundum Canones de foro compe. si quis in glo. penul.

47 ¶ Secundum Leges iurisdictio non perpetuatur nisi per lit. contest. secundum Canones per solam citationem. de offi. delegatum. & c. relatum.

48 ¶ Scdm Leges arbiter qui cognouit de causis suspitionis illa probata etiā cognoscit de causa principali, secus secundū Canones de offi. deleg. suspitionis.

49 ¶ Scdm Leges mulier audit contra alienationem rei dotalis etiam iurata. fm Canones non de iureiuran. contingat. iij. q. ij.

50 ¶ Scdm Leges filius non conqueritur de patre in cā criminali vel ciuili nisi de castrēsi peculio, fm Canones conqueritur de vtraque. ij. q. vij. queritur.

51 ¶ Scdm Leges ludere causa cōuiuij possumus, fm Canones non de excep. prela. cum inter. in gl. iiij. & xx. distinctione commessationes. & c. non debet.

52 ¶ Scdm Leges inducie dilatorie. xxx. dierum dari debent. iij. q. tertia. c. offeratur secundum Canones est arbitrarium de procura. dilectus in glo. fin.

53 ¶ Scdm Leges delegatus habet sportulas, scilicet duos aureos in prin. & duos in fi. secundum Canones nihil datur de rescrip. statutum. lib. vj. de vi. & hone. cle. cum ab omni.

54 ¶ Scdm leges femina non pōt arbitrari. fm Canones potest hoc verum si est consuetudo. de arbi. c. cum dile. &c.

55 ¶ Scdm Leges epālis dignitas tantum liberat a patria ptāte, fm Canones tunc etiam subdiaconatus liberat. de eta. & quali. iudiciorum. qui filij sint legiti. per venerabilem circa princ. de sen. excommu. cum voluntate.

56 ¶ Scdm Leges heres filius non autem impubes hereditatis patris priuatus reseruatur sibi legitima portio. secundum Canones non reseruatur de testa. si heredes.

57 ¶ Secundum Leges mulier non pōt esse procuratrix fm Canones potest de confir. vti. vel inuti. cum dilecta in glo. sic agitur.

58 ¶ Scdm Leges si tres sunt arbitri & tertius legitime requisitus non curauit interesse alij non possunt diffinire, fm Canones sic. de arbi. c. fi. libro sexto.

59 ¶ Scdm Leges pena mortis vel sanguinis infligitur, secundū Canones non de rap. c. archiepiscopatu. & ibi tex. inuenies scilicet morte moriātur de fur. c. j. & de homi. c. j. Expone moriantur. i. excōicētur, nec obstat ver. de latronibus, quia mors alia spiritualis, vt in criminosis, alia ciuilis. vt cōtra secularis. alia effectualis, alia naturalis, alia eternalis. per Arch. iiij. q. vij. placuit. Sed quid sit mors, & quō infligit mors. Est. n. alia acerba, alia matura, alia imutata. vide. c. presenti. de preb. fm Arch. & Jo. an. in nouel. lib. vj. & de pe. distin. ij. valida per Archi.

60 ¶ Secundū Cano. absens ex iusta causa audit & retractatur quicquid contra eum factum est, fm Leges vero distinguendum est an ex causa necessaria & probabili simul, an ex causa necessaria tantum, aut probabili tantum vide. ij. q. vi. biduum in gl. &c.

61 ¶ Scdm Leges extinguit pronunciatum per appellationem, secundum Canones suspenditur.

62 ¶ Scdm leges posteriores reuocant primas leges non sic in diuinis. de const. dist. iij. celebritatem. in glo. in legibus, sed non est propria differentia quo ad cano. immo idem de consti. c. j. lib. vj.

63 ¶ Scdm Leges non est infamis qui mortale peccatum committit, fm Canones sic in preallega. c. celebritatem, & hoc intellige vt no. in. c. omnes, & c. illi qui. vj. q. ij.

64 ¶ Scdm Leges si quis conuincat quod occulte deposuit libellū famosum decapitat. & fm Cano. verberibus subijcit. vj. q. j. in summa.

65 ¶ Scdm Leges impubes non iurat, quia non potest peierare. iij. q. iiij. testes. secundum Canones potest de delic. pu. c. j.

66 ¶ Secundum Canones longa & longissima prescriptio nō differunt, sed bene secundum Leges de deci. dudum in glo. aperte. xvj. q. iiij. in summa, & sane intellige per capitulum primum de prescri. lib. vj. & quod no. de consue. c. fi.

67 ¶ Scdm Canones quis obligat ex nudo pacto. xij. q. ij. quicunque suffragio de pac. c. j. secus secundum Leges.

68 ¶ Scdm Canones quis alteri stipulatur, secus secundum Le-

ges.j.q.vij.quoties.vide contrarium glo.ibidem.
69 ¶ Scdm Canones periurium furtum & similia solo animo cōmittuntur, secundum Leges non.xxxij.q.ij.qui viderit.
70 ¶ Scdm Leges bona hereticorum deuoluuntur ad heredes. secus fm Canones de here.vergentis in gl.penul.tantum.
71 ¶ Scdm Leges existentes in ptāte patris nō obligant̄ aliquo voto.secus.xxxij.q.ij.mulier. Et d votis scripture ibi h̄ scripsi.
72 ¶ Scdm Leges non tenet̄ quis denuntiare, fm Cano.sic not. arg.ij.q.vij.qua propter super glos.hic habet quod notatur.j.q.viij.ex his de accu.ex parte.
73 ¶ Scdm Leges adultera licite occidit̄ p maritū, secus fm Cano.nam sic amittit dotem viri.no.gl.xxxiij.q.ij.inter.
74 ¶ Scdm Leges qui preest collegio compellitur agere vel iurare de calumnia, secundum Canoñ.non de iura.calū.imperator super gl.j.& adde de testi.presentium.lib.vj.
75 ¶ Scdm Leges iudex incidenter potest cognoscere de cā maiori q̄ competit sue iurisdictioni, secus fm Cano.quo ad causas spirituales, de ord.cog.c.penul.in glo.fi.
76 ¶ Scdm Leges exceptio adulterij non prodest vxori cum accusatur ad penam ciuilem, secus scdm Canones si agatur in foro ecclesiastico ad separationem thori.de ordina.cog.cap.ij.in gl.penul.adde quod no.de procu.tue.
77 ¶ Scdm Leges mulier in paucis casibus admittitur ad accusandum in multis vero ad testimonium, secundu3 Canones est aliud vt no.quarta questione tertia.in summa.
78 ¶ Scdm Leges venditor precise non tenetur dare rem venditam, sed sufficit q̄ det interesse, secus fm Canones quia precise secundum Hosti.de fide instru.cum Joan.in gl.prima.
79 ¶ Maxia, media, & minima capitis diminutio aliter accipiunt̄ fm Leges, & aliter fm Canones d accu.qualiter.n.de pig.c.fi.
80 ¶ Scdm Leges interlocutoria q̄ precipit aliquid dare vel restitui vel non dari vel non restitui reuocari nō potest, alie interlocutorie possunt reuocari ex causa de appel.cum cessante.
81 ¶ Scdm Leges spurij non repelluntur a dignitatibus, secus fm Cano.de fil.presby.c.ij.in gl.antepenul.lib.vj.vel verbu3 secularibus additū dignitatibus tollit differentiam vnde potest aliam recipere.per no.per me.de appel.pastoralis super glos.
82 ¶ Matrimoniū nō est inter seruos sed ɔtubernium fm Leges secus fm Cano.de ɔiugio ser.c.j.de iudice dele.alias differentias etiam recipere potes.de his que no.de offi.deleg.sup questionum.§.porro in gl.
83 ¶ Scdm Leges nunq̄ proceditur super crimē contra absentem lit.non contest.nisi contra apparitorem, secus fm Canones no.de do.& contu.veritatis in gl.hic enim patet.
84 ¶ Scdm Leges arbitrarium est tps in personali quantū actioni est necesse interuenire post decretum primum ante concessio. fm Canones aliter si tenes opinionem Inno.de qua vt lit.non contesta.quoniam in fine.
85 ¶ Scdm Leges omnis periurus nō est infamis, fm Cano.sic de testi.testamentum.&.c.quanto in glo.fi.vj.q.j.quicunq̄.
86 ¶ Ad hoc q̄ prescriptio longi temporis locum habeat requiritur & sufficit bona fides tradentis, & accipientis. fm Canones cum bona fide semper requiritur longissima tēporis prescriptio de prescri.si diligenti in gl.illud de re iudi. Abba.in gl.iij.lib.vj. Et potest etiam recipi alia fm Canones ex glo.predicta de libello alternatiuo quod non approbo, alij recipiūt et aliā de petitione generali ex superueniente causa.vt eo.c.
87 ¶ Scdm Leges laicus in criminali potest laicum iudicem substituere, secus fm Canones secundum opinionem Guil.de foro compe.si diligenti iuxta fi.j.gl.
88 ¶ Scdm Leges in prescriptione hēre ɔscientiam dubiam de bona fide dicit̄ habere bonamfidē, secus fm Cano.de prescriptio.si diligenti in glo.vlti.in fi.fm Hostien.super ipsa glo.
89 ¶ Scdm Leges iudex si differt causa3 fingens se dubitare, vbi dubitandū non est infamis est, & in.xxx.libris auri punitur, sed secundum Canones aliter punitur.vt de re iudi.c.j.lib.vj.& not.de appel.intimasti super glo.
90 ¶ Scdm Leges clericus pōt rē & patriā cū armis defendere, fm Cano.non de homi.suscepimus gl.j.&.c.significasti.iuxta fi.gl.&.c.petitio. Et ista dria plus est in personis q̄ in rebus.
91 ¶ Scdm Leges punitur qui dat causam abortioni etiam si nō erat fetus viuificatus de homi.sicut.ij.in glo.prima.
92 ¶ Scdm Leges ad superiorem precise deuoluitur prouisio ecclesie cū patronus laicus presentat indignum, secundum Canones non ita precise de offi.ordi.c.cum phas in fi.glo.ij.
93 ¶ Scdm Leges legatus principis cū mittitur ad prouinciam d3 viuere de rebus fisci vel imperatoris, fm Canones legati pape aliter recipiuntur.de offi.ordi.inter.in glo.fi.
94 ¶ Scdm Leges ordo nō liberat a criminali fortuna, secus fm Canones.lxiiij.dist.si seruus sciente.in glo.quidem.
95 ¶ Scdm Leges iuris debitoris solum consideratur membri impedimentum in vsu non defectus vel augmentum, secus fm Canones.de cor.viti.c.ij.super glo.fi.
96 ¶ Scdm Canones maritus accusans vxorē etiam de iure suo se inscribit.d procura.tue, secus fm Leges hoc notat Barth. hzi.ij.q.viij.in publico, & per Hostien.de accu.super his super gl.ij. Et pōt vna dria haberi per ibi no.super gl.ij.hoc gnale, & aliam eo.titu.ad petitione3 in prin.magne additionis, & aliam in.c.qualiter enim de accu.ibidem est de capitis diminutione.
97 ¶ Scdm Leges in libello accusatorio ponuntur nomina imperatoris & ɔsulū, & fm Cano.loco illoru3 ponuntur nomina pape & episcopi.ij.q.viij.libellorum.& ibi no.in gl.prima per Arch.
98 ¶ Scdm Leges proponēs plures actiones in libello si sunt diuerse tunc certus de iure suo eligere d3, secus fm Canones, fm quos plures admittunt̄ de elec.querelam super glo.ij. Differentia sumitur per no.de adul.c.pen.super glo.pe.& de vsu.cū tu.in gl.l3 Alia per no.de sorti.c.j. Itē alia p no.de male.c.ij.in gl.j. Alia per no.de excessi.pla.cle.& in gl.fi.alia p not.vij.q.xj.sacrilegiū.c.quisquis.& de penis felicis in nouella.lib.vj. alia per no.de iudi.c.fi.in nouella.alia de pen.c.de sententia. Alia de sen.excom.c.iiij.super glo.nunquid alia p not.xvj.q.iij.placuit in gl.iij.alia p no.de sen.excō.si vero turpiter. Alia p no.de spō.in pñtia sup gl.ij. Alia per no.de resti.in integ.ij. super glo.& sic vr̄. Alia de here.c.extraneus.§.credentes sup verbo accedat. Alia de pigno.c.ij.in gl.ij.alia de dona.c.fi.p no.iij.q.vlti. Alia de iure paterno.nobis sup gl.non vñr. Alia p no.de despon.impu.puberes sup gl.ij.ad fi.&.c.se.super gl.iij. Alia de diuor.c.j.& de dona.inter virū & vxo.c.pe.sup glo.

Has differentias Inter Leges & Cano.mēti commēdes. Et l3 plures alie pñt referri, tñ his ego Saluanus ɔtentus propter multos qui vno collirio omnium oculos volunt curare semp pro solutione dicentes. Aliud est de iure canonico, aliud de iure ciuili, vel aliud de iure antiquo, & aliud de nouo.vt no.xxix.dist.c.fi.i gl.pe.vel aliud in vltimis volūtatibus vt not.de ɔces.preben.c.j.in gl.cōis.lib.vj.qui saltim recurrere pñt ad Spec.de dispu.& alleg.§.posthoc per to.& maxie doctores vtriusq̄ iuris, verius nullius, de q̄bus mirabilē modū illusionis audiui, qño p sophisticas rōnes simplices & nouos scholares subtilitatibus legalibus innitentes arguere omisso canonis textu pollicitantur & nouo genere mercurializant.iij.vt valeant videri rabbi.ibi allegare satagunt tantummodo canones vbi sunt periti in iure ciuili & econuerso. Et vt sic scholares ipsi quos a veritatis via auertūt, & ad fabulas conuertunt, semper sunt addiscentes, & nunquam ad veritatem scientie peruenientes.vt.xxvj.q.v.nec miru3 vbi hoc pacto in opiniōibus in quibus pñt & dēant imitari canones sunt legiste vt no.qui filij sint legi.per venerabilē.ver.rōnibus Et qui innitunt̄ equitatis regularis discipline legis rigori subijciuntur de calum.c.j.de reg.iur. Abba.iuxta fi.lib.vj. Obsecro igitur & summe deprecor dei, & ꝓximi dilectione primiq̄ parentis amore, vt ista legentes boꝝ que vera sunt participes existant presentis opusculi collectionem de pe.dis.ij.charitas.&.ꝓximos.& anteq̄ intelligant non reprehendāt.xj.q.iij.eorū salutem inuidiaq3 diaboli vitiū est.xxiij.q.iiij.q̄ magnū. Nec dicāt qd habita vna ɔria gl.habeat̄ & alia ac ipsius gl.sol. Or hoc inueniunt in multis proculdubio falsum fore. Recipiant ergo gratāter presens opusculū qd iustitie & libramini rationis subiectū.vij.q.j.§.cū ergo ver.formari de sen.& re iu.in cle.pastoralis.ver.verum. Et satis sit qd in paucis p laborē amicis ɔsulit. ff.de admi.tuto.§.qui sunt in fi.&.C.de nego.gest.tuto.de homi.super rubro in vlti.opi.in nouella.p hos aūt & in alio laboris scientia in hoc seculo acquiratur vt regnum celeste tribuat̄, qd nobis prestare dignet̄ ipse oipotens deus. Qm̄ ex ipso sunt omnia ipsi honor, & gloria in secula seculorum Amen.

¶ Differentie legum, & Canonum domini Saluani de Bononia expliciunt.

Tractatus. d. Prosdocimi de Comitibus, de differentijs inter ius canonicum, & ius civile.

SVMMARIVM

1 Iudicijs deliberatorijs de iure civili prescribi nõ potest.
Quid de iure canonico.
2 Rescripta a principe impetrata de iure civili regulariter perpetua sunt, nec anno finiuntur.
Quid de iure canonico.
3 Delegatus de iure civili nec re, nec verbo, nec per edictum citare potest.
Secus de iure canonico.
4 Iudex ordinarius de iure civili recusari nõ potest, sed si suspectus sit, episcopus ei associatur.
De iure vero canonico recusari potest.
5 Suspitionis causa de iure civili probari non debet, nec dici, nec allegari.
Suspitionis causa de iure canonico proponẽda, & allegãda est.
6 Iudex appellationis licet sit ordinarius de iure civili causaȝ tñ appellationis delegare non potest.
De iure autem canonico potest.
7 Recusatio iudicis de iure civili fieri debet.
Et quando de iure canonico.
8 Recusatione iudicis facta de iure civili, quando arbitri elligi debeant, coram quibus litigetur.
Et quando eligi debeant de iure canonico.
9 Causarum merita de iure civili coram arbitro in causa suspitionis electo proponuntur.
De iure canonico solum causa suspitionis proponitur.
10 Delegatus recusatus de iure civili causam principaleȝ delegat si partes non conveniant.
Secus de iure canonico.
11 Iudex ordinarius quando causam simpliciter committit an ipse audiat & sententiet.
12 Delegari non possunt causa mortis & membri abscisio. & infra numero. 13.
Quid de iure canonico. ĩ. sub. nu. 13.
Delegatus simpliciter de iure canonico omnia potest.
14 Delegationis mandatũ de iure in causa civili finitur mortuo delegante re integra.
Iurisdictio delegata per citationem de iure canonico ꝑpetuat̃.
15 Procurator de iure civili a singularibus personis, & nõ ab universitate constituitur.
Secus de iure canonico.
16 Procurator de iure civili potest constitui qui infamis sit.
Secus de iure canonico.
17 Procurator quantũcunqȝ generalis in reȝ suam sine libera administratione transigere non potest.
Quid de iure canonico.
18 Procuratorem se allegans de iure civili electionem habet ꝓbandi mandatum, vel de rato cavere.
De iure canonico secus nec sufficit si dicat se paratum probare mandatum.
19 Procuratoribus pluribus simpliciter constitutis an unus sine alio agere possit de iure civili.
Et quid de iure canonico.
20 Procurator ad iudicia constitutus de iure civili de calumnia non iurat.
Quid de iure canonico.
21 Advocare possunt omnes ingenui, & libertini de iure civili in causa civili & criminali dummodo sint catholici.
Procuratorum prohibitorum postulare quot sint ordines.
Advocare an & quando clerici possint.
22 Iudiciũ de iure civili ex quot & quibus ꝑsonis constituatur.
Et ex quot & quibus de iure canonico constituatur.
23 Testes an de iure civili sint ad iudicium necessarij.
Et quid de iure canonico.
24 Libelli oblatio de iure civili tacite & non expresse omitti potest.
De iure canonico nec tacite nec expresse omitti potest.
25 Actio & causa de iure civili edenda sunt, licet de consuetudine non servetur.
Secus de iure canonico.
26 Causa cõis inter clericum & laicum de iure civile sortit̃ iudiciũ.
Clericus de iure canonico in causa criminali nec agendo, nec reconveniendo iudicem secularem habere potest.
27 Clericus de iure civili fori ecclesiastici privilegio renũtiare ꝑt.
Secus de iure canonico etiam de episcopi consensu.
28 Persona que non est in patris potestate sui iuris esse dicitur, & econverso de iure civili.
Quid de iure canonico.
Uxor respectu sui viri non dicitur esse sui iuris.
29 Presbiteri diaconi de iure civili in patris potestate remanent.
Ordo sacer de iure canonico a patria potestate liberat.
30 Capitis diminutio circa que de iure civili verset.
Et quomodo de iure canonico capiatur.
31 Dilatio legalis an per iudicem de iure civili prorogari vel abbreviari possit.
Et quid de iure canonico.
32 Nuntiatiõe novi operis facta an in electione edificãtis sit si velit satisdare, an de iure suo docere.
Et quid sit de iure canonico.
33 Nuntiatione novi operis per lapillum facta an acquiratur possessio de iure civili.
Et quid de iure canonico.
34 Nunciationes per lapillum vel per verbum in retinenda & non in amittẽda possessione equiparantur.
35 Possessio rei immobilis corpore, & animo retenta quomodo amittatur de iure civili.
Et quomodo de iure canonico.
36 Iudicio petitorio instituto coram proprietatis iudice de iure civili an possit interdicto recuperande vel adipiscende possessionis agi non finita prima instantia.
Quid de iure canonico.
37 Interdictum unde vi directum vel utile de iure civili datur cõtra deicienteȝ, & contra eũ qui ratũ habuit, & dolo malo fecit.
38 Actio quod metus causa contra quemlibet possessorem datur.
Interdictum quod vi aut clam contra quẽlibet possessoreȝ dat̃.
Remedio canonis reintegranda pro rebus ecclesiasticis cõtra quemlibet intentari de iure canonico possit.
39 Minor vigintiquinqȝ annis ad iudicia procuratorem constituere non potest de iure civili.
Quid si constituat & non opponatur an iudicium valeat.
Minor. xxv. in matrimoniali causa procuratorem ꝯstituit.
40 Iuramentum calumnie de iure civili in qualibet civili vel criminali causa requiritur, nec remitti potest.
Secus de iure canonico in causis spiritualibus.
Iuramentum calumnie quando requiratur de iure canonico.
41 Sequestratio de iure civili prohibita in quibus casibus fiat.
42 Sequestratio de iure canonico in. xi. casibus fit.
43 Actor de iure civili an & quando testes ante litem contestatam producere possit.
Et quid de iure canonico.
44 Litis contestatio de iure civili an fieri debeat super exceptionibus que in iudicio opponuntur.
Et quid de iure canonico.
45 Liti se offerens an in possessorio condemnetur de iure civili.
Dolo possidere desinens pro possessore habetur.
Liti se offerens ut possessor non condemnatur de iure canonico in ecclesie detrimentum.
46 Instantia cause civilis regulariter triennio finitur.
Secus de iure canonico.
47 Reconventio de iure civili in causa criminali locuȝ an habeat.
Quid in causa civili vel criminali de iure canonico. ĩ. sub nume. sequenti.
48 Accusatus an suum accusatorem accusare possit.
49 Actor ex primo decreto in possessionem missus eo ꝙ reus citatus non comparet, an statim de iure civili possideat, an demum post annum.
Et quid de iure canonico.
50 Prescriptio de iure civili si interrumpatur actio in. xxx. annu. perpetuatur.
De iure vero canonico in. xl. an. perpetuatur.
51 Malefidei possessor ꝺ iure civi. ſpatio. xxx. vel. xl. an. ꝑscribit̃.
De iure canonico ullo tempore non prescribit̃ ut. ĩ. sub nu. seq.
Malefidei possessor quare per. xxx. vel. xl. an. prescribat.
52 Prescriptio longi tꝑis de iure civili qualicunqȝ titulo ꝓcedit.
Prescriptio. xl. an. solũ de iure canoni. locum sibi vẽdicat.
53 Prescriptio vel usucapio rei aliene an de iure civili procedit.
Quid de iure canonico.

54 Praescriptio temporis quando de iure ciuili duplicetur.
De iure canonico nunquam duplicatur.
55 Imperator auctoritatem et imperium suum a lege habet de iure ciuili.
Sed de iure canonico a papa.
56 Femina de iure canonico arbiter nec index esse potest.
Secus de iure canonico inter subditos.
57 Compromissum de iure ciuili in quemlibet hominem liberum et sacerdotem fieri potest.
Compromissum in laicum solum de iure canonico etiam cum superioris licentia fieri non potest.
58 Forum de iure ciuili ratione delicti quis sortitur.
Quid de iure canonico.
59 Iudex de iure ciuili an cognoscat vel iudicet in iniuria sibi, et suis illata.
Quid de iure canonico.
60 Testibus ab actore productis ante litem contestatam in causa principali an opponere licitum sit de iure ciuili.
Et quid sit de iure canonico.
61 Testes recepti ante litem contestatam an de iure ciuili in publicam formam redigantur, vel in publico ligantur.
Et quid de iure canonico.
62 Testes de iure ciuili in causa ciuili testimonium ferre compelluntur.
Secus de iure canonico nisi in certis casibus.
63 Testes septuagenarij ad testimoniū ferēdū excusationē habēt.
Secus est de iure canonico.
Veritatem occultare peccatum est.
64 Condemnatus criminosus si infamiam incurrat an de iure ciuili testis esse possit.
Et quid de iure canonico.
65 Conclusione facta in causa quando de iure ciuili contra testium dicta opponi possit.
Quid de iure canonico.
66 Testes in causa appellationis super quibus articulis produci non possint.
67 Crimen oppositum contra testem in vna instantia, ob quod repulsus fuit, an de iure ciuili in alia instantia repelli possit, si opponatur.
Quid de iure canonico.
Testis de crimine emendatus quando testificari possit.
68 Iuramentum veritatis de iure ciuili a iuramēto calūnie differt.
Testis de iure ciuili quando de credulitate testificet.
Testis de iure canonico in causa matrimoniali de credulitate testificatur.
69 Testis de iure ciuili de auditu alieno in causa pluuie arcende recipitur.
Consuetudo longa facit vt seruitus imposita censeatur.
Testis de auditu alieno in causa matrimoniali de iure canonico testificatur.
70 Femine de iure ciuili in causa ciuili, vel criminali a testimonio non repelluntur.
Quid de iure canonico.
71 Infamia facti de iure ciuili duos habet effectus et quos.
Infamia facti de iure canonico in causa criminali a testimonio repellit.
72 Periurus de iure ciuili infamis indistincte non est.
73 Secus de iure canonico quia indistincte infamis est.
74 Infamia de iure ciuili ex genere pene irrogatur.
75 Infamia non remittitur licet index infamiam remittat.
Infamia vt de iure canonico irrogetur, sententia requiritur.
76 Reconuentio de iure ciuili coram quo et quando facienda sit.
Et quando de iure canonico facienda sit.
77 Sententia diffinitiua de iure ciuili nulla expressa in ea causa vz.
Sed de iure canonico causa condemnationis vel absolutionis poni debet.
78 Confessus et conuictus de iure ciuili an appellet, et quid de iure ca.
Testibus superatus argumentis conuictus esse dicitur.
Appellatio in notorijs non admittitur.
79 Ab interlocutoria de iure ciuili regulariter non appellatur.
Secus de iure canonico.
Appellans ante sententiam quomodo puniatur.
80 Libellus in causa appellationis de iure ciuili offerendus est, nisi viua voce appelletur.
Secus de iure canonico.
81 Appellare facto plus est quam appellare verbo.
Appellare videtur qui sub protectione alicuius se ponit.
82 Appellatio de iure ciuili ad superiorem immediate proximum et non per saltus facienda est.
Appellatio de iure canonico fit medio omisso.
83 Appellatio a prelato iurisdictionem a domino temporali habente ad papam deuoluitur.
84 Appellatio de iure ciuili an ab iniuria facti admittatur.
Et quid de iure canonico.
85 Appellans in causa ciuili arctari non debet ad aliquam cautionem prestandam, nec aliquam dilationem habere quam tempore fatalium de appellatione prosequenda.
L. eos qui. C. de appella. correcta non est per auctē. de litigio. §. ad exibendas.
Appellans de iure canonico ad accipiendum iter ad eundū ad appellationis iudicem dilationem habere debet.
Appellans contēnens ad iudicem appellationis venire in expensis condemnatur.
86 Positio negatiua de iure ciuili fieri non potest.
Positio et confessio sunt modi probandi positio negatiua de iure canoni. que per cōfessionē aduersarij probatur, fieri potest.
87 Interrogari de iure ciuili plures de eodem facto possunt, et plures vendere coguntur.
Interrogatus, qui negauit, quando confiteri possit, et econuerso.
Interrogatiōe vel positione de iure cano. ab aliquo facta contrariū postea poni non potest eius quod positū est, etiam per aduersariū.
88 Iuramentum in defectum probationis de iure ciuili in omnibus causis ciuilibus vel criminalibus defertur.
Secus de iure canonico quia actore non probāte reus absoluitur.
89 Scripture in marmore scripte de iure ciuili nō statur, secus de iure canonico.
90 Defensiones aduersario subtrahens licet puniatur, non tamē de iure ciuili pro confesso habetur.
91 Defensio de iure canonico per aliquem alicui subtracta pro perfecta habetur.
92 Pubertati vel infantie proximus quis dicatur tam de iure ciuili quam de iure canonico.
93 Doli capax quis dicatur tam de iure canonico quam de iure ciuili.
94 Matrimonialis causa de iure ciuili illa specialia nō habet, que de iure cano. habet.
95 Sententia in matrimoniali causa per lapsum temporis in rem iudicatam non transit.
Sententia matrimonialis non opus est vt in scriptis feratur.
Confessioni viri vel vxor. vel amborum circa matrimonij separationem non statur.
In causa matrimoniali contra testes inductos de falso agi pōt nec huic actioni per an. xx. prescribitur.
96 Matrimonium de iure ciuili ex cohabitatione cum libera muliere, nisi protestetur, quod ad eam vti concubinam accedat, sed de iure canonico adulterium presumitur.
97 Matrimonium de iure ciuili inter liberum et ancillam, nec ecōuerso, nec inter libertum et ancillam, nec econuerso contrahitur.
De iure canonico secus est.
Matrimonium est vnum de sacramentis ecclesie.
98 Filiafami contrahendo matrimonium an patri contradicere possit de iure ciuili.
Quid de filiofami.
Matrimonium pro filio vel filia contractum per patrem non licet de iure canonico nisi consentiant.
Quod quis non diligit facile contemnit.
99 Matrimonium quando possit contrahere filius vel filia de iure ciuili sine consensu eorum in quorum sunt potestate.
Quid de iure canonico.
100 In matrimonio contrahendo de iure ciuili potius annorum numerus quam etatis vigor consideratur.
Etas minor nuptias impedit, sicut cognatio.
Stupri et non adulterij tenetur, qui minorem an. xij. licet desponsatā corruperit.
Matrimonum de iure canonico tenet infra pubertatis annum malitia etatē supplente.
101 Matrimonium de iure ciuili inter quas personas prohibeatur.
Matrimonij prohibitio de iure canonico vltra quartum nō extenditur gradum inclusiue.
102 Gradus quartus inter collaterales de iure canonico nō est idē cum eodem gradu de iure ciuili.
103 Fratres duo vel sorores de iure ciuili in quarto gradu adinuicem sunt.
Fratres duo vel sorores ad inuicem sunt in primo gradu.

104 Filie

104 Filij vel filie duorum fratrum de iure ciuili inter se sunt in. iiij. gradu, de iure canonico sunt in secundo gradu.
105 Successionis linea cum agnatis de iure ciuili vsque ad quot gradus extendatur.
Consanguinitas de iure cano. vsque ad quartum extendit gradus.
Cap. nõ debet. de consan. & affinita. quomodo loquatur.
Leges legibus concordande sunt.
106 Trãsactio de iure ciuili in matrimonijs prohibita non est.
Matrimonium consensu contrahitur.
Compromissum in matrimonio de iure ciuili fieri potest.
Transactio compromissum vel pactio aliqua in matrimonio interuenire non possunt.
107 Conditio impossibilis de iure ciuili regulariter obligationem non inducit.
108 Conditio impossibilis vel turpis sponsalibus vel matrimonio adiecta nisi sit contra matrimonij substantiam non vitiat.
109 Uxor de iure ciuili .i. annum luctus nubere non debet, aliter infamis efficitur.
De iure canonico secus ob apostoli auctoritatem.
Uxor infra annum luctus nubens de iure canonico an donatione nuptiali priuetur.
110 Matrimoniũ ex quib. causis de iure ciui. cõtrahẽdũ ipediat.
Matrimonium de iure canonico an per homicidam ex proposito contrahi possit.
111 Matrimonium per que crimina contrahendum impediatur.
112 Matrimonium ex quibus causis de iure ciuili dissolui possit.
Matrimonium consumatum de iure canonico nullo casu in vita coniungum separari potest.
113 Matrimonium quo ad thorum ex delictis tribus de iure canonico separari potest.
Matrimonium an & quando dissoluatur quo ad thorum ob cõtinentie votum altero coniugum inuito.
114 Filij nati ex dãnato coitu de iure ciuili a patre alendi non sunt, de iure canonico secus.
115 Parentum appellatione venit mater.
Filius vulgo conceptus a matre alendus est.
116 Factũ contra legem de iure ciuili quando pro infecto haberi debeat & quid de iure canonico.
Nihil adeo generale est quod exceptionem non patiatur.
117 Pactũ nudum de iure ciuili non actionem, sed exceptionem regulariter parit, sed in quibusdam casibus fallit.
Pactum nudum de iure canonico actionẽ & exceptionẽ parit.
118 Pactũ non seruans de iure canonico mortaliter peccat.
119 Successor de iure ciuili an & quando ex defunctorum contractibus teneatur.
Et quid de iure canonico.
120 Heredes ex delictis defunctorum de iure ciuili regulariter nõ conueniuntur, nec satisfacere compelluntur.
Et quid sit de iure canonico.
121 Reo ante sententiam mortuo an & quando crimen eius de iure ciuili extinctum sit vt contra eum procedi non possit.
Epo mortuo q heredẽ hereticũ istituit contra eũ pcedit de iure cañ.
Reo mortuo in quibus casibus de iure cano. cõtra eũ pcedat.
122 Judex de iure ciuili, coram quo bonorũ questio vertitur, de questione incidenti cognoscere poterit, lz pncipaliter nõ possit.
123 Causa natalium & filiationis mere spiritualis est.
124 Societas qbus ex causis tam de iure cano. quam ciuili dissoluat.
125 Hypotheca seu pignus tacitum de iure ciuili in quibus causis contrahatur.
Usurarij bona de iure canonico ad quemcũque prouenient pro vsuris extortis tacite obligata sunt.
126 Cedens bonis post cessionem etiam si postea acquirat, nisi quantum facere possit, non conuenitur.
127 Usurarius publicus bonis cedens beneficio cedentiũ non gaudet, sed insolidũ ad vsuras tenetur.
128 Emptio per alium de mea pecunia facta de iure ciuili regulariter mihi non queritur nisi in casibus hic exceptis.
129 Dñiũ ex qui. cau. de iu. ciui. sine possess. ex legis ptãte acqrat.
130 Emptio facta de pecunia quã pro vsuris solui mihi acquiritur & talis res empta a quolibet de iure canonico vẽdicari põt.
131 Usurarum obligatio de iu. ciui. tã i pncipali quam i fideiussore obsit.
Fideiubens simpliciter vel in omnem cãm de iure ciuili in vsuris obligatur.
Usurarũ obligatio de iure canonico ipso iure nulla est.
132 Fideiussor vsuras soluens de iure ciuili per actionem mandati illas repetit.
Sed de iure canonico ab eo, cui soluit illas repetit.
133 Precarium de iure ciuili & canonico qñcunque reuocari põt.
134 Precarie vel precaria de iure cano. ante tẽpus nõ reuocant.
135 Alienatio rei ecclesiastice de iure ciuili & canonico qua solẽnitate fieri debeat.
136 Creditor pecuniam ecclesie mutuans vt creditor dicatur debet pbare de iure ciuili pecuniã in ecclesie vtilitatẽ quersam esse.
Quid autem de iure canonico.
137 Medicine vel potiones de iu. ci. iter cibaria non cõputantur.
Medicine non veniunt in legato penus.
Medicinã sumẽs de iure canoni. ieiunus nõ reputatur.
Sacerdos medicinam postquam dormiuit sumẽs celebrare nõ põt.
138 Clerici tam de iure ciuili quam canonico, quas mulieres secum tenere possint, & quas non.
139 Epi ordinantes, & eius notarij de iure ciuili que ab ordinato recipere possint.
Epi ab ordinato aliquid recipientes consuetudine non obstante simoniam committunt.
140 Et idem in notarijs.
141 Instrumẽtũ si deperditum sit casu fortuito quomodo eius amissio & tenor de iure ciuili probari possit.
Et quomodo de iure cano. probari possit .i. sub nu. seq.
142 Instrumẽti talis probatio an probantem releuet vt ex hoc probanti iuramentum deferri possit.
143 Emptor si primo pretiũ dare debeat vẽditor rei retentionẽ hz.
Quid si venditor primo rem dare debeat.
Quid quando neuter alter fidem alteri habeat tunc pretij & rei fit sequestratio.
Emptor de iure cano. priusque rem petat pretium offerre debet.
144 Cecus a quibus oneribus tam de iure ciuili quam canonico excusationem habeat.
145 Seruitus de iure gentium adinuenta est & a iure ciuili confirmata, seruitus non est de iure naturali, nec canonico.
146 Judei de iure ciuili sub pena capitis mancipia christiana habere non possunt.
Quid de iure cano. & quomodo puniantur.
147 Filius orthodoxus patri heretico succedit de iure ciuili.
Filius heretici de iure canonico licet sit orthodoxus punit, quia hereticorum bona confiscant, filiorũ consideratione nõ habita.
148 Ingressus monasterij omne peccatum ingredientis abstergit de iure ciuili, & de iure canonico, ingratitudinem tollit.
149 Sententia per falsos testes lata vel instrumẽta vz, lz antequam in rem iudicatã transeat per in integrum restitutionem rescindatur sententia talis lata cõtra pupillum est ipso iure nulla.
Sententia talis de iure canonico nulla est, nec ab ea appellat.
150 Sententia lata per errorem in ea expressum de iure ciuili valet, sed iure canonico errore probato nulla est.
Error calculi sententiam nullam reddit.
151 Testamenta sine. vij. testibus etiam ad pias causas de iure ciuili non valent.
Testamenta de iure canonico cum duobus vel tribus testibus ad pias causas valent.
152 Institutio heredis in alterius volũtatem cõmissa inutilis iure ciuili redditur.
Secus de iure canonico.
153 Filius grauatus hereditatem restituere de iure ciuili vnicam tamen quartam detrahit.
De iure vero canonico duas quartas retinet.
154 Heres disposita per testatorem si admonitus infra annum nõ impediat de iure ciui. successione priuatur.
Et quid sit de iure canonico.
155 Legatũ rei aliene de iure ciuili valet, & ad quid heres legatario teneatur.
De iure autem canonico non valet.
156 Actiones plures qñ ex eodẽ delicto nascuntur vna tantum vbi plus esset in ea quam in alia de iure ciuili eligi potest.
Ex delicto, & facto eodem de iure canonico multipliciter quis obligatur nec pena vnius alteram tollit.
157 Adulterium simul cum incestu si committatur pena in vno stattuta de iure ciuili locum vendicat sibi, nec pena adulterij augetur.
Incestus adulterio maior est.
158 Adulterium cum incestu de iure canonico concurrunt & maior pena quam pro solo adulterio imponitur.
159 Stupri pena de iure ciuili est mors.
Stupri pena de iure cano. que sit .i. nu. seq.

Tutor pupillam stuprans quomodo puniatur.
Raptus virginum & mulierum etiam ipsis volentibus de iure ciuili cōmittitur, & etiam in sponsa.
161 Raptor de iure ciuili cū rapta cōtrahere matrimoniū non potest.
De iure canonico secus est.
162 Sodomie crimē de iure ciuili capite punitur.
Et q̄ño de iure canonico.
163 Blasfemator quomodo de iure ciuili puniat̄, & q̄ño d̄ iu. cano.
164 Hereticus de iure ciui. & cano. a quo iudice puniri debeat.
165 Accusatus si quis sit de crimine & absens sit q̄ño cōtra eū p̄cedat̄.
Hereticus excōmunicatus etiā pro sola suspitione heresis si p annū de iure canonico in excōicatione steterit, nec satisfecerit vt hereticus punitur, nec amplius auditur.
166 Rescriptū vel aliud per obreptionē impetrās de iure ciuili falsi pena punitur.
Sed d̄ iure cañ. rescripto cōmodo carere dz nec d̄ falso punit̄.
167 Falsitas de iure ciuili sine dolo cōmitti non potest.
De iure vero cano. per simplicitatem & ignorantiaz cōmittitur.

Uoniā vt ait aristoti. opposita iuxta se posita, euidētia & meliora se ipsis apparent, & pp multas altercationes, q̄s sepe vidi in diuersis locis inter iuris peritos occasione dictar̄ cōtrietatū & diuersitatū nunq̄ d̄ ipsis reperi sufficiēter determinatū, iō de ipsis diuersitatibus, & cōtrietatib⁹ tractar̄ disposui, s3 q mihi deus ꝯcedet gratiā, iuxta mei ingenij paucitatē, ad hoc vt ad deducēdū eas in clariorē lucē & facilē sui exitū auxilium p̄beat, dirigēdo aspas in vias planas, deinde distinguendo subijciā, qd in ipsis cōtrietatibus & diuersitatibus obtineat de iure cano. & qd de iure ciuili & q̄ñ, & vbi, & circa q̄ ius canonicū iuri ciuili p̄iudicat, & q̄ñ, & vbi & circa q̄, in dictis cōtrietatibus, & diuersitatibus neutrū alterius p̄iudicet d̄ his aūt, q̄ plura sunt, & alia nō tñ diuersa vel aduersa in vno iure q̄ in alio nō me intromitto, qr illud laboriosuz reputo nō vtile, cū oēs codices tā iuris ciui. q̄ canoni. d̄ p̄dictis repleti sint, sed i his talē subijcio regulā, q̄ nullā patit̄ instātiā, & q̄ vtroq̄ iure cōprobat̄ canonico, & ciuili, vt in his q̄ alia sunt, vel plura in iure cano. q̄ ciuili nō cōtrio diuersa q̄ño ius ciui. seq̄t̄ ius canonicū, vt. C. de sac. san. eccle. l. oīz, & l. nouatione. & q̄ño ius canonicū seq̄t̄ ius ciuile in p̄dictis, q̄ sint alia nō diuersa vel aduersa, extra de ope. no. nun. c. j. & gl. ber. ibi, & ista in cā ecclīastica &c. & d̄ sen. excō. c. i audiētiā, ibi, & lex seculariū p̄ncipū &c. ¶ Nūc aggrediamur cōtrietates & diuersitates vtriusq̄ iuris cano. vz & ciuilis, & p̄mittā ius ciuile tanq̄ vt in pluribus corrigibile ad ea. n. q̄ frequenter accidūt ad aptant iura potius q̄ ad ea q̄ raro eueniūt. ff. d̄ leg. & sen. con. l. nā ad ea, vñ qr posteriora regulariter priora corrigūt. ff. eo. l. non est nouū, nō incōpetenter p̄mittā in cōtietatibus & diuersitatibus p̄dictis ius ciui. tanq̄ corrigibile, iuri cano. tanq̄ corrigēti & d̄rogāti iuri ciui. icipiā ergo
1 a citatione, qr ipsa est p̄ma iudicij pars. ¶ † De iu. ci. ordini aucté. offerat̄ q̄ est signata. C. d̄ lit. ꝯtest. & sumpta de corpore auc. de exiben. & intro. re. §. sancimus. colla. v. nō p̄scribit̄ nec p̄scribi dz, nec pōt indicijs deliberatorijs p admonitionē siue citationē dicit. n. tex. i corpe p̄dicto, cū admonitio oblata fuerit alicui qd̄ est p̄teriti tp̄is modis oibus offerri libellū &c. & ita necesse est admonitionē p̄cedere libello, & p ꝯsequens deliberationē, cū libellus p̄ncipalr̄ pp deliberationē detur, ad quā deliberationez necesse est interuenire inducias, vt possit citatus recognoscere debitū vel negare, & in ea deliberatione iudici parere, vel repudiare, vel ad alter̄ se remitti petere, igit̄ p admonitionē vel citatio. q̄tūcūq̄ ea ꝯtineat̄ libelli fora ñ p̄iudicat̄ d̄liberōni, qd̄ satis liq̄t ex p̄dcis. Preterea ꝯsuetudo ciui. fori, & cār̄ ipsuz ius cōe siue ciuile iterp̄retat̄, & eidē ꝯsonat, q̄ est optima legū interpres. ff. de leg. & sen. ꝯsul. l. d̄ q̄bus. vñ p̄ses p̄uincie p̄batis his, in oppido freq̄ēter i eodē gn̄e ꝯtrouersiar̄ seruata sunt cā cognita statuet. C. q̄ sit lon. ꝯsue. l. j. ¶ De iure cano. p admonitionē siue citationē p̄scribi pōt inducijs d̄liberatorijs si i ipsa cita. ꝯtineat qd petat, a quo, & cā petēdi, & q̄lr̄ agat, & res petita designet̄, & ad cautelā libelli series. i. ipse libellus reclamationis ꝯtineat in ipsa citatione, vt extra d̄ dila. c. ij. & in gl. ber. in verbo. qr in literis, & talis p̄cessus multū est inordinatus respectu iuris
2 ciuilis. ¶ † De iure ciuili, rescripta & litere q̄ ipetrant̄ a p̄icipe p̄petua sunt regl̄r, nec finiuntur vel tolluntur anno, vt. C. d̄ diuer. res. & pragma. sanctio. l. falso exceptis rescriptis nūdinar̄, i qui bus q̄nq̄ annor̄ spacio p̄scribit̄ ipetrāti, vt. ff. d̄ nūdi. l. j. ¶ De iure cano. si q̄s literis vel rescriptis ipetratis vsus nō fuerit dolo vel negligētia. ī. annū, tollunt̄, vt extra d̄ rescrip. c. si aūt. c. ex parte. & c. plerūq̄. in cā. l. q̄ñ p scdas literas, vel rescripta aduersarius ipetrauerit vel potes hāc cōtrietatē remouere, intelligēdo legē p̄dcāz, q̄ñ post p̄mas lr̄as, vl̄ rescripta nō ē aliqd ipetratū, s̄m casus dictar̄ decretaliū. vt in. d. c. si aūt in gl. s3 doc.
3 nō ita exponūt, vel intelligūt dictā legē. ¶ † De iure ciui. index delegatus nō pōt citare re, aut verbo, nec p edictū, nec in possessionē mittere, l3 p̄nūciet d̄ mittēdo, sed si non se exhibeat citatus nunciari delegāti, & hoc in quolibet delegato ēt a principe, vt in auc. de exhibē. & intro. re. §. si vero ēt qdā iurent colla. v. l3 hoc correctū intelligit̄ p auc. de litig. §. alijs. colla. viij. vni delegato post litis ꝯtesta. corā se. ¶ De iure cano. delegatus i distincte citare poterit re, & verbo p̄tes, & eas cogere, & in possessionē mittere, & eas punire pena in iure expressa, vel si nō est certa pena ad suū arbitriū, & añ litis ꝯtestationē, & post litis ꝯtestationē. vt extra de offi. deleg. c. de cāis. §. vlti. & c. seq. & vt lite nō ꝯtesta. c. ij. & de do. & ꝯtu. c. p̄ut nobis. q̄ loq̄t̄ lite nō ꝯte. d̄ quo
4 est minus dubiū q̄ si esset ꝯtestata. ¶ † De iu. ciui. index ordinarius recusari nō pōt, sed si suspectus dicat̄, peti pōt vt ei associet ep̄s, i auc. si ꝯo ꝯtigerit. C. d̄ iud. dic vt no. p ac. sup. l. aptissimi. C. eo. & nisi i casib⁹, vt. ff. d̄ iur. om. iu. l. q iurisdōni & ff. de in iur. l. lex corne. §. j. ¶ De iure cano. ordinarius iudex, nō soluz delegatus, recusat̄, vt extra de fo. cōpe. l3 ex suscepto. §. vlt. & c. si q̄s cōtra clericū. & de appel. ad hec. & c. cū añ. & c. cū speciali. §. j.
5 in gl. q̄ incipit nūc ergo &c. ¶ † De iure ciuili, suspitionis cā p bari nō est necessaria, s3 nec ēt dici, vel allegari s̄z Joā. & hec p bāt. C. d̄ iud. l. aptissimi, ibi liceat eis q̄ suspectū iudicē putāt &c. & ibi, q̄ tñ sine suspitione, pp ꝯbū suspitionis in aucten. ibi posita si ꝯtigerit ibi habere indubitatū iudicē &c. sed sufficit q in libello dicat̄ suspectus, nulla expressa cā dubitationis, vel suspitionis. ¶ De iure cano. tā in ordinario q̄ in delegato cā suspitionis est p̄ponēda in libello & allegāda vt extra de appella. c. scdo regris. §. vlti. q̄ loq̄t̄ in delegato & c. cum speciali qd̄ loq̄t̄
6 in ordinario. ¶ † De iure ciuil. iudex cause appellationis, q̄tūcūq̄ sit ordinarius, cām appellationis tñ delegare nō pōt, vt. C. d̄ iudi. auc. ad h̄ si admistrator q̄ est signata sup. l. a iudice, & est sumpta in corpe aucté. vt defun. sen fue. §. vlt. colla. vj. ꝯ. si q̄s appellauerit. & rōnē reddit in gl. sub. d. auc. quare nō deleget iudex appellationis. d. Azo tamen intelligit vt iudex appellationis totā cām possit delegare, nō cognitionē solā vt in sum. sua d̄ iudi. §. iudici aūt appellationie. ¶ De iure canonico iudex appellationis bene delegat, & delegare pōt appellationis cām, vt extra d̄ of. dele. c. sup q̄ōnū, & i gl. ber. vt sic cā crialis &c. in. d. decreta. dr̄ qd̄ iudex cui delegat̄ cā principalis in appellatione
7 pōt illā alij delegare. ¶ † De iure ciuili recusatio iudicis fit & fieri dz infra certū tp̄us vz infra terminū. xx. dierū vt. C. de litigio. aucté. offerat̄ q̄ extracta est de corpore aucten. de exhi. & intro. re. §. sancimus igit̄ coll. v. & melius. C. de sen. & interlo. oīz iud. aucté. & gn̄r que est signata sup. l. cū papinianus. & sumpta est de corpore aucté. de exequ. & his q̄ gue. §. sancimus igit̄ nūc si nō forsan displicuerit collatio. vij. ¶ De iu. cano. recusatio q̄ñcūq̄ fieri pōt añ litis ꝯtesta. vel añ dilationē datā ad exceptiones dilatorias p̄ponendas, nisi lis cōtestet̄ noua supueniēte cā, vt extra de appel. c. ij. regris. §. iij. & c. postulasti & gl. ber.
8 no. qd̄ hic dr̄. ¶ † De iure ciuili recusatione iudicis facta pars ꝯpellit̄ infra triduū eligere arbitrū vel arbitros, corā quo vl̄ q̄bus litigetur vt. C. de iudi. l. cum specialis versic. illico aūt. ī. triduū p̄ximū sine vlla dilatione &c. dicit Azo in sum. C. eod. §. sic ergo qd̄ producit̄ iudicium in. x. vel nisi iudex delegatus sit &c. ¶ De iure cano. facta recusatione, distinguit̄ si sunt partes in iudicio, & tunc cōpellūt cōiter arbitrū vel arbitros, & tūc iudex p̄ eo q recusat, arbitrū vel arbitros eligat, q de cā suspitionis cognoscāt. ī. terminū a iudice recusato prefigēdū, & hoc in ordinario, & sic nō est hec dilatio legalis, vel iudicialis, vt extra de appel. c. cū speciali. in rub. & in gl. ber. ab ipso iudice &c. & in. c.
9 suspitionis. que est Inno. iiij. ¶ † De iure ciuili corā arbitris electis cā suspitionis partes iura sua p̄ponāt & hoc opz intelligi de meritis totius principalis cause, & non de causa suspitionis, quia ipsam suspitionis causam probare quis non compellitur, nec etiam allegare, vt bene probatum est supra & dicit lex, partes compelli arbitros eligere, & subaudit Azo. corūm iura p̄ponere &c. vt. C. d̄ iudi. l. aptissimi. & l. cū spālis, & idefinite loquitur

te loq̄ꝛ ergo de oī iure,qđ pti cōpetit in cā intelligi dꝫ.ff.đ ſerui.
l.ſi ſeruitus.de publicia.l.đ ꝑcio.⁊ ex̄ đ teſta.relatū.ij.⁊ đ ꝓui.
c.qꝛ circa.cū multis ſimilibus in vtroq; iure. ¶ De iure cano-
ni. corā arbitris electis occaſione ſuſpitionis non tractatꝛ, vt de
iur̄ ꝑnci. cāe cognoſcāt,ſꝫ ſi ſuſpitionis cā nō ꝓbatꝛ,redeūt ptes
ad ꝑorē iudicē ſuū ordinariū,ſiue delegatū.ſi aūt ꝓbetꝛ ſuſpitio-
nis cā,tūc demū ptes coguntꝛ eligere pſonā idoneā,q̄ đ cā ꝑnci-
pali cognoſcat,ſed ſi i hoc ɔcordare nō pn̄t,ſi ipſe q fuit recuſa-
tus,eſt ordinarius iudex ipſe cōmittat cām,ſi aūt eſt delegatus
nequaq̄,qꝛ incōtinenti fcā recuſatione in hoc caſu,ptes tertiū
eligāt, vt qđ duo ex illis decreuerint,robur obtineat firmitatis
vt extra de fo.cōpe.lꝫ ex ſuſcepto.⁊ de appel.c.ij.regris.§.po-
10 ſtulas.⁊.c.cū ſpāli. ¶ †De iu.ciui.iudex đlegatꝰ q recaſatꝛ, de
legat ⁊ cōmittit cām ꝑncipalē,ſi ptes nō poſſint ɔuenire, vt.C.
de iudi.l.aptiſſimi.⁊.l.cū ſpālis.a ɔ̃rio ſenſu,hoc.n.cōmittitꝛ,vl̄
ꝑſidi ꝓuincie , vel magiſtratui municipali , vt iura miniſtrēt , ſi
abſit iudex delegatus,⁊ illi ſint pn̄tes.relinqꝛ ergo ꝙ delegato
recuſato pn̄te,deleget ipſe cām,⁊ de delegato opꝫ ꝙ itelligatꝛ,qꝛ
de iure ordinarius nō recuſatꝛ.vt ꝓbatū eſt plene.s̄.in.iiij. ɔ̃rio.
¶ De iure cano.delegatus recuſatus nō delegat,nec cōmittit
cām ſuſpitionis,nec ꝑncipalē,⁊ hoc multominus,vt plene ꝓba-
tū eſt.s̄.in ꝓxia ɔ̃rietate,⁊ ꝓbatꝛ.d.c.ij.regris.§.poſtulas.⁊ i gl.
11 ber.ſed ɔ̃ vr̄ dicere lex. ¶ †De iu.ci.qn̄ iudex ordinarius cām
ſimpliciter omittit,corā eo fieri dꝫ litis ɔteſtatio,⁊ ſimul in me-
dio audire dꝫ cām,⁊ i fine dꝫ ipſe ferre diffinitiuā ſniaꝫ, vt i auc.
vt defunc.ſeu fune.ver.illud.colla.v.⁊.C.đ iudi.auc. ad hec. q̄
eſt ſignata ſup.l.a iudice.C.de iudi.niſi velit oia cōmittere, qꝛ h̄
pōt,vt i auc.de collato.§.hec ꝓhibemus.colla.ix.niſi i mortali-
12 bus,⁊ mēbri abſciſſione,†⁊ hec regula patitꝛ exceptionē circa h̄
duo.ſ.mortē ⁊ mēbri abſciſſionē,q̄ tn̄ mādari pn̄t, vel delegari,
qn̄ ɔtingit ꝑſidē abeſſe,al̄s nō,vt.ff.đ offi.eius cui māda.ē iu-
riſdi.l.j.qđ qdā,vt Azo.intelligūt de diffinitione,⁊ maxie i ma
ioribus magr̄atibꝰ,vt in ſum.C.de peda.iudi.§.vt aūt ɔtingit ꝑſi
dē abeſſe ⁊c. Alij de ſola cognitione,vt.d.l.j.ff.de offi. eius cui
mada.eſt iuriſdi.no.Acc.i gl.ſ.cognitione ⁊c. ¶ De iure autē
cano.qn̄ cā cōmittitꝛ ſimpliciter oia pōt delegatus,nec corā de
legāte fit litis ɔteſtatio,nec eſt opus,vt ſimul i medio cāe litem
audiat,nec diffinitiuā ferat ſniaꝫ,vt extra de offi.dele.c.ſup qō-
nū.⁊ in gl.niſi illud obtineā.⁊.c.paſtoralis.⁊ đ rapto.cū in ar-
chiepatū.⁊ in gl.cū ſis delegatus.ad hec ɔſonat gl.or.Ac.ſup
13 d.auc.ad hec in.j.no.§.⁊ cū i fi.glo. ¶ †De iure ciui.cognitio
⁊ diffinio cāꝝ criminaliū,q̄ mortē,vel mēbri abſciſſionē exigūt,
nō demandatꝛ vel delegatꝛ,niſi qn̄ cōtingit ꝑſidē abeſſe,ſꝫ ꝙ ſa
tis ꝓbatū eſt.s̄.xj.ɔ̃rietate,ꝑ auc.de collato.§.ad hec ꝓhibemꝰ
⁊.ff.đ of.eius cui māda.eſt iuriſd.l.j.i gl.ſ.cognitiōe tm̄. ¶ De
iure cano.ꝑlatus qcūq; q hꝫ iuriſdictionē tpalē,dꝫ ⁊ pōt cogni-
tionē ⁊ diffinitionē crialiū,mortis,⁊ trūcationis mēbroꝝ, demā
dare,ſeu delegare,vt extra ne cle.vel mona.c.clericis in ſacris
⁊ in gl.vt ꝑ ſe qdē.⁊.c.ſniaꝫ ſanguinis,⁊ melius i gl.vt epi non
14 poſſint ſnias ſanguinis ⁊c. ¶ †De iure ciui.mortuo iudice dele
gāte aūq̄ cā vel negotiū geri incipiat ꝑ delegatū, ⁊ litis ɔteſta
tio,ſm materiā oppoſitionū finitꝛ delegationis mādatū,nec pōt
delegatus i negocio,vel cā vlterius ꝓcedere,vt.ff.đ iur.om.iu.
l.⁊ qꝛ.⁊ in gl.Acc. aliogn nō lꝫ qdā intelligāt negociū geri inci
pere,ꝑ citationē,vel ɔuēto reo ꝑ executorē,vt in.d.glo. ¶ De
iure cano.ex ſola citatione facta a đlegato aūq̄ moriatꝛ delegās
aū litis ɔteſta.ꝑpetuata eſt iuriſditio delegata, nec dr̄ expirare
extra đ of.dele.c.gratum.⁊.c.lꝫ.de reſcri.c.ſignificauit nobis.
15 ⁊ de of.dele.c.fi. ¶ †De iure ciui.ꝓcurator ɔſtituitꝛ a ſingula-
ri vel ſingularibus pſonis,nō a collegio ac vniuerſitate,ex diffi-
nitione ꝓcuratoꝝ pꝫ,vt.ff.đ ꝓcu.l.j.⁊ dicit Azo in ſum.C.eo.§.
mādato.dū iō dr̄ vt excludit tutores vel curatores,vel collegia,
vel prelati eccleſiarum,⁊ lꝫ qn̄q; ēt de iure ciui.ponatꝛ ꝓcurator
lit.ɔteſta.iproprie,q ɔſtituitꝛ a collegio,⁊ exponitꝛ ꝓ ſindico,vel
actor ꝓcurator pōt lit.ɔteſta.⁊ ſic dr̄ ꝓcurator collegij,vt in au
ctē.đ ſan.epiſ.§.ſi vero epi.℟.ſi epi aūt emiſerint.collatio.viij.
⁊ in gl.ordi.ibi poſita,nemo dꝫ extrahi de domo,⁊ Azo i ſūma
ꝑdicta, ⁊ ꝑdicto.§. ¶ De iure cano. ꝓcurator ɔſtituitꝛ,⁊ pōt cō
ſtitui a collegio,⁊ vniuerſitate,qꝛ ipſuꝫ ius canonicū i vocabulis
differētiā nō facit,vt extra de ꝓcur.c.petitio.⁊ in gl.ber. ſm ca
nones ⁊.c.qꝛ in cauſis ⁊ in gl.ber.not.ꝙ vniuerſitas,⁊ đ ſindi.
16 c.vnico. ¶ †De iure ciui. ꝓcurator pōt ɔſtitui ēt ille,q eſt infa
mis,vt inſti.de excep.§.vlt.exceptiones.n.q̄ oliꝫ ꝓcuratoribus
vel his q eos ɔſtituebant,ꝑꝑ infamiā obijciebantꝛ, qeſcere vult
iperator.d.Azo.i ſum.§.itē q đ crie accuſatꝰ ē i ℟.ſola aūt rōne
infamie ⁊c. ¶ De iure cano.ꝓcurator infamis nō ɔſtituitꝛ.v.q.
iij.qꝛ epi.⁊.iij.q.iiij.c.j.⁊.c.infames.⁊ de h̄ habes extra đ iur.
17 calū.c.iperatoꝝ.i gl.ber.ibi,idoneus eſt dūmō ⁊c. ¶ †De iu.
ciui.q̄tūcūq; gn̄alis ſimpl̄r i mādato ɔſtituatꝛ ꝓcurator i rē ſuā,
ſi nō hēat liberā adminiſtrationē,trāſigere nō pōt,vt.ff.đ ꝓcur.
l.mādato gn̄ali.⁊.s̄.de pac.l.trāſigere placitū.⁊.d.Azo.i ſum.
đ trāſ.§.qs poſſit trāſigere ibi,rōe ꝓcuratoris hn̄tes ⁊c. ¶ De
iure cano.ꝓcurator ſimplex hn̄s gn̄ale mādatū,q̄uis liberā nō
habeat adminiſtrationē,ſi i ꝓcuratorio ſubſequatꝛ cl̄a đ rato,hn̄
pōt trāſigere,vt extra đ arb.c.ꝑ tuas.i gl.ber.vn̄ allegabat,⁊ đ
trāſ.cū ɔtingit.⁊ in gl.ber.not.ꝙ ſimplex.⁊ de relig. do. in.c.
18 dilectus filius,⁊ in gl.ber.nō vult differētiā ⁊c. ¶ †De iure ci
ui.ſm verā approbatā opinionē,eſt in optione eius q đt ⁊ alle-
gat ſe ꝓcuratorē,⁊ ſe ſup hoc hēre mādatū vtrū velit ꝓbare mā
datū,vel cauere de rato,⁊ hoc habes i ſum.d.Azo.de ꝓc.eſt ⁊
aliud officiū ꝓcuratoris.§.puto.⁊c. ¶ De iure cano.qn̄ dubita
tur de mādato,nō eſt in optione eius q dicit,vel allegat ſe ꝓcu-
ratorē,⁊ ſe de hoc hr̄e mādatū,vtrū velit ꝓbare mādatū,vel ca-
uere de toto,nec ſufficit ſi dicat ſe paratū ꝓbare mādatū , extra
đ of.dele.c.corā.⁊ in gl.ber.⁊ iō audiri nō debuit.i ℟. itē ex h̄
19 vr̄ ⁊c. ¶ De iure ciui. pluribus ꝓcuratoribus ſimul cōſtitutis
ſimpl̄r nō in ſolidū,vel ēt diuerſis tpibus, dūmō ꝑor vel ꝑores
nō reuocentꝛ, ſꝫ ɔfirmentꝛ,qlibet admitti dꝫ cū alio,⁊ ad vniꝰ cāe
exercitiū ſine alio admitti nō pōt,vt.ff.đ ꝓcur.pluribus. ⁊ do.
Azo in ſum.C.eo.§.qd ſi plures ⁊ i legibus ſeq. habes de hac
materia. ¶ De iure cano.pluribus ꝓcuratoribus ſimul ɔſtitu-
tis,melior eſt ɔditio ꝑoccupātis,vel iudex vnū eligere dꝫ , nec
refert ſm vnū intellectū ꝙ dicatꝛ inſolidū,vel nō ꝑ đcreta.§.vlt.
ff.đ admi.tut.⁊.l.ſi plures.§.q̄uis.apparet ergo ꝙ loquuntꝛ in
duobus datis nō inſolidū,ſed ſimpliciter,⁊ ſm hoc vt mō dictū
eſt intelligitꝛ extra đ ꝓcu.c.nō iniuſte,cuius tex.loquitꝛ đ ſimpli
20 citer,nō iſolidū dato ꝓcuratorē cū alijs, ⁊ i gl.⁊c. ¶ †De iure
ciui.ꝓcurator ad cāe exercitia ɔſtitutus,ſiue ad iudicia,nūq̄ iu
rat de calūnia , maxime lit. conteſt.vt.C.đ iur.cal.l.ij.§.ſinaūt,
vel dignitas.⁊.§.qđ obſeruari.⁊ in auc.ꝑncipalis.q̄ eſt ſignata
ſup.d.l.ij.⁊ ſumitꝛ de corpe auc.vt i exord.lit.litigātiū.⁊.§.i cau
ſis aūt mixto iur̄o ſimpl̄r de corde,vt in auc.vt cū de appel. co.
§.vlt.col.viij.vbi forte ptinet ad illū articulū q ɔtinetꝛ i.d. auc.
ꝑcipales.ſ.ꝙ nihil penitus cām ꝑocinij dederūt iudicibꝰ ⁊c.
⁊ in ſum. Azo.C.eo.§.ꝓcurator aūt nō iurat ⁊c. ¶ De iure ca-
no.vr̄ ꝙ ꝓcurator iuret de calūnia,extra de teſt.c.pn̄tiū.§.ſi ve-
ro dicti Abbas ⁊c.ibi prius tn̄ ꝑſtito iuramēto ⁊c.tu dic verius
ꝙ ibi ⁊ alibi vbicūq; dicāt decret.ꝓcuratorē iurare ſumitꝛ ꝓcu-
rator ꝓ ſindico,vel pſona hn̄te ltimā adminiſtrationē , vt extra
de iura.calū.c.j.⁊ i gl.ber.ibi ſindicus.⁊.c.in ptractādis.c.vl.
decreta.n.abutitꝛ vocabulo ꝓcuratoris,vt plene ꝓbatum eſt in.
xiiij.ɔ̃rietate, iō hec ɔ̃rietas potius vr̄ ſophiſtica q̄ vera, ali-
21 quid tn̄ doctrine ɔtinet ⁊c. ¶ †De iure ciui.poſtulare pn̄t oēs
ingenui,⁊ libertini,dūmō ſint fidei catholice,⁊ regulariter ⁊ in-
diſtincte i foro ciuili,⁊ canonice,in cā ciuili ⁊ criali,vt.C.đ poſtu
lādo.l.nec ceteroꝝ.l.nemo.de his aūt q ꝓhibentꝛ poſtulare pre
tor tres ordines fecit qdā.n.i.totū ꝓhibentꝛ,ꝙ nec ꝓ ſe,nec pro
alio,vel alijs poſtulare poſſint,qdā ꝓ ſe,⁊ nō ꝓ alijs,qdā ꝓ ſe ⁊
certis pſonis,vt.ff.de poſtu.l.j.§.initiū.⁊.§.ij.loco.⁊.§.ait ꝑtor.
ex quo ſeqꝛ tā ex ꝑma regula q̄ ex ſequēti ꝓhibitione, qđ ꝓhi-
bitoriū nō ſit editū de poſtulādo,⁊ ꝙ clericis vel ꝑſbyteris po-
ſtulare licitū ſit ordine ꝓbatū dicere tn̄ opꝫ,ꝙ monachi ⁊ cano
nici regulares nō poſſint poſtulare,vel aduocati eſſe qꝛ publica
offā eis iterdcā ſunt,vt i.c.ſuā eo.ti.§.idē puto,vel ad hoc ſatis
iſert ꝙ ꝑſbyter vel ⁊ alij clerici,maxie qbꝰ tutele ⁊ offā publica
deferuntꝛ, pn̄t publicare,vt.C.de epiſ.⁊ cle.auc.ꝑſbyteros, ⁊ in
auc.đ ſan.epiſ.§.deo amabiles epos.in ver.ꝑſbyteros aūt coll.
viij.vn̄ ſumitꝛ.d.auc. ¶ De iure cañ.clerici ēt i minoribꝰ ordini
bus ɔſtituti q ꝑcipiūt ſtipēdia ab eccl̄ia,i cā cr̄is,vbi đ pena ſan
guinis agitꝛ i ſeculari,vel canonico poſtulare ꝓhibentꝛ, ex̄ đ po-
ſtu.c.j.nec.n.itereſſe debēt crialibꝰ cāis,vbi đ pena ſanguinis
agitꝛ,vt ex̄ ne cle.vl̄ mo.c.ſniaꝫ illi aūt q ſunt i maioribꝰ, vt i ſub
diaconatu,vel ſimilibꝰ,i ciuilibꝰ nedū i crialibꝰ ⁊ corā ſeculari iu
dice nō pn̄t poſtulare,ſiue habeāt ſtipēdia ab eccl̄ia,vel nō ha-
beāt,ſiue ſint ititulati.vt i.d.c.j.ex̄ đ poſtu.⁊ i gl.vr̄ a ɔ̃rio ſen-
ſu,vt đ clauſtralibꝰ eſt planū,⁊ h̄ ɔcordat cū.d.Azo.vt i.d.c.j.
extra đ poſtu.i gl.ꝑdcā vr̄ a ɔ̃rio ſenſu ⁊c.⁊ ex̄ ne cle.vel mo.c.
nō magno opere ꝑſbyteri aūt,⁊ qdā pticulares poſtulare pn̄t,
vt extra đ poſtu.c.fi.ex ꝑdcis aūt ſatis apte colligitꝛ ɔ̃rietas ⁊ di
22 uerſitas diſſonās iter ius cano.⁊ ciuile. ¶ †De iure ciui.iudi-
ciū conſtitutum ex tribus traditur,vꝫ ex parte iudicis , actoris
⁊ rei,⁊ ſic eſt actus triū perſonaruꝫ,ſcilicet iudicis actoris ⁊ rei.

¶ De iure canonico itegraliter p Ber. aliter diffinit, hoc mō, iudiciū est actus duaꝝ psonaꝝ, actoris ꝛ rei sup cām ꝛ q̄stionē corā iudice ɔtractā, vt ex̄ de vbo signi. forus. §. j. vbi notat̄ iudi
23 ciū in gl. Ber. iudiciū. ¶ † De iure ciuili scdm p̄dictā iudicij diffinitionē, nō sunt testes necessarij q̄tū ad iudiciū, q2 ꝛ sine testibus ɔsistit iudiciū libelli oblat. p̄cedente, fm q apte tradit̄ p Azo. in summa e. ti. ꝛ §. eo. s. p̄xime allegato. in. xxj. ɔ̄rietate. ¶ De iure cano. ꝛ si diffinitio iudicij duas tm̄ psonas ɔtineat s. actoris ꝛ rei, vt. s. in p̄ma ɔ̄rietate p̄batū est i ɔstitutiōe, tñ cuiuslibet iudicij de iure cano. interuenire debēt iudex, actor, ꝛ reus, et tres testes, hoc aūt exponit̄ pp triplicē modū p̄bādi, vt
24 ex̄ de vbo. signi. c. forus. §. in oi vbi gl. ¶ † De iure ciuili not. p gl. or. q libelli oblatio tacite omitti pōt, nō expresse, vt. C. de lit. ɔtest. auct. offerat̄. in gl. alij q pōt omitti tacite ꝛ exp̄sse ꝛ hoc idē no. i auct. de exhib. ꝛ introd. re. §. sancimus igit̄, in gl. j. scriptā petitionē, quasi prope mediū gl. ver. fallit. ꝛ. d. Azo in sum. de lit. ɔtest. dicit, ɔtestationi necessario libellū p̄cedere, nisi d̄ ɔsensu ptiū remittat̄, nō distinguēdo expresse vel tacite, olim tñ de iure ffoꝝ ꝛ Cod. nō erat necessaria oblatio i ciuilibus, vel in crialibus, vt. ff. de eden. l. j. §. j. ꝛ de priua. delic. l. fi. ꝛ speciale erat in illustribus, vt p libellū ɔuenirent̄, vt. C. de dignita. l. quotiens, hoc hodie est mutatū per. d. aucte. de hoc habes in sum Azo. C. eo. §. fit aūt editio actionis ꝛc. ¶ De iure canonico probat̄ q libelli oblatio nō potest omitti tacite, vel expresse vt extra de lib. obla. c. j. in glo. nota. q duplex est libellus. in fi
25 ne glo. ꝛ de lit. contest. c. vnico. ꝛ de ele. c. dudū. el. ij. ¶ † De iure ciui. causa ꝛ actio est edenda, vt. ff. de eden. l. j. in prin. ꝛ de nego. gest. l. si pupilli. in fi. ꝛ. C. de edic. diui adria. tol. l. iij. ꝛ. C. de eden. l. edita. ꝛ. ff. de admi. tut. l. quotiēs. §. itē si tpali actione, ꝛ. d. Azo. in sum. de edē. hoc euidenter probat dicendo. s. p̄stādo aliud esse cām pp qd̄ aliqd petit̄, nec posse cēseri cāz q2 est iure actionis ꝛ obligatiōis pariter, vt. ff. d̄ pcu. l. licet. §. ca obligatio, ꝛ idē cū actione, ɔuenit̄ ab eo vt dicit Azo in sum. de eden. §. sed dicit aliqs. licet hoc de ɔsuetudine non seruet̄. s. vt nomē actionis edat̄ regulariter iō dixi q2 in actione in rē, sufficit actionē exprimere, vt. ff. de excep. rei iud. l. ꝛ an eadē. §. actiones. l. si mater. §. ꝛ eadē. ꝛ clarius extra de lib. obla. c. ij. ꝛ in gl. ber. no. ad intelligētiā. in versi. ꝛ licet in casu. ¶ De iure cano. nō cogit̄ qs actiōez exprimere inuitus, dūmō cām ꝛ facti seriē pure ꝛ simpliciter exponat, vt extra de iudi. c. dilecti. in tex. ꝛ i gl. ber. sic patet ꝛc. lz alicubi in decretal. fiat mētio actionis expone actionē. i. cāz, vt i fi. gl. p̄dicte, ꝛ de mu. pe. c. j. petitionē ꝛc.
26 ¶ † De iure ciuili cā, quā hz clericus ꝛ laicus cōem, ciuilē sortit̄ iudiciū vt. C. de epis. ꝛ cle. l. oēs q vbiq3. ꝛ auc. ibi signata q̄ incipit clericus quoq3 in lite pecuniaria, ꝛ sumpta est de corpe auc. vt cle. apud epis. prop. §. j. ꝛ. §. si nō de crialibus. ꝛ. l. iubemus. §. oēs. preterea licet p̄dcām imutationē dicant̄ recipere p ɔstōnē auct. statuimus aūt ꝛc. signata sup. d. l. oēs q vbiq3 ꝛc. ¶ De iure canonico in nulla criali cā, vel actione, clericus nō pōt ɔueniri sub seculari iudice, vel habere iudicē secularē, nec p̄ncipalr̄ agēdo, nec in recōueniēdo, vbi agit̄ crialr̄ ꝛ de crimi
27 ne, ex̄ d̄ iud. ꝛ si clerici. ꝛ in gl. ber. ꝛ vt. ij. q. i. in p̄mis. ¶ † De iure ciui. clericus fori ecclesiastici priuilegio renunciare potest fm vnū ꝛ veꝝ intellectū. ꝛ. C. d̄ pact. l. si qs in ɔscribēdo dicunt tñ qdā hoc imutatū p auc. p̄dictā statuimus. s. in p̄ma ɔ̄rietate, cū auc. de sanc. epis. Jconomus aūt in fi. sed ille est specialis casus, dū ɔuenit̄ Jconomus p̄ rōne gubernationis siue administrationis reddēde, vt in. d. auc. §. iij. ꝛ. iiij. colla. ix. ¶ De iure aūt cano. clericus p̄uilegio clericali fori renūciare non pōt. c. si diligēti. cū ibi no. de foꝛ. cōpe. nec in laicū iurisdictionez p̄rogare ēt cū ɔsensu ꝛ mādato sui epi. c. significasti. eo. tit. ibi glo.
28 in ver. hic patet expresse i v. sed nūqd possit clericus. ¶ † De iure ciuili ois psona q̄ nō est in ptāte p̄ris vel dn̄i, vr̄ esse sui iuris, ꝛ ecōuerso, ois psona, q̄ nō est sui iuris, dr̄ esse in ptāte p̄ris vel dn̄i, dic q lege cognouimus q̄ psone sint tales, vt. ff. d̄ his q sunt sui vel alieni iur. l. i. ꝛ insti. eo. §. j. ꝛ lz verbū ptātis plura significet dū allegat̄, vt. ff. de ver. signi. l. ptātis verbo, nūq̄ tñ extēdit̄ ad vxorē, respectu mariti, vt. d. l. ptātis verbo. ¶ De iure cano. qn̄q3 aliquē nō eē sui iuris facit q̄tū ad filiū fa. ɔest in ptāte p̄ris, q nō ɔp̄hēdit respectu p̄ris, q2 hoc intendit ꝛ ɔp̄hēdit vxorē illius viri, vt extra de sen. excō. c. mulieres, vel alie q̄ tū ɔsone est. n. ad casuz. d. c. mulieres respectu viri nō dr̄ sui iuris ꝛ cōp̄hēdit̄ sub psonis q̄ sui iuris nō sunt, vt ibi dr̄ in glo. ber. ꝛ sunt serui ꝛc. apte p̄dicta declarant̄ ꝛ tradunt̄. ¶ † De
29 iure ciuili, presbyteri diaconi nō sunt exempti a p̄ria ptāte sed in ptāte parētis remanēt, vt. C. de sac. san. eccle. l. sacrosancte ortodoxe fidei. i auc. ibi signata presbyteros, diaconos, subdiaconos, ꝛ curatos, ꝛ clericos ꝛc. ꝛ sumit̄ de corpore auc. sanc. epi. §. presbyteris aūt diaconis ꝛ curatis ꝛc. colla. ix. in vlti. col. iij. carte. ¶ De iure canonico quilibet sacer ordo liberat a patria ptāte. vt habes. liiij. dis. c. ex antiquis. ꝛ. c. frequens. Diaconi alicui obligati pstādo vicariū loco sui liberant̄ a dn̄ica ptāte. d. c. ex antiquis. subdiaconus aūt cū diacono in oibus ꝛ p oia eodē gaudet priuilegio, vt extra de ser. nō ordinā. c. mi
30 ramur, ꝛ ibi gl. ij. ¶ † De iure ciuili capitis diminutio dr̄, ꝛ est p̄oris status imutatio q stat⁹ ꝛ caput circa tria vsat̄ circa libertatē, ciuitatē, ꝛ familiā, ꝛ fm hoc triplex distinguit̄ diminutio capitis, vt hoc aperte tractat̄ institu. de capi. dimi. p totū titu. ¶ De iure cano. aliter sumit̄ capitis diminutio. s. p degradationē, vt extra de accu. c. qualiter et qn̄ ibi. n. dr̄, q crialis accusatio, q̄ intendit ad diminutionē capitis. i. degradationē non
31 admittit̄, nisi legitima precedat inscriptio. ¶ † De iure ciuili, dilatio legalis certa, ꝛ limitata statuta ad aliqd̄ faciendū, nō vr̄ q p iudicē p̄rogari possit abbreuiari aūt bene possit, vt. ff. de iudi. l. nōnunq̄ aūt. in gl. ordi. Ac. q2 forte ꝛc. nō augeri ꝛc. vt. C. de dil. l. j. ꝛ. l. siue pars. in gl. or. Ac. nūqd diminui hoc veꝝ nisi in casibus, ꝛ ver. ꝛ q2 noiati dicit hoc posse fieri, vt. ff. de re iud. l. q p tribunali cognoscit. ꝛ in casu. d. l. ꝛ facilius q2 prōptiores debemus esse ad absoluēdū q̄ ad ɔdēnādū, vt. l. si se nō obtulit p̄curatoꝛ. §. si qs ɔdēnatus, ꝛ signat̄. s̄. l. q p tribunali p̄rogat̄. ¶ De iure cano. bene dilatio certa, ꝛ limitata statuta a canone ad quā faciēdū ꝛ actionē petere ex causa, vt extra de sen. ex cō. c. solet a nōnullis ꝛc. Inn. in. §. in p̄ma igit̄ dubitatione, in glo. ber. ꝛ in hoc loco ꝛc. si vero reus petat longiorē dilationez q̄ sit statuta a canone, audiēdus est idistincte, ꝛ ei ɔcedit̄, casu maxime decretalis predicte, ꝛ in casu decretalis d̄ exceptio. c.
32 frequens circa. xv. dies. alias signata de resti. spo. ¶ † De iu. ciui. cū opinio Jo. ꝛ Hu. denūciatione noui operis facta in optione est edificātis, vel edificare volētis cui nouū opus nūciatū est si vult incōtinēti satisdare, vt possit edificare ꝛ in opere p̄cedere, an nō, ꝛ an velit docere de iure suo. s̄. tres mēses, ar. ff. de iu. do. l. plerūq3. in fi. et. ff. de no. ope. nun. l. pretoꝛ. §. si qs paratus. ꝛ. §. hoc aūt interdictū p̄hibitoriū. ꝛ. l. stipulatio de operis. §. j. cū multis similibus. ꝛ hāc opi. tenēt Joā. ꝛ Hu. ꝛ Ac. eis assentit. de hoc plene habes. C. de edifi. priua. l. fi. alias est ibi facta de ope. no. nū. ꝛ ita vidi de facto ꝛ practicari ꝛ obseruari in ciuitate Bononie in questione inter. d. Francis. ꝛ cernotum doctores, filios bone memo. Accur. legū doctoris. ¶ De iure cano. aliter statuit̄, est. n. in optione denūciātis nō edificari, sine eius cui denūciat̄ an velit statim docere d̄ iure suo. i. vsq3 ad tres mēses vel statiz recipere cautionē de opere demoliendo, si apparuerit iniuste edificatū, neq3 postea p̄cedit̄ in opere, ꝛ hāc approbāt decretiste ꝛ tex. ꝛ glo. vt extra de op. no. nū. c. is qui. in glo. ber. sed hoc vr̄ ꝛ in pluribus alijs gl. eiusdē tituli, ꝛ hāc sequitur Azo. in sum. de edifi. priua. in fi. tit. ꝛ huic pti vr̄ ɔso
33 nare text. l. fin. titu. predicti. C. ¶ † De iure ciuili licet nunciatio operis noui facta sit p iactū lapilli vel p priorē, vt. ff. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. meminisse nō tñ dicit lex q ex tali denūciatiōe possessionē acquiramus si nō possidemus, imo potius ꝛ clare posset ɔ̄riū p̄bari q hic non est modus acquirende possessionis p edificātē q certi tradūtur i sum. do. Azo. §. acqrit āt possessoꝛ. ꝛ videmus q amittimus si q̄ habemus. si fiat nūciatio verbo solo ꝛ edificans efficit̄ possessoꝛ vt. ff. de ope. no. nun. l. i. §. in operis. ¶ De iure cano. vr̄ ꝛ aperte notat̄ per nunciationē noui opis fcām per lapillum, ɔstituit̄ aliquis possessoꝛ ꝛ possessionē retinet ēt, sicut de iure ciuili, vt extra de ver. signi. in. c. ex parte vestra in gl. ber. duobus modis idē forte, ꝛ in hoc
34 dz censeri per denunciā factā per pretorē, † quia iste due nunciationes in retinenda ꝛ non amittenda possessione, equiparātur ꝛ sunt equalis potentie, vt. d. l. de pupillo. §. meminisse. li
35 cet ꝛ nulla possent in ɔtrariū allegari, ꝛ fortia ¶ † De iure ciuili possessio rei imobilis quantumcūq3 quis corpore ꝛ animo ciuiliter ꝛ naturaliter possideat secundū opinio. Joā. ꝛ Azo. ꝛ notam cōmunem, si ab ipso animo incipiat solo animo amittit̄ vt. ff. de acquiren. possessio. l. possideri. §. in amittenda. ꝛ in glo. ordina. ac. de consuetu. possidere, ꝛ circa hoc tradit in summa. C. eodem. §. vult. ¶ De iure canonico eo modo possessio amittitur, quo queritur, vnde ius canonicum possessionē rei mobilis quesitam ꝛ quam retinet animo, non intelligitur amitti solo animo non distinguēdo an incipiat ab aio, vel nō ab aio ꝛ dic ciuilem amittinō naturalē, ea tñ possessio q̄ solo aio tenet̄, dic solo aio amitti posse qn̄ āt corpe ꝛ aio possidet̄ vtrunq3. s. aium ꝛ corpus

⁊ corpus necessariũ est interuenire in ipsa amittẽda, vt extra de regulis iuris.in gl.c.j.in gl.in fi.ber.potest eni3 ⁊c. vbi predicta
36 satis clare inuenies. ¶ †De iure ciuili institutio petitorio in iudicio coram iudice, ꝓprietatis nõ põt agi possessorio interdicto ẽt recupãde, vel adipiscẽde possessionis, nisi finita priori instãtia vel priori instãtie renũciato ſm opi. Jo.⁊ Azo.⁊ icõm Jac. but.vt.C.de interdic.l.incerti.⁊ de iudi.l.nullus.⁊.ff.ð le.ij.l.cũ filiꝰ.§.varijs ⁊.ff.ð iud.l.fide.⁊ ð exce.rei iud.l.⁊ an eadẽ.⁊.C.ð appel.l.ij.attamẽ ꝯtrũ not.s.vt in iterdictis recuperãde vel adipiscẽde possessionis possit simul petitorio ⁊ possessorio agi in eodẽ libello.vt.ff.ð vi ⁊ vi arma.l.cũ fundo.§.vlt.⁊ ð acqui.pos.l.naturaliter.§.nihil cõmune interdicto aũt retinẽde possessionis vult ꝙ simul ⁊ in eade3 instãtia non possit intẽtari cũ petitorio, nec petitoriũ cũ eo tãꝗ̃ ꝯria ⁊ in se repugnãtia in hoc oẽs ꝯcordãt, ⁊ nullus discordat. ¶ De iu.cano.hñ agit possessorio recuperãde vel adipiscẽde pos.ẽt nõ finita priori instãtia, nec renũciato priori instãtie, sed in eadẽ, ⁊ in hoc ꝯdicit ius cano.opi. Joã. ⁊ Azo.⁊ Jac.but.⁊ cõcordat cũ Ac.⁊ Azo. ⁊ hoc habes expresse ex̃ de cau.pos.⁊ pro.c.pastoralis.ibi reddemus ꝙ posses
37 sio ꝗdam iudicio ⁊c.⁊ in gl.ber.ad intelligẽtiã ⁊c. ¶ †De iure ciuili interdictũ vñ vi directũ vel vtile daẗ ꝯ eũ q deiecit vel ratũ habuit.vt.ff.ð vi ⁊ vi ar.l.j.§.deiecisse aũt, ⁊.§.quotiẽs verus ꝓcurator. Jtẽ ⁊ ꝯ eũ q dolo malo fecit, vt eo.tit.l.iij.§.hoc interdcm̃ nisi nõ violetus inerit nõ soluẽdo, vt.ff.de fur.itaqꝫ fullo, i
38 prin. †Actio tñ qð met.cã daẗ, ꝯ quẽlibet possessorem, vt.ff.qð met.cã.l.si cũ exceptione.§.aliqñ, ⁊.C.eo. titu.l.nõ interest. similiter interdcm̃ qð vi aut clã, vt.ff.qð vi aut clã.l.semp. in pñ. Jtẽ interdictũ de op.no.nũ.l.vlt.ff.de op.no.nun. de hoc habes extra de resti.spo.cũ ad sedẽ in gl.ber.sed p3 ⁊c. quasi circa fi.gl. Jtẽ ꝯ principalẽ successionẽ vꝫ3 siue heredẽ, vt.C.eo. tit.l.j.§.inter.⁊.l.iij.§.hec actio.nõ aũt daẗ aduersus eũ q rẽ violẽtã nõ possidet, vel sine vi, vt.ff.eo.l.cũ a te.nec in hoc distingũtur res ecclesiastice a rebus priuatis vel priuatoꝝ. ¶ De iure cano.ꝓ rebus ecclesiasticis põt agi ꝯditione.c.reintegrãdã.iij. q.j.⁊ quẽlibet possessorẽ rei violẽter accepte ⁊ inuase ꝯ quẽlibet singularẽ qui ẽt rei vitiũ ignorat, ac ꝯ illos ad quos peruenit res violẽta ẽt singulares successores q rei vitiũ nõ ignorãt, s3 sciũt põt agi actione illa extra ð iudi.c.qꝛ.extra ð rest.spo.i.c. sepe ꝯtingit.⁊ i gl.sic ergo solus ⁊c.c.cũ ad sedẽ.in gl. bern. sic
39 p3 ⁊c. ¶ †De iu.ciui.minor.xxv.an.nõ põt ꝯstituere ꝓcuratorẽ ad iudi.vt.C.ð pcu.l.neqꝫ tutores, si tñ minor i iudicio ꝓcuratorẽ fecerit, ⁊ admissus non expulsus fuerit, ꝓ eo v3 iudiciũ nõ ꝯ eũ vt.ff.eo.tit.l.nõ eo minus.⁊.d.Azo in sum.eo.tit.§.ꝯstituitur aũt ꝓcurator nisi in casibus siue in casu ibi notato, vt.C.ð ꝓcur.l.exigẽdi.C.q legi.p.l.j.⁊.ij.⁊.d.Azo in sum.eo.in prin.⁊ in oibus ibi not. ¶ De iu.cano.minor.xxv.ann.vltra illos casus.s.denotatos, põt facere ꝓcuratorẽ in mrĩmoniali cã, ⁊ ẽt in iudicio suo noie, vt extra de restitu.spo.c.ex pte.M. vt in glo. ber.sic p3 ⁊c.⁊ ꝯnaliter qñ ꝯ patrem agit, vt.ij.q.vij.queritur.
40 ¶ †De iure ciui.in qualibet cã pecuniaria, ⁊ criali iurãdũ est, de calumnia, vt.C.de iur.cal.l.j.⁊.ij.in princ.que loquiẗ i ciuili ⁊ in criali, ⁊ indistincte ſm Jo.bu.bu.⁊ Azo.in criali aũt est expressum, vt.C.de fideius.l.vlt.in pñ.⁊ sacrm̃ ecclesie exactũ ð iure ciuili, ꝓteriri vel remitti nõ põt, vt.C.de iur.calũ.l.ij.⁊.§.s3 qꝛ ⁊ approbanẗ pdci in sum.d.Azo.⁊.§.stat aũt hoc iusiurãdum. ¶ De iure cano.in cã matrimoniali vel in casibus spiritualibus, nõ iuraẗ de calũnia, vt extra de iura.calũ.c.literas.⁊ i gl. ber.hoc est notabile ⁊c.⁊ quñ agaẗ possessorio in predictis spiritualibus, vel eis annexis vel aliqua exceptione in predictis causis iuraẗ de calũnia, ẽt in predictis exceptionibus, ꝗ̃uis in principali nõ iureẗ ⁊ hoc qñ per tales exceptiones ius alterius impugneẗ.⁊ hec ꝓbanẗ extra de rest.spo.c.lr̃as.in gl.ber.hoc est notabile ⁊c.⁊ de electio.c.dilecti.⁊.c.cũ dilectus filius.⁊ in gl. ber.si ergo ⁊c.⁊ de testi.c.pñtiũ.⁊ ð excep.c.pastoralis.in fin. ¶ De iure ciuili in casu qui sequiẗ nõ possu3 habere ratũ ẽt qð meo noie gestũ nõ est.vnde si qs municipũ me vi deiecerit, daẗ i eos interdictũ dicit lex si qd ad eos puenerit a ꝯrio sensu nõ daẗ si nõ puenit.s.ad municipes ⁊ ex hoc not.ꝙ nõ deẗ interdictu3 p ratihabitionẽ nisi aliqd ad eos peruenerit, vt.s.de vi ⁊ vi ar.i l.si vi me deiecerit quis, ⁊ melius.ff.eo.cũ a te hoc ẽt not.de resti.spo.c.ad sedẽ.in gl.ber.sic patet ⁊c.quasi circa fi.gl. ¶ De iure cano.possum habere ratũ in predicto casu qð meo nomine gestũ nõ est.xiij.q.ij.Lugdunen.⁊.xvj.q c.vlt.extra de his ꝗ fi.a prela.c.iij.qð sicut ⁊ in dicta decretali cũ ad sedẽ, ⁊ in glo.
41 predicta sic patet. ¶ †De iure ciui.sequestratio, que prohibita est regulariter fit in cã necessitatis in quatuor casibus.primo si res mobiles petanẗ, ⁊ ꝑsona sit suspecta. scðo fit i re mobili vl imobili si possessor suspectus sit ne depopuleẗ rem vel fructus. tertio fit pp ꝯtumaciã cũ nõ cauẽtis de faciẽda collatione. quarto fit sequestratio pp ꝯditionẽ ꝑsone serui que ꝓclamat de possessione seruitutis i libertatẽ ⁊ ꝯ dñm est ꝓnũciatũ tũc fit sequestratio eaꝝ reꝝ de quibus dubitaẗ an sint dñi, an eius q dicit se libeꝝ, vt h̃ habes, ⁊.C.ð ꝓhibi.sequestra.pec.l.vna.i gl.or.ac.
42 est aũt sequester ⁊c.⁊.d.Azo in sum.eo.tit. ¶ †De iu.cano. enumeranẗ casus.xj.in qbus ꝯ regulã pdictã fit sequestratio q ꝗ̃uis in.d.gl.⁊ p.d.Azo.nõ enumerenẗ oẽs predci tñ illi oẽs.xj.cõprobanẗ, ⁊ cõprobari pñt legibus, ⁊ oẽs adducũt rõnẽ pp ꝗ̃ inducit sequestratio, ⁊ dici.iiij.casus pñt reduci de iu.ciuili ita ꝙ nõ est ex pdcis inter ius cano.⁊ ius ciuile magna diuersitas, veritate inspecta. ð hoc habes extra de seque.pos.⁊ fru.c. dilectus filius.⁊ in gl.ber.presbyter hr̃e põt.in hoc tñ est aliq̃ differẽtia, vt i.d.gl.ber.clarius ⁊ sigillati ꝗ̃ p Azo.⁊ Ac.hr̃.
43 ¶ †De iure ciuili actor regulariter super re principali nõ põt producere testes añ litis ꝯtesta.nisi in casibus, vt qꝛ testes sunt senes, vel qꝛ sunt valetudinarij ⁊ infirmi, vel qꝛ sunt ꝓfecturi i lõginquũ ⁊ nõ venturi ð ꝓximo, vt.ff.ad.l.aquil.in.l.lege aquil.si deletũ, ⁊ in gl.or.Ac.quos verisimile est ⁊c.⁊ in auc.de testi.§. non multo.⁊ in gl.Ac.hec nõ duo.colla.vij.⁊.C.de testi.auc. at si quis aliqd ꝗ est signata sup.l.si quãdo ⁊ sumpta de.d.§.⁊ h̃ nota. ¶ De iure cano.actor sup re principali põt testes ꝓducere vltra illos casus, q.s.sunt numerati, ⁊ multis casibꝰ quos i.habes extra vt lit.nõ ꝯte.c.qm̃ frequẽter.⁊ tex.⁊ gl ber. hec regula fallit ⁊c.⁊ i pñ.docẽ decreta.quoꝝ qdã ẽt iure ciuili cõprobanẗ sed tñ sunt de iure cano.introducti, vt in dcã gl.euidẽtius liquet quos cã breuitatis nõ recito, qꝛ illos sigillatim hic inseri
44 longũ esset. ¶ †De iure ciui.sup excep.q in iudicijs opponunẗ nõ vꝫ debere fieri litis contesta. vt opponaẗ excep. ad principale negotiũ pueniũ añ litis ꝯtesta. qꝛ satis ꝯtestabaẗ p rñsionẽ precedẽtẽ in narratione libelli.ꝯtestatio.n.fit p narrationẽ principalis negotij, ⁊ rñsionẽ hincinde a partibus factã corã iudice nõ ergo p narrõnẽ exce.solius dꝫ pncipalis negotij narratio, vt.C.de lit.ꝯtest.l.vna. Jtẽ Azo in sum.eo.tit.§.j. ¶ De iure cano.vꝫ ꝙ oibus exceptionibus ꝗ opponunẗ a ptibus in iudicio, ante litis ꝯtesta.vel post litis ꝯtesta.debeat lis ꝯtestari extra ð offi.dele.c.prudẽtiã.§.nobis.⁊ in gl.ber.ex hoc loco satis colligit in tit.de appel.c.interposita appellatione.§.vlt.⁊ si ipsa cõtestatio sup exceptione sit omissa nihilominus v3 ꝙ factũ est, vt
45 aperte ꝓbaẗ p dictã gl.⁊ ex loco hoc ⁊c. ¶ †De iure ciui.si qs i actione reali se obtulit liti tãꝗ̃ possideret ignorante actore q a certa ꝑsona instituerat, ⁊ volebat rẽ petere, idẽ ⁊ si nõ instituerat actor petere rẽ a certa ꝑsona, ⁊ ille q se obtulit ꝑsistit in defensione ⁊ lit.ꝯtest.est, ꝯdẽnaẗ in possessorio, siue sine dolo, siue sine culpa desierit possideẗ tpe, siue nullo tpe possederit, vt.ff.ð rei vẽdi.l.is q se obtulit, ⁊ duabus legibus seq.⁊.ff.de reg.iur.l. pen.⁊.l.q petitorio.j.rñ.ff.de rei vẽ.dolo.n.in predictis casibus desinẽs possidere hr̃ ꝓ possessore, vt ex palle.l.liquet ⁊c. ¶ De iure cano.si qs in actione reali se obtulit i negotijs siue casibus ⁊ litibus eccl̃iasticis, ꝗ̃uis dolose verseẗ, ⁊ ꝗ̃tũcũqꝫ ꝑsistat in lite ⁊ ꝯtesta.nõ ꝯdẽnaẗ vt possessor in detrimẽtũ ecclesie ne delictũ ꝑsone ⁊c.vt.xvj.multũ stupeo ð hoc habes extra vt lit.pẽ. c.ecclesia.s.Marie, ⁊ in gl.ber.sed qualiter põt hoc esse ⁊c.
46 ¶ †De iure ciuili instantia cause ciuilis regulariter triẽnio perit vel triẽnio finiẗ, vt.C.de iudi.l.properãdũ.§.j.hoc fallit in casibus vt per glo.ordinariã, que incipit quedã cause tam ciuiles ꝗ̃ criminales ⁊c. ¶ De iure canonico instantia cause ciuilis non perit vel finitur triẽnio, vt extra de iudi.c. venerabilis. in tex.⁊ glo. ber.sic vꝫ ergo ꝙ hodie ⁊c.extra de do.⁊ cõtu.c.
47 venerabilẽ.in gl.ber.sic.s.circa finem ⁊c. ¶ †De iure ciuili an in criminali cã etiam locum habeat recõuentio, vt.C.de sentẽ.⁊ interlo.om.iud.in auc.⁊ ꝯsequenter, que est signata super.l.cũ papinianus.cũ gl.or.Ac.sed qd si piudiciali. ver. idem videẗ ⁊ si de criminali ⁊c.que est sumpta de corpore auctẽ.de execu.⁊ ð his qui ꝯueni.⁊ recõueni.§.sancimus.igiẗ si qs obnoxiũ ⁊c. colla.vij.nec distinguit qua de cã criminali vel agatur de crimi
48 ne ciuili, vel criminali † vꝫ tñ satis determinatum p.C.qui accusa.non pos.l.neganda.⁊.ff.de pub.iud.l.is qui reus in prin. cum accusatus accusatorẽ suũ possit accusare de maiori crimine, de minori, vel de pari nequaꝗ̃, nisi quis suã, vel suorum iniurias ꝓsequitur.ex hoc intelligit Azo.Ac.esse verum, nisi prius accusator suam, vel suorum iniuriam prosequatur, ne quod secundo accusato conceditur priori denegeẗ p.l.assiduis.C.qui poto. in pig.ha. vltimũ dictũ ꝓbatũ per.d.l.assiduis reprobaẗ ⁊ nõ

seruatur cōmuniter Bono. per aduocatos ꝛ doctores satis ꝑ
baliterq̄ ꝯcedēdo accusato, vt dum suam vel suoꝝ iniuriā ꝓse
quitur possit accusare suū accusatorē de minori, vel pari, nō pro
pterea denegatur priori accusationē suā ꝓsequi, ꝛ sic ratio p̄e
allegate legis, non vendicat sibi locum in hoc casu. predicta au
tem locum habent si nomen illius, q̄ accusari vult, non sit rece-
ptum inter reos, vt. ff. de adulte. l. i. §. extraneus. ꝛ. l. si maritus.
sic in magistratu. ¶ De iure cano. in ciuili cā vel criali si agat
clericus ciuil'r, vel crial'r corā iudice seculari ꝯ laicū, ꝛ laic⁹ cria
liter velit recōuenire clericū nullo mō pōt, vt. xj. q. j. ij. ꝛ. iij. q.
viij. negāda, ꝛ extra de iudi. c. at si clerici in gl. ber. ꝛ. ij. qō. j. in
49 primis. ¶ † De iure ciui. in actione reali, actoꝛ missus in posses
sionē ex primo decreto, eo q̄ reus citatus i iudicio nō cōparet
fm Azo. Jo. ꝛ Ac. missus dico i poss. statī possidet nāl'r ꝛ ciui.
sed fm Bulg. demū post annū q̄si annus loco scdi decre. interce-
dat vt hoc habes. C. ꝺ ꝓs. xxx. vel. xl. an. l. si qs emptionis. §. vl.
ꝛ i gl. or. Ac. siue bone fidei, siue malefidei ꝛc. ¶ De iu. cano. i
actione reali, actoꝛ missus in possessionē ex. j. decre. nō statī pos
sidet, vel efficit possessoꝛ, sed deinde anno elapso, ꝛ interī i poss.
custodit cā sicut i actione ꝑsonali, i h̄ est tm̄ dr̄ia, q2 lapsus anni
in actione i rē facit eū possessorē vt dictū est, nec est opus. ij. de-
creto, q̄ qdē in actione ꝑsonali necessariū est interuenire, ad hoc
vt missus i poss. possit cēseri possessoꝛ, vt ex̄ ꝺ of. or. c. pastora-
lis. i ꝟ. verū nec alius ꝛ ꝺ do. ꝛ ꝯtu ꝯtingit interdū, ꝛ i gl. ber. si
liquet de cā ꝛc. fm legistas, nisi qn̄ lis est ꝯte. vel liquet de cā vel
qn̄ est q̄si ꝯtestata, q2 tūc missus i poss. nō possidet vt eo. ti. c. pe.
50 in gl. ber. si liquet de cā ꝛc. ¶ † De iu. ciui. ꝑ interruptionē ꝑscri
ptionē factā ꝑpetuat actio in. xxx. anno. sicut i rē. C. ꝺ ꝑsc. xxx.
vel. xl. an. ¶ De iure cano. ꝑ interruptionē ꝑscriptionis fcām
ꝑpetuat i. xl. an. vt. xvi. q. iij. §. pt ꝛ ex̄ ꝺ of. or. c. pastoralis. §. vl
ti. ꝛ vt i gl. ber. sed vsq₃ ad quot tps ꝛc. ꝛ h̄ i p̄dcis casibus vbi
51 de iure ciui. ꝑpetuat i. xxx. an. ¶ † De iure ciui. malefidei pos
sessoꝛ ꝑscribit spacio. xxx. vel. xl. an. l. si qs emptionis, ꝛ in sum.
ꝺ. Azo. eo. ti. §. hinc ē q̄ in furtiua, ꝛ vi possessa nō currit ꝛ red
dit ibi rōn q̄re ꝑscri. xxx. vel. xl. an. ꝑcedit i malefidei possesso-
rē, q2 illa inducta est solū i odiū nō petētiū. x. vel. xx. inducta est
i fauorē possidētiū, ꝛ odio nō petētiū. ¶ De iure cano. malefi-
dei possessoꝛ nullo tpe ꝑscribit, vt extra de ꝑsc. c. vigilāti. ꝛ i gl.
ber. illud qual'r ꝛ. c. veniēs. i fi. no. q̄ ꝑuilegiū, ꝛ. c. qm̄ oē. ꝛ est
gl. fi. ex eo q̄ ꝛ dicit. ¶ De iure ciui. ꝑcedit lōgi tpis ꝑscriptio
qualicūq₃ ti. C. de lon. tēp. ꝑsc. ꝑ totū i rubro ꝛ nigro, ꝛ. ꝺ. Azo
in sum. eo. ti. ꝑ totū ꝺ h̄ dt. ¶ De iure cano. ꝑsc. x. vel. xx. ann.
nō vēdicat sibi locū q̄ntūcūq₃, ꝛ q̄l'cūq₃ titulus interueniat, s₃ so-
la. xl. an. locū sibi vēdicat, vt ex̄ ꝺ ꝑsc. ꝺ quarta. i gl. hoc vero ꝺ
52 iure cōi. ꝛ. c. ad aures nr̄as. ¶ De iure ciui. ꝑcedit vsucap. vel
ꝑsc. rei aliene, si possessoꝛ ab initio habuit bonū ꝛ iustū titulū ipe
p̄decessoꝛ vl's l₃ ꝑcedēti tpe habuerit ꝯsciētiā rei aliene, vt. C. ꝺ
vsuca. l. vna. §. hoc tm̄mō obseruādo, ꝛ. ff. de vsuca. l. is q. §. vlti.
53 ꝛ. ff. ꝑ empt. l. j. i ꝑn. ¶ † De iure cano. q̄ntūcūq₃ ab initio bona
fides interueniat, ꝛ q̄ntūcūq₃, ꝛ q̄liscūq₃ titulus interueniat si añ cō
pletā vsuca. vel ꝑscriptionē interueniat ꝛ mala fides vel incipit
hr̄e ꝯsciā rei aliene possessoꝛ vsucapio vel ꝑscriptio nō q̄m ꝑce
dit, vt extra de ꝑscr. c. vigilāti. ꝛ in gl. ber. in ꝟ. sic. j. eo. ꝛ in gl. i
ꝟb. qd ē intelligēdū. c. veniēs. i fi. ꝛ. c. qm̄ oē eo. ti. ibi i nulla
54 tēporis parte rei hēat ꝯsciā aliene. ¶ † De iure ciuili i his q̄
hn̄t nō ꝯtinuā cām sed interpolatā, vt ꝑ dies vel noctes solas vl'
certiores tpe sed mēses, nō vltra. xxx. an. vel ꝑlixiori tpe dupli
cat tpis ꝑscriptio. vt inter p̄ntes. xx. ann. ꝑcedat ꝑscriptio. inter
absentes. xl. ꝛ fm Joā. nō vltra. xl. fit duplicatio, cū illa ꝑscri-
ptio extēdat ad. xl. an. excepta hypothecaria actione s̄uata di
stinctiōe in p̄dijs rusticis ꝛ vrbanis, in rusticis sufficiat nō esse
vsū, ꝛ ex hoc ꝑscribat seruituti, i vrbanis aūt nō amittit vel per
dit seruitus eo solo q̄ qs vsus nō est, sed op₃ i p̄dcis vti ꝛ hec ꝓ
bant. ff. quēad. ser. amit. l. si sic ꝯstituta. ꝛ. C. ꝺ ser. l. vlt. ff. de ser.
vrb. p̄d. l. hoc aūt. de iure cano. nō obseruat hoc, s₃ aliter ꝯsti-
tuit, nō. n. duplicat tps vllus qd nō h₃ ꝯtinuā cāꝫ i qb⁹ duplicat
ꝺ iure ciui. vt ex̄ ꝺ cau. pos. ꝛ ꝓ. c. cū ecclīa sutrina circa fi. ꝛ i
55 gl. ber. i ꝟ. ꝛ sic p₃ ꝛc. ꝛ ꝺ ꝑscr. c. ꝺ q̄rta. ¶ † De iu. ciui. ipera
toꝛ ꝑtātē ꝛ auctoritatē ꝛ iperiū suū a lege h₃, nā ꝑ legē hoīe sia₃
latā ꝛ l'scām a populo Roma. ꝑtās legis ꝯcēdēde trāslata ē ad p̄n
cipē, vt. ff. ꝺ ꝯsti. ꝑn. l. j. ꝛ isti. ꝺ iu. na. gē. ꝛ ci. §. s₃ qd p̄ncipi pla
cuit. ¶ De iu. cañ. iperatoꝛ assumit auctoritatē suā a canonib⁹
sed fm canones ab ipso sum. pōtifice ꝛ auctoritatē ꝛ ꝑtātē sumit
vt ex̄ ꝺ elec. c. significasti. in fi. ꝛ ꝺ sen. excō. si aliqn̄ forte in gl.
ber. nisi excōicationē ꝛ papa ibi dat aucto. canonib⁹, ꝛ ab eo vi
56 gorē accipiūt. ¶ † De iu. ciui. femina nō pōt esse arbiter, ēt si

optima existat, neq₃ iudex esse pōt, vt. C. ꝺ arbi. l. vlt. ꝛ. ff. ꝺ iud. l.
cū ptoꝛ. §. pe. ꝛ. ff. ꝺ re. iur. l. ij. morib⁹. n. est introductū, vt femi
ne pub. iudi. nō fungant, vt h̄ habes i sum. ꝺ. Azo. de iud. §. mo
ribus ꝑhibet. ¶ De iu. cañ. vr̄ q̄ mulier excellēs possit cogno
scere, ꝛ arbitrari maxime iter subiectos, vt ex̄ ꝺ arbi. c. dilecti si
57 lij abbas. ¶ † De iu. ciui. i oēm hoīe₃ liber. parē fa. ꝛ filiū fa.
nō mino. an. xx. ꝛ in sacerdotē, ꝛ in q̄libet q nō ꝑhibet expres-
se, ꝛ de oib⁹ casib⁹ cōpromitti q nō inueniunt expresse. l. ꝑhibi
ta edicta ꝺ arbi. q̄ntū ad p̄dcā ꝛ satis ꝓbant clare p̄dcā in sum.
Azo. de arbi. §. arbiter aūt esse pōt vsq₃ ad. §. sub arbitro aūt li-
tigare p̄nt. ¶ De iu. cano. ēt de supioris lnia in laicū solū com
promitti nō pōt de cā spirituali, vel q̄ spūali sit annexa, s₃ cū su-
perioris lnia in laicū vel clericū hn̄ cōpromittit, vt ex̄ ꝺ arbi. c.
ꝯtingit interdū in gl. ber. sic. n. p₃ ꝛc. ꝛ de of. dele. cū te ꝯsulēte.
58 ¶ † De iu. ciui. qs sortit foꝝ rōne delicti fm quosdā nullo ꝑuile
gio obstāte s₃ excipit si pargmatica sanctione publica cā p̄rece
dēte de ꝯsensu ptiū aliqd exhiberi p̄nceps iusserit, ꝛ in oibus ēt
q ex lege scripta ꝑuilegiū habēt, vt. C. vbi de cri. agi opoꝛ. auc.
q̄ in prouincia ꝛ est sumpta de corpoꝛe aucten. vt om. obe. iudi.
ꝓuin. §. hoc ꝯsiderato ꝑtātē ponere legē ꝛc. vbi p̄dcā clare tra-
dunt in. §. si igit fuerit, ꝛ. §. nisi forte. ꝛ. §. ab hac. l. quolibet ꝑuile
gio ꝛc. ¶ De iu. cano. ꝛ si ratione delicti qs foꝝ sortitur, tm̄ ad
hāc regulā fit aliqua exceptio, excipit. n. superioꝛ qui vbicūq₃
graue crimē cōmisit ꝑꝑ qd deponi ꝺbeat nō pōt ꝯueniri nisi co
rā. ꝺ. Papa, s₃ si crimē nō sit adeo graue vel magnū q̄ inducat
depositionē corā suo maioꝛe imediate d₃ ꝛ pōt ꝯueniri, vt si deli
quit in parochia alicuius ꝯueniat corā epo, ad quē spectat col-
la. illius ecclesie, ꝛ hoc in archiepo, q delinquit in alterius ar-
chiepi parochia, ꝛ i alterius sufraganei procbia ꝛ nō sui ꝛ intel
lige de eo q deliquit nō grauiter, qui puniri dēat, ꝛ hoc habes
extra de rapto. ca. j. in glosa ber. vt quia non delicti ꝛc.
59 ¶ † De iure ciuili iudex de iniuria sibi vel suis illata nō pōt iu
dicare, nec cognoscere diffiniēdo vel interloquēdo, nisi vsq₃ ad
litis ꝯtesta. fm quosdā i furto ꝑsidi ꝑuicie fcō, vl' illō itelligit i fa
miliaribus ꝑsidis. vt. C. ne qs in sua cau. iudex vel iusdi. i rubro
ꝛ nigro. Azo in sum. eo. titu. plene tradit. ff. de off. ꝑsi. l. senatus
ꝯsultus q2 ꝑuintialibus nimis eēt onerosū vel graue cū ꝑsidi-
bus vl' ei⁹ familia litigare, durāte offō. ¶ De iu. cano. aliꝰ obs
uat, ꝛ distinguit an iniuria allata iudici vl' plato, vl' nūtijs siue fa
miliarib⁹ suis ipsos tm̄ ꝯtigit, tūc illa punire vl' de eis cognoscere
nō p̄nt, an ipediat ēt publica iurisdictio sua, vl' vtilitas ecclesie,
siue ex dicta iniuria sua sibi vel suis illata, ꝛ tunc ꝯ ꝯmittētē pt
ꝑcedre, ꝛ eos punire, ꝺ spāli grā ē ꝯcessum, vt metropolitanus
archiepus punire iniurias, sibi vl' suis illatas possit dū ꝑuicias
visitat, ꝛ si nō ipediat ex hoc eoꝝ iurisdictio siue manifeste sint.
ꝛ notoꝛie iniurie, vt. xxiij. quest. iij. guillisarius ꝛ illas iniuriam
quā punit plat⁹ iudex nō pōt remittere, vt. xliij. q. iij. solēniter.
60 ¶ † De iure ciui. ꝯ dicta testiū ꝑductoꝝ ab actoꝛe añ lite ꝯte.
sup p̄ncipali in p̄dictis casibus, dicit lex q̄ nec pōt opponi q̄ di
cte attestationes nō valeāt ꝯ dictos testes, vt in. d. auc. de testi.
§. pe. col. vij. dr̄ in text. ꝛ i gl. ordinaria Ac. hic sensus q2 nō v₃
opponere ꝛc. ¶ De iure cano. al'r statuit, q2 si is, q testes p̄du-
xit ꝯ absētē añ li. ꝯte. in p̄dictis casibus reuerso absente nō cō
ueniatur infra annū, non fiat ꝯtumax ex quo fuerit reuersus, ꝛ
ex quo potuit eum conuenire vel predictam testium receptionē
factam esse eidem denuntiauerit, ꝛ maxime vbi absens non fuit
contumax, attestationes sic recepte non valebant, vt extra vt
61 lite non contest. in. c. qm̄ frequēter in. §. j. ¶ † De iu. ciui. dicti
testes sic recepti in publicam scripturam rediguntur non aūt in
publico leguntur, non distincto in productis ab actore, vt in p̄e
allegatis casibus ꝛ in ꝑductis a reo, quia ei licet etiā propter
dictos casus vt in p̄eallega. aucten. de testibus. Ac. si quis ab
alijs, ꝛ in gl. or. ac. l. publica manu aūt ꝛc. ꝛ in. d. §. ꝛ hoc multo
ties, ꝛ in gl. subauditāq₃ ꝛc. ¶ De iure canonico aliter statuit
nā testes añ lit. ꝯtest. ꝑducti a reo sup re p̄ncipali, statī publi-
cant ꝛ publice legunt partibus, vel pti p̄nti in p̄dictis ab actoꝛe
nō seruat hoc fm q̄ dictū ē. s. q̄ publicū redigant vt i p̄all. decre
62 tali qm̄ frequēter i. §. sunt ꝛ alij in gl. ber. h̄ tūc fit ꝛc. ¶ † De iu
re ciui. regl'r ꝛ in ciuili, ꝛ in criali cā testes cogunt, ꝛ cōpellunt
ferre testimoniū ēt inuiti, vt. C. de testi. l. si qn̄ nisi in casibus ex-
ceptis, fuit tm̄ regula, ꝛ nō exceptio, vt in auc. de nō alie. §. vt aūt
lex ad humane nature colla. ij. q̄. n. pars excusationē h₃ vt nō
ꝯpellant volētes admittunt, vt i. d. auc. §. qm̄ nō possumus. ꝛ. ff.
de testi. l. iij. §. lege iulia. ꝛ. l. lege iul. ꝛ. l. inuiti testimoniū. ꝛ hāc
ponit regulā. ꝺ. Azo. in sum. de testi. §. p̄nt aūt ꝑduci ꝛc. vt oēs
volentes ꝛ inuiti ꝑducant quicūq₃ non ꝓhibent q̄ sumit. ff. de
testi.

testi.l.j.§.j. ¶ De iure cano.regl'r testes nō sunt cōpellēdi, nisi
in certis casibus q excipiunt̄ a regula, z ideo eā ꝓbat vt.s.satis
ꝓbatū est, vt extra de testi.cog.c.pe.zc.s.ꝙ de iure ciuili est re
63 gula, ő iure cano.exceptio z eꝯ. ¶ †De iur̄ ciui. senes q cōple
uerunt.lxx.annū habēt excusationē ne cōpellant̄ ad testimoniū
ferēdū, vt extra de in.imu.l.maiores.lxx.ann.ff.de testi.l.inuiti.
z.d.Azo.in sum.eo.tit.§.quidā tū testes zc. ¶ De iure cano.
de senibus expressum est quod compelli debēt, nec habēt excu-
sationē predictā, quā habēt de iure ciuili, z hoc statuit ius ca-
noni. pp peccatū est.n.peccatū occultare z nō dicere veritatē
vt extra de testi.c.testimoniū, z in gl.ber.adultos ipeditos zc.
64 circa fi. ¶ †De iure ciuili criminosus q ꝯdēnatus est, vel ꝯfes-
sus ꝑ acta de crimine publico, vel ēt ꝓuato ex quo sequit̄ dānato
vel confesso vel peccāti infamia repellit̄ a testimonio rōne infa
mie, vt.ff.de testi.l.iij.§.j.nec aliter repellet̄ criminosus quātum
cūqꝫ probet̄ crimē, qꝛ alias nisi ꝯdēnet̄, vel ꝯuincat̄, vel paciscā
tur infamis nō fit, qꝛ nō reperit̄ cautū lege ꝙ aliqs repellat̄ pp
crimē ei oppositū ꝑ modū exceptionis nisi rōne periurij, vt.ff.de
his qui not.infa.l.athletas aūt.§.calūniator.z.ff.de pub.iudi.l.
infamē relinquit̄ ergo cōtra eos faciendū edictū ꝓhibitoriū, vt.
ff.de testi.l.j.§.j.z hāc differentiā inter ius canon̄.z ciuile facit,
in.c.super eo.in glo. finaūt actor instituta zc.in fi.gl.vt de iure
ciuili nō sufficiat ꝓbari crimē oppositū testi.vt repellat̄ ppea a
testimonio, nisi al'r nō fuerit de crīe ꝯdēnat⁹ supple, vel ꝯfessus
vel peccās, vt ex hoc criosus relinqueretur infamis vel periu-
rus, vt satis probatū est de iure cano.ꝓbari sufficiat. ¶ De iu-
re canoni.est expressū ꝙ nō solū ꝯdēnatus, vel ꝯfessus, vel per
acta de crimine, sed etiam is vel quilibet contra quem crimina
possunt probari de nouo a testimonio repellitur, vt extra de te-
sti.c.testimoniū.z ꝑalleg.c.sup eo.in gl.predicta z extra de ex-
cep.c.j.z ꝓbat̄ ēt hec diuersitas in gl. ber.sup.d.c.j.de exce-
65 ptio.q̄ icipit, si.n.accusati, vel cōfessi. ¶ †De iure ciuili postꝙ̄
est in cā ꝯclusū renūciatū allegationibus vel ꝓbationibus pro-
ceditur, vel procedi pōt cōtra dicta testiū ꝓductoꝝ dūmodo nō
sint aperti, nec didicerit testificata productionē desiderans vel
aliquis aduocatorum, vel alius pro eo tū agens, z hec renūcia-
tio sola nō ipedit testiū productionē, vt in auc.de testi.§.qꝛ non
multis sepe testes zc.vsqꝫ ad.§.qū si vnus zc.collatio.vij.z.d.
Azo.in sum.eo.tit.§.itē tertia. ¶ De iure cano.vr̄ expressum,
ꝙ postꝙ̄ ꝯclusū est in cā, vel renūciatū ꝓbationibus siue ꝓdu-
ctionibus testiū, nec pn̄t vlterius testes ꝓduci, z sic vr̄ sufficere
solā renūciationē ad hoc vt quis nō possit vlterius ꝓducere, vt
extra de testi.c.cū venissent.§.questiones.z.C.de test.l.iij. in fi.
z in gl.Ac.sic patet.in ver.no.hic tres casus zc.z de fi.instru.
c.cū dilectus.in ver.z exponit̄ cōclusum ēt in cā appellationis
sup eisdē capl'is, z ēt apertis attestationibus, vt.C.de tēpo. ap-
pel.l.ꝑ hāc i gl.or.Ac.s.qū nō opposita exceptione. z in fi. gl.
z.l.eos q de appella.§.j.z.§.ij.in gl.Ac.z inducēdo testes zc.
nec mirū, cū ꝯm hanc alia sit cā appellationis a cā prin.ő hoc ēt
habes.C.de test.auc.q.semel in gl.ac.vt.s.de representatis zc.
66 q̄ est sumpta ő corpe auc.de testi.§.illud tū. colla.vij. ¶ †De
iure canonico i cā appellationis non possunt produci testes sup
eisdē articulis sup qb⁹ ꝓducti fuere i cā pncipali a prib⁹ attesta-
tis nec ēt sup alijs vbi pēdeāt ex supiorib⁹ ꝑorib⁹ vl'ex illis oriāt̄
vt extra ő testi.c.frnitatis tue lr̄as i gl.ber.pēdētibus ex veteri
bus zc.qꝛ cēsent̄ eadē nō alia vt extra eo.ti.ex tenore in gl.ber.
67 nō ꝙ i gl.cā appel.zc.i ꝟ.z est argū. ¶ †De iure ciui.si ꝓba
tū fuerit crimē ꝯ testē oppositū in vna istātia pp qđ repulsus sit
a testimonio, vel ꝯdēnato teste de crīe qđ ifamiā nō irrogat, vel
ex quo nō ꝯstat testē esse piuꝝ si opponat̄ hoc testi i alia istātia
hoc.n.nō nocebit qn admittat̄ i testē, nec iō ꝙ testis simul r̄pul
sus ē vt falsus a testimonio, i alio iudicio, vel alia istātia repelle
tur in alia vt.ff.de his q no.infa.l.lutius sed opus est qđ denouo
repellat̄, z ꝓbet̄ ꝯ eū idē pp ꝙ repelli dēat. ¶ De iure cañ.
sufficit ad hoc vt testis repellat̄ a testimonio ꝙ semel ꝓbatū sit
crimen ꝯ testē ēt in alia instātia, vt extra de exce.c.deniqꝫ.§.j.z
de testi.c.testimoniū.ꝟ.si de crīe emēdatus qđ nō cū infamane
rit, vel nisi ꝑ reatu piurij sit repulsus, qꝛ emēdatus ő crīe extra
ꝑdictos duos casus pōt ferre testimoniū in cā ciuili, sed non in
68 criminali, vt.d.c.testimonium. ¶ †De iure ciuili sacramētum
de visu z de sciētia, z de visu z auditu, z gustu, z odoratu, z tactu,
qꝛ hi sunt naturales siue corporea, z nō est de credulitate in hoc
differunt a sacramento calūnie principaliū personaꝝ, vt.C.de
testi.l.testiū.in gl.Ac.sic ergo de sua scientia zc.z in aucten.de
heredi.z falci.§.si vero absint aliqui zc. colla.j.ibi z in ius iu-
randum testium dicentium et affuisse his, que gesta sunt z vi-

disse zc.z domi. Azo in sum. de testibus.§.nunc autem testifi
cante teste zc.z in multis gl.or.hoc dr̄, z iō nō testificat̄ testis ő
credulitate nisi i vno casu, vt.ff.de vē.inspi.l.j.in prin.z.l.si qdē
vel oēs vel duo renūciauerint pregnātē videri zc.z do. Azo in
sum.de testi.§.ē āt ꝓductoꝝ testiū offiñ zc.ibi, vel nisi cū tracta
tur ő vē.inspi. ¶ De iure cano.testis in alijs casibus ꝙ̄ tradi-
tis per ius ciuile, z iurat z deponit de credulitate, hoc pt̄ videri
in cā matrimoniali, vt extra de testi.c.lꝫ ex quadā.§.testes aūt,
ibi z se accepisse a suis maioribus qđ deponunt, extra de pur.
ca.c.quotiens.§.vlti.in fi.Itē in requisitione que fit ꝯ prelatum
ad correctionem, vt extra de accu.qualiter z qñ.j.§.forsan non
iurati.ibi ꝙ sup his q̄ sciunt vel credūt zc.Itē indistincte z gña
liter vr̄ loqui decretalis, vt testis interrogari debeat z de credu
litate, z ꝑ ꝯñs iurare, extra de testi.cū cām.j.ver.prudēter inq-
rēs de causis.s.loco, tēpore, auditu, visu, scia, z credulitate zc.z
69 ꝯm illud indefinite dꝫ restringi ad casus predictos. ¶ †De iu-
re ciuili testimoniū de auditu alieno recipit̄ in casu aque pluuie
arcen.vt.ff.de proba.l.si arbiter aiaduertere dēat zc.ff.de aqua
plu.arc.l.j.§.vlti.z.l.fi.z.l.i summa.§.idē labeo.Itē vetustas, z
ꝯsuetudo longa.facit vt videat̄ seruitus iure interposita, vt.d.l.
ij.§.vlti.z do.Azo in sum.de testi.hoc idē ꝓbat.§.sic aūt testi-
ficabit̄ testis zc.versi.excipit̄ in actione aque pluuie arcen.
¶ De iure cano.in alio casu accipitur testimoniū de auditu in
causa matrimoniali circa ꝓbandā affinitatē eoꝝ, de quoꝝ ma-
trimonio vel ꝯiūctione agitur, vt extra de testi.c.lꝫ ex quadam.
§.testes āt.ibi si accepisse a suis maioribus qđ deponunt zc.in
prin.d.decretalis, ibi in ꝯsanguinitate vel affinitate valere testi
moniū de auditu zc.z in.c.quotiens.§.vlti.in fi. ¶ †De iure ci
70 uili femine non arcent̄ a ferēdo testimonio in causa ciuili vel cri
minali, z ex hoc satis vr̄, ꝙ admittatur, cū edictū sit probibito-
rium, vt.ff.de testi.l.j.§.excipit̄ mulier, vt in testō testis esse non
possit, exceptio.n.ꝯprobat regulā vt plene probatū est.s.z hoc
habes insti.de testa.§.testis aūt, in ver.sed neqꝫ inutiliter.z in gl.
ac.ibi z iposita in alijs aūt casibus zc. z habes expresse.ff.ő test.
l.qui testō.§.mulier testimoniū. z.ff.de testi.l.ex eo ꝙ dicūt mu-
lierē z in cā criminali admitti, vt.xv.q.iij.ex eo. ¶ De iure ca
nonico femine arcent̄ a ferendo testimonio in cā criali, z hoc ꝑ
batur extra de ver.signi.forus.§.vl.z in gl.ber. intelligetur zc.
si tū de crie nō crial'r sed ciuiliter z i modū exceptionis, vel iniu
rie ad vindictā agat̄, bñ admittunt̄ mulieres siue femine ad testi
71 ficādū sup ꝯctibus vt ex̄ de test.c.quotiēs aliq. ¶ †De iure ci-
uili infamia facti hꝫ duos tm̄ effectus, vnus est, ꝙ tal'r infamat⁹
repellit̄ a dignitate, vt.C.de dig.l.ij.li.xij.z.ff.ő decurio.l.gña-
liter.§.spurios, ibi i subsidiū spurij admittūt̄ ad ďcurionatū.Se
cūdus ifamie effect⁹ ē ꝙ ifamat⁹ repellit̄ a q̄rela ēt ioffĩciosi testi
vt.C.de inof.test.l.fres vel sorores.z.d. Azo i sum.ex qb.cau.
infa. in.§.dicitur autem infamia facti zc. hoc aperte probat.
¶ De iure canonico aliter sortitur effectum, z preter duos pre
dictos, repellit enī dicta infamia facti a testimonio in causa cri
minali, vt extra de testi.c.testimoniū, z in glo.ber.hic patet zc.
z de excep.c.j.ibi testes absqꝫ vlla infamia vel suspitione zc.
72 ¶ †De iure ciuili periurus non est indistincte infamis sed cū
distinctione quam habes.ff.de his qui not.infa.l.titius.in glos.
ber.ac.or.sed quare non zc.vt si iurat quis de presenti vel de ꝑ
terito non sit infamis licet teneatur crimine stellionatus, vt.ff.ő
crimi.stellio.l.j.z vlti.z alijs subijcitur penis, vt in aucten.vt li
ce.ma.z aui.§.qđ aūt a nobis.ver.si aūt qui gestus zc.collatio.
viij.z in aucten. vt lit. iurēt §.si quis autem litigantium zc.col
latio.viij.si de futuro aut venit econtra solum iurantis cu-
ius transitus nulli preiudicat, z tunc ēt non est infamis sed solū
73 Deum habet vltorem, z.C.de transac.l.si quis maior. ¶ †De
iure canonico periurus videt̄ ꝙ haberi debet infamis indistin-
cte, vt.vj.q.j.infamis.z.c.quicūqꝫ.z.xxij.q.ij.si quis coniun-
ctus z extra de iureiuran.c.querelam.z de fideiuss.c.perue-
nit ad nos. Idem videtur de iure canonico z in eo qui venit z fa
cit contra fidem promissam, z non valet tunc iuramentum qꝛ in
ter simplicem loquelam, z iuramentum non facit Deus differē
tiam, vt.xxij.q.v.iuramenti, z.d.c.peruenit.idem videt̄ de iu-
74 re canonico.in glo.ver.puniri.enim debet zc. ¶ De iure ciui-
li ex genere pene irrogatur infamia vel propter sententiā, vt.C.
ex quib.cau.infa.irrog.l.j.z.l.fustibus cesum. z.ff.eod.l.ictus
fustium, si modo causa vel delictum propter quod pena imponi
tur, tale sit ꝙ damnato vel confesso infamia irrogat̄, vt ibi Azo
75 in sum.eo.tit.§.ex eo genere autem pene zc. ¶ †Item dicit lex
ꝙ remittendo iudex penam, non propterea remittit infamiam,
vt.C.de gene.abo.l.vlti.iuxta illud damnato potest pena adimi

culpa perēnis erit. ¶ De iure canonico non videtur ꝙ solo ge
nere pene infametur quis etiam in eo casu vbi quis damnatus,
confessus, vel pactus infamis fieret vt nihilominus si quis con-
iectus est in carcerem ob peccata non ad custodiam, q2 in testi-
monio variauerat, ⁊ vacillauerat exigitur de iure canonico, vt
sit infamis ꝙ precedat snia, vt extra de pen. c. sup bis lz gratia
nus aliter senserit. iij. q. vij. in. §. tria. ⁊ sic cum iure ciuili ⁊ bene,
hec tamen contrarietas facilis est ad soluendum in decretali p̄
dicta intelligitur clericum coniectum in carcerem ad custodiaz
non ad penam ⁊ concordabit iuri ciuili, tamen eam intellige in
76 pena, patet ex glo. in ver. quod genus pene ⁊c. ¶ † De iure ci-
uili, reconuentio habet fieri apud eundem iudicem, super eodē
vel alio negotio, ⁊ ante litis contestationem incōtinenti, q2 que
incontinenti fiunt inesse videntur, ⁊ hec est probabilis opinio li
cet quidam dixerint reconuentionem posse fieri vsqꝫ ad senten-
tiam, hoc habes. C. de sen. ⁊ interlo. om. iud. l. cum papinianus.
⁊ in aucten. ⁊ consequenter ibidē signata, que sumpta est de cor
pore auctē. de exec. ⁊ his qui que. §. illud quoqꝫ. ⁊. §. sancimus.
igitur collatio. vij. ⁊ in glo. or. in cor. in ver. no. hec tria iura ⁊c.
¶ De iure canonico secundū Innocen. iiij. extra de excep. c.
dispendia litium reconuentio potest fieri ⁊ ante ⁊ post litem cō
testatam incontinenti, ⁊ etiaz quandoqꝫ durante iudicio. i. vsqꝫ
ad sententiam diffinitiuam dūmodo fiat ante sententiam, ⁊ post
quam conclusum est in causa, ⁊ renuntiatum allegationibus, ⁊
probationibus, vt in decre. predicta ⁊ de mutu. peti. in. c. j. i gl.
77 ber. not. qualiter. ¶ † De iure ciuili sententia diffinitiua valet
⁊ tenet etiam nulla expressa causa in sententia, ⁊ hoc tam in cau
sa principali, ꝙ̄ in causa appellationis, vt. ff. de re iu. ait pretor.
§. si index. ⁊. C. de appellatio. l. eos. qui in princi. nec est neces-
se apponere causam, si causam quā velit apponere pōt. ¶ De
iure canonico in sententia diffinitiua que feri debet in causa ap
pellationis debet apponi causa condemnationis vel absolutio-
nis, vel q2 pronuntiat bene indicatum, ⁊ male appellatum, vel
bene appellatum ⁊ male iudicatum, vt sciatur ratio que primuz
iudicem mouerit, vt extra de re iudi. c. sicut nobis intimasti. ⁊ in
glo. ber. sed nunquid iudex tenet ⁊c. cum similibus in. d. glo. al
78 lega. ¶ † De iure ciuili non admittitur appellatio quam inter-
ponit vel interponere vult is qui est confessus in iudicio ⁊ argu
mētis conuictus, ⁊ testibus superatus, ⁊ hec tria concurrunt se
cunduz opinio. Azo. in sum. not. quorum appella. non recip. itē
nō appellauit quidā in eo. Itē qui manifesta violentia ⁊c. vt. C.
eo. ti. l. obseruare curabit. Ac. dicit duo esse necessaria i gl. or.
supradicte. l. obseruare. que glo. incipit spontanea vero nō fru-
ctus ⁊c. ad hoc vt excludatur quis ab appellatione scilicet quā
do guictus sit, siue confessus, vel superatus testibus comprehen
di pōt alterum naz ex quo superatus est quis testibus satis cō-
uictus intelligitur argumentis, q2 hoc scilicet superari testibus
plus est quam cōuinci argumentis, nec opus ac locus est conie-
cturis ⁊ argumentis, ⁊ ita satis bona est, ⁊ probabilis opi. Ac.
vt predicta duo sufficiant vt intelligantur per probationem te-
stium comprehensa esse, ⁊ testium dicta, ⁊ argumēta. ¶ De iu
re canonico confesso tantum cuius confessioni sit standum, de-
negatur appellatio, nec exigit, nec videtur ꝙ concurrant, vt sit
testibus superatus ⁊ argumentis conuictus. Item in notorijs si
ue sint notoria non admittitur specialis appellatio vt de appel-
latio. capitulo cum speciali. §. porro. ⁊ in glosa. bern. confessus
79 conuictus testibus ⁊c. ¶ † De iure ciuili ab interlocutoria
regulariter nō appellatur, vt not. C. quo. appel. non recip. auc.
siue tempus ante litem. vt. ff. de appel. re. vel nō. l. ij. tria enim
sunt tempora in causa, tempus ante litis ꝯtesta. ⁊ tunc est locus
recusationi. tēpus post litis ꝯtestationē ante diffinitiuā senten
tiā, ⁊ nō est locus remedio nisi in quibusdaz casibus. ⁊ tempus
post sententiaz, ⁊ tunc infra decez dies locus est appellat: vt. C.
vt lite pend. l. ij. ⁊ in gl. or. Ac. tria vero ⁊c. imo qui ante sentē
tiā diffinitiuaz ad appellationis ꝯuolauerat auxiliū, in. l. libris
auri punit̄ vt. C. de epis. audi. l. ij. qdam ꝓbabiliter dixerūt, ꝙ
si interloquutoria sit talis, que possit plene examinari in causa
appellationis, que fit vel fieri pōt super principali vel aliter in
alia causa in alio modo, salua sit eius cognitio, q2 tūc ei plenuz
fit preiudiciuz appellabitur ēt de interloquutoria, ⁊ hoc ꝓbatur
ff. q satisd. co. l. arbitro. ⁊ de mino. xxv. an. l. intra vtile, vbi ab
interloquutoria appellatio admittitur, qn̄ ille cause non possint
plene tractari in appel. principalis cause, quin eis fiat preiudi
ciuz ⁊c. ¶ De iure vero canoni. ab interlocutoria ⁊ a quolibet
grauamine appellatur. c. vt debitus. c. dilecto. capi. cum cau-
80 sam de appel. ⁊. c. i. eo. tit. lib. vj. ¶ † De iure ciuili traditur
ꝙ in causa appellationis offerendus est libellus, vt. C. de ap. l.
eos qui. §. sin autem. ⁊ in gl. or. ac. si ergo ⁊c. ⁊. ff. eo. l. j. in fi. ⁊. l.
iij. nisi fiat illico, ⁊ viua voce appellet̄. vt. C. eo. ti. l. litigatorib⁹
⁊. ff. eod. l. j. ⁊. d. Azo. i sum. eo. ti. §. si appellatio apud acta ⁊c.
⁊. ff. de appel. l. a sententia. §. vlt. ¶ De iure canonico in cā ap-
pellationis. maxime ab interlocutoria ꝓcedit̄ absqꝫ libelli obla
tione, ⁊ in alijs casibus preter illuz qn̄ viua voce appellat quis
illico apud acta, ecce enim argu. recipiendo ⁊c. ad superiorem
81 ēt sine libello lingua prouocare damnat, † quia plus est ipso fa
cto prouocare, vel prouocasse quam verbo, vt extra de appella.
capitulo dilecti fili, ⁊ hoc idem est qn̄ qs se subijcit protectioni
superioris, q2 habetur pro appellāte, vt extra eo. titu. c. ad au-
dientiam, nostram noueris, idem est ⁊ etiaz quando contra ap.
superior reuocat ad se negotiū, vt extra eo. titu. c. vt nostrū pro-
82 deat ⁊c. ¶ † De iure ciuili appellationes faciende sunt a mino
ri iudice ad maiorem ⁊ superiorem proximum immediate non
per saltus, vt. ff. de appel. l. imperator. ⁊ in glo. or. ac. permittet
presides ⁊c. vt. ff. eo. l. j. §. penul. ⁊. ff. de offi. procon. l. solent. §. le-
gatos. ⁊ in auc. de manda. prin. §. sic tibi quāquā. ver. ⁊ non per
mittere ex negligentia ⁊c. colla. iij. ⁊ de iudi. §. illud ⁊ tertio. §. di
sponendum est ⁊c. vsqꝫ ad fi. colla. vj. que locum habet in ordi-
natione delegati si appelletur a subdelegato, non delegans, sed
primus delegatus appellari debet vt. C. de appel. l. precipimus
⁊. §. sed hec delegatio. nisi sit subdelegatus a principe, ⁊ tūc nūc
non princeps sed delegatus ab eo appelletur in preallega. legi-
bus cum gl. ⁊ secūdum ꝙ dicitur. ff. quis ⁊ a quo ap. l. j. §. ab eo
cui quis. ⁊ in gl. or. ac. pone casuz secundum Jo. ⁊c. ⁊ do. Azo.
in sum. eo. §. appella. debet fieri ad superiorem ⁊c. vsqꝫ ad. §. fit
appellatio apud acta ⁊c. si quis appellauerit maiorē nō imedia
te vt puta imparem vel etiaz parem, non vitiatur appellatio, re
mittitur tamen ad iudicem suum, nec etiam super appellatione
proceditur vt. ff. de appel. l. j. §. si quis ergo. in. d. l.
83 ¶ † De iure canoni. potest fieri appellatio omisso quolibet me
dio ad. d. Papam vt extra de appel. c. si duobus. ⁊ in gl. ber.
quod fieri potest ommisso ⁊c. de hoc dic vt habes extra eo. tit.
c. dilecti filij prior in glo. ber. ex hoc patet ꝙ gradatim ⁊c. ⁊ in.
c. romana ecclesia. §. dz aūt eo. titu. lib. vj. hoc tamē non omit-
to notare, ꝙ si prelatus vel ecclesiastica persona iurisdictionem
ab imperatore idest ab aliquo temporali domino habeat, ⁊ ab
ipso appelletur, non ad temporalem dominum a quo habet iu-
risdictionem, sed ad dominum Papam vel ad alium suum su-
periorē est appellandum, hoc habes satis expressum in. d. c. ro
mana. §. debet autem. ⁊ in glos. ber. ex hoc videtur. ⁊c.
84 ¶ De iure ciuili ab iniuria facta a percussione vel maxillata, se
cundum Jo. ⁊ Azo. non appellatur, hoc dicit do. Azo in sum.
de appel. §. itē potest appellari ab iniuria iudicis ⁊c. exponen-
do iniuriam. i. iniuriosam executionez, ⁊ non iniuriam facti, hoc
idem no. ac. C. de appel. l. si quis a prouocatione. in glo. in contu
melia cause vel facti ⁊c. ¶ De iure canonico ab iniuria facti si-
ue verbi bene appellatur, si excedatur modus, vt extra de sen-
ten. exco. c. vniuersitatis. ⁊ in glo. ber. moderate ⁊c. ⁊ de appel
latio. de priore in glo. hoc patet ⁊c. ⁊ de offi. ordi. c. licet in corri
85 gendis. ⁊ in glo. ber. j. de appella. ad nostram ⁊c. ¶ † De iure
ciuili secundum vnum intellectum ꝙ satis est probabilis appel
lans in causa ciuili non debet arctari ab initio aliquam cautionē
prestare vel dilationem aliquam habere ꝙ̄ temporum fataliū
de appellatione prosequenda, vel exhibenda vt. C. de appella.
l. eos qui. in fine. ⁊ secunduz hunc intellectum generalem auc-
que est signata. C. de epis. ⁊ cleri. l. cum clericis in iudicium vo-
catis. ⁊ sumpta de corpore aucten. de litigio. §. ad exhibendas
collatio. viij. intelligitur in causa principali ⁊ non in causa appel
lationis, nō sit, nec intelligatur correcta dicta lex per. d. auctē.
¶ De iure canonico ab initio arctatur appellator siue appel-
lans habere dilationem ad accipiendum iter ad eundum ad iu-
dicez appellationis vt extra ꝺ appella. c. peruenit ad nos, ⁊ ad
presentandum se iudici vt eo. titu. c. personas ecclesiasticas. ⁊
ca. cum sit. distinctione habita vtruz appelletur ab interlocuto
ria, ⁊ tunc iudex procedat in causa non obstante appellatione,
quando non arripuit iter, vel quando se non presentauit in ter-
minum statutum a iudice, quia tunc vicem peremptorij, termi-
nus siue dilatio obtinet, vt extra de re iudi. c. cum causa que ver
titur, ⁊ in glo. ber. ex quo aliquis non per se ⁊c. ⁊ extra de ap-
pel. c. sepe contingit. ⁊. d. c. cum sit. ⁊. d. c. personas. in fi. ⁊. c.
cum sit. §. sinautem, quando autem appellans contemnet venire
condemnatur in expensis, ⁊ quid iuris sit de hoc habes in dicto
ca. sepe contingit. in glo. ber. istud not. in fine ⁊. c. cordi nobis
est. que

est, que est Inno. iiij. in fi. & in glo. ber. in ver. cōtēpserit de appellat. lib. vj. plene habes extra de do. & ɔtu. c. pūt nobis, & in
86 glo. ber. §. si liquet ꝺ̄ causa &c. ¶ †De iure ciuili vr̄ simpliciter ꝙ negatiua positio fieri nō possit, q̄z negātis factū ꝑ rez̄ naturā nulla est ꝓbatio, vt. C. ꝺ̄ ꝓba. l. actoꝛ. ergo cū dicat nulla probatio cū positio & ɔfessio sit vnus modus ꝓbādi, nō poterit fieri positio simpliciter negatiua facti, siue intelligas ꝑ rez̄ naturā idest factū negātis qꝺ̄ nō est in rez̄ natura, & ideo hȝ species diuersas vel indiuidua ꝑ q̄ possit ꝓbari, siue intelligas rez̄ naturaȝ idest solitū causaꝝ cursum vt hic, & aperte tradit. d. Azo in sum. de proba. circa princ. &c. ¶ De iure canonico simpliciter negatiuū facti qꝺ̄ nō est possibile ꝓbari nisi ꝑ aduersarij ɔfessionē, eqtate pēsata, si iudici videbit̄, fieri poterit vt extra de ɔfes. c. statuimus. & est Inno. iiij. & in glo. ber. vnde dic &c. & in text.
87 ¶ †De iure ciuili vr̄ ꝙ de eodē facto plures iterrogarī, & plures cogunt̄ r̄ndere, pōt ēt aliqs primus icognitus qui nō credebat id, de quo est interrogatus, ideo negauit, nūc aūt aptis attestationibus, vel ꝓductis instrumētis, vel ex alio pōt eē informata eius credulitas vel sciētia, & sic pōt cōfiteri qꝺ̄ negauit, vel e cōuerso negare qꝺ̄ ɔfessus fuit vt. C. de iura. cal. l. ij. §. qꝺ̄ obseruari. in glo. oꝛ. Ac. sicut & quoddā aliud est de credulitate &c. & dicit alibi lex, vbicūqȝ eqtas mouet iudicē interrogationes esse faciēdas. ff. de iterroga. ac. l. vbicūqȝ iudicē. ¶ De iure canonico vr̄ ꝙ facta aliqua interrogatione de aliquo facto vel positione ab actoꝛe, vel a reo ꝙ ɔtrariū eius, qꝺ̄ primo positum est nō possit poni ꝑ eū qui primo posuit, vel etiā qꝺ̄ plus est & notabile ꝑ aduersariū eius, vt extra de cōfessis. c. statuimus. in glo. hoc no. ꝙ positiones fieri debēt &c. circa fi. ipsius glo. & est decre. Inno. iiij. & reddit̄ ratio, ne alter ex litigatorib⁹ necesse ha
88 beat incurrere piuriū, vt ibidē dicit̄. ¶ †De iure ciuili in omnibus causis, tā bone fidei q̄z stricti iuris, & tā ciuilibus q̄z criminalibus, siue criminaliter siue ciuiliter agat̄ propter ꝓbationis inopiā vel defectū, defert̄ iusiurandū actoꝛi semiplene ꝓbanti si nouit veritatē, & ꝑsona sit honesta, & maxime vbi agit̄ criminaliter in odiū delinquētis rei, vt. C. de reb. credi. l. in bone fidei cōtractibus, in glo. Ac. oꝛdi. nō repeto ɔtractibus &c. & ff. de iureiu. l. iii. §. quacūqȝ aūt actione &c. C. vnde vi. l. si qñ in iudicio, & dicit Azo. in sum. de re. cred. & iureiu. §. aliud aūt est & iurandū qꝺ̄ dr̄ necessariū &c. & vbi aūt actū &c. & vbi sinautem actoꝛ probat. ¶ De iure canonico i criminalibus causis & ciuilibus, & si ciuiliter agat̄ ꝑꝑ probationū inopiā nō defert̄ sacramētum vel iusiurandū actoꝛi, sed absoluit reus, vt extra de testi. c. tā literis, & in glo. ber. nota ꝙ in cā criminali &c. in ciuili tñ cā idem est, qꝺ̄ de iure ciuili, vt in preallega. glo. euidenter apparet.
89 ¶ †De iure ciuili literis siue scripture vel inscriptioni que fit i marmoꝛe, vel in alia materia nō vr̄ standū, vt. C. de reli. & sump. fun. l. moꝛtuoꝝ inscriptiones, vt. ff. de in. codicil. l. litere. & dom. Azo. in sum. de reli. & sump. fu. §. libertos inserā nec alios &c. ¶ De iure canonico, si reperiat̄ scriptura in aliqua colūna vel lapide, vr̄ ꝙ ei stari debeat & ꝓbet, vt extra de ꝓba. c. cum causam. & in glo. ber. nota ergo ꝙ in scriptura antiquoꝝ libroꝝ &c. tamē habes ɔtra, extra de iureiu. c. q̄to. in glo. ber. hoc idē qa
90 in foꝛma iuramēti. ¶ †De iure ciuili si qs aduersario suo subtrahit defensionis copiā, pōt puniri, nō tñ ex hoc habet̄ ꝓ cōfesso, vt ex hoc damnet̄ tanq̄ iniustā litē foueat, vt. C. de postul. l. ꝓuidēdū est in fi. & in glo. oꝛdi. Ac. sumitur eni &c. in fi. glo. ¶ De iure canonico, si qs aduersario suo subtrahit defensiōis
91 copiā, & puniri pōt ꝑ iudicem, †& ea defensio que effectu aliquo impedit̄ vel subtrahit̄ ꝑ aduersariū debet haberi ꝓ perfecta, vt extra de testi. c. cū causam in glo. Ber. hoc ꝑ excōicationem, & ca. ɔstitutus in presentia. c. ꝑuenit. de testi. in glo. ber. & ex hoc
92 vr̄ in fi. glo. ¶ †De iure ciuili ꝓximus pubertati dr̄ in masculo a. x. anno supra, & infantia proximus a. x. anno infra, vt insti. de inuti. stip. §. sed quod diximus. in glo. oꝛdi. ac. ibi vsqȝ ad. x. annum & infra, & ff. de reg. iur. l. pupillū. & l. pupillus. cū aliis similibus, sed in casu de iure ciuili, dr̄ proximus pubertati q distat tantū ꝑ sex mēses, vt nō cōpetat tutoꝛi excusatio ratione alterius tutele quā administrat, in qua supersunt solū sex menses, vt. ff. de excusa. tu. l. nō tñ magnitudo. ¶ De iure canonico, tā in masculo q̄z i femina, dr̄ pubertati proximus vel proxima, ille vel illa, q vel que distat ꝑ sex mēses a pubertate, vt extra de desꝑon. impub. c. ɔtinebatur, in glo. ber. forte ꝑ. vj. mēses, & predi
93 cta decret. in matrimonijs & nuptijs loqtur. ¶ †De iure ciuili doli capax dr̄, & ēt censet̄ ille vel illa, q vel que est in etate pubertati ꝓxima vt insti. de ob. que ex delic. nascu. §. penul. cum multis similib⁹, q̄ possunt colligi ex his que proxime in superiori contrarietate allegata sunt. ¶ De iure canonico doli capax dicit̄ ille vel illa, qui vel que est. vj. annoꝝ, vt extra de deli. pu. c. j. & in glo. ber. i. doli capax &c. & hec interpꝛetatio iuris canonici de hac etate, forte locū habet q̄tū ad penā penalis iudicij in alio aūt iudicio ecclesiastico vel ciuili rōne pene non penalis sed vltionis vel coꝛrectionis, serua prius dictū, siue interpꝛetationē iuris ciuilis, & hoc bene colligit̄ & colligi potest extra eo.
94 in. c. vltimo, in glo. ber. v. q. j. illud &c. in fine. d. glo. ¶ †De iure ciuili nō reperit̄ cautū ꝙ matrimonialis cā gaudeat priuilegio vel habeat illa specialia que soꝛtit̄ & habet de iure canonico: ecce enim ꝙ post testiū aperturā alij testes inducuntur, qꝺ̄ non est in alijs causis, vt ꝓbat̄ argu predicte decretal. extra de proba. causam matrimonij, & in glo. ber. no. omnia q̄ ɔtingunt cau
95 sam &c. & de spon. c. sicut. & de ɔsan. & affi. c. j. †Itē nō trāsit sententia sup re matrimoniali lata, in rem iudicatā, lapsu. x. dierum vel alterius tēpoꝛis, vt extra de re iudi. c. latoꝛ & in glo. ber. nō obstāte sñia &c. & c. ɔsanguinei. Itē nō est opus ꝙ ferat̄ in scriptis, vt extra de testi. c. albericus, & in glo. ber. no. ꝙ in sñia lata in causa matrimoniali &c. Itē nō stat̄ cōfessioni iuri vel vxoris, vel amboꝝ & si fama ɔsentiet circa sēpationē m̄rimonij, vt extra de eo q cogn. ɔsan. vxo. sue. c. sup eo nisi de hoc nihilominus deberet posse remittere testibus iuramentū qui ɔtra matrimoniuȝ inducunt̄. itē potest agi de salso ꝯ testes inductos in cā matrimoniali, nec prescribit̄ huic actioni per. xx. annos, sic in querela. i. actione tali sicut in certis criminibus, vt extra de excep.
96 c. i. & in gl. quidam dicūt &c. ¶ †De iure ciuili ex cohabitatione vel cōsuetudine libere mulieris nisi pꝛotestatio precedat, ꝙ vt ad ɔcubinā quis ɔsuetudinē habeat ad liberā mulierē, pꝛesumit̄ matrimoniū, & necesse est eam habere in vxoꝛē, vel si hoc recusauerit, tenet̄ stupri, vt. ff. de ɔcub. in ɔcubinatū. §. j. ¶ De iure canonico, ex sola cohabitatione vel ɔsuetudine libera mulieris nō ꝑsumit̄ m̄rimoniū, sed adulteriū, vel stupꝛū cōmitti intelligit̄, & ꝑ hāc pꝛesumptionem inducit̄ periculū anime ꝑꝑ pctm̄, vt. xxx. q. v. c. j. & extra de pꝛescrip. c. illud quoqȝ. in gl. ber. sed
97 q̄z requirit̄ alia ꝓbatio &c. ¶ †De iure ciuili inter liberū hominē & ancillā, vel e querso inter liberā mulierē & seruū, nō ɔsistit matrimoniū, nec inter libertū & ancillā vel e ɔuerso, sed inter seruū & liberā nō distinguo, vtruȝ sciat qui ɔtraxit seruū esse vel ancillā eum vel eam cū quo cōtraxit, & hoc prohibent leges ꝑꝑ inequalitatē, vt in auct. de nupt. §. si vero ab initio putauerit. in. ij. causa. vt. C. de incest. nup. l. cuȝ ancille, & appellat̄ hoc ɔtuberniū, vt inst. de nupt. in prin. ¶ De iure canonico non ꝓhibet̄ matrimoniū inter liberū & ancillā & inter liberā & seruū ꝑmittit̄, vnde si qs liber ɔtrahit matrimoniū cū ancilla, tȝ matrimoniū, vt extra de cōiug. ser. c. ij. nō enim seruus excludit̄ a sacramētis ecclesie que ɔferunt̄ ꝺ̄ qbus matrimoniū est vnū vt. d. c. & in glo. ber. & sic nullum fuit matrimoniū &c. vt. xxix. q. j. ꝑ totū, & appellat̄ hoc matrimoniū, vt. d. c. j. & nō ɔtubernium.
98 ¶ †De iure ciuili filia famil. in cōtrahēdis nuptijs vel m̄rimonio nō pōt patri ɔtradicere sine iusta cā. i. nisi pater eligat indignū & turpē i omnibus & filia eligat dignū. C. de nupti. l. vidue. & ff. de sponsl. l. sed ea q̄ patris & l. filiosam. dissentiente. d. Azo in sum. de spon. §. ɔtrahunt̄ spōsalia nudo ɔsensu. & ver. sed ea q̄ patris. & ver. sic que fa. &c. d. autem Ioā. intelligit ideȝ in filiofam. qꝺ̄ in filia vt spōsalia vel matrimoniū nūq̄z ɔsistant sine voluntate filijfam. vel filiefam. & sine ɔsensu eoꝝ, filius tñ vel filia si nō ɔsentiant qñ pater elegit dignū, ꝯbitur causa ingratitudinis vt fit in alijs causis vt in auct. vt cū de ap. cogno. §. si alicui. ¶ De iure canonico si ꝓ filio vel filia fam. pater ꝯbat nuptias vel spōsalia vel m̄rimoniū ñ valet qꝺ̄ fit nisi filius vel filia ɔsentiant vt extra de despō. ipub. c. j. & in glo. ber. si coactione paterna ductus &c. circa fi. glo. & de spō. c. ꝑterea. el. ij. & c. cū locū, & c. requisiuit idē, q̄z quod qs nō diligit, facile ɔtēnit. xx.
99 q. j. patris. ¶ †De iure ciuili filius vel filia nuptais vl m̄rimonia nisi pater vel auus in quoꝝ potestate sunt, ɔsentiant, ꝯhere nō pōt nisi pr̄ vel auus in quoꝝ est potestate nuptias vel matrimoniū ꝯhere absentes sint, vel diu capti ab hostibus vt ɔsentire nō possint, vt nuptie vel m̄rimoniū nō possit ɔsistere nec distinguit iterueneri̇t coꝛpoꝛalis copula vel nō interuenerit, vt. C. de nup. l. si vt pꝛoponis primo, & d. Azo in sum. eo. tit. §. quod aūt dixi solo ɔsensu &c. ff. ꝺ̄ ritu nup. l. ij. & l. si nepos vxoꝛi, & de spō. l. in sponsa. ¶ De iure canonico filius vel filia fam. si nuptias vel m̄rimoniū ꝯhunt valent nuptie, vel m̄rimoniū, si anteq̄z parētes in quoꝝ potestate sunt ɔtradixerint interuenerit carnalis copula, vt extra de ɔdi. ap. in despō. c. ꝑ tuas literas. & in glo. ber. sed quare ꝑsumit̄ illū &c. si aūt añ carnalē copulā ꝯdixerint

parētes spōsalibus vel mrīmonio sic ɔcto, idē est, ⁊ de iure tale mrīmoniū nō tʒ, vt extra eo. titu. c. p tuas. ⁊ in glo. ber. ergo si
100 ɔrissent ⁊c. ⁊ de spon. duo. §. vlti. ℂ † De iure ciuili, in nuptijs ɔhēdis ⁊ mrīmonio ɔhendo ɔsideratᷣ potius annoꝝ numerus, nō etatis vigor, vt insti. de nup. in prin. ⁊ in glo. or. Ac. maiores. xij. ann. ⁊ .d. Azo in sum. §. illud queri pōt ⁊c. ⁊. ff. de ɔcub. l. j. §. fi. minor. n. etas ipedit nuptias ⁊ mrīmoniū sicut cognatio, vt pallega. §. ar. imo ille q minorem. xij. ann. corruperit ꝙuis despōsatā nō tenetᷣ de adulterio, qꝛ mrīmoniū nō ɔsistit, immo punitᷣ de stupro, qđ nō accideret, si mrīmoniū tenuisset, vt. ff. de adulte. l. iter liberas. j. respō. ⁊. §. j. ⁊ in. §. in pdictis. ⁊ i glo. maior. xij. an. ⁊ in sūā ēt in pallegato ⁊c. ℂ De iure canonico i ɔhēdis nuptijs annoꝝ numerus bñ ɔsideratᷣ ⁊ etatis vigor, vt extra de spon. c. ipuberes, ⁊ in glo. ber. ergo pubertas ex vigore ⁊c. ⁊ mrīmoniū tʒ ⁊ valet infra annū pubertatis, malitia supplēte etatē, vt pallega. c. sunt tñ aliq q corporali copula anticipant pdictū pubertatis tps ⁊ annoꝝ numeꝝ, in. c. a nobis tua,
101 ⁊ in. c. fi. de despon. ipub. ℂ † De iure ciuili rōne sanguinis inter collaterales ꝓhibetᷣ mrīmoniū, ⁊ inter fratrē ⁊ sororē. Item inter fratris ⁊ sororis filiā, ⁊ ēt nepotē ꝙuis qrto gradu sit, vt insti. de nup. §. fratris mrīmoniū inter ɔsobrinos aūt vel natos ex duobus frībus, vel ex duabus sororibus, vel ex frē vel sorore masculis siue feminis, bñ tʒ mrīmoniū, vt. C. de nup. l. celebrādis inter ɔsobrinos, vt. C. de insti. ⁊ substi. sub ɔdi. fac. l. ij. ⁊ .d. Azo in sum. de nup. §. iter collaterales aūt ⁊c. ⁊. ff. de ritu nup. l. duorū aūt frꝫ. ℂ De iure canonico ꝓhibitio illa extēditᷣ vlterius idest vsqꝫ ad quartū ɔsanguinitatis gradū inter collaterales, vt extra de ɔsan. ⁊ affi. c. nō dʒ reprehēsibile iclusiue. s. vt in quar
102 to ɔiūgi nō possint. † Itē. n. quartus gradus iter collaterales de cōputatione iuris canonici nō est idē cū memorato gradu inter collaterales ꝼm cōputationē iuris ciuilis, vt in seq. ɔrietate patebit, ideo vlterius extēditᷣ per ius canonicū ꝙ p ius ciuile.
103 ℂ † De iure ciuili duo frēs vel sorores sunt ad inuicē in quarto gradu, ꝼm cōputationē factā p ius ciuile de gradibus trāsuersalibus vt insti. de grad. co. §. j. gradu. versi. ex trāsuerso, ⁊ versi. quarto gradu in ver. ex trāsuerso, ⁊. ff. eo. l. iurisco. §. idē faciendū est, ⁊. l. j. §. quarto gradu sint versi. inter frēs patrueles q filij duoꝝ frūm, ⁊ duaꝝ soroꝝ ɔsobrini vocantᷣ. ℂ De iure canonico aliter fit cōputatio graduū iter collaterales, duo. n. frēs vel sorores sunt in primo gradu ad inuicē, filij aūt duoꝝ frūm, vel soroꝝ, q ɔsobrini vel amitini frēs dicuntᷣ, sunt ad inuicē i scđo gradu, ⁊ sic descēdētia cōputata ꝼm ius canonicū, vt extra de con
104 sang. ⁊ affi. c. vlti. ⁊ in glo. ber. si vis scire ⁊c. † ⁊ ita inuenies, ꝙ q sunt in quarto gradu de iure ciuili, vt filij vel filie, duoꝝ frūm vel soroꝝ, vt ꝓbatū est, de iure canonico illi idē sunt in scđo gra
105 du, vt ex pdicta glo. ber. euidēter no. ℂ † De iure ciuili successionis linea cū agnatis hodie extēditᷣ vsqꝫ ad. x. gradū, vt in auctē. de here. ab itest. §. si vo neqꝫ frēs. col. viij. ⁊ i glo. or. Ac. sed vsqꝫ ad dictū gradū ⁊c. olim. n. ⁊ hodie agnationis iure hereditates deferuntᷣ agnatis in. x. gradu ɔstitutis, ꝓximitate nō noīe deferebatᷣ vsqꝫ ad. vij. gradū. i. ꝓximus vel cognatus ɔstitutus in. vij. gradu, ēt in ɔsobrino ɔsobrinaue, nato nataue, vt in sti. de succes. cog. §. vlt. hodie aūt est correctū ⁊ trahitᷣ ad successionē agnatoꝝ ad agnatos, ⁊ vsqꝫ ad. x. gradū deferat, vt. d. auctē. ℂ De iure canonico vrᷣ ꝙ ɔsanguinitas extēdatᷣ vsqꝫ ad qrtū gradū, vt extra de ɔsan. ⁊ affi. c. nō dʒ, ⁊ extra de pen. in quibusdā. §. vlti. ⁊ in glo. ber. descēdētes p lineā ⁊c. posset tñ dici ꝙ pdicta capitula loquuntᷣ in alijs casibus ꝙ in successione. c. n. nō dʒ loquitᷣ circa verā ꝓhibitionē ⁊c. ⁊. c. in qbusdā, loquitᷣ i cā spāli circa quādā penā in. d. c. cōprehēsam extēditᷣ ad heredes vsqꝫ ad quartā gnātionē, nō aūt i hereditatis delatione vel successione, vt sic in hoc nō sit ɔrietas, vel diuersitas inter leges ⁊ canones, in hoc. n. vt leges legibus ɔcordent, nō vt ɔrie sint vel discordēt inniti debemus, vt in auctē. de exhib. ⁊ itro. reis.
106 §. fi. in fi. colla. v. ⁊. C. de inoffi. do. l. vna. ℂ † De iure ciuili in cā mrīmoniali trāsactio nō est ꝓhibita in oībus casibus, vel litibus, ⁊ .d. Azo in sum. eo. titu. §. ⁊ de qbus rebus ⁊c. ⁊ in certis casibus ꝓhibetᷣ transactio simpliciter, in certis aūt ꝓhibetᷣ sine cause cognitione, ſʒ certo ptore iteruenīēte cā cognita fieri pōt de his dic vt in sum. eo. titu. palleg. ⁊. §. de qbus. ⁊. §. sup alimētis in trāsactione, vsqꝫ ad. §. qđ sit effectus trāsactionis ac. ⁊ in mrīmoniali nec de illis est in qbus ꝓhibetᷣ simpliciter trāsactio nec ēt de alijs, igitᷣ nō ꝓhibita ſʒ ɔcessa intelligitᷣ, in cā mrīmoniali nō est ꝓhibita vel ꝓhibitū, ſʒ potius ɔcessum, cū ipsuꝫ matrimoniū ⁊ ɔsensu ɔhi dʒ, vt p totū tit. de nup. ⁊. C. de ritu nup. ⁊. ff. de ɔsensu ēt dissolui pōt, vt. C. de diuor. ⁊ repud. l. cōsensu. i prin. ⁊ in. l. si ɔstāte. ⁊ in multis alijs legibus hoc probari pōt ſʒ pallega. stipulatio sit ꝓhibita ⁊ cōpromissum in cā mrīmoniali est prohibitū maxime cū pena vel tale ex quo detᷣ actio vel exceptio cū aliter possit eē de oī re nisi ꝓhibeatᷣ a. l. vt dicit. d. Azo in sum. de arbi. §. pōt aūt eē arbiter in oī re ⁊c. ⁊ certi sint casus ⁊ cause numerati, de qbus cōpromitti nō pōt, hec cā mrīmonialis nō est ꝓhibita ergo cessat vt de ea possit cōpromitti. ℂ De iure canonico in cā mrīmoniali maxime nulla pactio, cōpromissio, nulla trāsactio, nullū cōpromissum, interuenire pñt, pʒ ꝙ in mrīmonio nō hʒ trāsactio vel pactio locū, vt de eo cōsan. ⁊ affi. c. j. §. vlti. ⁊ in glo. ber. nota ꝙ duo exiguntᷣ ⁊c. qđ facit ad pdi
107 cta. ℂ † De iure ciuili regulare est, ꝙ ipossibilis vel turpis cōdictio ciuilibus obligationibus adiecta obligationē nō iducat, nō excepta vel distincta obligatione mrīmoniali ab alia vt insti. đ inu. stip. §. si ipossibilis, ɔditio obligationi adijciatᷣ ⁊ p turpi ex cā ꝓmissum est vt dicit. d. Azo in sum. §. ēt inutilis stipulatio est rōne apposite ɔditiōis ⁊c. ⁊. ff. de actio. ⁊ obli. l. gñaliter. ⁊. l. nō solum stipulationes. ff. de vboꝝ obligatio. l. generaliter, ⁊. l. seq. ⁊. l. si plagij. ⁊. ff. de pact. iurisgētiū. §. ⁊ gñaliter quotiēs cū similibus ꝙuis secus sit in turpi vel ipossibili conditione adiecta in vltima volūtate cū. n. p nō adiecta habeatᷣ talis ɔditio
108 institutionē vel relictū nō vitiat. ℂ † De iure canonico ipossibilis ɔditio vel turpis adiecta spōsalibus vel mrīmonijs nō vitiat ɔctū spōsalioꝝ vel mrīmonij vt hoc habes exp̄ssum extra đ cōdi. appo. c. vlti. in fi. ⁊ in glo. ber. qđ drᷣ hrē ⁊c. ⁊. c. j. in glo. ber. intellige hoc. c. nisi talis ɔditio sit ɔ substātiā mrīmonij, vt. xxij. q. ij. c. solet. ⁊. c. aliqñ. ⁊ .d. decretalis vlti. in prin. ⁊ ibi exprimitᷣ q̄ sint ille ɔditiones, q̄ sunt ɔ substātiā mrīmonij, ⁊ ibi re
109 curre. ℂ † De iure ciuili mulier dū maritus moritᷣ, vel dū ipsa diuertit nō sua culpa maritus erit lugēdus, cogitᷣ p annū expectare, nec dʒ nubere infra annū, ſʒ ꝓhibetᷣ, vt. C. ex qb. cau. infa. irroga. l. decreto. ⁊. ff. eo. l. genero. j. rñ. ⁊. j. §. ⁊ .d. Azo in sum. de secū. nup. si aū annū festinat nubēdo infra tps luctus ifamis fit ⁊ alias penas sustinet, q̄ legib⁹ ɔprehēse ⁊ determinate sunt, vt. C. de secū. nup. l. j. ⁊. ij. ⁊ in auctē. eisdē penis, ⁊ sumitᷣ prima pars de corpore auct. de nup. §. si tutelā gerat mulier ⁊c. colla. vij. vel. viij. tñ ⁊ eas ponit p ordinē. d. Azo i sum. de secū. nup. §. mulieris nimiū festinātis multe sunt pene ⁊c. vsqꝫ ad. §. videre de pena ⁊c. nisi mulier nubat post tps decubitus, qa post ꝙ decubuit licite ⁊ sine pena pōt mulier, vt. ff. de his q not. infam. l. liberoꝝ. ℂ De iure canonico, ꝼm Apostolos q dñt mulier viro suo mortuo soluta est a lege viri i dño nubat, cui voluerit, ⁊c. mulier infra tps pdictū nubere pōt licite, nec ex hoc ifamis efficitᷣ nec aliquā penā sustinet, pp licentiam ⁊ autoritatē Apostoli, vt extra de secū. nup. c. vlti. in glo. ber. quā infligit ⁊c. qdam tñ dixerūt ꝙ mulier nubens infra annū, ⁊ q̄ vixꝫ ita cito dehonestauit nō euadit penā, priuatᷣ. n. nuptiali donatione pp pdictam auctē. de resti. ⁊ ea q̄ parit in. xj. §. vlti. nec hoc est ɔ Apostolū nec in hoc ecclesia ɔtulit illā penā tollere, vt in pdicta glo. quā
110 infligit ⁊c. ℂ † De iure ciuili certe numerantᷣ cause, per quas ꝓhibentᷣ spōsalia siue nuptie ⁊ mrīmoniū, q̄ sunt plures, quas p ordinē, ⁊ de facili est videre in sum. d. Azo de spōsa. §. ꝓhibentᷣ aūt nuptie ⁊c. vsqꝫ ad. §. sin aūt ꝓhibent mrīmoniū, nec inter illas est homicidiū ex ꝓposito cōmissum, nec ibi vel alibi in iure ciuili tactū reperies, ꝙ pp dictā causam ipediantᷣ spōsalia nuptie vel mrīmoniū, nec ēt inter illas sunt alie cause q̄ de iure canonico exprimuntᷣ, vt infra subijciā. ℂ De iure canonico, q homicidiū cōmiserit ex proposito siue appēsate nō pōt matrimoniū ɔhere vt extra de diuor. c. j. de pen. ⁊ remi. c. ij. ⁊ i glo. ber.
111 quedā crimina impediunt matrimoniū ɔhendū ⁊c. † sunt etiam alia crimina, q̄ si cōmissa fuerint impediunt matrimoniū ɔhendū, vt in tex. Itē raptus sponse alterius. Itē si qs vxorē suā interficiat. Itē si qs baptizauerit filiū suū vt sit ab vxore separatus. Itē si qs monialē scienter in matrimonio acceperit, de quibus in iure ciuili nō fit mētio ꝙ matrimoniū ɔhēdū impediant hec habes expressa in glo. pdicta quedā crimina ⁊c. ibidē alle
112 gantur, ibi recurrite. ℂ † De iure ciuili tam ffoꝝ. ꝙ cod. matrimoniū dissolui poterat dato libello diuortij, continente causam, per quam diuortium petatur, vt. C. de repud. l. ɔsensu. sed immutatū est, vt ex sola castitatis cōcupiscentia liceat mrīmoniū dissoluere, aliter non, vt in auct. qđ hodie nō licet, que est signata sup. l. si ɔstante. C. eod. Itē ⁊ dissolui poterit mrīmonium multis causis interuenīētibus, ⁊ per. l. codicis. C. de diuor. ⁊ repud. ɔsensu. ⁊. l. penul. ⁊ vlti. p auctent. de nup. §. distrahuntᷣ. ⁊ §. ꝼm occasionē ⁊. §. p occasionē et in auct. vt lic. ma. per an. §. qꝛ vo plurimas, que plures causas diuortij ponit, quosdā tñ in

sit predictis corrigit. ¶ De iure canonico matrimonium fide- liū completū, & ꝯsumatū nullo casu separari pōt inter ꝯiuges ip sis viuētibus, qꝛ sacramētū cōiugij semel collatū nō resoluitur. xxij. q. iij. c. j. ij. & iij. & extra de diuor. c. quesiuit a nobis in glo.
113 ber. qꝛ vinculū coniugij &c. † & tribus tm̄ causis pp delictū re- manēt separati ꝯiuges, & pp crimē fornicationis corporalis. Itē pp fornicationē spiritualē, qꝛ alter ꝯiugū alterius fidē rumpe- re voluit & trahere eū ad infidelitatē. Itē qꝛ alter ꝯiugū morti alterius machinatus est, vt extra de diuor. c. ij. & in gl. ber. nul- lo crimine pōt &c. Itē ꝑ voto ꝯtinētie dissoluit matrimonium ꝙtū ad thorū, ēt inuito altero ꝯiugū, vt extra de ꝯuer. ꝯiug. c. ex pte. §. vlti. & c. ex publico, & hoc est verū qñ ipsum mr̄imoniū est ꝯpletū qđ fit ꝑ ꝯsensum, nō sit aūt si est ꝯsumatū, qđ fit adue niēte carnali copula, & tūc necesse est, ꝙ ambo voueāt castitatē & ambo intrēt religionē, si sunt iuuenes, vel saltē sit iuuenis, q re manere vellet in seculo, alias non vꝫ votū, nec ingressus alteri⁹ solius vt extra eo. titu. c. j. & c. ex parte, & in duabus gl. ber. ibi
114 positis. ¶ † De iu. ciuili filij nati ex dānato coitu, & ex coitu ne phario nō sunt alendi a patre, vel ēt a matre, vt. C. de nat. libe. auct. lꝫ patri in filiū, q̄ est signata sup. l. humanitatis intuitu &c. sumpta de corpe auct. quib. mo. natu. effi. sui. §. ne igit semp fie- ri tale. §. pe. colla. vij. auc. ex cōplexu nephario, que est signa- ta. C. de incest. vel inuti. nup. sup. l. si quis incesti &c. sumpta de corpore auc. eo. ti. quo superior. §. fi. dicit enim tex. neqꝫ alendi
115 a parētibus, † & appellatione parentū ꝯtinet mater, vt. ff. de ꝟ bo. signi. l. apud. secus est forte in vulgo concepto, qꝛ alendus ē a matre cuꝫ ipse ei succedat, nisi mater sit illustris, vt. C. ad orfi. l. si qua &c. ¶ De iure canonico & eius benignitate que sequit ius naturale qđ preualet iuri ciuili, nati ex dānato coitu seu cō- plexu nephario sunt alēdi a patre vel a matre, vt extra de eo q duxit in matrim. c. cū haberet. in fi. & in gl. ber. hoc est regula-
116 re &c. circa fi. gl. ¶ † De iure ciuili hec regula brocardica que fit ꝯ legē, ipso iure nulla est, & ꝑ infecto haberi dꝫ ipsum & quod ex eo seqꝛ, vel ob id, vt. C. de legi. & ꝯsti. prin. l. nō dubiū est, qđ est verū ꝑm veram & approbatā opinionē & intellectū ꝑ domi. Azo. & Ac. qñ lex simpliciter loqꝛ, & aliqđ ꝓhibet & stat in fini bus ꝓhibitionis, nec vltra ꝓcedit, si aūt vltra ꝓcedit, vel ꝓhi bita fieri, vel cassando ipsam ꝑ exceptionē, serua illā specialem cassationē, & ēt illud speciale stat, & oē qđ spāliter statuit in iure ꝯ. d. l. nō dubiū. C. de legi. & ꝯstitu. prin. vt hoc no. in gl. ordi. vt fideiussor vel pignus &c. in ꝟ. vel solue & ad oīa &c. & in. j. gl. d. l. hec lex assignat &c. & do. Azo. in sum. eo. titu. §. que sit pena i ꝟ. vel si velit quis euitare oēs istas opiniones &c. & reprobatur intellectus. d. regule vel brocardi, vt intelligat de ꝑsonis ꝓhi- bitis ꝫꝫ ꝙ dixit & intellexit Azo que in paucissimis vēdicaret si bi locū dicta regula & multū esset breuis ꝙ ius nō sit aliqđ ꝯna- le ꝙ nō patiat exceptionē vt dicit idē Azo. in sum. dicti titu. §. sup eo aūt qđ dr̄ &c. saluis alijs excep. quas in. ꝯ. d. l. & in summa inuenies &c. ¶ De iure canoni. aliter intelligit & exponit. d. re gula seu dictū brocardū, si enim decretū aliquo casu vel decre- talis ꝯsimilis ꝓhibeat aliquid nō esse spāliter faciēdū, nec decer nat irritū & inane si ꝯ factū fuerit, & vlterius nō ꝓcedat, ꝫ stet in finibus ꝓhibitionis, si ꝯ factū fuerit, bñ tꝫ, & valet, ex hoc nascit & obtiet ꝯria regula siue brocardū multa fieri ꝓhibent, facta tm̄ tenēt, vt extra de ꝯces. ꝓb. c. cū in cūctis. in. iiij. col. & in gl. ber. lꝫ igit &c. & est Inno. iiij. de elec. in. vj. ex quo inducit de iu. ciui li regula que ꝯ legē fiunt scilicet de his q̄ stāt in finibus ꝓhibi- torijs si nō additū sit qđ si ꝯ factū fuerit sit irritū & inane vt ex ꝓ dictis liquet. Itē intelligit decretalē ꝓdictā & dictā regu. locū vēdicari i ꝑsona ꝓhibita & ad eā ꝑsonā q̄ hꝫ cāꝫ ꝓhibitiōis ipsaꝫ regulā adaptauit ꝫꝫ opi. Azo. & Ac. q eā seqꝛ vt. s. dcm̄ ē h ha bes ex ꝯ spō. duo. c. tua. & in gl. ber. i ver. simile &c. & ex ꝯ eo q dux. in mat. quā polluit ꝑ adul. c. ij. i gl. ber. ar. ē h ꝙ ab initio.
117 ¶ † De iure ciuili ex nudo pacto nō nascit actio, sed exceptio regulariter, vt. ff. de pac. l. iurisgētiū. §. sed cū nulla subest cā ibi igitur nuda pactio fallit in casibus, vbi ēt pactū nudū parit ac- tionē, quos habes in gl. ordi. Ac. sup. d. §. que incipit caute in- cipit facere trāsitū &c. idē no. eos. d. Azo in sum. de pac. §. no. in qbus casibus nudū pactum pariat &c. ¶ De iure canoni. ex nudo pacto nascit actio & exceptio, vt extra de pac. c. j. & in gl. ber. ꝑ pacta inita &c. † q enim pactū nō seruat mortaliter pec-
118 cat. arg. xxij. q. v. c. paruuli, & inter simplicē loquelā & iurm̄ nō facit Deus differētiam, vt. xxij. q. v. c. iuramēti. & de hoc dic,
119 vt. xij. q. ij. c. qcūqꝫ suffragio. ¶ † De iur. ciuili regulariter ꝯs tenet ex ꝯctibus defunctoꝝ et ex quasi ꝯctibus, vt. ff. de actio. & obli. l. ex deposit. & ff. cōmo. l. in ꝯctibus, & de regul. iur. l. ad

ea. §. in ꝯctibus. & C. de nego. gest. l. cum rationis & successores siue ad eos aliqđ ꝑuenit, siue nō, siue sit lis cū defuncto ꝯtestata siue nō, & tenet de dolo & lata culpa defuncti, vt. d. l. ex depositi & gl. ord. Ac. hoc sine distinctione &c. hec cā fallit in. vj. casib⁹ vt heres de dolo & lata culpa defuncti ꝯmisso in ꝯctibus vel qsi ꝯctibus nō teneat si neqꝫ ad eū ex dolo vel lata culpa defuncti ꝑmanet aliqđ, vt hr̄. ff. depo. l. si hoiem apud se depositū. §. dat actio in gl. ord. Ac. idē est & si ex quasi ꝯctu &c. Primus est, si dolus dedit cām ꝯctui. Itē in actione tributoria. Itē in actione in factū de edēdo. Itē in stipulatiōe de iudicio sisti. Itē i actio ne in factū de iure pretorio, hoc habes in su. Azo de here. acti. §. ꝑm, & ꝯ heredes dantur ꝑpetuo iste actiones &c. ¶ De iure canonico dicta regula scꝫ qđ heres tenet de dolo ex contractu vel quasi contractu defuncti hꝫ locū ēt si nihil ad heredes ꝑue nit, vt ēt lite nō ꝯtesta. cū defuncto, iure ciuili excipiant solum casus. s. vt non teneant heredes, quibus nihil ad eos ꝑuenit, vl lis nō fuit ꝯtestata cū defuncto & in actione in factū ꝯ aggresso res, & ēt actione tributoria, hoc dicit extra de sepul. c. vlt. in gl. ber. similē casum habes &c. in fi. gl. lꝫ salua reuerētia nō bñ no-
120 tauerit casus. l. exceptos a dicta regula. ¶ † De iure ciuili ex delictis defunctoꝝ regulariter nō ꝯueniunt heredes, neqꝫ co- guntur satisfacere nisi inqꝫtū ad eos ꝑuenerint, vel nisi lis fue- rit cum defuncto ꝯtestata vt. C. si ex delic. defunc. l. vna. et insti. de ꝑpe. & tēpo. actio. §. nō oēs. hoc qñqꝫ fallit in certis casibus expressis ꝑ gl. ordi. sup. d. l. ꝑpositam que incipit & ff. de calū. l. in heredē &c. & do. Azo in sum. de actio. hered. §. sed ꝯtra he- redes. ¶ De iure canonico tenent heredes interdū, & insolidū ex delicto defuncti & vltra casus in. l. expressos, vel si nihil ꝑue- nerit ad heredē, vel lis a defuncto non fuerit contestata, & ex- tra de sepul. c. vlt. & ꝯ rap. mul. vel pro homicidio, incēdio, vio lādo manū inijciēdo in ꝑsonas ecclesiasticas, & ecclesias violā- do. Itē in vsuris ꝑdecessoꝝ solutis, vt extra de vsu. c. tua nos. & i gl. ber. hec habes ꝙ filius tenet &c. Itē heredes illius q abso lutus fuerit ab excōicatione post mortē in tantūdem satisfacere ꝑ offensa ꝯpellat vt extra de sen. excō. c. a nobis. in fi. & in glo. ber. hoc habes expresse &c. Itē tradit generaliter i oībus casi- bus tam in contractibus vel ex quasi in quibus dixi heredes te neri insolidū, in hac contrarietate. s. ꝑxime notata, ꝯfectio inuē tarij illos casus excludit vt. C. de iu. delib. l. vlti. §. & si prefatam obseruationē inuētarij iure conscripserit &c. & in auc. de here. & fal. §. sibi fiat inuētarium &c. & hoc satis innuit gl. ber. sup. d. c. in literis. que incipit defuncti. s. vltra vires hereditarias &c.
121 ¶ † De iure ciuili mortuo naturaliter reo, siue criminoso ante sententiam, regulariter crimina extinguuntur morte. C. si reus vel accus. mor. fue. l. ij. & quasi ꝑ oēs leges illius titu. fallit hoc in casu lese maiestatis, & in. l. iulia repetū. peculatus. & de resi- duis, & in apostatatus crimine, & in crimine heresis, vt. ff. de ac- cusa. l. ex iudicioꝝ & C. de apost. l. apostataꝝ. & l. ij. C. de here. & mani. l. fi. & ad. l. iul. repetū. l. ij. & ff. ad tertul. l. in senatusconsul- tum. §. & si pp mortē rei. & in crimine deserte militie, vt. C. de re mili. l. iiij. lib. vij. & incipit defunctoꝝ bona, & in muliere accusa ta de morte viri, vt. ff. de iu. fi. l. lucius heredē, & in eo q ꝯscinit si bi mortē post lit. ꝯtesta. contra eum sup crimine ꝯtestatam, vel ēt post ꝙ̄ fuerit in crimine ꝯprehēsus, vt. C. si re. vel accus. mor. fue. l. defunctus reus. & ff. ꝯ bo. eo. qui mor. sibi ꝯsci. l. qui rei po stulanti. in prin. idē in casu. l. ff. de inius. rup. irritoqꝫ testam. l. si qs filio exheredato. §. eius qui deportat distinctione habita de portat a prefecto vrbis, vel assessore, vel a preside, nam ob presi dis deportationeꝫ fit iniustum testū deportati, nisi princeps cō firmauerit deportationem. ¶ De iure canonico vltra vel pter casus predictos agit de crimine epi vel sacerdotis, & cuiuslibet clerici, qui consanguineum vel extraneum hereticum heredem instituit post mortem, vt extra de here. c. si quis eps, ac seq. itē & in alijs casibus agit de delicto criminosi post eius mortē, & pu niuntur descendentes vsqꝫ i quartā generationē, vt in patrono ecclesie & in alijs ꝑsonis ibi enumeratis, q ꝑ rectorē vel aliqueꝫ clericū ipsius ecclesie occiderūt vel vulnerauerūt, vt extra de pen. c. in quibusdam. §. vlti. ponit & decre. alium casum in quo pp bona quo ad successionē agitur de crimine incidēter, nō cri minaliter nec principaliter, vt extra q fi. si. legi. cām, sed illo ca su non est ꝯrietas seu diuersitas inter ius canonicū & ciuile.
122 ¶ † De iure ciuili bonoꝝ questione principaliter mota, si sta- tus questio vel alia ciuilis vel criminalis incidat, ꝯ qua iudex coram quo bonoꝝ ꝯctio mouetur, non potest cognoscere, co- gnoscit incidenter, ꝙuis nō posset principaliter, vt. C. de ordi. iudi. l. j. & l. ciuili discreptationi. & ꝯ re. di. l. quotiens status cō

questio.⁊.ff.de iuriſ.om.iudi.l.ſi idem. ¶ De iure canonico,ſi
questione bonoꝝ ſiue portione mota ꝑcipaliter incidat ſtatus
questio,⁊ dicat̃ ꝙ nō eē legitimū filiū vel nō eē natū ex tali mu-
liere,⁊ ex hoc nō debere ſuccedere, nec admitti ad hereditatē
vel bona eius,de cuius hereditate vel bonis agit̃ corā iudice ſe
culari,iudex ꝑcipaliter vel incidēter nō poterit de hoc cogno
123 ſcere,† qꝛ cauſa nataliū ⁊ filiationis mere ſpiritualis eſt, vt ex-
tra de ordi.cogni.c.tuā.in.j.glo.her.⁊ ita patet ꝙ iudex ciui-
lis ⁊c.hoc habes expreſſuꝫ extra q fil.ſint legi.c.lator.⁊ in glo.
124 her.ſed vr̃ ꝙ iudex ſecularis poſſit cognoſcere ⁊c. ¶ † De iure
ciuili diſſoluit̃ ſocietas certis de cauſis ⁊ certis modis, que oia
clare tradunt̃ in ſum. Azo de ſocieta.§.itē in ſocietate coeunda
⁊c.vſqꝫ ad.§.⁊ nota ꝙ licet ꝯueniri cū ſocio ⁊c.⁊.§.ſoluit̃ aūt ſo
cietas morte ⁊c.vſqꝫ ad.§.cōpetat actio ⁊c.ꝓ ſocio ad collatio-
nē faciēdā ⁊c. ¶ De iure canonico i caſu alio nō expreſſo in iu
re ciuili diſſoluit̃ ſocietas ⁊ licite diſſoluit̃ ⁊ diſcedit̃ a ſocio ⁊ a
ſocietate,imo tenet̃ qs diſcedēr̃,⁊ hoc habes extra de ſen.excō.
c.ſi vo.⁊ in glo.her.ar.c.ꝙ ſocius meus imo vr̃ dicere decre.
ꝙ ꝓ magno ēt dāno nō debet qs inobediētiā incurrere,extra ð
125 ma.⁊ obe.c.illud. ¶ † De iure ciuili ſunt caſus in qbus ꝯbitur
tacita hipotheca ſiue tacitū pignus q numerant̃ ⁊ ponunt̃ in ti-
tulo qbus ex cauſis pignus tacite ꝯbat̃,⁊ illos tradit ꝑ ordineꝫ
do. Azo in ſum.d.titu.ꝑ totū.inter quos nō reperies,nec alibi
iure cautū,vt bona eius q recipit vſurā ſint obligata tacite hipo
thecata illi q ſoluit. ¶ De iure canonico ei q ſoluit vſurā,bona
eius vſurarij q ea recepit ad quēcūqꝫ heredē ꝑuenerint ſint ta-
cite obligata,hoc habes extra de vſu.tua nos in glo.her. tenen
tur filij ꝓ parētibus in verſi.ſatis pōt dici in eo.titu.c. cum tu.
126 ¶ † De iure ciuili regulariter q bonis cedunt,nō poſſunt ꝯue-
niri poſt ceſſionē,niſi in q̃tū facere pñt ēt ſi poſtea acqſiuerunt,
vt.ff.eo.l.iij.nec ēt fraudādus ē alimētis quotidianis q bonis ce
dit,vt.ff.eo.l.q bonis ceſſit ſuis,⁊.d. Azo i ſum.eo.titu.§.eſt au
127 tē remediū ceſſionis ⁊c. ¶ † De iure canonico vſurarius publi
cus q tenet̃ ad vſuras reſtituēdas q̃tūcūqꝫ cedat bonis,nō ha-
bet ꝑdictū bñficiū ſi poſtea alia acqrat,imo in ſolidū ꝯuenit̃ ꝑꝑ
vſuras quas ipſe ꝑcepit,vt extra de vſu.c.cū tu.in glo.her.⁊ li-
128 cet amiſerit vſuras. ¶ † De iure ciuili in rebus emptis ex tua
pecunia,regulariter tibi nō q̃rit̃ ius in re empta,ideſt actio i rē
vtilis,vel directe,vt.C.de rei vēdi.l.ſi ex ea pecunia,⁊.c.ſi qs al
teri vel ſibi.l.j.cū ſimilibus,hoc fallit in milite cui dat̃ vtilis rei
vēdicatio in re ēpta ab alio nō militis noie fauore militie,vt.C.
de rei vēdi.l.ſi vt ꝓponis. Itē fallit in minore q habet ad rē quā
curator actionē de pecunia minoris emit ſuo noie,vel velit ha-
bere pecuniā cū vſuris,vt.C.de arbi.tu.l.curator.⁊.ff. quādo ex
tu.vel cur.min.age.vel cōuen.poſſit.l.ij.C.eod.l.ij. Itē fallit in
vxore q̃ habet vtilē actionē in rē pro rebus emptis a marito ſuo
noie nō de pecunia data in dotē,vt.ff.de dona.inter vi. ⁊ vxo.l.
vxor marito ſuo. Itē ⁊ in eccleſia ⁊ in ciuitate,vt.C.de ſacroſan.
eccle.l.vlti.⁊ in dictis caſibus ſpeciale vt dominiū ſine traditio
ne querat̃,hoc melius habes extra de pecu.cleri.c.ingrēdū.q̃
129 loquit̃ i eccleſia† ſunt ⁊ alij caſus plures,in qbus q̃rit̃ dominiū
ſine poſſeſſione legis poteſtate,vt in auctē.de rapt.mul.§.ſanci
mus itaqꝫ colla.viij.in glo.or.ac.nō dominiū ⁊c. Itē in eo q re-
fecit rē cōem in quā trāſfert̃ rei dominiū ſi ſocius ceſſat ei reſti-
tuere partē impēſaꝝ ſibi cōpetētē,vt.ff.de pro ſoc.l.ſi inter fra-
tres.§.idē reſpōdit ſocius.⁊ de fur.l.a titio.⁊ de fun.dot.l.ſi fun
dū. Inſti.de lega.§.j.⁊.C.de dona.q̃ ſub mo.l.j.⁊.ff.de rei vēdi.
l.ſi qs hac ⁊.l.ſi ager.ff.de acq.re.dom.l.liber homo. in fi. ⁊.ff.
ad treb.l.facta.j.reſpon.⁊ de teſta.l.filiuſfa.⁊.ff.de publi.l.cō-
miſſa ⁊ de iu.fi.l.j.§.an bona ⁊ in auctē.de nup.§.j.colla.ij.que
leges caſus ꝯtinēt ſpeciales,in qbus trāſfert̃ dominiū ſine poſ-
ſeſſio cū infinitis ſimilibus q̃ pñt induci ad cōes caſus ꝯ regulā
130 .C.de pac.l.traditiones. ¶ † De iure canonico in alio etiā caſu
preter ꝑdictos cōpetit ius alicui in re empta ex pecunia ſua vel
eius cauſa habet repetitionē,vt puta qꝛ vſuram ſine cā ſoluit, ⁊
ideo vt idebite ſibi cōpetit repetitio,illa.n.res,que ex dicta pe
cunia eſt empta,q̃uis nō noie eius q ſoluit vſurā, ſuccedit loco
illius pecunie,ſiue vſure,⁊ ideo nō ſolū ab eo vēdicari poteſt ve
rū ēt a quolibet alio poſſeſſore maxime titulū lucratiuū habēte
vt extra de vſu.c.cū tu.in fi.in glo.her.ex hoc videt̃ ꝙ ad quē-
131 cūqꝫ ꝑueniat res empta. ¶ † De iure ciuili tā Cod.q̃ ffoꝝ.ob
ligatio vſuraꝝ tā in principali q̃ in fideiuſſore efficaciter cōtra-
hit̃ ⁊ ꝯhebat̃,⁊ in ſtricti iuris iudicijs,⁊ in bone fidei,⁊ ꝑ totum
de vſuris titulum,tā Codi.q̃ ffoꝝ,q̃uis ⁊ per infinita iura hoc
probari poſſit,⁊ fideiuſſor in cōmunē cauſam fideiubens,vel ēt
ſimpliciter fideiubens ſecundū Io.obligat̃ in vſuris,⁊.ff.loca.l.

quero.⁊ de admi.re.ad ciui.ptin.l.ij.§.vlti. ¶ De iure canoni
co,nō procedit hodie vſurarū obligatio nec in cauſa principali
nec fideiuſſoria,imo ipſo iure nulla eſt de iure canonico ſiue di-
uino,vt extra de iureiu.c.debitores,⁊ de fideiu.c. conſtitutus,
in glo.her.⁊ ſic eſt ar.an fideiuſſorem ⁊c.nec diſtinguitur inter
cedat fideiuſſor in cōmunem cauſam vel ſimpliciter ſicut de iu-
132 re ciuili diſtinguitur. ¶ † De iure ciuili fideiuſſor obligatus in
vſuris,ſi illas ſoluit bene poteſt illas repetere ꝑ actionē māda-
ti,vt.ff.māda.l.ſi vo nō remunerandi.§.ſi mihi mādaueris vt rē
tibi,nec eſt mirum,qꝛ debite ſunt ipſo iure. ¶ De iure canoni-
co ſoluens vſuras,illas nō repetit ab eo,pro quo fideiuſſit,quia
cum ſint indebite potuit ſe deffendere illa exceptione,que etiaꝫ
competebat reo non odioſa ſed fauorabili,⁊ quam tolerare non
potuit,nec debuit ignorare,quia ius eſt ⁊ ſi ius exceptionis ſiue
intentionis,etiam cōmiſit,ſibi debet imputare,vt mandati non
agat,⁊.ff.manda.l.idemqꝫ.§.generaliter. ⁊.l.ſi fideiuſſor.§.non
male tractabitur ſi autem eam oppoſuit,⁊ iudex eum cōdemna
uit nihilominus,de iniuria iudicis nō debet haber̃ mādati actio
nem,vt.ff.de fideiuſ.l.exceptione, ⁊ hoc verum eſt,ſecundū vnū
intellectum,vbi fideiuſſor iurauit ſoluere vſuras,⁊ nō fuit in mo
ra petēdi abſolutionē iuramēti,⁊ per eum non ſtetit quominus
eam traheret,debuit enim ⁊ potuit illam petere ſecundum pri-
mum intellectum,non refert iurauerit ſoluere vel nō iurauerit,
qꝛ vtroqꝫ caſu fideiuſſor non auditur,ſed ab eo,cui ſoluit, repe-
tit vt indebitas,vt extra de fideiuſ.c.ꝑuenit.in glo.her.ergo pe
tet vſuras ⁊c.⁊ facit ad predicta.c.debitores, extra de iureiu.
133 ¶ † De iure ciuili precarium etiā cui certum tempus prefinitū
eſt q̃tūcūqꝫ ante tēpus reuocari pōt,vt.ff.de preca.l.cū preca-
rio,⁊ in hoc differt a cōmodato.ff.cōmodat.l.in cōmodati.§.ſi-
cut autē voluntatis,⁊ in glo.ordi.ac.facit ꝯtra officium. ¶ De
iure canonico idem eſt qꝺ in ciuili de precario,nam ipſum con-
ceſſuꝫ in tempus certū reuocat̃ qñqꝫ,vt extra de precar.c.vult.
134 in prin.⁊ in glo.her.eſt autem precarium.†de iure canonico ta
men ſunt quidā ꝯtractus q vocant̃ precarie vel precaria,que fi-
unt de poſſeſſionibus eccleſiaꝝ,de quo habes extra eo.c.j.⁊.ij.
⁊ vlti.⁊.§.fi.⁊ in nullo ꝯtractu nō fit reuocatio ante tēpus,vt in
preallega.proximo.c.⁊ in glo.her.in alia ſignificatione accipit̃
⁊c.⁊ in glo.j.c.q̃ incipit eſt autē precariū qꝺ precibus ⁊c.q tri-
135 plex eſt, ⁊ eſt ꝯtractus inominatus vt ibi dicit̃. ¶ † De iure ci
uili in alienatione rei eccleſiaſtice ſeruari debet ſolennitas tra-
dita ꝑ aucten.hoc ius porrectum,que eſt.C.de ſacroſan. eccle.
ſuper.l.iubemus,⁊ eſt ſumpta pro parte in aucten.de non alie.
aut permu.reb.eccle.immobili.§.hec igitur colla.ij. ⁊ reliquū
ſumptū eſt de corpore,de alien.emphi.⁊ alijs contrac.§.ex hoc
qui dicitur ſuper his,vſqꝫ ad.§.hoc vo iubemus vt excepta ſan
ctiſſima,⁊c.colla.viij.in.iiij.colum. ¶ De iure canonico nō ob
ſeruatur totalis ſolennitas.d.aucten.q̃uis ⁊ ipſa ſit in canone
comprehenſa,ſed ſeruatur ſolēnitas ⁊ forma que traditur.xij.q.
ij.capi.j.verſi.fi.⁊ de hoc habes extra de reb.eccle.non alie.c.
dudum.i glo.her.ſi eſt alienatio quare vt valuit ⁊c.⁊ eſt decre.
136 Inno.iiij. ¶ † De iure ciuili creditor,qui dat pecuniam mutuā
eccleſie,ad hoc vt ꝓ vero creditore habeatur,vel ad hoc, vt ob
ligatā habeat eccleſiā,habet probare pecuniam, quam mutua-
uit,verſam eſſe ⁊ proceſſiſſe in vtilitatē eccleſie,vt in preallega.
aucten.hoc ius porrectum eſt,in fi.ſ.proxima ꝯtrarietate alle-
gata nec diſtinguitur ſi ſit conſtituta certa quātitas vel promiſ-
ſa per capitulum que accipi debeat mutuo,nec ne ⁊ ſi conſuetu-
do ſit in contrarium ſtandum Azo. ¶ De iure canonico credi
tor,qui pecuniam mutuo eccleſie dat,ſi communi ꝓuidentia ca
pituli mutuet vſqꝫ ad ſummam ⁊ capitulo conſtitutam non tene
tur probare verſam vel proceſſiſſe in eccleſie vtilitatem, qꝺ eſt
autem vltra conſtitutam ſummam bene habet probare in eccle
ſie ſucceſſiſſe vtilitatem,hoc probatur extra de fideiuſ.c.qꝺ qui
buſdam,a contrario ſenſu decretalis,qui ſenſus eſt validiſſimus
137 ⁊ i glo.her.iſtud bene notabile eſt. ¶ † De iure ciuili potio vel
medicina,que ſumitur ab aliquo non videtur debere computa-
ri inter cibaria ei legata pro pena ſiue in legato penu in quo cō
tinetur ⁊ veniunt ea que ſunt ad eſum ⁊ potum,vt.ff.de pe. leg.
l.qui penum legat in prin.⁊ in legato penu non continētur me-
dicamenta,vel potiones que bibuntur,vt eo.titu.l.nō omne qꝺ
bibitur. ¶ De iure canonico potio ſiue medicina que ſumitur
ſiue bibitur bene computatur inter cibaria vt non reputetur ie-
iunus quis per ſumptionem medicine,ſiue potionis,dicit enim
decretum ꝙ ſacramenta ſunt a ieiunis percipienda,de ꝯſecrat
diſtin.v.vt ieiuni,vt extra de tempo.or.ca.literas precipimus
ꝙ ſacerdos qui potiorem vel medicinam ſumpſit poſtqꝫ dormi
uit,

nit nō debet ꝯficere eucharistiam, nec eā sumere, nec celebrare missas si ieiunus nō est, extra de celeb. mis. c. ex pte, et glo. ber.
138 q: sacramenta ¶ † De iure ciuili presbiter & quilibet in minori ordine constitutus potest secū in domo vnam tenere indistincte matrē, sororē, vel filiam, quia circa has personas fedus naturale nihil seui criminis estimari permittit, vt. C. de ep. & cle. l. eum qui hoc idē erat generaliter in quolibet episcopo, sed per auct. episcopo nullam signatam super. d. l. eum qui, & sumptā de corpore auctē. de sanc. ep. §. episcopum nonnullam. colla. ix. in. v. charta. correctum hoc in episcopo est, & in monacho, vt in auct. de mo. §. si quis autem monachus ꝯfidētiā & obseruationez &c. in. §. igitur, qui loquitur in monialibus, col. j. & in auctē. de san. ep. §. in omnibus autem monasterijs, qui etiam loquitur in monialibus. col. viiij. in. iij. vel. iiij. carta. ¶ De iure cano. alia statuitur, quia cum presbytero vel clerico suspecto vt puta inueni nullā in qua possit esse suspicio, habere potest in camera causa necessitatis hoc permittitur in multis quam de iure ciuili, quia in transuersali gradu potest habere consanguineam vsq; ad secundū gradū, secūdū cōputationē, de qua habuisti. s. in. lxxxxij. ꝯrietate, in superiori autē linea descendenti vsq; ad quartū gradū, q: amplius pōt extendi permissio in superiori vel inferiori linea q̄ in transuersali & illas, quas pmittuntur habere clerici in casu necessitatis, vt. s. dictum est, non possunt nec debent tenere in vna domo, sed in eodem vico, vel in eadem villa vt sint remote ab eis, hoc habes extra de cohab. cler. & mul. c. j. & i glo. ber.
139 in ver. xxxij. dist. interdixit. ¶ † De iure ciuili per ordinationē episcopi contra id ꝙ possit aliquid recipi ab ordinato, qḋ eidez detur ab ordinato vel alio pro eo, & ꝙ possit id recipi ab eius notarijs vel officialibus & reprobatur consuetudo circa predicta, sed expresse probantur & quātitates que dari possunt & recipi taxantur & denunciantur ecclesie, vt in aucten. de sanc. episcopis. §. pro consuetudine autem illa sola &c. colla. ix. in. iiij. colū. vsq; ad. §. sed hoc quidem pro episcoporum &c. ¶ De iure canonico in casu predicto non est licitum ꝙ episcopi ordinatores aliquid recipiant ab ordinato, quia ex hoc insurgeret simonie peccatum qḋ est in tantum horribile & abominabile euitandum, & ideo nulla consuetudo vel pactum potest interuenire in talibus, sed om-
140 nis improbatur consuetudo † in notarijs nulla spe vel pacto ad hoc accedente forte poterint recipere sine vitio, hoc habes extra de simo. c. j. & eo. titu. cum in ecclesie corpore, & c. Jacobus.
141 & c. sicut pro certo. ¶ † De iure ciuili secundum Azo. si instrumentum dicatur deperditum non facto aduersarij sed facto alterius vel casu fortuito, probant instrumenti amissionem & instrumenti tenorem per testes literatos, qui dicant, ꝙ viderunt talē habere apud se talis tenoris instrumentum, continens tales obligationes & promissionē, & qḋ per dictum instrumentum amissum legitime non probatur, releuatur per talem probationem, vt. C. de fi. instrum. l. j. & si solennibus. & ff. eo. titu. l. sicut. consuluit ergo. d. Azo taliter, vt per testes qui interfuerunt dicto negotio fundare intentionem suam, qui aperte hoc tradit in sum. de fi. instru. §. de amissione autem instrumēti, & in versi. amissio-
142 ne autem instru. disting. &c. † Do. Azo videtur notare ꝙ talis probatio de qua primo dixi non releuare possit probantē quātū ad presumptionem, vt ex hoc possit deferri iuramentum probanti & preallega. sicut dicta sunt intelligas omnia in contractu siue scriptis debēs autem in scriptis probans amissionem releuatur a solennitate quinq; testium, quia qḋ per quinq; testes vel ampliores habebat necesse probare, poterit per duos testes, per. l. C. de testi. l. testium facilitatis. in fi. & hoc idem dicit Azo in. d. sum. in. §. porro vbi debui pecuniam in scriptis. ¶ De iure canonico aliter videtur contra predicta statui, probans enim iustā amissionem quam fecit per sacramētum eius, qui dicit se amisisse, & probans instrumēti tenorē, & ꝙ nullum vitium falsitatis habet releuatur probatione, & satis de intentione sua docet, hoc habes extra de priuile. & exces. prela. c. cum olim essemus apud pe
143 rusium, & in glo. ber. hoc. c. dignum nota &c. ¶ † De iure ciuili videtur ꝙ in actione ex empto, & in actione ex vēdito, si emptor debeat primo precium dare & offerre, vt. ff. de acti. emp. & vend. l. iulianus. §. offerri precium ꝙ venditor habet rei vendite retētionem, & e conuerso, si venditor debet primo rem dare tradere & deferre anteq̄ preciū petat, vt. ff. eo. l. si pendente, habet tunc emptor precij retentionem, si non tradatur ei res vendita, & do. Azo in sum. eo. §. pen. non aperte tradit quid in casu vbi neuter alteri habet fidem, tamen dixit in predicto casu si neuter habet fidem alteri sequestrationem faciendam per. l. ff. de solut. l. si soluturus. ¶ De iure canonico videtur ꝙ emptor teneatur precium dare & numerare vel offerre prius q̄ rem petat, vt extra de simo. in tantum pactis exigentibus circa medium decre. in glo. ber. emptor eni prius &c. dicit tamen glo. in fi. ꝙ in casu vbi neuter fidem alteri habet sequestratio est facienda per. l. preallega. ff. de soln. l. si soluturus, & ita placenti opinio approbatur de iu-
144 re canonico &c. ¶ † De iure ciuili, qui vtriusq; oculi lumen amisit a personalibus oneribus que corpore, non autem que animo explicantur, habet excusationem maxime a futuris, non autem a realibus, vt. C. qui morbo se excu. l. j. lib. x. & facit ad hoc. ff. de vaca. & excu. mu. l. ij. §. corporis debilitas. ¶ De iure canonico secus, de predicto intelligo, qui vtriusq; oculi vtilitatem amisit, non solum habet excusationem a personalibus que complentur & finiunt tempore, sed etiam a realibus siue patrimonialibus q: de his. s. realibus decre. loquit intelligo tamen de paupere, propter id decre. subiungit, inhumanum est nimis collectis affligere cui debuerat ex collectis, si esset necessitas misereri, hoc ha-
145 bes extra de consi. c. licet multum. ¶ † De iure ciuili dicitur, ꝙ seruitus adinuenta est de iure gentium, de iure autem ciuili dicitur confirmata, vt insti. de iu. perso. §. seruitus autem. in glo. or. idest vnū de statutis &c. insti. de iure natu. gen. & ciui. §. ius autem gentium ver. sed postq̄ iure gen. &c. non potest dici seruitutem esse de iure naturali, vt. xxxv. q. vj. nec vt dixi. j. ius ciuile, nec de iure canonico, vt. xv. q. vlti. cū multo, & extra de iude. c. ita quorundam animos, in glo. ber. non seruitutes &c. & j. eo. tit.
146 c. ad liberandam terram sanctam. ¶ † De iure ciuili, nulli iudeo vel heretico, vel pagano, licet habere christianum mācipiū siue seruum, & si habuerit seruum penam capitalem exilij patit, & mancipium capit libertatem nullo dato pretio, vt. C. ne Christia. mancip. hereticus aut paganus aut iudeus habeat, vel habere possit, vel circuncidat. l. vna, & C. de episcopis & cle. l. pen. §. his ita dispositis, & de Jude. & celico. l. iudeis & bonorum prescriptio &c. non distincto mancipium habet venale vel non venale. ¶ De iure canonico, si iudeus vel saracenus habeat mancipium Christianum venale. i. ꝙ seruum emerit mercādi vel vēdendi cā, & illud exposuerit venale publice. j. tres menses postq̄ habuerit eum emptum, non priuatur iudeus, vel saracenus seruo Christiano, sed datis. xij. solidis pro quolibet mancipio seruus deducitur in libertatem, habes extra de iude. c. j. & c. fina.
147 ¶ † De iure ciuili heretico patri succedit filius orthodoxus, nec priuatur hereditate paterna, sed ad eaz admittitur, vt. C. de heret. & manich. l. manicheos. & l. cognouimus multos. & in aucten. ibi signata, & idem est in nestorianis, & est sumpta de corpore aucten. vt cum de ap. cogno. §. si quis de parētibus predictis orthodoxis &c. & §. generale autem liberis catholicis filijs &c. colla. viij. ¶ De iure canonico filius heretici qui etiam est orthodoxus punitur quia confiscantur bona hereticorum, non distincto habeant filios posteros orthodoxos, vt hoc expressum habes extra de hereti. c. vergentis. in glo. ber. hoc expresse ha-
148 bes &c. ¶ † De iure ciuili cauetur ꝙ ingressus monasterij maculam omnem & omne peccatum detergit vt in aucten. de monach. in rubri. in glo. ordin. Accur. ibi purgat a peccato &c. ¶ De iure canonico, aliter statuitur circa ingredientem, ingressus enim monasterium detergit etiam ingratitudinem, vt extra de aposta. c. ex literarū. in glo. ber. ex hoc videtur ꝙ ingressus
149 &c. in versi. tollit etiam irregularitatem. ¶ † De iure ciuili sententia lata per falsos testes vel instrumenta tenet quidem ipso iure, licet beneficio in integrū restitutionis reseruanda sit, & possit rescindi, idest prius q̄ transiuit in rem iudicatam, vt. C. si ex fal. instru. vel testi. fue. iudi. per totum sed fauore pupillorum, sententia cōtra pupillum, vel adultum per falsos testes, vel per falsa instrumēta, vel per falsas allegationes, vel tutoris excusa. ipso iure est nulla, vt. C. si ex fal. allega. excu. fit tu. per totum, fallit etiam primum dictum. s. ꝙ sentētia lata per falsos testes, vel per falsa instrumēta nō possit restitui beneficio restitutionis priusq; transiuerit in vim rei iudicate, vbi in prima causa talis questio fuerit agitata quia tunc est opus appellare, vt. C. de fi. instr. l. vlti. & aperte tradit. d. Azo in sum. si ex fal. instr. vel testi. fue. iudi. per totum, & si ex fal. allega. excu. fit tutor. per totū. ¶ De iure canonico, sententia lata per falsos testes, vel p falsa instrumenta indistincte censetur nulla falsitate detecta & est regula ꝙ non est opus appellare, vt extra de fi. instru. c. accepimus. §. vlti. & in glo. ber. auctoritate enim priuilegiorum &c. & in fi. glo. & de priuil. c. cum olim propter questiones, circa fi. in glo. ber. ex hoc patet ꝙ sententia per falsa instrumenta &c. vt optime dicit hoc decre. extra de purga. vulga. c. significantibus, versi. laico
150 in glo. ber. sed qualiter hoc esse potest. ¶ † De iure ciuili sen-

tentia lata valet q̃uis in ea erratū sit, vt.ff.de re iudi.l. Impera
tores.l.cum putarem.ff.famil.herci.cum similibus, fallit hoc in
errore calculi expresso in sentētia, quia talis error reddit senten
tiam nullam, vt.C.de erro.cal.l.vna q̃z forte fallit si sentētia fera
tur vel precedat confessionem in qua erratum est circa materiā
confitendo, vel id cōfitendo cuius nomine mihi vel alicui actio
vel obligatio queri non possit, vel esse nō possit, vt.ff.ad leg.aql.
inde neratius scribit.§.vlti.⁊.l.seq.⁊.l.proinde.in prin.⁊ de in-
ter.act.l.confessionibus.⁊.l.si is cuius nomine, ⁊.ff.de confes.l.
j.⁊ vlti.⁊c. ¶ De iure canonico, lata sententia per errorem pro
babilem indistincte errore probato vel detecto q̃tūcūq; senten
tia nulla est ipso iure, sed probatur multis decre.extra de frigi.
⁊ male.c.fraternitatis circa medium, ⁊ in glo.ber. apud quos
excusatur iudex ⁊c.⁊ de purg.vulg.c.ij.⁊ in glo.ber.sed quali-
151 ter hoc esse potest cum alijs multis casibus. ¶ †De iure ciuili
testamēta siue fiant in scriptis ⁊ solēniter, siue fiant sine scriptis
non valent regulariter, nisi habeant.vij.testes rogatos, vt.ff.de
testa.l.hac consultissima, quia ⁊ de testamento solenni qđ fit in
scriptis loquitur Imperator vsq; ad nuncupatiuum quoq; ⁊ de
nuncupatiuo.i.non solenni in.d.etiam.§.⁊.ff.eo.l.heredes pa-
lam.§.vlti.⁊ insti.eo.§.vlti.⁊ hoc est regulare de.vij.testibus in
vtroq; nec distinguitur quātum ad hoc an relinquatur ad pias
causas, vel non nisi in testamento ceci, C.qui testamenta facere
possunt.l.hac consultissima.§.vltimo.⁊ idem est in non solenni,
vbi testator testamentum non scripsit, vel non scripsit manu pro
pria, vt adhiberi debeat octauus testis, quādoq; duo sufficiūt, ⁊
quādoq; nullo adhibito valet, vt in milite, quādoq; quinq; suffi
ciunt, ⁊ tunc solennitatē predicti numeri testium aliquando re-
mittit princeps per priuilegium, item si fiat in presentia princi-
pis. Item inter liberos valet minus solēnis voluntas; ⁊ omnia
predicta specialia sunt ⁊ speciales causas diligens indagator re
perire potest, maxime in sum. Azo.de testa.§.est autem regula
re qđ dictum est ⁊c. ¶ De iure canonico aliter statuitur circa
dictum numerum testium adhibendum in testamētis ⁊ vltimis
voluntatibus, q: cum in lege mosaica, ⁊ in euāgelio scriptum sit,
ꝙ in ore duorum vel trium stet omne verbum, solennitas illa le-
galis improbatur in testamentis ⁊ vltimis voluntatibus conti-
nentibus relicta ad pias causas vt duo, vel tres adhibuisse suf
ficiat, ⁊ valet testamētum, hoc habes expressum extra de testa.
in.c.cum esses, ⁊ in glo.ber.que dicunt super relictis ecclesijs
152 ⁊c.⁊.c.relatum est. ¶ †De iure ciuili qui extremam suam vo-
luntatem in alterius arbitrium non heredis expresse committit
in testamentis dicitur non valere testamentum, eo quia nomen
heredis non est expressum, vel aliud qđ equiualeat, ꝙ institutio
nem reddit inutilem, vt.C.de testa.l.iubemus.§.qđ si non fuerit
⁊c.⁊.ff.de hered.insti.l.quotiens.§.si qs.cum multis similibus,
⁊ quia talis institutio dicitur captatoria, ⁊ institutionem ipsam
per se firmam esse oportet, ⁊ eam alio non pendere arbitrio, vt.
ff.de here.insti.l.illa, ⁊.l.captatorias.d.Azo in sum.de hered.
insti.§.item de monasterio.versi.declaratio heredis ⁊c. ¶ De
iure canonico, ⁊ eius benignitate valet institutio commissa ⁊ fa
cta expressim in alterius voluntatem, nec is, qui fecit talem in-
stitutionem, licet etiam in ea non sit nomen heredis expressum,
⁊ q̃uis talis institutio dicatur de captatoria, dicetur decedere
intestatus, hoc habes expressum extra de testa.c.cum tibi.⁊ in
153 glo.ber.licet de benignitate ⁊c. ¶ †De iure ciuili filius gra-
uatus pure restituere hereditatem tantam vnicam quartam re
tinet, vt.ff.de inoffi.testa.l.papinianus.§.meminisse autem opor
tebit in fi.⁊ in glo.Ac.fi.scilicet trebellianice, vel dic etiam iu
re nature ⁊c.⁊.ff.ad leg.fal.l.in ratione legis falcidie.§.qđ vul-
go in tabulis q̄cūq; eam capiat filius ex testamento patris vel
tempore aliquo de bonis patris imputare tenetur in debitā iu-
re nature vt.C.de inoffi.testa.l.quoniaz nouella, vnde ⁊ si eligat
trebellianicā iam se excludit ⁊ debitam iure nature sicut in alijs
bonis ⁊ filius eaz eligēdo capit eā ex institutione, vt.C.de inof-
fi.testam.l.cū queritur.⁊.l.parentibus.⁊.l.ex tribus.⁊ hec fuit
opi.Ja.bal.⁊ est celebris doc.hodie autem illa quarta debita
iure nature quanta sit habetur in auct.nouissima.C.de inoffi.te
sta.l.cum queritur.⁊ sumpta de corpore aucten.de trien.⁊ sem.
§.frequenter igitur.⁊.§.prohibemus auctē.colla.iij. ¶ De iu-
re canonico ⁊ eius benignitate aliter statuitur in casu predicto,
quia filius grauatus hereditatem restituere non distincto pure
vel sub conditione retinet duas quartas, vnam debitam iure na
ture aliam debitam iure institutiōis, ⁊ hoc habes expressum ex
tra de testam.c.Rainutius.⁊ in glo.ber.retinebunt ⁊c.⁊ in.c.
rainaldus.⁊ in tex.⁊ in glo.⁊ ita due quarte possunt deduci ⁊c.

154 ¶ †De iure ciuili heres, ⁊ is cui relinquitur a testatore admo
nitus infra annum, si non adimpleuerit priuatus est oī successio-
ne, ⁊ omni lucro si sit extraneus, ⁊ si sit suus ⁊ de his quibus de
beatur debitum bonorum subsidium, vel aliqua pars legitima,
vt patrono in bonis liberti scilicet tertia hodie si moriatur, sine
filio condito testamento, vt insti.de succes.libe.§.sed nostra con
stitutio, vsq; ad.§.sed hec de his, idem est qđ in extraneo, quan-
tū ad lucrum, excepto bonorū subsidio, ⁊ in debita iure natu-
re, ⁊ in parte legitima, in qua grauari non potest, vt.C.de fidei-
cōmis.l.vlti.⁊ in aucten.ibi signata hoc amplius ⁊c.sumpta de
corpore aucten.de here.⁊ fal.§.illud quoq; vsq; ad fi.constitu-
tionis. ¶ De iure canonico idem est qđ erat de iure ciuili vete
ri, vt.l.vlti.C.de here.non distincto si sit suus vel extraneus, qui
si volūtate ⁊ iussa testatoris, maxime ad pias causas admonitus
non adimplet infra annum priuatur successione ⁊ omni lucro, vt
xj.q.iij.c.siluester ⁊ extra de voto.c.licet vniuersis.in fi.⁊ i gl.
ber.sed dicit Inno.vt extra de testa.c.si heredes, ⁊ in glo.ber.
secundum.l.antiquam ⁊c.⁊ in hoc forte preiudicat ius ciuile ca
nonico, quia ipsum ius ciuile reseruando debitum bonorum sub
sidium coadiuuatur iure nature, ⁊ equitas ei fauet, vt in.d.glo.
155 dicit hoc Inno. ¶ †De iure ciuili si testator sciens rem alienā
cuius rei comercium non est interdum legauerit illam rem ali-
cui, legatum valet, ⁊ tenetur heres eam redimere legatario eaz
prestare si illaz potest redimere, vel tenetur heres legatario ad
estimationem, vt insti.de leg.§.non solum autem testatoris, ⁊.§.
qđ autē diximus. ¶ De iure canonico ⁊ eius benignitate non
valet legatum rei aliene, siue sciat testator alienam, siue ignoret,
nec legatario ex tali legato aliquid potest acquiri, nec heres in
aliquo obligatur, vt.xvij.q.iiij.c.quicūq;.habetur etiam expres
sum extra de testi.c.filius.⁊ in glo.ber.de benignitate canoni-
156 ca, ⁊c. ¶ †De iure ciuili, quotiens ex eodem delicto plures na
scuntur, ⁊ insurgunt actiones, ⁊ concurrunt, vna tātum vbi plus
esset in vna actione q̃z in alia elligi potest vt.ff.de accusat.l.sena
tus.⁊ de actio.⁊ obli.l.qui seruum alienū, vt.ff.de regu.in.l.ne-
mo.§.quotiens. ¶ De iure canonico est reperire casum vbi ex
eodem delicto ⁊ facto multipliciter quis obligatur ⁊ fit reus, ⁊
concurrunt ille obligationes, nec tantum pena vna vel vnius.l.
sufficit nec vna alteram impedit, vt puta si aliquis violēras ma-
nus in clericum iniecerit vel in laicum excommunicatione mi-
nori est excommunicatus violando autem vel iniuriando eccle
siam est ligatus maiori excōicatione vt.xvij.q.iiij.c.omnes.c.si
quis domum, extra de sen.excom.c.si vero alicuius.⁊.c.si ve-
ro aliquis ex hoc habetur apertius, in.c.cum per causa que in-
ter, ⁊ in glo.ber.scilicet ꝙ manus violentas ⁊c.qui enim ex tali
delicto incidit in eam excommunicationis, q̃uis pro vna vel ex
157 vna causa sit absolutus, remanet obligatus pro alia. ¶ †De iu
re ciuili si adulterium committatur ⁊ incestus simul ⁊ cōcurrūt
ex eodem facto, pena in altero statuta vendicat sibi locū nec ex
hoc augetur pena adulterij, vt.ff.ad leg.iul.de adul.l.si adulte-
riū cum incestu.j.respō.⁊.§.nōnūq;.⁊ cum.§.sequētibus, vsq;
ad.§.Imperatores.d.Azo in sum.eo.§.nunc incestas quando
cōmittatur ⁊c.q̃uis incestus crimen maius sit adulterio, ⁊ gra-
uius delictum, vt in.d.§.nōnūq;. ¶ De iure canonico si adulte
rium cum incestu concurrant ex eodem facto etiam maior impo
ni pena debet q̃z pro adulterio solo hoc habes extra de eo q co-
gno.cōsan.vxo.sue.c.ij.⁊ in glo.ber.pro incestu.⁊.c.vlti.in fi.
158 ⁊ in glo.ber.⁊ maior etiā debet. ¶ †De iure ciuili secūdū eos
qui intelligunt nō esse correctam.l.C.de adul.l.iure mariti.⁊.l.
q̃uis per auctē.vt lice.mat.⁊ auie.§.quia vero plurimas in ve
teribus.§.causas.⁊.§.si vir de adulterio.colla.viij.maritus ha-
bet ꝑuilegiū vt infra.lx.dies vxorē possit accusare sine metu ca-
lūnie nisi sit calūnia euidens, ⁊ in hoc casu intelligit dictā auct.
vel quādo nō accusat iure mariti, vel quādo accusat cōstāte ma
trimonio, vt preallega.ff.eo.l.is eius.l.mariti lenociniū.§.pre-
terea ⁊ sic intelligunt, vt predicta correcta sint per.d.aucten.§.
quia vero plurimas, in glo.or.si accuset iure extranei ⁊c. ¶ De
iure canonico, expressum est ꝙ maritus vxorem suam de adulte
rio accusat vt puniatur, ⁊ imponatur ei adulterij penam haber
maritus necesse est inscribere, ⁊ se obligare ad penam talionis
etiam si eam accusat, infra.xl.dies.vt extra de procu.c.tue fra-
159 ternitati in glo.ber.olim intra.lx.dies ⁊c. ¶ †De iure ciuili
pena stupri commissi vi vel in puerum, vel in dominam suam a
seruo, est mors, vt insti.de pub.iudi.§.item lex iulia de adulter.
vsq; ad.§.item lex cornelia, ⁊.§.si autem per vim raptus, in tuto
re etiam stuprante pupillam, est pena depositionis ⁊ omniū bo-
norum publicationis, vt.C.si quis eam cuius tu.sue.corrupe.l.
vna.

vna.⁊ dom. Azo in sum.tradit hoc clare,de adulte.§.iterdum
160 de stupro dicamus ⁊c. ¶ † De iure cano.pena stupri est,vt eā
quam stuprauit,si ipse vult,⁊ si vult pater stuprate,⁊ si vult ipsa
stuprata,in vxorem accipiat,vel si eam in vxorem non hʒ vel
non accipit,dʒ ei dare pecuniā in cām eius dotis que existima-
bit̄ secūdū facultatē stupratoris,⁊ secūdū dignitatē stuprate, ⁊
castigabit̄ ⁊ regulabit̄,⁊ si viles sunt psone,verabunt̄, hoc ha
161 bes extra de adulter.c.j.⁊ in gl.⁊ in tex. ¶ † De iure ciuili cri-
men raptus virginū ⁊ mulierū cōmittit̄ ēt in ipsis ꝯsentiētibus
⁊ volentibus,⁊cōmittitur etiā in sponsa,siue fuerit cognita a vi-
ro siue nō,vt.C.de rap.virg.l.vna circa medium,⁊ de epi.⁊ cle.
l.raptores,⁊ in auctē.de rap.virgi.colla.viiij.⁊ patiūtur penā
capitalē ⁊ amissionis bonorū,nec tamen cum rapta muliere ra-
ptor poterit q̄rūcūqʒ consensus intercedat matrimonium con-
trahere cum ea,vt predictis iuribus patet,⁊.d. Azo in sum.de
rap.virgi.per totum hoc exēplificat. ¶ De iure canonico ali-
ter statuitur,crimen enim raptus nunq̄ʒ cōmittit̄ vbi de nuptijs
actū est aliquid ante,vnde in sponsam non potest committi,etiā
si desponsata fuerit ignorantibus vel etiam inuitis parentibus,
item nullam penā pati vel sustinere debet raptor,si postea in vxo
rem eā accipit ⁊ dissensus primus transiuit in consensum, quod
quidem licitum est,hoc habes extra de rapto.mulie.per totum
162 ⁊ in tex.⁊ in glo. ¶ † De iure ciuili qui incidit in peccatum cō-
tra naturam capite punitur,vt.C.ad leg.iul.de adulte.l.cuʒ vir
nubit in feminam,⁊ in aucten.vt nō luxu.contra natu.colla.vj.
circa fi.cōstitutionis. ¶ De iure canonico aliter in predicto de
licto statuit̄,clericus.n.propter delictū remouet̄ a clero,vel de
trudit̄ in monasterio ad agēdū perpetuā penitētiā,laicus autē,
qui in predictū incidit delictū,excōmunicationi subijcit̄, ⁊ actu
fideliū sit penitus alienus,hoc habes extra de excessi.prela.cle
163 rici,⁊.c.quicūqʒ,⁊c. ¶ † De iure ciuili blassemator debet puni
ri vltimo supplicio,qd iura ciuilia mortem interpretantur, vt.ff.
de pen.l.vltimū suppliciū,hoc habes in aucten.vt nō luxu.ꝯtra
naturā neqʒ iuret̄ per capil.vel blasse.i domi.§.qdquid ad hoc
colla.vj. ¶ De iure canonico blassemator dei,⁊ aliorū sanctorū
⁊ precipue beate Marie virginis gloriose,arcet̄ ab ingressu ec
clesie,vnde diebus dominicis in vltimo die stet ante ecclesiā cū
corrigia ad collū,⁊ n̄ habeat pileū,nec calciamēta,⁊ debet quo
libet predictorū dierū tres vel quatuor,duos vel vnum recipere
pauperē,vel si nō potest,hoc cōmutet̄ in penā aliam,vt hoc ha
bes traditū extra de maled.c.vlti.olim autē secūdum canones
laicus excōicabatur,clericus aūt blassemus deponitur, vt.xxj.
164 q.ij.si quis per capitulum. ¶ † De iure ciuili videtur ꝙ hereti
cos expresse debeat prosequi ⁊ punire,index secularis maxime
laicos,vt.C.de sum.tri.⁊ fi.catho.l.j.in fin.⁊ de hereti.⁊ mani.
l.quicūqʒ in hac sacra vrbe.§.vlti.vel saltē iudex secularis cum
licētia episcopi,debet cognoscere de crimie ⁊ punire laicos ma
xime,vt in auctē.de mand.prin.§.si vero canonicus sic ꝙ petit̄.
colla.ij.contra clericos solus episcopus cognoscet ⁊ decernet ⁊
iudicabit causam,vt in auctē.vt cle. apud prop.epis.§.si tamen
decernimus matrimoniū ⁊c.colla.vj.in glo.ac. vt de articulis
fidei. ¶ De iure canonico de crimine heresis ⁊ cōtra laicū co-
gnitio ⁊ pronūciatio spectat ad ecclesiasticū iudicē,vt pronūcie
tur hereticus,⁊ coram iudice seculari degradetur si est clericus
⁊ reddat̄ curie seculari puniēdus secūdū legitimas sanctiones,
ꝙ iudex debet talē recipere tam clericū q̄ʒ laicū in suum forum,
⁊ eū ad mortē cōdēnare ⁊ punire,vt hoc habes extra de hereti.
c.ad abolēdam.§.laicus autem,⁊ i glo.her.laici enim ⁊c. extra
de verbo.signifi.c.sup quibusdā,in prin.⁊ in glo.her.p iudices
165 seculares. ¶ † De iure ciuili quilibet accusatus de quolibet cri
mine pro primo audit̄ super crimine ⁊ criminis defensione, ⁊ ab
sens nō debet dānari infra annum vt.ff.de requi.re.qui ei currit
a tēpore sciētie anotationis bonorū ⁊ post ipsam annotationem
iterū est vocādus post annū,si nesciat de annotatione,fiat ei no
tū per citationes,audit̄ dico infra annū de bonis,post annū nō,
vt.ff.eo.l.vlti.⁊.C.eo.l.ij.⁊.d. Azo in sum.eo.tit.hoc ⁊ alia par
te tradit. ¶ De iure canonico,aliud ⁊ aliter statuit̄ in crimine
heresis,qr si aliquis excōicatus fuerit ēt pro sola suspitione he-
resis,⁊ ei purgatio fuerit indicta in qua si defecerit, ⁊ per annū
steterit in excommunicatione ista,ꝙ non satisfecerit, puniet̄ vt
hereticus,nec post annū sup.d.crimine ipsius audit̄ defensio.c.
excōmunicamus itaqʒ.§.j.⁊ in glo.her.videt̄ hic ꝙ aliquis ⁊c.
166 ⁊.§.credētes. ¶ † De iure ciuili si qs obrepserit iudici ⁊ rescri
ptū vel aliud impetrauerit caret effectu vel imponit̄ pena obri-
piēte.i.pena falsi,vt.ff.ad.l.cor.de fal.l.si quis obrepserit ⁊ do.
Azo in sum.si contra ius vel vti.pub.§.sed ⁊ lege corne. ¶ De
iure canonico ex tali falso nulla pena iponitur ⁊ vbi dolose hoc
factum est caret ipetrator omni cōmodo literarū ⁊ rescripti,hoc
habes extra de rescrip.c.sup literis que ab aliquibus,⁊ de cri-
mi.fal.c.licet ad regimen,⁊ in glo.her. circa huius in tantum.
167 ¶ † De iure ciuili falsum siue falsitas nō cōmittitur, nec cōmit
ti potest sine dolo vt.C.ad leg.cor.de fal.l.nec exemplum, ⁊.d.
Azo in sum.eo.titu.§.locū habet.l.Cor.de fal.⁊c.nec pōt agi
de falso,nisi dolus interueniat,vt ibi loquit̄. ¶ De iure canoni
co dicitur ꝙ falsum siue falsitas cōmittit̄ sine dolo, vʒ per sim-
plicitatem vel ignorātiam,vt extra de rescri.c.super literis que
ab aliquibus distinguitur ibi inter eos qui p fraudē vel malitiā
impetrant ⁊ falsum cōmittunt,⁊ eos qui p simplicitatē vel igno
rātiā cōmittunt dicēdo illam esse falsitatem,que etiam commit
titur per simplicitatem,vel ignorantiam.

F I N I S

Tractatus de differentijs inter ius canonicum ⁊ ciuile excellentis.iuris vtri. Doct. do. Hieronimi zanetini Bononiensis,in felici accademia Bononie editus.

SVMMARIVM

1 Criminosus de iure ciuili nisi conuictus de crimine non repelli
tur a testimonio,de iure canonico sufficit ꝙ conuinci possit.
2 Infamia facti de iure ciuili ab accusatione repellit,secus de iu-
re canonico.
3 Inimicus de iure ciuili accusat,secus de iure canonico.
4 Inquisitio de iure canonico est remedium ordinarium,sed de iu
re ciuili extraordinarium.
5 Conuictus de crimine per inquisitionem de iure canonico mi-
tius punit̄ q̄ʒ p accusationē,d iure ciuili nō fit hec differētia.
6 Condemnatus per inquisitionem de iure canonico est infamis,
secus de iure ciuili.
7 Maritus vxorem de adulterio de iure ciuili accusat,⁊ non ecō
tra secus de iure canonico.
8 Vxor virum ciuiliter accusat vt thorus separetur.
9 De adulterio de iure ciuili ad penā corporaleʒ agit̄, sed de iure
canonico ad thori separationem ⁊ lucrum dotis agitur.
10 Maritus per qnquennium de iure ciuili ab accusatiōe de adul
terio excluditur,secus de iure canonico.
11 Ius ciuile cohabitationem mulierum episcopo tollit,de iure ca
nonico suspectarum cohabitationem prohibet.
12 Mulier de iure ciuili bonis raptoris priuatur, si cum raptore
matrimonium ꝯhat,secus de iure canonico.
13 Leges disponētes,ꝙ aliqui matrimoniū nō ꝯhant,quos ligēt.
14 Instrumenta dotalia de iure ciuili in matrimonio requiruntur,
secus de iure canonico.
Statutum prohibens matrimonium contrahi cum hominibus
alterius secte vel ciuitatis de iure canonico non valet.
15 L.quotiens.C.de rei vendic.de iure canonico locū non habet,
vide tamen.j.nume.sequen.
Clerici ⁊ ecclesia aliquos in suis ꝯtribus fraudare nō debent.
Lex imperialis an clericos ⁊ ecclesias liget.
Vendita res in dubio cui prius tradita presumatur.
17 Prioritas date attēdit̄,qn̄ duo in lr̄arū p̄sentatione pares sunt.
L.quotiens an habeat locū in traditione,que p cōstitutum fit.
L.predicta an in duabus locationibus locum habeat.
An habeat locum in duobus cedentibus.
Et an in matrimonijs locum habeat.
18 Spoliatus de iure canonico contra quēlibet spoliationis exce
ptionem opponere potest,nec ciuiliter nec criminaliter con-
ueniri potest,secus de iure canonico.
19 Prouintia q̄ dicat̄ de iure canoni.⁊ q̄ dicat̄ de iure ciuili.
20 Statutū vel cōstituto iuris canonici faciens mētionē de prouin
tia qūo intelligat̄,⁊ quid de statuto iuris ciuilis.
21 Delicto de iure ciuili qui obuiare nō tenetur,nisi deliquens sit
seruus vel filius,secus de iure canonico.
22 Crimē p duos testes de iure canoni.pbat̄,quid de iure ciuili.
23 Appellās temere qūo de iure cano. puniat̄,⁊ qūo de iure ciui.
24 Cause,q̄ de iure canonico sunt summarie,in terris ecclesie sum
marie sunt,secus de iure ciuili in terris imperij.
Papa ordinē iuditiarium in terris imperij tollere non potest.
Cause qn̄ dicāt̄ sūmarie ⁊ an idē hoc sit qd sola ꝯitate ispecta.

Clausule de facto vel velo leuato, vel manu regia qd iportent.
25 Procurator de iure ciuili põt eẽ infamis, secus de iure cano.
26 Procurator eẽ nõ potest infamis in curia principis.
Roma ibi est, vbi est papa.
Papa ab vrbe sedem mutare non potest.
Papa vbi est, ibi est communis patria.
27 Uniuersitas de iure cano. pcuratorẽ ꝯstituit, secus de iu. ciui.
28 Procurator qñ cõstituitur potius distictio fieri debet in qualitate constituentis ꝙ administratoris.
29 Procuratoris nomẽ omnino ineptũ nõ attenditur.
30 Compromitti de iure ciuili nõ põt cũ iuro, secus de iure cano.
31 Possessoriũ recuperandi solũ aduersus quosdam de iure ciuili datur, sed de iure canonico ꝯ oẽs ad quos res peruenit.
32 Iudex secularis de iure ciuili de questione spirituali incidenter cognoscit, sed de iure canonico, nec principaliter.
33 Papa solus sine cardinalib⁹ circa ardua an leges ꝯderẽ possit.
Imperator solus legem facit.
34 Papa quare non vtatur baculo sicut episcopi.
Cardinales quomodo pape assistant.
35 Ecclesia militans est exẽplata ad similitudinẽ triumphantis.
36 Pape dictum concilij dicto preualet.
37 Prelatus i causis eccle. añ litẽ ꝯtestatã pcuratorẽ nõ ꝯstituit.
38 Mulier in criminalibus de iure canonico in testẽ nõ admittit secus de iure ciuili nisi in testamentis.
Mulier an possit esse testis in testamentis in terris ecclesie.
Scriptura priuata vt habeat vim instrumẽti publici requirit ꝙ sit tribus testibus masculis subscripta.
39 Lis iter patrẽ ꝛ filiũ de iu. ciui. eẽ nõ põt, ꝫ de eqtate cano. sic.
Filius vbi aĩe ꝛ peccati piculũ vertit cũ pr̃e i iudicio stare põt.
40 Condemnatus de crimine de iure ciui. suum accusatorem accusare potest, secus de iure canonico.
41 Legatũ rei aliene de iu. ciui. peti põt, secus de iure canonico.
42 Intellectus ad cap. filius de testamen.
43 Instãtia de iu. ciui. i cã principali repit data, secus de iu. cano.
Instãtia in cã appella. tã de iu. cano. ꝙ de iu. ciui. vniformis ẽ.
44 Instantia in causis fiscalibus non datur.
45 Instantia coram arbitro reperitur.
Arbitri monitio vim peremptorij habet.
46 Instantia coram arbitro quantum duret.
Etas rescripti ꝛ cõpromissi, nisi ad iudiciũ deueniat ꝑpetua est.
Instantia in causa emergenti de iure ciuili perpetua est.
47 Instãtia legitimationis nõ pimit ẽt si p. x. annos duraret.
Lis qñ est super principali cõtestata, sup incidentibus vel emergentibus non contestatur.
Lis nõ ꝯtestat sup in integ. rest. incidẽter p viã ꝯdictiõis petita.
48 Appellatio õ iu. ciui. gradati iterponẽda est, secus de iu. cano.
49 Scolares etiã subditi ecclesie per imperatorẽ legitimari p̃nt.
Statutum de iure ciuili potest tollere appellationẽ interponendã ad principẽ vsq ad tertiã appellationẽ, secus õ iu. cano.
50 Crimina oĩa de iure cano. publica sunt, secus de iure ciuili.
51 Ecclesia de iu. ciui. ꝯ libertatẽ nõ restituit, secus de iu. canoni.
52 Iurisdõ de iu. ciui. p litis ꝯtest. ꝑpetuat, õ iu. cano. p citationẽ.
53 Populus imperij statuta ꝯtra legem Imperialẽ facere potest, subditi pape non possunt statuere contra canones.
54 Statutum ꝙ stantibus masculis femine nõ succedant vti cõformẽ iuri diuino valet.
55 Canones dicẽtes nõ valere statuta ꝯ canones qũo itelligantur.
56 Consuetudo ꝯ canones quare valeat, ꝛ nõ statutum, ꝛ quare seculares ꝛ non clerici ꝯtra canones statuere possint.
Ius canonicũ hominẽ ad bonũ publicũ ecclesiasticũ dirigit.
57 Possessoriũ de iure ciui. nõ cõpetit aduersus obligatũ ad ꝑstationẽ annuã, si soluere cesset, secus de iure canonico.
58 Capi. querelã de elect. qũo intelligatur, ꝛ nume. seq.
60 Etas virilis que sit de iure ciuili, ꝛ que sit de iure canonico.
61 Furtũ qũo sumat de iure ciui. ꝛ qũo de iure canonico.
62 Delegari non possunt de iure ciuili ea que sunt meri ꝛ mixti imperij, secus de iure canonico.
63 Tuti qui nõ sunt in ecclesia de iu. cano. ꝛ que de iure ciuili.
64 Iurare per creaturas de iure canonico non est permissum, sed de iure ciuili sic.
65 Appellari potest de iure canonico a vicario ordinarij ad eius superiorem, sed de iure ciuili ad ordinarium.
66 Sentẽtia lata cõtra dominũ ꝙ in iudicio nõ fuit ommisso procuratore non valet exceptis duobus casibus vt. ĩ. nu. seq. sed de iure cano. valet, sed requirit vt pcurator citet vt. ĩ. nu. 68.
69 Appellari ad quẽ possit de iure ciuili a sententia episcopi, ꝛ ad quem de iure canonico.
70 Publicatis testibus in causa appella. de iure canonico super eisdem articulis testes recipi non possunt, secus de iu. ciuili.
71 Appellare non licet de iure ciuili a sententia momentanee possessio. secus de iure canonico.
72 Appellare non licet de iure ciuili ab interlocutoria secus de iure canonico.
73 Monachi vel religiosi leges ꝛ medicinam audire non possunt, nisi in studio priuilegiato vt Bononie, ꝛ nisi vt melius canones intelligant.
74 Medicus non excusatur, si dicat infirmo non cõsulo tibi, tamẽ si haberetur talis incãtatrix, liberareris.
75 Prescriptio. xxx. an. iure ciuili hodie cuꝫ mala fide in actione sponsali procedit de iure canonico secus quod in vtroqꝫ foro seruari debet vt. ĩ. nu. seq.
77 Prescribere vt possit laicus cum mala fide quid agendum sit.
78 Libertas seruitutis predialis quare mala fide prescribatur, ꝛ non seruitus.
79 Ius quando superuenit non ex causa de preterito sed ex illa que post litem contest. habuit originem de iure ciuili non potest sequi condemnatio sed absolutio ꝛ quid de iure canonico.
Innocentius quartus fuit summus legista.
80 L. in rem. §. si. ff. de pignor. act. quando locum habeat.
Surreptionis vitium non tollitur, licet ius postea superueniat.
81 Locus de iure ciuili quomodo sacer fiat, ꝛ quomodo de iure canonico.
Locus sine pontificis auctoritate religiosus fieri non potest.
82 Homines de iure canonico potius in ecclesijs ꝙ alibi sepeliendi sunt, secus de iure ciuili.
83 Pactum nudum de iure ciuili actionem non parit, secus de iure canonico.
84 Stipulari quis alteri non potest de iure ciuili, secus de iure canonico.
85 Regula. §. alteri institu. de inutil. stipu. quomodo de iure canonico procedat.
86 Stipu. alteri facta iuramento validatur.
87 Promittens amore dei dare decem puelle maritande absenti obligatur, ꝛ quare.
Cap. iuramenti. xxij. q. v. quomodo intelligatur.
88 Denuntiatio euangelica pro obligatione naturali locũ habet.
89 Ex pacto nudo quare i terris ecclesie agat remedio ordinario.
90 Obligatio naturalis quando ex stipulatione alteri facta oriat.
91 Iuramentum vbi est in contractu prestitum de iure ciuili nũꝙ purgatio more admittitur, secus de iure canonico.
Purgatio more non admittit, vbi a lege executio fit.
Purgatio more de equitate canonica admittit, si aduersarius ob moram damnum passus non sit.
92 L. si quis maior. C. de trãsact. etiam in fidei prestatione locum habet.
93 Iuramentum quando prestari dicatur.
94 Stipulatio de iure canonico an in fideiussione requiratur, ꝛ numero sequenti.
96 Promissio de iure canonico nudo pacto facta vt principalis ꝛ repromissor valeat.
97 Pactum nudum sine causa de dando alicui decem etiam de iure canonico non valet.
L. si quis argentum. C. de donat. in donatione presumpta nudo pacto facta locum non habet.
98 Clausula appellatione remota in rescripto apposita tollit de iure ciuili omnem appellationem etiam iustã in possessio. etiaꝫ vbi alias in aliquo casu appellaretur, secus õ iure canonico.
Limit. vt. ĩ. nume. 100.
99 Appellari de iure canonico potest in causa moment. pos. secus de iure ciuili.
101 Iurisditio terrarum vacante Imperio de iure canonico pape competit, vacante vero sede apostolica Imperator non succedit.
102 Prescriptio obedientie contra Imperatorem, sed non contra papam valet.
103 Prescriptio obediẽtie nõ actiue sed passiue valet.
104 Filij nati ex dãnato coitu a patre de iure ciuili ali non debent, de iure canonico secus.
105 Capi. cum haberet de eo qui dux. in mat. quam pol. per adul. habet locum in damnatis ex quocũqꝫ coitu.
106 Ludens ludo prohibito de iure ciuili quod perdidit repetit, ꝛ quid de iure canonico.

107 Missus

107 Missus in possessionem rei ex primo decreto de iure ciuili habet a reo recuperante possessionem expensas factas, secus de iure canonico.
108 Statutum in fauorem ecclesie ab inferiore ab imperatore factum an valeat.
109 Mulier duos viros capiens quomodo de iure ciuili ⁊ quomodo de iure canonico puniatur.
110 Imperator vel cura imperij habens donans vel vendens rem alienam dominium transfert, sed de iure canoni. non.
L. bene a zenone. C. de quadri. prescript. habet locum in principibus, ⁊ non in inferioribus.
112 L. bene a zenone procedit, qñ fiscus bona fide possidebat credens rem alienam esse suam.
113 L. bene a zenone intelligitur, quando princeps tradit rez suā rōne possessionis, quam habet.
114 L. bene a zenone nō procedit in ecclesia donataria principis. Nec in rebus ecclesie a principe alteri donatis.
115 L. bene a zenone procedit quando princeps rem alienam donat dicendo se de plenitudine potestatis facere.
116 L. bene a zenone non procedit quando princeps rem non subditi dare vellet.
117 Papa laico sibi temporaliter non subiecto ēt ex cā dominiuz rei sue auferre non potest.
118 Imperator legem concessam non subdito reuocare non potest in eius preiudicium.
Pape plenitudo in clericos non procedit respectu bonorum patrimonialium.
119 Clericus in patrimonialibus laicus censetur.
120 In obligationibus facti de iure ciuili quis precise ad factuz cōpelli potest secus de iure canonico ⁊.j.nu.122.
121 Promissio facti curata precise obligat.
123 Iuramentum in forma specifica seruari debet.
124 Iuramētū de desponsanda aliqua, ingressu religionis non impletur sed eam prius desponsari dz.
125 Iuramētum habet vim clausule rato manente pacto.
Iuramentum naturalem naturam ⁊ non accidentalem principalis contractus sortiri debet.
Iuramentum super compromisso habet conditionem, si eque arbitratus fuerit.
126 Persona alteri reuerentiam debens famosam actionem de iure ciuili contra ipsum mouere non debet, secus de iure canonico.
127 Heres uoluntatem defuncti non implens de iure ciuili legitima excepta tota hereditate priuatur, de iure canonico in totum priuatur.
128 Sacrilego pena durior imponitur de iure ciuili quam cano.
Sacrum de sacro auferens quomodo de iure ciuili ⁊ canonico puniatur.
Sacrilegium qñ dicatur de iure ciuili committi, ⁊ quando de iure canonico.
129 Bona fides de iure ciuili in vsucapione requiritur ab initio, sed secundum canones continuo.
130 Prescriptione interrupta de iure ciuili possidens potest postea prescribere, de iure canonico secus.
131 Prescriptio iurium continuam causam nō habentium de iure ciuili tempus duplicatum requirit, sed de iure canonico in omnibus. xl. an. prescriptio.
132 Sportule dande iudici de iure cano. reprobantur, sed nō de iure ciuili.
Consuetudo de iure canonico de dandis sportulis an valeat.
133 Pollicitatio de iure ciuili actionem non parit, secus de iure canonico ⁊ vide.j. sub nu. seq.
134 Capi. iuramenti. xxij. q. v. qñō intelligatur.
135 Pollicitationē non obseruans mortaliter peccat.
136 Cōfessio facta parte absente de iure ciuili confitenti non preiudicat, secus de equitate canonica.
Confessio in testamēto parte absente facta de equitate valet.
137 Promissio ob incertitudinem de iure ciuili vitiatur, sed non de iure canonico.
138 Etates de iure ciuili sex sunt sed de iure canonico septem sunt.
139 Abbas de iure ciuili per epm ponitur, sed de iure canonico per monachoꝝ congregationem eligitur.
140 Promittens factum alienum an videatur promittere se facturum ⁊ curaturum.
141 Promittens factum alienum in sponsalibus, ⁊ matrimonijs, obligatur.
Promissio facti alieni de equitate canonica valet.
143 Penitentie locus est de iure ciuili in contractibus innominatis, secus de iure canonico in quatuor contractibus.
144 Pactum de iure canonico actionem ⁊ alios effectus producit, quos de iure ciuili stipulatio producit.
145 Malafides defuncti de iure ciuili heredi nocet, sed non de iure canonico.
146 Difficultas prestationis de iure ciuili effectum stipulat non impedit, secus de iure canonico.
147 Iudex de iure canonico subditum extra territoriū existentem citare non potest, sed sic de iure ciuili.
148 Exceptio non numerate pecunie ⁊ dotis de iure ciuili post biennium opponi non potest, secus de equitate canonica.
149 Debitor si non potest probare pecuniam non numeratam, in foro cōscientie est tutus, nec tenetur aliquid dare creditori.
150 Lex ciuilis in presumptione se fundans in foro conscientie locum non habet.
151 Prescriptio de iure ciuili currit impedito impedimēto facti. Secus de iure canonico.
152 Annus proprie ex. ccclxv. diebus ⁊ sex horis constat.
153 Frater minor de iure ciuili secundum consuetudinē facit partes ⁊ maior eligit, secus de iure canonico.
154 Abraham frater maior partes fecit, ⁊ loth elegit.
Dictū alicuius sancti munitū auctoritate veteris testamēti cōstitutioni pape ⁊ imperatoris in decisionibus causaꝝ pferī.
155 Fugere quis non tenetur de iure ciuili sed pro defensione persone ⁊ rerum alium occidere potest, quid de iure canonico.
156 Furem nocturnum de iure ciuili pro rerum defensione occidere licitum est nisi sit res modica, secus de iure canonico, sed percutere licitum est vt.j.nu.seq.
Vilis res que dicatur.
158 Pater, qui de iure ciuili filiam adulteram occidere potest, de iure canonico peccat.
159 Carcerem frangens vno modo de iure ciuili, ⁊ alio modo de iure canonico punitur.
160 Carcer de iure ciuili ad custodiam, sed de iure canonico etiaz ad penam inuentus est.
Carceratio de iure ciuili non est mixti imperij.
161 Iudei ⁊ alij infideles de iure ciuili priuilegio ad ecclesias cōfugientium non gaudent, secus de iure canonico.
162 L.j.C. de iudeis qñō procedat.
163 L. si quis in tanta. C. vn. vi. de iure canonico locum non hz.
164 Uniuersitatis actus vt valeant, quot partes vniuersitatis tā de iure ciuili q̄ canonico interuenire debeant.
165 Vicarius episcopi de iure canonico ordinariam iurisdictionē habet, secus de iure ciuili.
166 Vicariuz sibi facere potest episcopus de iure canonico, magistratus autem imperatoris facere non possunt.
167 Impetratio iudicis extraordinarij ad lites de iure ciuili fieri ñ potest nisi ordinarius sit in mora, secus de iure canonico.
168 Vicarij de iure ciuili penam sanguinis imponere non possunt secus de iure canonico.
169 Torneamentuz de iure ciuili an prohibitum sit, ⁊ quid de iure canonico.
Torneamēta quare damnata sint.
170 Alearum ludus, quare prohibeatur.
171 Hastiludium an sit ludus prohibitus ⁊.j.nu.173.
172 Bellum quod est licitum etiam de iure diuino exerceri pōt.
174 Occidens socium in hastiludio publico an ab homicidio immunis sit.
175 Minor. xviij. an. solum principis delegatus esse potest de iure canonico, de iure ciuili, secus.
Dubium iuris ciuilis quando per ius canonicum interpretatur, iuri canonico standum est.
176 Fundus dotalis de iure ciuili alienari non potest de iure canonico sic, iuramento interueniente.
177 Mulieri si non soluitur dos.j. annuz vsuras petere non potest ⁊ quid sit de iure canonico.
178 Doctoratus de iure canonico est dignitas, ⁊ quid de iure ciuili.
179 Prelatus de iure ciuili non potest aliquem mortuum ponere in alterius sepulchro illo inuito, de iure cano. secus.
180 Laicus si indignum presentat, de iure ciuili prouisio ad superiorem deuoluitur, secus de iure canonico.
181 Cognitio ⁊ condemnatio de iure ciuili ad quem spectet, ⁊ ad quem de iure canonico spectet.

Maritus

260 Maritus de iure ciuili vxorez verberare non potest, ⁊ quid ꝺ iure canonico.
261 Uxor de iure canonico sine viro nec econtra continentiam vouere potest sine alterius coniugis licentia, quid de iure canonico.
262 Exceptionez peremptoriam proponens ⁊ in probatione defficiēs in expensis de iure canonico cōdemnatur, ⁊ quid de iure ciuili.
263 Incestus ⁊ adulterij pena que sit de iure ciuili, ⁊ que de iure canonico.
264 Patibulo suspensi an ⁊ quando tam iure ciuili q̃z canonico ecclesiastice tradantur sepulture.
265 Pena an quadruplum excedat.
267 Fur est de iure canonico qui causa furādi hostium intrat, de iure ciuili secus.
268 Promittens dare sub pena, si quid dare ommittat, an ad totā penam teneatur.
269 Furem an teneamur indicare.
270 Transactio super quibus criminibus tam de iure canonico q̃z ciuili fieri possit.
271 Matrimonium inter cohabitantes vt vir ⁊ vxor de iure ciuili presumitur, de iure canonico secus.
272 In matrimonio pene promissio de iure ciuili valet, secus de iure canonico.
273 Liti se offerens quomodo condemnetur.
274 Consanguinitas quomodo probetur.
275 Sententia matrimonialis de iure canonico sine scriptis ferri pōt, secus de iure ciuili.
276 Testi vni an ⁊ quando credatur.
277 Abbas in causa monasterij qūo de calumnia iuret.
278 Testes de iure ciuili magis absolute compelluntur testificari, q̃z de iure canonico.
279 Frater quando fratrē accusare possit.
280 Sequestratio quando fiat tam de iure ciuili q̃z canonico.
281 Sententia diffinit. an sine litis contest. feratur.
282 Clericus an possit consentire litigare coram alio iudice ecclesiastico.
283 Contrahens in aliquo loco an a iudice illius loci citari possit.
284 Clerici parisini coram quo ꝯueniantur.
285 Conueniri quis potest coram diuersis iudicibus pluribus ⁊ diuersis actionibus personalibus de iure ciuili, secus de iure canonico.
286 Filiusfami. an sine patris consensu in iudicio esse possit.
287 Prorogatio iurisdictionis de persona in personā iurisdictionē habentem de iure ciuili fieri potest, de iure cano. secus.
288 Parentes in contrahendo ⁊ dirimēdo matrimoniū de iure canonico testes esse possunt, secus de iure ciuili.
289 Delegari que non possint de iure ciuili.
290 Ordinarius causas modicas de iure ciui. ex iusta causa delegat, de iure vero canoni. sine causa.
291 Testes in criminali de iure canonico non ꝯpelluntᷣ, ⁊ qd de iure ciuili.
292 Positio negatiua de iure ciuili non fit, secus de iure canoni.
293 Minor in causa spirituali procuratorem constituit, secus de iure ciuili.
294 Testes senes ⁊ valitudinarij ob peccatuz de iure canonico testificari compelluntur, secus de iure ciuili.
295 Recusatio iudicis qñ fieri debeat tam de iure canonico quam ciuili.
296 Rescripta q̃ztū durēt de iure canonico ⁊ ciuili, ⁊ s. nu. 328.
297 Inducie deliberatorie an tollantur per citationem precedentē tam de iure canoni. q̃z ciuili.
298 Rescisoria an detur postliminio reuertentibus de iure canonico ⁊ ciuili.
299 Furtum de iure canoni. pro omni vsurpatione accipitur.
300 Etas virilis que sit de iure canonico ⁊ que de iure ciuili.
301 Ecclesia an lucratur pretium ementis rem ecclesie in casu non concesso a iure.
302 Concubine clericorum an serue efficiantur.
303 Libellus ꝑ quem petitᷣ rescindi contractus ob deceptionē vltra dimidiā iusti pretij qūo formari debeat.
304 Precaria de iure cano. inuenitur.
305 Remissio mercedis ob sterilitatem qñ fiat.
306 Emphytheota cessans per biennium soluere an moram purgare possit.
307 Uassallus de iure ciuili de feudo etiam pro anima disponere non potest, sed de iure cano. potest.
308 Calices ⁊ alia ad vsum diuinum deputata quando pignorari possint.
309 Uxor an sit in potestate patris vel mariti.
310 Iudex datus in petitorio de iure ciuili de possessorio cognoscere non potest secus de iure canonico.
311 Capitis diminutio qūo accipiatur.
312 Legati principum ⁊ pape de rebus principis viuere debent.
313 Libellus accusatorius nomen imperatoris, vel pape habere debet.
314 Libellus plures actiones diuersas continens an admittatur.
315 Usurarius cedens bonis non gaudet priuilegio cedētium.
316 Uenditor de iure ciuili rem precise tradere non tenetur, de iure canonico secus.
317 Ludere de iure ciuili conuiuij causa licitum est, secus de iure canonico.
318 Testes de iure ciuili post conclusum in causa produci possunt nisi aperti sint alij testes secus de iure canonico.
319 Probationes aduerso subtrahens qūo puniatur.
320 Damnatus de crimine an super innocentia perpetuo audiatᷣ.
321 Rescripta per mendatium ⁊ subreptionem impetrans quomodo puniatur.
322 Ordinās de iure ciuili ab ordinato aliquid recipere potest, sed de iure canonico non.
323 Presbyter nunquid a patria potestate liberatus sit.
324 Scriptura in lapide de iure ciuili an faciat fidem ⁊ quid de iure canonico.
325 Carcerem priuatū exercens quomodo de iure ciuili, ⁊ quomodo de iure canonico puniatur.
326 Possessio quomodo acquiratur, ⁊ quomodo ammittatur tam de iure canonico q̃z ciuili.
327 Iudex vel potestas an puniant iniuriantes eū vel eius officiales ⁊ quomodo tam de iure ciuili q̃z canonico.
329 Recusatio iudicis quando fieri debeat tam de iure cananico q̃z ciuili.
330 Pubertati proximus quis dicatur de iure canonico, ⁊ iure ciuili.
331 Procuratores plures ꝯstituti qualiter tam de iure canonico q̃z de iure ciuili vbi agere possint.
332 Procurator de iure ciuili de calumnia non iurat, ⁊ quid de iure canonico.
333 Procurator an ⁊ qñ de iure ciuili ⁊ quando de iure canonico transigere possit.
334 Medicina inter alimenta de iure ciuili non computatur, ⁊ qd de iure canonico.
335 Nunciatio noui operis si fiat super opere nunciatus quā electionem habeat tā de de iure ciuili q̃z de iure canonico.
336 Transactio an super matrimonio fieri possit.
337 Compromissum de re spirituali an ⁊ qñ tā de iure canonico q̃z ciuili in laicum fieri possit.
338 Iurans statuta seruare an futura seruare teneatur.
339 Iuramentum in defectū probationis actori in cā criminali de iure cano. nō defertur, ⁊ quid de iure ciuili.
340 Hypotheca tacita qñ tam de iure ciuili q̃z cano. inducatᷣ.
341 Interrogationes in iudicio quomodo ⁊ qñ fieri debeant.
342 Interruptio prescriptionis ꝑ q̃ztum tēpus perpetuetur.
343 Instrumentoꝝ qūo de iure cano. ⁊ qūo de iure ciuili probetᷣ.
344 Imperator a quo iurisdictionem habeat.
345 Heretici per quem iudicem puniantur.
346 Heres nunquid ex dolo ⁊ delicto defuncti teneatur.
347 Diuortium an fieri debeat.
348 Actio nunquid in libello sit inserenda de iure ciuili, ⁊ quid de iure canonico.
349 Casus fortuiti quomodo probentur.
350 Appellari pōt de iure canoni. a momentanea possessione, de iure ciuili secus.
351 Appellās de iure ciuili ad fatalia tm̄ arctatᷣ, ⁊ ad quid de iure canonico arctetur.
352 Libellus in appellatione de iure ciuili requiritur, ⁊ quid ꝺ iure canonico.
353 Actio pignoratia an sit in rem vel in ꝑsonam.
354 Consuetudo an valeat de non prestando in iudicio ꝑ partes calumnie iuramentum.
355 Consuetudo an iurm̄ calūnie aduocati tollere possit.
Aduocati calumniari sciunt.
356 Princeps an alicui ꝯcedere possit vt in cā sua nō iuretur.

1 Rima differētia est inter ius canonicū & ciuile. † nā de iure ciuili criminosus nō repellitur, nisi sit cõuictus, & cõdemnatus l. qui accusare. ff. de accusa. de iure canonico satis est, q̄ sit cõuictus, vel possit conuici nunc de crimine. ca. cum dilectus. ĵ. eo. c. super eo. de testib. c. i. de excep.

2 ¶ † Secunda differētia. Infamis infamia facti nō repellitur ab accusatione de iure ciuili, s̄m Barto. in. l. qui accusare. ff. eo. & hic per Imol. de iure vero canonico secus. c. cū in tua de spons. c. querēdū. ij. q. vij.

3 ¶ † Tertia differentia de iure ciui. inimicus nō repellitur ab accusatione, vt sentit glos. in. d. l. q accusare. Secus de iure cano. c. repellantur. c. meminimus de accusat.

4 ¶ † Quarta dr̄ia. Nā inq̄sitio est remediū ordinariū, vt iure canoni. Sed de iur. ciuili est extraordinariū, vt p Abb. in rubri. de iudi. doc. in. c. qualiter el. ij. de accusa. Bart. in. l. ij. §. si publico & in. l. si maritus. §. fin aūt extraneus. ff. de adulte.

5 ¶ † Quinta differentia, s̄m Abb. in. c. inq̄sitionis in. j. notabili de accus. vbi de iure canoni. mitius punitur cõuictus de crimine p viā inquisitionis q̄ p viā accusationis. d. c. qualiter & c. super his de accusa. de iure vero ciuili nō repitur hec differētia in modo pcedendi in impositione penaꝝ nā par pena imponitur. l. iij. C. de sepul. vio. facit. l. ordo. ff. de pub. iud. & ibi ēt ponit aliā

6 differētiam † dum dicit q̄ cõdēnatus de crimine p viā inq̄sitionis nō est infamis, Secus de iure ciui. & sic saltē de iure canonico procedit gl. in. l. iij. §. preterea de suspe. tuto. & sic cõcorda opinio. Bar. in. l. infamē de pub. iud. vt ibi per Abb.

7 ¶ † Sexta dr̄ia l3 sit septima. Nā maritus pōt accusare vxorē de adulterio, vt est tex. & ibi Bal. & alij in. l. j. C. de adul. & Ange. in. l. nuptura. ff. eo. & in. l. si vxor. §. si iudex eo. titu. q̄r p vxorē fit iniuria viro. nō eꝯ, s̄m Cyn. & Saly. in. d. l. j. & Ang. are. in tracta. maleficioꝝ. car. qnquagesima in. iij. col. Nō tñ vxor potest accusare maritū tenentē amasiā, nec amasiam ad criminalem punitionē. d. l. j. & ibi Bal. q dicit veꝝ, quo ad penā legis iulie. tñ pōt accusari ex capite generali iniuriaꝝ, q̄r veꝝ est, q̄ iniuriam patitur matrimoniū violatū l3 glo. in. d. l. j. videatur in-

8 nuere c̄rium. Naʒ p maritū nō pōt violari thorus. † pōt tñ mulier accusare viꝝ ciuiliter, vt separetur thorus, & vt pdat donationem pp nuptias. l. cõsensu. C. de repudijs. Tñ de iure canonico secus est, q̄r vir & vxor nō iudicantur ad imparia vt est text. in. c. nemo sibi blandiatur. xxxij. q. iiij. & Jo. de imo. in. c. vt clericoꝝ d vi. & hone. cle. & do. Abb. & doc. in. c. j. in prin. vt lit. nō cõte. in. c. tue de pcu. in. c. quēadmodū in. iiij. nota. de iureiuran.

9 ¶ † Septima dr̄ia, que est octaua, Nā iure ciuili agitur de adulterio ad penā corporalē imponēda insti. de pu. iud. in. §. item. l. iulia. & C. de adul. l. quãuis, & auctētica ibi posita. Sed iure canonico agitur tm̄ ad separationē thori, & ad lucrū dotis, vel donationis pp nuptias. c. tue de procu. no. in. d. l. consensu d rep.

10 ¶ † Octaua differentia, que est nona, maritus iure ciuili excluditur ab accusatione adulterij p spaciū quinquennij. l. miles. §. adulterij. ff. de adul. Sed iure canonico non excluditur, quo ad separationem thori. c. admonere. xxxiij. q. ij.

11 ¶ † Nona differentia, iure ciuili. l. tollit epo cohabitationem cuiuslibet mulieris. C. de epis. & cle. auctē. epo. iure cano. solum prohibetur habere suspectas. c. inter dixit. xxxij. di. & p cõis matrē, vel sororē nō suspectā pōt habere eps in sua cohabitatione s̄m Abb. in repetiti. d. c. cum esses, cui iuri canonico est stādū in vtroq̄ foro s̄m Abb. ibi & vide Archi. & do. in. c. quorūdā xxxiij. di. & in. d. c. interdixit, & Hostie. in summa de cohabit. clerico. & mu. §. j. cum ibi allegatis.

12 ¶ † Decima differentia, de iure ciuili. l. j. C. de rap. virgi. priuat mulierē bonis raptoris, q. l. dederat ei in penā, si cõbat matrimoniū cum raptore, Tñ de iure canonico talis. l. nō t3, scd̄m Abb. q̄r intimidatur mulier ad cõhendum matrimonium pmissuʒ ei l. diuina & canonica, vt est tex. & ibi Abb. in. c. cū cãʒ de raptoribus in. ij. col. & in. c. j. in. j. col. de sponsa. & Lud. in rub. ff. soluto matri. & gl. in. c. de puellis. xxxvi. q. ij. Sed gl. in. c. cum h3 in verbo certo casu. de here. in. vj. & ibi Jo. an. & Domi. dicūt, in terris imperij. seruatur. l. ciuilis, & do. in. c. placuit in. iij. colū. xxxij. di. & Abb. in repetiti. c. p tuas in. xj. col. de arbi. d. Anto. in. d. c. j. & Saly. plene in. d. l. i. C. de rap. virg. & Jo. d ana.

13 in. d. c. cū cãm in. v. col. † & dixit dñicus in. d. c. cū s̄m in fine principij, q̄ leges disponētes, q̄ aliqui nō cõbant matrimoniū3 ligāt cõbentes in terris, q̄ sunt de tpali iurisdictione ecclesie, qñ pena cõsistit in his, que erant sibi cõcessa ex bñficio iuris ciuilis. & hec opinio videtur satis equa, maxime q̄r tex. d. c. cū h3 vr̄ approbare. d. l. primā ēt quo ad istos terminos, Adde tñ, q̄ opinio Abbatis faciliter pōt sustineri, q̄r dato, qd̄ lex auferat lucrum, q̄ ipsa dedit, tñ nūq̄ negari poterit, qn auferendo certo casu illud lucrum intimidetur matrimoniū quo concesso statim sequitur nullitas legis in vtroq̄ foro. c. cū cãm de raptoribus. itē q̄r nō videtur lex honesta puniens raptorem dicto casu, attēto, q̄ mulier rapta inueniet cū difficultate aliū maritū, postq̄ eius fama est denigrata, & ideo nubēdo raptori videtur potius consulere honori suo. vnde faciēdo hoc. l. diuina & canonica pmittente nō d3 puniri, & iuste t3 illa bona raptoris, cum illa pena fuerit iposita rationabiliter in odiū raptoris, & bona mulieri collata non debent ei tolli, vel auferri pretextu dicte cõditionis, q̄ tāq̄ impeditiua matrimonij reijcitur, & dispositio remanet pura sicut in simili dicitur in. §. sed hoc de presenti in auc. de san. epis. & gl. in. c. in presentia de proba. & ad dictū. c. ij. rñdeo, q̄ fit mētio de lege seculari non dispositiue, sed enuntiatiue, ergo &c.

14 ¶ † Undecima dr̄ia. d iure ciuili. ll. regrūt instrumēta dotalia in matrimonio cõcto ob legitimationē plis. l. iij. C. de naturalibus liberis, tñ de iure canonico nō sunt necessaria, s̄m. d. Ant. & Abb. in. c. j. de spon. & in. c. tanta qui fi. si. legi. & Ang. in cõsilio. xxix. incipit Titius, & pariformiter nō v3 statutū puniēs cõbentē matrimoniū cū hominibus alterius secte, vel ciuitatis, secūdū Bal. in. l. nemini. C. de nuptijs, l3 Bar. & Ang. aliter. in. l. adijcimus. C. de murilegulis lib. xi. & Bal. in. l. i. §. ius naturale de insti. & in. & in. c. clerici de iudicijs. & Car. in. c. gēma d spon. & Lu. in rub. sol. matri. in. vij. col. motus p. c. super eo. d cognat. spirituali, iuncto. c. i. eodem titu.

15 ¶ † Duodecima dr̄ia, l3 iure ciuili vēdēs rē duobus, ille preferatur, cui primo est tradita res, l3 suus cõctus sit vltim⁹, vt ē tex. in. l. quotiēs. C. de rei vēdi. tñ s̄m Host. & Jo. an. in. c. cõtinebatur de his q̄ fi. a prela. nō h3 locū de iure canoni. qñ vēditio est facta p clericū, vel ecclesiā, & de illo dicto facit sestū Imo. i clemē. j. in prin. de renū. & Lud. de ro. in auct. similiter in. ix. col. C. ad. l. fal. & in cõsi. lxx. q̄r clerici & ecclesia nō dñt fraudare aliquos in suis cõctibus, & illud dcm̄ extēdit notabiliter Lud. in cõsilijs suis cõsilio. cccxcviij. incip. circa premissa ad cõctus principū & sic restringit. d. l. quotiēs, q̄r in prin. militāt rōnes, que in ecclesia & clerico s̄m ipsuʒ, Tu vero adde q̄ Ant. & Abb. tenēt c̄ Host. & Jo. an. ve3, q̄ l. quotiēs habeat locū indistincte, ēt si clericus vēdat, p. c. i. de no. ope. nūti. l3 saluēt dictū Hos. in duobus casib⁹, vt ibi p do. Ant. & Imo. in alienatione fiēda in ecclesia, in qua trāsit dñium sine traditione. l. fi. C. de sac. san. eccle. & l3 videatur loq, qñ a priuato in ecclesiā fit alienatio, sec⁹ s̄m dñm Ant. qñ ab vna ecclesia in aliā ecclesiam fit alienatio sed forte s̄m Imo. in. d. c. cõtinebatur, nō est veꝝ, ex quo reperitur vtraq̄ ecclesia priuilegiata. ideo vr̄ q̄ tūc vtatur iure cōi. l. traditionibus. C. de pac. & maxime, q̄r. d. l. fi. est exorbitās a iure cōi

16 ergo non extēdēda, vt in regula que a iur. de reg. iu. † & q̄ d. l. quotiens habeat locū in cõctibus clericoꝝ, t3 Pet. de ancha. in. d. c. continebatur, & Imol. q dicit tenēdū menti dictū Jo. an. & Hos. q̄r eoꝝ auctoritas nō est modica in pratica, et precipue in foro ecclesiastico, & si dicatur cõstitutio legalis non pōt ligare clericū vel ecclesiā, q̄r illud nō h3 locū in legibus impialib⁹, vt no. doc. in. c. i. de no. ope. nū. & dixi. s. in euidētialibus. Sed tu adde, p intellectu. d. l. quotiens, q̄ Bal. in. c. si facta. si de feudo fuerit controuersia, & Ludo. in titu. de emptio. & venditio. i suis singularibus referunt Jaco. de arena. in. d. l. quotiens, dicere, q̄ si nō cõstat, cui prius fuerit tradita res, presumitur tradita primo emptori tanq̄ iustiori, q̄ est veꝝ, qñ vterq̄ probat de numeratione precij, alias presumo prius traditā illi, q numerauit pretium, s̄m Bal. in. d. §. si facta p notata in. §. vendite inst. de empt. & ibi dicit ita cõsuluisse, & illud dictū Jac. de arena magnificat Bal. in. c. l3 cãm de pba. & cõsil. cccclxij. incipit, cõsiderandū, & in. l. post sententiam. C. de sen. & in. l. si duobus. ff. de publi.

17 & in. c. ceterum de rescrip. † vbi q̄ qñ duo sunt pares in presentatione literaꝝ attēditur prioritas date p illud dcm̄ Ja. de arena. & qñ habeat locū. d. l. quotiens, & an habeat locū in ecclesia, vel paupibus, vide bal. in. d. l. si duobus. & in. d. l. fi. de sac. san. ec. & an hēat locū i tradōne q̄ fit p cõstitutū vid abb. i cõ. xci. ici. postulato. q dclat. d. l. quotiēs, & bal. i rub. d cõb. em. i. xvi. q. & an hēat locū i duab⁹ locatiōib⁹. vid plene p. d. d ro. i anti. decl. d cisione. 879. & an hēat locū i duob⁹ cedēti. vid bal. i. l. si obi. de distrac.

distrac. pig. ⁊ in. l. ij. C. de noua. Ang. are. insti. de act. §. in bone fidei, ⁊ in. §. actionũ in. v. car. ⁊ An habeat locũ in matrimonijs, vide gl. ⁊ doc. in. c. fi. de spons. duoꝝ. Et quid in feudo, vide Bal. in. d. c. si facta, ⁊ omnino in tractatu cautellarum copelle, cautella. clxxvj. vbi plene.

18 ¶ † Tertiadecima differentia, iure canonico si quis fuit spoliatus omnibus bonis suis, vel maiori parte bonoruz, põt opponere exceptionẽ expoliationis, nedũ spoliãti, sed tertio, donec sit restitutus, ⁊ nõ põt conueniri ciuiliter vel criminaliter, vt est tex. in. c. j. de resti. spo. lib. vj. Secus de iure ciuili, qꝛ nihilominus põt conueniri a tertio, nec põt opponere exceptionẽ spoliationis, casus est notabilis, quem ibi ponderat Bar. in. l. si te. C. de iure deli. Sed adde, ꝙ Mattheus de mathesela. in notabilibus nota bili. cxcvj. dicit ꝙ Bar. non bene dixit, qꝛ illud. c. j. bene pmittit opponi spoliationis exceptionẽ facte a tertio, quãdo reus criminaliter accusatur, nõ aũt qñ ciuiliter, ꝙ dixit bene esse notandũ, ⁊ sic vult non esse differentiam inter ius canonicum, ⁊ ius ciuile, qñ conuenitur ciuiliter. ⁊ adde ꝙ do. Salustius perusinus in suo repertorio in verbo spoliati dicit dictum Bar. esse notabile pro exititijs perusinis, vt nõ possint conueniri a suis creditoribus, ⁊ coacti soluere p ciuitatem fisco non propterea liberentur, de quo per Bar. in. l. creditoꝝ. ff. de solut. ⁊ lz Salustius, ꝙ. c. j. loquatur in criminali, allegat tñ Bar. in dispura. lapus. ⁊ in. l. si quis a se fundũ. C. ad. l. iul. de vi. subdit tñ, ꝙ do. Ant. p illũ tex. in. c. olim. el. ij. de resti. spo. dicit idẽ in ciuili, vbi inopia impedit executionẽ, nõ tñ actionẽ, vt ibi, secundum doc. de hoc vide Petrũ de anch. in. c. ex parte. s. de rescrip. ⁊ do. de rota in antiqs decisionibus, decisione. dccclxxxiiij. ⁊ in nouis decisionibus, decisione. ccccxliiij. fuit dubitatuz.

19 ¶ † Decimaquarta differentia, de iure canonico ꝓuincia dicitur, que hz vnũ Archiepm, ⁊ decẽ epos. vij. q. iij. c. ij. Sed de iure ciuili aliter limitaꝛ prouincia in. l. fi. C. de prescrip. long. tẽporis, vbi gl. singularis dicit, ꝙ cũ hodie singule ciuitates habeant sua regimina, quelibet ciuitas põt dici prouincia, ⁊ sic q

20 est in ciuitate, est in ꝓuincia, alias extra. d. l. fi. † Et ideo si cõstitutio est edita a iure canonico faciẽs mentionẽ de ꝓuincia dꝫ intelligi, prout ius canonicum intelligit, Aut a iure ciuili, ⁊ dꝫ intelligi, prout a iure ciuili, ẜm Jo. de ana. ⁊ do. meũ An. Bar. in. c. sicut de accusa. sicut in simili dicit Bal. in. l. si nonduz. C. de furtis, de sacrilegio, ⁊ in. l. ij. C. de succes. edicto. qñ fit mẽtio de gradibus, ⁊ Bal. in. l. si qñ. C. de inoffi. testa. ⁊. l. j. C. q bonis

21 ce. possunt. ¶ † Quintadecima differentia, de iure ciuili regulariter nõ teneꝛ qs obuiare delicto, nisi delinquens sit subiect⁹, vt seruus, ⁊ filius vt not. gl. in. l. culpa caret de reg. iuris, ⁊ barto. in. l. vtrum. ff. de paricidijs, nã filius teneꝛ, si nõ reuellat patri, ꝙ alius eum velit offendere. l. ij. ff. de paricidis, ⁊ idẽ in alijs subiectis, vt per Abb. in. c. j. de offi. deleg. ⁊ Hy. in regu. non est sine culpa de reg. iur. in. vj. ⁊ alios casus ponit Bar. in. d. l. vtrum. ⁊ aretinus in tracta. maleficioꝝ carta. liiij. in. ij. col. ⁊ Bal. consilio. dcxxxvj. ꝗꝗ, vbi refert pp opi. Bar. seruatam in pratica animã Bar. dãnatam, et deplorat mortẽ cuiusdã militis de florentia, q pp opi. Bar. fuit decapitatus. Sed de iure canonico cõiter teneꝛ, ꝙ not. gl. in. c. j. de offic. dele. ꝙ indistincte qlibet ẽt extraneus teneꝛ obuiare delicto, ⁊ facit. c. dilecto de sen. exc. in. vi. vbi dicitꝛ, ꝙ non caret scrupulo societatis occulte, q manifes. crimin. desinit obuiare. xxiij. q. iij. quasi per totum, ⁊ not. d. Abb. in. d. c. j. ⁊ in. c. j. de resti. spol.

22 ¶ † Sextadecima differentia, de iure canonico p duos testes tñ potest crimen probari, dixit tex. in. c. j. §. fi. ij. q. iiij. gl. notabilis in. c. presul. ea. q. ⁊ dicit, ꝙ ẽt ꝯ papã de crimine sufficiũt duo testes. no. Abb. in. c. at si clerici in. j. notabi. de in. ⁊ in. c. quotiens, ⁊ in. c. lz vniuersis de testibus, ⁊ Lud. in titu. de testi. in. viij. singulari, ⁊ in aucte. similiter in. xvij. car. C. ad. l. fal. ⁊ dicunt, ꝙ tex. d. c. presul. volens ad condẽnationẽ epi cardinalis requiri pbationẽ. lxxij. testiũ, ad condẽnationẽ presbyteri cardinalis. xliiij. ⁊ diaconi Cardinalis. xxvij. Nã rñdent, ꝙ text. ille loqꝛ, qñ deponentes testes sunt suspecti, vbi aũt essent duo omni exceptione maiores, tunc sufficerent per illũ tex. singularem. d. §. fi. ij. q. iiij. c. j. De iure vero ciuili vbi venit pena imponenda vltimi supplicij, an sufficiant duo testes, dubitat do. Abb. in. d. c. at si clerici, ⁊ post multa tz, ꝙ sufficiant, ⁊ allega. notabilẽ tex. in. l. qui sententiam. C. de pe. sic tenẽdo opi. Abb. est conformitas inter ius canonicum ⁊ ciuile.

23 ¶ † Decimaseptima differentia, de iure canonico temere appellans non est pena extrinseca puniendus, vt est tex. ⁊ ibi abba. in. c. ij. de appel. lz gl. voluerit ꝯtrũ in. c. ad romanã. ij. q. vj. sed Abb. alleg. Spe. eo. titu. de appel. §. nũc dicamus, tenentẽ ꝙ nõ puniaꝛ, nisi in expẽsis. c. reprehẽsibilis de app. de iure vero ciuili puniaꝛ pena extrinseca, vt est tex. ⁊ ibi no. in. l. a ꝓcõsulibus. C. de appel. in. l. ab executore. C. quoꝝ appel. non recip. ⁊ plene posuit abb. in. c. super eo. el. ij. de appel. ⁊ ibi dixit allegãdo tex. singularẽ in. c. quicũqz. xi. q. i. ꝙ ecclesia habz singulare priuilegiũ ꝯcessum ab imperatore, vt in quacũqz parte litis possit litigãs petere se remitti ad iudicem ecclesiasticuz cũ monumẽtis cause, lz ꝗꝗ imperator videaꝛ postmodũ illud tacite reuocasse, tñ canonice in. c. nouit de iu. dicunt illud esse irreuocabile, ⁊ aliud priuilegiũ ponit do. Abb. in. c. nuper de test. ⁊ aliud in. c. cãm que de re iud. in fi. pe. col.

24 ¶ † Decimaoctaua differẽtia, de iure cano. cause, q̃ sunt summarie de iure canonico, de qbus in cle. dispendiosam. de iudi. ⁊ cle. sepe de ꝟ. signi. sunt summarie in terris ecclesie. Secus de iure ciuili in terris imperij, ⁊ ideo dixit gl. no. in cle. dispendiosam, ꝙ papa nõ põt tollere ordinẽ iudiciariũ in foro ciuili, voluit Bal. in. l. eos in fi. C. de vsu. Car. in. d. cle. in. xi. q. ⁊ Abba. in. c. ecclesia san. Marie de ꝯsti. ⁊ in. c. ꝙ cle. de for. ꝯpe. qñ aũt dicanꝛ cause summarie, ⁊ vtrum idẽ importent summarie, vel sola veritate inspecta, vide do. Ant. in. c. ij. de iuramẽ. calũ. ⁊ Ludo. in rub. de arbi. ⁊ cõsi. xx. viso puncto, ⁊ Angel. are. instituta de actionibus. §. in bone fidei, ⁊ Abb. in. c. dilecti de iud. ⁊ do. de rota decisione. xxxv. ⁊ quid si dicatur de facto, vide Jo. de ana. in. c. olim in fi. ꝯ. eo. ⁊ Bar. cõsi. lxxx. punctus talis, ⁊ quid si leuato velo, Bart. in. l. ne quid ad finẽ de incẽdio rui. ⁊ nauf. ⁊ qd si manu regia, vide bal. in. l. ij. ff. de ius. ⁊ iu.

25 in prin. ¶ † Decimanona differẽtia, ꝓcurator de iure ciuili potest esse infamis, vt in. §. fi. insti. de excep. Secus de iure canonico, vt no. gl. in. c. imperatorũ de iuram. calũ. in gl. fi. ⁊ ibi abba. ⁊ in. c. fraternitatis de here. gl. in. c. cũ deputati de iud. facit tex. in. §. tria. iij. q. v. ⁊ Abb. in. c. post cessionẽ de ꝓbatio. ⁊ Bar. in. l. eadem. ff. ad. l. iul. repetũdaꝝ, dixit Bal. in. l. i. §. ait

26 pretor de postulã. † ꝙ ẽt de iure ciuili in curia pape, imperatoris vel regis nullus infamis dꝫ esse ꝓcurator, qꝛ talis curia ab infamibus fedari, vel turpari nõ dꝫ. l. lz milites. §. ignominia. ff. de excusatio. tuto ⁊ Lud. in. l. si cũ dotẽ. §. si patri soluto matrimonio, ⁊ vide in. c. nonnulli. §. j. in. iij. col. de rescri. ⁊ vide bal. in. l. cassius de sena. dum dicit idem in epo. ⁊ adde ꝙ vbicunqz est princeps romanus, ibi censeꝛ esse roma, dixit Inn. in. c. ego de iureiur. Bal. in. l. i. §. ait ꝑtor de postulã. abb. in. c. dura de crie falsi. dixit Arch. p illũ tex. in. c. rogamus. xxiiij. q. j. ꝙ papa nõ põt mutaꝛ sedẽ a roma. cũ tex. ibi ꝺt iubẽte dño, facit, ꝙ voluit Lud. in singulari. in titu. de iudi. in. vij. singulari q allegat Inno. in. c. exposuit. de dila. q dixit, vbi papa, ibi cõis patria, ⁊ Bal. in. l. cũ in diuersis ꝺ religiosis, vbi p illũ tex. ꝺt vbi papa ibi tota ecclesia, ⁊ Bal. in. c. qua frõte de app. dixit vbi eps, ibi cathedra sua. ⁊ vtrũ hodie roma sit cõis patria, ⁊ vtrũ curia impialis sit cõis patria, posuit. d. Ant. ⁊ Imo. in. c. fi. de fo. ꝯpe. do. in. c. vbi piculũ in. §. i. de ele. in. vi. in. c. ij. ⁊ in. c. ꝑ-

27 senti de pb. in. vi. ¶ † xx. dr̃ia, ꝺ iure cano. vniuersitas ꝯstituit ꝓcuratorẽ. c. qꝛ in causis. c. cũ cãm de iuram. calũ. ⁊ canõ vno vocabulo oẽs administratores ꝓcuratores appel. i. q. iij. saluator. c. in ptractãdis. c. impatoꝝ de iur. calũ. Sed de iure ciuili gl. Azo. ⁊ Bar. in. l. i. §. i. ff. ꝙ cuiusqz vniuersi. noie. dñt, ꝙ vniuersitas nõ ꝯstituit ꝓcuratorẽ, qꝛ ꝯstituiꝛ a sinz. dño. l. i. ff. ꝺ ꝓcu. lz ꝯria opi. est verior ẜm Ja. but. Bal. ⁊ alios ibi in. d. l. i. Host. ⁊ Abb. in. d. c. petitio, ⁊ tex. est in auctẽtico ꝺ sanc. epi.

28 §. si qñ. † Nã vt vult Inn. in. c. cũ cãm de iura. calũ. ⁊ Bal. in d. l. i. §. i. ⁊ in. l. multũ in. vi. col. C. si qs alteri vel sibi, potius dꝫ fieri distinctio in qlitate ꝯstituẽtis, ꝗꝗ in noie administratoris, vnde si vniuersitas ꝺt ꝯstituim⁹ talẽ ꝓcuratorẽ, iste ꝓprie ẽ sindicus, ⁊ si vnus priuatus dicet, ꝯstituo talẽ sindicũ, erit ꝓcurator verus, ⁊ si oia cumulet, talẽ ꝓcuratorẽ, actorẽ, ⁊ sindicũ cõstituit ticius ⁊c. summeꝛ in ea significatione, ꝓ vt ꝯgruit qualitati ꝯstituẽtis ẜm Spe. in titu. de Actore. §. lz pone facit. l. pa-

29 ter seuerinã. §. ꝯditionũ ꝺ ꝯdi. ⁊ de mõst. † qnimmo hz Host. ⁊ Abb. in. d. c. petitio, oino ineptũ nomẽ ꝓcuratoris nõ attẽdiꝛ, ⁊ iõ si ꝯstituo talẽ Asinũ meũ ad agẽdũ ⁊ defendendũ, valebit ꝯstitutio ꝓcuratoris, nõ attẽta ieptitudine nominis, ⁊ illud dictũ seqꝛ bal. in. l. id ꝙ paupib⁹ de epis ⁊ cleri. ⁊ in. l. testm̃. C. de testa. qđ dictũ improbat. d. Ant. ⁊ Imol. in. d. c. petitio. p. l. si qs in fundi vocabulo de leg. i. vbi error in noie appellatiuo viciat. ⁊ do. meus Alex. in. d. l. si qs in fundi vocabulo, saluat dictũ host. i vno casu, vbi vid p ipsuz plene, q alle. multas ꝯcordã-

30 tes ꝓ dicto Hos. ¶ † xxi. dr̃ia, de iure ciuili non dꝫ ꝯpromitti

cum iuramēto, vt est tex. in auc. decernimus. C. de arbi. Secus de iure cano. c. cū tpe de arbi. c. ij. e. ti. ꝛ ibi Abb. q tꝫ ꝯ Bar. in. d. auc. decernimus, ꝛ vide Abb. in repe. c. ꝑ tuas in. ij. carta eo. ti. ꝛ intellige in arbitrū, nō aūt in arbitratorē, qꝛ in eo nō est dr̃ia inter ius canonicū ꝛ ciuile, nec. d. auct. decernimus hꝫ locū ſm Barto. ibi Abba. in. c. quintauallis. in. ij. car. in. iiij. differentia ꝛ in. d. c. per tuas in repe. in. iiij. car.

31 ¶ † Uigesimasc̄da differentia, de iure ciui. possessoriū recupā de possessionis nō daṫ nisi aduersus deiectorē, vel q mandauit, aut ratā habuit deiectionē. l. cū a te. ff. de vi ꝛ vi ar. c. ij. de ord. cogni. De iure vero canonico latius daṫ aduersus quēcūqꝫ, ad quē res illicite ꝑuenit. d. c. ij. ꝛ ibi no. in. c. sepe de res. spo. c. redintegrāda. iij. q. i. de quo vide Bar. in. l. si coloni. C. de agri. ꝛ censi. lib. xj. q dicit, ꝙ Jo. an. in. c. cū ad sedē ꝺ res. spo. vult ꝙ ēt de iu. ciuili illud remediū daṫ ꝓ rebus priuatoꝝ ꝛ laicoꝝ, ꝙ dicit singulariter menti tenēdū, ꝛ sic. d. l. si coloni. ꝛ. d. c. reintegrāda fraternizant, ꝛ sic in hoc casu nō daṫ diuersitas inter ius canonicū ꝛ ciuile, ꝓut voluit Guili. in. d. trac. ꝛ de materia ponūt doc. in. d. c. cū sedē. Abb. in. c. accedēs el. j. vt lit. nō ꝯte. Pet. de anc. in ꝯſ. xxxvi. ꝛ Pau. ꝺ cast. ꝯſ. lxxxiiij. viso quodā ꝓcessu. ꝛ Ang. are. inst. ꝺ act. §. quadrupli. in. vj. car.

32 ¶ † Uigesimatertia differētia, de iure ciui. iudex secularis potest cognoscere incidēter de qōne spūali. l. quotiens. C. de iud. l. adire de ordi. iudicioꝝ. Sꝫ de iure canoni. nec pricipaliter, nec incidenter pōt cognoscere de cā spūali. c. tuā de ord. cogn. c. lator. c. cām q fil. si. legi. adde tñ ꝙ Bart. in. d. l. quotiēs ꝛ in. l. titia. ff. sol. ma. dicit ꝙ nulla est differentia in hoc inter ius canonicū ꝛ ciuile, qꝛ ēt iure ciuili si qō spūalis emergat corā seculari nō dꝫ terminari ꝑ secularē, ſꝫ recurri ad epꝫ, dixit tex. ꝛ ibi bar. in. l. oī innouat. C. de sac. san. eccl. ꝛ ibi ponit exēplū ꝛ in. l. quo-

33 tiens. ¶ † Uigesimaquarta differētia papa solus nō pōt ꝯdere legē, ꝛ maxime in arduis, in ꝗbus teneṫ regrere do. Cardi. i c. ꝑ venerabilē in. §. rōibus q fi. si. legi. ꝛ Jo. mo. in. c. sup eo ꝺ hereticis in. vj. Bal. in. l. cū multa. C. de bonisqꝫ libe. Cardi. in repe. c. ꝓpēdimus in. vj. col. de sen. exc. ꝛ Jo. de lig. in trac. de Bello. ꝛ ideo dū gl. ij. di. in sum. appellat epistolā decretalē, ꝙ̄ papa facit sine cardina. intelligiṫ i mā nō ardua, dicunṫ. H. constitutiones quasi simul statuitiones, quia papa solus non facit. vide Cardina. ꝛ Jmo. in. c. ex gestis de cleri. non rescind. Abb. in. c. quesiuit de his que fiunt a maio. par. c. ꝛ in. c. litteras de resti. spo. ꝛ Jo. and. in regu. nullus in mercuriali. ꝛ omnia iura que dñt de fratrū nostroꝝ ꝯsilio, ꝛ ꝯsensu, vt in. c. apostolice de re iudi. in. vj. ꝛ in. c. j. de scismaticis eo. li. Sꝫ imꝑator solus facit legē. l. fi. ꝛ ibi ꝑ Bar. C. de legi. dñicus in. c. sup eo. ꝛ Ugucio. in. §. leges. iiij. dis. Sꝫ ꝯ̃ria opi. est verior, ꝙ possit papa solus legē facere, ꝛ actus expedire sine cardinalibus, ꝛ ꝯstitutio dicaṫ cōis statuitio nō simul statuitio. Nā papa hꝫ liberam ꝑtātē, ergo nō teneṫ aliū regrere cle. ij. vt lit. pēd. c. ij. de preben. in. vj. tex. in. c. cuncta. viij. q. iij. ꝛ iō soli petro date sunt claues ꝑ illa ꝟba quodcunqꝫ ꝛc. c. quodcunqꝫ. xxiiij. q. j.

34 † ꝛ ideo beatus Tho. in. iiij. di. xiiij. in fi. dicit, ꝙ papa nō vtiṫ baculo, sicut epi, qꝛ nō hꝫ cobarctatā potestatē, ꝙ cuiuatio baculi designat. ꝛ sic vult ꝙ habeat liberā ꝑtātē, ꝛ voluit archiepiscopus florētinus in. ij. ꝑ. tertie partis sue summe sup rub. de ꝑtāte pape. vbi ꝓbat, ꝙ in canonizatiōe sanctoꝝ nō teneṫ ꝺ necessitate regrere ꝯsiliū Cardina. qꝛ cardi. ñ assistūt pape ꝑ modū determinationis, seu litationis ſꝫ magis ministerij, ꝛ ꝯsilij hꝫ

35 euꝫ † pro quo facit cū ecclesia militās sit exēplata ad instar triūphātis, hꝫ gl. in cle. j. in ꝟbo ecclesie de here. rōnabile est, sicut in illa est vnus Deus, cui oīa obediūt. ita in ista sit vnicus vicarius, q oīa ꝯcessa solus possit, facit ꝙ no. Jo. and. in. c. sane. de ꝯuersione ꝯiug. vbi dicit, ꝙ solus creat cardinales, ꝛ seqtur ibi do. Anto. sentiens, ꝙ teneaṫ de necessitate regrere cardinales, in cardinaliū creatione, ad idē facit tex. in. c. fundamēta in. §. decet de ele. in. vj. gl. ꝛ dñicus in. d. c. apostolice. ꝛ Jo. de ana. in. c. firmissime de here. ꝛ Domi. in. d. c. sup eo. glo. in c. anastasius. xix. di. ꝛ in. d. c. qōcūqꝫ ꝛ in. c. legimus. xciiij. di.

36 ꝛ in. c. nemo. ix. q. iij. in quibus habeṫ † ꝙ dictum pape preualet. d. ꝯcilij, ꝛ Abb. in. c. maiores de baptis. ꝛ hec pars videtur verior. ꝛ ad allegata in ꝯ̃riū dic, ꝙ loquunṫ de honestate, ꝛ sic. d. §. rationibus. c. ꝑ venerabileꝫ, vt no. glo. in. d. §. decet, immo si esset consuetudo in contrarium non valet, qꝛ est ꝯ suppremaꝫ potestatem principis, ergo nulla, vt per Jnno. in. c. bone el. ij. de postulan. prela. secundum Abb. in. d. c. ex gestis. ꝛ idem si de hoc esset lex expressa, qꝛ par in parem non hꝫ imperium. c. innotuit de elec. ꝛ per tacitam contrauentioneꝫ videṫ eam tollere, iuxta. l. quidam consulebat cum materia sua de re iud. maxime in facto proprio, iuxta clemen. j. de proba. ꝛ Pau. de castro cōsi. ccviij. ex facto presenti Allegando gl. Guil. in extrag. execrabilis. ꝛ Archi. in. c. ꝙ̄uis de offi. ordi. in. vi.

37 ¶ † Uigesimaqnta differentia ſm Guil. de iure ciuili prelatꝰ non pōt ꝯstituere ꝓcuratorē in causis ecclesie sue ante litē ꝯte. ad instar tutoris vel curatoris vt in. l. neqꝫ ꝛ ibi no. ꝛ in. l. nulla. C. de procur. Sed de iure canonico secus. c. petitio de proc. ꝛ rō diuersitatis inter prelatū ecclesie, ꝛ tutorē, vel curatorē est, qꝛ plus iuris habet prelatus in bonis ecclesie, vt vtatur ꝛ fruatur bonis ecclesie, ꝙ̄ tutor, vel curator in bonis pupilli vel adulti, qui non fruitur bonis pupilli, vt no. Abb. ꝛ alij reprehendētes gl. in. c. qualit. el. ij. ī. eo. Sed adde ꝙ Bart. in. d. l. neqꝫ tꝫ contrarium, ꝙ non sit differentia inter ius canonicū ꝛ ciuile. ꝛ ideo ſm ipsum facta est decretalis petitio de proc. que dicit, ꝙ non est curandū de istis nominibus, vtrum voceṫ ꝓcurator, vel sindicus, vel qūo. ꝛ in prelato vide glo. in. c. qꝛ eps. v. qō. iiij. ꝛ doc. in. c. penul. de iura. calū. ꝛ Jmo. in. c. si quis presbyteroꝝ de reb. ecc. non alienā. ꝛ matthe. de mathe silanis in notabili. clxxxij. vbi plene de his q ꝯstituūt ꝓcuratorē ante lit. ꝯte.

38 ¶ † Uigesimasexta differentia. Nam de iure cano. mulier nō recipiṫ in testē, si criminaliter agatur. xxxiij. q. v. mulier. c. forus de ꝟbo sig. no. in. c. in literis de testi. tñ de iure ciuili pōt esse testis mulier, sicut masculus, nisi in testamento. ff. de testamentis. l. qui testō. §. mulier nota. in. d. c. forus. Et vide Abb. ꝛ alios in. c. cū esses, ꝛ in. c. relatū de testamētis, an in testamētis in terris ecclesie mulier possit esse testis, vel non. ꝛ Lud. in auct. similiter. C. ad. l. fal. ꝛ adde dictū notabile Bal. in. l. scripturas. C. qui po. in pign. habeantur, ꝙ ad hoc vt scriptura ꝑuata trino teste notata alias subscripta habeat vim publici instrumenti, requiritur, ꝙ sint tres testes masculi, ꝛ non femine, ſm Bal. ibi per illum tex. in verbo viris, facit. ꝙ no. Bart. ff.

39 de legi. in. l. j. ¶ † Uigesimaseptima differentia de iure ciuili non pōt esse lis inter patrē ꝛ filiū in eius potestate ꝯstitutum. l. lis nulla. ff. de iudi. ꝛ ibi no. Sed de equitate canonica videṫ esse permissum. c. queritur. ij. q. vij. Sed ſm Guili. dici pōt, ꝙ non sit differentia inter ius canonicū ꝛ ciuile quo ad hoc, ꝛ illō c. dꝫ intelligi ſm decisionē legū. tu vero adde Lud. in suis sin. in titu. de iud. in. xlv. singulari, vbi dicit, ꝙ de iure canoni. ex quacūqꝫ cā iudiciū inter eos ꝯsistit, alle. gl. in. c. si ecclie. xxiij. q. iij. ꝛ in. d. c. qriṫ ꝛ gl. in. c. fi. de iud. in. vj. in gl. pe. ꝛ ibi dominicꝰ. Adde aliā ꝛ ibi Jo. de imo. in. c. ex parte. m. in gl. iij. de res. spo. dixit tñ ibi Lud. ꝙ illi tex. nō ꝓbāt, sed vnus tex. bñ ꝓbat in. c. ñ est ꝺ spons. vbi vult, ꝙ in cā matrimoniali inter patrem ꝛ filiū pōt esse iudiciū, sed ille tex. non facit regulā hꝫ Ludo. stādū tñ est hꝫ ipsum cōi opi. Abb. tñ in. d. c. nō est dicit, ꝙ hoc nō vr̄ vex, nisi vbi subest peccatū, nā rōe peccati pōt eē lis d. c. nō est, alias secus, vt vr̄ de mēte litere in. d. c. fin. ꝑ locū a spāli. ꝛ subdit do. Ant. ibi ꝙ vbi tractatur de piculo anime ꝛ peccati filius pōt stare in iudicio ꝯ patrē. d. c. nō est, in criminali tñ nō pōt patrē regulariter accusare. c. ꝓhibenṫ. ij. q. j.

40 ¶ † xxviij. dr̃ia iure ciuili ꝯdēnatus de aliquo crīe post ipsam ꝯdēnationē in suū accusatorē pōt accusationē incohare, si nō ꝑdit ex illo crimine ciuitatē, vel libertatē. ff. de pub. iud. l. is qui reus. ꝛ ibi plene nota. qꝛ pciṫ ei qui ꝓuocatus voluit se vlcisci. ff. de bo. liber. l. q cū maior. §. si libertus de iure vero cano. cuꝫ quis est ꝯdēnatus de crimine ammodo suū accusatorē accusare nō pōt, nec extraneū. vj. q. j. q crimen. no. gl. in. c. neganda. iij. q. ix. tu tñ aduerte, ꝙ do. Abb. in. c. in qōne an infamia facti possit accusare allegādo. d. c. is q reus, vr̄ inferre, ꝙ hēat locum iure ciuili, ꝛ iure canonico.

41 ¶ † Uigesimanona differentia. Jtē lꝫ de iure ciuili legatū rei aliene scienter factum extraneo, vel ēt ignoranter ꝓxime ꝑsone peti possit agendo ad rem ipsam, si illa pōt redimi, vel ad eius extimationē, si dñs nollit vēdere. l. cū alienam. C. de legatis, instit. eo. §. nō solū ꝛ in. l. non dubiū. §. fi. de leg. iij. tñ de benignitate canonica secus, qꝛ legatū rei aliene sciēter siue ignorāter a legatario siue sit ecclia, siue alter, peti nō pōt, ēt quo ad extimationē iste est tex. ꝛ ibi glo. ſm vnum intellectum in. c. filius de testamentis, voluit Ludo. in aucten. similiter. C. ad. l. fal. in fi.

42 v. ꝛ. vj. carte, Bal. in. l. j. in. xxiiij. col. C. de sac. sanc. eccle. † ꝛ de intellectu. d. c. filius ponit Lud. in. d. auc. similiter. ꝛ doct. in dicto. c. filius, ꝗbus adde Henri. in. d. c. filius, qui dat intellectum ad tex. d. c. filius. ꝙ si testator legat ignoranter reꝫ alienam, ꝛ heres possidet, tenetur dare legatario, si tamē euincaṫ, nō teneṫ de euic. cū sufficiat ꝙ talē prestet, qualē habeat, ꝺ leg.

ff. l. si a substituto §. fi. & l. si is de euic. & ita pōt intelligi. c. filiꝰ, fallit in libertate. l. qdā. §. si qs, & l. paulus de fideicō. lib. & sic tex. ponit differētiā inter ius canoni. & ciuile respectu rei, vt de beat solui res aliena de iure ciuili, ſʒ possit euinci, ſʒ ō iure cano nico nō, ſʒ nōdū sit in cā euictionis, cū debeat restituere.

43 ¶ † xxx. differentia, de iure ciui. est dare instātiā in cā princi- pali, siue sit ciuilis, siue criminalis, vt est tex. in. l. pperandū in prin. & ibi doc. C. de iudi. Secus de iure canonico, q2 ſm cōem opi. nō est dare instantiā, & vna cā pōt durare p mille annos. c. pe. de iudi. not. in. c. fi. de dolo. & ctu. sed in cā appel. tā de iu- re canonico, q̃ ciuili est vniformis instātia, nā dat annus, & ex cā bienniū aucte. ei q. C. de tēp. app. in. c. ex rōne de app. & rō- nē diuersitatis inter ius canoni. & ciuile, vide Abb. in. c. super eo. el. ij. de appel. & Bal. & in. l. aptissimi. C. de iudi. & aliā psua siuam, q̃ ponit Bar. in. l. j. §. si qs in appellatione. ff. de appel. vbi papa facit, vt habeat pinguiorē curiā, sicut et vult, q possit

44 appellari ad ipsum ommissis medijs vt dicā. j. in alia dria, † fal- lit in certis casibꝰ, puta fiscalibꝰ, & publicaꝝ functionū, i qbꝰ nō est dare instātiā in foro Cesaris, & idē in rebus ecclesiasticis in foro cesaris ſm aliquos in. d. c. pe. de iudi. q2 fiscus, & ecclesia

45 eqparant. † Adde tñ q ēt corā arbitro est dare instantiam, vt vult spe. in titu. de arbi. vt refert Abb. in. c. pen. de arbi. & do. Ant. in. c. qntauallis de iureiu. & Bal. in. l. sed si in cpromissuʒ. §. fi. ff. de arbi. & voluit Saly. in. l. j. C. e. tit. q arbitria sunt red dacta ad instar iudicioꝝ, & ideo dixit Lud. in. l. si qs arbitratu. ff. de vb. obli. q monitio arbitri hʒ vim pemptoꝝ, sicut iudi-

46 cis, vt est tex. singularis in. l. j. C. qñō & qñ iudex, † dixit tñ not. Bal. in. c. fin aūt de rescrip. q instātia corā arbitro durat trie- nio tam de iure canonico q̃ de iure ciui. ex quo in arbitro ius ciuile nō est correctū, & ibi subijcit q. d. l. pperandū nō hʒ locū in etate rescripti, q2 etas rescripti & cpromissi est ppetua, nisi ad iudicem deuētū sit, q2 tunc postea incipit instantia triēnalis, & adde qd voluit Lud. in titu. de iudi. in. xvij. singulari q non est dare instantiā in cā emergenti de iure ciui. sed est ppetua, sicu de iure canonico, & allegat dem singulare Guil. relatū a Bal. &

47 in. l. post edictū. ff. de iudi. §. j. † vnde si sup legitimatione psona rum duraret lis. x. ann. nō tñ esset pempta instantia illius legi- timationis, q2 nō est meta imposita sup ea, q est mēti tenēduꝫ, ſm Bal. q dictū seqr dñs Alex. in. d. l. pperādū in prin. in. ij. col. facit q no. Ang. in auctētico ō exhib. re. in vbo elapsis, & adde, q si post lit. cte. in iudicio prin. supuenit aliqd emergēs vel incidens, in illo incidenti vel emergenti nō reqrit litis cte- statio, ex quo precessit in principali iudicio, ita est gl. ordinaria ō qua ibi exclamat ang. in. §. illud in auctētico de triēte & semis se, q tene menti pp in integ. restitu. incidērer petitā p viam c- dictionis, & replicationis, vbi non requirit alia ctesta. de qua replicatione, & contradictione habetur in. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiuran.

48 ¶ † xxxi. differētia de iure ciuili est interponenda appellatio gradatim. l. j. §. si qs in appellatiōe. l. impatores. ff. de appel. se- cus de iure canonico, siue in ciuilibus. c. ad romanā. ij. q. vj. c. si duobus de appel. siue in crialibus. c. fi. de calumniat. & dixit Spe. in titu. de appel. q bñdictus sit impator, qui voluit par- cere expensis subditorum, & que sit ratio ponit Bartol. in. l. j. & in. d. §. si qs in appellatione. Adde tñ, q in cā scolariū pōt appellari ad impatorē ommissis medijs, dixit Bal. p illū tex. i auct. habita in. v. col. C. ne filius p pa. & moderni in. d. c. si duo

49 bus in. §. fi. † & ponit Bal. in. d. auc. habita, aliud singulare in fauorē scolariū, q scolares ēt subditi ecclesie possunt legitima- ri p imperatorē, q2 hʒ scolares sub sua ptectione. & adde dictuꝫ Ange. in. l. oēs populi, de iusti. & iur. q statutū potest tollere appellationē interponendā ad impatorē dādo tot iudices vsq ad ternam appellationē, & hoc de iure ciui. Secus de iure ca- no. quia non tollit, quin possit appellari ad papam ommissis medijs, & vide dñicū in. c. romana. in. §. j. de appella. in. vj. enu merantē casus, in quibus ommisso medio pōt appellari, & Lu- do. in rub. de arbi. in pe. car. Bal. & alij in. c. dilecti. de appel. & Imol. in. c. referente. de preben.

50 ¶ † xxxij. differentia, de iure ciui. quedam sunt crimina publi- ca quedā priuata, vt. ff. de pub. ind. l. j. & p totum, sed de iure ca nonico oia crimina censent publica gl. est i. c. infames. vi. q. i.

51 ¶ † xxxiij. differentia, ecclesia nō restituit c libertatē, sicut nec minor de iure ciui. l. si ex cā. in fi. ff. de min. & l. eq. & C. si aduer sus libertatē p totū, & minorē, & ecclesiam lex eqparat. l. res pu blica. C. ex quibus causis maio. l. fi. C. de sac. san. ecle. Sed in- re canonico ecclesia restituitur contra libertatem, vt est glos. notabilis. xij. questione. ij. & si illi.

52 ¶ † xxxiiij. differentia, de iure ciuili ppetuat iurisdictio delega ti p litis ctestationē. l. & q2. ff. de iurisdi. om. iudi. in. §. omnes in auctētico p citationē solā. c. gratū. c. relatū. c. ſʒ vndiq, & vtro biq p doc. de officio dele. & hoc si citatio valuit, alias secus, vt not. gl. in. c. cum impuberes de officio deleg. libro. vj.

53 ¶ † xxxv. differentia populus imperij pōt facere statuta c. l. impialem. l. oēs populi de iusti. & iur. & ibi p doc. l. forma. C. de offi. pref. pret. & ibi Alb. & Abb. in. c. q sup his de ma. & obe. & tñ subditi pape, vt sunt epi, & alij nō possint facere statuta c canones. d. c. sup his, sed an hoc sit vex, dic, q in personis ec- clesiasticis istud est clarissimū, q clerici nō possunt facere sta- tuta cōtra canones, sed in subditis nō clericis, puta in populo ciuitatis de tēporali iurisdictione ecclesie, an possunt facere sta tuta cōtra canones, que ligēt ipsos laicos dubiū est tñ teneo q sic ſʒ Claderi. in titu. de cti. in cti. xviij. dummodo faciant sta

54 tuta rationabilia, & peccati nō inductiua, † & ibi infert valeṙ sta tutū q extantibus masculis femine non succedāt, q2 ſʒ sunt con tra canones, est tñ cforme iuri diuino veteris testamēti, de quo numeri. xxvij. c. & alleg. tex. iuncta gl. i. in. c. raynutius de te- stamentis, vide tex. in. c. ecclesia san. Marie de cti. vbi sta- tum illud valuit, quo ad laicos, ſʒ tale statutū nō extēdatur ad ecclesiam, & tñ erat c canones, q possessio auferereṫ alienāti, & assignaretur agenti lite pēdente. & Adde abb. in. c. q clericis in vlti. col. de for. cpe. & alleg. tex. optimū in. c. venientes ō iu reiur. vbi ciuitas tudertina, que est supposita ecclesie, fecit sta- tuta, & habebat csuetudines speciales, nec papa reprobat nisi quatenus tangunt ius & honorē principis, nec obst. q canones

55 † dicant, nō valere statuta c canones. d. c. q super his cū simili bus, q2 loquuntur de statutis edendis a clericis, & cōcernenti- bus statum clericalē, secus in ccernētibus ipsos laicos, & nō tā gentibus reseruata pape, vel c bonos mores, vel vbi canon ex- presse non resistit, his enim casibus valet statutum secundum ipsum, sentit Bal. in. l. ex placito de re. pmu. loquens de statu to spoletano in. iij. col. pro hoc facit tex. in. c. fi. de csue. & ista ē veritas, ſʒ Bal. in. d. c. venientes in pe. col. & Bar. in. l. si qñ. C. de legationibus. li. x. in. iiij. nota. & Bal. in. l. oēs populi in. ij. car. velint, q requirat cfirmatio superioris, q non videṙ ne-

56 cessariū p predicta. † & adde Abb. in. c. fi. in. iiij. & v. col. de cō suetudine, vbi conat reddere ratione diuersitatis causate p illū tex. videlicet, quare valet csuetudo c canones, & non statutum & quare secularibus psonis fuit indultū, & non viris ecclesiasti- cis, vt possint c canones statuere, & est subtilis inuestiga tio scōꝫ ipsum vnde primo opꝫ dicere, q csuetudo assumit vires, nō so lum ex tacito csensu viroꝝ ecclesiasticoꝝ, ſʒ auctoritate pape pmittētis induci csuetudinē c canones, & credu illam fuisse rō nem inter viros ecclesiasticos & laicos, nam ius ciuile finaliter tendit ad bonū publicū & vtilitates priuatoꝝ, vnde si populus vult sibi preiudicare legē, criam cdēdo impator nō curat, quia pōt populus in hoc renūtiare fauori suo. c. ad apostolicā de re gularibus. l. si quis in cscribēdo. C. de pac. Itē q2 mores hoiuꝫ sunt diuersi voluit impator, q qlq populus possit sibi facere le gē nō tñ c honestatē, nec c iura reseruata principi, ſʒ in preiudi ciū populi tñ. l. oēs populi. & ibi p Bar. de iusti. & iur. Sʒ ius canonicū principaliter tendit hoiem dirigere, vt veniat ad bo- nū publicū ecclesiasticū, vt no. in. c. cū ctingat de iureiur. vnde statutū criū editum ab inferioribus presumit temerariū, & am- bitiosum, & fini eterno criū, ideo voluit papa dare prāte cleri- cis statuēdi c canones, ſʒ csuetudo tolerat, q2 surgit ex tacito csensu, & nō presumit tanta ambitio. Itē q2 maius scādalū orit ex reprobatione consuetudinis cum concurrat tacitus csensus ex longo tpe continuatus. Subdit tamen q Bald. in. d. l. oēs populi dixit singulariter per. l. si hominem. ff. manda. q ex cau sa vrgenti & verisimiliter nō puisa a canone pōt fieri statutuꝫ p epm, vel alios ecclesiasticos contra canones, & hoc idem tenet Abb. in. c. cum dilecti. de elec. in. c. at si clerici de iudi. & in. c. ij. de proba. que omnia tene menti.

57 ¶ † Trigesimasexta differentia de iure ciuili licet quis sit mi hi obligatus ad prestationem annuam, non tamen propter hoc possideo personam suam, & sic ipso cessante soluere, non com- petit possessorium mihi. l. si. ff. quorum bonorum, & ibi per bar- tol. & Angel. in. l. regulariter. ff. de petitio. heredita. sed de iu- re canonico secus, vt est tex. in capitu. querelam de electio. Et ideo dicebat Jacob. de rauani, Petrus, & Cynus in. l. si cer- tis annis. C. de pactis. & Abba. in dicto. c. querelam, q con- tra. c. querelam opus est querela, quasi innuant secūdū Abb.

ꝙ illud.c.non procedat de iure, sed locuti sunt ꝭm Abb. secundum eorum more. Nā qñ non intelligabant canones legiste nō valentes aliter respondere, dicebant hoc procedere errore canonistarū, sicut et dixit in simili do. Abba. in.c. sup literis de rescrip. ⁊ Roff. beneuētanus in rub. de raptoribus, vt referunt Abb. ⁊ alij in.c. super specu. ne cleri. vel mona. dū dixit, ꝙ papa prohibuit ↄstitutos in dignitate ecclesiastica audire leges ciuiles, nam cum talis papa ignoraret leges ciuiles, fecit sicut faciunt vulpes, que vilipendunt cerasa postꝙ non possunt habere, ꝙ non fuit dōm de papa. Adde tamen ꝭm cōem opinio. Bar. Ange. legistarum, ⁊ canonistarū, ꝙ non est differentia inter canonistas, ⁊ legistas in hoc, vt agitur possessorio ratione alicuius rei, vt in annuo censu ratione rei, vel in tributo, tūc cōpetit possessorium, sꝫ si in re nullum ius reale acquisitum est creditori, sed tantummodo actio in personam, nō video, vnde ista possideantur, ⁊ vera sit opi. legistarum, ⁊ ratio est in promptu. q꞉ possessoriū ↄprehendit petitorium, ⁊ vbi impossibile est cōpetere petitorium cessat possessorium, sed ꝯ obligatum psonali impossibile agi petitorio, nisi eo casu quo acquisitum est ius in

58 re, ergo non cōpetit possessoriū. † Dixit tamen. d. Ant. ⁊ Cardi. ꝭm Abb. in.d.c. querelam pōt intelligi, ꝙ tex.d.c. querelam pōt intelligi, ꝙ ecclesia fuit restituta non ad possessionem sed in eum statum, quo erat prius, ⁊ pro hoc alleg. ꝙ not. gl. ij. q. ij. nullus, ꝙ excōicatus iniuste potest agere, vt ante omnia restituatur ad cōionem pristinā, ⁊ tamen nō est dare possessoriū vel quasi, sed est potius qdā status, ⁊ sic infertur cum quis spoliatur possessione vel quasi potest agere ad restitutionē, item et cum immutetur status suus violenter ⁊ iniuste, pōt agere, vt restituatur ad pristinum statum, facit.c.fi. de rest. spo. ⁊ iste intellectus ꝭm Abb. videt̄ bonus ꝭm bonam equitatem iuris canonici, sed ꝭm subtilitatem iuris ciuilis vel canonici dicit Abba. non videt̄, ꝙ iste actus possidendi possit substentari, nam si solui tibi omni anno, non tamen sequitur ꝙ sim obligatus in futurum, vel per hoc tu constituaris in possessione vel statu perci-

59 piendi. † ⁊ ideo si cesso a solutione non cōpetit tibi possessoriū ⁊ tex.c. querelā ꝓcedit in obligatione reali, ꝙ no. ⁊ vide Imo. ⁊ do. Ant. in.c.fi. de resti. spo. ⁊ do. Ant. in.c. ꝓuenit de cēsi. ⁊ Pet. de ancha. in regu. sine possessione ⁊ in cons. cccLxxxvij. inci. in litē in prin. ⁊ Lud. ↄsi. cccxj. incipit in casu ꝓposito. doꝯ cto. in.d.l. si certis annis. ⁊ Bal. in.l.ij. in.x. ⁊.v.q.C. de ser.

60 ¶ † Trigesimaseptima differentia. Nam lex ciuilis virilē etatem interpretat̄.xxv. anno.l.fi.C. de his qui veniā etatis.l.j.ff. dō mino. Sed ius canonicum aliter interpretat̄ virilē scꝫ.xxx. anno.lxxvij. di. episcopus ⁊ ibi nota.

61 ¶ † Trigesimaoctaua differentia. de iure ciuili furtum est ꝯtrectatio rei aliene fraudulose inuito dño facta.l.j.§. furtum.ff. de fur. Azo in sum. de furtis in prin. Sed iure canonico furtū large summit̄ ꝓ omni vsurpatione.xiiij.q.v. dixit dñs.§.j.

62 ¶ † Trigesimanona differentia, Ea que sunt meri vel mixti imperij de iure ciuili non possunt delegari, nisi qñ contingit ordinarium proficisci.l.j. de offi. eius cui man. est iuris. Sed de iure canoni. secus, possunt.n. delegari.xxiij.q.v. illud.ij. qō.vij. sunt nota. de officio ordina.c. ꝙ sedes.

63 ¶ † Quadragesima differentia, si quis confugerit ad ecclesiā iure canonico non dꝫ inde extrahi, excipiunt̄ publicus latro, ⁊ nocturnus dpopulator agroꝝ.c. sicut antiqꝰ.xvij.q.iiij.c. inter alia de immu. eccle. Sed de iure ciuili excipiuntur homicide, adulteri, raptores virginum, vt notat gl.C. de his q ad ecclesiam confug.l.j. sed iure canonico raptores virginū sunt tuti in ecclesia dei.xxxvj.q. si quis de raptoribus.

64 ¶ † Quadragesimaprima differentia, de iure canoni. non est ꝑmissum iurare ꝑ creaturas, nisi vbi inuenitur expressum, vt ꝑ euāgeliū, ꝑ altare, ꝑ crucē.c. ↄsiderante.c. clericū.c. si aliqua. xxij.q.j. ⁊.c. ꝓuenit ea.cā.q.v. Sed de iure ciuili ꝑmissum est. ff. de iureiur.l.ij.§.j. ⁊.l. qui ꝑ salutē. Sed vtroqꝫ iure ꝓhibitū est iurare ꝑ mēbra dei.xxij.q.j.c. si qs ꝑ capillū, ⁊ in auctētico vt non luxurientur contra naturam circa medium.

65 ¶ † Quadragesimasecunda differentia. Concessum est epō, ne ab ipso possit appellari, an ab eius vicario possit appellari. dixit Lud. in titu. de appellat. in.iij. singulari dicens ꝙ non, quia idem tribunal.c.ij. de ↄsue. in.vj.c. romana de appel. eo.li. ꝯrium est veꝝ, ⁊ alleg. casū in.l. ꝓcipimus, ⁊ in.l.a ꝓcōsulibꝰ. C. de appel. ⁊ ex dictis legistaꝝ nota ꝭm ipsum differentiam incognitam inter ius canonicū ⁊ ciuile, nam de iure cano. appellatur a vic. ad superiorē ordinarij, vt pꝫ in.d.c.ij. ⁊ in.d.c. romana. de iure aūt ciuili appellat̄ ad ipsum ordinarium, cuius est vicarius.d.l. sed tu dicas, ꝙ Bartol. in.d.l. ꝓcipimus tꝫ ꝯrium, lꝫ Bal. pro. in.d.l.a ꝓconsulibus, vbi dicit, ꝙ a vicario appellatur ad suū ordinarium de iure ciuili, secus de iure canonico, nisi ista vicaria sit delegata.

66 ¶ Quadragesimatertia differētia, de iure ciuili sentētia omisso ꝓcuratore lata ꝯ dñm, qui non fuit in iudicio, ipso iure nō valet, vt est tex. in.l.j.C. de senten. ⁊ interloeu. om. iudi. ⁊ hoc in ↄdēnatoria, quid aūt in absolutoria, Bal. in.d.l.j. alleg. gl. singularem in.l. si vero non remunerandi.§. maurus.ff. mād. Sed Ludo. miratur de Bal. in suis singularibus, in titu. de re iud. in.xxx. singulari, q꞉ ꝑ.d.gl. est tex. singularis in.c. inter dilectos de fide instru. de iure vero canoni. sñia potest ferri ꝯ dñm ꝭm cōem sñiam, de qua per gl. ⁊ doc. in.c. querelam de elec. ⁊ in.c. suscitata de in integ. resti. vbi subtilitates.d.l.j. non seruantur de iure canonico, vide tamen omnino Ange. in ↄsil.xcvij. incipit procur. in iudicio, vbi plene disputat, ⁊ dicit, ꝙ omnia iura ⁊ capitula ex qbus gl. Jo. And. ⁊ Inn. se fundant omnia loquunt̄ lite agitata per ꝓcuratorē, ⁊ sindicū capituli, quo casu et de iure ciuili sustinetur gl. vt no. Bar. ⁊ doc. in.d.l.j. in fin. ⁊ in.l. stipulatio.§. si quis insulā de ver. obl. ⁊ ideo ꝭm ipsum nō

67 pōt sine dubio transire opi. canonistaꝝ. † Adde tñ ꝙ.l.j. limitatur de iure ciuili duobꝰ modis, ⁊ prima est, qñ ꝓcedit̄ summarie, solēnitas.d.l.j. nō vēdicat sibi locū, dixit Bar. in extraua. ad reprimē. in verbo sine figura, ⁊ Lud. in suis singularibus, in xviij. singulari. Itē scdo limita, nō habere locū, qñ ꝓcurator cōstituitur ab illustri, q꞉ dꝫ dānari dñs, ⁊ ꝓcurator nō.l.fi.C. de iniur. voluit Marti. lauden. in tracta. de principibus in rub. de officialibus in fi. ⁊ adde ꝙ no. Ang. in aucten tico vt oēs obediāt iudicibꝰ in.ij. col. ⁊ in.l. si qñ ⁊ ibi ꝑ Bal. in fi. pe. col.C. d

68 testib. ⁊ in lib. in princi.C. qñ prouo. nō est necesse. † Et adde ꝙ lꝫ de iure canonico possit ferri sententia ꝯ dñm hoc est verū respectu sententie, sed de iure canonico requirit̄ et, vt citetur ꝓcurator, ⁊ nō dñs, voluit Bal. in.c.ij. de testi. in fi. qui allega. dictū Jo. an. in mercu. in regula presumit̄ in.vj. ⁊ ad predicta facit, ꝙ notat Abb. in.c. lꝫ causam de ꝓba. ⁊ in.d.c. querelam, ⁊ Bald. in consi. cclxxxiij. incipit interpositio.

69 ¶ Quadragesimaquarta differentia, de iure ciui. a sñia epi potest appellari ad ciuilē, vel secularē iudicē.C. de epali audiētia auctentica si qs litigātiū. Sed d iure canonico, a sentētia epi nō appellat̄, nisi ad metropolitanū vel papam.c.j. de offi. leg. c. duo de officio ordi.c. ad romanam.ij.q.vj.

70 ¶ † Quadragesimaquinta differentia, Jure canonico publicatis attestationibus et in cā appl. non possunt recipi testes sup eisdē articulis.c. fraternitatis de testa. cle. testibus de test. Sꝫ de iure ciuili secus, q꞉ in cā app. possunt recipi testes et sup eisdem capitulis.l. eos.§.j. ⁊.ij.C. de appel. ⁊ in.l. ꝑ hāc.C. de tem. app. ⁊ nota. in.d.c. fraternitatis.

71 ¶ † Quadragesimasexta differentia, de iure ciuili nō appellatur a momētanea possessione.l.j.C. si de momē. possessiōe.ij.q. vij.c. si ꝑꝑ.§. de possessione, sꝫ canones vero appellat̄.c. significauerūt de testi.c. cū dilectꝰ. d ele.c. sup eo. de appel. ⁊ nota. in.d.§. de possessione.

72 ¶ † Quadragesimaseptima differentia, de iure ciuili nō appellatur ab interlocutoria, vel grauamine, vel ante sñiam diffinitiuā.l. ante sententie.C. quoꝝ appel. nō recipi. in.l. aptissimi.C. d iudi. ⁊ in.l.ij.C. de epali audiē. exceptis casibus q notant̄ in.d.l. ante sententie. De iure vero canonico a qualibet interlocutoria, vel grauamine potest appellari.c. primo de appel. in.vj.c. vt debitus.c. dilecto.c. cum causam de appel.

73 ¶ † Quadragesimaoctaua differentia, Layci indifferenter ⁊ viri seculares pñt audire leges ciuiles, ⁊ medicinā. Sꝫ de iure canonico, monaci religiosi, vel sacerdotes seculares, vel habentes psonatū, puta dignitatē, vel archidiaconatū peccāt, ⁊ sunt excōicati.c. nec magno.c. sup specula. ne cler. vel mo. ⁊ ibi per doc.c.j. eo. titu. lib.vj. ideo caueāt, ne audiāt leges ciuiles, vel medicinā alias sunt excōicati, vt no. in.c.ij. de postulā. ꝙ intellige, nisi audirēt in studio priuilegiato, vt in studio Bono. Nā fert, ꝙ hic est priuilegiū ꝑpetuū, ⁊ et in omni creatione pontificis ↄfirmant̄ oia priuilegia ↄcessa huic ciuitati ⁊ vt dicit tex. in.c. sup spec. de priuile. ⁊ Abb. in.c. sup spec, ne cleri. vel mo. raro occurrūt cause ecclesiastice, q̄ nō possint canonicis statutis terminari, ⁊ ibi reprehendit Roff. beneuētanū, qui obloquuntꝰ est de papa vt dixi.s. in vna differētia, Licitū tñ est studere iure ciuili psone ꝓhibite, ⁊ in studio habere libros legales, vt melius intelligant̄ canones, dixit gl. notabi. in.c. eps libros gentiliū.xxxvij. di. vbi dicit gl. ꝙ licitū est audire leges, vt melius intelligantur

relligant canones, ꝯ quã gl. facit tex. ꝛ ꝙ ibi nota. Archi. post
beatũ Thomã in. c. q sine saluatore. xxvj. q. j. vbi nõ lꝫ ꝑ media
ꝓhibita peruenire ad permissa, ꝛ dicit illũ tex. esse ꝯ illũ medi-
cũ, q ꝯsulebat monacho patiẽti defectũ in renibus, vt purgaret
se per venã cõem, ꝛ ẽt dicit ꝛ exclamat ꝯ scholares, q vtunt arte
notoria pp acqrendã sciam, nã ibi quedã peccata fiũt cũ demo-
ne vt plene per Jo. de anania in rubrica sortilegijs, ꝛ iõ in ꝓpo
sito viri eccl'iastici nõ debẽt vti ciuili scia ꝓhibita ipsis pp sciaꝫ
canonicã permissam ꝯ gl. d. c. eps. Tu vero potes saluare glo.
d. c. eps qꝛ ꝯtraria sunt dissimilia, nã ciuilis sciẽtia nõ est mala,
qꝛ mala, sed qꝛ prohibita, ꝯtraria vero sunt mala, qꝛ mala facit
ꝙ no. gl. in. c. ex pte de offõ deleg. vbi quedaꝫ sunt symoniaca,
74 qꝛ mala, ꝛ quedã symoniaca, qꝛ ꝓhibita. † facit ꝙ not. Abb. in
c. cũ infirmitas de penitẽ. de medico, qui dicit infirmo, non cõ-
sulo tibi, tñ si haberet talis mulier incantatrix de facili libera-
reris, nã nõ excusat medicus, qꝛ in fraudẽ legis vr̃ asserere, si-
cut in simili dicimus in vẽdẽte animal morbosuꝫ, ꝛ asserit illud
sanum, ꝛ dicit ꝙ non vult teneri. l. si creditor. §. si venditor. ff. de
actio. empti. Abb. in. c. iniustũ de rerũ ꝑmutat. Ang. ꝛ Lud.
in. l. si qs cum aliter. de ver. ob.
75 ¶ †. xlix. Differẽtia, iure ciuili prescriptio ẽt hodie procedit in
actione ꝑsonali cũ mala fide in odiũ negligẽtis, ꝛ sufficit lapsus
tp̃is. xxx. annorũ, iuxta. l. sicut ꝛ. l. oẽs. C. de prescri. xxx. anno.
ꝭm Bar. in. l. sequit. §. si viã. ff. de vsucapi. ꝛ in. l. fi. ff. queãd. ser-
uit. amitt. ꝛ in. l. hec aũt de seruit. vrb. p̃d. q dicit, ꝙ iura ciuilia
non esse correcta, sed de iure canonico secus est, qꝛ ille, qui est in
mala fide, vt est debitor, nullo tp̃e prescribit. c. fi. de prescrip. in
regula possessor de regulis iuris, q̃ opi. Bart. cõiter ab oĩbus
damnat, ꝛ maxime per iura, que dicũt, ꝙ nulla vꝫ p̃scriptio taꝫ
canonica q̃ꝫ ciuilis absqꝫ bona fide, ꝛ hãc opi. firmat glo. ꝛ cõi-
ter doc. in. d. regula possessor. ꝛ Ang. in. l. fi. C. d̃ p̃scriptio. xxx.
annorũ. Bal. in. l. j. C. de seruit. ꝛ in auctẽtica ad hec. C. de vsu-
ris, ꝛ in disputatione stat. cauet, ꝛ Card. in. c. vigilãti de p̃scri.
Et iõ bene Bart. fecit in. d. §. si viam, dicere, ꝙ se submittebat
decisioni ecclesie ꝛ theologorum, eo ꝙ canoniste ꝛ theologi te-
neant ꝯtriuꝫ, vt dixi, ꝛ ista opi. ꝭm. d. Alexã. ꝯsil. cclviij. viso ꝓ
cessu. ꝭm ordinẽ meũ, seruari dꝫ, ne dũ in foro ecclesiastico, sꝫ ẽt
76 in seculari. † qꝛ cũ incurreret debitor pctm̃, q cũ mala fide vult
excep. p̃scri. tueri, dꝫ seruari ius canonicũ in vtroqꝫ foro, ꝭm gl.
in. c. possessor ꝛ Bal. in. l. priuilegia. C. de sacrosan. eccle. ꝛ dixi
in euidẽtialibus, ꝛ de materia vide Ang. in repet. l. j. C. de iud.
ꝛ Bal. in. c. j. §. si qs per. xxx. si de feudo fuerit controuersia, ꝛ
Jmol. in. c. ꝯtingit de dolo ꝛ ꝯtu. ꝛ Matheũ de mathesellanis
in notabili. xxiiij. ꝛ Pet. de anc. ꝯsilio qnto ꝓ pte nobilis ꝛc.
77 ꝛ ꝯsil. cxxxviij. visa p̃dicta ꝛc. ꝛ † Adde duo dicta notanda bal.
Primũ est in. c. fi. de prescri. ad hoc vt qlibet laicus possit p̃scri
bere cuꝫ mala fide, ꝛ sic oẽs p̃scriptiones sint licite vtroqꝫ iure,
cautela est, ꝙ fiat statutũ in ciuitate gñale, ꝙ oia statuta loquẽ-
tia de p̃scriptionibus habeãt viꝫ ꝯctus, ꝛ ꝯsensus vtriusqꝫ ptis,
Nã tũc ibi ꝓprie nõ põt dici, ꝙ sit mala fides. l. nõ fraudat de
regulis iuris. l. cũ donationis. C. de trãsac. ꝛ ꝓbabiliter. aia sal-
uat ciuiũ, ꝛ bonũ publicũ obseruat, ꝛ hoc ꝯsilium est de ingenio
meo dicit bal. in. d. c. fi. ꝙ dictũ est notabile, sꝫ an sit verꝫ ꝓ nũc
78 cogita † Adde ꝭꝫ dictũ Bal. in. c. bone el. ij. de postul. p̃l. vbi
q̃rit de rõne q̃re p̃scribit libertas seruitutis p̃dialis mala fide, ꝛ
nõ p̃scribit seruitus. d. §. si viã. ꝛ dicit esse rõnem, qꝛ libertas est
res naturalis, ꝛ oĩs res naturalis p̃sumit libera, vñ possessio est
actus, cui natura cooperat, ꝛ ẽt ipsum p̃diũ q̃ꝫuis inanimatũ p̃-
scribitur. l. qui fundum. ff. quemad. seruit. amitt.
79 ¶ †. L. Differẽtia, de iure ciuili qñ ius superuenit nõ ex cã de
p̃terito, sꝫ ex illa, q̃ hꝫ originẽ post litẽ ꝯtestatã, nõ põt seq ꝯdẽ-
natio, sed dꝫ absolui reus, ꝛ ẽ opus nouo iudicio, iste ẽ tex. de iu
re ciuili in. l. nõ põt videri. ff. d̃ iud. sꝫ canoniste habẽt vnũ capi-
tulũ. s. c. Abbate sane. de re iu. in. vj. ꝙ ꝯpillauit Jnn. summus
legista, q fuit Jnn. quartus, in quo distinguit mirabiliter, qñ fuit
actũ rei vẽdicatiõe ꝑ illũ, q nõ erat dñs, sed supuenit dñiuꝫ post
litẽ ꝯtest. ex cã de p̃nti, qꝛ si fuit actũ gñaliter, qꝛ asseruit se dñꝫ,
ꝛ nõ dixit ex q̃ cã, ꝛ tũc põt seq ꝯdẽnatio, aut se restrinxit dicẽ.
se dñm ex donat. facta ꝑ talẽ, q̃ tñ adhuc facta nõ erat, sed post
litem ꝯtestatam facta fuit, ꝛ tũc nõ ꝓdest, vt sequat ꝯdẽnatio,
Sed petrus de bella ptica in. l. j. C. de alie. iud. mut. cã facta de
risit illã decisionẽ, vt refert Pau. d̃ ca. in. l. si rẽ. §. fi. d̃ pig. ac.
ꝛ dicit ꝙ Jnn. in. j. casu nõ fuit bonus legista, ꝛ nõ põt de iure
ciuili substineri, qñ actũ fuit nulla cã exp̃ssa, vt possit seq ꝯdẽna
tio ex cã postea supueniẽte, ꝛ dixit Ang. in. l. nõ põt supra alle-
gata in fine, ꝙ de eqtate canonica ius oĩno supueniẽs de futuro
post litẽ ꝯtest. nulla cã exp̃ssa sufficit, vt possit fieri ꝯdemnatio.
Secus de iure ciuili. d. c. Abb. iũcta. l. nõ põt. ꝛ vide Ang. in
l. sinautẽ in. §. possidere in fi. d̃ rei vẽdicat. ꝛ Ang. in. l. itẽ vidẽ
dũ in. §. j. de peti. heredi. vbi tꝫ ꝙ in terris iperij nõ põt seq cõ
dẽnatio, Sꝫ in terris eccl'ie serua. d. c. Abb. ꝛ vide bar. l. fi. C. d̃
annali excep. ꝛ adde Jo. de annania in ꝯsi. xix. incipit visis in-
str̃is vbi refert dictũ Bal. notabile in. l. p̃scri. C. si ꝯ ius vel vtili
tatẽ pub. ꝛ dicit illd̃ dictũ bal. ꝓcedere de iure canonico, nõ de
80 iure ciuili. † Nã de iure ciuili tex. in. l. si in rẽ. §. fi. d̃ pig. actio.
hꝫ locũ, qñ lis est mota corã ordinario iudice, qꝛ ius supueniens
ex cã de p̃terito, facit, vt iudex possit te ꝯdẽnare, secus in dele-
gato, qꝛ vr̃ delegatio subrepticia, ex quo ẽ facta tãq̃ꝫ sup debito
puro, cũ eẽt ꝯditionale, ꝙ vitiũ subreptionis nõ tollit, lꝫ postea
vis supueniat. c. fi. de rescri. vbi rescriptũ nõ extẽdit ad lites fu
turas, ẽt si rescriptũ diceret damus tibi iudicẽ ad lites motas ꝛ
mouẽdas, qꝛ illd̃ mouẽdas exponit. s. occasione iuris p̃teriti ꝭꝫ
rotã in nouis decisiõibus, decisione. xcviij. ꝯmissio ipetrata ꝛc.
ꝛ de illo. d. Bal. in. d. l. p̃scriptione, vide Lud. in. l. si titius, in
iiij. col. de ꝟ. ob. ꝛ Jmol. in. d. c. fi. ꝛ pau. d̃ ca. in. d. l. si rẽ. §. fi.
81 ¶ †. li. Differẽtia, iure canonico locus fit sacer, vel religiosus
auctoritate epi. c. ad hec de relig. domi. sꝫ de iure ci. ꝑ illationẽ
vel positionẽ cadaueris fit locus religiosus. l. in tm̃ de rerũ diui.
inst eo. §. religiosuꝫ. ꝛ in. l. cũ in diuersis. ff. de relig. Sꝫ. d. Ma
theus de math. notabili. lxxvij. dicit. ꝙ oẽs leges ciuiles loquẽ
tes de simili mã sunt correcte de iure cano. ꝙ in hac mã p̃ualet,
qm̃ locus non põt fieri religiosus sine auctoritate pontificis, vt
notat gl. xij. q. ij. in ecclesiastico. ꝛ Jnn. in. c. abolẽde de sepul.
ꝛ Ludo. de roma in auct. similiter. C. ad. l. falci. iij. carta, ꝛ in. l.
q̃ꝫq̃ꝫ de aqua plu. arcẽ. Abb. in. c. ij. de iudi. in fi. ꝛ Jmol. in. l.
quid ergo. §. fi. de lega. primo.
82 ¶ †. lij. Differẽtia, iure canoni. sunt hoĩes potius sepeliẽdi in
ecclesijs, q̃ꝫ alibi, qꝛ eoruꝫ ꝓximi quotiẽs ad sacra loca veniũt ꝛ
suorꝫ sepulturã aspiciũt, recordant, ꝛ ꝓ eis dño p̃ces effundunt.
xiij. q. ij. c. sed nõ, Jtẽ qꝛ spãliter cõmendat patrocinijs illorum
sanctorꝫ, in quorꝫ honore dedicata ẽ illa eccl'ia vt in. c. nõ exti-
memus ad finẽ eadẽ cã ꝛ qõne. Jtẽ qꝛ ibi nullomodo vexãtur a
demonis, vñ in cimiterijs dr̃ esse reges defunctorũ. c. ꝙ aũt ea
dẽ cã. ꝛ qõne, sed lex ciuilis p̃cipit, ne corpa in ciuitate sepeliã-
tur. l. mortuorum. C. de religiosis.
83 ¶ †. liij. Differẽtia, ex nudo pacto de iure ciuili nõ orit actio.
l. legẽ. C. de pactis. l. iuris gẽtiũ. §. qnimo. ff. eodẽ, fallit in certis
casibus ibi notatis, Sed iure canonico dicimus ex nudo pacto
dari actionẽ. s. ꝯdictionẽ ex canõe. c. j. de pactis. c. j. d̃ ꝓbat. c.
iuramẽti. xxij. q. v. ꝛ. c. qcũq̃ꝫ. xxxij. q. ij. no. bal. in auct. ad hec
C. de vsuris, vbi dixi, ꝙ in terris iperij. solũmõ põt agi ex pacto
nudo ꝑ viã euãgelice denũtiatiõis, iuxta. c. nouit d̃ iud. secus d̃
iure cano. ꝛ in terris eccl'ie, qꝛ p̃t agi via ordinaria. d. c. j. d̃ pac.
84 ¶ †. liiij. Differentia, iure ciuili regulariter qs alteri stipulari
nõ põt. l. stipulatio ista. §. alteri de verb. ob. ꝛ inst. de inutili sti-
pu. §. alteri. Sꝫ de iure canõico, nedũ qs põt stipulari alteri ad
pias cãs, sꝫ vl'r, gl. in. c. quotiẽs cordis oculus. j. q. vij. facit. l. il
lud de sa. san. eccl. Sed Lud. in auc. sil'r in. ij. carta ꝛ in. ij. col.
dicit ꝙ lꝫ cõiter teneat illa gl. tñ ipse allegat casum in ꝯtriũ in. c.
q̃ꝫq̃ꝫ de vsuris in. vj. vbi spãle ẽ in casu illius capl'i, vt valeat qs
alteri stipulari, qñ tractat restitutio vsurarũ, ergo in ꝯtriuꝫ ẽ ius
85 cõe canoni. l. ius singulare de legibus. † ꝛ adde. d. Anto. ꝛ ab
ba. in ꝓemio decretaliũ, q dicunt ꝙ regula. d. §. alteri ꝓcedit ẽt
ꝭm canões, quo ad hoc, vt possit agi iure ordinario. d. c. q̃ꝫq̃ꝫ, ꝛ
qꝛ obligatio dꝫ sumere initiũ a ꝑsona, cũ qua ꝯhit. l. quecũq̃ꝫ ge
rimus de actio. ꝛ oblig. sentit gl. in. c. ꝯstitutus de ꝓcurat. in. c.
si cautio d̃ fide inst. sꝫ omissa via ordinaria ꝓuideri põt duplici
86 remedio, primũ. † vt interponat iur̃m in ipsa stipulatione, qꝛ tũc
ex iur̃o validat, qꝛ iur̃m dirigit deo, ꝛ ipse recipit pro abñte, vñ
nõ hꝫ locũ. d. l. quecũq̃ꝫ, ꝛ ꝯfirmat Ab. inducẽdo. c. debitores
iũcto. c. j. de iureiu. ꝛ isto casu sine dubio ꝓcedit gl. in. d. c. quo
tiens cordis oculus, ꝛ voluit dñs Ant. ꝛ Jmol. in. c. cũ ꝯtingat
in. xi. carta de iureiu. Pet. de anch. in. c. lꝫ in pe. col. de iure-
iu. in. vj. ꝛ bal. in. l. pactũ ꝙ dotali. in. ix. q. C. de colla. ꝛ in auc.
sacr̃a puberũ. C. si aduersus vẽditionẽ, ꝛ Lud. in. l. stipulatio in
§. si stipuler de ver. ob. sentit Bar. in. l. cũ qs decedẽs de leg.
iij. ẽt si ꝓmittẽs diceret faciã in veritate, ꝭꝫ Bal. in rubrica. C.
res inter alios acta, vbi parificant dicere in veritate vel iurare.
Adde tñ ꝙ hoc remediũ ꝓdesset de iure ciuili, ꝑ tex. cũ gl. in. l.
certũ. §. si qs abñte d̃ ꝯfessis, ꝛ in. l. rõnes, ꝛ in auc. ꝙ obtinet. C.
de ꝓbationibus, ꝛ Bar. in. d. §. codicillis, in q̃ꝫtũ dicit spãle esse
in eo, qui iurat in testõ teneri titio absenti. Sꝫ tñ extra illũ casuꝫ

preualeret canon legi ciuili. et inter laicos, per notata in.d.c. cũ ɔtingat.⁊ in.d.c.l3.⁊ in.c. q̄uis de pactis.li.vj. iunctis no
87 tatis in.l.pactũ.C.de collatio.† ⁊ ex isto remedio sequit̃ vnũ notabile, q̄ si intuitu dei vel amore dei ꝓmisi q̄ darē puelle maritande absenti decē q̄ obligor, q̄ꝛ ꝓmissio est facta deo vbiq̄ presenti, ⁊ adest p̄sona, hoc est deus, cui obligatio orit̃, fm̄ Abb. in d.ꝓemio, ⁊ rn̄det ad.c.iuramēti.xxij.q.v.dũ vr̃ ꝓbare, q̄ non differt quo ad deũ simplex ꝓmissio ⁊ iur̃m, nã rn̄det, q̄ q̄n simplex loquella ɔtinet perfidiã seu mendaciũ, vt q̄ꝛ venit ad decipiendũ, illa tm̄ operat̃ apud deũ, quantum iur̃m, sed vbi cessant ista simplex loquella non obligat, ex quo nõ interfuit persona, cui querat̃ obligatio, alias sequeret̃, q̄ quis nunq̄ posset mutare voluntatẽ, q̄ꝛ deus semp est, ꝯ cle.j.de renuntia.⁊.c.fi.de ꝓcuratoribus in.vi.iõ cũ absenti nullũ sit ius acq̄sitũ.c.si tibi absenti de preben.in.vi.l.absenti de dona.ff.bñ põt voluntas muta
88 ri.l.mutari de regulis iuris a ɔ̃rio sensu.† Secundũ remedium est, q̄ ēt nullo prestito iur̃o addat̃ ad exonerandã ɔsciam ꝓmittentis p̃ viã denuntiationis euangelice iuxta.c. nouit de iudi.⁊ d.Anto.in ꝓemio decre. Nam ex stipulatione facta alteri orit̃ obligatio nãlis, fm̄ Bar. in extrauaganti ad reprimēdũ in verbo sine figura ⁊ Abb.in.c.dilecti de arbitris ⁊ in.c. cõstitutus de procur.ꝑ nãli.n. obligatione h3 locũ denuntiatio euangeli
89 ca.c.nouit de iudi.† ⁊ si dicat̃, quare est q̄ ex pacto nudo agit̃ remedio ordinario in terris ecclesie pp̄ obligationẽ naturalẽ.c.j.de pactis, ⁊ non sic in stipulatione facta alteri, rn̄deo, q̄ in pacto nudo illa nascit̃ cũ maiori firmitate ⁊ fomento iuris pp̄ assistentiã illius, cui fit pactũ, ⁊ cuius interest pactum seruari, ⁊ vbi non seruat̃ forma s̄olis, ibi non orit̃ naturalis obligatio.l.j.§.
90 cũ qui de consti.pecu.⁊ Bal.in rubrica.ꝯ. de pactis. † Et hoc remediũ intellige sane q̄n verba stipulationis sunt ɔcepta in p̄sonã stipulatoris, puta promitto tibi, q̄ dabo titio. q̄ꝛ tunc p3 q̄ volui me tibi obligare, ⁊ sic ex tali ɔsensu orit̃ naturalis obligatio, sed si dixissem tibi p̄nti promitto titio, q̄ dabo ei.x.tũc stip. prorsus est inutilis, nec orit̃ obligatio naturalis, vt est gl.notabilis ⁊ ibi Ang.in.l.stip.ista.§.si quis insulã, in verbo fieri, de ꝟ. obli.⁊ Ang.in.l.j.ff.de pactis, ⁊.d.Abb.in.d.c.dilecti ꝺ arbi. ⁊ in.d.c.si cautio, dicens ibi, q̄ tunc cessat hoc remedium, ⁊ sic nulla ēt nãlis orit̃ obligatio.l.j.§.q̄ seruus in verbo nullius momenti de stipulatione seruoꝝ ⁊ in.§.alteri instit. de inuti.stip. in verbo nihil agit, que omnia tene menti.
91 ¶ †.lv. D̄ria, de iure ciuili vbi in ɔ̃ctu est iur̃m, nunq̄ admittitur purgatio more, tex.est in.l.si quis maior.C.de transact.⁊ ibi Bar.⁊ doct.q̄ꝛ iur̃m h3 executionẽ paratam ex dispositione legis, fm̄ Bar.in.l.ij.ff.de iureiur.⁊ vbicunq̄ fit executio a lege nunq̄ admittit̃ purgatio more.l.is cui de lega.ij.glo.in.c.l3 canon.de elect.in.vj.⁊ in cle.ne in agro.in verbo ipso facto de statu monach.sed de equitate canonica admittit̃ purgatio more, ⁊ .d.l.si q̄s maior non vendicat sibi locũ.dixit Alex. in.d.l.si q̄s maior ⁊ all'ant Bal.ita dicentẽ in.l.qui crimen in.ij.q.C.qui accus.non p̄nt, ⁊ gl.in.c.apud misericordẽ.xxxij.q.j.⁊ text.secundũ vnũ intellectũ in.c.suã de penis.⁊ Hosti.in tit. de arbitris. in.§.sed qualiter ver.sed nunqd religiosi, ⁊ do.Anto.⁊ imol.in c.dilecti de arb.volentes, q̄ de equitate canonica semp possit mora purgari, si aduersarius non sit passus dãnũ pp̄ morã, per d.c.suã, ⁊ ita sentit Bal.in.l.si pacto in fi.C.de pactis, ⁊ adde q̄ voluit Alex.in suis ɔsilijs ɔsil'.cclxxvj. Incipit videndũ est igit̃ ⁊c.in.ij.carta. Allegando Jo.de imol.in.c. potuit de locato in verbo celeri, qui intelligit text.illũ ēt si interuenerit iur̃m, q̄ꝛ vt voluit Jac.de belui.in.§.sine aũt, in auctentico de nõ alie. d.§.non h3 locũ de iure canonico, ⁊ iõ locus est purgationi more, secus de iure ciuili, ꝑ.d.§.sine aũt ⁊ sentit Bal.in anctẽ.qui
92 rẽ in prin.de sac.san.eccl.⁊ Ang.in.l.si insulã de ver.ob.† Et adde q̄.d.l.si quis maior h3 locũ nedũ in iur̃o, sed ēt in fideip̄statione, vt veniens ɔ̃ fidem patiatur penas, de quibus in.d.l.si quis maior, fm̄ Spec.in tit.de arbitris, ⁊ ibi per do. Anto. q̄ꝛ a pari procedunt prestatio fidei ⁊ iur̃m.c. ad aures q̄ me.cã, s3 Innoc.in.d.c.cũ t̄pe dicit, q̄ cũ maior imponat̃ pena venienti ɔ̃ iur̃m q̄ ɔ̃ fidei prestationẽ vt notat gl.in.c.pe.de iureiu.merito sunt diuersa, iõ vr̃, q̄ pena.d.l. si quis maior non sit exten
93 denda, regula in penis, † ⁊ iur̃i prestatio tunc dr̃, q̄n iuratur super ɔ̃ctu in scriptis, vel sup̄ altari.l.pe.⁊ ibi p̃ Bal.C.de rebus cred.gl.in cle.j.in verbo tactis de bere. Bar.⁊ alij in auc.sac. pube.sed prestatio fidei est, q̄n ꝓmitto sub fide non tactis scripturis.d.c.ad aures.cũ ergo text.d.l.si quis maior in verbo inuocato dei ⁊c.solũ req̄rat, q̄ ɔ̃ctus, ⁊ ꝓmissio sit roborata p̃ inuocationẽ dei, ⁊ non requirat prestatio iur̃i, que intelligitur tactis scripturis, vt dixi, ergo sequitur, q̄ opi.Spec.⁊ Jo. an.est verior.quam opinio Innocentij.
94 ¶ †.lvj.Differentia, de iure canonico stante cõi opi.q̄ ex pacto nudo oriat̃ actio.c.j.de pactis cũ similibus, regula illa non h3 locũ, fm̄ Bal.in.d.c.j. in obligante se noīe alieno pacto nudo, ⁊ iõ fideiussor ꝓmittens pro alio non obligat̃ pacto nudo, q̄ꝛ tex.d.c.primi loquit̃ in obligatione propria, fideiussor eni3 non põt obligari pacto nudo, nisi interueniat stipulatio.l.blãditus. C.de fideius.l.v.§.satis acceptio.ff.de verb.obli.nisi fideiubeat
95 apud acta.l.cũ ostendimus.§.fi.ff.de fideius.tuto.† pro quo facit nã dispositio iuris ciuilis requirẽtis stipulationẽ in fideiussore est approbata a iure canonico, postq̄ non est improbata.c.j. de no.op.nun.sed nullibi reperitur iure canonico, q̄ solo nudo pacto fideiussor ɔstituat̃, ergo requirit̃ stip.in casibus, in q̄bus requirit̃ de iure ciuili, ⁊ iõ sicut in casu dotis fideiussio nudo pacto t3, vt est tex.singularis in.l.fi.C.ad velle. ⁊ Ludo. in.d.§.satis acceptio, quẽ textũ extendit Ludo.in.d.auc.similiter in.ij. carta ad.l.fal.ad cãm piã.ita ⁊ iure canonico. Tu vero ɔsidera, si põt teneri ɔ̃ Bald.vc3 q̄ fit in fideiussore diuersitas inter ius canonicũ ⁊ ciuile, vt de iure ciuili requirat̃ stip. sed de iure canonico sufficiat pactũ nudũ, nã attenta idẽtitate rõnis, eade3 est equitas, vt ꝓmissio nuda facta pro se valeat, sicut pro alio iure canonico, q̄ꝛ tex.d.c.j.de pactis loquit̃ indistincte, l3 glo.intelligat noīe proprio paciscente, ⁊ iõ nõ puto limitationẽ Bal. verã.⁊ adduco tex.in.c.qualiter.de pactis, vbi tex. loqtur generaliter, q̄ studendũ est q̄ ea, que promittunt̃, opere cõpleantur, ⁊ sic siue pro se, siue pro alio. Et qua rõne in pijs causis fideiussio t3, q̄ꝛ non ɔsiderat̃ in talibus causis nimia solẽnitas, ita ēt erit ḡnaliter de iure canonico, ⁊ si dicat̃ sp̄ale est in dote, ⁊ causa pia, vt nudo pacto fideiussor teneat, ergo in ɔ̃riũ est ius cõe in alijs.l.j.ad municipales q̄ꝛ rn̄deo hoc esse verũ de iure ciuili, sed iure canonico nego q̄ sit sp̄ale, immo regulare, siue noīe ꝓprio, siue noīe alieno, ⁊ sic remanet defensata ɔclusio contra
96 Bal.in.d.c.j.de pactis.† Cogita tñ an de iure canonico valeret talis promissio ꝓ alio nudo pacto facta tanq̄ ipse sit repromissor, ⁊ principalis, ⁊ non tanquã fideiussio, postq̄ non interuenit stip.sicut dicimus in fili p̃ Bart.in.l.si q̄s ꝓ eo.ff.de fideiuss.⁊ Ang.in.l.hi qui.eo.tit.in eo, qui se obligat in plus tanq̄ fideiussor, ⁊ iurat, Nã virtute iur̃i erit obligatus tanq̄ principalis, ⁊ non tanq̄ fideiussor, q̄ non est obligatus in duriorẽ cãm.l. grece.§.illud de fideius.nã forma dat esse rei.c. q̄ꝛ pp̄ de elect. sed de forma fideiussionis est stip. ergo ⁊c. vel possumus dicere, q̄ obligabit̃ tanq̄ ɔstitutor in quo non req̄rit̃ stip.l.titius la scd̃a cũ.l.seq.ff.de ɔsti.pecu.l.labeo.ff.de pactis, q̄ꝛ q̄n fit ꝓmissio sup̄ alia obligatione sua, vel alterius, ēt si sit naturalis tãtũ, orit̃ actio de ɔstituta, vt in.§.de ɔstituta insti.de actio. ⁊ sic põt reduci ad ɔcordiam opi.Bal.⁊ mea quod nota.
97 ¶ †.lvij.Differẽtia, vt voluit Bal.in.l.petẽs.C.de pactis vbi cunq̄ q̄s ɔuenit nudo pacto sine cã alicui dare decẽ, hmõi pactũ ēt de iure canonico nõ est efficax, q̄ꝛ nõ põt plus parere pactum de iure canonico, quã stip.de iure ciuili, vt colligit̃ ex tex.d.c.j. de pac.in verbo firmitatẽ iũcto tex.instit.de verbo.ob.in prin. Et iõ sicut stip.nõ est efficax.de iure ciuili sine cã.l.ij.§.circa de doli excep.ita pactũ, q̄nimmo plus fm̄ Bal.ibi.q̄ꝛ ēt si habeat cãm presumptã de iure canonico, nõ aget̃, ne cõcurrãt duo sp̄alia.s.q̄ pactũ nudũ pariat actionẽ, ⁊ q̄ fingatur cã. ar.l.j.C.de dotis ꝓmis.sicut in donatione interpretatiua facta nudo pacto, in qua nõ orit̃ actio, sed hoc vltimũ dictũ Bal.nõ vr̃ mihi verũ, q̄ꝛ pactũ nudu3 ⁊ stip.equiparãtur de iure canonico. Et iõ sicut de iure ciuili in stip.vbi est presumptio donationis, vel ex qualitate personaꝝ, vel negocij, talis stip.est efficax.⁊ nõ obstat exceptio.l.cãpanus.ff.de ope.li.⁊ no.in.d.§.circa, idẽ dõm est de iure canonico in pacto, nõ ob.q̄.l.si q̄s argẽtũ.C.de dona.nõ habeat locũ in donatione presumpta facta nudo pacto, q̄ꝛ illud est ideo ne concurrãt duo sp̄alia, que ratio cessat de iure canonico in casu nostro, ex quo ius canonicum ḡnaliter non currat vestimentum pacti, quod tene menti.
98 ¶ †.lviij.Differẽtia, clausula appel.remota apposita in rescripto tollit oẽm appellationẽ, vel iustam, vel friuolã in possessorio ēt, vbi alias appellaretur in aliquo casu sp̄ali, q̄ꝛ vt aliquid operet̃ ampliat natura possessorij, ⁊ remouet obstaculu3.hoc voluit signanter Bal. in.l.ij.C.de appel. Arg.notatoꝝ per Jac.de
99 are.⁊ Bar.in.l.j.§.item nũtiatio.ff.de no. op.nunt. † Nam de iure ciuili solu3 scd̃m q̄ non potest appellari regulariter in possessorio, vt in.l.i.C.si de momen. possessione fuerit appellatum, secus puto de iure canonico, secundum quod potest appellari regulariter,

regulariter, ſm gl. ⁊ doct. in. c. cū ad ſedē de reſti. ſpol. attenta
regula Jac. de arena. ⁊ Bart. in. d. §. itē nuntiatio, ⁊ ita ſemel
Alex. in allegationibus viua voce mihi rn̄debat ad illud dictū
Bal. ꝙ ei allegauerā in cā cuiuſdā ſpoliationis bn̄ficij, in qua
ꝑ papā fuerat cōmiſſa cā appellatione remota, ⁊ appellauerat
clientulus do. Alex. ego vero dicebā, ꝙ non poterat appella-
re ꝑꝑ clauſulam illā appel. remota. q̄ clauſula ita operabat̄ de
iure canonico, ſicut de iure ciuili, cū adijceret̄ vtroq̄ꝫ iure actui
100 iā ꝯceſſo. † Nā ēt de iure canonico in aliq̄bus caſibus nō pōt
appellari in poſſeſſorio, ſm Ang. in. d. l. j. C. ſi de momē. pol. ⁊
iō ēt dicta clauſula operat̄, cū adijciat̄ actui iā ꝯceſſo, ⁊ ſi nō in
gn̄e, ſaltē in aliquo caſu ſpāli, cogita tn̄ ⁊ vide Frāciſcum aret.
illud dictuꝫ Bal. ſimpliciter approbantē in conſilio. xx. in. iij.
col. ⁊ in conſilio. cvj. in fine, quod nota.
101 ¶ †. lix. Dr̄ia. Vacāte imperio iuriſditio terrarū imperij ꝯpe
tit pape. c. lꝫ ex ſuſcepto de ſo. ꝯpe. Non aūt idem eſt in legato
ſedis apo. ſꝫ Spec. in ti. de leg. §. oſtēdēdū ver. xix. qꝛ nemo dꝫ
ponere manū in hijs, q̄ ſpāli prerogatiua pape ꝯpetūt. c. ꝙ traſ
latione de officio legati, ſꝫ hoc pape eſt ꝯceſſum ſingulariter in
ſignū ſingularis preeminētie, vt voluit plene Lud. in ſingulari-
bus ſuis in ti. de iudi. in. xxxiij. ſingulari, Et ꝯ aūt vacāte ſede pa
pali, non ſuccedit imperator, nec in tpalibus, nec in ſpūalibus,
102 allegāt tex. ſingularē in. c. qualiter. de iudi. † pro hoc facit, nā
vꝫ preſcri. obediētie ꝯ imperatorē, ſed non ꝯ papā. vn̄ corā pa-
pa directo ꝯueniri pōt q̄libet non recognoſcēs ſuperiorē. c. no-
uit in. x. col. de iud. Card. in cle. paſtoralis. §. vt illud de re iud.
in. iij. col. vbi exēpti ab impatore ſubſunt pape, ſicut olim impa
tori, vt voluit Oldr. ꝯſi. ccliiij. incipit qꝛ tota, vbi ꝓbat, ꝙ rex hi
ſpanie pōt ꝯueniri directe corā papa. Cardi. in cle. pn̄ti in. vij.
q. de cēſibus vbi dicit, ꝙ preſcribit̄, ne qs ſubſit imperatori, ſed
pape, ⁊ dicit, ꝙ non ob. c. cū non liceat de preſcriptionibus, qꝛ
103 ꝯ obediētiā nō preſcribit̄ actiue ſed paſſiue, † facit ꝙ notāt dn̄i
de Rota in ti. de preſcrip. deciſione. j. vbi articulus de preſcri.
obediētie non audit̄, niſi dicat, ꝙ alteri eſt effectus ſubiectus,
vel ſubditus, ⁊ ita declarat Bar. in. l. hoſtes de capt. in. l. acta
ff. de re iudi. in. l. ij. ff. de collegijs illicitis, in mā tn̄ feudali ſicut
aliquis eximitur ab alijs ordinarijs. c. ceterū de iudi. ita ēt a pa
pa, ⁊ ita intelligas tex. in. c. nouit de iudi.
104 ¶ †. lx. Dr̄ia, de iure ciuili regulariter nati ex damnato coitu
excludunt̄ a ſucceſſione parētū vtriuſq̄ꝫ ſexus, ⁊ ēt ab alimētis
vt eſt tex. in auc. q̄bus mo. natu. effic. ſui, ibi neq̄ꝫ eſt alendus a
parētibus, auc. lꝫ. C. de nālibus lib. ⁊ auc. ex ꝯplexu. C. de inceſ.
nupt. ſed de iure canonico filij ſpurij, vel nati ex dānato coitu,
debēt ali ⁊ nutriri a parētibus ſm facultates eorū, vt eſt tex. ſin
gularis in. c. cū haberet ad fi. de eo q̄ duxit in matri. quam pol-
luit ꝑ adulteriū, ⁊ ibi Abb. dicit illū tex. non eſſe alibi, ⁊ ſꝫ ipſuꝫ
in hoc ſtat̄ iuri canonico, ēt ꝯ iure ciuili, qꝛ eccleſia induxit hoc
ex quadā eq̄tate nāli, ⁊ ne filij alimentis priuati pereāt, ⁊ ēt ſen
tit Bar. in. d. auc. ex ꝯplexu, vbi ꝑ rōnē dicti. c. cū haberet di
xit parētes poſſe legare filijs ſpurijs rōne alimētorū, vel relinq̄
re dotes filiabus, cū dos ſuccedat loco alimentorū Bart. tn̄ in
d. auc. ex ꝯplexu. ⁊ in. l. fi. ff. de his q̄. vt indign. vr̄ diuerſificare
105 ius canonicū a ciuili, † credit tn̄ Nicolaus de vbaldis in trac.
de ſucceſ. ab inteſt. ꝙ. d. c. cū haberet habeat locuꝫ in dānatis
ex quocūq̄ꝫ coitu ꝑ dictā rōnē, lꝫ Bal. in. d. auc. ex ꝯplexu vi-
deat̄ ſentire ius ciuile remanere incorrectū in filijs nepharijs ⁊
inceſtuoſis, ⁊ ſolū in ſpurijs corrigi ꝑ. d. c. cū haberet. ſed in ve
ritate ille tex. loquitur de adulterino coitu, ⁊ nō de ſimplici ſpu
rio, vnde limitatio Bal. non videtur bona.
106 ¶ †. lxj. Differētia iure ciuili ludens ludo ꝓhibito, ⁊ perdens
repetit, ꝙ ꝑdidit, ſeu eius hr̄des vſq̄ꝫ ad q̄nquaginta annos, au
ctentica alearū vſus. C. de relig. ⁊ ſump. fune. l. fi. C. de aleatori-
bus, ſed iure canonico varie ſunt opi. an poſſit repeti ꝑ victum,
vel debeat fieri reſtō paupibus, vel poſſit retinere, vide. d. An
to. abb. ⁊ imol. in. c. pe. de vita ⁊ hone. cle. ⁊ Innoc. in. c. qꝛ ple
riq̄ꝫ de immu. eccle. ⁊ Bal. in rubrica C. de ꝯdi. ob turp. cām,
⁊ Thomā de aquino. ij. ij. q. xxxj. ⁊ Albericū in. d. auc. alear.
vbi diuerſificat ius canonicū a iure ciuili, ⁊ allegat no. xxxv. di.
in ſumma, ⁊ ſubdit, ꝙ non opponit̄ preſcriptio minor. l. anno. lꝫ
dicat, ꝙ auc. alearū nō corrigit̄ ꝑ. l. oēs ⁊ ꝑ. l. ſicut. C. de preſcri.
xxx. annorū. ⁊ hoc ſi ille fuerint ꝯdite poſt auctenticā alearuꝫ, ſi
aūt auc. fuiſſet Fed. vel Juſtiniani nō eſſet correcta, ⁊ index ec-
cleſiaſticus inuocat brachiū ſeculare, ſꝫ Alb. in. d. auc. alear.
107 ¶ †. lxij. Differentia ſm Lud. in ti. de iudi. in. xxix. ſingulari.
de iure ciuili habes tex. in. l. pretor ait in. §. q̄ ait pretor. ff. de bo-
nis auc. iud. poſ. ꝙ miſſus in poſſeſſiōe rei ex primo decreto dꝫ
hr̄e expenſas factas a reo recuperāte poſſeſſioneꝫ in lite, ⁊ oēs
expenſas factas in re, ēt ſi non ſint vtiles, vt eſt caſus ſingularis
in. d. §. q̄ ait, lꝫ ſecus regulariter, qꝛ non ſufficit opi. facientis, vt
eſt tex. in. l. ſed an vltro de neg. geſt. ſed ille. §. nō hꝫ locū de iu-
re cano. vt eſt ſingulare dictū Hoſti. qd̄ ꝯmendat Jo. an. in no
uella ꝑ illū tex. in. c. cū veniſſent, de eo qui mittitur in poſſ.
108 ¶ †. lxiij. Dr̄ia, ſtatutū laici inferioris ab impatore factū in fa
uorē eccleſie non vꝫ, tex. eſt in. c. eccleſia ſancte Marie de ꝯſt.
ſecus in. l. impiali, vt eſt tex. in. l. ſi diuina domus, ⁊ ibi Bar. C.
de exact. tribut. lib. x. ⁊ papa approbat. x. di. ſi in adiutoriū, vbi
aūt ꝯſtō inferioris eſſet ſimplr̄ ꝑmiſſiua, ⁊ non p̄ceptiua, ⁊ tunc
vꝫ, ⁊ ꝯprehēdit clericos in fauorē eorū ſm Lud. in ti. de ꝯſti. in
x. ſingulari allegātē caſum ſingularē in. c. ꝯſtitutus de in inte.
reſti. facit. c. cū veniſſent de eo q̄ mit. in poſ. ⁊. c. eccleſia vt lite
pēd. ⁊ dicit Lud. habuiſſe a lapo allegat. c. ⁊ ſeq. ⁊ ſic plus pōt
lex imperialis, q̄ꝫ ſtatutū inferioris, alium caſum vide ꝑ Bar.
in. l. ſancimus. C. de ſacro ſanc. eccle. ⁊ aliuꝫ per Abb. in. c. ad
audientiam in fine de cleri. non reſid.
109 ¶ †. lxiiij. Dr̄ia, vt dixit Lud. in ti. de adult. in primo ſingula
ri, tu ſcis, q̄ pena ſit de iure ciui. capiēti duos viros. ſ. pena mor
tis. l. eū q̄ duas. C. de adult. ſed quero q̄ ſit pena de iure canoni-
co, cū non agnoſcat penā ſanguinis, dic ſm ipſum, ꝙ mulieri de
bent incidi capilli, ⁊ panni anteriores. xxxij. q. j. de benedicto,
ſm verā expoſitionē ibi approbatā, in viro aūt non reperit̄ ſpā
lis pena de iure canonico, qꝛ ſumus in materia adulterij.
110 ¶ †. lxv. Dr̄ia, de iure ciuili impator, vel hn̄s iura imperij, vt
eſt dux mediolani, Rex Aragonie. dixit Lud. in ti. de preſcri.
in. xxx. ſingulari ⁊ in ꝯſi. cclxxxviij. circa premiſſa, ⁊ imol. in. c.
ij. de rebus eccle. nō alie. alienās, ſeu vendēs, vel donās rē alie
nā transfert dn̄iū in emptorē, ⁊ non pōt inq̄etari emptor a vero
dn̄o, ſed ſolū dn̄s hꝫ regreſſum ad pretiū ꝯ imperatorē, vel ha-
bentē iura imperij. j. quadrienniū, vt eſt tex. notabilis in. l. bn̄ a
zenone. C. de quadriennij preſcri. ⁊ eſt tex. in. §. fi. inſti. de vſuc.
111 † ⁊ voluit Bal. in. c. aplice de re iudi. in. vj. vbi dicit. d. l. ſolū
hr̄e locū in principibus, non aūt in inferioribus, ⁊ vult Marti-
nus Laudē. in trac. de principibus in. iij. col. Tn̄ de iure cano
nico nō ꝓcedit illa lex. vt eſt gl. nota. in. c. ij. de rebus eccl. non
alie. ꝙ intelligūt ibi doc. ſ. in preiudiciū eccleſiarū, ſed inter lai
cos ſentiūt ibi doc. ⁊ maxime Abb. ꝙ ēt ꝓcedat. d. l. Nā aliter
intelligēdo nō ꝓcederet in terris eccleſie, ꝑ tex. in. c. ſi duobus
de appel. ⁊ multū reſtringeret. d. l. bn̄ a zenone, ⁊ ſic hꝫ vnam li
112 mitationē ad. d. l. bn̄ a zenone. † Scdo limita. d. l. qn̄ fiſcus vel
princeps bona fide poſſidebat credēs ꝙ res eſſet ſua, alias ſe-
cus ſm Bar. in. l. fi. C. ſi ꝯ ius vel vtil. pub. ⁊ Bal. in. l. ij. C. de
cōiū rerū alie. Et iō dicit Bal. in. l. j. in. ij. col. C. de hr̄di. vēdi.
ꝙ ad hoc vt acq̄rēs a fiſco nō poſſit euictionē pati, vt deroget̄
iuri tertij, opꝫ, ꝙ fiſcus poſſederit, ⁊ ſolēniter alienauerit rē vt
ꝓpriā, ita intelligūt. d. l. bn̄ a zenone ⁊ ſm Bal. in. l. fi. C. ſi ad-
uerſus fiſcū, ⁊ ſubdit Bal. in. d. l. ij. ꝙ ſi emptor poſſidet, ꝙ p̄-
ſumit̄ ēt fiſcū poſſediſſe in dubio, ſed ſi emptor agit, preſumit̄ ꝯ
113 riū, niſi ꝓbet fiſcū bona fide poſſediſſe, † ⁊ dixit Abb. notāter
in. c. pe. in. ix. col. de re iudi. ꝙ. d. l. bn̄ a zenone dꝫ intelligi, qn̄
princeps tradit rē ſuā rōne poſſōnis, quā hēbat, tunc. n. ꝯctus
lꝫ, ſꝫ is, cuius res eſt, pōt agere ad pretiū ꝯ fiſcū, ⁊ hoc dicit no-
tādū, qꝛ multi errāt in intellectu huius legis, ⁊ hoc vult abb. in
114 d. c. ij. † Tertio fallit. d. l. bene a zenone vt non procedat in ec
cleſia donataria principis, qꝛ rem alienam non preſcribit qua-
driennio, ſecundum glo. in. c. quicunq̄ꝫ. xij. q̄ōne. ij. ⁊ Ludo. in
tit. de preſcrip. in. iij. ſingulari. ⁊ Imol. in. d. c. ij. Itē. iiij. limita
vt nō procedat in rebus eccleſie donatis alteri a principe, qꝛ ille
nō preſcribit niſi ſpacio, quo alius bona eccleſie p̄ſcriberet, non
115 aūt quadriēnio vt eſt tex. in. d. c. quicūq̄ꝫ. † Quinto limita illā.
l. dūmodo princeps donet rem alienā dicēdo ſe facere de pleni-
tudine ptātis, ſꝫ Bal. in ꝓemio decretaliū in. ij. col. ⁊ ibi dicit.
ꝙ ois modicus error rumpit illā. l. hec tn̄ limitatio non vr̄ mihi
116 vera, qꝛ eſt ꝯ. d. l. bene a zenone loquētē indiſtincte. † Vltimo
limita. d. l. bene a zenone, vt nō habeat locū in p̄ncipe, vel habē
te iura imperatoris, qn̄ vellet dare rem nō ſubditi, ſeu rē nō exi-
ſtentē in ſuo territorio, vt determinat no. Pau. de caſt. cōſilio.
117 cclxxxi. incipit primum dubiū, dicēs, † ꝙ papa nō pōt alicui lai
co nō ſibi ſubiecto tpaliter aliquo modo ēt ex cā per ſuuꝫ reſcri
ptum aufferre dn̄ium, qꝛ cum iſte actus ſit iuriſditionis, vt nota
tur in. l. fi. C. ſi ꝯ ius vel vtili. pub. nō pōt exerceri inter nō ſubdi
tos arrgumēto. c. per venerabilē qui filij ſint legitimi, imo for-
tius vult, ꝙ ēt procedat in clerico, q̄ nō eſſet ſubditus, niſi rōne
clericatus, qꝛ nō eſſet ſuppoſitus tpali iuriſdictioni pape, nā do

minīū rei q̄ꝫ nō hȝ, vt clericus, sed vt laicus puta ex successione,
vel suo ꝯtractu, nō pōt papa sibi aufferre, sicut nō posset auffer
re laico, vt ibi per eum, ⁊ idē dicit Pau. de ca. in ꝯsi. clvj. inci
pit viso ⁊ examinato versus finē, vbi dicit idē de imperatore re
spectu laici sibi nō subditi, allegat Inn. in. c. in nr̄a de iniurijs ⁊
118 c. nouit de iud. in vers. theodosius. † vbi lȝ imperator possit re
uocare suā legē in preiudiciū sibi subditi, tñ secus in lege ꝯcessa
nō subdito, ⁊ idē dicit de clerico, ⁊ idē firmauit. d. Ant. in. c. cō
stitutus de relig. domi. vbi dixit, ꝙ plenitudo in clericos respe
ctu ecclesiarū nō ꝓcedit respectu bonorū suorū patrimonialiū,
de q̄bus papa ad libitū disponere nō pōt, sicut nec princeps se
cularis, Et ibi Abb. in. d. c. ꝯstitutus dicit, ꝙ est dictū singula
119 re, ⁊ nō recordat̄ se alibi legisse, † amplius eius ꝙ dixit Inn. in
c. inq̄sitionis de sen. exc. facit tex. ⁊ ibi. d. Ant. ⁊ Abb. in. c. cū
dilectus de iure patronatus ꝙ in patrimonialibus clericus cē
set̄ laicus, vñ nō pōt priuari a papa p̄rimonio suo, sicut nec lai
cus ab imperatore, ꝑ notata in. c. q̄ in ecclesiarum de ꝯstitut. ⁊
istud puto verū in terris nō subiectis pape, vbi aūt papa dispo
neret in terris suis, nō solū ꝯtra clericos, sed ɔ̄ laicos, pōt ex cā
tollere ius q̄situ, vt sentit Pau. de ca. in. d. ꝯsi. ⁊ Abb. ꝯsi. xli.
icipit saluatoris in fi. ⁊. d. Ant. i. c. ꝑ venerabilē q̄ filij sint legi.
120 ¶ †. lxvj. Dr̄ia, de iure ciuili in obligationibus facti q̄s preci
se nō pōt ꝯpelli ad factū, dixit tex. in. l. stipu. nō diuidunt̄ in ℞.
celsus. ff. de ℞. ob. ⁊ in. l. si q̄s ab alio. ff. de re iudi. sȝ succedit ob
ligatio ad interesse, secus de iure cano. q2 obligatus ad factum
p̄cise ꝯpellit̄, si implere pōt, dixit Lud. in. d. l. stipu. q2 vt dixit
tex. in. c. qualr̄ de pactis studiose agendū est, vt ea, q̄ ꝓmittunt̄,
ope ꝯpleant̄, ergo desiderat̄ implemētū formale, ⁊ specificuȝ, ⁊
ēt ꝟm ipsum, q2 inter simplicē loquelam, ⁊ iur̄m deus non facit
121 dr̄iam, † sed ꝓmissio facti iurata obligat p̄cise, vt est gl. singul.
in. l. si pecunia in prin. ff. de ꝯdi. ob cām, ⁊ doc. in. c. ꝑ tuas de ar
bi. ⁊ in. d. l. stipulatiōes, ergo ⁊ simplex ꝓmissio, sȝ adde ꝙ hāc
limitationē nō puto verā, q2 ɔ̄. c. dilecti de arb. vbi existēte cō
promisso nō iurato nō cogit̄ q̄s p̄cise ad obseruātiā laudi. sed li
berat̄ p̄stādo interesse. l. stipulatiōes in ℞. celsus, ⁊ est in elect.
ꝓmittētis, ꝙ velit dare. l. plerūq3. ff. de iure dotiū, ergo soluēdo
interesse adimplet, ⁊ hoc voluit Io. an. post Inno. in. d. c. qua
liter, incꝯtū dicit, q̄ nō implet seruādo pacta alteri ad interesse
tenet̄. ff. de actio. emp. l. j. ꝟm Uin. p̄terea si vera eēt opi. Lud.
due essent sp̄alitates de iure canonico. s. ꝙ ex nudo pacto age
ret̄, ⁊ ꝙ ēt posset p̄cise ad factū ꝯpelli ɔ̄ dispōnē iuris ciuilis, ɔ̄
. l. j. C. de dot. ꝓmis. ex quo remanet ꝯcl'o ɔ̄ Ludo. ꝙ ꝓmittens
factū precise non pōt ꝯpelli ad illud, siue ꝓmittat pacto nudo,
siue stipulatione, tam de iure canonico, q̄ꝫ de iure ciuili.
122 ¶ †. lxvij. Dr̄ia, cōformis est p̄cedēti, vbi interuenit iur̄m de
iure canonico in obligationibus facti, q̄s p̄cise pōt ꝯpelli ad fa
ctū, vt est tex. ⁊ ibi. d. Ant. in. c. fi. ne p̄lati vices suas, Secus de
iure ciuili, ꝟm Imol. l. ij. in. §. pen. in fi. ff. de dona. ꝟm ꝙ ius ci
uile iur̄m nō vr̄ obligatoriū, nisi in liberto, iuxta. l. si q̄s ꝓ eo. ff. de
fideiuss. Nā sicut principalis obligatio facti recipit tacitā obli
gationē, si nō soluat̄ interesse, iuxta notata in. l. si q̄s ab alio. ff. de
re iud. ita ⁊ iur̄m. l. fi. C. de nō nu. pec. adde ꝙ idē vr̄ de iure ci
uili, ꝙ de iure canonico, vt q̄s p̄cise ꝯpellat̄, vt est glo. in. l. si pe
cuniā in prin. ff. de ꝯdi. ob cām, quā allegat Bal. in p̄ludijs feu
dorū ⁊ in. l. j. C. de sen. q̄ ꝓ eo, ꝙ interest ⁊c. ⁊ in. l. sȝ ⁊ hec. §. pre
123 ter de ꝑcu. ⁊. d. Ant. in. c. veniēs de iureiur. † Nā dȝ seruari
iur̄m in forma specifica. c. ad nr̄aȝ de iureiu. ⁊ ēt ꝑ regulā posi
tā in. c. cū ꝯtingat de iureiu. nec ob. l. fi. C. de nō nu. pecu. q2 rñ
det Imol. in. c. ꝑ tuas de arb. ꝙ illud ibi ꝯtingit, eo q2 nō est ve
risimile, ꝙ q̄s velit obligari effectualr̄, si pecunias nō recipit, sȝ
recipe sperat, iō nimirū si iur̄m limitat̄ ꝟm preambulā obligatio
nē, q2 nō dȝ p̄sumi, ꝙ q̄s velit iactare suū, q̄ rō cessat, qñ q̄s pro
mittit facere aliq̄d cū iur̄o, Naȝ vr̄ ꝙ possit cogi ꝑ id, ꝙ habet̄
in. c. cū. c. laicus de foro ꝯpe. in. vj. ⁊ in. c. lȝ de iureiu. eo. lib. ⁊
hoc tȝ Imol. in. c. i. de iud. ⁊ lud. in. d. l. stipōnes, q̄ allegat plu
ra maxime tex. in. c. ex lr̄is in. c. sicut de spons. ⁊ rñdet ad ea, q̄
ꝯsueuerūt in ɔ̄riū allegari, vt ibi latius ꝑ eū, vñ hec ē magis cō
munis opi. gl. a qua nō est in iudicādo recedēdū, iuxta vulgarē
doctrinā Iac. but. in. l. j. C. q̄ ꝓ sua iurisdi. ꝓ q̄ua facit tex. in. c.
debitores de iureiu. ibi Redde dño iurȝ in ea forma, in qua est
iuratū, ēt si ꝯtineat turpitudinē ex p̄te recipiētis, ⁊ ēt si postea
124 eius virtus nō duret. c. ex lr̄is. c. ꝯmissuȝ de sponsa. † vbi iur̄m
de despōsanda aliqua nō implet̄ ingressu religiōis, sȝ dȝ primo
despōsari, postea fieri ꝓfessio, ⁊ tex. in. c. breui de iureiu. vbi dif
ficultas excusat a piurio, vt q̄s non ꝯpellat̄, ergo cessante diffi
cultate ꝯpellit̄, Itē iur̄m inducit p̄cisaȝ coactionē. d. c. fi. ne p̄
lati vices suas in ver. districte ꝯpellas, ⁊ in verbo restituere er
125 go manu militari. l. q̄ restituere. ff. de rei vēdi. † Itē ꝑ. l. si quis
maior. C. de transact. vbi qñ in ɔ̄ctu interuenit iur̄m, lȝ pena sit
apposita in ɔ̄ctu, nō sufficit soluere penā, sed si pars ɔ̄ueniat, te
ne t̄ soluere penā, ⁊ seruare ɔ̄ctū, ⁊ ibi Bal. dicit ꝙ iur̄m hȝ viȝ
clausule rato manēte pacto, Non ob. ꝙ iur̄m dȝ sortiri nām ɔ̄
ctus principalis, q2 fateor principalē ⁊ nālē sed non accidētalē,
q̄ ꝓuenit ɔ̄ctui ex mora. l. itē veniūt. §. cū prediximus. ff. de peti.
hr̄di. interesse aūt prestat̄ in facto ꝑ morā, iuxta. l. si insulā. ff. de
verb. ob. Itē ad. l. fi. de nō nu. pecu. rñdeo, ꝙ ibi iur̄m non erat
p̄cisum. sed hēbat tacitā ꝯdōnē a lege, ꝟm Io. an. in. c. queād.
de iureiu. sed in casu nr̄o iur̄m erat p̄cisum ꝟm verba, iō obser
uādū. Nō ob. c. ꝑ tuas de arb. q2 iur̄m sup ꝯpromisso hȝ ꝯdō
nē, si eq̄ fuerit arbitratus. c. q̄ntauallis de iureiur. ⁊ ꝓ hac opi.
facit, nā si fauor vltime volūtatis opat̄, vt q̄s p̄cise possit ꝯpelli
vt est tex. in. l. fideicō. §. fi. de leg. iij. multo fortius fauor religio
nis iur̄i. Nō ob. vltimo argm̄ ēt Io. an. ꝙ ꝓmittēs factū duo ꝓ
mittit, q2 hoc nego, q2 interesse venit ꝑꝑ morā, ⁊ sic nō eque prin
cipalr̄, ergo iur̄m refert̄ ad factū, ⁊ sequit̄ nām primordialē, nō
aūt accidētalē, q̄ oīa tene mēti. Et vide Io. de ana. in. d. c. fi. ne
p̄lati vices suas, ⁊ abb. in. d. c. ꝑ tuas ⁊ in. c. j. de iudicijs.
126 ¶ †. lxviij. Dr̄ia, ꝑsona debēs alicui alteri reuerētiā nō pōt ɔ̄
ipsum mouere actionē famosam ⁊ infamātem ēt de facto. l. ij. in
fi. ff. de obsequijs, vbi libertus nō intētat interdictū vñ vi ɔ̄ dñȝ,
⁊ Innoc. in. c. ceterū de iud. ⁊ Bal. in. c. imperialē in. §. fi. de ꝓ
hibita feu. aliena. vbi vasallus non agit actione furtiua, vel alia
infamāte ɔ̄ dñȝ. Eodē mō parrochianus ɔ̄ p̄sbyterū parrochia
nū, ⁊ idē in patre nutritiuo. l. iniquū. C. q̄ accusa. nō pñt haberur
. l. nō dȝ. ff. de dolo notat̄ in. c. ꝓhibent̄. ij. q. j. de iure vero cano
nico secus est, vt est tex. in. c. ex parte. j. eo. vbi monachus accu
sat Abbatē, nisi dicamus, ꝙ ēt de iure canonico predicta sint
vera, fallit in accusat. facta fauore reipub. seu vtilitatis eccl'ie,
q2 tunc ɔ̄ illos pōt intentari actio, vel accusatio, que infamet.
127 ¶ †. lxix. Dr̄ia, de iure ciuili q̄ non implet volūtatē defuncti,
priuat̄ in totū hr̄ditate, hoc saluo ꝙ si est de liberis retinet legi
timā. l. fi. ⁊ in auctē. hoc amplius. C. de fideiuss. sed ꝟm canones
heredes, qui non parent voluntati defunctorū debēt in totū pri
uari successione. c. siluester. xv. q. j. c. lȝ in fi. de voto.
128 ¶ †. lxx. Dr̄ia, iure ciuili imponit̄ pena durior sacrilego, q̄ꝫ iu
re canonico. l. sacrilegij. ff. ad. l. iul. pecul. nā de iure canonico, si
in ꝑsona clerici ipso iure est excōicatus. c. si q̄s suadēte diabolo.
xvij. q. iiij. Si vero in re eccl'ie fit sacrilegiū, tūc post trinā mo
nitionē est excōicatus. c. q̄sq̄s. xvij. q. iiij. ⁊ in. c. si q̄s ꝯtumax ⁊
dixit Lud. in ti. de furtis in. ij. singulari tu habes. l. si nōdum. C.
de fur. cū si. ꝙ aufferēs sacrū de sacro punit̄, vt sacrilegus, nō vt
fur de iure ciuili, de iure vero canonico incidit in furtū, ⁊ sacrile
giū, ⁊ pōt vna pena vel alia puniri, ⁊ dicit Lud. tenēdū mēti, ꝙ
in hoc seq̄mur ius canonicū, ⁊ allegat singulare dictū Arch. in
c. corpa de cō. dis. j. q̄ allegat tex. optimū in. c. q̄d ergo. xxiij. q.
iiij. ⁊ vide Ange. aret. inst. de rerū diuis. §. sacra in fi. ⁊ astesanā
in summa li. j. ti. xxxiiij. ⁊. c. j. ⁊ vide Bar. in. d. l. si nōdum, vbi
ponit dr̄iam, Nā ꝟm leges ꝯmittit̄ sacrilegiū si res est sacra, ⁊
auferat̄ de loco sacro, sed ꝟm canones sufficit alterum tantū, de
quo. xviij. q. iiij. Sacrilegium.
129 ¶ †. lxxi. Dr̄ia, ꝟm leges in vsucapione req̄rit̄ bona fides ab
initio. l. i. C. de vsuca. trāsfor. Sed ꝟm canones ꝯtinua exigit̄ bo
na fides. xvj. q. iij. §. pōt, ⁊ ꝟm leges in longissima prescriptione
nō requirit̄ bona fides, nec iustus tit. C. de annali excep. l. j. ꝟm
canones prescribēs dȝ habere bonā fidē, alias p̄scriptio nō pro
cedit. c. vigilāti de prescri. xxxiiij. q. ij. si virgo, q̄nq3 tñ ꝟm cano
nes in longissima prescript. requirit̄ iustus titu. vt notat̄ in. c. si
diligenti de prescri. ⁊ ibi notatur ⁊. xvj. q. iij. in summa.
130 ¶ †. lxxij. Dr̄ia, ꝟm leges interupta p̄scriptione per litis ꝯte.
pōt postea possidēs prescribere. l. fi. C. de p̄scri. xxx. annoꝝ, sed
ꝟm canones nō pōt postea prescribere possidens, cū presumat̄
habere malam fidem, ⁊ de suo iure titubare. C. de acqui. poss. l.
nemo, vnde non prescribit ad mille annos. c. fi. de prescrip. no
tatur in. c. per singulas. xvj. q. iij.
131 ¶ †. lxxiij. Dr̄ia, iure ciuili in prescribēdis iuribus, q̄ ꝯtinuaȝ
cām non hñt, req̄rit̄ duplicatū tp̄s. l. fi. C. de seruit. l. si sit ꝯstitu
ta. ff. queād. seruit. amit. Sed iure canonico ꝟm canones in oī
bus, vel habeāt cāȝ ꝯtinuā, vel non, sufficit prescriptio. xl. ann.
rū. c. de quarta de prescrip. ⁊ notat̄ in. c. cuȝ ecclesia sutrina de
cā poss. ⁊ propriet. ⁊ q̄nq3 de iure ciuili requiritur tēpus, cuius
non extet memoria. l. fi. de aqua plu. arcen.
132 ¶ †. lxxiiij. Dr̄ia, ius canonicum reprobat sportulas dandas
iudicibus.

indicibus.c.cū ab omni de vita & hone. cle. secus de iure ciuili tā in ordinario q̄ in delegato.d.c.cū ab omni, & ibi per Abb. & alios, sed an ɔsuetudo valeat in ɔ̄riuȝ de iure canonico Spe. in ti. de salarijs in.§.j.versi.si vero ordinarius, tȝ q̄ sic, sed glo. singularis in clem. statutū de elect. tȝ ɔtrariū, & allegat.d.c.cū ab omni & Lud.in ti.de ɔsuetu.in.iij.singulari, & vide Abba.& alios in.d.c.cū ab omni, & Sali.in simili in.l.iubemus.C.ad.l. iul.repet.posset dici. q̄ iudex siue ordinarius siue delegatus si nō hȝ beneficiuȝ sufficiens, nec redditus sufficiētes, q̄ isto casu ius canonicū nō reprobet sportulas, per.d.c.cum ab omni a ɔ̄rio sensu, & loquat̄ in delegato, tñ ratio tex.militat ēt in ordinario, alias autem procedat glo.d.cle.statutum.

133 ¶ †.lxxv. Dr̄ia, de iure ciuili ex policitat.non agit̄.l.pactum. ff.de policitat. q̄ est vnius tantum ꝓmissio.l.sciendū.§. dictum .ff.edil.edicto, tñ de iure canonico ex policitat.pōt agi, vt est tex.& ibi Abb.in.c.qualiter de pactis, dum tex.dicit, q̄ omnis promissio est necessario executioni mandāda, nec tex.reqrit, q̄ interuenerit stip.vel alia solēnitas, & sic vr̄, cum verbū ꝓmissio in multū ɔ̄ale, nedū in pacto, q̄ est duorum, sed & in policitat. que vnius tm̄.d.§.dictū, dȝ hr̄e locū tex.d.c.qualiter. Nam ex significato huius verbi ꝓmittunt̄ non est necesse, q̄ interuene-

134 rit pactū, sed sufficit nuda ꝓmissio tm̄. † & ꝓ hoc allegat text.in c.iurī.xxij.q.v. vbi inter simplicē loquelā & iurm̄ deus nō facit dr̄iam.s.quo ad obligandū ꝓmittentē, vel iurantē ad aliqd, nā vterqȝ peccat ɔ̄ueniendo, lȝ in qualitate reatus sit dr̄ia, qr̄ grauius veniēs ɔ̄ iurm̄ peccat.c.pe.de iureiu.& ꝓ hac opi. facit q̄ dixit psalmista, que ꝓcesserunt de labijs meis non faciā irrita, & sic siue via policitationis siue via pacti. Sed tu adde q̄ abb. fuit sibiipsi ɔ̄rius, nā in.c. cū inter vniuersas de elect. tenuit q̄ nō agat̄ ex policita. ꝓ quo facit, nā spāle est in pijs causis, vt ex policitatione agat̄, ſm Bar.& Bal.in.l.illud.C.de sacr.san.ecc cle.ergo in ɔ̄riū ē ius cōe in alijs, & idē tȝ Jo.an.in addi.Spe. in ti.de cessione actiōe, & Abb.in.c.ex parte de cēsibus, & Jo. de imol.in.c.ij.de ɔsuetudine, non ob.text. in.d.c.qualiter in verbo ꝓmittunt̄, qr̄ intelligit̄ ſm Jo.an. vt faciat ad titulū.s.ꝓ stipula.vel pactū, & non de polici. & eodē mō r̄ndeo ad.c.iuramenti, qr̄ vel loquit̄ in pacto, vel iurō, nā fortius est pactū ɔsensu duoꝝ, q̄ policitatio.l.pactū de policit. sed in pijs causis posset saluari Abb. qr̄ tūc de iure ciuili & canonico ex policitatiōe agit̄, ēt si nulla cā sit expressa, qr̄ tacite dr̄ expressa ꝓ aīa.l.si qs

135 titio de leg.ij.in gl.& in.d.l.illud. † fateor tñ q̄ peccat mortaliter non obseruādo policitationē & ita pōt intelligi q̄ dixit psalmista, facit q̄ dr̄ de voto, q̄ est q̄dā policitatio, vt ꝑ Abb.& docto.in.c.literaturā de voto & Arch.in.c.q bona.xvij.q.j.& ibi habet̄, q̄ ex voto qs obligat̄, ergo ex policitatione, facit q̄ habet̄ in.c.ex parte & in.c.q̄ sup his & ibi Abba.de voto, vnū tñ reddit me dubiū ad tenendū illud q̄ tenuit Abb. in.d.c.qualiter. Nā policitatio acceptata trāsit in pactū.l.pactū de polici. ergo quēad.ex pacto nudo agit̄ de iure canonico, ita ēt ex policitatione, & iō cogita, qr̄ ꝑ istā rōnē forte opi.quā ponit Abb.in d.c.qualiter, est verior, ꝓ qua facit, q̄ notat.d.Ant.in.c.si cautio in.ij.col.de fide instru.vbi de eqtate canonica ɔfessio facta abn̄te pte vȝ, vt nūc dico in seq.dr̄ia, & hanc ɔclōne tene menti.

136 ¶ †.lxxvj. Dr̄ia, lȝ ɔfessio facta parte absente nō ꝑiudicet cōfitēti, vt est tex.in.l.certū.§.si qs abn̄te de ɔfessis illud est verū de iure ciuili. Secus de eqtate canonica, qr̄ vȝ ſm.d. Anto.in c.si cautio de fide instru. nā ſm eqtatē canonicam sola mens vr̄ sufficere, & hoc vr̄ voluisse glo.in.c.quotiens in verbo promitto in fi.j.q.vij.& dicit Jmo.in.c.si cautio illud dictū do. Ant.esse singulare & firmat Cardi.ibi dicens de iure canonico valere cōfessionē factā parte abn̄te, & dn̄icus in.§.de his ad fi.iij q.ix.& Bal.in.c.innotuit in.j.col.de elect.vbi in causis ecclesiasticis & sp̄ualibus vȝ ɔfessio abn̄te aduersario, & idē Bal. in.l.rationes.C.de probat.& iō dicit, q̄ non pōt reuocari, allegat notata in.d.c.quotiens & in.c.q̄q̄ de vsur.in.vj.& Bal.in auc.similiter.C.ad.l.fal.& in.l.illud de sacro sanc.eccle.& in.l. ɔ̄aliter in x.q.C.de non nu.pecu. vbi cōfessio in testō absente parte vȝ de equitate, vide tñ do.Abb.in.d.c.si cautio & in.c.fi.in.vij.col. de ɔfessis impugnantē hanc dr̄iam inter ius canonicū & ciuile, sed tñ cōis opi.est, quam dixi, & illa regula de iure ciuili limitat̄ multis modis, de quibus in.d.c.si cautio & in.d.§.si qs abn̄te.

137 ¶ †.lxxvij. Differentia, lȝ de iure ciuili incertitudo vitiet promissionē.l.triticū.l.qui insulam.ff.de verb. obli. qr̄ liberat̄ quis dando muscā. tñ de equitate canonica non vitiat̄ promissio, sed taxat̄ aliquid arbitrio boni viri.c.j.de decimis.c. q̄to de cēsi. ſm Archi.in.c.sunt nonnulli.j.q.j.& do. Abb. in.d.j.& in.c. ex parte post do. Anto.de censi.& Bal.in.l.qui mutuā.§.salariū.ff.manda.& Jo.de ana.in.c.cū in iurō de homicidio, & Cardi.in cle.j.in.xxviij.q.de testamentis.

138 ¶ †.lxxviij. Differentia, de iure ciuili sex sunt etates mundi, ſm glo.in ep̄la victor, & ibi ꝑ Albericuȝ, qui dicit secus de iure canonico, qr̄ septē sunt, vt per glo.in.c.j. de celebra.missa. & in proemio sexti.& tex.xxxv.q.iiij.c.j.& quot durauerint dicte etates, vide Albericū in dicta epistola victor. & Albericum in dictionario iuris ciuilis in verbo etas circa fi. & dominicum post glo.in.d.proemio.vi.in fine.

139 ¶ †.lxxix. Differentia, de iure ciuili Abb. ponit̄ per ep̄m vt est tex.in.§.ordinationē in auctētico de monachis, iure aūt canonico eligit̄ a ɔgregatione monachoꝝ.c.Abbas.c.seq.xviij. q.ij.c.cū dilectus de ɔsuetudine, & hodie ius ciuile reductū est ad ius canonicū, vt est tex.in.§.iubemus in auctētico de sancti. ep̄is, & Albericus in dictionario iuris ciuilis in verbo Abbas.

140 ¶ †.lxxx. Differentia, nā dixit Bal.per illum tex.in.c.qualiter de pactis, & Lud.in.l.stip.ista in prīn.ff.de verbo.ob. q̄ qui aliquid ꝓmittit, dȝ curare, vt adimpleat̄, & sic vr̄, q̄ in oī pacto intelligit̄ ꝓmissio se facturū, & curaturuȝ, ergo ſm ipsum si quis promittat factū alienū, vr̄ promittere se facturū & curaturum, & sic factū propriū, q̄ dicit esse falsum, nisi in pretorijs stipulationibus, nā in stipulatione dandi aliud est promittere dare, aliud curaturū.l.fi.ff.si cer.pet.& pro hac conclusione facit, q̄ voluit

141 Raph.& Lud.in.d.l.stipulatio in prīn. † vbi si interuenit iuramentū in promissione facti alieni, tale iuramentum operat̄, & videat̄ promittere se facturū & curaturū, argumēto.l.cū pater.§. filius de leg.ij.& Bar.in.l.si quis pro eo.ff.de fideiuſ.& text.in c.ex literis el.ij.& in.c.sicut iuncta gl.de sponsa.& glo.in.c.vbi non est.xxx.q.ij.& in.c.si quis parētes.xxxj.q.iij.vbi habet̄, q̄ vȝ illa promissio iurata, promitto, q̄ talis tibi nubet, qr̄ iurm̄ in hoc supplet, & hoc idē firmat Ang.& imol.in.l.inter stipulantē in prīn.de verb.ob.Bal.in.l.fi.C.de non nu.pec.tex.& Abb.

142 in.c.ex rescripto de iureiu. † & voluit Bal.in.l.fi.C.de sponsa. & ibi dixit q̄ spāle est in sp̄ualibus, & in matrimonio, & sponsalibus, q̄ ille, qui promittit factū alienū, obliget̄, qr̄ vr̄ promittere se facturū & curaturū, ergo in ɔ̄rium est ius cōe in alijs iuribus vulg.sed adde, q̄ in ɔ̄rium facit, q̄ voluit Bal. in.d.l.fi.C.de sponsa.& do.Anto.in.d.c.sicut vbi dicunt, q̄ de equitate canonica indistincte promissio facti alieni vȝ, qr̄ vr̄ promittere se facturū & curaturū, nā qua rōne in pretorijs stipulationibus vȝ stipulatio facti alieni, ꝑ.l.quotiens.ff.de verb.ob. qr̄ ꝑ equitateȝ pretoris vr̄ ꝓmittere factū alienū, & propriū se curaturū, eadem rōne & multo fortius de iure canonico, vbi semꝑ attendit̄ equitas, per.c.dilecti de iud.lȝ ɔ̄ hanc opi. sentiat Ang. in.d.l.inter stipulantē in prīn.& hec opi.faciliter posset sustineri, qr̄ videmus de equitate canonica multa ɔ̄ regulas iuris cōis, vt in pacto nudo, in ɔfessione facta parte abn̄te, & in multis differētijs s̄.positis. Non est ergo mirū, si in casu isto valeat promissio facti alieni, qr̄ videar ꝓmittere me curaturū & facturum, lȝ vt dixi Ang.in.d.l.inter stipulantē dixerit, q̄ talis non est deducibilis obligatio facti alieni ēt in foro canonico, postq̄ non orit̄ nec ciuilis nec nālis obligatio, vt plene ꝑ Lud.in.d.l.stip.in princ. & ibi Raph.& Pau.de cast.quare nō valeat stip.facti alieni.

143 ¶ †.lxxxi. Dr̄ia, lȝ de iure ciuili in ɔtibus innoīatis sit locus penitētie.l.si pecuniā in prīn.ff.de ɔdit. ob cām, tñ de iure canonico in quatuor ɔtibus inominatis nō hȝ locū penitētia, hoc tñ indecisum reliqt Bal.in.l.petēs.C.de pactis prope finē, sed in rubrica.C.de rerū permut.decidit, q̄ nō habeat locū penitētia, nisi ex defectu fidei nō seruate ab altera pte, q̄ appellat̄ defectus cāe.c.cuȝ inter.de elec. Ang.tñ in.l.in traditionibus.ff.de pactis, aliter loquit̄, & ibi dicit simpliciter, q̄ in ɔtibus innominatis orit̄ obligatio an̄ implemētuȝ, per gl.ibi, sed re integra hȝ locū pn̄ia. Sed de iure canonico nō hȝ locū pn̄ia, qr̄ sola naturalis est deducibilis in iudicio.c.j.de pactis, & nō dicit plus, sed tu aduerte, qr̄ hoc pēdet ex articulo, an oriat̄ naturalis obligatio ante implemētum, & tenēdo hoc, est necessariū dicere, q̄ꝺ oriatur, alias vero nō est dubiū, q̄ esset locus pn̄ie, ex quo nullo iure iuuaret̄ nitens ex ɔsensu, & adde Lud. in.d.l.si pecuniaȝ in prīn.& Alex.ɔsi.l.incipit ex Themate, vbi tȝ dictū Bal. in ru

144 brica de rerū permuta. † Nec mirum ſm ipsum, qr̄ de iure canonico pactū inducit actionē, & illos effectus quos ꝓducit stip. ſm cōes ɔclusiones illos oēs ꝓducit pactū, & hoc intelligit vez Bal.ſm ipsum in.l.cum qs in.xi.col.C.de iuris & facti igno. & in.l.siue apud acta in.ij.col.C.de trāsactio.s.si ille, qui agit, vellet ex nudo pacto de permutādo primo implere ꝓ pte sua alias

ēt de iure canonico ex ꝯctu inito ⁊ celebrato per pactū nudū nō
orietur actio, allegat not. in. c. cum inter. R. seniorem de electi.
145 ¶ †. lxxxij. Dr̄ia, lz de iure ciuili mala fides defuncti noceat
hr̄di. l. j. C. de prescrip. long. tpis, tm̄ de iure canonico secus, ꝭm
Dy. in regula possessor male. ⁊ Bar. in. l. cū heres de diuersis
tēpo. prescrip. mala fides defuncti nō nocet hr̄di, q nō vtit̄ ad-
miniculo defuncti ēt quo ad cām hr̄dis, ⁊ Bar. in. l. vitia. C. de
acq. pos. ⁊ Ang. in. l. si ego. §. factū. ff. de pub. ⁊ Joā. de imol. in
. l. sequit̄. §. heres de vsuc. ⁊ in. c. fi. in. xviij. col. de prescri. Ab-
ba. in. c. de quarta ⁊ in. c. si diligenti de prescrip.
146 ¶ †. lxxxiij. Dr̄ia, de iure ciuili difficultas presta. non impe-
dit effectū stipulationis, ⁊ eius validitatē. l. ꝯtinuis. §. illud. ff. ď
v. ob. secus de iure cano. vt est gl. nota. in. c. beatus. xxij. q. ij.
147 ¶ †. lxxxiiij. Dr̄ia, de iure canonico nō pōt iudex citare subdi
tū suū existētē extra territoriū, cle. pastoralis de re iud. sed de iu
re ciuili sic ꝭm Alberi. in. l. oēs in. §. si vero apparitor. C. de epis
⁊ cle. An aūt istud sit vex, ⁊ qūo, vide plene Abb. in. c. fi. de fo
ro ꝯpe. q reprehēdit Cy. q dicebat, ꝙ cle. pastoralis ꝓcedebat
ab errore canonistarū, ⁊ vide Bar. in. l. j. ff. ď reqrē. reis, ⁊ in ex
traua. ad reprimēdū, in verbo ꝑ edicta, ⁊ Ang. in disputatione
Bonon. in. ij. carta, ⁊ Ang. aret. in tractatu maleficiorū carta.
lxxvj. ⁊ Franc. aret. ꝯsi. lviij. in principio.
148 ¶ †. lxxxv. Dr̄ia, lz de iure ciuili in mutuo ⁊ dote possit oppo
ni. j. bienniū exceptio nō nu. pec. ⁊ post bienniū excludat̄. l. in ꝯ-
tribus. C. de non nu. pec. tm̄ de eqtate canonica audit̄ ēt post biē
niū volens ꝓbare pecu. non numeratā, vt voluit no. Dy. in re-
gula locupletari de reg. in. ⁊ Lud. in. l. si diuortio. ff. de ver. ob.
⁊ Ang. ꝯsi. cliiij. vr̄ prima fronte ⁊c. ⁊ do. Ant. ⁊ imol. in. c. fi.
in fi. in pe. carta de solonibus, ⁊ Bal. in. l. si ex cautione in. ix.
q. ⁊ ibi Sali. in. ij. q. C. de nō nu. pecu. ⁊ Bal. in. d. l. in ꝯtribus
⁊ in repet. l. ij. in. xxiij. carta, in ver. v. querit̄. ff. de iureiu. dicēs
quo ad hoc, vt onus ꝓbandi incūbat opponēti. ⁊ hāc dicit Jo.
de imol. in. d. c. fi. esse cōem opi. ⁊ Sali. in. d. l. in ꝯtribus, quā-
nis Spec. in ti. de resti. in integ. ⁊. d. Ant. in. c. q̄ pleriqꝫ in. v.
col. de immut. eccl. ⁊ Bal. in. l. cū qs in vlti. carta. C. de iuris ⁊
facti igno. simpl̄r voluit, ꝙ lapsus biennij inducat totale silētiū
ēt de iure canonico, sed ꝑ cōi opi. facit, q̄ hoc mō resistit̄ pecca
to, ne creditor ditet̄ cū aliena iactura, ꝯ. d. regulā locupletari,
149 q̄ tale lucrū est iniustū. † ⁊ iō ꝭm Innocē. in. d. c. q̄ pleriqꝫ, in
foro ꝯscie ēt si non potuit ꝓbare debitor pecuniā non nu. est tm̄
tutus in ꝯscia, nec ꝑ hoc tenet̄ aliqd soluere, immo pōt totū suū
dare in eleemosinis, ⁊ nihil dare illi creditori ciuili, ⁊ si aliquid
solueret, ille tenet̄ restituere, q̄tūcunqꝫ ciuilis videat̄ fingere ⁊
disponere sup tali debito tanq̄ꝫ vero ex sola taciturnitate biēna
li ipsius debitoris, vt ꝑ Innoc. Anto. ⁊ abb. in. d. c. q̄ pleriqꝫ ⁊
Bal. in. d. l. si ex cau. ⁊ in. d. l. cū qs in vlt. col. ⁊ i. l. j. in. iij. col.
150 . C. de ꝯfessis, † ⁊ rō q̄. l. ciuilis fundās se sup presump. q̄ presu
mit datū mutuū, ⁊ iō non hz locū in foro ꝯscie, vt ꝑ Bal. in. d. l.
cū quis ⁊ dixi. s. in euidentialibus Pet. de anch. in regula pos
sessor. in. xiiij. carta. Jo. de anania in. c. in literis de rapt. ⁊ Jo.
and. in. c. is qui fidem de spons. ꝙ est notabile.
151 ¶ †. lxxxvj. Dr̄ia, lz impedito impedimēto facti de iure ciuili
curat tp̄s, lz det̄ restō, si impedimentū fuit iustū, alias secus. l. j.
§. si qs in vndat. vbi Bar. ff. de itinere actuqꝫ priuato, ⁊. l. vnus
ex socijs. §. fi. de serui. vrb. predi. Tm̄ de iure canonico impedi-
to ēt impedimēto facti non currit prescriptio, vt est tex. notabi-
lis, ⁊ ibi Jo. de imol. in. c. q̄ diuersitatē v. si tm̄ de ꝯces. prebē.
q̄uis impedimētū precessit culpa sua. d. c. q̄ diuersitatem.
152 ¶ †. lxxxvij. Dr̄ia, annus ꝓprie ꝯstat ex. ccclxv. diebus, ⁊ sex
horis. l. cū heres. §. stichus. ff. de statu libe. Que hore collecte in
simul in quatuor annis faciūt vnū diē nālē, quē appellamus bi-
sextilē, q attribuit̄ ꝭz. ll. februario, ꝭm vero canones attribuitur
Martio, vt est glo. notabilis in. l. iij. §. minorez. ff. de minoribus
⁊ in. l. cum bisextus de verbo. signifi.
153 ¶ †. lxxxviij. Dr̄ia, lz de iure ciuili ꝭm magis cōem opi. ꝯsue-
tudo sit, ꝙ frater minor debeat facere ꝑtes, ⁊ maior eligere, vt
no. Bal. in. l. si maior. C. cōi diui. ⁊ Bart. in. l. j. C. de his qui se
deferunt lib. x. tm̄ de iure ciuili hoc nō reperit̄ cautū. sz iudicio
sortis est relinquendū. l. ij. C. qn̄ ⁊ qbus quarta ꝑs debet̄ lib. x. ⁊
Ang. in. l. ij. C. cōia de leg. ⁊ imol. in. l. suus quoqꝫ in prin. de he
redi. insti. ⁊ Ang. aret. in. §. qdā in fi. insti. de actio. Tm̄ ꝭm ca
nonistas Hosti. Pe. de anch. Anto. ⁊ Abb. in. c. j. de parro.
dicunt esse secus, q̄ de iure canonico minor dz eligere, ⁊ maior
dz diuidere, vt ꝑ tex. in. d. c. j. Jo. de ana. in. c. qualiter ⁊ qn̄ el.
154 j. de accusa. ⁊ ꝓbat̄ rōne q̄ hēmus auctoritatē vet. testa. † Nā
Abraam frater maior fecit partes, ⁊ loth minor elegit, vt dicit
Aug. de ciuitate dei relatus a Bal. in. d. l. si maior, ⁊ iō stanti-
bus auctoritatibus vet. testi dixit gl. notabilis in. c. de libellis.
xx. dis. ꝙ dictū alicuius sancti munitū auctoritate vet. testi, pre
fert̄ ꝯstit. papali, ⁊ imperatoris in decisionibus cārū, secus si nō
esset munitū auctoritate legis diuine, q̄ tunc ꝯstō papalis ꝑfert̄
dicto cuiuslz sancti. Q̄ pape, ⁊ non sanctis fuit data ꝑtās legis
ꝯdēde. c. ꝓposuit de ꝯces. preb. ergo sequit̄ in ꝓposito, ꝙ dicta
illorū sanctorū patrū fulcita auctoritate vet. testi sunt seruanda
in decisionibus cārū, vide ꝙ in simili dixit Abb. in. c. qualiter
⁊ qn̄ el. ij. de accusa. ⁊ iō cū canoniste cōiter teneāt opi. istā hē-
bit locū ēt de iure ciuili, q̄ tex. dicti. c. j. de parrochijs multum
stringit ꝯ legistas, lz doctores dicāt, ꝙ ille text. loqtur in bonis
ecclesiasticis, vel ibi fauore ecclesie tā respectu eligentis, q̄ pre
sumit̄ ꝙ ep̄s iunior magis supuiuet, ⁊ sic plus ꝯseruabit res ec-
clesie, ⁊ ēt respectu diuidētis, q̄ cū sit antiqor in dignitate presu
mit̄ hr̄e maiorē notitiā, q̄ꝫ iunior, ⁊ melius diuidere. Tm̄ Jo. de
ana. in. d. c. qualiter dicit, ꝙ nulla dictarū solutionū est bona, ⁊
iō tenēdū ꝙ cū nulla reperiat̄ clara decisio legistarū, ⁊ reperiat̄
canon. in. d. c. j. ergo ei standum in vtroqꝫ foro iuxta. c. Ray-
nutius de testamentis, ⁊. c. per venerabilez qui filij sint legiti. ⁊
c. lz ex suscepto de foro competen.
155 ¶ †. lxxxix. Dr̄ia, de iure ciuili qs nō tenet̄ fugere, immo pōt
aliū occidere ꝓ defensione ꝑsone sue, ⁊ rerū suarū. l. furē noctur
nū de sicc. l. itaqꝫ. ff. ad. l. aquil. qn̄ aufugere est sibi verecundia.
Nā fugere aliquē est iniuria. l. itē apud labeonē. §. j. ď iniurijs,
ergo ꝓpulsando istā iniuriā lz occidere, vt ꝑ Bart. Bal. ⁊ Sa
ly. in. l. j. C. vn̄ vi. ⁊. in. l. vt vim de iustitia ⁊ iu. De iure vero ca-
nonico dicit Joā. de imol. in cle. j. de homi. ꝙ tenet̄ aufugere,
ēt si sit sibi iniuria, q̄ melius est pati aliquā lesionē fame, quam
acriter in hoiem exardescere, dixit tex. in. c. suscepimus in fi. de
homi. ⁊ ibi plene ꝑ Jo. de ana. dicētē ꝙ Abb. in. c. significasti
de homi. dicebat sub dubio forte ꝙ de rigore iuris opi. Bart.
in. l. vt vim de iustitia ⁊ iure, est verior, ꝙ nullo mō teneat̄ aufu-
gere, sed in foro aīe alia opi. vt distinguat̄ qualitas ꝑsone, sit ve
rior. ar. d. c. suscepimus, ipse vero Joā. de ana. dicit, ꝙ de iure
canonico pōt distingui, aut agit̄ de pena irregularitatis, ⁊ indi-
stincte tenet̄ aufugere, aut de alia pena imponēda ꝓ homicidio
de qua in. c. j. de homi. ⁊ tunc nō tenet̄ aufugere. ⁊ istud fuit de
mente Jo. de imol. in. d. cle. j. de homi. ⁊ ibi vide zenzel. ⁊ doc.
⁊ Alex. in ꝯsi. cix. in. j. volu. ⁊ doc. in. l. j. C. vnde vi.
156 ¶ †. xc. Dr̄ia, de iure ciuili pro defensione rex tm̄ licitū est oc
cidere furē nocturnū. d. l. furē nocturnū ⁊. d. l. itaqꝫ nisi res eēt
modica, vt est tex. singularis in. l. si ex plagijs in. §. tabernarius
ad. l. aql. quē allegat Ang. in. l. j. C. vn̄ vi. ⁊ Math. de mathes.
notabili. cxxvij. ⁊ Ang. in trac. malefi. carta. lxviij. in fine, ⁊ dr̄
res vilis seu leuis arbi. iudicis ꝭz Ang. in. d. l. j. Nā si liber do
ctoris auferat̄, in quo hz memoriam. l. apostillas dicet̄ res non
parua habito respectu ad ipsum, lz si esset penes extraneū, repu
taret̄ vilis, facit text. in. d. c. suscepimus, ibi ꝓ rebus vilibus, ⁊
transitorijs nō dz tā acriter exardescere. De iure vero canoni-
co ꝓ defens. rerū tm̄ non lz occidere, vt plene declarat Abb. ⁊
Jo. de ana. in. c. ij. ⁊ in. c. suscepimus de homi. lz dicat Joā. de
ana. ꝙ ēt vr̄, ꝙ de iure ciuili non ꝓbat̄, ꝙ ꝓ defensione rex tm̄
sit licitū occidere, q̄ iura ciuilia loquunt̄, qn̄ se ⁊ sua defendit,
nō sua tm̄, vide in dictis locis plene ꝑ abb. ⁊ Jo. de ana. ⁊ ang.
in. l. qm̄ multa. C. ad. l. iul. de vi. vbi post Inno. in. c. olim de re-
157 sti. spol. dicit † ꝙ nō solū laicis, sz clericis lz in ꝑsonā raptoris
vim inferre ꝓ rapina euadēda, dūmō non excedat modū, ꝙ di
cit mēti tenēdū, ⁊ subdit ꝙ de iure cano. ꝓ defensione reruz bn̄
licitū est ꝑcutere cū moderamine, sed nō occidere. d. c. suscepi-
mus, forte ꝭm Jo. de ana. in. d. c. ij. pōt defensari, vt ēt de iure
ciuili nō sit licitū occidere, ⁊ sic nulla sit dr̄ia inter ius canonicū
⁊ ciuile, dixit tm̄ abb. in. d. c. ij. ꝙ possumus dicere, ꝙ in foro se-
culari ꝯtētioso ꝓcedit opi. legistarū, ꝑ. l. itaqꝫ ad. l. aql. sed tm̄ ꝑ
158 hoc non euitat̄ pctm̄, ⁊ in foro pniali dz imponi pnia. d. c. ij. † ⁊
ꝓ hoc allegat gl. notabilē in. c. inter. xxxiij. q. ij. vbi de iure ciui
li pr̄ pōt occidere filiā adulterā, ⁊ ēt maritus in certo casu. l. ꝙ
ait. l. ꝙ in ea. de adult. ⁊ tm̄ in foro aīe quo ad deū peccat, ⁊ ipo
nit̄ grauis pnia. c. admonere. xxxiij. q. ij. ⁊ iō dicit gl. in. d. c. in
ter, ꝙ ꝑꝑ ꝯcessionē iuris ciuilis nō excusat̄ qs a peccato homi.
nā potius dz relinquere tunicā ⁊ palium, q̄ꝫ aliquē interficere.
d. c. suscepimus vbi dixi de homicidio.
159 ¶ †. xcj. Dr̄ia, de iure ciuili frangēs carceres punit̄ pena ca.
ēt si sit innocēs. l. pe. ff. de custo. reorū. l. j. ff. de effract. Sz ď iure
ca. ē alia pena, vt ꝑ Jo. de ana. post doc. in. c. pe. de apostatis.
160 ¶ †. xcij. Dr̄ia, de iure ciuili carcer est inductus ad custodiā,
non ad

nõ ad penã.l.aut dãna.§.solẽt.ff.de penis no.in.l.j.ff.de custo. reoꝝ,sed de iure canonico & ad custodiã & ad penã inuẽtus est. c.q̃uis de penis in.vj.facit ꝙ no.Jo. de ana.i.c.i archiepatu in pe.col.de rap.vbi dixit ꝙ carceratio de iure ciuili nõ est mixti iperij, qꝛ nõ est ad penã sed ad custodiã.l.incredibile.C.de penis.Sed de iure canonico secus,qꝛ est pmissa,& perpetua.c. nonimus de verb.signi.& d.c.q̃uis.

161 ¶ †.xciij.Dĩa,de iure ciuili iudei,vel alij ifideles nõ gaudẽt priuileg.vt si ꝯfugiãt ad eccl'iã, qn possint capi.l.j.C. ð his q ad ecclesiã ꝯfugiũt,qꝛ nõ dñt deffendi ab eccl'ia, q sunt rebelles ecclesie,vt ibi per Sali.& Jo.de ana.in.c.iij.de iudeis gl.in auc. de mãdatis principũ.§.publicoꝝ. De iure vero canonico dicit Gul.de mõ.Landi.Pet.de anch.& Jmol. in cle.j.de peñijs. ꝙ imo iudei gaudẽt tali priuilegio,voluit Jo.de fant.post Archi.in.c.diffiniuit.xvij.q.iiij. vbi seruus liber iudeus & excõicatus gaudẽt illa prerogatiua.qꝛ canones regulꝛr dicũt, ꝙ nullus ꝯfugiẽs ad ecclesiã debeat inde extrahi, nisi sit publicus latro, & depopulatoꝛ.c.fi. de imun.eccl. est.n. datũ illud ꝑuilegiũ rõne loci tm̃,ʒ Jo. de ana.in.d.c.iij.sunt.n. iudei sub ꝓtectione eccl'ie.c.sicut de iud.& tenẽdo ꝯriũ viderent̃ sentire ꝓiudiciũ, &

162 nõ defensionẽ,ꝑ.d.l.j.†& rñdeo ad.l.j.C.de iudeis.ꝙ loquit̃ ille tex.qñ simulate & ficte fugiat ad eccl'iã ꝯsidera tñ ƀm Jo.de ana.in.d.c.iij.ꝙ ex quo reperit̃ tex.iuris ciuilis expssus, & nullus reperit̃ de iure canonico,q dicat ꝯriũ,vr̃ dõm,ꝙ nõ sit dĩa inter ius canonicũ & ciuile, nec ꝑ dicta doctoꝝ dʒ corrigi.l.j.C. de his q ad eccl.ꝯfu.ar.notatoꝝ in.c.cupiẽtes.§.ꝙ si ꝑ viginti

163 de elec.li.vj. ¶ †.xciiij.Dĩa.pena.l.si qs i tãtã.C.vñ vi.hʒ locũ de iure ciuili, vt inst.vi bon.rap.§.ij.Sʒ in foro canonico nõ hʒ locũ,dixit bal.in rub.q feu.pos.ad finẽ,& all'at not.ꝑ gl.i.c. j.de dolo & ꝯtu.vbi talis rigoꝛ nõ hʒ locũ in foro canonico, dñt tñ doc.in.d.c.j.ꝙ opi.ꝯria est verioꝛ,vt nõ sit dĩa, & habeat locũ in vtroqꝫ foro.c.placuit.xvi.q.vi.c.ij.de ord.cogni.gl.in re

164 gula delictũ i.vj. ¶ †.xcv.Dĩa, vt actus vniuersitatis valeat dñt simul ꝯuenire saltẽ due ptes, ꝑ.l.nulli.ff.ꝙ cuiqꝫ vniuersitatis,ex qbus duabus ptibus dʒ ad min⁹ maioꝛ ps ꝯsentire, & sufficiet,qꝛ cũ repñtẽt totã vniuersitatẽ.d.l.nulli.l. noiationũ.C. de decurionibus li.x. ergo factũ a maioꝛi pte istaꝝ duaꝝ dicet̃ factũ ab ipa tota vniuersitate,vt ꝑ Abb.in.c.cũ oẽs de ꝯst.vbi dicit hãc opi.esse cõem legistaꝝ & canonistaꝝ lʒ aliqñ gl. variauerint vbi ꝑ eũ,& Bar.in.l.oẽs populi. Adde tñ Jo. de imol. in.c.humilis de maio. & obe.in.iiij. carta vbi ẽt dicit ꝑdictã cẽ cõeʒ opi.lʒ conet̃ ꝓbare ꝙ ð rigore iuris canõici sufficiat maioꝛ pars eoꝝ,q debẽt vocari,lʒ nõ faciãt duas ptes vocãdorum,vt volũt multe gl.& de iure ciuili nõ qdẽ vocandoꝝ, sed totius vniuersitatis,vt ibi ꝑ Jo.de imol.in.d.c.humilis dicẽtẽ se ponere noua & quotidiana,nõ tñ dicit ipse eẽ recedẽdũ a cõi opi. vt nõ

165 sit dĩa inter ius canonicũ & ciuile. ¶ †.xcvi.Dĩa,de iure canonico vicarius inferioris a principe vt epi,hʒ a.l.iurisd.ord.c. romana de offõ ord.in.vj.& in.c.ij.e.ti.& notant doc.in.c.ij.ne pl.vices suas.est.n.vnũ,& idẽ tribunal.c.ij.de ꝯsue.in.vj.Sed de iure ciuili talis vicarius nõ hʒ ord.iurisd.qꝛ inferioꝛ eũ ꝯstituẽs sibi eã dare nõ põt.l.moꝛe.ff.de iur.om.iud.nec reperit̃,ꝙ lex ei det,vt in.§.ꝓhibemus in auctẽtico de col.l.solẽt in prin.& .l.legati ð offi.ꝓcõsul.& plene ꝑ Alex.in rub.ff.de offi.eius cui mã.est iurisd.in vlti.car.& intellige,ꝙ dixi vicariũ epi de iu.canonico hr̃e ordinariã,illð est verũ, qñ est vicarius ꝯnalis,secus si in certa pte diocesis ad certos actus eẽt ꝯstitutus, cũ nõ sit ꝑ pꝛie vnũ tribunal.vt voluit gl.reputata singularis in cle.ij.i gl. antepe.de rescriptis,Bar.in.l.j.§.fi.ff.qs & a quo appel.& bal. in rub.š.de offi.deleg.in.x.col.& Ang.in.l.ꝑcipimus.C.de ap.

166 & ꝓbat̃ in.d.c.romana & in.d.cle.ij.& Alex.vbi.š.subdẽs,† ꝙ alia ẽ dĩa inter ius canonicũ & ciuile.qꝛ lʒ eps possit vicariũ facere.d.c.ij.&.c.vt offiũ ð hrẽticis in.vi.tñ magistratus ab iperatore creati nõ pñt regulariter sibi ꝯstituere vicarios.§.nullã in auctẽtico de defens.ciuita.& in.§.eis in auctẽtico de mã.prin.& in.§.nullo i auctẽtico vt iud.sine quoqꝫ suff.& an hodie sit secus eo qꝛ pscripserũt meꝝ iperiũ declara.vt plene Alex.in.d.rub.

167 in pe.col. ¶ †.xcvij.Dĩa, iure ciui.ad extꝛordinariũ iudicẽ nõ põt rescriptũ ipetrari,nisi ordinarius iudex reqsitus deneget facere iustitiã, vt in auctẽtico vt difer. iud.§.si vero,& in auctẽtico de mã.ꝑn.in.§.pmittẽs,secus de eqtate canonica,qꝛ vʒ impetratio iudicis ad lites,ẽt si ordinarius nõ sit in mora,vel culpa, ƀm

168 bal.in.l.ij.circa fi.C.vt lite pẽd. ¶ †.xcviij. Dĩa ð iure ci. vicarij seu vice gerẽtes nõ pñt iponere penã mortis,vel mutilationẽ mẽbri,vt est text.& ibi glo.no.in.l.suggerente.C.de offi.eius q vicẽ alterius gerit.Secus de iure canonico.c.in archiepatu de rap.& ibi ꝑ Jo.ð ana.gl.xxiij.q.iiij.c.illð,bal.in auctẽtico sʒ nouo iure in prin.C.de ser.fugit.& in.c.si qs decesserit in fi.si de feudo defuncti fuerit ꝯtrouersia,& Lud.ꝯsi.lviij.ad discutiẽdũ

169 in.ij.col.facit gl. in.c.hi a qbus.xxiij.q.viij. ¶ †.xcix.Dĩa, torneamẽtũ de iure ciuili nõ est ꝓhibitũ, nã ludere ꝯra virtutis oñdẽde pmittit̃.ff.de aleat.l.qua actione.§.si qs in collucta.ff. ad.l.aql.iure vero canonico ẽ ꝓhibitũ,& qdã dñt,ꝙ imo vtroqꝫ iure hodie,ꝑ.l.j.C.de gladiat.li.xi.& ibi gl. sed adde ꝙ saltẽ de iure ciuili digestoꝝ nõ sunt ꝓhibita, nec ẽt de iure canonico indistincte,sʒ tũc demũ, qñ fierẽt ad ostẽtationẽ viriũ, & ꝑ temerariã audaciã,vt dicit tex.i.c.j.de tornea.Nã papa dãnat torneamẽta pp instãtes mortes & aiarũ picula, & illa est finalis rõ, pp q̃ mouet̃.l.latoꝛ,& iõ putarẽ,si cessarẽt ille rõnes puta,qꝛ enses eẽnt ligati qbus mediãtibus torneamẽta adducunt̃,& finis nõ es

170 set vitiatus,ꝙ ludus eẽt licitus,† vt sir̃r dixit Bal.in rub.C.de ꝯdi.ob tur.cãʒ. & Abb.in.c.qm̃ ꝯ falsam de ꝓba.in vlt.no.vʒ i ludo aleaꝝ,q ꝓhibet̃ pp multa mala q̃ sequunt̃. & iõ si cessent

171 blassemie,& furta,ludus aleaꝝ nõ est ꝓhibitus,ʒ Bal.†sʒ an bastiludiũ sit ludus vetitus,ꝑdicatores cõiter tenẽt ꝙ sic, ꝑ.d. c.j.de torn.sed potes dicere, vt dicebat qdã modernus in quodã tractatu de ludo.ꝙ torneamẽtũ est genus seperatũ ab bastiludio,ꝯ ex seperatis nõ est fiẽda illatio.l.inter stipulãtẽ.§.sacra de verb.ob.l.papinianus exuli.ff.de min.tñ rõ q̃ est scripta in.l. in.d.c.j.est eadẽ in bastiludio,ergo erit eadẽ dispositio, qꝛ mortes & homicidia ẽt solẽt seq̃ & oriri.item oĩs actus ꝯrius caritati nutrit pctm̃, sʒ bastiludiũ exercẽs conat̃ vincere aduersariũ,& dedecus ꝓximi q̃rit,ergo peccat.Itẽ qꝛ dãs operã huic ludo vr̃ obuiare pcepto,nõ tẽtabis dñm deũ tuũ,& maxiẽ qñ diebus feriatis in honorẽ dei quasi ꝯ pceptũ.c.j.&.ij.de ferijs, qnimo laici existẽtes tãq̃ tacitũ ꝯsensuʒ accõmodãtes peccare vident̃,per regulã agẽtes.&c.facit tex.in.c.ij.de tornea.vbi veniẽtes data opa,si ibi decedãt,carẽt eccl'iastica sepultura,secus si casu. Tu tñ disputãdo potes tenere ꝯriuʒ, salua semp s̃nia theologoꝝ cũ restrictiõe.s̃.dicẽda. Nã clarũ est,ꝙ de iure ciuili est tex.ꝑmittẽs in.l.solent.§.senatus in verbo hasta de aleat.ij.& fortius fa

172 cit,nã clarũ ẽ,† ꝙ bellũ, ꝙ est licitũ,nedũ põt exerceri iure humano,sʒ ẽt diuino vt hr̃ leuitici.xxvi. ꝑsequamini inimicos vestros,& corruãt corã vobis,& in libro regũ ꝑparate scutum, & galeã &c.iure ẽt canonico nõ est iprobatũ.c.noli.c.militare.xxiij. q.j.tũc sic bastiludiũ est añcedẽs & necessariũ pꝛeãbulũ & ꝑparamentũ ad bellũ,ergo ꝯcesso ꝯsequenti ꝯcedit̃ & antecedẽs, sine quo nõ bñ põt ꝯñs expediri.c.trãslato de ꝯstit.l.oratio de spõ. itẽ nullo canone bastiludiũ vr̃ ꝓhibitũ, ergo ꝯcessum,maxiẽ qꝛ .l.ciuilis in hoc nõ reperit̃ correcta ar.notatoꝛ.ꝑ regulã possessoꝛ,& Bar.in.l.ꝑuilegia.C.de sac.san.eccl.& iõ vr̃ ꝯcludẽdum

173 bastiludiũ nõ eẽ de ꝯñe ꝓhibitoꝝ,†fateoꝛ tñ ꝙ si bastiludẽtis finis est malus ipʒ quoqꝫ malũ eẽ.& iõ si h exercẽs moueat̃, aut inanni gl'ia aut oñdaꝝ viriũ suaꝝ cã,aut ad scãdalũ ꝓximi puertẽt nãʒ ludi,tũc dico eẽ pctm̃,vbi ãt finis eẽt licitus,vt qꝛ descẽdit in bastiludiũ, vt euadat pitus i arte belli ad hoc vt se vel patriã occurrẽte necessitate dẽfendat,vel ꝯ ifideles arma moueat, vr̃ bastiludiũ nõ esse in sui nã ꝓhibitũ, facit tex. in.c.mili.i.di. vbi ẽt de iure canonico militia nõ reprobat̃, nõ obstat tex.in.c. j.&.ij.de torn.qꝛ rñdeo,ꝙ nõ sp exponẽ se mortis piculo ẽ pctm̃ vt pʒ in bello licito, ẽ ergo dare instãtiã,ergo nõ ꝓcedit arg.de torneamẽt.ad bastiludiũ.i.q.i.sicut vrgeri & gl.i.l.si creditori ð

174 no.op.nũ.† & ex his ẽt põt dici.an sit imunis ab homic. q occidit sociũ i pu.certamine bastiludij,& lʒ Raph.fulg.ꝑ.d.§.dicat se defendisse armigerũ, q padue sociũ in bastiludio interemerat, tñ nõ puto idistincte veꝝ,qn saltiʒ teneat̃ in fo.ꝯsciẽ.si finis bastiludij eẽt dãnatus,vel ẽt si bastiludiũ celebraret̃ in die festo,ꝑ

175 ca q̃.š.dixi. ¶ †.c.Dĩa,ð iu.ca.minoꝛ.xviij. annis ab alio q̃ a ꝑncipe nõ põt dari iudex ðlegatus ẽt ꝯsentiẽtibus ptibus.c. cũ vigesimũ de offi.dele.secus ð iu.ci. qꝛ pt dari mioꝛ.xviij.anno.cũ ꝯsensu partiũ a ꝑncipe.l.qdã ꝯsulebat ð re iu.& bal.i.d. c.cũ vigesimũ dicit,ꝙ aliud de iure ci. & aliud de iure cano.sed ʒ Jo. de imo.in.d.l.qdã ꝯsulebat, & Bal.in.d.c.cũ vigesimũ põt intelligi.l.qdã ƀm determinationẽ.c.cuʒ vigesimũ,& subdit ð.Alex.in.d.l.qdã,ꝙ papa interpꝛetatus.est.l.qdã,cui interpꝛetatiõi standũ est ẽt in foro ciuili, qm̃ dubiũ iuris ciuilis interpꝛetat̃ ꝑ ius canoni.vt no.in.c.lʒ.de foro ꝯpe. & in.c.ꝑ venera

176 bilẽ qui filij sint legi. ¶ †.cj.Dĩa,de iure ciuili fundus dotalis non põt alienari instit.q.mod.alie.lʒ &.l.j. de fun. dotali.ff. sed iure canoni.sic interueniente iurõ.c. cũ ꝯtingat. de iurein. dixit Albe.in dictionario iuris ciuilis in verbo dos, qꝛ equioꝛ fuit dispositio iuris ciuilis,q̃ iuris canonici omnibus pensatis.

177 ¶ †.cij. Dñia, de iure ciui. si mulieri nõ soluit dos. ĩ. annũ põt
petere vsuras. l. j. §. exactio. C. de rei vxo. actio. sed de iure can.
dicit Cy. in. d. §. exactio. ⁊ Joã. de ana. in. c. salubriter in. viij.
col. de vsuris, ꝙ Hy. tenuit, ꝙ mulier non petet hodie vsuras,
ꝓut dr̃ in. §. exactio. sed petet, q̃tũ est verisimile eũ ꝑcepisse, ⁊
exinde se aluisse, quasi vt interesse, nõ vt vsura, nõ sic in alio cre
ditore in diẽ, q2 in eo vr̃ potius vsura, dic tñ vt ꝑ doc. in. d. c. sa-
178 lubriter. ¶ †. ciij. Dñia, doctoratus de iure ca. est dignitas. c.
v. de magr̃is ⁊ ibi Jo. de ana. post alios, secus ƀ3 aliquos de iu
re ciuili, vt in ꝓe. C. §. iõ q̃, ibi tñ Saly. conat̃ oñdere, ꝙ ẽt do-
ctoratus de iure ciuili sit dignitas ⁊ Bart. in. l. fi. C. de iudeis.
179 ¶ †. ciiij. Dñia ƀm. ll. ciuiles p̃latus non põt aliquẽ mortuum
ex iuxta cã ponere in sepulchro alterius illo inuito. l. ij. ⁊. l. pen.
ff. de relig. ⁊ lud. in ti. de sepulturis in p̊ singulari, sed ƀm cano-
nes eps̃ põt facere hoc, tanq̃3 sit q̃dã elemosina, ⁊ q2 sepultura
ecclesie est sub diocesi sua, allr̃at ludo. singulare dictũ Archid.
xiij. q. ij. c. p̃cipiẽdũ. vide Abb. in. c. pe. de sepul. ⁊ do. Ant. in
c. v. in fi. de iud. ꝙ. ll. ciuiles loquẽtes de sepul. nõ ligãt in foro
180 ecclesiastico. ¶ †. cv. Dñia, de iure ciuili si laicus presentet in
dignũ deuoluit̃ ad supiorẽ ꝓuisio ecclesie, vt in auctẽtico de san
ctis. epis. §. si qs oratorij domũ, secus de iure ca. ƀ3 gl. ⁊ ibi abb.
181 in. c. cũ vos de offi. ordi. hr̃ in. c. cũ in cũctis de elec. ¶ †. cvj.
Dñia, ƀm iura ciuilia cognitio ⁊ ꝯdẽnatio de hr̃si spectat ad iu
dicẽ secularẽ. l. q̃cunq3. C. de hr̃ti. tñ de iure ca. spectat ad solu3
inq̃sitorẽ hr̃tice prauitatis, vel ad epm̃ tm̃, itaq3 nõ ad iudicẽ se
cularẽ. c. inq̃sitiõis de hr̃ti. in. vj. cui iuri stãdũ est in vtroq3 fo-
ro, q2 est crimẽ ecclesiasticũ. d. c. inq̃sitiõis. ⁊ Saly. in. l. ea qui
182 dẽ. C. de accus. ¶ †. cvij. L3 ꝓ defendẽda p̃ria possit absq3 sce
lere filius occidere patrẽ ƀ iure ciuili. l. minime. ff. de relig. Tñ
illa lex nõ vẽdicat sibi locũ in filijs ecclesiasticis de iure canoni
co, vt est gl. in. c. suscepimus de homi. ⁊ in. c. significasti eo. tit.
ƀm Bal. alibi ꝙ est notabile ꝓ limit. d. l. nec est mirũ, q2 clerici
ẽt ꝯ infideles nõ pñt arma suscipere, ƀm gl. in. d. c. suscepimus.
183 c. q paganũ. l. dis. ¶ †. cviij. Dñia, de iure ciuili impator nõ ꝓ
hibet̃ imponere collectas ecclesijs vel ecclesiasticis ꝑsonis, l3
ipse impator in q̃busdã dederit imunitates ecclesijs, ⁊ q̃busda3
nõ pl3. l. neminem. C. de sacro san. eccl. sed alij oẽs inferiores a
principe hñ ꝓhibent̃, auc. itẽ nulla cõitas. C. de sacro san. eccl.
sed de iure cano. est ꝓhibitus impator, vt p3 in. c. nõ minus ⁊ in
c. aduersus de imunitate eccl. iũcto. c. solite de maio. ⁊ obed. ⁊
subdit Raph. fulg. in. l. iubemus nullã. C. de sac. san. eccle. ꝙ l3
a prin. cũ ecclesia dei hr̃et modicã ptãtẽ, impator faceret. ll. cir
ca ecclesias ⁊ ecclesiasticas ꝑsonas, tñ postea fuit declaratũ, ꝙ
impator nõ hr̃et ptãtẽ circa ecclesias ⁊ ecclesiasticas ꝑsonas, vt
in. c. lege. x. di. in. c. bene q̃dẽ. xcvj. di. ⁊ bart. in. l. priuilegia. C.
de sac. san. eccl. vñ nec. ll. digestorũ, nec codicis, nec auctẽtico-
ru3 in ista materia pñt ligare clericos, vt p3 in. d. c. nõ minus ⁊
c. aduersus. ⁊ ibi Jo. an. gl. in. c. pl3. xvi. q. j. ꝯcl̃o ergo breuis ẽ
ꝙ ecclesie ⁊ clerici tenent̃ tantũmõ ad tributa ordinaria, ⁊ rea-
lia, ad q̃ erãt prius obligata predia ⁊ domus, q̃ ad ipsos deuene
runt vel ecclesias, ƀ3. d. l. pl3, ad alia aũt indistincte nõ tenẽtur,
q2 impator vel quicunq3 dñs sit nõ pñt imponere de nouo aliq̃ð
munus ꝑsonale, vel reale, vel mixtũ ecclesijs, vel bonis ecclesia
sticis, vel ẽt ꝑsonis clericorũ, vel bonis p̃rimonialibus ipsorum
clericorũ. d. auc. itẽ nulla cõitas, ⁊ doc. in. d. c. non minus in. c.
q̃3q̃3 de cẽsibus in. vj. ⁊ cle. pñti eo. ti. ⁊ iõ. l. iubemus. l. neminẽ
de sacr. sanc. eccl. sunt correcte ꝑ. d. capl̃a, ⁊ ꝯ faciẽtes sunt ex-
cõicati ipso iure, si post monitionẽ factã sibi nolint restituere ꝑ-
sonis ecclesiasticis id, ꝙ acceperint. d. c. nõ minus ⁊. c. aduer-
184 sus aũ ꝯ illã admonitionẽ nõ sunt ipso iure excõicati. ¶ † Et ꝑ
p̃dicta vr̃ ꝙ clerici nõ tenent̃ soluere aliqua datia vel gabellas
l3 in Jtalia cõiter praticet̃ ꝯriũ vt no. gl. in cle. fi. de cẽsi. vbi gl.
dicit ꝙ tota Jtalia est interdicta, ⁊ ꝑ predicta vr̃ ꝙ oẽs ciuita-
tes Jtalie sint interdicte ipso iure, vñ celebrãtes in eis scienter
sunt irregulares, nec pñt absolui ab alio q̃3 a papa. c. is q ƀ sen.
excõi. in. vj. itẽ sepeliẽtes eos sunt excõicati cle. j. de sepul. de9
ergo ꝓuideat tãto ꝑiculo, aduerte tñ, q2 forte iste pene cessant,
qñ papa h3 dñiũ, puta in ciuitate ista bononie, q2 tũc ipse scit, ⁊
vult, ⁊ ꝯsentit, ꝙ ista datia colligant̃ mõ vsitato ẽt a ꝑsonis ec-
clesiasticis, laici tñ trufant̃ de p̃dictis dicẽtes, ꝙ de iure nãli, ⁊
gẽtiũ, ⁊ clerici, ⁊ ecclesie tenent̃ ad istas collectas ꝓ gubernatio
185 ne ciuitatis, sicut ⁊ alij laici, qui hñt vxo. ⁊ filios. ¶ †. cix. Dif
ferẽtia. Ut ponit Gãdinus in tractatu maleficiorũ sup rub. de
q̃õnibus ⁊ torm. ƀm iura ciuilia, si ꝓbatũ est de crimine ꝑ publi
cã vocẽ ⁊ famã. si cũ fama est vnũ aliud indiciu3, reus põt ꝑoni
ad torturã. S3 ƀm iura canonica, cũ fama faciat semiplenã ꝓ-
bationẽ, ⁊ eq̃peret̃ dicto vnius testis. c. illud de p̃sump. c. si qs
de purg. cano. tũc ꝑ solã ꝓbationẽ fame, qs poterit torq̃ri, ⁊ sub
dit ꝙ cõiter assessores hoc obseruãt, limita tñ p̃dicta ƀm ꝙ di-
xit Bar. in ꝯsi. clxxxvj. dño paci ⁊c. q dixit ꝙ si fama est vehe
mẽs ꝯ malefactorẽ tũc est sufficiẽs indiciũ ad torturam, ⁊ ita t3
Bal. in. c. j. de pace iur̃o fir. in. ix. col. itẽ limita, nisi cũ ꝓbõne
fame esset dictũ sindici cũ iur̃o, q denũtiauit titiũ occidisse gaiũ
vt ꝑ Bar. in ꝯsi. clxxxvj. p̃allega. Jtẽ limita vbi ꝯ illũ malefa-
ctorẽ ꝯ quẽ viget fama de delicto ꝯmisso ꝓbatũ est ẽt ipsum esse
male fame ⁊ ꝯdõnis, vt ipse Gãdinus ponit in. d. tract. malefi.
sub rub. ex quo tꝑe possit fama incipe, ⁊ an fama sit sufficiẽs in-
diciũ ad torturã, vide Bal. in addi. Spec. in ti. de sũijs in vlti.
col. ⁊ do. Ant. in. c. veniẽs de testi. Abb. in. c. j. de deposito. ⁊
186 Ang. in. l. fi. C. ƀ q̃õnibus, ⁊ pe. de anch. ꝯsi. ccliij. ¶ †. cx. L3
de iure ciuili nõ valeat hr̃dis insti. nutu facta, q2 d3 exprimi no
men hr̃dis ore ꝓprio testatoris, vt est tex. ⁊ ibi plene ꝑ doc. in. l.
iube. C. de testis, tñ de eq̃tate cano. v3 testm̃ nutu factum, vt est
tex. gl. ⁊ do. Ant. in. c. cũ tibi de testis. ⁊ ita do. Ant. saluat gl.
ab eo ꝙ dixit Jo. an. in addi. Spec. de testis ver. q̃d si ƀ3 in. d.
c. cũ tibi ⁊ allegat Bal. in. l. j. C. de sac. san. ec. q intelligit illam
gl. in insti. ad pias cãs, l3 dicat do. Abb. in. d. c. cũ tibi, ꝙ opi.
do. Ant. põt ꝓcedere, si ꝯstat de volũtate ꝑ signa vrgẽtia, arg.
d. c. cũ tibi ⁊. c. cũ apud de spons. facit ꝙ no. Pau. de ca. in. l.
hac ꝯsultissima. §. at cũ humana. C. q test. facere pos. ⁊ in. l. j. §.
si qs ita de ꝟ. ob. Ang. in. l. iiij. ff. de inof. test. ⁊ Bal. in. l. si pr̃
187 . C. de testa. ¶ †. cxi. Dñia, de lite q̃ vertit̃ coram delegato põt
trãsigi eius auctoritate. c. cũ ꝯtingit de transact. ⁊ ibi Pet. de
anch. ⁊ Jo. de ana. dicit tñ Petrus cogitãdũ, q2 vr̃ recurrẽdũ
ad ordinariũ, quasi casus trãsactiõis nõ se extẽdat ad iurisditio
nẽ delegati. c. si annũ ver. delegatus aũt. de iudicijs in. vi. c. de
cetero de trãsact. dixit tñ Bal. in rub. ff. de trãsact. ꝙ iudex de
legatus ad cãm mutui nõ põt cognoscere de trãsactiõe facta co
rã ipso, q2 tꝑe date lr̃arũ nõ erat trãsactio, ⁊ ad futuras cãs de-
legatio nõ extẽdit̃, Jtẽ q2 ꝑ trãsac. cã antiqua, q̃ fuit delegata, ẽ
finita trãsactiõe, ⁊ succedit lis, adde text. singularẽ ⁊ nouu3 ƀm
Bar. Cy. ⁊ Ang. in. l. fi. §. sed ⁊ si qs. C. de administra tut. vbi
ille dat curatorẽ liti, ⁊ interponit auctori. q est delegatus, alius
nõ posset, ⁊ hoc est verũ de iure ciuili ƀm ipsos, hodie tñ de iure
cano. ad litẽ q̃ agitat̃ corã delegato dare põt. d. c. si annũ, ⁊. d.
l. fi. vbi Saly. C. de admi. tut. l3 Pet. de anch. tenuerit ꝯriũ in
188 c. cũ cã3 de iu. dicẽs esse spãle in delegato pape. ¶ †. cxij. Dif
ferẽtia, Jo. de ana. in. c. sicut dignũ in. §. insup lult. de homi. ff.
ꝙ dr̃ia est inter ius ciuile ⁊ canonicũ qñ homicidiũ est ꝯmissu3
nõ dolo, sed culpa respectu pene iponẽde, nã de iure ciuili agit̃
ad penã pecuniariã. l. j. ij. ⁊. iiij. ff. ad. l. aql. l. j. de sicca. ⁊ iõ si qs
ꝑ lasciuiã p̃stiterit cãm ad homicidiũ ꝑ q̃nq̃ẽniũ relegat̃. l. iiij.
§. j. de sicc. de iure vero canonico alia ẽ pena homicidij. c. eos.
189 c. si qs viduã. l. dis. ¶ †. cxiij. Dñia, pena hr̃ticoru3 est diuersa
iure ciuili, ⁊ in. can. vt ꝑ Jo. de ana. in. c. j. de hr̃t. ⁊ ƀm Gof. in
summa est dr̃ia inter minorẽ hr̃sim, ⁊ maiorẽ de iure ci. secus de
iure can. q2 indistincte sunt excõicati. c. ad abolẽdã de hr̃ticis.
190 ¶ †. cxiiij. Dñia, in casibus, in q̃bus admittit̃ mulier ad accu-
sandũ vt in. l. de crimine. C. de accusa. ⁊ in. l. vxor eo. tit. de iure
ciuili tenet̃ se inscribere ad penã taliõis vt ꝑ Ang. are. in trac.
maleficiorũ carta. v. secus de iure ca. vt voluit Jo. fabri inst. de
suspec. tut. §. ꝯñs, allegat Hosti. in summa de accus. §. q possit ⁊
191 gl. in. c. de crimine. xv. q. iij. ⁊. ij. q. j. mulierẽ. ¶ †. cxv. Dñia,
vt voluit Bar. in. l. cũ clericis. C. de epis. ⁊ cle. clerici nõ debẽt
iurare, sed de iure ca. pñt iurare, l3 non in manibus laicis.
192 ¶ †. cxvj. Dñia, vt voluit Pet. de anch. in. c. ex ꝑte in. iij. no
tabili de priuilegijs, clerici in delictis nõ pñt de iure ca. ꝯueniri
corã seculari, nisi post degradationẽ, de iure vero ciuili distin-
guit̃ inter delictũ ecclesiasticũ siue canonicũ, ⁊ delictũ cõe, vt in
p2io sub iudice ecclesiastico, i scðo sub iudice seculari, vt in auc
tẽtico, vt clerici apud ꝓprios ep̃os, facit ꝙ not. in. l. magisterie
193 . C. de iuris. om. iud. ¶ †. cxvij. Dñia, de iure ca. canoniste hñt
istã gl. i summa. xxiiij. q. ij. q̃ dixit, ꝙ canoniste nõ ꝑmittũt post
mortẽ aliquẽ accusari, nisi in tribus casibus in hr̃si. c. fi. de her̃.
Jtẽ qñ quis hereticũ instituit heredem. c. si qs de here. ⁊ qñ in
notorio crimine decesserit. c. t3. lxxxviij. di. Sed dicit illa gl. in
summa, ꝙ leges ciuiles aliter dicũt, nã non ꝑmittũt aliquẽ ac-
cusari post mortẽ, nisi ꝓ bona tm̃, nõ ꝙ alia pena sit imponen-
da in crimine lese maiestatis statuit̃, ꝑ. l. fi. C. ad. l. iul. maiest. ⁊
gl. in. c. accusatus de hereticis in. vi. ⁊ ibi gl. vnũ singulare di-
cit, ꝙ l3 post mortẽ possit agi ad hoc, vt bona hr̃dũ ꝯfiscent̃, ⁊
applicentur fisco, hoc est verũ, si inter. iiij. annos hoc fit, vt per
Ang.

Ang. aret. in trac. malefi. in ꝟbo, che hai tradito, facit ꝙ no.
dñicus in. d. c. accusa. ⁊ ꝙ no. gl. in. d. summa que dicit ꝙ istud
ius accusandi durat quinquennio post mortem rei.
194 ℭ †. cxviij. dr̃ia. in delictis ꝯmissis ꝑ subditũ ex̃ territoriũ no.
põt formari inq̃sitio ꝯ̃ eũ ꝑ iudicez originis, ẜm goffr. ⁊ Jac. de
beluisio in. l. j. C. vbi de cri. agi oport. qꝛ inq̃sitio regulariter est
prohibita, ⁊ ꝑtinet ad vindictã publicã, ciuitas aũt originis nõ
offenditur, sed terra vbi est delictuz cõmissuz, vt ꝑ Jo. And. in
Spec. de compe. iud. addit. in. §. i. sed Cy. in. d. l. i. tẜ ꝯ̃riũ, qꝛ
inquirere spectat ad ordinẽ ꝓcessus, ideo inspicit̃ locus iudicij.
l. ij. C. queãd. test. ap. ⁊ sic poterit inq̃rere de delicto cõmisso in
alieno territorio. l. si qs in h̃ genus de epi. ⁊ cle. ⁊ bal. in. l. j. C.
de summa trini. vbi dicit ꝙ tutior est opi. ꝙ iudex originis pos
sit inq̃rere, qꝛ obligatio sequit̃ delinquẽtẽ. nã noxa caput sequi
tur, ⁊ ideo põt ꝑ iudicẽ ꝓpriũ puniri ẽt inq̃rẽdo, nõ attẽta q̃lita
te loci, sed ꝑsone, idẽ tẜ Ang. in. l. si vacãtia in ꝟsic. sed incidẽ
ter q̃ro de bon. vacãt. li. x. Bar. ⁊ Bal. in. l. j. §. ij. ff. de off. pre-
fect. vrb. tenẽt hãc partez, ⁊ Bald. in. l. j. C. vbi de cri. agi opz,
tẜ aliter in addi. spec. in ti. de snie ꝓlat. in pe. col. ⁊ Ang. aret.
in trac. malefi. in. iij. car. Bal. tñ in. d. l. j. §. ij. ff. de off. prefect.
vrb. vult ꝙ in for. cano. saltẽ militet opi. Gof. ⁊ Jo. and. ꝙ est
notab. qꝛ in terris eccl'ie forte nõ poterit iudex punire subditũ
malefactorẽ cõmittẽtẽ delictũ ex̃ territoriũ, ⁊ sic pñt cõcorda-
ri opiniones ponẽdo differẽtiã inter ius canonicũ ⁊ ius ciuile.
195 ℭ †. cxix. dr̃ia. de iure ciuili noua vectigalia iponẽs sine prin
cipe punit̃ exilio ꝑpetuo. l. fi. C. noua vectiga. sed iu. cano. pri-
uat̃ coione xpiana, quousq3 destiterit, ⁊ satisfecerit. c. innoua
mus de censi. Et iõ tẜ regul'r nõ sit licitũ fraudare gabellas, ẜz
Bald. in. l. vectiga. ff. de publicanis, fallit qñ princeps, vel ali-
us iponit noua sine cã. qꝛ cũ cã posset puta ꝓ defensiõe p̃rie ẜz
host. ⁊ Inno. in. c. innouamus. itẽ fallit, qñ iponẽs nõ hz ꝑtãtẽ
iponẽdi, ẜz Bar. in. d. l. vectiga. iu. qñ gabella eẽt nimis exces
siua, ita vt sonaret in extorsionẽ idebitã, ẜz Inno. i. c. qꝛ plerīq3
de imunit. eccl. ⁊ Bal. in fi. C. de iur. aur. anul. Itẽ quando ga
bella eẽt iposita ob illã cãz. s. vt trãseũtes essent securi ꝓ reb⁹
⁊ ꝑsona, ⁊ princeps ⁊ cõitas nõ custodiret itinera secura, qꝛ nõ
solũ ẽ licitũ fraudare, tẜ ẽt pr̃iceps tenet̃ ad restitu. ẜm host. in
196 sũma de cẽsibus in. §. ex qb⁹ causis in ver. qd. ℭ †. cxx. dr̃ia.
iure ciuili pena pecuniaria põt in foro ꝯtentioso inf̃ligi. l. si qs
maior. C. d̃ trãs. c. q̃q̃. xxiij. dis. tẜ de iu. ca. secus. xij. q. ij. fr̃ni
tas d̃ penis. c. sup̃ no. xij. q. ij. in antiq̃s, pena. n. in foro ꝯtẽtio-
so iponit̃, vt ceteris icutiat̃ metus. l. aut facta in fi. ff. d̃ penis, q̃
rõ cessat in foro aie, ⁊ illã gl. in. c. fr̃nitas alleg. ab. in. c. suã de
penis in. c. cũ cãz d̃ testib⁹. d. Ant. in. c. fi. de p̃scrip. math. ma
thesel. i notabili. ij. ⁊ bal. i. l. post diuisionẽ. c. d̃ furtis, vbi dixit,
ꝙ i foro ꝯscie satis ẽ, si furto subtraxi rẽ aliq̃3, soluero rẽ ipam,
absq3 eo ꝙ soluã duplũ, vl' q̃druplũ, ⁊ limita ipãm gl. q̃drupl'r.
j. ẜz ab. i. c. dilecti d̃ arb. ⁊ i. c. j. d̃ ꝯst. nisi lex iponeret penam
ipo fcõ, qꝛ tũc ẽt i fo. ꝯscie ligat, puta si sunt publicata bõa ipo
fcõ fisco, vt no. i. c. ij. d̃ p̃scri. i. vj. facit. l. ꝯmissa. ff. d̃ plubli. vbi
pena ipo fcõ ꝯmissa exigit̃ ab hr̃de, tẜ al's hr̃s nõ teneat̃ ex de
licto defuncti, vt i. l. j. C. ne ex delict. defũct. ij. limita. d. gl. nisi
reus eẽt ꝯdẽnatus d̃ delicto, qꝛ tũc tenet̃ soluer̃ ꝯdẽnationẽ ẽt
in fo. can. ⁊ ꝯscie, ẜz bal. in. l. id ꝙ paupib⁹ in. ix. q. d̃ ep. ⁊ cle.
refert ꝑet. de Anch. i regula possessor in. xxviij. col. ꝟsi. iij. q̃-
ro, ⁊ thomas scd̃a scd̃e. q. lxij. art. iij. vbi dicit, ꝙ ꝯdẽnatus ad
penã tenet̃ eã soluere, q̊ ad deũ, qꝛ ꝑ sniam vr̃ q̃situz ius fisco, ⁊
ibi btũs Tho. dicit, ꝙ tex. Exodi. xxij. d̃t quinq3 bones ꝓ vno
restituat, ⁊ itelligr̃ ille tex. quo ad penã, q̃ iponit̃ ꝑ iudicẽ, nã añ
q̃3 sit ꝯdẽnat⁹ ꝑ iudicẽ, nõ tenet̃ restituer̃ plusq̃3 acepit. iij. limi
ta gl. illã, vt nõ ꝓcedat in pena ꝯuẽtionali, ẜz pet. de anc. in re
gula possessor, ẽ. n. ꝑinde, ac si ꝯdẽnatio iteruenisset, postq̃3 pa
cto qs se alteri obligauit. vltio limita ẜm pet. de anc. in regula
peccm̃ in. xxiiij. col. nisi pena legalis subrogata loco inextima
bilis iteresse, ⁊ ipossibilis restitutiõis, puta ꝓ mẽbro debilitato
vel trũcato, qꝛ cũ illud ablatũ restitui nõ possit effectualr̃, ipsa
197 pena subrogat̃ loco eius ablati. ℭ †. cxxi. dr̃ia. de iu. ciu. ipu-
bes nõ iurat, ⁊ eius iur̃m nullũ ẽ. l. q iurasse. ff. de iur̃ iur. ⁊ auc.
sacr̃a pubeꝝ, fallit in casu. l. fi. ff. de lib. cã. tẜ iu. can. põt pupil-
lus iurar̃, si sit doli capax. ⁊ si nõ ẜuat iur̃m ẽ ꝑiur⁹. c. paruuli
198 xxij. q. v. ⁊ dic vt ibi notat̃. ℭ †. cxxij. dr̃ia. iu. ca. ꝙ meo noie
gestũ nõ ẽ possuz hẽre ratũ. xvij. q. j. c. vlt. c. iij. de his q̃ fiũt a
p̃la. ⁊. c. ꝙ sicut de elec. ⁊ ibi. d. Ant. maxie in sp̃ualibus. De
iure ꝟo ciuili, ꝙ meo noie nõ ẽ gestũ, ratũ hẽre nõ possuz. ff. de
vi ⁊ vi ar. l. si vi a me, a ꝯ̃rio sensu, ⁊. l. si pupilli. §. si ego. ff. de
neg. gestis, dixit tñ. d. Ab. in. c. sicut el. ij. de symonia, ꝙ ẽt de
iu. ca. nõ possuz hẽre ratũ, intelligẽdo de ꝟa ratihabitione, q̃
retro trahit̃, ⁊ validat actũ, tẜ bñ possũ hr̃e ratũ i mei ꝑiudiciũ.
199 ℭ †. cxxiij. dr̃ia. iu. ciui. si plures vulnerarũt aliquẽ, q mortu⁹
est, ⁊ certus sit de cuius vulnere sit mortuus, ille de cuius vul-
nere nõ est mortuus, nõ cẽset̃ homicida. l. huic scripture. ff. ad.
l. aq̃l. Nã vulnus vniuscuiusq3 ꝯtẽplãdũ est. l. fi. de sicc. sed de
iu. can. oẽs tenent̃ de homicidio, ar. c. siq̃s. l. dis. sufficit em̃, ꝙ
sumpsit arma, tẜ ipse nõ occiderit, sed alius. c. pñtiũ d̃ cle. ꝑcus
sore, no. in. c. siq̃. xxiij. q. viij. d̃ h̃ tñ vide Jo. de Anan. in. c. si-
gnificasti de homi. in gl. in ꝟbo discerni. ⁊ tractatũ cautellaꝝ,
cautella. xx. vbi plene posuit, qd de iu. ciu. ⁊ flor. in. l. ita vulne
ratus in prin. ff. ad. l. acq̃l. dicẽs ꝙ gl. in. l. itẽ mella. §. celsus, in
quãtũ dicit, ꝙ primus nõ tenet̃ de occiso, loq̃tur de iu. ciui. se-
200 cus de iu. cano. ℭ †. cxxiiij. dr̃ia. iu. can. pena incestus ⁊ adul
terij mors est. xxiij. q. v. relegãtes. tẜ iu. ciu. mlr adultera nõ oc
cidit̃, tẜ detrudit̃ in monasteriũ, auct. tẜ hodie. c. de adulterijs.
201 ℭ †. cxxv. dr̃ia. iu. ca. incẽdiarius patit̃ penã, qꝛ excõicatur.
xxiij. q. viij. siq̃s mẽbroꝝ, ⁊. c. pessimã, ⁊ ibi glo. ⁊ in. c. j. de in-
cẽd. Sed iure ciuili q edẽ, vel edificiũ, aut aceruũ frumẽti iu-
xta domũ positũ incẽdit dz ꝯburi, si ꝟo al's fecerit incẽdiuz in
ciuitate, si vilis ꝑsona est bestijs subijcit̃, si ꝟo alia ꝑsona capite
punit̃. ff. de incẽ. l. q edẽ, ⁊. l. fi. ⁊ põt accusari. l. cornelia d̃ sicc.
ff. ad. l. corneliã de sicc. l. j. ⁊ h̃ si dolose incẽdiũ fecerit, si aũt fe
cerit culpa vel negligẽtia, tenet̃ ad emẽdationez dãni, ⁊ punit̃
ex̃ordinaria iudicis arbi. d. l. qui edes. c. fi. de iniurijs.
202 ℭ †. cxxvj. dr̃ia, iure ciuili si accusator nõ ꝓbat, reus absoluit̃
ẽt si reus nil ꝓbet. l. q accusare. C. de eden. dñt. n. probationes
esse luce clariores in criminibus. l. sciãt. C. de ꝓbationibus, fal-
lit in casibus, in q̃bus reus tenet̃ se exonerare, ẽt si nõ ꝓbet̃ ꝯ̃
eũ. C. de falsis. l. vbi. Sed de iu. ca. si ꝯ̃ aliquẽ laboret infamia,
indicit̃ ei purgatio, ⁊ si deficit in purgatione, tãq̃3 cõuictus pu
niet̃. c. cũ, ꝑ. c. cũ dilecti de purg. ca. no. in. c. p̃sbiter. ij. q. v. in
c. ij. de calũniat. adde tñ ꝙ ẽt de iure ciuili h̃ vr̃, qꝛ ẽt reus non
dz absolui, nisi purget innocẽtiã. l. vbi. C. de falsis, ⁊ talis pur-
gatio innocentie sufficit ꝑ iur̃m, ẜm. Cy. in. d. l. vbi. ⁊ vide ibi
203 Ang. ⁊ saly. ℭ †. cxxvij. iure ciuili filius familias nõ obligat̃
voto. l. siq̃s rẽ. §. voto. ff. de policitat. tẜ iu. cano. sic. c. honorant̃
xxxij. q. ij. ⁊ alleg. tres rõnes, nã filius delinquẽs sine volũtate
p̃ris obligat̃ diabolo. c. j. de delictis pueroꝝ, g̊ fortius deo, itẽ
filius vouẽdo inducit̃ sp̃ũ diuino, ⁊ illa nõ sunt sub. l. c. tẜ de re
gul. itẽ qꝛ votũ est qd sp̃uale, ⁊ in sp̃ualibus non attẽdit̃ prima
ꝑtãs. c. ex ꝑte de rest. spol. ⁊ ibi Ab. in gl. iij. Innoc. ⁊. d. ant.
in. c. scripture de voto.
204 ℭ †. cxxviij. dr̃ia, iure ciuili fit computatio graduuz hoc mõ,
qꝛ in singulis personis singuli gradus distinguũtur, vnde duo
frates sunt in. ij. gradu, sed de iure canonico due persone po-
nuntur in eodez gradu, vñ fratres sunt in. j. gradu. xxxv. q. v.
ad apostolicã ⁊ ibi no. c. non dz de consang. ⁊ affinit. Item ẜm
leges cũ agitur de cõputatione graduuz in linea equali, quoto
gradu quis distat, a stipite, toto duplicato distant inter se, ⁊ si-
bi attinent, ẜm canones simpliciter, ⁊ non duplicato, vt in ar
bore cõsanguinitatis, versic. nunc videndum est. Item ẜm le-
ges in linea equali, quot sunt persone dempto stipite, tot sunt
gradus ẜm canones no. quoto gradu remotior distat a commu
ni stipite toto distant inter se, vt in eadem arbore versic. nunc
dicendum est.
205 ℭ †. cxxix. dr̃ia. iure ciuili institu. ⁊ relicta, que conferunt̃ in
arbitriũ alterius, nõ valent. l. illa inst. ff. de her. inst. l. captato-
rias de test. mili. sed de iure can. siq̃s cõmittat dispositionẽ suã
alterius arbitrio, vr̃ p̃cipere, ꝙ oĩa distribuant̃ ꝓ aĩa ẜm eius
arbitriũ, quẽ elegit, ⁊ ideo nõ vr̃ decedere intestatus. c. cũ tibi
206 de test. ⁊ ibi ꝑ doctores. ℭ †. cxxx. dr̃ia. iure ciuili fructus in
telligunt̃ deductis expensis. l. fructus. ff. solut. matri. vñ nullus
est casus, q talẽ deductionẽ ipediat expẽsaꝝ. l. fundus. ff. famil.
herci. l. si ad nõ. §. fi. de pet. hr̃dita. sed iure cano. decime sunt
soluẽde de oibus fructibus ꝓueniẽtibus ex predijs, nulla facta
deductiõe expẽsaꝝ. c. tua nobis. c. cũ ois de decimis. ⁊ Bar.
207 in. d. l. fructus. ℭ †. cxxxj. dr̃ia. de iure ciuili licitũ est ꝯ̃hẽti-
bus adinuicẽ se circũuenire vsq3 ad dimidiã iusti p̃tij. l. in cãe.
ff. de min. Sed iure canonico maxie eccl'ia de re sua, q̃3 vẽdit,
nõ dz accipere vltra iustũ p̃tiũ, ar. c. ꝑ tuas de donat. ⁊ no. gl.
x. q. ij. c. hoc ius porrectũ, sicut etiam non licet bono viro de-
cipere intra dimidiam iusti pretij, vt not. glo. notabilis in lege
semꝑ in stipulationibus de reg. iu. ⁊ Bal. illã gl. alleg. in auc.
ad hec. C. de vsuris ⁊ in. c. si ꝓponente de rescrip.
208 ℭ †. cxxxij. dr̃ia. Iur. ciuili nõ ꝓhibent̃ spurij eligi ad decuri-

onatum,vel ad alios honores.l.spurij in princip.⁊.l.generali.
§.spurios.ff.de decur.sed de iu.can.ꝓhibet ꝓmoveri.lvj.dis.
c.i.⁊.ij.⁊.c.vltimo,⁊ ibi no.⁊ facit.c.innotuit de elect.
209 ¶ †.cxxxiij.dr̃ia,nõ põt esse inter servos mr̃imoniũ,nec inter
servũ ⁊ liberã,ƺ dr̃ ꝯtuberniũ.l.cũ ancillis.C.d icest.nup.ƺ iu.
ca.servus sicut liber recte ꝯbit mr̃imoniũ.c.i.d cõiugio servo.
210 ¶ †.cxxxiiij.dr̃ia.mulier ꝓhibetur de iure civili tp̃s luctus hoc
est.ĩ.annũ trãsire ad scdas nuptias,⁊ si ꝯtrũ fecerit, efficit infa
mis.l.i.C.de scdis nup.sed iu.cano.mortuo viro nubere põt si-
ne aliqua pena.c.fi.de scdis nup.⁊ ibi notatur.
211 ¶ †.cxxxv.dr̃ia.iu.ca.nõ põt pr̃ filia renitẽte eã maritari.c.i.
de despõ.impubex.c.sufficit.xxv.q.iij.sed iure civili filia non
põt pr̃i resistere volẽti eã maritare,nisi dederit ei turpẽ psonã,
vel moribus suis indignũ.ff.de spons.l.sed q̃ pr̃is no.in.c.i.de
spõs.ipub.⁊ fm ius civile ꝯsensus parẽtũ reqrit i mr̃imonijs.l.
nuptie.ff.de ritu nup.Sed iure canonico nõ reqrit nisi de hone
212 state.xxvij.q.ij.c.j.⁊ ibi notat.¶ †cxxxvj.dr̃ia.iure civili ex
cep.dilatoria dƺ opponi aũ litẽ ꝯtest.⁊ postea nõ põt opponi,si
aũ sit omissa.l.ita demũ.C.de ꝓcu.l.fi.C.de excep.ƺ de iure ca
nonico recipit instãtiã in excep.excõica.q̃ põt opponi in qlibet
213 pte litis.c.exceptionẽ de exce.c.pia in.e.ti.li.vj.¶ †cxxxvij.
Dr̃ia,de iure canonico si clic9 recipit cessionẽ,ꝑsumit cessio si
mulata.c.ex pte de alie.iud.in fi.clerici.n.ab illicita negocia-
tiõe ꝓhibet.c.clici.xiiij.q.iij.c.fornicari.lxxxviij.di.de iure ci
vili nõ invenit,nisi alias doceat simulatio.C.mãd.l.ꝑ diversas,
põt tñ ꝓbari.l.militẽ.C.de ꝓcu.Cy.⁊ Bal.in.l.q stipẽdia.C.d
214 ꝓcu.¶ †.cxxxviij.Dr̃ia,iure civili monachus, vel canonicus
nõ põt aliqd sibi retinere ingressus monasteriũ auc.ingressi.C.
de sac.san.eccl.nã cũ alterius iuris sit nõ põt aliqd habere.l.li
ber homo.ff.de acqrẽdo rex dñio.Sed iure canonico põt pure
⁊ sine pctõ aliqd de bonis suis ꝯcedi loco pbẽde.c.tua nos.de
symo.c.in psentia de ꝓbat.c.cũ dilectus in fi.d successionibus
215 ab intest.¶ †cxxxix.Dr̃ia,iure civili qs non dƺ in facie signa-
ri seu bullari.C.de penis.l.si qs.⁊ iure canonico q̃nq; ꝑmittit.
c.ad audiẽtiã.ẽ.de falsis,⁊ in casu illius ca.ecclesia dƺ iponere
illã penã ꝑ iudicẽ laicũ ad hoc,ne effundat sanguinẽ.Ang.in.
d.l.si qs,dicit,ꝙ statuta non tenent de bullando quem in facie.
216 ¶ †cxl.Dr̃ia.de iure civili novale dr̃ terra,q̃ anno ceditur,vt
melius fructificet.ff.de ver.sig.l.silva.§.novale.Sƺ iure cano-
nico novale dr̃ terra de novo ad culturã redacta cuius memo-
ria nõ extat,ꝙ culta fuisset.c.j.de ver.sig.⁊.c.quid ꝑ novale.
⁊ de ꝑui.c.vl.⁊ d iure civili sumit q̃nq; in hac significa.l.vlt.in
217 fi.ff.de termi.amoto.¶ †cxli.Dr̃ia,iure civili si qs emit rẽ ex
pecũia mea ƺ noie suo nõ habeo ius in re illa.C.de rei vẽdi.l.si
ex pecunia.Sed iure canonico dƺ res illa vẽdi ⁊ restitui pecu-
nia,vt a pctõ qs liberet.c.cũ tu.de vsuris,⁊ idẽ si res sit empta
218 de pecunia simoniaca.j.q.i.nõ est putãda.¶ †.cxlij.Dr̃ia.iu
re canonico si fama est aliquẽ eẽ excõicatũ,vitãdus est.c.cũ d-
sideres,de sen.exc.c.illo de cle.excõ.min.Sƺ iure civili nõ ꝓ-
219 bat sola publica fama.l.iij.ff.de testibus.¶ †.cxliij.Dr̃ia,iure
civili ornamẽta ⁊ vestes cũ mortuis sepeliri nõ debẽt.ff.de reli.
l.at si qs.§.si aũt.Iure vero canonico Archiepi.sepelit cũ pal
lio.c.ij.de auc.⁊ vsupalij.Itẽ põt qualis qualis dr̃ia poni inter
ornamẽta archiepi,⁊ alior laicor,Nã ꝓconsul ex ꝓuinciã suã
vtit ꝯsularibus insignijs.ff.de offi.ꝓconsulis.l.j.iure cano.Ar
chie.nõ vtit pallio ex ꝓuinciã.c.ex tuar.c.j.d auc.⁊ vsupalij.
220 ¶ †.cxliiij.Dr̃ia,iure civili vr̃ ꝙ matrimoniũ possit ꝯbi sine
verbis interveniẽte ꝯsensu inter eos,q loq possũt.ff.de reg.iur.
l.nuptias.Sƺ iure canonico reqrunt verba ꝯsensuƺ exprimẽtia
inter eos,q pñt loq,in eis,q loq nõ pñt,nutus sufficit.c.tue ⁊
221 ibi no.de spõsa.¶ †cxlv.Dr̃ia,iure civili in alienatiõe rex im
mobiliũ ecclie reqrit solẽnitas auctẽtice h ius porrectũ.C.d sa.
san.ecc.Sƺ iure canonico nõ reqrit tãta solẽnitas,sufficit.n.ꝙ
i.ercedat solẽnitas,q̃ tradit a canõe.xij.q.ij.c.sine exceptiõe.
222 ¶ †cxlvi.Dr̃ia.locator iure civili finito tpe ꝯductiõis domũ
alij locare põt,ẽt invito pmo inqlino.l.edẽ.C.locati.Sƺ iure ca
nonico si scolaris sit pmus inqlinus ꝓhibet alius ꝯducere sine
223 ꝯsensu primi inqlini,tex.est in.c.i.de locato.¶ †cxlvij.Dr̃ia,
dñs de iure civili põt expellere emphiteotã,si ꝑ triẽniũ nõ sol-
vat dbitũ canonẽ.l.ij.C.de iure emphiteo.⁊ in emphiteota ec-
clesie ẽ statutũ biẽniũ,auc.q rẽ.C.de sa.san.eccl.in colono sim-
plici ẽ statutũ biẽniũ.l.quero.§.inter locatorẽ.ff.locati.Sƺ iure
canonico ꝑmittit ⁊ colono,⁊ emphiteote purgare morã pdi-
224 ctã celeri satisfactione.c.ꝑp.c.potuit de locato.¶ †.cxlviij.
Dr̃ia,fruct9 ꝑcepti ex re pignorata extenuãt sortẽ.l.i.⁊.ij.C.d
pig.ac.Sƺ d iure canonico invenit ꝯtrũ in duobus casibus,ꝓ-
mo,q̃n recipit pignori feudũ ipsius ecclie.c.j.de feu.c.ꝯque-
stus de vsuris,secundo quando vir recipit pignus pro dote sibi
promissa.c.salubriter de vsuris,quia lucratur pro oneribus ma
trimonij.l.pro oneribus.C.de iure dot.Barto.in.l.insulam.
225 §.vsuras.ff.solut.ma.¶ †.cxlix.Differentia de iure civili al-
legata cã suspitiõis iudex recusatus ꝯpellit ptes arbitros eli
gere, corã qbus cognoscatur de cã suspitionis,⁊ litiget.C.de
iudi.l.aptissimi ⁊.l.cũ spãli.Sƺ de iure canonico recusato iu-
dice eligũtur arbitri,corã quibus cognoscat de cã suspitionis,
⁊ tunc si cã nõ fuerit vera,idẽ iudex ꝓcedit in cã suspitione il-
la nõ obstante,si vero inventa fuerit vera,siquidẽ recusatus iu
dex est ordinarius,iudex recusatus aut cõpellit ptes eligere ar
bitros, aut remittit ad superiorẽ.c.reprehensibilis.c.ad hec.
c.cũ speciali de appell.Si vero est delegatus nullo modo eli-
get arbitros,qꝛ suspensa est eius iurisdictio.c.ij.requiris de ap
226 pellationibus.¶ †.cl.Dr̃ia.Iure civili res sacre vel religio-
se nullo mõ pñt esse in obligatione.l.iij.C.que res pign.l.sanci-
mus.C.de sac.sa.eccl.Sƺ iure ca.pñt venire in obligatione ex
227 cã necessitatis.c.i.de pig.⁊ ibi not.¶ †.clj.Dr̃ia.iure civili
illi,qui peccant ꝯ nãm,alio mõ puniunt,q̃ iure cano.vt not.
glo.i.c.flagitia.xxxij.q.vij.Nã iure civili est pena gladij.Sƺ
de iure canonico nõ.Dixit tñ ibi glo.ꝙ hoc crimen tẽpesta-
tes ⁊ pestilentias inducit,ꝑ tex.in auc.vt non luxu.ꝯ nãm.⁊
subdit qui puerum corrumpit ad stuprũ, morte puniatur,per
tex.de peni.di.i.solicitatores.§.qui puero.Que aũt sit pena
de iure canonico ꝯ laicos cõmittẽtes delictũ ꝯ nãm, est tex.in
c.clerici de excessi.ꝑlela.q dicit,ꝙ laici debẽt excõicari,cleri-
ci vero deponunt a bñficijs,⁊ in monasteriũ detrudunt,⁊ vide
Bal.in suo peculio in verbo,sodomitor pena,⁊ est in tantum
hoc crimen exosum iure canonico,ꝙ ꝑp enormitatẽ delicti pe
na extendit ad nõ peccantes,vt dicit.do.Anto.in.d.c.clerici
228 ꝑ glo.ibi.† ⁊ ecclesia habet iurisdictionẽ in laicos ꝑp hoc cri
mẽ,vt dicit multũ ellegãter Ab.in.d.c.clerici,ꝯcqd ibi dixe-
rit do.Ant.ꝑ ea,q̃ habent in.c.cũ sit gñale de foro cõp.⁊ In-
no.in.c.ꝙ sup hijs de voto.⁊ adde in hac materia,ꝙ in stupro
illud delictũ punit eo mõ quo,de iure civili, vt cũ masculo est
pena gladij,⁊ sic dƺ decapitari.§.itẽ.lex iul.⁊.l.cũ vis.C.de ad
ultris,Itẽ q̃n femina cũ femina stuprũ cõmittit,nã gladio mate
riali punit.l.fedissimã, ⁊ ibi glo.⁊ Saly.C.de adult.Sƺ de iu
re canonico aliter punit,qꝛ aut cã,q̃ stupravit, accipiat in vxo
rẽ,aut dotet,aut alio mõ castiget ƺ distinctionẽ,de qua ꝑ tex.
229 ⁊ doc.in.c.i.⁊.ij.de adult.¶ †.clij.Dr̃ia.item iure civili va-
rie pene imponunt furibus,vt per doc.in auc.ƺ novo iure C.d
servis fugiti.Abb.in.c.fi.de fur.Ioã.de ana.in.c.tua de ho-
micidio.ƺ de iure cano.clericus cõmittẽs furtũ dƺ deponi, ⁊
detrudi in carceribus ad agẽdũ penitẽtiã.c.cũ nõ ab hoie d iu
230 dicijs.c.tue d penis ⁊ ab.in.c.fi.i.fi.d furtis.¶ †.cliij.dr̃ia.
Dr̃ia est inter ius canonicũ ⁊ civile,q̃n pena ẽ adiecta dationi
vel facto,vt pꝫ ꝑ Io.de ana.in.c.fi.in añpen.car.de vsuris ⁊
231 in fi.¶ †.cliiij.dr̃ia.De iure civili ꝓrogatio istãtie nõ firmat
iurõ,Bar.in.l.ꝓperãdũ in prin.C.de iudicijs ⁊ in.l.seius ad.l.
falci.Abb.in.c.pe.de iud.ƺ Io.de imo.⁊ in.d.l.seius ⁊ in.c.
cũ cõtingat in.xiiij.car.Pe.de ancha.in.c.lƺ.in.iiij.col.de iu
re iur.in.vj.dñt ꝙ tale iurm̃ nõ est ꝯ ius canonicũ,a quo regu-
lant infra.d.c.cũ ꝯtingat.ita tollit.c.si diligẽti d foro cõpe.qꝛ
ibi actus erat expsse a canone improbatus,ꝙ nõ est hic, ⁊ vult
imol.in.d.c.pe.ꝙ ẽt inter laicos in foro seculari hoc iurm̃ li-
232 gat,ꝙ est notabile.¶ †.clv.dr̃ia.Iu.civ.missus in possessio-
nẽ in actiõe reali stati possidet.l.siqs emptionis.§.pe.⁊ ibi no.
C.de prescrip.xxx.anno.Iure vero canonico missus in posses-
sionẽ in actione reali nõ est verus possessor,nisi post cursum an
ni.c.fi.de eo q mitti.in posses.cã rei servãde de offi.ord.c.pa-
storalis not.in.c.contingit.de dolo ⁊ contu.
233 ¶ †.clvj.dr̃ia.De iure can.bona eor q ꝯmittũt enormia deli
cta in ecclesia cõfiscant in fiscũ ecclie.xvij.q.iiij.siqs deinceps
⁊.c.qsqs no.xxvij.q.ij.c.siqs.ƺ ius civile, vult bona dãnator
tradi hr̃dibus.auc.bona dãnator.C.de bonis dãnator.
234 ¶ †.clvij.dr̃ia.De iure civili infert pena mortis.l.aut dãna,
⁊.l.capitaliũ de penis.§.famosos.ƺ iu.can.nõ infert pena mor
tis.c.iniaƺ sanguinis ne clerici vl monachi,q̃uis ⁊ d iure cano
nico sunt quedã pene,que equiparant morti qꝛ relinqtur iudici
seculari puniendus.c.ad falsariorum de crimine falsi.
235 ¶ †.clviij.dr̃ia.De iure canonico bona hereticorum publicã
tur, ⁊ filijs auferuntur, ⁊ alijs propinquis.c.vergentis de he-
reticis.xxiiij.q.vij.ꝑ totũ.ƺ iure civili nõ auferunt filijs catho-
licis.C.de hr̃icis.l.cognovimus ⁊.c.aũt.idẽ de nestorianis,ƺ
cõstõ

cōsto feudoꝝ q̃ incipit hac edictali consonat iuri canonico.
236 ¶ †.clix.dr̃ia. De iure ciuili si qs appellat a snia excōicatio-
nis, pēdēte appellatiōe nō est excōicatus, ꝑ appellatōem eniz
rescindit̃ ꝓnūciatū.l.j.in fi.ff.ad turpillianū, ꝛ q2 appellatione
facta exēptus est a iurisd. eius ꝛ sic sua snia eū interim nō astrin
git.l.fi.ff.de iur. om.iu.l.fi.C.si a nō cōpet.ꝛ a snijs, q̃ trahūt se
cū executionē, appellari ēt l3.ff.de penis.l.q ad statū ꝛ.l.q vlti
mo, iure vo ca. distinguit̃, aut snia excōis fert̃ in diē, vel sub cō
ditione, ꝛ tūc si appellet̃, interiz nō durat effectus excōicatiōis.
aut fert̃ pure, ꝛ hoc casu remanet excōicatus, ēt appellatione
pēdente.c.preterea.c.pastoralis de appellationibus.
237 ¶ †.clx.dr̃ia. Jure ciuili pendēte restōe in integrum, nihil est
inouādū, neq3 interiz executōni mādat̃ snia.C.nil nouari in in-
teg.resti.pendē.in rubro ꝛ nigro.iure vero can.mādat̃ snia exe
cutōi pendēte qōne in integrū restitutionis, dūmō interponat̃
cautio de reuocādo oia retro, si cōtingat ɔcedi bñficiū restitu-
tōis.c.sciscitata, de in integrum resti.vel dic quod, ibi erat pre-
sumptio contra petentem in integrum restitui vt nota.in dicto
238 cap.sciscitata, ꝛ ad hoc.C.de falsis.l.satis. ¶ †.clxj.dr̃ia. De
iure ciuili si plures snie ferunt̃ in discordia, obtinet snia pluriū.
ff.de re iudi.l.duo ex tribus.s3 iu.can.nō est ita, nā in cā criali
nō sufficit snia pluriū s3 d3 eē ɔcors snia.vj.q.viij.siqs eps not.
239 de re iu.c.ij. ¶ †.clxij.dr̃ia. Ju.can.nō currit pscriptio toto
tpe plati male alienātis, vel dilapidātis.xv.q.iij.si sacerdotes
s3 iure ciuili nō habemus hoc, s3 currit pscriptio statiz post alie
240 nationē auc.qs actiones.C.de sac.san.eccl'. ¶ †.clxiij. De iure
ciuili ea q ab hostibus hñtur, occupāti ɔcedūt̃, ꝛ ea, q sunt in
bonis nullius, instit.de reꝝ diui.§.item lapilli.s3 iu.cano.in lo-
cis habitis ab hostib9 romanis aliqs eps nō pōt occupare dio
cesiz, vel ius parrochie, nisi ei ɔcedat̃ a supiore.c.cū cās de ꝓ-
241 bati.ꝛ ibi ꝑ Inno. ¶ †.clxiiij.dr̃ia. Qui fugit in bello publico
de iure ciuili capite punit̃.ff.de re mi.l.oēs.§.q in acie.s3 iure ca
242 no.est infamis.vj.q.j.infames. ¶ †.clxv.dr̃ia. Siqs legatuz
in legat.positū impediat, tradit̃, vt sit seruus hostiū.ff.de lega-
243 tionibus.l.fi.s3 in.ca.excōicat̃.xxiij.di.siqs. ¶ †.clxvj.dr̃ia.
De iure ciuili siqs mutauit sibi cās possessionis, hñt locū iura,
q̃ habem9.C.d acq.pos.l.cū nemo, ꝛ.l.ex liberis, ꝛ q̃ in eis not.
s3 iur.can.si quis mutauit cām possessionis in bñficialibus, tā-
q̃ idignus suis bñficijs est priuādus.c.illud de excessio.prela.
244 ¶ †.clxvij.dr̃ia. De iu.ciui.blassemator dei ꝛ scōꝝ punit̃ vlti
mo supplicio, vt in auc.vt nō luxu.ɔ nām.s3 de iu.can.si laicus
ē, excōicat̃, si clericus, deponit̃.xij.q.i.c.si qs ꝑ capillū, ꝛ ēt im
ponit̃ pnia, ꝓut traditur de clericis maledicis.c.fin.ꝛ ibi not.
245 ¶ †.clxviij. Ju.ciui.siqs vtat̃ falsis instris, ꝛ peniteat, nō pu-
nit̃ de falso.C.de falsis.l.falsos.in.can.secus in lr̃is aplicis.c.
dura.c.ad falsarioꝝ d falsis, si mō lr̃e nō sint d simplici iustitia
246 c.accedēs d falsis. ¶ †.clxix.dr̃ia. De iu.ci.crimē raptus cō
mittit̃ in spōsam.C.d raptu vgīnū.l.j.s3 de iu.can.secus.ex̄ de
247 raptoribus.c.cū cām ar.xxvij.q.ij.§.j. ¶ †.clxx. De iu.ciu.q
corrupit vginē grauiter punit̃ nō tñ cogit̃ eā accipere i vxo.im
mo ꝓhiberi vr̄ mr̄imoniū inter eos, in auct.d rapt.mulie. Sed
248 iu.ca.ɔpellit̃ eā recipere in vxorē.c.j.d adulterijs. ¶ †.clxxi.
dr̃ia. De iure ciuili interfectori filioꝝ imponit̃ acerrima pena.
l.j.C.de his q pat.vel libe.occi.l.j.s3 iure cano.nō ita punit̃, vt
249 in.c.de infātib9 d hijs q filios occide. ¶ †.clxxij.dr̃ia. De iu
re ciuili pena falsi est deportatio, ꝛ oium bonoꝝ publicatio, ꝛ h
in libero hoie, in seruo vo est vltimū suppliciū.l.j.§.vlt.ff.d fal-
sis.ħm vo canones est multiplex pena falsi, ħm qd̄ multe sunt
falsitates, vt no.Hos.in summa de falsis.§.pena falsi.
250 ¶ †.clxxiij.dr̃ia. De iure ciuili q cessit bonis, pōt ea recupe-
rare re integra.ff.q bonis cede.pnt.l.is q.s3 iu.can.obtēta licē
tia cedēdi dignitatē epalē, cōpellit̃ cedere.c.qdā d renūciatio
251 ne, ꝛ ibi reddit̃ rō in tex. ¶ †.clxxiiij.dr̃ia. De iur. ciuili fama
sola nō impediret mr̄imoniū ɔhēdū, q2 nō est plena ꝓbatio, sed
semiplena.ff.de test.l.iij.no.in.l.in bonefidei.C.de iureiur.s3 iu-
re can.sola publica fama, q qs cognouit ɔsanguineā spōse futu
re vxoris, impediret mr̄imoniū ɔhēdu3.c.sup eo de ɔsangui.ꝛ
252 affi.c.cū in tua de spōsali. ¶ †.clxxv.dr̃ia. Vox vnius testis
de iure ciuili nō impedit mr̄imoniū ɔhēdū.l.iurisiurādi.C.d te
stibus.sed de iure can.si mater sola alterius volētiū ɔhere mr̄i
monium, asserat consanguinitatem inter eos, impedit matri-
253 moniū.c.sup eo de testibus. ¶ †.clxxvi.dr̃ia. De iure ciuili
est qdā pena metalli, qdā.n.dānant̃ in metallū, ꝛ isti grauiorib9
vinculis afficiunt̃. Alij in opus metalli, ꝛ isti leuioribus, ꝛ am-
bo isti ciuitatē ꝛ libertatē amittunt. Alij vo dānat̃ in ministe-
riū metallicoꝝ, vt seruiāt dānatis in metallū, ꝛ isti ciuitatē āmit
tūt nō libertatē, ꝛ h si ad tps dānant̃. si vo in ꝑpetuū vtrunq3
āmittūt.s.ciuitatē ꝛ libertatē.ff.de penis.l.aut dāna.§.cū pena
s3 iure cano.hmōi pene nō inueniunt̃ imposite, nec debēt iponi
c.j.de calūniato.s3 his penis eqparari pōt pena carceris, q̃ ꝑ
grauibus cribus infligit ecclesia.c.plene.ꝛ.c.fi.de hereticis, ꝛ
pena, q̃ quis redigit̃ in seruitute3.xxxij.di.eas, vel tradit̃ curie
seruiturus.xi.q.j.statuimus, alias vēdit̃.lxxxj.di.clerici.
254 ¶ †.clxxvij.dr̃ia. De iu.can.iuuenis puellā nōdū septenē q̃
attētauit cognoscere, ꝛ forte nō potuit ꝑ imbecillitatē etatis, ꝓ
hoc inducit̃ publice hōestatis iustitia, vt nō possit ɔhi mr̄imo-
niū.c.iuuenis de spōsalibus.sed iure ciuili nō inuenio inter cau
sas, q̃ impediūt mr̄imoniū, q̃ cāe enūerant̃ in sūma Azo. de nu
ptijs circa fi.ꝛ instit.de nuptijs.§.fi.ꝛ similit.si frater despōsa-
uit aliq̃ de facto, q̃ de iure nō potuit impediente ɔsanguinita
te cū altero fratre, nō pōt mr̄imoniū ɔhere.c.ad audientiā de
spōsa.s3 de iuri ciuili nō, cū nullū sit vinculū ꝑ pria spōsalia im-
pediēte ɔsanguinitate.impossibiliū eniz nulla est oblīgō.§.si im
255 possibilis inst.de inuti.stipula. ¶ †.clxxviij.dr̃ia. De iure ci
uili regulariter nō fit mora re ipa, s3 interpellatione secuta con
gruo loco, ꝛ tpe.ff.d vsuris.l.mora in prin.ꝛ ibi fallit in casibus
ibi no.s3 de iu.can. mora fit re ipsa in tarda solutione decimaꝝ
256 xvj.q.i.decie no.in.c.cū hoies de decimis. ¶ †.clxxix.dr̃ia.
De iure ciuili simplex fornicatio nō punit̃ imo ꝑmissa.l.in ɔcu
binatu.ff.de ɔcubinis.l.ij.C.de dona.inter vir.s3 d iu.can.ꝓhi
betur q̃libet fornicatio.xxxij.q.iiij.nemo sibi ꝛ ibi not.
257 ¶ †.clxxx.dr̃ia. De iure ciuili dissoluit̃ mr̄imoniū, si alter cō-
iugū velit intrare monasteriū, ꝛ intret, in auc.d nuptijs.§.distra
258 hunt̃.sed in.can.secus.xxvij.q.ij. Agatosa. ¶ †.clxxxi.dr̃ia.
De iure ciuili pñt ɔhi nuptie inter ɔsobrinos.C.de nuptijs.l.in
celebrādis, q nō l3 Jn.cano.q2 qui attinet sibi in quarto gra
du ɔsanguinitatis, vel affinitatis, ꝓhibet̃ ɔtrahere matrimo-
niū.c.non d3.c.de consangui.ꝛ affini.
259 ¶ †.clxxxij. De iure ciuili durat patria ptās in oēm etatem fi
lij. S3 iu.cano.soluit̃ patria ptās adueniēte adulta etate, quo
ad matrimoniū carnale ꝛ spūale, ꝛ quo ad iuramentū.xx.q.ij.
puella.xxiiij.q.iij.tribus not.xxij.q.ij.honorātur.
260 ¶ †.clxxxiij. De iu.ciuili viro nō ꝑmittit̃ vxorē verberare.l.
consensu.C.de repudijs tñ pōt corrigere eā, vt.vij.q.i.sicut alte
rius.l.respiciēdū.ff.de penis. S3 iu.cano.clericis tm̄ est ꝑmis-
sum vxores suas peccātes custodire, ligare, ꝛ cogere eas ad ie
iunia, nō tñ eas mortificare.xxxiij.q.ij.placuit, ꝛ ē ratio in cle-
261 ricis potior q̃ in alijs, vt ibi not. ¶ †.clxxxiiij. De iure ciuili
vxor nō pōt vouere ɔtinētiā, nec ɔ, fine lnia alterius coniugis.
xxxiij.q.v.c.i.ꝛ.ij. De iu.can.secus, q2 rūpitur matrimoniū,
si alter velit vouere castitatē, in auc.de nuptijs §.distrahūtur.
262 ¶ †.clxxxv. De iu.cano.siqs ꝓponit exceptionē peremptoriaz
post fundatā intentionē actoris, ꝛ ɔtingat eū in ꝓbatione defi-
cere illius exceptionis, cōdēnat̃ actori in expensis.c.finem liti
bus ꝛ ibi not.de dolo ꝛ cōtuma. S3 de iure ciuili hoc q d̄r de
expensaꝝ cōdēnatione, nō h3 locū, nisi in fi.cāe, vt victus victo
ri cōdēnet̃ in expensis.C.de iudici.l.ꝓperandū.§.finautē ꝛ ibi
263 nota. ¶ †.clxxxvj. De iure ciuili pena incestus, ꝛ adulterij
mors est.xxiij.q.v.relegētes. S3 de iu.cano.mulier adultera
nō occidit̃, s3 detrudit̃ in monasteriū, h3 q cauet̃.C.de adultis.
auc.s3 hodie.pōt dici q.c.relegentes pōt loq ħm iura, q̃ erant
ante ius antiquū, ħm q̃ iura tā adulter q̃ incestuosus vtriusq3
sexus gladio puniebat̃.C.de adulte.l.q̃uis.ff.eo.l.si adulteriuz
264 cū icestu in prin. ¶ †.clxxxvij. De iure cano.qui ꝑ suis mo-
riunt̃ sceleribus nō tradunt̃ ecclesiastice sepulture.xxiij.q.v.
placuit.c.fures de furtis, nisi fuerint in morte ɔtriti.xlij.q.ij.
c.fi. S3 iu.ciuili.nō cō ceduntur sepe liri alicubi, nisi prius peti-
265 tū sit a ꝓncipe, ꝛ ɔcessuz.ff.d cada.puni.l.i.ij.ꝛ.iij. ¶ †.clxxx-
viij. De iu.ciuili nulla pena d3 excedere quadruplū, instit.de
acti.§.oēs. S3 de iu.can.aliter inuenit̃ iustitia suadēte.xvij.q.
266 iiij.c.qsqs.c.cū deuotissimā.xij.q.ij. ¶ †.clxxxviij.dr̃ia. De
iure ciuili ipubes nō iurat, ꝛ eius iuruz nullū est.ff.de iureiur.l.
q iurasse ꝛ ar.in.l.i.C.d falsa mone.ꝛ.l.ij.§.i.C.iura.calun.ꝛ
auc.sacra pubex.C.si aduer.vēdi.fallit in casu, vbi pupillus
obligat̃ ex sacro suo, vt si manumissus iurat pstare opas manu
missori.ff.de libe.cā.l.fi. S3 iu.cano.pōt pupillus iurare, si sit
doli capax, ꝛ si nō seruat iuruz piurat.xxij.q.v.puuli ꝛ ibi de h
ego dico, q satis ꝓbabiliter pōt defendi, qd̄ etiam iure ciuili
sacrum pupilli doli capacis valeat, vt not.in.d.capi.paruuli.
267 ¶ †.clxxxx.dr̃ia. De iure cano. eo ipso q aliquis intrat ho
stiū causa furandi, fur est, iste est tex.in.c.tres psonas.xxiij.q.
.iiij.ꝛ ibi gl.de peni.di.iij.si ꝑ ꝛ.c.seque.s3 iure ciuili secus

est, vt est tex. ff. de fur. l. vulgaris. §. qui furti.
268 ¶ cxcj. dñia. De iure ciuili q aliqd ꝓmisit, q̄ ↄsistit in dando sub pena, si aliqd omittat̃ dare, ad totā penā tenet̃. ff. fam. her- cis. l. heredes. §. in illa. l. stipulationum, ⁊ l. in executionibus de verb. ob. ⁊ plene no. in. l. si seruus. §. si plurium siquis cautio. sed iure canonico obstat exceptio, Inno. sequitur opi. Azo. in. c. suā de penis vt ibi plene not.
269 ¶ †. cxcij. dñia. De iu. can. nō licite recipit aliqs aliqd, vt in- dicet furē. c. q cū fure. ex̄ de fur. j. q. j. ex hijs v̄bis cū ibi no. ſ iure ciuili licite pōt qs accipere, vt indicet furē. ff. de ↄditio. ob tur. cām. l. si ob turpē. ff. de prescrip. v̄bis. l. solent ⁊ ibi no.
270 ¶ †. cxciij. dñia. De iure ciuili trāsigere pmittit̃ de criminibꝰ publicis, ingerentibus penam sanguinis. excepto crīe adulte- rij. de alijs vero crībus publicis non licet transigere, vt in crīe falsi. l. trāsigere. C. de transactionibus, ⁊ ibi not. qd in priuatis. Sed iure canonico vr̃ aliud dicendum, ſm qḋ nullum crimen irrogat penā sanguinis, ita in cā sp̄uali nullo mō lꝫ desistere pe cunia accepta. c. fi. de rerum pmuta. no. ij. q. iij. §. in omnibus.
271 ¶ †. clxxxxiiij. dñia. Inter pares cōiter hitātes ⁊ tractātes vt vir ⁊ vxor p̄sumit̃ mr̄imoniū. ff. de ritu nuptiaꝝ. l. in libere. Sꝫ in re cano. potius p̄sumit̃ adulteriū, nisi ostēdat̃ solēnitas nuptia rū. xxx. q. v. aliter. ⁊ no. xxx. di. is q nō vxorē vide Ab. in. c. ec clesia sancte marie de ↄstitutionibus, vbi ēt in foro seculari, q̄ in talibus leges non dedignantur. c. clerici de iudicijs.
272 ¶ †. cxcv. dñia. De iu. ciuili ꝓmissio pene i mr̄imonijs nō vꝫ. l. ticia. §. idē rñt. de v̄b. ob. vꝫ tñ ꝓmissio arraꝝ. C. ḋ spōsalibꝰ. l. fi. no. in. c. gēma de spōsalibus. ſ ſm canones nec ꝓmissio pe ne, nec stipulatio arraꝝ vꝫ in mr̄imonijs. d. c. gēma. q̄ eadē est rō ꝓhibitionis in penis ⁊ arris, ergo eadē iuris. dispositio. c. in- ter compalia de translatio. prelatorum.
273 ¶ †. cxcvj. dñia. De iure ciuili si qs offerat se liti, ↄdemnat̃, ac si possideret q̄ petit̃. l. is q se. ff. de rei vēdi. ff. ḋ peti. hēdi. l. is q se liti. ſ iu. cano. in negocijs ecclesiarū cessat hoc ius, ne deli- ctū p̄sone redundet in damnū ecclesie. xxi. q. vj. si epūs. c. eccle sia scē marie vt lite pendē. ⁊ ibi hoc no. in gl. fi.
274 ¶ †. cxcvij. dñia. De iure ca. ad ꝓbandā ↄsanguinitatē admit tit̃ testimoniū de credulitate ⁊ de auditu. c. quotiēs. c. lꝫ. de te- sti. ſ iure ciuili nō recipit̃, q̄ hec ꝓbatio in hoc casu admittatur.
275 ¶ †. cxcviij. dñia. De iure canonico in cā mr̄imoniali, s̄nia pōt ferri sine scriptis. c. albericus de test. ⁊ ibi no. sed iure ciuili nō inuenitur, q̄ hoc casu possit s̄nia ferri sine scriptis. C. de senten. ex periculo recitam. l. fi. ⁊ ibi not.
276 ¶ †. cxcix. dñia. De iur. ciuili. d. vnius testis nō credit̃. l. iuris iur. C. de testi. ſ de iure cano. aliqñ credit̃ vni testi, qñ non est preiudiciū alicuius. puta, querit̃ inter aliquos, vtꝝ quis sit ba- ptizatus, vel ecclesia sit ↄsecrata. di. iiij. puulos. c. cū itaq̄, ⁊ qñ querit̃ vtrū aliquis egerit p̄niaꝫ. c. nemo de simonia, ⁊ de pe- niten. c. omnis vtriusq̄ sexus.
277 ¶ †. cc. dñia. De iure ciuili Abba. iurat de calū. in cā mona- sterij in aīaꝫ suā, q̄ p̄sonā hꝫ legitimā, ⁊ cā sit cū eo tāq̄ cū legi tima p̄sona. C. ḋ iura. calū. l. ij. §. q̄ obseruari, ⁊ §. hēt, ⁊ ibi not. C. de epi. ⁊ cle. auc. cā q̄ sit. sed de iu. can. dꝫ iurare in aīaꝫ ma ioris p̄tis ↄuētus. c. presentiū de testi. nō in. c. dudū de electio.
278 ¶ †. ccj. dñia. De iure ciuili magis absolute ↄpellūtur testes ferre testimoniū, q̄ in. ca. C. de test. l. qm̄ liberi. c. sup eo ḋ test. ⁊ Inno. in. c. j. e. ti. De iure can. nō sunt compellendi, nisi cum aliē ꝓbationes haberi nō possunt. xxiiij. q. iij. quāq̄.
279 ¶ †. ccij. dñia. De iure ciuili frater nō pōt accusare fratrē de magno crimie. C. q accu. nō p̄nt. l. si magnū, ⁊ eo. ti. l. si sororeꝫ. sed de iure can. frater pōt accu. fratrē de heresi. c. l̄ras de pre sumptionibus. c. si audieris. xxii. q. v. xiiij. dis. diaconi.
280 ¶ †. cciij. dñia. De iu. ca. pōt fieri seq̄stratio pp ↄtumaciā rei, de dolo ⁊ ↄtuma. c. ex l̄ris. ſ iu. ciui. in eo casu nō fit seq̄stratio C. ḋ ꝓhibita seq̄. l. j. ⁊ ibi nō. itē i alijs fit seq̄stratio tā ḋ iu. ca. q̄ ḋ iu. ciu. ⁊ sunt exp̄sse, ⁊ no. in. c. dilectꝰ ḋ seq̄. pos. ⁊ fructuū.
281 ¶ †. cciiij. dñia. Iure ciuili nō ꝓcedit̃ ad diffinitiuā sine litis ↄtest. nisi in cā appellationis. C. de tēp. appel. l. fi. §. illḋ ſ de iu re cano. in cāis mr̄imonialibus, vbi agitur de federe matrimo- nij nō dissoluēdo, ⁊ in cāis electōnū, hūs pōt ꝓcedi ad diffinitio nē absq̄ litis ↄtest. c. j. c. qm̄. §. porro vt lite non contestata.
282 ¶ †. ccv. dñia. De iure ciuili clericus pōt ↄsentire litigare co rā iudice nō suo dūm̄ ecclīastico. C. de iuris. omn. iu. l. j. ff. de iu- di. l. j. ⁊. ij. C. de epis. audi. auct. si q ex cōsensu ⁊ l. epale. sed de iure cano. secus, nisi cōsensus sui episcopi accedat. c. significa- sti de foro compet. ij. q. iij. non liceat. xj. q. ij. c. j. ⁊. ij.
283 ¶ †. ccvj. dñia. De iure ciuili. siquis ↄxit in vno loco, pōt cita ri a iudice illius loci, si i loco inueniat̃, ⁊ si nō veniat, pōt mulcta ri, ⁊ oī remedio ꝓtorio ↄpelli vt veniat, put ꝓbat̃. ff. de iudicijs l. heres absens. ſ iu. can. pōt iudex loci ↄctus solūmō p̄nūcia re, ⁊ iubere bona possideri. vel p̄nūciare de mittēdo, si alibi cō uētus existat, vt ꝓbat̃ p Inno. de foro cōpe. c. romana. ⁊ In-
284 no. in. c. lꝫ eo. ti. ¶ †. ccvij. dñia. De iure can. clerici parisius comorātes. vel in causis pecuniarijs p̄nt cōuenire laicos corā epo. c. q̄ clericis, de foro cōpe. qḋ non est de iure ciuili, pōt tñ dici, q̄ sit rō, q̄ epūs est ibi comes. vt ibi no.
285 ¶ †. ccviij. De iure ciuili pluribus diuersis actionibꝰ p̄sonali bus pōt qs ↄuenire eūdē corā diuersis iudicibus, nisi rō ↄnexi tatis ipediat. ff. de qbus rebus ad eundem iudi. eatur. l. j. ⁊. ij. ⁊ c. de iud. l. nulli. l. si pariter de liberali cā. sed de iure canonico secus. c. q̄ nōnulli. q̄ est. c. fi. cum ibi no. de res.
286 ¶ †. ccix. dñia. De iure ciuili. filiusfa. in oībus causis regula- riter nō pōt esse in iudicio absq̄ ↄsensu patris, nisi i castrēsi, vl̄ q̄si. C. ḋ bonisq̄ libe. l. cū nō solū. l. ij. ff. ad macedo. ſ de iu. can. filiusfami. in sp̄ualibus pōt eē in iudicio sine ↄsensu patris, sed pōt regri auctoritas sui p̄lati. vide Inno. in. c. accedēs de ꝓ- in. c. indecoꝝ de eta. ⁊ quali. ⁊ in. c. fi. de iudi. in. vi.
287 ¶ †. ccx. dñia. De iure ciuili. pōt fieri ꝓrogatio iurisditionis de p̄sona ad p̄sonā i hn̄te iurisditionē ordinariā. de iudi. l. ij. in p̄n. sed de iure cano. secus. c. pe. ⁊ gl. de offic. delega. ⁊ ibi no.
288 ¶ †. ccxi. dñia. De iu. ciu. parētes nō p̄nt eē testes i causis, ⁊ ↄtibꝰ filioꝝ. C. ḋ test. l. v. ff. ḋ test. l. testis idoneus. ſ in. ca. ↄ. s. i ↄhēdo, ⁊ dirimēdo mr̄imoniū. xxxv. q. vj. vr̃ nobis ⁊. c. sup. e.
289 de test. ¶ †. ccxij. dñia. Ea q̄ ↄsiderāt cause cognitionē, ⁊ ḋcre ti iterpositionē, ⁊ expediunt̃ offi. iudi. nō ↄlegant̃. ff. ḋ offi. pcō sulis. l. necq̄. §. vbi ḋcretū. Sꝫ iu. cano. secus, ḋ offi. ar. c. ad hec. ⁊ no. Inno. ḋ religio. domibꝰ. c. ↄstitutus. ⁊ Bal. i. d. §.
290 vbi ḋcretū. ¶ †. ccxiij. dñia. Iure ciuili. ordinarius causas me- dias nō pōt ↄmittere, nisi ex iuxta cā. ⁊ appello medias cās pe cuniarias a. ccc. aureis. s̄. C. ḋ pe da. iudicibus. l. placꝫ ⁊ ibi no. Sꝫ iu. ca. pōt ↄmittere sine aliq̄ iusta cā. dūm̄ se malitiose exo nerare nō q̄rat. c. pastoralis in p̄in. de off. delega. ⁊ ibi not. ⁊. c. si ꝓ debilitate eo. ti. q̄uis p̄dicta decre. in delegato a princi
291 pe, vel papa loquat̃. ¶ †. ccxiiij. dñia. De iu. cano. testes non sunt cōpellēdi in criminali cā. vt not. p̄le de test. cogen. c. dile- ctoꝝ ⁊ ibi no. Sꝫ iure ciuili testes in q̄libꝫ cā cōpellunt̃ except.
292 q̄busdā p̄sonis. l. lege iulia. ḋ test. ⁊ l. inuiti. e. ti. ¶ †. ccxv. dñia De iure ciuili nō pōt fieri positio de mera negatiua q̄ ea sunt ponibilia que sunt probabilia. sed mera negatiua nō pōt pro- bari. c. de ꝓbat. l. actor, ⁊ loco ꝓbationis inducte sunt positio- nes. vt in. §. fi. in auc. de hijs q ingrediunt̃ ad appellādū. §. fi. ⁊ not. in. l. ij. §. obseruari. C. de iura. calū. de eq̄tate v̄o canonica mere negatiue pōt fieri positio. lꝫ alias ꝓbari nō possit. ⁊ inde equū videat̃. vt ē tex. in. c. j. de ↄfessis in. vj. alex. in. l. inter sti- pulātē in p̄in. ḋ v̄b. ob. vbi p̄le. circa positiōes, ⁊ circa cap̄la.
293 ¶ †. ccxvj. dñia. Iu. can. minor cēset̃ maior, ⁊ sic pōt ↄstituere ꝓcuratorē i cā mr̄imoniali, ⁊ sp̄uali. c. ex p̄te ḋ rest. spol. sim ile in voto. xx. q. ij. c. i. ⁊. ij. itē in alio casu, cū minor mortē patris exeq̄t̃, vel cū agit de testō patris. xx. q. iij. de crimie. ſ iure ciui li secus. C. q legiti. p̄sonā. ff. de minoribus. l. ait pretor. §. gestum.
294 ¶ †. ccxvij. dñia. De iure ciuili testes, senes, ⁊ valitudinarij, non compellunt̃ ad testimoniū ferendum. l. inuiti. ff. de testi. iiij. q. ij. inuiti. Sꝫ iu. cano. cōpellunt̃ pp peccatū. c. i. de crimine falsi. xi. q. iij. q̄squis de iudi. c. nouit. c. siqui. de testibus in glo.
295 ¶ †. ccxviij. dñia. De iu. ciuili recusatio iudicis dꝫ fieri intra. xx. dies vt in auc. offeratur. C. de litis ↄtest. ⁊ in auc. ⁊ ↄsequen ter. C. de sentē. Iure vero canonico ante litē ↄtesta. seu vsq̄ ad dilationē decursaꝫ ad ꝓponēdas exceptio. dilatorias. c. ij. re- quiris. §. iij. in glo. de appellatio.
296 ¶ †. ccxviiij. dñia. De iure ciuili rescripta sunt perpetua, nec finiunt̃ anno regulariter. l. falso. C. de diuer. rescriptis. Iu- re vero canonico finiunt̃ āno, siq̄s eis nō vtat̃. c. sinauteꝫ. c. ex parte. c. plerūq̄. de rescriptis. Glo. tamen in. d. c. sinautem. soluit aliter istud cōtrarium. ſ ipsa non tenetur per doc.
297 ¶ †. ccxx. dñia. De iure ciuili non tollitur terminus dandus reo, ad deliberā dū an velit cedere vel ↄtēdere, lꝫ p̄cesserit ci- tatio q̄tūcūq̄ narratiua negotij. iuxta auc. offerat̃. C. ḋ litis cō test. Iure v̄o cano. secus ē. q̄ si p citationē potuit esse instru- ctus, nō dat̃ terminus ad deliberandū. c. ij. de dila. ⁊ ibi not.
298 ¶ †. ccxxi. dñia. De iure ciuili postliminio reuertentibus da tur rescissoria. ſ. quadriēniū institu. de actio. §. rursus ⁊. C. de in integ. resti. l. fin. Sed iu. cano. nō currit eo tp̄e p̄scriptio, ⁊ nō dabit̃ rescissoria. xvi. q. iij. pōt de h̄ no. de offi. or. c. pastoralis.
299 ¶ †. ccxxij.

299 ¶ †ccxxij. dña. De iure ciuili furtū ē ɔtatio rei aliene inuito dño. ff. ꝺ fur. l. j. §. furtū. Azo in sum. ꝺ fur. in prin. s3 de iu. can. furtū large summit̃ ꝓ oī vsurpatione. xiiij. q. v. dixit dñs. §. j.

300 ¶ †. ccxxiij. dña. Lex ciuilis virilē etatē interptat̃. xxv. anno rū. ff. ꝺ mino. l. j. l. fi. C. ꝺ hijs q veniā. eta. s3 ius canonicū, aliter interptat̃ virilē eta. s. xxx. ānoꝶ. c. epūs. & ibi no. lxxvij. di.

301 ¶ †. ccxxiiij. dña. L3 de rigore iuris ciuilis ecclesia lucretur pretium ementis rem ecclesie in casu non concesso a iure. l. iubemus. §. sane. C. de sac. san. eccl. tamē de equitate canonica, si ecclesia sit ex ipso pretio locupletata, tenet̃ restituere emptori, vt pau. de lia. in cle. j. de rebus eccle. nō al. p̄le Joan. de imo. in c. ad audientiā de rebus ecclesie non alie. Ly. & Bal. in auct. qui res de sacro sanc. eccle.

302 ¶ †. ccxxv. dña. De iure canonico. Concubine clericoꝶ efficiunt̃ ɥuc. epūs d3 eas vendere. c. qdā. lxxxj. di. si nō hñt filios si vero hñt filios, detrudunt̃ in monasterio, ne filij pereāt, h3 gl. ibi ꝑ. c. fraternitas. xxxiiij. di. Secus de iure ciuili, q2 nō reperitur ꝙ efficiantur serue de iure ciuili.

303 ¶ †. ccxxvj. dña. De iure ciuili ꝓcedit libellus purus ad rescisſ. ɔtractus, qñ qs est deceptus vltra dimidiā insti pretij ƀm cōem sniam legistaꝶ, in. l. ij. C. de rescin. vendit. Secus de iure canonico, q2 d3 esse alternatiuus. vel rescin. vel peti suppleri iustum pretium. c. cū dilecti de empt. & vendi. ƀm Jmo. in. c. cu3 causam de emptio. & vendi.

304 ¶ †. ccxxvij. dña. De iure cano. est dare contractu3 precarie ƀm Jmo. in. c. j. de precarijs. secus de iure ciuili vt ibi per eum.

305 ¶ †. ccxxviij. dña. De iu. cano. sterilitas afficiēs magno incōmō colonū facit vt sit locus remissioni. c. pp sterilitatē de locato, secus de rigore iuris ciuilis. l. ex conducto. §. j. ff. loca. voluit Joan. de immo. in. d. c. propter sterilitatem in glo. ij. circa solutionem contrarij. d. l. ex conducto. §. j.

306 ¶ †. ccxxix. dña. De iu. cano. & in terris ecclesie. Emphiteota eccl̃ie cessans ꝑ biēniū soluere, pōt purgare morā incōtinēti ꝑ. c. potuit de locato. secus in terris imperij, ēt est in emphiteota priuati, q2 nō pōt purgare morā. l. ij. C. ꝺ iur̃ emphi. vt p̄le declarat Jo. de imo. c. potuit in gl. aṅpe. & l3 dicat doc. nō ponere, tū nō vidit Bal. in. l. magnā in repeti. pe. carta. Ang. in. l. si insulā. ff. de verb. ob. & Lud. in. l. & si post tres si qs caut. q ponunt, dixi etiam in. cxlvij. differentia.

307 ¶ †ccxxx. Uasallus nō pōt de feudo ēt ꝓ aīa disponere, vel legare. c. j. §. donar̃. q̄liter oli3 feudū possit aliena. & c. iperialē de ꝓhi. feu. alie. ꝑ fed. & ƀ de iure ciuili. De iur. ꝩo can. secus q2 pōt disponere, ƀm Host. in. c. q2 pleriq3 de imunitate ecclesiaꝶ, q ita disputauit, vt refert, & seq̃t Lud. in suis sing. in tit. de feud. in. iiij. singl̃ri, & dicit illud dictū esse ꝑpetuo mēti tenēdū.

308 ¶ †. ccxxxi. De iu. can. Calix. patena. & alie res deputate ad cultū diuinū nō pñt pignori obligari, nisi instātissima necessitate instāte. c. j. de pignoribus. secus de iure ciuili ēt in casu instātis necessitatis nō pñt pignorari, h3 glo. Gof. & Jnno. in. d. c. j. sed Host. vt refert Jo. de imo. t3 ɔ̄riū. ꝙ imo nulla sit dña iter ius canonicū, & ciuile. q2 in. d. c. casu. possunt vtroq3 iure obligari ꝑdicte res. vt in. §. hijsdē penis in auc. de nō alienādis. & i. l. sancimus. cū ibi no. C. de sac. sa. ecc. & sic gl. d. c. ij. de pignorib⁹ nō

309 vr̃ bene loq. dixi. s̄. in. cl. dña. ¶ †. ccxxxij. dña. De iure ciuili vxor est in ptāte pr̃is. & nō viri, nisi quoad debitū carnis, & operādū. l. si vxore3. & ibi no. C. de ɔditio. insertis, & institu. ad tertull̃. §. j. in fi. l. sicut de ope. liber. sed iure lōbardo erit sub ptāte viri. aliq tū tenent, ꝙ de iur. cano. est sub ptāte viri, ar. c. mulieres. de sent. excōica. sed Angelica in summa. in ꝩ. vxo. nō

310 credit eē diuersitatē inter ius canonicū, & ciuile. ¶ †. ccxxxiij. dña. ƀm leges iudex datus, vt cognoscat de ꝓprietate, nō pōt cognoscere de possessorio. C. si a nō cōpetē. iudi. l. si de ꝓprietate, ƀm canones cognoscit ēt de illa cā posses. c. pastoralis de cā possessionis. in gl. ij. & intellige vt ibi ꝑ gl. vel dicsi hoc nō pl3, ꝙ priuatoꝶ ɔsensus pñt ɔstituere quē alias iudicē, q pñt iurisdictioni, ƀm canones non nisi de consensu sui episcopi.

311 ¶ †. ccxxxiiij. dña. Maxia media & minia capitis diminutio aliter accipiunt̃ ƀm leges, & aliter ƀm canones de accusatio. c. q̄liter & qñ el. ij. c. si. de pignoribus. vide Bal. in peculio. in ꝩ

312 bo capitis. ¶ †. ccxxxv. dña Scđm leges legatus principis cū mittit̃ ad ꝓuinciā d3 viuere de rebus fisci, vel impatoris, ƀm canones, legati pape aliter recipiūt̃ de off. or. c. inter. in gl. fi.

313 ¶ †. ccxxxvj. dña. Scđm leges i libello accusatorio ponūtur noīa impatoris, & ɔsulū, & ƀm canones loco illoꝶ ponunt̃ noīa pape, & epi. ij. q. viij. libellorum & ibi no. in glo. j. per Archidi.

314 ¶ †. ccxxxvij. dña. h3 leges ꝓponēs plures actōes in libello, si sunt diuerse, tūc certus de iure suo eligere d3, secus ƀm canones. ƀm quos plures admittūt̃. de electis. c. q̄relā sup gl. ij.

315 ¶ †ccxxxviij. dña. ƀm leges q bonis cessit, nō ɔuenit̃ postea nisi inquātū facere pōt. l. is q. ff. de cessione bonoꝶ. secus scđm canones in eo, q extorsit vsuras, & nō h3 in facultatibus, q2 si postea pueniat ad pinguiorē fortunā, tenet̃ in solidū, nec hr̄ rō, ne egeat. vt ē gl. no. in. c. cū tu in gl. i ꝩbo in facultatib⁹ ꝺ vsuris.

316 ¶ †. ccxxxix. Secundu3 leges venditor precise non tenet̃ dare rem venditam, sed sufficit, ꝙ det interesse iux. no. per Bar. in. l. stip. non diuiduntur de verbo. obliga. secus secundum canones. c. cu3 Joan. heremita secundum Hosti. in glo. j. & ibi vide Abb. de fide instrumentorum.

317 ¶ †. ccxl. differentia, De iure ciuili licitū est ludere causa conuiuij. l. quod in conuiuio. ff. de aleatoribus, secus secundum canones, secundum phi. & Gof. in. c. inter dilectos in glos. iij. de excessi. prelatorum. quia clerici debent vitare conuiuia capit. non oportet. c. quinia. xliij. di. & ēt laici ƀm Gof. nisi ex quadā caritate faciāt. d. c. quinia. vide Ab. in. d. c. inter dilectos.

318 ¶ †. ccxxxxi. dña. De iu. ciuili testes pñt ꝓduci postq̄ȝ est cōclusum in cā. dūmō testes apti nō sint, vt in auc. de testibus. §. nō multa. vsq3 ad. §. sancimus, Azo. in summa eo. tit. §. itē tria. De iure vero cano. postq̄ȝ conclusum est in causa, vel renunciatum probationibus, non possunt produci testes. c. cum venissent. de testibus. c. de testibus in glo. c. cū dilectus. de fide instrumētoꝶ, voluit Bal. in peculio in ꝩbo. testes. in. ij. carta.

319 ¶ †. ccxxxxij. dña. De iure ciuili subtrahens aduersario probationes puniri pōt. non tū ꝑ hoc condēnatur, nec ꝓ ɔfesso habetur. vt not. glo. in. l. ꝓuidendū in fi. c. de postulando. De iure cano. potest puniri ꝑ iudicē. & illud, ꝙ subtrahit, habetur ꝓ vero. c. cū causam. de testibus. & c. peruenit, & Bal. in peculio suo. in ver. subtrahens.

320 ¶ †. ccxxxxiij. dña. De iure ciuili reus dānatus de crimīe auditur de innocentia ꝑpetuo. l. absente3 de requi. reis. De iure cano. aliud statuitur in crimine heresis. q2 nec post annum audit̃. c. excōmunicamus. §. i. in gl. s3 videtur de hereticis. Bal. in suo peculio. in verbo reus damnatus.

321 ¶ †. ccxxxxiiij. dña. De iure ciuili Rescripta per mendaciu3 & subreptionē impetrata an valeant, & qua pena puniāt̃. Bal. in peculio in verbo rescripta dicit, ꝙ tenetur pena falsi, & temerationis. ff. de falsis. l. si quis obrepserit. Azo. in sum. C. si contra ius vel vtilit. publi. §. i. De iure cano. non imponitur pena, sed etiam si dolose factum esset caret ipetratis. c. sup literis de rescriptis. c. fi. de crimine falsi. Bal. vbi supra.

322 ¶ †. ccxxxxv. dña. Ordinans pōt de iure ciuili recipere ab ordinato aliquid, vt not. in auc. de sancti. epis. §. ɔsuetudinibus. De iure canonico nihil recipi pōt ꝑp vitium symonie, vt not. Bal. in peculio suo in verbo ordinans.

323 ¶ †. ccxxxxvj. dña. Presbyter nunqd sit exemptus a patria potestate, vide diuersitatē inter ius canonicum & ciuile posita3 per Bal. in suo peculio in verbo presbyter.

324 ¶ †. ccxxxxvij. dña. Priuata scriptura de iu. ciuili nō faciat fidē ƀm Bal. in peculio in ꝩbo priuata allegātē. l. liberti C. ꝺ religios. & sumpti. fune. De iu. ꝩo can. si reperit̃ scripta in aliqua col. vel lapide ei stari d3. c. cū cā3. in gl. de ꝓbatio. qdam ɔ̄ in. c. i. ꝺ fide instru. iō h3 ip3 vide Bar. in. l. nuda. ff. ꝺ dona.

325 ¶ †ccxxxxviij. dña Priuatū carcerē exercēs punit̃ de iure ciuili pena capitis. l. i. C ꝺ ꝓuatis carce. De iu. ca. si exercet̃ in clericū nō ligatū, s3 parietibus detētū, est pena excōis. c. nuper §. nos igit̃ ꝺ senten. excōica. in glo. & bald. i peculio. i ꝩbo pri

326 uatū. ¶ †. ccxxxxviiij. dña. De iu. cano. eo. mō āmittit̃ possessio, eo. mō quo acqritur c. i. de reg. iur. in glo. De iure ciuili si possessor rei mobilis incipiat a solo aīo, solo aīo ꝑdit̃, ƀm opi. Jac. & Azo. in. l. possideri. §. in āmittēda. de acquirē. posses. & Azo in sūma. e. ti. §. fi. & Bal. in suo peculio in ꝩbo possessio.

327 ¶ †. ccl. dña. De iu. ciuili nō pōt ptās punit̃ cōmittētes ɔ̄ eū iniuriā, vl̃ suos officiales, nec iudicare interloquēdo, vl̃ diffiniēdo, nisi vsq3 ad lit. ɔtest. ƀm quosdā, vt declarat Bal. in peculio suo in verbo ptās nunqd. De iu. cano. distinguit̃, an iniuria illata iudici, vel officialibus ipsos tm̄ tāgat, & tūc nō pōt cognoscere, Aut ipedit publica vtilitas, vl̃ iurisdictio sua, vl̃ vtilitas eccl̃ie sue ex dicta iniuria, & tūc pōt punire. c. romana ꝺ penis.

328 ¶ †. cclj. dña. De iure ciuili rescripta sunt ꝑpetua. l. falso. C. de diuersis rescriptis, exceptis rescriptis nūdinarū. qbus spacio decem annoꝶ prescribitur. l. i. ff. de nundinis. de iure canonico siqs nō fuerit vsus rescriptis dolo, solo anno tollit̃. c. finautē c. ex pte. c. plerūq3 ꝺ rescriptis bal. i peculio in ꝩbo rescripta.

329 ¶ †.ccliij. dra. Recusatio iudicis dz fieri añ .xx. dies d iure ciuili, auc. offerat. C. de litis cõt. de iure canoñ. põt fieri qñcũqz añ litẽ cõt. vł dilationẽ datã ad opponẽdas exceptiões dilatorias, nisi lite cõt. supueniat noua cã. c. ij. regris. §. iij. in glo. de appell. Bal. in peculio in verbo recusatio.

330 ¶ †.ccliij. dra. De iure ciuili diuerso mõ dr qs pubertati proximus, & diuerso a iure cano. tã in masculo ꝙ̃ in femina, bz Bal. in peculio in verbo pubertati proximus allegãdo. c. ꝯtinebat in gl. de despõs. impube. lz dicat forte in mrimonijs habere locũ.

331 ¶ †.ccliiij. dra. De iure ciuili pluribus pcuratoribus ab vno ꝯstitutis qliter agere possint, vide Bal. in suo peculio in vbo pcuratoribus pluribus, q dicit, ꝙ de iure ciuili ẽt si sint diuersis tẽporibus ꝯstituti, glibet põt admitti pro parte, & vnus sine alio nõ admittit. l. pluribus. ff. de pcurato. Azo in summa. §. qd si plures. l. q pcuratorio. §. fi. cũ duabus seqñ. de pcura. de iure vero canonico pluribus pcuratoribus ꝯstitutis simul, melior est cõdictio occupantis, vel iudex vnũ elligere dz, nec videtur referri dicat in solidum vel non. l. si plures. §. ꝙ̃uis de admi. tuto. & c. non iniuste in gl. de procuratoribus.

332 ¶ †.cclv. dra. De iure ciuili pcurator nõ iurat d calum. l. ij. §. ꝙ aũt. & §. ꝙ obseruari. & auct. pricipales ibi signata. C. de iuramẽ. calũ. & Azo in summa eo. ti. de iure cano. vr ꝙ iuret pcurator. c. presentiũ. §. si vero de testibus ibi cũ prius pstito iurõ a pcuratore. sed bz Bal. in suo peculio in verbo pcurator, vbicunqz decretales dicunt procuratorez iurare, intellẽ procuratorem pro sindico, vel pcuratorẽ habẽtez legitimaz administrationem. c. j. de iura calũ. c. in pertractandis & c. fi. decretales abutuntur vocabulo procurator.

333 ¶ †.cclvj. De iure ciuili bz Bal. in suo peculio in vbo pcurator. pcurator nõ põt trãsigere, si nõ ẽ in rẽ suã. ff. d pcur. l. mandato. C. de pactis. l. trãsactionis, d iure cano. pcurator simplex hñs gñale mãdatũ, ꝙ̃uis nõ habeat liberꝝ, si sequatur in procuratorio clausula de rato potest transigere. c. per tuas in glo. c. cõtingit de transac. c. dilectus de religiosis domibus in gl.

334 ¶ †.cclvij. dra. de iure ciuili medicina nõ ꝯtinet appellat. alimẽtoꝝ. ff. de pe. leg. l. q penũ. & Bal. in peculio in vbo medicina, d iure can. q sumit medicinã, nõ cẽset ieiun⁹, & ẽt sacra sunt capiẽda a ieiunis, d ꝯs. di. v. ieiun⁹. c. ex pte d celebra. missaꝝ.

335 ¶ †.cclviij. De iure ciuili est dra in nũtiatione noui operis a iure cano. Nã d iure ciuili qñ fit nũciatio sup ope bz electionẽ ille, cui nũciat, velit prestare cautionem de opere demoliendo. vel docere de iure suo infra tres mẽses. l. ptor. §. hoc interdictũ & l. stip. §. j. de operis no. nũ. gl. in. l. fi. C. de edifi. priuatis. De iure vero canonico est ecõtra. q. post nũtiationẽ est in ellec. nũciantis, velit cautionẽ recipere, vel velit, ꝙ de iure mõstret infra tres menses. c. pen. in gl. & in pluribus. c. eiusdẽ. tit. & Azo in sũma de edifi. priuatis. & Bal. i suo peculio in vbo nũtiatio.

336 ¶ †.cclix. dra. De iure ciuili sup mrimonio põt transigi bm Bal. in peculio in vbo matrimonij. De iure canonico nõ. c. fi. de trãsactionib⁹, in gl. & ibi Bal. in suo peculio in vbo mrimonij ponit aliã diuersitatẽ inter ius canonicũ & ciuile. Naz de iure ciuili impossibilis vel turpis ꝯditio impedit mrimoniũ instit. de inutilibus stipulationibus. §. impossibilis. Azo in sũma eo. ti. §. inutilis. De iure cano. nõ irritat ꝯtus spõsaliciorꝝ, vel mrimonij. c. ij. & c. fi. d ꝯdi. appo. & ibi gl. nisi sit talis cõditio, que sit contra substanciam matrimonij, vt ibi.

337 ¶ †.cclx. dra. De iure ciuili laicus in spirituali re põt esse arbiter, cum nõ sit probibitum, & est edictũ probibitoriũ de arbitris, in quemcũqz maiorẽ .xx. annis põt ꝯpromitti de qcũqz re, vt no. p Azo. in summa de arbitro. §. arbiter, de iure cano. sine superioris licẽtia nõ põt cõpromitti solũ de re spirituali, vel cõnexa, de superioris licentia põt cõpromitti in laicum & in clericũ, de arbi. c. cũ contingat in gl. in. c. cum te de off. deleg. Bal. in suo peculio in verbo laicus.

338 ¶ †.cclxj. dra. De iure ciuili si iuraui seruare statuta & pmisi seruare futura teneor seruare. l. si seruitus d seruit. rust. pdioꝝ. de iure canonico ꝯ, p. c. pen. de iure iurã. dic bm Bald. in suo peculio in verbo iurans, ꝙ si seruare statuta est modici preiudicij iuranti, tunc tenetur seruare, aut magni, & non tenetur ar. l. fin. C. que res pigno. obliga. possunt.

339 ¶ †.cclxij. dra. De iu. can. indistincte in crim. nõ defert iurm sz reus absoluit, si actor plene nõ pbat. c. tã literis de test. in gl. sed de iure ciuili actore pbãte semiplene, & sit honesta psona, siue in ciuili, siue in criminali defert iurm actori. l. i bonefidei. C. de iura. calũ. l. ij. §. quacũqz aũt. C. vñ vi. l. si qñ, Azo in summa de rebus credi. §. illud, Bal. in suo peculio in verbo iuramẽtũ.

340 ¶ †.cclxiij. dra. hipoteca tacita qñ d iure ciuili inducat, vide. C. & ff. qbus modis pignus tacite ꝯbit, sz de iure can. est casus vez, ꝙ solnẽs bz bona vsurarij tacite obligata, vt. c. tua nos ex d vsuris i gl. & c. cũ tu. e. t. & bal. i suo peculio i vbo. hipoteca.

341 ¶ †.cclxiiij. dra. Interrogationes in iudicio qñ & qliter fieri pñt, dic bm Bal. in suo peculio in vbo interrogationes, ꝙ de iure ciuili pluries põt fieri interrogatio, & ꝙ negauit ꝯfiteri, & p instrumẽta de nouo repta & pducta. C. de iura. calum. l. ij. §. ꝙ obseruari, & vbicũqz eqtas mouerit. l. vbicũqz. ff. de interrogaactionibus, sed de iure cano. facta positione vel interrogatiõe nõ põt ꝯriũ ponere, vel respondere ponẽs, & idẽ aduersarius qui postponit vel rñdet. c. statuimus de ꝯfess. in vi. in gl. & hoc ne per responsionez alterius ex litigatoribus habeat incurrere piurium, vide Bal. in peculio in verbo interrogationes.

342 ¶ †.cclxv. dra. De iure ciuili interruptio facta sup actione ppetuat infra .xxx. annos, q vr de sui nã ppetuata tã in psonã ꝙ̃ in re nõ redibitoria, & alia q minori tpe tollit. l. sicut. C. de pscri. xxx. ãnoꝝ, de iure tñ can. p pscriptionis interruptiõem factã ppetuat in .xl. annos. xvj. qõ. j. c. preter & c. pastoralis. §. pst. de off. ordi. in gl. Bal. in suo peculio in verbo interruptio.

343 ¶ †.cclxvj. dra. De iure cano. instrumentoꝝ amissio pbatur p sacrum, & pbat instri tenorem, & ꝙ nullo vitio falsitatis erat suppositũ, & debẽt eẽ testes discreti, q cognoscãt falsitates, & litteras. c. cũ olĩ essemus apd pusiñ de priuilegijs in gl. & Bal. in suo peculio in vbo instroꝝ ammissio sed de iure ciuili si nõ facto, sed aliter casu fortuito ammittit, dz pbari p testes litteratos, q dicãt, ꝙ viderũt penes creditores instrum talis tenoris, vel aliqd exẽplũ. C. d fide instroꝝ, ꝙ declara, vt p Bal. vbi. s.

344 ¶ †.cclxvij. dra. De iure ciuili imperator bz iurisdictionem a populo romano, qui transtulit potestatem legis cõdende in euz per. l. regiam. ff. de constit. principum.

¶ De iure cano. imparor nõ summit auc. a canonibus, sz canones ab ipso. c. significasti de elec. c. si qñ de sent. excõi. Bal. in suo peculio, in verbo iperator. & ibi Bal. alle. glo. in. c. ad apostolice de re iudic. in. vi. Et ibi post gl. predictã enumerat ellectores imperij videlz archiepm maguntinũ, coloniensez, treuerensem, & quatuor laicos, vidlz comitez regni, ducẽ saxonum, marchionẽ brãdeburgis, & regem boemie.

345 ¶ †.cclxviij. dra. Heretici per quẽ iudicẽ puniant, siue hrtici sint clerici, siue laici, diuersitatẽ inter ius canonicũ, & ciuile, vide per Bal. in suo peculio, in verbo heretici, vbi plene.

346 ¶ †.cclxix. dra. Heres nũqd teneat de dolo defuncti, & ex delicto defuncti diuersitatẽ inter ius canonicũ & ciuile vide ple p Bal. in suo peculio in verbo heres cũ versi. sequent.

347 ¶ †.cclxx. dra. Diuortiũ qñ fieri possit de iure ciuili, & de diuersitate iter ius canonicũ & ciuile vide Bal. in suo peculio in

348 verbo diuortiũ. ¶ †.cclxxj. dra. Cã seu actio nũqd sit inserẽda in libello de iure ciuili sic. l. j. de edẽdo. l. si pupilli in fin. de neg. gest. l. edita d edẽdo. d iu. can. nõ cogit inuitus exprimere actio. dũmõ facti seriẽ, & cãz exponat. c. dilecti d iudicijs, bal. in suo peculio i vbo cã, et si in. can. ineniat, ꝙ exprmat actio exponẽ. j. cãz, et i. c. examinata in gl. de iud. & in. d. c. dillecti.

349 ¶ †.cclxxij. dra. In pbatiõe casus fortuiti diuersitas ẽ inter ius canonicũ & ciuile, vt p Bal. in peculio, in vbo casus fortuitus, guil. in. l. ij. ff. si qs caut. in. c. j. de dolo & contuma. li. vj.

350 ¶ †.cclxxiij. dra. De iure canonico super positione momentanea appellatur indistincte. c. cum ad sedem de rest. spol. in gl. de iure ciuili non. l. j. C. si de mom. posses. fuerit appella. vide Bal. in suo peculio in verbo appellatio.

351 ¶ †.cclxxiiij. dra De iure ciuili artat appellãs tñ ad fatalia. C. d app. l. eos & p hãc. C. de tem. appel. De iu. ca. artat ad arripiẽdũ iter ad eũdẽ corã iudice ad quẽ. c. puenit de appel. & eo. tit. c. psonas Bal. in suo peculio in verbo appellans.

352 ¶ †.cclxxv. d iu. ciui. sup appel. dz libell⁹ d necẽitate pduci. C. d appe. l. eos. §. finaũt i gl. & i scriptis, nisi viua voce appellet. l. j. & l. litigatorib⁹. e. ti. d iu. ca. maxie q appellat ab iterlocutoria pcedit sine libello, & accipit iter ad papã. c. dilecti d ap

353 pel. & Bal. in suo peculio i vbo appellatio. ¶ †.cclxxvi. dra De eqtate can. bz bal. i. l. j. C. d pig. act. & in cõ. cccclxxxxiiij. in cã, & cõsi. cccclxxix. videndũ alle. text. & Ino. in. c. cũ ꝯ de pignoraticia actio. qñ fenus itercedit, est in rẽ scripta, & ꝯpetit ꝯ qmlz succes. & corrosa tota sorte tenet creditor ad restituẽduz rem totã cũ supfluo reddituũ. sed de iure ciuili & cõe pignoraticia actõ est in persona simpliciter, quia nascitur ex contractu, & non sequitur singularem successorem, cum quo non est contractum. & hoc idem sequitur clarius Bal. in. c. j. in. fi. de

feudo

fendo dato in vicem legis cõmissorie, ⁊ in .l.j.C.de no.nu. pecu
nia lꝫ Jo.d Jmol.post.d.Ant.in.d.c.cũ ꝯ aliter loquuti sunt,
354 quos vide. ¶ †cclxxvij.dĩa.de iure canonico nõ vꝫ ꝯsuetudo
ꝑ q̃ꝫ in iudicio partes excusant̃ a necessitate pꝛestãdi iur.calũ.
vr̃ enim esse irrationabilis, cũ tendat ad tollendaꝫ facultatẽ ve
ritatis indagãde, ꝭm Abb. ⁊ Jmol. in.c.ꝯstitutus de fideiusso
ribus, facit.c.ceteꝝ, ⁊ ibi Abb.in fi.h̃ dictũ limitat, nisi ex ali
qua rõe noua puta si experimento cõpertum est cõiter hoies
cupiditate obtinendi in causa falsum iurãt.hac eniꝫ rõne dicit
Abb.ꝙ vr̃ ꝯsuetudo irratõbiliter, vt nõ iuret̃, qꝛ lex nõ dꝫ esse
cã periurij imo ꝓhibere dꝫ iuramentũ, vbi timet̃ de circumuen
tione.c.clericos de cob.cler. ⁊ ibi ꝑ abb. ⁊ alios, ⁊ hec limita
tio est satis no. ⁊ equa, ⁊ hec op.cõmuniter tenetur, lꝫ Alber.
de rosa.in.l.ij.§.sed qꝛ veremur.C.de iura.calũ. faciat dĩam
inter ius canonicũ ⁊ ius ciuile, in.d.l.ij.§.sed qꝛ veremur de iu
355 ra. calũ. vt talis cõsuetudo teneat de iure ciuili. †Quid auteꝫ
in aduocat. ⁊ lꝫ gl.in.l.rem non nouam.§.aduocati teneat, qd
cõsuetudo põt tollere iuramentũ calũ.aduocati, tñ ꝯ Abba.
in.d.c.ceteꝝ ⁊ Hosti.quia nõ tenet talis consuetudo, qꝛ eadẽ
est ratio in iura.calũ.partis ⁊ aduocati, ⁊ tñ Bal.in.d.c.ce-
teꝝ.dicit ꝙ est dĩa, qꝛ aduocati nõ iurant in cã, sed circa cau
saꝫ, ergo cõsuetudo in ipsis operatur, ⁊ vide Hosti.in suma de
consuet.ver.sunt autem quatuoꝛ, qui dicit cauilosos aduoca-
tos ãplecti illã.gl.l.rẽ non nouam, qꝛ sicut consuetudo nõ põt
tollere iuramtũ calũ.§.sꝫ qꝛ, ita nec aduocati, qꝛ consuetudo
nõ põt tollere, ne per taleꝫ consuetudinẽ pctã moꝛtalia nutriã
tur, ⁊ quicqd vellent pessimi aduocati, q̃ꝫq̃ nõ iurent, si contra
conscientiam foueãt, edificant ad geẽnã.c.i.de scrutio, ⁊ sub-
ijcit ẽt, quicqd dicatur, si corã me exigeretur pꝛestari facerem,
fac.ꝙ no.gl.in.c.fi.in.vj.que dãnat illam gl.d.l.rem non no
uam, ⁊ allẽgat Jo.an. ⁊ ibi dñic.in.c.fi.de foꝛo cõpẽ.in vj. ⁊ sub
ijcit, ꝙ cũ aduocati nouerint calũniari, vt est glo.in.l.ab ana-
stasio mandati.gl.in.c.j.de confess.in vj.c.pastoꝛalis de iu-
dic.ꝙ multo magis dꝫ pꝛohiberi omissio iuramenti in aduo-
cato q̃ꝫ in parte, ⁊ hoc teneo, lꝫ contra pꝛedicta possemus ar-
guere de eo, ꝙ no.Abb.in.d.c.ceteruꝫ ⁊ ludo.in.l.si quisq̃ꝫ
356 ff.siquis caut. ⁊ in.l.qui autẽ post glo.que voluit †ꝙ pꝛince-
ps põt alicui cõcedere, vt in causa sua non iuret̃ de calũ.lꝫ vi
dentur contra, qꝛ illud pꝛiuilegiũ dat occasionem delicti, con-
tra.l.conuenire de pactis dotalibus, posset ei qs faciliter mo
uere mille lites calũniosas, postq̃ꝫ nõ haberet iurare. ⁊ tamen
Lud.dicit, ꝙ põt per pꝛincipẽ remitti, qꝛ si potest pars.l.ij.§.
sed qꝛ.C.de iura.calũ.multo magis pꝛinceps, ꝙ arg.non con-
cludit, qꝛ pars non potest expꝛesse, ⁊ sic videt̃, ꝙ nec pꝛinceps
possit expꝛesse, Abb.tamen dicit, ꝙ de pꝛincipe non est dubi
tandũ, cũ sit .s. ius positiuũ in.c.ꝓposuit de conces.pꝛeben.sed
inferioꝛ a pꝛincipe non posset, scdm ipsum, qꝛ non potest tollere
substantialia iudicij, vt no.glo.in fi.de hereticis in.vi.

¶ Et ꝑ hec sum expeditus de differentijs sparsis in vtroq̃ꝫ iu-
re inter ius canonicũ ⁊ ius ciuile, quas potui reperire ꝭm capa
citatem mei ingenij, ⁊ memoꝛie, Adsunt tamen multe alie dif-
ferentie, quas poterunt studiosi conttinuato studio faciliter in-
uenire, ⁊ illis adinuentis erit nobis gratissimum his nostris su-
pꝛascriptis super addere, qꝛ omnium habere memoriaꝫ potius
est diuinitatis, quam huamanitatis, iuxta.l.ij.§.quia omnium
habere.C.de veteri iure enucleãdo. Has ergo dĩas inter leges
⁊ canones mẽti comẽdetis ꝑꝑ multos, q vno collirio omĩm ocu
los volũt curare semꝑ ꝓ solutione dicẽtes, aliud de iure cano.
aliud de iure ciuili, aliud de iure antiquo, ⁊ aliud de iure nouo,
vt no.gl.per illum tex.in.c.fi.xxix.dist.

FINIS

Tractatus vtilis ⁊ quotidia-
nus Claris. Jurisconsulti Domini Hieronymi de
Zanetinis Bononien. de foꝛo conscientie ⁊
contentioso, in Gymnasio Bono-
nien. elucubratus.

SVMMARIVM

1 Conscientia quid sit.
2 Conscientia quotuplex sit.
Conscientia an liget ad faciendum.
3 Omne quod dictat per modũ perceptionis vel pꝛohibitionis.
Cap.per tuas el.ij.de simo.quomodo intelligatur.
4 Pꝛelatus si aliquid subdito pꝛecipiat quod eius cõscientia di-
ctat esse contra legem dei an teneatur illam deponere, vel
facere.
5 Simonie diffinitio.
6 In beneficijs an sit licitum cum peccunia vexationem redime
re absque simonie peccato.
7 Doctoꝛ mutuans pecuniam scolari vt secum intret an sit vsu-
rarius vel simoniachus.
Pꝛeces carnales iuste simoniam non inducunt.
8 Episcopus añquam beneficium conferat an possit oꝛdinare
aliquid esse subtrahendum de fructibus in pios vsus ex-
pendendum.
9 Simonia licet cum papa non committatur, committetur tñ cuꝫ
cardenalibus, ⁊ pape assistentibus.
Obligatio ad antidoꝛa facit, vt simonia committatur.
Simonia quo ad papam in curia Romana cessat.
Curia Romana simonie monarcha effecta est.
10 Simoniaꝫ an committant dantes pꝛimos fructus beneficij in
curia ⁊ taxam bullarum soluentes.
11 Voluntas sola an faciat quem simoniachum.
12 Simonia mentalis penitentia deletur.
Vsura mentalis an penitentia deleatur.
13 Simonia quomodo committatur.
Intentio ⁊ non pꝛesumptio in foꝛo conscientie attenditur.
14 Simoniam committit pecunia coꝛrumpens iudicem vel testeꝫ
in causa spirituali.
15 Simonia non est si sacerdos alteri dicat celebꝛabis hodie pꝛo
me, ⁊ ego cras pꝛo te.
16 Simoniachus an sit magister qui non vult dare festum scola-
ribus nisi pecunia mediante.
17 Peccatoꝛum remissio ⁊ vita eterna pecunia redimi potest.
18 Beneficiatus qui pluribus annis tenuit beneficium, si po-
stea priuatur an teneatur ad restitutionem fructuum per-
ceptoꝛum.
19 Simoniace intitulatus in beneficio per fraudẽ, vel per subꝛe-
ptionem malefidei possessoꝛ dicitur.
20 Episcopus si iniuste aliquem beneficio priuat ⁊ tertio conferat,
an ille tertius illud cum bona conscientia tenere possit.
21 Penitentiam vel sacramenta recipientes ab iniuste pꝛomoto
non peccant.
22 Absolutio facta per eum qui vere non est pꝛelatus an teneat.
23 Papa dispensando sine causa super beneficioꝛum pluralitate
an peccet.
Absolutio a iuramento sine causa non tenet.
24 Religiosus dispensatus vt ad religioneꝫ laxiorem transire pos-
sit sine causa apud deum tutus non est.
25 Religiosus si ecclesie pꝛeficiatur vt pꝛesit ⁊ non vt prosit
moꝛtaliter peccat.
26 Despensatio sine causa quo ad ecclesiam triumphantem non
valet.
27 Papa si deleget episcopo vt dispenset intelligitur delegare vt
cum causa dispenset.
Beneficium benemeritis ⁊ habilibus conferri debet.
28 Episcopi ceci sunt valde erga nepotes.
Beneficium debet potius conferri consanguineis dignis q̃ꝫ
extraneis.
29 Beneficiatus an peccet, si scientiam sufficientem non ha-
beat.
30 Beneficiatus an faciat fructus suos in vita, ⁊ in moꝛte.
31 Beneficiati habentes administrationem qui sint, ⁊ qui non.
32 Beneficium ingressus aucto.pꝛopꝛia vel alterius potentis si
impetret illud a papa an peccet.
33 Beneficiatus habens patrimonium ex quo viuere possit, an
de fructibus beneficij viuere ⁊ patrimonium reseruare
possit.
Beneficiatus fructibus abutens ad restitutionem tenetur.
34 Beneficiatus si iniuste beneficium tenet si motus conscientia
in eo confirmari velit, si de fructibus mentionem non facit,
impetratio non tenet.
35 Beneficiatus filios habens potest eos de fructibus beneficio
rum alere, si non habet vnde alat.
36 Officium qui dicere teneantur.
37 Officium non dicens qua pena puniatur.

Confessio

117 Confessio proprio sacerdoti facienda.
118 Confessio quando alteri sacerdoti fieri possit.
Sacerdos peccata proprie parrochiane cum qua si imiscuit audire non debet, sed delegat, si tñ audit ⁊ absoluit valet.
119 Scholares vbi confiteri debeant.
L.ij.C.de incolis de iure canonico locum non habet.
Eps studij votum scholaris extranei cõmutare non potest.
120 Religiosi se adinuicem confiteri debent ⁊ non parochiano.
Abbas non exemptus episcopo confiteri debet.
Monachi suo superiori quolibet mense confiteri debent.
121 Papa sibi eligit confessorem qui ei penitentiam iniungere potest, vt papatui renunciet, si conscientia remordeat.
122 Ambitio an sit peccatum mortale.
123 Veritatem scienter impugnans ⁊ sibi ascribens quod est alioꝝ mortaliter peccat.
Superbie vitium vix est qui euadat.
Confessio humilis in maleficijs melior est q̄ gloriatio superbi in bonis.
124 Mulierum ornatus ⁊ in vestibus an sit peccatum mortale.
125 Iactantia an sit peccatum mortale.
126 Statutũ episcopi excõmunicãs mulieres aurum, vel gemmas portantes non comprehendit maritatas ex precepto mariti talia portantes.
Vxor potius marito q̄ epõ obedire debet.
Scholaris doctus sine peccato potest appetere doctorari.
127 Ars per quam quis nititur querere scientiam est illicita q2 demones interueniunt.
128 Auaritia est peccatum mortale.
Interrogationes de auaritia per confessorez qũo fieri debeant.
129 Episcopi iurisdictionem habent ne victualia vltra iustum pretium vendantur.
Diuites compelli possunt ad faciendam elemosinam, ⁊ excommunicari.
Ementes victualia vt carius vendant peccatum committunt.
130 Pater filium legitima defraudans mortaliter peccat.
131 Archimia an sit peccatum, ⁊ ars reprobata.
132 Archimie lucrum an licitum sit.
133 Ludus an permissus sit, ⁊ perditum in ludo an repeti possit, ⁊ an valeat consuetudo ꝙ retineri possit.
134 Aduocatus scienter causam iniustaz sumens an teneatur in foro cõscientie ad interesse, si ob allegationes calumniosas sententiam obtinuit.
135 Vsurarius qui a pluribus vsuras extorsit ⁊ integre soluere nõ possit an pro rata retinere possit.
136 Emptio nominum debitorum minori pretio facta quam fuisset facta in pecunia consistentium an valeat.
137 Luxuria an sit peccatum mortale.
Peccatum contra naturam inter peccata luxurie grauius est.
Adulterium stupro grauius est.
138 Delegatio peccati mortalis est peccatum mortale.
139 Osculũ ⁊ tactus an sint peccata.
Libidinosus aspectus mortale peccatum est.
Ex luxuria que mala oriantur.
Hereticum est dicere fornicationem vel osculum non esse peccatum mortale.
140 Mulierem quotiens cognosco, an tot peccata cõmittam.
Peccatum maius an sit cognoscere mulierem turpem quam pulchram.
141 Maritus non peccat cognoscendo carnaliter vxorem suam pregnantem.
Quid si cognoscat eam tempore ieiunij.
Quid si tempore menstrui.
Vxoratus an magis peccet cõmittendo fornicationem quam presbyter.
Maritus ⁊ vxor si post votum se cognoscant, votum soluitur, ⁊ proles illegitima efficitur.
Vxor inuito marito vouere non potest nec econtra.
142 Virginem deflorans ⁊ seducens ad quid teneatur.
143 Pocula amatoria dare mulieri an hereticum sit.
Imagines facere ad amorem mulierum superstitiosum est.
144 Pollutio nocturna an sit peccatum mortale vel veniale, ⁊ quomodo contingere potest.
145 Mulieri que finxit se pregnantem ⁊ supposuit partum, ⁊ asseruit esse viri quomodo succuratur, ⁊ nu. seq.
147 Meretrici datum an repeti possit.
148 Sponsa per viz a sponso cognita an religionẽ ingredi possit.
Mulier corrupta non dicitur, animus cuius nõ est corruptus.
149 Concubinam desponsans ante q̄ eam post desponsationez cognoscat tan q̄ vxorem religionem ingredi potest.
Sponsam deflorans sine seminis effusione religionem intrare potest.
150 Coreas facere an sit mortale peccatum.
151 Interrogationes per confessores faciende circa luxuriam.
152 Ira quando sit peccatum mortale, ⁊ quid sit.
153 Blasfemia quando sit peccatum mortale.
154 Contumelias illicitas an quis sustinere debeat.
155 Ira an excuset a delicto.
156 Votum calore iracundie factum non obligat.
157 Interrogationes quomodo per confessorem circa iram faciende sint.
158 Gula an sit peccatum mortale.
Cibus immoderatus de consilio medici ad vomitum prouocãdum peccatum non est.
159 Gula luxurie mater est.
Gula quos malos effectus producat.
Ebrietas assuefacta est peccatum mortale.
Vinum non temperans aqua quando mortaliter peccet.
160 Interrogationes per confessorem circa gulam fiende.
161 Inuidia quid, ⁊ an ⁊ quando sit peccatum mortale.
162 Interrogationes circa inuidiam per confessorem fiende.
163 Accidia quid sit.
164 Interrogationes circa accidiaz que per cõfessorez fieri debẽt.
165 Personarum acceptio an sit peccatum mortale.
Accusare an quis teneatur aliquem, si sit crimen, quod in reipublice detrimentum vergat.
Accusatus an mortaliter peccat tacendo vel negando veritatem coram iudice.
166 Confessus metu tormentorum an in peccato mortali decedat, si non reuocet.
Verum negare an licitum sit etiam cum iuramento, ne aduersarius falsum obtineat.
167 In crimine lese maiestatis an quis ex sola scientia teneatur, si non reuelauerit.
168 Elemosina an de precepto sit.
Mortuos flere an peccatum sit.
Ignorantia an peccatum mortale sit.
Curiositas an sit peccatum mortale.
169 Peccatorum circunstantie que sint.
170 Communicare qui teneantur.
171 A peccato mortali aliquem immunem esse certitudinaliter sciri non potest, sed per signa.
172 Cõmunicare volenti non sufficit ꝙ contritus sit, nisi confiteat̃, si habet copiam sacerdotis.
173 Cõmunicare vt quis digne possit que requirantur.
174 Cõmunicare an impediat immunditia pene corporalis.
Quid de fluxu seminis ⁊ sanguinis.
Cõmunicari an debeant histriones.
Cõmunicari quis debet ieiunus.
175 Cõmunione facta debet esse aliqua mora ad cibum.
Cõmunione facta an debitum carnale eo die exigi possit.
176 Indulgentia quid sit.
Indulgentia an culpam tollat.
177 Contritio quomodo tollat peccatum.
Penitentia quomodo peccatum tollat.
178 Contritio sola in totum peccatum remittere potest.
Indulgentia a pena ⁊ culpa per papam dari non potest.
Indulgẽtia solum ad remissionem pene fieri potest.
179 Culpa quid sit.
180 Indulgentia vt prosit que requirantur.
Penitentia alicuius si septẽnis sit, si ea die det septem nũmos habentibus remissiones annales an statim sit liberatus.
181 Indulgentiã generalẽ hñs a papa an sit liberatus a penitẽtia.
Indulgentiã generalem solus papa dare potest.
Indulgentiã an episcopi cõcedere possint.
Indulgentiam non possunt dare Abbates, sed participationem omnium bonorum congregationis.
183 Hereticus est credens papam peccata dimittere nõ posse.
184 Hereticum est tenere ꝙ indulgentie non valeant ad pene remissionem ⁊ ꝙ papa concedere nõ possit.
Indulgentie si dentur solum porrigentibus manus adiutrices simonia non est.
Indulgentias recipiens dolorẽ peccatorum habere debet cum

PRo introductione materie quero de aliquibus casibus conscientie ponēdo aliquas differentias inter forum conscientie ⁊ contentiosuz, prout mei moris est tēpore quadragesimali.
1 † Et primo se exhibet querere, quid sit ꝯscientia, Alberi. de rosa. in dictionario iuris ciuilis, in verbo ꝯscientia, ⁊ Archi. in. §. ex his itaqz. xxviij. qō. j. ponit multiplicē diffinitionē ꝯsciētie, ⁊ in. c. fi. de here. in. vj. ⁊ Domini de ro. decis. cccclxviij. fuit dubitatuz, an executor, ⁊ ƀz papiā, cōsciētia est cognitio cordis sui ipsius, vel ƀm Bernardum, cōsciētia est cordis sciētia que dupliciter intelligit, vel illa, que se nouit per se, vel illa, que preter se ēt alia nouit ex se, cor. n. nouit se, sua, ⁊ multa alia, q̄n nouit se, appellatur conscientia, q̄n preter se, alia nominat̄ sciētia, ⁊ vt intelligas, hƀ per Archi. in. d. §.
2 ex his, q̄ qui ꝯ conscientiam facit edificat ad gehēnā † dic duplex est ꝯscientia. s. facti, ⁊ ꝯsciētia faciendi, qui facit ꝯ ꝯscientiam rei mortaliter nō peccat semp, qui facit ꝯ ꝯsciētiā faciendi peccat mortaliter, conscientia tūc dr̄ q̄ dictat, nō sic esse faciendum, ēt de hoc intelligit̄ auctoritas predicta, qui facit ꝯ cōsciētiaz ⁊c. vt not. Archi. in. d. §. ex his ꝯsciētia rei dr̄, q̄ dictat esse iure, ꝯscientia faciendi, que dictat, non sic esse faciendū, vel dicēdum, vt ibi plene p Arc. adde bona ven. i. ij. sent. dist. xxix. ar.
3 j. q. iij. ⁊ summā angelicā in ver. ꝯsciētia † an ꝯsciētia liget ad faciendū omne q̄ dictat per modum preceptionis, vel prohibitionis, q̄ aut ꝯsciētia dictat aliquid, q̄ est ƀm legem dei, ⁊ sic tenetur facere, aut dictat preter legē, ⁊ tenet̄ facere, vel ꝯsciētiā deponere, vt pote, si dicat neces. ad salutē festucā de terra leuare, si nō deponit ꝯsciam, aut non leuat, mortaliter peccat. aut conscientia dictat, q̄ est ꝯ legē Dei, ⁊ sic non ligat ad faciendū sed ligat ad deponendū, q̄ erronea errore repugnante legi diuine. Unde q̄diu manet ponit hominē extra statū salutis, ⁊ ideo necessario tenetur eam deponere, q̄ siue faciat, siue non faciat, semper peccat mortaliter, q̄ ꝯscientia dictat peccat mortaliter, q̄ facit ꝯ legē Dei, nō faciendo peccat mortaliter, q̄ faciēdo bonū facit in ꝯtemptū Dei, dum credit dictante sibi ꝯsciētia hoc Deo displicere, ⁊ sic intelle. c. per tuas. ij. de symo. §. ex his preallegatū. c. literas de resti. spolia. ⁊. c. fin. de
4 prescr. q̄ fit ꝯ ꝯsciētiā ⁊c. edificat ad gehēnā † an aūt si prelatus precipiat aliquid subdito, q̄ eius ꝯscientia dictat esse ꝯ legē Dei, an teneatur eam deponere, vel facere. dic vt per bonauenturam vbi. s. ⁊ summā angelicam vbi plene. Et q̄ hodie, que est dies ƀa quadragesime incipio titulū de symonia, ⁊ in eo tractatur materia venditionis spiritualiū, vt seruē meū morē antiquū videlicet dicere in medio meaꝝ lectionum vnū de ꝯscientia, vt possimus in fine quadragesime videre de quibus debeat confitens sibi facere conscientiā, ideo prima questio erit an in beneficijs sit licitū redimere vexationē suā absqz peccato symonie. ⁊
5 anteq̄ deueniā ad decisionē † premitto primo q̄ symonia diffinit̄, vt per beatū Tho. in. iiij. dist. xxv. ⁊ Alber. in dictionario iuris canonici in ver. symonia. el. j. vbi dicit, q̄ symoniaci non sint proprie heretici, sed dicuntur heretici propter similitudinē actus, q̄ ita operantur, ac si extimarentur donū sancti spiritus pecunia possideri, que extimatio esset heretica possunt. dici per alium modum heretici, q̄ vn̄r tenere quedā errorē symonis, qui dixit, q̄ mundus iste nō erat creatus a Deo, sed a quadā super-
6 na virtute, vt dicit isidorus et himologiaꝝ nono. c. † Nō redeū do ad q̄onē dico ex dictis doc. i. c. dilectus el. ij. ⁊. c. ad aures de symonia, vnico tm̄ casu licitū est redimere vexationē, ⁊ soluere pecuniā, q̄n quis canonice habet plenū ius in beneficio, ⁊ est in possessione beneficij, non peccat. d. c. dilectus. vbi aūt nō hƺ plenū ius in re, sed ad rem, puta in expectatiuis, non posset redimere vexationē suam, quinimo plus si haberet plenū ius in beneficio, ⁊ adeptus esset possessionē, ⁊ postea spoliatus de facto nō posset redimere vexationē, nec ēt possessionē postea scōꝫ Host. Jo. an. ⁊. d. Ant. i. d. c. ad aures, lꝫ vgucio, vt refert Archidia. xvj. qō. vj. decimas el. ij. tenuerit ꝯriū, ⁊ male, vide Alberi. in ver. symonia. in. iij. col. tenentem Tho. ⁊ Archidia. in
7 scōa scōe. q. c. † Et per hoc alias dicebā, licet sit qō an doctor mutuans pecuniā scolari vt intret secū sit vsurarius, vel symoniacus, iuxta ea que ponit Abba. ⁊ Joan. de ana. in. c. ij. de magistris, ⁊ Abbas in. c. j. de deposito, ⁊ Pet. de ancha. in regula peccati ⁊ glo. in. l. j. §. item solēt. ff. de officio prefec. vrbis ⁊ in l. ij. ff. de calū. tm̄ dico, q̄ si doctor faciat, vt redimat vexationēꝫ suam, quia habet concurrentem indoctum, qui acquirit scolares pecunia, q̄ tunc poterit dare sicut in simili dicitur de precibus carnalibus iustis, que non inducunt symoniaꝫ, vt no. gl. in. c. tuā. d̄ eta. ⁊ qua. ⁊ pe. de anch. in regl'a pcīi, vbi refert Bal. perusinuꝫ supremū doctorē fuisse relictū scholaribus a suo cōcurrente indocto, q̄ dabat pecuniā scholaribus, ⁊ ibi dicit, cui debeat dari illa pecunia, ⁊ p hoc facit q̄ no. tho. ƀa. ij. q. c. ar. q. circa fi. q̄ esau peccauit priogenīturā vēdēs, iacob aūt non peccauit emēdo, q̄ intelligit̄ suā vexationē redemisse, cū iacob ex diuina ellectione ius priogeniture scōꝫ illud malachie prio,
8 iacob dilexi esau aūt odio habui † ⁊ subdit ibi tho. q̄ circa collationē bñficioꝝ potest ep̄s anq̄ beneficiuꝫ alicui cōferat ob aliq̄ cām ordinare aliquid subtrahendū de fructibus beneficij, ⁊ in pios vsus expendendi, nō est illicitū, sed si ab eo, cui cōfert, requirat aliquid sibi exiberi de fructibus illius beneficij, est symoniacū, ac si munus ab eo exhigeret. ⁊ adde q̄ dixit ang. in. l. ij. ff. de calūniatoribus, q̄ doctor qui pecuniam dat scholari, vt intret secum vsurā cōmittit, ⁊ rē turpē aggredit̄, sicut emptores frumēti, vel vini in herbis scōm cy. ibi, ⁊ no. in. c. nauiganti de vsuris. Tamen doctores ignorantes scōm ang. istis suffragijs se iuuant, ⁊ ēt cū vestimentis, cū quibus tegunt̄ roze rectoꝝ intrantium Signoriam, ⁊ hoc dictū sequit̄ Joā. de ana. in. c. i. de
9 magistris † ⁊ subdit ang. in. l. cui vtiliter. ff. de nego. gestis, q̄ lꝫ cū papa non cōmittat symonia regulariter, vt p Abb. plene in c. j. de symonia, vbi limitat. tm̄ cū cardinalibus ⁊ assistētibus pape cōmittit̄. Quinimo scōm ang. i. l. sed si lege. §. consuluit de pe tit. hereditatis, obligō ad antidora facit, vt ēt cōmittat̄ symonia scōm Inno. in. c. tuā de etate ⁊ quali. ⁊ iō si cardinalis vult remunerare suū seruitorē vel benefactorē, p̄curat ei vnum beneficium corā papa, q̄ cōmittit symoniā, q̄ dissoluit illam obligationem, ⁊ ideo debēt se cauere vt ab igne, scōꝫ ang. facit q̄ no. Bar. in. l. i. ff. de ambitu. ⁊ Jo. de ana. in. c. j. de symonia, q̄ cessat symonia in curia romana quo ad ipsum papā, ⁊ scōm ang. ⁊ sali. in. l. i. C. d̄ ambitu. in curia romana venduntur oia officia, ⁊ hodie vr̄ effecta monarcha Symonie, q̄ papa est. ⁊l. ⁊ sic non cōmittit Symoniā inductā ex dispositione. l. positiue, secus ex
10 dispositione iuris diuini. † Quid de dātibus primos fructus beneficij in curia, ⁊ soluentibus taxam bullaꝝ, ⁊ ceteroꝝ scōm stilum curie, vide summā angelicā in ver. symonia. iij. in fi. q̄ non sunt credendi symoniaci, q̄ talia non soluunt̄ p spiritualibus, sed pro sustentatione curie, ⁊ officialium, ⁊ sic dicit tenendū, q̄ illa in voluntate pape sunt ordinata, sed secus iudicat in curijs epoꝝ, ⁊ alioꝝ prelatoꝝ habētiuꝫ vn̄ viuant ƀm decētiā nō scōm pompā, q̄ symoniacū est tales taxas facere p dispēsationibus absolutionibus ⁊ huiusmodi. j. q. iij. ex multis, secus si pp victus decentiā, quā alias nō habēt hoc facerent. cogitent ergo legati existentes hic Bononie q̄uo ⁊ quo iure recipiant taxas be-
11 neficioꝝ ⁊ similia forte hoc faciunt auctoritate pape. ¶ † Secūdo quero an sola voluntas faciat quem symoniacum, Albe. in ver. symonia in dictionario iuris canonici in. ij. col. ⁊ Ray. in summa. §. ij. referunt theologos ⁊ iuristas dicere, quedā sunt prohibita q̄ symoniaca, vt emere, ⁊ vēdere sacramēta, ⁊ in hijs sufficit sola voluntas quo ad forum diuinum. Sed quo ad foruꝫ humanum, si nullum actum exercuit, nec faciendi, nec paciscendi, non dr̄ symoniacus, ⁊ sufficit, q̄ peniteat, q̄dā sunt symoniaca, q̄ prohibita per ꝯstitutionē ecclesie, vt cum quis renuntiat ecclesie,

ecclesie, vt det alteri, vel nepoti suo, & similiter bm Gof. in sum. eo. §. cōmittit, vt vendendo vicariā aduocationē &c. & in his nō sufficit sola volūtas siue appetitus, nisi pcedat in auc. c. ex parte. de offi. deleg. c. nisi voluntas deliberata fuit, ita q per eū nō steterit, itē est simoniacus in foro diuino, sed non in humano, &
12 sic tale peccatū per pniam abolet. c. fi. de simonia. † Nam simonia mentalis deletur pnia. d. c. fi. de simo. gl. in. c. j. de cleri. nō rescin. in. vj. in. c. significatū. de preb. vbi per Abb. & in. c. relatū. de cleri. nō resi. & gl. in. c. ɔsuluit. lxxiiij. dist. secus vr in vsura, q sola spes vsurarij facit qnē seruari in. c. ɔsuluit de vsuris, & gl. in. d. c. fi. de simonia, & ibi doc. laborāt in assignando rōnem
13 diuersitatis inter vsurā, & simoniā, † & simonia cōmittit bz Ray. in summa, & Albe. in. d. ver. simonia p munera per obsequia aut lingua. Itē qñq3 simonia ex parte ordinantis, aliqñ ex parte alterius, qñq3 ex pte vtriusq3, qñq3 neutrius vt ibi plene declarat Albe. & qñ gratis aliquid datur non est simonia, vt ibi per Albe. vbi an gratis, vel non presumat, tria sunt in ɔsidera. an pauper, vel diues, itē qtitas muneris, tps instātis necessitatis &c. & hoc in foro ɔtētioso, in foro ɔsciētie intētio attēdit nō presum-
14 ptio, vide doc. in. c. is quidē de sponsa. † Et adde Host. & Abba. in. c. tua. in fi. de simo. q corrūpens iudicē, vel testē in causa spirituali pp pecuniā est simoniacus pp qdā ɔnexitatē, q habet cū spiritualibus, vel est quasi simonia ar. c. nemo de simo. se-
15 cus in cā mere tēporali. † Et an sit simonia si sacerdos dicit alteri sacerdoti, tu celebrabis hodie pro me, & ego cras p te, Dic q non est simonia secundum Alberi. in dictionario iuris canonici in ver. simonia el. j. in. iiij. co. & an simoniaci vel intrusi in beneficijs possint dimittere beneficia sine licentia pape, vide Archi. in. c. nerui. xiij. di. & Albe. in. c. dictionario iuris canonici in ver. simonia. viij. qui allegat Inno. in. c. post trāslationem de renunciatione, q nō possit Sz alij cōtra, & verius in intruso & simoniaco, Sz alij, qui titulū habēt lz malū sine licentia pape cedere nō pnt. c. nisi & c. post trāslatio. vide Inno. & host. de simo-
16 nia. c. de regularibus, & Archi. in. d. c. nerui. xiij. dist. ¶ † An autē magister, qui nō vult dare festū scholaribus, nisi mediante pecunia, sit simoniacus, vide archi. de ɔsecra. di. iij. c. i. & Alberi. in dicto ver. symonia lo. viij. in prin. vbi eps vel magister cōmittit symoniā, qui festū de iure colendū, vel de ɔsuetudine non vul scholaribus ɔcedere nisi pecunia sibi data. i. q. iij. vidētes, & Rai. in summa de magistris, & Alberi. in dictionario iuris ca-
17 nonici in ver. magister in fine. ¶ † An aūt vita eterna vel remissio peccatoꝝ possit redemi pecunia, dic q sic, bz Alberi. in v. symonia el. j. in. iij. col. per modū elemosine, iuxta illud peccata elemosinis redime, & intellige secundum tho. in. iiij. di. xxv. q dr q vita eterna vel remissio accipiat pro emptione, Deo enim
18 expressio nihil accrescere pōt. ¶ † Tertio quero, an beneficiatus qui pluribus annis tenuit bñficiū, & postea priuatur, an teneat ad restitutionē fructuū pceptoꝝ ex dicto bñficio, rñdeo q nō, q titulus & bona fides eum excusat scdm Jo. an. & Inno. in c. dilecto de prebē. Nec ob. glo. in. c. cū sup de cā poss. & pprie. q ibi nō erat in bona fide, secūdū. d. ant. in. d. c. cū sup, nam mala fides in dubio nō presumit, nisi quis haberet bñficiū iure resistente, put dicit in tenente ɔ iura. l. si fundū & ibi no. C. de rei vēdica. facit q no. Bar. in. l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. heredi.
19 † & dicitur male fidei, si symoniace sit intitulatus, vel per fraudē, vel per subreptionē scienter obtinuit beneficium, scdz Inno. & Jo. an. in. d. c. dilecto, quinimo si possideret per mille annos, non prescriberet. i. q. i. cū principatus. bm host. & Jo. and. in dicto. c. dilecto.
20 ¶ † Quarto quero, an si iniuste eps priuat aliquē beneficio, & confert tertio, ille tertius cū bona ɔscientia possit tenere ex mente Jo. an. & Host. in. c. i. de cōcess. prebē. pono infra scriptas cōclusiones lz D. ant. & Abb. aliter distinguant. ¶ Prima conclusio, vbi snia est nulla venalis, vel p falsos testes nō pōt recta conscientia tenere. c. cū dilecti cum ibi no. de elec.

¶ Secunda conclusio, vbi sententia a principio est valida, sed iniusta, si tertius cui sic est facta sciuit a principio iniustam, tenetur restituere beneficium.

¶ Tertia, vbi ignorauit iniustam sententiam potest cum recta conscientia retinere.

¶ Quarta, vbi scientia iniuste sententie superuenit licet a principio tempore collationis ignorauit debet dimittere, si ɔscia remordet. c. p tuas de symonia bm theologos.

¶ Quinta, vbi sunt duo litigantes & adiudicatur vni iniuste ipso sciente tenetur dimittere, cum principium sit vitiosum. c. dudum de elec. & Host. in dicto. c. i.

21 ¶ † Sexta conclusio, non peccant subditi recipientes penitētiam, vel alia sacramenta ab iniuste pmotis pp tollerantiam superioris, licet ipse peccet, secundū doc. in. d. c. cū iā dudū de pben. Abb. in. c. dudū el. ij. de elec. dixit tamē Alberi. in dictionario iur. canonici in ver. beneficium el. iij. in prin. q lz subditi teneant sibi obedire, & debitores respondere in foro iudiciali. tñ in foro conscientie, si quis sciat, q possessor ecclesie nō sit verus prelatus, nō tenet ei obedire, nec soluerē, nec soluendo liberat, allegat. c. inquisitioni de senten. excōmuni. & c. eā te de iureiu-
22 rādo & Host. in. c. in literis de restitu. spolia. † Et subdit q iniuste possidens beneficiū si absoluit ignorātē, nō tz absolutio, ex quo nō est prelatus. c. omnis de penit. c. placuit de peni. di. vi. nō tñ peccant, & absolutio tenet pp fidē, q habent in sacramento. c. apostolica de presby. nō batizato, Sanguis tñ illorum prelatoꝝ ab illis, qui se gerebant pro pralatis, requiret, cū nō essent, & eos pdiderunt, ar. c. irrefragabili de officio ordinarij.
23 ¶ † Quinto quero, an papa dispensando cū aliquo sup pluralitate beneficioꝝ sine cā peccet, & dispensatus cū bona cōscientia teneat. & rñdeo, lz quis de iure positiuo canonico plura beneficia possit tenere cū dispensatione, siue sint curata, siue simplicia c. de multa. de preben. c. dudū de elec. cle. gratie de rescriptis cum simil. Tamen an in foro conscientie licite teneat, fuit opi. Pet. de anch. per glo. ibi in. c. non est de voto, tz, q cū collatio beneficioꝝ sit de iure positiuo, est tutus in foro conscientie, & licite tenet, facit q no. in. c. cum ad monasteriū de statu mona. Contra tamen tenet ibi. d. Abb. allegando Jo. an. post beatum tho. in. c. de multa de preben. in dispensationibus beneficioꝝ super pluralitate, cum omnia bona ecclesiarum sint Dei. c. cuz ex eo. de elec. in. vj. & substantia ordinata ad certos vsus pauperū non dz cōuerti ad vtilitatē priuatam. c. rō de prebendis, & vide omnino summā angelicā in ver. beneficiū in. q. xxxv. vbi plene & q. xxxiiij. papa enim dz esse bonus paterfamilias, & nō dz relaxare ius sine cā, nec dz eē apd eū acceptio psonaꝝ, fatet tñ q si facit tz dispēsatio quo ad foꝝ ɔtētiosūz, vt ple p Ab. i. d. c. de multa, & in. c. extripande. §. q not. de pbē. Jo. an. in. c. dudū de elec. glo. tñ sing. in. d. c. nō est. dt. q nō est tutus in foro cōscientie. cū quo pp dispēsat sine cā, sed loqt, qñ dispēsat in voto cōtra ius diuinū, & extendit Abb. vbicūq3 vult dispēsare cōtra ius diuinū sine cā, q tenet defendere vsq3 ad animā & sanguinē c. sunt qdam. xxv. q. i. & idē in absolutione in iuramento sine cā allegat no. dictuz Inno. in. c. cū inter de renunciatione gl. in. c.
24 quanto de iureiuran. † & predictā gl. inducit. d. anto. ibi in. d. c. nō est contra religiosos impetrantes dispēsationē, vt possint transire ad laxiorē regulā, naz si nō est iusta cā nō est tutus quo ad deū, vel si preficit ecclesie seculari curate cā legitima nō subsistente, puta q nō est aptus ad officiū predicādi, vel exercitiuz cure. Nā pp hoc bonū publicū emanauit hoc ius dispensatiuū, vt possit prefici ecclesie seculari. c. q dei de statu regularium,
25 & c. monaci vagātes. xvi. q. i. qui dicit † q si religiosus preficit ecclesie seculari, nō vt psit, sed vt presit, peccat mortaliter, cum veniat cōtra votū, vt voluit Abb. in. d. c. nō est in fi. papa ergo dispēsans sine cā peccat mortaliter quo ad deū, & ēt dispensatus, qui hoc scit. d. glo. in. c. nō est lz quo ad ecclesiā militātē valeat dispēsatio sine cā. d. c. de multa. & sic due sunt ɔclusiones Quod valet dispensatio sine cā quo ad ecclesiā militantem.
26 ¶ † Secunda conclusio quo ad ecclesiaz triumphantē nō vz dispensatio sine causa, ex quo infero scdm Mart. laudensem in tractatu de cōscientia ɔtra principes maxime ɔtra comites palatinos, qui sine causa legitimant filios spurios in preiudicium legitimoꝝ, nisi esset iusta causa, puta pp excellentiā psone, puta
27 q esset virtute & scientia clarus † & addo vnū no. q lz valeat dispensatio sine causa quo ad ecclesiā militantē per papā, tamē si papa deleget epo, vt dispenset, intelligit dellegare, vt dispenset cū cā, nō autē sine causa, vt not. composto. in. c. dudū de elect. & ratio, q absoluta ptās in dubio nō intelligit esse cōmissa alteri, scdz no. theoricā Bal. in. l. si aquā in repe. C. de seruitutibus & aqua, benemeritis & habilibus debet papa vel ordinarius cōferre beneficia, & potius debet papa vel ordinarius attendere meritū q cōsanguinitatē. viij. q. i. moyses voluit Alberi. in di-
28 ctionario ius canonici in ver. beneficium lultimo in fi. † & lz ordinarij sint valde ceci erga nepotes, vt not. glo. in. c. peruenit. i. q. iij. & Abb. in. c. i. de cohabi. clericoꝝ & mulierum, tamen si sūt digni magis dz ɔferre ɔsanguineis dignis q extneis, vt no. Abb. in. c. dilecto in prin. de preben. & in. c. vt super in fi. de rebus eccl. non alie. per. c. non satis. lxxxvij. di. & spiritus dz reuelare ordinarijs, qñ conferunt, & non caro. & ideo refert Hostien.

in summa de preben. in. ij. cart. & de simonia. §. qualiter ver. minus, cum in ecclesia argentina tractaret capitulum de canonicis creandis, & quilibet nominaret nepotē suū, vel consanguineū inhabilem, & inutilem, quidam Romanus, qui ibi erat canonicus, nominauit quendam asinū, qui pluscꝫ per. xxx. annos seruierat ecclesie dicens, ꝙ dictus asinus propter seruitium ꝙ fecerat eccle. dignior erat omnibus nominatis, & sic fuerunt confusi, que omnia nota.

29 ¶ † An aūt clericus beneficiatus peccet, si non habet scientiaꝫ sufficientem, respondeo scdm Abba. in. c. venerabilis. de preben. ꝙ peccat, nisi iusta causa eū excuset, puta inopia, iuxta tex. in. c. nisi cum pridem. de renun. Quia scientiaꝫ repulisti, ego te repellam, ne sacerdotio fungaris, facit ꝙ no. Inno. & doc. in. c. cum in cunctis. de electio.

30 ¶ † Sexto quero an beneficiatus facit fructus suos, & in vita, & in morte, & ex dictis glo. & doc. in. c. presenti de offi. ordin. in. vj. Joan. an. & aliorum in. c. si quis de pecu. clericorum & do. Ant. in. c. cū in officijs de testamentis. dico, ꝙ aut beneficiatus habet administrationē, & facit fructus suos in vita, sed non in morte cum ceperit egrotare. Secundo casu facit fructus suos & in

31 vita & in morte. † & qui sunt beneficiati habentes administrationem, & qui non, vide doc. in. d. c. presenti Inn. in. c. ex literis. de probatio. in. c. fi. de causa possess. Jo. an. in. c. si quis sane. nam simpliciter beneficiatus dr̄ qui non habet administrationē, nec respicit administrationem alterius persone, vt simplex canonicus. c. requisisti. de testa. qui vero habet administrationem aliarum personarum vt episcopus, prelatus, prepositus, rector ecclesie parrochialis. c. ex tue de cleri. nō residen. c. cum ecclesiarum de officio ordi. & ideo tales licet in vita sua possint salua cōscientia de fructibus beneficij sui, tamen in morte cum incipiunt egrotari nō possunt disponere de fructibus beneficij sui nisi quo ad vsuꝫ, veluti vsuarius non fructuarius, licet secus sit in nō habente administrationem, per gl. d. c. presenti & illa glo. procedit in clericis secularibus, in regularibus vero vide Spe. de statu mona. §. j. ver. viij. & docto. in. c. statutum de rescrip. in. vj. glo. in. c. quia contingit. de religiosis domibus, quod debēt redditus in pauperes erogare.

32 ¶ † Septimo quero an ingressus beneficium auctoritate propria, vel alterius potentis, puta pn̄cipis, si postea impetrauit rescriptum a papa super illo beneficio an peccet retinēdo illud beneficium. videtur prima facie ꝙ non propter gratiam apostolicam, in contrarium est veritas. qꝛ immo peccat nisi mentionē fecerit pape, ꝙ ipse auctoritate propria, vel principis est intrusus secundū not. dictum Abba. per illum tex. in. c. cum iamdudum de prebendis. facit. l. auctoritate, & ibi Bar. C. vnde vi, & Abba. in. c. j. de concessio. prebende, nisi Papa concessisset motu proprio, secundum Calde. in. c. de preben. consilio. xj.

33 ¶ † Octauo quero an beneficiatus habens patrimonium ex quo commode potest viuere, possit, de redditibus sui beneficij viuere, & reseruare bona patrimonialia. respondeo ex dictis Inno. Host. & aliorum in. c. episcopus de preben. Abb. in. c. postulasti de rescrip. & in disput. titius clericus, & in. c. j. de magistris Archi. in. c. episcopus. x. q. ij. domi. in. c. si qui vero. xxx. dist. ꝙ licet de oblationibus factis sibi non possit viuere, quinimo debet ex patrimonio viuere & in pauperes erogare. xij. q. j. illi vbi est gl. & Archi. de redditibus beneficij etiam potest viuere, & conseruare bona patrimonialia, qꝛ cū altari seruit debet viuere de rebus altaris. c. cum secundum de preben. quod limitat, dummodo dicat officium debito modo, secundum docto. in. d. c. episcopus. secundo limitatur, dūmodo ex cupiditate auaritie non faciat, vt suos fratres & consanguineos diuites faciat, si enim ex bono zelo impetrauit beneficium, vt seruiat altari, potest viuere de rebus altaris. Tertio dummodo vtatur fructibus beneficij, non abutatur, puta tenendo concubinam, qꝛ tenetur ad restitutionē. lxj. distin. c. i. & in summa, & ibi domini. dicit not. istud, qꝛ multos tangit, & etiam dicit qui non dicit officium

34 tenetur ad restitutionē fructuū. † & dixit Jo. an. in. c. postulasti de rescrip. vnus tenuit illicite beneficium, postea motus consciētia vult confirmari in beneficio, & non facit mentionem de fructibus, ꝙ impetratio nō tenet, ꝙ est no. & qualiter possit viuere inspicitur qualitas persone, & loci, vt pulchre examinat glo. in. c. cum adeo de rescrip. & xxj. q. j. c. j. in. gl. vbi dicit, ꝙ domus clericorum est cōmunis, subaudi, quo ad hospitalitatem quia sunt

35 pauperum, & non quo ad meretrices. † Dixit tamen Abb. in. c. coniugatus in fine de conuersione coniugatorum, & in. c. j. de cohabita. clericorum, ꝙ promotus habens filios licite de fructibus beneficiorum potest alimenta impendere, quando non habet vnde se alat, argu. c. cum haberet de eo qui dux. in matrimonium quam polluit &c. & not. in. c. omnino. xxxj. dist. postꝙ sunt nati, licet peccauerit, & in elemosina impendenda est dare gradum primo consanguineis egentibus postea alijs. c. non sa-

36 tis. lxxxvj. di. xlij. dis. quiescamus. ¶ † Nota qui teneantur dicere officiū, & dic secundum doc. in. c. j. de celebra. missarum, & Jo. de imol. in clemen. j. eo. titu. ꝙ constitutus in sacris nullum habens beneficium, vel non constitutus in sacris habens beneficium, tenetur dicere horas canonicas, item ordinatus ad titulum patrimonij, tenetur dicere officium secundum Joan. and. & Jo. de imol. & Abba. in. c. tuis. de preben. sed nō tenetur ad officiandum in certa ecclesia, cum illam non habeat, facit ꝙ habetur in tex. & glo. in. c. fi. xcij. dist. optaret tū Jo. and. in. d. c. j. ꝙ papa statueret ꝙ studentes essent exempti dicendo officiū beate virginis, & ideo tenentur dicere officium, & substituere vnum in ecclesia loco sui, dum est absens causa studij. c. cum ex eo. de

37 electio. lib. vj. ¶ † Qua autem pena puniatur non dicens officium, & dic secūdum Calde. in. c. fina. de celebrat. missarum ꝙ peccant, & tenentur ad restitutionem fructuum, vt per Alberi. in dictionario iuris canonici in versi. beneficium & Bal. & modernos in. l. j. C. de his quibus vt indig. & Dominicus in. c. fi. de rescrip. in. vj. summa Angelica in ver. hore qōne. xij. vbi refert Cardi. & Abb. contra. in. c. j. de celebra. missarum, & non bene & dic aut loqmur de pena fori penitentie, & illa est arbitraria capitu. deus de peniten. sed melius est, ꝙ ipse imponat penaꝫ repetendi horas, nisi tot essent ommisse, ꝙ nullo modo possent reassumi. nam tunc propter impossibilitatem imponet penitentiaꝫ & tanto grauiorem, secundum Joā. an. in. c. j. de celebratio. missarum, aut loquimur in pena fori contentiosi, & illa est excōmunicationis, & suspensionis, & priuationis beneficij scdm Cal. in.

38 d. c. fi. de celebra. missa. ¶ † An aūt clericus beneficiatus existens in peccato mereatur dicendo officium, & quid prosit, & dic secundum Abba. in capi. ꝙ quidam de peniten. & Jo. de imol. in cle. prima de celebra. missarū, ꝙ nō meret̄ aliquid quo ad vitam eternam, sed bene prodest quo ad euitandā penam statutā nō dicentibus officium. Sed si dicat̄ in statu gratie, ꝓdest etiā quo ad vitam eternaꝫ, & idem dicunt in omnibus preceptis affirmatiuis, honora patrē tuum, dilige proximum tuum &c.

39 ¶ † Et vt voluit Lud. in tit. de regularibus in vltimo singu. & summa angelica in ver. hore in. xviij. q. pater noster dꝫ dici in fine officij, & non in principio, tex. sing. in. c. illud semp placuit, de consecra. dist. v. & propter hoc Lud. fuit lucratus vnam cenaꝫ ab vno cardinali, qui eum interrogauit. Et hore canonice debēt dici in ecclesia vt not. glos. xcij. dist. ca. fi. sed hec intelligit summa angelica in ver. hore in. xxv. q. quo ad clericos, qui in ipsa sunt beneficiati, propter tex. dicti. c. fi. in ver. ecclesie deputatus, ergo videtur ꝙ clericus beneficiatus peccet mortaliter sine causa rationabili ibi non dicens officium, quia tex. d. c. fi. dicit qui non conuenerit deponatur a clero, & quo ad ecclesias collegiatas, vel regulares clarum est, ꝙ est de precepto, vt ibi & cle. i. de cele. missarū Inno. in. c. i. de cele. missarū quo ad alios non credit.

40 ¶ † An autem excōicatus possit, vel teneatur dicere officium Abb. & doc. in. c. ij. de clerico exco. mini. Jo. an. in. c. i. de sentē. exco. in. vj. Pe. de anch. in. c. intelleximus de iudi. & imol. in cle. i. de celebra. missarum, ꝙ tenetur dicere officium, nō officiare in odium sui, nec debet dicere officium in ecclesia, alias esset irregularis, fm Jo. an. & Abba. in. d. c. ij. de clerico excōi. mini. & si dicit id, ꝙ potest dicere laicus, non est irregularis, & quid si est excōmunicatus excōmunicatione minori, & quid in excōicatione maiori, vide summā angelicā in ver. hore in. v. q.

41 ¶ † An autem adeptus beneficiū in excōicatione possit salua ꝯscientia retinere vide Abb. in. c. postulasti de clerico excommunica. ministrante. & c. sicut de electio.

42 ¶ † An autē missa sit de horis canonicis dic vt per imol. in. d. cle. i. & ibi etiaꝫ qualiter sint dicende per singulares, & qualiter per regulares, & quid in regularibus assumptis ad prelaturam secularem vt per glo. & Abba. in cle. fina. de cele. missarum, & ibi an teneatur dicere, vel sufficiat audire. & cōmensales cardinalium, vel episcoporū possunt dicere illud idē officium, ꝙ predicti, nec tenent̄ ad aliud officium dicendū, vt est tex. in. d. cle.

43 fi. † Item hore debent dici horis competentibus. d. c. i. de celebra. missarum nisi ex causa legitima esset occupatus. & ideo refert Joan. and. do. Ant. Abb. & alij. Miraculum de heremita cui Angelus portabat cibum, & tempore vnarum portabat sibi quandocꝫ

quandoque vuas bonas, quandoque marcidas, quandoque agrestes, interrogatus Angelus ab heremita, que sit tanta diversitatis cã, r̃ndit Angelus, quod bonas portabat tempore quo dicebat officium horis cõpetentibus, agrestes, quãdo anticipabat, marcidas, quando differebat vltra debitam horam. † Nec papa secundum Abba. in. d. c. j. põt dispensare, vt clericus non teneat̃ ad officium, licet possit dispensare super tempore, et cõmutatione officij, quia de iure diuino est ipsum officium, secus in distinctione, et mutatione, quia est de iure positiuo, sicut in simili per Bald. in. l. cũ de lege. C. de epis. et cleri. vbi statutum potest minuere legitimam, sed non in totum tollere, vt ibi per eũ. et hore et officium est celebrandum, studiose, et deuote, et non sincopando, et quid si nõ intelligũt, qd dñs Abb. in. c. dolẽtes de cele. mis. et Imol. in cle. j. eo. tit. dicunt quod meret̃, dummodo habeat cor deuotum ad Deũ, et intendat officio q̃tũ in eis est. et vide summã Angelicã in ver. hore. q. xxvij. vbi plene. ¶ † Et nunquid peccent dicentes aliquod officium cogitando super aliquo bono temporali vel spirituali, et dic, si non capit dilationem, non peccat, alias incurrunt peccatum, sed non mortale, nec tenentur reassumere officiũ si aliqua ex causa in principio officij, vel in fi. non interfuit, secũdum Abba. in. d. c. dolentes, nisi maximã partem omisisset, cautum tñ esset in silentio reassumere. † Item an peccent mortaliter cõfabulantes in officijs refert ibi Abb. tres opi. post Io. an. vt ibi per eos. et dubitat an si quis dixerit horas, teneat̃ reiterare secundum Abb. in. c. veniens de presby. non baptizato. ¶ † Et sunt inuẽte hore canonice in reuerentiã septẽ actuũ, qui fuerunt illis horis in corpore dñi nostri IESV Christi, primo, quia in matutino fuit captus, in tertia crucifixus, in sexta tenebre facte sunt, in nona emisit spiritum, in vesperis fuit repositus in monumẽto, in cõpletorio fuerũt deputati custodes, in p̃ma hora resurrexit a mortuis, vt plene per Ioan. and. in. d. c. j. de cele. missa. et Ioan. de imol. in. d. cle. j. ¶ † Quot aũt peccata mortalia cõmittat non dicens officium, an septẽ propter septẽ horas, an vero vnũ, vide Archi. in. c. j. xci. dist. in fi. q dicit, quod est tñ vnũ peccatũ, quia clauditur vno precepto, septies in die laudẽ dabis, et pariformiter posset dici in ieiunio, vt non ieiunãs totã quadragesimã, committat vnũ peccatum, quod an sit verum, dicam in materia ieiunij. ¶ † Decima questio quomodo saluentur aie nostre, si non soluãtur decime. R̃ndeo male secundum gl. in cle. i. de decimis, et bea. Tho. vt refert Archi. in. c. maiores. xvij. q. vij. quod aie eorum, qui non soluerunt decimas non sunt in statu dãnationis, si nõ petantur a parrochiano vel ab eo cui debentur. Quinimo dicit Io. an. in. c. per venerabilẽ qui filij sint legiti. vbi ait quomodo saluentur anime regum vel principum qui nolũt obedire imperatori neque subijci. R̃ndeo saluant̃ quia imperator non petit subiectionẽ. Sic saluantur anime non soluentium decimas si non petantur, Tutius tamẽ esset soluere, vt dicit gl. in. d. cle. i. vel saltem cõponere, secundum quod referunt Io. an. do. anto. in. c. parrochianos de decimis, et vide Abba. in. c. peruenit de decimis, et suadet Archi. secũdũ Thomam in. c. maiores, † vt prelati, vel clerici, quibus debentur decime, non petant eas, licet possent petere vbi iminerct scãdalum propter dissuetudinem, vel aliam iustã cãm. presupponit ergo Ioan. an. et do. Ant. quod sacerdos parrochialis possit remittere cuique, c̃rium vult summa angelica in ver. decime. q. xiij. qui vult quod cũ decime sint pauperum, non possunt in non pios vsus cõuerti, quod non puto verũ postq̃ sunt soluende ipsi presbytero parrochiali. ¶ † An aũt paterfamilias solũ redditũ familie sue necessarium habens teneatur soluere decimas. R̃ndet Pet. de ancb. in. c. i. de decimis in. vi. quod nõ tenet̃ soluere. In c̃riũ determinat Io. an. et dicit do. anto. ita tenere doc. in. c. cũ homines de decimis et Abb. in. c. vt super de rebus eccle. Debet tñ sacerdos, cui debetur remittere de benignitate canonica, cum omnes redditus sint necessarij familie sue argu. c. quicũque. xvi. q. vij. Debebit tñ si postea peruenit ad pinguiorem fortunam soluere predictas decimas alias preteritas. ar. c. odoardus. de solu. Host. in summa eo. tit. §. vtrum prescribant̃ decime. ¶ † Et sacerdos, qui recipit decimã, debet eas diuidere in. iiij. partes, quarum vna sit episcopi. alia sacerdotis, alia fabrice, alia pauperũ. xij. q. ij. quatuor, nisi c̃suetudo aliter se habeat, secundum Host. in summa de decimis. §. et qualiter diuidat̃ decima, et cui ecclesie debeantur decime, an baptismali, an parrochiali, vide Ioan. cald. in titu. de decimis secundo et ibi refert Ioan. an. in. addi. Spe. tenere, quod debent̃ matrici nõ parrochiali, nisi in tribus casibus, si habet consuetudo, et omnes sunt parrochiales, et vna est facta baptismalis. Item qñ episcopus cõstituit̃ in limitibus parrochie, vt ibi. qui refert opi. ¶ † An aũt papa possit tollere, quod decime non soluantur, vide not. in. c. a nobis de decimis, et millum in repertorio in ver. papa. ¶ † Que aũt bona tribuat solutio decimarum, Ioan. an. et doc. in. c. i. de decimis in. vi. quod quatuor, primum bonum sanctitatis corporis. Secundũ vbertatem fructuũ. Tertium remissionem peccatorum. Quartũ bona celestia. Adde quintum scilicet pax est inter homines vt est gl. in. c. apostolice de re iudi. in. vi. vide. c. maiores. xvi. q. vij. hoc tollit fiscus, quod nõ accipit christus. ¶ † Ex quo dicto inferebat do. in. d. c. i. et Io. de imol. in. c. propter sterilitatẽ de locato, quod licet conductor nõ teneatur ad solutionẽ pensionis propter sterilitatem. c. propter sterilitatem de locato, tñ tenebitur, si non soluit decimam, quia sua culpa venit sterilitas propter nõ solutionem decime etc. Ideo sint canti dñi opponere exceptionem, et probare non solutionẽ decime, quod est notabile. ¶ † Undecimo quero, nunquid audire missam sit de precepto, dic quod oẽs laici debent audire missas completas diebus dominicis, et in alijs precipuis diebus stare in missa vsque ad benedictionẽ sacerdotis inclusiue, alias peccãt mortaliter, iusta cã cessante cũ eis hoc precipiat̃ ab ecclesia. c. missas cũ duobus sequen. de consecratio. distinctio. i. Et dicitur in plurali non quod arcteant̃ audire plures numero, sed sufficit eis vnica. sed dicit̃ in plurali, quia oratur pro viuis et defunctis, et idem dicendum in clericis maxime non curatis, Nam debent conuenire ad ecclesiam eorum cathedralẽ, et ibi missam audire. c. et hoc attendendum de consecra. di. i. et per illum tex. videtur quod debeat audiri missa magna et publica que fit cum cãtu, licet consuetudo habeat oppositum. et per illum tex. infertur quod sacerdotes non habentes curam non teneãtur celebrare singulis diebus dominicis et festiuis, sed iniungitur eis quod vadant vna cum laicis ad audiendum missam, ex quo non habent populum. d. c. et hoc attendendũ. ¶ † Eps autem, nisi causa rationabilis excuset, non debet preterire diẽ, quo minus dicat, vel audiat missam. c. fin. de priuilegijs in. vi. nec debet saltem diebus dominicis deesse in ecclesia sua, de cõsecratio. dist. iij. episcopus, voluit Abb. in. c. qualiter de clericis non residen. et. c. i. de vita et honesta. clericorum. et in altari vbi episcopus celebrauit, illa die propter reuerentiam episcopi alius non debet celebrare, dicit tex. in. c. fi. de consecr. dist. ij. ¶ † Et an in qualibet missa sit dicendũ in principio erat verbum etc. vide Abb. in. c. ij. de celebra. missarum. Item debet stare rectus, quando dicitur euangelium. c. apostolica de consecra. dist. i. et qñ dicitur oratio stare. c. quid. l. dis. et Abba. in. c. i. de vita et hones. clericorum, et quando sacerdos celebrat debet habere ante se crucem propter memoriam dominice passionis. c. corpus de consecratio. dist. ij. et ibi not. Item debet celebrare capite discoperto, vt est tex. no. in. c. nullus el. iij. de consecra. dist. j. vnde qui sine causa rationabili celebraret capite cooperto, peccaret mortaliter, secus si ex aliqua causa rationabili propter verbum temere positum in. d. c. nullus voluit, summa Angelica in ver. missa, questione octaua. ¶ † An autem parrochianus peccet, qui non audit missam in ecclesia parrochiali diebus dominicis, aut festiuis, respondeo ex mente doc. et maxime Ioan. andre. in. c. ij. de parrochijs, quod peccat, nisi faciat ex licentia episcopi, vel parrochiani, vel nisi subsit iusta causa, vel nisi sit publicus fornicator, rector parrochialis, vel precisus ab ecclesia. c. vestra de cohabi. clerico. et mul. ex quo infert Abb. in. d. c. secundo quod parrochiani, q non audiunt missas in suis parrochijs, sed in ecclesijs mendicantiũ minorum, vel predicatorum non peccant, si faciunt bono zelo, quia cum maiori deuotione celebratur, et auditur missa in domo predicatorum forte quia sunt de obseruantia. Sed si magis deuote celebrat missam rector parrochialis, et magis deuote auditur missa in parrochia, tunc peccaret parrochianus audiendo missam alibi non ita deuote, et ita cum hac declaratione intellige glo. Io. an. in ver. accessu in cle. i. de priuileg. dum allegat dictum. c. ij. vide tamen omnino, quod posuit summa angelica in ver. missa in vltima qõne, vbi late ponit, et tenet, quod nõ peccet, et per contrariam consuetudinem est abrogatum. Scra tamẽ non debent suscipi a religiosis, sed qui ministrãt sunt excõmunicati, cũ rector parrochianus debeat ministrare dicta cle. i. ¶ † Nunquid aũt peccet parrochianus, qui non dat oblationẽ presbytero diebus festiuis, dixit Host. in. c. cũ cã de ver. sig. quod sic, quod limitat ibi Abba. nisi presbyter posset aliunde sustentari, puta ex redditibus beneficij, alias ipse nõ admittit, cũ non reperiat̃ iure cautũ, nisi c̃suetudo aliud suadeat, vide do. Anto. in rub. de parrochijs, Abb. i. c. dñicis de parrochijs, et clerici tenẽtur eijcere laicos, si sunt in parrochia alterius, secundum Abb. in. c. nouũ genus de decimis, † vide plene de istis oblationibus, an sit de

precepto per summã angelicã in ver. oblatio in. j. qõ. vbi refert cõem opi. gl. ⁊ alioꝝ in. c. ois de ꝯse. di. j. ꝙ nõ sit de precepto

62 ¶ † An aũt nõ celebrans quotidie peccet mortaliter, vide do. Anto. ⁊ Jmol. in. c. vestra de cohabi. cleri. ⁊ mul. ⁊. c. significatum de pbẽ. Abb. in. c. ꝯsuluisti de cele. mis. ⁊ vr̃ pma facie. ꝙ peccet mortaliter, quia celebrãdo psbyter dr̃ comedere peccata hoiꝫ. j. q. j. ipsi sacerdotes, ergo quotidie dꝫ celebrare, vt peccata extiguat, dic, si ex humilitate desistit se idignũ reputãs quotidie cõicare, ⁊ tũc licite desistit. c. quotidie de ꝯse. di. i. si vero ꝺ sistit pp scrupulositatẽ peccati pcedẽtis, ita ꝙ tũc ex humilitate desistit, ⁊ tũc desistẽs nõ peccat. Si vero ex leuitate nõ celebrat, dicẽdo ego nolo omni die celebrare, ⁊ tũc peccat mortaliter, qꝛ põt iuuare fratrẽ suũ, vt saluet̃ celebrãdo, qꝛ comedit pec

63 cata hoiꝫ, ⁊ ita no. doc. in. d. c. vestra. † Adde qd existẽs i peccato mortali, vere ꝯficit corpus xpi, lꝫ grauiter peccet. c. multi. j. q. j. nõ tñ ita prodest populo malus sacerdos, sicut bonus duz orat p populo. j. q. j. ipsi sacerdotes. iij. q. vij. in grauibus. Abba. in. c. de hoie de cel. mis. grauius tñ peccat qui simulat ꝯficere, ⁊ nõ ꝯficit, ꝙ qui ꝯficit in mortali. d. c. de hoie vbi tex. ⁊ peccat sacerdos celebrãs, si sciat se esse in peccato nisi ꝯfiteat̃, ẽt si habeat ꝯtritionẽ, ꝑm Abba. in. d. c. de homine quidam volunt ꝙ post confessionem pnia non expleta non possit celebrare.

64 ¶ † An aũt excõicatus maiori excõicatione, vel interdictus, vel suspensus ab ingressu ecclesie possit intrare ecclesiam, dic ꝙ nullo mõ. c. cleros. xxi. dist. c. vir. vbi Archi. xxxiij. q. vij. ⁊ ibi Archi. dicit ꝙ excõicatus minori tutius facit, si non intret, ante ꝙ sit absolutus, si tñ causa orãdi nil dicit̃ presertim vbi ecclesia non est consecrata, non peccat qꝛ non est remotus nisi a sacramentis, ⁊ potest intrare forte ad horas, dumtamen non ad missam, sed primũ securius, dr̃ tñ cõis, ꝙ misse põt adesse, tñ non dꝫ post agnus dei recipere pacẽ, qꝛ osculũ illud succedit loco cõmuniõis eucharistie, ⁊ ꝙ excõicatus possit ingredi ecclesiam cã

65 orandi vide glo. ⁊ Abba. in cle. pe. de sen. excõ. ¶ † An autem plures sacerdotes possint vnã hostiã ꝯsecrare, ⁊ quot sint consecrationes, vide Jnno. ⁊ Abb. in. c. ꝙ sicut de elec. ⁊ plene per Archi. q refert opi. in. c. panis de ꝯse. di. ij. ⁊ an plures possint

66 baptizare vnũ, Archi. in. c. ꝑprie de ꝯse. dist. iiij. ¶ † Undecimo. an in foro ꝯsciẽtie sit licitũ fraudare gabellas, Rñdeo ponẽdo ꝯclusionẽ cũ fallẽtijs regula est. Nõ est licitũ fraudare gabellas, fallit primo, qñ ponẽs nõ hꝫ iurisdictionẽ ponẽdi, vt per Bar. in. l. vectigalia ⁊ dixi. s. in diuersitatibus inter ius canoni

67 cum ⁊ ciuile. vbi posui. iiij. fallẽtias. † An aũt qꝛ ius cõmune ⁊ statuta ꝯ nõ soluentes imponunt penã amissionis rex. l. cõmissa. ff. de publicanis, an tales res que incidũt in cõmissum, possit quis emere licite i foro ꝯsciẽtie, ⁊ idẽ in rebus publicatis pp delictũ, Pet. de anch. in regula possessor refert Jo. and. tangere hãc qõnẽ, ⁊ licet, ꝙ si ille, cuius res venditur, fuit de numero statuentiũ, vel ipsius heres, satis pura ꝯsciẽtia potest emi. secus si nõ fuit talis, qꝛ nõ vr̃ posse priuari dñio rei, ꝙ est de iure natura

68 li. c. que necessariũ de ꝯstitu. ¶ † Decimotertio quero vxor abscindens sibi capillos sine licentia viri dꝫ excõicari, iste est text. singu. in. c. quicũqꝫ. xxx. dist. ⁊ Lud. in tit. de sent. excõ. in. iiij. sing. dixit euenisse florẽtie in quadã iuuẽcula, que audita predicatione iuit domũ, ⁊ abscidit capillos. Nam si vir comã nutriat est ignomina, mulieri aũt est gloria. c. prohibete. dist. xxiij. Angel. in auc. sed hodie. C. de adul. Et eadẽ rõne dignus est excõmunicatiõe scholaris turbãs vniuersitatẽ ⁊ dꝫ eijci de vniuersitate, ⁊ excõicari tridua excõicatione. tex. sing. in. c. in loco benedi

69 ctionis. v. q. iiij. † Et eadẽ rõne doctores receptãtes monachos in scholis, qui dimisso habitu intrãt, sunt excõicati ipso iure, vt est tex. in. c. ij. ne cleri. vel mona. in. vj. Abb. in. c. ioãnes de regularibus, ⁊ ẽt ipsi monaci sunt excõicati. d. c. ij. ⁊ ea. rõne sunt excõicati clerici habẽtes personatũ vel dignitatẽ audientes ius ciuile, vel medicinã. c. nõ mag. c. super specula. ne cle. vel mon.

70 c. j. eo. tit. in. vj. † facit gl. i. c. ij. de postu. ⁊ gl. in. c. eps. xxxvij. dist. que vult ꝙ licitũ est audire leges, vt melius intelligant canones, ⁊ dixi in diuersitatibus iuris canonici, ⁊ ciuilis allegando Arch. in. c. qui sine saluatore, xxvj. q. i. ⁊ nulla pena est maior in ecclesia Dei ꝙ excõicatio. c. corripiant̃. xxiij. q. j. Abb. in. c. clericos de cohabi. cleri. ⁊ mulie. vbi exclamat ꝯtra prelatos nostri tpis, qui pro qualibet cã fulminãt excõmunicationeꝫ, ⁊ ex frequentia ducit̃ in ꝯtẽptũ, ⁊ ẽt ꝯ rectores, qui mãdãt scholaribus sub pena periurij, qꝛ debent vti alia pena, postꝙ vident

71 scolares faciliter ꝯuenire. † ⁊ in. d. c. clericos dicunt̃ non esse deferendũ iuramẽtũ illi quẽ credis venire ꝯ. qꝛ es cã illius interitus ⁊ aie, tex. cũ gl. xxij. q. v. ille ꝙ est not. ꝯ illos qui dicunt volo ꝙ bibat illud iuramẽtũ vt p Joan. de imol. in. d. c. clericos. ¶ Et absolutus in mortis articulo ab excõmunicatione ab eo, qui nõ habebat potestatem, tenet̃ ꝙ primũ potest ad papam vel ad iudicẽ suũ ire pro absolutione, ⁊ si non facit reincidit in excõmunicationẽ ipso facto, tex. est in. c. eos de senten. excõ. in. vi. ⁊

72 in cle. j. de penis. ¶ † An aũt eps, vel alius excõmunicator possit inuitũ excõicatũ absoluere ex officio, dum videt excõicationẽ suã magis nocere ꝙ prodesse anime, Jo. an. ⁊ Domi. in. c. j. de senten. excõ. in. vj. Ant. in. c. significasti. de eo qui dux. in matri. imol. in. c. ab excõicato. de rescrip. ⁊ Tho. in. iiij. arg. viij. dicunt ꝙ superior põt talẽ sñiam relaxare, ẽt si sit iusta ẽt inuito excõicato, per. c. prodest. xxiij. q. v. Abb. in. c. clericos preallegato. sed gl. ⁊ Host. ꝯ in. d. c. significasti vide Abb. in. d. c. ab

73 excõicato ꝯcordantem opi. ¶ † Decimoquarto quero quid sit ieiuniũ, Hos. in sum. de obseruatio. ieiunij, Abb. ⁊ do. Ant. in rub. eo. tit. dicunt, ꝙ ieiuniũ est triplex scilicet generale abstinere a vitijs, ⁊ voluptatibus. c. ieiuniũ de ꝯse. dist. v. ⁊ hec ieiunia sunt singulis diebus obseruanda. ⁊ de hijs ad presens nõ dico. Scdm ieiunium est moderata refectio. c. sint tibi ⁊. c. non dico de ꝯse. di. v. ⁊ hec ieiunia sunt ẽt obseruãda singulis diebus. Tertium est ieiunium, secundum ꝙ sumitur in rub. de obseruatio. ieiunij, ⁊ ex consuetudine, ⁊ dico, ꝙ est subtractio prandij, ⁊ post cenam cuiuslibet cibi priuatio vsqꝫ ad diem sequentem, ⁊ abstinentia a carnibus, ⁊ a trahentibus originem a carnibus, vt ab ouis, caseo, ⁊ lacte. iiij. di. c. deniqꝫ. Quam diffinitionem declaro sequutus Jnno. Anto. ⁊ Abb. in dicta rub. inquantũ. n.

74 in diffinitione dicitur, ꝙ est subtractio prandij † videtur velle, ꝙ ieiunãs debet cenare, ⁊ non prandere, cena est serotina dicta ab eo ꝙ fit quasi in tenebris, prandiũ vero est de mane. sed tex. ⁊ gl. est i ꝯriũ in. c. sint tibi de conse. distin. v. vbi dicit quotidie esurire, ⁊ quotidie prandere. vnde ibi glo. concludit ꝙ non est differendum prandiuꝫ vsqꝫ ad noctis tenebras, vt faciunt iudei ⁊ sarraceni, vnde concludo secundum Abba. aut loqmur de ieiunijs quadragesimalibus ⁊ tunc hora vespertina est tantum cõpetens idest post expletas vesperas in ecclesijs, que tempore quadragesimali dicuntur, ⁊ peccatum est anticipare illam horã vt est tex. nota. in. c. solent de consecratio. dist. v. ꝙ intelligo, ⁊ limito, nisi quis anticiparet ex cã, puta pp lectiones, ⁊ ideo Alberi. in dictionario iuris cano. in ver. ieiunium refert Host. dr̃e ꝙ hora non est stricte consideranda, sed sufficit grossa, ita ꝙ sit circa illam horã, ⁊ potest preueniri secundũ Albericuꝫ ex necessitate, sicut dr̃ in simili de horis canonicis, vt per angelicam in summa in Vbo hore. Et ratio illius status fuit, qꝛ in ieiunio quadragesimali imitamur vestigia Christi, qui Christus abstinuit a cibo. xxxx. diebus ⁊ noctibus, ⁊ nos ita deberemus facere, si natura pateretur, sed hoc nõ est possibile in humanis preter diuinum miraculum. Jdeo statuit ecclesia, vt saltim per omnes. xl. dies ficte sumptos homines ieiunarent, nã post vesperas exple

75 tas cum non restet aliud officiũ diuinũ, de quo in. d. c. solet † in alijs vero ieiunijs non est hora prefixa ab ecclesia, ⁊ ideo cõiter tenetur, ꝙ in nonis licite sumatur cibus, ⁊ ita hꝫ cõis obseruantia generalis, ⁊ tenet arch. post beatũ tho. in. d. c. solent, ⁊ sequit̃ Abb. in. d. rub. ⁊ vide tho. scda scde. q. cxlvij. ⁊ Alberi. in dictionario iuris canonici in ver. ieiunium. Scdo dicit̃ in diffinitione ꝙ est priuatio cuiuslibet cibi post cenam. vsqꝫ ad diem sequẽtẽ. Ex hoc sequitur ꝙ sumere aliquid post cibum assumptuꝫ

76 est frangere ieiunium. † Jnno. vero in rub. de obseruatione ieiun. reuocat in dubium de potu, ⁊ tandem vr̃ concludere, ꝙ potus ante cibuꝫ vel post, non frangit ieiuniũ. Et ratio ꝑm Albe. in ver. ieiunium in. ij. col. qꝛ potus magis sumitur ad alterationẽ corporis, ⁊ digestionẽ ciboꝝ ꝙ ad nutritionem, lꝫ aliquantulum nutriat, tñ imoderate bibentes peccant; ⁊ ieiunium pdunt sicut etiam si imoderatum in vna digestione cibum assumãt. nam

77 ingurgitatio semper est peccatũ, ꝑm. d. Anto. † Jtem prandere pluries est frangere ieiunium, ⁊ pondera, vt semel tantum quis comedat in die tempore ieiunij, p quo facit tex. in. c. quadragesima de consecra. di. v. ⁊. c. sunt tibi ibi quotidie esurire ⁊ quotidie prandere, ⁊ sic semel ad aflictionẽ carnis. Putat tñ Abba. in. d. rub. ꝙ sumere aliquid de sero pro collatione magis ad sustentationẽ, ꝙ ad delitias non esset peccatũ. nec frangeret ieiunium dũmodo hec fiant temperate secundum consuetudineꝫ loci, qꝛ postꝙ non habemus ius in hoc specificum recurrendũ est ad ꝯsuetudinem loci. xij. di. est si illa ⁊. c. vtinam. lxxvj. dist. videmus enim ꝑm Jnno. in simili Religiosos cistercienses statuisse vt hij qui ministrant reliquis tempore ieiunij aliquid sumant, vt melius possint differre prandiuꝫ, ⁊ tamen non frangunt ieiu

nium

nium secundum Inno. idem in ministrātibus dominis qui gu-
stant cibos ex suspitione veneni, ⁊ idem in medicina necessaria,
78 ⁊ ideo serua consuetudinem. ¶ † Nec ob. dictum Host. in. c. j.
de obserua. ieiu. vbi in ieiunijs solēnibus, ⁊ inductis per ecclesiā
nil potest consuetudo, q: intelligo, qn̄ ex toto vult tollere ieiuniū
secus si interpretetur, qualiter sit explendum ieiuniū modo pre-
dicto. Nam consuetudo est optima interpres. c. cuz dilectus de
consuetu. facit ꝙ not. Abba. in simili in. c. j. de cele. missarum.
79 ¶ † Tertio dicitur in diffinitione, ꝙ est abstinentia a carnibus
⁊ ab omnibus trahentibus semētinā originez a carnibus ⁊ sic vr̄
velle, ꝙ in ieiunijs sit abstinendū ab ouis, lacte, ⁊ caseo, ⁊ Inno.
in. d. rub. videtur velle, ꝙ ex causa possit statui propter penu-
riam pisciū, ꝙ liceat vti istis lacticinijs. Dicit tamē ꝙ eis vti ex
tra tempus quadragesimale non est frangere ieiuniuz, licet edē
tes peccent, secus in quadragesima, ⁊ forte secundum Abba.
hoc voluit dicere, ꝙ. c. deniq̃, ꝙ facit mentionem de lacticinijs
loquitur in ieiunijs quadragesimalibus, quia nullus tex. specifi
ce disponit in alijs ieiunijs, ⁊ sic transeunt cōmuniter doc. Sed
Archi. post bea. Tho. in, c. rogationes de conse. distin. iij. di-
cit ꝙ extra quadragesimam licite possumus vti lacticinijs, ⁊ ca-
seo, ⁊ hoc si habet consuetudo, ⁊ placet Abb. in. d. rub. q: c. de
niq̃ solum loquitur in quadragesima, ⁊ hec consuetudo est lau-
dabilis secundum Abba. presertim in ciuitatibus, vbi nō est co
pia piscium, ⁊ ideo secundum Archid. in. c. deniq̃ male dicunt
monaci comedamus aues, que nascuntur in aquis. Nam que
trahunt semētinā originem a carnibus in suo genere sunt calli-
diora promouentia magis ad libidinem q̃z pisces, qui sunt frigi-
80 de nature. ¶ † Qua autem pena puniatur comedens carnes in
quadragesima. Respondeo secundū Archi. in. c. deniq̃. cxvj.
dist. ꝙ priuatur cōmunione in pascate. Item non debet come-
dere carnes per totum anni circulum. Caueant ergo contrariū
facientes, infirmis tamen licituz est comedere carnes tempore
quadragesime, ⁊ in alijs ieiunijs solēnibus. c. ij. de obserua. iein
nij, dummodo secundum Abba. ⁊ alios habeant licentiam epis
copi, ⁊ requiritur licentia, vt episcopus sciat distinguere inter in
firmitatem, ⁊ infirmitatem, vbi autem causa esset vrgens non pu
tat Abb. illum delinquere, per tex. dicti. c. secundi, ⁊ idem quā
81 do vult abstinere a ieiunio, secundū Abb. in. d. c. ij. † ⁊ adde ꝙ
peregrini debent in ieiunijs se conformare consuetudini loci, ⁊
ad hec possunt compelli per episcopū. d. c. ij. ne fiat alicui scan
dalum tex. in. c. illa. xij. dist. vbi ad q̃zcunq̃ ecclesiam accesse-
ris, eius consuetudinem serua, si non vis cuiq̃ esse scandalum,
ideo peccāt catelani qui comedunt carnes in istis partibus die
sabati, licet in eorum partibus vtantur, vide Car. in cle. j. in. v.
q. de celebratio. missarum, vbi dixit, ꝙ scolaris subijcitur cōsue-
82 tudini loci studij, † vn̄ infert ꝙ cathelani comedētes carnes i stu
dio tolose die sabati peccant qui non peccarent in patria ratio-
ne consuetudinis, que valet. c. quia dies de conse. dist. v. ab esu
carnis in die veneris abstinere est de precepto. c. fi. de obserua
tio. ieiunij, ⁊ illa dies tantum per totam septimanam est de pre-
cepto. c. de esu. ⁊ ibi not. de conse. dist. iij. ⁊ hoc propter memo-
riam passionis, dies vero sabati non, dicto. c. ij. nisi consue. esset
propter memoriam sepulture, ⁊ Alberi. in ver. ieiunium in vlti-
83 ma col. † An autem die veneris sit ieiunandum fuerunt opin. ⁊
cōmuniter tenetur ꝙ est de ꝯsilio, sed non de precepto, secundū
Abb. in. c. fi. de obserua. ieiunij, nec peccāt se abstinentes sexta
feria in die natiuitatis, imo merentur, secundum Abb. in. d. c.
finali. Et vt dicit Astēs. in summa in tit. de ieiunio. xxviij. libro.
v. ar. j. ad hoc ꝙ ieiunium sit actus virtuosus debemus ab om-
nibus dissolutionibus abstinere, quid prodest ieiunare visceri-
bus, ⁊ luxuriari venatibus, abstinere a cibis, ⁊ errare peccatis.
lxxxvi. distin. quid prodest, ⁊ Albe. in. c. ieiunium circa fi. ⁊ ple
nus venter libenter de ieiunijs disputat. c. gloria. xij. q. ij. in fin.
84 † ⁊ adde ꝙ ieiunans die dominica iudicans conuenire continē
tie est excōicatus, dixit tex. in. c. si quis tanq̃z. xxx. dist. ⁊ Albe
ri. in, dictionario in ver. ieiunium allegando Thomaz. secunda
secunde questione. cxlvij. qui dicit, ꝙ quis non debet ieiunare
die dominico, q: est dies letitie. ⁊ adde glo. apud legistas not.
in auc. de nuptijs. §. iocūdum, que dicit ꝙ ieiunus melius discer
nit q̃z satur. vt per Alberi. in dictionario iuris ciuilis in ver. ie
iunium. ⁊. xliij. dist. non licet, Albericus in ver. gula. ⁊ secundū
Tho. in. iiij. sententiarum distin. li. ⁊ Albericus in dictionario
85 iuris canonici. ver. ieiunium. † ieiuniuz in aliquibus casibus nō
est laudabile, nec licitum, puta detrahere quod est vite necessa-
riū, sicut nec est licitū seipsuz occidere, nā tn̄ modicis est ꝯtēta,
ſm Boe. in li. de ꝯsolōne. nec est laudabile abstinere, ꝙ hō ab
operibus vtilioribus impediatur. Naz licet ad ea nō teneamur
indiscretum est tamen tale ieiunium, ⁊ non licitum. ieiunium ve
ro laudabile est quando per ipsum caro diminuitur a suo robo
re, ita ꝙ facilius spiritui subditur, nec propter hoc acceleratur
mors, imo plures moriuntur ex abundantia q̃z ex defectu. c.
86 non mediocriter de consecra. di. v. † Et addo beat. tho. secūda
secunde q. cxlvij. ar. vlt. qui querit quare magis prohibeat̄ esus
carnium ouorum ⁊c. q̃z potatio vini, in quo est luxuria, ⁊ magis
est aptus ad concupiscentiam potus vini, q̃z esus carnium, iux-
ta illud ad ephesios. v. c. Nolite inebriari vino, in quo est lu-
xuria ⁊c. Et respondet, ꝙ comestio carnium magis confert ad
nutrimentum corporis, ⁊ sic ex eorū comestione plus superfluit
vt vertatur in materia seminis, cuius multiplicatio est maximū
incitamentuz luxurie. Calor vini cito transit, sicut leguminum,
vt ibi plene per Tho. ⁊ vide astens. in sum. de ieiunio ar. vlti. in
penul. col. c. xxviij. li. v. ꝙ ecclesia magis ꝓhibuit carnes, quia
difficilius est abstinere a vino, q̃z a carnibus, at ideo si vinū pro
hibuisset, maius periculum transgressionis fuisset. facit. c. cleri
cos. de coha. clericorum ⁊ mulier. ⁊ ibi no. Tum etiam, quia ie
iunium sepe tristiciam excitat ⁊ vinum cor hominis letificat, se
cundum psalmistaz. Item non magis prohibuit pisces, etiam si
magis delectentur aliquibus, quia vt in pluribus magis dele-
ctat esus carnium, q̃z piscium, licet in quibusdam aliter se habe-
at, sed leges adaptantur, prout in pluribus. l. naz ad ea. ff. de le
gibus ⁊ ſm Hosti. in. c. consilium de obserua. ieiu. ⁊ Alberic.
87 in versicu. ieiunium. † iuste sunt cause soluendi ieiunium infir-
mitas, debilitas, ciborum caristia, paupertas, peregrinatio, la
bor, ⁊ pregnantes, ⁊ multe alie persone, de quibus ibi per Albe
88 ri. ⁊ tho. ij. q. cxlvij. † Quibus autem temporibus sit ieiunandū
Inno. in ru. de obseruatiōe ieiu. ⁊ Alberi. in dictionario in ℣.
ieiunium enumerat omnes casus, quos vide. s. quadragesimaz,
quatuor tempora. lxxvi. di. c. i. ⁊. ij. Item in vigilijs apostolorū
preter exceptuatos, de quibus in. c. ij. de obser. ieiu. Item in vi
gilia assumptionis domine nostre, ꝙ festum est celebrius alijs.
c. fi. de sen. excōi. in vi. Fertur tamen, ꝙ quidam papa omnes
festiuitates domine nostre posuit in precepto, sed de hoc nō ha
betur scriptura auc. secundum Abb. in ru. de obser. ieiu. Item
vigilia natiuitatis domini, omnium sanctorum, sancti laurentij,
⁊ quid de vigilia pentecostes, vide duas glo. vnam in. §. neces-
se. lxxij. di. aliam in. c. ij. de obseruat. ieiu. ꝙ sic, dubitatur de
vigilijs rogationum, vide tex. in. c. rogationes de conse dist. iij.
in hoc seruanda est consuetudo loci, in istis partibus non est de
consuetudine, sed in francia est consuetudo secundum Abb.
in ru. de obser. ieiu. ꝙ celebrentur illi tres dies, qui precedunt
pentecostem, ⁊ obseruantur ad ieiunium, ideo consuetudo cu-
iusq̃ loci seruanda est. Item de generali consuetudine vigilia
Joan. baptiste, ⁊ de vigilia beati Bartholomei cōsuetudo ser
uanda est, quo ad diem, q: in diuersis locis festuz fit diuersimo
de. c. consilium de obser. ieiu. ⁊ si qua dictarum solēnitatum ve
niat secunda feria, vigilia est sabato ieiunanda. itē similiter sunt
seruanda que episcopi in suis dioce. inducunt. d. ca. consilium
89 † ⁊ not. ꝙ ieiuniū quatuor temporum est ab omnibus seruandū
lxxvj. distinctione ieiunium ⁊. c. sequenti. ⁊ quibus mensibus,
⁊ quibus de causis seruanda sint in veteri lege seruata sunt ieiu
nia quatuor temporum, habes. lxxvj. dist. statuimus ⁊ duobus
sequ. Antiquitus secundum Alberi. in versi. ieiunium in pen.
col. primus mensis anni martius computabatur, ⁊ ideo alio tē-
pore q̃z modo quatuor tempora ieiunabantur. lxxvj. distin. con-
stituimus, a modernis hoc ieiuniuz fit primū tempus in quarta
feria post cinerem. Secundum in ebdomada pētecostes. Ter
tium in septembri post exaltationem sancte crucis. Quartum in
decembri post festum Lucie. c. sancimus. lxxvj. dist. vnde ver-
sus dic vt crux lucia cinis chrismata die vt sit in angustia quarta
sequēs feria. ⁊ vide Astens. in summa lib. v. c. xxviij. de ieiunio
90 ar. tertio. † Qui autem obligentur ad ieiunium, ⁊ secundū Inn.
in rub. de obser. ieiu. Host. ⁊ Joan. an. in. c. ij. eo. ti. varie sunt
opi. sed cōis opi. est ⁊ maxime tho. secunda secunde. qō. cxlvij.
ar. lx. ꝙ vsq̃ ad. xxj. annum, ⁊ Alberi. in ver. ieiunium in. ij. co
lum. non tenentur ieiunare, q: illa etas non patitur, quoniam in
diget puer seu adolescens cibo frequentato propter debilitatez
nature. Item q: cibus conuertitur in augmentationem, seu dila
tionem membrorum, ⁊ sic non sunt ita potētes ad ieiunandū, si-
cut maiores. Dicit tamen Abb. in. d. rub. ꝙ adolescēs debet
se exercere in ieiunijs, vt sic capiant consuetudinem ieiunādi, nō
tamen peccant, facit ꝙ not. hieronimus in quadam epistola nō
enim preceptum quasi impossibile seu contra naturam est iniū-

gendnm istis adolescentibus, qꝛ non esset, nisi eos illaqueare ad
peccatum Adde tamen ꝙ not. Abb. in. c. cum infirmitas de
peni. vbi dicit illū tex. esse ꝯ asserentes ieiuniū esse corpori noci-
num. Naꝫ cū aīa est preciosior corpore magis est insistendū pro
91 salute aīe ꝙꝫ corporis. † Nā ieiuniū principaliter est institutum
vt ꝑncipaliter castiget̄ corpus, iuxta illud, castiget̄ corpus meū,
ꝙ intellige ꝺm eū, nisi verisimiliter ꝑꝑ cōplexioneꝫ hoīs timeat̄
ex ieiunio infirmitas corpis, vel mors, qꝛ potius peccaret, ꝙꝫ mo
reret̄, pro hoc tex. in. c. nō mediocriter de ꝯse. di. vj. ⁊. c. conui-
92 uia. xliiij. dist. ¶ † An aūt per aliū quis possit ieiunare, vide ab
ba. in ver. ieiuniū circa fi. gl. in. c. presbyter. lxxxij. di. ⁊ in. c. sa-
tisfactio de peni. di. j. ⁊ ieiunia facta in peccato mortali ꝺm Al-
be. in ver. ieiuniū in fi. iij. col. nō prosunt ꝙtū ad vitā eternā, sed
prosunt precipue ad tria. s. ad obedientiam mādati siue sit man-
datū ecclesie, siue ꝯfessoris, itē ꝙtū ad castitatis bonā dispositio
neꝫ ⁊ ad gratie Dei appropinquationē, sicut in simili dr̄ ꝑ Joā.
de imol. in cle. j. de cele. mis. in horis canonicis, ⁊ ꝑ Abb. in. c.
93 ꝙ qdā de penitē. ¶ † An aūt tpe ieiunij sit dāda elemosina, dic
vt per Archi. in. c. ieiuniū de ꝯse. di. iij. vbi in ꝯcilio Babilo-
niensi fuit statutū, ꝙ daret̄ cibus, ⁊ potus, quo fuisset vsus, si nō
ieiūasset, qꝛ dꝫ ꝯcomitari ieiūio abstinētia a coitu i ꝯiugatis, ora
tio, ⁊ elemosina, alias ieiuniū ꝓ nihilo reputat̄, ⁊ Albe. in ver.
ieiuniū in prin. pe. col. refert opi. prima Alberti, ꝙ illud, ꝙ re-
seruauit, nō tenet̄ dare. Greg. vero in quadā omelia ꝯ hoc, ꝙ ti
bi ꝑ ieiuniū subtrahis, alteri largire ꝯsiliū est, ⁊ diuitibus loquit̄
⁊ ꝺm Ray. quatuor debēt ꝯcomittari. s. largitas, ꝙ māducatu-
rus eras, si nō ieiunares, des pauperibus, vt ieiuniū sit saturatio
aīe nō marsupij lucrū. Itē leticia Mathei. vj. cū ieiunatis, no-
lite fieri sicut ipocrite tristes, itē hora cōpetēs, itē mēs angusta
94 mens auiditate ciboꝝ laxata, vt plene ꝑ Albe. vbi. s. † Sed an
in istis ieiunijs possit dispēsari ꝑ superiorē, ⁊ ꝯclude post Inno.
do. Ant. ⁊ Abba. in rub. de obserua. ieiu. ⁊ in. c. i. de voto ⁊ al-
beri. in ver. ieiuniū, ꝙ in ieiunijs indictis ꝑ ecclesiā nō pōt ali-
quis dispēsare preter papā, nisi sit cā in debēte ieiunare, nā tunc
eps̄ pōt dispēsare, ⁊ in aliud bonū cōpēsare, ⁊ est cā sufficiēs de
bilitas ꝑsone, siue veniat ex vitio nature, siue ex exercitio exte-
riori, vt in agrimessoribus, ⁊ alijs artificibus, q ex diurno, ⁊ lon-
go labore debilitant̄, ita ꝙ comode nō pn̄t tollerare ieiuniū, qꝛ li
cite pōt cōmutari, ⁊ nō ꝓpria auctoritate. c. p̄sbyter ibi Archi.
95 lxxxij. di. c. ij. de obser. ieiu. † In ieiunijs vero ad q̄ qs se obliga
uit ex voto potest eps̄ dispēsare etiā sine causa existēte in voue
te, dūmodo id ꝙ fit sit melius, ⁊ Deo acceptius. c. ex multa in
fi. ⁊ cap. i. ⁊ ibi Abb. de voto, ⁊ sic magis stringit ieiuniū indi-
ctuꝫ ꝑ ecclesiā ꝙꝫ id ad ꝙ qs se obligauit ex voto, qꝛ primū fuit
a ꝑncipio necessariū, ⁊ ideo sine causa nō obuiādꝰꝫ ꝑcepto sup
ioris. Scōm vero a principio fuit voluntariū, ⁊ apparet satis
de voluntate Dei, cui acquisita est obligatio, ꝙ vult cōmutatio
nē fieri in melius. c. magna in fi. de voto ⁊ ibi not. Et qs dicat̄
ieiunus ⁊ que sint explicāda a ieiunis vide glo. in. c. sacramēta
de ꝯse. dist. j. Jo. an. in. c. j. de testibus ⁊ vide. c. si ꝯstiterit, ⁊ ꝙ
96 ibi not. de accusa. ¶ † An aūt nō valēs ieiunare in die statuta
teneat̄ alia die ieiunare quasi sit obligatus ad duo ad ieiunan-
dum ⁊ illa die. vn̄ si impediat̄ in illa die, remanet obligatio ieiu-
nij in alia ar. c. i. de obser. ieiunij. sed ibi Abba. ꝯ, ꝑ. c. ij. eo. ti.
vbi nō valenti ieiunare in quadragesima nō iniungit̄, vt ieiunet
alio tpe, ad hoc qd̄ not. Inn. in. c. iij. de cele. mis. vbi nō valens
dicere officiū ꝑꝑ infirmitatē nō tenet̄ illud reassumere alio tpe,
ita teneo. ⁊ tex. d. c. j. loquit̄ in trāslatione fienda ex cā, q̄ nō est
in ipso debente ieiunare, sed ꝑꝑ festū fit trāslatio in aliū diē, ⁊c.
97 † Sed an trāsgrediēs ieiuniū solēne obliget̄ ad peccatū mortale
qn̄ nō sequit̄ cā, ꝑꝑ ꝙꝫ ieiuniū fuit inductū. Abb. in. c. qm̄ ꝯ fal-
sam in not. de ꝓba. dicit referēdo Arch. post bea. Tho. lxxvj.
dis. vtinā, ꝙ si nō ex ꝯtēptu nō peccat, si nō sequat̄ finis ꝑꝑ quē
inductū est ieiuniū, ⁊ hoc idē voluit Dn̄i. in. c. gn̄ali. de elec. in.
vj. Abb. in. c. relatū. in fi. nec cle. vel mona. c. lꝫ ex quadā de te
sti. Car. in cle. ad nostrā in fi. de hereti. ⁊ in cle. j. in. xviij. q. de
98 primi. dixi in. c. nā ꝯcupiscētiam. de ꝯsti. † pro hoc facit, ꝙ not.
Bal. in rub. C. de ꝯdi. ob tur. cām, vbi ludus taxilloꝝ est prohi
bitus ꝑꝑ mala q̄ sequunt̄ ex ludo, ⁊ furta latroicinia, ⁊ blasphe-
mie, ⁊ ideo si nō sequant̄ illi effectus, nō peccat qs ludendo. Di
cas ergo ꝺm Abba. ꝙ si nō ieiuno, nec cōmitto fornicationē nō
pecco mortaliter. sed Abb. aliter tꝫ in rub. de obserua. ieiu. cir
ca fi. ⁊ melius, qꝛ dicit, ꝙ peccat nisi ex cā faciat ꝯ. puta in vxo-
re, que nō ieiunat ꝑꝑ scādalū mariti, nā tūc nō peccaret dūtamē
interueniat dispēsatio epi, vt not. Albe. in ver. ieiuniū in princ.
99 iij. col. † Tu vero adde, ꝙ imo qs peccat mortaliter, nā ꝑꝑ mul
tas causas fuit inductū ieiuniū, vt vitia comprimantur, ⁊ mens
elleuetur iuxta illud ieiunijs, vitia cōprimis, mētē elleuas, virtu
tem largiris ⁊c. ⁊ ideo succedit. §. affinitatis. isti. de nup. ꝙ licet
vna ratio cessaret puta fornicatio. tn̄ alie rōnes militant, ⁊ ideo
remanebit dispositio vt peccet mortaliter, nisi saluando opinio.
doc. dicas, ꝙ alie rationes sunt impulsiue, sed causa principalis
⁊ finalis fuit castigare corpus, iuxta illud castigo corpus meū.
100 ¶ † Juxta predicta quero, ille, qui non ieiunat totam quadra-
gesimam, committat vnum peccatum mortale, an vero. xl. post-
quam sunt dies. xl. hoc est dubium apud me, ⁊ videtur, quod tā
tum sit vnum peccatum mortale, ⁊ tanto grauius, quanto plus
de diebus omittit, ⁊ hoc hac ratione. Nam, vt voluit Archid.
xcj. distinctione capitu. primo in fine. Non dicens officium vno
die peccat tantum semel, ⁊ non septies. Nam non sunt tot pec-
cata, quot sunt hore omisse, quia totum officium diuinum vnius
diei est vnum totum integrum ex suis partibus, ⁊ ideo vno pre-
cepto clauditur ⁊ transgressor nō transgredit̄ nisi vnū preceptū,
⁊ hoc tāto amplius ꝙꝫto plures ꝑtes eius omittit, tn̄ credūt ꝙ
pluribus vicibis omissio huius officij plura facit peccata mor-
talia, qꝛ hoc totū integrale ꝑcipit̄ quotidie adimpleri. ⁊ iō sicut
in horis est vnū peccatum in die, qꝛ clauditur vno precepto. ita
videtur dicendum in ieiunio quadragesime, ꝙ sit vnū preceptuꝫ
dum loquitur de quadragesima, ⁊ hoc vult Astēs. in sum. li. v.
c. xxviij. ar. iij. vt. n. dicit tex. in. c. quadragesima de conse. di.
v. summa obseruatione quadragesima obseruanda est, vt ieiu-
nium in ea nullatenus soluatur. preter dies dominicos, quia ip
si dies decime sunt anni. ⁊ sic vno precepto claudit̄. ¶ Itē cum
quadragesima sit decima anni. d. c. quadragesima. in fi. sicut nō
soluēdo decimā in anno rex cōmittit vnū tantū peccatum, ita ⁊
101 non ieiunādo totā quadragesimā. † Facit ēt ꝙ dicitur, qui vnā
diē quadragesime fregerit totā quadragesimā dr̄ frangere, er-
go vnū tantū peccatum dicit̄ cōmittere. Sed Archi. florenti-
nus in secūda parte in li. vj. de omissione ieiunij, tꝫ contra, ꝙ ex
omissione vnius diei peccet mortaliter ⁊ sic tot sunt pctā quot
sunt dies. Sup hoc cogitandū relinquo qꝛ apud me dubiū est.
102 ¶ † Addo tn̄ ad predicta, ꝙ voluit Angelica in ver. ieiunium
in. xxij. q. vbi querit, nunquid totiens peccet mortaliter, quis,
quotiens comedit in die ieiunij fracti sine cā, ⁊ refert Jo. de nea
poli in quolibeto tenere ꝙ sic, qꝛ vr̄ reduci ad preceptū nega-
tiuū, sed ipsi magis placet opi. durandi in. xxxx. ꝙ non, nisi se-
mel. nisi comedens nouo contemptu mētis pluries comederet,
qꝛ tunc totiens peccaret mortaliter, ⁊ hec est communior opi. se-
cundū ipsum, aliter obligaretur ad impossibile, ex quo semel ie
iunium fregit, iā illud non pōt amplius facere illo die, ⁊ iō pre-
ceptū est sibi factū impossibile. Secus esset scōm ipsum de ieiu
nio quadragesime, qꝛ lꝫ fregerit vno die, pōt tn̄, vel tenet̄ ieiu-
nare altero die, ⁊ sic quot dies omittit in quadragesima, tot
peccata mortalia cōmittit scōm ipsum, Adde tu. qꝛ vr̄, ꝙ ratio
Jo. de neapoli ita pōt adaptari huic vltimo casui, ꝙ preceptum
de ieiunando quadragesimā vr̄ resolui in preceptū negatiuū ēt
respectu totius quadragesime, quasi sit sensus quadragesimam
ieiunabis resoluendo in preceptū negatiuuꝫ, idest nō comedas
nisi semel per totam quadragesimam, ⁊ sic vr̄, ꝙ obliget ad sem
per, ⁊ sic omni die sit peccatū non ieiunare. Preterea seque-
retur absurdū si solū cōmittetur vnū solū peccatū, qd̄ si non ieiu
nareꝫ. x. diebus quadragesimaꝫ, ⁊ die. x. ꝯfiterer peccata mea,
⁊ me nō ieiunasse illis. x. diebus, ⁊ essem absolutus, ꝙ si postea
reliquos dies quadragesime nō ieiunarē, ꝙ nō debereꝫ confite
ri vlterius de illo peccato iam confesso, ⁊ remisso, si tantuꝫ esset
vnum peccatū, quod dicere vr̄ absurdū, qꝛ qualitas aggrauans
peccatū nō pōt esse sine peccato, postꝙꝫ est iam remissum, potes
cōcordare opi. ꝙ si a principio quadragesime fui intētionis nō
ieiunare totam, sit vnum peccatū tantum, secus ex contemptu
nouo mentis plures contēneret, qꝛ tunc tot sunt peccata, cogi-
103 ta tamen, ⁊ tene securiorem opinionem. ¶ † Decimoquinto
quia nunc se exibet tempus confessionum quia sumus prope eb
domadam sanctam. Idcirco deueniendum est ad ipsam. Et an-
tequam veniam ad eius quidditatem. Quero primo de nonnul
lis an teneamur omnes habere fideꝫ explicite. Albericus in di
ctionario iuris canonici in versicu. fides. ⁊ Thomas secunda
secunde questione secunda. ar. sexto ⁊ septimo dicit ꝙ maio-
res ad quos pertinet alios emendare, tenentur habere pleniorē
noticiā de credēdis ꝙꝫ inferiores oēs tamem tenemur habere fi
dem explicitam de ministerijs Christi ꝙꝫtū ad ea, que precipue
solennizantur in ecclesia communiter ⁊ publice, sicut de incar-
natione, de passione, resurrectiōe, ⁊ similibus. sed alias subtiles.
considerationes

gsiderationes tenent aliq magis et minus explicite credere, sm
204 qd gpetit statui, et officio cuiusqz. † et ibi et ponut, an explicite de beã credere trinitatẽ, et tenet q sic, et gfessio fidei ẽ ad necessitatẽ salutis et vide in summa angelica in ver. fides. q. vij. Et qui male sentit de fide est hereticus et dubius. c. j. de hereticis. c. hec ẽ fides. xxiiij. q. j. et tho. i. iiij. sen. et circa ea iter q sunt opi. anqz sit determinatũ nõ ẽ hereticus tho. in. j. parte. q. xxxij. et an excuset scholaris q tz opi. doc. sui et sm tho. in suo quolibeto si sequatur opi. erroneã non excusat a peccato, alias excusati fuissent Arriani vt p Albe. in. d. dictionario in ver. opinio. Host. in. c. si vir de cogna. spũali. in alijs aũt excusant qn sunt diuersa iura. et sm Archi. in. c. in canonis. xv. dist. et Alberi. in rub. C. de summa trini. papa non potest nouos articulos inducere.
205 ¶ † Qd ãt sit petm in spiritũ sanctũ, vide gl. i. c. qũis. xxv. dis. Bar. in. l. q ea mẽte. ff. de fur. vbi sola vltia desperatio dr petm i spiritũ sanctũ, et nõ aliud, vide Host. i summa de maledicis. §. qualiter et i summa de peni. §. d qbus ver. peñ. astẽ. in summa li. v. c. ij. ver. d qbus pnia agi dz i pn. tho. ij. ij. q. xiiij. ar. iij. gl. d peni. di. j. spensr. et c. et hec ẽ blassemia, Abb. in. c. fi. de imu. eccl.
206 ¶ † An ãt gscia erronea obliget quẽ ad faciendũ vel omittendũ, q gscia dictat, tho. ij. ij. q. xj. ar. v. et vi. et Albe. in dictionario iuris canonici in ver. conscientia dicit, q credẽs se teneri ad aliquid et non faciens incurrit contemptũ, et faciẽs inde q putat peccatũ, peccat mortaliter. vnde gl. sup illo ad Romanos. xiiij. oẽ q non est ex fide peccatũ est, dicit sic oẽ q fit g conscientiam edificat ad geẽnã. Manente ergo gscientia erronea homo perplexus est, non tñ simpliciter, qr potest et debet talem conscientiam deponere per se vel ad alterius consilium, sm tho. vbi. s.
207 ¶ † An aũt gtritio sit de necessitate salutis. Alberi. in verbo gtritio allegat tho. in summa et vt dicit certũ est q sic, sed an debeat esse non tantũ intellectualis sed etiam sensibilis, et sm tho. habere dolorem sensibilẽ non semper est in ptãte hominis, et iõ nõ est de necessitate contritionis, sed de pfectione hominis. Et an dolor contritionis possit esse nimis magnus, et sm ipsum maior contritio requiritur de vno qz de alio habitualiter, sed nõ de perfectione. et an post remissionem peccatorum debeat esse contritio habitualis, et dic q sic, sed non actualis, et an peccator cõtritus dz magis velle esse in inferno, qz peccare, dic sm Archi. c. in act. de peni. dist. j. et tho. et Albe. vbi. s. q peccator contritus tenetur in generali magis velle pati qzcunqz penaz qz peccare, sz descẽdere ad istã penã vel illã nõ tenet, imo stulte facerer.
208 ¶ † Qualiter aũt gtritio dicat remittere peccatum dicit tho. q contritio prout est pars sacramenti penitentie hz rõnem cause instrumentalis, et prout est actus virtutis tunc hz ratione quasi cause remouentis peccatũ. vnde licet solus deus remittat, seu dimittat peccata vt agens principale, tamen contritio, gratia, et virtus cooperant per aliquẽ modum, et sic possunt intelligi opi. vt refert Hostiẽ. de peni. §. iij. et addo q lz in contritione remittatur peccatum, que fit cum proposito confitendi, et satisfaciendi, si tñ postea non sequit satisfactio, et confessio, peccatuz remissum per contritionez non reddit, sed mortaliter peccat, qui po-
209 test satisfacere, et confiteri, et non satisfacit. † an autem contritio possit in totum tollere reatum pene, dic vt per tho. et Alberi. in ver. contritio. et c. mensuram de peni. dist. j. et c. qm penitet eadem dist. et Archi. in. c. perfecta penitentia de peni. dist. iij. et vide summam angelicam in verbo contritio.
¶ Quero ergo quid sit gfessio. scdo que debet habere gfessio. Tertio an sit de necessitate salutis, vide Albericuz in dictio-
210 nario iuris canonici in verbo confessio † et confessio scdm tho. in. iiij. sentẽtiar. di. xvij. est per qz morbus latens spe venie aperitur, et scdm Rai. in summa de peni. est corã sacerdote legitia peccati declaratio. Et scdm tho. vbi supra Confessio dz habere ea, que in his versibus continent. ¶ Sit simplex, humilis, confessio, pura, fidelis. ¶ Atqz freques, nuda, discreta, libẽs, verecũda. ¶ Integra, secreta, lachrimabilis, accelerata. ¶ For-
211 tis, et accusans, et sit parere parata. † Quis tenet confiteri oĩa peccata que hz in memoria, alias non esset cõfessio, sed confessionis simulatio et ideo non debet diuidere, sm tho. in. iiij. dist. xvij. Si autem non hz in memoria, et postea recordet, sufficit q hoc peccatũ postea confiteatur explicite, et alia in generali dõo
212 q hec alias oblitus fuerat. † Nec potest gfiteri p aliuz vt p nũtium, vel scripturã sm tho. vbi. s. nisi in necessitate, qr mutus, vel eius lingua non intelligitur, semper tñ debet esse in presentia sacerdotis, facit in glo. c. qualis. xxx. quest. v. item si interrogetur a sacerdote, et ipse respondet, sufficit, quo ad ea, de quibus interrogatur, nisi talis sit, qui potius dimitteret confiteri, qz ore ppĩo

manifestare, et tũc debet agere penitentiaz de superbia. Nec dz confiteri peccata non commissa sm tho. di. xx. qr si non est peccator efficitur mentiendo. xxij. q. ij. cum humilitas, et cum dubitat de aliquo peccato, an sit mortale, tenet illud gfiteri sz tho. i. iiij. dist. xij. alias periculose agit, si negligit confiteri, nec dz asserere, sed factum narrare, et iudicio sacerdotis relinquere.
213 ¶ † Quid de gfessione generali in qua qñqz sacerdotes confitentur commisisse omnia peccata. Ray. in summa de penitentia et Hostien. in summa cum dicitur peccaui locutione cogitatione, intelligitur de singulis in genere. Non tamen sufficit confessio generalis, vt deleat peccata mortalia, qr requiritur confessio specialis et absolutio.
¶ Quo autem ad venialia an sufficiat, dic q duplex est confessio generalis, quedam est sacramẽtalis, que fit sacerdoti in actu cõfessionis cõfitentis in specie, que meminit, et in genere postea confitendo, et ista valeret ad remissionem venialium in toto vel in parte, et ex gtritiõe gfitentis, ex humilitate gfessiõis ex orone sacerdotis, et ex ptãte clauiũ. Alia est gñalis, sz nõ sacralis q fit extra actũ gfessiõis, et ista hz effectũ dimittendi venialia pp duo ex predictis non propter alia duo. s. ex oratione sacerdotis, vel ptãte clauiũ, et ibi et hr, an deleat mortalia oblita confessio ge-
214 neralis † An autẽ confessio sit de necessitate salutis, et secũdũ tho. in. iiij. sentẽtiarũ di. xvij. q est de necessitate salutis in eo, qui est in peccato mortali, et actualiter cecidit, et pprie loquendo nõ est cõfessio de iure naturali, sed diuino et noua lege. nã in lege veteri nõ tenebant homines ad confessionẽ peccatoz spe-
215 cialem et distinctam, sed generalẽ. et scdm tho. vbi supra † papa non põt dispensare, ne confiteat hõ qr necessitatẽ scroz tollere non põt, nec noua sacramenta instituere, qr sunt ex institutione diuina, sed dispensare potest in tpe, iuxta. c. omnis de peni. Et ratio quare in lege noua fuit instituta confessio, vide Alberic. in ver. cõfessio, qr post legẽ antiqz effectus est homo, et iõ constituit vicarios, vt teneant locũ Dei et hominis, vt ibi plene per Alberi. et et peccata manifesta tenemur confiteri scdz tho. vbi supra, qr dz esse notum iudici, vt iudici et in forma. nec secundũ ipsum tenemur statim confiteri, sed habere ppositum tpe bono cõfiteri. si tñ velit eucharistiã recipere vel ordines tenetur actualiter gfiteri, al's nõ tenet, lz sit laudabile, et piculosuz differre. vide Abb. in. c. ois et ibi ant. et Abb. in. c. de hoie de cele. missaz. Et medicus tenet qñ vadit ad infirmũ dicere q cõfitea-
216 tur. c. cũ infirmitas. et ibi Abb. de peniten. ¶ † Qui aũt non hz nisi venialia quidã dicũt q tenet cõfiteri pp preceptũ ecclesie. Alij q sufficit se presentare sacerdoti, vt per Alber. in. d. verbo cõfessio. et tenet reiterare gfessionem secũdũ tho. in casibus quatuor. Primus si nõ põt sacerdos de illo absoluere. Scds si nesciuit peccata discernere. Tertius, qñ gfitens scienter tacuit aliquod peccatũ mortale, qr non est integra. Quartus quando neglexit satisfacere et est oblitus alias secus. itẽ aliq tenet si non
217 sit gtritus. † Cui ãt teneat qs gfiteri, et sm tho. i. iiij. di. xvij. pprio sacerdoti. c. ois de peni. lz. n. alij habeant ptãte clauiũ, non habent tñ iurisdictionem in istũ, et ideo non põt ligare, nec soluere, et ideo proprius sacerdos est papa, legatus, eps, parrochialis sacerdos, quibus committitur istis specialiter, non tamen in omnibus possunt absoluere in reseruatis, vide Archidia. in c. si sacerdotes de peni. di. vi. puta in solẽni pnia iniungẽda.
218 ¶ † Et an aliqui sint casus, in quibus sit licitũ gfiteri alteri, vide Albe. in. d. ver. gfessio el. iij. enumerãtẽ aliquos casus, primus qñ suus sacerdos est omnino indiscretus, de peni. dist. vi. placuit. dz tñ habere licẽtiã a pprio, vel vadat ad supiorẽ p licẽtia. c. nullus de iure patronatus. Scds, qñ parrochianus transtulit domiciliũ, qr ille efficit suus. c. fi. de parrochijs. Tertius, cũ quis est vagabundus. ff. de iudi. l. heres. Quartus, qñ qs querit domiciliũ, quo se trãsferat. Quintus cũ quis deliquit in aliena parrochia. xvj. q. iij. placuit. Sextus rõne studij, ar. l. si longius. §. j. de iudi. et dicã nunc. Septimus tempore necessitatis si est infirmus ad mortem, et deficit proprius. c. quem penitet de peni. dist. j. Octauus, si ponat spem in ratihabi. proprij sacerdotis secundum Hostien. tamen communiter doct. contra secundum Albericum in verbo confessio, quia talis actus non recipit conditionem et c. et licet sacerdos non debeat audire peccata proprie parrochiane, cum qua se cõmiscuit, sed delegare, si tñ audit, et absoluit tenet absolutio secundum Thomam in quarto distinctio. xviij. et c.
219 ¶ † An autez scholaris teneatur repatriare, an vero in ciuitate studij possit recipere confessionem et sacramenta, Hostien. in summa de parrochijs. ver. qd de scholaribus. §. j. dt q sic cũ li-

centia epi, potest a parrochiano illius loci, vbi est studiũ, etiã si nõ steterit per .x. annos in studio, qr. l. ij. C. de incolis non habet locum in foro canonico. Sed si venit ad studiũ sine licẽtia, nisi ibi haberet domiciliũ, certe nõ poterit sine licentia epi, ⁊ ita intelligo gl. in cle. j. de priuile. Potent ergo scholares qui veniunt ad studiũ, vt habeãt licentiã a suo epo, ⁊ idẽ Joan. de lig. in. c. ij. de parrochijs. Dixit tñ Abb. in. c. nullus de parrochijs, ⁊ in. c. in nostra de sepul. ꝙ sacramenta necessitatis potest in distincte sumere, sed non voluntatis, vt in ordinibus, ⁊ ideo eps studij non potest commutare votum scholaris extranei, ẽm Abb. in. d. c.
120 nullus ⁊ in capitu. in nostra ⁊ in. c. fina. de parrochijs. † Et religiosi non tenent̃ ꝯfiteri parrochiano, vel ab eis recipere sacramenta, sed adinuicẽ audient confessiones, ẽm Inno. ⁊ Abb. in. c. nimis de exces. prela. facit. c. j. xvj. q. j. ⁊ Hostien. in summa. §. cui dz, ⁊ ibi dicit ꝙ Abb. dz ꝯfiteri epo, si nõ est exẽptus, monachi abbati, qr quilibet dz ꝯfiteri suo superiori, ⁊ hoc ẽ no. ẽm Abb. in. d. c. nimis, qr iure non probat̃, ⁊ monachi tenentur omni mense sumere confessionem, ⁊ corpus Christi, textus ⁊ abba. in cle. i. de sta. mona. ⁊ ẽm Abba. in. c. j. de raptori. licet qs possit confiteri predicatoribus, ⁊ minoribus, cle. dudũ de sepu. tamen si parrochianus est intelligens potius debet confiteri ipsi, quia magis cũ rubore ⁊ magis meretur, ⁊ vide gl. ⁊ Abb. in cle. j. de priuile. ⁊ Hostien. in. d. §. cui confitendũ an eps possit dare licentiã suo subiecto recipiendi sacramẽta ab alio ꝙ̃ a suo
121 epo. † ⁊ papa eligit sibi confessorem glo. in. c. sane. de off. dele. qui confessor põt iniungere pniam pape, vt renunciet papatui, si remordet ꝯscia, qr maior est potestas clauium, ꝙ̃ pape, dixit Bal. in. c. dilectus de appellationibus.

¶ Descendo modo ad peccata mortalia ẽm istud verbum. Sa
122 ligia, ⁊ primo de superbia. † An ambitio sit peccatũ mortale, ⁊ Tho. ij. ij. q. cxxxj. ⁊. q. clxxxv. ⁊ Albe. in dictionario iuris canonici in ver. ambitio ⁊ in ver. gla. hoc dubium mouent, ⁊ tenẽt ꝙ inordinatus appetitus honoris, quẽ quis appetit de excellentia, quam non hz, est peccatum mortale, ⁊ idem si habet, sed cupit honorem non referendo in deum, vel tertio qñ honorẽ quez habet, non refert in vtilitatẽ aliorum. ⁊ ideo ambitio semper est peccatum, ⁊ appetere vt presit, non vt prosit. viij. q. j. qui epatuz ⁊ vide Abb. in. c. ad nostram de elec. ꝙ ille qui efficitur monachus, vt efficiatur Abbas peccat, idem si appetit epatum, vt psit, non vt prosit, ⁊ vt habeat reuerentiam hominũ, secus si vt psit. d. c. qui epatum. ⁊ ad predicta vide glo. in. c. cantantes. xcj. dist. ꝙ qui cantat in ecclesia dei principaliter, vt placeat populo peccat, ⁊ sumentes electuaria, vt habeant vocem claram illa
123 de causa. † item impugnans scienter veritatem pp superbiam, ⁊ ascribens sibi, ꝙ est aliorum, peccat mortaliter, ꝯtra docto. legentes, qui sibi ascribunt opi. veterũ, ⁊ dicunt̃ fures laudis aliene ẽm Bal. in proemio feudorum per. l. hereditariũ ad. l. fal. dicit Host. in summa de peni. §. que interrogationes, ꝙ vix est qui euadat vitium superbie. ⁊ ideo gl. exclamat ꝯ scholares portantes vestes doctoreas. in. c. vt priuilegia de priuilegijs in. vj. ⁊ gl. in. l. cum ea. C. de transac. ꝯtra scholares cupidos glorie. Et gloriam suam predicator euacuat, qui non pro eterno, sed pro tẽporali fructu laborat. j. q. ij. sacerdos ⁊ Alb. in ver. gloria, ⁊ melior est in maleficijs humilis cõfessio, ꝙ̃ in bonis superbi gloriatio. c. iniustum xj. q. iij. ⁊ quando hypocrita committat vitium superbie, vide Alberi. in verbo hypocrita.
124 ¶ † Et an ornatus mulierum, ⁊ in vestibus sit peccatum mortale, vide Aste. in summa lib ij. titu. liiij. c. fi. ⁊ Albe. in versi. ornatus ⁊ in ver. vestis ⁊ tho. ij. ij. q. clxix. ⁊ Alberi. in ver. gloria ⁊ vide plene in summa Angelica in ver. ornatus, vbi multas q̃stiones format. ⁊ de hoc vitio superbie videatis pulchra verba Arch. xlvij. dist. oẽs, vbi ponit dñiam inter ambitionẽ ⁊ super-
125 biam. † ⁊ an iactantia sit peccatum mortale, qñ aliquis se extollit dicendo aliquid de se, ꝙ est. s. se, ⁊ põt ꝯtingere duobus modis, qñ aliquis loquitur de se, non quidem super id, ꝙ est in se, sed super id, ꝙ de eo homines opinantur. Aliqñ. qñ per verba se extollit loquens de se. s. id, ꝙ ẽ in se, vide Alb. in ꝟ. iactãtia.
126 ¶ † Et an si statuto epi sint excommunicate omnes mulieres deferentes aurum, vel argentum, vel gemmas, an includantur maritate ex precepto mariti, ⁊ teneantur in hoc magis precepto epi ꝙ̃ mariti obedire, vide Alb. in tractatu statuto. in tertia parte. q. cxcix. vbi plenissime arguit ⁊ allegat Joan. an. in regula eaq; de reg. iur. in. vj. ⁊ finaliter tenet ꝙ in maritatis potius dz obedire marito ꝙ̃ epo, licet debeat habere affectum ad statutũ episcopi, ⁊ hoc qñ ornatus de se non est peccatum, secus si vellet fucis coloribus ornare contra statutum episcopi, vt ibi plene per eum. Et adde glo. in cle. ij. in ver. honore de magistris, que vult, ꝙ scholaris, qui est dignus honore doctoratus, potest petere, ⁊ appetere sine peccato. viij. dist. in scripturis, si est indignus peccat ⁊ est peccatum presumptionis. Archi. in. c. j. xlviij. dis.

127 ¶ † An autem ars notoria, per quam quidam nitunt̃ querere sciam, sit licita, ⁊ dic ꝙ est illicita, qr ibi quedã peccata fiunt cũ demone ẽm Archi. ⁊ tho. in. c. qui sine saluatore. xxvj. q. j. ⁊ vide Albe. in dictionario iuris ca. in ver. sortilegiũ, ⁊ vide in summa angelica in verbo superstitio in. q. iij. vbi tenet, ꝙ peccant, mortaliter, q vtunt̃ tali arte, ⁊ vtplurimũ efficiunt̃ fatui ẽm ipsũ. ⁊ ego semel vidi hic boñ. vnũ meũ scholarẽ, q vtebat̃ tali arte finaliter proiecisse se in puteum quendam ⁊ decessisse, quare a talibus abstinendum est. Et secundum Hostiens. in summa de peni. §. que interrogationes, in primis debet sacerdos inquirere de superbia, fuisti superbus, ⁊ si dixerit quod sic, audiat in quo. ⁊ si dixerit ꝙ non sit superbus dicat. Carissime tu non nosti quid sit superbia, qr pauci sunt sine ipsa. ⁊ idem faciat sacerdos in alijs peccatis. dicat ergo sacerdos. rñde mihi ẽm sanã ꝯsciam, fecisti vnꝙ̃, vel laude mundana aliqd dixisti, vel honore seculari hñdo, ipugnasti vnꝙ̃ sciẽter veritatẽ. obuiasti sciẽter auctoritati maioris tui, qd alteri⁹ erat tibi ascripsisti, de scia, vel pulchritudine, vel cantu, vel nobilitate, vel dignitate tua, vł alijs gratijs, quas deus tibi dedit, tractasti te vnꝙ̃, vel aliũ tãꝙ̃ viliorẽ te ꝯtẽpsisti, parificasti te supiori, aliquotiẽs ꝯcupiscẽdo, dixisti vnꝙ̃ verba supba, ⁊ opprobria alicui, percussisti per supbiã, tumẽs in corde ꝯtendisti, disputasti, vilipendisti, blasfemasti bona nature, gratie, ⁊ fortune q̃ habes, cogitãs a deo nõ recognouisti, ⁊ ei grãm egisti, aliũ, ⁊ nõ te iudicasti, laudẽ, honorẽ, ⁊ glriaz, ⁊ iudiciũ, q̃ solius dei sunt vsurpasti, ⁊ tibi attribuisti, ⁊ dt Hosti. ꝙ vix erit si bene cogitet, qui euadet vitium, superbie.
128 ¶ † Auaritia an sit pecatuz mortale, vide Alberi. in dictionario iuris canonici in ver. auaritia ⁊ Tho. ij. ij. q. cxviij. dicit, ꝙ est peccatũ mortale, qñ est imoderatus amor habendi, ⁊ dominatur, vt pferat̃ charitati dei ⁊ proximi, nam est radix oium malorum, vt no. in. c. nã ꝯcupiscẽtiam de ꝯsti. ⁊ de auaritia potest fieri interrogatio, an fuisti simoniacus, vsurarius, dñs violẽtus iudex iniustus, aduocatus cauilosus, scriptor falsarius, fur, latro periurus, sacrilegus, lusor, falsus mercator, hominũ oppressor causa lucri iniusti. Et ideo dixi. s. in prin. questionum. an in beneficijs sit licitum redimere vexationem, de quo in. cap. dilectus de simonia, ⁊ etiã an beneficiatus possit reseruare patrimoniũ, vt faciat suos ꝯsanguineos locupletes, ⁊ an faciat fructus suos ⁊ in vita ⁊ in morte, ⁊ an saluent̃ aie non soluentiũ decimas, ⁊ an sit licitum fraudare gabellas. Adde Hosti. ⁊ Abb. in. c. i. de emptio ⁊ venditione, ꝙ eps potest punire illos, qui miscẽt fari-
129 nam fabarum cere venali, vel aliam indebitã mixturam. † ⁊ habent ẽt iurisdictionẽ, vt victualia non vendantur vltra iustum pretium, Bald. in. l. i. C. de epa. audiẽ. ⁊ doc. in. d. c. i. de emptio. ⁊ vendi. ⁊ ẽt possunt diuites compelli facere elemosinam, ⁊ excõicari, glo. ⁊ tex. in. c. sicut hi. xlviij. dist. Abb. in. d. c. i. ⁊ Lud. in. l. i. ff. de condi. indebi. item ementes grana vel alia victualia, vt carius vẽdant, cõmittunt peccatũ, doc. in. c. i. ne cle.
130 vel mona. ⁊ Lud. in tit. de emptio. ⁊ vend. in secundo sing. † itẽ pater fraudans filium legitima peccat mortaliter, ẽm Bar. in l. hereditarium de bonis aucto. iudi. possiden. glo. in. c. de his de sepulturis. ⁊ in cle. pastoralis de re iudi. vbi pp delictũ patris non priuatur legitima, ⁊ iõ si furtiue abscondit partẽ suam non tenetur in foro conscientie.
131 ¶ † An Alchimia sit peccatum, ⁊ ars reprobata, Alberic. in dictionario iuris ciuilis in ver. alchimia arguit, ⁊ Jo. an. in addi. Spec. in tit. de crie falsi Joã. de ana. in. c. ij. de sortilegijs ⁊ Pe. de an. in. c. i. eo. ti. Bal. in. c. i. que sint regalia ⁊ tho. secunda. ij. q. lxxvij. ar. ij. ⁊ finaliter videntur tenere, ꝙ nõ videntur peccare, si attribuunt Deo, qr non mutant vnam speciem in aliam, nec eis imponitur qr hoc non est possibile. Sed dicunt ꝙ ex vna specie metalli. s. stagno, põt alia spẽs metalli. s. aurum vel argentũ pduci. Nec hoc est inconueniẽs, qr videmus qñꝙ̃ ex re mortua pduci viua vt in vermibus ex quibus producitur sericuz. Nã oĩa metalla pcedunt ex eodẽ principio. s. ex sulfure ⁊ argẽto viuo. Sz ex virtute elemẽtoꝝ q̃dã habẽt maiorẽ influẽtiã in vno loco ꝙ̃ in alio, ⁊ in vna ꝯta fit stagnũ, in alia argẽtũ, in alia aurũ ⁊ ideo est licita, dũmodo non fiat per artẽ magicaz vel aliam legibus odiosam. l. j. C. de thesauris lib. x. Sunt eniz laudandi. Adde tñ summã Angelicã in versi. alchimia, q̃ tz, ꝙ ars ista sit illicita ex multis respectibus, tũ primo, qr nullus inuenitur, qui habeat hmõi verã artez, lz dicat̃ de multis, sed falsum ex

sum ex experientia, tū qꝛ videmus ꝙ cōiter ipsam facientes multa consumūt, ꝛ communiter accidentibus est standū, vn̄ de ipsis dr̄ illō ad titū. iij. ꝛ. d. c. nec mirū. xxvj. q. v. semp addiscētes ꝛ nunq̄ȝ ad veritatis sciam puenientes, experientias multas faciunt, ꝛ nunq̄ȝ ad pfectum attingunt, tp̄s vitaq̄ȝ ꝯsumunt, nec id ꝙ operant̄, h3 veritatē cū auro vel argēto, sed solū apparentiā, ꝛ ideo simpl'r sunt ꝯdēnandi alchimiste. ꝛ hoc euidēter pbat̄, qꝛ nemo publice eā vult facere, vt appareat quod male agunt, qꝛ odiunt lucem. ꝛ si aliqd veri faciant, aut fit cum damno, computatis expēsis, vel aliqua deceptiōe imponēdo aurū vex, vel aliqua diabolica fallatia, que vt eos attēdere faciat h̄re facit eos verū aurū ex appositione auri veri occulte aliq̄n. cū ergo sit tale exercitiū contra vtilitatem publicam, vt p3 ex consumptione rerum, ꝛ quia cōiter faciunt ex his monetam falsam, ideo simpliciter sunt ꝯdēnandi eam facientes. ego vero teneo cōem opi. artē istam esse licitā, qꝛ rōnes summe angelice non concludunt artez ipsam esse illicitā, eo qꝛ nullus habeat artē veram, qꝛ hoc non est ex defectu artis, nec ēt alie rationes concludunt, vt de se patet ꝛ ideo tene tho. ꝛ Albe.

132 ¶ †An autem lucrum ex alchimia sit licitum ꝛ venditio reddatur iniusta, dicit Tho. vbi supra quod si per alchimiam fit verum aurum non est illicitū ipsum pro vero vēdere, qꝛ nil prohibet vti aliquibus naturalibus ad producendos naturales effectus. aut nō habet veraz speciē auri ꝛ est iniusta vēditio, postq̄ȝ est aurum sophisticatum.

133 ¶ †An aūt ludus sit permissus vel phibitus, ꝛ an ꝙ qs pdit in ludo possit repeti, vel debeat remanere penes vincentē, ꝛ an valeat consuetudo ꝙ non possit repeti, sed retineri, vide Jo. an. ꝛ omnes docto. in. c. clerici de vita ꝛ hone. cle. ꝛ Bal. in rub. C. de condi. ob tur. causam. ꝛ tho. ij. ij. q. xxxij. vbi ponit tres spēs ludorum, ꝛ an negotiatio semper sit licita, ꝛ quando cum peccato, ꝛ de illis, qui faciunt taxillos, vide Alberic. in versi. negotiatio ꝛ in versi. ludus el. ij. in fi.

134 ¶ †An aūt aduocatus, qui pp importunitatē amicoꝝ, vel etiā pro lucro assumit scienter cām iniustam, teneatur in foro ꝯscientie ad interesse, si pp calūniosas allegationes obtinuit sententiaz vide gl. in. c. j. de confes. in. vj. Inn. in. c. sicut dignum de homicidio ꝛ in. c. ad audientiam Abb. in. c. pastoralis de iudi. in. c. j. de iure calum. Spe. in titu. de aduocato in fi.

135 ¶ †An aūt vsurarius, q a pluribus extorsit, ꝛ non est idoneus ad soluendum integre, possit retinere pro rata. Pe. de anch. in regula peccati l3 ꝙ tā in foro ꝯscie q̄ȝ alio tenet̄ soluere prio venientibus. l. inter eos de re iudi. Si tamen postea venientes haberent prerogatiuam hypothece, vel aliud priuilegium, pn̄t aduocare a primis, nam lex non reputat hoc ad culpam sed ad diligentiam alium preuenire. l. pupillus. ff. que in frau. credi.

136 ¶ †Et an emptio noim̄ debitoꝝ facta minori pretio valeat q̄ȝ si fuerit facta ꝯsistētiū in pecunia. Pe. de anc. in regula peccatū, Bar. in. l. vir. ff. de iure do. Lud. in ti. de vsuris in. iiij. singu. ponunt, ꝛ vr̄ ꝙ nō sit licita talis emptio, qꝛ pecunia nō parit pecuniā. c. pleriq̄ȝ. xiiij. q. iij. dic aut emptio nominis fuit de dubitato aut de certo. primo casu nō est vsura, secūdo casu sic, ꝛ ita dr̄ Pe. de anch. rn̄disse cuidā iuueni q p tribus milibus dederat mille, ꝛ idē sepe ꝯtingit i doctoribus, dputatis ad lecturā, qbus sepe deputat̄ vnū datiū, ꝛ doc. r̄cipiūt q̄nq̄ȝ minus, nā q dāt minus ꝯmittūt vsuram. ꝛ de materia vsuraria qꝛ est prolixa videatis Lau. de ridolfis in sua repe. c. ꝯsuluit de vsuris, ꝛ Pet. de anch. in regula peccatuȝ Jo. de ana. in. c. salubriter. in. c. in ciuitate de vsuris, saly. in auc. ad hec de vsuris, Abb. in. c. i. de emp. ꝛ venditio. ꝛ in. c. ad nr̄am eo. ti. ꝛ. c. illo vos de pignori.

¶ Et ō Auaritia s3 Host. i sūma. §. q̄ interrogatiōes dz sacerdos iterrogar̄ fuisti simoniac⁹, vsurari⁹, pnceps, vl̄ dn̄s violēt⁹, iudex iniustus, incautus ꝯsiliari⁹ cauilosus aduocatus, ipetrator malignus, scriptor falsarius, fur, latro, piurus, sacrilegus, lusor agroꝝ incensor, festoꝝ colendoꝝ violator, falsus mercator, hominum oppressor causa lucri iniusti, ꝛ auari maxime viduarum pauperum pupillarum ꝛ aliarum miserabilium personarum, qꝛ omnes diligunt munera, ꝛ sequuntur retributiones.

137 ¶ †Luxuria seu delectatio carnis, an sit peccatum mortale vide Albe. in ver. luxuria ꝛ in ver. fornicatio ꝛ Tho. ij. ij. q. cliij. arti. xij. Inter peccata luxurie grauius est peccatum contra naturam, s̄m augustinum in lib. de adulterinis cōiugijs ꝛ tex. in. c. adulterij. xxij. q. vij. l. cuz vir. C. de adulte. qꝛ transgreditur illud ꝙ s̄m naturam declaratum est. Itē adulteriuz grauius est q̄ȝ stuprum, qꝛ maior iniuria fit in abusū mulieris alterius viri, q̄ȝtum ad vsum generationis, vtrūq̄ȝ tamen grauatur per violentiam.

138 j. q. j. raptor. Itē ratione sacrilegij cum moniali. † Adde scōm Albe. in ver. delectatio, ꝙ consensus in delectatione mortalis peccati est mortale, s̄m Tho. ij. ij. q. lxxiij. ar. viij. ꝛ s̄m Aug. xij. de trinitate, pp peccatuz cogitationis ēt sine voluntate perficiendi, sed cū voluntate delectandi homo dānabitur, ꝛ intellige ꝙ non dicitur delectatio, quando non est morosa, vide Alb. in versicu. delectatio.

139 ¶ † Osculum āt, ꝛ tactus, ꝛ similia an sint peccata, dixit tho. vbi. s̄. q. lxxiij. ꝛ Alberi. in ver. luxuria, ꝙ osculum, ꝛ tactus s̄m suam naturam non sunt mortalia, quia possunt absq̄ȝ libidine fieri, vel pp ꝯsuetudinē patrie, vt in pͥuincia pͥuintie masculi osculantur mulieres sibi consanguineas, vel coniunctas publice, vel pp aliquā necessitatē pbabilē. Sed si fiat causa libidinis aut delectationis sunt mortalia, nam solus consensus in delectatione est peccatum mortale, multo magis progressus ad actuȝ est mortale, immo aspectus libidinosus est mortale peccatum, secundum Albericum in versicu. luxuria iuxta illud Matthei. v. Qui viderit mulierem ꝛc. ꝛ que mala ex luxuria orian̄t vide plene Alberi. in. d. ver. luxuria in fi. Archid. de peni. distin. j. sed ꝛ ꝯtinua, ꝛ vide gl. ꝛ Abba. in cle. fi. de heretici. ꝛ ibi dr̄ gl. ꝙ est hereticū dicere fornicationē, vel osculū nō esse pcm̄ mortale.

140 ¶ †An tot peccata committo quotiens cognosco mulierē gl. in. c. imitare petrum. vi. q. j. l3 ꝙ totiens committo, hoc voluit gl. in. c. imitare petrum. vj. q. j. abb. p illum tex. in. c. sicut de testibus. l3 Bal. in. l. quicunq̄ȝ. C. de seruis fugi. contra ꝛ Bar. in l. vulgaris de furtis, vbi fit distinctio, an eodem tempore continuauerit copulā, ꝛ s̄m gl. i. d. c. imitare, equale pcm̄ ē ꝯmittere fornicationē cū vna pluries, quēadmodū cū diuersis, ꝙ lito s̄m gl. in. c. fi. xiiij. q. fi. nisi esset turpis, qꝛ maius delictum est ꝯmittere fornicationem cum turpi, q̄ȝ cū pulchra, l3 doc. ibi dicāt ꝯtrariū rōne maioris dilationis tp̄is, qꝛ turpē cito expedis, s3 cū pulchra stas cū maiori tp̄is dilatione.

141 † An aūt maritus peccet cognoscendo vxorem suā pgnātē, Alberi. de rosa. in rub. C. de spō sa. cir. fi. refert archi. tenentem qō sic, in. c. origo. xxxiij. q. ij. s3 qdā tenent in pgnante istud sit de cōsilio nō de pcepto, sicut dr̄ tēpore ieiunij abstinendū. xxxiij. q. iiij. c. vir, tempore vero mēstrui est peccatuz. v. di. ad eius vero concubitū. ꝛ alber. in rub. C. de sponsa. in fi. Adde glo. in. c. odi. xxiiij. q. j. ꝛ abb. in. c. vt q̄sq̄ȝ de vita ꝛ hone. cle. que exclamat cōtra scholares, q principaliter vadūt ad ecclesiam vt videant dominas, nam nō solum odit sed pͥicit festiuitates illorum, qꝛ potius agunt causam proprias q̄ȝ dei. ꝛ qs magis peccet, an vxoratus cōmittēs fornicationē vel pr̄biter, vide abb. in. c. vt clericorū de vita ꝛ honesta. cle. Et si post votū vir ꝛ vxor se cognoscāt, soluit̄ votū ꝛ cōmittit̄ incestuȝ, ꝛ ples efficit̄ illegitima. xxxj. di. ministri. Inno. in. c. dudū de ꝯuersi. cōiug. ꝛ mulier nō potest vouere in cibo, vel lecto, vel alijs inuito viro, vel econtra. cap. manifestum. xxxiij. q. v. abb. in. c. illud de presump. vbi etiaȝ dicit de camisa portāda.

142 ¶ †An autē seducens, ꝛ deflorās virginē teneatur ad restitutionē, Host. in summa de matrimonio sub rub. qualiter ꝯtrahat̄ vbi causa decipiendi ꝛ copulā extorquendi cōsensit in aliquā, si vult agere penitentiam dz ducere in vxorem, vel dare dotem cōuenientē, s̄m Ricar. in. iiij. di. xv. ar. v. Jo. de pla. insti. de publi. iudi. §. item iulia. ꝛ doc. in. c. j. ꝛ. ij. de adul.

143 ¶ †An dare pocula amatoria mulieri sit hereticum, alberi. in rub. C. de hereticis ꝙ nō qꝛ punitur alia pēa q̄ȝ heresis. l. iiij. C. de matemati. l. siquis. §. qui abortionis. ff. de penis. Imagines facere ad amorem mulierū magis superstitiosum est, q̄ȝ hereticum, s̄m Augu. de ciuitate dei ꝛ tho. secunda secunde. q. lxxxxvj. in ti. de supersti. Albe. in rub. C. de here.

144 ¶ † Pollutio nocturna an sit peccatum mortale, vel veniale, vide tho. in. iiij. di. ix. glo. vi. di. in summa ꝛ Alberic. in ver. cōicare, dicunt, ꝙ pollutio potest cōtingere multipliciter, primo ex sola dispōne nature, ꝛ non ex precedenti cogitatione, ꝛ tunc nō est signum alicuius peccati, sed potest hebetudinem mentis inducere, si simul cū imaginatione contingat, nec ista inducit peccatum, ꝛ ideo non phibet cōicare. Scda potest cōtingere ex pcedenti cogitationē, ꝛ aliquādo cogitatio potest esse sine peccato, ꝛ aliq̄n cū veniali, q̄n si cogitatio ꝯtingit ad effectuȝ, ꝛ in sola delectatione finitur sine vllo deliberationis consensu, q̄nq̄ȝ est mortale, q̄n cōsensus adiūgit̄. Qn̄ ergo est dubiū de pcedēti cōsensu abstinendū est a cōmunione. Si autē certū sit cōsensuȝ nō pcessisse si necessitas vrget, vl̄ alia causa, pōt accedere ad cōione. Tertio potest contingere ex cibo, vel potu, ꝛ tunc idem iudiciū sicut de pria pollutione q̄ ex turpi cogitatione processit, non tamen ita faciliter contingit peccare mortaliter in susceptiōe cibi

⁊ potus, sicut cogitatione, ⁊c. dic tñ vt plene in locis ꝓxie alleg.
145 ¶ †Qualiter succurratur mulieri, q̄ finxit se pregnantē, vel sup
posuit partum ⁊ asseruit viri esse, cū non esset, qui vir fecit ei ex-
pensas, ⁊ eum instituit heredem. Pet. de anch. in regula pos-
sessor mouet hoc dubiū, ⁊ Jo. and. in. c. officij, ⁊ ibi doc. de pe-
ni. henricus in. c. ex insinuatis. de simonia Pe. de anch. in re
gula peccatum. Dic, aut timet periculū viri, aut non. primo ca-
su, si credit prodesse reuelando filio in secreto, ⁊ tunc si filius ei
credit, cōsulat, ⁊ inducat, vt ab illa hereditate abstineat, vel effi
ciatur religiosus fratrū mendicantium. ꝙ si facit, mulier est tuta
nisi quo ad expensas factas in talem filium, quas ipsa, non ipse
filius tenetur restituere, qꝛ ille habuit bonaꝫ fidem, illa malā. l.
certum. C. de rei vēd. si vero filius nō vult credere matri, vel est
sibi periculuꝫ reuelare marito, nō est aliud remediū, nisi ꝙ ipsa
de suo restituat venientibus ab inte. marito, vel alijs institutis
coheredibus portionem suam, quam habuit de hereditate pa-
tris putatiui de consilio ⁊ cōsensu diocesani pro anima illius ma
riti, qꝛ gerit vtiliter negotium ꝭm Hostien. in summa de peni. §.
quibus ⁊ qualiter. ver. quid si non potest reperiri, ⁊ hoc si mu-
lier potest de suo satisfacere cum primum poterit iuxta posse.
146 ¶ †Qualiter āt habeat restituere marito, vel consanguineis
vt nō manifestet peccatū ⁊ culpam suā, dicit Host. vbi. s. ꝙ me-
dio sacerdote debet fieri restitutio, dicendo vnus est, qui te le-
sit, tibi hoc restituit. vel in alio casu dicat, ꝙ non potest sibi resti
tuere, ideo ei remittat pro salute anime. vbi tamen hoc non pos-
sit dicere sacerdos sine suspitione vel infamie mulieris, melius
est tacere, ⁊ sufficit cōtritio mulieri. xxij. q. ij. ne quis ꝭm Host.
in. d. §. quibus in fi. pe. col. ⁊ Pet. de anch. in defectum eorum
quibus esset restitutio fit errogatio pauperibus, vide Pet. de
anchara. in regula peccatum.
147 ¶ †An autem ꝙ est datum meretrici possit repeti, vel retine-
ri per meretricem salua conscientia, vide do. Anto. ⁊ Abb. in.
c. qꝛ pleriqꝫ de immu. eccle. qui faciunt differentiam inter mere
tricem publicam, ⁊ casarengam, ⁊ vide Cy. in. l. cum te. C. de do
na. ob tur. causaꝫ, ⁊ Bal. in. l. j. eo. ti. Datum meretrici non pu
blice licet in ipsam transeat dominium, fiscus tamen tanq̄ abla
tor iniuste acquisitorum illud aufert, per. l. lutius. ff. de iure fisci,
⁊ ideo in foro conscientie meretrix non publica tenetur fisco re-
stituere, sicut dixit Barto. in simili in. l. fin. ff. de his quibus, vt
indignis de spurio ⁊c.
148 ¶ †An autem sponsa per vim cognita a sponso possit ingredi
religionem gl. in. c. si euangelica. lv. dist. tꝫ ꝙ non. Archid. ibi
contra Bal. ⁊ Ang. per illum tex. in. l. j. §. remouet. ff. de postu-
lan. qui ita limitant. l. deo nobis. C. de epis. ⁊ cle. vide Jo. an. in.
c. cum causam de raptori. Bal. in. c. pe. de proba. aste. in sum-
ma. lib. ij. titu. xlv. de virginitate in prin. nō dicitur corrupta cu
ius animus non est corruptus. xxxij. q. v. ita ne ⁊. c. sancitū. vij.
149 q. j. † ⁊ desponsans concubinam suam anteq̄ post desponsatio
nem cognoscat tanq̄ vxorē, potest ingredi religionem, vt voluit
not. Ang. post Guil. in. l. paulus. ff. de statu homi. Et deflorans
sponsam suam sine emissione seminis potest intrare religionem,
glo. ⁊ Arch. in. c. extraordinaria pollutio. xxxv. q. iiij. sed eccle
sia posset se opponere ꝑꝑ presumptioneꝫ, naꝫ non deficit ius, sed
probatio, vide ꝙ habetur in. c. tua in. c. is qui fidē de sponsali.
150 ¶ †An autem corrizare sit peccatum mortale, vide Albertuꝫ
scotū in. iiij. dist. xviij. ⁊ Alberi. in dictionario iuris canonici, in
ver. corrizare, ⁊ siue fiant cantu, siue musicis, vel instrumentis,
non sunt mali, sed possunt tripliciter fieri mali, vt ibi per Albe.
⁊ aste. in summa. lib. ij. in titu. de modestia ti. liij. in prin. cir. fi.
⁊ vide omnino in summa angelica in ver. correa, vbi concurren
tibus septem correa est licita, vbi plene declarat. ⁊ ibi etiam an
inspectio correarum ludorum, vel ioculationum sit peccatum.
151 ¶ †De luxuria fiant interrogationes ꝭm Hostiens. cōmisisti
fornicationem, que est, qñ secularis solutus cognoscit solutam,
non virginem, nec religiosam? cōmisisti stuprum, quod est virgi-
nem, deflorare? Commisisti adulterium, quod est cognoscere cō
iugatam? commisisti incestum, ꝙ est quando cognoscitur consan
guinea, vel affinis carnalis, vel spūalis, vñ ad religiosas ꝑsonas
extēditur? peccasti ꝯ naturā, ꝙ ēt est qñ aliter cognoscit mulier
q̄ natura requirit? accidit vnq̄ pollutio dormiendo, qꝛ qñqꝫ nō
est peccatuꝫ, qñqꝫ veniale, qñqꝫ mortale, vt no. vj. di. in summa,
⁊ dixi in questione de pollutione. Nam si accidit propter ni-
miū bibere, vel comedere, vel ex alia iniusta causa, est peccatū.
Si vero vigilādo accidit pollutio, querat sacerdos si sine mulie
re. Si dicat sic, querat quō. Si autē dicat cū muliere, querat sa-
cerdos. vtrū extra vasa, ⁊ sic caute ꝓcedat, ne ipsum aliquo mō
instruat. Cōcupiuisti vnq̄ aliq̄ mulierē i corde tuo? icitasti ali
quē ad libidinē maxime ꝑꝑ ostentationē tui, vel ornamētorum
tuoꝝ, vt faciunt mulieres alique, que ꝑmaxime vadūt ad eccle-
siam vel per vicos? Corrizasti, risisti, cantasti, vel nutum fecisti
alicui mulieri, vel ipsa tibimet cum intentione peccandi? Come
disti electuria callida, vel alia ad libidinem exercendam? Di-
xisti mendatium pro aliqua muliere habenda? ⁊ de his, ⁊ de si-
milibus debet querere sacerdos ⁊c.
152 ¶ †Ira an sit peccatū mortale, vide alberi. in dictionario iu-
ris canoni. in ver. ira. ⁊ tho. secunda secunde. q. clxiij. ar. iij. ira
hominis est concitata animi turbatio, de peni. di. j. §. i. ⁊ si lon-
go tempore teneatur, est peccatum mortale. xxv. di. alias ⁊ mo-
tus ire ꝑt eē inordinatus dupl'r, vno mō ex ꝑte appetibilis vt qs
appetit iniustā vindictā, ⁊ sic ex genere suo ira est peccatū mor-
tale, qꝛ cōtrariatur charitati, ⁊ iusticie. potest tamē cōtingere, ꝙ
aliquis appetitus vindicte sit veniale, puta cuꝫ aliqs appetitus
in aliquo modico se vindicat, ita ꝙ etiam si actu inferat, non es-
set mortale, puta si ꝑ viꝫ trahat alique͡ꝫ per capillos, vel similia.
153 ¶ †An autem blassemia sit peccatum mortale, tho. secunda se
cunde. q. xiij. Albe. in ver. blassemia, ꝙ est peccatum mortale,
qñ attribuitur deo, qđ nō conuenit, vel ab eo remouetur, quod
conuenit Host. in summa de maledicis.
154 ¶ †An contumelias illicitas quis debet sustinere, vel peccet,
Tho. secunda secunde. quest. lxxij. ⁊ Alberic. in versic. conui-
tium, dicunt, quod debemus habere animū ad contumelias tol-
lerandas. Debemus tñ habere animum ad eas reparandas, vt
reprimatur malitia, et audatia proferentis reprimatur, ⁊ ne ꝓ-
fectus multorū impediatur, vñ Solomō Respōde stulto scđm
155 stulticiam suam, ne glorietur. †An delictuꝫ factum ab irato ex
cuset, ⁊ dic ꝙ nō, nisi quo ad mitiganduꝫ penā. l. i. si quis impa.
maledixerit. l. famosi ad. l. iulia. maie. c. illa. xi. qō. i. c. inebria-
uerunt. xvij. q. i. ⁊ cōtractus factus ab irato nō valet. l. iij. ff. de
diuor. l. qcqd calore de reg. in. l. licitatio in prin. ff. de publica-
nis, nisi fiat ad piam causam. tex. sing. in. c. sunt qui opes. xvij.
q. iiij. Abb. ⁊ glo. in. c. duduꝫ de cōuer. cōiug. ij. q. iij. si'qs ira-
156 tus† Et votuꝫ nō obligat factuꝫ calore iracundie. d. c. dudū, qꝛ
requiritur đliberatio, ⁊ ꝓpositio voluntatis, ergo in voto cū ira
cundia nō est deliberatio, militē voluntariuꝫ Deus elegit. c. ⁊
si Christus de iureiur. nec iuramētū ab irato obligat. c. sicut. l.
de iure iuran. nec cōfessio. glo. in. c. ex literis de diuor.
157 ¶ †Et interrogationes de ira sunt fiende secundū Host. Nū-
quid habes aliquē odio, qui diligēdus ē tāq̄ creatura, licet pec
cata ⁊ errores cuiuslibet sint odiēdi, iuxta illud sic diligēdi sunt
homines, vt errores non diligant eorum? Dixisti conuitia, vel
dicenti respondisti, quasi te iudicando, ⁊ per irā? hoc ideo dici-
tur, quia si causa correctionis percussisti per iram, non causa
correctionis dixisti contumeliam patri, vel matri carnali, vel
spirituali. Damnificasti aliquem accusando ipsum apud iudicē
sine causa per iram, vel impediendo bonum, vel honorem suuꝫ,
vel ponendo ignem, vel incidendo arbores, vel res suas furan-
do, vel rapiendo, vel alias per violentiam, quia ipsum odio ha-
bebas occupādo? mouisti rixas, seminasti discordias, incitasti li
tes, dedisti vnq̄ sententias causa odij, vel iniustum consilium,
vulnerasti, vel mouisti iniustum bellum, fecisti ꝯiurationes, colli
gationes, vel pactiones illicitas cā odij, vt posses te vindicare?
158 ¶ †Gula an sit peccatum mortale Tho. ij. ij. quest. cxlviij. ar-
ticu. ij. ⁊ Alberic. in dictionario in versi. gula, dicunt ꝙ si dele-
ctationi gule qs inhereat tāq̄ sue, ꝑꝑ ꝙ Deū ꝯtēnit paratus ꝯ
ꝑcepta Dei agere, vt delectationē huiusmodi consequatur, est
peccatuꝫ mortale. Si vero in gula sit ordinatio ad finē, vt qꝛ ni-
mis cōcupiscit delectationes ciborū, nō tñ sic ꝑꝑ hoc faceret cō
tra. l. Dei, est veniale, ⁊ vide doc. in. c. a crapula de vita, ⁊ ho.
cle. Et ꝭꝫ albe, ⁊ tho. ar. iiij. ⁊ grego. li. xxx. moraliū sunt qnqꝫ
q̄ no. h ꝟ. prōpte, laute, nimis, ardēs, studiose. prōpte, qñ qs ꝑ-
uenit horā, laute qñ querit preciosos cibos, nimis, qñ excedit in
quantitate, ardenter, qñ non seruat modum debitum, sed rein-
glutit ex desiderio comedendi, studiose, qñ querit cibos nimis
accuratos, ⁊ ꝑparatos ⁊ in istis spēbus qñ sit peccatū veniale, ⁊
quando mortale, dic vt ibi per doc. Quid autem si quis come-
dit aliquid nociuum, vel mortiferū? vide Hosti. ⁊ alios in. c. tua
de homicidio. immoderatus cibus, vel potus secundum consi-
lium medici ad prouocandum vomitum non inducit peccatum,
secundum Tho. secunda secunde. q. cl. arti. ij. ⁊. iij.
159 ¶ †Gula est mater luxurie, quia venter, ⁊ genitalia sunt vici-
na. xliiij. dist. c. cum auteꝫ de cons. distinctione. v. nihil. gula de
paradiso expulit primum hoiem. xxxv. distin. ⁊ grossum sensum
generat.

generat.xliij.dist.nō liceat.⁊ ideo gl.in auc.de nuptijs.§.iocundū,dicit,ꝙ ieiunus melius discernit,q̄ʒ satur,Gula ingerit morbos,⁊ molestias,⁊ egritudines,⁊ egritudies q̄s gula īfert,fames curat.c.legimus ꝺ ꝯsec.di.v.⁊ gulosi nō putāt festa sanctoꝝ nisi gule deseruiant.lxiiij.di.§.fi.in fi.⁊ ebrietas assuefacta mortale est.§.ea demū.xxv.di.doc.in.c.a crapula de vita ⁊ ho.cleri.⁊ ibi Abb.qñ peccet mortaliter vel non qñ non temperat vinuʒ aqua,⁊ que sit pena clerici ebriosi,vel militis,vide ibi Abba.facit.l.omne delictum de re mili.

¶ Et clericus si ē in mensa cū alio,⁊ veniret istrio,vt ageret irrisiōes solitas,dʒ clericus potius dimittere mēsaʒ,q̄ʒ talia videre.est singularis in.c.nō oportet de conse.dist.v.Conuiuia laudantur,dūmodo fabulis non immisceantur,⁊ turpibus ludis,⁊ conuiuio clericorum dʒ precedere mense benedictio.ī.mensaʒ lectio,post mensam gratiarum actio.c.quando autem.xliiij.dist.

160 ¶ †Interrogationes de gula fuisti ebrius semel,⁊ tunc est peccatum veniale,vel pluries,⁊ tunc est peccatum mortale,pp quādam quasi consuetudinem.Comedisti scienter vltra q̄ʒ debes ēt vsq̄ʒ ad crapulā,fregisti ieiunia sine cā,pauisti resplēdide,⁊ pauperibus nimis esurientibus ⁊ fame moriētibus contēpsisti subuenire,vel neglexisti.Comedisti sine causa nimis propere idest ante horam necessariam communibus diebus,vel ante nonaʒ in ieiunijs,vel ante q̄ʒ audires missam,cum posses,sed magis volebas satiare ventrem,q̄ʒ menteʒ,vel anteq̄ʒ appeteret causa voluptatis comedisti, neq̄ʒ eras ifirmus.initasti alios ad equales potus,vel ad bibenduʒ nimis tibi parasti species vel electuaria non causa medicine,sed vt melius vinum saperet,⁊ te fortius incitaret vltra q̄ʒ nature tue expediret.Nunquid comedisti plura fercula,vel propinasti alijs,q̄ʒ nature expediret:nunquid totuʒ comedisti,⁊ socijs, non dimisisti,nec aliquid eis dedisti:nunquid more vrsino,vel leonino nimis auide in cibum etiam vilissimum gule fame accensus,non dico comedisti,sed deuorasti:nūquid diuites ⁊ non pauperes tecum ad mensam aduocasti,⁊ ipsis vltra q̄ʒ nature requireret,refecisti.Quis est iste qui se possit de omnibus istis salua conscientia excusare?

161 ¶ †Inuidia que sit,⁊ an,⁊ quando sit peccatum mortale, vide Tho.ij.ij.q.xxvj.arg.j.⁊ Albe.in dictionario iuris ciuilis qui diffinit in versi.inuidia ⁊ in dictiona.iur.ca.inuidia est peccatum mortale habens radicem interiorem medulis reconditam,de peni.dist.ij.c.j.propter prelationis inuidiam Caym fratreʒ occidit.xxxv.dist.peius.vj.q.j.sunt.§.veruʒ,⁊ qui bonos ex leui suspitione accusat,tunc nō charitas,sed inuidie stimulus exagitur.vj.q.j.si omnia.

162 ¶ †Interrogatiōes de inuidia.Nunqd tibi displicuerit vnq̄ʒ bonum alterius cā inuidie:placuit tibi malū alterius causa inuidie:Nam causa iustitie displicere potest,⁊ malum placere sine peccato vt peccatori detur vexatio,ſm Hostien.Detraxisti,vel audiuisti libenter detractiones.Dixisti,vel audiuisti causa informandi malum de persona,vel rebus, vel dictis alterius.Vilipendisti bona alterius,ne locum tuū occuparent,vel seminasti vnq̄ʒ discordiā inter fratres,vel laudasti hominem per tamen,vel sed,vel nisi,aliquid detrahendo,vt totum vituperares causa inuidie.hoc ideo dico,ꝙ si notoriū esset publice,⁊ hoc sciret tanq̄ʒ homo occulte nō intentione diffamandi posset benedicere vitiū alicuius incorrigibilis,vt alij per ipsuʒ decipi nō possint,vel vt caueres amico tuo,qui de ipso cōfidit, quicquid agāt homines,intentio iudicat omnes.

163 ¶ †Accidia quid sit,dicit Tho.ij.ij.q.xxxv.arti.iij.est quedam tristitia aggrauans animum hominis,vt nihil sibi placeat opari,⁊ importet quoddam tedium,⁊ est contraria charitati , ⁊ non est semper peccatum mortale.⁊ vide Alberi.in dictionario iu.cano.in ver.accidia,⁊ in dictionario iuris ciui.in ꝟ.accidia.

164 ¶ †Interrogationes de Accidia.Fuisti vnq̄ʒ tepidus ad bene agendum,cum posses.repulisti a te gratiam inspirantem:puta.quandoq̄ʒ cogitasti aliquod bonum facere , vel dicere, ⁊ inde non acquieuisti.Dimisisti vnq̄ʒ,vt ad ecclesiam,vel predicatione propter segnitiam,vel ignauiaʒ ires.Fuisti nimis delitiosus,distulisti confiteri maxime vltra annum.c.omnis de peni.Neglexisti tibi penitentiam iniunctam peragere.officiū tibi ecclesiasticum iniunctum diligenter exequisti.Distulisti iustitiam reddere ex pigritia.Noluisti celebrare missam ⁊ cōfessionem audire pp laborē vitandū.⁊ tediū vite tue.Fuisti negligēs seruiēs circa fidele obsequium domini tui, neglexisti seruare iuramentum.Distulisti reddere salarium mercenario.Benedictus hic homo,qui in hoc non peccauit.

¶ De alijs autem peccatis tenetur quis confiteri vltra septem peccata mortalia,que non dico in presentiarum,nisi solum remissiue videant qui volunt ꝯfiteri plenissime summas confessionū

165 quas si velleʒ decidere, transiret tempus quadragesime.† An autem acceptio personarum sit peccatum mortale,⁊ quando,vide Tho.ij.ij.q.lxiij.ar.ij.⁊ fi.⁊ Alberi.in dictiona.acceptio,⁊ an aliquis teneat aliquem accusare,si sit crimē,ꝙ vergat in detrimentum reipublice,vide Tho.ij.ij.q.lxviij.Albe.in ver.accusatio,⁊ an accusatus peccet mortaliter tacendo,vel negando veritatem corā iudice,vide Tho.ij.ij.q.lxix.Abb.in.c.j. ⁊ an liceat fugere de carceribus Bar.in.l.relegati de penis Tho.secunda.q.lxix.in fi.Abb.in.c.j.de test.cog.Pet.de ancha.

166 in regula possessor.†Et an,q confitetur metu tormentoꝝ falsuʒ decedat in peccato mortali,si non reuocet.Abb.in.c.ex parte de sepul.⁊ in.c.j.de testi.cog.Item an sit licitum etiam cū iuro negare verum,ne aduersarius obtineat falsum,vide glo.⁊ Domini.in.c.cupientes in prin.in ver.malignantiuʒ de elec.in.vj.Bal.in rub.C.de fide instru.do.Anto.in.c.periurans qui filij sint legiti.Abb.in.c.j.ꝙ me.causa Joā.de imo.in.l.is q reus.ff.de publi.iudi.⁊ omnino Pet.de anch.in regula possessor in

167 penul.car.de regu.iur.†Et an in crimine lese maiestatis quis teneatur ex sola sciētia,si nō reuelauerit,vide Bar.in.l.vtrū.ff.de parrici.Ang.areti.in tractatu malefic.car.lv.⁊ ibi etiam,an sacerdos,qui audiuit aliquod crimen lese maiestatis teneat reuellare,vide domi.Anto.in capitulo omnis vtriusq̄ʒ sexus de penitentijs.

168 ¶ †An autem elemosina sit de precepto,vide Albe.in dictionario iuris canonici in ver.elemosina.An flere mortuos sit peccatum,Albe.in ver.fletus.⁊ an ignorantia sit peccatuʒ mortale vide in ꝟ.ignorātia p Alb.⁊ an ꝯtumelias illicitas dēat q̄s sustinere ⁊ nō sustinendo peccet,vide tho.secūda secūde.q.lxxij.⁊ an curiositas sit peccatum mortale tho.secūda secunde quest.clxvij.argumento primo Alberic.in dic. Curiositas ⁊ de hijs dixisse sufficiat.

¶ Post septem peccata mortalia,pono decem precepta que his versibus cōtinentur. Cōtra primum preceptum committūtur.xxiiij.peccata mortalia.

Qui colit extra Deum vel sanctos q̄q̄ʒ creatum
Articulos fidei negans si spemq̄ʒ reliquit
Voti transgressor vel qui mortalia vouit
Et tardans nimium nolens implere promissum
Fine malo vouens ac per se vota refringens
Incantans faciens fieri breuia ⁊ malefactor
Inueniensq̄ʒ docens addiscens,melius extans
Orans obseruat qui somnia sortibus vtens
Blasfemansq̄ʒ Deum qui murmurat ac maledicit
Vel nō posse refert.Sed despicit accipit ipse
Cibans vt faciat mala prauus preterit iste
Unum cole Deum sic sic mortaliter egit
¶ Contra ſm preceptum.xx.peccata mortalia cōmittuntur.
Qui cantans fabulans trufans vel turpia dicens
Despiciendo Deum nominat sanctos sacra spernens
Judicio iurans mendax inductor ad illud
Periurans dubium iurans mortalia iurans
Jurans cūq̄ʒ tamen,nolit seruare promissum
Perque crucemq̄ʒ fidem sanctos animamq̄ʒ Deum si
Adiuuet hoc dicens, mendaciter,atq̄ʒ iocose
Et per membra dei sanctorum euangeliorum
Inducens falsum,iurantem quisq̄ʒ scienter
Aduertens frangit,Nec iures vana per ipsum
¶ Contra tertium preceptum.xv.peccata mortalia ꝯmittunt.
Qui non confessus,dimittens,⁊ sacramentum
In festis missam sine causa,ductor,ad illud
Qui manuale facit vendens emitat non edenda
Jeiunium frangit qui tertia comedit hora
Qui facit in festo mala prauus grauior extat
Assumens chrisma sacramentum vel mulierem
Si peccator erat mortali fune ligatus
Ecclesie vetito qui contrahit tempore sacro
Corizans,ludens venerit mortaliter egit,
Sabata sanctifices,violat reus atq̄ʒ superbus
¶ Contra quartum preceptum committuntur infra scripta.
Qui precepta dei contemnit atq̄ʒ statuta
Vel qui noluerit parere parentibus,atq̄ʒ
Alere si possit extraneos est obligatus

Irridensq; patrem vel matrem vel maledicens.
Verberat obrobrians blasfemans, aspere turbans.
Moritur aspernens habeas in honore parentes.
¶ Cōtra quintum preceptū. xv. peccata mortalia ɔmittūtur.
Occisor corde, verbo, factoq; suasor
Incitat ⁊ causans cupiensq; procurat aborsum.
Verberat ⁊ mandans faciens vel torneamenta
Si iudex ceperit ex sacro limite prauum
Sacrilegus factos ac ledens vel mutilator.
Non sis occisor frangens, mortaliter egit.
¶ Contra. vj. preceptum. xx. peccata mortalia committuntur.
Si quis furatur rapiens, participat istis.
Jussio consilium, confessus, Palpo. recursus
Participans mutus non obstans non manifestans.
Reddere cuncta debet si causans primo fuisset
Excipitur mutus, non obstans, nec manifestans.
Reddere neq; qui iussit officiales
Atq; non in causa primus pro parte tenetur.
Fortune lusor, cupiens spoliare sodalem.
Atq; fraudans ludum, retinens inductor ad illum.
Hic dare perdenti censebitur aliter egris.
Et fraudans iusta pedagia sicq; gabellas.
Ledens mensuras monetas fur malus extat.
¶ Contra. vij. preceptum. xxx. mortalia committuntur.
Quisquis non nuptijs miscebitur ac polluetur
Per se molis erit. Si nuptus fiet adulter.
Atq; solutus fornicator erit sodomita
Incestumq; parens facit, ⁊ cum virgine stuprum.
Cumq; moniali scelus extat sacrilegusq;.
Exit in sacro. qui semine potuit illud
Vi rapiens raptor cum brutis bestia fiet.
Qui clam contraxit, vel sponsam preuenit actu
Spondens, contrahere, mendax. vt misceat illi.
Et qui contraxit maiori fune ligatus
Quinq; modis pecat vxore maritus abutens.
Tempore, modo, conditione, loco,
Actibus illicitis, sequitur, cum semen, ⁊ extra
Vas operans prolem. deuitans semen emittens
Exercens aliam cupit, arcens firmo petentem
Inuitans tangens, inductor, medius extans
Lubrica verba refert, iactans, se mecus habetur.
¶ Contra octauum preceptum. xvj. mortalia committuntur.
Qui mendax fuerit in damnum proximitatis.
Vel mala qui dicit bona narrans, vel bona praua.
Accusans falso vel hoc iurans testis iniquus
Accusans ceteros odiosus ⁊ vt mala summant
Detractor odio mendaxq; relator occulti
Vel diffamator dicens etiam manifesta
Cellula si fiat detractrix cautio ledens
Atq; secreto ratūq; sigillo, litera clausa
Proditor, ⁊ laudans, inducens, ⁊ mala supra.
Illa reportari gaudens, est testis iniquus.
¶ Contra nonū preceptum. xij. peccata mortalia ɔmittuntur.
Qui cupit alterius sponsam noscatur adulter.
Vel qui desiderat affines, vel moniales.
Incestum scelus simul, ⁊ cum virgine stuprum
Et cupiens fornicator sit atq; solutus
Et cupiens marem sodomitaq; bestia bruta
Ac quotiens cupit vel si fuit ⁊ filocaptus.
Qui delectatur excogitando lubrica vel qui.
Ex somno polluit, causans, vel postea gaudens.
Ornat vt ametur vel amariq; gloriatur.
Atq; viro propio cui hec facit vt sic ametur
Vel si perpendat ruina, vel prouocando
Alterius sponsam moritur, cupiens rubricando.
¶ Contra. x. preceptum. septē pccā mortalia commituntur.
Qui cupit alterius rem, in damnum proximitatis.
Si per vim raptor, per occultum, malus extat
Si per auariciam cupiat dicetur auarus
In rapiendo male, vel fallere quisq; paratus
Hec cupiens contra mandata cetera frangit
Demum mandatum nec rem cupiens alienam.

169 ¶ † Circa vero circūstātias pctōꝝ debemus cōsiderare pecca
tores. qs sit, an nobilis, vel ignobilis, laicus vel clericus, An
dñs xpianus, an iudeus, an mercator, vel artifex, ite3 qd ⁊ quale
sit cōmissu3. itē vbi. i. in quo loco. itē p quos, ⁊ cū qbus ⁊ p qbꝰ
⁊ ꝯ quos. itē quotiens. cur. idest qua intētione. itē qūo. itē qñ an
diebus sollēnibus vel priuatis, ⁊ sic de similibus circunstantijs,
⁊ in summa circa religiosos est attendendum. an prelatus sit ne
gligens, discipulus inobediens, senex obstinatus, iuuenis occio
sus, causidicus curialis, religiosus habitus preciosus, cibus ex
qsitus, lis in cap. vel in claustris, irreuerentia circa altare, sacra
negligere, nobilis superbus, pauper inuidus, contra hospites
q̄rulosus, itroitus simoniacus, ⁊ hoc de religiosis, sed a clericis
secularibus inquirendum est de vita de honestate, habitu, si-
monia, negotiatione, hospitalitate non seruata eleemosina
non facta de perceptione beneficij ⁊ negligentia seruitij. De
irregularitate de ecclesia sua non defensa de electione cōtra cō
scientiam facta, de preceptis epi ⁊ canonibus, ⁊ statutis nō ser-
uatis. Sed a principibus secularibus de violentijs de corrupta
iustitia, de nō facta, de dilatata, S3 a militibus de rapinis, adul
terijs, de falsis testibus inductis, de fidelitate data ⁊ non serua
ta, Sed a mecanicis de mendatio, periurio, de furto, de opere
ficte facto. Sed a mercatoribus de baratis, de vsuris, falsis
ponderibus, ⁊ venditione temporis, ⁊ alijs fraudibus in contra
ctibus. Sed a rusticis de festis fractis, d̄ decimis, censibus, ⁊ tri
butis subtractis, de ouibus, ⁊ alijs aialibus, fructibus, ⁊ alijs re
bus vitio sublatis, de terminis agroru3, ⁊ similibus. Sed a mu
lieribus de peccato carnis, de sortilegijs, super ornatu vario
⁊ superuacuo. de verbis litigiosis, ⁊ de contēptu, ⁊ de similibus
⁊ alijs multis, que non possunt singula referri, ⁊ de alijs d3 confi
teri, que non possunt scribi, de bonis omissis, que potuit face-
re, ⁊ non fecit, ⁊ de tempore omisso, quia nihil carius tempore,
sed hodie nil vilius expenditur, Itē non debemus esse causa ma
li exempli. Et non solum cogitet quid ⁊ qualiter peccet, sed ꝙ
iniuste, tam benignu3, tā vtilē, tā misericordē creatorē offendat,
⁊ in offensiōe tā diu pseueret de istis oibus circūstātijs vide. c.
j. d̄ peni. di. v. ⁊ Host. in summa. de peni. ⁊ Mar. laudense3 in
170 tractatu de ɔsciētia vbi refert verba Hostiē. † Qui tenenṫ cōi-
care vide doc. in. c. ois vtriusq; sexus de peni. Tho. in. iiij. dis.
senten. distin. ix. Albe. in dictionario iuris canonici in ver. cōi-
care, ⁊ rñdeo, ꝙ quilibet tenetur postq̄ ad annos discretionis
peruenerit, ⁊ qui accedit cum conscientia peccati mortalis pec-
cat mortaliter, ⁊ ꝙ sit imunis a peccato mortali, non potest sciri
certitudinaliter, iuxta illud ad Corinthios, nihil mihi cōscius
171 sum. † Et potest tamen haberi aliqua coniectura maxime per
quatuor signa, vt dixit Bernardus primo cum quis audit liben
ter verba dei, Scdo, cum quis se promptū ad bene operandū in
uenit. Tertio cū ppositū h3 abstinere a peccatis in futurū, quar
to cum de peccatis habuit veram penitentiā, vñ si qs per hmōi
signa fcā diligenti discusione sue ɔscientie, q̄uis forte nō suffi-
cient, ad cōionem accedat ēt aliquo pctō mortali remanente, ꝙ
eius cognitione3 fugeret, nō peccat, imo magis virtuti sacri pec
172 cati remissionem cōsequitur † nec sufficit volenti cōicare, ꝙ sit
ɔtritus, nisi ɔfiteaṫ, si h3 copiam sacerdotis, secus si nō h3 co-
piam, ⁊ iminet necessitas ꝺm Tho. vbi supra dūmodo sit in pro
posito confitendi, qñ poterit. Et l3 cōicando in peccato mortali
peccet mortaliter, vidēdo tñ corpus Xpi non peccat. Si tamen
pp humilitatē interdū abstineat laudādus est, ꝺm Tho. in. iiij.
sententia. dist. ix. dicens ꝙ peccator non d3 videri multo aspe-
ctu, sed eo viso percutere pectus quasi non sit dignus aspectu.
173 † Et tria ꝺm Tho. requiruntur, vt digne summat, mūdicia con
scientie, que nisi per peccatum tollitur, scdo elleuatio mentis in
deum, ⁊ hec interdum sine pctō tollitur. Tertio, corporalis im-
mundicia, ⁊ hec tria quandoq; concurrunt in aliqua pollutione
nocturna. qñq; duo, qñq; vnum tantū. Pollutio aūt potest cō-
tingere multipliciter, qñq; sine peccato, qñq; cū peccato venia
li, qñq; cum mortali, vt dixi supra in peccato luxurie, ⁊ iō qñq;
est abstinendū a cōione, vt plene ibi dixi, ⁊ qñq; non. vide ibi
plene, Et d3 abstinere qs a cōione post pollutionem per. xxiiij.
174 horas † An aūt imūdicia pene corpalis impediat, ⁊ tho. in. iiij.
di. ix. dicit si est perpetua nō impedit, vt lepra, sicut fluxus semi
nis, ⁊ sanguinis, si sit tpalis laudabile ē abstinere. v. di. ad eius
vero ɔcubitum. Et an istrionibus sit dandū corpus Christi, vi-
de tho. in. iiij. di. x. et ibi de demētibus de pueris, ⁊ vide ast. in
suma li. iiij. ti. xvij. articulo. iiij. Et corpus xpi d3 summi a iein-
nis. c. liquido de ɔsec. di. ij. per reuerētiā sacramēti, nec pōt ci
bus, vel potus summi, vel medicina ⁊ in parua quantitate. Si
autem reliquie cibi remanentis in ore transglutiantur non im-
pediunt sumptionē, quia non transglutiuntur per modum cibi,
175 sed per modum saliue. † Et post communione3 factam secundū
Tho. in. iij. parte. q. viij d3 esse aliqua mora inter sumptionem
corporis

corporis Christi, & reliquos cibos, & ast. in summa lib. iiij. ti. xvij. Item coitus matrimonialis, si sit sine peccato causa prolis, vel reddēdo debitū, nō impedit, nisi sicut dictū est de pollutione nocturna, q̄ accidit sine peccato. Sunt ergo iudicio suo relinquēdi. Qui āt volūtate domināte se imiscet, ꝓhiberi dʒ ab eo sacramento. c. vir cum propria. xxxiij. q. j. Et post communionem secundū Albe. in ver. cōicare, non licet illo die debitum exigere nec exactuʒ reddere nisi cum difficultate, non putat tamen facere contrarium esse mortale.

¶ Postremo, quia post communionem & eucharistiam sumptam in die pasche populus discurrit seu vadit ad indulgentias. Quero quid sit indulgentia, & que requirantur ad hoc, vt indulgentie valeant, & qui possint dare indulgentias, & quomodo & quibus prosint, & an viuis & mortuis, & quomodo intelligatur indulgentia concessa per papam, dum vulgariter di-
176 citur a pena & culpa. † Indulgentia ergo diffinitur secundum Cal. in repe. c. nostro de peni. in. iij. car. Est remissio pene temporalis pro peccatis actualibus penitentiū non remisse in absolutione sacrāli facta a plato ecclesie ex cā rōnabili ꝓ recōpēsatione de pena indebita iustorū, quā dclara, vt ibi plene ꝑ eū, & i sūma Angelica i vbo idulgentia vbi plene. & dr̄ i diffinitiōe ꝙ ē pene tpalis. Quia nisi homo doleat, pena remanet perpetua & talibus indulgentia non prodest, sed per contritionem reconciliatur Deo, & aboletur culpa, & pena que erat perpetua, remanet temporalis, habitura in hoc seculo, vel in purgatorio. & ista per indulgentiam tollitur, vel pro certo tempore, vel in totum, ꝙ vltimuʒ est pape solius. nec in diffinitione aliquid dicitur de culpa, quia indulgentia non tollit culpam, que fuit sublata per contritionem, & confessionem, & licet in communi locutione dicatur a culpa, & pena, tamen talis locutio non est ꝓpria, quia remissor est deus. c. nemo de conse. di. iiij. Et ideo dixit Albe. in
177 dictionario iuris canonici in ver. contrio referendo Tho. † contritio dimittit peccatum, prout est pars sacramēti, penitētia hʒ rationem cause instrumentalis, & prout est actus virtutis, tunc hʒ rationē quasi cause remouentis peccatū. vnde lʒ solus Deus dimitat peccata vt agens principale, tamen contritio, gratia, & virtus cooperantur per aliquem modum, & sic possunt intelligi
178 opi. vt refert Hostien. de peni. §. iij. † Et contritio sola pōt remittere in totum peccatum secundum Tho. & Alberi. in versi. contritio, & lʒ in contritione remittatur peccatum, ꝙ fit cum proposito confitendi, & satisfaciendi, si tamen postea non sequatur satisfactio, & confessio peccatum remissum per contritionem nō reddit, sed mortaliter peccat, qui potest satisfacere, & confiteri, & non facit. Et ideo secunduʒ Cardi. in cle. j. in. xxxiij. q. de priuile. & in cle. ij. §. adhec de peni. est corruptum vocabulum, quia papa non potest dare indulgentiā a pena & culpa. non enim remittit̄ culpa nisi per contritionem, & confessionem, quorū neut. est indulgentia, nam indulgentia potest solum fieri ad remissionem pene. dixit tamen Archie. flo. in. j. parte sue summe tit. x. arti. vlti. ꝙ potest saluari dicta locutio, vt remissio culpe referatur ad contritionem, & confessionem que sunt antecedentia necessaria ad consequendam indulgentiā vt patet, & remissio pe-
179 ne refertur ad effectum indulgentie † culpa enim secundū Cardi. in dicta cle. j. de priui. in. xxxiij. qō. est macula seu offuscatio que generat̄ in anima peccatoris, qui ꝑ peccatū diuertit a creatore propter rem creatam, vide glo. in. c. cū renūtiatur. xxxij. q. j. Et hec macula & offensa solo verbo dei remittitur. c. verbū de peni. dist. j. & deus ex contritione peccatoris, pena, que est perpetua rōne dei eterni, mutat in temporalem sustinendam in purgatorio, vnde absolutio sacerdotalis sacramētalis non delet culpam nisi precedente confessione, & contritione, q̄bus ɔcurrentibus illa tollitur pena ex penitentia, que sequitur, sed per solum papam tollitur tota per indulgentiaʒ, & per episcopos in parte. c. cum ex eo de peni. & sacerdos ostendit remissam culpam, & ꝑ penitentiam alleuiat penam purgatorij. Sed indulgentie operantur, ꝙ absq̧ alia penitentia quandoq̧ tollit in partē, quan-
180 doq̧ in totum, vt ibi per Cardi. † Que autem requirantur ad hoc, vt indulgentia prosit & alberi. in dictionario iuris canonici in ver. indulgētia, dicit post Tho. ꝙ duo requiruntur ex parte dantis, & duo ex parte recipiētis. ex parte dantis scilicet auctoritas, & causa rationabilis, ex parte recipientis, quod sit contritus, & faciat idem, pro quo indulgentia est concessa, quia indulgentia tantum valet, q̄ntum sonat, & indulgentie non valent omnibus equaliter, sed valent magis habentibus maiorem dispositionem, laborem, feruorem, & aflictionem, & tam clerici ipsius ecclesie, q̄ vicini, vel remoti habent ipsam indulgentiam. & quid cum penitentia alicuius erat septennis dedit ipsa die septem numos successiue habētibus remissiones annales, nūquid erit statim liberatus totaliter an in parte, et in quota? Ray. in summa de peni. vt refert Albe. in ver. indulgentia dicit se hoc nescire, nec credit aliquem mortalez hoc scire, nisi esset sibi diuinitus reuelatum, quia solus deus peccatorum mensuram nouit & eorum remissionem. Hostien. vero in summa in dicto titu. rub. de remissionibus tenet, ꝙ omnino sit liberatus, de quo in summa cō
181 fes. dicto titu. rubr. de indulgentijs. q. clxxxix. † & ibidē habes, quid si penitentia alicuius erat septēnis vel maior, vel minor, & papa concessit generalem absolutionez in aliqua ecclesia de aliqua causa, nunquid habens indulgentiā sit totaliter liberatus.
182 & dicit quod sic. † Quis autem possit dare indulgentias, & dic secundum Tho. & Alberi. gl. & doc. in cle. ij. de peni. & in. c. cū ex eo de peni. & c. ad liberanduʒ de iudeis, ꝙ papa solus potest dare generalem indulgentiaʒ, alij inferiores non. De episcopis habetur, in dicto. c. cum ex eo & vide Host. de peni. §. quis possit, & ibi etiam dicit & doc. in. c. accedentibus de exces. prelato. ꝙ prelati episcopi nundum consecrati, & nunduʒ sacerdotes pn̄t indulgentias concedere, tutius tamen faciunt, si abstinent. inferiores aūt prelati ipsis epis, vt sunt abbates non pn̄t, ſm Alberi. in ver. indulgentiam, concedere indulgentiam, sed participationem omnium bonoꝝ ɔgregationis sue sic, quia non de merito proprio, sed de thesauro ecclesie dispensare possunt. & adde Albe. in dictionario iuris ciuilis in ver. iubileus vbi ponit constitutionem Bonifacij tempore iubilei, & Gregorij. xj. & clemen
183 tis, & Oldra. consi. cclxxj. dicentis. † qui credit papam nō posse dimittere peccata, est hereticus, & vide archiepm flo. in prima parte. c. x. arti. fi. & do. Ant. in. c. ꝙ aūt de peni. abb. & Jo. de ana. in dicto. c. ad liberanduʒ & car. in cle. j. de reliquijs & venera. sanctorum imitatur enim papa vestigia Christi, qui ex sola contritiōe dimisit peccata Petro, paulo, latroni, & magdalene, de quibus per Hostien. de peni. §. in quibus, & vide Archi.
184 flo. vbi. s̄. † vbi dicit esse hereticuʒ tenere ꝙ indulgentie non valeant ad remissionem pene habitis debitis circūstantijs, vel ꝙ papa non possit, quia dicitur in Simbolo sanctam ecclesiaʒ, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, que fit, & per sacramenta, & ēt per indulgentiaʒ, & vide Ricar. in. iiij. dis. xx. vbi dicit non est Simonia, si dentur solum porrigētibus manus adiutrices, qꝛ nō dant̄ spiritualia pro tpalibus, nisi per accidēs. cum enim dentur indulgentie pro ecclesijs construendis, dant̄ pro spūali vtilitate ɔsequēda & preexistēte penitētia debite ɔtritionis pōt papa totam penam debitori remittere non tamen dʒ sine magna cā ne thesaurus ecclesie vilescat. c. legim⁹. lxxxiij. dist. dixit tho. ij. secunde. q. clxxxvij. art. iij. Sicut exponendo corpus in subsidiū terre sancte ecclesia dat plenam remissionez, ita etiam putat de profitente religionē approbatam.
185 ¶ † Et circa recipientes indulgentias requirit̄ dolor commissorum peccatorū cum proposito abstinendi, & dicit glo. in cle. j. de reliqui. & vene. sancto. ꝙ sunt pauci, qui eas obtinēt & quis est hic, & laudabimus eū? Sed dic ꝙimmo contritio delet peccata. Dixit tn̄ Cardi. in cle. j. de penit. abb. in. c. omnis de penit. & pet. de palu. in. iiij. dist. xx. ꝙ satis est habere propositum tempore debito cōfitendi, vt cōsequatur indulgentiam Et prosunt indulgentie tm̄ illis, qui faciunt illud, pro quo dat̄ indulgētia, & nō alijs, lʒ habeant voluntatem faciendi q̄ntuʒ ad premiuʒ esse ntiale, nam potenti operari voluntas habetur pro facto, nō tn̄ est verum quo ad premium quodlibet accidētale, nec pro facto reputatur q̄ntuʒ ad remissionem pene pro indulgentia obtinenda, ſm Alberic. in ver. indulgentia Ricar. in. iiij. dist. xx. & etiam prosunt existentibus sine peccato mortali, & religiosis, si-
186 cut secularibus. † & valent etiaʒ prelatis qui eas cōcedunt, ſm cal. in. d. c. nostro Jo. de anan. in tractatu de iubileo, & alberic. vbi supra, lʒ spe. in titu. de penit. §. fi. contra. Sed dic, ꝙ nō pōt quis principaliter, & directe dare indulgentiam sibi, sed indulgentia a se alijs data, ipse sub eadem forma vti pōt. & sibi sicut alijs prodest. & quod dicitur quod nemo potest seipsum absoluere, verum est directe, sed indirecte sic, inq̄ntum alij potest cōcedere potestatem, ꝑ quā ab illo pōt absolui, & ita ista est absolutio indirecta. & nō obstat ꝙ soluʒ subditis prodest, & ipse nō est subditus, qꝛ respondit cal. in. d. c. nostro, ꝙ satis est eum non esse alij subditum quia participando facit subditum.
187 ¶ † Quid autem cum datur indulgentia sub hac forma, quicunque iuerit ad talem ecclesiam habeat tantum de indulgentia, nunquid habebit totiens, quotiens visitat ecclesiam? & Specu. in tit. de peni. §. fin. dicit quod sic, si totiens adimplet

q̄ dicit indulgentia, tho. & Albe. in ver. indulgētia, & Archie. flo. & tho. di. xx. & cal. in d. c. nostro. & do. Anto. in d. c. cum ex eo dicunt, q̄ si indulgētia est ppetua, sicut in ecclesia beati Petri Rome. xl. dierum, tūc quotiens aliquis vadit totiens eā h3, si autem est temporalis puta ad octauā tantum, tunc semel tantum eam h3 in die. alij vero distingunt, an indulgētia consistit in datione pecunie, an vero in labore persone, vel itineris, vt plene per Alberi. in ver. indulgentie, & indulgentia non potest acquiri vel mereri alteri viuenti, nisi in forma indulgentie exprimat̄,
185 sm̄ Alberi. † An aūt prosint indulgentie mortuis vide Inno. do. Ant. & alios in. c. q̄ autem de peni. q̄ sic, si sonant etia3 sub nomine defunctorum archiepi. flo. in. ij. parte. iij. partis in R. de sententijs pontificibus, ast. in summa lib. v. c. iij. ar. vlti. & refert ibi Bonauentura in dicere, si papa hoc potest, quare non absoluit solo verbo oēs existentes in purgatorio, cum sit talibus compatiendum, & respondet, si deus per se ipsu3 non miseretur eis, & semper velit timeri iustitiam, multo fortius minister eius
189 hoc facere d3, † vnde dispensatio thesauri ecclesie facienda est discrete, & cum moderamine, & nisi ita fiat, non acceptatur a deo & spiritualia bona nec dispensari possunt, nec contra dei voluntatem distribui, secus in temporalibus l3 male, & dicit Albe. in d. versi. indulgentie, q̄ papa potest applicare indulgentias illis, qui sunt in purgatorio, vt per Host. in summa. de peniten. §. quibus Inno. in. c. q̄ autem de peni. l3 nōnulli contra. Et dixit Tho. in. iiij. sententiaru3 dist. xlv. q̄ propter indulgentias quas quis consequitur non debet dimittere penitentiam sibi iniūctā.
190 ¶ † An aūt cruce signatus, qui morit̄, anteq̄ iter arripiat, habeat plenam remissionem peccatorum. Dic sm̄ Tho. in quodam suo quolibeto, & Albe. in ver. indulgentie in fi. q̄ consideranda est forma indulgentie papalis, vt si dicat q̄ accipiēs crucem habeat indulgentiam, eam habebit. Si vero dicat̄ q̄ trans
191 ferentes se ad locū habeant, tunc non habebit. † An aūt deceptus iusto errore credens indulgentiam veram, qui dedit elemosinam, & fecit ea, que requirebantur ad indulgentiā, si fuisset vera eam consequatur, vide Albe. qui allegat Oldr. q. cij. Quid autem si post assumptu3 iter peccet mortaliter vel aū iter assumptu3 vel in ipso itinere nunquid de ipso peccato tenebitur ad ipsam penitentiam specialem, dicit Alberi. q̄ sic, sicut & religiosus post religionem assumptam, mitius tū agitur cum vtroq3.
192 † & an legatus possit indulgentias concedere, dic q̄ sic, nec potest excedere metas, de quo per Spe. in titu. de legato. §. sequitur ver. potest aūt indulgentias & ver. sequenti, & q2 hodie est vigilia palmarum, & facimus vacationes, vt & doctores & scholares possint confiteri, & in paschate sumere eucharistiam, Ideo finem tractatui meo conscientiali impono, & deprecor quēcunq3 ex vobis, vt bene digerat syrupos huius tractatus breuis, & demum summant medicinam salutiferam anime & corpori, vt postea babeat facilius patiens dispositum ad scientiam & sapientiam capescendam, iuxta illud, initium sapientie est timor domini. Laus deo.

FINIS

Tractatus rescriptoru3 & clausularum derogatoriarum, Et non obstantiarum in rescriptis principum apponi solitarum, Guidonis pape Allobrogis, Iuriscon. clarissi.

SVMMARIVM

1 Rescriptu3, per q̄ mandatur aliquē compelli ad faciendū, vel soluendū non obstantibus qbuscunq3 exceptionibus & appellationibus, quas exceptiones & appellationes excludat. & numero. 3.
2 Exceptiones peremptorie admitti debent in omni iudicio etia3 summario.
4 Exceptio declinatoria fori an sit sublata p generalē clausulā, nō obstantibus quibuscunq3 oppositionibus. &c.
5 Rescriptū tollēs exceptionē in specie, q̄uo interpretandu3 sit.
6 Rescriptum, per quod mandatur procedi summarie & de plano sine figura iudicij, quam interpretationem recipiat.
7 Verba hec in rescriptis apposita, sine figura iudicij, quas solennitates auferant. & nu. 15.
Ordo iudiciorum cuiusmodi sit.
8 Citatiōis solēnitas sit ne sublata p hec vba, sine figura iudicij. Citatio est de iure naturali.
9 Libelli solēnitas sit ne sublata p hec verba, sine figura iudicij.
10 Feriarum obseruatio sit ne sublata per hanc clausula3, sine figura iudicij.
11 Iuramentum de calumnia prestatur etiam cum proceditur sine figura iudicij.
12 Testes producti in causa, d̄ qua cognoscitur sine figura iudicij, iurare debent.
14 Testes iurare parte presente, & examinari in secreto debent, ēt cum sine figura iudicij proceditur.
14 Testium publicatione facta, non licet alios testes producere, etiam si sine figura iudicij procedatur.
16 Verba hec, sine iuris solennitate, in rescriptis vel statutis apposita quo modo differāt ab illis verbis, sine figura iudicij.
17 Lex non verbis sed rebus imponitur.
18 Rescriptum, p quod iudici datur licentia procedēdi scd̄m suū liberum arbitrium, quomodo sit interpretandum.
19 Rescriptum, quo iudici datur licentia procedendi scd̄m suam conscientiam, quomodo sit interpretandum.
20 Rescriptum, p quod cōmittitur alicui vt de causa cognoscat sola veritate inspecta, quam formam procedendi concedat.
21 Solus, quam significationem recipiat.
22 Clausula generalis, nō obstantibus quibuscunq3 priuilegijs vel literis &c. adiecta rescripto quid operetur.
23 Generalitas nō obstātiarū, sufficit ad cōfirmandum actum.
24 Priuilegia tolli per generales non obstantias multis iuribus probatur.
25 Clausula hec supplendo omnem defectum de plenitudine potestatis, quid operetur.
26 Clausula, ex certa sciētia, i rescriptis apponi solita qd operet̄.
27 Clausula, de plenitudine imperatorie maiestatis, quid iportet.
28 Clausula, habita consideratione ad grata seruitia, in rescripto apposita quid operetur.
29 Rescriptum alicui per principem concessum possit ne eo absente vel ignorante reuocari.
30 Verba hec, cōpellatis, vel inquiratis, vel si ita est, in rescriptis apposita quid operent̄, atq3 ibi de quibusdam alijs clausulis apponi solitis.
31 Rescripti forma quatenus sit attendenda & sequenda.
32 Rescripti verba secundum ius sunt intelligenda.
Rescripto a principe contra ius concesso, iudex delegatus qd facere debeat.
33 Rescriptum non presentatum iudici intra annum, an post annum iuribus & effectu careat.
34 Rescriptum principis valeat necne sine adiectione diei.
35 Principi aliquid asserenti an sit credendum.
36 Litere quinquennales debitori concesse an extendantur ad creditores futuros.
37 Princeps possit ne per suum rescriptum confirmare sententiā que est nulla.
38 Princeps potest per rescriptum euocare ad se causam pendētem in alio iudicio.
39 Rescriptum, per quod princeps confirmat libertates alicuius ciuitatis, quid importet. & nume. 41.
40 Rescriptū aduersus libertates ꝯfirmatas ꝯcessum an valeat.
42 Imperator vel rex possit ne priuilegium ante coronationem cōcedere.
43 Heredi qui non cōscripsit inuentariū intra tempus lege prestitutum, an remitti possit negligentia per rescriptu3 principis.
44 Princeps ius suum nemini sine causa tollere potest. et. n. 55.
45 Cancellarius principis possit ne rescriptum concedere.
46 Rescriptū, per qd̄ remittit̄ alicui solutio vectigaliū an valeat.
47 Rescriptum impetratum lite pendente non valet nulla litis mētione facta.
48 Rescripto principis potest quis releuari a desertione appellationis.
49 Rescriptum, per quod conceditur alicui officium, quam interpretationem recipiat.
50 Officio rōne delicti sui priuatus non potest ad idem officiū rursus assumi nec per rescriptum quidem principis.
Rescriptum principis falsificās qua pena puniatur.
51 Exceptio semel opposita rescripto ac reiecta, nō pōt amplius aduersus illud opponi, ēt si ex eo rescripto ad aliud ageret̄.
52 Rescriptum varia capita continens an per omnia sit probandum. et numero. 54.
53 Rescriptū plura sub disiunctione ꝯplectens sit ne admittēdū.

Quia

Uia vsus rescri-
ptoꝝ freques est i hac patria Dal
phi. pp residētiā illustris. principis
dñi nostri Ludouici regis Franco
rum primogeniti Vienneñ. Dal-
phini de presenti in hac patria dal
phinali residētis. ¶ Ideo ego gui
do Pape inter legū doc. minim⁹
ꝯsiliarius in curia parlamēti Dal
phinalis Grationopoli residēti dū
xi aliqua in mā taliū rescriptoꝝ, ⁊ clausulaꝝ in eisdē apponi so-
litaꝝ, p mei memoria in scriptis redigere pñs opusculū inchoā
do de hoc anno do. Mccccliij. ⁊ die. vij. mensis Martij. ⁊ pro
1 introitu materie. ¶ Quero primo † in rescripto principis man
datur aliquis ꝯpelli ad aliquid faciendū, vel soluendū cum illa
clausula oppositionibus, vel appellationibus in ꝯtrariū fiendis
non obstantibus quibuscunqꝫ. Que exceptiones, ⁊ que appella
tiones sub illis verbis generalib⁹ videanť ꝯprehēse. Credo cir
ca hoc sic dōm, ꝙ aut factū est tale ⁊ adeo notū ꝙ nullā capit
exceptionē, ⁊ tūc ꝓceditur ad executionē talis rescripti nulla
exceptione admissa, vt no. gl. fi. in. c. ex parte. extra de rescri.
Aut factum est tale in quo pōt cadere exceptio rationabilis, ⁊
tunc in dubio per tale rescriptum friuole exceptiones ⁊ friuole
appellatio. videntur repulse, non autē rationabiles, vt vult gl.
in. d. c. ex parte quē ibi sequunť Card. floren. facit in simili. c.
pastoralis. extra de appell. Uel ſm Host. in. d. c. ex pte, ꝙ ex
ceptiones dilatorie sunt remote, ⁊ non perēptorie, vel grauis p
2 iudicij. ar. l. quoties cum ibi no. C. de prec. impera. offe. qꝛ † in
omni iudicio, ēt summario ⁊ executiuo regulariter debent ad-
mitti exceptiones pēptorie. vt no. in. c. sepe de ver. sig. vt min⁹
ledat rescriptū ius tertij ꝙ possibile sit, iuxta. l. nec auus. C. de
emāci. liberoꝝ, intelligať ppea rescriptū principis sustulisse tā
tummodo exceptiones dilatorias, ⁊ frustratorias, similiter fru-
stratorias appellationes, ⁊ sufficit ꝙ in his tale rescriptum vt
odiosum verificeť, quoniam nō presumiť fuisse intētionis princi
pis, p. d. ꝯnalitatē velle tolleř ius alterius, ⁊ minus ledere aliū.
Ideo sufficit ꝙ tale rescriptū verificeť in friuolis, ⁊ dilatorijs, ⁊
alijs parui preiudicij. arg. in. l. ij. §. merito. ⁊. §. qđ principi. ff. ne
3 quid in loco publico. Uel pōt † dici ꝙ exceptio friuola, ⁊ om-
nis alia cui de iure non indulgeť expresse pro legitima, vt in. d.
c. pastoralis, in prin. videatur esse sublata, siue sit dilatoria siue
peremptoria. non autē alie exceptiones, qꝛ si non posset expres
se tollere exceptiones perēptorias, ⁊ alias multas ledētes, mul
4 tominus in generali remotione exceptionum. ¶ † Sed an per
talem generalē clām qbuscūqꝫ oppositionibus nō obstantibus
videantur sublate exceptiones declinatorie fori, vř qđ nō maxi
me ille que ꝓcedūt ex suspitione, qꝛ illā princeps nō potest tolle
re nisi ex certa sua sciētia, vt in gl. in. c. ad hec. extra de rescri.
⁊ no. Ang. de are. in. l. fi. in. iij. col. ff. a qbus appella. nō licet.
5 ¶ † Sed quid si princeps non in genere, sed in specie tollit ex-
ceptionē in suo rescri. vt puta nō obstante tali vel tali exceptio
ne exceptiones specificādo: certe ille exceptiones videntur re
mote, vt no. gl. i. d. c. ex parte. qđ intellige veꝝ ſm Ang. de are
tio vbi. s. hꝫ formā. d. l. quoties. vcꝫ dūmodo nō sit peremptoria
6 exceptio vel nimis grauis. ¶ † Sed quid si princeps p suū re-
scriptū mādat in aliqua cā ꝓcedi summarie ⁊ de plano sine stre
pitu ⁊ figura iudicij de quo operenť ista verba: dic qđ apud an-
tiquos fuit magna dubitatio de significatione dictoꝝ verboꝝ,
ob quā auferēdā fuit facta clemētina sepe. de vb. signi. de qua
materia plene tetigit Bar. in extraua. Jmpatoris federi. que
incipit ad. reprimē. Uerūtamen non ommitto vnū exprimere
ſm Jo. an ꝙ illa verba sine figura iudicij tm̄ important, p se so
la, ꝙtum alia precedentia simul iuncta. vnde lꝫ illa omnia iun-
gi soleant in literis siue rescriptis principū vel statutis, tm̄ nō est
de necessitate, qñ illa verba sine figura iudicij apponūtur.
7 ¶ † Sed que solennitates per illa verba sine figura iudicij vi-
deantur sublate. Ad cuius euidentiam premitto ꝙ figura iu-
dicij est ordo substātialis processus a iure reqsitus, quo ommis-
so ipsum iudicium vitiať vt. l. prolatā. C. de sen. ⁊ interlo. om. iu.
Qui⁹ qdē ordo talis esse distinguiť vcꝫ libellus, litis ꝯtesta. dila
tionū assignatio, iuriū, testiū, ⁊ instrumētoꝝ ꝓductio, ⁊ similia.
vt in. c. qm̄ contra falsam. extra de proba. ⁊. d. l. prolatā. d qua
figura iudicij loquiť tex. in. l. j. §. similiqꝫ modo. C. de lat. lib. tol.
⁊ iste ordo ⁊ alie solēnitates iudicioꝝ videnť per. d. verba sine
figura iudicij sublate. Nisi quatenus exprimitur in. d. cle. sepe.

ſm Jo. an. vel ſm Bar. in. d. extraua. ad reprimē. qđ p illa vb
ba, sine strepitu ⁊ figura iudicij, iudex subleuať ab obseruatione
omnis iudicialis forme, ⁊ figure iudicij a iure ciuili canonico,
vel municipali inducte. Sed tm̄ tenetur seruare formā ⁊ figurā
iudicij a iuregentiū vel naturali rōne introductā, ad quā formā
reducuntur fere omnes casus expressi in. d. cle. sepe ꝙ est notā
dū. Si vero ipsa vba non essent apposita in literis rescripto vł
statuto, sed alia precedētia sola, tunc ſm Jo. an. non haberet lo
cum dispositio illius cle. sepe. Qđ est notādū. ⁊ hoc seqť Bar.
in. d. extrauag. ad reprimē. pꝫ ergo ꝙ illa cle. sepe. hꝫ locū, qñ
illa verba, sine figura iudicij, apponunť p se sola vel ꝯiunctim
cum alijs. Alia ergo verba sine istis apposita faciūt cessare de
8 positionem. d. cle. sepe. quo ad multa. ¶ † Sed iuxta hec que
ro, an per. d. vba, sine figura iudicij, sit sublata solēnitas cita-
tionis. dic ꝙ nō per tex. d. l. ad reprimendum. Secundo p ra-
tionē, qꝛ citatio est de iure naturali. nā deus citauit Adam de-
linquentem dum inquit. vbi es Adā: que determinatio com-
probatur p cle. pastoralis, extra de re iudi. vbi est tex. ¶ Que-
9 ro vlterius circa hoc, an sit † sublata solēnitas libelli p. d. verba
dic ꝙ sic. Licet aliqualis petitio oretenus, vel apud acta corā
iudice sit fienda, cum hoc sit quasi ius naturale, vt pꝫ in questio
ne mulieris, que coram Salomone filiū suū postulauit, dum ip-
sa dicit, filius meus viuit, ⁊ filius illius mortuus est, vt in. c. af-
ferre. extra de presum. ⁊. iij. Reg. iij. c. ⁊ alibi dicit Jesus Mu
lier vbi est, q te accusať: Sed tm̄ in tali summaria petitione non
est necessaria ꝯclusio, que regulariter requiritur. dū tm̄ ex facti
10 narratione conclusio comprehendatur. Et potest ꝓcedere † in
dex diebus feriatis pp necessitatē hominū introductis. vt. d. c.
sepe. Secus si pp dei reuerentiā, qꝛ tales sunt seruande. iuxta
illud sabata sanctifices, lꝫ ꝯfaciat alia auctoritas psalmiste.
beati qui diligunt iustitiam, ⁊ iustitiam faciunt in omni tempo-
re. Sed certe pōt ⁊ debet intelligi illud vniuersale omni scꝫ cō
gruo ⁊ habili. argu. in. l. vt gradatim. §. sed si lege. ff. de muner.
⁊ hono. ⁊ idē dico in ferijs repentinis qđ in diuinis dictum est
11 ſm Jo. an. vbi. s. ¶ † Preterea illud est notandū ꝙ in causa in
qua procediť sine figura iudicij, iuratur de calumnia, lꝫ illud iu
ramentum sit iure ciuili introductum. vt. d. c. sepe. qđ satis na-
turali rationi conuenit, vt compescatur malitia litigantiū. vt in
proemio institu. ⁊ de pena teme. litigantium. in principi. Jtem
12 testes † q producunť in cā debent iurare. l. iuramētum. C. de te-
stibus. exemplo eius qđ dictum est de iuramento calumnie. Et
licet tale iuramentum possit a parte remitti, tm̄ non videtur in
dubio p rescriptum principis esse remissum, nisi in eo dicatur
ꝙ possit procedi sine aliqua iuris solennitate, ſm Bar. in. l. j. ff.
13 de testamento militis. Debent ēt † iurare parte presente vel ci
tata ne copia defensionis aduersario tollatur, qđ esset cōtra na
turalē rationem. ⁊ fieri dꝫ ēt examinatio testiū in secreto, ⁊ di-
ctum ipsorum dꝫ esse tale, qđ recte ꝯcludat, exēplo Danielis.
vt in. c. cum causam. extra de testi. ⁊ gl. in. l. si qñ. in fi. C. de tes.
⁊ tenet Bar. vbi supra. debet ēt fieri publicatio, ⁊ post ipsoꝝ
14 † publicationē non est licitum alios testes producere, cū timor
sit subornationis, vt plene nota. in. c. fraternitatis. extra de tes.
⁊ in. l. per hanc. C. de tempori. appellatio. Qui timor iuri natu-
rali concordat, vt alter alteri non insidietur. l. vt vim. ff. de iusti.
⁊ iure. ⁊ vt malitijs hominū occurrať. vt. l. in fundo. ff. de rei vē.
⁊ si actor peteret a reo sibi edi instrumēta ad eius intentionem
fundandam, non deberet iudex ipsum audire, qꝛ ista petitio es-
set contra rationem naturalē, vt. l. qui accusare. C. de edendo.
15 † Que ergo potest iudex facere in cā in qua proceditur sine fi-
gura iudicij: dic quod potest ꝓcedere sine datione libelli, quia
sufficit qualiscunqꝫ petitio, vt. s. dixi. Jtem sine litis contestatio
ne. Jtem tempore feriarum ob necessitates hominū introducta
rum, secus in repentinis principis, aut dei reuerentia introdu
ctis, vt predixi. Jtem statuere debet dilationes quanto potest
breuiores. Exceptiones autem frustratorias, vt appellationes
friuolas reijcere debet. insuper multitudinem testium aduoca-
torū ⁊ procuratorū iurgia repellere. Justas autem defensiones
dꝫ admitteř. Faciatqꝫ iurare de calūnia, ac d veritate dicēda.
Necnon ⁊ interrogare pōt partes ex suo arbitrio qñcūqꝫ lu-
bebit. Preterea partes citare ad sententiā audiēdā lꝫ non pe-
remptorie. Ac sententiā in scriptis proferre. Jn qua cā est ne
cessaria ꝯclusio, vt hec oia habentur in. d. cle. sepe. ⁊ nota. ꝙ d
ꝯsensu partium tacito, vel expresso iudex in tali cā pōt summa
rie ꝓcedere iuris ordine seruato. vt no. in. d. c. sepe. in fin. sui.
16 argu. l. nō quicquid. de iudi. ¶ † Quero circa premissa, si statu
to vel rescripto principis caueať, ꝙ iudex procedat sine aliqua

iuris solēnitate dicit Bar. in. l. filiusfamilias. ff. de dona. q̄ ista verba in aliquibus differunt a predi. verbis sine figura iudicij. vnde ſm eū pōt iudex hoc casu testes recipere sine iuro ⁊ ꝓcedere ēt diebus feriatis ob honorē dei. Qd̄ nō posset in casu precedenti ⁊ est ſm eū, q2 iur̄m testis pōt tolli ꝑ pactum vt no. ff. de fer. l. j. in prin. ⁊. l. iuramē. C. de testib. ¶ Et ferie in honorē dei possunt tolli ꝑ leges. l. ꝓuinciaꝝ. C. de ferijs. Itē poterit admittere testes infames, ⁊ eos q̄ ꝑdiderūt ea, q̄ sunt iuris ciuilis tm̄. Secus aūt in his qui ꝑdidissent ea, que sunt iurisgentiū. argu. in. l. neqꝫ enim. §. j. ⁊. ij. iuncta. l. j. ff. de testa. mili. Sed certe mihi vr̄ q̄ ista sunt somnia. Unde dico esse idē in vtroqꝫ casu, cuz nō sit dare ꝑfectā rōnem diuersitatis dictoꝝ casuuz. Quid eniz aliud est dicere sine figura iudicij. q̄ꝫ qd̄ sine solēnitate iudicij? certe nihil. † Aliter sequeret̄ legē magis esse impositam verbis quā rebus qd̄ esse non dꝫ, vt. l. ij. C. cōmu. delega. q2 magis sensui quā diuersitati verboꝝ adherēdū est, vt. l. iij. in fi. C. de libe. preteri. ⁊ pro hoc facit qd̄ statim dicaz in seq. q. ¶ † Sed quid si statuto vel rescripto principis disponat̄ qd̄ iudex ꝓcedat ſm suū liberū arbitriū, vel ſm suā voluntatē. dic ſm Jo. and. in. d. c. sepe. in gl. super verbo defendentes, ⁊ Bar. in. d. l. filiusfamilias, ⁊ in. l. ad reprimē. in gl. sup verbo videbitur expedire, qd̄ ista verba idē significāt, ⁊ importāt qd̄ faciūt dicta verba, sine figura iudicij, ⁊ ꝓ tāto nō poterit iudex auferr̄ parti iustā d̄fensionē, nā ꝑ talē ꝯcessionē non videtur ꝯcessa potestas ledēdi ꝑtem circa principale negotiū, vt in. l. si q̄n. C. de inof. test. l. cū q̄dam. ff. de leg. ij. l. si ꝓcurator. in prin. ff. de ꝯdi. indebi. facit. c. i generali. de reg. iur. lib. vj. ¶ † Quid si dicat̄ in rescripto principis, qd̄ iudex possit ꝓcedere ⁊ ꝓnunciare ſm eius ꝯscientiā? dicit Jo. an. in cle. j. d̄ iurepatro. quod hic iudex hꝫ latissimā potestatē. Ideo q̄ ab eius diffinitiua sententia nō potest appellari. ¶ Alij dicunt q̄ talia verba idē significāt, Ac si dictū esset vt ꝓnūtiet hꝫ eius liberā voluntatē. Quia ista ꝯscientia dꝫ esse talis vt ꝯueniat bono viro hꝫ mentem proferentis, vt. d. l. cū q̄dam. de qua ꝯsciētia loq̄tur. c. statutū. §. assessorē. de rescri. lib. vj. ¶ Et ideo dicūt posse appellari ab eius sententia, cū nō videatur amplior collata potestas in vno casu quā in alio. Immo si recte ponderetur, minor est potestas eius, cui cōmittit̄ vt iudicet ſm ꝯsciētiā, quā eius qui iudicare dꝫ ſm liberā voluntatem, hꝫ aliquos. Uel dic verius qd̄ sit latior potestas huius q̄ꝫ alioꝝ. Unde credo quod talis iudex possit iudicare ſm ꝯscientiam suā informatā proprio visu, vel auditu, lꝫ regulariter sit ꝯrium. vt no. ꝑ gl. in. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. presidis.

17 (at "certe nihil") — see above

20 ¶ † Quero princeps mandat per suum rescriptū, vel cōmittit alicui vt cognoscat ⁊ determinet cām sola veritate inspecta. q̄ erit forma procedendi. Ego credo qd̄ fungatur illa potestate, q̄ arbitrator electus a partibus de quo loquitur capitulū quinta vallis. extra de iureiur. ⁊ in. l. si societatem. §. arbitroꝝ. ff. ꝓ soc. Unde poterit talis delegatus procedere ⁊ diffinire sine datione libelli. lite ꝯtesta. ⁊ similibus, q2 veritas nō requirit adminicularia, vt. l. j. C. si vt se ab heredita. abstineat. Nec errore vel ommissione talium leditur, vel vitiatur, sed suis solis terminis ē ꝯtenta. vt. d. §. veritas. ꝑ quē tex. firmatur ⁊ probatur decisio antedicta. per hoc enim qd̄ dicit sola, excludere intendit omnē aliam formā ⁊ solēnitatē. aliter non diceret̄ inspici sola veritas

21 hoc enim nomē † solus solū significat vnitatē ⁊ singularitatē ⁊ non pluralitatē. argu. l. solā. C. de testi. ⁊. l. si te solū. ff. de hered. insti. l. cū solus. ff. de acqui. here. Puto tamē qd̄ peremptorias exceptiones ⁊ iustas defensio. tenetur admittere cū sint fundate super iure naturali. vt in cle. sepe. ⁊ habent respicere veritatem negotij.

22 ¶ † Sed quid si in rescripto principis sit adiecta clausula generalis non obstantibus q̄buscunqꝫ priuilegijs vel literis ⁊c. vel alia similis generalis clausula? dic qd̄ tm̄ valet illa generalis clausula ēt respectu singuloꝝ priuilegioꝝ, ac si nominatim de ipsis priuilegijs in ꝯriū facientibus fuisset facta expssa mentio.

23 † Ratio q2 generalitas non obstātiaꝝ que ponitur ad certum actū ꝯfirmādū sufficit ſm Jo. an. ⁊ Archi. in. c. cū aliquibus de rescriptis. lib. vj. ⁊ idē Jo. and. in. c. j. in fi. de excessio. prela. lib. vj. in versi. breuiter dici potest ita qd̄ in omni materia in qua verba derogatoria sunt prolata lꝫ generaliter ab eo qui derogare potest, ⁊ apparet eius voluntas qd̄ generaliter omnibus derogare voluit, illi eius voluntati est stādum. ⁊

24 Jo. and. in. d. c. j. de exces. prel. allegat † multa iura, in quibus priuilegia tolluntur per generales non obstantias. Alleg. eniz cle. j. in fi. de sentē. excō. Ubi dicitur ad literā porro hanc ēt sanctionem ad precedentia trahimus, non obstantibus priuilegijs ꝯuētiōibus statutis ⁊ ꝯsuetudinibus q̄buscūqꝫ, que ꝯ p̄missa vel aliquod premissoꝝ religiosis ipsis in nullo volumus suffragari. ¶ Allegat ēt cle. j. in fi. de iurepa. vbi sic dicit̄ nō obstantibus exemptionibus aut alijs q̄buslibet priuilegijs ꝯsuetudinibus vel statutis, que circa premissa, aut eoꝝ aliqua religiosis ipsis, aut alijs in nullo volumus suffragari. alleg. ēt cle. fin. in fi. de penis, vbi sic dicit̄, nullis priuilegijs vel statutis cuiuscunqꝫ tenoris existant. alleg. ēt cle. i. in fi. de sepul. vbi sic dicit̄ nullo eius circa premissa exemptionis, vel quouis alio priuilegio sub quacūqꝫ verboꝝ forma ꝯcesso aliqualiter suffragante. alleg. ēt cle. j. de testa. vbi sic dicitur, illos quos circa id deliq̄sse repererint, in alioꝝ exēplū pena debita, nō obstāte quocūqꝫ priuilegio puniturі. alleg. ēt cle. scd̄am versicu. nos etenim. de sepul. vbi sic dicitur. nos etenim, vt in cunctis equaliter ⁊ pacifice fauente domino procedatur, vniuersa priuilegia, literas, vl̄ gratias verbo seu scripto sub q̄cūqꝫ forma seu expressiōe vel exceptiōe verboꝝ a nobis, vel a predecessoribus nostris Romanoꝝ pōtificibus, cuiuscunqꝫ ordini predictoꝝ concessa, necnon ꝯsuetudines, conuētiones, statuta, ⁊ pacta, inquatum sunt premissis, vel alicui premissoꝝ ꝯria, penitus reuocamus, cassamus ⁊ irritamus ⁊c. allegat ēt ipse Jo. and. vbi. s. cle. j. circa fi. de d̄cimis. vbi sic dicitur, ante satisfactionē ꝯdignaz nullatenus ab soluendi, priuilegijs non obstā. quibuscūqꝫ ⁊c. Alle. ēt cle. j. in versicu. sane prioratus. de sta. mona. vbi sic dicit̄, sed teneantur ēt in ipsis prioratibus seu administrationibus (quacunqꝫ nō obstāte ꝯsuetudine) residere ⁊c. alleg. ēt cle. primam. circa finem. de here. vbi sic dicitur. nullo in hac parte priuilegio suffragante. alleg. ēt cle. primam. in versi. ceterum. de priuilegijs, vbi sic dicitur, non obstā. premissis statutis, aut quibuslibet alijs priuilegijs cuiuscunqꝫ tenoris existant. alleg. ēt cle. ij. eo. titu. de priuilegijs. vbi dicitur. quouis priuilegio ꝯrio nō obstāte. alle. etiā cle. primam. circa princi. de penis. vbi sic dicitur. nō obstante quacūqꝫ ꝯsuetudine, quam reputamus (sacro approbāte concilio) penitus corruptelam. allegat etiam clementinam cū ex eo. de senten. excommunicatio. vbi dicitur, ne de cetero aliquid vl̄ aliquod predictorum, etiā si super hoc hi vel illi priuilegijs muniti extiterit que ipsis in nullo prorsus quo ad hec volumus suffragari. Alleg. ēt clementinam secundam. in fi. de statu mon. vbi sic dicitur priuilegijs statutis, ⁊ ꝯsuetudinibus q̄buscūqꝫ in contrarium minime valituris. allegat etiam capitulum primū de excessibus prelatorum lib. vj. vbi dicitur quibuscunqꝫ super hoc priuilegijs muniti existant. que ipsis contra ꝯstitutionis tenorem nullatenus volumus suffragari. allegat etiam ipse. c. cū non deceat. de elec. lib. vj. vbi sic dicitur. non obstātibus q̄buscunqꝫ ꝯsuetudinibus vel statutis ecclesiaꝝ ipsarum contrarijs seu priuilegijs quibuscunqꝫ per que premissorum effectus posset quomodolibet impediri ⁊c. alleg. ēt. c. q2 sepe. eod. titu. vbi dicitur. non obstantibus quibuslibet priuilegijs ⁊c. alleg. etiam capitulum primum. in fi. de censi. lib. vj. vbi dicitur. saluis sup hoc rationabilibus ⁊ approbatis religionuz ꝯsuetudinibus. allegat etiam. c. alma mater, de sen. excommunicatio. vbi dicitur non obstantibus quibuscunqꝫ priuilegijs. allegat etiam. c. fundamenta. §. pe. de elec. vbi dicitur non obstantibus aliquibus priuilegijs ⁊c. allegat etiam. c. j. de bigamis, vbi dicitur cōsuetudine contraria non obstante. allegat etiam auct. nauigia. C. d̄ furtis. vbi sic dicitur. sublata penitus omni consuetudine locorum, que huic aduersatur. allegat etiam auc. oēs peregrini. C. communia de succes. vbi dicitur non obstāte statuto aliquo, aut consuetudine, vel etiam priuilegio ⁊c. ¶ Sic ergo probat ipse Joan. and. per. xxiiij. tex. iuris canoni. ⁊ ciuilis supra declaratos, q̄ generales non obstantie tantū operantur, sicut si specialiter essent declarate. quod prodest ad multa respectu rescriptorum de quibus hic tractamus. Et dicit Paul. de leaza. in. d. clementi. j. in fi. de sepultu. quod verba generalia derogatoria vel confirmatoria actuum precedentium prolata ab eo qui potestatem habet confirmandi, vel derogandi, dummodo de eius voluntate constet, sufficiunt siue loquamur de priuilegijs, rescriptis, constitutionibus, consuetudinibus, vel contractibus. Qd̄

25 si in rescripto † contineatur clausula supplendo omnem defectū de plenitudine potestatis, dic quod talis clausula tollit omnez subreptionem, que posset allegari ex taciturnitate aliarum literarum, vt in. c. j. extra de transactio. ⁊ de hac clausula vide in. c. illa quotidiana. de elec. ⁊ per Specu. in titu. de legato. in. §. nunc ostendendum. versicu. xviij. ⁊ per Guil. de monte laudunо ⁊ docto. in clemen. pastoralis. versi. ceterum. de re iudica. illa etiaz clausula supplendo omnem defectum ⁊c. importat q̄ princeps supplet defectum iuris si quis sit in rescripto, ꝑ quem gratia

gratia vel rescripto posset impediri sm quod iuri solēnitatem tol-
lere potest in clemen. sepe. de verb. signi. pro hoc. l. omnium. C.
de testamen. et maxime quando ex certa scientia in cle. pastora-
26 lis. versi. ceterum. de re iudi. ¶ † Sed quero de clausula ex cer
ta scientia, in rescriptis principum apponi solita. Quid operet
dic quod operatur effectus sequentes. Primo quod cōcessionē aut
rescriptum validat, ubi alias nō valeret. glo. est ordinaria. in.
c. venerabilis. de cōfirmatione utili vel inutili. Secūdo operat
hec clausula tm quantum clausula derogatori nō obstante tali le
ge. l. idē Ulpia. in fi. ff. de excusa. tuto. et ibi per Bart. et Bal. et
ponit idem Bal. in pe. feudorum. circa fi. prime diuisionis, in que
stione que incipit, an rex possit filium suum cōstituere regē etc. facit
bene cle. fi. de sen. excō. licet talis clausula non obstante tali lege
non semper valeat. xxij. q. ij. et ibi Archi. ita dicit Bald. in. d.
prohemio feudorum. Tertio operatur quod princeps cum causa
censetur priuilegium, vel gratiā cōcessisse, que cā semper in princi
pe presumitur iusta. l. relegati. in fi. ff. de pen. Quarto etiā ope-
ratur, quod error, ignorantia, vel inaduertētia excludit. Plus di
cit Bald. quod quis non debet audiri contra illud, quod princeps fecit
ex certa scientia, immo debet imponi silentium. ita dicit ipse Bal.
et tamen in gl. quā ipse fecit super extrauaganti imperialis clemen-
tie mansuetus etc. in. §. si quis autem. ibi nō admittemus etc.
27 ¶ † Sed quid operat clausula, de plenitudine imperatorie ma
iestatis, et quid importet. dic quod plenam et liberam potestatē
vt censeatur princeps contra ius dispensare. c. proposuit. extra de cō
cessi. preben. l. fideicommissa. §. quamquam. ff. de leg. iij. et cle. pastora-
28 lis. in fi. de re iudi. ¶ † Sed quid operatur clausula habita cō
sideratiōe ad grata seruitia etc. dic quod facit transire rescriptum in
vim contractus, sup quo vide Bar. in. l. ambitiosa. ff. de decre-
tis ab ordine faciendis. et in. l. item. §. ex his. ff. quod quisque vniuer-
sitatis, et. l. omnes populi. ff. de iusti. et iur. et est effectus quod tale
priuilegium sola nuda voluntate non potest reuocari per prin-
cipē. in. c. quod semel placuit. et ibi Dy. de reg. iur. et faciunt allega.
ga. per Bar. in locis. sallega. de clausula quidā alij in rescri-
pto Pape apponi solita qualiter intelligatur. vide in Specu.
in titu. de rescrip. §. ratione autem cause. versi. itē quod in eo etc.
29 ¶ † Iuxta premissa quero princeps concessit alicui rescriptum,
an ignorāte, vel absente eo cui concessit, possit reuocare, vt va-
leat reuocatio. dic quod non, nec valet prouisio in contrarium facta.
casus est expressus. in. c. j. extra de cā pos. et ppriē. vbi sic dicit
susceptis. et infra legali prouisione decretum est etc. id est tam
possessionis quam proprietatis causam sub vno eodemque iudice de
bere cognosci, nec nos contra iam dictam partem aliquid pos-
simus diffinire, vt ibi formaliter dicitur. imperiale enim rescri-
ptum, aut papale parte absente et non vocata concessum non valet,
de imperiali est tex. in. l. fi. C. si per vim vel alio modo. de papa
li est tex. in. c. inter. extra de maio. et obe. cum suis cōcordātijs
facit bene ad premissa. l. ea que aduersus. C. quando et quādo iudex
et sequitur ex premissa talis effectus, quod si quis virtute talis re-
scripti apprehendat possessionem alicuius rei, ipsa possessio cē
sebitur indebita, et apprehensor eiusdem iure, si quod habebat,
dici meretur priuatus saltim priuādus, quia auctoritate rescripti
iniusti possessionē fuit ingressus. casus in. l. meminerint. C. vnde
vi. nō obstāte. l. iuste possidet. ff. de acqui. poss. sicut ibi dicunt
30 gl. Cy. et Bar. ¶ † Quero vlterius princeps committit alicui
causam per suum rescriptum, in quo rescripto cōtinet verbum
compellatis etc. dic quod ordo iudiciarius est seruandus. in. c. olim
extra de iniurijs. et idem si rescriptum contineat verbum vel in
quiratis, vt in. c. exhibita. extra de iudi. Idem etiam si in rescri
pto dicatur. si ita est, vel si tibi constiterit ista desiderant cause
cognitionē, vt no. Host. in. d. c. exhibita. Idē si dicatur voca
tis partibus, vel vocatis vocandis, vel si veritate fungātur, vel
cognita veritate, vel iustitia mediante, vel sicut de iure fuerit,
vel quod canonicum, vel quod iustum, talis cui committitur a
principe, debet in figura iudicij pcedere. et pōt totā causam vel p
tē cōmittere. et talis pōt ex causa recusari. et est rō quia ius commu
ne continet. Idem si committatur sub illa forma. Ea que de bo
nis vt tenet Inno. in. c. epi extra de re. eccle. non alienā. Idem
super vsuris restituendis. Et super iniectione manuum violen-
ter. et decimis soluendis, vt. d. c. olim quando talis mixtus exe
cutor censetur, et annexam cognitionem habet. Nam quantūcunque
ei simpliciter et absolute causa committitur exceptiones tamen
admittere tenetur, vt extra de officio delegati. c. ex parte el se
cundo. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. l. et si non cogni
tio. et C. que res pigno. obli. pos. l. prima. et super omnibus que
ad ipsam causam pertinent, recipit potestatem. in. c. preterea.
de offi. deleg. in. c. prudentiam. in fi. et ff. de iurisdic. om. iudi. l.
31 ij. † Nec obstat quod forma rescripti sit diligenter attendēda, et se
quenda, vt extra de rescriptis. in. c. cum dilecta. Quiā hoc ve-
rum, si iuri non contradicat, quia si contradiceret iuri non est inse
quenda eius forma in. c. eam te. extra de eta. et quali. et. l. rescri
pta. C. de preci. impera. offe. et. l. quoties eo. titu. Cum non pre
sumatur quod princeps delegans iura subuertere velit. extra de
rescriptis. causam que. et C. de inoffic. testamen. si quando. nec
iuri alterius derogare. in. c. licet. extra de officio ordinari. et in. l.
32 nec auus. C. de emanci. liberorum. immo † verba rescripti secū-
dum ius sunt intelligenda extra de rescriptis. c. super literis. et
de officio delega. c. super questionum. §. si vero duo. et est simile
quod dixit. l. qui tutorem precipit confirmari, secundum ius in
telligitur precipere. ff. de confirma. tutorum. l. tutores. Et pre-
missa intellige, nisi priceps in suo rescripto adiecerit alias clau
sulas derogatorias, de quibus tetigi supra in prima, secunda, et
tertia questionibus. Sed si princeps concedat rescriptum con
tra aliquem contra ius, quid facere debeat iudex delegatus, vi
de. c. si quando extra de rescriptis, et ibi bonus text.
33 ¶ † Quero aliquis impetrauit rescriptum a principe, sed eum
non introduxit coram commissario, vel iudice cui dirigebatur
infra annum. An post annum euacuentur vires talis rescripti
videtur quod sic per. c. plerumque. in fi. extra de rescriptis. in contra
rium videtur per. l. falso asseueras. C. de diuersis rescriptis. dic
pro declaratione istius questionis, quod vbi rescriptum impetra-
tur ad agendum, quod tunc locum habet prescriptio annalis, vt.
d. c. plerumque. Sed vbi impetratur ad aliquid aliud faciendum
vel excipiendum, tunc non habet locum prescriptio annalis, sed
habet prolixius tempus vel perpetuum, vt. l. j. ff. de nundi. et. l.
pure. §. fi. ff. de exceptio. doli. et facit. d. l. falso ¶ Sed a quo tē
pore incipit currere dicta annalis prescriptio. dic quod a tempore
quo copia iudicis delegati haberi potuit, in tantum quod partem
citari facere potuit. l. j. et. ij. ff. de diuersis et temporalibus pre-
scriptionibus. ij. q. vj. biduum, et talis annus ab initio est vtilis
sed postea est continuus. ista sunt verba Inno. in. d. c. plerumque.
34 ¶ † Quero an valeat rescriptum principis in quo dies non est
descripta, videtur quod non per. l. si qua. C. de diuersis rescri-
ptis. contrarium credo per ea que dicit glo. in prima constitu-
tione. C. circa finem. in gl. super verbo. his ponendis. Et ita vi
di seruari in cancellaria regis et domini nostri Dalphini in re-
35 scriptis ad perpetuitatem concessis. ¶ † Quero an credi dēat
principi aliquid asserenti in suo rescripto et tali assertioni stari.
de papa est tex. quod sic. in cle. prima. de probationibus. ¶ Sed
quid de alio principe inferiore a papa vel imperatore. gl. in di
cta clemen. j. monet questionē, sed non determinat. super qua
dominus Lappus doctor egregius dicit quod si assertio concer-
nat ius non damnum tertij quod sibi non est credendum, idem te-
net ibi Franci. de zaba. et nihil plus dicunt, sed dictum eorum
confirmatur ratione, quia in his que sunt facti nō creditur nisi quā-
tenus probatur. l. consilio. §. fina. ff. de cura. furiosi. et. l. j. ibi. p-
batio etc. C. que sit longa consuetudo. et. l. an totum. C. de edifi.
priua. Non obstante dicta clementina prima, quia loquitur i pa-
pa superiorem non habente cuius assertio seu contractus habe-
tur et haberi debet pro lege, vt ibi habetur et notat. idem etiam te-
net Bartolus expresse loquendo de illo qui habet potestatem
legem cōdendi. in. l. in donatione. la prima. C. de donationibus i
ter virum et vxorem, et allegat tex. in. l. cesar. in princip. ff. de pu
bli. et vectigali. Pro quo est presumendum quod vnum contractū
illicitum vel assertionē non veram nunquam faceret, sicut nec vnā
legem inhonestam. l. iij. ff. de legi. et ponit Barto. in. l. fina. C. si
contra ius vel vtili. publicam. Si enim assertioni que in talib9
rescriptis fieret crederetur, quam plures iniurie et quamplura damna
inde sequerentur, ac inferri possent, quod non est fiendū. l. fi. C.
si per vim vel alio modo, et ibi de hoc habetur tex. expressus iū
cta. l. meminerit. C. vnde vi. et quia ēt tales assertiones parte de cu
ius preiudicio agitur non vocata nullum debent sortiri effectū.
l. ij. §. merito. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publi. et. l.
36 quoties. C. de preci. impera. offe. ¶ † Princeps per suum re-
scriptum mandauit quod talis debitor non compellatur ad soluen
dum debita sua lapsis quinque annis, quod rescriptum commu-
niter appellantur litere quinquennales. Quero an dicte litere
se extendant ad creditores futuros. dic quod nō, vt scripsi in deci
37 sionibus curie parlamenti. q. cix. ¶ † An princeps per suum
rescriptum possit confirmare sententiam nullam. dic quod sic, sed
nō alius. gl. allegatur notabilis. ix. q. j. c. nullus super verbo
rata. et alle. ij. q. j. in primis. quia princeps pōt remittere substā-

tialia rei. C. de rei vxo. act. in prin. idem no. gl. in. c. ad petitionem super verbo fides de accus. & ibi loquitur de actio. nullis.

38 ¶ † Princeps per suum rescriptum potest suo proprio motu causam pendentem in alio iudicio coram se aduocare in. l. non aliter. C. de pala. lib. xij. & argu. l. fi. C. de diuersis rescriptis, et vide glo. in. l. vt nostrum. extra de appellationibus. & sunt tex. in. c. lz extra de offi. ordina. & in. c. ecclesia. extra vt lite pendē. ita etiam de stilo potest curia parlamenti Dalphi. vt vidi seruari. & de hoc habetur per Henri. boic. in. d. c. vt nostrum, & per Specu. in titu. de remissione. in. §. nunc videamus per totum, & de offi. delega. in. §. restat. versi. item reuocato. & vide que dixi in decisionibus curie parlamenti. q. ccccxl.

39 ¶ † Dominus noster Dalphinus confirmauit libertates presentis ciuitatis Grationopolis, que quid importet talis confirmatio. dic quod vbi fit talis confirmatio sine cause cognitione nullum ius tribuit talis confirmatio, vbi vero fieret cum cause cognitione vocatis quorum interest, tunc tribueret ius talis cōfirmatio ita dicit Cyn. in. l. ex verbis. C. de donationibus inter virum & vxorem.

40 ¶ † Sed quid si princeps qui libertates confirmauit, postea concedit rescriptum parti aduerse in preiudicium dictorum libertatum an valeat secundum rescriptum, credo quod non cum iam fuerit ius parti quesitum tam ex dictis libertatibus quam ex dicta noua confirmatione. pro quo. l. quoties. iuncta glos. C. de precibus impera. offe. & ibi Bar. & in. l. fi. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. & no. per Inno. in. c. que in ecclesiarum. extra de constitutionibus. Ita etiam tenet Host. in titu. de priuilegijs. §. qualiter. versi. sed quid si ille, & Specu. in titu. de instru. edic. §. nūc aūt. versi. quid si imperator. & Jo. fab. insti. de iure natu. gentiū & ciuili. §. sed naturalia. Et maxime si in confirmatione fuerit iuramentum appositum, quia non est verisimile talem principem se velle deierare & immemorē esse sue salutis eterne. l. j. & auc. sacramēta. C. si aduersus ven. & c. si vero. & c. licet. extra de iureiur. considerato quod ab ipso ius & iustitia & nō iniuria debet oriri. l. meminerim. C. vnde vi. Item etiam si in concessione alteri facta dictum fuerit iure suo & alieno in omnibus semper saluo, vel aliud simile. nam tunc ex his verbis sic expressis satis patet de mente talis principis. l. seruus plurium. §. fi. ff. de lega. j. & l. lucius. §. maritus. in gl. sup verbo sensisse. ff. ad treb. & talibus verbis debet stari. l. ille aut ille. §. i. & l. non aliter. in prin. ff. de leg. iij. que saluatio ēt non expressa intelligitur de iure subintellecta. l. ij. §. merito, & §. si quis a principe. ff. ne quid i loco publico ibi ēt tenet Bar. & in. l. beneficium in oppositione ibidem per glo. facia de dicto. §. si quis a principe. ff. de consti. principum.

41 ¶ † Sed quos effectus operatur talis confirmatio libertatū facta per principē in suo rescripto. Dic quod tres inter alios. Primus est, quia actus qui confirmatur fit maioris auctoritatis. xj. di. quis nesciat. Secundus est, quia si actus sit minus validus si confirmetur ex certa tamen sciētia fit magis validus. in. c. j. extra de transac. Tertius, quia nullus potest de tali actu confirmato iudicare preterquam ipse princeps qui confirmauit, vt. c. j. & ij. extra de cōfirmatione vtili vel inutili. iunctis ibi no. in gl. que hoc declarat. ita dicit gl. in. c. quia diuersitatem. extra de concessio. preben. & glo. in. c. examinata. extra de confirmati. vtili vel inutili. dicit quod confirmatio nihil vel modicum operatur, quia si aliquid inuenit confirmat illud, alias nihil operatur vt in. d. c. quia diuersitatem.

42 ¶ † Sed an rex vel imperator ante coronationem possit priuilegia concedere. gl. dicit quod non in. l. fi. glo. fi. C. de quadrien. prescriptio. Sed Bar. dicit contrarium in extrauagā. ad reprimēdum. in glo. super verbo reges, qui allegat. c. super quibusdam. §. preterea. de ver. signi. & no. in. c. j. de iureiur. in cle. quicquid tamen sit de iure, tales principes eorum regia potestate vtuntur etiam ante coronationem. ¶ Sed si in rescripto principis sit adiecta clausula nō obstāte prescriptione &c. vide que satis plene scripsi in decisionibus dicte curie parlamenti. q. ccccix.

43 ¶ † Heres ommisit facere inuentarium infra tēpus iuris vtrum princeps possit eum per suum rescriptum releuare a tali ommissione dicendo non obstāte tali lege. vr̄ quod non, quia per non confectionem inuentarij quesitum est ius creditoribus, vt conueniatur heres vltra vires hereditarias, quod ius non potest princeps eis auferre. l. quoties. C. de preci. impera. offe. Ubi autem inchoasset inuentarium infra tempus iuris, sed non compleuisset tunc isto casu posset impetrare a principe quod compleret, quia iā apparet de eius animo. Alij dicunt vt Jaco. de bel. vis. & Jac. de are. quod si heres impetret a principe quod possit facere inuentarium solenniter quod valet aduersus legatarios, non autem contra creditores. videtur tamen quod de rigore hoc non possit fieri, quia auferrentur iura creditorum & legatariorum per quod induceretur peccatum, quid dicendum credo quod si rescriptū impetratum est a principe durante tempore a iure statuto, vt prorogetur tempus conficiendi quod valet in preiudicium creditorum, & legatariorum. Si autem tempus esset elapsum, tunc non valeret. argu. l. bonorum. ff. rem ratam haberi. & quod no. per Dynum in. c. ratihabitio. de regu. iuris lib. vj. & pōt talis assignari ratio quia postquam causante negligentia heredis fuit ius quesitum creditoribus & legatarijs & maxime creditoribus qui de damno vitādo tractant, vt. l. scimus. §. licentia. el. j. C. de iure deliberan. de quo iure est tex. in auc. sed cum testator. in fi. C. ad. l. falci. & in auct. de hereditate & falcidia. §. si vero non fecerit. collatione. j. & d. l. scimus. §. sin vero postquam illud ius non potest eis per principem auferri, priuilegium heredi concedendo, nam lz princeps ius commune condendo potest ius meum auferre. l. non est. ff. de lega. Attamen priuilegium alteri concedendo nō potest. l. rescripta. C. si contra ius vel vti. pu. lz morosam dilatio. possit concedere, vt. d. l. quoties.

44 † Et est ratio, quia si princeps non potest facere vnam legem inhonestam. l. iij. ff. de legi. Sic nec ius meum tollere maxime sine causa. Nam cū a deo habeat princeps potestatem in auct. quomodo oportet episcopos &c. in prin. collatio. j. dans talem iurisdictionem, nō censetur sibi dedisse, vt ius meum auferat maxime sine cā, cum hoc sit contra iustitiam, que est constans, & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuens. l. iustitia. ff. de insti. & iur. ita dicit & tenet Bar. in. l. fi. C. si contra ius vel vtili. publicam. Item Henricus Boic. in. c. fi. extra vt lit. penden. ibi dum dicit aut est tale ius &c. Quod si faciat rescriptum tale priuilegium continēs debet refutari, vt. d. l. rescripta. vbi dicit Bar. quod quedam sunt rescripta prohibita impetrari, & illa impetrata non valent. l. i. C. si nuptie ex rescripto imperato. Quedam sunt que non sunt prohibita impetrari & isto casu loquitur. d. l. rescripta. quia si continet aliquid contra legem scriptam non valet, vt ibi dicitur, & dicit Hen. Boic. in capi. ex parte el secun. extra de offi. deleg. quod talia rescripta qualitercunque concedantur nullatenus debent obseruari. Jo. fab. tamen dicit caue, quia princeps per rescriptum suum non videtur velle meum ius tollere nisi faciat mentionem de iure meo in tali rescripto, ita dicit ipse. insti. de natu. gētium & ciuili. §. sed naturalia. Et si dicatur non obstante iure in contrarium faciente, vtrum hoc sufficiat, vide que plene dixi supra in. q. Sed quid

45 si in rescripto principis &c. ¶ † An dominus cancellarius domini nostri Dalphini possit de seipso concedere rescripta, videtur quod non, cum talis concessio censeatur esse misti imperij maximi, & talia per alium quam per principem non possunt concedi siue expediri. l. ij. circa prin. & ibi tex. C. de tempo. & reparationibus de appel. & l. nec anus. & l. fi. C. de emanci. liberorum. & l. j. & ij. C. de his qui veni. etatis impetra. & ita videtur dicere Bar. in. l. imperium in primo sex gradium quos ibi facit. ff. de iurisd. omn. iudi. seruatur tamen in cancellaria regis & domini nostri Dalphi. quod domini cancellarij multa rescripta concedunt sine scitu regis & domini nostri Dalphini sub tamen nomine regio, & domini nostri Dalphi. ¶ Rescriptum a rege Francie vel do

46 mino nostro † Dalphino inpetratum vt vectigal seu pedagium non soluatur non valet. tex. est in. l. omnium. C. de vectiga. & cōmissis. & ibi Azo hoc idem tenet. ¶ Quid si in rescripto principis contineatur clausula literis in contrarium impetratis, aut impetrandis non obstantibus quibuscunque. vide Albe. de ro

47 sate. in. l. sed & si quis. §. quesitum. ff. si quis cau. ¶ † Rescriptū a principe lite penden. impetratū valet si ibi fiat mentio de litis penden. sm Inno. in. c. fi. vt lit. pen. nihil noui fiat. ¶ An per rescriptum principis possit executio sententie late in dicta curia parlamenti suspendi donec cognito de causa reuisionis. dic quod nō, vt plene scripsi in decisionibus dicte curie. q. ccccxx. Quando falsa causa vitiet rescriptum, vide Bar. in. l. iij. & i. l. demonstratio, & in. l. mutiane. ff. de condi. & demon. & ibi etiam de

48 contractu vel sententia. ¶ † Princeps per suum rescriptū potest ex verisimili presumptione quem releuare a desertione appellatio. ita dicit Inno. in. c. ex literis in fi. extra de resti. in integrum. & vide super hoc que scripsi in decisionibus dicte curie

49 parlamenti. q. clxxxv. ¶ † Si princeps per suum rescriptum donet alicui officium debet intelligi si ille talis sit idoneus per tex. in. l. rescripto. in princi. & in. l. vt gradatim. in prin. ff. de muner.

50 & hono. ¶ † Si quis ab officio pretextu sui delicti fuerit priuatus non debet ad illud iterato admitti etiam per rescriptū principis. in. l. si aliquis. C. de succed. & archa. li. x. ¶ Qualiter puniatur falsificans rescriptum principis, tetigi in decisionibus dicte

51 ere curie parlamenti.q.ccccl v. ¶ †Exceptio semel opposita ad elizendum rescriptum & reiecta, si ex eodē rescripto, ad aliud agatur non potest iterato opponi qd est notabile sm Inno.in. c.cum dilectus.extra de purgatione cano. ¶ †Si plura apponantur in rescripto principis vel in libello, an omnia debeant probari. distingue. Aut apponūtur in rescripto, aut in libello. Si in libello, aut coniunctiz aut disiunctim, si disiunctim sufficit alterum probari.xlj.di.c.ij.xlix.dis.c.j.in prin. de excessibus prel to.graue.& in.c.inter ceteras.extra de rescrip.in antiq.&

52 ff.de iure dot.l.plerisq.C.de cdi.indebi.l.fi. ¶ †Sed male facit qui talem libellū admittit, cum pp disiunctiuaz possit repelli, vt no.C.de annali exceptione.l.fin.extra de libelli obla.c.ij. nisi alternatiua naturam copulatiue importaret.extra de testamen.c.raynutius, vel nisi vtrūqz alternatiuoꝝ esset in obligatione, qꝛ tūc esset necesse vtrūqz ꝓbare in.l.i.§.miles.ff.de re iudi.si vero cōiunctim seu copulatiue subdistingue, qꝛ aut alterū de propositis non sufficit, aut alterū tm̄ sufficit. primo casu quādo alterꝝ de propositis non sufficit, tunc opꝫ q vtrūqz ꝓbet. insti.§.j.si autem alterum tm̄ sufficeret, tunc ēt subdistingue, quia si se obligauit ad vtrūqz probandum, tunc vtrūqz dꝫ probare.j. c.lꝫ.extra de probationi.& imputet sibi q se ad diuersa ꝓbāda onerauit, qꝛ ei mos gerendus est.ff.de proba.l.circa. Si autem non se obligauit ad vtrūqz, tunc sufficit alterum probari. extra de rescrip.c.ij.& de accusatio.accedens.&.c.cum oporteat. Si in rescripto.distingue.aut qūctiz, aut disiunctim. Si disiūctiz vnū sufficit ꝓbari.extra de rescrip.c.inter ceteras. Si vero cōiunctim seu copulatiue.distingue. Aut vtrūqz tendit ad vnum finem, aut ad diuersos. Primo casu sufficit alterum probari.d. rescri.c.ij.de iudi.c.exhibita, & ita de preben.c.cum iam dudū & de appellatio.c.significantibus. Nisi in ipso rescripto se onerasset superflua probatione, vt.s.dictum est in libello.in.c.ex parte.de foro cpē. Aut vtrūqz tendit ad fines, vel effectus, tunc ꝓbato vno, nō tenetur aliud probare & sic debet intelligi no.per Hos.in.d.c.ex parte. ¶ In hac materia rescriptoꝝ nota vnū singulare sꝫ do. Abba. Panormita.in.c.dudum.extra de presumptionibus. ibi no.& tene menti &c.† Impetrator rescripti a

54 principe non tenetur probare & verificare omnia in rescripto cōtenta etiam si videantur expressa in forma cōditionis si pro illis expressis hꝫ intētionē fundataz iuris presumptionē, sed onus cōtrarium probandi incumbit neganti, ita ibi dicit ipse dominus

55 Panormit. ¶ †Licet imperialis potestas possit de iure omnes defectus iuris positiui supplere, & remotis prioribus formis seu solennitatibus nouas apponere, & sic de nihilo aliquid facere.C.communia de legatis.l.secunda.C.de rei vxo.actio.l. vna.non tamen ea, que alicui de iure naturali competūt illi auferre lꝫ, nisi forte per sententiam iuste & rite latam, vel alias ex iusta causa.ita dicit Guiliel.de monte laudnno.in cle. pastoralis.circa fi.de sententia & re iudicata. & de hac materia tetigi plura in.lxv.consiliorum meorum.

FINIS

Tractatus de priuilegio & rescripto. J.V.D. splendidissimi do. Marti. Laudē.

¶ De priuilegio & rescripto. Rubrica.

¶ Questio prima.

Priuilegium qd quis habet propter principem nō potest interptari contra principē l.in solutum.in fine.C.de questionibus.qd nota contra Venetos volentes quod legatis conduci faciens victualia per mare de prouincia Marchie ad ciuitatem Bononie soluat victualia cum ecclesia dicatur illud priuilegium concessisse.facit.l.ij.in prin.C.de priuileg.scholarium.

¶ Questio secunda.

¶ Ex priuilegio summi pontificis potest laicus princeps conferre etiam beneficia ecclesiastica, nam imperator in Alemania habet priuilegium qd in qualibet ecclesia Alemanie recipi facit vnum. Spe.in titu.de preben.§.restat.versi.no. Alb. in.l.bene a zenone.C.de qua.prescri.& ēt rex Frā.vt no. Joan. in.c.ij.de prebēd.lib.vj.& rex Aragonie ex priuilegio papali. Bald.in.l.rescripta.C.de pre.impe.offe.

¶ Questio tertia.

¶ Clausula principis supplentis de plenitudine potestatis qcquid deest supplet ea que sunt iuris non que sunt facti. Specu. in titu.de legato.§.nunc ostendendum.ver.xviij. & Albe.in.l. digna vox.C.de legi.simile dicit Bal.in.l.fi.C.sententiam rescin.non pos.& de illā clausulā non obstante aliquo p qd potest nostra intentio impediri qꝛ nō derogat iuribus singularium personarum vel priuilegijs alicuius.

¶ Questio quarta.

¶ In dubio princeps non intelligitur vti plenitudine potestatis nisi ex clausula aliqua appareat oppositum. Bald.in.l.testium.C.de testa.& in proe.feudo.& in.l.eam quam.C.de fideicommis.& in.l.eos.in prin.C.de appel.

¶ Questio quinta.

¶ Princeps in dubio nō intelligit scire ea que sunt facti ppea non tollit statuta & consuetudines ciuitatum.c.j.de consti. lib. vj.vide tamen vnum singu.Gemi.in.c.fi.de cpue.lib.vj.

¶ Questio sexta.

¶ Bulla aurea imperialis, differt a sigillo magno regio. clementi.j.de iureiuran.in fi.per Joā.and.& de bulla pape.c.in presentiam.de testi.lib.vj.

¶ Questio septima.

¶ Beneficium principis late interpretatur contra principeꝫ, sed contra tertium stricte. Jmo.& Innocē.in.c.tua.de deci. & Bar.in.l.ij.C.de bo.vacā.lib.x.& in.l.bn̄ficiū.ff.de cōsti.princ.

¶ Questio octaua.

¶ Rescripta impetrata a potente existente in curia principis non valent, Bar.in.l.i.C.de fun.limi.qd dictum sane intelligerem qn̄ esset talis potens in curia principis qui omnia obtineret pp eius potentiam vel importunitatem.l.i.C.de pe.bo.sub.la.lib.x.alias non video rationem qꝛ non valeat impetratio cū quotidie videamus existentes in curia pape & principum impetrare rescripta, argu.l.minime.ff.de legi.& qꝛ in curia principis non presumitur iustus timor.l.j.& fi.C.de his qui p me.ind.non app.maxime si sunt rescripta iustitie sup literis.de rescrip.

¶ Questio nona.

¶ Ciuitas VENETIARVM, habet priuilegium exēptionis vt non subsit imperio sm Albe.qui attestatur se vidisse priuilegium in.l.cunctos populos.C.de sum.trini.& fi.catho.vide Bal.in proe.C.& ffoꝝ.

¶ Questio decima.

¶ In literis pape non autem & aliorum principum non hꝫ locum.c.ad falsariorum.de falsi.sm Jnn.in.d.c.ad falsarioꝝ.

¶ Questio.xj.

¶ Ciuitas capta ab hostibus populi Ro.puta a sarracenis ꝑdit priuilegiū ciuilitatis, secus si vna ciuitas capiatur ab alia. l.si quis ingenuum.§.in ciuilibus.ff.de cap.& no.in.l.hostes.ff. eo.titu.& nō.per Jo.de ligna.in.c.fi.de paro.& hoc verum si capiatur cum toto territorio.alias retinet ius ciuilitatis in territorio non capto, qꝛ ciuilitas respicit totum territorium pariter.l.pupillus.§.territorium.ff.de ver. sig.l.quod meo.§.fin.ff. de acquiren.possessio.

¶ Questio.xij.

¶ Quando priuilegium principis grauiter ledit licet valeat, tamen implorādum est remedium a principe & sic supplican.c. suggestum.de deci.

¶ Questio.xiij.

¶ Domini terrarum habent priuilegium militum in eorū testamentis si sint.l.animata in eorum terris, qꝛ possunt legē condere. Bal.in.l.precibus.C.de impu.& alijs substi. & vide eundem Bal.in.l.ex imperfecto.C.de testa.

¶ Questio.xiiij.

¶ Saluuscōductus ccessus a principe qd a creditoribus non possint molestari non extenditur ad creditorem ratione delicti sm Guil.de cu.in.l.si ex parte.§.q̄cq̄.ff.quod cum eo.& in.l.si reum.ff.de re.diui. Adde qd securitas alicui data nō se extendat ad debitū camere fiscalis.§.publicoꝝ.in auc. de mā.prin. & ita ccludit Bal.ꝯ Jac.thesaurariū, tūc.d.Padue.& hn̄ cadit sub rub.de fisco, & csilium Bal.incipit Jac.thesaurarius.

¶ Questio. xv.

¶ Imperator post corona. bulla aurea vtit̄ ante corona. ⁊ alio modo post, vt per gl. in data. vj. lib. ⁊ no. in proemio digestoꝝ.

¶ Questio. xvj.

¶ Itinerantes ad sedem apostoli. tam in persona ꝙ̄ in rebus subsunt pape neqꝫ potest inferior se intromittere. tex. ⁊ Anto. de but. in. c. i. de cleri. peregri.

¶ Questio. xvij.

¶ Quando est dubium de priuilegijs cõcessis principibus ab ecclesia roma. vel de iuribus ecclesie roma. nemo a papa inferior potest cognoscere. tex. ⁊ ibi Bal. in. c. ꝯuenisset. de iudi.

¶ Questio. xviij.

¶ Verba que apponuntur in priuilegijs apostolicis nulli hominum liceat hanc paginam ausu temerario infringere, alias ĩ currit indigna. dei, ⁊ apostoloꝝ Petri ⁊ Pauli, significant vt si qs ꝯuenerit putans papã non habere ptãtem est hereticus. Aut ꝯuenit alia rõne ⁊ est deponendus. iiij. dist. §. vlt. ⁊ no. in. c. generali. de elec. lib. vj. ⁊ pulchre scripsit Zenzelinus in extrauag. execrabilis ad fi. ⁊ vide Bal. in. l. cunctos populos. C. de sum. trini. ⁊ fi. catho. in repe. no. in lect. vbi dicit quod significat penam arbitrariam concedentis.

¶ Questio. xix.

¶ Licet contra ecclesiam romanam non prescribatur nisi centum annis, auc. quas actiones. C. de sac. sanc. eccle. tamen contra habentem causam ab ecclesia romana prescribitur long. tẽpore, qꝛ mutata persona mutatur priuilegium. l. titia. §. vsu. ff. de leg. ij. ſm Ang. in. l. vsucapionem. ff. de vsuc.

¶ Questio. xx.

¶ Italia non est prouincia, sed prouinciaꝝ dña. gl. in. §. hoc cõsiderantes. in auc. vt oẽs obe. iudi. in glo. in ver. in prouincia, ⁊ hꝫ eadem priuilegia que hꝫ prouincia. gl. in auc. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. ⁊. l. j. C. de vsuca. transfor. lꝫ plerũqꝫ deus eam subiecerit, seruituti pp discrimina bellorum, que vnde procedant vide in. c. ad apostolica. de re iudi. lib. vj. ⁊ Archidia. xxiij. q. v. non nos.

¶ Questio. xxj.

¶ Non valet priuilegium vel rescriptum pape vel imperatoris sine bulla. gl. in proe. clementinarum. in fi. proemij.

¶ Questio. xxij.

¶ Priuilegiũ principis non rumpit testamentum Archidia. lxxxviij. dist. c. episcopus. faciunt not. in proe. digestorum, ⁊ in l. si non speciali. C. de testamen.

¶ Questio. xxiij.

¶ Princeps si facit concessionem contra suam pronuntia. tacito de pronuntiatione non valet cõcessio. tex. ⁊ ibi Bal. in. c. cum olim. de re iu. in verbo, credimus circumuentum.

¶ Questio. xxiiij.

¶ Constantinopolitanus patriarcha tꝫ primũ locum post papam. Jo. an. in. c. solite. de maio. ⁊ obe.

¶ Questio. xxv.

¶ Hostiensis eps ab antiquo priuilegiatus est vt vngat imperatorem oleo. Jo. an. in. c. venerabilem. de elec.

¶ Questio. xxvj.

¶ Regulariter nemo põt concedere priuilegium ex quo tollatur ius tertij nisi papa vel imperator, vide gl. ⁊ Archi. xxv. q. ij. in sum. ⁊ Albe. in. l. ij. C. de preci. impe. offe.

¶ Questio. xxvij.

¶ Priuilegium quod tempore concessionis non ledebat ius tertij, si postea nimium ledat debet reuocari. c. suggestum. de decimis. ⁊ in glo. in. c. quod per nouale. de verbo. significa. ⁊ priuilegia debent cum magna deliberatione concedi, vt not. in. c. sane. de priuilegijs.

¶ Questio. xxviij.

¶ Concedens priuilegium potest illud interpretari etiam absentibus partibus. Albe. in. l. fi. C. de leg. ⁊ vide Bar. ⁊ bald. in. l. ex facto. ff. de vulg. ⁊ pupil.

¶ Questio. xxix.

¶ Nemo inferior a principe põt concedere clausulam, nõ obstante iure in contra. Bal. in. l. rescripta. C. de preci. impe. offe. vbi pulchre ponit de potestate imperatoris ⁊ pape.

¶ Questio. xxx.

¶ Epistalma est signũ imperatoris. tex. in. l. bene a zenone. §. que omnia. C. de quad. prescr. ⁊ in ecclesia dei non debent fieri nuptie etiam principis. c. ad nuptiarum. de consec. dist. j.

¶ Questio. xxxj.

¶ Cõis sententia Pet. Cy. ⁊ Bal. in. l. fin. C. si ꝯ ius vel vti. publi. ⁊ Albe. in. l. quoties. C. de preci. offe. qui ait cõeꝫ esse sententiam vt sufficiat clausula non obstante aliqua lege ꝯ Bar. qui dicit qꝺ requirit̄ clausula non obstante aliqua lege que in ꝯrium faciat. limita dictã communem sententiam nisi esset spãliter prohibita interpretatio rescripti pñcipis. l. ij. C. si nuptie ex rescripto. ⁊ ibi Bald. vel nisi tolleretur ius tertij. Bald. in auten. hoc inter liberos. C. de testa.

¶ Questio. xxxij.

¶ Qui vsurpat que sunt dũtaxat in priuilegio concessa principi, est tirannus ⁊ morte puniatur. Bald. in. l. sacri affatus. C. de diuer. rescrip.

¶ Questio. xxxiij.

¶ Incausto quo vtitur impator nemo dꝫ vti. l. sacri affatus. C. de diuer. rescrip. sed hodie hoc nõ seruatur de ꝯsuetudine ſm Archi. in proe. sexti lib. in pe. col. ⁊ lꝫ de iure nõ valeat priuilegium vel rescriptum sine subscriptione impatoris vel questoꝝ. d. l. sacri affatus. tñ non seruatur de ꝯsuetudine ſm Spe. in ti. de rescrip. presentatio. §. ij. ver. itẽ ꝙ nõ est ibi subscriptio, ⁊ ibi vide quale est signum pape vel imperatoris.

¶ Questio. xxxiiij.

¶ Priuilegiũ suum vel predecessoꝝ princeps põt tollere ſꝫ cõmunem sñiam. Nico. Alb. ⁊ Bal. in. l. q se patris. C. vnde liberi. nisi in recompensationem seruitij vel per viam conuentionis esset concessum, vide Bal. in. c. j. de natura feu. ⁊ que dixi in. l. digna vox. C. de legi.

¶ Questio. xxxv.

¶ Clausula motus proprij opat̄ pbationẽ, vt verba assertiua in rescripto principis probent. Alb. in auc. si quis in aliqua. C. de eden. ⁊ faciet quod no. in cle. i. de proba.

¶ Questio. xxxvj.

¶ Exempti non possunt defendere suos homines etiam censuales liberos nisi priuilegium dicat nominatim. c. auctoritate §. fi. de priuilegijs. lib. vj.

¶ Questio. xxxvij.

¶ Non valeret rescriptum qꝺ quis non sindicetur. l. j. C. vt omnes tam curi. ꝙ̄ mili. ibi diuine vocis copia ⁊c.

¶ Questio. xxxviij.

¶ Cum hodie sit vnus senator romanus ipse non habet priuilegium senatus. Bal. in. l. non ambigitur. ff. de legi.

¶ Questio. xxxix.

¶ De priuilegijs pape cognoscit principaliter solus papa sed incidenter inferior iudex ſm Alb. in. l. quoties. C. de iudi.

¶ Questio. xl.

¶ Princeps in rescripto cũ clausula nõ obstante aliquo alio priuilegio nõ intelligitur tollere priuilegiũ insertũ in corpe iuris. gl. in auc. qua in puincia. C. vbi de cri. agi opor. neqꝫ intelligit̄ tollere priuilegiũ concessum ꝯmiserationis causa nisi de eo fiat expressa mentio, nec sufficit illa clausula si specialem oportet fieri mentionem ſm Cy. ibi in. l. j. C. qñ impe. inter pup. ⁊ vidu. quod no. pro pauperibus ⁊ hospitalibus quibus conceduntur priuilegia immunitatis.

¶ Questio. xlj.

¶ Licet rescripta debeãt intelligi ſm ius cõe, tñ priuilegia pncipis debent intelligi contra ius cõe. gl. in. c. causam de rescri. vide no. in. l. fi. ff. de consti. prin.

¶ Questio. xlij.

¶ Princeps ius cõe rumpit appellando priuilegium ⁊ bullã do bullo priuilegiorum. Bal. in. l. lapilli. ff. de re. diui.

¶ Questio. xliij.

¶ Duo ꝯsiliarij sunt priuilegiati, ⁊ de eodẽ castro successiue ꝑferẽ ꝗ primo est inuestitus de dicto castro. gl. in. l. decurionib⁹. C. de silẽtia. ⁊. C. de fen. ⁊ salti. rei domi. vbi gl. qꝺ hꝫ priuilegiũ presumit̄ impetratũ ꝑ obreptionem ẽt si in secundo priuilegio esset clausula ꝯnalis derogatoria. Amplius dico qꝺ si essent illa verba ex certa scientia presumitur pp importunitatem nisi esset ẽt clausula motus proprij principis. l. j. C. de pe. bo. subla. ⁊ Bal. in. c. lꝫ cãm. de proba. vbi pulchre.

¶ Questio. xliiij.

¶ Non valet rescriptum principis qꝺ non reddatur iustitia. Jo. an. in. c. que in ecclesiaꝝ. de ꝯstitu.

¶ Questio. xlv.

¶ Priuilegiũ pncipis est qꝺ lꝫ pmuta. fendi cũ ecclesia reqrat vtilitas ecclesie. tñ in principe ex cã hꝫ locũ pmutatio, puta si ecclesia hꝫ castrũ in ꝯfinibus hostiũ pro cuius custodia forte multũ grauat̄ expẽ. ⁊ est fortissimũ vel ꝯueniẽs principi ad hostes domãdos ⁊ paratus est princeps ecclesie dare equalens,

alias

alias magis expediens. Jo. an. in. c. i. de re. pmu. in novella.

℃ Questio. xlvi.

℃ Rex vnam ciuitatē donauit libertati vt esset immediate si bi subdita & nō alij dño, & i signū huius priuilegij libertatis vult rex vel imperator qđ ciuitas det sibi cētū omni anno. Certe si cessauerit ciuitas p trienniū nō cadit a iure suo, secus si cēsus dat in signū dñij. Jo. an. in. c. ɔstitutus. de reli. domi.

℃ Questio. xlvij.

℃ Verba assertoria in supplicatione porrecta principi probāt contra supplicantem. l. cum precum. C. de libe. cā. secus si sint verba narratoria super quibus intentio non fundatur. Bald. in. l. predia. C. de pred. minor.

℃ Questio. xlviij.

℃ Exemptio potest reuocari propter ingratitudinē fm Bal. in. l. ij. in vltimis verbis. C. de libe. & eor libe. & potest poni sub rubrica, de fisco.

℃ Questio. xlix.

℃ De absentia officialis creditur literis suis ipsius delegantis. Alberi. in. l. j. ff. de offic. eius. Bartol. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. faci.

℃ Questio. l.

℃ Omnes magne dispensationes sunt meri imperij, gl. & bal. in. c. quod translatione. de offi. dele.

℃ Questio. lj.

℃ Clausula de plenitudine potestatis significat gratiam suplatiuam. Bal. in. c. qm̄ Abba. de offi. deleg.

℃ Questio. lij.

℃ Licet princeps ɔcedat rescriptū qđ potestas nō sindicet nisi de baratarijs, tū sindicabitur de factis malo dolo. Ang. in. l. si mora. ff. sol. ma. & de materia sindicatus multa ponit Bald. in. l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. procō. & leg.

℃ Questio. liij.

℃ Priuilegiū comitis qđ possit legitimare oēs exceptis filijs magnatū, intelligit de magnatibus id est nobilibus q sunt i aliquo potētatu, vel baronia q aliqua regalia possidēt quos vulgus appellat barones fm Bal. in. c. innotuit. de elec. vbi pulchra dicit de legitimatione. & adde que copiose dixi in pulchra disputatione legitimationis quam publice disputauit Papie. & dicit Bal. in. d. c. innotuit. quod legitimati post mortem patris non habent iura suitatis. ideo non rumpunt testamentum, quod est verbum pulchrum.

℃ Questio. liiij.

℃ Priuilegia ex superueniente cā & equitate contraria debēt mutari. tex. in. l. ex facto. ff. de vulg. & pup.

℃ Questio. lv.

℃ Principes nō pñt priuilegiare sarracenos vl' iudeos i his que sunt verecunda & approbriosa fidei christiane. text. & glos. in clemen. j. de testi.

℃ Questio. lvj.

℃ Si ciues derelinquunt ciuitatē animo nō redeūdi ciuitas pdit priuilegia sua quēadmodum si casinate vel aratro perijsset. Odo. in extrauag. de pace constan. circa princip.

℃ Questio. lvij.

℃ Statur dicto pape vel imperatoris. cle. j. de proba. c. cum a nobis. de testi. & l. omnium. C. de testa. quo ad illos qui positiue arctantur iure positiuo, sed naturali fm Frā. de zaba. in clemen. pastoralis. de re iudi.

℃ Questio. lviij.

℃ Qñ princeps restituit in illo gradu & statu in quo antea erat talis gratia trahitur ēt ad alienata. Bar. de salice. in. l. fi. C. de sen. pas. & vide no. in. l. gallus. ff. de libe. & postu. per doc.

℃ Questio. lix.

℃ Solus census nō probat quē exēptū. c. accepimus. de priuileg. & innoua. priuilegij nouū ius nō tribuit, sz declarat. c. ex parte. de priui. & indulgentia principis durat ēt in tempus successoris. Jnno. in. c. qđ trāslatus. de offi. deleg. lz secus sit in pena nisi sit cause cognitio. l. ēt puto. ff. de penis.

℃ Questio. lx.

℃ Paria sunt aliquid fieri extra territorium iurisdi. sue vel in loco exēpto fz Ang. in. l. fi. ff. de iuris. om. iudi. vide Jnn. & Jo. an. in. c. fina. de consti. lib. vj.

℃ Questio. lxj.

℃ Quodlibet rescriptū cōtinēs ius iniquū si non sit ɔcessūz motu proprio nec inclusum in corpore iuris intelligitur vt vrat impetrans eodē iure. l. j. ff. qđ cuiuscz iuris. & ibi Albe. qđ no. cōtra impetrans rescripta contra ius commune.

℃ Questio. lxij.

℃ Clausula motus proprij lz tollat obreptionem, non tamē tollit defectum intentionis principis qui potest errare, fm Lapum alleg. vij. in fi. quod no.

℃ Questio. lxiij.

℃ Dispensatio fit pp vtilitatē necessariam, & scandalum euitādum vel maius bonum. gl. j. q. vij. §. nisi rigor. quod no. contra principes faciles ad dispensandum.

℃ Questio. lxiiij.

℃ Expressio in literis executorijs non tollit obreptionē in gratiosis fm Lappum alleg. xv. qđ tene menti. & decretū pape vl' legati de latere potest ligare ignorantes, vide Jnno. in. c. cum dilectus de inrepa. & Lap. allega. xiiij.

℃ Questio. lxv.

℃ Si imperator scribat prouincijs intelligitur fm cōem vsum loquendi de Lombardia, Alemania, Francia &c. fm Bar. in extrauag. quoniam nuper in verbo Lombardie.

℃ Questio. lxvj.

℃ Licet ciuitas obtineat priuilegiū ab imperatore vt preferat ceteris in bonis debitorum nō tamen tollit ius priuatorum. l. ij. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publico, nec ciuitas pōt statuere in preiudicium singularis persone nisi iusta causa suadente secundum Ange. in. l. antiocensium. ff. de priuileg. credito. & iustam causam. dicit Angel. si propter ablationem iuris tertij sedatur scandalum populo. Innocen. in. c. in nostra. de iniurijs. Est etiam iusta causa secundum eum si illud ius fuisset quesitum a ciuitate vel principe. nam sicut concessit ita tollere potest. Innocen. in. c. que in ecclesiarum. de consti. limita hoc dictum Ange. nisi concessisset per viam contractus iuxta not. per doct. in. l. digna vox. C. de legi. & vide Bar. in. l. omnes. C. de quadri. prescrip.

℃ Questio. lxvij.

℃ Nulla ciuitas excepta Romana separatur ab alijs creditoribus neqz habet priuilegium. l. simile. ff. ad municipales. nisi ciuitas habeat priuilegium prelationis a cesare. Ita intelligitur glos. in verbo publicam. in auc. vt actiones instan. dot. §. j. fm Ange. in. l. priuilegia. ff. de priuile. credito. adde dicto Ange. vel nisi ciuitas non recognosceret superiorem de facto, qr tunc hz omnia regalia. Bart. in. l. j. C. de bo. vacan. & in. l. hostes. ff. de cap. & postli. reuer. & fiscus hz tacitam hypothecaz priuilegiatam. l. ij. C. de priuile. fisci.

℃ Questio. lxviij.

℃ Ciuitas perdit priuilegium propter delictū suū. Specul. in titu. de instru. edi. §. xj. ver. opponitur. & cū ciuitatis res vindicatur sacramentum desideratur, vide Specu. in titu. de iur. calū. §. iij. circa princip.

℃ Questio. lxix.

℃ Licet ciuitas sit exempta, tamen membra sua non sunt exēpta. c. ex ore. de priui.

℃ Questio. lxx.

℃ Solus papa potest excommunicare exemptos. c. ex parte Abbatisse de priuileg.

℃ Questio. lxxj.

℃ Jn curijs principum sepe allegatur, nō valet rescriptum vel priuilegium principis in quo principaliter duo specialia & singularia conceduntur que non proueniunt de iure cōmuni. bal. in. l. i. in fin. C. quando licet ab emp. discedere, & responsūz principis quod fiat ius restringitur ad petita. Bald. in. l. penulti. ff. de iusti. & iure.

℃ Questio. lxxij.

℃ Clausula supplentes omnem solennitatem vel defectum posita a papa vel imperatore non supplet defectum iuris naturalis puta consensus secundum Joan. de imol. in. c. ij. de confirma. vti. vel inutili.

℃ Questio. lxxiij.

℃ Expulsus a ciuitate ex sua culpa vt qr se cōmiscebat partialitatibus non gaudet priuilegio suo tanqz presens propter culpam suam. Jo. an. in. c. i. de cleri. non resi. lib. vi.

℃ Questio. lxxiiij.

℃ Verba posita in priuilegio sunt interpretanda potius casualiter qz conditionaliter. glo. iij. di. c. priuileg. & clausula non obstantiū non tollit plures defectus fm Bal. in. l. i. C. de furt.

℃ Questio. lxxv.

℃ Dictio secundum in priuilegio significat causam confirmatiuam gl. in. c. qm̄ Abbas. de offi. deleg. & princeps cōfirmationem faciendo in forma communi non intelligitur derogare in-

ri alterius.gl.in.c.pe.de consti.& nemo cogitur acceptare beneficium pape vel imperatoris. Bl.in.l.fi.C.vnde cogna.

¶ Questio.lxxvj.

¶ Priuilegium immunitatis non extenditur ad munera ordinaria.l.i.C.de iudi.lib.x.

¶ Questio.lxxvij.

¶ Si fiet commissio a principe illis iudicibus quos elegerat actor non valet rescriptum.l.ad hec.C.de rescrip.& ibi gl.

¶ Questio.lxxviij.

¶ Assumptus ad beneficium ciuitatis non perdit priuilegia que dantur forensibus. Ange.in.l.chirographum.C.de testa. mili.qui ait se praticasse in causa do. Paduani.

¶ Questio.lxxix.

¶ Ut rescriptum immunitatis sit plenum debet dicere de muneribus realibus,& personalibus & mixtis.vide Bar.in.l.euacuatis.C.de decurio.lib.x.

¶ Questio.lxxx.

¶ Illustres in carcere nõ detruduntur,sed fide custodie committuntur.l.si grauius.C.de dignita.

¶ Questio.lxxxj.

¶ Nunq̃ per concessionem secundi priuilegij & noui eidem facti intelligitur reuocatum primũ priuilegium antiquum, q2 qd fauore &c.l.quod fauore.C.de legib.& est casus in.l.finali.C.de agen.in rebus.

¶ Questio.lxxxij.

¶ Si princeps concedit priuilegiũ mihi & descendentibus intelligitur etiam de feminis non maritatis seu viduis vel nunq̃ maritatis Bar.in.l.fi.C.de priuileg.schola.lib.xij.limita ẽm not.per Bar.in.l.fi.§.idem rescripserunt.ff.ad munici. & in.l. originem.C.de muni.& ori.

¶ Questio.lxxxiij.

¶ In priuilegijs principis appellatio nepotis continetur ẽt filius fratris secundum Jaco.de bel.in.c.i.qui.mo.feu.amit. & ibi Bald.vide etiam que scripsi post Bald.& Ange.in.l.fi. C.de succes.edic.

¶ Questio.lxxxiiij.

¶ Licet priuilegium tollatur tempore,vt.c.accedentibus, de priuile.non tñ tollitur mandatum probibitiuum principis,quia induceret inobedientiam,Geminia.in.c.cum de beneficio. de preben.lib.vj.

¶ Questio.lxxxv.

¶ Si papa vel alius princeps dicat in rescripto multorum relatione audiuimus talem delinquentem non probant ista verba ẽm Ant.de bu.in.c.cum op3.in.ij.col.de accus.

¶ Questio.lxxxvj.

¶ Exempti sunt doctores ab onere hospitandi aliquem in domo.l.iij.& ibi glo.C.de mune.patri.lib.x.

¶ Questio.lxxxvij.

¶ Si princeps cassat generaliter priuilegia non intelligit cassare priuilegia inserta in corpore iuris cõis Bal.in auc.qua in prouincia.C.vbi de crimi.agi oportet.

¶ Questio.lxxxviij.

¶ Si bulla separatur a literis apostolicis non valet rescriptum c.l3 de cri.fal.vide spe.in titu.de rescri.presentatio.§.j.

¶ Questio.lxxxix.

¶ Priuilegium reale transit ad heredes descendentes,secus si personale sit gl.in.l.sordidorum.C.de excu.mili.lib.x.vide Dy. in.c.priuilegia.de regu.iur.lib.vj.

¶ Questio.xc.

¶ Non sufficit in secundo rescripto qd fiat mẽtio de primo impetrato de consensu partiuminisi ẽt fiat mentio de consensu partium.tex.no.in.c.ceterum.de rescrip.

¶ Questio.xcj.

¶ Priuilegium generale nemo põt dare nisi solus papa vel imperator cum ad eos spectat vniuersaliter in mundo disponere.ix.q.iij.c.per principalẽ.quilibet tñ potest de eo q ad eum spectat.vide Inno.in.c.nouerint.de sen.excõ.

¶ Questio.xcij.

¶ Exempti qui faciunt fidelitatem Romano pontifici iurant nihil alienare sine licẽtia pape.Host.in.c.cũ tpe.de arbi.

¶ Questio.xciij.

¶ Nisi seruetur modus traditus a principe in rescripto quantuncunq̃ solennitas sit leuis actus est nullus nisi fiat de cõsensu partium secundum Ange.in.l.prolatam.C.de sentent. & interlocuto.omnium iudicum.

¶ Questio.xciiij.

¶ Appellatione filij contiñet nepos in beneficio principis.puta si princeps donauit castrum filijs tuis,secus si sit priuilegium contra ius commune secundum Barto.in.l.liberorum.ff.de verborum significatio.

¶ Questio.xcv.

¶ Communiter tenetur qd ecclesia lateraneñ.que intulat nomine saluatoris est caput omnium aliarum ecclesiarum & vocatur ecclesia Roma.& sedes aposto.prima,& sicut orbis habet quatuor sedes patriarchales de quibus in.c.antiqua.de priui. Ita ecclesia Roma.h3 quatuor ecclesias patriarchales vc3 ecclesiam san.Petri,ecclesiam san.Marie maio.ecclesiam sancti Laurentij de foris muros,ecclesiam san.Pau.ẽm Archi. in.c.fundata.de elec.lib.vj.

¶ Questio.xcvj.

¶ Motus proprius tollit obreptionem non defectum intentionis.vide Lappum alleg.vij.ad fi.vbi pulchre.

¶ Questio.xcvij.

¶ Restitutio principis non porrigitur ad alienata.not. plene in.l.gallus.ff.de libe.& posthu.

¶ Questio.xcviij.

¶ Ex priuilegio filij doctorum preferuntur alijs ad patrociniũ reipublice prestandum quando patres diu fuerunt doctores,& aduocati reipublice.l.iubemus.§.ad filios.C. de aduo. diuer. iudi.& de priuile.doctorum dixi in rub.digestorum.in secunda lectura in recollectis Papieñ.

¶ Questio.xcix.

¶ Si priuilegium sit concessum ciuibus vel ciuitati regni vel ducatus comprehenditur etiam comitatensis ẽm Barto.in.l. ij.ff.de verbo.signifi.& Ant.de but.in proe.decreta.nisi cõtrarium appareat de mente concedentis,quicquid dixit Jaco. de bel.in auc.qui.mod.natura.eff.sui.

¶ Questio.c.

¶ Priuilegium psonale nõ transit ad emptorem,secus in reali,vide Bar.in.l.licitatio.§.mercatores.ff.de publi.

¶ Questio.cj.

¶ Romanus pontifex non ponit in literis suis inditionẽ, sed quatuor sc3 locum,annũ,pontificatus,mensem & diem, s3 imperator Romanus ponit solũ annũ domini,vel annũ regni non inditionem.Jo.an.sup data.vj.lib.in nouella.

¶ Questio.cij.

¶ Priuilegium qd est contra ius cõe non extenditur ad casus pretermissos.Bal.in.c.j.quib.mod.feu.amit.vbi vide doct. in.l.fina.ff.de consti.princip.

¶ Questio.ciij.

¶ In literis domini Pape que sunt de facili impetrabiles vt sunt litere iustitie non presumitur falsitas ex rasura vel similib9. c.accedens.de fal.& per Albe.in.l.fi.C.de edi. diui.adri.tol.

¶ Questio.ciiij.

¶ Falsum presumit rescriptũ in dubio qd lex specialiter prohibet impetrari.l.iij.C.de paganis.& Cy.in.l.iubemus.C.d pba.

¶ Questio.cv.

¶ Papa qñ scribit scismatico,heretico vel hosti & similibus quibus subtracta est gratia apostolica non dicit salutem & apostolicam benedi9. sed dicit spiritum sanioris consilij ẽm Joan. in proemio decre.

¶ Questio.cvj.

¶ Verba pape incurrat indigna.beatorum Petri,& Pau.&c. cõminantur priuationem beneficiorum ecclesiasticorum ẽm Bal. in titu.que fuit prima causa benefi.amit.§.porro.vel aliã penã arbitrariam.tex.& ibi Bald.in repe.l.cũctos populos in verbo,motus.C.de sum.trini.& fide catholica.

¶ Questio.cvij.

¶ Ex rescripto principis non oritur naturalis obligatio,sed tãtum ciuilis que habet effectum naturalis ẽm Bal. in.l. frater a fratre.ff.de condi.inde.

¶ Questio.cviij.

¶ Familia episcopi gaudet priuilegio episcopi s3 Ant.de bu. in.c.magne.de dona.& priuilegium ecclesie vt possit exigere debitorem in diem dummodo deducatur interusurium medij temporis ẽm Nico.de neapoli qui allegat Guiliel.de cu. in auct. hoc ius porrectum.C.de sacrosan.ecclesijs.

FINIS

Tractatus valde vtilis ⁊ prati cabilis de rescriptis Apostolicis, per Excellentissimum Iuris vt. Docto. domi. Ioan. de Grassis editus.

SVMMARIVM

1 Veritas insigitur magis oculata fide q̃ per hominum aures.
2 Rescriptum per quem, cui, quomodo, vbi, ⁊ quando presentandum sit.
3 Rescriptum quando presentatur, qui presentes esse debeant.
4 Iudex suum officium nisi requisitus non impartitur.
Rescriptum Apostolicum q̃ñ per iudicem acceptari debeat.
Rescriptum sine sigillo non probat.
5 In rescripti presentatione persona id presentans multum consideratur.
Nuncio siue mazerso apostolico aliquando sine literis credit.
6 Rescripta anteq̃ curiam exeant per multorum manus pertranseunt.
7 Rescriptum apostolicum gratiam continens quomodo ligatū esse debeat.
Quid de rescripto ad lites ⁊ ad iudicia.
8 Sigillum rescriptorũ quale esse debeat, ⁊ quale esse debeat effigies apostolorum inibi sculpta.
Rescriptum falsum presumitur quando a stilo solito Romane curie deuiat.
9 Vitium in stilo equiparatur vitio confirmationis.
10 Stilus curie in rescriptis multum attenditur.
11 Litera capitanea Romani pontificis in rescriptis magna formata, ⁊ solenniter scripta esse debet.
12 Litere rescriptorum quales esse debeant.
13 Subscriptio Roma. pontificis, ⁊ Cardinalium hodie in rescriptis non fit.
14 Iudex anteq̃ ligat rescripta, debet an sint alique rasure in locis suspectis videre.
15 Rescriptum apostolicum ad lites in actis registrari debet.
16 Rescripti data vel presentatio quando attendatur.
17 Rescripti presentatio non sufficit, sed partis citatio requiritur.
In rescriptis ad beneficia dato executore ad executionem processus proceditur.
18 Rescriptum q̃ñ habet vitium euidẽs, eius executio suspẽditur.
Rescripta apostolica in vna litera vel puncto corrigens excommunicatus est.

Via materia rescriptorũ

q Que hoc anno legitur in hoc felici studio tauri
ni, ⁊ legendam asumpsi est multum vtilis, ⁊ quoti
diana, ideo plenius attingenda ⁊ declaranda vt in
quit paulus iurisconsultus in simili in. l. legati in principio. ff. de
libe. lega. quod male fieri potest, nisi aliqꝰ rescriptum apostoli
cum representetur in medium in forma debita quod oculis cor
poreis subiciatur, videatur, ⁊ palpetur maxime per scolares iu
uenes inexpertos, iuxta verbum Imperatoris in simili insti. de
2 gradi. §. fi. † Dicẽtis. sed cũ magis ṽitas occulata fide q̃ p au
res hoĩum isigit̃, ⁊ ibi glo. adducit ṽsus horatij vt infra, Subni
teant aios ⁊c. Et ideo pro pleniori declaratione. Ego Ioannes
grassus inter iuris vtriusqꝫ doctores minimus, q alias legi ⁊ de
claraui rescriptũ ad lites, nunc in mediũ exhibẽdũ, ⁊ presentan
dũ censui aliud rescriptũ ad bñficia cum gratiosa, ⁊ executoria
apostolica in quibus est maior auctoritas, ⁊ dificultas. Et istud
presentatũ modo debito, ⁊ legere ⁊ p ordinẽ declarare institui.
Et dicit̃ tã ab extra q̃ ab infra cũ certa scriptura cum cordula,
sigillo ⁊ certis rescriptis, tam in his q̃ sunt facti ⁊ stilli curie ro
mane q̃ in his q̃ sunt iuris, subiciẽdo tamẽ quecũqꝫ dixero cor
rectioni, suppletioni, ⁊ emẽdatiõi sanctissimi dñi, do. nr̃i Pau
li secũdi moderni romanoꝝ põtificis, ⁊ sue sancte sedi apostoli
ce, ⁊ totius sue curie, ⁊ oiuz expertoꝝ in dicta curia, Et maxime
romanorũ auditoꝝ, in qua me institutũ non profiteor, sed licet
antiquus iteꝝ instrui cõcupisco, si facultas obtulerit. Accedat
ergo expertus presentator taliũ rescriptorum, vt ipsam presenta
tionem primo loco declarare valeam. Pro cuius declaratione
dicit Specu. in titu. de competenti iudi. addi. in. §. viso in prin
2 cipio in versicu. sin autem iudex sit delegatus, † ꝙ quis debet re
scriptum iudici, vel executori apostolico siue per se, siue per pro
curatorem legitime constitutum, vt in. l. j. ff. de procur. debet ac
cedere ad iudicem vt capi. vxor. xxv. q. iij. Et hora congrua, sci
licet, de die, non de nocte capi. consuluit de offic. delegati. Et si
iudex sit ordinarius dũ sedet pro tribunali. ij. quest. vj. §. biduũ.
Si sit delegatus vbi eum inuenerit dummodo in loco honesto,
⁊ non sit occupatus, non quando comedit, vel dormit, vel est in
diuinis. Et ei reuerenter se inclinans exhibeat ⁊ presentet rescri
ptum. † Et dicit Specu. in titu. de rescrip. presenta. §. j. in prin
3 cipio quod ibi debet esse nuncius publicus, vel due idonee per
sone pro testibus in eorum presenta. per. l. vbi nostris. ff. de testi.
Et dicat iudici dominus noster papa vos salutat, et hanc lite
ram seu rescriptum ⁊ suam benedictionez vobis mandat, ⁊ ego
4 supplico ꝙ secundum eius tenorem procedatis. † Et hoc ideo
quia iudex non impartitur officium suum nisi requisitus. l. iiij. §.
hoc autem iuditium. ff. de dam. infec. capi. j. cũ ibi not. de libel.
obla. Et ipse d. iudex bireto deposito, ⁊ capite inclinato susci
piens si sit clausum vt quandocunqꝫ est, vt cum mittitur sub ba
culo pastoralis, ⁊ sub annulo secundum tradita in capitu. ad au
dientiam el primo de rescrip. vel cum mandatur forma fidelita
tis, caueat ne sigillum ex toto ammoueatur, quia sic non proba
ret capi. licet de crimi. fal. si vero sit apertum cum sigillo in pen
denti vt communiter sunt talia rescripta. licet dicat Specul. in
titu. preallega. in d. §. j. in versicu. postq̃ ⁊ in versicu. post hoc
confestim legendum ⁊c. ego puto diligenter perscrutandum.
5 † Et primo circa personam presentantis que multum considera
tur in rescriptis vtrum sit pars, vt multum notetur diligẽtia sua
secundum tradita in capitu. sicut autem, ⁊ in capitu. plerumqꝫ ⁊
capi. ex parte extra de rescrip. ⁊ capi. ceterum eo. titu. libro. vj.
⁊ in capitu. tibi qui eo. libro. Vtrum sit nũcius siue macerius,
siue missor apostolicus, cui creditur quandocũqꝫ sine literis ca
pitu. cum parati de appel. ⁊ maxime de comissionibus, que fiũt
plerumqꝫ in curia. Secũdo ipsam literaz siue rescriptum ab ex
tra, ⁊ eius plicaturam quadratam. A tergo. scripta ⁊ notata
6 per officiales curie qui multi sunt. † Et per quorum manus ince
dit rescriptum anteq̃ exeat curiam dicto cap. ad audientiam, ⁊
ibi glo. ⁊ doc. de rescri. qui scribit a tergo registrata est, ⁊ nomẽ
suum. Tertio sigillum ⁊ cordulam sigilli considerando ea que
7 in. d. capi. licet de crimi. fal. † Et si sit gratia in signum fidelita
tis, liberalitatis, ⁊ dignitatis debet esse, ligata de serico diuersi
coloris communiter crocei ⁊ rubei cum sexdecim filis pro quoli
bet colore. Si vero sit cõmissio, que requirat cause cognitionẽ,
⁊ concertationem iudiciariam, debet esse ligata de canipo liga
mine communi, in signum concertationis, ⁊ funis que dirumpi
non possit nec deuiare a tramite iusticie ⁊ veritatis. sigillum ve
ro debet esse de plumbo perforatum ad longum per ꝙ cordula
ducatur appensa, taliter firmata, ꝙ extrahi non possit. ab vna
parte sigilli sunt capita apostolorum petri ⁊ pauli diuersa in cri
8 nibus, barba ⁊ statura, † quia caput pauli debet esse caluum ⁊
hirsutum cum barba prolixa, Caput petri debet esse granatũ ⁊
pilosum cum barba rotunda, ⁊ granata, ⁊ vtrũqꝫ caput circũdu
citur circulo punctoꝝ, ⁊ desuper sunt nomina breuiata. S. Pa.
⁊c. cum cruce prolixa. Et nomen. S. Pe. ⁊c. In medio ha
bente duo puncta, ⁊c. Coronati, ⁊ vnde consideranda sunt illa
nomina omnia ad falsitatem euitandam seu ad falsitates dete
gendas vt in dicto capitu. licet, vbi etiam considerantur obtu
sio, ⁊ inequalitas, etiam voluit Specu. in titu. de rescripti pre
senta. in. §. primo igitur ratione falsi versic. decimo cognoscitur
vbi ponuntur versus vt. j. Forma, fillum, stillum, litera, membra
na, sigillum, Hec sex faliata, dant scriptum valere pusillũ. Qua
re si in premissis, vel aliquo premissorum reperiatur immutatio,
vel variatio a stillo solito Romane curie presumitur rescriptum
falsum. Et prosequimini vt ibi per Specu. ⁊ etiam in versicu. se
quenti, ⁊ in. §. ratione autem forme ⁊ capitu. q̃ graui de cri. fal.
9 † ⁊ ꝙ voluit glo. in dicto capitu. ad audientiam. que equiperat
vitium in stilo, vitio confirmationis ⁊ vtrũqꝫ reddit rescriptum
10 falsum. His igitur diligenter prospectis aperiatur, † ⁊ quar
to tale rescriptum, diligenter etiam prospiciat ⁊ consideret que
in eo scripta sunt, si secũdum stilum apposita sunt, ⁊ formata ⁊ or
dinata fuerunt, quia stilus multum attenditur, ⁊ in eo sunt mul
ta secreta que per expertos consideranda sunt, ⁊ anteq̃ exeant
curiam. Nam dicit Specu. in dicto. §. primo igitur ratione fal
11 si in versicu. ⁊ nota. ꝙ de stilo curie. ¶ † Prima litera capi
tanea nominis Romani pontificis, debet esse magna ⁊ for
mata, et solenniter scripta. Item prima litera narrationis

quecunqȝ sit, ⁊ quecunqȝ scribitur in principio cuiuslibet, clare solenius scribi debet quam cetere que sequuntur, ⁊ plures lite-
12 ras describit Specu. ⁊ notat ibi. † Nec debet esse vna litera supra aliã, vt mihi tibi ⁊c. sic ⁊ dictiones distinctas, ⁊ distincte, nisi in aliquibus vt episcopus diocesanus apostolicam benedictionem, ⁊c. Et linee equales, vt voluit Specu. in dicto. §. primo igitur. ⁊c. in versicu. circa dictiones cum similibus, vbi mirabiliter dicit, ꝙ pars vnius non debet poni in fine vnius linee, ⁊ alia pars in principio alterius, tamen compleri debet tota linea, vt ibi ꝙ male seruatum est in litera nostra. Et inspiciuntur etiam nomina ⁊ signa officialium ab intra denotata, quia etiam in il-
13 lis de stillo curie est magna virtus. † Nunquid autem requiratur subscriptio Romani põtificis, cum eius signo, ⁊ subscriptione Cardinalium, vt quandoqȝ in rescriptis antiquis obseruatũ fuit, dicit Specu. in titu. preallega. in dicto. §. primo igitur, in versicu. Item ꝙ non est subscriptio, ꝙ per desuetudinem abijt, nisi in priuilegijs sedis apostolice, in quibus singuli cardinales
14 subscribuntur, ꝙ tamen hodie nõ seruatur. † Quinto prospitiat etiam iudex, anteꝗ̃ legat, vtrum sint alique literature, vel rasure, maxime in rebus suspectis, ⁊ etiam in locis suspectis, per ea que habentur in capi. inter dilectos extra de fide instru. ꝙ voluit Specu. in. d. §. primo igitur in versicu. excipitur rescriptum ꝙ est cancellatum. His sic factis legat ipsum totum rescriptum ad longũ, ⁊ intelligibiliter, Si vero sit res secreta, ⁊ eo lecto offerat reuerenter mandato Romani pontificis obtemperare in sequendo semper formam mandatorum per capitu. cum dilecta
15 de rescrip. † Et dicit Specu. in titu. preallega. de rescrip. presenta. in principio in versicu. bis igitur, ꝙ si sine vitio iudex reperierit, percipiat notario instante parte, ꝙ tam de presentatis ꝗ̃ de receptis faciat publicum instrumentum. Et hec omnia, ⁊ totus tenor rescripti scribatur in actis, si sit rescriptum ad lites, per capitu. quoniam contra falsam de proba. Et sit cautus tabellio, secundum Specu. vt ipse diligenter perspiciat rescriptũ, ne possit argui falsitas, ⁊ inde ibi in versicu. sequen. formam instrumenti designationibus de quibus in dicto capitu. quoniam contra falsam. Et prodest huiusmodi presentatio ex mẽte Spe. in titu. de compe. iudi. addi. in. §. viso ad notandum diligenter iurisditionem, vt in capitu. tibi qui, ⁊ in capitu. capitulum de re
16 scrip. † Nam licet tempus date quo ad valorem rescripti, ⁊ mẽtis concedentis considerandum videatur ⁊ inspiciatur, tamen quo ad eius effectum iurisdictionis ⁊ executionis, consideratur tempus presentate in beneficialibus capitu. ad aures capit. ad
17 audientiam el secundo de rescri. ⁊ d. c. capitulum. † Et sicut in rescriptis litis proceditur ad citationem, nec sufficit presentatio capitu. gratum. ⁊ capitu. relatum. ⁊ capitu. licet vndiqȝ de offi. delegati, ⁊ capitu. vt debitus de app. Ita in rescriptis ad beneficia, dato executore proceditur ad processus executionem secũdum formam mandati, vt in dicto capi. capitulum, ⁊ etiam ponit Specu. in titu. de rescrip. presenta. in principio in versicu.
18 est ⁊ alia. † Si vero esset vicium euidens, suspendit executionem, secundum tradita in capitu. si quando de rescrip. Et caueat vnusquisqȝ ne aliquid addat propter sententiam excommunicationis, vt in Specu. prealleg. in. §. primo igitur, quãtum est in literis, vbi dicit ꝙ si vna litera vel punctus corrigatur ipso iure corrigens est excommunicatus. Et hanc sententiam singulis annis innouat curia Romana scõm eundem, ⁊ vere dicit ⁊c.

Declarata igitur presentatiõe rescripti.

¶ Condescendo ad particularitates per ordinem ad ipsius rescripti declarationem, ⁊ singulorum verborum in eodem scriptorum diuiditur igitur. ¶ Primo in. ix. partes. ¶ Primo ponit salutationem. ¶ Secundo exordium. ¶ Tertio resignationem. ¶ Quarto prouisionem. ¶ Quinto decernendo. ¶ Sexto non obstantia ⁊ clausulas derogatorias. ¶ Septimo protestationẽ. ¶ Octauo prouidet. ¶ Nono, ⁊ vltimo ponit datam, secunda ibi apostolice sedis, tertia ibi cũ itaqȝ, quarta ibi nos votis tuis, quinta decernentes, sexta ibi non obstantibus, septima ibi nostre tamen, octaua ibi nulli ergo, nona ibi data rome. Et ex hac diuisione colligitur summariũ, ⁊ effectus huius gratie ⁊ rescripti.

SVMMARIVM

1 Papa quare in salutatione nomen suum preponat cum debuisset postponere cum se appel. et seruum seruorum.
2 Rescriptum esset falsum, si in eius salutatione alius quam papa preponatur.
3 In rescriptis quare dicatur pius secundus.
4 In rescriptis quare ponantur hec verba dilecto filio ⁊c.
5 Rescriptum est falsum si papa scribendo inferioribus episcopos non appellet filios, ⁊ scribendo episcopo eum non appellet fratrem.
6 Rescripta apostolica quare nõ dicant dilecto in Christo filio.
7 Rescripta pape quare non dicant dilecto filio nostro.
8 In rescriptis personarum equiuocatio facienda non est.
Error in nomine non nocet, si aliter persona constet.
9 In rescriptis gratiosis fiat initium a persona cui prouidetur, nõ sic in rescriptis executorijs ad iudices directis.
Jus in beneficio a tempore date queritur.
Judex et executor q̃s in causa propria esse non potest.
10 Judices vel executores apostolici quales esse debeant.
11 Papa qñ possit eccle. igressũ ꝯcedẽ alicui sine alio executore.
12 In rescripto hoc quare dicatur canonico taurin ⁊. ꝭ. nu. 13.
14 Verba hec salutem, ⁊ apostolicam benedictionẽ in rescriptis posita quid operentur.
15 Exordium quale ponatur in literis gratiosis.
Et quale ponatur in priuilegijs.
16 Arguere licitum est ab exordijs.
Exordium stilo curie non conueniens falsitatis presumptionem inducit.
17 Exordium de quo hic in literis executorijs non ponitur.
18 Narratio facti in rescriptis ad beneficia quare necessaria sit.
Papa vni soli scribens nunꝗ̃ in plurali scribit.
19 Mandatum speciale in impetratione rescripti requiritur.
Mandatum speciale requiritur in permutationibus, ⁊ renuntiationibus beneficiorum.
20 Mandatum speciale in transactione requiritur.
21 Mandatum in sola impetratione non requiritur.
22 Beneficium impetrans de eius qualitate quando mentionem facere debeat.
23 Permutationes beneficiorum diuerse quãtitatis in eadem ecclesia simul fieri possunt.
Decanatus est dignitas in ecclesia.
Canonicatus dignitas non est.
Permutatio fieri debet auctoritate potestatem habentis.
24 Permutare volentes beneficia oportet ꝙ beneficia habeant.
25 In permutatione ꝯuentio sola nõ obligat, sed traditio requirit.
Permutatio est contractus innominatus.
26 Permutatio est contractus bonefidei.
27 Beneficia permutata si permutantibus non conferantur, collatio per inferiorem a papa facta nulla est.
28 Beneficia permutata alteri ꝗ̃ permutãtibus per papam conferri possunt, licet non sit honestum.
29 Permutationi beneficiorum vt locus sit eorum resignatio spõte in manibus superioris fieri debet.
Beneficia sunt in superiorum potestate.
30 Permutantes si renuntiant beneficia in manibus notarij, ⁊ ꝑ superiorem cuicunqȝ suum conferatur an hoc valeat.
31 Resignatio beneficiorum per vim facta an valeat.
32 Resignatio beneficij per superiorem acceptari debet, aliter non valet.
33 Resignatio beneficiorum ex causa permutationis per superiorem repelli potest.
34 Permutantes beneficia an penitere possint, ⁊ a permutatione recedere.
35 Permutatio beneficiorum in quo ab alia rerum permutatione differat.
36 Permutationes beneficiorum nisi ad vota partium fieri non possunt.
37 Papa potest inuitos cogere ad beneficiorum, ⁊ etiam episcopatuum permutationem
38 Episcopus ex causa presbiteros parochiales inuitos ad alias ecclesias transferri potest.
39 Electus ad dignitatẽ si alius idoneus non reperiatur cogi ad acceptandum potest.
40 Optio an in beneficijs permutatis locum habeat.
Permutantes in eorum intentione fraudari non debent.
41 Fructus qui dicantur.
Redditus qui dicantur.
Obuentiones qui dicantur.
42 Mendatium etiam in vno nummo gratiã apostolicã viciat vt subrepticiam

subreptitiam.

43 Pretia rerum non secundum affectionem sed secundum communem valorem,⁊ extimationem extimantur.

44 Beneficiorum valor extimari debet secundum locū in quo est, nisi aliud de consuetudine,vel stilo habeat.

Moneta taurinensis quare vsitetur in curia Romana.

45 Rescripta ⁊ litere apostolice de vacatione,⁊ de modo beneficij vacantis mentionem facere debent.

46 Canonia quid sit.

47 Prebenda quid sit.

48 Beneficia per papam reseruata per alium nec alij ɔferri pñt.

49 Beneficia specialiter reseruata que dicantur.

50 Beneficium quomodo contra alium reseruari possit ne inducat votum captande mortis.

51 Clausula rescripti cum plenitudine iuris canonicatus quid importet.

52 Beneficia pinguiora nobilibus dari debent.

53 Decretum quid sit,⁊ vnde dicatur.

Decretales vnde dicantur.

54 Decretum ciuitatis appellatur statutum.

Decreta iudicum que dicantur.

56 Decretum irritans in gratijs expectatiuis ponitur.

57 Decretum irritans quos effectus pariat.

Decretum irritans ignorantes ligat,secus in alijs decretis.

Cautela abundans non nocet.

59 Clausula non obstantibus statutis in literis apostolicis quid operetur.

Princeps statutis ⁊ consuetudinibus in dubio derogare non presumitur.

60 Clausula non obstantibus statutis an subreptionis vitiū tollat.

61 Subreptio modica in beneficialibus vitiat,⁊.j.sub nu.64.

62 Papa non presumitur ecclesiā duplici acceptatione grauare.

63 Litere apostolice subreptitie redduntur si taceatur aliquem in ecclesia de mandato pape fuisse receptum.

64 Gratia apostolica an subreptitia reddatur si nō fiat mentio de receptione ex causa permutationis.

65 Prouisiones speciales que dicantur.

66 Prouisiones generales que dicantur.

67 Legati an prouisiones in beneficijs facere possint.

68 Motus proprius pape an gratie precedenti deroget.

69 Gratia motu proprio concessa latissime interpretanda est.

70 Litere secunde apostolice de clausula in primis apposita ⁊ de omni earum serie ⁊ tenore mentionem facere debent.

71 Permutantes sine clausula anteferri ceteris preferuntur.

72 Litere secunde an mentionem de primis facere debeant.

73 Permutantibus beneficia conferri debent,⁊ non illi qui indultum habet in eadem ecclesia.

74 Clausula communiter,⁊ diuisim quare in rescriptis ponatur.

75 Princeps non presumitur velle statutis,⁊ indultis ecclesie cōcessis derogare,nisi de eis mentionem faciat.

Subreptio dolosa gratiam vitiat.

76 Papam derigere velle alicui ex coniecturis presumitur.

77 Clausula,⁊ qualibet alia dicte sedis indulgētia generali vel speciali in rescriptis posita quid operetur.

78 Testatoris voluntas enixa ad omnem successionis speciem extenditur.

79 Rescriptum ob verborum duplicationem an vitietur.

80 Statuta ⁊ consuetudines valent q̄ omnes in canonicos recipiēdi personaliter iurent.

81 Iuramentum an per procuratorem prestari possit.

Statutum si dicat q̄ presens personaliter iuret in eius absentia procurator iurare potest.

82 Procurator idoneus quis dicatur.

83 Procurator etiam habens mandatum speciale positionibus non respondet.

84 Procurator ex domini mādato si iurat statuta seruare nunqd dominus absens superueniens a nouo iuramento excusetur.

85 Verbum corporaliter tactis scripturis quid importet.

86 Beneficium impetrans de beneficio habito etiam minimo mētionem facere debet.

Beneficium impetrans si de alio habito mentionem fecit,si de nouo aliud impetret denuo etiam mentionem de his beneficijs facere debet.

87 Permutare non potest nisi dominus vel nisi qui loco dñi sit.

88 Permutationes beneficiorum ex partium conuentione sed superioris prouisione effectum sortiuntur.

In beneficijs ex superioris canonica institutione ius queritur.

Resignari non potest id,quod non est.

89 Clausula nulli ergo hominum ⁊c.quare in rescriptis ⁊ prouisionibus apostolicis apponatur.

90 Clausula ista nulli ergo ⁊c.quos comprehendat.

91 Collatio,prouisio,constitutio,⁊ voluntas equiparantur.

92 Clausula ista si quis autem hec attentare presumpserit quid importet.

Ecclesia approbat quod deus,⁊ apostoli approbant.

Indignatio dei sicut maledictio excludit a spiritualibus,⁊ temporalibus.

93 Indignatio,⁊ maledictio aliquem non facit excommunicatum sed excommunicandum ex huiusmodi indignatione.

94 Data literarum apostolicarū ad quid sit necessaria vt ponatˀ.

Inditio,⁊ anni dominice incarnationis hodie in literis pape ponuntur licet antiquitus non poneretur inditio.

95 Inditio quid sit.

None,idus,⁊ calende antiquitus ponebantur.

None idus,⁊ calende qualiter inueniantur.

96 Annorum computatio an a natiuitate an ab incarnatione fiat.

Anima in corpore regulariter per incarnationem nō infunditˀ.

Christi corpus statim q̄ per salutationem factam beate virgini fuit in vtero matris formatum dei miraculo animam accepit.

97 Annus ab aliquibus a circumsione incipitur.

Ius episcopᵘ ser;

uus seruorum dei,⁊c.

¶ Pro horum verborum declaratione sunt videnda ea que habētur in principio decretalium in salutatione,⁊ in principio sexti.

1 † Et primo quero de duobus primo quare preponat nomen suum cum humanitate ex quo se appellat seruum seruorum cum dictam salutatiōē dehuisset postponere pro quo facit epistola inter claras,⁊ epistola victor.C.de sum.tri.⁊ fi.catho.vbi postponitur salutatio, potest dici altero de duobus modis. ¶ Vel primo,q̄ in positiua ecclesia hac humanitate vtitur erga Imperatorem,vt postponeret nomen suum per iura preallega.tamē post ⁊ hodie vt ostēdat auctoritatē sedis apostolice que vice dei est in terris capit. significasti de elle.mutauit stillum,vt continue preponat nomē

2 suum,scribat cuicunq̄ voluerit,vt hic.† Ex quo sentit specu.in titu.de rescrip.presenta.in.§.ratione forme versicu.primo,q̄ si alium scribendo preponeret rescriptum esset falsum argumen. capi.q̄ʒ graui de crimi.fal. ¶ Vel secundo hic est secūdus modus ⁊ communis superiorum scribentium inferioribus suis ma-

3 xime subditis vt preponatur nomen suum. † Secundo quero quare dicitur in rescripto,pius secundus,vt dicitur in plumbo. So.quia ex priuilegio,⁊ ex data satis colligitur quotus sit in ordine ⁊c. ¶ Prosequor in rescripto.

Dilecto filio petro ð grassis canonico taurinensi.⁊c.

¶ Hic sunt septem dictiones per ordines que habent suos effe-

4 ctus. ¶ † Prima est dilecto ,quam ideo ponit papa in rescripto,vt denotet dilectionem in eo,cui scribitur,⁊ conueniant sequentia maxime salutatio,⁊ apostolica benedictio,que non mādatur,nisi dilectis vt infra videbitis,⁊ habetur in prima saluta. Et not.literam glo.⁊ solennem per ea , que voluit specul.in.d.

5 §.primo igitur in versi.⁊ nota. ¶ † Secunda est ibi filio,⁊ ista ponitur ex stilo in omnibus inferioribus episcopo , quo omnes papa,tam laicos quam clericos appellat filios,episcopos vero fratres q̄ si aliter appellaret rescriptū esset falsum , vt in dicto capi.q̄ʒ graui,⁊ voluit specu.in titu.de rescrip.presenta.in.§.ratione forme in principio. Sed hic occurrit duplex dubitatio.

6 ¶ † Prima quia non dixit , dilecto in Christo filio , sicut dicitur in capit.cum dilecta de rescrip. ⁊ in capitu. clarissimus extra de conuersio.coniugato.Solu. sentit specula.in dicto.§.ratione forme,in versicu.not.q̄ in salutatione, vt notet differentiam inter masculos,⁊ feminas quibus scribit in Christo , sicut in regibus vt in.d.capi.clarissimus,⁊ illis forte scribit in Chri-

7 sto vt denotet maiorem affectionem subueniēdi.† Secūda quare non dixit filio nostro.Sol.sentit specu.in.d.§.ratione forme.

in versicu. in salutatione, ad differentiam familiarium, ꝛ officialium suorum, quibus scribit capellano nostro, ꝛ diacono nostro ꝛc. infra videbitis, ꝛ forte vt in eis denotet singularem beneuolentiam, ꝛ sentit specu. in preallega. §. ꝙ rescripta sint de stillo si varient presumitur falsum. ¶ Tertia litera est petro, ꝙ est nomen proprium cum scribitur ꝛ prouidetur. ¶ Quarta litera
8 est prepositio hoc est, de grassis, que respicit cognationem. † Et ista omnia verba ponuntur ad declarandam personam impetrantis, ne equiuocetur in personis ꝙ non est faciendum capi. fina. de rescrip. ¶ Dicit tamen Hostien. in eodem titu. in summa in §. que possunt obici in versicu. item si in summa, ꝛ in versicu. item si in nomine domini amen, ꝙ licet errent in nomine, si tamen per circunferentias percipiatur persona non nocet capit. veluti extra de censi. ꝛ inde ibi qui ꝛ qualis, ꝛ vnde fuerit hoc.
9 † Circa que occurrit dubitatio quare in ista gratiosa incipiatur a persona, ꝛ principali parte cui prouidetur, ꝙ̄ in executoria, vel alijs rescriptis, que diriguntur ad iudices, So. quia in istis gratiosis prouisio apostolica, ꝛ gratia principaliter, ꝛ directo dirigitur in personam, cui prouidetur, adeo ꝙ a tempore date queritur ius in beneficio capi. ad audientiam el. ij. de rescriptis capitu. cum ab eo in fi. ꝛ capi. cum cui in fi. de preben. in. vj. ꝛ capitu. tibi qui de resti. spo. eo. lib. sed in executoria, ꝛ i rescriptis ad lites pereque committitur cognitio, vel executio, quia non esset congruum quem esse iudicem ꝛ executorem in causa propria, ꝛ ius sibi dicere. l. j. C. ne quis in sua causa ꝛc. diriguntur verba principaliter ad iudicem, ꝛ ad executores qui habent cognosce
10 re ꝛ exequi. † Et quales debeant esse isti iudices vel executores habetur in capitu. statutum in princi. ꝛ in §. j. de rescrip. in. vj. ꝛ ad eum pertinet plena dispositio clementi. prima in fi. extra vt
11 lit. penden. † Quare ipsimet principali prouiso recta via nō cōcessit executionem, vt sua propria auctoritate intret ꝛ capiet beneficium, So. dicendum vt colligitur in capitu. pastoralis in §. quia vero de officio delegati, ꝛ in capitu. de cetero de re iudi. ꝛ capit. si pro te de rescrip. in. vj. ꝙ aut ipse papa certificatus de casu ex certa scientia, ꝛ nullo possidente, ꝛ de consensu eius vult gratiam suam habere executorem, ꝛ potest sine alio iudice, vel executore principali concedere ingressum ecclesie, vel beneficij, vt in contrarijs. Aut non certificatus de casu alio possidente, ꝛ se opponente procedit tunc regulariter datur iudex vel executor, vt hic ne prouidere videatur cum scandalo, facit ꝙ habetur in capi. ij. ꝛ in capi. si quando de rescriptis. Et hinc descendit, ꝙ quandoqꝫ conceditur gratia cum executore, quandoqꝫ conceditur simpliciter gratiosa sine executore, quandoqꝫ conceditur simpliciter cognitio cum executore sine gratiosa, ꝛ quādoqꝫ possessio facti assignatur mandari, vel potest dicere prouisionem apostolicam per hanc gratiosam statim habere effectum per iura contraria executoria conceditur ad nudam facti executionem.
12 ¶ † Sexta ꝛ septima diuisio ꝛ diffinitio huius particule est ibi canonico taurinensi, que alia duplici ex causa pmittit. ¶ Prima quia in rescriptio principaliter agebatur de isto canonicatu taurinensi permutando ꝛ super quo prouisio erat facienda siue
13 iam facta vt statim dicam. ¶ † Secūda quia in his impetrationibus faciendis oportet impetrantem sedi apostolice beneficia que obtinet exprimere capitu. ad aures de rescrip. ꝛ voluit spe. in titu. de rescrip. presenta. §. ratione autem forme ꝛ impetrat. versicu. item ꝙ impetratur ꝛc. Sed contra nullum, adhuc consecutus fuerat iste petrus istum canonicatum sed fuit cōsecutus per hanc gratiam. So. nūdum potuit appellari canonicus, sed debuit decanus nuncupari. So. soluit Inno. ꝙ si consideretur ꝙ iam ambo, ꝛ petrus ꝛ Anibaldus de tortis renunciauerunt eorum propria beneficia in manibus summi pontificis, ꝛ romanus pontifex cōtulerat huic canonicatum, ꝛ alteri decanatum, ꝛ per consequens stat, ꝙ licet litera ꝛ rescriptum apostolicum requirantur in talibus ad probationem, in talibus virtus est in literis ꝛ verbis apostolicis, ꝛ statim cum romanus pontifex acceptauit renunciationem in beneficio ꝛ forte infra dicam. Et facit pro his que dixi in precedentibus. ¶ Prosequor.

Salutem ꝛ apostolicam benedictionem.

14 ¶ † Hec verba veniunt declaranda secundum ea que habentur in salutatione gregoriana, ꝛ in salutatione in. vj. Et inde ibi effectus, ꝛ maxime per que tollantur peccata venialia, Sed excommunicatio non tollitur, si iste fuisset excōmunicatus, vt glo. voluit in salutatione rescriptorum ꝛ decret. in capi. si aliquando de senten. excom. immo nec salutationem poneret, nec salutationem scriberet excommunicato, sed eorum loco diceret ipsum cōsilij senensi, vt voluit spe. in titu. de rescri. presenta. in §. ratione forme versi. ꝛ nota ꝙ papa circa fi. de his benedictionibus que dantur per simplices sacerdotes post missam etiā episcopo presente, ꝛ benedicere volente dicite vt in capi. ecce. xc. dist. Et notabo ibi cum legam. ¶ Prosequor in rescripto. ¶ Grassus doctor ꝛ comes.

Apostolica sedes circunscripta

benigna desideria iusta petentium congruo fauore prosequitur vt votis eorum que a rationis tramite non discordāt libenter se propitium exhibet ꝛ benignum.

15 ¶ † Hec verba faciunt exordium ꝙ quidem in his confirmatoris, ꝛ collatorijs beneficiorum de stilo curie cōsueuit apponi, vt sentit specu. in titu. de rescrip. presenta. in §. ratione forme versicu. sequitur videre de cōfirmationibus. Et ex hoc exordio notatur iusticia dum dicitur desideria iusta petentium. Et dum dicitur a rationis tramite nō discordant, notatur etiam gratia dn̄i dicitur congruo fauore. Et dum dicitur se propitium exhibet ꝛ benignum. Et sic ex duplici fundamento merituntur talia rescripta, ꝛ noticie gratie ex ordine collat. ꝛ gratis suffragantur talia exordia etiam in priuilegijs ꝛ est tale dignum arbitramentum, vt illesse reddatur sedes apostolica gratiosum ex quibus ad propria id virtutum merita laudabiliter suffragantur, alia exordia etiam in priuilegijs indultis ꝛ gratijs apostolicis apponuntur conuenientia personis, ꝛ rebus de quibus agitur vt colligitur in d. §. ratione forme versicu. sequitur cum sequen. Et vide formam de qua vniuersi. Quatenus ꝛc. in conseruatorijs apponunt verba huiusmodi in exordio de quibus satis declaratur causa concessionis vt patet in conseruatoria asinentium, ꝛ catusinentium
16 ac etiam study nostri taurinensi. † Et puto ex huiusmodi exordijs licitum arguere ar. optimum in. l. regula. §. fina. ff. de iuris ꝛ fa. igno. ꝛ tunc puto varietatem in huiusmodi exordijs, si non sit exordium conueniens ex stillo curie inducere presumptionem falsitatis, per ea que dixi in precedentibus, ꝛ sentit specu. in tit. de rescrip. presenta. in §. primo igitur. ver. ix. cum sequen. in fi.
17 ꝛ in. d. §. ratione forme in princi. † In literis iusticie vel executorijs non apponuntur huiusmodi exordia. Et ideo in ea que de his bonis significāt questus hodie siquidem ꝛc. non requiruntur exordia vt sentit specu. in. d. §. ratione forme in forma cōquerente, ꝛ in forma cōquestus. ¶ Prosequor in rescripto ꝛc.

Cum itaqꝫ tu.

18 ¶ † Hic incipit naratio facti que talibus rescriptis ad beneficia concessis maxime ad impetrationem alicuius videtur necessaria ad euitandam subreptionem. Et not. verbum Cum in singulari Quia vni soli cuiuscunqꝫ dignitatis existat nunquam scribit in plurali vt in capitu. ꝙ̄ graui de cri. falsi volen. ꝛ spe. in. d. §. ratione forme in fin. principij. ¶ Prosequor in rescripto. ¶ Grassus.

Predictum filium magistrum

stephanum crusuati scriptorem, ꝛ familium nostrum, procuratorem tuum ad hoc te specialiter constitutum.

19 ¶ † Per hec verba apparet in impetratione rescripti requiri speciale mādatum dn̄i. Et est verum duplici causa, prima, quia in impetratione rescriptorū regulariter requiritur speciale mādatum de quo in capi. non nulli de rescrip. secunda quia agitur de permutatione beneficiorum, in qua requiritur speciale mandatum, sicut in resignatione siue in renunciatione que insunt in permutatione, vt infra dicam, de quo in clemen. j. de renuncia. ꝛ habetur in cap. qui ad agendum ꝛ in cap. generaliter de pro-
20 cur. in. vj. † Et facit quia in permutatione inest quedam transactio que non permittitur procuratori generali ꝛ habenti generale mandatum vt in. l. mandato totorum. ff. de procur. facit clem. non potest eo. titu. Et puto in casu nostro ex quo romanus pontifex attestatur specialiter constitutum non oportere aliquam fidem facere de mandato vt in. d. clem. j. de procura. cui autem alias incumbat probatio mandati dic vt in spec. de rescrip. presenta. §. ratione autem impetrat. ꝛc. versicu. sed cui incumbit
21 ꝛc. † In sola autem impetratione non requiritur speciale mandatum, immo nec mandatum capi. ad aures ꝛ ibi glo. de rescri. dummodo tempore ratificationis. ¶ Prosequor ꝛc.

Decanatuꝫ valleꝫ nuncupatū.

¶ Ideo dicitur se decanum, quia sunt diuersi secundum diuersas

ſas adminiſtrationes,⁊ diuerſas iuriſdictiões. Et ſunt due prin
22 cipales dignitates in eccleſia predicta † ex quo ſequitur in im-
petrationibus beneficiorum fieri ſpecialem mentionem de be-
neficijs que impetrãtur,⁊ de qualitatibus eorum capitu. ad au
res de reſcrip. Et iſtud eſt verum, quando ſuper certis benefi-
cijs prouiſio ſiue reſcriptum impetratur, ſecus autem quando
ſub expectatione, quia tunc non eſt certum beneficium, de quo
in capi. capitulum. ⁊ capi. tibi qui cum ſi. de reſcriptis, ⁊c.

Ac dilectus filius Anibaldus

de torris per ſe ipſum canonicatũ ⁊ prebendã eccleſie ſolnẽdã.
23 ℂ †Ex his verbis colligũtur permutationes beneficiorum di-
uerſe quantitatis in eadem eccleſia poſſe ſimul fieri, nam hic ex
parte petierat decanatum qui eſt dignitas in eccleſia capi. cum
acceſſiſſent de conſtitu. capitu. primo ⁊ ibi per Archi. de con-
ſtitu. in ſexto. Anibaldi erat canonicatus ⁊ prebenda qui non
ſunt dignitas capitu. ſtatutum. §. primo de reſcrip. in ſexto ⁊ ta
men valet permutatio. de quo tamen dicendum vt in capit. ma
ioribus in fine de preben. ⁊ capitu. queſitum ⁊ capit. cum olim
de rerum permu. Sunt ⁊ diuerſi valoris, ⁊ tamen vt puto valet
permutatio dummodo fiat mentio de vero valore ⁊ ĩ. dicam, ⁊
fiat auctoritate habentis poteſtatem de quo in capitu. j. de re-
rum permu. in. vj. ℂ Proſequor in reſcripto.

Quos tunc obtinebatis tu Pe

tre decanatum, ⁊ Anibaldus canonicatum.
24 ℂ Ex his v̾bis ſequit̃ ad valorẽ pmutationis in bñficio opor-
tere permutantes ſeu permutare volentes habere, ⁊ tenere
beneficia, quia iſta eſt natura permutationis etiam in alijs re-
bus, vt vnuſquiſq; obtineat ꝙ pmutat. l. prima. ff. de rerum per-
25 mu. nam ꝙ quis non habet permutare non poteſt, ꝙ patet † ꝙ
in permutatione ſola conuentio non obligat ſed requiritur tra-
ditio. l. ex placito capitu. de rerum permuta. l. prima. §. j. ff. eo.
titu. ſic ⁊ in alijs contractibus innominatis inter quos eſt per-
mutatio, que eſt do, vt des. l. iuriſgẽtiũ. §. ſed ſi aliuni. ff. de pac.
l. naturalis. §. primo. ff. de preſcrip. verbis. ⁊ voluit azo in ſum-
ma de rerum permu. in. §. j. ⁊ vide ibi rationem in verſicu. j. cu;
26 ſequen. de quo tamen aliquid ĩ. dicam. †Et cum ſit contractus
bone fidei vt in. §. actionum inſti. de actio. ⁊ per glo. in capi. ve-
nerabilis extra de excep. oportet hinc inde eſſe beneficium ſine
vitio vt vnuſquiſq; obtinere poſſit vt in. l. fina. ff. de rerum diui.
non tamen intelligas eſſe propriam permutationem tamq̃; pro-
prietas poſſideri non poteſt, vt voluit glo. in capitu. cum olim
de rerum permu. licet eccleſia bene permutet capit. j. de eo qui
mitti. in poſ. cauſa rei ſeruãde cum ſimilibus. ℂ Proſequor in
reſcripto ⁊c.

In manibus noſtris apud ſedẽ

apoſtolicam ex cauſa permutationis ſponte renunciaueritis.
27 ℂ †Hec verba denotant magni iuris effectum, primo in eo, ꝙ
dicit in manibus romani pontificis, ⁊ apud ſedem apoſtolicam
nec competit alicui ordinario inferiori poteſtas conferendi, vt
in capitu. niſi de preben. in ſexto. dicite vt ibi. ℂ Secũdo dum
dicitur, ex cauſa permutationis, eſt facienda illaru; collatio be
neficiorum, immo alteri facta collatio eſſet nulla ipſo iure capi.
primo de rerum permu. in. vj. ⁊ in clementi. prima eodem titulo
28 ⁊ eſt tex. indubitatus in inferioribus per iura pealleg. †An pa
pa forte de plenitudine poteſtatis poſſet alteri cõferre, quia eſt
dominus beneficiorum ⁊ plenariam habet diſpoſitionem clem.
prima in fi. extra vt lite pend. tamen non eſt honeſtum ꝙ alteri
conferat quam permutantibus ne illudantur per iura pealleg.
29 facit ꝙ habetur in capit. pe. extra de poſtula. † Tertio dicitur
ſponte reſignaſtis, quia notat ſpontaneam renunciationem ⁊ re
quiritur in manibus ſuperioris ad quem pertinet collatio taliu;
beneficiorum, ad hoc vt permutationi ſit locus. nam vt dixi in
precedenti, beneficia non ſunt in poteſtate permutantium, ſed
ſuperioris. Et ideo oportet in eius manibus ſponte, ⁊ libere re
nunciare, ⁊ ſine fraude, vt in capitu. primo de rerum permu. in.
30 vj. ℂ † Ex quo dubitaui de renunciatione in manibus notarij
publici accipientis nomine ⁊ vice illius ad quem pertinet ſi ea
reſignata ſuperior conferat cuicunq; ſuum, ⁊ ſic haberet a ſu-
periore ex canonica inſtitutione, vt haberi debet, vt in capitu.
ex frequentibus de inſtitu. ⁊ capitu. primo de regu. iuris in. vj.
non autem ex priuata permutatione reprobata de iure ſine au-
ctoritate ſuperioris, vt in capitu. maioribus in fin. extra de pre-
ben. ⁊ in alijs iuribus pealleg. vt voluit Hoſtien. in ſumma de
rerum permu. in. §. quia poteſt verſicu. ⁊ hec intelligas, ⁊ not.
glo. in clementina prima de rerum permuta. Quod verum eſt,
⁊ licitum eſt exprimere in cauſa permutationis, immo etiam ſi
non exprimatur ſufficit ex ea fieri reſignationem, vt dicit ibi gl.
31 †Si autem non ſponte, ſed per vim fuerit facta reſignatio, dic
vt in capitu. ſuper hoc de renuncia. ⁊ capitu. ſolite de reſtitu.
ſpol. ⁊ capitu. Abbas cũ ſequenti cum ibi not. extra de his que
vi me. ve cauſa fiunt cum ſimilibus. ℂ Proſequor ⁊c.

Noſq; reſignationes huiuſmo-

di ex dicta cauſa duximus admittendas.
32 ℂ †Hec verba notant iuris miniſterium, quia oportet ſupe-
riorem huiuſmodi reſignationem admittere ⁊ acceptare, alias
non valeret, vt voluit Hoſtien. in ſumma de rerum diuiſio. per-
mu. in. §. quia poteſt in verſicu. ⁊ intelligas cum ſequen. Circa
33 ꝙ quero de tribus, † primo nunquid poſſit ſuperior repellere
hãc reſignationem, ⁊ puto ꝙ ſic, per capitu. admonet de renũ.
⁊ ſentit tex. in ſequentibus dum dicit fauorabilibus. Et iſtud eſt
indubitatum, ⁊ ſit iuſta cauſa expellẽdi. Sin indiſcrete ⁊ indeli
berate fieri viderit vel ex vitio forte ſimonie, vel alio vitio capi.
queſitum de rerum permu. quo caſu forte tunc infringere pote-
rit, ⁊ punire tales delinquentes, ſicut ſi propria auctoritate deli
34 quiſſet, vt in dicto capitu. cum olim cum ſimi. eodem tit. † Que
ro nunquid ⁊ quando poſſit penitere ⁊ recedere a permutatio-
ne. So. dicendum eſt idem in permutatione ꝙ in poſtulatione,
Quia ſi permutatio, fuit propoſita ⁊ introducta coram ſuperio
re maxime ſi admiſſa fuerit vt hic fuit, non puto poſſe recedi
capitu. bone el. ij. de poſtula. immo velit nolit ſi ſuperiori vi-
ſum fuerit puto compellendos reſcindere ⁊ permutare. ⁊ facit
35 capitu. quidem cedendo de renun. † Et in hoc differt iſta reſi-
gnatio ⁊ permutatio beneficiorum ab alia permutatione aliarũ
rerum, que conſiſtit in cõtractu innominato do vt des habet lo
cum penitentia. l. ſi pecuniam. ff. de ꝯdi. ob tur. cau. ⁊ nõ niſi de
implemento habet effectum nec competit actio. l. ex placito. C.
de rerum permuta. ℂ Proſequor.

Nos votis tuis in hac parte fa-

uorabiliter annuentes, canonicatum, ⁊ prebendã, predictos quo
rum fructus redditus ⁊ prouentus. xx. libr. taurinenſium ſecun
dum communem extimationem valorem annuum, vt aſſeritur,
non egrediuntur.
36 ℂ †Hic incipit prouiſio apoſtolica ex qua colligit̃ primo dũ di
cit votis tuis, has permutationes non eſſe faciendas beneficio-
rum, niſi ad vota partium, ⁊ inſtantibus partibus, ꝙ eſt verum
regulariter propter inferiores, qui non poſſunt ſine cauſa ſubdi
tos ſuos priuare beneficijs ſuis capitu. cum querente de reſti.
37 ſpolia. † Papa vero qui eſt ſupra ius capitu. propoſuit de con-
ceſſio. preben. eſt ſuperior omnium capitu. cuncta per mundum
capitu. per principalem. viiij. queſt. iij. Et eſt dominus omnium
beneficiorum, ⁊ eorum habet plenam diſpoſitionem capit. ij. de
preben. in. vj. ⁊ capitu. j. in fi. extra vt lite pendẽ. forte poſſet in
uitos permutare non ſolum inferiora beneficia, immo epiſcopa
tus, vt in regula ꝙ ob gratiam ⁊ ibi Joan. Andre. in mercuria
38 libus de re. iuris in. vj. ⁊ aliquid in capitu. fin. de poſtul. † plus
ſentit pe. ibi circa repoſitatorum ſuorum, ꝙ etiã inferior vt epi-
ſcopus ſi ſubſit cauſa poteſt inuitos plures parochiales trãſfer
re ad alias eccleſias, ⁊ compellere per. d. capitu. queſitum de
rerum permu. Et ſufficiens cauſa erit ſecundum eum per duri-
tiem vel perfidiam plebis, cui vnus reſiſtit ⁊ ſatiſfacere non poſ
ſit cum alijs, alius faciet cum ſimilibus. Et puto ꝙ Archi. alle
get notabile verbum Joan. and. in capitu. ſi electio de elec. in.
39 vj. † dicens, ꝙ electus non acceptando dignitatem ad quam
electus eſt, poterit, ſi alius eque idoneus non requiratur, per
40 quem illi eccleſie conſuli poſſit, cogi ad acceptãdum. † Ex quo
determinata videtur vna queſtio quottidiana vtrum ſi in eccle
ſia iſta erat conſuetudo vel ſtatutum de optando ſecundum tra
dita in capitu. fina. de ꝯſue. in ſexto an in his beneficijs permu
tatis habet locum optio. ⁊ videtur ꝙ ſic, quia nõ videtur velle
princeps ſingularibus ſtatutis, aut etiam conſuetudinibus ſin-
gularium eccleſiarum velle derogare capitu. primo de conſti-
tu. in. vj. tamen contrarium verum eſt, quia permutantes non
debent fraudari in eorum intentione per capitu. primũ de re-
rum permutatio. in ſexto. ⁊ per. d. clementi. in ratione eorum.
Et iſtud maxime quia. ĩ. eſt clauſula non obſtante ſtatuto vel cõ
ſuetudine dicte eccleſie vt. ĩ. videbitis. Et ita ſepe conſului. ſcd̃o
principalr̃ in his ꝓuiſionibus ⁊ cõceſſiõibus bñficioꝝ oportere

exprimi valorem fructuum redditum & prouentuum, non dicit proprietatem beneficij aut etiam ipsius beneficij vel tituli, quia cum sunt ecclesiastica non recipiunt extensionem, cum sint specialia vt in. §. sacre insti. de rerum di. & l. fructus. ff. de rei vendi.
41 Redditus qui aliter. ¶ †Et nõ tua, que videntur esse idem, tñ sunt diuersa vcz. ¶ Fructus q pcipiunt ex pdijs cura & cultura §. siquis a non dño insti. de rerũ diuisio. & in. l. fructus. ff. de rei vendi. ¶ Redditus sunt qui aliter extra rem percipiuntur sicut pensiones domorum. l. si vrbana. ff. de condi. indebi. cum ibi not. ¶ Obuentiones sunt, que extrinsecus, quandoq; a casu obueniunt vt in. l. lege obuenire. ff. de verborum signifi. Et not. vnam optimam cautelam non se astringere ad aliquam certam
42 vel precissam solennitatem, † quia mendatium etiam in vno minimo nũmo annulat gratiam tamq; subrepticiam. c. cui de nõ sacerdotali in fi. de preben. in. vj. & in capi. si motu proprio eo. tit. libro. vj. & capi. ad audientiam de rescrip. Et est optimum consilium, & fuit his dicere, q non egrediuntur & non extenduntur vltra. xx. lib. taurinensium secundum communem extimationez quia si minus valeret substitueretur gratia, nec potest dici subrepticia, quare dicat taurinẽsium, quia libra taurini est sol. v. Similiter si diceret taurinensium paruorum vt colligitur in clemẽ.
43 ij. de magi. † Quare autem dicat secundum communem extimationem istud ideo dicitur, quia precia & extimationes talium nõ ex affectione, nec ex accidenti seu a casu extimantur sed communi valore, & communi extimatione. l. si seruum meũ. ff. ad. l. aquil. & l. precia rerum. ff. ad. l. falci. & habetur in. c. j. de empti. & ven.
44 † Sed circa hoc solet dubitari cuius loci considerabitur ista loci extimatio vtrum in curia romana in qua dicuntur extimata omnia beneficia, an vero illius prouincie vel ciuitatis in qua est beneficium. Et breuiter puto, nisi aliud ex stillo curie, vel cõsuetudine habeatur, nec aliter in curia reperiatur declaratum, cõsiderari ciuitatem, et patriam in qua situm est beneficium per iura preallec. & optime facit. c. j. de emptio. & vendi. Ego alias miratus sum quare curia romana que habet propriam monetam. s. florenorum de camera, carlinos, & alias plures monetas vt patet dum se refert ad monetam taurinensium nisi dicamus ex stillo curie ita institutum, quia curia romana vtebatur illa pecunia, & moneta tamq; magis bona, & vsitata vt in. d. clementi. ij. de magistris. ¶ Prosequor in rescripto.

Pro resignatiõe ipsius anibal

di huiusmodi vacantes.

45 ¶ † Ex his verbis colligitur in huiusmodi concessionibus & rescriptis apostolicis debere fieri mentionem de vacatione beneficij & de die vacationum, quia beneficium viuẽtis, nisi vacet, alteri conferri non potest, nec debet. c. nulli in prin. & in. §. j. de cõces. preben. Et not. vacantes in plurali quia canonia & preben-
46 da vacare dicuntur. ¶ † Canonia est ius quodam quod ex electione, seu collatione, vel institutione, & receptione alicuius in canonicum, seu in fratrem oritur, siue acquiritur, vbi est certus numerus canonicorum, alias de nouo creatur, & alias non, vt. c. dilecto de preben. c. proposuit de conces. prebẽ. & capi. si postq;
47 eo. titu. libro. vj. ¶ † Prebenda vero est ius percipiendi prouentus in ecclesia, & proprie consistit in fructuum prosecutione, & est consecutiua ad canoniam que est in iure prebenda in facto & hec omnia sentit hostien. in summa. de preben. in. §. j. maxime in versicu. fi. ¶ Prosequor.

Etiaz si dispositione apostolice

specialiter vel generaliter reseruati existant.

48 ¶ † Dicti canonicatus & pbenda, sunt magni effectus, hec verba quia talia beneficia specialiter & generaliter per alios, nec alijs conferuntur tamq; affecta vt in. c. ij. & in. c. dudum de preben. in. vj. cum si. Tamen in casu nostro nõ multum puto necessarium per ea, que dixi in precedentibus cum talia beneficia pmutata alijs q; permutantibus conferri non possunt, vt in. d. c.
49 j. & in clementi. prima de rerum permuta. † Sed quero pro declaratione que sunt beneficia specialiter reseruata. So. vt verbum sonat, nam specialiter dicuntur, quando est specialis reseruatio, vt si papa dicat, tale beneficium reseruamus dispositioni nostre, &c. generaliter dicitur, quando in genere ali-
50 qua beneficia alicuius regionis vel ciuitatis. † Sed occurrit dubium, quomodo beneficium potest specialiter reseruari contra alium, ne inducat votum captande mortis, contra. c. nulla, & capi. detestanda. & capitu. ne captande de conces. preben. in. vj. So. specialiter reseruãdo potest itelligi dupliciter. ¶ Prima specialis & nominati certi, & nominati beneficij certi hominis. Et ista potest dici specialis, & specialissima, que reprobatur per iura preallec. ¶ Secunda specialis respectu ecclesie, & de prima vacatura & ista quãdoq; admittitur per papam, vel suos delegatos, quibus hoc specialiter concessum fuerit, de que in capitu. presenti de offic. delegati in. vj. & in capitu. executor. §. potest cum simi. de concesi. preben. in. vj. & in. d. capitu. ne captande. ¶ Prosequor.

Cum plenitudine iuris canoni

catus ac omnibus iuribus & pertinentijs suis qui vt asseritur tibi de nobili genere procreatus existis auctoritate conferrimus de illis prouidimus.

51 ¶ † Quid importat ista verba cum plenitudine iuris &c. satis colligitur ex precedentibus quia plenitudo iuris canonicatus est plene habere ius commune canonicorum tam in choro, q; in capitulo, tam in diuinis, q; in actis capitularibus, iuris & pertinentie sunt prebende q̃ hanc describũt, distribuit, & obuẽtionem & huiusmodi similium, que debentur canonicis que tamen debẽtur cum qualitatibus suis, vt si intersit diuinis officijs, habeant distributiones quotidianas, non aliter fructus grossos prebendarum, secundum animosas cõsuetudines ecclesie, de quo in. c. j. de cleri. non resi. in. vj. facit q habetur in. c. relatum extra de
52 cleri. non residen. † de nobili genere &c. ideo non facit mentionem, quia nobilibus de melioribus, ac pinguioribus beneficijs prouidetur, q; alijs, vt in. c. de multa in fi. & c. pe. de preben. in. vj. ¶ Ideo dicitur apostolica auctoritate confirmamus, & prouidemus, quia talibus plus fauemus. & c. si beneficia. c. si apostolice cum simi. de preben. in. vj. ¶ Nunquid autem executor datus ad exequẽdum debeat ante excutionem de premissis cognoscere habetur per Inn. in. d. c. fi. de psumptio. ¶ Prosequor.

Decernentes prout est irrituz &

inane si secus sup his a quoq; quauis auctoritate sciẽter, & ignoranter attentatum forsam est hactenus vel in posterum contingerit attentari, &c.

¶ Ex his nobis gratia fit potẽtior, qz in his literis & rescriptis apponitur decretum irritans. Cuius gratia aduertendum est. ¶ Primo q habemus plura decreta que hoc nomine nuncu-
53 pantur, tamen sunt diuersa & diuersi effectus, † Nam decretum est illud q decernitur per principem & alios potestatem habentes iuris conden. Et dicitur a decerno decernis idest a statuo statuis, vt insti. de iure naturali in. §. & q principi & in. l. fi. C. de legi. & habetur in. l. & q principi. ff. de legi. & habetur in. §. porro iij. distin. Et ab isto vocantur & denominantur decretales & capitula de quibus in prohemio decretalium & decretorum, & de isto
54 nihil hic. ¶ † Et habemus decretum ciuitatis & alicuius ordinis, q decuriones statuũt. Et huiusmodi dicũtur eoruz statuta. Et dicuntur etiam a decerno decernis, & de his habetur in ca. cum omnes de consti. & in. l. j. & ij. C. de decre. decurio. lib. x. & i.
55 l. j. & per totum. ff. de decre. ab ordi. fa. † Sũt &, decreta iudicuz que interponũtur cũ magna cause cognitione per iudices in alienationibus eorum ciuitatis ecclesie vel minorum, de quibus in. l. j. & per totum. C. de predi. mino. & per titulum. C. de predi. cu-
56 ria. siue de non alie. libro. x. ¶ † Habemus decretum irritans q apponitur in beneficialibus, & gratijs apostolicis, vt hic, & in capi. si capitulo, & in capi. si soli cum simi. de conces. preben. in. vj. & habetur in capi. cum dilectus de iure patro. & in capi. j. de rebus eccle. non alie. in. vj. & in clemen. ij. eo. titu. & C. de predi.
57 minorum, & C. quando decreto opus non est libro. x. † Et not. magnos effectus huius decreti, quia impedit omnes inferiores aliquid attentare in preiudicium gratie apostolice, nam si quid attentatum fuit decernitur, irritum, & inane ipso iure, vt in iuribus preallega. namq; afficit tale decretum beneficium, sicut si fuisset iam receptus in canonicum, vel mandatum fuisset, vt in capitu. si postquam de preben. in sexto, & voluit glo. in ca. primo in versicu. irritum de concessio. preben. in sexto. Aduertenda sunt verba rescripti & eius forma quia si sub conditione facta fuerit concessio, vel sub modo, puta prebendam quam duxerit acceptandam &c. non ante operatur decretum quam acceptauerit, vt glo. voluit in capitu. j. in versicu. acceptaret, que incipit q quando scribitur, &c. de concessio. prebend. in sexto & habetur in. §. ex parte vero vbi not. Gemi. q si decretum inter-
58 ponitur super re iurata non imprimit vires suas. † Alius magnus effectus quia afficit ignorantes q procedit ex eo quia beneficiũ iam affectum est, & trãsit cũ qualitatibus suis, vt in. d. c. si postq;

si postq̄ ꝛ in.c.j.ꝛ in.d.capit.si soli.licet alia decreta ꝛ statuta non ligent ignorantes de quo in capitu.ij.de constitu. Et ex his patet ꝙ expressio eorum verborum, si secus super his ꝛc.nihil aut modicū operanť interueniente decreto. ¶ Sed oppo.ꝛ vř ꝙ in casu nostro decretum nō irritet, nec vtile sit, q꞉ sine eo erat irritum Et istud sentit tex. prout dic.ꝛ istud est irritum ꝛc. facit ꝙ habeť in.c.j.de rerū permu.in.vj.ꝛ in clemē.j.eo.ti. vbi talia beneficia alijs q̄ꝫ permutantibus conferre non possunt. So. sunt q fatentur cōtrarium dicentium in hoc casu decretū non necessarium, sed ad bene esse. Et abundans cautella non nocet.l. testamētū non ideo.C.de testa. ¶ Ego contrarium vcꝫ, ꝙ iterū isto casu operabitur decretū, vt his casibus, quibus dixi in permutatione repelli posse, propter decretum repelli non poterit vt operatur decretum si alia attentetur certa. circa huiusmodi beneficia vel accessoria, etiam citra collationem, ꝛ titulum eorum. ¶ Prosequor in rescripto.

Non obstantibus statutis con-

suetudinibus dicte ecclesie iuramento confirmatis, apostolica, vel quacūqꝫ firmitate alia roboratis contrarijs quibuscunqꝫ.

59 ¶ † Hec est clausula derogatoria que communiter solet apponi in rescriptis ad beneficia, ꝛ videť necessaria pratica que habetur in.c.j.de consti.in.vj. nam si in ista ecclesia fuisset statutum, vel consuetudo specialis, ꝙ permutationes beneficiorum fieri non possent, ꝙ non obstante permutatione permutata beneficia alijs conferantur, vel quia similis non fuisset apposita, ista clausula, non habuissent huiusmodi litere effectum, quia nō fuisset verisimile principem derogare specialibus statutis ꝛ cōsuetudinibus ecclesie.c.cum.M. ferrariēsis de consti.ꝛ clem.
60 j.eo.titu.† Sed hic occurrit dubium, vtrum hec clausula, tollat vitium subreptionis in istis impetrantibus, nam ambo erant de hac ecclesia, ꝛ verisimiliter sciebant statuta ecclesie sue, vt in iuribus preallegatis, ergo non fecerunt mentionem, nec de statutis nec de consuetudinibus, rescriptum tamq̄ꝫ subrepticium valere non debebit.c.cum venissent extra de eo qui mit.in pos. ꝛc.ꝛ in.c.cum accesissent de cōsti. nec ista clausula, refertur ad
61 dolum seu malitiam. Et istud sine firmitate videtur verū. † Q꞉ in beneficialibus etiam modica subreptio viciat.c.si motu proprio de preben.in.vj. Et hac ratione forte fit mentio in hac clausula de iuramento, ꝛ cōfirmatione apostolica, ꝛ de quacūqꝫ alia firmitate, que referuntur ad similia specificata, per ea, que habentur in.c.qui ad agendum de procur.in.vj. Et que possit esse ista alia firmitas forte erit prescriptio vel alia res iudicata sup statuto vel consuetudine. ¶ Prosequor ꝛc.

Aut si aliqui apostolica vel qua

uis auctoritate in dictis ecclesijs in canonicos sint recepti, siue vt recipiantur.

62 ¶ † Hec clausula apponitur etiam cōmuniter in rescriptis ad beneficia, ex eo quia non est verisimile principem velle grauare vnam ecclesiam, vel vnum prelatum multiplici acceptatione, vt in.c.capitulum, ꝛ in.c.mandatum.ꝛ in.c. abbatem de rescrip.
63 ꝛ in.c.tibi qui de rescrip.in.vj.† Immo si taceant in literis ad beneficia aliquem in dicta ecclesia de mandato pape fuisse receptum, litere redduntur subrepticie ꝛ nulle vt in.d.iuribus ꝛ noluit Specu. in titu.de rescrip. presenta.in.§.ratione forme ꝛ in.§.sed ratione quoqꝫ defectus versicu. item ꝙ alius ꝛc.tamen in hoc casu nostro non puto multum necessarium hanc clausulam apponi, quia per hanc permutationem inuicem factam non videtur multum grauari ecclesia, ꝛ licet sint due receptiōes i ista ecclesia, ꝙ Ambaldus recipiatur ad dignitatē decanatus, ꝛ petrus ad decanatum ꝛ prebendam, tamen per resignationē vtriusqꝫ valeant, nec alteri per quēcūqꝫ conferri possunt, vt in.d.c. j.ꝛ in.d.cle.j.de rerum pmu.vt dixi in precedenti cum alij insistant vt reciperentur vel apud ordinarium vel apud executorē apostolicum in his beneficijs permutatis, vana esset eorum licē
64 tia, ac instantia, per iura preallegata.† Dubitaui tamē si gratia apostolica illorum instantium non faciat mētionem de huiusmodi receptione, ex causa permutationis facta reddatur subrepticia, precedentia faciunt ꝙ non. ¶ In contrarium facit, quia negari nō potest per hanc receptionem preiudicari ordinario collatori in duobus quia non potest valere nec videre confirmari seu conferri cui vult per predicta iura. ¶ Secunda quia sedes apostolica apposuit manum ꝛ sue ordinarie collationi derogauit ꝛ in beneficialibus etiam minima subreptio viciat vt in.d.c. si motu proprio de preben. Cogita. ¶ Prosequor in rescripto.

Seu si super prouisionibus sibi

faciendis de canonicatibus ꝛ prebendis ecclesie speciales, vel alijs beneficijs ecclesiasticis, in illis partibus generales dicte sedis vel legatorum literas impetrent.

¶ Hec omnia de stillo curie in beneficialibus consueuit apponi, ꝛ sic parum operatur contra receptos, ꝛ instantes, vt recipiātur, hec operatur contra promissiones factas siue specialiter siue generaliter per literas apostolicas vt legatorum eum spectaturas per quas quis nundum receptus, nec instat, vt recipiatur
65 sed speratur, ꝙ vellit recipi, vel instat vt recipiatur. † Sed quero, que dicantur speciales, ꝛ que generales prouisiones. So. ex mēte tex. ille dicūtur speciales, que specifice de canonicatibus, ꝛ prebendis ipsius ecclesie specifice faciunt mentionem, non tamen in indiuiduo certe prebende, certi hominis, ꝛ canonici, for-
66 te quia illa prouisio non valeret.c.ij.de conces. prebē. ¶ † Generales dicuntur que in genere super alijs beneficijs aliarū partium conceduntur, ꝛ forte tunc illis generalibus, etiam si non esset ista clausula per has speciales derogaretur, per regulam generi de regulis iuris in.vj.ꝛ habetur in.c.j.de rescrip.ꝛ.c.dudum versic. nos quandoqꝫ de preben.in.vj. Opponi. ꝙ frustra
67 fecerit mentionē de ꝓuisionibus legatorum † q꞉ regulariter nō possunt tales prouisiones facere legati.c.j.ꝛ.ij.de offi. legati in vj. So. est intelligenda ista gratia, quādo legati habent aliquā potestatem, vt aliquando habent, vt in.d.iuribus.ꝛ in.c.presenti ꝛ in.c.deliberatione eo.titu.lib.vj. maiorem tamen auctoritatem habet prouisio apostolica q̄ꝫ legati vt in.c.hij qui de preb;
68 in.vj.licet auctoritate apostolica fuerit cōfirmata. † Quid si papa motu proprio ad nullius impetrationem concessit per hanc clausulā tali gratie, videť derogare, ꝙ in casu nostro motus proprius operetur vt videtur clarum per.d.c.j.ꝛ.d.clemē.j.de rerum permu. Sed in alijs casibus plus dubij est, quia ista clausula restringitur ad casum suum, nec est nostrum extendere.c.cuꝫ
69 causam cū ibi not.extra de rescri. † Sed in gratijs motu ꝓprio concessis tamq̄ꝫ fauorabilibus latissima interpretatio est facienda.d.ca.si motu proprio ꝛ capitu.si pluribus de preben.in.vj. ¶ Prosequor in rescripto.

Etiaꝫ si per eas ad inhibitionē

reseruatum, ꝛ decretum vel alias quomodolibet sit processum.

70 ¶ † Huiusmodi verba videntur necessaria, quia in huiusmodi literis non tātum de primis in genere oportet facere mentionē, immo de qualibet clausula in primis apposita, ꝛ omni serie ꝛ tenore.c.ex literis extra de dolo ꝛ contu.ꝛ.c.bone de confir. vtili vel inutili, facit ꝙ habetur in.c.ceterum in fi. de rescrip. Et sentit specu.in titu.de rescrip. presenta. in.§.ratione quoqꝫ de forma circa prin. Et not. ꝙ hic sunt.iiij.tria in genere, ꝛ vnū in specie. ¶ Primum inhibitio que ꝛ per concedentem in literis, ꝛ per execu. quādoqꝫ fit ista reseruatio, que etiam fiunt ꝛ fieri possunt vt.s.ꝛ est casus in.c.si de beneficio de prebē.in.vj. ¶ Secundum est decretum, de quo satis in precedētibus dictum est, ꝛ secundum hoc est hic pratica ꝛ cautella, ad hoc vt secunde litere derogent primis, immo prime valerent vt in ca. dudum de preben.in.vj. requiritur ꝙ clausula generalis subiecta referať ad similia specificata per ea que habentur in cap. qui ad agendum de procura.in.vj.

Quibus omnibus te in domini

corum canonicatus prebende assecutū volumus anteferri.

71 ¶ † Hec clausula licet in alijs sit multum vtilis q꞉ per habentes talem prouisionem cuꝫ clausula anteferri, omnibus alijs preferuntur, tamē in casu nostro nihil aut modicum operatur vt in precedentibus visum est, ꝛ isti permutantes de iure etiam sine huiusmodi clausula ceteris preferuntur, vt in.d.c.j.de rerū permu.in.vj. ꝛ in.d.cle.j.eo.ti.de rerum permu. ¶ Prosequor.

Sed nullum per hoc eis quo ad

executionem canonicatuum, ꝛ prebendarum, aut beneficiorum aliorum preiudicium fiat.

¶ Hec clausula ponitur ad cautellam, ne preiudicetur alijs impetrantibus in assecutione aliorum beneficiorum, nam in istis ꝑmutationibus licet de iure, ꝛ de generali prouisione preiudiciū generetur vt in precedentibus visum est, tamē in alijs nō debet
72 preiudicium generari. † Sed contra, ꝛ immo vř istas scdas literas reuocare primas, cū saltē in gñe de primis faciant mentionē capi. ceterum de rescrip. facit ꝙ hř in.c.in nostra eo.titu. So.

aut non sit mentio de primis, et tunc secunde tanq̃ subreptitie nõ valent, vt i. d. c. q̃uis eo. ti. in. vj. et d. c. ceterum et c. ij. de offi. deleg. aut in secũdis sit mẽtio de primis, et scde reuocãt primas, vt in. d. c. ceterum, aut sup diuersis beneficijs, aut p diuersos, et in diuersa ecclesia est facta ĩpetratio, et tũc secũdũ rescriptũ valet ẽt si in secũdo nõ fiat mentio de primo, q2 in separatis nõ recta fit illatio vt. l. papinianus exuli. ff. de minor. Aut in eadẽ ecclesia, Et tũc dicẽdũ vt in. d. c. capitu. et c. mãdato de rescr. et c. ti bi q eo. titu. lib. vj. et. j. casu ecclesia ista operat. Aut per eũdẽ in diuersis ecclesijs est facta impetratio et h3 locũ. d. c. in nr̃a de rescri. et hr̃ in. c. cũ adeo et in. c. si proponã eod. titu. lib. vj. Aut per eundẽ in eadẽ causa plures literas ad diuersos iudices sunt impetrate, et tũc dicẽdũ vt in. c. ex tenore de rescriptis. ¶ Prosequor in rescripto et c. ¶ Grassus.

Aut si venerabili fratri nostro

epo et dilectis filijs capitulo taurinensi, vel quibuscunq3 alijs cõmuniter vel diuisim a dicta sede sit indultũ quod ad receptionẽ vel puisionẽ alicuius minime teneat, et ad id cõpelli nõ possint.

73 ¶ † Hec clausula hoc casu nõ vr̃ multũ necessaria, q2 nõ obstãte indulto predicto, q̃ habeat in ecclesia predicta, cõpelluntur eps et capi. tales pmutationes adinuicẽ admittere ad pmutata bñficia, nec possunt repellere, nec ẽt c̃dicere per. d. c. j. de rerũ permu. in. vj. et. d. cle. j. eod. titu. etiã si huiusmodi clausula non fuerit apposita. Et not. q̃ dr̃ venerabili fratri et dilectis filijs p ea que habent i. c. q̃ graui d cri. fal. Sed c̃, nã videtur esse mala grãmatica dũ dicit dilectis filijs capit. preponẽdo plurale, et subijciẽdo singulare c̃tra. c. ad audientiã lo. j. de rescr. Sed c̃, q2 in capi. sunt regulariter plures. c. j. extra de ellec. ideo dr̃ in plurali. Quero quare dicat qbuscũq3 alijs So, vt cõprehẽdat habẽtes potestatẽ, qui q̃nq3 nõ sunt in capi. c. sed primũ de elle. cũ si. † Quero. ij. quare dicat cõmuniter vel diuisim. Respon-

74 deo q2 fm diuersas cõsuetudines ecclesiar, quandoq3 diuisim, ad prelatũ pertinet tñ collatio prebẽdarũ quãdoq3 ad capitu. et ad platũ, vt in. c. quãto extra de his que fiunt a prela. sine cõsen. capituli. c. cũ ecclesia vulterana de elle. et sentiunt verba huius clausule tale indultũ ab iferiore cõcedi nõ posse ecclesijs, ibi dũ dicit, si a dicta ecclesia sit indultũ et c. Ex quo dubitaui si statuto vel c̃suetudine alicuius ecclesie possit statui et induci q̃ ad alicuius receptionẽ nõ teneat et c. et videt q̃ nõ, quia sic esset imponere legẽ superiori, q̃ de iure fieri nõ potest. c. innotuit de ellec. et c. cũ inferior de maio. et obe. vr̃ q̃ nõ, nisi certas personas recipere teneantur, tñ sustinetur statutũ sicut et consuetudo per ea que habent in. c. fi. de prebẽdis. ¶ Prosequor in rescripto.

Quibuscunq3 canonicatibus et

p̃bẽdis ipsius ecclesie vel alijs beneficijs ecclesiasticis ad eorũ collationẽ prouisionẽ presentationẽ seu q̃uis aliã dispositionem coniunctim vel separatim spectãtibus nulli valeat prouideri p literas apostolicas nõ faciẽtes plenã et expressam ac de verbo ad verbũ de indulto huiusmodi mentionem.

¶ Huiusmodi clausula videt necessaria, q2 si tale indultũ fuisset in huiusmodi ecclesia forte nõ valuisset huiusmodi facta collatio oium permutationũ, nec fuissent cõpulsi eps et capitulum tales

75 admittere pp subreptionem, † q2 nõ est verisimile principem singularibus statutis et indultis ecclesie velle derogare nisi de ipsis fiat mẽtio. c. j. et. ij. de cõsti. in. vj. c. cũ omnes. c. cũ. M. ferrariensis de cõsti. et c. cũ cessante eo. titu. et si ex causa pmutationis vacarent beneficia et cõferri deberent, et maxime q2 ista erãt de ecclesia, et huiusmodi statutũ et indulta nõ potuerit ignorari, et p cõsequens subreptio poterat dici dolosa q habet omni modo gratiã ãnullare. c. sup literis. c. cũ adeo. c. ad audiẽtiã de rescrip. Et sic erat hic casus in quo beneficia pmutata pmutãtib[9] nõ cõferunt, sed alijs, et sic ipsi pmutantes remanerent exclusi a beneficijs. Et nota generalitatẽ in beneficijs, et prouisionem siue dispositionẽ post specialitatẽ, q2 alias nõ esset nostrũ extendere,

76 † Quero nũquid per hanc clausulã satisfiat indulto siue statuto videt q̃ nõ, q2 istud nõ est facere mẽtionẽ de verbo ad verbum. Et forma tradita diligenter est seruãda. c. cũ dilecta extra de rescrip. et c. fi. de resti. spo. c̃riũ est verius q2 presupposita intẽtione romani põtificis volẽtis talibus derogare cũ sit supra ius. c. proposuit de cõcessio. prebẽ. et oia possit. c. cũcta p mundũ. c. p principalẽ. viiij. q. iij. sufficit q̃ volũtas sua deprehendat que, satis deprehendit ex premissis facit q̃ hr̃ in ca. ceterum de rescrip. Et voluerunt legiste maxime Bart. in. l. si quis in prin. testa. ff. de lega. iij. in simili in reuocatione testamentorũ. ¶ Prosequor in rescripto.

Et qualibet alia dicte sedis in-

dulgentia generali vel speciali cuiuscunq3 tenoris existat, p quã presentibus nõ expressam vel totaliter nõ insertã effectus huiusmodi gratie ĩpediri valeat, quomodolibet vel differri, de qua, eiusq3 toto tenore habẽda sit in nostris literis mẽtio specialis.

77 ¶ † Hec clausula est multũ vtilis iudicio meo et rescriptis et collationibus bñficior appossi. pp varias et diuersas indulgentias quas habẽt nõnũq̃ diuerse ecclesie p quas impediũt, et nõnũq̃ differunt gratie apostolice, nã licet alias de iure nõ valeant rescripta, si nõ fiat mẽtio de omni indulgẽtia, siue gñali siue speciali, aut priuilegijs et oibus clausulis in eis existẽtibus vt in. c. cum ordinẽ et c. ceterum in fi. de rescri. cũ si. Tamẽ si hec clausula, ita ampla apposita fuerit in secũdis literis faciat literas valere, et derogare illis indulgẽtijs. Que aũt sit generalis et que specialis habet in. c. j. et in. c. cũ ordinẽ de rescrip. Sed c̃, si sit habenda mẽtio specialis ex dispositione indulgẽtie cõcesse ecclesie, quomodo sufficeret hec clausula, que potius est generalis q̃ specialis certe nullo modo, vt in. d. c. ceterum in fi. et c. cũ adeo et c. ad audientiã el. ij. et c. si proponenda de rescrip. facit q̃ hr̃ in. c. q̃uis de rescri. in. vj. vt colligit in precedentibus et ex his q̃ dixi in precedẽ clausula, et habet in. c. j. in fi. de rescrip. in. vj. vc3. q̃ si nõ possit dici mentio specialis tñ potest dici mẽtio expressa et in tẽtio principis sic volẽtis talibus indulgẽtijs derogare, q̃ sufficiat p iura preal. facit q̃ hr̃ in. l. cum pater. §. filijs. ff. de lega. ij.

78 † vbi enixa volũtas testatoris extẽdit ad omnẽ speciẽ successionis, sic et enixa volũtas principis extendit eius vires ad dispositionem ad omnes clausulas et c. † Oppone. q̃ istud rescriptum

79 sit vitiosum pp defectũ duplicitatis verbor et superfluitatis q2 in eo est bis repetitũ verbũ impediri. Sicut videmus in vitio in cõstitutione capituli ad audiẽtiã lo. j. de rescrip. So. puto dicẽdũ ob hanc duplicationẽ et repetitionẽ huius verbi impediri nõ viciari rescriptũ, q2 est modicũ viciũ sicut in. c. ex parte de fide instrumentorum et c.

Seu si presens nõ fueris ad pre-

standum de obseruãdis statutis et consuetudinibus dicte ecclesie ratione dictorũ canonicatus et prebende solitum iuramentũ, dummodo in absentia tua per procuratorem idoneum, et cũ ad ecclesiam ipsam accesseris, corporaliter istud prestes, et c.

80 ¶ † Hec clausula videt necessaria propter plura statuta et plurimas cõsuetudines diuersarum prouintiarum et ecclesiarum, in quibus apponuntur omnes recipiendos in canonicos debere iurare personaliter per se ipsos seruare statuta et consuetudines vc3, vt in. d. c. cum omnes et in. c. cum. M. ferrariensis de consti. Sed cõtra et immo vr̃ nõ necessaria propter generalem clausulam positam in precedenti, in qua dicitur nõ obstante statuto, et consuetudine in contrarium dictis et c. Soln. illa clausula recipit exceptionem, et non obstante statuto, et consuetudine in contrarium recipiãtur tales in canonicos auctoritate gratie apostolice verum recepti restringuntur alijs statutis ecclesie quibus nõ est verisimile papam voluisse derogare cũ tales ecclesie restringãtur ad limites suos. c. cũ cãm de rescrip. c. cũ dilecta co. titu. oportet q̃ tales recepti iurent talia statuta, et tales consuetudines, puta, de seruiendo ecclesie et seruitio illius prebẽde, q̃ adeptus fuerit, et alia onera subeũdo. Nã licet auctoritate apostolica receptus gratiam habere dicatur, vt in pcedentibus vi-

81 sum est, tamen nõ soluitur a statuto nec oneribus ecclesie. † S3 cõtra, de nihilo prouidet hec gratia, seu clausula, quia per procuratorem idoneum sufficit prestare iuramẽtum, vt not. in. c. fi. de iura. cal. in. vj. So. immo si statutũ disponeret personaliter iurari per presentem si non erit hec clausula admittetur procurator qui admittetur virtute huius clausule, in absentia domini.

82 † Sed quero quis dicatur idoneus procurator. So. hñs speciale mandatum ad iurandum statuta ecclesie nec puto necessarium specificare statuta, per ea que habẽtur in. l. illud in. §. si ta-

83 lis. ff. de mino. et in. l. j. c. etiam si per procur. et c. † Et per hoc infertur ad statuta dicentia et disponentia respondendo personaliter positionibus vt non admittantur procuratores etiam cum

84 speciali mandato de quo in. c. fin. de compe. in. vj. † Quero pro declaratione, procurator idoneus iurauit ex mandato domini seruare statuta, nũquid dominus absens superueniens ad ecclesiam excusetur a nouo iuramento, videtur q̃ sic, quia procuratore iurante videtur dominus iurare, cum iurat in negotijs dñi vt in. d. c. fi. nec est sepius iurandum. c. et si Christus de iure iurã.

So. puto

So. puto contrarium qꝛ hec clausula hoc videtur expresse, vt
superueniēs dominus personaliter illud prestet ⁊ corporaliter
nec iurabit sed excusabit eum iuramentum prius prestitum per
procura. sicut in ciuili dicimus per. c. j. in fi. de iura. cal. in. vj.
lꝫ illud diuersum sit iuramentum qꝛ est iur̄m de malicia. Que-
ro cuius effectus sit primum iuramentū prestitum per procura
torem ex quo superueniens dn̄s dꝫ iterum iurare, qꝛ forte statu
to vel consuetudine ecclesie cauebat̄ ꝙ non haberet redditus
prebende, nisi iurasset. ad hoc proderit iur̄m procuratoris spe-
ciale dn̄i, forte qꝛ plus timebit̄. puto si non fuissent ista verba, ⁊
cum ad ecclesiam ipsam ⁊c. nō fuisset necessarium dn̄m veniē-
85 tem iurare per iura prealleg. † Quero qd iuris importat istud
verbuꝫ corporaliter. So. vt corporaliter tactis scripturis iure-
tur, vt cōiter iurari dꝫ preterq̄ꝫ per epōs, q iurāt prepositis scri
pturis sed non tactis. c. fi. de iura. cal. in. vj. ⁊ hr̄ in. c. vt circa.
de elec. in. vj. ¶ Prosequoꝛ ⁊c.

Aut vt asseris super de bays.

xxv. ⁊ super sancta in aur. angarijs sedinensis diocesis parro-
chialium ecclesiaruꝫ fructibus, puentibus, ⁊ redditibus. xviij.
librarum taurinensium similiter pensiones tibi dudum quo ad
vixeris canonice assignatas percipis annuatim ⁊c.
86 ¶ † Hec clausula est necessaria, quia in impetratione benefi
ciorum, non de quolibet beneficio habito, q̄ꝫtumcunqꝫ minimo
est mentio facienda. c. cum adeo. c. si per procuratorem. de re-
scrip. c. si motu proprio. c. q̄ꝫuis. de preben. in. vj. imo ēt de pe
nis. c. ad audientiam. el. ij. de rescrip. Sed q̄. si tꝫ istum deca-
natum qui est minor dignitas, possidebit iste Petrus, istas pē
siones, ⁊ dispensationes, ac impetrationes decanatus canoni-
catus, ⁊ prebende, que sunt maiora beneficia? So. vt colligit̄ in
c. ij. de fil. presby. in. vj. hmōi impetrationes ⁊ dispensationes
sunt odiose, vt in. c. q̄ꝫuis. de prebē. in. vj. Et lꝫ in vna impetra
tione vnius beneficij fuerit facta mentio, non sufficit si alia fiat
impetratio, nisi denuo fiat mentio vt ibi est casus singularis in
iure, facit ꝙ voluit Panoꝛ. in. c. fi. de fil. presby. ⁊ Jo. andr. in
regu. in penis. de regu. iur. in. vj. ⁊c.

Nostre tm̄ intentionis existit qd̄

ex collatione nr̄a hmōi nullum tibi ius in canonicatu, ⁊ preben
da predictis qūolibet acquirat̄, nisi dictus Anibaldus in illis
actu in decanatu prefato ius habueritis tempore resignatio-
nis eorundem.
¶ Hec clausula ⁊ reseruatio non vr̄ necessaria, qꝛ de materia
ꝯtractus permutationis est vt qlibet permutantiū habeat ius
87 in re quā permutare voluerit, † hoc est ꝙ permutare nō potest
nisi qui dn̄s est, vel loco dn̄i. c. cū venerabilis de excep. ⁊ dans
rem alienam, vel in qua ius non habeat permutat. l. j. in fi. ff. de
rer. permu. sed cōpetit actio ꝯtra eum, vt rem, quam habuit ex
permutatione restituat, vt in. l. j. §. j. C. de re. permu. in ver. plu-
res, in fi. ⁊ voluit Hosti. in summa. co. ti. in. §. quid pōt permu-
88 tari ver. res aūt aliena ⁊c. † Est tm̄ optima cautella ⁊ forte ne-
cessaria iudicio meo in permutationibus beneficioꝝ que nō ex
partium ꝯuentione sortiunt̄ effectum sed superioꝝ puisione, vt
in precedenti visum est, ⁊ facit. c. quesitum. de re. permu. ⁊. c. j.
co. ti. lib. vj. vnde prouisio superioris forte tribueret ius permu
tanti resignatione facta per aduersariuꝫ ius hn̄tem lꝫ in alio be
neficio permutato, ⁊ resignato ius non habuerit, cum ex cano-
nica instōne superioris ius querat̄. c. ex frequentibus. de instit.
⁊ in reg. de reg. iu. in. vj. Et ob h̄ hec clausula forte fuit apposi
ta. sentit tamē Hosti. in summa. co. ti. §. quid potest. in fi. opor
tere euinci ius illud anteq̄ꝫ cōpetat actio, nisi forte imineret eui
ctio in limine ꝯtractus. l. si post perfectam. C. de euic. ⁊ non cō
siderari ius tempore resignationis, qꝛ ꝙ non est resignari non
potest. l. decem. ff. de ver. ob. ¶ Prosequor in rescripto.

Nulli ergo hominum omnino

liceat hanc paginam nostre collationis, prouisionis, constitu-
tionis, ⁊ voluntatis infringere, vel eius ausu temerario contra
uenire, seu contra ire.
89 ¶ † Hec clausula cōmuniter apponitur in huiusmodi conces-
sionibus, ⁊ prouisionibus apostolicis ad earum obseruantiam,
ne aliquis contrauenire presumat, ⁊ peccat mortaliter quilibet
90 contraueniens capitu. ij. de maioritate ⁊ obedientia. † Et du-
bitaui circa eam nunquid in huiusmodi generalitate verboruꝫ
dū dicitur nulli ergo omnino hominum ⁊c. comprehendantur
epi, ⁊ videtur ꝙ non per. c. quia periculosum. de sentē. excom.
in. vj. contrarium puto verius maxime qꝛ ex precedentibus de
prehendit̄ intentio pape volentis etiam epos seruare debere.
91 † Et no. quatuor enumerata que vident̄ equiparari duꝫ dr̄ col
lationis, prouisionis, constitutionis, ⁊ voluntatis, ⁊ vident̄ no-
mina, sinonima, idem significantia, ⁊ no. prohiberi temerariaꝫ
contrauentioneꝫ, dum dicitur ausu temerario, quasi sentiat qd̄
ex iusta causa contrauenire posset ⁊c.

Si quis autem hoc attentare

presumpserit indignationem omnipotentis Dei, ⁊ beatoꝝ apo
stolorum Petri ⁊ Pauli eius sedis nouerit incursurum.
92 ¶ † Quid importent ista verba colligitur in. c. cum in iure pe-
ritus. de iudi. ⁊ in. c. veniens. extra de prescri. nam indignatio
⁊ ira omnipotentis Dei, ⁊ beatoꝝ apostoloꝝ Petri ⁊ Pauli
excludit ab omni gratia ecclesie, qꝛ ecclesia approbat ꝙ Deus
⁊ apostoli approbant. sic ⁊. c. quodcunqꝫ. xxiiij. q. j. ⁊ excludit
ab ecclesiasticis spiritualibus ⁊ tēporalibus, sicut maledictio.
93 c. reuertimini. xvj. q. j. † non tm̄ puto ꝙ sit talis contrafaciens
excōicatus, sic nec si maledicatur, vt voluit Bal. in salutatio-
ne decretalium per. l. hijs verbis. §. j. ff. de here. insti. Et est in-
dubitatum in casu nostro in quo vtitur verbo futuri temporis
dum dicit, sedis nouerit incursurum, per ea que habentur in. c.
si diligenti. de fo. comp. ⁊. l. iubemus. §. sane. C. de sa. san. ec. pu
to tm̄ ꝙ possit excōicari ex hmōi indignatione, sicut ex ꝯtuma-
cia, vel ꝯtemptu que requirunt̄ in excōicatione. c. nemo. c. nul
lus. xj. q. iij. de alia indignatione habet̄ in. l. iij. in princ. ff. quod
quisqꝫ iur. Et sit expeditū rescriptum. Grassus ⁊c. ¶ Sequi-
tur data rescripti vt infra.

Data Rome apud sanctū Pe

truꝫ anno incarnationis dn̄ice. M. cccc. lx. x. chal. ianuarij pō
tificatus nostri anno primo ⁊c.
94 ¶ † Hec verba vr̄ necessaria vt sciat̄ tēpus facte ꝯcessionis
⁊ collationis que videtur de substantia, sicut in instrumētis pu
blicis, vt glo. voluit in data. vj. in prin. ⁊ in. c. abbate. de re iu-
di. in. vi. ⁊ ibi glo. ⁊ hr̄ in. c. inter dilectos. de fi. instru. ⁊ voluit
Spec. in ti. de instru. edi. in. §. instrumentum. in ver. cōmemo-
ramus. in princ. Et lꝫ Jo. and. in mercu. dixerit in hmōi literis
romani pōtificis, nec inditionē, nec ānos dn̄ice natiuitatis, siue
incarnationis expresse non apponi, sed tm̄ creationis sue, tm̄ vt
hic videtis apponuntur anni dn̄i incarnationis f̄m stillum mo-
dernū Romane curie, ⁊ inditio. none, idus, ⁊ calende, licet an
tiquitus inditio poneretur, vt in. d. c. inter dilectos. ⁊ ibi glos.
95 que declarat, quid sit inditio, ⁊ in data sesti. † prosequitur vtrū
defectus vel error in inditiōe habeat vitiare instr̄m hr̄ p Bar.
in. j. ꝯsti. C. ⁊ dicite vt ibi. Sic none ⁊ idus antiquitus ponebā
tur, ⁊ bene processerunt, qualiter nonas, ⁊ idus, ⁊ calendas re-
periamus, videte glo. Jo. an. in data. vi. vbi glo. dicit, qd̄ calē-
de dr̄ a calo calis. i. voco vocas, none vero dr̄ a nūdinis que
96 fiebant, idus. i. diuisio vt ibi hr̄. † Opponit̄ ꝙ non ab incarna-
tione, sꝫ a natiuitate sit faciēda cōputatio, vt in. l. q in vtero. in
fi. ff. de sta. ho. ⁊ maxime qꝛ hoc est tp̄s quo nūdū anima īfundit̄
in vtero, nec est anima. l. antiqui. ff. si pars here. pe. ⁊. l. si pater.
ff. de sol. ⁊. c. sicut ex literaꝝ. de homi. So. ꝯriū loquit̄ in alijs
in Christo est speciale q subito salutata virgine, ⁊ in se per eam
formato corpore, ⁊ anima īfusa, creatus fuit miraculo diuine po
97 testatis, que vos ⁊ me ꝯseruare dignet̄, ⁊ augumētare. † alij tm̄
incipiūt a circuncisione per Jo. and. in data. vi. in mercuriali.
adest in rescripto expedita nonas Januarij anno primo die. x.
Januarij vt appareat qn̄ expedita fuit. adsunt ēt alia signa pro
ut litere transeunt per diuersos officiales curie apostolice. Et
sic sit expeditum rescriptū apostolicū ad beneficia cū gratiosa
lectum ⁊ perfectum in ciuitate Taurineñ. per magnificum, ac
famosissimum virum. J. U. D. comitem ac monarchā. d. Jo-
annem grassum ⁊c. ad laudem omnipotentis Dei, ac gloriosis
sime eius genitricis virginis Marie, ac totius curie celestis.

FINIS

Leobini Dallerij vtriusqz iuris professoris, Aureliani, disputatio Canonica. De Mandatis Apostolicis, elegantissima inter primas, & optime frugis plenissima.

SVMMARIVM

1 Prior conuentualis quam etatem habere debeat.
Prior habens animarum curam quam etatem habere deat.
Abbas quam etatem habere debeat.
Episcopus cuius etatis esse debeat, & .j.nu.6.
2 Prelatura regularis citra episcopatum an professionem expressam exigat.
3 Canonicus ecclesie cathedralis cuius etatis esse debeat.
4 Beneficium ecclesiasticum an habere possit qui tonsuram ad huc non accepit, & .j.nu.44.
5 Prior qui curam animarum per alios facit quam etatem habere debeat.
7 Capacitas vel incapacitas alicuius quo ad beneficia quando considerari debeat, & .j.nu.23. & nu.43. nu.62. & nu.96.
8 Beneficij vacationis, vel collationis tempus an considerari debeat.
9 Etas requisita in sacerdote an requiratur tempore date literarum, an quando sacerdotium recipit.
10 Habilitas respectu beneficiorum quando consideretur.
11 Beneficia simplicia quam etatem requirant.
12 Clausula si dignus & idoneus est semper in omni rescripto intelligitur.
13 Ratio sermonis recti semper spectanda est.
14 Clausula ad que referri debeat.
15 Alius cuius nature sit, & .j.nu.21.
16 Sed coniunctio quam vim habeat.
17 Mandatum apostolicum de aliquo beneficio vacaturo concessum de primo beneficio intelligitur.
18 Gratia apostolica alicui facta per negligentiam extinguitur.
19 Clausula rescripti si nundum in etate ad que referatur.
20 Qualitas adiuncta verbo ꝫm tempus verbi intelligi debet.
22 Lex vel statutum si puniat delictũ pena pedis vel alia de qua intelligatur.
24 Mandatum apostolicum simplex ad beneficia an comprehẽdat beneficium cui ordo sacer est annexus, & .j.nu.26.
25 Et an includat beneficium curam animarum hñs annexum.
27 Mandatum pape motu proprio concessum an capacitatem illius pro quo scribit tempore date exigat.
28 Motus proprius pape an subreptionem excludat.
29 Motus proprius pape an persone inhabilitatem proroget.
30 Animarum cura an sit species vel genus beneficij.
31 Genus & species aliter apud legistas, & aliter apud logicos accipitur.
32 Genus & species quid sint apud logicos, & quid apud legistas, & .j.sub numero.35.
33 Prebenda an sit genus vel species beneficij.
34 Prebende appellatione an veniat sacerdotalis, & non sacerdotalis.
35 Prebende appľone an veniat parrochialis vel collegialis.
36 Qualitatum designatio in gratijs pape quam vim habeat.
37 Subreptio an vitiet rescriptum ipso iure.
38 Subreptio vt vitiet an attendatur tempus date.
39 Subreptio an possit partem rescripti vitiare aliam non.
40 Mandatum de prouidendo alicui de beneficio de quo beneficio intelligatur, & .j.nu.seq.
42 Subreptio quando dicatur committi.
45 Mandatum apostolicum de prouidendo alicui de beneficio cum cura vel sine cura quomodo intelligatur.
46 Res alternatiue legate ab initio in obligatione sunt.
47 Genus aliquod si legatum sit sine specierũ dinumeratione qd legatum esse intelligatur.
48 Disiunctiua an eandez vim habeat in gratijs apostolicis, quã habet in contractibus, & vltimis voluntatibus.
49 Res promissa vel legata sub conditione vt possit a legatario, vel stipulatore capi sufficit, vt tempore conditionis in ea cã sit, vt capi possit, licet tempore obligationis non fuerit.
50 Intellectus ad.c.ei cui.de preben.in.vj.
51 Papa literas ad beneficia vacatura dare potest alij non.
52 Tempus futurum inspicere videtur qui verbis futuri temporis vtitur, vel que conditionem respiciant.
53 Intellectus ad.c.si eo tempore.de rescrip.in.vj.
54 Mandatum simplex de prouidendo quomodo interpretetur.
55 Mandatum ad beneficium vacaturum an contineat vacans.
56 Mandatũ ad beneficium vacans an vacaturꝫ comprehẽdat.
57 Mandatum ad beneficium quod tum vacat, an vacaturum comprehendat.
58 Incapacitas persone impetrantis quando mandati effectum impediat.
59 Cap.si clericus.de preben.declaratur.
60 Mandatum apostolicum sub simplici forma impetrans quid impetrare videatur.
61 Rescriptum a principio nullum superueniente idoneitate non validatur.
63 Argumentum a rebus ad personas validum est.
Res, persona, locus, & tempus eiusdem functionis sunt.
64 Mandatum ad beneficium vacaturum an comprehendat qđ creari speratur.
65 Animus non sufficit vbi facto opus est.
66 Mandatum ad beneficium vacaturum an comprehendat id, quod ante datam creatum, sed post datam dotatum est.
67 Mandatum ad beneficium vacaturum an comprehendat id quod ante datam creatum, dotatum, & fundatuz est, sed non ab episcopo confirmatum.
68 Mandatum ad vacaturum beneficium an comprehendat, qđ suppressum est, & nu.seq.
Beneficia quomodo suppressa dicantur.
69 Reintegratum non est aliud sed idem per omnia.
70 Beneficium suppressum & denuo renouatum an idem sit.
71 Mandatum de prouidendo alicui de beneficio vacaturo non differt a mandato de ꝓuidẽdo de beneficio quum vacabit.
72 Correlatiuorum natura vt dispositum in vno in alio dispositũ censeatur.
73 Mandatuz si sit de prouidendo de beneficio spectante ad collationez episcopi an satis sit ꝙ collatio spectet episcopo tẽpore quo vacat, an tempore collationis fiende.
74 Qualitas beneficij a gratia apostolica requisita quando adesse debeat.
75 Collatione ius plenum in beneficio acquiritur.
76 Varietas vbi interuenit tempus vltimum spectandum est.
77 Beneficij postremus status spectandus est.
78 Beneficium seculare impetrans probare debet per.x.proximos annos seculare fuisse.
79 Papa si mandat prouideri de beneficio spectãte ad collationem episcopi, non refert an ius collationis iure proprietatis episcopo spectet, vel non.
80 Ecclesia parrochialis in collegiatam erecta, non parrochialis amplius, sed collegiata censetur.
81 Stipulatio conditionalis an vitietur ab initio ob inhabilitatẽ stipulantis.
82 Stipulatio ex tempore presenti vires accipit.
83 Gratie apostolice stipulationibus, & contractibus equiparari possunt.
84 Clem.fin.de rescrip.hic declaratur.
85 Qualitas sine subiecto esse non potest.
86 Mandatum apostolicum de prouidendo alicui de beneficio an beneficia post datam creata comprehendat.
87 Mandatum de prouidendo alicui de beneficio, quum se facultas obtulerit, an comprehendat beneficium quod post datam creabitur.
88 Expectanti prebendã iure canonicatus iam sibi collati an prebenda postea creata ex fructuum augmento debeatur.
89 Mandatum pape de conferendo prebendam alicui in canonicum iam recepto an comprehendat prebendam post literarum datam creatam.
90 Prebenda quo iure in canonicum recepto debeatur.
91 Mandatum apostolicum ꝫm instirie formaz concessum an beneficium post datam creatum comprehendat.
92 Collatoris qualitas in gratia pontificis requisita quando adesse debeat.
93 Intellectus ad cle.si de beneficio, & .j.nu.95.
94 Verbum est, & erit quod tempus significent.
97 Substantia rei totum ipsius rei esse videtur.
98 Qualitatis defectus an gratiam vitiet.

99 Qualitas

Vetus est atqꝫ in
iurisperitoꝝ dissertationibus per-
quā celebris questio, quum ex man-
dato pontificis maximi iubetur ali
quis beneficium ecclesiasticum cui
piam alij conferre, quando capacē
esse illum ipsum, cuius in gratiam
scribitur, quando eum se, quem de-
cet, ac ius efflagitat prestare opor
teat, tunc ne, quum explicanda pro-
pe iam ex rei nate vsu, ꝛ commoditate, collatio impēdeat, facto
nimirum vacationi loco, an tum potius, quum data, quam vo-
cant, pōtificis literis, ceu perpetua diei nota inurat, an vtroqꝫ
tempore, an neutro, nam de alijs quidem temporibus, nempe,
quum exhibetur ei, ad quem dirigitur rescriptum, vicissimqꝫ
ab eo recipitur, quumue processum orditur suum executor, qui
designatus est, (de quibus abunde multa in cap. dilectus. ij. de
prebendis. extra in antiq. c. j. c. si capitulo. c. si soli. de concess.
preben. libro sexto. c. duobus. c. tibi qui gratiam. de rescript. ꝛ
cap. eum cui canonicatus. de preben. eodem libro,) minime la-
boro, quippe que aliorsum pertineant. Ecce tibi ex multis, atqꝫ
1 adeo multorum instar, luculenta aliquot exempla. † Qui prio-
ratum conuentualem, hoc est, collegio prefectum, qui non con-
uentualem, sed einscemodi tamen, vt implicitam sibi connexā-
que animarum curam, ab ipsomet duntaxat priore, non itē ab
alijs, obeundam sustineat, qui abbatiam (virilem intelligo, non
etiam muliebrem, ne quis forsan obijciat. c. indemnitatibus. de
electio. libro sexto. c. iuuenculas. xx. questio. prima.) qui digni
tatem episcopatu inferiorem, qui decanatum, qui prebendam
sacerdotalem, qui archidiaconatum, qui popularis cuiuspiam
parecie gubernaculum (qui pastoratus est christiani gregis) ex
pectat, spe sibi ab apostolica sede impetrata, quando vigesimū
quintum etatis annū iniuisse debeat ꝛ non dico exegisse, iuxta
clemen. ne in agro. §. ceterum. primo respon. ibi, nisi. xxv. annū
attigerit, ꝛ quod ibidem scribunt glo. super verbo ꝛ si. Guiliel.
a monte lau. Zenzelinus, Lapus, Stephanus, Paulus a lea-
za. ꝛ Joan. ab imo. viij. colum. de statu monachorum. c. cum in
cunctis. §. inferiore. ibi, nisi qui iam. xxv. annum etatis attige-
rit, vbi per Innocentium, Joannem andream, Compost. Ho-
stien. ꝛ Abba. panormi. de electio. in antiq. clemen. generalē,
circa finem. ibi. in vigesimoquinto etatis sue anno, cum glo. vj.
de etate ꝛ qualitate, glo. in fronte. c. indemnitatibus. super ver
bo trigesimum, in fi. quam inibi sequuntur Joan. monac. Ar-
chidia. Joan. and. Pet. de anchar. ꝛ item Philip. franc. de
electio. libro sexto. Abb. panormi. diffuse in. c. preterea. colū.
j. et. ij. de etate ꝛ qualitate, fusius. in. c. super inordinata. ij. col.
de prebend. extra in antiq. Archid. Joan. and. Domini. a san
cto Gemi. Pet. ancha. ꝛ Philip. franc. in. c. vnico. de etate
ꝛ qualitate, libro sexto. Hec si non implent aures tuas, accipi-
to aliud, cui spem vtcunqꝫ iniecit mandatum apostolicum, po-
tiunde cuiuspiam regularis prelature citra episcopatum, qua
2 voce illa cunqꝫ nuncupetur, † abbatie, prioratus, magisterij, pre
sidatus, custodie, ministerij, rectoratus, archipresbyteratus, pre-
positure, cenobiarchatus, atqꝫ adeo etiam temporarie admini
strationis, aut precarie, quando dedisse illum nomen in mona-
chicam sodalitatem, nec dedisse tantum nomen, sed ꝛ expressiē
quoqꝫ professum esse oporteat. c. nullus. ꝛ. c. indemnitatibus.
in fi. princi. de electio. libro sexto, clemen. ne in agro. §. sane. de
statu monachorum. c. cum causam. ꝛ. c. cum in magistrum, cuē
ibi notatis extra de elect. in antiq. quod si neqꝫ hoc ipsum tum
3 auiditatem explet, en aliud tibi, † quum quis ex mandato pape
cathedralis ecclesie canonicatum, ꝛ prebendam operitur, quā
do septennis, aut certe septenni maiusculus esse debeat, modo
non displiceat opinio glo. Jo. and. super verbo etatem, Domi.
ꝛ Philip. franc. colum. penulti. in. c. si eo tempore. de rescri.
libro sexto. glo. super verbo canonicis, ꝛ ver. dignitate, in fron
te. c. statutum, vbi Pet. ancha. ij. colum. ꝛ quest. eodem titu.
ꝛ lib. glo. Flo. ꝛ Joan. ab imo. in capi. super inordinata. de pre
bend. extra in antiq. glo. iij. ꝛ item Philipp. franc. in. c. ex eo
quod, per illum textum ibi in pupillari constituto etate de ele-
ctio. libro sexto, Do. a ro. antiq. decisio. de etate ꝛ qualit. pri-
ma, cuius hoc initium, nota quod minor quatuordecim annis, aut
pueritiā (cuius meta est annus etatis quartusdecimus. c. pue
ri. xxij. questione quinta, glo. in proemio lib. decreta. vj. super
verbo perfectus) excessisse, si plus tibi arrideat sententia Ho-
stien. Anto. but. Abb. panormi. ꝛ Pet. anchara. in dicto ca-
pitulo super inordinata. per illum textum in verbo pueri. sub
titu. de prebend. ꝛ dignita. Hostien. ꝛ Abb. panormi. in capi.
preterea, secunda columna, de etate ꝛ qualitate, extra in anti.
Archidia. in dicto capit. si eo tempore. de rescrip. libro sexto.
Joan. ab imo. post Guiliel. a monte laud. in clementina gene-
ralem, vltima colum. de etate ꝛ qualitate. Fely. sand. in capit.
cum vigesimum. ad finem, extra de offic. ꝛ potest. iudic. deleg.
vtcunqꝫ. posteriorem hanc magisquā priorem illam opinionem
fulcire videtur apostolice cancellarie Innocentij pōtifi. maxi.
eiusce nominis Octaui. regu. xvij. quippe que procul eos ar-
cet a prebendis, ꝛ canonicatibus cathedralium ecclesiarum, q
nundum etatis annum quartumdecimum compleuerint, Do-
mi. a rota. nouarum decis. de etate ꝛ qualitate, idest cuius hoc
principium, supposita ordinatione domi. Gregorij. Jam (opi-
nor) cuiuis exemplorum etiam famelico, atqꝫ auido, cumulate
satis feci, sed adijciam nihilominus ꝛ alia, ne quis a me non sa-
tur abeat, faciamqꝫ, quod sepe liberales ac munifici vēditores
solent vt quum edes, fundumue vendiderint rutis, ꝛ cesis rece
ptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornādi causa ap-
te ꝛ loco positum esse videatur. Sic ego ad id, quod quasi mā-
cipio dare debui, ornamenta quedam non debita, velut aucta-
4 ria volo accedere, quale hoc est, quod sequitur. † Cuius in gra
tiam scriptum est a papa, de spiritualis cuiuspiam beneficij ex-
plicanda collatione, quando laicatum excussisse, quando cleri
catus ordinis auspicatum iniuisse, hoc est (interprete. c. cuē cō
tingat, vt ibi notat Abb. panormi. extra de etate ꝛ qualitate in
antiq.) tonsuram accepisse ipsum oporteat, iuxta capitulum ex
literis. ibi nundum in clericum tonsuratus, vbi Abb. panormi.
quarto ꝛ quinto notabi. extra de transactio. ca. cum adeo. ibi.
immo nec clericus, cum illic notat. per glosam penulti. Abb.
panormita. Domini. And. sicu. ꝛ Fely. (quicquid ibidem scri
bat Compostella.) extra de rescriptis. capitu. ij. vbi Innocen.
Calde. ꝛ Abb. panormi. refellentes glo. postremam, extra de
institu. Abb. item Panormi. in capitu. fi. vltimo notabi. ꝛ il-
lic etiam Cardi. ꝛ Fely. in ipso pene vestibulo, de presumptio.
Archidia. ꝛ Joan. fantu. xij. questione prima. §. finali. Hostiē.
in summa. titulo de rescriptis. §. que possunt obijci. ver. profes-
5 sio certa. quale rursus est illud. † Qui prioratum quempiaē col
legij expertem, sed animarum tamen cure non quidem suapte,
verum aliena, secularium puta presbyterorum, opera exercen-
de obnoxium, spe sibi a rescripto pōtificio iam affulgente ope-

ritur, quando viginti annorum curriculum peregisse, iuxta cle.
6 ne in agro. §. ceterum. ij. respon. de statu monacho. † Item qui
episcopatum parili modo expectat, quando trigesimum etatis
annum expleuisse debeat. c. cum in cunctis. ad princip. extra
de electio. in antiq. tunc ne, quum impetratur, an collationis tẽ
pore, an vtroqꝫ, an neutro.

¶ Hic refertur Triplex opinio.

f **Uper hac questione quã**
dixi percelebrem, multi quidem ac prope innumeri
simbolam dederunt. Ex his eniꝫ qui pontificia hec
iura perscriptis tractim ⁊ continẽter scholis iuuere quotquot
nunc leguntur, per paucos non munifices, ac nescio, an verius
neminem dixerim certe (quantum ex libris, quos excussi, indi-
care licet) vix vnum, ⁊ alterum immunem omnino, ⁊ a symbo-
lum reperias, verum hoc mihi tamẽ dolori ⁊ egritudini est, qđ
rem alioqui seriam molli, ⁊ lento nimis articulo tangere illi, ne
glectimqꝫ ac leni brachio tractare videantur, quibus id fami-
liare est, vt leniculis de rebus ⁊ nihil, atqꝫ etiaꝫ (si dijs placet)
oerineyskias, autem de lana caprina glossas Chrisippeo nume
ro numerosiores, multoqꝫ maximini caliga lõgiores insarciãt,
quoties enim apud illos, qua de re nunc agimus, incidit sermo
(incidit autem sepe) arbitrantur pene omnes, paucis admodũ
exceptis, sat esse dixisse tantum, aut negauisse, suo quisqꝫ indi-
cio ducti, mox quasi vespe infixo aculeo, fuga se ad alia proii-
7 piunt. Itaqꝫ multo maxime dissentitur. † Sunt quippe qui to-
tum illud, quod appellamus, persone a papa honorate (vt no-
strate verbo vtar) idest cuius in gratiam mandatuꝫ a sede apo
stolica scriptum est, qualitatem, nempe capacitatem, vel inca-
pacitatem, eiusqꝫ rei disputationem, non alij, qꝫ literaruꝫ date,
hoc est impetrationis tempori vindicandum existiment, in qui
bus glo. super verbo post datam, in clemen. fi. de rescript. glo.
penult. in. c. cum de beneficio. ij. respon. scriptorum inibi pene
omnium presertim Archid. Bald. ⁊ Philip. franc. calculis
probata, de preben. lib. vj. glo. Archid. ⁊ Philip. fran. in. c. si
eo tempore. de rescript. eo. lib. Abb. panor. c. dudum. j. col. ij,
per illum tex. in verbo electionis tempore, de electio. in antiq.
Bal. Iaco. ab are. emulatus in. l. excusantur. ff. de excusa. tut.
Archidi. in. c. si pauper clericus, super verbo causa. ⁊ ibidem
Philip. franc. j. col. ij. nota. de preben. lib. vj. Oldra. consilio
supra. lviij. cuius caput est in hec verba, quidã impetrauit Io-
an. and. in addit. in Spec. super rubr. de concessio. preben. vj,
colum. domini a Rota, antiquarum decisionum, de concessio.
prebend. decima, cuius hoc initium. Urbanus papa quintus,
colum. pen. Lapus, ⁊ Ioan. sant. in. c. ei cui. de preben. lib. vj.
nec multum hinc abludunt glo. postrema in. c. ex literis. ⁊ illic
Abb. panor. in calce. extra de transa. Io. and. ad not. in Spe
cu. tit. de actio. seu petit. §. super petitionibus. ver. sed nũquid
scholaris, Abb. panor. Domini. And. sicu. ⁊ Felyn. in. c. cum
adeo. de rescrip. Calde. in. c. ij. extra de institu. ⁊ is ipse, quis-
quis est, q scholia edidit, in regulas cancellarie apostolice, In
nocen. ponti. maxi. eiusce nominis. viij. super. xvij. regu. per il
lum textum, quo in loco etiam, haud scio, qua fronte ausus est
dictitare (quod nunc quoqꝫ vix aures patiuntur) qui ꝯtra sen-
tentiam hanc disputant, non nisi somnia proferre, quin ⁊ huic
quoqꝫ opinioni succinunt alij permulti, quorum exactaꝫ tibi no
menclaturam dare non decreuimus. id enim (per Iouem) labo
riosius, factuqꝫ difficilius, quam Sibylle (quod aiunt) folia cu
mulare, dum turbata volant rapidis ludibria ventis. Sunt iti
dem, qui semota procul omni surreptione, vacationis, collatio
nis ve tempori attribuant, quippe quo rescriptum pontificiuꝫ
executioni mandetur, ⁊ ad effectum perducatur, in is Ioã. an.
Ant. but. ⁊ Abb. panor. in. c. dilectus. ij. col. itidem. ij. de pre-
ben. extra in antiq. Ioan. and. Ioan. mona. Pet. anch. Ioã.
a ligna. ⁊ Ioan. ab imo. in. c. ei cui. post glo. iij. super ver. nun-
dum. de preben. lib. vj. Ant. but. in cle. fi. ⁊ illic Ioan. ab imo.
sepe. nimirum semel atqꝫ iterum in. vij. col. rursum. in. ix. semel
tum in. xiiij. postremo. in. xv. de rescrip. Domini. a sancto Ge-
mi. in. c. si pauper. de preben. lib. vj. ⁊ item in. c. si eo tempore.
de rescrip. eo. lib. Abb. panor. super rub. de eta. ⁊ quali. extra
Ludo. roman. consil. cccxvij. cuius hoc initium, iste sunt ver.
quinto, quia videmus, Fely. in. c. eam te. xvij. col. extra de re-
scrip. Io. mona. Archid. Io. and. Pet. anchara. ⁊ Philip.
fran. in. c. is cui. super glo. ver. dimittat. de preben. lib. vj. neqꝫ
hinc abhorrere visus est Specul. Clementis (vt idem testat)
pape quarti auctoritate suffultus. in ti. de act. seu petitio. §. su-
per petitionibus. versic. sed nunquid scholaris, ⁊ alij deinceps
nõ pauci, quos omnes huc aduocare minutim sigillatimqꝫ, id
8 moleste cuiusdam diligentie fore videatur, † illud autem admo
nere libuit ne simplicia ingenia perturbentur, neue confundan
tur, tametsi authorum, quos posteriore hiatu citauimus, partiꝫ
vacationis tempus, alij collationis, alij vtrumqꝫ, nunc hoc, nũc
illud in consideratione habuerint, omnes tamen in vnum atqꝫ
idipsum tempus, nempe, collationis, consensisse, nam vt inquit
Aulus Gellius, libri noctium Atticarum. vij. capi. xxj. quum
duo tempora inter sese opposita sunt, atqꝫ ita coherentia, vt al
terius finis, cum alterius initio misceatur, cuiusmodi sunt va-
cationis, ⁊ collationis, rursum vite ⁊ mortis, item habendi se-
natus, ⁊ dimittendi, non refert, vtrum per extremitatem prio-
ris, an per initium sequentis, locus ipse confinis demonstret.
Idem enim atqꝫ vnum tempus vtroqꝫ in verbo ostenditur. me
mento igitur, quum leges in hac, de qua nunc agimus questio
ne, vacationis nomen, id temporis significari, quum ⁊ vacatio
finem, ⁊ collatio exordiuꝫ capit, est argumento tex. in. c. ei cui.
ver. conferri non potest. cum glo. super verbo nundum, ibi, sed
tempus vacationis, de preben. lib. vj. neqꝫ item deest, qui ca-
pacitatis, aut secus, disceptationeꝫ, non habita intermedij sta
tus ratione, prospectuqꝫ ad vtrumqꝫ, tam scilicet, impetratio-
nis, hoc est, literarum date, quam expediunde collationis tem
pus, referre videatur, nimirum Bald. in. l. existimo. ff. de ver-
borum obligatio.

¶ Unde tam varie doctorum opiniones.

h **As scholiographoruꝫ in-**
ter se dissentiones has commentatorũ pugnas hos
Iurisconsultorum tumultus ciet Antinomia que-
dam, sicuti videtur ex duobus potissimum capitulis conflata,
quorum vtrumqꝫ in libro decretalium sexto scriptum est, vnum
hoc initio, si eo tempore, sub tit. de rescrip. Alterum cuius ita
principium, ei cui prouideri, sub rub. de preben. ⁊ digni. hec fa
cit vt quamcunqꝫ in sententiam pedibus tibi venire libeat, siue
aias, seu neges, vtcunqꝫ, incidas in laqueum, vnde velut e nas-
9 sa pisciculus vix queas exsinuari. † Nam si eum illis sentire te
dicas, qui cuius in fauorem mandatum apostolicum scribitur,
eius idoneitatem ab ipso statim exordio, nempe, quum data re
scripto imprimitur, requirunt, capiere, reclamabit enim tibi, ac
prope conuiciuꝫ faciet tex. in. d. c. ei cui. de preben. lib. vj. eius
hic sensus est optima fide, cui potiunde, fruendeqꝫ aliquan-
do prebẽde spes a pontificijs literis data sit, hec in verba, si qs
forsan desideret ipsissima. Petro de prebenda proxime vaca-
tura prouideatur, huic ipsi sacerdotalem conferri non posse, si
nundum etatem sacerdotio maturam natus sit, hoc est, nunduꝫ
attigerit annum vigesimumquintum, vt ibi per glo. penul. iun.
clemen. generalem. in calce. cum glo. vj. de eta. ⁊ qualita. vnde
non irata (nisi fallor) sed fauente potius dialectica, quippe di-
ctante contrario sensu, quem locum inter omnes instantissimũ
atqꝫ acerrimum esse scripsit Aristoteles, colligitur, posse con-
ferri sacerdotalem, si modo tunc, quum explicatum itur colla-
tio, ea iam suppetat etas, que per pontificiuꝫ decreta, sacerdo
tium recipiat, tametsi quum data rescripto imprimeretur, nun
10 dum suppeteret. † Sic ⁊ in omni consimilium prebendaruꝫ, sci
licet, quibus ordo aliquis adnexus est, puta diaconalium, aut
subdiaconalium disceptatione, quam eius ipsius, qui admixtus
est, ordinis ratio qualitasqꝫ postularit, etatem, iuxta clem. gene
ralem, de etate ⁊ qualit. hanc exegerim, mihiqꝫ in patrociniuꝫ
adsciuerim, Archid. Zenze. Ioan. cald. Ioan. a ligna. Domi.
a san. Gemi. Io. fantu. Lap. Io. ab imo. ⁊ Philip. fran. in. d.
c. ei cui. de preben. lib. vj. Io. and. in. d. c. si eo tempore. in glo.
pen. ⁊ Philip. fran. de rescrip. Io. and. c. j. in glo. super vers.
tale. ad fi. Archid. Io. mona. Lap. Pet. ancha. Io. ab imo.
Domi. ⁊ Philip. fran. iij. col. de fil. presby. Io. and. c. cum in
illis. ad fi. glo. iiij. super ver. prouideri. Archi. ⁊ Phili. fran.
in. v. col. de preben. eo. lib. glo. in clemẽ. vt hi qui. super verbo
certi. ⁊ ver. annexi. Pau. a leaza. ⁊ Io. ab imo. viij. et. ix. col.
de etate ⁊ quali. tametsi Io. and. ⁊ Pet. de ancha veluti pa-
linodian canentes, in. d. c. ei cui. dissentire videantur, obiectis
futilibus quibusdam, atqꝫ inanibus rationibus, immo nebulis
potius, que ipso pene quo effutiuntur, spiritu difflantur, sine mẽ

huic

huic sententie repudium mittas, ⁊ illi te subscribas, que post li-
terarum apostolicarum datam occurrente sub ipsum vacationis
collationisue tempus impetrantis habilitate, contenta est, he-
rebis itidem in captione, quandoquidem tibi reluctabitur tex.
in.d.c.si eo tempore.de rescrip.lib.vj.quippe quo liqueat, ne-
gocio tibi per literas pontificiales definito, vt Petrulo cui-
piam de beneficio cum cura, vel sine cura prouideas, si per eta-
tule intempestiuitatem, cui canonum interdicta officiunt, petru
lo animarum curam obedire non licuit, tunc temporis, quum da
ta mandato subscriberetur, tametsi succrescentibus, ⁊ subinde
prodeuntibus annis, ante collationis expeditionem, ad etatem
legitimam, atqꝫ idoneam, peruenerit, nempe ad ingressum vige
simiquinti anni.c.cum in cũctis.§.inferiora.de elect.huic tamẽ
hoc ipsum prodesse non posse, quod non minus, q̃ʒ oporteat, lõ
11 gam annorum seriem nunc demum numeret, † iccirco bñficium
populari cure obligatum, ei non deberi, ceterum quod cure sit
expers, id deberi petrulo, ⁊ conferri posse, si modo tunc scilicet
quum data rescripto imprimeretur, eius etatis iam fuerit, quaʒ
a simplicibus beneficijs, cureqꝫ animarum expertibus iura non
excludunt, hoc est, si septennium ingressus, aut saltem egressus
fuerit iam tum ab ipso impetrationis articulo, atqꝫ ita infantiã
suam exuerit, vt nonnulli opinantur constãter atqꝫ indilute, ni-
mirum Jo.and.in glo.pen.d.c.si eo tempore.Domi.⁊ Phi-
lip.fran.vlti.col.Fede.in consi.xlviij.cuius hoc initium.domi
ne, glo.Jo.cal.Flo.Jo.a lig.⁊ Jo.ab imo.in.c.super inordina
ta.de preben.extra in antiq.glo.j.in.c.de his.xxviij.dist.glo.
super verbo tua ecclesia, ⁊ ibidem Philip.fran.in.c.ex eo qꝺ
per illum tex.de elec.lib.vj.glo.in.c.statutum.super ver.cano
nicis, ⁊ item Pet.de ancha.ij.col.⁊ quest.de rescript.eo.lib.
Lap.alleg.xv.hoc principio, quidam exposuit, domini a Ro-
ta antiquaruʒ decis.de eta.⁊ qual.prima cuius tibi caput haud
dudum prenotaui.Francis.zaba.in clem.fi.de eta.⁊ qual.glo.
in.c.si annũ.§.si vero infra.xiiij.super ver.maior infante, Pe-
trus ancha.⁊ Philip.fran.per illum tex.ibi, tuipse si maior in
fante fueris, iuncta.c.fronte.ibi.beneficialibus, ⁊ alijs causis
spiritualibus, de iudi.lib.vj.glo.in.c.ex ratione, super ver.ec-
clesias, extra de eta.⁊ qual.in antiq.vel (vt ab horum quibusdã
dissentientes alij non minoris profecto auctoritatis ac nominis
rentur, eo duntaxat casu, quo simplex ipsum, idest sine cura, be
neficium einscemodi est, vt aut ecclesie cuiuspiaʒ rectoratũ pre
seferat, aut consilij maturitateʒ desideret) si iam e pueris exces
serit, natus videlicet annos quatuordeciʒ, Abb.panormi.post
Jo.and.in.c.indecorum.per illum tex.Hosti.⁊ Abb.panor.
in.c.preterea.ij.col.de eta.⁊ qual.Hosti.Anto.but.Jo.cald.
Abb.panor.⁊ Pet.ancha.in.d.c.super inordinata, per illuʒ
tex.in ver.pueri non debent idonei reputari, de preben.extra
in antiq.Guiliel.a monte laud.⁊ Jo.ab imo.in cle.fi.vlti.col.
de eta.⁊ quali.Archid.in.c.si eo tempore.de rescript.lib.vj.
sin harum tu tibi opinionum odia consciscas, quarum vna per
sone impetrantis capacitatem, non nisi sub date literarum, alte
ra non nisi sub vacationis, collationisue articulum requirit, ac
tertiam sequaris, que sub vtrumqꝫ tempus adesse illam, de qua
nunc agimus, idoneitatem mauult, implicabit te suis retibus, ⁊
laqueis, tex.in.d.c.ei cui prouideri, ver.si nundum.de preben.
lib.vj.vñ quo magis te conaberis extricare, hoc magis (vt opi
nor) inuolueris, atqꝫ illigaberis, quod si neutrum illorum tem-
pus spectandum censeas, capieris, ⁊ quidem astrictius multo,
nec vnq̃ʒ e vinculis elabere, quibus te captum tenebunt, tum
iura illa, que iam repetita toties vice a nobis accita sunt, tum
tex.in.c.cum de beneficio.ij.respon.ibi, quãdo vero scribitur,
⁊.c.is cui conceditur.de preb.lib.vj.c.ex literis.extra de tran
sac.c.dudum.ij.extra de elect.c.eam te.de rescript.in antiq.⁊
que scribunt Jo.ab imo.Domi.a sanc, Gemi.⁊ Philip.fran.
iij.col.in.c.j.de fil.presby.lib.vj.glo.in cle.ij.ver.constitutus
in arg.de eta.⁊ quali.⁊ alia item permulta, que mox in progres
su disputatiũcule huius aduocabimus.proinde Jo.ab imo.vir
alioqui pene supra fidei captum poligraphotatos, ceterũ vtri-
usqꝫ iuris discipline cuʒ primis eruditus, tum oculatissimus in
dignoscendis antinomijs, inque annotandis ijs, que lectorum vul
gus, illotis (vt aiunt) pedibus pretereunt, deniqꝫ iudicij non he
betis, sed excussi, exactiqꝫ, identidem clamat in clem.fi.xiiij.co
lum.de rescrip.contraria inter sese omnino, atqꝫ etiam pugnan
tia esse duo illa capitula, que iam tibi ceu digito indicauimus,
nempe.c.ei cui prouideri.de preben.⁊ dignita.lib.vj.⁊.c.si eo
tempore.de rescrip.eo.lib.id quod ne Abb.quidem Panor.
tacet in.c.dilectus.ij.col.ij.de preben.extra in anti.⁊ quo ma
gis mirere, Bonifacius papa, huiusce nominis octauus vtro-
biqꝫ loquitur.ni forte chalcographorum error fuerit, qui Bo-
nifacium pro Clemente, Innocentio, Alexãdro, Gregorio, vel
alio quouis prenotauerint, quod mihi ne pitho quidem ipsa p-
suaserit, quid hic igitur dicemus? vnde suffugiũ mutuabimur,
qua rima effluemus, quo dolo elabemur, qua arte scrupũ hunc
tantopere nos prementẽ, vrgentemqꝫ reuellemus, quo sub sul-
tu sinuosa hec texta kestreon ritu, perrumpemus, quo astu tol-
lemus hanc ambiguitatem, quis nobis eam monstrabit soler-
tiam, qua tam implicite textos argumentorum nexus retexa-
mus, qua techna taʒ fallaces has decipulas, hec aucupia, has
tendiculas ludificabimur, quis nos calliditatem docebit, ⁊ va-
friciam, qua ex his meandris, ex hoc labyrintho extricemur,
quo nunc aut tenediam bipennem inuentum ibimus, aut Ale-
lexandri magni gladiũ, quo indissolubilem hunc nodum disse-
cemus, ecquis hunc lapidem nobis reuoluet ab hostio monu-
menti, quo veritas huiusce, quaʒ nunc disputumus, questionis,
hactenus veluti sepulta delituit, atqui fuere iamolim permulti
qui se soluisse hunc sirpum perquam scite, subtiliterqꝫ enodasse
arbitrati sint, alij alijs modis.Hos ego sigillatim recẽsebo pri
mum, ⁊ rationibus, atqꝫ argumentis refellã, vtcunqꝫ res feret,
ne quid fuci vlterius faciant, ⁊ lectorum credulitatem ludificẽ
tur, tum quid mihi ipsi de hac re videatur, adijciam, cum bona
venia vestra, daboqꝫ operã enixe, vt que visa sunt, in hanc vsqꝫ
dieʒ, acriter pugnare, duo hec capitula, hoc in loco, sub oculis
atqꝫ auribus vestris, hodieqꝫ omissa simultate, in federa coeãt
libenter, redeant in gratiam, ac velut amico quodam sincretis-
mo in concordiam reuocentur.

Hic explicatur prima solutio.

1 Iam vt hinc solutionum
recensionem auspicemur, vnde primum ordiri com
modius visum est, Lap.zenzel.⁊ item Jo.fantu.in.
d.c.ei cui prouideri, de preben.lib.vj.posteaq̃ʒ vna cõspiratio
ne ipsi sententiam suam defixerunt hanc in partem, que qꝺ im-
petrantis qualitatem, capacitatemqꝫ appellamus, hoc totum
in id tempus reclinat, quo data mãdato apostolico subseritur,
queqꝫ ab alijs itidem permultis fautoribus, (quorum tibi supe-
rius nomina, cum locorum notis confertim collegimus) iamdu
dum asserta est, deinde in sui defensionem adsciuere.d.c.si eo
tempore.de rescrip.lib.vj.cui adde.c.cum de beneficio.ij.re-
spon.de preben.eo.lib.c.ex literis.de transac.c.eam te.de re-
scri.extra in antiq.tum, ⁊ illud citauere, quod arg.c.causamqꝫ
extra de elec.scribit extrema glo.in.c.cũ adeo, ⁊ illic Abb.pa-
nor.semel, atqꝫ iterum.extra de rescrip.adde glo.ij.Abb.pa-
nor.⁊ Fely.in.c.fi.de presump.Philip.fran.in.c.si pauper.
j.col.de preben.lib.vj.Hosti.⁊ Abb.panor.in.c.de cetero.ij.
12 col.extra de sen.⁊ re iudi.† Nempe in omni rescripto subintel
ligi semper huiuscemodi quampiam, siue clausulam, siue condi
tionem manis appellare, si modo is ipse, cuius in gratiam scri-
bitur, dignus est, atqꝫ idoneus, tametsi non exprimatur, hec, in-
quam, aliaqꝫ id genus posteaq̃ʒ predicto in loco dixere, Lap.
zenze.⁊ Jo.fantu.tantum abest, inquiunt, huic opinioni officiat
tex.in.d.c.ei cui prouideri.de preben.lib.vj.vt adstipuletur ẽt
adiuuetqꝫ non parum modo verba ista, que pauloante fineʒ ini
bi leguntur adscripta, si nunduʒ in etate tali existat, vt possit ad
sacerdotium promoueri, hunc in modum intelligas, vt ad supe-
riora illa, que visuntur in fronte, cui prouideri mandatur simpli
citer de prebenda proxime vacatura, non ad primiora hec, que
sunt in progressu, sacerdotalis prebenda conferri non potest, re
ferantur, exemplo, cum aliunde sumpto, tum ex.c.olim.extra
de rescrip.quod interpretamentum, inquiunt, etiam si ordo scri
13 pture non reciperet, † recipit tamen, ⁊ patitur ordo, quẽ vocãt,
intellectus, id est, constructio ipsa, rectiqꝫ sermonis ratio, que
potissimuʒ spectanda est, quippe verboruʒ domina.l.plautius.
ff.de au.⁊ arg.leg.multoqꝫ ob id magis hanc expositionem re
cipi oportet, quod antinomiam tollat, ⁊ iura cum iuribus alias
pugnatura conciliet inuiceʒ, atqꝫ in amicitiam reducat, vt aut
omnino nusq̃ʒ, aut hic certe, locum habeat, quod scribunt Ab-
bas panor.in.c.ecclesia vestra.ij.in.vj.not.per illum tex.iun-
cto.c.quia propter.extra de elect.idem in.c.pen.ad fi.de iure
pat.glo.super verbo petere.item ver.priuatos.Jo.mona.Ar
chid.⁊ Philip.fran.in.c.cupientes.§.qꝛ si per viginti.de ele-
ctio.lib.vj.glo.postrema.Bar.Bal.Pau.de cast.⁊ Franc.

are.in.l.talis scriptura.§.fi.ff.de leg.j.Bar.in.l.vxori.§.vxori, per illum tex.ff.de leg.ij.glo.super ver.non prestat.in.l.furti. §.mandati.ff.de his qui not.infa.Bart.& Ang.in.l.pretor.ij. §.eritque hec differentia.ff.vi bo.rap.Domi.a san.Gemi.in. c.cum singula.per id quod ibi not.glo.super ver.prioratibus, Archid.& Jo.and.de preben.lib.vj.Anto.but.& Jo.de imo. in cle.vnica.col.pen.de sup.negli.prela.glo.verb.& aduersus, in.l.& si forte.§.hec autem.ff.si ser.vendi.Old.laud.consil.clij. incip.factum tale est,dominus Clemens.Pau.de cast.consi. cccxcvj.cuius hoc caput est.notanduz primo.pen.col.Alex. consi.xlij.incip.in causa & lite vertente inter Christophorum.
14 j.et.ij.col.iij.vol.nempe,† quum ex tribus pluribus ne clausulis,vna quepiam reliquis duabus applicari posse videt, haud omnino inepte,quarum tamen altera eiusmodi est,vt ad eã facta relatione,ius ipsum aliqua in parte violetur, altera non est ad hanc,que ius non ledit,relationem totam fieri oportere,nõ ad illam,que ledit,neqz quicqz referre proximior ne sit,an remotior,neqz item interesse,preat ne,an subsequatur. Proinde inquiunt Lap.zenze.& Jo.fantu.quod ad predictum.c.ei cui. de preben.lib.vj.eiusqz intellectum,ordinem, & contextum attinet,si quis a fronte statim ipsa incipiens,tractim legerit eousqz dum in versiculum inciderit,cuius hoc initium, sacerdotalis,cuius item hec finis,non potest, ac dein hunc ipsum trasiliens,alterum adiecerit,cuius hec prima sunt verba si nonduz in etate,postremum,promoueri. Mox ad illum, qui omissus fuerit,postqz hunc porro ad extremum, cap.calcem, cuius ita principium,sed aliam,perrexerit,deprehendet,maturã sacerdotio etatem subesse tunc iam oportere,quum ab apostolica sede mandatum scribitur,non itẽ quum appetit tempus,vt vacantis prebende sacerdotalis collatio explicetur.quid quod & illo in loco videtur Lap.haud illiberalis fuisse, nec,(vt inquit Basilius ille magnus,in eleganti quadam ad Gregorium naziazenum sodalem suum epistola) improbarum mulierum, que suis viris tollendos ex alio quesitos subijciunt, animum habuisse,vt qui peringenue scripserit, hanc ipsam explicandi textus in dicto capitulo ei cui, rationem, non a se primum fluxisse,sed ab Archid.qui huiusce interpretationis author fuerit,& patet in.c.si eo tempore.de rescrip.libro sexto.atqz inde se hausisse.

¶ Hic perquam caute in dubiũ reuocatur prima solutio.

v **Ellem igitur eximerent** Archid.Lap.zenzeli.Jo.fantu.alijqz huius opinionis vindices,quorum maxima turba est, scrupulum,qui me acriter pungit,ac stimulat,hũc inijciũt verba,que calci subiecta sunt,in.d.c.ei cui.de preben.lib.vj. Nempe ista sed aliam expectare debebit,quorsum enim aliam expectabit sacerdotalem prebendam vice nimirum secunda, tertiaue, aut quarta,vel deinceps occasione,vacaturam, qui ab ea ipsa,que iam vacauit omnium prima,ob inhabilitatem repulsus est, si ꝓ tõe capacitas date,nõ vacationis,collationisue tpi attribuit, negat Arist.li.ton ithicon nicomachion sexto,de pteritis electionem esse,cui concinunt,cum alia multa,tum.l.in bello.§.facte.ff.de cap.& postli.reuer.l.deniqz.ff.quib.ex cau.maio.qua fronte igitur contendes,aliquantuli temporis processu, quod inter vnam atqz alteram pluresue vacationes fluxerit, aliaue quauis ratione,fieri potuisse,vt qui non fuit capax, is ab ipso iam tum initio capax fuerit.quamqz haud me clam est Archidi.Lap.zenzel.& Jo.fantu.leniter,ac pene nullatenus commoneri hoc scrupo,quippe quem tolli perpulchre,diluiqz arbitrẽtur,si quod in extrema.d.c.ei cui.coronide,scriptum est,expectari aliam debere,id de alterius quidem prebende, ceterum minime sacerdotalis expectatione intelligatur.atqz hunc sane intellectum,vt eiectis quibuscunqz alijs,mordicus,ac velut cõ-
15 sertis digitis retineat,† suadet,inquiunt,adscriptum illic pronomen relatiuum,quod est,aliam,cui natiuam quandam & germinam inesse vim aiunt,vt nescio quid ab antecedente diuersum qualitate,licet idem substantia implicet, referatqz,tametsi nonnunqz implicet nihil,vt in exemplo illo,suspensus est christus,& alij duo latrones nequam,iuxta glo.ij.in.c.sedes.extra de rescrip.glo.j.in.c.deinde.xxvj.distin.glo.super ver.alij.in cle.j.de rescrip.tex.in.l.j.§.debitum.ff.de consti.pecu.c.si tibi absenti.cum glo. super ver.alius.de preben.li.vj.glo.ij.super ver.quauis alia.Guiliel.a monte laud.Pau.a leaza.zenze.&
16 Jo.ab imo.ij.col.in cle.j.de sent.& re indi.† suadet item coniunctio ista,sed,ibidem inserta cuius hec propria virtus est,inquiunt,vt que preeunt,ijs tum iuris,tum facti ratione, aduersetur,Bar.post glo.in.l.j.alias.ij.ver.sed & fortius.ff.ne qs euz qui in ius voca.est.vi.exi.Archid.Jo.and. Pet.anchara.& Philip.fran.in.c.concertationi.per illum tex.de appell.lib. vj.Bar.in.l.patris & filij.ff.de vulga.& pup.substi.& in.l.sed & si lege.ff.de peti.heredi. Ut ergo dictiones ille,in.d.c.ei cui. peculiarem vim suam retineant, neqz amittant in dicta causa, contendunt predictis in locis Archid.Lap.zenzel.& Jo.fantu.contendunt(inquam)plus satis(opinor)constanter,ne dicã, pertinaciter,verba illa,sed aliam expectare debebit,que cauda est.c.ei cui.non nisi prebendam minime sacerdotalem designare,cum quod huiuscemodi caudam precedit, eiusdem.c. post principium,abunde doceat,non posse sacerdotalem conferri,tum velut adiecto corolario,cumuloqz & quasi auctario, merce quoqz ipsa neutiqz viliore,scribũt,hoc sensu nimis qͣscite,& concinne explicari,† regulam illam,qua concluditur,mãdatum ab apostolica sede in gratiam impetrantis cuiuspiã cõcessum,quo vacature prebende spes iniijcitur,non nisi ad primã quamqz vacationem pertinere,qua velut occasione semel oblata neqz arrepta sed neglecta,rescripti vim omnem exhauriri, effectum absumi omnem,ac penitus exinaniri, nec ad secundã tertiamue vacationem extendi,iuxta.c.si clericus.j.respõ.vbi multa de hac re per Archidi.Joan.and.Lap.Joan.a ligna. Domi.a sancto Gemi.Joan.fantu.Pet.anchar.& Philip. fran.de preben.lib.vj.multaqz item per glo.in cle.j.super verbo infra mensem Pau.a leaza.Lap.zenzel.Stepha.cardin. pen.col.& Joan.ab imo.iiij.&.v.col.de concess.preben.Joan. a ligna.Lap.Domi.Jo.ab imo.Pet.ancha.& Philip.frã. in.c.tibi qui gratiam.in fi.per illum tex.de rescrip.lib.vj.Domi.a Rota decis.cccxxviij.cuius hoc initium,habens auctoritate apostolica canonicatum,glo.super ver.acceptãdam.Guiliel.a monte laud.Pau.a leaza.& Jo.ab imo.iiij.&.v.colum. in clem.fina.de preben.glo.in.c.capitulum.super verb.prius. Hosti.Jo.and. Abb.panor.Jo.ab imo.& Felyn.iij.iiij.et.v. col.extra de rescrip.Domi.a rota antiquarum deci.de prebẽ. quinta.incip.nota ꝙ vbi sunt duo,vt vera sit,locumqz habeat, ita deinum,si cuius in fauorem pontificium rescriptũ super prebenda proxime vacatura indultum est,is ab ipso statim iaz impetrationis articulo capax fuerit eius ipsius prebende, quam postea primam omnium vacare contigerit,est enim tum, quod vitio illi vertatur,culpeqz ad adscribatur,ꝙ illam suo iure duz vacaret,petere neglexerit,hanc ob causam sperare sibi aliam non potest,nempe mandato iam prorsus extincto.d.c.si cleri-
18 cus ibi,petere negligenter omittat,& infra,† cum facta ei gratia per ipsius negligentiam sit extincta.de preben.lib.vj.sed si tunc temporis,quum impetraret,nondum illius capax fuerit, quam qui deinceps sequutus est euentus edocuit primam esse, tametsi quo ad illam,& alias generis eiusdem cõsumpta sit gratia(si modo consumpta quo ad illam dici potest,inquiunt,quaz nunqz inclusit)non tamen quo ad aliam diuersi generis, quam sibi capere,ab ipso iam tuz exordio,per fas & iura licuerit.perempta est,quippe quam interim operiri potest,ac tum obtinere quum eius vacatio inciderit,per.d.c.ei cui.de preb.lib.vj.

¶ Hic argute confutatur prima solutio.

e **Nimuero ne quẽ Archi.** Lap.zenzel.Joan.que fantu.auctoritas,aut nimis credulum fallat,aut suspensum teneat diutius, vtqz quid mihi de hac opinione videtur, exponam breuiter, sacramento iusto cum ipsis contendere non dubitariz,indicemqz ex numero acrium,ac peritorum hominuz ferre,ni hec eorum sententia luculento ac(prope dixeriz)decumano errore prouecta, tex.c.ei cui.toties allegati,sensumqz adeo ipsum inuertat,sub-
19 ruat,incrustet,distorqueat.† quis enim(obsecro)nisi mẽtis inops,& vehementi delirio captus,inficias ibit,obturbari tex.illum,ac prorsus permisceri,dum velut obtorto,quod aiunt,collo,trahitur clausula ista,si nondum in etate, ad remotius verbum,quod est,mandatur,quum referri potius deberet ad vicinius,proximiusqz,quod est,cõferri,nempe, cui subnectitur,cui additur,cui coniungitur,nonne hoc ipsum satis,superqz dictat regula

regula illa, que iurisconsultis oppidoq; frequens est, ac semper in ore, qualitatem que verbo cuipiam, principio ue iūcta sit, interpretationem mutuari semper ab eo tempore, quod inest verbo, participio ue, cui coniuncta sit. l. in delictis. §. si extraneus. & ibi not. Bar. & Bal. post Dy. & Jaco. butri. & l. quod ait. §. iulianus. vbi etiam Bar. ff. de noxa. act. Bald. in. l. humanitatis. vlti. oppo. C. de impub. & al. subst. Bar. & Bal. in. l. titius. per illum tex. ff. de mili. testa. fusius quam alibi vspiam Bar. in
21 l. ex facto. j. et. ij. col. ff. de vulg. & pupil. substitu. † Quis porro, nisi prorsus desipiat, negabit subesse sensum, atq; inepte confundi, dum vim, vsumq; pronominis huiusce, aliam, male discutientes, Archid. Lap. eorumq; assertores (quod mihi pace illorum dixisse liceat) in ea sunt heresi sacraq; persuasione, vt arbitrentur, hac dictione, aliaz, in calce. d. c. ei cui, subiecta, non nisi prebendam non sacerdotalem referri, ceterum sacerdotalē, de qua superius dictum sit, non item, quum vis eiusce pronominis propria, & germana sit, non vt opinantur illi, qualitate diuersum, sz idem prorsus, & substantia & qualitate, diuersum tamen specie, aut numero referre, iuxta glo. omnium tritissimam, in. l. si fugitiui. C. de seruis fugi. Abb. panormi. Joan. ab imo. & Fely. sande. plenissime, in dicto. c. sedes, extra de rescrip. glo. ij. in. l. quidam regula. ff. de rebus dub. Francis. areti. & Jas. in. l. quicunque. C. qui admit. ad bono. poss. tex. in. c. cum non ab homine. extra de iudi. Oldra. consil. viij. incip. quidam testator, Anto. butri. in. c. cum dilectus. col. j. extra de donat. Lud. roma. consilio. xiij. Joan. ab imo. in clemen. j. col. ij. de rescrip. exemplu
22 pro multis vnum suffecerit, quod est huiuscemodi, † si lex statutum ue, crimen aliquod pena pedis, aliaue vindicandum sanciat, hunc habet intellectum, vt aut pedis, aut aliā non dissimili pena vindicetur, idest que cum ipsa pedis amputatione conueniat, idcirco nec pecuniarie, nec capitis pene locus hic esse potest, quum hec, atq; id genus penarum genera longe ab illa pedis truncatione discrepent. Bal. in. l. conuenticulam. iij. colum. C. de episco. & cler. Fely. in. c. inter ceteras. pen. colum. extra de rescrip. per glo. in. d. l. si fugitiui. C. de ser. fugit. & vt vno ictu sternantur Archidi. Lap. zenzeli. & Joan. fantu. omnesq; ipsorum rationes labefactentur, nego id verum esse, quod aiūt nempe, si clausula ista, si nondum, ad proximius, nō ad vlterius verbum, referatur, fore, vt ea lectione capitulum, si eo tempore, de rescrip. lib. vj. violetur, hanc enim, si qua esse videbitur, antinomiam soluturum me meo quoq; periculo, profiteor, quod si res non ab argumentorum ponderibus, sed a suffragiorum numero penderet, eq; vincerē. Sunt enim multo plures, qui quē ego intellectum explanaui supra, hunc. d. capitu. ei cui. de prebend. lib. vj. accommodant, e quibus hausisse me non inficior, scilicet, vt ad verbuz quod est, conferri, non ad aliud, quod est, mandatur, clausula ista, si nondum, applicetur, vtq; pronomen aliā, prebende sacerdotalis, itidem, vt minime sacerdotalis expectationem designet, nempe, glo. tum. iij. tum extrema, Joan. and. Archid. Jo. mona. Pet. ancha. Joan. a lign. & Jo. imo. in dicto capitu. ei cui. & Joā. and. Anto. butri. Abb. panor. in capi. dilectus. ij. col. ij. extra de prebend. Abb. Panor. c. dudum. j. de elec. Old. consil. lviij. incip. quidam impetrauit, Jo. and. in annot. in Specul. super rubri. de conces. preben. vj. col. Fely. in. c. eam te. xvij. col. de rescript. do. a Ro. antiquarum decis. de conces. preben. decima. incip. Urbanus papa. ij. col. Ant. but. Flo. & Jo. ab imo. in cle. si. de rescrip. nec me tamen fugit, etiam Domi. a san. Gemi. in. d. c. ei cui. de preben. libr. vj. nihil non torquere, nullum non mouere lapidem, (vt in causa mos olim coniecturali) omnia pertentare, nihil nō experiri, pantakalon seiein quo Archid. Lap. zenze. & Joan. fantu. sententiam tueat. Nec dubito quin ipsam summa pernicacia defenderet, si huc adesset, quisquis est, certe non aspernandus author, qui cancellarie apostoli. Inno. viij. regu. scholijs suis ornauit, cuius pauloante commemini, quin etiaz (puto) clamaret, que contra dixi, queque sum post hac dicturus, panta ekeina ypinemia oneirata. (vt scribit in harmonide Lucianus) kai epon skias esse. Sed, vt Ambrosius ait in cōmentarijs, quos in Lucā edidit, herent illi in vado.

¶ Hic declaratur secunda solutio.

Iterum tollende huius

Antinomie modum ad ferre inter alios visus est, Joan. and. in dicto capit. ei cui. super. iij. glo. verb. nonduz. j. sol. de prebendis libro sexto, dum magni interesse dixit, habeant ne animarum curam beneficia, an non habeant.
23 † Quippe mandatum (inquit) apostolicum super explicāda curatorum collatione scriptum, persone ipsius honorate capacitatem requirit ab ipso protinus exordio, nempe id temporis, cū data postulationi subscribitur. c. si eo tempore, de rescrip. libro sexto, quum vero de non curatorum prouisione agitur, etiam si sacerdotalem, aliumue quemuis sacrum ordinem sibi annexum habeant, nihil refert, subsit ne habilitas, tempore date, an non subsit, modo ante collationis articulum superueniat, per dictū capitulum ei cui. quid quod & huic opinioni per omnia succinunt Abb. panormi. in rubrica de etate & qualita. extra in antiq. & Joan. ab imo. in dicto capitulo ei cui, nisi quod Joan. ab imo. illo in loco, impetrantium idoneitatem quod ad rescripta de curatis tantum attinet, estimandam censet ab vtroq; tempore, scilicet, date, pariter & collationis, cur enim non ita licebit appellare, collationis, quod ille vacationis vocat, quū hec duo vnum atq; idipsum significent, vt ex Gellio supra edocuimus, ceterum Joan. and. & Abb. panormi. non ad alium, quam date literarum diem eiuscemodi disputationem capacitatis, aut secus, rejiciunt, en tibi rationem, inquiunt Joan. andr. & Joan. ab imo. cur obnoxia cure animaruz, ab expertibus discrepent, nimirum quod de obnoxijs gratia concessa, minus emeretur fauoris, cum idoneitatis plusculum desideret. c. cum in illis. primo respons. de prebendis libro sexto, q; que super expertibus, etiam sacerdotalibus, vel diaconalibus, aut subdiaconalibus indulta sit, atq; ob id magis illa, q; hec restringēda est. c. odia, de regulis iuris libro sexto. l. cum quidam. ff. de liber. & posthu. quid enim vetat, hunc optimum sacerdotez esse, qui tamen obeunde popularium animarū cure, non nisi egre, par esse possit.
24 † Hinc esse, quod mandatum simplex, id quoq; beneficium sua pte vi comprehendat, cui sacer aliquis ordo annexus est tamet si non exprimatur, modo ne quid aliud obsistat, per textum in dicto capitulo ei cui, quem ibi notant Joan. andre. Domini. a sancto Gemini. Joan. a ligna. Pet. anchara. & Philip. fran. de prebendis libro sexto, quicquid garrire videatur, Calde. de prebendis, consilio decimotertio, eumq; postea sequutus, Felyn. in capitulo sedes. iiij. colum. de rescriptis, extra in antiq.
25 † Quod autem cure subiectum est, hoc minime includat, nisi de hac re nominatim, & specialiter caueatur, iuxta principium. di. c. cum in illis, vbi permulta videre potes achribkoroy per glos. super verbo prouideri, Archidia. Joan. and. Lap. Joan. a ligna. Domini. a sancto Gemini. Pet. anchara. Joan. ab imo. & Philip. franc. secunda tertia & quarta colum. de prebendis libro sexto, clementi. j. eodem titulo, per Abbatem panormit. in capitulo cum olim. secundo notabili, & item secunda questio. eodem titulo, de prebendis extra in antiq. ¶ Miseror equidem, nedum miror, Joan. and. Abb. panormi. & Joā. ab imo. viris alioqui, vel ad huius discipline miraculū celebribus, tam profundum obrepsisse somnum, vt se metipsos pugione iugulari a nobis non sentiant. Etenim negant, capacitatis, aut contra disceptationem, a primo rescripti pontificij a datario ipso subnotati, articulo, pēdere, quo ad minime curata, cuiusmodi sunt prebende, contendunt quo ad curata, illud probantes ex. c. ei cui. de prebendis libro sexto. hoc ex. c. si eo tempore. de rescriptis, eodem libro. Age, amabo, perlege calcez posterioris huius capi. hec in ver. conceptam. Beneficium autem sine cura, cum ad ipsum sufficientem tunc etatem haberes, licite obtinere poteris, expende dictionem, tunc, in parenthesi ista, cum ad ipsum sufficientem tunc etatem haberes, & versa intellectū eius atq; ita glo. istic antepenulti. que proculdubio vera est, emulare, inuenies, vt spero, quo ad expertia cure animarum perinde vt, quo ad non expertia, non valere mandatum, si eoipso tempore, quo impetratur, is, pro quo scribitur, etatem legitimā nondum impleuerit. Habeo & aliud iaculum, quo Joan. and. Abbas panormit. & Joan. ab imol. sternam, & conficiam. Id mihi porrigit. c. eam te. de rescriptis, extra in antiq. quod in illos bifariam possum intorquere, prior vibrandi ratio fuerit, cum dicimus, ex rescripto, de conferenda cuipiam prebenda, cui animarum curam non inesse proculdubio est, vt per Abbatem panormi. in capitulo fina. secunda questione extra de prebendis, agendi ius oriri statim ab eo die, quo data imprimitur. d. capi. eam te. ibi, prebendaz sibi conferre deberent, & paulopost, quū itaq; prescriptus. M. te super hoc ex parte nostre requireret & infra, si datam literarum diligentius attendisses, extra de rescriptis. Abbas panormi. in capitulo dilectus. ij. col. ij. Joan.

and. ⁊ Anto. butrig. extra de prebendis. Joan. ab imo. in clementina fin. decima columna, post Guilielmum a monte laud. de rescriptis, deinde ita concludemus, necesse est igitur, hunc ipsum, qui per apostolicam gratiam, habendi cuiuspiam beneficij, q̃libet ab animarum cura immunis, in spem exigitur, capacem esse ab ipsa protinus impetratione, alioqui quorsum ei ius ⁊ potestas agendi petendiq́, quod per inhabilitaté sui obtinere non potest? Alter item eiaculandi spiculi modus fuerit, quum sicut id soluz tempus quo literis data supponitur, discernit arguitq́, quinam sint, ad quos mandatũ de conferenda cuipiam prebenda dirigitur, ⁊ exequendum committitur. d. c. eaz te. ibi. quum tempore, quo litere ipse date fuerunt, de capitulo ipso esses, extra de rescriptis. glos. Joan. andre. Anto. butrig. ⁊ Abba. panormi. in. c. dilectus. secundo de prebẽdis, Joan. ab imo. non semel. in clementina finali, septima columna, de rescriptis, sic ⁊ hos diiudicare, quinam sint, pro quibus scribitur, nempe quibus iam tum ipsis capacibus esse contigit, non multum absimili ratione ducti censebimus. iam vero restat ⁊ aliud telum mihi, quod suggerit tex. in. c. cum de beneficio. secundo respon. de prebendis libro sexto. cuius explicatione nunc ob id duco supersedendum, ꝙ me infra diffuse satis, ⁊ copiose super illius capitu. sensu, dicturum sperez, ⁊ profitear. quid ꝙ ⁊ hoc Joan. andr. Abb. panormi. ⁊ Joan. ab imo. discrimen, explodunt, enerberant, ac pene lapidibus insectãtur. Joan. a ligna. Domini. a sancto Geminiano, ⁊ Philip. franc. in dicto capit. ei cui. de prebẽdis libro sexto, atq́ item Anton. butrig. in clementina finali. de rescriptis, mouentur vna duntaxat ratione, quam multarum instar esse arbitrantur, ea est huiuscemodi, cõstat, etatis defectum, de quo, tum Joann. andre. Abb. panormi. ⁊ Joan. ab imo. tum iura, que citant ipsi, loquuntur, quo ad beneficiuz sacerdotale, q̃tumuis a cura immune, inhabilitaté parere, itidem prorsus, vt quo ad curatum, sicut enim hoc annorum penuriam patientibus conferri non potest. d. capi. si eo tẽpore. de rescriptis libro sexto. ita nec illud capitulum ei cui. de prebendis. eodem libro. ecquid igitur cause est, inquiũt, cur is defectus eiusq́ taciturnitas, ⁊ silentium, quo ad hoc potius q̃ illud inducant surreptionem, rescriptumq́ ab ipso statim principio inualident? eant itaq́ nunc Joan. andre. Abb. panormita, ⁊ Joannes ab imo. ⁊ suum illud inter impedita curis animarum beneficia, ⁊ expedita, discerniculum soli deament q̃tũ volent, certe riualem me non habebunt.

¶ Hic explanatur tertia solutio.

Tertiam explicande huius tam captiose difficultatis rationẽ tradit Joan. andre. in tertia glo. d. c. ei cui. super verbo nonduz
26 secunda solu. de prebendis libro sexto. † dum mandata generaliter impetrata, non expressis aliq̃bus beneficiorum speciebus, (si fas est loqui eo modo) verbi gratia, sub hac forma, prouideatur Titio, de prebenda, sine hac adiectione, sacerdotali, vel nõ sacerdotali, vel hunc in modum, prouideatur Titio, de beneficio, absq́ hac, aliaue id genus expressione, curato, vel non curato, distinguit ab alijs, quorum in impetrationibus beneficioruz species aliquot designantur, hoc pacto videlicet, prouideatur de beneficio cuz cura vel sine cura, vel hoc tenore, prouideatur de prebenda sacerdotali, vel non sacerdotali, vt hec quidem ab initio ipso impetrationis, hoc est, date literarum, persone a papa honorate capacitatez desiderent, capitulo si eo tempore. de rescriptis libro sexto. illis autem satisfiat abunde, si eo tempore quo vacat beneficium, subsit aptitudo, tametsi ea postulationis die nondum subsisteret. dic. capi. ei cui. cum genus ciuiliter intelligi oporteat. l. si cui. ff. de seruitu. atq́ huius quidem distinctionis genius iamdudum obtinuit, vt Joannis andr. Abba. panormita. in capitulo dilectus, secunda columna, secundo, de prebendis, Abba. panormita. in capitulo dudum, secunda columna, de electionib. Felyn. in capitulo eam te. decimaseptima columna, extra de rescriptis, ⁊ aliorum deinceps complurium calculis approbaretur, quoruz ex scriptionibus videre mihi videor, huiusce varietatis, qua genus a specie discernũt causam extorqueri, ad hunc modum, qui subsequitur, posse. quum enim mandatum generaliter impetratur, ⁊ indulgetur, minime insertis beneficioruz speciebus, nihil est, quod imputetur, ac vitio vertatur impetranti, cur aut etatis defectum, aut aliam quãuis inhabilitatem dissimularit, ac silẽtio preterierit, quum ignorare potuerit haud quaquam improbabiliter, quodnam beneficium, ex maximo velut aceruo, nimirum ex toto genere ipso, vacaturum prima quaque occasione foret, id ne cuius esset iam capax, an id, quod sibi capere non liceret, atq́ ob id surreptio nulla est, que rescripto negocium facessat, etiam si tempore date non fuerit capax eius ipsius beneficij, quod inter omnia primum postea vacationem sui obtulerit, modo sub ipsuz expeditũ de collationis diem nihil officiat dictum capitulum ei cui. quũ vero beneficiorum species nonnulle exprimuntur, non deest q̃d culpe adscribatur postulatori, cur incapacitatem sui tacuerit quum videatur ad singula, que expressit, nempe sacerdotalia, ⁊ non sacerdotalia, vel curata, sese aptum, nec in idoneum asseruisse. quod quum ita non esset id temporis dum impetraret, mentitus est, atque ob id rescriptum quippe surreptitium, idoneitate post accedente, interim scilicet, dum vacationis, dumue collationis euentus est in expectatione, conualidari non potest dicto capitulo si eo tempore, de rescriptis, ⁊ capitulo non firmatur, de regulis iuris libro sexto. Quid multa? horsum videlicet tendit huiusce opinionis summa, vt edoceat q̃icquid est, quod impetrantis capacitatem, eiusque diiudicationem vocamus, id non alij, quam date literarum, siquidem rescriptum inexpiabili surreptionis a primordio cõtracte, macula conspurcatum fuerit, sin minus, id vacationis, collationisue tempori, vindicandum esse. Hinc Joannes andreas, ⁊ Abbas panormita. in dicto capitulo dilectus. secunda columna, secundo, extra de prebendis, Ludouicus romanus cõsilio. cccxxvij. cuius ita principium, iste sunt, versiculi. quinto quia videmus. Dominicus a sancto Geminiano in dicto capitulo si eo tempore, de rescriptis, libro sexto, Felynus in capitulo eam. decimaseptima columna, ⁊ item capitu. ad aures. quarta columna, eodem titulo in antiqu. hunc quasi cumulum, hoc veluti porisma eliciunt.
27 † Quum Papa suopte proprio motu in gratiam alicuius, qui vel etatis, vel alium hoc genus defectum patitur, rescribit, iubens, illi de beneficio cum cura, vel sacerdotali, alioue huiusce modi quopiam prouideri, quantumuis expressa speciei designatione, nihil quicquam interesse subsit ne capacitas tempore impetrationis, hoc est (vt dicere volebam) date literarum, an non subsistat, modo ante vacationem, collationemue superueniat,
28 nec iam capitulo si eo tempore, † quin potius capitu. ei cui. locum esse, rati nimirum id in causa esse, ꝙ surreptionem omnem vel ab ipso iam tum initio proprius motus excluserit, iuxta capitulum si motu proprio, de prebendis, libro sexto. ⁊ clementina si romanus, eodem titulo. Quod quia longioris dissertationis est, id ego nunc non excutio, nec ad exactius iudicium voco, sed vt alia pleraque, hoc quoque in medium relinquo, tum quod iniquis horarum spacijs excludor, tum ne materias confundam, neue, quem institui cursum huiusce disputationis, ductumque inoffenso tenore non retineam, proinde cui abunde ocij est, visat his repugnantes, Lapum, Joannem fantu. Archidiaconum, Joannem andr. Pet. ancharà. ⁊ item Philip. francuz, secunda columna, in dicto capitulo si eo tempore. de rescriptis, Lapum, Joannem ab imo. Petruz ancharano, Dominicum a sancto Geminiano, ⁊ Philippum franc. colũna tertia, in dicto capitulo ei cui. glo. secunda, Joannem and. Lap. Domini. Philip. franc. ⁊ Pet. anchara. in dicto capi. si motu. de preben. libro sexto, dominos a Rota nouarum decisio. cxj. cuius hoc caput est, licet motus proprius Pape, itez cxij. ita cuius principiuz, dicebant domini, ꝙ motus proprius. Feder. consi. ccxxvij. incip. casus talis est, monasterio, glo. super ver. validam, Anto. but. Guiliel. a monte laud. ⁊ Joan. ab imo. in dicta cle. si romanus, ⁊ glo. cle. per literas. super verb. directas. de preben. Alexand. ab imola in. l. quidam consulebant. iij. columna. ff. de re iudica. Cardina. in consilio. xcviij. in
29 cip. Papa vniuit quandam abbatiaz, in fronte. † Quibus hoc quidem in concesso est, proprium motum, ad id valere, vt omnem surreptionem tollat, ceterum illud in confesso est, non valere, vt inhabilitatem, si qua persone, cuius in gratiam scribitur, nocumento est, purget, vt etatis defectum, quem vocant, idest annorum penuriam expleat, vt natalibus restituat, vt diganie notam expiet, vt corporis maculam, vitiumque id genus aliud abstergat, eluatque, postremo, vt canonibus soluat, idest dispẽset, nisi adiumentum aliud sibi adiunctum habeat, per tex. indiscrete ac promiscue loquentem, in. c. eã te decet, ibi, nec aliqua occasione, vel ẽt literaꝝ nostraꝝ obtentu institui patiaris, que scientia, moribus, ⁊ etate, concilij non congruant institutis, cuz glos. super verbo, literarum, extra, de eta. ⁊ qual. Quanquam,

quam, vt ne hic controuersia fingatur, vbi concordia est, vt ne prelium inducatur, vbi pax est, videre mihi videor, quod modo dictum est, id ab eo non discrepare quod scribunt Jo an.andr. ⁊ Abba. panormi. in dicto capitulo. dilectus. ij. columna secunda de prebend. alijque ipsorum fautores, quippe qui non dicant, inhabilitatem penitus, quasi facta canonis gratia. i. dispensatione, aboleri, quum papa vitium ignorans, suopte instinctu proprioque motu rescribit, vt de beneficio cuȝ cura, vel sacerdotali, alio ve, cuipiam prouideatur, sed hoc tantum contendant, satis esse, nimirum deterso, exemptaque omni surreptione sub ipsum vacationis, collationis ve tempus adfore capacitatem, iuxta di. capitu. ei cui, quam alioqui sub datam literarum opus esset adesse dicto capitulo. si eo tempore. hic iam me transuersum rapi sentio. quocirca, super hoc auctario verbum non amplius addam, excutiant, qui volent, quibusq; per altissimum otium licebit quo ipse nunc destituor, tum ⁊ illud videant, ex spetie contraria. Nempe, quum mandatum pontificium proprio motu indultum, de animarum cura, vel alia id genus beneficij qualitate, mutum est, quodnam ex eo motu operepretium proueniat? qua de re multa, vel ad satietatem vsq; per Fely. quarta quinta, ⁊ sexta columna post Abba. panormi. ⁊ Andr. sicu. in capitu. ad aures. Item Maria. sozi. capitu. postulasti. xvj. colum. extra, de rescript. Domi. a rota. nouarum Decis. de prebend. iij. incip. licet motus proprius Pape, rursus, antiquarum, de rescript. lxix. nota, licet proprius. Dominic. a sanct. geminia. in dicto capitulo, ei cui columna prima. versicu. quero, pone post Joan. andre. in fronte, ibi. ex quo igitur non fecit, de prebend. libro sexto Petr. anchar. consil. cxxxij. incip. de natura ⁊ efficacia. Fely. in. c. causam. ij. col. iij. extra, de testib.

Hic ingeniose diluitur
Tertia solutio.

Jx me possum continere:

quin huius tertie solutioni, que fautores habet, Joan. andr. Fely. sand. ⁊ item delicium meum Abb. panormi. deus bone, quos viros, certe non proletarios scriptores, non capite censos, non diobolares, sed classicos, sed locupletes atq; assiduos bellum indicam, ⁊ odium sempiternuȝ.
30 etenim, per iouem, qua fronte, obsecro, qua fiducia, † qua ratione, quibus ex causis defendent isti, animarum curam beneficij speciem esse non genus, in capitulo si eo tempore, de rescript. libro sexto. at prebendam, genus esse, non speciem, in capitu. ei cui, de prebend. eodem libro, quippe subnitur hoc totum ex ijs, que scribunt edocenter admodum, ⁊ explanate glos. Barto. ⁊ Paul. a castro, quibus nemo non assentitur, in lege legato generaliter. ff. de legat. i. glos. Barto. ceteriq; in. §. si generaliter. institu. eodem titulo. nimirum in generis,
31 ac speciei definitionibus, nobis, tum ciuilia, † tum canonica, ciuilium quasi succentiua, ⁊ emula iura profitentibus, cum dialectis non conuenire. quod vt intelligas, euolue, quas dialectici greci, eisagogas, introductiones latini vocant, lege Porphirium, de communibus quinq; vocibus, abs quo velut edituo excipiendi sunt primum, quicunq; in Aristotelis adita recipi, ac penetrare desiderant, lege Aristotelem quo
32 que ipsum in libro Topicon quarto, † reperies genus illis esse, idq; de pluribus specie discrepantibus dicitur, speciem, que de pluribus tantum numero differentibus predicatur, Hanc M. Tullius lib. topicorum etiam formam appellat. Nobis autem, inquiunt, glo. Barto. ⁊ Paulus a castro, genus est id totum, quod illi genus, ac speciem vocant. Ut si querenti cuipiam, quid est animal, hominem, equum, bouem, asinum, respondeas, Est illis animal, genus, nec illis tantum, sed ⁊ nobis quoque, id enim negari non potest, ceterum homo, equus, bos, asinus, species quidem est illis, at nobis genus, quum permulti sint, ac prope infiniti homines, equi, boues, asini. l. menius. §. duobus, ver. non idem respondetur. ff. de legat. ij. lege si vnus. §. sed si generaliter. ff. de pact. l. cum incertus, cum glos. i. l. legato generaliter. l. huiusmodi. §. si cui homo, ⁊ lege si seruus legatus. §. quum homo, cum glos. i. ff. de lega. i. l. heredes. §. si incerto. ff. famil. ercisciund. l. ij. §. i. ff. de verbo. obligatio. §. preter ea. ij. institu. de act. l. cum is qui Pamphilum. §. qui hominem. ff. de condict. in. d. l. iij. cum gl. i. ff. qui ⁊ a quib. manumis. l. ij. ver. sed ⁊ homine. ff. de opt. legat. Sic, vt ad rem nostram redeamus, interrogāti, quid est ecclesiasticum beneficium, si prebendam, animarum curam, prioratum, abbathiam, episcopatum, respondeas, est illis beneficium, genus, nec illis duntaxat, sed nobis etiam. Porro, prebenda, animarum cura, prioratus, abbatia, episcopatus, quum beneficij nomen retineant, species quidem sunt illis, Nobis autem genus, quandoquidem multe sunt prebende multe animarum cure, multi episcopatus, multe abbatie, multi prioratus, ⁊ ij quidem diuerse sortis, nec eiusdem omnes qualitatis. vt per glos. nullius non suffragijs receptam, ⁊ ab ipsomet Joan. andr. compositam, in. c. cum de beneficio. ij. respon. super
33 verb. prioratu. de prebend. lib. vi. † Propius etiam accedam vrgeboque acrius. aut igitur nostrum. i. iurisprofessorum morem emulari voluere, Joan. andr. Abba. panormi. ⁊ Fely. aut dialecticorum. si nostrum, cur beneficium cum cura, vel sine cura, nam hoc verborum conceptu, hac forma vtitur tex. cui innituntur, nempe. c. si eo tempore. de rescript. libr. vj. speciem esse contendunt, qui prebendam, genus esse doceant, sicuti profecto est non speciem ex. c. ei cui. de prebend. eo. lib. neque enim hec duo inter se discrepant, quis non videt, vt que beneficium quod proculdubio genus est, in obnoxia cure animarum, ⁊ nō obnoxia, sic ⁊ in prebendas, ⁊ nō prebendas, itideȝ, vt in prioratus, ⁊ non prioratus, in Abbatias, ⁊ non Abbatias, in episcopatus, ⁊ non episcopatus, diuiditur. Sin dialectice discipline ritum, cur prebendam, in. d. c. ei cui. genus esse dicunt, qui curam, ⁊ non curam, ex. d. c. si eo tempore, non genus, sed specieȝ esse assenerent, quum prebenda, non secus atq; aiaruȝ cura, vel nō cura, de pluribus tantuȝ numero discrepantibus predicetur eiusq; dn̄ia, possit ad caput generis, ⁊ quasi fontē referri? quanq; vt hic iocer aliquantulum vereri certe nonnihil debebant Jo. and. Ab. panor. ⁊ Fely. sand. ne quisq; ex illa dialecticoꝝ schola, interdicto cum ipsis, aut sacro iusto contenderet, aut ex iure manu consertuȝ vocaret, ꝙ in alienas, vt inquit. M. Tullius possessiones, irruerent, neue ipsos nostratiuȝ quispiaȝ perduellionis reos perageret, ꝙ ab hac quam profiterentur, iurisprudentia, desciscerent, eiusq; receptam causam desererent, ac proderent. vides ergo, iam enim desino iocari, vt in vtraq; disiunctionis parte Joan. andr. Abb. panor. ⁊ Fely. eludantur.
34 † Porro videntur etiam toto errare celo, dum affirmant, hoc mandato, prouideatur de prebenda, cum huiuscemodi quapiā adiectione sacerdotali, vel non sacerdotali, speciem contineri, ⁊ locuȝ esse. c. si eo tempore, quasi prebenda quidem genus sit, eiusq; due sint forme. i. species, vna sacerdotalium, altera non sacerdotalium, que sui generis, hoc est prebende nomen retineant. opinor enim si vnquam alias, hic me ipsos iam captos tenere. nam si prebendā, ob id genus esse arbitrantur, ꝙ in sacerdotales, ac minime sacerdotales diuidatur, quidnam cause est, cur animarum curaȝ, non genus asserant, sed speciem esse,
35 † quum eius appellatio partim ad parrochialeȝ, partiȝ ad collegialem pertineat, iuxta. c. statutum, de elect. lib. vj. Host. Joan. Cal. ⁊ Abb. panor. in. c. quod dei timorem, extra de stat. mona. in antiq. Joan. monac. c. in generali. de reg. iur. libr. vj. Lap. Jo. a lign. Do. a sanc. gem. Pet. anch. ⁊ Phyli. fran. in. c. cum illis. ij. ⁊. iij. col. de preb. eo. lib. quod iteȝ contendūt, hoc genus adiectionē, sacerdotali, vel nō sacerdotali, speciem esse, falsum est, more nostro, qui genus appellamus id quoq; quod de pluribus numero tantum discrepantibus predicatur, quum sub sacerdotalium verbo prebende multe, sub non sacerdotalium pluscule contineantur. alioqui seruo legato, promisso ve qui incertus sit, vnus nimirum ex multis, species legata, promissaue videbitur, non genus, eadem ratione, quasi homo genus sit, eiusque sint species due, vna seruorum, altera liberorum, que sui generis hoc est, hominis, nomen retineant. quod si dixerint illi, reclamabunt statim ipsis, atque acerbuȝ, ⁊ acre conuicium facient, text. innumeri, ex quorum maximo veluti populo ij duo haud dubie luculenti suffecerint, tex. in. l. si heres generaliter. ff. de lega. i. ⁊ in. §. si generaliter. insti. de leget. ⁊ quod Abba. ipsemet panormit. scribit, in capitulo indicante, extra. de testamen. dum refert, ac sequitur, glos. l. legato generaliter. ff. de lega. i. quid hic igitur facient Joan. andr. Abbat. Panormit. ⁊ Fely. quo se vertent, qua techna elabentur, Ubi nam effugium reperient, illic, opinor, opoy oi elaphi ta kerata apoballoysin. Quid quod ⁊ hanc opinionem abunde, plus, quam satis est, duo textus, refellunt, quorum venus est, in capit. quuȝ de beneficio. ij. respon. ibi. quen

do vero scribitur, vt prouideatur de aliquo priorato cum glos. super verb. seculari, de prebend. libro sexto. cuius intellectum, priusquam hinc digrediamur deo aspirante elucidabimus. alter est, quante supra bifariam induximus in capitu. eam te de rescript. extra, in antiq. adde rationes aliquot, quibus ꝗ mox referemus ex Anto. butr. ⁊ Joan. ab imol. solutionem, pauxillum ab hac dissidentem, refutabimus.

¶ Quarta solutio.

q Uartus enodandi huiusce nodi, etiam Gordiano implicatioris, modus, extundi potest, haud inepte ni fallor, ex verbis, Antoni. butri. ⁊ Joan. ab imol. xiiij. ⁊ xv. colum. in clemen. fin. de
36 rescrip. ea sunt huiusmodi, † Quum inquiunt pontificium mandatum exprimit, ac describit nonnullas beneficij, quod in gratiam hominis cuiuspiam conferri iubet, qualitates, quarum alie certam impetrantis etatis tempestiuitatem, alie minorem desiderant, necesse est, sub ipsum date literarum tempus, hūc annorum numerum qui exigitur, plenum esse, sic tamen, vt que plus cui requirit qualitas, alteram que minori etate contenta est, iam tum impletam, non impediat. quod genus est, inquiunt rescriptum illud, prouideatur Petro de beneficio cū cura vel sine cura, rursum illud, prebenda sacerdotalis, vel non sacerdotalis Petro conferatur. nempe hoc illud esse aiunt, quod vult, capitu. si eo tempore, de rescript. libro sexto
37 neque id profecto est, inquiunt absqꝫ ratione. † Nam si tu petas beneficium vnum alterum ve, ipsumque sic designes, vt eius qualitatem exprimas, necdum illius tamen per etatis immaturitatem aliam ve quamuis inhabilitatem sis capax, tunc temporis, quum petis, rescriptum, quippe surrepticium, quo ad illud dumtaxat, quod tibi capere non licet, non item quoad alterum, si forte super duobus, pluribus ve concedatur, ipso iure nullum est, per text. in clemen. i. ibi. gratia veluti surrepticia nullius penitus est momenti, de prebend. c. ij. in calce. de filijs presbyt. libro sexto. capitu. si motu. ibi veluti surrepticiam vires nolumus obtinere, de prebend. eodem lib. c. ad aures, vbi innocen. ⁊ item Joan. ab imol. penulti. nota. capi. constitutus. c. ad audientiam. ij. vbi glo. innocen. Joan. And. Abba. panormi. ⁊ Fely. xv. ⁊ xvi. colum. de rescript. extra, in antiq. Mari. sozi. in repet. c. postulasti. lx. colum. versicu. viij. principali articulo. Joan. ab imol. in cap. ad hec, vlt. nota. eodem titu. idcirco conualidari non potest, cuiuscunqꝫ temporis tractu, ne si postea quidem impedimentum cesset, ac iusta plenaque idoneitas, antequam factum eatur collatio ipsa, superueniat, arg. c. non firmatur, de regul. iur. libro sexto. siquidē inquiunt predicto in loco Antoni. butr. ⁊ Joan. ab imola quoties exprimis qualitatem beneficij quod petis, atqꝫ ita ipsum designas, videris ea restatim, eius te capacem esse, tunc etiā quum petis, asseuerare. quod cum ita non habeat. mandatū veluti per mendacem, falsamque assertionem concessum pec-
38 cat surreptione. † Quod vitium, subsit ne an non, quoad validinem, vel inualitudinem rescripti. tempus date, hoc est impetrationis, non aliud, inspicitur, quum tunc tantum, vt ita loquar, surripiatur, vt scribit Abba. panormi. in capitulo, dilectus. ij. columna secunda de prebend. per capitu. constitutus, extra de rescript. Joan. Andr. Antoni. butri. ⁊ Joan. ab imol. in capi. ad aures, eod. titu. hunc in modum expli-
39 cant illi. capit. si eo tempore, de rescript. lib. vj. † ex quo velut obiter eliciunt, prefato in loco, Anton. butr. ⁊ Joan. ab imo. nempe, in clemen. fin. xiiij. colum. de rescrip. posse in partē valere mandatum apostolicum, ⁊ in partem non valere, nimirum surreptione in vno articulo commissa, alterum ab illo discretū separatumqꝫ non viciante, vt quum ita scribitur, Petro de beneficio cum cura, vel absqꝫ cura prouideatur. qua de re multa per Abb. panor. ⁊ Fely. in. c. sedes. extra, de rescript. Anto. butr. in. c. exhibita, in fi. extra, de iudic. Abb. panor in. ca. ad dissoluendum, de despons. impube. cap. ceterum. ij. colū. de rescript. Fely. in. c. ad audientiam. ij. vlt. col. eod. titu. Ab. panor. in. c. ex literis ad fi. de fide instru. ⁊ in cle. j. vers. iij. lectura, de prebend. Joan. andr. Dominic. a sanct. gem. ⁊ itē Philip. franc. plenissime, in. d. c. si eo tempore, de rescript. libr. vj. lap. ⁊ Joan. fantu. in. d. capitu. ei cui, de prebend. eodem lib.
40 † Quum vero mandatur de beneficio cuipiam prouideri, non designatis vllo modo qualitatibus, verbigratia hec in verba, titio, de prebenda prouideatur. negant Antoni. but. ⁊ Joan. ab imol. surreptionis quidpiam rescripto inesse, quum mendax, falsa ve narratio nulla intercesserit, quin istiusmodi mandatum, vt pote, simplex, atqꝫ absolutum ciuiliter intelligendum est, de illo videlicet beneficio, cuius, is ipse pro quo scribitur capax, ⁊ idoneus reperietur, id temporis, dum collatio explicabitur, sic exponunt. d. c. ei cui, de prebend. lib. vi. aiunt enim, quum subest incapacitatis vitium, non etiam surrepticꝫnis, tum videri eum, qui rescribit, eiusce inhabilitatis, aut contra, disputationem, in id tempus reijcere, quo beneficium persone ipsi honorate applicabitur. cuius rei comprobande causa, vtuntur illi sanequam apposite, hoc argumento. si per hec verba testatoris cuiuspiam in testamento ascripta, titio quantum plurimum per legem accipere potest, tantum dari volo, vel ista, titio quam maximam partem ei dare possum. i. cuius est capax. heres meus dare damnas esto, tametsi presens tempus designare, non in futurum contendere videantur prima fronte, debetur id tamen, quod legatum est titio, si quando cunque post testatoris mortem inueniatur capax, tantumque ipsi relictum videtur, quantum capere poterit, quum plurimum poterit, ⁊ si non tantum potuerit, quum testamentum conderetur. iuxta lege si ita quis. in fronte, ibi. vtiqꝫ tunc, quum quandoqꝫ capere poterit, videtur ei relictum. ff. de legat. ij. cur non itidem dicemus, apostolico mandato hec, aliaqꝫ hoc genus in verba concepto, prouideatur titio de prebēda, licet huiuscemodi quampiam conditionem, si non expressam, certe tacitam contineat, si modo is capax est, cuius in gratia rescribitur. c. cum adeo. iuncta glo. postrema, de rescript. prebendam nihilominus, quam vacare primam in posterum contigerit, debitum iri titio, si modo sub ipsum vacationis tempus capax reperietur, quamuis eo die non sit, quo mandatum scribitur, presertim quum is, vt ita dicam genius ecclesiasticorum, cuiusuis generis, beneficiorum sit, vt non prius, quam vacent, collationi subiaceant. c. i. ⁊. ij. extra, de concess. prebend. quid plura, nimirum solutionis huius hec summa est, designationem qualitatis, vnius aut alterius, pluriumue, qua liquet, quale beneficium Papa conferri iubet, vt puta, curatum ne an non curatum, regulare, an seculare, sacerdotale, an non sacerdotale, hanc vim habere, vt ab ipso statim initio reddat eatenus mandatum surrepticium, atque ob id nullum ipso iure, quatenus, tunc temporis, quum data subscribitur, deest impetranti capacitas, que qualitatibus expressis respondeat, neqꝫ quicquam prodesse, si postea superueniat. d. capitu. si eo tempore. j. ⁊. ij. respon. de rescript. libro sexto. contra, beneficij, de quo prouideri precipitur, qualitatum taciturnitatem, in hoc valere, vt arceat surreptionem, ⁊ impetrantis habilitatem, non nisi sub collationis explicande tempus, desideret. d. c. ei cui. vers. si nondum, de preben. eod. lib.

¶ Quarte solutionis refutamentum.

b Ec Anto. butr. ⁊ Joan. ab imol. solutio, eandem fere cantilenam, canit eodēqꝫ recidit, quo superior illa, Jo. and. Ab. panor. ⁊ Fely. sand. ꝗ proxime rettulimus, nisi, ꝙ illa speciem ac genus vocat inepte. quod hec consultius paulo, atqꝫ circunspectius qualitatum designationē, ac non designationē appellat, sed vtranqꝫ tamen diluunt ac refellunt. Joan. a ligna. in clem. fi. de rescrip. Joan. fantu. Philip. franc. ⁊ ipsemet Joan. ab imol. sui oblitus, in. d. c. ei cui, de preb. libro sexto. nimirū du-
41 plici potissimum ratione. † Prior est huiuscemodi. mandatum, iquiunt, apostolicum iubens impetranti cuipiam prouideri, de prebenda Ecclesie cuiusdam, in qua sunt sacerdotales pariter ac non sacerdotales prebende, quamuis de his qualitatibus verbū nullū ꝯtineat, equipollet tamen rescripto, cui inserta sit hec, alia ve id genus adiectio siue sacerdotalē, siue nō sacerdotalē, primo vacare ꝯtigerit. qđ ita esse vel illud abunde sat argumenti putant, ꝙ vtraque forma, ēt sacerdotalem comprehendat, non hec tantū, sed ⁊ illa quoque, modo ei, cuius in gratiam scribitur per annorum maturitatem sacerdotium inire liceat, per text. in. d. c. ei cui, a contrario sensu quem inibi Joan. and. Dominic. a sanct. gemi. lap. Joan. a ligna. Petr. ancha. Joan. ab imol. Phylip. fran. denique nulli non adnotant, de preb. li. vj. qđ igitur cause est, inquiunt, cur Ant. bu. Jo. ab imol. coꝝ qui assertores, expressis in mādato be

neficij

neficij qualitatibus hec in verba, prouideas titio de prebenda sacerdotali, vel non sacerdotali, capacitatem exigant, etiã sub initium ipsum, videlicet, quum data subscribitur, per.d.c.si eo tempore, de rescrip.lib.vj.non adiectis vero qualitatibus, satis esse arbitrentur, si tum adsit idoneitas, dum collatio explicanda est, per.d.c.ei cui, de preben.eod.lib. cur nõ hic quoq3 sub date literarum tempus, habilitatem desiderant, quorsum hec varietas, si vtraque forma ide3 pollet, vt modo edocuimus hoc est, si hec qualitates tacite insunt, atque ob id superuacua est earum designatio.l.hec verba.ff.de legat.i.l.non recte.C.de
42 fideiusso.⁊ quod nota in.c.ij.de elect.lib.vi. † altera item ratio est hunc in modum.illud in expedito est, inquiunt, surreptionem tum induci, quum id tacetur, cuius expressione fieret, ne tam leuis, tam prona, tam procliuis esset concessio.c.postulasti in verb.de leui.vbi Fely.ij.col.⁊ in.c.super literis.iij.colum. de rescrip.extra, in antiq.deinde contendunt, vero similius esse impetranti abnegatum iri rescriptum in ea forma, que sacerdotalem prebendam comprehendat ⁊ includat, cuiusmodi etiam illa est, que qualitatis huius non meminit, itidem prorsum, vt illa, que meminit, sicuti iam dictum est, si defectum etatis nondũ sacerdotio mature nõ celet, neque dissimulet.postremo ita concludũt, ergo mãdatũ, siue qualitatũ designationẽ ɔtineat, siue nõ ɔtineat, vtrocunque mõ, surreptitiũ est, nisi tunc temporis adsit habilitas, quum data subscribitur. quanquam haud me clam est Anton.butr.⁊ Joan.ab imol. in.d.cle.si.de rescrip. obnixe operam dare, vt has rationes subuertant, sed oleum, atque operam perdunt, vt inquit plautus, ⁊ omnia que inibi ad astruendam suam opinionem scribunt, frigida sunt supra modũ atque idonea, que Neronianas thermas, vt ille martialis rhetor, refrigerent.quibus adscribendis nunc, q2 in promptu sunt, supersedeo.quin ⁊ ego ipse libenter ab Anto.butr.⁊ Joan.ab imol.quesierim, quonam astu eludent cap. quum de beneficio. ij.resp.ibi.quando vero scribitur, de prebend.lib.vj.⁊ item.c. eam te, inductu3 supra duobus modis.extra, de rescrip.que impetrantis capacitatem sub id etiam tempus requirunt, quo rescribitur.i.quo literis data imprimitur, quamuis mandatum simpliciter atque absolute priorátum aliquem, sine vlla huiusce modi qualitatum, secularem, vel regularem, designatione, aut prebendam, conferri precipiat. equidem non video, quidnam comminisci possint apposite, quo hec argumenta declinent, ⁊ amoliantur. hic rursum ipsos hilariter rogauerim, numquid referre putent, prebendam ne, an beneficium prebendale, papa conferri iubeat. opinor, si sue ipsos solutionis nondum penitet, dicent hoc interesse, quod quum de prebenda, cuipia3 prouideri precipitur satis est, sub expediunde collationis tempus, capacem eum fore, cuius in gratiam precipitur, per.d.c.ei cui de prebend.lib.vj. quum vero iubetur beneficium prebendale conferri, necesse est, id temporis etiam, quum data rescripto apponitur, idoneitatem legitimam subesse, nimirum ob expressionem huiusce qualitatis, prebendale, vt quum illa, curatum, exprimitur.iuxta.d.c.si eo tempore. de rescript.eodem libro.sed hoc discrimen, vt reijciam, reprobemque, suadet optimus text. in capitu.dilectus.ij.extra de prebend. quippe qui prebendale beneficium vocet in calce, hoc ipsum, quod in fronte pariter atque in progressu, prebendam appellauerat, cui adde.c.capitulum sancte crucis, extra, de rescrip.possem ⁊ alia id genus multa huc adferre, quibus id abunde, nisi fallor, euincere3, sed victoriam quero, non victorie satietatem. quocirca nihil est, q2 iam dubites, quin hanc Antoni.butr.⁊ Joan.ab imol.solutionem, neque hanc dumtaxat, sed ⁊ illam quoq3, Joan.and.Ab. panormi.⁊ Feli.sand. nuper a nobis explicatam, que huic erroris ⁊ hallucinationis poculum propinauit quod omni cum modestia dictum velim ablegari, explodiq3 oporteat.

¶ Quinta solutio.

Est ⁊ alia nimirum quinta

dissentiende huius caliginis, quam Antinomiaista, errorum satrix, ac tenebrarum, plusquam cim-
43 merarium plena, circunfudit, ratio. † Hanc veluti consignatam reliquit flo.in scholijs, que edidit.in clemen.fin.de rescript.ea est huiuscemodi, quum Pape imperio conferri iubetur beneficium, cuius omnia, quotquot sunt, supposita, vt ipsius verbo vtar, in ea causa sunt, vt ne vnius quidem ex ipsis capax sit, cuius in gratiam scribitur, tunc temporis, quum data rescripto inseritur mandatum ab ipso statim initio nullum est prorsus, idcirco effectum sortiri non potest, ne si capacitas quide3 postea, temporis processu accesserit. hunc in modum intellexit flo.c.si eo tempore, de rescript.libro sexto.cuius ex priore responso, exemplum vnum proposuisse mihi visus est hoc sensu. si quis, quum nondum etatis annum vigesimum quintum ingressus sit, apostolicam super beneficio animarum cure obnoxio gratiam obtineat, non valet a principio gratia, nec spes vlla subesse potest, quantumuis longa diuturnitate ipsam confirmatum iri.quandoquidem cuncta que vocant, supposita, eiusce, quod impetratur, beneficij, nempe, omnes animaru3 cure, quotquot sunt vspiam gentium locorum ve, sub impetrationis tempus, eiuscemodi sunt, vt ea impetranti tunc capere non liceat ob annorum penuriam capitu.quum in cunctis. §.inferiora, de elect.in antiq. Nec dubito, quin ⁊ idem senserit flo. quum quis nondum etatem simplicibus beneficijs tempestiuam natus, impetrat simplex.i.minime curatum, eadem nimirum ratione, iuxta dicto capitulo si eo tempore, posteriore responso, ibi. beneficium autem sine cura, quum ad ipsum sufficientem tunc etatem haberes, licite poteris obtinere, a contrario sensu, de rescript.libro sexto. Tu, velim, hic perpendas, num ⁊ hoc exemplum, licet a flo. pretermissum, possit huc apposite torqueri ad astruendam flo. auctoritatem,
44 † si quis nondum exuto laicatu, necdum excepta tonsura, clericatus ve3 auspicatũ, põtificiũ mãdatũ in fauorẽ sui obtineat, q2 nullius oĩno, cuiusuis generis bñficij capax est, cũ lr̃is data interit, nihil iuuat idoneitas, nẽpe tõsure adeptio, que postea superueniat, per text.in capitu.ex literis ibi, nondum fuisse tonsuratum, quum literas istas obtinuit, vbi glo.fin.⁊ Abb. panormi.in.v.nota.⁊ item in calce, extra, de transact. Abb.panormi.andr.sicul.Dominic.⁊ Fely.sand.obtrectantes, ⁊ quidem iuste, compost.in.c.quum adeo, de rescript. Joan.and. ad not.in specul. titu.de actio.seu peti.§.super petitionibus. versic. sed nunquid scholaris, quo in loco specul. contra sententientem cum clemente Papa quarto, non inique taxat, ⁊ in transitu perstringit. Huc adde Abba.panormi. in extremo nota. ⁊ Cardi. atq3 item Fely.pene in frontispicio commentationum suarum in capit.dudum, extra, de presumpt.quum vero aliquis per apostolicum mandatum erigitur in spem habendi, potiundiq3 cuiuspiam beneficij, cuius ex suppositis aliqua eiusmodi sunt, vt ea tunc statim quum data subnotatur, impetranti, ob inhabilitatem, capere non liceat, alia in eo iure sunt, vt capi tunc etiam possint, gratia non est nulla, sed effectum sortiri potest, ⁊ consummari, non in eo tantum subiecto, quod vel a principio capi potuit, sed ⁊ in eo quoq3, quod tunc capi non potuit, modo nihil officiat, nihilue tum sit nocumento, quum consummatio ipsa.i.collatio explicatum ibitur.sic enucleat flo. predicto in loco.capit.ei cui prouideri.de prebend.libro sexto.nimirum motus arg.l.qui decem.§.stichũ versicu.sed ei qui hominem dari stipulatus est.ff.de solut. Hoc ego sic explico, ne quis habeat, quod desideret. cui per annorum inopiam, defectum ve, sacerdotalem prebendam capere non licet, quum tamen ipsi per etatis tempestiuitatem, non sacerdotalem, obtinere liceat si mandatum pontificium nanciscatur super aliqua prebenda, simpliciter atq3 absolute, valet huiusmodi rescriptum, ⁊ executioni mandari potest, non solum in prebenda non sacerdotali, que iam inde a primo impetrationis articulo capi potuit, sed in sacerdotali etiam, quamuis tunc capi non potuerit, modo ne tum adhuc persistat inhabilitas, quum ipsius collatio expedietur.d.ca. ei cui vers.si nondum, a contra.sensu.

¶ Quinte solutionis reprobatio.

Et hec ingeniosa quidem

non inficior, ⁊ subtilitatis plena, flo.solutio, sed absit hoc tamen, absit, vt ego ipsi me subscriba3. quippe non vera est.quod enim, amabo si quis etatem beneficio animar cure nõ experti immaturã, experti vero maturã idoneãq3 natus, ab apostolica sede mãdatũ impetret, sub hac distinctione, vt sibi de beneficio cũ cura, vel sine cura prouideat, nõne suppositor, vtar hoc vocabulo iurisperitis recentioribus arridenti, tantisper, dum melius inuenero, nonne inq3 suppositorum quedam eiusmodi sunt, vt ab impetrãte capi confestim queant, expleto nimir iam illo annor numero, quẽ requirunt, quedam

contra, vt nequeant, negari hoc certe non potest. atqui rescriptum tamen istiusmodi, nempe, prouideatur titio de cura, vel non cura, vim nullam habiturum est vnquam, quod ad id beneficium attinet, cuius is ipse, qui impetrat, capax tunc non est, quum impetrat, ne si postea quidem capax esse incipiat, quod autem ad illud pertinet, quod ab eo, cuius in gratiam scribitur, obtineri iam tum potest, quum literis data inseritur, effectum sortietur plene, quum occasio .i. vacatio sese obtulerit. hoc enim docet apertissime text. non satis, vt oportuit, excussus a Flo. nec sane intellectus. in. d. c. si eo tempore. ibi de beneficio cum cura, vel sine cura mandamus prouideri. iunct. i. ⁊ ij. respon. de rescript. libro sexto. atqꝫ ita suomet pugione iugulatur Flo. suopte inuento reuincitur. quid item si clerico cuiquaꝫ seculari mandatum pontificium spem adipiscendi cuiuspiaꝫ prioratus iniiciat. non ne is ipse, cui papa vult prouisum iri, secularis prioratus inoffense obtinendi, sub tempus impetrationis, habet protestatem, ceterum regularis non habet, nihil profecto verius capitu. possessiones. ij. resp. extra de reb. eccl. alienand. vel non in antiq. at enim gratia ista consummari non poterit vnquam in regulari prioratu, quippe quem impetratori tunc temporis, quum impetraret, cape non licuerit. c. quum de beneficio. ij. respon. ibi. quando vero scribitur. de prebend. libro sexto. quid est igitur, quod sibi vult Flo. in. d. clemen. fina. de rescript. dum explicare summa ope conatur. c. ei cui de preben. libro sexto. cuius interpretationi preter illa, que modo accinimus, vide num etiam negocium facessat text. a nobis iam superius bifariam inductus, nempe. c. eam te. de rescrip. extra. in antiq. quocirca nego bimembrem istam Flo. distinctionem posse defendi aut si posse contendis, cedo arbitrum quem uis eorum iuris interpretum quoruꝫ auctoritas velut irrefragabilis, ac prope dixerim sac. sanc. est.

¶ Sexta solutio.

q Uid quod ⁊ aliaꝫ euellendi huiusce scrupuli rationem, que sexta fuerit, docet Joan. andr. in. iij. glo. predicti. c. ei cui prouideri super verb. nondum, in. iij. solutione, nam tres ibidem adscribit, quarum iam duas explicui, de prebend. libro sexto. cui adstipulantur eodem in loco. Joan. monach. ⁊ item Pet. anch. aiunt enim subesse postulatoris capacitatem, sub date literaruꝫ tempus oportere, si modo ea res pontificiam gratiam non impediat, quin vel ex toto, vel saltem aliqua ex parte rata futura sit, ac non nihil valitura, veluti, quum sub hac disiunctione cū cura, vel sine cura beneficium cuipiam conferri precipitur, isqꝫ cuius in fauorem precipitur, curam animarum obire tunc non potest per etatem, sed non curam potest, quia futurum est quorsum tandem fluxerit, aut quocunqꝫ res ceciderit, vti mandatum, saltem in non cura effectum sortiatur aliquando, nec pereat. hanc ob causam inquiunt quicquid aut habilitatis, aut inhabililtatis, adest a primo impetrationis articulo, id vel profuturum, vel obfuturum est, qui postea cunqꝫ habitus contigerit. hunc in modum declarant. d. c. si eo tempore, de rescript. libro sexto. neqꝫ hinc abludit, vt mihi quidem videtur, quin appositissime concinit. c. quum de beneficio, versi. quando vero, de prebend. eod. lib. sin peritura omnino est gratia, si tam ad viuum reseces, quod aiunt vt impetratoris aptitudinem requiras, sub id temporis protinus quo rescriptum e cancellaria apostolica emititur, satis est, inquiunt ne mandatum penitus corruat, tunc demum adfore capacitatem, quum collatio explicabitur, atqꝫ ita intelligunt, ⁊ text. ⁊ exemplum. d. c. ei cui, de prebend. libro sexto.

¶ Sexte solutionis confutatio.

p Udet hic me profecto pudet, misere tqꝫ distinctionis huius ab Joan. andr. Joan. monac. ⁊ Petr. ancha. asserte, cui laqueum mandant, vt ait ille, ac medium vnguem ostendunt. Joan. fanti. Domini. a sanct. gemi. Philip. franc. ⁊ alij quoqꝫ, in. d. c. ei cui, neqꝫ id certe iniuria, quippe quum alicui prebenda simpliciter atqꝫ absolute conferri iubetur, iuxta formam in. d. c. ei cui, adscriptam, isqꝫ cuius in gratiam iubetur, eius etatis est, que nondum per pontificum decreta saderdotium admittit. futurum est hic quoqꝫ, si totam habilitatis disceptationem, in date tempus reijcias, vt rescriptum saltem in non sacerdotali prebenda effectum habeat itidem prorsum, vt quum sub hac disiunctione, cum cura, vel sine cura beneficium conferri precipitur, iuxta. d. c. si eo tempore. de rescript. libro sexto, quanquam Joan. andr. nuper allegatus, vt hunc veluti scrupulum amoueat, finge inquit, dum expendis thema, predicti capit. ei cui prebendas omnes, quotquot sunt, sacerdotales esse. ita ne vero, vt rescripti validitatem vel inualiditatem, hoc est, vim omnem, ⁊ omne robur, aut secus aduentitijs casibus metiamur. contra. l. Julianus. ver. nec enim aduentitij casus computandi sunt. ff. qui ⁊ a quib. manu. libe. non fiunt, apagesis istas ineptias. Apage istam varietatem, ab Joanne quidem Andrea primum inuentam, ⁊ ab Joan. mona. ⁊ Petr. ancha. receptaꝫ vt dixi, sed que tamen, quum alijs ex multis, tum ex ca. ex literis, de transact. ⁊ item. c. eam te, de rescrip. extra. subruitur.

¶ Septima solutio.

e At tibi alium recentem ac nouum, suaqꝫ palestra, suopte marte inuentū, Antinomie huius diluende modum, qui septimus fuerit, pollicetur, ac spondet, vltronea sponte Joan. a ligna. in. d. cap. ei cui, de prebend. libro sexto. qui, vt fidem suam liberet, ꝑ magni interest, inquit, mandatum ne generale, sit an disiunctiuum, ad species relatum. quandaquidem hac posteriore forma

45 videlicet, † Quum sub alternatione in literis species designantur hoc pacto, prouideas Petro de beneficio cum cura, vel sine cura, capacem esse illum, pro quo scribitur, ab ipso statim initio, nempe, sub date tempus necesse est, nec aliquantulum iuuat idoneitas, que postea interim dum vacatio, dum ve collatio est in expectatione, superuenerit, per. d. c. si eo tempore, de rescrip. libro sexto. illa vero priore forma, quum generale est rescriptum, verbigratia. in hunc modum, prouideas titio de prebenda, sine hac expressione, sacerdotali, vel non sacerdotali, alia ve id genus adiectione, non minus prodest aptitudo, vt ita loquar, ⁊ habilitas que post literarum datam, appetente iam, ac velut instante vacationis aut collationis articulo accesserit, quam que iam suberat tunc temporis, quum rescriptuꝫ esset adhuc sub incude, quod aiunt, necdum e cancellaria pontificia euolasset, per. d. c. ei cui, de preben. lib. vj. hanc sue opinionis summam, exemplo stipulationum, legatorum, pactionū

46 aliorum ve hoc genus contractuum defendit, ac tuetur. † quippe, inquit, nulli nō in expedito est, in omnibus vel inter viuos, vel non inter viuos, actionibus ⁊ commercijs, que sub alternatiuo rerum conceptu fiunt. i. sub disiunctione, hunc puta, in modum, illud aut illud do lego, illud aut illud promitto, quia species vtraqꝫ ab initio statim est obligatione, iuxta. l. illud aut illud, in verb. debuit. vbi glo. Bart. salice. Paul. a cast. ff. de cōstit. pecu. l. quum hereditas. §. fi. ibi, non sine stipulatoris fraude stichum manumisit, vbi gl. super verb. stipulatoris, atqꝫ iteꝫ ver. rescinditur. ff. qui ⁊ a quib. manumis. l. grece. §. si quis stichum, in ver. obligatione, ⁊ ibi glo. verbo. stichum, in fine. ff. de fideiusso. l. ⁊ si sine, in princip. ibi. duas res promiserit illam aut illam, cuꝫ gl. ff. de minorib. glo. in. l. ei apud quem. §. j. vers. ꝙ si de pluribus. ff. deposi. Bartol. ac fere omnes in. l. ij. §. j. ff. de verborum obligatio. quis alterutram, solui sufficiat. l. si quis seruum. §. si ita legetur, ⁊. l. si illud aut illud, ⁊ vtrobiqꝫ glos. Bartholus, Bald. ⁊ Paulus a castro. ff. de lega. ij. l. quum illud, inibiqꝫ glos. ⁊ Bartholus. ff. quando dies lega. ced. non aliud, quam contracte obligationis tempus in consideratione habendum esse, quo dignoscatur. sit ne tum stipulator, aut legatarius capax vtriusqꝫ speciei, que sibi legata, que ve promissa est, an nō, vt si alterius quidē, tūc tēporis capax sit alterius nō sit, ob id fortasse, ꝙ eiusdeꝫ rei dominiuꝫ iaꝫ tū habeat. iuxta. l. si rem meam. l. scire debemus. §. fina. ⁊. l. nemo rem suam. ff. de verbor. obligatio. hec ipsa, cuius capax non sit, obligatione nimirum in eam tunc non ꝯsistente, solui non possit, etiam si post id tempus, interea, dum solutio esset in expectatione, super adfuerit capacitas, vt qꝫ forte res ipsa stipulatoris, aut legatarij esse desierit lege si duo rei versicu. eadem ratione, vbi Bartolus, Baldus. Angel. Paul. a castro. ⁊ Alexand. ff. de verborum obligatio. lege qui decem. §. stichum primo respon. ⁊ ibi glos. Bartolus. Baldus, ⁊ Paul. a castro. ff. de solu. ⁊ liber. Barto. ⁊ Paul. a castro. Rapha. commens. Alexand. ⁊ Jaso. in

so.in.l.si stichum,in fronte.ff.de verbo.obliga.neqꝫ admodum hinc dissidet id quod habetur,in.l.eum qui ita.§.qui sibi, ad fin.⁊.l.si ita stipulatus fuero.§.grisogonus.versic.sed quod pa
47 trono.ff.eodem titulo.† Quin ⁊ illud itidem in cōfesso est apud omnes.inquit Joannes a ligna.ex omni vel testamento, vel cōtractu, quo genus continetur, absqꝫ vlla specierum enumeratione,hunc admodum puta, hominem do lego,hominem promitto,quum nulla quidem generis illius species ab initio ipso sit in obligatione, sed vna tantum aliqua insolutione sit que posteaquam soluta est, fingitur retro fuisse in obligatione, iuxta legē quum incertus, ⁊ ibi glo. Barto. Bald. Pau.a castro.Alexand.⁊ iaso.ff.de lega.i.iuncta.l.si vnus.§.sed si generaliter, cum glo.vbi Barto. Bald. Paul.a castro ⁊ Jaso.ff.de pact.Barto.⁊ omnes.in.d.l.ij.§.i.ff.de verbo. oblig. Pau.a castro.in.l.si is cui.ff.de legat.ij.glos.Barto. Paul. a castro.⁊ Jaso.in lege quum is qui pamphilum.§.fin.ff.de cōdict.indebi.§.preterea. vbi Nicol.a Neapo.inst.de actioni. Joan.fab.Nicol.a Neap.⁊ Jaso.in.§.in bonefidei.super gl. verbo.iure aperto. institu.eodem titulo. Paul.a castro.in.l. illud.ff.de const.pecu.vt ne dicam,id esse, quod sibi volunt.l. menius.§.duobus in hijs verb.hominis enim legatum orationis compendio singulos homines cōtinet,vt illic per gl. Bar. Bal.⁊ Pau.a castro.ff.de lega.ij.l.iij.in calce.ff.qui ⁊ a quib. manumis.⁊ item lege,⁊ per iusiurandum.§.si is qui hominem. in verbo.totam obligationem.ff.de acceptil.non aliud, quam expediunde solutionis tempus spectandum esse, quo diiudicetur. sic ne tum stipulator aut legatarius capax eius ipsius speciei,que solutum itur,vt generis legato stipulatione ve satisfaciet, an non,vt si eius quidem capax sit tunc temporis, nempe, quum solutio explicatur, recte hanc accipiat, eiqꝫ soluatur,etiam inuito, quamuis antea illius eiusdem capax non esset, tunc videlicet, quum legati verba, stipulationis ve conciperentur, ob id forte, quod eius speciei tunc esset dominus, postea esse desierit lege qui decem.§.stichum.ij.⁊.iij.resp. vbi glo. Barto. Bald.⁊ Paul.a castro.⁊.l.si quis duos,in princip.ff.de solut. quod minime inficiantur, ⁊ si moderationes aliquot adiiciant,dy.And.a pis.Petr.a bell.per Barto.in.ij. ⁊.iij.oppos.iij.part.Bald.⁊ Paul.a castro post glo.in.d.l. menius.§.duobus.per illum text.in versic.non idem respondetur.ff.de legat.ij.Barto.⁊ Pau.a castr.in.d.l.si duo rei,⁊ in.l.si stichum,vbi etiam Rapha.comens.⁊ Alexa.ff.de verb. obliga.hac ratione,frigidius quidem ab illo, sed a nobis tamen vberius,aliquanto,pleniusqꝫ,quoad licuit, ac potuimus, explicata,cōprobataqꝫ, satis existimat liquere Joan.a ligna. vir alioqui omnium in disputando acerrimus.atqꝫ aurem, vt inquit persius,mordaci lotus aceto,a contractibus, vel testamentis,mandata hec apostolica nihilo differre,quod ad hanc modo questionem atinet, quam nunc edisserimus nempe, vt quum illic, ab initio ipso contracte obligationis capacitas requiritur, hic a tempore date.i.impetrationis, quod omnium primum est,porro quū illic sub explicande solutionis tempus hic sub horam expediunde collationis, quam non absurde solutionem vocaueris, exigatur.hac velut industria sua, et animaduersione,putat,Joan.a ligna.c.si eo tempore.de rescript. ⁊.c.ei cui, de prebend.libro sexto.in gratiam reduxisse. quam ob rem,perinde quasi Babylonas ceperit,aut argiūclypeum detraxerit,abstuleritque, ita gestit,exultat, superbit, gloriatur,ac serio triumphat.

¶ Hic septima solutio
refellitur.

b Ic mihi obsecro perpende,num circa calumnie vitium fecero.citraqꝫ Sycophantice obseruationis crimen abs quo mea semper natura vehementer abhorruit, si Joan.a ligna. virum alioqui circunspectum exactumqꝫ interpretem, triplici nota aspersero. prima vanitatis,qui hanc solutionē pro recenti,nouaque ⁊ a se primum reperta,nullo preeunte magistro,exhibuerit,que olim iam luculenter ab alijs prescripta fuerit. Nam si hanc ipsam,de qua nunc agimus, Joan.a ligna.distinctionem sedulo contuleris cum illa, Joan.andr.Abb.panormi. ⁊ Fely.sand.quam pro tertia vt meminisse videmur,antinomie huius explicatione, supra rettulimus,inuenies, nihil prorsus alteram ab altera discrepare, nihil differre inuicem sed ambas eodem modulo tibiam inflare, quod aiunt,⁊ iisdem rhythmis ac numeris cantitare,vt non iam due videri debeant, sed vna, tametsi tuende fulciendeqꝫ ipsius causa diuersas rationes, alij alias,certatim pro se quisque conferant. Altera inconstantie, ac leuitatis, qui huiusce opinionis ab Joan.andr. primum,vt diximus,dein ab Abb.panormi.⁊ Feli.sand. asserte summaꝫ approbarit.in.d.c.ei cui,de prebend.libro sexto.quaꝫ ipse. in clemen.fin.de rescript.cum altera,item Anto. butr. superius recitata, ⁊ huic concinente,haud scio,an sui oblitus, quasique ab asino,vt dicitur,delapsus,an pertesus,sed tamen vel postea
48 reprobauit, vel antea reprobanerat.† Tertia inscitie pudende, quod mihi pace ipsius dixisse liceat,qui nescinisse visus fuerit,aliam vim habere disiunctiuaꝫ coniunctionem, quum in cōtractibus,aut testamentis,aliam,quum in apostolicis mandatis adscribitur. quippe quum in testamentis,aut contractibus res disiungit,vnam, ⁊ alteram, pluresue, hunc in modum,illud aut illud do,lego illud vel illud promitto, debitori ius primarie optionis, ⁊ arbitratum prebet, vtrius ad extremum speciei exolutione malit defungi,⁊ creditorē suum absoluere.c. in alternatiuis.de regul.iur.libro sexto.l.plerumque.§.fi.ff.de iure.dot. quum vero in pontificijs gratijs beneficia, eorumue qualitates disiungit, verbi gratia,hec in verba.puideas Petro de beneficio cum cura, vel sine cura, iuxta.d.c.si eo tempore,de rescrip.libro sexto non hanc vim habet, vt ei electionem tribuat, qui debet, hoc est, cui onus iniunctum est conferendi, quum id tantum debeatur cuius primum vacatio inciderit.c.si clericus,de preben.libro sexto.quod sicubi forte quibusdam in thematibus legeris, oblata simul duorum pluriumue, sub idem tempus, vacatione, optionem ad eum,qui cōferre habet,pertinere,iuxta cap.si pluribus,versicu.si vero ad petitionem alterius.de prebend.eodeꝫ libro tu scito, non ex vi disiunctiue cuiusquaꝫ coniunctionis,verum alijs ex causis,hoc esse, quas illic videre poteris abunde,id quod inquiunt etiam Dominic.a sanct.gemi.⁊ Phylip.franc.in dicto capitulo,ei cui.v.colum.eodem titu. ⁊ libro quid quod ⁊ ista Joan.a ligna.distinctio, preterquam quod nullo veritatis fundamento nixa est, multisqꝫ nominibus refelli potest,iisdem scilicet, quibus,⁊ illam, Joan.and. Abb.panormi.ac Fely.sand. necnon ⁊ illam quoque Anto.butr.neutiquam aut certe parum inter se discrepantes superius refutaui,etiam diminuta est non plena non integra non absoluta. quid enim si mandato apostolico siue simpliciter,siue sub disiunctione concepto inserta sit adiectio quepiam, que futuram demum vacationeꝫ designet,hunc in modum prouideas, Petro de beneficio animarū cure obnoxio,vel experti,vacaturo,vel ita,si vacabit,vt fit plerūque, dicet ne Joan.a ligna.capaceꝫ esse illum, pro quo scribitur,ab ipso statim initio,nempe sub date tempus oportere,dicet profecto,dicet,ni suam ipsius distinctionem moderari aliquantisper,atque vt nostrate verbo vtar sublimitare hunc in casum velit.quod si nolit,nonne suopte argumento reuincetur, sane, re-
49 uincetur † quum in testamentis,⁊ contractibus legato, ⁊ promissione in futurum tempus collatis, puta,sub conditione conceptis,satis si tunc temporis,quum futurum illud tempus,aut conditio existet in ea causa esse res legatas,promissasve, vt capi tunc possint ab legatario,vel stipulatore ipso tametsi sub cōtracte obligationis diem in eadem causa non fuerint, vt si tum quidem earum ipse dominus fuerit, sed postea esse desierit.l. existimo,vbi Barto.Bald.Angel.Joan.⁊ Alexan.ab imo. ⁊.l.si rem meam.ff.de verbo.oblig.l.existimo.ff.de contrah.emptio.⁊ vendit.l.cetera.§.j.ad fin.ff.de legat.i.Domi.⁊ Phylip.fran.in.d.cap.ei cui.v.col.de prebend.libro sexto eat nunc igitur,⁊ valeat,Joan.a ligna.audeatqꝫ post hac pros tis nikis enkomion alei,ac preproperе onationem inire, sibique triumphum parare,priusquam vicerit, quod quam vt arbitror causam obtendere nullā potest, quominus, non dico ex stipulatu, sed de spontanea pollicitatione,ab vniuersitatis actore quopiā si modo libeat publico nomine appelletur, quod inauditaꝫ prius sententiam,ex sue promissionis nexu non prestiterit.

¶ Hic vera,⁊ hactenus incognita
solutio explicatur.

v Ides igitur quam aut fugax fuerit hactenus veritas huius ipsius, quam disputamus impresentiarum questionis, aut alte in

democriti puteum demersa, quippe quam tot ingeniosissimorum hominum conuentus, tot schole certatim inquisierint, ac per omnia, quecunqꝫ fuerint aliquantulum vel leuiter impressa, vestigia indagauerint, nemodum fuerit assecutus, nemoduz inuenerit. quumqꝫ argumentosos dissertationum labyrinthos nequicquam implicuerint, (nam ꝛ si hac de re singuli per pauca, omnes tamen multa scripserunt) nihil aliud ꝙ̄ pro vestigata veritate laborem, fatigationem, ꝛ errationem ancipitem posteris reliquere. at ego re tota diligentius, nisi me tamen fallit philaythia pressiusqꝫ ꝛ accuratius pensiculata spero iaz, spero spondeoqꝫ, ac literis etiam, si quis forsan desideret ob signatis, ꝛ testibus vobis, o patres conscripti recipio, futurum hic me internentorem, ac veluti prosonetam, quo. c. illud, cuius hoc initium, ei cui prouideri, sub titu. de prebend. ꝛ dignita. libro sexto. ꝛ illud item, cuius ita principium, si eo tempore, sub rubri. de rescript. eo. lib. que iam tot annos inter se se acriter pugnare visa sunt, in amicitiam coeant, pactumqꝫ ac federis pretextum inuicem concipiant. quo fiet vt veritas, que tam diu in abstruso fuit, ꝛ latuit, emergat in lucem. agedum

50 igitur, audi, quid sentiam. † Dico animaduertendum sermonis habitum, quo textus vterqꝫ componitur. sane, si verba vtriusqꝫ, curiosius excutias, reperies, iuxta musicorum celebre prouerbium, disdiapason distare, ac tantum inter se conueni re, quantum affinitatis est presentibus cuz futuris temporibus quandoquidem, in capitu. ei cui prouideri, de prebend. libro sexto. adscriptum legitur vocabulum vnum, quod est vacatura, in post futurum tempus contendens, quod in dicto capitulo si eo tempore, de rescript. eodem libro minime inseritur, nec aliud etiam quod equiualeat. est autem, mea quidem sententia, dictio ista que omnem explicat difficultatem, ꝛ omne dubium amolitur. quippe hic verus est, ac genuinus, opinor sensus. capitu. ei cui, de prebend. libro sexto quem hac vna ꝑpositione concludas, licebit. spe vacaturi demum beneficij alicuius, puta, prebende postulatori cuipiam, per apostolicum mandatum iniecta, hunc in modum. prouideatur Nicolao, de prebenda ecclesie aureliane, cum hac adiectione scilicet, proxime vacatura, vel ista, que vacabit, vel illa, si vacabit, vel item ista, quum vacabit, aliaue id genus quapiam subiun

51 ctione, postuenturū vacationis tempus designante, † sub qua forma conferri beneficia iubere licet Pape, alijs non licet, ne legato quidem a latere. clement. literas, vbi Joan. ab imol. ij. nota. quicquid ibidem nugetur Zenzel. de rescrip. capitulo, dilectus filius. i. vbi Abb. Panorm. ij. nota. extra de prebend. capitulo secundo, ꝛ capitulo proposuit, extra de concess. prebend. in antiq. capitulo secundo eodem titulo libro sexto glo. super verb. presentare, Hostien ꝛ Abb. panormi. in capit. cum dilectus, extra, de iur. patro. glo. super verb. finitur. ꝛ philip. franc. ij. nota. in capitu. presenti. de offic. lega. lib. vj. Satis est adesse illi cuius in gratiam rescriptum fuerit, capacitatez, plenam, iustamqꝫ, puta, etatem suppetere idoneam atqꝫ maturaz, sub hoc ipsum tempus, quo explicatum itur eiuse, quod prima quaqꝫ occasione vacauerit, beneficij collatio, tametsi eo die, quo data literis adscriberetur, nondum adfuerit. Neqꝫ vero quicquam interesse putauerim, speciem ne, an genus. Hic ego speciem appello que certa sit, non que incerta, ne qs me tali cauillo ꝛ ioco, vel seria potius reprehensione insectet, ꝛ vrgeat, quali Joan. andr. Abba. panor. feli. sand. necnon ꝛ Joan. a ligna. s. insectatus sum, curam ne animarum, an nō curam, conferri rescriptum preceperit, breuiter, an beneficioruz qualitates vllas expressim designauerit. quin ꝛ illud quoqꝫ, vel grandi sponsione facta, contenderim, mandato, iuxta contextum. d. c. si eo tempore de rescrip. lib. vi. in hanc formaz concepto, prouideatur petro de beneficio cum cura vel sine cura, si caudam hanc subieceris, proxime vacaturo, vel istam, quum vacabit, aliam ve non absimilem, nihil referre, quod ad obtinēdum etiam curatū obtentu pontificie gratie attineat capax ne fuerit per etatem Petrus id temporis quum impetraret, an postea demum ante collationem, capax esse inceperit, ꝛ si refragentur inconsulte, quum alij permulti, tum Abba. pano. in c. dilectus. ij. col. ij. de preben. extra. in antiq. illic enim verba hec, cum cura, vel sine cura, iurisconsultus inseruit, iurisconsultum voco nunc Bonifacium, qui textus illius architectus fuerit, non vt doceret, ita demuz etatem que ab ipso statim initio. nempe, quum literis data imprimitur, subsistit, qualis ea cunqꝫ sit, in consideratione haberi oportere, si mandatum expressas eius, quod impetratur, beneficij qualitates contineat, vt plerijqꝫ rati sunt, sed ob id tantum, quod incassum ibi, frustraqꝫ disputaretur, de etate animarum cure, matura, vel immatura, si non fingeres, verba hec aliaue huiuscemodi, cum cura, vel sine cura, rescripto admisceri, quum sub apostolico, quantumuis etiam lato, ꝛ generali mandato minime comprehendantur beneficia curata, nisi designentur. quum in illis. i. respon. de prebend. libro sexto illud itidem constanter affirmauerim, exemplum achema illud, quod est, in dicto capitulo ei cui, prouideatur Petro de prebenda proxime vacatura, licet his qualitatibus sacerdotali, vel non sacerdotali, cumulatum fingas non idcirco minus ad idoneitatem illam, que sub collationis tempus aderit, pertinere. huius autem conclusionis ratio hec tradi potest, meo quidem iudicio, non inconcinne. quum postulatur beneficium ab apostolica sede, sub hac forma, proxime vacaturum, aliaue postuenturum tempus ostendente, non videtur is ipse, qui postulat, asserere idoneū se habilemqꝫ tunc temporis esse, quum vacationis dies inciderit. quare rescriptum nulla surreptionis labe, nullo vitio, nulla macula, inficitur. quin ꝛ papa ipse gratiam concedens videtur itidem, hanc ipsam capacitatis, aut secus, disceptationem, questionemqꝫ in id tempus reijcere, quod mandatum demonstrat, nempe, quo

52 beneficium prima quaqꝫ sorte vacaturum est. † Quisquis eniz actioni seu negocio cuipiam, quod agit, admiscet verba, que in post futurum tempus contendunt, puta, que conditionem resipiunt, dubium non est, quin velle videatur idipsum, hoc est, futurum tempus inspectum omnimodo atque obseruatum iri lege cum post. cum glos. ij. ff. de condit. ꝛ demonst. §. quia vero hactenus, in aucten. de nup. col. iiij. lege in tempus, cum glo. ꝛ l. potest quis. ff. de hered. instit. hanc regulam figunt Bart. in. l. j. col. vlt. ff. de regul. cato. Bartolus in. l. cetera. §. j. in fi. ff. de legat. i. Baldus in lege tertia ad finē. C. de actio. empt. Bartolus in lege ex facto, in princip. ij. col. de vulg. ꝛ pupil. substit. Bartolus in lege si alienum. §. in extraneis. ff. de heredib. instit. Rapha. cuma. in. l. si is qui heres. ff. de vulga. ꝛ pupil. substitutio. Nimirum hinc illud est, quod supra iam leuiter attigimus, nempe in stipulationibus testamentis, contractibus, quum res quepiam vel promittitur, vel legatur, sub cōditione, futurum scilicet tempus significante, non alium quam existentis demum conditionis diem in consideratione habendam esse, quo dignoscatur, sit ne tum stipulator, aut legatarius capax eius speciei, que sibi promissa, que ve legata, sit an non, vt si eius quidem tunc temporis capax sit, effectum plene sortiatur stipulatio, legatum ve, tametsi ab initio ipso contracte ve obligationis, capax non fuerit lege si rem mea z lege existimo, in princip. ꝛ vtrobiqꝫ per glo. Barto. Bald. Angel. Rapha. cuma. Joannez ab imol Paulum a castro. Lodouic. Roma. Alexandr. ꝛ Jaso. ff. de verborum obligation. lege cetera. §. i. versicu. sed si sub conditione. ff. de legat. i. ꝛ lege existimo. ff. de contrahen. emptione. quod quum ita habeat, quid nos tandem vetat, quominus itidem dicamus, impetratoris capacitate, sub vacationis tantum, collationis ve articulum accedente, contentas esse pontificias gratias, que vacaturi deinceps beneficij spem inijciunt, etiam si speciem, certam, ꝛ indubitatam, sed que tamen imposterum vacabit, conferri precipiant, ego certe, quod ad me attinet, nil video iam, quod vetet. Habes quo intellectu enarrandum putem

53 capitulo ei cui prouideri, de prebend. libro sexto. † Nunc, quo nammodo explicandum censeam capitulo si eo tempore, de rescrip. eodem libro nisi molestum est accipe, Sane ipsius hic sensus est qui sequitur nempe mandato in gratiam cuiuspiam ab apostolica sede concesso, simpliciter, atqꝫ absolute, puta sub hac forma, prouideatur Titio de beneficio, sine hac adiectione vacaturo, vel ista, quod vacabit, vel illa, si vacabit, vel item illa, quum vacabit, alia ve id genus quapiam, que futurum vacationis tempus ostendat necessum esse, tunc iam subesse omnimodam postulatoris habilitatem, quum data rescripto subnotatur, neqꝫ tunc tantum, sed ꝛ tum quoqꝫ, quuz

54 collatio factum itur. † Quandoquidem valet forma ista, nimirum simplex atqꝫ absoluta, perinde ac si dicatur, prouideas Titio de beneficio, cum hac subiunctione. nunc vacante, vel ista si vacat, alia ve huiuscemodi verba queuis adponantur, que presentem vacationis diem significent, arg. l. eum qui calendis. §. quoties, ꝛ quod ibi notat Bartolus ꝛ in lege ita stipulatus, magna, in. i. questione. ff. de verboruz obligationibus, lege quum sine prefinitione. ff. quando dies lega. vel fideicomis. cedat. §. omnis stipulatio, instituta de verbo. obligatio.

.l.in

l.in omnibus.j.ff.de reg.iur.l.omnia.ff.de leg.ij.l.j.in princip. ff.de conditio.⁊ demonstratio. Bartolus in.l.quod dicimus. ff.de solutio.⁊ in.l.promissor.post glosam.ff.de constitu.pecu. expende,si placet,non segniter,neqꝫ oscitāter omnia iura,quot quot sunt,que persone quidem a papa honorate(sic enim per-multi vocant).i.cuius in fauorem mandatum a sede apostolica scribitur,eius capacitatem ab ipso statim principio, scilicet, quum data diei nota imprimitur,requirunt,ac negant prodesse idoneitatem ⁊ aptitudinem,que postea demuꝫ superueniat, quasi accedat serius q̄ oporteat,nempe prefatum.c.si eo tempore.j.et.ij.respon.de rescrip.lib.vj.rursus.c.cum de beneficio.§.quando vero scribitur.de prebend.eod.lib.item.c.ex literis.extra de transaction.postremo.c.eam te.bifariam supra inductum,de rescrip.extra in antiq.⁊ si qua sunt alia,inuenies profecto quecunqꝫ in ipsis themata scripta sunt,ea non nisi ad pontificias gratias que verbum de postfutura vacatione nullum contineant,pertinere,atqꝫ hac re,a.c.ei cui.de prebend.
55 lib.vj.differre.†Quanqꝫ haud me clam est mandatum super vacaturo beneficio indultum spectare ad id etiam, quod iam tum vacat,quum data subscribitur,quippe quum id deinceps vacaturum quoqꝫ sit,quod nunc vacat,nec dum cuipiam collatum est,nimirum inoffenso,nec dum interrupto huiusce vacationis cursu ac tenore,in futurum contendente,tantisper, dum finem,que collatio est,inueniat,iuncta glo.in clemen.quum ei quem.super verbo notitia.⁊ illic Jo.ab imo.in.v.col.de concessio.prebend.glo.iij.super verbo postmodum, ⁊ item glo.penulti.super verbo vacaturam.Domini.a sancto Geminia.⁊ Philip.franc.j.colum.in.c.si postq̄.de preben.lib.vj.Lap. Domini.a sancto Gemi.⁊ Philip.franc.in.c.si propter tua debita.vlti.colum.de rescrip.eod.lib.Joan.ab imo.in.l.talis scriptura.super glo.ver.presentia.ff.de legatis primo.modo id iam vacare,ignoret Papa,quum rescribit,alioqui, quod imposterum vacabit,expectandum esse,vt inquiunt Bal.Ang. Pau.a cast.⁊ Alexan.ij.colum.in.l.titius.§.lucius.ff.de liberis ⁊ posthu.Cy.in.l.quum vxori.C.quando dies lega.cedat. Fely.in.c.adhec.iij.colum.⁊ item in.c.constitutus.penu.col. de rescrip.extra in antiq.argumen.tex.in.l.hec conditio, filie mee.§.fi.versi.ignorante testatore.vbi Joan.ab imo.⁊.l.si iam facta,in fronte,ibi,⁊ sciat testator,que iterum fieri possunt,expectentur,vt fiant,si vero nesciat, presenti die debeantur, vbi Pau.a castro.ff.de conditio.⁊ demonst.l.si ita scriptum sit.§. si pater.versi.si vero hoc pater non ignorabat,videtur de alijs nuptijs sensisse.ff.de legatis.ij.l.si ita legatum esset, vbi Joan. ab imo.ff.de conditio.⁊ demonstr.tametsi Joan.ab imo.in.d. l.titius.§.j.ff.de libe.⁊ posthu.rursum.in.l.hoc articulo.ij.col. ff.de heredi.instituen.⁊ item in.c.constitutus.extra de rescri. susqꝫ deqꝫ habendum existimet,sciat ne iam beneficium vacare papa,quum super vacaturo scribit,an nesciat,cui non assen-
56 tior.†Neqꝫ item me latet,apostolicam gratiam hunc in modū conceptam,prouideas Titio de prebenda vacante, vel ita,si qua nunc vacat,non ad eam,que vacabit olim,sed ad eam dūtaxat,que vacat in presentiarum,nempe cum rescribitur,pertinere Abb.panor.in.c.dilectus.ij.col.j.vbi hoc sublimitat per id,quod ibi not.glo.j.de preben.extra in antiq.⁊ Lap.Domini.a sancto Gemini.⁊ Philip.franc.in calce.c.si propter tua debita.de rescrip.lib.vj.adde Bald.Ange.Jo.ab imo.Jodo.Roma.⁊ Alexan.in.l.si quis mihi bona.§.sed vtrum.ff.de acquiren.heredita.nisi adscripta sit adiectio ista, vel alia non dissimilis,alioqui de proxime vacatura.c.constitutus.in fronte,ibi,⁊ prebendam ei conferrent,si qua tunc in eorum vacaret ecclesia,vel proximo vacaturam,iunc.fin.ibi,si qua vacat.vbi
57 Fely.vlti.col.de rescrip.extra in antiq.†Nec me item preterit,mandatum simplex atqꝫ absolutum,sine vlla presentis,⁊ future vacationis commemoratione indultum, complecti beneficium,quod iam tum vacat,quum data rescripto subnotatur,si quod modo tum vacat,alioqui quod postea vacaturū est quasi subsidiarium.c.mandato.in verbo vacent,⁊ verb.vacabit.de prebend.lib.vj.Fely.in.d.c. constitutus.vlti.col.de rescript. noui hec omnia,noui profecto,nec inficior vera,⁊ expedita esse,quum is,cuius in gratiam pontificie litere scribuntur,iamiam capax habilisqꝫ est,tunc temporis,quuꝫ data subsignatur.
58 †Quum vero tunc nundum capax est,nego mandatum hec in verba cōceptum,prouideat Titio de beneficio proxime vacaturo,ꝯsumi,nego extingui vacatione illa,que iam incidit,quuꝫ data subscribitur,qd ita,quoniam negligentie,vel incurie reus suspectusqꝫ esse ob id non potest,q̄ beneficium iam vacās non petat,qppe quum per incapacitatem non liceat.c.si clericus ibi,prebendam sibi debitam quando vacat, petere negligēter omittat,⁊ infra, quum facta ei gratia per ipsius negligentiam extincta sit,a contrario sensu,de prebend.libro sexto.Quin ⁊ illud nego,consumi vacatione,q̄tumlibet post datam occurrente,prima,secunda,tertiaue, atqꝫ adeo etiaꝫ millesima occasione,si modo eatenus incapax esse perseueret,nimirum eadē ratione, quia ipsi non potest indiligentia exprobari,per dictum capitulum ei cui,versiculo sacerdotalis prebenda conferri non potest,si nundum in etate tali existat,vt possit ad sacerdotium promoueri,iunc.d.capit.si clericus.de prebendis libro sexto.
59 †Quid igitur,dico mandatum istiusmodi, ad primam quanqꝫ beneficij vacationem, cuius modo is,pro quo scribitur, capax tum erit,quum ipsa inciderit,pertinere, adeo quidem,vt eius aut adeptione,aut neglectu notabili,⁊ insigni,gratia expiret, atqꝫ absumatur,iuxta notata in dicto capitulo si clericus,⁊ itē in capitulo tibi qui,per illum textum in calce.de rescrip.eodē libro.Nec arbitror quicquam interesse,an precesserint, etiam post datam eorum beneficiorum, que tum quidem,quum vacauerunt impetratori capere nō licuit,vacationes aliquot, an nō precesserint,nempe hoc illud est,quod in extrema.d.capitu.ei cui, coronide scriptum est,expectari prebendā aliam oportere, hunc in modum velim,vt intelligas quod paulo superius dixi sat esse,adesse illi,cuius in gratiam rescriptum fuerit,capacitatem plenam,iustamqꝫ,puta etatem suppetere idoneā, atqꝫ maturam sub hoc ipsum tempus quo explicatuꝫ itur, eiusce quod prima quaqꝫ occasione vacauerit,beneficij collatio, tametsi eo die,quo literis adscriberetur data,nundum adfuerit. Velim (inquam)vt intelligas verba hec,prima quaqꝫ occasione,quibus ego supra inter enucleandum.c.ei cui,vsus sum, de prima quaqꝫ vacatione,cui nulla persone incapacitas obsistat, vt dictum est. Illud autem fateor apostolicam gratiaꝫ,que super beneficio iam vacante indulta fuerit,cum adiectione scilicet presentem vacationem demonstrationemqꝫ eius continente, nihil prodesse,si quod iam vacat,postulatori nundum capere liceat, nam licet ipsi negligentia imputari non possit, est tamē aliud, quod vitio verti potest,nempe,quur sui inhabilitatem tacuerit,quippe visus est assertione quadam tacita,surdaque (vt ita dicam)asseuerasse,tunc iam se capacem esse, quuꝫ iam vacans beneficium impetraret,atqꝫ item visus est, ⁊ Papa ipse, sub hac veluti conditione, tacita, surdaqꝫ gratiam indulsisse, iuxta glo.in capitulo cum adeo,⁊ illic Abbas panormi.extra de rescriptis,hoc itidem concludi oportere contendo, vbi mandatum simplex,atqꝫ absolutum est,nec futuram vacationem expressim designans,neqꝫ quicquam interesse dico genus ne contineat.c.cum de beneficio.§.quando.de prebendis libro sexto. c.eam te.extra de rescriptis,⁊ dicto capitulo si eo tempore, an speciem certam,atqꝫ indubitatam capi.ex literis,ibi super ecclesia de vult,⁊ infra,super eadem ecclesia literas nostras impetrauit,de transactio.extra,neqꝫ item referre, an qualitatem vnam,alteramue,aut plures designet dicto capitu.si eo tempo-
60 re,an nullam.d.§.quando.⁊ capit.eam te.†Nam qui sub simplici forma rescriptum pontificium postulat,videtur quasi iam capax omne genus beneficiorum, que modo gratia ipsa complecti potest, suapte vi,qualia sint cacunqꝫ, id quod nunc vacat,si quod vacat, postulare, alioqui velut in subsidium quod proxime vacaturum est,sic ⁊ Papa ipse,quasi iam capaci ea-
61 dem prorsus conditione gratiam concedere. † Quamobrem si capax non est is,qui postulat tunc temporis, quum postulat,rescriptum quasi surreptitium ipso iure nullum est,idcirco superueniente postea idoneitate non conualidatur,capitu.non fir-
62 matur.de regulis iuris libro sexto.† Proinde, vt aliquem tibi tandem epilogum noster hic,nescio,an plus satis verbosus sermo euadat,summa totius orationis in cōpendiuꝫ cōtracta hec est,sub explicande quidem collationis tempus adesse impetratoris capacitatem oportere,non modo,quum in futuram solum vacationem confertur apostolicum mandatum,iuxta capituluꝫ ei cui.de prebend.libro sexto,sed ⁊ quum in presentem tantuꝫ, aut quum in presentem ⁊ futuram,veluti subsidiariaꝫ simul,aut quum simpliciter,atqꝫ absolute concipitur ,hoc enim satis(vt spero)superqꝫ probat capitu.si eo tempore,ibi,licet nunc legitime effectus sis etatis,⁊ infra,adhuc non esses idoneus, de rescriptis,eodem libro,quin,vt hic concedam,textum in iure nullum esse,qui hoc vel ex composito,vel ex abrupto satis edoceat, cedo,quis tam insanus,quis tam rationis expers,vt dicere audeat,bñficiuꝫ ecclesiasticuꝫ,pōtificie gratie obtētu illi ꝯferen-

dum esse, qui quum collatio ipsa cõfectum itur vxorem hz, vt nẽ
quid aliud dicã, exempli causa, si eo die, quo data literis adscri
pta fuit; vxorem non habuit. nemo, vt opinor; qualis eacũq;
forma sit, qua mandatum contextum fuerit. Porro autez, sub
id temporis, quo data diei nota rescripto inuritur, subesse po-
stulatoris habilitatem iustam ac plenam oportere, quum in pre
sentem solum vacationem, aut quum in presentem simul ⁊ post-
uenturam, sed quasi subsidiariam cõfertur gratia ipsa, quum ue
simpliciter, atq; absolute concipitur. d. c. si eo tempore. j. et. ij.
respon. de rescrip. lib. vj. c. cũ de beneficio. §. qñ vero scribit.
de preben. eo. lib. c. ex literis. extra de transac. c. eam te. de re
scrip. extra in antiq. quum vero in post futuram dũtaxat reijci-
tur, non oportere. d. c. ei cui. de preben. lib. vj.

Argumentum primum, quo vera solu-
tio subrui videtur.

Veniat argutulus quispiã, e mi-
nutis istis iu-
ridice discipline artificibus, quos ego grecanica
voce, technicoys appellare identidẽ soleo, isq;, vt
distinctionem nostram, preter omnium hactenus sententias fi-
xaz aliqua ex parte subuertat, subruatq;, clamabit valere argu-
menta, que ducuntur a rebus ad personas, itidem, vt que ad lo
ca vel tempora deflectuntur. ⁊ itẽ que viceuersa, sunt enim res,
persona, locus, ac tempus, eiusdem fere functionis, vt est pluri
fariam videre, in. l. si quis ita legauerit. ff. de an. ⁊ arg. leg. l. i. §.
offilius, iuncta. l. ij. ff. ne quis eum qui in ius voc. est, vi exi. l. mi
les ita heredẽ ver. ⁊ quia diximus. ff. de mili. testa. l. fi. vbi bar.
ff. de condi. tritica. l. quoties in diem, cũ. l. seq. ff. de verbo. ob-
lig. l. vinũ, vbi Bar. ⁊ alij. ff. si cert. peta. l. datio. §. si per vendi-
torem. ff. de actio. emp. glo. in cle. ij. paulo ante finem, super ver
bo regularem, Guil. a monte land. Zenze. Stepha. ⁊ Joan. ab
imo. de censi. l. qui plures. ij. vbi Bar. Bal. ⁊ Alex. ff. de vul-
ga. ⁊ pupil. substi. Tum inquiet, quoties de re ipsa disputatur,
nempe, quo die substantiam quasiq; corpus habere debeat be
neficium ipsum, idest creatum esse, non aliud, q̃ date literaruz
tempus in consideratione haberi oportere, vt si tum quidẽ sub
sistat, hoc est, creatum sit, comprehendatur in mandato; quod
si non subsistet id temporis, licet postea creetur, ⁊ in rerum na-
turam producatur ante alterius cuiusq; vacationis occursum,
non comprehendatur, etiam si rescripto subiectum fuerit ver-
bum aliquod participiumve, quo gratia ipsa in post futurã de-
mum vacationem reijciatur, atq; hinc quidez citabit tex. in cle.
fi. de rescrip. cuius hec ipsissima verba sunt, a Clemente quin-
to composita literas nostras super conferẽdo tibi beneficio va
caturo directas, ad beneficium post datam ipsarum creatum
statuimus non extendi. Et ne quis forte, vt nũc sunt aggrestes
quidam, ⁊ indomiti certatores, qui nisi q̃ plurimis auctoritati-
bus adhibitis, non comprimuntur, in eam demum heresim pro
labatur, in qua iamdudum est, glo. postrema, in. d. cle. fi. de re
scrip. vt dicat (id quod nunc quoq; vix aures patiuntur) esse to
tius rationis expers, atq; adeo per q̃ iniquum, quod a Clemẽ
te ipso in. d. cle. fi. ab ipso (inquam) Clemente pontifice maxi.
statutum est. Pau. de leaza. ⁊ item Joan. ab imo. ibidem. xij.
64 col. quod supra dictum est, fulciunt, † dum negant ex mandato
futuram tantum vacationem designante, deberi beneficiuz, de
quo, vel ante datam, vel in ipso date articulo spes propemodũ
etiam matura ⁊ certa, vt cunq; iam affulgeat, creatum iri pro-
pediem. modo non tunc statim, sed post datam, creetur ⁊ subsi
65 stentiam accipiat. † Neq; enim voluntas aut propositum, ani-
mive destinatio satis est, vbi facto est opus. c. i. extra de eo qui
mit. in pos. cã rei ser. in anti. c. si a iudice. de app. lib. vi. succi-
nunt tex. cum glo. in. l. si nondum. ⁊ quod ibi no. Bal. C. de fur
tis. c. ecclesie. extra de immu. eccle. l. cetera. §. sed ⁊ si parauer-
rit. vbi Bar. Bal. Ange. Flo. Joan. ab imo. Francis. aret. ⁊
Alex. ff. de leg. i. c. sicut ex literarum. extra de homi. Inno. in.
c. abolende. circa prin. extra de sepul. Domi. in. c. i. ad fin. de
resti. in integ. lib. vi. Alex. in. l. i. §. fuit quesitũ. iij. col. ff. ad tre-
bel. sequit̃ Bar. in. l. nulli. per illum tex. C. ne sanc. bap. reite.
Bar. in auc. si qua mulier. C. de sac. san. eccle. Alex. in. l. a di-
uo pio. §. fi. ff. de re iud. Francis. are. in consi. xi. vlti. col. Abb.
panor. And. sicu. ⁊ Fely. sand. in. c. cum adeo. extra de rescri.
66 † confirmant itidem Pan. in. d. cle. fi. atq; inibi etiam Card.
prope fin. ⁊ Joan. ab imo. xij. colum. de rescript. dum scribunt,
sub eiuscemodi forma, cuius illic adponitur, nimirum, p uidea
tur de vacaturo, nõ includi beneficium, quod ante datam crea
tum quidem, sed non nisi post datam, dotatum fuerit. neq; eniz
inquiunt priusq̃ dotaretur, creatum videri potuit. c. quum si-
67 cut. extra de consec. eccle. vel alta. † Immo plus etiam dicunt
Domi. a Rota minime includi, quod ante datam creatum si-
mul ⁊ a patrono ipso dotatum fundatumq;, adpositis etiã con
ditionibus, ac modis quibus regeretur; si nondum ab episco-
po confirmatum, idest approbatum sit, tunc temporis, quũ da
ta rescripto imprimitur, neq; quicq̃ prodesse consensum, ⁊ au-
ctoritatem episcopi, hoc est, confirmationem, que non nisi post
obtentam demum gratiam superuenerit, siquidem ita conclu-
dunt illi duobus in locis, nempe, antiquarum decisionũ, de iu-
re patronatus, vndecima, ⁊ item antiquiorum. de preben. deci
masepti ma. vtriusq; par est initiũ, hoc modo. Quidam patro-
nus fundauit, vtriusq; idem tenor, idem contextus, eadem ver
ba, vtrobiq; citant̃ multe, ac varie ratiões vltro citroq;, quas,
quia sunt in promptu site, hic non interseram. Sed illo tamen
priore in loco admiror maximopere indiligentiam, atq; adeo
supinitatez haud scio, cuius annotatoris dicam, an librarij; cer
te eius qui decisionum indicem, ac veluti summaria, que vocãt
serie, rubricaria compendium, contraxit, quippe qui affirmet,
quod negari oportuit, adstipulatur ⁊ dominis a Rota Fely.
in. c. quum adeo. iij. colũ. de rescrip. extra in antiq. Suadetur
item, quod modo diximus, ex bimembri illa, non incõcinna p-
fecto distinctione, quam tradunt Joan. a ligna. eumq; postea
emulatus Card. vi. q. in. d. cle. fi. de rescrip. tum ⁊ Fely. sand.
68 in. c. cum accessissent, pen. col. de consti. † Negãt enim primũ,
in hoc genus mandatum quo vacaturi demum beneficij colla-
tionem factuz iri precipitur cadere id ipsum, quod tum quidẽ,
quum data literis adscriberetur, iam suppressum erat, ⁊ ita sup
pressum vt penitus extinctum esset, tametsi ⁊ ante datam crea-
tum, ⁊ post datam renouatuz fuerit, mutato scilicet pro re post
modum nata consilio. illud autem non negant cõprehendi, qđ
ita suppressum erat, tempore date, vt consopitum esset dunta-
xat, non prorsus extinctum. Quandoquidem inquiunt quum ti
tulus prorsum extinctus est, quod postea renouatur beneficiuz
ex emergenti causa, id omnino nouum est, videturq; nouiter
creatum, non recidiuum, nec ex vetusto renouatuz, quum vero
non deletus omnino, nec peremptus est titulus, sed tantuz sup
pressus, ac velut obrutus, quodamq; quasi deliquio velatus, ⁊
obumbratus, cessat interim, si postea renouetur, idem est cum
priore, non nouus, atq; huius quidem distinctionis prius illud
membrum adiuuant, que not. Abb. panor. in. c. cõsuluit, extra
de iude. Bald. in. l. si vt proponis. ij. per illum text. C. de nupt.
Bar. in. l. nuptie. iij. ff. de ritu nup. Abb. panormi. in. c. signifi-
cauit. in fi. extra de censib. glo. in. l. damni. §. si is qui edes. su-
per verbo augeri. ff. de damno infec. Posterius confirmant
tex. in. l. proponebatur. ff. de iudi. glo. fi. in. c. cum accessissent.
vbi Anto. but. ⁊ Fely. xiiij. colum. de constitu. tex. in. c. iudei.
⁊ quod ibi Anto. butr. ⁊. c. consuluit. vbi Pet. de ancha. ex-
tra de iude. Hostien. ⁊ Joan. and. in. d. c. significauit. de censi
bus, glo. super verbo domum, iuncto tex. in. c. primo. de relig.
domi. lib. sexto. glo. c. per tuas. super verbo de nouo. extra de
donatio. c. ij. cum glo. verb. inuestiture. extra de feud. tex. in.
l. tertia. §. reficere. ff. de itine. actuq; priua. l. fi. de iude. Ange.
in. l. prima. §. edificare. post glo. ff. de mor. infer. porro vtrumq;
corroborant. l. si ita legatum. §. fin. ff. de legat. primo. l. quid ta-
men. in principio. ⁊. §. in nauis. quoq;. ff. quibus modis vsufru.
amittatur. l. inter stipulantem. §. sacram. versi. ⁊ nauis. ⁊ quod
illic notant Barto. Alberi. Ange. Rapha. comens. Joan. ab
imol. ⁊ Alexan. ff. de verborum obligatio. l. iiij. C. de operi. pu-
bli. glo. i. in. c. tertio. ⁊ quod ibi Anto. de butr. extra de iure
patronato. Hostien. in summa de eccle. edificand. §. fina. pro-
xime calcem, Barto. Alberic. Paul. de castro Alex. ⁊ Jas.
in. l. prima. §. si quis edificium. ff. de noui operis nunciatio. glo.
in. c. de monachis. xviij. questione secunda. Innocen. in rubri.
de consecratio. eccle. vel alter. Exemplum prioris adfert. Jo-
an. de ligna. in dicta clemen. fina. de rescriptis. veluti cum be-
neficium ea mente suppressum est, ne vnq̃ reuocatur, idest in
perpetuum, tametsi postea eueniat, vt habito recenti consilio
renouetur pro rei nate vsu ⁊ commoditate, fit tamen, vt hoc no
uum penitus videatur, quippe cum prius omnino extinctum
fuerit, argumen. l. fina. C. de remissio. pigno. Posterioris au-
tem veluti cum ad tempus consopitum est, eo videlicet animo
suppressum, vt ad primam quamque voluntatis mutationem,
69 ac dum collibuerit, reuocetur. † Est enim tum quod rein-
tegratur,

tegratur, non aliud, sed idem per omnia. l. sed & si manente. ff. de precarijs. atque ita prorsus intelligenda sunt (inquit Ioan. de ligna.) que scribunt glo. super verb. creatum. versi. sed qd dices. Zenzel. & Paul. a leaza. in. d. cle. fi. de rescript.
70 † dum indistincte affirmāt deberi ex mādato, id quoque beneficiū, q ante datā creatū, inque illo tēporis puncto suppressuz, quo litere datā accepere, postea renouatū fuerit, q̄si nō nouuz, sed idē prorsum nunc videat, nec vnq̄ extinctū, sed veluti consopitū. quanquā haud me latet, Ant. butr. & Io. ab imol. in d. cle. fi. iiij. col. plus placere, qd ibidē absolute dicūt. gl. zenze. & Paul. a leaza, q̄ q ab Ioan. a ligna. Card. & felino distinguit. q̄nquidem (inquiunt) suppressionis ea semp vis est, is (vt ita dicā) genius, vt bñficij effectus interea cesset, ac veluti dormiat, tātisper dū reuocet, & expergefiat, nunq̄, vt ipso iure prorsus extinguat. verū hec ꝯtentio nō est huius fori pleniorez enim indagatum, longiusq̄ subsellium expostulat. ceteruz si alterutram in partem mihi inclinandum esset, libentius ꝑfecto, atque (opinor) ēt tutius, Io. a lig. card. & feli. distinctioni, quā gl. zenzel. Paul. a leaza. Ant. butrij. & Io. ab imol. snie accederē, quūz alijs ex multis ꝑmotus, tū ex ijs potissimū, que scripsit Bal. in. d. c. quū accessissent, sup gl. fi. extra, de ꝯstit. sed vtcunq̄ tū, siue hor. siue illor. opinionez sequare, ꝯstat id verū esse, de quo nunc agimus, nempe, quūz de re ipsa querit, Quo die sc3 bñficiuz creatū iam esse oporteat, tempus date literar., hoc est, signate, nō dico porrecte supplicationis, spectandum fore, vt si tū iaz natū sit, q̄uis suppressuz, nō tū extinctū veniat in mandatū, quo vacaturi collationē fieri, quū inciderit occasio, precipit, si nondū id tēporis procreatū sit, non veniat, neq̄ quicq̄ iuuet noua creatio, que post literar. datā superueniat, ēt si rescripto subiectū fuerit verbū aliqd, participiū ve, quo futura deniq3 vacatio designet, iuxta d. cle. fin. de rescript. quo spectat id quoque qd scite admodū ꝯcludunt, lapus. Domini. a sanct. gemi. & Philip. franc. in calce. capitu. si propter vbi lege, de rescrip. lib. vj. hec igitur quū ita sint, queso (inquiet argutulus ille) cur nō itidē dicemus, quum de persona querit, cuius in gratiā mandatū apostolicū rescribit, nempe, quo die capax esse debeat, nō aliud q̄ date literis impresse tempus in cōsideratione haberi oportere, vt si tū quidez nō subsit aptitudo,
71 nihil ꝓficiat, si post accedat. † Neque quicq̄ interesse, simpliciter ne ꝯcipiat gratia pōtificia, an cuz adiectione aliqua post futuram beneficij vacationem significante, hunc in modum, titio prouideatur de beneficio proxime vacaturo, vel ita quuz vacabit, aliaue id genus, ne res, & persona, nō eiusdez functionis esse videantur. quod si tu nescis, hoc argumenti genere vsa est, in hac etiam specie glo. super verb. post datam. in. d. cle. fi. de rescrip. modo eam tu non oscitanter excutias, nec somniculose, dum citat. cap. si eo tempore, de rescrip. lib. vj.

Argumentum secundum.

Ccurret rursū alius qui calumniam mihi struet ob id quod dixerim, sub id etiam temporis, quo data rescripto adijcit, subesse iustam plenāq̄ postulatoris capacitatez oportere, quū in presens vacationis tempus apostolica gratia ꝯfertur. & id sedulo
72 ꝯtendet, quātū poterit. † Correlatiuor. legem dictare, vt qd in varijs iuris articulis, de collatore statutū reperit, id ad collatariū vtiq̄ torqueat. i. vbi Bart. & Io. a platea. C. de cupress. lib. xi. l. fi. & ibi Bar. Ang. & alij diffuse. C. de indic. viduit. l. si ab eo, vbi Bal. C. de legit. hered. Bar. in. l. fi. per illū text. ff. de acceptil. Bal. in auct. quas actiones. ij. col. C. de sac. san. eccle. Bar. in. l. j. ff. de eo q met. cau. Bal. in. l. si conuenerit. ff. de pact. & in. l. nemo martyres. C. de sac. s. ecc. Bar. in. l. §. hec actio. ff. ne vis fiat ei, qui in possess. miss. est Pet. anch. in commentario. c. canonum statuta. vers. vlterius quero, vtrum ista correctio, extra, de constit. in antiq. Domi. a sanct. gemi. in. c. cupientes. §. deniq̄ de electi. lib. vj. Deinde clamabit, quum in persona collatoris, eius videlicet, qui grauatur ex pōtificio mandato, certa quepiam qualitas exigitur. etiam cum adiectione verbi alicuius, participij ve, instans tempus designantis, satis esse tum affore illam, quum vacationis, collationis ve dies inciderit. Tum subijciet (credo) exemplum sane
73 quam luculentum, & insigne, quod & hic adscribam. † Quid enim si mandatum sub huiuscemodi forma prefinitum fuerit a Papa, prouideatur Petro de beneficio ad episcopi Aureliani collationem spectante, nuz hic satis est, si ad eiusdem episcopi collationem, ad id temporis, vbi iam vacat, aut vbi collatio explicanda est, pertineat? satis est profecto, inquiet ille, nec laborandum est, attinuerit ne, quum data subnotaretur, an non attinuerit. atq̄ huius quidem sententie auctores laudabit. glo. extremam. Guliel. a mont. land. Ant. butr. zenzel. & Io. ab imol. x. & itē. xiij. col. in. d. cle. fi. de rescript. glo. super verb. existit. Paul. a leaza. zenzel. & Ioan. ab imol. in clem. si de beneficio. de prebend. negabitq̄ id beneficium deberi, qd ad episcopum spectabat tum quidem, quum litere datam acciperent, si nunc, quum vacat, quum ve conferendum est, ius ac potestas donandi eius discesserit iam ab episcopo, & ad alter. quempiam subinde transierit, hoc nimirum suadentibus, tum d. cle. si de beneficio, de prebend. tum ei cui prouideri, eod. titul. lib. vj. tum & hac ratione, q Papa, dum iubet prouideri cuipiam de beneficio ad aureliani presulis collationez spectante, hanc voluntatem habere videtur, & huius intentionis esse, vt Aurelianus dumtaxat episcopus, preterq̄ ipsuz, nemo alius grauetur, atque oneretur. Postremo idez concludet, quuz in persona collatarij. i. eius, qui honoratur ex mandato, cui ve beneficium conferri precipitur, certa quedam qualitas & aptitudo requiritur, nempe satis esse, sub ipsum vacationis collationis ve tempus adesse istiuscemodi capacitatem, tametsi rescriptum vel simpliciter, atq̄ absolute conceptum fuerit, vel cum clausule alicuius expressione, qua presens etiam tempus, itidem, vt quā futurum designetur. vtq̄ in priore illa specie, Papa dum qualitatem aliquam perpendit, ac desiderat, in eo ipso, quem grauat, videtur caz ponderare iuxta id tempus, quo grauamen in actum effectumq̄ producetur, nempe collationis, quo demum libertas, cui lubet, conferendi, episcopo ademptuz ibit. c. mandatum. c. literis, & c. abbatē, de rescrip. extra, in antiq. Sic & in hac posteriore, quum in eo, cui prouisum iri vult Papa, exigitur habilitas aliqua, exigi videtur ad id tēporis, quo se se prouidendi occasio commode ac presto obtulerit. iuxta gl. super verb. constitutus. vers. tu dicas, Anto. butr. & Ioan. ab imol. vi. col. in cle. ij. de eta. & qual.

Argumentum tertium.

Amnabit alius me qd impetratoris capacitatem, sub id etiam tempus, quo data rescripto imprimitur, exegerim, quum aposto-
74 lice gratie forma simpliciter, atq̄ absolute ꝯcipiuntur. † Primum enim valere dicet argumentum quod, a re ad personam detorquetur, sicuti paulo superius ostensum est. dein asseret contente quum certam quandam inesse rei, hoc est, beneficio ipsi qualitatem desiderat mandatum pontificium, nec diē prefinit, quo eiuscemodi esse ipsum debeat, tum necesse quidez esse sub ipsuz vacationis collationis ve tpˢ, adesse qualitatē illā que exigitur, sed nihil tū referre, adfuerit ne tum etiam, quuz literis data subderetur, an non adfuerit. mox in sui patrociniū adsciscet Ioan. fantu. in di. cle. fi. de rescript. Feli. in capitulo, eam te. col. penul. eod. titul. in antiq. & alios item complures quos infra citabimus. quin & innumera huiusce rei exempla subijciet (credo) sed nos tribus, aut ad summum quatuor, breuitatis causa, quam a docente requirit Horatius, contenti erimus. Quale hoc ferme est, quod sequitur. Si apostolice sedis mandatum de beneficio cum cura sempronio cuipiam prouideri iubeat. ceterum nequaquam id designet, quo die curatum factum, includi sub hac forma velit, quod tum curatum erit, quum vacabit, eiusque collatio imminebit, tametsi quum rescriberetur simplex fuerit, nihilominus debebitur. contra, quod quum rescriberetur, curatum fuerit, dein excussa velut huiuscemodi qualitate, simplex esse inceperit, eamque, vt ita loquar, simplicitatem vel acceperit tum quidem, quum vacaret, quum ve sui collatio iamiam appeteret, vel olim prius acceptam ad id vsque tempus conseruauerit, retinueritque, non debebitur. sic enim concludunt glo. postrema, in. d. cle. fin. de rescript. Cald. in longa illa sua disputatione, cuius hoc initium, impetrauit Do. beneficium curatum, fol. cv. Petr. anchar. in cle. vnica. xlvi. col. de rescript. Domini a Rota decisionum antiquarum, de conces. preben. decima, cuius, hoc caput, Urbanus papa quintus. ij. col. Simili exemplo ex contraria specie, Si papa cuipiam simplex. i. sine cura ꝯferri precipiat, quod in vacatione simplex inuentum fuerit, quamuis

a primo impetrationis exordio curati nomen habuerit, cõferri tamen potest. quod autem tum duplex repertum fuerit, hoc est, curatum, licet eo die, quo data rescripto subderetur, simplex fuerit, conferri non potest, vt glo. ⁊ Domi. a Rota predictis in locis, serio, iudicarõqꝫ existimant. Quale item est illud. Qui mandatum sibi a pontificia sede definitum receperit, vt beneficium aliquod secularibus tantum clericis dari consuetum, Titio cuidam conferendum curet. non videbitur is aliter quam preceptum sit, fecisse, si beneficiū Titio dederit, qđ tum quidem, quum vacaret, quū ve Titio conferretur, secularibus assignari iam suetum erat, q̄uis tū statī, quū impetraretur, eiusce̅modi secularitatum insolens, atqꝫ adeo ẽt (si dijs placet) insolentissimum fuerit. contra, non paruisse imperio videbitur, si beneficium Titio concesserit, quod tū etiã, quum signaretur rescriptum, secularibus conferri solitū erat, si qualitatem istam amiserit postmodum, nec ipsam tum amplius quum Titio donaretur, habuerit. Est ⁊ hoc quoqꝫ ad hanc classem referendum. Si quis pontificiam gratiam super beneficio certi cuiusdam ac prefiniti valoris, adeptus fuerit, obtinere potest id quoqꝫ, quod eo ipso die, quo litere sigillarẽtur, aut pluris fuit, aut minoris, modo nunc quū vacat, nec pluris valeat, nec minoris. Illud autem, q̄ nunc quidē, quū vacat, presignatam summam, vel excedit, vel non assequitur. consequi non potest tametsi sub date postulationis tempus, eum ipsum, qui prestitutus fuerit, valorem impleret modis omnibus ac numeris, nõ exuberaret etiā, neqꝫ excurreret. nam sic vtiqꝫ arbitratur, ⁊ id quidem oppidoquam constanter, Oldr. in consil. lviij. cuius ita principium, quidam impetrauit, quo in

75 loco allegat. c. ei cui prouideri, de prebend. libr. vj. † Atqꝫ item iura, que clamant, non nisi per collationem demum ius in beneficio plenum acquiri, quod genus est. c. fin. de conces. prebend. lib. vj. ⁊ alia deinceps multa, que quia Oldra. adire volentibus, in promptu sunt, idcirco piget hoc adscribere. Oldra. vestigia sequuntur Domini a Rota, decis. antiquarū, de conces. preben. decima, cuius hoc initium, Vrbanus Papa. Joan. andr. adnota. in specu. super rubric. de concess. prebend. Feli. in. c. eam te. col. penul. de rescript. extra, in antiq. Petr. ancha. in cle. vnica. xlij. col. de concess. prebend. Huc adde Oldra. consil. clxviij. questi. ij. ⁊ item consil. ccxxix. incip. hic sunt dubia. ibi. Ad quartum. Postremo idem in omni consimilium exemplorum disceptatione concludendū censebit. nempe, id totum, quod qualitatem vocamus, rem ipsā, hoc est, beneficium, concernentem, vacationis, collationis ve, non date literarum, tempori vindicandum fore, modo ne qualitas, que a principio suberat, erepta, seu in aliā mutata fuerit, eo consilio, vt expectanti fraus fieret. vt inquit Joannes ab imol. in. d. clemen. fi. col. vt de rescript. arg. c. quanto, ad fi. de diuor. extra, in antiq. ⁊. c. ij. de renunciat. lib. vj. Atqꝫ hec quidem (inquiet) que modo dicta sunt, confirmat, quod scri-

76 bit Bald. in. l. si mater. arg. illius text. ibi. † quod si varietas interueniat, posteriora tempora spectari conuenit, cum glo. fin. C. ne de statu defunct. Nempe, beneficium quod olim fuit aliquando curatum, nunc autem regitur, vt simplex, pro non curato habendum fore, contra, quod simplex fuit, ⁊ hodie tãquam duplex, id est, curatum regitur, pro curato censendum

77 esse. † Quia posterius, hoc est, presens tempus, ac presentẽ statum in consideratione haberi necesse est, arg. l. mela. §. sed ⁊ si alimenta, ibi, si forte varie prestiterit, eius tamẽ temporis prestatio spectabitur, quod proximum fuit, ⁊ infra, prestationē sequendam, que nouissima fuit. ff. de alimen. ⁊ ciba. lega. Huc spectat id quoqꝫ, quod aiunt, Domini a Rota, decis. antiqua-

78 rum, de probat. xxj. † Nimirum, impetranti beneficium secularibus clericis assignari solitum, iuxta formam ac tenorē prescriptum, in. c. quum de beneficio. de prebend. lib. vj. satis esse, quod probet posteriorem statum, atqꝫ ipsum quidem decennarium, nempe bis decem proximis annis, non nisi a secularibus rectum fuisse inoffenso tenore, vt seculare videatur, ni contra doceatur ex aduerso, per quadraginta superiores annos ab regularibus gubernatum fuisse. quamquam haud me clā est, hac de re dubitari posse. idcirco lectores relego ad Dominicum ⁊ Philip. Franc. post glos. Joan. monac. Archid. Joan. and. ⁊ Lap. in. d. c. quum de beneficio. de prebend. libro sexto. eodem alludit, ⁊ illud, quod scribunt Domini a Rota. decis. antiquarum, de rescrip. xlvij. cuius hoc initium, quidam impetrauit. ⁊ item, de iure patrona. xiiij. sub hoc principio, vtrum sicut presentatus. Et antiquiorum, de prebend. v. cuius hoc caput est, quidam impetrauit. Oldrad. consil. cccxij. incip. thema questionis tale est, ad reges Romanorum. Calde. de prebend. consil. xxxiij. An si Papa. Feli. in capitulo eam te. ⁊ capitulo ad aures, vtrobiqꝫ in penult. col.

79 de rescrip. † Nempe, si Papa prouideri cuipiam de beneficio ad Episcopi collationem pertinente mandauerit, nihil prorsum referre, spectet ne collationis ius, ac potestas ad Episcopum, iure proprietatis, an non, modo ad ipsum pertineat, iure illo quod quasi possessionem appellamus. argument. c. cõsultationibus, ⁊ quod ibi not. extra de iure patron. c. querelam. de elect. ⁊. c. quum olim, de caus. possess. ⁊ proprie. quid ita? Quoniam inquiunt, hodiernus ac presens status spectãdus est. Nec admodum abhorret hinc, quod ait Lodouicus Roma. consil. ccclxx. incip. non video. huiuscemodi clausulam, dummodo non fiat preiudicium alieni graduato in facultate licita, non illi tantum fauere, qui tunc iam, quum hec clausula subijceretur, ⁊ graduatus esset, vt hocce barbaro verbo vtar aliquantisper, ⁊ haberet gratiam, sed ⁊ illi quoqꝫ, qui

80 post id tempus, ⁊ gradum ⁊ gratiam adeptus fuerit. † Neqꝫ item abludit, quod inquiunt Domini a Rota, antiquarum decisionum. de sepultur. prima, Ecclesiam parrochialem, que sit in collegiatam erecta, non parochialē censeri amplius sed collegiatam, eiusqꝫ rei rationem esse quam supra iam sepe diximus, quia nuperrimus immo presens atqꝫ hodiernus ecclesie, aut beneficij habitus attenditur, preterquam in duabus speciebus, quarum vna est, in extrauagan. Joã. xxij. cuius est hoc initium. sedes apostolica, sub titulo, de conces. prebend. alteram ceu digito indicat Feli. in capitulo in nostra. xxxix. corollario. vers. fallit quinto, ⁊ item in capitulo. eam te. penulti. ⁊ vlti. col. vbi semetipsum citat, de rescript. extra in antiq. post Joan. Andre. ⁊ Dominic. a sancto geminia. in capitulo quãuis. i. in. ij. respons. col. i. de prebend. libro sexto. Deniqꝫ ita colliget, quisquis erit, qui distinctioni nostre has tendet insidias, si quam rei ipsius, id est, beneficij qualitatem expostulat mandatum quamlibet simplex, ac sine vlla vel instantis, vel future vacationis designatione conceptum, ea refertur ad eum statum, habitumqꝫ, qui tunc est, quum collatio explicatur, nil cause est, cur non itidem dicendum sit, ⁊ persone a Papa honorate capacitatem vacationis demum, collationis ve, nõ etiam date, dici tribuendam esse, quum res, ⁊ persona (sicuti iam sepe dictum est,) mutuas inter sese operas vicissim dent, ⁊ accipiant, mutuoque officio ac veluti talione sibi inuicem alteri altera suffragentur.

¶ Argumentū quartum.

Nec deerit alius sat scio qui me suggillabit, qui reprehendet, qui sursum ac deorsum salibus exagitabit, ludosqꝫ faciet, quod constanter ac serio affirmauerim, Pontificium mandatum, cui subscripta quidem sit adiectio quepiam, post futurum vacationis tempus demonstrans, eius ipsius capacitate, cuius in gratiam scriptum sit, nunquam prius etiam ad futura, quum vacabit beneficium, eiusqꝫ collatio imminebit, contentum fore. quum ego ipse tamen rescripto simpliciter concepto, vel cui adiecta sit dictio aliqua, que presentem duntaxat signate supplicationis diem respiciat, nisi iam tum subsistente, quum subimprimitur data, supplicantis idoneitate satisfieri negauerim, atqꝫ adeo pernegauerim: namqꝫ hoc mihi in os iaciet semper, inqꝫ omnibus istis, quine distinxi thematibus, promiscue, non nisi iam tunc substantem, quum apostolica gratia subsignatur, impetratoris habilitatem prodesse, tum que post id demum temporis superueniat, nihil omnino quicquam iuuare, quasi serius veniat tardiusque, quam oporteat. Quod vt persuadeat, vtetur ille hoc vel maxime syllogismo, Aut persona impedimento est, quominus tum possit ex mandato beneficium indipisci, ⁊ capere, quū vacatio inciderit. Aut res ipsa, id est, beneficium, quominus possit ob sui qualitatem conferri, quum res tulerit. Si persona, nihil pretexi potest (inquiet) quin mandatum siue simplex, siue in presens, siue in futurum vacationis tempus reiectum vel ab ipsa protinus date impressione, nullius sit roboris, nullius momenti, nullius prorsum valoris, ob idqꝫ postea idoneitatis accessu non reconualescat.

81 † Atqꝫ hoc quidem tuebitur exemplo stipulationis, que non solum vbi pura est, sed ⁊ quum sub conditione contracta est, si

tum

tum subest defectus atq; inhabilitas persone stipulatricis, quum stipulatio ipsa concipitur, non valet, nec ab ipso quidez verborum conceptus initio, nec vnquam confirmabitur, & si nocumentum istud omne, habilitatis superuentu, tum euanuerit, quum adscripta conditio extiterit. atq; hoc quidem cõtendet probare textum expressissimum, in.l.vsufructus, vbi Barto. tum in vlt. nota. tum penul. oppo. & item Bald.ff.de stipul. seruo.glo.ij.in.l.existimo, vbi Barto. Angel. Joann. ab imol. & Paul. a castr.ff.de verbo. oblig. Barto. Ludoui. Roma. Paul. a castr. Alexan. ab imol. & ias. in.l.si rem meam.ff.eodem tit. Joan. fab. in.§.i. instit. de inutil. stipul. adde.
82 l.si minor. atque inibi. Bald.ff.de seruis export. † Quando quidem inquit.d.l.vsufructus, sub finem, ex tempore presenti vires accipere oportet stipulationem, & si ex ea petitio suspensa sit. Sin res ipsa, hoc est. beneficium, in causa est, quo minus possit ex mandato, cui voluit Papa, conferri pro re nata, nimirum ob aliquam sui qualitatem, concludet ille, idem prorsus in hac specie, scilicet, quum res impedimento est, dicendum fore, quod in illa, cuius modo meminimus, nẽpe quũ persona, cuius in gratiam mandatum rescribitur, nocumento est. quando & in stipulatione idem concludunt ij, quos nuper citauimus. quippe qui susq; deq; habeant, ne res in contractum deducta, an stipulatrix persona defectum aliquez patiatur, vt qui ab ipso statim principio nullus est contractus, eam ob causam, is nunquam postea conualidetur ne si obstaculum quidem omne, sub ipsum conditionis euentum longe facessiuerit per.l.inter stipulantem.§.sacraz.ff.de verbo. oblig.
83 † Neque enim nouum est apostolicas gratias, stipulationibus, alijsq; item contractibus equiparare, quum & Joan. a ligna. in cle. si. de rescrip. & alij deinceps permulti comparauerint. hunc in modum subruere aliquis distinctionez nostrã tentabit, quam vt odiosiorem faciat, clamabit (opinor) efficacissimum inter prima, omniumque valentissimum esse hoc argumenti genus, aut persona impedimento est, aut res, atque id esse scilicet quod dialectici greci appellant diaxeygmenon axioma nos (vt in atticis noctibus interpretatur gellius) disiũctum prologuium vocamus.

¶ Argumentum quintum.

b Uc item aderit & alius q[ui]spiam Areopagites, aut aristarchus, qui se mihi oblocutorem prestabit acerrimuz ibitque inficias, quam pertinacissime poterit, capacitatis, aut secus disputationem, qõnemque, ad eum ipsum pertinere, cuius in gratiã pontificiuz mandatum super beneficio aliquo indultum fuerit, nec vllaz in eo habilitatẽ requiret, vt nõ reliquis quidem temporibus, ita nec illis etiaz, quibus aut data rescripto subnotetur, aut vacatio incurrat, aut collatio factum eatur, nimirum quasi hunc papa canonibus soluisse, hoc est, dispensasse videatur. atq; huc quidẽ aduocabit extremaz illaz coronidez, nisi hoc in literis caueatur expresse, qua scilicet textus.c.quum de beneficio, de prebend. & dignitat. lib. vj. clauditur, quippe que preeunti vers. coniuncta, probet, mandato sub hac verboꝝ forma concepto, prouideatur titio seculari clerico de prioratu aliquo regulari, titiuz quamuis vtroque impetrationis pariter atque collationis, omnique etiam tempore secularẽ hominem, posse nihilominus prioratum regularem quamprimum vacatio sese obtulerit, plane adipisci.

b Js atque id genus alijs rationum mucronibus distinctionem meam (cur enim non meam appellabo, quam nullus ante me, quod sciam, ita contexuit,) sauciare, his tam crebris doctoralium authoritatum telis labefactare, his & huiuscemodi argumentorum, subtilitatumque missilibus confodere pulchre sibi videbuntur, qui rectum nihil esse putant, nisi quod ipsi faciunt, dicunt ve, quorum maxima turba est. quid hic agaz igitur? quo me vertam? quo astu eludam? qua vi repellam spicula ista, ne me sternant, & conficiant? An ego cum tam confertis simul & instructis, atque accinctis argumentoꝝ copijs aperto marte, instaque acie conflictabor? an ceu populabundus, aliquot agminis istius partes, nunc hac, nunc illac assiliens, incursionibus incessere aggrediar? Equidem spero, priusquam hinc discedam a vobis (o viri percelebres) fore vt imbellis ego, & ignauus miles, haud egre tamen copias omnes istas proculcem, omnes istas volitationes cassas, & languidas, atque innocuas reddam, omniaque istiusmodi iacula ita retundaz vt distinctionis mee iugulum consauciare non possint, aut si possint tumultu magisquam vulnere aliquo consaucient. ergo agedum (amabo) expende, si vacat, neque molestum est, id quod subsequitur.

¶ Argumenti primi confutatio.

i Am quod ad primũ illud
84 argumentum attinet, † cuius vis, & summa omnis, ex cle. si. de rescrip. desumitur, tantum abest, vt officiat sententie nostre, vt eam adiuuet etiam, & maximopere corroboret. hoc vt tibi persuadeas, finge mandatum e pontificia cancellaria exijsse sub eiuscemodi forma que tot verbis concepta sit, & ijs quidem talibus, aut certe non disparibus, quot qualiaq; habet tex.d.cle.si. nempe, conferatur titio beneficium vacaturum. vel ita, prouideatur de beneficio vacaturo. tum disce, sub tam absoluta sermonis breuitate, duo quedam esse, que singulariter ac per se consideranda sint, ac diiudicanda. Nec te lateat, eorum vnum esse quod subiectum (aut si mauis) substantiam quasiq; corpus beneficij appellãt, alterum quod subiecti qualitatem, cuiuscemodi est vacatio iam
85 iam creati beneficij. † Etenim sine hoc subiecto qualitas illa esse non potest. Nec te item fugiat participium illud, vacaturo, futurum tempus designans, non ad substantiam pertinere, sed ad qualitatez, verbaque adeo ista, prouideatur de beneficio vacaturo, perinde omnino esse vt illa, prouideatur de iam subsistente, iam nato, iam creato, si quod in futurum vacabit, vtrocunq; enim modo rescriptum texatur, siue hoc, siue illo, per hanc dictionem, vacaturo, aliam ve id genus consimilem, qualitas ipsa, que vacatio est, in postfuturum tempus rejicitur, substantia vero non rejicitur, neq; suspenditur, quin potius ex simplici, nec dilatoria oratione confertur in presentem diem, haud secus, ac si subiectum non esset vocabulum, quod est, vacaturo, aliud ve quoduis, neutiquam absimile, arg.l.si. §.qui indiuisam. vbi glo. super verb. communes.ff.de legat.ij. l.a filio.§.j.ff.de aliment. & ciba. lega.l.si quis legauerit.ff.de
86 auro & argen. legat. † Idcirco sub neutra forma comprehenditur beneficium, quod nusquam est, sub horam date literarum, licet postea creetur, & subsistentiam accipiat, sed id tantum continetur sub vtraque, quod iam super impetrationis diem natum est, si postmodum vacabit. Neq; enim vacare potest, nec in spe vacationis esse, quod nondum in rerum naturam productum est. quocirca scribit Anto. butr. in.d.clem. si. de rescrip. inserta mandato adiectione quapiam que suapte vi etiamnum demonstret, in futurum rescripti dispositionem reiectum suspensumq; iri, sed que tamen non ad qualitatẽ modo.i. vacationem ex accidenti contingentem referatur, sed ad ipsam quoque substantiam (que beneficij corpus est, vt dixi) pertineat, Nihil interesse, tunc ne, quum literis data subnotaretur, procreatum iam fuerit, an non fuerit, modo cedente illo ipso die, in quem voluntas Pape collata videatur, iam creatum idemque ipsum vacans reperiatur, vt ei debeatur ex mandato, cuius in gratiam scriptum est. Hinc liquet in hac etiam specie, itidem vt in alijs, que in postuenturum vacationis tempus rejciuntur, non date impresse articulum, sed explicande collationis momentum spectandum esse, quum huiuscemodi rescripto cedat id quoque beneficium quod post datam futurum, quod nasciturum quodque substantiam primigeniam ac
87 cepturum sit. † Ut verbi gratia, si pontificio mandato super expedienda beneficij cuiuspiam prouisione subiecta fuerit hec clausula, quum se facultas obtulerit, non id solum quod iam creatum est quum postulatur, sed id quoq; quod post impetrationis datam creabitur, gratie vindicandum est. Siquidẽ hec alia ve id genus adiectio, quum se facultas obtulerit, gratiam ipsam apostolicam confert rejcitq; in postfuturum tempus, idq; non qualitatis aut accidentis modo, sed ipsius etiam substantie respectu. quippe quum se facultas offerre possit, p creationem recentis ac noui beneficij, quod nondum substabat tũc temporis, quum gratia concederetur, itidem vt per antiqui vacationem, quod iam tum scilicet subsistebat, quum rescriptum indulgeretur, nec iam ad hoc thema pertinet text.d.

cle. fi. de rescrip. Neqꝫ id profecto visum est latuisse glo. extre
88 mam inibi adscriptam, quippe que sub finem contendit, † Ex-
pectanti prebendam aliquam iure collati iaꝫ sibi canonicatus,
iuxta. c. relatum. c. dilectus. ⁊. c. dilecto, de prebend. extra in
antiq. ⁊ cap. si clericus. ij. respon. de preben. libro sexto. debe-
ri eam quoqꝫ quam post huiuscemodi in canonicum collegiuꝫ
receptionem recenter ac de nouo creari contigerit, per aug-
mentum, puta, ⁊ incrementiam fructuum, ac redditutum exube
rantiam cap. cum, M. Ferrariensis, extra de constitu. quid
ita? quoniam canonico debetur prebenda non quidem simpli-
citer vacatura, sed (quod multo plus est, ac generalius. c. ac-
cedens, de conces. prebend.) quamprimum facultas ⁊ occa-
sio sese obtulerit. d. c. dilectus, vbi Panor. in calce notat, ex-
89 tra de prebend. ⁊. c. quum super. de concessio. prebend. † Im-
mo plus etiam Paul. a Leaza. homo impense doctus. ⁊ ap-
prime ingeniosus, in preaccita cleme. fi. de rescript. Si papa,
inquit, mandatum scribat, in eius ipsius, qui iam a capitulo in
canonicum consortium receptus ⁊ allectus est, gratiam, eiqꝫ
ob eam rem conferri prebendam iubeat, tametsi receptioneꝫ
istam authoritate sua, nimirum apostolica confirmet, debetur
nihilominus etiam prebenda post literarum datam creata, nec
interest, petatur ne ex mandato ipso, eiusque vi, an ex receptio
ne, quandoquidem (inquit Paul. a Leaza) rescriptum il-
lud interpretationeꝫ mutuatur, ac recipit a preeuntis obligatio
nis natura, que iam surrexit ex preambula in canonicam sor-
tem cooptatione, cuius exequende causa emittitur. quo fit. vt
mandatum pontificium, quod subsequitur, itidem vt obliga-
tio ipsa, que precedit, eo tendat, vt impetratori conferatur,
non dico, quum vacabit prebenda aliqua, sed quando se cumqꝫ
facultas, quouis modo, quauis occasione, non vacationis, tā-
90 tum, sed etiam (si dijs placet) noue creationis, obtulerit. † At
enim concedas, (ait Paul.) eiuscemodi receptionem Pa-
pali authoritate factam videri. c. quum aliquibus. de rescript.
lib. vj. hoc tamen, velis nolis, fateare necessum est, ius, quod
ad prebendam pretenditur, ab eo qui iam canonicus factus
est, non ex reseruatione, quam vocant, per apostolicam gra-
tiam destinata, sed ex receptione ipsa, ⁊ canonie collatione,
pretendi, atqꝫ ob id deberi eam quoqꝫ, que post datam crea-
ta fuerit, modo ne alia commode ⁊ opportune nata interim oc
91 casio anteuerterit. † Quin ⁊ illud itidem verum, atqꝫ expedi-
tum esse docet ipse idem Paul. in. d. clemen. fina. de rescrip.
cui Pontifex Maximus ex iustitie formula, ⁊ prescripto, pro
uideri preceperit, iuxta capitulum. cum secundū, extra. de pre-
bend. capitu. veniens. ad finem, ⁊ quod ibi Joa. and. ⁊ Abb.
Panormita. in. vj. not. extra de filijs presbyte. ⁊ capitulo ac-
cepimus, de etat. ⁊ qualita. in antiq. huic beneficium debe-
ri, etiam quod post rescripti datam in esse productum fuerit.
Neqꝫ enim sic ex literis debetur (inquit) vt ex precedente ad
ordines pro motione, qua factum est, vt obligatio inde quedaꝫ
oriretur, que promouentem promoto beneficium conferre adi-
gat, quamprimum facultas inciderit. quid quod ⁊ his omni-
bus, que dixi modo, adstipulatur, oppido quam libens. An
toni. butr. in. d. clemen. fin. de rescript. subijciens hoc quoqꝫ
post alia multa, non incallidum, nec aspernandum hoc esse
consilium, (multi cautelam vocant) quo text. ille eludatur, ab
eo, qui prebendam aliquam expectet, nempe, vt se primum in
canonicum recipi procuret, ac dein ex vi eiusdem receptionis
prebendam postea creatam petat. Sic enim fiet, vt eam con
sequatur, ⁊ obtineat, si non oblata prius, nataqꝫ occasio alia
rescripti effectum omnem exhauserit. Vides igitur, quantuꝫ
floccifaciam, vides, vt ne tantulum quidem me commoueat
primum illud argumentum, quamuis eoipso velut insigniter
arguto vtatur in hac etiam specie. glos. super verbo. post da-
tam, in. d. clemen. fin. de rescript, vt supra dictum est. quin ⁊ il-
lud vides, (opinor) quam probe his omnibus distinctio nostra
etiam fulciatur.

¶ Argumenti secundi reprobatio.

p Orro secundum illam ra
tionem, ⁊ si ab omnibus fere vnanimi conspiratio
ne approbetur (sicuti superius ostensum est) videor
mihi tamen habere, quo refellam. Si quidem cum pace, cum
qꝫ venia. glo. Guliel. a mont. Laudu. Antoni. butrij, Paul.
a Leaza. Zenzel. Joan. ab imol. ⁊ aliorum, si qui sunt, qui ho
rum authoritate capiuntur, dictum hoc peruelim, neutiquam
92 certe id verum est, quod ipsi affirmant. † Nempe, quum in
persona collatoris, eius videlicet, qui grauatur ex mandato
apostolico, certa quepiam qualitas exigitur sub adiectione ali
qua presens tempus designante, verbigratia, hunc in modum,
prouideatur de beneficio ad episcopi aureliani collatione spe-
ctante, satis esse, tunc affore qualitatem illam, idest, confe-
rendi ius potestatemqꝫ, quum vacationis, collationis ve dies
occurrerit. Neqꝫ quicquam referre, subsit ne an non subsit,
eo die quo literis data subscribitur, Quin potius contenderiꝫ
adesse tum etiam eiuscemodi qualitatem oportere, quum da-
te nota supponitur. proinde coniecturas, quibus adducor, in
medium adferam, que si cui videbuntur idonee, nostre subscri-
bet opinioni, Sin minus, veterem sententiam hoc iam obti-
nebit libentius, quod etiam in dubium vocata, vicerit. Pri-
mum igitur nego illis adstipulari textus. quos in sui patroci-
nium adsciscunt, Nempe, clemen. si de beneficio, de preben.
⁊ capitu. ei cui prouideri, de prebend. libro sexto. quum mihi
93 ipsi palam suffragentur. † Hic ergo vt curioso etiam lectori
faciam satis, verba. d. clemen. si de beneficio de prebend. ea-
tenus subscribam quatenus ad huius rei explanationem perti
nent. si de beneficio, (inquit inibi clemens quintus) ad cuius-
cunqꝫ episcopi collationem spectante alicui conferendo scri-
bamus, sibi illud conferre non poterit cuius collatio ex negli-
gentia ipsius episcopi ad eiusdem capitulum deuoluta existit.
glo. Guliel. a monte Laud. Antoni. butr. Paul. a Leaza.
Zenzel. ⁊ Joan. ab imol. tum ibi, tum in. d. fi. clemen. de re-
script. ad vocabula ista, deuoluta existit, subaudiunt huiusce-
modi adiectionem, tempore prouisionis, non date. Verum
hanc interpretationem morosam nimis ⁊ anxiam deniqꝫ non
veram esse, si aurem paulominus hebetem intenderis, facile
intelliges, atqꝫ vt hoc tibi persuadeam. cogita istud, deuolu-
ta existit, perinde omnino valere, ac si tu dicas, deuoluta est.
tum disce, quod scribit aulus gellius libro atticarum noctiuꝫ.
xvij. capite. vij. P. Nigidium ciuitatis Romane, (vt ipse in-
94 quit) doctissimum secutus. id est autem huiuscemodi. † Ver-
bum, est, ⁊ erit, quando per sese ponuntur, habent, atqꝫ retinēt
tempus suum, quum vero preterito iunguntur, vim temporis
sui amittunt, ⁊ in preteritum contendunt. nam quum dico, in
campo est, in comitio est, tempus instans significo. item quum
dico. in campo erit, in comitio erit, tempus futurum demon-
stro. at quum dico, factum est, scriptum est, subreptum est, de
uolutum est, quanquam, est, verbū temporis sit presentis, con
funditur tamen cum preterito, ⁊ presens esse desinit, item cum
dico, factum erit, scriptum erit, subreptum erit, deuolutū erit,
copulate scilicet, permixteque, non diuisim, separatimque:
tunc hoc verbo non minus preteritum tempus ostenditur, quā
futurum. huc pertinet text. in. l. verbum erit. ff. de verb. ⁊ reruꝫ
significa. quocirca non ab re. Q. Sceuolam dixisse olim refert
eodem in loco gellius patrem suum ⁊ brutum, ⁊ Manilium
viros apprime doctos, quesisse, dubitasseqꝫ, vtrum ne in postfa
cta modo furta lex vetus Atinia, cuius hec verba erant, quod
subreptum erit, eius rei eterna auctoritas esto valeret, an etiā
in antefacta, quoniam, quod subreptum erit, vtrumque tem-
pus videretur ostendere tam preteritum, quam postfuturum.
95 † Disce postremo clementem quintum, in. d. clemen. si de be-
neficio, de prebend. eo casu loqui, quo deuolutioni iam factus
est locus tunc temporis, quum mandatum ipsum rescribitur,
vt ex verbo illo, scribamus, presentis scriptionis designatorio
liquere potest, quumque collatio in futurum explicanda est. id
enim satis superque probat verbum illud, non poterit. post fu
turum tempus significans quod verbo, conferre, coniungitur,
ibi. conferre illud non poterit. Sensus ergo clemen. sic habet
quum de beneficio ad episcopi collationem pertinente, cui-
piam conferendo, rescribit papa, non videtur de illo sentire, cu
ius collatio, iam tum scilicet, quum rescribit, ob episcopi negle
ctum ad capitulu deuoluta est, idcirco non poterit postea id-
ipsum conferri pretextu eius mandati, quum dies collationis
eius occurrerit, illud autem poterit, cuius donandi ius ac po
testas, tum iam, quum scribitur, ob capituli, alterius ve cuius-
uis negligentiam ad episcopum ipsum peruenerit, atque is pro
fecto intellectus est. d. clemen. ij. respon. cuius hec verba sunt,
licet prouideri sibi possit, de illo etiam, cuius ad ipsum episco-
pum, ex sui capituli, vel alterius cuiuscunque negligentia col-
latio fuerit deuoluta. Quod si forte quispiam mihi obijciat,
id quod obiectare visus est iamdudum, Joan. ab imol. ibideꝫ.

xiij.col.nimirum fore, si hunc intellectum sequare. vt clemen. illa, nihil prorsum dubietatis habere videatur, vt que pontifex ipsemet oleum atque operam in re nulli non confessa perdiderit quorsum enim attinebat inquit Ioan. ab imol. clementem adeo sollicite nos edocere, id beneficium, cuius collatio ante mandati datam, ab episcopo ad capitulum, iam iam defecerat, cōferri non posse, quod inter omnes compertum et indubitatum erat, quippe quum sub apostolicarum literarum conceptu nunquam inclusum fuerit? Huic ego contra respondebo, non modo superuacuum ineptum ve hoc non esse, quod ibi nos clemens edocuit, sed vtilissimum adeo, et pontificia quoque authoritate quammaxime dignum, ac prope dixerim necessarium esse. vt enim concedam id proculdubio fuisse semper ac nunc etiam esse, mandato sub hac forma conscripto, prouideatur de beneficio ad episcopum aurelianum spectante, non comprehendi, quod ad eiusdem episcopi collationem neque pertinuerit vnquam, neque nunc pertineat, Hoc tamen haudquaquam improbabiliter ambigi et queri potuisse dico, an id quoque non comprehendatur, quod ad episcopi collationem spectauit quidem aliquando sed ante literarum datam per, occidens scilicet, neque in perpetuum, sed ad tempus, nimirum ex negligentia iure ad alium deuoluto, spectare desijt, vel quod minime olim pertinuit, nunc vero pertineat. nempe hoc ipsum posterius, tanquam dubium, a clemente quinto, in.d.clemē. deciditur. illud autem prius quasi iam notum, silentio pretermittitur. porro capitu.ei cui prouideri, de prebend.lib.vj. quod gl.extrema, in.d.c.fi.clemen.de rescrip.eiusque iuratissimi assecle, Antoni.butr. Guliel.a mont.laudu.et Ioann.ab imol.in sui defensionem accersiuere, quo pacto ad hanc de q̄ nunc agimus, questionem possit apposite torqueri, non video illic enim rescripti dispositio in futurum, hic in presens tempus confertur, ac reijcitur. quanquam ego certe non eo inficias, satis esse, ad Episcopi collationem spectare, tunc temporis, quum vacabit beneficium, si figas hanc esse formā mādati, prouideatur de beneficio sub episcopi Aureliani collatione vacaturo, suadente nimirum dictione ista, vacaturo, qua futurum tempus designatur. arg.d.c.ei cui prouideri, de prebend.lib.vj. Sed hoc tantum nego, quum ita rescribitur, prouideatur de beneficio ad episcopi Aureliani collationem pertinente, qua forma presens tempus demonstratur, satis esse, ad episcopi collationem tunc spectare, quum vacatio inciderit. quin affirmo pertinere iam sub ipsum date articulum oportere, id quod et Mathe. quoque in dicta clementina si de beneficio, de prebend. iubentius amplectitur, ceu verius, tantum abest, vt aspernetur, et fastidiat. quid quod et Guliel.in predicta, fin.clemen.de rescript. dum se communi sententie assensorem prebet, ita suspiciose, ita cunctāter, ita meticulose id agit, vt ad extremum disputare volentibus totum hoc expendendum ac dijudicandum relinquat.

¶ Argumenti tertij refutatio.

P

Roinde nihil est: quod distinctioni nostre vllam metuamus calumniam ab argumento illo tertio, cuius horsum tendebat summa,

96 † vt doceret, in mandatis apostolicis, quecunque simpliciter, ac sine vlla vel instantis, vel futuri temporis expressa demonstratione, conferri beneficium aliquod precipiunt, satis esse, sub ipsum vacationis, collationis ve diem, adesse, persone ipsi honorate capacitatem, que si non expresse, saltem tacite a rescripto exigitur, iuxta glos. postremam, in cap. quum adeo, et illic Abb. Panor. de rescrip.arg.c.causam que, de elect. itidem vt satis est, tum rei ipsius, hoc est, beneficij qualitatem, que nominatim desideratur, subesse, quum iam vacet, eiusque collatio immineat. Neque quicquam interesse, qualis tum fuerit persona, perinde vt res ipsa, quum literis data subscriberetur. Neque enim habetur apud me pro confessa opinio ista de beneficiorum qualitatibus, vacationis, collationis ve, non etiam date literarum tempori vindicandis, et si fautores multos atque assertores habeat, et eos quidem primi etiam nominis, primeque celebritatis, nempe glo. Ioannes Andr. Dominic.a Rota. Calde. Oldra. Ioann.fantu. Pet.anchar. Feli.sand. Andr.barbat. et item Maria.sozi. varijs in locis, quos supra veluti digito indicauimus. Porro Guliel.a mont.laud.in clemen.fi.de rescript.ad fi. super hac questione, an mandatum, vt de beneficio certi cuiusdam valoris cuipiam prouideatur, comprehendat id quod tunc quidem, quum impetraretur, pluris erat, aut minoris, nunc autem, quum vacat, tanti est, vel contra, nihil quicquam decidere voluit, ratus nimirum, vt arbitror, consultius esse, prudenter aliquando dubitare, quam fortiter asseuerare. quid q̄ Antoni. butr.in.d.fin.clement.de rescript. negat vsquequaque veram esse communem sententiam, nec illud argumentum leue existimat, quod si beneficium, cuius, in eo ipso die, quo impetratur rescriptum, substantia nusquam est, nondum videlicet nata, nondum creata, necdum in rerum naturam producta licet postea creetur, gratie tñ non subijcitur.d.clemen. fin.de rescript. consequens est, dictante nimirum pari ratione, beneficium, quod ab ipso statim initio expers omnino atque indignum est qualitatis eius que requiritur, quamuis illa post

97 accedat aut addatur, ex mandato tamen non deberi. † Quandoquidem, inquit, vt in alijs plerisque iuris articulis. ita hoc quoque, quod de substātia que totius instar obtinere videtur, scriptum legitur, id ad qualitatem, que veluti pars est, deflecti potest appositissime lege que de tota.ff.de rei vendica.capitu. pastoralis.§.i.de offic. delega. extra, in antiq. Quanquam haud me latet, Ioanni fantu.in dicta clemen.fi.captionem hanc magis lepidam, quam probum, aut simile argumētum videri, dum putat hec magnopere inuicem differre, atque ita diuersitatis assignat rationem. quum enim, inquit, a principio deest substantia ipsa, fit profecto, ne sit vllibi subiectum in quo mandatum iaciat fundamenta, cuiue affigatur. quamobrem, quod ad illud beneficium attinet, quod nusquam est, rescriptum, simul atque impetratum et indultum est, non valet ipso iure, idcirco superueniente noua creatione non conualidatur, arg.capitu. non firmatur, de reg.iur.libro sexto. quū vero adest quidem substantia per se ipsa subsistens licet absit qualitas que exigitur, negari certe non potest, quin subsit subiectum aliquod, nempe substantia ipsa, cui applicari rescriptum, cuiue accommodari valeat. quo fit, vt ab initio ipso deficiente prorsus qualitate, mandatum tamen non sit nullū ipso iure, quamuis interim langueat, interim cesset, vt verbo eius vtar, tantisper scilicet, dum qualitas accedat, eaque vbi iam accesserit, tum denique vires omnes suas exerceat, occurrente prima quaque occasione.

98 † Uerum enimuero hanc Ioan. fantu.rationem predicto in loco depellit Antoni. butr. hunc in modum. vt enim subiecti, quam substantiam, quasique corpus appellamus, penuria, stantiam, quasique corpus appellamus penuria reddit euanidam gratiam apostolicam, que subiectum ipsum concernit.d.clemen.fin.de rescript. ita defectus qualitatis, que requiritur, efficit, vt a subiectis, hoc est, beneficiorum corporibus eius qualitatis expertibus gratia item euanescat, ac veluti deficiat. citat hunc.l.si cognatis.ff.de reb.dubijs.l.in delictis.§.si extraneus.ff.de noxal.actionib. et quod

99 nota.in.l.j.ff.de nego.gestis. † Iam, vt non sint alia, que doceant, tunc temporis quum data rescripto imprimitur, inesse iam beneficio ipsi qualitatem, que exigitur, oportere, nec ad modum iuuare illam, que postea superueniat, certe hoc satis superque docet (vt arbitror) quod scribunt, glo.super.verb. capituli. Paul.a leaza.et Ioan. ab imol.vi.col.in.clemen. si de beneficio.de prebend. Antoni.butr.et Ioan.ab imol.in cle

100 men.fin.xiij.col.de rescript. † Nempe mandato in hanc formam definito, prouideatur Nicolao de beneficio ad episcopi Aureliani, alterius ve cuiuspiam prelati collationem spectante, non includi, quod date quidem tempore non collatiuum erat, sed electiuum, vel aliuscemodi, quamuis etiam post illum diem, excussa, que dicitur, electiua qualitate, collatiuam acceperit. allegant.c.quum in illis.§.i.de prebe.lib. vi.et clemen.i.sub finem, eodem titulo.et si Zenzel.et La.in.d. clemen.si de beneficio, aliter sentire, subobscure tamen videatur. quocirca cōcludit Anton.butr.tali ratione permotus, in.d.clemen.fi.de rescrip.quum certam quandam inesse rei, hoc est, beneficio ipsi qualitatem, desiderat mandatum, nec diem prefinit tamen, quo eiuscemodi esse ipsum debeat, tunc iam subesse qualitatem illam oportere, quum data pontificijs literis adscribitur. quam quam et ipse tamen distinguendum putat, vtrum ne postea contingat, de non esse ad esse, an contra de esse, ad non esse, variato qualitatis, vt illo quidem priore modo, beneficium, cui sub datam literarum deficit, que requiritur, qualitas, etiam si tum adsit, quum incidit vacatio, quum ve collationis tempus appetit, non debeatur, arg.d.cle.

fin. de rescrip. ⁊ quod ait gl. super verb. capituli. in. d. clemen. si de beneficio, de preben. posteriore, cui tunc adfuit qualitas, quum data rescripto subderetur, Deinde sub ipsum vocationis, colationis ve tempus, desijt esse quod fuit, ⁊ a pristina natura defluxit, non debeatur. Quandoquidez, inquit Anto. but. rationem signans haud penitendaz, fuit hec proculdubio Pape intentio, is animus, ea voluntas, ne beneficium nisi eiusce prorsus, que nominata sit, qualitatis conferatur, argumen. capitu. cui de non sacerdotali. i. ij. ⁊. iij. respon. de preben. lib. vi. Quid quod ⁊ hanc Ant. butr. distinctionem libenter emulatur Joan. ab imol. in. d. clemen. fina. xiij. col. de rescrip. modo ne quid fraudis factum sit, vt qualitas ipsa desineret. Eia igitur, dic mihi pros ton moyson quum istam Anto. butr. ⁊ Joan. ab imol. opinionem, de beneficij qualitate, non collationis tantum, sed ⁊ impetrationis quoque, hoc est, date literaruz tempori vindicanda, tecum expendis, an non vides, mihi etiam suffragari omnino, qui persone mandatum Apostolicum simpliciter atque absolute postulantis capacitatem plenam iustamqꝫ sub vtrumque tam scilicet postulationis. i. date qꝫ explicande collationis tempus exigendaz censeam, per cap. si eo tempore, de rescript. lib. vj. alia que id genus non pauca, que iam in medium attuli.

¶ Argumenti quarti refutamentum.

n NEque itez verenduz est, ne distinctioni nostre negocium facessat, obstrepatqꝫ syllogismus ille, quez nos supra rettulimus quarto in loco, cuius hec prima ē protasis. Aut persona impedimento est, quominus tum possit ex mandato beneficium indipisci, ⁊ capere, quum vacatio inciderit, Aut res ipsa, id est beneficium, quonimus possit ob sui qualitatem conferri, quum res tulerit. Neqꝫ enim ratum id, neque iustum disiunctum esse contenderim, quando non necessarium alterum est ex duobus, que disiunguntur, quod in proloquio disiunctiuo necessum est. Quippe est tertium quoqꝫ inter duo ista, que disiunguntur, cuius rationem, prospectumqꝫ illic non habuimus. Id est autem huiuscemodi, aut vtrunqꝫ simul, nimirum res ac persona coniunctim commixtimque nocumento sunt. Verum autem ⁊ proprium postreme huius forme exemplum id est, de quo nunc edisserimus. quod vt intelligas, finge tibi curatum aliquod beneficium, prebendam ve aliquam sacerdotalem vacare modo, ⁊ collationi subiacere. Tum finge Nicolauz quempiam eius etatis esse, cui nondum per edicta pontificuz aut animarum curam, aut sacerdotuz inire liceat. hic semel atqꝫ iteruz appello conscientiam tuam, hic te rogo, dicas mihi, quum ista fingis, Ecquid in causa esse putas, cur hunc, quez diximus, Nicolaum vel a curato illo beneficio, vel ab hac sacerdotali prebenda procul arcere oporteat. an censes persone tantum incapacitatez, que ex annoruz penuria surgit, nocumento esse? Equidem non arbitror. quamborem? quia non eiuscemodi est Nicolaus, vt ab omni prorsus ecclesiastico beneficio repellendus videatur, quamqꝫ ijs indignus, que talia sunt qualia que diximus, curata videlicet aut sacerdotalia. an vero rem ipsam, hoc est Beneficij naturam, qualitatemqꝫ in causa esse existimas? neqꝫ id credo medius fidius cur ita? Quoniam, quod curatuz est, quod ve sacerdotale, non ob id statim conferri vetatur alij cuiqꝫ, qui non vt ille Nicolaus, etatis defectum patiatur, Immo certe opinor, putas, Id quod res est, vtrunqꝫ horum simul. i. personam ⁊ rem ipsam copulate, permixteqꝫ, impedimento esse. Age nunc igitur, expendamus, nisi molestum est, quidnaz
101 iurisperiti super hac ipsa specie scriptum reliquerint. † Et quidem communis omnium ferme consensus est, Stipulationem in futurum suspensam, puta, sub conditione aliqua contractā ex ipsa, tum persone, cui quidpiam promittitur, tum rei, que in stipulationem educitur, defectum (vt ita dicam) mixtura, tunc iā, quum celebratur is contractus, conflata confusaqꝫ, non vitiari, modo tum cesset id impedimentuz, quuz conditio eueniet, quasi non initium, sed euentum ac finem spectari oporteat. Pure cō tractam. i. in presens collatam statim viciari. Barto. Ange. Paul. a cast. Joan. ab imol. Alexan. ⁊ Jas. in. l. existimo, per illum text. ⁊. l. si rem meam, vbi preter hos etiam Ludo. roma. ff. de verbo. obliga. Joan. fab. in. §. j. institu. de inutil. stipula. Bar. in. l. vsufructus, penul. oppos. ff. de stipul. seruo. Si quis, verbi gratia, dominus quod suum est, id dari sibi stipuletur, aut emat, aut alio quouis commertio acquirat, siquidem sub conditione, valet quod agitur, modo sub emersum conditionis desinat suum esse, quod suum erat, quum verba contractus conciperentur. d. l. si rem meam, ⁊. l. existimo. ff. de verbo. obliga. l. cetera. §. sed si sub conditione. ff. de lega. i. l. existimo. ff. de contrahen. emptio. ⁊ venditio. l. mea res. ff. de conditio. ⁊ demonstra. Nec interest, sit ne intrinseca conditio, nempe, si res sua esse desierit, an etiam extrinseca, cuiusmodi est illa, si nauis ex Anglia venerit, aut ista, si Titius consul factus erit, vt per glo. Pau. a cast. Alex. ⁊ Jaso. in. d. l. si rem meaz, ⁊ gl. j. in. d. l. existimo. ff. de verbo. obliga. ⁊ si refragetur. glos. penul. in. d. l. vsufructus, quam in ibi reprobat Bartol. antepenul. oppos. ff. de stipulatio. seruo. Si autem pure, non valet, quod agitur, nec oliz valebit, tam ⁊ si postea res stipulatoris esse desierit. l. scire debemus. §. fina. l. nemo rem suam, ⁊. l. si duo rei. in fi. ff. de verbo. obligatio. l. qui decem. §. stichum. ff. de solutio. l. neqꝫ pignus. ff. de regulis iuris. Hic enim non res tantum ex vi sua impedimento est, quippe que non vetatur ipsa in stipulationem venire, modo alij, quā domino suo promittatur. Neqꝫ item stipulatoris persona per sese tantum in causa est, vt que non inhibeatur res alias, modo sue non sint, stipulari. Quid ergo? Vtrunque simul. i. persona cum reipsa commixta, nocumento est, Idcirco permagni refert, in presens ne cōferatur stipulatio, an in
102 futurū suspendatur, quemadmoduz supra edocuimus. † Quod si frequens est argumentum, quod astipulationibus torquetur ad Apostolica mandata, sicuti profecto frequens ac trituz est. vt ait Joan. a ligna. in clemen. fina. de rescript. Age, quid vetat, quominus dicamus, mandatum, cuius dispositio in futuruz tempus reiecta sit, hunc in modum scilicet, Prouideatur Nicolao de beneficio curato, vel sacerdotali proxime vacaturo, Vel ita, quum vacabit, ex ipsa tum persone, cuius in gratiam scribitur, tum rei, que conferri precipitur, hoc est Beneficij defectum mixtura, tunc iam, quum rescribitur, conflata simul, confusaqꝫ, non vitiari, modo tunc esset nocumentum huiuscemodi, quum vocationis, collationis ve dies aduenerit, contra quod simplex ac purum, aut saltem in presens tempus collatum sit, hec in verba, Prouideatur Nicolao de beneficio, sine hac adiectione, vacaturo, alia ve id genus, vel ita, prouideatur de beneficio nunc vacante, statim vitiari, Neqꝫ quicquam prodesse, ꝙ impedimentum istud ex re, pariter ac persona prosiliens, sicuti supra ostendimus, postea deficiat. Quanquam haud me fugit esse aliquem, qui contendat, etiam quum persone simul ⁊ rei deffectus permixti sunt, ab ipso statim initio vitiari, quod agitur, Neqꝫ quicquam iuuare, ꝙ ij postea deffectus ante conditionis aduentum euanuerint. Is autem, qui hoc affirmat, est Raphael cuma. in. d. l. si rem meam. ff. de verbo. obliga. mouetur ex. d. l. vsufructus. ff. de stipula. ser. quam in hac ipsa specie loqui existimat. Quandoquidem (inquit) quod illius. l. thema est, quum seruus hereditarius vsumfructum stipulatur sub conditione non serui tantum persona, per sese causa est, cur statim
103 stipulatio non valeat, † quippe quum seruus stipulari alias possit etiam iacenti hereditati. l. seruus hereditarius. ff. de stipulatio. seruo. neqꝫ item res tantum. i. vsufructus, vt quem nil vetat in stipulationem deduci, sed nocumento est vtrumqꝫ horum. Quod autem supra de domino rem suam stipulante dictuz est, fatetur id quidem Rapha. cuma. verum esse, atque adeo verissimum, sed aliam prorsus rationem subesse ait, nempe hanc, quia nihil commoditatis inde progigneretur non illaz quia persone, ac rei deffectus permixti sunt. Id quod nec Petrum etiā a bella perti. nostrum latuisse visum est in dicta lege si rez meaz. ff. de verboruz obligatio. Tum ⁊ illud addit Rapha. cuma. ex hac sua opinione solui questionem posse, quaz Petr. antea predicto in loco proposuerat, cuius nomen illiberaliter ab Raph.
104 cuma. supprimitur. † Ea est autem ad hunc modum. Si quum per statuta externis hominibus, quos forenses vocant, res immobiles comparare. sibi, ⁊ acquirere non liceret, externus quispiam immobile aliquid stipulatus fuerit sub ea conditione, si ciuis effectus erit, valeat ne statim stipulatio, an non? negat valere, quia permixti sunt, inquit, deffectus, tum persone nimirum externi hominis, tum rei, quippe immobilis, argumen. dicta. l. vsusfructus. verum enim hanc Rapha. cuma. sententiam refellit, ⁊ communem haud secus atqꝫ oraculum sequitur Alexan. in. d. l. si rem meam, additqꝫ rationem qua Barto. etiam, in. d. l. vsusfructus. j. colum. vsus est. atqꝫ ob id putat in questione illa, de externo rem immobilem contra statutum stipulante sub conditione, si ciuis effectus erit, stipulationem valere. per. l. in

tempus

tempus.ff.de hered.instit.ac per id, quod in alia questione scri
bunt, Petr.ac Cynus.in.d.l.si rem meam.ff.de verbo.oblig.
Vides itaq;, vt probe communis omnium fere scriptorum con
sensus, hac in parte, qua de mixtura deffectuum rei ac persone
agitur, mecum faciat. Quid quod nec illud expeditum est vsq;
quaq; quod supra dicebatur, per.l.inter stipulantes.§.sacram.
ff.de verbo.obligati.nempe, ex rei deffectu vitiari statim quod
agitur, neque id tantum, quod pure, sed id etiam, quod sub con
ditione agitur, atq; ita vitiari confestim vt spes nulla sit, confir
matum iri, ne si postea quidem is deffectus euanescat. Nam re-
pugnat, & obloquitur tex.in.l.cetera.§.j.ff.de legat.j. Ceterum
ne singula non excutiam, nego constanter, hoc argumenti ge-
nus, aut persona nocumento est, aut res ipsa, etiam si tertium ad
dideris, aut res, & persona simul, id esse, quod dialectici greci,
diexeygmenon axioma, nostri disiunctum proloquium appellãt.
Quin potius credo id esse, quod paradie xeynemon hoc est vi-
ciose disiunctum proloquium vocatur. Quod tunc facile iudica
bis (opinor) quum id ipsum, quod sequitur, ex aulo gellio edo-
ctus fueris. Nam vt sit diexeogmenon (inquit gellius) omnia
que disiunguntur, pugnantia esse inter sese oportet, eorumque
opposita, antikeimenon greci dicunt ea quoque ipsa inter sese
aduersa esse, ex omnibus que disiunguntur, vnum esse verum de
bet, cetera falsa. exemplum, aut malum est voluptas. aut bonum.
aut neq; bonum, neque malum est. Quod si aut nihil omnium
verum, aut omnia pluraue, quam vnum, vera erunt, aut que di
iuncta sunt, non pugnabunt, aut que opposita eorum sunt, con-
traria inter se non erunt, tunc id disiunctum mendacium est, vo
caturque paradiexeomenon sicuti hoc est, in quo que opposita,
non sunt contraria, aut curris, aut ambulas, aut stas, nam ipsa
quidẽ inter se aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant.
non ambulare enim, & non stare, & non currere, contraria inter
sese non sunt, quoniam contraria ea dicuntur, que simul vera es
se non queunt. Possis enim simul eodem que tempore, neque
ambulare, neque stare, neque currere. Expende igitur singula
hec diligenter in hac etiam specie, aut persona impedimento
est, aut res ipsa, aut res pariter, ac persona, dein amice iudica.

¶ Hic Argumentum Quintum refellitur.

Superest vt ad ca. quum
de beneficio.ij.respon. ibi quando vero scribit̃,
ad finẽ vsq;, de prebẽ.li.vi.rñdeã. Eius hec ver
ba sunt ipsissima, si qs forte desideret. Qñ vero
scribitur vt prouideat̃ de aliquo prioratu alicui clerico seculari
prouideri non potest de prioratu, qui per religiosos (iuxta mo
dum premissum) est solitus gubernari, nisi hoc in literis caue
tur expresse. hunc certe locũ indiligenter hactenus & quasi neg
lectim a scriptoribus omnibus expositum, si pressius excutias,
nec pendiculantibus (quod dicitur) oculis inspicias, reperies,
meo quidem iudicio, sub tam absoluta breuitate, quatuor thema
ta distingui, quam bene, quã male, age iã (si vacat) videamus.
105 †Sane primus interpretandi modus fuerit, quum dicemus tũc
demum versi.isti locum fore, quum fingemus concedi rescriptũ
apostolicum sub hac forma, prouideatur Titio clerico secula-
ri de aliquo prioratu. quo nil profecto verius nil congruentius
dici posse crediderim, quum ne verbum quidem vnum quãtum
uis pusillum minutũq; aut dematur e textu ipso aut adijciatur,
Porro hic tu mihi ante omnia perpende, hoc in mandato ge-
nus contineri, nempe prioratum aliquem, id enim negari non
potest, quum (vt ibidem ait ante penul.glo.cui nemo non suc-
106 cinit.) †prioratus vocabulum generale sit, quod & ad secularem,
& ad regularem quoque protendi potest, Rursum hic etiam cõ
sidera, nullam ex genere ipso, siue qualitatem, seu speciem ma-
nis appellare, designari, quum nec dictio ista seculari, nec item
illa, regulari, subdatur, nec alia queuis, que equipolleat. Quin
& illud animaduerte, post hec verba, de aliquo prioratu, nihil
quicquam subiungi, quod vel futurum vel instans vacationis
tps demonstret, non scilicet vocabulũ illud, vacaturo, nec istud
etiam, nunc vacante, neque item aliud quod eundem sensum pre
seferat. Porro expende, quidnam sibi velint verba ista, que ini
bi leguntur, clerico seculari, nempe, tunc etiam cap. illius dispo
sitioni locum esse, quum impetrantis persone qualitas illa ipsa,
que capacitatis & incapacitatis questionem parit, exprimitur
in mandato, atque ita exprimitur, vt ex ipsius contextu, ac teno
107 re dignoscatur. †Tum quid deinceps sequatur, aduerte dili-
genter ac neutiquam ociose, nimirum cuius in gratiam scriptum
sit, vt ipsi clerico seculari de prioratu aliquo prouideatur, huic
de prioratu per religiosos gubernari consueto, id est, regulari,
non posse prouideri. Iam vero id quoque mihi contemplare,
hoc in loco tanquam a re alienam preteriri, nec esse cure hanc
disputationem, is ne pro quo rescriptum est, ante vacationis oc
cursum e seculari regularis, ac velut ex indigno dignus, ex ido
neo aptus, ex incapaci capax effectus sit, an non, sed hoc tan-
tum in consideratione haberi, quod tum esset secularis clericus
quum impetraret. Hinc liquet (vt ne quid aliud dicam) euiden
ter satis & aperte hunc ipsum secularem clericum, quem dona-
ri prioratu aliquo Papa mandauerit, prioratum regularẽ nunc
primum vacantem, sub eius rescripti obtentu consequi non pos
se, tamet si religiosus ante vacationis, collationis ve diem effe-
ctus sit, quũ sub ipsum impetrationis.i.date literarũ tps, qd hic
spectandũ est secularis ob idq; ad prioratũ regularẽ inidoneus
fuerit. Atq; ita prorsus arbitrat̃ gl.sup verb.seculari (q pe.est)
in.d.c.quum de beneficio.ij.resp.de preb.li.vj.tum & glo.emu
lati, Archi.Ioan.and.Bal.Io.monach.Domini.a sanct.ge
mi.lap.Philip.franc.& omnes fere, arg.c.si eo tempore, de
108 rescrip.eo.lib.† Quin plus etiam dicunt eodem in loco Bal.
& Philip.franc.id quod non mediocri obseruatione dignum
censuerim, obstare illi religionem post impetrationis tempus
acceptam hoc est, mutationem secularis status in regularem,
atq; adeo esse impedimento, ne prioratum etiam secularem, q̃
primum vacauerit, nedum regularẽ possit obtinere, tantum ab
est, vt proficiat. quod si super hac re quispiam plenius cupiat,
edocere, legat is (inquiunt) & excutiat que nota.in.c.i.de cle-
ri.coniuga.lib.vi.& in cle.fi.de rescript. Hec (inquam) omnia
singulaque, si non oscitanter tecum estimaueris, facile pfecto
discedes in hanc sententiam, vt arbitreris distinctionem nostrã
magnopere adiuuari, confirmariq;.c.illo. quum de beneficio.ij.
resp.ibi qñ vero scribitur de preb.li.vi.nimirũ iuxta primũ hũc
sensum, quẽ nos illi mõ applicuimus, Quippe quo vel abũde do
ceat̃.et quũ p applicum mãdatũ genus, vt puta prioratus aliqs
conferri precipitur, tametsi nulle tũ eiusce generis qualitates
seu species expressim designentur, postulatoris capacitatem ab
ipso iam impetrationis articulo requiri, nec habilitatem quãdo
cunq; postea superuenientem prodesse, si modo pontificia gra
tia simpliciter, atq; absolute concepta fuerit, hunc in modum,
prouideat̃. Titio de prioratu aliquo, sine his, alijs ue id genus
subiunctionibus, regulari, seculari, vacaturo, vacante. si vaca-
bit, si vacat, dum vacabit. Addendum & illud, etiam si impetra-
toris qualitas, que idoneitatis, aut secus, disputationem produ
cit, nominatim rescripto interseratur hec in verba, prouideatur
Titio seculari clerico, aliaue idem pollentia, cuiusmodi exem-
plorum multum reperias. Qua vna scilicet ratione, mihi differ
re videtur predictum ca.quum de beneficio, de prebend.ab il-
109 lo cuius hoc initium. si eo tempore. de rescrip.lib.vj.† Porro
alterum thema fuerit. ex coronide.d.capi.quum de beneficio,
de prebend.lib.vi.quum fingemus indulgeri mandatũ sub hoc
verborum conceptu, prouideatur Titio seculari clerico, de prio
ratu aliquo regulari, vel si mauis ita, de prioratu aliquo per re-
ligiosos gubernari solito. deinde concludemus, Titium quam
uis secularem clericum posse, sub harum literarũ pretextu, prio
ratum etiam regularem nunc primum vacantem adipisci. & hic
certe non video quicquam pretexi posse, quin sensus hic verus
sit, quum textui quadret adamussim, nec ab eius verbis, vel tan
tillum dissideat. quod non inficiaberis, (credo) quum extremã
istam coronidem, nisi hoc in literis caueatur expresse, simul cũ
precedenti versiculo iunctam pensitaueris. Unde liquet (opi-
nor) satis superque, quum rescripto genus, atq; itẽ generis eius
dem qualitas aliqua exprimitur, hunc ad modum videlicet,
Prouideatur de prioratu aliquo regulari, cũ hac scilicet, alia-
ue non dissimili adiectione, regulari (que generis ipsius, nem
pe prioratus qualitas vna est) Non requiri capacitatem perso
ne, cuius in gratiam scriptum sit, nec sub impetrationis vel Da
te literarum diem, nec sub id etiam tempus, quo vel occurrit va
catio, vel collatio explicanda est, quum & is quoq;, qui tum secu
laris erat, quum regularem prioratum impetraret, obtinere pos
sit & regularem sibi ex Pontificio rescripto debitum, si vacet,
tametsi nondum secularis clericus esse desierit. Quod item dici
posse videtur, eandem nimirum vel maiori ratione, quum spe-
cies in mandato ipso describitur. Hoc quum ita habeat, neque
enim potest negari, quum amussatim textui conueniat, vt modo
dixi, nec ab ipsissimis etiam verbis capi. quum de beneficio.ij.

respon. de prebē. libro sexto abhoreat, videtur subuertere prorsus, & subruere nostrum illud axioma, quo supra conclusimus, mandatum simplex atque absolutum, sine vlla subiunctione, futurum vel presens vacationis tempus significante, complectens speciem certam, aut genus cum qualitatis cuiuspiam expressione, capacitatem eius, pro quo rescriptum sit, exigere ab ipso statim principio. i. quum rescripto data subijceretur. Videtur hoc item labefactare, quicquid hac de re, glo. quicquid Archidia. quicquid Joan. and. quicquid Innocen. quicquid Anto. butr. quicquid Abba. Panormi. quicquid Joan. a ligna. quicquid Lap. quicquid Joan. fan. quicquid Domini. a sanc. gemini. quicquid Joan. ab imol. quicquid Flo. quicquid Joan. mona. quicquid Petr. anchar. predictis in locis, Adde (si dijs placet) quicquid etiam summus ipse pontifex Bonifacius, in. d. capitu. si eo tempore, de rescrip. libro sexto. & capitu. Ei cui prouideri, de prebend. eod. lib. denique quicquid omnes vbique locorum super hac nostra questione tractant, & edisserunt. si quidem nemo est omnium, quotquot vnquam legerim scriptorum, qui non vel alterutrum tempus impetrationis videlicet aut collationis, vel vtrumqꝫ considerandum censeat, quo impetratoris capacitatem subesse oporteat text. autem. d. capitu. quum de beneficio, in extrema ista coronide, nisi hoc in literis caueatur expresse, iuxta secundum hoc thema, neutrum attendit tempus, nec in eius persona, cuius in fauorem rescriptum sit, idoneitatem vllam expostulat, quum certa species, aut genus cuꝫ qualitatis cuiusdam designatione, in mandatum deducitur, sed ad regularem Prioratum admittit hunc quoque, qui tum impetrationis & date, tum vacationis atque adeo etiam collationis die secularis est clericus. Quid hic igitur respondebo? Sane si proprius ac penitus calcem. d. capitu. quum de beneficio, excuties, reperies nihil esse. ibi. quod nos, nostramque distinctionem offendat. quandoquidem illic inuenies adscripta hec verba, Clerico seculari, que difficultatem omnem excludunt (nisi fallor) & amoliuntur. Illud enim verum esse contenderim, Idqꝫ facta etiam non ludicra, neque (vt nostrates loqui solent) triobolari sponsione, quum Papa non capaci cuipiam beneficiuꝫ conferri iubet, ipsam adeo impetratoris qualitatem, vnde capacitatis aut incapacitatis oritur disputatio, nec non & Beneficij quoque ipsius, nominatim designat in mandato, ad hunc modum scilicet, prouideatur Titio seculari clerico de beneficio quopiam regulari, iuxta. ij. resp. d. capitu. quum de beneficio, de prebend. libro sexto. videri eum illi ipsi statim, pro quo rescribit, Canonis gratiam facere, hoc est, dispensare, vt repulsam pati non possit, ob hoc ipsum, quod neque impetrationis, neque item vacationis, aut collationis die, sit capax, obstante forsan etatis intempestiuitate, alia ve quauis ratione negocium

110 facessente. † Nam Papa, Princepss ve, dum sciens inhabilem atque indignum quempiam promouet, soluit ea re ipsum tacite canonibus legibus ve. i. dispensat, per. l. quidam consulebant, in calce, vbi Angel. Paul. a cast. Joā. ab imol. & Alex. post Barto. in vlt. col. querentem duntaxat, sed nil decernentem. ff. de re iudica. l. idem vlpianus. §. fina. ibi ex rescripto Imperatoris scientis, vbi Barto. Bald. & Nicol. a Neapo. ff. de excus. tuto. l. barbarius. versi. sed & si scisset seruum esse liberuꝫ effecisset, atque inibi Bald. in lect. viij. nota. & item in repet. vij. col. & Jas. vlt. not. ff. de offi. preto. glo. i. Barto. & Paul. a cast. in. l. vniuersis. C. de precib. imper. offerend. Petr. a bella perti. in. l. bonorum. ij. arg. eiusdem text. in verb. sciens, ij. col. C. qui admi. ad bono. pos. glos. iij. l. ij. C. de diuer. offic. lib. xij. Bald. in. l. Imperialis. §. similes, per illum text. cum glo. C. de

111 nup. † Neque id profecto mirum cuipiam videri debet, quum & Archiepiscopi, & Episcopi, & alij denique Papa, vel Imperatore inferiores, si non capacem scientes promoueant, videantur tacite ipso facto dispensare, modo tum expresse dispensandi ius ac potestatem habeant si velint, vt absolute scribit glo. posterior, sub finem, in capitu. ecclesia. xvj. questio. i. Innocen. in c. diuersis, extra de cleri. coniu. per capitu. veniens. ibi. si tibi innotuerit, quando eam sibi dedisti. & infra, ipsam ei restituas, & in pace dimittas. extra de filijs presby. in antiq. c. diaconi, ibi in ipsa ordinatione protestati sunt. & paulopost. maneant in ministerio, propterea quod his episcopus licentiā dederit. xxviij. d. capi. si seruus. in princip. Ibi. episcopo tamen sciente, quod seruus sit. deinde paulum infra. ipso in clericatus officio permanente. liiij. distinctione. adde ca. preterea. versi. illi accommodant, Innocen. Anto. but. Hostien. Abba. Panormi. Joan. ab imol. & Feli. sand. ext. de testi. cogen. Quanquam haud suꝫ nescius, esse aliquos, qui hoc negent absolute. In quibus est gl. postrema, in capitulo vnico, de eta. & qual. libro sexto. Addunt his animos iura que precipiunt, deponi eum quem superior indignum sciens promouerit, cui ve quidpiam contulerit, Nempe cap. si qui sine. ibi. quum confessi fuissent, iunctis sequentibus verbis, hos ecclesiasticus ordo non recipit. & item capitu. quicunque. ibi, contemptu eorum, qui eos ordinauerunt, rursuꝫ subsequenter, hoc non preiudicat regule ecclesiastice. tum paulo inferius, deponentur. lxxxi. distinctio. capitu. referente, extra de prebend. capitu. si in aliquo, ad fin. versi. si quis autem deinceps, iuncto principio. li. distinctio. capitu. diuersis fallacijs. versicu. postremo. ibi. nisi forte tu talibus scienter contuleris ecclesiastica beneficia, & in calce, decernimus spoliandos, de cler. coniu. capitu. nihil est, extra de elec. in antiq. Esse item & alios, qui notum inhabilem qui promouetur, ab ignoto discernant, ducti argumen. capit. de Petro. xlvij. distinctio. Cuius quidem differentie his auctor, ac (prope dixerim) presultor fuit is ipse qui composuit gl. in. d. capitu. qui in aliquo, super verb. concubinas, post disputationem aliquam vltro citroque factaꝫ. li. distinctio. glo. i. in cap. si seruus absente. liiij. distinctio. glo. i. in capitu. si qui sine examinatione, sub calcem. lxxxi. distinct. tametsi eam infideliter alterum in sensum detorqueat. Abba. Panormi. in capitu. ij. de schisma. nec me itidem preterit, non deesse alios qui existiment magni referre, causa ne exprimatur,

112 an secus. † Quandoquidem (inquiunt) cause alicuius designatione, dispensandi voluntas & intentio arguitur satis, ac presumitur, capitu. clerico iacente. l. di. capi. quam pro vtilitate. xvi. q. i. cap. priscis. lv. distinctio. alioqui non premiserit. glo. super verbo. dispensatum, que prior est, Hostien. & Goffred. in capit. fraternitati, extr. de schisma. glos. extrema, in capitu. literas,

113 sub finem. extr. de conces. prebend. in antiq. † Huc alludunt, qui negant incapaci gratiam legis aut canonis factam videri, ob hoc tantum, quod eum superior indignum sciens promouerit, nisi cause cognitionem saltem summariam presumserit super dispensationis causa, concedi ne, an non concedi eam vel ex re sit, vel oporteat. quod si premiserit, non eunt inficias, videri tuꝫ denique dispensatum tametsi verbum hoc, dispenso, expressum non fuerit, neqꝫ enim (vt aiunt) dispensatio, quum sit & ipsa stricti iuris. ex que illoruꝫ generibus, que sua vi per sese prohibentur, quippe iuris communis relaxatio, nisi ex causa preeunte cōcedenda est capitu. ex tenore, extra de tempo. ordina. §. nisi rigor. prima questione septima. Innocen. Joan. andr. & Abba. Panormi. in capitu. veniens. de filijs presby. Joan. andr. in c. fraternitati. de schisma. Dominic. & Philip. franc. in capi. vnico, de etate & qualitate libro sexto. Domi. a Rota, antiquarum decisionum. xx. incipi. not. quod episcopus. Quamuis aūt Hostien. eumque postea emulatus Ant. but. iij. col. in. d. c. veniens. de filijs presby. hanc Inno. ceterorumqꝫ disti. refellant, arg. c. fi. de elec. lib. vi. Inn. no. in. c. in presentia, de renuntia. & §. fi. institu. de fideius. Cōis tamen doctorum conspiratio admittit eam quidem in epis, archiepis, alijsqꝫ Papa, & principe inferioribus, dispensandi tamen ius ac potestateꝫ habentibus.

114 † Ceterū in papa, & imperatore, quibus est pro ratione voluntas, inquit Innoc. in progressu. c. quum ad monasterium. extra de stat. monach. non admittit, immo satis esse arbitratur, ꝙ papa princepsue sciat inhabilitatē subesse, tametsi nullaꝫ cause cognitionē premittat, vt ea re statim, quē promouet, hunc legibus aut canonibus soluere videatur. Bal. in repet. d. l. barbarius. vij. col. & in ibi etiam Jas. in vlti. notab. ff. de offic. preto. Pau. a ca. in. l. bonorum. ij. sub finē. C. qui admit. ad bon. pos. Ang. & Pau. a ca. in. l. quidam consulebant. ff. de re iud. Ab. Panor. in. c. fraternitati. ij. col. de schisma. Ludo. roma. ꝯsil. ccvi. incipi. electio domini. capitanei, ab. Pan. in. c. preterea vj. col. & ibidem Fely. iij. de testib. cogen. & si refragari videat.

115 gl. super verb. vtrunqꝫ, ad fi. xliiij. disti. † Tunc autem procul dubio papam principemue constat, incapacitateꝫ eius, pro quo rescripsit, certo sciuisse quū literarū tenor ac forma inhabilitatē suis quibusdam verbis designat, & si vocabulum istud, ex certa scientia, quod plerūqꝫ in rescriptis apostolicis, & imperialibus adscribi solet, expressum non fuerit. Verbigratia (inquit Ant. but. eo in loco quem mox citabimus) hunc ad modum, Titio illegitime nato prouideri volumus. sic but. proemio decret. viij. col. ibi. est igitur consensus, quē refert, ac sequitur Fely. in. c. si quando. iiij. col. de rescri. adde Pau. a ca. in. l. vniuersis. C. de precib. impera. offe. Jo. ab Imol. in. d. l. qdā ꝯsulebāt. & ibidē Alex. iij. col. ff. de re iu. Fely. in. c. preterea. iij. col. de testi. co.

Hinc

Hinc liquet, in predicti capitulum quum de beneficio, de preben. libro sexto extrema coronide, aut progressu, nihil esse quod obstet nobis, hoc est, distinctioni nostre quam partim ex. c. si eo tempore, de rescrip. libro sexto, partim ex. c. ei cui prouideri, de prebend. eodem lib. concinnauimus. Quippe cui tunc demum locus est, quum in rescripto nequaquam exprimitur, nec significatur eius incapacitas, cuius in gratiam scribitur, tametsi designetur ipsius beneficij qualitas. atq; adeo etiam species, nedum genus exprimatur, hoc modo, prouideatur de tali curato beneficio, vel ita, de tali prebenda sacerdotali, Menio, sine hac adiectione minori natu, vel ista, tot annos nato, aliaue id genus, que Menium cure animarum vel sacerdotio immaturum per etatem, aliaue quauis ratione inhabilem demonstret. Hic eniz nul
116 la subest dispensatio, vt infra dicemus, alioqui secus. † Proinde tertium thema fuerit, ex. d. c. quum de beneficio. ij. resp. de prebend. lib. vj. quum fingemus verba rescripti hec esse. prouideatur Titio de aliquo prioratu, postque dictionem illam, Titio, postquam istam prioratu, nil prorsus harumce qualitatum, seculari, regulari ad scriptum esse. mox concludemus, Titio, si tum clericus secularis erat, quum huiuscemodi apostolicaz gratiam impetraret, prioratum regularem conferri non posse. Mihi vero sensus iste tametsi optimo sane veritatis fundaméto subnixus, morosus tamen nimium, coactusq; videtur & anxius, nec bene textui conueniés, vt qui verba hec clerico seculari, fingat non rescribentis esse, sed interpretantis, quum rescribentis esse frons ipsa versicu. doceat, ibi. quando vero scribitur, quippe que totum id quod a verbo isto, prouideatur, tractim legis, eousq;, dum in verba hec, prouideri non potest, incideris, nempe hoc totum prouideatur de aliquo prioratu, alicui clerico seculari, rescripto insertum velit. Verum est tamen hoc in se, quemadmodum diximus. Nam quum in mandato, neque impetrantis persone qualitas, neque item beneficij, quod impetratur, species, qualitasue significatur, vt in exemplo isto, prouideat̃ Titio de aliquo prioratu, necesse est sub ipsum iam date literarum tempus, habilitatem subesse, modo nulla sit adiectio, que rem in futurum vacationis, collationisue diem reijciat. d. c. ei cui, de
117 prebend. libro sexto. † Deniq; quartum, idemque postremum thema fuerit, ex calce. cap. quum de beneficio, cuius hec verba sunt, nisi hoc in literis caueatur expresse, iunct. ij. resp. de preb. lib. vj. si quando dicemus hunc esse mandati tenorem, vt eius q dem quod conferri precipitur, beneficij qualitatem exprimet, ceterum persone, cuius in gratiam scribitur, non designet, ad hunc modum videlicet, prouideatur Titio de aliquo prioratu regulari. deinde contendemus, idipsum quod ita designatum sit beneficium, nempe prioratum regularem conferri posse, cui Papa voluit. i. Titio, tametsi nec dum impetraret, capax eius fuerit, nec nunc quoq; sit, quum vacatio incidit, quumue collatio explicatum itur, vt si secularis clericus fuerit semper, nec dnz esse desierit. cur ita? Ego certe nil video cause, nisi forsitan dicere libeat, videri tacite dispensatuz super eius inhabilitate, cui Papa nominatim regularem prioratum concedi voluit. quod si recipitur, vna opera simul & distinctio nostra, & quicquid hac de re vsquam locoruz iurisprudentes omnes scripserunt, atq; adeo etiam tex. d. c. si eo tempore, de rescript. & c. ei cui, de preben. lib. vj. destruuntur, atq; ita profecto destruuntur vt adstrui nequeant. Quid ergo? Hic nos certe palam ac libera voce proclamamus, postremum hoc thema, prouideat̃ Titio de aliquo prioratu regulari, preterquam q textum. d. c. quũ de beneficio. ij. resp. ibi clerico seculari. de preben. lib. vj. itidez, vt & illud de quo nuper diximus, prouideatur Titio de aliquo prioratu, violat, minuitq;, etiam falsissimum esse. Nam quum in mandato persone ipsius pro qua rescribitur, qualitas illa ipsa, que incapacitatis nota est, non exprimitur, quamuis eius, quod conferri iubetur, beneficij species qualitasue designetur, vt in exéplo isto, prouideatur de aliquo regulari prioratu Titio non adiecta, scilicet cauda ista, clerico seculari, quemadmodum & in illo, prouideatur de beneficio cum cura, Titio sine hac adiectione, minori, vel ista, tot annos nato, aliaue hoc genus, rescriptuz eatenus non valet, quatenus deest habilitas tunc temporis, quum data subscribitur. d. c. si eo tempore. i. & ij. resp. de rescript. libro. vj. neq; enim tum videtur vlla gratia. i. dispensatio facta, quippe vocabulo isto, ex certa scientia, literis non inserto, iuxta doctrinam Bald. in. l. eos. C. de appella. Bald. in. c. j. col. ij. p quos fiat inuestit. in vsibus feudo. glo. super verb. literarum, & Domini. a sancto Geminia. in frontispicio. c. statutum, titu. de rescript. lib. vj. Bald. in. l. fi. col. ij. C. senten. rescin. non pos. bal. in capi. naturales, si de feudo fuer. controuers. inter Domi. & agna. glo. fi. in clemen. de rescript. Joan. ab Jmol. in. l. fi. col. v. a quibus appella. non licet. Joan. andr. in capi. nonnulli, extra de rescrip. Barto. Bald. Paul. a cast. & Alexand. in. l. bonorum. ij. per illum textum in verb. sciens. C. qui admitt. ad bono. possessio. neque item in textis aliquibus verbis, que inhabilitatem subesse significent, queue scientiam Pape arguant, iuxta theoricam Anto. butr. in proemio decretalium. viij. col. ibi, est igitur consensus, ceterorumque quos supra laudauimus.
118 † Quando quidem censetur tum Papa, incapacitatem eius, pro quo scribit, ignorare, idcirco dispensare non presumitur, sicut nec imperator, populusue Romanus. l. barbarius, iuxta intellectum quem illuc adferunt Petr. belperticarius Galliarum decus & ornamentum nunquam intermoriturum, Cynus. Jacob. a Rauen. Richard. malumbr. Guliel. Ray. Alberi. rosates. xviij. & sequen. colum. Bald. in lect. xiiij. & xv. colum. atque in repet. viij. & sequen. col. Rapha. fulgos. & Jas. vj. col. ff. de offic. preto. Ludoui. Roma. consilio. ccxvj. cuius hoc initium, electio domini capitanei. iiij. colum. nec archiepiscopus, nec episcopus, nec alius quiuis inferioris note capitu. veniens, versicu. verum si hoc ignorans fecisti, vbi Panor. ij. colum. extra, de fil. presbyt. capi. diaconi. ad fi. ibi, quicunq; sane tacuerint, deinde paulo inferius, a ministerio cessare debebũt. xxviij. distinctione capi. quicunque. ibi. per ignorantiam iam ordinati sunt, & infra, hoc non preiudicat regule ecclesiastice, quum eniz compertuz fuerit, deponentur. lxxxj. distinctio. l. ij. & ibi Bar. C. si seruus aut lib. ad decur. aspir. libro decimo tametsi dissentiat Joan. ab Jmol. in dicta. l. quidam consulebant. ff. de re iudica. dum in. j. colum. fortiter asseuerat, ex incapacis cuiuspiam promotione facta siue a Papa siue ab imperatore, quantũuis etiam deffectum nescientibus dispensationem quandam de inhabilitate tacitaz surdamq; suboriri, motus ex. d. l. barbarius, secundum intellectum glo. super verb. effecisset, in fine, Jacob. butrig. & Barto. ff. de offic. preto. deinde in. xij. colum. veluti palinodiam canens, quod ad Papam attinet, negat, argumé. d. cap. si eo tempore, de rescrip. & c. ei cui, de prebend. libro sexto. iuncta glo. super verb. literarum, in ca. statutum, de rescrip. eodem libro. Ceterum quod ad imperatorem pertinet, non mutat sententiam, sed in sua semper heresi persistit, conaturque, quantum potest, respondere ad. l. idem Vlpianus. §. fina. ibi. ex rescripto imperatoris scientis quidem a contrario sensu. ff. de excusa. tuto. Sed nos ablegata eius commentitia (vt arbitror) minimeque necessaria subtilitate, id potius, quod supra dictum
119 est, accipimus. † Jam vides, ac sentis (opinor) quisnam sit verus & genuinus sensus dicti capi. quum de beneficio. ij. resp. de prebend. libro sexto nempe, vt hoc totuz quod illico legis secunda illo resp. incipiens, idest, a versicu. cuius ita principium, quãdo vero scribitur, donec ad versicu. nisi. peruenias, locum tunc habeat, quum mandati apostolici tenor, ac forma eiuscemodi est, vt persone quidem impetrantis qualitatem, vnde inhabilitatis disputatio gignitur, expressum contineat, ceterum beneficij speciem, qualitatemue non contineat, puta, in hec verba, prouideatur Titio seculari clerico de aliquo prioratu, proinde, vt versicu. nisi hoc in literis caueatur expresse, tunc sit locus, quuz persone simul, & beneficij qualitates rescripti pontificij forma complectitur, hoc pacto, Prouideatur Titio seculari clerico de prioratu aliquo regulari. Quanquam nos certe totum hoc, quicquid est, nostrapte palestra inuentum, nullo premonstrante. (absit inuidia verbo, absit arrogantia) eruditorum iudicio relinquimus. Neque item recusamus, quin super hoc quoque, quod sequitur, doctissimorum hominum senatus pronuntiet.
120 † Est hec inter omnes ferme disseminata iampridem, receptaque opinio, prebende cuiuspiam, que canonico dari consueta sit, explicata in clericum aliquem, minime tum quidem adhuc canonicum, collatione, videri statim ea re collatum simul canonicatum, atque ita prebende capacem effectum fuisse illum ipsum, cui concessa est. Nam sic vtique concludunt, Compostel. Joan. andr. Antoni. butr. Cardi. Joan. ab Jmol. Dominic. Abba. Panormi. & Fely. sand. in capitulum quum. M. Ferrariensis, extra de constitu. in antiquis. Archidiaco. in capitu. si clericus, atque inibi late. Dominicus secunda colum. de prebend. libro sexto. Domini a Rota. decisione. ccccl x. cuius hoc caput est. queritur quanti temporis spacium secunda columna. Guliel. a monte laudu. & Zenzel. in clementina fina. de preben. Federi. consilio. ccxcj. incip. quia in presenti, antepe. col. versi. & videte quod no. Compost. Dom. post Lap. in. c. si post §. ij.

col. de preben. lib. vj. Domini. in. c. fi. §. j. in. j. not. de consuet. eo. lib. Cardi. consilio. cv. incip. dominus noster Papa, in. j. cart. Abb. Panor. in. c. ex parte. ij. colum. de sponsal. ⁊ item Cardi. in clemen. fina. col. i. de rescrip. Monentur ex ijs nonnulli, presertim Domini. in. d. c. si clericus, necnon Fely. in. c. quum M. viij. col. tum ex gl. super verb. inuestiuit. ij. in. c. proposuit, extra de conces. preben. nihil aliud volente, q̃ ꝙ ex inuestitura, vel si hoc mauis, assignatione prebende iuris quoqꝫ canonicatus concessio arguitur, tum ex. c. peruenit. ij. sub finem. Ibi. prebenda sua priues eundem ⁊ eaꝫ alij conferas, de appel. ⁊ item. c. proposuit. ibi. de prebenda eosdem clericos inuestiuit, extra de cleri. excommunica. quippe quibus, quum de prebenda quidem constituant, ceterum de canonicatu prorsum taceant, innuitur (inquiunt) prebende ablationem solam, collationemue, non prebende tantum, sed ⁊ canonicatus quoqꝫ ablationis, collationisue vim obtinere. Quocirca (inquiet aliquis) si vera est sententia ista, tot iam canonice huius discipline proceruꝫ calculis probata, que vult, ex prebende, nisi canonico concedi consuete collatione, ius quoqꝫ ipsum canonicatus, hoc est, ius prebende conferri, atqꝫ ita deffectum omnem, omnemqꝫ adeo incapacitatem purgari, cur non itidem dicetur, in hac ipsa, quam nunc edisserimus, questione, inhabilitatem tolli, sopiri, extingui, etatem puta suppleri, secularitatem regularitatis vice haberi, quum incapaci cuipiam, vt natu q̃ par sit, minori, beneficium sacerdotale, curatumue, aut seculari clerico regularis prioratus confertur, aut conferri precipitur? Ad hec vt laconicos, leniterqꝫ, ⁊ (vt aiunt) suspensa manu respondeam, potius quam vt nihil respondeam, Dico refelli posse trifariam. Primus autem refutandi modus fuerit, quum veram esse communem scriptorum opinionem negabimus absolute, nostriqꝫ in patrocinium laudabimus. Petr. ancha. ⁊ Joan. ab imol. in. d. c. si clericus. de preben. lib. vj. ⁊ item Pet. ancha. in repe. regu. accessorum. xliij. col. versicu. confirmat etiam opinionem meã, de regulis iuris eodem libro. Idqꝫ suadebimus, ex. c. quia nonnullis, de magist. c. eam te, de rescript. extra in antiq. ⁊. c. quuꝫ in ecclesia, de preben. libro sexto, quippe que sat probent eum quidem, qui canonicus non sit, posse nihilominus prebendaꝫ obtinere. Quanquaꝫ haud me preterit Domi. a sancto Geminia. quum alijs in locis tum vel maxime in. d. c. si clericus. ij. colũ. hec iura sic eludere, vt dicat his demum locum esse, quum prebenda, non pro canonico instituta, neqꝫ canonico dari consueta est. sit ita sane, quando sic ad viuum resecat Dominicus. certe non effugient parem culpam, ac criticam seueritatem ⁊ illa, que cum suis aut petitoribus, aut sectatoribus ipse in sui defensionẽ adsciscit. Nempe. c. peruenit. ij. de appel. ⁊. c. proposuit, extra de cleri. excommunica. ministr. quum de prebenda quideꝫ simpliciter loquantur, ceterum de canonicatu prebendam non nisi canonico assignari solitam comitante non loquantur. Altera item diluendi argumenti ratio fuerit quum dicemus, (nec sine auctore tamen) ad collationem necessariam, puta, que ex pape mandato fit, nequaquam pertinere, quod dictum est, concessa, scilicet prebenda nõ nisi canonico conferri sueta, videri vna opera concessum quoqꝫ canonicatum, etsi maxime concedas, ad arbitrariam, aut (si ita lubet appellare) voluntariam, inqꝫ capitulo, vel episcopo ipso sitam attinere. sic enim distinguunt, Ant. butr. ⁊ Joan. ab Jmol. in. c. eam te. vlti. col. versi. Jtem etiam secundum, per illum tex. extra de rescrip. in antiq. Tertius idẽ que postremus eludendi modus fuerit, si ius connexitatis, ac veluti thesseram communionis ⁊ amicitie inter prebendaꝫ ⁊ canonicam conflate hoc ipsum suo quodam iure postulare causabimur, itidẽ vt ⁊ omnes illi, quos pauloante huc aduocauimus causantur. argu. c. translato. de constitu.

Hic iam satis opinor intelligis quot quantasqꝫ ⁊ q̃ valentes rationes, q̃ argutas, q̃ solida, q̃ axiomatika argumenta, q̃ firmas, q̃ adamãtinas, q̃ nisi fallimur, labefactabiles colũnas distinctioni nostre profultura, subiecerimus. quum ne quis eandem esse ⁊ illam existimet, quum ceu futilem fastidit, atqꝫ aspernatur, Jmmo reijcit, refutatqꝫ Philip. Francus in. d̃. c. ei cui, de preb. lib. vi. ex alijs quideꝫ authoribus depromptam, vt ipse testatur, sed mihi profecto ignotis, vt quorũ nomina supprimat, atqꝫ dissimulet. Scire vnumquemqꝫ volumus, nostram ab illa differre plurimũ. Jlla enim, quum speciem certam apostolico mandato conferre alicui aliquis iubetur, sub id tempus duntaxat, quo data rescripto imprimitur, postulatoris capacitatem requirit, ac citat. c. si eo tempore. j. ⁊. ij. resp. de rescri. li. vi. Nec interesse putat, in futuram ne, an in presentem vacationem pontificia gratia conferatur, an simpliciter atqꝫ absolute concipiatur. Nostra permagni referre affirmat, itidem, vt quum genus conferri precipitur. Ait enim satis esse, sub explicande collationis articulum impetratoris habilitatem subesse, quum gratia in post futuram vacationem reiecta est. Quum vero in presentẽ collata, simpliciterne indulta, substare tunc quoque iam idoneitatem oportere, quuꝫ data subscribitur. Jlla sub impetrationis tantum, idest, vt iam sepiuscule diximus, date literarum tempus postulatricis persone capacitatem desiderat etiam quum gratia simplex, aut in presentem vacationis diem coniecta, beneficiũ in genere cõferri iubet, Nostra sub vtrũqꝫ, tum quo data videlicet subnotatur, tuꝫ quo factũ itur collatio. Jllam predicto in loco reprobat Philip. Francus, vir alioqꝫ apprime doctus, argumentis quibusdã leuibus profecto, ⁊ frigidis, que distinctioni nostre nequaquam obesse, satis opinor, intelliget cui, paulo auidiore palato, quicquid hactenus in hac tota disputatiuncula dictum a nobis est, illic presertim, vbi sententiam nostraꝫ fiximus, gustare collibuerit. Ea nunc ego sigillatim quoqꝫ ac specialiter diluerem, viri percelebres, nisi iaꝫ mihi publico noie silentium indiceret Dñs rector Academie huius nr̃e nunc presidatũ tenens, ac purpurã, cuius precepto libet obsequi ⁊ asseruire. Jllud admonerem lubenter, nisi vos tedio enecarem, quicquid superius de Pontificia gratia dictuꝫ est, hoc totum de illa intelligi oportere, que non in eius, ad quem dirigitur, fauorem, sed in alterius puta tertij cuiuspiã scribitur. Juxta dic. capitu. ei cui, ⁊ capitu. quum de beneficio, de preb. ⁊ cap. si eo tempore, de rescrip. lib. vi. Porro de illa non oportere, que huc potissimuꝫ tendit, vt ei faueat consulatqꝫ, ad queꝫ rescribitur, tametsi vt verbo ton neoterikon scriptorum vtar) in alium quempiam deriuanda sit, De qua plenissime in capit. dudum, ⁊ capi. is cui conceditur, de prebend. lib. vj. Hec enim eius ipsius in quem deriuanda est, capacitatem, non nisi sub explicande collationis tempus desiderat, siue in presentem vacationis diem collata, siue in futuruꝫ reiecta, siue simpliciter atqꝫ absolute concepta sit, per. d. capit. Js cui conceditur. Jbi. prouideri non potest, nisi beneficium, quod habet, omnino dimittat, quo in loco vide glo. super verb. dimittat. Joan. monach. Archid. Joan. andr. Pet. ancha. ⁊ Philip. franc. de preb. lib. vj. Hic ego iam (quando ita vultis o patres conscripti) colligo vela. Jmpetumqꝫ ac velut enthoysiasmon, qui me hucusqꝫ prouexit, sisto, tametsi nondum flaccescant sinus, nec dum afflatus me destituat. Unum admonebo, placere mihi eam legem, quam suis omnibus in scriptis ratam esse vult diuus Augusti. lib. de Trini. Primo. Quisquis hec audit, legitue, vbi pariter certus est, pergat mecum, vbi pariter hesitat, querat mecuꝫ, vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me, vbi meum, reuocet me. Quod qui fecerit, asserende veritatis studio, certe non nisi bonam a me gratiam inierit. Neque enim turpe putabo vnum, (quod greci dicunt) palinodein.

Dixi.

¶ Pronunciata, Disputata, ⁊ Defensa fuit hec Dissertatio in frequentissimo Aureliane Uniuersitatis Gymnasio, Per Leobinum Dallerium. U. J. Professorem Aurelium, Quarto Calendas Decembres. Anno salutis supra Sesquimillesimum, Uigesimoprimo, etatis Uigesimoquinto, Doctoratus quinto.

F I N I S

Tractatus fertilis multum & quotidianus, per Excellentissimum Legum Doct. D. Petrum Rauennaten. de consuetudine editus.

SVMMARIVM

Consuetudinis transgressor sicut legis puniri dz.
91 Consuetudo pronitatem ad peccandum inducens non vz.
92 Deffendere quis se potest contra antiquam consuetudinē peccatum nutrientem.
93 Statutum vel consuetudo an valeat, q pro homicidio pena pecuniaria imponatur.
94 Consuetudo puniens totam parrochiam pro vnius delicto mala est.
Consuetudo que dicatur rationabilis vel irrationabilis arbitrio iudicis relinquitur.
95 Consuetudo prescripta esse debet percursum temporis ad prescriptionem requisiti.
96 Consuetudo induci non potest nisi ab habentibus potestatem legis condende.
Consuetudo per vsum mulierum introduci non potest, vide tamen.ĩ.nu. 138. et nu. 188.
97 Consuetudo est inualida q sindici non teneant denuntiare maleficia stante statuto ꝛc. etiam si per centū annos non denuntiauerit maleficia.
98 Consuetudo a iure requisita requirit tantum tempus cuius initij non sit memoria.
99 Consuetudo inueterata que dicatur.
Consuetudo ex actu iudiciario inducitur.
100 Actus notorius toti populo ad consuetudinem inducendam non sufficit.
Consuetudo completa per vnum actum contra consuetudinez non interrumpitur.
101 Consuetudo ꝛ prescriptio quomodo inter se differant.
102 Consuetudo contra ius naturale non valet.
Consuetudo non valet, q filij a patre non educentur.
103 Consuetudo contra vtilitatem publicam non valet.
Consuetudinem si precedit lex derogatoria consuetudo sequēs non valet.
104 Consuetudo semel a.l. reprobata an induci possit.
105 Consuetudo noua non potest induci contra ius resistens ei vti irrationabili.
106 Consuetudo tollitur, si ciues contra suam consuetudinem statutum faciant.
107 Consuetudo pro substantia rationabilitatem requirit.
Consuetudo contra ius quando valeat.
Consuetudo id potest quod pactum ꝛ econtra.
Statuto an fieri possit id, quod per pactum fieri potest.
108 Consuetudo de casu vero ad fictum non extenditur.
109 Lex vbi lata non est procedimus in consuetudine vltra tenorē consuetudinis per similitudinem.
110 Consuetudo, que est ꝯ auctoritatem legis superioris, non vz.
111 Consuetudo bona est, que bonum honestum continet.
112 Consuetudo mala est, que inducit malum culpe.
113 Consuetudo inducens malum pene an valeat.
114 Consuetudo actuum frequentiam requirit.
Consuetudo an per duos actus inducatur.
115 Consuetudo ad hoc vt inducatur, actuū validitas non reqrit.
Consuetudinis virtus retro non fingit.
116 Consuetudo ex actibus arbitri an inducatur.
117 Consuetudo negatiua, si ex actibus elici pōt, prescribi potest.
Consuetudo ex actibus excommunicatorum induci potest.
118 Consuetudo infantes, furiosos, ꝛ absentes ligat.
119 Consuetudo an virtutem suam ad omnes forenses extendat.
120 Consuetudo si est, q instrumenta executioni mandentur, nisi sint elapsi.x.anni potest clericus ēt ecclesia. beneficio talis consuetudinis vti.
Consuetudini prescripte nil operatur actus contrarius.
121 Consuetudine induci potest, q valeat consuetudo de preterito de futuro non.
Consuetudinem ex iusta causa processisse in dubio presumendum est.
Testis super consuetudine interrogatus quando dicatur bonā reddere rationem.
122 Consuetudo ex non actibus probari potest.
123 Libellus contra consuetudinem lacerari potest.
124 Ecclesie an succurrendum sit pro omni grauamine contra consuetudinem.
125 Consuetudo si est, q non liceat dicere tu es bonus homo iniuriarum agi potest.
126 Consuetudinis quatuor sunt species.
127 Consuetudo valet, q vxor succedat in bonis mobilibus, etiam si relinqueret filios.
Consuetudo legi non derogat, quando a.l. expresse est reprobata.
128 Consuetudini irrationabili statur quando de tacita scientia, ꝛ patientia principis constat.
129 Consuetudini contra bonos mores consensus principis nulluz robur dat.
Mos pape, quem seruat curia, ius facit.
130 Consuetudo in quo ab vsu differat.
Consuetudo in quo a stilo differat.
Stilus quando infringitur, nil valet, quod agitur.
131 Consuetudo rationabilis que dicatur.
132 Consuetudinis rationabilis exempla, remissiue.
133 Consuetudo potest inducere, q vnus actus vim alterius habeat.
134 Consuetudo non valet, q electus sine confirmatione administret.
135 Consuetudinis irrationabilis exempla.
136 Consuetudo quomodo inducatur, an requiratur vnus actus, vel sufficiat semel fieri.
137 Consuetudo vt inducatur, an maioris partis populi consensus sufficiat.
139 Consuetudo an per consensum erroneum inducatur.
140 Consuetudo an per consensum coactum inducatur.
141 Consuetudo an per non vsum inducatur.
Consuetudo contraria que dicatur.
Desuetudo que dicatur.
142 Consuetudo ad hoc vt inducatur, an actus iudiciarius requiratur.
143 Consuetudo prescripta quando interrumpitur.
144 Consuetudo quando ex sententia arbitrorum inducatur, ꝛ.ĩ.nume. 226.
145 Consuetudo an inducatur ex sententia arbitratoris.
146 Consuetudo an inducatur per sententias latas inter non subditos ex prorogatione.
Consuetudo loci litigantium seruanda est, ꝛ non loci in quo iu dicatur.
147 Consuetudo temporis diuturnitatem requirit.
148 Consuetudo mala vt prescribatur quod tempus requiratur.
Consuetudo mala non tenet.
149 Consuetudinis prescribende tempus quādo currere incipiat.
Consuetudo q sit prescripta quomodo probetur.
150 Consuetudo quomodo in iudicio proponatur.
Consuetudo etiam notoria in libello allegari debet.
151 Consuetudo per duos testes probatur.
Consuetudinem quando quis vult probare quomodo capitulare debeat.
Consuetudo per testes singulares non probatur.
152 Consuetudo quando in iudicium deducta est, quomodo super ea pronuntietur.
Consuetudine agens, si statutum probauit, succumbit.
153 Consuetudo loci cōtractus vel delicti an extraneos astringat.
154 Iudex appellationis quam consuetudinem seruare debeat.
155 Consuetudo que seruanda sit, quando clericus agit contra laicum in foro seculari, ꝛ econtra.
156 Consuetudo que seruanda sit vel ciuitatis vel castri, vel diocesis, vel prouintie.
157 Consuetudinis pretextu sicut contra ius venire licet, an ita ēt contra precepta.
Peccatum an sit violare decreta et statuta canonum.
158 Consuetudinem introducere volens faciat superiore consentiē te qui legem facit.
159 Consuetudo loci, in quo sunt bona, attenditur, licet ille cuius sunt alibi testamentum fecerit, facit.ĩ.sub nu. 165.
160 Statutū Ferrarie q stantibus masculis femine non succedāt, an liget filiam nuptam extra territoriuz Ferrarie quo ad bona extra territorium existentia.
161 Consuetudo vt de iure ciuili inducatur tēpus.x.anno.sufficit.
162 Imperium merum ꝛ mixtum quanto tempore per consuetudinem acquiratur.
163 Exemplis quando iudicandum sit.
164 Consuetudo per sententias inducitur cum debito tpis spacio.
Consuetudo non vz q res ecclesie sine solennitate vendantur.
165 Consuetudinem propriam possunt habere castra non repugnātem consuetudini ciuitatis.
Consuetudo per superiorem reprobata non valet.

Consuetudine

Consuetudine prescribi non põt, vt ad superiorem nõ appellet.
166 Consuetudo quando est firmata consensu ⁊ tempore actus in contrarium de populi voluntate fieri potest.
167 A stillo curie recedendum non est.
168 Consuetudo per legem imperialem cassari potest, vt a pena delinquentem non excuset.
169 Statutum in quo plus operetur, quam consuetudo.
Consuetudinis appellatione de prescripta intelligitur.
Consuetudo iniqua prescribi non potest, ⁊ que dicatur iniqua.
170 Consuetudo a falsitate cõmissa excusat, si consuetudo sic erat.
171 Consuetudines male an tempore conualescant.
Consuetudo vice principis fungitur.
172 Glos. in l. nemo in §. temporales. ff. de regulis iuris quomodo intelligatur.
173 Sententia contra consuetudinem lata an valeat.
174 Consuetudo solẽnitatẽ in alienatiõe rei ecclesie tollere nõ põt.
175 Precepto an liceat contrauenire per contrariam consuetudinem sicut contra ius.
176 Consuetudo collectandi non tollitur licet quidam ciues collectati non fuerint.
Consuetudo per non vsum non tollitur.
Consuetudo ex non actibus non inducitur.
177 Obseruantia vt declarationis vim habeat, non requiritur, vt prescripta sit.
178 Testes quomodo in materia consuetudinis deponere debeãt.
179 Consuetudo an legem positiuam tollere possit.
180 Consuetudo quatuor modis irrationabilis dici potest.
181 Tempus. x. vel. xl. an. in consuetudine qñ currere incipiat.
182 Consuetudo an prescribi possit.
183 Consuetudo laicorum an contra laicum in foro ecclesiastico in fauorem clerici, vel ecclesie seruanda sit.
184 Consuetudo licet ad aliud territorium non porrigatur, tamen ad aliud forum porrigitur.
185 Consuetudinis appellatione in libellos intelligitur ẽt de cõsuetudine non prescripta.
186 Salarium si alicui consuetum debeatur de quo intelligatur si prius fuit ducentorum duc. ⁊ demum de trecentis.
187 Consuetudo si hereditatem defert primogenito ⁊ non femine, lꝫ femina vel secundo genitus iure communi nunquam vsus fuerit, tamen inducitur consuetudo contra ius commune.
189 Consuetudo inducere potest, vt quis pro parte testatus ⁊ pro parte intestatus decedat, ⁊ etiam cum duobus testamentis.
Consuetudo vꝫ ꝙ quis in codicillis heres instituatur.
Consuetudo vꝫ vt quis sine tutoris auctoritate obligari possit.
190 Non vsus quis dicatur.
Desuetudo que dicatur.
Lex an per desuetudinem tollatur.
191 Consuetudo optandi an tollatur si canonice illa per longum tẽpus vsi non fuerint.
192 Consuetudo ⁊ desuetudo inter se differunt.
193 Consuetudo de cetero seruari debet, si in iudicio deductum an esset consuetudo, vel non si pronuntiatum est consuetudinẽ esse, nec appellatum est.
Res inter alios in casu speciali alijs preiudicat.
194 Consuetudo ordinem iudicij in probando respiciens scripturã requirit.
195 Iudex informatus de consuetudine si ꝫm eam pronuntiauit ⁊ appellatum sit, iudex appellationis ẽt se informare debet.
Libellus ꝫm consuetum stilum procedit.
196 Consuetudo per quot testes probetur.
Testes quomodo super consuetudine deponere debeant.
197 Testes si deponant consuetudinem esse an tale testimonium valeat.
198 Consuetudo per testes singulares probatur.
199 Communis vsus loquendi quomodo capitulari debeat.
200 Testes super fama quomodo interrogari debeant.
201 Dictum testis non interrogati an valeat.
202 Forensis arma portans in loco in quo est edictum vel statutum ꝙ nemo arma portet non potest se excusare ꝙ ignorauerit tale edictum vel statutum.
203 Forensibus statutum loci de soluendis gabellis ignorare nõ lꝫ.
204 Forensis si facit testamentum in ciuitate venetiarum potest ꝫm eius statuta, ⁊ non ꝫm ius commune testari.
Statuta voluntariam iurisditionem concernentia etiam extraneos comprehendunt.
205 Christianus apud turchos existẽs quomodo suum testamentũ condere debeat secundum ius commune.
206 Equo vendito an ⁊ quando sella vendita censeatur.
207 Consuetudo solennitates instrumentorum a iure introductas remittere potest.
Consuetudo loci instrumentum auctenticum facit.
Consuetudo facit aliquem illegitimum qui non est.
209 Consuetudo potestatem tabellionatus alicui dare potest.
Iudex acta scribere potest ⁊ fides adhibetur si consuetudo sit.
210 Anni incarnationis in instrumento de consuetudine requisiti, si non apponuntur, instrumentum vitiatur.
211 Consuetudo inferiori prelato interdicendi ciuitatem potestatem tribuere potest.
Consuetudo diminuens solennitatem alienationis rerum ecclesie non valet.
Prescribi potest, ꝙ prelatus sine capitulo ⁊ econuerso actum gerere possit.
212 Consuetudo laicorum non valet ꝙ res ecclesie vendantur sine iuris solennitate requisita.
Consuetudo potest addere, sed non dimittere solennitates a iure requisitas.
213 Consuetudo vel statutum laicorum non valet in his que in genere pauperibus legantur.
Consuetudo clericorum valet in rebus ecclesie alienandis.
214 Consuetudo emphiteoticandi si est in ecclesia seruari debet.
215 Prelatus consensum capituli prescribere potest.
216 Consuetudo valet ꝙ fratres predicatores possint bona accipere ⁊ illa vendere pro necessitate solennitate non seruata.
217 Consuetudo generalis ordinis predicatorũ in his que nõ sunt de gñe prohibitorum eorum constitutionibus derogare põt.
218 Constitutiones ordinis predicatorum per consuetudinem limitari possunt.
Consuetudo vim decreti habet.
219 Consuetudo dat mandatum.
Consuetudo filijsfamilias ius testandi conferre potest.
220 Consuetudo ius testandi monacho conferre non potest.
Papa potestatem testandi vno monacho concedere potest.
221 Consuetudo an valeat vel non, cum sit questio iuris sine iudiciario ordine decidi potest.
222 Consuetudo tribus accipitur modis.
223 Consuetudo contra legem an valeat.
224 Stilus quid respiciat ⁊ quid consuetudo.
225 Consuetudo an inducatur, si intra. x. annos plures proferant sententie, nec apparet, an executioni sint mandate.
227 Doctori excellenti consuetudinem alleganti an credatur.
228 Consuetudo probatur, quando probatur illud ex quo resultat consuetudo.
229 Consuetudo quando per acta extraiudicialia probetur.
230 Consuetudo an sit probata, si testes dicũt, ꝙ ita est ꝯsuetudo.
231 Stipulatio an sit probata si aduocatus in testem productus dicat, promisit per stupulationem.
232 Consuetudines vel statuta laicorum quos ligent.
233 Consuetudo antiqua forẽses ad munera ꝑsonalia cogere põt.
234 Consuetudo disponere potest ꝙ libro canonicorum credatur super concessione in emphiteosim ⁊ pensionum solutione.
235 Modo vario qñ aliquid obseruatum est, ad ius cõe recurrit.
236 Prelatus iuri per consuetudinem acquisito per vnum vel plures actus contrarios renuntiare non videtur.
237 Consuetudinibus in extirpandis celeritate opus est.
238 Cap. non putamus de consuet. lib. vj. quando non procedat.
239 Appellatio ad vicarium episcopi an valeat a sententia lata ꝑ vnum canonicum ab episcopo delegatum.
240 Delegatus episcopi si recusetur, suspicio coram episcopo probari debet.
241 Laicus spiritualem actum, quantocunqꝫ tempore exercuerit, prescribere non potest.
242 Consuetudo Romane ecclesie in articulis fidei, ⁊ ecclesie sacramentis vbiqꝫ seruanda est.
243 Consuetudo Romane ecclesie super modo iudicãdi an vbiqꝫ seruari debeat.
244 Lex quando contrariam consuetudinem reuocat quando contra ea noua consuetudo induci non possit.
Imperatori reseruata quanto tempore prescribantur.
Pape reseruata an prescriptione seu consuetudine sine eius scientia acquiri possint.
245 Insignia pontificalia an possint per prelatum episcopo inferiorem ꝯsuetudine vel prescriptione queri.

246 Consuetudo dat licentiam rebus alienis vtendi dato pretio.
247 Notarius secundum clausulas consuetas instrumentum conficere debet.
248 Consuetudo verbis significatum dat.
Consuetudo valet, vt quis pro alio se ad penã capitalẽ obliget.
249 Consuetudo valet, vt quis in alio territorio citare valeat.
250 Consuetudo licet iniqua a pena temporali excusat.
251 Consuetudo penalis de similibus ad similia extenditur.
252 Consuetudo disponere põt, ꝙ res inter alios acta alteri ꝓsit.
Consuetudo in imperatoris electione vocem prestat.
Consuetudini antique statur in pascuis, molendinis, pontibus & aquarum commoditatibus.
253 Consuetudo solo temporis cursu confirmatur.
Consuetudine cautum pro expresso habetur.
254 Consuetudo delegandi potestatem tribuit.

I queritur quid
est consuetudo† Et dicas qd est ius
1 non scriptum moribus & vsibus po-
puli, vel a maiori parte ipsius ratio
ne iniciatum, & continuatuz, & intro
ductum, habens vim legis. Ista est
diffinitio Bar. in. l. de quibus. ff. de
legibus. que probatur ibi. & in. §. ex
nõ scripto insti. de iure natura. in. l.
quod maior. ff. ad municipa. in. l. ꝙ
non ratione. ff. de legi. ¶ † Sed nunquid consuetudo sit ius. &
2 respondetur ꝙ sic. nec obstat quod iura non probantur. l. ab ea
parte. ff. de proba. & ideo non admittuntur positiones iuris. l. ij.
§. quod obseruari. cum ibi notatis. C. de iuramen. calum. Sed
consuetudo probatur. l. ij. C. que sit lon. consue. q2 iura cõia non
probant̃, q2 sunt scripta & ab oibus sciri debent. l. leges. C. de le-
gi. sed ꝯsuetudo consistit in facto, quod sepe prudentissimos fal
lit, & ideo probari dꝫ, † & dicit Bal. in. l. fi. in. iij. col. C. vñ cogn.
3 ꝙ ꝯsuetudo populi est ius ciuile, sed consuetudo fori seu stilus
est ius pretorium, & non viget generaliter, sed tantuz in curia in
qua viget. Unde pretor non tenetur sequi stilum epãlis curie.
¶ † Et nunquid ad esse consuetudinis sit non esse scriptum. Et
4 respondetur quod aut queritur de consuetudine introducẽda,
& in eius introductione non requiritur scriptura. Circa tamen
eius obseruantiam, & vt melius possit memorie commẽdari, po
test redigi in scriptis ad memoriam eius, vt videmus in vsibus
feudorum. Et licet consuetudo redigatur in scriptis permanet
consuetudo vt in vsibus feudorum. Et si est redacta in scriptis
superioris vel populi auctoritate, tunc eo casu probatur consue
tudo per apertionem librorum. de quo per docto. in. c. ecclesia
sticarum. xj. distinc.
5 ¶ † Et ad esse cõsuetudinis requiritur & sufficit tempus. x. an
no. de iure ciuili. requiritur ẽt frequentia actuum. l. j. C. que sit
lon. consuetu. l. an in totum. C. de edifi. priua. & binus actus suf
ficit. de quo per glo. in. d. l. de quibus. ff. de legibus.
6 ¶ † Sed quid si iudex iudicauit pluries contra legem & decen
nium preterijt, an iudicatur consuetudo. Et responde ꝙ sic. & lꝫ
sñia sit nulla, & ex ea non inducatur consuetudo tanꝙ̃ ex sñia, in
ducitur tamen tanquam ex actu, ex quo comprehenditur taci-
tus consensus populi.
7 ¶ † Et consuetudo põt tribuere iurisditionem contentiosam.
Bar. in. l. fi. ff. de aqua plu. arcen. in. l. j. C. de emancipa. libe. ꝑ
gl. & doc. in. c. cũ contingat. de fo. ꝯpet. ¶ Et consuetudo que
respicit rem ita ligat minores sicut maiores Bar. in. l. si sine. §.
lucius. ff. de admi. tu. & vide Bart. in. l. oẽs populi. ff. de iusti. &
in. in illa qõne. quos ligent statuta. Et adde qd notat Bart. in
. l. fi. in fi. C. in qui. cau. in integ. resti. non est neces. in illa qõne,
8 † an prescriptiones statutarie currant ꝯ̃ minores. vbi concludit
qd non, qñ est talis prescriptio que aufert minori qd sibi iam est
quesitũ. secus si per prescriptionẽ minor amittit lucrũ tunc cur-
rit, sed restituit̃. ¶ Et qñ oritur aliqd dubiũ ex verbis dꝫ inspi-
ci ꝯsuetudo regionis proferẽtis, & hoc in vltimis voluntatibus
Bar. in. l. nũmis. ff. de leg. iij. Sed si in ꝯ̃tractibus orit̃ dubium ex
verbis recurrit̃ ad materiam. l. veteribus. ff. de pac.
9 ¶ † Et ꝯsuetudo ciuitatis hꝫ ẽt locũ i castris & locis ipsi ciuita
ti sbtis bar. in. l. ex ea. ff. de postu. ¶ Cõsuetudo ex iusta cã põt
auferre de iure vnius & dare alteri Bart. in. l. j. ff. de his q sunt
10 sui vel alie. iur. qd dicit esse notabi. ¶ † Ius ꝯsuetudinariũ põt
princeps & quilꝫ iudex ignorare probabil̃r. c. j. de consti. in. vj.
& iõ lꝫ iura non debeant produci corã iudice, nec de eis fieri po-
sitiones, hoc est verũ in iure scripto. Ius aũt non scriptũ dꝫ pro
bari Bar. in. l. prescriptione ad fi. C. si ꝯ̃ ius. & in. d. l. ꝑscriptio-
11 ne † est vna gl. sing. ꝺm Ang. & Imo. in. l. ij. ff. de re iu. ꝙ ꝯsue-
tudo põt alterare tp̃s appellandi. nec mirũ, q2 statutum & ꝯsue
tudo põt detrahere dispositioni legis. l. oẽs populi. ff. de iusti. &
12 in. l. de qbus. ff. de legi. ¶ † Nota ꝙ ad introducendũ ꝯsuetudi
nẽ non sufficit sepius aliqd esse factuz, nisi eo aĩo factum fuerit,
vt ꝯsuetudo introducat̃, vt si ex gratia vel permissione hoc se-
pe sit toleratũ non sufficit, vt ex hoc consuetudo censeatur intro
13 ducta, vt notant gl. & doc. in. c. consuetudo. j. di. † Ex qbus aũt
sit sumenda coniectura, qd vtentes voluerint vti iure suo, & in-
troducere ꝯsuetudinem, an voluntario quodam vsu seu iure fa-
cultatis, vt in. l. vt pomũ. ff. de serui. poteris colligere his que in
mã iuriũ incorporaliũ prescribendorũ ponit Inn. in. c. bone de
postu. pla. in. c. cũ ecclesia. de cau. pos. in. c. ꝯquerente. de offi.
ordi. in. c. dilectus de capel. monacho. doct. in. c. Io. de cleri.
ꝯiu. in. c. fi. de ꝯsue. bart. in. l. j. §. hoc interdicto. ff. de iti. actuꝗ
14 priua. ¶ † Ius ꝯsuetudinariũ incepit a Caym. & ius ꝯstõnis a
Moyse. tex. gl. & doc. in. c. non est. §. ius vero. vi. di. Et sic ius
ꝯsuetudinis precessit ius ꝯstitutionis tp̃e. & vide ꝑ moder. in. c.
frustra. viij. di. ¶ Consuetudo tñ hꝫ originẽ ex moribus & vsu
15 vtentium. c. mos est. j. di. † Ex quo infert̃, qd si ius scriptũ diu
fuit in obseruantia, non poterit illa longa obseruantia appella-
ri consuetudo, qm̃ nõ est ex moribus, sed ex lege traxit originẽ.
Et ideo sublato iure censet̃ sublata ꝯsuetudo. gl. in. c. j. de ꝯsti.
in. vj. Saly. in. l. ij. C. que sit lon. ꝯsuet. qd tñ limita nisi vbi im-
mineret scandalũ in infringendo talẽ ꝯsuetudinẽ. nã tunc non
censet̃ sublata. gl. est no. in. c. sup eo. de cogna. spiri. Do. in. c.
j. de ꝯsti. in. vj. Hoc ẽt limitat̃, vbi ius clarũ esset, sup quo ꝯsue
tudo emanauit. secus si esset dubium in intellectu suo, vel multi
pl̃r intelligeret̃. nã ꝑmaneret consuetudo tali casu. Imo. in cle.
statutũ. de elec. Moder. in. c. mors est. j. dist. Abb. in. c. fi. de
ꝯsue. Et adde qd no. Bar. in. l. j. §. lex falcidia. ff. ad le. fal. Et
ibi ꝑ Alex. & Io. an. in. c. j. de fil. presby. in. vi. in nouella.
16 ¶ † Non solũ qñ ꝯsuetudo est ꝯ̃ ius canonicum, sed ẽt qñ est ꝯ̃
rõnẽ scriptã in iure, lꝫ nõ ꝯ̃ iuris dispõnẽ, reqrunt̃. xl. anni. gl.
17 est no. in. c. vt litigantes. de offi. ordi. in. vi. ¶ † In eadẽ gente &
populo non dꝫ esse diuersa ꝯsuetudo, vt ꝓbat̃ in. c. oẽs leges. i.
di. qd intellige vt dr̃ in statuto. ꝑ Bar. in. l. oẽs populi. ff. de iu.
& iur. ꝙ certa pars populi non põt facere statuta concernentia
decisionẽ cãrũ sine ꝯfirmatione totius populi. Sed statuta cõ
cernentia modũ expediẽdi ea que incũbũt ipsi parti poterũt fa
cere statuta, cũ ista iurisditionẽ non sapiãt, q2 ptãs ppl̃i non resi
det in certa parte ciuitatis, sed in toto pplo, vel ꝯsil. qd totum
populũ representat. de quo ꝑ Bar. in. l. de quibus. ff. de legi. in
18 vlti. col. ¶ † Ubicũꝗ ius facit mẽtionem de ꝯsuetudine legiti
me prescripta, ẽt eo casu quo non esset ꝯ̃ ius, tñ ꝑꝑ istam adie-
ctionẽ reqrit̃ qd sit quadragenaria vt est tex. iũcta gl. in. c. cum
de beneficio. de prebẽ. in. vj. gl. in. c. fi. de ꝯsue. in. vj. & ibi Io.
19 an. in nouella. Moderni in. d. c. mos est. j. di. ¶ † Mala con
suetudo perdit nomen ꝯsuetudinis & dr̃ vsurpatio. c. fi. de con-
sue. c. ꝯsuetudinẽ. xi. di. Et qñ cõsuetudo est mala ita qd nutrit
pctm̃ vel venit in odiũ ecclesiarũ, tunc ep̃s ꝯ̃ quẽcunꝗ laicũ hꝫ
iurisditionẽ vt non seruet̃ talis ꝯsuetudo. Abb. per illũ text. in
20 c. ad apostolicã. de simo. ¶ † Conditiones quas dꝫ hr̃e ꝯsue-
tudo vt teneat. glo. xi. dist. in summa. & inter alias ponit, nisi sit
onerosa ecclesie. de quo est tex. in. c. j. de ꝯsuet. qd procedit ẽt
ꝺm doc. si esset ꝯsuetudo de cuius initio non ꝯstaret, ẽt non sit
euidenter onerosa, sed possit esse, vt si ep̃s pretendit, ꝙ quotiẽs
ad aliquã ecclesiã declinauerit, debeat ex ꝯsuetudine splendi-
de ꝓcurari, talis consuetudo non tꝫ, q2 posset esse grauosa eccle
sie, si ep̃s sepe visitaret. Hosti. in tit. de consue. §. fi. Et adde ẽt
21 in materia gl. in. c. frustra. viij. di. ¶ † Deficiente iure canoni-
co iudex ecclesiasticus dꝫ potius iudicare ꝺm ius ciuile, ꝙ̃ ꝺm
gñalem vel particularem cõsuetudinẽ. gl. in. c. ꝯsuetudo. i. di.
quod tñ limita ꝺm doc. qñ esset tm̃ ꝯsuetudo laicorum. Sed se
cus si non esset tm̃ laicorum, sed ẽt clericorum. c. cuꝫ venissent.
de eo qui mitti. in posses. Et sic recurrendum est potius ad le-
ges ciuiles ꝙ̃ ad alias leges laicorum. Et per hoc põt decidi,
quod in hyspania vbi sunt leges regis debeat potius iudex ec-
22 clesiasticus iudicare ꝺm leges imperiales. ¶ † Trãsgressores
consuetudinis puniunt̃, vt in. c. in his. xj. dist. & intellige vbi est
valida. ¶ Quando aliqua reproba consuetudo inoleuit nec tol
li sine periculo põt, dꝫ ꝑ superiorem sub quadam dissimulatiõe
intacta ꝑmitti. c. deniꝗ. iiij. dist. Et adde quod habet̃ in. c. au-
dacter.

dacter.viij.q.j.vbi non videtur p hoc superior approbare. Et ita procedit text.in.c.hac rōne.xxxj.q.j.pmittimus. q2 malas hominum voluntates prohibere non possumus ꝛc.facit qđ notat glo.in.c.inter opera.de sponsa. Abbas in capitu. cum iam dudum.de prebend.

23 ¶ † Tunc demum consuetudo non hꝫ vires vt constitutionem apostolicam tollat qñ non hꝫ fundamentum rōnis efficacis,sed solū nuda voluntate fundat̃. Et sic reqrit̃ ꝙ ꝯsuetudo si dꝫ tollere ius canonicū quod aliqua ratione fulciat̃.c.ꝯnis.xj.distin.

24 ¶ † Consuetudo laicorū que pōt se hr̄e ad cōmodū ꝛ incōmodū clericorū non ligat illos,lꝫ sit secus in.l.imperiali,ꝛ sic non tenet̃ dictū Bar.in.l.cunctos populos.C.de sum.tri.ꝛ fi.catho. de quo per Bal.in auc.cassa.C.de sacrosanc.eccl.p doc.in.c.

25 fi.de vi.ꝛ bone.cleri. ¶ † Non vꝫ statutū nec ꝯsuetudo que est ꝯ̃ bonos mores.c.ꝯstitutiones.x.dist. Et iō non vꝫ statutuꝫ nec ꝯsuetudo ꝙ filius spurius succedat patri. de quo per Hosti.in summa.in ti.qui fil.sint legi.§.qualiter.ver. qđ si imperator. q2 hoc esset cā multorū peccatorū mortaliū.p Bar. in.l.testi.ff.de testa.p Bar.in.l.eā quā.C.de fideicō. per Jo.an.in tit.de succes.ab intest.§.fi.ver.sed ex facto.per Fede. de se. ꝯsi.cclxxv. p Bal.in.l.j.C.de iure aureo.annu.ꝛ p doct.in.l. non ambigit̃

26 .ff.de legi.† vbi dicunt ꝙ p statuta inferiorū non pn̄t legitimari spurij p Cardi.in.c.p venerabilē.q fil.sint legi. Et rō est,q2 legitimatio est principis donū ꝛ nullius inferioris,vt in auct.quibus mo.na.effi.sui.§.si vero is q. Nec mirū,q2 legitimatio de-

27 ducit de non esse ad esse qđ soli principi lꝫ. † Et.q2 oīs spurius est infamis ꝛ vilis cōditionis, vt egregie voluit Azo in summa .C.ex qui.causis infa.irroga.quē refert Bal.in.d.l.j.C.de iure aureo.annulo. Jō solus princeps restituit.l.impialis.C.ꝺ nup. Et adde Bal.ꝯsi.cccxvj.iij.lib. Paul.de cast.consi.cccxvij.

28 Fede.ꝯsi.cclxxv.ꝛ seq. ¶ † Non vꝫ ꝯsuetudo ꝙ papa nō possit facere ardua sine ꝯsensu Cardinaliū,lꝫ de honestate non deberet facere, q2 eorum ptās emanat ab eo solo.c. ita dn̄s.xix. dist.ꝛ ipse solus eos creat.glo.fin.in cle.ne Romani.de elect. Domi.in.c.sup eo.de here.in.vi. Moderni in.c. in istis.iiij. ꝛ ego late dixi in libello meo de ptāte pape ꝛ imperatoris.

29 ¶ † Consuetudo ꝯ̃ expressam ꝯstōnē pape prohibitiuā non vꝫ, maxime si hꝫ decretū quātocunqꝫ tpe obseruata nisi dato ꝯsensu pape.dictū est pulchrū Jo.an.ꝛ doct.in.c. cū de beneficio. de preben.in.vj.in nouella auctoritas enim pape non est ab homine.c.nouit.de iudi. Jō inferioribus sine eius expresso cōsen-

30 su non lꝫ ꝯuenire. ¶ † Consuetudo que prebet cām malignandi ꝛ delinquendi non tꝫ.gl.xi.dis.in summa. Et iō non vꝫ cōsuetudo,ꝙ si vxor intra qnquenniū non peperit filios licite possint filij ex ꝯcubinis procreari. Non vꝫ ēt qđ homicida possit satis-

31 facere cū pecunia de quo dixi.s.in alphabeto in lr̄a S. ¶ † Si per abusum fructuū beneficij ecclesia passa sit detrimentū tenetur clericus oē dānū restituere ecclesie,ꝛ bona sua erunt hypotecata pro tali dāno.gl.no.in.c.ex lr̄is.de pigno.gl.in.c.similiter.xvi.q.j.de qua non fuit recordatus Bal.in.l.si qs presby

32 ter.C.de epis.ꝛ cleri.† Neqꝫ ꝯsuetudo aliqua vꝫ,vbi tractaret̃ de dāno ecclesie vel ēt de diminutione cultus diuini,puta q2 clericus ita dilapidaret fructus beneficij,qđ nō superesset sibi ad faciendū deseruiri ecclesie, talis cōsuetudo non excusaret clericū,ꝛ teneret̃ de patrimonio facere, ꝙ ecclesia haberet debitū.

33 tex.ꝛ Abb.in.c.pe.de cleri. non residen. † q2 consuetudo granosa ecclesijs ꝛ ꝯ̃ ecclesiasticā disciplinā non tꝫ.c.j.c.cū venerabilis.de ꝯsuetu. Jo.an.in regula nemo pōt.in mercu.nec dispēsatio ꝛ tolerantia pape hoc casu excusaret. Et nota text.xliiij. dist.in prin.ꝙ sacerdoti permissum est de altari viuere non luxuriari.quē tex.allegat Abb.in.c.fi.de pecu. cleri.ꝛ ibi adducit Archidia.dicentē ꝙ si clericus expendit de fructibus ecclesie voluptuose tenet̃ ad restitutionem. ꝛ hoc dictum ligent digito suo clerici. Addo ēt Abb.in.c.cum sm̄.de preben.

34 ¶ † Ex actibus iudicialibus inducit̃ cōsuetudo, qñ tot vicibus iudicatū est,quot cōpleta sit consuetudo.gl.in.l.nemo.C.de senten.ꝛ in dubio presumit̃ illud in notitiam populi peruenisse.l.j. .C.que sit lon.ꝯsuetu.l.ꝛ an in totū.C.de edifi.priua.l.cū de consuetudine,sm̄ vnā lecturā.ff.de legibus Bar.in.l.de quibus.ff. de legibus. Et qñ iudex dubitat de consuetudine seu stilo iudiciorum recipiat informationeꝫ a notario que coram eo scribit q diu in illo tribunali versatus est tex.notabi.vbi per Bart.in.l. iij.in fine.ff.de testi. Et adde Bal.in.l.j.C.de his qui desunt ad uoca.per Anto.de but.in.c.cū in tua.de sponsalibus. in.c.fi. de ꝯsuetudinibus.in pen.col. Cy.in.l.ij.C.que sit longa cōsue-

35 tudo. ¶ † Ad introducendū consuetudinē non sufficiunt singulares persone,sed requirit̃, vt multi conueniant in vnum vt vniuersitas.c.non est.§.ius vero.vj.distin.gl. in cap. frustra.viij. distin.q2 cū consuetudo obtineat viꝫ legis.l. de qbus.ff. de legi. Sicut singulares persone non habent auctoritatē legis condende.l.oēs populi.ff.de iusti.ꝛ iure. Jta ꝛ de consuetudine pari ratione est dōm Bar.in.d.l.de quibus. Et cum collegiuꝫ approbatum possit facere leges sm̄ Bart.in.l.oēs populi.ff.de iusti. ꝛ iure. Et collegiū possit ex tribus tm̄ constitui.gl.in.c.j.de ele

36 ctio.l.neratius.ff.de verbo.sig. ¶ † Per tres solos poterit cōsuetudo introduci,ꝛ ꝯsuetudo causata ꝛ in esse producta pōt cōseruari in paucis,qui manserunt in vniuersitate, ꝛ probat text. cū glo.in.d.c.non est.§.ius vero.vi.distin.adeo ꝙ ēt in vno cōseruari pōt, sicut ꝛ alia iura vniuersitatis, que redacta sunt ex multis in vnuꝫ, conseruant̃ in eo.per ea que notant̃ in.l.sicut.ff. quod cuiusqꝫ vniuer.nomi.gl.in.c.ij.de postula.prela.non tm̄ p vnum. Et si p vnum vniuersitas ius retineat,consuetudo posset de nouo introduci,q2 repugnaret nature ꝛ vocabulo consuetudinis,q2 consuetudo dicitur cōmunis asuetudo.

37 ¶ † Et an vbi dn̄ium est violentū vel tyrannicū possit introduci cōsuetudo. De iure enim est ꝙ gesta tpe tyrannidis non hn̄t iuris effectū,aut saltē debent reuocari,vt per Bal.in.l.decernimus.C.de sacrosan.eccle.ꝛ per Bar.in tractatu de tyrannide.ꝛ ꝯclude sic,ꝙ illa que per solū tyrānū exercent̃ vel p alios eius auctoritate, ꝛ illa veniūt cassanda.d.l.decernimus. Sed illa q populus q sub eo est gerit proprio suo iure,vt facere statuta vel inducere ꝯsuetudines q ad popolū spectant, ꝛ ista bn̄ valent,dūmodo propria voluntate in his gerendis, vtant̃.hoc vr̄ esse de mente Bal.in.d.l.decernimus.bn̄ facit qđ voluit Jnn. in.c.cū ex iniuncto.de no.ope.nun.non enim pp delictū ꝛ vio-

38 lentiā debent priuari iure suo ꝛ facultate eis a iure ꝯcessa † ꝛ p hoc facit ꝙ expulsus iniuste non perdit ius suum.cle.j.de foro compe.facit text.ꝙ ibi per Abb.in.c.ij.de arb. vbi si clericus exulat sine sui culpa non dꝫ priuari beneficio.ꝛ qđ hr̄ in.c.tanta.de excessi.prela.ꝛ ibi p Anto.de but. Domi.in.c.si episcopus.de supplen.negligen.prelato.in.vj.vbi loquitur de episcopo capto ꝙ possit constituere vicarium.

39 ¶ † Licet ꝯsuetudo sit preter ius, si tm̄ ledit̃ ius alterius ecclesie reqritur spaciū.xl.annorū. Doc.in.c.cū ecclesia sutrina.de

40 cā pos.ꝛ ppri.in.c.mos est.j.di. ¶ † Cōtra legē diuinā nō pōt induci aliqua ꝯsuetudo.c.in his.xj.di.c.ex pte.c.fi.de ꝯsuetu. imo hmōi ꝯsuetudo quāto est diuturnior tanto est deterior.d.c. fi. Sꝫ vbi dispositio legis diuine nō est certa, sꝫ dubitat̃ de eius intellectu posset ꝯsuetudo vires hr̄e,vt in.d.c.in his.ꝛ sic inter-

41 pretaret̃ legē diuinā.c.cū venerabilis.vbi per Abba. de ꝯsue. † Et adde Bar.in.l.oēs populi. in.iij.q.principali.ff.de iusti.ꝛ iur. ꝙ si ea que sunt statuta a iure diuino sunt spūalia, nec ppl's nec imperator pōt cōdere legē. Et not.vnū argumētum sm̄ doct.

42 in.d.c.in his.ꝙ laici de tpali iurisdictione ecclesie nō pn̄t facere statuta ꝯ̃ ius canonicum ꝙ est pulchrū. ¶ † Ubi lex phibet ꝯsuetudinē,ꝛ illā reprobat,nō pōt de nouo induci.l.eos.§.pen. C.de vsu.c.quāto de ꝯsue.c.messana.de elec. Moderni in.c.

43 ꝯsuetudinis.xj.di. ¶ Et no.dictū doctorꝫ in.d.c.ꝯsuetudinis. † ꝙ vbi ꝯsuetudo obuiat oī iuri,ita ꝙ nō tolerat̃ aliquo iure tūc indistincte succumbit ꝯsuetudo.vbi vero ꝯcordat iuri seu toleratur aliquo iure,ꝗuis alijs iuribus ꝯ̃dicere videatur,hmōi ꝯsuetudo vires obtinet. Uel sic pōt dici ꝙ qñ ꝯsuetudo obuiat oī iuri, quia ius penitus resistit, nec reperit̃ eodē iure aliquo casu limitatū,tūc indistincte ꝯsuetudo succūbit ꝛ non vꝫ pp bonū obe

44 dientie,ꝛ ꝯ̃riū faciēs peccat grauiter. ¶ † Nō vꝫ ꝯsue. ꝙ existēs in minoribus nō possit ꝯtrahere matrimoniū ad finē ꝙ ꝯtractū dirimat̃. Sed bene vꝫ ꝙ impediat ꝯtrahēdum,vt hr̄ per doct. in.c.placuit.xxxij.di.q2 ꝯsuetudo nō est tāte potentie, vt matrimonium ꝯtractū sm̄ legē dei possit dirimere ꝛ tex.in.c. sup eo. de cogna.spūa.intelligitur de separatione que fit ad tps quo ad mutuā seruitutē,nō aūt quo ad separationē perpetuam quo ad vinculū matrimonij.vel intellige illū tex.sm̄ aliū intellectū quē ibi ponūt doc. Et si queritur an ꝯsuetudo in matrimonio dispo-

45 nens valeat.ꝯclude sic aliquos casus.† Quorꝫ primus sit ꝙ si ꝯsuetudo disponit super ipso ꝯtractu matrimonij,talis ꝯsuetudo non vꝫ,ꝛ si nō seruat̃ ꝯsuetudo nihilominus matrimoniū vꝫ.

46 tex.est in.c.j.de spō.sm̄ vnum intellectū. † Scđs casus est,qñ cōsuetudo disponit circa solēnia matrimonij, ꝛ tunc cōsuetudo vꝫ tm̄ ꝗtum ad hoc,vꝫ q2 non seruātes tales ꝯsuetudines, vel solennitates a consuetudine introductas peccant, vt notatur. xxx.qō.v.c.aliter. ꝛ hoc maxime, quando omittuntur solennitates inducte ex consuetudine, quarum omissione matrimo-

nium reddit incertum, vt qđ fiat publice ꝛ pñtibus parentibus, vel filibus. Q̃tū aūt ad nullitatē inducēdā matrimonij ꝯsuetu-
47 do nō valeret. d.c.j. de spon. ꝛ ibi notāt doc. † Tertius casus est, qñ ꝯsuetudo disponit de penis, si illa pena fundat̃ sup fauore alicuius tertie ꝑsone, ꝛ tunc talis ꝯsuetudo valeret, vt pꝫ de penis scđarū nupt. fundatis sup fauore filiorū primi matrimonij. l. hac edictali. C. de scđis nup. Inno. in c. fi. de secun. nup.
48 † Quartus casus est, qñ ꝯsuetudo imponit penā fundādo eam sup matrimonio, ꝛ tūc est ꝯsiderādū, qđ auferat ꝯsuetudo, qꝛ si pena infligit dānū nō vꝫ, vt notat̃ in. d.c. fi. de secū. nup. ꝛ iō leges ꝛ ꝯsuetudines imponentes penā mulieribus ꝯtrahentibus secundas nup. intra annū luctus non valēt. † Et ex isto infert̃ ꝙ
49 si ꝯsuetudo vel statutū disponeret ꝙ non valeret matrimonium ꝯtractū sine ꝯsensu pr̃is, ꝛ ꝯtrahētes matrimoniū certā penā incurrerent, talis ꝯsuetudo vel statutū nō valeret. de quo p Ioā. an. in
50 c. statutū. de hr̃ti. in. vj. in nouella. † Quintus casus est qñ ꝯsuetudo imponit penā non ablatiuā rerū, sed priuat ꝯtrahētes matrimoniū lucris a ꝯsuetudine vel iure ciuili concessis, ēt in odiū matrimonij, ꝛ talis ꝯsuetudo vꝫ. gl. est no. in. c. cū ſm de heret. in. vj. Sed glo. tꝫ ꝯtrarium in. c. de puellis. xxxvi. q. ij. quam ap
51 probat Abb. in. c. j. de spon. † Sextus casus est. vꝫ ꝯsuetudo disponens circa accidentalia matrimonij, vt de dote lucranda.
52 c. Raynu. de testa. † Septimus casus est quod si consuetudo inhabilitaret existentes in. v. vel in. vj. gradu post. c. non dꝫ. de ꝯsang. ꝛ affi. talis ꝯsuetudo tanꝙ hñs colorē iuris antiqui valeret in loco vbi esset ꝛ seruanda esset, vt ꝓbat̃ in. d. c. placuit. xxxij. distin. Et est glo. nota. in. d. c. super eo. de cogna. spũa.
53 ¶ † Vbi lex ꝓhibet ꝯsuetudinē nō pōt noua ꝯsuetudo ꝯ legem illā induci nisi p papā specifice approbet̃ dictū est no. Hosti. p illū tex. in. c. qđ super his. de ꝯsangui. ꝛ affi. quē referunt moderni. in. d. c. placuit. ꝛ isto mō intelligat̃ gl. iiij. dis. §. leges.
54 ¶ † Non vꝫ ꝯsuetudo, vt inferior habeat iurisditionē in supiorē. c. inferior. xxj. dis. vbi p doc. in. c. cū inferior. de maio. ꝛ ob. qꝛ est oino irrationabilis, iō non vꝫ. c. fi. de ꝯsuetu. Nec obstat tex. in. c. dilectus. de appel. qꝛ intellige illū tex. vt ibi p doct. ꝛ in. d. c. inferior.
55 ¶ † Dānata ꝯsuetudine pp irrationabilitatē censet̃ dānata ēt illa de cuius initio non extat memoria. c. si ꝯsuetudinē, vbi per doc. viij. distin. ¶ Ad offīm iudicis spectat celerrime obuiare, ne mala ꝯsuetudo radices faciat. c. mala ꝯsuetudo. viij. distin. ¶ Et iō ista celeritas desiderat̃, qꝛ vbi diu praua ꝯsuetudo inualuit qđ amō est ꝯuersa in nām, nā ꝯsuetudo est altera nā. Et iō pp illā difficultatē in ea tollendā qñ est antiq̃ seruari dꝫ mo-
56 dus. de quo in. c. ꝯmessationes. xliiij. dis. † Et iste est casus, in quo archieps hꝫ iurisdi. in diocesi suffraganeoꝝ suorū. s. ad extirpādā malā ꝯsuetudinē q̃ est gñalis in ꝓuincia sua. text. no. in c. ex frequentibus. de institu. in. c. in tm̃. de simo. ꝛ est casus in quo inter laicos eps hꝫ iurisdi. vt a prauis ꝯsuetudinibus cohibeant̃. Abb. p illū tex. in. c. ad apostolicam. de simo.
57 ¶ † Consuetudo ꝯ ius auctoritate, ꝛ vtilitate non vꝫ nisi hēat expressum ꝯsensum principis vel ex certa sciētia tolleret̃ p principē. Io. an. in. c. fi. de censi. in. vj. Et si lex ꝯ quā inducit̃ consuetudo improbat ꝯsuetudinē, tunc reqrit̃ expressus consensus principis. Dictū est Io. an. in addi. Spec. in tit. de instru. edi. §. ꝯpēdiose. ver. sed nunqd. Et ita pōt intelligi gl. in. §. leges.
58 iiij. di. † Et ꝯ reseruata principi non vꝫ ꝯsuetudo. glo. in. c. j. de cle. egro. in. vj. in. c. pe. de fil. presby. nisi esset consuetudo tanti tpis cuius initij memoria in contrariū non extaret. c. super quibusdam. §. preterea. de verbo. significa.
59 ¶ † Reprobat̃ gl. cōiter in. c. ꝛ si non sanctificat̃. de ꝯse. dist. iiij. que voluit valere ꝯsuetudinē baptizandi que addit formam baptismi. Ego te baptizo in noie patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti, ꝛ diaboli, qꝛ corrūpit fidē, quasi videat̃ virtutē baptizandi ponere non solū in trinitate, vt vere in illa est, sed ēt in creatura ꝛ dānata, vt est diabolus, hāc reprobāt doc. in. c. ꝯsuetudinē. xj. di.
60 ¶ † Si ecclesia hꝫ statuta vel ꝯsuetudines honorabiles ecclesie, ēt si eps ꝛ capitulū insimul ꝯueniant ꝛ vellēt illis renūtiare, vel ꝯ illa facere aliqua statuta nihil valeret qđ agerēt, imo oibus de ecclesia ꝯsentiētibus, vnus solus posset se opponere. ꝛ si nullus ꝯdiceret supior deberet statim illud reuocare. Inn. in c. accedētibus. ꝺ primi. referūt moderni. in. c. catholicā. xi. dis.
61 ¶ † Gl. in. d. c. catholica. xi. di. tāgit an illa q̃ pñt queri priuilegio tm̄ sint acqsibilia ꝯsuetudine. ꝛ ꝯcludit ꝙ particularis nō, sed exigit̃ ꝙ ꝯsuetudo sit vl̃is. Sed ſm doc. dicas ꝙ si ꝯsuetudo est obtēta de certa scia principis, q illā scit, ꝛ tolerat, ꝛ tunc q̃ri pñt talia. gl. in. c. pe. de fil. presby. ēt si sint talia, que possideri non pñt, ex quo pñt dari p priuilegiū, pñt ēt ꝯsuetudine induci quā princeps ex certa scia tolerat. dūmō non sit ꝯsuetudo irrōnabilis. Abb. in. c. fi. de ꝯsue. aut nō interuenit certa scia ꝑncipis, ꝛ sint talia q̃ de iure cōi possideri nō possint p volētē q̃rere ꝛ hec ꝯsuetudine nō q̃runt̃. gl. est in. c. illō. xciij. di. Io. an.
62 in. c. ij. de ꝑbē. in. vj. † Et si ꝯsuetudo tēdit ad tollēdū neruū ecclesiastice discipline ꝛ ꝯsuetudine q̃ri nō pōt. c. cū inter. de cōsuetu. ꝛ tñ priuilegio q̃ri pōt. c. vt priuilegia. de priuile. Sed si nō tēdit ad tollēdū neruū ecclesiastice discipline, ꝛ tūc si est tāti tpis de cuius initio nō extat memoria ꝛ q̃ri possunt. glo. in. c. sup q̄busdā. §. ꝑterea. de ver. sig. Aut nō est tāti tpis, ꝛ tūc si est ꝯsuetudo gñalis q̃ri pñt. secus si ē ꝑticularis. in. d. c. catholica.
63 ¶ † Et si aliqua ecclesia vult consuetudine querere ea que tendunt ad honorem, vt qꝛ vult inducere vt pre ceteris habeat aliquā preeminētiam, vt voluit archieps Rauēne. c. ꝯtra morē. c. di. hoc nō posset, qꝛ ecclesia nō pōt se alijs preferre, ꝛ sibi assumere honorē. c. in scripturis. viij. q. j. gl. in. d. c. ꝯtra morē. ꝛ intellige de illis, que tendūt ad honorē, que cōiter nō ꝯcedunt̃ ecclesijs sine priuilegio apostolico, vt esset vt ibi haberet canonicos Cardinales, vel vterent̃ insignibus epalibus, vel Cardinalatus, secus in illis, que lꝫ tendant ad honorem, tamē cōmuniter per inferiores ecclesias habentur per tex. in. c. cum olim. de cōsuetu. doc. in. d. c. catholica.
64 ¶ † Si ꝯsuetudo nō innititur rōni abolēda est ſm doc. in. c. frustra. viij. di. ꝛ iō dicūt ꝙ ꝯsuetudo nō pōt disponere, ꝙ quis retineat plura bñficia curata vel incōpatibilia ꝯ. c. de multa. de ꝑben. est enim ꝯtra cōem rōnem talis pluralitas beneficiorum ex fomite auaritie procedēs. ꝛ probat̃ in extrauaganti execrabilis de quo per Host. in. c. nōnulli. de cleri. nō residen. Io. an. in regula. que contra iura. in mercu.
65 ¶ † Qño aūt ꝯsuetudo dicatur irrōnabilis relinqnēdum est arbitrio iudicis ꝯsiderantis circūstātias loci, tēporis, vtilitate publica, ꝛ similibus. Archi. in §. leges. iiij. di. Doct. in. c. fi. de cōsuetu. Et in dubio nisi appareat irrationabilitas p̄sumit̃ rationabilis, vt probatur. c. illa. xij. disti.
66 ¶ † Vt inducat̃ ꝯsuetudo requiritur ꝙ res sit prescriptibilis. gl. in. c. frustra. viij. di. ꝛ pone exēplū in. c. cāꝫ q̃ de resc. Quātūcumqꝫ. n. longo tpe laici ꝯsueuerūt recipere decimas, nequaꝙ tñ sibi ex tali ꝯsuetudine vēdicare pñt decimas, intm̄ ꝙ ēt hoc casu pp incapacitatē eorū ēt prescriptio seu ꝯsuetudo de cuius initio ꝛc. illis non ꝓdesset. Io. an. ꝛ cōiter docto. in. c. ij. de preben. in. vj. in nouella. docto. in. d. c. frustra.
67 ¶ † Et lꝫ papa sciat ꝯsuetudinē induci ꝛ non ꝯdicat, tñ ꝯsuetudo impedit̃ pp sui irrationabilitatē. Nā rō est quasi cā formalis ipsius ꝯsuetudinis, ꝛ forma dat esse rei. c. qꝛ pp. de elec. Ad do ēt Abb. in. c. quanto. de consue. in notabilibus.
68 ¶ † Nō vꝫ ꝯsuetudo tāꝙ irrationabilis ꝙ tpe quadragesima li comedant̃ carnes, ꝛ alia ꝓhibita. c. deniqꝫ. iiij. disti. ꝛ ibi per doc. qđ limitat̃, nisi ex cā vt pp defectū piscīū. facit qđ habet̃ in c. lꝫ. de peni. ꝛ re. de quo p doc. in rub. de obserua. ieiunio. ꝛ ēt in obseruantia istius ieiunij non operat̃ ꝯsuetudo, quātū aūt ad alia ieiunia vide per docto. in dic. rubri.
69 ¶ † Lꝫ ꝯsuetudo hēat certa signa in ꝯtrahēdo matrimonium vel certā formā, si tñ illa non seruet̃ apparente ꝯsensu partiū vꝫ matrimoniū. gl. ꝛ doc. in. c. j. de sponsa. duorū. Et iō vbi esset ꝯsuetudo osculādi spōsam, vel bibēdi verba sufficerent, lꝫ hec signa non seruarent̃, tñ de se osculū nō est signū ꝯtracti matrimonij. tex. est notabi. vbi p Bal. in. l. si a spōso. C. de dona. ante nup.
70 ¶ † Lꝫ lex positiua ꝛ canon possint facere statutū, vel disponē sup matrimonio, tñ ꝯsuetudo illud facere non pōt ad illud inualidandū. gl. est in. c. j. de spōsa. duoꝝ. in ver. priori vxori.
71 ¶ † Consuetudo hꝫ ꝯstituere ꝓbabile dubium iuris ēt in his q̃ expressa sunt ꝛ clara in iure scripto. gl. est in. c. lꝫ. de spō. duoꝝ facit gl. in. c. cū venerabilis. de ꝯsue. in. c. vnico. de postu. pla. in. vi. ꝛ sic error iuris excusabit malā fidē, si paliet̃ ꝯsuetudine. Et iō dicit ibi Hosti. ꝙ ista ꝯsuetudo excusaret matrimonia retro ꝯtracta dūmō non fuissent ꝯtrahentes in mala fide, qꝛ scirent consuetudinem non valere.
72 ¶ † Lꝫ papa possit statuere in viā gñalis statuti, vel ēt disponere in viā particularis ꝯcessionis, vel inhibitionis sup matrimonio ꝯtracto, sed ꝯfirmato p copulā ꝛ nouū impedimētū inducere. c. ex publico. c. verū. de ꝯuer. ꝯiuga. tñ ꝯsuetudo hoc non pōt facere, qꝛ non pōt irritare matrimoniū ꝯtractū ēt non secuta copula. c. fi. c. lꝫ. de spō. duorū. Et rō est pp illā auctoritatem. quos deus ꝯiunxit hō non separet, ꝙ non ꝓcedit in papa, qꝛ cū sit vicarius Xp̄i hō nō separat, sed deus. ꝛ iō papa pōt facere, non consuetudo.

ꝯsuetudo ⁊ qꝛ ēt sup mr̄imonio nō spectat ad laicos disponere.
73 ¶ †Cōsuetudo. disponēs ꝙ scd̄m matrimoniū secuta copula p̄ualeat primo nō secuta copula nō valet. tex. glo. ⁊ doc. in. c. fin. de spon. duoꝝ. ¶ Cōsuetudo est stricti iuris ⁊ ad vnguē obseruāda. Bal. in. l. quicūqꝫ. C. de ser. fugi. Abb. in. c. ij. de cōsue. ⁊ ideo dicūt moder. in. c. j. qui clerici vel vouē. ꝙ si aliquod ē cōcessū ex cōsuetudine cardinalibus legatis de latere nō extēdit̄ ad alios legatos d̄ latere creatos nō cardinales.
74 ¶ †Cōsuetudo per quā inducit̄ separatio mr̄imonij vl' vt vxoꝛ nō teneatur sequi maritū, nō est seruāda ab ecclesia tanq̄ꝫ obuiās iuri diuino. tex. iūcta gl. in. c. j. de ꝯiug. lepro.
75 ¶ †Cōsuetudo p̄t facere legitimū ⁊ habilē ad ꝯhēdū ihabilē. gl. i. c. fi. de spō. duo. ⁊ ideo dicūt docto. ꝙ lꝫ illa ꝯsuetudo non valeret, tn̄ ex quo erat tollerata excusat matrimonia p̄cedētia an̄ illā reprobationē, ⁊ p̄lē susceptā ante, ⁊ sic p̄babilis erroꝛ iuris. i. causatus ex tollerata ꝯsuetudie ꝯ̄ ius, ⁊ qui nō vꝫ hꝫ excusare p̄lē ab illegitimitate sicut erroꝛ facti, ⁊ etiā hꝫ excusare mr̄imonia p̄hibita an̄ hāc
76 reprobationē sꝫ post illā decretalē secus. †Et no. ꝙ si ꝯstitutio est declaratoria rōnisque suberat d̄ antiquo, si hꝫ ꝯsuetudinē vl' cōem interp̄tationē in ꝯ̄riū, tūc gesta excusant̄, ⁊ sic non trahit̄ ad p̄terita. gl. in. c. j. in v̄bo. decreto. de postul. p̄la. in. vj. in. c. cū venerabilis. de ꝯsue. sed si ꝯstitutio nō solū ē declaratoria iuris antiqui vel rōnis de antiquo, sed ēt reprobat ꝯsuetudinē ꝯ̄riā, ⁊ tūc si declarat irrōnabilitatē ꝯsuetudinis cū ꝯsuetudo irrōnabilis sit poti⁹ coꝛruptela. c. fi. d̄ ꝯsuetudie, talis ꝯsuetudo nō excusat preterita, ⁊ iō ꝯstitutio ad ea trahit̄. d. c. cū venerabilis sed si aliter non declarat irrōnabilitatē ꝯsuetudinis, sed tantum eā reprobat, ⁊ tūc si d̄r de cetero vel simile clarum est ꝙ non trahit̄. d. c. fi. de sponsa duoꝝ, sed si non exprimit̄ tale v̄erbū cū trahit̄ ad preterita. gl. i cle. ij. in fi. de rebus eccle. non alie. Abb.
77 in. c. fi. de ꝯsti. ¶ †Si in aliquo loco eēt hodie ꝯsuetudo vt in q̄nto gradu non posset ꝯ̄hi matrimoniū, ⁊ ex ꝯ̄ctu generaret̄ scādalū non valeret matrimoniū, lꝫ in. c. non dꝫ de ꝯsan. ⁊ affini. p̄mittat̄ h̄ gl. not. in. c. sup eo. de cogna. sp̄ūali. Et rō est, qꝛ ꝯsuetudo ꝯcurrit cū oi iure antiquo, nec censet̄ sublata per nouū, ex quo non reprobat̄ illud ius ⁊ ꝯcurrit secū scandalū, lꝫ vbi a p̄ncipio nullū fuisset impedimentū solū scandalū superueniens nō pōt dissoluere matrimoniū, vt est gl. in. d. c. sup eo. qd̄ est nota.
78 ¶ †Cōsuetudo ligat incolas ēt solū inhabitantes in loco. c. qd̄ dilecto. de ꝯsangui. ⁊ affi. p qd̄ v̄r ꝙ non liget extraneos. d̄ quo
79 per doc. in rub. de ꝯsue. ¶ †Cōsuetudo inferēs grauamē ecclesie nō tꝫ. c. i. d̄ ꝯsue. qꝛ nō pōt eē rōnabilis cū sit ꝯ̄ religionē deo debitā ⁊ sanctis eius. vꝫ tn̄ p̄uilegiū eiusdē effectus. c. si pp. d̄ rescri. i. vj. c. ij. d̄ pe. ⁊ remi. i. vj. ⁊ p h̄ ifert Ab. i. c. j. ꝯ̄ q̊sdā rusticos nolētes soluere decias ecclesijs, nisi prius aliqd̄ munus tradat̄ a p̄sbitero. ⁊ allegant ꝯsuetudinē qd̄ est ꝯ̄ tex. i. c. decimas. xj. q. vij. Ur̄ tn̄ dōm ꝙ rustici p̄scriptione. xl. anno. non cū titulo vel sine titulo p̄scriptionis, cuius memoria extat in ꝯ̄riū tueri se possint vel si maioꝛ pars ecclesiarū ita seruat Fede. de se. ꝯsi.
80 clv. † vbi pōit an parrochiani vigore ꝯsuetudinis possint ꝯuenire plebanū, vt det candellas benedictas in festo purificationis, hoc tn̄ intelligit̄ qn̄ affert magnum grauamē, qꝛ ꝯsuetudo ꝯ̄ ecclesiam non reprobat̄ rōne cuiuscunqꝫ grauaminis facit tex. in. c. fi. de dona. in. c. frequens. de resti. spo. in. vj. in. l. scio. ff. de in integ. resti. gl. in. c. j. e. ti. in. vj. ¶ Et no. dictū notabile Inn. in
81 c. qd̄ sicut de elec. † vbi voluit ꝙ possit induci ꝯsuetudine vt ecclesia vacante canonici nō p̄cedāt ad electionē nisi prius morte prelati regi nuntiata ⁊ postulato assensu regio de procedēdo ad nouā electionē, qd̄ est nota. ꝺm Abb. in. d. c. j. ⁊ hoc dictū approbat ēt Abb. in. c. j. de elec. in. c. cum inter vniuersos. eo. ti. ⁊ ibi querit nunq̄d papa qui hodie prouidet ecclesijs cathedralibus teneat̄ requirere ꝯsensum regis in illis locis in q̄bus erat dicta ꝯsuetudo, ⁊ tꝫ ꝙ nō, ⁊ mouet̄, qꝛ cū papa p̄uideat iure suo non iure capituli, ⁊ illa ꝯsuetudo sit grauosa ecclesie non dꝫ extendi de persona ad personā. Sed aduerte qꝛ Abb. in. d. c. j. in fin. de ꝯsue. dixit ꝙ talis ꝯsuetudo nō affert magnū p̄iudicium ecclesie, nā si afferret nō valeret, nisi dicam⁹ ꝙ oino ē grauosa. Sed qꝛ non affert magnū grauamen vꝫ, ⁊ iō tanq̄ꝫ grauosa non dꝫ extendi, ⁊ istud dictū Inno. dixit singulare Roma. in singu-
82 laribus suis. ¶ †Ex ꝯsuetudine potest introduci actus siue solennitas, per quē sine app̄hensione reali transferat̄ possessio rei absentis. Casus est singularis ꝺm Abb. in. c. ex literis de ꝯsue. ⁊ facit ille tex. ad illam q̄ōnem vtrum statutū vel ꝯsuetudo possit transferre possessionem sine aliquo actu coꝛpoꝛali apprehensiuo seu figuratiuo possessionis apprehēse. Et adde tex. ⁊ bar. i l. raptoꝛes. C. de epis. ⁊ cleri. ⁊ tex. singularē in. l. q̄ꝫuis. ff. de bo.
83 auctoꝛi. indi. possidē. ¶ †Et vꝫ statutū ꝙ fingatur possessio cōtinuata in heredē. de quo p Alex. in. l. cū heredes. in prin. ff. de acqui. posses. ¶ Et lꝫ ex cōsuetudine possit acq̄ri iurisdictio. c. cum contingat. de foro ꝯpe. non tn̄ valet consuetudo vt sententia a non suo iudice lata teneat. Est. n. irrōnabile vt valeat sententia lata a non habente iurisdictionem. c. ad nostram. de cō-
84 suetu. ¶ †Consuetudo non pōt operari, vt clericus nō episcopus possit exercere ea, q̄ sunt reseruata oꝛdini episcopali. text. est no. in. c. quanto de consue. ⁊ intellige etiam de ꝯsuetudine vetustissima. Et ratio est, quia consuetudo non facit quem capacē ⁊ ideo Io. and. in. c. ij. de preben. in. vj. in nouella. dicit ꝙ quantocunqꝫ tempoꝛe longo laicus exercuerit actum spiritualē nunquam tamen illum potest prescribere, nam possessio tanti tempoꝛis cuius initij non est memoria habet vim tituli, quando dat̄ capacitas in exercente, alias non. qd̄ verbum dicit Abb. in. d. c. quāto ⁊ ꝯmendabis memoꝛie. Et hoc dictū Ioā. an. approbauit Abb. pro notabili in multis locis. in. c. nouit de indi. in ca. messana. in. c. sacrosancta. in. c. quisquis. de elec. in. c. cum instātia. de censi. in. c. quod autē. de iure patro. in. c. fi. de peniten. ⁊ remis. in. c. ad aures de prescrip. ⁊ est glo. in. c. nobis in versi.
85 de sua iurisdictione. de iure pat. ¶ †Non valet consuetudo per quam sententia interdicti violatur. c. cuꝫ inter. de consue. Et sic contra vires sententie censure non potest induci consuetudo nec contra ecclesiasticam disciplinam. Unde nulla est consuetudo contra honestatem. c. cū decoꝛem. de vita ⁊ honesta. cleri.
86 ¶ †Si hodie de nouo erigeretur studiuꝫ generale in aliquo loco deberet illa vniuersitas habere integra priuilegia. auc. habita. C. ne fi. pro pa. vt etiam in criminalibus haberent scholares iudices propꝛios non obstante gl. qd̄ ibi dicat ꝙ doctoꝛes ⁊ scholares renuntiauerūt illi auctentice in criminalibus per non vsum seu per consuetudinem. Consuetudo enim nocet duntaxat in his locis vbi viguit. Sed ex quo studium erigitur de nouo debet prius recurri ad ius cōmune, vt notabiliter declarat ab-
87 ba. in. c. cū oli. ad finē de consuetu. ¶ †Gerēs actū ꝯ̄ ius pretextu ꝯsuetudinis praue ex quo adhuc prauitas ꝯsuetudini non erat p ius declarata, nō dꝫ puniri tanq̄ꝫ legis transgressoꝛ. Sed dꝫ tolerari respectu ꝯsuetudinis. gl. est no. in. c. cū venerabilis. de ꝯsuetu. ⁊ est gl. in. c. deniqꝫ. iiij. di. q̄ dicit ꝙ lꝫ praua ꝯsuetudo excusat quo ad penā huius seculi, nō tn̄ quo ad deū. ꝙ ē nota. ꝺm Abba. in. d. c. cū venerabilis. ⁊ adde gl. in. c. ij. de tem-
88 po. oꝛdinā. ¶ †Et no. tex. in. d. c. cū venerabilis. ꝙ nō pōt induci ex ꝯsuetudine, ꝙ q̄s possit dimittere dignitatē sine sup̄ioris licētia, vel vt possit electus admistrare nō habita ꝯfirmatione a sup̄ioꝛe. ⁊ ob h̄ vt refert Abb. est cassata electio cuiusdam prioꝛis. s. crucis. p p̄uilegiū tn̄ h̄ qn̄qꝫ papa ꝯcedit, vt fratribus
89 carthusiēsibus. ¶ †Cōsuetudo est optima legū interpꝛes, ⁊ lege existēte dubia debem⁹ recurrere ad ꝯsuetudinem loci. ⁊ si de ea apparet nō est recedendū ab illo intellectu quē ꝯsuetudo tribuit. tex. ē in. c. cuꝫ dilectus. de ꝯsuetu. facit qd̄ h̄r in. l. minime
90 in. l. si de interpretatione. ff. de legibus. ¶ †Uicarius ep̄i dꝫ p̄ferri archidiacono, qꝛ facit idē tribunal cū ep̄o ⁊ hꝫ iurisditionē sup Archidiaconū. Nec vꝫ ꝯsuetudo in ꝯ̄riū tanq̄ꝫ sit ꝯ̄ honestū. Ita notabiliter ꝯsuluit Abba. in suo ꝯsilio. xxj. vel. xxij. in p̄mo li. ¶ Trāsgressoꝛ ꝯsuetudinis dꝫ puniri sicut transgressoꝛ legis. c. i his. xj. di. ꝙ intellige de ꝯsuetudine rationabili. nā cōsuetudo irrationabilis est extirpāda. c. quanto. c. cuꝫ venerabi-
91 lis. de ꝯsuetu. c. mala ꝯsuetudo. viij. di. ¶ †Nō vꝫ cōsuetudo inducēs p̄nitatē ad peccandū. c. ex p̄te. de ꝯsuetu. ¶ Et eodeꝫ mō dōꝫ est de statuto ꝺm Abb. ibi. Et rō est, qꝛ lex dꝫ esse rōnabilis scā ⁊ honesta. c. erit aūt lex. iiij. di. facit qd̄ voluit Ange. in. l. testi. ff. de testa. text. in. l. ꝯuenire. ff. de pact. dotali. in. l. si a reo. §. itē qd̄ vulgo. ff. de fideius. ⁊ qd̄ ibi p bar. in. l. j. cū glo. ff. de eo qd̄ certo loco. l. in ꝯmodato. in prin. ff. ꝯmo. ⁊ qd̄ voluit bart. in. l. cū lex. ff. de legib. bal. in. l. j. in. vj. col. C. de his q̄ pene noie. in. l. eā quā. in. xij. col. C. de fideicō. Et ibi dixit ꝙ nō pōt princēps legitimare nascituros ex aliquo q adhuc non sunt ꝯcepti.
92 ¶ †Pōt q̄s se defendere ꝯ̄ antiq̄ꝫ ꝯsuetudinē allegādo eius irrōnabilitatē ⁊ ꝙ nutriat p̄ctm̄, vt in. d. c. ex p̄te. ⁊ nō solū p̄t adiri iudex ecclesiasticus, sꝫ ēt secularis, qꝛ ēt ad iudicē secularem spectat obuiare peccato. ita Abb. in. d. c. ex p̄te. facit qd̄ voluit Bar. in. l. sub p̄textu. ff. de varijs ⁊ extraoꝛdi. crimi. vbi dixit ꝙ p̄tās ⁊ capitanei terraꝝ p̄nt videre statuta ⁊ oꝛdinamēta istoꝝ disciplinatoꝝ, ⁊ si repierint ibi aliq̄d qd̄ nō spectat ad religionē p̄nt illud collegiū dissoluere. ⁊ idē voluit Bal. in. c. j. §. cōuenticulā in ti. de pace iura. firmā. Ubi ēt dicit ꝙ cognūt isti edere sua statuta ep̄o, ⁊ ep̄i ꝯ̄ malas conuentiones habēt iurisdi-

ctionē a iure.d.§.conuenticulam. Adde etiam Bald.in.l.j.C.
de monopolis.in.l.collegiū.C.de here.insti. ¶ † Et quia dictuꝫ
ē.s̄.ꝙ nō vꝫ ꝯsuetudo vel statutū ꝙ homicida puniri dēat pena
pecuniaria,qꝛ iducit talis ꝯsuetudo ꝓuitatē peccādi. Addo ꝙ
idē voluit Abb.in.c.fi.d̄ ꝯsue.⁊ lꝫ allegeꝛ bar.ꝙ voluerit ꝯ̄riū
in.l.j.ff.qd̄ cuiuſcꝫ.iu.in.l.pen.§.ad crimē.ff.de pub.iudi.in.l.j.
ff.vi bo.rap.tñ ſp mihi viſuꝫ est ꝙ nō possit allegari ad hoc, qꝛ
lꝫ faciat mētionē de tali statuto ꝙ viget in aliqbus locis, tñ per
hoc nō ꝯcludit ꝙ tale statutum vel ꝯsuetudo valeat,qꝛ statuen
tes volunt ꝙ sua statuta seruent̄,siue valeāt siue nō. Nō.n.dicit
bar.decidēdo tale statutū valere. ¶ † Mala est ꝯsuetudo q̄ pu
nit totā parrochiā vel villā ꝓ d̄licto vnius,cū ceteri nō sint i cul
pa. Bal.in.c.fi.de ꝯsue. ¶ Qñ dicat̄ ꝯsuetudo rōnabilis vel
irrōnabilis relinquit̄ iudicis arbitrio.cōis est opi.in.c.fi.de cō
95 sue. Et adde gl.in.c.j.de ꝯsti.in.vj.in ꝟ.rōnabilia. ¶ † Oia iu
ra canonica dicūt,ꝙ ꝯsuetudo dꝫ eē ꝑscripta intellige.i.obtēta
ꝑ cursuꝫ tpis reqsiti ad ꝑscriptionē. Abb.in.d.c.fi.⁊ Bal.in.
l.de qbus.ff.d̄ legi.exponit ꝑscripta.i.roborata seu firmata. Et
dicit ꝙ ꝯsuetudo resultat ex cōi assuefactiōe totius vel maioris
96 ptis ppl'i. ¶ † Consuetudo nō pōt induci nisi ab hñtibus ptātē
legis ꝯdēde.l.de qbus.ff.d̄ legi. Et iō dixit no.bar.in.l.j.i.fi.ff.d̄
legi.ꝙ vsus ⁊ mores mulierū nō introducūt ꝯsuetudinē qꝛ non
pñt mulieres legē ꝯdere,vt in.l.j.ff.de legi.qd̄ est no.ſm Abb.
i.d.c.fi.de ꝯsue.⁊hoc dictū ꝓ singulari refert Ro.in suis dictis
singularibus,⁊ Bal.i.l.d̄ qbus.ff.de legi.d̄t ꝙ talis sit ppl's qui
97 possit statuere. † Nā si nō pōt in exꝑsso,nec i tacito,cū vtrobiqꝫ
reqrat̄ par potētia cāe efficientis ⁊ iō si statuto ciuitatis caueꝛ,
ꝙ sindici villarū teneant̄ denunciare maleficia,⁊ q̄dā villa stetit
ꝑ centū annos ꝙ in ea nō fuerūt denūciata maleficia,tñ ista cō
suetudo est inualida cū illi de illa villa nō habeant in ptātem sta
tuēdi,nisi ista ꝯsuetudo esset exꝑsse approbata per superiorem.
98 ¶ † Ubi ius reqrit antiquā ꝯsuetudinē reqrit̄ tp̄s de cuius ini-
tio nō est memoria.ita voluit Ant.de but.in.c.fi.de ꝯsue. Di-
cit tñ ibi Abb.ꝙ originaliter fuit dictū Jo.monachi.⁊ Arch.
in.c.gñali.de ele.in.vj.sed h̄ reprehēdit Abb.per tex.in.l.de q
bus.ff.de legi.vbi ꝯsuetudo dr̄ inueterata,lꝫ sit obtēta ꝑ tp̄s.x.
anno.qꝛ non importat plus antiqua q̄ꝫ inueterata, ⁊ lꝫ in apo-
stilla Abba.fiat vna distinctio ꝙ aut ista verba antiqua sicut
ab antiquo proferunt̄ simpliciter sine alio adiuncto, tunc im-
portāt tp̄s cuius nō extat memoria in ꝯ̄riū,secus si diceret̄ anti-
qua ꝯsuetudo,qꝛ in materia ꝯsuetudinis talia verba nō intelli-
gunt̄ ꝓ tpe de cuius initio non extat memoria in ꝯ̄riū.d.l.de q-
bus. Hoc vr̄ eē ꝯ̄ tex.⁊ gl.i.c.cū ꝯtigat.i.c.cū i tua.d̄ deci.vbi
hr̄ ꝙ dr̄ res ad aliqnē ptinere ab antiquo qñ illā ꝑscripsit,⁊ tñ
illud ꝟbū simpl'r ꝓfert̄ sine alio adiūcto. Et not. Abb.in.d.c.
99 cū ꝯtingat. ¶ † Ex actu iudiciario iducit̄ ꝯsuetudo, puta qꝛ iu-
dex iudicauit ꝯ̄ legē ppl'o sciente ⁊ nō ꝯ̄dicēte,vñ actus iudicia
lis sufficit ad ꝓbandū ꝯsuetudinē,nō vt actus iudiciarius, sꝫ qꝛ
ꝑ illū actū detegit̄ ꝯsensus ppl'i. Abb.i.d.c.fi.de ꝯsue.de quo
ēt ꝑ Abb.in.c.abba.de ver.sig. Si vnic⁹ actus hꝫ cām successi
nā sufficit ad inducendū ꝯsuetudinē,si habuit ꝯtinuationē ꝑ tp̄s
intra qd̄ iducit̄ ꝯsuetudo.tex.est sing.in.c.cū de bñficio de ꝓb.
in.vj.⁊ idē dic si edificaret̄ pōs in publico ⁊ hr̄et cām ꝑmanētē
100 ita Abb.in.d.c.fi. † sed bar.in.l.de qbus.ff.de legi.q̄rit nunqd
vnus actus multū notorius toti ppl'o sufficiat ad ꝯsuetudinē idu
cendā.⁊ concludit ꝙ nō,qꝛ ꝯsuetudo reqrit frequētiā actuū.l.j.
⁊.ij.C.q̄ sit lō.ꝯsue.l.sed an i totū.C.d̄ edifi.ꝑ.⁊ ea q̄ vno cāu cō
tingunt nō dr̄ frequēter fieri.l.ex his.l.nā ad ea.ff.de legi.vni
cus actus interueniens ꝯ̄ ꝯsuetudinē nō interrūpit ꝯsuetudineꝫ
ꝯpletā,sꝫ opꝫ ꝙ tollat̄ eo tpe ⁊ mō qbus fuit inducta, qꝛ iā lex ē
⁊ ideo dꝫ tolli tanq̄ꝫ lex,⁊ sufficit tp̄s.x.anno.ſm Abb.in.d.c.
fi.⁊ ita intellexit glo.no.in.l.nemo.§.tꝑales.ff.de regu.iuris.
101 ¶ † Principalis ⁊ fundamētalis dr̄ia inter ꝯsuetudinē ⁊ ꝑscri
ptionē ē ista,qꝛ ex ꝑscriptione acquirit̄ ius priuato,siue illud ius
trahatur ex publico siue ex priuato. ꝯsuetudine vero non acqui
rit̄ ius alicui priuato,sed in publico vndecunqꝫ causet̄ etiā si ius
trahat̄ ex priuato.l.vēditor.§.si ꝯstat.ff.cō.predio.nā ꝯsuetudo
est lex q̄ dꝫ esse cōis.c.erit aūt lex.iiij.dist.si ergo acquirit̄ pri-
uato nō pōt dici lex,qꝛ non est cōis. Itē in ꝑscriptione ꝯ̄ ius req
rit̄ titulus.c.j.de ꝑscrip.in.vj.secus in ꝯsuetudine.nā in ꝯsuetu
dine cū sit quedā lex inspicit̄ sola volūtas seu tacitus cōsensus.
Ista sunt ꝟba Abb.in.d.c.fi.qui dicit ꝙ sunt alie dr̄ie,sed iste
sunt fundamētales ⁊ ꝑstātiores. Et adde no.ꝑ Inn.i.c.dilecto
de offi.archi.ꝑ Bal.in.l.si qs ad declinādā.C.de epi.⁊ cleri.in
auc.quas actiōes.C.d̄ sac.san ec. Jo.an.in.c.iij.de cōsue.i.vj.
Abb.i ꝯsi.vj.ij.lib.alex.ꝯsi.lxxvij.lib.ij.⁊ in.l.more.ff.de iur.
102 om.iudi. ¶ † Nō vꝫ ꝯsuetudo ꝯ̄ ius naturale,qꝛ naturalia iu-
ra sunt imutabilia.§.sed naturalia.insti.de iure na.gē.⁊ ci.iō d̄t
Abb.in.c.fi.de ꝯsue.ꝙ si haberet ꝯsuetudo ꝙ filij nō educa-
rent̄ a parētibus nō valeret,qꝛ d̄ iure nāli sunt eis debita alimē
ta,facit qd̄ voluit bal.i.l.j.ff.de ꝯsti.prin.ꝙ ꝑnceps nō pōt face
re ꝙ alimēta nō dēant̄ ⁊ iō dixit Spe.i ti.q fi.sint legi.§.j.ꝟ.
sed pone ꝙ si filius fecit pcm̄ cū pr̄e ꝙ nō peteret alimēta non
obstā.pacto poterit petere,qꝛ hoc esset ꝯ̄ ius nāle.bar.i.l.si qs
a liberis.§.si vel parēs.ff.de libe.agno. Roma.in.l.alia.§.elegā
ter.ff.so.matri.in.l.j.in vlti.col.eo.tit.ꝙ nō vꝫ pactū ꝙ pr̄ non
103 teneat̄ dotare filiā. ¶ † Non vꝫ ꝯsuetudo ꝯ̄ vtilitatē publicā,si
cut non vꝫ lex.l.fi.C.si ꝯ̄ ius vel vti.pub.not. Abb.in.d.c.fi.de
ꝯsuetudi.qd̄ d̄t eē nota. ¶ Si ꝑcedit lex derogatoria ad ꝯsuetu
dinē nō vꝫ ꝯsuetudo sequēs ſm bar.in.l.d̄ qbus.ff.de legi.queꝫ
104 refert abb.i.d.c.fi.qd̄ d̄t eē notan. † ex hoc infert̄ ſm eū,ꝙ cō-
suetudo semel a lege reprobata nō p̄t amplius iduci. Limitat tñ
h̄,ꝙ si subesset rō noua,q̄ nō suberat tpe legis dānātis ꝯsuetudi
nē ꝙ tūc poterit d̄ nouo induci.d̄ q̄ ēt ꝑ Abb.i.c.ij.d̄ ꝓba. Et
addo qd̄ no.bar.i.l.cūctos ppl'os.i.vij.co.C.d̄ sum.tri.⁊ fi.ca.
Cy.i.l.ij.C.d̄ ꝯ̄hē.emp.gl.i.c.j.in ꝟ.exꝑsse.d̄ ꝯstitutio.in.vj.
lꝫ ꝙ qñ ius cōe resistit ꝯsuetudini ꝙ ꝯ̄ illud ius nō possit noua
ꝯsuetudo creari.⁊ ꝓ clariori ꝯcl'one in hac materia notabili tu
potes dicere ꝓut ex intētione multoꝝ ꝯcludit Domi.in.d.c.j.
105 Ex cuius dictis colligo istos casus quoꝝ ꝑmus ē. † Si ius cōe
resistit ꝯsuetudini declarādo ipsam irrōnabilē,vel ipsam impro
bando,tūc noua ꝯsuetudo ꝯ̄ illud ius induci nō pōt allegat gl.
fi.⁊ ibi doctores in cle.si vna de rebus ecc.nō alie. Inn.in.c.ex
ꝑte.de ꝯsue. Scōs casus ē si ius cōe resistit ꝯsuetudini tm̄ ad fi
nē vt preteritā ꝯsuetudinē tollat.⁊ h̄ ꝯstat, qꝛ nō facit mētioneꝫ
d̄ ꝯsuetudine, nisi vt illā tollat,q̄ nō tolleret̄ aliter,vt i.c.j.d̄ cō
sti.in.vj.⁊ tūc ꝯ̄ tale ius posset induci noua ꝯsuetudo.⁊ intelli-
gat̄ gl.in cle.statutū,de elec. Allegat Pe.de peru.in trac.de
cano.portio.circa fi.in.v.q.vbi lꝫ ꝙ ꝯ̄ cle.dudū.de sepul.pos-
sit induci noua ꝯsuetudo dicēs ꝙ illa cle.nō iprobat ꝯsuetudi-
nē,sꝫ de ea facit mētionē vt illā tollat, qꝛ aliter nō fuisset subla-
ta ꝯsuetudo. Tertius casus ē, Si ius cōe simpl'r tollit ꝯsuetudi
nē,nec appet de fine,q̄re lex illā tollat,⁊ lex disponat sup his,q̄
sunt reſuata in ꝑuilegiū principis.⁊ vr̄ tollere ꝯsuetudinē ēt de
nouo creādā.all'at gl.in.c.j.de cle.egro.in.vj. Quartus casus
ē. Si.l.nō disponit i his q̄ sunt reſuata prinicpi,tūc si iuuat̄ no
ua rōne seu vtilitate, vꝫ ꝯsuetudo.argu.tex.in.ca.j.de ꝯsti.in.
vj.sꝫ si nō iuuat̄ noua rōne ñ vꝫ, qꝛ ex quo hꝫ r̄pugnātiā iuris re
uocātis ꝯsuetudinē,in dubio presumit̄ irrationabilis.⁊ ita vo-
luit gl.in.d.c.j. Quintus casus ē. Si lex nō reuocat ꝯsuetudi-
dē,nec de ea facit aliq̄ꝫ mētionē,sꝫ reprobat quādā rōnē,⁊ tūc lꝫ
lex nō formaliter tollat ꝯsuetudinē, tñ ꝯ̄ illā legē nō posset no-
ua ꝯsuetudo creari, Allegat Paul.in cle.j.de elec.sup ꝟ.eli
gat̄.vbi lꝫ ꝙ ꝯ̄ illaꝫ cle.nō posset induci noua ꝯsuetudo ꝑ illum
tex.⁊ tñ ibi nulla fit mētio de ꝯsuetudine.⁊ pōt eē rō,qꝛ ex quo
lex iprobat rōnē,⁊ ꝯsuetudo irrationabilis nō valeat, sequitur,
ꝙ talis ꝯsuetudo tāq̄ꝫ rōne carēs postea eēt inualida.cuius di
ctū d̄t Domi.credo verū.nisi noua ꝯsuetudo alia rōne ꝓbabili
106 iuuaret̄.ꝓut dcm̄ est.s̄. ¶ † Si ciues faciūt statutū ꝯ̄ suā ꝯsue
tudinē tollit̄ ꝯsuetudo,lꝫ de ea nō faciāt mētionē, qꝛ ciues ꝑsu-
mūt̄ scire suā ꝯsuetudinē,⁊ sic cessat rō.c.j.d̄ ꝯsti.in.vj.ita Ab
ba.in.d.c.fi.in fi. ¶ Cōstitutio antiq iuris declaratoria trahit̄
ad ꝑterita,ēt dato ꝙ habeat in oppositū ꝯ̄riā ꝯsuetudinē obser
uatā,qñ declarat̄ ꝯsuetudinē fore irrationabilē.tex.in.c.j.d̄ cō
107 sue.in.vj.⁊ ibi ꝑ Domi. ¶ † Consuetudo ꝓ ſba reqrit rōnabi-
litatē.tex.vbi Do.in.c.nō putamus.d̄ ꝯsue.in.vj. ¶ Cū in cō
suetudine ppl's declaret suā volūtatē.l.de qbus.ff.de legi.ꝯstat,
ꝙ circa ius supioris nihil declarare pñt qbus manet necessitas
obsequēdi,nō imperādi auctoritas.tex.gl.⁊ doc.in.d.c.non pu
tamus.de ꝯsue.qd̄ tñ intellige,qñ talis ꝯsuetudo eēt ꝯ̄ substan-
tiam actus,vt in.d.c.non putamus. Sed si nō sit ꝯ̄ substantiaꝫ
actus ⁊ subsisteret patiētia superioris cui preiudicaretur,tūc va
leret ꝯsuetudo contra ius suū. Domi.in.d.c.non putamus.
¶ Quod pōt fieri per pactū potest etiam introduci consuetudi
ne ⁊ econuerso. Id quod non pōt fieri per pactū,non pōt intro-
duci consuetudine.glo.in.d.c.non putamus.quod intellige ſm
Domini.ibi.ꝙ istud argumentum procedit,quando ratio qua
re non valet pactum concludit ad consuetudinem,vbi vero non
concludit ad consuetudinem,vel econtra non procedit argu.de
quo ibi ꝑ eū. Et adde Bar.in.l.j.§.familie.ff.de publi.qd̄ p̄t fie
ri ꝑ pcm̄ p̄t fieri ꝑ statutū.alleg.no.in.l.nō ipossibile.ff.d̄ pac.i.
l.nec ex pretorio.ff.de reg.in.gl.in rub.C.de decre.decu.lib.x.⁊
in.d.l.

in.d.l.nec ex ꝑtorio,dicit ꝙ nõ põt fieri ꝑ pactũ rõne turpitudi
nis nõ ṗt fieri ꝑ statutũ. Si ãt nõ ṗt fieri ꝑ pcm̃,q꞉ ꝯ̃ publicã vti
litaté põt fieri ꝑ statutũ,q꞉ respublica põt derogare sue publice
vtilitati.de qua ꝑ bar.in.l.oẽs ppl'i.ff.de iusti.⁊ iu.in.l.nõ ipol'e
108 ff.ꝺ pac.¶ †Cõsuetudo an extẽdant̃ de casu vero ad fictũ.po
nũt doc.in.c.fi.de ꝯ̃sue.i.vj.Et ꝯclude,ꝙ si ꝯsuetudo ñ ẽ ꝯ̃ ius
sȝ ṗter,tũc extẽdit,sicut arguit̃ a ꝯ̃rio sẽsu.bar.i.d.l.oẽs ppl'i.se
cus si est ꝯ̃ ius. ¶ Lex ⁊ ꝯsuetudo differũt sicut instãtaneum,⁊
successiuũ,q꞉ statutũ vno instanti fieri põt. Sed ꝯsuetudo sil'is ẽ
hoi,q ñ ꝑficit̃ nisi tp̃is cursu ⁊ nisi sit,vt ita dixerȝ,ꝓuecte eta⸗
tis.lẽtiori igit̃ passu ꝓcedũt potius tacita q̃ȝ expꝑssa,q꞉ nõ sũt ita
certa neq; ita solẽnia ea q̃ ex ꝯiecturis veniũt,sicut ea q̃ expꝑs⸗
109 sa sunt ꝟba sunt Bal.in.l.ꝺ qbus.in.ij.col.ff.de legi. ¶ †Ubi
lex nõ ẽ oino lata ꝓcedimus i ꝯsuetudine vltra tenorẽ ꝯsuetudi
nis ꝑ sil'itudinẽ. Sed vbi lex ẽ i pluribus casib⁹ sil'ibus lata,⁊ ẽ i
vno casu ꝑ desuetudinẽ abrogata,tũc ꝯsuetudo nõ extẽdit ad al
terius casus correctionẽ.l.ṗcipimus.i fi.C.de appel.q꞉ legũ cor
110 rectio ẽ odiosa bal.i.d.l.de qbus. ¶ †Cõsuetudo q̃ est ꝯ̃ aucto
ritatẽ legis supioris nõ vȝ,q꞉ minor auctoritas non tollit maiorẽ
⁊ hoc ẽ vbicũq; supior h̃ ẽ iperator ꝓhibet ꝯsuetudinẽ.auc.na⸗
111 uigia.C.ꝺ fur.ꝯclusio ẽ bal.i.d.l.ꝺ qbus. ¶ †Bona ẽ ꝯsuetu⸗
do q̃ ꝯtinet bonũ honestũ vt nõ eat̃ ꝺ nocte,q꞉ male agẽs odit lu
cẽ.l.j.ff.de ven.inspi.Jtẽ bona ẽ ꝯsuetudo,q̃ ꝯtinet bonũ cõe.i.
vtile reipublice,⁊ iõ ẽ bona ꝯsuetudo,ꝙ in causis dotiũ ꝓcedat̃
summarie,⁊ ꝙ instr̃a mãdent̃ executiõi ⁊ sil'ia. Bona ẽ ẽt ꝯsue⸗
tudo,q̃ ꝯtinet bonũ honorabile,ꝙ doctorandi doctorent̃ publi⸗
ce nõ secrete,q꞉ ẽ honor publicus. Jtẽ ꝙ dẽant portare certum
112 habitũ,q꞉ habitus virũ ostẽdit. †Mala aũt ẽ ꝯsuetudo q̃ indu
cit malũ culpe,vt ꝯsuetudo ꝙ liceat fenerari ad duos denarios
ꝓ libra.q꞉ ordinat ad delicta,ergo ꝯsuetudo q̃ de vitijs facit mo
res,nõ vȝ,qm̃ inest sibi vitiũ a radice.male.n.adinuẽta maleq;
ꝯsuetudines,nec ex longo tp̃e,nec ex longa ꝯsuetudine ꝯfirmã
tur,⁊ ꝯsuetudo fouẽs malos mores ⁊ inducẽs pcm̃ nõ tollit le
gẽ. Jmꝑator.n.qñ dat ꝯsuetudinibus auctoritatẽ nõ itẽdit ꝓ h̃
eẽ auctor delictoꝝ.qꝺ.n.ipse nulla rõne ꝯcederet alijs ꝯmitte⸗
113 re nõ vr̃. †Et si ꝯsuetudo iducat malũ pene.i.penã q̃dã occasio
ne ṗtẽsã infligat innocẽti,si talis pena ṗt deduci in pactũ,vt pe⸗
na pecuniaria vȝ ꝯsuetudo. Aut nõ ṗt ꝺduci i pcm̃,vt pena cor
poralis nõ vȝ ꝯsuetudo. Jsta sunt pulchra ꝟba bal.i.d.l.de q⸗
114 bus. ¶ †Jn ꝯsuetudie reqrit̃ frequẽtia actuũ q꞉ tex.i.d.l.ꝺ q⸗
bus.loqt̃ i plurali morib⁹.§.ex ñ scripto.insti.⁊ iu.na.gẽ.⁊ ci.l.
i.C.q̃ sit lõ.ꝯsue.l.an i totũ.C.de edifi.ꝑua. Et an duo actus suffi
ciãt. Ꝑnt doc.ꝙ ꝺ nũero actuũ nõ ṗt dari certa rl'a. Ꝑnt.n.eẽ
act⁹ ml'tũ noiati i ppl'o.⁊ tũc sufficiũt duo act⁹ vallati tp̃is admi
nicl'o. Ꝑnt eẽ alij actus parũ sciti in ppl'o,⁊ tũc reqrunt̃ pluri
mi actus,ergo i causis grauibus q nõ dirimunt̃ sine magno stre
pitu ⁊ lõgo certamine sufficiũt due snie,q꞉ ꝑueniũt verisil'r i noti
tiaȝ gentiũ. Sȝ in causis leuibus ⁊ maxie viliũ ꝑsonarũ nõ reso
nat ita negotiũ nec efficit̃ notoriũ,⁊ iõ actus dẽnt eẽ sepissimi, ⁊
ꝑ ml'tas man⁹ iuisse, ita ꝙ sit verisil'e,ꝙ ppl's sciuerit ⁊ ratũ ha
buerit,⁊ ꝓbata publica fama ẽ satis ꝓbata scia ppl'i.bal.i.d.l.
115 de qbus. ¶ †Ad hoc ꝙ ꝯsuetudo iducat̃ nõ exigit̃ actuũ vali
ditas. Nã ẽt ꝑ actũ nullũ volũtas ꝯprobat̃.⁊ ꝟe ẽ de necessita
te,ꝙ ꝯsuetudo iducat̃ ex actibus nullis.nã vȝ ꝯsuetudo,ꝙ snia
ferat̃ stando,vel sine scriptura,vel ꝙ recitet̃ ꝑ aliũ,⁊ hoc nõ ṗt
fieri nisi ꝑ snias latas h̃ mõ q̃ nulle fuerũt a ṗncipio,nec roborã
tur ex supueniẽti robore ꝯsuetudinis,q꞉ ꝟtus ꝯsuetudinis non
116 fingit retro. Bal.in.d.l.ꝺ qbus. ¶ †Et actibus arbitroꝝ i⸗
ducit̃ cõsuetudo i eodẽ stilo.i.corã arbitris,sȝ illa ꝯsuetudo nõ
extẽdit̃ ad vera iudicia,qꝺ itellige ꝺ mõ ꝓcedẽdi,secus si actus
respiciũt facti rõnẽ,⁊ nãm,⁊ tũc vbiq; vȝ,vt si sepius est ꝓnũtia
tũ ꝑ arbitros,ꝙ ꝑmogenitus succedat.nã ꝯsensus firmat sniam
117 latã a prorsus priuatis Bal.in.d.l.qbus. ¶ †Si negatiua con
suetudo ṗt elici ex actibus ṗscribi ṗt,al's secus.ꝯclusio ẽ bal.in
d.l.de qbus. ¶ Ex actibus excõicatoꝝ ṗt introduci ꝯsuetudo,
q꞉ lȝ sint excõicati,hñt tñ ꝯsensum.ꝯclusio bal.in.d.l.de qbus.
118 ¶ Cõsuetudo ligat infantes ⁊ furiosos,q꞉ respublica ṗt ligare
vniuersos ⁊ singl'os,ẽt ifantes.l.si sine.§.lnti⁹.ff.de admi.tut.
Ad penã tñ nullã ꝯstitutio ligat nõ capaces delicti. Bal.i.d.
119 l.ꝺ qbus. ¶ †Cõsuetudo ligat abñtes sicut pñtes,q꞉ si ligat nõ
natos ⁊ pupillos,ergo ⁊ abñtes.bal.in.d.l.de qbus. Cõsuetu
do ꝑmissiua extẽdit virtutẽ suã ad oẽs forenses,q꞉ vtẽdo ꝯsuetu
dine consentiunt in ipsa, sed si consuetudo est compulsiua pro⸗
hibitiua vel penalis,nõ ligat imediate,sȝ mediãte aliquo facto,
vel delicto itra territoriũ ꝯmisso tñc ligat,q꞉ ꝯsentire vr̃ q delin
120 quit.ista ẽ ꝯcl'o bal.i.d.l.de qbus. ¶ †Si ẽ ꝯsuetudo ꝙ instr̃a
mandent̃ executioni,nisi sint elapsi decẽ anni ṗt ecclesia ⁊ cleri⸗
cus vti bñficio ꝯsuetudinis,dũ tñ nõ sint elapsi.x.anni,q꞉ ñ pñt
formã ꝯsuetudinis mutare.ꝯclusio bal.i.d.l.ꝺ qbus. ¶ Si cõ
suetudo iaȝ erat ṗscripta nihil opat̃ actus ꝯ̃rius.si ãt erat ṗscri
benda tũc ẽ iterrupta si talis ẽ publicus ⁊ notorius.gl.no.in.l.
nemo.§.tpales.ff.ꝺ reg.iur.⁊ sic actuũ diffoꝛmitas reddit cõ⸗
suetudinẽ ipꝛescriptibilẽ,q꞉ varia reꝝ obꝟuãtia ñ dr̃ ꝯsuetudo.
121 ꝯclusio.bal.d.l.ꝺ qbus. ¶ †Põt iduci ꝑ ꝯsuetudinẽ ꝙ ñ va⸗
leat ꝯsuetudo ꝺ ṗterito,ꝺ futuro nõ,q꞉ tacita nõ pñt hr̃e cl'am ꝺ
rogatoriã,⁊ in dubio ṗsumẽdũ ẽ ꝯsuetudinẽ ex iusta cã ꝓcessis⸗
se.ꝯcl'o bal.d.l.ꝺ qbus. ¶ Dicit testis,ꝙ ita ẽ ꝯsuetudo, iter⸗
rogatus de cã scie ꝺt,ꝙ ita audiuit,⁊ vidit obseruari,practicari,
⁊ fieri in palatio cõis ⁊ ppl'i publice,⁊ notorie,lõgo tp̃e i multis
litibus,⁊ causis,⁊ i oibus,qbus ipse iterfuit,interrogatus si po
tuisset eẽ,⁊ fieri ꝯ̃riũ eo nesciẽte.rñdet ꝙ sic.h̃ testis reddit bo⸗
nã rõnẽ.bal.i.d.l.de qb⁹,⁊ si hȝ ꝯtestẽ ꝓbat,ẽt si vterq; reddit
eũdẽ sermonẽ,q꞉ ẽ ꝟmo iuris necessarius ꝓlatiõi. Nõ obstat ꝙ
si dixit se nescire ꝯ̃rium,q꞉ nõ ṗsumit̃ ꝯ̃riũ,si ergo testis assertio
ẽ sufficiẽs,illa adiectio non vitiat,q꞉ id qꝺ est possibile non ṗsu⸗
122 mitur verũ ꝟm Bal. ¶ †Ex nõ actibus põt ꝓbari ꝯsuetudo,
q꞉ ille q contẽnit, aliqd facere videt̃,ꝓbat̃ ãt ꝯtẽptus,vl' q꞉ ex⸗
presse ꝯtẽnit̃,vel q꞉ monitionẽ hois vel legis certũ terminũ as⸗
signantis nunq̃; paritũ est,sȝ si oia silẽt lex,⁊ hõ nõ fit ꝯsuetudo
nec iductiua de nouo,nec derogatoria legis ãtique, q꞉ deroga⸗
tio nõ fit nisi ex ꝯ̃rijs. Jtẽ si ꝯsuetudo excluderet formã vel or⸗
dinem legis ex tali abusu fit ꝯsuetudo.l.rẽ nõ nouã.C.de iudi.
q꞉ negligẽtia forme in actibus exercitis est dissuetudo, Bal.in
123 d.l.de quibus. ¶ †Libellus ẽ q ꝯ̃ ꝯsuetudinẽ põt lacerari per
iudicẽ.sicut si esset ꝯ̃tra legẽ scriptã.gl.habes notab.in.d.l.de
quibus.qꝺ Bal.ibi dicit esse no. ¶ Sicut consuetudo iterpre⸗
tat̃ legẽ sic lex interpretat̃ ꝯsuetudinẽ.tex.est not.in.c.cũ dile⸗
ctus.de ꝯsuetu.ꝟm Bal.in.l.si de interpretatione.ff.de legi.
124 ¶ †Quero an ꝓ oi grauamie debeat succurri ecclesie ꝯ̃ ꝯsue⸗
tudinẽ.⁊ rñdeo ꝙ solũ pro magno ⁊ nõ ꝓ modico, q꞉ ex quo in
ducta est ꝯsuetudo,lȝ in aliquo grauet ecclesiã,standũ est ei, vt
notant docto.in.c.j.de ꝯsuetudine.vbi gl.⁊ hoc ꝑꝑ auctoritatẽ
ꝯsuetudinis tenet̃ ecclesia tollerare incõmoda nõ multũ leden
tia,ex quo infert cardinalis in.d.c.j.ꝙ si est ꝯsuetudo, ꝙ pre⸗
sbyteri teneantur suis parochianis in paschate dare agnũ pas⸗
chaleȝ.vel qd aliud.si est tale qd ꝑꝑ qꝺ multũ ecclesia grauat̃
nõ vȝ.alias secus. ¶ Sȝ an illud qꝺ dr̃ de ꝯsuetudine grauãte
ecclesias habeat ẽt locũ in clericis.⁊ dicas ꝙ sic ꝟm Hostiẽ.⁊
125 Card.in.d.c.j. ¶ †Si ex ꝯsuetudine nõ lȝ coniugato dicere,
tu es bonus hõ, põt agi actione iniuriaꝝ, q꞉ ꝑ hoc significatur
126 ꝙ vxor eius sit adultera.Car.in.c.ex lr̃is.de ꝯsuetu. ¶ †Que
ro quot sunt spẽs ꝯsuetudinis,⁊ rñdeo quatuor gñalissima, exẽ
plũ qñ est inter oẽs catholicos vt orare ꝟsus oriẽtẽ.c.ecclesia⸗
sticaꝝ.xj.dist. Gñal' est,q̃; nõ solũ ciuitas,sȝ tota ꝓuincia ꝟuat
c.ex tuaꝝ.de auc.⁊ vsup.c.cũ ecclesia.de elec. Special' autẽȝ
est,q̃ in vna ciuitate locũ obtinet.l.venditor.§.si ꝯstat.ff.cõia ṗ⸗
dioꝝ. Spãlissima ꝟo est, vt pr̃familias.l.vel vniuersoꝝ.ff.de
pigñ.actio.l.qui semisses.ff.de vsu.⁊ hec inducit ṗsumptionem,
cui stat̃ donec ꝓbet̃ ꝯ̃riũ ꝟȝ Hosti.quẽ allegat Car.in.c.cũ di⸗
127 lectus.de consue. ¶ †Quero an valeat ꝯsuetudo, q̃ est in qui
busdã locis ꝙ vxor succedat in bonis mobilibus, ẽt si relinque⸗
ret filios.⁊ rota qꝺ sic,vt refert cardi.in.ca.ex pte.de consue.
¶ Consuetudo nõ derogat legi,qñ est expꝛesse reprobata a le⸗
ge.põt.n.reprobari tãq̃; minus rationabilis.⁊ dr̃ reprobari eo
ipso ꝙ in.l.canonica vel ciuili dr̃ nõ obstãte ꝯsuetudine.⁊ licet
gl.in cle.statutũ de elec.velit ꝙ tollat̃ tm̃ ꝯsuetudo ṗcedens,
tñ Cardinalis ibi.⁊ in.c.fi.de consue.tȝ ꝯ̃riũ.q꞉ lex est semper
in viridi obseruantia.l.arriani.C.de here.⁊ semꝑ loqt̃ ⁊ concer
128 nit futura. †Dicit tñ Cardi.in.d.c.fi.ꝙ si ꝯstat ꝺ scia ⁊ tacita
patiẽtia principis stabl't̃ ꝯsuetudini nõ rõnabili.vr̃ ei approba
re,ex quo nõ reprobat.nõ.n.posset sine ꝑiculo tollerari, nisi
approbaret,q꞉ obseruantes eaȝ essent in peccato.nec obstat.c.
cũ iãdudum.de ṗben.q꞉ loqt̃ de patiẽtia.nõ ita longeua.nã ma
la qñq; tollerant̃ ad tp̃s.h̃ tñ dcm̃ Cardi.non vr̃ ꝓcedere sine
129 dubio ꝑ ea q̃ iam dicta sunt. ¶ †Si ꝯsuetudo est ꝯ̃ bonos mo
res ꝯsensus ṗncipis nullum robur tribuit, vt notabiliter voluit
Jnno.in.c.ad nr̃am.de proba.qꝺ est sing.ꝟm Cardi.in.d.c.fi.
¶ Cõsuetudo est ius moribus illius istitutũ q auctoritate pub⸗
lica ius ꝯdere põt. Jo.an.in.c.fi.de ꝯsue.⁊ ex hoc infert̃ ꝙ ex
moribus vnius hois puta principis põt induci ꝯsuetudo.⁊ idẽ
in alio qui posset ꝯdere ius. Hic dr̃ ꝙ mos pape quem seruat
in curia sua facit ius.c.ex literis.de ꝯsti.cõiter tñ cũ de ꝯsuetu

dine loquimur attēdimus eam q̄ causat̄ a tacito consensu alicuius vniuersitatis totius vl̄ maioris p̄tis itelligēdoq; sit vniuersitas q̄
130 possit in loco ɔdere ius. ¶ †Si q̄rit̄ in quo differt ɔsuetudo ab vsu. Dr̄ q; ɔsuetudo sonat i ius, vsus i factū. Vn̄ qn̄ dr̄ ɔsuetudinis vsusq; lōgeui. exponit̄. i. ɔsuetudinis introducte p̄ vsū lōgeuū. ¶ In quo differat ɔsuetudo a stilo. dicit Pet. de bel. p̄tica, q; stillus ē ius nō scriptū vsibus introductū ab vno iudice stilatū. ⁊ in hoc differt a ɔsuetudine, q̄ ē ius introductū vsibus plurīū vt a pp̄lo. ⁊ de stilo exemplificat in eo, q; lex dicit, q; libellus in scriptis dʒ edi nisi in breuioribus litibus, ⁊ qui tales sint lex nō ðterminat. Vn̄ si index vsus ē i causis. xx. solidoꝝ nō exigē libellū talis dr̄ stil⁹, Sʒ Jo. an. d̄t q; stil⁹ ē ɔsuetudo vel vsus i scribēdo tm̄. c. quā graui. ð cri. fal. vn̄ dr̄ a stilo quo scribit̄ i cera vl̄ tabula. Bal. in. l. de quibus. ff. de legi. dicit ɔsuetudo est ducis venetoꝝ, q; litere sue sint bullate bulla plūbea, certe non seruata bulla nō valent litere. q: quotiēs stillus infringit̄ nō vʒ qđ agit̄. l. sacri affatus. C. de diuer. rescriptis. Nota tn̄ dicit Bal. q; illa non est ꝓprie ɔsuetudo, sed stilus, q: dux sicut ep̄s nō facit corpus vniuersitatis q: non est pluralis nec pōt ei addi significatio que ex vniuersis sumit̄, nimirum ergo si nō inducit̄ ɔsuetudo q: non est cōe preceptū seu vl̄e volitū id est voluntas vniuersoꝝ.
131 ¶ †Que dicat̄ ɔsuetudo rōnabilis. Et r̄ndetur q; si cōsuetudo non est contra legem diuinam seu gentium. seu positiuam eoipso censenda est rationabilis, q; non apparet irrationabilis, nam consuetudinis magna est auctoritas. l. ij. C. que sit lon. ɔsue. surgit. n. eius auctoritas ex quadā tacita ɔuētione coꝝ inter quos est ɔsuetudo. c. illa. xij. di. ⁊ ibi gl. quā intellige q; loquat̄ de cōsuetudine preter ius. ⁊ qui hoc casu d̄t irrōnabileʒ hoc probet. si autē ɔsuetudo est ɔ̄ legē. tunc eoipso dr̄ irrōnabilis non. n. d̄nt inferiores ꝓpria volūtate venire ɔ̄ id quod a superiore statutuʒ est. xj. dist. c. ɔ̄sis. ⁊ c. sequenti. Et hoc vult tex. in. d. c. fi. cū dicit q; ɔsuetudo non p̄iudicat iuri positiuo, nisi sit rōnabilis quasi prima facie presumatur irrationabilis. nā arguit̄ temeritas coꝝ q ɔ̄ ius inducunt ɔsuetudinē. c. q̄to. de ɔsue. in ver. p̄sumat. c. q. ɔ̄. viij. dis. cū seq. alleganti ergo ɔsuetudinē incūbit ꝓbatio q; sit rōnabilis ⁊ poterit eē rōnabilis dato q; sit ɔ̄ ius, vt q: ex aliq̄ rōne particulari fuit inducta pp̄ quā verisimile ē q; princeps cō
132 cessisset veniri ɔ̄ ius. c. cū dilectus de ɔsue. †Et si tu vis habere exēpla de rōnabili ɔsuetudine. vide in. c. certificari. ð sepul. in. c. de trinita. de consecratio. distinctio. iiij. in. c. super eo. de cogna. spiri. in. c. j. xvj. dis. in. c. vtinā. lxxvj. di. in. c. cū oēs. de cōsti. in. c. j. de cleri. egro. in. c. ex parte de ɔces. p̄ben. in. c. cū ad quoꝝdā. lxxxiiij. dist. in. c. pudenda. xxiiij. q. j. in. l. item eoꝝ. in prin. ff. qđ cuiusq; vniuer. no. in. l. ⁊ fine. §. lutius. ff. de admini. tuto. in. l. iij. §. non tantum. ff. quod vi aut clam. in. l. non tantum. ff. de decurio. in. l. semper. §. legem. ff. de iure immu. in. l. fin. C. de testamen. in. l. missi. C. de exactio. tributo. libro. x. in. l. prima. C. de peti. bono. subla. libr. x. in. l. si fundus. ff. de euictio. in. l. cum delanionis. §. asinam. ff. de fun. instru. in. l. si seruus pluriū. §. fi. ff. de lega. j. in. l. vel vniuersoꝝ. ff. de pig. ac. in. l. excepto. C. locati in. l. si publicanus. in fin. ff. de publicatio. in. l. parabolam. C. de episcop. ⁊ clericis. in. l. prima. §. finali. ff. de ven. inspi. §. pa
133 nonū. insti. de rerū diui. ¶ †Et vʒ ɔsuetudo q; installatio, q̄ de electo per superiorē fit, habeat vim ɔfirmatiōis, q: ɔsuetudo p̄t iducere, q; vnus actus hēat viʒ alterius. c. ij. de ɔsue. ⁊ i ɔfirmatione non est facienda vis in verbis dictū no. Inno. in. c. cū bertoldus. de re iudi. vbi sufficit q̄ncunq; ɔstet de mente superioris vt ibi vult Inno. qđ est singulare. Arch. in. c. vt qs ð ele. in. vj. pro hoc q; priuilegio induci potest, q; non confirmatus administret. c. j. de sup. neg. prelato. ergo ⁊ consuetudine, que priuilegio eq̄parat̄. Inn. in. c. trāsmissaʒ. de elec. ⁊ sic fortius vʒ cō
134 suetudo, q; installatio vim habeat confirmationis. † Sed q; cōsuetudo nō valeat q; electus administret sine ɔfirmatione videtur tex. ⁊ ibi per Abb. in. c. cū venerabilis. de ɔsue. ⁊ ibi cer. refert alios doc. Tn̄ dicit se tenere ɔ̄riū. in. c. fi. de consue. Sʒ forte non esset maluʒ dicere, q; opinio cōis p̄cederet qn̄ non interuenit aliquis actus a superiore factus qui sit loco ɔfirmationis, secus vbi interuenisset, vt in exēplo interposito per Cardi. p̄ de
135 ducta per ipsum. ¶ † Si aūt vis habere exēpla ɔsuetudinis irrationabilis habes in glo. in. c. fi. de ɔsue. q̄ dicit q; illa ɔsuetudo dr̄ irrationabilis, q̄ iure improbat̄ cōsuetudo onerosa ecclesijs, ⁊ ɔ̄naliter vbi aliquid fit ɔ̄ neruū ecclesiastice disciplinę, vel ɔ̄ libertatē ecclesiasticā hēas aliud exemplū. Cōsuetudo ē quā quidā seruant, q; debitorem suum, vel eius fideiussorem possit licite pignorare creditor ex sua auctoritate. Irratiōabilis est hec ɔsuetudo pp̄ rixas, vulnera, ⁊ homicidia q̄ inde ꝓueniunt. arg.

l. nequissimū. ff. de vsufru. ꝫm Host. ⁊ Cardi. in. d. c. fi. Itē habes alia exēpla in. c. ij. de tēpo. ord. in. c. certū de iuramē. calū. in. c. ij. de ꝓbatio. ⁊ in. c. ad nostrā. eo. tit. in. c. cū decorē. de vita ⁊ hone. cleri. in. c. extirpāde. in. c. fi. de preb. c. ɔstitutus. de fideiuſ. in. c. aqua. de ɔsecr. eccle. vel alta. in. c. q̄to de ɔsuetu. in. c. j. de cleri. non residen. in. vj. in. c. j. de cleri. egro. in. vj. in. c. j. de ɔsue. in. vj. in. c. j. de capel. mona. in. vj. in. c. q̄q̄. in. c. fi. de cēsi. in. vj. in. c. j. de biga. in. vj. in. c. j. de iniu. ⁊ dam. da. in. vj. in. c. j. de preben. in. vj. in. c. si ep̄s de peni. ⁊ remis. in. vj. in. c. cū non deceat. de elec. in. vj. i cle. statutū. de elec. ⁊ de iure ciuili. in. l. j. in prin. ff. ð vsu. in. l. eos. C. eo. in auc. habita. C. ne fi. pro pat. in auct. nauigia. C. de fur. in auc. oēs peregrini. C. ɔmu. de succes. in auc. cassa. C. de sac. san. eccle. ⁊ vr̄ cōis opinio q; relinquat̄ iudicis arbitrio que consuetudo dicatur rationabilis, ⁊
136 que nō. ¶ †Querit Car. in. c. fi. de ɔsue. in. xiij. q. q̄nō inducatur ɔsuetudo, an req̄rat̄ vnus actus vel sufficiat semel fieri. Et r̄ndet q; si actus hʒ effectū successiuum, ⁊ talis etiaʒ vnicus sufficere pōt q: ē ac si oī die fieret, q: vr̄ oī die repeti, ex quo durat. Aut actus est momentaneus, ⁊ tūc vnicus actus nō sufficit, ⁊ sic sola obseruantia vna vice super re successiua facit consuetudinē ita tn̄ q; sit longeua obseruātia. l. de quibus. l. diuturna. ff. de legi. de quo late per Cardina. in dicta questione, cuius dicta vi
137 dentur esse ɔ̄ quedam iura supra deducta. ¶ †Querit ēt Car. in. d. c. fi. xv. ⁊. i. xvj. q. q: dictū est de ɔsensu maioris p̄tis pp̄li. an talis ɔsensus indistincte sufficiat ad inducendū ɔsuetudinē. ⁊ d̄t q; nō, sʒ opʒ q; pp̄ls sit habilis ad legē vel ɔsuetudinē. ⁊ hoc pp̄ amētes ⁊ furiosos. c. cū dilectus. de succes. ab intes. ⁊ ꝓpter mioꝛes. xxv. annis. l. ad rē publicā. ff. de mune. ⁊ hono. ⁊ ꝓpter mulieres, quaꝝ ɔsensus nō requirit̄, sicut nec in. l. ɔdenda. l. j. ff.
138 de legibus. †Si tn̄ inter mulieres est aliq̄d seruatū, puta q; succedat primogenita poterit ex hoc induci cōsuetudo, nō ex ipsoruʒ ɔsensu, sed assistentiū. Si tn̄ essent mulieres, q̄ possent legē ɔdere possent ɔsuetudinē inducere. c. dilecti. de arbi. ⁊ colligit̄ tacitus consensus populi, q: hr̄ respectus q; erant presentes, q: presentes in talibus hn̄r pro ɔsentientibus qui publicā vtilitatē
139 respiciunt. Pn̄t tn̄ ɔ̄dicere ne inducatur cōsuetudo ¶ †Querit ēt ideʒ Car. in. d. c. fi. in. xvij. q. an per ɔsensum erroneū inducatur ɔsuetudo, vt puta q: credebat populus, qđ maior natu succederet, vel q̄d simile. ⁊ in hoc sunt alique opiniōes. Quarū prima est, q; erronea ɔsuetudo vʒ, sʒ nō trahit̄ ad similia. Et lʒ errent, tn̄ tacite ɔsentiūt, sʒ hoc intelligit̄ de ɔsuetudine, cuius nō est memoria. ⁊ exponit̄ erroꝛe inducta. i. nō ex certa scia, nec expresso cōsensu, sed tacito. ⁊ sicut pp̄ls pōt facere ɔ̄ legem per vsum scienter trāsgredientiū, fortius ergo p̄ vsuʒ ignoranter id agentium. ¶ Alia est opinio q; nō inducat̄ ɔsuetudo, q: errās nō consentit. l. si p̄ errorē. ff. de iuris. om. indi. Et cū populus errat, non vult tollere legem. ¶ Tertia est opinio eoꝛum, qui distinguunt inter errorem facti ⁊ iuris. Primo casu error non habet consensum dicta. l. si per errorem. Exemplum si mortua vxore vir tenuit dotem, ⁊ parafernalia, ⁊ hoc pluries factum est tempore legitimo populo patiēte, qui tn̄ credebat oīa illa eē dotalia tūc i illis deficit ɔsensus. scđo casu. cū pp̄ls errat i iure aut naturali, aut positiuo. si naturali, nō tollitur tale ius, quia nec ex certa scia tolleret̄. c. fi. de consue. si positiuo, tollit̄, q: ēt expresse posset ɔ̄uenire. ¶ Alia est opinio, q; aut querit̄ de cōsuetudine per consensum erroneū inducēda ɔ̄ legē, aut p̄ter legē. si ɔ̄, tūc per erroneū consensum non inducitur, q: qđ fit ad defensionē legis, ⁊ eius obseruantiā ipsius diminutionē operari non dʒ. Pp̄lus aūt vtit̄ ad legis obſuantiā credēs legem sic iubere. si preter legē, aut populus erat in cā impulsiua, aut finali. Primo casu inducit̄ consuetudo. Scđo casu nō, arguendo ab vltima voluntate que legi equipollet. l. cū tale. §. falsam. ff. de
140 ɔdi. ⁊ dem. ¶ †Querit ēt idē Cardi. in. d. c. fi. in. xviij. q. an p̄ ɔsensuʒ coactū iducat̄ ɔsuetudo. Exēplū cū maiorē parteʒ pp̄li duobus exceptis vsitatum est primogenituʒ succedere. Modo quidam priogenitus sperans paternam hereditatē solus habere, illos ɔpullit ɔsentire, vt sic ɔpleret̄ numer⁹ maioris p̄tis. ⁊ sic ɔpleret̄ ɔsuetudo. Et r̄ndet̄ p̄ tres casus. Primus est, q; si fuerūt ɔpulsi p̄ p̄uatū talis ɔsensus nō p̄dest. Scđs casus ē, qn̄ fuerūt coacti a iudice iudicialiter p̄cedēte, ⁊ tūc p̄dest ɔsensus. Terti⁹ casus ē, qn̄ iudex nō iudicialiter p̄cedit, ⁊ tūc non p̄dest consensus, q: habetur perinde ac si priuatus compulisset.
141 ¶ †Querit̄ etiam an p̄ non vsum inducat̄ ɔsuetudo, ⁊ Nico. de matarel. ⁊ Cy. in. l. ij. C. que sit lon. ɔsuetu. dicūt, q; consuetudo negatiua q̄nq; dr̄ contraria consuetudo, q̄nq; desuetudo, q̄nq; non vsus. Contraria ɔsuetudo dr̄, qn̄ ius p̄mittit ⁊ ɔsuetudo vetat,

tat, vel ecõtra. Desuetudo vero dr̃ quasi diuersa ꝯsuetudo, vt qñ
lex aliquid sub certa forma statuit, ⁊ cõsuetudo statuit illud sine
illa forma, vt in alienatione reꝝ minoris. Hec aũt nõ est ꝓprie
cõtraria cõsuetudo, q̄r ad idẽ tẽdit cũ lege. s. ad ꝑmissionem alie-
nationis, sed in aliquo detrahit. s. i diminutione solẽnita. Sꝫ tñ
ẽt hec desuetudo inq̃tũ ꝯ̃dicit legi est ꝯ̃ria cõsuetudo, ⁊ corrigit
legẽ, ⁊ sic in effectu nõ est dr̃ia inter ꝯ̃riã ꝯsuetudinẽ, ⁊ desuetu-
dinem. Nõ vsus aũt est id, ꝙ nõ hꝫ implicitã affirmationẽ ꝯ̃riã
legi, nec in substantia, nec in forma, vt q̄r nõ accidit casus, vel si
accidit hoies nõ fuerũt vsi lege ꝓ tali casu tñ nõ fecerũt ꝯ̃riũ, ⁊
talis nõ vsus nõ tollit legẽ. Exemplũ ꝑmi qñ casus nõ accidit.
v̄t lex ꝙ hermaphroditus iudicatur ẜm sexũ qui preualet. l. q̄-
ritur. ff. de statu ho. Nõ pone in mille annis casus nõ fuit, nõ ꝑ
hoc erit sublata lex. Exemplum scd̄i qñ casus accidit et populus
nõ ẽ vsus lege. Sepe domus alicubi minãt ruinã, si ponit̃ ꝙ ibi
nunq̃ fuit ꝓstita cautio de dam. infec. nec petita, nõ per hoc est
ꝑiudicatũ legi de cautione disponẽti, nisi interuenisset aliq̄d af-
firmatũ, q̄r tũc esset iducta ꝯsuetudo, vt q̄r petebat̃ cautio, ⁊ fuit
142 repulsus petẽs. ¶ † Item q̃rit̃, an ad ꝯsuetudinem inducenda
regrat̃ actus iudiciarius, ⁊ cõclude ꝙ nõ, q̄r cõsuetudo resultat
ex moribus ⁊ vsibus q̄ possunt esse i iudicio ⁊ extra, ⁊ dato ꝙ ac
tus iudiciarius interueniat, tñ per ipsum tanq̃ per iudiciarium
non inducit̃ ꝯsuetudo. Sed per hoc ostenditur tacitus ꝯsensus
populi assentientis. l. j. ⁊ .ij. C. que sit lon. consuetu. l. diuturna. ff.
de legi. ⁊ de istis per Car. in. d. c. fi. q. xix. ⁊ . xx. ⁊ quo ad istud
vltimũ adde Abb. in. c. abba. de ꝟ. sig. ⁊ in. d. c. fi. de ꝯsuetu.
⁊ lꝫ snie essent nulle, tñ induceret̃ ꝯsuetudo respectu consensus.
143 † Et intellige qñ diuturnitas fuit subsecuta. ¶ Et si post ꝯsue-
tudinẽ ꝓscriptã semel vel bis aliquis facit ꝯ̃, nõ per hoc est inter
rupta, nisi totiẽs ꝯ̃ fieret, ꝙ induceret̃ ꝯ̃ria ꝯsuetudo. gl. in. l. ne
mo. §. j. ff. de regu. iuris. Cardi. in. xxiiij. ⁊ . xxv. q. in. d. c. fi.
144 ¶ † Ex sententijs arbitroꝝ non inducit̃ ꝯsuetudo, si snia est ta-
lis que nõ possit mandari executioni, secus si snia põt mandari
executioni, vt in. l. cũ antea. C. de arbi. tñ plures snie requirunt̃
q̃ in iudice, cũ iudex sit ꝑsona publica, ⁊ facilius detegit̃ cõsen-
sus tacitus ppl'i in assentiẽdo snie iudicis, q̃ arbitri. Car. in. d.
145 c. fi. q. xxvj. ¶ † Et q̃tum ad snias arbitratoris dicas, ꝙ sicut ex
actibus frequẽtatis põt surgere ꝯsuetudo, ita possent esse tot ar
146 bitramenta quot inducerent̃. Cardi. q. xxvij. in. d. c. fi. ¶ † An
per snias latas inter non subditos ex prorogatione inducat̃ con
suetudo. Dicas ꝙ circa iudiciariũ ordinẽ põt induci. l. iij. in fi.
ff. de testi. Sed si queritur de inducenda consuetudine territo-
rij, in quo est determinatio cause, ⁊ non põt induci, q̄r seruari dꝫ
ꝯsuetudo non loci in quo iudicat̃, sed litigantiũ. l. si fundus. ff. de
euictio. Sed si ageretur inter personas non subditas rõne do-
micilij, sed tñ subditas rõne delicti vel ꝯ̃ctus, tũc ex talibus sen-
tentijs põt induci cõsuetudo. d. l. si fundus. l. iij. ff. de offic. presi.
147 Car. q. xxviij. i. d. c. fi. ¶ † In ꝯsuetudine reqrit̃ tp̄is diuturni-
tas non sic in lege q̄r i lege apparet statim expressus ꝯsensus prin
cipis, vel ppl'i ⁊ in certis nõ est locus ꝯiecturis. c. ij. de reg. iur.
lꝫ vbi aliq̄d actũ ẽ, nec apparet, quo aio fiat recurrit̃ ad presum
ptionẽ ꝑseuerantie seu diuturnitatis. c. ad nr̃am. cũ gl. de rl'a. ex
quo. n. nõ ꝯtradixerũt intra tp̄s diuturnũ ꝓsumit̃ ꝯsensus dura
re, sed ante tp̄s diuturnũ nõ ꝓsumit̃ quis voluisse recedere a le-
148 ge scripta. Cardi. q. xxxj. in. d. c. fi. ¶ † Glosa in. l. dñi ꝑdiorum
C. de agri. ⁊ cẽsi. lib. xj. vult ꝙ de iure ciuili, si ꝯsuetudo est ma
la, requiratur ad eam ꝓscribendã tp̄s, cuius non extat memoria
vel saltem. xxx. anni. In ꝯ̃rium ꝙ talis ꝯsuetudo nõ possit ꝓscri
bi. est tex. in. c. mala ꝯsuetudo. viij. dist. sed pro gl. facit. l. ꝙ non
rõne. ff. de legi. vbi dr̃ q̄d illud q̄d non ratione inductũ est, sed er
rore deinde ꝯsuetudine obtentũ est in alijs similibus non obti-
net, ⁊ sic i eo casu quo est talis ꝯsuetudo ei standũ est. vt sentit il
le tex. ⁊ ibi gl. in quo dicas ꝙ si ꝯsuetudo est ꝯ̃ rõnem ꝙ indu-
cat peccatũ non vꝫ ẽt de iure ciuili. Si aũt ꝯsuetudo est ꝯ̃ rõnem
non tamen alias inducit peccatum, vꝫ in suo casu tantum. d. l. q̄d
non rõne, dũmodo sit ꝓscripta spacio. x. anno. sed si est ꝓscripta
tanto tp̄e, ꝙ de ꝯtrario non est memoria statur ei, etiam quo ad
alios casus, vt ex tanto tp̄e intelligatur factum iustum id quod
erat iniustũ. c. j. de prescriptio. in. vi. Item pp̄ auctoritatẽ glos.
in. d. l. dñi. põt dici si est ꝓscripta spatio. xxx. anno. Tutius tñ ẽ
tenere ꝙ in ꝯsuetudine q̄ est ꝯ̃ rõnem, vt valeat quo ad alios ca
sus, requiratur tp̄s de cuius ꝯ̃rio non sit memoria. Consuetudo
ãt mala nullo mõ tꝫ. l. oẽs iudices. in glo. C. de decuri. lib. x. gl.
in auc. habita. in verbo non peruersam. C. ne filius ꝓ patre. ista
149 hñr ꝑ Car. in. d. c. fi. q. xxxij. ¶ † Qñ incipiat currere tp̄s pre-
scribẽde ꝯsuetudinis, ⁊ dicas ꝙ eo casu quo requirit̃ actuũ fre-
quentia, ꝙ a primo actu ꝑ quem apparet de consensu, ergo inci
pit ꝓscribi. Vñ ad ꝓbandũ ꝯsuetudinem prescriptam spacio. x.
anno. vel alio spacio sufficit ꝓbare ꝙ tanto tp̄e sic sit obseruatũ
⁊ ista est cõis opinio ẜm Card. in. d. fi. q. xxxiij. ¶ Potest in-
duci ꝯsuetudine decẽ anno. vt nulla ꝯsuetudo inducat̃ in loco
nisi ꝑ diuturnitatẽ. xl. anno. Nec obstat ꝙ videat̃ sibijpsi ꝯ̃ria,
q̄r i gñali sermone vr̃ seipsam excludere. l. inq̄sitio. C. d̄ solutio. c.
150 petitio. de iureiur. cardi. q. xxxiiij. ¶ † Et ꝯsuetudo in iudicio
proponitur ẜm doc. in modũ actionis ꝑsonalis, ⁊ realis in mo-
dũ exceptionis ⁊ per officium iudicis. Cardi. q. xxxv. ¶ Agẽs
in libello hꝫ necesse allegare ꝯsuetudinẽ, ẽt si sit notoria, q̄r ꝯsue
tudo est facti, iõ opꝫ proponi ⁊ declarari, ⁊ etiã dꝫ notoriũ ꝓpo-
151 ni. gl. in cle. appellanti. de appel. Cardi. q. xxxvj. ¶ † Et ẽt ꝑ
duos testes ꝓbabit̃ ꝯsuetudo. l. vbi numerus. ff. de testi. ⁊ reqri
tur plena ꝓbatio ẜm cõiter doct. Bar. in. l. prescriptione in fi.
C. si ꝯ̃ ius vel vtili. publi. ¶ Et in probanda ꝯsuetudine fiãt ca
pitula hoc modo, ꝙ fuit sic seruatũ, ⁊ ꝙ tãto tp̄e, ⁊ populo sciẽ-
te, vel maiori parte. ¶ Si vnus testis deponat se vidisse aliq̄-
bus presentibus, alius idẽ vidisse alijs pñtibus, nõ valent tanq̃
singulares. Card. q. xlj. ¶ Si per maiorẽ partem inducit̃ ꝯsue
tudo, nõ obstat ꝯ̃dictio alioꝝ nisi instent coram superiore habẽ-
te ptãtẽ, vt reprobet̃ ꝯsuetudo non obstabit ꝯ̃dictio. facit q̄d hr̃
152 in. c. j. de his q̄ fiunt a maio. parte. capit. cardi. q. xlij. ¶ † Si
q̃rit̃ q̄lr̃ sup ꝯsuetudine i iudiciũ deducta ꝓnũciet̃. Dicas ꝙ si ẽ
ꝓ data ꝯsuetudo pronunciabit̃ ẜm cã, alias secus. dꝫ. n. iudex
se ꝯfirmare actis. c. lꝫ heli. de simo. l. vt fundus. ff. cõmuni diui-
dundo. ¶ Quid si agens cõsuetudine ꝓbauit statutũ non con-
suetudinẽ vel econuerso? Dicas, ꝙ succumbit, q̄r agenti ex vna
causa nõ sufficit aliam ꝓbare. c. abbate. de re iudica. in vi. tamẽ
reseruatur ius ipsi actori, si apte voluerit proponere. Cardi. q.
153 xliiij. ¶ † Querit̃ an extraneus astringatur consuetudine loci,
vbi cõtraxit, vel deliquit. Inno. in rub. de consue. dicit ꝙ seruã
da est consuetudo loci, vbi contractus est celebratus. ⁊ idem in
maleficio, ꝙ seruãda est ꝯsuetudo loci, in quo cõmissũ est. Car.
154 q. xlvij. ¶ † In his que spectãt ad merita, ⁊ decisiões cause iu
dex appellationis dꝫ obseruare consuetudinẽ, q̃ dꝫ obseruare
iudex cãe principalis, cum sit subrogatus loco illius, vt in auc.
vt cũ de appellatiõibus cognosci. in princi. glos. in. c. illud. xij.
dist. Inno. in rub. de consuetudine. Ad ea autẽ que concernũt
ordinẽ ꝓcedendi, dꝫ inspici consuetudo tribunalis ipsius iudi-
cis appellationis, ⁊ nõ iudicis cause principalis, vt colligit̃ ex
notatis ꝑ gl. in. c. lꝫ canon. in ver. de cetero. de electionibus. in
vi. Anto. de but. in. d. rub. nã in his que concernunt ordinẽ pro
cedendi dꝫ attendi locus, vbi cã agit̃. l. iij. §. fi. ff. de testi. Bart.
in. l. cunctos populos. C. de summa trini. ⁊ fide catholica.
155 ¶ † Et nota ꝙ si clericus agat ꝯ̃ laicũ in foro seculari attendit̃
ꝯsuetudo laici ꝯ̃ ipsum laicum. Et idẽ si in foro ecclesiastico, ⁊
in terris ecclesie, sed si laicus excipit ꝯtra clericum de prescri-
ptione vel alio attenditur prescriptio scd̄m ius canonicum vel
ẜm consuetudinẽ ecclesiasticam. similiter si laicus agit ꝯtra cle
ricũ, q̃tũ ad ipsum clericũ attẽdit̃ ius canonicũ seu consuetudo
ecclesiastica. Quantũ aũt ad ligandũ laicũ attendet̃ ius ciuile
seu consuetudo laici, vt si clericus excipit de prescriptione suffi
cit de decẽ vel viginti annis, vt notat̃ in. c. sancto. de prescript.
de quo per cardi. in. c. q̄d clericis. de fo. cõpe. ⁊ in. d. c. fin. q.
156 xlix. ¶ † Q̄r dicitur ꝙ ꝯsuetudo loci est seruanda, an intelliga
tur de ꝯsuetudine castri, vel ciuitatis, vel diocesis, aut ꝓuincie,
siue regni. Dicas ꝙ primo est attẽdẽda ꝯsuetudo ciuitatis, seu
castri. Si vero hec ꝯsuetudo non inuenit̃, attendit̃ scd̄o ꝯsuetu
do diocesis. Tertio consuetudo ꝓuincie. Quarto consuetudo
regni, siue vicinaꝝ ꝓuinciaꝝ. Quinto consuetudo romana. car.
in. d. c. fi. q. lj. lꝫ non teneat hoc q̃tũ ad consuetudinẽ romanam
hodie, cũ ppl's romanus hodie nõ hẽat ptãtẽ legis ꝯdende, nec
inducẽdi ꝯsuetudinẽ gñalẽ, vt ipse declarat in. d. c. fi. in. iij. con
157 trario. ¶ † Querit̃ an sicut ꝓtextu ꝯsuetudinis lꝫ venire ꝯ̃ ius,
ita ẽt lꝫ venire ꝯtra ꝓcepta. ⁊ Inno. in rub. de ꝯsue. dicit ꝙ nõ,
q̄r q̃tocũq̃ tp̄e aliqui nõ seruant precepta peccãt. nec obstat ꝙ
nõ deberet valere ꝯsuetudo ꝯtra statuta canonũ, q̄r pctm̃ ẽ vio
lare statuta ⁊ decreta canonũ. xxv. q. j. c. violatores. Soluit In
no. fatẽdo eẽ pctm̃ violare ex cupiditate vel sine cã, vel in casu
nõ ꝯcesso. Sꝫ vbi venit̃ ꝯ̃ canonũ vigore ꝯsuetudinis lrĩe itrodu
cte, sec⁹. † Dicit ẽt notabil'r Inn. ꝙ volẽs ꝯsuetudinẽ itroduce
re faciat superiore consentiẽte. s. eo q̄ legem facit, vel qui potesta
tem habet condendi contra illud ius vel mandatum, quod est
notabile secundum Cardi. in. d. c. fi. q. lij. qui subdit ꝙ consue-
tudo non possit facere, ꝙ cũ spõsa fratris liceret ꝯ̃here pp̄ per-

159 petiã cãm ꝓhibitionis, que ibi ineſt. ¶ †Querítur quidaʒ foreſis babebat vxorẽ ⁊ domiciliũ in anglia, ⁊ deceſſit Senis cõdito teſtõ, in quo vxori nihil reliquit, heres agebat contra debitores, qui dicebant, ꝙ non tenebant ſoluere, qꝛ poſſent iterũ cõuenirí in Anglia ab vxore, cũ ibi ſit ꝯſuetudo ꝙ vxori certa parte ſuccedat marito. ꝯſuluit Bal. ꝙ conſuetudo Anglie ꝓcedebat quo ad bona anglicana, nõ quo ad ea que alibi erant. l. ex facto. §. rerum. ff. de here. inſti. Sed opponebatur de noibus debitorũ, que cũ ſint incorporalia non regulant a territorio. Sed tñ idem conſuluit in nominibus, intelliguntur enim pertinere ad illud territoriũ, vbi facienda eſt ſolutio, ⁊ ibi debitores põt conue
160 niri. l. quero. ff. de ſolutio. † ſic in ſimili qõne facti de ſtatuto Ferrarie diſponente, ꝙ extantibus maſculis filia femina non ſuccedat allegauit Cardi. ꝙ non ligabat filiam nuptam extra territorium Ferrarie, quoad bona extra territoriũ ꝯſtituta, ⁊ boc ſi ſtatutũ loquit̃ gñaliter mõ predicto dʒ reſtringi ad bona poſita in territorio. Sed ſi ſpãliter loqueretur expreſſe prohibens ne filia ſuccederet in aliqbus bonis vbicunqʒ ſitis. Adbuc idẽ dõm in caſu iſto, qꝛ ex quo nupta eſt deſinit eſſe de primo domicilio, ⁊ fit de domicilio viri. l. imperatores. §. idem reſcripſerũt. ff. ad munici. ⁊ ſic non ligat̃ illo ſtatuto tanq̃ non ſubdita, ita Car. in. d.
161 c. fi. ad fi. ¶ †Ad inducendã ꝯſuetudinẽ ſufficit tps. x. anno. de iure ciuili gl. ⁊ Bal. in rub. C. q̃ ſit lõ. ꝯſue. ⁊ ibi dicit Bal. ꝙ illa ꝯſuetudo ꝓprie dr̃ inueterata qñ eius ꝯrij nõ exiſtit memoria. Nã iſtõ tps ꝓprie appellat̃ vetuſtas. l. h̃ iure. §. duct⁹ aq. ff. de aqua quoti. ⁊ eſti. Sʒ ꝯ Bal. vr̃ tex. in. l. de qbus. ff. de legi.
162 dũ ibi tex. loquitur de conſuetudine inueterata. ¶ †Merum ⁊ mixtum imperiũ ꝯſuetudine acquirit̃, ſed requirit̃ tps cuius ꝯrij memoria non extat. Bal. in. d. rub. qui etiã dĩt ꝙ ad inducendã ꝯſuetudinẽ non ſufficit vnicus actus, ſed requirit̃ pluralitas
163 actuũ ſeu frequẽtia. ¶ †Non iudicatur exẽplis, niſi ex ipſis cõſuetudo ſit introducta, quo caſu iudicamus ex virtute ꝯſuetudinis, non ex virtute exẽploꝝ. Bal. in. d. rub. ⁊ vide gl. ⁊ Bart.
164 in. l. nemo. C. de ſenten. ¶ †Dubitat̃ an aliquid eſſet de ꝯſuetudine introductuʒ nec ne, plures ſñie fuerunt late, ꝙ de boc erat ꝯſuetudo, poſitoʒ ꝙ non apparet de ꝯſuetudine, ꝓcedenti, indu cit̃ conſuetudo per iſtas ſententias cum debito tpis ſpatio. ſ. lõgo. Bal. in. d. rub. C. que ſit lon. ꝯſuetu. Nõ valet ꝯſuetudo ꝙ res eccleſie vendant̃ ſine ſolẽnitate. Bal. in. d. rub. Adde glo. ⁊ bar. in auc. boc ius porrectũ. C. dõ ſac. ſan. ecc. gl. i. l. diuturna.
165 ff. de legi. ¶ †Oppida caſtrum ⁊ villa poſſunt babere propriã ꝯſuetudinem non repugnãtẽ legi vel conſuetudini ciuitatis proprie. Naʒ vbi repugnaret nõ valeret ꝯſuetudo ruſticana niſi cõfirmetur per ſuperiorẽ. l. fi. C. de teſta. Bal. in. l. j. C. que ſit lon. ꝯſuetu. in auc. defuncto. in fi. C. ad tertul. ¶ Sicut preſes ꝓuincie tenet̃ obſeruare leges ſcriptas, ita ꝯſuetudines locoꝝ ⁊ i ciuilibus ⁊ crĩalibus. l. j. vbi ꝑ Bal. C. q̃ ſit lõ. ꝯſue. vñ ita punit̃ trãſgreſſor ꝯſuetu. ſicut trãſgreſſor legis ſcripte ſm̃ bal. ibi. ¶ Ubi nõ eſt rõ ꝯſuetudinis, ſed vſurpatio nõ fit extẽſio, qꝛ in exorbitãtibus ꝯ rõnem non eſt aliqua virtus media que poſſit iſtos caſus copulare. Bal. in. d. l. j. ¶ Si cõſuetudo eſt reprobata per legeʒ ſuperioris non vʒ. Bal. in. l. ij. C. que ſit lon. ꝯſue. ꝑ tex. in auc. nauigia. C. de fur. ¶ Sicut ſtatutũ nõ põt diſponere, vt nõ appellet̃ ad ſuperiorẽ, ita nec ꝯſuetudine boc preſcribi pt. c. venientes. de iureiur. Bal. in. d. l. ij. ¶ Si ꝯſuetudo ẽ peruſij, ꝙ filia dotata non ſuccedat, ⁊ pater bʒ diuerſa patrimonia, vnum peruſij, aliud in loco vbi viget ius commune, q̃tum ad locũ peruſij ꝯſuetudo vincit legẽ, ſed non in alio loco. Bal. in. d. l. ij.
166 ¶ †Poſt ꝯſuetudinẽ firmatã ꝯſenſu ⁊ tpe fit aliquis actus in ꝯrium de voluntate populi. pone exẽplum. Cõſuetudo eſt pſcripta ꝙ vulneranti aliquẽ in platea amputetur caput, poſtea qdã nobilis vulnerat aliquẽ in platea de volũtate ppl̃i non imponit̃ iſta pena, ſed pecuniaria, nunqd ꝓpterea eſt ſublata cõſuetudo ita ꝙ deinceps debeat imponi pena pecuniaria ⁊ non corporalis gl. determinat ꝯſuetudinẽ nõ eſſe ſublatam. in. l. nemo §. tẽporales. ff. de reg. iur. ⁊ in. d. l. ij. niſi totiẽs ⁊ tanto tempore eſſet obſeruatũ ꝯrĩ ꝙ prima ꝯſuetudo eſſet abolita, qꝛ tunc eſſet receſſũ a capitis pena. Bal. in. d. l. ij. ¶ De ſtillo vide bal. in. l.
167 fi. C. que ſit lõ. ꝯſue. vbi dicit. †In curia romana dr̃ ita eſt de ſtilo curie. id eſt de obſeruantia preſcripta ipſius curie, q̃ obſeruãtia babet̃ ꝓ forma ⁊ ab ea nõ ẽ recedenduʒ. ⁊ de ſtilo ẽt ꝑ Bal. in lectura. in. l. j. C. de ſac. ſan. eccle. ⁊ eſt bonus text. in. l. fi. C. de
168 iniur. ¶ †Lex imperialis poteſt caſſare conſuetudinem ⁊ ſtatuta locorum, adeo ꝙ non excuſent delinquentem a pena, ⁊ ſic ſtatutũ inualidum non excuſat a delicto. bal. ꝑ illũ tex. in auct. oẽs peregrini. C. commu. de ſucceſſio. ¶ Cõſuetudo feudoꝝ dicit ꝙ princeps non poſſit priuare duces, niſi prius per pares iudicentur indigni. An imperator poſſit ſtatuere ꝯrũ bal. ꝙ non. in. d. auc. omnes peregrini. Nam ꝯſuetudo, q̃ diſponit in ipſũ principem, eſt maior ipſo principe, niſi ꝯſuetudo tendat ad euerſionem vel quaſi imperij. ¶ Dicit etiam bal. ibi ꝙ vbi pnceps, intendit tollere rõne ꝯſuetudinẽ tanq̃ abuſiuã tollit ꝯſuetudinẽ preſentẽ ⁊ futurã. ¶ Dicit etiã bal. ibi ꝙ qñ ꝓhibitio iuris
169 cõis importat neceſſitatem nõ vʒ ꝯſuetudo cõtraria. ¶ †Et ſi tu vis ſcire vnum mirabile dictũ ſm̃ Abba. in quo plus operat̃ ſtatutum q̃ conſuetudo, vide text. ⁊ Abb. in. c. ex parte. de conceſ. prebẽ. Ubicunqʒ fit mẽtio de ꝯſuetudine intelligit̃ de pſcripta. caſus ẽ ſing. in. c. cumana. dõ elec. Ang. in. l. diuturna. ff. de legi. bal. in. l. de qbus. ff. de legi. in. l. binos. C. de aduo. diuer. iudi. in. c. i. de feu. cogni. i prin. vbi dĩt ꝙ anteq̃ ſit pſcripta nõ dr̃ ꝯſuetudo. Ibi ẽt vult ꝙ iniqua ꝯſuetudo nõ põt preſcribi ⁊ iniquã appellat itollerabilẽ, puta ꝯ ius diuinũ. Eſt ergo iniqua cõſuetudo ꝙ ſuſpenſi teneant̃ in patibulis, qꝛ eſt ꝯ ius diuinũ, pʒ ꝑ notata per bal. in. c. j. §. iniuria. de pa. iura. fir. ⁊ i. d. c. j. dõ feu.
170 cognitio. †vult bal. ꝙ ꝯſuetudo excuſet a falſitate commiſſa, ſi ſic erat cõſuetudo, ⁊ ponit exẽplũ. In ciuitate peruſij ſunt tres ꝯſeruatores monete, ⁊ qñ fiũt ſolutiões in cõi ꝯſueuit notarius ponere nomina omnium trium, lʒ vnus ſit abſens, qõ dicit bal. ꝓcedere, qñ in preiudiciũ abſentis nihil fit, ⁊ materia vera eſt in ſeipſa. ſi tamen perſona ipſa eſſet de ſubſtantia inſtrumẽti nõ careret inſtrm̃ vitio falſitatis ſm̃ Bal. ⁊ adde notata ꝑ Hoſtien. Jo. an. ⁊ Anto. de but. in. c. ij. de fide inſtru. vbi ſi de more ſit, ꝙ ꝯctus ſcribat̃, ⁊ ſigilletur noie prelatoꝝ ꝑ ſuos ad hoc deputatos, q̃uis de hoc ipſi nihil ſciant, tamen ꝑp ꝯſuetudineʒ boc non dicet̃ eſſe falſum. bal. in. l. j. C. de ꝯfeſ. in. x. col. facit qõ voluit bar. in. l. qui ſit fugitiuus. §. apud labeonem. ff. de edil. edic. bal. in titu. de pace ꝯſtã. in ver. quero vtrũ ſtatutũ iniquum teneat. Dicit ꝙ ꝯſuetudines ꝯfirmate ſub certo mõ, ⁊ forma non valent, niſi ſub illo modo ⁊ forma. l. fi. C. de teſta. quas princeps tacite ꝯfirmare vr̃ eo ipſo ꝙ ſunt tolerabiles. l. tam collatores. C. de re militari. lib. xij. l. dñi pdioꝝ. C. de agrico. ⁊ cenſi. lib. xj.
171 †Cõtra malas ꝯſuetudines tanq̃ abortiua ſtatuta non conualeſcunt tpe. auc. vt nulli iudicum. §. nulli vero. vnde dicit. imperator conſuetudines tunc tenent cũ noſtris nõ repugnãt legibus in. §. fi. in auc. de vſu. nauti. ⁊ ibi notat̃. Et in eodẽ tit. de pa. cõſtã. in ver. priuilegio. dicit ꝙ ꝯſuetudo priuilegiat aliquem ſicut principis priuilegiũ. Nam ꝯſuetudo vice principis fungit̃. c. ſi ꝑ qbuſdã. §. preterea. de ver. ſign. Et ſicut ꝑ rebellionem ꝯ principẽ perdunt̃ priuilegia, ita ꝯſuetudines priuilegiate ſm̃ Bal.
172 ibi ꝑ illũ tex. qõ dicit memorie eſſe ꝯmendanduʒ. ¶ †Et quia ſ. allegata eſt gl. no. in. l. nemo. §. temporales. ff. de reg. iur. Adde Bar. in. l. ij. in fi. prin. ff. ſo. ma. q allegat glo. in. d. §. tpales. ⁊ Abb. nota. in. c. pro illoꝝ. de prebẽ. q intelligit illã gl. qñ aliquis de ppl̃o facit aliqd ꝯ ꝯſuetudinẽ alijs ſcientibus ⁊ non ꝯdicentibus, ex boc non tollitur conſuetudo, ſed requiritur tantum tempus q̃tum fuit requiſitum ad introducendam ꝯſuetudineʒ. Sed quando ppl̃s de directo collegialiter ⁊ ſcienter feciſſet actum ꝯ conſuetudinem tunc eſt ſublata ꝯſuetudo per illũ actum
173 ⁊ vide Areti. conſi. xxiij. ¶ †Et vʒ ſñia lata ꝯtra conſuetudinem ꝑp dubiũ facti, ſecus ſi eſſet notoria. de quo per bal. in. l. ij. C. qñ ꝓuoca. nõ eſt neceſ. ⁊ in. l. j. C. eo. titu. per Abb. in. c. j. de re iudi. Et ꝯſuetudo põt tollere ſolẽnitatẽ requiſitã in actu bal. ſingu. in. l. j. C. ad velleia. Et ꝙ in actu debeat adhiberi ſolẽnitas inducta ex ꝯſuetudine eſt tex. in auc. vt preponatur nomen impe. ⁊ ibi glo. que incipit. puta. ⁊ notãt docto. in. c. nulli. de re
174 bus eccle. non alie. † ꝙ ꝯſuetudo nõ põt adimere ſolẽnitatẽ introductã in alienatione rerũ eccleſie. de qua in. c. ſine exceptione. xij. q. ij. de quo ẽt per Calde. ꝯſi. iij. de his que fi. a plato. ſi. conſen. capi. põt tñ ſm̃ doc. in. d. c. nulli. conſuetudo augere illam ſolemnitatẽ addo etiam Bal. in. c. j. in prin. qualiter olim feu. pote aliena. ꝙ ſi conſuetudo eſt a iure reprobata nunq̃ pſcribit̃, qꝛ ꝯ auctoritatẽ ſuperioris nunq̃ põt preſcribi. auc. na
175 uigia. C. de fur. ¶ †Sed an liceat venire ꝯ ꝓceptũ ꝑ ꝯriam conſuetudinem ſicut ꝯ ius. ⁊ doc. in rub. de ꝯſue. ꝯcludunt ꝙ ſi tale eſt preceptum ꝙ non liceat ꝯ illud ſine peccato legem ſtatuere, ſic nec ꝯſuetudie lʒ ꝯ illõ venire, alias ſecus. addo ea q̃ hñr ꝑ
176 glo. ſingu. ⁊ ibi ꝑ doc. in. c. j. de treu. ⁊ pace. ¶ †Ut videmus ponunt̃ collecte in ciuitatibus. qdã ciues nunq̃ fuerunt collectati, vtrũ ꝑ h̃ tollat̃ lex vel ꝯſuetudo vel ius collectandi. Et dr̃ ꝙ non, quia per non vſuʒ non tollitur lex vel ꝯſuetudo. Cy. in. l. ij. C. q̃ ſit lon. ꝯſue. Bar. in proe. ffoꝝ. §. ⁊ antea. notant doc. in. c. Joãnes de cle. ꝯinga. qꝛ ex nõ actibus nõ inducit̃ ꝯſuetudo,

opz igitur q probetur de contemptu legis vel iuris. Verbi gratia, si probetur q cives illi fuerunt per longū tps gravati ad collectas solvendas, ⁊ ipsi per dictū tps semper ꝯdixerunt ⁊ precepta ꝯtēpserūt, alias non pbat talis ꝯsuetudo. de quo per Bal. no. in. l. de qbus. in versi. sed nunquid ex non actibus. ff. de legi.

177 ¶ †Ad hoc vt observantia habeat vim declarationis verborum contrahentium non requiritur, q ista observātia sit prescripta sicut requiritur in consuetudine que obtinet vim legis. Sed sufficit per aliquos actus aliqñ ita fuisse servatum. Ant. de bu. in. c. fi. de ꝯsue. circa mediū. l. q si nolit. §. qui assidua. ff. de edil. edic. l. semper in stipulationibus. de regu. iur.

178 ¶ †Et no. q in materia consuetudinis testes debent deponere de vsu consuetudinis ⁊ declarare vsus frequentiam, tpis diuturnitatez ⁊ tales vsus fuisse vsitatos publice pñtibus, ⁊ sciētibus multis, ⁊ infinitis psonis, adeo q comprehendatur intercessisse consensum maioris partis populi. vt nota. decla. Azo in summa. C. q̄ sit lon. ꝯsue. Bal. in. l. de qbus. ff. de leg. ¶ Ponamus q in civitate sit aliquis, q sit ꝯsuetus exigere vsuras, vt q: erat privilegiatus a principe, ⁊ sic de facto servabat, si fideiussor solvit vsuras, poterit illas repetere a debitore pncipali, nec imputabit fideiussori solventi postq̄ in loco talis exceptio non admittebatur q vsure essent illicite. Ita volūt Cardi. ⁊ Imo. in. c. pervenit. de fideiusso. quos refert Alex. in consi. lvij. in. j. volumi.

179 ¶ †Sed vr̄ q ꝯsuetudo non possit tollere legē positivā, q: ois lex positiva derivat ⁊ causat a lege naturali, ⁊ a lege divina, vt in proe. Gregoriano. c. firmiter. de sum. tri. ⁊ fide catho. l. fi. C. de prescri. lon. tempo. sed legem divinam ⁊ naturalez non tollit ꝯsuetudo. vt in. c. fi. de consuetu. ergo nec positivam causatam ab illa capi. accessorium. de regu. iuris in. vj. Respondetur q ꝯsuetudo in derivato vel causato vel accessorio non poterit q in pncipali nō posset, ⁊ sic ꝯceditur qd̄ obijcitur. Sed ita est etiam q ꝯ ius naturale ⁊ divinum valeret consuetudo rōnabilis. i. per quā non induceret peccatū, vt concludit per doc. in. d. c. fi. ergo fortius vel saltem eque valebit in accessorio causato vel derivato ex quo rōnabilis est ⁊ peccatum non nutrit.

180 ¶ †Et lz ꝯcludatur coīter put dictū est q que consuetudo dicatur irrationabilis committitur iudicis arbitrio. Dicas tamen q quatuor modis pōt dici ꝯsuetudo irrationabilis. Ex persona q̄ vult consuetudinē inducere. c. q̄to de ꝯsue. Ex persona, ꝯtra quā. c. si consuetudinem. c. qui ꝯtēpta. c. fi. viij. di. Ex re super qua ꝯsuetudo fundat. c. cū nō liceat. c. ex officij. de pscri. Ex modicitate tpis, quo obtinuit. c. fi. de ꝯsue. c. cū ecclesia de cā pos.

181 ¶ †Et cū coīter teneatur q ad inducendā ꝯsuetudinem etiam contra ius de iure civili sufficiunt decē anni. de iure canonico requirunt quadraginta. Queritur qñ incipiet currere hoc tps decem vel quadraginta anno. Et respondet Joā. an. in. d. c. fi. de ꝯsuetu. q coīter tenet illū primū actum inspiciendū in cursu, vt ex illo incboata ⁊ iterata cum diuturnitate tēporis insurgat con-

182 suetudo. †Et nota q ibi declarat Joan. an. qualiter cōsuetudo potest prescribi. Dicit enim q illud ius qd̄ disponit cōsuetudo, puta vt succedat primogenitus, vt optet antiqor canonicus, vel his simile, ⁊ spacio temporis ad id apto servato per tacitum cōsensuz id statuere volentē dr̄ ꝯsuetudo ⁊ prescripta respectu ipsius iuris quod inducitur. Et. h. d. Jo. an. ꝯ Petrum qui dicebat ꝯsuetudinem non prescribi, q: opz id qd̄ pscribit esse ius dispositum nō disponēs, vn̄ si longo tpe irē p viā publicā, cū ibi nō sit ius dispositū, sed solum quedā facultas eundi, non prescriberem. Licet ergo fateat Petrus in ꝯsuetudine diuturnitatē tēporis requiri, negat tñ ibi pscriptionem adesse, q: non est ibi ius formatum vel dispositum, quod vocat ius dominij vel pignoris,

183 vel his similia, ⁊ talia prescribunt. ¶ †Et in hoc cam habui semel scribere an ꝯsuetudo laicoꝝ sit servanda ꝯ laicū in favorem clerici vel ecclesie corā iudice ecclesiastico. Et ista q̄stio formatur per doc. in. c. qd̄ clericia. de foro compe. ⁊ volo ponere exēplum qd̄ ponit Abb. ibi. Est ꝯsuetudo q credatur libris mercatorum, an talis ꝯsuetudo, sit servanda in foro ecclesiastico ꝯ laicū in favorē clerici. ⁊ dicit Abb. si verba statuti expresse referūtur ad iudicē, vt si statutū dicat, q iudex debeat credere libris mercatoꝝ, ⁊ tunc tale statutū non ligat iudicem ecclesiasticum, cui tāq̄ nō supposito nō potuit legē iponere. c. cū inferior. d. ma. ⁊ obe. c. eccle. s. marie. de ꝯsti. Aut statutū simplr̄ loquit, ⁊ tūc si ē lex iter laicos quos statutū pt̄ ligare, ⁊ itē debat, ⁊ tūc servāest in foro ecclesiastico, secus si esset lis inter laicum ⁊ clericū, q: sicut laicus non posset allegare talē ꝯsuetudinez vel statutum ꝯ clericū, nec etiam clericus pōt allegare ꝯtra laicū, q: lex dz esse cōis, vt sit equa. c. erit autem lex. iiij. dist. ⁊ sic per ipsum statutum non ligabitur laicus in favorem cleri, ex quo a cōtrario ipse clericus non ligaretur. Ista dicta Abba. refert Areti. in suo consi. xlv. ⁊ amplius tz ipse q talis ꝯsuetudo seu statutum indistincte non sit servandum in foro ecclesiastico, ⁊ movetur tali rōne, q: cū statutū loquat simpliciter q libris mercatoꝝ dēat credi vel dari fides, aut ista verba statuti referuntur ad partē, ⁊ resolvuntur hoc modo, q vna pars possit vti ꝯ aliam libris mercatoꝝ ad plena fidem, ⁊ tunc tale statutum non obligat partem, ꝯ quam producitur stare illis libris, q: vt ait Jo. cal. in sua dispu. quam refert ⁊ sequitur Abb. in. d. c. qd̄ clericis statutum, quod prohibet partem probare testes, non astringit partez in iudicio ecclesiastico litigantem, quia super modo procedendi in iudicio ecclesiastico statutum non potest disponere, aut istud statutū respicit personaz iudicis, quo cavet, q libris mercatoꝝ detur fides, ⁊ tūc non astringit iudicē ecclesiasticum dare fidē talibus libris. Et q verba statuti vel dispositio ꝯsuetudinis que hz q detur fides libris necessario referant ad iudicē. pz manifeste, q: in dici dz p probationē fieri fides. l. iij. ⁊ ver. tu magis scire potes. ff. de testi. Et notat pulchre Bar. in. l. admonēdi. ff. de iureiur. Statutum ergo simpliciter ⁊ impersonaliter loquens ad illū refertur ad quē p pertinet fides d̄ qua in statuto disponitur. Ita pbat tex. quē Bal. reputat sing. in. l. si servus. §. q margaritā. ff. d̄ leg. j. no. Bal. in auc. si qñ. C. de ꝯsti. pecu. ⁊ ita post multa resi-

184 det Are. ibi, †sed mirū est q nō allegaverit gl. sing. in. l. ex ca. ff. de postu. q̄ voluit q eps̄ iter laicos i foro suo litigātes svare debet consuetudinem laicoꝝ, ⁊ ibi Bal. dicit q licet ꝯsuetudo non porrigat ad aliud territorium diversuz, tñ porrigit ad aliū forū in eodē territorio. Dicit tñ bal. q illa glo. dz intelligi q̄ dt̄ ad decesionē cause, nō q̄tū ad ordinationē iudicij, q: in illis servanda est ꝯsuetudo, ,ppriȷ fori nō alieni, vt i. l. ij. C. quē ad. testa. ape. si tñ talia statuta exorbitāt a canonica eqtate eps nō tenet illa observare. ita bal. in. d. l. ex ca. Nec obstat illud qd̄ dicit Areti. ⁊ et Abb. q tale statutū nō pōt ligare iudicē ecclesiasticum, q: minor nō ligat maiorē. Rñdet. n. Bal. q nō ipse ligat sed ius cōe qd̄ factū minoris cōfirmat. Et idē voluit Bal. in. l. ij. C. de cōsti. pecu. vbi allegat dictā glo. q̄ limitat ibi, nisi statutum vel cōsuetudo referret se solū ad ,pprios iudices, q: tūc nō svaret in alio foro. Hāc ēt glo. approbat Pau. de ca. in. d. l. ex ca. ⁊ ipsam declarat. s̄. dictū est fm Bal. Hāc ēt glo. approbat Bal. in. l. oi innovatione. C. de sac. san. ec. ⁊ ibi ponit vnaz theoricā in hac materia. q ei nō pdest statutū cui nō pōt nocere. Et quo sequit fm eū q sicut nō obest clericis maxime in foro eoꝝ, ita nec patrocinat, q: nō dz claudicare. ⁊ remittit ad nota. p canoni. in. d. c. qd̄ clericis. de foro cōpe. Hāc ēt glo. p val de not. allegat Bal. in. l. privilegia. C. de sac. san. ecc. q statutū civitatis. dz servari inter laicos in curia epali. Hāc ēt glo. allegat Bar. in. l. de qbus in vlti. col. ff. de legi. ⁊ ibi bart. voluit q ēt inter clericos debeāt observari ꝯsuetudines laicoꝝ si sint honeste ⁊ nō sint cōtra libertatē ecclesiasticā. Sz ista opinio coīter nō tenet, sz Pau. de ca. in. l. oēs populi. ff. de insti. ⁊ iure facit mentionē de hac glo. ⁊ ipsam nō tz. Dicit. n. q illa glos. loquit per ver. forte, sed ista nō est bona solutio. q: ēt iurisconsulti loquunt per similia verba, vt in. l. si duo. ff. de arbitris. in. l. mutus. in pn̄. ff. de procura. in. l. ab executione. C. quoꝝ appel. non recipiant. ⁊ ibi gl. allegat illud carmē. Per verbū forte rñdēt sepe piti. Rñdet ēt ad illā glo. q coīter determinat contrariuz q: eps est superior, vn̄ non ligat statuto, sed ad istud rn̄suz est. s̄. sed puto q Pau. de ca. fuerit deceptus q illa glo. loquit in cā clericoꝝ. ⁊ ita vr̄ intelligere. Sed ista gl. intelligitur iter laicos ⁊ ipse in. d. l. ex ca. melius ꝯsiderans illam approbavit.

185 ¶ †Et q: s̄. fuit dictum q vbicunq̄ fit mentio de cōsuetudine debet intelligi de longa ⁊ pscripta, vt est tex. sing. in. c. cumana. de elec. Hoc tñ singulariter limitāt Ant. de but. ⁊ Abb. in. d. c. cumana. nisi hoc verbum esset prolatū in materia larga, puta in libello, q: tunc intelligitur de ꝯsuetudine etiā non prescripta c. querelam. de elec. Et dicunt illud ,pcedere qñ ꝯsuetudo etiaz nō prescripta fundat intentionē libellantis, q: in dubio dēmus verba libellantis in eius favorē late intelligere. Unde si dico in libello, q ꝯsuevi eligere, sufficit probare q aliqñ elegi. lz nō pbem q per tantū tps q sufficit ad ꝯsuetudinē prescribendaz. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi. secus aūt foret vbi ad fundandā intentionē libellantis reqreret ꝯsuetudo pscripta, q: tūc de illa intelligeret. hunc etiā tex. allegat Bald. ad hoc in. l. bi-

186 nos. C. de advoca. diver. iudi. † Et vr̄ etiam ipsum limitare dnz format qōnem sic. Oliz cōsuevit esse salariū centuz florenoꝝ postea cepit esse ducētoꝝ dicūt litere principis cū salario ꝯsueto.

Queritur quid inspicietur, et videtur quod inspiciamus salarium longo tempore consuetum, non illud quod est tribus vel quatuor annis prestitum, quia cum de consuetudine facimus simpliciter mentionem, intelligitur de longa consuetudine. c. cumana. de elec. Sed dicit Bal. quod inspiciendi sunt proximi precedentes anni, et ad istud fit relatio. l. mella. §. j. ff. de ali. leg. et sic ex ista decisione colligitur limitatio ad. d. c. cumana. et huic tex. non fuit memor allegare bal. in. c. j. de feu. cog. dum dicit quod illud quod dicitur de consuetudine intelligitur de prescripta, nam antequam non dicitur prescripta non dicitur consuetudo, sed dicitur voluntas inducendi consuetudinem. et Bal. in. d. c. cumana. per illum tex. dicit quod non est perpetua et vera consuetudo
187 nisi sit prescripta. ¶ † Et quia supra tactum est quod per non vsum non tollitur lex, vt per Bar. in. §. et antea. in proe. ff. vete. et notant doc. in. c. Jo. de cle. coniug. Addo quod semel allegavi hoc contra vnum, qui existimabat se sapientem in iure, et putabat me dixisse heresim in iure et dixi vade frater, et melius stude, quia iura non addiscuntur vagando quotidie de loco in locum, si tamen non vsus haberet in se tacitum actum contra dispositionem iuris induceretur consuetudo. Exemplum. Lex defert hereditates communiter et equaliter omnibus filijs non distinguendo inter masculos et feminas. l. maximum vitium. C. de libe. prete. sed consuetudo defert tantum primogenito, et nunquam femine, licet non femina, vel secundogenitus, nunquam fuerit vsus illo iure communi, nihilominus inducitur consuetudo, quia hic actum fuit contra ius commune, et sic de similibus. quod nota mul
188 tum ne erres sicut errabat ille sapiens. ¶ † Et quia supra allegatum est dictum singulare Bar. in. l. j. in fi. ff. de leg. quod vsus mulierum non inducit consuetudinem. et istud dictum multum extollit Roma. in singularibus suis. sed ista non videtur magna singularitas, nam regula est in. l. de quibus. et ibi no. Bal. ff. de legi. quod ille demum populus potest inducere consuetudinem qui potest statuere, et qui non potest statuere, non potest consuetudinem inducere, quia vtrobique requiritur par potentia cause efficientis. Cum ergo mulieres non possint interesse statutis condendis. d. l. j. ergo nec etiam possunt consuetudinem inducere. Addo tamen quod Bart. in repetitione. l. j. C. que sit lon. consue. dicit quod si mulieres frequenter vse sunt inter se aliquo actu contra legem diuturno tempore, illa consuetudo inter eas debet seruari, non tamen ex consensu earum, sed ex consensu totius populi seu maioris partis
189 quia sic patiendo videntur tacite consentire. ¶ † Audiui semel padue honoris causa vnum doctorem legentem in principio studij, qui inter alia in lectione illa allegauit Imo. in. l. ij. in prin. que incipit moribus. ff. de vulg. et pup. qui dicebat per illum tex. posse induci quasdam consuetudines, quod quis decedat pro parte testatus et pro parte intestatus, et quod quis possit decedere cum pluribus testamentis. post lectionem dixi illi doctori quod Bal. hoc dicebat in. l. de quibus. ff. de legi. vbi etiam dicit quod valet consuetudo instituendi heredes in codicillis si ita esset sepissime obseruatum. Dixi etiam quod eodem modo valebit consuetudo, quod pupillus possit obligari sine auctoritate tutoris. l. more. per illum tex. ff. de acqui. here. valebit etiam consuetudo, quod femina
190 possit esse iudex. l. cum pretor. in ver. moribus. ff. de iudi. ¶ † Circa ea que dixi supra quod per desuetudinem non abrogatur lex, volo addere dicta Pau. de cast. in. d. l. de quibus. ff. de legi. qui dixit quod habemus tria vocabula. s. non vsum, desuetudinem. item contrariam consuetudinem legis, non vsus est quando non occurrit casus in quo oportuit legem seruare, et si hoc per mille annos contingeret, lex propterea non esset abrogata. Et ponit exemplum in cautione damni infecti, quia raro aut nunquam accidit casus, in quo expediat eam petere, vnde propter hoc non est correctus titulus de dam. infec. Desuetudo dicitur quando casus contigisset, sed non fuit petita. Exemplum etiam in satisdationibus quas debet prestare actor cum dat libellum auc. generaliter. C. de epi. et cle. auc. libellum. C. de lit. contest. ille a longissimis temporibus nunquam fuerunt petite, et propter hoc ille auc. sunt per desuetudinem abrogate per text. in. d. l. de quibus. contraria consuetudo esset si fuissent petite, et tamen non prestite animo inducendi consuetudinem ne prestentur, et tunc etiam multofortius lex abrogatur. ¶ Sed aduerte, quia vt puto Pau. de ca. errauit volens facere differentiam inter non vsum et desuetudinem, quia neque per non vsum neque per desuetudinem abrogatur lex nisi eo modo quo supra declaraui. Nec ob. l. de quibus in fi. ff. de leg. super qua se fundat, quia intelligitur vt dictum est. Et contra ipsum adduco Bar. in. §. et antea. in pe. ff. vete. dum formaliter dicit sic. Quero nunquid per desuetudinem tollatur lex. Et dico per desuetudinem tolli. s. deuiando seu diuertendo a recto intellectu, sed ex eo quod non vtatur absit a seculo et abrogetur. ista sunt verba bar. in. d. §. et antea. Non ob. illud quod dicit de satisdatione, quia illa fuit sublata per contrariam consuetudinem non per desuetudinem. Et ita voluit Bar. in. d. auc. generaliter. dum dicit quod fuit petita, et nunquam obtenta. et contra ipsum adduco ipsum in. d. auc. generaliter, vbi dicit allegando Goffre. et Alberi. quod si illa cautio peteretur a reo, deberet prestari, quia non est abrogata per contrariam consuetudinem, sed non est in vsu quia satisdationes iste non petuntur, sed dicit Pau. de cast. Bar. dicere se vidisse peti et non obtineri. Quid potest dici clarius per Pau. de cast. contra ipsum Paulum, nam hic casus contigit et non fuit petita, tamen non est abrogata illa auctentica quod est expresse contra illa que dicit in. d. l. de quibus. contra ipsum etiam adduco Jo. fa. insti. de satisda. §. sed hodie in in prin. vbi dicit quod si reus instaret deberet prestari illa satisdatio non enim lex tollitur per non vsum nisi contradictum fuerit, vel nisi per contrarium vsum. Et ex verbis Jo. fa. colligo quod non est differentia inter non vsum et desuetudinem, quia casus contigit, et tamen appellat non vsum. et Pau. de cast. appellat tunc desuetudinem, si casus contigit, et non fuit petita. Adduco etiam eundem Jo. fa. in. §. ex non scripto. insti. de iure natu. vbi in illa questione, an consuetudo tollat legem, querit nunquam fuit auditum in regno Francie, quod adulter puniretur pena iuris, nunquid si hodie accusaretur debebit et poterit puniri pena iuris. Doc. dicunt quod sic secundum eum. vnde desuetudo non tollit legem nisi quando habet factum implicitum, vt quia adulter alia pena punitus sit. nec ob. secundum Jo. fa. tex. in. l. ordo. ff. de publi. iudi. in. c. leges. iiij. dist. in. l. j. C. de lati. liber. tollen. quia intelliguntur secundum modificationem predictam, videlicet per desuetudinem, et factum contrarium. contra ipsum adduco etiam Bald. in. l. de quibus. ff. de legi. in versi. modo queritur an ex non actibus. vbi dicit quod si negatiua
191 consuetudo potest elici ex actibus potest prescribi. alias secus. † Contra ipsum etiam adduco Joan. and. et modernos in capitulo finali. de consuetudi. in sexto. vbi querit, quid si canonici in casu illius. c. per longum tempus non fuerunt vsi illa consuetudine optandi, an dicatur talis consuetudo sublata. Et dicit Jo. and. quod non cum vti sit in eorum voluntate, vt in illo tex. vnde competit eis per viam facultatis, secus si talis non vsus fuisset inductus propter contradictionem alterius partis impugnantis illam consuetudinem, quia tunc tolleretur illa prima consuetudo per contrariam desuetudinem obseruatam tanto tempore quantum erat necesse ad inducendam consuetudinem secundum Inno. in. c. accedentibus. de priuil. et est pulchra gl. in. c. cum. de beneficio. de preben.
192 in. vj. † Et nota quod est differentia inter consuetudinem et desuetudinem. nam consuetudo est, quando fit contra legem. desuetudo, quando non vtimur aliqua lege in iure posita. Et adde notata per Bal. in. l. res non nouam. C. de iudi. vbi dixit, quod si statutum dicat, quod non valeat sententia mercatorum nisi omnes quatuor consules intersint in definitiua, si consuetudo obseruat trium sententiam sine quarto. dicit, quod ex quo ita est de consuetudine derogatum est statuto. et colligit ipse, quod si lege cauetur aliquid, et consuetudine non habeatur non vitiatur omissum. contra Pau. de ca. etiam adduco Areti. in consil. cxxxiij. in fi. Nec suf
193 ficiat in hac questione contra Pau. de ca. ¶ † Si deductum fuit in iudicio, an esset consuetudo, vel non, et iudex pronunciauit consuetudinem esse, et non fuit appellatum, et iudex non pronunciauit corruptus, nec per errorem, consuetudo de cetero seruabitur. Archi. in. c. frustra. viij. di. et est vnum speciale, quod res inter alios acta alijs preiudicat et nullus amplius de ciuitate habebit necesse probare consuetudinem. sed sufficit probare, quod in contradictorio iudicio obtentum est esse consuetudinem. et dicta per Archi. approbat Bal. in. l. cum de consuetudine. ff. de le
194 gi. ¶ † Consuetudo que respicit ordinem iudicij in probando non requirit scripturam, cum hoc sit modici preiudicij, sed iudex vocabit ad se aduocatos, et procuratores palatij, et explorabit de consuetudine. pro quo est bonus tex. i. l. iij. §. fi. ff. de test. Ita nota, dicit bar. in. d. l. de quibus. in versiculo secundo probatur consuetudo. et Jo. fa. insti. de iure
195 na. §. ex non scripto. qui subdit. † quod si iudex se ita informauit summarie, nec in scriptis redegit, et pronunciauit per consuetudinem, et fuit appellatum, quid tunc faciet iudex appellationis. Respondet quod eodem modo se informabit, vt de stilo curie est dictum. Inno. in. c. cum dilectus. de ordine cogni. quod libellus fundatus secundum stilum curie consuetum procedit. est tex. in. l. fi. C. de iniu. in. l. instrumenta. Et ibi per Ange. C. ad exhibendum. Bar. i. l. j. C. de iura. calum. in. l. cum sententiam. i. l. iudex. C. de sententiis. in. l. j. ff. de ede. in. l. cum proponas. C. de bo. aucto. iudi. pos. i. l. j. §. in operis. ff. de ope. no. nun. in. l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infec. in. l. terminato. C. de fructi. et lit. expe. in auc. offerratur. C. de
196 lit. conte. Bal. in. l. ex ea. ff. de postu. ¶ † Joan. fab. in. d. §. ex non scripto. querit per quot testes probetur consuetudo. respondet per duos. l. vbi numerus. ff. de testi. licet secundum eum curia Francie, recipiat decem. Et subdit postea quod quando testes inducuntur ad probandam consuetudinem temporis cuius non extat memoria debent sic deponere, se vidisse obseruari suis temporibus, et a suis maioribus audiuisse sic obseruatum, nec vidisse, nec audiuisse quemquam, qui alias viderit obseruari. allegat. l. si arbiter. ff. de proba. et ego ibi addo notata per glo. et docto. in. c. j. de prescrip. in. vj. Barto. in. l. ij. §. idem labeo. ff. de aqua plu. arcen. Bal. in. l. conuenticulam. C. de epis. et cleri. canonistas in. c. quid per nouale. de verbo. significatione. Alexand. consilio. vij. in primo volumine. Si vero producuntur testes super consuetudine minori tempore inducta oportet

opoꝛtet ꝙ deponant tot, ⁊ tales actus, ꝙ presumatur scientia po
puli, ⁊ decursus ex quo presumatur animus ⁊ alia, que necessaria
sunt ad consuetudinem inducendã, ⁊ ideo vr̃ necesse, ꝙ specificent
casus, ⁊ personas inter quas hec viderunt. alias nõ posse ex eo-
ruꝫ depositionibus deprehendi, qui sint sufficientes actus ad cõ
sensum populi presumendũ, si tñ illi qui producunt̃ essent sapien
tes homines, ⁊ scirent quid est ꝯsuetudo, ⁊ dicerent se non recor-
dari inter quas personas viderint obseruari, nec in quibus casi-
177 bus, satis essent eoꝝ depositiones admittende ſm Jo. fa. † q ét
querit quid si deponãt ꝯsuetudinẽ esse, vr̃ ꝙ nõ valeat testimo-
niũ. Nã videntur se potius iudices constituere q̃ testes ipsi. n.
debent deponere super actibus ⁊ expleto cursu temporis, ⁊ post
index ex hoc discernet, an sit consuetudo. alias non vꝫ testimo-
niũ. allegat not. per Inno. in simili. in. c. cũ cãm. de testi. hoc tñ
intelligit ipse, si vlterius fuerunt interrogati. per not. in. l. solaꝫ.
.C. de testi. de hoc tñ vide, que inferius dicentur, ⁊ idem si depo
nant esse ꝯsuetudinem ⁊ dicant cãm sufficientem deponendo de
198 frequentia actuũ ⁊ tẽporis cursu. ¶ † Querit ét an p testes sin-
gulares probet̃ cõsuetudo, qꝛ deponũt de frequentia actuũ, ⁊ te
poris trãscursu singulariter, qꝛ vnus vidit vnũ alius aliud, ⁊ te-
net ꝙ sic, qꝛ oẽs inducunt̃ ad probandã cõsuetudinem, sed bart.
in. d. l. de qbus dicit ꝙ si vnus testis deponat ꝺ frequẽtia actuũ
alius idem tñ in cã sciẽtie discordant, qꝛ vnus dicit ꝙ vidit quos-
dam actus alius dicit de alijs, ⁊ isti probãt, qꝛ de frequentia cõ
cordant, ad ꝙ inducunt̃, non. n. inducuntur ad probationẽ alicu
ius actus singularis, aut quilibet testis deponit de actu singu-
lari tm̃, ⁊ isti non probant nullus. n. actus est probatus quia sin
gularis, ⁊ de frequentia actuũ nõ probant. Addo notata p bar.
in. l. labeo. ff. de supellec. leg. vbi notabi. declarat qualiter probe
tur cõis vsus loquẽdi. ⁊ ibi allegat dictũ Inn. in. d. c. cũ cãm. ⁊
ponit exemplum sic. testator habens multos equos legauit ali
cui palaphrenos suos dubitat̃ quid cõtineatur appellatione pa
199 laphrenoꝝ. Hoc dꝫ declarari ex cõi vsu loquendi † ad declarã
dum autẽ cõem vsum loquendi, dꝫ sic formari articulus ſꝫ bar.
ꝙ a decẽ annis citra ⁊ p ipsuꝫ tempus cõis vsus loquẽdi fuit in
hac ciuitate ꝙ equus talis ꝯdõnis appellet̃ palaphrenus, qꝛ ad
hoc vt cõis vsus ꝯstituat̃ requirit̃ vsus longi temporis. Et te-
stis examinatus dꝫ dicere contenta in articulo esse vera, interro
gatus qñõ scit dicet, qꝛ per dictũ tps in dicto loco audiuit equꝫ
talis conditionis ab oĩbus tractantibus de hoc palaphrenũ vo
cari, ⁊ ideo testis dꝫ dicere ꝙ audiuit, qꝛ ratio testis dꝫ conclude
re id qꝺ per sensum corporeũ cõprehẽdit̃. l. qui testamẽto in fi. ff.
de testa. ⁊ ideo si testis iterrogatus qñõ scit, diceret qꝛ sic dr̃, nec
apponeret se audiuisse, nihil concluderet, qꝛ non testificat̃ aliqd
qꝺ suo sensu percipiat, ⁊ Bar. in. l. si choꝛus. §. j. ff. de lega. iij. di
cit ꝙ in probando cõem vsum loquendi sufficit testem dicere se
audiuisse a senibus. ⁊ ibi Bar. se remittit ad dicta per eũ in. d. l.
labeo. ⁊ dicta per Bar. approbat Bal. in. l. ij. C. si aduer. rem
200 iud. † Et pro ꝯfirmatione predictoꝝ addo not. per Bar. in. l.
de minoꝛe. §. toꝛmenta. ff. de questio. in illa questione qñõ probet̃
fama ꝙ testis dꝫ interrogari a quibus personis audiuit. Nã cuꝫ
fama debeat habere originẽ ab honestis personis, non posset sci
ri, an habeat originẽ ab honestis personis, vel non, nisi ille per-
sone manifestent allegat not. per Inn. in. c. qualiter ⁊ qñ. de ac
cusa. adeo ꝙ si testis neminẽ noiaret, sed diceret se nõ recorda-
ri, nõ valeret testimoniũ eius, ⁊ sic vult Bart. ꝙ debeat interro
gari. ⁊ Inn. in. c. cũ opꝫ. de accu. vult ꝙ non interrogatus dẽat
rñdere, alias nõ probat, qꝛ nõ stat in arbitrio testis iudicare an
201 ille persone sint graues, ⁊ bone vel fidedigne. † Et idẽ tenet ibi
Jo. an. ⁊ Anto. de but. ⁊ per Abba. in. d. c. cũ cãm. de testib.
vbi extollit multum theoꝛicã Inno. ibi q̃ dicit ab oĩbus appro-
bari ꝙ in perceptibilibus aliquo sensu corpoꝛeo procedit illa di-
stinctio, an fuit testis interrogatus, an non, qꝛ valet eius dictũ si
non dicit causam non interrogatus, sed in perceptibilibus indi-
cio intellectus tm̃ est necesse ꝙ reddat cãm alias non vꝫ testimo
nium, ét si non fuit interrogatus, qꝛ de his deponere non ꝓpꝛie
spectat ad officiũ testis. Istud ét dictũ Inno. approbat Bar. in
trac. de teste ꝙ tñ ibi Bar. intelligit procedere in his que per-
cipiuntur magno discursu rõnis, secus in his que percipiũtur fa
cili discursu, ita ꝙ veniãt per sensum corporis ad intelligentiam
faciliter ⁊ valde iupinus esset q nõ intelligeret. ⁊ ista dicta bar.
202 refert ⁊ sequitur Abb. in. d. c. cuꝫ cãm. ¶ † In oppido estẽsi in
territoꝛio Paduano pretoꝛ nouus fecit edictum ꝙ nemo defer
ret arma sub certa pena. Quidã qui venit nouiter ad illum locũ
fuit inuentus cum armis ⁊ ab officiali fuit captus, ⁊ ductus ad
carcerem, procuratoꝛ qui habuerat ab illo vnum florenũ coram
pretoꝛe defendebat illũ, qꝛ erat forensis, ⁊ ignoꝛabat tale edictũ
positũ per pretoꝛẽ ⁊ ꝙ nõ traxerat ibi tãtã moꝛã ꝙ verisimiliter
potuisset ad eius noticiã puenisse, ego aũt qui cũ pretoꝛe ipso se-
debã in loco publico, dixi, ꝙ ipse cõmiserat rem prohibitaꝫ ſm
generalẽ cõsuetudinẽ Italie, qꝛ generaliter est prohibituꝫ, ne ar
ma deferantur, ⁊ ideo non potest allegare ignoꝛantiaꝫ ad sui ex
cusationẽ. allegaui no. p Bar. in. d. l. de quibus. ff. de legi. in ꝟ.
itẽ quero nũquid liget foꝛenses ⁊c. ⁊ Bar. in. l. fi. §. licet. ff. ꝺ pu-
blica. vbi dixit ꝙ cum cõiter per oẽs ciuitates Italie sint statu-
ta de armis non poꝛtandis ⁊ de frumento nõ extrahendo nõ ex
cusant̃ foꝛenses ⁊ solent talia statuta sepe publicari. ⁊ p Bart.
in. l. cũctos populos. C. de sum. tri. ⁊ fide cath. ⁊ Pa. de ca. in.
203 d. §. nõ lꝫ. † vbi dicit ꝙ nõ lꝫ foꝛẽsibus ignoꝛare statutũ loci de
gabellis soluẽdis, ⁊ hoc ideo, qꝛ iste gabelle quasi vbicunqꝫ sol-
uunt̃, ideo sunt in culpa nõ inuestigãdo, ⁊ not. p Bal. in. l. data
opera. in. v. col. C. q accu. nõ pos. vbi nõ dicit ꝙ ignoꝛãtia nõ ex
cusat a pena, licet delinquẽs errauerit, qꝛ nõ credebat esse tam
magnã penã allegat. d. l. fi. §. licet. ff. de publica. Nam qui cre-
dit, vel credere debuit delinquere implicite in omnem penaꝫ cõ
sensisse vꝫ. l. j. §. bestias. ff. de posthu. ⁊ dixit Bal. hoc ꝓcedere i
faciente, sed in nihil faciẽte excusat ignoꝛãtia. l. fin. ff. de decret.
ab oꝛdi. facien. ꝯsului tñ ipsi pretoꝛi ꝙ in aliquo minueret penã,
⁊ ita fuit factũ, qꝛ Barto. in. d. l. de quibus, dicit ꝙ nõ licet al
legare ignoꝛãtiã ad totalẽ excusationẽ, ⁊ pro ipso allego bonum
tex. in. l. fi. §. diui. ff. de publica. Addo ét ad predicta Bal. in. l.
venia. C. de in ius vocando. vbi notabiliter loquitur. ⁊ in. l. cun-
ctos populos. in versiculo circa maleficium. C. de summa trini-
204 ta. ¶ † Consuetudo est in ciuitate Venetiaꝝ, ꝙ valeat testm̃
factũ coꝛã duobus testibus, ibi erat quidã ꝯciuis meus q graui
ter infirmabat̃ in vno hospitio, fecit me vocari ⁊ interrogauit,
qꝛ volebat facere testm̃, an deberet testari ſm ꝯsuetudinẽ illius
ciuitatis, an ſm ius cõe, ſm qꝺ requiruntur. vij. testes in testõ, ⁊ si
testaret̃ illo mõ, an suũ testm̃ valeret. ⁊ ego prima fronte dubita
ui ⁊ mouebar tali rõne. Statuta sunt ius ꝓpriũ ipsiꝰ ciuitatis. l.
oẽs ppl̃i. ff. de iusti. ⁊ iu. ergo nõ poꝛrigit̃ ad extraneos. ⁊ tandẽ
memoꝛia ꝑcurrẽs inueni ea, q̃ faciebãt ad decisionẽ huius ca-
sus, ⁊ dixi si ꝯsuetudo est simplr̃ ⁊ indefinita ⁊ nõ restricta ad ci
ues, poꝛrigit̃ ét ad foꝛẽses facientes ibi testm̃, qꝛ q̃ ꝯcernunt vo
luntariã iurisdictionẽ cõprehẽdunt ét extraneos. l. j. C. de emã-
ci. libe. ⁊ ista est decisio Bar. in. d. l. de qbus. ff. de legi. Et ideꝫ
voluit ipse in. l. q a latronibus in fi. ꝓn. ff. de testa. vbi h̃ singlr̃ li-
mitat nõ ꝓcedere in illo q vellet testari in ciuitatibus hostium
ppl̃i romani, puta apud turcos, qꝛ ꝑdiderunt ea q̃ iuris ciuilis
sunt, nec pñt facere testm̃ ſm ꝯsuetudinẽ ipsoꝝ, cũ testamẽti fa
205 ctio sit iuris ciuilis. l. iij. ff. de testa. † Et iõ xpianus q est apud
turcos dꝫ facere testm̃ ſm ius cõe, vel ſm ꝯsuetudinẽ ciuitatis
sue ſm Bar. Sꝫ istud dictũ Bar. nõ vr̃ veꝝ, qꝛ apꝺ barbaros
est ius gẽtiũ, ꝙ est gñale ⁊ equissimũ, ⁊ iõ si xpianus facit testm̃
apꝺ illos coꝛã duobus testibus, vr̃, ꝙ valeat ⁊ refert bal. i. l. ius
ciuile. ff. de iusti. ⁊ iu. ita cõsuluisse ad idem allego bal. in. l. ij. C.
queãd. testa. ape. vbi dicit ꝙ de facto fuit ꝯsultus sup quodam
testõ cuiusdã mercatoꝛis de anchona facto in terris soldani ba
bylonie. dicit bal. ꝙ testm̃ valebat factũ ſm merũ ius gẽtiũ qꝺ
presumit̃ ibi vigere, nisi ꝯriũ ꝓbet̃ cũ tale ius ét apꝺ ipsos. Naꝫ
istꝺ ius gẽtiũ est bonũ ⁊ equũ, ergo ſuãdũ. ⁊ ibi facit mẽtionem
de dic. bar. in. d. l. q a latronibus ⁊ dt ꝙ bar. loqt̃ in hostibus
iꝑij romani quoꝝ ꝯsuetudo nõ est ꝯsuetudo, neqꝫ coꝝ statuta
sunt statuta, ⁊ iõ nõ sequẽda. auc. nauigia. C. de fur. vñ testm̃ qꝺ
fieret ſꝫ eoꝝ ꝯsuetudinẽ nõ valeret. Et idẽ vr̃ sentire bal. in ru
bri. ff. de re. diui. in. iiij. col. pau. de ca. in. d. l. ij. facit mẽtionem
de bar. ⁊ bal. nec vr̃ se firmare. Tñ pt dici qꝺ tꝫ opinionẽ bal.
postq̃ illaꝫ vltimo loco recitat nec ipugnãt argumẽ. eoꝝ que
habẽt̃ p glo. i. l. q filiũ. §. sabini. ff. ad treb. ⁊ per bal. in auc. ex te
stõ. C. de collatio. ⁊ istas opiniones retulit ét idẽ Pau. de cas.
in. l. nutritoꝛibus. C. cõmu. de succes. puta opinionẽ bar. ꝓcede
re qñ ibi eẽt aliq cõsuetudo in testãdo. Sed vbi solũ ibi vigeret
ius gentiũ ⁊ testm̃ esset factũ ſm meꝝ ius gẽtiũ valeret, ⁊ ita ꝓ
cedat opinio bal. q̃ vr̃ sequi Pau. de ca. in. q. j. addo Spec.
qui se nõ firmat in ti. de instru. edi. §. cõpendiose. ꝟ. qd de con-
206 suetudine. ¶ † Coꝛã quodã iudice i palatio padue ꝯtendebat̃
inter duos de hoc casu me superueniẽte, nã emptoꝛ eq petebat a
vẽditoꝛe sellã, vẽditoꝛ negabat se eẽ obligatũ, ꝓcuratoꝛ empto-
ris allegabat ꝯsuetudinẽ ita eẽ, ⁊ offerebat se ꝓbatuꝝ, ⁊ petebat
terminũ ad h̃ ꝓbãdũ, ego autẽ dixi quid est opus ire p mẽdica
ta suffragia, volo allegare decisionẽ iuris, ꝙ sit obligatus licet
Bart. in. l. de quibus. ff. de legi. in lectu. alleget ita esse de con-

suetudine, ⁊ adduco Bar. in. l. eũ qui. §. nõ solũ. ff. de fur. in. l. si vt certo. §. vsq; addeo. ff. cõmodati. ⁊ veniũt ẽt ea ornaméta, que erãt in equo tẽpore vẽditionis. ⁊ añ per duos dies, tex. est sing. in. l. ediles. §. vẽdidi. ff. de edili. edic. ⁊ Bald. in. l. ij. C. de edili. actio. dicit ꝙ cũ vẽditor ostẽdit equũ ornatũ dʒ tradere ornamẽta. illud. n. venit in ɔ̃ctu in dubio qđ tp̃e ɔ̃ctus ondit̃ allegat. d. §. vendidi. ⁊ Bal. i. d. l. ediles dicit ꝙ qui ostẽdit equũ cũ ornamentis dʒ ipsum tradere cũ illis, q: vr̃ vẽditus cũ oibus quibus monstratus est, qđ limitat singulariter Pa. de cast. in. d. §. vsq; adeo. nisi talia ornaméta haberẽt arma ipsius venditoris, q: illa cõcernũt personã suã, nec esset decẽs ꝙ ad aliũ trãsferrent̃. ⁊ illud ꝙ dicit Bar. in. d. l. de qbus posset procedere ẽt si equus
207 non ondat̃ cũ sella. ¶ † Legi semel quoddã instr̃m ꝙ nõ habebat oẽs solẽnitates a iure inductas de qbus p Spe. in tit. de instru. edi. §. j. ver. post nomẽ. ⁊ in. §. instr̃m. ver. quid si locus per Bal. in. l. ɔ̃ctus. in. l. cõparationes. C. de fi. instru. in. l. optimaʒ. C. de ɔ̃hẽ. ⁊ cõmit. sti. p Pet. de anc. in. c. abbate de re iu. in. vj. p Joã. and. in. c. inter dilectos. de fide instru. p Bar. in. l. libellor̃. ff. de accu. p Bal. instit. de pub. iud. in prin. per glo. in. l. generali. C. de tabula. lib. x. in. l. j. §. editiones. ff. de edend. est tex. in. l. ij. §. diẽ. ff. quẽad. test. aper. ⁊ dum dixisset tale instrʒ nõ valere, rñdit mihi ꝓcurator ille, qui habebat tale instr̃m, ita est ɔ̃suetudo, ꝙ talia instr̃a stant absq; illa iuris solẽnitate, tũc dixi ver̃ esse ꝙ talis ɔ̃suetudo valeat, ⁊ ille ꝓcurator voluit in scriptis habere aliqua ad hoc propositum ⁊ sibi dedi, allegaui bal. in. d. l. de quibus. ff. de legi. in ver. itẽ querit̃ ex actibus minus so
208 lẽnibus. † Nã nomẽ ɔ̃sulis est necesse apponi d' iur̃, tñ q: nõ est de ɔ̃suetudine vʒ instr̃m, ⁊ mirũ est ꝙ Bal. non allegauit tex. i. c. cũ dilectus de fi. instru. vbi expresse dr̃ ꝙ ɔ̃suetudo loci facit instr̃m auctẽticũ, qđ alias non esset. Item cõsuetudo dat alicui iurisdictionẽ qui alias non haberet. c. dilecti. de arbi. c. cũ contingat de foro cõpe. l. j. C. de eman. libe. ⁊ ɔ̃suetudo facit aliquẽ illegitimũ, qui alias est legitimus ad promotionẽ. c. cũ olim de clericis coniuga. ⁊ notat Abb. ex dicto capitulo cum dilectus. ꝙ valet ɔ̃suetudo disponens circa solẽnitatẽ alicuius actus ẽt
209 principi reseruata. c. sup qbusdã. de ver. sig. † Nã vt hr̃ in. d. c. cũ dilectus. ɔ̃suetudo põt dare alicui p̃tatẽ tabellionatus, licet tex. ille loquatur in rege, idẽ tñ est in alia ꝑsona inferiori, qđ per illũ tex. tenet Jo. an. in. c. seculares. de foro cõpe. in. vj. in nouel. ad idẽ Bar. in. l. si seruus cõi. ff. de sti. seruo. vbi per tex. in. d. c. cũ dilectus. dixit vnũ ꝙ est multũ singulare ꝙ iudex potest scribere acta, ⁊ ei fides adhibet̃, si hoc hʒ ɔ̃suetudo, qđ est singulare pro limitatione. c. qm̃ ɔ̃. de prob. ⁊ vʒ ɔ̃suetudo ꝙ credatur instr̃o notarij sine testiũ subscriptione. dictũ est singulare Jnn. ⁊ Host. quos sequit̃ Abba. in. d. c. cũ dictus, ⁊ pulchre loquit̃ Oldr. ɔ̃silio. xcv. vbi dicit ꝙ ɔ̃suetudo detrahit ẽt instr̃o, qđ sic ꝓbat. Regulariter qđ põt in vnuʒ oppositor̃ põt ẽt in reliquũ.
210 l. is qui heres. in prin. l. is põt. ff. de acq. here. † sed consuetudo facit instrumentum qđ nõ est alias de iure sufficiẽs ad probãdũ esse sufficiens dicto capitulo cum dilectus ergo etiam detrahit fidei instrumenti. in talibus enim locorum consuetudo attenditur. l. fi. C. de testamen. ⁊ allego singularẽ glo. in auc. vt prepona. nomen impera. in prin. in ver. puta, que voluit ꝙ postꝙ̃ de consue. apponunt̃ anni incarnationis dñice in instrumentis si nõ apponerent̃ instr̃o nõ valeret, quã glo. dicit ordinariã Bal. in. d. l. de quibus. ⁊ Abba. dicit singula. in proemio gregoriano. ꝙ omissio solẽnitatis ex sola ɔ̃suetudine inducta hʒ vitiare actuʒ.
211 ¶ † Et põt inferiori prelato ɔ̃suetudo tribuere p̃tatẽ interdicẽdi aliquã ciuita. glo. est not. in. c. dilectus. in ver. interdictũ. de appel. nõ vʒ tñ ɔ̃suetudo diminuens solẽnitatẽ introductã i alienatione rer̃ ecclesie. gl. est not. in. c. cũ cãm. de re iud. sed quod valeat talis ɔ̃suetudo allego glo. in. l. diuturna. ff. de leg. in auc. hoc ius porrect. C. de sacrosan. eccle. in rub. que sit lon. ɔ̃sue. ʒ istas glo. reprobat Bar. in. d. auc. hoc ius porrectũ. Pau. de cast. in. d. l. de quibus dicit ꝙ in his que nõ ɔ̃cernũt dãnũ ecclesie puta in corrigẽdis excessibus vel similibus põt prescribi, ꝙ prelatus sine capitulo, ⁊ ecõuerso possit actũ gerere licet de iure reqratur ɔ̃sensus vtriusq; allegat. c. ea noscit̃. de his que fi. a prelato. c. ij. de ɔ̃sue. in. vj. in his vero q̃ nõ p̃nt ɔ̃cernere dãnum ecclesie, vt in alienatione bonorum imobiliuʒ non potest induci per consuetudinem ꝙ vnus sine altero possit. Nec etiam ꝙ ex causa a iure non approbata possit ⁊ istud dubium erat re
212 spectu consuetudinis clericorum. † Sed consuetudo laicorum indistincte non vʒ ꝙ res ecclesie possint vendi sine solẽnitate a iure requisita, q: non habent potestatem disponẽdi de ipsis. c. ecclesia sancte Marie. de consti. secundũ Pau. de cast. in. d. l. de quibus in fi. Bal. autem in. d. aucten. hoc ius porrectum dicit sic sic, ꝙ aut consuetudo disponit super iure persone, puta ꝙ posset irrequisito capitulo alienare, ⁊ non valet ista consuetudo. c. cum causam. de re iudi. Aut disponit super iure cause, puta pro quacũq; leui cã posset alienare, donare, ⁊ similiter non valet, aut disponit super iure solẽnitatis vel forme, ⁊ tunc refert an omissio forme possit esse damnosa ecclesie, puta omissio tractatus, ⁊ non valet. d. c. cum causam in ratione sui, aut omissio forme nõ est dãnosa ecclesie, ⁊ tunc potest, vnde multa sunt de forma que non sunt approbata de consuetudine vt notatur in. c. dudum. de rebus eccle. non alienan. in. vj. vnde si cõsuetudo habet ꝙ sufficiat singularis consensus cũ expressione nois singulorum, ita ꝙ ecclesie per hoc non accrescat, vel decrescat aliquid vʒ ɔ̃suetudo, allegat Archi. in. c. sine exceptione. xij. q. ij. Ab. in. d. c. cũ cãm. dicit ex intẽtione Jo. an. ꝙ ɔ̃suetudo põt addere solẽnitates, sed nõ diminuere solẽnitates inductas a iure ꝙ dicit esse notabile. ⁊ ideʒ dicit ipse in. c. nulli. de reb. ecclesijs non alienan. Bal. in. d. c. cũ cãm. loquit̃ de ɔ̃sue. laicor̃ ꝙ nõ vʒ in rebus ecclesie, q: non habẽt iurisdictionẽ in rebus ecclesie, ⁊ sicut facere statuta est iurisdictionis, ita facere siue creare ɔ̃suetu
213 dinẽ. † Et subdit ꝙ nõ vʒ statutũ, nec ɔ̃suetudo laicor̃ in his q̃ legant̃ pauperibus in genere, q̃ derogãt iuribus eor̃ Bald. in rub. C. q̃ sit lon. ɔ̃sue. dicit ꝙ nõ dr̃ ɔ̃suetudo, sed potius corruptela, ꝙ clerici vendant sine solẽnitate, Pau. de cast. in. l. etiã. ff. soluto matrimo. videtur approbare glo. in. d. l. diuturna. ꝙ valeat consuetudo clericorum in rebus ecclesiasticis alienan. ⁊ si Pau. de castro vult inteligere illam glo. de solennitate a iure inducta non bene dicit, sed in casu quem ponit ibi forte posset hoc induci cõsuetudine, videlicet de concedendo in emphiteosim etiam in extraneos heredes, ⁊ circa hoc nota. loquitur Bald. in auc. si quas ruinas. in principio. C. de sacrosan. eccle.
214 † Dicit enim quod si in ecclesia est certa consuetudo emphiteoticandi, illa consuetudo debet obseruari. vñ si est consuetudo ɔ̃cedẽdi in tertiam ɔ̃nationẽ masculinã nõ p̃t transire in femina q: a ɔ̃suetudine nõ est recedẽdũ de quo ẽt per bal. in auc. qui rẽ. C. de sacrosan. ecc. ⁊ subdit bal. i. d. auc. si quas ruinas. ꝙ si simpliciter sit facta ɔ̃cessio vr̃ facta ẜm formã consuetaʒ. ⁊ ꝑsone ɔ̃suete tacite intelligunt̃ ⁊ includunt̃, argumento. l. lʒ. C. lo
215 cati. † bal. tñ in. c. i. in p̃n. qui feu. dare pos. videt̃ velle, ꝙ prelatus possit prescribere cõsensum capl'i ⁊ vr̃ approbare glos. in auc. hoc ius porrectũ. ʒ põt saluari in his que habent̃ in. c. ij. de ɔ̃suetu. in. vj. in. c. ea noscitur de his que fiũt a prela. ⁊ ego allego. gl. fin. in cle. fi. de rebus ecc. nõ alie. q̃ vult ꝙ talis solennitas sit imprescriptibilis. hoc aũt limitat bal. in auc. si qua mu
216 lier. C. de sacrosan. eccle. dicẽs † ꝙ si ɔ̃suetudo est ꝙ fratres predicatores possint accipere bona ⁊ vẽdere ꝓ necessitatibus eor̃ q: volũt viuere, ꝙ poterũt vendere nõ ẜuata solẽnitate, q: vendũt ex necessitate eor̃ status. nã possider̃ repugnãt eor̃ statui. si aũt dicit bal. nõ appet de ɔ̃suetudine ipsi nõ p̃nt petere bona
217 ingrediẽtiũ nec succedere p aliq̃ vniuersalẽ successionẽ. † Ex qbus isert ꝙ ɔ̃nalis ɔ̃suetudo ordi. predicator̃ p̃t derogare cõstitutioni eor̃ in his que nõ sunt de ɔ̃ñe nec natura ꝓhibitoruʒ, nec eor̃ trãsgressio inducit peccatũ. Jtẽ voluit bal. ꝙ ɔ̃stitutiones ipsor̃ possint limitari p ɔ̃suetudinẽ. in auc. ingressi. C. de sa
218 crosanc. ec. circa prin. ⁊ † ꝙ in vẽditionibus quas faciũt fr̃es p̃dicatores, q nõ p̃nt retinere ꝓpriũ nõ requirant̃ solẽnitats que reqrunt̃ in aliẽatione rer̃ ecclesie. Tenuit ẽt bal. i. d. c. cũ cãʒ. de re iudi. ⁊ i. d. auc. hoc ius porrecũ. in vlti. col. ¶ Nota etiã ꝙ bal. in. d. c. j. q feu. dare p̃nt. allegat quedã pulchra. de consuetu. dicit. n. ꝙ ɔ̃suetudo hʒ vim decreti. allegat tex. ⁊ gl. in. §. fi. in auc. de vsu. nauti. Jtẽ tenaciter obẜuata hʒ vim iusticie ⁊
219 dat iurisdictionẽ. l. viros. C. d' diuer. offi. li. xij. ¶ † Cõsuetudo dat mandatũ. l. nulli. ff. qđ cuiusq; vniuersita. nomi. Jtẽ consuetudo dat iurisdictionẽ arbitris, allegat dcm̃ Jnno. in. c. cum ab ecclesiar̃ prelatis. de offi. ordi. Addo ẽt bal. in. d. auc. ingressi in princi. C. de sacrosan. ecc. q̃ voluit ꝙ ɔ̃suetudo p̃t ɔ̃ferre filio familias ius testandi. Et vʒ ɔ̃suetudo in oibus que sunt de iure
220 positiuo. allegat nota. per Jnno. in. c. raynucius. de testa. † nõ p̃t tñ cõsuetudo tribuere monacho ius testãdi ẜm bal. q: repugnat regule, ⁊ regula nõ põt mutari lʒ ɔ̃stitutiones possint mutari. Bñ p̃t papa ɔ̃cedere monacho p̃tatẽ testãdi. dcm̃ ẽ bal. in. l. fi. C. vñ legiti. in ℣. ⁊ p̃dicta faciũt ad qõnẽ. vbi notabiliter dicit ꝙ talis licentia testãdi extendit̃ ad testm̃ antea cõditum. Et idẽ ponit alex. in. l. ⁊ militibus. C. de testa. mili. qñ papa dedit licẽtiaʒ cardinali testandi de redditibus bñficior̃ ꝙ extendat̃ ẽt ad testm̃ antea cõditũ. ¶ † Bñ duo cõtenderent coram
221 iudice

iudice me presente an valeret vna ɔsuetudo, tūc dixi volo allegare vobis vnū dictū singulare Inno. in. c. cū inter. de ɔsue. ꝙ cū ista sit qō iuris an valeat ɔsuetudo vel nō, talis qō dirimi pōt sine ordine iudiciario, ⁊ istud dictū multū not. bal. in. l. de qbus. ff. de legibus. q dicit idē vbicūqꝫ est qō de viribus vel intellectu
222 alicuius ɔstitutionis, ⁊ istud dictū placuit multū iudici. ¶ †Et not. ꝙ ɔsuetudo accipiť tribus modis. Primo modo pro assuefactione hominis, ⁊ tunc est factū. l. vel vniuersoꝝ. ff. de pignor. actio. l. si seruus pluriū. §. fi. ff. de leg. j. que ɔsuetudo accidit ēt in aīalibus. §. apū. insti. de rer. diui. Et ex isto facto oriť iuris dispo. ⁊ de hoc nō loquimur in hac materia. Scđo mō accipiť cōsuetudo pro facto pluriū psonaꝝ, ⁊ istud appellať vsus seu mos ⁊ istud similiter dř esse facti qđ dꝫ pbari. l. j. C. q sit lon. ɔsuetu. Tertio accipiť ɔsuetudo p iure, ꝙ resultat ex vsu ⁊ morib⁹ pluriū psonaꝝ, ⁊ sic nos loquimur de hac ɔsuetudine, q ēt pōt aliter diffiniri vt diffinit Bar. in repeti. l. de quibus. ff. de legibus. ꝙ ɔsuetudo est ius quoddā moribus institutū qđ pro lege susci-
223 pit cū deficit lex. ¶ †Et not. dum dř, cū deficit lex, vt ostēdat nō valere cōsuetudinē a lege reprobatā. nā aut ɔsuetudo est in casu a lege nō deciso, ⁊ tunc deficit lex. aut a lege deciso, tūc siquidē lex nō resistit ɔsuetudini vꝫ ɔsuetudo, ⁊ tūc ipropriē dicitur, ꝙ deficit lex que per ɔsuetudinē abrogať, vel ḡnaliter, vel specialiter, aut lex resistit ɔsuetudini, ⁊ tūc lex nō deficit, nec cō-
224 suetudo valet ƀm Bar. in repeti. l. de quibus. ff. de legi. ¶ †Et not. ƀm Bar. in dicta repetitione, ꝙ stilus appellať cōsuetudo q respicit ordinē loquēdi, scribēdi, vel pcedendi, ɔsuetudo est q̄ respicit decisionē. ¶ Dictū est. s. ꝙ recte dř ɔsuetudo prescripta ɔ̄ Petrū. Addo Bar. in dicta repetitione q̄ dicit ꝙ quedā sunt iure inducta ⁊ disposita q̄ prescriptione tollunť ⁊ in aliū transferunť, vt pꝫ in prescriptione alicuius dominij rei. Quedaꝫ sunt iure nō inducta, sed prescriptione inducunť, vt apparet in pscriptione seruitutis. Itē in ɔsuetudine prescribenda inducitur
225 ius merito pōt dici ɔsuetudo prescripta. ¶ †Querit Bar. qd si proferant plures sententie intra decē annos, nec apparet an sint executioni demādate. ⁊ Bar. ponit quosdaꝫ casus, quoruꝫ primus est. Si nō fuerūt mandate, qꝛ pars tacuit, ⁊ neglexit nihilominus induciť ɔsuetudo. Secūdus casus est. si nō sunt mādate executioni, qꝛ nō potuit, qꝛ aut sn̄ia erat nulla, aut recisa p appellationē, ⁊ nō induciť ɔsuetudo. Tertius casus est. si fuit petita restitutio in integrū pp iniquitatē sn̄ie, ⁊ fuit ɔcessa, ⁊ nō induciť ɔsuetudo, secus si fauore psone, ⁊ ɔcludit Bar. in. d. repetitione, ꝙ ita demū ex sententijs nullus inducať ɔsuetudo, si fue-
226 runt executioni mādate. ¶ †Et licet sit tactū. s. de sentētijs arbitroꝝ scias ꝙ Bar. i dicta repetitione tꝫ, ꝙ si ex sentētijs emologatis oriať actio, ⁊ tūc iduciť ɔsuetudo ƀꝫ Guil. de cu. Sed dicit Bar. ēt si nō oriať actio iduciť ɔsuetudo, sicut ex ɔ̄ctibus ex-
227 traiudicialibus. ¶ †Et not. ꝙ in. d. l. de quibus in repetitione tenet Bar. ꝙ credať doctori excellēti, allegāti ɔsuetudinē, nec est opus alia probatione. allegat gl. in. l. dos a patre profecta. C. solu. mat. tū cōiter tenet ɔ̄riū vt pbat Alex. in. l. post mortē. ff. sol. mat. dicēs ꝙ vox mortua nō pōt inducere ɔsuetudinē, que est quid facti. Et ɔcludit ꝙ ēt si essent plures non crederet eis, nisi aliter pbeť illud qđ est facti, ⁊ allegat Bal. in. l. si his qui. §. j. in lectura antiqua. ff. de pigno. in. l. ɔsentaneū. C. q̄uo ⁊ q̄n ind. ⁊ rn̄det ad allegata in ɔ̄riū qꝛ loquunť in dubijs iuris nō facti, lꝫ moderni in. c. ecclesiasticaꝝ. xj. dist. teneāt opi. Bar. de quo ēt p Imol. in. l. j. §. nūciatio. ff. de ope. no. nū. ⁊ voluit ꝙ saltē requi-
228 ranť duo. †pbať ēt ɔsuetudo ƀm Bar. q̄n pbať illud ex quo resultat ɔsuetudo. Exēpli gratia, pducūtur due sn̄ie late intra decē annos, in quibus tota hereditas est adiudicata primogenito lꝫ nō sit scriptū in sn̄ia, ꝙ talis ɔsuetudo sit pbata ɔsuetudo, nec est necesse, ꝙ pbeť maiorē ptē populi hoc sciuisse qꝛ presumiť. Nam cū sn̄ia diffinitiua ferať cū magno ɔflictu, presumit, ꝙ maior pars populi sciuerit, vel saltē maior pars ɔsiliarioꝝ, q̄ totum populū, representant, ⁊ que ɔuersanť in palatijs. Et eadem rōne
229 dicit de interlocutorijs. ¶ †Q̄nqꝫ ƀm Bar. pbať ɔsuetudo p acta extraiudicialia, q̄n tractať q̄ sit ɔsuetudo ɔ̄hendi ⁊ tūc per instrumenta probatur. l. qđ si nolit. §. qui assidua. ff. de edil. edic. l. semper in stipulationibus. ff. de regu. iuris. credit tū Bart. ꝙ tūc requiranť tot actus ex quibus verisimiliter colligať tacitus ɔsensus populi. Acta enim extraiudicialia non ita innotescunt sicut iudicialia. l. in donationibus. C. de dona. l. oīum. C. de testa-
230 men. ¶ †Et quia Barto. tangit quid si testes dicant, quod ita erat consuetudo, nec vltra dicant, an sit probata consuetudo, ⁊ distinguit Barto. ꝙ aut illi qui sic deponunt sunt homines periti vt aduocati vel boni procuratores, ⁊ tūc valet dictū eoꝝ, qꝛ peritis in arte credendū est, secūdū doctrinam eorum. l. j. in principio. ff. de ven. inspicien. Aut sunt homines imperiti, ⁊ videtur dixisse de facto, ꝙ talis est vsus. argu. eorum que notantur in. l. stipulatio ista. §. hi quoqꝫ. ff. de verborum obligatio. Utrum aūt ex tali vsu resultat consuetudo. prout est ad propositum remanet in examinatione iudicis consideratis his que dicuntur in materia consuetudinis. sed contra istam distinctionem Bart. allego
231 no. p eūdē Bar. in. l. i. C. de vsur. in. l. sciendū. ff. d ver. ob. †vbi dicit ꝙ lꝫ aduocatus pductus in testē dicat ꝙ talis pmisit p stipulationē tū propter hoc nō est probata stipulatio, sed dꝫ dicere promisit precedente interrogatione tali, ⁊ tunc iudex presumet stipulationem, non enim pertinet ad testes iudicare, ⁊ ꝙ tales testes non probent consuetudinem nisi deponant de facto, ex quo resultet probatio consuetudinis. probatur sic. Quia cum consuetudo sit ius, q̄uis resultet ex facto, percipitur magis iudicio iuris, quam sensu corporeo, non potest valere dictum eorū nisi causam sui dicti assignent, quam assignare debent conclud ēter etiam non interrogati, alias non probant. Et hoc facit contra dictum Joan. fab. de quo supra, sicut cum deponunt aliqueꝫ esse dominum, nisi dicant per quem modum, vt notatur in. l. solam. C. de testi. ⁊ ideo singulariter dixit Inno. in capi. cum causam. de testibus, quod quando tale quid est probandum, ꝙ non est obiectum sensus ⁊ intellectus non creditur testi. nisi per causas facti, quas si assignat constat ipsum scire, alias testimonium ius excedit notissimos terminos officij testis ⁊ efficiť altioris iq sitionis. i. trāscēdētis ad rationē intellectus, q̄ rō dř potius iudiciū q̄ testimoniū. ⁊ ista sunt pulchra dicta Bal. in. l. solā. in pn.
232 C. de testi. ¶ †Queritur quos ligēt cōsuetudo vel statuta locorū. Rn̄det Bar. in. d. repetitione in fi. ꝙ si statuta sunt phibitiua respectu solēnitatis, vt nō possit quis facere testamētū, vel instrumentū, nisi sint duo notarij ⁊ similia. ⁊ tunc subiectos non ligat extra territorium, qꝛ in solēnitate actus semp dꝫ inspici locus vbi agiť. Si aūt statuta sunt phibitiua in rē, id est respectu rei, vt qꝛ phibitio rē alienari, ēt extra territoriū non poterit alienari, qꝛ phibitio legis afficit rē que est in eius territorio, vt notatur in. l. ea lege. C. de cōditio. ob cau. Si aūt phibitio respicit psonā seu actū psone, vt ꝙ minor. xx. annis nō possit facere testamētū, ēt ille minor extra territoriū nō poterit facere testū, ƀꝫ Bar. adducit. qꝛ ille cui a iudice est bonis interdictū ḡnaliter illa interdictio extēdit effectū suum vbiqꝫ, vt in. l. is cui. de te-
233 sta. eadē rōne ista interdictio specialis. ¶ †Tu scis ꝙ forenses nō pnt cogi de iuř ad munera psonalia. l. rescripto. in fi. ff. d mune. ⁊ hono. tū si de ɔsuetudine antiqua obsuatū est possunt cogi. ⁊ iō eis poterit iudici onus custodie. Bar. p illū tex. in. l. j. C. de auro coronario. li. x. ⁊ iō caueāt scholares, q lꝫ ad onera psonalia cogi nō possint. l. j. C. de pfesso. ⁊ medi. li. xi. tū si de cō-
234 suetudine imponunť poterunt cogi. ¶ †Pōt consuetudo dispōere ꝙ credať libro canonicoꝝ sup ɔcessione in emphitheosim, ⁊ solutione pensionū. Bal. in. l. exēplo. C. de pba. in rub. C. de fide instrumēto. in vlti. col. in. c. cū cām. de pba. Alex. con-
235 si. cxxiiij. in. v. volumine. ¶ †Q̄n aliqd est vario modo obsuatum tūc recurrendū est ad ius cōe. Bar. in. l. ij. in fi. prin. ff. so. matri. vbi ponit q̄n in ciuitate cōficiunť instrumenta vario mō, tūc pp tales diuersitates recurrendū est ad ius cōe. ⁊ hoc dcm̄ Bar. adducit Alex. in ɔsil. cxxvij. in fi. in. v. volumine. ꝙ si in aliqbus instrumētis reperiať apposita aliqua clausula, in aliqbus nō, tūc stādū est iuri cōi ƀm quod talis clausula nō intelli-
236 gitur tacite in ɔ̄ctibus. ¶ †Q̄n ecclesie est aliquid vtiliter acqsitū vigore ɔsuetudinis diu obuate, p eā nō videť platus p vnum vel plures actus cōtrarios voluisse renūciare illi iuri acquisito ex tali ɔsuetudine. ⁊ qꝛ ēt si expresse vellet platus renunciare nō posset, ēt si iteruenisset capitulū. dcm̄ est notabile Inno. in c. accedētibus. de priuileg. ƀm Alex. in consilio. v. in. v. volu-
237 mine. ¶ †In extirpendis ɔsuetudinibus malis est opus celeritate. pulcher est tex. in. c. sacratas. xxiij. dist. ⁊ ibi reprobať ɔsuetudo, ꝙ moniales ēt sacrate tāgāt vasa sacra, vel ponāt in censum in altari. ¶ Et irrationabilitas ipsius ɔsuetudinis non tollerať quantocūqꝫ tpe fuerit p rationabili obsuata, ēt si non sit memoria in ɔ̄riū tex. est iuncta glo. in. c. nō putamus. de cōsuetu. in. vj. ex quo tex. colligitur ꝙ non valet consuetudo quod quis possit iudicare in causa propria, vt in. l. j. C. ne quis in sua cā
238 iudicet. ¶ †Et non omittam hoc in loco aliqua circa materiaꝫ illius. c. non putamus. Est igitur notandum quod non procedit tex. ille vbicunqꝫ vicarius generalis episcopi defferret aliquod beneficium ex promissione episcopi, nunc a tali collatione appellaretur ad episcopuꝫ. vel si episcopus specialiter cōmitteret ali-

quod negotium ipsi vicario, q2 tunc appellatur ad ipsum episco
pum, vt not. glo. in. d. c. non putamus. in ver. officiali. & ibi per
doc. & domini de Rota decisione. cclxxj. que incipit. Itē si epi
scopus. illam tn̄ glo. limitat Dn̄icus ibi notabiliter, nisi talis de
legatio esset facta in fraudem que probatur ex coniecturis, pu
ta vt non appellet̄ ad archiepiscopum, q2 tunc non apppellarē
tur ad episcopum delegantem secūdum Specula. in tit. de ap
pella. §. nunc tractemus. versi. secundum premis. ¶ Appella
tur etiam ad episcopum si esset officialis foraneus deputatus in
certa pte diocesis, vel ad certos actus, vt no. doc. in. d. c. nō pu
tamus. & per glo. in cle. si principalis. de rescriptis per Bart.
in. l. j. in fi. ff. quis & a quo appelletur vbi Bar. not. dicit hoc ꝓ
cedere etiam si episcopus diceret facimus te nostrum vicarium
tamen non diceretur vicarius, sed delegatus, & sic appellaretur
239 ad facientem vicarium. ¶ † Sed queritur de pulchra questio
ne, si episcopus delegauit causam vni canonico, qui tulit sniam
a qua est appellatum ad vicarium an talis appellatio teneat. &
Arch. in. d. c. non putamus. tenet ꝙ sic, q2 episcopi & vicarij est
idem tribunal. sed contra Archid. facit, q2 ista duo equiparan
tur appellatio a iudice, & iudicis recusatio. c. super eo. de appel
la. sed si delegatus episcopi recusatur vt suspectus debet causa
coram eo agitari, non coram vicario. c. si contra vnuz. de officio
delega. in. vj. si hoc est in vno, ergo idem in alio. nec obstat ra
tio Archi. q2 licet sit idem auditorium, non tamen est in causa
delegata, q2 in ea maior est vicario delegatus. Unde ad vicariū
vt ad maiorem non potest appellari. ista fuit consideratio prece
ptoris mei Alexan. in. d. l. j. in fi. ff. quis & a quo appellet̄. ¶ Sz
mirum est quod ipse qui copiosus erat non allegauerit Abba
tem in. c. dilecti. de appella. vbi late examinat istum passum &
adducit argumenta pro & contra. Tandem concludit sic, ꝙ aut
episcopus est presens, puta in diocesi vel loco propinquo, tunc
debet appellari ad ipsum episcopuz, nō ad vicariū. Aut est ab
sens in loco remoto, tunc poterit appellare ad ipsum vicarium.
240 † Et pro hac distinctione adducit nota. per Jo. an. in. d. c. si cō
tra vnum. vbi patet ꝙ si recusatur delegatus episcopi debet ꝓ
bari suspitio coram episcopo, & non coram vicario suo. dicit Jo.
an. hoc esse verum nisi episcopus sit in remotis. nam cum in cā
illa speciali delegatus sit maior vicario. c. studuisti. de offi. leg.
non est rationi consonum, vt vicarius corrigat errorem illius, sz
ex cā predicta hoc poterit, & ista est pulchra distictio pro qua ad
duco tex. in. l. si longius. §. si filius. ff. de iudi. in. l. profectitia. §. sz
si. ff. de iure do. in. l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. sol. ma.
in. c. j. ne sede vacan. in. vj. & qd̄ not. Bar. in. l. vbi absunt. ff. de
tuto. & curato. datis ab his. in. l. omnes populi. ff. de insti. & iure
in. l. infamem. ff. de pub. iud. & Abb. in consilio. lxxxviij. not. di
cit ꝙ existente episcopo in remotis latior est potestas vicarij, q2
241 potest quedaz q̄ alias non posset. ¶ † Quantocūqz tēpore lai
cus exercuerit actum spiritualem, nunquam tamen potest illum
prescribere, nam possessio tanti temporis habet vim tituli quan
do datur capacitas in exercente, alias non. dictum est sing. Jo.
an. in. c. ij. de preben. in. vi. in nouella. ꝙ multuz cōmēdat Ab.
in multis locis. in. c. quanto. de consuetu. in. c. nouit. de iud. in.
c. messana. in. c. sacrosan. in. c. quisquis. de electio. in. c. cum in
stantia. de censi. in. c. qd̄ aūt. de iure patro. in. c. fi. de peniten. &
242 remis. in. c. ad aures. de prescrip. ¶ † Consuetudo romane ec
clesie est vbiqz seruanda in articulis fidei & sacramentis ecclesie
glosa est notabi. in capitu. primo. versicu. docuit. de summa tri
nita. & fide catho. in sexto quam notabi. allegat Abb. in. c. con
sultationi. de frigidis. in capitu. cum olim. de consuetudi. in. c.
pastoralis. de offi. ordinarij. in. c. consiliuz. de obseruatione ie
iuniorum. in. c. super eo. de censi. in. c. ij. de ferijs in. c. ad abo
lendā. de hereti. in. c. bone. j. de postul. prela. Allego etiaz gl.
in. c. dispendia. in verbo ꝓcessus. de rescriptis. in. vi. que nota
243 biliter allega. † ꝙ vbicunqz consuetudo romane ecclesie dispo
nit super modo iudicandi & ꝓcedendi, & si disponit super inter
pretando ius dubium, tūc talis interpretatio dz vbiqz seruari. &
ita pōt intelligi tex. in. c. ex literis. de cōsti. Allego ēt glo. in. c.
ad hec. de senten. excōi. que voluit ꝙ si consuetudo disponit su
per modo conficiendi literas sue cancellarie, talis consuetudo
est etiam seruanda extra curiam. & glo. in. c. nolite. xi. dist. dicit
ꝙ consuetudo romane ecclesie nō est semper seruanda nisi ipsa
precipiat vt obseruet̄. de quo per gl. & doc. in. d. c. j. de summa
244 trinita. in. vj. ¶ † Quando lex reuocat consuetudinem ꝯriam
non pōt noua consuetudo induci contra illam quando disponit
in materia consuetudine nō quesibili. Item ea que sunt reserua
ta principi in priuilegium sunt imprescriptibilia. ista est glo. sin
gularis in. c. j. de cleri. ergo in. vi. in ver. nō obseruātē. sz Abb.
in. c. cum nobis. de prescriptio. contra illam glo. adducit text.
in. c. super quibusdā. de verbo. signi. vbi pz ꝙ iura reseruata im
peratori in signum specialis priuilegij pn̄t prescribi tanto tēpo
re de cuius initio non est memoria. De reseruatis pape allegat
tex. i. c. quod translationē. de offi. lega. Nam consuetudo tanti
tpis hz vim cessionis. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quo
ti. & esti. & dicit Abb. ꝙ in hac consuetudine seu prescriptione
requiritur scientia pape, q2 in istis incorporalibus non pōt habe
ri quasi possessio sine scientia illius qui ea possidet. l. ij. C. de ser
uituti. & aqua. allegat Bar. in. l. si publicanus. §. in vectigalibꝰ
ff. de publica. & Inno. in. c. conquerente. de offi. ord. Sz in hoc
cōmunis opinio est in cōtrariuz ꝙ non requiratur scientia prin
cipis, vt in alijs locis deduxi. Pro intellectu ergo dicte glo. dz
dici, ꝙ non loquitur in consuetudine, que est tanto tempore pre
245 scripta. † & Abb. in. c. j. vt lite pendē. tractauit, an insignia pō
tificialia possint ꝯsuetudine vel prescriptione queri per inferio
rem prelatum epo. & concludit ꝙ sic per tantuz tēpus de cuius
initio nō est memoria. d. c. super quibusdā. nā sicut inferior pre
latus potest prescribere totum ius epale in iurisditione ꝯsistēs.
c. auditis. c. cum olim. de prescrip. fortius possunt prescribi insi
gnia. sz Jo. an. tenet cōtrariuz in. c. Abbates. de priuile. in. vi.
vbi voluit per illum tex. ꝙ per consuetudinem queri nō potest
ꝙ abbas benedicat populuz solēniter, q2 solum hoc priuilegio
apostolico conceditur, vt ibi. & facit tex. in. c. illud. in. c. puenit.
xciij. dist. in quibus locis videtur probari ꝙ talia consuetudine
nō querant̄, sz solū priuilegio. Pōt dici opinionē Abbatis esse
verā in consuetudine de cuius initio nō est memoria in contra
246 riū, q2 talis consuetudo equiparat̄ priuilegio. ¶ † Et nota ꝙ cō
suetudo dat licentiā vtendi rebus alienis dato precio, vt lignis
& lapidibus. vt est tex. singu. in. l. venditor. §. si constat. ff. cōmu.
247 predio. ¶ † Et notarius dz cōficere instrumentū bm clausulas
cōsuetas. tex. est singu. in. l. fi. C. de fideicōmissa. qd̄ intellige qn̄
instr̄z est in fieri, secus qn̄ iaz est cōpletū. Bal. i rub. C. de reuo.
248 his que in fra. credi. ¶ † Et ꝯsuetudo dat verbis significatū. l.
librorū. §. quod cassius. ff. de leg. iij. & pōt disponere consuetudo
ꝙ aliquis obliget se ꝓ alio ad penam capitalē. glo. est sing. i. c.
cū homo. xxiij. q. v. bm Ro. in singularibus suis. ¶ Consuetu
do pōt disponere ꝙ delinquens posset puniri in ciuitate confe
249 derata. tex. est singul. in. l. nō dubito. ff. de capti. ¶ † Uz cōsue
tudo ꝙ quis possit citare in alieno territorio. l. iij. §. fi. ff. de testi.
¶ Et quando sacerdos cantat euangeliū dz stare in apparatu
diaconali, nisi consuetudo disponat contrariū. glo. est singu. in.
c. ecclesiastica. xxiij. di. & ibi dicunt doc. ꝙ manipulus quem ge
250 stat subdiaconus in manu sinistra est de cōsuetudine. ¶ † Con
suetudo licet iniqua excusat a pena tpali. glo. est nota. in. c. de
niqz. iiij. dist. in. c. cū venerabilis. de consue. in. c. sane. de tēpo.
ordi. In ꝯriū tn̄ facit tex. in auc. oēs peregrini. C. cōia de succes
sio. auc. nauigia. C. de fur. sed dicas. ꝙ ideo ibi nō excusat, nec
valet consuetudo, q2 precedit lex derogatoria ad consuetudinē.
251 ¶ † Itē ꝯsuetudo penalis extēdit̄ de similibus ad similia. tex.
est singu. in. c. j. §. porro. que sit pri. cau. benefi. amit. Et ibi ꝺt
Bal. ꝙ nō est melior tex. in iure. ꝙ in penalibus statutis & con
suetudinibus proceditur de similibus ad similia. Hec tn̄ doctri
na dicit Bal. nō hz locū, qn̄ pene imponuntur habito respectu
ad ꝑuilegiū alicuius ꝑsone, q2 tūc nulla pōt fieri extēsio ꝺ simili
bus ꝑsonis ad similes, nec de casibus ad casus. allegat glo. quā
252 dicit ordinariā & singularē in. §. itē mixta. insti. ꝺ actio. ¶ † itē
consuetudo pōt disponere ꝙ res inter alios acta alteri prosit, vt
quando extraneus emptor cogitur reuendere consorti. text. est
singu. in. c. ꝯstitutus. de in integ. resti. Bal. in rub. C. res inter
alios acta. ¶ Item consuetudo prestat vocem in electione im
peratoris. glo. est singu. in. c. ad apostolice. de re iudica. in. vj.
vbi vnus de electoribus habet vocem in eligendo de consuetu
dine. ¶ Item statur consuetudini antique in pascuis, molendi
nis, pontibus, & cōmoditatibus aquarum. Bal. per illum tex.
253 in. c. j. i ver. sicut ab antiquo. de pa. cō. ¶ † Itē ꝯsuetudo est tā
te auctoritatis ꝙ nō reqrit ꝯfirmationē supioris, sz ꝯfirmat̄ solo
lōngo tpis cursu. l. an i totū. C. ꝺ edif. priu. dixit bal. i. l. qcūqz. C.
ꝺ ser. fug. ꝙ illd̄ qd̄ est de ꝯsuetu. nō est arbitrariū sz necessariū
& i. l. j. C. ꝺ fruc. & lit. expē. dixit ꝙ ꝯsuetudine cauet̄ ꝓ expresso
254 hr̄. l. qd̄ si nolit. §. q assidua. ff. ꝺ edi. edic. ¶ † Et ꝯsuetudo dat
modū clericis i deferēdo vestes ēt ꝓciosas gl. ē no. i. c. si qs vi
ror. xxx. di. xxj. q. iiij. i sum. ¶ Cōsuetudo dat mādatū. l. nulli.
ff. qd̄ cuiuscz vniuer. no. Et consuetudo dat potestatem delegā
di. tex. est. singula. in. l. cum pretor. §. is quoqz. ff. de iudi.

Finis.

Tractatus de cõsuetudine pulchro ordine compositus per prestantissimum Jurecon. do. Rochum de curte papiẽ. Jura canonica in almo Ticinẽsi gimnasio ordinario de mane interpretantem.

SVMMARIVM

1 Consuetudo an ante ius scriptum fuerit.
2 Jus scriptum iure non scripto nobilius est.
3 Consuetudo an iure non scripto consistat.
4 Contractus inter partes an dicatur in scriptis si ex partium cõuentione in scriptis redigatur.
5 Consuetudo in scriptis redacta an amplius consuetudo dicatur ꝛ nu. seq.
7 Consuetudo in tribus a lege differt.
8 Rescripta dicuntur ius scriptum.
9 Rescriptum an ius faciat.
10 Consuetudo quid sit, ꝛ ĩ. nu. 12. 14.
11 Consuetudo legi conformis potius est legis confirmatio quam consuetudo.
13 Causa efficiens in diffinitione exprimi non debet.
15 Consuetudo ab illis induci potest a quibus lex potest induci.
16 Diffinitio cum suo diffinito conuerti debet.
17 Consuetudo vnde dicatur.
Consuetudo ex quatuor inducitur.
18 Consuetudo quotuplex sit ꝛ ĩ. nu. 20. 21.
19 Consuetudo vnius loci duplex est.
22 Consuetudo an ius pretorium vel ciuile dicatur.
23 Consuetudo an a potestatibus terrarum induci possit.
24 Consuetudo in quo differat ab obseruantia, stilo, ritu, moribus, vsu, ꝛ desuetudine.
25 Obseruantia que requirat, ꝛ an temporis cursum requirat, ꝛ infra numero. 27.
26 Consuetudo vel obseruantia an per duas vices inducatur.
28 Clausule in instrumentis apponi consuete ꝙ pro appositis intelligantur qñ hoc procedat, ꝛ nu. seq.
30 Clausule consuete vt dicantur apposite in instrumento an attendatur consuetudo eiusdem notarij vel notariorum communiter.
31 Stilus quid sit.
32 Stilus an actuum pluralitatem requirat.
33 Stilus quid concernat, ꝛ nu. seq.
35 Stilus an quo ad omnes ius faciat.
36 Stilus quomodo sumatur.
37 Ritus quid concernat.
38 Consuetudo, vsus, ꝛ mores quomodo differant.
39 Desuetudo an sit non vsus, ꝛ in quo a non vsu differat.
Desuetudo quando dicatur, ꝛ ĩ. nu. 42.
40 Consuetudo contraria que dicatur.
41 Non vsus quid sit.
43 Solitum ꝛ consuetum an differant.
44 Solitus verbum in vna ꝛ vltima prestatione verificatur.
45 Usitatum ꝛ consuetum equiparantur.
46 Uerba solito cursu an in vno actu verificentur.
47 Solitum verbum est terminus generalis vel vniuersalis.
48 Solitum vel consuetum an requirant cursum temporis prout in consuetudine requiritur.
49 Blasphemandi consuetudinem quis habere nõ dicitur ex duabus vel tribus vicibus.
50 Compromissum si in aliquem factũ sit vt pronuntiet de iure an secundum consuetudinem pronuntiare poterit, ꝛ ĩ. nu. 54. ꝛ. 55. 58. ꝛ. 60. ꝛ sub nu. 61.
51 Mens ciuium in dubio ad ius consuetudinarium vel statutariũ quam ad ius commune se refert.
52 Sententie appellatione intelligitur de valida.
53 Commissio si fiat de iure ꝛ consuetudine consuetudo attenditur si consuetudo iuri derogabit.
56 Genus quando verificatur in alia specie quam in eo contenta sit.
57 Compromissarius an secundum priuilegia causam decidere possit.
60 Delegatus a principe non tenetur seruare statuta loci in quo est delegatus.
61 Legatus in decisiuis leges vel statuta litigantium seruare dꝫ.
62 Clericus ob delictum continuatum deponi debet vbi alias non deponeretur.
63 Ob delictum reiteratum quis grauius punitur.
64 Ebrietas assidua est peccatum mortale.
65 Gratia si de primo delicto habita sit, de secundo haberi non potest, nisi de prima fiat mentio.
66 Delinquere assuetis parcendum non est.
67 Furta alibi commissa furtum hic commissum agrauat, vt suspẽdi possit.
68 Peccatum augetur per perseuerantiã in eo sine reiteratione.
69 L. si diutino. ff. de pen. quomodo procedat.
70 Delinquendi actum per temporis diuturnitatem quisꝗ prescribere non potest.
Pena infligenda temporis diuturnitate aboletur.
71 L. querelam. C. de fals. ꝛ. l. adulter. C. de adul. an de iure cano. locum habeat.
72 Adulterium pluries cum vna committens an pro vno adulterio puniatur.
73 Peccatum continuatum in foro anime grauius punitur.
74 Anima ob peccatum ligatur, ꝛ infelicitatur.
75 Infirmitas corporis aliquando ex peccato procedit.
76 Diabolus in peccatore potestatem habet quasi in pecore suo.
77 Peccatores infamia canonica sunt infames.
78 Consuetudo an aliquid contra ius naturale vel diuinum aliqd possit.
79 Consuetudo contra fidem non valet.
80 Consuetudo non valeret baptizandi hoc modo in nomine patris, ꝛ filij, ꝛ spiritussancti, ꝛ diaboli.
81 Consuetudo non valet in his, que sunt peccata ad excusandum ipsa peccata.
Consuetudo contra diuina precepta non valet.
Consuetudo prescribendi cum mala fide non valet.
82 Consuetudo contra ieiunia solennia per ecclesiam inducta non valet.
Consuetudo an valeat vtendi lacticinijs in quadragesima, ꝛ infra nu. seq.
83 Consuetudo ex causa ius diuinum limitare potest.
84 Consuetudo non valet ꝙ vxor maritum sequi non teneatur.
Consuetudo non valet tenendi concubinas ad liberos procreandos.
85 Consuetudo non valet ꝙ clerici in minoribus ad officium non teneantur.
86 Consuetudo an valeat, ꝙ in instrumento persona abscens describatur.
87 Consuetudo valet, vt contractus sigilletur licet prelati de hoc nil sciant.
Animus nisi mentiatur, nemo mentitur.
88 Consuetudo simoniam permittens non valet.
Consuetudo valet de vsuris soluendis vel prestandis.
89 Consuetudo non valet, ꝙ missus in possessionẽ fructus lucret̃.
Consuetudo vsuram permittens non valet etiam pro redimendis captiuis, ꝛ elemosinis faciendis.
90 Consuetudo an valeat ꝙ in causa dotis donec mulieri dos restituatur, per heredes mariti soluantur pro alimentis ad rationem quinqꝫ pro centenario, ꝛ nu. seq.
92 Contractus vsurarius in foro contentioso in dubio censeri non debet.
93 Consuetudo non valet vt suspensi in patibulis teneantur.
94 Consuetudo de decimis non soluendis an valeat.
95 Consuetudo valet, ꝙ clerici mittant ad laicos pro decimis consequendis.
96 Consuetudo in matrimonij preiudicium non valet.
97 Consuetudo non valet disponens ꝙ secundum matrimoniũ secuta copula carnali ꝓualeat ꝑmo nõ secuta copula carnali.
98 Consuetudo an valeat vigore cuius ad secundas nuptias conuocantes aliquid soluere cogantur.
99 Consuetudo contra ius naturale vel diuinum non valet, etiam si ea totus mundus vterentur, etiam si solum peccatum veniale nutriret.
100 Juramentum peccatum veniale nutriens non valet.
101 Consuetudo ꝙ filius spurius patri succedat non valet.
102 Consuetudo non valet, ꝙ post delictum probatum delinquens liberetur si per iuramentum vellet probare, se non deliqsse.
103 Consuetudo non valet, ꝙ contra probationem testium alia probatio non fiat.
Cõsuetudo nõ valet, ꝙ locus ꝛ tẽpus ꝯtus in instr̃o apponat̃.

104 Consuetudo non valet ꝙ petenti consilium sapientis calumnio se dari debeat.
105 Consuetudo de non repetendo in ludo amissa non valet.
106 Consuetudo non valet, ꝙ omni scripture mercatorum credat.
107 Consuetudo non valet pronitatem ad peccandum inducens.
Consuetudo non iurandi de calumnia non valet.
108 Consuetudo an valeat, ꝙ publicatis attestationibus testes recipiantur.
109 Consuetudo nõ valet, contra ea que sunt de honestate.
Preceptum vt quis compareat in loco inhonesto non valet.
110 Consuetudo non valet, ꝙ Archidiaconus vicario episcopi preferatur.
111 Consuetudo non valet, ꝙ clericus effectus notarius effectum notariatus exerceat.
112 Consuetudo non valet quod canonicus primo receptus precedat secundo receptum maiorem ordinem habentem.
113 Consuetudo non valet, ꝙ positi in dignitate torqueantur, ⁊ infra numero. 233.
114 Papa de honestate, ardua sine cardinalibus tractare nõ põt.
Consuetudo non valet ꝙ papa sine cardinalibus ardua explicare non possit.
115 Consuetudo non valet ꝙ sacerdos statim post missam cibum sumat.
116 Consuetudo non valet, per quam Deus tentatur.
Consuetudo duellandi non valet.
117 Consuetudo cuius initij non extat memoria contra ius diuinuz vel naturale non valet.
118 Consuetudo vsuras in modico permittens non valet.
119 Consuetudo contra ius gentium non valet, ⁊. j. nu. 444.
120 Consuetudo contra ius diuinum non nutriens peccatuz valet.
Consuetudo valet que permittit iudeis vsuras exercere.
Papa cum iudeis dispensare potest, vt vsuras exigant.
121 Consuetudo contra ius diuinum a pena temporali, ⁊ non spirituali excusat.
122 Faciens illud quod alij faciunt excusatur.
Consuetudo nulla iustam causam ignorantie tribuit.
123 Consuetudo non residendi in ecclesia a pena ⁊ a culpa excusat donec contra non residentes pronuntietur.
124 Causa iniusta excusat a dolo.
125 Consuetudo presentandi doctorandos ⁊ iurandi pro quocunq; indocto a pena periurij excusat in foro contentioso.
126 Consuetudo notariorum valet ꝙ subscribant precepta in personam pretoruz qui id ignorant, nec de falso puniri possunt.
127 Consuetudo per legem reprobata a pena non excusat.
128 Consuetudo valet, ⁊ a peccato excusat, quando dubium est an aliquid sit peccatum.
129 Contractus si dubitetur an sit vsurarius si ex consuetudine licitus reputetur, talis consuetudo contrahentes excusat.
Error iuris malam fidem excusat si consuetudine pallietur.
130 Consuetudo matrimonia excusat quãdo dubium est de iure an matrimonium teneat vel non.
Peccatum non incurrit ille, qui in articulo dubio in alteram partem inclinat.
131 Episcopus ex consuetudine contra ius interpretari potest.
Episcopus circa dubium iuris in alteram partem statuere põt.
132 Consuetudo valet vt distinctiones quottidiane nõ interessentibus debeantur si de iure dubium sit an debeantur.
133 Consuetudo valet de statuendo, ⁊ legendo in diebus festis, ex quo de iure dubium est, an hec licita sint.
134 Consuetudo an excusat lusorem ad aleas ad restitutionez pecunie in ludo victe, ⁊. j. nu. seq.
135 Intentio actum licitum vel illicitum facit.
Propositum principale attendendum est.
137 Auc. alearum ludus. C. de religio. ⁊ sumpti. fune. per cõsuetudinem contrariam sublata est.
138 Peccatorem an quilibet corrigere teneatur.
139 Consuetudo ⁊ diuturnitas peccati presumptionem excusat.
140 Consuetudo ex causa ius diuinum limitare potest.
141 Consuetudo iuri positiuo preualet.
Sententia contra consuetudinem an valeat.
142 Instrumentum non valet si in eo solennitates requisite non interueniant.
Constitutiones religionis consuetudinem tollere possunt.
143 Consuetudo plus potest q̄ principis aut pape gratia.
Consuetudine an introduci possit id, quod per priuilegium induci potest.
Consuetudo alteram naturam inducit.
144 Iudex spernere debet libellum contra consuetudinem formatum, sicut contra ius.
145 Consuetudo iudicis arbitrium restringit in pene impositione.
146 Consuetudo etiam in foro conscientie seruanda est.
147 Consuetudini sicut matri reuerentia debetur.
Consuetudo plus potest q̄ prescriptio.
Cõsuetudo veritati, pacto, ⁊ priuilegio equipollet.
148 Consuetudo iuri positiuo preualet, maxime quando per eam ad ius commune reducitur.
Consuetudo valet, ꝙ abbas non sit sacerdos.
149 Consuetudo valet ꝙ in iudicio non requiratur libellus nec alius ordo iudiciarius.
Consuetudo valet, ꝙ iudex acta coram se scribat.
150 Consuetudo valet vt sententia per alium recitetur, dummodo ipse iudex dicat condemno vel absoluo.
151 Consuetudo valet vt literis episcopi vel officialis in negotijs alienis ab officio suo fides prestetur.
Consuetudo valet, vt sigillo episcopi sine eius literis credatur.
152 Consuetudo valet, ꝙ actor forum rei sequi non teneatur.
153 Consuetudo valet, ꝙ debito non soluto ad diem statutum debitor ad petitionem creditoris carcerari possit, donec debitum soluatur.
154 Consuetudo valet, vt quis delegare posset qui alias nõ posset.
Consuetudo valet vt procurator dicatur habere speciale mandatum ad iurandum de calumnia.
155 Consuetudo valet, ꝙ in paruis vniuersitatibus non requiratur ꝙ in earum instrumentis nomina singulorũ non describant.
156 Consuetudo valet, vt delinquens ad locum delicti non remittatur.
157 Consuetudo valet, vt quis plures compatres in baptismo habere possit.
158 Consuetudo valet contra solennitatem in instrumentis requisitam.
Consuetudo valet ꝙ scripture non auctentice fides adhibeat.
159 Consuetudo valet, ꝙ in criminalibus criminum tenor inserat.
Consuetudo valet per q̄ minor numerus testium q̄ alias in testamento requiratur ⁊ econtra ꝙ minor numerus requirat.
160 Consuetudo priuate persone iurisdictionem tribuens valet.
161 Consuetudo valet, quod delegatus ab ordinario subdelegare possit.
162 Consuetudo aliquem nobilem ⁊ ignobilem facere potest.
163 Consuetudo iurisdictionem augens vel minuens valet.
164 Consuetudo valet, ꝙ sacerdos simplex excommunicare possit.
165 Consuetudo valet, ꝙ sacerdos simplex excõmunicare possit.
166 Consuetudo valet, ꝙ a iudice seculari ad papam appelletur.
167 Consuetudo valet, per quam inducitur modus ꝙ possessio sine corporali apprehensione in aliquem transferatur.
168 Consuetudo in actu vel instrumento consuetudinem inducere potest.
169 Consuetudo valet, ꝙ quis pro parte testatus, ⁊ pro parte intestatus, ⁊ cum pluribus testamentis decedat.
170 Consuetudo inducere potest vt pupillus sine tutoris auctoritate obligari possit.
Consuetudo valet, ꝙ forenses ad munera personalia teneant.
171 Consuetudo valet, ꝙ libris canonicorum super concessione in emphiteosim, ⁊ pensionis solutione credatur.
Consuetudo valet vt emphitheota teneatur ad solutionem canonis in casu in quo remissio fieri deberet.
172 Consuetudo vocem in electione imperatoris alicui tribuere potest.
173 Cõsuetudo generalis valet, ꝙ non puniatur affectus, nisi sequatur effectus.
174 Consuetudo irrationabilis quando attendatur sententia contra ius lata valet, de quo probabiliter dubitari potest.
175 Consuetudo irrationabilis a pena temporali excusat.
Consuetudo sicut valet contra ius positiuum, an ita valeat contra supremam potestatem principis.
176 Ius humanum appellatur ius positiuum.
177 Sermones nostri secundũ sensum sensatum interpretari debẽt.
178 Consuetudo mala corruptela dici potest.
Consuetudo mala mores corrumpit.
179 Consuetudo mala quandoq; abusus appellatur.
Testamenta falsa abusiue testamenta dicuntur.
180 Precepta mistica an per Christi aduentum mutata sint.
181 Ius naturale an inmutabile sit.

182 Ius

182 Ius naturale in totum tolli non potest, sed in aliquibus sic.
183 Preceptum decimarum est de moralibus.
Preceptum, ꝙ in ore duorum vel trium stet omne verbum, est morale.
Precepta moralia que dicantur.
184 Transgressio iuris diuini an peccatum inducat.
185 Dispensatio non dicitur nisi ob causam publicam fiat.
186 Consuetudo ex causa ius diuinum limitare ⁊ distinguere pōt.
187 Consuetudo humanorum ⁊ diuinarum legum interpres est.
188 Consuetudo contra ius naturale ⁊ diuinum quando ratio naturalis id suadet disponere potest.
Causa legitima dispensandi contra ius diuinum est publica vtilitas.
189 Consuetudo valet, ꝙ vni testi in aliqua causa credatur.
190 Consuetudo vel statutum non valet ꝙ pro homicidio pena pecuniaria imponatur.
191 Opinio que distinguit in dubio tenenda est.
192 Pecunia ⁊ bona improprie dicuntur vita hominis.
193 Consuetudo non valet, vt patris interfectorem occidere liceat.
194 Consuetudo vel statutum non valet permittens consanguineis consanguineorum mortem vindicare.
195 Pater licet occidere possit adulterum ⁊ filiam, tamen occidēdo peccat.
196 Consuetudo vel statutum valet, ꝙ bannitus impune occidi possit.
197 Bannitum proditorie occidens statuto an iuuatur.
198 Bannitum occidens se deffendendo an comprehēdatur in statuto permittente bannitum occidi.
Bannitum occidens pretextu inimicitie an in statuto cōprehendatur.
199 Bannitum occidentis dicto standū est an id fecerit causa odij vel amore reipublice.
200 Consuetudinis appellatione que comprehendatur.
201 Lex intelligi debet, vt casum dubium decidat.
Lex ob necessitatem edita esse debet.
202 Intellectus ille non est bonus, qui auctoritatem eandem diuersimode intelligit.
203 Res eadem diuerso iure censeri non debet.
204 Consuetudo rationabilis que dicatur.
205 Consuetudo bona que sit.
206 Consuetudo canonibus inimica, nisi sit tanti temporis cuius initij memoria non sit in contrarium, irrationabilis presumitur.
207 Consuetudo disponens id quod ius antiquum correctum disponebat rationabilis presumitur.
208 Argumentum a vi verbi bonum est, vbi diffinitio vel auctoritas non repugnat.
209 Consuetudo sufficit, ꝙ sit rationabilis vt in pluribus, licet non in singulis.
Rationabilitas que in consuetudine requiritur, solum in ea consuetudine, que est contra ius requiritur.
210 Consuetudo sine ratione contra ius positiuum valet.
211 Consuetudo augens vel minuens tempus .x. dierū ad appellandum valet.
212 Ius positiuum nullum est, quod consuetudine tolli non possit.
213 Consuetudinis rationabilitas tres qualitates comites habet.
214 Consuetudo tanti temporis cuius initij memoria non sit in contrarium nō requiritur ꝙ sit rationabilis.
215 Rationabilitas in consuetudine inducenda solum consideranda est.
Consuetudo tanquā irrationabilis non valet, ꝙ inferiores prelati indulgentias concedere non possint.
216 Consuetudo valet, ꝙ mercatores diuidant lucra, quando vnus posuit personam alius pecuniam.
Consuetudo valet ꝙ arbiter pronunciet iurisperitus consulet.
217 Consuetudo valet, ꝙ vxor succedat marito in bonis mobilibus etiam stantibus filijs.
218 Consuetudo qua VENETI ⁊ Genuenses sibi ducem elligunt rationabilis est.
Consuetudo valet ꝙ in loco tormentorum rei examinentur.
219 Consuetudo valet, ꝙ femine in feudis seu dignitatibus regalibus succedant.
220 Consuetudo valet, ꝙ res delate per fraudantem gabellas indistincte confiscentur, non considerato cuius sint res.
221 Consuetudo non valet ꝙ antequam aliquis in canonicum recipiatur, ꝙ prius renuntiet beneficijs, que obtinet.
Consuetudo non valet, vt quis in eadem ecclesia sit episcopus, ⁊ canonicus.
222 Consuetudo non valet, ꝙ homines disparis professionis, ⁊ habitus simul in eodem monasterio socientur.
224 Consuetudo valet, vt consiliarij ciuitatis torqueantur ⁊ suspendantur.
225 Consuetudo non valet, ꝙ minor dignitate vel tempore vel ordine maiori preferatur, nisi ex causa legitima sit inducta.
Consuetudo ecclesie non valet, vt quis possit honorem assumere, qui ille ecclesie communiter non conceditur.
226 Consuetudo, ꝙ bigamus a laico non puniatur non valet.
227 Consuetudo valet, ꝙ mitius puniatur aggressor, q̄ ille qui facinus ad finem produxit.
Consuetudo non valet, ꝙ vir vxorem dotare teneatur.
228 Consuetudo non valet, ꝙ sententia a nō suo iudice lata teneat.
229 Consuetudo non valet, ꝙ a vicario episcopi ad episcopum appelletur.
230 Consuetudo contra substantiam impossibilitatem continet.
231 Substantia, forma, ⁊ solēnitas in quo inter se differant.
232 Consuetudo contra actus substantiam non valet.
Consuetudo solennitates tollere potest.
233 Consuetudo accidentalia appellationis tollens valet.
Consuetudo tollens in testamento testium solennitatem valet.
234 Consuetudo non valet, ꝙ precarium ad beneplacitum reuocari non possit.
Consuetudo non reuocandi procuratorem non valet.
235 Consuetudo de non reuocando testamentum non valet.
236 Consuetudo valet, ꝙ rector ecclesie possit ad modicū tempus in ecclesia deseruire per vicarium.
237 Lex referens consuetudinem, si illam non improbat, eam approbare videtur.
238 Contraria duo diuersis respectibus concurrere possunt.
239 Verbum idem ad diuersas personas relatum quandoq; diuersimode intelligi potest.
240 Consuetudo irrationabilis tollerari potest, quando scandalum immineret.
241 Consuetudo rationabilis esse debet etiā quod principe sciente inducatur.
242 Consuetudo que est ꝯtra ius ciuile an rationabilis esse debeat.
243 Statutum irrationabile de iure ciuili non tenet.
244 Consuetudinis probatio difficilis est.
245 Consuetudo vt valeat prescripta esse debet.
Consuetudo similis est homini, qui nisi temporis cursu non perficitur.
246 Consuetudo quando dicatur prescripta.
247 Consuetudo quare de iure canonico prescripta esse debet, ⁊ nō de iure ciuili.
248 Consuetudo vt sit prescripta .xl. anni requiruntur.
249 Mos vel vsus per aliquos actus sine temporis cursu inducitur.
250 Consuetudo interpretatiua, vel obseruantia, vel stilus curie nō requiritur ꝙ sit prescripta.
251 Consuetudinis appellatione an de prescripta intelligatur.
252 Consuetudo antequam sit prescripta non dicitur consuetudo.
253 Consuetudo contra canones quare per clericos induci potest ⁊ non sic statutum.
254 Papa contra finem eternum nihil potest.
255 Papa a Deo potestatem habet.
Laici quare contra canones possunt ⁊ non clerici.
256 Cōsuetudo clericorum contra canones ⁊ non statutum quare valeat.
257 Clerici quare contra consuetudinem statuere possunt.
258 Statutum contra canones quando per episcopum vel alios inferiores fieri possit, ⁊ ī. nu. 261. ⁊ 262.
259 Episcopus ex causa vrgenti penitentiam per papam impositā relaxare potest.
Sacerdos ex magna contritione hominis absq; alia penitentia illum absoluere potest.
Potestas ex causa alicui potest dare licentiam portandi arma contra statuta.
260 Capitaneus contra mandata preliando, licet vincat, decapitari debet.
263 Iudex testibus fidem adhibere nollens cām exprimere debet.

264 Episcopus an statuere possit cōtra canones respectu iuris que rendi ipsi vel ecclesie, ⁊ .j. nu. 266. ⁊ seq.
265 Prelatus in querendis ecclesie preiudicare potest, ⁊ non in q̄sitis, vide tamen .j. nu. 268.
267 Statutum preferens in successionem vnum agnatum alteri proximiori non valet.
269 Statutum inferiorū contra canones an valeat quando res ad terminos iuris communis reduceretur.
270 Canonici statutum facere possunt per quod tollatur aliud statutum confirmatum per superiorem quando eo sublato res ad ius commune reducitur.
271 Episcopus tollere non potest dispositionem .c. non debet de cōsanguinita. ⁊ affinita.
272 Res quando de facili ad suam naturam non reducitur.
273 Episcopus contra canones statuere potest quando tale statutum a subditis acceptaretur.
Episcopus cum consensu cleri statuere potest ꝙ nullus in acolitum ordinetur nisi bonis renuntiet, ⁊ castitatem promittat.
274 Statutum per papam confirmatum fauorem canonicorū principaliter concernens per eos tolli potest.
Confirmatio pape operatur, ꝙ eius constitutio dicatur.
275 Statutum episcopi contra canones valet quando ante canonē editum est.
276 Statutum episcopi contra ius consuetudinarium valet.
277 Episcopus dispensando pōt ꝯ canones dispensare in casibus in quibus dispensare potest.
Episcopus an possit statuere detrahendo aliquid iuri canonico.
278 Statutum episcopi ⁊ clericorum valet, quando iuri communi aliquid addit.
279 Clerici possunt statuere circa aliquod iuris dubium.
280 Statutum episcopi contra ius commune conforme consuetudini ex viribus consuetudinis valet.
281 Consuetudo vt inducatur de iure ciuili, tempus .x. annorum requiritur.
282 Consuetudo incipit a primo actu, ⁊ ex illo inchoata, ⁊ iterata cum temporis diuturnitate insurgit.
283 Prescriptio inter absentes quare requirat .xx. anno. inter presentes .x.
284 Consuetudo ficta vno momento inducitur.
285 Consuetudo contra ius irrationabilis in foro ciuili tēpus .xxx. annorum requirit.
286 Consuetudo preter ius de iure canonico tempore .x. annorum inducitur.
Prescriptio contra ecclesiam vel clericos tempus .xl. annorū requirit.
Limita vt in nu. 90. ⁊. 92.
287 Consuetudo optandi prebendas an per .x. annos inducatur, ⁊ infra nu. 294.
288 Consuetudo de oblationibus fiendis tempore decem annorum inducitur.
289 Consuetudo quare tempus requirat ⁊ non mos, nec obseruantia, nec stilus.
290 Consuetudo detrahens iuri ecclesie tempus .xl. annorum requiritur.
Consuetudo quando inducitur respectu iuris indiuisibilis inter ecclesiam ⁊ laicos tempus quadraginta annorum requirit.
291 Consuetudo iuri clericorum derogans tempus .xl. annorum requirit.
293 Consuetudo contra ius vt inducatur de iure canonico tempus .xl. annorum requirit.
295 Ecclesie res vt dicatur consueta in emphiteosim dari tempus .xl. annorum requirit.
296 Consuetudo contra rationem canonis tempus .xl. annorum requirit.
297 Consuetudo contra ius veniens contra ea que sunt principi reseruata vt inducitur tempus, cuius initij memoria non est requirit.
298 Consuetudo non valet ꝙ laici elligant prelatos, vel beneficia conferant.
299 Clerici in patrimonialibus priuilegio clericali nō gaudent, nisi in quibusdam casibus expressis, ⁊ .j. nu. 659.
300 Consuetudo contra ius concurrens cum scientia superioris tēpus .x. anno. requirit.
301 Consuetudo obseruata sciente eo qui priuilegiare potest, vim priuilegij habet.
302 Consuetudo contra ius requirit solum .x. annos quando Papa ea vsus est.
303 Consuetudo contra canonem nunq̄ in obseruantia habitum solum .x. ann. requirit. ⁊ induci possit.
304 Consuetudo per clericos inducta contra eorū statuta .x. annorum tempus solum requirit.
305 Consuetudo inducta contra ecclesiam romanam tempus centum annorum requirit.
306 Consuetudinem .x. annorum an induci possit, vt nulla consuetudo inducatur nisi per spatium .xl. annorum.
307 Consuetudo ad tollendā priorem consuetudinē tempus .x. annorum solum requirit.
308 Consuetudo ex certa scientia, ⁊ non per errorem inducta esse debet.
309 Consuetudo si inducta sit ꝙ frumentum de ciuitate non extrahatur populo credente qđ illud de iure sit, valet.
310 Consuetudo ad similes casus regulariter extēditur, ⁊ .j. nu. seq.
312 Consuetudo exorbitans non extenditur.
Consuetudo an ad similes casus ex rationis identitate extendi possit.
313 Consuetudo feudorum ad emphitheosim non extenditur.
314 Consuetudo ⁊ statutum a pari procedunt.
315 Consuetudo vbi deficit, simile consuetudinis attēdendum est.
316 Consuetudo secūdū ius vel preter ius extenditur.
317 Consuetudo onerosa non extenditur.
318 Concessio ⁊ dispositio sine alterius preiudicio intelligi debet.
319 Consuetudinis simile in casu non deciso an attendatur an simile legis.
320 Judex ecclesiasticus iure canonico deficiente potius secūdum ius ciuile q̄ʒ secūdū ꝯsuetudinē iudicare debet.
321 Consuetudo contra ius non extenditur.
Consuetudo est stricti iuris, ⁊ ad vngem obseruanda.
322 Consuetudo contra ius que est in vna ecclesia ad aliam non extenditur.
223 Consuetudo admittens filias ad successionem feudi ad filios filiarum non extenditur.
324 Consuetudo ꝙ canonici optare possint ad prelatos illius ecclesie vel ad dignitates non extenditur.
325 Consuetudo ꝙ episcopus diceba habere certam mensurā grani qđ ad vrbem portatur in farina locū non habet.
326 Consuetudo appellandi a seculari ad episcopū, non extendit̄, vt ad papam omisso medio appellari possit.
327 Consuetudo preferens primogenitū ad filium primogeniti ante patrem mortui non extenditur.
328 Consuetudine stante in ecclesia ꝙ antiquior optare possit si primus in data sit secūdo receptus an preferat̄ secūdo in data qui sit in primo receptus.
329 Consuetudo diuidendi feuda inter consortes non extēditur ad modū prelegandi.
Consuetudo ꝙ filia dotata non succedat extantibus fratribus an extendat̄ ad aliam filiam que non fuit dotata.
330 Consuetudo excludens filiam stantibus masculis ad neptem extendetur.
331 Consuetudo vel statutum disponens ꝙ filius masculus feminā excludat ad nepotem masculū extenditur.
332 Extensio in correctorijs fit quando in dispositione corrigenti ratio est expressa.
333 Consuetudo tribuēs fratribus sancti Antonij curam animarū curialium comprehendit etiam Cardinales, ⁊ eorum familiares.
Consuetudo vel statutum ꝙ fratres defuncti matrem excludāt ad auiam maternam extenditur.
Consuetudo que habet quod si maritus relinquat vxorem dominam ⁊ vsufructuariam verificatur in alimentis tantū procedit etiam econtra.
336 Consuetudo in vno ex equiparatis ad aliud extenditur.
337 Extensio passiua in materia non extendibili non excludit̄.
Consuetudo in vno quod ad instar alterius mensurat̄ ad aliud extenditur.
338 Consuetudo in vno ex parificatis ad aliud extenditur.
339 Consuetudo in vno ex ꝯsecutiuis ad alterū ꝯsecutiuū extēdit̄.

Etas

Et ideo si in dignitate restringatur etiam in ordine ei annexo restringitur.
340 Consuetudo tribuens mulieribus potestatem iudicandi tribuere etiam censetur arbitrium suscipiendi.
Dispensatio ad consecutiva trahitur.
341 Consuetudo ciuitatis ad oppida subiecta non habentia propriã consuetudinem extenditur.
342 Cõsuetudinis ad esse sufficit ꝙ probentur tot actus, ex quibus tacitus consensus populi inducatur.
343 Consuetudo vnius curie in alia etiam seruatur.
Consuetudo vrbis Rome an vbiqꝫ seruanda sit.
344 Consuetudo mercatorum an in alio foro seruanda sit.
345 Consuetudo penalis de similibus ad similia an extenditur.
346 Extensio fit in penalibus quando ratio est scripta.
347 Consuetudo penalis in maleficijs an extendatur.
348 Consuetudo fauorabilis extenditur.
Statutum de compromissis inter agnatos fiendis ad agnatos impropríos extenditur.
349 Consuetudo interpretari potest ex commune ipsius consuetudinis, si dubium circa eã oriatur.
350 Consuetudo extenditur ad casum ab ea ommissum, quando eadem militat ratio.
351 Consuetudo requirit ꝙ inducta sit sciente illo qui ius condere potest.
352 Consuetudo non valet, ꝙ sine scientia.
Imperatoris feuda imperialia diuidantur.
353 Consuetudo in sacramentalibus vt valeat, principis scientia requiritur.
354 Consuetudo vt inducatur contra principi reseruata, eius scientia requiritur.
355 Consuetudo quando per legem reprobatur tunc contraria cõsuetudo non valet.
356 Consuetudinis antique appellatione que veniát.
357 Vetustas proprie que dicatur.
358 Quando aliquid de antiquo dicatur.
359 Consuetudo vt inducatur, requiritur, ꝙ illud ius, quod acquiritur, sit tale, quod acquiri possit.
360 Consuetudo percipiendi decimas per laicos sciente papa an induci possit.
361 Consuetudo ad hoc vt inducatur, an requiratur, ꝙ in contradictorio iudicio obtenta sit.
362 Consuetudo per actus etiam extraiudiciales inducitur.
363 Consuetudo ex actu iudiciario inducitur, ⁊ .j. nu. 582.
Consuetudo vt inducatur, quot sententie requirantur.
364 Consuetudo vt inducatur, requiritur ꝙ homines animo cõsuetudinem introducendi, varijs vicibus consuetudine vsi sint.
365 Consuetudo non inducitur per actus quos quis ob necessitatem gerit.
366 Consuetudo ex actibus mere facultatis non inducitur.
367 Consuetudo vt inducatur, quot actus requirantur, ⁊ .j. sub numero. 582.
368 Consuetudo ex actibus negatiuis inducitur.
Consuetudo tanti temporis, cuius initij memoria non extat an actus probationem requirat, ⁊ quomodo probetur.
369 Consuetudo vt inducatur, requirit, ꝙ actus interpollati sint.
Consuetudo non induci ex mille actibus eodem tpe factis.
370 Consuetudo vnius hominis ius non facit.
Assuefactio hominis ex duabus vicibus inducitur.
371 Consuetudo ex vno actu momentaneo non inducitur.
Frequenter illud fieri dicitur, quod bis fit.
Dictio plurimi in tribus verificatur.
372 Consuetudo ex vnico actu successiuo inducitur.
373 Consuetudo quando, ⁊ ex quot sententijs inducatur.
374 Consuetudo an inducatur ex actibus violẽtis vel meticulosis.
375 Consuetudo ex sententijs non executis, ⁊ que sunt nulle an inducatur.
376 Consuetudo an ex actibus excommunicatorum inducatur.
Res an dicatur consueta in emphiteosim dari per inuestituram nullam.
377 Consuetudo vt inducatur, requiritur ꝙ maior pars populi illa vtatur.
378 Consuetudo vt inducatur, populi consensus tacitus exigitur.
379 Consuetudo an per vnam personam induci possit, populi vel maioris partis consensu non accedente.
Mos pape, quem curia seruat, ius facit.
380 Stilus principis idem operatur, ꝙ consuetudo populi.
Consuetudo proprie nõ dicitur, que a priuato homine inducit.
381 Consuetudo vt inducatur maior pars duarum partium populi non sufficit.
Consuetudo in aliquo collegio vt inducatur, que requirantur.
382 Consuetudo ex consensibus separatis induci potest.
383 Consuetudo per notarios in conficiendis instrumentis contra ius induci non potest.
Stilus preter ius per notarios induci potest.
384 Cõsuetudine in inducenda an minores in numero computent.
385 Consuetudine in inducenda an minores computentur.
386 Consuetudine in inducenda an mulieres computentur.
387 Canonici in spectantibus ad eos sine episcopo statuere pñt.
Consuetudo per rusticos in spectantibus ad eos induci potest.
388 Consuetudo per moniales, que faciunt collegium induci põt.
Cõsuetudo per populum tacite approbata ꝑ mulieres inducit.
389 Consuetudine in inducenda an forenses computentur.
390 Consuetudo an a populo in preiudicium singularium personarum induci possit.
Constitutio vel statutum in odium particularis persone factũ non valet.
391 Consuetudo an per regentes ciuitatem induci possit.
392 Consuetudo an per vnam partem ciuitatis induci possit.
Consuetudo induci non potest per partem guelpham vel gebelinam.
393 Consuetudo an per vnam familiam induci possit ⁊ .j. nu. 396.
394 Consuetudo per collegia pistorum ⁊ cerdonum induci potest.
395 Consuetudo valet inter mulieres ꝙ primogenita succedat populo contradicente, ⁊ .j. nu. 399.
397 Consuetudo familie non valet, ꝙ femine non succedant.
398 Parochia vna vniuersitatem non facit.
400 Consuetudine in inducenda quomodo probatur ꝙ maior pars populi consenserit.
401 Consuetudine in inducenda requiritur sciẽtia populi licet non congregati.
402 Consuetudo non completa an per vnum actum populi contrarium interrumpatur.
403 Consuetudo prima quando interrumpitur ad ius commune reducimur, ⁊ .j. nume. sequen.
404 Consuetudo non impeditur ex diuersitate actuum se ad inuicẽ non compatientium.
405 Consuetudo completa per vnum actum contrarium non tollitur, sed eo modo quo fuit inducta tollitur.
Consuetudine in tollenda tantum tempus requiritur, quantum in inducenda.
406 Consuetudo vltima an attendatur, quando consuetudines diuerse probantur ⁊ numeris sequen.
407 L. cum de consuetudine. ff. de legib. quomodo loquatur.
408 Cap. ex parte de censib. quomodo intelligatur.
409 Consuetudine in tollenda tempus .x. annorum sufficit.
410 Consuetudo per non vsum non tollitur nisi vsum cõtrarium implicitum habeat.
411 Consuetudo per non vsum non tollitur, nec per actus negatiuos etiam per mille annos.
412 Facultati actum faciendi per non vsum non preiudicatur.
413 Consuetudo non inducitur per abstinentiam ab actu, quẽ quis ad libitum potest facere ⁊ non facere.
Consuetudini in possessorio per vnum actum ei contrarium preiudicatur.
415 Consuetudo per aliquos inducta tollitur per eos facientes scienter vnum actum collegialiter illi consuetudini contrariũ.
416 Consuetudo patrisfamilias per vnum actũ contrariũ tollitur.
Consuetudo secunda recens priorem tollit.
417 Solitum vltimum ⁊ tempora vltima spectantur.
Emphiteota an canonem soluerit vltimi tres anni spectantur.
418 Doctor conductus ad lecturam cum suo solito salario intelligitur cum salario vltima vice solito.
Fama vltima inspicitur.
419 Electio vltima attenditur ad quasi iuris colligendi possessionem acquirendam.
420 Consuetudo tollitur per actum successiuum contrarium.
421 Probatio contra consuetudinem admittitur.
422 Consuetudo titulum vel causam non requirit.
423 Consuetudo in quo a prescriptione differat, ⁊ .j. nu. 425.
424 Consuetudo inducitur ex sententia nulla que in populi notitiam deuenit.
426 Consuetudo quando prescriptionis naturam assumat.

427 Prescriptio & non consuetudo dicitur si collegium aliquod ius per vsum acquirat.
428 Consuetudo quot virtutes habet, & quas, & i. sub nu. seq.
429 Consuetudo secundum ius potius imitatiua quam dispositiua legis dicitur.
430 Consuetudini interpretatiue standū est.
Ex consuetudine patrisfami. eius actus interpretatur.
431 Consuetudinis preter ius exempla.
432 Beneficium principis preter ius dicitur.
433 Consuetudo secundum ius, dicitur consuetudo imitatiua.
434 Consuetudo legi conformis lege sublata tollitur.
435 Consuetudo an valeat per quam Romani sacerdotes mediolanum accedentes more Romano in ecclesijs ambrosianis celebrant.
536 Consuetudo non valet, q filij a parentibus non alantur.
437 Consuetudo vel statutum filio legitimam tollere non potest.
438 Consuetudo valet q vxor viro succedat in mobilibus filijs extantibus.
439 Consuetudo non valet, q matres filios non lactent.
440 Consuetudo vel prohibitio non aucupandi vel piscandi non valet.
441 Consuetudo non valet q vnus pro alio pena corporali puniat.
442 Consuetudo an valeat, q in causa criminali, in qua pena mortis ingeritur, fideiussor accedat.
Consuetudo an valeat, vt quis pro alio pecunialiter puniatur, & i. nume. 451.
443 Consuetudo ius naturale ex causa limitare, & restringere pōt.
444 Insgentium potentius est quam principatus.
445 Consuetudo non valet contra ius positiuum in ratione naturali fundatum.
446 Princeps dispensare non potest sine causa contra ius positiuum in ratione diuina vel naturali fundatum.
447 Consuetudo non valet per quam dominus admisso extraneo excluderetur.
448 Cōsuetudo vel statutum non valet, q quis dominio rerum suarum sine causa priuaretur.
549 Consuetudo concernens ius publicum, contra ius gentium valet.
Precium an illi solui debeat, qui re sua priuatur.
450 Consuetudo nō valet, per quam princeps a subditis pecunias auferat, nisi illas restituat.
452 Consuetudo modicum preiuditiū contra ius diuinum inferens valet.
Princeps aliquem modice ledere potest.
Dominus alicuius loci talem locū inuitis hominibus loci alienare potest.
453 Consuetudo contra ecclesiasticam libertatem non valet.
Consuetudo contra ecclesiā inducta non valet, licet ɔtra ecclesie libertatem non sit.
454 Statutum iura ecclesie auferens, vel ei onera imponens cōtra ecclesie libertatem non dicitur.
455 Statutum contra libertatem ecclesiasticam altero de tribus modis dicitur.
456 Statutum vel consuetudo clericis prohibens ea que eis iure canonico vel diuino prohibita non sunt, contra ecclesie libertatem esse dicūtur.
457 Statutum vel consuetudo contra ecclesie libertatem esse dicū tur, quando etiam, contra libertatem vnius ecclesie sunt.
458 Statuta & consuetudines cōtra ecclesie libertatem inducte hodie de iure ciuili nulle sunt.
459 Statutum vel consuetudo que contra ecclesie libertatem principaliter non est, sed secūdario, an valeat.
460 Consuetudo que nō sit sed esse possit ecclesie onerosa nō valet.
461 Consuetudo non valet, q rustici non teneantur soluere decimas, nisi curatus certum quid parochianis soluat.
462 Consuetudo an dicatur multum vel modicum preiudicialis iudicis arbitrio statur.
463 Consuetudo remittens solennitates a iure canonico requisitas in alienationibus ecclesiarum non valet & i. nu. 465.
464 Consuetudo non valet, q episcopus vniat ecclesias sine capituli consensu.
466 Res ecclesie quando venditur ante debet in publico preponi, & plus offerenti dari, & i. nu. 468.
467 Conductor ecclesie expelli non debet licet alter meliorem offerat conditionem.
468 Ommissio solennitatis a consuetudine introducta actū vitiat.
469 Consuetudo potest remittere aliquam solennitatem in alienatione rerum minoris.
570 Cōsuetudo valet, q stetur assertioni notarij scribentis cause cognitionem in alienatione minoris interuenisse.
471 Consuetudo valet, vt pupillus sine tutoris auctoritate obliget.
472 Consuetudo non valet q quis in absentia fructus beneficiorū recipiat vicario non dimisso.
273 Consuetudo non valet, q clericus possit omnia bona mobilia, etiam intuitu ecclesie acquisita consanguineis relinquere.
474 Consuetudo non valet, q clericus a iudice seculari iudicetur.
Consuetudo non valet, q laici cognoscant de causis iuri spirituali annexis.
475 Cōsuetudo nō valet, q ignobiles in canonicos non recipiant.
476 Consuetudo non valet q due partes vniuersitatis debeant concordare in agendis in vniuersitatem.
Consuetudo non valet contra censuras ecclesie.
Consuetudo non valet, q quis confessorem eligere possit sine superioris licentia.
477 Consuetudo non valet, q bona relicta religioso intuitu persone possit retinere, quoad vixerit sine superioris licentia.
478 Consuetudo non valet q mendicantes vel carmelite annuos redditus possideant.
Consuetudo non valet, q professus testari possit.
479 Consuetudo non valet, q prior manualis sine causa reuocari non possit.
Cōsuetudo valet, q translatus ad aliud monasterium bona mobilia secum portet.
480 Consuetudo non valet, vt ordinario visitanti procuratio non debeatur.
481 Consuetudo non valet, q habens beneficium cui ordo est annexus possit dare vocem, licet infra annū permotus nō fuerit.
482 Consuetudo non valet, q non residentes distributiones quotidianas percipiant.
483 Consuetudo non valet vt electus in ecclesia ante confirmationem administret.
484 Dispositio non valet, per quam consuetudo ecclesijs vtilis tolleretur.
485 Consuetudo non valet, q quis in vna ecclesia duas prebendas, vel duas quotidianas distributiones habeat.
Consuetudo valet, q distributiones certis horis diuidantur.
486 Consuetudo non valet, q laici, beneficia ecclesiastica ɔferant.
487 Consuetudo non valet, q inferior episcopo vicarium in ecclesia curata ad tempus instituat.
488 Consuetudo non valet, q parochiani in precipuis festiuitatibus missas in parochia aliena audiant.
Consuetudo non valet q beneficia clericis in beneficium conferantur.
489 Consuetudo nimiū ecclesie preiudicialis valet.
Consuetudo valet, vt ad modicum tempus in ecclesia per vicarium deseruiatur.
Consuetudo valet, q prelatus de rebus ecclesie donare possit.
490 Consuetudo valet, vt mors prelati principi nuncietur, & ab eo prelatum eligendi licentia prestetur.
Princeps contra prelatum promouendum opponere potest, si eum verisimiliter suspectum habeat.
491 Consuetudo valet, q in episcopi aduentu vnum canonicum ipse creare possit.
492 Consuetudo valet, q in electione prelati absentes nō vocent.
493 Electio episcopi capitulo spectans de consuetudine ad alios spectare potest.
494 Consuetudine induci potest, vt consensus regius post electionem ante confirmationem petatur.
495 Consuetudo valet, q res feudalis vel emphiteotica ecclesie domino irrequisito saluo iure directi dominij alienari possit.
496 Consuetudo valet disponens super vtili dominio ecclesie laicis spectante.
Questio seu causa inter ecclesie emphiteotas coram iudice seculari tractari debet.
Emphiteota ecclesie per principem ad onera cogi potest.
497 Consuetudo vel statutum valet super rebus emphiteoticis vel feudalibus quatenus de preiudicio laicorum agitur.
498 Consuetudo contra formam capitu. quia propter de electio. valet.
499 Consuetudo valet, quod ecclesia non concurrat in iure patronatus cum laico construente & dotante capellam in ipsa ecclesia.

500 Consuetudo

500 Consuetudo valet, ꝙ canonicus vel alius beneficiatus nõ teneatur ad residentiam, nisi multum ecclesie sit preiudicialis.
Consuetudo valet, ꝙ in vna ecclesia quis duo beneficia simplicia, dummodo prebende non sint, habere possit.
501 Consuetudo valet, ꝙ clerici ad decimas capiendas ad domus laicorum eant.
Consuetudo valet, locandi res ecclesie vltra triennium.
502 Consuetudo valet, ꝙ emphiteosis ecclesie ad heredes extraneos transeat.
503 Consuetudo valet, ꝙ clerici coniugati priuilegijs clericalibus gaudeant.
504 Consuetudo valet, ꝙ si beneficiatus de mense maij moriatur eius heredes in bladis grossis succedãt, si de mense septembris omnes fructus habeant.
505 Consuetudo valet, ꝙ clericus de bonis mobilibus modicis testari possit.
Cõsuetudo valet, ꝙ prelatus ad aliud monasterium translatus secum portet fructus relicto ibi tantum ꝙ sufficiat ad victum eorum ꝙ ibi manent.
506 Consuetudo valet in preiudicium patrimonialium bonorum clerici.
Consuetudo valet, in preiudicium iurium canonicorum ꝛ capi.
Iudicandum in dubio est contra clericos vbi agitur de exactione temporali per eos fienda.
507 Consuetudo valet, ꝙ clericus possit testari de fructibus prebẽde post vsq; ad annum percipiendis.
508 Cõsuetudo valet, ꝙ emphiteota ecclesie non cadat a iure suo, sed solum pensio petatur.
509 Consuetudo tanti temporis cuius initij ꝛc. valet, licet ecclesie multum preiudicialis sit.
Consuetudo tanti temporis cuius initij, ꝛc. valet, ꝙ prelatus visitans vltra procurationem pecunias exigat.
510 Consuetudo non valet, ꝙ laici in clericos iurisditionẽ habeãt.
Consuetudo tanti temporis ꝛc. valet, ꝙ diuisio, ꝛ vnio ecclesiarum per episcopum sine capituli consensu fieri possit.
511 Consuetudo valet, que opinionem contra ecclesiam obseruat.
512 Consuetudo contra clericos, ꝛ ecclesiam valet quando per eã ad ius commune reducuntur.
Consuetudo valeret ꝙ ius clericis in foro seculari reddatur, ꝛ e contra.
513 Consuetudo onerosa ecclesijs de loco ad locum, de persona ad personam extendi non debet.
514 Administrans in ecclesia ante confirmationem vigore consuetudinis beneficio non priuatur.
515 Consuetudo contra publicam vtilitatem non valet, nisi princeps consentiat vt.i.nu.518.
Consuetudo, ꝙ primogenitus succedat, non valet, quando primogenitus insufficiens est.
516 Consuetudo nõ valet admittẽs minores ad decurionatum.
Consuetudo non valet, ꝙ pueri vocem in capitulo dent.
Cõsuetudo valet, ꝙ priuati domos super muris ciuitatis habere possint.
517 Consuetudo valet, ꝙ quis pontes super viam publicam habere liceat.
518 Res bona regni alienare non potest quando regnum nimium lederetur.
519 Reges ex consuetudine in castris, ꝛ villis plenariam iurisdictionem concedere possunt.
520 Consuetudo non valet contra legem consuetudini derogantẽ.
521 Lex consuetudinem reprobans etiam futuram reprobare censetur.
Consuetudo ob suam iniquitatem reprobata amplius introduci non potest.
522 Consuetudo an sit fortior lege.
523 Consuetudo contra legem prohibitiuam non valet quando in ea clausula decreti inserta est.
Consuetudo cõtra legem causam prohibitionis perpetuam habentem non valet.
524 Consuetudo contra legem in concilio generali edictam quare non valeat, ꝛ.i.nume.546.
525 Consuetudo cuius initij, ꝛc. non valet contra legem consuetudinem improbantem.
526 Condemnatus simpliciter ad vincula perpetuo in vinculis stare debet.
527 Clausula nulla prescriptione non obst. ad prescriptionem centum annorum non trahitur.
528 Consuetudo contra legem valet, quando ex noua ratione inducitur, que legis tempore non erat.
Consuetudo contra legem valet, quando vtilitas publica legis reuocationem suadeat.
529 Consuetudo contra.l.valet quando in ea principis expressus consensus interuenit.
530 Consuetudo valet contra legem simpliciter consuetudinem introductam tollentem.
Consuetudo irrationabilis in preteritum prohibita, ꝛ in futurum prohibita, censetur.
Consuetudo valet contra legem non obseruatam.
531 Dispositione aliqua corruente, omnes clausule in ea inserte corruunt.
532 Consuetudo derogat legi precedenti clausulam ad consuetudinem derogatoriam non habenti.
533 Contractus an perfectus dicatur, si post conclusionem contrahentes dicant cras faciemus instrumentum.
534 Legi vel statutis contrauenìens peccat.
535 Populus consuetudinem inducens non delinquit.
536 Consuetudo contra rationem an valeat.
537 Consuetudo tollit legem nedum in ciuitate vbi est sed etiam in oppidis subiectis.
538 Consuetudo contra ius an ad loca particularia extendatur.
Castra consuetudinem statuto sue ciuitatis contrariam habere non possunt.
539 Consuetudo specialis alicuius loci subditi ciuitati consuetudini ciuitatis ꝙ preferatur quomodo intelligatur.
540 Consuetudo si in aliquo loco particulari non sit, que seruanda sit.
541 Consuetudo Romana an ab omnibus obseruanda sit.
542 Stilus curie Romane ius facit, ꝛ quando in causarum decisionibus allegari possit.
543 Consuetudo Romane ecclesie circa fidei articulos vbiq; seruanda est.
544 Consuetudo quando est contra legem irrationabilis presumitur, ꝛ nume. sequen.
547 Legi per non vsum non derogatur.
548 Consuetudo legi non derogat, quando cum iure communi concordare potest.
549 Instrumenta contraria ex interuallo etiam facta concordari debent.
Opiniones doctorum concordande sunt.
550 Consuetudo precedens an per legem sequentem tollatur.
551 Ordo vbi non est, ibi confusio est.
552 Consuetudo qualiter in iudicio proponatur, ꝛ nu. sequentibus.
553 Consuetudo quam actionem pariat.
554 Actio in libello exprimenda non est.
555 In consuetudine se fundans nõ debet dicere quõ eã proponat.
556 Libellus in consuetudine quomodo formari debeat.
557 Consuetudo vbi est dubiũ an teneat, sine ordine iudiciario decidi debet.
558 Consuetudo an in libello alleganda sit.
559 Libellus presumptiue saltem concludere debet.
560 Iudex an in consuetudine notoria supplere possit.
561 Notorium quando allegari debeat.
562 Consuetudo que non est, si in libello allegata sit, sed adsit statutum, an libellus procedat.
563 Libelli verba, vt sustineatur, large, ꝛ improprie intelligi debẽt.
564 Compromissum si in aliquem fiat, consuetudo etiã attenditur.
Consuetudo, ꝛ statutum quomodo inter se differant.
565 Cõsuetudo ꝛ statutum iuris appellatione continentur.
566 Consuetudinis appellatione statutum non comprehenditur, nec econtra.
567 Consuetudinem alleganti prescriptionem probare sufficit.
568 Consuetudo per quot testes probetur.
569 Doctori de consuetudine attestanti an credatur.
570 Doctoris auctoritas in his que iuris sunt ꝛ non facti probabilis est.
571 Consuetudo difficilis probationis est.
Cõsuetudo modo est alba, modo est nigra.
572 Consuetudo cum sit ius an probatione indigeat.
573 Positioni consuetudinis respondendum est.
574 Consuetudo qualiter probanda sit.
575 Res inter alios acta quando alijs non preiudicet.
576 Consuetudo ex hoc non probatur ꝙ sit in contradictorio iudicio obtenta, ꝛ nume. sequen.

578 Consuetudo non inducitur sed inducta probatur per sententiā in ea latam.
579 Consuetudo an ex hoc probetur, si due producantur sententie circa aliquid, si in eis scriptum non sit, ꝙ talis sit cōsuetudo, ⁊ j. nume. 581.
580 Consiliarij presumūtur scire que in cōmuni, ⁊ in palatio agunt.
583 Consuetudo non inducitur ex pluribus actibus de modica re inter ribaldos factis.
584 Consuetudo per extraiudicialia acta probatur, ⁊ nu. seq.
586 Consuetudo an ex hoc probata sit, si inuenta producantur ad probandum, ꝙ consuetudo est, ꝙ inuentaria cum tali solennitate fiant.
Consensus populi tacitus per quot instrumenta verisimiliter colligatur.
587 Cōsuetudo notariorum quando est diuersa, iuri communi standum est.
588 Consuetudo ordinis iudicij summarie probatur.
589 Consuetudo litis decisionem respiciens plene probari debet, ⁊ j. nume. 591.
590 Capitula ad probandā consuetudinem quomodo fieri debeāt.
592 Consuetudinem allegans causam probare debet.
593 Consuetudine in probanda quomodo testes deponant ⁊ j. nu. sequen. ⁊ nume. 595. nu. 598. 599. 600. ⁊ 601.
Consuetudo lucrande dotis quomodo probetur.
596 Testis est fatuus, qui deponit, ita est consuetudo ⁊ j. nu. 616.
597 Testis interrogatus in causa scientie consuetudinis quomodo respondere debeat.
602 Consuetudo inducitur per eum qui animo consuetudinem inducendi facit actum pro iure suo credens se ius habere, ⁊ in posterum id faciat.
Actum ꝙ quis faciat ꝓ iure suo vel ex gratia vel amicitia quomodo probetur.
603 Consuetudo tanti temporis cuius initij, ⁊c. quomodo per testes probetur.
604 Testes quomodo deponere debeant ad probandum memoriā vel famam extare vel non extare.
605 Testes super notorio quomodo deponere debeant.
606 Litere potestatis vel consulum attestantes de consuetudine an fidem faciant.
607 Testes qualiter deponere debeant in probando vsum populi vel maioris partis, ⁊ nu. seq. 609. ⁊ nu. 610.
611 Testes testamentarij si omnes deponant de testamento ⁊ sunt concordes, licet interrogati de presentibus dicant non recordari probant.
612 Testis peritus dicens talem esse cōsuetudinem bene deponit.
613 Consensus maioris partis populi an sit probatus si dicant vidisse fieri aliquem actum cētum hominibus presentibus, alia vice presentibus ducentuꝫ, ⁊ alia vice presentibus tercētum, si mille sint homines in ciuitate.
614 Testis bene probans consuetudinem si interrogatus si posset esse ꝙ esset contrarium eo nesciente, respondeat ꝙ sic eius dictum non corruit.
615 Testis super consuetudines deponens si non interrogetur, an respondere debeat de causa scientie.
616 Probatio angustanda non est.
Testis simpliciter dicens, talis est consuetudo, non probat.
618 Testis deponens super fama licet rationē non assignet ꝓbat.
619 Testis dictum debet intelligi prout ad sensum corporis refert.
620 Consuetudo an probetur per testes de diuersis actibus deponentes.
621 Testes singulares sufficiunt ad aliquid in genere probandum puta iurisdictionem vel heresim.
623 Testis depones super consuetudine si interrogatus quid sit cōsuetudo respondere nesciat an probet, ⁊ nu. seq.
624 Testis deponens super possessione si interrogatus quid sit possessio respondeat se nescire an probet.
625 Testes super consuetudine per eundem sermonem deponentes probant.
626 Communis vsus loquendi difficile probatur.
627 Communis vsus loquendi quomodo capitulari debeat.
628 Communis vsus vtendi quomodo capitulari debeat.
629 Communis vsus intelligendi quomodo capitulari debeat.
630 Equo vendito de consuetudine an sella vendita censeatur.
931 Equo vendito ornamenta venditoris arma habentia vendita non censentur.
632 Probatio legitima est si probetur ꝙ talis se pro emancipato gessit.
633 Communis vsus loquēdi probatio quomodo cōcludere debet.
634 Communis vsus intelligendi videtur esse consuetudo interpretatiua.
635 Uerba pape in bullis secundum quem communem vsum loquendi intelligantur.
636 Communis vsus loquendi, siue intelligendi siue vtendi an tempus. x. an. requirat.
637 Testis deponens super communi vsu loquendi ꝙ sit communiter dicitur, an probet, ⁊ an probet si dicat interrogatus nescire a quo audiuit.
638 Testis super fama deponens, si dicat, ꝙ sic publice dicitur, non probat.
639 Testis interrogatus super communi vsu loquendi a quibus audiuit, si respondeat se nescire, an eius dictum corruat, ⁊ j. sub nume. 642.
640 Testis interrogatus quot personas vidit vti, si respondeat a mille, licet de nominibus non recordetur, probat.
641 Testis deponens de communi vsu loquēdi an debeat aliquas personas nominare.
642 Testis, quando deponit super fama habente ortum aliunde ꝙ̄ a personis, non est necesse, ꝙ aliquem nominet.
643 Judex an possit se informare de consuetudine absqꝫ eo ꝙ per partes probetur.
644 Probatio semiplena sufficit in his que ad litis ordinationem spectant ⁊ j. nu. seq.
Consuetudo an plene probari debeat, ⁊ nu. seq.
645 Judex reicit libellum contra stilum ⁊ consuetudinem formatū.
646 Stilus curie vel iudicij si non obseruetur iudiciū corruit.
Citatio habens verba inconsueta non comparentem excusat.
647 Consuetudo populi est ius ciuile, stilus fori est ius pretorium.
648 Consuetudo an principem liget.
649 Donatio principis sine solennitatibus valet.
Rex est lex animata in regno suo.
650 Princeps etiam de honestate ciuitatis statuta seruare non tenetur.
651 Consuetudo naturalis principem ligat.
Jus naturale principatu potentius est.
652 Consuetudo an liget ciuitatem ipsam in qua est.
Statutum episcopi ipsum non ligat.
653 Consuetudo laicorum an clericos vel ecclesias liget ⁊ j. in discursu ⁊ nu. 667. ⁊ 668.
654 Clerici non subiacent statutis vel consuetudinibus patrie.
655 Statutum laicorum debet ad instantiam episcopi declarari clericos non ligare.
656 Ecclesia restitui in integrum potest aduersus locationem etiaꝫ ante nouēniū, si timeat ꝙ pensio exigi nō possit a ꝯductore.
657 Cōsuetudo laicorum res ecclesie non comprehendit.
658 Consuetudo laicorum patrimonium clericorum non comprehendit nec ligat.
660 Consuetudo laicorum non ligat clericos in minoribus, nec coniugatos.
661 Consuetudo laicorum quo ad decisionem coram seculari clericum litigantem cum laico non ligat.
662 Etiā si causa promoueretur principaliter contra laicum ⁊ incidenter contra clericum.
Consuetudo laicorum pro clerico contra clericum inducta non ligat.
663 Consuetudo laicorum laicos habentes cum clerico ius indiuiduum non ligat.
664 Consuetudo laicorum, ꝙ alienatio in forenses fieri non possit, ecclesias non ligat.
665 Consuetudo laicorum in fauore clericorum non ligat laicos litigantes cum clericis in foro seculari.
666 Consuetudo laicorum vt libris mercatorum credatur non seruatur in foro ecclesiastico contra laicum, etiam in fauorem clerici.
667 Consuetudo mixta clericorum ⁊ laicorum clericos ligat.
669 Consuetudo vel lex fori in quo litigatur etiam clericos ligat in ordinatiuis, ⁊ j. nu. 760.
670 Clericus litigans coram iudice seculari ante sententiam, nisi in casibus a iure expressis appellare non potest.
671 Consuetudo laicorum vel statutum ꝙ fiat cōpromissum in clericum in foro seculari litigantem ligat.
672 Compromittere ex necessitate statuti vel consuetudinis est de ordine litis.

673 Statutum

Statutum de compromissis etiam minores comprehendit 7.j. nume. 750.
Consuetudo etiam non natos ligat.
752 Consuetudo loci an iudeos ibi habitantes liget 7.j.nu. 754.
Iudei possunt esse procuratores christianorum 7 contra christianos.
753 Iudei officia publica et administrationes habere non possunt.
755 Pena iudeo imposita per legem mosaicam alie pene prefert.
756 Consuetudo inter hebreos, quod periti legis hebree possint scribere testamenta valet.
757 Iudex quam consuetudinem sequi debeat an loci litigantium an loci iudicij, 7 nu. seq. 7 nu. 760.
558 Locus litigantium quis esse dicatur.
759 Consuetudo loci in qua procedit in concernentibus processum seruari debet etiam respectu feriarum vt.j.nu.seq. etiam si agatur causa ecclesie coram seculari vt.j.nu. 762. si l. canonica daret certum modum procedendi vt.j.nu. 763. 7 limit. vt.j.nu. 775. 776. 777. 779. 7. 780.
764 Ius canonicum in terris ecclesie in foro seculari seruandum est.
765 Consuetudo loci iudicij in causis clericorum quando non seruetur.
766 Consuetudo loci iudicij seruanda non est quod non obseruantia ordinis peccatum induceretur.
767 Episcopus expulsus cognoscens in aliena diocesi consuetudines sue diocesis seruare debet 7.j. sub nu. 774.
769 Consuetudines, statuta, 7 leges litigantium que esse dicantur.
770 Consuetudo loci vbi persona oriunda est inspicienda est, quando de habilitate vel inhabilitate persone ageretur.
771 Consuetudines particulares vel statuta hominum alicuius professionis in eorum causis decidendis seruanda sunt.
772 Contractus si in aliquo loco celebratus sit, in quo per statutum contra instrumentum non potest opponi aliqua exceptio, statutum illud seruari debet.
773 Consuetudo si sit quod credatur libris mercatorum, stabitur in illo iudicio in quo producentur, licet ibi talis non sit consuetudo.
Scriptura in aliquo loco facta, loci illius priuilegium vbique seruat.
774 Instrumenta facta a notario creato ab inferiore a principe vbique fidem faciunt, licet vbique instrumenta facere non possit.
Instrumentum an faciat fidem, locus celebrati instrumenti attenditur.
778 Leges quando a canonibus discordant canonibus etiam inter laicos in causa feudali standum est.
781 Consuetudinis vel statuti vinculum ex fori sortiti regula consideratur.
782 Consuetudo loci in ieiunijs obseruanda est.
Consuetudo loci extra fidei articulos consuetudini Romane ecclesie prefertur.
783 Iudex in exequendo quam consuetudinem seruare debeat.

Onsuetudinis materia quam sit, celebris, subtilis, 7 quotidiana, nemo est qui nesciat, vt iurisconsulti Vlpiani verbo vtar in l. nemo est qui nesciat. ff. de duob. reis. Ideo rubri. de consuetudine. 7 capi. cum tanto. quod est capi. fina. quod ceteris est celebrius ad communem vtilitatem, Rector magnifice, viri patres reuerendi, 7 vos fratres ornatissimi, vtiliter commentare decreui, prius tamen redemptoris nostri ac virginis sacratissime presidio ex corde inuocato. Procedam itaque accuratissime quantum ingenij mei vires patientur ordinem Abbatis Panor. secundum morem nostrum sequendo 7 ea maxime que ipse attingit discutiendo. Quibus discussis plures questiones prout ex alto mihi concessum fuerit, pulchro ordine absoluam. Et licet plerique summi canonum ac legum vertices quorum calciamenta soluere non essem dignus, materiam ipsam tractauerint, ausim tamen affirmare has meas lucubrationes vobis, ac ceteris studiosis plurimum profuturas, 7 id re ipsa indies percipietis.

¶ Continuatur hec rubrica ad precedentes per summistas, 7 per Abba. hic post alios in hunc modum. Visum est. s. de iure scripto, quod consistit in constitutionibus 7 rescriptis, merito subijcitur de iure non scripto quod consistit in consuetudinibus, 7 ab hac continuatione nemo discrepat.

1 ¶ Contra istam continuationem opponitur dupliciter. Et primo vt non sit bona, † quia consuetudo fuit ante legem, 7 sic ante ius scriptum, ergo titulus de consuetudine debebat situari ante titulos precedentes, arg. glo. in capi. quorundam. in verbo predicatorum. de electio. libro sexto. Et quod fuerit ante legem, est tex. in capi. fina. §. ius vero consuetudinis sexta distin. 7 ibi not. Cardina. alexan. Probatur etiam in l. secunda in princi. iuncto §. j. ff. de origi. iur. 7 hoc etiam dicit Ioan. and. in sum. huius titu. posita post capi. fina. j. eod. in fi. principij. dum dicit quod consuetudo habuit ortum post ius naturale, quando ceperunt homines simul viuere. allegando tex. in dicto §. fina. 7 idem repetit colum. quarta in princi. Idem dicit Barba. hic colum. secunda 7 dominus Petrus rauen. in suis allega. 7 conclu. in materia consuetudinis positis post suum alphabetum aureum colum. tertia in fi. Et in hoc errant nouiores in rubri. s. de constitu. vbi dicunt quod lex fuit ante consuetudinem, per tex. in §. ex non scripto. institu. de iur. natu. ibi consuetudo legem imitatur. Sed ille tex. non vrget attenta glo. ibi que declarat illud verbum imitatur aliter quam prefati docto. intellexerint. Istam oppositionem reperi factam per domi. Andre. barba. hic colum. secunda 7 saluando dictam continuationem 7 situationem respondet quod constitutio editur a principe allega. not. in rubri. s. de consti. Consuetudo vero editur ex vsibus hominum. l. de quibus. ff. de legi. Ideo vt ipse dicit constitutio tanquam edita a nobiliori inuentore prefertur consuetudini, 7 propterea titulus de constitutione precedit istum titulum. Sed ista solu. cum reuerentia non est solida quia in titu. de constitu. ponuntur nedum iura pontificum sed inferiorum, 7 propterea verbum constitutio in illo titulo sumitur large, vt dicunt Abb. 7 communiter alij ibi in rubri. Preterea ista solu. non tollit argumentum de anterioritate consuetudinis. Vnde ego aliter respondeo 7 dico, quod licet considerato respectu de quo in argu. s. facto iste titulus debuerit precedere titulos de constitutio. 7 de rescrip. tamen ex alio respectu,
2 scilicet † quia omne ius scriptum est certius 7 nobilius iure non scripto, vt Abb. 7 alij dicunt in rubri. s. de consti. merito situatio predicta rationabilis est, nam duo contraria procedere possunt diuersis respectibus consideratis, vt vult glo. in capitu. secundo de arbit. libro. sexto in verbo ciuilis domi. Anto. in cap. fina. in lectura colum. penulti. in fi. j. eod. allegans bonam glo. in capi. primo in glo. secunda j. de collu. deteg. Idem dicit Ab. in dicto capitu. fina. in glo. in verbo rationabilis. in fin. 7 Gemi. referens pulchra exempla in capi. illud. xij. distin.
3 ¶ † Secundo dum dicitur quod consuetudo consistit in iure non scripto, oppono de toto libro feudorum qui continet consuetudines, vt rubri. illius libri denotat, 7 tamen sunt scripte. Probatur etiam in capi. secundo de preben. libro sexto vbi consuetudo est scripta. Pro sol. domi. Anto. hic colum. quarta post multos per eum relatos, 7 Barto. in l. de quibus. in lectura colum. quinta 7 in repeti. in prima questio. principa. 7 docto. communiter in l. secunda in princi. ff. de vulga. 7 pupil. 7 nouiores hic sequuntur, dicunt, quod si consideramus consuetudinem quando inducitur, impossibile est quod sit scripta, quia ex tacito consensu insurgit. Si vero consideramus consuetudinem prout est inducta, illa potest in scriptis redigi ad probationem, sed tamen scriptura non est de na-
4 tura consuetudinis. † Et dant exemplum in consuetudine feudorum, item in contractu, qui licet ex conuentione partium in scriptis redigi debeat, 7 redigatur, tamen non dicitur contractus in scriptis, allegantes glo. quartam in l. contractus. C. de fide instru. 7 consuluit Pau. de castr. in consi. xlij. incipien. tria sunt, quod licet partes contrahentes concordent, vt certa die fiat instrumentum tamen contractus ante est perfectus 7 non dicitur celebrari in scriptis, quia scriptura ad faciliorem probationem requisita videtur, 7 contractus tenet a principio. Firmat etiam plene Aretinus in consil. suo. clx. incipien. longa est colum. tertia in secundo dubio, 7 Barba. alias multas auctoritates adducens 7 dicens ita consuluisse 7 obtinuisse in rubri. j. de emptio. 7 vendi. in secunda colum. ¶ Premissa tamen solutio non videtur solida, quia presupponit quod licet consuetudo in scriptis redigatur, tamen adhuc consuetudo dicatur. Sed repugnat text. in §. constat. institu. de iure natu. vbi verbum constat ex vi ipsius verbi videtur denotare essentiam 7 naturam consuetudinis esse vt non sit scripta. Idem probat tex. in capitu. consuetudo §. cum itaque prima distin. ibi. que vero in scriptis est redacta non est consuetudo. Et licet nouiores hic respondeant quod tex. in dicto §. cum itaque. loquatur in consuetudine nondum formata, tamen respon

sio ipsa

sio ipsa non congruit illi textui, qui loquitur de cõsuetudine, que pro lege suscipitur cum deficit lex, ⁊ sic loquitur in consuetudine formata ⁊ completa. Item ipsa solũ confunditur per tex. in dicto. §. constat, ibi. ius quo vtimur ⁊c. ⁊ sic loquitur de consuetudine inducta ⁊ completa.

¶ Secũdo domi. Anto. hic colum. quarta aliter soluit predictam difficultatem, ⁊ dicit ꝙ vt in pluribus in consuetudine non interuenit scriptura, item in. l. vt in pluribus interuenit scriptura. Et propterea non obstat illud quod particulariter dicitur in consuetudine feudorum, que in scriptis redacta est, q2 a communiter contingentibus aliud est, vt in. d. §. constat.

5 ¶ † Tertio aliter respondet excellentissimus preceptor communis domi. Iason in dicta. l. secunda colum. tertia. ff. de vulg. ⁊ pupil. scilicet ꝙ illa consuetudo feudorum fuit redacta in scriptis per non habentem potestatem legis condende scilicet per Ubertum de orto. Ideo cõsuetudo adhuc dicitur, alias secus. Et propterea concludit post Rapha. cuma. ibi ⁊ plerosq3 alios per eum relatos, ꝙ consuetudo in scriptis redacta non dicatur amplius consuetudo, ⁊ refert duas vtilitates vt per eum; ⁊ alia vtilitas colligit̃ ex doctrina Bar. i. d. l. de quibus. in lect. in fi.

6 ¶ † Aliter ⁊ quarto ego respõdeo ad motiuum. s. factum, ⁊ dico ꝙ consuetudo que in scriptis redigitur dicitur consuetudo, q2 consuetudo fuit. argu. l. insulam. in fi. ff. de acqui. re. domi. sed proprie non dicitur consuetudo. Et hanc opi. etiam videtur te-
7 nere Bal. in dicta. l. de quibus. in repeti. colum. prime, † vbi dicit ꝙ consuetudo differt a lege in tribus. Primo sicut tacitum ⁊ expressum. Secũdo sicut non scriptum ⁊ scriptum. Tertio sicut successiuum ⁊ instantaneum, ⁊ ista opi. in stricta disputatione verior videtur, licet alia sit communior, videlicet ꝙ licet consuetudo sit redacta in scriptis, tamen consuetudo adhuc appellatur, vt tradunt docto. s. in princi. huius oppositionis allegati. Non est tamen absurdum dicere ꝙ id qđ prius erat ex sola consuetudine, postea ius scriptum factum sit, vt est casus quem ibi not. domi. Anto. in capi. videt. j. qui matri. accu. pos. quem refert ⁊ sequitur Areti. consi. xiij. incipien. Uiso diligenter themate. colum. tertia. ¶ Aliter etiam opponit domi. And. barba. hic in prin. sed q2 leuis est oppo. ⁊ ipse eã soluit, illã omitto.

8 ¶ † Ex hac continuatione sic desensata habes colligere vnum notandum scilicet ꝙ rescripta dicuntur ius scriptum. Facit tex. in. §. sed ꝙ principi. Institu. de iur. natu. ⁊ hoc procedit nedum respectu eorum inter quos emanarunt ipsa rescripta, sed etiã respectu aliorum quando per talia rescripta de iure aliquid deciditur. Ita decidit Archi. ⁊ Gemi. in capi. ignorantia. xxxviij. distin. glo. Joan. and. ⁊ Abb. in colum. ij. in capi. q2. g. de indi. tradit Fely. alia allegans in rubri. s. de rescrip. in princi. ⁊ in capi. in causis, colum. fina. de re iudi. ⁊ bene probatur in illo tex. ⁊ alia iura allegant Archi. ⁊ Gemi. in dicto capi. ignorantia. ⁊
9 facit tex. cum glo. in. §. sed ꝙ principi. insti. de iur. natu. † Rescriptum ergo facit ius generale, quãdo in eo aliquid diffinitur, de iure per predicta. Si tamen rescriptum cõtineat commissionem vel delegationem aliquam, tunc solum facit ius inter partes capi. p. ⁊. g. j. de offic. delega. Joan. and. ⁊ Abb. in dicto capi. quia. g. Item si rescriptum contineat gratiam vel priuilegiũ non facit ius in fauorem aliorum, qui in rescripto non continentur. §. plane. institu. de iure natu. gen. ⁊ ciui. l. prima. ff. de consti. princi. sane. de priuileg. ⁊ capi. porro eodem titu. expedita continuatione.

Primo queritur đ diffinitione

consuetudinis. Abbas hic in primis hanc questionem format ⁊ recte agit, q2 licet omnis diffinitio sit periculosa. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. tamen vt intelligatur quid sit id de quo agitur teste Cicerone, omnis de re aliqua institutio debet a diffinitio-
10 ne proficisci, facit tex. in. l. prima. ff. si certum petatur. † Diffinitur ergo primo secundum Isidorum, vt legitur in capi. consuetudo prima distin. Consuetudo est quoddam ius vtentium moribus approbatum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex. Hãc diffinitionem improbat Barto. in dicta. l. de quibus in lect. colum. secunda ad fi. ⁊ ea ratione mouetur, quia ista diffinitio non continet substantialia scilicet tacitum consensum populi. Ipsam tamen diffinitionem sequitur Barto. sibi contrarius in repeti. dicte. l. de quibus in prima questione principali, in prin. nec alij ibi discrepant, ⁊ ibi Bart. declarat singula ver ba huius diffinitionis, ⁊ si voluerimus eam tenere argumentum Barto. in lectura non videtur obstare, q2 tacitus consensus inducentium cõsuetudinem satis colligitur ex illis verbis moribus vtentiũ. vel dicas vt etiam sentiunt moniores hic, quod in diffinitione non est opus exprimere substantialia rei diffinite, sed bene substantiam ⁊ quiditatem ipsius rei ſm glos. in. d. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. probatur etiam in. l. j. ff. de testa. vbi in diffinitione testamenti non ponuntur testes nec alia substantialia. Ex alio tamen non videtur bona dicta diffinitio, q2 dicitur in ea ꝙ consuetudo habet vim legis cum deficit lex, sed huic obstat, quia etiã existente lege consuetudo inducitur que derogat ipsi legi, vt probatur in capi. fina. j. eodem, ⁊ in dicta. l. de quibus. ff. eod. Hanc difficultatem soluit dominus Anto. hic in repetitione, in versi. visa materia. ad fi. ⁊ Gemi. post Lauren. in dicto capi. consuetudo. colũ. tertia. ⁊ Barto. in dicta. l. de quibus. in prima questione, dicens ꝙ hoc casu, scilicet quando lex existit ⁊ consuetudo contraria inducitur improprie deficit lex, q2 consuetudo ei derogat, ex quibus verbis habes reportare ꝙ verba in diffinitione possunt esse impropria, nec id absurdum reputatur prout non reputat Barto. vbi. s. ⁊ hoc notandum videtur. Aduertẽdum tamen est ꝙ res diffinita seu ipsum diffinitum capit proprietatem scilicet vt dicatur proprie tale propter diffinitionem, vt declarat Barto. in. l. omnes populi. in tertia questione sexta principalis. ff. de iustitia ⁊ iure. vbi dicit ꝙ tribus modis cognosci-
11 tur aliquid esse proprie tale vt per eũ. ¶ † Sed adhuc obstat, quia existente lege consuetudo inducitur conformis ipsi legi, vt probatur in capi. cum dilectus, ⁊ ibi Abb. in secũdo notabili. s. eo. ⁊ in capi. sopite. j. de censibus, ⁊ tradit Abbas in capi. finali columna penultima. j. eo. ⁊ domi. Anto. hic columna. xxvj. versicu. quarto restat videre, ⁊ hec videtur melior improbatio, quia precedens tollitur per domi. Anto. ⁊ per Gemi. post Lauren. ⁊ per Barto. s. relatos. Posset dici ꝙ etiam predicta difficultas tollitur, quia quando consuetudo est conformis legi, est potius confirmatio vel obseruantia legis quam consuetudo, vt dicit domi. Alexan. in dicta. l. de quibus, in prin. in apostil. allegando glo. magnam in capitu. primo de constitu. libro sexto. ⁊ alia vt per eum. ¶ Predictam etiam diffinitionem improbat dominus Anto. in capitu. fina. j. eodem columna. xxvj. versicu. visa materia. ad finem, ⁊ Hostien. hic in summa ea ratione quia est nimis breuis, nec videatur secundum eos absurdum ꝙ reprobetur predicta diffinitio posita in dicto capitu. consuetudo, quia ille est text. Isidori qui non habuit potestatem legis condende, vt patet ex text. in capi. sancta romana ecclesia. in decimaquinta distinctio. vbi Isidorus non connumeratur inter eos quorum dicta pro lege suscipiuntur, ⁊ tradit Fely. in capitu. secundo. s. de rescrip. carta penultima. Sed tamen diffinitio ipsa sustineri potest, vt. s. demonstratum est, nec alicubi legi ꝙ propter breui-
12 tatem diffinitio improbetur. ¶ † Secundo diffinitur per Jaco. rauen. vt hic Joan. and. ⁊ Abb. referũt, cõsuetudo est ius quoddam quod est moribus populi vel maioris partis ratione initiatum ⁊c. ⁊ sequuntur Cy. ⁊ Barto. in. l. secunda questione prima. C. que sit longa consuetudo. Sed hanc diffinitionem improbat domi. Anto. hic columna vigesimasexta versicu. visa materia, ⁊ Barto. in dicta repeti. l. de quibus. columna secunda, versicu. expeditus de contrarijs venio ad questiones. Et mouetur Barto. ea ratione, quia hec diffinitio non comprehendit consuetudinem alicuius capituli vel collegij ⁊ propterea aliam diffinitionem tradit Barto. ibi, quam sequuntur communiter posteriores, ⁊ simpliciter eam refert, ⁊ sequitur domi. Petrus rauennas in suis allegationibus ⁊ conclusionibus consuetudinis positis post suum alphabetum aureum in princi. vbi aliud non dicit in ista quest. diffinitionis ꝯsuetudinis. Moniores tñ hic saluant hãc diffinitionẽ. s. relatã, dicẽtes ꝙ verba illa totius populi vel maioris partis sunt posita in ea ex abũdanti, patet scđm eos, q2 nõ sunt posita in diffinitiõe Isidori. † Itẽ q2 in diffinitione nõ est
13 opus exprimere causaʒ efficiẽtẽ, vt est glo. licet ipsi nõ allegent in. l. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris. vnde dicũt ꝙ ea que ex abundanti dicta sunt non habent vitiare. l. testamentum. C. de testa. Ista tamen saluatio non est solida vt puto, quia non est verisimile ꝙ diffiniens ponat verba in diffinitione ex abũdanti, nec in dubio id est dicendum argu. l. si quando. ff. de legat. primo in princi. capitu. si romanorum. post princi. ibi vt quid membranas occupant, decimanona distinctio. glo. in cap. solite. de ma-

ctoritate & obedientia in verbo tanquam. Item licet dicta verba essent posita in ipsa diffinitione ex abundanti, tamen quia diffinitio non conuertitur cum diffinito cum non congruat consue-
14 tudini collegij non est bona. l. j. §. dolum. ff. de dolo. ¶ † Tertio diffinit Joan. and. in sum. sua de cõsuetudine posita post hũc titulum, in fi. Consuetudo est quoddam ius moribus illius introductum qui auctoritate publica legem condere potest. Hanc diffinitionem improbat Abb. hic, quia inferiores a papa non possunt condere legem contra canones per iura adducta per eum, & tamen possunt inducere consuetudinem capi. finali. j. eo. capi. cum omnes, & ibi not. s. de consti. cum similibus. Moniores saluant istam diffinitionem dicentes, q satis est, q procedat a communiter contingentibus seu secundum communem regu-
15 lam, † que habet q illi possunt inducere consuetudinem qui possunt legem condere, vt ipsemet Abb. dixit in rubri. j. de iudi. circa diffinitionem iudicij. Sed ista saluatio non est solida, quia regula communis est in contrarium scilicet q clerici possunt inducere consuetudinem contra canones dicto capi. cum omnes, cũ concordantibus. Sed non possunt leges vel statuta condere cõtra canones capitu q super his, de maiori. & obedien. Item nõ est tutum dicere q satis sit diffinitionem procedere a communi-
16 ter contingentibus, † quia immo diffinitio debet conuerti cum omni diffinito, vt dicit Barba. improbans Abba. in dicta rubri. de iudi. Et licet ipse hoc non probet, ego ibi adduxi multa, & maxime glo. cum qua ibi docto. transeunt in. l. prima. ff. de legibus, que dixit q illa diffinitio legis que ibi ponitur videlicet lex est commune preceptum &c. est potius descriptio quam diffinitio, & assignat rationem, quia aliqua lex est que non est cõmunis. Allegaui etiam id velle in terminis Barto. in. l. prima in princ. ff. de regu. catonia. & tex. qui bene hoc probat cum glo. prima in. l. prima. §. dolum. ff. de dolo. Item facit, quia si sufficeret diffinitionem procedere a communiter contingentibus, diffinitiones non essent periculose, vt ad sensum patet cuius contrarium dicit text. in dicta. l. omnis diffinitio. Aliter igitur est respondendum ad argumen. Abb. vt respondet Barba. hic quem moniores non viderant. Dicit enim Barba. q Joan. and. in diffinitione sua non dicit q consuetudo inducatur ab eo qui potest disponere contra legem, sed dicit q consuetudo potest induci ab eo qui potest legem publicam condere, quod etiam conuenit vniuersitati clericorum vel prelatis qui possunt statuta publica condere capit. cum omnes, & capitu. cum. M. ferrariensis, & ibi not. s. de constitu. Item posito q Joan. and. diceret id quod Abbas presupponit, adhuc diffinitio procedit respectu consuetudinis laicorum qui possunt statuere contra legem omnes populi. ff. de iustitia & iur. Ista tamen secunda saluatio non placet, quia Joan. and. diffinit consuetudinem in genere, non autem loquitur in specie de consuetudine laicorum.

¶ Sed insuper ista diffinitio nõ est bona ex alio respectu vt puto, quia in ea presupponitur, q illi possint inducere consuetudinem, qui possunt legem condere, sed hoc est falsum, quia particulares persone dato q sint tales, que possint legem condere, consuetudinem tamen non inducunt, vt. j. in tertia questione patebit. Alias multas diffinitiones vide per Hostien. hic in summa, & per docto. hic relatos per Barba. qui defendit satis verbose diffinitionem Azo. in sum. C. que sit longa consue. & per domi. Anto. in dicto capitu. finali versicu. visa materia, vbi presupponit q nulla tuta reperiri possit, minus tamẽ periculosa videtur diffinitio Isidori quam. s. primo loco retuli & defensaui.

17 **Secũdo queritur** † vñ dicat̃ cõsuetudo: dic vt dicit tex. in. d. c. cõsuetudo, summiste hic in princi. q ideo sic dicitur, q. in communi est vsu. ¶ Ex quo infero q particulares persone non possunt inducere consuetudinem, quod intellige vt in sequenti questione dicetur. ¶ Et scias q quatuor sunt introductoria consuetudinis scilicet mores, tempus, ratio, & consensus populi, vt inquit Bald. in capitu. finali. j. eodem titu. primum probatur in. §. ex non scripto. institu. de iur. natu. secundum probatur, in dicta. l. de quibus, & in. l. diuturna. ff. de legi. tertium probatur in. l. q non ratione. ff. eodem titu. illa tamen lex aliter intelligitur per aliquos vt dicam. j. in glo. in verbo rationabilis in vltimo aduertendo. quartum probatur, quia sicut se habet consensus populi expressus in statuto, ita se habet tacitus in cõsuetudine dicta. l. de quibus, ita Bald. vbi. s. & refert & sequitur ibi Barba. col. penul.

18 **Tertio queritur** † quot modis sumat̃ cõsuetudo seu q̃druplex est cõsuetudo? Bar. i. d. l. de qbus, in lectura. col. ij. & in repe. col. iij. i prin. dicit q tripliciter capitur consuetudo. Primo pro assuefactione vnius hominis vel etiã animalis irrationabilis. l. si seruus plurium. §. fi. ff. de leg. j. §. pauonũ. insti. de re. diui. Scdo ꝓ facto plurium personarũ, seu pro moribus, vel vsibus eoꝝ, vt in. d. l. de quibus. & in. d. c. cõsuetudo. j. distin. Tertio ꝓ iure resultãte ex vsu & moribus plurium personarũ, vt in illo tex. etiã probatur, & in. §. inueterata. in. d. l. de qbus. & in. l. sed ea. & i. l. seq. ff. de legi. Idẽ clarius dicit Alb. in. d. l. de qbus. col. xj. In hoc pũcto plenius loqtur. d. Anto. de but. in. d. c. fi. in repe. col. iiij. versi. ij. & col. xxij. versi. visa materia. & in effectu ipse & cõiter docto. in hoc re-
19 sidere videtur, † q cõsuetudo plurium, seu cõsuetudo vnius ciuitatis, vel loci duplex sit, vna facti, altera iuris. Cõsuetudo facti est mos vel vsus hominum, cõsuetudo autẽ iuris est que prouenit ex ipsis moribus & vsibus hominũ mediate & imediate ex tacito cõsensu populi qui resultat ex ipsis moribus, vt etiam declarat Barto. in. d. l. de quibus. in lectu. ad fi. & in repe. in vlti. q. prime principalis, & Joan. and. hic col. iiij. Ange. in. §. ex nõ scripto. institu. de iu. natu. & Oldra. in cõs. ccliiij. incip. q. tota pars. col. ij. vbi dicitur q consuetudo quedam est facti obseruãtia, sicut est in auibus cõsuetudo volãdi, & consuetudo patrissa. Alia est iuris que pro lege habetur. Tradit etiam pulchre Hemi. post Archi. in. d. ca. cõsuetudo colum. ij. & dicit domi. Anto. in. d. repe. colum. vj. q cõsuetudo tripliciter sumitur. primo pro habitu bono vel malo. secũdo pro materia ex qua cõsuetudo inducitur idest pro actibus & moribus, tertio ꝓ iure sumpto ex materia predicta. Et dicit Oldra. in cõs. ccxliiij. incipiẽ. ad obiectus qui fiunt. colum. j. q consuetudo potest dicere tria scilicet actum frequentatum, habitum generatum, & ius ex vtroq; collectũ, allegat Hugo. in. c. mos est. j. dist. & dicit. d. Anto. in d. repe. colum. vj. q proprie vsus est materia cõsuetudinis, sed large capiẽdo vsum pro habitu firmato idem sunt, & hanc consuetudinem vnius loci vel populi appellat publicam Bald. in rubri. C. que sit lon. consue. & dicit aliam esse que priuata appellatur de qua in. l. iij. in fi. C. de episco. audien. vbi est exemplum de cõsuetudine hominis particularis in delinquẽdo, quã Bar. in. d. l. de qbus. appellat assuefactionẽ. ¶ Duplex est ergo cõ-
20 suetudo, vna facti, alia iuris. ¶ † Itẽ alia est diuisio vt patet ex predictis, q. vna dr̃ publica, alia priuata. ¶ Itẽ alia est diuisio q. vna dr̃ cõsuetudo cõpulsiua, alia repulsiua, alia priuilegiatiua, alia ꝑmissiua, alia interpretatiua, alia collectiua, alia cõfirmatiua, alia ꝓlatiua. Ita declarat Bal. tradẽs exẽpla in. l. diuturna. ff. de legi. ¶ Itẽ alia est diuisio quã facit Hosti. quem refert
21 Car. flo. i. c. cũ dilectus. col. viij. in. vij. q. j. eo. † Dĩt. n. q quadruplex est cõsuetudo, vna gñalissima, vt illa, que est inter omnes catholicos orandi versus oriẽtẽ. c. ecclesiasticarũ. xj. dist. in. alia est generalis quã seruat tota ꝓuincia. c. ex tuarũ. de auto. & vsu pal. alia est specialis q̃ i vna ciuitate locũ obtinet. l. vẽditor. §. si cõstat. ff. cõia predi. alia est specialissima vtputa patrisfamilias. l. vel vniuersoꝝ. ff. de pign. actio. cũ similibus. Hãc diuisionẽ tradit Host. in summa huius ti. §. fi. & Car. flo. in. d. c. cũ dilectus. ¶ Itẽ alia est diuisio, q. aliqua cõsuetudo imitat̃ legẽ, aliqua interpretat̃ legẽ, alia derogat legi, alia alios effectus ꝓducit, vt tradit Hosti. in. d. §. fi. & Car. flo. in. c. fi. q. xlv. j. eo. & dicã in. q. Abb. extra glo. in. j. cõclu. ¶ Alia ẽt est diuisio quã tradit. d. Anto. in. c. fi. in lect. col. vj. j. eo. vcz vna est priuata solo sensu appetitiuo inducta, quedã priuata appetitu rõnabili causata, qdã publica cõmuni ratione, & declara vt per eum ibi col. vj. & plenius col. fi. ¶ Inquãtũ aũt dixi q cõsuetudo facti assumit ꝓ assuefactione, quot vices requirant̃ ad hoc vt aliqs dicat̃ assuetus vel cõsuetus, aliqd facere dicã. j. in. q. v. ¶ Inquãtum
22 aũt dixi q cõsuetudo ẽ ius, † dubitare qs posset an dicat̃ ius ꝑtoriũ vel ciuile, vtilitas est magna, q. si est pretorium remedia sunt annalia. si ciuile sunt ꝑpetua. insti. de ꝑpe. & tẽpo. actio. in prin. declarãt Bar. & alij i. l. v. in prin. ff. de ver. ob. & alibi sepe in hoc pũcto reperio Bald. in. l. fi. circa. v. col. C. vñ leg. vbi dicit, q si consuetudo est inducta a potestatibus terrarum, tunc censetur ius pretorium, si autem a populo censetur ius ciuile. Idem vult Bald. in. l. ex placito. in. x. questio. C. de re. permu. & sequitur communis preceptor in. d. l. de quibus. colũ. antepe. in princi.
23 ¶ † Aduerte tamen, quia non videtur quod consuetudo possit

sit induci a potestatibus terrarum, qr non potest induci a particularibus personis vt dixi in precedenti questione. Sed pro solu. dicas quod talis consuetudo inducitur a potestatibus terrarum ob populi tacitum consensuz, ꝛ tolerantiam, vnde ab ipsis solis non inducitur, vt in simili dicit Barto. in repetitio. l. secunde colum. xj. C. que sit lon. consue. ꝛ dicam.j. in capi. fi. in. viij. requisito consuetudinis. in prin. ꝛ in. q. vj.

Quarto quero quid differant

24 cõsuetudo, † obseruãtia, stilus, ritus, mores, vsus, ꝛ desuetudo. Item solitum ꝛ consuetum. domi. Anto. in. d. capitu. fina. in. d. versicu. visa materia. in effectu dicit obseruantiam esse quid facti, que concernit vsum vnius iudicis, vel tribunalis vel interpretationem sermonum citra actum scribendi, ꝛ differt secun-
25 dum eum a consuetudine, que est populi vel vniuersitatis, † qr obseruantia non requirit tempus, sed sufficit, quod aliquibus actibus arbitrio iudicis, ita sit obseruatum. Paulo tamen ante presupponit requiri duos, vel tres actus. ℭ Item differunt secundum eum, quia consuetudo vim omnem. l. habet, obseruãtia facti, habet tamen vnum effectum declaratiuum, quia si lex est multipliciter intelligibilis seruari dʒ id quod pluries seruatum est in curia. Exemplificat domi. Anto. multis modis istam obseruantiam, ꝛ precipue exemplificat in. l. que dicit ferias messium ꝛ vendemiarum esse obseruandas, qr non determinando tempus stabitur huic obseruantie. l. presides. ff. de ferijs. ℭ Item exemplificat in. l. dicente cautionem esse prestandam, que non determinat vsqʒ ad quem diem, tunc enim stabitur obseruantie. l. si finita in princip. ff. de damno infec. Exemplificat etiam in casu. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de edil. edic. ꝛ allegat idem tenere Nicola. de mata. in dicta. l. de quibus. Premissam doctrinam domi. Anto. inquantum dicit, ꝙ obseruantia non requirit certum tempus, tenet etiam do. Alexand. in consilio suo. cvij. incipien. pro inuestigatione. columna fina. in secundo volumi. ꝛ idem sentit in consilio trigesimosexto incipien. viso themate. in fine eo. volumi. idem; Areti. in consi. vndecimo ad finem. sed aduerte, qr text. contrariũ probat in. l. prima. C. que sit lon. consuetu. qui text. loquitur de obseruantia in curia iudicis, ꝛ requirit longum tp̃s, nisi dicas quod debet intelligi quando illa obseruantia erat contra ius tunc enim requiritur, quod sit prescripta in isto tex. dicitur ergo infertur quod si non sit contra ius, sed solum interpretatiua, vel declaratiua, non requiritur, quod prescripta sit, et sic non requiritur cursus temporis. ℭ Vel, melius dicas, quod loquitur de obseruãtia populi, que sumitur pro consuetudine. i. pro iure non scripto que consuetudo facit ius quo ad omnes, sed docto. preallegati loquuntur in obseruantia vnius iudicis, vel tribunalis, vel persone, vt. s. dictum est, ꝛ vide pro declaratione que dicam infra i capitu. fina. post secundum requisitum consuetudinis in eadeʒ questione quod tempus requiratur ad consuetudinem inducendam in. ij. columna. ij. illatione, vbi tangam an in consuetudine preter ius requiratur tempus.

26 ℭ † Et aduerte, quia videtur quod due vices inducant talem obseruantiam vel consuetudinem facti de qua supra. Ita paulo ante dixit hic domi. Anto. idem Abba. in capitu. fina. de appellatio. idem dicit clare Bald. in. l. diuturna. ff. de legibus. allegando text. in. l. tertia in fine. C. de episco. audien. ꝛ alia idem dicit Barto. in. l. prima. C. quomodo, ꝛ quando iudex in. l. mela. §. primo. ff. de alimen. ꝛ ciba. lega. idem Imola in capitu. cũ ecclesia sutrina, ꝛ glos. in verbo tertio. de causa possessio. ꝛ proprie. hoc tamen non procederet in blasphemante, quia due vices non facerent vt diceretur consuetus blasphemare, de quo infra dicam in sequenti questione. v. in fin. ꝛ quod due vices regulariter sufficiant etiam probari videtur in dicta. l. si finita. ibi aliquando caueri solet, consuetudo tamen iuris quandoqʒ duobus actibus contenta est vt per glos. in rubri. C. que sit lon. consuetu. sed in hoc non datur determinatio, quia ad eam inducendam requiruntur tot actus ex quibus tacitus consensus populi verisimiliter colligatur, ita quod quandoque plures requirũtur, vt declarabo in capitulo finali infra eodem in septimo requisito consuetudinis, vbi plenius attigentur predicta, ꝛ ibi etiam tangam an vnus actus successiuus sufficere possit.

27 ℭ † Contra tamen illud quod dictum est, scʒ quod obseruantia non requirit cursum temporis obstat vltra predicta decisio Bald. qui contrarium voluit in. l. fina. C. que sit lon. consuetu. vbi dicit quod obseruantia prescripta curie est obseruãda, ꝛ sic Bald. presupponit quod ad talem obseruantiam tempus requiratur, sed nihil ad hoc allegat Bald. vnde precedens doctrina verior videtur per predicta. vel dicas quod Bald. loquitur in obseruantia prout sumitur pro cõsuetudine que facit ius generale in ciuitate vel loco in quo est, nos vero loquimur de obseruantia vnius curie vel tribunalis vel persone vt etiam. s.
28 dixi. ℭ † Ex premissa doctrina infero pulchram declarationẽ ad regulaʒ que habet quod clausule consuete apponi in instrumentis habentur pro appositis. c. cum. M. s. de consti. ꝛ. d. §. quia assidua. cuʒ similibus, quia non intelligitur, quod sit talis consuetudo, que requirat cursum temporis, vel que sit prescripta, sed sufficiunt aliqui actus vt. s. ita collige ex doctrina domi. Anto. in. d. capitu. fina. versicu. visa materia. ꝛ in colum. penul. ꝛ in terminis ita decidit domi. Fran. de are. in consi. suo
29 vndecimo incipien. procedendum est. colum. fina. † vbi dicit ꝙ clausule consuete apponi etiaʒ per spacium minoris temporis. x. annorum habentur pro appositis in instrumẽto, quod notã. puto. Est etim no. quod istam obseruantiam appellat assuetudinem domi. Anto. in. d. c. fina. versicu. preallega. ꝛ Bar. in. d. l. de quibus. in. j. q. appellat assuefactionem.
30 ℭ † An autem attendatur consuetudo notarij eiusdem vel notarioꝝ communiter quo ad hoc vt clausula dicatur consueta apponi in instrumento, tradit Alexand. post alios per eum relatos in. l. gallus. §. idem credendum. ff. de libe. ꝛ postħ. maxime in. iij. colum. in princip. ꝛ plenius in consil. xxviij. inci. viso co
31 lum. fina. in. ij. volu. vide per eum. ℭ † Stilus aũt qd sit. Ioã. an. in sum. sua de consuetudine colum. iiij. post multa dicit, ꝙ ẽ vsus, vel mos concernens ordinem scribendi, tamen alleg. tex. in. c. ꝗʒ graui. de cri. fal. ꝛ in capitu. pen. de confir. vti. vel inuti. ꝛ bene probatur in. d. c. ꝗʒ graui. ibi tã i bulla, filo ꝛ carta ꝗʒ in stilo, ex quibus verbis denotatur, ꝙ mos circa bullã, vel filum, vel cartam non dicatur stilus. idem Cardi. in. d. c. fi. col. xvj. ꝭ. eo. q. vij. idem dicit domi. Anto. in. d. c. fi. col. xxij. ver. visa materia. ꝛ dicit quod particularis persone vel officij certi. ꝛ alleg. idem tenere Nico. de mata. in. d. l. de quibus. ꝛ refert multas differentias inter stilum, ꝛ consuetudinem, ꝛ illa est potissima, qr consuetudo valet contra ius, sed nõ stilus iudicis, q tm̃ valet ad declarandum mentẽ iudicis, ꝛ ad interpretationẽ iuris dubij. ꝛ hanc doctri. do. Anto. refert ꝛ sequitur do. Frã. de are. dicens eam esse pulchrã in cõsi. suo. cxiiij. incip. plenissime ꝛ excellentissime doctor. in princip. idẽ dicit Alex. in. d. consil. xxxvj. ad fi. Item ea est vtilis differentia vt in stilo non requiratur ille cursus temporis qui requiritur in consuetudine, vt per domi. Anto. in loco. s. allegato, ꝛ sic idem est in obseruãtia. ꝛ de isto stilo, vt nõ requirat dictũ cursum temporis, tradit ẽt Alex. in ꝯsi. cvij. inci. pro inuestigatione. ꝛ in. d. consil. xxxvi. in. ij. volumi. Sed hoc intellige quando stilus non est contra ius, sed est solum interpretatiuus, quando autem stilus vel consuetudo est contra ius tunc debet esse prescripta, seu requiritur cursus temporis, ita declarat Soci. alias auctoritates allegans in consi. suo. cclx. incip. in causa. colum. xij. ꝛ satis pro-
32 bar̃ in. c. fi. ꝭ. eo. ti. ℭ † Itẽ ad talẽ stilũ interpretatiuũ nõ reqritur pluralitas actuũ. ita sentit Abb. in. c. in causis. in vlti. no. ꝭ. de re iudi. p tex. in. c. fi. xx. di. ꝛ clarius Alex. in. d. consi. xxxvj. vbi dicit ꝙ illud qđ obseruat semel iudex in vno dubio puta in declarando, q̃ cã sit breuior, debet in alijs causis obseruare.
33 † Bart. autem in repe. d. l. de quibus. in vlti. qõ. j. principalis dicit ꝙ stilus concernit ordinem necdũ scribendi, sed loquendi ꝛ procedendi. ꝛ idem in effectu dicit in. l. ij. col. ix. C. que sit lon. ꝯsu. idẽ p̃supponit Ale. i. d. ꝯs. xxxvi. idẽ bal. i. l. fi. C. q̃ sit lon. ꝯsue. post Cy. i. l. j. e. ti. dicẽs ꝙ stilus ẽ pratica alicuius curie. idẽ dt. d. Pet. phili. cor. in ꝯs. cclxxvij. inci. post. s. scriptũ ꝯsi
34 liũ. col. ij. in. ij. volu. † Ang. tñ are. in. §. ex nõ scripto. in p̃n. insti. de iur. na. dicit ꝙ stilus nõ magis ordinẽ iudicioꝝ ꝗʒ extra iudicioꝝ ꝯcernit. Ego ꝯcludo ꝙ cõis vsus vʒ cape stilũ, put capiũt ꝛ dicũt Bar. i. d. l. de qbus. ꝛ alij doc. s. relati, sʒ de iu. ordinẽ scribẽdi tm̃ ꝯcernẽr vr̃ p tex. i. d. c. ꝗʒ graui. quẽ. s. induxi.
35 ℭ † Ex predictis infertur, quod stilus non facit ius quo ad omnes, quia est particularis persone vel officij. ℭ Limita tamen hoc nisi sit stilus principis vel habentis potestatem legis condende capitu. ex literis. ꝛ ibi Abb. supra de constitutionibus.

Abba. in capitu. bone el primo de postulatione prelato. Alexander in consilio trigesimonono incipien. visis. columna fina. in tertio volumi. facit text. in capitu. in causis infra de re iudica. & bene ad propositum tradit Specula. in titu. de testamé. §. publicatis. versicu. deinde. & in titu. de rescri. presenta. §. ratione forme quoqz. in princip. faciunt que congerit domi. Felyn. in capitu. secundo in verbo stilus curie. de rescrip. supra & hoc declarabo infra extra glo. post Abb. conclu. viij. in. ij. amplia. vbi attingam de stilo curie, vel vrbis Rome ad quos extédatur.

36 ¶ † Aliter tamen sumitur stilus. in. l. prima. C. de sacro sanc. ecclesijs. §. pro dispositione, vt dicit Joan. and. in. d. summa sua consuetudinis. columna quarta. ¶ Aliquádo sumitur pro stilando vnde dicitur stilicidium. l. si stilicidij. ff. quemadmodum ser. amit. & ita etiam dicit Joan. and. in loco preallegato.

37 ¶ † Ritus autem concernit vsum vel obseruantiam circa solénitatem actus. Ita Abba. per illum textum in capitu. cum secundum de tempo. ordinan. & in capitu. in aliquibus. de decimis. omnia tamen predicta largo modo sub consuetudine cóprebenduntur. ¶ Item etiam comprehenditur prescriptio, vt dicit domi. Anto. hic in. d. versicu. visa materia. sed respectu prescriptionis in specie quid differat a consuetudine videbim⁹ in capitu. fina. infra eodem post Abba.

38 ¶ † Quid autem differant mores, vsus, & consuetudo tradit domi. Ant. hic colum na quarta versicu. secundo, & etiam tradit Barto. in. d. l. j. C. q sit lon. consuet. colum. nona, & in. d. l. de quibus. colum. lj. & dixi supra in. iij. questio. cósuetudo enim sonat in ius, & vsus, & mores in factum ex quo consuetudo inducitur, ita in effectu dicút prefacti docto. & Joan. an. hic & domi. Anto. & Jmo. in capitu. cum consuetudinis. j. eodem, & domi. Pet. Philip. corne⁹ in consilio. lxxxix. incip. visis. circa fi. in. j. volumi. in quibus locis dicunt q vsus & consuetudo differunt vt causa & cátum.

39 ¶ † Desuetudo autem est non vsus proprie, vt per Hostien. hic. columna penultima, sed Pau. de castro in. d. l. de quibus columna secunda dicit quod desuetudo differt a non vsu, & a cótraria consuetudine, qz secundum euz non vsus dicitur quando nó occurrit casus, in quo oportuerit. l. seruare. & dato qd hoc p mille annos contigerit, non propterea lex esset abrogata. exemplum in cautione damni infecti, quia licet raro, vel nunquaz acciderit casus in quo expedierit eam petere, per hoc non est correctus tit. de dam. infec. Desuetudo dicitur quando casus cótigissent, sed non fuisset petita cautio. exemplum tradit in satisdatione, quam debet prestare actor, cum dat libellum vt in auctenti. generaliter. C. de epis. & cleri. cum similibus. Illa enim a longissimis temporibus citra nunquam fuit petita, & propter h dicta auctenti. & similes sunt per desuetudinem abrogate, ad h alleg. text. in dicta. l. de quibus, & tradit Specula. in titu. de satisda.

40 ¶ † Contraria vero consuetudo dicitur si dicte satisdationes fuissent petite & tamen non prestite animo introducendi consuetudinem non prestentur. Et tunc etiam multofortius lex abrogatur, & de hoc dicit videndum esse per Cy. in. l. secunda. C. que sit lon. consuetu. Cyn. tamen ibi post Nicola. de mata. aliter loqui videtur, quia dicit quod consuetudo negatiua quádoqz dicitur contraria consuetudo, quandoqz desuetudo, quádoqz non vius. ¶ Contraria consuetudo dicitur quando ius p mittit, & consuetudo vetat vel econtra. ¶ Desuetudo vero dicitur quasi diuersa assuetudo, vt quando lex aliquid sub certa forma statuit, & consuetudo statuit illud sine illa forma, vt in alienatione rerum minorú, hec enim secundum eum non est propa consuetudo, qz ad idem tendit cum lege. s. ad permissionez alienationis, sz in aliquo detrahit scilicet in diminutioné solennitatis.

41 ¶ † Non vsus autem est illud quod non habet implicare affirmationem contrariam legi nec in substantia nec in forma, vt quia non accidit casus, vel si accidit homines nó fuerunt vsi lege pro tali casu tamen non fecerunt contrarium, & talis non vsus non tollit legem & exemplificat vt per eum.

42 ¶ † Mihi videtur quod desuetudo dicatur cessatio consuetudinis. i. non vsus vel non obseruantia consuetudinis vt vis verbi sonat & a vi verbi licitum est arguere capitu. cum secundum apostolum infra de prebend. l. secunda. §. appellata. ff. si certum petatur. & vtrobiqz notat, iura tamen quandoqz sumunt desuetudinem pro contraria consuetudine, vt probatur in dicta. l. de quibus. in fine. ff. de legi. & sic secundum sonuz verbi desuetudo importat non vsum consuetudinis, non vsus autem est terminus magis largus, quia importat etiam non vsum legis. In effectu tamen non differunt, qz vterqz est non vsus, & istud voluit vt mihi videtur Hostien. s. relatus. differentiam tamen Cyn. quam supra dixi vult etiam Barto. in proemio ffozum. §. & antea. vbi appellat desuetudinem deuiationem seu diuersionem a recto i tellectu, & secundum eum non differt a non vsu. Uel forte dici posset aliter vcz quod desuetudo dicatur non vsus qui habet cótrarium vsum, & sic non dr simpliciter nó vsus, qz illeqñqz nó hz contrarium vsum vt declarat Abb. post alios in capitu. ioannes. de cleri. coniug. & dicam. j. capitu. fina. in. ij. gl. in. j. parte ad fin. & ista etiam videtur més Bar. & aliozum. s. relatorum.

Quinto quero an differant soli

43 tum, & † consuetum. Barto. in. l. prima. C. quomodo & quando iudex. dicit quod de hoc nunqz fuit bene clarus, tamen dicit q consuetum verificatur in pluribus vicibus vt. s. dictum est, solitum vero in vna vice. l. mella. §. sed si alimenta. ff. de alimé. & ciba. leg. vbi dicitur q si quis legat alicui alimenta que viuus ei prestabat, attenduntur illa aliméta, que tempore mortis presta re solitus erat, & si varie prestitit, vt qz tempore testamenti vno modo prestitit alio modo tempore mortis, vltima prestatio atté

44 ditur † illud ergo verbum solitus verificatur in vna prestatione scz in vltima, vt not. Barto. ibi. & in dicta. l. j. quem simpliciter refert & sequitur Barba. hic columna antepe. idem dicit Ange. in. §. ex non scripto in fi. institu. de iure natura. gentium, & ciui. vbi hoc extollit. et dicit Pau. de castro in. d. l. j. q illud dictum Barto. communiter tenetur. idem Paul. de castro in consil. xcix. incip. vt plene attingamus. Alexand. in consil. v. colum. fina. in quinto volumi. Corneus in cósilio vigesimooctauo incipien. in hac constitutione. in fine in tertij volumi.

45 ¶ † Et dicit prefatus doctor in consil. lxxxix. incipié. visis. ad finem. in. j. volumi. quod vsitatum & consuetum equiparantur, & secundum eum non verificatur in vno actu, respectu autem soliti facit quod dicitur de re solita infeudari, vel i emphytheosim dari per ecclesiaz, qz sufficit q vna vice fuerit infeudata, ita decidit Pau. de castro in consi. clxiij. incip. viso instrumento. In hoc tamen contrarium dicit domi. Alexand. in consi. nono incip. viso themate. colum. ij. in tertio volumi. post Jacob. de belui. in capitu. primo, qui feu. da. poss. in princi. & quid in hoc tenendum sit patebit ex dicendis in capitu. fina. j. eodem in reqsitis ad consuetudinem inducendam. ¶ Nouiczes tamen hic dicunt q immo solitum non verificatur in vna vice, mouentur, quia quod semel fit, raro fieri dicitur. allegan. l. nam ad ea. ff. de legi. & text. in. l. fina. §. sed qz ibi semel & non sepius. C. de iure de

46 libera. ¶ † Secundo mouentur auctoritate Bal. in. l. item la pilli. columna penultima. versicu. octauo quero. ff. de rerum diuisio. vbi dicit quod illa verba solito cursu non verificantur in vno actu, & subijciunt idem idem sentire Bald. in. l. binos. in fine. C. de aduoca. diuer. iudi.

¶ Tertio mouentur per text. in. l. sed iulianus. §. fina. ff. ad macedo. ibi solebat administrare. & in. l. tertia. §. proinde. ff. de in ré vbi probatur quod consuetum & solitum pro eodem ponuntur, & multa similia iura adducunt & respondent ad text. in dicta. l. mella. §. sed si aliméta, quod debet intelligi de vltima prestatione solita que verificatur in pluribus actibus, non autem ibi fit mentio de vnica prestatione.

47 ¶ † Ego autem defendo communem opinionem, & dico quod verbum solitum est terminus generalis vel vniuersalis, ita dicit Barto. ad quem nouiores non aduerterunt in dicta. l. prima. C. quomodo, & quando iud. ex quo infero qd potest in vno actu tantum & etiam in pluribus verificari. De vno actu probatur in dicta. l. mella. §. sed si alimenta. quem text. statim defendam ab impugnatione nouiozum. De pluribus actibus pbatur in. l. vt liberis. C. de collatio. ad finem ibi vt assolet. & in. l. solemus dicere. ff. de iudi. & in. l. naturalem. §. pauonum. ff. de acquiren. rerum dominio. ibi ex consuetudine solent. & in glos. in. l. cú allegas. C. de vsu. que appellat solitú illud qd prius dixerat ǫsuetú. Facit et ho. text. in. l. j. ibi more solito. C. de serui. & aqua. & in. l. venditor. §. si ǫstat. ibi, solitum salarium. ff. cóia pre di. & clarius in. l. j. §. si quis hyeme tm. ff. d aqua quoti. & estiua. & in. §. duo aút sunt genera. in ea. l. & q solitú verificet & in vno actu & in pluribus pupponit et Pau. d ca. in ǫs. cxxxiiij. inci. notá. col. iij. sz ǫsuetú nó pót verificari in vna vice, sz i plurib⁹

tantum

tantum, vt probatur in.l.iij.in fine.C.de episcopa.audien.⁊ in. l.prima in verbo frequenter.C.que sit lon.consue. Illud ergo quod est consuetum dicitur solitum, sed non econtra, ⁊ propterea quandoq; iura ponunt solitum, ⁊ consuetum pro sinonimis vt ponit glos.in dicta.l.cum allegas.C.de vsu. ⁊ ita procedunt iura adducta per noniores vt etiam.j.dicam. Et quod solutum verificetur in vna prestatione, dico quod bene probatur in.d.l. mella.§.sed si alimenta.inducendo vt.s.induxi. Nec ob. solu. quam tradunt noniores ad illum text.dicentes quod ille text. non loquitur de vnica prestatione, sed debet intelligi de vltima prestatione solita, que verificatur secundũ eos in pluribus actibus, q: dico quod immo ille text.loquitur de vnica prestatione vt sonant illa verba in singulari prolata, ibi eam prestationẽ sequendaʒ que nouissima fuit, nec probat noniores quod illa nouissima prestatio de necessitate verificetur in pluribus actibus ⁊ istud dicere est diuinare, nihil enim obstat quominus possint in vno actu prestari alimenta etiam vnius anni vel plurium.

¶ Et stante premissa conclusione, scʒ quod verbum solitus est terminus generalis ⁊ potest verificari tam in pluribus vicibus quam in vna vice declarando, vt.s.nõ bene videtur locutus domi. Fran.de are.in consilio suo.vij.incipien.proceden̄.colum. j.vbi dicit quod verbuʒ solitus minus importat quam consuetus, quia potest importare vsum sine consuetudine allegando Barto.in dicto.§.alimenta, qui id non dicit ⁊ doctrina sua ibi intelligi debet ita ne contradicat his que dicit ipsemet in dicta lege prima.C.quomodo, ⁊ quando iud. ⁊ si recte considerentur verba Aretij ratio per eum assignata repugnat dicto suo, quia dicere quod verbum solitus potest importare vsum sine consuetudine, vt inquit Are.hic sermo sonat quod etiam potest importare consuetudinem, ⁊ sic plus importat solitus quam consuetus. Uel dic quod licet verum esset id quod Areti.dicit tamen doctrina sua non repugnat supradictis per me, q: ipse tradit aliam differentiam inter solitum ⁊ consuetum vltra eã quaʒ .s.retuli, ⁊ respectu illius sue differentie verbum solitus minus importaret, sed respectu differentie.s.per me relate aliud esset.

¶ Non obstant modo in contrarium adducta per noniores, quia faciliter respondeo. ⁊ in primis non obstat dum dicitur illud quo fit semel, raro fieri dicitur, ergo solitum dici non potest q: dico quod licet raro fieri dicatur, per hoc non sequitur, quia solitum dicatur.

¶ Non obstat etiam auctoritas Bald.in dicta.l.item lapilli, quia Bald.id diceret, auctoritas sua contra communem non est attendenda.l.vnica.in verbo crebrior opinio.ff.de offi. questo. ⁊ tradunt omnes in.c.j.s.de consti.

¶ Non obstat modo text. in dicta.l.sed iulianus, ⁊ in.d.l.iij. quia respondeo quod illa iura non negant quin verbum solitum verificetur in vna vice tantum, lʒ etiam in pluribus vicibus verificetur cum sit terminus generalis vt supra dictum est, ⁊ sic stat defensata communis opinio.

¶ Et no.q; tale solitum, ⁊ consuetum vnius persone particularis non habetur pro lege, sed est factum circa quod lex disponit, consuetudo vero est ius disponens. Ita in effectu Bartol. in.d.l.de quibus.in.j.questio. ⁊ dixi supra in.iij.q.

48 ¶ † Item not.q; in tali solito vel consueto non requiritur cursus temporis prout requiritur in consuetudine propria que pro iure non scripto sumitur de qua in.c.fi.j.eo. ⁊ in.d.l.de quibus cum similibus.ita Pau.de cast.in.d.l.de quibus.colum. prima. ¶ Idem diximus.s.in.iiij.questione. ⁊ ibi dixi hoc esse notandum ad intelligentiam regule que habet quod clausule solite apponi in instrumentis habentur pro appositis. Idem nota q; tale consuetũ seu consuetudo facti, que assuefactio appellat, vel obseruãtia, vt dixi.s.in.iij.questione, ⁊ sequen. in duabus, vel tribus vicibus verificatur, vt dixi supra in quarta questio.

49 ¶ † Tamen hoc non procedit in blasphemante, q: ex duabus vel tribus vicibus non dicitur habere consuetudinem blasphemandi, vt pulchre dicit Cy.in.l.ij.C.de reb. cred. ⁊ Alexand. in.l.capitalium.§.famosos.ff.de penis. Isti tamen nulla ratione vel lege mouentur, ideo cogita an verum dicant, attento q; in alijs criminibus aliud est vt predixi ⁊ est glo. ⁊ ibi declarat Imol.in capitu.cum ecclesia sutrina.in verbo tertio. de causa possessio. ⁊ proprieta. Potest forte dici quod in hoc crimine aliud est, quia lubricum lingue non est facile ad penam trahendum vt inquit text.in.l.famosi.circa fi.ff.ad.l.iul.maie.

Sexto querit Abb. de questio;

50 ne quotidiana, † pone sit compromissum in aliquem vt pronunciet de iure, an poterit pronuntiare secundum consuetudinem, ⁊ statuta loci ? ⁊ post multa cõcludit, quod sic per plura fundamenta sequendo opinionem domi. Anto.in.c.quintauallis.in fi.de iureiuran. ⁊ improbando opinionem Guido.de suza.in q̃dam questione sua. Pro premissa opinione domi. Ant. ⁊ Abba.illud fundamentum potissimuʒ videtur, q: consuetudo ⁊ statutum dicitur ius.§.constat.insti.de iu.natu.facit gl.in proe. cle.in ver.iuris, ⁊ ista opinio est communis, vt ex.j.allegandis patebit. ⁊ lʒ Barba.hic post multa dicat quod vera est conclusio, quod si mandatur causam decidi secundum ius intelligitur de iure communi romano; ⁊ non de iure consuetudinario, aut statutario certi loci per multa iura, ⁊ decisiones per eum relatas, tandem subijcit, quod possent opiniones ad concordiaʒ reduci hoc modo, aut mandatur a principe causam decidi secundum ius, ⁊ tunc intelligitur secundum ius commune, q: princeps verisimiliter ignorat consuetudines, vel statuta particularia.c. j.de constitutio.lib.sexto, aut vero mandatur causaʒ decidi ab ancianis regentibus ciuitatem, vel compromissum fit a partibus in arbitrum, vt causam decidat secundum ius, ⁊ tunc videtur habuisse respectum ad consuetudinem, ⁊ statutua loci sunt eiusdem loci, secus si sunt forenses ignari dicte consuetudinis, ⁊ statutorum, ⁊ sic in effectu Barba.non discrepat a conclusione Abba.hic. Reperio tamen q; ipse Barba.in consi.lxvj.incipien.illud in medium referã.colum.iij in.iij.volum.contrariũ tenet respondendo ad obiecta, ⁊ subijcit hanc opinionem secundam esse communem, sed errat, vt patet ex auctoritatibus congestis in locis.j.allegandis. Opinionem igitur primam teneamus pro qua facit vltra adducta per Abb.hic talis ratio.

51 † nã mens ciuium censetur in dubio se referre magis ad ius consuetudinarium, vel statutarium quam ad ius commune, ita Bar. ⁊ Alexand.in.l.heredes mei.§.cum ita.ff.ad trebellia. in.l.vt iusiurandi.§.si liberi.ff.de oper.libertorum.tradit Fely. plene in.c.ius generale.colum.iij.j.distinctio.multa alia adducens. idem Alexand.in consi.cxxvij.incip.viso testamento.in.j.volumi. ⁊ facit tex.in.l.si duo.in fi.ff.de acqu.here. ⁊ in.l.semper in stipulationibus.ff.de regu.iur. ⁊ premissam rationem in proposito refert Fely.in.d.c.ius generale.

52 ¶ † Ultra communiter adducta, premissam conclusionem cõprobo tali ratione, nam vbi fit mentio de sententia intelligim⁹ de valida.l.iiij.§.condemnatuʒ.ff.de re iudi. ⁊ facit q: tabule nõ dicuntur tabule.l.ij.§.j.ff.quemadmo.testa.ape.ergo illud verbum de iure hoc casu dʒ intelligi de iure valido, ⁊ sic de consuetudine, vel statuto quod derogat iuri cõmuni in eo loco in quo viget, ⁊ sic illud inualidum reddit.c.fi.j.e.l.de quibus.in fin.ff. de lega. ¶ Secundo premissam conclusionem comprobo alia ratione, nam de rescripto nullo vel elidibili non expedit facere mentionem in impetratione.glos.est in capitu. ex tenore.s.de rescrip.cum alijs que ibi Fely.congerit.colum.iij. In simili ergo dicamus quod de tali iure communi sublato per consuetudinem non expediebat facere mentionem in compromisso, igitur non debet censeri esse factam mentionem.argument. capitul.si romanorum.§.primo ibi vt quid membranas occupant decimaoctaua distinctione

¶ Tertio facit ratio talis.nam indefinita equipollet vniuersali.l.si pluribus.ff.de legatis secundo.ergo illud verbum de iure intelligitur etiam de consuetudinario, ⁊ hec ratio est de mente Abba.hic ⁊ aliorum idem tenentium.

53 ¶ † Quarto facit, quia si fiat commissio de iure ⁊ consuetudine si consuetudo derogabit iuri attenditur ipsa consuetudo, ita Bald.hic in princip. ⁊ est bonus tex.in capitulo tertio. de eo qui mit.in possess.causa rei seruande. Alias rationes, ⁊ fundamenta multa ac alias auctoritates dictam conclusionem comprobantes vide per Felyn.in dicto capitu.ius generale prima distinctione in capitu.primo de sponsalibus.in secundo notabili. ⁊ in capitu.licet causam.de probatio. vbi etiam Abba. ⁊ posteriores tradunt. ⁊ dicit Fely.in.d.capitu.ius generale.q; hec est communis opinio.idem dicit communis preceptor dominus Iason in lege prescriptione.C.si contra ius vel vti. pub. vbi plene loquitur, ⁊ in lege de quibus. columna antepenultima.ff.de legibus. ⁊ plenissime in.l.omnes populi.ff.de insti. ⁊ iure columna.v. ⁊ tribus sequentibus, ⁊ ex dictis rationibus satis pʒ solu.ad tex.in.§.quoties.insti.de iu.natu. qui in cõtrariũ allegat.ibi enim dr̃ q; appellatione iuris intelligimus de iure communi, sed dicas id non procedere, vbi cõsuetudo vl statutũ

adest derogans ipsi iuri cōmuni, vel responde vt rñdet abb. h.
54 ¶ † Tenendo igitur premissam conclusionem amplia eam, vt maxime procedat, quando in casu circa quem fieret compromissum esset consuetudo generalis totius orbis, qꝛ ius commune appellatur, ita inquit Bald. decidens pulchrum casum de consuetudine Martini in. l. secunda. C. de bonis q̄ liberis. ⁊ refert ⁊ sequitur Barba. in capitu. j. s. de constitu. col. ij.
55 ¶ † Si tamen disputando volueris tenere partem contrariā vcȝ, φ si fiat compromissum de iure non possit pronunciari secūdum consuetudinem, potes illam fundare ex tex. hic adducto per Abba. in capitu. tertio de eo qui mit. non pos. causa rei seruan. inducendo hoc modo. nam ibi fuit facta commissio de iure ⁊ de consuetudine, ⁊ sententia eo casu lata non valuit, qꝛ non fuit seruata consuetudo, ergo presupponitur quod si fuisset facta commissio de iure, non habita mentione consuetudinis, qđ consuetudo non debuisset obseruari, ⁊ hanc opinio. etiam plene defendit Barba. hic, licet postea distinguat vt. s. retuli, ⁊ disputando satis posset hec opi. sustineri ⁊ ad cōtraria posset respondéri, vt infra.
¶ Non obstant igitur adducta pro opi. communi per Abba. hic, ⁊ in primis non obstat dum dicit Abba. hic quod consuetudo est ius. §. constat. insti. de iur. natu. cum simi. quia id non negatur, sed dicitur qđ appellatione iuris in dubio intelligim⁹ de iure communi. §. quoties. insti. de iure nat.
56 ¶ † Non obstat etiam dum dicitur, quod genus debet verificari in qualibet specie, ergo tale compromissum factum de iure comprehendit etiam consuetudinem. c. sciscitatus. d. rescrip. qꝛ respondetur id verum esse, nisi ratio suadeat, quod in altera specie verificetur, prout in casu isto, vbi altera species, vcȝ ius commune est dignius, tunc enim de digniori intelligimus dicto. §. sed quoties. ¶ Non obstat modo tertium fundamentum dum dicitur quod iura mandant iudicari secundum consuetudinem capitu. tertio de eo qui mit. in pos. causa rei ser. cum simili. ergo compromissarius iudicando secundum consuetudinem satis dicitur iudicare de iure. argumen. l. si ita scripsero. ff. de conditio. ⁊ demonstratio. qꝛ respondeo, quod istud argumen. procederet in dubio vbi simpliciter est facta commissio. Sed in casu questionis premisse ex quo partes se restrinxerunt ⁊ compromiserunt de iure illud verbum debet intelligi de iure communi dicto. §. sed quoties.
¶ Non obstat etiam dum quarto loco adducitur tex. in capi. j. vt lite pendente, vbi verbum de iure verificatur in iure speciali, vcȝ in priuilegio, qꝛ respondeo quod ibi iure speciali propter verba precedentia in quibus dicitur quod ille archiepiscopus habebat priuilegium, que verba declarant illud verbum de iure sequens. l. si seruus plurium. §. fina. ff. de lega. primo, ⁊ eodem modo respondeo ad tex. in capitu. lȝ causam. de probatio. queȝ vltimo loco Abba. adducit qꝛ versus finem illius text. fit mentio de priuilegio ecclesie Rauennatensis, nimirum si ibi verbū de iure verificatur in priuilegio. ⁊ opinio ista contra communē bene videtur probari in. d. capitu. iij. de eo qui mit. in posses. vt etiam deducit Barba. hic ⁊ in dicto consil. lxvi. A communi tamen non est recedendum, vt tradunt Joan. andre. Abba. ⁊ alij in capi. j. s. de constitu. ⁊ docto. alibi sepe.
57 ¶ † An autem compromissarius de iure possit pronūtiare seu causam decidere secundum priuilegia, satis colligitur ex predictis ⁊ ex doctrina Abba. hic, ⁊ tradit clarius Abbas in. c. cumana. in glos. in verbo de iure. j. de electio.
58 ¶ † Limitatur tamen dicta conclusio. s. formata pro communi multis modis. Primo nisi capiendo illud verbum de iure pro iure communi causa citius expediretur, ita Roma. in rubri. de arbi. col. vj. argu. l. i. ff. de arbi. vbi dicit φ compromissuȝ ad finēdas lites pertinet. ⁊ sequitur Fely. in locis. s. relatis, ⁊ lȝ communis preceptor hanc limitationem mordeat in. d. l. prescriptione. tamen ipsemet eam sequitur in. d. l. omnes populi.
¶ Secundo limita, nisi compromissum fiat de iure communi, ita Alexan. in. l. post dotem. carta antepenul. ff. solu. matrimo. ⁊ tradunt notiores in. d. c. licet causam. ¶ † Differūt enim ius
59 commune, ⁊ ius municipale vel consuetudo, vt inquit Bald. in capi. j. in princip. s. de constitu. ⁊ lȝ aliter dicat Alexand. in. l. gallus. §. quidam recte. in fin. ff. de liber. ⁊ posthu. ⁊ Bal. in titu. de pace constan. in princip. col. vij. vbi inquit, quod locales consuetudines quo ad locum ipsum, dicuntur ius commune, ⁊ lȝ etiam communis preceptor hanc limitationem impugnet in. d. l. prescriptione. per adducta per eum, tamen rationabilis videtur, qꝛ in claris non est locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. obligatio. Ex quo enim compromissum fit de iure communi, clare apparet φ excluduntur alia iura specialia. argu. l. cum pretor. ff. de iudi. ⁊. c. nonne benedicimus. §. de presumptio. ¶ † Tertio forte limitari posset vt non procedat in cō-
60 missione facta per principeȝ alicui delegato, qꝛ ille non tenetur seruare statuta loci in quo est delegatus ita Bald. in. c. lȝ. in fine de offi. ordina. seqtur Fely. in capi. cum dilecta. col. xix. ℟. limita quarto. in fi. s. de rescrip. ⁊ idem videtur velle Barba. hic. s. relatus. Aduertendum tamen est, qꝛ Bald. in. d. c. licet. loquitur solum de statutis disponentibus circa iurisditionem. ī statutis autem respicientibus iustitiam, aliud sentit. ⁊ hoc clare dicunt Ange. ⁊ Alexan. in. l. ex imperfecto. C. de testamē. per
61 tex. ibi cum glos. † ⁊ facit qꝛ iudex etiam delegatus debet seruare leges vel statuta litigantium in decidendo seu in decisiuis, vt plene dicam in. c. fi. j. eo. in pe. questio. post scripta Abb. ⁊ hec ratio est vrgens contra limitationem predictam.
¶ Quarto limita, nisi compromissum fieret per aliquem forensem, qui verisimiliter ignoraret tale statutuȝ, vel consuetudineȝ qꝛ verba sunt intelligenda secundum qualitatem persone proferentis ipsa verba. l. plenuȝ. §. equitij. ff. de vsu. ⁊ habi. ita limitat Barba. hic in distinctione sua. col. xiij. Idem decidit Felyn. alias adducens in. d. c. ius generale. Hoc enim casu cessat ratio mentis compromittentium de quo facta est mentio. s. in probatione conclusionis. s. firmate. vnde actus agentium non operantur vltra eorum intentionem. l. non omnis. ff. si cer. peta.
¶ Vltimo limita dictam conclusionem, vt procedat respectu cōsuetudinis prescripte vel iam firmate, qꝛ de illa censentur intellexisse de consuetudine vel obseruatia que nondum transiuisset in formam consuetudinis. hoc volunt glo. ⁊ Barto. in. l. labeo. ff. de suppel. leg. vbi dicunt φ communis vsus vtendi debȝ esse prescriptus spacio. x. annorum. ⁊ in proposito refert domi. Fran. de are. in consi. suo. xj. incip. procedendum. colum. fina. ⁊ est rationabilis decisio, licet Aret. ipse eam non audeat firmare. Firmat tamen vbi contrahentes vel facientes compromissum ignorarent statutum loci contrarium obseruantie ⁊ de ipsa obseruantia notitiaȝ haberent, φ tunc censerentur contraxisse secundum ipsam obseruantiam, lȝ nondum esset prescripta ⁊ sic lȝ nonduȝ transiuisset in formam consuetudinis. ⁊ allegat text. secundum vnam lec. in. l. de die. in princi. ff. qui satisda. cogan. ⁊ domi. Anto. in. c. fi. carta. x. j. eo. ⁊ alias auctoritates vt per eum. Multa alia super hac rubr. attinguntur per Composte. Innnocen. do. Anto. Joan. de imo. ⁊ alios. Discutiā illa deo fauente in. c. fi. j. eo. ¶ Et per hec remanet vtiliter expedita hec rubrica de consuetudine.

¶ Incipit. c. fi. de consuetudine.

C Um tanto. Est capitulū finale sub titulo de consuetudine. Habet materiam amplam, ac multum subtilem vt exorditur Abbas hic, ⁊ dicit domi. Anto. de bu. φ habet materiam fortem, subtilem ⁊ longaȝ, famosumq̄ hec, vt inquit Cardina. floren. hic ī prin. Quantū auteȝ materia hec sit vtilis ⁊ quotidiana, norunt studiosi oēs, ⁊ hi precipue, qui in foro versantur. Jo. and. post capitulum materiam ipsam per viam summe pertractat. ⁊ domi. Ant. de bu. hoc capitulū subtiliter repetijt, leguntq̄ illud canoniste cōiter, ⁊ repetijt Padue qdā. d. Saluanus anti.qu⁹ doctor, sed est merus relator. Hanc ēt materiam tradit Ang. are. in. §. ex non scripro. insti. de iure natu. ⁊ tractāt legiste, maxime Barto. ⁊ Bal. ⁊ inter modernos excellentissimus communis preceptor do. Jas. may. repetens in. l. de quibus. ff. de legi. ⁊ Barto. post antiquos in. l. ij. C. que sit lon. con. Barba. etiam hic multa pro more suo cōgerit. Reperio quoq̄ quod domi. Fely. sandeus varijs in locis refert se hoc capitulum repetijsse, ⁊ maxime in capitu. cum ex officij. colum. iiij. de prescrip. in capi. cuȝ accessissent. col. penul. de maiori. ⁊ obedien. ⁊ in capitu. auditis. columna duodecima. in princip. de prescriptio. dicens se breuem repetitionem hic fecisse, ⁊ vbi repetitionem ipsam diligenter per quisitam comperijssem, pedem forsitan retraxissem, qꝛ ipse domi. Felyn. bonarum rerum accumulator esse consueuit. Quidam etiam dominus Petrus rauennas, qui memoria excellebat quasdam allegationes, ⁊ conclusiones in hac materia fecit, tamen nec articulos nec difficultates discussit. Quid dicam ego pusillus doctor inter tot iuris vertices? ¶ Non pollicebor maria nec montes, qꝛ doctoribus talem

talem promissionem facientibus credendum non est, vt inquit glos. in l. non omnis. in fine. ff. de re milita. hoc solum polliceor me laboribus non parciturum, vt materiam hanc clariorem, et vtiliorem quam hactenus sit reperta posterioris relinquam.

¶ Quantum igitur ingenij mei vires patientur illam discuriam et nedum que per glos. et Abba. hic dicuntur attingam, sed plures alias vtiles questiones post expedita glos. et Abba. dicta, vltra ea que supra in rubri. absoluta sunt pulchro ordine et clare Deo maximo fauente cuius adiutorium ex corde inuoco absoluam. ¶ Diuide istum textum in duas partes prout duo dicta ponit. ¶ In primo agitur de viribus consuetudinis contra ius naturale. ¶ In secunda de viribus consuetudinis contra ius positiuum. Secunda ibi licet etiam, et quelibet pars potest sub diuidi vt etiam dicit Abba. hic.

¶ Casum autem figura vt figurat domi. Anto. de butr. hic et clarius Joan. adre. qui exemplificat primam partem huius textus multis modis post Abba. antiquum et Hostien. et vnum bonum exemplum refert Panormita. hic colū. ij. ¶ Secundam vero partem exemplificabo ego multipliciter infra in quarto notabili. ¶ In textu ibi pctā, quare dixerit pctā, et non delicta, declarant hic Joan. andre. et Cardina. floren. Et differentiam inter pctm̄, delictum, et crimen, tradit glos. referens Augusti. in regu. pctm̄. de regulis iuris libro sexto.

¶ In tex. ibi ius naturale. intelligunt Joan. andre. et communiter alij in summario. i. ius diuinum. ita enim sumi potest, licet etiam alijs modis sumatur, vt dicit glos. insti. de iure natura. in princip. Et quod pro iure diuino sumi possit, est text. in capitu. primo. j. distinctio. et rationem ibi assignant docto. maxime Geminia. An autem text. iste procedat in iure naturaliter sum pto infra videbimus. ¶ In text. ibi legitime sit prescripta, quo modo intelligatur consuetudo prescripta, plenius et clarius ceteris. j. declarabo in glo. fi. in secundo requisito consuetudinis.

Nota primo ex text. isto qd̄ ex diuturnitate peccandi pctm̄ aggrauatur, concordāt iura que hic Abba. alleg. idem probatur in extrauagan. qui sint rebelles, post princip. ibi, Quanto plus differtur puni-
62 tio, tanto plus pctm̄ crescit. ¶ † Hinc dicimus quod clericus propter delictum continuatum deponi debet vbi alias crimen non esset depositione dignū. glos. est in capitu. presbyter. in glos. j. lxxxij. distinctione. probat text. in capitu. primo de cleri. percus. et ita dicit domi. Anto. post Goffred in capitu. at si clerici. in princip. de iudi. probatur etiam in capitu. ad abolendam. de hereti. ibi not. Joan. de ana. et in capitu. ita nos. xxv.
63 questione secunda. † Et sicut propter delictum continuatū quis grauius punitur, sic punitur quis grauius propter delictum reiteratum. ita inquit glos. in capitu. hoc vestre. xj. distinctio. argumen. illius tex. Idem gl. in l. quicunqz. C. de ser. fugi. tradit domi. Fede. sandeus, allegans aliqua ad hoc in. d. capitu. at si clerici. §. de adulte colum. fina. Nec est mirum qp delictum cōtinuatum vel reiteratum grauius puniri debeat, qz plura delicta committit. Nam si quis dormiat cum femina et sepius cum ea fornicetur plures sunt fornicationes et non vna. glos. est in capitu. imitare. vi. q. i. tradit Barto. in l. vulgaris. ff. de fur. et in l. nunqz plura. ff. de priua. delic. facit etiam glos. in §. criminis. xxv. distinctio. in verbo criminale. et tex. ibidē in verbo et ebrietas. quem extollit Abba. in capitu. a crapula. de vita et hone.
64 clerico. ¶ † Dicitur enim in. d. §. criminis. qp ebrietas si sit assidua est peccatum mortale, alias non, et etiam probat ibi tex. cū glos. qp peccatum veniale propter assiduitatem fit mortale. Et ad predicta etiam bene facit tex. in l. iij. in fi. C. de episco. audi. per quem not. ibi Bald. post Guil. de cu. qp qui geminat deli-
65 ctum non debet sperare de vnica. ¶ † Hinc dicit ibi Bald. qp si quis habeat gratiam de primo delicto non valet gratia de secundo, nisi fiat mentio de primo, qz ipsa secunda gratia cēsetur subreptitia, qz secundum delictum fuit grauius attento primo, quod subijcit Bald. esse nota. et hoc dictum sequitur Barba. hic colum. ij. refert etiam et sequitur Jo. de ana. in. d. c. ad abolendam. colum. ij. de hereti. vbi dicit qp propter dictam decisionem fuit alias decapitatus quidam nomine Formica in ciuitate Bononie, et idem dicit Barba. in capitu. super literis. col. xxiij. s. de rescrip. Facit tex. in capitu. postulasti. eo. titu. in ver. bo de leui non scribimus. facit etiam text. in capitu. fina. de fi.
66 presbyte. lib. vj. † et dicit Bal. in. c. de appellationibus. j. de appellatio. quod non est parcēdū assuetis delinquere. per tex. in. d. l. iij. Pro vno tamen delicto non dz minus diligi virtuosus, ita Abb. per illum text. in. c. nisi. j. de offi. delega. in secundo no

tabi. et qp maior pena imponatur ex perseuerantia, est tex. pulcher in l. vnica. C. de superexactionibus. li. xj. et in l. omnes. C. de delato. lib. x. cum alijs adductis per Barba. et apostillan-
67 tes ad Abb. hic. † et dicit Bar. in l. si cui. §. fin. ff. de accusa. qp furta alibi commissa aggrauant furtum commissum in ista ciuitate et suspendi possit vbi alias non posset, id enim operatur perseuerantia in delinquendo. alleg. inter cetera tex. in. d. l. iij. idē Ange. ibi dicens ita seruari de consuetudine, de cuius decisionis veritate vide que ibi congerit Alexan. in apostil. et domi. Fely. in. c. sicut. colum. ij. de testib. Are. in. c. cum non ab homine. j. de iudi. in vlt. nota. et Barba. in. c. fi. col. xvij. de so. cōpeten. et in. c. postulasti. col. xxxix. et seq. eo. titu.
68 ¶ † Ex premisso notabili collige vnam circunstantiam aggrauandi pctm̄. s. perseuerantiam in pctō, que perseuerantia etiam sine reiteratione pctm̄ auget, vt probat iste text. et ad hoc allegat etiam Barba. hic tex. quem dicit esse solennem in capi. cū haberet. de eo qui dux. in matri. eam quam polluit per adult. alias multas circunstantias vide in tex. et per Joan. an. et Abba. in. c. sicut dignum. de homi. in princip. et aliquid per Joan. and. hic colum. i. post Fran. vercel.

¶ Contra tamen premissum notabile adduco text. in l. si diutino. ff. de pe. vbi dicitur qp si diutino tēpore aliquis in reatu fuerit, pena eius subleuanda erit, ergo ibi probatur qp ex diuturnitate pcti non aggrauatur pctm̄, sed alleuiatur. Pro sol. dicas
69 qp ille tex. † procedit in delicto momentaneo, qd̄ non iteratur, vt si quis olim commisisset homicidium de quo nunqz fuit cognitum, lz nunc detegatur tale crimen et cognoscatur de eo, pena debet aliquantulum alleuiari. ita glos. et Barto. ibi. Idem dicit Pet. de ancha. hic quem refert et sequitur Barb. hic colum. iij. ex quo infero qp talis homicida decapitari nō deberet, sz alia pena leniori puniri. Pena enim homicide est pena mortis. d. l. iij. C. de epis. audiē. sed si pena dz esse lenior qz delictum fuit tādiu pperatū, ergo erit minor morte, vt ad sensum pz, et h̄ cēseo digito ligādū esse, qz est decisio p liberādo amico a pena mortis, et hn̄ facit tex. i. l. qrelā. C. d̄ fal. et in l. adulter. C. d̄ adul. vbi tēporis cursu crimen aboletur. Uel aliter ad dictū contrarium responde, vt respondet Abba. in. d. c. cum haberet. j. d̄ eo qui dux. in matri. eam quam pol. per adul. scz qp tex. noster pcedit in foro anime, et ratio est secundum eum, qz delinquēs nō penitendo videtur contempsisse diuinum iudicium et claues ecclesie. c. omnis vtriusqz sexus. de peni. et remis. tex. autem in. d. l. si diutino. pcedit in foro contentioso. et hoc comprobatur ex eo quod dicit do. Alexan. in consi. i. colum. iij. ver. quinto accedit. in. ij. volu. vbi dicit qp cōsuetudo operatur vt facilius possit fieri dispensatio. alleg. no. per do. Anto. et alios post glo. in capi. cum venerabilibus. s. eod. titu.
70 ¶ † Secundo oppo. contra dictum notabile de tex. in. d. l. querelam. C. de fal. et in. d. l. adulter. C. de adul. dicitur enim in. d. l. adulter. qp accusatio adulterij quinquennio tollitur, et in. d. l. querelam. dicitur qp accusatio falsi et alie fere accusationes criminales tempore. xx. annorum tolluntur. Facit in simili text. in l. ij. C. de vectig. et commit. tradit Ro. in singu. suis singulari incip. ius petendi. carta. xij. Aliud est simile in. c. ij. de prescrip. lib. vi. et facit gl. in l. manicheos. C. de here. Igitur per cursum temporis criminosus liberatur. Pro so. dicas vt statim dictum est soluendo contrarium precedens, et ita dicit Abb. in. d. capitu. cum haberet. vel aliter dicas vt dicit Petrus de ancha. h̄ et refert Barba. hic colum. iij. in fine, quod text. noster procedit, quando quis vult prescribere ipsum actum delinquendi p temporis diuturnitatem, qz non potest, immo quanto magis perseuerat in pctō, tanto magis punitur, secus si delictum est iam commissum et consummatū, qz tunc pena infligenda temporis prescriptione aboletur. d. l. querelam. cum similibus. et hoc cōprobat Barba. hic per text. quem dicit singularem in l. lex iulia, de repetundis. §. fina. ff. ad l. iuli. repetun. quem text. alleg. Bald. in l. prima. C. ne ex delict. defun. dicens quod iudex in sindicatu debet decapitari si punit eum qui est tutus prescriptione statuti, quod nota. est ad statutum Bononiense disponens, quod delinquens non possit accusari nec inquiri post quinquennium a die commissi delicti. Melior videtur so. Abb. in.
71 d. c. cū haberet. † et no. qp etiam de iure canonico respectu pene, lz non rescriptū pnie locum habet dispositio statuti pdicti et dicta legū, vcz. d. l. querelā. cum si. ita dicit Abba. in. c. fi. in secundo. notabi. de purgatio. cano. et in capitu. lz causam. colūna decima. de probatio. et etiam sentit Abba. in. d. capitu. cum haberet. facit tex. in capitu. secun. in fine de prescrip. lib. vj.

72 ¶ †Tertio contra premissum nota. oppono de gl. in. l. vulgaris. ff. de fur. que dicit quod si quis pluries ad alterius vxorem accedat, tamen pena imponitur pro vno adulterio & sic non punitur grauius delinquens ex eo quod delictum sit continuatū. Pro so. dicas vt dicit Bar. ibi. s. quod illud est q2 pena adulterij est pena mortis. l. q̄uis. C. de adul. que non potest iterari. ¶ Aliter etiam respondet Barto. in cōsilio. ccxvj. incipient. antodius, vbi dicit quod ideo eadē pena imponitur in casu. d. glos. quia est eadem species delicti & cum eadem persona. argumento. l. ei qui. ff. de furtis. alleg. etiam alia vt per eum. ¶ Idē videtur velle Bal. in. l. quicunq3. C. de seruis fugitiuis. in secū do notabi. & in. l. si duo. §. primo. ff. de arbi. in fi. Alexand. in. l. infans. §. inficiando. ff. de fur. post Barto. & in. l. nunquam plura post Barto. ff. de priua. deli. in quibus locis alias auctoritates adducit. ¶ Idem communis preceptor domi. Jas. alia adducens in. l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. columna fina. & nota semper quia Barto. in. d. consil. ccxvj. concludit q etiam si pro adulterio imponeretur pena pecuniaria, idē esset, & idem dicit domi. Alexan. in. d. l. nunquam plura. Sed tu aduerte q2 per premissa non tollitur difficultas tex. nostri.

73 †Unde ego dico quod glo. in. d. l. vulgaris. procedit in foro cō tentioso, sed in foro anime peccatum continuatū grauius & magis punitur, etiam quod sit eadem species delicti, & dicūtur plura delicta in foro anime. Ita vult glos. cum qua docto. ibi transeunt in capitu. imitare. vj. q. j. & faciunt que tradit Abba. in dicto capitu. cum haberet. j. de eo qui dux. in matri. eam quā polluit per adulterium.

74 ¶ †Secundo nota ex isto tex. & etiam notant domi. Anto. & Abba. quod anima per peccatum alligatur & infelicitatur. ex hoc infero quod homo sine peccato est felix, q2 priuatio presupponit habitum. l. decem. ff. de verborum obligatio. c. ad dissoluē dum. de despon. impu. & contrariorum eadem est disciplina. in sti. de his qui sunt sui. in princi. & capitu. secundo. s. de constitu. cum similibus. homo igitur peccator est infelix, vt in hoc tex. probatur, intellige hoc procedere nedum respectu anime, sed etiā respectu corporis, q2 vt inquit tex. in capitu. cum infirmitas. j. de

75 peni. & remissio. ¶ †Infirmitas corporis nonnunq̄ ex peccato prouenit, & homo peccator quandoq3 citius moritur, vt inqt glos. per illum tex. in capitu. episcopi. xi. questio. iij. & glos. allegans alia iura in capitu. qua fronte. j. de appellatio. in verbo decedant, vbi ita Abba. declarat. & dicit glos. in. c. audi. deniq3.

76 ea. causa & questione, † q diabolus habet potestatem in peccatore quasi in pecore suo. ¶ Item propter peccata veniunt aduersa. tex. est in capitu. ij. de purgatio. vulga. & probatur in. d. capitu. cum infirmitas, & in auctenti. vt non luxu. contra natu. circa medium, ibi propter talia enim delicta, fames, terremo-

77 tus, & pestilentie fiunt. †Et vlterius peccatores sunt infames infamia canonica secundum glo. in capitu. omnes. vi. q. j. & nota. in capitu. testimonium. j. de testib. & repelluntur ab oblationibus in ecclesia illi qui sunt publici peccatores, vt inquit Abb. in. c. q2 in omnibus. de vsuris. columna secunda. per glo. in capitu. oblatio. in fine. ix. distinctio. & sequitur idem Jo. de ana. colum

78 na octaua. ¶ †Tertio nota ex isto text. secundū Abb. & alios hic. q consuetudo nihil potest contra ius naturale. Intellige h vt iste tex. loquitur in iur. naturali, cuius trāsgressio inducit peccatum, & hoc ius naturale appellant ius diuinum Joan. an. do rai. Anto. & communiter alij hic in summario. facit tex. in capi tu. j. j. distinctione. & glo. insti. de iure natu. in princ.

¶ Sed contra hoc notabile oppo. de. c. obijciuntur trigesima secunda questione quarta. ibi quando mos erat crimē nō erat. Solue vt per glo. ibi & in voce refero.

¶ Secundo oppo. de. c. super eo. de cogna. spirit. Pro sol. di

79 cas vt per docto. ibi & in voce declaro. †Cum textu nostro concordat text. in capitu. quanto. s. eodem. & in capitu. in his. xi. distinctio. & in capitu. consuetudinem. eadem distinctio. vbi dicit q non valet consuetudo contra fidem.

80 ¶ †Hinc dicimus q non valeret consuetudo baptizandi hoc modo. In nomine patris, & filij, & spiritussancti, & diaboli. Ita Hostien. dicēs communiter ita teneri in summa de baptismo. in §. que sit eius forma. columna secunda. Idem Cardi. Alexan. post Cardina. floren. in. d. capitu. consuetudinem. in fine reprobantes glos. contrarium dicentem in capitu. si non sanctificatur. de consecratione distinctione quarta. Idem tenet domi. Petrus rauennas in conclusionibus suis consuetudinis. columna. xiiij. Uidetur enim talis baptizans fidem corrumpere secū dum prefatos docto. ponendo fidem nō in trinitate, sed in crea

81 tura etiam damnata. †Et generaliter dic quod non valet consuetudo in his, que sunt peccata ad excusandum ipsa peccata, vt hic notat Panormita. ex tex. allegando alia vt per eum.

¶ Hinc etiam dicimus quod non valet consuetudo contra pcepta diuina, vt per glos. hic. & exemplificat Joan. and. hic in princip. & domi. Anto. hic pulchre in repetitio. colum. xxvij. versicu. quarto restat videre. ¶ Hinc etiā dicimus q non valet prescriptio nec consuetudo prescribendi cum mala fide capitu. fina. j. de prescriptio.

82 ¶ †Item non valet contra ieiunia solennia indicta per ecclesiam, ita Hostien. in capitu. secundo. j. de obser. ieiu. & Abba. q limitat vt per eum in rubri. eodem titu. colum. secunda, licet cō trarium dicat glos. j. in. d. capitu. ij. quam extollit Abb. l3 eam non approbet, & dicit Abbas in. d. rubri. referendo. s. Thomā quod non valeret consuetudo vtendi lacticinijs in quadragesima, hoc tamen non procederet quando causa subesset, q2 tunc etiam carnes comedi possent. d. capitu. secundo, & ibi declarat

83 Abba. †Nam ex causa potest consuetudo limitare ius diuinū vt etiam Abba. hic dicit columna secunda, & in terminis ita decidit Cardina. alexand. in capitu. illa post mediū duodecima distinctio. allegat text. in argumen. in. d. capitu. ij. §. j. de obser uatio. ieiu. hinc dicit ibi Cardina. ipse, quod in illis locis in q bus non sunt pisces, neq3 oleum, valet consuetudo comedendi oua, & lacticinia etiam tempore quadragesime, & sequitur simpliciter domi. Petrus rauennas in conclusionibus suis consuetudinis colum. xvj. & idem tenet Joan. and. in. d. rubric. ex forti ratione vt per eum. In hoc tamen cōtrarium sentit Abb. ibi post sanctum Thomā & Arch. per eum relatos, & hec opinio anime tutior est. Quādo tamen necessitas subesset, vt quia tempore quadragesime aliquis esset in castro reclusus, tunc ei liceret comedere etiam carnes, quando aliud non haberet, ita dicunt Joan. an. in. d. rub. colum. penul. & Archidiaco. & alij in capitu. deniq3. iiij. distinctio. & satis probatur in. d. c. ij.

84 ¶ †Ex predicto etiam notabili infertur q non valeret consuetudo que haberet q mulier non teneatur sequi maritum. text. est & ibi Abba. in notabilibus colligit in capitu. j. j. de coniug. lepro. ¶ Infertur etiam q non valet consuetudo tenendi concubinas etiam ad liberos procreandos, propter pctm̄ vt per Joan. and. hic in princip. alias similes consuetudines referens quas per te videas. & tradit Abb. etiam. j. colum secunda, vbi declarabo. ¶ Hinc etiam dicimus q non valet consuetudo venandi causa voluptatis in clericis, ita Hostien. & Joan. de anania eum refert subijciens alios idem tenere in capitu. ij. de cle-

85 ri. vena. ¶ †Hinc etiam dicimus q non valet consuetudo, q clerici in minoribus beneficiati non teneantur ad horas seu diuinum officium dicendum. Ita presupponit Abb. post Joan. an. in capitu. j. colum. penul. de cele. missa. & Cardina. floren. in cle. j. in princi. q. v. de cele. mis. vbi dicit, q l3 tales non teneantur ad residentiam per. c. cum omnes. s. de constitu. q loquitur stante consuetudine, tamen secundum eam tenentur ad horas. idem dicit clarius Jo. de imo. ibi colum. i. & l3 alij cōtra dicant, vt in dictis locis traditur, tamen hec pars est tutior, iō

86 amplectēda. c. iuuenis. de spon. gl. in. c. vnico. de ser. ¶ †Ad premissū ēt notabile facit. q2 nō v3 ɔsuetudo, q instrumēto describatur vna psona, que sit absens, qn̄ ipsi psone fieret preiudiciū, vel qn̄ illa psona esset de substantia instrumenti, & ratio est, q2 tale instrumentum non careret vitio falsitatis. ita Bald. in. c. i. de cog. feu. dicit tamen ibi Bald. q vbi nulli fieret preiudiciū, nec persona illa esset de substantia instrumēti, valeret cō suetudo. Exēplificat ipse i ɔsuetudine Perusij, i qua sunt tres conseruatores monete, & quando fiunt solutiones in communi consueuit notarius ponere nomina omnium trium. dicit Bal.

87 q v3 ɔsuetudo, q oēs describant̄, l3 vnus sit absens. & † ōnt in simili Host. & Jo. an. & do. Ant. in. c. ij. ō fi. instru. q si de more sit q ɔctus scribat̄ & sigillet̄ noie prelatoꝝ p suos ad hoc deputatos q̄uis ipsi de h nihil sciāt, tn̄ pp ɔsuetudinē id nō dicetur falsum. & facit q2 nemo mentit̄, nisi mentiat animus, vt inqt Bal. in. l. i. colum. viij. in pri. C. ō ɔfes. allegā. tex. in. l. nec exē

88 plū. C. de fal. ¶ †Ex pmisso ēt notabili infert̄ q nō v3 ɔsuetudo pmittēs simoniā. c. nō satis. & c. seq. c. iacobus. & c. veniēs j. de si. ¶ Hinc ēt dicimus, q nō v3 ɔsuetudo de prestādis vel soluēdis vsuris. c. q2 in oibus. j. ō vsur. tradit Bal. in ri. de pagstā. in. ix. col. in vsi. nos romanoꝝ. & in. l. humanū. C. de leg. tex. gl. & Bal. in. l. eos. C. de vsur. est ēt tex. in cle. j. de vsur. & dicit Bart. in. l. si finita. §. iulianus. col. pe. ff. de dam. infec. q

89 non † v3 ɔsuetudo q missus in possessionem ob contumaciam aduersarij

aduersarij lucretur fructus, quia esset in fraudem vsurarum, τ tradit Joan. de anani. in capi. salubriter. colum. viij. de vsur. Et scias, φ talis consuetudo vsuram permittentes non valeret etiam pro redēptione captiuorū, vel pro elemosinis fiēdis, vt dicit Joan. and. hic in. j. col. τ est bonus tex. in. c. super eodē. ʃ. de vsu. τ hoc procedit etiam, si quis iurasset seruare talem consuetudinem, qꝛ non tenetur. ita Bal. in. d. l. cos. τ est pulchra
90 glos. in. d. clementi. j. in verbo iuramento. ❡ † Item procedit intantum φ si existat consuetudo φ in causa dotis donec restituatur ipsa dos mulieri per heredes mariti defuncti soluat eidem loco alimentorum ad rationem quinqꝫ pro centennario, non valet consuetudo. ita Joan. de ligna. in clementi. j. de vsu. Idem tenet Jmol. ibidem post Mattheum ea ratione, qꝛ cessat matrimonium. Item qꝛ mulier non prestat seruitia matrimonialia, ergo non debet habere alimenta. Idem Bald. in. l. i. C. de summa trinita. τ fi. catholica, τ in. l. titia. ff. de sol. licet subijciat, φ communiter talis consuetudo, vel statutum obseruetur. Idem concludit Abba. in capi. salubriter. circa finem de vsu. maxime quando mulier non habet aliunde vnde alatur. Et in hanc opinio. inclinat Joan. de ana. ibidem colum. penulti. vbi eam opi. recitat pro vlti. iuxta gl. in. l. filium. §. sabinus. ff. ad trebellia. idem Pet. de ancha. in consilio. cl. inci. in questione q̄ vertitur. Idem in effectu Bartol. in. l. at qui natura. §. non tantum. ff. de nego. gest. τ in. l. in insulam. §. vsuras. ff. sol. mati. τ domi. Alexan. alias auctoritates adducēs in. l. diuortio. in princip. colum. viij. ff. eodem titu. concludentes, φ mulier post annum soluti matrimonij non potest petere alimenta dotis, qꝛ quicquid accedit sorti vsura est, si est vsura, ergo non valet consuetudo. d. clement. vnica. de vsu. τ quod dictum statutum, vel cōsuetudo non valeat, quando mulier habet vnde se alat, tenent etiam Paul. de cast. ibi τ Aret. columna quinta in princi. idē tenet Abb. in consi. xxxix. inci. illud de iure queritur. in. ij. volumi. vbi inter cetera adducit decisionem Innocen. in. d. c. sa-
91 lubriter. dicētis, † φ si heredes mariti dent fundū pignori vxori, vsquequo restituant dotem fructus compensantur in sortem. Idem Alexand. plene in consi. xxvij. incipien. viso themate. i. iiij. volumi. τ in consi. xxiiij. incipien. viso titulo questionis. in. v. volumi. col. penul. Idem communis preceptor domi. Jas. in d. l. de quibus. colum. xvij. ff. de legib. τ de hoc puncto etiaꝫ tradit ipse licet nihil firmet in. d. l. i. C. de summa trini. τ fi. catho. Ex quibus apparet hanc esse communeꝫ, licet Cardi. in. d. clementi. j. de vsu. τ quidam alij contrariam tenuerint opinionem τ forte etiam de iure ista opi. sustineretur, qꝛ vbi est dubium iuris consuetudo tenet etiam in materia peccati, vt. ʃ. dicam in. iij. limitatione danda ad hoc tertium notabile. Sed communiter obseruatur predicta consuetudo vel statutuꝫ de soluendo qnqꝫ pro centennario ratione dotis, ergo sine peccato obseruari po-
92 test attento dubio iuris vt dixi. † Et facit qꝛ in dubio in foro contentioso contractus non debet censeri vsurarius, ita Bald. in. l. rogasti. §. si tibi. ad fin. ff. si cer. peta. Alexan. in consil. ccxxj. incip. super titulo questionis. in. ij. col. volumi. ij. τ communis preceptor domi. Jas. may. in. l. j. C. de ser. fugiti. in. v. colum. τ in foro contentioso excusaretur fideiussor, qui solueret, quando contra contractum non admitteretur de cōsuetudine exceptio vsurarum, ita φ posset fideiussor solutuꝫ repetere a debitore pncipali, ita Cardina. τ Jmo. in. c. peruenit. ʃ. de fideiusso. Alex. in consi. lvij. i. j. volumi. τ no. quod dicitur vxor habuisse aliūde vnde se aleret, ita vt non possit dicta alimenta petere, si fuit alita a patre vel ab alio. Ita Abbas in dicto consilio. xxxix. τ Pau. de cast. in. d. l. diuortio. τ hoc extollit Alexan. in. d. l. d̄
93 alimentis C. de transacti. ❡ † Ex premisso notabili infertur φ consuetudo, vt suspensi teneantur in patibulis non valet, qꝛ id prohibetur a iure diuino, vt inquit Bald. in. c. j §. iniuria. colum. ij. in titu. de pace iuramen. firman. allegando tex. Biblie nume. cxvi. τ alibi sequitur simpliciter do. Pet. rauen. in cōclu. suis consuetudinis. car. xiij. colum. secunda. Contrariū tñ presupponit Joan. de ana. in. c. i. colum. v. infra de rapto. barba. in. c. fina. colum. xx. ʃ. de foro competen. per tex. in. l. capitalium. §. famosos. ff. de fur. Veritas huius puncti dependet ab his que dicentur. ʃ. in glos. ij. post Abba.
94 ❡ † Item infertur φ non valet consuetudo de non soluendis d̄cimis. glos. est in. c. in aliquibus. ʃ. de deci. In hoc tamen varie sunt opiniones, vide Abba. post alios, τ in rubri. eodem titul. post Innocen. τ alios, glo. τ docto. in. c. j. de deci. li. vj. domi. Anto. pulchre in. c. parrochianos. ʃ. de deci. Hostien. in summa de decimis. §. τ vtrum. versicu. septimo queritur. Alexander in consilio. lx. incipien. romana ecclesia. in quarto volumi. Fely. in capitu. causam. in princip. ʃ. de prescriptio. vbi multa loca congerit Barba. in consil. xlix. incipien. illud in medium referam. in. iij. volumi. Communis tamen videtur conclusio, qꝺ non valeat consuetudo maxime in decimis predialibus, vt in dictis locis reperies, τ hec fuit opi. glos. Hostien. τ communiter aliorum in. d. c. in aliquibus. quam sequitur etiam Cardi. flo. i clementi. fina. in princip. questio. vj. Sed hec communis conclusio eque ac rationabiliter declaratur proceder̄ in casu quod clerici ipsas decimas exigerent secus vbi eas non requirerent, τ laudabiliter faciunt, si non requirant in locis vbi sit talis consuetudo, qꝛ sine scandalo requiri non posset, ita declarat sanctus Thoma. secunda secunde questio. lxxvij. τ hanc declarationeꝫ τ limitationem sequitur Archi. in. c. maiores. xvj. q. vij. referens idem tenere Hostien. in. c. a nobis. ʃ. de deci. Idem tenet Abb. in. d. c. in aliquibus. in fi. idem Philip. de peru. in. c. j. in fi. de deci. lib. vi. τ tanto magis esset rationabilis ista declaratio, si clerici non indigerent, τ laici nō haberent redditus vltra necessaria sua. ❡ † Concludunt tamen prefati doctō. quod 95
si laici haberent obstinatam voluntatem non soluendi etiam φ requirerentur, tunc peccarent mortaliter. τ facit qꝛ valeret consuetudo quod clerici mittant ad laicos pro dcimis consequendis, licet aliud sit de iure, ita presupponit Abba. in. c. ij. colum
96 na. iij. infra de iudi. ❡ † Infertur etiam ex notabili premisso, φ non valet consuetudo in preiudicium matrimonij capitu. j. ʃ. de sponsalibus capitu. gemma. eodem titu. in argumentum, τ vide quod paulo infra dicam, τ ideo vbi esset consuetudo osculandi sponsam vel bibendi, verba tamen τ consensus sufficerent, τ matrimoniuꝫ teneret ommissa consuetudine, τ sic lꝫ sponsus nō oscularetur sponsam, vel non biberet, tamen matrimonium teneret tex. est τ ibi Bald. no. in. l. si a sponso. C. de donatio. ante
97 nup. ❡ † Non valeret etiam consuetudo disponens, quod secundum matrimonium sequuta copula preualeat primo non sequuta copula. tex. est in. c. fin. infra de sponsalibus duorum. τ ibi glos. τ docto. tradunt. ❡ Item non valet consuetudo, quod vxor non teneatur sequi maritum, vt etiam. ʃ. dixi. text. est iuncta glo. in. c. j. de coniu. lepro. ❡ Sed limita predicta per tex. in dicto capitu. super eo. de cogna. spiri. τ dic vt ibi not. τ tradit dominus Pet. rauen. considerans septem casus in conclusionibus suis consuetu. colum. xi. τ sequenti, τ multo plenius d̄ tali consuetudine contra matrimonium, tradit domi. Fely. in
98 capitu. i. de spōsa. ❡ † Et faciunt predicta contra quandaꝫ cōsuetudinem prauorum iuuenum, precipue huius ciuitatis Papie, qui cogunt transeuntes ad secūda, vel vlteriora vota, vt soluant certum quid, τ plerūqꝫ magnas molestias eis inferunt, dicentes se illud exigere pro pelle sponse. Talis enim consuetudo aliquantulum intimidaret, vel retraheret aliquem a matrimonio contrahendo, ergo nō valet. argumen. d. c. gemma. vbi omnis stipulatio penalis in matrimonijs τ sponsalibus vitiatur τ ibi Abb. in princip. dicit quod ratio est, quia stipulatio penalis posset in aliquo auferre plenitudinem libertatis matrimonij τ dicunt Barto. τ communiter alij in. l. titia. ff. de verbo. bligatio. quod stipulatio predicta penalis vitiatur, etiam si modica quantitas pene in ea inseratur, τ sequitur Abbas in. d. c. gemma. versicu. circa primum. ad finem. τ idem tenent alij communiter, ibi. Stante predicto notabili τ regula quod consuetudo nihil potest contra ius naturale, vel diuinum, quando eius trāsgressio inducit pctm̄. ❡ Amplia eam primo, vt procedat etiaꝫ si omnes homines mundi tali consuetudine vterentur. ita glos. hic quam nemo impugnat per text. in capitu. flagitia. trigesimasecunda questione. vij. idem glos. in capitu. quia in omnibus
99 infra de vsuris. ❡ † Secūdo amplia, vt procedat etiam si consuetudo solum nutriret pctm̄ veniale. glos. est in capitul. si ali-
100 quid. xxij. questio. iiij. † que dicit in simili, quod iuramentuꝫ nutriens peccatuꝫ veniale non tenet, τ ita decidunt in simili de p̄scriptio. d. Ant. Jmo. τ Abb. col. pe. in fi. ʃ. d̄ p̄scri. p adducta p eos, τ ꝙprobat̄ ea rōne, qꝛ tūc ꝙsuetudo nō est rōnabilis, igit̄ nō vꝫ vt d̄t iste tex. ꝓbat̄ ēt h̄ ampliatio. arg. c. cū ab oi. d̄ vi. τ ho. cle. ❡ Tertio amplia, ēt si ꝙsuetudo pberet solū mām d̄lin quēdi. exēplū in ꝙsuetudine vel statuto disponēte, φ homicida puniatur pecunialiter τ non personaliter, vt per Abba. infra colum. ij. de quo exemplo plenius dicam. ʃ. post eum.
101 ❡ † Item exēplifica premissam ampliationem in consuetudine que haberet quod filius spurius succedat patri, quia non valeret, vt tradit Hostien. in sum. qui filij sint legi. §. qualiter. versi. qd si impator, τ ratio est, quia hoc esset cā multoꝝ peccatoꝝ

mortalium. Idem firmat Barto. plene in simili de statuto in. l. testamenti. ad fi. ff. de testamen. & sequuntur Bald. Angel. & Imol. ibidem, & dicit Are. ibi quod ita tenent communiter do cto. & aliquas auctoritates in specie refert, lz ipse ad argumen ta predicte opi. respondeat. Et de veritate huius puncti vide etiam do. Anto. & alios in. c. per venerabilem. ꝟ. qui fi. sint legi. & Bald. in consil. ccxxvi. in. ij. volumi. Federi. de se. in consil. cclxxv. & seq. Pau. de cast. in consi. ccxxvij. & aliud tradit do. Pet. rauen. in suis conclusionibus consuetudinis colum. vj.

102 † Itez potest exemplificari in consuetudine que disponeret, ꝙ post probatum delictum per testes idoneos liberet̃ delinquẽs si vellet probare se non deliquisse per iuramentum, vel per le uem famam, qꝛ non valeret. c. ad nostram. ꝟ. de probatio. tradit Ro. in singu. suis in singula. cclxxx. incip. valet ne consuetu-

103 do. † Item posset exemplificari in cõsuetudine que haberet ꝙ contra probationem testium alia probatio testium fieri nõ pos- set, nam talis consuetudo non valet, qꝛ per eam impeditur via ad detegendum veritatem. text. est in. c. series. ꝟ. de testibus. & ibi notant omnes. Item posset exemplificari in consuetudine, que haberet ꝙ tempus vel locus contractus non apponeretur in instrumento, qꝛ non valeret, ratio est qꝛ daretur materia de- linquendi, ita decidit Roma. in. l. in illa. ff. de ver. obli. referen do Rotam est deci. Rote in antiquis sub titulo de ꝯsuetu. deci sio. vi. & sequitur Barba. in consilio. iij. colum. ij. in. iij. volu.

104 † Item posset exemplificari in consuetudine que dictaret ꝓut dictat statutum Mediolani ꝙ quotiescunqz quis petierit con- silium sapiẽtis, iudex id dare teneatur quantũcunqz videat ca- lumniose illud peti, nam talis cõsuetudo non valeret, qꝛ daretur materia calumniandi & sic delinquendi, & ita in statuto Medio lani in specie consuluit per. xij. fundamenta dominus Signore lus de homode. Mediolaneñ. in consilio suo. lvj. incipien. sta tuto ciuitatis Mediolani. Idem firmat dominus Felyn. in. c. decetero. col. v. in princi. ꝟ. de re iudi. vbi hanc decisionez extol lit. Idem sequi videtur communis preceptor in. l. j. in princip. colum. v. per doctrinam Bartol. ibi. ff. de noui ope. nunciatio.

105 † Item exemplifica in consuetudine de non repetendo ammis- sa in ludo, vel concedente ludum cessante fraude, vt per Abb. in. c. pe. col. fi. de vi. & honesta. cleri. alij tamen pleriqz ibi in h aliter loquuntur. & ꝟ. de hoc puncto in specie tractabo plenius. Item exemplifica in consutudine, que haberet ꝙ notarius re- cipiens testes postꝙ̃ scripsit vnum testem extense si alius idem dicat possit scribere sic, secundus testis deposuit vt primus, qꝛ hoc modo videtur aliqualiter supprimi vel obfuscari veritas. De veritate tamen huius puncti vide docto. omnes varie lo- quentes in. c. nihil. in. fi. ꝟ. de verbo. signi. Ego tamen inclino in

106 id quod predixi. † Item exemplifica in consuetudine ꝙ credat̃ omne scripture mercatorum, que non valet, qꝛ daretur materia falsum fabricandi, ita expresse inquit Bald. in. l. vnica. C. de cõ fes. col. iij. quem refert, & sequitur Barba. in rub. ſ̃. eo. colum. pe. vbi etiam alleg. ad hoc Abb. in. c. bone de postu. prelato. Item Cepo. alia allegans in consil. xl. incip. lucius. in. vj. du- bio. Alexã. in ꝯsi. iij. incip. in causa & lite vertente inter abraã. colum. pe. in. ij. volu. arg. c. ij. de consuetudine. lib. vj. & . l. con uenire. ff. de pac. dot. tradit communis preceptor do. Jas. in. l.

107 de quibus. col. xvij. ff. de legi. † & dicit Abb. per illum tex. in. c. ex parte. ſ̃. eo. in. ij. no. ꝙ non valet consuetudo inducens proni tatẽ ad peccandum, & idem repetit plenius ibi in vlt. nota. & di cit Abb. in. c. j. col. pe. de ferijs. ꝙ non valet consuetudo, que inducit propinquitatez ad peccandũ, & hñ facit, qꝛ non valet cõ suetudo non iurandi de calumnia. c. ceterum. ꝟ. de iur. calũ. nec ẽt valet consuetudo remittens iuramentum iudicibus. Ita Jo. an. post Host. & Joan. mo. in. c. romana. in verbo aduocatoꝝ. de foro competen. lib. vj. do. Anto. hic col. xxv. & communis ꝑ ceptor in. l. rem non nouam. C. de iudi. quicquid dixerint gl. ibi & quidaz alij. ¶ Contra tamen hanc ampliationẽ facit decisio Rot. in singularibus suis, singu. clxxj. incipiẽ. an consuetudo.

108 † Ubi querit an valet consuetudo ꝙ publicatis attestationibꝰ recipiantur testes, & primo arguit ꝙ non, qꝛ datur materia de- linquendi, postea concludit contrarium allegando Joan. and. in addi. Specu. in titu. de excep. versi. sed non quid publicatis & domi. Anto. in. c. series. ꝟ. de testi. qui hoc dicit circa princip. Pro so. forte negari posset, ꝙ talis consuetudo preberet mate riam delinquendi. Quinimmo prebet viam ad veritatem repe-

109 riendam, vel cogita. ¶ † Quarto amplia, vt etiam non valeat consuetudo contra ea, que sunt de honestate, ita Abb. in. c. cũ inter. ſ̃. eo. in. iij. nota. per tex. in. c. cum decorem. ꝟ. de vi. & ho-

nesta. cleri. Idem Abb. in. c. irrefragabili. in princi. de offic. ordi. & ibi videbis exempla, sic dicimus ꝙ non valet preceptũ contra honestatem, puta ꝙ quis compareat in lupanari vel in alio loco inhonesto. l. si cum dies. §. penul. ff. de arbi. & dixit bal. in. l. quod ex liberta. C. de oper. liber. ꝙ preceptum domini inni tantis mulieres subditas ad tripudia eas non arctat, qꝛ ius ho nestatis ab omni superioritate censetur exceptũ. Posset etiam exemplificari premissa ampliatio in casu. c. i. de vi. & hone. cle. vcz in consuetudine quam habent laici sedendi in choro cũ cle- ricis tempore diuinorum officiorum, id enim de honestate pro- hibetur. d. c. i. iuncta declaratione Inno. ibi qui tãgit an laici eo casu peccent, de quo etiam tradit Abb. & ibi dicere consue-

110 ui in. c. j. in prin. ſ̃. de consti. † Posset etiam exemplificari di- cta ampliatio in consuetudine, que haberet, ꝙ archidiaconus preferatur vicario episcopi, qꝛ talis consuetudo esset contra ho nestatem, ita dicit Abba. in ꝯsi. xxj. alias. xxij. in. ij. volu. aliud etiam exemplum tradit Rota in antiq. sub hoc titu. decisi. iiij. dicens ꝙ est inhonesta consuetudo, que habet ꝙ antequam ali quis recipiatur in canonicum prebendatũ, prius renuntiet be neficijs alijs que obtinet. Item posset exemplificari in casu. c.

111 sicut. ꝟ. ne cleri. vel mona. † vbi dicitur qd̃ notarius effectus cle ricus non potest exercere officium tabellionatus, nec valet cõ- suetudo in contrarium ita Abba. ibi col. penul. ex mente Jo. an. ibidem qui inuehit contra Uenetos contrarium seruantes & mouetur, qꝛ talis consuetudo esset contra honestatem, hoc tñ limita vt per eum. Posset etiam exemplificari in multis alijs iuribus dicti tituli de vita & honestate clericorum.

112 ¶ † Item potest exemplificari in consuetudine, que haberet, ꝙ canonicus primo receptus precedat secundo receptũ haben tem maiorem ordinem, qꝛ talis consuetudo non valeret. ita ab- ba. in. c. statuimus. ꝟ. de maiorita. & obedien. de quo tamen vide docto. quos refert & sequitur Fely. ibi in prin. qui aliter loquũ tur, & dicunt talem consuetudinem non sapere inhonestatem, & valere, vt per eos. Item potest exemplificari in casu Bart. in.

113 l. omnes. C. de decu. lib. x. per illuz tex. † vbi dicit ꝙ non vale t consuetudo ꝙ decuriones vel alij in dignitate positi torquean- tur, id enim videtur inhonestum. Item potest exemplificari in consuetudine contra correctionẽ vel morum reformationem, qꝛ non vz. ita Abb. in. d. c. irrefragabili. & in. c. de his que fiunt a prela. i. ij. col. & hoc facit ꝯ moniales que aliquãdo recusant re formari a malis moribus allegantes antiquam consuetudinez.

114 ¶ † Contra tamen istã illationem facit, qꝛ de honestate papa non potest ardua tractare sine cardinalibus, vt est gl. in. c. ad apostolice. in prin. de re iudi. lib. vj. & tradit plene Fely. in ru- bri. ſ̃. de consti. & tamen consuetudo in contrariũ valet. Immo non valeret consuetudo disponens ꝙ papa id nõ posset sine car dinalibus, vt inquit Abb. in. c. ij. ꝟ. de cle. non resein. de quo ẽt tradit Barba. in tracta. suo de prest. car. in. q. ij. & Cardi. ale- xan. in. c. in istis. iiij. dist. & idem firmat do. Pet. rauen. in cõ clusionibus suis consuetudinis. col. vij. Pro so. credo dicendũ ꝙ decisio Abba. in. d. c. ij. procedat, qꝛ talis consuetudo hz cõ cursum iuris communis, qꝛ de iure papa potest ardua tractare sine cardinalibus ꝺm communem opi. vt in. d. locis traditur, & sic eo casu valet consuetudo contra honestatẽ, qꝛ ipsa honestas habet ius cõe seu cõem opi. in contrariũ, sed vbi dispositio fun data in honestate non haberet. l. contrariam, tunc consuetudo contra ipsam dispositionem non valeret per ea que. ſ̃. adducta sunt. ¶ Ex premissa illatione credo male loqui Host. in sum.

115 de ꝯsecra. eccle. vel altaris. §. & qualiter. † vbi dicit valere con suetudinem ꝙ sacerdos post celebrationem misse statim cibũ sumat, nam talis consuetudo videtur contra honestatez, immo contra reuerentiam sacramenti, fateor tamen ꝙ ex quo canon id prohibens in. c. tribus. de consec. distinctio. ij. est canon cõ- silij etiam dicit Hostien. vbi. ſ̃. contraueniens non peccaret, ni si ex contemptu id faceret, vt tradunt Abba. & Moder. in. d. c. j. ſ̃. de constitutio. & hoc attento videtur ꝙ ampliatio. ſ̃. scri- pta in modico nobis seruiat, qꝛ siue consuetudo valeat, siue nõ contraueniens non peccat etiam venialiter, vt tradunt Abba. & ceteri in. d. c. j. nisi dicas quod hec ampliatio vtilis est in ca- sibus, in quibus lex loqueretur de honestate precepti, vt in ca- su capitu. iuuenis infra de sponsalibus, & tradunt nouiores in. d. capitu. j. & etiam exemplificari posset in casibus. ſ̃. relatis, vt in casu. d. capitu. sicut. & . d. l. omnes, & quando honestas di- catur in precepto satis colligitur ex doctrina Abb. & posterio rum in dicto capitulo primo. & in capitu. nam cõcupiscentiam. eo. titu. de consti. & Bar. in. l. creditores. C. de pigno.

116 ¶ † Quinto

116 ¶ †Quinto amplia, vt nedum reprobetur consuetudo contra ius naturale vel diuinum per quam peccatum inducitur, sed ēt non vꝫ cõsuetudo per quam deus tentatur. tex. est cum glo. in. c. ij. de cleri. pugnan. in duello. Exemplum in ꝯsuetudine duelli ineundi, qꝛ non valet, vt ibi. probatur ēt in toto titu. j. de purg. vulga. ⁊ in. c. monomachiam. ij. q. v. In hoc tamen contrariũ presupponit dominus Signorellus homode. in ꝯsi. xcvi. incip. questio disputanda. vbi facit mentionem de consuetudine duelli que est in Vngaria, sed male loquitur per predicta.

117 ¶ †Sexto amplia vt non valeat talis ꝯsuetudo lꝫ esset obtenta per tantum tempus cuius initij memoria non esset in contrarium. hoc probat tex. noster in principio. ⁊ ita per istum tex. dicit Joan. and. hic col. ij. ponderando verbum quacunqꝫ consuetudine. idem dicit Barba. hic col. v. ⁊ faciũt que cõgerit Feli. in. c. si quis. in princi. j. de maiori. ⁊ obe.

118 ¶ †Septimo amplia etiam si consuetudo contra ius diuinũ esset in modico. exemplum si consuetudo permitteret vsuras in vno nummo. ita Bald. in rubri. s. eod. titu. ⁊ ibidem Barba. col. penulti. vbi alias auctoritates allegat.

119 ¶ †Vltimo amplia vt procedat ēt in iure naturali aliter sumpto quã pro iure diuino, vel ēt in consuetudine contra ius gentium, vt. j. tradit Abb. col. fi. vbi dicimus post eum plenius.

120 ¶ †Limitatur modo predictum notabile ⁊ regula ex eo sumpta, vt procedat, quando ex consuetudine contra ius diuinum peccatum inducitur, vt dixi in prin. huius notabilis, alias bene valeret consuetudo, vt. j. in glo. ij. declarabitur post Abbatem. Et ad hanc limitationem facit, qꝛ valet consuetudo permittens vsuras iudeis, ac conuentiones ⁊ pacta respectu ipsarum vsurarum cum christianis, qꝛ de peccato ipsorum iudeorum non curãdum est, qꝛ foris sunt. c. gaudemus. de diuor. Ita plene tradit Paul. de cast. in consi. cccxciij. incip. non videtur expediens. in noua impressione nouorũ consiliorũ. idẽ in effectu. d. Alex. in consi. suo. j. in. ij. volu. vbi consuluit plene ꝙ papa potuit dispensare cum iudeis vt exigãt vsuras in ciuitate Mantue attẽta consuetudine antiqua.

121 ¶ †Secundo limitatur, vt non procedat quo ad penam temporalem, qꝛ consuetudo contra ius diuinum vel alias praua excusat, licet non excuset a pena spirituali. gl. est in. c. deniqꝫ. iiij. distin. in. c. cum venerabilis. s. eod. ⁊ ibi Abba. nota. ⁊ multas alias glo. ⁊ exempla tradit cõmunis preceptor in. l. de quibus. ff. de leg. ⁊ in. l. singularia. ff. si cert. pet. col. penul. ⁊ ad propositũ maxime quadrat exemplum Romani in cõsilio. cccclxvj. incip. videtur prima fronte. vbi loquitur de consuetudine de nõ obseruando iuramentum qua vtebantur presidentes senenses, qui in princ. officij sui semper iurabant de non recipiendo arbitria, ⁊ tamen illud iuramentum non obseruabant, dicit Ro. ꝙ illa ꝯsuetudo eos excusabat a pena temporali, de quo etiam vide Bald. in. l. obseruare. §. proficisci. circa fi. ff. de offi. proconsu. ⁊ leg. Ad predictam limitationẽ etiam bene facit tex. l. si pi

122 gnore. §. fi. ff. de pig. act. †vbi dicitur ꝙ qui facit illud quod alij faciunt excusatur. Idem probatur in. l. pignus. C. eod. hinc dicunt doc. post glo. in. l. si negotia. ff. de neg. gest. ꝙ ille qui dimisit equum sibi commodatum in pascuis, qui fuit a lupis interfectus, excusatur ex eo, ꝙ dominus equi idẽ facere solebat, ⁊ plura in proposito congerit do. Petr. philip. cor. in consil. xxviij. incip. in hac consultatione. in. iij. volu. ⁊ dicit Are. in consilio suo. xj. incip. procedendum. ꝙ consuetudo etiam nulla tribuit istam causam ignorantie. allegat glos. in. d. capitu. venerabilis. cum similibus.

123 ¶ †Hinc etiam dicimus ꝙ consuetudo non residendi in ecclesijs licet sit irrationabilis nec teneat. tamen excusat a culpa, ⁊ per consequens a pena, donec contra ipsos non residentes pronuncietur, ita Cardina. floren. in consilio. cxxij. incip. presbyter. col. ij. Et dicit pulchre Petrus de ancharã. in consilio. lj. incip. consuetudo. ad fi. quod consuetudo vt electus administret sine confirmatione excusat a pena priuationis beneficij, ⁊ plures decisiones ad hoc congerit Alexan. in consilio. crij. incipien. pro inuestigatione in. ij. volumi. facit vulgata conclusio

124 †que habet, quod etiam iniusta causa excusat a dolo. glo. est in. l. j. in verbo iustis. ff. de abigeis. in. l. j. in. §. fina. in glos. magna. in fin. ff. si quis insdi. non obtẽpe. ⁊ ibi tradunt docto. tradit etiam Alexan. in. l. quirome. §. duo fratres. col. ij. ff. de verborum obligatio. vbi alias glos. allegat. tradit etiam Barba. in cõsilio decimotertio in quarta col. ⁊ communis preceptor in. l. si quis maior. in princip. C. de transactio. ⁊ licet communis preceptor de hac limitatione videatur dubitare, in dicta. l. singularia, dicens ꝙ videtur ꝙ consuetudo nõ excuset aliquo modo in his que sunt de se mala allegãdo Bal. in. d. l. de quibus. car. pe. ver. viso de causis. ⁊ Inno. in. c. sane. de tẽpo. ordi. tamen Bal. nihil allegat nisi Inno. qui hoc non dicit, immo gñaliter loquendo contrariũ dicere videtur. Itẽ contrarium dicit Ro. in. d. cosi. cccclxvj. qui loquitur de ꝯsuetudine deierandi, ⁊ Abb. in. d. c. venerabilis. vbi loquit̃ de ꝯsuetudine ꝯtra ius naturale que est crassa ⁊ supina. Ex predictis plene constat ꝙ mala consuetudo seu irrationabilis excusat a pena, ⁊ aliũ effectũ talis consuetudinis tradũt doct. quos refert, ⁊ sequit̃ Fely. in. c. j. in. viij. limitatione. j. de re iudi. vcꝫ, vt stante tali consuetudine sententia ꝯtra ius expressũ non sit nulla ipso iure. Tertius est effectus, qꝛ talis ꝯsuetudo lꝫ mala operatur, vt facilius possit super actu dispẽsari, vt tradunt. d. Anto. ⁊ alij in. d. c. cũ venerabilis. ⁊ Alex. consi. j. col. iij. in. ij. vo. ¶ Et stãte doctri

125 na de qua. s. s. ꝙ consuetudo irrationabilis excuset a pena. † ex ea nouiter infero ꝙ docto. presentãtes scholares doctorandos qui ex consuetudine pro quocũqꝫ ēt indocto iurant, non debent puniri in foro contentioso de periurio, ⁊ benefacit quod dixi. s. allegando Ro. in consi. cccclxvi.

126 ¶ †Infero ēt, ꝙ notarij alicuius curie, vel banchi qui subscribunt precepta ex consuetudine in persona pretorũ vel prelatoꝝ, vel iudicum, qui id ignorãt, non pñt puniri de falso. ita Hosti. Jo. an. ⁊ do. Ant. de but. in. c. ij. de fi. instru. ⁊ do. Alex. alias auctoritates allegans in consi. suo. xxxix. incip. visis. in. iij. vo. Et hec bene notãda esse cẽseo, qꝛ plura dilucidaui nõ sic hacte

127 nus dilucidata, ⁊ statim alia notanda subijciãꝫ. † Premissa tñ limitatio non procederet vt puto, qñ talis consuetudo expresse reprobaret̃ per aliqꝫ legẽ, vt puta qꝛ lex derogaret consuetudini, qꝛ tunc non excusaret̃ quis a pena. hoc ꝓbat tex. in auc. oẽs peregrini. C. cõmunia de succes. ⁊ in auc. nauigia. C. de fur. qꝛ sicut faciens contra leges non excusaretur lege late culpe. ff. de verborum obligatione. l. leges sacratissime. C. de legibus, pari ratione non excusaretur, qui obseruaret eam consuetudinem que a lege improbaretur, quia contra ipsam legem facere diceretur. Et facit quod tradit Felyn. in dicto capitulo primo. in. viij. limitatione. de re iudica. post Joan. an. per eum relatum.

128 ¶ †Tertio limita vtiliter dictaꝫ regulaꝫ vt nõ procedat quando est dubium an aliquid sit peccatũ, qꝛ consuetudo valet ⁊ excusat ēt a peccato, ita vult Abb. per multa in. d. c. venerabilis. s. eo. maxime per tex. in. c. cũ dilectus. s. eo. titu. vbi dicitur ꝙ consuetudo est optima iuriũ vel dubiorũ interpres. Ideꝫ vult Abb. post Jo. an. in. c. at si clerici. col. x. ver. ad vnum tamen aduerte. j. de iudi. Idem in effectu dicit Bar. in. l. quis sit fugi

129 tiuus. §. apud labeonem. ff. de edil. edic. † vbi loquitur in cõtractu de quo dubitatur, an sit vsurarius, qꝛ si ex consuetudine reputatur licitus, talis consuetudo excusat contrahẽtes. Idẽ Cepola in tracta. de simula. contrac. col. iiij. lꝫ loquatur per verbũ forte, consuetudo. n. habet constituere probabile dubiũ iuris. glo. est in. c. lꝫ. j. de sponsa. duorũ, ⁊ sic error iuris excusabit malã fidẽ, si pallietur consuetudine, ⁊ hoc firmat etiam do. Pet. rauẽ. in allegationibus ⁊ cõclusionibus suis cõsuetudinis. col.

130 xvij. vbi refert Hostien. † dicere ꝙ talis ꝯsuetudo excusat matrimonia retro contracta, dũmodo non fuissent contrahentes in mala fide, vt qꝛ scirent consuetudinẽ nõ valere. alleg. Hosti. in c. vnico. de postu. prela. li. vj. Et idẽ repetit prefatus doctor clarius col. xviij. allegando glo. ⁊ docto. in. c. fi. j. de spõsa. duorũ. Intellige tamen hoc quando est dubiũ de iure an matrimoniũ teneat vel non, qꝛ cõsuetudo in alteraꝫ parteꝫ excusaret per predicta. secus si casus esset clarus, quia tunc tanto grauiora essent peccata ⁊c. vt in text. nostro dicitur, et facit quod dixi in precedenti limitatione. in fine.

¶ Premissam limitationem etiam comprobo ex his que dicã. j. extra gl. in. v. conclusione circa fi. item comprobo ex his que dicit Alexã. in consilio. j. in. iij. col. in fine in. iij. volum. vbi dicit quod in articulo dubio non peccat ille qui inclinat in alterã partem allegando glo. ⁊ dominum Antonium in capitu. capellanus. j. de ferijs. ⁊ notata in capi. ne innitaris supra de constitu

131 tio. † Item comprobo ex doctrina domini Antonij in capitu. cum dilectus, collumna quinta supra codeꝫ vbi dicit quod licet episcopus non possit statuere contra ius, tamen ex consuetudine contra ius potest interpretari, ⁊ quod de se nõ operatur statutum vigore consuetudinis extenditur ⁊ subijcit hoc esse not. quia alibi non habetur, ⁊ in effectu idem decidunt Cardinali. floren. ⁊ Joannes de imola in capitu. ex tue. in sexta columna infra de clericis non residen. vbi dicunt quod licet episcopus

non possit statuere contra ius, tamen potest statuere circa dubium iuris in alteram partem, & sequitur domi. Fely. in capit. quod super his. colum. penul. de maioritate & obedientia. Itez comprobo premissam limitationem ex decisione Bald. inter consilia Cardi. in consilio. liij. incip. dico quod iste distributio-
132 nes. † vbi consuluit, & Cardi. se subscripsit, quod licet distributiones quotidiane non debeantur nisi interessentibus diuinis officijs nec valet consuetudo in contrarium, tamen si esset dubium in iure an deberentur tunc valeret cõsuetudo vt per eos.
133 ¶ † Ex premissa limitatione superioribus diebus respondi vni scholari deputato ad lecturam festorum, qui dubitabat, an cum bona conscientia posset legere in diebus festis pro stipendio, quod sibi prestabatur, & dixi quod sic propter consuetudinem legendi etiam in diebus festis, que consuetudo valet propter dubium iuris, quod est, an liceat legere vel studere diebus festis, in quo doct. sunt varij, vt patet ex scriptis per Abba. in capitu. j. infra de ferijs.

¶ Item per predictam limitationem respondi alteri scholari,
134 qui me interrogauit, † an consuetudo excuset lusorem ad aleas, vt non teneatur ad restitutionem pecunie victe in ludo, & dixi, quod cessante fraude, & dummodo quis ludat principaliter causa solacij, & cum eo ludat, qui sit dominus pecunie, quod valet talis consuetudo, & lusorem excusat, vt non teneatur ad restitutionem, & mouebar, quia dubium est inter docto. an talis restitutio fieri debeat, vt plene tradit Joan. de imol. post alios in capitu. penul. de vita & honestate clericorum ergo in tali du
135 bio consuetudo excusat per supra adducta. † Item mouebar quia in casu premisso cessat causa prohibitionis ludi, ex quo cessant fraudes, blasphemie, & alia inconuenientia propter que ludus prohibetur, ergo cessare debet prohibitio, vt in simili dicunt Abba. & moder. alias auctoritates allegantes in capitu. quoniam contra falsam. in vlti. nota. per illum text. de proba. Et quod predicta consuetudo teneat ex alia ratione. firmat Joan. andr. in capitu. penult. de vita & honestate clericorum, & ibidem Cald. post sanctum Tho. in secunda secunde questione. xxxij. arti. vij. & licet Abba. ibi contrarium teneat, tamen fundamentum suum vt puto, non est solidum. nam dicit Abba. quod talis consuetudo reddit faciliores homines ad peccandum vt experientia docet, ergo secunduz eum non tenet. alleg. text. in capitu. ex parte supra eod. Sed ego dico quod presupposito quod homo sit otiosus vel laboribus fastiditus & ludat principalitter causa solatij sine fraudibus & sine blasphemijs vt predixi ex tali ludo euitabuntur male cogitationes & peccata, vt etiam ratio naturalis suadet, nec erit curandum de in-
136 tentione accedente que ad auaritiam tendat, † quia principalis intentio est, que facit actum licitum vel illicitum prout in mutuante pecunias tradunt glo. & doct. in capitu. consuluit. in verbo sperantes infra de vsur. facit glos. in capitu. suam infra de simo. & in capitu. cum ad nostram supra de elect. & pulcher tex. in capitu. cum voluntate. in princip. infra de sententia excommunicationis Facit etiam tex. in l. si quis nec causam. & ibi plene not. quod principale propositum est attendendum. ff. si certum petatur. & premissam opi. scilicet vt talis consuetudo excuset lusorem a restitutione etiam tenet Joan. de imol. in. d. capitu. penult. colũ. penulti. ad finem. Idem Cardi. floren. ibidem circa finem dicens quod consuetudo potuit dominiuz perdentis in vincentez transferre, ea propter secundum eum non tenetur vincens etiam pauperibus erogare, quo verbo etiam vtitur Joan. de imol. hi, fatetur tamen Cardi. quod iure poli ludens tenetur penitentiam agere vt per eum, quod dictum non videtur rationabile stantibus dictis circunstantijs. tamen quicquid sit respectu penitentie agende saltem, si blasphemie interueniant, & tempus sine causa frustra conteratur. respectu restitutionis pecunie victe communis videtur opi. quod consuetudo ludendi excuset victorem, vt non teneatur ad restitutionem, dummodo in eo cesset dolus & fraus, & istam opi. communem esse, & sequendam etiam in iudicando attestatur plene Barb. in consilio suo. lxv. incip. illud in medium referram. in. iiij. vo-
137 lumi. † & dicit quod aucten. alearum lusus. C. de relig. & sump. fune. est correcta per contrariam consuetudinem. Dicunt tamen docto. communiter nec ego id negarem, quod anime tutius erit pecuniam ipsam pauperibus erogare. arg. capitu. iuuenis infra de spon. Item aduertendum est q dicunt Cardi. & Jmol. in. d. capitu. penult. quod in clericis non valeret talis consuetudo quicquid sit in laicis per bonum tex. in capit. inter dilectos infra de excessi. prela. & idem dicunt ibidem docto. & predicta bene notanda sunt quia quotidiana.
138 ¶ † Item per dictam limitationem dixi nouiter in capit. nouit infra de iudi. extra glo. in eod. arti. an teneatur quilibet corrigere peccatorem iuxta reg. euangelicam de qua ibi, quod licet communis opinio sit quod sic, tamen quia articulus est dubius vt patet ex scriptis Abba. & aliorum, ibi. & Joan. de ana. in capitu. cum ex iniuncto. colum. penult. infra de hereti. vbi refert octo opiniones, quod consuetudo, que est in contrarium, valet, & excusat non denuntiantem, & sic de similibus dici posset.
139 ¶ † Quarto limita dictam regulam, vt non procedat in peccatis presumptis, quia consuetudo, & diuturnitas excusat presumptionem peccati, & sic operatur, quia valet consuetudo, & nullum peccatum presumitur. Jstam limitationez colligo ex decisione singulari Abba. post Hostien. in capitu. lator. in glos. penul. qui fil. sint legi. vbi dicit, quod licet ex cohabitatione masculi & femine presumatur stuprum, quando non constat de cõtractu matrimonij capitu. aliter. xxx. questio. v. Tamen si diutius cohabitauerint, secus est, regula ergo nostra procedit in peccatis veris, vt in exemplus relatis per Joan. andr. hic in princip. & aliqua retuli. supra in princip. huius nota. tunc enim consuetudo non valet, nec excusat, sed quando peccata sunt presumpta, consuetudo, & diuturnitas tollit presumptionem peccati vt dixi.
140 ¶ † Quinto limita, vt non procedat dicta regula, quando talis consuetudo distingueret vel limitaret ius diuinum ex causa, quia valet vt infra dicetur post Abba. in glos. ij. maxime in versicu. extra istam glos. queritur, vbi declarabo, que causa sit sufficiens. Ex his est expeditum hoc tertium notabile in quo habuistis predictam regulam & materiam plenius explicataz quã alibi viderim.
141 ¶ † Quarto nota ex tex. quod consuetudo preualet iuri positiuo. concordat tex. in. l. de quibus. ff. de legi. cum similibus. Et dicit Bal. in. l. quicunque. C. de ser. fugiti. quod illud quod est consuetum dicitur necessarium & non arbitrarium, cum consuetudo dicatur actus practicus, & obseruandus ad vnguen. Et propterea sententia contra consuetudinem ciuitatis non valeret quando ipsa consuetudo esset notoria, vt tradit Abba. in capitu. j. col. iiij. infra de re iud. allegando Bald. in. l. ij. C. quando prouo. non est neces. quinimmo iudex faceret litem suam, ac si iudicaret contra legem. Jta Bal. in aucten. iubemus. in. iiij. nota. C. de iudi. & tradit plene domi. Fely. in. d. capitu. j. col. ij.
142 † Item si in instrumento non interueniant solennitates, que de consuetudine requiruntur, instrumentum non valet, secundum Bald. in rubri. de pace constan. & dicit idem Bald. in capitu. imperialem. §. preterea ducatus. de prohi. feu. alie. per Feder. quod nullum est ius positiuuz quod consuetudine tolli non possit. alleg. tex. in ar. in. d. l. de quibus. hinc dicimus quod constitutiones religionis consuetudinem tollere possint, vt inquit Pet. de anchara. in consilio. lvi. incip. Joan. andr. in clemen. dudum. ad finẽ. & sequitur domi. Fely. pulchre. in capit. in presentia. col. xxv. & precedenti. de proba. Sic valet consuetudo contra statuta ecclesie capit. cum omnes. cum ibi not. supra de
143 constitu. † Hinc etiam dicimus quod plus potest consuetudo quam principis aut pape gratia. Jta inquit Jnnocen. in capit. ad apostolicam. de simo. & refert Bald. in capitu. j. de successio. feu. & dicit Jnnocen. in capitu. nouit infra de iudi. & in capitu. cum contingat infra de foro competen. & Oldra. in consilio. ccliiij. incip. quia tota pars. col. iij. quicquid potest priuilegio concedi potest cõsuetudine introduci sciente illo, qui posset priuilegium cõcedere. & dicit Abba. in capitu. venerabilis. in. iij. nota. infra de prebend. quod fortior est consuetudo contra canones quam statutum. & hoc etiam satis dixit ipse infra vbi assignat rationem quare valeat cõsuetudo contra canones & non statutum, & dicit Bald. in. l. j. C. qui testamen. facere pos-
144 sunt. quod consuetudo inducit aleram naturam. † & propterea dicimus quod iudex debet spernere libellum formatum contra consuetudinem, sicut si esset formatum contra ius. hoc etiam vult glos. in. d. l. de quibus. ff. de legi. & in. l. diuturna. ff. eodem titulo, & ita dicunt Ange. & moderni. in. l. j. ff. de offic. asses. & dicit Bald. in capitu. j. §. j. circa princip. de his qui feud. da. pos. quod consuetudo habet vim decreti, item tenaciter obseruata habet vim iustitie, item dat iurisditionem, item dat mandatum per adducta per eum. & dicunt glo. Abba. & ceteri in. c. inquisi
145 tionis. in principio in verbo alioquin infra de accus. † q consuetudo restringit arbitriuz iudicis in impositione pene, & sic lз quandoqz pena sit arbitraria, de iure, tamen consuetudo regulat illud

lat illud arbitrium, sed hoc limita vt per Abba. in.d.capitu.
de causis in fine de offi.deleg. Transgressor ergo consutudinis
deberet puniri, sicut transgressor.l.puniretur, vt est tex. clarus
in capitu.in his.xi.distinct. ⁊ sicut peccaret contraueniens le-
gi.capitu.ij.de maioritate ⁊ obedientia declarando vt per Fe-
ly.post Imol.ibi ⁊ per Fely in.c.nam concupiscentiam.in prin
cip.s.de constitu.sic peccaret contraueniens rationabili consue
tudini.arg.d.c.in his. ⁊ ita etiam dicit Fely. in.c.i.col. ix.j.de
sponsa. Et per tex.in.d.c.in his.dicit Archidia.in.c.vtinam.
lxxvi.dist. post alios per eum relatos contra Hugo. ꝙ si quis
ieiunaret die dominico, id non conueniret, qꝛ est dies letitie. Et
diceretur transgressor consuetudinis populi christiani, que pro
156 lege est obseruanda, ⁊ subijcit idez tenere scilicet Tho.† Et ꝙ
consuetudo, etiam in foro conscientie seruanda sit firmat Bal.
in preludijs feudorum.col.iij. ⁊ dicit idem Bald. in.l.j.in prin
cip.C.que sit lon.consue. ꝙ sicut preses prouincie tenetur serua
re leges scriptas, ita etiam consuetudines locorum, ⁊ in ciuili-
bus, ⁊ in criminalibus. ⁊ dicit idem Bald.in consil.cccxviij.in
147 cipi.quidam nobilis.in.iij.volu.† quod consuetudini sicut ipsi
matri debet adhiberi reuerentia. ⁊ ibidez in fi.dicit quod plus
potest consuetudo quam prescriptio, ⁊ dicit Bald.in consilio.
cclxxxix.incip.quia consuetudo.in.iij.vol. ꝙ consuetudo equi-
pollet veritati, item priuilegio, item equipollet pacto secundum
Cardi.in consil.cxlvi.incip.notum sit. ⁊ hec procedunt in con-
suetudine rationabili ⁊ prescripta. consuetudo ergo irrationa-
bilis non attenditur, vt in isto tex. clare disponitur. hinc dici-
mus quod veritati cedit cõsuetudo.c.veritate ⁊.c.frustra.viij.
distinc.que iura ita intelligi debent.quando autem consuetudo
dicatur rationabilis ⁊ prescripta.j.declarabitur in glo. in verbo
rationabilis. Contra tamen istud notabile multe oppositiones
fieri possent vt hic per Ioan.and. ⁊ plenius per Barb.colum.
xiiij.in fi. ⁊ sequentibus. verum qꝛ ipsi soluunt oppositiones ip-
sas, ⁊ ego dicam.j.extra gl.in.viij.conclu.nunc aliter nõ insisto.
148 ¶ † Amplia premissum no. ⁊ reg.que habet quod consuetudo
preualet iuri positiuo vt maxime procedat quando per talez cõ-
suetudinem reducimur ad ius antiquum anterius. ⁊ ratio est, qꝛ
res de facili reuertitur ad naturam suaz.c.ab exordio.xxxv. di
stin.l.si vnus.§.pactus ne peteret.versi. sed in specie.ff.de pac.
⁊ in proposito dicit Gemi. in.c.accedens.in fi.l.distin. ꝙ valet
consuetudo ꝙ abbas non sit sacerdos, ⁊ mouetur ea sola ratio-
ne, qꝛ de iure antiquo non requirebatur, ꝙ esset sacerdos.
149 ¶ † Ex premisso notabili infertur primo, ꝙ valet consuetudo
ꝙ in iudicijs non requiratur libellus, nec litis contestatio, vel
alius ordo iudiciarius a iure positiuo inductus. ita Bald.s.in
rubrica huius tituli.col.iij.post Inno.in.c.j.de lib.obl.
¶ Hinc dicimus, ꝙ valet consuetudo, ꝙ iudex scribat acta co
ram se.ita Bar.in.l.ij.ff.de stipula.seruorum.per tex. in.c.cuz
dilectus.de fide instru. ⁊ sequitur Abbas ibidez col.j. ⁊ sequũ-
tur posteriores.
150 ¶ † Hinc etiam dicimus ꝙ valet consuetudo, vt sententia reci
tetur per alium dummodo iudex proferat verbum condemno
vel absoluo.glo.est in.c.fi.de sen. ⁊ re iudi.lib.vj.in verbo pro
ferri.que dicit ꝙ ita faciunt potestates Italie, qui nesciunt le-
gere. ⁊ dicit ibi Archid. ꝙ ita faciunt Cardinales ⁊ auditores
curie, ⁊ dicit Ioan. and. ibi ⁊ sequuntur alij ꝙ communiter ita
faciunt omnes iudices. ⁊ idem firmat plene Barba. in consil.
xlviij.incipien.clementissimum.in vlti.col.in.iiij.volu.
151 ¶ † Sic dicimus ꝙ valet consuetudo vt prestetur fides litte-
ris episcopi vel officialis in negotijs alienis ab officio suo, licet
aliud sit de iure.c.cum dilectus.de fide instru. ⁊ firmat Ioan.
and.post Nicolaũ de mate.in ti.de instru.edi.in additi. Spe
cu.§.nunc dicendum restat.versi.secundum supplementum. in
fin.quinimmo consuetudo operatur vt tali sigillo credatur sine
scriptura, secundum Gemi.in.c.quamuis.colum.iij.de procu-
ra.lib.vi. ⁊ tradunt mod. post. Abba.in.c.post successionem.
de proba.vbi alias auctoritates adducunt.
¶ Et ex his dici posset ꝙ cõsuetudo valeret vt crederet᷑ libris
mercatorum etiam extra causam mercantie.
152 ¶ † Sic dicimus ꝙ valet consuetudo, vt actor nõ sequatur fo-
rum rei.tex.est in.c.si clericus laicum.j.de foro compe.
¶ Sic valet cõsuetudo ꝙ iudex iudicare possit, vel iurisdictio
nem exercere in alieno territorio, ƀm Bal.in.c.j.de testi.cog.
per tex.in.l.iij.§.fi.ff.de test.sequitur cõmunis preceptor in.l.fi.
ff.de iurisd.om.iudi.in.xij.limitatione.allegans etiam text.in
c.vt litigantes.in fi.de offi.ordi.lib.vj.
153 ¶ † Hinc etiam dicimus ꝙ valet consuetudo que est Medio-
lani, ꝙ debito non soluto ad diem statutum, possit debitor incar
cerari ad petitionem creditoris, donec debitum soluatur, vt tra
dit do. Signorellus homodeus in consil.suo.xcvij. incipiẽ.que
stio disputanda ꝑponatur in his terminis Mediolani est cõ
sutudo.
154 ¶ † Hinc etiam dicimus ꝙ valet consuetudo vt possit delega-
re qui alias non posset, vt tradit Barba.in.c. sane. colũ.ij.j.de
foro compe.tales enim consuetudines, qꝛ soluz contradicunt iu
ri positiuo valent. Hinc etiam dicimus ꝙ licet procurator non
dicatur specialis ad iurandũ de calumnia, nisi exprimatur cau
sa, tamen valet consuetudo, vt dicatur habere speciale manda-
tum, licet causa non exprimatur, ⁊ propterea sufficeret qđ esset
constitutus procurator ad iurandum in causis per euz mouen-
dis.ita Bar.in.l.qui bona.§.si alieno.ff.de dam.infec. ⁊ sequũ
tur ibi Imola ⁊ Alex. ⁊ Imo.in.c.in ꝯtractandis. in fi.de iu-
ra.cal. ⁊ moderni maxime magnus practicus agnatus ⁊ prece-
ptor meus do. Francis.curti.in.l.ij.§.si autem absuerit.C.de iu
ra.calumnie.
155 ¶ † Hinc etiam dicimus ꝙ licet de iure in paruis collegijs vel
vniuersitatibus non requiratur hec solennitas ꝙ in instrumen
tis earũ describantur nomina singulorum, vt probat Abbas
in.c.j.in fi.de sindico.tradit plene Barba.in consi.xviij.inci.
difficile est.li.iij. ⁊ in.c.cum.M.col.xviij.de constitu.tamen,
aliud est de consuetudine, que valet, vt plene tradit Abbas in
l.nulli.ff. ꝙ cuiusq; vni.no. ⁊ Nouiores in.c.cum omnes.in fi.
.s.de constitutionibus.
156 ¶ † Secundo vtiliter ex predicto notabili infero, ꝙ licet de iu
re positiuo in criminalibus habeat locum remissio, scilicet, vt
delinquens in vno loco, si ad aliã iurisdictionez se transferat, ibi
capi possit, ⁊ remitti debeat ad locũ cõmissi criminis.§.si quis
vero comprehensorũ.in auc.vt nulli iudi.cuz si. Tamen valet
consuetudo, que viget in Italia, maxime, ꝙ delinquens, qui va
dit ad aliam iurisdictionez ibi securus sit, nec ibi capiatur, vt ad
locum cõmissi criminis remittatur. Istam consuetudinem pre-
supponit valere Bald. in.l.heres absens. in fi.ff.de iudi.vbi
etiam Pau.de ca. ⁊ moderni declarando vt per eos ⁊ allegãt
moder.etiam Cepolam in consi.suo.lix.tradit etiaz Bal.in.l.
j.C.vbi de crimine agi oportet. Idẽ clarius ⁊ plenius consuluit
Fulgo.in consi.cxlix.incipiẽ.super inquisitione.vbi dicit ꝙ in
alia iurisditione de consuetudine non fit etiam accusatio. Con-
sidera tamen, qꝛ videtur ꝙ talis consuetudo non valeat tanquã
irrationabilis, quia ea attenta delicta remanerent impunita, cõ
tra id quod dicitur in.l.item vulneratus.ff.ad.l.aquiliã. ⁊ in.c.
vt fame.de senten.excom. Itez consuetudo ista etiaz contra pu
blicam vtilitatem, vt probatur in dictis iuribus, ergo non valet,
vt hic dicit Abbas col.fi.extra glo. ⁊ ibi dicam in.vj.conclu.
Sed posset saluari ista illatio in consuetudine, vt non fieret re-
missio, dũmodo tñ puniretur delinquens. ⁊ ita loquitur Bald.
in locis.s.allegatis, ⁊ ista distinctio est etiam de mente Cald. ⁊
Ioan.de ana.in.c.j.j.de rapt. ⁊ refert Cepola in.d.consi.suo.
lix.incipien. Paulus faber.col.iij. ⁊ predictam distinctionem
etiaz tradit Egidius bellamera in consi.suo.xj.incip.primo qui
dem videtur.col.iij.in.fi.
157 ¶ † Tertio infertur, ꝙ licet ius positiuũ disponat, ne quis ca
piat plures compatres in baptismo.c.fin.de cognat.spiri.lib.
vj.tamen consuetudo in contrarium excusat, vt dicit Io.an.ibi
⁊ Fely.in.c.nam concupiscentiam.col.iij. vbi alia allegat.s.de
constitu. Aduerte tamen, qꝛ predicti docto.dicunt ꝙ peccatuz
alleuiatur per consuetudinez, ⁊ dicitur leuis culpa ƀm eos, non
autem dicunt simpliciter ꝙ consuetudo valeat, ⁊ sic dicta deci-
sio videtur potius repugnare predicte illationi q̃z illam proba-
re.vnde considera quare valeat ista consuetudo, nisi dicas qđ
illud est, qꝛ dispositio illa de non capiendo plures cõpatres nõ
est circa factum ponderosum, igitur non habet viz precepti iux
ta not.per Abb. ⁊ alios in.d.c.nam concupiscentiaz. ⁊ licet do
cto.s.relati dicant ꝙ est leuis culpa, tamen eorum mens nõ fuit
dicere ꝙ sit peccatum, sed appellarunt leuez culpam eo qꝛ ca-
pientes plures compatres non obseruant id quod text.dicit in
dicto capitu.fina.
158 ¶ † Quarto infertur, ꝙ consuetudo valet contra solennitatem
requisitam in instrumentis a iure positiuo, qꝛ facit instrumentũ
quod non est alias de iure cõmuni sufficiens ad probandum es
se sufficiens.text.est in capi.cum dilectus.§.j. ⁊ ibi nota.de fide
instru. Idem dicit Oldra.in consi.suo.cv.incip.videtur dicen-
dum. ⁊ Cardi.in consi.lxxij.incip.titius.col.iij. ⁊ in duabus se-
quentibus. Idem Abba.in consi.liij.incipien.in predicta cau-

sa.in.ij.volumi.vbi etiam dicit quod ad hoc vt inducatur consuetudo, quod scripture nō auctentice detur fides, oportet probare, quod tali scripture fides fuit ad hibita per.d.capitu.cum dilectus.ꝛ idem clarius dicit in consilio. lxxiij.incipien.in questio.col.iiij.eodem volumi.
159 † Item valet consuetudo, quod in libello criminali inseratur tenor criminum, nec sufficiat citare, vt veniat responsurus obiectis.ita Barto. in.l.inter accusatorem.col.ij.ff.de publi.iudi.de quo vide glos.ꝛ docto.in capitu.ij.de dila. Item valet consuetudo augens solennitatem, puta si requirat maiorem numerum testium in testamento quam alias requiratur, vt in casu capitu.cum esses infra de testa. ita inquit Bald. in consilio.ccclij. incipien.in puncto iuris communis. in.iiij. volumi. Pari modo valet consuetudo, quod in testamento minor numerus testium requiratur quam alias requireretur.l.fina.C.de testamen.ꝛ de similibus dicam etiam infra in .ix.ampliatione ꝛ sequen. Et de consuetudine circa solennitatem omittendam an valeat. vide que dicam infra glo. in verbo rationabilis.in.vij.aduertendo.ꝛ extra glos. conclusione.viij. limitatione prima.ꝛ Ange. in consilio.cxxvi.incip. testamenti factio. ꝛ an omissio solennitatis a consuetudine inducte vitiet actum, tradit etiam Fely. in capit.cum desideres.in fine.infra de sententia excommunicationis.ꝛ Bal.pulchre in rubrica de pace constan.allegando glo.in aucten.vt prepo. nomen impe. §.nos enim.

160 ¶ † Quinto infertur, quod licet priuate persone non habeant iurisditionem.l.priuatorum.C.de iurisditione omnium iudicum tamen consuetudo in contrarium valet, ita Bald.in.d.rubrica huius tituli.colum.ij.per tex.in.l.viros.C.de diuersis officijs. libro decimo.facit text.incip.dilecti infra de arbitris. Sic dicimus quod licet ciuitas non habeat facultatem tenendi studiū generale, tamen ex consuetudine acquiritur sibi illud ius, vt in Mediolano dicit Bald. consilio suo.clxiij. incip. factum sic se habet.in.ij.volumi. Sic dicimus quod licet iurisditio de iure vendi non possit, quia publici iuris est, ꝛ talia estimationem non capiunt, maxime merum imperium quod exercetur in personis quarum nulla est estimatio, tamen consuetudo que est in contrarium valet.ita Bald.in capitu.vnico.§.ex eadem in tit. de lege conradi.ꝛ Abba.in consi.suo.ij.q.xxij.in.ij.volu.

161 ¶ † Sexto infertur, quod licet delegatus ab ordinario non possit subdelegare.l.a iudice.C.de iudi.ꝛ ibi not. tamen consuetudo in contrarium valet.l.cum pretor.§.j.quem text.ibi extollit Ange.ff.de iudi.firmant moder.in.d.l.a iudice.ꝛ aliquid dixi.s.in prima illatione.

162 ¶ † Septimo infertur, quod consuetudo potest facere aliquē ignobilē vel nobilem, puta quod censeatur quis nobilis ex progenie materna.ꝛ ratio est, quia id videtur esse iuris positiui, nec talis consuetudo irrationabilis existimaretur. ita clare decidit Barto.in.l.j.col.penult.versi.iij.ex predictis infertur.ꝛ versicu.quarto infertur.C.de digni.lib.xij.idem Paul. de cast. in consilio.cxxvi.incip.dubitatur primo. in quarto dubio. in nouis.ꝛ sequuntur nouiores in.c.nouit.in.vi.nota.de iudi.vbi respondent ad text.qui in contrarium facere videtur. in.l.exemplo.C.de decu.lib.x.facit etiam ad istam illationem illud quod dicit Geminia. in consilio suo.cxxx.incip.dubium. vbi inquit. quod officiū ex consuetudine dignitas appellatur.allegat tex. in capitu.cum olim supra eodem titulo.ꝛ idem in effectu inquit Abba.post alios in cap.de mulcta infra de prebend.

163 ¶ † Octauo infertur, quod valet consuetudo tribuens iurisditionem vel diminuens capitu.dilecti infra de arbi.ꝛ.d.capitu. nouit. Consuetudo enim iurisditionem tribuit meram mixtam imperiosam, altam ꝛ bassam secundum Bald. in.l.etiam. col. iij.C.de excep.rei iudi. ꝛ Cepo.in consilio.xl.incip. lucius. facit capitu.si clericus laicum vbi Abba.ꝛ alij notant de foro cōpetenti, ꝛ consuetudo tribuit iurisditione etiam feminis.l.cum pretor. in verbo morbus.ff.de iudi. ꝛ.d.capitulo cum dilecti.

164 † Hoc tamen procedit nisi consuetudo tribuat iurisdictionem laicis supra clericos capitu.clerici infra de iudic.talis enim cōsuetudo irrationabilis esset, vt ibi dicunt glos.ꝛ Abba. valeret tamen consuetudo tribuens iurisdictionē clericis supra laicos .d.capitu. si clericus laicum. tunc enim cessaret illa irrationabilitas, vt declarant Abba. ꝛ alij in capitu. qualiter infra de iudic.ꝛ faciunt notata in.c.nouit.in glos.ij.eodem titulo. Limita etiam premissam illationem. vt tradit Joan.calde. in repet.capitu.postulasti.alias incipit nostro. colum. fina. de peniten. ꝛ remissio. que repetitio est impressa. Et pro premissa illatione est etiam tex.in capitu.cum contingat infra de foro competenti, vbi inferiores clerici exercent iurisditionē ex consuetudine.

165 † Hinc dicimus quod valet cōsuetudo quod simplex sacerdos possit excommunicare.glos. est in capitu. nemo. ij.questio.j.ꝛ mouetur quia consuetudo dat iurisditionem. ꝛ facit glos.quam ibi extollunt Bald. Paul. ꝛ moderni in.l.prescriptione.C.si contra ius. que vult quod per consuetudinem possit prorogari tempus appellandi. ꝛ dicunt ibi prefati doct. quod pari modo potest per consuetudinem abbreuiari, ꝛ pari modo potest instātia triennialis per consuetudinem vel statutum prorogari vel abbreuiari, vt tradit cōmunis preceptor in.l.properandum. in princip.colum.penult.de iudi.allegando glos. ꝛ docto. prealegatos.ꝛ Ang.ꝛ Imo.in.d.l.ij.ff.de re iudica. Et dicit Bar. ibidem.colum.ij.in fine. quod dilationes iuris ex consuetudine minui possunt.

166 † Per premissam etiam illationem dici potest, quod valet consuetudo quod a iudice seculari appelletur ad Papam capitu.duobus.in fi. de appella.ꝛ ibi not. Abb. ꝛ dicit Fely.ibi quod ille text. non fuit gustatus a doctoribus, ꝛ bene facit vulgata decisio Innocen. in capitu. licet ex suscepto infra de foro competenti, vbi dicit quod quando necesse est semper est recurrendum ad papaꝫ, siue sit necessitas iuris quia alius non sit iudex superior, siue facti, vt quia minores iudices non possunt de facto suas sententias exequi, quod dictuꝫ refert Abba.in.d.cap.nouit.in glos.in verbo iudicare.ꝛ alibi Barba.tamen in.d.capit.licet ex suscepto.aliter loquitur, sed eius fundamēto facilis est solu.vide plura in hac materia per Fely. in dicto.c.duobus.

167 ¶ † Nono infertur, quod consuetudo valet per quam inducitur modus vel solennitas ex qua trāsferatur possessio rei in aliquem sine apprehensione corporali.tex.est quem Abba. ibi dicit singularem in capitu.ij.supra eodem titulo vbi fit mentio de modo acquirendi possessionem ex eo quod accipiatur modicuꝫ terre in manu, vel similis actus fiat qui modus ꝛ solennitas scotatio ibi appellatur, ꝛ licet ille tex.loquatur in ecclesia, tamen habet locum etiam inter laicos, vt dicunt doct.ibi, maxime do. Anto.ꝛ refert ꝛ sequitur Abba.ibidem in fine.

168 ¶ † Decimo infertur, quod consuetudo potest inducere solennitatē in actu vel in instrumento, vt est glo.no.in aucten.vt prepo.nomen impe.in verbo deo auctore.quam cōmendat Abb. pro singulari supra in proemio huius libri in secunda parte.col. iij.sic potest tollere consuetudinem iuris positiui.ita Bald. in .l.j.C.ad velleia.ꝛ in consilio.cccxviij.incip.quidam nobilis.in ij.volumi. vbi dicit quod valet consuetudo per quam vassallus alienat feudum sine consensu domini. An autem ista illatio procederet in solennitatibus, que requiruntur in alienatione rei ecclesie, vide que dicam infra extra glos.in quinta conclusione.in ij.illatione. Et ad istam illationem de solennitate, vt consuetudo circa illam operetur, vide pulchrum text. in capitu.cum dilectus.de fide instrumentorum, ꝛ Abba.ꝛ alios ibi, vide etiam multa que congerit domi. Petr.rauen. in suis conclusionibus consuetudinis.car.xix.ꝛ sequen.vbi refert multas consuetudines circa diuersas solennitates.ꝛ dicit glo. in ca. ecclesiastica. xxiij. distinctione, quod consuetudo valet vt sacerdos cantet euangelium sine apparatu diaconali, ꝛ dicunt ibi docto. quod manipulus quem gestat subdiaconus in manu sinistra est de consuetudine.

169 ¶ † Undecimo potest inferri, ꝙ valet consuetudo per quam quis decedat pro parte testatus ꝛ pro parte intestatus.ita Imola.in.l.ij.in principio.ff.de vulgari.ꝛ pupilla. Item ꝙ quis possit decedere cum pluribus testamentis.idem dicit Bald. in dicta.l.de quibus.ff.de legi. vbi etiam dicit, ꝙ valet consuetudo
170 instituendi heredes in codicillis. † Posset etiam induci consuetudo, ꝙ pupillus posset obligari sine auctoritate tutoris.l. more.ꝛ ibi Bald.ff.de acquiren.heredita.ꝛ faciunt que tradaꝫ infra extra glo.in quinta conclusione. Item valeret consuetudo per quam forenses cogerentur ad munera personalia, ꝛ eis poterit de consuetudine indici onus custodie portarum, ita barto.per illum textuꝫ.in.l.j.C.de auro coro.libro decimo. ꝛ dicaꝫ de hoc plenius infra questione decimasecunda post scripta ab
171 batis. † Item valeret consuetudo ꝙ credatur libro canonicorum super concessione in emphyteosim ꝛ solutione pensionuꝫ. ita Bald.in.l.exemplo.C.de proba.ꝛ in rubri.C.de fide instrumentorum.col.fina.in capitu.cum causam.de proba. Idē Alexan.in consilio.cxxiiij.incip.consideratis.in quinto volumine. vbi alias auctoritates allegat. Predicte enim consuetudines sunt contra iura positiua, nec bonus iudex illas arbitraretur irrationabiles, ꝛ propterea valent per istum text.cum similibus.

Similiter

Similiter valeret consuetudo, quod emphyteota teneretur ad solutionem canonis, vel pensionis in casu, in quo de iure debe- ret ei fieri remissio, ita Ange. in §. lex itaque. ad fi. in auct. de non alienan. & refert communis preceptor in l. i. carta penult.
172 C. de iure emphy. † Item ex consuetudine potest quis acquire re vocem in electione imperatoris. glos. est in capitu. ad aposto lice. in fine. de re iudica. libro sexto. Item valet consuetudo qd res inter alios acta. alijs prosit, ita Bald. in rubri. C. res inter alios acta. Item valet consuetudo circa vestes etiam pretiosas clericorum. glo. est nota. in capitu. si quis virorum. xxx. distin.
173 & in summ. xxj. questione. iiij. † Item valet consuetudo & tollit ius positiuum, de quo in l. is qui cum telo. C. de sicca. & est gene ralis consuetudo, vt non puniatur affectus, nisi sequatur effe- ctus, preter quam in crimine lese maiestatis, in quo non est ta- lis consuetudo, ita Specu. in titulo de accu. §. j. versic. quid si. & refert Calcaneus in consilio suo. ij. colum. xxiij. tradit etiam Fely. in tracta. suo quando conatus puniatur.

¶ Alias similes consuetudines in specie referam infra in glo. in verbo rationabilis. & alibi in discussione huius materie, & dicam bonum verbum post expedita dicta Abba. in octaua conclusione, videlicet an valeat consuetudo quod contractus non sint perfecti, nisi de eis fiat instrumentum.

¶ Limitatur tamen predictum notabile, & iste tex. inquantum dicit, quod consuetudo debet esse rationabilis, alias non atten
174 ditur, † quia non procedit quo ad vnum effectum, in quo con- suetudo irrationabilis attenditur scilicet quo ad prestandũ pro babilem causam dubitandi de validitate iuris contrarij. tex. est & ibi Abba. in. iij. nota. in capitu. cum causam. de elec. Ex quo infert domi. Anto. ibi quod valet sententia lata contra ius, de quo potest probabiliter dubitari aut ratione consuetudinis, aut alia ratione. Idem firmat domi. Fely. sandeus in capitu. j. col. antepe. ver. limita octauo. de re iudi.
175 ¶ † Secundo limita, vt non procedat, quo ad penam tempora lem euitandam, quia consuetudo irrationabilis excusat, vt ple- ne dixi supra in tertio notabi. in. ij. limita. & sic datur alius ef- fectus consuetudinis irrationabilis, & alium retuli in dicto tertio notabi.

¶ Sed circa premissum notabile cadit dubitatio, an sicut va- let consuetudo contra ius positiuum, ita valeat contra supremã potestatem principis. In hoc doct. sunt multum varij, & infinita congerit dominus Fely. in capitu. cum non liceat. de prescrip. colum. quarta quinta & seq. vide per eum, quia nihil adderem, & etiam quia ex eius scriptis veritatem percipies, & aliquid tra dit ipse Fely. in rubri. supra de constit. col. secunda, vide etiam aliquid per communem preceptorem in l. placet. colum. ij. in princi. C. de sacrosanctis ecclesijs. talis tamen consuetudo po- tius diceretur prescriptio per ea que dicit Abba. hic colum. penul. & infra dicam.
176 ¶ † Quinto nota ex isto tex. secundum Abb. quod ius huma- num appellatur ius positiuum quasi manu politum, vt per eũ, & ante eum declarat Ioan. andre. hic colum. ij. Sed clarius in hoc loquitur Cardi. floren. hic, dicens quod dicitur positiuũ, q2 positum in voluntate principis, & est sub perpetuo motu.

¶ Sexto nota secundum dominum Antoniũ & Cardi. floren. ex isto tex. ibi sane mentis, quod intelligere attenditur prout ap plicatur ad hominem sane mentis & non ad mentem ratione ca rentem. Concordat text. in capitu. nouit. post medium. j. de iu- di. ibi nullus qui sit sane mentis &c. & ibi not. Barb. & in l. si ita quis. in fi. ff. de euic. quẽ tex. allegat Bal. in l. j. C. de ser. fugi.
177 col. ij. † dicens qd sermones nostri debent interpretari ƒm sen sum sensatum, & ppea dicit Bal. ibi quod in quadam inquisitio ne fuit manifesta falsitas, q2 in ea continebatur quod famulus mãdauerat dño, & sequit Barb. in dic. c. nouit. & dicit Barb. hic columna. iiij. quod iste text. facit pro eo qd dixit maximus Auerroys inquiens, quod experimentum sermonum verorum est, vt concordet rebus sensatis & intellectu fruentibus. Aduer te tamen quod quandoq3 insensati sapienter interpretantur vel loquuntur, vt de fatuo Parisiensi, qui comederat ad odorem carnis assate. recitant Ioan. andre. & Abba. in capitu. ad no- stram supra eodem titul. & facit quod prouerbio dici solet, sepe etiam est olitor valde opportuna loquutus.
178 ¶ † Ultimo notat Cardi. floren. ex isto text. quod mala cõsue tudo potest dici corruptela. concordat text. in capitu. cum vene rabilis supra eodem titu. cum simi. Et licet proprie inter malam consuetudinem & corruptelam sit differentia, vt probatur in ca- pitu. mala consuetudo. viij. distinctio. tamen large mala consue tudo corruptela dicitur, vt in isto text. & similibus, quos ita in- telligo vt non repugnet text. in dic. capi. mala consuetudo & ra- tio quare mala consuetudo corruptela dicatur est, quia mala cõ suetudo corrumpit mores sub velamine cõsuetudinis, vt inquit Abba. in capitu. messana. in vlti. nota. j. de electio. Et scias qd ad officium iudicis spectat celerrime obuiare, ne mala consue- tudo radices faciat. dicto capitu. mala consuetudo. viij. distin. & rationem assignat ibi tex. quia in priuilegiorum ius ab impijs
179 assumitur. † Itẽ scias quod quandoq3 mala consuetudo appel- latur abusus. l. plenũ. §. ij. ff. de vsu & habi. facit text. in. l. ij. in. ij. respon. ff. quemadmo. testa. ape. vbi testamẽta falsa dicunt abu siue testamenta. & per hoc dominus Pet. philip. cor. in consi. clxxxj. incip. visa copia. columna quinta in. iij. volu. refert dif- ferentiã. inter vsum & abusum, vide per eum. Condescendo ad glossas.

¶ Glos. j. nihil habet, solũ allegat aliquos textus concordan tes ad text. nostrum quos in voce induxi.

¶ Glos. ij. assignat rationem ad text. nostrum. Item intelligit text. procedere in iure naturali continente precepta moralia, ex pediamus singulas partes ordinatim.

¶ Circa primam partẽ, videlicet circa rationẽ quã assignat glos. ad text. nostrum dicentem quod consuetudo non valet cõ tra ius naturale, quia naturalia sunt immutabilia.

¶ Opponitur multipliciter. & primo opponitur de ca. maiores j. de baptismo, & de tex. in capitu. j. quinta distin. vbi dicitur q circuncisio est mutata. Item prohibitio ingressus ecclesie, que fiebat mulieri post partum est mutata. Item sabbatum est mu- tatum capitu. peruenit. de consecra. distinctio. iij. & notatur su- pra in capitu. translato. de constitu. inducendo vt per Abba.
180 ¶ † Pro solu. dicunt Abba. & alij cõmuniter hic. q in dictis iuribus illa sunt precepta mystica, id est figuralia que sunt mu- tata, quia per aduentum Christi cessauit figura & illuxit veri- tas. Sed tu aduerte quia text. Gratiani & glos. in §. his itaque sexta distinctione, aliter soluunt dicentes q mystica etiam non sunt mutata, quo ad moralem intelligentiam. Sed adhuc di- cta solutio tollitur per illud quo supra retuli de prohibitione in gressus ecclesie post partum, q2 id omnino est mutatum capitu. i. de purifica. post partum. sed dic q illa prohibitio non erat ra tione naturali fundata, ideo fuit mutata, vt dicam in sequenti oppositione. Et ratio illius prohibitionis ponitur per Gemi. post alios in sum. v. distinctione. in princip. Item oppo. de sab bato quod mutatum est capitu. peruenit supra allega. & tamen illud est de moralibus. Pro sol. dic q etiã dies dominicus. est sabbatum, vt patet in euangelio ibi vna sabbatorum &c. non igi tur est mutatum sabbatum seu non est sublatum, licet sit transla tum in aliam diem ex ratione de qua in. d. capit. peruenit. & in his theologis cedendum puto.
181 ¶ † Secũdo oppo. & videtur quod naturalia sint mutabilia, pa tet quia homo habet naturalem inclinationem ad malum cap. omnis etas. xij. questio. j. declarat Abb. in capitu. maiores. de baptismo. in §. j. & tamen inclinatio talis mutatur capitul. cum renuntiatur. xxxij. quest. j. Pro solu. respondeo quod illud ius naturale est immutabile quod in ratione naturali est fundatũ, aliud vero est mutabile. d. §. his itaq3. vel dic vt per Barto. in. l. j. §. bestias. ff. de postu. & in sequenti contrario dicetur.
182 ¶ † Tertio oppo. nam libertas est inducta de iure natu. cap. ius naturale. j. distinc. insti. de iure perso. in prin. & tamen ho- mines plerunq3 serui fiunt. Pro solu. dicas vt per glos. in l. ma numissiones. & in l. ius ciuile. ff. de insti. & iur. & per glos. & An- gelum in §. sed naturalia. insti. de iure natu. quod in totum tol- li non potest ius naturale, sed in aliquibus sic. facit glosa. & ibi not. docto. in capi. a nobis infra de decimis. & quod infra Ab- ba. tradit columna. ij.

¶ Quarto oppo. de. l. j. §. bestias. ff. de postu. vbi animalia, que sunt fere naturaliter efficiuntur mansueta. Pro solu. dicas qd illud naturale est de presumptione nature, non autem est de ne- cessitate nature de qua intelligitur tex. in. d §. sed naturalia. ita Ange. ibi in fi. & Barto. in. d. §. bestias. alias incipit remouet.

¶ Circa aliam partem glos. videlicet inquantum glos. restrin- git tex. nostrum ad ius naturale continens precepta moralia, & sequuntur docto. hic, intellige hoc nõ solũ in preceptis decalo- gi, seu in decem preceptis legis antique, s3 in quibuscunq3 alijs preceptis diuinis moralibus, vt presupponit Archidiaco. in. d. §. his itaq3, & sic procedit nedum in preceptis veteris testamen ti sed noui, prout in illo precepto nemo dimittat vxorem nisi ex causa fornicationis. cap. dixit dominus. xxxij. questi. j. & prece-

pra legis antique referuntur per glos. in capitu. quid in omni-
183 bus. xxxij. questio. vij. † & dicit Abba. in dicto. c. a nobis. j. de deci. quod preceptum decimarum est de moralibus. & premissam declarationem sentit Abba. in questione, an valeat statutum quod pro homicidio pena pecuniaria imponatur, & dicit Abb. in capitu. licet vniuersis infra de testibus. quod illud de quo in diuina scriptura legitur, in ore duorum vel trium stat omne verbum, est preceptum morale, & dicit Cardi. alexã. in. d. §. bis itaque. ꝙ ea omnia appellantur moralia precepta que a dictamine rationis procedunt, & ille tex. satis hoc dicit.

184 ¶ † Extra istam glos. queritur quando transgressio iuris diuini peccatum inducat? Abba. hic dicit ꝙ tunc inducit peccatum ipsa transgressio, quando est contra naturalem rationem. Sed vbi ratio suadet valere consuetudinem, valebit contra ius diuinum, non tamen tollendo ius diuinum in totum sed limitando, & exemplificat multis modis declarando vt per eum. Tu considera, ꝙ ista doctrina repugnat text. nostro, qui presupponit, ꝙ consuetudo contra ius diuinum etiam rationabilis non teneat, quia quando est contra ius positiuum, tex. distinguit an sit rationabilis an non, sed quando est contra ius diuinum indistincte loquitur & dicit ꝙ non valet, quia iuris diuini transgressio periculuz salutis inducit. Pro solu. potest dici vt puto quod text. in principio improbat consuetudinem, que est contra ius diuinum, cuius iuris diuini transgressio periculum salutis, & per consequens peccatum inducit, eo enim casu non fit distinctio, an sit rationabilis vel non, quia semper est irrationabilis. sed quando peccatum non inducitur, tunc procedit id quod Panormi. dicit. & hoc probo, qr textus noster loquitur per relatiuum cuius, & sic non dicit, quod omnis transgressio iuris diuini periculum salutis inducat, iuxta not. in. l. j. C. de summa trinitate, quando ergo non inducit periculum salutis consuetudo tenet, & ita etiaz expresse dicit hic dominus Antonius in lectura.

¶ Sed vis est in considerando, quando periculum salutis non inducat. Abbas dicit ꝙ illud euenit quando consuetudo est fundata in ratione naturali exemplificãdo vt per eum, cuius doctrina rationabilis est. Aliter loquitur dominus Anto. in capitu. que in ecclesiarum. colum. iiij. & ibidem Fely. col. vij. allegando Ricardum supra de constitu. & dicunt ꝙ causa legitima vel iustificans dispensationem contra ius diuinum est, que excludit peccatum, vt in casu capitu. fina. infra de prescript. idem Barto. plenius in. l. omnes populi. in. iij. questio. princip. ff. de iusti. & iu. Sed tu dic ꝙ non sufficit causam excludere peccatũ, sed debet esse talis, que concernat fauorem publicum, vt in capitu. non est. de voto & in casu cap. licet de ferijs. & in alijs exẽplis hic relatis per Abba. & ita in simili de dispensatione contra ius naturale vel gentium dicunt Abba. & communiter ceteri in dicto capitu. que in ecclesiarum. per tex. in. l. item si verberatum. ff. de rei vendi. & per not. in. l. antiocensium. ff. de priuile. cre. Idem Abba. post Ioan. andr. in capitu. de multa. de
185 prebend. colum. iij. † vbi inquit ꝙ nisi dispensatio fiat ob causam publicam dicitur dissipatio & non dispensatio, & allegat idẽ tenere sanctum Thomaz, idem tenet Alexan. alia allegans in. l. i. columna antepenultima. ff. solu. matri. & in consilio. cxxxvi. incipien. viso. circa fine. in. j. volumi. Idem volunt docto. in capitu. cum ad monasterium. de statu monach. vbi loquuntur de dispensatione in voto continentie cum monacho professo, vt nõ possit fieri per papam, nisi ex causa boni publici. Idem firmat communis preceptor licet nõ alleget predicta in repetitione. l. quominus. ff. de flumi. in. i. nota. Dicendum est igitur eadem ratione, vt idem sit in consuetudine, quia tunc demum valebit cõtra ius diuinum, si peccatum non inducat & vtilitatem publicaz concernat.

¶ Insuper ex doctrina Abba. super hac secunda parte glos. collige plures conclusiones.

186 ¶ † Prima est conclusio, quod consuetudo potest limitare & distinguere ius diuinum ex causa sicut lex vel princeps. idem Ioan andr. hic colum. ij. post Innocen. & nemo discrepat. ideз Abba. in capitu. super eodem. in fine. infra de cogna. spiri. Ex quo infero, quod in his locis, in quibus non est statutum, valeret consuetudo, quod bannitus posset impune offendi, & an & quando statutum tale, & consuetudo valeat infra dicemus plenius in tertia conclusione sequenti. versi. vltimo infertur.

¶ Secunda conclusio colligitur ex verbis Abba. in hac doctrina sua, quod etiam verba dei & diuina scriptura recipiunt
187 interpretationem a consuetudine, † & sic consuetudo nedum est legum humanarum interpres, sed etiam diuinarum, quod nota ad ampliationem capitu. cum dilectus supra eodem cum similibus. facit quod tradit Abba. per illum text. in capitu. maiores. in principio in quinto nota. infra de baptismo vbi inquit ꝙ diuina scriptura loquens in masculino procedat etiam in feminino, mens ergo etiam in dispositionibus diuine scripture potius quam verba est attendenda, & dicit Abba. in. d. capi. maiores. in. viij. nota. quod etiam in verbis diuine scripture communis vsus loquendi attendi debet. Item etiam in diuina scriptura proceditur de similibus ad similia. d. capi. maiores. §. verum. & ibi Abba. notat.

188 ¶ † Tertia sit conclusio, ꝙ consuetudo potest disponere contra ius naturale, vel diuinum quotiescunque ratio naturalis id suadet, & in hoc non reperio contradicentem hic. Sed docto. Abba. & ceteri in. d. capit. que in ecclesiarum supra de constit. dicunt quod legitima causa dispensandi contra ius diuinuz est causa publice vtilitatis, & presupponunt quod nulla alia sufficiat, & hoc plene supra comprobaui in precedenti col. versi. extra istam glo. queritur, dic vt ibi dixi.

189 ¶ Stante tamen hac conclusione ex ea plura inferuntur† Et primo infertur, quod valet consuetudo, ꝙ vni testi credatur in aliqua causa, ita presupponit Abba. hic. Contrarium tamen determinat Ange. in disputatione sua incipien. astensis miles. & dominus Alexan. alia allegans in consilio suo. iij. in secundo volumi. in. ij. col. Sed in hoc distinguendum videtur vt per Mathesi. in notabilibus suis notabili. li. incipien. nota ꝙ consuetudo post Ioan. and. per eum relatum, quos refert & sequi videtur communis preceptor in. d. l. de quibus. col. xvij. & etiaz tradunt plenissime Abba. & moderni in capitu. ij. j. de proba. dic vt per eos, quia nihil habeo ꝙ addam.

190 ¶ † Secundo infertur, non valere consuetudinem, vel statutum per quam quis punitur pecunialiter pro homicidio, quia ratio naturalis id non suadet, ita Abba. post Hostiẽ. hic. ideз Ioan. and. domi. Anto. Cardi. Imo. & communiter alij hic, dixit enim Christus, qui gladio ferit gladio peribit, ergo talis cõsuetudo esset contra ius diuinum. Item per eam daretur materia delinquendi, ergo irrationabilis est. l. conuenire. ff. de pac. dota. cum simili. Contra tamen presuponit Abba. in capitu. de causis infra de offi. delega. colum. fina. & multas auctoritates pro & contra adducit. Barba. hic colum. ij. & duabus sequentibus, & apostilantes ad Abba. hic, & plura pro & contra adducunt apostilantes ad Abba. in cap. ij. infra de delic. pue. Pro parte ꝙ consuetudo valeat. facit tex. in. d. c. ij. & in. §. penam. institu. de iniur. Sed posset responderi vt respondẽt Hostien. & Abba. in. d. c. ij. s. ꝙ ille tex. intelligitur quando consuetudo erat vt posset exigi pecunia ex postfacto, sed ante commissum delictum non valeret consuetudo taxans penam pecuniariam. Premissam etiam opinionem docto. hic sequitur Fely. vbi multa congerit in rubri. infra de homici. Idem Areti. in cõsilio. lviij. incipien. diligenter. col. vj. vide tamen in isto puncto Roma. in singu. suis. singu. incipi. iudex potestatis. carta. xx. col. iij. & Alexan. in. l. j. col. iij. ff. ꝙ quisqз iur. vbi aliter loquuntur & concludere videntur, ꝙ aut pena pecuniaria est modica, vel contemptibilis, & tunc consuetudo, vel statutũ non valeret, alias vero secus, & hanc distinctionem etiam facit Barba. hic columna septima. & dicit dominus Alexand. in dicta lege prima. ꝙ ita alias consuluit, & profecto colorata videtur hec distin
191 ctio, † & in dubio tenenda est opinio. distinguens, lege adeo. §. cum quis. ff. de acqui. re. do. & ita inquit glos. in capi. querenti. infra de offi. deleg. & in capi. scientis infra de censi. tamen in puncto iuris verior videtur opi. doct. hic indistincte scilicet ꝙ consuetudo predicta non valeat. ratio est, quia contra ius diuinum supra relatum. vnde inferiorum dispositio nihil valet contra tale ius, nisi ipsa dispositio ex causa publice vtilitatis induceretur, limitando vel distinguendo, vel dispensando, vt tradũt Innocen. & omnes in capitu. que in ecclesiarum. supra de constitu. & Barto. & alij in. l. fina. C. si contra ius vel vti. publi. & dixi supra in folio precedenti. in versi. extra istam glos. Sed talis consuetudo, que cõmutat penam corporalem in pecuniariam non concernit publicam vtilitatem, immo est contra publicam vtilitatem, que suadet delicta debita pena puniri. arg. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aquil. & tex. in. c. vt fame. j. de sen. excom. Item est contra publicam vtilitatem, qr ex ea proniores erunt homines ad homicidia, vel saltem non adeo retrahentur, ac si penaз
192 mortis expectarẽt. † qr licet pecunia & bona dicãtur vita hominis, vt vult glo. quã ibi bal. no. in. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudi.

iudi.tamen id improprie dicitur, ꝛ propterea domi. Anto. de butr.in capi.accedens.el.ij.in notabilibus infra vt lit. non cōtest.dicit ꝙ bona sunt secundus sanguis.ꝛ idem dicit Alexan. in.l.ij.§.non solum.ff.de adimen. lega. in apostil. ad Barto.
193 ¶ † Tertio infertur, ꝙ non valet consuetudo, vt liceat interficere interfectorem patris, vt per Abba. hic. Et si dicas quod immo talis consuetudo valere debet, quia ratio naturalis eam suadet. Respondeo, quod immo ratio naturalis eã nō suadet, quia ex tali homicidio non excluditur peccatum, quia fit contra illud preceptum diuinū. Non occides. ꝛ facit pulchra gl. in terminis nostris in capitu. consuetudo in glos. fina. prima distinctione.
194 ¶ † Quarto infertur, ꝙ non valet consuetudo vel statutū permittens consanguineis vindicare mortem consanguineorū, quia ratio naturalis id non suadet, nisi id permittat consanguineis tanquam ministris iustitie, ita Joan.andr.in addi.ad Specu. in titu.de constitu.quem simpliciter refert ꝛ sequitur Barba. hic col.vij.in fine.idem dicit Abba.hic. Idē clare domi. Anto.in capi.que in ecclesiarum.col.iiij. ꝛ ibidem Fely. alia adducens.s.de consti.col.iij.ꝛ.iiij.subijciens ꝙ in dubio statutū simpliciter loquens videtur talem concessionē facere propter bonum publicum, ꝛ sic videtur talem vindictā permittere tanquam ministris iustitie.alleg.Bald. in.l.j.C.quando li. se sine iudi.vindi. Sed tu cōsidera ꝙ huic vltime decisioni repugnat
195 glo.approbata in cap.inter hec.xxxiij.questio.ij.† que dicit ꝙ licet patri permittatur occidere adulterum ꝛ filiam adulterā, tamen peccat eos occidendo. ꝛ facit glos. in.d.c.consuetudo. Hanc difficultatem sentiens Fely.in.d.ca.que in ecclesiarū. colum.iiij.dicit ꝙ homicidiū in casu predicto permittitur causa vindicte, sed id non est verum, immo permittitur simpliciter, vt patet in.l.nec in ea.ff.de adult. Et propterea ego dubito de dicta decisione.talis enim consuetudo esset nutritiua peccati, ergo videtur ꝙ non valeat, vt supra dixi in.iij.nota.ꝛ est glo. in regula malefidei possessor. de regu.iur. libro sexto. tradunt Abba.ꝛ alij in capi.j.supra de constit. ꝛ per hoc videtur quod dispositio.l.j.ꝛ.ij.C.quando lice. se sine iudi. vindi. non valeat etiam in foro cesaris tanquam sit nutritiua peccati inquantum permittit vindictam in facto proprio.iuxta glos.in regula male fidei possessor supra relata, ꝛ pro opinione in quam ego inclino scilicet ꝙ dicta consuetudo vel statutum non valeat, facit decisio quam hic pauloante Abba.refert ꝛ approbat dicens ꝙ nō valet consuetudo vt liceat interficere interfectorem patris, quã decisionem etiam tradit Joan.andr.hic colum.j.ꝛ domi.Anto.sequitur.loquuntur enim prefati docto. in consuetudine vel statuto simpliciter loquente, ꝛ tamen dicunt ꝙ non valet.
196 ¶ † Ultimo infert Abba.hic, ꝙ valet statutum vel consuetudo quod bannitus possit impune occidi.comprobatur hec illatio, quia talis consuetudo vel statutum concernere videtur fauorem publicū.argumē.l.iij.§.transfugas.ff.ad.l.corne.de sic. Idem concludunt alij hic relati per apostillantes ad Abba. ꝛ tradit plene Fely.in.d.cap.que in ecclesiarum.colum.ij.ꝛ.iij. vbi multos casus enumerat, in quibus dictum statutum non tenet.tradit etiam communis preceptor in.l.omnes populi. carta penult.post Barto.ff.de iusti.ꝛ iur.ꝛ vnum ponit Imol.hic colū.ij.ꝛ quia dicti casus videri possunt in locis predictis, non curaui illos hic transcribere.
197 ¶ † Sed alium casum cōmemoro vltra predictos, qui ponitur per Ange.in apostil.ad Bart.in.l.fina.C.de delato.libro. x.per illum tex. scilicet quando quis occideret bannitum proditorie vt statutum ei non prosit. Idem dicit Cepo.in consilio. xxxiiij.incip.si vnquam. colum.iij. Ego tamen contrarium teneo, ꝛ moueor primo, quia hosti non est seruanda fides a priuato.l.j.§.non fuit.ff.de dolo.tradunt Barto.ꝛ alij in.l.conuētionum.ff.de pac. Secundo in terminis adduco decisionem Bart.in.l.ij.C.quando lice.se sine iudi.vindi. vbi dicit quod si promitto bannito de eum non occidendo, tamen possum eum licite occidere, ergo videtur ibi decisio in terminis pro opinione predicta, ꝛ illam decisionem refert Fely.in.d.cap. que in ecclesiarum.colum.ij. Tertio moueor, quia redderetur quasi elusorium dictum statutum, nisi liceret bannitum proditorie occidere, attento quod nemo vellet se exponere periculo in pugnãdo cum bannito, maxime sine lucro, ꝛ maxime quando non esset inimicus suus, ergo videtur quod liceat illum occidere proditorie. Ultimo me mouet, quia tex. in dicta.l.fi.C.de delato.libro decimo non probat dictam decisionem ad quã allegatur, sed solum ibi dicitur quod seruus non potest deferre dominū, ꝛ si deferat tanquam proditor punitur, quod nihil penitus ad propositum nostrum facit.
198 ¶ † Alius casus ponitur per Bar.in.l.nulla.per illum tex. C.de delato.lib.x.s.quando quis occideret bannitum se defendendo, quia licet non puniretur, tamen non cōprehenderetur in statuto permittente occidere bannitum ꝛ premiante occisorem. Quid autem si quis illum occideret pretextu inimicitie? videtur quod etiam tunc occidens non excusetur, ꝛ hoc infirmare videntur domi. Anto. Inno. ꝛ Gemi.in.d.capitu. que in ecclesiarum.vbi loquuntur de occidente bannitum causa vindicte.ꝛ ibi refert ꝛ sequitur dominus Fely.colū.iij.versi.nonus ꝛ vltimus casus. Contrarium tamen tenet Bal.in.l.j.colum. penul.C.si a nō compe.iudi.ꝛ forte verior est ista opi.per id qđ dixi in tertio fundamento precedentis casus, pauci enim se exponerent periculo cum bannito nisi eum aliqualiter odio habe-
199 rent, vel nisi statutum premiaret occidenti. ¶ † Quicquid tamen sit, videtur quod standum sit dicto occidentis in dubio, an id fecerit causa odij, an amore reipublice, quia hoc depēdet ab animo suo. glos.est in simili in.§.alie.instit.de act.ꝛ tradit bar. in.l.non omnes.§.recte.ff.de furtis.ꝛ alibi sepe docto.ꝛ hoc sentit Fely.in.d.cap.que in ecclesiarum.colum.iiij.ad fi.versic. vtrum.licet loquatur in foro conscientie. Et de occidente bannitum per contumaciam Fely.ibi alleg.Bal.qui non dicit.vide Imo.in cap.fi.colum.ij.de consue.

Glos. In verbo vilis.format vnam oppositionem seu facit vnam interrogationem, de qua consuetudine intelligatur iste tex.dicens quod licet longeue consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est vsqꝫ adeo valitura, vt iuri positiuo debeat preiudicium generare, nisi sit rationabilis ꝛ prescripta, an intelligatur de bona vel de mala cōsuetudine, quam interrogationem dicit Joan.andre.hic esse puerilē, tamen soluit vt per eum post glos.ꝛ alios.ꝛ refert Abba. Sed clarius loquitur Joan.andre.dic vt per eos ꝛ in voce declaro. Aliter ēt secundo soluit Abbas.
200 ¶ † Et ex sol.sua habemus reportare quod appellatione consuetudinis potest intelligi tam de mala quam de bona, prout in text.nostro in secunda parte capitur secundum prefatos doct. Sed contrarium facit tex.in capi.cumana.s.de elect.vbi probatur, quod appellatione consuetudinis intelligitur de bona, ꝛ prescripta.ꝛ hoc reputat singulare Alexan.alias auctoritates ad hoc adducens in.l.de quibus.ff.de legibus.facit text.in.l. iiij.§.condemnatum.ff.de re iudi. Unde ego inhereo alteri tertie so.quam docto.tradunt ꝛ Abba.refert. Uel potest dici qđ contrarium.s.adductum non procedit, quando apparet, quod legislator non vult loqui de consuetudine prescripta, prout non vult loqui in.§.licet.in isto tex.posito, vt patet ex verbis sequētibus ibi nisi sit legitime prescripta, vel dic quod contrariū procedit, nisi appareat, quod legislator velit loqui de vtraqꝫ cōsuetudine scilicet tã de bona quã de mala, ꝛ tã de prescripta quã non prescripta, prout loquitur hic in fin.ponendo decisionem. cum limitatione. Et an ꝛ quando appellatione consuetudinis intelligamus de prescripta tradit plene Gemi. in cap.fi.col. penul.de consuetudine.lib.vj.ꝛ quomodo cognoscatur consuetudo prescripta ꝛ quare sic dicatur.s.declarabo post Abba.
201 ¶ † Secundo ex ista gl.habes reportare quod intellectus qui est de casu non dubio non est bonus, quia debet intelligi lex, vt decidat casum dubium.concordat glo.per illū text.in.l.quod labeo.ff.de carbo.edi.facit tex.in cap.cū in iure peritus.ꝛ ibi Abba.s.de offi.delega.ꝛ in cap.cum in iure peritus.s.de elec. ꝛ premissam conclusionem clare etiam ponit Abb.in.ca.quia g.de iudi.col.ij.vbi alia allegat, ꝛ hoc comprobatur, quia lex debet esse necessaria seu edita ob necessitatem cap.erit autem lex.iiij.distin.ergo non debet intelligi vt sit edita de casu indubitabili ꝛ sic superfluo ꝛ sine necessitate.
¶ Tertio habes reportare ex ista glos.ibi inepte dicunt.quod inepte agit, qui intellectum eiusdem auctoritatis separat, ita vult glos.iuncta suppletione quã faciunt hic Joã.an.ꝛ Imo.
202 dicentes † quod intellectus non est bonus qui eandem auctoritatem diuersimode intelligit, ꝛ ratio est quia separat eandam a capite, vt inquit Joan.and.hic, ꝛ glo.in proposito in capitu. consuetudinis.xj.dist.per tex.in capi.maiores.versi.similiter de baptismo.intellectus enī eiusdē auctoritatis debet esse vniformis.d.versi.similiter.ꝛ ibi glos.not.in verbo tota auctoritas, ꝛ sequuntur Abb.ꝛ alij,ibi. Considera tamen quia attenta vna so.quam hic Panor.refert ad contrarium glos.eadem auctoritas diuersimode intelligitur, quia intelligitur principiū

huius tex. in §. licet. de consuetudine in abstracto. ⁊ finis de cõsuetudine in concreto, sed dicendũ est ꝙ dicta so. stare non potest per tex. in d. versi. similiter. cum alijs s. allegatis.

203 ¶ †Et pro premissa conclusione glo. facit vulgata reg. que habet ꝙ vna ⁊ eadem res non debet diuerso iure censeri. l. cũ qui edes. ff. de vsucap. ⁊ ibi no. Barto. Premisse tamen conclusioni obstat, quia attenta intellectuali consideratione vna res põt diuerso iure censeri, vt inquit Bald. in l. j. col. j. C. de ser. fugi. cogita de solu. pro nunc ⁊ attenta dicta doctrina Bald. colligitur vna limitatio ad d. l. cum qui edes.

¶ Secunda limitatio colligitur ex text. in l. si quis perferendum. in fi. ff. de fur. ⁊ ex glo. in l. ij. C. de in ius voc.

¶ Tertia limitatio colligitur ex l. iij. §. fideicommissariaꝫ. ff. de here. insti. ⁊ ex gl. in l. si ita scriptuꝫ. §. si sub ꝯditione. ff. ꝺ leg. ij.

¶ Quarta colligitur ex l. ij. ff. ad mace.

¶ Quinta colligitur ex l. pater seuerina. §. conditionum. ff. de conditione ⁊ demonstratione.

¶ Sexta colligitur ex l. si seruo. ff. de here. insti.

¶ Septima traditur per Areti. in l. ij. in principio. ff. si cer. pe.

¶ Octaua ⁊ vltima colligitur ex verbis Abba. in capitu. ij. col. vij. j. de ordin. cog. dũ loquitur de sententia lata super cõuentione ⁊ super reconuentione.

Glos. in verb. rationabilis. laborat in declarando, que consuetudo sit rationabilis. Abb. hic multas oppositiones refert, ⁊ Barb. hic colum. xj. ⁊ sequentibus refert
204 omnium doctorum dicta† ⁊ dicit Bal. in consilio. ccccj. incip. in feudo. in v. volumi. ꝙ ad hoc vt consuetudo dicatur rationabilis, sufficit ꝙ non sit reprobata, communis opi. videtur esse illa quam Hostien. Joan. and. ⁊ Abba. hic tenent scilicet ꝙ arbitrarium sit, que consuetudo dicatur rationabilis, quam opinionem pulchre sequitur ⁊ declarat Jmol. hic colũ. iij. ⁊ tenuit glos. clara. c. j. in verbo rationabilis. de constitu. lib. vi. ⁊ cum illa glos. transeunt docto. ibi eandem conclusioneꝫ tenent Archidia. Gemi. ⁊ Cardi. Alexan. alias auctoritates adducens in c. quia frustra. viij. distinctio. ideꝫ Calderi. in consilio. xviij. incip. an ciuitas. in titu. de constit. idem Barba. in c. at si clerici. §. de adulte. j. de iudi. col. iij. Fely. in c. ecclesia sancte Marie. col. iij. s. de constitu. Et ista opi. etiam mihi placet, quia fundatur in bona regula, que habet, ꝙ vbi aliquid non est determinatum a iure, stamus arbitrio iudicis. l. j. ff. de iure deliberan. c. de causis. j. de offic. delega. cum similibus. ⁊ propter hanc regulam fiunt infinite decisiones per docto. in varijs locis quas congerit Barba. in d. §. de adulte. ⁊ in c. sedes. colũ. ix. ⁊ seq.
205 de rescrip. †Ad regulandum autem arbitrium iudicis bene videtur suffragari doctrina Bal. in commento. l. de quibus. ff. de legibus. quam refert Barba. hic col. xiij. vbi dicit ꝙ bona est consuetudo que continet bonum honestum. exemplum in consuetudine ꝙ quis non vadat de nocte. Jtem bona est consuetudo, que continet bonum commune, puta ꝙ in causis dotiũ procedatur summarie. Jtem ꝙ instrumenta habeant executionem paratam. Jtem bona est consuetudo secundum Bald. que continet bonum honorabile. exemplum in doctore doctorando publice non secrete, quia est honor publicus. Exemplificat etiam in consuetudine, ꝙ doctores portẽt varium, quia habitus viruꝫ ostendit. l. stigmata. C. de fabri. lib. xj. c. si iudex laicus. de senten. excom. lib. vi. Debebit etiam iudex in informando animũ suum habere respectum ad alias theoricas ⁊ coniecturas quas
206 hic refert Abb. colum. iij. in fi. † Et nota eam potissime quod vbi consuetudo est canonibus inimica illa prima fronte presumitur irrationabilis. tex. est quem ibi Abba. dicit esse menti tenendum in c. ad nostram. in vlti. nota. s. eodem. hoc intellige, nisi sit consuetudo tanti temporis cuius initij memoria non sit in contrarium, quia illa presumitur rationabilis secundum Geminia. ⁊ Cardi. alexan. in c. frustra. viij. distinctio Jdem Abba. in consilio suo. xxvj. incip. in questione. in iiij. dubio. ⁊ clarius in consilio. suo. vij. incip. tria. circa primum dubium. colũ. penult. in ij. volu. vbi per hoc dicit valere consuetudinem tanti temporis, ꝙ prelatus capere possit pecuniam vltra procurationem tempore visitationis per adducta per eũ, maxime per tex. in argu. in l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quotidia. ⁊ esti.

207 †Aliam coniecturam pulchraꝫ colligo ex verbis Gemi. in c. accedens. in fi. l. distinctio. videlicet quando consuetudo disponit id quod disponebat ius antiquum correctuꝫ, quia tunc presumitur rationabilis. ⁊ propterea dicit ꝙ valet cõsuetudo ꝙ Abbas non sit sacerdos eo qꝛ de iure antiquo non erat necesse ꝙ esset sacerdoꝫ. facit tex. in c. ab exordio. xxxv. distinc. ⁊ in l. si vnus. §. pactus. versi. ꝙ in specie. ff. de pac. Alia est coniectura rationabilitatis, quando consuetudo est generalis. Jta Gemi. in c. illa. xij. distinc. ⁊ vide que dicam j. extra glos. conclu. viij. in j. limita. Doctrina tamen domini Anto. quam hic Abba. improbat potest sustineri, ⁊ eam sequitur Gemi. in c. j. de constitu. lib. vj. scꝫ vt consuetudo dicatur rationabilis de iure canonico, si tendit in felicitatem anime, de iure autem ciuili rationabilis dicitur si tendit ad bonum publicum. Nec obstat quod dicit Abba. de consuetudine aliqua que non est talis, vt in c. cũ dilectus. s. eodem cum similibus, qꝛ respondeo, ꝙ ibi potius est prescriptio, quam consuetudo, vt j. tradit. Abbas. post Joan. and. col. antepenult. versi. sed quero. Videtur etiam posse dici inherendo opi. Hostien. ⁊ Joan. and. ⁊ illam declarando, ꝙ cõsuetudo dicatur rationabilis, que ratione est subnixa, irrationa
208 bilis, que ratione caret, vt vis verbi sonat, †qꝛ bonum est arg. a vi verbi, vbi diffinitio vel auctoritas non repugnat. c. cum sm j. de preben. l. ij. §. appellata. ff. si cer. pe. ⁊ vtrobiq plene tradiť que autem ratio sit sufficiens. arbitrarium erit p. s. adducta.

¶ Aduertenduꝫ tamen est ad plura pro declaratione dicte cõclusionis. Et primo aduertendum est, qꝛ vt dicit Bal. in rubri.
209 supra eo. †sufficit ꝙ consuetudo sit rationabilis vt in quampluribus licet non in singulis. argu. l. nam ad ea. ff. de legib. posset exemplificari in consuetudine ꝙ extantibus masculis filie femine non succedant, que vt in quãpluribus est rationabilis, licet non in singulis vt experientia docet.

¶ Secundo aduertendum est, qꝛ ista rationabilitas que requiritur in consuetudine requiritur in ea consuetudine solum que est contra ius, ita Bald. hic col. ij. in fi. ⁊ sentit Abba. hic quãdo recitat opi. suam. in arti. premiss. ⁊ dicit post Cardi. flo. hic considerandum esse per iudicẽ, an sit contra ius, vel preter, quasi sentiat, ꝙ si est preter presumitur rationabilis, ⁊ ita etiaꝫ post multa concludit Barba. hic col. xiiij. vbi dicit ꝙ aut consuetudo est preter ius, ⁊ tunc presumitur rationabilis, eoipso ꝙ introducta est, aut est contra ius, ⁊ presumiť irrationabilis. allegat tex. in c. cum venerabilis. s. eo. idem dicit Aret. in consil. xliiij. incip. in proposita consulatione. ⁊ facit quod dicit Bald. in c. j. §. ij. col. iij. qui feu. dare possunt. ꝙ attendiť ꝯsuetudo in quo loco sedere debeat cantor in choro, ⁊ tamen in tali consuetudine non datur precisa rationabilitas. Et hoc comprobatur, qꝛ in his que sunt preter ius ⁊ positiua omnino sufficit voluntas pro ratione. glo. in l. j. §. j. in verbo ratus. ff. de postulan. quam glos.
210 per infinita ornat Fely. in c. si quãdo. col. ix. s. de rescri. †⁊ hac ratione attenta credo, ꝙ valeret consuetudo sine ratione contra ius positiuum, quando in sola voluntate esset fundatum ipsum ius, prout in aliquibus casibus contingit, in quibus ratio reddi non potest, vt dicit glos. in l. non omnium. ff. de legi. ideo
211 tunc in consuetudine non requireretur rationabilitas. †Et propterea dicerem ꝙ valeret consuetudo simpliciter inducta que minueret vel cogeret tempus. x. dierum ad appellandum, ⁊ ita clare decidit Bald. in rubri. s. eo. post princi. alia allegando, ⁊ hoc suadet ratio, qꝛ si lex eo casu est sine ratione, pari modo potest valere consuetudo sine ratione, qꝛ consuet. habetur p lege. c. consuetudo. j. distinc. l. de quibus. ff. de legibus. ⁊ in terminis est tex. in l. ꝙ non ratione. ff. de legibus, de quo dicam j. in vlti. aduertendo. facit etiam quod pulchre dicit Bal. in c. imperia
212 lem. §. preterea ducatus. de prohibi. feud. alie. per Fede. † vbi inquit ꝙ nullum est ius positiuum ꝙ consuetudine tolli non possit. Et hec nota bene. Pari ratione puto ꝙ consuetudo interpretatiua non requirat talem rationabilitatẽ, vt probatur in c. cum dilectus. s. eo. ⁊ hoc suadet qꝛ hoc casu non requiritur etiã ꝙ sit prescripta. vt dixi. s. in rubri. in iiij. sen. v. q. ⁊ infra dicam in glo. fina. in principio.

¶ Tertio aduertendum est, quod dicit Bal. hic apostillando istum tex. in verbo. rationabilis ꝙ non requiritur in consuetudine ratio stricte. i. inconuincibilis propositio, sed sufficit aliquod bonum motiuum. Et hoc suadet sonus verbi rationabilis, qui
213 denotat rationis habilitatem. ¶ †Quarto aduertendũ est pro declaratione premissorum, ꝙ rationabilitas consuetudinis dꝫ habere tres qualitates comites. s. vt religioni conueniat, vt discipline cõgruat, ⁊ vt saluti proficiat, ⁊ sic vt peccatũ excludat. tex. est in d. c. consuetudo. j. dist. que verba ibi declarant glo. ⁊ Archi. ⁊ Gemi. in c. erit aũt lex. iiij. distinc.

214 ¶ †Quinto aduerte, qꝛ si consuetudo sit tanti temporis, cuius initij memoria non sit in contrarium, non requiritur ꝙ sit rationabilis, ⁊ ratio est, quia habet vim priuilegij, ꝙ in sola voluntate consistit, ⁊ hoc aduertendum sentit glos. sequens que ad

talem

talem consuetudinem non applicat requisita de quibus in ea. In hoc tamen dic vt per Jmol. hic colum.iiij.post Cardi.flor. videlicet q si ex eo q sit contra rationem inducatur peccatum, nullo tempore valet.vt in isto tex.dicitur. et faciunt que congerit Fely.in.c.ij.in principio de maioritate et obedientia. Si vero non inducatur peccatum valet vt per eos.et ad hoc aduerten dum vide que plenius dicam infra extra glo.in.viij. conclusio. in.j.limita.

215 ¶ † Sexto aduertendum est quia videtur q ista rationabilitas solum sit consideranda quantum ad consuetudinem inducendā, secus quo ad consuetudinem iam inductam, sicut in simili dicimus in lege q3 debet esse rationabilis respectu condentis eam qui debet ratione moueri. Sed postquam est condita lex subditi debent ipsam seruare, et oportebit iudicare secundum illam.c. erit autem lex.iiij.distinctione.et ita illum textum declarat Geminia.in.c.consuetudo.j.distinctione.facit text. in.l.prospexit .ff.qui et a qui.tex.tamen noster repugnat,quia vltra quod consuetudo sit inducta et prescripta requiritur qd sit rationabilis. Et hoc tenendo q necessario tenendum videtur ex quo text.est hic clarus cogita de responsione ad tex.in.d.c. erit autem lex. iiij.distinctione, nisi dicas q aliud est in.l.que a principe emanat,quia causa presumitur in principe,glo.est in.l.relegati.ff.de penis: et tradunt docto.plene in.c. que in ecclesiarum supra de consti.maxime Fely.ibi col.xx.versi.v.conclusio.que ratio cessat in consuetudine.

¶ Septimo aduertendum est circa predicta,quia pulchrum est intelligere in practica que consuetudines in specie sint irrationabiles,et in hoc dicas q plura exempla colliguntur ex his que supra dixi in.ij.notabi.plura etiam exempla colliguntur ex iuribus huius tituli,et ex glos.hic, et multa exempla tradit Joan. andr. hic tam de irrationabili q de rationabili consuetudine. Multa etiam exempla seu plura iura referentia consuetudines irrationabiles refert dominus Petrus rauen. in conclu. suis consuetudinis.carta.xij.Et vnum exemplum tradit Joan. calde.in repeti.c.postulasti. alias incipit nostro infra de peniten. et remissio.colum.fina. vbi dicit non valere consuetudinem tanquam irrationabilem q inferiores prelati possint concedere indulgentias,vel literas indulgentiarum, quia sic rumperetur omnis ecclesie disciplina. Contrarium tamen probat tex.cum glo. in.c.accedentibus infra de excessi.prelato. in fi.et ibi hoc tenet Abba.post alios in fi.per eos relatos, dicens q concedere tales indulgentias est iurisditionis, et q talia queruntur consuetudine,licet secus sit in his,que sunt ordinis, ex eo q ordo deficit in acquirente,vt pauloante declarat ibi Abba. et propterea nō posset inferior acquirere potestatem conferendi ordines vel cōsecrandi ecclesias per consuetudinem vt per eum per tex. in.c.

216 quanto supra eodem. † Unum etiam exemplum consuetudinis rationabilis tradit Ange.in consilio.xlv.incip. pater habens. vbi tradit de consuetudine diuidendi lucra mercature,quando vnus posuit personam vel labores,et alius pecuniam. Aliud tradit ipse Ange.in consilio.cclxxij.col.ij. incipien. primus punctus, scilicet vt valeat consuetudo q arbiter pronuntiet prout certus vel incertus iurisperitus consulet. Aliud exemplum est, q3 valet consuetudo diuidendi feuda dignitatum, vt inquit Jo. an.presupponens esse consuetudinem generalem in addi. Specu.in rub.de feu.versi.non omittam.Refert et sequitur Soci. in consilio.lxxvij.incip.visis inuestituris.col.vij.et tradit Fely. alia adducens in.c.que in ecclesiarum.circa penulti.car.supra

217 de constitu. † Aliud exemplum est, quia valet consuetudo q vxor succedat marito in bonis mobilibus etiam liberis extantibus,ita plene decidit Rota in nouis. sub titulo de consuetudine.decisio.j.et in antiquis. decisio.vij. eodem titulo. Aliud est exemplum,quia valet consuetudo conferendi aliquid in coronatione imperatoris,licet de iure nemo teneatur.l.vnica.C.de auro coronario.libro.xj.et ibi gl. dicit q de consuetudine iudei aliquid conferunt,et hoc refert pro notando dominus Martinus

218 laudensis in tractatu suo de principibus.in quarto no.† Aliud exemplum est,quia consuetu.qua mediante Ueneti et Genuenses eligunt sibi Duces tollerante Imperatore,rationabilis dicitur,ita Bald.in.l.decernimus.C.de sacrosanctis ecclesijs colum.j. Aliud etiam exemplum consuetudinis rationabilis tradit Cepol.in consilio.xl.incipien.lucius.in.vj.dubio,vbi dicit valere consuetudinem q in loco tormentorum examinentur diffamati. Alia infra refero,et plura retuli supra in quarto notab. Et aliud pulchrum exemplum collige ex his que tradit Bald. in consilio suo.ccccj.incipien.in feudo.in.v.volu. et in consilio suo.cclxxv.incipien. quod pro regula in feudis traditur, vt in

219 ij.volu. † vbi dicit q valet consuetudo q femine succedant in feudis seu dignitatibus regalibus. Item secundum eum valet consuetudo q vasallus possit testari de feudo. Et q valeat consuetudo q femine succedant in feudis etiam tradit Cardi.in cō silio.lxiiij.incipien.casus.in fine.alleg.text.in.c.significauit in

220 fra de testi.et alia.† Aliud etiam est exemplum in consuetudine generali, que habet q res delate per fraudantem gabellam indistincte confiscantur non considerato cuius sint res,nam talis consuetudo valet,licet ille deferens teneatur ad interesse domino rerum,ita Bald.post Barto.per eum relatum in.l. fin. circa medium.C.de nauti.feno.Exemplum aliud est in consuetudine percipiendi aliquid pro sepultura ex post,q3 valet iuxta. c.ad apostolicam.j.de simo.Rota tamen semper,q non sufficeret curato probare se fuisse in possessione percipiēdi nisi probet q solutio fuit facta ex deuotione fidelium,ita Pau. de cast.in consilio.ccccj.incipien.viso processu. in fi. in noua impressione antiquorum.Et plura que requiruntur ad talem consuetudinem tradit idem in consilio.ccclxij.incip.circa prin.in eadem impressione,et in dubio talis consuetudo presumitur causa cupiditatis et auaritie inducta, vt inquit Bellame. in consilio.xxxj.incipi.

221 q mulier.col.iiij.in fi.† Aliud exemplum est,q3 non valet consuetudo disponens,q antequam aliquis recipiatur in canonicū prebendatum,q prius renuntiet beneficijs,que obtinet,q3 videtur inhonesta, ita formaliter decidit Rota in antiquis sub hoc titu.decisio.iiij. Aliud est exemplum,q3 non valet consuetudo, q quis sit episcopus et canonicus in eadem ecclesia,q3 impossibile est q eodem tempore quis sit pater et filius,ita Archidia. in.c.cum in ecclesia.de prebend.libro sexto.contrarium tamen tenent Joan.de lig.Joan.an.et Philippus de peru.ibi ex ra

222 tione de qua per eos.† Aliud exemplum est,q3 non valeret cō suetudo,q homines disparis professionis vel habitus simul in eodem monasterio sociarentur, q3 talis consuetudo esset rationabilis.tex.est in clemen.j.de elec. hoc tamen non procederet quando in eadem ecclesia essent clerici disparis professionis vel habitus,et tamen haberent collegia diuisa,et separata, et prelatos diuersos,prout est ecclesia diui Ambrosij Mediolani, vbi est duplex collegium monachorum, scilicet et canonicorum regularium,et in ecclesia sancti Augustini Papie,vbi sunt canonici regulares,et fratres mendicantes. et de consuetudine ecclesie diui Ambrosij,q valeat,satis presupponit glo.in.d. clemen.j. in verbo societur. multa etiam exempla in quibus consuetudo non tenet tradit communis preceptor domi.Jas.in d.l. de qui

223 bus.col.xvij.ff.de legi. † inter cetera ponit exemplum in consuetudine torquendi iudices vel doctores vel decuriones, que non valet,et sic est irrationabilis.l. omnes iudices.C. de decu. libro decimo.et ibi Bar.not.talis enim consuetudo videtur esse contra honestatem, que suadet talibus personis esse deferendum. argumen.c.sane.el.ij.infra de offi.delega.facit.l.fi.ff.de decu. Et consuetudo contra honestatem non tenet,vt dixi supra in pre

224 dicto notabi.iij.† Aduertendum tamen est, q licet consiliarij ciuitatis loco decurionum habeantur,tamen valeret consuetudo,vt ipsi torqueri possent,et suspendi,ita Gandi.in tracta.malefi.in rubri. nunquid consiliarij ciuitatis possint torqueri. vbi dicit q ita vidit consuli,et obseruari auctoritate consuetudinis. idem Odoffre.in tracta.suo de questionibus. in fine. idem Alberi.et Sali qui dicit q in Lombardia consiliarij ciuitatis non gaudent priuilegio decurionum,maxime quo ad torturam in.l. diuo Marco.C.de questio.idem firmat plene Cepol.in consilio suo.xl.incip.lucius.col.iij. Aliud pulchrum exemplum colligitur ex tex.in.c.ij.infra de probat. Aliud colligitur in.c.sacratas.xxiij.distinc.vbi reprobatur consuetudo q moniales et sacrate tangant vasa sacrata vel ponant incensum vel thus in altari. Aliud exemplum collige ex eo quod tradit Areti.in con

225 silio.xxiij.incip.in presenti consultatione.in fi.† vbi dicit q nō valet consuetudo nisi esset inducta ex legitima causa que haberet q minor dignitate tempore vel ordine preferreretur maiori, et assignat rationem,q3 talis consuetudo est scandalosa et destructiua veritatis et contra rationem naturalem,et allegat iura et auctoritates. Aliud exemplum est, q3 non valet consuetudo ecclesie vt possit quis assumere honorem, qui communiter illi ecclesie non conceditur,puta vt canonici sint Cardinales, vel vtantur insignibus episcopi,ita traditur per docto. in.c. catholica. xj.distinctione.et in.c.cum olim supra eo.et per do. Pet.rauē. in conclu.suis consuetudinis.col.xv.et hoc facit cōtra ecclesiam Mediolanensem,in qua canonici cathedralis ecclesie Cardi

nales vel ordinarij appellantur, et ita in Beroaldo suo semper nominantur, tamen quia nudo nomine Cardinales dicuntur, satis valet talis consuetudo vt in simili dicunt glo. et docto. in l. si quis in fundi vocabulo. ff. de lega. j.

226 ¶ † Aliud etiam est exemplum, quia consuetudo quod bigamus non puniatur a laico non tenet tanquam irrationabilis text. est in cap. j. de biga. libro sexto. Aliud exemplum tradit Bal. in consilio. cccxlix. incipie. si hoc queritur. in. v. volu. videlicet, vt non valeat consuetudo quod credatur scripturis campsorum, tam pro se quam contra se. licet hoc firmare nolit, dicens quod est questio satis dubia, et eodem modo loquendi vtitur Areti. in consilio. xlv. incipien. visis articulis. in fi. refert tamen Bald. alibi singulariter firmare exemplum predictum. tamen Cepola in consilio. xl. incipien. lucius. in. vj. dubio firmat, quod non valeret consuetudo, quod credatur omni scripture mercatorum, quia esset indiscreta et tenderet ad falsum committendum. alleg. Bal. in l. vnica. col. v. de confes. et dixi supra de hoc plene in. iij. notabi.

227 † Aliud exemplum trado, quia valet consuetudo et rationabilis est, quod mitius puniatur aggressor quam ille qui facinus ad effectum producit, ita Fulg. dicens quod est generalis consuetudo in consilio. cxlix. incipien. super inquisitione. ad fi. Aliud exemplum consuetudinis irrationabilis ponit Bald. supra in rubri. huius tituli circa princi. scilicet in consuetudine que haberet quod vir teneatur dotare vxorem, talis enim consuetudo secundum eum esset irrationabilis. alleg. tex. in l. si ita stipulatus fuero te sisti. §. si tibi nupsero. ff. de verborum obligatio. vbi pactum eo

228 modo factum tanquam ratione carens improbatur. † Item posset poni exemplum in consuetudine, vt teneat sententia a non suo iudice lata, quia non valet tanquam irrationabilis. textus est not. in cap. ad nostram supra eodem. Item potest poni exemplum in consuetudine habendi plures prebendas vel distributiones in eadem ecclesia, quia non valet vt not. in cap. literas. per illum tex. de concessio. prebenda. idem dicit Cardi. floren. in consilio suo. liij. incip. casus talis est. Aliud exemplum est, quia non valet consuetudo quod in instrumento non ponatur locus nec dies, ita decidit Rot. in antiq. sub titu. de consuetu. decisi. vj. incip. vtrum valet. et dixi supra in. iij. notabi. idem dicit Rota in anti.

229 sub hoc eodem titulo. decisi. fina. † Aliud exemplum datur in casu capit. ij. de consuetu. libro sexto. vbi dicitur quod non valeret consuetudo quod appellaretur a vicario episcopi ad episcopum, quia non est consona rationi ex quo idem auditorium est vtriusque vt ibi dicit text. Item vt ibi dicit glo. que reputatur singularis in glo. magna circa medium, non valeret consuetudo vt appellaretur ad minorem, quia esset contra substantiam appellationis. et illam glo. sequuntur docto. ibi et dominus Antonius hic col.

230 iiij. in repeti. † dicens quod consuetudo contra substantiam continet impossibilitatem, ideo dicitur irrationabilis. Abba. tamen in cap. fina. in notabi. de dilatio. dicit ideo eam irrationabilem esse, quia non conuenit quod minor corrigat factum maioris. c. cum inferior. de maioritate et obedien. cum similibus. Et quod talis consuetudo non valeat firmant etiam doct. in rubri. infra de appella. maxime Abba. et moder. ibi vbi declarant quid dicatur substantia actus allegando maxime Bald. in l. si ex pretio. in fine .C. si certum petatur. vbi dicit quod multis modis capitur substan

231 tia, † et quid differant substantia, forma et solennitas tradit bal. pulchre in repe. l. penul. colum. ij. C. de sacrosanctis ecclesijs que autem dicatur solennitas substantialis et que non, tradit Bar. et post eum moder. plene in l. vniuersa. C. de preci. impera. offeren. Premissam etiam conclusionem, scilicet vt non valeat consuetudo contra substantiam actus tradit Alexan. in l. de pupil

232 lo. §. qui nuntiat. ff. de noui operis nuntia. † Scias tamen quod licet non valeat consuetudo contra substantiam actus, tamen hoc non procedit in substantia vel substantialibus a iure positiuo introductis. Ita colligo ex doctrina Bart. in extrauagan. ad reprimendam. in verbo et figura. circa princi. vbi loquitur de substantialibus iudicij que tolli possunt. Item scias quod aliud est in solennitatibus, quia consuetudo posset illas tollere vt per Alex. in d. §. qui nuntiat post alios per eum relatos. et facit quod dicam infra extra glo. in. v. questione in. ij. illatione. ad finem. vbi tangam an valeat consuetudo quod stetur instrumento in quo dicitur interuenisse cause cognitionem, cum tamen de illa non appareat. Item an valeat consuetudo derogans solennitatibus re

233 quisitis in alienatione rei minoris, † facit quod dicit Abba. in d. rubri. de appella. colum. j. .. quod valet consuetudo tollens accidentalia appellationis. exemplum. valeret consuetudo vt appellatio fieri posset omisso medio. ita glo. in dicta cap. ij. de consuetu. libro sexto. et sequuntur moder. in d. rubri. idem dicit Joan. de anania in consilio. lj. incipien. in causa illorum de monticulo. in fine facit etiam text. in l. fina. C. de testamen. vbi valet consuetudo tollens solennitatem testium in testamento, et pulchra similia tradidi supra in. iiij. nota. in illationibus in quibus ibi, et infra maxime extra glo. plurima referam.

234 ¶ † Ex isto casu et exemplo irrationabilis consuetudinis supra proxime relato posset inferri, quod non valeret consuetudo, quod precarium non posset reuocari ad beneplacitum, quia esset contra substantiam precarij. l. cum precario. ff. de preca. et sentit glos. in d. cap. ij. et idem si esset consuetudo non reuocandi procuratorem, quia esset contra substantiam talis actus, vt tradunt glos. et docto. in cap. fina. de procu. libro sexto. vbi loquuntur in simili de

235 pacto non reuocandi procuratorem quod non valet. † Idem si esset consuetudo de non reuocando testium vel similes, quia non valerent. et ratio est, quia essent contra substantiam predictorum actuum, vt dicit Bar. in d. l. cum precario. Sed considera quod licet non valeat pactum in casibus predictis, quia nemo potest facere quin leges locum habeant in actibus suis. l. nemo potest. ff. de lega. j. tamen videtur, quod consuetudo valere debeat, quia substantia que est in precario et in alijs similibus supra relatis, vt possint reuocari ad beneplacitum, videtur inducta a iure positiuo, de quo in d. l. cum precario. et per glos. et docto. in dicta cap. fina. et per text. in l. si quis in principio testamenti. ff. de lega. iij. vbi traditur conclusio quod nemo potest sibi imponere legem a qua recedere non liceat, sed vt supra dixi substantialia a iure positiuo inducta tolli possunt per habentem potestatem, ergo predicta substantialia tolli poterunt per consuetudinem que dicitur lex. §. ex non scripto. insti. de iure naturali hac tamen respectu precarij maxime pro nunc non firmo, quia tex. in l. j. ff. de preca. dicit quod liberalitatis precarij genus ex iuregentium descendit. Item respectu ipsius precarij et aliorum similium supra relatorum esset considerandum, an talis consuetudo de non reuocando rationabilis esset, et super hoc cogita quia nemo attingit. Multa etiam exempla consuetudinis rationabilis tradit Joan. and. hic, et a pluribus legibus et cano. diuerse consuetudines tanquam valide et approbate referuntur, vt etiam tradit domi. Pet. rauen. in dictis suis allega. consuetu. car. x. et multa tradidi ego supra in. iiij. nota. et alia exempla vide in varijs iuribus videlicet in. c. nouit. in versi. non enim infra de iudi. in. c. certificari. de sepul. in. c. sup eo. de cog. spiri. in. c. de trina. de consecra. distinctio. iiij. in. c. j. xvj. distinctione in. c. vtinam. lxxvi. distinctione in. c. cum omnes supra de consti. in. c. ij. et in. c. cum olim supra eodem. in. c. ij. de cle. egro. in. c. ex parte infra de concessio. prebend. in. c. cum ad quorundam. lxxxiiij. distinctio. in. c. pudenda. xxiiij. q. j. in. l. item eorum. in principio. ff. quod cuiusque vniuersi. nomine in. l. et fine. §. lucius. ff. de admini. tuto. in. l. iij. §. non tantum. ff. quod vi aut clam. in. l. non tantum. ff. de decu. in. l. semper. §. legem. ff. de iur. immu. in. l. fi. C. de testa. in. l. missi. C. de exactio. trib. lib. x. in. l. j. C. de peti. bonorum subla. lib. x. in. l. si fundus. ff. de euict. in .l. cum delanionis. §. asinam. ff. de fun. instr. in. l. si seruus plurium §. fi. ff. de lega. j. in. l. vel vniuersorum. ff. de pig. actio. in. l. excepto. C. loca. in. l. si publicanus. in fi. ff. de publi. in. l. parabolam

236 .C. de epi. et cle. in. l. j. §. fi. ff. de ven. inspi. † Et aliud exemplum consuetudinis rationabilis tradit Abba. in. c. extirpande. §. qui vero. de preben. circa fi. vbi dicit quod valet consuetudo, quod rector ecclesie possit ad modicum tempus deseruire in ecclesia per vicarium, et alia plurima exempla in diuersis iuris partibus relata reperies, et in specie multa congessi supra in. iij. et. iiij. notabi. in textualibus, et etiam multas consuetudines in specie referam infra extra glos. in conclu. quas assumam ex doctrina Abba. maxime in. v. conclusione vbi tractabo de consuetudinibus ecclesiarum vel clericorum, et multas consuetudines in specie ra

237 tionabiles refert glo. in cap. frustra. viij. distinctione. † Et nota quod vbi aliqua lex refert consuetudinem, si illam non improbat, videtur approbare. hoc mihi tex. iuncto notabili penultimo abbatis ibi in cap. si clericus laicum infra de foro competenti, facit tex. et quod ibi no. docto. maxime Barto. et Pau. de cast. in. l. bona fides. ff. depositi. et in. l. si idem cum eo. §. fi. ff. de iurisditione omnium iudicum. et ibi moderni plura ad propositum congerunt.

¶ Octauo aduertendum est, quia videtur impossibile id quod presupponit text. in isto capi. scilicet quod consuetudo contra. l. sit rationabilis. hoc probat Abba. hic post Joan. and. colum. viij. quia lex est rationabilis cap. erit autem lex. cum similibus quarta distinctione. Ergo consuetudo contraria erit irrationabilis, quia si vnum

si vnum contrarium est bonum aliud est malum.c. hospitiolu3. xxxij.distinc.cum similibus. Pro solutione dicit Abba. ꝙ diuersis respectibus vel diuersis rationibus consideratis lex dicetur rationabilis, ⁊ etiam consuetudo ⁊ contraria rationabilis
238 erit, ⁊ hoc probat ⁊ exemplificat vt per eum. † Ex quo habes bonam doctrinam ad mille proposita, videlicet ꝙ duo contraria diuersis respectibus cõsideratis procedere possunt. Et hãc doctrinam soleo adducere plerumqꝫ ad soluenda argumenta q̃ fiunt contra continuationes vel situationes rubricarum.⁊ hanc doctrinam etiam tradit ⁊ plenius domi. Anto. hic in lect.col. penulti.⁊ in repe.col.iij.allegando inter cetera glo.in.c.j.infra de collusio.deteg.facit etiam tex.in.c.quia non debet. de consangui.⁊ affin.vbi dispositiones contrarie diuersis temporibus consideratis procedunt, non enim debet irreprehensibile iudicari si secundum varietatem tempoꝝ statuta variantur humana,qꝛ etiam deus idem fecit,vt ibi tex.dicit, ⁊ sic vna lex vno tẽpore est equa ⁊ sancta,⁊ alio tempore iniqua,vt ibi ponitur exẽplum,⁊ alia ad comprobationem huius doctrine refert Barb. hic colum.xv.facit etiam glo.in.c.ij.de arbi.libro sexto. in ver
239 bo ciuilis.† Item facit qꝛ idem verbum ad diuersas personas relatum potest quandoqꝫ diuersimode intelligi.c.cu3 dilectus. ⁊ ibi Abba.in.vj.nota.supra.eo.glo. in.l.iij.ff.de offi. procon. ⁊ leg.item facit qꝛ vnum ⁊ idem diuerso respectu potest esse cõsuetudo ⁊ etiam prescriptio,vt inquit Joan.and.in.c.ij.de consuetudine.lib.vj.⁊ Abba.j.col.pe.
240 ¶ † Nono aduertendu3 est, qꝛ licet consuetudo irrationabilis ⁊ inhonesta non teneat, tamen consuetudo ipsa tollerari potest quando immineret scandalu3,ita Joan.and. post Joan.mona. in.c.ij.de preben.lib.vj.⁊ firmat Cardi.floren. in consilio suo. lvij.incipien.pro magnifico domino comite.facit text.⁊ que ibi plene congerit Fely. post alios in.c. nihil cum scandalo infra de prescriptio.
241 ¶ † Decimo aduertendum est, ꝙ consuetudo debet esse rationabilis,etiam ꝙ sciente principe inducatur, alias non valet,ita Abba.infra in ver.quinto requiritur.in fi. ⁊ hoc est vtile, quia aliud est in.l.que a principe emanat, quia lex principis licet deberet fieri cum ratione, tamen si facta esset sine ratione nõ esset disputandum de eius validitate capi.erit autem lex.in fi.iiij.distinctione facit.l.prospexit.ff.qui ⁊ a quibus.⁊ tex.in cap.in memoriam.in principio.xix.distinctione.An autem allegans consuetudinem debeat probare ꝙ sit rationabilis, vide que dico.j. extra glo.in.viij.conclusione.in prima limitatione.
242 ¶ † Ultimo aduertendum est,quia aliqui tenent,ꝙ licet consuetudo,que est contra ius canonicu3, debeat esse rationabilis, tamen secus in consuetudine que est contra ius ciuile, ita sentit Joan.and.in addi.Specu.in titu.de instru.edi.§.compendiose.versi.sed nunquid.⁊ Jmola hic quos refert ⁊ sequitur domi. Petrus Philippus corneus in consilio suo.ccxciij. incip. circa supradictam consultationem colum.ij. in fi. in primo volu.⁊ de hoc videtur esse glos. in.l. domini prediorum.C. de agrico.⁊ censi.lib.xj.Jdem presupponit Areti. alias auctoritates allegans in consilio suo.xliiij.incipien.in proposita consultatione.⁊ clarius in consilio sequenti. vbi presupponit valere consuetudinem ꝙ credatur libris mercatorum in omni causa, ⁊ tamen secũdum eũ,idest irrationabile, de quo tamen vide que.s.dixi in textualibus.notabili tertio,⁊.s.in.vij.aduertendo.

¶ Sed differentia predicta inter ius canonicum ⁊ ciuile videtur contra mentem aliorum doctorum indistincte loquentium ⁊ hic ⁊ in alijs locis, vbi hec materia tangitur. Et idem videtur presupponere Abbas in consilio.iij.in.xxij.questione.⁊ in consilio.vij.incip.tria.circa primum dubiu3.col.penul. in secundo volu.⁊ confundi videtur ista differentia per tex.istum qui clare loquitur,⁊ requirit consuetudinem esse rationabilem,⁊ ex eo ꝙ hoc est clare decisum de iure canonico, nec reperitur ius ciuile in contrarium.seruandum erit ius canonicum in vtroqꝫ foro.c. j.⁊ ibi not.de noui operis nuntia. Sed tenendo opi.predictoꝝ doctoru3 possemus dicere, ꝙ de iure ciuili alia opinio clare probatur in.l.ꝙ non ratione.ff.de legibus.vbi dicitur,ꝙ consuetudo,que non est cum ratione,tenet licet non extendatur, ⁊ patet in exempto gl.ibi,dicit tamen Cardi. floren. hic questio.xxxij. circa medium ꝙ ille tex. intelligitur de consuetudine contra rationem,ita tamen ꝙ non inducatur peccatum, ⁊ sic intelligitur in ratione iuris positiui,vt declarabo infra in tertio requisito cõsuetudinis,⁊ hac declaratione attenta videtur corruere differẽtia predicta,quia etiam de iure canonico consuetudo contra rationem iuris positiui, ex qua peccatum non inducitur valet, vt probatur in isto tex.Sed adhuc considera, quia irrationabilitas consuetudinis videtur considerari per docto.hic alio respectu,ꝙ̃ respectu peccati. vt dixi supra in principio huius glos.⁊ tamen dicunt ꝙ stante tali irrationabilitate non tenet. Conclusiue dicta differentia mihi non placet,vnde teneo, ꝙ etia3 in foro ciuili seu in consuetudine contra ius ciuile idem sit, quod in consuetudine contra ius canonicum,scilicet vt non valeat, si sit irrationabilis per istum text. qui clare loquitur. Et propterea etiam in foro ciuili seruandus est,vt predixi, nec obstat text.in dicta lege ꝙ non ratione,quia ille tex.intelligitur in consuetudine contra rationem,idest contra legem,vel intelligitur de ratione iuris positiui.vt supra dixi.⁊ declarabo infra in glos. fina.in tertio requisito consuetudinis. Sed quando consuetudo esset contra rationem naturalem vel alias irrationabilis esset, secundum arbitrium boni viri, vt declaraui in principio huius glos. absurdum esset dicere, ꝙ valeret etiam de iure ciuili. Et hoc comprobo ex tex. non extorquendo literam in.l.ij.C. que sit longa consuetu.vbi dicitur,ꝙ consuetudo licet sit auctoritatis non
243 vilis,tamen non vincit rationem.† Item comprobo,quia statutum irrationabile etiam de iure ciuili non tenet,vt tradit Bar. in lege omnes populi.in tertia questione principali.versicu.tertio.iuxta predicta.ff.de insti.⁊ iure. ⁊ Abba. ⁊ posteriores.in cap.cum omnes supra de constitu. Tertio comprobo argumẽ. tex.in cap.erit autem lex quarta distinctione. vbi dicitur ꝙ lex debet esse rationabilis ⁊ honesta, ergo eadem ratione idem erit in consuetudine. Ultimo facit vna conclusio quam infra extra glos.formabo post Abba. que conclusio habet ꝙ consuetudo contra ius naturale non tenet,ergo non tenebit contra rationẽ naturalem,⁊ illa conclusio loquitur indistincte.

Glos. finalis magna diuiditur in duas partes, vt etiam diuidit Abbas. Jn prima enumerat requisita ad consuetudinem inducenda3. Jn secunda ponit multas differentias inter consuetudinem ⁊ prescriptionem. secunda est ibi, sed quam differentiam.

¶ Circa primam partem glos. collige ex ea tres conclusiones ad quas poterit ista glo.allegari.

¶ Prima conclusio est,ꝙ plura requiruntur ad consuetudinẽ inducendam,de quibus videbimus.j.ordinatim. Et ista requisita etiam refert glo.in.c.frustra.viij.distinc.

¶ Secunda conclusio est,ꝙ cõsuetudo debet probari, de quo etiam infra videbimus.
244 ¶ † Tertia conclusio est, ꝙ difficilis est probatio consuetudinis,immo dicit Hosti.quẽ refert Jo.an.hic col.vj. ꝙ est quasi impossibilis tñ de modo eam probandi.j. videbimus extra glo.

¶ Circa primã ꝯclusionẽ discutiẽda sunt reqsita ꝯsuetudinis.

¶ Primum est consuetudinis requisitu3,ꝙ consuetudo debet esse rationabilis,vt in tex.nostro dicitur.Sed circa hoc requisitum aliter non insisto,qꝛ in precedenti glo. vbi bene etiam cadebat fuit expeditum ⁊ declaratum.
245 ¶ † Secundum requisitu3 est,ꝙ consuetudo debet esse prescripta ad hoc vt valeat vt in isto tex. dicitur.concor.text.in.c.cumana.⁊ ibi Abb.in.ix.col.j.de elec.⁊ in.c. non est putanda.de consuetudine.lib.vj.⁊ in.c.cum de beneficio. de preben.eo.li. Et dicit Bald.in.l.de quibus colum.ij.ff.de legibus. ꝙ cõsuetudo similis est homini qui non perficitur, nisi temporis cursu,
246 ⁊ quando dicitur prescripta † declarat Abbas hic dicẽs ꝙ cõsuetudo dicitur prescripta, quando est obtenta per cursum temporis requisiti ad prescriptionem. Sed aduerte qꝛ postea dicit vnum quod repugnat huic doctrine sue, dum dicit ꝙ ius ciuile nunquam requirit consuetudinem esse prescriptam. Nam de iure ciuili etiam tempus ad inducendam consuetudinem requiritur vt in titulo.C.que sit longa consuetudo. per totum.⁊.j.dicetur post Abba.ergo predicta doctrina non videtur bona bart. in repe.d.l.de quibus.in.ij.questione principali. ver.iuxta predicta.dicit ꝙ consuetudo dicitur prescripta non obstãte fundamento Pet.⁊ Cyn.ibi quod hic Abba.refert.Dicebant eni3 prefati docto.ꝙ consuetudo nõ potest dici prescripta qꝛ prescriptio concernit ius formatum vt dominiu3. Sed consuetudo est ius disponens,ergo non potest dici prescripta vel disposita,sed dicit Barto.ꝙ consuetudo ideo dicitur prescripta, quia inducit ius ad similitudinem prescriptionis seruitutis,que inducit illud ius, quod prius formatum non erat, qua doctrina attenta presupponit Bar. ꝙ ita de iure ciuili sicut canonico cõsuetudo debeat esse prescripta. Et cu3 Bar.transeunt ibi cõiter alij,⁊ in specie cõis preceptor ibi col.x.reprobando Ang. q ibi dicebat ꝙ de iure ciuili non reqrit̃ ꝙ consuetudo sit prescripta.idẽ pre-

supponit Bald. ibi in repeti. columna secunda. dicens ꝙ consuetudo dicitur prescripta, idest roborata ad similitudinem prescriptionis. ⁊ dicit dominus Antonius hic in repeti. columna. xxv. ꝙ ideo sic dicitur, quia inducit effectum prescriptionis, idē in effectu dicit Cardi. Alexand. in capitu. frustra secunda col. viij. distinctione. Et nota ꝙ idem videtur dicere consuetudo prescripta, quod consuetudo inducta. glos. est in. l. nemo. §. temporalis. ff. de regulis iuris. Sed tu considera ꝙ immo verissimum est, ꝙ iura ciuilia loquentia de consuetudine non requirūt eam esse prescriptam prout faciunt iura canonica, ⁊ hoc videri potest ex lectura legum de hac materia loquentium. Item considera ꝙ attenta dicta doctrina Bar. potius deberet dici consuetudo prescribens ꝙ̄ prescripta.

¶ Unde pro resolutione huius difficultatis dicas, ꝙ consuetudo prescripta dicitur ad differentiam consuetudinis nondū inducte, que mos vel vsus appellatur, ⁊ sic dicitur ad differentiā consuetudinis facti, de qua supra in rubrica fecimus mentionē, ita dicit Joan. de imol. post Cardi. florenti. in capitu. ex parte astensis columna penulti. de concessio. prebenda. idem Cardi. hic questione. ix. in fi. ⁊ idem est dicere consuetudo debet esse prescripta, ꝙ dicere consuetudo requirit diuturnitatem temporis, vt dicit hic Cardi. floren. questio. xxx. ⁊ hoc est quod voluit dicere Bald. in dicta. l. de quibus. ⁊ Abba. hic ⁊ dicit Barba. hic colum. xxij. ꝙ licet iura ciuilia loquentia de consuetudine non vtantur illo modo dicendi, scilicet ꝙ consuetudo debeat esse prescripta, tamen vtuntur simili modo, vt in. l. diuturna. ⁊ in. l. sed ea que in verbo per plurimos annos obseruata sunt. ⁊ in. l. si de interpretatione in ver. in huiusmodi casibus via sit. ⁊ in. l. de quibus. in verbo inueterata. ff. de legi. ⁊ in. l. fina. in ver. antiquitus ꝓbata ⁊ tenaciter obseruata. ⁊ in. l. ij. in verbo vsus longeui. ⁊ in. l. j. in verbo longa consuetudine. C. que sit longa

247 consuetu. † Et si queras quare iura canonica vtantur hoc termino prescripta ⁊ non sic iura ciuilia. Abba. hic respondet vt per eum. Sed hanc responsionem prius dedit domi. Anto. hic in lectura colum. iiij. plenius loquens, ⁊ in repet. colum. xviij. ⁊ sequenti. dicunt enim in effectu prefati docto. ꝙ de iure canonico consuetudo dicitur prescripta, quia quasi prescribitur contra iura superioris per consuetudinem, que iura non possunt directo tolli per clericos capitu. ꝙ super his. de maioritate ⁊ obedientia. cum similibus, sed laici possunt directo tollere leges superiorum, vel principis ex potestate eis data ab ipso principe, per. l. omnes populi. ff. de insti. ⁊ iure. vnde si inducunt consuetudinem contra legē, non est opus, ꝙ prescribant contra ipsā legem, quia illam possunt directo tollere per statutum, ideo de iure ciuili non dicimus consuetudinem esse prescriptam, que ratio est colorata. ⁊ hanc rationem etiam in effectu tradit Barb. hic. col. xxij. tacita auctoritate domi. Anto. ⁊ Abba. licet per alia verba loquatur. Sed pro certo attenta ista ratione deberet potius appellari consuetudo prescribens ꝙ̄ prescripta, attamen quia compilatores canonum hoc modo loquendi vsi sunt, non possumus refragari, ⁊ licet iura ciuilia non appellent consuetudinem prescriptam, tamen canonibus non contradicunt, ⁊ propterea doctores iuris ciuilis plerumq̄ vtuntur eodem modo loquendi. ita loquitur glos. in dicta. l. nemo. §. temporalis. ff. de regulis iuris, ⁊ alij docto. supra relati. ⁊ Bald. in. l. fina. C. que sit longa consuetudo. ⁊ in capi. j. de cog. feud. in principio.

248 † Nota tamen vnum ꝙ vbicunq̄ ius facit mentionem de consuetudine legitime prescripta, propter istam adiectionem requiritur ꝙ sit quadragenaria, licet non sit contra ius. tex. est iuncta glo. in capi. cum de beneficio. de prebend. libro sexto. Idē glo. in. c. fina. de consue. eo. libro. ⁊ ibi Joan. and. in nouella. ⁊ Cardi. Alex. in. c. mos est. j. distinc.

¶ Requiritur ergo vt dictum est, ꝙ consuetudo sit prescripta ad hoc, vt valeat.

249 ¶ † Limita tamen, vt hoc non procedat in more vel vsu, q̄r in his casibus in quibus ipse mos vel vsus attenditur sufficiunt aliqui actus sine temporis cursu. ita domi. Ant. hic pulchre in repeti. versi. visa materia. col. xxij. post Nicol. matarel. in. d. de quibus. facit tex. in. l. vel vniuersorum. ff. de pigno. actio. ⁊ in. l. titianus. ff. ꝙ cum eo.

250 ¶ † Secundo limita, vt non procedat in obseruantia vnius curie, vel stilo, vel in consuetudine interpretatiua, vt dicit domi. Anto. hic in dicto versi. visa materia. ⁊ Alexan. in consil. cvij. incipien. pro inuestigatione. colū. fina. in. ij. volu. ⁊ idem sentit in consilio. xxxvj. in fine. eo. volumi. incip. viso themate. ⁊ dixi in rubri. supra eodem. ⁊ bene probatur in isto text. qui requirit consuetudinem esse prescriptam, quando est contra ius. ⁊ idem vult Abba. hic clare. sed q̄r Abba. loquitur in omni consuetudine que non est contra ius id non affirmo, nisi in consuetudine interpretatiua, quia alia que est preter ius requirit decem annos vt dicetur infra.

251 ¶ † An autem appellatione consuetudinis intelligatur de prescripta. vide Abba. pulchre in cap. cumana. in. ix. notabili. de electio. post Joan. andr. ⁊ domi. Anto. ⁊ domi. Alexand. qui alia allegat in. d. l. de quibus. in principio. in apostillis ad bar. ⁊ concludunt prefati docto. ꝙ sic per text. in dicto. c. cumana. nec alibi ita bene probatur vt inquit Joan. an. ibi. Et dicit bal.

252 in. c. j. de feu. cogni. † ꝙ consuetudo antequā sit prescripta nō dicitur consuetudo, sed voluntas inducendi consuetudinē. ⁊ dicit Bald. in. d. c. cumana. ꝙ non dicitur perpetua ⁊ vera consuetudo nisi sit prescripta, hoc tamen non procederet, quando hoc verbum esset prolatum in materia larga, puta in libello, q̄r si quis dicat, ꝙ consueuit eligere, sufficit, ꝙ probet, ꝙ aliquando elegit, ⁊ sic tūc intelligitur de consuetudine ēt nō prescripta capi. querelam. de electio. per quem tex. ita dicunt domi. Anto. ⁊ Abba. in. d. c. cumana. dicunt tamen domi. Anto. ⁊ Abba. ibi ꝙ vbi ad fundandam intentionem libellantis requireretur consuetudo prescripta, ꝙ tunc de tali intelligeretur libellus per. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudi.

¶ Ulterius circa istud secundum requisitū in quo dictū est, ꝙ dicitur consuetudo prescripta ea ratione, quia clerici inducēdo consuetudinē contra canones quasi prescribunt contra ip-

253 sos canones, querit Panormi. de pluribus. † Et primo querit de ratione quare per clericos posset induci consuetudo contra canones, ⁊ non sic posset fieri statutum contra ipsos canones, ⁊ dicit hoc videri mirabile. Item querit quare personis secularibus fuerit concessum vt possint statuere contra. l. imperatoris, non sic fuit concessum viris ecclesiasticis statuere contra canones. Et incipio ab hoc vltimo vt sequar ordinem Abba. Dicit Abbas eam rationem esse vt ideo laicis sit indultū, vt possint statuere contra leges imperatorum, ⁊ non clericis contra canones, q̄r ius ciuile finaliter tendit in bonum publicum ⁊ vtilitatē priuatorum, ius vero canonicum tendit dirigere hominē in deū ⁊ licet nihil alleget ad hoc poterat allegare glo. in. c. cum contingat. de iureiurando. Laici igitur possunt statuere contra leges, q̄r id eis imperatores concesserunt, attento ꝙ leges ciuiles continent ipsorum laicorum vtilitatem, ⁊ vtilitati ac fauori suo quisq̄ renuntiare potest. c. ad apostolicam. de regula. l. si quis in conscribendo. C. de pact. ⁊ in cap. j. de renun. libro sexto. vbi dicitur ꝙ etiam papatui posset papa renuntiare, sed clericis id non est indultum contra canones, quia statuta contra ipsos canones repugnarent fini eterno ⁊ bono anime. Istam rationem refert ⁊ sequitur communis preceptor in. l. omnes populi colū. ij. ff. de insti. ⁊ iure. ⁊ dominus Petrus Philippus corneus in consilio suo. clv. incip. ex quo statutum. col. pen. in. iiij. volu.

¶ Reperio tamen ꝙ Fely. eam improbat in cap. ꝙ super his colum. ij. de maioritate ⁊ obedientia. ⁊ Cardi. Alexan. in cap. frustra colum. iij. in principio. viij. distinctione, ⁊ mouentur tali fundamento. Nam multa sunt iura canonica que non tendunt dirigere animas in deum, vt sunt canones iudiciales ⁊ plerique alij contra quos attenta dicta ratione possent clerici statuere, ⁊ tamen id iure cautum non reperitur.

¶ Secundo ꝙ dicta ratio non sit bona probo, quia ea attenta

254 etiam papa non potest statuere contra canones. † quia nihil potest contra finem eternum capitu. sunt quidam. xxv. questio. j. Item probo alio fundamento. nam laici possunt statuere nedum contra leges, sed etiam contra canones, quando eorū statuta non sunt peccati nutritiua. tex. est quem ibi ad hoc ponderant Geminia. ⁊ Fely. in capitu. ecclesia sancte Marie supra de consti. ⁊ hoc etiam dicit Abba. in capitu. ꝙ clericis. ad fin. infra de foro competenti per text. in capitu. venientes infra de iureiurā. ⁊ per alia. ⁊ idem firmat cōis preceptor domi. Jason. in. d. l. omnes populi. ⁊ doct. in alijs locis vt plene tradit Fely. in. d. capitu. ecclesia. colum. iij. ⁊ domi. Pet. philip. corneus in consilio. cccxlij. incip. circa supradictam consultationem. colum. iij. in. j. volumi. ⁊ licet ipse loquatur quando laici statuunt contra canones in terris ecclesie, tamen alij doct. loquuntur indistincte, ergo non est verum, ꝙ clerici prohibeantur statuere contra canones ex ratione supradicta, quia ea attenta etiam laici non possent. Unde dicas ꝙ melior ratio assignatur per Cardi. floren. in. d. capit. quia frustra. ex mente domi. Anto. in repeti. ca. cum. m. ferrariensis. in princip. supra de consti. ⁊ sentit Fely.

Fely.in.d.c.ꝙ super his.§.ꝙ immo laicis fuit concessum sta-
tuere contra leges, qꝛ imperator accepit potestatem a populo
.§.sed quod principi.insti.de iure natu.ideo ad antidora conces
sit potestatem populo statuendi cōtra legez. Sed potestas ista
255 non fuit concessa clericis a papa, † qꝛ papa non habuit potesta
tem a clero sed a deo.c. quodcunqꝫ.xxiiij.q.j. aliquas alias ra
tiones refert Barba.hic col.xxiij.sed qꝛ precedens melior mi
hi videtur illas non refero. Et si dicas quare laici possunt sta-
tuere contra canones ⁊ non clerici. Respondeo vt per Abba.
in.d.c.ꝙ clericis.ad fi.§.ꝙ ideo laici id possunt, qꝛ leges eis ꝑ
mittunt statuere contra ius, vt in.l.omnes populi.ff.de insti.⁊ iu
re.nec in hoc canones contradicunt, ergo leges ciuiles obser-
uabuntur.argumen.c.penul.infra de no.opc.nuntia. Nec ob-
stant canones dicentes non valere statuta contra canones, qꝛ lo
quuntur de statutis edendis a clericis ⁊ concernentibus statuz
clericalem, secus vero in concernentibus ipsos laicos que non
sunt contra bonos mores, nec peccati nutritiua.
256 ¶ †Quare autem valeat consuetudo clericorum contra ipsos
canones ⁊ non statutum.dicit Abba.hic eam esse rationem, qꝛ
consuetudo insurgit ex tacito consensu, ⁊ non presumitur tanta
ambitio in inducentibus ipsam consuetudinem prout in facienti
bus statutum contra canones. Item esset timor scandali, si con-
suetudo improbaretur, que habet tacitum consensuz longo tem
pore continuatum, ideo canones permiserunt consuetudinez in
duci per clericos, vt in isto tex.hanc rationez clarius tradit Ge
mi.hic vt refert Fely.in.d.capitu.ꝙ super his.qui etiam hanc
rationem sequitur.
257 ¶ †Quare autez clerici possint statuere contra consuetudines
vt in.c.cum omnes.cum similibus.§.de consti.⁊ tamen non pos
sunt statuere contra canones, cum tamen consuetudo habeat
vim legis ⁊ canonis.c.consuetudo.j.distinc. dicas ꝙ ratio est,
qꝛ in tollenda consuetudine non fit contra legem superioris, ⁊
sic cessat ratio fundata in clemen. ne Romani. cum similibus.
de elec. Sed statuendo contra canones fit contra.l.superioris
igitur ⁊c. Ista ratio est etiam de mente Gemi.in.c.in his.xj.di
stinc.⁊ eam sequitur Fely.in.d.c.ꝙ super his.col.iiij. versi.fal
lit.vt infra de maioritate ⁊ obedien. ⁊ mihi etiam placet. Uel
aliter dici potest ꝙ ratio est, qꝛ consuetudo vtplurimum est con
tra ius, at propterea statutum contra consuetudinē reducit nos
ad ius commune.igitur valet, qꝛ res de facili reuertitur ad na-
turam suam.c.ab exordio.xxxv.distinc.cum similibus. vt con-
gerit Fely.in.c.cum omnes. ⁊ in capit. cum accessissent supra.
de constitutio.
¶ Secundo queritur circa predictum requisitum secundum, se
quendo ordinem Abba.an aliquo casu possit fieri statutum cō
tra canones per inferiores a papa? Respondet Abbas ꝙ sic.
ponendo vnum casum, sed multi sunt alij casus quos refert Fe-
ly.in.c.ꝙ super his.§.de maio.⁊ obe.⁊ ego plenius attingam.
258 ¶ †Primus igitur est casus quez Abb. refert qui notabilior
videtur, videlicet vt tunc possit fieri statutum contra canones
per episcopum vel alios inferiores, quando statutum fieret ex
causa vrgenti verisimiliter non cogitata per canonem. allegat
Bal.⁊ non dicit in quo loco debuit allegare in.l.omnes popu-
li.col.vj.ff.de insti.⁊ iure.⁊ in repe.l.ij.carta.xxj.ver. venio ad
secundum.ff.de iureiurand.per text.in.l.si hominem.ff.manda.
hanc tamen decisionem Bal.impugnat Barba.hic. col.xxv.
ex aliquibus rationibus, ⁊ maxime qꝛ tex.in.d.l.si hominez.lo-
quitur in eo qui habebat saltez generale mandatum, sed episco
pus faciens statutum contra canones nullum habet mandatū.
Sed potest dici, ꝙ immo ex quo est ordinarius ⁊ habet ordina-
riam iurisditionem a lege.c.j.de offi.ordi.dicitur habere man-
datum generale ad facienda ea, que verisimiliter lex sibi in spe
cie commisisset, si ea cogitasset.argumen.d.l.si hominez. Et pre
missam decisionem ⁊ casum suprascriptum etiam refert ⁊ sequi-
tur Fely.in.c.ꝙ super his.in prima fallentia infra de maiorit.
⁊ obedien.vbi alias auctoritates adducit.⁊ in.c.j.colum.xiiij.
versi.fallit septimo supra de constit.post Innocen. vbi pulchre
ornat tex.in.d.l. si hominem referendo infinitas decisiones si-
miles, que fiunt per illum tex.in diuersis locis plures etiaz con
gerit Barba.ibi ⁊ in rubri.C.qui admitti.⁊ in consilio suo.j.co
lum.xvj.⁊ sequenti.in.iij.volu.⁊ communis preceptor in.l.j.C.
de precibus impe.offe.⁊ in.l.omnes populi. colū.iij.ff.de insti.
259 ⁊ iure † ⁊ inter ceteras vnam pulchram tradit glo.in.c.latorē.
xxxiij.q.ij.dicens ꝙ episcopus potest ex causa vrgenti relaxare
penitentiam quam papa alicui imposuit.⁊ dicit pulchra glos.in
c.mensuram.de peni.distinc.j.in verb. doloris, ꝙ sacerdos ex
magno dolore ⁊ contritione hominis potest illuz absoluere abs-
que aliqua satisfactione exteriori, ⁊ sic absqꝫ aliqua penitentia.
⁊ dicit Bald.ad propositum in dicta rubrica.C.qui admitti.in
principio, ꝙ potestas ex causa potest dare licentiaz portandi ar
ma contra statutum vel proclama. Item comprobatur premis-
sa conclusio per illud quod dicit Franc. de crema in singu.suo.
260 cl.incipien.mandatum fuit. † vbi dicit ꝙ si mandatum sit capi
taneo vt non prelietur cum hostibus, si contrafaciat, licet vin-
cat debet decapitari.l.iij.§.in bello.ff.de re milita. tamen hoc
non procedit secundum eum si noua causa superuenisset vel an-
tiqua detecta fuisset quam princeps ignorabat.⁊ allegat tex. in
d.l.si hominem.
261 ¶ †Limita tamen dictam conclusionē ⁊ casum premissuz duo
bus modis. Et primo, vt procedat quando superior consuli nō
posset, alias esset consulendus.ita Roma.in.l.si vero.§.de viro
.ff.soluto matrimonio per tex.in.l.diuus. la vltima.ff.de falsis.
⁊ idem in simili dicit Abba.in capi.dilecti.el.ij.col.ij.infra de
appella.⁊ sequuntur Barba.⁊ Fely.in.d.c.ꝙ super his.in pri
ma fallentia.⁊ idem firmant nouiores in capit. at si clerici.§.de
adulterijs.col.viij.de iudi.
262 ¶ †Secundo limita, vt procedat dicta conclusio, ⁊ casus pre-
missus, dummodo in statuto contra canones exprimatur causa
propter quam ipsum statutum conditur, alias statutum non va-
leret, ita limitat domi.Fely.in.d.c.j.in.vij.fallentia.in fi.de cō
sti.⁊ fundatur hec limitatio in vna notabili conclusione docto-
rum que habet ꝙ vbi aliquid fit contra regulas iuris ex causa,
illa causa est exprimenda.ita Innocen.in.c.preterea. in fine in
fra de dilatio. Roma. in consilio.cccclxxxiij. incipien.dubita
tur primo.col.penulti.ad fi. vbi alia ad hoc allegat. ⁊ tradunt
nouiores in.c.consuluit.el primo.de appella. est etiam doctri-
263 na Barto.in.l.lucius.in fi.ff.de his qui not.infa. † vbi consu-
lit ꝙ iudex qui non vult adhibere fidem testibus debet causam
exprimere.⁊ sequitur Fely. alia adducens in.c. pastoralis.§.qꝛ
vero.colum.fina.infra de offi.delega.⁊ Barb.plene consilio.
lxxv.incipien.sapienter scribitur.in.ij.colum.in.iiij. volumi.⁊
Perusi.in.c.dilecto.questi.lv.infra de appellatio. ⁊ agnatus
meus ⁊ preceptor domi.Franc.curtius antiquior in tractatu de
testibus conclusione.xx.⁊ conclusione.l.Et per hoc sit expedi-
tus primus casus in quo possunt clerici statuere contra ius.
264 ¶ † Secundus est casus quando episcopus statueret contra
canones respectu iuris querendi ipsi episcopo vel ecclesie.vt in
casu.c.cum dilectus supra eodem. Et ibi colligit Abb. in quin
to notabili exemplum.ius confirmandi prelatuz in ecclesia sub
iecta episcopo ad ipsum episcopum spectat tanquaz ad superio
rem.c.iij.⁊.c.suffraganeis. cuz similibus infra de electio.tamē
in fundatione ecclesie posset fieri statutum per episcopuz ꝙ ius
confirmandi prelatum in illa ecclesia ad illum spectet ad quem
de iure non spectabat, vt probatur in dicto cap.cum dilectus.⁊
hunc casum comprobat dominus Fely. in dicto capit. ꝙ super
his.per glo.in.§.ex his.xvi.questio.vj. ⁊ per decisionem Fede
265 ri.de senis in consilio suo.ix.⁊ per alias decisiones † in quibus
cauetur ꝙ prelatus potest preiudicare ecclesie in querendis nō
autem in quesitis.quam doctrinam etiam tradit Abbas in con
silio suo.xxxj incipien.in ciuitate messana.in principio vbi dicit
ꝙ episcopus potest remittere quartam ei debitam, ⁊ nondum
datam, ⁊ successor talem remissionem non potest reuocare, se-
cus si ipsa quarta iam data esset.⁊ similes decisiones tradit Fe
ly.in.c.que in ecclesiarum.col.xvij.supra de constit.⁊ Barb.
in.c. vt super. de rebus ecclesie non alie. ⁊ plenius in rubrica
266 eodem titulo.in secundo dubio.in.viij.columna.† Sed tu cir-
ca istum casum aduerte qꝛ non videtur verum, ꝙ possit episco-
pus facere statutum generale per quod preiudicetur iuri que-
rendo ecclesie, puta si vellet facere statutum, ꝙ ius confirman
di electos in ecclesijs de nouo construendis spectaret ad alium
prelatum, tale enim statutum irrationabile esset ⁊ propterea nō
valeret capitu. erit autem lex quarta distinctione facit text. in
hoc capitu.fina.⁊ dicit Barto.in lege omnes populi.in quar-
ta questione principali.in versi.tertio iuxta predicta.ff.de insti.
⁊ iure.ꝙ statutum irrationabile est nullum ipso iure. idem fir-
mant Abba.⁊ moderni in capitu.cum omnes supra de constit.
in notabilibus.⁊ Paulus de castro. in consilio.ccccxviij.inci-
pien.quod ista mater.in.iij.col.in noua impressione antiquorū.
267 †vbi dicit ꝙ non valeret statutum preferens in successione vnū
agnatum alteri proximiori ex eo ꝙ esset irrationabile, ⁊ hoc idē
dicere possumus in consuetudine eadem ratione. Et tenendo
qd predixi prout arbitror tenendū esse, nō ob.tex.in.d.c.cū di-

lectus.q ibi statutum valuit disponens ꝙ ius confirmandi ad alium prelatum spectaret ea ratione, scilicet q patronus id petijt tempore fundationis ab episcopo.⁊ vbi episcopus nō assensisset forte ille non fundasset ecclesiam. que ratio cessat in statu

268 to generali.s.relato.† Non obstant etiam decisiones supra adducte in quibus dicitur ꝙ prelatus potest preiudicare ecclesie in querendis, q ille decisionēs loquuntur in actibus particularibus in quibus nulla fit prohibitio a iure, ⁊ in quibus etiaz possunt prelati desistere a tali preiudicio, nos vero loqmur in quo prelatus ederet statutum generale ad finem preiudicandi iuri querendo tunc enim vt predixi id facere non posset, quia statuta debent esse rationabilia.d.c.erit autem lex.iiij.distinctione. Et pro hac solū.facit quod refert Alexan. in.l. si quis in posterum.C.de bo. lib. vbi tradit ꝙ licet iuri reuerentiali in genere non possit renuntiari, vt per Bald. ibi, tamen in specie sic per adducta per eum.

269 ¶ †Tertius est casus, in quo valeret statutum inferioruz contra canones, scilicet quando clerici statuentes contra canones reducerent rem ad terminos iuris communis antiqui, q tunc valeret statutum. Ratio est, quia res de facili reuertitur ad naturam suam capitu. ab Exordio.xxxv.distinctio.l. si vnus.§.pactus.versicu.ꝙ in specie.ff.de pac. per quam doctrinam infinitas decisiones congerit Fely.in capitu. cum accessissent columna tertia.supra de constitu.⁊ in capitu.cum omnes eodem titulo.⁊ colligitur premissus casus ex doctrina Barto. in dicta.l. omnes populi.in tertia questione principali. versicu. iuxta predicta quero, ⁊ prosequitur domi.Maria. soci. in repe.capitu. qualiter.el.ij.questione.j.articulo.vj.infra de accusa. Idez firmat domi. Fely. in dicto capitu. cum accessissent columna.iij.

270 versi.hanc declarationem.† vbi concludit ꝙ canonici possunt statutum condere, per quod tollatur statutum etiam confirmatum per superiorem confirmatione necessaria, quando sublato tali statuto res reducitur ad ius commune allegat Bart. in dicta.l.omnes populi colum.iij.⁊ alia de quibus per eum. Fatetur tamen Fely.ꝙ aliud esset quando canonici non solum tollerent statutum predictum, sed etiam aliter statuerent, non reducendo rem ad terminos iuris communis vt per eum. Contrariam tamen opi.firmat Fely.ipse in.d.capit.ꝙ super his.ver. fallit tertio.⁊ concludit ꝙ statutum fieri non poterit per clericos contra canones, licet res reducatur ad ius commune antiquum, ⁊ monetur, q illud ius commune antiquum per canonez sequentem fuit correctum, ergo statutum contra ipsum canonez diceretur contra ius commune, ⁊ sic non valeret per text.in.d.

271 c.ꝙ super his.† Item monetur, q attenta alia opiñ. sequeretur, ꝙ episcopus vel alij inferiores a papa possent tollere dispositionem capitu.non debet.de consanguini.⁊ affini. reducendo consanguinitatem per quam matrimoniuz prohibetur ad septimum gradum.iuxta canones antiquos ꝙ nemo concederet.eādem opinionem tenent nouiores in.d.cap.cum accessissent.tacita auctoritate Fely. in loco preallegato. ⁊ idem consueui ibi tenere. Nec obstat decisio Barto.in.d.l.omnes populi, quia respondeo vt respondet Abba.in.d.c.cum accessissent.in quinto notabili.ꝙ Barto.loquitur quando statutum confirmatum quod tollebatur per aliud statutum concernebat ipsoruz statuētium fauorem, nimirum si ipsum statutuz ꝯtrarium valet. Sed quando statutum confirmatum per superiorem concernit fauorem publicum vel ecclesie secus est, tunc enim statutum nō valet tanquam sit contra ius superioris inducti ex confirmatione predicta.cle.ne Romani.de elec.⁊ ex predictis verbis Abb. apparet ꝙ ipse similiter tenet opinionem contra casum predi-

272 ctum.† Non obstat etiam dum dicebatur, ꝙ res de facili reuertitur ad naturam suam, quia illud non potest verificari, nec procedere in casu in quo gerens actum non habet potestatez reducendi rem ad naturam suam, quia cessante potestate cessat actus.l.iiij.ff.de acquiren.heredita.capi.cum super abbatia.in fin.infra de offi.delega.quia ergo statutum contra ius per clericos fieri non potest certe per ipsum statutum nullum nihil inducitur, quia quod nullum est nullum producit effectum.l. non dubium.in fine.C.de legibus.l.eius qui in prouincia. in fine.ff. si cer.pet.⁊ gl.in.l.si pater.C.ne de sta. defunctoruz.cū similib.

273 ¶ †Quartus est casus, quādo episcopus vel alij inferiores statuerent contra canones, ⁊ illud statutum a subditis acceptaret, q subditi dicuntur potius ligari ex sua libera voluntate, ꝙ constitutione episcopi.ita Archidia.in.c.certe.xij.q.j.de qua decisione facit festum Gemi.in.c.placuit. colum.v.xxxij. distinctione dicens esse menti perpetuo tenendam. idez Geminia.in summa.xviij.distinc.col.ij. proinde dicunt prefati doct.ꝙ episcopus cuz consensu cleri potest facere statutuz ꝙ de cetero nullus ordinetur in accolitum nisi proprijs bonis renuntiet ⁊ castitatem promittat. Sed tu circa istum casum aduerte q illum reprobat Fely.in.d.c.ꝙ super his.versi.fallit quarto, ex quinqz rationibus de quibus per eum. Mihi tamen videtur dicenduz ꝙ licet in exemplo premisso periculosa videatur decisio Archidia.⁊ Gemi.ex rationibus adductis per Fely.vbi supra tamen in genere loquendo verum est dicere vtputo, ꝙ statutuz teneat respectu eorum que concernunt principalem fauorem ipsorum subditorum consentientium, q eoruz fauori renuntiare possunt. vt supra dixi.⁊ ita in simili casu decidunt Abba. ⁊ moderni in

274 d.capi.cum accessissent.in notabilibus.s.de constitu.† vbi dicunt ꝙ licet statutum sit confirmatum per papam, tamen si concernat principalem fauorem canonicorum possunt canonici illud tollere sine licentia pape.⁊ ad hoc allegatur bonus text. in capi.illorum infra de preben. Si vero statutum concernat fauorem aliorum vel bonum publicuz, ita ꝙ non mere concernat ipsos statuentes, secus dicendum est vt dicunt docto. preallega. ⁊ ratio est, quia confirmatio pape facit vt dicatur constitutio ipsius pape.l.j.§.omnia.C.de vete.iure enucle.cap. si apostolice. de prebend.libro sexto. Sed inferior non potest tollere ius superioris.clemen.ne Romani.de elec.cum similibus.igitur ⁊c. Et si dicatur aduertendum esse, quia etiam in precedenti membro confirmatio pape interueniens debet operari, vt statutum dicatur constitutio pape ⁊ propterea ista differentia non videtur solida ⁊ ita mordent nouiores in.d. capit. cum accessissent. Ego respondeo ꝙ licet in casu precedentis membri statutum dicatur constitutio pape, tamen dicitur constitutio priuilegiatiua seu habens vim priuilegij canonicorum quorum fauorez concernit, vt inquit Abbas in.d.capi.cum accessissent. ⁊ proinde canonici possunt ipsum statutum tollere, ⁊ sic fauori suo renuntiare. secus est quando statutum concernit fauorem alioruz vel publicum vt predixi.⁊ facit doctrina Innocen.in capi.accedentibus infra de priuileg.quam commendat Abba.in.d.cap.cum accessissent.dicit enim Innocen. vbi supra ꝙ si statutum ecclesie concernit principaliter vtilitatem vel honorem ipsius ecclesie non possunt canonici expresse vel tacite illi renuntiare.

275 ¶ †Quintus est casus, in quo valet statutum clericorum contra canones, videlicet quando statutum clericorum est editum ante canonem, cui statutum contradicit, quia tunc valet statutum contra canonem, ex quo canon de ipso statuto mentionem non fecit.tex.est in capitu.j.de constitu. libro sexto.⁊ ibi notat Gemi.⁊ Imol.idem firmat Fely.in.d.capitu.quod super his. ver.fallit qnto.facit ēt quod tradit Abb.ī.in fi.huius capituli.

276 ¶ †Sextus casus est, quando clerici statuerent contra ius cōsuetudinarium, quia valeret statutum capitu. cum omnes ⁊ ca. cum.M.ferrarieñ.s.de constitu.ita dicit Geminia. in capitu. in his.xj.distinctio.Abba.in capitu. ad audientiam. de cleri. non residen.⁊ Fely.in.d.capitu.quod super his.vers.fallit sexto.⁊ rationem sentit Fely. ibi ⁊.s.clarius dixi in materia secundi requisiti consuetudinis. Et per predicta videtur dicendum quod episcopus possit dispensare contra consuetudinem quia per hoc nihil facit cōtra iura superioris, de hoc tamen vide domi.Anto.post alios per eum relatos.in capi. dilectus.de tempo.ordi.col.fina.

277 ¶ †Septimus est casus, quando episcopus statueret contra canones dispensando in casibus in quibus dispēsare potest.iuxta nota.in capitu.at si clerici.§.de adulterijs infra de iudi. per illum tex.eod. enim casu episcopus statueret contra canones canone permittente, ergo statutum valeret.arg.l.graccus C.de adul.⁊ capitu. qui peccat. in princip. xxiij. questione.iiij. ⁊ ad hunc casum potest reduci decisio domi. Anto.⁊ Ioā.de imol. in capitu.ij.de maioritate ⁊ obedientia vbi dicunt quod episcopus potest statuere nedum addendo, sed etiam detrahendo aliquid iuri canonico sicut papa detrahere potest iuri diuino, ⁊ licet dictam decisionem improbet Geminia.in sum.xviij. distin. col.ij.⁊ in.d.capitu.ij. ⁊ multum instat domi.Fely.in.d.capit. quod super his.versi.fallit septimo.tamen intelligendo quod dicta detractio fiat dispensatiue in casibus ipsi episcopo concessis vt predixi, cessabit difficultas per no.in.d.§.de adulterijs.⁊ in alijs locis ibi relatis per Abba.⁊ modernos.

278 ¶ † Octauus est casus, qū statutum clericoꝝ adderet iuri cōmuni, puta imponendo nouā penam, q valeret.glo.est cuz qua transeunt docto.ibi in.d.cle.ne Romani.de elec.circa principium.in verbo tolli.⁊ in specie ibi firmat Cardi. flor.q.j.idem

glo.

glos. in cle. ij. de etate & quali. & probatur in. c. vt animarum. §. statutum. de constit. li. vj. & infinita ad hoc congerit Fely. in. d. c. quod super his. que videri possunt ideo non transcribo.

279 ¶ † Nonus casus est, quando clerici statuerent circa aliquod dubium iuris, puta in casu capituli ex tue. de cle. non resi. Nam aliqua iura videntur velle quod fiat ipso iure priuatio clerici non residentis, vt in. d. c. ex tue. in verbo spoliari. & in. c. qualiter & quando cleri. non resi. aliqua vero iura videntur probare quod priuatio sit fienda per sententiam. c. inter quatuor. eo. titu. nam super hoc dubio valeret statutum disponens in alteram partem. ita Cardi. floren. in. d. c. ex tue. & plenius ibidem Imol. col. vj. & sequen. idem Ioan. and. in. c. ex parte. el. ij. in verbo tertiam. per illum tex. de verbo. significa. & tradit Fely. in. d. c. quod super his. col. pe. & hunc casum comprobo ex his que dixi. s. in. ij. notabili. in tertia limitatione, & ex his que dicam. j. extra glo. in conclusione. quod consuetudo contra ecclesiam vel ecclesiasticam libertatem non valet.

280 ¶ † Decimus est casus, quando statutum clericorum contra ius est conforme consuetudini, quia tunc ex viribus consuetudinis valet statutum. ita inquit do. Anto. in. c. cum dilectus. col. x. ver. ex quo infertur. s. eod. Et istud est quod in effectu voluit Alex. in consilio. cvj. incip. perspectis. versi. ix. probatur. in secundo volu. vbi dicit allegando Calde. in quodam consi. quod non reperio non valere statutum episcopi contra ius quando in illo casu ius expresse approbaret consuetudinem introductam contra ius, & licet Fely. in. d. c. quod super his. in versicu. fallit. viij. aliter referat dictam decisionem Calde. & Alexan. & propterea illam reprobet tamen non meretur reprobendi, quia verba Calde. eo modo relata prout Alexan. refert in dicto consilio non sonant eo modo quo Fely. deducit, sed sonant vt. s. recitaui. & est decisio nedum vera sed necessaria, quia si consuetudo est contra ius, & sic derogat iuri, statutum quod post consuetudinem fieret non posset dici contra ius, attento quod illud ius iam esset sublatum per consuetudinem, & hoc ad sensum patet.

¶ Tertio queritur circa secundum requisitum consuetudinis. s. relatum sequendo ordinem Abba. posito quod requiratur quod consuetudo sit prescripta quantum tempus in specie requiratur ad ipsam consuetudinem inducendam. glo. hic requirit tempus. xl. anno. sed in hoc Abb. distinguit vt per eum. Pro clara doctrina facio tres conclusiones.

281 ¶ † Prima est conclusio quod de iure ciuili requiritur tempus. x. anno. ad consuetudinem inducendam. ita Abbas ex ratione per eum relata. Idem dicunt Io. and. d. Anto. & alij hic communiter. idem Bar. in. d. l. de quibus. in. ij. q. principali. versi. iij. videamus. vbi tamen format fortem oppositionem de seruitute discontinua, que requirit maius tempus. & soluit vt per eum, & sequuntur ibi posteriores, & tradit ibidem communis preceptor. d. Ias. colum. x. soluit etiam do. Anto. hic colum. xvij. in princi. vide per eos. Premissa ergo conclusio est communis vt etiam dicunt Ioan. andr. Abbas, & Barba. hic columna. xxij. & communis preceptor vbi. s. & procedit siue consuetudo sit contra siue preter ius vt prefati do. volunt per id quod habetur in. l. diuturna. ff. de legi. & in. l. j. & in rub. C. que sit longa consue. &

282 etiam sentit Abb. hic, † & dicit Ioan. and. hic quod tale tempus requisitum ad consuetudinem inducendam incipit a primo actu, communiter enim tenetur secundum eum illum primum actum esse inspiciendum in cursu, vt ex illo inchoata. & iterata cum diuturnitate temporis insurgat consuetudo. & dicunt do. Anto. & Imo. hic quod tempus consuetudinis incipit currere a primo actu, qui verisimiliter venit in notitiam populi, & non prius. Idem dicit. d. Pet. Philip. corneus in consilio suo. clxxix. incip. ex puncto premisso. in vlti. col. in prin. in. iij. volu. & in consi. cxxv. incipien. alias in hac causa. in fi. in. iiij. volu. vbi dicit post domi. Anto. & Imol. hic quod licet Ioan. an. hic dicat quod a tempore primi actus sumi debeat initium temporis ad consuetudinem requisiti, & idem dicit Pet. de ancha. hic tamen hoc intelligitur, quando primus actus est talis, qui verisimiliter venit in notitiam populi, vel maioris partis ipsius, quia alias non posset habituari consensus populi, qui non adest. † Et si quispiam querat, quare est,

283 quod in prescriptione inter absentes requirantur. xx. anni, & decem inter presentes vt in titu. C. de prescrip. long. tempo. & tamen in consuetudine vniformi. x. anni sufficiunt. Responde, quod ratio est, quia consuetudo firmatur tacito consensu populi, vel maioris partis, qui populus semper est presens seu per presentes representatur, auctenti. hoc ius porrectum. x. q. ij. prescriptio vero inducitur ob negligentiam eorum, contra quos inducitur, que negligentia minor est in absentibus, ideo maius tempus requiritur, que ratio cessat in consuetudine ex tacito consensu populi, & non propter alicuius negligentiam inducte, istam rationem tradit domi. Anto. hic in repe. col. xvij. in principio. & Ioan. andr. in summa de consue. col. xj. & Barba. hic col. xxij. & est de mente Bar. in. d. l. de quibus.

284 ¶ † Limita tamen premissam conclusionem vt procedat in consuetudine propria & vera, secus in consuetudine ficta & intitulata, que momento induci potest. exemplum si populus vno momento dicat velle obseruari pro consuetudine, quod maior natu succedat, vel si id ex populi consensu colligatur, & sic de similibus. ita dicit domi. Anto. hic in repe. colum. v. in prin. post Petrum de bellapertica. & Guliel. de cuneo in. d. l. de quibus. & hoc idem repetit domi. Anto. hic col. vij. idem sentit Barto. in. d. l. de quibus. in ver. iij. videamus, cum quo ceteri transeunt, & in specie communis preceptor ibi sequitur hoc col. x.

¶ Secundo limita, nisi consuetudo tendat contra ea, que sunt reseruata principi vt dicam. j. in. iij. conclusione.

¶ Tertio limita non procedere quando lex non est recepta in obseruantia. vt dicam. j. in eadem conclusione. iij.

285 ¶ † Quarto limita, vt non procedat quando consuetudo contra ius est irrationabilis & sumus in foro ciuili, quia eo casu requiritur tempus. xxx. annorum. ita Bald. in. c. j. in titu. qualiter olim. feudum alie. pote. & in. c. clerici. j. de indi. per glo. sing. in. l. domini prediorum. C. de agri. & censi. lib. x. & refert & sequitur Aret. in consilio. xliiij. incip. in proposita consultatione. Sed tu aduerte, quia non credo verum id, quod predicti docto. presupponunt, scilicet quod consuetudo irrationabilis de iure ciuili valeat vt plene dixi. s. in glo. in verbo rationabilis declarando, vt ibi, & faciunt que dicam. j. extra glo. in ea conclusione, que habet quod consuetudo contra ius naturale non tenet.

286 ¶ † Secunda est conclusio, quod de iure canonico consuetudo, que est preter ius, inducitur tempore. x. annorum. ita Panor. hic post glo. in. c. fina. de consuetudine. libro sexto. in verbo consuetudo. que loquitur in consuetudine optandi, que vt solum. x. annos requirat. firmat Oldra. consilio. cclxxxv. incip. allegationes. col. ij. allegans alias auctoritates maxime Inno. Host. & Compo. hic adducitur etiam pro ista conclusione glo. in. c. consuetudo. xij. distin. sed de ista opinione aliter statim dicam. ad idem adduco glo. in. c. litigantes. in verbo statuimus. de offic. ordi. libro sexto. idem Ioan. and. & domi. Anto. & communiter alij hic. & dicit Ioan. and. hic in summa huius tituli in. xj. col. quod ita tenent canoniste, idem Abba. & do. Fely. alia adducens in. c. statuimus. de maioritate & obedien. istam etiam conclusionem firmat Areti. in consilio. xxiij. incip. in presenti consultatione col. iiij. vbi tradit quantum tempus requiratur ad inducendam consuetudinem quod prepositus sedeat prior omnibus. Aduerte tamen quia dicte glo. volunt quod hoc casu non dicatur consuetudo prescripta, & verum dicunt de iure canonico, quia eo iure prescriptio contra ecclesiam vel contra clericos vt clericos requirit tempus. xl. annorum. c. de quarta. & ibi Abb. no. j. de prescri.

287 ¶ † Ex premissa conclusione infertur vt predixi, quod consuetudo optandi prebendas in ecclesia per. x. annos inducitur, sed hoc intellige, quando titulus non mutatur, quia tunc talis consuetudo esset contra ius, & requireret tempus. xl. annorum. ita plene decidit & declarat Rota in decisi. sua fina. sub hoc titulo de consuetudine in nouis, dicens etiam, quod tunc titulus mutatur, quando prebende & tituli beneficiales sunt inter se actualiter & realiter distincti. idem tenet Egi. bellamera dicens ita fuisse iudicatum in decisione sua prima, & sequi videtur domi. Philip. de perusio in. d. c. fi. de consue. li. vj. vbi simpliciter refert Rotam in loco preallegato, licet corrupte.

288 ¶ † Secundo ex premissa conclusione infertur quod consuetudo de oblationibus fiendis tempore. x. annorum inducitur ita abbas in. c. suam infra de simonia. & posteriores cum eo transeunt.

289 ¶ † Tertio infertur quod licet in consuetudine interpretatiua, vel in obseruantia, vel stilo non requiratur cursus temporis sed sufficiant actus vt supra dixi in precedenti requisito in versicu. septimo limita, tamen secus est in consuetudine alia preter ius que non sit interpretatiua sed inductiua vt in casu dicti capitu. fina. de consuetudine. libro sexto. que autem sit ratio diuersitatis cogita, nisi dicas quod obseruantia vel stilus non requirit tempus, quia non facit ius generale, sed est certe curie vel persone, vt declaraui in rub. supra eodem in quarta questione. Sed illa consuetudo inducta, de qua diximus, intelligatur de ea, que facit ius generale in eo loco, vel in ea vniuersitate, in qua est, & ista requirit cursum temporis vt in dicto capit. fi. & similibus.

290 ¶ † Limita modo dictam conclusionem vt non procedat quando consuetudo tendit ad detrahendum iuri alicuius ecclesie, q: tunc requiritur tempus. xl. annorum. d. c. de quarta. ĵ. de prescri. ita Abb. post Inno. singulariter in. c. cum dilectus. s. eo. circa fi. idem firmat Ro. in singularibus suis in singulari incip. consuetudo. car. iij. col. j. idem Fely. in. d. c. statuimus. in versic. limita primo. & idem esset fm Abba. si consuetudo preiudicaret iuri ecclesie vlis, vel oium ecclesiarum, quicquid dicat fm eum Inno. in. d. c. cũ dilectus. Sed aduerte q: Inno. ibi non cõtradicit ibi Abba. sed loquit qñ consuetudo esset cõis tam contra alios laicos, q̃ ꝯ ecclesiam, q: eo casu videt velle, q; sufficiat tẽpus decẽ annorum. Sed tñ postea refert opinionem, vt debeat distingui inter ecclesiã & priuatos, & in illa residet, vt ẽt refert, & sequitur domi. Anto. hic in lectura. col. v. in prin. & ista secunda opi. verior vr̃, vt ẽt inquit Abb. in. d. c. de. iiij. col. vij. versi. sed circa predicta quero post Jo. and. in. c. vnico. de iurepatr. lib. vj. Quinimmo vbi consuetudo induceret respectu iuris indiuisibilis inter ecclesiam & laicos tempus. xl. annorum requireret vt prefati doctores dicunt post glo. in. d. c. vnico. & probatur in. l. si communem. ff. quemadmo. serui. amit. & plura congerit domi. Fely. in. d. c. j. de prescriptio. col. iij. & sequentibus.

291 ¶ † Quid aũt si consuetudo detraheret iuri clericorum. Credo idem dõm q: paria sunt detrahere iuri ecclesie & iuri clericorum vt clericorum. d. c. de quarta. & ibi Abbas notat. & ẽt probatur in. d. c. cum ecclesia sutrina. ĵ. de causa pos. & propri. & in. c. cum dilectus. s. eo. & in. c. abbate. ĵ. de verbo. signifi. que iura loquuntur de consuetudine derogante iuri clericorum, que requirit tẽpus. xl. annorum. & plene tradit Rota in dicta decisione fi. sub titu. de consue. in nouis. col. iiij.

292 ¶ † Secundo limita premissam conclusionẽ. vt non procedat quando dispositio requirit consuetudinem legitime prescriptã, q: tunc lz non esset contra ius requireret spacium. xl. annorum. vt dixi. s. circa principium huius secundi requisiti.

293 ¶ † Tertia sit conclusio, q; de iure canonico consuetudo contra ius requirit tempus. xl. annorum. ita Panor. hoc idem Jo. and. & do. Anto. hic in lectura. col. v. & in repet. col. xvij. vbi assignat rationem, q: clerici inducendo consuetudinem contra ius quasi prescribunt contra. l. superioris. ideo requiritur tempus quod in prescriptione ꝯ clericos vel ecclesias requiritur. Quare aũt talis consuetudo requirat maius tempus q̃ consuetudo de iure ciuili colligitur ex doc. Inno. in. c. cum dilectus. s. eodẽ & Hosti. ibidem. & refert Rota in decisi. fi. sub titulo de consuetudini. in nouis. col. iij. ad fi. vbi alias auctoritates refert. premissam conclusionẽ firmant ẽt Bar. & legiste in. d. l. de quibus. Idẽ Rota in nouis sub titulo de consuetudine decisi. vj. incip.

294 queritur. † vbi dicit, q; qñq: consuetudo optandi est ꝯ ius declarando vt ibi per eã, & tunc requirit tps. xl. annorum ad illam inducendam. eandẽ conclusionẽ tz Alex. consi. lxvij. incip. viso. in. ij. volu. considera tñ q; nullus text. requirit. xl. annos, lz plures tex. requirant consuetudinem prescriptam, nec videtur bonum simile de tex. in. d. c. de quarta, q: illud procedit fauore ecclesiarum, vt ibi dicit Abb. col. vij. & per rationem premissam quam ẽt reperi excogitatam per Barb. hic ipse Barb. conclusionem predictam impugnat dicendo, q; dicta iura loquentia de consuetudine prescripta debent intelligi de consuetudine. x. annorum, vt ius canonicum concordet cũ iure ciuili. c. j. de oper. no. nunt. Sed saluando premissam conclusionem dico, q; text. eam probat, dum vult non sufficere consuetudinem longeuam quo ad preiudicandum iuri positiuo, ergo probat q; non sufficit tẽpus. x. annorum, vt presupponit Barb. & ẽt comprobatur premissa conclusio ex his que tradit Jacobus de beluiso. in. c. j. in

295 prin. qui feud. dare pos. † vbi dicit q; ad hoc vt res ecclesie dicat consueta concedi in emphiteosim requiritur tempus. xl. annorum. & idem tz domi. Alexan. alia adducens in consi. ix. incipien. viso themate in. iij. volu. probatur ẽt ex text. in argu. in. c. cum de beneficio. de preben. lib. vj. cum ibi nota. Notandum tamen est vnum circa istam consuetudinem. xl. annorum, q; si consuetudo tanti temporis vel ẽt maioris fuerit in ecclesia per quam laici fuerunt electi in fabricerios ecclesie, tamen per hoc non videtur inducta consuetudo excludens clericos, vnde etiã clerici eligi poterunt pari modo si fuerit consuetudo in ecclesia faciendi electiones per viam scrutinij per hoc non erit inducta consuetudo, q; non possit fieri electio per viam compromissi. ita determinat subtiliter Cald. in consilio. suo. j. sub tit. de consuetudine. vbi respondet ad contraria & maxime ad tex. in. d. c. cũ de beneficio. de preben. libro sexto. idem Cald. in consilio. xix. sub titulo de preb. & sequuntur Fely. & nouiores. columna. xiiij. in. c. ij. infra de iudicijs.

296 ¶ † Amplia modo istam conclusionem, vt procedat nedum quando consuetudo est contra canones, sed etiam quando est contra rationem canonis. glo. est quam ibi extollit Geminia. in capitu. vt litigantes. in verbo statuimus. de officio ordinario libro sexto sequitur Fely. in capit. statuimus. de maioritа. & obedien. & in capit. tua nos in princip. de iureiurando & faciunt ea que de ratione congerit Fely. in capitu. tua nos. el. j. infra de iureiurando.

297 ¶ † Limitatur autem premissa conclusio, vt per Abba. hic scilicet nisi consuetudo contra ius etiam veniat contra ea que sunt concessa principi in signum specialis priuilegij, quia tunc non sufficeret tempus quadraginta annorum, sed vtroque iure requiritur tempus cuius initij non est memoria capitu. super quibusdam. cum similibus infra de verborum significatio. tradit Alexan. in consilio sexto in. j. volumi. Et que sint talia tradit Bal. in. l. rescripta. C. de preci. impera. offe. glo. & doct. in capitu. q; translationem. ĵ. de offi. leg. & tex. in titu. que sint regalia. per totum. Hec tamen limitatio procedit data capacitate eius, cui acquiritur ex consuetudine, quia tunc sufficit tempus cuius ini-

298 tij non est memoria, alias nunquam valeret. † exemplum si extaret consuetudo, quod laici eligerent prelatos, vel beneficia conferret, quia non valet. Ita Abba. infra in quinto requisito post glo. hic & in. d. capitu. super quibusdam. in notabi. post Joan. andr. per eum relatum, & tradit Fely. plene in capitu. causam. circa princip. ĵ. de rescrip. declarando vt per eum, & in capitu. accedentes infra eodem titulo & Alexand. in. d. consilio. vj. & consilio. lxxiiij. incip. viso in. iiij. col. & in disputatione sua incip. Sigismundus. in fine primi dubij. & bene facit decisio Rote in antiquis sub titulo de consuetu. deci. ij. que dicit, quod non valet consuetudo, quod iudex laicus cognoscat de iurepat. quia est incapax iurium spiritualium, & annexorum.

299 ¶ † Secundo limita dictam conclusionem, vt non procedat, quando consuetudo tendit ad detrahen. iuri laicorum, contra quos posset fieri statutum ex causa, vel etiam iuri laicorum in patrimonialibus, in quibus regulariter clerici non gaudent priuilegio clericali, nisi in certis casibus expressis a iure secundum communem opinio. quam tenuit glo. in capitu. possessiones decimasexta questio. quarta & Abba. clarius & mod. in capitu. ecclesia. s. de constitu. tunc enim sufficit tempus. x. annorum. ita vult Innocen. in. d. capitu. cum dilectus. s. eod. & idem in prescriptione dicunt Abbas & alij in. d. c. de quarta. & in consuetudine idem decidit Aret. alia allegando in consilio. xxiij. incip. in presenti consultatione. col. penult. tradit etiam Alexand. alias auctoritates adducens in consilio. lxxvij. incip. viso. col. ij. in. ij. volumi. & communis preceptor in. d. l. de quibus col. xij. post Paul. de cast. ibi.

300 ¶ † Tertio limita, nisi cum tali consuetudine contra ius concurrat scientia superioris, quia tunc sufficit tempus. x. annorum. ita domi. Anto. hic in repe. col. xvij. in fine. & col. xix. idem domi. Anto. in capitu. quia circa infra de consangui. & affi. & hic in lectura. col. iiij. & col. viij. Panormi. tamen infra in. iiij. requisito contrarium tenet, & mouetur, quia dictum do. Anto. non bene iure probatur. item quia multa per patientiam tollerantur in quibus consensus deficit. c. cum iam dudum. in fine. infra de prebend. eandem opi. tenet Philip. de perusio in casina. col. ij. de consuetu. libro sexto & Bart. hic col. xxvi. & communis preceptor in. d. l. de quibus. col. xij. & comprobat vt per eum. idem plene tenet domi. Felyn. in. c. penult. colũ. fina. ĵ. de treug. & pace. & ita etiam mihi tenendum videtur, quia in dubio a regula & conclusione nostra. s. formata non est recedendum vt inquit gl. in. l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. & bene probat tex. in. c. ij. ĵ. de coniu. lepro. Disputando tamen posset sustineri dicta limitatio vt patet ex deductis per Fely. in. d. c. j. & cam etiam tenet domi. Petr. phi. corneus in consilio. clv. incip. ex quo statutum. col. penul. in. iiij. volu. & pro ea facit. † quia consue-

301 tudo obseruata sciente eo qui priuilegiare potest habet vim priuilegij. ita Oldr. in consilio suo. ccliiij. incip. quia tota pars. allegat Innocẽ. in. c. nouit. ĵ. de indi. & in. c. cum contingat. in fi. ĵ. de foro competen. & in cap. si diligenti. ĵ. de prescrip. & dicit Archidia. in cap. obeuntibus. lxiij. distin. illi canoni esse derogatum per consuetudinem quam papa scit & tollerat.

302 ¶ † Quarto limita, nisi papa vsus esset tali cõsuetudine contra ius, quia tunc sufficiunt. x. anni, vt per Abba. ĵ. post dominum Ant. in. iiij. requisito consuetudinis. & sequitur Barb. hic col. xxij.

xxij. in fi. dicens hoc esse bene notandũ. idem firmat. d. Phi. de perusio in ca. fi. col. ij. de consuetu. lib. vj. ⁊ ratio est vt puto quicquid dicat Barba. hic. q2 hoc casu cessat rõ que assignatur ad regulam ⁊ conclusionez nostram. s. formatam. Istam ẽt limitationem sequitur Barba. hic. col. xxvj.

303 ¶ † Quinto limita dictam ꝯclusionez vt non procedat, qñ cõsuetudo est ꝯtra canonem qui nunq̃ fuit receptus in obseruantia, q2 sufficit tẽpus. x. annoꝝ. ita Cald. d. Ant. Car. flo. imol. ⁊ Fely. in. d. c. j. col. fi. ỹ. de treug. ⁊ pace. ⁊ ꝓcedit ista limitatio qñ princeps ignorat talem ꝯsuetudinem, vt prefati doct. loquũtur, sed si princeps sciret talem consuetudinem, tunc sufficiunt actus ꝯtrauentionis, nec requiritur tempus. x. annoꝝ. ita Abbas ⁊ Fely. ibi col. iij. ⁊ col. pen. alia adducens. idẽ tenet Car. alex. in cap. in istis. §. leges. iiij. dist. ⁊ probat Ab. in. d. c. j. ẽm mẽbrũ huius limitationis ea rõne, q2 in casu quo princeps scit ꝯsuetudinez nõ agimus de prescribendo ꝯtra. l. sed agimus ad impediendũ vinculũ legis. ⁊ premissam ꝯclusionez ẽt sequitur cõis preceptor in. l. rem non nouam. C. de iud. ad fi.

¶ Sed tu aduerte, q2 lz predicta limitatio videatur magis cõmunis, tñ in puncto iuris non vr̃ sustentabilis per istũ text. qui nõ loqtur magis de iure vel canone recepto in obseruantia, q̃ nõ recepto, quicquid dicãt prefati doc. ⁊ tñ ẽm cões intellectũ requirit tempus. xl. annoꝝ. ⁊ per istuz text. ita tenet Ab. in. d. ca. j. ỹ. de treuga ⁊ pace in casu. s. in quo princeps ꝯsuetudinem ignoraret. Itez respectu secundi mẽbri in quo Ab. in. d. c. j. cõcordat cũ prefatis doctoribus, ẽt repugnat iste tex. qui non distinguit an princeps sciuerit ꝯsuetudinem vel nõ. Itẽ predicte distinctioni repugnat fundamẽtũ Abb. s. relatũ. ꝙ militat siue princeps sciat, siue ignoret ꝯsuetudinẽ. Itẽ repugnãt. d. s. in ꝓcedẽti limitatione. Itẽ repugnat tex. in. d. §. leges, q̃ vult indistincte ꝙ leges q̃ nõ sunt moribus vtentiũ approbate nõ ligant trãsgrediẽtes. durũ tñ esset a cõi opin. in practica recedere, vt dñt Jo. an. ⁊ alij in. c. j. s. de ꝯstit. ⁊ Bar. in. l. j. C. de pena iud. q̃ male iud. ⁊ probat tex. vulgatus in. l. j. in prin. ff. de offi. q.

304 ¶ † Sexto limita dictam ꝯclusionẽ, vt nõ ꝓcedat qñ ꝯsuetudo induceretur ꝑ clericos ꝯtra statuta eoꝝ, q2 tunc nõ requiritur tempus. xl. annoꝝ. sed sufficit tempus. x. annoꝝ. fundamentũ est, q2 hoc casu cessat rõ regule ⁊ ꝯclusionis. s. formate quam ibi retuli, ⁊ ita limitat Card. alexan. in. d. c. frustra. colum. pe-nul. viij. disti. ⁊ est rationabilis limitatio.

305 ¶ † Septimo limita, nisi ꝯsuetudo induceretur in preiudiciũ ecclesie Romane, q2 tunc requirit̃ tẽpus cẽtũ annoꝝ. c. ad audiẽtiã. ỹ. de prescrip. idẽ in preiudicium imperatoris, vel alterius nõ recognoscẽtis superiorẽ, vt per doc. quos refert ⁊ sequitur Alex. in ꝯsi. lxxxiiij. incip. in causa vertente in. j. vol. ⁊ tradit Fely. plene in. d. c. ad audientiam. col. antepen. ⁊ nouiores in. c. cum dilecta infra de confir. vti. vel inuti.

306 ¶ † An aũt possit ꝑ ꝯsuetudinẽ. x. annoꝝ induci, vt nulla consuetudo inducatur in loco, nisi ꝑ diuturnitatem. xl. annoꝝ, vide Card. florẽ. hic. q. xxxiiij. qui pulchre arguit pro parte negatiua, ⁊ postea resolutis argumentis ꝓ parte affirmatiua plene cõ-

307 cludit. ¶ † Ultimo limita, vt non ꝓcedat in ꝯsuetudine ꝯtra aliam priorẽ ꝯsuetudinẽ q2 sufficit tempus. x. annoꝝ ad priorez ꝯsuetudinẽ tollendã ⁊ ad secũdã inducẽdã. ita Ab. ỹ. de quo tñ dicas vt dicam. ỹ. post octauũ requisitũ ꝯsuetudinis in. c. q. an ꝑ vnũ actũ ꝯrium ꝯsuetudini tollatur ꝯsuetudo. ⁊ ꝑ hec sit expeditũ ẽm requisitum ꝯsuetudinis cũ hjs que ad illud per Abb.

308 applicantur. ¶ † Tertium requisitũ ꝯsuetudinis est, vt ꝯsuetudo sit inducta nõ ꝑ errorẽ, sed ex certa scientia. ita gl. hic, idem gl. in. d. l. de quibus. ⁊ in. c. frustra. viij. di. ꝯtrarium tñ ꝯcludit Abb. hic dicens, ꝙ imo valet ꝯsuetudo licet errore sit inducta sed nõ extendit̃ ad casus similes. idez do. Ant. post multa hic in repe. col. xvj. ⁊ refert exẽplũ Ab. hic de ꝯsuetudine, que disponat, ꝙ si dominus vini apponat manuz ad plaustrum etiam adiuuandum, extunc sit suum periculum, quia talis cõsuetudo valebit, sed non extendetur ad aliud liquamen. quod exemplũ etiam tradit glo. in. l. quod non ratione. ff. de legi. ⁊ Bald. qui bene declarat in. l. j. colũ. ij. C. que sit lon. consue. alia exempla tradit. do Anto. hic. istam opi. tenet etiam Barto. in. l. diuturna. ff. de legi. ⁊ in. d. l. de quibus. in lectura col. ij. idem Bald. Ange. ⁊ communis preceptor plene ibi col. xiiij. ⁊ bene probatur in. d. l. ꝙ non ratione. super quo text. fundantur predicti doct. licet glo. s. in princi. illum allegent pro se ⁊ aduerte ad verba illius tex. ibi ꝙ non ratione ⁊c. quia sonare videntur, ꝙ consuetudo irrationabilis tenet, quod esset contra tex. hic, ideo intellige illum text. loqui de consuetudine contra rationem, ita tamen quod non inducatur peccatum. ita declarat dom. Card. floren. hic questione. xxxij. circa medium, ⁊ sic intelligitur ille tex. de ratione iuris positiui. allegat Cy. in. l. j. in. iiij. contrario. C. que sit long. consue. ⁊ hec declaratio etiam videtur dẽ mente do. Ant. hic qui dicit qđ consuetudo erronea ⁊ non ratione inducta, de qua loquitur text. in. d. l. qđ non ratione. intelligitur quando ipsa cõsuetudo obuiat legi. ita do. Ant. hic in repe. col. xxxij. ⁊ plene declaraui. s. in glos. verbo rationabilis in vltimo aduertendo. posset etiam intelligi illud verbum qđ non ratione de consuetudine preter rationem, vt ibi Baldus dicit exemplificans in statuto vel consuetudine, qđ domine non portent perlas, quia non extenditur. Itez aduerte quia procedit predicta ꝯclusio quando error est in iure, consensus tamen est in facto. secus si in facto sit error, q2 tunc omnino cõsensus deficit. ista est mens Abba. ⁊ clarius do. Ant. hic col. xvj. vbi bene declarat ⁊ exẽplificat in casu in quo populus crederet bona parafernalia esse in dotem data, cuz tamẽ nõ essent ⁊ vteretur illis tãquam in dotem datis, tunc nõ induceretur cõsuetudo. predictam etiam limitationẽ voluit Jo. and. in summa huius tituli col. vj. Idem tenet Pau. de castro in. d. l. de quibus. col. fi. ⁊ ibi cõmunis preceptor alias auctoritates ad hoc allegat col. xiiij. ⁊ idem dixit Bart. in repeti. l. ij. C. que sit longa consuetu. questio. xvij. vbi etiam plene loquitur. consuetudo enim absq3 consensu populi vel maioris partis tacito non inducitur, ⁊ per cõsequens non inducitur sine scientia populi, quin immo non inducitur sine animo inducendi consuetudinez vt declarabo. ỹ. in. iiij. ⁊ in. vij. requisito, ⁊ ibi dicenda ita sunt concordanda cum conclusione facta in isto requisito, ⁊ posset exemplificari dicta distinctio ex his que tradunt Odoffre. ⁊ Bald. in l. j. C. que sit longa consuetu. ⁊ Bal. in. d. l. ꝙ non ratione.

309 ¶ † Puta si consuetudo sit inducta, ꝙ frumentum non extrahatur de ciuitate, credente populo ꝙ illud sit de iure, talis cõsuetudo valebit, quia licet hoc casu error sit in iure tamen consensit populus tacite in hoc facto, scilicet qđ frumẽtũ nõ extrahat̃ nõ tñ extẽdet̃ ad extrahẽtes farinã. ita dñt doc. ꝑallegati.

310 ¶ † Ex premissa conclusione doctorum inferri videtur, ꝙ regulariter cõsuetudo extendatur ad similes casus, fallit ẽm Abba. hic nisi consuetudo sit per errorem inducta. idem in effectu decidit Bart. in. d. l. de quibus. in repeti. colum. ij. dicens ꝙ cõsuetudo extenditur, sed fallit, nisi sit contra rationem q2 tunc nõ trahitur ad similia. per text. in. l. ꝙ vero. ⁊ in. l. ꝙ non ratione. ff. de legi. idem voluit Barto. in repeti. d. l. ij. questio. xvij. ⁊ dicunt communiter doct. in. d. l. de quibus. excepto Fulgo. ꝙ consuetudo contra ius non extenditur.

311 ¶ † Et propterea dicunt ꝙ simile consuetudinis non vincit. l. scriptam. idem Inno. in. d. c. dilecto. ỹ. de offi. archidia. col. iij. in princip. vbi distinguit aut cõsuetudo est ꝯtra ius, vel onerosa, ⁊ non est extendenda. allegat text. in capi. tua. ⁊ in. c. cuz cõtingat. de decimis. aut vero est laudabilis consuetudo que innatur ratione ⁊ cõtra quam nil sit statutum, ⁊ tunc extenditur declarando vt per eum. idem in effectu voluit domi. Ant. hic in repeti. columna trigesimatertia. vbi facit regulam. quod

312 † Consuetudo exorbitans nec ex identitate rationis nec ex maioritate extenditur. allegat tex. in argumento in. cap. cui de non sacerdotali. de prebend. lib. vj. ⁊ docto. in. c. postulasti. s. de rescriptis. idem imol. hic colum. vij. licet tandem se remittat ad dicta per eum. in. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matri. idem vult Abb. in. c. translato. s. de consti. in fin. vbi formaliter dicit nota ⁊ tenementi, ꝙ statutum municipale, ⁊ cõsuetudo possunt ad alios casus ex identitate rationis extendi, dummodo illi casus non habeant legem contrariam, idem Abbas in. ca. quod translationem in vltimo notabili. ỹ. de offi. leg. per illum tex. quẽ dicit esse not. idem Pau. de ca. in. d. l. de quibus. colum. i. idẽ vult Imo. in capitulo. potuit infra de locato. car. antepenul.

313 † Dicens quod si dispositio feudalis ⁊ sic consuetudo feudorum est contra regulas iuris communis, tunc non extenditur ad emphiteosim, secus si non sit contra regulas iuris, ⁊ refert ⁊ sequitur dom. Alexand. in. l. diuortio. §. si fundum. ff. solu. matri. columna secunda ⁊ in consil. cvj. incipien. viso themate. in penult. colum. in. iiij. volumi. ⁊ in consil. sequenti columna secunda, ⁊ in consilio. v. in. v. volu. idez volunt pleriq3 alij quos refert, ⁊ sequitur. d. Fely. in capit. auditis. colum. ix. versic. v. declaratio infra de prescriptio. ⁊ profecto predicta distinctio rationabilis est, ⁊ optime probatur in dicta lege quod non ratione, ⁊ vbi tex. dicit, quod non ratione introductum est sed errore primum postea consuetudine comprobatum, in alijs simi-

libus locum non habet, ergo vult text. quod vbi consuetudo
introducta est cum ratione et sic secundum ius, tunc in simili-
bus locum habeat, idem text. in dicto cap. quod translationez.
⁊ ibi not. Abbas in vltimo notabili. ⁊ pro premissa distinctio.
314 bene facit, † quia statutum ⁊ consuetudo a pari procedunt, vt
tradunt omnes. in dicta. l. de quibus ⁊ in. d. l. omnes populi. ff.
de iusti. ⁊ iur. ⁊ Abbas in capit. tanslato. in fine. s. de constitu.
sed in statutis fit eadem distinctio per Bar. quez ceteri sequũ
tur in. d. l. omnes populi. in. iiij. q. vj. questionis principalis, er
go etiã fiet in consuetudine. ⁊ ſm predictam distinctionem est
intelligendus tex. in. l. j. C. que sit longa consuetudo. vbi proba-
tur quod consuetudo seruãda est in similibus causis. pari mo-
do est intelligendus tex. in. d. l. de quibus. ff. de legi. qui probat
315 ⁊ ibi omnes notant, † quod vbi deficit consuetudo attenden-
dum est simile consuetudinis, quia procedit vbi lex non contra
dicit, seu vbi lex deficit, prout etiam verba illius text. sonant.
Secundum etiam predictam distinctionem intelligenda vide-
tur doctrina Bar. in. l. post dotem. col. pen. ff. solu. ma. vbi di-
cit quod consuetudo disponens in vno casu non extenditur ad
alium, ⁊ idem in effectu dicit in auct. qui rem. in fi. C. de sa. san.
eccle. procedit enim doctrina Barto. predicta quando consue
tudo est contra ius commune. per. s. allegata. ex premissa ergo
distinctione due sunt fiende conclusiones.
316 ¶ † Prima est conclusio, quod consuetudo ſm ius vel preter
ius extenditur. tex. est in. d. l. de quibus. qui sic communiter in
telligitur quicquid dicat Fulgo. ibi. probatur etiam in. d. l. j. C.
que sit long. consue. ⁊ bene facit textus, cum glos. in lege non
possunt. ff. de legibus. ¶ Limitatur tamen primo cõclusio ista
vt non procedat, quando talis consuetudo preiudicat iuri alte
rius, quia non extenditur. ita limitat do. Fely. sub dubio forte
in. d. c. auditis. colum. ix. j. de prescriptio. sed hoc satis voluit
317 Inno. in. d. c. dilecto. col. pen. j. de offi. archi. † dũz dicit quod
consuetudo onerosa non est extendenda, ⁊ bene comprobatur
hec limitatio ex eo quod signanter dicit Abb. in cle. statutum
in fi. de elec. per illum tex. iuncta gl. in verbo emolumẽto. vbi
inquit, quod licet vacante sede iurisditio episcopalis ad aliquã
particularẽ personam deuoluatur ex consuetudine vel aliter,
tamen ad illam non deuoluetur iurisditionis emolumentuz, ni
si id habeat consuetudo, ratio est ſm eum, q: illud emolumentũ
non venit ratione accessorij, item q: illa cõsuetudo vel priuile-
gium alterius preiudicium concernit. Premissam limitationẽ
satis vult Pan. de cast. qui hoc declarat in. d. l. de quibus co
lum. i. ⁊ melius. col. iij. idem Abb. in. c. cum inter vniuersas. j.
de elec. vbi loquitur de consuetudine onerosa ecclesijs de qua
dicam aliquid ad propositum. j. extra glos. in. v. conclusione in.
318 vij. limitatione, ⁊ † faciunt iura vulgaria ꝓbantia ꝙ disposi-
tio vel concessio intelligi debet sine preiudicio alterius. ca. sup
eod. cũ ibi no. j. de offi. de legi. l. ij. §. si quis a principe. ff. ne quid
in lo. pub. cum similibus, ⁊ dicit Ab. in simili de statuto, in. c.
causam que. circa finem. s. de rescript. quod statutum preiudi-
cans iuri alterius debet stricte intelligi etiam per subauditio-
nem. allegat tex. no. in. l. ij. C. de noxa. nec dicatur quod in casu
huius limitationis dicitur potius prescriptio quam consuetu-
do, ex quo derogat iuri priuato ⁊ non vniuersaliter, vel in com-
muni, quia respondeo quod licet ius quod acquiritur ex cõsue
tudine trahatur ex priuato, tamen dummodo acquiratur in pu
blico, ⁊ in communi satis dicitur consuetudo, vt declarat Ab-
ba. j. col. antepe. versicu. sed quero circa istam partem ⁊ ponit
exemplum in. l. venditor. ff. communia predio.
319 ¶ † Sed hic cadit questio accessoria, quid si casus occurens
non reperiatur decisus, sed reperiatur simile legis ⁊ simile con
suetudinis, an potius attendatur simile consuetudinis: hec que
stio attingitur plene per doct. post glo. ⁊ Barto. in. d. l. de qui
bus. maxime per communem preceptorem ibi col. vj. ⁊ ibi re-
fert exempla plura quotidiana. traditur etiaz hic plene per do
cto. ⁊ propterea aliter non insisto. communis videtur conclu-
sio, quod data paritate in omnibus in materia consuetudina-
ria attenditur magis simile consuetudinis, ⁊ in materia iuris
scripti attenditur potius simile legis. ita in effectu Bar. An-
ge. Albe. ⁊ communiter alij in. d. l. de quibus. Idem do. Ant.
hic in repe. colum. xxx. vbi refert tres regulas quas fecit Gui-
liel. de cuneo in dicta lege de quibus, que tendunt ad conclu-
sionem premissam.
320 ¶ † Notandum tamen est quod iudex ecclesiasticus deficien
te iure canonico debet potius iudicare secundum ius ciuile q̃z
ſm generalem vel particularem consuetudinem. ita decidit gl.
in. c. consuetudo. prima dist. ⁊ videtur fortis decisio. ⁊ cum illa
glo. transeunt doc. ibi ⁊ eam dicit esse nontandam Car. Alex.
ibi col. iij. subijciens, secus esse quando consuetudo esset mixta
laicorum ⁊ clericorum per text. in capitu. cum venissent. j. de eo
qui mit. in posses. causa rei seruande.
321 ¶ † Secunda est conclusio, quod consuetudo contra ius non
extenditur. d. l. quod non ratione. ⁊. d. ca. quod translationem.
de offic. leg. cum alijs. s. adductis, circa principium huius re-
quisiti. ⁊ ita communiter concludunt docto. excepto Fulgo. in
dicta. l. de quibus. cuius argu. respondent Mar. laud. ⁊ com
munis preceptor ibi colum. iij. Premissam etiam conclusionez
tenet Fulgo. sibi contrarius in cõsi. lxvj. incip. guarnerius. vbi
dicit quod consuetudo de qua per glo. in. d. l. dos a patre. C. so
lu. ma. non extenditur, ⁊ dicit Bald. in. l. quicunqz. C. de ser. fu
gi. quod consuetudo est stricti iuris ⁊ ad vnguem obseruanda.
idem Abbas in capitulo secundo. s. eodez. ⁊ dicit Are. in con
322 sil. suo. xliiij. incip. in proposita consultatione. † quod consue-
tudo contra ius non extenditur ad alium casum vel locum, ⁊
idem dicit ipse Areti. in consilio. cxxxij. incip. in causa que ver
titur col. pe. in princ. ⁊ ex his dicendum videtur, quod consue-
tudo que est in vna ecclesia non extendatur ad aliam ecclesiaz
quando illa consuetudo est contra ius, ⁊ ita determinat Abb.
post Vincen. in. c. cum olim. s. eod. ⁊ faciunt plene notata per
Barto. ⁊ alios in. d. l. de quibus. ff. de legi. in primis enim at-
tenditur ius commune. si vero ius cõmune nihil disponit, tunc
attendenda est consuetudo vicinarum ecclesiaruz, tex. est in. d.
c. cum olim, ⁊ faciunt dicta in precedenti conclusione.
¶ Et hoc facit ad consuetudinẽ, que est in aliquibus ecclesiis
Mediolani. s. quod moriente clerico beneficiato de mẽse maij
heredes sanguinis succedãt in bladis grossis, si vero moriat̃ de
mense Septembris succedant in omnibus fructibus, nam ta-
lis consuetudo que est contra dispositionem iuris communis.
de qua in. c. presenti. de offi. ordi. libr. vj. non debet extendi ad
alias ecclesias per predicta. Aliud tamen esset in consuetudi-
ne vnius curie quia seruatur in alia, vt dicam. j. in. vj. limitatio-
ne vbi assignabo rationem diuersitatis. Premissam etiam cõ-
clusionem tradit Bal. in consilio. cclxxv. incip. quod pro regu
323 la in feudis traditur. in. ij. volu. colum. fin. † vbi pulchre deci-
dit quod consuetudo admittens filias ad successionez feudi, nõ
extenditur ad filios filiarum. Premissam etiam conclusionez
tenet idem Pau. de cast. in consil. cccxxvij. incipien. quia. s.
in noua impressione nouorum. dicunt etiam Moder. in. c. j. j.
qui cleri. vel vouen. quod si aliquid est concessum ex cõsuetudi
ne cardinalibus legatis de latere id non extenditur ad alios
legatos de latere creatos non cardinales. hinc etiaz dicit Cal
de. in consi. suo. v. sub titulo de consuetudine incip. an sit cõsue
324 tudo ecclesie † quod consuetudo ecclesie que habet quod cano
nici possint optare non extenditur ad prelatos illius ecclesie
vel ad dignitatem habentes, ⁊ dicit idem Calde. in consil. se-
quenti quod stante consuetudine, quod canonicus non possit
optare nisi semel, certe si semel optauit licet moueatur sibi lis
super prebenda optata, tamen non poterit aliam optionem fa-
cere. adducit Calder. bonas rationes vt per eum. ⁊ dicit ipse
Calde. in consi. suo. vij. incip. consuetudo eod. titu. quod con-
suetudo optandi est contra ius, ⁊ propterea ille solus põt opta
re, qui a consuetudine permitteretur, ⁊ de hac consuetudine
etiam aliquid infra statim dicam. hinc etiam videtur conclu-
dere Rota in antiquis sub hoc eodem titu. decisi. viij. inci. epi
325 scopus, † quod cõsuetudo que habet quod episcopus habeat
certam mensuram de grano quod portatur ad vrbem non de-
bebit aliquid habere de farina que portat̃, ⁊ presupponit id ꝓ-
cedere etiam si portetur farina in fraudem. ⁊ allegat ad hoc
plurima iura, ⁊ quia vltimo loco istam opin. refert, illi inhere-
re censetur iuxta glo. in. l. qui filium. §. sabinus. ff. ad trebel. hoc
tamen non firmo quando constaret de fraude, quia fraudibus
⁊ dolis omnia iura repugnant.
¶ Per premissam etiam conclusionem dicere possumus q̃d
consuetudo ecclesie Mediolañ. relata per glos. in capitu. cuz
in ecclesia. in verbo dictam. de prebend. libr. vj. que habet q̃d
archiepiscopus conferat beneficia omnium clericorum vacan
tia per vxorationem vel interfectionem ipsorum clericoruz nõ
extendatur quatenus est contra ius, ⁊ sic vbi talis consuetu-
do vigeret in vno genere beneficioruz non extenditur ad aliud
⁊ si vigeret in vna ecclesia nõ extenditur ad aliam.
¶ An autem excludat expectantem, tradunt ibi glos. ⁊ do-
cto. dic vt per eos.

¶ † Ex

326 ¶ † Ex premissa etiam conclusione infertur quod consuetudo appellandi a seculari iudice ad episcopum non extenditur, vt possit quis appellare ad papam omisso medio. ita Abba. post Cardi. in. c. licet ex suscepto. in fin. ⁊. de foro compe.

327 ¶ † Item infertur, quod consuetudo preferens primogenitū non extenditur ad filium primogeniti mortui ante patrem. ita Jo. and. in addi. ad spec. in rubri. de feudis. col. fi. de quo tamen vide Abb. in. c. licet. ⁊. de voto. ⁊ Old. in consilio. ccxxiiij. incipien. iste sunt allegationes, ⁊ multa similia ad conclusionē premissam congerit Fely. in. c. auditis. de prescrip. col. vj. ⁊ sequenti, vbi plene attingit illam materiam, an prescriptio extendatur ad iura similia, ⁊ aliquid etiam de conclusione nostra tradit Alexā. in. l. diuortio. §. si fundum. ff. solu. matri. ⁊ soci. in cōsil. cclxxviij. incipien. in questione vertente. in. iij. colū. ⁊ dicit Oldr. in consi. cxciiij. factum tale est. quod consuetudo contra ius non est extendenda, sed rigide in suis finibus tenenda, ⁊ propterea decidit, quod consuetudo que habet locū sede vacāte restringitur ad veram ⁊ totalem vacationem.

328 ¶ † Per hoc videtur decidi questio, an stante consuetudine in ecclesia, quod antiquior possit optare, pone quod primus in data sit secundo receptus, an preferatur secundo in data, qui sit primo receptus quando per primum impetrantem non stetit quominus reciperetur. videtur dicendum quod non preferatur, quia licet fingatur primo receptus ex quo per eum non stetit, tamen non dicitur vere receptus. Contrarium tamē pulchre decidit Rota per bona fundamenta in decisionibus antiquioribus sub hoc eodem titulo decisio. sexta. ⁊ maxime mouetur, q̄ illa secunda receptio retrotrahitur, ex quo primus impetrans erat recipiendus, nec per eum stetit, ⁊ subijcit, quod ita per tres sententias pronuntiatum fuit. Nec obstat dicere, quod talis non sit vere receptus, quia respondeo, quod casus fictus vere equiparatur a iure in terminis predictis, q̄ conditio habetur pro impleta quando non stat per implere debentem. l. iure ciuili. ff. de condi. ⁊ demon. igitur talis consuetudo optandi habet locum etiam in ficte recepto. c. cum dilectus. ⁊ c. ad audientiam. ⁊. de cleri. non resi. ⁊ ibi notatur ⁊ tradunt doc. in. l. j. §. lex falcidia. ff. ad legem falci. ⁊ in locis vulgaribus. dicit etiam Oldra. in consilio. ccxxxvij. incipi. perlectis.

329 † Quod consuetudo diuidendi feuda inter consortes non extēditur ad modum prelegandi. Per istam regulam etiam decidere possumus talem questionem. pone consuetudo extat, q̄ filie dotate denegetur petitio portionis hereditatis eidem cōpetentis extantibus fratribus, an talis consuetudo extendatur ad aliam filiam que nō fuit dotata. s. vt excludatur si heredes eam dotauerint. ista regula facit q̄ non, ⁊ ita plene consuluit. dom. Signorellus de homodeis. in consil. suo. xcviij. incipi. in Lombardia.

330 ¶ † Limitatur tñ primo dicta conclusio, vt non procedat, quādo casus ad quem fit extensio comprehenditur sublata significatione vocabuli casus expressi. Exemplum. si consuetudo excludit filiam a successione existente masculo extendetur ad neptem que similiter excludetur. ratio est q̄ neptis quoquomodo potest dici filia. l. liberorum. ⁊ ibi declarat Barto. ff. de verbo. signi. ita limitat ⁊ determinat dom. Anton. hic in repeti. col. xxxij. allegat text. in clemen. j. de electio. vbi verbum prebendas extenditur ad omnia beneficia que quoquomodo possunt dici prebende. allegat etiam plura alia. ⁊ refert multa exēpla ⁊ decisiones, ⁊ pulchre hanc limitationem declarat, ⁊ decisionem premissam. s. quod consuetudo vel statutū excludens filiam existente masculo etiam censetur excludere neptem, firmat etiam Petrus de ancha. hic ⁊ refert ⁊ sequitur Barba. hic. col. pen. in fine. idem tenet Bald. per aliud fundamentū in. l. venia. C. de in ius vocan. ⁊ ibi Moder. plene tradunt dicē-

331 tes etiam, † quod consuetudo vel statutum disponens quod filius masculus excludat feminam extenditur ad nepotem masculum. ita Bald. Salice. ⁊ omnes in dicta. l. venia. per glos. ibi. tradit etiam communis preceptor in ista materia. in dicta lege de quibus columna quarta. vbi respondet ad regulā que habet quod ius correctorium non extenditur lege precipimus. C. de appella. qua regula stante videbatur quod predicta consuetudo extendi non deberet, ⁊ dicit quod ideo extenditur, q̄ vna sola ratio dicte consuetudinis assignari potest, videlicet fauor agnationis conseruande, quo casu ratio habetur pro expressa secundum glos. Bald. ⁊ Pau. de castr. in. l. quamuis. C. de fideicom. ⁊ tradit Fely. in capit. translato. in fin. ⁊. de constitu.

332 † Sed quando ratio est expressa in dispositione corrigente, licita est extensio etiam in correctorijs, vt tradunt doc. in auctē. quas actiones. C. de sac. sanc. eccle. Sed aliter responderi potest videlicet quod ibi casus ad quem fit extensio comprehenditur sublata significatione vocabuli, tunc fit extensio etiam in correctorijs, vt est glo. vulgata in clemen. j. in verbo eligatur. de elect. tradunt doct. in. l. si constante. ff. solu. matri. ⁊ in locis vulgaribus. ⁊ istud est quod voluit dicere dom. Anto. hic tradens istam limitationem ad quam etiam vide que tradit plenissime magnus practicus agnatus ⁊ preceptor meus domin. Franc. curtius senior in consi. lxxx. incipiē. recte prefatus egregius doctor, ⁊ iura ⁊ auctoritates i dictis locis videri possunt. ⁊ ad hanc limitationem facit etiam decisio Old. in consi. suo.

333 ccxj. incipien. ad propositum fratrum sancti Anto. † vbi consuluit, quod consuetudo tribuens fratribus sancti Anto. curā animarum peregrinorum siue curialium, comprehendit etiam cardinales ⁊ eorum familiares, quia vt ipse inquit vocabulum curialium ac rationis identitas comprehendit etiam cardinales. facit etiam ad premissam limitationem, quia statutum vel consuetudo disponens quod frater defuncti excludat matrem extenditur ad auiam maternam. hoc voluit Barto. post Ricar. in. l. ij. ff. ad tertul. ⁊ Joan. and. in addi. ad Spec. in rubr. de succes. ab intest. in. ij. ⁊. iij. col. Bal. in. l. quicunq̄. in. iiij. colum. C. de ser. fugi. ⁊ plenius in. l. si defunctus. C. de suis ⁊ legi. tradit Alex. post Bal. in. l. illā. C. de colla. ⁊ idem firmat cōis preceptor in. d. l. de quibus. col. vj. vbi refert Jac. but. ⁊ Bal. alibi contrarium tenuisse.

334 ¶ † Secundo limitatur dicta conclusio, vt non procedat quādo casus occurrentes habent se inuicem cum casu consuetudinis vt correlatiua, ⁊ eadem ratio militat. exemplum in marito ⁊ vxore. l. ij. C. de indi. vidui. tol. vbi Barto. Item exemplum in emptore, venditore, locatore ⁊ conductore. glo. est in. c. ij. de locato. ⁊ in. l. j. C. ne fide. do. dentur. ita etiam limitat do. Ant. hic. colu. xxxiij. plura alia allegando. hanc limitationem comprobo per no. decisionem Bald. in auct. quod locum. in fi. C. de secun. nup. vbi dicit quod consuetudo Bulgari de qua ibi

335 fit mentio per glo. ⁊ omnes, † que habet quod si maritus relinquat vxorem dominam ⁊ vsufructuariam illud legatum verificatur in alimentis tantum, p̄cedit etiam econtra. s. si vxor relinquat maritum dominum ⁊ vsufructuarium. quam decisionem ⁊ plerasq̄ alias similes refert ⁊ sequitur communis preceptor in. l. fi. C. de indi. vidui. tol. plures etiam decisiones refert do. Fely. in prohe. huius libri decretalium in salutatione. col. ij. ⁊ domi. Baptista de sancto Seuerino in suo tractatu correlatiuorum impresso.

336 ¶ † Tertio limitatur dicta conclusio, vt non procedat quando duo equiparantur a lege antiqua, quia tunc consuetudo superueniens in vno extenditur ad aliud, sicut etiam extenderetur lex etiam penalis vt est gl. ⁊ ibi Bart. ⁊ alij in. l. si quis servo persuaserit. C. de furtis. per illum tex. iuncta. l. non tantum. ff. de seruo corrup. tradit etiam Abba. vbi dicit ita communiter teneri in. c. de mulcta in glos. in verbo in eadem. ⁊. de prebē. ⁊ doct. ⁊ alibi sepe. Istam limitationem etiam tradit do. Anto. hic. col. xxxiiij. in versi. fallit tertio. ⁊ ratio huius limitationis est, quia hoc casu consuetudo non se extendit, nec extendi-

337 tur per hominem sed per. l. antiquā. † talis enim extensio dicitur passiua que non excluditur, licet materia non sit alias extendibilis vt voluit in effectu Bart. in. d. l. si q̄s seruo persuaserit. ⁊ plenius do. Anto. hic col. xxxvj. in versicu. hec procedunt in extensione actiua, vbi tradit multa exempla. tradunt etiam Bart. ⁊ alij, maxime do. Alex. in. l. j. §. lex falcidia. ff. ad l. fal. Abb. ⁊ alij in. c. ad audientiam. ⁊ in. c. dilectus. ⁊. de cle. non resi. ad hanc etiam limitationem applicari possunt ea que tradit do. Anto. hic col. xxxiiij. versi. fallit quinto. vbi dicit q̄ quando duo sic se habent quod vnum mensuratur ad instar alterius, tunc consuetudo in vno extenditur ad aliud, exemplum, gradus in affinitate mensurantur ad instar graduum in consanguinitate; si corrigatur gradus in consanguinitate, corrigitur ⁊ in affinitate. glo. est in. c. non debet. de consan. ⁊ affi. alia etiā exempla tradit que partim ad hanc limitationem, partim ad

338 sequentem applicari possunt. † ad istam etiam limitationem applicari potest alia limitatio do. Anto. colum. xiiij. vbi dicit quod quando duo extrema sunt supposita. l. interpretate, cōsuetudo interpretans in vno extenditur ad aliud per adducta per eum. Et procedit hec limitatio, nedum quando duo sunt simpliciter parificata, sed etiam quando reperiuntur a iure communiter parificata in dispositionibus, vt est videre in postulatio-

ne electione, et presentatione, que per iura sexti vt in pluribus parificantur nam talis assueta parificatio faciet quod consuetudo in vno extendetur ad reliquum. ita domi. Anto. hic col. predicta. in versicu. fallit. vj. per text. in. c. translato. §. de constitutio. et per glos. quam dicit esse no. in capitu. si postqz. in verbo permissionem. de electi. lib. vj. et per alia de qbus p eum. et licet de hoc domi. Anto. faciat nouaz limitationem, tamé melius vt puto applicatur ad istam tertiam limitationem.

339 ¶ † Quarto limitatur dicta conclusio, vt non procedat, quando vnum venit consecutiue ad alterũ, qz consuetudo in vno extenditur ad consecutiuum. ita domi. Anto. hic colum. xxxiiij. versicu. fallit quarto. exemplum, certa etas est determinata in dignitatibus inferioribus habentibus ordinem annexum, et certa etas est determinata ordini, si etas restringatur in dignitate restringitur etiam in ordine annexo, vt no. in. c. cum in cunctis. §. j. §. de electio. facit tex. in. l. tutellas. ff. de capi. di. Istam limitationem etiam tradit Barto. in repetitio. d. l. de quibus. col. ij. ff. de legibus. vbi dicit q consuetudo procedit ex quodã prescripto iure, sed in prescriptionibus veniũt accessoria, puta seruitutes. l. si aliena. §. j. vbi etiam Bart. ff. de vsuca. ergo idẽ in consuetudine, que est circa factum vt veniant omnia accessoria facti. et illã doctrinã Barto. sequuntur alij communiter ibidem, et dicit communis preceptor ibidem colum. vij. eaz esse diligenter notandam ad limitationem singularez regule, que habet, quod in prescriptionibus et consuetudinibus tantum prescriptum est qutum possessum, et non plus. l. j. §. iulianus. el. j. ff. de iti. actuqz priuato. et ibi gl. et tradit Bar. in. §. si quis hoc interdicto. in eadem. l. hanc limitationem comprobo per tex. in.

340 c. dilecti filij. §. de arbi. † vbi probatur quod cõsuetudo tribuẽs potestatem iudicandi mulieribus tribuere censetur accessorie potestatem arbitrium suscipiendi. et illum text. ad hoc no. Abba. ibi in septimo notabili referens notabile dictum. s. q consuetudo circa vnum actum contra ius extenditur ad aliũ actũ qui quodammodo per similitudinem dicitur includi sub priori, seu includitur tanquam pars sub vno toto. et ad hoc etiam allegat nota. per Cy. in. l. ij. C. que sit longa consue. comprobatur etiam premissa limitatio per ea que tradit Abb. post alios in c. qz in tantum. §. de preben. vbi dicit quod dispensatio ptrahitur ad consecutiua per adducta per eum. et tradit plura exempla Fely. in. c. at si clerici. §. de adulterijs. §. de iud. et in. c. postulasti. §. de rescript. et facit miranda decisio quam refert Abba. in cle. statutum. de elec. per illum text. cũ gl. in verbo emolumento. vbi dicit quod si iurisditio episcopalis vacante sede ad aliquam personam particularem ex priuilegio vel consuetudine deuoluatur, ad illam non deuoluitur iurisditionis emolumentum, nisi hoc habeat consuetudo vel priuilegium. et mouetur inter cetera qz illud emolumentum non venit iure accessorij. Ad hanc limitationem etiã applicari possunt ea que tradit. d. Anto. hic. in. vij. in. viij. in. x. in. xj. et in. xij. limitationibus, et. d. Fely. in. c. auditis. §. de prescrip. col. vj. vel sequenti.

341 ¶ † Quinto limitatur dicta conclusio, vt non procedat respectu loci, qz consuetudo vnius ciuitatis vel loci extenditur ad oppida et loca particularia illi subiecta, dũmodo non habeant consuetudinez propriã. ita do. Ant. hic. col. xxxviij. idez Barto. in repeti. l. ij. q. xxxvj. C. que sit longa consuetudo. facit tex. in. l. qui ex vico. ff. ad municip. et idem firmat communis preceptor in. l. omnes populi. in. ij. lectura. colũ. ix. ff. de insti. et iur. tradit etiam do. Laurentius calcaneus in ɔsi. suo. ij. col. xxiiij.

342 † Item comprobatur hec limitatio, qz ad esse consuetudinis non requiritur probari quod actus ex quibus consuetudo inducitur sint facti in qualibet parte territorij, sed satis est quod probentur tot actus in territorio ex quibus deprehendatur tacitus consensus populi. d. l. de quibus. et ibi doct. et etiam tradunt doc. hic. et declarat dom. Petrus philippus corneus in consi. suo. cccxix. incip. circa primum. colum. xj. in. iij. volumi. vbi per hoc consuluit, quod si probetur vigere consuetudinem in curia mercantie ciuitatis senarum quod libris mercatorum alibi scriptis adhibeatur plena fides, talis consuetudo non est restringenda ad ipsam curiam, licet actus probentur gesti in ipsa curia ex quo non probantur aliter gesti in alia curia, et propterea ipsa consuetudo seruanda erit secundum eum etiam in curia potestatis vel capitanei, quia in tali consuetudine interuenit tacitus consensus populi que decisio rationabilis est, et videtur mihi fortior quam sit predicta limitatio, et de ea posset fieri particularis limitatio.

343 ¶ † Sexto igitur limita dictam regulam vt non procedat, qñ consuetudo est in vna curia ciuitatis, qz seruabitur etiã in alia curia per predicta. et licet Aret. aliter loqui videatur in consi. suo. xliiij. incip. in proposita consultatione, tamen dz intelligi, vt loquatur, quando curia est in alio loco, vel ciuitate alia, vel quando curie ipse habent diuersas consuetudines per rationem. §. relatam. Aliud tamen esset in consuetudine vnius ecclesie, in qua solum tacitus consensus clericorum illius ecclesie interuenit, qz si talis consuetudo esset contra ius non extenderetur ad alias ecclesias vt declaraui. §. in prin. huius secunde cõclusionis. illud tamen quod presupponit dominus Anto. §. relatus in precedenti limitatione. v. s. quod consuetudo proprij oppidi preferatur consuetudini ciuitatis in illo oppido. declara vt dicam. §. extra glo. conclusione. viij. in secunda ampliatione. vbi hoc et alia ad propositum plene terminabo. an autem et quãdo ad alia loca nõ subiecta extendatur cõsuetudo, tradunt Inno. et alij maxime do. Ant. qui tractat an extendatur ad loca, Item an ad iura et multa alia tractat in. c. fi. carta fi. §. de offi. archi. aliquid etiam tradit Arc. in consi. cxiiij. inci. clarissime et excellentissime docto. tradunt etiam glos. et omnes in. c. consuetudo. j. di. vbi inter cetera tangunt an consuetudo vrbis Rome seruanda sit vbicunqz. de quo etiam in locis ibi relatis per Gem. et per eundem in. c. nolite. post glo. ibi. xj. dis. p Abba. post alios in. c. cũ oliz. §. eo. p Bar. vbi. §. et p do. Ant. hic et plenius dicam. §. extra gl. in. viij. conclusione.

344 ¶ † An autem consuetudo mercatoꝝ seruanda sit in alio foro inter ipsos mercatores, tradit pulchre Bal. in. l. ij. col. ij. C. de consti. pecu. et communis preceptor in lege omnes populi. in. ij. lectura. colum. ix. ff. de insti. et iur. et dicam. §. post scripta Abba. questio. penul.

345 ¶ † Septimo limitatur dicta conclusio, vt non procedat in consuetudine penali, qz illa extenditur de similibus ad similia tex. est sing. in. c. j. §. porro que sit prima causa benefic. amit. in vsibus feudoꝝ. et dicit ibi Bal. quod non est melior tex. in iure, quod in penalibus statutis et consuetudinibus proceditur de similibus ad similia. dicit tamen Bal. ibi. quod ista doctrina non procedit quando pene imponuntur habito respectu ad priuilegium alicuius persone, qz tunc nulla potest fieri extensio de similibus personis ad similes, nec de casibus ad casus. allegat glo. quam dicit ordinariam et singularem in. §. item mixta. inst. de act. Istam doctrinam et limitationem aliqualiter defendit communis preceptor in. l. fin. ff. de in ius voc. et simpliciter eam refert et sequitur do. Petrus rauennas in ɔclusionibus suis consuetudinis. carta fi. breuiter communis opi. est q lex vel ɔsuetudo penalis nõ extenditur. ita ɔcludunt gl. Bar. Bal. Fulgo. Roma. et communiter alij in. d. l. fin. et ibi tandez idem concludit communis preceptor alia ad hoc adducens, et satis probatur in regula odia. et in regu. in penis. de regu. iur. lib. vj. et idez concludit do. Ant. hic in repe. col. xxxiij. ver. fallit. j. vbi dicit q penalia nõ extẽdunt a paritate rõnis, et fortius non extenduntur ea, que simul sunt penalia et correctoria. presupponit tñ, q a maioritate rationis fieret extensio, et ita dicit debere intelligi Joan. an. in regula odia. et in dicta regu. ignorantia. de reg. iur. lib. vj. facit text. in. l. relegatoꝝ. §. fi. ff. de in-

346 terdi. et relega. † Sed vis stat in respondendo ad text. in. d. §. porro do. Alexand. in. l. cum mulier. in notabilibus. ff. solu. matri. dicit quod ibi tractatur de pena priuationis vtilis dominij, quasi velit, quod illa non sit vere materia penalis. sed certe debilis videtur hec solut. vbi etiam presupponit communis preceptor. in. d. l. fi. colum. penulti. ad finem. melius forte potest responderi quod ille tex. procedat, quia ratio est in eo scripta. tunc enim fit extensio etiam in penalibus. d. l. cuz mulier. et ibi not. do. Alexan. in quinto notabili. vnde dispositio dicti. §. porro. non potest applicari ad consuetudinem que est ius non scriptum. §. constat. instit. de iure natu. vel dicas quod ibi tex. loquitur in pena maleficij, et sic in pena continente odium rationabile, vt. §. dicam statim. saluari tamen posset dicta limitatio in aliquibus casibus. primus est quando consuetudo penalis esset fauorabilis anime, quia tunc extenderetur, vt nota. Barto. in auct. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. et ita etiam dicit do. Anto. hic in. d. versicu. fallit primo. et ad hoc allegat etiam glo. in. l. omnes in verbo apostolice. C. de ferijs. vbi dicitur quod ferie contra ius in apostolis ex maioritate ra-

347 tionis extenduntur etiam ad beatissimam virginem. † Secundus casus est in consuetudine penali maleficiorum, quia talis consuetudo puniens maleficia est fauorabilis tanquam concernens fauore in publicum seu odium rationabile. l. quemadmodum

modum ꝛ ibi Barto.C.de agrico.ꝛ censi.lib.xj.ꝛ ita potest ꝓcedere decisio Bal.in.d.§.porro.ꝛ istam decisionem etiã vult Salice.in.l.ij.col.x.C.de noxa.ꝛ glo.j.in.l.si quis id quod.de iurisdi.om.iudi.per quam notant ibi Bal.ꝛ moder. ꝙ in penis maleficiorum proceditur de similibus ad similia. Idez tradit pulchre Ange.in.§.ius autem ciuile.col.x.institu.de iure natu.vbi dicit secus esse quando pena continet odium irrationabile.l.quisquis.C.ad.l.iul.maie.ꝛ alias auctoritates ad hoc adducit:communis preceptor in.d.l.fi.ꝛ in.d.l.si quis id quod col.viij.ff.de iurisdi.om.iudi.licet postea mordeat dictam decisionem alios casus in quibus in penis fit extensio collige ex distinctione ꝙ̃ refert Ang.in.d.§.ius aũt ciuile.ꝛ dixi hoc anno

348 multa bona in.c.translato.s.de constitutionibus.❡†Octauo limita premissam ꝯclusionem,nisi ꝯsuetudo sit fauorabilis etiã alio respectu quam anime, qꝛ tunc extenditur, ita in simili de statuto decidit Bal.in.l.qui se partis.C.vnde liberi. vbi dicit quod statutum de compromissis fiendis inter agnatos,quia est fauorabile extenditur ad agnatos improprios, ꝛ ibi sequuntur Paulus de cast.ꝛ Alex.tradunt etiam docto.post Bald.in d.l.venia.C.de in ius vocã.ꝛ communis preceptor que extollit istam decisionez in.d.l.de quibus.col.iiij.ff.de legibus.ꝛ quod tale statutum sit fauorabile etiam firmat Alex. in rub.ꝛ in.l.j. ff.solu.matri.col.penul.

349 ❡†Nono limita,vt non procedat premissa conclusio in interpretatione consuetudinis,quia licet consuetudo contra ius regulariter non extendatur vt dictum est,tamen consuetudo interpretari potest ex ratione ꝛ mente ipsius consuetudinis,quia ratio, ꝛ mens attendenda est, si aliquid ambiguitatis circa ipsam consuetudinem oriatur.ita eleganter Bal.in.l.maximũ vitiuz.C.de libe.prete.in questione quam primo loco disputat. Idem plene tradit Agnatus et preceptor meus domi.Franc. curtius senior in consilio suo trigesimoquarto.incip.tenor consuetudinis.columna quarta.

350 ❡†Ultimo crederem generaliter limitandam esse dictaz cõclusionem,vt non procedat quando in casu omisso a consuetudine,militat eadem ratio omnino, quia tunc non dicitur fieri extensio,sed ille casus includitur in ratione consuetudinis . ad hoc adduco gl.no.licet vulgatam in.c.j.in verbo Italie. de tẽpo.ordi.ꝙ̃ sequitur Abba.in.c.at si clerici.in princ.col.antepe.ꝛ in.§.de adult.col.iiij.de iudi.ꝛ cum Abb.in hoc transeũt moderni.ibi sequitur etiam Pau.de cast.in consi.cccxxxviij. incipien.presens casus.dicens ꝙ aliud est, ꝙ ratio sit eadem. aliud quod sit similis.idem Alex.hoc exemplificans in consil. lxxv.incipien.videtur.in.v.volu.ꝛ licet Gemi.ꝛ Imo.in.d.c. j.ꝛ quidã alij improbent.gl.ibi tamen rationabilis est,qꝛ lex cõsistit in ratione.c.consuetudo.j.di.in princ.ꝛ ratio est anima legis ſm Bal.in.l.si quis seruo.C.de furtis.ꝛ dictam doctrinam etiam sequitur Bald.ibi. ꝛ cõmunis preceptor in.l.si quis id quod.ff.de iurisd.om.iud.ꝛ in.l.fi.ff.de in ius vocan. ꝛ eam dicunt esse communez noniores in.d.§.de adulterijs.col.x.ꝛ hac doctrina attenta destrui possent multe decisiones in materia extensionis,quia vt dixi quando subest eadem ratio non dicitur extensio fieri licet pleriq; doct.in hoc equiuocent.maxime Bart.in auct.quas actiones.C.de sa.san.eccl.in illa enim materia est similitudo rationis ꝛ non eadez ratio,vt tradit Alex. in dicto consi.lxxv.considera tamen super hac limitatione, qꝛ est magni momenti,ꝛ qꝛ hic punctus per alios non explicatur. alique alie limitationes referuntur per do.Anto.hic que partim sub precedentibus concluduntur vt predixi,partim ad statutum ꝛ non ad consuetudinẽ applicari possunt ꝛ vna per eum improbatur,vide per ipsum , ꝛ ad totam istam conclusionem ꝛ limitationem etiam vide que congerit Fely.in.ca.auditis.col. vj.ꝛ sequentibus.j.de prescrip.ꝛ per hec sit expeditum tertium requisitum consuetudinis.

351 ❡†Quartum requisitum consuetudinis est secundum gl. nostram,quod consuetudo sit inducta sciente principe vel illo qui potest ius condere.idem glo.in.c.frustra.viij.dist.Old.in consi.cccxxxvij.incip.perlectis.ꝛ in consi.ccxliij.incipien.ad obiectus.col.ij.contrarium tamen tenet Abb.hic idem do.Ant. hic col.xix.in repeti.ꝛ firmat Alexan.alias auctoritates adducens in consi.vj.colu.fin.in primo volu.ꝛ dicit Barba. hic col.xxvj.ꝙ ista est communis opinio.ꝛ idez attestatur.d.Petrus Philippus corneus in consi.suo.clv.incip.ex quo statutum.in pen.col.in.iiij.volu.ꝛ fuit opi.gl.in.§.leges.iiij.dist.ꝛ firmant doct.ibi.ꝛ in.d.c.frustra.vbi Gem.dicit quod glo.ibi ꝛ similes contrarium dicentes reprobantur.Idez Car. Alex. ibi col.iiij.alias auctoritates adducens,ꝛ maxime adducit ab. idem tenentem in consi.suo.vij.in.ij.volu.satis enim habeť sciẽtia ꝛ cõsensus principis ex generali permissione huius capituli si permittentis vt consuetudo possit induci contra ius, dummodo sit rationabilis ꝛ prescripta. aduertendum tamen est qꝛ licet non requiratur scientia principis , tñ requiritur scientia populi vel maioris partis.scientia enim eorum requiritur in consuetudine inducenda que possunt statuta condere,qꝛ sicut requiritur eorum scientia ꝛ expressus consensus in condendis statutis, eadem ratione requiritur eoꝝ scientia ex qua causatur tacitus cõsensus ad consuetudinem inducendam.ꝛ istud est quod voluit dicere gl.nostra requirens scientiam illius,qui potest ius condere.ꝛ quod talis scientia requiratur probatur in.d.l.de qbus. ꝛ clarius in.d.cum consuetudinis s.eo.ꝛ firmant Jo.and.do. Ant.ꝛ Car.hic.cx.in.l.ij.C.que sit lon.consuetudo.ꝛ do. Petrus Phylippus corneus in consil.suo.ccxciij.incip.multa in medium adducuntur.col.ix.in.iij.vol.allegans predictas auctoritates.ꝛ doc.in.d.l.de quibus.ꝛ ita tenendum est quicquid dicat Gem.contrarium tenens in.c.fi.in prin.de consue.lib.vj. per illum tex.qui non probat.sentiunt tñ prefati doc.quod non requiratur scientia populi congregati seu quod actus deueniat in notitiã populi ꝯgregati.ꝛ hoc etiam sequi videtur.d.Pet. Philippus corneus in consi.suo.cccxcvj.incip.circa primum. col.ij.in prin.in.iiij.vol.licet referat aliquos tenere contrariũ. ꝛ faciunt que.j.dicam in.viij.requisito.in versi.vij.queritur.respectu autem scientie principis.conclusio sit contra gl.hic.s.ꝙ ad ꝯsuetudinẽ inducẽdã non requiriť scientia specialis principis per supra adducta.

❡Limita tñ istam ꝯclusionem,vt non procedat , quando ꝯsuetudo induceretur contra ius publicum vtilitate ꝛ auctoritate, qꝛ tũc requiritur scientia principis.ita Inn.ꝛ Gem.in.c.fi.j.de

352 censibus.idem Spe.in rubri.de feudis.† vbi dicit non valere consuetudinem sine scientia imperatoris quod feuda imperialia diuidantur.idem tenent alij docto.quos plene refert Fely. in.c.cum ex officij.j.de prescr.col.iiij.versi.circa dictum Abb. quicquid dicat Abb. ibi contrarium tenens. Tu tamen aduerte,qꝛ opinionem Ab.pulchre defendit Card.Alex.in.d.c.frustra.col.fi.ꝛ vere ista secunda opi.bene probatur in generalitate huius text.qui non distinguit an ius ꝯtra quod inducitur cõsuetudo sit publicum vtilitate vel non.

353 ❡†Secundo limita, nisi consuetu .inducať in sacramentalibus puta in consuetudine benedicendi corruptas , qꝛ tunc requiritur scientia principis ad hoc quod consuetudo valeat.ita glo.quam ibi Abb.extollit in.c.vir autem.j.de secundis nup. ꝛ sequitur Card.alex.in.d.c.frustra. col.fi.contra tamen istã limitationem stringit generaliter text. noster , qui talem scientiam non requirit , nec datur ratio diuersitatis , quare aliud in sacramentalibus sit quam in alijs , ideo de predicta limitatione dubito.

354 ❡†Tertio limita , vt non procedat in consuetudine , que fit contra reseruata principi de quibus.s.dixi,qꝛ tunc ad ꝯsuetudinẽ inducendaz requiriť principis scientia.ita gl.in.c.pe.j.de filijs presby.Gemi.alia allegans.xj.di.in summa.Bart. in.l. publicanus.§.vectigalibus.ff.de publica.sed Imo.ibi ꝯtrinz tenet per tex.in.c.super quibusdam.j.de verbo.sig. vbi non requiritur scientia principis quo ad hoc vt valeat acquisitio reseruatorum principi per tempus de quo ibi,ꝛ idem firmant doct.in varijs locis vt refert Fely.qui idem tenet in.c.cum nobis colim.j.de prescrip.vbi ẽt refert doc.contrarium tenentes.

355 ❡†Quarto limita dictam conclusionem,vt non procedat qñ lex reprobat consuetudinem,qꝛ tunc consuetudo contraria non valet,nisi principe sciente.ita Gemi. hic allegans Joan.andr. in addi.Spec.in titu.de instru.edi.§.compendiose.versic. sed nunqd.idez Gemi.in summa.xi.dist.ꝛ Fely.in.d.c.cũ ex officij.col.iiij.de prescrip.idẽ.d.Ant.clare hic repe.in col.xxxix. in fi.idez Abb.ꝛ Fely.alia allegans in.c.accedentes.j.de prescrip.idem Card. Alexan.in dicta summa.xi.distin.disputando tamen contrarium teneri posset per istum text.generaliter loquentem de consuetudine contra ius , nec requirit principis scientiam,nisi dicas quod text.noster loquitur, quando consuetudo est contra ius simpliciter,non autem loquitur quando est contra ius reprobans consuetudinem.

356 ❡†Queritur modo circa hoc quartum requisituz per Abb. an appellatione cõsuetudinis antique intelligamus de illa que est tanti temporis cuius initij memoria non existat in contrarium.ꝛ concludit quod non,sed quod intelligitur de consuetu-

dine.x.annorum contra Archidiaco. Joan. mona. ⁊ no. Ant. per eum allegatos, ⁊ mouetur Abba. per text. in. l. de quibus. ff. de legibus, cum glo. reperio tamen quod opinionem predictorum tenet etiam Roma. in singulari suo. cx. incip. quero secundo, vbi respondet ad text. in. d. l. de quibus. idem tz Alex. in. d. l. de quibus. in apostillis ad Bar. colum. penu. in fi. idez
357 Bald. in rubri. C. que sit lon. consuetudo. † vbi dicit ꝙ vetustas proprie appellatur tantum tempus cuius initij memoria non existit in contrarium, opinionem tamen quam hic Abba. firmat, vult in effectu glo. in. c. generali. in verbo de nouo. ⁊ in verbo antiqua de elec. lib. vj. ⁊ ibi sequitur Geminia. ⁊ Philippus francus, ⁊ ꝓ premissa opinione Abba. quidam apostillantes hic allegant text. in. l. fi. C. que sit lon. consuetu. vbi tex. dicit formaliter leges quoqz ipsas antiquitus, ⁊ probata ⁊ seruata tenaciter consuetudo imitatur ⁊ retinet. sed ille tex. euitari posset, qꝛ solum dicit, ꝙ consuetudo imitatur leges antiquitus, nisi referas verbum antiquitus ad verbum obseruata ibi positum, ⁊ hoc modo satis probabit opinionez premissam. quā tamen limita, vt nō procedat, qñ fit mentio de consuetudine legitime prescripta, vt dixi. §. in. ij. requisito circa prin.

358 ¶ † In alia autem materia, quando aliquid dicatur de antiquo tradunt domi. Ant. Abb. ⁊ communiter alij in. c. veniēs. el primo. ℑ. de testibus. Alexand. ⁊ communis preceptor alias auctoritates adducentes in. l. cum aliquis. C. de iure delib. tradit etiam domi. Anto. in. c. fina. colum. xxiij. ℑ. de causa possessio. ⁊ proprie. vbi tractat que possessio dicatur de antiquo. idez domi. Anto. in. c. consultationibus. ℑ. de iurepa. vbi etiam allegat Innocen. tradit etiam Barba. hic, colum. xxvj. distinguēdo aut verbum antiqua, vel ab antiquo profertur simpliciter, aut exprimitur cum adiuncto, vt per eum. tradit etiam Barba. in consi. xvij. incip. preclare scriptum. colum. xxvj. in princip. in. ij. volu. ⁊ in consil. xvij. ⁊ in consil. xxxvij. in. ij. volumi. Areti. in consi. suo. xxxvi. incipien. casus. Alexand. in consil. lxxix. incipien. circa primum. colum. iij. in. j. volumi. ⁊ in cōsil. iiij. in. ij. volumi. ⁊ in consil. clxxxvij. incipien. in causa ⁊ lite. eodem vol. ⁊ in consi. lxx. in. iij. vol. incip. in causa vertente inter dominū Baldasarez. Sozi. in consi. viij. inci. in causa agitata. col. iij. ⁊ Card. alex. in. c. j. in. ij. col. qui feudum da pos. in vsibus feudorum. tradunt etiam gl. ⁊ doc. in. d. c. generali. ⁊ communis preceptor in. l. admonendi. colu. lxxxj. de iureiur. in repeti. ⁊ magnus practicus agnatus ⁊ preceptor meus Franc. curtius antiquior in consi. lxxxij. inci. deus pius. ad finem. ⁊ in predictis locis reperies varias esse doctorum opiniones quas aliter non discutio, quia non sunt presentis speculationis, ⁊ per hec sit expeditum quartum requisituz consuetudinis cum his que tradit Abb. circa illud.

359 ¶ † Quintum requisitum consuetudinis est, quod illud ius, ꝙ acquiritur ex consuetudine sit tale, quod acquiri possit. i. cuius sint capaces illi, qui consuetudinem inducunt, alias secus. exēplum in consuetudine laicorum percipiendi decimas, vel eligēdi, que non valet, quia laici sunt incapaces talium iurium, per ea que allegat gl. hic. nec hoc casu sufficeret tempus cuius initij memoria non existit in contrarium vt per abb. post Jo. and. in. c. ij. de preben. lib. vj. per text. in. c. quanto. §. eo. ⁊ etiam firmat Barba. hic col. xxvij. sed vide abb. clarius loquentem in d. c. quanto. ⁊ que allegaui. §. in discussione articuli quantū tempus in consuetudine requiratur in tertia conclusione.

360 ¶ † Sed dubitat abb. hic an sciente papa talis cōsuetudo percipiendi decimas per laicos vel similis inducatur. ⁊ concludit quod non, eo quia esset irrationabilis. in contrarium tamen facit quod dicit abb. in consil. suo. xciiij. incipien. quedam ecclesia. in primo volu. vbi vult quod iura imprescriptibilia sciente principe prescribuntur. allegat do. Ant. in. c. accedentes. ℑ. de prescip. sed responde quod illud quod dicit Panor. ibi procedit vt ipse loquitur in his in quibus datur capacitas in possidente, quia licet lex resistat prescriptioni, tamen sciente principe prescriptio valet. sed data incapacitate secus esset. ita abb. in. d. c. quanto. §. eo. ⁊ hoc firmat Fely. plura adducens in. d. c. accedentes vbi limitat regulam, que hz qꝺ quesibilia priuilegio sunt quesibilia prescriptione vel consuetudine. c. duo simul. ℑ. de offi. ordi. c. cum contingat. ℑ. de foro comp. c. super quibusdam. de verbo. sig. vt nō procedat in eo qui est incapax possessionis talis iuris per adducta per eum. Ex his apparet non recte loqui glo. hic que requirit quod si tale ius quod prescribi possit ad hoc vt consuetudo valeat, quia aliqua sunt que prescribi nequeunt, vt in. d. c. accedentes. ⁊ tamen priuilegio acquiruntur vel etiam consuetudine tanti temporis cuius initij memoria non extat in contrariuz, vt per abb. in dicto consilio, posset tamen disputando faciliter teneri contra dictam decisionem, que vult, quod imprescriptibilia sciente principe prescribantur per ea que dicit abb. §. in quarto requisito. ⁊ dixi. §. in secundo requisito in questione quantum tempus requiratur ad consuetudinem inducendam. ⁊ per hec sit expeditum quintum requisitum consuetudinis cum his que attingit Abba. circa illud.

361 ¶ † Sextum requisitum consuetudinis est, quod consuetudo sit obtenta in contradictorio iudicio. ita glo. hic. ⁊ in. c. abbate. in verbo contradictorio. ℑ. de ver. sig. quas glo. aliqui sunt secuti, ⁊ idem tenet alexand. in consil. cxxxvj. inci. in causa ⁊ lite. colum. penuli. in fin. in secundo volu. conclusiue abb. hic decidit contrarium videlicet, quod ad consuetudinem inducendam non requiratur, quod sit obtenta in contradictorio iudicio ex bonis fundamentis, vt per eum, ⁊ in voce declaraui. idē do. Anto. hic. colum. ix. ⁊. x. vbi attestatur hanc esse communem opinionem, ⁊ bene declarat. Jstam etiam dicit esse communem opinionem Barba. hic. colum. xxviij. licet in contrarium arguat de text. in. l. j. C. que sit longa consue. ibi probatis his que in oppido frequenter in eodem genere controuersiaꝝ obseruata sunt. sed respōderi potest quod ille text. non dicit qꝺ debeat iudicatum esse, sed quod debeat probari obseruantia, ⁊ sic ipsa consuetudo. Uel dic quod ille text. loquitur de consuetudine, que est circa cognitionem causarum, quaz debet iudex in similibus causis obseruare, ⁊ sic nihil obstat. Premissam etiam opinionem firmat Bar. in. d. l. de quibus. in repe. in. ij. q. principali. versic. secundo videamus ⁊ col. pe. ⁊ alias auctoritates refert ⁊ sequitur ibi communis preceptor. col. xij. in fi. idem Bart. ibi in lectura. col. fi. ⁊ in effectu idem vult Bar. in repe. l. ij. C. que sit longa consuetudo. col. xiiij. versic. deinde
362 querit. † vbi dicit ꝙ cōsuetudo inducitur ita per actus extraiudiciarios sicut per iudiciarios, ⁊ ibidem in sequenti questione concludit, ꝙ consuetudo inducitur sine contradictione ꝗm omnez effectuz actiue ⁊ passiue. ⁊ assignat rationem, qꝛ consensus maioris partis populi preiudicat minori. l. qꝺ maior. ff. ad munic. non ergo dꝫ requiri eoꝝ contradictio, que nulluz potest effectū producere. l. dotem. ff. solu. matri. cū alijs que ibi Bar. alleg. idez abb. in. c. abbate. in de verbo. sig. super gl. in verbo contradictorio. per illuz tex. ⁊ in consi. lxxiij. inci. super. q. col. fi. in secundo volu. idem etiam firmat Pau. de cast. in. d. l. de quibus. col. ij. dicens ꝙ ista est communis opi. ⁊ idem attestatur do. Pe. philippus corneus in consilio suo. cclxiij. inci. circa supradictam consultationez. col. iij. in. j. vol. aduertenduz tamen est vt dicit abb. hic, qꝛ licet ad ꝯsuetudinem inducendam
363 non requiratur de necessitate actus iudiciarius, † tñ ex actu iudiciario bene inducitur consuetudo. puta quia iudex iudicauit contra legem populo sciente ⁊ non contradicente. idem dicit do. Ant. hic. col. xvij. in princ. intelligens hoc verum, quando actus sententie est talis, quem populus verisimiliter non pateretur, nisi vellet illud pro iure seruari. allegat Joan. and. idem tenere in. d. c. abbate. de verb. sign. ⁊ subijcit ꝙ est communis opi. sed in hoc vide Bar. qui videtur requirere duas sententias ad hoc, vt consuetudo inducatur, nisi sit iudicatum inter duos talem esse consuetudinem, qꝛ tunc vna sufficit. ita Bart. in. d. repeti. l. de quibus. in quarta questione principali. breuiter veritas huius difficultatis dependet a puncto, de quo statim dicam in sequenti requisito, videlicet quot actus requirantur ad consuetudinem inducendam. sed dicet quispiaz videtur ꝙ ex ipsis sententijs consuetudo non inducatur sine vna siue due sententie regrantur, qꝛ res inter alios acta alijs non preiudicat toto tit. C. res inter alios acta. ⁊. c. dilecto. in fi. de preb. pro solu. respondet Bart. vbi. §. cum quo alij transeunt, ⁊ aliter respōdet. d. Ant. hic in repe. col. xi. in prin. ⁊ vtraqz so. est notabilis vide per eos ⁊ per Barto. in repeti. d. l. ij. C. que sit longa. consue. q. xix. in prin.

364 ¶ † Septimum requisitum consuetudinis est, ꝙ homines sint vsi ꝯsuetudine varijs vicibus animo introducēdi ꝯsuetudinez. ita gl. hic cum qua abb. ⁊ ceteri communiter transeunt. idē gl. in. c. consuetudo. j. dist. qꝫ solaz pro mirabili ad hoc allegat cōmunis preceptor in. d. l. de quibus. in fine dubitans de ista decisione, tamen communiter tenetur per docto. hic post hanc glo. quinimo neminem vidi hic contradicere. idem tenet bald. in rubri. C. que sit longa consue. versic. iiij. queritur. ⁊ plenius
365 domi. Antoni. hic col. x. in fi. † inferens ꝙ actus, quos quis gerit

gerit ꝑpter necessitatẽ ⁊ non pro iure suo, non inducunt consue
tudinem, exẽplũ in iuribus allegatis hic in gl. loquentibus de
eo qui vadit per fundum alicuius eo qꝛ nõ potest ire per viam
publicam, que est rupta. Idez dicendũ est in actibus qui fiunt
voluntarie, sed nõ ex ꝓprio iure, vt si quis vadit longo tempo-
re ad molendinum alicuius, vel ad furnum per hoc non indu-
citur consuetudo, vt in futurum teneatur ire ad illud molendi-
num, vel ad illum furnum. Itez siquis hospitatur pluries in do
mo amici, per hoc non inducitur consuetudo contra illum ami
cum vt in posterum eum teneatur hospitari, ⁊ sic de similibus.
366 † ⁊ propterea dicimus ꝙ ex actibus mere facultatis non in-
ducitur ꝯsuetudo qꝛ nõ tendunt ad inducendam obligationẽ,
seu nõ fiunt eo animo, vt obligatio inducatur, vt tradit Abba.
ꝑ pulchra exempla. in. c. summa. ꝫ. de simo. in. c. cum ecclesia su
trina. ꝫ. de cau. pos. ⁊ propr. in. v. col. vbi tradit dictum exẽplũ
de hospitante in domo alterius. ⁊ in. c. cũ Ioan. ꝫ. de cleri. con-
iuga. ad fi. ⁊ per hoc tradit mirabilẽ decisionẽ ab. in. c. ex par
te astensis. in vltimo notabili. ꝫ. de conces. preben. per illũ text.
vcꝫ ꝙ lꝫ in ecclesia consueuerint viginti instituui non tñ per hoc
restringitur libertas habentis instituere, quin possit plures in
stituere, ⁊ sic non inducitur consuetudo. ⁊ de materia ista vide
ẽt Bar. in. l. j. j. ff. de ꝯdi. ex lege. ⁊ declara eaꝫ vt per Fely. in
c. cũ accessissent. col. xj. ⁊ seq ſ. de ꝯstit. qño colligat̃ ꝙ animo
inducẽdi ꝯsuetudinẽ fiant actus declarabo. ꝫ. extra gl. q. vj. ad
finẽ ⁊ aliquid ꝯferunt exẽpla ⁊ decisiones. ſ. relate.
367 ¶ † Sed hic successiue queritur quot actus requirantur ad
consuetudinem inducendam, concludit abb. cõmunem esse opi
nionem ꝙ tot requirantur ex quibus verisimiliter colligat̃ taci
tus consensus populi. Idẽ cõiter alij vt ẽt attestat̃ Barba. hic
col. xxviij. ⁊ dicit. d. Ant. hic col. vij. in repe. ꝙ est arbitrariũ
considerando qualitates actuuꝫ ⁊ personaꝝ illos actus facien
tium exemplificando vt per eũ. idem tꝫ Bart. in. d. l. de qbus
in lect. col. pe. ⁊ in repe. d. l. ij. C. que sit long. cõsue. col. xi. post
multos alios per eum relatos. idem bart. in repeti. d. l. de qui-
bus in. ij. q. principali. ⁊ ibidem cõmunis preceptor. d. Iason
col. xij. alia adducens idem in effectu bald. in. l. j. in princi. C.
que sit long. consue. dicens quod requiruntur duo vbi plures
actus ẜm casuũ emergentiã. idẽ Car. flo. dicẽs esse arbitrariũ
quot actus inducãt ꝯsuetudinẽ in ꝯs. suo. lxij. inc. i eccl'ia Be
lunensi. col. fi. ⁊ ꝯsuluit Ab. in pulchro casu in ꝯs. liiij. inc. in ꝑ
dicta cã in. ij. volu. qđ licet fuerint ꝑducta octo instr̃a sine no
mine imperatoris, per hoc non est probata consuetudo quod in
strumentum possit explicari sine nomine imperatoris, quia illi
actus ꝯficiendi illa instrumenta verisimiliter non deuenerunt
in notitiaꝫ populi. non enim põt dari certa regula quot actus
requirantur ad ꝯsuetudinem inducendaꝫ, sed tot requirunt̃ vt
verisimiliter deuenerint in notitiã populi seu vt ex eis tacitus
ꝯsensus populi colligat̃. ita in effectu doc. preallegati, maxime
Bar. Bal. ⁊ Sali. in. d. l. de quibus. cuꝫ igitur nõ sit determi
natus certus numerus relinquẽdum est arbitrio iudicis, quot
actus requirãtur arg. l. prime. in fi. ff. de iure de lib. ita Bal. ⁊
Saly. in. d. l. de quibus. ⁊. d. Ant. quẽ. ſ. retuli. ideꝫ. d. Petr.
philip. corne. in ꝯsi. suo. clxxix. incip. ex puncto premisso in. iij.
vol. ⁊ dicunt prefati doc. ꝙ tã ex actibus extraiudicialibus q̃ꝫ
ex iudicialibus inducitur ꝯsuetudo, lꝫ contrarium dicat Iaco.
butri. in. d. l. de quibus. dicit tñ bonũ verbũ. d. Pet. philip. in
d. consi. vcꝫ ꝙ ponderandum est, qꝛ actus extraiudiciales nisi
sint multũ frequẽtes vel multũ publici vel multũ ponderosi ra
368 ro perueniunt in notitiã maioris partis populi, † dicunt etiaꝫ
prefati doc. ꝙ etiam ex actibus negatiuis inducitur consuetu-
do. ita Io. and. in. c. Ioan. in. iij. opposito. ⁊ Imo. ibidem. col.
ix. ꝫ. de cler. coniug. ꝑ adducta per eos, ⁊ ꝓbatur in. l. si publica
nus. §. in omnibus. a ꝯtrario sensu. ⁊ in. l. licitatio. §. carũ reꝝ. ff.
de publica. ⁊ idem firmant alij doct. quos refert ⁊ sequitur do.
Pet. phi. corne. in ꝯsi. cclxxviij. inci. in hac consultatione. in.
vj. col. in. iiij. vol. sciendum est ẽt pro declaratione premissoꝝ,
ꝙ in consuetudine tanti temporis cuius initij memoria non exi
stat, non debent queri actus, qꝛ impossibile est eos inuenire ex
quo memoria initij non existit. sufficit ergo hoc casu probare
nullum extare qui viderit vel audierit videntem vel audienteꝫ
contrarium obseruari, ⁊ ꝙ est communis omnium opi. ⁊ preser
tim eoꝝ qui circa talia arbitrantur. l. si arbiter. cum si. ff. de pro
ba. ita inquit. d. Pet. philip. corneus in. d. consi. ccxliiij. inci.
ad obiectus qui fiunt. col. iij. ⁊ dicam. ꝫ. post expedita dicta ab
ba. in. q. qño ꝓbetur communis vsus loquendi. an autẽ ex acti
bus nullis iniustis vel meticulosis inducatur consuetudo. ꝫ. tra-
369 dam in fine huius requisiti. ¶ † Limita modo dictam conclu
sionẽ, vt procedat, qñ actus sunt interpolati. ita Bal. hic col.
iij. in princ. idem vult in effectu. d. Ant. hic col. viij. in prin. ⁊
Bar. in repe. d. l. de quibus in. ij. questione princip. versiculo
sed quero post Guil. de cuneo. idem Bald. in. d. l. de quibus.
col. iiij. in fi. ⁊ dicit Bald. hic ꝙ etiam per mille actus factos
eod. tempore seu sine cursu temporis non induceretur consue-
tudo, ⁊ dicit Barb. hic col. pe. ꝙ licet aliqui dixerint, ꝙ vale-
ret cõsuetudo si ꝯstaret de tacito consensu populi, absq̃ꝫ cursu
temporis, vt tenuit Iaco. but. tamen ꝙ melius dicunt alij, qui
tenent, ꝙ tempus est de substantia consuetudinis sicut est de
substãtia prescriptionis, qꝛ lex statuit ꝙ mores debeãt esse diu
turni, ⁊ ideo mille actus eodem tempore facti non inducerent
consuetudinem. ⁊ alleg. Bal. hic.
370 ¶ † Secundo limita premissam ꝯclusionem, vt non procedat
in ꝯsuetudine facti, puta in ꝯsuetudine vel assuefactione vnius
hominis que non facit ius, sed solum facit ad probanduꝫ, vtrũ
ille sit assuetus vel non iuxta. l. vel vniuersoꝝ. cum si. ff. de pig.
acti. tunc enim due vices sufficiunt ad illam inducendam. hoc
probatur in. l. iij. in fi. C. de epis. aud. vbi dicitur, ꝙ qui bis deli
quit dicitur consuetus delinquere, ⁊ tradit Ioã. de Imo. in. c.
cum ecclesia sutrina. ꝫ. de causa pos. ⁊ proprie. super glo. in ver-
bo. iij. ⁊ Bar. in. l. j. C. qño ⁊ qñ iud. ⁊ in. l. mella. ff. đ ali. ⁊ cib.
leg. ⁊ dixi. ſ. in rub. huius titu. in articulo an cõsuetũ differat a
solito, ⁊ hoc no. ad declarationem. l. vel vniuersorum. ff. de pig.
acti. cum simi. que allegantur ad hoc. s. qđ bonũ est argumẽtũ
a ꝯsuetudine patrisfamilias, qꝛ illa consuetudo verificatur in
bina vice, hoc tñ nõ procedit in consue. blasphemandi vt dixi
. ſ. in rub. q. in fi. ¶ Tertio limita, vt ꝓcedat dicta conclusio
in ꝯsuetudine vera, ⁊ non in consuetudine ficta vel intitulata,
vt per. d. Ant. hic. col. v. ⁊. vij. ⁊ dixi. ſ. in. q. quantuꝫ tempus
requiratur in inducenda consuetudine q̃ꝫ tetigi in. ij. requisito
consuetudinis. ¶ Quarto limita dictam ꝯclusionem, vt proce
dat dummodo tales actus sint facti animo firmandi consuetu-
dinem, vt hic per glo. ⁊. ſ. paulo ante dixi.
¶ Sed dubium est an per vnicum actum inducatur consuetu-
do. Abb. hic facit in effectu duas conclusiones.
371 ¶ † Prima est ꝯclusio, ꝙ ex vno actu momentaneo consuetu
do nõ inducitur, ⁊ in hoc nemo discrepat, qꝛ lex requirit actuũ
frequentiam. l. j. C. que sit lon. consue. ⁊ saltem duo actus requi
runt̃ ẜm Bar. in. d. l. de quibus. in. ij. q. prin. ⁊ est gl. in rub. C.
que sit lon. consuet. Ex quo vtiliter infero ꝙ illud dr̃ fieri fre-
quenter ꝙ fit bis, hoc. n. probatur attẽto ꝙ lex requirit actuũ
frequentiam ad consuetudinẽ inducendam. vt in. d. l. ij. ⁊ tamẽ
duo actus sufficiunt, probatur etiam predicta illatio in. §. fi. in
auct. de defenso. ciui. ⁊ ibi gl. no. ⁊ dr̃ sepissime fieri qđ ter fit.
gl. in. c. si quis erga. ij. q. vij. facit gl. in. §. ⁊ qđ sepe in verbo fi-
loꝝ in auct. de trien. ⁊ semis. que dicit ꝙ dictio plurimi verifi-
catur in tribus. ⁊ de dictione frequens tradit etiaꝫ Bar. post
antiquos in repe. d. l. ij. col. x. C. que sit long. consue. tradit etiã
Barb. in. c. ad nostram. ꝫ. de re. ec. non alie. in fi.
372 ¶ † Secunda conclusio est, ꝙ ex vnico actu successiuo ꝯsuetu
do inducitur, puta si fiat pons in publico. ita Ab. hic per tex.
in. c. cum de bñficio. de preb. li. vj. Idem expresse dicit. d. ant.
hic in repeti. col. vij. in fi. ⁊ Cardi. floren. hic. q. xiiij. ⁊ Barb.
hic col. xxviij. qui hoc comprobat ꝑ aliqua similia. idẽ Car. in
cõsi. suo. lxij. inci. in ecclesia Belunensi col. fi. Barto. tñ post
Guiliel. in lectura. in. d. l. de quibus. col. iiij. cum quo alij tran-
seunt tꝫ expresse contrarium exẽplificãdo in ponte, vt. ſ. exẽpli
ficaui, ⁊ sequit̃ in specie cõis p̃ceptor ibi. col. xij. ad fi. idẽ Io.
an. hic in sum. col. v. post Guil. de cuneo. in. d. l. de qbus. ⁊ ibi
dem Bar. in repe. col. v. idẽ sentit Bar. in repe. d. l. ij. colum.
xix. C. que sit lon. ꝯsue. Idẽ Imol. hic col. vij. dicens hanc esse
cõeꝫ opinioneꝫ, ⁊ rñdet ad tex. in. d. c. cũ de bñficio. vt ꝑ eum.
Sed tu aduerte, qꝛ forte non est verum qđ dicit Imo. s. ꝙ pre-
dicta opinio sit communis ⁊ ex dinumeratione infrascriptaꝝ
auctoritatũ hoc percipies, vñ mihi magis placet opinio dom.
Ant. Car. Abb. ⁊ Barb. hic. quam etiam sequitur Ro. in cõ
sil. suo. ccclxviij. incip. presens consultatio. colũ. ij. ⁊ agnatus ⁊
preceptor meus. d. Francis. curt. antiquior in ꝯsil. xlj. inci. suꝑ
processu. col. j. ⁊ do. Pet. phi. corne. in consi. xc. inci. viso pro
cessu in. j. col. in. ij. vol. referens ideꝫ tenere Io. an. hic. ⁊ Pe
trum de bella pertica, ⁊ mihi rationabilis vr̃ attento ꝙ ex tali
actu successiuo satis tacitus consensus populi colligitur. ⁊ hãc
opinionem tenendo ad contraria puto posse responderi, ⁊ in
primis non obstat text. in. d. l. j. C. que sit lon. consue. vbi requi-

tur actuuȝ frequentia, qꝛ respondeo ex mente domini Ant. hic
ꝙ ideo lex frequentiā actuuȝ reqrit, qꝛ nō faciliter ꝑ vnū actuȝ
colligit͛ tacitus ꝯsensus populi, quasi velit ꝙ aliud esset si ꝯsen
sus ipse colligeret͛. ⁊ denotat͛ ẜm euȝ in illo tex. vcȝ in. d. l. j. ⁊ si
milibus magis facti accidentia ꝗ̃ iuris ministeriuȝ. vel dic vt
ēt do. Ant. dicit ꝙ ibi requirit͛ actuuȝ frequētia habita ꝯside-
rōne ad cōiter ꝯtingētia, ẜȝ que ex vno actu nō solet percipi ta
citus ꝯsensus populi. l. nā ad ea. ff. de leg. vel aliter dicas, ꝙ po
pulus dr̄ ꝯsentire videndo ⁊ patiēdo pontē ibi stare, ⁊ hoc mo
do plures actus dicunt͛. ita etiā dicit do. Ant. ⁊ eod. modo po
test r̄ndere vt puto ad tex. in. l. nā imperatoꝛ. ff. de leg. ibi reruȝ
perpetuo iudicataꝝ, vbi vident͛ requiri plures sententie ad ꝯ-
suetudinē inducendā, qꝛ fateoꝛ a cōiter ꝯtingentibus, vt ꝓdi
xi. sed si esset talis actus sentētie notoꝛius ex quo populi ꝯsen-
sus colligeret͛ aliud esset, puta si esset ꝓnunciatuȝ ꝙ quidā ma-
ioꝛ natu succederet ⁊ ille ēet ꝑsona notissima in ciuitate, tūc illa
sola snia sufficeret. vel posset dici ꝙ snia nō est actus q̲ habeat
tractuȝ successiuuȝ, ꝑut pons in publico ꝯstructus qui quoti-
die a populo videtur. ⁊ hanc opinioneȝ. s. ꝙ vnus actus succes
siuus sufficiat dicit esse tutioꝛē Bar. in repe. d. l. ij. col. ix. C. q̄
sit lon. consue. licet subijciat ꝙ alia opinio in iudicio cōiter ob
seruat͛, ⁊ an in hoc sit ei credendū dicā. j. post scripta Ab. in. q.
v. eādeȝ opi. referendo Abb. hic sequit͛ ⁊ cōmēdat. d. Fely. in
373 capi. Pet. in. ij. col. j. de homicidio, † generaliter aūt qn̄ ⁊ ex
quot sententijs vel interlocutionibus iudicis vel ꝯsultationi-
bus principū vel ꝯsilijs ꝓdentum inducatur ꝯsuetudo, vide
Bal. in. l. nemo iudex. C. de sent. ⁊ interlo. om. iud. ⁊ Bart. in
repe. d. l. de q̲bus. in. iiij. q. principali, ⁊ aliq̲d dicā. j. extra gl.
q. vj. ⁊ ibi inter cetera ponam pro constanti ex mente alioꝝ do
ctoꝝ ibi referendoꝝ ꝙ si semel legitime iudicetur talem adesse
consuetudinem, tunc ex ipsa sola sententia consuetudo inducta
374 probatur. † An aūt ex actibus coactis violētis vel meticulo-
sis inducatur consuetudo tradit do. Ant. hic col. ix. ⁊ Barba.
col. fi. ⁊ Bar. in repe. d. l. ij. q. xviij. ⁊. q. xix. in fi. C. que sit lon.
ꝯsue. ⁊ Ab. in consi. xcvj. inci. Jesus christus adsit. ad finē. in.
ij. vol. vbi tangit an ꝑ seruitiuȝ prestituȝ ꝑ clericū quasi ꝑ extoꝛ
sionē ꝓlati inducatur consuetudo, puta si ꝓsbyter diu cele-
brauit in beneficio ad quod non erat obligatus iubente ꝓla-
375 to. † Item an ex sententijs que nunquam sunt executioni man
date, vel que sunt nulle, vel que sunt rescisse, vel que sunt late in
ter non subditos, vel ex sententijs arbitroꝝ inducatur consue-
tudo. tradit Bar. in. d. l. ij. q. ij. ⁊ sequentibus. ⁊ in repe. d. l. de
quibus in. ij. q. principali versus fi. ⁊ do. Ant. hic in repe. col.
xij. ⁊ sequenti. ⁊ Barb. hic ad finē. ⁊ respectu sententie arbitro
rum Bar. fuit ꝯtrarius vt refert cōis ꝓceptoꝛ in. d. l. de qui
bus. col. antepe. dic vt in dictis locis traditur ⁊ aliquid dicā. j.
in. ij. parte huius gl. fi. circa prīn. qūo autem seu ex q̲bus acti-
bus tollatur consuetudo dicetur. j. post Abba. in. viij. requisito
376 seu post ipsum octauum requisitum. † an autem ex actibus ex
communicatoꝛum inducatur consuetudo, vide Bal. in. d. l. de
quibus. col. viij. versi. modo circa hoc queritur. an auteȝ ex in
uestitura nulla dicatur res ꝯsueta dari in emphiteosim, ⁊ quot
inuestiture requirātur, ⁊ ad quantū tempus ad hoc vt dicatur
talis consuetudo inducta tradit pulchꝛe. d. Alexa. in consi. ix.
incip. viso themate in. iij. volu. post doctoꝛes per eum relatos,
dic vt per eum.

377 ¶ † Octauum requisitum consuetudinis est quod maioꝛ pars
populi vtatur illa consuetudine. ita omnes hic, ⁊ ꝓbatur in
diffinitione consuetudinis de qua. s. dictum est in rubꝛica. nam
in consuetudine inducenda attenditur maioꝛ pars populi, et
non quod facit minoꝛ pars. ita etiam dicit Joannes de Jmola
in. ca. cum iandudum. columna tertia. j. de ꝓbend. ⁊ ibidem.
Abba. ad finem. ⁊ Abba. in. c. qꝛ circa. j. de consang. ⁊ affi. ꝑ.
l. quod maioꝛ. ff. ad municipa. cum similibus. tradit etiam do.
Fely. in. c. j. colum. vj. versic. limita secundo infra de treug. ⁊
pa. Jntellige hoc requisitum de vsu populi. i. illoꝛum de popu
lo. non enim requiritur, quod populus vt populus vtatur, sed
quod illi de populo, vel maioꝛ pars vtatur. Sufficeret etiaȝ ꝙ
aliqui vterentur, ⁊ illi actus deuenirent in notitiam populi vel
maioꝛis partis. ita declarat Soci. in consi. suo. vij. incip. nunc
quesitorum. colum. iij. idem in effectu dicit Pet. de anch. hic
idem domi. Pet. phil. coꝛn. in ꝯsi. suo. ccxciij. inci. circa supꝛa
dictam ꝯsultationem. col. iiij. in. j. vol.

378 ¶ † Ex his infertur quod ad consuetudinem inducendam ta-
citus consensus populi exigitur ⁊ non expꝛessus, ⁊ probatur in
d. l. de quibus. ⁊ declarat Jmo. in. c. cuȝ ecclesia sutrina in gl.
in verbo de ꝯsuetudine. j. de causa pos. ⁊ ꝓpꝛie. ⁊ egidius bel-
lamera. in consi. x. incip. factum est tale. col. vj.

379 ¶ † Secundo ex dicto requisito ego infero, quod vna perso-
na non accedente consensu populi vel maioꝛis partis potest in
ducere consuetudinem. cuius contrarium videtur velle Joan.
and. in diffinitione sua consuetudinis de qua tradidi. s. in rubꝛi
ca eodem titulo. ⁊ per verba dicte diffinitionis dicit Card. flo-
ren. hic quod ex moꝛibus vnius hominis, puta ꝓncipis, po
test induci consuetudo. Jdem dicit in alio qui posset condere
ius, hinc dicimus quod mos pape quem seruat in curia facit
ius. c. ex literis. s. de constitutio. c. quam graui infra de crimi-
380 ne falsi. † ⁊ dicit Bar. in dicta. l. de quibus. in. x. col. ff. de leg.
quod idem operatur stylus vnius ꝓncipis quod consuetudo
vniuersitatis vel populi. Et idem dicit Alexander. alia alle
gans in consilio suo. cccxc. incipien. visis, in. iij. vol. subijcit ta-
men Card. hic quod communiter cum loquimur de consuetu-
dine intelligimus de ea que causatur a tacito consensu vnius
vniuersitatis vel maioꝛis partis. breuiter cōsuetudo vnius ho
minis non dicitur ꝓpꝛie consuetudo, quia non conuenit com
muni diffinitioni consuetudinis, de qua dixi in dicta rubr. item
quia repugnat istud octauum requisitum communiter appꝛo-
batuȝ. large autem potest ꝓcedere id quod dicit Cardina.
consuetudo enim vnius hominis ꝓuati potius appellatur as-
suefactio que differt a consuetudine ꝓpꝛie sumpta, vt decla-
raui in rubꝛi. s. eod. in. iij. q. principali, ⁊ hoc etiam dicit Bar
ba. ibi columna quinta vbi inquit quod licet ꝓuatus homo in
ducat consuetudinem. l. iij. C. de epi. aud. tamen tunc non dici-
tur ꝓpꝛie consuetudo, ⁊ dixi aliquid in ꝓcedenti requisito
circa ꝓnci. versi. secundo limita consuetudo autem ꝓncipis
potius stylus appellat͛. d. c. ꝗ̃ graui. cū alijs. s. relatis.

381 ¶ † Tertio inferri videtur ex ꝓmissa conclusione, quod non
sufficeret maior pars duarum partium populi ad consuetudi-
nem inducendam, quia glo. ⁊ doct. hic requirunt populum vel
maioꝛeȝ parteȝ. contrarium tamen expꝛesse dicūt Ab. ⁊ Bar
ba. hic colū. xxviij. inquiens quod in consuetudine inducenda
in aliquo collegio requiritur, quod due partes illius collegij
sciant, quod illa consuetudo inducitur per notata in. l. ꝙ maioꝛ
ff. ad municip. facit tex. in. l. nulli. ff. ꝙ cuiusq̲ȝ vniuersi. ⁊ ꝙ ple
ne tradunt Abba. ⁊ alij in. c. cum omnes. colum. fin. s. de con-
stitu. ꝓma opinio communioꝛ videtur quam in populo loquē
do etiam sequitur Barba. nec obstat decisio contraria, quia
382 procedit in actibus ipsius populi vel vniuersitatis. † nos lo-
quimur in consuetudine que inducitur ex actibus particulari-
bus sciente populo non congregato ad hoc, talis enim con-
gregatio non requiritur, vt tradit do. Petrus philippus coꝛ-
neus in consi. ccxcvj. incip. circa ꝓnc. in. iiij. volu. colū. iij. ⁊
pulchꝛe declarat Bart. in. l. omnes populi. in. iij. qō. secunde
ꝓncipalis. ff. de iust. ⁊ iur. vbi dicit quod ex consensibus sepa-
ratis induci potest consuetudo, licet non sic fiat statutuȝ, ⁊ assi
gnat rationem vt per eum. quando autem consuetudo intro-
duceretur ex actibus factis per populum ipsum solenniter cō
gregatum, vel per regentes, de quibus infra dicam, tunc vt
puto sufficeret quod actus essent facti a duabus partibus con-
gregatis vel a maioꝛi parte ipsoꝛum per textus in dicta. l. nul-
li. cum simili. ⁊ ita declara doctrinam Abba. hic qui facit dif
ferentiam in hoc octauo requisito inter consuetudinem popu-
li ⁊ consuetudinem collegij, ⁊ de hac difficultate dubitauit
domi. Petrus philippus coꝛneus in consili. ccxciij. incipien.
multa in medium adducuntur. columna. ix. in fin. in. iij. volu.
nec aliter resoluit.

383 ¶ † Quarto infertur, quod soli notarij non possunt inducere
consuetudinem contra ius in conficiendis instrumentis, pu-
ta in ommittendo aliquam solennitatem a iure requisitam,
ratio est, quia requiritur vsus populi, vel maioris partis. ⁊
ita in terminis decidit Abbat. in consilio suo. quinquagesi-
motertio. incipien. in ꝓdicta causa. in secundo volu. colum-
na secunda hoc tamen intellige, nisi id deuenerit in notitiam
populi, vel maioꝛis partis, ⁊ sic nisi talis consuetudo esset a
populo tacite appꝛobata, quia vt. s. declaraui vsus, populi vel
vsus particularium sciente populo ⁊ tacite consentiente facit
vt consuetudo inducatur. ⁊ ita sentit Abbas. ibi dum dicit,
quod debet ꝓbari, quod instrumentis fuerit adhibita fi-
des, ⁊ sic eo casu vult quod ex actibus notarioꝛum indu-
catur consuetudo, quia concurrit appꝛobatio ipsoꝛum actuum.
idem Abb. in consi. lxxiij. incip. in. q. colum. iiij. eo. volu. ⁊ fa-
cit simile in consuetudine mulierum que ob tacitaȝ appꝛobatio

nem

nem populi, valet, vt dicē. j. q. iij. in. iiij. limitatione, ꝛ faciūt que tradit Soci. in. d. consi. vij. colum. iij. Aduerte tamen quia licet notarij soli non possint inducere consuetudinem contra ius, tamen possent inducere stilum, vt puto vel obseruantiam quandam preter ius, quia nihil est ꝙ repugnet. quid operetur talis stilus, vel obseruantia, vel etiam assuefactio vnius particularis hominis, declaraui supra in rubrica questione. iij. et. q. iiij. Sed hic pro declaratione queritur de pluribus.

384 ❡ † Primo queritur an minores computentur in numero ad consuetudinem inducendaꝫ. Abb. hic, dicit ꝙ infantes non cōputantur. tu dicas ꝙ nec etiam minores. xxv. annis computantur, vt inquit dominus Anto. hic, colum. xx. versi. iij. est videndum per tex. in. l. ad rem publicam. ff. de muner. ꝛ hono. probat etiam tex. in. l. spurij. §. j. ꝛ in. l. non tantum. §. j. fi. de decurio. in quibus legibus prohibentur tales esse decuriones, ꝛ statuta cōdere, ergo eadem ratione prohibentur consuetudinem inducere. idem firmat Barto. in repeti. l. ij. colum. xij. C. que sit longa consuetu. ꝛ ante eum Cy. ibi. colum. xij. versi. vij. visis ꝛc. facit etiam tex. in. l. j. ff. de legi. ibi virorum prudentum ꝛc. hoc tamē limita nisi consuetudo aliter se habeat, ꝗꝛ illi admittuntur quos consuetudo admittit, vt tradit Alexan. in consi. vj. incip. viso. col. j. in volu. j. Sed tu considera ꝙ forte in minoribus etate talis consuetudo non valet, quia est contra publicam vtilitatem cum non habeant illi minores sanum consilium. l. j. ff. de minori. cum similibus. ꝛ consuetudo contra publicam vtilitateꝫ non valet, vt tradit Abb. j. col. fi. vbi dicam, ꝛ reperio ꝙ in pupillo, ita determinat Ange. in consil. suo. lxiij. incipien. nobilis miles, in fi. An autem minores ligentur ꝯsuetudine, ꝛ de pluribus alijs ad propositum dicetur. j. post expedita dicta Abb. hic.

385 ❡ † Secundo queritur, an furiosi connumerentur in numero eorum, qui possunt inducere consuetudinem. Respondetur ꝙ non, vt per Abbatem hic per textum in dicta. l. prima. ꝛ nemo discrepat ab hoc.

386 ❡ † Tertio queritur, an computent̄ mulieres. respōdet Abb. hic ꝙ non. idem do. Anto. hic. in. d. versi. iij. est videndum. in fi. ꝛ Barb. hic. in fi. alias auctoritates allegans. idem Bart. in. l. ij. C. que sit longa consuetu. col. xij. declarando vt per eum, idem Bart. in. d. l. j. in fi. ff. de legi. quem Abb. s. refert, in. ij. requisito. idem Romanus in singularibus suis singulari inci. ad hoc, carta. j. Abb. in consil. liij. incipi. in predicta questione. in prin. in. ij. volu. Cardi. alex. in. c. frustra. in fi. viij. dist. Inno. tamen contrarium dicit in. c. ij. j. de no. ope. nun. Sed allegata per eum non probant. Item contrarium videtur tenere Barba. in rub. s. eo. col. v. vbi dicit ꝙ Bar. in. d. l. j. ff. de legi. loquitur arguendo ꝛ non decidendo. Item dicit ꝙ tex. ibi. in verbo virorum denotat frequentiam. Sed hec solu. ad illum tex. non est solida, vt puto, quia ibi iureconsultus ponit diffinitioneꝫ seu descriptionem legis ꝛ diffinitio debet conuerti cum omni diffinito. l. j. §. dolum. ff. de dolo. ꝛ. s. plene dixi in rubrica, in diffinitione consuetudinis. item diffinitio continet substātialia rei diffinite, vt inquit glo. in. l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. requiritur ergo de substantia legis ꝙ fiat a viris prudētibus, ergo idē erit in consuetudine ꝯm Bartolum in. d. l. prima.

❡ Limita tamen dictam conclusionem, nisi mulieres ex ꝯsuetudine iurisdictionem habeant. tex. est in. c. cum dilecti. j. de arbitris. ita do. Anto. hic in. d. versi. iij. est videndum. in fi. ideꝫ potest dici si ex priuilegio vel aliter iurisdictionem haberent. vt dicit Ange. ꝛ communis preceptor in dicta. l. prima.

❡ Secundo limita nisi consuetudo inducatur per mulieres in spectantibus ad earum artem puta ad arteꝫ obstetricum, vt in casu. l. j. §. j. ff. de varijs ꝛ extraordina. cogni. ita inquit communis preceptor in. d. l. i. nihil tamen allegat. idem tenet do. Byonisius de perusio in reportatis suis. in. d. l. j. ff. de legi. quem refert ꝛ sequitur Barba. in rubri. s. eodem tit. colum. v. in princi. Ego hoc probo per simile. glo. in. c. primo. de verbo. signi. lib. 387 vj. in verbo statutum. que dicit, † ꝙ canonici in spectātibus ad eos possunt statutū facere sine episcopo licet alias nō possent. Item probo per simile de quo per Bar. in. l. omnes populi. in sexta questio. prime principa. ff. de iust. ꝛ iure. vbi dicit ꝙ pater familias, licet iurisdictioneꝫ non habeat, tamen in domo sua potest facere statuta. Iteꝫ comprobo, quia rustici in spectantibus ad eos possunt consuetudines inducere licet nō possint quo ad decisiones causarum, ita Bart. quem ceteri sequuntur, in. d. l. omnes populi. in. j. q. prin. in prin. ff. de iusti. ꝛ in. tradunt Abb. ꝛ alij communiter in. c. que in ecclesiarum. s. de constit. colū. j.

388 ❡ † Tertio limita dictam conclusionē vt non procedat in mulieribus, que sunt moniales, vel que collegium faciunt, quia possent statuere, ꝛ consuetudines inducere. hoc probatur arg. c. dilecta. j. de maio. ꝛ obed. ꝛ ita sentit do. Anto. hic, in. d. vers. iij. allegando illum tex. ꝛ facit quod dicit Specu. in titu. de sindico. versicu. quid de mulieribus.

❡ Quarto limita dictam conclusionem vt non procedat quando mulierum consuetudo esset a populo saltem tacite approbata. ita Bar. in repeti. d. l. ij. C. que sit longa consue. col. xij. exēplificando in consuetudine mulierum ꝙ primogenita succedat, certe si id deueniat in notitiam populi qui non contradicat valebit consuetudo, vt per eum.

389 ❡ † Quarto queritur, an in consuetudine inducenda computētur forenses. conclude breuiter ꝙ ipsi regulariter non ligantur consuetudine loci, nec etiam gaudent beneficijs statuti, vel consuetudinis loci, vt dicam infra post expedita dicta Abb. q. xij. in. ij. limitatione. ꝛ idem dicit Socinus in consilio suo septimo incipien. nunc quesitorum. colum. quarta.

390 ❡ † Quinto queritur, an cōsuetudo possit induci a populo vel a maiori parte in preiudicium singularium personarum, vel priuatorum. vide Ang. in specie concludentem ꝙ non, nisi illi priuati consentiant expresse, vel tacite. in consi. lxiij. incip. nobilis miles. in prin. ꝛ in consi. cclxxj. incip. visis. allegat maxime Inno. in. c. j. colum. ij. s. eo. faciunt not. per Abb. ꝛ posteriores in rub. ꝛ in. c. cum omnes. s. de consti. post Barto. in dicta. l. omnes populi. in vltima questione quinte principalis, vbi dicit ꝙ constitutio vel statutum factum in odium particularis persone non tenet. Aliqui tamen tenent ꝙ non sit necessaria scientia istius vel illius licet illis preiudicetur, ita refert ꝛ sequtur Egid. bellamera in consi. x. incip. factum est tale. col. xvj. ver. iij. principaliter. sed illud debet intelligi, quando eodem modo preiudicatur illis sicut alijs, sed quando preiudicium ꝯcerneret particulariter aliquos, tunc procedit id qd̄ dicit Ange. s. relatus.

391 ❡ † Sexto queritur circa predictum requisitum an regentes ciuitatem soli sufficiant ad consuetudinem inducendam vel maior pars eorum. Bart. in. d. l. de quibus. in. iiij. questio. principali dicit ꝙ sic, ꝛ cum eo transeunt posteriores per glo. in rub. C. que sit longa consue. ꝛ per tex. in. c. in causis. ad fi. j. de elec. tradit etiam Fely. in. c. nouit. colum. viij. ad fin. j. de iudi.

392 ❡ † Septimo queritur, an vna pars ciuitatis possit consuetudinem inducere. Barto. in dicta. l. de quibus. in lectura. colū. fina. post Guilielmuꝫ dicit ꝙ sic per textum in. l. si quis a filio. §. fina. ff. de legatis primo. idem Bartolus in repetitio. d. l. ij. columna decimaquarta, versicu. iuxta hoc quero an certa persona. C. que sit longa consuetudo. ꝛ in dicta. l. omnes populi. in prima ꝛ tertia questio. prime principalis declarando vt per eꝫ scilicet in spectantibus ad ipsaꝫ parteꝫ ciuitatis vel quarteriū, non autem in spectantibus ad decisionem causarum vt per eū, cum quo transeunt alij, ꝛ communis preceptor ibi columna nona. alia ad hoc adducit idem Angelus in. §. ex non scripto. in fine. institu. de iure naturali. vbi dicit ꝙ suburbia possunt inducere consuetudinem, non tamen posset pars guelpha vel gibellina id facere, vt tradit Baldus in. l. secunda. §. deinde. ff. de origi. iuris. ꝛ tradunt doctores in dicto. §. finali. ꝛ communis preceptor, in dicta. l. omnes populi. columna nona.

393 ❡ † Octauo quero de vtili questione, videlicet an vna familia possit inducere consuetudinem. Ioan. andre. in additio. Specu. in titulo de instrumento edict. §. compendiose. versiculo sed nunquid. in additio. parua incipien. interposuit hic Obertus progeniei. dicit ꝙ sic. idem tenent Imo. ꝛ Rapha. commensis in locis que refert ꝛ sequitur cōmunis preceptor, in dicta. l. omnes populi. columna nona, in fine, dicens se ita ꝯsuluisse in quadam ꝯsuetudine excludendi feminas extantibus masculis, que erat in familia de sicbis de oppido carauagij. Pro ista opin.

394 facit simile de quarterio ciuitatis de quo. s. † Secundo facit simile de collegio inferioruꝫ puta cerdonum, pistorum, ꝛ similiū, qui possunt inducere ꝯsuetudineꝫ ꝛ statuta ꝯdere, vt tradit̄ per Abb. ꝛ alios in. c. que in ecclesiarum. s. de ꝯsti. declarādo vt ꝑ eos. Tertio facit decisio Bar. in repe. d. l. ij. col. xij. C. que sit

495 lon. ꝯsue. vbi dicit † ꝙ valet ꝯsuetudo inter mulieres ꝙ primogenita succedat populo non contradicente, ꝗꝛ vr̄ ꝯsuetudo populi. Premissam opi. tenet ēt Barba. simpliciter in rub. s. eo. col. vij. allegat solū Io. and. in. d. addi. ꝛ Ang. in. l. testamenti factio. ff. de testa. ꝯriū tn̄. s. ꝙ vna familia non possit ꝯsuetudinē inducere tenuerūt aliq quos refert ꝛ sequit̄ Alex. in. l. si nō speciali. C. de testa. ꝛ hāc opin. vltra cōiter alleg. seq vr̄ do. Marti. laud. in disputatione sua incip. augerius. colū. x. versi. venio.

nunc ad decisionem. Item in hanc opinionem videtur inclina- re communis preceptor in.l.si quis a filio.§.fina.ff.de lega.pri- mo.& fundamentum huius opinionis est, quia familia non ha- bet iurisdictionem, igitur statuere nõ potest, vt patet ex diffini- tione iurisdictionis de qua in.l.prima.ff.de iurisdi.om.iudic.si non potest statuere, ergo videtur, ꝙ non possit consuetudinem inducere, & istam consequentiam facit Bartol.in.d.l.prima.ff.
396 de legibus.† Ego in isto puncto credo distinguendũ esse, aut isti de vna familia, vel parentela volunt inducere consuetudinẽ in rebus suis, puta quomodo debeant diuidi onera inter eos, & possunt, sicut posset etiam paterfamilias, vel alij non habentes iurisdictionem, vt mulieres, vel rustici, vt supra dixi, aut vero volunt inducere consuetudinem in concernentibus decisionem causarum, & secus erit quia non habent iurisdictionem, vt per Bartolum in simili de statuto facto ab vno quarterio ciuitatis in dicta.l.omnes populi.in.iij.questio.j.principalis. Item fa- cit simile de consuetudine, vel statuto rusticorum, vt per Bar. in eadem.q.in principio, & per Abbatem, & alios in.c.que in ec clesiarum.colum.j.s.de constitutio.vbi etiam idẽ decidunt in statutis cerdonum, pistorum, & similium, & eodem modo distin- guit Cardin.alexan.in.c.frustra.in fine.viij.dist.& illud quod dicimus in statutis habet locum etiam in consuetudine, vt di- cunt plerunqꝫ docto.in ista materia.& Barto.in.d.l.prima.ff.
397 de legibus.& probatur in dicta.l.de quibus.eodẽ titulo.† Ex predictis infero ꝙ non valet consuetudo familie ꝙ femine non succedant, quia hoc recipit decisionem causarũ, vt de se patet & est contra ius commune.l.maximum vitium.C.de libe.prete. dico, salua semper reuerentia excellentissimi Iasonis precepto ris communis, qui vt.s.retuli dicit se consuluisse contrarium, & ex his sublatum est fundamentũ de quarterio ciuitatis.s.in cõ- trarium factum, quia tale quarterium non potest consuetudinẽ inducere circa decisionem causarum, sed solum circa res suas, vt supra dixi. Non obstat etiam dum dicitur ꝙ familia videtur facere vniuersitatem, igitur &c. Quia respondeo ꝙ immo non
398 facit vniuersitatem, & probo hoc, † quia etiã vna parrochia nõ facit vniuersitatem, vt tradit Abbas in consilio suo.lxxvj.inci pien.inuocato Christi auxilio.in.ij.volu.& ꝙ vna cognatio nõ faciat vniuersitatem adduco decisionem Bart.in terminis, in l.si cognatis.colum.fin.ff.de rebus dubijs. Non obstat quoqꝫ decisio Barto.in.d.l.ij.C.que sit longa consuetu.que prima fa cie videtur stringere, quia respondeo ꝙ si consuetudo sit ꝙ pri mogenita succedat de qua loquitur Bar.ibi esset solum in vna familia, & in alijs familijs illud non obseruaretur, certe appare- ret populum non consentire, quem consensum Barto.requirit in loco preallegato, si vero in alijs familijs idem obseruaretur, tunc non diceretur consuetudo familie, sed totius populi, vt ad
399 sensum patet.† Dico ergo ꝙ in casu decisionis Bar.illa con- suetudo mulierum ꝙ primogenita succedat valet, quia videtur consuetudo populi eam tolerantis, vt Bar.ibi dicit, & seruatur in omni familia, sed quando esset consuetudo vnius tãtum fami lie, & alie familie contrarium seruarent, certe illa non posset di- ci consuetudo approbata a populo, & sic non essemus in casu de cisionis Bar.si vero alie familie id obseruarent diceretur tunc consuetudo populi, & non vnius familie propter tacitum consen sum populi. Concludo ergo ꝙ vna familia non potest induce- re consuetudinem, nisi prout supra dixi. Et per hec sit resolu- tus iste articulus quotidianus.
400 ¶ † Nono queritur circa dictum requisitum quomodo proba bitur ꝙ populus vel maior pars tacite consenserit. Barto.in. d.l.ij.C.que sit longa consuetu.colum.xij.versicu.deinde queri tur.dicit ꝙ consensus populi, vel maioris partis colligitur ex accidentia facti, videlicet, quia presentes erant, quando actus factus fuit, vtputa quando dos fuit adiudicata marito ẽm con- suetudinem, iuxta notata in.l.dos a patre.C.solu.mat.nam po pulus non contradicendo tacite videtur consentire, ẽm Bart. ibi per textum in.l.an in totum.C.de edifi.priua.& argumen.l. ij.ff.ad municip.idem Barto.ibidem.q.xxvij.et.xxviij.maxi- me per.l.primam.eod.tit.aliter tamen loquitur Barto.in.d. l.de quibus.in repetitio.in quarta questione principali.colum na decima, vbi dicit in sententia loquendo ꝙ ex eo ꝙ fertur cũ magno conflictu.l.fin.C.commi.vel episto.lex presumit ꝙ ma- ior pars populi id sciat, vel saltem maior pars consiliariorum
401 populum representans, & cum Bart.ibi transeunt alij.† Et fa cit, quia licet scientia populi, vel maioris partis requiratur, nõ tamen requiritur scientia populi congregati, vt tradit domin. Petrus philippus corneus in consilio.ccxcvj.incipiente cir- ca primum.in tertia columna, in principio, in quarto volu.hec tamen questio pendere videtur a questione qualiter debeat p- bari consuetudo de qua plene dicet.j.post expedita dicta Ab.
¶ Decimo querit successiue Abb.post dictum requisitum, an per vnicum actum contrarium consuetudini tollatur consuetu- do, & distinguit vt per eum. Ex doctrina sua due conclusio- nes colliguntur.
402 ¶ † Prima conclusio est, ꝙ consuetudo nõdum completa in- terrumpitur per vnicum actum populi contrarium, ita Abbas hic, & est glosa quam ipse allegat paulo infra in.l.nemo.§.tem- poralis.ff.de regulis iuris.idem concludit dominus Antonius hic, columna decimatertia, versiculo sed est dubium.& Barb. hic, columna vigesimaoctaua, ad finem, idẽ tenent alij docto. quos refert & sequitur dominus Felynus sande.in capitulo cũ accessissent.columna antepenultima, versiculo quintus casus. supra de constitutio. Hinc dicimus ꝙ vltima consuetudo atten
403 ditur vt dicitur in sequenti conclusione.† quando consuetudo prima interrumpitur reducimur ad ius commune.glo.est in.l. cum de consuetudine.ff.de legibus. Bartolus in.l.secunda.in fine principij.ff.soluto matrimonio.inferens ad consuetudinem conficiendi instrumenta diuersimode, quia tunc vt ipse inquit redimus ad ius commune, & cum Bart.ibi transeunt commu- niter ceteri, & tradit in simili casu dominus Petrus philippus corneus in dicto consilio suo.ccxcvj.incipiente circa primum. columna tertia in quarto volumi.
¶ Hanc conclusionem limita, vt procedat quando populus, vel maior pars facit actum in contrarium, secus si minor, exem plum, pone ꝙ consuetudo sit apponendi obligationem bonorũ in contractu, postea duo vel tres eam non apponunt, certe non erit sublata talis consuetudo, quia attenditur consensus popu- li, vel maioris partis.ita Bartolus in dicta.l.de quibus.in se- cunda questione principali.versiculo iuxta predicta.vbi etiam aliud exemplum tradit. Et subijcit etiam hoc procedere in iu- dicialibus, vt si iudex aliquid faciat contra consuetudinem, & populus murmurat dicens id esse malefactum, tunc non impe- ditur consuetudo, cum appareat continuatio voluntatis popu li secundum eum, cum quo ceteri transeunt, & voluit Bartolus ibidem columna sexta, in fine versiculi item quero quid si infra decennium, ꝙ attendatur id quod magis communiter obserua tum fuit, & facit illud quod de communi vsu loquendi dicitur, quia dummodo communis vsus loquendi ita se habeat, non cu ramus ꝙ aliqui aliter loquantur, vt verbum communis vsus sonat. facit etiam quod dicimus de communi opinione doctorũ que est attendenda.l.j.ff.de officio questo.& tradunt plene do-
404 cto.in capitulo primo.supra de constitutio.& alibi.† Aduer- tendum etiam est, quia quando diuersitas reperitur in acti- bus qui se ad inuicem compatiuntur, ex tali diuersitate consue tudo non impeditur, vt voluit Bartolus in dicta.l.de quibus, columna sexta, in fine, vbi ponit exemplum in questionibus de cem librarum, in quibus vtplurimum proceditur sine libello, & sine litis contestatione, & tamen quandoqꝫ etiam processum fuit ordinarie, isti actus se compatiuntur, & sic vtroqꝫ modo valebit processus & summarie, & etiam ordinarie ad cautelam.cle.sepe. ad fi.de verbo.signi.hoc enim casu non impeditur consuetudo induci, cum per tales actus non inducatur mutatio volũtatis. ita Barto.supra allegatus cum quo posteriores ibi transeunt, & sic in similibus dici posset.
405 ¶ † Secunda sit conclusio, ꝙ consuetudo completa non tolli- tur per vnum actum contrarium, sed tollitur eo modo quo fuit inducta, & sic per contrariam consuetudinẽ tollit̃ precedens cõ suetudo, ita Abb.hic per glo.in.d.§.temporalis.idem do. An to.hic in dicto ver.sed est dubium.idẽ Barb.hic.col.xxix.ex tollens glo.in.d.§.temporalis.& allegans singularẽ casum.de hoc vt ipse dicit in.l.fi.C.de serui.& aqua.idem Are.in consil. xxiij.incip.in presenti.maxime in fi.vbi dicit, ꝙ tãtum tempus requiritur ad consuetudinem tollendam quantum ad inducen- dam facit tex.in capitu.j.s.de regu.iur.idem tenent Bartol.in dicta.l.de quibus.& docto.in varijs locis vt congerit dominus Fely.idem firmans.in dicto.c.cũ accessissent colum.antepe- nul.vers.septimo limita.& dicunt doc.preallegati ꝙ nedum tol litur talis consuetudo per vnum actum, sed nec per plures nisi sit sequuta contraria consuetudo, & ita etiam dicit Card.flor.ẽ. in ꝯsi.cxxxj.incip.reperitur quoddam instr̃m in fi. Premissas etiam conclusionem sequitur cõis preceptor in.d.l.de quibus. col.xx. Et eo casu quo tollitur consuetudo precedens redimus ad ius commune ẽm Barto.& alios in.d.l.ij.in fine principij. ff.solu.

ff.solu.matri.⁊ idem dicit Aret.in consi.xxiij.s.alleg.⁊ Alex. in consilio.cxxvij.incipien.viso instrumento locationis.ad finem.in.v.volu.vbi dicit q̄ si in aliquibus instrumentis reperiatur apposita aliqua clausula, ⁊ in aliquibus non, tunc standum est iuri communi.

406 †Et vbi consuetudines diuerse probantur, vltima consuetudo attenditur, vt iniquit Bal.in.l.qui binos.C.de aduo.diuer.iudi.vbi dicit q̄ si superior deputat officialē cū salario cōsueto vr̄ habitus respectus ad vltimā ꝯsuetudinē ⁊ obseruātiā.facit decisio Bar.⁊ sequētiū in.l.mella.§.alimēta.ff.de alimē.⁊ ciba.leg.⁊ dixi post Jmo.in.c.cū ecclesia sutrina.in verbo vlti.in glo.j.de cau.pos.⁊ ꝓprie.⁊ aliquid tradit Are.in cōsi.xi.inci.ꝓcedendū.colū.fi.

407 ¶ † Contra tū dictā ꝯclusionē oppono multipliciter. Et p̄mo de tex.in.d.l.cū de ꝯsuetudine.in ver.aliq̄n.vbi p̄supponitur q̄ per vnū actum cōtrariū seu per vnam sniam tollatur ꝯsuetudo prima. Pro solutione responde q̄ ille tex.nō loquitur de vna snia lata cōtra consuetudinem primā, sed loquitur de snia lata cōtra ius.⁊ eo casu disponitur q̄ per eam inducatur ꝯsuetudo, q: per actū iudiciariū cōtra legē populo sciēte ⁊ nō cōtradicēte inducitur ꝯsuetudo, q: p talē actū colligitur ꝯsensus tacitus populi, ita declarat Abb.hic in sexto requisito ꝯsuetudinis. Jn hoc tū an vnus actus solus sufficiat ad ꝯsuetudinem inducendā est magna diuersitas inter doct.vt dixi.s.in septimo requisito.ad finē.dic vt ibi. Secūdo melius dicas q̄ tex in.d.l.cū de ꝯsuetudine.loquitur q̄n sententiatum est talē esse ꝯsuetudinē, tunc enī ꝓbatur ꝯsuetudinē sic esse, ita vt tollatur precedēs ꝯsuetudo nō vigore illius actus sentētie, sed vigore ꝯsuetudinis de qua in sentētia fit mētio, vt ibi notat ⁊ sic nihil obstat

¶ Scdo oppo.⁊ videtur qd̄ q̄n actus plures fiunt cōtra ꝯsuetudinē ita q̄ alia ꝯsuetudo inducatur, q̄ prima nō tollatur sed rationabilior ꝯsuetudo seruāda sit, vt iquit collectarius hic ad fi.⁊ est tex.in.c.cū olim.s.eo.⁊ de illo tex.opponit cōmunis p̄ceptor in.d.l.ij.in fine.princip.ff.solu.matrimonio.⁊ nō soluit. Pro solutione dicas q̄ ille text.loquitur de consuetudinibus contrarijs diuersorum locorum quarum rationabilior attenditur in loco vicino carente speciali cōsuetudine, nos vero loquimur de consuetudine eiusdem loci quarum vna videlicet posterior tollit priorem, vt supra in conclusione probatum est.

408 ¶ † Tertio oppo.de tex.in.c.ex parte.j.de censibus.vbi si sit consuetudo diuersa circa mensuram frumenti, ille qui vouit dare certos sextarios frumenti, potest eligere minorem ex ratione, de qua ibi in tex.⁊ sic eo casu vna consuetudo nō tollit aliā, ⁊ de dicto text.etiam opponit communis preceptor in dicta.l.secunda.⁊ non soluit. Pro solu.credo dicendum q̄ illud procedit quia eo casu non est dare ius commune, ad quod redire possimus, quando consuetudo omitteretur, quia quantum frumentum facit sextarium non reperitur iure determinatum, ⁊ sic illa consuetudo est preter ius. Conclusio autem nostra loquitur in consuetudine contra ius, que tollitur per consuetudinem contrariam, que nos reducit ad ius commune, vt supra dixi. Uel dicas q̄ tex.in dicto.c.ex parte.non loquitur de consuetudinibus contrarijs, sed de consuetudinibus diuersis que ambe subsistunt ⁊ valent. Conclusio autem nostra loquitur de consuetudinibus ꝯtrarijs, que simul concurrere ⁊ stare non possunt.⁊ propterea secunda consuetudo contraria tollit primam declarando, vt supra dixi.

¶ Quarto opponitur de doctrina Barto.in repet.dic.l.ij.C.que sit longa consuetudo.in questione.xxix.vbi dicit q̄ consuetudo interrumpitur etiam per vnicam sententiam contrariam, ⁊ allegat Guiliel.in dicta.l.de quibus.⁊ tex.in argumen.in.l.vsucapio.ff.de vsucapio.⁊ in.l.naturaliter.eodem titu.⁊ in.§.si quis ergo.in auctentica quibus modis natu.efficiun.sui. Pro solu.dicas q̄ illa doctrina intelligi debet quando consuetudo nondum erat firmata, seu inducta, sed quando esset inducta ⁊ firmata, tunc vna sententia contraria illam non tolleret, ita inquit clare Barto.cum quo ceteri transeunt in repetit.dicte.l.de quibus.in secunda questione principali.versicu.iuxta predicta.allegat textum in dicta.l.nemo.§.temporalis.⁊ ibi notata.

409 Stat ergo defensata dicta conclusio. †Et si queras quanto tēpore tollatur dicta talis consuetudo.dicit Abb.se credere q̄ sufficiat tempus decem annorum indifferenter.idē firmat Felynus in dicto capitulo cum accessissent.versiculo septimo limita.supra de constitutio.referens rationem, quare in inducenda consuetudine de iure canonico requiratur tempus quadraginta annorum, ⁊ tamen in tollenda sufficit tempus decem annorum, ⁊ refert rationem esse, quia consuetudo contra aliam cōsuetudinem reducit nos ad ius cōmune, ⁊ sic est preter ius. sed tu aduerte quia Barbat.hic, columna vigesimanona, dicit q̄ tantum tempus requiritur ad tollendam consuetudinem, quantum ad eam inducendam, ⁊ solū monetur per glosam in dicto.§.temporalis.que dicit secundum eum q̄ requiritur quod eodem modo sit prescripta quo ad tollendum sicut quo ad inducendum. Et pro ista opinione ego etiam allego Gemini.in capitulo fina.de consuetudine, libro sexto, columna prima, vbi dicit, q̄ requiritur tantum tempus ad tollendam consuetudinem quantum ad inducendam, ⁊ ibi Perusinus sequitur. Jtem adduco quia quando consuetudo est inducta habetur pro lege.d.l.de quibus.ergo cōsuetudo contraria debet esse annorum quadraginta de iure canonico per istum textum nec videtur verū q̄ sit preter legem, vt dicit Felynus in dicto capitulo cū accessissent. quia vt dixi si est contra consuetudinē que habetur pro lege, ergo satis dicitur contra legem, nisi dicas q̄ licet consuetudo habeatur pro lege, illud procedit durante ipsa consuetudine, tamen negari non potest quin sit contra ius commune, precedens ergo consuetudo contraria tollens primam nos ad ius commune reducit, ⁊ id faciliter permitti debet capitu.ab exordio.trigesimaquinta distinctione.cum his, que ample congerit Felyn.in dicto capitulo cum accessissent.

¶ Redeundo modo ad conclusionem q̄ consuetudo tollitur

410 per contrariam consuetudinem. †Limita eam primo vt procedat quando vsus contrarius interuenit vt dictū est, secus si interuenit non vsus, quia per non vsum non tollitur consuetudo, nisi habeat implicitum contrarium vsum, ita docto.communiter, maxime Joan.andr.Gemini.⁊ Perusinus in capitulo fina.de consuetudine.libro sexto.declarando, vt per Geminia.ibi, ⁊ est bona glosa quā ibi commendat Bald.in capitulo primo.§.sed ⁊ res.per quos fiat inuestitu.que dicit q̄ consuetudo in perpetuum viget, si non reperiatur esse mutata, non vsus igitur non tollit consuetudinem iam inductam, sed vt predixi contrarius vsus requiritur, ⁊ potest exemplificari hoc modo, nam lex defert hereditates communiter ⁊ equaliter omnibus filijs non distinguendo inter masculos ⁊ feminas.l.maximum vitiū.C.de liberis preteritis.pone q̄ consuetudo deferat illas primogenito, vel masculis ⁊ nunquam feminis, nam licet femine, vel secundogeniti nunquam fuerint vsi illo iure cōmuni, nihilominus inducitur consuetudo, quia hoc casu non vsus habuit contrarium vsum contra ius commune, ex quo semper masculi vel secundogeniti admissi fuerunt, ita exemplificat Abbas in capitulo ioannes.in fine.infra de cler.coniug.vbi etiam aliud exemplum tradit, ⁊ etiā tradit exempla de non vsu. Aliud pulchrum exemplum de non vsu habente contrariū vsum, vide per Joannem fab.in.§.ex non scripto.institu.de iure natu. Aliud exemplum vide in.d.c.fi.⁊ ibi tradunt Joan.and.⁊ alij de consuetud.lib.vj.tradunt etiam doct.in predictis locis exempla quando non vsus non habet contrarium vsum, ⁊ aliqua.j.referam.⁊ aliud tradit Abb.in consilio suo.lvij.incipi.in questione.colum.penul.in.ij.volu.puta si habeo facultatem altius tollendi in solo meo vsq; ad celum, dato q̄ altius non tollam per tempus etiam longissimum non inducitur consuetudo contra me, quia nihil factum est in contrariū, ⁊ illud altius tollere est

411 actus mere facultatis vt per eum. † Similiter per non vsum non tollitur lex nec per actus negatiuos etiā per mille annos, ita dominus Antonius hic, columna decimaquarta, versiculo quero an circa actus negatiuos per plura, ⁊ maxime per text.in.l.finali.C.de iur.do.impe.facit textus in.l.arriani.C.de heреti.ibi semper in viridi obseruantia valituris.idem Jo.and.⁊ Abbas in dicto capitulo ioannes.⁊ late Marianus soci.in.c.cum cōsuetudinis.columna vndecima, supra eodem, tradit aliquid Felynus in.c.inter ceteras.colum.quinta.j.de rescriptis.⁊ plenius alia adducens in dicto.c.cum accessissent.columna decima, versiculo hāc regulam limita, ⁊ in.c.primo.colum.iiij.versicu.quarta declaratio.de treuga ⁊ pace.⁊ communis preceptor in dicta.l.de quibus.columna octaua, in fin.vbi allegat

412 multa. †Hinc etiam dicimus q̄ per non vsum non tollit facultas, seu non preiudicatur facultati actum faciendi, vt tradunt doctores in locis preallegatis, maxime Joan.andre.⁊ Abbas in dicto capitulo ioannes.vbi dicunt, q̄ ex non delatione tonsure non inducitur consuetudo. Jtem si damnum passus nunquā egit actione legis aquilie.per hoc non est inducta consuetudo, nec sublata facultas agendi. Potest etiam exemplificari in pulchro casu quem tradit Cal.in ꝯsi.suo.j.sub tit.de ꝯsue.vbi ꝯsuluit, q̄ licet prelatus ecclesie deputauerit laicum in opera-

rium vel fabricerium ecclesie per .lxxx. annos continuos, ⁊ nunquam deputauerit clericum, tamen quia ille fuit actus voluntarius, ⁊ mere facultatis non fuit sublata facultas ipsi prelato deputandi clericum. Et respondet ad textum qui videbatur vrgere in contrarium in .c. cum de beneficio. de preben. lib. vj. vide per eum. idem decidit ipse Cald. in consi. xix. sub titulo de pre
413 ben. ⁊ refert ⁊ sequitur Fely. in .c. ij. col. iij. ꝟ. de iudic. † ⁊ idem vult Calde. in consi. iij. sub titulo de consuetu. in fi. vbi dicit ꝙ abstinentia ab actu quem quis potest facere, ⁊ nõ facere ad sui libitum non inducit consuetudinem. allegat glo. penul. ⁊ Vincen. in .c. vt priuilegia. ꝟ. de priuile. ⁊ Joan. and. in .d. c. fi. de cõsue. li. vj. Predicte tñ limitationi repugnare videt̃ tex. in .d. l. de quibus. in fi. in verbo desuetudinẽ. qui tex. vult ꝙ leges per desuetudinem abrogentur. pro solut. dicas ꝙ aliud est desuetudo, aliud non vsus, ⁊ pulchre declarat, ⁊ exemplificat Pau. de castro in dicta. l. de quibus. col. ij. ⁊ declaraui. ꞩ. in rubrica huius titu. Vel solue dictum contrariũ, ⁊ dicas ꝙ tex. in .d. l. de quibus. debet intelligi in desuetudine habente actum contrarium implicitũ per predicta, ⁊ hoc suadere videtur vis huius verbi, desuetudo, que sonat in deuiationem a consueto.
414 ¶ † Limita secundo dictam conclusionẽ, vt non procedat in possessorio q2 vnus actus ꝯ consuetudinem preiudicat consuetudini. ita Bald. in .c. j. de cogni. feu. probatur in .c. cum ecclesia sutrina. ꝟ. de causa pos. ⁊ proprie. idem dicit Barba. hic, colum. xix. allegans idẽ tenere Joan. and. in .c. cum ecclesia vulterana. ꝟ. de electio. tradit Fely. in dicto. c. cũ accessissent. alia adducens. colum. antepenul. ⁊ idem Alexan. ⁊ communis preceptor in .d. l. de quibus. colum. xviij. idem Roma. in sing. suis singu. incip. ad hoc vt secunda consuetudo. car. j. col. iiij.
415 ¶ † Tertio limita dictam conclusionem, vt per domi. Anto. hic. col. xiiij. ⁊ tradit Fely. in dicto. c. cum accessissent. ⁊ communis preceptor in dicta. l. de quibus. videlicet vt non procedat quando illi inter quos cõsuetudo est inducta scienter ⁊ collegialiter vnum actum facerent contra consuetudinem, q2 consuetudo tolleretur, ⁊ idem pulchre tradit Abb. in .c. pro illorũ. infra de prebend. ⁊ bene probatur in dicto. c. cum accessissent. Hec tamen limitatio non procederet quando vigore consuetudinis esset aliquid acquisitum ecclesie, quia tunc nec per vnum actum contrarium, nec per plures tollitur illud ius acquisitũ, immo etiam si prelatus expresse tali iuri, ⁊ consuetudini renunciaret etiam cum consensu capituli nihil fieret, ita decidit Innocen. notabiliter in .c. accedentibus. ꝟ. de priuileg. ⁊ refert ⁊ sequitur Alexand. pro notabili in consil. suo. v. in .v. volu.
416 ¶ † Quarto limita, vt non procedat in consuetudine facti, seu assuefactione, que non requirit tempus vel prescriptionem, puta in consuetudine patrisfamilias, quia per vnicum actum contrarium tollitur. ita Bald. in .c. j. §. notandum. de his qui feu. da. possunt. col. ij. allegat tex. in .l. mella. §. j. ff. de ali. ⁊ cib. leg. vbi est bonus tex. idem tenet per illum tex. Barba. hic, colum na. xxix. vbi appellat talem consuetudinem non solennem que non requirit prescriptionem, ⁊ dicit ꝙ secunda consuetudo etiã recens tollit priorem. idem Areti. in consil. suo. xj. colum. fi. ⁊ Alexand. in .l. gallus. §. idem credendum. ff. de liber. ⁊ posthu. colum. quarta, in prin. ⁊ ex hoc habes declarationem ad tex. in l. vel vniuersorum. ff. de pigno. acti. ⁊ ad similia iura que dicunt ꝙ attendenda est consuetudo patrisfamilias, quia intelligitur
417 de vltima non considerata aliqua prescriptione. † Ex hac etiã limitatione infertur ad id quod dici solet, ꝙ vltima tẽpora, seu vltimum solitum spectatur, vt inquit glo. in .c. cũ ecclesia sutrina. in verbo vltimo. ꝟ. de causa posses. ⁊ propri. ⁊ probatur in .d. l. mella. ⁊ ibi not. Barto. quia intelligitur de consuetudine facti seu de assuefactione. Hinc dicimus, ꝙ an emphiteota soluerit canonem, tres vltimi anni inspiciuntur. l. quicũq;. C. de apo.
418 pub. lib. x. glo. ⁊ doc. in .l. ij. C. de iure emphi. † Hinc etiam dicimus ꝙ doctor conductus ad lecturam cum suo solito salario, intelligitur conductus cum salario solito vltima vice, etiam ꝙ illud vltimum solitum fuerit minoris temporis. ita Bald. in .l. binos. prope finem. C. de aduoca. diuer. iudi. Hinc etiam dicit Bald. in auc. quibuscunq; modis. C. de sacrosanctis eccle. circa finem. ꝙ prelatus debet inuestire vel infeudare rem solitam infeudari secundum vltimum solitum. Hinc etiam dicimus ꝙ inspicitur vltima fama. ita Bald. per illum textum in .l. si ma-
419 ter. C. de de statu defunctorum. † Hinc etiam dicimus ꝙ ad acquirẽdum quasi possessionem iuris eligendi vel similium iuriũ attẽditur vltima electio vere vel presumptiue, vt declarat Abbas in dicto capitulo cum ecclesia sutrina. in glo. in verbo vltimo. infra de causa possessio. ⁊ proprie. ⁊ est glo. in verbo in triũ in eo. capitu. ⁊ ibi probatur in textu in verbo vltimo, ⁊ immediate. idem Abbas in capitulo accedentibus. infra de priuilegijs. Et plura similia tradunt apostillantes ad Bart. in dicta. l. mella. §. primo. ⁊ Moderni in auctentica nouissima. C. de pactis. ista tamen illatio procedit etiam in consuetudine completa que ius facit, quia ex quo tollitur per sequentem contrariaꝫ vt dictum est supra in principio conclusio. supra premisse, satis patet ꝙ vltima consuetudo spectatur.
420 ¶ † Quinto limita dictam conclusionem, vt nõ procedat, quãdo actus qui fit contra consuetudinem est successiuus, quia per vnum actum contrarium tollitur consuetudo. Exemplum, pone ꝙ vnum beneficium de consuetudine sit regulare, ⁊ consuetum religiosis cõferri. Ex vna collatione facta alicui clerico seculari que successiue duret per quadraginta annos tollitur prima consuetudo, ⁊ sic illud beneficium non dicitur amplius regulare, textus est in capitulo cum de beneficio, de prebendis libro sexto, ⁊ ita etiam dictam regulam limitat dominus Felyn. in dicto capitulo cum accessissent. ⁊ dixi plenius supra in septimo requisito consuetudinis ad finem.
¶ Circa secundam partem glo. fi. aduerte quia glos. attingit vnum quotidianum, videlicet an contra consuetudinem probari possit, idest an ille contra quem allegatur ⁊ probatur consuetudo possit probare consuetudinem non adesse: ⁊ videtur velle ꝙ sic, hec fuit opinio quorundam quos refert Hosti. in summa huius tituli, columna antepenultima, versi. extra summam, in principio, cum quibus transire videtur ipse Hostiens. idem Bartolus in dicta. l. de quibus. in quarta questione principali. columna secunda, ⁊ hoc credo verissimũ. Sed quia ista glosa multa alia dicit vt ordinatim procedamus colligo aliquas
421 conclusiones ex ea. ¶ † Prima est conclusio ex glo. ꝙ contra consuetudinem probari poterit, ⁊ ratio potest esse quia sicut cõsuetudo probari debet. l. j. C. que sit longa consuetud. ita probari potest eadem ratione contra consuetudinem. In facto enim consistunt ea quibus consuetudo inducitur, ⁊ sic ignorari possunt capit. j. de constitu. lib. vj. ⁊ ita dicit Barto. in simili in .l. omnes populi. ad finem. ff. de iustitia ⁊ iure. Item probatio requiritur in facto dubio, vt per glosam in rubrica. C. de probationibus. ergo stante dubio an sit consuetudo vel non probatio fieri poterit hincinde. Et hoc tenendo cogita de solut. ad textum in .l. litibus. C. de agricolis ⁊ censi. libro vndecimo, quem text. glo. hic in contrarium adducit, nisi dicas ꝙ ibi textus loquitur in prescriptione, ⁊ non in consuetudine, ⁊ licet regulariter probari possit etiam contra prescriptionem, tamen eo casu non, q2 ille qui opponebat contra prescriptionem iam confessus erat se habuisse causam a prescribente, ex quo longo tempore ei soluerat pensionem tanquam colonus. Quomodo autem sit fienda probatio pro consuetudine vel contra consuetudinem dicemus. ꝟ. post expedita ea que tractat Abb. hic.
422 ¶ † Secunda colligitur ex glosa conclusio ꝙ in consuetudine non requiritur titulus vel causa, de quo tradit Abbas infra ⁊ miror ꝙ ad hoc non alleget istam glosam, ⁊ aduerte quia glos. ista capit titulum, ⁊ causam pro sinonimis, ⁊ idem dicit glosa in capitulo dudum. el secundo in verbo intitulatam. infra de electio. Et hanc glosam sequuntur doctores hic. Ex quo apparet glos. alibi male loqui vbi contrarium presupponit, videlicet in capitulo cum ecclesia sutrina in verbo temporis. infra de causa possession. ⁊ proprietat. Et de hac conclusione infra dicemus in conclusione sequenti.
423 ¶ † Tertia colligitur conclusio ex glo. ꝙ est differentia inter consuetudinem ⁊ prescriptionem in hoc plenius instat Abbas hic, ⁊ commendat duas principales differentias, vna est, quia consuetudine acquiritur ius in communi, ⁊ in publico, prescriptione vero acqritur ius in priuato, ⁊ probat vt per eum. idem dicit Abbas in .c. cum ecclesia sutrina. colum. xij. versi. ego fateor. ꝟ. de causa possession. ⁊ proprieta. Hanc etiam differentiã tanq; substantialem refert domi. Ant. hic, colum. xxiiij. ver. visa materia. ⁊ Hosti. hic in summa. col. antepen. ⁊ Abb. in ꝯsil. xviij. incip. in causa ⁊ questione. in .ij. volu. ⁊ Alex. in ꝯsi. vj. in primo volu. incip. viso. col. fi. Alia est differentia, q2 in ꝯsuetudine non reqrit̃ titulus, in prescriptione aũt secus, ita Abb. hic assignans rõnem. idem glo. hic in effectu ad quam nõ aduertit Abb. idem Cald. pulchre in consi. vlti. sub hoc tit. de ꝯsue. idẽ Abb. in .c. cum dilectus. in fi. ꞩ. eo. idem Ang. ⁊ Alex. in .d. l. de qbus. ⁊ cõis preceptor ibidẽ col. xij. idem Alex. ꝯsi. cxxiiij. col. j. incip. sup primo quesito. in .iiij. vol. ⁊ predictas duas differentias

ferentias tanq̃ vtiliores etiam refert ⁊ approbat Barba.hic, colum.xxix. Aliam differentiam tradit Bartolus in dicta.l. de quibus.in quinta columna.versicu.vltra hoc.in repetitio.⁊ clarius in dicta.l.secunda.C.que sit longa consuetu.colum.ix. vbi dicit ꝙ cõsuetudo est ius disponens ex consensu populi,vel maioris partis constitutum,prescriptio vero est ius dispositum ex consensu singulari inductuꝫ. Alia est etiam differentia,⁊ bona,quia in consuetudine non requiritur bona fides,in prescriptione secus,ita Angelus,⁊ communis preceptor in dicta.l.de

424 quibus. Alexan.in dicto consilio sexto,in primo volu.† Hinc dicimus ꝙ ex sententia nulla, que in notitiam populi deuenit, inducitur consuetudo,quia ex ea satis tacitus consensus populi colligitur,ita dominus Antonius hic columna vndecima, ⁊ sequenti. Barto.in dicta.l.de quibus.in secunda questione pncipali.circa finem. Hinc etiam dicimus ꝙ ex actibus violentis ⁊ meticulosis inducitur consuetudo,vt per Bartolum in dicta.l.secunda.columna decimasexta.versi.decimooctauo quero.⁊ quest.xix.ad finem.⁊ per dominum Antonium hic,colũ.

425 xj.declarando vt per eos.† Alia est differentia, quia quando ex vna parte siue ex parte agente siue patiẽte sunt persone plures non determinate,nec certe tunc resultat ꝯsuetudo, non prescriptio,ita dominus Antonius,⁊ Jmo.hic, ⁊ quidam docto. quos refert ⁊ sequitur dominus Petrus philippus corneus in consilio suo.cclxviij.incipiente.in hac consultatione.columna sexta,volumi.quarto,vbi dicit quod in vectigalibus in quibus agitur de solo preiudicio,vel fauore cesaris, vel eius fisci,⁊ sic ex vna parte est sola vna determinata persona,⁊ ex alia plures indeterminate,tunc est consuetudo. Huic tamen differen-

426 tie repugnat,† quia quando vniuersitas vult aliquid ex cõsuetudine inducere contra priuatum contra quem non potest hoc facere statuendo,vt esset imponere collectaꝫ non subdito,talis consuetudo assumit naturã prescriptionis, ⁊ potius prescriptio videtur q̃ consuetudo,ita Baldus in rubrica.C.que sit longa consuetud.quem refert ⁊ sequitur Aretinus in ꝯsil.suo.cxxxij. incipien.in causa que vertitur,colum.penul.⁊ ibi subijcit ita esse declaranda dicta domi. Anto.hic, ⁊ aliorum doctorum ibi per eum relatorum,idem inquit Aretinus in consilio.xxiij.incipien.in presenti consultatione.colum.penulti.vbi subijcit, ꝙ quando consuetudo ageret de auferendo ius priuato ꝯtra quẽ posset statuere ex causa,tunc consuetudo induceretur,⁊ hoc bene probatur in.l.venditor.§.si constat.ff.communia predio. Et idem dicit econtra scilicet quando priuatus ageret de auferendo ius vniuersitati,super quo vniuersitas ipsa posset statuendo sibi preiudicare,⁊ allegat dominum Antonium hic. Considera tamen super hac doctrina,quia licet pulchra sit, tamen non bene probatur. Alias differentias vide per dominum Antonium hic,⁊ per Hostien.in summa huius titu.colum.antepen. ⁊ aliquas tradit Egidius bellamera consil.suo.x.incipien. factum est tale.colum.xv.vbi pulchre loquitur, ⁊ etiam tradunt doctores in varijs locis,vt plene refert dominus Felinus in capitulo auditis.columna decima,versicu.quinta declaratio.de

427 prescriptio.† Aduertendum tamen est inquantum Abb.hic, dicit post Joannem andream ꝙ si aliquid acquiratur collegio, seu collegiuꝫ vtatur iure alieno,⁊ illud acquirat per vsum,tunc proprie dicitur prescriptio,⁊ non consuetudo,vt in casu capitu. cum dilectus.supra eodem,vbi idem dicit Abbas in fine,⁊ ratio est secundum eum,quia collegium est quoddam corpus fictum,⁊ sic habetur pro particulari persona, quia hoc attento idem erit dicendum eadem ratione in populo vtente iure alieno,⁊ illud per vsum acquirente,quia dicetur prescriptio populi ⁊ non consuetudo populi. Sed hoc videtur falsum, quia eo dato pro vero,collegium vel populus nunquaꝫ diceretur aliquid acquirere per consuetudinem. Ex quo,vt dictum est, id quod acquiritur collegio,vel populo,dicitur acquiri per prescriptionem. Jtem dicte doctrine repugnat etymologia consuetudinis que est communis assuefactio,seu dicitur,quia in communi est vsu,vt dixi supra in rubrica huius titu.questio.ij. Pro solutione credo dicenduꝫ ꝙ doctrina Jo.an.⁊ Abb.intelligitur quãdo aliquid acquiritur collegio vt collegio,q̃ tunc persona quedam ficta ⁊ particularis reputatur,vt dictuꝫ est. Et propterea tunc prescriptio dicitur,sed quando persone particulares populi,vel collegij omnes,vel maior pars aliquid obseruarẽt, seu etiam alique persone licet pauce populo tacite approbante actus aliquos facerent,iuxta ea que dixi supra in octauo requisito,in principio,tunc diceretur consuetudo populi vel collegij,⁊ non presc iptio. Nec aliquid tunc populo acquireretur, licet per populum consuetudo ipsa induceretur. exemplum dari potest in casu.c.cum omnes.de constitu.vbi fit mentio de consuetudine collegij,qua mediante absentes canonici percipere possunt fructus prebendarum in absentia.nam tunc dicitur consuetudo collegij,⁊ illud ius acquiritur absentibus, ⁊ per ꝯsequens singulis de collegio,non autem acquiritur collegio vt de se patet. Notandum est etiam ꝙ Abb.hic dicit,videlicet ꝙ vnum, ⁊ ideꝫ potest dici consuetudo,⁊ prescriptio diuerso respectu,vt in casu.c.iij.de consuet.lib.vj.⁊ hec doctrina comprobari potest ex his que.s.in glo.in ver.rationabilis.in.viij. aduertẽdo. ¶ Querit vltimate Abb.extra glosas de effectu consuetudinis,⁊ distinguit vt per eum post Bart.in.d.l.de quibus.in vltima oppositione.⁊ eandem distinctionem facit Bar.in.d.l.secunda.C.que sit longa consuet.in vltima questione. Ex doctrina Abb.pro clara intelligẽtia collige.j.scriptas conclusiones.

428 ¶ † Prima est conclusio,ꝙ consuetudo quandoq; est ꝺm legem,quandoq; preter legem,quandoq; cõtra legem,idem do. Anto.hic,colum.xxvj.versicu.restat videre. Hinc dicimus ꝙ consuetudo habet tres virtutes,quia imitatur legem,interpretatur legem,derogat legi.glo.est.iij.§.ex non scripto.in verbo imitatur.institu.de iure natura.idem dicit Bar.in.d.l.de quibus.in vltima opp. Abb.in.c.cum dilectus.in notabilibus.s. eod.⁊ in.c.cleri.de iudic. Quinimmo dicit glo.in.l.fi.C.que sit longa consue.ꝙ consuetudo habet quatuor virtutes,quia imitatur,interpretatur,derogat,⁊ corroboraborat legem,ista tamẽ

429 quarta virtus satis comprehenditur sub prima,†quia consuetudo ꝺm ius dicitur potius imitatiua legis q̃ dispositiua, ita Bald.in.l.fi.C.que sit longa consuet.⁊ paulo infra alia ad hoc adducam. Host.autem hic in summa.§.fi.in prin.dicit ꝙ quinque sunt virtutes consuetudinis. Primo habet ꝺm eum virtutem imitandi. Secundo virtutem interpretandi. Tertio virtutem abrogandi. Quarto derogandi. Quinto presumptioneꝫ inducendi. Alij ponunt septem virtutes,vt refert Cardin.florẽ. hic.q.xlv.ipse tamen concludit ꝙ consuetudo habet eas virtutes seu eos effectus quos habet lex, quia est tacita lex.§.constat.institu.de iure natu. Et de consuetudine interpretatiua dicit pulchrum verbum Abb.in.d.c.cum dilectus.in.vij.notab.

430 †videlicet ꝙ adeo standum est consuetudini interpretatiue,vt licet intellectus quem consuetudo tribuit appareat ex post facto non bonus,tamen ab illo non est recedendum ob virtutem consuetudinis,⁊ hoc dicit esse menti tenendum, ⁊ dicit Areti. in consil.clx.incip.longa est ista consultatio.colum.j.ꝙ ex consuetudine patrisfamilias interpretatur actus eius,⁊ presumitur tacitum mandatum.l.vel vniuersorum.cum similib.ff.de pign. actio.⁊ idẽ esset ex consuetudine regionis vel loci ꝺm eum, per casum notabilem in.l.si pignore.§.si creditor.ff.de pigno.actio. cum alijs per eum allegatis. Exempla autem consuetudinis se-

431 cundum legem vel contra de se patent.† De consuetudine autem preter ius cape pulchrum exemplum ex decisione Abb.in c.suam.j.de simo.videlicet in consuetudine quam inducit populus de faciendo certas oblationes. Jtem in consuetudine inducendi ieiunium,ꝙ alias ab ecclesia non esset inductum,vt in.c. illa.xij.distin.vbi not.Gemi.⁊ in.c.ij.de obser.ieiu. Jteꝫ in cõsuetudine obseruandi aliqua festa,que non sunt de precepto.c. fina.de ferijs. Jtem in consuetudine non comedendi carnes in sabbato.d.c.ij.de obser.ieiu. Jtem potest exemplicari in consuetudine dante modum in congregatione capituli,nam qualiter capituluꝫ conuocari debeat,standum est consuetudini.c.in causis.j.de electio. Bartol.in.l.obseruare.C.de decurio.lib.x. ⁊ Abb.in consil.xxxviij.incip.in questione.in fine.in.ij.volu. posset etiam exemplificari in similibus que non sunt de precepto legis,nec etiam contra legem,talia enim dicuntur preter le-

432 gem,vt ex predictis patet,†⁊ propterea dicimus ꝙ beneficiuꝫ principis dicitur preter ius,quia non est contra legem nec secũdum legem,vt tradit Abb.in rub.s.de rescrip.⁊ tradunt Barto.⁊ alij communiter in.l.fina.ff.de consti.prin. Aduertendum tamen est,quia non videtur possibile,ꝙ consuetudo sit secundum legem,probatur primo,quia cõsuetudo dicitur vbi lex deficit.c.consuetudo.prima distinctio. Secundo,quia populus seruando legem etiam si per mille annos eam seruaret,videtur id facere animo obediendi legi,non autem animo introducendi consuetudinem,q̃ in necessitatibus nemo liberalis existit.l. rem legatam.ff.de adi.leg.⁊ hoc firmat Gemi.post Jo.de lig. in.c.j.col.vij.in fi.de ꝯsti.lib.vj.idẽ do. Ant.⁊ ibi Fely.in fi. in.c.j.s.de rescri.pro so.dicas ꝙ talis ꝯsuetudo est potius ꝯfirmatio quedam legis,non autem est proprie cõsuetudo,ita col

433 ligo ex verbis Barto. in dicta. l. de quibus. in. x. oppo. † & di-
cit Bald. in. l. fi. C. que sit longa consuet. q consuetudo s̃m ius
non dicitur consuetudo dispositiua, sed imitatiua, & dicit Alex.
in. d. l. de quibus. q dicitur potius obseruantia legis q̃ consue
434 tudo. † Ex hoc infertur s̃m Abb. hic, q sublata lege tollit̃ con
suetudo ei conformis, idem dicit glo. ordinaria, in. c. j. in verbo
facti. de constit. lib. vj. Sed hoc limita pluribus modis, vt per
do. Alexan. in. l. j. in prin. ff. ad legem fal. & per Fely. in. c. j. co
lum. pen. & fi. s. de rescri. Nolo ipsas limitationes hic referre,
qz predicti doct. plene loquuntur, & ego nihil habeo qd addaz.
¶ Secunda sit conclusio, q consuetudo contra ius diuinũ non
tenet, ita Abba. hic, de hac conclusione diximus. s. in textuali-
bus, videlicet in tertio notab. vbi hanc regulam cum illationi-
bus, ampliationibus, & limitationibus plurimis laboriose, & vti
liter vltra alios expediui. Ultra tamen ibi dicta occurrit pul-
chra dubitatio quam mihi mouit venerandus decretorum do-
ctor do. Ruffinus belẽgerius curie archiepiscopalis Medio-
435 lani vicarius dignissimus, olim auditor meus gratissimus, † vi
delicet an valeat consuetudo per quam Romani sacerdotes
Mediolanum quãdoqz accedentes celebrant in ecclesijs Am
brosianis more Romano. Predicta conclusio facit q non, qz
institutio ecclesie Ambrosiane, & officij Ambrosiani videtur di
uinitus processisse, vt legitur in hystoria que in libro antiquissi-
mo quem Beroaldum vocant, reperitur, qui liber est in archi
uo ecclesie maioris Mediolani. cauetur etenim vt audio in ip
sa hystoria, q in diocesi Ambrosij ritus ambrosianus obserua-
ri debeat ob miraculum ibi recitatum. Cum ergo talis institu-
tio sit de iure diuino, consuetudo in contrariũ vigens sine cau
sa non valet per ea que dicta sunt. s. in tertio notabili. Si ergo
consuetudo non valet, celebrantes qui non seruant illum ritum
peccant, tanq̃ ordinationi diuine non obedientes. ca. si quis. j.
q. vij. Consideranda tamen sunt verba dicte hystorie, quam nõ
potui videre, quia vbi talis ritus ambrosianus psonis id est sa-
cerdotibus ambrosianis esset iniunctus, & non loco, aliud dicen
dum esset per ea que tradit Bar. in simili in. l. j. q. iij. C. de sum
ma trini. & fide catho. & ibi Moder. plene, & quod dixi in con-
suetudine celebrandi contra predictum ritum, eadem ratione
haberet locum in alijs consuetudinibus que deuiarent ab eccle
sia ambrosiana in ciuitate & diocesi Mediolaneñ.
436 ¶ † Tertia sit conclusio, quod consuetudo contra ius na-
turale non tenet, quia naturalia immutabilia sunt, ita Abb. hic,
& nemo discrepat, hanc conclusionem declaraui. s. in. ij. glo. vbi
feci aliquas oppositiones contra id quod dicitur q naturalia
sunt immutabilia, vide etiam que plene dixi. s. in. iij. not.
¶ Ex hac conclusione infertur q non valet consuetudo q filij
a parentibus non alantur, ita Abb. hic, nec aliquis discrepat
437 ab hoc. ¶ † Secundo infertur, q non potest per statutum, vel
consuetudinem tolli legitima filio, vel diminui. de hoc tamen
Abb. hic se remittit ad dicta per eum in. c. raynutius. colum.
iiij. s. de testa. & in. c. raynaldus. in primo notab. eo. titu. Cõmu-
nis opinio est q ex causa possit nedum diminui, sed etiam in to
tum tolli, & hanc esse cõmunem attestatur Abb. in consil. lxxv.
incipien. quidam decessit. ad fi. in primo volu. tradunt Bar. &
alij in. l. titio centum. §. titio genero. ff. de condit. & demonstrat.
Pau. de cast. in consi. cccxlvj. incip. presens casus. in fi. & do.
Signo. de homod. in consi. ccxxiiij. incip. in questionibus. vbi
alleg. Dy. in regu. indultum. de regu. iur. lib. vj. & Cy. in. l. san
cimus. C. de nup. idem tenet Ange. in ɔsilio suo. ccc. incip. pun
ctus talis est. Aliter tamen videtur concludere Rota apostoli
ca in suis decisionibus antiquis sub hoc titulo decisio. vij. inci-
pien. consuetudo, & in nouis eodem titu. decisi. j. vbi plene di-
438 sputat, † an valeat consuetudo q vxor succedat viro in bonis
mobilibus liberis extantibus, & concludit q sic, quia iuri natu-
rali in parte tantum derogat. Aliter etiaz loquitur do. Alex.
in ɔsilio. lv. incipien. viso. in secundo volu. vide pro resolutio-
ne communem preceptorem in. l. quoniam in prioribus. C. de in
offi. test. & in locis per eum, & per Alexan. in. d. ɔsi. relatis.
439 ¶ † Tertio infertur, q non valet ɔsuetudo qua mediante ma
tres non lactant filios suos, nec excusantur a peccato ipse ma-
tres, quia talis consuetudo est contra ius naturale. c. ad eius
vero concubitum. in prin. v. distin. hoc tamen limitant pulchre
Bald. & Pau. de cast. in. l. alimenta. C. de nego. gest. vt nõ p
cedat in matre nobili que non posset lactare sine dedecore. itez
in matre paupercula, que si lactaret, non haberet vnde viueret
440 dic vt per eos. ¶ † Quarto infertur q non valet consuetudo,
vel prohibitio aucupandi, vel piscandi, quia id de iure natura-
li competit. c. ius naturale. j. distinctio. §. fere. institu. de rerum
diuisio. & ita dicit Cardinal. alex. post Hug. in dicto. c. ius na
turale. & nota q de iure non prohibetur venatio, nisi cum frau-
de. §. nemo retia. in titulo de pace tenenda, in libro feudorum.
441 ¶ † Quinto infertur, q non valeret cõsuetudo, q vnus punia
tur pro alio pena capitali, vel corporis, quia id videretur con-
tra rationem naturalem, & ius diuinum, & ita in simili de statuto
concludunt Bald. & Saly. in rubrica. C. res inter alios acta. &
alij docto. quos referunt & sequuntur Barba. & Fely. in dicto
c. secundo. s. de constitu. & ibi etiam alij posteriores firmant, &
ego approbare ibidem consueui. idem Fely. plene in. c. ius ge-
nerale. colum. fi. j. distin. Soci. in consi. xxxj. incipi. sequendo
ordinem, & communis preceptor in dicta. l. de quibus. colũ. xv.
ff. de legi. & in aucten. nouissima. colum. ij. C. de inoffi. testa. Ex
hoc improbari videtur glo. que contrarium dicit in. c. cum ho-
mo. xxiij. q. v. in vltimis verbis que presupponit valere talem
consuetudinem, & eam sequitur Rota in singularibus suis sin-
gu. cxxviij. inci. tu scis q in causa criminali, & est mirandum qz
Bald. in rubri. & alij Moderni. s. relati communiter allegant
dictam glos. pro se, & tamen contrarium dicit, & glo. ipsam etiaz
improbat domi. Fely. in dicto. c. secundo. colũ. ij. & in. d. c. ius
generale. ad finem, sed eam vltra predictos sequitur Cepolla
442 in cõsilio quadragesimo incip. lutius. colum. decima. † & dicit
consuetudinem valere q in causa criminali in qua ingeritur pe
na mortis fideiussor accedere possit, & allegat Bal. idem tene-
re in titulo de pace constan. colum. xxvij. & Joan. de ana. prece
ptorem suum, in. c. sicut. colum. penult. in fi. s. de iudeis. sed dici
posset q ista opin. vera sit in casu premisso scilicet quãdo quis
tanquam fideiussor se obligat pro alio, quia ad id accedit eius
consensus, & licet istam rationem impugnet Fely. in dicto cap.
ius generale. per text. in. l. liber homo. ff. ad legem aquili. quasi
dicat allegando dictam legem q talis ɔsensus nihil operatur,
quia nemo est dominus membrorum suoruz, tamen dici potest,
q licet solus fideiussoris consensus id non posset operari, tamẽ
auctoritas consuetudinis, que vim legis habet ipsum consensuz
validat, vel dicas q tex. in. d. l. liber homo. procedit quãdo qs
iniuste vellet exponere corpus suũ, secus si per media licita, pu
ta per confessionem criminis vel per similia, ita declarat Ab-
bas in. c. de his. in principio. s. de accusat. dicamus ergo q va-
let talis consuetudo in casu glo. predicte, quia actus fideiusso-
ris est medium licitum. An autem valeat consuetudo q quis
puniatur pecunialiter pro alio, vide in sequenti conclusione in
fine. Multa alia ad declarationem huius conclusionis de cõ-
suetudine contra ius naturale, vide per me supra extra glos. se-
cundam, vbi alias illationes feci, faciunt etiam que plene tradi
di. s. in tertio notabili, vbi loquutus sum de consuetudine con-
tra ius naturale prout sumitur pro iure diuino, seu p preceptis
iuris diuini, & ibi multas alias illationes feci.
443 ¶ † Limita modo premissam conclusionem, vt non procedat
quando consuetudo limitaret vel distingueret ius naturale ex
causa, quia valeret, vt declarat Abbas hic, colum. j. in fine. &
dixi supra post secundam glosam in versic. extra istam glosam
queritur, & etiam dicam in sequenti conclusione ad fin.
444 ¶ † Quarta sit conclusio, q consuetudo ɔtra iusgentium non
tenet, ita Abbas hic, & ratio est secundum eum, quia iusgentiũ
est naturali ratione inductum. l. omnes populi. ff. de iustitia & iu
re. hec ratio videtur melior q̃ ratio Bald. in capitulo primo.
de natura feudi. vel ratio Bald. in capitulo primo. §. fina. qui
feud. dare possunt. naz dicit Baldus in dicto capitulo primo.
de natura feudi. q ideo non potest princeps statuere ɔtra ius-
gentium, quia licet Deus subiecerit leges principi, non tamen
subiecit ea que sunt de iuregentium, & dicit Baldus in dicto. §.
finali. q potentius est iusgentium q̃ principatus, & has ratio-
nes sequitur communis preceptor in repetitione. l. quominus.
in tertio notabili. ff. de fluminib. sed profecto iste rationes non
multum mihi placẽt, quia nulla lege fundantur, nec aliter pro-
bantur. Melior est igitur ratio quam predixi.
445 ¶ † Ex qua ratione infero notabiliter, q non valeret consue-
tudo etiam contra ius positiuum in ratione naturali fundatum
quia esset contra rationez, & sic esset irrationabilis, & hec illatio
satis probatur in isto textu nostro ibi, nisi fuerit rationabilis, &
hoc etiaz in effectu voluit Baldus in. l. vnica. columna tertia.
post medium. C. de his que pene nomine. vbi dicit quod insti-
tia positiua, vel municipalis tolli potest, sed institia natura-
446 lis, & necessaria non, quia est constans, & perpetua. † Et fa-
cit simile, qz princeps non posset dispensare ɔtra ius positiuum
sine

fine causa quando est fundatum in ratione naturali, vel diuina, ita Abbas in repetitio. c. per tuas. j. de arbitris. columna vndecima, tradit domi. Fely. in. c. j. colum. vij. s. de constitu. ⁊ in. c. ad audientiam. el secundo, colum. iiij. s. de rescrip. ⁊ exemplificant prefati doct. in iure positiuo prohibente pluralitatem beneficiorum, quod est quotidianum. Ex premissa cōclusione ⁊ ratione iustificatur, vt puto id quod decidunt doct. ⁊ ibi Abb. re
447 fert, ⁊ sequitur in. c. dilecti. in glo. prima. j. de arbitris. † vbi dicunt ꝙ licet valeat consuetudo, ꝙ vnus nobilis, vel homines alicuius castri possint icidere ligna, seu animalia pascere in fundo alterius, pro qua facit textus notabil. in simili in. l. venditor. ff. communia pred. ⁊ tex. in alio simili in. l. iij. §. fi. ff. de testibus. vbi probatur, ꝙ valet cōsuetudo, vt posset quis citari in alieno territorio, tamen vbi ligna seu pascua non possent sufficere domino fundi, ⁊ etiā illi qui consuetudinem pretenderet, tunc dominus preferendus esset, ⁊ sic non valeret consuetudo per quā excluderetur dominus admisso extraneo, allegant tex. in. c. suggestum. j. de decimis. ⁊ in. c. quid per nouale. j. de verborū significa. sed est melior tex. in dicta. l. venditor. in fi. hec decisio iustificatur, vt puto, quia vt dixi ratiōi naturali repugnaret ꝙ ex
448 traneus domino preferretur. ¶ † Ex premissa etiam conclusione infertur, ꝙ non valeret consuetudo vel statutū per quod particulares persone priuarentur dominio rerum suarum sine causa, quod declara, vt in sequenti limitatione dicetur, ⁊ lz Alexan. in consi. xx. incip. visis. in. iij. volu. colum. penul. aliud dicat esse in statuto vel lege generali, ⁊ aliud in principe auferente rem suam ab aliquo, tamen non datur ratio diuersitatis, nec aliquid Alexan. adducit ꝙ vrgeat, ⁊ contrarium tenuit communis preceptor, in. l. barbarius. colum. viij. ff. de officio preto. ⁊ reperio ꝙ idem vult Barto. in. j. constitu. ffor. colum. ij. vbi dicit ꝙ princeps etiam legē condendo non potest alicui auferre dominium rei sue sine causa. ⁊ allegat Inno. in. c. que in ecclesiarum. s. eodem. ⁊ in. c. quia plerisqz. j. de immuni. eccles. sed premisse conclusioni obstat tale fundamentum, nam omnis res per quascunqz causas nascitur per easdem dissoluitur. c. j. de regulis iuris. sed iusgentium fuit a gentibus inductum. c. iusgentium. j. distin. ⁊. d. l. omnes populi ergo consuetudo contraria inducta ab ipsis gentibus tollere debet illud iusgentium. pro solutione credo dicendum ꝙ ipsum iusgentium dicitur potius inductum ab ipsa ratione naturali, licet medio gentium, vt dicit Abb. hic, ideo tolli non potest. preterea inductum fuit generaliter ab omnibus gentibus, sed consuetudines inducuntur a singulis populis, vel vniuersitatibus, vt dictum est supra in rubrica in diffinitione consuetudinis, igitur non est conueniēs, ꝙ consuetudo particularis vnius loci tollat iusgentiū, precedens tamen solu. magis placet, vel potest dici, ꝙ iusgentium sit diuina prouidentia cōstitutum, ⁊ ideo immutabile. §. sed naturalia. institu. de iure natu. ſm verum intellectum.

449 ¶ † Limita tamen cōclusionem premissam dum dicitur ꝙ cōsuetudo contra iusgentium non tenet, vt non procedat quando illa consuetudo concerneret fauorem publicū, quia eo casu valeret etiam statutum, vt dicit Abb. hic. col. ij. ⁊ ipse, ⁊ omnes. in. c. que in ecclesiarum. s. de constitu. ⁊ tradunt glo. Bartol. ⁊ alij in. l. fi. C. si contra ius vel vtilitatem publi. ⁊ alibi sepe doct. vbi dicunt ꝙ ex tali causa posset quis priuari dominio rei sue, per textum in. l. item si verberatum. ff. de rei vendi. cum similib. Aduertendum tamen est, quia ſm opinionem communem docto. in locis predictis precium solui deberet illi, qui re sua priuaretur, ⁊ bene probatur in. l. serui. C. ex quibus caus. serui. pro pre. liber. accipiunt. ⁊ in. d. l. venditor. §. si constat. ff. communia predio. ⁊ tradunt Moder. plene in. l. barbarius. ff. de offi. preto. post glosam ibi, non valeret igitur statutum vel consuetudo priuans aliquem dominio rei sue, nisi precium ei solueretur per predicta, ⁊ ex hoc infero male loqui glo. in. l. si locus. §. fi. ff. quē admo. serui. amitta. que dicit ꝙ de consuetudine non soluit̄ pre
450 cium his qui priuant̄ agris suis pro via vel strata fienda. † Infero etiam non valere consuetudinem per quam principes auferunt pecunias a subditis pro bello fiendo, seu pro eorum subsidio, nisi illas restituant, vel aliquid de suo insolutum dent. Ratio est, quia etiam ex causa publica non potest princeps priuare aliquem dominio rei sue, nisi soluat precium, ⁊ sic est necesse conseruare indemnes illos, qui priuant̄ rebus, vel pecunijs suis per predicta, ⁊ sicut non potest priuare dominio aliarum rerū ita nec pecuniarum per eandem rationem, ⁊ facit quod dicit Bald. in. l. cum multa. C. de bonisqz liberis. nec est differentia an princeps auferat dominium ab aliquo ex particulari dispositione sua, an ex lege generali, vel cōsuetudine, vt supra dixi in ɔclusione supra facta. ⁊ bene probatur in. l. venditor. §. si cōstat. ff. communia predio. ⁊ ita dicendum puto, licet aliud dicere videatur Alexand. in consilio. xxxv. incipien. viso themate in. ij.
451 volu. vbi nullum stringens fundamentum facit, † facit etiam ꝓ dicta limitatione, quia videmus ꝙ valet consuetudo, vt vnus puniatur pro alio pecuniariter, quādo ille alter redderetur ad delinquendum timidior propter talem penam, quia sic vtilitati publice consuleretur. l. quisquis. C. ad legem iuliam maiest. l. in re prouisum. C. de fabricensi. libro vndecimo. c. ij. de delic. puerorum. tradunt Barba. ⁊ Fely. ⁊ alij posteriores, ⁊ ego etiam dicere ibi consueui in. c. secundo. s. de constitu. ⁊ tradit Bal. in l. sancimus. C. de penis. tradunt etiam doc. in varijs locis vt cōgerit do. Fely. in. c. ius generale. j. distinc. colum. fi. ⁊ Soci. in consilio. xxxj. incipien. prosequendo ordinem ⁊ communis preceptor in. l. de quibus. colum. decimaquinta. ff. de legibus. ⁊ in auctentica nouissima. colum. secunda. C. de inofficio. testamen. ⁊ an alia causa ꝗ̄ causa fauoris publici sit sufficiens ad hoc, vt valeat consuetudo contra iusgentium, dixi supra post secundam glosam, in versiculo extra istam glosam.

452 ¶ † Secundo ergo limito dictam conclusionem, vt non procedat quando modicum preiudicium contra iusgentium infertur ex consuetudine. argu. d. §. si constat. Item probatur argumē. l. quoties. C. de precibus impera. offer. vbi dicit ꝙ princeps potest aliquem modice ledere, ⁊ ita dicunt Innocen. Abb. ⁊ Fely. communiter in dicto capi. que in ecclesiarum. s. de constitu. Ea ratione credo valere consuetudinem, ꝙ dominus alicuius terre vel loci possit illum alienare inuitis hominibus illius loci, vt probatur in. c. primo. §. ex eadem. de lege corradi. vbi dicitur talem adesse consuetudinem Mediolani, ⁊ hoc idem dicit Abbas in capitulo auditis. columna nona, de prescrip. ⁊ Felynus in capitulo dilecti. columna secunda. j. de maiorita. ⁊ obed.

453 ¶ † Quinta sit conclusio, ꝙ consuetudo non valet contra ecclesiasticam libertatem, ita Abbas hic per adducta per eum, facit tex. in extrauaganti vnica. sub titu. de consuetudine, in extrauagantibus communibus, vbi disponitur non valere consuetudinem non suscipiendi legatos apostolicos, nec per illam possunt, vel communitates vel principes se excusare. Quinimo non valet consuetudo contra ecclesiam, vel in preiudicium ecclesie inducta, licet non sit contra libertatem ecclesie. c. j. supra eod. ⁊ ibi Abbas rationem assignat. aliud enim est, ꝙ aliqd statuatur contra libertatem ecclesie, aliud in preiudicium ecclesie, vt tradit dominus Antonius in. c. que in ecclesiarum. in quinto notabili, supra de constitu. idem Baldus in rubrica eodem titulo, in principio, ⁊ idem sentit glosa in cap. nouerint. in glo. se
454 cunda. j. de senten. excommunica. † que presupponit ꝙ statutū auferens iura ecclesie, vel ei imponens onera non dicitur contra libertatem ecclesie, ⁊ clariora exempla quando statutū, vel consuetudo dicatur inducta in preiudicium ecclesie, ⁊ non contra libertatem ecclesiasticam, tradit Abbas in. c. ecclesia sancte Marie. colum. fin. s. de constitutio. ⁊ infra dicam plene. Et dicit dominus Antonius in. d. cap. que in ecclesiarum. ꝙ licet vtroqz casu statutum sit nullū, vel consuetudo, tamen primo casu scilicet quando statutum est contra libertatē ecclesie statuētes punirentur auctentica cassa. C. de sacrosanctis eccle. ⁊ capi. nouerint. infra de sentent. excommu. secundo casu non reperitur iure cautum ꝙ puniantur, ⁊ in effectu, idem etiā dicit Bal
455 dus in dicta rubrica. s. de constitutio. in principio. † Et dicitur contra ecclesiasticam libertatem altero de tribus modis, duos modos refert Bartolus in dicta auctentica cassa. ⁊ Abb. in dicto capitulo nouerint. de senten. excommunica. post Innocen. tertium modum tradunt domi. Anto. ⁊ Imo. in. c. ecclesia sancte Marie, ⁊ ibi Fely. refert in. ij. questione principali. in principio, columna. xxij. vbi alia loca refert, ⁊ etiam tradit in colū. sequē. ⁊ aliquid in colum. xxxvj. questione. xiij. vbi attingit, an si statutum sit contra consanguineos clericorū dicatur contra libertatem ecclesie, de quo etiam tradūt alij nouiores ibi. Et de ista materia etiam tractat Alexand. consil. xxix. incipien. statutis, in secundo volumine, ⁊ in duobus sequētibus, ⁊ Barba. plene in repetitio. rubrice, ⁊ infra de rebus ecclesie non alienā. in tertio dubio. Primus igitur modus secundum quem statutum vel consuetudo dicitur contra libertatem ecclesie est, quando ex ea tolluntur, vel diminuūtur priuilegia concessa ecclesijs, vel ecclesiasticis personis a Papa, vel a Principe, ita Innocentius in dicto capitulo nouerint. per textū in dicta auctentica cassa. idem Cy. ⁊ Bart. in dicta aucten. cassa. ⁊ alias

auctoritates refert Felynus in dicto capi. ecclesia. Secundus
modus est, vt dicatur contra libertatẽ ecclesiasticam, quando
clerici efficiuntur timidiores propter talem consuetudinem, vel
statutũ, ꝛ laici efficiunt̃ audaciores, exẽplũ si fiat statutũ vel cõ
suetudo inducat̃ ꝙ qcũqȝ occiderit clericũ puniat̃ in. x. lib. ita
inqt Bar. in. d. auc. cassa. ꝛ alias auctoritates, allegat Fely. in
dicto. c. ecclesia. Tertius est modus, quando per statutum, vel
consuetudinem impediuntur clerici facere ea, que sunt ibi con-
cessa a iure cõmuni, ita do. Anto. ꝛ Imo. in. d. c. ecclesia. ꝛ se-
quitur Felyn. ibi in. ij. q. principali, alia allegans, ꝛ generaliter
456 concludens, † ꝙ statutũ, vel consuetudo prohibens clericis ea,
que non sunt prohibita eis a lege canonica, vel diuina dicuntur
esse contra libertatem ecclesiasticam, ꝛ potest iste tertius mo-
dus exemplificari in casu. c. fi. de immu. eccle. lib. vj. vbi prohi
bitio facta per dominos temporales subditis suis, ne aliquid
vendant clericis, vel emant ab illis, vel alia obsequia non exhi
beant est nulla, quia dicitur contra libertatem ecclesiasticam.
Potest etiam exemplicari in casu. c. fi. j. de reb. eccle. non alie
nã. ꝛ licet do. Fely. in. d. c. ecclesia. referat dictos tres modos
pro tribus opinionibus in puncto predicto, tamen nullam im-
probat nec improbatã esse refert, ꝛ profecto rationabiles sunt
omnes modi predicti, ꝛ de isto puncto vide etiam in locis supra
per me relatis, ꝛ do. Signo. de homod. in consi. xxj. incip. sta-
tuto Mediolani cauetur, ꝛ Barba. consil. xxiij. incip. a Ione
principium, in pen. col. in. iij. volu. ꝛ in consil. xxx. ꝛ sequen. in.
iiij. volu. ꝛ in consi. lxv. incip. referam in medium. col. vij. ꝛ plu
ribus sequentibus eodem volu. ꝛ cõmunem preceptorem in. l. fi
457 liussami. §. diui. col. xj. ff. de lega. j. † Et nota ꝙ consuetudo vel
statutum etiam dicitur contra libertatem ecclesie, dato ꝙ sit cõ
tra libertatem vnius ecclesie solum, ita Cardi. floren. in. c. per-
pendimus. j. de senten. excom. in. iiij. carta, quam sequitur Fe-
ly. in. d. c. ecclesia. col. ij. Idem dicit Io. and. in. d. c. fi. de im-
mu. eccle. lib. vj. colũ. fi. contrarium tamen tenent Inno. ꝛ do.
Anto. ꝛ Abb. in. d. c. nouerint, ꝛ idem sentit Bald. in. d. rub.
supra de constit. in prin. Sed precedens opinio mihi verior vi-
detur, quia vt dicunt doc. eam tenentes, iniuria facta vni eccle
sie censetur facta omnibus, ꝛ est text. in. c. ij. j. de reb. eccles. non
alien. vbi Abb. not. ꝛ in. c. ij. j. de foro compe. ꝛ hanc opin. ple-
ne firmat do. Bapti. de sancto Seuerino. in. l. omnes populi.
col. xiij. ff. de iust. ꝛ iur. ꝛ eam suadet ratio, quia statutum quod
fit in vna ciuitate contra ecclesiasticam libertatem non fit nisi
respectu ecclesiarum ibi sitarum, argu. c. vt animarum. de con
stitu. lib. vj. ꝛ tamen illud statutum dicitur simpliciter contra li
458 bertatem ecclesie, tex. est in dicto. c. nouerint. † Item nota ꝙ
hodie etiam de iure ciuili omnia statuta, leges vel consuetudi-
nes cõtra libertatem ecclesie inducte, vel que in futurum indu-
centur sunt nulle, tex. est in dicto. c. vnico. in tit. de statu ꝛ con-
suetu. contra libertatem ecclesie editis in libro feudorum, ꝛ in
459 dicta auct. cassa. ¶ † An autem statutum vel consuetudo que
non est principaliter contra libertatem ecclesie, sed secundario
reprobetur: vide Bal. in. l. deo nobis. circa fi. C. de epis. ꝛ cle.
¶ Quãdo autem actus dicatur esse in preiudicium ecclesie nõ
contra libertatem, patet vt. s. dixi in exemplis de qbus per Ab
ba. in. d. c. ecclesia. colum. fi. ꝛ alia exempla colligentur ex illa
tionibus de quibus infra, ꝛ ꝙ aliud sit facere contra libertatẽ
ecclesie, etiam presupponit Abb. in. d. c. primo. s. eodẽ. vtroqȝ
tamen casu, vt predixi statutum vel consuetudo non valet. stat
ergo conclusio ꝙ consuetudo que est contra ecclesiasticam li-
460 bertatem vel onerosa ecclesijs non valet. ¶ † Hanc conclusio
nem amplia, vt procedat nedum in consuetudine, que sit onero
sa, sed que esse possit, exemplum, pone ꝙ episcopus pretendat
ꝙ quoties ad talem ecclesiam declinauerit debeat ex consuetu
dine splendide procurari, talis consuetudo non tenet, quia pos
set esse grauosa ecclesie si episcopus eam sepe visitaret, ita Ho
sti. in summa de consuetudine. in. §. fina. in fine.
461 ¶ Et premissa conclusione sic declarata plura inferũtur. † Et
primo infertur ꝙ non valet consuetudo qua cauetur in castro
corciani ꝙ rustici non teneantur soluere decimas, nisi curatus
soluat cuilibet parrochianorum certas libras carnium porcina
rum, ita Abb. in. d. c. primo. s. eodem. ꝛ sequuntur posteriores
ibi. In contrarium tamen facit decisio Fede. de senis, in consi.
clv. incipiẽ. questio an laici. vbi dicit valere consuetudinem, ꝙ
presbyter debeat in die purificationis virginis dare parochia
nis certas candellas de cera alba, ꝛ dicit gl. in. c. fi. v. questio.
iij. ad finem magne glose, ꝙ prelatus dare potest bona aliqua
ex bonis ecclesie si hoc habeat consuetudo. Pro solut. potest
dici, vt dicit Fede. in dicto consilio, quod talis consuetudo non
est multum preiudicialis ecclesijs, ideo valet, vt notat. in dicto
capi. primo. ꝛ sequuntur posteriores ibi. Sed ego nescio vide-
re quare magis preiudicialis sit ecclesijs prima consuetudo q̃ȝ
secunda, nisi dicas ꝙ per primam consuetudinem retrahuntur
462 laici a solutione decimarum, ꝛ per secundã non, crederẽ † ta-
men in isto puncto videlicet an consuetudo dicatur multũ pre-
iudicialis, vel modicum preiudicialis rationabiliter dici posse
ꝙ standum sit arbitrio iudicis, ꝛ me mouet, quia hoc a iure de
terminatum non reperitur, ergo arbitrarium erit. l. j. in fine. ff.
de iure deliberan. c. de causis. j. de officio delega. ꝛ in simili tra
didit glo. in capitulo primo, in verbo rationabilia. de constitu.
libro sexto. ꝛ in capi. fi. de re iudicata. eodem libro, cum alijs. s.
adductis super glo. in verbo rationabilis, ꝛ hanc opinionẽ sen
tire videtur Card. floren. in dicto cap. j. in fine. s. eod. vbi dicit
ꝙ si in ecclesia adest consuetudo ꝙ presbyteri teneantur dare
suis parochianis in paschate agnum paschalem, vel pastũ, vel
quid aliud, si illud est tale quid per quod ecclesia multum gra-
uetur non valebit consuetudo, alias secus, ꝛ sic nõ determinat,
an talis consuetudo valeat, sed refert se ad quantitatem graua-
463 minis an sit multum an modicum. ¶ † Secundo infertur ex di
cta conclusione ꝙ non valet consuetudo que remittit solẽnita-
tes reqsitas a iure canonico in alienatione rei ecclesie, ita Ab-
bas, ꝛ alij in. c. nulli. j. de re. eccle. non alie. post Inno. ibi, subij-
cit tamen Abb. ꝙ valeret consuetudo augens solennitates in
alienatione rei ecclesie, ꝛ refert Io. and. ibi, ꝛ cõmuniter doct.
idem tenere per nota. in. c. quod super his. j. de consangui. ꝛ af-
464 fini. † Sic non valet consuetudo que concedit episcopo vnionẽ
ecclesie sine consensu capituli, tex. est in clem. fin. iuncta glo. de
reb. eccle. non alie. ꝛ tradit Abb. in consil. cvj. incip. casus su-
per quo consiliũ postulatur col. fi. in. ij. volu. hoc intellige nisi
consuetudo esset tanti temporis cuius initij memoria non exta-
ret in contrarium, vt dicam. j. in. v. limitatione, maxime in fi. ꝛ
de consuetudine respectu alienationis tradit etiam Abb. in. c.
cum causa. de re iudi. col. pen. ꝛ ibi Fely. plene, ꝛ est glo. in. d.
clem. fi. in verbo consentiente. in fi. de reb. eccle. non alie. idẽ
Calde. in consi. suo vltimo sub titu. de consuet. vbi tamen dicit
ꝙ valeret consuetudo, ꝙ solus prepositus cum capitulo possit
de nouo infeudare bona distincta ab episcopo, ꝛ cõsueta infeu-
465 dari per adducta per eum. † Intellige premissam illationem,
dixi in solennitatibus requisitis a canone secus in solennitati-
bus requisitis a. l. ciuili, quia ius ciuile non habet potestatẽ di-
sponendi in rebus ecclesiasticis. c. ecclesia sancte Marie. s. de
constitu. cum simi. ꝛ ita dicunt Abb. ꝛ etiam alij cõmuniter in
dicto cap. nulli. ꝛ glo. in. c. j. in verbo tractatus. de reb. eccles.
non alien. lib. vj. ꝛ dicit Rota in antiquis sub hoc titulo decisi.
j. ꝙ valet consuetudo contra solennitatem requisitam in aliena
tione rei ecclesie aliter q̃ȝ a iure caueatur, ꝛ id debet intelligi a
466 iure canonico per predicta. † Et propterea credo ꝙ quãdo ec
clesia, vel prelatus cum capitulo vult alienare aliquam rem ec
clesie non sit necesse, ꝙ ipsa res ecclesie proponatur in publico
venalis, vt plus offerenti detur, quia illa est solennitas iuris ci-
uilis non tradita in. c. sine exceptione. xij. questione secunda, sȝ
tradita per auctenticam hoc ius porrectum. C. de sacrosanctis
ecclesi. ꝛ ideo dummodo aliquis offerat iustum precium nõ au
ditur alter offerens plus, ꝛ licet alienatio fiat in eũ qui minus
obtulit, tamen valet, ita inquit Romanus in singulari suo. dcc-
xcij. incipien. tu scis ꝙ res ecclesie, carta vigesimaprima, colũ-
na secunda, per glosam singularem, in. §. hoc ius porrectum. de
467 cima questione secunda. † ꝛ dicit Bartolus in. l. secunda. per
illum textum. C. de fundo patrimonia. libro vndecimo. quod li-
cet inueniatur qui offerat ecclesie conditionem meliorem, non
per hoc auferri potest res a conductore, ꝛ refert, ꝛ seqtur Ale
xander in consilio septuagesimonono incipien. circa primum.
columna quarta, in primo volumi. in hoc tamen vide quod di-
cit Abbas in capitulo primo, de emptio. ꝛ venditio.
468 ¶ † Et forte limitandũ esset id quod dixi, scilicet ꝙ non sit ne
cessaria solennitas, ꝙ res exponatur venalis, vt non procedat
quando consuetudo ecclesie aliter se haberet, quia vt supra di-
xi valet consuetudo augens solennitatem in alienatione rei ec-
clesie, ꝛ propterea in eo casu alienatio facta omissa dicta solen-
nitate non valeret, quia omissio solennitatis a consuetudine in
ducte vitiat actum, vt vult glosa notabilis in auctentica vt pre
po. nomen impe. §. si qua vero. in verbo authore, quam extol-
lit Abbas supra in proemio huius libri. col. iij. sed tamen hec li
mitatio non est tuta, quia talis solennitas a iure ciuili inducta
fuit,

fuit, igitur de honestate a clericis observari non debet, vt inquit Abba. quem Moder. sequuntur in. d. c. ecclesia. extra glo. in. j. casu distin. sue, ergo ꝯsuetudo nõ valet vtpote ꝯ honestatẽ in-
469 ducta, vt dixi. s. in. iij. not. in. iiij. ampliatione. ¶ †Item limita ꝙ dixi nõ valere ꝯsuetudinẽ q̃ remittit solẽnitates requisitas in alienatione rei ecclesie vt nõ procedat in solẽnitate requisita in alienatione rei minoris, q꞉ valeret consuetudo remittẽs solẽnitatem aliquã puta decretũ iudicis. ita Angel. in. l. diuturna. ff. de legi. Bal. in. c. j. in. j. col. per quos fiat inue. ꝛ tradit cõis pre-
470 ceptor in. d. l. de quibus. col. xvj. ¶ †Et per hoc decidi potest vnũ quotidianũ nã de iure nõ credit̃ notario scribenti interuenisse cause cognitionẽ in alienatione rei minoris, rõ est q꞉ illa diligẽs inuestigatio, q̃ rq̃rit cause cognitio non potuit fieri tẽpore instrumẽti ꝯfecti, sed reqrebat̃ tẽporis interuallũ, ideo de ea non potuit tũc notarius esse rogatus. iuxta not. per gl. ꝛ Bar. in. l. j. C. de fi. instr. ꝛ iure hast. fis. li. x. ꝛ in. l. sciẽdũ. vbi ẽt alij. ff. de ver. ob. ꝛ alibi Spe. ita decidit Pa. de cast. in ꝯsi. suo. xcj. inci. in Christi ꝛc. super eo qd̃ q̃rit̃ in antiqua impressione. idez Fely. plene in. d. c. ecclesia sancte Marie. colũ. vij. ver. xj. pro hac parte. ꝛ in. c. qm̃ ꝯ falsam. col. xx. j. de proba. post Inno. ibi ꝛ alios per eum relatos. Et licet Alex. plene aliter concludat. in. d. l. sciendũ. col. viij. tñ presupposita opi. precedenti pro vera saltẽ dicere possumus ꝯsuetudinẽ q̃ in ꝯriũ viget precipue in patria nostra, in qua tali assertioni notarij stat̃ valere ꝛ tenere, per id qd̃ dicit Ang. i. d. l. diuturna. ꝛ alij doc. s. relati, ꝛ qd̃ talis cõsuetudo valeat ẽt presupponit Pa. de cast. in. d. ꝯsi. xj. in vltimis verbis, ꝛ faciunt q̃ dixi. s. in glo. in verbo irrationabilis. in.
471 vij. aduertendo †bene ẽt facit qd̃ dicit Bal. in. l. more. ff. d acq ren. here. vbi inquit, ꝙ valet ꝯsuetudo, vt pupillus obliget̃ sine auctoritate tutoris. Et ex predictis habes duas limitationes ad illationẽ predictã vna est vt non procedat ipsa illatio in solẽnitatibus requisitis a iure ciuili in alienatione rei ecclesie, alia est vt non procedat in solẽnitatibus reqsitis in alienatione rei minoris alia limitatio colligitur ex his que dicã. j. in. j. limitatione. versi. itẽ infero ex predicta limitatione. Multas alias limitationes vsq꞉ ad duodecim, vide per Fely. in. d. c. cũ cã. j. de re iud. q̃ videri possunt. Et de multis ꝯsuetudinibus circa varias solẽnitates an valeãt vel ne, in specie dixi. s. in. iiij. no. in. iiij. ꝛ. x. illatione, ꝛ in gl. in verbo rationabilis in. vij. aduertendo.
472 ¶ †Tertio infert̃ ex ꝯclusione premissa, ꝙ nõ valet ꝯsuetudo ꝙ quis perficiat fructus beneficiorũ in absentia nõ dimisso vicario, q꞉ esset multũ preiudicialis ecclesijs, ita Abb. ꝛ alij in. c. cũ oẽs. col. fi. s. de ꝯsti. hoc tñ declara, vt per eundẽ in repe. §. extirpande. in. c. q꞉ vero. col. xv. ver. quo ad secundũ. j. de prebẽ. ꝛ tradit Fely. in. d. c. cum omnes. in gl. fina.
473 ¶ †Quarto infert̃ ꝙ non valet ꝯsuetudo ꝙ nõ clericus possit omnia bona mobilia ẽt acqsita intuitu ecclesie relinquere ꝯsanguineis, vt inquit Vincen. in. c. ad hec. j. de testa. ꝛ sequit̃ Abbas in. c. cũ in officijs. eo. titu. limitãdo, ꝛ declarãdo, vt per euz ꝛ est pulcher tex. pro declaratione huius illationis. in. c. relatũ ẽl. ij. ver. licet aũt eo. tit. ꝛ ibi not. ꝛ tradit Abb. pulchre per illum tex. in. c. certum. de donatio.
474 ¶ †Quinto infertur, ꝙ nõ valet ꝯsuetudo ꝙ clericus a iudice seculari iudicetur, vel iura spiritualia tractet tex. est. in. c. clerici. j. de iudi. ꝛ in. c. massana. ꝛ in. c. sac. san. j. de elec. ꝛ in. c. ad nostrã audiẽtiã. s. eo. tit. Et hoc procedit ẽt si esset ꝯsuetudo tanti tẽporis cuius initij memoria nõ extat in ꝯtrariũ, vt dicaz. j. in. v. limitatione huius ꝯclusionis ad fi. ꝛ dicit Rota in antiquoribus sub hoc titu. de ꝯsuetudine decisio. ij. ꝙ non valet ꝯsuetudo anglicana, per quã rex habet iurisdictionẽ in clericos in actionibus personalibus ꝛ ciuilibus. Quinimo non valet consuetudo ꝙ laici cognoscãt de causis annexis iuri spirituali, puta de causa iuris patronatus, ita decidunt domini de rota in antiquis decisionibus sub titulo de ꝯsuetudine. decisio. iij. ꝛ facit tex. in. c. q̃to. j. de iudi. ꝛ in. c. translato. s. de constitutio. vbi iudicamus idem de annexis quod de principali.
475 ¶ †Sexto infertur, ꝙ non valet consuetudo disponẽs, ꝙ ignobiles nõ recipiantur in canonicos in ecclesia. tex. est in. c. venerabilis. ꝛ ibi not. Abb. ꝛ alij. j. de prebẽdis ꝯriũ tñ presupponit Rota in singularibus suis singulari. cccxcvj. incipiẽ. heri fui interrogatus. in. xiij. carta. vbi dicit ꝙ stante tali consuetudine nõ valet dispẽsatio episcopi ꝯ eam. Et idẽ simpliciter dicunt nouiores in. c. at si clerici. §. de adulterijs. col. vij. j. de iudi. Sed predicti docto. cum bona venia male dicunt, ꝛ contra text. in. d. c. venerabilis. ad quem non aduerterunt, ꝛ qui cauillari nõ potest quia expresse contrarium dicit.

476 ¶ †Septimo infertur, ꝙ non valet consuetudo ẽt iurata, per quam disponatur qd̃ oẽs vel due partes capituli vel vniuersitatis debeãt concordare in agendis in vniuersitate, q꞉ ipsa consuetudo esset multuz preiudicialis ecclesijs, nisi sufficeret maiorem partem esse concordẽ. ita Abb. per illum tex. in. c. j. in. vij. notabili. j. de his que fi. a maio. parte capitu.
¶ Octano infertur, ꝙ non valet consuetudo contra interdictũ vel alias censuras ecclesie tex. est in. c. cũ iter. s. eo. ꝛ ibi notat̃.
¶ Nono infertur, ꝙ non valet consuetudo disponens ꝙ aliqs possit sibi eligere cõfessorem preter sui superioris licentiam tex. est in. c. ij. in fi. de peni. ꝛ remis. lib. vj. ꝛ ibi glo. assignat rationem, q꞉ talis consuetudo est onerosa ecclesijs.
477 ¶ †Decimo infertur, ꝙ consuetudo disponens, ꝙ bona relicta religioso intuitu persone sue a consanguineis vel ab extraneo siue sint mobilia siue immobilia siue annui redditus possint ad vsum sue persone libere retineri, donec vixerit absq꞉ licentia sui superioris non valet. ita Calde. in consi. suo. iiij. incip. an valeat consuetudo. in tit. de consuetudine. ꝛ refert ꝛ sequit̃ Barba. hic col. fi. talis enim ꝯsuetudo est cõtra vnũ de substantialibus religionis, ꝛ sic in preiudiciuz religionis, ideo non valet. argumen. c. cũ ad monasterium. in fi. j. de statu mona. ꝛ alias rationes adducit Calde. in. d. consi. que videri possunt. Facit quod
478 dicit Gemi. in consi. xl. incipien. titius. in fi. vbi dicit † ꝙ non valet consuetudo, vt carmelite vel alij mendicantes possideãt annuos redditus q꞉ repugnat voto mẽdicitatis ꝛ illaqueat eos ad peccatum, sed in hoc considera an Gemi. verum dicat, q꞉ si talis adesset ꝯsuetudo votum eorum qui ipsam religionem intrarent intelligerentur ſm ꝯsuetudinem ipsam argu. l. si fundus. ff. de euic. Itẽ ista decisio potius facit ad materiam quã tetigi. s. i iij. not. quã ad ꝯsuetudinẽ premissam, Itẽ non valet consuetudo ꝙ professus testari possit, vt tradit Soci. in consi. suo. xiij. inci
479 pien. presens consultatio. col. j. †Sic posset dicit ꝙ non valet consuetudo, vt non possit reuocari prior manualis, sine causa, q꞉ id videretur repugnare obedientie, que est de substantialibus religionis. d. c. cum ad monasterium. ad fi. de quo vide in specie collectariũ ibi. in fi. ꝛ faciũt que dicit Abb. ibidẽ. in. ij. not. Valeret tñ cõsuetudo ꝙ prior trãslatus ad aliud monasterium portet secũ bona mobilia q̃ tenebat in primo relicto ibi, tantũ ꝙ possit sufficere pro victu seruientiũ vsq꞉ ad nouos fructus, attẽto ꝙ nulla proprietas tali priori applicat̃. ita decidit Oldra. in consi. cclxxxiiij. incipien. in quodam monasterio.
480 ¶ †Undecimo infertur, ꝙ nõ valet consuetudo vt ordinario visitanti ecclesiam non debeatur procuratio, q꞉ in effectu preiudicium ecclesiarum insurgeret. c. cum ex officij. j. de prescript. Similiter non valet consuetudo quam subditus allegat contra reuerentiam, ꝛ obedientiam debitam prelato. c. cum non liceat. eo. tit. declarando vt per Abba. ibi. col. pen. in fine, ꝛ per Fely. ibidem plenissime vbi tractat an valeat consuetudo contra supremam potestatem principis.
481 ¶ †Duodecimo infertur ꝙ non valet cõsuetudo, ꝙ ille qui habet beneficium cui certus ordo est annexus dare possit vocez in capi. licet. j. annum ad illum ordinem non promoueatur. text. in cle. vt hi qui de etate ꝛ qualita. in. §. illi vero. similiter dicit Ange. in. l. j. §. pueritiam. ff. de postu. ꝙ non valet consuetudo quod pueri habeant vocem in capitulo.
482 ¶ †Tertiodecimo infertur, ꝙ non valet ꝯsuetudo, ꝙ canonici non residentes percipiant distributiones quotidianas. c. vnico. in principio. de cleri. non residen. libro. vj. Quinimo non valeret consuetudo, ꝙ canonici residẽtes percipiant integram portionem dictarum distributionum quando infra annum non promouentur ad ordines, quos beneficia per eos obtenta reqrunt q꞉ subtrahitur sibi dimidia portionum suarum non obstante aliqua consuetudine. tex. est in. d. cle. vt hi qui. in fin. ꝛ vide circa hãc illationem que plenius dicentur infra illatione. xvij.
¶ Decimoquarto infertur ꝙ non valet consuetudo per quam prelatus sine licẽtia superioris dimittat prelaturam etiaz ad aliã trãseundo. tex. est in. c. venerabilis. s. eodem, ꝛ ibi notatur.
483 ¶ †Decimoquinto infertur, ꝙ non valet consuetudo, vt electus administret in ecclesia ante confirmationem. tex. est in. d. c. venerabilis. ꝛ firmat Abb. in. c. iij. s. de electio. vbi tamẽ dicit aliud esse in electo ad dignitatem secularem, vt per eũ. hoc tamẽ intellige, vt. j. dicam in. v. limitatione huius ꝯsuetudinis.
484 ¶ †Decimosexto infertur, ꝙ nõ valet dispositio per quam tolleretur cõsuetudo vtilis ecclesie, puta si communitas vellet tollere oblationes consuetas. ita Barto. in. l. priuilegia. per illum tex. C. de sacrosan. eccle. ꝛ Abb. hoc extollẽs. in. c. pen. in fin. j.

de sepulturis. idez Rota in sing. incip. pone ꝙ populus. carta. xj. ⁊ moder. in. d. c. ecclesia. §. Maric. s. de cōstitu. licet Alex. aliter loqui videatur in consi. ccix. incipiente statutis. col. iij. in. ij. volu. Et nota quod nedum laici non possent tollere oblationes consuetas, quinimo possent cōpelli ad ipsas oblationes consuetas faciendum, ita inquit Abb. in rub. j. de parro. ad finē per bonum tex. in. c. ad apostolicam. j. de simo. ⁊ per alia.

485 ¶ † Decimoseptimo infertur, ꝙ non valet consuetudo, ꝙ quis habeat duas prebendas, vel duas distributiones quotidianas in eadem ecclesia. c. literas. ⁊ ibi not. de conces. preben. cle. fin. de preben. tradit Cardi. floren. in consi. suo. liij. incip. casus talis est. idem Abba. in consi. xcvj. incipien. IESVS Christus adsit. in. ij. vol. similiter non valeret consuetudo ꝙ canonici non interessentes officijs diuinis percipiant distributiones quotidianas. c. vnico. de cleri. non resi. lib. vj. quinimo non valeret consuetudo disponens ꝙ habens plures canonicatus consequatur distributiones quotidianas in vtraqꝫ ecclesia licet resideat in altera. ita decidit Car. flo. in. d. cle. vt hi qui. §. j. post Laur. qō. xviij. valeret tñ ꝯsuetudo ꝙ distributiōes quotidiane diuidenť inter interessentes in certis horis puta, in missa ⁊ vesperas licet non interessent in alijs quia non esset multuz preiudicialis ecclesie talis cōsuetudo. ita Cardi. vbi. s. q. xvij. sequendo glo. ibi in verbo certis, licet contrarium teneant Lauren. ibi Guil. ⁊. d. Anto. quorum opinionem etiam improbat ibi Joan. de imol. col. pen. per illum tex.

486 ¶ † Decimooctauo infertur ꝙ non valet consuetudo per quaz laici conferunt beneficia ecclesiastica, etiam si sit tanti temporis cuius initij memoria non sit in contrarium, ita Jo. an. post Jo. mo. in. c. ij. d preb. li. vj. facit tex. in. c. messana. ⁊ in. c. sacrosan. j. de elec. vbi idem dicitur in consuetudine eligendi. tradit Cardi. floren. in consi. lvij. incipiē. pro magnifico domino Comite. valet tamen consuetudo presentandi. c. querelam, ⁊ ibi not. j. de electio. tradunt docto. in varijs locis, vt scripsi plene in tracta. de iurepatro. super vltimo verbo diffinitionis iurispatronatus in vltima questione. firmat etiam Cardi. floren. in consi. lxix. incipien. vacante quadam parrochiali ecclesia. col. ij.

487 ¶ † Decimonono infertur, ꝙ non valet consuetudo tanquam preiudicialis ecclesie per quam inferior episcopo instituit vicarium ad tempus in ecclesia curata, ita inquit Rota in antiquis decisio. xiiij. sub hoc tit. incipien. non admittitur per tex. in. c. j. de capel. monacho. lib. vj. ⁊ per alia.

488 ¶ † Uigesimo credo posse inferri, ꝙ non valeat consuetudo, nec excusat parrochianos qui in precipuis festiuitatibus deserunt proprias parrochias, ⁊ alibi audiūt missas, puta in festo natiuitatis, Pasche, ⁊ similium de quibus facit mentionem text. in. c. si quis etiam. extra de consecra. distin. i. ⁊ hanc illationem velle videtur Abb. in. c. vt dominicis. j. de parrochijs. talis eniz consuetudo nimium preiudicaret parrochijs, qꝛ si desererent, iuribus suis faciliter priuarentur, ⁊ pro hac illatione bene facit tex. preallega. in. d. c. si quis etiam extra.

¶ Uigesimoprimo inferri potest ꝙ non valet consuetudo qō hospitalia conferantur clericis secularibus in beneficium, quia ipsis hospitalibus ⁊ pauperibus nimium preiudicaretur. text. est in cle. qꝛ contingit. ver. vt autem. de relig. domib.

489 ¶ † Limita modo dictam conclusionem, vt dictum est. s. scilicet vt non procedat quando consuetudo est parum preiudicialis ecclesijs, ita Federi. in. d. consi. clv. supra in. j. illatione allegat idem Abba. in. c. j. in prin. ⁊ in fi. supra eo. per tex. in. c. cū omnes. supra de constitutio. vbi probatur valere consuetudinez quod canonici non residentes percipiant fructus prebendaruz probatur etiam hec limitatio, qꝛ licet beneficium requirat residentiam, tamen vꝫ consuetudo ꝙ ad modicum tempus possit quis deseruire per vicarium ita inquit Abbas in. c. extirpande. §. quia vero in repetitione circa princi. infra de preben. non tamen valeret consuetudo ꝙ clerici in minoribus beneficiati nō teneantur ad horas dicendas vel officium vt dixi supra in. iij. notabili. facit etiam pro ista limitatione id quod dixi supra in conclusione ista in. xvij. illatione ad fin. facit etiam glo. quam ibi sequuntur Bald. ⁊ Moder. in. c. cum. m. ferrarien. in gl. in verbo vltra numerum supra de constitutio. vbi dicunt, ꝙ licet receptus in canonicum qui nondum prebendam habet, iura canonicalia habeat, puta vocem in capitulo ⁊ similia, tamen valeret consuetudo in contrarium, ⁊ ita dicunt communiter seruari Bald. ibi colum. penul. ⁊ Fely. colum. xij. ⁊ licet Hostien. ibi ⁊ in summa de consuetu. §. fina. versicu. quid si quis. contrarium teneat, tamen eius fundamento respondet Bald. in. d. c. cū. m. colum. penul. ⁊ ibi ego idem firmaui. Comprobatur etiam ista limitatio ex eo quod dicit, quod prelatus potest aliqua de bonis ecclesie dare vel donare si hoc habeat consuetudo. per bonum tex. in. c. ceterum infra de donatio. vbi Abba. ⁊ alij hoc pulchre declarant, dicas vt per Abba. ibi. Et quando consuetudo dicatur multum preiudicialis vel parum est arbitrarium vt supra dixi in. j. ampliatione.

490 ¶ † Ex ista limitatione infertur, ꝙ valet cōsuetudo vt mors prelati nuntietur principi, ⁊ ab eo petatur licentia eligendi prelatum. ita Innocen. in capitulo ꝙ sicut ⁊ ibi Abb. plene colum. tertia infra de electio. idem Abba. in dicto capitulo primo in fine supra eodem. ⁊ in capitulo primo ⁊ in capi. cum terra. infra de electio. Ro. in singu. suis. cclxxxiij. incipiē. capitu. cum terra. in septima carta. Non debet enim eligi prelatus suspectus principi vt predicti docto. dicunt. Predicta enim decisio procedere non posset vbi diceremus dictam cōsuetudinem esse multum preiudicialem ecclesijs per predicta. ergo dicendum est ꝙ ipsa consuetudo valeat, eo quia sit modicū preiudicialis. ⁊ dicit Innocē. in capitu. super his. infra de accusa. quod potest princeps excipere contra promouendum in prelatum si habet eum verisimiliter suspectum vel inimicum, ⁊ sequitur Abba. in capitulo ex parte. infra de testi. colum. quinta vbi dicit idem de parrochianis ⁊ patronis, ⁊ vide quod infra dicam in fine harum illationum.

491 ¶ † Secundo infertur, quod valet consuetudo quod in iucundo aduentu episcopi possit ipse vnū canonicum creare qui habeat portionem suam de redditibus ecclesie, ita Rota in decis. vndecima in nouis decisionibus sub hoc eodem titulo. ⁊ in antiquioribus eodem titulo decisio. iij. talis enim consuetudo nō potest dici multum preiudicialis, quia non valeret per. s. adducta.

492 ¶ † Tertio infertur, quod valet consuetudo vt in electione prelati non vocentur absentes. ita glo. hic in verbo rationabilis. idem Bal. hic ⁊ Cardi. florenti. questio. xix. allegans tex. in capitulo cum inter vniuersas. infra de electio. idem Barbat. hic columna penulti. idem Abbas in capitulo coram ad fin. infra de electio. post Joan. and. allegat tex. in capitulo cum in ecclesijs. ⁊ glo. ibidem de prebē. libro sexto. ⁊ dicit Abba. in cōsilio suo. xxxviij. incipiente in questione colum. finali in secundo volumine, quod valet consuetudo ꝙ canonici existētes extra ciuitatem non sint de necessitate vocādi in electionibus canonicorum, allegat textuz in dicto capitulo cuz in ecclesijs. in fine. idē esset in consuetudine vt vocētur absentes quando de iure vocari nō deberēt, quia valeret declarādo vt per Abb. in. d. c. corā. tradit ēt Abb. in ꝯsi. xxxviij. inci. in questio. col. fi. in secūdo volu. si enim tales cōsuetudines essent multum preiudiciales ecclesijs, non valerēt per predicta. Alias illationes ⁊ decisiones ad propositum vide per Rotam in decisio. xj. infra alleganda.

493 † ⁊ alia illatio colligiť in capitulo cuz ecclesia sutrina. infra de causa possessio. ⁊ proprie. vbi dicitur ꝙ electio episcopi que de iure spectat ad capitulum ecclesie cathedralis, potest ad alios spectare de consuetudine facit tex. in capitulo cum ecclesia vulterana. infra de electio. vbi valet consuetudo quod collatio beneficiorū q̄ spectabat episcopo ⁊ capitulo spectet alteri eorū, oportet enim fateri quod sit parum preiudicialis ecclesijs, alias non valeret cōsuetudo ipsa per predicta.

494 ¶ † Item alia pulchra illatio fit ex theorica Abba. in capitulo cum inter vniuersas. colum. prima infra de electio. vbi dicit ex mente aliorum doctorum ibi quod ex consuetudine potest induci vt consensus regius petatur post electionem factaz per capitulum ante confirmationez. ⁊ facit quod pulchre tradit Abba. in dicto capitulo primo in penultima colum. infra de elect. allegādo maxime gl. in capitulo primo. lxij. dist. vbi dicit quod vbi timeretur de scādalo in populo nō debet quis prefici in prelatum, etiam interueniente electione collegij.

495 ¶ † Item infero ex predicta limitatione quod valeret consuetudo quod res feudalis vel emphiteotica ecclesie possit alienari irrequisito domino saluo iure directi dominij, non tamen valeret si tolleretur laudemiuz vel aliud commodum solitum ecclesie, ita consuluit Bald. in consilio suo. ix. incipiente factum tale est colum. penul. in primo volumine. Idem Joan. raynaldi in. c. imperialem. §. habito. circa. xxiiij. colum. de prohib. feu. alienatio. per Federi. vbi respondet ad tex. ibi in principio qui contrarium probare vr̄, ⁊ aliquid dixi. s. in. iij. no. in. x. illatione.

496 ¶ † Item vtiliter infero quod valet consuetudo disponēs sup ipso vtili dominio rex ecclesie quando nō preiudicat ecclesie, ſꝫ solum disponit super dominio vtili spectante laicis. ita cōsuluit Pet. de anchar. consilio. cxxij. incipiente visis ⁊ diligēter ruminatis

minatis in fi. ꝛ in cõsi. cccccxxxiij. incipiẽ. postꝙ̃ ista domina. facit tex. a cõtrario sensu in. c. que i ecclesiarũ. s. de cõsti. Item facit, qꝛ si sit q̃stio inter emphiteotas ecclesie illa questio dꝫ tractari corã iudice seculari, vt tradit Ab. post do. Ant. in. c. q̃ñ frequẽter. §. in alijs. col. xij. vt lit. nõ contest. ꝛ plene Barba. in consi. lxxxiij. incip. preclare scripsit psalmista. in. iiij. vol. iteꝫ facit, qꝛ empbitbeote ecclesie possunt cogi per principem vel cõmunitatem ad onera vt dicit And. de iser. in. c. vnico. in verbo ꝛ plaustrorum ꝛ nauiũ prestationes. in tit. que sint regalia. in libro feudo. ꝛ sequitur Alex. in consi. suo. cj. inci. visis instrumentis. col. pe. in fi. j. vol. ꝛ licet in hoc aliqui ɔ̃dicant vt cõgerit. d. Albertus brunus asten. in tracta. de statuto excludente feminas extantibus masculis. viij. parte. q. xxiiij. tñ cõis vr̃ dicta opi
497 nio. † ꝙ valeat statutum vel consuetudo super rebus emphiteoticis vel feudalibus ecclesie quatenus agitur de preiudicio laicorum, ita concludit Pet. de ancha. in consilijs preallega. ꝛ Pau. de cast. in consi. suo. ccxvj. inci pien. presupposito. in fine in antiqua impressione, ꝛ Barba. in consi. suo. xiiij. col. fin. in. j. vol. ꝛ Alex. in consi. ix. incipien. ponderatis his circa principi. in. v. volu. ꝛ Soci. in consi. suo. xcix. incip. in causa. colũ. j. ꝛ facit qd̃ tradit Federi. de senis in consi. cxj. incipien. questio talis est col. penul. facit etiam quod dicam. j̃. post scripta Abba. q. xj. in. ix. limitatione.
498 ¶ † Item infero ꝙ valeret consuetudo contra formam. c. qꝛ ꝑpter. j̃. de electio. Hoc probo argu. d. c. cum ecclesia vlterana. vbi dr̃ qd̃ in collationibus beneficiorum attendit̃ consuetudo faciunt etiam que tradit Bal. in rub. s. eo. col. iij.
¶ Item infero ad casum de quo fui interrogatus per epistolaꝫ a reuerendo domino Vicario curie episcopalis Cremonen. domino Boxio de douaria, alias literarum socio meo amantissi
499 mo, ꝛ quandocũꝙ̃ auditore gratissimo, † sed ꝙ valet consuetudo ꝙ ecclesia non concurrat in iurepatro. cum laico construẽte ꝛ dotante capellam in ipsa ecclesia, talis enim consuetudo nõ est multum ecclesie preiudicialis, dũmodo in ea idoneus capellanus instituatur, ꝛ hoc suadet qꝛ stante dicta consuetudine, laici libentius verisimiliter capellas construent. De iure tñ cõmuni ecclesia est compatrona ratione fundi ipsius ecclesie sup quo caplla constructa est. c. iij. ꝛ ibi Abba. not. j̃. de eccle. edifican. ꝛ tradit Fely. plene in. c. cum venerabilis. j̃. de except. ꝛ dixi in trac. de iurepatro. super verbo fundauit.
500 ¶ † Iteꝫ infertur ex limitatione premissa, ꝙ valet consuetudo vt canonicus vel alius simpliciter beneficiatus non teneatur ad residentiam. c. cum omnes. ꝛ ibi not. s. de constitutio. Si enim esset multum preiudicialis ecclesie non valeret per predicta, ꝛ ita presupponit Abbas in. c. j. s. eo. ad fi. ꝛ dicit Abba. in consilio suo. xcvj. incipien. IESVS Christus. li. ij. ꝙ est cõis ista consuetudo per totam Italiam a iure approbatam, ꝛ ibi subijcit ꝙ etiam valeret consuetudo ꝙ quis posset habere duo simplicia in eadem ecclesia, dũmodo non sint prebende, imo etiam posset habere ex consuetudine dignitatem ꝛ canonicatum in eadeꝫ ecclesia. c. j. cuncta glo. in verbo nisi vnicum. de consue. lib. vj.
¶ Item ex predicta limita. inferri potest ꝙ valet cõsuetudo tribuens modum clericis in deferendo vestes pretiosas. gl. est no. in. c. si quis virorum. xxx. distin. ꝛ in summa. xxj. q. iiij.
501 ¶ † Item inferri potest, ꝙ valet consuetudo, ꝙ clerici vadant ad capiendum decimas ad domum laicorum, licet aliud de iure cõmuni caueatur. ita presupponit Abba. in. c. ij. j̃. de indi. in ea. q. an laicus possit esse operarius vel fabricerius ecclesie.
¶ Item infero ꝙ valet consuetudo locandi res ecclesie vltra triennium ɔ̃ dispositionem tex. in extrauag. pauli que incipit ad perpetuam rei memoriam. sub titu. de reb. eccle. non alienan. talis enim consuetudo videtur modicum preiudicialis ecclesie, qꝛ dũmodo non fiat locatio ad longum tẽpus nullaꝫ sapit alienationem. iuxta not. in. c. nulli per illum tex. j̃. de reb. eccle. non alienan. ꝛ ita obseruatur vt etiam refert Soci. qui idem tenere videtur in ɔ̃si. suo. xxxij. incip. ex his que superius in primo dubio. facit ẽt qd̃ dicit Rota in nouis. sub tit. de loca. deci. j. i p̃n.
502 ¶ † Itẽ inferri põt, ꝙ valet ɔ̃suetudo, ꝙ emphiteosis ecclesiastica trãseat ad extraneos. ita inquit Pau. de cast. in consilio. cxxxviij. incip. dubiũ facit in antiqua impressione. idẽ do. Ant. in. c. in presentia. j̃. de proba. ꝛ refert nec discrepat Abba. ibi. col. viij. ver. vnde hic sunt examinanda duo. de iure tñ est magnum dubiũ vt ibi per eum ꝛ alios maxime modernos plenissime, ꝛ tradit Alex. in varijs cõsilijs ibi relatis per Modernio. ꝛ ẽt tractant alij doc. relati ibi per Fely. col. xj. tradit etiã Soci. in consi. cclxvj. inci. in causa. col. xij. vel circa.
503 ¶ Item valeret consuetudo ꝙ clerici coniugati gaudeant priuilegijs clericalibus de quibus in. c. vnico. de cleri. coniuga. li. vj. lꝫ habitũ ꝛ tonsurã non deferãt. Id eniꝫ nõ est ɔ̃ decus ecclesie, ita decidit Fulgo. allegando Io. mo. in consi. cxxiij. incip. presuppositis statutis. in. i. dubio faciunt not. per Ioã. andre. ꝛ alios in. c. ioannes de cleri. coniuga.
504 ¶ † Vltimo infero, ꝙ valet consuetudo ecclesie mediolanensis que hꝫ qd̃ si clericus bñficiatus morit̃ de mẽse Maij ei9 heredes seculares habeãt seu succedãt in oĩbus bladis grossis. s. frumento ꝛ sicale. si aũt morit̃ de mense Septẽbris predicti heredes habeãt oẽs fructus, talis. n. ɔ̃suetudo vr̃ modicũ preiudicialis ecclesie, ꝛ ex quo ille clericus decedẽs d̃seruiuit seu deseruiri fecit ecclesie pro tempore nõ vr̃ irrationabile ꝙ ẽt fructus ei ꝛ heredibus suis spectent, ꝛ istã ɔ̃suetudinem valere presupponit Nicol. de vbal. in tracta. suo de succes. ad fi. ꝛ alias au
505 ctoritates allegat. † ꝛ bene facit doctrina Abba. in. c. cum in officijs. j̃. de test. vbi dicit valere ɔ̃suetudinẽ ꝙ clericus possit testari d̃ bõis mobi. modicis ꝛ ẽt tradũt doc. i alijs locis ibi ꝑ modernos apostillãtes relatis, ꝛ dicã. j̃. in. iij. limitatione. Facit ẽt decisio Oldra. in ɔ̃si. cclxxxiiij. incipien. in quodã monasterio vbi dicit valere ɔ̃suetudinẽ, ꝙ prelatus trãslatus ad aliud monasteriũ portet secũ fructus relicto ibi tm̃ ꝙ sufficiat ꝑ victu eorum qui ibi remanent, facit ẽt qd̃ dixi. s. in p̃n. huius limitationis respectu nõ residẽtiũ, an aũt talis ɔ̃suetudo existẽs in vna ecclesia extẽdat̃ ad alias ecclesias, veritas colliget̃ ex his que dixi. s. in. ij. requisito ɔ̃suetudinis in. ij. conclusione vbi tetigi an consuetudo extendatur.
¶ Quanto autem tempore talis consuetudo vel alie inducantur. dixi plene. s. in. ij. requisi. consuetudinis.
506 ¶ † Secũdo dictã ɔ̃clusionẽ principaliter limita vt non procedat respectu patrimonialium vel etiã alioꝝ iuriũ clericoꝝ vel capituli qꝛ valeret consuetudo in preiudiciũ ipsoꝝ clericoꝝ vel capituli, ꝛ respectu patrimonialiũ, ita decidit Abb. in. d. c. j. s. eo. per adducta ꝑ eũ. ꝛ lꝫ. d. Ant. ibi ex mẽte Host. ɔ̃rium teneat, tñ verior vr̃ opi. Abb. ea rõne, qꝛ in patrimonialibus clerici gaudẽt priuilegio clericoꝝ in casibus solũ a iure expressis, vt inq̃t do. Ant. in. c. si diligẽti. j̃. de prescri. ꝛ firmãt Abb. ꝛ moder. cõiter in. d. c. ecclesi. s. Marie. s. de ɔ̃sti. sup gl. in verbo ꝑsonis. Et qd̃ valeat ɔ̃suetudo in p̃iudiciũ canonicoꝝ, vel ẽt capituli. est tex. in. c. iij. de ɔ̃sue. li. vi. ꝛ tradũt glo. ꝛ doc. in. c. cũ ex eo. in verbo epi. de elec. lib. vj. Lud. ro. in ɔ̃si. cccxxv. inci. quo ad primũ in fi. Itẽ respectu patrimonialiũ facit, qꝛ vbi agit̃ de exactione bonorum tẽporaliũ fiẽda per clericos in dubio est iudicãdũ ɔ̃ ipsos clericos ad finẽ, vt eoꝝ auaritia reprimat̃, vt inquit Abb. in. c. j. j̃. de deci. per illũ tex. ꝛ facit pulcher tex. in. c. ex parte. j̃. de cẽsi. i fi. ibi. Cũ hmõi vota gratuita fuerunt ab initio benig[illegible] sunt viris ecclesiasticis exigenda ne tanꝙ̃ exactores videant̃ lucris tẽporalibus inhiare. Et pro predicta ɔ̃suetudine ẽt facit qd̃ tradũt Abb. ꝛ postillãtes ad eũ in. c. cuꝫ in officijs. infra de testamen. ꝛ dicam statim.
507 ¶ † Tertio limita vt nõ ꝑcedat in ɔ̃suetudine ɔ̃cernẽte p̃iudiciũ successoris in bñficio ꝛ nõ preiudiciũ ecclesie exẽplũ in ɔ̃suetudine ꝙ clericus possit testari de fructibus prebẽde percipiendis post morte vsꝙ̃ ad annũ, qꝛ talis ɔ̃suetudo valet. ita Ioan. and. in reg. nemo põt. de regu. iur. lib. vj. in mercurialibus, idẽ Abb. in. d. c. i. ad fi. s. eo. ti. ꝛ in. d. c. cũ in officijs. col. i. de test.
508 ¶ † Quarto limita, vt nõ procedat q̃ñ ɔ̃suetudo esset onerosa ecclesijs respectu pene que eisdẽ ecclesijs applicari deberet, qꝛ valeret ipsa consuetudo. Exemplũ si adesset consuetudo, ꝙ emphiteota ecclesie nõ caderet a iure suo, sed solũ peti possit pensio vel canon qd̃ diligẽter in practica notãdũ est. ita inquit Abba. in ɔ̃si. lxxij. inci. circa primuꝫ col. fi. in. i. vol. idẽ Io. de ana. in consi. lxxxiiij. incipien. videndum est col. fina.
509 ¶ † Quinto limita vt nõ procedat in ɔ̃suetudine tanti temporis, cuius initij memoria in ɔ̃riũ nõ existat, ꝛ licet sit multum preiudicialis ecclesijs tñ valet. ita Bal. in. c. i. in prin. qui feu. da. pos. in lib. feudo. idẽ tenẽt quidã alij quos referunt nouiores in d. c. i. ꝛ vltra eos idẽ firmat Rota in antiquis sub titu. de consuetu. decisio. xi. Et idẽ in effectu voluit Pet. de ancha. in cõsilio. lj. incip. consuetudo. vbi decidit ꝙ valet ɔ̃suetudo tanti tẽporis cuius initij memoria non existit. ꝙ electus possit administrare in ecclesia sine confirmatione ꝛ mouet qꝛ consuetudo talis hꝫ vim priuilegij. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. ꝛ esti. Sed talis administratio põt concedi per priuilegium allег. not. per Ioan. an. in. c. cum inter canonicos. j̃. de elect. igitur ꝛc. istud idem firmat Barba. hic col. fin. dic hoc elementum

ti tenen. ꝛ not. dignū. Considera tñ super hac limitatione propter illud qđ dicūt doc. in. d. c. j. s. eo. vbi assignãdo rõnē ad regulā. s. formatā dicūt ꝙ ɔsuetudo onerosa ecclesijs nõ valet, qꝛ religioni ꝛ fini eterno repugnat. qua ratione attēta vr̄ ꝙ nullū tempus sufficiat ad talē consuetudinem inducendū, vt probatur in hoc tex. nostro. ibi cū tanto sint grauiora peccata ꝛc. Preterea qñ ɔsuetudo esset ꝯ libertatē ecclesie ɋtocūq; tēpore obtēta sit nõ vꝫ. gl. est cū qua ibi doc. transeunt in. c. clerici. j. de iudi. ex his hec limitatio dubitabilis vr̄. tñ tādē credo eā procedere qñ subesse posset aliqua causa talis consuetudinis, tūc enim ipsa ɔsuetudo tanti temporis presumitur rationabilis ꝛ presumit̄ ex causa inducta. ita in pulchro casu consuluit Abba. in consi. vij. incipien. tria. circa primū dubiū. ij. vol. vbi decidit valere ɔsuetudinē tāti tp̄is, ꝙ platus visitans ecclesias exigat pecunias vltra ꝓcurationē ab ipsis ecclesijs, qꝛ in tali ɔsuetudine põt sub esse aliqua cā, vt ꝑ eā, ꝛ ꝓsumit̄ rõnabilis ꝑ cursum tanti tp̄is.

510 vbi aūt cā subesse nõ posset aliud eēt. † Propterea nõ crederē ɔsuetudinē valere, ꝑ quā laici haberēt iurisdictionē supra clericos, qꝛ lꝫ esset vetustissima, tñ esset ɔtra ius diuinū ꝛ sine causa vel rõne, qꝛ clerici de iure diuino sunt exēpti a iurisdictione secular, vt inquit gl. sing. ꝛ approbata in. c. si imperator. xc. dist. per illū tex. ꝛ tradit Abba. in. c. at si clerici. in prin. in materia reconuētionis. j. de iudi. ꝛ alibi sepe doc. ꝛ consuetudo ꝯ ius diuinū nullo tp̄e firmatur, vt probat̄ in isto tex. ꝛ dixi. s. in. iij. not. vj. ampliatione, ꝛ in terminis hoc decidit Rota in antiquis sub titu. de consuetu. decis. x. ꝛ in antiquioribus eo. titu. decisio. ij. vbi dicit ꝙ ex nulla consuetudine ɋuis vetustissima potuit rex Anglie acquirere iurisdictionem in clericos ob repugnātiā iuris diuini. ꝛ sequitur Gemi. in. §. lege. ij. col. iiij. dist. idem Ab. in repe. c. ecclesia. s. Marie. in prin. s. de cõsti. ꝛ in. c. solite. in. vj. no. j. de ma. ꝛ ob. ꝛ i. c. si diligenti. j. de foro competen. ꝛ sequitur Fely. referēs predictas auctoritates in. c. si quis. in prin. j. đ maio. ꝛ obe. faciunt nota. per Abba. ꝛ alios in. c. ij. j. de iudi. in ea. q. an laicus possit esse iconomus in ecclesia vel fabricerius, vel collector oblationum in ecclesia. Pro premissa ēt limitatione, adduco auctoritatem Cardi. florē. in cle. si vna. q. viij. ꝛ i fi. illius cle. de reb. eccle. non alienan. vbi dicit ꝙ licet diuisio vel vnio ecclesiarum nõ possit fieri per epm̄ sine ɔsensu capitu. nec valeat ɔsuetudo in ɔriū vt inquit glo. in. d. c. si vna. tñ id nõ ꝓcedit qñ esset ɔsuetu. tāti tp̄is cuius initij memo. nõ eēt i ɔriū.

511 ¶ † Sexto limita dictā regulā, ꝛ ɔclusionē vt non procedat in his casibus, in quibus est dubiū inter doctores, an aliquid valeat de iure in preiudiciū ecclesie, qꝛ valet ɔsuetudo que obseruat opinionē ꝯ ecclesiā hoc vult Abb. post Joã. and. in. c. at si clerici. in materia prorogationis. in fine. j. de iudi. ꝛ ibi nouiores alia adducunt. facit qđ pulchre dicit Abba. in. c. cū venerabilis. s. eo. vbi dicit, ꝙ vbi est probabile dubium super validitatē consuetudinis tunc illi qui obseruant eam consuetudinē nõ peccant licet pro veritate illa ɔsuetudo sit nulla. ꝛ faciunt que tradit Fely. in. c. de quarta. col. iiij. j. de prescrip. ꝛ que dixi. s. in notabilibus in. ii. nota. in. iij. limitatione vbi plura adduxi.

512 ¶ † Septimo limita vt non procedat dicta ɔclusio, quando ꝑ consuetudinē laicorū denegatur beneficiū clericis, qđ eis spectabat facto ipsoꝝ laicoꝝ, ꝛ sic non procedit cõclusio qñ per eā cõsuetudinē clerici, ꝛ ecclesie ad ius cõe reducunt̄, qꝛ ɔsuetudo valet, licet ipsis clericis vel ecclesijs preiudicare videat̄, ita Abb. in simili de statuto in. d. c. ecclesia. s. Marie. s. de consti. col. penul. ꝛ ibi Moderni sequunt̄ alia allegantes ꝛ dicentes ꝙ valet statutū, ꝛ eadē ratione valeret cõsuetudo laicorū, ꝙ idē ius red datur laicis in foro ecclesiastico, qꝛ per illud statutū solūmodo denegantur beneficia laicoꝝ clericis vcꝫ beneficia statutorū ꝑ ipsos laicos ɔditoꝝ, nisi index ecclesiasticus eisdē statutis vtat̄, in foro suo ꝯ clericos in fauorē laicorū ibi agētiū, ꝛ sic clerici re-

513 ducuntur in effectu ad ius cõe. † Et not. pro cõplemēto huius reg. ꝙ in predictis limitationibus in quibus ɔsuetudo onerosa ecclesijs valeret non deberet extēdi de loco ad locū, vel de persona ad personam, puta si esset ɔsuetudo ꝯ capitulū nõ deberet extēdi ꝯ superiorē ad quem deuolueretur ius capituli. ita Innocen. in. c. fina. j. de offi. archi. ꝛ Abb. in. c. cū inter vniuersas. colum. prima. j. de electio. In alijs autem casibus an fiat extēsio dixi. s. plene in. iij. requisito consuetudinis.

514 ¶ † Octauo ꝛ vltimo limita vt licet vera sit dicta conclusio scꝫ ꝙ consuetudo ꝯ ecclesiam non valeat, tñ ille qui fundat̄ sup tali consuetudine excusat̄ a pena temporali, ꝛ propterea administrans in ecclesia ante confirmationē vigore ɔsuetudinis nõ ꝓuatur beneficio, ita inquit Pe. de ancha. in consi. lj. inci. ɔsuetudo per glo. ꝛ ibi doc. in. c. cum venerabilis. ff. eo. ꝛ dixi. s. plene in textualibus in. iij. nota. ꝛ an talis consuetudo administrādi ante ɔfirmationē sit semper reprobata, vide que dixi. s. in. v. limitatione huius cõclusionis. ꝛ in. xv. illatione eiusdē ɔclõnis.

515 ¶ † Sexta cõclusio colligit̄ ex theorica hic, ꝙ nõ valet cõsuetudo ꝯ publicā vtilitatē. l. fi. C. si ꝯ ius vel vtili. pub. ab hac conclusione nemo discrepat. Ex hac ɔclusione infero, ꝙ ɔsuetudo vel dispositio, qua cauetur, ꝙ primogenitus succedat, nõ hꝫ locum qñ ipse primogenitus est insufficiens, qꝛ talis dispositio, vel cõsuetudo dꝫ ita interpretari ne sit ꝯ vtilitatem totius regni. ita Bal. in aucten. hoc amplius. col. ij. C. de fideicom. ꝛ plene tradit ꝛ declarat do. Anto. corse. in tractatu suo de potestate re-

516 gia. q. x. † Itē infero ꝙ non valet ɔsuetudo admittens minores etate ad decurionatū ciuitatis, qꝛ est ꝯ publicā vtilitatem, nam ꝓsumptione iuris ꝛ de iure fragile ꝛ infirmū cõstat esse minoꝝ ɔsiliū. l. j. ff. de min. Et hãc illationē ɔfirmo ex eo qđ dicit Ang. i. l. i. §. pueritiā. ff. de postulā. vbi iqt ꝙ nõ vꝫ ɔsuetudo ꝙ disponēs, ꝙ pueri dēt vocē i. c. facit tex. i cle. vt hi q. §. i. đ eta. ꝛ qua. Cõtra tñ premissaꝝ ɔclusionē facit decisio Ang. in. l. per ꝓuincia. C. đ edificijs priua. vbi inquit ꝙ ɔsuetudo põt permittere ꝑuato habere edificium. s. muros ciuitatis, per id qđ hr̄. l. an in totum. eo. ti. ꝛ hãc decisionē refert, ꝛ sequitur do. Pet. philip.

517 cor. ɔsil. xxxiij. incip. visa inquisitione. col. i. in. iij. vol. † ꝛ dicit Cepola in tractatu de serui. vrba. predio. sub rub. de ponticello. in prin. ꝙ valet ɔsuetudo habendi ponticellos seu pontes pēdentes super viam publicam, vel solū publicū, per tex. in. d. l. an in totum, ꝛ idē est in ferratis, vt inquit Cepol. in. d. trac. in rub. de ferratis. in princi. ꝛ idem est in similibus, vt in specularibus vt dicit idē ēt Cepo. in suprascripto tracta. sub rub. de specula. Pro solu. credo dicēdū, ꝙ habere edificium. s. muros ciuitatis, vel. s. solū publicū vel similia de quibus. s. non arguit necessario preiudicium reipublice, ꝛ ꝓpea qñ vsui publico preiudicaretur talis ɔsuetudo nõ obstaret ꝛ edificia facta tolli deberēt. l. ij. §. si quis nemine prohibente. ff. ne quid in loco publico, ꝛ est de mente Cepo. in dicto tracta. de ponticello. col. ij.

518 ¶ † Limita modo premissam ɔclusionē, nisi princeps cõsentiat tali ɔsuetudini, qꝛ tunc valet, ita Gemi. in summa, xj. distin. per adducta per eū facit glo. ꝛ qđ ibi not. in. d. l. fina. C. si ꝯ ius vel vti. pub. Hec tñ limitatio procederet respectu eorū que spectāt ad principem ipsum, vel sunt sub plena potestate principis, secus in his que spectāt ad dignitatem illius principis, puta ad regnū vel ducatū, qꝛ nõ posset princeps, ꝑiudicare illis. c. itellecto ꝛ ibi oēs notāt. j. de iureiuran. vbi dr̄ ꝙ rex nõ põt alienationem facere de bonis ꝛ iuribus regni, intelligēdo tñ qñ grauiter lederetur dignitas regalis, vt dicūt Inno. Bal. Abba. ꝛ alij cõiter ibi. ꝛ ita credo intelligendū esse id qđ dicit Bar. in consil. suo.

519 clxxxix. incip. ciuitati Camerini. † vbi dicit ꝙ reges ex ɔsuetudine possūt cõcedere iurisdictiones plenarias in castris ꝛ villis per tex. in. c. abbate. §. sed ad hec. de re iudi. lib. vj. ꝛ de hoc puncto tradūt plene docto. in locis que congerit Fely. in. c. ad audientiā. col. j. ꝛ ij. j. de prescrip. ꝛ Abb. in consi. vj. in. ij. vol. Alex. post Bar. in. l. prohibere. §. plane. ff. qđ vi aut clam. ꝛ cõmunis preceptor do. Jaso. in preludijs feudoꝝ. colū. xxv. ꝛ do. Anto. corsetus in tracta. de potestate regia. q. iiij. ¶ Ex predicta limitatione inferri potest ꝙ aliquid põt induci de voluntate vel cõsensu principis qđ nõ potest induci cõsuetudine, ꝛ sic dici posset priuilegium esse fortius consuetudine, de quo aliquid dixi. s. in. ij. notabi. in prin. sed vide plene de hoc Fely. in capitu. cum contingat. de foro conpetenti.

520 ¶ † Septima sit conclusio ex ista doctrina Abb. ꝙ ɔsuetudo nõ valet ꝯ legem derogantem consuetudini. ita Abba. hic per adducta per eum. idem do. anto. hic colum. xxviij. ꝛ Bar. cū quo ceteri transeunt in. d. l. de quibus. in. ix. ꝛ. ix. oppositio. ꝛ in l. si mihi ꝛ tibi. §. fi. ff. de lega. i. vbi Alex. ꝛ Moderni alias auctoritates adducunt. ꝛ etiam tradit Alexan. multa adducens in. l. si non speciali. C. de testamen. idē Abb. ꝛ Moderni alias

521 auctoritates adducētes in. c. ij. de probatio. ¶ † Ex hac cõclusione infert̄ ꝙ lex reprobans consuetudinem censetur reprobare etiam futuraꝫ. ꝛ probatur argu. l. si seruitus. ff. de serui. vrba. predio. ꝛ firmant docto. reprobando glo. ibi que contrarium tenuit in. c. statutum. in prin. de rescrip. lib. vj. ꝛ mouentur docto. ea ratione potissime, qꝛ lex semper loquitur. l. arriani. C. de heredi. ꝛ hec fuit ratio Barto. qui idēꝫ tenet in. l. omnes populi. in. v. q. principali. ff. de iusti. ꝛ iure. idem concludit Alex. in consi. cxcv. incipien. viso testamento. in. iij. volu. ꝛ Abb. ꝛ Fely. ꝛ posteriores in. c. ij. de probatio. ꝛ cõmunis preceptor in. l. j. colū. xxvij.

xxviij.in.ij.lectura.C.de sum.trin. ⁊ in.d.l.de quibus.col.xiiij. ⁊ est cõis opi.vt in dictis locis cõperies ⁊ ita attestat̃ cõis pce ptor.in.d.l.j.idẽ attestatur Barba.hic post recitata oium do ctorũ dicta col.xix.vbi dicit ꝙ cõis est cõcordia doctorũ ꝙ con suetudine reprobata per suam iniquitatem non possit amplius introduci ⁊ sic censetur reprobata ẽt consuetudo futura, licet ipse post ea in contrarium arguat ⁊ soluat, vt per eũ.idem con cludit Gemi.in consi.suo.cxxxij.incipien.casus talis est. ad fi. tradit ẽt Alex.in disputatione sua incipien.Sigismundus col. viij.contraria tamen opinio hic relata per Abba. disputando faciliter teneri posset, q: nihil est quod pro communi vigeat.

522 ¶ †Secũdo infert ex dicta conclusione, ꝙ lex est fortior con suetudine, sed ꝯ hoc facit tex.noster, item facit illud qđ dicit gl. in.§.non ex scripto.institu.de iure natu. ⁊ alibi sepe docto.vt.s. retuli.j.conclusione. probãt enim predicta ꝙ consuetudo dero gat legi, ergo non vꝫ verũ ꝙ lex sit fortior consuetudine. Pro so lu.dicit do.Anto.hic qđ consuetudo tollit legem quando est ꝯ tenorem legis secus si sit directo ꝯ legem. Uel aliter dic vt per Abba.in.c.clerici.j.de iudi.s.ꝙ consuetudo tollit legeꝫ permit tente lege, vcꝫ permittente.l.omnes populi.ff.de iusti. ⁊ iur. ⁊ p mittẽte tex. nostro, alias secus esset per.s.adducta. ⁊ propterea dicit Fely.in.c.ꝙ super his.ver.fallit.vj.j.de maio. ⁊ obe. ꝙ cõ suetudo ⁊ lex habent se tanꝗ̃ excedentia ⁊ excessa.

523 ¶ †Amplia modo istam cõclusionẽ, vt ꝓcedat ẽt in.l.prohibi tiua, q: licet expresse non deroget ꝯsuetudini tñ consuetudo in ꝯ rium nõ valet qñ in ipsa.l.prohibitiua est inserta clausula decre ti, ita Gemi. ⁊ Philip.de perusio in.c.cũ de beneficio.de pre ben.lib.vj.col.ij.per adducta per eos facit decisio Abb. antiq hic in fine dicentis ꝙ nõ valet consuetudo contra legem haben tem perpetuã cãm prohibitionis alleg.tex.in.c.spõsaꝫ.ꝺ spon.

524 ¶ †Secũdo amplia vt procedat maxime in.l.edita in conci lio generali, q: censetur habere clausulã derogatoriã ad dispositiones ꝯrias que in futurũ ẽt fierent, ⁊ sic tacite derogat ꝯsuetu dini vt dicam in sequenti ꝯclusione.viij.in.ij.limitatione.

¶ Tertio amplia vt procedat si lex non faciat mentionẽ de cõ suetudine, sed solum improbet aliquid tanꝗ̃ irrationabile q: nõ valet ꝯsuetudo que induceret̃ vel esset inducta in ꝯrium, q: irra tionabilis esset, ita Pau.de eleaza.in cle.j.de electio. ⁊ patet exemplum ibi idem Gemi.in.c.j.in fi.de consti.lib.vj. ⁊ in sum ma.xj.dist.ad fi. ⁊ in consi.cxxxij.incip.casus talis est.ad finẽ.

525 ¶ †Quarto amplia, vt procedat ẽt si esset consuetudo tanti tẽ poris, cuius initij memoria in ꝯriũ nõ existit, q: non valet qñ lex improbat ꝯsuetudinẽ.ita do.Anto.in.c.cum ex officij.j.de pre scrip. per illum tex. ⁊ ibidem loquit̃ Abbas in.iij. nota. idem Cardi.floren.clare in cle.ij.in prin.in.viij.q. ⁊ in.§.j.in fi.de re bus eccle.non alienan. ⁊ Fely.in.c.cũ cã.col.iiij.j.de re iudic. ⁊ ẽt tradit Fely.plene licet aliqua in contrarium adducat. in.c. accedentes.j.de prescri.col.ij.idẽ dicit Imo.hic ⁊ Felyn.in.c. cũ ex officij.col.vj.j.de prescri. ⁊ pro ista ampliatione stringit ra tio, q: lex semper loquitur.l.arriani.C.de here.ergo lex repro bans consuetudineꝫ censet̃ perpetuo illam reprobare, ⁊ bene fa

526 cit tex.in.l.seruus.C.de penis.†vbi dr̃ ꝙ ꝯdemnatus simplici ter ad vincula perpetuo in vinculis stare debet, ⁊ tradũt doct. in.c.ex literis.s.de consti. Aliqui tñ vt dixi tenent ꝯrium, maxi me Abb.sibi ꝯrius in consi.xxvj.incip.in qõne.in.ij.vol. ⁊ alij quos Fely.refert in.d.c.accedentes, ⁊ idẽ tenet Card.alex.in. c.si frustra in.iij.col.viij.dist. ⁊ Pet.de ancha.clare in.d.ꝯsi. lj.per glo.in cle.statutũ.de elec. ⁊ facit qđ dicit Bal. in.l.vni

527 ca.C.de annali excep.col.ij.†vbi inquit ꝙ clausula nulla pre scriptione obstante non trahitur ad prescriptionem centum an norum.idẽ dicit Ang.in auc.vt de cetero cõmu.non fiant circa fi.per illum tex.iuncta glo.in verbo prescriptio.seqnit̃ Alexã. in.l.nemo põt.col.xj.ff.de leg.j. ⁊ alia adducit Fely. in rubrica de prescrip.col.fi.Cogita vtrũ forte dici posset ꝙ opinio prece dens solum procedat quãdo durat causa reprobationis ista au tem secunda opinio ꝓcedat quando causa reprobationis nõ du rat, vt in.j.limitatione statim dicetur. Et not.q: ꝓcedit ista am pliatio nedum quando lex diceret quauis consuetudine non ob stante, sed etiam quando diceretur simpliciter, ⁊ indiffinite con suetudine contraria non obstante.ita inquit Cardi.floren.in.d. cle.ij.§.i.in fi.de reb.eccle.non alienan.

528 ¶ †Limita modo dictam conclusionem, nisi consuetudo indu catur ex noua causa vel ratione que non fuerat tẽpore legis dã nantis consuetudinem, q: tunc vacabit.ita Abb. hic. argu.l.si hominem.ff.manda. ⁊ ita in effectu declarat ipse Abba.glos.in cle.statutum.de electio.qui predicte conclusioni repugnat.idẽ concludunt Abba. ⁊ posteriores alias auctoritates referentes in.d.c.ij.j.de probatio. ⁊ idem firmant Gemi. ⁊ Car. ⁊ Alexã. in dicto capitulo frustra.

¶ Seccundo limita eandem conclusionem nisi publica vtilitas suadeat reuocationeꝫ legis, que derogabat consuetudini q: tũc consuetudo valet, ita do.Anto.hic.col.xxviij.in fi.idẽ Gemi. pulchre post Imol.in.c.j.in fi.de constitutio.lib.vj.Et hec li mitatio sub precedenti comprehendi potest.

529 ¶ †Tertio limita vt non procedat quando expressus consen sus principis interueniret in inducenda consuetudine, q: tunc valeret contra legem etiam derogantem consuetudini. ita do. Anto.hic.col.xviij.in fi.idem Gemi. in summa.xj. distinctio. allegat Joan.andre.in addi.Spe.in titu.de instru. edi.§.com pendiose.ver.sed nunquid.nec in hoc vr̃ difficultas, q: princeps ipsi legi potest derogare. Quinimo ꝯriam dispositionem facien do illi derogat, licet de ea mentionem non facit dicto capitulo primo.de constitutio.libro sexto.

530 ¶ †Quarto limita dictam conclusionem vt non procedat qñ lex tolleret simpliciter consuetudinem preteritam vel introdu ctam, q: tunc cõsuetudo inducta post legem ipsam eideꝫ legi de rogaret. ita Gemi.in.d.c.j.col.fina.alia adducens.idem vide tur sentire do. Anto. hic.col.xxviij.aliter tamen loquitur bal. in.l.dudum.C.de contraben.emptio. ⁊ in alijs locis relatis per cõmunem preceptorem in.d.l.de quibus. colũ.xviij.mihi pla cet vt distinguamus prout Abb.hic dicit, aut causa noua oritur inducendi consuetudinem ⁊ valebit cõsuetudo, aut militat anti qua, ⁊ tunc secus ⁊ hoc est rationabile scilicet, ꝙ si lex ex aliqua causa cassauit consuetudinem que tunc vigebat, vt dicamus ex mente legis esse ꝙ durante illa causa duret effectus cassationis ⁊ reuocationis.argu.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patro. ⁊ .c. cum cessante.de appella. ⁊ hoc etiam fuit de mente Bal.in.d. l.dudum. ⁊ clarius in cõsi.suo.cclxxxij.incipiẽ.fratres predica tores.in.i.vol.vbi dicit ꝙ cõsuetudo irrationabilis prohibita in preteritum videtur prohibita etiam in futurum allegat.l.vij. in.§.diuus.ff.de sepulcro viola.

¶ Quinto ego limitarem dictam conclusionem vt non proce dat quando lex non est recepta in obseruantia, q: licet deroget consuetudini, tamen contraria consuetudo valet. Et in hoc non videtur esitandum, q: ex quo lex talis non attenditur iuxta glo. in.c.i.de treug. ⁊ pace.cuꝫ his que congerit ibi Fely.post Ab. declarando vt per eos, certe non attendetur etiam clausula ip

531 sius legis per quam derogetur consuetudini.†q: corruente ali qua dispositione corruunt clausule in ea inserte, vt inquit glo.no ta. in.l.si patronus.§.patronum. in verbo fauiana.ff.si quis in frau.patro. ⁊ hoc probat bonus text. in.l.fina.ff.de constituta pecu.cum similibus, vt congerit communis preceptor in.l.non dubiuꝫ.col.penul.C.de legibus. facit regula accessorium.de re gu.iur.lib.vi.bene etiam facit in proposito decisio Bald. in.l. omnes peregrini.colum.fi.C.communia de successio.vbi loqui tur de reformatione derogante statuto que non est recepta in ob seruantia quia non ligat secundum eum. Quando auteꝫ dicatur lex non recepta in obseruantia, ⁊ quando id attendatur decla rant plene docto.in.d.c.c.j.de treug. ⁊ pace.tradit etiam pul chre do.Fran.de arc.in consi.xi.incipien. procedendum. col. iij. ⁊ in consi.cliiij.incip.consultatio preposita.col.i.ad fi.

532 ¶ †Octaua est conclusio ꝙ consuetudo derogat legi precedẽ ti non habenti clausulam derogatoriam ad consuetudinem, ⁊ sic consuetudo valet contra ipsam legem.tex.est hic. ⁊ in.d.l.de q bus. ⁊ exempla ꝗ̃plurima retuli.s.in.iiij. not. Aliud quotidia num exemplũ cõmemoro, q: si in loco extaret consuetudo, ꝙ cõ tractus non haberetur pro perfecto, nisi de eo fieret instrumen tuꝫ, certe vt credo talis consuetudo derogaret dispositioni.l.pa ctum quod bona fide. cum simi.C.de pac. ⁊ ita in terminis te net Pau.de cast.in consi.cxxxij.incipien.viso puncto ⁊ dubijs in fi. ⁊ antiqua impressione. vbi presupponit talem extare con suetudinem in venditione vel contractu de rebus immobilibus.

533 † An aũt ex eo ꝙ cntrahentes post conclusionem dicũt cras faciemus instrumentum contractus dicatur per hoc minus per fectus, tradit pulchre Aretinus in consi.suo.clx.incipien longa est.col.iij.in.ij.dubio. ⁊ Barba.in rub.j.de emptio. ⁊ venditio. col.ij. ⁊ aliquid tradit Pau.de cast.in cõsi.xlij.incip.tria sunt Pro conclusione etiam nostra facit, q: pari modo valeret con suetudo contra statutum ciuitatis vel loci, q: eadem subest ra tio, ⁊ propterea plene consuluit do. Pet. philippus corneus in consi.ccxciij.incip.circa supradictam conclusionem.in.i.volu. ꝙ valet consuetudo contra statutum Spoleti disponens ꝙ ho

ita communitatis non possint vendi nec locari vltra annum.
534 ¶ †Sed contra istam conclusionez oppo. ꝛ vr̄ impossibile esse
talem cõsuetudinem valere, qꝛ ꝯueniens legi peccat. c. ij. de ma
iori. ꝛ ob. not. in. c. nã cõcupiscentiam. s. de consti. item ꝯueniẽs
vel nõ obediens statutis peccat. gl. est in. c. vt animarum. de cõ
stitu. lib. vj. ꝛ tradit plene. d. Fely. in. d. c. nã concupiscẽtiã. er
go consuetudo contra legem vel statutum nõ deberet valere tã
quam peccati nutritiua. c. fi. de prescri. lib. vj. Pro solu. credo
negan. esse assumptum, ꝛ dico ꝙ ꝯuenientes aio inducendi con
suetudinẽ non peccat, qꝛ id faciunt auctoritate legis, vcꝫ. d. l. de
quibus. ff. de legi. ꝛ tex. nostri. ꝛ alioꝝ iuriũ approbantiũ ꝯsue
tudines. Vel aliter responde vt respondet Bar. in repe. l. ij. in
vj. oppo. C. que sit lon. consue. vbi dicit ꝙ inducentes consuetu
dinem non delinquunt, qꝛ id faciunt ex presumpta scientia, ꝛ cõ
sensu imperatoris. Sed ista solu. in idem recidit cum preceden
ti. Aliter etiam responderi potest, vt colligitur ex verbis bart.
in. d. l. ij. q. xix. in prin. ver. ij. instat. sed precedens melior mihi
vr̄ quam colligo ex verbis Bar. ibidem in sequenti. ver. ibi ter
535 tio instatur ꝛc. † Et etiam hanc difficultatem ita soluit Jo. an.
hic quem refert ꝛ sequitur Barba. hic. col. xvj. dicentes ꝙ po
pulus inducens consuetudinem non delinquit, qꝛ id facit. l. per
mittente. vcꝫ permittente. l. de quibus. ff. de legi. cum simi.
536 ¶ †Secũdo contra premissam conclusionem oppo. de. d. l. ij.
C. que sit longa consue. vbi expresse dicitur, ꝙ consuetudo non
vincit rationẽ nec legẽ. Abbas hic soluit, vt per eum. vide etiã
do. Anto. hic. col. xxvij. ꝛ seq. placet mihi solu. Fulg. post Ni
cola. mata. in. d. l. de quibus. que si recte cõsideras nõ est diui
natiua, vt ẽt Fulg. demonstrat, licet Bar. asserat eam esse diui
natiuã. dicebat. n. Fulg. ꝙ tex. in. d. l. ij. intelligit̃ de ꝯsuetudine
irrationabili, ꝛ vere ita loquit̃, qꝛ dicit ꝙ nõ valet consuetudo ꝯ
rationem, ergo vult ꝙ illa consuetudo sit opposita rationi, ꝛ lꝫ
cõis preceptor ibi col. iiij. ꝛ plenius. col. xviij. multũ instet ꝛ p̃
supponere videatur difficultatem de illo tex. esse insolubilem,
tamen iudicio meo bona est so. predicta. Nico. ꝛ Fulgo.
¶ Amplia modo premissam conclusionem, vt procedat ẽt si cõ
suetudo errore iuris inducatur, qꝛ tenet ꝯ legem. tex. est in. l. ꝙ
non ratione. ff. de legi. qui sic cõiter intelligit̃ vt dixi. s. in requisi
tis consuetudinis in. ij. requisito.
537 ¶ †Secũdo amplia vt cõsuetudo tollat. l. neduꝫ in ciuitate vbi
est, sed ẽt in districtu vel oppido ciuitati subiecto. hoc probatur
argu. c. super eo. ꝛ ibi not. do. Anto. de cog. spiri. ꝛ hoc etiã fir
mat glo. ꝛ Bar. in. l. ex ea. ff. de postu. ꝛ Bar. in repe. d. l. ij. q.
xxxvj. C. que sit lon. consue. ꝛ ad conclusionẽ premissam allegat
Bart. tex. in. §. j. institu. de satisda. tradit ẽt pulchre Paul. de
cast. in cõsi. clxj. incip. in presenti cã. in prin. ꝛ Soci. in consilio
suo. vij. inci. nunc quesitoꝝ superius formatoꝝ. in. j. dubio ad fi
nẽ. Sed tñ aduerte qꝛ aliter loquitur Abba. in. c. cum ecclesia
Vulterana. in vlti. not. s. de cle. ꝛ in. c. super eo. j. de censi. ꝛ in. c.
538 pastoralis. in prin. col. iij. ꝛ in. c. qm̃ in. ij. not. j. de offi. ordi. †cõ
cludit. n. Abba. in dictis locis ꝙ ꝯsuetudo ꝯ ius nõ extẽpatur
ad loca particularia. Pro solu. dici posset ꝙ Abb. intelligi dꝫ
vt verũ dicat, qñ in loco particulari est specialis consuetudo, qꝛ
tunc illa prefertur, vt ipsemet Abb. ibi vult, dicens ꝙ specialis
cõsuetudo loci particularis prefertur in eo loco alteri consuetu
dini generali prouincie, per tex. in. d. c. qm̃. ꝛ per alia ꝛ idẽ cla
re dicit Bar. in. d. l. ij. q. xxvj. dicit tñ Barba. hic. col. xxxj. ꝙ
castra nõ p̄nt habere consuetudinem ꝯriam statuto sue ciuitatis
nisi per principẽ cõfirmet̃ qꝛ mẽbra nõ debent recedere a capi
te. c. cũ non liceat. j. de prescrip. nec ꝯgruit secũdum eum ꝙ vna
obseruantia sit in ciuitate, alia in castro allegat. l. fi. C. de testa. ꝛ
idem prius dixit Bal. clare in. l. j. in prin. C. que sit lon. consue.
allegando tex. in. d. l. fina. idem vult Bal. in. c. trãslato. s. de cõ
stitutio. vbi dicit ꝙ qñ statuta nõ sunt cõpatibilia seruatur statu
tum loci dominantis. idem Bal. in auc. defuncto. in fi. C. ad ter
tul. ꝛ Roma. pulchre in consi. ccxviij. incip. presens casus vbi
dicit ciuitatẽ Pisanam subesse constitutionibus vrbis Floren
tine, idem in effectu vult Alex. in. l. si cõuenerit. la. ij. §. si nuda
ff. de pigno. actio. ꝛ ppea non vr̄ veruꝫ id qđ. s. dixi scilicet ꝙ si
in loco subdito ciuitati sit particularis cõsuetudo, illa preferat̃.
539 ¶ †Tandem concludendum videt̃ qđ illud qđ. s. dixi scilicet
qđ ꝯsuetudo specialis que sit in loco subdito alteri loco vel ciui
tati preferatur consuetudini loci superioris, procedat in consue
tudine que induceret̃ loco subdito circa res suas. secus aũt esset
in ꝯsuetudine circa concernentia iurisdictionẽ, vt dixi. s. in. viij.
requisito consuetudinis in. q. an mulieres possent inducere cõ
suetudinẽ, ꝛ in qõne an vna familia possit inducere consuetudi
nem, ꝛ in. q. an vna pars ciuitatis possit inducere consuetudinẽ
ꝛ in istis terminis intelligatur decisio Bart. in. d. l. ij. q. xxxvj.
ꝛ alioꝝ. s. relatoꝝ scilicet qñ specialis cõsuetudo loci subditi est
circa res ipsius loci alias procedat decisio Bal. ꝛ Barba. s. re
latorum vel possit procedere dicta decisio Bar. ꝛ sequaciũ in
consuetudine confirmata per principem, vel ex tacito superio
ris consensu inducta, qꝛ tunc indistincte preferret̃ consuetudini
ciuitatis vel loci superioris, vt declarat Roma. in cõsi. suo. lxj.
incip. licet mihi. in fi. ꝛ dicit Areti. in consi. cxxxij. incip. in cã.
col. ij. ad fi. ꝙ stat simul ꝙ in ciuitate sit vna ꝯsuetudo ꝛ in co
mitatu alia vt per eũ. ꝛ in hoc arti. vide ẽt do. Anto. hic colũ.
xxxvij. vbi ẽt attingit quid iuris est, castrũ nouiter subijciat̃ ciui
tati, ꝛ de his punctis ẽt tradit do. Laurẽ. calcaneus in consilio
suo. ij. incip. quidã nobilis. col. xxiiij. vide ꝑ eos. Premissaꝫ ẽt
doctrinã in effectu tradit Bar. post Guil. in. d. l. ij. q. xxxvij. C.
540 que sit lon. consue. ꝛ in puncto premisso. †vide ẽt doctrinã Jo.
an. in rub. s. eo. ꝛ ibi refert ꝛ seqt̃ do. Ant. circa fi. dñt. n. prefa
ti doc. ꝙ in primis attendenda est consuetudo loci castri vel vil
le, qđ tñ credo declarãdũ esse vt dixi. s. ꝛ si in loco nõ inueniatur
attẽdit̃ ꝯsuetudo diocesis, tertio consuetudo prouincie, quarto
ꝯsuetudo regni vel vicinaruꝫ prouinciarũ, quinto ꝛ vltimo ꝯsue
tudo Romana, ꝛ allegat ad hoc iura mula. Idẽ dicit Cardin.
flo. hic. q. l. post Comp. ꝛ hanc doctrinã refert ꝛ sequit̃ cõis p̃
ceptor in. d. l. de quibus. col. j. intellige tñ premissam doctrinaꝫ
dum dixi ꝙ quarto loco attendit̃ consuetudo prouinciaꝝ vici
narum, ꝛ vltima ꝯsuetudo Rome, vt id nõ ꝓcedat qñ ius com
mune esset in cõtrarium in alia prouincia vel loco non subiecto
qꝛ tunc in illa prouincia vel loco nõ subiecto alterius commune
preferret̃ tex. est in. d. l. de quibus. in prin. ꝛ ibi not. plene. Cõ
suetudo. n. ꝯ ius nõ extẽdit̃, vt plene dixi. s. in. iij. requisito ꝯsue
tudinis. tradit ẽt Abba. in. c. cũ oliꝫ. col. fi. s. eo. itẽ id quod dr̄
de ꝯsuetudine vrbis Rome hodie nõ procedit, vt dicit Cardi.
hic. q. l. in. iij. oppositio. intelligi enim debet de cõsuetudine ec
clesie Romane, vt declarat Cardi. s. relatus. ꝛ Pau. de cast.
in. d. l. de quibus. col. j. Itẽ hoc intellige ꝛ declara vt pulchre
declarat Barb. in rub. s. eo. carta penul. col. iiij. vbi distinguit.
541 † an cõsuetudo ecclesie Romane disponat super his que sunt
sibi reseruata in priuilegium aut super alijs vt per eũ, ꝛ inter
cetera dicit ꝙ vbi cõsuetudo ecclesie Romane disponit super
modo cõficiẽdi vel dandi literas sue cancellarie, tũc talis cõsue
tudo est ab oĩbus obseruãda. allegat gl. in. c. ad hec. j. de sentẽ.
excõ. ꝛ tex. in. c. ꝙ̃ graui. j. de cri. falsi. ad hoc ẽt bene facit tex.
542 quem ibi Abb. not. in. c. ex literis. s. de cõsti. †vbi probatur ꝙ
stilus curie romane facit ius, ꝛ põt allegari in decisionibus cau
sarũ qñ ius nõ reperit̃ in ꝯrium, qđ dicit Abb. ibi esse notandũ
ꝛ allegat tex. ꝑ cõcordãti. in. c. literas. j. de iura. calũ. ꝛ sequun
tur posteriores ibidẽ, facit gl. in. c. dispẽdia. in verbo processus
de rescrip. lib. vj. hoc tñ intellige vt nõ procedat qñ in alio loco
est stilus contrarius, quia ille attenditur, nisi ecclesia Roma
na, aliud suadeat. ita pulchre declarat Roman. in cõsilio suo.
ccclxviij. incip. circa primum. col. iij. ꝛ hoc cõprobo, quia sicut
extra vrbem in loco in quo nõ esset ille stilus ius cõe preferret̃
ipsi stilo Romano, vt presupponit Abba. in. d. c. ex literis. sic
ꝯsuetudo vel stilus ipsius loci preferret̃ stilo curie Romane, ꝑ
ea que. s. adducta sunt in prin. huius ampliationis, vbi maxime
allegaui gl. ꝛ Bar. in. l. ex ea. ff. de postulãdo. ꝛ in. l. ij. q. xxxvj.
C. que sit lon. ꝯsue. probat̃ ẽt, qꝛ sicut ꝯsuetudo loci derogat iu
ri communi in eo loco, vt in hoc. c. cauetur. ꝛ in dicta. l. de qui
bus. ff. de legib. eadem ratione derogabit consuetudini vrbis ro
543 me. †Ista tamen declaratio non procederet in articulis fidei, ꝛ
in sacramentis ecclesie quia in his consuetudo ecclesie Ro
mane est vbiqꝫ seruãda. glo. est nota. in. c. j. in verbo docuit. de
summa tri. ꝛ fide catho. lib. vj. tradit Abba. in. c. consultatio
ni. j. de frigi. ꝛ malefi. vbi etiam sentit ꝙ. s. dixi in ver. crederem
declarãdo vt ꝑ eum, ꝛ predictam glo. in verbo docuit sequitur
etiam Abba. in. c. olim. s. eodem ritu. in. c. pastoralis. j. de offic.
ordi. in. c. ꝯsiliũ. j. de obser. ieiu. in. c. super eo. de censi. in. c. ij. j.
de ferijs. in. c. ad abolẽdã. j. de here. ꝛ in. c. bone. el. i. j. de postu.
prela. ꝛ in ista materia maxime an consuetudo vrbis Rome sit
vbiqꝫ seruanda, vide gol ꝛ docto. in. c. consuetudo. j. distin. ꝛ in
locis ibi relatis per Gemi ꝛ Ro. in. d. consi. ccclxvij. vide etiã
glo. ꝛ docto. in. c. nolite. xj. distinctio. ꝛ doc. in. d. c. j. de sum
ma trini. lib. vj. Barba. in rub. s. eo. carta penul. ꝛ an talis con
suetudo vrbis Rome seu ecclesie Romane possit seruari Me
diolani, dixi. s. in. ij. q. collecta ex doctrina Abba. extra glo.
¶ Limita nunc conclusionem, vt procedat dummodo allegãs
talem

544 talem consuetudinem probat q sit rationabilis. † q2 quando cõsuetudo est contra legem prout loquitur conclusio nostra, tunc irrationabilis presumitur. ita do. Anto. hic. col. iij. post Joan. and. idem Abb. in. c. ij. j. de probatio. ⁊ sequuntur ibi posteriores per tex. in. c. iij. j. de eo. qui mit. in pos. ibi si laudabilem esse constiterit, tamen Are. in consi. suo. xxiij. ad fi. incipien. in presenti consultatione. dicit q consuetudo que est contra ius positiuum in dubio presumitur rationabilis, ⁊ ex causa allegat oẽs modernos hic, sʒ non comperi aliquem hoc dicentem, nec hoc aliquo iure probatur nec ratione quinimo tex. noster vʒ probare contrarium ibi nisi fuerit rationabilis. Reperio tamen quod Are. ipse in. d. c. ij. ⁊ ante eum Abba. s. in gl. in verb. rationabilis, dicunt q ex quo consuetudo consistit in iure seu facit ius, nõ est probanda illius rõnabilitas sed iudex habet hoc discernere, ⁊ hanc opinionem credo veriorem, q2 arbitrio iudicis statur an consuetudo sit rationabilis secundum cõmunez opinio. vt ibi dixi. † Et propterea frustratorium est dicere q probanda sit

545 rationabilitas, ⁊ hec opinio maxime procederet in ɔsuetudine tãti temporis cuius initij memoria non existat in contrarium, quia talis non presumitur irrationabilis, licet esset contra legem. ita Gemi. ⁊ Cardi. alex. in. d. c. frustra. ⁊ dixi. s. in glo. in ver. rationabilis. col. j. vbi etiaʒ allegaui. Abb. in consi. suo. vij. in. ij. volu. item maxime procederet vbi esset consuetudo generalis, vt inquit Gemi. in. c. illa. xij. distin. si tamen constaret de irrationabilitate, licet esset consuetudo tanti temporis cuius initij memoria non extaret in contrarium, vt probatur in tex. nostro. ⁊ in capi. si consuetudinem. viij. distin. ⁊ ibi nota. sed hoc declara, vt dixi. s. in glo. in ver. irrationabili. in. iij. aduertendo.

546 ¶ † Secundo limita dictam conclusionem, vt nõ procedat, qñ lex contra quam consuetudo induceretur esset adita in concilio generali, q2 tunc consuetudo non valeret ita decidit Bal. in titu. de pace ⁊ constan. col. iiij. allegans Joã. and. vt per eũ. idẽ tenet cõmunis preceptor alia adducens in. d. l. de quibus. colũ. xiiij. ⁊ ratio huius decisionis est, q2 talis lex edita in concilio generali censetur habere clausulam derogatoriam ad dispositiones contrarias, vt est formosum dictum Archi. in. c. j. de constitutio. lib. vj. tradit Bal. in. l. humanuʒ. C. de legi. ⁊ Fely. plenissime in. c. nonnulli. s. de rescrip. colum. iij. ⁊ in capitulo primo columna nona. s. de constitutio.

547 ¶ † Tertio limita, vt non procedat dicta conclusio in non vsu, q2 non vsus non derogat legi, eo quia per non vsum non inducitur consuetudo, ita inquit do. Anto. hic. col. xv. ⁊ tradunt doc. in locis plene relatis per Fely. in. d. c. j. j. de treug. ⁊ pace tradit etiam cõmunis preceptor in. d. l. de quibus. col. viij. in fin. ⁊ dixi. s. post expedita requisita consuetudinis in. j. conclusione, in qua tractaui an consuetudo tollatur per consuetudinem contrariam, in prima limitatione, sic per actus mere facultatis non inducitur consuetudo, vt tradit do. Anto. hic. ⁊ Abba. in. c. cũ ecclesia sutrina. j. de causa possessio. ⁊ proprie. post Inn. ibi idẽ Abb. in. c. cum ioannes. j. de cleri. cõiuga. ⁊ in. c. ex parte. astẽ sis. j. de conces. preben. in vltimo not. vbi ponit pulchram decisionem ⁊ de hoc etiam infra dicetur.

548 ¶ † Quarto limita vt non procedat quando consuetudo posset concordari cum iure communi, q2 tunc concordatur, non autem derogat legi, ita Gof. in summa huius tituli in fine. per text. in. c. cum dilectus. s. eodem titu. facit tex. in. c. cuʒ expediat. de electio. lib. vj. ⁊ in. l. vnica. C. de inoffi. dotibus. in fi. omnis eniʒ cõtrarietas reducenda est ad concordiam si fieri potest. ⁊ propterea dicimus q iura iuribus sunt concordanda vt probant text. preallega. item si in actis vel processu reperiatur contrarietas, illa est concordanda quãtum fieri potest. ita Bald. in. l. cuʒ falsa. C. de iuris ⁊ fac. ignoran. ad fi. ⁊ ibi communis preceptor refert, idẽ esse in iuro in instrũs, ⁊ actibus peradducta p eũ, ⁊ de contractibus tradit Barto. in. l. fina. §. idem quesijt. ff. de conditio. indeb. ⁊ ibi cõmunis preceptor refert idem esse in respon-

549 sionibus ad positiones. † Iteʒ instrumenta contraria etiam ex interuallo facta concordari debent secundum Cardi. in consil. cxj. incipien. factum sic se habet, ⁊ Alexan. in consilio. xxv. incipien. viso. in. ij. volu. similiter statuta contraria ad concordiã sunt reducenda, ⁊ tradit Alexan. in consi. xxiiij. incipien. animaduersis. col. x. in. ij. volu. ⁊ latius in consi. cxxij. incipiẽ. scripsit ecclesiasticus. col. v. ⁊ sequentibus in. iiij. volu. tradit etiaʒ Abba. in. c. gratum. in principio. j. de officio delegat. per illum text. sic dicimus in testibus contrarijs. c. cuʒ tu. ⁊ ibi plene traditur maxime per Fely. j. de testi. idem est in rescriptis contrarijs, vt inquit Bald. in rubrica. s. de rescriptis. circa finem. idẽ etiam est in opinionibus dictorum contrarijs. ita Imol. in cap. super literis. per illum tex. s. de rescriptis. in principio. Et generaliter hoc procedit in omnibus dispositionibus quando contrarietas saluari potest, vt tradit Alexan. in consi. cxlj. incip. viso testamento. in. ij. volu. Quando autem concordia fieri non potest que dispositio attendi debeat, vide que congerit communis preceptor in. l. si ruffinus. C. de testa. mili.

¶ Quinto limita vt procedat conclusio predicta dummodo cõsuetudo hẽat reqsita de qbus. s. diximus in. j. pte glo. magne.

¶ Sexto limita vt non procedat dicta cõclusio quando lex est fundata in ratione naturali, quia consuetudo in contrarium nõ tenet, vt demonstraui. s. in. iiij. conclusione extra glosas.

550 ¶ † Vltima conclusio est, q lex non tollit consuetudinem precedentem, ita Abbas hic per tex. in. c. j. de constituti. libro. vj. vbi assignatur ratio, q2 princeps verisimiliter ignorat consuetudines tales ⁊ nemo discrepat. ⁊ licet Abb. hic alleget Bart. in contrarium in. d. l. de quibus. tamen ibi in repetitione in. x. oppositione. hoc idem tenet, nec in lectura contradicit, q2 se remittit ad canonistas. Abb. tamen non respondet ad. §. diuus. in. l. ij. ff. de sepulchro viola. quẽ tex. Abba. ipse in contrarium allegat. Sed pro solu. vide glo. ⁊ docto. in. d. c. j. ⁊ Paul. de castro ⁊ communem preceptorem in. d. l. de quibus. colũ. xij. in fi. vbi plures solu. referunt ad illum tex.

¶ Limita modo dictam conclusionem vt non procedat in consuetudine generali, ⁊ vulgata, q2 tollitur per legem sequentem. ita Bal. per tex. ibi in. l. ij. C. que sit longa consuetu. ideʒ probat tex. cum glo. in. d. c. j. in verbo singularium ⁊ tradit Fely. in. c. super literis. colum. vj. de rescrip. ⁊ domi. Marti. lau. in trac. de principibus notabili. xxvj.

¶ Secundo limita, nisi consuetudo sit particularis illius populi qui legem vel statutum in contrarium edidit, quia tunc cõsuetudo precedens tollitur, ⁊ ratio est, quia ille populus talis consuetudinis notitiam habet. ita Abb. hic in fine, ⁊ Barto. in extrauagan. ad reprimen. in ver. non obstantibus ad finem.

¶ Tertio limita nisi per legem que est contra cõsuetudinem reducamur ad ius cõmune primeuum, quia tunc consuetudo tollitur per. l. contrarium. ita Pau. de cast. in. d. l. de quibus. colũ. fin. sic intelligens tex. in. d. l. iij. §. diuus. ff. de sepulchro viola. sʒ tu considera q huic limitationi repugnat ratio tex. in. d. c. i. de consti. libro sexto scilicet ratio ignorantie consuetudinis que p̃sumitur esse in principe condente legem, nisi forte dicas q hoc casu princeps presumitur habere notitiam consuetudinis, ⁊ ratio est, q2 stante iure communi primeuo princeps superfluo faceret legeʒ nouam idem disponentem, nisi id faceret vt tolleret cõsuetudinem que ipsi iuri primeuo derogaret.

¶ Quarto limita dictam conclusionem vt nõ procedat quãdo consuetudo esset contra publicam vtilitateʒ, quia tunc lex tollit ipsam consuetudinem precedenteʒ. ita Paulus de castro post Bal. in dicta. l. de quibus. sic intelligens textum in. d. §. diuus. Sed tu considera q dicta ratio tex. in dicto capi. primo. de cõstitutio. lib. sexto repugnat huic limitationi, videlicet ratio ignorantie consuetudinis, nisi saluando hanc limitationem dicas q hoc casu princeps presumitur scire ipsam consuetudinem, quia si est contra publicam vtilitatem satis publica ⁊ nota videtur cõsuetudo ipsa, que tamen solu. non multuʒ satisfacit, vnde melius est dicendum quod isto casu faciliter lex tollit dictam consuetudinem, quia si est contra publicam vtilitatem irrationabilis est argumen. capi. erit autem lex. quarta distinctio. ⁊ sic non est attendenda. vt in text. nostro dicitur. ⁊ propterea etiam quod nulla lex in contrarium fieret, de tali consuetudine non esset curandum, vt hic in tex. dicitur. An autem vna cõsuetudo tollat aliã precedentem dixi supra post requisita consuetudinis, in prima questione ⁊ etiaʒ supra extra glosaʒ. in secunda questione. ⁊ per hec cum laude Redemptoris ac virginis sacratissime expedita sunt ea que per Abba. in hoc. c. attinguntur.

Nunc vt reliquuʒ materie expediamus, formo infrascriptas questiones, quas prout ex alto mi

551 bi concessuʒ erit explicabo, ⁊ pulchrum seruabo ordinẽ, † quia vbi non est ordo ibi est confusio, vt inquit glo. in. §. inordinatuʒ. in verbo confusum. in auc. de here. ⁊ falci.

¶ Primo queram qualiter consuetudo in iudicio pponatur.

¶ Secundo qualiter formabitur libellus in consuetudine.

¶ Tertio an in libello oporteat consuetudinem allegare.

¶ Quarto quot testes requirant̃ ad probandũ consuetudinez.
¶ Quinto an doctori attestanti de consuetudine credatur.
¶ Sexto qualiter ꝛ quomodo probatur consuetudo, ꝛ quomodo formentur capitula, ꝛ quid debeant deponere testes.
¶ Septimo quomodo probatur communis vsus loquendi. itẽ cõmunis vsus vtendi. item cõmunis vsus intelligendi.
¶ Octauo an ꝛ quando iudex possit se informare de consuetudine absq; eo ꝙ per partes probetur.
¶ Nono an consuetudo liget principem.
¶ Decimo an consuetudo sicut ligat personas particulares ita liget ciuitatem ipsam vel locum in quo est consuetudo.
¶ Undecimo an consuetudo laicorũ vel populi liget clericos.
¶ Duodecimo an consuetudo liget forenses.
¶ Decimotertio an consuetudo liget subditos extra territorium morantes.
¶ Decimoquarto an consuetudo liget infantes, minores, absentes, ꝛ furiosos.
¶ Decimoquinto an ꝯsuetudo ciuita. liget iudeos ibi habitãtes.
¶ Decimosexto an iudex debeat in iudicando sequi consuetudinem litigantium an loci iudicij, ꝛ quid iuris si diuersa sit consuetudo actoris, ꝛ rei.
¶ Ultimo an iudex in exequendo sententiam debeat seruare consuetudinem loci actoris vel rei vel consuetudinez loci in quo fit exequutio.

552 **Primo igitur quero † qualiter** consuetudo in iudicio proponatur? In hac questione Bartol. in repetitione dicta. l. secunde. C. que sit longa consuetudo questione. xxiij. post Pet. ꝛ Guil. de cun. per eum relatos dicit ꝙ quandoq; proponitur per modũ exceptionis, quandoq; in vim actionis, vel realis, vel personalis, quandoq; officio iudicis, exẽplificando, vt per eum, idem inquit Bartol. in dicta. l. de quibus. in lectura. columna fina. ꝛ in repetitio. in tertia questione principali. ꝛ cum Barto. transeunt simpliciter alij ibi, idem in effectu Bal. in. l. ex placito. questione decima. C. de rerum per
553 mutatio. † vbi querit vtrum ex consuetudine oriatur actio in factum, an conditio ex lege seu ex moribus. ꝛ dicit quod quãdoq; oritur actio in factum, quandoq; conditio ex consuetudine, quãdoq; implorabitur officium iudicis exemplificando vt per eum ꝛ aliquid etiam tangit Barto. in. l. prima columna penult. ff. de conditio. ex lege. Premissam etiam doctrinam ꝗ̃ ponit Barto. in prefatis locis posuit plenius Joan. andre. hic in sua summa colum. decima. ꝛ domi. Anto. hic. circa finem versicu. nũc venio ad secundum tradit etiam Cardina. florenti. hic. questione. xxxv. subijcit tamen Joan. andre. hec verba formalia. nos tamen canoniste qui solam narrationem facti, ꝛ debitam conclusionem inspicimus. c. dilecti. infra de iudi. hanc materiaz facilius transimus narrando scilicet ꝛ concludendo ex narratis secundum consuetudinem mihi fieri licere vel contra consuetudinem tibi fieri non licere, ꝛ allegat Speculato. in titu. de consuetudine in principio, vbi dicit quod in omnibus cõsuetudinibus peti potest vt quis cogatur ad earum obseruationem, vel ad cassandum quod contra eas fit. allegat tex. in hoc capitu. fina. ꝛ in capitu. secundo supra eodez. Specula. tamen non loquitur ma
554 gis secundum canonistas quam secundum legistas † vnde cõcludo quod etiam secundum communem opinio. legistarum satis est narrare factum in libello ꝛ concludere taliter quod qualitas actionis colligatur quia aduersarius satis certificatur an cedere debeat, an contendere, nec est necesse exprimere nomen actionis in libello, ita concludunt Abba. ꝛ communiter alij in dicto capitulo dilecti. glo. ꝛ docto. in capitulo quo iure octaua distinctione ꝛ in auctentica de exhibendis reis in principio in verbo libellum. que dicit ita obseruari de consuetudine. idem Barto. ꝛ Ange. ꝛ alij communiter in. l. prima in principio. ff. de edendo. colum. penul. ꝛ ibidem communis preceptor. columna penul. quasdam alias auctoritates refert ꝛ attestatur esse communem opinionem idem Cyn. Bal. ꝛ alij communiter in. l. edita. C. de eden. ꝛ ibidem cõmunis preceptor. colum. prima, ꝛ licet Cardi. floren. hic in questio. xxxv. in fine impugnet Joan. andre. dicentem vt. s. retuli ꝙ canoniste solam narrationez facti, ꝛ debitaz conclusionez inspiciunt tamen in effectu postea ipse idẽ concludit, dicendo ꝙ licet non teneamur proponere actionẽ in libello, tamẽ debemus ita narrare factuz ꝙ appareat que actio
555 intentetur. ¶ † Ex quibus premissis ergo apparet ꝙ ille qui se fundat in consuetudine non habet necesse dicere ꝙ illã proponit per officiuz iudicis, vel per actionez, vel per exceptionez, sed satis est ꝙ narret factuz ꝛ concludat petendo consuetudinẽ obseruari, vel cassari id quod contra eaz fit. vt dicunt Speculato. Joan. andre. in locis. s. relatis. Est bene veruz ꝙ seruabitur natura actionis, ꝛ exceptionis ꝛ officij iudicis, qꝛ si consuetudo tribuit ius excipiendi seu si pro consuetudine competit exceptio, debebit ĩfra tempora debita proponi, qꝛ si annectitur ad naturã dilatorie, ante litez contestatã proponi debet, si ad naturã perẽptorie, ante sententiã proponi debet. c. inter monasteriuz. j. de re iudi. c. penul. ꝛ ibi not. j. de excep. ita inquit do. Anto. hic in carta fi. ver. nunc venio ad secũdã, si aũt pro cõsuetudine cõpetit officiuz iudicis, vtputa si ꝯsuetudo hẽat ꝙ minor. xxx. annis possit restitui, agens non debebit concludere partez aduersam esse obligataz, qꝛ officiũ iudicis nullaz presupponit obligationez. l. ꝗ per collusionẽ. ff. de actio. emp. l. quintus. ff. de annuis leg. Sed debet cõcludere ꝙ iudex potest seu debet, id facere. ita domi. Anto. ꝛ Imol. ꝛ Abb. in. c. fi. j. de officio iud. Barto. ꝛ alij. in. l. j. in prin. ff. de iurisdi. om. iud. Et ibidẽ cõis preceptor. colum. v. vbi alias auctoritates adducit.

556 **Secũdo quero † qualiter forma**bitur libellus in consuetudine in hoc Spe. in tit. de cõsue. dicit libellũ esse formãdũ hoc modo. Coram vobis ꝛc. propono ego talis monachus monasterij Carosenensis seu sindicus ꝛ procurator conuentus eiusdez monasterij, ꝙ cũ electio Abbatis in andrenensi monasterio debeat fieri de gremio monasterij Carosenensis de antiqua, ꝛ approbata cõsuetudine, de cuius ꝯrio memoria non existit, ipse qui electus est de iure eligi non potuit nec debuit ꝯ prefataz cõsuetudinẽ antiquitus obseruatã, vnde peto prefataz electionẽ de facto attẽtataz, si electio dici possit, cassari, ꝛ cassaz nullã ꝛ irritã nuntiari, necnõ electionẽ ipsam de gremio Carosenensis monastrij faciẽdaz esse per vestraz sententiã declarari. ꝛ dicit Spec. hanc formaz probari. in. c. cuz dilectus. s. eo. ꝛ in. c. abbate. j. de verbo. signi. predicta tamen libelli formatio soluz loquitur de cõsuetudine tanti tẽporis de cuius contrario memoria nõ existit, vnde si formaretur libellus in alia cõsuetudine, omittẽda essent illa verba de cuius ꝯtrario memoria non existit vt ad sensuz patet ex dicta formatione, libelli potes colligere formaz in alijs similibus casibus.
557 ¶ † Aduerte tamen, qꝛ vbi est dubiuz in iure scilicet an consuetudo teneat vel nõ, tũc talis questio dirimi potest sine aliquo libello vel ordine iudiciario. ita inquit Innocẽ. in. c. cum inter. s. eo. tit. ꝛ hoc dictũ cõmendat Bal. in. d. l. de quibus. ff. de legi. dicens idem esse vbicunq; est questio de viribus ꝛ intellectu alicuius constitutionis.

558 **Tertio quero † an in libello sit** consuetudo alleganda predicta in superioribus questionibus, presupponunt quod sic. In contrarium tamen facit, quia qua lege vel quo iure scripto agatur dicere non oportet vt probatur in l. edita. C. de edendo. ergo idem erit eadem ratione in iure non scripto ꝛ sic in consuetudine. Joan. and. hic in summa sua. colũna vndecima refert multas opiniones, nec aliquam expresse firmat. vnde censetur vltimam ꝗ̃ refert affirmare, vt inquit Bar. in. l. bona fides ꝑ illũ tex. cũ gl. ff. deposi. ꝛ gl. in. l. qui filiũ. §. sabinus. ff. ad treb. cum similibus que congerit communis preceptor in. l. pacta nouissima. columna secunda. C. de pactis. refert inꝗ̃ Jo. and. vltimo loco opi. Pet. dicentis ꝙ nulla rõne ꝗs cogitur in libello consuetudinem allegare. ꝛ hoc probat, qꝛ consuetudo nõ est mediũ immediatum ad cõclusionez. Sed ex quo proponitur sufficiens immediatum non est necesse proponi mediatum ꝙ est dñiuz, nec requiritur mediatum puta titulus emptionis, donationis, vel similis, fatetur tamen quod si immediatum per negationem fiat dubiuz oportet illud probare per illud remotius mediatum. Eãdez opinionem refert, ꝛ cũ ea trãsit. d. Anto. hic in repeti. carte fi. colum. prime dicens Cyn. idez tenere, Bar. autem in repetitio. l. secũde questione. xxv. C. que sit lon. consue. distinguit quicquid dicant Moderni ẽm eũ, ꝙ aut cõsuetudo est notoria ꝛ tũc nõ oportet eã allegare, sicut nec probare. alleg. in arg. l. emptorẽ. in prin. ff. de act. emp. ꝛ text. in. l. si vero. §. j. ff. qui satisda. cogan. text. in. l. ea quidez de accu. ꝛ no. in. l. ciues incole. C. de appella. idem dicit Bald. in. l. j. C. vt que desunt aduo. priũ. ad fi. ꝛ ibi refert ꝛ cõprobat Alex. col. j. aut vero ꝯsuetudo nõ est notoria, ꝛ tunc si est cõtra legem est allegãda in libello, ratio est secunduz eũ quia intentio aduersarij fundata

data est de iure communi, ⁊ nisi proponeretur in libello, adversarius non posset esse instructus an debeat cedere vel contendere, quod fieri debet .l.j. in princ.ff.de eden. Cardi. autẽ flo. bic.q.xxxvj. improbat predictas duas opiniões, ⁊ primo dicit ꝙ rõ Petri .s. relata non viget q̃ consuetudo se habet p̃ modum cause immediate simul cum causa particulari ex qua agit. exemplum in consuetudine ꝙ primogenitus succedat, causa, q̃ primogenitus potest petere omnia bona. nõ est sola, quia sit primogenitus secundum eum, sed quia primogenitus est, item quia talis est consuetudo. fatetur tamen ꝙ vbi agitur reali sufficit ꝙ dicam rem esse meam licet non dicam ex qua causa. opinionem autem illam .s. relatam quam dicit Cardi. fuisse Jac. de raua. improbat ipse alia ratione, scilicet quia notoria licet nõ debeãt probari tamen debent allegari secundum glo. in clemen. appel

559 lanti. in verbo iudicis infra de appellatio † Item quia libellus debet ↄcludere saltẽ presumptiue. l. oẽs. §. lucius. ff. que in frau. credi. qui ergo agit ex consuetudine que est cõtra ius, debet eã allegare alias libellus reiceretur. Si autẽ consuetudo non est contra ius, aduocatus debet eam allegare vt ipse dicit, quia cõsuetudo est facti. c. j. de constitu. lib. vj. ⁊ facta non presumunt̃. allegat. c. super hoc. ꝟ. de renuntia. ⁊ c. cum in iure. ꝟ. de officio delega. premissam etiam opinionem pungit communis preceptor. in. d. l. de quibus. col. penul. per fundamentum. gl. in cle. appellanti, non tamen facit mentionem de Cardi. hic ⁊ idem in effectu concludit. d. Alexan. in. d. l. j. col. j. C. vt que desunt ad

560 uo. partium. † vbi distinguit. aut querimus an iudex possit supplere in consuetudine notoria absq̃ eo ꝙ probetur, ⁊ dicendũ est ꝙ sic per glo. in. l. j. in prin. C. qui ⁊ aduer. quos. aut vero querimus an iudex possit supplere quando pars non allegat ↄsuetudinem notoriam, ⁊ dicendũ est ꝙ non per gl. in. d. cle. appellã. ⁊ ita mihi concludendum videtur, quia illa ratio, ꝙ notoria alle

561 gari saltem debeant solida est, † et procedit vbi materia notoria consideratur vt super ea insistatur vt in terminis nostris, nõ autem si solum consideratur vt de ea habeatur notitia, quia tũc verum esset ꝙ notorium non deberet etiam allegari, vt declarat Joan. de imola in dicta clemen. appellanti. in. iij. col. ibi tempera tamen, ⁊ tradit domi. Fely. alia adducens. in. c. cum ordinẽ in. viij. co. ver. ij. declaratio. s. de rescrip. item maxime procedit vt materia notoria sit allegãda ab eo q̃ in iudicio seu corã iudice comparet, vt cõtingit in libellante de quo nos loquimur ⁊ in appellante de quo loquitur glos. in. d. cle. appellanti. ⁊ declarat Abb. ibi ⁊ in. c. ex parte. el. j. ad fi. ꝟ. de appel. ⁊ tradit. d. Fely. in. d. cum ordinem. in versi. secunda declaratio. vbi per plures col. ornat ⁊ commendat gl. in. d. cle. appellanti.

562 ¶ † Sed hic cadit accessoria dubitatio pone ꝙ in libello quis alleget ↄsuetudinem ⁊ super ea se fundet, ⁊ tamen non adsit aliqua consuetudo, sed bene adsit statutũ, nunquid procedat libellus in hoc. Bar. in. d. l. de quibus in lectura in fi. concludit ꝙ non, ⁊ proinde dicit, ꝙ reus erit absoluendus, ⁊ mouetur, quia qui proponit actionem ineptam succũbere debet. l. j. ff. si mensor fals. mod. dix. cũ alijs per eũ allegatis cõcordat tex. in. c. examinata. ꝟ. de iudi. ⁊ cum Bar. vbi. s. transeũt communiter alij, ⁊ in specie Guil. Albe. ⁊ do. Marti. Laud. idem Albe. in. j. par. statutorum. q. xxviij. Contrarium tamen tenet communis preceptor. in. d. l. de quibus col. fi. ⁊ in. l. sed ⁊ si possessori. §. item si

563 iura vero. col. ij. ff. de iureiuran. ⁊ mouetur, † quia verba libelli debẽt large ⁊ improprie intelligi vt sustineatur libellus, vt per Bar. in. d. §. item si iurauero ⁊ in. l. si olei. C. loca. ⁊ tradũt doc. in varijs locis congestis per communem preceptorẽ in. d. §. itẽ si iurauero, sed appellatione ↄsuetudinis venit statutum scdm̃ Bal. in. l. ij. in fi. C. de bonis que libe. ⁊ do. Alex. in consi. cxc. inci. mature. col. ij. in. ij. volu. ⁊ sequunt̃ nouiores in. c. j. in pe. nota. s. de ↄsti. igitur sustinebit̃ dictus libellus. Pro certo ista opinio colorata est, ⁊ eam comprobo ex doctrina Abb. ⁊ posteriorum post Innocen. in. c. super literis. s. de rescrip. col. iij. vbi in simili dicunt ꝙ quando intentio impetrantis põt aliquo modo includi sub verbis rescripti, tunc rescriptum opitularetur impetranti, alias secus.

564 ¶ † Item comprobo per simile, quia si fiat compromissũ in aliquem, de iure attendenda est etiã consuetudo, vt plene cõclusi post Abb. in rubri. supra eodem. ⁊ ibi expresse Abbas parisificat ius, statutum, ⁊ consuetudinẽ, ⁊ facit doctrina Barto. in. l. prima. in fi. ff. de legibus. ⁊ text. in. §. cum itaq̃. j. dist. Tamen quia durum est a communi opi. recedere quam tenuerunt doc. supra relati cogitaui eam saluari posse negando ꝙ appellatiõe consuetudinis veniat statutum. Id enĩ nullo iure probatur, nec ad hoc aliquid allegant quod vrgeat Bald. nec alios relatos pauloante, quinimmo in substantia differunt, q̃ statutum ex expresso consensu inducitur, ↄsuetudo vero ex tacito, ⁊ ista est substantialis differentia, vt dicunt hic Joan. an. in summa sua col. iij. ver. de scdo. ⁊ do. Ant. co. xiij. in fi. ⁊ Bar. in repe. d. l. de qui

565 bus. in. j. q. principali, ⁊ bene probatur in illo tex. † est bene verum ꝙ statutum ⁊ consuetudo continentur appellatione iuris. §. constat ⁊ §. ex non scripto. insti. de iur. natu. ⁊ ita procedunt no. in rub. s. eodem. Item verum est ꝙ statutum ⁊ consuetudo habent vim legis, vt inquit Bar. in. d. l. j. sed vt dixi in substantia differunt, nec probatur ꝙ statutum comprehendat consuetudinẽ, nec ꝑprie, nec improprie, ⁊ ꝓinde si in libello vnũ exprimatur ad aliud nõ extendit̃, vt si quis exprimat se emisse ⁊ ꝓbet donationem, succumbere debet capitulo abbate. §. ceterum de re iudicata. libro sexto. tradunt doctores in dicto capitulo. super literis. ⁊ in dicto capitulo. ceterum, ⁊ in capitulo. examinata infra de iudi. ⁊ bene probatur in simili. in dicta. l. prima. ff. si mensor falsum modum dixerit, ⁊ tamen ita acquiritur dominium ex donatione sicut ex venditione, ⁊ sic idem effectus producitur ⁊ in vtraq̃ militat eadem ratio. Sed id non sufficit, quia oportet ꝙ intentio libellantis aliquo modo ex verbis libelli concipiatur per predicta, ⁊ gaudeo reperijsse ꝙ Joan. andr. in summa sua huius materie, quã ponit post istud. c. fi. in col. antepe. clare firmat eandem opi. quã. s. defensaui, ⁊ dicit eam indubita

566 tam esse ⁊ alleg. tex. in. d. c. abbate, † ⁊ expresse presupponit qd̃ dixi. s. s. ꝙ appellatione consuetudinis nõ ↄprehendat statutũ nec econtra. ⁊ idẽ dicit do. Anto. hic in repe. in car. fi. colum. j. in fi. allegans idem tenere Guil. in. d. l. de quibus. idem tenet Car. flo. hic. questio. xliiij. mouetur, quia agenti ex vna causa non sufficit aliam probare. d. c. abbate. subijcit tamen ꝙ talis actor poterit denuo apte agere. per text. in. c. examinata. ꝟ. de iudi. Premissam etiam opi. communem comprobo ex tex. in rubrica de statutis ⁊ consuetudinibus contra libertatem ecclesie editis in libro feudorum, vbi presupponitur statutum ⁊ consuetudinem esse diuersa, quia dictio, ⁊, ponitur inter diuersa, vt est gl. in rubri. ff. de iur. ⁊ fac. ignoran. Et hoc modo clare sustineo communem opi. ab impugnatione cõis preceptoris. † Crederẽ tñ ꝙ vbi quis allegaret ↄsuetudinẽ sufficeret ei ꝓbare prescriptionem, quia largo modo vnum sub alio continetur. ⁊ ita reperio decidere Egidium bellameram in consilio suo. x. incipiente. factum est tale. columna decimasexta versiculo. ad secundam questionem.

568 **Quarto quero** † quot testes requirantur ad ꝓbandum consuetudinẽ. In hoc breuiter conclude ꝙ saltem duo requiruntur. ita Hosti. in summa huius tituli in. §. quot ⁊ per quos testes. idem decidũt Cy. ⁊ Bar. in repeti. d. l. j. C. que sit longa consuetu. q. xxvj. alleg. tex. in. l. vbi numerus. ff. de testi. ⁊ alia idem presupponit Bar. in. d. l. de quibus. in. iiij. q. principali. ad fi. cum quo ceteri transeunt ibidem. idẽ tenet Jo. fabri. in. §. ex non scripto. institu. de iure natu. ⁊ Abb. in consilio. liij. incipi. in presenti causa. in. ij. volu. facit tex. in. c. licet vniuersis. ⁊ in. c. in omni negotio. ꝟ. de testibus. regula enim est vt duo testes plenam probationem faciant, vt in dictis iuribus probatur. ⁊ tradunt Abb. ⁊ posteriores in. c. at si clerici. in princi. ꝟ. de iudi. ⁊ doc. alibi sepe. dicit tamen Jo. fabri in docto §. ex non scripto. ꝙ curia Francie requirit decem testes ad ꝓbandũ consuetudinẽ. Et an aliter probet̃ q̃ per testes dicam. j. q. vj.

569 **Quinto quero** † an doctori attestanti de consuetudine credatur. In hac questione Bar. in repe. d. l. de quibus. in. iiij. q. principali. in princi. decidit ꝙ excellenti doctori crederetur. Mouetur inter cetera, quia auctoritas doctoris est probabilis, licet non sit necessaria, vt tradunt gl. ⁊ docto. in. l. j. C. de legibus. Et probatur in. l. j. C. de profes. qui in vrbe constan. lib. xij. idem tenet Cepola in consil. suo. xl. incipien. lucius. col. iij. ⁊ in consi. lvj. incipien. Paulus faber. col. iij. ⁊ Pau. de castro in consi. clxj. incipien. in presenti causa in princip. vbi dicit standum esse relationi Bal. attestantis de consuetudine. idẽ domi. Lanfran. de oriano, in repe. c. quoniam contra falsam. in penul. col. ꝟ. de proba. ⁊ plerisq̃ alij doc. quos refert cõmunis preceptor in. d. l. de quibus. in pen. col. ↄtrarium tamen tenuit Bal. in plerisq̃ locis, maxime in. l. fin. C. de fideicom. in. c. cum dilectus. s. eo. ⁊ in. l. si quis. §. j. ff. de pigno.

in lectura antiqua, vbi dicit quod licet gl. attestetur aliquid de consuetudine, seruari, tamen probari debet illa cõsuetudo, si est contra ius commune. idem tenet Bal. in. l. consentaneũ. in. vj. columna. in quinta oppo. in fi. C. quomodo ⁊ quando iudex. idẽ Alex. plene in. l. post dotem. colũ. xxiij. ff. solu. matri. in vltima car. in princ. vbi dicit ꝙ etiam si plures, ⁊ plures doctores affirment in lectura ita seruari de consuetudine, tamen non probant consuetudinem nec eis creditur, quia consuetudo est facti, ⁊ in dubijs facti etiam principes errant. c. j. de ꝯstitu. lib. vj. Fateatur tñ Alex. quod in dubijs iuris eis crederetur, quia data est eis ptãs iura interptãdi, ⁊ eoꝝ interptatio ẽ ꝓbabilis, lꝫ non sit necessaria. iuxta gl. in. d. l. j. C. de legi. idem firmat do. Fran. de are. in consi. cxxxij. inci. in causa q̃ vertitur, vbi dicit ꝙ doctoribus etiam communiter asserentibus de consuetudine non crederetur, ne duplex specialitas circa idem concurrat, prima ꝙ admittantur testes non iurati secunda ꝙ admittãtur testes qui testificent̃ per scripturaꝫ qđ non licet. c. testes. iij. q. viij. Bar. in. l. theopompus. ff. de dote prelega. cum alijs per eũ adductis idem tenent pleriqꝫ alij quos refert ⁊ sequitur communis preceptor in. d. l. de quibus. idem voluit Ro. in singularibus suis singu. cccxlvij. incipien. Bart. in. l. si filius. in. ix. car. ⁊ do. Petrus philip. corneus in consil. suo. lxxxiij. incipien. circa primũ col. v. in. iiij. volu. ⁊ idem firmat magnus practicus agnatus, ⁊ preceptor meus do. Fran. curtius senior in consi. suo. lxxviij. incipien. do. Franciscbina. ad fi. Et ex premissis auctoritatibus, apparet ꝙ ista est communis opi. ⁊ etiam bene fundata in ratione, maxime supra relata, scilicet quia consuetudo est facti, ⁊ ea que facti sunt plerunqꝫ etiã prudentissimos fallunt. l. ij. ff. de iur. ⁊ fac. igno. ⁊ hoc maxime in consuetudine ꝓcedit que plerunqꝫ variat̃, ⁊ modo est alba ⁊ modo nigra, vt inquit Hosti. in princ. summe sue. quẽ refert Ro. in dicto singu. suo incip. Bart. in. l.
570 si filius. Et hanc conclusionem tenendo † non obstat quod supra dictum est scilicet quod auctoritas doctoris est probabilis, quia id procedit in his que sunt iuris, non autẽ in his que sunt facti, vt declarat do. Alex. i. d. l. post dotẽ. ⁊ ex hac declaratiõe tollunt̃ etiã quedã alia super q̃bus fundat̃ Bar. in. d. l. de q̃bus quatenus illa sint ꝟba sed pleriqꝫ attestãt̃ ꝙ illa nõ ẽ repetitio Bart. inquit enim Jo. de imo. in. l. is qui reus. in pe. car. in fi. ff. de pub. indi. ꝙ scripta Bar. in. j. lib. ff. vete. forte non sunt scripta bar. sed cuiusdaꝫ alterius doc. qui pro eo legit, qꝛ illa scripta in multis variant ab alijs dictis per eum.

571 **Sexto quero** † qualiter ⁊ quomodo probetur cõsuetudo, ⁊ quid debeant deponere testes adducti ad probandam consuetudinem. glos. magna hic circa medium dicit, ꝙ consuetudo est difficilis probationis, ⁊ dicit Hostien. quem refert Joan. an. hic colum. vj. ꝙ est quasi impossibilis. idem dicit Fulgo. in consi. suo. vj. incipien. quidaꝫ emphyteota. in fi. ⁊ dicit Abb. in consil. liij. incipien. predicta causa. in. ij. volu. quod est difficillimum probare consuetudinẽ, ⁊ ꝙ multi credunt probare consuetudinem ⁊ aberrant. allegat Cy. in. d. l. ij. C. que sit lon. ꝯsue. idem Card. hic. q. xlvj. ad finẽ nec est mirum, quia cõsuetudo modo est alba modo nigra, vt inquit Ludo. roma. in singularibus suis car. x. singula. ccclxvij. incipien. Bar. in. l. si filius. ⁊ dixi etiam in precedenti questione. ⁊ dicit Bartol. in repetitione. dicte. l. de quibus. in quarta questione principali. in princip. ꝙ vis istius materie consuetudinis multũ pendet in hoc, scilicet qualiter cõsuetudo probe
572 tur. † Sed in primis aduertendum est, quia videtur, ꝙ consuetudo non indigeat probatione cum sit ius. §. constat. ⁊ §. ex non scripto. insti. de iure natu. ius autem non indiget probatione qꝛ est certum. l. ab ea parte. ff. de proba. l. ornamentoruꝫ. ff. de auro, ⁊ argen. lega. Pro solutione dicas ꝙ contrarium preallegatũ procedit in iure scripto, secus est in iure non scripto, quod ex facto pendet vt consuetudo, ita inquit glo. Bal. ⁊ alij communi
573 ter in. l. j. C. que sit longa consuetudo. † Hinc dicit gl. in. c. ij. in verbo rationabili. de confes. lib. vj. ⁊ Bal. in. d. l. j. ꝙ licet positioni iuris scripti non sit respondendum, secus est in positione consuetudinis. idem dicit Barto. in. l. ij. in vltima columna. ff. de confes. ⁊ in. l. omnes populi. in fin. ff. de iustitia, ⁊ iure. idem Bal. in. l. secunda. §. quod obseruari. columna quarta. in quinta questione. C. de iura. calumnie. Et hic esset facilis modus probandi consuetudinẽ seu releuandi aliquem ab onere eam probandi.

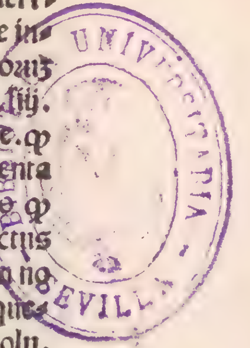
574 ¶ † Hoc si presupposito Bartol. in dicta. l. de quibus. in. iiij. questione tradit longam doctrinam, qualiter sit probanda cõsuetudo faciendo in effectu plura membra que prosequar singulatim. dicit enim Bar. ꝙ quandoqꝫ consuetudo est redacta in scriptis quandoqꝫ non, quãdo est redacta in scriptis distinguit aut est redacta auctoritate superioris, vel populi, vt in vsibus feudoꝝ, ⁊ in ꝯsuetudine ciuitatis vrbis Rome ⁊ ciuitatis Mediolani, ⁊ talis consuetudo probabitur per libri apertionem sicut aliud ius scriptum. Hoc primum membrum non habet dubium, ⁊ propterea aliter non insisto.

¶ Aliqñ redigitur in scriptis a doctore, ⁊ tunc ꝫm eum etiam probatur assertione excellentis doctoris. hoc secundum membrum fuit improbatum in questione precedenti, dic vt ibi dictum est.

¶ Quandoqꝫ reperitur scriptum in actis publicis taleꝫ esse cõsuetudinem, vt quia iudex pronuntiauit inter duos talem esse consuetudinem, ⁊ tunc post relatas opiniones contrarias decidit, ꝙ si iudex pronuntiauit diffinitiue causa cognita, talis sentẽtia probat consuetudinem apud omnes, si autem pronuntiauit interlocutorie secus. argumen. l. finali. in princip. C. de legibus.
575 ⁊ l. secunda. ⁊. iij. ⁊ ibi no. eodem titulo. † Nec obstat secundum Barto. ꝙ res inter duos acta alijs non preiudicet toto titulo. C. res inter acta, quia verum est in his, que respiciunt ius priuatuꝫ, vt quia talis fundus sit titij vel non, sed in his que respiciunt ius publicum, vt quia talis sit consuetudo tunc omnibus preiudicat, sicut in popularibus iudicijs dicimus. l. eũ qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. idem in effectu voluit Joã. andr. post Vincen. in summa sua de consuetu. columna quinta versiculo circa tertium intelligens hoc verum quando a sententia non fuit appellatum ⁊ iudex non pronuntiauit per errorem nec corruptus. idem dicit Archi. in. c. frustra. viij. dis. ⁊ Bal. in. l. cum de consuetudine. ff. de legibus. Aliter tamẽ in hoc mẽbro loquitur Bart. in repe. d. l. ij. C. que sit longa consue. quest. xxviij. ⁊ post multa distinguit asserendo hanc esse opinio. Guil. de cu. in. d. l. de quibus. Aut talis sententia fuit lata cum ꝯtradictore legitimo, puta cuꝫ syndico vniuersitatis, ⁊ tunc consuetudinẽ inducit seu inductam probat inter omnes, ⁊ ita dicit saluari posse opinionem Azo. ⁊ glo. in. l. cum de consuetudine. ff. de legibus. aut vero non fuit lata cum contradictore legitimo, ⁊ tunc secus est, ita procedit secundum eum opi. Jacobi Pet. ⁊ sequacium. allegat tex. in arg. in. l. cum non iniusto. ff. de collu. detegen. ⁊ alia idem in effectu dicit ⁊ clarius domi. Anto. hic in repe. columna. ix. allegans idem tenere Joan. andr. in cap. Abbate infra de verb. signi. ⁊ subijcit hanc esse communeꝫ opinionem, dicit tamen domi. Anto. quod dato quod legitime cõtradictor vel syndicus vniuersitatis nõ comparuisset, sed priuatus, sententia probaret consuetudinem in eius preiudicium declarando vt per eum. Hec distinctio etiam mihi placet, tum qꝛ rationabilis est, tum quia cõmunis est vt attestatur do. Anto. ·s̃. relatus. intelligo tamen hanc conclusionem procedere vt. s̃. dictum est, scilicet quando per sententiam precise pronunciatur talem esse consuetudinem, quia alias, an ex sententia probetur
576 consuetudo in sequenti membro dicetur. † Et stante predicta distinctione infertur quod ex eo solo quod obtentum fuit in cõtradictorio iudicio consuetudinem sic esse non probatur cõsuetudo, sed oportet quod sit obtenta modo quo. s̃. ⁊ ita declarandus est tex. in. d. c. Abbate. ⁊ in. d. l. cum de consuetudine. ff. de legibus. que iura videntur velle quod consuetudo tunc sit probata cum in contradictorio iudicio sit obtenta, ⁊ ita etiaꝫ est declaranda doctrina Abb. hic in. vj. requisito consuetudinis. ⁊ in. d. c. Abbate. in glo. in verbo contradictorio, vbi dicit quod vnus modus probandi consuetudinem est quod sit obtenta in contradictorio iudicio. Possunt tamen etiam intelligi dicta in
577 ra ⁊ doc. Abb. hic in casu sequentis membri vt ibi dicemus. † ⁊ aduertendum est quia doc. in hoc membro presupponunt sufficere semel iudicatum talem esse consuetudinem, quod notandũ videtur, quia aliud esset in consuetudine inducenda vt dicaꝫ in sequenti membro. decisio enim prefatoruꝫ doc. procedit quo ad probandum consuetudinem iam inductam. Item presupponũt prefati doc. nullum tempus vel prescriptionem requiri post sententiam predictam, quod est rationabile, quia ex tali sententia agitur de probanda consuetudine iam inducta vt predixi, non autem de consuetudine inducenda. Et predicta duo presupposita faciunt Compost. ⁊ Vincen. maxime quos hic refert Joan. and. in dicta summa. columna quinta. idem sentit glo. in rubrica. C. que sit longa consuetudo. in fi. ⁊ licet Baldus ibi. in fin. aliter intelligat dictam glos. ⁊ dicat quod requiruntur plures

sententie

sententie cum longo tempore,τ simpliciter refert,τ sequit̄ do.
Pet.rauennas in suis allegationibus τ cõclusionibus ꝯsuetu
578 dinis.car.xij.circa fi.† tñ verius videtur id quod presupponũt
alij preallegati,q2 sententia per quam pronuntiatur talez esse cõ
suetudinẽ non inducit consuetudinẽ vt predixi,sed inductam p̱
bat vt etiam inquit Uincen.quẽ refert Jo.an.in dicta rub.co
lum.vj.in prin.Jllud autem quod dicit Bal.in dicta rub.pro
cedit in alijs sententijs ex quibus ꝯsuetudo inducitur prout in-
duceretur ex alijs actibus vt diximus.s.in requisitis consuetudi
nis in septimo requisito.τ dicam statim in sequenti membro.
579 ¶ † Quandoq3 τ quarto vt inquit Bart.vbi.s.reperit̄ scriptũ
non de consuetudine,sed de eo ex quo resultat consuetudo ver-
bi gratia,producuntur due sententie late infra.x.annos,in qui-
bus tota hereditas primogenito est adiudicata,non tñ est scri-
ptũ in sententia q talis sit consuetudo,an per hoc probetur con
suetudo? Jn hoc membro Bar.in.d.l.de quibus.in dicta.iiij.
q.principali dicit se audacter tenere quicquid dicant vltramon
tani inherentes,vt ipse dicit phantasijs eorum,τ quos vt ipse di
cit sequitur Cy.q probata est consuetudo.allegat tex.in.l.j.C.
que sit lon.consue.τ in.l.an in totum.C.de edifi.pri.τ tex.in.l.cũ
de cõsuetudine.ff.de legi.Nec est opus ſm eũ q̃ probetur ma
iorem partem populi,id sciuisse,quia cum sententia ferat̄ cum
magno conflictu.l.fi.C.cõmi.vel episto.lex presumit q id sciat
maior pars populi vel saltem maior pars consiliariorum qui re
presentant populum,vt no.per glo.in rub.C.que sit longa ꝯsue
580 tu.† Consiliarij enim secundum eum presumũtur scire que fiũt
in communi τ in palatijs in quibus versant̄.l.de tutella.C.de in
integ.resti.τ subijcit idem esse in sententijs interlocutorijs,item
subijcit idem esse si reperitur in actis hoc obseruatum esse sine
contradictione vel conflictu.allegat casum in.d.l.cum de con-
581 suetudine,prout ibi est litera negatiua.ff.de legi.† Et q due sen
tentie probent consuetudinem,etiam tradit glo.clara in rub.C.
que sit longa consuetu.Aliter tamen loquitur ipse Bar.in re-
pe.d.l.ij.col.xj.ver.deinde quero quot requiruntur vbi conclu
dit post Hostien.Arch.τ Marti.sillimani.τ Guil.de cu.per
eum relatos,q cum non sit expresse determinatum quot actus
requirantur ad consuetudinem inducendam,q tot actus requi
runtur,ex quibus colligatur tacitus consensus populi,τ hoc ar
bitrio iudicis cõmittitur.l.j.in fi.ff.de iure delibe.cum simili.τ
sic ibi Bar.non vult precise q due sentẽtie sufficiant vel requi
582 rantur prout vult in.d.l.de quibus.in.iiij.q.principali.† Ean-
dem in hoc puncto communis est opinio q per actus iudiciorũ
inducatur ꝯsuetudo.ita inquit Bar.in repe.d.l.de quibus.in.
ij.q.principali.per tex.in.d.l.cum de consuetudine.ff.de legi.
probatur etiam in.l.nam imperator.eo.titu.Magna tamen di
uersitas est inter doc.respectu numeri videlicet an duo vel plu
res actus iudiciales sufficiant.τ in hoc communis est opinio q
requirantur tot actus vt verisimiliter transiuerint in notitiam τ
tacitum consensum populi,ita attestatur Abb.hic in septimo
requisito consuetudinis,τ idem plenius dicit hic do.Anto.in re
pe.colum.vij.dicens etiam q est arbitrariũ quot actus requirã
tur,τ q sunt considerande qualitates actuum,τ loci τ persona-
583 rum illos actus facientium,† vnde dicit,q si causa aliqua ver-
teretur de modico inter duos ribaldos,tũc ex pluribus actibus
non induceretur ꝯsuetudo,q2 talia non ponderantur a populo,
secus si causa inter duos magnates τ de magna quantitate ver
teretur,quia talia ponderat populus talia ergo ſm eum iudicã
tis arbitrio relinquuntur.idem in effectu vult Bal.in.l.j.circa
principium.C.que sit lon.consuetu.τ ita firmaui supra in septi-
mo requisito consuetudinis,τ ibi alias auctoritates allegaui,τ
hanc conclusionem ibi quadrupliciter limitaui.Ex premissis ex
peditum est primum membrum videlicet quando ꝯsuetudo est
redacta in scriptis qualiter probetur.An aũt ex sententijs nul-
lis vel non executis,vel ex sententijs arbitrorum,τ similibus
inducatur consuetudo,dixi remissiue supra in septimo requisito
consuetudinis.in fi.
584 ¶ † Secundum est membrum quando ꝯsuetudo non est in scri
ptis redacta sed ad probandam consuetudinem acta extraiudi
cialia inducũtur,τ tunc qualiter cõsuetudo probet̄ dicit Bar.
in effectu in.d.l.de quibus in repe.quarte.q.cum quo posterio
res transeunt,q consuetudo probatur etiam per acta extraiudi
cialia,puta per instrumenta,vel per testes,per instrumenta,vt
in casu,quãdo tractatur que sit cõsuetudo ꝯtrahendi.l.q si no
lit.§.quia assidua.ff.de edil.edicto.cum similibus.τ in.l.in stipu
lationibus.ff.de regu.iur.τ subijcit se credere q tunc requiran
tur tot actus ex quibus verisimiliter colligat̄ tacitus consensus
populi,q2 vt ipse inquit acta extraiudicialia non ita innotescunt
sicut iudicialia.l.in donatione.C.de dona.l.omnium.C.de testa.
istum modum probandi per instrumenta,τ q tot instrumẽta re
quirantur ex quibus verisimiliter colligatur tacitus consensus
populi,satis etiam voluit Abb.hic in septimo requisito in ge-
585 nere loquens.τ dicit Bal.in.l.j.ante finem.C.ad velleia.† q
consuetudo que inducit q renuntiationes que fiunt a mulieri-
bus fiant sine subscriptione testium probatur ex inspectione in-
strumentorum omnium super dictis renunciationibus factorum
nec alia eget probatione,τ dicit pulchre Abb.in consi.suo.xiij.
incipien.in predicta causa.in princip.in secundo volumine.q
licet in comitatu Mutineñ.fuerint predicta octo instrumenta
sine nomine imperatoris,non tamẽ fuit probata consuetudo q
instrumenta possint fieri sine nomine imperatoris,q2 illi actus
conficiendi illa instrumenta non deuenerunt verisimiliter in no-
titiam populi.idem Abb.in consilio.lxxiij.incipiente in que
stione vertente inter dominam Floridam colum.iiij.in.ij.volu.

586 † vbi dicit q lz fuerint producta plura inuẽtaria cum certa solẽ
nitate ad p̱bandũ q ꝯsuetudo erat vt inuẽtaria cũ tali solẽnita
te ꝯficerentur,tamen per hoc nõ fuit probata consuetudo,τ ra-
tio est secundum ipsum,quia ex eo non apparuit de tacito con-
sensu populi.τ hec doctrina rationabilis est,τ pro ea faciunt di
cta in precedenti puncto.Et si tu queras per quot instrumenta
verisimiliter colligatur tacitus consensus populi,respondetur
q ex quo a iure determinatum non reperitur arbitrarium est vt
in precedenti puncto ꝯclusimus,τ hoc est regulare in omni ma
teria in qua non est facta determinatio a iure.c.de causis.τ ibi
nota.j.de offi.deleg.l.j.in fi.ff.de iure deliberan.glo.in.c.fi.in
verbo illustriũ.de re iudi.li.vj.τ plures decisiones ad hoc con
gerit Barba.in.c.sedes.s.de rescri.col.xj.τ sequenti.τ in con
si.lxx.in fi.τ in consil.lxxx.in fi.in.iij.volu.τ in consi.xlv.colũ.
587 fina.in.iiij.volu.† est tamen aduertendum q2 vbi diuersa esset
consuetudo notariorum,vt quia aliqui apponunt in instrumẽto
vnam clausulam aliqui non,tunc stamus iuri cõmuni,vt tradũt
Bar.τ alij in.l.ij.in fi.principij.ff.solu.matri.τ dixi.s.in octauo
requisito consuetudinis.in.x.q.conclusione.ij.τ an attendat̄.
consuetudo omnium notariorum vel vnius notarij.dixi.s.remis
siue in rub.in.q.iiij.in fi.principij.
588 ¶ † Qualiter autem probetur consuetudo p testes dicit Bar.
in dicta questione principali q quãdoq3 tractamus de cõsuetu
dine que respicit ordinem iudicij,τ ista cum sit modici preiudi-
cij sufficit,q probetur summarie τ sine scriptis,q2 ſm eum iudex
vocabit ad se aduocatos τ procuratores palatij τ explorabit de
consuetudine.argu.C.de sentẽ.ex peri.reci.auc.nisi breuiores.
allegat etiam tex.in.l.iij.§.fi.ibi diligentie iudicantis est explo
589 rare τc.ff.de testibus.† Quandoq3 tractamus de consuetudi-
ne que respicit litis decisionem,τ tunc de hoc debet plene con
stare sicut de alijs,vt.l.iudices.C.de indi.τ subijcit Bartol.q
si testis est homo peritus vt aduocatus vel p̱curator bonus q̃d
sufficit si deponat quod ita est ꝯsuetudo,dato quod non interro
getur vlterius,nec aliud dicat,ratio est secundum eum q2 peri
tis in arte est credendum de eo quod intelligunt τ cognoscunt
secundum eorum doctrinam.l.j.§.j.ff.de ven.inspi.l.semel.C.
de re militari libro duodecimo.si autem testis sit imperitus,τ
deponitur quod ita est consuetudo tunc vt dicit Bartol.solum
censetur deposuisse de facto scilicet q in ciuitate vel loco talis
est vsus.argumen.l.stipulatio ista.§.hi quoq3.ff.de verborum
obligatione,τ tunc an ex tali vsu sic probato resultet consuetu-
do dicit Barto.quod id remanet in examinatione iudicis.Cõ
sideratis his que supra dixit voluit dicere considerato tempo-
re quo fuit obseruatus ipse vsus,τ considerato an tales τ tanti
fuerint actus facti ex quibus verisimiliter tacitus consensus po
puli colligatur vt supra declaraui.Cum ista doctrina Bartol.
simpliter transeunt posteriores communiter ibidem,videlicet
in.d.l.de quibus τ communis preceptor ibi se remittit.
590 ¶ † Sed tu aduerte quia in primis iudicio meo est videndum
quõ sint formanda capitula ad p̱bandã ꝯsuetudinẽ.in hoc Car
di.floren.hic.q.xl.in fi.dicit q requirit magna diligẽtia in for-
mando capitula super ꝯsuetudine,sed vtile est secundum eum
q fiant capitula multum distincta super his que cõsistunt in fa
cto,puta q fuit sic seruatũ.τ q tãto tempore τ populo sciente,
vel maiore parte populi,idem in effectu dicit Bart.l.labeo.
colũ.pe.ff.de suppel.lega.vbi dicit q articulus formabit̄ sic,q
a.x.annis citra,τ p ipsum tps cõis vsus fuit in ciuitate ista,q ille
q emeret pannũ de lino haberet ad mensuram brachij maioris,τ
iste modus capitulandi satis etiam colligitur ex.j.dicendis tra-

dit etiam Specu. in titu. de consue. circa mediū Et ex exēplis traditis per Bar. & Spe. in d. locis habes formam traditam in similibus casibus. ¶ Hoc sic declarato videamus de mō pbandi, & videamus vtrū bar. in. d. l. ō qbus bonā tradat doctrinā, ꝯcludit. n. primo Bar. ibi in. iiij. q. ꝙ respectu ꝯsuetudinis circa ea q̄ respiciunt ordinem iudicij. iudex potest se informare ab aduocatis & procuratoribus, sed de hoc infra specialem formabo questionem. & est octaua questio in ordine, & dicam quid tenendum.

591 ¶ † Inquantum autem Bar. dicit ꝙ in respiciētibus litis decisionem consuetudo debet plene probari idē ꝯcludit ipse in repe. dicte. l. ij. q. xxvij. ad fin. C. que sit lon. consue. monet ꝑ tex. l. j. C. eo. ti. vbi tex. dicit ꝙ ꝯsuetudo dꝫ pbari cā cognita, intelligitur ergo plene ſm eū. alleg. tex. in. d. l. iudices. C. de iudi. idēꝫ vult Bar. ibi. q. xxviij. in fi. vbi dicit ꝙ siue ꝯsuetudo ꝓponat ꝑ viā exceptionis, siue per viā officij iudicis, siue ꝑ viaꝫ actionis realis vel ꝑsonalis debet plene ꝓbari. & allegat ad hoc bona in

592 ra. † Hoc etiam satis vult Bal. in. d. l. j. vbi ex illo tex. in principio indefinite & simpliciter notat ꝙ allegans consuetudinem debet eam probare, & idem repetit Bal. ibi col. fi. idem Bar. in. l. omnes populi. in fi. ff. de iustitia & iure. & faciunt dicta supra in quarta questione. & in hoc resident communiter doc.

593 ¶ † Inquantum autem Bar. dicit ꝙ sufficit testem deponere ꝙ ita se habet consuetudo, declarando vt predixi reperio ꝙ ipsemet aliter loquitur in repe. d. l. ij. questio. xxviij. vbi post multa dicit ꝙ testes deponere habent tria scilicet vsum populi frequentiam vsus, & temporis diuturnitateꝫ, & tradit practicā hoc modo, pone ꝙ quis velit probare consuetudinem matrimonij de qua fit mentio per gl. in. l. dos a patre. ff. solu. matri. vcꝫ ꝙ si vxor decedat in matrimonio extantibus liberis, ꝙ maritus lucretur dotem, iudex interrogabit testes productos nunquid viderint vnq̄ȝ vti ꝙ maritus fuerit lucratus dotem predictam dicent ꝙ sic, iterum queret iudex quid vidistis de hoc, ipsi dicēt vidimus semel iudicatum pro marito presentibus tot inter duos, item vidimus alia vice sic iudicatuꝫ inter alios duos tot presentibus qui faciunt maiorem partem populi, & tunc iudex vltra ꝓcedet & queret, quot anni sunt ꝙ vidistis predicta, si ipsi respondent. x. sunt anni, ecce dicit Bar. habemus consuetudinem ꝓ-

594 bataꝫ, † & subijcit Bar. ꝙ quando testes interrogati quot, & qui bus presentibus fuerit ita iudicatum vel gestum, dicunt se nescire ꝙ non probant. l. j. C. que sit longa consuetudo. cum simili. si tamen deponant de numero presentium. & dicant se illos nō cognouisse dicit Bar. ꝙ si probatio erat facilis propter modicuꝫ numerum, tunc idēꝫ scꝫ qꝛ non probant ex rationibus per eum adductis, si autem probatio erat difficilis propter magnum numerum populi, tunc dicit Bar. se tenere cum Petro, videlicet quod talis probatio valeat, quia in his que liquide ꝓbari nō possunt standum est cōiecturis. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re milita. fragilitas eniꝫ memorie taleꝫ difficultatem inducit, qꝛ noīa ꝓpria hominū ꝓbabiliter ignorant̄. allegat. l. si quis in fun

595 di vocabulo. in princip. ff. de lega. primo. † Premissam doctrinam videlicet ꝙ testes inducti ad consuetudinem probandam debeant deponere tria supra relata, videlicet vsum populi, frequentiam, & temporis diuturnitatē ex quibus tacitus consensus populi colligatur, tradit etiam Abb. in consil. liij. incipien. in predicta causa circa finem. in. ij. volumine. & Alex. in consilio. xlv. incipien. visis attestationibus. in princ. & in consilio. cxxxj. incipiente. in causa vertente. colum quarta. & in consi. cxxxvj. incipien. in causa & lite. col. penul. in eodem volu. & eam prius, tradunt Pet. & Cy. in. d. l. ij. & dicit Jo. and. in summa huius

596 ti. colum. xiij. in fi. † ꝙ fatuus est testis qui deponit ꝙ talis est consuetudo, quia se subijcit ad anceps periurium etiam peritissimi deficiunt in diffinitione consuetudinis, & propterea debet testis secundum eum deponere de facto in quo consistit consuetudo, non autem debet deponere consuetudinem sic esse, quia deponeret de iure, & non de facto perceptibili sensu corporis sui, subijcit tamen ꝙ si testis deponeret consuetudinem aliquam esse & subijceret ꝙ tot actus interuenerunt, ex quibus colligitur cōsensus maioris partis populi, quod tunc testimonium valeret, sicut vt ipse dicit probatur presumptiue quem esse filiuꝫ probando ꝙ ex iustis nuptijs natus est. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & conclusiue dicit ꝙ testis debet deponere tria, scꝫ vsuꝫ populi, frequentiam, & temporis diuturnitatem, quia cum consuetudo sit ius necesse est probare id ex quo ius elici potest, ideꝫ in effectu concludit do. Anto. hic. col. antepenul. & do. Car. floren. hic. q. xl. idem Bal. in effectu. d. l. de quibus carta pe.

597 versiculo. postremo. † vbi etiam tradit practicā, videlicet ꝙ testis deponens de consuetudine interrogatus de causa scientie, debet dicere ꝙ ita vidit obseruari, practicari, & fieri in palatio communis & populi publice, & notorie longo tempore in multis litibus, & causis, & in oibus in qbus ipse interfuit. Aliā practicā tradidit bar. in. l. labeo. col. pe. ff. de suppel. leg. q̄ tū in idē recidere videtur. alias referunt Joan. andre. in dicta summa colū. xv. & Car. flo. hic. q. xl. & Hosti. hic in sum. §. qualiter ꝯsuetudo & aliā tradit Bart. in. d. l. de qbus, & aliā in. d. l. ij. q. xxiij. quas. s. retuli. & quasi omnes practicas ꝑdictas & modos probādi cōsuetudinem refert domi. Anto. hic. columna penul. & conclusiue ex premissis apparet communem esse opinioneꝫ quod testes debent tria supra relata deponere scilicet vsum populi, actuum frequentiam, & temporis diuturnitatem. Et eandem sententiaꝫ in effectu voluit Joan. fabri in. §. ex non scripto. insti. de iure na

598 tu. † vbi dicit quod si producuntur testes super consuetudine tempore ligitimo inducta, oportet quod deponāt tot & tales actus ex quibus presumat̄ scientia populi & decursus temporis ex quo presumatur animus & alia que necessaria sunt ad consuetudinem inducendam. & subijcit videri necesse quod testes specificent casus & personas inter quas hec viderūt, alias nō posset ex eoꝝ depositionibus deꝑhēdi qui sint sufficiētes actus ad ꝯsensum populi presumenduꝫ, & quod testes debeant deponere tria predicta. etiam firmat domi. Petrus philip. corneus in consi. cxcij. incipiente circa supradictam consultationem. colum. iiij.

599 in. j. volu. † subijciens aduertendum esse quod Joan. and. hic non requirit quod testes probent scientiam populi, quia id pertinebat ad iudiciuꝫ intellectus, vtruꝫ scilicet actus probati sint tot & tante importantie & talis nature quod versimiliter peruenerint in notitiam populi vel maioris partis, & dicit hoc etiam esse de mente domi. Anto. & alioꝝ hic. Jstud enim scilicet an actus deuenerint in notitiā populi cuꝫ pertinere videatur ad iudicium intellectus, spectat ad officium iudicis magis quam ad iudicium testis, vt inquit prefatus doc.

600 ¶ † Sed tu circa premissa aduerte quod inquantū doc. concludunt testes debere deponere de temporis diuturnitate, non sufficeret probatio testium dicentium a. x. annis citra ita obseruatum est, quia talis sermo verificatur in obseruantia vnius anni, vel ad obseruantiam anni qui precedit depositionem, vt est doctrina Joan. andre. & docto. in cap. licet, causaꝫ infra de proba. & ibi plene Moderni. est etiam vulgata doctrina Bart. in l. celsus. ff. de vsucap. & tradit Areti. in consi. cij. incipi. in causa & questione. columna fi. & domi. Petrus philip. corneus. in consi. suo. lxxxix. incipien. visis. columna. iiij. in primo volumi. debent ergo testes deponere de continuo decennio seu cum copula, & vt puta quod a decem annis & citra ita obseruatuꝫ est, vt dicūt ꝑfati doc. maxie bar. in. d. l. celsus. declarādo, vt ꝑ eū, vel debēt deponere ꝙ a. x. ann. citra & ꝑ ipsum tp̄s ita obseruatū ē vt etiā tradit Bar. in. l. labeo. ff. de suppel. & dicaꝫ infra q. septima. in princ. Et requiritur quod illi decem anni sint elapsi ante litem motam, vt tradūt doc. preallegati, maxime Bar. in. d. l. celsus. & dominus Petrus philippus corneus in dicto consilio. vbi etiam dicunt ꝙ non sufficeret testem dicere iaꝫ sunt decem anni & vltra, quia illud & vltra nihil operatur cū possit verificari in vna hora. l. hec adiectio. ff. de verborum signi. l. & si post tres. ff. si quis cautionibus.

601 ¶ † Secundo aduerte, ꝙ non videtur sufficere probare tria supra relata, videlicet vsum populi, actuum frequentiam, & tēporis diuturnitatem. Ratio est quia multa alia sunt que requiruntur ad consuetudinem inducendam, vt per gl. Abb. & alios hic vt supra declarauimus, & inter cetera requiritur quod actus ex quibus elicitur consuetudo sint facti animo inducendi consuetudinem, vt inquit gl. Abb. & communiter alij hic, & dixi supra in septimo requisito cōsuetudinis. Dato igitur ꝙ testes deponāt illa tria que diximus, videlicet vsum populi, frequentiam vsus, & temporis diuturnitatem, tamen per hoc non est probatum, ꝙ actus, qui fiebant fierēt animo inducendi consuetudinem, ergo

602 videtur ꝙ consuetudo non sit probata. † Pro resolutione huius difficultatis dicas, ꝙ in dubio dicitur queꝫ vti animo inducendi consuetudinem, quando facit actum pro iure suo scilicet, credens se ius habere, & in posterum id faciat. Jsta est mēs gl. & doc. hic maxime domini Anto. colum. x. in fi. Quando autē colligamus an qs faciat actū pro iure suo vel ex gratia, vel amicitia, dicas ꝙ ex diuersitate actuum id patet, nam si actus sunt talis nature quod verisimiliter presematur vtentem non vti pro iure suo, ex ipsis actibus non induceretur ꝯsuetudo. exemplū, si

vnus

vnus amicus pranderet in domo alterius, non per hoc presumi tur in dubio ꝙ ille prandeat ibi pro iure suo, sed potius ex quadam amicitia, ⁊ alter illum admittat ex curialitate quadam, ita declarat Innocen. in c. bone. el. ij. ĵ. de postu. prela. circa princi cipiũ. ⁊ Inno. Abb. ⁊ alij communiter in capitu. cum ecclesia sutrina infra. de causa pos. ⁊ ppríe. ⁊ in pposito nostro ita declarant Gemi. ⁊ Cardi. alex. in c. consuetudo. j. distin. ⁊ etiam satis sentit Archi. ibi dum allegat Inno. in d. c. bone.

¶ Tertio aduertendum est, qꝛ predicta procedunt quo ad probandum consuetudinem tempore. x. annorum, vel alio legitimo

603 tempore inductã. † sed quando tractaretur de probando consuetudinem temporis, cuius non exat memoria, non debẽt queri, nec probari actus consuetudinem inducentes, quia impossibile est eos inuenire. ita Oldr. consi. cclxiiij. incipien. ad obiectus q̃ fiunt col. ij. tũc. n. debent testes deponere se vidisse obseruari suis tpibus ⁊ a suis maioribus audiuisse sic obsuatũ nec vidisse aut audiuisse queꝗ̃ qꝫ al'r viderit obseruari. ita ingt Jo. fab. in. §. ex non scripto. insti. de iure na. facit bona gl. in. c. j. in verbo memoria. de pscrip. lib. vj. ⁊ etiã tradũt ibi doc. tradit ẽt Barto. in. l. secunda. §. idem labeo. ad finem. ff. de aqua plu. ar cen. ⁊ domi. Alexan. alias auctoritates allegãs in consi. vij. incipien. super hac dubitatione. in. j. volu. dicunt tamen Bar. ⁊ Alexan. ꝙ sufficit quod probetur communem opinionem, esse memoriam non extare, sed non loquuntur in consuetudine ꝓut loquitur Joan. fab. ⁊ de hoc puncto etiam pulchre tradit domi. Pe. phil. cor. in consi. suo. ccxxij. inci. quia supra. in primo volumi. vbi consuluit quomodo probent testes deponentes ꝙ talis ecclesia non soluit quartam episcopo per tantum tempus cuius initij memoria in contrarium non existit.

604 ¶ † Qualiter autem debeant deponere testes adducti ad probandum memoriam extare vel famam extare vel nõ extare, tradit Bar. in. d. §. labeo. per illum tex. ⁊ in. l. de minore. §. plurimum. ff. de questio. Abb. ⁊ alij in. c. cum oporteat. ĵ. de accusa. Fely. in. c. veniens. el. j. versicu. quinta cõclusio. ĵ. de testi. Alexand. in consi. clix. incipiẽ. in causa ⁊ lite. in. v. volu. Brixien. in consi. suo. viij. Fely. in. c. exceptionem. col. penul. de excep. communis preceptor in. l. non hoc. C. vnde legi. colum. iij. Barba. consi. xij. incip. sapienter scribitur in. j. colũ. in. iiij. volumi. Are. in consi. cij. in. j. colum. Alexan. consi. lxxxij. incipien. in causa. in. j. volu. domi. Mari. sozi. in. c. qualiter. el. ij. ĵ. de accusa. moderniores. in. c. j. ĵ. de appell. ⁊ magnus practicus do. Fran. cur. senior agnatus ⁊ preceptor meus in repe. l. admonendi. colum. lxxj. ff. de iureiurando. ⁊ in dictis locis alias auctoritates inuenies.

605 ¶ † Qualiter autem debeant deponere testes super notorio, satis colliges ex dictis doctorum in locis preallegatis, ⁊ vide pulchre Abb. ⁊ posteriores in. c. cum dilectus. ĵ. de purg. ca. ⁊ qualiter probetur communis vsus loquendi dicam infra. in quest. vij. principali.

606 ¶ † An autem si potestas ⁊ consilium ciuitatis attestentur de consuetudine per eorum literas auctenticas, tales litere fidẽ faciant. tradit Bal. licet clare non decidat in consil. suo. cccclxj. incipien. inter ioannem. in. iij. dubio. in. j. parte faciunt melius no. in. c. post cessionez infra de proba. Sed circa predicta suboriuntur alique dubitationes, sine quaruz decisione non habeẽt vtputo perfecta doctrina in. q. premissa.

607 ¶ † Prima dubitatio est, qꝛ dicet quispiam supra conclusum est, ꝙ testes debent deponere de vsu populi vel maioris partis, sed impossibile fere videt̃, ꝙ testis vere deponere possit, ꝙ totus populus, vel maior pars aliquid fecerit, quãdo populus est amplius, ⁊ propterea queritur de practica deponẽdi de tali vsu populi vel maioris partis. In hoc doc. communiter concludere videñt, ꝙ satis est testem deponere de frequentia seu pluralitate actuum factorum in populo, vel in ciuitate, vel loco, ⁊ de temporis diuturnitate, quia si actus sunt tales, qui verisimiliter deueniant in notitiam populi vel maioris partis, ⁊ ex quibus tacitus ipsius populi consensus colligatur, testis bene probat. ita in effectu Cy. in. d. l. ij. col. xvij. in versi. sed quero quid deponent testes. C. que sit long. consue. idem doc. quos refert ⁊ sequitur Alex. in. d. consi. xlv. in prin. ⁊ col. ij. circa fi. ⁊ in. d. consi. cxxxi. ⁊ i. d. gsi. cxxxvj. i. ij. vo. ⁊ clare bar. in. d. l. õ qbus. i. iiij. q. ⁊ in. l. labeo. colum. penul. ff. de suppel. leg. vbi tradit practicam. idem do. Per. philip. corneus in consil. suo. cxciij. incipi.

608 circa predictã consultationem. in. iiij. colum. in. j. vol. † vbi subijcit quod non est necesse quod testes deponant de scientiã populi, quia illud considerare an actus deuenerint ad scientiã vel notitiaz populi, spectat ad iudicez qui illud arbitrabitur ex pluralitate actuuz ⁊ ex illoruz qualitatibus, ⁊ dicit hoc esse de mẽte Joan. and. do. Anto. ⁊ aliorum doc. hic. Bar. tamen in. d. l. ij. quem. ŝ. retuli aliter loqui videtur, quia dicit quod si testes interrogati quot vel quibus presentibus factuz fuit id de quo dicitur esse consuetudinem respondent se nescire, non probant. vult ergo Bar. quod testes etiam deponere debeant expresse quod actus facti fuerint presentibus tot qui faciant maiorem partem populi.

609 ¶ † Sed pro concordia credo dicendum quod si testis deponeret quod ita se habet consuetudo, ⁊ interrogatus quot vel quibus presentibus ita consuetuz est fieri, responderet se nescire, ꝙ non probaret. ⁊ ita decisio Bar. preallegata procedere posset, ⁊ ratio est, qꝛ testis respondens dicte interrogationi modo quo. ŝ. ostendit quod non intelligit quid deposuerit seu quomodo ipse intelligat consuetudinem esse. ita declarat in terminis. d. Alexan. in. d. consi. xlv. colum. ij. in. ij. volu. allegans Bart. in simili in. l. j. ff. si cert. peta. ⁊ Bald. in. l. j. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. ⁊ Joan. de Jmol. in. l. stipulatio ista. §. hec quoqꝫ. ff. de verb. obliga. Idem in effectu voluit Bal. in. d. l. de quibus. in ver. postremo. col. xiiij. vbi dicit quod talis testis interrogatus

610 de causa scientie debet respondere. † Si autem testis deponeret de actibus factis in ciuitate ⁊ de frequentia ⁊ de temporis diuturnitate, ⁊ postea interrogatus quot ⁊ quibus presentibus facti sunt actus, dato ꝙ responderet ꝙ nescit, tamẽ per hoc non colligitur ꝙ nõ intelligat id quod deposuit, quia stat simul ꝙ vidit illos actus fieri presentibus multis ⁊ tamen ipse ignoret numerum, ⁊ nomen, ⁊ ita dicit Bar. in. d. l. labeo. col. fi. ff. de sup. leg. ⁊ dicit Pau. de cast. post Specu. ⁊ Bal. per eum re

611 latos. in. l. si. ad finez. C. de bono. pos. ẜm tabu. † ꝙ si testes testamentarij omnes deponant de testamento ⁊ sunt cõcordes, tñ nullus eorum deponat nisi de presentia sua, qꝛ interrogatus an alij fuerint presentes dicit se non recordari, plene probant, ⁊ dicit hoc esse menti tenendum quia quotidianum. Jtem dictuz testis in casu predicto habet implicitam causam scientie sue dicendo ꝙ vidit illos actus fieri, vnde iudex potest satis considerare an ex talibus actibus consensus populi colligatur, vt etiam declarat Bartol. in dicta. l. de quibus. in. iiij. questione. ⁊ propterea hoc casu probaret, quia deponeret de facto, ꝙ intelligit, ⁊ non de iure, prout deponit ille qui simpliciter dicit talem esse consuetudinem, ⁊ pro hac distinctione est bona doctrina Bal. in. l. j. in. ij. colum. in prin. ff. si certum petatur quam sequit̃ do. Alex. in. l. stipulatio ista. §. hec quoqꝫ. ff. de verbo. oblig. sic declarando glo. ibi que in simili casu loquitur.

612 ¶ † Ex predicta distinctiõe infertur, ꝙ si aliquis peritus testis deponeret talem esse consuetudinem ꝙ bene deponeret, qꝛ verisimiliter scit id quod deponit. ⁊ ita etiam dicit Barto. in dicta. l. de quibus. in. iiij. questione. quem non reperio in hoc improbatum. crederem tamen quod licet ipse testis peritus aliter nõ deberet interrogari de cã sciẽtie, ex quo vt dixi id scire presumitur, si tamen interrogaretur quot, ⁊ quibus presentibus vel interrogaretur de causa scientie ⁊ diceret se nescire, quod non probaret. ⁊ ratio est quia apparet eum non intelligere id quod deposuit, ⁊ sic cessat illa presumptio intelligentie que resultabat ex peritia, quia in claris cessat coniectura. l. continuus. §. cũ ita ff. de verb. obli. c. ij. ĵ. de reg. iur. Quando autem testis non est peritus an sufficiat quod deponat talem esse consuetudinem dicam paulo infra in ver. quarta est dubitatio. Ex predictis ergo haberis practicam quomodo debeant testes deponere, ⁊ clarius quam alij iudicio meo talem practicam ponit Bal. in. d. l. de quibus. col. xiiij.

613 ¶ † Circa premissam questionem cadit dubitatio. pone quod sint mille homines in ciuitate habentes consensum habilem ad inducendam consuetudinem, an si testes dicant quod viderunt aliquid fieri hominibus centum presentibus, ⁊ alia vice viderunt eundem actum fieri per alios presentibus ducentum hominibus, ⁊ alia vice presentibus trecentum hominibus, an tunc dicetur probatum de tacito consensu maioris partis populi. in hoc Cy. in. d. l. secunda colum. xvij. ver. sed quero quid deponent testes simpliciter concludit quod sic, ⁊ dicit istam esse practicã in ista materia. Idem dicit Bar. in repe. d. l. ij. q. xxviij. cum quo ceteri transeunt ibi. sed profecto ista decisio non est rationabilis, quia non probatur ex hoc concludenter de tacito cõsensu maioris partis populi, quia inter ducentos õ qbus. ŝ. potuerunt esse aliqui ex centum primis, ⁊ inter trecentos potuerunt esse aliq ex primis ⁊ secundis, ⁊ sic non erit veruz dicere ꝙ.

apparcat de tacito consensu sexcentum ⁊ sic maioris partis de mille, ⁊ ita reperio dicere Jo.an.in summa sua de consuetudine posita post lecturam huius.c.fi.col.xv.idem dicit Car.flo. hic in.q.xl.melius est ergo dicere ꝙ testes non habeant pcise deponere de numero nec de nominibus personarum, sed satis est deponere modo quo.s.declaraui.

614 ¶ † Tertia est dubitatio.pone ꝙ testis deponat super consuetudine sufficienter, puta quia dicat ꝙ ita vidit, ⁊ audiuit obseruari ⁊ practicari, ⁊ interrogatus, si potuisset esse ⁊ fieri contrarium eo nesciente, rñdet ꝙ sic, an corruat eius dictum. ꝯclude ꝙ non, ⁊ rõ est, qꝛ qñ testis assertio alias est sufficiens, illa adiectio non vitiat, quia licet aliquid sit possibile, tamen non presumitur verum nisi probetur.l.non hoc.C.vnde legiti.cum simili. ita formaliter decidit Bal.per.d.rationem.in.d.l.de quibus col.xiiij.⁊ est decisio vtilis in omni materia in qua fiat probatio per testes.

615 ¶ † Quarta est dubitatio, an testis deponens super consuetudine debeat assignare rationem, lꝫ nõ interrogetur. Cardi.flo. hic.q.xl.in fine concludit ꝙ non, ⁊ tñ ẜm eum talis testis ꝓbat. mouetur, quia licet ea que percipiunt̃ per intellectũ debeãt deponi cum assignatione rationis, licet testis non interrogetur, vt est doctrina Inno.quam sequuntur doc.in.c.cum causam.ẜ.de testi.vt tradit ibi plene Fely.col.v.ver.iij.tempera tamen quãdo ratio ipsa percipitur cum modico discursu intellectus testis probat, lꝫ nullã rationem assignet.allegat dicta per se.in.d.c.

616 cum causam.item mouetur, † qꝛ probatio non est angustanda, sed ei fauendũ est.c.qm̃ frequenter.in prin.ẜ.vt lite non ꝯtesta. l.curent magistratus.ff.de testi.vult ergo Cardi.ꝙ sufficiat testem deponere simpliciter super consuetudine absꝗ assignatione rationis.contrarium in isto puncto presupponit Joan.an.in summa sua de ꝯsuetudine.col.xv.in fi.vbi dicit ꝙ fatuus est testis deponens ꝙ talis est consuetudo, qꝛ deponit quid quod est iuris, ⁊ subdit anceps periurium, nisi etiã deponere de actibus ex quibus colligeretur consensus maioris partis populi, qꝛ tũc valet dictum testis secundum euꝫ, sicut filius presumitur qui est ex iustis nuptijs natus.l.filiũ diffinimus.ff.de his q sunt sui vel

617 alie.iur.ita formaliter Jo.an.in dicta summa. † Et ꝙ testis simpliciter deponens ꝙ talis est consuetudo non probet, firmat ẽt do.Alex.alia allegando in.d.consi.xlv.incip.visis.in.ij.vol. Primam tñ opinionẽ, vt testis probet, lꝫ rationeꝫ non assignet qñ nõ est interrogatus, tenet Jo.fab.in.§.ex non scripto.instit. de iure natu.idem tenet clare Bar.in repe.d.l.de quibus.in. iiij.q.principali.colũ.ij.in fin.vbi dicit ꝙ si testis sic deponens est peritus tunc valet eius dictum, qꝛ peritis in arte credendũ est.l.j.§.j.ff.de ven.inspi.si vero est imperitus valet eius dictum quia vr̃ deposuisse super facto, veꝫ ꝙ talis est vsus arg.eius ꝙ no.in.l.stipulatio ista.§.hec quoqꝫ.ff.de ver.obliga.⁊ cũ Bar. ibi transeunt simpliciter alij scribentes, ⁊ in hanc opinio.etiam inclinat do.Pet.phili.cor.in consi.ccxciij.incip.circa.s.dictã

618 ꝯsultationem.col.fi.in.j.volu. † Et hanc opinio.que etiam mihi placet comprobo per simile, qꝛ testis deponẽs super fama ꝓbat lꝫ non assignet rationem.moueor, qꝛ ratio fame modico discursu intellectus percipitur.ita decidit do.Anto.⁊ Card.flo. in.d.c.cum causam, ⁊ vt dictum est in talibus ratio non est assignanda, nisi a teste interrogato vt est doctrina Bar.in tractatu de teste.col.iij.ver.quidã enim.Jn hoc tñ de fama.d.Abb.

619 ꝑriũ tenet in.d.c.cuꝫ cãm vñ melius dictã opinio.ꝯprobo, † qꝛ vbi testis deponit in his que pñt trahi ad sensuꝫ rõnis ⁊ ad testimonium prestituꝫ per sensuꝫ corporis, tunc intelligimus dictuꝫ testis quatenus ad sensum corporis refertur.ideꝫ decidit Jnn. in.d.c.cum causam.exemplum.si testis deponit ꝙ Titius possidebat debet exponi.i.de facto tenebat.possessio enim potest esse iuris que non cadit in sensum corporis sed percipitur iudicio intellectus, item potest esse quid facti, igitur dictuꝫ testis ad possessionem que sensu corporis percipitur referetur.idem sentit glo.Bar.⁊ communiter alij in.l.stipulatio ista.§.hec quoqꝫ ff.de verb.obli.vbi Alex.allegat etiam ad hoc doctrinam Jnno.in.d.c.cum causam.idem voluit Bar.in tractatu de testi. in ver.testis deponit aliquem possedisse ideꝫ.d.Ant.de bur. in repetitione.c.vestram.in pen.carta.de cohabi.cle.⁊ mulie. idem firmat.d.Fely.alias auctoritates adducendo.in.d.c.cuꝫ causam.col.v.ver.ij.tempera hanc fallentiam.

620 ¶ † Quinta est dubitatio an si testes deponãt de diuersis actibus probent consuetudinem.in hoc reperio ꝙ Jo.fab.in.§.ex non scripto.insti.de iure natu.dicit ꝙ sic quia omnes inducuntur ad probandam consuetudineꝫ, sed Bar.in.d.l.de quibus. in.iiij.q.principali distinguit, aut duo testes deponunt de eodẽ actu ⁊ alij duo de alio, ⁊ tunc in iudicialibus maxime id sufficit. ⁊ probata pluralitate actuum resultat probatio frequens secundũ euꝫ.aut vero vnus testis deponit de vno actu alius de alio, ⁊ tunc dicit ꝙ si ambo testes deponunt de frequentia actuum, tunc licet in causa scientie discordent, quia vnus dicit, qd̃ vidit quosdam actus, alius dicit de alijs.tamen isti probant, quia de frequentia concordant ad quam probandam inducunt.aut vero quilibet testis deponit de actu singulari tantum, ⁊ tunc non probant.ratio, quia nullus actus est probatus nisi per vnum testem singularem, ergo non probat.l.iureiu.C.de testi.frequentia etiam non est probata quia super ea non deposuerunt. Premissam doctrinam refert idem Bar.tenuisse magnos doctores in repetitione.d.l.ij.q.xxx.C.que sit lon.consue.tamẽ subijcit alios tenere contrarium eius ꝙ.s.in prin.dictum est, videlicet ꝙ consuetudo non sit ꝓbata licet sit probata pluralitas actuum, eo qꝛ licet testes modo predicto deponant de pluralitate actuum, non tamen deponunt de frequentia ⁊ sic non probatur alterum ex tribus de quibus dictum est.s.in hac.vj.q.principali.⁊ hanc opinionem sequitur Bar.ibi ⁊ Cy.col.xviij.sed

621 prima opinio rationabilior † est vt puto, quia vt dictuꝫ est.s.ꝓbata pluralitate actuum satis dicit̃ probata frequentia, ⁊ hoc satis videtur de mente tex.in.l.j.C.que sit lon.consue.ibi probatis his que in oppido frequenter ⁊c.iuncta saltem glo.in rub. .C.eo.titu.Et istam opi.etiam videtur tenere domi.Ant.hic col.pe.qui loquit̃ qñ vnus testis deponit de vno actu ⁊ alius de alio, tunc ẜm eum non ꝓbant.ergo sentit ꝙ si plures testes deponerent de vno actu ⁊ alij de alio ꝙ probarent. Et si dicas attenta ista opinione non erit ergo necesse probare tria de quibus .s.in hac.vj.q.principali dixi, veꝫ vsum populi, frequentiam, ⁊ temporis diuturnitatẽ. Respondeo ꝙ immo erit necesse illa ꝓbare.non enim sufficeret probare vsum simpliciter, sed etiam est necesse probare frequentiam vsus vel actuum pluralitatem ex quibus in effectu frequẽtia insurgit.item temporis diuturnitatem, ⁊ sic tria probantur. Et ꝙ testes deponentes de frequentia actuum seu de ꝯsuetudine ⁊ obseruantia in genere ꝓbent, lꝫ deponant de diuersis actibus, firmat etiam Alex.dicens hanc esse veriorem opinionem ⁊ alias auctoritates allegans in cõsi. clxxij.incip.visis ⁊ oportune discussis.in.ij.colũ.in fi.in.ij.vo. ⁊ facit doctrina Jnn.Bal.Abb.⁊ omnium in.c.lꝫ ex quadaꝫ.

622 ẜ.de testi.⁊ ibi Fely.plene col.iiij. † vbi dicunt ꝙ ad probandũ aliqd in gñe puta iurisdictionẽ vel heresim sufficiũt testes singulares ergo pari rõne sufficiẽt testes singulares ad ꝓbãdũ ꝯsuetudinẽ vel obseruãtiã i gñe, ⁊ hec opinio ẽ rõnabilis. Et opinio eoꝝ q tenent, ꝙ p testes singulares non ꝓbat̃ ꝯsuetudo vt tenẽt aliqui maxime Pet.⁊ Cy.in.d.l.ij.C.que sit lon.ꝯsue.⁊ domi. Pet.phi.cor.in consi.lxxxix.in.ij.volu.intelligi debet quando vnus testis deponit de vno actu ⁊ alius de alio prout etiam loquitur Bar.in.d.l.de quibus in.iiij.q.principali.⁊ do.Anto.hic col.pe.⁊ Pet.de anch.⁊ Cardi.flo.hic.q.xij.

623 ¶ † Sexta est dubitatio quid si testis deponens super cõsuetudine interroget̃ quid sit ꝯsuetudo ⁊ nesciat respondere an probet: Reperio ꝙ do.Alex.in.d.consi.xlv.incip.visis attestationibus.col.ij.⁊ col.fi.in.ij.volu.simpliciter dicit ꝙ testis non ꝓbat quia non intelligit qd̃ dicit.allegat maxime Barto.in.l.j. col.iij.ff.si certum peta.vbi loquitur de teste deponente sup mutuo ꝙ interrogatus qd sit mutuũ si nesciat respõdere nõ ꝓbat.

624 † Sed aliter in hoc puncto dõm est, distingue ergo prout in simili distinguitur in teste deponente super possessione, qꝛ si interrogetur quid sit possessio, lꝫ dicat se nescire, tamẽ quandoqꝫ probat quandoqꝫ non. Aut enim deponens super possessione assignat causam dicti sui, qꝛ vidit Titiuꝫ tenere ⁊ fructus colligere. ⁊ tunc lꝫ interrogetur quid sit possessio ⁊ respondeat ꝙ nescit, plene probat, qꝛ intelligitur ꝙ nescit.s.aliter ꝙ̃ predixit.ita loquitur gl.in.l.stipulatio ista.§.hec quoqꝫ.ff.de verbo.obli. Aut vero testis deponit talẽ possidere nec aliquam causam assignat ⁊ tunc si interrogetur quid sit possessio ⁊ respõdeat se nescire nõ probat, ⁊ sic procedat doctrina Barto.in.d.l.j.⁊ sequenti.ita in effectu distinguit Bal.in.d.l.j.colum.iij.in princ.ff.si certum peta.quem refert ⁊ sequitur do.Alexã.in.d.l.stipulatio ista.§. hec quoqꝫ.circa mediuꝫ isto modo declarando ⁊ limitando gl. ibi nec hanc distinctionem impugnant posteriores ibi.

625 ¶ † Septima est dubitatio an si testes deponentes super consuetudine deponant per eundem sermonem, vel per eadem verba corruat eorum dictum. in hoc Bald.formaliter.in.d.l. de quibus.colum.xiiij.versic.postremo.decidit ꝙ nõ, ⁊ mone-

tur,

tur,quia talis sermo est sermo iuris necessarius probationi,que decisio notāda vr̄ et ad alias similes testiū depositiões,regl'r tñ testes p eundē sermonē deponentes respectu reddunt.l.testiū.§.j.⁊ ibi Bar.ff.de testi.tradunt Alexan.⁊ Moder.in.l.j.in fi.ff.de verbo.obligatio.

626 **Septimo principaliter** quero quomodo probet̄ cōmunis vsus loquēdi,⁊ cōmunis vsus vtendi,⁊ cōmunis vsus intelligēdi.in hoc puncto reperio ꝙ Joā.de ana.in.c.j.colum.vij.ĩ.de sagitta.dicit ꝙ difficile est probare cōmunem vsuꝫ loquendi,tñ Bar.in.l.labeo.ff.de suppel.leg.col.ij.pulchraꝫ tradit doctrinam post glo.ibi.nam glo.ibi dicit ꝙ requirit̄ vsus lōgi tēporis ad hoc vt dicamus esse cōmunē vsum loquendi seu vtendi seu intelligendi.⁊ Bar.ibi dicit ꝙ in cōmuni vsu loquendi potest poni exemplum hoc modo.testator habens multos equos legauit alicui palafrenos suos,dubitatur quid debeat cōtineri appellatione palafrenorum suorum,nam hoc declarabitur ex cōmuni

627 vsu loquendi secundum eum.† ⁊ ad declarandū ipsum communem vsum loquēdi formādus erit articulus hoc modo.s.ꝙ a decem annis citra ⁊ per ipsum tempus communis vsus loquendi fuit in hac ciuitate vnde est testator,vel vbi testator conuersabatur ꝙ equus talis conditionis appellaretur palafrenus,testis autem deponet contenta in articulo esse vera,interrogatus qūo scit dicet quia per dictum tempus in dicto loco audiuit equum talis conditionis ab oibus talia tractātibus palafrenū vocari.

628 ¶ †In communi vero vsu vtendi ponit Bar.exemplꝫ in vsu existente in ciuitate ꝙ ille qui emeret panuꝫ de lino haberet illum ad mensuram brachij maioris.Et fiet articulus ꝭm Bart. ꝙ a decē annis citra ⁊ per ipsum tempus cōis fuit vsus in ciuitate ista ꝙ ille qui emeret pannū de lino ⁊c.testis aūt deponet cōtēta in articulo esse vera,interrogatus qūo scit dicet ꝙ sic vidit vti ementes,⁊ vendentes in dicta ciuitate a.x.annis citra ⁊ per ipsum tempus.

629 ¶ †In cōi aūt vsu intelligendi tradit Bar.exemplū in vulgari sermone eius q dixit.Sel figliolo mio morisse eius bona deueniant in talem,hec verba ꝭm cōem vsum intelligendi intelliguntur.s.si filius meus decesserit sine liberis.articulus formabitur ꝭm Bar.ꝙ a.x.annis citra ⁊ per ipsum tṗs cōis vsus intelligēdi fuit q: talia verba sel figliolo mio morisse intelligant̄.i. si filius meus decesserit sine liberis,testis aūt deponet ꝯtenta in articulo esse vera,interrogatus qūo scit dicet ꝙ per totuꝫ dictū tempus in dicta ciuitate audiuit ab omnibus hominibus loquē-

630 tibus de hoc,ꝙ dicta verba sic intelligebantur † posset etiā exēplificari in ꝯsuetudine existente in ciuitate,vt qñ vendit̄ equus intelligit̄ etiam vēdita sella,quā ꝯsuetudinē refert Bar.in.d.l. de quibus.in lectura circa fi.sed aduerte q:.i.et de iure cōi.s. vt vendito equo censeatur vēdita sella.l.ediles.in prin.⁊ ibi gl. in verbo ornamenta.ff.de edil edic.⁊ ita determinat Bart.in.l. eū qui.§.non solū.ff.de fur.⁊ in.l.si de certo.§.vsqꝫ adeo.ff.cōmoda.⁊ refert ⁊ sequitur cōis preceptor.in.d.l.de quibus.col.antepen.posset tñ forte saluari id quo sentit Bar.ibi.s.vt vendito equo non censeatur vendita sella,qñ equus ostenditur emptori sine sella,q: de iure cōi illud venit in contractu quod tēpore contractus ostenditur,vt inquit Bal.in.l.ij.C.de edilitijs actio.ꝑ tex.in.d.l.ediles.§.vendidi.ff.de edil.edic.

631 ¶ †Itē de iu.cōi i vēditiōe eq nō venirēt ornamēta eq q̄ hērēt arma vēditoris.ita Pan.ꝺ ca.in.d.§.vsqꝫ adeo.Premissaꝫ ēt doctrinā ꝺ cōi vsu loqūēdi plene tradit ⁊ sequit̄ Fulg.in ꝯsi.suo clxv.incip.in questione ꝓposita.dicit tñ vnū ꝙ nō dicit Bart. vcꝫ ꝙ sufficit testē depōnere se audiuisse ab oibus hominibus loquentibus de hoc vel a maiori parte,⁊ sic non loquit̄ simpliciter de omnibus,vt loquitur Bar.⁊ credo ꝙ Fulgo.melius loquat̄ q: ita sonant hec verba cōis vsus loquēdi,itē q: in simili in consuetudine diximus in precedenti questione sufficere maiorē partem populi.Predictam etiam doctrinam Bart.respectu cōmunis vsus intelligendi sequitur do.Alex.in apo.ad Bar. in.d.l.labeo.allegans eā ēt tenere Bal.in.l.ij.C.si aduer.rem

632 iudi.vbi per eam dicit † ꝙ si ꝓbabitur quod talis gessit se pro patrefa.seu ꝓ emancipato per.x.annos legitima erit probatio Premissam etiam doctrinam sequitur do.Anto.hic in repe. col.penul.eo excepto.quia dicit ꝙ licet Barto.teneat ꝙ communis vsus loquendi debeat esse continuus,tamen ꝙ ipse tenet contrarium,q: vsus sumitur prout sonat in facto,⁊ sic sufficit ꝭm eū ꝙ generat habitū,sed pro certo Bar.nō contradixit, quinimo presupponit satis esse ꝙ testis deponat de ꝯmuni vsu loquendi eorum qui talia tractant,⁊ sic sentit Bar.qꝺ satis sit

vt tpe quo talia tractantur cōmunis vsus loquēdi sic se habeat.

633 ¶ †Probatio enim cōis vsus loquendi dꝫ concludere de ipso cōmuni vsu tpe quo fit actus vt ꝑ Bar.vbi.s.⁊ ēt tradit Fulgo.in consi.clxv.s.relato.vbi etiam tradit an debeat concludere de cōmuni vsu peritorū.de quo tradunt ēt legiste in rub.ff.de no.oper.nun.⁊ canoniste in proemio huius libri.Premissaꝫ ēt doctrinā tradit Bal.in repe.d.l.de quibus.colū.fi.ff.de legi.⁊ in.l.oēs dies festos.C.de ferijs.Predictā ēt doc.Bart.refert ⁊ simpliciter sequitur domi.Lanfran.de oriano Brixien.in repeti.c.quoniam contra falsam.ĩ.de proba.in verbo testium depositiones.in vlti.car.vbi dicit se habuisse in facto quomodo intelligeretur consuetudo anglerie,ꝙ libra intelligeretur de libra sterlingorū ⁊ non imperialiū,⁊ deducit quomodo debeat formari capitulū,⁊ qualiter debeant testes deponere.⁊ ideꝫ posset dici de ꝯsuetudine que est in patria ista vt appellatiōe ducati simpliciter intelligatur de ducato quattuor librarū,⁊ non de duca-

634 auri.†⁊ aduerte q: iste cōmunis vsus intelligendi vr̄ esse cōsuetudo interpretatiua,de qua vide etiaꝫ aliquid ꝑ Fely.in ca.po-

635 stulasti.col.xiiij.in fi.ver.quatuor tñ casibus.s.de rescri.† An autem verba ꝓlata per papam in bullis intelligant̄ scdm cōem vsum loquendi,qui est rome,an vero ꝭm cōem vsum loquendi, qui est in loco in quo bulle effectuꝫ sortiri debent.vide Egidiuꝫ bellameram in decisionibus suis decisione.ij.incip.clausula librarꝫ vel marcarū,⁊ an verba ꝓlata per testatorem intelligant̄ ꝭm consuetudinem patrie sue,vide que dicam.ĩ.in.q.xj.in fine.

636 ¶ †Aduertendum tñ est diligenter circa id ꝙ dcm̄ est ꝙ talis vsus,siue loquendi,siue vtendi,siue intelligendi requirit tṗs.x. annorum,q: refragari vr̄ id qꝺ dixi in obseruantia ⁊ in stilo.s.in rub.in.iiij.qꝺ.nisi dicas ꝙ illa materia loquitur de obseruantia vel stilo vnius persone vel curie qui non facit.l.generalē,vel dicas,vt per Are.in consi.suo.xj.circa fi.

637 ¶ †Sed pro declaratione premisse questionis queritur de duobus,⁊ primo qd si testis depoat̄ ꝙ sic cōmuniter dr̄,an recte deponat.secundo queritur an si interrogatus a quibus audiuit neminem sciat nominare corruat eius depositio.

¶ Circa primuꝫ Bar.in.d.l.labeo.dicit ꝙ non sufficeret ꝙ testis deponeret,ꝙ sic communiter dicitur,sed debet deponere se audiuisse,q: aliac non deponeret per sensuꝫ corporeū.idem do. Ant.hic col.antepe.in repe.⁊ tradit do.Fely.in proemio de-

638 cre.col.iiij.idē do.Lanfran.in loco.s.alleg.† idem vult Bar. in simili de teste deponente super fama,q: si deponit ꝙ sic publice dicitur non probat,quia talis sermo verificatur etiam in vno qui publice dixerit,vnde probatio non concluderet prout debet.c.in presentia de proba.cum simi.ita inquit Bar.in.l.de minore.§.tormenta.colum.penulti.ff.de questo.⁊ in.l.iij.§.eiusdem.in fi.ff.de testi.idem Bal.in addi.Specul.in titu.de sen. col.xxiiij.Ang.in.l.ij.ff.ad maced.Jo.de imo.in.l.hr̄des palā. in prin.ff.de testa.vbi dicit ꝙ communiter hoc tenetur.idē Alexan.in consi.xx.incip.in causa appellationis.⁊ in consi.xxv.incipiente in causa vertente.⁊ in ꝯs.xvij.inci.viso ꝓcessu.in.iiij. volumi.⁊ in consi.clix.inci.in causa ⁊ lite col.penul.in fi.in.v. volumi.contrarium tamen tenuit Bal.in.c.per tuas.ĩ.de proba.⁊ in alijs locis vt refert ⁊ sequitur communis preceptor do. Jas.in.l.non hoc.C.vnde leg.⁊ in terminis nostris contrarium tenuit Bal.in.d.l.de quibus.col.fi.referens Dy.ita consuluisse.Et disputando faciliter hec pars teneri posset per rationes quas adducit Bal.ibi tamen communi opinione non est recedendum in dubio,vt tradunt Jo.an.Abb.⁊ alij in.c.j.s.de consti.⁊ Bar.in.l.j.in fi.C.de pena iudi.qui male iudi.

639 ¶ †Circa ꝭm an si testis interrogetur a quot ⁊ quibus audiuit ⁊ respondeat se nescire corruat eius dictum Bar.in.d.l.de quibus.in.iiij.q.presupponit ꝙ sic,q: dicit ꝙ testes deponētes talem esse consuetudinem,si non interrogantur vltra probāt,ergo presupponit ꝙ si vltra interogati non respōderent non probāt. idem vult Bar.in rep.d.l.ij.q.xxviij.subijcit tamen ꝙ si probatio erat difficilis propter magnum numerꝫ populi,dūmodo deponant de numero presentiū tpe actus,sup quo deponūt lꝫ rūdeant se nullū cognouisse ꝓbant,q: nomina ꝓpria hominū ꝓbabiliter ignorantur.allegat tex.in.l.siquis in fundi vocabulo.in princ.ff.de leg.j.Et ita saluat opinionem quorundā ibi per eum relatorum,qui simpliciter dicebant ꝙ testes deponentes se nes-

640 cire quot presentibus viderint aliquid indicari probāt.† idem vult Bar.in.d.l.labeo.col.fi.ff.de suppel.leg.vbi dicit ꝙ testis interrogatus quot personas vidit vti,tenetur respondere,⁊ subijcit ꝙ si deponat se audiuisse a mille ꝑsonis lꝫ de nominibus dicat se nō recordari bñ ꝓbat.alle.tex.in.l.testiū.ff.de testi.ꝑ mis-

sam etiam conclusionem tenet Alex. in d. cōsi. xlv. incip. visis. in ij. col. in ij. volu. vbi dt ꝙ si testis interrogatus per quot fuit seruatum illud qd ipse dicit rñdet ꝙ nescit non ꝓbat, qꝛ ostēdit ꝙ nō itelligit qd deponit, dꝫ ergo deponere ꝑ quot id fuit serua

641 tū. † vtrū aūt aliquas ꝑsonas debeat noiare vr dōm ꝙ sic vt decidit Bar. in testibus deponētibus super fama in d. l. de minore. §. tormēta. alias in §. plurimum. in v. col. ff. de questio. Inn. in c. qualiter. el. ij. de accusa. Spe. in titu. de inquisitio. §. nunc tractemus. ꝛ Are. plene. in c. cū oporteat. ꝫ. de accu. colum. xv. post Inno. ꝛ d. Anto. ibidē ꝛ subijcit hanc esse cōem opi.

¶ Contrarium tñ in hoc ꝯclude, ꝛ dicas ꝙ in casu fame aliud est, qꝛ cū fama debeat habere originē ab honestis ꝑsonis. d. c. qualiter. rōnabile est vt alique ꝑsone nominētur. ita dicūt doct.

642 preallegati, que ratio cessat in terminis nostris. † ꝛ propterea dicit Areti. in d. c. cum oporteat. ꝙ qñ fama haberet ortū aliūde ꝗ̄ a personis non esset necesse ꝙ testes aliquē nominarēt, ꝛ mouetur per doctrinam Bar. in d. §. tormenta in versi. ij. quero. ꝛ allegat hoc tenere Bal. ꝛ Saly. per eum relatos. Limitarem tñ premissam cōclusionē dum dixi ꝙ testis interrogatus a quot ꝛ a quibus audiuit rñdet se nescire non probat, vt id non procedat quando iā plene deposuisset, qꝛ tūc debet intelligi ꝙ nescit. s. aliter ꝗ̄ ꝑdixit, vt declarat Alexan. in l. stipulatio ista. §. hec quoqꝫ. ff. de verbo. oblig. ꝛ faciunt que dixi. ꝫ. in prima dubitatione. vj. questionis principalis.

643 Octauo quero principaliter † an ꝛ quando index possit se informare de consuetudine absqꝫ eo ꝙ ꝑ partes probetur. In hoc pūcto Bart. in l. lege iulia. ff. de testibus ꝑ illū tex. dicit ꝙ si aliquis allegat cōsuetudinē iudex pōt a seipso interrogare tabellionem, an ita fuerit de consuetudine obseruatū. idem in effectu dicit Pau. de cast. in stilo ꝛ consuetudine in consi. xxj. inci. in causa desertionis. in fi. in antiqua impressione. idem Alexā. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. col. vj. ff. de dā. infec. plenius in l. vnica col. j. C. vt que desunt aduo. par. iud. suppleat. idem d. Pe. Philip. corneus in consi. cclxxvij. incip. post suprascriptum consiliū col. ij. in iij. vol. ꝛ ante omnes Cy. in d. l. ij. col. xv. ver. ij. queritur circa hoc. C. que sit longa consue. aliter tamen in isto articulo loquitur Bar. in d. l. de quibus. in repe. in iiij. q. principali, ꝛ distinguit hoc modo, aut enim tractamus de ꝯsuetudine, que respicit ordinem iudicij, tunc cum sit modici ꝑiudicij sufficit qd probetur summarie sine scriptis, qꝛ iudex vocabit ad se aduocatos ꝛ ꝓcuratores palatij, ꝛ explorabit de consuetudine. allegat in argu. tex. in auc. nisi breuiores. C. d sen. ex peri. rec. ꝛ tex. in l. iij. §. fi. ibi diligentie iudicantis est explorare ꝛc. ff. de testi. Aut vero tractamus de consuetudine que respicit litis decisionem, ꝛ tunc de ea debet plene constare sicut de alijs. allegat. l. iudicis. C. de iud. ꝛ cum Bar. simpliciter transeunt posteriores ibi. aliter etiaꝫ in hoc puncto loquitur ipse Bar. in repe. l. ij. q. xx-

644 vij. C. que sit lon. cōsuetu. vbi refert Pe. dicentē † ꝙ in his que spectant ad litis ordinationē sufficit probatio semiplena. s. ꝙ iudex se informet in absentia partiū sicut se informaret de iure scripto. ꝛ idem dicebat Pe. in probandis his que non principaliter sed incidenter in iudicio proponuntur. Sed Bar. ibi cōcludit contrarium dicens ꝙ consuetudo debet ꝓbari causa cognita. l. j. eo. titu. ergo debet plene probari. allegat tex. in d. l. iudices. Et ad rationes Pet. respondet vt per eum. idem ꝯcludit Jo. an. in summa sua de consue. posita post istud. c. fina. colum. xiiij. vbi post relatam opinionē Pe. dicit quicqd teneat Pe. ꝙ pars debet se probatura offerre ꝛ ꝓbare id quod consistit in facto, ꝛ nihil aliud dicit. Aliter in hoc articulo distinguit do. Anto. hic in repe. in vlti. carta, ꝛ dicit se putare qd si agitur de probatione consuetudinis alterius prouincie vel ciuitatis, tunc debet plene probari, maxime si agendo vel excipiendo, vel replicando deducitur in iudicium, si vero consuetudo est in ciuitate. particularis loci vel particularis persone habentis potestatem legis condende idem per omnia. si vero consuetudo est inducta ꝯsensu vel actu totius ppl'i, qꝛ hec notoria est, tunc sup ea vt sup notorio iudex potest procedere per medium informatiōis vt no. in c. bone. ꝫ. de ele. ꝛ in c. vestra. ꝫ. de cohabi. cle. ꝛ mulie. ꝛ sufficiunt ꝑm eum testes nō iurati ꝛ recepti absente parte. allegat. no. in c. j. ꝫ. de postu. prela. post Inn. ibi subijcit ꝑmissa pce

645 dere in consuetudine longi temporis, † sed si esset longissimi vel cuius initij memoria non existeret, putat sufficere probationem fame. allegat Inno. in c. veniens. ꝛ in c. quid per nouale. de verb. signi. ꝛ in c. veniens. ꝫ. de testi. Hanc opi. videlicet qd qñ consuetudo est notoria, vel etiaꝫ quando versat̄ in foro, possit iudex se informare vt supplere, alias secus, firmāt Odof. ꝛ bal. in l. vnica in fi. C. vt que desunt aduo. par. iudi. sup. idem. s. vt iudex possit se consuetudine notoria informare, sed illa que nō est notoria debeat solenniter probari, clare firmat Saly. in l. j. col. viij. ver. qro an ꝯsuetudo debeat ꝓbari. C. q̄ sit lon. ꝯsue. idē cōcludit Are. in consi. suo. xiij. incip. viso diligēter themate colū. iiij. ꝛ ista opinio vt patet ex premissis communior videtur ꝛ rationabilis est, qꝛ ea que in facto ꝯsistūt probabiliter ignorantur nisi notoria sint, ꝛ propterea probari debent. arg. c. j. de ꝯstitu. lib. vj. cum simi. vbi tamen loquimur de ꝯsuetudine seu stilo curie vel fori, tunc potest forte indistincte dici ꝙ iudex potest se informare de eo. ꝛ ita procedat tex. in l. iij. in fi. ff. de testi. ꝛ quod dicit Bar. in l. lege iulia. ꝛ sequē. ꝛ ita loquit̄ Bal. post Odo. in d. l. vnica. ꝛ ista est etiam mens. d. Alex. ibideꝫ dum allegat Bar. in d. l. iij. seu in d. l. lege iulia. ꝛ hoc clarius dicit Alex. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. colū. vj. ff. de dam. infec. Et facit quia iudex videns libellū esse formatum contra stilū, vel cōsuetudinem libellandi potest ex officio illū reijcere. ita Ang. in l. j. ff. de off. asses. per gl. in l. de quibus. in verbo inueterata. ff. de legi. idem Ange. in l. diuturna. eo. titu. ꝛ do. Fely. in c. ij. ver. stilus curie. ꝫ. de rescrip. ꝛ ratio potest esse, quia ex officio debet iudex prouidere ne iudiciū reddatur elusorium. c. causam. el. j.

646 ꝛ ibi notant Abb. ꝛ alij. ꝫ. de iudi. † Sed vbi stilus ipsius iudicij vel curie non obseruaretur corrueret iudicium. arg. c. ꝗ̄ graui. de crimi. fal. ꝛ eorum que congerit do. Fely. in d. ver. stilus curie. vbi maxime dicit ꝙ excusatur nō comparens qñ citatio habet verba non consueta, puta si citaretur quis sub pena eris, ꝛ ꝑsone. alle. Ange. vt per eū. Cogita tñ qꝛ ista ratio ēt militare vr in alia consuetudine que si non obseruaretur corrueret iudiciū, ꝛ sententia nulla esset, vt tradunt Abb. ꝛ alij in c. j. ꝫ. de re iudi. ꝛ tamen dictum est consuetudinem probari debere. posset forte dici ꝙ immo non militat eadem ratio, quia stilus curie sue magis ad ipsum iudicem spectat ꝗ̄ extranea ꝯsuetudo, vt de se patet ꝛ probatur arg. c. j. de cōsti. lib. vj. hinc dicit Bar. in extraua. ad reprimen. in versi. non obstantibus. circa fi. ꝙ princeps non presumitur ignorare statuta sua particularia nec suas consuetudines, ꝛ propterea iudex ex officio debet ipsius stili obseruantiam procurare, ꝛ ideo vbi sibi notus non sit poterit se informare. preterea vt dicit Bar. in d. l. de quibus. in iiij. q. principali, quando tractamus de ꝯsuetudine que respicit ordinem iudicij, tunc qꝛ talia sunt modici preiudicij sufficit ꝙ ꝓbentur summarie sine scriptis, ꝛ sufficiat ꝙ iudex interroget aduocatos, ꝛ procuratores palatij per tex. in d. l. iij. §. fi. ff. de testibus. idē dicit Jo. fab. in §. ex non scripto. insti. de iure na. vbi ēt decidit qd si appelletur a tali iudice se informante sine scriptis an iudex ap

647 pellationis pari modo se informabit vide per eum. † Et pro ꝑdicta ratione diuersitatis faciunt verba Bal. in l. fi. colū. iij. C. vnde cogna. vbi dicit ꝙ ꝯsuetudo populi est ius ciuile, sed consuetudo fori seu stilus est ius pretoriū ꝛ vrget in ea curia in qua est ꝛ non generaliter. Nec obstat predictis decisio Abb. ꝛ doc. in d. c. j. ꝫ. de re iudi. qꝛ procedit in consuetudine notoria, que si non obseruetur sententia est nulla, ac si feret̄ cōtra expressū ius scriptum, ꝛ talis ꝯsuetudo non est probanda. vt. ꝫ. dixi, ergo nihil repugnat, Et ꝙ de stilo seu ꝯsuetudine interpretatiua q̄ non est contra ius possit iudex se informare, si autem est contra ius probari debeat, tradit etiam agnatus ꝛ preceptor meus. d. Frā. cur. in ꝯsi. suo. lxxviij. incip. d. Francischina. col. iij.

648 Nono quero † an ꝯsuetudo liget principē? In hoc breuiter concludendum videt̄ ꝙ nō quia inferiores non habent potestatem contra superiorem. cle. ne romani. de elec. c. cum inferior. de maio. ꝛ obe. facit text. in c. j. de consti. lib. vj. vbi presupponitur ꝙ princeps possit derogare consuetudini. facit etiaꝫ quod dicit Roma. in consilio suo.

649 lix. col. iij. inci. ad discutiendū. vbi dt † ꝙ valeret donatio principis licet non adhiberet̄ in ea solennitas que in alijs donationibus requireretur, vt puta si omitteret̄ insinuatio. allegat Joā. and. notantem. in addi. Spec. titu. de instru. edi. §. porro. in addi. incipien. hec subscriptio. in ver. mulieres. ꝛ dicit Bal. pulchre in auc. hoc amplius. col. ij. in prin. ver. quero an filij regis. C. de fideicō. ꝙ rex est lex animata in regno suo, ꝛ potest plus ꝗ̄ lex communis vel ꝯsuetudo, ꝛ ideo si primogenitus regis sit insufficiens, possit rex vt ipse inquit secundogenito regnum dare, vt fecit rex Dauid, ꝛ ratio est secundum eum, quia consuetudo regni de preferendo primogenitum non debet interpretari ꝫ vtilitatem totius regni. Quinimmo etiam si principis cōsensus in tali ꝯsuetudine inducenda interuenisset prout inquit glo. hic

in quarto

in quarto requisito, et ibi dixi, tamen adhuc non ligaret princi
650 pem ipsum. ¶ †Statuta etiam ciuitatis non tenetur princeps seruare etiam de honestate, ita Cardina. florenti. in consi. suo. et sequitur Felyn. in capitu. primo columna. ix. supra de constitutionibus, in versicu. quarta declaratio. Quinimmo nec delegatus principis tenetur seruare statuta loci etiam si delegatio fieret ordinario, ita Bald. in capitu. licet in fine de officio ordina. et refert et sequitur domi. Fely. in c. cum dilecta. colum. xix. ver sicu. limita quarto in fi. supra de rescrip. sed hoc intellige vt dixi supra in rubric. in vlti. questio. in tertia limitatione.
651 ¶ †Limita tamen premissam conclusionem vt non procedat in consuetudine naturali seu super ratione naturali fundata, quia illa ligat principem, ita inquit Bald. in capitu. j. §. fina. in tit. q feu. da. poss. in vsibus feudorum. Bone enim et naturales consuetudines secundum eum ligant principem quia ipse inquit potentius est ius naturale quam principatus, et propterea dicit post glos. ibi quod imperator non potest disuestire vassallum sine coniuncta culpa. et hanc limitationem et decisionem etiam sequitur domi. Marti. lauden. in tracta. suo. de principibus in notabili. cccv. alias. cclxxxvij.

Decimo quero an consuetudo

652 †sicut ligat personas particulares ciuitatis vel populi, ita liget ciuitatem ipsam in qua est consuetudo? Videtur dicendum quod sic. per tex. quem ibi notat Bald. et Flori. in. l. venditor. §. si constat. ff. communia predi. Sed considera quod repugnat alia doctrina que habet, quod statutum non ligat statuentem. argu. l. penulti. ff. de arbi. et propterea dicit Joan. and. in regu. cui licet lib. vj. in mercurialibus, quod statutum epi non ligat ipsum episcopum. Potest forte dici quod consuetudo ligat ciuitatem ipsam auctoritate legis, vt dicit domi. Alex. post Ang. et Pau. de cast. in simili puncto. in. l. i. in princip. ff. quod quisque iuris. Tamen hec solu. non multum satisfacit, vnde de hoc puncto multum dubito, et eo magis quia tex. in. d. §. constat. mihi non probat id quod dicunt Bald. et Flo. et reperio, quod Abba. cum quo transeunt posteriores in capitu. ex literis. in penul. notabi. supra de constitutio. presupponit quod statutum vniuersitatis non liget ipsam vniuersitatem. Idem in effectu voluit Ang. Pau. et Alexander in dicta. l. prima.
653 ¶ †Undecio quero an consuetudo laicorum, vel populi liget clericos vel ecclesias. In hoc puncto Cy. in. d. l. ij. ad fi. C. que sit lon. consu. simpliciter dicit quod non, duplici ratione. ¶ Prima quia duo sunt populi, quasi dicat, vnus est populus clericorum, alius est populus laicorum patet secundum eum, quia duo sunt iudices alleg. text. in. l. si eadem. ff. de asses. vnde vt ipse dicit nihil habent commune clerici cum actibus plebeis. l. placet. C. de episco. et cleri. ¶ Secunda ratione mouetur, quia clerici sunt maiores laicis. l. tertia. C. de summa trinitate. igitur non ligantur per consuetudines laicorum, argumen. §. plebiscitum. insti. de iure natu. melius facit tex. in. d. c. cum inferior. et in. d. cle ne romani. Aliter in hac questione loquitur Bartol. in repeti. d. l. de quibus. colum. fina. et dicit in primis quod in hoc puncto libenter audiret docto. Moder. iuris canonici. Postea in effectu concludit quod quando consuetudo vel statutum est generale, et sic non loquitur in specie de clericis, et est contra ea que competunt clericis non in priuilegium, sed vt cuilibet et ipsum statutum, vel consuetudo est honesta, tunc ligat clericos. Alleg. text. in capitu. cum venissent. infra de eo qui mit. in pos. cā rei ser. et glos. in. l. ex ea. ff. de postul. idem decidit Bart. in. l. j. in. v. q. C. de sum. trini. vbi et alleg. tex. in. c. constitutus. infra de in integ. resti. et in. c. cum cā. infra de re iudi. et hanc opi. Bar. secutus est Lap. alleg. sua. lxxxi. et et sequi videtur Barb. in consi. xiiij. in secundo dubio in. ij. volumi. et in rubri. infra de reb. eccle. non alie. car. xiij. et sequen. Breuiter communis opinio est prima que supra relata fuit. s. quod statutum, vel consuetudo laicorum etiam generalis et honesta non ligat clericos nec ecclesias, et hanc opinio. firmant domi. Anto. Bald. Imo. Abba. Geminia. et Moder. in capitu. ecclesia san. Marie. supra de constitutionibus. idem Innocē. domi. Anto. et alij communiter in rubri. supra eodem titu. et tradit ibi Barba. colum. xvij. et hanc opinionem dicunt esse communem domi. Anto. de but. ibi columna penulti. et Geminia. in. c. j. de iureiuran. lib. vj. et Fely. in. d. c. ecclesia. et domi. Baptis. de san. Seuerino in repe. l. cunctos populos. C. de sum. tri. et fide catho. in vl. car. et istum arti. prosequitur latissime do. Fely. in. d. c. ecclesia sancte Marie. in. viij. q. princip. vbi fundamenta et auctoritates refert et etiam refert sol. ad fundamenta contraria. Saluat tamen opi. contrariam in pluribus casibus, vt per eum, et ibi etiam dicere consueui et infra plenius dicam. Eandem opinio. sequitur Alexand. in consi. ccx. incip. ponderatis. et in consil. sequenti. in. ij. volu. et dicit Bald. in capitu. cum venissent. colum. iij. de eo qui mit. in pos. cā rei ser. quod non ligantur clerici etiam in minoribus ordinibus constituti. et idem plene dicit Alle. in. d. consi. ccx. et Abb. in simili in. c. cum non ab homine. infra de iudi. in prin. vbi dicit idē in clericis prime tonsure.
654 ¶ †Et pro opinione et conclusione premissa stringit tex. in. c. fi. de vi. et honesta. cle. vbi clare presupponitur in fi. quod clerici non subiaceant statutis nec consuetudinibus patrie. Item stringit ratio quia statuta et consuetudines interpretantur, et intelliguntur secundum potestatem statuentium. c. a nobis. el. ij. infra de sen. exc. et sic non possunt com
655 prehendere clericos non subditos. ¶ †Quinimmo dicit Joa. an. in. c. fi. de immu. eccle. lib. vj. quod si statutum laicorum generaliter loquatur potest eps eos compellere vt declarent ipsum statutum non ligare clericos ne postea ipsi clerici de facto inquietentur. Pro qua decisione plene facit text. nota. in. c. peruenit. de arbi. ibi quoniam tale arbitrium posset ecclesie in posterum preiudiciosum existere per quem dicunt ibi glos. et doc. quod nedum prouidendum est, quod
656 ecclesia non vexetur de iure, sed nec etiam de facto. † et propterea decidit ibi Abba. mirabiliter quod si ecclesia habet fictabilē potētem et qui sit difficilis conuentionis poterit petere restitutionē in integrum aduersus locationē factā et ad nouennium tantum quia verisimiliter timetur quod pensio exigi non poterit. et similem decisionē ponit Abba. post gl. ibi in. c. j. in gl. in verb. interrogatus. circa fi. ibi tene ergo principium solu. de indi. Stat igitur firma conclusio quod consuetudo laicorum non ligat clericos.
657 ¶ †Amplia mō istā conclu. multipliciter, et primo amplia eam vt procedat nedum respectu personarum ipsorum clericorum, sed et respectu rerum ecclesie, quia non comprehenduntur in consuetudine generali laicorum, ita in simili de statuto decidit bar. in consi. clxxx. inci. domini priores. idē Abba. in. d. c. ecclesia. in lectu. col. pe. et exēplificant in statuto disponēte quod conductores possessionum possint illas dimittere certo casu, quia non comprehendet possessionē ecclesie. exemplificat et Abba. in statuto Senensi disponente quod conductores apothecharum non possint expelli soluēdo pensionē, quia non comprehendet apothecas clericorum seu ecclesiarum, et sequuntur moderni ibi. Idem decidit Pet. de anc. in repe. c. j. de consti. car. xxij. ver. quero et de questione. et Alexād. in simili in consi. xvij. inci. viso instrumēto. colum. pen. in. iiij. volu. et domi. andre. barba. in consi. xiiij. in. ij. dubio. in. ij. volu. Faciunt que tradit Fely. plene in. d. c. ecclesia. col. xxiiij. ver. v. quero vbi discutit an statutum laicorum possit indirecte predia peruenientia ad ecclesiam subijcere oneribus a populo imponendis de quo et tradunt doc. ibi per eum relati. et Barba. in consi. suo. j. colum. iij. in iij. vol. et Are. in consi. suo. cxxxij. incip. in cā que vertitur.
658 ¶ †Secundo amplia vt procedat et in patrimonialibus clericorum. c. fi. et ibi not. Abb. de vi. et ho. cleri. et iste est vnus de casibus in quibus clerici habent priuilegium in patrimonialibus vt presupponit Abba. ibi et in. c. ecclesia san. Marie. supra de consti. col. pe. et sequuntur Moder. ibi faciunt no. per Abb. et alios in. c. si clericus laicum de fo. compete. idē dicit Old. in consil. lxxxiij. incip. an episcopus, facit quod decidit Pau. de cast. in consi. clxj. incip. in presenti. col. fi. in antiqua impressione, vbi consuluit quod non valet consuetudo quod clerici non succedant in maiorijs, licet secus sit in feudis vt per
659 eum regulariter† tamen clerici non gaudent priuilegijs clericorum in patrimonialibus nisi in casibus expressis a iure. ita concludunt Abba. et communiter posteriores in. d. c. ecclesia. sup gl. parua in verbo personis reprobādo glo. ipsam que contrarium tenet, et allegant ad hoc alias auctoritates que ibi videri possunt.
660 ¶ †Tertio amplia vt procedat conclusio et in clericis in minoribus ordinibus constitutis, quia non ligantur consuetudine laicorum. ita doc. quos supra retuli in conclusione premissa.
¶ Quarto amplia vt procedat conclusio et in clericis coniugatis qui contraxerunt cum vnica et virgine et incedunt in habitu et tonsura, quia non ligantur statutis laicorum respectu priuilegiorum canonis et fori concessorum predictis, vt in. c. vnico. de cle. cōinga. lib. vj. Ita Lap. in allegatione. cxviij. maxime colum. fina. tradit Felyn. in. d. c. ecclesia questione. xvij.
661 ¶ †Quinto amplia etiam si clericus litigaret coram iudice seculari, quia contra eum non obseruaretur consuetudo laicorum quo ad decisionem cause. Ita concludunt docto. omnes in simili de statuto in. d. c. ecclesia. et in. d. c. quod clericis. per eum tex. in. d. c. ecclesia. et per alia. et tradit Abba. pulchre in. d. c. ecclesia. in. ij. nota. Hinc dicit gl. in. l. ex ea. ff. de postulando. quod eps

inter laicos in foro suo litigãtes servare dz ꝯsuetudinez laicoꝝ. ⁊ dicit Bald. ibi qđ illa gl. debet intelligi qͣtum ad decisionẽ cause, non qͣtum ad ordinationem iudicij, idem Pau. de cas. ibi. idem Bal. in. l. privilegia. C. de sacrosanc. eccle. ⁊ in. l. omni novatione. eo. tit. ⁊ de hac ampliatione vide que plenius dicam. j. in ultima ampliatione, ⁊ in. q. penul.

662 ¶ † Sexto amplia etiaz si causa promoneret̃ principaliter cõtra laicum ⁊ incidenter contra clericum, qꝛ adhuc consuetudo non ligat clericum, ita colligit Abba. in. d. c. ecclesia. in tertio notabili per illum text. ⁊ cum Abba. transeũt posteriores ibi. facit tex. in argumentum. in. c. tuam. de ordi. cogni.

¶ Septimo amplia ẽt si consuetudo laicoꝝ adducat̃ pro clerico contra clericũ qꝛ non ligat ipsum clericũ. hoc colligo ex tex. in. d. c. ecclesia. vbi in simili dicitur ꝙ statutum romanum non potuit observari pro ecclesia san. Marie ꝯ monasterium sancti Silvestri, facit quod dicit domi. Anto. in consi. xlv. incip. statuto civitate Parme. vbi decidit quod statuta laicorum ẽt generalia non preiudicant ecclesijs, etiam ꝙ favorem aliaꝝ ecclesiaꝝ concernerent, ⁊ tradit plene domi. Fely. in. d. c. ecclesia. questione decima.

663 ¶ † Octavo amplia vt procedat etiam respectu laicorum habentium ius individuum cũ clericis, qꝛ cõsuetudo laicoꝝ ipsos laicos non ligat. ita dicit do. Fran. de are. in consi. xxv. incip. viso themate. per adducta per eũ. facit tex. notabilis in. l. si cõmunem. ff. quemadmo. ser. amit. quẽ pulchre ornat domi. Fely. in capitu. j. de prescriptioni.

¶ Nono amplia vt procedat nedum respectu bonorum eccle-
664 sie acquisitoꝝ, sed etiam respectu acquirendoꝝ. † exemplum si statutum vel consuetudo laicorum disponat qđ alienatio immobilium non possit fieri in non subditum, certe nõ ligat ecclesias, ita Joan. an. ⁊ Gemi. in. c. fi. de immu. eccle. lib. vj. moti inter cetera, qꝛ tale statutũ est ꝯ libertatem ecclesie per illum text. ⁊ tradunt docto. in varijs locis congerit Fel. in. d. c. ecclesia. q. ix. dicens qđ ista est cõis opinio, de quo puncto vide ẽt in locis per me alleg. in quarta limitatione ad finem.

665 Decimo † amplia vt alias cõsuetudo laicoꝝ nedum non ligat clericos, sed ẽt nõ ligat laicos litigantes cum clericis in foro ecclesiastico ẽt si ꝯsuetudo ipsa adduceretur in favorẽ clericoꝝ vel ecclesie, ita concludit Abba. in. c. ꝙ clericis. de foro ꝯpe. col. ix. ver. si vero statutum dicẽs post multa, quod si lis versatur inter clericũ ⁊ laicum consuetudo non ligat clericos, nec laicus talem consuetudinem ꝯ clericos allegare posset, ita eꝯ non ligabit laicũ in favorem clerici, qꝛ lex debet esse cõis omnibus vt sit equa. c. erit autẽ. l. iiij. di. l. fi. C. de fruc. ⁊ lit. expẽ. vbi plene ad propositũ dicit̃ ꝙ iudicis debet servari equalitas. Premissam etiam ampliationem ⁊ decisionẽ plene format do. Fran. de are. in consi. suo. xlv. incip. vi-
666 sis articulis. p totum. † vbi consuluit ꝙ consuetudo laicoꝝ, vt credatur libris mercatoꝝ non servatur in foro ecclesiasti. ꝯtra laicum, etiam in favorẽ clerici. ⁊ alleg. doc. s. relatos. Et adverte qꝛ lз are. loquat̃ quando cã versatur coram iudice ecclesiasti. tamen fundamentũ. s. relatũ probat idẽ esse si causa verteretur coram iudi. seculari inter clericũ ⁊ laicũ. Item Abb. in. d. c. ꝙ clericis. loquitur indistincte, ⁊ sic videtur concludendũ quod qñ causa vertitur inter clericũ ⁊ laicũ nõ possit clericus se iuvare statuto laicoꝝ, sive causa versetur in iudicio seculari sive ecclesiastico ex rõne. s. relata, quod non reperi sic p alios expressum, ⁊ premissam decisionẽ suadet, qꝛ etiam in foro secula. ꝯtra clericũ non servantur leges vel statuta laicoꝝ, vt tradũt Abb. ⁊ Moder. post Guil. naso in. c. j. de ꝯsti. ⁊ in. c. ecclesia. in primo nota. eo. titu. p illũ text. ⁊ si dicas qñ ergo poterit clericus se iuvare statutis laicoꝝ? dic vt. j. dicam in. iij. limitatione. quãdo aũt laicus litigaret cũ laico coram iudi. ecclesiastico que lex sit servanda, dixi. s. in. v. ampliatione. ⁊ dicam in pe. questio. ⁊ tradit Areti. in consilio preallegato. ¶ Limitatur aũt premissa conclusio multis modis per doc. ⁊ ego etiam aliter limitabo.

667 ¶ † Primo igitur limitatur vt non procedat dicta cõis ꝯclusio in ꝯsuetudine mixta clericoꝝ ⁊ laicorum, tunc enim clerici ligantur, quia non dicuntur ligati consuetudine laicoruз, ⁊ sic cessat ratio, communis opinio. ita decidunt domi. Anto. ⁊ Gemi. ⁊ omnes Moder. in. d. c. ecclesia. san. Marie, ⁊ ibi Fely. colum. xxix. versi. ij. casus. alia allegat, ⁊ ita secundum docto. predictos intelligitur, ⁊ procedit text. in. c. cum venissent. j. de eo q mit. in possessio. causa rei ser. ⁊ ibi no. Abba. ita etiam intelligitur text. in. d. c. cum causa. j. de re iudica. ⁊ ibi not. Abba. ⁊ faciunt que dicentur in vlti. limitatione.

668 ¶ † Secundo limitatur vt non procedat dicta conclusio quando clericus agit coram iudi. seculari, ⁊ ꝯsuetudo laicorum disponit circa processum seu modum procedendi circa ordinatiua iudicij, qꝛ clericus ipse tenetur servare consuetudinem laicoruз respectu eorum que ꝯcernunt ipsa ordinatiua, ⁊ sic consuetudo laicorum hoc casu observatur contra clericos. Istud est commune dictum glos. ⁊ docto. in. c. quod clericis. de foro compe. vt ibi attestatur Abba. qui idem firmat. colum. iij. ⁊ ratio ẽ qꝛ lex canonica consentiens ꝙ causa agitetur coram iudi. seculari ex quo disposuit ꝙ actor sequatur forum rei. c. cũ sit generale. j. de foro ꝯpeten. censetur etiam velle quod agitetur secundũ modum illius iudicij. Pro ista limitatione vulgo semper allegatur glos. in. d. c. ꝙ clericis. ⁊ ita firmant Abba. ⁊ alij glos. ibi. idem Abba. in. c. j. s. de constitutioni. in primo notab. ⁊ domi. Anto. Imo. Abb. ⁊ alij communiter in. d. c. ecclesia san. M. ⁊ ibi plene declarat Fely. colum. xvj. ver. septima declaratio. ⁊ colum. xxix. versi. tertius casus. vbi refert rationem. s. alleg.

669 ¶ † Aliam rationem refert Abb. in. d. c. ꝙ clericis. col. xiiij. s. ꝙ ideo in ordinatiuis attenditur lex vel consuetudo fori i quo causa versatur etiam contra clericos, qꝛ eo casu consuetudo nõ ꝯcernit personam, sed causam que subijcitur illi foro. Aliam ẽt rationem ⁊ sic tertiam assignat Rapha. comen. in consil. cxxx. incipien. P. laicus. vbi dicit ꝙ ratio est quia sicut qui nascit i loco subijcitur legibus illius loci. l. origine. C. de munici. ⁊ origi. lib. x. sic causa que nascitur in vno foro dz tractari legibus il-
670 lius fori. ¶ † Ex premissa limitatione sic declarata infertur ꝙ clericus litigans coram iudi. seculari non potest appellare ante sententiam nisi in casibus a iure civili permissis, laicus autez litigans coram iudice ecclesiastico appellare poterit ab omni gravamine, qꝛ vt dictum est in respicientibus processuз vel ordinatiua iudicij attenduntur coram iudi. seculari leges, ⁊ ꝯsuetudines seculares etiam contra clericos. ita dicunt prefati docto. post Arcbidia. in. c. non ita. ij. q. vj.

¶ Alie etiam illationes fiunt per docto. in locis preallegatis, ⁊ refert plene domi. Maria. Soci. post Abba. in. d. capitu. quod clericis. colum. penul.

671 ¶ † Potest etiam inferri quod statutum vel cõsuetudo laicorum disponens ꝙ debeat fieri compromissum, puta inter affines habebit locum contra clericum litigantem in foro seculari, vt tradit domi. Pet. philippus corneus in consi. suo. cxiiij. incipien. quamvis primo aspectu. in. ij. volumi. ⁊ firmãt plene iuniores in. d. c. ecclesia. colum. xxj. Ego tamen reperio qđ bal. contrarium dicit in capitu. cum venissent. colum. iij. de eo qui mit. in possessio. rei servan. vbi formaliter dicit quod consuetudo vel statutum de compromissis necessarijs non ligat clericos etiam in minoribus ordinibus constitutos, ⁊ sequitur Alexan. in consi. suo. ccx. incipiẽ. ponderatis colum. i. in. ij. volumi. ⁊ in consil. sequenti. sed dici potest ꝙ predicti docto. non loquuntur in terminis nostris, videlicet quando clericus litigat coram iudice seculari, tunc enim verius videtur id quod. s. dictum est,
672 † qꝛ compromittere ex necessitate statuti vel consuetudinis est de processu litis, vt inquit Bald. in. l. si iudex. in fine. ff. de his qui sunt sui. vel dic quod vbi statutum de compromissis fiendis vlterius disponit, vt quia dicit quod laudum inde secutum habeat paratam executionez, vel quod reductio ad arbitrium boni viri peti non possit, tunc statutum videtur decisionem respicere ⁊ propterea non servabitur contra clericos etiam in foro seculari, secus si statutum simpliciter mandat compromissum fieri, ita Bald. in effectu in. c. fina. versi. quid si statutum. vt li. penden. ⁊ de hoc an compromissum concernat decisoria vel ordinaria, vide etiam Bald. qui allegat pro ⁊ contra in. l. prima in fine. C. que sit longa consuetud.

673 ¶ † Ex premissa limitatio. ⁊ decisio. infert etiam domi. Maria. soci. in. d. capitu. quod clericis. in fi. quod statutum disponens quod instrumentum habeat executionem paratã, nec sit opus libello, concernit processum ⁊ non decisionem, ⁊ propterea contra clericum observaretur in foro seculari. allegat Barto. in. d. l. prima. C. de summa trinita. questio. v. ⁊ alia, ⁊ subycit ꝙ si statutũ disponeret quod probatio non admitteretur per testes, sed per instrumenta, tunc diceretur respicere decisionem cause ⁊ non ordinationem. allegat Calderi. ⁊ Pet. de ancha. vt per eum. ¶ Sed tu adverte, qꝛ respectu instrumenti habentis executionem paratam nec sit opus libello vt id dicatur cõcernere processum. tenet etiam Bald. in. l. j. qđ. iiij. C. ne filius pro patre. communis preceptor in. d. l. j. colum. xiij. C. de sum. trini. ⁊ do. And. po. olim auditor Rote apostolice in. d. c. qđ clericis.

clericis.car.pen.Hoc tamen intellige nisi statutū disponat q̄ contra instrumentum nulla exceptio opponatur,vt inquit bal. in.d.l.j.q.v.tunc enim statutum respicit decisionem,vt p eum.

674 ¶ †Qn̄ autem statutum daret modum,vel ordinem procedendi,vel etiam exequendi,tunc dicitur comprehendere ordinatiua,sicut si daret ordinem processui,ita Bald.in.d.l.j.q.iiij.ꝛ i consilio.cclxxxv.incipien.casus.col.ij.in.ij.volu. ꝛ dicam.j.in vlti.q.Sed de alio quod refert Soci.ꝛ ante eum tenuit Abb. in.d.c.quod clericis.colum.iiij.quod statutum non admittens probationes per testes respicit decisionē cause.dubito, q2 probationes a decisione differunt,vt tradunt glos.ꝛ docto.in.l.platam.C.de senten.ꝛ ad sensum patet. ¶ Item rationes dicte limitationes militant etiam respectu probationis igitur in eis militabit limitatio.argumen.l.illud.ff.ad.l.aquil.ꝛ capi. translato.§.de constitu.Cogita tamen propter auctoritatem prefatorum doctoꝝ,ꝛ alioꝝ quos statim referam.ꝛ forte opinio eoꝝ verior est,q2 tollere probationem videtur respicere decisionem litis,vt in summa dicit Bal.in.l.i.in.v.questione.C.ne filius p

675 patre.†vbi dicit quod statutum disponens q̄ contra instrumētum nulla exceptio opponatur respicit decisionem cause,q2 probationes non sunt de substantia iudicij,vt per Bartol.in.d.l. prolatam.sunt tamen ð substantia ipsius decisionis,vt etiā barto.ibi presupponit.ꝛ quod statutum predictum disponens q̄ solutio non possit probari per testes non comprehendat clericos litigantes etiam coram iudice seculari.firmat Alexand.in consi.suo.ccx.incip.ponderatis.in vlti.colum.in.ij.volu. ꝛ in consil.sequen.colum.ij.idem reperio dicere Are.in.d.c.quod clericis.qui respondet vni arg.Imo.contrariū tenentis.Hec tamen decisio forte non procederet,quando statutum, vel consuetudo disponeret circa res, seu cōcerneret res ꝛ nō personas

676 vt dicam in quinta limitatio. ¶ †Et q̄ modus probandi respicere dicatur potius decisoria q̄ ordinatoria iudicij,etiā voluit Barto.in.l.ictus fustium.in vlti.q.C.ex quib.cau.infa.irro.ꝛ Bald.in.l.i.C.que sit lon.consue.ad finem.Are.in.c.dilecti. colum.pe.de iudi.ꝛ Fely.in.d.c.q̄ clericis.in fi.idem domi. Baptis.de san.Seuerino in repe.l.cunctos populos.col.lxv. C.de sum.trini.declarando tamen,ꝛ distinguendo vt per eum. l3 Calcaneus aliter loquatur in ꝯsi.suo.ij.colum.xxiiij.ꝛ p̄missam limitationem de ordinatiuis iudicij vt consuetudo in his disponens comprehendat clericos litigantes coram iudice seculari,etiam sequitur Rapha.comen.in consi.§.allegato. Are.i consi.xlv.inci.visis articulis.Alexan.in consi.clxvij.incip.viso processu in.ij.volu.ꝛ Barba.in consil.xxxi.inci.bene etem. in pe.col.in.iij.volu.Ampliat autem ꝛ sublimitatur dicta limitatio vt infra dicam in questio.penul.

677 ¶ †Tertio limita vt non procedat dicta conclusio quando cōsuetudo esset fauorabilis clericis vel priuilegiatiua, quia tunc comprehenderet clericos.text.est optimus in.c.dilecti.de foro competen.tradit Abba.in.d.c.ecclesia.vbi dicit q̄ inclusiue fauorabili in statutis laicorum clerici comprehenduntur.idē alij communiter ibidem.idem Lapp.in alleg.cj.inci.in ciuitate Florentie.colum.v.alle.tex.in.l.omnia priuilegia.C.de episcopis,ꝛ cleri.Quinimmo etiam si consuetudo non esset simpliciter fauorabilis clericis,sed indifferens potest clericus ea vti i suum fauorem si velit.c.si in adiutorium.x.di.ꝛ tradit Bald.i d.l.de quibus.colum.xvj.ff.de legi.ꝛ ibi communia preceptor

678 plene colum.iij. ¶ †Hinc dicit Abba.in.c.fi.in.j.notabi.per illum text.de vi.ꝛ bone.cleri.q̄ clerici possunt vti statuto contra laicos q̄ instrumenta habeant executionem paratam. idē Geminia.in effectu in.c.fina.in princi.colum.ij.de offic. deleg. lib.vj.ꝛ pulchre Pau.de cast.in consi.suo.ccc.incip. in Christi ꝛc.ad primum dicendum,vbi eleganter dicit q̄ non est absurdum,q̄ clerici gaudeant beneficijs statutorum populi,l3 nō supportent onera,q2 sufficit q̄ subeāt onera spiritualia, ꝛ sic nō sunt similes oino forēsib9 a q̄bus populus nullū habet subsidiū tradit etiam de hac limitatione Alexan.in consi.ccix.incipiē. statutis in.ij.volumi.ꝛ domi.Fely.in.d.c.ecclesia san.Marie alia adducens in.viij.q.principa.versi.j.casus est,l3 igitur cōsuetudo laicorum non liget clericos in preiudicium eorum, tamen eos comprehendit inclusione fauorabili per predicta . ꝛ h verbo etiam vtitur Bald.in.l.i.C.de sum.tri.colum.vij.ꝛ facit quod dicit Abb.in.c.nonit.de iudi.in glos.in verbo q̄cūq3.in fi. ¶ Hanc limitationem declara primo,vt procedat dummodo clericus vtens tali statuto etiā illud acceptet cōtra se,ꝛ sic vtatur eo cum sua forma.ita Bald.exemplificans,in.d.l.de quibus.colum.xvj.ꝛ dicam.j.plene in.vij.limita.

¶ Secundo declara vt procedat nisi statuto laicorum caueatur ne clerici gaudeant beneficio statutorum ipsoꝝ laicorū. ita Abb.in.d.c.ecclesia.colum.fina.ꝛ ibidem Fely.q.viij.ꝛ bal. ꝛ Moder.in.d.l.de quibus.

679 ¶ †Tertio declara vt non procedat quando causa versatur inter clericum,ꝛ laicum,q2 sicut tale statutum non obseruaretur pro laico litigante contra clericum,sic non poterit clericus illo statuto vti in suū fauorem,vt tradit plene Areti.in consi.xlv. incip.visis.articulis, ꝛ declaraui.§.in vlti. ampliatione huius conclusionis.Et si dicas quando ergo procedat ista limitatio i quantum.s.dictum est q̄ statutum etiam indifferens poterit allegari per clericum in sui fauorē ? Dico q̄ poterit allegari qn̄ in eo casu canon non disponat.argumen.c.i.de no.ope.nū.vel poterit allegari quando illud etiam acceptet contra se,presupposito q̄ aliqua pars ipsius statuti faciat contra eum exemplū vt per Bald.in.d.l.de quibus.

680 ¶ †Quarto limita vt non procedat dicta conclusio quando cōsuetudo laicorum disponeret circa solennitatem adhibendam tempore contractus,q2 talis consuetudo d3 seruari etiam p clericos contrahentes.ratio huius limitationis est, q2 non potest laicus subditus contrahere cum nō subdito sp̄reta.l.vel ꝯsuetudine ciuitatis sue,immo peccat.c.ij.de maio.ꝛ obe.ꝛ transgressor consuetudinis ita punitur sicut transgressor legis.c.in his. xj.distin.Ex parte ergo laici nulla obligatio contrahit̄ nisi seruata solēnitate data a consuetudine que ipsi obligationi resistit .l.cum lex.ꝛ ibi no.ff.de fideiusso.ideo clericus ꝯhendo ommissa dicta solennitate nulliter contrahit,q2 ꝯtus non potest ex vna parte subsistere.l.labeo.ff.de verbo.significa.Istam limitationem in simili de statuto tradit Abb.in.d.c.ecclesia.in repetitio.in vltima car.vbi alias rationes adducit. idem Abb.in. d.c.q̄ clericis.colum.vij.versi.ego vero.j.de foro competen.

681 † ꝛ ibidē Areti.colum.fi.dicens q̄ hoc est regulare vt forenses etiam clerici teneantur seruare solennitatem loci vbi ꝯhūt. alleg.text.in.l.si fundus.ff.de euic.idē ꝯcludit ibi Barba.colum.xxvij.dicens q̄ solennitas statuti que requiritur in donatione ꝯprehendit ēt donationes factas clericis,ꝛ ita dicit se cōsuluisse.ꝛ subijcit idem consuluisse Cardina.floren. in splendida vrbe Pistoriensi.Premissam ēt limitationem sequitur felyn.in.c.j.col.xi.de sponsa.ꝛ in.d.c.ecclesia.viij.q. in versic. quartus casus.hoc enim casu vt dicit Abba.in predictis locis consuetudo laicoꝝ non ligat clericos,sed disponit circa subditos suos ad bonum finem.vnde si clericus vult laicū obligare debet seruare omnia sine quibus ille obligari non potest. alle. etiam idem tenere.Federi.de senis in consil.lxxxv.incip. sta

682 tuto ciuitatis Perusine,†vbi dicit quod stante statuto q̄ nobilis non possit recipere cessionem actionum contra popularē non valebit cessio facta nobili per ecclesiam,q2 statutum disponit in casu licito,ꝛ inter subditos,ꝛ hoc etiam dicit Pau.ð castro in consi.clix.incip.in presenti causa.visis ꝛc.in fi. in antiqua impressione.ꝛ Alexand.in consi.xciij.incipien.visis ꝛ pō

683 deratis.in.ij.volumi.†vbi pulchre consuluit quod inuestitura facta per clericum laico non vocato possessore,iuxta formā statuti laicalis est nulla.ꝛ allegat inter cetera decisionem Bald. in simili in repeti.magna.in.l.cunctos populos.C.de sum. trinita.ꝛ fide catho.colum.xx.versi.sed hic quero,vbi secundum eum dicit q̄ statutum laicorum disponens quod nullus possit contrahere sine presentia presbyteri . comprehendit etiam ꝯtum qui fieret a clerico.alleg.etiam Saly.in aucten.cassa. in penul.q.C.de sacrosan.eccle.vbi dicit q̄ statutum disponēs q̄ minor.xxv.annis non possit alienare rem immobilem nisi seruata certa solennitate,puta cum presentia agnatorum, h3 locū ēt si minor contrahat cum clerico.ꝛ premissam decisionem Fed. de statuto prohibente cessionem actionum contra popularē,ēt sequitur do.Baptista de.s.Seuerino in repe.d.l.cunctos populos.C.de sum.trini.ꝛ fide catho.ad finem, firmat etiam do. Fely.alia adducens in.d.c.ecclesia.in.viij.q.prin.versic.iiij. casus.ꝛ ibi plene declarat an predicta limitatio ꝛ decisio procedat tam respectu ecclesie q̄ clericorum,seu an procedat in cōtractu facto per laicum cum ecclesia,de quo puncto tradit etiā Cardina.flo.in.c.perpendimus colum.xxiij.ꝛ sequentibus. ð senten.excommu.ꝛ in consi.clxiiij.incip.statuit ciuitas Viterbiensis.Alexand.in consi.ccix.incip. statutis.in.ij.volumi. ꝛ plenissime vsq3 ad nauseam instat domi.Fely.in loco preal

684 gato,vide per eum vbi maxime attingit.†an statutum vel consuetudo prohibens rem alienari in forensem vel in nō subditū includat ecclesiam,de quo etiam tradūt plene nouiores ibi car

ta fi. ꝛ legiste, maxime Moder. in. l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. j. ibi cōis preceptor. col. xj. ꝛ seq. tradit ēt do. Signorelus de homodeis in cōsi. xxj. incip. statuto Mediolani cauet. bar ba. in repetitio. rubri. ꝟ. de reb. eccle. nō alie. in. ij. dubio princi pali, vbi plenissime loquit, ꝛ in ɔs. xlvj. incipien. difficile. in ter tio volu. ꝛ in ɔs. xxx. in. iiij. vol. ꝛ plenius in ɔsi. lxv. incipien. re ferā in medium. in. vij. colum. ꝛ sequenti. eodem volumi. ꝛ de clarabo aliquid in sequenti limitatione.

¶ Premissa tamen limitatio morderi posset, eo qꝛ principale fundamentum ɔclusionis. ꝟ. facte est ꝙ ideo ɔsuetudo generalis non ɔprehendit clericos, qꝛ deficit potestas in laicis inducē tibus consuetudinem. c. a nobis. el. j. ꝟ. de sen. excom. sed si dica mus ꝙ clerici teneantur obseruare dictam consuetudinem lai corum disponentem circa solennitatem actus, certe talis potestas laicorum trahetur ad clericos saltem in consequentiam qđ fieri non potest, vt dixi in. vj. ampliatione, ꝛ ꝑpterea videret potius dōm ꝙ ɔsuetudo predicta nō se extendat ad laicos i ca su in quo contraherēt cum clericis, eo enim casu quo clericus ꝛ laicus contrahunt simul, tunc ipsi clericus ꝛ laicus sunt correlatiua, qꝛ vnus est emptor, alius est vēditor, vel vnus est locator, alius est ɔductor ꝛc. ꝛ bene facit qđ dixi. ꝟ. in octaua ampliatione. Cogita de sol. nisi dicas qđ immo talis consuetudo nō ligat clericos etiam in consequentiā, sed disponit circa subditos suos vt declarat Abbā. in locis supra relatis, ꝛ lꝫ contractus factus per laicum cuꝫ clerico non seruata solēnitate consuetudinis nō valeat, id nō procedit qꝛ consuetudo ipsa laicorum liget clericos, sed procedit ex ratione. ꝟ. relata.

685 ¶ † Quinto limita dictam conclusionem vt procedat quando consuetudo disponeret circa personas secus si circa res laicoꝝ ꝛ seu res ipsas concerneret. exemplum, si disponeret consuetudo quod res dotalis non possit alienari, tunc si clericus emeret non valeret alienatio, ꝛ ratio est qꝛ mulier laica inhabilitat̄ ad alienandum, vnde ex sui parte non oritur obligatio etiam naturalis. d. l. cuꝫ lex. ff. de fideiuss. ergo ēt non oriet̄ ex alia parte. l. labeo. ff. de ver. signi. nec hoc casu ɔsuetudo ligat clericos, sed subditos tantum, ꝛ impedit obligationem oriri ex tali ɔctu, ꝛ in re sua potest quis statuere. l. in re mandata. C. manda. c. veruꝫ ꝟ. de condi. appo. Istam limitationeꝫ tradit Abb. in simili veꝫ in statuto. in. d. c. ꝙ clericis. colum. viij. per ratiōes predictas ꝛ subijcit quod Hostien. Jon. an. Car. ꝛ do. Anto. non ɔsiderarunt istū casum nec precedentē, ꝛ credit quod si ɔsiderassent aliter dixissent, ꝛ etiam subijcit secus dōm esse, qñ statutuꝫ concerneret personā puta iubendo vt contrahens aliqđ faciat post contractum, puta vt apprehendat possessioneꝫ rei empte infra certum tempus, vel probet illam per tot testes, qꝛ tūc sc̄ḋm eum non ligabitur clericus etiam in foro seculari. Premissam limitationem ꝛ decisionem etiam tradit Abb. in. d. c. ecclesia. in repe. in vlti. car. ꝛ ibidem sequuntur cōiter Moder. maxime Fely. q. viij. versi. quintus ꝛ vltimus casus, vbi dicit se nihil habere quod addat. Ego etiam credo istā limitationem veraꝫ lꝫ exemplum sit ineptum, qꝛ res dotalis satis alienari prohibet̄ de iure cōi, vt in titu. de fundo dot. ꝛ insti. quibus alie. non licꝫ.

686 in princip. ¶ † Et ꝑ premissa limitatiōe facit decisio Saly. in. d. auc. cassa. C. de sac. san. eccle. vbi dicit ꝙ statutum loquens in rem, puta ꝙ debitum probari non possit, nisi per instrumentum haberet locum ēt contra clericum, sed in hoc vide Felyn. post Calde. per eum relatum in. d. c. ecclesia. q. xv.

687 ¶ † Premissa tamen limitatio morderi posset, qꝛ non est inspiciendum cum quo quis loquatur, sed in quem dispositionis effectus dirigatur. l. cum pater. §. donatio. ff. de leg. ij. datio ergo ꝙ statutum vel consuetudo disponat circa res, satis videt̄ ꝓhibita persona, qꝛ res seipsam alienare nō potest, ꝛ qđ non sit fienda differentia, an prohibitio contractus sit in rem an in personam, tradūt do. Anto. Abb. ꝛ cōiter alij in. c. cum contingat. ꝟ. de iureiur. ꝛ refert ꝛ sequit̄ domi. Ale. in consi. xxvij. inci. viso libello. ꝛ in consi. cxxv. incip. visis. colum. xj. in. j. volu. ꝛ in plerisq; alijs consilijs in quibus refert reprobatam esse opinionem Barto. in. l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. col. iij. vbi tenet ꝙ si mulier prohibeatur alienare, tunc contractus non firmat̄ iuramento, secus si res prohibeat̄ alienari. Sed tenendo limitationem premissam credo dici posse, ꝙ licet verum sit ꝙ prohibita alienatione rei censeatur prohibita persona alienare per predicta, tamen statuto, vel consuetudine laicoꝝ prohibente talis prohibitio non intelligetur respectu clericoꝝ non subditorum, sed respectu laicorum tantum subditorum, sed tamen contractꝰ factus per clericum cum laico non tenebit ex rationibus de q. bus supra facta est mentio. predicta tamen limitatio non procederet respectu questionis an res prohibita alienari in non subditum includat clericos vel ecclesias, lꝫ prohibitio sit in reꝫ, vt tradunt docto. in locis relatis in precedenti limitatione. Et ꝑ declaratione dicas ꝙ communis opinio. est ꝙ tale statutuꝫ nō liget ecclesias vel clericos, vt concludunt Jo. an. ꝛ Gemi. per illum tex. in. c. fi. de immu. eccle. lib. vj. ꝛ docto. relati per Fely. in. d. c. ecclesia. questio. ix. vbi attestatur hanc esse communem opi. Et ratio diuersitatis est vt puto, qꝛ hoc casu si statutū traheretur ad clericos esset contra libertatem ecclesie, vt ꝑsupponunt docto. preallegati, sed in casu premisse limitationis nostre cessat dicta ratio vt ad sensum patet. ¶ Item predicta limitatio non procederet vbi cōsuetudo laicoꝝ nedū disponeret circa res ipsorum laicorum, ſꝫ specialiter concerneret personas clericorum. Exemplum, si consuetudo dictaret ꝙ talis res non posset alienari in clericum, vel si consuetudo disponeret ꝙ clerici non succedant in maiorijs. ita dicit Pau. de cast. ɔl. clxv. incip. in presenti cā in vlti. colū. in noua impressione nouorum.

688 ¶ † Sexto limita dictam conclusionem vt non procedat quando consuetudo iniecit vinculum ante clericatum, qꝛ tunc lꝫ post consuetudinem inductam quis efficiatur clericus tamen ligatur illa consuetudine, ita decidit in simili in statuto Abb. in. d. c. ecclesia. colum. fina. ꝛ in. d. c. ꝙ clericis. col. ix. Exemplum, si consuetudine vel statuto caueatur ꝙ primogenitus succedat, certe secundogenitus factus clericus post statutum, vel consuetudinem ligabitur illo statuto. ita decidit Jo. an. in regula sine culpa. de reg. iur. lib. vj. in mercuriali. in fi. idem domi. Ant. ꝛ Jmo. in. c. ecclesia sancte Marie. ꝛ idem dicit Abb. ibi ad finem. idem Pau. de ca. in ɔs. cccxxxix. inci. ad primum. in. iij. dubio. idem domi. Baptis. de. s. Seuerino in. l. j. col. fin. C. de sum. trini. ꝛ domi. Fely. in. d. c. ecclesia. q multū circa hanc limitationem instat in. q. xv. principali. ꝛ ēt tradit in. vi. questio.

689 † vbi etiam dicit post Abb. ibi ꝛ alios ꝑ eum relatos. ꝙ statutum disponens ꝙ extātibus masculis femine non succedant excludit moniales que assumpserunt monachatuꝫ post statutum, qđ ēt dicit Pau. de cast. in. d. consil. cccxxxix. ꝛ Ro. in. l. stipulatio hoc modo concepta. colum. viij. ff. de verb. obliga. ꝛ eādem opi. veram esse presupponit Rota in antiquioribus. sub tit. de consue. deci. j. ꝛ istam decisionem dicit esse cōem Are. in. d. c. ꝙ clericis. in fi. lꝫ arguat in contrarium vt ꝑ eum. cuius argumentum prius fuit Saly. in. d. auc. cassa. col. fi. qui cōtrariū tꝫ. dicit enim Saly. ꝙ tale statutum solum inijcit vinculū tempore successionis deferēde, ꝛ propterea secundū eū satis est ꝙ filia reperiatur monialis tpe mortis patris, ad hoc vt non ligetur dicto statuto vel ɔsuetudine. ꝛ idem quod Saly. tꝫ etiaꝫ Pet. de ancha. in consi. suo. cviij. inci. in paucis verbis. idem Barba. in repe. rubri. de reb. eccle. non alie. in secundo dubio colum. vij. idem Alex. in consi. ccxj. incip. visa. colum. pe. in secundo volu. ibi tamen sequitur decisionē Jo. an. in exemplo de primogenito, ꝛ inter illud exemplum ꝛ aliud precedens de exclusione feminaꝝ, assignat rationem diuersitatis vt per eū. Eādem opi. tenent nouiores in. d. c. ecclesia. col. xxvj. ꝛ mouētur inter cetera, qꝛ attēta decisione Abb. ꝛ alioꝝ supra relatorum semper statutum laicorum ligaret clericos, qꝛ omnes qui nunc viuūt sunt nati post statuta, ergo dici posset sc̄ḋm eos ꝙ statuta omnia iniecerūt vinculum ante clericatū, ꝛ idem dici posset ex mēte eorum in ɔsuetudine ab antiquo introducta, postꝙ ɔsuetudinem nati sunt omnes nūc viuētes.

¶ Tamen tenēdo limitationem predictam que in pratica obseruatur in hac patria, maxime ad rationes contrarias rñderi potest. Et primo ad rationem Saly. ꝛ Areti. respōdet Pau. de cast. in. d. ɔsi. cccxxxix. colum. iij. dicens quod statutum predictum inijcit vinculum feminis tempore quo nascūtur, nō autē tempore quo succedunt, ꝛ sic illa qualitas impotētie succedendi inijcitur ante ingressum monasterij. ꝛ hoc subtiliter probat, qꝛ stāte dicto statuto ius commune non habetur in consideratione in eo loco in quo viget. dicēdum est ergo quod femina in tempore natiuitatis sue recipit habilitatē vel inhabilitatem succedēdi prout statutum disponit. Exclusio enim femine, vt dicit Pau. de ca. causatur ꝑꝑ qualitatem impotentie succedendi q̄ precedit clericatum vel ingressum monasterij ꝑꝑ quam qualitatem in omnem euētum. i. etiam ꝙ nō fuisset facta monialis exclusa fuisset. vel breuius posset negari id quod dicit Saly. s. ꝙ statutum inijcit vinculum tempore successionis deferēde, qꝛ de natura statuti est ligare statim, vt tradunt Abb. ꝛ alij in ca. ij. ꝟ. co. nec illi verbo succedāt est adiecta aliqua qualitas per statutum

statutum, que qualitas debeat regulari ſm tps ipsius verbi iuxta.l.in delictis.§.si extnens.ff.de noxa.ꝛ premissam decisionē de statuto predicto, vt excludat ēt moniales. firmat quoqꝫ barba.in gl.iiij.in col.antepe.j.vol. Nō obst. modo ratio nouiorum dicentium ꝙ attēta dicta decisione Abba.ꝛ sequaciū oia statuta laicorum ligarent clericos, qꝛ respondeo quod assumptum non est verum, qꝛ plerūqꝫ fiunt statuta noua vel reformationes, ꝛ sic non est verum dicere ꝙ omnes qui viuunt sint nati post statuta. Uel secundo melius dicas ꝙ dicta ratione tollit ex decisione Calde.in dispu.sua incip. statuto ciuitatis cauet, quam referunt docto.s.allega.vbi dicit Calde.ꝙ quando act⁹ de quo loquitur statutū recipit ɔsummationē post clericatū, tūc semp statutum iniicit vinculum post clericatum, ꝛ tūc clerici nō ligantur, ꝛ sic nō est verum presuppositum nouioꝝ. Exemplum tradit Calde.in.d.disputa.in statuto prohibente probari solutionem debiti per testes, nā tunc laicus dbitor qui post solutionem factus est clericus poterit probare solutionē per testes, qꝛ non ligatur tali statuto, hoc enim casu ſm eum statutum non dicitur iniecisse vinculum ante clericatum, qꝛ respicit actum probationis fiēde, ꝛ eo tpe ille q erat laicus reperitur clericus, vū actus probationis fiende imminet tpe clericatus seu post clericatum, ꝛ sic recipit ɔsummationēz post clericatū, sed in casu statuti excludentis feminas, dicimus ꝙ actus exclusionum feminarum recipit consummationem tempore natiuitatis ipsius, vt dicit Pau.de ca.in loco.s.relato, ꝛ propterea cū tunc sint laice excludunt. Et premissaꝫ decisionem ꝛ doctrinam Calde. sequitur Pet.de ancha.in regu.ea que.de reg.iur.in.vj.in vlti.colum.ꝛ in repe.c.canonū.car.xxviij.versi.accedat questio disputata.s.de consti.ꝛ do.Fely.in.d.c.ecclesia.q.xv.vbi per decisionem Cald.preallegatam respondet ad rationem predictam nouioꝝ, que ratio fuit prius per Fely.ipsuꝫ considerata. Stat ergo defensata dicta limitatio, fateor tamen ꝙ disputando faciliter teneri posset opinio contraria.s.relata.

690 ¶ †Septimo limita dictam conclusionem, ꝛ regulam, vt non procedat quando clericus vteret consuetudine laicorum pro se prout vti potest, vt plene dixi.s.iij.limita.qꝛ teneretur illam acceptare cōtra se ꝛ sic ligaretur ɔsuetudine tali.ita decidit bal. in simili de statuto.in.l.de quibus.col.xvj.versicu.vj.quero.ff. de legi.vbi dicit ꝙ stante statuto ꝙ instrumenta mandent executioni nisi sint lapsi.x.anni clericus volens vti beneficio talis statuti dꝫ eo vti.j.x.annos. ¶ Idem dicit Bald.in.l.j.in fi.C.d contrahen.emp.ꝛ in.l.omni nouatione.C.de sacrosan.eccle.ꝛ i alijs locis relatis p cōem preceptorē in.d.l.de quibus.colum. iij.idem do.Fely.in.d.c.ecclesia san.Marie.q.viij.versi.sed hunc primum casum.idem pulchre Abb.in.d.c.ecclesia.ad finem.ꝛ in ɔsi.vi.incip.casus.in.j.volu.idem tꝫ Alexa. in consili.ccx.incipien.statutis, ꝛ in consi.seq.in.ij.volu.facit text.in regula ex eo.de regu.iur.lib.vj. ¶ Idem facit qd dicit glo.in. c.placuit.xvj.q.iij.q inquit ꝙ ecclesia nō potest acceptare pro se.l.bene a zenone.C.de quad.prescrip.qꝛ nō acceptauit eaꝫ cō

691 tra se. ¶ †Contra tamē istaꝫ limitationem facit glos.in.c. nouit.in verbo quicunque.ad fi.j.de iudi.que dicit ꝙ ecclesia potest inducere legem qū facit ꝓ ipsa ecclesia, sed contra se eam recipere non tenetur, ꝛ ad hoc illā notat Abb.ibi.ꝛ idem dicunt Innocen.ꝛ communiter alij ibidem. Secundo obstat dicte limitationi decisio gl.quā ibi Abbas notat col.ij.in.c.ij.in glo. fina.in fi.j.de mut.peti.que dicit ꝙ quis non tenet acceptare ɔ se illud quod ad eius postulationem non est ei cōcessuꝫ, ꝛ sic eo casu non habet locum titulus quod quisqꝫ iuris, ꝛ hoc etiam dicit glos.in aucten.quas actiones in verbo excludunt.ꝛ ibi bar. .C.de sac.sanc.eccle. Pro solu.dicas ꝙ dicte gl.intelliguntur respectu eorum que sunt concessa ecclesijs in eorum fauorem vl in priuilegium, qꝛ non debent contra ecclesias retorqueri, ꝛ sic non tenetur ecclesia contra se illa acceptare.l.quod fauore.C.d leg.ꝛ ita respondet Abb.in.d.c.nouit.super.d.glos.in verbo quicunqꝫ.ꝛ in.d.c.ecclesia.in fi. Limitatio autem predicta procedit in his que non sunt concessa in priuilegium vel fauorē clericorum, sed in legibus cōibus laicoꝝ, vel statutis vel ɔsuetudinibus eorum, vt patet in exemplis pro ipsa limitatione adductis.fatendū tamen esset ꝙ etiam concesso, ꝙ priuilegium datum ecclesie, vel clericis per laicos deberet acceptari cum onere annexo ipsi priuilegio. argumen.l.in traditionibus.ff.d pactis.cum si.ꝛ faciūt alle.in prin.huius limitationis.

692 ¶ †Octauo credo dictam conclusionem limitandaꝫ esse vt nō procedat in consuetudine laicorum canonibus non contradicens, qꝛ deberet obseruari etiaꝫ contra clericos.mouco: ex simili de lege que non contradicit canonibus, qꝛ si non sit peccati nutritiua ꝛ sit rationabilis obseruabitur etiam in foro canonico contra clericos.c.j.de no.oper.nun.ꝛ bene stringit ille tex. in ratione sui, hoc enim casu consuetudo laicorum ligabit clericos auctoritate tex.in.d.c.j.ꝛ sic auctoritate.l.canonice.

693 ¶ †Nono limita dictam conclusionem vt non procedat respectu bonoꝝ emphytheoticorum ecclesie, qꝛ comprehendunt in generali consuetudine laicorum respectu vtilis dominij. Ita decidunt docto.quos refert ꝛ sequitur Alexan.in consi.ix.inci. ponderatis.colum.j.in.v.volu.facit ꝙ tradit idem Alexand. in consi.cj.incip.visis in pe.col.in fi.in.j.volu. vbi allegando Andre.de iser.in.c.j.in qua sint regalia dicit ꝙ emphytheote ecclesiaꝝ tenentur ad collectas ratione fructuum quos colligunt, ꝛ ita dicit obseruari de consuetu.facit etiam tex.quem ibi legendo ponderaui in.c.que in ecclesiaruꝫ.s.de consti. ibi volētes ecclesiaꝝ indemnitati consulere a ɔrio sensu item faciunt ea que plene tradidi.s.in.v.conclusione sumpta ex doctrina abba.extra glos.in.i.limitatio.

694 ¶ †Decimo limitatur dicta conclusio vt non procedat in consuetudine laicorum que excludit clericos a beneficijs inductis p statutum ipsorum laicorum, qꝛ talis consuetudo valet contra ipsos clericos.ita in effectu Bald.in.d.l.de quibus.col.xvi.ꝛ ratio est, qꝛ nemo tenetur de suo facere alteri beneficium.c.precarie.el.i.x.q.ij.nec per hoc fit contra libertatem ecclesie secundum Bald.vbi.s.ꝛ ita etiam dicit Fely.in.d.c. ecclesia.s. Marie.in.viij.q.versi.hec intelligo. idem communis preceptor alia adducens in.d.l.de quibus.colum.iij.istam limitationem etiam tradit Abb.in simili, vcꝫ in statuto in.d.c.statutum laicorum disponens ꝙ idem ius reddatur clericis in foro seculari quod redderetur laicis in foro ecclesiastico, allegat.Bal.in auctenti.cassa.C.de sacrosan.eccle.ꝛ sequuntur posteriores.in dicto capitu.ecclesia.

695 ¶ †Undecimo limita vt non procedat dicta conclusio in consuetudinibus feudoꝝ, qꝛ ligant clericos hoc volunt Host.ꝛ do. Anto.in.d.c.ꝙ clericis.de foro compe. ꝛ ibi sequitur Abb. colum.v.versicu.quandoqꝫ causa agitur corā seculari, ꝛ faciūt notata in.c.ceterum.j.de iudi.per illum text.ꝛ in.c.verum.ꝛ in capi.ex transmissa.de foro competen.ꝛ in dictis locis assignat per docto.ratio huius limitationis, ꝛ de hac limitatione vide que dicam.j.q.pe.in.iij.limitatione.

¶ Duodecimo limita dictam regulam, vt lꝫ non valeat consuetudo laicorum in preiudicium clericorum, vel ecclesiarū tamen valeret consuetudo circa res ecclesie que ipsis ecclesijs nō pre=

696 iudicaret. †exemplum.valeret consuetudo ꝙ ad custodiā eorū que offerentur alicui altari vel imagini deputentur quandoqꝫ clerici ꝛ oblata conuertant in pios vsus. Ita inquit Pet.de perusio in suo tractatu quare episcopalis.c.iiij.colum.lvij.versi. xiij.principaliter.quem refert ꝛ sequitur do.Fely.in.c.dilect⁹ in princip.j.de offi.ordi.ꝛ faciunt que dicunt Abba.ꝛ alij in.q. de fabricerio.in.c.ij.de iudi.ꝛ per hec expedita est premissa cōclusio ꝛ reg.ꝛ plenius ꝙ̄ alibi vt puto.

697 ¶ †Duodecimo quero an consuetudo ciuitatis vel loci liget forenses. Hanc questionem attingit Innocen.in rubr.s.eodem, ꝛ concludit ꝙ talis consuetudo ligat forenses ibi contrahentes per tex.in.c.que contra mores.viij.di.ꝛ per.l.si fundus.ff. de euic.subijcit tamen ꝙ si enormiter lederentur ex contractu restituentur ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur per tex.in.l.i.ff.ex quib.cau.maio.ꝛ hanc decisionem simpliciter refert ꝛ sequitur domi.Anto.in.d.rubri.in prin.ꝛ dicunt prefati docto.ꝙ idem esset in delinquentibus, qꝛ contra eos seruaretur consuetudo loci delicti, ꝛ cum predicta doctri. etiam transit Ioan.and.in.d.rubri.ꝛ Cardi.in hoc.c.fina.ad finem, ꝛ dicit Bald.in supradicta rubri.ꝙ vbi agitur ex cōtractu inspicitur consuetudo loci contractus etiam si contrahētes illam ignorent, quia consensum est implicite in consuetudine ipsius loci.cum predicta doctrina Innocen.etiam transit Imol. in.d.rubri. Limitat tamen id quod dictum est de restitutione, vt procedat quando ignorantia fuit probabilis, puta qꝛ modico spacio temporis forensis fuit in loco, alias si ignorantia non fuisset probabilis tunc non deberet restitui ex clausula generali, ꝛ premissam doctrinam.s.vt ligentur forenses contrahentes, vel delinquentes in loco consuetudinis etiam sequi videtur Barba.in.d.rubri.colum.xiiij.lꝫ teneat ꝙ in casu probabilis ignorantia forensis non ligetur consuetudine ipsa, ꝛ per consequens non erit opus restitutione per adducta per eum. In hoc tamē articulo aliter loquitur Bar.in.d.l.d quibus.in repe.col.pe.

& fi. & plenius in repe. l. j. colum. vj. C. de sum. tri. & fi. catholica vbi etiam Moder. maxime communis preceptor plene tradit & in effectu Barto. & posteriores in. d. l. i. faciunt longam distinctio. considerando. Aut consuetudo vel statutum limitat personas ciuium vel disponit circa personas, aut vero disponit circa res. vel aliter vt per eos & plenissime tradit domi. Alexan. in consi. xliij. incipien. Alphonsus. in. v. volu. Insuper reperio glo. contrarias nam glo. in. c. que contra. viij. distin. dicit quod forenses, vel peregrini, vel scholares non ligantur consue. loci. & ibi Ar

698 chidia. post Joã. baldnini, & Alberi. papien. dicat, † quod doctor inter scholares iudicabit secundum iura cõia & non secundum consuetudines ciuitatis, in qua studium viget, & pro hac opi. facit, quia consue. est lex non scripta. §. ex non scripto. insti. de iure natur. lex autem non ligat non subditos. c. vt animarum. de const. lib. vi. l. i. C. de sum. trini. cum simi. & ibi glo. per illum tex. dicit quod si Bononiensis conueniatur Mutine nõ debet iudicari secundum statuta Mutine quibus non subest, & dicit ibi Odof. colum. ij. quod consuetudo ciuitatis non ligat scholares. dicit et Oldra. in consi. ccxlviij. incipien. presupposita consuetudine, quod consuetudo Parisiensis non seruatur respectu forensis, mouetur quia consuetudo localis est, & non ligat nisi subditos. l. i. C. que sit lon. consue. cum similibus. idem firmat Romanus loquens in predicta consuetudine Parisiensi in consi. suo. cxlviij. incip. visis. vbi alia alleg. contrarium tamen decidit glo. c. in illa. xxij. di. per illum text. in versicu. societate, que formaliter dicit quod quilibet tenetur viuere secundum consuetudinem illorum inter quos versatur, & pro hac opinio. est tex. in. c. que contra mores, in verbo peregrini. viij. distin. & in cle. dignũ. de cele. missa. & ibi no. Cardi. in. iij. nota. dicens, nota quod quis debet se coaptare his cum quibus conuersatur, & propterea dicit ibidem in. v. q. quod Tholosani qui vadunt Catholoniam non peccant comedendo ibi carnes in die sabbati secundum consuetudinẽ Catholonie que valet vt per eum. Idem dicit Joan. de imo. & ibi colum. j. & Car. alexã. in. d. c. illa circa finẽ, vbi etiam allegat paulo ante illud vulgatum cum fueris rome romano viuito more. de hoc tamen puncto, & similibus dicã in specie. j. xiiij. q. Premissam conclusionem etiam presupponit regulariter procedere Barto. in. d. l. de quibus. colum. pe. ff. de legi. vbi dicit quod si consuetudo est simplex, & non limitata ad ciues ligat forenses. pro eadem opi. et facit decisio Bal. in. d. l. de quibus. ff. de legi. colum. ix. versicu. iiij. queritur, vbi dicit quod aut consuetudo est permissiua, & ligat forenses actum ibi facientes, quia vtẽdo consuetudine consentiunt in ipsam. allegat. l. j. C. de emancipa. libero. aut vero est prohibitiua, vel cõpulsiua vel penalis, & pari modo ligantur forẽses ibi actum facientes, quia censentur consentire delinquendo. alleg. text. in. §. quia vero. in auct. de non alie. si autem ibi nihil faciant, secus erit.

699 ¶ † Conclusiue mihi videtur fiendam regulam quod consuetudo non ligat forenses secundum glo. & doc. in. c. que contra. viij. distinctio. facit tex. in. c. certificari. j. de sepul. dicens quod quelibet patria abundat in sensu suo. facit etiam in simili de statuto text. in. d. c. vt animarum. de consti. lib. vj. & text. in. l. fina. ff. de iurisdictio. om. iud. consuetudo enim localis est, ideo non ligat nisi subditos, vt inquit Old. in. d. consi. ccxlvij. & Roma. in. d. consi. clxiij. vbi dicunt quod consuetudo Parisiẽsis que habet quod marito premoriente secunda pars lucri per maritum acquisiti durante matrimonio applicetur vxori superstiti, non ligat forenses.

700 ¶ † Amplia istam conclusionem, vt procedat etiam respectu rerum existentium extra territorium, quia consuetudo ad illas nõ extenditur, vt tradit Barto. in. d. l. prima. colum. x. & dicã plenius in. q. seq. in ampliatione.

701 ¶ † Secundo amplia vt consuetudo loci non comprehendat forenses etiam si forenses possiderent bona in loco quando onus imponeretur personis pro rebus, vt sunt collecte. text. est in. l. munerum. §. patrimoniorum. ff. de mu. & bono. & tradit Barba. ibi & in. l. i. C. de mulie. & in quo loco. & Areti. pulchre in consi. cxxxij. incip. in causa que vertitur. colum. j. hoc tamen declara, vt. j. in pe. colum. & vltima limitatione. & etiam in. ij. limi. dicam.

702 ¶ † Limita modo premissam conclusionem, vt nõ procedat quando forenses facit aliquem actum in loco consuetudinis, quia consuetudo respiciens illum actum ligat forenses, hoc probat text. in. d. c. contra mores. viij. distin. in verbo, peregri. & in. c. illa. xij. di. & tradit Inno. do. Anto. Bal. Jmo. & Barb. in rubri. s. eo dem, facit quod dicit do. Ant. ibi colum. ij. vbi inquit quod regulariter vinculum statuti vel consuetudinis consideratur ex regula fori sortiti, vt vbi quis sortitur forum contrahendo vel delinquẽdo inuinculetur statuto vel consuetudine illius loci. & hãc reg. dicit posuisse Calde. in. q. sua inci. statuto. Quinimmo fortius

703 dicit Areti. in consi. suo. xi. proced ndum. colum. fina. † quod facientes actum in loco puta forenses contrahentes, censent tacite contraxisse secundum consuetudinẽ loci, quamuis consuetudo adhuc non esset prescripta, & sic quamuis nondum transisset in formam consuetudinis. alleg. l. fi. C. de fideiusso. cum concordantibus. & Nico. de mata. & alios quos refert & sequitur do. Ant. & hic i. x. car. Contra tamen premissam limitationẽ facit tex. in. c. cum olim. j. de coniug. vbi dicitur quod clericus grecus licite vtitur matrimonio etiam inter latinos. hanc difficultatem tangit Abba. ibi de sol. se remittit ad dicta per Hostien. & Inno. in. c. cum secundum. j. de tempo. ordi. Sed videtur clara so. colligi ex eo quod dicit Abba. in. d. c. cum olim. in. i. notabi. s. quod in text. consideratur cõsuetudo loci originis clerici greci, quia eo casu agitur de cõsideranda habilitate dicti clerici quo ad vsum matrimonij iã contracti vel quo ad actum applicandum ad personam suam, & sic ille tex. non loquitur de actu facto vel fiendo per eũ clericũ grecum seu forensem inter latinos, & propterea dicit Abbas ibi quod legitimus secundum consuetudinem patrie sue debet vbique reputari legitimus. Sed quando grecus vellet contrahere matrimonium inter latinos aliud esset, vt ibi dicit, Jmo. & sic hoc casu procederet limitatio nostra.

704 ¶ † Ex premissa limitatione infertur primo quod forenses contrahentes in loco in quo adest consuetudo, subijciuntur illi consuetudini. l. si fundus. ff. de euic. & firmant alij docto. s. relati. Idem firmant Barto. & omnes in. d. l. i. C. de sum. tri. & Bald. in consil. ccclxi. incip. inter ioannem in. j. volu. ideo ementes victualia in ciuitate aliena ligantur lege illius ciuitatis. c. j. & ibi Pe. de anchara. & Jmo. j. de emptio. & venditio. & idem dicunt prefati doct. in omnibus alijs actibus voluntarie iurisdictionis factis per forenses, quia respectu illorum actuum factorum in loco consuetudinis ligantur ipsi forenses per tex. in. d. l. i. C. de emã

705 cip. libe. † An autem possit vel debeat restitui contrahentes qui ignorabãt ipsam consuetudinem ex generali clausula si qua mihi iusta causa videbitur, vide Inno. d. Ant. Jo. an. & Joan. de imo. in rubri. s. eo. & alias auctoritates retuli. s. in prin. huius articuli. & et tradit Aret. pulchre in consi. xj. col. iij.

706 ¶ † Intellige tamen hoc modo quod dictum est de contrahẽtibus, vt non procedat respectu contrahentis matrimonium, quia quo ad dotem inspicitur consuetudo mariti contrahentis forensis, non autem consuetudo loci contractus. text. est singu. in. l. exigere. & ibi Barto. assignat rationem. ff. de indi. & ibi etiã tradunt Bald. Ange. & cõiter alij idem Alexan. in consi. cj. incipien. ex inspectione. in. iij. vol. vbi alias auctoritates alleg. idẽ Fran. de crema. in singu. lxvj. inci. statuto florentino. & sequenti, vbi dicit se consuluisse quod si vir mutaret domiciliũ attenderetur primũ domiciliũ, & alleg. d. Ant. & Abb. in. c. i. j. de sponsa. Premissam limitationem et tradit Barto. & cõiter alij in. d. l. i. C. de sum. tri. & ibi plene do. Baptis. de san. Seueri. colum. lvij. & sequentibus. & cõis preceptor ibidem. col. xiiij. & seq. vbi sublimita vt per eum, idem Barba. in rub. s. eo. col. xv. & plenius ceteris Fely. in. d. c. j. de sponsa. col. xij. vbi tradit. vij. limitationes ad. d. l. exigere. & aliam tradit Barb. in. d. rubric.

707 ¶ † Secundo infertur limitatio premissa quod forenses ligantur consuetudine loci delicti, vt etiam concludunt doc. post Bart. in. d. l. de quibus. in. v. q. princi. & Bart. qui hoc pulchre limitat & declarat in. d. l. i. col. v. versi. ij. quero. C. de sum. trini. & fi de catho. & ibi eũ sequuntur posteriores. Eandem doctri. tradit Cardi. alex. in. d. c. que contra. viij. di. considera tñ quia hoc nõ procederet quando delinquens se absentaret a loco delicti attenta consuetudine que habet quod in delictis non fit remissio hodie ad locum delicti, vt referũt Bal. Pau. de ca. & Moder. in. l. heres absens §. i. ff. de iudi. & Bal. in. l. executorẽ. col. viij. C. de exce. rei iudi.

708 ¶ † An autem forensis delinquens in ista ciuitate qui ex tali delicto sit excõicatus, vigore statuti epi ciuitatis possit absolui a suo proprio epo, vide Abb. signanter. in. c. graue. ad fi. de preben.

709 ¶ † An autem forensis delinquens in ista ciuitate possit in foro penitentiali absolui ab epo ciuitatis vel presbytero parrochie in qua deliquit. an vero a suo proprio epo vel sacerdote vide glo. singularem. in. c. i. xvi. q. i. que dicit quod in foro penitentiali non sortitur forensis forũ loci delicti. Idem firmat Capp. in. c. ij. de rap. & dicit ibi Abb. quod ita tenent cõiter doct. & ipse idem tenet ibidẽ. & in. c. cum contingat. post Jo. de ligna. col. xiiij. versi. & aduertendũ. j. de foro compe. Idem firmat Ro. in singulari. suis singulari. ccclxi. incipien. ratione delicti. & Abba. in locis predictis assignat rationem inter forum contentiosum & forum

forum conscientie. Credo tamen q̄ l3 respectu absolutionis in foro penitentie procedat q̄d dictū est tamen quo ad qualitatem peccati ꝛ an sit grauius an leuius attendi debeat consuetudo loci in quo peccatum cōmittit̄. c. illa. xij. di. ꝛ faciunt que dicent̄
710 j. in seq. q. circa principium. ¶ † An autem excuset̄ delinquēs ignorans consuetudinem, q̄ñ id non erat delictum de iure cōi. tradit Bar. vbi. s. in. v. q. principa. in princ. An aūt excusetur forensis non soluens gabellam quando ignorat consuetudinē, vide Bar. ꝛ Pau. de ca. in. l. fi. ff. depo si.
711 ¶ † Tertio infertur q̄ notarius conficiens instrumentum in aliquo loco, debet seruare ꝯsuetudine3 illius loci, in quo instrumentum conficitur. §. si qua vero. in auct. vt prepo. no. impe. ꝛ ita per illum tex. ꝛ per plures similes decidit Cyn. in consilio. xxxi. incipien. in questione. s. scripta dicens quod instrumentu3 aliter factum non valet.
¶ Quarto infertur q̄ si executio est fienda pro forensi vel contra, seruatur consuetudo loci in quo fit executio. ita Bal. in cōsil. cclxxv. incip. casus. ad finē. in. ij. volu. per text. quē dicit notabi. in. l. nisi opinatores. C. de exac. lib. x. ꝛ dicet̄. j. in vlti. q.
¶ Quinto infert̄, q̄ si forensis litiget in alia ciuitate seruabunt̄ contra eum iura ꝛ ꝯsuetudine3 illius ciuitatis in ordinatiuis iudicij, vt ēt dicā. j. in. ij. limitatione, ꝛ dixi in. q. precedenti in. ij. limitatione ꝛ plenius dicam. j. q. fi. ꝛ no. q̄ sentētia postea lata non seruata dicta consuetudine est nulla, vt tradūt Abba. ꝛ posteriores. in. c. i. j. de re iud. declarando vt p eos.
712 ¶ † Sexto infertur q̄ si Mediolañ. testm̄ faciat in hac ciuitate Papie, q̄ debebit seruare consuetudinem in testādo que in hac ciuitate obseruaretur. ita concludunt Cyn. Bart. ꝛ cōiter alij in. d. l. i. C. de sum. trini. ꝛ fi. catho. idē ꝯcludit Jo. de imo. i rubri. s. eo. ꝛ ibi refert ꝛ sequit̄ alias auctoritates allegādo barba. col. xviij. ꝛ ad hoc inter cetera allegatur text. in. l. ij. C. quēadmo. testa. aperia. vbi ēt Bald. ꝛ Pau. de cast. in. l. nutritoribus. C. cōi de succes. ꝛ Jmo. in. c. cum olim. j. de cleri. ꝯiuga. Premissam tñ illationē limita ꝛ declara, vt per Bart. ꝛ alios in. d. l. i. ꝛ plenius ꝛ clarius tradit ibi cōis preceptor. col. pen. ꝛ precedenti. Tradūt ēt doc. quos refert Barba. in. d. rubri. colum. xviij. ꝛ seq̄nti vbi referunt questionem de mercatore anconitano qui testatus fuit in terris Soldani babylonie an debuerit seruare consuetudinē illius terre, ꝛ ponit Bart. in. l. qui a latronibus. ff. de testa. loquens de legato romano qui testatur apud barbaros de quo ēt remissiue tradit Alexan. in. l. si nōn speciali. C. eo. titu. ꝛ bene faciunt que dicent̄. j. in prima limita-
713 tione ꝛ sequentibus, per quas ista materia declaratur † ꝛ in specie declaro istā sextam illationem hic vbi melius cadit, vt non procedat quo ad interpretañ. verba prolata per testatorem, q̄ illa verba intelliguntur ꝯm ꝯsuetudinem loci vbi versatus est ipse testator, non aūt ꝯm ꝯsuetudiēe loci vbi testatur, ꝛ sic attenditur in hoc cōsuetudo domicilij sui seu solite habitatiōis. tex. est in. l. si seruus. §. fina. ff. de leg. i. vbi dicitur q̄ legatis nūmis si non cōstat de quibus nūmis, attendit̄ consuetudo loci vbi versatus est ipse testator ille enim tex. considerat consuetudinē regionis vbi testator fuit, ꝛ nō vbi erat tpe testamenti. ꝛ p hoc fundamentum ꝛ p alia, ita consuluit in pulchro casu do. Pet. philip. corneus. in consi. ccxliij. incip. videtur prima facie dōm colum. vij. ꝛ seq. in. ij. volu. ꝛ aliquid facit q̄d tradit Egidius bellamere in decisionibus suis. decisi. ij. incip. clausula librarꝝ vel marcharꝝ, in contrahentibus tamen qui diuersimode verba interpretari vellent forte aliud esset dicendū, ꝛ concludendum q̄ interpretatio fieri deberet contra eum qui vellet ex illis verbis
714 se iuuare. l. veteribus, ꝛ ibi declarant Bar. ꝛ alij. ff. de pac. † ꝛ propterea si promissi sint centum ducati per emptorem venditori attendet̄ valor ducati in preiudiciū venditoris qui potuit. l. apertius dicere. ꝛ hoc tñ aliter loquitur do. Baptis. de. s. Seueri. post. d. Tho. doctiñ in. l. i. col. lvj. C. de sum. tri. vbi dicunt q̄ interpretatio fiet secundum consuetudinem loci contractus, sed text. in. d. l. veteribus. repugnat nec predicti doct. firmant opi. s. relatam. Posset forte dici q̄ attenta consuetudine loci, contractus verba non dicuntur dubia ꝛ sic ipsa consuetudo attendetur, ꝛ sic non obstabit text. in. d. l. veteribus, q̄ procedit quando verba sunt dubia vel obscura, ꝛ vide in isto puncto que dixi supra in. viij. questio. princi.
715 ¶ † Insuper aduertendum est pro declaratione omnium illationum premissarum, q̄ vbi consuetudo esset circa res subiectas ciuitati haberet locum etiam respectu forensium, licet nullum actum ibi facerent. Exemplum, si esset consuetudo, quod domus ciuitatis non possent altius eleuari q̄ sint de presenti, certe ligarentur etiam forenses in ciuitate fabricantes, ita barto. in. d. l. j. cum quo ceteri trāseūt col. vj. vsi. iiij. quero. alleg. text. in. l. an in totū. C. de edi. priua. ꝛ text. quē dicit ita se intelligere in. l. venditor. §. si constat. ff. cōia predio. ꝛ tradit Barb. in d. rubri. s. eo. colum. xiiij. vbi refert se ēt dixisse in repe. rubri. de reb. eccle. non alie. hoc tamē vltimū non procederet respectu rerꝝ ad forenses spectantiū que essent in loco consuetudinis contra voluntatē ipsorum dominorꝝ forensium, q̄ talis consuetudo non ligaret forenses respectu ipsarum rerum. Jta decidit Abba. in simili, videlicet in statuto. in. d. c. q̄ clericis. colum. ix. vsic. ꝛ ex hoc infero. j. de fo. cōpe. † vbi dicit q̄ statutū, quo dispo- 716
nitur, q̄ iudei vsurarij non teneant̄ restituere pignus furto subtractum ei, qui probabit se dominum illius pignoris, nisi prius soluto debito pro quo res fuit pignorata, non comprehendit forensem, q̄ illa res pignorata poterit per eum repeti, si probabit se dominum, ꝛ ratio est, q̄ ipsa res non est subdita, q̄ fuit delata ad illū locū contra voluntatem domini, ꝛ cum Abb. ibi trāseunt posteriores, ꝛ hoc refert ꝛ sequit̄ pro notabili do. Fran. de cre. ꝛ dicit esse notandum pro scholaribus forensibus in singula. suis singu. lxxxj. incip. pone iudei. Stante igitur conclusione premissa sic declarata, nō ob. glo. in. d. c. que contra cū aliis. s. relatis, q̄ ex doctrina Bald. in. d. l. de quibus. colligitur so. Jn casu enim dicte glo. quando forensis conuenitur, ipse nullo modo consentit consuetudini illius loci ad quem conuenitur ꝛ propterea ipsi forensis nō debet iudicari secundum illam consuetudinem vt statim dicam in. iiij. limi.
717 ¶ † Secundo limita dictam conclusionem, vt non procedat, quando consuetudo disponit circa res vel bona, q̄ respectu ipsorum bonorum sitorum in loco consuetudinis ligat forenses p ea que. s. adducta sunt ꝛ maxime per decisionem Barto. in. d. l. i. colum. vj. C. de sum. tri. cum aliis. s. relatis. ꝛ tradit Alex. i consil. xliiij. incipien. Alphonsus. colum. ij. in. v. volu. allegat text. in. l. rescripto. §. fi. ff. de mu. ꝛ ho. ꝛ alia tradit Felyn. in. c. ecclesia sante Marie. colum. xxx. versicu. quintus ꝛ vltimus casus. s. de consti. ꝛ aliquid tradit Ro. in consi. clxij. incip. visis. Hoc enim casu consuetudo ligat res etiam forensium, quia circa oēs res illi loco subiectas disponit ꝛ disponer̄ potest, sec⁹ tamen esset vbi ratione consuetudinis loci populus vellet grauare forensem. s. personam forensis pro rebus quas ibi possi-
718 deret, quia non posset, vt dixi. s. in. ij. ampliatione. † ꝛ per hanc limitationem dicimus q̄ si statutu3 disponeret q̄ bona decedentis deferantur ad primogenitum, tunc comprehenderet forensem decedentem qui haberet bona ibi, ita doct. preallegati maxime Barto. in. d. l. j. ꝛ Abbas in. d. c. q̄ clericis. colum. vij. versicu. quandoq3 statutum concernit rem. Premisse tamen limitationes non procederent, quādo consuetudo est limitata ad personas ciuitatis vel terre, in qua est consuetudo, vt in casu. l. fina. C. de testamen. vbi consuetudo testandi de qua ibi est limitata ad rusticos tunc non comprehenderet alios. l. conficiunt̄. §. j. ff. de iure codi. idem Bartol. in. d. l. i. C. de sum. tri. colum. vj. quem posteriores sequuntur. facit text. in simili. in. l. in agris. ff. de acquiren. rerum domi. limitata enim causa limitatum producit effectum, vt ibi probatur, ꝛ plene tradunt docto. maxime Moderni in. l. age cum Geminiano. C. de transac.
719 ¶ † Et pro hac limitatione etia3 faciūt que plene tradūt barto. ꝛ alij in. d. l. i. de statuto disponente circa personas, vt non liget forenses, q̄ eos non potest habilitare neq3 inhabilitare ex quo deficit in eos iurisditio, ꝛ propterea dicunt q̄ statutum disponens q̄ filiusfamilias possit testari non comprehendet forensem ibi testantem. ¶ Jtem statutum disponens, q̄ maritus nō possit aliquid legare vxori, non comprehendet forensem ibi testātem. Jtem statutum disponens q̄ primogenitus succedat nō comprehendet forensem, quod etiam tradit Abb. in. d. c. q̄ clericis. colum. viij. vbi alias duas pulchras decisiones refert. idē domi. Alex. plenissime alias similes decisiones referens ꝛ in simili casu consulens. in. d. consi. xliiij. in. v. volu. idem Barba. qui consuluit in eodem casu in consi. lxxv. incipien. illud in medium referam. in. ij. volu. ꝛ procedit ista decisio, etiam si forensis habeat bona in illo loco consuetudinis attento q̄ consuetudo non disponit circa bona sed circa personas. ita Barto. in. d. l. j. col. x. versicu. sed posset dubitari, ꝛ sequitur Bald. ibidē idem Abb. in. d. c. q̄ clericis. Pet. de anchara. in consil. ccxxiij. incip. viso puncto ad finem. Pau. de ca. in consil. xxxij. in. j. volu. nouorꝝ ꝯm nouā impressionē. Jo. cal. in consil. xxxiij. incipien. statuto ferrariensi sub titulo de testamen. Felyn. in c. postulasti. j. de foro compe. vbi alia allegat. ꝛ Alexād. alias

auctoritates adducens in d. consil. xliij. et Barb. in d. consi lio. lxxv. Et ex his apparet male dicere Pet. de anchara. in repetitio. capitu. canonum. questio. xij. principali. versicul. iux ta predicta supra de constitutio. vbi dicit quod cōmunis opi nio in hoc est contra Barto. et Bald. et procedūt predicta taz respectu fauorabilium forensibus, quam respectu preiudicialiū
720 eisdem, † quia forenses non possunt vti beneficio talis statuti, vel consuetudinis, ita Alberi. in secunda parte statutorum que stione. ix. idem Alexand. in d. consil. xliij. post Gniliel. de cu neo in quadam sua disputatio. idem Soci. alia adducens in cō sil. ccxxxj. incipien. cum in presenti. colum. vj. vbi multas au ctoritates ad hoc allegat. idem Fely. etiam adducens consil. diuersorum docto. in capit. ecclesia sancte Marie. colum. iij.
721 vcz in. viij. questione principali. s. de constitutionibus. † et ista faciunt ad questionez an forensis possit vti beneficio statuti hu ius ciuitatis, quo cauetur q extantibus masculis femine non succedant. de qua vide que tradunt Barto. et alij in. d. l. i. C. de summa trinitate, et Barba. plene in consil. suo. lxxij. incipien. magnanimus. in. iij. volumi. et faciunt que dicentur. j. in. iiij. li mitatione. et not. quod illud quod dicitur de forensi habet etiā locum in ciue nouello. text. est in. l. qui cum vno. §. j. ff. de re mili tari. quem ad hoc reputat singularem Ro. in singu. suis singu. lxxiij. incipien. nunquid ciui nouello. idem dicit Bald. in. l. da ta opera. col. xj. C. qui accusa. non pos. et Barba. hic col. xiiij. et cōis preceptor. in. d. l. i. col. xvj. C. de sum. tri. et fi. catho.
722 ¶ † Tertio limita dictam conclusionem, vt non procedat re spectu iudicij in ordinatiuis, qz seruatur consuetudo loci iudicij etiam contra forenses vel respectu forensium ibi litigantium, lz secus sit in decisiuis. ita glo. domi. Anto. Abba. et communi niter in. d. c. q clericis. de fo. competen. et docto. communiter in. d. c. ecclesia sancte Marie. s. de consti. vbi Abb. in lectura et melius in repetitio. in fi. vbi dicit q in decisorijs si homines ali cuius professionis habent statuta particularia ipsa statuta ob seruabuntur in eorū causis decidendis a iudicibus ordinarijs, et reprobat glo. contrarium dicentem in. l. ij. C. de constitut. pe cu. et subijcit q etiam Cy. ibi illam reprobat, et tradit Fely. in. d. c. ecclesia. vbi in specie alleg. iura, et alias auctoritates. colū na. xvij. versicu. septima declaratio et colum. xxix. versicu. ter tius casus. tradit etiam domi. Lauren. calca. in consi. suo. ij. co lum. xxiiij. vbi dicit q in duello agitato in curia gallica, qz est species probationis, et sic tēdit ad ordinationem iudicij seruabi tur consuetudo gallie contra pedemontanos ibi ad duellum ve nientes, et de hac limita. vide etiam que dixi. s. vbi tetigi an pro batio concernat decisoria litis in precedenti. q. in. ij. limitatio.
723 ¶ † Debet eniz quis iudicari secunduz. ll. patrie sue lz proces sus fiat secundum consuetudinem loci in quo iudicium ventila tur per predicta, et tradit etiam Bald. in. l. pen. C. de consti. pe cu. et domi. Baptista. de. s. Seuerino in. d. l. j. colum. antepe. Hinc dicimus q in causis iudeorum decidendis in primis ser uatur lex mosayca. ita Calderi. in consi. xxx. sub titu. de testa. et Fely. in. d. c. ecclesia sancte Marie. in versi. fallit. v. de consti titutio. et dicam plenius infra. q. xv. Aduertenduz tamen est, qz in decisiuis quandoqz lex forensis vel lex litigantium dicetur. l. loci contractus, quandoqz lex loci delicti, quandoqz lex loci in quo res sita est vt pulchre declarat Imo. post Joan. and. in ru bri. s. eo. colum. ij. et ibidem Barb. col. xvij. qui doc. improbāt domi. Anto. ibi sentientem indistincte q lex loci contractus di catur lex litigantium. et dicam. j. in questio. pen.
724 ¶ † Quarto limita dictam conclusionem, vt non procedat res pectu successionis bonorum que competunt forensi, qz in succes sionibus attenditur consuetudo loci, vbi defunctus habebat do micilium, lz volens succedere sit forensis, et sic talis consuetudo forenses comprehendit. ita decidit Pet. de ancha. in repet. c. canonum. car. xvij. versicu. cauetur statuto tuderti. s. de consti tutio. vbi dicit q ista est communis sententia, facit quod dicit Pau. de cast. consi. ccclxxvij. incipien. super istis dubijs, in no ua impressione nouorum vbi consuluit, q consuetudo capitis bi stric, que habet q tutores superlucrantur fructus quorūcunqz bonorum pupilli comprehendit etiam bona que pupillus alibi habebat, et sic non consideratur persona tutoris lz forensis res pectu dicte successionis. Premissam etiam limitationem tra dunt Jacob. but. et Bald. in repe. d. l. i. C. de sum. tri. in colum. xxxij. versicu. quinto queritur. et in colum. precedenti vbi i hoc reprehendit doctrinam Bar. ibi facientis differentiam an cō suetudo vel statutum loquatur in rem an in personam. idem di cunt Alberi. de rosa. et Saly. ibidem. idem decidit Joan. de ana. in consi. iij. in. iij. dubio.
725 ¶ † Quinto limita, vt non procedat dicta conclusio in consue tudine vel stilo vrbis Rome, qz omnes ligat nedum ibi actum facientes, sed alibi, nemo eniz videtur dici posse forensis respe ctu dicte vrbis. l. roma. ff. ad municip. c. fina. de fo. competen. et ibi not. facit tex. et ibi not. Abb. et posteriores in. c. ex literis. s. de consti. hanc limitatio. declara, vt dixi. s. extra glo. in. viij. conclusione sumpta ex doctri. Abb. in. ij. ampliatione in fi.
726 ¶ † Sexto limita dictam conclusionem, vt non procedat quā do consuetudo esset in loco ligandi forenses illuc accedentes, qz valeret exemplum si consuetudo adesset, q onera etiam per sonalia forensibus imponerentur, naz talis consuetudo valeret ita Bar. singulariter in. l. vnica. C. de auro coro. lib. x. et propte rea stante dicta consuetudine etiam scolaribus onera talia im poni possent ſm Bar. ibi. et sequitur Alex. in. l. j. C. qui profes sione vel etate excusa. li. x. in addi. ad Barto. Premissam et decisionem refert et extollit domi. Abb. in. c. ij. colum. vij. ver sicu. secunda exclusio. j. de immuni. ecclesia. dicens et bene, q in telligitur ista decisio respectu forensium laicorum, non autē cle ricorum, vt etiam dicit Joan. and. ibi. Premissam limitationē
727 tradit etiam. Bart. in. l. i. C. de mulie. et in quo loco. † vbi dicit q hodie ciuitates Italie hoc habent ex consuetudine, q foren sis possidens res in aliquo soluat ibi collectas que imponuntur persone pro rebus vt per eum. et de ista consuetudine etiam at testatur Bald. in. l. etiam. C. de execu. rei iudi. et presupponunt prefati docto. talem consuetudinem valere. Idem presupponit domi. Fran. de aretio in consil. suo. cxxxij. incipien. in causa q̄ vertitur. colum. ij. et Alexan. pulchre consil. cj. incipien. visis. colum. iij. in. i. volu. An autem consuetudo ciuitatis vel loci li get iudeos. dicam. j. in questio. xv.
728 ¶ † Septimo limita vt non procedat predicta conclusio in fo rense qui licet alibi haberet domiciliuz, tamen oriundus est, vt ciuis in loco consuetudinis vel statuti, qz si ibi reperiatur ligat̄ dicta consuetudine vel statuto. ita Imo. et Mari. in. c. sane. el. j. j. de foro competen. vbi dicunt q licet statutuz de compromis sis fiendis non liget forensem ratione rei site, tamen id non p cedit quando est ciuis oriundus loci in quo dictum statutum vi get, qz ligatur si ibi reperiatur, secus si sit in loco domicilij sui, qz solus iudex domicilij distringit psonam, vt p eos.
729 **Decimotertio quero** † an consuetudo li get subditos extra territorium, in hoc puncto regula videtur esse q non. c. vt ani marum. §. j. de constitutio. lib. vi. vbi dicitur q si episcopus ex communicat omnes furtum facientes, tale statutum non com prehendit subditos extra diocesim prefati episcopi furta com mittentes. et ita notant Geminia. et alij ibi. probatur etiam in. l. fi. ff. de iurisdi. om. iudi. et firmat Barto. in. d. l. i. colum. penulti.
730 C. de summa trinitate. † vbi dicit q statuta que respiciunt litis decisionem non comprehendunt ea que extra territorium sunt commissa. et subijcit hoc procedere taz in contractibus q̄z in de lict. allegat text. in. d. c. vt animarum. §. i. et alia. et subijcit quod idem tenent Odof. et Alberi. de gandinis. et cum Bar. ibi trā seunt posteriores, et ratio huius decisionis assignatur in. d. §. j. et in. d. l. fina. ff. de iurisdi. omnium iudicum, vbi dicitur q extra territorium iusdicenti impune non paretur, et tradunt docto. in varijs locis vt congerit domi. Fely. in. c. a nobis. el. j. j. de sen ten. excommuni. vbi attestatur hanc esse communem opinionē et idem attestatur dominus Alexan. vbi plene loquitur in con
731 sil. cxj. incipien. ponderatis. in primo volu. † vbi consuluit qđ delinquens extra territorium non punitur secundum formam statuti ciuitatis sue, sed secundum statutum ciuitatis, in qua de liquit, vel secundum ius commune, quando ibi non adsit statu tum aliter disponens. idem tenet Barto. in trac. represaliarum i prima pte. q. iiij. in fi. vbi dicit qđ statutū Florentie factū con tra mercatores rumpentes habet locum respectu debitoruz cō tractoruz in ciuitate, secus si alibi debita sint contracta. allegat tex. in. d. c. vt animarum, et in. l. cum vnus. §. is qui. ff. de bo. au to. iudi. pol. et ibidem subijcit q tale statutum non habet locuz in rumpentibus extra ciuitatem Florentie, cum ibi forte nō ha
732 berent apothecam vel stationē. † Comprobatur dicta conclu sio per vulgatam. l. si fundus. ff. de euic. vbi dicitur q attendit̄ consuetudo loci ɔctus inter ɔhentes, non aūt attendit̄ consue tudo ciuitatis eoz, et declarat Bar. in. l. i. col. iiij. C. de sum. tri. et alij post eū, maxime. d. Bap. de. s. Seueri. col. lvj. et seq. vbi facit multas illatiões bonas i pratica. et p ista cclu. et regula fa cit qđ dt Car. flo. in. d. cle. dignū. de cele. mis. col. v. vbi dt q

cathelani

cateblani existētes Tholose nō possunt comedere carnes in die sabbati, et sic non possunt servare ꝯsuetudinē cathelonie patrie sue quando sunt extra patriam. et ibidem sequitur Imol idem Abb. pulchre in c. cōsilium. in fi. ex. de obser. ieiu. et Cardi. alex. in d. c. illa. ad fi. xij. distin. et do. Fely. in d. capi. ꝙ clericis. in prin. ex. de foro compe. et in c. j. colum. xj. ex. de sponsa. allegat bonum tex. in d. c. illa. xij. distin. et in clemen. sicut dignum.

733 ¶ †Ex hoc inferri posset ꝙ domini scholares mediolanenses existentes Papie male faciunt comedēdo carnes post carnisprivium romanum, et sic male faciunt in observando consuetudinem Mediolani vel privilegium ambrosianum. In hoc tamen puncto reperio quod domi. Christopho. porcus concivis meus in §. sed ꝙ principi. alias est in §. responsa prudentum. in fine institu. de iure naturali gentium et civili. dicit considerandum esse an illud privilegium fuerit concessum personis an loco, quia si est concessum personis excusabuntur mediolanenses, qui in tempore predicto carnes comedunt extra territorium. si autem est concessum loco secus. et hoc secundo casu dicit ꝙ Papienses vel alij qui comederent carnes Mediolani iuxta tale privilegium nō peccarent. et subijcit quod in dubio est coniecture locus, vt solum loco tributum fuerit. et credo ꝙ lectura sua sit corrupta, quia debuit dicere qd in dubio tam loco ꝙ personis concessum censetur tale privilegium vt dicit Bal. quē ipse paulo ante allegavit et qui tradit distinctionem s. relatam in l. si non speciali. C. de testa. per tex. in l. fina. ff. de consti. princi. Sed distinctio ipsa videtur posse morderi, quia in simili videmus ꝙ statuentes licet circa personas disponant, non tamen cōprehendunt subditos quando sunt extra territorium, vt est tex. clarus in d. c. vt animarum. §. j. cum alijs s. allegatis. Quinimmo magnum est dubium an statutum trahatur ad subditos existentes extra territorium, dato ꝙ in specie statutum id disponat vt statim dicam. Preterea decisio Cardi. florē. et sequacium s. relata de cathelanis comedentibus carnes Tholose repugnat dicte decisioni Porcij, quia est fundata in ea ratione, ne tholosani scandalizentur, que ratio colligitur ex dicto. c. illa. et ex sententia divi Ambrosij ibi relata, vt dicunt doc. preal. maxime in d. ca. consilium in fi. Sed hec ratio suadet quod privilegium divi Ambrosij licet esset simpliciter concessum mediolanensibus, et sic personis, tamen deberet sane intelligi quando mediolanenses sunt in diocesi mediolanensi, ne dicamus divum Ambrosiū voluisse ꝙ mediolanenses vtantur illo privilegio cum scandalo aliorum contra illud quod ipsemet dixerat in d. c. illa. ¶ Consideravi tamen tandem sustineri posse dictam decisionem Porcij, quia loquitur in privilegio principis seu divi Ambrosij, qd verisimiliter fuit a papa confirmatum vel de eius voluntate cōcessum, nec aliter valeret ex quo est contra ius commune, vt probatur in c. qd super his. et ibi no. ex. de ma. et obe. dicamus ergo qd si ipsum privilegium esset concessum personis mediolanensibus, ipse persone vbiqꝫ tali privilegio vti poterunt, †quia papa

734 habet iurisditionem vbiqꝫ. c. fi. ex. de fo. compe. c. cuncta per mūdum. ix. q. iij. Conclusio autem s. facta et materia ista procedit in consuetudine que non habet vires nisi in loco vbi est. d. c. illa. xij. dist. et in terminis istis procedat decisio de cathelanis s. relata. et istam differentiam inter privilegium principis et consuetudinem expresse facit Bal. in d. l. si non speciali. ¶ Ex premissis igitur stat conclusio, ꝙ statutum vel consuetudo non ligat subditos extra territorium. ¶ Amplia istam conclusionem vt procedat etiam respectu bonorum alibi existentium ꝙ in loco consuetudinis, quia licet sint bona subditorum ad illa non extenditur consuetudo, vt bene probatur argumentum. l. pupillo. ff. de tuto. et cura. dat. ab his. et ita firmāt Bar. et communiter doc. in d. l. j. colū. x. versi. sed posset dubitari. et tradit ibi plene

735 communis preceptor. q. vj. † vbi concludunt ꝙ cōsuetudo Anglie disponens qd primogenitus succedat non comprehēdit bona existentia in Italia. tradunt etiam doct. in locis pluribus vt plene refert et concludit Alex. in consi. cxxviij. incipi. considerātis. in j. volu. et in consi. xvj. incip. viso titulo questionis. in eo. volu. vbi consuluit plene ꝙ statutum excludens feminas a successione non trahitur ad bona existentia extra territorium statuentium, et dicit hanc esse communem opi. et de hoc puncto vide etiam communem preceptorem in repe. l. re coniuncti. car. xvj. versi. decimus casus. ff. de leg. iij. et Alex. in consi. xxxj. incipiē. viso in j. volumi. et etiam tradit Cardi. floren. hic in fi. vbi idem concludit in nominibus debitorum, quia secundum eum pertinent ad illud territorium vbi facienda est solutio. et alle. Bal. ita cō-

736 suluisse. vide etiam Alexā. in d. consi. xxxj. †Et similem questionem decidit Cardi. hic referendo Bal. consuluisse. pone inquit ꝙ forensis habebat vxorem et domicilium in Anglia et decessit Senis condito testamento in quo vxori nihil reliquit. heres agebat contra debitores qui dicebant ꝙ non tenebantur soluere, quia possent iterum conveniri in anglia ab vxore cum ibi sit consuetudo ꝙ vxor in certa parte succedat marito. et concludit ꝙ consuetudo anglie procedat quo ad bona anglicana, non quo ad que alibi erant. Et dicit Cardi. hic in q. de statuto Ferrariē si disponente qd extantibus masculis filia femina non succedat, ꝙ tale statutum non excludit filiam nuptam extra territorium Ferrarie quo ad bona alibi sita, etiam si specialiater loqueretur expresse ꝓhibens ne filia succedat in aliquibus bonis vbicunqꝫ sitis, et movetur quia ex quo nupta est desinit esse de primo domicilio viri. i. imperatores. §. idem rescripserunt. ff. ad munici. et sic non ligatur illo statuto tanqꝫ non subdita. sentit tamen Cardi. ꝙ vbi persona esset subiecta, statutum vel consuetudo illam ligare posset etiam respectu rerum sitarum in alia iurisditione, quādo in specie id disponeret. et idem dicit clarius Pau. de ca. in cōsi. lxxxvj. incip. primū quesitum. circa prin. in antiqua impressione. ¶ An autem femine excludantur vigore dicti statuti a masculis habitantibus extra territorium statuentium, vide not. in d. l. j. C. de sum. trini. et Barba. in consi. suo. lxxij. inci. magnanimus. in iiij. volu. et faciunt que dixi in precedenti. q. in iiij. limi.

737 ¶ †Limita modo premissam conclusionem et regulam multipliciter et primo vt non procedat quando actus habet ortum in territorio, quia tunc consuetudo ligat subditum existentem extra territoriū. ita in effectu decidit Gemi. in simili de statuto in d. c. vt animarum. col. pe. post Fede. de senis in consi. clxxxij. idē clarius do. Philip. de perusio ibi allegans bonum tex. in l. fi. ff. de decre. ab ord. fac. vbi ponitur tale exemplū. pone qd fiat statutum penale, ne quis agat vel mercetur extra municipium, tunc subditi de tali statuto notitiam habentes et contravenientes licet id faciant extra territorium puniūtur. facit tex. et ibi notant Bar. et clarius Bal. in l. fi. C. de cōmer. et mercatoribus.

738 ¶ †Secundo limita, vt non procedat dicta conclusio, quando consuetudo esset inducta respectu rerum existentium in territorio, quia tunc comprehendit subditos vbicūqꝫ sint respectu dictarum rerum. ita Federi. in d. consi. clxxxij. Gemi. in d. c. animarum. col. pe. Idem Bar. in d. l. j. C. de sum. trini. in vj. colum. versi. iiij. quero. et in colū. vij. versi. sexto est videndum. vbi dicit ꝙ eo casu etiam forenses ligantur respectu dictarum rerum. et tradit ibidem plene communis preceptor alia allegans. tradit etiam ipse in l. fi. ff. de iurisdi. om. iu. et bene probatur in l. re

739 scripta. §. fi. ff. de mune. et hono. †Quinimmo valeret consuetudo quod in alieno territorio quis iurisditionē exerceret. tex. est not. in l. iij. §. fi. ff. de testi. et refert Bal. reputans hoc valde no. in c. j. de testi. cogē. et firmat communis preceptor in d. l. fi. in. xij. limitatione addens tex. in c. vt litigantes. in fi. de offi. ordi.

740 lib. vj. ¶ †Tertio limita dictam conclusionem, vt non procedat quando consuetudo cōtinet prohibitionem favorabilem vt puta ne minores decipiantur, disposuit ꝙ minor. xxv. annis nō possit facere testamentum, tunc licet faciat testamentum extra territorium ligatur consuetudine vel statuto. ita Bar. in d. l. j. colum. vij. in vj. q. C. de sum. tri. movetur per simile de interdicto boni, cuius alienatio etiam extra territorium facta non valet vt per eum. et idem dicit in statuto disponente ꝙ maritus possit aliquid legare vxori. pro qua decisione facit ratio, quia statutum vel consuetudo de facili redderetur elusoria, si extra territorium liceret contravenire ipsi statuto vel consuetudini, et fienda est ea interpretatio ne iura sint elusoria ca. commissa. de ele. lib. vj. Eandem limi. et decisio. tradit Roma. in consi. suo. xxxix. inci. in proposita. q. idem domi. Benedictus capra in consi. suo. xxj. incip. cum de duobus querit. Alex. in consi. xlj. incip. visis. in v. vol. et Barb. qui dicit hanc esse communem opi. in consi. suo vltimo. colum. xvj. in tertio vol. idem firmat do. Baptista de santo Severino dicens etiam esse communem opinionem in repe. d. l. prime colum. liiij. C. de summa trini. subijciens idem esse in statuto disponente ꝙ mulier non possit contrahere sine consensu duorum consanguineorum. ¶ Considera tamen ꝙ contrarium probat ratio tex. in d. c. vt animarum. §. j. que dicit ꝙ extra territorium iusdicenti impune non paretur. Item in contrarium facit, quia indignum est ꝙ illi qui contrahunt cum talibus personis prohibitis a statuto vel consuetudine in territorio eorum in quo ius commune servatur et qui verisimiliter ignorant de tali statuto vel ꝯsuetudine ligen̄ ab illa et respectu taliū ignorātiū. Cōtrarium tenet Petrus de anch. in d. canonum.

col. lix. s. de const. ⁊ idem vr̃ velle Alexã. in. d. l. j. in apostillis.
⁊ in. d. consi. xlj. idem clare firmat do. Baptista de sancto Se
uerino in repe. d. l. j. col. lv. referens etiam Pet. de ancha. vbi
.s. refert etiam idem tenere do. Zachariaz triuixianum venetũ,
⁊ videtur ꝙ hec decisio respectu ignorãtis probetur in. d. l. fi. ff.
de decre. ab ordi. faci. Breuiter a communi non est recedendũ
que bene fundatur in ratione maxime. s. relata, ne statutum vel
consuetudo reddatur elusoria. Nec obstat dum dicitur ꝙ indi-
gnum est ꝙ ille qui contrahit cum talibus personis prohibitis a
statuto vel consuetudine, ⁊ qui sunt de alio territorio ligẽtur ab
illa, quia respondeo vt in simili respondet Imperator his qui
emunt res a furibus. in. l. in ciuile. C. de furtis. Curent tales cau
tius negotiari. Uel melius dicas ꝙ ille qui est de alio territorio
non ligatur predicto statuto vel consuetudine, sed bene ligatur
alter qui secum contrahit qui est subditus ipsi statuto vel consue
tudini, vnde quia ex parte vna contractus corruit non potest ex
alia parte subsistere, vt plene dixi in simili puncto in. xij. q. pre-
cedenti. in. iiij. limita. Non obstat quoqꝫ tex. tin. d. l. fin. quia
respondeo ꝙ loquitur respectu pene, quia ad penam statuti vel
consuetudinis non ligantur ignorantes, vt etiam probatur ⁊ no
741 ta. in. c. ij. s. de consti. ¶ †Quarto limita dictam conclu. vt nõ
procedat quando consuetudo concerneret subditos etiam extra
territorium actum facientes, vt puta si adesset consuetudo in ci-
uitate ꝙ subditi etiam alibi delinquentes puniantur secundum
ordinem vel statuta ciuitatis, qꝛ tunc consuetudo ligat subditos
extra territorium delinquentes. ita decidit Bart. in. d. l. j. C. de
sum. tri. q. pe. per tex. in. l. ij. de euic. Item Bar. ibidem. q. viij.
versi. aliquando ciuis. per tex. in. d. l. ij. ⁊ in. l. mercatores. C. de
commer. ⁊ merca. item mouetur, qꝛ ratione originis potest quis
puniri de delicto vbiqꝫ commisso. l. j. C. vbi de crimine agi opor
tet. ⁊ cum Bar. transeunt posteriores ibi communiter. idem de
cidit Ro. in. d. consi. xxxix. per tex. in. l. fin. ff. de decre. ab ordi.
fa. idem Alex. in. d. consi. xlj. inci. visis. in. v. volu. contrarium
tamen probat ratio tex. in. d. c. vt animarum. ⁊ istam contrariã
opinio. tenet Abb. in simili de statuto in. d. ca. a nobis. el. j. j. de
senten. excom. per tex. maxime in. d. ca. vt animarum. ⁊ cum eo
transit Fely. ibi. Idem tenuerunt pleriqꝫ alij quos refert Ale.
in. d. consi. cxj. inci. ponderatis. in. j. volu. licet ipse id nolit affir
mare. Et forte in puncto iuris hec secunda opinio verior est per
tex. in. d. c. vt animarum. vbi clare dicitur ꝙ statutum non ligat
subditos extra territorium nisi respondeas ꝙ ille tex. non loqui
tur quando statutum in spẽ loqueretur de subditis extra territo
rium delinquẽtibus, sed quando simpliciter ⁊ in genere imponit
penam delinquentibus, tamen ratio illius tex. etiam hunc casuꝫ
comprehendit dum dicitur ibi ꝙ ratio est quia extra territoriuꝫ
iusdicenti impune non paretur, ⁊ ratio est illa que regulat dictũ
l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. ij. l. regula. §. si quis. ⁊ ibi
742 not. Bar. ff. de iuris ⁊ fac. ignorantia. ¶ †Quinto limita vt nõ
procedat dicta conclusio quando consuetudo ciuitatis respicit
processum seu litis ordinationem, quia tunc comprehendit sub-
ditos etiam respectu eorum que ipsi subditi extra territorium fe
cerunt, quando lis postea in ciuitate ipsa agitatur. ita Bar. in
simili de statuto in. d. l. j. q. pe. allegat tex. in. l. iij. i fi. ff. de testa.
⁊ in. l. ij. ff. quemad. testa. aperian. cum si. ⁊ ista limi. non habet
dubitationem, qꝛ etiam forenses litigantes in ista ciuitate, immo
etiam clerici litigantes in foro seculari in ordinatiuis iudicij liga
rentur legibus vel cõsuetudinibus laicorum, seu ipsas leges vel
consuetudines ⁊ statuta obseruare tenerentur secundum glo. ⁊
omnes in. d. c. ꝙ clericis. j. de foro compe. ⁊ dixi. s. in. xj. q. in se-
743 cunda limitatione. ¶ †Sexto limita dictam ꝯclusionem vt nõ
procedat quãdo subditus habitans extra territorium vellet vti
cõsuetudine fauorabili vel priuilegijs patrie sue, quia potest. ita
decidit Bar. in. l. imperatores. §. idem rescripserunt. ff. ad mu-
nici. ⁊ ita plene consuluit Barba. in consi. lxxiij. incip. magnani
mus. in quarto volumi. vbi consuluit ꝙ Florentinus habitans
Uenetijs succedit patri habitanti Florentie exclusa sorore secũ
dum statutum Florentie. ⁊ hec decisio etiam non videtur habe
re dubitationem, qꝛ idem esset in omnino forensi, qꝛ si ei deferere
tur hereditas alicuius florentini succederet secundum consuetu
dinem ⁊ statuta Florentie vt dixi in precedenti. q. in tertia limi-
744 tatione. ¶ †Septimo limita vt per Bal. per illũ tex. in. l. mer
catores. in fi. C. de commer. ⁊ merca. scilicet vt non procedat di
cta conclusio quando delictum commissum extra territoriũ com
mittitur contra rempublicam, ⁊ non contra certam personam,
qꝛ tunc ꝯsuetudo ligat subditos extra territorium delinquẽtes.
745 ¶ †Octauo ⁊ vlt. limita vt licet cõsuetudo non extendat vires
extra territorium etiam ad subditos, tamen iudex potest extra
territorium suum exercere inter subditos ea que sunt voluntarie
iurisditionis. l. ij. ff. de offi. proconsu. ⁊ lega. glo. Abbas ⁊ alij in
ca. nouit. j. de offi. leg. Et tradit Roma. in singularibus suis sin
gulari. xlviij. inci. tu habes. vbi limitat hoc vt per eum.
746 **Decimoquarto** †quero an ꝯsuetudo liget infan
tes, ⁊ minores mulieres, absen
tes furiosos. Bart. in. d. l. de qbus. in repe. paucis se expedit. ⁊
concludit ꝙ sic ⁊ respectu infantium ⁊ furiosorum, allegat text.
in. l. sine herede. §. lucius. ff. de admi. tut. ⁊ subijcit ꝙ hoc omnes
tenent. idem tenet glo. in. l. ij. C. que sit longa consue. in glo. ma
gna post medium. Sed in contrarium facit qꝛ consuetudo per
tacitum cõsensum populi inducitur. d. l. de quibus. Infantes au
tem ⁊ furiosi non possunt consentire. l. qui ad certum. ff. locati. er
go ⁊c. ⁊ per hanc rationem quidam tenuerunt opinionem con-
trariam vt refert Cy. in. d. l. ij. C. que sit longa consuetudo. circa
finem. ipse tamen Cy. firmat opinionem precedentem per tex.
in. l. diuus. ff. de officio presidis. ⁊ in. l. iij. ff. de paricidijs. in qui-
bus iuribus probatur ꝙ lex ligat tales personas. Nec obstat di
cere, ꝙ consuetudo ex tacito consensu inducitur, quia respondet
Cy. ꝙ verum est ꝙ requiritur tacitus consensus habilium ⁊ nõ
aliorũ. allegat tex. in. l. ad rempublicã. ff. de mune. ⁊ hono. Istã
747 eandem opinionem tenet Odof. in. d. l. ij. col. fi. dicens† ꝙ si sit
consuetudo in ciuitate ꝙ quilibet soluat talem collectam tene-
buntur etiam infantes ⁊ furiosi. Istam eandem opi. in effectu te
net Bar. ibi. q. xxxij. vbi dicit ꝙ statutum disponens ꝙ decedẽ
te vxore in matrimonio vir lucretur dotem comprehendit etiaꝫ
minores. idem Bal. in. d. l. de quibus. col. viij. in fi. ⁊ in. l. fin. ff.
de in inte. rest. mino. vbi dicit ꝙ statutum de compromissis fien
dis comprehendit etiam minores. idem presupponit Bald. in
consi. suo. ccccxlj. incipien. visis statutis. col. iij. in. v. vol. idem
Saly. in. d. l. j. C. que sit longa consue. ad finem. ⁊ ibi attestatur
hanc esse communem opi. Et procedit ista opinio maxime in cõ
suetudine que respicit rem, vt est tex. queꝫ ibi notat Bar. in. d.
l. sine herede. §. lucius. alias est in. l. tutorem. §. lucius. ff. de ad-
mi. tu. ⁊ hoc firmat do. Petrus rauẽnas in suis allega. ⁊ con-
clu. in materia consuetudinis quas ponit post suum alphabetuꝫ
aureum. col. ij. vbi hoc comprobat per decisioneꝫ Bart. in. l. fi.
C. in quibus cau. in integ. restitu. non est neces. nec aliud dicit ĩ
748 hoc articulo. †Stante conclu. s. firmata dicendum est a fortio-
ri ꝙ ligabuntur illi qui sunt infantibus maiores, licet sint mino-
res annis. xxv. Item a fortiori ligabuntur mulieres, ⁊ ꝙ mino-
res ligentur consuetudine. satis probatur in. d. §. lucius. ⁊ in ca.
constitutus. vbi Abb. colligit in octauo notabili. j. de in inte. re-
sti. ⁊ tradit Barba. plura allegans in consi. xliiij. incipiẽ. illud
afferam. in vltimo dubio. in. iij. vol. Item si ligantur infantes ⁊
furiosi, ergo etiã absentes. ⁊ ita decidit Bal. in. d. l. de quibus.
inquiens ꝙ consuetudo etiam ligat non natos, quod comprobo
argu. l. arriani. C. de hereticis. vbi dicitur ꝙ lex semper loquit̃,
⁊ sic licet aliqui non sint nati tempore quo consuetudo inducitur
si postea nascuntur ligantur ipsa ꝯsuetudine que semꝑ disponit.
749 ¶ Limitatur tamen dicta conclusio vt licet tales ligentur con
suetudine generali, tamen ipsa consuetudo non tollit eis benefi-
cium a lege eisdem specialiter concessum. Exemplum pone ꝙ
consuetudo habeat ꝙ decepti vltra dimidiam iusti pretij nõ pos
sint petere venditionem rescindi nec iustum pretium suppleri,
certe per talem consuetudinem non prohibebuntur minores pe
tere restitutionem in integrum ratione etatis, ita decidit Guil.
de cuneo in. l. ingenuum. ff. de statu hominum. ⁊ refert ⁊ sequi-
tur Bar. licet non ita clare in. d. l. ij. q. xxxij. C. que sit longa cõ
sue. idẽ tenet Saly. in. d. l. j. ad fineꝫ. eod. tit. subijciens hoc esse
nota dignũ. contrarium tamen in hoc videtur velle Bald. in. l.
750 non videtur. que est. l. fin. C. de in integ. restit. mino. † vbi di-
cit ꝙ stante statuto ꝙ inter affines fiat compromissum quo sta-
tuto etiam minores ligant̃, nõ poterit minor qui fecit cõpromis-
sum restitui ſm eũ. ⁊ allegat Iaco. de arena in. d. §. lucius dicẽ-
tẽ ꝙ minor contra consuetudinẽ nõ restituitur. ⁊ hoc refert ⁊ se-
quitur Barba. in dicto consi. xliiij. col. fi. in. iij. vol. Sed dicas
quod Bald. in loco preallegato loquitur quando minor nullaꝫ
pretendit lesionem, nisi quia compromissum fecit, quo casu vti
tur iure communi vel statutario, nec per hoc dicitur lesus, vt
Bald. presupponit. Nimirum si non restituitur, sed in casu li-
mitationis premisse presupponitur minorem esse lesum, ⁊ pro-
pterea restitui potest tanquam minor, licet non possit contra-
ctuꝫ rescindere tanqꝫ quilibet, qꝛ licet ꝯsuetudo derogauerit bñ
ficio. l. ij. C. de rescin. vẽdi. nihil ẽ ꝙ nos vrgeat ad dõm ꝙ dero
gauerit

gauerit beneficio simpliciter minoribus concesso.

751 ¶ † Secundo limita dictam cõclusionem vt nõ procedat in cõsuetudine penali vel odiosa, q2 nõ comprehendit minores vel similes. ita Roma. pulchre vbi hoc declarat in singularibus suis singulari suo vltimo. & in consi. suo. cxx. inci. circa primum. vbi consuluit q quedam constitutio mandans carcerari debitores in casu in quo de iure communi carcerari non poterant, non cõprehendit minores. idem consuluit Barba. in consil. suo. vj. in primo dubio. in quarto volu. facit tex. in argumentum in dicta. l. fi. ff. de decre. ab ordi. facien. faciunt etiam que tradunt, doct. maxime Abb. in. d. c. constitutus. ĵ. de in integ. resti.

752 **Decimoquinto quero** † an consuetudo ciuitatis vel loci liget iudeos ibi habitantes. Breuiter concludo q sic ita decidit Bal. in. l. spadonem. §. iam autem. ff. de excusa. tuto. vbi dicit q iudei comprehenduntur in statutis vel consuetudinibus ciuitatis tam respectu honorũ, q̃3 onerum & propterea fm eũ immunitas concessa incolis certi loci cõprehenderet iudeos, & ita dicit se cõsuluisse. Nam in actibus humanis vt ipse inquit iudei nobiscum participant. Et propterea subdit q iudei possunt esse procuratores christianorum, & contra christianos. facit tex. in. l. iudei cõmuni romano. C. de iudeis. & ita plene cõsuluit Barb. in statuto quodam penali allegando multa consilia & auctoritates in consi. lxiij. incipi. illud in medium licet adducere. in quarto volu. allegat etiam Barba. ibi multa iura, & maxime bonum tex. in auc. de questore. in princi. Eandem etiam opi. tenet ipse Barba. in consi. suo. xv. incipien. clementissimi. in princi. in primo volu. idem tenere videtur Sozi. in consi. suo. lxx. incip. con filijs nostris adsit. licet aliud sentiere videatur in cõsi. lxij. inci.

753 consilijs nostris. vbi multa fundaméta facit pro & contra. † Nõ posset tamen iudeus habere officia publica vel administrationes publicas secundum Bar. in. l. j. C. de postulando. nec etiam posset fieri doctor secundum Barto. in. l. omnes. C. de decurio. lib. x. vbi dicit ita consuluisse duobus iudeis, qui volebant doctorari in medicina, q non poterant. idem Bart. in. l. generaliter. in fi. ff. de decu. & tradit plene cõmunis preceptor in rubri. ff. de iusti. & iure. Inter ipsos tamen iudeos possunt habere officia publica. ita Bar. in. d. §. fi. & Joan. de ana. in. c. cum sit. colũ. j. ĵ. de iudeis. qui allegat idem tenere Floria. de sancto Petro.

754 † Inquantum aũt dixi q consuetudo ciuitatis ligat iudeos, intellige verum, nisi lex mosayca repugnaret, quia respectu iudeorum in primis lex mosayca seruãda est inter ipsos iudeos, vt plene tradit Barb. in consi. lxv. inci. illud in medium referam. in. iij. vol. allegando maxime Calde. in consi. suo. xxx. sub titulo de testa. & ibi Barb. consuluit in casu pulchro, videlicet an iudeus teneatur ad restitutionem pecuniarum per eum victarum in ludo. Et an valeat consuetudo ludendi de quo dixi. ŝ. in textualibus. notabili tertio. in tertia limitatione. Idem dicit Barb. in d. cõsilio suo. xv. & do. Fely. alias auctoritates allegans in. c. j. col. x. ŝ. de consti. & credo premissam declarationem procedere

755 etiam in criminalibus scilicet † vt si vna pena imponatur iudeo delinquenti contra alium iudeum per legem mosaycam, illa preferri debeat pene imposite, per. l. ciuilem vel canonicam, & moueor q2 rationes assignate per Calde. in dicto consi. xxx. militãt etiam in criminalibus, & ita etia3 sentit Fely. in. d. c. j. colum. x. versi. fallit quinto. & ita credo esse declarandam glo. in. c. sepe. xxviij. q. j. que indefinite dicit q ecclesia punit iudeos etiam pena corporali. Item vbi esset consuetudo inter iudeos illa attendenda esset, & sic tolleret nedum legem suam mosaycam, sed etiã

756 tolleret ius commune quo ad eos. † Ita in effectu cõsuluit Calde. in consi. suo. ij. sub titulo de consuetudine, vbi decidit q cõsuetudo que habet q inter hebreos periti legis Abrae vel alij habeant potestatem scribendi testamenta & taliter scriptis adhibeatur plena fides valet. allegat maxime rationem, q2 ecclesia tolerat iudeos & eorum cerimonias & obseruantias eis permittit, & de ista questione vide etiam que tradit celebratissimus doctor. d. Joan. campegius in tracta. suo de dote. questio. vltima. & doc. in. l. iudei. C. de iudeis.

757 **Decimosexto quero** † an iudex debeat sequi cõsuetudinem loci litigantium an loci iudicij. Ista questio est subtilis & materia est difficilis vt attestatur Abb. in. c. q clericis. colũ. ij. ĵ. de foro compe. Reperio q Joan. and. Jo. de imo. & Barb. col. xvij. ŝ. in rub. eo. titu. post alios antiquos cõcludunt communem opi. esse doc. q in proparatorijs & ordinatorijs iudicij obseruabitur consuetudo loci vbi proceditur seu vbi lis exercetur. l. iij. ad fi. ff. de testi. in decisorijs vero dicunt q obseruari debet consuetudo loci contractus per id quod habetur in. l. si fundus. ff. de euic. et in. l. j. ff. de vsu. & hoc quando agitur de iure descendente ex contractu, si vero agitur de iure descendente ex delicto, tunc inspicitur locus delicti. l. saccularij. §. sunt quidam. ff. de extraordi. cri. cum si. si vero ius de quo agitur respicit facultatem vel necessitatem circa rem de cuius iure agitur, tunc inspicitur locus, vbi est sita res. c. Raynutius. ĵ. de testa. l. an in totum. C. de edifi. priua. l. si sine herede. §. lucius. ff. de admi. tuto. & ideo secũdum prefatos doc. si tractetur de onere rei inspiciẽdus est locus vbi res est sita. l. iij. & fi. C. de predi. nauiculariorum. lib. xj. & similiter secundum eos si hic litigaretur inter aliquos vsq3 ad quam altitudinem deberet edificari domus sita in ciuitate Bononie seruãda esset ɔsuetudo Bononie p notata in iuribus pallegatis. Respectu primi mẽbri. d. Ant. in. d. rub. concordat cũ alijs doc. ŝ. relatis, sed in decisorijs dicit q d3 seruari ɔsuetudo loci litigãtiũ, quem locum pretendit ipse esse locum contractus, vt loquuntur iura per eum allegata, videlicet. l. si fundus. ff. de euic. & l. j. ff. de vsu. sed hoc reprobant Jo. de imo. & Barb. ibidem, q2 vt ipsi dicunt possibile est q contrahentes & sic litigantes habeant domi

758 cilium in alio loco q̃3 in loco contractus, † & proprie locus litigantium dicitur esse in loco domicilij seu habitationis. allegant no. per glo. in. c. statutũ. §. cum vero. in verbo olim dicebamus. de rescri. lib. vj. facit pulchra glo. in cle. j. in verbo subditos. de foro compe. ¶ Sed tu aduerte primo q2 do. Anto. non meruit reprobari, q2 qñ appellat locum litigantium locum contractus nõ negat quin etiam locus domicilij dicatur locus litigantium, vbi agatur alio respectu q̃3 contractus, vel delicti vel rei, ea propter qñ agatur de re distinguẽda, dicit do. Anto. q attenditur consuetudo loci rei site, & sic presupponit q eo casu ille sit locus litigãtium, & dat exemplum supra relatum scilicet qñ est questio quãtũ domus debeat eleuari. ¶ Secundo aduerte q2 respectu primi membri mihi videtur formandã esse regulam cum multis ampliationibus & limi. quam nõ comperies alibi sic plene & ordinate expeditam. Et aliã regula3 formabo in secũdo membro.

759 ¶ † Prima igitur erit regula q in ordinatiuis seu in cõcernentibus processum seruanda est cõsuetudo loci, in quo procedit, & sic illius tribunalis vel iudicis corã quo procedit, ita glo. & doc. cõiter in. c. q clericis. ĵ. de fo. compe. & doc. in dicta rub. ŝ. eo. & dixi. ŝ. in. q. xj. in secũda limitatione. vbi ad hoc assignaui seu retuli aliquas rationes & auctoritates. & in. q. sequẽ. in tertia limitatione. vbi retuli alias auctoritates, & vltra illas vide Bal. post alios in. l. j. ad fi. C. que sit lõga consue. Ex ista regula multe illationes in practica fieri possunt quarum aliquas retuli & declaraui. ŝ. in dicta. q. xj. in secunda limitatione, & plene referunt moderni, maxime do. Maria. sozi. post do. Anto. & Abb. in. d. c. q clericis. de fo. cõpe. Abb. & moderni & nouiores. in. d. c. ec

760 clesia sancte Marie. carta antepe. ŝ. de constitu. ¶ † Amplia istã regulã vt procedat etiam si clericus litigaret corã iudice seculari, q2 ligatur lege illius loci seu teneretur seruare legem vel cõsuetudinẽ ipsius loci in procedẽdo. ita doc. preallegati maxime Abb. in. d. c. q clericis. col. iij. & in. c. j. ŝ. de cõsti. Hãc ampliationẽ puto procedere, ẽt si lex secularis dans formã processui vel ordinatiuis iudicij i specie loqueret de clericis. ratio est, q2 tunc exprimitur in statuto illud quod a iure disponitur, vnde tunc permittitur id qd alias prohibetur. tex. est in. c. significasti. & ibi no. ŝ. de elec. & tradunt moderni plene post glo. & alios in. d. c. ad audiẽtiã. el. ij. de rescri. & hoc modo tollit oppositio que fieri posset de tex. in. c. ecclesia sancte Marie. ŝ. de consti. vbi dicitur q statutum loquẽs in specie de clericis vel ecclesijs non valet, etiam si commodum earum concernat.

761 ¶ † Secũdo amplia, vt procedat etiam respectu feriarum, q2 attenditur locus in quo fit processus seu ordinatur iudicium, ita concludunt communiter doc. quos refert & sequitur Abb. in. c. fi. colum. fi. ĵ. de ferijs, licet articulus sit dubius vt ibi per eum. idem firmat Bal. ibi. & idẽ sentit Abb. in. d. c. q clericis. col. iij. & attestatur Abbas in. d. c. fi. q ista est communis opinio. & idem tenet communis preceptor. in. l. j. col. v. C. de sum. trini.

¶ Tertio amplia, vt procedat nedum si causa ventilatur coram iudice ordinario, sed etiam si ventiletur coram delegato, ita decidunt Jo. and. do. Anto. & Imo. in. d. rubri. ŝ. eod. & ibi sequitur Barb. col. xviij. Nec obstat si dicatur q delegatus fungitur vice delegantis capi. sane. el. ij. ĵ. de offic. delega. ergo videtur attendendum esse locum delegãtis, quid respondeãt doct. pcallegati, vide per eos.

¶ Quarto ãplia vt pcedat nedũ si agat ö ordie pcessus, s3 ẽt si

agatur de ordine executionis. vt dicam .j. questio. vltima.
¶ Quinto amplia vt procedat nedum in his que sunt contentiose, sed etiam in his que sunt voluntarie iurisditionis, vt probatur in. l. j C. de emancipa. liberorum.
¶ Sexto amplia vt procedat siue tractetur causa principalis siue appellationis, hoc volunt domi. Anto. et alij, vt in. d. rub. .s. eo. et domi. Alexan. in. l. j. colum. fina. ff. de lega. ij. vbi etiam alle. not. p glo. in. c. licet cano. in verbo de cetero. de ele. li. vj.
762 ¶ † Septimo amplia vt procedat nedum si agatur causa clerici, sed etiam si agatur causa ecclesie coram iudice seculari, quia in ordinatiuis seruabitur lex vel consuetudo fori secularis, hoc vult Lapus in allegationibus suis. alleg. lxxxj. inci. non valuit actus. circa prin. idem vult Abb. cum quo transeunt posteriores in. c. j. in vlti. notabili. s. de consti. Et hanc ampliationem declara eo modo quo declaraui ampliationem primam. s. relatam.
763 ¶ † Octauo et vltimo amplia vt procedat et si lex canonica daret certum modum procedendi in foro seculari, quia non posset, et propterea adhuc seruaretur lex fori secularis. glo. est in cle. dispendiosam. in verbo vsuris. de iudi. quam sequuntur doc. ibi. et Abb. in. d. c. ecclesia sancte Marie. colu. pe. hanc ampliationem declara vt per Gemi. in. c. ij. in pe. notabili. de iureiuran. lib. vj. vbi concordat dictam glo. cum glo. in. c. j. in verbo ecclesiasticis. de exce. lib. vj. et licet nouiores in. d. ca. ecclesia. char. antepe. improbent glo. in. d. clemen. dispendiosam. dicentes quod immo in materia spirituali potest lex canonica dare modum procedendi etiam in foro seculari, quia statutum fori illius non videtur in hoc habere potestatem, tamen hec consideratio vt puto non est solida, quia in materia spirituali secularis iudex non potest cognoscere nisi quando de facto dubitatur, ex tunc potestatem habet necessariam, et dicitur spiritualis hoc casu vt declarant bar. et alij in. l. titia. ff. solu. ma. et moderni in. l. quoties. C. de iudi.
764 ¶ † Limitatur modo regula premissa vt non procedat in terris subiectis ecclesie quo ad temporalem iurisditionem, quia tunc etiam in foro seculari seruandum esset ius canonicum et non ius seculare. hoc vult gl. in. d. c. quod clericis. et ita in specie limitat. d. Maria. soci. ibi circa fi. et probatur in. c. si duobus. j. de appel. idem firmat Abb. in. c. licet ex suscepto. j. de foro compe. Credo tamen quod vbi consuetudo esset in tali loco illa preualeret per tex. nostrum in. ij. parte, et licet esset consuetudo laicorum tamen preualeret iuri etiam canonico in foro seculari, vt tradit et declarat Abb. in. d. c. quod clericis. colum. fi. et Fely. alia adducens in. c. ecclesia sancte Marie. colum. iij. s. de consti. et dixi plene. s. in. ij. requisito consuetudinis versi. vlterius quero circa istud secun-
765 dum requisitum. ¶ † Secundo limitatur vt non procedat dicta regula quando clericis in eorum priuilegium esset concessum vt cause sue tractentur certo modo seu cum certa solennitate, quia tunc in causa clerici non seruabitur in ordinatiuis iudicij lex vel consuetudo loci iudicij, sed lex seu priuilegium clericale. ita limitat. d. Maria. soci. in. d. c. quod clericis. ad finem per tex. quem dicit singularem in auctenti. de sanctissi. episcopis. §. si quis igitur pro pecunia. Et subijcit hoc procedere etiam si priuilegium tale sit concessum ab imperatore per illum text. Et in hoc non est difficultas per ea que tradunt Abb. et alij. in. d. c. ecclesia in notabilibus. s. de consti. facit etiam tex. in. c. nouit. j. de iudicijs. vbi fit mentio de priuilegio concesso clericis per Theodosium im-
766 peratorem. ¶ † Tertio limitatur dicta regula vt non procedat quando causa ventilaretur in foro seculari et non obseruantia ordinis ecclesiastici induceret peccatum, quia tunc seruandus esset ipse ordo, et sic ius canonicum. hoc vult Gemi. in. c. ij. de iureiura. lib. vj. probatur in. c. decernimus. de sen. excom. idem. d. Maria. in. d. c. quod clericis. ad finem dicens se idem tenuisse in clemen.
767 j. in verbo omnimodam. de foro compe. ¶ † Quarto limitatur, vt non procedat in episcopo expulso a diocesi sua qui cognoscit in proxima diocesi. nam talis episcopus etiam quo ad litis ordinationem seruare pot. ll. vel statuta vel consuetudines sue diocesis, non autem tenetur seruare leges nec statuta nec consuetudines diocesis in qua iudicium agitatur. de hoc est glo. singularis in d. cle. j. in verbo omnimodam. de foro compe. quam sequuntur doc. ibi maxime Cardi. et Imo. dicens post Pe. quod speciale est in casu illo vt non inspiciatur locus iudicij in ordinatiuis. idem tenet. d. Maria in. d. c. quod clericis in fi. Aduertendum tamen est quia licet glo. predicta vtatur verbo potest, et sic videretur permittere in potestate episcopi expulsi vti constitutione vel consuetudine proprie diocesis vel iuri communi tamen. d. Maria. in. d. c. quod clericis. in fi. vtitur verbo debet, et credo quod verius loquatur ne duo specialia concurrant ad idem scilicet quod talis eps cognoscat extra diocesim propriam, item quod deserat constitutiones et consuetudines proprias respectu subditorum suorum, duo enim specialia non possunt concurrere circa idem iuxta notata per glo. et doc. in. l. j C. de dot. promis. et istam opi. tandem sentit glo. predicta in vltimis verbis dicens quod ipse eps non poterit facere extra diocesim contra subditos, nisi illud quod in diocesi facere potuisset, et sic illa glo. imponit necessitatem ipsi episcopo iuxta glo. in. c. j. in verbo non potest. de reg. iur. lib. vj. Considera tamen super hoc puncto quia seruare consuetudinem alienam in ordinatiuis iudicij quando iudicium tractatur in aliena iurisditione, non videtur esse quid speciale vt. s. in ista
768 conclusione dictum est. ¶ † Secunda regula est in decisiuis. s. quod iudex debet in his iudicare secundum consuetudinem litigantium et eorum statuta et non secundum suam. Ita Inno. in rub. s. eo. ti. et idem formaliter dicit Abb. in. d. c. quod clericis. col. vj. ver. hec dicta. d. Ant. ex toto non placent, vbi etiam ad hoc allegat not. in. c. illud. xij. dist. et Cy. in. l. ij. C. de consti. pecu. et dicit facere tex. in. c. iij. j. de eo qui mitti. in pos. causa rei ser. et idem repetit ibi in seq. col. et in col. ix. ver. si vero statutum. idem dicit ipse Abb. i repe. c. ecclesia sancte Marie. l. de consti. et tradunt oes post Bar. in. l. j. C. de sum. tri. et bal.
769 post alios. in. l. j. C. que sit lon. consue. ¶ † Sed vis stat in considerando, que dicantur statuta seu leges vel consuetudines litigantium. in hoc Cald. in disputatione sua que incip. statuto cauetur quam refert Abb. in. d. c. quod clericis. col. iij. presupponit, quod si agatur ratione contractus consideratur ius loci contractus, et sic consuetudo illius loci dicetur consuetudo litigantium per tex. in. d. l. si fundus. ff. de euic. cum concordantibus ibi per Abb. relatis. si vero agatur ratione delicti, attenderetur consuetudo loci delicti, et sic illa dicetur consuetudo litigantium, auc. qua in prouincia. cum similibus. C. vbi de cri. agi oportet. si autem agatur ratione rei, tunc seruanda est consuetudo loci rei site, et propterea secundum Cald. si tractetur de onere rei seruanda est consuetudo loci, vbi res est sita. allegat tex. in arg. in. l. fi. C. de predijs nauiculariorum. lib. xj. et propterea secundum eum si esset questio rauenne vsque ad quem locum vel vsque ad quam altitudinem possit edificari bononie, seruari debent statuta bononie de hoc loquentia. ¶ Tu aduerte primo quia premissam doctrinam sequuntur Abb. et communiter alij in. d. c. quod clericis. Eandem doctrinam in effectu tradit Bart. in repeti. l. pen. col. iiij. et sequenti ver. nunc veniamus ad glo. C. de summa tri. et ibi plene prosequuntur Mod. maxime communis preceptor. col. v. et sequentibus. idem Cepola in consi. xxij. incipiens. consultationis casus. ad finem. vbi dicit quod quo ad formam contractus inspicitur consuetudo loci in quo celebratur, et alia ad hoc infra adducam in. iij. illatione et duabus sequentibus. idem firmat Bald. in. d. l. j. C. que sit long. consue. idem tenent communiter doc. quos. s. in prin. huius questionis retuli, videlicet in rubri. s. eo. titu. sequuntur etiam alij doc. quos abunde allegaui. s. in. xij. q. in. ij. limitatione. ¶ Secundo aduerte inquantum doct. concludunt quod si agatur ratione contractus consideratur ius loci contractus, quia id intelligitur de loco vbi sunt concepta verba et non de loco vbi solutio destinata est, ita Bar. in. d. l. j. C. de sum. tri. col. iiij. et cum Bar. transeunt alij ibi. idem dicit Barto. post Sy. in. l. contraxisse. ff. de actio. et obli. et Bald. pulchre in consi. suo. clxij.
770 inci. verba dicunt. in. iij. vol. ¶ † Tertio aduerte quia vbi agetur de habilitate vel inhabilitate persone inspicienda est lex vel consuetudo loci vbi talis persona est oriunda, non autem inspicitur consuetudo loci, vbi actus venit applicandus ad personam. tex. est et exemplum in. c. cum olim. j. de cle. coniu et ibi declarant doc. maxime Abb. et Imo. et dixi. s. i. xij. q. in. j. limitatione. ¶ Quarto aduerte quia vbi agatur de interpretando verba prolata per contrahentes vel testantes, dubium est an sit inspicienda consuetudo loci vbi testator vel contrahens versatus est, an consuetudo loci vbi fit testamentum vel contractus. dic vt. s. dixi. q. xij. in. j. limitatione in. vj. illatione. ¶ Quinto aduerte quia ex premissa conclusione et regula plura quotidiana inferri possunt, et primo infertur ad id quod dicit Abb. in. d. ca. quod clericis. col. ix. versi. si vero statutum non prefigit legem iudici et in. d. c. ecclesia. in repe.
771 in fi. † quod si homines alicuius professionis habent statuta vel consuetudines particulares, illa statuta et consuetudines obseruari debebunt in eorum causis decidendis a iudicibus etiam ordinarijs, et reprobat glo. contrarium dicentem in. l. ij. C. de consti. pecu. et subijcit quod Cy. etiam ibi illam reprobat, et hoc facit ad consuetudinem, que viget in curia mercatorum an sit seruanda in omni foro, de quo pulchre tradit Bal. post alios ibi, et communis preceptor in. l. omnes populi. in secunda lectura. colum. nona. ff. de iusti. et iure. s. in vna questio. dixi.
¶ Secundo per premissam conclusionem dicimus quod in causis iudeorum decidendis seruatur lex sua mosayca. ita Calderi. in consi.

consi.suo.xxx.sub titulo de testa.⁊ refert Fely.in.d.c.ecclesia.
versi.fallit quinto.⁊ dixi.s.plene.q.xv. ¶ Tertio ꝑ premissam
cōclusionē. Inquātū diximus ꝙ si agat̄ ratione contractus cō
772 sideratur ius siue consuetudo loci contractus in decisiuis† in
fertur ꝙ si contractus sit celebratus in loco vbi ex forma statuti
cōtra instrumētum nulla possit opponi exceptio iudex debebit
seruare illud statutum,q̄uis instrumētum ibi factum producat̄
coram eo in loco vbi non vigeat statutum predictum ,ita Bal.
singulariter reputans hoc menti tenendum in.l.j.in.v.q.C.ne fi
lius pro patre.idem Pau.de ca.⁊ posteriores in.l.a diuo pio.
§.sententiam.ff.de re iudi.⁊ sequitur cōmunis preceptor in.d.l.
j.C.de summa trini.col.v.vbi refert Pau.de cast.alibi ꝯtrarium
773 dicere ⁊ male. ¶ †Quarto infertur ꝙ stante statuto vel cōsue
tudine ꝙ credatur scripturis priuatis vel libris mercatorum scri
ptis eorum manu , stabitur illis scripturis vel libris in illo iudicio
in quo producent̄,licet ibi nō adsit talis cōsuetudo vel statutū,
ita Jo.an.in addi.Spe.in titu.de instru.edi.§.nunc dicendum
in addi.magna que incipit,in priuatorum,circa fi.sequit̄.d.Ant.
de but.in.c.ij.col.iij.j.de fi.instru.⁊ dicit Bal.in.l.si nō specia
li.C.de testa.col.ij.ꝙ scriptura facta in aliquo loco seruat priui
774 legiū illius loci vbicūqꝫ. † ⁊ dicit Bar.in.l.ij.quā legit ꝑ pri
ma.ff.de offi.ꝓcōsu.⁊ lega.ꝙ instrumēta facta a tabellione crea
to ēt ab inferiore a principe faciunt fidē vbiqꝫ,licet ille tabellio
creatus ab inferiore nō possit facere instrumenta vbiqꝫ.allegat
tex.in.l.j.C.de emancipa.libe.⁊ istā quartam illationē etiam se
quitur cōmunis preceptor in.d.l.j.col.v.vbi ēt allegat Bald.
in.l.exemplo.C.de proba.⁊ eā extollit,⁊ etiam tradit ipse in.d.
l.omnes populi in.ij.lec.col.ix.sed hanc illationē declara vt di
xi.s.q.xj.in vlt.illatione. ¶ Quinto infertur,ꝙ si instrumentum
fiat in aliquo loco interdicto,licet postea producatur in alio lo
co,tamē nō facit fidē,⁊ sic attendit̄ locus, in quo confectum est
illud instrumentum,ita Bal.in consilio.clxxix.incip.instrumē
tum.in.iij.vol. ¶ Amplia modo premissam cōclusionem vt pro
cedat etiam si iudex iudicaret extra diocesim suam , exemplum
in episcopo expulso q̄r talis seruare deberet leges ⁊ consuetudi
nes quas obseruasset si fuisset in diocesi propria,non autem ob
seruabit leges vel consuetudines loci iudicij.ita decidit glo. q̄
doc.ibi sequunt̄ in cle.j.in verbo omnimodam.de foro compe.
⁊ dixi.s.in precedenti regula in.iiij.limita. ¶ Secundo amplia
vt procedat etiam in iudice delegato vt dicunt Jo.an.d. Ant.
775 Jmo.⁊ Barb.col.xviij.in rub.s.eo. ¶ †Limitat̄ aūt premissa
conclusio ⁊ regula inquātū dictū est ꝙ in decisiuis attenditur lo
cus cōtractus q̄n agitur ratione ꝯtractus,vt non procedat quā
do agitur de cōtractu dotis,q̄r tunc iudex in decisione cause nō
debebit attēdere legē vel consuetudinē loci ipsius ꝯtractus sed
loci domicilij viri.tex.est singu.in.l.exigere.ff.de iudi.⁊ ibi bar.
⁊ alij cōiter declarāt assignādo rationē,tradit etiā Bart.in.d.
l.j.col.iiij.C.de sum.tri.⁊ ibi doc.alij maxime cōis ꝓceptor col.
vj.plene prosequit̄,⁊ dixi.s.in.q.xij.q̄ est an cōsuetudo liget fo
rēses.in.j.limitatione. ¶ Scd̄o limitat̄ vt ꝓcedat dicta ꝯclusio
in his q̄ cōcernunt solēnitatē cōtractus vel in his q̄ oriunt̄ scd̄m
776 cōtractus naturā tēpore cōtractus.†Secus in his que oriūtur
post cōtractū perfectū ꝓpter negligentiam vel morā , q̄r in his
nō attenditur locus contractus,sed ille locus in quo negligētia
vel mora est cōmissa. Jta Bar.in.d.l.j.col.v.inferens per hoc
ꝙ si extaret statutū perusij disponens ꝙ iura petendi debitum
prescribantur.x.annis,⁊ florentinus existens Rome mutuaret
alicui centū cum pacto ꝙ illa centum redderent̄ perusij,certe si
mutuans taceret per.x.annos erit exclusus,⁊ sic erit locus sta
tuto perusij.ratio est s̄m Bar.quia in illo loco est commissa illa
negligētia.idem firmat Saly.ibidem.col.iij.declarādo vt per
eū,⁊ sequunt̄ alij posteriores ibi. idē decidit Barth.in.l.j.ff.de
vsu.in prin.vbi decidit aliā pulchram questionem ⁊ clarius lo
quitur q̄ in.d.l.j.idē Soci.in consi.suo.xcix.incip.in causa exi
777 mij doctoris.colū.ij. ¶ †Tertio limitatur dicta regula vt non
procedat quando causa est feudalis,q̄r tunc nō seruantur leges
vel consuetudines litigantium,sed attendi debent leges feuda
les seu consuetudines feudorū etiam contra clericos,ita Hosti.
⁊ domi.Ant.in.d.ca.ꝙ clericis,⁊ ibi refert ⁊ sequit̄ Abb.col.
v.versi.quandoqꝫ causa agitur coram seculari. Hanc limitatio
nem declara vt procedat quādo casus est decisus in feudorum
libro,si autem in libro feudorum non reperiatur decisus , atten
ditur ius cōmune.c.j.§.vbertus.de feudi cogni.⁊ si ius commu
ne esset sublatū per cōsuetudinē,attenditur cōsuetudo que facit
ius.§.ex non scripto.insti.de iur.natu.vbi autē consuetudo acto
ris esset diuersa a ꝯsuetudine rei , que sint seruāda,dicā in seque
778 tibus limitationibus,†quando autē leges discordarent a cano
nibus potius standum est canonibus etiam inter laicos in causa
feudali,⁊ hoc prouenit ratione iuramenti quod prestatur in in
uestitura feudali.ita Bal.in.c.imperialē.§.fi.col.iij.versi. por
ro in feudis.de prohi.feudi aliena.ꝑ Fede.per no. in.c.nouit.j.
de iudi.⁊ exēplificat in casu in quo ageret̄ de recusando iudice
in materia feudi.idē dicit Ale.in cōsi.v.inci.si vera sunt.in.v.
vol.col.iij.idē firmat Fely.in.d.c.ecclesia sancte Marie.col.
xvj.versi.vj.declaratio.s.de cōsti.⁊ in.c.ceterum in fi.j.de indi.si
aūt in cōputatione graduū in successione feudi iura sint diuersa
ꝙ ius attendat̄.vide And.de Jsernia,⁊ Bal.in.c.j.§.q̄r vidi
mus.in titu.qui feu.da.pos.⁊ Are.in ꝯsi.suo penul.col.penul.
779 ¶ †Quarto limitat̄ dicta regula vt non sic simpliciter proce
dat,quādo causa versatur inter clericū ⁊ laicū,q̄r nō potest dici
ꝙ attēdēda sint iura litigātiū cū alia sint iura clericorum ⁊ alia lai
corum,q̄r clerici non astringunt̄ legibus nec consuetudinibus lai
corū.d.c.ecclesia sancte Marie.cum similibus.s.de ꝯstitu.nec
laici astringuntur canonibus quādo iura ciuilia sunt contraria
⁊ non sunt peccati nutritiua,vt tradunt Abb.⁊ Moder.in ca.
j.s.de cōsti.⁊ propterea dubiū est que iura sint seruanda hoc ca
su seu respectu decisionis cause que versat̄ inter clericū ⁊ laicum.
Jn hoc distinguit Abbas plene post alios ꝑ eum relatos in.c.
ꝙ clericis.col.v.versi.q̄nqꝫ causa agitur corā seculari,⁊ col.vj.
ver.ego vero in hoc articulo.tradunt etiā Abbas ⁊ alij in.d.c.
j.s.de cōsti.in no.⁊ ibi etiā dixi ⁊ cōcludo ꝙ si clericus agat con
tra laicū etiam coram iudice seculari,in decisiuis seruabitur lex
canonica,⁊ eadē rōne seruabit̄ consuetudo clericorum.ita decidūt
Guil.Naso.Abb.⁊ communiter alij ibi,⁊ in.d.c.ecclesia san
cte Marie.vbi Abb.in.j.no.⁊ posteriores notant ad hoc illū
tex.probat̄ etiā in auc.clericus.C.de epis.⁊ cler. ⁊ est glo. pul
chra ⁊ ibi doc.in.l.ex ea.ff.de postu.hoc tamē itellige q̄n agitur
rōne rei vel iuris ecclesie,secus si actione personali.ita Host.in
sum.huius titu.§.fi.versi.sed pone.quē refert ⁊ sequit̄ Areti.in
d.c.j.idem tenet.d.Benedi.de peru.ibi si tū ageretur actione
personali pro re ecclesie adhuc seruandi essent canones vel con
suetudo clericorum etiam corā iudice seculari.ita domi. Anto.
⁊ Abb.in.d.c.ꝙ clericis.colū.iiij.versi.q̄nqꝫ causa agit̄.illud
ergo qd̄ dicūt Areti.⁊.d.Benedictus in.d.c.j.procedit quan
do clericus agit actiōe ꝑsonali simpliciter,puta si ageret̄ ex mu
tuo,q̄r tunc in foro seculari leges ciuiles seruāde essent.⁊ ad hāc
distinctionem facit etiam decisio Abb.in cap.si clericus laicū.
colum.viij.versi.ex predictis.j.de foro compe.vbi dicit ꝙ cleri
cus potest conuenire laicum corā ecclesiastico actione persona
li dummodo agat pro re ecclesie.secus si agat actione personali
extra rem ecclesie.⁊ de hoc puncto tradunt etiam doct.in locis
que congerit.d.Fely.in.d.c.ecclesia sancte Marie.colū.xvj.
versi.septima declaratio.⁊ in col.xxix.ver.tertius casus, ⁊ ali
quid dixi.s.q.xj.in.v.⁊ in vlti.ampliatione.vbi tetigi que cōsue
tudo sit seruanda quādo laicus litigat contra clericum vel con
780 tra alium laicum,dic vt ibi dixi. ¶ †Quinto ⁊ vltimo limita di
ctam regulam nō proceder̄ etiam inter laicos,q̄n leges vel con
suetudines ipsorum laicorum litigantium sunt diuerse,q̄r tunc non
potest seruari ipsa regula,q̄ habet,ꝙ iudex debet iudicare scd̄m
consuetudinē litigantiū ⁊ eorum statuta,q̄r si seruaret consuetu
dinē vel statutum actoris,deuiaret a ꝯsuetudine vel statuto rei,
⁊ propterea hoc casu credo ꝙ iudex in iudicādo seruare debe
bit cōsuetudinem vel statutum rei.ratio est,q̄r actor sequitur fo
rū rei.l.iuris ordinē.C.de iuri.om.iudi.ca.si clericus laicū.⁊.c.
cum sit generale.j.de foro cōpe.Eadem ratione dicendum vide
tur ꝙ actor sequi debeat cōsuetudinem vel statutum rei.⁊ in spe
cie hanc equiparationem facit do.Ant.de bu.in rub.s.eo.col.
781 ij.† vbi inquit ꝙ regulariter vinculum statuti vel consuetudi
nis consideratur ex regula fori sortiti,vt vbi quis sortitur forum,
ibi inuinculetur statuto vel consuetudine illius loci,⁊ hanc regu
lam dicit posuisse Calde.in questione sua incipien.statuto.Jsta
tamē limitatio non procederet quando contra laicum litigaret
clericus in foro vel ciuili vel ecclesiastico , quia tunc dicendum
est vt dixi.s.in dicta.q.xj.in vltima amplia. ⁊ in precedenti li
mita.eo enim casu clericus actor non sequitur leges laici rei ex
ratione ibi relata. Premissam etiam limitationem ⁊ totam ma
teriam crederem procedere quando consuetudines sunt diuer
se in materia diuina,quia in hoc non reperio rationem diuersi
tatis. Jn his enim que sunt iuris diuini etiam consuetudo at
tenditur , dummodo non sit contra ipsum ius diuinum capitu.
certificari infra de sepultu. vbi dicitur quod in materia sepul
ture attendenda est consuetudo patrie. Et refertur ibi dictum

782 Hiero. inquiētis φ qlibet patria abundat in sensu suo, † ⁊ dicit ibi Abb. φ in ieiunijs obseruāda est ↄsuetudo loci. Itē in festiuitatibus celebrādis seruāda est cōsuetudo loci. c. ij. ⁊ ibi notat J. de ferijs, ⁊ dicit Abb. ibi idē eē in baptismo ⁊ alijs ritibus et solēnitatibus p adducta p eū. Quinimo dicit Abb. ibi φ cōsuetudo loci preferet̄ cōsuetudini romane ecclesie, vbi ipsa cōsuetudo versaret̄ extra fidē seu eius articulos, nisi papa mādaret cōsuetudinē romanā vbiqꝫ seruari, ita Abb. ibi in scđo notabili p illum tex. ⁊ per alia. Hinc etiam dicimus attendendam esse cōsuetudinem φ respectu operarum festum incipiat a mane ⁊ non a vesperis. ita Abb. ibidem in primo notabili p illuz tex. Hinc etiam dicimus φ ↄsuetudo populi cōsentiente episcopo potest inducere vnum festum qđ erit obseruādum tex. est in. d. capi. ij. iuncta declaratione Abb. ibi in. vij. notabili, ⁊ plenius tradit ipse in. c. fi. in penul. notabili. eo. titu. de ferijs.

783 Ultimo quero † viso qn̄o proponat̄ cōsuetudo, qn̄o pbet̄, quos liget cōsuetudo, ⁊ quā ↄsuetudinē dꝫ iudex seruare tā in pcedēdo q̄ȝ iudicādo, seu tā in ordinatiuis iudicij q̄ȝ in decisiuis. An iudex in exequēdo debeat seruare cōsuetudinē loci actoris, vel loci rei, vel loci, in quo executio fit: Ur dicēdū φ iudex teneat̄ seruare eā cōsuetudinē q̄ in iudicādo obseruata fuit pp rōnis idētitatē. Cōtrariū tn̄ cōcludēdū est. Uñ dicas φ obseruāda est cōsuetudo loci executionis, ita Bal. in. l. j. q. iiij C. ne filius p pa. monet̄ ea rōne, qꝛ q̄ȝtū ad ordinē iudicij seruādū inspicimus locū iudicij, siue loquamur de ordine pcessus siue de ordine executionis. allega. tex. i. l. ij. ff. quemad. testa. apc. ⁊ in. l. missi opinatores C. de exa. tribu. lib. x. ⁊ not. p Bart. in. l. a diuo pio. §. sniam. ff. de re iudi. Et ex hoc apparet de rōne diuersitatis inter hāc qōnē ⁊ pcedētē, qꝛ vt dictū est executio ↄcernit ordinē ⁊ nō decisionē. Premissam cōclusionē ēt tradit Bal. clare in cōsi. suo. clxxxv. inci. casus col. ij. in. ij. volu. ¶ Et ex his sit finis huic nr̄o opi in quo materia consuetudinis plenius ⁊ ordinatius q̄ȝ alibi vt puto reperies, qn̄ qdē multis vigilis ac laboribus summaqꝫ nr̄a diligētia editū est. Quātū eni tēporis ⁊ otij p multos annos suffurari potuimus id totū circa cōsuetudines ↄgerēdas ⁊ declarandas ipendimus. Oipotēti deo ac virgini sacratissime sit laus ⁊ glĩa.

FINIS

Tractatus multum vtilis per

iur. vtr. Doc. famosissimū domi. Lāfran. de oriano de interpreta. statuto. editus.

SVMMARIVM

1 Statutorum species triplex est.
2 Renuncians iuri an renunciare intelligatur statuto idem quod ius disponenti.
3 Episcopus cum capitulo constitutionem iuri canonico contrariam condere non potest.
4 Statutum fauorabile quid sit, quid odiosum, ⁊ quid penale.
5 Statuti mens ⁊ verba consideranda sunt.
Mens statuti dicitur anima statuti.
6 Interpretatio duobus summitur modis.
7 Statutum quando habet vnum solum significatum, ab illo recedendum non est.
8 Statutum quando habet plura significata, quod significatum accipiendum sit.
9 Statutum debet intelligi secundum significatum proprie significationis.
10 Menti ⁊ non verbis statuti standum, est quando mens, ⁊ verba adinuicem contrariantur.
11 Statutum iuri communi contradicens an ius illud corrigat, ⁊ J. nume. sequen.
13 Statuta duo contraria quando in eodem volumine sunt, an primum per vltimum corrigatur.
14 Statuto prius facto si ius commune superueniat an illud statutum corrigat, quando statutum iuri communi contradicit.
15 Quid si non contradicat.
16 Statuta quomodo interpretationē arctatiuam recipiant ⁊ nume. sequentibus.
17 Uerbum libera quid importet.
18 Statutum φ occidens hominem quomodocunqꝫ decapitetur, an comprehendat occidentem culpa sed nō dolo ⁊ J. nu. 26.
19 Statum vnum per aliud restringitur.
20 Statutum generale per rationem in eo expressam restringitur.
21 Tutor quare filio suo pupillam dare in vxorem non possit.
Ratio legis est ipsa lex.
Proemium statuti dicitur ratio statuti.
22 L. prospexit. ff. qui ⁊ a quib. quomodo intelligatur.
23 Statutum habens rationem expressam prout iacet seruari dꝫ.
24 Statutum restringitur per rationem similem illi, que in statuto est expressa.
25 Statutum generale restringitur, vt absurditas euitetur.
27 Statutum restringi debet ne tertio preiudicet.
28 Statum disponens idem quod ius commune secundum id restringitur.
29 Statutum restringitur per vnicā rationem que reddi possit.
30 Restrictio legis nō fit, vbi reipublice vtile est, illā. l. nō restrigi.
31 Statuto standum est quando nescit̄ q̄ ratio statuētes mouerit.
32 Statutum vtrum ad alium casum extendi possit, ⁊ nu. seq.
34 Statutum φ filia femina non succedat stantibus masculis est contra naturalem rationem.
35 Lex specialis disponens, φ hereditas nō adita ad filios transmittatur, non extenditur ad casum, in quo filius de iure speciali succedit.
36 Statutum ad alium casum ex identitate vel maioritate rationis extenditur.
Uenditionis appellatione ceteri contractus intelliguntur.
37 Statutum in vno correlatiuorum ad aliud extenditur.
38 Statutum disponens in vno ex parificatis per legem antiquaȝ ad aliud extenditur.
39 Statutum in vno, quod ad alterum consecutiue venit, ad reliquum extenditur.
40 Statutum in vno, quod ad instar alterius mensuratur, ad reliquum extenditur.
41 Statutum in vno quod se habet cum alio adinuicem gradatim, extenditur ad aliud.
42 Statutum in vno, quod est alterius preambulum, ad aliud extenditur.
43 Statutum ad alium casum extenditur, quando dispositio nullū sortitur effectum.
44 Statutum ad casum subrogatum loco casus contenti in statuto extenditur.
45 Lex noua interpretans extenditur in omnem casum legis interpretate.
Lex noua veterem interpretans ad aliam extenditur.
Lex penalis per identitatem communis scripte ad aliam legeȝ extenditur.
46 Lex non penalis per rationis identitatem extenditur, licet ratio non sit scripta.
47 Statutum taxatiue loquens in fauorabilibus ad casum simileȝ ex rationis identitate extenditur.
Quid in odiosis.
48 Statutum a iure communi exorbitans quando extendatur.
Pietas contra pietatem extensionis priuilegio non vtitur.
49 Statutum a iure communi exorbitans odium priuatum continens per rationis identitatem extenditur.
50 Secus si odium publicum contineat.
Statutum licet stricti iuris ob publicam vtilitateȝ extenditur.
Statutum puniens committentem maleficium ad mandantem extenditur.
51 Lex fauorabilis, si continet penam, est odiosa.

Pro euidentiori intellectu interpretationis statutorū habēdo premitto quedam necessaria. 1 † Et primo aduertendum est, φ statutorum triplex est species. Quoddam statutum est secundum ius cōmune, ⁊ hoc est quando statutum continet illud idem, quod ius commune, quod tantum valet, secundum Bart. in. l. prima. in principio infra ad. l. falcidiam. Idem videmus in alijs conuentionibus, ⁊ pactis in quibus deducitur ius commune, que valent cuȝ sint facte

facte causa dubitationis tollēde, vt in.l.q mutuā in prin.ff.mā.
Erit et vtile ſm Bar. q statutū ɔtineat ius cōe, q erit prodita
2 noua spēs agēdi, q amō agi poterit ɔditione ex statuto. † Ad
dite q erit etiā vtile, q si renunciatū fuerit iu.com. vel iuri sim
pliciter, q intelligit renunciatū iu.cō.tm̄, vt not. Bal.i.l.ij.§.ꝛ
si post tres.ff.si qs cau.ꝛ sic poterit vti statuto. Quoddā est sta
tutū qd est preter ius cōe, qd intelligit, qn̄ p statutū disponit ali
quid, q nō ē cautū de iu.cōi, nec pro, nec ɔ, ꝛ huiusmodi est ma
ior pars statutoꝝ. Quoddā est statutum, q est ɔ ius cōe, ꝛ istud
est, qn̄ p statutū disponit aliquid, cuius ɔriū disponit ius cōe, et
tale statutū vꝫ, qm̄ imperator dedit potestatē oibus populis cō
ficiēdi sibi statuta oportuna inspecto vtrū sint ɔ ius cōe vel nō.
vt in.l.omnes populi.ff.de iusti.ꝛ iu. Vñ si impator nō dedisset
hāc licētiā, statutū ɔ ius nō valeret, q inferior nō pōt tollere le
3 gē supioris, in.c.innotuit de elec. † Hinc videmus q eps cū ca
pitulo suo nō pōt cōdere cōstitutionē ɔriā iuri canonico, vt per
Ang.in dispu.sua q incipit bastes. miles. Et hoc q eps nō ha
4 bet licētiā a papa talē legē condendi. ¶ † Scdo pmitto q sta
tutoꝝ quoddā est fauorabile, quoddā est odiosum, ꝛ quoddā pe
nale. Fauorabile dr qd principaliter ɔfectū est in fauorē psona
rum, veluti est statutū, q q ceperit bānitū, lucrat mille. est enim
fauor capiētis. Odiosum dr, q principaliter ɔcernit odiū alte
rius, vt qn̄ statutū repellit certū genus psonaꝝ a successiōe, ꝛ ge
neraliter vbicūqꝫ statutū cōtinet penā dr odiosum, tex.est in.§.
q vero leonis, in auct.de non alie.ꝛ ita ibi tenet Jaco.de bel.ꝛ
Bald.in.l.fi.C.de in ius voc.ꝛ in.l.illud.C.de sacrosan.eccle.
Penale dr, vt verbū sonat, q cōtinet penaꝫ, ꝛ hec sunt omnia
5 statuta maleficioꝝ, que tm̄ vt dixi, odiosa reputant. ¶ † Tertio
premitto q in statutis cōsiderant verba statuti, ꝛ ratio seu mēs
ipsius statuti, verba enim statuti dicunt determinatio statuti, q
colligit ex tenore verboꝝ. Rō autē statuti, seu mēs idē sunt, vt
not. Bal.in.l.nō dubiū.C.de legi. sed proprie loquēdo rō sta
tuti dr, qn̄ rō statuti est scripta in statu. mens autē statuti dr, qn̄
rō nō est scripta in statuto, sed tm̄ extrinsecus intelligit, ꝛ tūc dr
cōstare mēte statuti, et si rō statuti non sit scripta, qn̄ rō statuti
est fundata sup eqtate naturali, ſm Pe. Bal. ꝛ Ci.in.d.l.non
dubiū. Nā mens statuti dicit anima statuti, ſm Bal.in.l.si qs
seruo.C.de fur. ꝛ illud qd ɔtinetur ex mēte legis dicit contineri
in ipsa.l.vt in.l.nō minus.§.verbū.ff.de verbo.sign.ꝛ in.l.cū mu
6 lier.ff.eo. ¶ † Quarto pmitto, q iste terminus interpretatio, su
mit duobus modis, vno mō, pprie ſm eius propriā significatio
nē. alio mō large ſm eius largā significationē. Interpretatio p
prie dr.i.declaratio. ista est glo.fin.i.l.sup verbo interpretatio
nē.ff.de ori.iur. Largo aūt mō interpretatio sumitur pro interp
tatione correctiua, restrictiua, ꝛ extensiua. glo.est not.in.l.j.§.q
operas.ff.ad tertu.ꝛ sentit et glo.in.d.l.j.de ori.iu. ¶ Et volēs
tradere materiā iterpretationis statutoꝝ, psequar has quatuor
spēs interpretationis, primo incipiā a leuioribus, vꝫ tractās de
interpretatione expositiua seu declaratiua, scdo de interpreta
tione correctiua, tertio de interpretatione restrictiua. quarto ꝛ
vltimo subiūgā lōgā ꝛ plixā materiā interptationis extēsiue tra
dēdo materiā singularē interptationis p veras ꝛ idubitatas cō
clusiones, quas fundabo ꝛ auctoritatibus doctoꝝ ꝛ rōnibus, re
7 secādo oia supuacua. ¶ † Circa interptationē statutoꝝ exposi
tiuā seu declaratiuā facio has cōclusiones, pma ɔclusio sit ista,
vbi statutū nō habet nisi vnū significatū, ab illo significato non
est recedēdū. si emerserit aliqua dubitatio circa sensum verboꝝ
statuti adeūdus est populus q statutū declaret, qm̄ eius est in
terpretari cuius est ɔdere, vt in.l.oi innouatione.C.de sacrosa.
eccle.ꝛ in.l.cū de nouo.C.de leg.ꝛ in.c.cū venissent.extra de iu
di. Nō aūt hoc statutū poterunt declarare ɔditores statuti, qa
sunt functi officio statutis factis, nec amplius repñtant populū,
quē repñtabāt tpe quo cōdebāt statuta ꝛ cēsebunt statuta ip ip
sum pplm fcā eo q ɔditores statutoꝝ electi ea faciebāt auctori
tate sibi data p pplm, ꝛ regulat q actus attribuit illi cuius au
ctoritate est ɔfectus vt in.l.j.§.oia.C.de ve.iu.en.ꝛ in.c.bi q de
8 prebē.lib.vj.ꝛ in.l.itē eoꝝ.§.si decuriones.ff.q cuiusqꝫ vni.no.
ꝛ hoc in prima ɔclusione. ¶ † Scda ɔclusio si statutū hēat plu
res intellectus seu pla significata ꝛ oia significata sint ſm ppriā
significationē ille sensus accipiet, q magis ɔgruit subiecte mate
rie. vt in.l.si vno in prin.ff.loca.ꝛ in.l.si seruus pluriū.§.fin.ff.de
leg.j.ꝛ in.l.insulā.ff.de prescri.ver.ꝛ in.l.si stipulatus in prin.ff.
9 de vsur.l.plenū.§.eqtij.ff.de vsu ꝛ ha. ¶ † Tertia ɔclusio, si sta
tutū hēat pla significata, ꝛ vnū sit ſm ppriā verboꝝ significatio
nē, ꝛ aliud sit ſm impropriā, dꝫ attendi significatū pprie verbo
rū significationis vt in.l.ɔstitutionibus.ff.ad muni.l.j.§.fi.is qui

naue.de exer.l.iij.§.hec verba.ff.de ne.ge. Ad hoc faciunt not.
p doc.in.l.nō aliter.ff.de leg.iij.in illa qōe qñ debeant intelligi
verba testi. hec ɔclusio limitat in vno casu, nisi capiēdo pprius
significatū resultaret absurditas, ꝛ assumēdo iproprium significa
tū resultaret eqtas, tūc statutū intelligit ſm ipropriā verboꝝ si
gnificationē, ꝛ maxime si cū ista iproprietate concurreret cōis
vsus loquēdi, vt in.l.liberoꝝ.§.q tm̄ cassius.ff.de le.iij.l.cū dela
nionis.§.asinā.ff.de fun.instru.cū si. Rō huius limitationis est,
qm̄ vbi attēta propria verborum significatione statuti resultat
absurditas, dr fieri ɔ mētē statuti, ꝛ eɔ. si attēta ipropria vboꝝ
10 signi.resultat eqtas dr fieri ſm mentē statuti. † Modo regula
est q vbicūqꝫ mens ꝛ verba statuti adinuicē ɔdicunt, q ſm ver
bū infert vnū, ſm mētē infert totū ɔriū, stādū est mēti statuti ꝛ a
verbis est recedēdū, vt not.in.l.nō dubiū.C.de legi.ꝛ fac.l.cum
vir.C.d fideicō.ꝛ tex.fin.d.Bal.quē semp alleg.ꝛ dicit nō eē
alibi in.l.scire oportet in.§.aliud.ver.qñs.ff.de ex.tu. He cōclu
siones eliciunt ex doctrina doc.nroꝝ, quā ponūt circa interpre
tatiuā iuris cōis i.l.nō pñt.ff.de leg. hāc doctrinā elicio ex theo
rica.d.Bar.de sali.l.ij.C.de nox.lꝫ ego magis me extēdere cir
ca scdaꝫ interptationē statutoꝝ q correctiua noiat. Sciēdū est
q qdā ē interptatio correctiua actiue.i.cū qrit vtꝝ statutū cor
11 rigat, qdā correctiua passiue, cū qrit vtꝝ statutū corrigat. † Cir
ca primā facio infrascriptas ɔclusiones. Prima ɔclusio, statu
tū directo ɔdicēs iu.cō. puta q ius cōe dicit q fur fustibus ce
dat, statutū dicit q laqo suspēdat, ꝛ vba statuti pñt aliqd opa
ri nō inducēdo correctionē, tale statutū nō itelligit corriger ius
cōe, imo tale sta.est coadiuuādū diuisiōe.i.q est fienda diuisio
casuum, vt euitet correctō. vt.l.vnica.C.de inof.do.ꝛ i.c.cū ex
12 pediat, ɔ ele.in.vj. ¶ † Scda ɔclusio vbi statutū ɔdicit iu.cōi,
ꝛ verba statuti nihil opant, nec pñt operari, nisi inducat corre
ctio iur.cōis statutū tūc corrigit cōe ius. Rō cōclusiōis est, qm̄
verba dñt aliqd opari. ꝛ semp statutū ita exaudiēdū est, vt eius
vba aliqd opent, glo.est singu.in.l.j.ꝛ est glo.fi.ff.ad municipa
les. hec cōclusiones eliciunt ex dictis.d.Bart.de sali.in.l.j.C.
de noxa.ꝛ sunt satis clare ꝛ vulgares opiniones. Circa scdaꝫ in
13 terptationē correctiuā passiue, he dant ɔclusiones. † Pria hec
est vbi in eodē volumine reperiunt duo statuta ɔria primū cor
rigit p vltimū. hec fuit ɔclusio Cy.in.l.ij.C.de testa.tute. Quā
cōclusionē et tenuit.d.Bart.in.l.oēs populi.ff.de iusti.ꝛ iu.rō
ɔclusionis est duplex, prima qm̄ idē videmus in.l.iuris cōis vl
timā derogare priori vt in.c.j.de cōsti.lib.vj.nō ergo diuersum
dōm est in statuto, cū ꝛ statutū sit lex pprie ciuitatis, vt in.d.l.
oēs populi ꝛ in.§.ius aūt inst.de iure natura.gen.ꝛ ciui. Scda
rō, qm̄ lꝫ oia statuta posita in eodē volumine eodē tpe ɔfirmen
tur, tn̄ prioritas ꝛ posterioritas attēdit quo ad situationem, ꝛ sic
cōfirmatio vr facta ſm ordinē situationis vt oia statuta ɔfirma
ta esse intelligant sed ordinē situatiōis vt illud qd est prius i or
dine scripture cēseat primū. ꝛ sic de singul. lꝫ eodē momēto oīū
14 ɔfirmatio introducat. hec rō pbat in.d.l.ij.C.de testa.tu. † Se
cūda ɔclusio ius cōe supueniens statuto antea facto, qd statutū
ɔdicit iu.cōi, nō inducit correctionē statuti. hec ɔclusio pbat p
casum expssum in.c.i.de ɔsti.lib.vj.ꝛ rō subijcit, qm̄ statutū est
facti, ꝛ eoꝝ q sunt facti psumunt in sciētia pricipis esse, ꝛ ɔseqnē
ter nec voluisse statuto derogare, cū dici soleat ignorantia facti
prudentissimos hoies fallere, vt in.l.ij.ff.de iu.ꝛ facti ignorant.
15 ¶ † Tertia ɔclu. ius supueniēs statuto āte facto ɔtinēte id qd
ius cōe primū, sicut tollit ius cōe, ita ꝛ tollit dictū statutum, hec
fuit conclu. Jo.an.in.c.j.glo.sua preal le.de quo tn̄ dubitat.d.
Bar.de sali.sed Bar.in.l.j.in princi.ff.ad.l.falci.tacite vr snie
Jo.an.inherere. de ista mria qñ ius cōe supuenit post statutum
habemus pulcrū tex.in.l.iij.in.§.diuus.ff.de sepul.viola. cuius.
16 §.intellectus est dubius † circa tertiā interpretationē statutoꝝ
que arctatiua nūcupat seu restrictiua, Ja.de are.ꝛ Oldr. quos
Bar.in.l.j.§.nūciatio.ff.de no.op.nun.in hoc articulo distigue
bāt, aut terminus vniuersalis refert ad verbum temporis psen
tis, vel preteriti, ꝛ tunc restringitur, vt in.l.inter omnes.ff.qui sa
tisda.cogun.ex quo infertur ad materiam testium deponentiū
quod omnes dicebāt sic esse, nam ly omnes restringitur ad eos,
qui loquuntur de ea materia, ita dispositio refertur ad futura, si
cut contingit in statutis de legibus, quorum natura est dare for
mam futuris negocijs, vt in.l.leges sacratissime.C.de legibus, ꝛ
tunc aut talis dispositio continet noui act.concessionem, ꝛ tunc
restringitur, aut continet actus iam cōcessi extensionem, ꝛ tunc
non restringitur, ista sunt verba sua, que reprobantur per Bar
tho.de salice.in.l.secūda.C.de noxa. vt ibi plene per eum. dicit
autem Bartho.in.l.omnes populi.ff.de iustitia, ꝛ iure, ꝛ in.l.

adigere.§.q̃uis de iure patro.⁊.d.Bal.in.l.nō dubiū.C.de le.
vsi sunt tali distinctione, aut in tali dispositione gñali si nō fieret
restrictio, qs indebite dānū pateretur, ⁊ tunc fit restrictio, vt in
l.ij.C.de noxa.in.l.adigere.§.q̃uis.ff.de iu.patro.in.l.prospexit
ff.q ⁊ a quibus, aut si nō fieret restrictio, qs de iure nō admittit
ad lucrū, ⁊ tunc fit restrictio, vt in.l.j.C.de sacrosan.eccle.⁊ in.l.
vt gradatim.§.⁊ si lege.ff.de mune.⁊ bono.fallit tñ ꝫm Bar.rō
ne vtilitatis, vt in.l.si qs in graui.§.vtrū.ff.ad sillanianū. fallit ēt
secūda pars distinctionis sue i.l.pen.§.j.C.de ri.nuptia.hāc do
ctrinā multi moderni sequunt, q̃z improbat.d.Bart.de sali.in.
d.l.ij.qm̄ ista doctrina non est pfecta, qm̄ scd̃m hoc multotiens
eueniret, ꝙ statutū nō restringet rōne absurditatis euitāde quo
casu semp debet fieri restrictio, vt i.l.nā absurdū.ff.d bo.liberto.
Idē dicit ipse.l.prospexit nō ꝓbat id, qd̄ dicit Bar. ꝙ ideo nō
fiat restrictio, qꝛ priuaret seruus lucro libertatis, vt vult Bar.
sed ideo ibi nō fit restrictio qꝛ ita lex scripta est, ⁊ ideo seruanda
licet dura sit ¶ Tertio hāc doctrinā Bar.reprobat.d.Anto.
ro.dicens esse casum expressum ꝯrium in.l.si qñ in prin.C.de in-
offi.testa.vbi lex erat generaliter, ⁊ gñaliter promulgata, ⁊ dās
liberā testamēti factionē, vt in illo tex.habet, ⁊ tñ dicit in text.
ꝙ talis cui est cōcessa libera testamēti factio, nō poterit filiū pre
terire, ⁊ sic fit restrictio istius generaliter libere testamēti factio
17 nis. † Nā verbū libera importat liberā voluntatē non regulatā
ab arbitrio boni viri, scd̃m ꝙ not.Bar.in extrauagāti ad repri
mēdū sup verbo videbit, ⁊ tñ ibi tractat de priuādo filios cū lu-
cro hereditatis paterne quā habet tanq̃z lucrū ꝫm eū, vt in.l.ij.
.C.de iuris ⁊ facti igno.ista fuit cōsideratio subtil.d.Anto.sed
ego puto, ꝙ Bar.non meruerit reprehēdi p illā.l.si qñ.Immo
iudicio meo ibi casus est ꝓ Bart.in prima parte sue distinctio-
nis, dū dicit Bar. ꝙ vbi si nō fieret restrictio qs indebite dam-
nū pateret, Nā ista est de directo in.d.l.si qñ, Nā filius si pos-
set preteriri pateret dānū, ꝙ pderet hereditatē paternā, que si-
bi debita esse cēset, vt in.l.scripto.§.fi.ff.vñ liberi.⁊ ꝓ hoc addu-
co casum ad literā, vbi fit differētia inter suos, ⁊ extraneos q ve
niunt ad hereditatē, qꝛ extranei tractāt d lucro filius tractat de
dāno, ne pdat hereditatē paternā, tex.est singu.in.l.fi.prope fi
nē.§.plurimū.C.de codici.ex quo manifeste apparet obstare rō
nē.d.Anto.licet subtilem.⁊ sic remanet Bar.defensatus quo
ad istā partē, illū aūt defensare nō possunt, nec alius quisq̃z de-
fensare poterit ab eo, qd̄ dicitur ꝙ sua distinctio nō est pfecta, ⁊
istud est veꝝ, ⁊ ideo supuenit hoc loco.d.Bar.d sali.multa ver
ba profundens i hac materia in.l.ij.C.de noxa.⁊ quasi in oibus
maledixit, distinguit ipse, ꝙ aut in statuto est rō scripta, ⁊ expres
sa, ⁊ tunc verba statuti generalia restringunt dicebat ipse, ꝙ ibi
nō erat rō expssa, sed male dicit, imo patet manifeste in text. ibi
ne q̄stione subducant, ⁊c. Aut, ⁊ scd̄o rō nō est scripta in statu-
to vel lege, ⁊ tūc aut statutū est emanatū sup eo, qd̄ nō est dispo-
sitū de iure com.nec pro, nec ꝯ, ⁊ tunc nō est tractādū de rescri-
ptione, cū nihil caueat a iure com.⁊ sic statutū erit generaliter
intelligēdū, ⁊ ab eius verbis nō erit recedēdū.l.j.§.is qui na.de
exercitoria.d.Bar.meret reprehēdi in hac parte ea rōne, qua
ipse reprehēdit Bar.ꝫm.d.Anto.⁊ bñ, Nā licet nō sit cautū
a iure cōi tñ posset resultare absurdū, si nō restringeret quo ca-
su fiēda esset restrictio, vt ipsemet fatet reprehēdēdo Bar. aut
⁊ tertio statutū emanat sup eo, quod disponit a iure com.qꝛ for
te ꝯdicit iuri com.⁊ tūc vbicūq̃z nō pōt fieri restrictio salua rō-
18 ne recti sermonis ⁊ intellectus, nō est fiēda restrictio. † Ex quo
infert si statutū dixerit qcūq̃z occiderit hominē quouis mō, de-
capitet, ꝙ vigore talis statuti ita gñalis p illa verba generalia
quouis mō si qs occiderit culpa sine dolo, vel ad sui defensionē
debebit capite puniri. Quod dictū est falsissimū, qm̄ statutū de
bet restrigi vbicūq̃z, si nō restringat, resultat absurditas, iste est
tex.singularis, ⁊ notādus in.l.scire oportet.§.aliud.ff.de accu.tu
to.sed nō est dubiū, ꝙ si ex forma dicti statuti debeat decapitari
occidens aliquē ad sui defensionē resultat maxima absurditas,
⁊ ipsemet reprehēdet.Bar.voluit ꝙ restringat causa absurdi-
tatis euitande, ⁊ si dicat quid ergo operabunt ista ꝟba quouis
mō ita generalia? Respōdeo ꝙ operabunt, qꝛ cōtinebūtur oēs
modi p quos mors perpetrat ab eo q occidēdo dicit cōmittere
delictū, vt si veneno aliqs occidat, vel si gladio, vel si fustibus,
vel lapidibus, ⁊c. Nō.n.est assumēdus intellectus verboꝝ sta-
tuti, ꝙ statuētes voluerint occidētē ad sui defensionē debere de
capitari, cū in eo nō possit dici esse delictū, qꝛ defensio est pmis-
sa iure naturali, vt in cle.pastoralis de re iudi. Et sic vsq̃z huc ni
hil bene dixit.aut pōt fieri restrictio salua rōne recti sermonis ⁊
tūc in penalibus ⁊ delictis fit restrictio.casus est in.l.ij.C.de no
xa. ⁊ in hoc bñ dicit. Aut loquit in priuilegijs ⁊ beneficijs, ⁊ tūc
nō fit restrictio qm̄ bñficia principū sunt plenissime interpretā-
da vt in.l.bñficiū.ff.de consti.prin.⁊ in.c.cū dilectus de don.⁊
iste est casus i.l.si qs in graui.§.vtꝝ.ff.ad silla. ¶ Aut sumus ex
tra istos casus qꝛ nō sumus in materia penali, q̄ est restringēda,
nec i materia priuilegioꝝ, nec beneficioꝝ, q̄ est extēdēda, sed su
mus in alia materia ⁊ rō nō est scripta in statuto, ⁊ tūc fit restri-
ctio scd̃m rōnē, ista sunt verba.d.Bar.ex qbus nullā habetis
perfectā doctrinā istius materie, ⁊ ideo cōsideratis iuribus di-
uersis que allegant in ista materia, ⁊ cōsideratis hincinde mul-
toꝝ doctoꝝ in varijs locis dispersis extirpans ab vnoquoq̃z do
ctoꝝ ꝙ veꝝ senserit dimissis, his in quo errauerunt pfectā do-
ctrinā istius articuli tradere decreui p pulchras conclusiones.
19 ¶ † Prima ꝯclusio sit ista, vbi statutū generale siue lex gñalis
restringit p aliā legē vel statutū, restrictio statuti plane ꝓcedit,
hic est casus in.l.q̃uis.ff.de in ius vo.⁊ hanc conclusionē ibi te-
nuit ange.eandē tenuerunt Bar.⁊ Bal.in.l.nō dubium.C.de
20 leg. ¶ † Secūda cōclusio.vbi in statuto est scripta rō ipsius sta
tuti, statutū q̃tūcūq̃z generale restringit p rationē qꝛ nō habet
locum illud statutū, licet loquat generaliter, nisi vbi habet locū
rō, hec cōclusio in.l.adigere.§.q̃uis.ff.de iure pa.⁊ in.l.milites
aurū, in prin.ff.de re mi.⁊ in.l.nō solū.§.j.ff.de ritu nup.dicit tex.
in.l.milites auꝝ. ꝙ milites nō possunt emere p̄dia in ea prouin-
cia, in qua militant, istud est statutum, subiungit rō in statuto ne
occasione culture agroꝝ arma deserere cogant. postea subijcit
generali lege ꝙ poterunt emer predia in alia ꝓuincia, ⁊ hoc iō,
qꝛ non hꝫ locū rō prohibitiua, ꝙ cū illa ꝓuincia sit remota a lo-
co, vbi militant, nō ita de facili est presumēdū, ꝙ qñ debent mili
21 tare, vadant ad agros suos, cū sint in remotis. † Dicit tex.in.l.
non solū.in princ.ꝙ tutor non pōt collocare in matrimoniū filio
puellā, cuius fuit tutor.subijcit rō, ne predia forte, que debentur
puelle p administrationē tutoris, non remoueant, quasi velit di
cere, ꝙ rō prohibitiōis fuit, qꝛ forte iste tutor erat obligatus isti
puelle ꝓ administratione, ⁊ si ꝯheretur matrimoniū vt.ff.nūquā
redderet rōem administrationis puelle, ⁊ sic remanet defrauda
ta. Dicit postea tex.in eadē.l.in.§.j.ꝙ si auus fuit tutor neptis,
poterit eā collocare in matrimoniū alteri suo nepoti, ⁊ hoc ideo
est, qꝛ cessat rō ꝓhibitiua matrimonij, qꝛ nō presumit in auo fra-
us erga suā neptē rōne affectionis auie ita dicit ibi tex. Rō cō-
clusionis hec est, qꝛ ratio ⁊ mens legis nihil sunt nisi ipsa lex, vt
habuistis in tex.in.l.cū muliere.ff.eo.in fi.⁊ notate perpetuo, ꝙ
vbicūq̃z in statuto in prin.statuti aliqd̄ ꝓemiū inest, semp ꝓemiū
dr̄ rō statuti, ⁊ cā finalis statuti, iste est tex.sing.ꝫm Bald.in.l.
fi.ff.de here.insti.⁊ ita ibi not.sing.Bal.hec est conclusio indu-
bitata, quā posuit Saly.in.l.j C.de noxa.⁊ etiā eā sequit domi.
Anto.⁊ bene. Obstat huic conclusioni tex.in.l.pspexit.vt col-
ligit in illis ꝟbis.ne mācipia p manumissionē qōnis subducāt.
22 † Iō dixit Iaco.de are.ꝙ illa lex caret spū qd̄ dicere nō est tu-
tū, iō dixit.d.Bald.in.d.l.nō dubiū, ꝙ rō illius.l.restringit in
gñibus singuloꝝ, nō aūt i singulis geneꝝ, dicit.d.Anto.de ro.
ꝙ nō vidit in rōnē drē inter vnū, ⁊ aliū, ⁊ bñ dicit, iō idē.d.An
to.aliter rñdit ad illā.l.dicens, ꝙ in illa.l.pspexit.rō leg.nō ces
sat in totū sꝫ in plus ⁊ in minus, vñ dicit ipse, lꝫ serui, qui erāt ex-
tra ministeriū in agro ⁊ in villa, nō possent hr̄e plenā noticiā de
his, de qbus sunt interrogādi serui, q stabant in familia vxoris
vel mariti, tñ inducent ad aliquā iformationē, puto ꝙ bñ dicat,
qꝛ, ⁊ si stabant in villa isti serui, ⁊ in agro, tñ poterant ire ad do-
mū mulieris, ⁊ redire, vt moris est, sꝫ nō possum saluare.d.ant.
in eo, ꝙ subicit in tex.idē esse in seruis emptis post diuortiū, qꝛ
lex ibi dicit expsse, ꝙ nec illi pñt manumitti, ⁊ tñ certū est, qꝛ ibi
nō pñt induci ad aliquod de gestis añ diuortiū, ⁊ sic nō video vl
latenus illā legē fore bñ intellectā.quare mihi vr̄ claꝝ esse intel
lectū huius legis vꝫ, ꝙ iō ibi a verbis legis gñaliter nō receda
mus, qꝛ legislator hoc expresse determinat, ꝙ vult, ꝙ seruetur
illa lex, ꝓut est scripta ad vnguē, nā tunc qñ illud exprimit in.l.
vt ibi sit, tūc stādū est ꝟbis generaliter, nec restringit p rōnē in
23 l.ibi est casus singularis, ⁊ iste est ꝟus intellectus istius.l. † Ex
quo resultat tertia cōclu.ꝙ vbicūq̃z in.l.vel statuto gñali habe-
mus scriptā rōnē expressaꝫ qlibet tenet seruare debere illud sta
tutū ꝓut iacet ad lr̄am, tūc si restringit p rōnē, ita ꝓbat expresse
24 in.d.l.prospexit. ¶ † Quarta conclu.vbi in statuto est expressa
ratio, nō solū restringit p rationē expressaꝫ immo restringit per
similē rationē expresse, ista cōclusio ꝓbatur per glo.fin.in cle.
idest super ꝟbo oēs, extra de ele.nā dicit tex.in illa cle.i.ꝙ nō
debet eligi prelatus diuerse professionis ⁊ habitus ad aliquod
monasteriū, ⁊ subijcitur rō, qꝛ nō debēt associari simul homines

diuerse

diuerse professionis, querit. d. glo. quid in monasterijs monia-
liũ, que regulant̃ p hoies, nunqd poterit eligi presidens, qui sit
diuerse professionis & habitus: rñdet gl. q non, & tñ non restrin
git̃ p rõnem positã in tex. sed hꝫ locũ similis rõ expresse, qꝛ quẽ
admodũ non cõgruit associari hoies simul diuerse professiõis,
vt in. d. cle. eodẽ mõ non ꝯgruit vnũ monasteriũ monialium de
bere regulari p prelatũ diuerse ꝓfessionis, sed ꝯgruentius sic re
gi deberi per ꝑsonã eiusdẽ ꝓfessionis, & habitus. & hoc est ma-
25 nifestũ. ¶ † Quinta ꝯclu. vbi lex, vel statutũ gñale non restrin-
geret̃, resultaret absurditas, tunc statutũ gñale restringit̃, vt eui
tet̃ absurditas, ẽt si non sit scripta rõ in statuto, istã ꝯclu. ꝓbo &
adduco casum sin. hoc ꝓbantẽ in. l. scire opꝫ in. §. aliqđ. ff. de ex-
cu. tu. & ita dꝫ intelligi tex. cũ gl. in. l. ij. C. de sac. san. ec. & in. l. j.
vt gradatiꝫ. §. & si lege. ff. de mune. & honori. & ita dꝫ intelligi tex.
in. l. cesar. ff. de publi. ita dꝫ intelligi text. in. l. fi. C. de testa. mili.
nonne est absurdũ q vnus furiosus & pupillus octo annoꝝ de-
beat posse facere testm̃, certe sic, cũ careat testatione mentis, &
ita bñ dicit gl. in. d. l. j. habeat vnusquisqꝫ dicit glo. s. habilis, &
26 ꝯpos mẽtis, & sic de sin. † ex hoc infert̃ q statutũ quo cauet̃, q
homicida capite puniat̃, debeat intelligi, vbi interuenit dolus,
secus si homicidiũ fuit casuale, vel ad sui defensionẽ, qꝛ tũc non
hẽbit locũ dictũ statutũ, & sic fit restrictio, esset. n. absurdũ queꝫ
decapitare debere ex homicidio ad sui defensionẽ facto, vel ca
su fortuito ꝑpetrato, hãc ꝯclu. sentit. d. Bal. in. l. non dubiũ. C.
27 de legi. ¶ † Sexta ꝯclu. hec est vbicunqꝫ si nõ fieret restrictio
statuti fieret ꝑiudiciũ iuri tertij, tunc ẽt statutũ dꝫ restringi, iste
est tex. in. l. si qñ in prin. C. de inoffi. testa. & est rõ, qꝛ bñficia prin
cipũ ita sunt interpretãda, vt nõ ledat̃ ius tertij, vt in. l. ij. §. meri
to &. §. si qs a principe. ff. ne qs in loco pu. statuta. n. cũ ꝯfirment̃
a principe largo mõ pñt dici, bñficia, ꝭm ea q̃ not. p Bart. in. l.
28 oẽs po. de iusti. & iure. ¶ † Septima ꝯclu. vbicũqꝫ statuto ca-
net̃ aliqd, qđ ẽt disponit̃ a iure cõi, statutũ recipit restrictioneꝫ,
vt intelligat̃ ꝭm formam iuris cõis, iste est nouus intellectus le
29 gis. ij. C. de noxa. ¶ † Octaua ꝯclu. vbicũqꝫ cã vel rõ nõ est ex-
pressa in statuto, sed vnica rõ reddi põt, statutũ restringit̃ p illã
rõnẽ, hec est ꝯclu. d. Bal. in. l. maximũ vitiũ. C. de libe. prete.
qđ sequit̃ h &. d. Anto. rõ ꝯclu. est, qꝛ vbi nõ põt reddi nisi vna
rõ statuti, illa habet̃ ꝓ expressa in statuto gl. est sing. in. l. q̃uis
30 . C. de fideicõ. & ibi no. Bal. ¶ † Nona ꝯclu. vbi est vtile reip.
legẽ nõ restringi, non fiet restrictio. iste est tex. sing. in. l. si qs in
31 graui. §. vtrũ ver. hi quoqꝫ. ff. ad sille. ¶ † Decima & vlti. ꝯclu.
vbicũqꝫ in statuto nulla est expressa rõ, & dubia est cã statuti, qꝛ
nescit̃, qcqd moueret statuẽtes ad faciẽdũ tale statutũ. tunc stã
dũ est legi, & verbis legis. & ab illis non est recedendũ, vt in. l. j.
§. is qui nauem. ff. de exercitoria. hec fuit ꝯclu. d. Bal. in. l. ma
ximũ vi. s. allega. & sequitur hic. d. Anto. & bene.
32 Uenio ad quartã & vl. interpretationẽ. s. extẽsiuã, in qua
videdũ est, † vtrũ statutũ possit extendi ad alium
casum, q nõ ꝯtinet̃ in verbis sta. iste arti. est dubitabilis ꝑꝑ va-
rietatẽ gl. & doc. & tex. nec vsqꝫ in hodiernũ video p aliquẽ hãc
mãm ꝑfecte examinatã. lꝫ. d. Anto. de bu. in. c. fi. extra de cõ-
sue. plenius attigerit q̃ alius, sed nõ ꝑfecte, quẽ secutus postea
d. Ant. ro. eius discipulus eius ordinẽ sequẽs. ego aũt ex ꝯiun
ctiõe legistaꝝ cũ canonistis. q in varijs locis dispersuꝫ repi cõ
ponã & vt hec mã clare & ꝑfecte tradita relinquat̃, p̊ adducã q̃ ꝓ
bãt extẽsionẽ statuti hr̃e locũ, postea ponã ea, ex qbus apparet
statutũ nõ posse extẽdi, tertio ponã nõnulloꝝ doctoꝝ opi. quar
to & vlti. ꝯrietatẽ dissoluã dãdo in mã q̃plures ꝯclões, ex qui
bus veritas clarior apparebit. Capio primũ, q statutũ extẽdat̃
ad aliũ casum, ꝓbat gl. in. c. oĩs in ver. apostolice extra de feri.
vbi q dr̃ de apostolis in illo tex. gl. extẽdit se ad beatã virgineꝫ
Mariã, scđo idẽ voluit gl. in cle. j. de re. ꝑmu. quã Cardi. seq-
tur ibi tertio obtinet gl. vt hi q obligãt res minoꝝ in. §. j. in auc.
quarto facit gl. in. l. j. ff. de calũ. ibi extẽdit gl. tex. loquẽtẽ in da
tore in acceptore, qnto hoc idẽ sentit gl. in auc. de triẽ. & semis.
§. j. in gl. q̃ incipit. s. & ꝯcordat gl. in. l. q vero. ff. de legi. & gl. in
. l. si ꝯstãtẽ in prin. s. e. vbi lex loquẽs de viro, q vergit ad inopiã
extẽdit̃ ad socerũ. sexto hoc voluit gl. in. c. nõ dꝫ de ꝯsan. & af.
septimo hoc ꝓbãt notata in auc. nouissima. C. de inof. te. vbi lex
loquẽdo de legitima filioꝝ extẽdit̃ ad legitimã parẽtũ, octauo
hoc ꝓbat̃ in. c. trãslato. ex̃ de ꝯsti. facit ẽt glo. in. c. si postq̃ de
elec. li. vi. in verbo ꝓmissione & gl. in cle. fi. de eta. & qua. in or.
admitti. & gl. in. c. ordinarij de offi. or. lib. vi. in ver. aĩarũ cura.
nono hoc ꝓbat gl. in cle. gñalẽ de elec. x. expresse firmat glo. in
c. j. de postu. prela. & gl. fi. in. c. quã sit, & in. c. sciãt de elec. li. vi.
& Pau. de liaꝫ. in cle. j. de elec. xj. est gl. i. l. j. §. dolũ. ff. de dolo.
vbi lex loquens in vno numero puta singulari, extendit̃ ad plu-
ralẽ. & eꝯ, & facit lex. iij. in. §. nego. ff. de nego. gest. xij. adducit̃
gl. hoc tenẽs in cle. & si principalis in verbo ad principalis finẽ
de rescrip. vbi lex loquẽs de vicario epi extẽdit̃ ad vicariũ cap.
xiij. hoc velle vr̃ gl. in. c. sciant de elec. lib. vj. xiiij. ad hoc faciũt
no. in auc. de filijs ante dotalia instru. natis. §. j. vbi lex interpre
tans trahit̃ ad aliũ casum, in quo ipsa non loquit̃, sed loquit̃. l. in
terpretata, ꝓ quo faciunt no. p Jo. an. in. c. dispẽ. de rescrip. li.
vj. in nouella in ver. quotiens. xv. ista ꝓbant̃ in. l. senatus. & in. l.
libertũ in. §. senatũ. ff. de ritu nup. vbi. l. ꝓhibens filiũ tutoris ꝯ-
here matrimoniũ cũ pupilla ipsius tutoris extendit̃ ad heredeꝫ
extraneũ ipsius tutoris. xvi. vr̃ glo. in. l. vnica de his q ante ap.
tabu. q̃ extendit dispositionem illius legis, vt fiat trãsmissio ad
ascendentes, lꝫ. l. loquat̃ de trãsmissionibus ad liberos descen-
dentes dũtaxat. xvij. gl. voluit hoc expresse in. l. que ꝑꝑ necessi-
tatẽ. ff. de re. iu. vbi. l. ꝑmittẽs alienare res eccl'ie ob redẽptionẽ
captiuoꝝ extendit̃ ad alienationem ob alimenta, pro quo ẽt fa
ciunt no. in auc. preterea. C. vñ vir & vxor & glo. in. l. j. C. de iure
& facti igno. & gl. in. l. miles. ff. de re iu. vbi dicta de milite arma
te militie extendunt̃ ad militẽ celestis militie. xviij. hoc ꝓbat̃ p
optimũ tex. in. l. ij. C. p quas ꝑso. no. acq. xix. repio gl. hoc affir
mãtẽ in gl. obes. C. de ꝑdijs minoꝝ & gl. in. l. si morã ver. culpã.
s. e. vbi lex loquẽs p dictionẽ taxatiuã in certo casu extẽdit̃ ad
aliũ. vigesima est gl. in. l. illũ. C. de sac. sanc. ec. xxi. p expressum
tꝫ gl. ꝯiuncta textui in. l. iij. §. ꝯriũ in ver. liberationẽ. ff. de ꝯrio iu
di. tute. Cui accedant not. p gl. & doct. in auct. sacra puberũ. C.
si aduersus. ven. xxij. hoc vr̃ probari in. l. filiũ habẽs. s. ad mace
do. & in. l. si filius. C. ad mace. xxiiij. ad hoc faciunt not. p Bal.
in auc. quas actio. C. de sac. sanc. eccle. qui dicit statutũ extendi
ad aliũ casum ꝑꝑ idẽtitateꝫ rõnis, vbi rõ est sumpta in statuto,
qꝛ vbi est eadẽ &c. non dr̃ extensio ꝭm euꝫ, vt no. gl. in. c. si post
quã de elec. lib. vi. & in. c. j. de temp. ordi. lib. vi. xxiiij. & vlt. ad
hoc faciunt q̃ no. p doc. in. l. si qs serno. C. de fur. & q̃ no. in. l. ij.
33 de indic. vidui. tollen. † In ꝯriã ꝑtẽ facit, q non fiat extẽsio ad
aliũ casum non ꝯtentũ in statuto, q no. idẽ Jo. an. in. c. cũ illis
de preben. lib. vi. & qđ no. doct. in. c. postu. de rescrip. secundo
facit qđ no. idẽ Jo. an. in regula odia, & in regula ignorantia đ
reg. iu. lib. vi. tertio adducit̃ gl. Arch. in. c. j. de tẽp. ord. quar
ta gl. est in regula, q̃ a iure cõi de regu. iu. lib. vi. & facit qđ hr̃
in. l. j. ff. de legiti. tuto. quinto hoc voluit glo. in. c. j. ne cleri. vel
vouen. lib. vi. in versi. declaramus. sexto pro hac snĩa vr̃ casus
expressus, in. l. fi. C. de interdict. matrimo. vbi. l. ꝓhibens matri
moniũ inter pupillã & filiũ tutoris non extẽdit̃ ad curatorẽ, sed
sit p oĩa eadẽ rõ. septimo ad hoc allegat gl. sin. in. l. ij. C. de pa-
tribus qui fili. distraxerũt, vbi. l. statuit filiũ posse vendi ꝑꝑ fa-
mã, non extendit̃ ad aliũ casum ꝑꝑ idẽtitatẽ rõnis, octauo pro
hoc facit tex. singula. in. l. patrẽ. ff. de adul. vbi. l. ꝑmittit patrem
occidere adulterũ repertũ cũ filia, non extendit̃ ad auum, lꝫ sit
eadẽ rõ, & pro hoc vꝫ casus expressus in. l. lege in. §. hoc capite
. s. de ritu nup. decimo hoc tꝫ glo. in auc. quas actio. C. de sacro
sanc. eccle. q̃ non vult fieri extensionẽ ẽt ꝑꝑ maioritatẽ rõnis.
vndecimo & vlt. hoc tenuit Cy. in. l. qcunqꝫ. C. de ser. fug. & Ja.
de are. in. l. si qs in tãt. C. vnde vi. & d. Simon rolo. idẽ consu-
luit ꝯsilio suo qđ incipit factuꝫ sic se hñs in suis sic decessit. &c.
Bal. aũt in auc. quas actio. dicit statutum qđ est ꝯ ius cõe non
posse extendi ẽt ꝑꝑ maioritatẽ rõnis qñ ratio nõ est expressa rõ
in statuto. Si aũt est expssa in statuto, tũc bñ fit extensio, qꝛ tũc
ꝯtinens odiũ irrõnabile nõ extẽdit ad aliũ casuꝫ ẽt ꝑꝑ maiorita
34 tem rõnis. † Exemplũ põt poni in statuto, q filia femina non
succedat existentibus masculis, qđ statutũ est ꝯ rõnẽ nãlẽ, q fi
lia nõ debeat equaliter succedere, sicut & filius, vt in. l. maximũ
vitiũ. C. de libe. preteri. hec fuit conclu. Cy. in. l. quicunqꝫ. C. de
seruis fugi. Quod ẽt tenuit Jac. de aret. in. l. si qs in tantam. C.
vnde vi. Consuluit do. Signorellus de omodeis de mediolano
ꝯsilio suo qđ incipit factũ sic hꝫ in suis decessit. Hinc dixit bar.
in. l. cunctos po. C. de sum. tri. & fide catholi. qđ dictũ statutum
non extendit̃ vltra territoriũ statuentis, ideo si essent bona alibi
sita, vbi non vigeret dictũ statutũ, tunc succederet filia equali-
35 ter cũ filio † hinc ẽt dixit do. Bar. de Salice. in. l. j. C. ad. l. iul.
de adul. qđ. l. specialis disponens in fauorẽ filioꝝ, q hereditas
non addita transmittat̃ ad filios, non extendet̃ ad casuꝫ, in quo
filius succedit de iure speciali, hec tñ ꝯclu. venit limitanda per
36 ea que dicã in sequẽti ꝯclu. ¶ † Secunda ꝯclu. statutũ exten-
dit̃ ad aliũ casum ꝑꝑ idẽtitatẽ vel maioritatẽ rõnis attenta lar
ga significatione vocabuli, vt est videre in statuto excludente fi
liã feminã a successione existentibus masculis. Nã lꝫ statutum

loquatur de filia extendetur ad neptem natã ex filia, qm maior est rõ in nepte q̃ in filia, qz largo mõ appellatione filie gtinet neptis, vt plene notaui in.l.si dotali.§.e. hec fuit gclu.d. Bal. in.l.maximũ vitiũ.C.de libe.preteri.⁊ seqtur.d. Ant.de but.in c.fi.de gsue. Et ita ẽt põt limitari precedens gclusio pp latam significationẽ vocabuli, vt fiat extensio, ⁊ ita intelligit̃ glo.in.l. ij.C.de pri.q fi.su.distraxe.ſm.d. Anto.de but.q extendit ⁊ le gẽ.ij.q loqtur de venditione filie, vt ẽt extendat̃ ad pignoris ob ligationẽ, qm appellatione venditionis ex larga significatione ceteri ɔctus gtinent̃. Ad h faciũt no.p Cy.quẽ secutus ẽ Ni co.de matarel.ita intelligit̃ glo. Pan.de liaz.in cle.j.de elec. in verbo eligant̃, vbi statutũ in electione extendit̃ ad aliã proui
37 sionẽ, qz non differũt in lata significatione. ¶ † Tertia conclu. Statutũ in vno correlatiuoꝝ extendit̃ ad reliquũ. hec conclu. probat̃ in.l.ij.C.de indic.vidui.tol. ⁊ sic statutũ in marito exten dit̃ ad vxorẽ. vt no. Bal.in.l.libelloꝝ.§.ð his q no.infa.⁊ intel ligitur glo.in.l.j.§.de calum. vbi statutũ in datore extenditur ad receptorẽ, pro hoc facit glo.in.c.si post q̃ de elect.lib.vi.in ꝟ.
38 oino, ad predicta ẽt facit.l.fi.ff.de accept. ¶ † Quarta gclu. qñ lex antiqua expresse dicit duos casus parificari, ⁊ ꝙ vnus ca sus extendat̃ ad aliud, nouũ statutũ disponens in vno tm̃ exten dit̃ ad reliquũ, dũmõ illud statutũ emanet in diuersa mã, in qua non est facta parificatio p.l.veterẽ. hec est gclu.d. Ant.de bu. in.c.fi.de gsuetu. Facit qð no.p glo.⁊ Bart.in.l.qð vero.§.de leg.⁊ in.l.si qs seruo.C.de fur.⁊ facit qð no.gl.in auc. de trien. ⁊ semis.in verbo in oibus.§.j.⁊ incipit.s. faciunt not.p Cyn.in auc.si nouo iure de adul.⁊ qð no. Bar.in.l. inter accusatorẽ.ff. de publi.iudicij.⁊ faciunt q̃ habent̃ in.c.gstitutione de regula. lib.vi.in diuersa mã vt dixi.§.predicta non ꝓcedunt sic intelligi tur gl.ſm.d. Anto.in.d.c.q a iure, ⁊ in.c.ꝙ statutũ de preben dis lib.vj.⁊ qð no.in.l.j.de legit. tut. sic intelligit̃ glo.ſm eum in.c.j.ne cle.vel monach.lib.vi.in verbo declaramus, vbi per sonatus, ⁊ curatus parificant̃ solũ in mã, in qua parificate repiũ
39 tur. ¶ † Quinta cõclusio. Ubi duo casus parificant̃ a regulis antiqs, tunc statutũ disponens aliqd in vno parificatoꝝ exten dit̃ ad reliquum, ⁊ h fuit gclu. Bart.in.l.marcel.§.qð aũt.ff.ad treb.⁊ in.l.si qs seruo.C.de fur.ibi ẽt tz Ang.pro hoc facit opti mus tex.in.c.transla.extra de gsti.⁊ bñ facit tex.in auc.de non eligen.scðo nubente.§.j.in versi.ꝙ vero.⁊.§.colligentes, vbi dr̃ gstitutiones extendi ad extranea pluries assimilata, ⁊ in pluri bus partibus iuris decisionibus cõparata, ⁊ sic ẽt intelligit̃ gl. in cle.j.de eta.⁊ qualita.in verbo admittendis. ⁊ gl.in.c.ordi narij.de offi.ordi.lib.vj.in verbo aiarũ cura, ⁊ est diuersa gclu sio a precedenti, qz in precedenti gclusione lex antiqua expresse dicit statutũ in vno debere extendi ad reliquũ, gclusio pñs non presupponit, ꝙ expresse p legẽ antiquam deberet fieri extensio vnius casus ad aliũ, sed simpliciter duo casus parificant̃ per.l. veterẽ, veluti est illud qð dr̃, in qbus cessat falcidia cessat ⁊ tre bellianica, vt in.d.l.marcel.§.ꝙ aũt.si postea fit statutũ nouum aliqð disponẽs sup falcidia hẽbit locũ ⁊ in trebel. hãc gcl.limi tat vl̃r.d. Anto.in.d.c.fin. vbi a iure duo reperiunt̃ parificata in eadẽ mã saltem in genere, secus si oino essent diuersa, vt qz in vna mã non parificarent̃, si emanaret lex noua disponens aliqð in vno, non haberet locũ in alio.⁊ hoc p glo. singu.c. primi. ne cleri.vel monachi.lib.vi. Eodẽ mõ hz eũ si essent casus duo pa rificati solũ in aliquo casu, ⁊ non cõiter, seu generaliter in omni bus, put facit gl.c.lz canon.de electi.li.vi. in verbo parrochia lis, p hoc faciũt no.p gl.⁊ Guil.de cu.in auct. quas actiões.C. de sac.san.eccl. vbi statutũ in minoribus extendit̃ ad ecclesias. ⁊ hoc qñ sumus in eadẽ mã, in qua parificant̃, sed in mã in inte. resti.qz tã ecclesia q̃ minor hz bñficiũ restõnis. vt in cle. vnica de in inte.resti. Secus est in mã in qua non parificant̃ veluti in prescrip.nã tũc statutũ in vno sup mã prescriptionis nõ extẽdit̃ ad aliũ, in ecclesia.n.alia esset prescriptio vt in.l.fi.C. de sac.sa. eccle.⁊ in auc.quas actiões preal.⁊ alia pscriptio seruat̃ in mi nore, vt in.l.sicut.C.de pscrip.xxx.vel.xl.anno.giũcta.l.fi.C.in
40 qb.cau.in integ.resti.nõ est neces. ¶ † Sexta gclu. qñ duo sic se hñt, ꝙ vnũ venit ad alterũ gsecutiue, dispositũ in vno exten dit̃ ad reliquũ. hec gclu. ꝓbat̃ p notata in.c. cũ in cũctis extra de elec.sic declarãdo certa.n.etas est determinata in dignitati bus inferioribus hñtibus annexũ ordinẽ, ⁊ certa etas est deter minata ordini nulla existẽte dignitate, si etas restringit̃ in dignita te p aliqð nouũ statutũ, restringet̃ etas in ordine, ⁊ sic dictũ sta tutũ extendet̃. hec fuit gclu.d. Anto.in.d.c.fi. ¶ † Septima
41 gclu. cũ duo sic se hñt, ꝙ vnũ mensurat̃ ad instar alterius, dispo ſitũ in vno extẽdit̃ ad reliquũ, ita intellige gl.in.c. nõ dz de cõ

sanguini. Cuius gclusionis põt poni exemplũ. Nã tutella legi tima defert̃ ad instar successionis ab intestato puta, qz repellit feminã a successione intelligit̃ ẽt dicta dispositio, vt repellatur a tutella. hãc gclusionẽ voluit Bart.in.l.j.ff.de legitimis tut.in illa qõne, quã ponit, qð si per statutũ agnati preferunt̃ in succes sione cognatis preferunt̃ ẽt in tutella. hanc gclusionez ẽt ponit
42 do. Anto.in.d.c.fina. ¶ † Octaua conclusio. Qñ duo se hñt inuicem gradatim, ita ꝙ vnum mensuratur gradatim ab alio in aliquo accidenti, vt qz determinatũ est certum tẽpus ordini sub diaconatus, ⁊ certũ tẽpus ordini diaconatus, certũ tẽpus ordi ni presbyteratus, si fiat mutatio i vno ex gradibus tm̃, facta vr̃ ⁊ in alijs, ita intelligit̃ gl.in cle.generalẽ ꝑcalle. ⁊.d. Ant.in.d. c.fi. Põt poni aliud exẽplũ nã licitũ est sine insinuatione dona re certã quantitatẽ laico ⁊ duplũ plus licitũ est donare ecclesie sine insinuatione si in laico augumentat̃ quantitas per aliquod statutũ nouũ, vt possit fieri donatio sine insinuatione ampliabit̃ ⁊ in ecclesia ſm Guil. Bar.⁊ Cy.in.l.illud.C.de sac.sanc.ecc.
43 ¶ † Nona gclu. qñ duo sic se hñt adinuicẽ, ꝙ vt preambula or dinant̃ p oia in eundẽ finẽ, vt cũ postulatio ⁊ electio q̃ ordinant̃ ad finẽ ꝓuidendi ecclesie pp idẽtitatẽ rõnis, dispositũ in vno ex tendet̃ ad reliquũ, ſm do. Anto.gl.est in.c.j.⁊ est gl. fi.de po. prela.⁊ gl.est in.c.quã sit, ⁊ in.c.sciãt de elec. lib.vj.⁊ Paul.
44 liaz.in cle.j.de elec. ¶ † Decima gclu. Ubi dispõ nullũ sortit̃ effectũ, nisi fiat extẽsio, tunc statutũ extendit̃ ad aliũ casum, vt in.l.si stipulatus fuero p te.ff.de verbo.ob. hec est gclu. Bart. in.l.non dubium.C.de legi.⁊ in.l.oẽs popu.ff.de iusti.⁊ iure.
45 ¶ † Undecima gclu. Statutũ extendit̃ ad casum subrogatum loco casus cõtẽti in statutis gl.est fin.in cle.⁊ si principalis in ꝟ bo principalis in fi.gl.de rescrip.⁊ fuit gclu. Ja. bu.in.l.placet
46 .C.de sac.san.ec.⁊ voluit.d. Anto.in.d.c.fi. ¶ † Duodecima gclusio lex interpretãs extendit̃ ⁊ intelligit̃ in oẽm casum legis interpretate, tex.est in auc.de filijs ad instru.dota. na.§.j.⁊ no. in.c.dispendia de rescript.lib.vi. ¶ Decimatertia gclusio.lex noua interpretans veterẽ extendit̃ ad aliã legem ex paritate rõ nis, hoc probat̃ in glo.penul.in.c.q ɔ.de elect.lib.vi. ¶ Deci maquarta gclusio.lex penalis extendit̃ pp identitatẽ rõnis, qñ rõ est scripta in.l.gl.est in cle.i.de elec. vbi aũt rõ nõ est scripta in.l.tũc nõ extendit̃ pp identitatẽ rõnis, hoc tñ limita, ꝙ ẽt si rõ nõ est scripta in.l.vel in statuto. Si tñ non põt reddi nisi vnica rõ.illa rõ non habet̃ ꝓ expressa, ⁊ sic poterit extẽdi ſm Bald.
47 casus est fin.in.l.ij.ibi vnicus.ff.de li.⁊ po. ¶ † Decimaquinta gclu. Ubi lex nõ est penalis extẽdit pp idẽtitatẽ rõnis, siue rõ sit scripta in.l.siue nõ has duas gclu. ponũt Do.de.s.Gemi. ⁊ Jo.de imol.in.c.si post q̃ ð elec.li.vi.⁊ ita dz intelligi doctri. Bar.quã tradidit in.l.si gstãte in prin.§.e.q dixit, ꝙ statutũ, qð est ſm ius co.vel preter ius cõe, deberet extendi pp eadẽ rõnez nã dz intelligi cũ predicta distinctiõe, vtrũ lex sit penalis, vel nõ ⁊ vtrũ sit expressa rõ, vel nõ, ita ⁊ dz intelligi gl.cũ.d. distin. de gsan.⁊ affi.he due gclu.debẽt intelligi cẽ casus singulares qui gprehẽdunt̃ in precedẽtibus gclu.⁊ eodẽ mõ intelligat̃ seqẽs
48 gcl. ¶ † Decima sexta gcl. Ubi statutũ ꝓfert̃ p dictionẽ taxati uã tm̃, extendit̃ pp idẽtitatẽ rõnis ad casum similẽ in mã fauo rabili, gl.est in.l.illud.C.de sa.san.ec.⁊ ita ẽt intelligit̃ glo.in.l. ob es.C.ð pdi.mino.⁊ gl.in.l.si mora.§.e.h fuit gcl.bal.in.d.l. illud fuit ẽt gclu. Bar.in.l.si gstãte.in prin.in nona.q.§.co. ¶ Decimaseptima gclu.lex loqẽs p dictionẽ taxatiuã, vel ẽt sine taxatiua in mã odiosa nõ extẽdit̃ pp idẽtitatẽ rõnis, ita in
49 telligit̃ gl.j.l.ij.C.de patri.q fi.distrax. ¶ † Decimaoctaua cõ clusio. Statutũ exorbitãs a iure cõi, seu lex derogatiua simplr̃ loqẽs si gtinet casuz fauorabilẽ, extẽdit̃ pp idẽtitatẽ rõnis ad aliũ casum, hec gclo ꝓbat̃ p tex.in.l.ij.C.p quas pso.no.acqui. p quo facit gl.in auc.res q̃.C.cõia de leg. Probat̃ ẽt hec gclo p.l.senatus ⁊ p.l.libertũ.§.senatũ.§.de ritu nup. sic declarãdo. nã regula iuris cõis sic se hz tã ciuilis q̃ canonici, ꝙ matrimo nia debẽt esse libera, vt in.l.titia.ff.de verb.oblig.⁊ in.l.fi.C.de spõ.⁊ in.c.gẽma extra de spon. Emanauit postea lex exorbitãs ab isto iure cõi, p quã ꝓhibet̃ matrimoniũ iter filiã tutoris ⁊ pu pillũ tutoris, vt in toto ti.C.de interdict.matri.⁊ sic hoc casu im pedit̃ libertas matrimonij, vt nõ possit ɔhi matrimoniũ cũ qua cunqz psona. Et istud gcernit fauorẽ pupilli, ne priuet̃ gmodo iuris sibi gpetẽtis ɔ suũ quondã tutorem ex administratione tu telle. ista lex ita exorbitans que loquit̃ de filia tutoris extendit̃ ad heredẽ extraneũ quondã tutoris.⁊ ad neptẽ. vt in dictis iuri bus gprobat̃, ⁊ hoc ideo est pp identitatem rõnis pro hac ẽtcõ clusione facit glo.in.l.legis vnice.C.de his qui ante aper.tabu. Et sic ẽt põt intelligi glo.in.l.si gstante.§.co.que extendit id qð dicit.

dicit. l. si gstante matrimo. de viro ad socerum que repetitio est ꝯ ius cõe disponẽs gstãte matrimonio, dotez non posse exigi vt in. l. ij. in prin. ff. e. ⁊ cõcernit fauorẽ mulieris dotem posse repeti pp inopiã gstãte matri. ne dote priuata remaneat. hãc gclõnẽ ponit Lud. de roma in repeti. sua quã facit in auc. de hrdita. ⁊ fal. col. j. Quã gclusionẽ ipse limitat primo, vbi extensio redun daret in preiudiciũ alterius casus siãr fauorabilis, non tunc fiat extensio. gl. est ordinaria in. c. q a iure de reg. iu. lib. vj. ⁊ in. c. gstitutionẽ de regulari. lib. vi. rõ huius limitationis est, qꝛ pietas ꝯ pietatẽ extensionis priuilegio non vtiť, vt in. §. sed hoc de pñi. vt in auc. de sanc. epis. scdo limitať, p text. in. l. fi. C. de iter

50 matrimonio cuius limitationis rõnẽ nõ bñ video. ¶ † Decima nona gclõ statutũ siue lex specialis exorbitãs a iure cõi gtinẽs in se odiũ priuatũ, seu odiũ psonarũ priuatarũ extẽdiť pp idẽtitatẽ rõnis, hec gclõ pbať in. l. filiũ hñs. ff. ad macedo. coniũcta . l. si filius C. ad macedonianũ, nã macedonianum est inductũ in odiũ creditoꝝ ⁊ sic priuatarũ psonarũ, vt in. l. j. ff. ad macedo. ⁊ loqtur in filio, cui est pecunia mutuata, extendiť ad nepotez pp idẽtitatẽ rõnis, vt in dictis legibus gprobať, ⁊ ẽt extenditur, vt ibi dř ad oẽs res in qbus gsistit mutuũ. Hec gclusio limitatur nisi odiũ priuate psone viuentis, qꝛ tunc non fit extensio ßm. d. Ludo. tex. est in. l. patrẽ. ff. ad. l. iuliã. de adul. qui text. ßm eũ est singularis. sic deducendo. nã pmissum est pri occidere filiã rep tã in adulterio cõtinet ista lex odiũ filie ⁊ cõtinet id priuatio status persone viuẽtis, qꝛ tractať de morte filie non fit extensio de

51 patre ad auũ, vt in. d. l. prẽm cũ. l. sequen. lz sit eadẽ rõ. ¶ † Vigesima gclusio. statutũ exorbitans a iure cõi concernẽs odium publicũ p indirectũ non extendiť ad aliũ casum pp idẽtitatẽ rõnis. tex. est singu. ßm. d. Lud. in. l. lege iulia. §. hoc capite. ff. de ritu nuptia. ¶ Vigesimaprima ⁊ vlti. gclusio, statutũ quantũcũqꝫ sit stricti iuris, extẽdiť pp vtilitatẽ reipublice. tex. est sing. in. l. hoc mõ in fi. ff. de gdi. ⁊ demonstra. in tex. ibi legẽ ⁊ eniz rei publice vtilẽ sobolis pcreãde cã lãm adiuuãdã interpretatiõe, ⁊ vt non solũ fiat extẽsio hoc casu, si statutũ gtinet merũ fauorẽ sed ẽt si sit penale, ßm Bar. q ita singulariter notauit in. l. quẽadmodũ. C. de agri. ⁊ cẽs. lib. ex quo ibi infert q statutũ puniẽs cõmittẽtẽ maleficiũ extenderẽ ad mãdãtem, quod est singulare. Pro quo facit tex. in. l. si qs. ff. de iurisdi. om. in. Ex hoc habetur vna singularis limitatio ad illud qđ dixit. d. Bal. in. l. illud

52 C. de sac. sanc. eccl. † Qđ q̃tũcunqꝫ lex sit fauorabilis tñ si est apposita pena cẽseť odiosa. ⁊ fuit originale. d. Jaco. de belui. in auctoritate de non alienãdis in. §. qꝛ vero. ⁊ ibi pbať, vbi lex gtinet fauorẽ reipublice, lz ibi pena incerta sit cẽseť fauorabilis p predicta. ⁊ bñ pbať illatio Bar. qm̃ interest reipub. maleficia punire, vt in. l. ita vulneratus. ff. ad legẽ acq. nimirũ si fiat talis extẽsio in delictis ꝯ ius nã. vel ius gẽtiũ gmissis, cũ talis interpretatio satis ex mẽte ipsius legis oriať volẽtis maleficia puniri ßz. d. Pau. de ca. qui ita singlŕr no. in. l. bona fides. ff. deposit. ex his oibus relinquitur nunc ista quarta interpretatio extẽsiua plene discussa, ⁊ determinata. vt ãmõ nihil dubitãdũ apud quẽ quã relinquať, lz. d. Lud. in. §. isto nõ attingẽs spãliter hãc mãz dixerit certã doctrinã tradi non posse. Sed salua eius pace ex pdicta inuestigatiõe in varijs locis doc. collecta relinqtur certa ⁊ pfecta doctrina ⁊ cuilibz intelligenti liquere põt. Est ergo finis huic repetitiõi vtilissime mãz quotidianã gtinẽti sicut alia q̃ sit in corpore iuris. Quã iõ dixi plenius attingẽdã sequens iurisconsultũ in. l. legaui. ff. de liberatione legata, in qua si qd boni, ⁊ vtilitatis gtineť soli deo oĩpotẽti gratificãdũ est, a quo predicta puenerũt me nudũ ministeriũ pbẽte, in qbus aũt dfectus apparuerit, illũ subijcio quocũqꝫ doctori ⁊ scholari emendãdũ grãs tñ ago altissimo creatori nr̃o, q gratiã dedit ex eius infinita bonitate hãc mãm tã dispersam simul gpillari, q̃ non tm̃ presentibus, sed posteris maximum prebebit iuuamen. Sit igitur benedictus deus, pater omnipotens, filius, ⁊ spiritus, qui regnat trinus ⁊ vnus per infinita secula seculorum Deo gratias.

FINIS

DE AVCTORITATE GLOSAE. CORSETI.

8 Glo. ceteris opinionibus preponẽda est p id qđ voluit Ja. but. in. l. j. C. q p sua iurisdi. vbi dixit iudicandũ esse ßm opi. gl. nisi gsuetudo esset in ꝯriũ. ⁊ pulchre dixit Cy. in. l. j. C. de act. ⁊ ob. q gl. est iuris idolũ. ⁊ Bal. in peculio suo referẽs Cy. in. l. nõ moriturum. C. de gbẽ. ⁊ cõmit. sti. dixit loq aduocato ⁊ dic audi idolũ tuũ. ⁊ bar. in gsi. incip. Andriolus dixit sequere gl. ordinariã q̃ melius pre ceteris intellexit. Bal. in. l. cũ hrditas. C. depo. dixit q auctoritas gl. omnes alios antecellit. ⁊ idẽ bal. in. l. fi. §. necessitate. C. de bo. q̃ li. adhereas Odoff. veritatis. i. gl. ⁊ in ppetuũ non errabis. ⁊ Bal. in. c. j. de nat. suc. feu. qđ in gsulẽdo multũ sequiť gl. ordi. qꝛ nõ põt adherere meliori. idẽ dixit in. l. precibus. C. de impub. ⁊ in. l. j. ff. de vulg. ⁊ pu. ⁊ in auc. cessante. C. de legi. her. ⁊ in. l. ij. C. d sen. q̃ sine cer. q̃ti. bal. in. l. fi. C. de pe. iudi. q male iudi. qđ non debemus recedere ab opi. sapiẽ. ⁊ maxime glosarũ. nec psumiť p snia iudicis q solitus est seq opiniones insolitas. ⁊ idẽ bal. in c. gtingit. de do. ⁊ gtu. dixit q bar. somniauit in quodã passu d quo ibi qđ dicit accidere doctoribus volẽtibus infringere opi. gl. ⁊ idẽ Bal. in. c. j. §. iudices. de pa. iura. fir. q pp opiniones doctoꝝ, nõ debemus recedere ab opiniõibus approbatis. alle. Jo. mo. in. c. cupiẽtes. de elec. li. vi. dicit ẽt q nõ debemus recedere a textu ⁊ regulis. facit qđ voluit bal. in. c. infirmitas. de gsti. ⁊ in. l. obseruare. §. pficisci. ff. de offi. pcõ. ⁊ Ang. in. l. ij. ff. d accu. dixit nõ esse tutũ recedere ab opinionibus glosarũ, ⁊ adduco Saly. in. l. traditionibus. C. de pac. dicẽtẽ q ita debemus inherere opinionibus glosarũ sicut bonoñ. carotio. de quo dixit gl. fi. esse in. l. ois diffinitio. ff. de reg. iu. sed illa gl. dicit stãdũ eẽ regule sicut boñ. ⁊c. ⁊ idẽ Saly. dixit in. l. ij. C. de sen. q̃ sine cer. quã. pfer. q ille q nescit eqtare teneat se sup arzone. ita dixit d iudice q nescit iudicare vt sequať opiniones glosarũ. ⁊ adduco Jo. de imo. in. c. pastoralis. in prin. de offi. or. q potius est standũ opinioni gl. q̃ dicto Inno. ⁊ idẽ Imo. in. c. cũ gtingat. de iureiu. dixit nõ esse tutũ iudici recedere ab opinione glosarũ. facit qđ voluit Matthe. de mathesil. in celebri tractatu suo de eligẽ. opinionibus hãc ptẽ tenuit dñs meus Barb. in. c. capellanus. de fer. ⁊ Bar. in. l. j. ff. de iusti. ⁊ iu. q auctoritas gl. oẽs antecellit. ⁊ ibi vide do. Jasonẽ maynũ Bal. in. c. j. in prin. in tit. imperator lotharius. in vsi. feu. Bal. in auc. cessante. in. ij. col. C. de legi. here. Jo. de imo. in. l. j. in. ij. col. ff. de vulga. ⁊ pupil. ¶ In ꝯriũ facit gl. in. l. sed lz. ff. de offi. psi. q̃ dixit not. ar. ꝯ eos qui in defectũ legũ pbationẽ glosarũ inducunt. rñ. gl. pcedere nisi opiniones doctoꝝ moueanť melioribus ⁊ subtilioribus rõnibus arg. optimũ in. d. c. capellanus, ⁊ ibi Abb. vel qñ loquiť sine lege. qꝛ in tm̃ crediť glo. ⁊ doctori inquantũ moueť lege vel rõne. vt est ho. tex. in. c. ego solis. ix. di. ⁊ iõ pulchre dixit bal. in. l. respublica. C. q. ex can. ma. i integ. resti. q gl. nihil allegãs loquiť ex capite suo. Et q stãdũ sit gl. adde Bar. in gsi. incip. testator in suo testõ. Pau. de cast. in gsi. lix. incip. ad primũ vř dictas sorores. circa fi. ⁊ Jo. de imo. in. l. cẽturio. in. d. col. ff. de vul. ⁊ pu. Et hec sunt que hic cõmemorare volui p ornatu gl.

FINIS

Tractatus de glo. contrarijs

per Domi. Dynum, super. C.

SVMMARIVM

1 In alternatiuis an heres electionem habeat.
2 Maritus an in domo tm̃ adulterũ occidere possit.
3 Appellare an possit conuictus ⁊ confessus in criminalibus.
4 Actio furti ex cõtrectatiõe iuita dfuncti facta an successori deť.
5 Actiões respectu psone actoris pretorie vel ciuiles iudicantur.
6 Bñficiũ epl̃e diui adriani an ante gdẽnationẽ opponi possit.
7 Creditor si creditori suo ius suum obligauit, an debitor soluere possit primo creditori antequam a secundo creditore ei denuntiatum sit.
8 Colonus an in rure dicatur ⁊ inquilinus in ciuitate.
9 Rei duo debendi an sicut socij adinuicem fideiubere debeanť.
10 Debitor soluens creditori creditoris sui an liberetur.
11 Fur manifestus an in plus quam raptor teneatur.
12 Contumax fictus quis sit ⁊ quis verus.
13 Procurator an repetat indebite per eum solutum, si dominus ratum non habuit.
14 Mulier p mẽses sex ⁊ mẽses duos an partũ portare possit.
15 Pupillus maior infante an sine tutoris aucto. nãliter obligeť.
16 Prelatum probare diligentem an sufficiat.
17 Procurator vendentis an domino stipulari possit.
18 Redhibitoria an quo ad sui principium vtilis sit ⁊ quo ad processum continua.

29 Debitum ciuiliter sed naturaliter indebitum soluere per errorē facti an indistincte repetatur.
20 Substitutio compendiosa a milite facta quo iure valeat.
21 Tutor datus ignorante matre an matri preferatur.
22 Termino dato peremptorie in die & non in nocte iudicādū est.
23 Minor. 25. anno. an testificari possit.
24 Exceptione perpetua tutus ad rigorem iuris conseruandum si soluit, an repetat.
25 Vendens rem pro. x. si de alio pretio conuenit contractus primus sublatus est.
26 Hypothecaria sine personali an cedi possit.

Voniam omnium habere memoriam, & in nullo deficere, ē potius diuinitatis, q̄ humanitatis, vt. l. ij. §. quedā. C. de vete. iu. enucle. ideo non est mirum si in tanto summo corpore D. Accurs. variauerit, Dyn. de mu. hanc suā varietatē distribuit. Iste ergo sunt glo. contrarie. C. tradite per Dyn.

1 ¶ † In alternatiuis heres hʒ electionem, vt dicit glo. in. l. cū quidā. C. de verbo. signi. idē tʒ gl. ff. de re. dub. in. l. j. Alia gl. tʒ oppositū, in. l. lucius. ff. de lega. ij. que est verior, Dyn.

2 ¶ † Adulterum tantum maritus in domo sua occidere pōt, vt dicit gl. in. l. gracchus. C. de adulte. Alia glo. dicit, ꝙ pōt vbiq̄, .l. marito. in princi. ff. de adulte. que glos. est vera de iure nouo, alia est vera de iure veteri.

3 ¶ † Vt quis non possit appellare, opʒ ꝙ sit confessus & conuictus in criminalibus & in alijs, ita dicit̄ in. l. ij. C. quo. appel. non recip. Alia dicit ꝙ non idē in alijs, vt. l. fi. §. annus. de appel.

4 ¶ † Actio furti ex contractatione facta in vita defuncti, nō postea datur successori, ita dicit gl. in. l. si adducta. C. de furt. Alia gl. dicit ꝯ, in. l. sed nec. ff. de condic. fur. Dyn. Alia gl. dicit ꝯ in .l. in ciuile. C. de fur. alias dr̄ ꝯ in. l. manifestissimi. eo. titu.

5 ¶ † Actiones deindicamus pretorias vel ciuiles respectu persone actoris, vt dicit glo. instit. de actio. §. sed iste. Alia que est ff. de actio. & oblig. l. in honorarijs. dicit, ꝙ inspecta persona debitoris. gl. insti. de actio. §. item si quis. dicit ꝙ dʒ probare.

6 ¶ † Beneficium epistole diui Adriani opponi dʒ ante ꝯdēnationē, vt insti. de fideiuss. §. fi. glo. no. ꝯ. C. de fideiuss. l. fideiussor.

7 ¶ † Creditor qui obligauit ius creditori suo quod ipse hʒ debitor creditori primo soluere pōt, anteq̄ sit denuntiatum a secundo creditore vt soluat, ita dicit gl. in. l. nomen. que res pig. obli. poss. Alia glo. tʒ ꝯ. ff. de transac. l. fi. que dicit ꝙ sufficit sola sciētia sine denuntiatione, & eam tenet Dyn.

8 ¶ † Colonus dicitur in rure, inquilinus in ciuitate, vt dicit glo. insti. de actio. §. Item seruiana. Aliter vero no. in. l. vrbana predia. & l. vrbana familia. ff. de verbo. significa.

9 ¶ † Duo rei debendi non vident̄ ad inuicē fideiubere sicut socij, vt dicit glos. in. l. j. de duob. re. Alia glos. tenet contra in. l. vir vxori. ff. ad velle.

10 ¶ † Debitor soluens creditori creditoris sui non liberat̄, vt no. in. l. solutū. §. solutā. de pigno. actio. Alia glo. dicit ꝯ. ff. de compen. l. si cū militis. insti. quib. mod. tol. oblig. in prin. Franc. dicit ꝙ liberat̄ vt exceptionē habeat, quod puto verius.

11 ¶ † Fur manifestus tenet̄ in plus q̄ raptor, vt glo. dicit instit. vi bon. rapt. Alia glo. dicit ꝯ insti. de actio. §. ex maleficijs, vbi dr̄, ꝙ raptor tenebat̄ olim in illis actionibus, sed pōt dici ꝙ prima considerauit effectum actionis, qꝛ plus venit in furto manifesto, q̄ rapina, sed non negat, qn illis actionibus teneat̄. Dy.

12 ¶ † Fictus contumax est, qui non dixit nolo venire, vt dicit gl. de in integ. resti. l. fi. Alibi dicit glo. ꝙ ille est vere contumax, qui inuentus non respondet. hec vltima est vera, vt no. ff. de ap. l. ex consensu. & in Spec. de contumace. §. j. ver. breuiter. Dyn.

13 ¶ † Indebitum solutum per procuratorem, si dn̄s ratū non habuit ꝓcurator repetit, vt no. de condic. indeb. l. si ꝓcurator. sed alia glo. C. eo. tit. l. qui heredi. dicit ꝙ repetit solus Dominus, & est corrupta, sed prima vera. Dyn.

14 ¶ † Mulier pōt portare partū per sex menses, & duos dies, vt no. in auc. de resti. & ea. q̄ pa. §. fi. ꝯ not. gl. ff. de sta. ho. l. septio.

15 ¶ † Pupillus qui est maior infante sine tutoris auctoritate obligat̄ naturaliter, vt insti. quib. mod. re cont. obli. & no. in. l. j. ff. de nouat. Alia gl. dicit ꝯ insti. de inuti. stipul. §. pupilli.

16 ¶ † Probare prelatum diligentē non sufficit, vt in titu. de ali. & emphyt. contra no. in auct. hoc ius porrectum. de sacrosanc. eccle. primam approbat Dyn.

17 ¶ † Procurator vendentis pōt dn̄o stipulari, & per q̄ns acquirit̄, vt in. l. iulianus. §. si procurator. ff. de acti. empt. & ꝙ possit stipulari pro dn̄o est gl. ma. insti. de inuti. stipul. §. si quis alij. sed glo. ꝯria est in. d. l. iulianus. que dicit illū. §. non loqui in procuratore. Itē est alia gl. que dicit, ꝙ procurator dʒ sibi stipulari, & domino cedere actiones, vt. l. multum. C. si quis al. vel. si. & l. j. C. per quas perso. nob. acquiritur.

18 ¶ † Redhibitoria est vtilis quo ad sui principiū, sed continua quo ad processum, vt. l. cū sex menses de edil. edic. & ff. de in integ. resti. l. fi. ꝯ not. gl. in. l. annus. de calū. ff. de edil. edic. l. sciendum. dic ꝙ est vtilis quo ad processum, quod est verum.

19 ¶ † Solutum ignoranter ciuiliter debitū sed naturaliter indebitū p errorē facti indistincte repeto, vt no. de iur. & fac. ignor. l. cum quis. Alia glo. dicit ꝯriū eius, in. l. eius qui per errorem. de regu. iur. que clarius distinguit, & eam tʒ Dyn.

20 ¶ † Substitutio compendiosa fit a milite, que vʒ vsq̄ ad. xiiij. annum iure directo, vt no. insti. de vulga. & pupil. substit. gl. ff. e. seper rub. dicit ꝯriū. s. ꝙ compendiosam facit solus miles. Dy.

21 ¶ † Tutor datus ignorāte mr̄e matri prefert̄, vt not. in auc. matri & auie. Alia gl. est ꝯria in. l. tutrix. ff. de tut. & cur. da. ab his. in quadā opi. q̄ est vera p. l. tutor. §. si duobus. ff. de tu. & ra. dis.

22 ¶ † Terminus datus ad diem, dʒ in diem peremptorij non de nocte iudicare, vt insti. de verbo. oblig. §. si in diem. & ibi no. gl. no. contra in auc. de iudic. §. sedebunt.

23 ¶ † Testimonium ferre non pōt minor. xxv. annis, sed maior sic, vt no. de testib. l. nullum. sed glo. precedens intelligit̄ in ciuili & criminali, sed glo. que est in. l. inuiti. dicit ꝙ in criminali dʒ esse maior. xx. annis, sed prima glo. pōt intelligi. s. qn̄ de crimine ciuiliter agitur, sed non quum criminaliter.

24 ¶ † Tutus exceptione perpetua; inducta ad iuris rigorem obseruandum, si soluit non repetit, vt nota. C. de iur. & fac. ignor. Alia glo. aliter tʒ in. l. eius qui per errorem. de reg. iur.

25 ¶ † Vendens rem pro. x. si conueniat de pretio minuendo ꝙ primus ꝯtractus est sublatus, vt. ff. de pac. l. si vnus. §. Itē si cū. xx. & ibi no. Sed alia gl. dicit contra in. l. emptor predij. in prin. in ma. glo. C. eo. titu.

26 ¶ † Hypothecaria non ceditur sine personali, vt. C. de her. vel act. vendi. l. fi. Sed ꝯ dicit gl. C. de pi. l. vsucapio. & l. cum predium. in fi. Dico ꝙ potest debitori ad suam defensionem cedi, non autem alij. Ita concor. eas Dyn.

FINIS

Tractatus De concordia glossarum tam iuris canonici q̄ ciuilis per Excellentissimum Iurisconsultum Dominum Antonium Nicellum Placentinum, in studio placentino compositus.

SVMMARIVM

1 In alternatiuis a testatore ordinatis heredis an legatarij electio sit.
2 In penis alternatiuis iudicis est electio.
3 Mens ita attenditur in vltimis voluntatibus, sicut in ꝯtibus.
4 Excōicatio nisi per iurisditionem habentem inferri non pōt.
5 Debitor primo creditori soluere an possit antequam sit sibi a secundo creditore denuntiatum ꝙ ius tale sit sibi obligatum.
6 Rei duo debendi sicut socij an inuicem fideiubere videantur.
7 Debitum ciuiliter & naturaliter indebitum an possim repetere, si ignoranter per errorem facti soluo.
Correctio legum distinctione vitanda est.
8 Exceptione perpetua tutus ad iuris rigorem conseruandū soluens an repetat.
9 Appellare an possit in criminalibus reus confessus, & conuictus & j. nu. 20.
10 Attestationibus publicatis probatio in ꝯrium non admittitur.
11 Confessio in iudicio an notorium inducat. & j. nu. 13.
12 Causa in appellatione a diffinitiuis nisi in quibusdam casibus exprimenda non est.
13 Appellari quando in notorijs quis possit & j. nu. 16.
14 In notorio procedendum non est, nisi eo prius discusso.

187 Libellus

187 Libellus generalis in rei vẽdicatione sine causa conceptus an reici debeat.
188 Procurator an repetat indebite per eũ solutũ, si dominus, quod solutum fuit ratum non habuit.
189 Citatus inuentus nihil dicens, nec comparens an ficte contumax dicatur.
190 Beneficium.l.fi.ff.de rest.in integ.venienti post sententiam iudice adhuc pro tribunali sedente an competat.
191 Minor an.xiiij.an testimonium ferre possit.
192 Hypotecharia an sine personali cedatur.
193 Actio an ex pacto nudo oriatur.
194 Donatio causa mortis an plus contractui quam vltime voluntati inhereat.
195 Fama sola an per se probet, & quomodo.
196 Fama per duos testes probatur.
197 Fundus an habeat certos confines non facto hominis sed destinatione.
198 Bonoꝝ possessio via extraordinaria data an ius in re tribuat.
199 Res sub conditionem restitutioni subiecta an alienari possit.
200 Alienatione prohibita non prohibet instituendo heredem.
Alienari prohibita an pro necessitatibus alienari possint.
Res semel alienata perpetuo alienabilis est.
201 Prohibitio alienationis ex contractu fortior est quam in vltima voluntate.
202 Honoratus a testatore an in plusq̃ ei relictũ sit, onerari possit.
203 Fideicõmissarius an in loco heredis succedat, & an sicut heres rogatus intelligatur.
204 Sententia in petitorio an possessorio preiudicet.
205 Filius an procurator sine patris consensu esse possit.
Filius in aliquibus casibus venia non petita patrem in ius vocare potest.
206 Actio vtilis vel in factum ex sñia in actione reali lata an oriat̃.
207 Actio ex sententia arbitri an oriat̃.
Sententia stricti iuris est.
209 Testator an trebellianicam prohibere possit.
210 Donatio alicui facta an reuocari possit propter ingratitudinẽ si donatarius donantem alere recusauit.
211 Hypotecharie priuilegium an cedi possit.
212 Iudex vel officialis male & calumniose inquirens an & quando ad litis expensas teneatur.
213 Accusator denuntians & instigans ad litis expensas an teneatur, & ĩ.nume.216.
214 Reus succumbens an in expensis condemnari debeat.
215 Impensa omnis, que pro criminum punitione fit fisco incumbit & quare.
217 Causa falsa an a dolo excuset.
218 Absolutio ab expensis quando fit causa exprimi debet.
219 Sententia prima si confirmatur, an ex ea agatur.
220 Rescriptum iurisdictionem cognoscendi dans superueniente tempore quo iudex cognoscebat, an actum validet.
221 Sententia nulla, vt valeat vti sententia partium consensu conualidari non potest.
222 Vxor an in successione marito preferatur.
223 Hypotecharia an nature talis sit vt in ea secundum decretum non procedat.
224 Sententia an sine citatione valeat.
225 Citatio ad domum de iure communi an & quando valeat.
226 Actus quando preiudicialis dicatur, & quando non.
227 Dilationes sine partis citatione an per iudicem minui, & augeri possint.
228 Appellari potest a dilatione minus magna vel breui.
Appellari potest a citatione ad locum non tutum, vel inhonestum, vel ad totam causam sine cause cognitione facta.
Citatio ad totam causam quando valeat.
229 Citatus primo si equum ascendit, vt longe eat, ad sententiã amplius citandus non est.
230 Citatio non requiritur in sententia arbitri vltima die compromissi lata.
Quid in ordinario.
231 Citatio an in sententia pape requiratur.
Priuilegium pape alicui concessũ tertio nõ citato non nocet.
233 Iudex sine alia citatione processum nullum declarare potest.
Iudex sine citatione suam sententiam declarare potest.
234 Citatio non requirit̃, quando partes in iudicio presentes sunt, etiam si citatio a statuto expresse requireretur, vt.ĩ.nu.seq.
236 Princeps sine citatione an sententiam ferre possit.
237 Citatio an requiratur in inhibitionibus per iudices ecclesiasticos secularibus factis.
238 Iudex appellationis, vt iudici primo inhibere possit citatio requiritur.
239 Citari non debent illi de quorum preiudicio non principaliter sed secundario agitur.
Citatio fideiussoris non requiritur, quando contra principalez fit excussio vt contra eum venire possit.
240 Substituti citandi non sunt quando peruenientes ab intestato iudicium cum herede agitur.
Actus non dicitur in alterius preiudicium verti, qñ preiudiciũ ei consequentiam infertur.
241 Statutum requirens eos citari in quorum detrimentuz actus fit, illos non comprehendit, in quorum detrimento secundario fit.
Citatio an saltẽ generalis requiratur vt sentẽtia preiudicat illi tertio de cuius preiudicio, in consequentiam agitur.
242 Sententia lata contra principalem debitorem an fideiussori noceat.
243 Cautio prestita iudici nullo citato tertio non citato, nec eius heredi preiudicat.
244 Citatio specialis ad sententiam an requiratur quãdo quis fuit citatus vsq; ad sententiam inclusiue.
245 Contumax in respondẽdo positionibus an amplius citari debeat ad sententiam.
246 Citatio non requiritur, quando iudex prodigo notorio administrationem interdicit.
247 Citatio alicuius an requiratur in datione tutoris vel curatoris quam iudex facit.
248 Citatio non requiritur quando sententia secundũ alicuius cõscientiam ferenda est.
249 Delegatus cui causa secundum suam conscientiam commissa est leges transgredi non potest.
Conscientia importat arbitrium boni viri & non liberam voluntatem.
250 Citatio non requiritur quando commissio fit per verba monitionem importantia.
251 Citatio non requiritur, quando alicui cõmittitur reuisio rationum et si ex inspectione constat absẽtem debitorem valet sententia contra eum lata.
252 Citatio an requiratur in expensarum taxatione.
253 Citatio primi iudicis non requiritur quãdo disputatur de validitate processus coram alio iudice facti.
Citatio iudicis a quo non requiritur quando coram iudice ad quem disputatur de validitate prime sententie.
254 Sententia diffinitiua in fauorẽ non citati lata non valet, secus in interlocutoria.
255 Citatio an requirat̃ in absolutione a iuramento per iudicẽ facta, & ĩ.nume.257.
256 Habilitatio a iuramento quando concedi debet.
258 Papa solus ex causa iusta super iuramento dispensare potest.
259 Absolutio an fieri possit a iuramento contractus confirmatoria.
260 Iurans a iuramento absolutionem non petere, eam petere non potest.
Iuramentum super renuntiatione interpositum ad alios casus ibi non comprehensos non trahitur.
Iuramentum sub quibus verbis & clausulis factum ad enormẽ lesionem non trahitur.
261 Clausule de non contraueniendo iuramento potius de consuetudine notariorum quam partium voluntate posite sunt.
Iuramentum tres comites habet, videlicet veritas, iustitia, & iudicium.
262 Iuramentum super actu nullo vel illicito seruandum non est.
Iuramentum intelligitur statu non mutato.
263 Iuramento propria auctoritate quis contrauenire potest, quãdo necessitas imminet, & superior adiri non potest.
264 Citatio an in captura requiratur.
265 Captura in criminalibus inditijs precedentibus licita est, sed in ciuilibus multa requiruntur.
Doctores nec eorum filij carcerari non possunt.
266 Citatio non requiritur in his in quibus parti plenum preiudicium non affertur.
267 Citatio requiritur in omni interlocutoria grauis preiuditij.
Citatio requiritur, vbi cause cognitio requiritur, & econtra.

268 Appellans ab interlocutoria, quia in negotio principali contumax dicitur, an ulterius citandus sit.
269 Citatio non requiritur in sententia que contra rebelles ecclesie & imperio fit.
270 Citatio non requiritur quando certum est quod ille, qui citari debet, actui contradicere non potest.
271 Citatio ob tria inuenta est.
272 Citatio non requiritur in vero contumace.
Contumax verus quis dicatur.
273 Citatio non requiritur quando potestas procedendi sine citatione data est.
274 Citatio non requiritur, quãdo quis promisit iudicium infra certum tempus prosequi quia post illud sententia absolut. sequi potest.
275 Judex quando mittit aliquem in possessionem parte nõ citata, etiam quem spoliauit parte non citata mittere potest.
Carceratio sine solennitatibus de facto facta sine alia citatiõe reuocari potest.
Captus iniuste in carceribus ex iusta causa recommendari non potest.
276 Missio in possessionez ex primo decreto sine citatione fieri potest quando reus presens in iudicio litem contestari noluit.
277 Citatio non requiritur quando iudex ad ulteriora procedendo tacite interloqui videtur.
278 Citatio an in excommunicatione requiratur.
279 Citatio an requiratur in absolutione ab excommunicatione.
270 Citatio non requiritur, quando superior procedit ad declarandum statuta nulla quia contra libertatem ecclesiasticam.
271 Citatio non requiritur quando iudex superiori vult referre.
272 Citatio non requiritur, quando procedit contra tutorẽ vel prelatum dilapidatores rerum pupilli vel ecclesie.
273 Citatio secundum magis communem opinio. in notorijs non requiritur.
274 Citato non requiritur vbi ei est renuntiatum.
Sententia an parte absente ferri possit.
Citationi an possit per partes renũtiari quasi de iure diuino inuenta sit.
275 Citatio agnatorum an requiratur in actu legitimationis.
Legitimatio & restitutio conuertuntur.
Citatio in restitutione exigitur.
Citatio in extraiudicialibus non solet requiri.
276 Citatio an requiritur quando execut. exequuntur aliquaz gratiam per summum pontificem sibi mandatam etiam cuz clausula si illum idoneum reperies.
Citatio possessoris requiritur in ammouendo eũ a possessione.
Citatio requiritur, quando pretor dat bonorum possessionẽ corporalem.
Clausula mandamus tibi quatenus de premissis omnibus te informes &c. an conditionem faciat.
277 Citatio non requiritur in precepto in confessum facto.
Preceptum preterquam in confessum sine citatione non valet nisi sit clausula si senseris te grauatum.
278 Citatio quando non requiratur quando testes examinantur.
279 Citatio non requiritur in electione quando imminet periculuz.
280 Testes inhabiles recipiuntur, quando alij habiles haberi nõ possunt.
281 Dictum testis examinati coram iudice incompetente, vel non seruatis solennitatibus valet, quando periculum mortis testis imminet.
282 Citatio non requiritur, quando iudex vult declarare quẽ in penam constitutionis incidisse.
Excõmunicatus celebrans absqz alia citatione deponi debet.
Citatio requiritur, si lex dispositioni negatiue penaz imponit, secus si verbo affirmatiuo apponatur.
283 Citatio non requiritur, quando iudex incompetens se competẽtem pronuntiat.
Protestatio de qua in l. vt perfectius. C. de annal. except. prescriptionem interrumpit.
284 Citatio non requiritur, quando papa in delegatione sua scriberet sub clausula si inueneris &c.
285 Citatio non requiritur, quando iudex ex officio suo vult querere informationem a praticantibus, vel per inquisitionem procedere.
Citatio non requiritur, quando iudex brachium alterius implorat.
286 Citatio non requiritur in indulgentijs dandis, vel reuocandis per papam.
287 Citatio non requiritur, quando iudex ex officio vult super morte alicuius testes examinare.
Citatio non requiritur, qñ iudex super alicuius absentia informationes assumere vult.
Citatio non requiritur in examinatione testis quãdo tractatur de impediendo peccatum.
288 Citatio non requiritur in sententia absolutiua a peccatis.
289 Citatio non requiritur quando cõmissio est facta alicui auditori rote ad dicendum contra commissionem.
290 Citatio non requiritur, quando delegatio alicui facta reuocat̃.
291 Citatio non requiritur, quando per statutum tacite vel expresse tollitur.
292 Citatio non requiritur, quando consultor dat suum consilium.
293 Instrumenta liquida & de nouo reperta coram consultore produci possunt.
Consultor male consulens parti lese tenetur.
294 Citatio an requiratur, qñ consultor vult suũ consiliũ reuocare.
Consultor ante publicationem consiliuz suum reuocare potest.
295 Solennitas eadem requiritur in dissolutione actus, que requiritur in perficiendo.
Reuocatio interlocutorie valet licet pars non sit citata, dũmodo ei sit intimata.
Citatio non requiritur, quando consultor acta cause examinat.
296 Citatio non requiritur in bannimentis cum causa factis per rectores terrarum.
297 Citatio non requiritur qñ data est licentia parti propria auctoritate possessionem ingredi, vel instrumentum guarentigionatum esset.
298 Citatio an requiratur quando iudex procedit ad executionem sententie appellatione deserta.
Citatio an requiratur quando fit executio in actione personali vel mixta & .j. nume. seq.
300 Sententia in reali in quo differat a sententia in personali.
301 Exceptio nullitatis in qualicunqz sententia opponi potest.
302 Executor ad prouidendum aliquem non citat, secus in executore sententie & quare.
303 Ab opinione communi in iudicando recedendum non est.
304 Judicantes contra communem opinio. litem suam faciunt.
305 Citatio requiritur quando apppellatũ est, & appellatio est deserta, vt de illa desertione liqueat.
306 Citatio non requiritur, quando est conuentũ vt sententia .j. quatuor dies feratur, quia vltima die sine citatione ferri poterit.
Terminus ab homine iudici assignatus vel instantie, vel ẽt ad probandum vim habet peremptorij.
307 Citatio non requiritur, quando transactio vti per falsos testes facta rescindi petitur, & .j. nume. 336.
308 Citatio partis in appellatione non requiritur.
309 Citatio in inuentario faciendo non requiritur.
310 Citatio nõ requiritur, quãdo superior cognoscit an monachus abbatem accusare possit.
311 Citatio an requiratur in reuocatione primi & secundi decreti.
Reuocatio primi & secundi decreti preiudicialis & omnis interlocutoria parti intimari debet.
312 Citatio non requiritur, quando auctoritas iudicis in aliquo ex preparatorijs iudicij requiritur.
313 Citatio an requirat̃ qñ periti & extimatores relationẽ faciunt.
Citatio prima vbi est executa alia fieri non d3.
314 Citatio an requiratur, qñ aliquid decidendum conscientie alicuius committitur.
315 Citatio an requirat̃ quando decretum in alienatione minoris interponitur.
Decretuz in alienatione minoris die feriato interponi nõ põt.
316 Citatio non requiritur quando libellus appellationis offert̃, & per iudicem admittitur.
Appellatio die feriata interponi põt.
317 Citatio non requirit̃ qñ iudex notorie furioso vel mentecapto vel prodigo vult administrationem interdicere.
318 Citatio an requiratur in sententia sup instr̃o guarentigionato.
319 Citatio non requiritur in interlocutoria quo ad iudicium incohandum.
320 Citatio non requiritur in scrutinijs in doctorando.
Citatio non requiritur in examinatione testium sed in deferendo eis iuramentum.
321 Citatio non requiritur quando arbiter vltimo die compromissi terminum prorogare vult.

322 Citatio

401 Conuentus actione personali suo nomine an iudicatum solui satisdare teneatur.
402 Alienatio rei si per hominem prohibita est an dominij translatio impediatur.
403 Soluens illud quod quis non dz an donare videatur.
404 Obligatio an in voluntate stipulātis fieri possit.
405 Homo liber an in perpetuum operas suas locare possit.
406 Industria persone quando est electa per substitutum seruire non potest.
407 Conditio certi an depositario, vel commodatario detur.
408 Interdictum recuperande possessionis per dominij retentionem competit.
409 Prescriptio an obligationem naturalem tollat.
410 Affectionis ratio an in furto habeatur.
411 Interlocutoria an absentibus partibus ferri possit.
412 Beneficium ab imperatore concessum an eius morte finiatur.
413 Venditor qui emptori de euictione non cauet quando certum est periclitari an teneatur.
414 Infamis infamia facti an a testimonio repellatur.
415 Infamis infamia facti omni exceptione maior non est.
416 Actio ad exhibendum ⁊ rei vendicatio an in eodem libello ꝓponi possint.
417 Voluntas in additione hereditatis an per actum seu factum declarari debeat.
418 Dominium rei legate an ipso iure in legatarium transeat.
419 Interpellatio an accessoria sit ad hoc vt conuentio vestita committatur.
420 Tutor presens contractui ⁊ nil dicens an auctorizare videatur.
421 Annuum si quod mihi debeatur debitorem petere possum pro tempore futuro condemnari.
422 Iuramentum si sequatur pactum collatum in conditione an actionem oriri faciat.
423 Promittere an possim te habere licere rem meam.
424 Missio ex secundo decreto an solum in causa damni infecti ⁊ noxali locum habeat.
425 Rei vendicatio per pupillum habentem tutorem durante tutela an intentari possit.
426 Successorium edictum an in tutela locum habeat.
427 Actio an ex obligatione naturali oriatur.
Actio an ex nudo pacto oriatur.
428 Actio an oriatur ex pacto in venditione de cetero vēdendo incontinenti apposito.
429 Actio in casibus in quibus oritur an sit datiua vel natiua.
430 Heres an teneatur post rem peremptam ad speciem legataz.
431 Dominium an ex iudicis sententia transferatur.
432 Sententia nil operat nisi exequatur.
433 Inter mortem ⁊ aditionem an sit dare medium.
434 Pena adulterij an olim esset mors.
435 Interdictum spolij vt locum habeat, an sit necesse vt violento queratur possessio.
436 Fiscus ⁊ respublica an vnum ⁊ idem sint.
437 Tempus proponendi bonorum possessionem an currat ei qui de testamenti falsitate dixit.
438 Actiones plures an in eodem libello accumulari possint quādo ob aduersarium de actione sum incertus.
439 Exceptio rei iudicate vt obstet tria requiruntur.
440 Iudex videns libellum cumulationis non procedere illum lacerare debet.
441 Cumulatio procedit, si per partem non opponatur.
442 Filius an conueniatur in quantū facere possit ⁊ non vltra.
443 Creditor hz pignus in tutiorem locum, quomodo hoc verbum tutiorem exponatur.
444 Obligatio ex causa absente aduersario facta an liget.
445 Legatum de re certa duobus factum an impediatur.
446 Incestus an puniatur, si altero ignorante committatur.
447 Mater duz non vult filijs tutorem petere an alij repellantur.
448 Tutor legitimus quoquomodo tutor esse desinens an alius sequens admittatur.
449 Impense in re aliena facte sicut actionem pariunt an ita exceptionem pariant.
450 Fideiussores plures diuersis temporibus dati an confideiussores sint.
451 Uxor donataria an presumitur fuisse domina tempore donationis a marito facte ⁊ j. nu. 453.
452 Fictio translatiua de tempore ad tēpus quomodo extrema habilia requirat.
In bonafide dicitur esse ille, qui domini cogitatione possidet.
Mulier iuris habet iustam ignorantiam, maxime in iure expressis.
454 Uxor marito parere tenetur.
455 Impossibile censetur, quod a principe impetrari dz.
Impossibile dicitur quod est contra legem.
Fictiones ad impossibilia nunquam trahuntur.
456 Marito agenti ad reuocationē fundi dotalis ex persona vxoris, quando sine vxore alienauit, an exceptio obstet.
457 Maritus alienationi rei dotalis constante matrimonio an cōueniri possit.
458 Clericus sine solennitate alienans reuocare potest alienata.
Argumentum de re dotali ad res ecclesie valet.
459 Dominium rei dotalis apud maritum irreuocabiliter non est.
460 Furtiua res quare alienari non possit.
461 Facto suo quis contrauenire potest, quando contra legis prohibitionem facit.
462 Maritus de euictione fundi dotalis non tenetur, quando emptor sciuit fundum esse dotalem.
463 Obligatio naturalis de iure gentium dicitur.
464 Exceptio non datur nisi ex equitate.
465 Confessio simplex super dominio, ⁊ proprietate an preiudicet.
Dominium solo animo non amittitur.
466 Animus ad amissionem dominij requiritur.
467 Dominium rerum incorporalium proprie dominium non est.
468 Emphyteota dominium a se simplici animo sine directi domini voluntate abdicare non pōt.
469 Uassallus an feudo renuntiare possit.
470 Princeps obligatur ob contractum vltro citroque obligatorium.
471 Federicus, qui fecit commune papie comitem de certis terris sine licentia communis reuocare non potest.
Uoluntas sola pro causa in principe contrahente nō habetur.
472 Princeps non potest tollere priuilegium in vim contractus transiens.
473 Princeps licet a deo potestatem habeat, potestatem tamen peccandi non haber.
474 Feudum in precarium concessum per principem reuocari potest.
Princeps an alicui ius succedendi tollere possit.
475 Imperator vel papa an possint infringere priuilegium ab eis vel ab eorum antecessoribus concessum.
476 Papa an rem meam mihi auferre possit.
Deum si possibile esset nobiscum contrahere posse, ipse quoqz de iure obligaretur.
477 Princeps contractus contra prohibitionem legis factos reuocare potest.
478 Papa vel princeps an defensiones tollere possint.
Princeps secundum conscientiam contra iuris communis regulas iudicare potest.

PRIMA

Oncordare Volens ego Antonius nicellus placentinus. J. U. doc. tam pro vtilitate omnium, qui iuri ciuili, ac canonico operaz dare desiderant, q̄ꝫ pro vtilitate praticātiū impar onus ingenioli mei aggrediens attamē charitate ductus omni ex parte precibus tuis magnifice ac generose miles hyerosolimitane frater michael rana compater cordialissime annuere decreui, quapp pro aliquali ordine inducēdo ad clariorem intelligentiā huius operis. Compositionē operis huius diuidam in tres partes, qz in prima ponam glo. iurias cumulatas per Hy. ⁊ Ray. doc. antiquos. In secūda parte ponam illas, quas referūt Bar. ⁊ Bal. in diuersis locis vltra eas que dicunt in prima parte. Tertio loco subiciā alias glo. diuersorū doc. Panor. Areti. Ludo. do. Gemi. Imo. Fely. Corse
1 ri. patris mei, ⁊ alioꝝ nouissimorū, † Cōcordāda est primo loco glo.

glo. in. l. cum quidã. C. de ver. sig. ꝛ in. l. j. ff. de reb. dub. vbi glo. determinant ꝙ in alternatiuis ordinatis a testatore electio est heredis nõ aũt legatarij, Contraria est in. l. lutio. ff. de leg. ij. ita By. in sua prima ꝯrietate. Solutio ẽm Bar. ꝛ doc. in. d. l. lucio, aut sunt talia verba executiua plata a testatore, q̃ referunt̃ ad legatariũ, ꝛ vr̃ testator dedisse electionẽ ipsi legatario, vtputa vendicato tu legatarie rez illã, vel accipito tu, ꝛc. tũc electio sit legatarij, ꝛ ita procedat gl. in. d. l. lucio Aut verba testatoris executiua referunt̃ ad heredẽ puta. volo dari per heredẽ meũ, vel similia, ꝛ tũc electio sit heredis, ꝛ ita procedãt glo. s̃. primo loco allegate. ꝛ isto mõ intelligendo oẽs in suo casu verũ dicũt, ꝛ sunt tenẽde, lz By. qui primo loco accumulauit has gl. ꝯrias nõ soluerit, sed simpliciter sequutus fuerit glo. in. d. l. lucio. sed
2 si bene intueat̃ gl. in. d. l. lucio dat predictã solu. † Et ex p̃dictis infert Bar. ad solutioẽ aliarum duarum glosaruz vna est in. l. si fugitiui. C. de ser. fug. vbi voluit, ꝙ in penis alternatiuis electio sit iudicis. alia in. l. quicũqz. C. illo co. dicit ꝙ est rei ꝛ soluit vt supra dictũ est. s̃. in alijs q̃ videbant̃ ꝯrie sed nõ sunt ꝯtrarie. Et lz doc. aliqualiter variauerint precipue inter Bal. ꝛ Saly. in. d. l. quicunqz, tñ cõiter doc. in hanc sententiã vident̃ inclinare vt. s̃. iure merito, nec aliter dici põt, qꝛ colligi vr̃ ex mente
3 disponentiũ saltem tacita † que mens taz attendit̃ in vltimis voluntatibus q̃z in statutis imponentibus penas alternatiuas, sicuti mens expressa. vt habetur in. l. cuz delanionis. §. asinam. ff. de fund. instru. glo. pulchra que allegat concor. in. c. humane. xxij. q. v. glo. in. c. quãto de priuil. glo. in. c. petitio de procur. ꝑ ꝑrepo. in. c. ij. requiris extra de ap. in prima gl. per Fely. in addic. ad principium decreti ad Panor. do. Alex. ꝛ doc. in. l. quidam cum filiũ. ff. de hered. insti. ꝛ Alex. in. l. si qs filiũ. C. de lib. pret. in fi. ꝛ in. l. si mater. §. si filius. ff. de vulg. ꝛ pupil. ꝛ vbiqz cõcor. Qꝛ ergo in casu predicto verba multũ bene adaptantur, iõ electio erit illius ad quẽ verba executiua dirigunt̃. quasi mens proferentis illa fuerit ẽt in statutis, vt est glo. in. l. tale pactũ. §. fi. ff. de pac. adde glo. ꝛ Bar. in. l. legato ĝnali. ff. de leg. j. ꝛ que dicent̃. j. in cõcor. xxxv. Sed operepretiũ est scire, quid qñ non apparet, ꝙ illa verba executiua magis referant̃ ad vnuz, q̃z ad aliuz, ꝛ maxime, qñ pena nõ est certa, ꝛ limitata, sed alternatiue posita, ꝛ sic diuersas imponendo sub alternatiua talis aut talis pena. ꝛc. intelligẽdo de pena pecuniaria nõ corporali. Itez presupposito ẽt ꝙ pena nõ sit iudici arbitraria qd dicẽ. Certe quo ad primũ membrum. s̃. positũz de legato decidit gl. preallegata in fi. in. d. l. lucio, qꝛ dicit, ꝙ fit interpretatio pro legatario, qua si benignior fiat interpretatio per casum illius. l. lucio. Ad ẽm mẽbrum. s̃. allegatum de pena alternatiua similiter dico, ꝙ cum bonum sit argumentũ de vno ad aliud, vt ibidẽ per Bar. tenẽdũ ẽ, ꝙ electio sit rei nõ iudicis, facit. l. in ambiguis. ff. de regu. iur. ꝛ. l. nõ puto. ff. de iur. fi. ꝛ. l. pe. ff. de pe. ꝛ ibi glo. que allegat concor. qꝛ nõ est verisimile ꝙ reus eligat penã sibi duriorẽ. Sz huic determinationi obstat. c. sicut in fi. iuncta gl. her. extra de iude. vbi vr̃ determinare glo. ꝙ sit electio iudicis in illa alternatiua, ꝛ Panor. ibidẽ fatet̃ solutionem predictã cum distinctio. dum oppo. de notatis in. d. l. quicũqz. sed ibi dicit, ꝙ verba sunt impersonaliter posita, ꝛ procedit illa gl. fi. ꝛ idẽ in effectu dicit in. c. inter ceteras extra de rescrip. Sed vbiqz vr̃ residere in illa opi. ꝙ in casu isto sit electio iudicis, quasi alternatiua ꝯtinẽs maiorẽ penã esset frustatoria. Itez qꝛ electio spectat ad iudicez tanq̃z administratorẽ iustitie, quasi ad ipsum ꝑtineat hz circũstãtias loci, temporis, ꝛ personarum, ꝛ pro hoc allegat tres gl. vnã in. d. c. sicut preallegatã, aliaz in. c. a crapula de vi. ꝛ hone. cle. aliã ꝛ tertiã in. c. fraternitatis. xxxiiij. di. cum aliquibus tñ modificationibus, de qbus ibi per eũ. in. d. c. inter ceteras, ad quẽ me remitto breuitatis gratia, ꝛ ibi ponit Abb. ꝑ q̃ verba dispositio reddat̃ alternatiua. ꝛ sic nisi aliter diceremus, aliud est dicẽñ. de iure ciuili, aliud de iure canonic. Sed subtilius indagãdo aliter solui põt. Quia si bene põderent̃ verba. s̃. posita dictũ est vbi iudici nõ est arbitrariũ, ꝛ per ꝯñs nõ hz arbitrari ẽm circunstãtias loci, tpis, ꝛ personarũ, sed simpl'r dr̃ vbi alternatiue ponit̃ vt. s̃. Nec obstãt predicte tres gl. allegate per Panor. qꝛ in illis iuribus electio dat̃ iudici, ꝛ magis refferunt̃ verba ad iudicẽ q̃z ad reum, eo qꝛ in. d. c. sicut in vna ex alternatiuis impo-
4 nit̃ excõicatio. † que non põt expediri nisi per habentẽ iurisdictionẽ toto. tit. de sen. excõ. hr̃ post gl. per doc. in. l. fi. C. si a nõ ꝯpe. iudi. in. c. j. ꝛ. ij. xj. q. iij. ibi snia pastoris ꝛc. i. c. at si clerici in prin. de iudi. Soci. in. c. cum sit ĝnale col. iiij. de fo. compet. ꝛ in. c. ij. ibi si qs ꝑprio ꝛc. ꝛ similiter in. d. c. a crapula, qꝛ suspẽsio similiter a iudice fit, itez similiter in. d. c. fraternitatis dr̃, ꝙ ibi verba executiua dirigunt̃ ad ep̃m florẽtinũ in illis verbis in tex. illo positis. iubemus vt tua dispositione ꝛc. ꝛ ita intelligat̃ glo. xxi. q. ij. in summa q̃z addit Fely. ad Pañ. in. d. c. inter ceteras cuz pluribus alijs in. v. falẽ. q̃z ẽt. v. falẽ. restringit. x. modis, vt ibi per euz, iõ de necessitate in dictis casibus index hz arbitrari, cũ nõ possint expediri per priuatũ, secus in mere pecuniarijs, que p̃nt expediri per ꝑtez reã absqz iudice, ita subtiliter puto declarañ esse Bar. in. d. l. quicũqz, ꝛ in locis p̃allegatis ꝛ cano. vbi. s̃. ꝛ iste erit nouus intellectus ad illa iura canonica nouiter ꝯsiderata, ꝛ addẽda ad oĩa iura allegata ꝑ Fely. in. d. c. inter ceteras maxime in. v. falen. ꝛ. x. restrictionibus. quo ad istam scdãz concordiã glo. ꝛ quo ad primã adde in eodẽ met. c. inter ceteras per Feli. in. j. col. ꝛ hec addenda sunt ad ꝯcordiã quã feci ad Bar. in nume. cxx. ꝛ Ioã. de imol. in. l. ij. ff. de pub. iud. ꝛ ad regulã in alternatiuis extra de regu. iur. in. vj. ꝛ vbiqz ꝯcor. Et sic ex predictis habetis ꝯcordiã ad. v. gl. q̃ videbant̃ ꝯtrari ẽm By. ꝛ Bar. Adde Bal. in suis singularibus in lr̃a a ibi alternatiua, ꝛ ad Bar. in. l. si is q ducẽta. §. vtrum. ff. de reb. dub. vbi ꝯcor. doc. in. l. si duo in. l. si ita stipulatus ꝛ in. l. siqs ita in fi. ff. de verb. obl. cũ si. adde Fely. in. c. iij. loco extra de ꝓba.

Secunda.

Obligare si ꝯtingat aliquẽ creditorem ius debitoris sui, ipse prio creditori suo põt soluere, añq̃z sit denũtiatũ a scdo creditore, ꝙ sibi soluat, allegat̃ gl. ꝑ By. in. l. nomẽ. C. q̃ res pig. ob. po. q̃ dicit, ꝙ si aliqs creditor obligat ius debitoris sui, ꝙ ipse primo creditori suo soluere põt, añq̃z sit denũtiatũ a scdo creditore, ꝙ sibi soluat. Contraria est in l. fi. ff. de trãsac. q̃ dicit ꝙ sufficit sola scia absqz denũtiatione aliqua, ꝛ istã tz By. Solutio breuis põt accõmodari. s. vt illa q̃ est in. d. l. fi. suppleat̃ per aliã in. d. l. nomẽ. Sed tũc ꝯ illã determinationẽ insurgũt Bar. ꝛ doc. ꝙ imo sufficiat sola scia nec requiratur intimatio secũdi creditoris vt per Bart. in. d. l. nomen ꝛ in. l. j. in fi. ff. de actio. empt. vñ aliter soluit in effectu ipse Bart. lz nõ alleget ꝯrietatẽ glo. ꝙ aut querimus quo ad effectũ solius scientie, ꝛ tũc procedat glo. in. d. l. fi. per regulã iuris eum q certus extra de reg. iuris in. vj. cum si. Aut querimus quo ad aliũ effectum. s. vt sibi scdo creditori soluat, ꝛ tũc procedat gl. in. d. l. nomẽ, ita in simili dicit bar. quẽ sequunt̃ ceteri, in. d. l. j. in fi. de actio. emp. ꝙ est necessaria intimatio de lite mota ipsi vendẽti, dato ẽt ꝙ alias sciat litẽ motã quo ad illũ effectũ. s. vt veniat ad defendẽdũ, ꝛ iste erit notabilis intellectus ad illas glo. qd̃ est no. adde ad Bar. in. l. empti. C. de euic. vbi de forma denuntiationis, ꝛ in. l. non solũ. ff. sol. mat. ꝛ in. l. nomen. C. que res pig. ob. pos. ad d̃ Ang. are. in. §. actionũ col. xiij. inver. qd si vẽditor insti. de act. ad Bar. in. l. iij. §. si hẽs. ff. ad trebel. ꝛ in. l. iij. C. de noua. cũ ꝯcor. ꝛ doc. ff. de pac. l. si cũ emptore vbi alex. ad bal. in suis singularibus in lr̃a, c, ibi cessionẽ de noie suo ꝛc.

Tertia.

6 **Non** vident̃, † inuicẽ sicut socij fideiubere duo rei debendi, ita allegat̃ gl. ꝑ By. in. l. j C. de duo. re. que dicit, ꝙ duo rei debẽdi non vident̃ inuicẽ fideiubere sicut socij. Contrariã allegat in. l. vir vxori. ff. ad velleia. Solutionẽ dant glo. ipsemet vbiqz in locis p̃allegatis, ꝛ ẽt Bar. in. l. reos. ff. de duo. re. qꝛ fuit magna ꝯtrouersia inter Io. ꝛ Azo. ꝛ Accur. glosatores. Sed breuiter ꝯcludendo ẽm Bart. vbi. s̃. omissa illa. q. s. qũo obligent̃. ꝛ q̃ actio oriat̃ inter duos reos debendi ꝛ creditorẽ. Solũ ꝓ nunc est videñ. vtrũ duo rei debẽdi videant̃ fideiubere quo ad actionẽ dãdã inter eos, ꝛ dic, ꝙ aut volumus assumere fideiussorẽ large, ꝛ tunc si duo rei sunt ꝯstituti ex mera liberalitate, ꝛ erant socij, ꝛ tunc sit vera opinio Io. ꝙ vñr inuicẽ fideiubere. Aut non ex mera liberalitate, qꝛ vere pecunias, q̃s petierunt, receperunt, ꝛ tunc vera sit opinio Azo. ꝛ Accur. qꝛ eatenus vñr fideiubere alter ꝓ altero solum eatenus quatenus negotiũ ad alterũ pertinet in veritate, ꝛ non aliter, vt in. d. l. vir vxori ꝛ de in rẽ verso. l. si ꝓ patre. §. fi. ad macedo. l. sed ꝛ iulianus. §. itẽ si duobus, ꝛ istis casibus non hñt bñficiũ de fideiussoribus, sed hñt bñficiũ auctentice de duobus reis, qd̃ expresse inducit isto casu. qñ talis altera fideiussio inducit. x. vt. s̃. dicit. l. iij. §. fi. ff. de duo. re. ita Bar. in terminis in. d. l. reos ꝛ profecto ẽm mentem illarum glo. si bene videantur.

Quarta.

7 **Ciuiliter** † debitum, ꝛ naturaliter indebitum indistincte possum repetere, si soluo ignorãter per errorem facti. ista est gl. in. l. cum quis. C. de iur. ꝛ fac. igno. Cõtraria est in. l. cuius per errorẽ. ff. de reg. iuris. sed ipsemet By. sensit solutionẽ du z dixit ꝙ. d. gl. in. d. l. cuius latius distinguit.

q. dicat q glo. in. d. l. cum quis dz intelligi scdm distinctionem illius glo. in. d. l. cuius per errorez, que et communiter tenet cum suis modificationibus saltem in hoc membro, qz vt dicit no. Ange. in. §. si minus col. xiiij. instit. de acti. q quoc. legum correctio si pot distinctione innari est vitanda, ita in simili dicitur de glo. z alijs dispositionibus, facit. c. si peccauerit. ij. q. j. vbi dixit tex. distingue tempora, z concordabis scripturas.

Quinta.

8 Oritur † dubium, qz dicitur, q tutus exceptione perpetua ad iuris rigorem conseruandum soluens non repetit, ita glo. in. l. cum quis. C. de in. z fact. igno. Contraria in d. l. cuius per errorem. ff. de reg. iu. s. in prox. precedenti concor. allegatis. Sol. lz istud sit durius contrarium, q precedens, tn adhuc solui pot, vt. s. vcz, q glo. in. d. l. cuius seipsaz limitat, dum dicit, q procedit in excep. fauorabili alias in odiosa, vel ad iuris rigorem seruandum introducta, z tunc non repetitur, z hucusqz concordat cum. d. glo. in. l. cum quis, z postmodum statim subicit, nisi facti ignorantia fuerit probabilis, z hic summitur contrarium, sed ista exceptio secuz deffert solutionem, qz a contrario sensu, si no fuit probabilis ignorantia, no repetit, z sic concordat data illa falentia. vel aliter scdm Bar. lz ipse no faciat mentionem in. d. l. cum quis in col. fi. de dicta contrarietate in versi. quintum z vltimum. sed limitat illam glo. no procedere. s. q non intelligatur de exceptione rei iudicate, qz alias male diceret, z sic poterit intelligi glo. in. d. l. cuius. Sed qz ista solutio no bene adaptatur ad verba glo. qz solum loquitur in vno casu, io superior sol. melior, lz et ista sit vera in se, faciendo tamen differentiam inter sniam validam z inualidam, vt sensit glo. in. ij. not. in. l. j. C. de condi. indeb. in alijs aut qz ista materia est satis ampla z no. me reffero ad doc. in. d. l. cuz qs. Sz iudicio meo vltra doc. ista vltima conclusio no pot bene declarari, nisi addantur dicta doc. in. l. j. §. denicqz. ff. quod vi. aut clam. p. Cy. z Saly. in. l. ita pudor. C. de adulter. z gl. z Jo. an. z cano. in. c. ex parte lo. ij. extra de offi. dele. z scdm Bal. in addi. ad Spe. in ti. de ap. §. sed quid si iudex z quos refert z sequitur Jo. de imol. z post euz magnificus quondam genitor do. Xpo. de nicellis in. l. qsitum que est. l. fi. in fi. carte. ff. a quib. ap. no li. vbi federe distinctionis concordant Bar. z Bal. ad q concordiam tendere debemus. sicut facit iuriscosul. in. l. si finita. §. illud querit. ff. de dam. infec. z latius dixi in concor. ad contrarietates Bar. maxime in concor. cxxviij. vbi concor. ad hoc.

Sexta.

9 Refricatur † in dubium in alio scdm By. s. q appellare ad hoc, vt quis no possit in criminalibus, opz, q quis sit confessus z conuictus, glo. est in. l. ij. C. quo ap. no recip. Contrariaz assignat in. l. anus. ff. de ap. q vltimam reprobat By. sed iudicio meo est in. l. creditor. §. iussus. ff. de ap. qz nulla est. l. que incipiat anus in illo titulo in libro meo, vn qz ista materia est vtilis z quottidiana p solutione latius est explananda ista materia q in alijs concordantibus. Sed no reperio aliquem doc. nisi By. in quadam sua cumulatione glosarum contrarium, inter quas istas allegat, lz corrupte vt. s. z Bal. in suis singularibus in lra a ibi appellare pot conuictus, sed pnt concordari federe distinctiois vt. j. z bene recoligedo materiam tam in criminali q in ciuili est dom scdm do. genitorem meum in. d. l. creditor, q est fi. in §. iussus. ff. de ap. q post Jo. de imol. recolegit dicta doc. tam in d. l. ij. q in. d. l. additos. C. de ap. q est repetita in. l. additos. C. de epi. and. Et primo vnico verbo expediendo contrarietatem dn gl. in. d. §. iussus dicit, q lz appellare per conuictum, z confessum, dz intelligi, nisi in quinqz casibus, de qbus in. d. l. ij. z ita loquitur glo. in. d. l. ij. s. q non lz appellare, dz intelligi in dictis quinqz casibus a contrario. l. j. in fi. ad municip. ergo potius concordabit. qz remanemus sub regula. l. z in maioribus. C. de ap. Sz qz alie pnt accomodari solutiones, z io scdm eum quem refert Bal. z Saly. vbi. s. dicentes, q interdum qs est confessus, z conuictus, z pbationes sunt luce clariores ad dit Bal. z cum fama ppli, z tunc pcedat opi. j. gl. z bar. q no audiatur appellans, qz tunc qn sunt pbationes luce clariores no est ve

10 risimile, q possit pbari contrarium eius, q confessus fuit. † cum post publicatas attestatioes no admittatur pbatio in contrarium p testes. §. qz vero in auc. de testi. auc. q semel. C. de pba. cle. testibus. de testi. interdum pbationes no sunt luce clariores vt. s. z tunc scdm predictos doc. auditur appellans confessus z conuictus z ita procedat glo. in. d. §. iussus. Sed scdm do. meum verisimile est, q gl. illa in. d. l. ij. ita intellexerit scz quando probationes sunt luce clariores, alias. n. non diceretur conuictus per testes, qz dubia pbatio no releuat. c. in psentia de pbat. l. no h. C. vn cogna. limitat tn ronem Bal. vbi. s. qz lz directo no admittatur pbatio publicatis attestationibus sup eisdem capitulis, vel directo contrarijs, tn p indirectum bn admittitur, qz poterit pbari testes falsum dixisse vel corruptis pecunia, z sic eis non ee credendum, vt no. i. d. auc. q semel z in. c. ex tenore de testi. z no. in. l. diuus. ff. de re iud. vn dt, q lz in casu illius. l. ij. scdm glo. ibi in illis qnqz casibus debeat concurrere illa duo. s. q fuerit conuictus, z confessus, put et Bar. ibi dt Bal. z saly. eo casu quo pbationes sunt luce clariores, tn in alijs casibus vr verior snia pe. z but. q et confessus z conuictus audiatur appellans, z p hac opinione facit, qz si Imperator h voluisset in alijs casibus idem exprssisset, ar. in. l. vnica. §. sin autem a deficientis. C. de cadu. tol. z ita meo iudicio dz limitari. d. Bar. cepo. in suo consilio. lxiiij. in. j. col. sup criminalibus incipit in xpi zc. primum dubium lz Bal. in. d. l. ij. dicat, q qn interuenit vnum de predictis, q tunc est in arbitrio iudicis, z ista pot ee alia solutio, idez sentit Bal.

11 in. l. vnica. C. de confes. col. v. † Sz huic obstat, si diceretur no ne Confessio in iudicio inducit notorium, vt hr i. c. fi. de coha. cle. z mul. lz in notorijs no admittitur appellatio. c. cum sit romana. c. puenit. c. consuluit vbi doc. z in. c. pposuit de ap. z hoc et extendit ad ciuilia, vt est gl. in. c. cum special. §. porro eo. ti. lz adsit alia glo. contraria in. d. c. romana. §. sin aut eo. ti. in. vj. q contrarietatem soluit Imo. dicens, q gl. in. d. §. porro, z in. d. §. quumqz, no loquitur copulatiue, sed alternatiue, vel confessus, sentiens q confessio facta in iudicio inducat notorium, gl. i. d. §. sin aut post sniaz, vel dicit, q interdum appellans inserit legitimam cam, z tunc audiatur appellans, scdm glo. in verbo mandetur in. d. c. romana de ap. in. vj. alias no audiatur spote confessus, lz Host. z archi. i. d. §. sin aut, dicant indistincte valere quo ad ipsam appellationem, lz quo ad iudicem ipse possit pcedere ad executionem, si no inserat cam, z erit sibi arbitrarium, secus si inserat cam in appellatione, qz no poterit pcedere iudex, z ita pnt saluari iste vltime gl. contrarie, lz circa primum membrum dubitat do. meus, qz lz no insit inserta ca, tn adest regula nil nouari appellatione pendente, vt in illo tot. tit. z in tracta. clausularum in. §. clausula nil noua

12 ri ap. pendete zc. † qz sine appellet a diffinitiua, z tunc no est inserenda regulariter ca, nisi in casibus enumeratis p cano. i. c. sicut z Fely. in. c. q ad consultationem de re iud. z in apostilla post bar. in. l. pperandum. §. illo pculdubio. C. de iudi. p alex. in addi. ad bal. in. l. minoribus. C. de his q vt indig. p papie. in pratica in forma snie diffinitiue Ang. in tracta. malefi. in glo. z qz nobis constat z hr in. c. fi. de excep. vbi colliguntur none falentie de regula negatiua. Aut vero appellatur ab iterlocutoria z tunc pt pcedere iudex, nisi sibi ibibeat a suo supiore. c. non solum. c. vt appellationibus de ap. in vj. cano. in. c. cum dilectus lo. ij. ex de ap. z sic oes in effectu concludunt scdm opi. d. l. ij. q qn illa duo interueniunt an sniam q pot appellari, secus si alterum sequatur sniam videlz vel confessio,

13 vel clarissima pbatio p testes zc. † No obstat mo q. s. dcm est, q confessio iudicialis inducit notorium, qz rndetur scdm lanfran. i. d. c. qm contra col. ix. de pba. q illud notorium est psumptiois, q tollitur p psumptionem veritatis, q seq dz in appellationis cam, vel aliter scdm doc. vbi. s. q in notorijs no appellatur, nisi notorium p appellationem posset obfuscari, seu eius effectus eneruari, vt contingit in notorio facto p confessionem factam in iure, nam tale notorium pt obfuscari, seu eius effectus eneruari p appellationem pbado confessionem fuisse factam errore facti, z scdm Imol. z dnm meum in. l. constitutioes. ff. eo. est necesse, q iserat ista cam erroris in appellatioe, z pbet. Item sicut contingit in notorio, puenięte ex euidentia facti, vt qn qs occidit hoiez in conspectu ppli, z dicit ad sui defensionez fecisse, vel occidit banitum, quem lz occidere ex forma statuti. nam tunc quia reus hz pbabilem excusationem admittitur ad appellandum. vt no. in. c. i. ex de off. del. i. vj. z p Inn. i. c. tua extra de coha. cle. z mulie. q est valde notan. ad limitationem. d. c. cum sit romana z. d. c. consuluit z ad. c. puenit extra de ap. Et multos ex hoc dicto adiuuaui in criminalibus z adhuc supioribus annis vnum hobiesem, q confessus fuerat occidisse vxorem suam qz repit illam in flagranti crimine

14 adulterij zc. † Adde ad spe. z doc. in addi. in tit. de noto. cri. z ad ppo. i. d. c. cum sit romana col. iij. q dat vnum pulcherrimum documentum, q nunqz tu aduocate pcedi pmittas sup notorio, nisi illo prius discusso zc. Ad ludo. i singulari. dcxxj. q facit differentiam inter ius ciuile z ius cano. z spe. de ap. i. §. in qbus adde hosti. i sum. de sen. in. §. q remedio in vero scdm genus ad gl. z bal. in. l. additos. C. de app. Adde q dicentur. j. in concor. lij. in regula in falentia. lxxxix.

15 Ut ergo † habeas plenius z clarius q alibi hanc maz facias regulam. Quod z in maioribus, z in minoribus in ciuilibus, z in crialibus pt appellari. l. z in maioribus. C. de ap. l. nn tm. ff. eo. z. d. l. fi. §. iussus, z in iuri. pallega. bal. in. l. vnica. C. si de mo. pos. fue. ap. alleg. bar. in. l. ij. ff. de ap. recip. vel no gl. in. l. q restituere. ff. de rei vend. in fi. ppo. in rn. de ap. col. iij.

col.iiij.gl.in auc.de iud.in.§.audiet.co.vj.Spe.in ti.de ap.in .§.in qbus imo plus et in dubio vt p doc.in.c.vt debitus ex de ap.vbi gl.z in.c.dilectus extra de ap.Spec.in co.ti.in.§.nunc dicamus ꝟ.dnt aut,vide Ludo.in.l.arbitro.ff.q sati.cog.col. vi.p imol.in.l.i.ff.de le.ij.Ampliat ista regula q et qlz tertius p suo interesse pot appellare,de quo p Ange.in.§.ab executo re.§.fi.de ap.z p Ang.arc.in.§.ide iuris insti.de excep.in ver. qro an a snia.Ite z p innocetia tueda.d.l.no tm.ff.de ap.cu fi. Primo fallit post in qnq casibus,d qbus in.d.l.ij.C.quo.ap. no recip.z.s.dictu est,z in pratica papien.in forma appellatio nis in gl.j.prepo.in.c.pastoralis.in pn.col.viiij.de ap.in fale. 16 xiij.z.s.late.† Scdo fallit in notorijs criminibus.gl.z doc.i.c. no solu de ap.in.vi.gl.,in.c.pastoralis de ap.alia in.c.j.de of fi.deleg.in.vi.in gl.j.p Jo.de imol.in cle.pastoralis de re iud. col.vj.do.Ant.de but.suo qsi.xxvij.hr in.d.c.roma.§.finaute de ap.in.vj.in.c.puenit in.c.qsuluit in.c.cu sit romana de ap. hec tn moderat sm prepo.in.c.puenit col.ij.qn esset notoriu fa cti,qr in notorio iuris posset appellari.Ite vt.s.dixi nisi tale no toriu facti posset per appellatione obfuscari,seu eius effectus eneruari sm Jo.de imol.z do.men in.d.§.iussus,z.s.dictu fuit, facit gl.in.c.pposuit de ap.lz ipsi no alleget,ite z tertio decla ra no pcedere vbi esset inserta ca euides,q in ide recidit,vt.s. proxime z.j.statim dicet,z per Lanfran.de oriano in repertorio ne.c.qn q de proba.in gl.interlocutiones z appellationes car ta.vij.in.iiij.fale.Ista falen.aliq et extedunt ad cas ciuiles,qr tuc apparet de no grauamine vt.j.in fale.seq.z fale.xliij.z dif 27 fert ista a sequeti maxime du dr de qfessione.†qr notoriu z qfes sio differunt sm Gemi.in.d.§.finaut de ap.in.vj.Adde ad.d. Bald.in.l.ciues.C.de ap.z ad ppo.med.in.c.cu spali.§.porro co.ti.de ap.q vr allegare gl.qrias z.s.in prin.satis dictu est au regula.Moderat et sm doc.in.d.l.cu sit de ap.post gl.in ver bo manifestis,vt no pcedat in crimine manifesto,qr ille appel lat,qr valde differt notoriu a manifesto,facit glo.in.c.qr suspe cti.iij.q.v.hz prepo.in.d.c.cu sit lz loquat in recusatione. Sed cu reuerētia tanti patris lz dictu sit veru in se,q differt notoriu a manifesto,vt.j.dica in alijs qcordantibus,tn du illa glo.expo 28 nit manifesta crimina arguit ad notoria,vr expresse dicere qriu, io dic vt.j.docet in qcor.in.iij.pte.†Et no.q lz no appellet a no torio,tn a snia qua declaratur notoriu,sic,ita Panor.in qsi.ci. col.iiij.vide.j.eo.in falle.lxvij.in.fi.Adde tn predictis q hntur per Inn.Bal.z doc.in.c.tua de coha.cle.z mul.q Inn.addit duas alias modificationes,prima qn iudex an sniam no admis sit legitimas defensiones rei,secuda qn iudex iudicauit,anq ex pcessu sibi qstaret de notorio,lz et in prima dicat aliquos doct. 29 aliter sentire,sicuti ex opposito dr.j.in.iiij.falen.circa fine fa ciunt q.j.dicent.j.in falentia.lxij.†Et nota q in casibus in qbus admittit appellatio in notorijs q dz exprimi ca.ita Fely.in.c. q ad qsultationem de re iudi.col.xiiij.circa mediu z allegat.c. cu spali.§.porro de ap.in.vj.Adde ad.§.nullus.ij.q.vj.in glo. adde tn z supple vt notabiliter tradit in repe.c.vestra de choa. cle.z mul.per do.Anto.de butr.q valde ample loquit in pen. 20 carta,adde Cardi.flo.in qsi.cj.z.j.proxime dicet.†Tertio fal lit et extra illos qnq casus de qbus.s.in.j.fale.Qn qs esset co iunctus z qfessus z argumetis superatus,Jo.de imol.z doc.in d.§.iussus z.s.dixi in principio z maxime qn pbationes sunt lu ce meridiana clariores,adde q hntur in.l.fi.C.de proba.z in.l. q sniam.C.de pe.z propositu in.d.§.porro.in.d.c.cu spali,Ad de ad qsiliu do.Bar.cepolle.lxiiij.in criminalibus col.i.mo derat tn do Augusti.in addi.ad Aret.in trac.malefi.in addi. fi.incipit tu aut in hac ma,adde Spe.post mediu,z.j.aliqd di cet in.vj.fale.qn.s.fuit admissa p iudice lz no debuerit admitti, allegat Bal.l.j.C.de qfes.z Ang.in.l.qstitutiones.ff.de ap.in prin.lz do.Fran.de are.ibide in versi.no.casus in qbus zc.vi deat istud alterare,vt no pcedat in diffinitiua snia,lz solu.c.cu appellationibus friuolis de ap.in.vj.locu habeat,i interlocuto rys,vn dicit q iudex pot exequi sniam,cu ius sit qsitu rei publi ce,no obstante tali admissione.Sed podera eius verba,qr so lum loquit in casu predicte fale.prime,z huius pntis.iij.falen. in alijs,qr forte no bene diceret,z maxime,qn iudex motus es set ex aliqua ca ronabili in admittendo appellatione p ronem illius tex.Adde et pdictis.bal.in suis singularibus in lra,c,ibi qfessus zc.dices q an sniam qfitens no audit appellas secus si post sniam per.l.no tm.ff.de ap.cu fi.Sed valde dubito de ista theorica Bal.per ea q ibide subicit ipsemet z p predicta ad.§. nullus.ij.q.vi.adde et Car.flor.in qsil.cj.incipit redeptor zc. 21 in ca.†Adde et q hr per do.Fran.brunuz in tracta.torture in

fi.iiij.q.principalis in.j.pte,q dixit q qdenatus ex presumptio nibus iuris z de iure no appellat,sm Bal.per illu tex.in.l.si q adulterij.C.de adulter.adde ad Bal.in.l.fi.C.de pba.Adde ad Fely.in.c.si cautio col.vij.in fi.de fi.instru.q dixit,q qfes 22 sus in ciuilibus no appellat,p.c.quodcunq.vi.q.i.¶ †Quar to fallit quoties esset renutiatu appellationi,vt e tex.in.l.fi.§.fi. .C.de tepo.ap.in.l.j.§.si qs.ff.a qb.ap.no li.late per Ange.suo qsi.clxxvij.incipit in dei zc.hic puctus zc.gl.q moderat in au cetico de iud.in.§.audiet,z in singularibus Lud.de ro.nume ro.dcclxxxj.incipit regula,z per Aret.in.d.§.si qs.Moderat et prepo.in.c.pastoralis col.vj.de ap.si fiat in vi pacti,vel re nutiationis valide,dic vt ibi p cu,z hr in addi.Ang.in tracta. mal.in gl.fi.in addi.q incipit tu aute in hac ma vr limittare in criminalibus,z per.l.no tm.ff.de ap.Et qr Rapha.cu.in.l.ad dictos.C.de epi.z cle.reprehedit Bart.in.l.q vltimo.ff.de pe. vide in.l.tale pactu.§.q puocauit.ff.de pac.Ite moderat.d.La fran.de oria.in suo tract.de arbi.in.ij.pte in.§.xiiij.in fi.qn ap pellatio succederet in locu reductionis ad arbitriu boi viri,pu ta qn appellet a snia arbitrox ellectox ex necessitate statuti,qr sapit nam eius,in cuius locu subrogat,z dicit q tale pactu no vz,sicut valet renuciatio ad arbitriu boni viri,qn ex dolo ferre ret laudu vt ibi p cu.Tu aut adde alia rone p eius vera deter minatione,qr determinatio.d.§.fi.z.d.§.si qs cu si.est exorbitas a regulis iuris cois q regula gnale de qua.s.in prin.ergo no ex tendeda,vt in.l.gallus.§.z qd si tm.ff.de lib.z post.l.si vero.§. de viro.ff.sol.ma.hr in regula de penis in.vi.vbi.gl.Jo.an.pz et qr si extederet haret et locu in reductione q est q oes doct.z maxime in dicto trac.z per Sy.in suo q.xix.do.Ant.in qsi. xxiiij.Ang.in qsi.ccxviij.in fi.Ancha.in.repet.c.i.de qsti.q. 23 xiiij.principali in ver.disputauit in simili.q.Jo.cal.†z tn redu ctio est qda spes appellationis,vt in dicto tracta.j.pte in.§.re ductio in.vi.col.z in.ij.pte.q.xxxviij.facit.l.no distinguemus. §.cu qda.ff.de arb.io sileant aliq,q nitunt tenere qriu Nec ob. qsi.Pau.de ca.qs.lxxij.z Anna.in qsi.l.qr imo vident deter minare qriu in renutiatione simplici.Secus si pacto vel stip.p no.in.l.i.C.de pac z intelligat Pan.in.c.cu dilectus de arb.q vr sibi qriari z q gl.pe.ibi vel et secus,vbi deducit in iudice do lus vel corruptella,qr tuc no obstate tali renutiatione semp po test appellari,vt habet p Bal.in.d.§.q puocauit col.ix.in ꝟ. qrit gl.de eo q promisit zc.z Ang.aret.in.d.§.si qs.Jac.but. z flo.vbi.s.Ro illa assignari pot,qn dolo de futuro renuntiari non pot.l.si vnus in.§.illud.ff.de pac.Bar.in.l.aurelio in.§.ga ius in.iiij.col.ff.de lib.leg.nor.in.l.actione.C.de trans.Et item qr in renuntiatione gnali nunq venit remissio doli futuri.l.cre ditor in.§.lucius.ff.mand.are.in.d.§.si quis col.ij.z Bal.in.d. §.qui puocauit.Ite z tertio,qr esset q bonu publicu z q bonos mores z qr inuitaret talis arbitrator ad delinquen.vt tradit in .d.l.actione z in.d.§.gaius,faciut q dicent in.vi.fale.huius re gule in prima modificatione z in vltima falen.in primo z tertio argu.pris affirmatiue.Facit et alia ro q dicta qsilia allegata in qriu,qn si grauamen esset notoriu non posset dici qui posset ap pellari et q plus est.Si staret statutu in qriu,qn non extende ret ad tale casum de quo.j.in fi.falen.huius regule vt voluit gl. in.c.ex cogone de resti.spol.z pbat p ea q voluit Bar.in.l.j. in prin.in.ij.col.ver.oppo.s.nc qs zc.ff.de ope.no.nun.z bal. in.l.j.C.si de mo.pos.fu.ap.Alex.suo qsi.lxxv.incipit visis du bitationibus in.v.col.ver.vn videmus in.iij.vol.sicut ex oppo 24 sito dr.s.in.iij.fale.huius regule.†Facit et qr gnalis liberatio z quietatio nunq includit dolu,ita do.Alex.in qs.cij.col.ij.in ij.vol.qui allegat plura iura,ide in qsi.lxviij.col.fi.in.v.volu. ergo in oi dispositione semp intelligit exclusus dolus z in tra cta.clarū in rubrica z clausula an renuntiari possit arbitrio bo ni viri maxime in col.iij.in fi.z ita intellige Panor.in.c.pasto ralis.§.fi.in fi.extra de offi.deleg.q alias simpliciter intelligen 25 do qriaret predictis.z.j.in falen.lxviij.†Quinto fallit principa liter dicta regula magna qn snia ferreret sup testo,vt hes scri ptus mitteret in possessionem rerum hereditariarum.l.quisqs .C.quo.appella.non recip.Lanfran.in.d.c.qn contra carta se prima falentia quinta.Moderat non procedere,qn non esset certum,quis sit verus heres,z disputatur super illo articulo,et stante statuto q possessio defuncti continuet in heredem,z de quo per Bal.in suo consilio.cclxxx.z.cxxvj.in tertio volu.cu si.Modificat et vt p doc.maxime bal.z doct.in.d.l.qsqs.ad de et oino,q dicent.j.in fale.xxviij.z dicet.j.proxi.falen.in mo deratione.xv.adde ad.§.si quis etiam secunda questione.vi. 26 ¶ †Sexto fallit in mometanea possessioe.l.vnica.C.si de mo.

pos. fue. ap. gl. in. d. l. qsqs Spe. in ti. de ap. in §. in qbus v. vj. loquẽdo de iure ciuili vt. j. Pañ. in. gsi. lv. in. ij. volu. incipit in cã. modificationes q̃ plures patiẽ hec faletia. Prio bz Bal. in. l. gsentaneũ col. iiij. C. qño ꝛ qñ iud. si nõ appellãdi sit in pmptu, ꝛ. j. dicet in falen. xxv. huius regule in moderatione. Scõo moderat qñ bz ãnexã gdẽnationẽ fructuũ, Bal. Saly. ꝛ doct. in. d. l. vnica, qꝛ tũc sapit nãz ppꝛietatis fructuũ, Ang. suo gsi. xlvi. ꝛ. cclij. ꝛ p bal. in. l. ij. C. de epi. aud. col. ij. versi. ix. ꝛc. fuit de mẽte Bar. in. l. ij. ff. de ap. reci. in. vi. q. principali in ver. hoc tñ sic limito ꝛc. Tertio si feratur sup cã falsitatis, coherẽte ipsi appellationi. l. j. C. de ẽm tabu. declara tñ vt p paridẽ in trac. sindicatus in fol. iiij. ꝛ in cart. xviij. Bal. in. l. post sniaz C. õ sen. ꝛ interlo. om. iud. ꝛ in. d. l. vnica col. fi. Quarto moderatur si appellet ab actu aliquo pcedẽte ipsam sniam possessorij, puta si nõ admittant testes, ita no. bal. in. d. l. post sniaz v. positiõe ĝ areti. in. d. §. iussus. col. vj. Ang. in gsi. xlvj. inci. in dei ꝛc. viso ꝛc. vbi de rõne. Quito moderat qñ fert snia sup libello, q ẽ aptus cõprehẽdere petitoriũ, Pañ. de ca. in gsi. cclviij. intellige tñ nisi ptestatione pmissa, q nõ intẽdit cumulare petitoriũ cũ possessorio, vt late hr in. l. naliter. §. nihil cõe. ff. de acq. pos. p Angel. are. in. §. quadrupnli instit. de act. ꝛ alibi sepe. Sexto moderat ẽm Bal. in gsi. cccxxxvij. in. ij. vol. qñ agit ex gtu preambulo dic vt ibi p eũ ꝛ in. d. l. vnica ver. ꝛ si qs. Septimo moderat nõ pcedere de iure cano. Pañ. in. d. gsi. lv. hr p Inno. in. c. fi. ex de no. op. nũ. gl. ꝛ doc. in. c. cũ ad sedẽ extra de restit. spol. ꝛ in c. j. extra de cã pos. ꝛ ppriet. vr tñ alterare Archi. ij. q. vi. in. c. si de possessione per plures rõnes, sed ista est cõis opi. lz ipse videat tenere, q ẽt idẽ sit de iure cano. idẽ q de iu. ciuili, tu tene cõez, q sit dria, ꝛ. j. in. xv. moderatiõe. Octauo moderat qñ fert snia sup inepto libello possessorio in fauorẽ libellãtis, qꝛ põt appellari ita no. Bal. in suo gsi. lxxxiiij. in. j. vol. incip. in Xpi ꝛc. verba libelli vbi ẽt in fi. vr moderare. Nono moderat, qñ snia fuit lata p iniuriã iudicis, vel p eius dolũ bal. vbi. s. pxi. Decio moderat, qñ appellatio fuit admissa per iudicẽ a quo, ita Bal. in. d. l. post sniam, de quo p Alex. in gsi. ij. in. iij. vol. do. meus in. d. §. iussus post Bar. ibidẽ, facit tex. in. c. cũ apppelationibus friuolis de ap. in. vi. vbi Gemi. in col. fi. Ang. ꝛ doc. in. l. gstitutiones. ff. de ap. vbi do. meus, idẽ Gemi. in. c. j. §. post hec in. col. iiij. extra de ap. in. vi. ꝛ dixi. s. in falẽ. iij. p Imol. in cle. j. de dol. ꝛ gtu. col. i. faciũt q voluit Ange. in. l. ꝛ post edictũ. §. fi. i fi. ff. de iud. Cardi. olĩ prepo. post Imol. in. c. pastoralis de ap. col. ix. falẽ. vij. Undecimo moderat, si aliter statuto vel cõsuetudine disponeret, vide Lanfran. in. d. c. qm ĝ in. xx. falẽ. ꝛ doc. in. d. §. iussus ꝛ vide q̃ dicent. j. in vltima falẽ. huius regule magne. Duodecimo moderat si ambe ptes gsentirẽt, q appellatus sibi pindicare posset volendo posse appellari.

27 † sicut in simili dr de snia, q̃ trãsiuit in rẽ iudicatã, tñ si ille, q obtinuit p se sniam patit de illa cognosci, q sibi pindicat, vt dicit Panoz. in c. cũ gtingat col. ij. extra de offi. deleg. cano. cõiter in. c. suborta ꝛ in. c. fi. de re iudi. ꝛ paris in trac. sindicatus fol. liiij. Facit in siñi, qñ nõ dz admitti pbatio tñ admittit pte nõ opponẽte vt hr per Fely. in. c. qto de psum. ꝛ plura alia adduci possent ꝛ in c. qm ĝ de pba. Decimotertio moderat, nõ pcedere, si appellet a snia sup hypotecaria, vel actis ad exhibẽdũ, per tex. in. l. claudius. ff. q. po. in pig. ha. vt per Bal. in sua margarita in lra a ibi appellatio ꝛ in. d. l. vnica col. fi. Decimoquarto moderat, si possessoriũ bz aliquo mõ admixtũ petitoriũ in casibus, vbi permitit, Bal. in. l. vnica. C. si de mo. pos. fu. ver. qro qd si possessoriũ ꝛ in col. fi. Ang. in. d. gsi. xlvi. ꝛ per Bal. in gsi. cclxxxi. in. ij. vol. Decimoquinto moderat, ẽm Inn. put refert Bald. in. d. l. vnica, qñ possidens ĝ quẽ est lata snia, vt agens mittat in possessionẽ tanq̃ hrs scriptus, ꝛ ipse possessor est eiusdez tituli, qꝛ dicit se heredẽ, qꝛ tũc appellat possessor cã tñ inserta, Bal. in

28 d. gsi. cclxxxi. quasi tũc appellet ab interloquutoria. † Sz istud q sit interlocutoria reprobat idẽ Bal. in. d. l. vnica in ver. qro nos dicimus ꝛc. idẽ tz Bar. in. l. q iussit. ff. de re iud. ꝛ Bar. ꝛ Bal. in. l. post sniaz. C. de sen. ꝛ inter. om. iud. ꝛ in. l. ij. ff. de ap. reci. q vr istud moderare quo ad qd vide Bal. in. l. ij. C. de epi. aud. per Jo. de imol. vbi post gl. ibidẽ vr gcludere per illũ tex. q sit diffinitiua in cle. j. ex de seq. pos. ꝛ fruc. ꝛ in cle. j. de sen. ꝛ re iud. p doc. in. c. cũ ad sedẽ de resti. spol. ꝛ p do. Ant. in. c. fi. de iud. ꝛ de offi. deleg. gsultationibus ꝛ de insti. cũ venisset gl. in. c. ij. ex vt lit. nõ gte. ꝛ in. d. c. fi. vide dio prepo. ꝛ nũc card. preceptorẽ meũ in. c. cuz cessante ap. q arguit ad ptes, ꝛ nouiss. maxime do. meum ꝛ Ludo. in rubr. ff. de re iud. vide Angel. in consil. de quo. s. xlvj. lz de hoc videant glo. cõtrarie de quibus j. in gcor. Et similr Bal. vbi. s. vr reprobare dcm, q nõ appellet nisi de iu. cano. alle. gl. i. d. c. cũ ad sedẽ de resti. spol. ꝛ i. c. ex cũ qõne õ testi. ꝛ in. c. significauerũt õ seq. pos. ꝛ in cle. i. ꝛ. ij. q. v. §. õ possessione, ꝛ maxie subijcit in possessorio bñficij, qꝛ opz allegare tit. c. j. de reg. iur. in. vj. ꝛ idẽ si agat possessorio iurisdictiõis, qꝛ iuris adminicula desiderat, ꝛ iõ mixtũ dr illud possessoriũ, alle. spe. de cã pos. ꝛ ppꝛie. §. i. §. porro. Sz meo iudicio male reprobat Inno. in. ij. mẽbro p ea, q̃ voluit idẽ Bal. suo cõ si. cxxvj. vj. in. iij. vol. incipit missio, qꝛ qñ disputat de herditate tãq̃ dñiuz admixtũ põt appellari, vt. s. in moderatõe. pxima sup eo. tñ dũ querit, an sit snia possessorij sit diffinitiua vel iterlocutoria vr Bal. gcordare in. l. ij. C. de epi. aud. col. fi. qꝛ tũc de mũ dr iterlocutoria, qñ sine libello iudex mãdat ne vis fiat possessorij ꝛc. ꝛ tũc nõ poterit appellari. iterdũ vo pcedit via ordinaria, vt in. l. i. C. si de mo. pos. fu. ap. ꝛ tũc cõis snia ẽ, q nõ appellet de iu. ciui. ꝛ cẽseat diffinitiua ꝛ in vtroq̃ mẽbro bal. alle.

29 gcor. in. l. ij. † De iu. aũt cano. certũ ẽ ẽm cõia, q põt appellari, vt. s. ꝛ dcm ẽ in septia moderatiõe huius falẽ. q tñ vr moderare Ang. in. d. gsi. xlvj. in vno casu secus gñaliter loquẽdo ꝛc. vide dicta Jo. pet. ferra. papie. in pratica in libello forma appellatiõis ab iterlocutoria in gl. in his scriptis cui adde q in tãtũ pcedit dicta moderatio. vij. qꝛ si itẽtaret remediũ iu. cano. p laicos puta remediũ. c. reintegrãda. iij. q. j. q tunc appellabit, qꝛ cũ de iu. cano. appellet dz intẽrãs vti accessionibus, ꝛ regulis iuris cano. ꝛ cũ oibus qualitatibus, ꝛ circũstãtijs suis, ar. l. fi. §. ꝛ si pfatã ꝛ. §. fin aũt. C. de iure delib. ita Jo. pe. papi. in sua pratica in forma libelli in cã spol. pos. in gl. p vrãm diffinitiuã sniam, dicẽs q audiuit a dño Bal. in qõdã suo gsilio dũ legeret papie ipso audiẽte ꝛ õt Bal. q cẽt iusta cã i. l. vnica. C. si de mo. pos. fu. ap. in ver. qro nũqd ecclesia ꝛc. Si ẽ lata snia ĝ ecclesiã minorẽ vel absentẽ qꝛ habẽt iustaz cãz appellãdi tenẽdo sniaz Inn. ꝛ Bar. cõis ergo ẽ snia doc. q de iu. ciui. nõ põt ap

30 pellari regulr. † No. tñ q duob[9] modis põt subuerti dicta snia possessorij, lz nõ possit ab ea appellari, prio dõo de nullitate, vt p doc. in. d. l. vnica, scõo mõ p viã restitutiõis in integrũ, vt per Bal. in. d. l. vnica in vs. qro nũqd ecclesia ꝛc. ꝛ papieñ. in pratica vbi. s. p. l. i. C. si aduers. rẽ iudi. cũ similibus. Sz istud restrĩgit Bal. ad minores ꝛ ecclesiã intellige in oibus q habẽt istud bñficiũ restitutiõis, qꝛ eadẽ ẽ rõ. xvj. Moderat qñ fert snia sup possessorio an sit iure agnita nec ne vel an qs possideat de iure tũc ẽm Bal. ind. l. vnica in fine mãe in vs. qro an a snia lata sup possessorio ꝛc. possit appellari.

¶ Decimoseptimo Moderat ẽm Bald. in. d. l. vnica versic. qro qd si nõ agit possessorio, qñ iudiciũ possessoriũ itẽtaret ĝ detẽtatorẽ solũ, puta ĝ cõmodatariũ, qꝛ tũc nullũ iudiciũ petitoriũ speraret agitari, hr ẽt ẽm Bal. in. l. ij. col. fi. C. õ epi. audi.

31 † Adde tu, ẽm q audiui voce a pclaro iurecõsulto. d. Michaelle de mariliano doc. Mediola. idẽ eẽ, si ferat snia ĝ colonum ad modicũ tps, q bz nudã detẽtationẽ, ẽm Bar. in. l. emptorez. C. loca. ꝛ alle. Bal. i. l. vnica. col. iij. vsi. qro qd si nõ agit possessorio lz detẽtorio in preallegata rub. C. si de mo. pos. fue. app. determinãtẽ, q possit appellari illa rõne, qꝛ nullũ petitoriũ sperat, p q illatũ grauamẽ possit reparari, alle. Bal. in. d. l. ij. in vltima. q. C. de episco. audi. vbi õt ab illa snia appellari, vbi nullũ grauamẽ pt reparari ꝛc. vbi gratia auferẽ possessio ei, q nudã bz detẽtationẽ. l. si in area. C. õ gdi. indeb. ita õt tenere Bal. vbi. s. ꝛ fuit de mẽte bar. in. l. ij. in. iij. col. in vsi. sz si actor. ff. de ap. recip. dũ õt q in iudicio possessorio vbi nõ bz reus nisi soluz remediũ retẽtiõis põt appellari motus qꝛ nõ reperit phibituz h casu appellari, ergo remanem[9] sub regula ista. l. ꝛ in maioribus. C. de ap. Subiciẽs idẽ. d. Michael, q hãc moderationez vr alterare idẽ Bal. sibi ĝrius in gsulẽdo gsi. suo. cclxxx. quod incipit statuto cauet in tertio vol. Brixie ipsso, motus, qꝛ non appellat a possessorio multo minus a snia sup detentatorio vbi agit de minori pindicio. ꝛ hãc alterationẽ vr seq Ange. i palle. gsi. xlvi. incipit statuto ciuitatis flo. cauet ꝛ illud gsiliũ. s. allegaui in scõa moderatiõe. Sz. s. dicta moderatio tãq̃ cõmunior ꝛ equior sectanda est tanquam ꝛ melioribus fulcita rationibus. Primo, qꝛ hic preiudicium non põt reparari, vt. s. ꝛ sic cessat rõ. d. l. vnice. Scõo, qꝛ expresse non reperit phibitum, ergo sumus sub regula de qua. s. in pñ. ꝛ maxie, cũ nõ possit inficiari, q d. l. vnica sit exorbitãs, ergo nõ extẽdẽda iuribus vulgaribus, itẽ qꝛ fulcit auctoritatibus de qbus. s. Bar. ꝛ alioꝝ, iõ vr communis, ꝛ sic ab ea nõ recedẽdũ in iudicãdo. l. i. ibi crebrior apõ veteres. ff. de off. quest. hr in. l. ij. C. de pena iud. q. mal. iud. do. Fran. de are. i gsi. xxxvij. col. fi. c. si qñ de electio. in. vj. hr per doc.

doct.in.l.cũ prolatis.ff.de re iud. ⁊ vbiq₃ concor. Ad rationes
32 Bal.rñdet, q᷑ alibi vt.s.tenuit ꝯtrarium.†ité q᷑ rõ minoritatis rõ nis nõ nullitat, vbi alia fortior cã nullitat cũ illa.nã tũc superat alterã, ar.gl.in.c.cũ inter.R.seniorẽ extra de elect. doc.in.l.si duo patroni.§.⁊ si qs.ff.de iureiu. Panor. in.c.accedẽs eꝫ de crimi.fal.hr̃ per Barba.in repet.l.cũ acutissimi.C.de fideicõ. col.xxix.in fi.vbi maior p̃sumptio ⁊ rõ tollit aliã, ⁊ fortius in ca su isto, q᷑ sunt due cause, vna q᷑ correctoria ⁊ exorbitans, alia q᷑ maior eq̃tas est ꝓ hac falen̄.ne pereat ius illius, q nullum aliud h₃ remediũ. Et ita vt audiui a p̃fato.d. michaele bina vice fuit
33 iudicatũ per dños venerãdi collegij Mediolanen̄.† Noti ẽt, q᷑ in dubio fauẽdũ est appellationi, vt hr̃ per Bal.in addit. ad Spe.in tit.de ap.col.xiij.⁊ in.l.ꝓperandũ.§.finantẽ.C.de iud. per prepo. nũc Cardinalem in.c.ad nr̃am col.i.extra de ap. ⁊ vbiq₃ concor. ¶ Decimooctauo moderat̃ ꝫ do. Ang.de are. in.l.creditor.§.iussus.ff.de ap.pal.col.fi.qñ possessio est momẽ to remãsura penes possidentẽ. Secus si nõ momẽto, sed ꝑ lon gu₃ tp̃s, vtputa, qñ nulla snĩa expectat̃ post illã ⁊c. de quo satis supra ꝓxima moderatione dictũ est, ita Bar. in.d.l.ij.ff.de ap. recip.⁊ melius fortificatur per Bal. in.l.ij.C.de epi. audi.gña liter qñ nõ põt reparari petitorio eo q᷑ solũ h₃ detentationẽ, vt .s.proxime. ¶ Decimonono moderat̃ ꝫm do. Ang.in.d.§.ius sus, qñ est talis snĩa in possessorio, q̃ parit plenũ preiudicium in petitorio, vtputa si sumus in interdicto vñ vi, allegat Paul.de aliaza.in cle.i. de seque. pos.⁊ fruct. ⁊ dicit esse cõem opinio. canonistarum.ego addo Bart.in terminis in.d.l.ij.ff.de ap.re
34 cip.in ver.quero que est rõ.† Nota tamẽ ꝫm Bal. in.d.l.ij.C. de epi.aud.q᷑ l₃ in casibus predictis admittat̃ appellatio, tñ nũ q̃ retardat̃ exequtio, sed si retractabit̃ snĩa, retractabit̃ execu tio, q᷑ not. Adde Panor.in ꝯs.lv.in.ij.vol.⁊ Bal.nouellũ in trac.dot.in.viij.pte in sp̃ali.vij.vbi in casu in quo appellat̃ nõ ꝓcedit in cã appellationis, nisi facta exequutione, q᷑ est regula riter ꝯ nãm appellationis, ⁊ seu eius effectũ, vt ꝑ ꝓpo. nũc Car di.in ru.de ap.q allegat ꝯcordãtes in effectu, ꝓ hac moderatio ne exequutionis vide Bar.in.d.l.ij.ff.de ap.recip. Bal. in.d. l.ij.C.de epi.aud.q allegat Arch.ita tenere. Adde tex.⁊ gl.in ꝟbo possessionẽ in.§.de possessione.ij.q.vj. Panor.in.d.ꝯsi. lv.incipit.in cã q̃ in.ij.vol.col.j.⁊ seq.doc.in.l.j.C.de bo.poss. ¶ Uigesimo moderatur, in possessorio iuris hr̃ in.d.l.j.de bo. poss.vbi.s̃.ꝓxime de quo ibi per doc. ¶ Uigesimoprimo ꝓ nũc moderat̃ ꝫm Bar.in.d.l.ij. qñ fuisset facta dicta exequutio, q̃ tñ opi.reprobat̃ in pratica papi.ꝑdicta in.d.gl.iõ dic vt ibi per eu₃ ⁊ ꝯtrã dicit cõiter teneri ꝑ tex.in.d.l.j.ꝑ quẽ ẽt mouet̃ bar. ipse. Possent ẽt addi alie falẽ.⁊ moderationes huius falẽ.sed ꝓ nũc sufficiat ⁊ sic su₃ expedit⁹ ꝯ hac.vi. falẽ., ꝓsequor ad al's.
35 ¶ †Septimo fallit in cã alimẽtorũ, vel q̃ celeritatẽ desiderant vt in.l.fi.C.de ap.nõ recip.bal.in.l.ij.C.qñ ꝓuo.nõ est nece.mo derat̃ tñ, vt per Areti.in ꝯsi.xcvij.col.ij.Lud.in suo singulari. dcclxxxvj.incipit.an.a snĩa ⁊.ĩ.in falẽ.lxxx.⁊.lxxxij. adde post gl.cardi.oliz prepo.in.c.qua fronte de ap.post gl.in verbo do cebat bal.in sua margarita in lr̃a.s.ibi snĩe exequutio ver. ap pellari nõ põt, ⁊ ꝑ Spec.in.d.§.in q̃bus in ver.sed nũqd qñ iu dex ⁊c.vbi vr̃ moderare, ⁊ Bar.in trac.alimẽtorũ col.fi.vr̃ ẽt moderare Frã.are.in ꝯsi.lxxxvij.col.fi.firmat̃ in tractatu clau sula⁊ in pe.clausula. in fi. ꝑ.l.j.ff.de app.recip.⁊ rõ põt esse eo
36 †q᷑ alimẽta debent̃ de iure naturali, q᷑ tñ intellige, vt ꝑ Pañ. in ꝯsi.lxxv.col.pe.in.j.vol.dic vt ibi ⁊ per doc.in.l.alimẽta.C. de neg.ge.⁊ in.l.nẽsenius.ff.eo.⁊ in.l.cũ hij.ff.de trãsac.⁊ multa alia ꝓuilegia vltra appellationẽ remotã tradunt̃ per Bart. ip sis alimẽtis in.l.mella in ꝓn.l.de alim.leg.⁊ in.l.alio eo. Et q᷑ Bar.allegat̃ ꝯtrius ibi ⁊ in trac.alimẽto⁊ vide in ꝯcordãtibus ad Bar. in cõcordia.xl.vbi declarat̃ quõ d₃ intelligi hec limi tatio. ⁊ q᷑ debeant̃ ꝯ iure na.hr̃ insti.de iure na.gẽ.⁊ ci.in p̃i. in.l.vel necare in.l.si qs a liberis.ff.de lib.agno.in.l.de alimẽt. .C.de trãs.⁊ in tit.C.de alimen.pupil.praest.⁊ in tit. Ubi pupil. educa.deb. Jõ posui vnã aliã falẽ.ĩ.numero.lxxix.qñ qs vellet appellare ab his, q̃ sunt iuris nãlis, de quo per Albe.post gl. ⁊ doc.in.l.nemo.C.de summa tri.⁊ fi. cato.q᷑ moderat̃. Ibidem
37 dic vt ibi per eum ⁊ in dicta falen.lxxix. ¶ † Octauo fallit in executiuis, nisi modus excedat̃.l.ab executiõe.C.quo.ap.nõ re cip.gl.ij.q.vi.in.§.ab executore, vbi moderat̃.l.ab executore.ff. ꝯ ap.c.nouit extra de ap.vbi ꝓpositus, q ẽt modificat pluribus modis, dic vt ibi ꝑ eñ gl. in.c.appellatiõe.ij.q.vj. Et l₃ ab ipsa nõ appellet̃, tñ a snĩa de exequẽdo sic, vt ꝑ Lanfran.in repe.d. c.qm̃ ꝯ de proba.in glo. interlocutiones ⁊ appellationes, ⁊ qui dat cautellã, q᷑ iudex simpliciter exequat̃ sine snĩa aliqua, de q̃

ample ꝑ Fely.i.c.q᷑ ad ꝯsultationẽ col.xi.⁊ ibi doc.extra de re iud.allegat. Ang.in ꝯsi.cxij.⁊ cipollã in cautella.lxvij.⁊ sequẽ ti incipit no.dic vt ibi q᷑ nõ est bñ tutũ de hoc subiciã vnã falẽ.
38 in ordine.xlvij.† Ex q̃bus infert̃ q᷑ cũ appellatio ⁊ recusatio eq perent̃.c.sup eo lo.ij.extra de app.⁊.d.c.nouit, q᷑ merus exe cutor nõ poterit recusari suspectus, vt in.d.c.nouit ⁊.c.sup eo vbi gl.⁊ ꝑ Spe.de recusa.§.ij.in fi. Jnn.in.d.c.nouit in fi.mãe ⁊ doc.vbi.s̃.Lud.roma.vbi.ĩ.ꝓxime. Et iõ solet q̃ri nunqd pos sit appellari a taxatione expẽsarũ de quo per Lanfran.de oria. in.d.c.qm̃ ꝯ extra de ꝓba.in gl.fi.⁊ in.l.terminato.C.de fruct. ⁊ lit.expẽ.⁊ per prepo.in.c.pastoralis.§.verũ extra de ap.col. fi.vbi cõiter ꝯcludit̃, q᷑ nõ, nisi vt.s̃.q᷑ ẽ meri facti.a quo nõ ap pellat̃ adde.ĩ.falẽ.cxi.adde ad papien̄.in pratica in ti.de forma executionis snĩe in gl.publico nũcio, ⁊ Lanfran. in.d.c.qm̃ cõ tra de ꝓba.in gl.fi.per Ang.are.in.§.hec aũt oĩa instit. de pe. temere litig. Lud.in ꝯsi.cccLvij.prepo.in.c.sepe de app. Fely. in.c.significauerũt de excep. ⁊ in dictis locis de insertione can se cũ sit snĩa interlocutoria, ⁊ maxime per Fely. ⁊ papien̄.vbi.s̃. Adde ad Panor.in ꝯsi.xxxi.in primo vol.vbi limitat nõ pro
39 cedere qñ nõ est seruata forma statutorũ. ¶ † Nono fallit in cã pia ꝫm aliquos, de quo tñ per Alex.in addi.ad Bar. in.l.mel la.ff.de alimẽ.leg. Sed istam falen̄. nititur impugnare Ludo. roma.in auc.similiter.C.ad.l.fal.col.xvi.l₃ affirmet predictam falẽ.proxime.s̃.iõ ex dictis ẽt suis qñ in pia cã interuenit discu ssio alimẽtorũ ꝓcederet. Sed recte ꝯsiderando, vt plurimu₃ cã pia nõ ꝯcernit finaliter nisi tria. Primo circa alimẽta. Scd̃o circa animã. Tertio.circa miserabiles ꝑsonas. Captiuos pau peres ⁊ alios similes quoru₃ omniũ rõ finalis nõ est dissimilis, iõ arguẽdo a simili idẽ dici posset ꝓ nũc nõ insisto. Adde q̃ di
40 xi.s̃.in.vij.falẽ.breuitatis grã. ¶ † Decimo fallit loquendo de iure ciuili in sentẽtijs interlocutorijs regulariter. Et iõ dixit Fe ly.in.c.cũ Jo. heremita extra de fi.instru.col.viij.in fi.⁊ seq. q᷑ appellatio ab interlocutorio dr̃ odiosa, appellatio vero a dif finita dr̃ fauorabilis, assignat rõnem dic vt ibi per eu₃. q᷑ tñ de clara, vt per Bar.⁊ alios doc.in.l.ij.ff.de appel. recip. in.l.añ .C.eo. vbi ample ⁊ per Lanfrã.in.d.gl.interlocutiones carta. vij.in falen̄.prima ⁊ ꝑ Panor. in ꝯsilio.xxxix.in primo dubio in.j.volu.⁊ vbiq₃ ponit̃ rõ, q᷑ põt reparari per appellatione₃ a diffinitiua, vt dixi.s̃.i.vj.falẽ.huius regule de possessorio. Mo dero ẽt vt ꝑ Bal.in.l.j.quasi in fi.C.sen.rescin. non pos.q alio
41 mõ moderat idẽ in.l.ij.C.de epi. aud.†adde ad Alex. in ꝯsil. clxxxiij.in.ij.volu.incipit redemptoris ⁊c.viso ꝓcessũ q dicit q᷑ a snĩa competẽtie iudicis nõ appellat̃ Bar.⁊ doc.in.l.q᷑ iussit .ff.de re iudi. ⁊ in.l.post sniam.ff.de iuris.om.iudi.cũ si.eꝫ tñ vr̃ tenere Bar.in.l.ij.ff.si quis in ius vo.nõ ier.in versic.iuxta hec adde ꝓ.j.opi. Ang.in ꝯs.cxcv.incipit i dei ⁊c.ordinamẽtũ ⁊c. Jtẽ nec a primo decreto appellatur, Bart.in.d.l.ij.⁊.ĩ.in falẽ. lxxxiij. Jtem aliqualiter videtur contrariari Rapha. cuma.in consi.xvij.incipit hieronymus circa finẽ, ẽt qvr̃ moderare, vt non ꝓcedat ꝑdicta falẽ.in snĩa, qua ꝓnuntiat̃ ꝯpromissum non esse fiendũ, ⁊ ibi allegat plura, itẽ moderat̃, qñ h₃ vim diffiniti ue puta in absolutoria ab obseruatiõe iudicij. Ang.are.in.§.fi.
42 insti.de ꝑpe.tẽp.acti.† facit ꝯsiliũ Areti. in ꝯsi.cv. circa col. iij.⁊ seq.q dicit, q᷑ statutũ loquẽs de interloquutoria non exten dit̃ ad illã interloquutoriã, q̃ h₃ vim diffinitiue, faciũt q̃ habent̃ in.l.qđ iussit.ff.de re iud. Nota tñ q᷑ qñ iudex in dubio admit tit cũ clausula si ⁊ in quãtũ, q᷑ tunc nõ dr̃ grauare, q᷑ non appel lat̃, hr̃ ꝑ do.fab.in tracta.de emp.⁊ vẽdi.in.v.parte in fol.vij. ⁊ nouissimi in.l.iudex.ff.de re iud.vbi ꝯcordat Alex.in.l.iulia. §.si de testõ.ff.ad trebel.vide Ludo.in ꝯsi.ccccci.incipit vt de
43 clarationẽ accipiat.† Quid aũt in snĩa de nõ possendo deueniri ad torturã, dic q᷑ qñ sunt purgata indicia nõ appellat pars cu ius interest, A sententia aũt de torquẽdo dic, qđ põt per reum appellari, ita do. Fran. bru.in tractatu de tortura in q̃one fi.in pe.col.vbi de rõne, ⁊ dicit q᷑ statim ẽt de iure ciuili sunt ligate manus iudicis absq₃ alia inhibitione, vide aliqd ꝑ Bal.in.d.l. ij.C.de epi.aud.vbi per plura exẽpla examinat mãm.d.l.ij.⁊ in d.l.añ.ff.⁊.C.de ap.recip. Adde ad ꝯsiliũ Ange.cxv.incipit in
44 dei ⁊c.ꝓ q̃ram⁹ ⁊c.† Et hãc falẽ.multo minus itellige q᷑ nõ v₃ appellatio nõ exp̃ssa cã specifice, vt late hr̃ in cle. appelanti de ap.in.c.vt debitus eo.ti.in antiq.⁊ in.c.j.eo.ti.in.vi.ꝑ glo. in .l.iij.in fi.cũ.l.sequẽti ⁊ ibi Bar..ff.illo eo.ti. Adde ad ea que habent̃ in rub.de re iud.ff.⁊ cano.in rub.de ap.maxime per no uis.⁊ in.c.j.de re iud.⁊ vbiq₃.vbi tractat̃ de snĩa interloquuto ria ⁊ in iuribus preallegatis ⁊ prepo.nũc card.ꝑceptorẽ meũ in c.cũ cessante, vbi refert plures sp̃es interloquutoriarũ de app.

45 ¶ †Undecimo fallit secundum vna opinionē quoties partes consentiunt, q feratur sententia de ꝯsilio sapientis de quo per Specu. in titu. de appel. in §. videndū in fi. ludo. in rubrica de arbi. in carta. iiij. versi. an autem per Cataldinum in addi. in. l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. procons. ꝛ leg. in. ccxj. vbi pro ꝛ contra ampla distinctio pulchre Fely. in. c. causam que de re iudi. col. j. Alex. in. l. fi. ff. de leg. ij. prepo. nunc Cardinalis in rubrica de appel. ꝛ in. c. intimasti. eod. ti. in materia relationis per Bal. in. l. ex illo tēpore. C. de appel. in fi. qui vr̄ ꝯtradicere allegat Bart. in. l. ex consensu ꝛ in. l. j. §. quesitum. ff. de appel. ꝛ J. in fallen. c. ij. vide tex. glo. ꝛ doct. in. c. a iudicibus. ij. q. vj. ꝛ in. c. sane ꝓxime seq. vide ludo. roma. in Rubrica de arbi. col. xiiij. versi. an autem posset.

46 ¶ †Duodecimo fallit in causa reductionis ad arbitrium boni viri ꝫm Panor. in ꝯsil. xxxix. in secundo dubio col. ij. ꝛ in ꝯsil. ij. col. fi. in. j. volu. Scd̄m tamen vnam opinionē, de quo latissime per dn̄m vitalem in tracta. clausularū in. §. postremo viden. restat, ꝛ lāfran. in tractatu de arbi. in. §. xxij. Tamē vr̄ alterare Lud. ꝯsil. cclxi. Paul. de cast. in ꝯsil. xxij. qui allegat concor. Bal. in. l. fi. C. de ꝯtrahen. emp. per prepo. ꝛ nūc Car. qui examinat. in. c. de appellationibus, de appel. per Alexan. in. l. j. ff. de leg. ij. declara tamen ꝛ modera. vt per lafran. vbi. s̄. in fallē. xv. qui allegat Bal. sibi ꝯtrariari ꝛ ꝯcordat, ꝛ idē vr̄ allegare Bald. ꝯtrarium Joā. pet. ferra. in pratica in forma libelli quo agit ad penā ex ꝯpromisso in gl. nec reductio peti. ꝛc. ꝛ distinguit dic vt ibi, versi. sed pone, ꝛ per Bal. in. l. tale pactū. §. qui prouocauit. ff. de pac. de quo per Areti. late in. c. super his de accusa. col. vij. ꝛ sequenti. amplas concordantes allegat pro ꝛ ꝯ. d. baptis. de sancto Blasio in differentijs inter arbitrū ꝛ arbitratorem in carta fi. in pen. differentia, amplas concordantes allegat Alexan. in ꝯsi. xcv. in col. j. in fi. in. ij. volu. Lud. de roma. in ꝯsi. cclxi. incipit super eo. ꝛc.

47 ¶ †Decimotertio fallit in officiali delinquente in offō ꝯdemnato. ita do. Jas. in. l. qui iurisdictioni preest col. iij. ff. de iur. omni. iudi. fallen. viij. habetur in. l. nulli. C. quo. ap. non recip. de quo per paridē in tractatu sindicatus in. c. incipit sindicatur etiam officialis fol. xiiij. ꝛ in. c. ꝯdemnat̄ in fol. xxx. ꝛ in. c. delinquēs fol. xxxvij. ꝛ in folio. lxiij. ꝛ. lxviij. ꝛ alibi sepe, vbi moderat̄ qn̄ de permissu principis ꝛc. Et istam. xiij. faleñ. vr̄ ampliari idem paris in dicto tract. in car. xxvj. in. c. carcer ꝛ carceratus ꝛc. qn̄ officialis rector cognoscit in cā sui officialis ꝑ. d. l. ij. C. quo. ap.

48 ¶ †Decimoquarto fallit in sn̄ia arbitri, q̄ siue equa siue iiqua sit illi est stan̄. l. diem ꝓferre. §. stari. ff. de arbi. q tn̄ intellige, vt ibi declarat̄ per doc. ꝛ per Lanfran. in tracta. de arbi. in prin. col. j. ꝛ in. ij. ꝑte. q. xxij. doc. in. l. si societatē. §. arbitrorum. ff. pro so. idē lanfran. in. d. c. qm̄ ꝯtra in fallen. x. ꝛ. xj. doc. in. l. arbitro. ff. qui sati. cogan. in. l. nō distinguemus. §. cum quidam. ff. de arb. limitat Panor. in. c. j. de plus peti. col. viij. ꝛ vltima in arbitris iuris. Ang. in. §. omniū insti. de act. col. iiij. ver. vltimo sn̄ia arbitri ꝛc. adde que dixi in concor. Bart. in numero. xli. ꝛ per Lanfran. in. d. c. qm̄ ꝯtra fallen̄. x. Adde paridez in dicto tractatu sindi. vide oīno ꝑ ꝛ ꝯ in tex. ꝛ glo. in. c. a iudicibus. ij. q. vj. ꝛ per doc. in. l. ex ꝯsensu. ff. de ap. Lud. in. l. j. ff. de arb. col. xj. qui dicit valde dubitari inter doc. ꝛ tandem se remittit ad dicta per eum in. d. §. stari ꝛ ibi traditur regula. Sed limitatur in casibus de quibus per doc. vbi. s̄.

49 ¶ †Decimoquinto fallit in sn̄ia arbitratoris, si nō excedit legitimū modū lesionis. lāfran. vbi. s̄. in fallē. xi. Alex. in ꝯsi. cxvij. in. iij. volu. qui vr̄ alterare. adde ad dicta. s̄. ꝑxi. ꝛ in iuribus ibi allegatis hec moderant̄ per Bart. ꝛ doct. in. l. j. C. de arbi. nisi ex forma statuti esset factuz ꝯpromissuz ex quo oritur actio, ideo tunc posset appellari ꝛc.

50 ¶ †Decimosexto fallit in arbitrarijs modici ꝑiudicij, ita bal. in sua margarita in lr̄a a ibi appellari non pōt ꝛc. in fi. allegat Jnn. in. c. cōquestus extra de fer. ꝛ. J. in concordāti in. ij. iij. pte, vide Alex. in ꝯsi. cxvij. in. iij. vol. vbi pulchre, ꝛ idē vt sentiunt Bar. ꝛ doc. in col. fi. in. l. admonēdi. ff. de iureiur. qn̄ iudex cuz cā denegaret iuramētū supplectiuū, q̄ nō posset appellari, secus si adhibitis debitis a iure reqsitis. vt ibi de quo ēt ꝑ Ang. Areti. insti. de act. in. §. j. col. iij. q vr̄ moderare qn̄ illud arbitrium esset datuz a. l. vel statuto ꝛc. Sed si bn̄ ꝯsideretur certe nō multū discrepat a ꝑdictis, q̄ illō verbū in mero arbitrio, ꝛ illud verbū in modicis oīa soluūt, ꝛ de rōne vide in. d. trac. de arbi. ꝑ lanfran. in. j. ꝑte col. vi. in vlti. stāpa in versi. reductio de qua materia magis ample ꝓsequere vt per Fely. in. c. sup his col. iiij. ꝛ sequentibus extra de accusa.

¶ Decimoseptimo. fallit in sn̄ia lata super debito fiscbali. l. ab stinēdū. C. quo ap. nō recip. lanfran. vbi. s̄. fallē. iij. Spe. in. d. §. in qbus versi. iiij. in titu. de ap. tex. ꝛ glo. in. §. quotiens. ij. q. vj.

51 ¶ †Decimooctauo fallit in vero contumace. l. ex consensu. §. fi. ff. de ap. Bar. in. l. fi. ff. de in integ. resti. Bal. in. l. cū nō eo die in fi. C. qn̄ ꝓuo. non est necess. in. l. j. C. quo. appel. nō recip. vbi gl. Bar. in. l. ꝛ post edictū. §. fi. ff. de iudi. in. l. ꝑperandū. §. ꝛ si quidē est. C. de iudi. ꝑ Jnno. in. c. j. vt lite non cōtesta glo. in. c. non solū de ap. in. vj. tex. in. c. causam que de rescriptis, tex. in §. sunt quoꝝ alias incipit sunt ēt quoꝝ. ij. q. vj. gl. xxiij. q. iij. in c. de illicita doc. in. d. §. iussus, Areti. in. §. j. in fi. insti. de obli. que ex delict. nas. Qd̄ tn̄ venit moderandū, nisi sit ꝓcurator cōtumax verus, q̄ tunc dn̄s adhuc audit̄ appellans, Bal. in. c. j. vt litis nō cōtest. doc. in. d. §. fi. lanfran. in. d. c. quoniam contra. Bar. expresse in. l. fi. ff. de in integ. resti. preallegata. Jtem moderat Jmol. post do. Anto. ꝛ glo. in cle. j. de dolo ꝛ contu. in contumace in parendo, q̄ pōt appellare, ista ergo fallen. solum loquit̄ in vero cōtumace in nō veniendo, q̄ tunc peccat in

52 duobus, ille aūt, qui nō paret, peccat solū in vno. †Adde Ange. ꝛ doc. in. d. §. ꝛ post edictum. §. fi. ff. de iud. ꝛ in suo tracta de arb. vbi videtur ēt denegare restitutionem in integ. limitat tamen gl. magna. in. d. cle. j. non ꝓcedere qn̄ esset manifestus cōtumax. Alio modo restringit Bal. hanc falen. non procedere pendente aliquo termino assignato ad moraz purgandā potest interim appellare, ita Bal. no. in. l. ij. versi. ex hoc no. C. si pen den. ap. mors inter. idem dicit si erat ꝯtumax iterato citandus, q̄ iudex poterit eū expectare vsqz ad aliam citationē ꝛ interim poterit appellare, adde ad Bar. in. l. j. §. si procur. ff. si quis ius di. nō obtēp. adde ad ea que dixit Fely. in. c. q ad ꝯsultationē col. xiij. ꝛ xvij. ꝛ pe. extra de re iudi. vide tn̄ rotā in decisione. ccxxj. ꝛ. cccl xi. ꝛ. xlvi. ꝛ in. d. cle. i. de dol. ꝛ ꝯtu. ꝑ cano. maxime Jo. de imo. qui late tradit qn̄ dicat̄ verus ꝯtumax, adde ad Panor. ꝛ doc. in. c. cū ad sedē de resti. spol. ꝛ ad Bartol. in. l. iiij. §. condēnatū. ff. de re iudi. Jtē primā moderationē. s̄. tactam qn̄ ꝓcu. fuit cōtumax, q dn̄s pōt appellare, expresse ēt firmat. d. Fely. in. c. j. vt li. nō conte. col. iiij. in versi. si ꝓcuratorē, vbi allegat ibidē canonistas. Et ibi subijcit, qn̄ dn̄s dicat̄ esse in presumpta ignorātia, q̄ ignorans nō negligit, vt hr̄ in cle. j. de con ces. preb. ꝛ glo. ꝛ doc. in verbo distulerit de electio. in. vi. cum si. allegat Bar. in. d. l. i §. fi. ff. qn̄ ap. sit, vbi dicit, q in hoc casu vbi ꝓcedit̄ ꝯ dn̄m ꝫm solitū ordinē iudicioꝝ. Jdeo dicit q ꝑpter ꝯtumaciā ꝓcuratoris pōt ꝓcedi ad primū decretū ꝛ ad dif

53 finitiuā, q̄ hoc est ex ordine iudiciario. † Sz dicit esse veꝝ ꝯtumacē esse delictū, ꝛ nō posse appellare ꝑꝑ cōtumaciaz illud est mera pena cōtumacie. l. ꝯtumacia. ff. de re iud. ꝛ q sit mera pena legis no. Ang. areti. post Rapha. in. l. si plusorio col. iiij. ff. de ap. ita vbā ꝯtumacia ē delictū. Sz h̄ q ꝓcu. delinquat, nūq̄z vr̄ fuisse mādatū. l. si ꝓcu. ff. de ꝯdi. idebi. vbi ꝯcor. ꝛ Fely. amplissime in. c. i. vt lit. nō ꝯte. Sz nō appellare pōt eē nō delictū, vt latius ꝑ bar. vbi. s̄. ꝛ i. l. fi. ad fi. de in integrū. resti. preallegata, vt ibi dixit notabiliter, q si ꝓcu. nō appl̄auit vt. s̄. appellādi ꝑijt sua nā, q̄ nō viuit plus, nō āt finit̄ h̄ in pena nō appellātis. lz q verus ꝯtumax nō audiat̄, est pena ꝯtumacie. ꝛ idem putat bar. de ꝯtumacia curatoris, vel sindici, ꝛ ita dt̄ sentire gl. in. l. nō pōt dolo carere. ff. de reg. iur. q̄z alle. bar. in extrauag. ad reprimēdā in vbo citatū in fi. dicēs, q lz sint citati ꝛ inuēti administratores ciuitatis. ꝛ nō cōpareāt, tn̄ vniuersitas ex hoc

54 nō ꝯstituit̄ in vera ꝯtumacia ꝛ iō pn̄t appellare vt. s̄. † ꝛ ibi declarat pulchre Fely. J. quātū tp̄s debeat dn̄s appellare, ꝛ an illi decē dies dati ad appellā. currant a die sn̄ie late, an vbō a die noticie siue ꝓcu. sit soluēda siue nō ꝑ iteresse ad q tenet̄ nō appellādo, q̄ nō eēt soluēdo ꝓcu. tūc dn̄s hz lōgius tp̄s ad appellā. ꝑ no. ꝑ gl. fi. in. l. j. in fi. ff. qn̄ ap. sit lz corrupte allegat̄ vitio stāpe. q̄ debuit allegar̄ in. l. ij. in fi. vbi aretinus alleg. ēt glo in auc. hodie. C. d̄ app. ꝛ cardi. in. d. c. j. vt lit. nō ꝯt. ꝛ bal. in. l. ab eo. C. qn̄o ꝛ qn̄ iudex in ver. extra quero vbi de rōne, ꝛ in. d. autē. hodie. col. ij. vbi dt̄ q vera cōtumatia ꝓcura. nocet dn̄o. qn̄ ꝯtumatia dn̄i ꝯcurrit cū illa ꝓcuratoris, ꝛ itelligit ꝑdicta, ēt si ꝓcu. omiserit appellare ꝑ dolū, lz videat̄ bar. ibidē aliter dicere. Si aūt ꝓcu. fuit in bona fide, eo q̄ credebat ipse, q sn̄ia fuisset iuste lata, q in dubio presumit̄, tūc dn̄s nō poterit appellare, ꝛ ita restringit̄ dicta prima moderatio, de qua. s̄. ꝛ dt̄ q in dubio presumit̄ bona fides, ꝛ tūc ēt dt̄ Fely. q dn̄s nō haberet recursum ꝯ procuratorē ēt si sit soluendo secundū Bald. quod putat miran. eo q̄ illa bona fides dr̄ potius quedā negligētia vel simplicitas q̄z inexcusabilis, q̄ non poterat errare appellando, lz non

non teneretur prosequi, iuxta.l.inuitus.C.de procu.ꝛ no.in.c. non iniuste.extra de pcu.hẽ in.c.nicolao.de appel.per Prepo.ꝛ nunc Card.ꝛ ita vr̃ iniustum ꝙ dño denegetᷣ omne reme-
55 dium qđ tñ relinqt cogitan.ꝛ ego residerem in eadē sñia,† cum nõ debuerit ignorare iura.ꝛ potuit ꝯsulere pitiores, ꝛ per ꝯñs fuit in lata culpa,vt late hẽ in trac.sindica.per Parid.in fol. xxj.col.iij.hẽ per doc.in.l.plagij.la.ij.C.ad leg.fla.de plag.hẽ per Ang.ꝛ doc.in.l.bene.ꝛ in.l.sicut.C.de prescript.xxx.ann. cum si.ꝛ qñ potuit ꝯsulere peritiores, ẽt non releuat mulieres, ꝛ minores,vt in.l.pen.ꝛ fi.C.de iur.ꝛ fac.ig.ꝛ in.l.iuris ignorātia.C.qui admit.vbi regula cum fallē.Ergo impossibile est ponere in casu predicto bonam fidem que repugnat nature materie subiecte,ergo non põt dici bona fides in isto pcuratore,nisi vt.s̃.dictũ est,si ꝯsultus ab aduocatis suis suasissent non appellare,qđ tñ raro accidit.Subijcit tñ ipse Fely.in.d.c.j.ꝙ rota tꝫ ꝯrium eius,qđ.s̃.dictum est,vcꝫ ꝙ qñ pcurator non est soluēdo,ꝙ dñs habeat longius tps ad appellandum, ꝛ dicit nullibi pbari,nec ex glo.nec ex doc.prealleg.ꝛ hoc dicit Rota in tit. de appel.in.xxvj.in antiquis,vbi firmata prius conclusione de qua.s̃.de negligentia pcuratoris vere ꝯtumacis ꝛc.in non ap-
56 pellando,†subijcit Rota,ꝙ in cā beneficiali lꝫ non possit dici procurator soluendo,vt per glo.ij.ꝛ ibi Imo.in.c.cuꝫ olim.de cau.pos.ꝛ proprie.tñ dñs dꝫ appellare.j̃.decendium,ꝛ nõ post, qꝛ Fely.dubitat de hoc,qꝛ nihil specialitatis induceretᷣ ex hoc, ꝙ pcurator non sit soluendo,attento ꝙ ẽt si est soluendo,põt dominus appellare infra decendiuꝫ,nisi dixeris, ꝙ specialitas sit in eo,ꝙ lꝫ pcurator tanꝗ verus ꝯtumax non possit appellare infra.x.dies,tñ dñs possit,ẽt si pcurator sit soluendo, qꝛ profecto dicit ipse,si predicta sunt vera,adhuc nihil est specialitatis, ex eo ꝙ pcurator non sit soluendo,nam ꝛ si sit soluendo,põt dominus appellare.j̃.x.dies non obstante vera ꝯtumacia pcuratoris.pp̃ que vr̃ dicendum,ꝙ ẽt post.x.dies possit dñs appellare,vt dicit Cardi.qñ procurator neglexit appellare,ꝛ non est
57 soluendo.†Assignat ẽt aliam dr̃iam in hoc circa cursuꝫ decendij,nam si pcurator non est soluendo, dicenduꝫ erit,ꝙ tps non currit dño,nisi a die notitie sñie,ꝗuis alias curat a die sñie late,qñ iudicium est agitatum ꝯtra pcuratorem,ꝛ istud est rõnabile ſm eum,ne ꝯtingat aduersarium locupletari cuꝫ aliena iactura,ꝛ iustam ignorantiam dñi puniri,vbi aũt pcurator est soluendo,tunc decendium bene curreret dño a tpe late sententie, est enim saluum ius ꝯtra pcuratorem, ꝛ forte qñ pcurator fuit vere ꝯtumax,si non est soluendo,curreret decendium dño a die notitie eadem rõne lꝫ aliter senserit Imo.ibidem subijciens Fely.ꝙ vbicunqꝫ.s̃.dictum est,ꝙ lꝫ appellare post.x.dies intelligo post.x.dies a die sñie infra tñ.x.dies a die notitie dñi , ꝛ sic intelligit Cardinaleꝫ,qꝛ nemo sani capitis diceret, ꝙ possit appellare qñcunqꝫ, nam tacendo per.x.dies a die sñie vr̃ acquiescere sñie,ꝛ si dñs hẽret notitiam.j̃.x.dies currentes pcuratori, adhuc credo,ꝙ eo casu quo ipse posset appellare post decendium cursum pcuratori,ipse dñs habeat ẽt.x.dies a die sue notitie,ꝛ dicit ab alijs non ita bene declarari,ꝛ dicit in pratica cō-
58 muniter teneri ab oibus doc.†reprobat tñ dictum Abb.ibidē in.ix.col.qui voluit,ꝙ si dñs misisset pcuratorem diligentem, ꝙ tunc negligentia pcuratoris in non appellando non noceat dño,qꝛ dicit ꝙ in pratica non admitteretᷣ per rõnem predictaꝫ, qꝛ alias est sibi ꝯsultum dño ꝯtra pcuratorem,qñ est soluendo, sed qñ non esset soluendo,dicit,ꝙ remanet saluum ius dño per predicta.Subijciens ẽt,ꝙ ſm obseruantiā Rote ẽt si ipse dñs esset vere ꝯtumax audiretᷣ appellans a diffinitiua.j̃.x.dies computandos a tpe plationis sñie,sed non scientie,ita Rota in nouis.ccclxiiij.incip.itē cum iura clamitent,ꝛ est de dolo ꝛ ꝯtu. xvj.qđ dicit esse not.Nec põt dici,ꝙ dictus stilus corrigat in totum.l.ex ꝯsensu.§.fi.ff.de app.ꝛ not.per glo.magr̃am in cle. si ante de do.ꝛ ꝯtu.non eniꝫ dicit Rota indistincte,ꝙ ꝯtumax verus possit appellare,sed ꝙ põt appellare.j̃.decendium a die sñie.non ergo poterit appellare.j̃.decendium a die notitie sñie put alias põt non verus ꝯtumax,ꝛ in hoc saltem stabit dispositio.d.l.ex ꝯsensu.hec formaliter Fely.in.d.c.j.aliqbus tñ addi.per me.Adde ꝙ fere idem voluit Aret.in.d.l.ij.in fi.ff.qñ ap.sit.eo excepto,ꝙ facit vnam dr̃iam inter minorem ꝛ maiorem,ꝛ dꝫ loquiᷣ de restõne in integrũ,ꝛ idē subijcit de dño absente,itē ampliat,ꝙ lꝫ verus ꝯtumax non possit appellare nomine suo,tñ põt noie alieno,ꝛ sic ẽt tanꝗ tertius pro suo interesse,lꝫ posset morderi,non curo pro nunc in illo me extēdere,qꝛ extra ppositũ principalis materie nostre,de quo tñ per Fely. in.c.qđ ad ꝯsultationē.de re iud.col.iij.adde tñ que dixi in cō-
59 cor.ad Bar.xciiij.†Et ꝯ̃aliter qñ fcm̃ vel negligentia pcuratoris noceat dño vide amplissime per Fely.in.d.c.j.vt li.non ꝯtest.a col.ij.vsqꝫ ad fi.materie,ꝛ in ꝯcor.ibidem,ꝛ per doct. nostros legistas in.d.l.ij.in fi.post glo.ff.qñ ap.sit.ꝛ Cano.in. c.accedens.post glo.extra de pcu.Bar.ꝛ doc.in.l.j.§.si pcurator.ff.si qs iusdi.non obtem.per Cepo.in ꝯsi.lxiiij.sup crialibus per Bar.in.l.cũ filius.§.in hac.ff.de ver.obl.in.l.ꝯ̃nis.ff. de dam.infe.ꝛ per Cepo.in cautel.lxxxvij.incipit iste articu. vbi late,ꝛ aliqd per Prepo.ꝛ nunc Card.in.c.nicolao.extra de ap.ꝛ adde que.j̃.dicentᷣ in ꝯcor.xxviij.que hic adde.ꝛ no.ꝙ Fely.in.d.c.qđ ad ꝯsultationem.col.xviij.ꝙ citatus psonaliter ꝯtumax non dico verus ꝙ indistincte,currit tps.x.dierᷣ ad appellandum ẽt sine alia intimatione,qđ valde mihi est dubitabile per not.in auc.hodie.C.de ap.ꝛ not.in cle.cām.de elec. ꝛ pro nunc non decido,qꝛ nõ est materia nr̃a,psequor regulam.
60 ¶ †Decimonono fallit i sñia regis pncipis,vel pape.l.j.in pn. ff.a qb.ap.non li.ix.q.iij.in.c.cuncta per mũdum.Lāfran.in. d.c.qm̃ ꝯ.fallen.vij.glo.j.in fi.in.c.sicut vnire.de exces.prel. vbi de mā per Pet.ꝛ nunc Card.in rub.de ap.col.xiiij.ꝛ seq. in ver.sed opere precium est scire,ꝛ ver.seq.sed qd de impatore.vbi moderat pcedere in principe non recognoscēte supioreꝫ de iure vel de facto,ꝛ alleg.infinitas ꝯcor.ꝛ ita intellige Alex. de imo.in ꝯsi.ij.in.j.vol.col.pen.vide cino Bar.cepo.qui ẽt hoc limitat,qñ per principē iferiorē prescriptũ fuisset tāto tpe, cuius initij memoria non extaret in ꝯrium,in ꝯsi.xvij.col.pen. in crialibus, ampliat ẽt Catal.in suo tract.sindi.in addi.ad.l. obseruare.§.pficisci.ff.de offi.pcon.ꝛ leg.in.c.ciij.s.qñ pnceps cōmitteret,vt libere pcederetᷣ,adde ad ea que dicentᷣ.j̃.in fallē. xxij.moderat tñ Paris in.d.trac.in.c.subijcio pulchram.q. in fol.xix.col.ij.item extēdit primũ dictuꝫ Barb.in rub.de fi. instru.col.xv.in ver.ex qbus inferᷣ ꝛc.ad oēs principes, ꝛ ciuitates non recognoscentes supiorem.ampliat ẽt Aret.in.d.l.fi. §.iussus.ẽt si ꝯfessus corā principe vellet dicere d̃ errore, qꝛ nõ admittiᷣ,dic vt ibi per eũ,ꝛ late in disputatione pclarissimi eqtis,ꝛ doctissimi,ꝛ non minus facũdia prediti.d.Nicolai tygrini Lucane ciuitatis culminis reducens in quadā sua disputatione circa primũ mēbrum,ista tñ moderat Lud.ro.in suo ꝯsil. dxxj.qñ princeps vel papa sñiam ferret ad relationeꝫ alicuius per.l.j.in prin.ff.qñ ap.sit canonizata.ij.q.vj.in.c.biduuꝫ.in.§. si qdem.in ver.rursus,qꝛ tunc a sñia pape põt appellari ad ꝯciliũ ꝯ̃nale,idē voluit Paris in trac.sindi.in.c.subijcio pulchrā qõnē in fol.xix.q subijcit rõnē dr̃ie,ꝛ nullus allegat.d.ꝯsilium Lud.de quo.s̃.lꝫ stāpa erret in nume.in.d.trac.sindi.Et oino adde q̃ dicā.j̃.in fallē.lxxij.ꝛ tex.in.§.sed lis.ij.q.vj.adđ ꝗ hñr p doc.in.l.j.ff.de of.pref.pto.ꝛ.j̃.prime dicetᷣ,istā tñ moderationē intellige nõ pcedere in casu fallē.xj.s̃.ead.reg.ꝛ.j̃.fallen.cij.
61 ¶ †Vigesimo fallit in sñia pfecti pretorio.l.a pcõsulibus.ff.de ap.l.vnica.C.de sen.pref.pret.Lāfran.in.d.c.qm̃ ꝯ.fallē.ix.ꝛ extendit ad Cardinales,quod reprobat Prepo.nunc Cardi. in.d.rub.col.xv.ideo dic vt ibi per eum faciunt que infra proxj.fallen.dicentur ꝛ habetur in.l.j.ff.de offi.prefe.pret.
62 ¶ †Vigesimoprimo fallit in sñia epi ex eius pꝛogata iurisdictione,vt in.l.si qui ex ꝯsensu ſm vnũ intellectũ.C.de epis.aud. in.l.si q ex ꝯsensu.ff.de ap.do.Ant.in.c.ꝯtrauallis.de iurei.ꝛ glo.mag.circa fi.in.c.p.et.g.de off.del.que dicit,ꝙ est eiusdē nature iurisdictio pꝛogata,que erat ante, Spec.de ap.in.§.in qbus.ver.xxij.dicit ſm leges nõ appellaᷣ,sed ſm canones sic, vt hẽ.ij.q.vj.oīs,Bal.in sua marg.Panor.in.c.j.de re iudi. col.j.intellige tñ qñ sponte,ꝛ nõ p metũ,ꝛ pro vt per doc.in.d. l.si q ex ꝯsensu,amplia ẽt hẽre locũ in sñia Cardi.qꝛ glo, eqparat,ꝛ multo fortius in.d.l.j.ff.de of.prefe.pret.que voluit ꝙ ab eis non appelletᷣ simplr̃,de quo.s̃.pxi.preced.fallē.qđ ego intelligerē a cetu cardinaliũ,put fuit de mente eiusdē Prepo.ꝛ nunc Card.in.d.rub.de ap.ad predictā fallen.adde Bar.per illum tex.quē alij non allegāt in.l.epale.C.de episc.aud.
63 ¶ †Vigesimoscđo fallit qñ cā esset cōmissa alicui in sua ꝯscientia glo.in ver.relinquatᷣ in.c.statutũ.§.assessorē.de rescrip.in. vj.Bal.in.l.ij.C.de sen.ex peri.rec.Lāfran.vbi.s̃.in fallē.xiij. ꝛ in trac.de arbi.in car.ij.in fi.alle.Inno.in.c.fi.de fer.Bal. in.l.cessante.C.qño ꝛ qñ iud.Alex.ꝛ doct.in.l.si sic.ff.de leg.j. Ana.in ꝯsi.xxxiiij.Fely.in addi.in.c.j.de ꝯstit.Moderat tñ do.genitor meus in.l.ab executio.in fi.pn.ff.đ ap.glo.in cle.j. de iure pat.qñ ꝯsciētia esset erronea,qꝛ tunc põt iudicis officiũ implorari.Bal.in.d.l.ij.adde ad doc.maxime Ang.arc.q alleg.ꝯcor.in.§.sed iste.ꝛ in.§.in bonefidei.instit.de acti.hẽ in.l. bonorᷣ.C.q admi.ꝛ ad ꝯcor.Bar.in nu.clxvij.hẽ late p Prep

po. in rub. de ap. in col. xvj. qui alleg. Lud. in rub. de arbi. col. iij. & alia q̃ plura iura, vide .j. in fallen. lxxvj. melius & latius p Natã in cle. sepe. de verb. sig. in §. non sic tñ. in glo. verba ẽm ɔ̃scientiã adde ad fallen. xviij. s̃. ea. reg. & in ɔ̃cor. j̃. lij. in reg. fal len. xiiij. ẽm Jas. lʒ ibi loquat̃ de ciuitate declara tñ, vt. j̃. in fall̃. lxxiij. & predictis adde qd̃ hr̃ in trac. clarum in clausula sed an index &c. col. fi. videtur etiam moderare Fely. in. c. j. de const. col. xviij. adde ad Bar. suo ɔ̃si. cxlviij. incipit literas.

64 ¶ † Uigesimotertio fallit i s̃nia nulla ipso iure, q2 ab ea nõ ap pellat̃. l. si expressim. l. si ɔ̃stat. ff. de ap. rõ est, q2 qd̃ nullũ est ex tingui non põt, & priuatio presupponit habitũ. l. decẽ. ff. de ver. ob. cum si. & cũ dr̃ ꝙ s̃nia extinguit ꝓnunciatũ. l. j. in fi. ff. ad tur pil. Lãfran. vbi. s̃. fallẽ. xiij. vide in. c. j. de re iud. Spec. vbi. s̃. in ver. xviij. nisi quo ad qd. c. j. extra de ap. modera, vt nõ ꝓce dat precise, sʒ relinquit̃ in arbitrio appellãtis, vt in. d. iuribus, vide tñ Bal. in. l. ij. C. de epis. aud. in pluribus qõnib. ibideʒ, & maxime in col. fi. in ver. vlterius. xiij. q̃ro &c. vbi d̃ admissione ꝓbationũ impertinentiũ, vel testes infames, vel vltra terminũ, q2 nulla s̃nia ipso iure, declara tñ vt per Raph. cu. in ɔ̃si. xliiij. dicẽs ꝙ a s̃nia nulla non appellat̃ necessario. C. qñ ꝓuoc. l. j. & p tot. & de ap. l. noiationes. qui pro su. iuris. l. j. de sen. ex pi. rec. l. fi. imo frustra dr̃ appellari. l. ex ɔ̃sensu. §. j. ff. d̃ ap. & . d. l. si ɔ̃stat, põt tñ appellari, & applõ tʒ, & cãm ad supiorẽ deuoluit, per. d. l. si expressim. vbi presupponit̃ appellatũ a s̃nia nulla, & lapsu fataliũ semotũ ergo applõ tenuit, alleg. Innoc. in. c. dilecto. de ap. in glo. pp exceptionẽ dicens saltẽ a grauamine facti posse appellari, vt. C. de ap. l. si qs ꝓuocatione. alleg. Nic. mat. in. l. j. qñ ꝓuo. Jac. de are. in. l. eos. C. de ap. ꝓbat̃ in. l. q̃daʒ mulier familiber. ff. & in. l. carmelia pia. de iure pat. vbi rõne nullitatis

65 fuit appellatũ, & plura allegat, † & dic̃, ꝙ est vtilis applõ a s̃nia nulla qm̃ deuoluit negociũ ad supiorẽ. d. l. j. ad turpi. in fi. C. de ap. l. iiij. ff. de inin. test. l. si qs filio. §. hij aũt. & ꝙ sit cautella ap pellare a s̃nia nulla, alleg. glo. errore in. c. p tuas. de sent. excõ. & Ja. but. de sen. ex pi. reci. l. j. glo. qñ ꝓuo. non est nece. l. j. que vult applõnẽ non tenere reprobari cõiter, idẽ Archi. in. c. j. d̃ re iudi. in vj. in glo. fi. Ego predictis addo do. precept. meum Prepo. & nunc cardi. meritissimum in. c. dilecto filio. extra de ap. col. xv. seq. & seq. vbi dicit idẽ qd̃. s̃. in effectu. Sed litat du pliciter ẽm eũdẽ Cu. q2 lʒ possit appellari a s̃nia nulla, & sit vti lis, vt. s̃. tñ moderat̃ duplr̃, primo qñ s̃nia est nulla defectu iuris dictiõis, qd̃ tñ valde alterat, & ipse ɔ̃cludit ɔ̃triũ rñdẽdo ɔ̃rijs. Jtẽ & scd̃o moderat̃ ẽm eũ, in notoria nullitate, lʒ ẽm eum istud sit sine rõne quo ad effectũ deuolutiuũ, sentiẽs quo ad alios ef fectus non posse appellari, & sic valde restringit̃ ista fallen. ad de. §. item si sententia, & sequentibus. ij. q. vj.

66 ¶ † Uigesimoq̃rto fallit vbi qs diceret statutũ gñale iniquũ, q2 ab eo nõ p̃t applari, ita Bal. in. l. q̃sq̃s. C. quo. ap. nõ recip.

67 ¶ † Uigesimoq̃nto fallit, vbi late essent tres s̃nie de iure cõi su per vno caplõ tm̃, vt in rubro & nigro. C. ne li. i vna ea. q̃ cã ter tio ꝓuo. Lãfran. vbi. s̃. in. d. c. qm̃ ɔ̃. fallẽ. xvij. p Prepo. in. c. tua. de ap. vbi si sit oppositũ ꝓcedũt predicta, Bal. in. d. l. vni ca. glo. in. d. §. audiẽt. in auc. de iudi. colla. vj. que ponit regulã & istã fallẽ. vbi late essent due vigore statutoꝝ, & in idẽ recidunt loco triũ, Bal. in. l. fi. C. de sen. & interlo. o. iud. col. fi. in ver. sʒ nunqd nouissimi. in. l. iiij. §. ɔ̃dẽnatũ. ff. de re iud. & cano. in. c. ex p̃te. lo. ij. de offi. dele. q2 subintrat dispõ statuti de duabus sen tẽtijs sicuti disponit̃ de tribus sentẽtijs vigore iuris cõis, vt in ꝑdictis iuribus adde Bal. in ɔ̃si. cclxxx. col. fi. in. iij. vol. mo dera tñ nisi essent euidẽtissime nulle, vt p Alex. in ɔ̃si. cxvij. in iij. vol. vbi ɔ̃cordãtes plures allegat, adde. s̃. in fallen. vj. in pri ma moderatione, adde. c. si aũt. & . c. sequen. proxi. ij. q. vj.

68 ¶ † Uigesimosexto fallit, in s̃nia sindicatus, Ang. i. §. nulli. in auc. C. quo. ap. Lãfran. vbi. s̃. fall̃. xviij. & per Pari. in trac. sin di. in verbo app. in. c. an a s̃nia lata, in car. xvij. & seq. qui refert plurimoꝝ doc. opi. & tandẽ ita vr̃ ɔ̃cludere q̃ ẽt vr̃ dicere soluʒ habere locũ in legitime ɔ̃uicto, adde. j̃. in fallen. cxv.

69 ¶ † Uigesimoseptio fallit, si appellaret̃ post tp̃s ꝑfixuʒ a iure. auc. sʒ hodie. C. de ap. moderat tñ Bar. in. l. q vltimo. ff. de pe. Spec. in. d. §. in q̃bus. & sic reꝑhendit̃ Bal. in. c. veniẽtes. ex tra d̃ iurein. vt tp̃s. x. dieꝝ de q̃bus. s̃. nõ habeat hodie locũ in crialibus, nec in s̃nia excõicationis, ita glo. in. c. sacro. in fi. de sen. excõ. Ego aũt dicerẽ, nisi grauamen esset successiuũ, vt per Jmo. in cle. cãm. de elec. col. ix. & per Prepo & nunc card. in c. ex p̃te. col. ij. et. iij. de ap. & in. c. vt debitus. eo. ti. in addi. & p Pari. in trac. sindi. in verbo app. col. ij. in sol. xvij. vbi ɔ̃cor. & ibi moderat̃ per Ang. are. in trac. malefi. in glo. q index dictũ Gayũ retineri &c. q dicit q̃ incarceratus põt appellare omnĩ die ẽt post. x. dies, q2 oi die grauat̃, & allegat ɔ̃cordãtes, intelli ge tñ vt in glo. fi. in. l. j. in fi. ff. qñ ap. sit. adde oino que hñr per Fely. in. c. accepimus. de fi. instru. col. iij. ver. ij. declara, vt nõ ꝓcedat &c. q alleg. ɔ̃cor. Jtẽ moderat̃ & alio mõ p totũ titu. de his q per met. iud. nõ ap. q2 facta ꝓtestatione audit̃ appellans & post. x. dies qñ p metũ &c. Ampliat̃ hec fallẽ. vt procedat in quacunq̃ persona etiaʒ in milite, vt habetur in. l. qui suspectũ. §. fi. ff. de ap. declerantur tamen predicta per Fely. in. c. quod ad ɔ̃sultationem. de re iudi. in carta pen. & fina.

70 ¶ † Uigesimooctauo fallit si appellet̃ ab edicto diui adriani, glo. fi. in. l. ij. C. de edic. di. ad. tol. Bal. in. d. sua marg. q dicit, ꝙ est singularis. Sed ista fallẽ. parũ differt ab illa d̃ qua. s̃. fal len. v. & aliqd dixi in. vj. in. xv. moderatione, nisi pp statuta, vel decreta ducalia hr̃ditatem defuncti ɔ̃tinuari in heredeʒ aliud disponeret̃, vt ɔ̃tingit in decreto ducali nr̃o, in quo casu dr̃ia es set, q2 decretũ presupponit declaratoriã debere declarare here dem possessorẽ, & ꝓuisio illius edicti ɔ̃sistit imittendo, & dr̃ ve ra possessio, illa dicti statuti dicit̃ ficta, alias nominat̃ ciuilissi ma, cũ non querat̃ aio & corpore, vel aliquo actu, q habeat̃ pro illo, ꝓut iura volunt, in. l. quẽadmodũ. ff. de acq. pos. & late per glo. not. in. l. j. C. de acq. pos. adde ɔ̃siliũ Bal. cclxxx. icipit sta tuta ꝙ ɔ̃ductor, & ɔ̃si. cxxvj. incipit ꝑmissis in. iij. vol. & p Jas. precep. meum copiosissimũ in. l. si sorori. C. de iu. delib. per do. Alex. in ɔ̃si. lxxxij. & prece. in. ij. vol. & est duplicatũ in. iij. vol. nu. xxxviij. hr̃ ẽt de illo decreto per Alex. in ɔ̃si. xxxvij. col. iij. in. j. vol. Lud. & doc. in. l. j. in prin. & in. l. cũ hẽdes. ff. d̃ acq. po. Bal. in. l. ea. l. C. de ɔ̃di. ob cau. & in. c. cũ venissent. & in. c. iteʒ cũ qs. ex̃ de resti. spo. in. l. j. col. iij. C. si plu. vna sen. & in. l. fin. C. de sa. san. eccl. Ang. in. l. q vniuersas. §. j. ff. de acq. po. Bal. in auc. defunc. C. ad tert. & in rub. de cã po. & ꝓpri. Bal. in. l. ij. C. de serui. & aq. in. l. reglr̃. ff. de peti. he. Pau. de ca. in. l. seruuʒ. de rei vend. & in ɔ̃si. cxxxj. Barb. in ɔ̃si. lviij. col. iij. & vbiq̃ cõ cordãtes, & in rub. repetita per eũ. C. q admit. ad bo. pos.

71 ¶ † Uigesimonono fallit, qñ est interposita applõ p victũ sup principali, & victor vellet appellare ꝓ expeñ. q2 non põt, q2 iu dex istius applõnis supplet sup expeñ. ẽt si appellans applõni renunciet. l. fi. C. qñ ꝓuo. non est neces. & rõnẽ assignat Bal. in sua marg. Rota in decis. cl. moderat̃ tñ in. c. sigñauerunt. de ex cep. Spec. vbi. s̃. in. d. §. in q̃bus. ver. xxxiiij. de quo latius dic vt per natã in repe. cle. sepe. de ver. sig. in. §. que oia. col. viij. & x. q vr̃ moderare, qñ victus solũ appellauit in passibus & pun ctis ɔ̃ se faientibus &c. Uide ẽt ample do. precep. meũ Prep. & nunc cardi. in. c. si duobus. de ap. vbi distinctio not. & perfe cta, & . j̃. in fallẽ. lxxxviij. & magis ample q̃ alibi per Fely. in. d. c. significauerũt. qui magistralr̃ loquitur per plures colum.

72 ¶ † Trigesimo fallit, non inserta ltia cã in casibus in q̃bus re grit̃, & de q̃bus in. c. qd̃ ad ɔ̃sultationẽ. & in. c. sicut. cũ si. extra de re iud. & in iuribus alleg. s̃. paulo ante regulã in ɔ̃cordia gl. in. c. cũ cãm. extra de app. incipit sed nunqd in fi. hr̃ in. c. cum bertoldus. de re iud. Alex. in apost. ad Bar. in. l. ꝓperandũ. §. illo, ꝓculdubio. C. de iudi. Bal. & Alex. in. l. minoribus. C. de his q. vt indi. Papiẽ. in prat. in forma s̃nie diffi. Ang. in trac. malefi. in glo. & q2 nobis ɔ̃stat, per Prepo. in. c. vt debitus. de ap. maxime in col. iiij. et col. xxvij. in addi. & col. xxij. & in. c. si gnificante. col. ij. & in. c. ɔ̃stitutio. post glo. in. c. bone. col. xij. & seq. & in. c. dilecto. col. xxiij. eo. ti. & alibi sepe. Adde ẽt q̃plu ra nota. tradita per Fely. in. c. accedens. lo. j. vt li. non ɔ̃test. & in. c. sup lr̃is. col. ix. de rescri. in ver. decima rl̃a &c. vbi alleg. ɔ̃cor. & alias ɔ̃cor. dicit se dedisse in. c. cũ sup. de re indi. & alle gat not. rl̃am traditã p Lud. in ɔ̃si. ccccLxxxiij. col. pen. incipit dubitat̃ primo dicẽdũ, ꝙ vbi ex aliqua cã licitum est recede re a regulis iuris cõis, ꝙ dʒ exprimi causa, & sic nõ sufficit cãm subesse, nisi exprimatur qd̃ no. ad plura in pratica.

73 ¶ † Trigesimop̃imo fallit, in s̃nia excõicationis post latã sen tentiã, q2 secũ trahit executionẽ. c. pastoralis. §. veꝝ, vbi Pre po. extra de ap. post glo. ibi et illã seq̃t̃ Bal. in. d. sua marg. & in. c. ꝓterea. & in. c. sup eo. lo. ij. & in. c. ad hec. & in. c. sepe. col. xvij. vbi limitat̃ per eundẽ Prepo. per Jnno. in. c. inq̃sitioneʒ. extra illo eo. & in. c. per tuas. eo. tit. Spec. eo. ti. in. §. in q̃bus. ver. xvij. per Albe. in. l. fi. C. si a non cõpe. iud. & per Ange. in trac. malefi. in addi. in vlti. glo. in addi. incipit tu auteʒ in hac materia in fi. & magis furiosius, & perfecte per Fely. in. c. signi ficauerunt. de excep. in vltima carta.

74 ¶ † Trigesimoscd̃o fallit, si appellet̃ ab excessu executionis, & nõ appellet̃ a tãto, vt p Jnno. in. c. sup eo. extra qd̃ me. cau. Bal.

Bal.in.d.marg.⁊ in.l.terminato.C.de fruc.⁊ li.expen. Panor.in.c.qđ ad ꝯsultationē.de re iud. Lanfran.in.d.c.qm̄ ꝫ. car.pen.vbi dicit ꝙ dʒ exprimi q̄titas lesionis, alias non admittit̄ a toto applo,lʒ alterare videat̄ aliqualr̄ Bal.in addi.ad Spec.in ti.de exec.sen.col.j.ver.non est necesse.⁊ nō lʒ appel lare nisi semel,vide Fely.in.c.qđ ad ꝯsultationem.de re iudi. col.xvj.⁊ allegat concor.⁊ dicit alibi non reperisse.

75 ¶ †Trigesimotertio fallit,qn̄ qs vellet appellare ab vno arti culo ex ꝯnexis cū alijs,a qbus non pōt appellari, ita Abb.in. c.ij.reqris.de ap.⁊ Bal.in sua marg.seu singularibus. Quid aūt in accessorijs vbi non admittit̄ in principali videbimus.j.in lxvij.adde Bal.in.l.si is q.C.si pēd.ap.mors interue.vbi dr̄ ꝙ dānatus pp furtū nō pōt appellare ab infamia,vide aliqd per doc.maxime Fely.in.d.c.significauerunt.de excep.

76 ¶ †Trigesimoquarto fallit in dolose appellante in.c.vt debi tus.ex̄ de ap.imo punit̄,vt hr̄ in.c.inter cetera.de ap.Bart. in.l.tutorē.§.tutor.ff.de admi.tu.vbi q frustratorie appellat, est in dolo ⁊ culpa,per Spec.de ap.§.nunc tractemus.paulo an te versi.ceterum.⁊ in.c.pastoralis.per Prepo.in.c.repreben sibilis.⁊ in.d.c.iter cetera.vbi de varijs penis tā de iure ciuili q̄ canonico,q̄ allegant̄ gl.ꝯrie vt videbim⁹.j.i alijs ꝯcor.hinc dicit Barb.in ꝯsi.lj.in.j.vol.col.xxxij.ꝙ qn̄ pars applat aio dilatandi executionē ꝙ non audit̄ per glos.in.c.sup eo.de offi. deleg.idem Barb.in ꝯsi.xviij.eod.volu.col.xj.vbi extēdit ad calūniosas exceptiones per iudicem reijciendas.

77 ¶ †Trigesimoqnto fallit,qn̄ appellat̄ a munerib⁹ ⁊ hono.ec clesiasticis,ita Bal.in.d.suis singul.q alleg.Inno.in.c.ppo suit.de ꝯces.preb.sed meo iudicio dictū Inno.potius loqtur in viij.fallē.vt.s.⁊ si velis intelligere in casu illius.c.fm glo.pen. ibidē tūc dico,ꝙ est potius in fallēt.xix.s.eo.q̄ illa cassatio de qua ibi,fuit fcā p papā,a cuius sententia non appellat̄,vt.s.

78 ¶ †Trigesimosexto fallit,qn̄ qs vellet appellare a pena ipos ta a iure,ita Abb.⁊ Prepo.in.c.ꝯsuluit.el.iij.⁊ in.c.ad nr̄aʒ. extra de ap.Secus a mulcta.l.si qua pena.ff.ď ver.sig.litat tn̄ Bal.in sua marga.in.d.lr̄a a ibi appellari non pōt a pena ⁊c. Prepo.vbi.s.⁊ in.c.q̄ nos.eo.tit.vbi glo.secus a declaratio ne dicte pene.c.cupiētes.§.qđ si p.xx.ď elec.in.vj.Lud.in sin gu.ccxvij.doc.in.l.j.ff.sol.mat.Bald.⁊ doc.in.l.⁊ in multis.⁊ Bal.in.l.a iudicibus.C.de ap.fraternizat cū fallen.xciiij.j.eo. ⁊ aliquid dicet̄ in.lxij.adde in terminis Panor.in ꝯsi.lxviij.in cipit in Christi,⁊ q̄q̄ ⁊c.in secundo volu.

79 ¶ †Trigesimoseptimo fallit a sn̄ia correctionis,per tex.in.c. ad nr̄am,vbi Inno.⁊ Prepo.in.c.cū spāli.in.§.porro.in.c.re prehensibilis.de ap.Bal.in.d.singu.Spec.vbi.s.in.d.§.in q bus.ver.xj.modera tn̄ vt per eundē in ver.xxxvij.⁊ doc.vbi.s. Sed in casibus pmissis dʒ inseri cā Prepo.⁊ Panor.vbi.s. moderatur fm vnam opinionē in prelato notorie criminoso cor rigente licet Prepo.contra in.c.de priore.de appel.

80 ¶ †Trigesimooctauo fallit,si appellet̄ ḡnalr̄,q̄ non admittit̄ vt in.c.inter cetera.de ap.q̄ dʒ esse certa appellatio, declara tū,vt p Prepo.ibidē,⁊.j.pxime in.xl.qđ modera,vt in.c.ꝯsu luit.eo.ti.⁊ per Alex.⁊ doc.in.l.q rome.§.seya.ff.de verb.ob. vbi ēt de applone alternatiua,⁊.j.in fallen.xl.in fi.adde tu om nino circa oia pdicta,que dicunt doc.maxime Fely.in.c.inter cetera de re iud.vbi de appellatiōe generali, ⁊ de alternatiua.

81 ¶ †Trigesimonono fallit,loquēdo de iure ciuili, si appellet̄ p saltū omisso medio, vt hr̄ per Prepo.in rub.⁊ in.c.dilecti filij prior,⁊ in.c.si duobus.ex̄ ď ap.in.l.impatores.ff.eo.in.c.quod clericis.de fo.cōpe.in.c.veniētes.de iureiu.secus de iure ca nonico,vt in pdictis iuribus,⁊ per glo.magnaʒ.in fi.in.c.ij.de ꝯsue.in.vj.⁊ in glo.in verbo rōnabili in.d.c.vt debitus.mode rat multipliciter Prepo.in.c.pastoralis.de appel.de quo per Alex.in.l.qui rome.in.§.seia.ff.de verbo.oblig.

82 ¶ †Quadragesimo fallit,si appellaret̄ ad oēs supiores, q̄ dʒ appellari nominatim ad talē,Prepo.vbi.s.ꝙ litat Lud.ꝯsil. cclx.incipit oipotētis ⁊c.circa ppositū,qn̄ esset ex iusta cā in certitudinis,pro quo facit.c.ꝯstitutus.de in integ.rest.⁊ ita dif fert a fallē.xxxviij.s.eod.q̄ intelligit̄ quo ad grauamina h quo ad psonas ad quē seu quos appellat̄,vide Inno.in.c.bone.ex̄ ď ap.lʒ ꝯ Bar.⁊ doc.in.l.j.§.si qs.in ℣.ex̄ q̄ro qd si qs appel lauit.ff.eo.⁊ ibi Jo.de imo.Bal.in suis singu.de qbus.s.q alle gat Inn.in.d.c.bone.tenere ꝯ,de quo late p doc.in.c.inter ce tera.Bal.in.l.cū pponas.C.de bo.auc.iud.pos.q vr̄ modera re,vt.s.moderat ēt tex.⁊ doc.in.d.§.si qs.in.d.l.j.ff.eo.qn̄ per errorē facti pbabilis,qđ quasi recidit in idē nisi ⁊c. Moderat ēt Alex.in ꝯsi.clxvij.⁊ in ꝯsi.clxxxij.incipit redēptoris ⁊c.vi

so pcessu cāe in.ij.vol.pcedere,nisi.j.tps datū ad appellā.de clarasset corā quo vellet,pseq dictā applonē,q̄ tūc valeret.iteʒ vr̄ ꝯcludere.d.Alex.in.d.ꝯsi.clxvij.incipit redēptoris ⁊c.vi so toto pcessu in.ij.vol.ꝙ.d.fallē.solū pcedat de iure cano.se cus de iure ciuili pp ꝯria.s.alleg.maxime p Imo.in.d.§.si qs. q̄ oia bn̄ no.vide aliqd p Alex.in.d.l.q rome.in.§.seia.ff.ď ℣. ob.vbi ēt qn̄ alternatiue appellat̄,vt.s.in fall.xxxviij.p Lud.i ꝯsi.cclx.incipit oipotētis ⁊c.circa ppositū thema ⁊c.

83 ¶ †Quadragesimoprimo fallit,si appellet̄ a pari ad parē,pu ta de vicario epi ad ipm epm,cū sit idē tribunal,vt p Prep.in in rub.in col.vj.de ap.qđ pcedit de iure cano.secus de iure ci uili,vt ibidē p ipm p.l.a pcōsulibus.⁊ in.l.pcipimus.C.de ap. qđ Bal.moderat solū pcedere a vicario pfecti pto.in sua mar ga.in lr̄a,s,ibi sn̄ia ver.xv.dubitatū tn̄ fuit inter dn̄os de Ro. non procedere in extraiudicialibus,quasi.c.ij.de consue.in.vj. non loquatur in extraiudicialibus,sed cōtra concluditur in de cisione.cclxviij.incipit.item si episcopus ⁊c.

84 ¶ †Quadragesimoscđo fallit,⁊ multo minus vʒ applo de ma iori ad minus tribunal,vt p Prep.vbi.s.in.d.rub.col.vj.ver. resultat.pʒ ēt fm Panor.⁊ Prep.ex diffinitione applonis,vt in rub.ampliat̄ ēt p Barb.in rub.de fi.instr.in repe.col.lxxij. in ver.⁊ iō dixit glo.ꝙ nō valeret ꝯsuetudo ꝯria,p glo.in.c.nō putamus.de consue.in.vj.Panor.in.c.fi.col.fi.de preca.

¶ Quadragesimotertio fallit,si qs appellat a nullo grauami ne,q̄ nō grauatus nō applat.ij.q.vj.nā solēt.⁊.l.fi.C.qn̄ puo. nō est nec.⁊.d.c.vt debitus.de ap.Et est applo remediū op pressor,qđ hic non ꝯuenit,vt in.d.rub.in diffinitione,⁊ in.c.ij. in.j.no.⁊ hinc cōiter dici solet,si grauaris appella.Ang.in cō si.clxxxviij.⁊ ꝙ an̄ sn̄ie plationē reglr̄ nō pōt appellari,Bal. in suis singu.alleg.Inno.in.c.accedēs.ex̄ vt li.nō ꝯtest.q̄ an̄ nō granat̄.⁊ silr̄ in dilationibus iustis nō appellat̄,Inno.in.c. j.de dila.Bal.in.d.singu.Spec.vbi.s.in ver.xxxvij.Prep. in.d.c.vt debitus.col.xxiiij.ver.circa primū.in.c.fi.de exce. idē Prep.in.c.si duobus.in no.⁊ in.c.pastoralis.eo.ti.Bal. in.l.fi.C.qn̄.puo.nō est nec.faciūt q̄ dicta sunt.s.in fall.xxix.dn̄ allegani Natā in repe.cle.sepe.in.d.§.q̄ oia.col.viij.vbi dixit ꝙ qs nō appellat a sn̄ia lata.p se,vel ēt si appellaret a pcepto ď agēdo.j.tps,de quo in.l.diffamari.C.de inge.ma.qn̄ cā cogni ta,al's si fiat sine cāe cognitione posset appellari, vt p Ang.in rub.insti.de excep.in.q.ix.princ.ver.ex qbus,p no.p Bar.in l.titia.in fi.ff.de accus.arguēdo a ꝯrio determinationis eor,ꝙ satis declat Bal.in.d.l.diffamari dic vt ibi p eū,⁊ infinita pos sent poni exēpla maxime in interlocutorijs,de qbus.s.in fal.x. adde q̄ hn̄r in.c.si duobus.ď ap.⁊ ad ea q̄ hn̄r i.c.q̄ frōte.e.ti.

85 ¶ †Quadragesimoqrto fallit,si appellet̄ corā alio q̄ corā iudi ce a quo,vt in rubro ⁊ nigro.ff.qs ⁊ a quo ap.p Prep.in.d.c. vt debitus.in no.col.vj.moderat̄ ista fallē.qn̄ nō posset hr̄i co pia iudicis a quo,vel ad quē vt hr̄ in.c.applo.ex̄ de ap.in.vj.i glo.ij.⁊ ibi Gemi.⁊ doc.q̄ tūc dʒ applari corā honestis psonis ita doc.vbi.s.⁊ hr̄ in.c.suggestū.⁊ in.c.fi.maxime p Prep.de ap.ita litat̄ dictū Inn.in.c.dilectus.de ap.q voluit, ꝙ applo i abn̄tia iudicis eximat appellātē a iurisdictione iudicis a quo. Panor.⁊ alij in.d.c.qđ ad ꝯsultationē.de re ind.de modera tione vide in cle.j.de ap.⁊ p Bal.in.l.fi.C.de his q p met.iu. nō ap.ver.ex hoc.no.vide Rotā in decis.ccclxiij.incipit.item si appellantem,adde que habentur.j.in fallen.xcij.

86 ¶ †Quadragesimoqnto fallit i sn̄ia sortis,ita Prep.in.d.ru. col.xvij.℣.⁊ p pdicta,moderat tn̄,qn̄ est enormis lesio,vt pos sit reparari alio remedio semp qđ no.p diuidētibus ad sortē,ď quo in trac.de pmogenitura.col.j.q lʒ,ꝙ forte fieri dʒ,allegat̄ Vincē.paleoti in.l.cū qd.ff.si cer.pe.p Bar.⁊ doct.in.l.diui sionis.ff.de pac.in.l.fi.C.cōi di.⁊ do.pcep.meus Ambro.opi zonus in.l.filiussa.§.diui.in repe.de leg.j.in car.xxj.col.iiij.q̄ litat Bal.pcedere in diuisione extraiudiciali,secus si fiat iudicia liter,q̄ statim sortit̄ effectū,nisi stati.j.tpa appellet̄ p lesuʒ in.l. maioribus.C.cō.vt.iud.idē Bal.in ꝯsi.cccxxxviij.ad fi.⁊.cc lvij.in.ij.vol.adde Bar.⁊ doc.in.l.diuisiōis.C.de pac.⁊ Pa nor.in.c.j.ex̄ de parroc.⁊ in.l.j.C.de his q se defe.lib.x.⁊ in.l. suus quoqʒ.vbi Bal.ff.de hr̄.insti.⁊ Alex.in.l.ab emptione.ff. de pac.Bal.in.l.j.C.si aduer.trā.in.l.quotiēs.C.de fideic.vbi q̄rit̄,an diuisio sit ꝯctus,an nomē ḡnis ⁊c.adde ad ea q̄ hn̄r in. l.edicto.ff.de iu.fi.Ang.are.in trac.malefi.in glo.dādis ⁊ sol uēdis,⁊ in.§.q̄dā.insti.de act.⁊ Bal.in ꝯsi.cccxxxviij.in.ij.vo lu.⁊ in.l.ij.C.qn̄ ⁊ qbus q̄rta ps deb.⁊ in.l.si maior.C.cōi di.cū si.adde q̄ hn̄r p Bal.in.l.ptor.§.fi.ff.de mino.vbi dr̄ ꝙ minor nō petit restōnē p diuisionē forte factā adde Fely.in.c.illō.de

presump. adde Pan. in ɔsi. xciiij. et. xciij. ꝛ in ɔsi. ccxxx. adde Bar. ꝛ doc. i. l. si plures. §. fi. ff. de admi. tu. vbi dicit, ꝙ q̃n vna partium non vult facere diuisionem, iudex facit ex officio.

87 ¶ †Quadragesimosexto fallit, q̃n semel eēt appłatū valide, ꝛ vellet ab eadē sñia intra ēt tp̄s appellādi appłare iterū, q̄ p̄ma appło impedit scd̄am, dic tñ vt p Prep. in. c. tua. ex̄ de ap. q̄ sufficit vnica appło, ꝛ pcedit p regulā, ꝛ fallen. Bal. in. l. iij. C. de ap. doc. in. l. cū pcur. §. j. ff. de no. ope. nun. vbi plene.

88 ¶ †Quadragesimoseptimo fallit ƀm vnā opi. in sñia ꝺ exequēdo, Lāfran. in. d. reg. in. d. c. q̃m ꝫ. fallē. ij. dic tñ vt ibi, ꝛ p do. Ant. de cana. in suo trac. de exec. instru. q. xlvj. ꝛ vꝛ ɔcludere, ꝙ possit appłari, nisi pcesserit sñia diffiniti. pambula. dū loqtur de act. in fcm̄ ꝛc. ꝛ alleg. plura iura, q̄ tādē vīr ɔriari, iō ad ipsos me refero breuitatis gr̄a, ꝛ aliqd dixi. s̄. in fallē. viij. vbi cōcor. vide oino p Fely. in. c. ꝙ ad ɔsultationē. de re iudi. ꝛ hanc fallē. seq̄r Bal. in. l. ab executio. C. quo. ap. nō reci. in fi. j. col. ꝙ nō appellat̄, nisi excedat̄ modus, vt ꝺt ēt do. Ant. in. d. tra. ꝛ. d. q. xlvj. idē ɔcludit post multa iura alle. ꝛ ꝺt eē cōem sñiam Alex. ꝺ imo. in ɔsi. xcv. in. ij. vol. ici. in xp̄i ꝛc. visis pcessib⁹ ꝛc. alleg. Spec. in ti. de ap. §. in qbus. ver. v. ꝛ in ti. de exec. sen. §. hr̄. ver. ſꝫ scd̄o, hr̄ p Bar. in. l. ab executore. p̄alleg. p Ang. allegātē glo. in. l. si cū exceptione. §. h̄ aūt. ff. ꝙ me. cā. Ang. i ɔsi. cxij. al's. cxiiij. ꝛ seq. ꝛ in cautel. Cep. nu. lxvij. icipit no. ꝙ lꝫ. ꝛ circa p̄dicta an possit appellari ab executore mero, si modū nō excedat, vide Prep. ꝛ nūc card. in. c. nouit. ex̄ de ap. ꝛ in iuri. ibidē ample alleg. p eū, ꝛ Alex. in ɔsi. cxiij. col. fi. in. v. volu. Ana. in ɔsi. xxvj. in prin. ꝛ in iuribus pallegatis.

¶ Quadragesimooctauo fallit, in eo. q sine cā saltē verisili requisitꝰ nō iurauit de calūnia. Bar. ꝛ doc. in. l. ij. §. ꝙ si actor. C. de iura. cal. cano. in. c. cum in causa. extra eo. ti.

89 ¶ †Quadragesimonono fallit, si appellās recesserit ab abſñtia iudicis a quo añ rñsionē datā admissiōis appłonis vel forte, q̄ respuerit, seu dederit apłos refutatorios, ita Bal. in. d. sñis sin gu. q alleg. Jnn. in. c. sup eo. ꝛ in. c. iterposita. de ap. sed tu dic ꝙ ista nō est ꝑprie fallē. a dcā reg. q̄ nō ꝑuenit annullatio act⁹ ex eo ꝙ fuerit ꝑhibita appło, ſꝫ q̄ nō obseruauit post appłonē factā obseruātiā iuris, vt in iuri. p̄alleg. vide in cle. q̃diu. ꝺ ap. nisi dixeris sustinendo eā, q̄ q̄ incōtinēti fiūt vīr in eē. l. lecta. ver. dicebā. ff. si cer. pe. cū si. ꝛ iūctis his, q̄ hr̄ in. l. ij. §. prius. ff. de vulg. ꝛ pup. q̄ q̄ fiunt in eodē actu, non p̄nt dici prius neqꝫ posterius, dūmodo agant̄ de substātia eiusdem actus. cogita.

90 ¶ †Quinq̄gesimo fallit, a sñia iter alios acta. l. a sñia. ff. de ap. in. c. cū iter. R. ex̄ de elec. moderat̄ vt ibidē ꝛ in. c. cū sup. ꝺ re iud. nisi in casibus, puta pcessum est ꝫ nō hn̄tē iteresse, q̄ tunc talis appellat Bal. in. l. fi. C. de fideicō. lib. ver. q̄ro quō iudex fert sñiam ꝛc. Alex. in. l. j. ꝺ ap. recip. ꝛ in casu. l. nō tm̄. ff. ꝺ ap. qꝺ litat Ang. suo ɔsi. xlvj. ꝛ ibi p eū. alius casus in cle. j. in p̄n. ex̄ de exces. pla. glo. in ꝟ. ptinēt. in. c. auctoritate. priuil. in. vj. ampliat̄ ēt in seruo ꝛ monacho ꝛc. vt i. l. creditor. in p̄n. ff. ꝺ ap. vbi doc. ꝛ in. l. sepe. ff. de re iud. itellige tñ nō pcedeꝛ in ex̄iudicialibus, vt p Pañ. in. c. j. de his q̄ fi. a ma. par. cap.

91 ¶ †Quinquagesimoprimo fallit, q̃n qs friuole appellauit ab interlocutoria, q̄ nō p̄t postea appłare a diffinitiua, cle. vnica. de do. ꝛ ɔtu. ꝛ i. c. j. vt li. nō ɔte. idē si friuole, ꝛ nō appellasset, vt. s̄. ſꝫ si bis appellās fuisset repulsus nō p̄t appłare a diffinitiua, vt hr̄ in cle. fi. de appel. Nos aūt statutum habemus in hac ciuitate Placeñ. ꝙ non licet aggrauari nisi semel ab interlocutoria, nec preiudicatur appellationi a diffinitiua.

92 ¶ †Quinquagesimoscd̄o fallit, vt nō fiat electio, q̄ talis appellatio nō vꝫ, ſꝫ ꝙ nō fiat iniusta, glo. in. c. ɔsideramus. de elec. ꝛ in tex. in. c. cū nobis olim. ꝛ aliqd in. c. cū iter. R. eo. ti. moderat̄ aliquāł in. c. bone. lo. j. illo eo. ti. in gl. v. Spe. vbi. s̄. in ꝟ. xxiij. adde tu i. c. fi. de sup. neg. prel. vbi tex. ꝛ ibi hr̄ q̄n appellat̄ a sñia ɔfirmatiōis electi ab archiep̄o post tp̄s decursum. vj. mensiū episcopo ꝛ capitulo, qui non eligerunt. j. tp̄s eorum.

93 ¶ †Quinquagesimotertio fallit, in decimis in. c. tua nobis. de deci. Spe. vbi. s̄. ꝺ ap. §. i qbus. ꝟ. iiij. ꝛ dicet. j̄. ɔ̃nalr̄ i fal. lxij. modera tñ vt ibi p gl. ꝛ doc. ꝛ p gl. i. §. q̄ties. ij. q. vj. ꝛ ibi idē dꝫ ꝙ a tributis nō appłat̄ ꝛ decime dñr esse quoddam tributum.

¶ Quinquagesimoquarto fallit, in noiatione publici muneris vtilitate priuati vt in cura ꝛ tutella. Spec. in. d. §. in qbus. ver. vij. q alleg. ɔcor. secus si sit vtilitate publicū, vt ibi p eū. l. cū in vna. §. tutor. ff. de ap. in. l. si ad scribatum, vbi Bal. de appel.

94 ¶ †Quinq̄gesimoq̄nto fallit, si vellet vn⁹ de capło appłare ab eo ꝙ fec̄ maior ps spe. vbi. s̄. ꝟ. xx. p. c. j. ꝺ his q̄ fi. a ma. p. ca.

¶ Quinq̄gesimosexto fallit, si appellet̄, ne qs i sua ecclesia resideat, p. c. ꝑuenit. eo. ti. Spec. vbi. s̄. in. d. §. in qbus. vers. xxj

95 ¶ †Quinq̄gesimo fallit, in minimis cāis, spe. vbi. s̄. ſꝫ istud idē reprobat i ꝟ. xxv. Prep. idē tꝫ i. c. ꝺ appłonib⁹. ꝛ. ti. q̄ ē dr̄ia iter ius canoni. ꝛ ius ciuile, de quo in. d. c. de appellationibus.

¶ Quinquagesimooctauo fallit, q̃n iudex reuocauit pceptum seu grauamē, sup quo iterponit̄, Spec. vbi. s̄. in ver. xxvij.

96 ¶ †Quinq̄gesimonono fallit, in dānato ꝺ falsa moneta. l. j. C. ꝺ fal. mo. Spe. vbi. s̄. i ꝟ. xxix. ꝛ i addi. Are. in trac. malefi. i gl. fi. in addi. que incipit. tu aūt in hac mā adde ꝛ videtur ꝛc.

¶ Sexagesimo fallit in eo, q acqeuit sñie. c. gratū. de of. dele. l. ad solonē. C. de re iud. Spec. vbi. s̄. ꝟ. xxx. litat̄ tñ p Fely. q̃n pcessit ptestō de nō renūciādo appłoni in. c. sigñauerūt ꝺ testi. col. j. in fi. ꝙ no. ꝛ latius dicet̄. j̄. i fal. xcvj. q̄ fraternizat cū ista.

97 ¶ †Sexagesimop̄mo fallit, si appellet̄ p illū, q ē relapsus in heresim, ꝛ tradit̄ curie seculari, ex̄ de hēti. ꝛ ad abolendā. §. illos quoqꝫ. Spe. in. d. §. in qbus. ver. xxxj. Alb. ꝛ doc. i. l. nemo. C. de sum. tri. ꝛ fi. ca. circa fi. q moderat pcedere de iure canoni. extra de hereti. c. vt officiū. §. deniqꝫ. ꝛ. c. vt inq̄sitionis. §. j. in vj. secus de iure ciuili, per. d. l. ꝛ in maioribus.

98 ¶ †Sexagesimoscd̄o fallit, vbi denegat̄ audiētia, vt. xj. q. iij. rursus in fi. q̄ hn̄ arguit̄, denegat̄ audiētia, ꝗ nō p̄t appłari, vt p Bar. cep. in ɔsi. lxiiij. in col. j. in fi. sup crialib⁹, alij casus ponunt̄. xxiij. di. c. in noie. ꝑpe fi. ꝛ ibi alij casus no. i Spe. vbi. s̄. i ver. xxxj. sub dubio forte. h̄ posset addi casus. c. q̄ris. ꝺ eta. ꝛ q̄ li. ꝛ q̄ hn̄r. s̄. ead. reg. in fal. ij. q̄ sunt plures casus, q h̄ addi p̄nt vbi sparsim in iure ꝑhibet̄ exp̄sse appło, ꝛ vbi iponit̄ ꝑpetuū silentiū. Et p̄ enumerabunt̄, vbi ꝑhibet̄ appło, deiñ vbi iponit̄ ꝑ

99 petuū silētiū. †Et p̄ repit̄, ꝑhibita appło, vt in toto tit. quo. ap. nō recip. ꝛ. ff. a q. ap. nō lꝫ, ꝛ de ap. reci. ꝛ dcm̄ est. s̄. in. j. ij. iij. et iiij. fal. ꝛ in alijs plerisqꝫ locis, ꝛ vltra adde casū in. d. c. q̄ris. p̄alleg. alius casus in. c. dilectus. de fi. p̄sby. alius in. c. cū R. canonicus. de offi. dele. alius in. c. dilectus. de of. leg. alius in. c. q̃to. de offi. iud. ord. alius in. c. ad reprimēdā. illo eo. tit. alius in. c. accepimus. de pac. alius in. c. ex isinuatione. ꝺ pcu. alius in. c. ex quorūdā. de alie. iud. mu. cā fac. alius in. c. ij. de arbit. alius in. c. dilecti eo. alius in. c. ɔquest⁹. de fo. cōp. alius in. c. ceterū. de iura. cal. alius in. c. audita. de resti. spo. alius in. c. ex pte. eo. ti. alius in. c. cū ꝫ. de testi. cog. ꝛ in. c. fi. eo. ti. alius i. c. tua nobis. de iureiu. alius in. c. sicut nr̄is. alius in. c. ex lr̄is eo. alius in. c. psonas. de ap. alius in. c. cū in ecclesia eo. alius i. c. ad audiētiā. ꝺ re. ec. nō alie. alius in. c. ad nr̄am. eo. ti. alius i. c. lr̄as. de ɔces. p̄b. alius in. c. dilect⁹. de p̄b. alius in. c. cū q̄rente de cle. nō resi. alius in. c. relatū eo. alius in. c. clericos. alius in. c. si aūt. de coha. cle. ꝛ mu. alius in. c. cū dilecti. de dona. alius in. c. ex multiplici. de deci. alius in. c. tua nobis. eo. alius in. c. accedēs. de quer. ɔiug. alius in. c. lꝫ. ꝺ vo. alius in. c. pe. ꝺ sta. mo. alius in. c. q̄ clerici de iu. pat. alius in. c. cū clerici. ꝺ cēsi. alius in. c. sigñauit. eo. ti. alius in. c. ad audiētiā. lo. j. de eccle. edi. alius in. c. sicut. ali⁹ in. c. fi. ne cle. vel mo. alius i. c. veniēs de cog. spiri. alius in. c. ex lr̄is. de mr̄i. ɔct. ꝫ. inter. eccle. alius in. c. lator. q fi. sint leg. alius in. c. j. ex̄ de his que fi. a ma. par. cap. alius in. c. iacobus. de simo. alius in. c. ij. de mag. alius in. c. in lr̄is. de rap. alius in. c. ꝙ piculosū. ꝺ vsur. alius in. c. q̃ sit de exces. pl. alius in. c. patētibus. eo. ti. alius in. c. tuarū. eo. tit. alius in. c. fi. de purg. vul. alius in. c. lꝫ de pe. Jn qbus casibus exp̄sse remouet̄ appło, ꝛ q̃n denegat̄ a lege resultat alius effectus, q̄ si ꝑhibeat̄ ab hoie, vide pulchre Fely. in. c. sigñauerūt

100 circa col. fi. ex̄ de exce. ꝛ. ij. q. vj. in. c. si qs p totū est. c. fi. †Siłr sunt alij casus in qbus iponit̄ ꝑpetuū silētiū, qꝺ in idē recidit q̄ tūc nō vlteri⁹ audit̄. Alex. in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dā. inf. col. fi. Et q casus enūerant̄ singłr in. j̄. scrip. iurib. Et p̄ in. c. michael. de fi. p̄sby. ꝛ in. c. fi. de of. archi. ꝛ in. c. ex lr̄is. de trāsa. p Prep. in. c. cū sit. col. ij. ꝺ ap. ꝛ i. c. pe. de his q̄ vi me. ve ca. fi. ꝛ in. c. qłr ꝛ q̃n. de iudi. ꝛ in. c. si diligēti. ꝺ fo. cōp. ꝛ i. c. cū ecclesia sutrina. de cā pos. ꝛ ꝑpri. ꝛ in. c. accepta. de resti. spol. ꝛ i. c. lꝫ cām. de pba. ꝛ in. c. ad nr̄am. eo. ti. ꝛ in. c. auditis. de p̄scri. ꝛ in. c. fi. de ɔces. p̄b. ꝛ in. c. ex tenore. eo. ti. ꝛ i. c. cū venissent. ꝺ insti. ꝛ in. c. ad decorē. eo. ti. ꝛ in. c. dilecto. de p̄b. ꝛ in. c. pe. ꝛ i. c. fi. de pig. ꝛ i. c. tua nobis. de testi. ꝛ i. c. ij. ꝛ in. c. fi. ꝺ suc. ab inte. ꝛ in. c. fi. ꝺ sepul. ꝛ i. c. ex pte. ꝛ in. c. ex trāsmissa. ꝺ deci. ꝛ in. c. cū nō sit eo. de deci. ꝛ in. c. nō est. ꝛ in. c. sane. ꝛ in. c. porrectū. de reg. ꝛ in. c. sigñatū. ꝛ in. c. ex pte. ꝛ in. c. fi. eo. ti. ꝛ de reg. ꝛ in. c. dudū. de quer. ɔiug. Jn. c. ɔstitut⁹. de relig. do. ꝛ in. c. fi. de capel. mo. ꝛ in. c. ex insinuatione. de iu. pat. ꝛ in. c. cū dilect⁹. eo. ꝛ in. c. ꝑhibemus. ꝛ i. c. inouamus. de cēsi. ꝛ i. c. cū instātia. eo. ti. ꝛ in. c. venerabili. eo. ti. ꝛ i. c. cū nup. eo. ti. de censi.

censi.⁊ in.c.fi.eo.⁊ in.c.ex ore.de his que fi.a ma.par.ca.⁊ in
c.sane.de cele.mis.⁊ in.c.fi.eo.⁊ in.c.veniẽs.lo.j.de spon.⁊ in
c.gẽma.eo.⁊ in.c.vbi.d spõ.duo.⁊ in.c.lr̃as.⁊ in.c.ↄtinebat.
eo.ti.⁊ in.c.cũ inhibitio.de clãde.desp.⁊ i.c.accepisti.d spõ.
duo.⁊ in.c.seq.eo.ti.⁊ in.c.fi.q cle.vel vo.⁊ in.c.ij.⁊ in.c.iij.d
eo q du.in ma.quã pol.p adul.⁊ in.c.fi.de cog.spir.⁊ i.c.trãs
misse.⁊ in.c.fi.de eo q cog.ↄsang.vx.d.sue.⁊ in.c.pe.d ↄsang.
⁊ affi.⁊ in.c.insup.⁊ in.c.seq.q mat.accus.pos.⁊ in.c.ex lr̃is.d
diuor.⁊ in.c.signauit.⁊ in.c.seq.de dona.int.vi.⁊ vxo.⁊ in.c.
⁊ si necesse.in eo.ti.⁊ in.c.si ↄstiterit.⁊ in.c.lz.ex̃ de accus.⁊ in.
c.veniẽs.eo.ti.⁊ in.cũ in ecclesie.d simo.⁊ in.c.cũ cent.eo.ti.
⁊ in.c.ij.ne pla.vi.sua.⁊ in.c.ad abolẽdã.ex̃ de hrti.post med.
in ver.illos no.⁊ in.c.vergẽte.eo.ti.⁊ in.c.pe.de adult.⁊ in.c.
q̃ frustra.de vsur.⁊ in.c.latores.de cle.excõ.vel interd.minis.
⁊ in.c.cũ oliz.⁊ in.c.accedẽtibus.de priui.In qbus casibus pa
201 pa vbiq; expsse ponit ppetuũ silẽtiũ,ꝙ phibet applo ⁊c.† sunt
et plres casus in qbus expsse inhibet,lz expsse nõ iponit ppetuũ
silẽtiũ,vt in.c.puilegia.ex̃ de puil.in fi.⁊ in.c.fi.ex̃ de succe.ab
intest.⁊ in.c.sup specula.eo.ti.vbi firmiter iterdicit leges ciui-
les legi publice Parisius.Silr iterdictũ tradit in.c.in his.e.
ti.de pui.vbi dat puilegiũ frĩbus pdicatoribus in eoꝝ celebra-
tiõe sine lnia platoꝝ seculariũ,dũmõ curã nõ tãgãt aiaꝝ,vt ibi
dẽ.Silr posset dici,in.c.iter sollicitudines.de purg.cano.⁊ in
silr,in.c.ad aures.de pe.⁊ in silr,in.c.oẽs.⁊ in.c.seq.⁊ seq.ex̃ d
pe.⁊ re.⁊ in.c.a nobis.lo.ij.ex̃ de sen.excõ.⁊ in.c.cũ iter.ex̃ d
ver.sig.plres.n.alij repiunt tã de iure ciuili ꝙ canonico,lex ex-
presse phibet maxime vbi includit aliqd criale,vel expssum p-
ceptũ iuris,quos difficile eẽt enũerare.Sed aduerten.ꝙ a silr
bus nõ appellat,sz h ppie nõ est mã nra,sz est mã,⁊ casus fallẽ
202 tie.xxxvj.s.eo.⁊.j.in.xciiij.†Sed a dclaratione facti,ꝙ qs cõ-
miserit tale dlictũ,vel tale qd,pp qd qs iciderit in penã,bñ ap
pellat,q: ista possent p errores varios cõmissos tã in pbõnib⁹
ꝙ ex pte iudicãtis reparari p supiore,⁊ id dr,ꝙ non est opus,
ꝙ iudex iponat penã,q: est lex,q̃ iponit ipso facto facta decla-
ratione,id solũ hz iudicare iudex talẽ cõmisisse tale qd,pp qd
lex iponat penã.l.j.ff.ad turpi.imo vt dicit ibi tex.nõ est in arbi
trio iudicis iponere penã.Sed mulctã sic toto tit.de mõ mul-
203 cta.⁊ in.l.si q̃ pena.ff.de ꝟ.sig.†Itẽ aduerte,ꝙ silẽtiũ ppetuũ
et pt p iudicẽ iponi,⁊ de libello quõ dẽat formari,vide pulchre
Bal.in.l.fi.C.vt li.pẽd.⁊c.Et p declone pdictoꝝ oino videã-
tur q̃ dixi in ↄcor.ad Bar.in ↄcor.xxx.⁊ melius i ↄcor.cccxx.
⁊ p Fely.vbi.s.⁊ in.c.ꝙ ad ↄsultationẽ.de re iud.col.xiiij.q di
cit,ꝙ i pdictis casib⁹,qñ pt applari ex cã ⁊c.ꝙ tũc semp est ex
primẽda cã,lz als in diffinitiua nõ eẽt exprimẽda reglr,alleg.
Inn.i.d.c.pastoralis.de of.dele.⁊ doc.in.c.pastoralis.d ap.
204 ℂ †Sexagesimotertio fallit,quotiẽs qs vellet applare ab eo,
ꝙ qs fecit,vel pcurauit fieri.C.de re.cre.⁊ iureiur.l.gñalr.§.j.
in fi.ver.qs.n.⁊c.nã iudicẽ a se vel a pcuratore suo ipetratũ nõ
pt qs recusare.iij.q.iij.offerat ex̃ de cã pos.⁊ ppri.c.cũ oliz.de
off.dele.olim.lo.ij.Nec et appellare pp ingtatẽ psone,ex̃ de
offi.dele.c.sup qõnũ.§.veꝝ.ita Spec.vbi.s.ver.xxxiij.nec mi-
rũ q: pcurãs aliqd fieri semp pdit bñficiũ illius negocij,qd p-
curauit,vide plura exẽpla maxime Ias.in.l.si ꝟo.ff.q sat.cogã.
⁊ in.l.ij.§.fi.ff.si qs can.p Parid.in trac.sindi.fol.lxix.vbi cõ-
cor.de eo q pcurauit hr̃e offm̃ p do.genitorẽ meũ in.l.si seruus
pluriũ.§.si qs.ff.de le.j.⁊ plura exẽpla ponit Fely.in.c.fi.ex̃ de
testi.vbi pulchre,⁊ ꝙ nemo appellet ab eo ꝙ qs fac,voluit An
ge.i ↄsi.cciij.icipit in Dei ⁊c.ex p̊ ⁊c.p.l.a sñia.ff.de ap.⁊ plu-
ra de pcurãtib⁹ legationẽ quõ pdãt plura puilegia p Barb.in
ↄsi.lvj.in princ.incipit in Christi amen.⁊ qdẽ viso pcessu ⁊c.
205 ℂ †Sexagesimoqr̃to fallit,qñ qs vellet applare ab absolo-
ne excõicationis,qñ excõicatus petit se absolui prestita debita
cautione ⁊ iurõ,siue cã excõicationis sit iusta,siue et dubia,vt i
c.sacro.in fi.ex̃ de sen.excõ.de quo vt ibi p glo.⁊ doc.⁊ Spe.
vbi.s.ver.xxvj.intellige tñ pro modificatione,vt intelligit ⁊ de
clarat Preposi.in.c.qua fronte.in col.iiij.post glos.in verbo
cautione,vbi regula cum fallẽ.quatuor.⁊.j.in fallen.lxxij.
206 ℂ †Sexagesimoqnto fallit,ꝯm glo.in.l.si cũ exceptiõe.§.hec
actio.ff.ꝙ me.cã.q̃ dicit,ꝙ qñ i arbitrarijs fert scda sñia post-
ꝙ pma trãsiuit in rẽ iudicatã a scda sñia nõ pt applari.Sed ↄ
determinationẽ illi⁹ gl.Bar.⁊ do.genitor meus in.d.§.iussus.
rephendũt illã opi.lz Ang.⁊ do.meus nitunt ↄcordare cũ di-
stõne,aut ex scda sñia iferat nouũ grauame,⁊ nõ pcedat.d.gl.
aut non inferat,⁊ procedat contraria,dic vt ibi per eos.
ℂ Sexagesimosexto fallit,ꝯm Ang.in.d.§.iussus,ꝙ nõ appel
la: a precepto de re exhibenda,quando ille habet facultatem
exhibendi rem non aliter vt ibi per domi.genito.meum.
107 ℂ †Sexagesimoseptimo fallit,vbi nõ pt applari a diffinitiua
nec quoq; ab iterlocutoria pcedẽte illã,ita Ang.⁊.d.ge.meus
in.d.§.iussus.Ego aũt addo,ꝙ idẽ est in quolz alio incidẽti vel
emergẽti,q: accessoriũ dz seq nãm sui pncipalis,vt in rla acces
soriũ in.vj.in.l.cũ pncipalis.ff.de reg.iu.l.fi.C.p q̃s pso.nob.ac
q.Facit,q: qd nõ ↄcedit directo,nõ dz ↄcedi p indirectũ.l.cuz
hij.§.si cũ his.ff.de trãsa.⁊ in rla iuris cũ qd in.vj.⁊ p Bart.in
suo trac.de arbi.⁊ p Alex.in.l.pr̃is ⁊ filij.ff.de vulg.⁊ pup.al-
leg.Inno.in.c.ↄstitutus.lo vlti.d ap.d.Ant.in.c.qntauallis.
col.pe.ex̃ de iurein.late Par.in trac.sindi.in.c.an cessante di
cto statuto ⁊c.est gl.not.in.l.si cũ exceptiõe.§.h actio.ff.ꝙ me.
cã.lz loqt de applone ab executiõe,nõ aũt a declone,ꝯm doc.
in q̊ tñ dubito pp ꝟba gl.lz lex quã alleg.h suadeat,litant do.
Car.i cle.fi.eo.ti.⁊ doc.i.c.fi.eo.ti.in.vj.Prep.i.c.pastora
lis.i pn.col.vij.i ꝟ.⁊ sic hẽs ⁊c.eo.ti.fac in silr ꝙ voluit Imo.
dũ loqt de nã cãrũ,in cle.sepe.col.vij.in repe.nate de ꝟ.sig.⁊
p ⁊ ↄ p Fely.in.c.cãmq;.de rescrip.in fi.vbi no.loqt.Cõtra.
tñ idẽ Bar.i.l.añ.C.de ap.recip.⁊ q: est sibi ↄrius,vide in cõ
cor.cxcij.vide Bal.in.l.post sñiam.col.ij.C.de sen.⁊ interl.o.
iud.Bal.i ↄsi.cclxxxv.in.ij.vol.⁊ in.l.icerti.C.de iterdi.in fi.
materie vbi vr̃ litare.Sz alr vr̃ loq,ꝙ nõ appellat,in.l.vnica.
col.j.C.si de mo.pos.fu.ap.Are.i.d.l.fi.§.iussus.ff.de ap.tz in-
dutiere i col.j.ꝙ possit applari.Sz in fi.alr vr̃ loq,ↄcordãdo
vide p ⁊ ↄ p Fely.in rub.ex̃ de re iudi.col.v.⁊ seq.⁊ p ista pte
p Bal.in.l.j.in pn.ff.de off.pfe.pt.Abb.i.c.pastoralis.in pn.
col.vj.ex̃ d ap.i.vj.q.Car.i.d.c.vt debit⁹.q̃si in fi.eo.ti.⁊ ali
qd p Alex.in.d.l.pr̃is.⁊ p Pau.de ca.in ↄsi.cccxxj.icipit vi
sis ⁊c.ex qbus clare potes colligere ↄcordiã pdictaꝝ opiñ.ma
xime p Fely.vbi.s.⁊ in.d.ↄcor.ad Bar.adde Bal.in suo ↄs.
lxxxiiij.in.j.vol.vbi pulchre p ⁊ ↄ,vide Parid.in.d.trac.sin-
di.car.xvij.in.c.an stãte statuto ⁊c.⁊ p Ang.i quodã suo tra.
de arbi.col.xj.Prep.⁊ nũc car.i.d.c.pastoralis.⁊ Ang.i ↄs.
xlvj.et.clxxxviij.gl.i.§.ob donationes.in.l.diuortio.ff.sol.mat.
⁊ in singu.Bal.i lr̃a,p,ibi puilegiũ,q alleg.d.gl.⁊ sic ↄriat p-
dicte in.d.§.h actio,hãc pte vr̃ tenere Io.de imo.i cle.pastora
lis.de re iud.col.vj.ꝟ.qro an iudex,vbi dicit,ꝙ possit appla-
ri a sñia,q̃ pnũciat qd eẽ notoriũ,⁊ tñ i notorio nõ applat,vt.s.
i.ij.fal.ita et voluit Pañ.in ↄsi.cj.col.iiij.adde no.p doc.i.l.
j.C.de of.pfe.pt.q: ibi hr̃ ꝙ statutũ loquẽs de phibitiõe applo
nis a diffinitiua non hz locum in interlocutoria.
108 ℂ †Sexagesimooctauo fallit,qñ pnceps,vel papa ↄmisit cãz
applone remota,q: tũc nõ applat,nisi i casib⁹,vt late hr̃ p doc.
i.l.j.§.iterdũ.ff.a q.ap.nõ lz,⁊ p Prep.i.c.pastoralis.i.c.tua
nobis,⁊ i.c.pposuit.⁊ i.c.meminim⁹.ex̃ de ap.⁊ p gl.i ꝟb.rõ
nabili,⁊ doc.i.c.vt debit⁹.vbi Inn.⁊ i.c.pastoralis.de ap.⁊ lz
ista cla applone remota sit odiosa,tñ itelligi dz ltime ⁊ pbabili,
nõ de frustratoria ꝯz ius cõe ad h,vt aliqd opet,q: lex nõ dz ꝯ-
uire de vẽto.l.qd labeo.ff.de car.edi.fac.c.ↄmissa.d elec.i.vj.
l.ij.i fi.C.eo.del.ita do.Ant.i.c.fi.de eo q mit.i pos.q: dz ali-
qd opari.l.si qñ.de le.j.c.si papa.de pui.i.vj.lz ↄ fac,q: rescri
ptũ pncipis dz itelligi ꝯm ius cõe,Pañ.i.c.ex pte.d testi.eo.
fi.p.c.cãm.de rescri.⁊ ibi no.p Inn.i.c.cũ dilect⁹.de ↄsue.id
ↄsiderãda eẽt mã sup q̃ scribit,⁊ cã fina.rescripti,⁊ sic an veri-
silr posset cõprehẽdi mẽs pncipis pp occurrẽtia ⁊c.circa h vi-
de Pañ.i ↄs.xlv.i.j.vol.alle.gl.i.c.ex cõqõne.de resti.spol.
icipit i pñti.q.col.fi.⁊ extẽdit et Pañ.col.vij.i.c.j.⁊ est tex.i
c.fi.ex̃ de mu.peti.vt et hẽat locũ i cã recõuẽtiõis,hr̃ et i.c.j.
de rescri.⁊ p Spec.i.d.§.i qbus.post casus enũeratos vbi phi
bet applo,⁊ q: satis mã expedit p eos,nõ alr me extẽdã.Pa
pi.i prati.i gl.j.i.ij.fal.i libel.i for.appel.vide Pan.i.c.pasto
ralis.i fi.⁊ i.§.pterea.⁊ i.c.sup eo.vbi illa delegatio nõ nocet
tertio,si ledat terti ex illa sñia,d of.dele.p Pañ.i.c.j.i.j.no.
de rescri.Bal.i.l.ij.C.d ap.q vr̃ moderare nõ hr̃e locũ,si talis
iudex alteri cõmittat,q: cũ illa cla nõ pt subdelegare,q: iferior
a papa ñ pt ⁊c.ꝙ no.⁊ sic null⁹ iferior a pncipe pt vti.d.cla ap.
re.de q̊ late p Matã i repe.cle.sepe.de ver.sig.i pn.col.lxxij.⁊
seq.i gl.mãdam⁹,Par.de pu.i trac.sindi.i.c.est tñ.i.x.car.⁊
meli⁹ i ver.applo.i.c.an si statut.supioris ⁊c.in fol.xviij.⁊ tũc
nec et i cã recõuẽtionis,ita Hosti.i sum.de mu.pet.i.§.qlr pce
dẽdũ ⁊c.Pañ.i no.i.c.sup qõnũ.i pn.d of.dele.⁊ extẽdit i.§.
fi.i.c.pastoralis.eo.ti.vide et oino i trac.clau.i.§.cla applõne
remota,vbi et moderat,⁊ cano.i.c.iter ceteras.d re iud.⁊ pul
chre p Fely.i.c.signauerũt.circa fi.ex̃ d exce.q dixit,ꝙ eqpa
rant ista qñ cõmittit a pncipe siue remoueat a statuto,modifi-
cat tñ duplr,adde Alex.ↄs.xcv.in.iiij.vol.col.fi.⁊ ↄs.lxxxvij.

col.pe.in.ij.vol.idē tñ est effectus in vtroq; cāu. Car.flo.i cle. j.ō re iud.q.viij.maio:is tñ effect⁹ est. ptiū renūciatio, q̄ si sta
109 tuto, vel p pncipē remoueaẗ, Pau.i.d.§.fi.⁊ in fal.iiij.s.e.† intellige ēt fm opi.aliquoꝝ ēt si p idirectū remoueret applō, pnta disponēdo, q fieret cōpromissū iter affines ⁊c.qd tñ reprobat Jo.de imo.in h vlti.casu in.l.j.ff.sol.ma.col.vij.in ṽ.itē in nuit ibi Bar.⁊c.qꝛ dt q p tale statutū nō repit iure cautū, q phibeaẗ applō, imo ipie tenuit ꝯriū in.l.fi.C.ō iudi.⁊ tādē fede re distōnis ꝯcordat, qꝛ si simplr statutū dicat cōpromissum fieri dēre, pcedat dictū i.d.l.fi.aut vero statutū pcedit vlteri⁹ dispo nēdo, q obseruetur sub pena, ⁊ tūc videat phibita applō ex mēte statuti, arg.in.l.j.C.de arbi.iūcta.l.si stipulat⁹.C.de vsur.⁊ qd ibi no.in.l.si vno.in pn.ff.loc.q no.ad multa i pratica, qꝛ vr sentire q qtiēs mēs statuti, vel alia dispō disponit ō obuiātia act⁹ q non potest appllari.adde ad ampliationē fal.lxij.s.ea.reg.

110 ¶ † Sexagesimonono fallit, qñ qs vellet applare ex iteruallo viua voce, ⁊ nō in script.vt late hr p Prep.q declat in.d.c.vt debitus.de ap.col.xxx.⁊ seq.in ver.circa sextū, dū dr ⁊c.doc. in.l.j.§.fi.ff.de ap.⁊ per Prepo.⁊ nunc cardi.in.c.pastoralis. in prin.col.pen.extra eo. Secus ergo si incontinēti appelletur per Papien.in prati.vbi.s.in ver.in his script.

111 ¶ † Septuagesimo fallit, in applonib⁹ extindi.q regl̄r phibent nisi in casibus a iure expssis, vt hr p Prep.in rub.eo.col.vj.⁊ in.c.bone.eo.ti.hr in.c.dilecti.de maio.⁊ obe.p Bar.⁊ doc. in.l.fi.ff.de ap.recip.p Bal.in.l.j.C.de arb.late in.l.hi q ad ciuilia.de ap.C.⁊ in.c.ꝯcertationi.de app.in.vj.Pau.de ca.in ꝯs.xxij.dū loqr de cominatione an appelleẗ ab ea.⁊ ꝯcludit q non pt applari, nisi cadat i actū iudiciariū, secus si cadat in actū extindicialē, qꝛ tūc fm Hosti.est locus recusationi, ⁊ ita itelligit gl.⁊ Jo.an.i nouel.i.c.cū cessante.i ṽb.cominādo.de ap. lʒ Prepo.ibi videaẗ alterare, ⁊ i addi.suis alle.ꝯco:.⁊.j.in fal.

112 † Et lʒ pfecte p doc.i.d.c.bone, maxime Prep.⁊ nūc car.tradaẗ mā huius appel.extindicialis. Tñ qdā nouis.i.d.c.dilecti. nituñ vnū notādū valde in prati.addē ad dcā p doc.ibidē, vcʒ dū Jnn.in.d.c.dilecti.dicat in mā, ⁊ referat vnā singula.theoricā, vcʒ q lʒ in iterdicto vñ vi dēat spoliatus necessario pbare duo extrema, vcʒ spoliū, ⁊ possessionē tpe spolij, vt p gl.i.c.oli. ⁊ in.c.cū ad sedē.de resti.spo.l.j.§.j.ff.q vi aut clam, ⁊ in.c.sub orta.p doc.ex de re iud.⁊ in.d.c.bone.de ap.gl.in.l.iij.§, iterdictū h.ff.de vi ⁊ vi ar.no.p gl.i.c.ꝯsultationibus.de of.deleg. Papi.in prati.in lib.spoliate pos.tñ in hac mā attētati, ⁊ reuocādi attētata pēdēte applone extindiciali iterposita ex ltima cā ⁊ pbabili iplorat officiū iudicis, vt fiat reductio in pstinū statū nō solū ꝯ appellatū, ħ ēt ꝯ nō spoliātē, neq; succedētē in vitiū, ꝯ quos nō hʒ locū iterdictū vñ vi, neq; ꝯditio.c.sepe.de restit. spo.iō in hac mā attētati sufficit solū pbare possessionē ⁊ simplicē statū, in quo erat tpe applonis interposite, ⁊ q nūc possessio repiaẗ penes istū tertiū, ē cōis snia doc.⁊ istud tʒ, ⁊ rota de resti.spo.ij.in nouis, ⁊ p Old.ꝯs.cxcix.dicētē q pinguius pui det istud remediū q̄ iterdictū vñ vi recupande pdicta de cā.⁊ Card.ꝯs.x.icipit Jacobus, q vult, q nō sit opus pbaẗ spoliū. Sed solū opus est pbare q tpe mote lit.erat in possessione, vel tpe applonis iterposite extindicial.possidebat, qꝛ idē est de pēdētia lit.⁊ seu tpe applonis, vt.s.itē est pinguis, qꝛ nō exigit iuris ordo, qꝛ de plano pcedit, ita Jo.an.in.c.j.vt lit.nō ꝯtest.secus in iterdicto vñ vi, qꝛ dʒ dari libellus, ⁊ fieri lit.ꝯtest.vt in.c. cū olim.⁊ seq.ex de resti.spo.qd litat rota in ti.de ap.xj.in antiq.vcʒ, qñ pos.ille ꝯ quē agiẗ, ⁊ petiẗ reuocari possideret ex aliqua psumptione de iure cōi ex cā verisili, qꝛ tūc psumiẗ vsus possessione, quā hēbat prius ⁊c.⁊ sic nō vʒ attētatū ꝗcq̄, ar.no.in.

113 c.ad decimas.de resti.spo.in.vj.†⁊ dictū rote ō resti.spol.iij. col.in antiquorib⁹, vbi tradiẗ, q remediū attentatoꝝ nō cōpetit ei, q vult reduci ad statū illicitū, vt puta laicus nō pōt hre decimas, cū sit incapax spūaliū.iō psumiẗ ꝯ eū, si agit isto remedio, nisi pbet iuste assecutū, vt dicit gl.in.d.c.ad decimas. Assimilaẗ istud remediū.c.reintegrāda.iij.q.j.qꝛ in eo ēt nō est opus pbare spoliationē, vt p doc.in.d.c.cū ad sedē.iō bona cautella est, vt extindicialiter appellet, qꝛ est remediū fauorabile, qñ qs timet vexari ⁊c. Adde ad titulū vt lit.pēdē.⁊ in decis.rote eo.

114 ti.de ap.† No.tñ, q si nō inseraẗ in ea cā pbabilis, ⁊ ltima, nō est puilegiatū istud remediū, vt p doc.in.c.j.ō ap.⁊ vbi.s.⁊ maxime p Prep.in.d.c.bone, q expedit hac mām p.iiij.q.princ. prima est, q rqrant de sba huius applonis extindicialis, ⁊ qñ illa cessant pcedat.s.scripta fallē. Scda qd pncipalis. Cuius sit effectus, qñ reqsita iteruenerūt. Tertia pncipalis qd, in qbus differat ab applone iudiciali. Quarta.q.pncipalis, in qbus cō ueniat. Aduerte ēt, q.s.scripta fallen.multo magis pcederet qñ applo iterponereẗ ab excōicato, q nō pt ad iudiciū puocare vt ꝯtingit in effectu applonis extindicialis, qꝛ eius nature est, vt puocet ad iudiciū.c.cū sit.ex de ap.⁊ istud voluit Jo.an.in.c. pia.de exce.in.vj.vbi Gemi.⁊ cōiter cano.in.c.cū inter.ex de exce.⁊ ibi Fely.col.x.⁊ i h differt ista applo extindicial ab applone iudiciali, qꝛ excōicatus iudicialr applat in.c.signauerūt. ex de exce.cū si.adde fal.xc.s.eo.⁊ aliqd in fal.lxxiiij.s.eo.

115 ¶ † Septuagesimopmo fallit, si appelleẗ de vno tribunali ad aliud, vel de vno territorio ad aliud, ⁊ nō seruareẗ mos iudicis ad quē, ita Prepo.⁊ nūc car.meritissimus sensit fm aliquos i. c.si duob⁹.col.iij.ex de ap.⁊ clarius p Pan.ibi in no.pen.qꝛ si appelleẗ ēt p laicū ad papā a snia iudicis laici, nā dnt ipsi debent seruari iura canonica in terris ecclesie ēt ꝯ laicū data ꝯrietate iuris canonici ⁊ iuris ciuilis. Et iō dnt, q a sentētijs iterlocutorijs reglr appellaẗ de iure cano.nō sic de iure ciuili.l.j.de ap.recip.item de iure cano.dʒ expmi cā, vt in cle.appellāti. de ap. Si ꝗ appelleẗ ab iterlocutoria debebit inseri cā, lʒ ēt cā dēat ēt iseri de iure ciuili fm aliqs in casib⁹, vbi pmittiẗ, q multi sunt, ſʒ tūc dicas q in illis nulla erit dria iter ius canonicū, ⁊ ciuile ⁊c. Sʒ ꝯnalr loquor in oibus alijs, q seruari debēt in illo foro, vbi ⁊ ad quē appellaẗ, ⁊ sic ṽificareẗ, vbi certū eēt siue ex ꝯsuetudine, siue ex statuto, siue ex ꝯstōnibus in applōnibus deberet obseruari aliq solēnitas, siue corā iudice a q, siue ad quē,

116 ⁊ illa nō eēt obseruata.† Aduerte tñ q regir nō pt appellari ō vna iurisdictione ad aliā diuersi fori, qꝛ repugnat diffinitioni appellationis nisi in aliq casu, qñ denegareẗ iustitia p laicū, tunc posset hri recursus ad ecclesiasticū pp iustitiā denegatā, nō alr vt hr in.c.nouit.de iud.nisi ex ꝯsuetudine, vel forte attēta qlitate rei, vel miserabiliū psonaꝝ, vt in.c.si cleric⁹.⁊ i.c.lʒ ex suscepto.de fo.ꝯpe.⁊ i.c.signantib⁹.de of.dele.vbi alia exēpla pñt colligi, qꝛ ibidē pcedūt nouis.p rlaʒ ⁊ fal.circa.xx.⁊ i illis posset ṽificari.s.scrip.fal.alr nō video reglr, quō adaptari possit, ꝗcqd dicāt hac fal.recēsentes, ⁊.j.in fal.lxxxvij.⁊.cxvij.

117 ¶ † Septuagesimoscdo fallit, qtiens piculū est i mora, Prepo. i.c.q frōte.de ap.col.iiij.post gl.ibi i ṽb.ꝯcedat, ⁊ dt cōiter teneri.adde vij.fal.s.eo.alleg.Spec.in.d.§.in qbus.versi.vij. dic vt p doc.in.d.c.qua fronte ⁊c.⁊.s.in fal.lxiiij.

118 ¶ † Septuagesimotertio fallit, qñ qs vellet appellare, ne iudex faceret relationē, qñ nō dolose ageret, secus si male rferret pncipi, ⁊ vt lati⁹ hr i.l.j.C.ō relat.⁊ p Prepo.i.c.itimasti.col. iiij.de ap.vbi distiguit qtuor casus, seu qtuor actus i relatiōe declarādo gl.i verb.inqstiōis, in.ij.pte iui, ⁊ est h fal.in p actu ibi relato p Prep.vcʒ circa pnūciationē ipsaʒ de referēdo, qꝛ iudex dliberat referre, ⁊ ista cū nō sit piudicialis pti, nō pt appellari, nisi appeat, q calūniose h faceret, vt.s.⁊ vt euitet on⁹ iudicādi, nō q dubitet, imo fm Bal.i.l.fi.C.de rela.efficereẗ infamis pp talē dolū, ⁊ tūc posset appellari. Scds est actus ipsa relatio, de cui⁹ forma i.d.c.itimasti.⁊ tūc si ps nō ꝯsensit relatiōi, qd i dubio vr, si nō fuit pñs, vel ꝯdixit.d.l.j.⁊.l.fi.ff.qñ ap.sit.⁊ tūc poterit appellare, lʒ Bar.dixerit i.d.l.j.q sit poti⁹ ꝯdictio q̄ applō.ħ dt q gl.cōiter approbata, in.d.c.itimasti.dt, q ps hʒ vtrunq; remediū, qꝛ si nō admittaẗ ꝯdictio, poterit applare.

119 † Tertius est actus ipsa rñsio, quā faẗ pnceps sup ipsa relatione, ⁊ ab ista nō applaẗ.l.j.i pn.ff.a q.ap.nō lʒ hʒ Pau.⁊ Jmo. ibidē.moderat tñ Prep.nisi ps vellet dicere pncipē circōuentū, alle. Bal.i.d.l.fi.C.de rela. Quartus est act⁹, snia, q iux rñsionē ꝯsultoris fert, ⁊ ab ista pt applari, ēt si ꝯsultor fuiss elect⁹ de ꝯsensu ptiū, nisi relatio eēt fcā de volūtate ptiū, ita Bar.p⁹ gl.i.l.i.§.qsitū.ff.de ap.vide oio circa pdcā i fal.xij.circa alia tāgētia mām relatiōis hr p doc.i locis palle.⁊ vltra vide doc. i.l.sciēdū.ff.de ver.ob.⁊ i.d.l.j.§.j.ff.ō ap.vbi tradiẗ q a rescri

120 pto de faciēdo relationē nō appellaẗ.† Et qñ relatio fit de iussu pncipis tūc idistīcte fieri dʒ, nec tūc applaẗ qm forma rescripti dʒ seruari.c.cū dilecta.ō rescr.l.diligēter māda.cū si.vulg. vidō oio q dcā sūt.s.i fal.xix.q h adde, ⁊.j.i ꝯco:.lij.in reg.mag. fal.xxxvj.⁊ Prep.in.d.c.intimasti.⁊ in trac.clausu.in clausula nil nouari relatione seu ꝯsultatione pendente.

121 ¶ † Septuagesimoqrto fallit in eo, q nō detulit applōni sue vl aduersarij, puta aliqd innouādo ⁊c.qꝛ tūc nō pt applare nō fcā restōne attētatoꝝ, ⁊ sic dilatorie donec satisfecerit, nō pemptorie, ita no. Prep.⁊ cano.in.c.an sit.ō ap.cū modificationib⁹, de qbus ibidē p Jnn.in.c.ꝯstitutis.col.j.de ap.adde ea, q hñr .s.in fallen.lxx.in eadem regula.

¶ Septuagesimoqnto fallit, qñ appellaẗ ab eo cui cōmissa sūt media cause, vt hr in auc.ad hec.C.de iud.quod tamē intellige vt per

vt per glo. in verbo rationabili. in. c. vt debitus. de appella.
122 ¶ †Septuagesimosexto fallit, qñ appellat᷑ ab eo, ꝙ fac index qñ est in arbitrio suo, ꝛ nõ necessitat᷑, not. in. l. j. ff. de iuri. o. iud. faciũt q̃ hñr in. l. iiij. §. h aũt. ꝛ in. §. in eũ. ff. de dã. infe. vide. s. in fal. xxij. ß illa logi᷑, qñ cõmittit᷑ a ptib⁹, h qñ a iur. Modera tñ nisi excederet valde pp dcm̃ arbitriũ maxime i crialibus, vt hr̃ p gl. ꝛ doc. in. c. sup his. de accus. in verb. arbitriũ, q̃ ita dz intelligi, vel ẽt eẽ, qñ index nõ admitteret exceptionẽ ptis tacite, vl' expsse, q: tũc pt applari grauãdo pt̃e enormiter, q: tũc tenet᷑ de iure, vt late p Prep. i. c. dilecto filio. ꝛ i. c. ex pte. m. de ap. vbi q̃ pbõ regrat᷑, vt inuet appellãs, adõ Bal. ꝛ doc. i. c. p tuas. ꝺ testi. aliqd p Lud. in ꝯsi. cclxj. ꝛ. j. dicet in ꝯcor. in. ij. parte.
123 ¶ †Septuagesimoseptimo fallit, si appellet᷑ corã iudice a q̃ ex bãcbũitis ẽm aliqs, in. l. iiij. §. h aũt. ff. de dã. inf. ꝛ ibi do. Piero. de tortis col. vj. itellige tñ quo ad qd vez ad iudicis delatione, nõ aũt q̃tũ ad hoc, vt snĩa trãseat in rem iudicatã, q: nõ trãsit vbicunqꝫ appellet᷑ coram eo, hr̃ in cle. ij. de ap. ꝛ. j. in fal. c.
¶ Septuagesimooctauo fallit, si appellet᷑ a snĩa, qua ꝯtinnet᷑ ĩpediẽte doctorẽ vel scholarẽ a studio expellẽ. ita doc. maxime tort⁹ in. l. j. col. pe. ff. so. ma. Bal. i. l. vnica. C. si ꝺ mo. po. fu. ap.
124 ¶ †Septuagesimonono fallit, qñ appellat᷑ a snĩa de aliqd prestãdo, qñ debet᷑ ex cursu nature, ita Bal. in suis singu. alle. glo. fi. in verbo reuoluere, in. l. j. sed melius in. l. nemo. C. de sum. tri. ꝛ fi. ca. p Spec. in ti. de ap. §. in qbus. ver. viij. ꝛ. s. in fallẽ. vij. ꝛ ibi est fal. sup alimen. h est ꝯnalis, ꝛ rõ huius est, q: nãlia sunt imutabilia p ius ciuile, a quo itroducit᷑ applo, vt. j. i fi. fal. ergo mutari nõ pñt. §. ß nãlia. insti. de iu. na. gẽ. ꝛ ci. cum simi.
125 ¶ †Octuagesimo fallit, si appellet᷑ a ꝯctu. l. j. ꝛ ibi p Bal. C. ꝺ arbi. itẽ a trãsactione. l. a snĩa. §. si hs. ff. de ap. in. c. cũ dilect⁹. ex de arbi. ꝛ in. l. fi. ff. de ap. recip. vbi tractat᷑ de applonib⁹ extraiudicialib⁹, vt. s. in fal. lxx. doc. in. l. tale pcm̃. §. q pucauit. ff. ꝺ pac. Bal. tñ in. d. l. vnica. C. si de mo. pos. fu. app. vr̃ alterari, ꝛ idẽ Lud. in ꝯsi. cclxj. idẽ si appellet᷑ a pũcto ꝺ ꝯsensu ptiũ fcõ, q: tũc nõ poterit applari, vt p Bal. in. c. intimasti. ex de app.
126 ¶ †Octuagesimoprimo fallit, in snĩa, ꝯ quã pbatio in ꝯriũ nõ admittit᷑, vt si lata sit sup discussione bonoꝝ, Bal. in. l. ij. col. fi. ver. qd ergo si veniat. C. qñ fis. vel priua. ꝛ in. l. error. C. de iur. ꝛ fac. ign. Bart. cep. in suo ꝯsi. lxiiij. col. j. sup crialibus, ꝛ sic qñ aliqd fieret in executione iuris vel statuti, q: ab eius snĩa, nec dispositione appellatur, vt. j. eo. in fallen. xciiij.
127 ¶ †Octuagesimoscdo fallit in snĩa lata inter patrẽ ꝛ filiũ maxime ex officio iudicis. Spe. in eo. ti. §. in qbus. ver. ß nunqd ẽ post ver. viij. vt puta non solũ sup alimẽtis, vt. s. fallẽ. vij. ß ẽt si petat᷑ emãcipatio, ꝛ similia, vt late p Spec. in ti. de off. o. iud. §. j. ver. sed cui in eisdẽ casib⁹, ad quẽ versi. ipse met se refert, ꝙ tñ ipsemet se moderat, vt ibidẽ, vide in. l. ex ꝯsensu. §. filiuz. ff. de appel. vbi etiam extenditur, si feratur litigando cum extraneo, quia filius tanquam coniuncta persona non appellat, nisi in casibus, vt ibi nota. per docto.
128 ¶ †Octuagesimotertio fallit in cautione damni infecti, q: silr celeritatẽ desiderat Spec. vbi. s. pxi. silr nec a snĩa pmi decreti, nec eius ꝯfirmatoria pt appellari, Ang. suo ꝯsi. xlvj. in vers. ptẽrea q alle. Sy. in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dã. infe. ꝛ Bar. in. §. si forte. eo. ti. ꝛ eadẽ. l. ꝛ rõne ponit Bar. in. l. ij. ff. de ap. recip. vel nõ in. vj. q. pnc. q: est iterlocutoria ꝛc. adde. s. ad. x. fal. adde nonis. in. l. qd iussit. ff. de re iudi. ꝛ Bal. ꝛ doc. in. l. ij. C. de epis. and. vbi qñ appellat᷑ a snĩa interlocutoria bãni dati ex forma statuti. Itẽ ꝛ a formatione inqsitionis. Itẽ ꝛ a pcessu, ne pcedatur, ꝛ per Ang. in trac. malefi. in fi. glo. prime.
129 ¶ †Octuagesimoquarto fallit in executoribus vltimarum voluntatum, vt in. c. tua. extra de testa. Specu. in. d. ver. sed cui. ß in isto ꝛ in alijs casib⁹, q ibi sequnt᷑ in. d. ver. sed cui. nõ aperit Spec. ꝙ non appellet, imo potius si bene consideretur. innuit contra Bal. tamen dicit in. l. si pater. C. si pẽden. ap. mors inter. ꝙ executor datus in vltimis voluntatibus non appellat, eo quia non astringitur acceptare onus.
130 ¶ †Octuagesimoqnto fallit, si appellet᷑ a pcepto supioris sine iusta cã ẽt si diffinitiue, vt puta in. l. si debitori. ff. de iud. in. c. breui. de iure. ꝛ in pcepto, ꝙ qs faciat residẽtiaz, Fely. in. c. qd ad ꝯsultationẽ. col. xiij. in fi. in ver. neqꝫ vz ꝯñtia, lz istud pceptum epi factũ clerico, vt resideat in beneficio, hẽat vim diffinitiue p ea, q̃ hñr in. c. pnenit. lo. ij. ex de ap. ꝛ ꝙ nõ appellet᷑ a tali pcepto, alleg. Fely. c. relatũ. ꝛ. c. cũ querẽte. de cle. nõ resi. de quo aliqd in. c. dilectus. de rescrip. per Fely. in ꝯclusio. vij. Hic essent addẽda p maiori declaratione pdictoꝝ, q̃ subtilr ꝛ copiose tradidit more suo do. precep. meus do. Ias. in. l. nec q̃cꝫ. ff. de offi. pcõ. ꝛ leg. vbi tradit regulã, non valere preceptum iudicis executiuũ de soluẽdo, vel tradẽdo aliqd factũ sine cause cogni. per. l. j. C. de exec. rei iud. ꝛ ẽm vnã lect. in. d. l. nec q̃cꝫ. ꝛ expedit illa cũ quatuor modificationibus, de qbus ibidẽ per eũ, q̃ q dem litationes possent adaptari ad. s. scripta nr̃az fallẽ. lxxxv. ꝛ subijcit ẽt plẽs casus, vbi vz pceptũ, ꝛ in illis silr posset adaptari ista fallẽ. qñ aũt ẽẽt sine cause cognitiõe, ne dũ posset appellari, imo fortius posset dici ipso iure nullũ, vt dicit Pan. in c. ij. ex de in integ. resti. col. v. nec vnqꝫ trãsit in rẽ iud. adde nouis. in. l. iiij. §. ꝯdenatũ. de re iud. ff. ꝛ in. l. creditor. §. j. ff. de ap. hr̃ in. c. ad aures. de tempo. ordi. ꝛ qño reuocentur per Pau. ꝯs. cccj. et. clxvij. vbi qño resoluat᷑ in vim simplicis citationis, ꝛ late vide remissiones in ꝯcor. lij. in reg. magna, in fal. xlij.
131 ¶ †Octuagesimosexto fallit, qñ qs vellet appellar᷑ vigore snĩe late vigore iuri decisiui, intellige tñ ẽm distin. de qua in. c. fi. ex de iureiur. quasi in fi. materie doc. in. l. ꝯñaliter. in. §. sed iuramẽto. C. de reb. cre. ꝛ iureiur. declara vt p doc. maxime Bar. in. l. in actionibus. col. fi. ff. de in lit. iur. in. q. fi. princ.
132 ¶ †Octuagesimoseptimo fallit, qñ laicus ẽt ꝺ ꝯsensu vtriusqꝫ ptis appellaret ad ecclesiasticũ, ꝛ papaz, vt in. c. si duobus. de ap. vbi de ratione. Moderat᷑, nisi ptes essent laici pncipes, qui non recognoscerẽt supiorẽ, vt ibidẽ p Prepo. vel nisi esset consuetudo. c. romana. §. j. de ap. in. vj. vel nisi natura cause, vt ibidem, vel nisi in casu negligẽtie laici ꝛc. vide Pan. in. c. cũ ioãnes heremita. extra de fi. instru. ꝛ. s. in fallen. lxxj.
¶ Octuagesimooctauo fallit, qñ vtraqꝫ ps vellet applare ab eodẽ articu. ita Prepo. ꝛ nũc car. in. d. c. si duob⁹. in ꝯ. nũqd vtraqꝫ ps col. iij. de ap. ꝛ ista fraternizat cũ fal. xxix. s. eo.
133 ¶ †Octuagesimonono fallit, qñ qs appellaret veniẽdo p hñficiũ auc. bona dãnatoꝝ. C. de bo. pscript. ꝛ snĩa crialis expsse nõ ꝯtineret annotationẽ boroꝝ loquẽdo quo ad bona, sed quo ad delictũ volens memoriam defuncti ꝯseruare bene posset appellare, ita Bal. in. l. si is qui. in fi. col. C. si pẽd. ap. mors interue.
¶ Nonagesimo fallit. si excõicatus appellat in his que extra iudiciũ fiunt, põt tñ, psequi appellationem ante excõicationis snĩam interiectaz Spec. in. d. §. in quibus. in ver. xxxv. ß se remittit ad. c. cum inter. de excep. ꝛ. s. in fal. lxx.
¶ Nonagesimoprimo fallit a snĩa senatoꝝ. l. j. ff. a q. ap. nõ lic. gl. in. c. cũcta p mũdũ. ix. q. iij. Prep. in rub. de ap. co. xv. vbi dz moderare, vt nõ pcedat a snĩa lata a singulo ipsoꝝ senatoꝝ.
134 ¶ †Nonagesimoscdo fallit, si sũt plẽs iudices, q tulerũt snĩaz ꝛ qs vellet applare corã vno vel minori pte ipsoꝝ, si põt hr̃i copia oium, vel saltẽ maioris partis, idẽ si sunt plures arbitri, vel executores iuris, siue executores ad gratias, q: corã oibus, vel saltẽ maiori parte est appellañ. ita glo. ij. et. iij. ꝛ doc. in cle. j. p illũ tex. ex de ap. ꝛ idẽ ẽm Prepo. ꝛ doc. in. c. fin. ex eo. vbi ẽt qñ appellat᷑ corã honestis psonis pp abñtiã iudicis a quo, ꝛ ad quẽ primo pquisitoꝝ, ꝛ nõ reptoꝝ, vel qñ pp metũ iudicis, vel alio impedimẽto fcã ptestõne ꝺ qua ibi, q: dz applari corã pluribus, nec sufficit appellare corã vno, adde q̃ dcã sunt. s. in fallẽ.
135 †xliiij. †Et hñ no. ꝙ qñ nõ pt hr̃i copia iudicis a quo, dz pquiri, si põt hr̃i copia iudicis ad quẽ, al's applo coram honestis psonis non valeret, vt dicit Prepos. ꝛ doc. in. d. c. fi. qui alleg. imo. in. l. cum quidam. ff. illo eo. ꝛ in. l. j. §. libelli. eo. ꝛ ibi declarat qñ dicat᷑ non posse haberi copia ipsorum iudicum.
¶ Nonagesimotertio fallit, si nõ põt hr̃i copia iudicis a quo, vt. s. in fal. xliiij. ꝛ. s. prime, q: nõ vz applo, nisi pqrat᷑ iudex ad quẽ, vt i. l. j. §. biduũ. ꝛ. §. dies. ff. qñ ap. sit. si pt hr̃i eius copia, ꝛ hr̃ i. c. suggestũ. ꝛ i. c. fi. de ap. hr̃ in. c. cũ q̃dã. ff. illo eo. tit.
136 ¶ †Nonagesimoquarto fallit, qñ qs vellet appellare a snĩa legis, q: nõ admittit᷑ vt hz p gl. in. c. cupiẽtes. §. ꝙ si p. xx. ꝺ ele. in. vj. a declõne tñ, qua declarat᷑ quẽ incidisse, hñ põt appellari vbi. s. ꝛ de rõne p Pan. in. c. sup his de accu. p Bar. in. l. eius q delatorẽ. ff. de iure fi. adde que dixi in ꝯcor. bar. cccxx. fraternizat cũ fallen. xxxvi. s. eo. sed hec generalis magis loquit᷑. illa spãlis vide ppo. in. c. ad nostrã in. iij. no. ꝛ in. c. ꝯsuluit lo. iij. in fi. ꝺ ap. vbi vr̃ moderare dic vt ibi p eũ, ꝛ faciũt, q̃ dicent᷑. j. in eo cor. lij. in regula in fallen. lxxxiij. vide oio barba. in ꝯsi. li. col. xxxiij. circa fi. vbi dicit, ꝙ nõ appellat᷑ a statuto vel eius dispositione, allegat. l. si q̃ pena. ff. de vbo. sig. ꝛ ibi Bar. idẽ barba. in ꝯsilio. xviij. col. ix. adde. s. ad fallen. lxxxi.
137 ¶ †Nonagesimo qnto. fallit, qñ qs appellat nõ exprimẽdo q̃litatẽ snĩe, ꝛ seu grauaminis, a q̃ interponit᷑. l. j. §. j. ff. de ap. papi. vbi. s. in pn. j. ꝛ. ij. glo. quo casu nõ tz applo, nõ dico tñ ꝙ teneat exprimere, a qua parte appellet᷑, alexã. in. d. l. j. §. libelli, ꝛ ibi qño appellatio dz ꝯtinere nomẽ appellã. iudicis a quo ap

pellatur,⁊ sniam a qua appellat̃,non aũt de necessitate dꝫ ꝯti-nere nomē eius ꝯ̄ quē,nec silr̃ de re sup̱ qua iudicat̃, nec de die snie qñ aliter apparet,sed Spec.in ti.de ap.§.sequit̃.ver.notādum,in.iiij.ꝑte dicit,ꝙ dꝫ ꝯtinere reglr̃ qs, a quo,ꝯ̄ quē, ⁊ ad quem,⁊ super quo,⁊ an is a quo appellatur,detulerit, ⁊ quare sic,vel non,⁊ hec pertinent ad libellos etiā dimissorios,de quo per do.genito.meum in.d.l.j.§.j.⁊ sequen.

138 ¶ †Nonagesimosexto fallit,qñ qs faceret talē actũ, per queꝫ videret̃ renũciare applõni,puta ne dñ vt.s̃.dcm̃ est in fal.lx.qñ acquieuit snie,puta litigādo corā iudice,vel petijt terminuꝫ ad soluen.ꝙ ꝯtinet̃ in snia sine ꝓtestatiōe ⁊c.ve⁊ ēt in quacũqꝫ tacita renũciatione,de qua per Fely.in.c.ꝙ ad ꝯsultationeꝫ.ex̃ de re iud.col.v.⁊ seq.post tex.ibi vbi dat rl̃am cũ fallē.⁊ modificationibus,quas hic adde,⁊ h̃ est tacita renũciatio añ appel.⁊ ēt pōt verificari post,⁊ sic tacite ante,⁊ post applõnē,de qua renũciatione tacita ⁊ expressa hr̃ in.c.cũ teneamur, ⁊ in.c.sollicitudinem in.c.ex rõne.per Prepo.extra de ap.⁊ per Philip.in.c.sollicitudinē.prealleg.col.ix.vide Bal.in suis singul.seu marg.in lr̃a,s,ibi snie executio in ver.incipit snie acquiescere ⁊c.adde hic etiam iura allegata in.d.fallen.lx.

139 ¶ †Nonagesimoseptimo fallit,in snia lata in criali ꝯ̄ seditionum concitatores,vt in.l.constitutiones.ff.de appel.

¶ Nonagesimooctauo fallit,in snia criminali lata ꝯ̄ duces factionum,vt in.d.l.constitutiones.s̃.proxi.

¶ Nonagesimonono fallit,in snia lata ꝯ̄ insignes latrones.d.l.ꝗstõnes.ff.de ap.⁊ si diceres nõne ista fallē.cōprehendit̃ sub vna de illis qnqꝫ,de qbus in fallen.j.dic ꝙ non simplr̃, q̃ potuit eē publicus violator,⁊ tñ nõ sit insignis latro, ⁊ pꝫ, q̃ i illis qnqꝫ casib⁹,d̃ qb⁹ in.d.l.ij.opꝫ,ꝙ sit ꝯiũctus,⁊ ꝯfessus,⁊ argu.supatus,vt dicit ibi tex.in istis autē tribus fallē.de qbus.s̃.pxime non exigit̃,nisi ꝙ sit ꝯfessus,vel ꝯuictus,⁊ sic denotatur ista tria crimina maiora esse illis quinqꝫ,de quibus in.d.l.ij.

140 ¶ †Centesimo fallit, qñ non petunt̃ apostoli.l.eos.§. apostolos.C.de ap.ꝑ.l.j.ff.de libel.dimisso.⁊.l.qm̃.la.j.⁊ ibi Bart.C.illo eo.Intellige tñ,nisi petant̃,vel qñ appellat̃, vel in termino iuris,vt ibi,cle.ꝗuis,⁊ ibi Imo.⁊ doc.extra de ap.in cle.⁊ ibi ample de materia de termino statuto a iudice,vel nõ statuto, ⁊ ĩ quo loco,⁊ quotiēs peti debeāt,ꝑ Prep.in.c.ꝑsonas.in.c.vt debitus,in septimo reqsito,⁊ in.c.fi.⁊ in.c.ex rõne in col.v.extra eo.an autē reqrat̃ in extraiudiciali tenēt cōiter doc.ꝙ nõ lꝫ sit tutius petere,in.c.cordi.d̃ ap.in.vi.doc.in.d.c.bone.vbi ēt Perusi.eo.ti.⁊ doc.in.d.cle.ꝗuis.Spec.de ap.in.§.sequit̃.ver.notandũ.⁊ ver.seq.in summa vbi ponit de forma essentiali.Adde ꝙ debēt peti in loco tribunalis,alias applo nõ tꝫ ꝫm ipsum,alleg.d.c.cordi.⁊ inserit quandam ꝓtestationem, si denegentur,lꝫ non sit in vsu.adde ad fallen.lxxvij.s̃.eod.

141 ¶ †Centesimoprimo fallit,si in cā bñficiali sit semel appellatũ q̃ vlterius non appellat̃,ita rota decisio.ccclxxxvij.incipit fuit dubitatum,vbi modi ficatur,q̃ procedit appellante non prosequente,sed appellato,qui obtineat ⁊c.

142 ¶ †Centesimoscdo fallit,qñ pacto qs tacite renunciasset,puta q̃ qs ꝓmisit stare snie qualitercũqꝫ ferende,doc.in.l.tale pactũ.§.q ꝓuocauit.ff.de pac.⁊ ibi doc.modera non ꝓcedere, qñ qs simplr̃ ꝓmisit soluere iudicatũ.l.cũ apud.ff.iudi.sol.item secus si simplr̃ ꝓmisit sub pena hr̃e ratũ ⁊ soluere.l. §.falsus.ff.rem rat.ha.vel ēt si ꝓmissum sit stare snie ferēde ꝫm ꝯsilium sapien.Bar.in.l.si ꝯuenerit.ver.sed an tunc.ff.de re iudi.in.l.i.§.quesitum.in fi.ff.de ap.vbi Alex.Bald.in.l.ex illo.in fi.C.eo.intellige tñ,nisi ex necessitate deberet capi ꝯsilium, Bar.⁊ doc.in.d.l.si ꝯuenerit.adde ad fallen.xl.⁊.iiij.s̃.eo.vr̃ tñ Are.contradicere in.d.§.quesitum.in eo qd̃ dixit Bar.vbi.s̃.⁊ adde que dixit idem Aret.in.l.j.§.j.ff.a quibus ap.

143 ¶ †Centesimotertio fallit,qñ nõ admittit̃ nec a iudice a quo, nec a iudice ad quem,per Bart.in.l.cirographis.§.j.ff.de admi.tut.hꝫ in.c.sollicitudinē.de ap.Spec.in eo.ti.in.§.nũc dicamus.in.ij.par.Intellige tñ,qñ iudex a quo expressit cāꝫ refutationis appellationis.l.scien.ff.de appel.recip.Bart.in.d.l.cirographis.§.si ab eo.

¶ Cētesimoquarto fallit,quo ad effectũ deuoluēdi cām, ⁊ seu quo ad eximendum appellantem a iudice a quo, q̃ dꝫ intimari appellato,vel ꝓcuratori suo,vt late hr̃ per Car.⁊ cano.in cle.j.de ap.in cle.causam.§.si intimatio.extra de elec.

144 ¶ †Centesimoqnto fallit,qñ qs ꝓcurauit,vel delegatus, cui cōmissa est causa,auocaretur ad superiorem,vel aliter absentaret,ne cām expediret.ĩ.terminuꝫ statutum,quo casu punit̃, ⁊ cōmittit̃ cā confidenti appellatione remota,⁊ sic non appellat,vt est text.in.c.pastoralis.§.fi.extra de offi.dele.⁊ ibi glo.⁊ doc. Moderatur tamen ibidem,nisi partes prorogassent ⁊c.

¶ Centesimosexto fallit,in crimine lese maiestatis,ꝫm Ange.in trac.malefic.in glo.fi.in.iij.col.ver.sed lꝫ glo.⁊c.per plura argumenta licet in contrarium assignet glo.in.l.pantonius.§.rei perduelionis.ff.de acquiren.here.vide Ang.ibi in addi.refert Bal.in suis sing.in litera,s,ibi snia quam quis ⁊c.

145 ¶ †Centesimoseptimo fallit in causa simonie arguendo a veritate.s̃.proxi.fal.vt per Ang.in.d.trac.in glo.fi.in colũ.ij.post med.per rõnē predictā, q̃ glo.in.c.j.de testi.in.vj.eqꝑat illos tres casus.s.crimē heresis,crimen lese maiest.⁊ crimē simonie,⁊ h̃ ꝑꝑ imanitatē criminis a rõne.l.ꝗstõnes.ff.de ap.⁊.d.l.ij.C.a quib.ap.non lꝫ cũ si.facit glo.in.c.vrgēti.de heret.

146 ¶ †Centesimooctauo fallit,qñ iudex ꝓposita exceptiōe dicit sic,ego hanc exceptionē admitto,si ꝓbata fuerit,vñ ea non ꝓbata,nõ poterit excipiēs appellare,vbi al's a ꝑ̇ncipio nõ admittendo posset appellari a non admissa exceptione, ita pulchre Spec.de excep.⁊ repli.§.coram vobis.versic.item cautus sit iudex per.c.olim.extra de excep.

¶ Cētesimonono fallit,qñ qs vellet appellare a futuro grauamine.c.dilecto.c.cũ cessante.ex̃ de ap.qd̃ modera,vt ꝑ Fely.ĩ c.signauerũt.col.iiij.de testi.in ver.ex̃ glo.q̃rit h̃ Inn.⁊ ꝑ do.de ro.decis.cccxiiij.vbi limitat̃ non ꝓcedere in bñficialibus.

¶ Cētesimodecimo fallit,in seruo ⁊ reglr̃ in oi eo,cui denegat̃ iudiciuꝫ.l.fi.in prin.ff.de ap.Bal.in rub.C.quo.ap.non recip.⁊ ista fraternizat cum fallen.lxij.s̃.eo.

147 ¶ †Centesimoundecimo fallit,qñ qs vellet appellare ab his que sunt facti,puta qñ qs applat a maxillata sibi data ꝑ aliquē ꝑ̃tēsuꝫ hñtē iurisdictionē ita faciēdi. Moderat tñ Bal.vt ꝓcedat applo ad finē,vt tollat̃ iurisdõ dandi maxillatā,ne al's det, ita Bal.in.l.si qs ꝓuocatiōe.C.de ap.adde fal.viij.s̃.eod.

¶ Centesimoduodecio fallit,a rescripto ꝑ̇ncipis.l.iubem⁹.C.de ap.pōt tñ de subreptione vel obreptione opponi, vt in toto tit.de rescri.maxime in.c.sup lr̃is,⁊.C.si ꝯ̄ ius vel vti.pub.⁊ in l.ipetrata.C.sen.rescin.nõ pos.⁊ ꝑ Spec.in ti.de rescri.ꝑñta.§.j.⁊ seq.vsqꝫ ĩ fi.⁊ ꝑ Ang.insti.d̃ exce.i.§.ꝑ̃terea.cũ infini.si.

148 ¶ †Centesimodecimotertio fallit,ne dũ in cā fiscali, vt.s̃.fal.xvij.sꝫ ēt in quocũqꝫ debitore rei publice.l.fi.C.quo.ap.non recip.sed q̃ ab aliqbus vr̃ idē ꝙ in.d.fal.xvij.sed differt per ea, que voluit Bal.in.l.j.in fi.C.de pe.iudi.qui ma.iud.

¶ Cētesimodecimoq̃rto fallit,in applõne alternatiua,ꝫꝫ Prepo.in.d.rub.col.iiij.in ver.⁊ ꝑ p̃dicta isert vbi late q moderat ⁊ dicit ꝓcedere de iure cano.secus de iure ciuili, ⁊ plura alleg.adde tu,ꝙ curia romana hodie admittit,vide oĩno rot.ĩ decis.ccvij.incipit itē ꝙ applo ⁊c.ꝑ Fely.in.c.iter cetera.de re iud.

149 ¶ †Cētesimodecimoqnto fallit,arguēdo vt.s̃.in fal.cvij.ĩ snia lata sup crie baratarie,cũ eqꝑaret̃ crimini lese maie.vt d̃r bal.in auc.nouo iure.C.de pe.ind.q ma.iud.adde.s̃.ad fal.xxvj.

¶ Centesimodecimosexto fallit,si facto interdicto ꝑ delegatũ ⁊ facta suspēsione ad certũ tp̄s ꝑ eũdē,⁊ ille,ꝯ̄ quem fit interdictum pendēte dicta suspēsione,vellet appellare q̃ nõ posset,lꝫ Bononienses volentes fauere populo ꝯsuluer int̃ ꝯ̄riuꝫ in facti accidētia ibidē,vt refert Bal.in.l.fi.ver.sꝫ circa.C.si a nõ cōpe.iud.qd̃ moderat,nisi primũ interdictum habuisset diem ⁊c.dic vt ibi per eum,⁊ in.l.cum alijs.C.de cur.furio.

¶ Cētesimodecimoseptimo fallit,vbi qs applat a grauamine ex̃iudiciali,⁊ deserta applõne tũc amplius nõ audit̃ in viam appellationis,ita Prepo.in.c.cũ sit romana in not.ex̃ de appel.

150 ¶ †Cētesimodecimooctauo fallit,si aliqua forma sbalis vigore alicuius statuti deberet obseruari in ipsa applõne ꝑ appellātē,⁊ illa nõ seruaret̃,puta ꝙ qlibet volēs appellare dēret prio soluere qnqꝫ,q̃ illis qnqꝫ nõ solut.nõ valeret applo, nec ꝓcessus,ita no.Bar.cep.in suo ꝯsi.lxiiij.in crialibus in.j.col.in fi.⁊ seq.in ver.redeo ad primum,⁊.s̃.fallen.lxxj.

151 ¶ †Centesimodecimonono fallit, qñ iudex negligens non interloquitur,vt.s̃.in fallē.x.sed forte cā vexādi partē nihil dicit, ne forte pars appellet,vel dicat se grauatā,reperio ꝙ Bal.in.l.fi.C.de sen.⁊ interlo.om.iudi.col.j.versi.sed pone allegando Guil.de cu.in.l.ait pretor.ff.ex qui.cau.maio.⁊c.tenet,ꝙ tunc quando nihil dicit iudex,nõ pōt appellari,q̃ appellatio nõ interponitur nisi super eo ꝙ potest cōfirmari,vel infirmari,quod non cadit in hac taciturnitate igitur ⁊c.quod singulariter limitant canoni.in.c.ex parte.lo vltimo extra de app.maxime per Panor.⁊ Prepo.qui vñr concludere, ꝙ opposita exceptione dilatoria, si iudex negligat, ⁊ ad vlteriora procedat tunc vꝫ tacite interloqui,⁊ tunc poterit appellari,quod limitat Bald.

ibidē

ibidē ꝑcedere in.d.c.ex parte si fuit petitū interloq, alias pro
cedat fallētia de q̄.s̄.sed pano.requirit tertio reqri debere,al's
supsedēdo nō possit appellari añ dictā tertiā reqsitionez, ⁊ ita
possit ꝑcedere ista fallen.⁊ ita limitat,q̄ habent̄ in.c.dilecto il
lo eo.tñ si iudex ꝑcedat ad vlteriora,⁊ tūc,qꝛ hr̄ ꝑ tacita p̄nūn
ciatione,tūc poterit appellari,ꝙ dicit prepo.ꝑcedere ēt de iu
re ciuili ꝑ ea q̄ habent̄ in.l.arbitro.ff.q satisd.cog.ꝑ ang.⁊ bar.
in.l.ij.ff.de ap.recip.⁊ alia iura allegat subicit ēt ꝙ.d.determi
natio pan.de trina interpellatione ꝑcedit, qñ reqrit̄ superior,
secus si iudex inferior vl' eq̄lis,ꝑ no. ꝑ bar.i.l.ticia.§.vsuras.ff.
de leg.ij.qꝛ tūc sufficit vnica interpellatio,⁊ ꝙ possit appellari
vt.s̄.allegat glos.in.c.ij.de ap.in.vj.dicit tñ ꝙ alio ēt remedio
pōt succurri,qꝛ dꝫ adiri supior implorādo officiū iudicis,ꝑ.ca.
nullus ex̄ de iurepatr.ꝑ Bal.in.l.fi.§.illud.C.de tēp.ap.dica
tis vt prepo.vbi.s̄.adde q̄ habent̄ in.l.iij.C.de iud.ꝑ precepto.
meū do.Jo.de pnt.in.l.j.C.de litis cōt.doc.post gl.in.l.cū pro
lat.ff.de re iud.can.in.c.in lr̄is ⁊ in.c.cū sup in.c.cū cā de offi.
deleg.Pan.de ca.ꝯsi.xxvij.col.iiij.incipit in Xp̄i ⁊c.visa ⁊c.
allegat Bar.in.l.a ꝑcedēte ō dilla.C.ꝑ bar.in auc.q rē.C.de
sa.san.eccl.Barto.cepo.in cautella.ccxi.ang.in ꝯs.ccxix.col.
ij.incipit in cā accusationis ⁊ in ꝯsi.cc.incipit in dei ⁊c.de pri
mo ꝑ Fely.in.c.suborta ex̄ de re iud.vbi regula cū.viij.fallen.
barba.in ꝯsi.xxxviij.in.vj.col.⁊ seq.aret.in ꝯsi.cvij.late ꝑ do.
precept.meū Jas.in.l.ex q̄cūqꝫ col.fi.ff.si qs in ius voc.nō ier.
itē Fely.in.c.ex parte de testi.col.pe.⁊ in predictis iuribus
cū suis ꝯcor.hr̄ qd iuris,qñ iudex vel est negligens,vel ꝑcedit
ad vlteriora nulla facta declaratione,quo remedio succurrat,⁊
apparet ex predictis ꝯcordia,qūo sit agendū,que adde ad pa
ridē in trac.sindi.in car.xiiij.⁊ sequētibus in.c.incipit sindicā
tur ēt officiales,⁊ capitulis sep.ē sequētibus,qꝛ dꝫ intelligi ꝯm
predicta lꝫ simpliciter teneat negatiuam de mā.j.in concordia.
¶ Centesimovigesimo fallit qñ appellaret̄ a snia,q̄ reuocaret̄
locatio facta ab aliquibus canonicis sine ꝯsensu capituli,vt est
tex.in.c.ad audientiam extra de reb.eccle.non alie.
152 ¶ Centesimovigesimoprio fallit ꝯꝫ bart.in.l.oēs populi.ff.de
iust.⁊ iure,loquēdo saltē ō iur̄ ciuili,qñ statuto ꝑhibet̄ appl'o.
itellige qñ statutū ē factū ab eo,vel q nō recognoscit supio.ē,vl'
a recognoscētibus ēt supiorē.sꝫ illa.j.vel.ij.appl'o ꝑtinebat ad
eoꝝ iurisdictionē.secus aūt qñ vellēt tollere in p̄iudiciū supio
ris,cui derogare nō pñt,vt ꝑ gl.⁊ doct.in auct.ad h.C.ō vsur.
⁊ in.c.ij.de maio.⁊ obed.Bar.vbi.s̄.hr̄ in.l.j.ff.a qbus appel.
nō lꝫ.Bar.i.l.q sub ꝯditiōe in fine principij.ff.ō ꝯdi.inst.doc.
in.l.j.C.ō offi.pref.preto.ꝑ Fely.in.c.cū sit romana extra ō ap
pel.ita ēt sequit̄ Jo.bap.de.s.seueri in repet.d.l.oēs ppl'i col.
xlvj.⁊.successiue q̄suit idē refert ⁊ sequit̄ Reuerñ.do.prece.
mens Card.oliꝫ p̄positus mediol.in.c.interposita.§.ille deni
que col.j.ex̄ de ap.in versi.⁊ iō dat Bal.cautellā in.c.veniēs
de iureiur.q allegat infinitas ꝯcor.⁊ maxime Bart.i.l.fi.ff.de
aq.plu.ar.⁊ vbi.s̄.⁊ Bal.in.j.ꝯsti.C.⁊ Bal.⁊ ang.i pluribꝰ
locis,Albe.in suo tracta.statutoꝝ in.ij.part.in.q.clxxxvj.sed
vitio stāpe,vt credo,est erratū i nu.cxciiij.icipit an valeat ⁊c.
in hac.q.vltra p̄dicta bar.visus fuit ab aliqbꝰ ꝯ̄rius,sꝫ ego con
cordaui in ꝯcor.num.clij.incipit appl'onē,vbi ꝯcordātes,adde
Bal.i.l.fi.§.fi.i fi.C.ō tēp.ap.⁊ i.l.fi.q̊.ap.nō recip.adde na
tā in repet.cle.sepe de verb.sig.col.xxxviij.⁊ paris in trac.sin
dicatus in fol.xviij.in.c.an si statuto,vbi pulchre limitat ⁊ am
153 pliat,ꝑ Bal.i ꝯsi.ccxxxv.incip.statuto cauet̄. † Sed vltra p̄
dictas auc̄tes,qꝛ in plerisqꝫ locis ꝑ Italiā statuto cauet̄, qō in
crialibus nō admittat̄ appl'o an valeat ⁊c.vidēdū ēst de verita
te huius articuli.⁊.j.videret̄ dōm ꝙ sic maxie loquēdo i casu
vbi pñt statuere vt.s̄.dcm̄ ē ⁊ primo facit, qꝛ qō pōt pacto fie
ri pōt ⁊ statuto vt in rub.C.de decre.decurio.lj.x.vbi gl.facit
gl.Bar.⁊ doc.in.l.nō impossibile.ff.de pact.ꝑ prepo.in.c.vt
debitus extra de ap.col.xxxij.vbi ꝯcordat ⁊ in.iiij.xi.⁊.cij.fal
len.huius regule.Scd̄o facit,qꝛ appl'o est remediū iuris ciui
lis,⁊ sicut tolli pōt ꝑ principē vt.s̄.in fallē.lxviij.huius regule
vbi vide.itaqꝫ statuto argumēto.l.oēs populi.ff.ō iust.⁊ iur.§.
ex nō scripto insti.de iure nat.gē.⁊ ci.cum si.Tertio,qꝛ bonuꝫ
est argumētū de.l.ad statutū iuribus.s̄.pxi.allegat.sed lex pro
hibet appl'onē,qñ est ei renūciatū vt.s̄.in.j.argumēto in.d.l.ij.
⁊ in.l.ꝯstitutiones.ff.de app.⁊.s̄.eadē regula fallen.iiij.Quar
to fallit,qꝛ tēdit in fauorē publicū,ne delicta remaneāt impuni
ta.l.ita vulneratus.ff.ad.l.aql.ergo statui pōt vt hr̄ in.l.am
bitiosa.ff.de decretis ab ordi.fa.cū iuribus.s̄.allegat.Quinto
qꝛ vident̄ talia statuta introducta,vt lites abreuiēt̄.ḡ reipubli
ce ꝯsonū vt in.c.j.⁊ i.c.finē litibꝰ ex̄ ō dol.⁊ ꝯtu.cū si.Sexto
qꝛ in crialibus ꝑcedit̄ ad istar ciuiliū vt hr̄ ꝑ ang.in trac.male
ficioꝝ in gl.q̄s si nō soluerit ⁊ in gl.fi.ꝑ.l.absentē.ff.de pe.⁊ idē
in gl.⁊ quia nobis constat in fi.glo.qui dñs colum i.⁊ in glo.
comparēt dicti inqsiti ⁊c. mō sic in ciuilibus pōt tolli appl'o
vt.s̄.ḡ ⁊ i crialibꝰ.Septimo facit qꝛ frustratorijs nō est vtēdū.
l.nō cogeñ.§.sabinus.ff.de ꝑcu.hr̄ in.l.hec stipulatio.ff.vt leg.
no.ca.⁊ frustra expectat̄,cuius euētus nihil opat̄ gl.⁊ doc.⁊ i.
l.cū heres.§.j.ff.de acq.hered.Fely.in.c.cognoscētes de ꝯsti.
mō sic in ꝯfesso,⁊ ꝯuicto ⁊ argumētis supato,⁊ notorie crimi
154 noso frustra expectat̄,† imo ēt tūc sine statuto iudex nō dꝫ ad
mittere appl'onē manifeste friuolā,qꝛ peccaret admittēdo, ita
ang.are.in.d.gl.fi.col.v.⁊si.sꝫ aduerte.qō limitat ipse ibideꝫ
si esset ꝯuictus,⁊ ꝯfessus vigore statuti ꝑ cōtumatiā,qꝛ tūc de
beret audiri appellās.secus ergo si nō fictione statuti,sed vere
fuisset pñs.Octauo,qꝛ oīs occasio peccādi auferri dꝫ,⁊ nō idū
ci.xxij.q.v.c.ille.mō sic ille terius cognoscēdi de appl'one in
uitat quodāmō ad delinquēdū,ḡ vitādū, facit in argumētū.c.
a crapula de vi.⁊ ho.cle.ibi libidinis ꝑuocet incētiuū.Nono
facit.l.ꝯgruit.ff.ō offi.presi.ibi si solicite agat,vt malis hoibus
ꝑuintia careat,⁊ sic incōtinēti nō ꝑ dillationes flagitia plecten
da,⁊ in.c.rex.xxiij.q.v.Decimo arguit̄ a maioritate rōnis qꝛ
doc.volūt ꝙ valeat statutū,ꝙ hānitꝰ occidat̄,seu vulneret̄ im
pune,vt hr̄ ꝑ Barto.cep.in ꝯsi.v.⁊ in ꝯsi.xxxiiij.col.iij.super
crialibus,ꝑ alex.in.l.in suis.⁊ in.l.filio.ff.ō suis ⁊ legi.ꝑ Fely.
in.c.dilecti extra ō excep.col.v.⁊ i.c.q̄ i eccl'iaꝝ ō ꝯsti.⁊ ibi ꝯ
cordātes,cū aliqbꝰ tñ limitationibꝰ ō qbꝰ nihil ad pñs i ꝑposi
to ⁊ i trac.hānitoꝝ,ḡ multo magis valebit statutū ꝙ occidat̄
vel fustiget̄ ⁊c.vbi p̄cessit iuridica cause cognitio auct. multo
magis.C.ō sac.sa.eccl.⁊ ō epi.⁊ cle.Undecio facit,qꝛ ita vide
mꝰ obseruari de facto,⁊ de ꝯsuetudine,q̄ casu minime mutāda
sunt,⁊c.l.minime.ff.ō leg.cū si.Duodecio faciūt auctoritates
tātoꝝ patrū ō qbꝰ i iuribꝰ.s̄.allegatis,⁊ maxie ꝑ prep.vbi.s̄.lꝫ
ipse nō firmet pedē,⁊ i ꝯcor.ad bar.vbi.s̄.⁊ ꝑ bar.i.d.l.ambi
tiosa.ff.ō decre.ab ord.fa.⁊ i.d.tract.sindi.vbi.s̄.Deciotertio
facit auctoritas gl.xxiij.q.v.i sūma,q enumerat plures casus
in qbꝰ lꝫ occidere ꝑpria auctoritate.ḡ multo magis in iudice,
q maiorē hꝫ auctoritatē.d.auct.multo magis, arguēdo vt.s̄.in
decimo argumēto. Sed istis non obstātibus de iure vr̄ verior
opinio ꝯ̄ria.s.ꝙ nō valeat,nisi vt.j.in ꝯclusione.⁊ pro hac par
te primo facit regula indultum de reg.iur.in.vj.qꝛ beneficium
appellandi de iure introductum non est ei auferen.Scd̄o quia
appellatio nihil aliud est quam defensio,vt per Bart.in.d.l.
ambitiosa,per prep.in.d.rubrica, ⁊ in.c.pastoralis col.i.quia
dr̄ remediū oppressoꝝ,extra de ap.⁊.s̄.dictū est, ⁊ tollere de
fensionē est contra ius naturale,contra quod non valent statu
ta,vt per Bar.in.d.repet.l.oēs populi in.iij.q.principali in
ꝑicipio cū modificatiōe de q̄ ibi facit.v.di.§.j.⁊ ꝙ non valeat
hac rōne voluit Ang.in.d.tract.in gl.vltima in versic. quero
qd si statutū,qꝛ dicit est tollere defensionē corporalē,q̄ꝫ lꝫ qūo
cunqꝫ redimere,vt in.l.j.C.de bo.dā.ergo ⁊c.ꝑ Innoc.in.c.qꝛ
pleriqꝫ extra de imu.eccle.quē refert ⁊ sequit̄ Bal.in suis sin
gularibus in littera.c.ibi ꝯfessus sniaꝫ ⁊c.Tertio ꝑ hac opin.
facit text.in cle.pastoralis de re iudi.vbi dr̄ ꝙ papa vel alius
princeps nō pōt tollere citationē q̄ est defensio, ergo multomi
nus in argumētū defensionē corporalē,istud argumētum sensit
ang.vbi.s̄.duꝫ allegauit.d.clem.pastoralis.Quarto. Scd̄m
ipsuꝫ ang.vr̄ tex.in.l.nō tm̄.ff.de ap.Quinto Nō audit̄ ēt vo
lēs mori,⁊ nō posset ipsemet renunciare defensioni vt in.l.j.§ si
quis vltro.ff.de questi.vbi doct.⁊ rō est, qꝛ nemo est dominus
155 mēbroꝝ suoꝝ.l.liber hō.ff.ad.l.aquil.† Sexto qꝛ iudex ex of
ficio ēt ad nullius postulationē dꝫ insudare ꝑ innocētia inqsiti
vt ꝑ bar.in ꝯsi.suo.c.col.ij.icipit dño Cy.vbi ample ꝯcordan
tes.facit ꝙ voluit cep.in cautel.cli.⁊.ccxxiiij.icipit similē ⁊c.i
illa.q.qñ admitat̄ ꝑcu.seu defensor ꝑ absente,idē i ꝯsi.xxviiij.
col.vj.in fi.⁊.xlj.col.iiij.vbi dicit,ꝙ si liq̄t de innocētia nō ob
stāte ꝯtumatia dꝫ reū absoluere,vide Soci.in.c.veniēs de ac
cusa.ḡ multo magis ipso appellāte ⁊ reclamāte ⁊ statiꝫ volens
156 docere de sua innocētia qō.cēt valde absonū. † Septimo facit
qꝛ iudex ad nihil aliud ē inuētus,nisi vt inueniat veritatem,ita
paul.suo ꝯsi.ccxciij.q allegat ꝯcor.cuius ꝯ̄riuꝫ faceret si nolet
admittere notoriū allegatū ⁊ errorē ꝯfessionis vel testiū.ḡ ⁊c.
Octaua facit,qꝛ i ciuilibꝰ admittit̄ appl'o cū iusta cā expressa,
ēt qñ ꝯmittit̄ a principe appl'one remota,vt ꝑ doc.in.l.j.§.in
terdū.ff.a qb.ap.nō li.⁊ in.c.tua nobis ⁊ in.c.pastoralis ō ap.
⁊ spec.i.d.§.i qbꝰ ⁊ ꝑ p̄p.vbi s̄.⁊.s̄.i fallen.lxviij.ergo multo
magis i criali vbi agit̄ ō maiori p̄iudi.Nono fac̄ qꝛ ista statuta

exorbitãtia ꝯ regulas iuris cõis vt.s.in regula. sufficit ergo qd
in aliquo operentur, vt in minus ledant ius cõe, ꝗ fieri possit,
vt p prepo.in.c.dilecto de ap.p nouis.in.l.iij.in principio.ff.de
iureiu.alex.in ↄsi.clxxxx.in.ij.vo.col.iiij.ꝛ in ↄsil.xlix.in fi.in
primo vbi ↄcor.sufficit ꝗ vt operent dicta statuta in grauiorib⁹
cribus in spõte ↄfessis, ꝛ ↄuictis, ꝛ argumẽtis superatis, ꝛ sic
vbi sunt probationes luce meridiana clariores, vt.s.ꝛ vt aliqd
operent, intellige ẽt in casibus grauioribus vltra.s.enumera-
157 tos in fallẽtia.iij. ¶ †Decimo facit qꝛ qñ iudex videt sñiã nul
lã illã exeq nõ dꝫ maxime in crialib⁹, vt p doct.in.l.illicitas.§.
veritas.ff.de offi.psi.p do.meũ post imo.ꝛ doc.i.l.a diuo pio in
principio.ff.de re iud. ¶ Undecimo p nũc possent adduci au-
ctoritates doc.p ꝯria parte adducte, qꝛ si bene videãt oẽs ma
gis cõiter ↄcludũt, ꝙ nõ valeat dictũ statutũ maxime p Ang.
in.d.tractatu in.d.gl.fi.multa alia bona videbimus in rñsione
ꝯrioꝝ. Nõ obstãt mõ ꝯria, ꝛ primo dũ fit argumẽtũ de pacto
ad statutũ, qꝛ rñdet ꝙ pcedit negatiue, nõ aũt affirmatiue, vt p
doc.in.d.l.nõ impossibile.ff.de pac.vbi ang.late distinguẽs in
l.alia.§.elegãter p nouis.ff.sol.mat.ꝛ iõ potius facit ꝯ ꝗ p illa
parte ꝛ maxime p rõnẽ ang.in.d.gl.fi.qꝛ maius est periculũ in
crialibus ꝛc.preterea nõ est veꝝ simplr, ꝙ pacto possit renũcia
ri p gl.i.l.pactũ iter hrdẽ.ff.de pac.in casib⁹ ꝛc.non obstat fm
argumẽtũ, ꝙ applo sit iuris ciuilis ꝛc.qꝛ rñdet, ꝙ illud argu-
mẽtũ pcederet in ciuilibus, secus in defensione corporali, vt p
ang.in.d.gl.finali ꝛ in.l.nõ tm.ff.de appel.faciũt dicta in quin
to argumẽto huius partis.s. Nõ obstat tertiũ, ꝙ bonũ sit argu
mẽtũ ꝛc.qꝛ rñdet, ꝙ pcedit ad alia ꝗ ad iura nãlia, vt.s.in fo
fundamẽto huius partis negatiue, qꝛ nãlia sunt immutabilia.§.
sed nãlia insti.de iure nã.gẽti.ꝛ ciui.ꝛ in terminis hr p Inn.in
c.qꝛ plerice ex de immu.eccle. Nõ obstat qrtũ de fauore publi
co, vt puniant cria ꝛc.qꝛ rñdet, ꝙ magis ẽ fauor publicus si in
nocẽtes absoluant, ꝗ ꝯdẽnent.l.absentẽ.ff.de pen. Nõ obstat
quintũ de abreuiatione litiũ, qꝛ rñdet ꝙ nõ debet adeo abreuia
ri, vt iura partis ledant, vt p bar.in extrauagãti ad repri.in ver
158 bo ꝛ figura circa.pe.col.† Nõ obstat sextũ, ꝙ in crialibus p-
cedit ad instar ciuiliũ.qꝛ rñdet, ꝙ illud argumẽtũ facit p ꝛ nõ
ꝯ p ea q dicũtur in.l.j.§.fi.ff.a qb.ap.nõ li.s.in principio regu-
le, ꝛ maxime qꝛ si in ciuilibus vbi remouet appellatio a princi-
pe, põt tñ appellari, vbi est euidẽs cã ex rõnabili cã, faciũt que
habent p panor.in.c.pastoralis.§.fi.in fi.de offi.dele.ꝗ idẽ in
crialibus, ꝯ statutũ aliqd hr p ppositũ in.c.pastoralis de ap.
Nõ obstat septimũ, ꝙ frustratoriis nõ est vtẽdũ, qꝛ rñdet ꝙ qñ
est euidẽs cã, ꝛ offert pbatio incõtinẽti p mõ ↄstat ꝛ mõ agat,
ꝙ tũc vr frustratoria. Itẽ ꝛ aliter rñdet ꝙ dato ꝙ esset frustra
toriũ pp dubiũ euẽtũ potius est peccãduꝫ in tpe ꝗ in sñia p.d.
.l.absẽtẽ. Nõ obstat octauũ, ꝙ ois occasio peccãdi est vitãda.
qꝛ rñdet ꝙ occasio ista nõ est cã mediata nec immediata peccã
di, qꝛ hic nõ disponit circa punitionẽ, sed circa tẽpus applonis
qñ deat puniri, ꝛ si rept⁹ fuerit nocẽs puniet, ꝛ istõ magis opat
facti incertitudo ꝗ alia cã, iõ nõ ↄcludẽs arg. Nõ obstat nonũ
argumẽtũ de.l.ↄgruit, qꝛ rñdet pcedere vbi liqdissime appare
ret, vt.j.in ↄclusione nõ in dubio. Nõ obstat decimũ a maiorita
te rõnis, qꝛ rñdet ꝙ certissimũ est ꝛ notoriũ bãnitũ eẽ hostẽ ci-
uitatis, ꝛ sic ex hac cã põt fieri, nõ ꝙ simpliciter admittat ho-
micidiũ, qꝛ esset ꝯ decalogũ.ſꝫ hic sumus adhuc in dubio. Nõ
obstat vndecimũ de ↄsuetudine.qꝛ rñdet, ꝙ vbi ↄsuetudo ẽ cir
ca notoria ꝛ clara est bona, als potius diceret corruptella vt in
c.fi.de ↄsue.iõ dr ꝙ dꝫ esse rõnabilis.c.j.de ↄsti.in.vj.ita an-
cha.in.c.j.de ↄsti.in.q.xi.pricipali versi.de q.j. Nõ obstat au
ctoritas tãtoꝝ patruꝫ.qꝛ magis cõis theorica doc.est ꝙ nõ va
leat.d.statutuꝫ maxime p ang.in.d.tra.in gl.fi.ꝛ in ↄcordãti-
bus allegatis p ppo.in.c.interposita.§.ille deniꝗ preallegat.
ꝛ bar.in.d.l.ambitiosa alb.in.q.de q.s.ꝛ in ↄcordãt ib⁹ allega
tis in ↄcordia bar.clij.incipit appel.ꝛc. Nõ obstat vltio gl.in
d.summa, qꝛ logt qñ licitũ est sine iudice se vindicare, vt in tot.
ti.qñ lice.si.iud.se vind.C.ꝛ sic potius est defensio inducta a iu
re, nõ aũt dicit ꝙ deneget defensio ordinaria a iure inuẽta, vt ẽ
applo imo ꝯriuꝫ dicit gl.in.c.cũ hõ eadẽ cã ꝛ.q.ꝙ si põt depꝛe-
hẽdi fur nocturnus nõ dꝫ occidi lꝫ alias sic, si nõ põt deprehen
di, vt in gl.dicte summe, ita ꝙ illa iura potius faciũt vt admit-
tat applo ꝗ nõ.cũ tẽdat ad dfensionẽ ampliãdã, vel aliter solui
põt, ꝛ ibi logt in extraiudicialibus, nos in iudicialibus in qbus nõ
põt dici, ꝙ iudex occidat, vel fustiget vel similia.sed est ipsa lex
q h facit vt est tex.in.c.cũ homo lo.ij.eadẽ cã ꝛ.q. q lex nõ de
terminat nisi in casu vero, nec tollit defensiões, imo auget, ne ↄ
dẽnet innocẽtia.igit ꝛ c.Et ideo oibus auctoritatibus antedi-
ctis ↄsideratis ꝛ supplendo ad dictã ꝯrietateꝫ Bar.ꝛ eius con
159 cordiã dic ita distingui debere.† Qꝛ aut nos loqmur in appel
latiõe ꝛ statuto ↄdito p illos q pñt statuere ꝛ habẽtes potesta
teꝫ sup dictis applonibus, qꝛ ad eos spectabat, ꝛ ꝯ ↄuictuꝫ, ꝛ ↄ
fessuꝫ, ꝛ argumentis superatuꝫ añ sñiaꝫ, qꝛ pbationes luce cla-
riores ꝛ tunc pcedat opin.affirmatiua vide prepo.in.d.c.pasto-
ralis col.iiij.de ap.ꝛ ita dꝫ intelligi alex.in suo ↄsi.cxvij.in.iij.
vol.incipit viso themate ꝛc.Bar.in ↄs.cj.ꝛ doc.in.l.inuitus.
.C.de pcu.ꝛ prepo.q allegat ↄco.in.c.vt debitus extra de ap.
col.xxxij.aut vo loqmur quo ad illũ q vellet appellare allegã
do iustũ errorẽ sue ↄfessiõis, ꝛ vellet pbare p mõ ↄstat, ꝛ modo
agat de sua innocentia, ꝛ allegasset taleꝫ cãꝫ, q si pbata foret re
leuaret, ꝛ tũc dico ꝙ nõ obstãte tali statuto deberet audiri, nec
valeret, ꝛ similr qñ essemus in dubio p.l.nõ puto.ff.de iure fis.
qd tñ multũ credo residere in arbitrio iudicis p ea, q habentur
p doc.in.l.q bona.§.q dãni.ff.de dam.infec.ꝛ in auct.hodie.C.
de iud.fm qlitateꝫ facti ꝛ psonaꝝ, ꝛ ita intelligat do.Io.de pu
teo preceptor meus qui allegat ang.in.l.admonẽdi.in prima
carta.ff.de iureiur.q dicit, ꝙ magnas vigore statuti ↄdẽnatus
p famã põt docere de sua innocentia nõ obstãte statuto prohi-
bitiuo appellationis, ẽt si sñia transiuisset in reꝫ iudicatã, eo qꝛ
ↄdemnatus ex pbatione priuilegiata p aliud statutũ admittẽs
pbationeꝫ p famã põt docere de innocentia, qsi velit ꝙ dictuꝫ
160 statutũ nõ valeat in hoc casu.† Ex qbus infero not.ꝙ si iudex
nõ admitteret talẽ applonẽ, q vt.s.est admittẽda nõ obstãte sta
tuto, ꝛ vellet pcedere qd de facto eidẽ resisti põt cũ sit factũ ir
reiterabile pene corporalis, vt voluerũt doc.i.l.iiij.§.ↄdẽnatũ.
ff.de re iud.hr in.l.phibitũ.ff.de iur.fis.ꝛ in.l.queadmoduꝫ.§.
fi.ff.ad.l.aql.Bal.in.c.j.de offic.del.hr per gl.ꝛ doct.in.c.si
quando.ꝛ in.c.ex litteris co.do.ge.meus ꝛ nouis.in.l.j.ff.de re
iud.bar.in extrauag.ad repri.in vbo rebellãdo p ang.ꝛ doct.
in.§.qdrupli ꝛ in.§.penales col.x.inst.de act.bal.i.l.ij.C.si pp
pub.pẽsi.dy.in regula qd qs in.vj.doc in.l.nemo carcerẽ.C.d
exac.tri.li.x.barba.in ↄsil.xlvij.in.j.col.xv.pan.in.c.cum cã
in.c.si qñ de off.del.ꝛ paris de pu.in tract.sindicatus in.c.re
sistẽtia fol.lxxviiij.ppo.in.c.cũ cessante col.xxxiij.de appel.q
allegat amplas ↄcor.more suo ideo ibi vide bal.in.l.ab execu-
tione.C.quoꝝ ap.nõ recip.versi.querũt doc.qꝛ tũc nõ pcede-
ret vt iudex, ſꝫ tãꝗ priuatus, vide oio q dicent.j.in ↄcor.lij.fal-
len.lxxxv.adde ad ↄsiliuꝫ car.flo.cxxxij.adde tñ qd no.voluit
bal.ꝛ doc.in.c.veniens ex de iureiur.q dãt cautellã, vt valeat
tale statutuꝫ ẽt p illos q recognoscũt superiorem vcꝫ, vt fiat in
ter eos pactũ d nõ appellãdo.sed tu dic ꝙ tũc nõ erit statutũ.
Preterea nõ credere indistincte valere p pdicta ꝛ maxime in
rñsione ad fm argumẽtũ ꝛ in quinto fundamẽto huius partis
negatiue.alia argumẽta ꝛ alias solut.q possent adduci hincin
de, vide ancha.in repe.c.canonũ statuta de ↄsti.i.xi.pricipali
q.in vsi.sed hic qrit.an eps possit facere statutũ ꝛc.lꝫ qd sit eꝯ
rio.ꝛ has oẽs fallẽ.q sunt nu.cxxj.vt.s.vides adde ad tracta-
tũ.d.Gibardi.q vocat defensoriũ iuris i.c.icipit ꝯ applones,
q ponit.xxv.casus i qb⁹ phibet applo.ſꝫ credo ꝙ oẽs fuerunt
.s.relati ꝛ ẽt latius.saluo ꝙ possent aliq addi ad suã fallen.xv.
de executore mero, qꝛ ibi ponit qsdã moderatiões, qs adde ad
fallen.viij.ꝛ fallen.xlvij.s.in ordine ꝛ sic habes perfectaꝫ hanc
materiaꝫ melius ꝗ alibi. ad dei laudem prosequor nunc alias
contrarietates Dy.ꝛ venio ad septimam.

Septima.

161 Dicit †alia gl.q assignat ꝯria p dy.vna i.l.ij.C.si qs ali.
te.phi.q dicit si qs phibeat aliquẽ testari, ne me
istituat, ꝙ debeo hẽre hrditatẽ.ꝯriã allegat i ru.ff.eo.ꝗ verio
rẽ dicit.ſꝫ p clariori itelligẽtia illud edictuꝫ cõtinet qttuor ca-
pita fꝫ doc.i rub.ꝛ i.l.j.C.eo.tit.primũ, qñ ↄpuli aliquẽ, vt me
hrdẽ, istitueret.fꝫ, qñ ↄpuli aliquẽ, vt aliũ hrdẽ istitueret ꝛ ex-
neũ, ꝛ isti duo casus ponunt i.l.j.C.eo. Tertiũ, qñ ipedio testa-
torẽ testari d nouo. Quartũ cap.ẽ, qñ heres iã istitut⁹ ipediuit
testm̃ mutari, ꝛ his duob⁹ casib⁹ res ẽ clara, ꝙ ab eo aufert hr-
ditas tãꝗ ab idigno, ꝛ gl.i.l.ij.pallegata põt itelligi in primis
duob⁹ casib⁹, illa aũt gl.i rub.itelligat fꝫ tertiũ ꝛ qrtuꝫ caput.
ſꝫ qꝛ h solutio põt morderi.iõ qꝛ qd sabatina posset itelligi fm
alios fꝫ ꝙ appareret d mẽte testõris, vel testari volẽtis.vl cla-
ri⁹ dic, ꝙ.ij.gl.i.d.ru.dꝫ itelligi, ꝙ applicat fisco, ſꝫ istitut⁹ vẽ
dicat a phibẽte, ꝛ si nõ est soluẽdo, vẽdicat i subsidiũ a fisco fꝫ
doc.in.d.l.ij.ꝛ sic nihil erit ꝯ, vel vltio ꝛ clarius dic ꝙ gl.in.d.
l.ij.pcedit, qñ erat talis metus testatoris, q caderet in ↄstãtem
viꝝ met⁹ vcꝫ mortis, vl cruciat⁹ corporis vl similis, ꝛ gl.i rub.p
cedat, qñ nõ fuit talis metus, ſꝫ fuit fcm̃ testm̃ i pñtia affiniũ vel
amicoꝝ

amicoꝝ, qꝛ tunc cessat ratio metus, p.l.trāsactionē vbi Bart. .ff.ð trāsa. vel solū ex ꝟbis blādis ꝛ psuasiuis vt in.l.fi.C.eo. et sic ex predictis habes expeditā quasi totaȝ istaȝ materiaȝ maxime circa institutiones non circa legata, in quibus non delinquitur, sed adde que habentur per Bar. in.l.fi.ff.eo.

Octaua.

162 An maritꝰ † possit adulterū occidē in domo sua tm̄, gl.i.l. gchꝰ.C.ð adul. ꝙ sic alia ē ꝯria, ꝙ imo lȝ vbicūqȝ occidere, in.l.marito in pricipio.ff.ð adul. solutioneȝ dat ipsemet By. qꝛ dicit, ꝙ pria loquiť de iure nouo, alia loquiť de iure antiq̊, suadeť rōe, qꝛ ēt ð iure nouo alterata ē pena adulterij, p.l. q̄uis.C.ð adul. vt no.gl.in.l.q cuȝ vno.§.de adulterio.ff.de re milit. ꝛ p ang. in.§.itē lex iulia.insti.de publ.iud. adde ea q̄ habenť p Lud.roma.i repetit.auctētice similiter.C.ad.l.fal. in folio.xviij.i ꝟs.tolle ꝛc. ꝛ ad Jo.ð imo.i.l.cū mulier marie i col. vij.ff.so.mri. q dicit ꝙ hodie cōis opinio doc. ē ꝙ pena mulieris ꝯmittētis adulteriū ē ꝙ ðtruadať i monasteriū ð iuř nouo.

Nona.

163 Non † dať actio furti vniuersali successori ex ꝯtratiōe facta post vitā, antea sic. ita gl.i.l.si abducta.C.ð fur. ꝯria ē i.l.ȝ nec.ff.ð ꝯdi.fur. q̄ȝ ꝯrietatē ēt affirmat bar.i.d.l.si abducta, dicēs ꝙ alia ē i.l.si dn̄m.ff.ð fur. q̄ ꝯcordat cū illa i.l. ȝ nec legatariꝰ ꝛ ꝯ illā i.d.l.si abducta. ꝛ lȝ istð ꝯriū posset euacuari ꝭȝ diuersas opiniones ð qbꝰ ibi, ꝛ qꝛ recte ituēti alie opiniones varie videnť ab opi. vgolini i diuersis casibꝰ, q nō ꝯcernūt vniuersalē successorē, iō magis ꝯcludēter vř fiēda dria iter vniuersalē successorē suuȝ ð qbꝰ i.l.i suis.ff.ð libe. ꝛ posth. ꝛ tūc ꝓcedāt gl.i.d.l.ȝ nec ꝛ i.l.si dn̄ȝ, ꝛ rō ē qꝛ cū dn̄iū dicať ꝯtinuari i eos, nō aūt mutatio, iō nimiꝝ si dať actio ex ꝯtratiōe antea fctā. ꝛ post, facit.l.hřditas ē.ff.ð reg.iur. cū semp cēseať eē dn̄s aut ꝟo loquimur i alio successore vniuersali, ꝛ tūc bn̄ dř mutatuȝ dn̄iū. iō nimiꝝ si nō dať actio, sunt tn̄ aliq doctores, q voluerūt extēdeř pmū mēbrū. s. ꝙ ille hřs vniuersalis extēdať ēt ad hřdē extraneū sicuti ad hřdē suuȝ, dř filius i ptāte ꝛc. sed qꝛ diuerso respectu posset alterari, non curo referre breuitatis gřa, sufficit substinuisse ꝯcordiā glosaꝝ, ne ꝯrietas arguať attēto ꝙ ista qō magis subtilitatis, q̄ȝ vtilitatis habeat.

Decima.

164 Circa † illū articulū, an simplex possessor antiquus habeat aliꝙ remediū ꝯ nouū simplicē possessorem nullā faciēdo mētionē ð dn̄io, gl.i ꝟbo a dn̄is i.l.ij.C.ð fur. vř velle ꝙ sic, vcȝ ꝙ deť remediū.l.si coloni.C.ð agri. ꝛ cēsi.li.x. Innn.i.c.sepe ð resti.spol. ꝛ ibi can. videnť dicere, ꝙ deť remediū.c.reintegrāde.iij.q.j. ꝯria gl. allegať in.l.fi.i gl.j.C.ð fur. ꝛ idē gl.i.l.rē q̄ nobis.ff.ð acq.po.sol. breuis ꝛ clara, qꝛ ꝭȝ doc. bar. ang. ꝛ nouis. ꝛ i.l.siue aūt.§.si duobꝰ.ff.ð pub. qꝛ distinguēdū ē, aut possessio, q̄ reperiť apð nouū possessorē cū aliq̊ vicio puta violētie, vel furti, vel simili vicio dato ēt ꝙ p aliū fuerit illatū, ꝛ tūc ꝯ ipsuȝ ꝭm possessorē dať remediū, vt dicit gl.in.d.l. ij. aut reperiť possessio penes ꝭȝ possessorē sine vicio, ꝛ tūc nullū dať remediū antiq̊ possessori ꝯ nouū, ꝛ ita dȝ itelligi illa glo. pp.l. q̄ȝ allegat in.d.l.ij. p no. p bar. in.l.nō solū.ff.ð lib.leg. ꝛ p Jas.in.l.j.ff.ð iuris.o.iud. ꝛ dixi i ꝯcor. ad bar. cccx. ȝ qꝛ hic accomodareť mā.d.c.reitegrāda.iij.q.j. breuitatis gřa me ꝓ nūc refero ad late.d.p bartola.soci.in reppe.l.rē q̄ nobis.ff.ð acq. pos.pallega. ꝛ aliq alij ibidē. ȝ in casu ꝓposito i vno casu singulari reperio pan. ꝛ doc.i.c.accedēs lo.j. vt lit. nō ꝯt. col.iiij. in ꝟs.sextū notabilē intellectū, q dicit eē spāle in eccřia minore, ꝛ absente, vt hēant remedium illud, qn̄ sine vicio ēt cecidissent a possessione ꝙ est ppetuo no. hec adde ad ang.are.in.§.si quis a non domino insti.de re diuis.

Undecima.

165 In † .l.j.C.ð op.lib. dicit gl. ꝙ operaꝝ ipositio pōt fieri añ manumissionē ꝛ post ꝯriū ꝭȝ Dy. dicit i.l.seruū.ff.ð ma. test. ꝛ i.l.fi.ð li.ca. itellige ꝭȝ ipaȝ gl. ꝛ bā. ꝛ doc. si fuit actū ꝛc. ꝛ h nulla mētione facta de iurō, qꝛ quāta sit virtꝰ iurī hř ibi p doc. ꝛ i ru.ð iureiu. p rep. ꝛ latiꝰ p Jas. ꝛ nouis.i.§.itē si qs postulāte inst.ð act. ꝛ ego posui in meis ꝯclusiōibꝰ secutꝰ can. marie corsetū i.d.rub. p q̄s ꝯclusiones sup illo ti. sūmaui totū corpꝰ iuris ciuilis marie quātū ad actiones. ꝛ sic h erit solutio ad ꝯria, lȝ pdicta ꝯrietas gl. ad text. nō inferať ꝯrietas glosaꝝ, cuius subiectū agiť i pn̄ti ope. adde ad.l.si qs libertatē co.tit ad doc.in.l.in stiplonibus.§.operarum.ff.de verb.obl.

Duodecimo.

166 Ex † psona actoris ius metimur, h ē actōnē adiudicamus ptoriā vel ciuilē, inspecta psona actoris ita gl.in.§.sed iste.insti.ð act. ꝯria allegať p Dy.in.l.in honorarijs.ff.ð acti. ꝛ obl. ē in.§.ille aūt lȝ nō alleget. solutionē vř dare ang.are.in. d.§.ȝ iste q colligit no. pdictū facit.l.j.§.j. vbi Bar. ꝛ Bal.ff. si pars hered.pe. ꝛ sic ad libellū fūdādū inspicimꝰ vtrū actori ꝯpetat ius. ita dixerūt Pe. ꝛ Cy.in.d.l.j.i pricipio ꝛ i.l.ij.in fi.ff.de ser. ꝛ aq̄. tu adde gl.no.inst.ð act.in pricipio. ꝛ h vera q̊ ad intētionē fundādā. secus quātū ad ꝯdēnationē moderādā, qꝛ tūc bn̄ inspiciť factuȝ ex psona rei.l.sinauteȝ in.§.possidere. ff.de rei vēdi. ita bal.in.d.§.i. faciūt q̄ habenť p bal.in.l.ð die in prin.ff.q satis.cog.in.l.si a te.§.fi. ꝛ ibi bar.ff.ð excep.re.iud. adde bal. ꝛ doct.in.l.fi.C.ð edi.di.adri.tollē. aduerte tn̄ dicit ang. ꝙ Pe.in.d.§.dicit, ꝙ qn̄ rei vēdicatio dať ꝯ illū, q dolo desiit possidere, ē ptoria.d.l.elect.§.ij. ꝛ.l.iij.§.fi.ff.de alie.iud. mut.ca.fa. itē qꝛ ptoria dat nouā formā, qꝛ facit ꝯpetere ꝯ illuȝ q nō possideť ꝯ nām rei vēdicationis, q̊ ē pretoria.l.ius ciuile. ff.de insti. ꝛ iure. isto tn̄ casu lȝ sit ptoria nō tn̄ tpalis, sed erit ppetua, qꝛ subrogať loco actionis ppetue.l.j.§.h actio ꝛ ibi bar. late.ff.si qs te.liber.esse ius.fue. ꝛ.l.pe.§.actiones.ff.de noxal. ꝛ h vř tenere gl.i.d.l.in honorarijs q̄ p hoc vř ꝯria glo.in.d.§. ȝ iste. ȝ Dy. ꝭm ang. vř saluare dicēs, ꝙ illa actio in.d.§.sed iste est ciuilis sui nā, sed p extēsionē ꝭm opin. Pe. dř pretoria. nā dicit ipse Ang. tribus respectibus pōt dici pretoria. Prio inuētione, vt in eo q dolo desiit possidere.d.l.elect, Scdo extēsione.d.l.ij.de bo.pos.hered.peti. Tertio approbatiōe.l.i. ff.comod. ꝛ isto respectu dř ptoria. ꝛ ita ꝓcedat gl.i.d.l.in honorarijs, lȝ a pricipio possent dici ciuiles, ꝛ ita ꝓcedat gl.in.d. §.ȝ iste ꝛ doc.in.d.l.ij. ita ang. vbi.s. ȝ meo iudicio nihil operať illa indagatio. quo ad ꝯclusiones libelloꝝ, qꝛ sufficit ꝙ cōpetat actio, siue dicať pretoria, siue ciuilis, dn̄mō duret. hec adde ad Aret.insti.de act.in.§.omnium col.xij.

Decimotertio.

167 Glo. † vna fuit in hac snia. s. ꝙ pupillus maior infante sine auctoritate tutoris nāliter obligeť, insti.q.mo. re ꝯhi.obl.in.§.is quoqȝ ꝛ in.l.i.ff.de nouat. ꝯriā allegat Dy. in.l.pupillus.ff.de re.iur. ꝛ i.l.si pupillus.ff.ad.l.fal. adde.l.pupillus.ff.ð act. ꝛ obl.sol. si bn̄ aduertať ad dictas gl. ñ multū discrepāt, qꝛ gl.i.d.l.pupillꝰ.ff.ð re.iur. dn̄ ðt, ꝙ ñ obligať, certe se restringit, qn̄ ꝯhit cū tutoř, ꝛ ñ ē factꝰ locupletior, allegat.l. pupillus.ff.ð aucto.tut. ꝛ ita ēt soluit gl.i.l.j.ff.ð noua. dn̄ prio formauit ꝯriū, ꝛ postea soluit i ꝟs.tu dic ꝛc. qꝛ aut aliqd puenit ad eū, aut nō. si puenit, obligať. si nō, nō obligatur, ꝛ sic soluit ꝯriū de.§.preterea inst.q mo.tol.obl. ꝛ ð.d.l.pupillus ꝛ illā gl. i.d.l.j.ð noua. sequūť bar. ꝛ doc. ad q̄ȝ tāq̄ȝ magistralē ꝛ, optime distinguētē in ista mā obligationis minoꝝ me remitto ꝛ ad

168 doctores, qꝛ pfecte loquūť. † addo tn̄ vnū, qð colligiť ex gl.in. d.§.ptera, vcȝ dn̄ dř ꝙ ꝓximus pubertati nāliter obligať, si nō ꝯxit cū tutore ꝛc. qꝛ dȝ limittari, nisi dolo fuerit circūuētꝰ. vt dixit gl. vbi.s. ꝛ potissime i ꝯctibꝰ bonefidei. vbi dolus dās cām ꝯctui facit ꝯctū ipso iure nullū ꝭm opin. magis cōeȝ, vt hř p gl. ꝛ doc i.c.cū dilecti ð emp. ꝛ vēdi.i gl.fi.i fi. vbi ꝯcor. ꝛ p bar. q reprobat opin. Pet.ð bel.pti.tenētis ꝯ.i.l.sub ptextu la.j. .C.de trāsa.circa col.fi. q̄ regula extēdiť ēt ad maiores.l.si dolo.C.de rescind.vēd.l.si fraude ꝛ dolo.C.ð pscri.x.vel.xx.an. vbi gl.in.l.elegāter i prin.ff.de dol.l.iij.§.fi.ff.pro socio.l.in cause la.ij.ff.de minor.doc.in.l.gn̄aliter.ff.de verb.obl. ꝛ in.l.si qs cū aliter co.ti. ꝛ in.§.actionū ist.de act. vbi ēt posui i meis ꝯclusionibꝰ. pan.i.c.cū dillecti ex̄ ð emp. ꝛ vend.post gl. ibideȝ gl. ꝛ bar.in.l.si maior.C.ð dol. ꝛ bar.i.l.ð tutella.C.ð i integr.resti. lȝ videať alterare i distractu ꝛ i liberatione, ꝛc. adde bar. ꝛ doc.in.l.si ea.C.ð fideius.minor. ꝛ extēde hāc regulā hēre locū ēt in distractu. vt hř i d.l.ab emp.ff.ð pac. p Ang.in.§.ptrea lo prio insti.de act.col.x.gl.in.l.ð tutella.C.ð in iteg.resti.minor. Cato.porcius in qbusdā suis singularibus in lřa.c.ibi ꝯc sed istud alterať in fallen.xij.j. Itē ampliať, ꝙ viciat ēt si interueniat approbationi, vt in.l.pōponius.ff.ð neg.gest. vbi ia limitať dictū pōponij ꝭȝ tn̄ modificationē de q̄ ibi p bar. j.col.j. ꝛ p ang. vbi.s. si i maioribꝰ hȝ locū h regula, multo magis i minoribꝰ, vbi ē maior rō. fateor tn̄, ꝙ vbi ex ꝯctu pdict aliq̊ locuplectarenť teneret minor, tanq̄ȝ locuplectari nō cat cū aliena iactura.l.naȝ hoc natura.ff.de ꝯdi.indebi. vel ꝯditione sine cā nō aūt ex ꝯctu, ex quo oriunť actiones, vel ex quasi vel ex delicto vel quasi ꝛ sic ex facto.l.consilio in ff.de cura.fur. habeť in rub.inst.de obli.ti.generali ꝛ doc.in.nigri ibidē sed vbi nullus est ꝯctus nulla nasciť obli. nectio qꝛ ex nihilo nihil fit, vt hř in.l.fi.C.de ꝓba. ꝛ nō entis nc sunt q̄litates.l.

169 eius.ff.si cer.pe. hř p ca.post gl.q limitt l.c.fi.de pac. † vbi

ergo interuenit dolus, maior, nec mior obligat in ɔtibus bone fidei, nec in distractibus, vt.s.vide in tract. gabellaꝝ in.vj. pte.q.v.ꝗ regulã primo lita, qñ dolus daret cãm in mrimonio ɔhendo.c.fi.de ɔdi.appo.doc.post gl.in.c.dilectus extra qd met.ca.glo.in.l.a diuo pio.ff.de rit.nup.nisi in casu.c.tua nos extra de spõsa.vbi gl.qñ in totũ abesset aius ab ipso ɔctu mrimonij, adde Pan.in.d.c.cuz dilecti. Scdo fallit in rescriptis ad lites, secus in illis de gr̃a, qꝛ in illis exigit̃ exuberãtioꝛ bona fides, vt hr̃ p can.in.c.ad audiẽtiã lo.ij.ex̃ de rescrip.cũ ɔcoꝛ. ibidẽ. Tertio fallit, qñ dolus eẽt ab vtraqꝫ parte, qꝛ tũc dolus cũ dolo ɔpensat̃, ꝛ culpa cũ culpa.l.viro atqꝫ vxore.ff.sol. mat. hr̃ p nouis.in.l.nã ꝛ postea.§.sed ꝛ si.ff.de iureiur. Quarto fallit in voto de intrãdo religionẽ.d.c.dilectus gl.in.d.c.tua nos

170 de spõ. † Nota tñ, ꝙ dolo inductus ad monasteriũ nõ trãsfert bona ad religionẽ, ꝓut al's faceret, auct. ingressi.C.de sac.san. eccl.gl.in.d.c.dilectus gl.in.c.preterea de offi.deleg.in.c.cõstituit.xx.q.iij.pan.in.d.c.cũ dilecti. Quito fallit i arbitramẽto ẽm vnã opin.doc.post glo.in.c.ij.de arbi.de quo dicatis vt ibi. Sexto fallit, qñ esset talis dolus, q verisimiliter nõ hret decipere alios.secus si ob fatuitatẽ.d.c.dilectus. Septimo fallit fauor̃ dotis, qꝛ lz det̃ exceptio doli maxie, qñ dos dz reuerti ad dolosaz.l.apud celsuz.§.apud iulianũ.ff.de except.dol.gl.in.l.vicia C.õ acq.pos.tñ ipo iur̃ vz, qꝛ al's nõ daret̃ exceptio, sz ipo iure nõ teneret, ꝛ hoc est magni effectus, qꝛ si nõ opponeret̃ exceptio, vel dos nõ eẽt reuersura ad dolosaz, procederet petitio dotis p dolũ ꝓmisse, vt ibi a ɔrio sensu. Jõ salua pace doct. qui hãc fallẽtiã ponũt mihi non vr̃ ɔgruere ꝓ fallen.qꝛ psupponit̃ ipso iure ɔctus nullus i regula. Octauo fallit, vbi alias qs eẽt obligatus ɔhere vel statuto vel aliter iussu principis ꝛc. vt euitet̃ circuitus alias ɔhẽdi, ar.cle.auditor de rescrip.hr̃ in.l.cuz fundus.§.seruũ tuũ imprudẽs.ff.si cer.pe.Jo.and.in.addi.ad spec.in ti.de obl.ꝛ solut.in ru.vbi dicit, ꝙ si ꝓmisisti mihi promittere ex stipl̃one p instr̃m, ꝙ possũ petere decẽ ẽt añ ɔctum factũ seu stipl̃onẽ, vt euitet̃ circuitus.ꝗ idẽ in ꝓposito. Nono fallit ẽm gl.in.d.c.cũ dilecti.de empt.ꝛ vẽdi. in ɔtibus stricti iuris argumẽtũ a ɔrio in.d.l.si dolo ꝛ in.d.l.ĝnaliter.ff.de vb. obl.in.l.alterius.ff.de regu.iur̃.ꝛ in.l.si cũ dotẽ.§.ij.ff.sol.mat. ꝛ in.l.si id qd.ff.de verb.obl. Decimo fallit, quotiẽs adesset dolus mediatoris.ita gl.in.d.c.cũ dilecti ꝛ alia in gl.lz arguat ꝓ ꝛ ɔ in.d.l.alterius.ff.de reg.iur̃.qꝛ sufficit ꝙ ɔhẽs nõ fuerit auctor, ꝛ sufficit, ꝙ q patit̃ dolũ, habeat actionẽ de dol. ɔ tertiuz, gl.in.d.l.si dolo.C.de rescin.vẽd. Undecimo fallit, nisi esset pscriptuz iuri rescindẽdi.xxx.annis de q̃ in.l.j.C.de pscrip.xxx. vel.xl.an.ꝛ si dicat̃ qũo rescindit̃, ꝙ nullũ est.l.nã ꝛ si sub cõditiõe.§.rũpẽdo.ff.de inIust.rup.ir.ꝗ te.dic ꝙ sicut de facto factus est.qꝛ nõ põt esse, quin sit factus.l.i bello.§.facte.ff.de ca. ita de facto illud rescindat̃, gl.in.d.l.si dolo. Duodecimo fallit qñ dolus interuenisset post ɔctũ in dissolutione ipsius.vt in.§. manet inst.ꝓ so.ita limitãt q̃ habent̃ in.l.ab empt.ff.de pac.ꝛ i l.j.ꝛ.ij.C.qñ lice.ab emp.di.ꝛ hoc intellige quo ad ipm ɔctum iã factũ quo ad dissolutionẽ ẽm aliquoꝝ opin.de q̃.s.p Ange. post gl.in.§.actionũ inst.de act.col.iij. Decimotertio fallit qñ esset dolus tertij extra ipsos ɔhẽtes Ang. in.d.§.pterea allegat no.in.d.l.elegãter. Decimoq̃rto fallit in sciẽte, qꝛ sciẽti ꝛ volẽti nõ infert̃ dolus, nec iniuria.ang.in.d.§.pterea, qd dicit esse no.ad libellũ ɔcipiẽdũ, qꝛ dz ɔtinere ignorãtiã, imo dicit recõualescere p implemẽtũ ɔctus factũ a sciẽte, ar.no.in.l.ij.C.ꝙ me.ca. Decimoquinto fallit, quãtũ ad ea q̃ ɔcernũt odiũ doli.§.fi.inst.de emp.ꝛ vẽd.ꝛ rõ ẽ, ne dolo sus reportet cõmoduz ex suo dolo.c.sedes.c.ex tenore i fi.ex̃ õ rescri.c.ex lr̃is de dolo ꝛ ɔtu. Bar.in.l.tici⁹.ff.ad municip.ita limitat ang.i.d.§.pterea lo pr̃o inst.de act.vbi moderat, nisi ɔctus esset reprobatus a iure, qꝛ tũc nõ ẽ i facultate ɔhẽtiũ ꝛc.vbi p eũ. Decimosexto fallit in testis, lz hẽant nãm bonefidei, vt hr̃ in.§.actionũ inst.de act.i.l.fi.ff.ꝛ.C.si qs aliq.testa.phi.ꝛ.s.in ɔcoꝛ.vij. Decimoseptimo fallit ẽm do.alex.in.l.si qs cũ alt̃.ff.õ vb.ob.per d.l.elegãter i pricipio ꝛ i gl.i.l.si qs affirmauerit õ dol.ꝛ i.l.iulian⁹.§.si vẽditoꝛ ꝛ seq.ff.de acti.emp.gl.fi.i.c.cũ dilecti ex̃ de emp.ꝛ vẽd.ꝛ ibi p doc.si dol⁹ icidat i ɔctu, qꝛ tũc nõ viciat ipo iure ang.i.d.§.actionũ col.iij. Decioctauo fallit i dolo bono,

171 vt hr̃ i rub.ff.de dolo malo. † Et qd sit dol⁹ mal⁹ hr̃ p Paul. in suo ɔs.cxcij.col.ij.ꝛ p Jo.and.i regula sciẽti õ reg.iur̃.i.vj. Bal.i q̃ fortioris.C.õ pig.act.q dicit ꝙ ẽ abscõdita mẽtis machinatio, idẽ bal.i.l.fi.C.õ litig.ꝛ no.in.c.pastoralis õ cã pos. ꝛ ꝓprie.aliqd p do.Alex.suo ɔs.ciij.in.j.vo.ꝛ ɔs.lxiij.in.iij. vo.q vr̃ moderare oia pdicta.s.ꝙ nõ agat nec excipiat de dolo ɔ vẽdẽtẽ q nõ põt rẽ alienã vẽditã tradere.idẽ vr̃ tener̃ Bar. in.l.in minore.vt tũc nõ obligeẽ in.l.j.de nouã.qd nota in ꝓposito ꝗ q̃si oẽs iste fallen.possent subtiliter accõmodari ad ɔcordiã dictaꝝ glosaꝝ cuz regula pdicta. reliqua ptinẽtia ad mãm actionis de dolo.ꝛ qũo ꝓbet̃, ꝛ psumat̃ siue in ciuilibus siue in crialibus vltra iura preallegata. vide p Ang.in.d.§.pterea.lo primo insti.de act.p Bal.suo ɔs.vlt.in.iij.pte ꝛ p Berto.cepo.in suis ɔsilijs super criminalibus.xxvij.col.pe.ꝛ.xxx.xxxj. ꝛ.xxxiij.ꝛ precedenti, ꝛ in.xl.col.fi.adde, ꝙ nõ viciat iudiciũ. ff.de ɔdi.indeb.l.eleganter.§.si quis post.

Decimaquarta.

172 **Legitur** † in gl.ẽm Hy.insti.de act.in.§.itẽ seruiana, ꝙ proprie inqlinus dr̃ in ciuitate, colon⁹ aũt in rure. Tu adde similẽ, lz ipse nõ alleget, in.l.emptorez.C. loca.ɔriã asserit in.l.si vrbana pdia.ff.de vb.sig. Sol.nõ ẽ verũ, ꝙ gl.hoc dicat sz p intellectũ illius.l.vbiqꝫ dynus cogit̃ reprehẽdere gl.qꝛ pdiũ rusticũ dr̃ ẽt in ciuitate, dato ꝙ colat̃ per colonũ, ꝛ eꝫ pdiuz vrbanuz dr̃ ẽt si edificiuz sit in rure. ꝛ sic dr̃ inqlinus inst.de seruit.§.j.ꝛ.d.l.vrbana.sed ang.ꝛ doct.saluãt dicẽtes, ꝙ vti possumus illis vbis ꝓmiscue.nã lz dicat̃ pdium ꝙ colit̃ rusticũ, ẽt si fuerit in ciuitate, tñ vt plurimũ in ciuitate nõ sunt, sz in rure.iõ adaptat̃ illud vbuz ad ea, q frequẽter eueniunt.l.nã ad ea.ff.de legi.predia rustica vt plurimũ sunt in villa.vrbana aũt in ciuitate.ita Ange.in.d.§.itez seruiana.adde Cu.ꝛ doc.post gl.in.l.res pignoꝛis.ff.de acq.pos.ad gl.ꝛ doc. in.§.itez seruiana inst.de act.gl.que est in vbo rusticis in.c.ecclesia sanc.Marie de ɔstitu.ꝛ ibi doc.Cano.

Decimaquinta.

173 **Orta** † est dr̃ia, an mulier possit partũ portare p sex mẽses, ꝛ duos dies, ꝛ glo.in auctẽtico de rest.ꝛ ea q̃ par.§.fi.in gl.in vbo pfecto dicit ꝙ sic, ẽm Hy.q allegat glo. ɔriã in.l.vij.mẽse.ff.de sta.ho.q̃ dicit, ꝙ nõ. Sol.illud ꝙ dr̃ de vj. mẽse ꝛ duobus dieb⁹ idẽ de trib⁹ ꝛ de oibus diebus illius septimi mẽsis, est verũ, nec dr̃ ɔriũ p aliqꝫ ex glosis preallegatis.sed veꝝ est, ꝙ gl.in.d.§.fi.dũ loqtur de duobus dieb⁹ post loquitur de.x.mense, ꝛ post per duos dies. Sed de sexto mense ꝛ post non limitat dies aliquos, sed potius illa glos. met.in. d.§.fi.posset argui de contrarietate, lz ipse non dicat, qꝛ i principio dicit, ꝙ põt tãgere p duos dies de.xi.mẽse, ꝛ in fin.dicit ɔriũ, dũ dicit, ꝙ si partus nascit̃ post moꝛtez viri p.xx.menses, ꝙ põt legitime adiudicari, ꝓ ho mrimonio, qꝛ decẽ ɔputant̃ ꝓ tpe primi ꝛ nouez ꝓ tpe scdi, ꝛ sic i totũ sunt.xix. ꝛ ita intelligẽdo gl.in fi.nõ dat terminũ duoꝝ dieꝝ post decez mẽses primi viri moꝛtui, qꝛ gl.debuisset dicer̃.si partus eẽt natus post.xix. mẽsez ꝛ duos dies post, sz adhuc hoc mõ idu cẽdo gl. põt saluari, qꝛ eoipso ꝙ partus nõ est natus post decez mẽses, ꝛ p duos dies post, ꝛ apparet, qꝛ mulier distulit cũ ho viro vsqꝫ ad decimũ nonũ mẽsez. illi duo dies nõ ɔputant̃ in pr̃o termino, qꝛ lz potuisset differre partũ ad illos duos dies, tñ ex q̃ nõ peperit, non ipediũt, quin ĝnatio potuerit fieri cũ scdo viro, ꝛ euitat penã, ꝛ sic lz potuisset parere, tñ qꝛ nõ peperit, ille terminus cedit in termino scdi, qd est valde subtilis ɔsideratio, ꝛ solutio ad ɔriũ, ꝛ credo ꝙ istã solutionẽ nõ capiẽt nisi viri doctissimi, ꝛ potissime in nãlibus, adde ad Jo.de imo.post gl.in vbo in.x.mẽsibus in.l.gallus in prin.ff.de lib.ꝛ post.qui allegat gl. ɔtrariari ibi ꝛ in.l.septimo mense de sta. ho. qui vr̃ tenere ẽm aliquos ꝙ stetur iudicio medicorum ꝛc.

Decimasexta.

174 **Substitutionez** † cõpendiosaz facit solus miles gl in rubrica.ff.de vulg. ꝛ pupil.ɔriã allegat Hy.inst.de pupil.substi.q̃ dicit, ꝙ substitutio ɔpẽdiosa fctã vz iure directo vsqꝫ ad.xiiij.an.sol.gl.i rubrica pallegata dz intelligi, ꝛ subaudiri hz distõnẽ.d.gl.isti.õ pu.i §.q̃ rõne i vb.exẽplũ, qꝛ fit tm̃ a milite.s.vt valeat iur̃ directo post.xiiij.ãnũ.ꝛ sic post pupillarẽ etatẽ.ꝛ añ.sz si fiat a pagão nõ valeat post pupillarẽ etatẽ iur̃ directo, sz p fideicõmissũ sic. ꝛ sic iure obliq, ꝛ i h nõ ɔdicit gl.in.d.rubrica, ꝛ ꝓ hac ẽt ɔcordia facit gl.in.l.centurio.ff.de vulg.que ɔcordat cũ.d.gl.in.§. q̃ rõne ꝛ alia i.l.pcibus.C.de impub.ꝛ alijs sub.in ver.fideicomissi lz illas nõ alleget Hy.sed vlterius nõ me extendo, qꝛ mã ampla ꝛ subtilis expeditur p doc.in iuribus preallegatis.

Decimaseptima.

175 **Acquirere** † põt ꝓcu.dño.gl.magna i.§.si qs alij inst.õ inutil.stip.q̃ dicit, ꝙ ꝓcu.vẽdẽs põt dño stipulari, ꝛ per ɔ̃ns acqrere vt.l.iulianus.§.si ꝓcur.ff. de act.emp.vbi dicit Hy.est gl.ɔriã, ꝛ dicit illũ.§.si qs, nõ loq in

in procuratore. itē dicit By. q̄ sunt aliē gl. q̄ dicūt, q̄ procurator dz sibi stipulari, ⁊ deinde cedere dño. l. multum. C. si qs alteri vel sibi ⁊ in. l. j. C. p qs pso. no. acq. Sol. bz glo. in eo. ti. insti. de inutil. stip. ⁊ in. l. stipulatio ista. §. si qs stipuler de ꝟb. obl. ⁊ in §. alteri ⁊ maxime p Ang. in. d. §. si qs aliq. q sequit in oibus di stinctionē Bar. i. d. §. si qs stipuler q̄z ēt traxit a glosis allegatis i dictis iurib⁹. s. faciēdo dr̄iaz q̄no ꝟba stipulationis pn̄t ꝯcipi in. vj. casib⁹. ⁊ Primo q̄ ꝟba stipl'onis ꝯferant in alterū vt pmittis ticio, ⁊ nō vz, vt. l. quecūqz. ff. de act. ⁊ obl. modificat Ang. nō pcedere in tutore curatore filio suo ⁊c. ⁊ isto casu procedat gl. in. d. §. si pcurator, ⁊ Bart. vbi. s. in hoc reprehendit gl. in. d. l. quecūqz. Scd̄o casu, q̄n verba pmissionis pferunt in psonā stipulātis, ⁊ executiua in psonā alterius, vt pmittis mihi, q̄ dabis ticio, ⁊ tūc vz, si mea interest, ⁊ ita pcedat gl. in. d. §. si quis alias secus, ⁊ ita etiam procedat glos. in. d. §. si procur. lz illi titio nō detur actio, nisi in personam tutoris, vel actoris. l. cū q. §. si actori. ff. de ꝯsti. pec. Tertio mō, q̄ verba obligatiua ex parte stipulātis sint ipersonalia sine expressione psone, ⁊ verba executiua sint directa ad aliū, vt pmittis, q̄ dabis titio, ⁊ tūc dicit, q̄ nō vz, p. l. si ita stipulatus. §. grisogonus. ff. de ꝟb. ob. Quarto casu, q̄n vtrūqz in psonā stipulātis ꝯfert, ⁊ tūc clarū q̄ vz. Quinto casu, q̄n vtrūqz ipersonaliter pferꝭ, tunc ēt vz, q̄n subitelligat psōa stipulātis. Sexto casu seu sexto mō, q̄n vtrūqz verbū ⁊ pmissionis, ⁊ executiuū ꝯfert in psona stipulantis noie tñ alterius, ⁊ tūc vz in pcuratore, ⁊ negotiorū gestore, vt in. l. hmōi. §. j. ff. de leg. j. ⁊ tādē in oibus Ang. se remittit ad Bar. vbi. s. ⁊ dicit q̄ Jo. ď imo. nitit̄ aliqd addere, sz inepte. ⁊ Bar. subdit in hoc. ij. mō iniēdi stipl'onē q̄r debeat in iudicijs in snia, q̄n pcurator est factus dñs litis i psonā ipsius pcuratoris ferri, put in. l. j. C. de sent. ⁊ de rōne d̄ñe iter ius ciuile, ⁊ ius canonicū. ⁊ sic bm istas distinctiones pn̄t solui ꝯ̄rie gl. posset ēt fieri dr̄ia inter procuratorem, ⁊ institorem. sed quia. s. abunde satisfactum est non curo insistere.

Decimaoctaua.

176 **Reprobatur** † gl. in. §. furtorū insti. de obli. que ex quasi. del. p. l. q deferā. ff. de fur. bm By. ⁊ lz ponat in mā ꝯ̄rietatē gl. tñ aliud est, q̄ reprobet̄, ⁊ aliud est q̄ ꝯ̄riet̄ alteri gl. sed aliqd oino dicerē, nisi inuenirē corruptionē in allegationibus, q̄r credo potius q̄ voluit allegare. l. qui destinauerit, que est. l. iiij.

Decimanona.

177 **Volens** † fideiussor vnus ex pluribus opponere bn̄ficiū epistole diui adriani dz opponere añ litis ꝯtesta. gl. in. §. si plures instit. de fideius. By. allegat ꝯ̄riā in. l. fideiussor. C. de fideius. la. j. in gl. fi. Sol. si bn̄ videat̄ vtraqz gl. ꝯcludit q̄ est anormala exceptio, ⁊ sic tēdit tā ad nām dilatorie q̄z pereptorie, ⁊ pōt opponi vsqz ad sniaz. faciūt, q̄ habent̄, in. l. si dubitet̄. ff. eo. i. l. paulus. ff. ď re iud. vbi. d. ge. meus.

Vigesima.

178 **Matre** † ignorāte tutor datus nō nocet mr̄i, q̄n pferat̄ gl. in auctē. mr̄i, ⁊ auie. C. q̄n mul. tut. off. fung. po. ꝯ̄ria allegat in. l. tutor. ff. de tutor. ⁊ cura. da. ab his in quadā opin. q̄ est vera, bz By. p. l. tutor. §. si duobus. ff. de tut. ⁊ ra. di. Sol. hāc ꝯ̄rietatē sensit Bart. in. d. l. tutor. la. j. in versi. venio ad. q. gl. ⁊c. ⁊ refert dy. ⁊ tādē omissa opinio. dy. soluit bz Odof. dicētē, q̄ aut mater nō fuit in aliqua mora, nec possit sibi imputari, ⁊ tūc nō noceat, ⁊ pcedat gl. primo loco allegata. aut mater fuit in mora petēdi tutellā, ⁊ tūc pferant̄ datiui, ⁊ sic pcedat alia gl. in. d. l. tutor ⁊ hoc ꝯfirmat bar. p plures auctoritates ⁊ iura. sed postea subdit, q̄ ista solutio nō tollit de directo ꝯ̄ria, q̄r pcedēs doctrina, q̄n mater postea venit ad petēdū tutellā. sz dato q̄ nō veniret, an tūc viciet̄ datio, de q. s. put ꝯ̄rit gl. in. d. l. tutor. ⁊ ista erit alia solutio recte intuēti, q̄r diuersificat casuz, vñ dicit Bar. p solutiōe illius q̄nis dōm est, q̄ si in. d. datione ď matre nō fuit facta mētio, q̄ nō vz, q̄r datio tūc errat̄ in cā, vt in. d. l. tutor, ⁊ q̄ debeat exprimi, allegat tex. i. l. q̄o dicis. C. q. da. tut. pos. al's facta mētione vz q̄r mater nō petit vel nō vult ⁊c. ⁊ in effectu idē ꝯcludit Bar. in. d. auct. mr̄i, ⁊ auie in vltia. q. q addit, q̄ dz citari mater. adde Bal. ibidē, ⁊ ang. sno ꝯs. ccxxxv. icipit i dei ⁊c. p decisiōe ꝯsultatiōis col. ij. ⁊ seq. q no. limitat bart. vbi. s. vide. j. i ꝯcor. cxxv. in illis ray.

Vigesimaprima.

179 **Quotiens** † citatur, quis, seu dat̄ terminus peremptorius ad sniandum in aliqua die, q̄ dz iudicari de die nō, de nocte, ita gl. insti. de verb. ob. in. §. in diez ꝯ̄ria allegat̄ in. §. sedebūt in auctentico de iudi. est alia in. c. cōsuluit de off. del. ista. q. tota depēdet ab illa, nunqd valeat snia lata de nocte, in qua. q. tres reperiūt̄ opiniones, vna fuit bulg. in. l. nō minorē. C. de trāsa. q tz indistincte, q̄ vz. idez tz hosti. in summa de iud. in. §. qualiter ⁊ q̄n. idez tenuit gl. in. c. ꝯsuluit de offi. del. in gl. añpen. lz nō debuerit fieri bm illaz, tñ factum tz. modificat tñ attenta ꝯditione psone iudicis, q̄r si sit probus homo, valeat, alias a ꝯ̄rio sensu sentit q̄ nō. ⁊ ista pōt esse vna solutio, ⁊ p ista parte tenuit alber. post Ja. but. ⁊ alios, adeo, quod dicat illā esse cōem. alia fuit opinio ipsius alber. Ang. Bar. ⁊ Bal. in. d. l. nō minorem ⁊ Innoc. in. d. c. ꝯsuluit ⁊ gl. in. d. §. in diem loquendo in diffinitiua, ⁊ q̄n iurisdictio non expirabat. ⁊ hāc sniam segtur preclarus preceptor meus. d. Joa. puteus in. d. l. non minorem quasi. §. sedebunt stet in meris terminis precepti, nō aūt cōsilij, vt voluerūt tenentes precedētē opini. ⁊ idem preceptor reprobata opin. Paul. q voluit istam opini. habere locū in ordinario, nō autez in delegato, cum eadē rō sit in vtroque, ⁊ firmat pluribus rōnibus, tādē firmat regulā negatiuaz, q̄ nō vz snia lata de nocte, ⁊ ita pcedat gl. in. d. §. in diem in ꝟbo dz in fi. limitat tñ pluribus modis. ⁊ ita intelligant̄ glo. ꝯ̄rie in. d. §. sedebūt ⁊ in. d. c. ꝯsuluit. Primo. n. limitat nō hēre locū, nisi imineret periculū lapsus instātie, q̄r valeret lata de nocte, ⁊ ita procedāt gl. in. d. §. sedebūt ⁊ in. d. c. ꝯsuluit ⁊ ibi Inn. ⁊ hoc operat̄ necessitas, que plura opat̄, vt ibi p eū late. Scd̄o limitat, q̄n iudex esset impeditus pp multitudinē causaꝝ, allegat Bal. in pheꝯ. ff. in. §. itaqz in fi. p Lud. in. l. si vero. §. de viro. ff. Sol. mat. in fallen. xlv. ⁊ sic fraternizat cū pcedēti. s. pri. Tertio limitat bm alberi. in pia cā p cle. dispēdiosaz, de iud. ⁊ in. l. j. C. q̄n imp. inter pup. ⁊ vidu. Quarto limitat, nisi de ꝯsensu partiū ferreret̄ de nocte, q̄r pōt fieri progatio de loco ad locū. l. i. ⁊. ij. l. si vt pponis. C. q̄no ⁊ q̄n iud. ergo ita de tpe. l. vinū. ff. si cer. pet. allegat Jo. and. in ti. de sen. plat. §. iuxta versi. sed nunqd ad Spec. Quinto limitat, q̄n ferreret̄ de nocte parte presente, ⁊ nō ꝯdicēte, ⁊ sic saltē tacite ꝯsentiēte, vt no. in. l. sepe versi. sciētibus. ff. de re iud. can. in. d. c. ꝯsuluit, q̄ tñ alterat̄ vr̄, dic vt ibidē p eū. Sexto fallit, in arbitratore, q̄r vz de nocte, q̄r eqparat̄ trāsactioni. §. j. in auctentico vt diffe. iud. Bald. in l. eos. §. finaūt in fi. C. de ap. ergo pcedit dispositio. d. l. non minorē. Tu adde Septimā limitationez, in snia interlocutoria p predicta in. ij. opin. Octauo limita, bm glo. in. d. §. sedebunt. ⁊ Pan. in iudice delegato. ⁊ vt enitet̄ reprobatio preceptorꝭ de qua. s. intellige, q̄n in delegatione fuit data potestas a supiore, q̄r si pn̄t partes, multo magis princeps, ⁊ papa. c. pposuit ex̄
180 de conces. preb. q̄r est. s. ll. l. digna vox. C. de leg. † Nota tñ bm doc. in locis predictis, q̄ in istis casibus, q̄n vz snia lata de nocte debēt interuenire plura luminaria, alias nō valeret. bz operecciū ē scire ď citatione, an proroget̄ vltra tēpus prefixū in citatione. ⁊ certe in die sola vbi prorogauit iudex, tūc q̄r est casus. i. d. c. ꝯsuluit, tūc nō est dubiū. in vlteriori aūt prorogatiōe ꝯcludit intrepide, q̄ nō vz, p auctoritatē gl. in verbo dz in. d. §. in diez. ⁊ breuiter circa hāc ꝯclusionē vide Ang. in. d. §. in diē q allegat bar. ⁊ doc. i plurib⁹ locis. tu adde Pan. in. d. c. consuluit, ⁊ in. d. c. cū dilectus ex̄ de dolo ⁊ ꝯtu. colū. viiij. ⁊ col. x. vbi pōit septē opiniōes, ⁊ tādē psistit i hac snia. faciūt q̄ habēt i. l. ď vnoqqz. ff. ď re iud. ⁊ plures istō habui, ⁊ obtinui i pratica maxie i cā faxoloꝝ, lz aliq i ꝯ̄riū allegātes dicerēt oppositū, ⁊ q̄ Bar. re. pbabat̄ i. l. aut q alr̄. ff. q̄ vi aut cla. sed nō est verꝭ.

Vigesimasecunda.

181 **Volens** † raptor an eque puniat̄, sicut fur manifestus ⁊ bz By. gl. inst. vi bo. rap. dicit, q̄ fur manifestus tenetur in plus, quam raptor, oppo. tenet glos. instit. de actio. in. §. ex maleficijs, soluit ipsemet, quod prima glo. considerauit effectum actionis, q̄r plus est in furto manifesto, quam in rapina, sed nec negatur, quin raptor etiam illa teneatur. sed istud vltimum per doc. alteratur. adde ad Bart. in. l. si vendidero. §. cum raptor. ff. de fur.

Vigesimatertia.

182 **Est solutu**z † per me cuidam creditori creditoris mei. an liberatus sim. gl. ff. de pig. act. l. solutū. §. solutā, q̄ nō. ꝯ̄ria est, in. l. si cū militi. ff. ď ꝯpē. inst. q. mo. tol. obligatio in principio. adde p. j. gl. allegata in. l. si opera. ff. de excep. do. vbi alia gl. Sol. bm cōia, ⁊ ita vr̄ loqui gl. q̄ liberatus sit nō ipso iure. ⁊ ita loquātur prie gl. sed ope exceptionis sic. ⁊ ita loquātur cōtrarie ⁊ Fran. accur. sequitur By. Sed q̄r ista solutio posset impugnari, ideo distingue, vt per nouis. in. d. §. solutam, post Bar. ⁊ per pan. in. c. eam te. extra de iureiur. in fi. qui non allegatur per doc. in predictis locis ⁊ pa-

not. ibi dicit, q nō tāgit p can. & oia colligēdo in vnū fac. vj. cā sus. j. qn bona mea erāt obligata creditori creditoris ex eadez cā, & tūc ēt inuito creditore meo possum soluere, & ɔtingit liberatio, vt in tex. in. d. §. solutā, & ibi glo. in vbo ɔuenisse, & ɔcor. gl. in. d. l. si cū militi. & inst. q. mo. tol. obl. i princ. & idē esset qn soluisset de mādato iudicis, vt in. d. l. a diuo pio. in prin. &. §. j. ff. de re iud. in rubro & nigro. C. qn fis. vel priua. & sic hic erit secūdus casus. Tertius casus est, qn nō tm̄ mea bona, sz egomet erā obligatus, & ex eadē cā, & tūc soluēdo creditori creditoris liberor, vt. s. & in. l. si liber hō in fi. ff. de neg. gest. & rō huius est ſm Bar. Bal. & doc. in hoc casu & in. j. s. q creditor scōus potuisset exigere. l. nomē. C. q res pig. obl. po. Quarto casu, qn neque ego, neqȝ bona mea sunt obligata, sed sū obligatus tibi, qr tu p me obligasti te prio creditori, & adhuc possum soluere illi tuo creditori te inuito, & liberor ipso iure. d. l. si liber hō, & rō huius ſm fulg. qr tu nō posses agere ɔ me, nisi q ego te liberarē. l. si mādato meo. §. quotiēs. ff. mād. ḡ si solui creditori, p quo te obligasti p me facio q debeo, & ɔtingit liberatio ipso iur. insti. qb. mo. tol. obl. in principio. Quītus casus est, qn nec bona mea sunt obligata. j. creditori, neqȝ ego sū obligatus, nec tu p me te obligasti. sed tu illi teneris ex vna cā, & ego teneor tibi ex alia. & tūc si te mādāte, vel ratū habēte soluo. j. creditori, liberor ipso iure. l. solutā. ff. de solut. Sextus casus est, qn te ignorāte, nec ratū habēte soluo creditori tuo, & tūc liberor ope exceptionis. l. si opera. ff. de excep. dol. & ita procedit solutio dy. de q. s. Septimus, & vltius casus p nūc ſm doc. qn ego debitor te vetāte & ɔdicēte soluo creditori tuo, & tūc gl. in. d. l. si opa, tz, q nullo mō liberor, & idē in. d. §. solutā in vbo experiri. ibi rñdeo forte nō facit. l. si p te. ff. mād. l. fi. C. de neg. gest. nō. n. vr̄ gerere negotia mea, q me inuito soluit, quātū ad hoc, vt a me liberet, vel quātū ad act. neg. gest. vextū est, q me liberat a. j. creditore. d. l. si opa a ɔrio sensu. ita intellige bar. in. l. soluēdo. ff. d neg. gest. sz de hoc nō qrit p nūc. & sic habes expeditā pfecte hanc mām sub breui cōpēdio, ex q notabiliter potes de facili soluere suprascriptā ɔrietatē glosaꝝ, & latius qȝ oēs doc. ca. & doc. nr̄os iuris ciuilis adde ad ea, q dixi in ɔcor. ad Bart. num. xliiij.

Uigesimaquarta.

183 **Alia** † gl. allegat in. l. si vnus. §. q si nō. ff. de pac. dicēs, q si rē vēdidi p decē & ɔueni de alio ptio, q prius ɔctus est sublatus. ɔria est ſm dy. in. l. emptor pdij in pricipio ff. illo eo. ti. in gl. magna. Sol. tenēdo intellectū bar. & ēt ang. in. d. l. emptor. nā aut. j. obligatio fuit stipulatione vallata, & ij. nō, & tūc. ij. nō tollit primā, p regulā iuris nihil tā nāle. ff. d reg. iur. & ita loqtur. ij. glo. q nō tollat. aut. ij. est simil stipulatiōe vallata, & tūc tollat, & ita pcedat. j. glo. & hoc intelligēdo catenus, ɔtenus est deductū in. ij. in eo aūt q in plus ɔtinet. j. nullo iure reperio nouatū, p. d. l. nihil nisi hoc eēt expsse dcm & tūc in oi casu nouaret obligatio, vbi esset eadē solēnitas in distractu, & maxie vbi ɔsensu pficiunt, qr eodē dessensu dissoluunt. alij voluerūt facere dr̄iaz inter ius antiquū & nouū, alij an incōtinēti, an ex interuallo, sed qr q ad ipsas gl. esset diuinare, nō curo vlterius me extēdere. adde ea, q habent in. l. nec emptio nec venditio. ff. de contraben. emp. in. l. iurisgen. §. adeo. ff. de pac. & ad l. lecta versiculo dicebam. ff. de pac. cum si.

Uigesimaquinta.

184 **Locata** † mihi fuit res mea, & ego illā ɔduxi sciēter, videor in eū trāsferre dn̄ium. ita gl. in. l. si aliqȝ rē. ff. d acq. pos. & illā tenebat accursius. ɔria ē, in. l. q rē. C. loca. & illā approbat dy. tu adde aliā ſm Bar. in. l. ei a q. ff. d vsucap. & q habent i. l. neqȝ pignus. ff. de regu. iur. Solu. bar. dicit istā mām difficiliorē, q sit in mūdo. sz magistraliter ipse Bart. distinguit. nā aut pcessit verus titulus, & vera traditio, & tūc trāsfert dn̄iu, vt. l. traditioibus. C. d pac. & idē in. ij. casu, qn interuenit vera traditio, sz fictus titulus p. l. cuius p errorē. ff. de reg. iur. l. i. ff. d ɔdi. indeb. Tertio casu, qn interuenit verus titulus & ficta traditio, & tūc ēt trāsfert dn̄iu. l. qdā mulier. ff. de rei vēdi. & l. ɔsqs d dona. & in pdictis casibus pcedat gl. in. d. l. si aliqȝ rē cuȝ si. q tz affirmatiuā, q dn̄iu trāsferat. qnqȝ, & q̄rto casu qn ɔduxi rē meā a te ēt sciēter, qr si ignorāter nō esset dubiū, q nō trāsfert dn̄iu. sz si sciēter, & tūc simplr nō sufficit ad trāslationē dn̄ij nisi ɔducat vt suā, si aūt ɔduceret rē suā vt q̄si suā. & tūc, qr isto casu ē fictus titulus, & ficta traditio, nō trāsfert dn̄iu, & ita pcedāt gl. tenētes ɔriu cū opin. Dy. & ista ē regula de q in. l. neqȝ pignus preallegata. & rō huius est, qr due fictiones circa idē cōcurrere nō pn̄t ſm Bar. vbi. s. & in. j. q. Bar. disputata & in. l. j. C. de doc. pmis. in apostillis post eū. circa istud vide que dixi in ɔcordātibus ad Bar. in ɔcor. clxi. est ergo magna dr̄ia. an

185 ego ɔducā rē meā vti meā, an vero ɔducā quasi vti tuā. † Et infert Bar. ad vnā. q. q ɔtingit in facto de quodā nobili, q podere suū pprīu recepit in emphitheosim, & fuit factu instīm p talia vba, talis Abb. talis monasterij ɔcessit in emphiteosim tale podere tali nobili, deinde nobilis ille vēdidit illud podere monasterio irregsito. monasteriū volebat vendicare ab emptore. Bar. ɔsuluit, q nullū dn̄iu erat trāslatum in ecclīam, qr fuit fictus titulus, & ficta traditio, p. l. ei a q preallegata, & ita sequuti sunt oēs doc. illius ciuitatis. & lz ɔ istā declarationez faciat vnū argumētū, q nō est opus in ecclesia q̄rere de possessione &c. sed determināt istud pp illud fundamētū, qr nō recognouit vti suā, sed q̄si suā. erat ḡ opus ſm ipsū Bar. q emphiteota diceret. & lz talis nobilis sciēs & cognoscēs rē esse suā, tñ illā recipit in emphitheosim, sed in casu pposito nō recognouit vti suā, sed q̄si suā. circa istaz mām vide Fulg. in. l. cū falsa. C. de iuris & fa. igno. & do. genitorē meū. in. d. l. si aliquaz rē vbi nouis. Pro nūc nihil tāgo de trāslatiōe possessionis, qr nihil q ad. q. ppositaz, & materia est satis clara, & ibi per doc. clare expedit.

Uigesimasexta.

186 **Est** † vtilis actio redhibitoria quo ad sui pricipiū, sz ɔtinua quo ad pcessū, gl. in. l. cū sex mēses. ff. de edil. ed. facit q not. ff. de in integ. resti. l. fi. ɔria allegat. ff. de calū. l. annus & ff. de edil. edi. l. sciēdū. dy. dicit q quo ad pcessum est vtilis, & sic incipit currere a tpe sciētie, nō aūt a tpe ɔctus. dicet qs, qn pōt ignorare ɔctuz, quē fecit, qr redhibitoria nihil aliud est qȝ dissoluere ɔctū emptiōis, quē qs fecit. l. redhibere. ff. de edil. ed. rñdetur, q dz intelligi a tpe scientie. s. de vicio rei vēdite, q viciuz ignorabat emptor tpe emptionis, vt ɔtingit, qn est viciuz latēs. Sol. nō negat gl. in. d. l. scien. & in. l. annus, q nō currat illa prescriptio post litē motaz, sed bene facit dr̄iaz, an interuenerit stipulatio, necne, & bene. sed vlterius credo, q lite pēdente cesset ois prescriptio, qr interrūpit, vt hr̄ in. l. vt pfectius. C. de anna. excep. & ibi ɔcordantes, & ita forte debēt subintelligi ille gl. vt subintelligat in illis gl. & nisi lis fuerit cōtestata, quia tunc cessat prescriptio, donec finiatur iudicium.

Uigesimaseptima.

187 **Generalis** † libellus ɔceptus in rei vēdicatione cā nō expressa dz abijci, gl. in. l. j. in principio. ff. de eden. ɔria est in. l. si mater. §. j. ff. de except. rei iudi. Dy. soluit q. ij. gl. ē vba, sz q dz exprimere cāz post litē ɔtestatā intelligēdo ita simplr, facilis esset solutio, qr. j. gl. allegata posset intelligi de cā pxia, ha gl. de cā remota. sed qr esset diuinare ad ipsas gl. & j. gl. vltra pcedit iō gl. in. d. principio vr̄ ɔriari, ſm alberi. & doc. ibidez, & dicit q gl. j. in fi. sui, & in. l. fi. C. de anna. excep. sentiunt ɔtrariū. sed alberi. approbat gl. in. d. pricipio, qȝ ēt sequit Dy. in. d. l. si mater. §. deniqȝ. ff. de excep. rei iud. rōnez assignant, qn non est nisi vnuz dn̄ium, & ex vna cā. l. sequit. §. lana. ff. de vsuc. l. iij. §. ex pluribus cū ibi no. ff. de acqui. pos. modificant tñ Ang. & doc. in. d. principio pluribus modis hāc ɔclusionē, ex qbus possent colligi plures solutiōes. sed mihi magis placet illa solutio. s. q pcedat libellus gn̄alis sine cā & ita pcedat gl. in. d. §. i. nisi opponat p eū, quo casu dz actor facta oppositiōe exprimere cāz, vt sciat reus, ex q cā, & sit certus, &c. & ita pcedat gl. in. d. pncipio, & istā ēt solut. sentit gl. met in. d. l. si mater. & hec sufficiāt p nūc, quo ad ɔcordiā glosaꝝ pdictarū, nō me extēdendo latius in mā, q pfecte tradit p doc. vbi. s. & in. l. & an eadez §. actiones. ff. de excep. re. iud. & in. l. edita. C. de edendo & p can. in. c. significātibus de libel. obla. p Innoc. in. c. certificari de sepul. & in. c. cū q̄rente de offi. ord. & in. c. cū dilectus de ord. cogni. & vbiqȝ concordantes. adde Ang. aret. in. §. si duoꝝ insti. de re. diuis. in fi. materie vbi de libello incerto facto aduersarij admittitur, licet in executione requiratur certificatio, & allegat etiam concor.

Uigesimaoctaua.

188 **Habeo** † cui est solutū indebitū p pcuratorē repetit ipse pcurator, si dn̄s nō habeat ratū, q fuit solutū, ista ē gl. in. l. si pcu. ff. de ɔdi. indeb. ɔria est eo. ti. in. l. q hr̄dis quia dicit, q solus dn̄s repetit, qn est consumpta. sed primam approbat Dy. sed pro solutione capias distinctionem glos. & Bar. in. d. l. si procu. ex qua potest tolli omnis ɔrietas faciendo dr̄iam, an aliquid possit imputari procuratori, qr prima facie forte debitū nō erat ita liqdū, q quilibet diligēs homo hoc credidisset, & soluisset, & tunc repetat ipse procurator, aut diligenter fecit, vt quilibet alius fecisset, & bona fide, & nihil potest sibi imputari, & tūc repetit dn̄s. posset etiam dici, quod dz fieri

fieri dña, an queramus de actione vtili vel directa. sed not. q̃ dñi dicit supra, q̃ procur. repetit, dz intelligi, quando habebat mãdatũ gñale cũ libera, et soluebat de pecunia sua, q̃ si soluisset de pecunia dñi, esset necesse intelligere, q̃ eẽt ↄsumpta, et ex hoc posset colligi alia ↄcordia, et solutio ad dictã ↄtrarietatẽ.

Vigesimanona.

189 **Nihil** † dicẽs inuẽtus citatus, et nõ ↄparẽs, dr̃ ficte ↄtumax, gl. in. l. fi. C. de in integ. resti. ↄria q̃ ille sit vere ↄtumax nõ ↄparẽs citatus inuẽtus, q nihil rñdit. ff. de ap. l. ex ↄsensu. et hãc vltimã approbat Spec. de ↄtu. §. j. versi. vñ vr̃ et hãc sequit̃ Dy. sz nõ p̃cedit vltra. sed solutio põt dari clara ẽm Bar. in. d. l. fi. et doc. in. d. l. ex ↄsensu, q̃ j. opinio p̃cedit, qñ fuit aliquo mõ ipeditus, lz nõ ↄstet ex act. aut saltẽ sũmarie corã iudice, tñ q̃ ↄtumax fuit apparẽter, q̃ nõ ↄparuit, sz fuit existẽter, et sic absq̃ suo dolo, vel culpa dr̃ nõ existẽter, et poterit de hoc docere corã iudice appellationis, et tũc dicat̃ fictus ↄtumax, ita q̃ possit ẽt appellare. qñq̃ qs fuit ↄtumax apparẽter, et existenter, et sic lz nihil rñderit citatus, tñ ex eo q̃ coipso, q̃ nõ ↄparuit, nec habuit aliq̃ legitimã cãz absentie, et sic nullũ impedimẽtũ, et tũc dicat̃ verus ↄtumax, nec audiat̃ appellãs, et ita p̃cedat, q̃ dr̃ in. ij. opin. glo. s̃. relata, et adde ad ea q̃ dixi in. vj. ↄcor. in regula magna in fal'ẽ. xviij. adde ad gl. in l. j. C. quo. ap. nõ recip. q̃ tenuit hãz opin. et in. l. j. §. fin. ff. qñ ap. sit et in. l. p̃perãdũ. §. sinaũt. C. de iud. sz ẽz Ang. in. d. l. ex ↄsensu. §. fi. ff. de ap. dixit, q̃ gl. magis ordinate loq̃tur i cle. si añ de dol. et ↄtu. vbi Jo. an. ĩ gl. magna et ibi Jo. de imo. si bñ videat̃ sensit istã ↄrietatẽ gl. et soluit in v̾si. itẽ q̃dã dñt, et multũ p̾fecte loq̃t̃. d. gl. iũctis his, q̃ habẽt̃ p̾ do. meũ in. d. l. ex ↄsensu, q ẽt
190 ↄcordat Jo. et Azo. glosatores ↄrios in eo. passu. s. † an q venit post sñiaz adhuc iudice sedẽte p̾ tribunali habeat bñficiũ. d. l. fi. ff. de in integ. rest. Jo. tenuit q̃ sic, Azo. q̃ nõ, et late ↄcordat. iõ dõm, vt ibi p̾ eũ, q̃ est nimis p̾lixa mã. adde p̾dicta ad Bal. in quodã suo tractatu de arbitris. sed mihi potius vr̃ mã l. cum de in rem verso. de vsur. incipit an alienatio presumatur in dubio dictus tractatus.

Trigesima.

191 **Testimoniũ** † nõ põt facere minor annis. xiiij. maior sic, ita gl. in. l. iij. §. lex iulia. ff. de testi. et gl. p̃cedẽs intelligit illã in ciuili et in criali. sz alia gl. q̃ est eo. tit. in. l. inniti. la. ij. dicit, q̃ in crialibus dz esse maior. xx. annis. Sol. ẽm met Dy. q refert ↄrietatẽ. j. gl. põt intelligi cũ de crie ciuiliter agit̃. ij. cũ de crie crialiter agit̃, hoc lz corrupte, vt opinor, vicio scriptoris, q̃ hãc solutionẽ dicit glo. in. d. l. inniti. la. ij. q̃ vtraq̃ opinio tẽdit i negatiuã, iõ p̾ affirmatiua magis faceret gl. in. l. fi. C. de his qb. vt indig. et in. l. i. §. impuberes. ff. ad silla. et vbiq̃ doc. sz aliter ẽm mẽtẽ glosa𝔯 et doc. vbi. s̃. q̃ ad indiciãdũ in crialibus põt minor. xx. annis eẽ testis. et ita p̃cedat opinio affirmatiua, nõ aũt quãtũ ad sniandũ, maxie q̃ ad ↄdẽnationẽ, et ita p̃cedat ↄria. adde ad Ang. in. §. testes inst. de testa. et ad Bar. in. l. maritus. ff. de. q. et in. d. l. ti. ad spec. in tit. de teste. §. j. v̾si. itẽ excipit̃ q̃ est impubes. et istud limitãt gl. et doc. nisi in cribus grauioribus in qb⁹ admitterent̃ ẽt minores. xiiij. annis ad indiciãdũ nõ ad ↄdẽnãdũ dũmõ p̾ximi pubertate. adde ad trac. alberi. malete. de test. sub rubricella qñ repellant̃ testes rõne defectus p̾sone col. iij. et ad trac. Jacobi egidij de reprob. test. i. §. reprobãt̃ testes minores col. ij. Ang. i trac. malefi. in gl. nec nõ ad q̃rellã vers. xij. p̾hibet̃ pupillus et in gl. q iudex statuit terminũ quattuor dierũ et c. vbi Ange. predicta limitat qñ proceditur ex offi. et c. secus ad instantiam accusantis. adde que infra dicent̃ in concor. xxxiiij.

Trigesimaprima.

192 **Voluit** † gl. in. l. fi. C. de hr̃di. vel acti. ven. q̃ hypotecharia nõ cedit̃ sine p̾sonali, ↄria est. C. de pig. l. vsucapio. soluit dy. q allegat ↄriũ, q̃ põt debitori cedi ad defensionẽ sui iuris, et nõ alij, et sic ↄcordat eas. bar. aũt in. l. fideiussor obligari in principio. ff. de fideius. dicit q̃ dy. ita soluit, sz ipse vr̃ alterare dicẽdo, q̃ indistincte põt cedi sine actiõe principali, allegat. l. iulianus i prin. ff. de le. iij. et alia iura. nec obstat dicit ipse ↄriũ, q̃ dz intelligi in prin. qñ ab initio ↄstituit̃, q̃ ab initio non põt ↄstitui, sed post ↄstitutionẽ põt separari vna ab alia, et rñdet ↄrijs, q̃ possent adduci tradẽdo mãm, cui⁹ effect⁹ fit cessionis hypotecharie sine pricipali, et dõm vt ibi p̾ eũ cã breuitatis. adde ad Ang. i. §. actionũ inst. de act. versi q̃ro quõ actio hypothecaria, et in. §. itẽ seruiana eo. ti. et ad Bal. in sua marga. in littera. c. ibi cedit nõ põt, hypothecaria et c. adde ad mãm cessionis q̃ ponit barb. i ↄs. li. i. j. vol. col. xxiiij. adde gl. in. l. si pignori. ff. famil. here. p̾. ij. opi. et ibi floria. q allegat plura pro et ↄ et ↄcordat dic vt ibi q̃ plures dat solut.

Trigesimasecunda.

193 **Reprobat** † Bar. opin. gl. in. l. fideiussor obligari in pricipio. ff. de fidein. q̃ voluit, q̃ actio oriat̃ ex nudo pacto, q̃ ↄria ẽ, ẽz bar. in. l. nãles. ff. de act. et obli. Sol. ẽm eũdẽ in. d. l. nãles, q̃ dz intelligi. j. gl. s̃. allegata ẽz determinationẽ illius gl. in. d. l. nãles, q̃ nõ est ve𝔯, q̃ oriat̃, sz bñ est ve𝔯, q̃ det̃ actio p̾p̾ pactũ nudũ. aliã solutionẽ dat bart. in in. d. l. fideiussor obligari in. ij. q. in distinc. q̃ ibi facit, q̃ hãc ↄrietatẽ allegat, et q̃ nihil adderẽ, nõ curo recẽsere eadẽ v̾ba de papiro i papi𝔯 sz hic adde, q̃ habẽt̃ i. l. lecta et i. l. cũ ad pñs. ff. si cer. pe. et i. l. legẽ, et i. l. si certis annis et j. l. traditionib⁹ et i. l. i bonefidei et i. l. petẽs. C. de pac. et i. l. si pacto eo. et i. l. si cũ dotẽ in p̾cipio. ff. so. mat. et in. l. siue apud acta. C. de trãs. et in. c. j. de pac. et in rub. ff. de verb. ob. et in. l. iusiurã. q̃ ex ↄuẽtione in pri. ff. de iureiur. et vbiq̃ ↄcor. vide oino corsetũ in repet. c. x̃ de iur. in vltia. q. q plura dicit. Itẽ intellige, q̃ ex nudo pacto nõ orit̃ actio, nisi vestiat̃ coherentia ↄctus, vt p̾ gl. fi. in fi in. l. j. C. cõmu. vtr. iud. et alijs modis, vt in dictis iuribus.

Trigesimatertia.

194 **Contractui** † plus inhẽrt donatio cã mortis q̃ vltie volũtati. ita gl. in. l. ij. ff. de dot. prel. alia gl. dicit oppositũ, et melius, ẽz Dy. in. l. tã is. §. ij. ff. de dona. cã mor. bar. in. d. l. tã is soluit ẽm dy. q̃ in aliq̃bus plus inheret vltie volũtati, et ita p̃cedat. i. gl. et seq̃ces, in aliq̃b⁹ aũt et plus hoc est in plurib⁹ casib⁹ magis sapit nãm ↄctus, q̃ vltie volũtatis. et ita p̃cedat. ij. gl. et de exẽplis p̃cede, vt p̾ Bart. et doc. vbi. s̃. et p̾ nouissimos p̾ceptores meos, i. l. nõ ois et seq. ff. si cer. pe. vbi pulchre et copiose et in. l. ij. ff. de leg. i. vbi ample doc. expediũt hũc articulũ et allegãt plures al's glo. et ex eo𝔯 dictis pñt colligi alie solutiones, siue loq̃mur vno mõ q̃ ad ordinationẽ, siue alio q̃ ad ↄfirmationez, siue et. iij. mõ, q̃ ad sui efficatiam dicte donationis cã mortis, et ibidẽ est vna glo. q̃ ↄcordat cũ. i. et p̃cedũt, qñ loq̃mur q̃ ad ordinationez in duobus alijs casib⁹ q̃ ad ↄfirmationẽ, et sui efficatiã p̃cedãt gl. ↄrie, vt ibi late per doc. q in oibus exẽplificãt, et legib⁹ corroborãt i. d. l. ij. adde ad ↄsiliũ pauli. cj. in. i. incipit in xp̾i et c. notãdũ lz ibi interuenerit iurm̃, et ad bal. in ↄs. cj. icipit i xp̾i et c. v̾ba statuti, q allegat no. in. d. l. ij. in. i. volumine, et in ↄs. cvij. et in ↄs. clxij. in eo. ij. vo.

Trigesimaquarta.

195 **Oritur** † magna ↄtẽtio inter gl. et doc. an fama sola p̾se p̾bet, et q̃uo. et gl. in. l. at q nã. §. cũ me absente. ff. de nego. gest. et in. l. iiij. C. de p̾ba. et in. l. vbi adhuc. C. de in re do. vident̃ dicere q̃ plene p̾bat. sz ↄriũ voluerũt alie gl. in. l. iij. §. eiusdẽ quoq̃ pricipis in v̾bo ↄfirmat. ff. de testi. et p̾ bar. in. l. excusant̃. ff. de excu. tu. gl. et bar. in. l. de minore. §. tormẽta vbi nouiss. ff. de q̃sti. vbi late et ibi bar. allegat hãc ↄrietatẽ in versi. vltio pricipaliter q̃ro q̃s sit effectus fame. et bart. in. d. l. iiij. vr̃ eãdẽ ↄrietatẽ sentire, et he gl. ij. loco allegate ẽz bar. vbi. s̃. vident̃ velle, q̃ faciũt solũ semiplenã p̾bationẽ, addit gl. i. l. ad monẽdi. ff. de iuriur. et in. l. in bonefidei. C. eo. et in. c. i. c. x̃ de ap. facit ẽz eũ q̃ no. in. d. l. excusant̃ q̃ ẽ. ij. §. i. ff. de excus. tut. et ibi allegat dynũ dicẽtẽ q̃ fama nullo mõ p̾bat, sz p̾bationes iã factas ↄfirmat et c. sz Barth. optie soluit dicẽs. q̃ qñq̃ sunt aliq casus, in qb⁹ sufficit sola fama, vt in. l. barbarius. ff. de off. preto. in. l. i. de testa. C. et in. l. arbiter. C. de sent. et tũc q̃ in istis nõ reqrit̃ v̾itas, sed sufficit fama. s. q̃ sic reputabat̃, sic ẽt i. l. iij. ff. ad macedo. et ita p̃cedãt gl. i. loco allegate. qñq̃ reqrit̃ p̾batio veritatis, q̃ in veritate ita sit, et tũc aliqñ fama cõis veritatẽ inducit, et tũc idẽ vt. s̃. in p̾mis glosis, vt in casu. l. i. §. i. ff. de flumi. l. cũ delanionis. §. asinã. ff. de fun. instruc. aliqñ fama nõ inducit veritatem, et tũc si solum ex voce populi non probat, et ita procedant glo. ij. loco allegate, licet coadiuuent probationes iam factas ẽm dynũ, vt. s̃. dictuz est. si vero ista fama esset p̾bata, q̃ traxit originẽ ex aliquibus presumptionibus legitimis precedẽtibus, et tunc in causis breuioribus p̾bat. et ita p̃cedant prime glo. vt hr̃ in. l. si constante in principio. ff. Solu. ma. in prima. ij. iij. q. et idez si trãsferet onus p̾bãdi i aduersariũ, vt in. l. si mater. C. de sta. defun. et in. l. ij. C. si ser. aut liber. ad decurio. lib. x. cũ sy. et tunc ẽm illas presumptiones a qbus fama traxit originẽ ẽm illas valebit, et non valebit. aut loq̃mur in arduis, et tũc nõ p̾bet, nisi quatenus sunt ille presumptiones vehemẽtes a qbus originẽ traxerũt, hinc est q̃ Bar. et doc. in locis preallegatis querunt an saltem faciat semiplenam probationez. Et quia casus varij possunt occurrere, dicerem esse potius arbi-

trariū ſm mētē doc. de qbus ſ.ᷓ ⁊ q.ſ.dr̄ de arduis dȝ intelligi de ciuilibus qꝛ in crīalibus ēt leuiores ꝓbationes, in arduis hoc est in grauioribus delictis ꝓbationes ēt debiliores admittunť, q̄z in cribus leuioribus, vt dcm̄ est.ſ.in cōcor.xxx. Adde qd̄ voluit Bar. in diſerētijs inter ius ciuile ⁊ canonicū in dr̄ia xxxi.q voluit, ꝙ ſm ius cano. qn̄ fama est, ꝙ aliqs ſit excōicatus, ꝙ dȝ euitari, ⁊ ſic ꝓbet p.c.cū deſideres de ſen. excō. ſecus de iure ciuili, qꝛ ſolū ſemiplene ꝓbat. allegat. l.iij.ff.de triti. Et de hac materia latiſſime p Ange. in tract. maleficioꝝ in gl. fama publica. ⁊ ibi doc. in additio. ⁊ dic vt ibidē. Adde q̄ dn̄t doc. poſt Bar. in.l.ꝓprietatis.C.de ꝓba. vbi fit diſtinctio de fama de antiquo ⁊ de recēti, ⁊ qn̄ dicať antiqua, p ſpecu. in tit. de noto. cri.§.fama verſi. qd ſi agēti ⁊ alibi ſepe p eū de materia ⁊ p do. Fran. de are. in ſuo ꝯſil. xiij. col. vj. ⁊ in.c. q̄liter ⁊ qn̄ lo.ij. de accuſa. col. xj. ⁊ canoniſte in.c. cū oporteat eod. ⁊ poſt gl. in.c. veniēs lo primo extra de teſti. vbi Fely. p Bart. in.l.ſi qs mihi bona.§.ꝙ dr̄.ff.ď acq. hr̄. ⁊ doc. in.d.§.tormēta.

196 † vbi ꝓbať ꝙ fama ꝓbať p duos teſtes, gl. ⁊ doct. in.l.fi.C.famil. her. Bal. ⁊ Saly. in.l.ea qdē.C.de accu. poſt gl. ⁊ doc. in l.ſi tutor.C.de ꝑicul. tut. Alex. ⁊ doc. ⁊ doc. in.d.§.eiuſdē quoque principis in.d.l.iij.ff.de teſti. ⁊ vbiqȝ ꝯcor. Adde ad ea q̄ pulchre tradit Jo. de imo. in fi.ff.de hr̄d. inſt. in v̄ſi. an aūt ⁊c. ⁊ vnū verbū in diſputatio. Ang. incipit thema ꝓponiť. col.ij. in fi. alie gl. contrarie iuris cano. allegant. in hoc articulo, iō aliam ſubiciam concor. in ſecunda parte

Trigeſimaquinta.

197 **Non facto** † hōis ſed deſtinatione fundus hȝ certos ꝯfines, gl. in.l.ſi domus.ff.de leg.j. ꝯr̄ia est.ff.de lega.j. in.l. legato, q̄ dicit, ꝙ fundus hȝ certos fines facto hois. Sol. Dy. dicit, ꝙ cū bn̄ inſpexiſſet dictas glo. ꝙ idē dn̄t in fundo. ſecus in domo, qꝛ illi gloſ. in.l.ſi domus vr̄ eſſe ꝯ in.l.cū poſt.§.gener.ff.de iure do. ⁊ ibidē ſe remittit Dy. Et hāc opinionē ꝙ ſit fiēda dr̄ia an legeť fundus. an legeť domus voluerūt aliq in.d.l.ſi domus. ſed ſm do. genitorē meum. ibidē.d.gl. in.d.§.gener, ſentit, ꝙ ſit idē dōm, ⁊ ſequuntur cōiter doc. ⁊ maxime Bar. in.l.ita ſtipulatus.ff.de verb. obli. nec in hoc doc. aliqs aſſignat ꝯrietatē dictaꝝ gloſaꝝ in domo legata in gn̄e, qꝛ ſi adeſt aliqua domus debeť, ⁊ electio ſit hr̄dis, ſi nullā habeat, ⁊ tūc ſit nullū legatū, q̄ſi ſit deriſoriū, ſubiciēs, ꝙ lȝ gl. ibi iſtā opinionē referat, tn̄ illā nō tȝ, ſed facit dr̄iam inter legatū domus, ⁊ legatū fundi. ⁊ ꝙ legatū domus teneat, ſi habeat domos in pr̄imonio. ſed legatū fundi nō tȝ ēt ſi habeat in pr̄imonio, qꝛ heres dando palmitē terre liberareť, ⁊ hāc ēt tȝ gl. in.d.l.legato ſm eos, ⁊ ſic nō ꝯriant, lȝ ſm euȝ Raba. cu. ⁊ Jo. de imo. aliter ſentiāt ⁊ teneant cuȝ gl. in.d.l.ſi domus duabus rōnibus. Primo, qꝛ nō vr̄ fuiſſe de mente teſtatoris dare palmiteȝ terre, ſed vr̄ ſenſiſſe de toto vno fundo. Secūdo, qꝛ eſſet abſurdū, ꝙ voluiſſet facere teſtator legatū inutile. ideo non vr̄ fienda dr̄ia inter legatū fundi in genere ⁊ legatū domus. adde tn̄ predictis circa electioneȝ hr̄dis, q̄ dixi in ꝯcor.j.ſ.eod. ⁊ Bar. in.l.cū poſt.§.gener.ff.de iure do. qui vr̄ facere dr̄iaȝ inter fundum ⁊ domum. licet in alio propoſito.

Trigeſimaſexta.

198 **Tribuit ius** † in re bonoꝝ poſſeſſio data via extraordinaria, glo. eſt in.l.iij.ff.de bo. poſ. alias in.l.j. ꝯr̄ia eſt ſm Dy. in.§.vij. inſt. de bo. poſ. Solu. lȝ Dy. nō ꝑgrediať vltra pōt colligi ex hijs, q̄ habenť i.l.fi.C. de edi. di. ad. tol. ⁊ in.l.fi.C.q admit. vcȝ qn̄ petiť nemie ꝯdicēte bonoꝝ poſſeſſio decretalis, qꝛ tūc fieri pōt nulla interueniente citatione, ⁊ tunc ꝓcedat. ij. opinio de q̄.ſ.in.d.§.vij. aut vero datť nō obſtāte ꝯdictore, ⁊ in ꝯdictorio iudicio ꝯuicto parte citata, ⁊ tūc crederē ꝓcedere gl. in.j. opin. ⁊ in.d.l.iij. ⁊ virtus ꝓdictoꝝ multū ꝯſiſtit in mō petēdi p hr̄dē dictā miſſionē, vt per doc. in.d.l.fi.C.de edi. di. adria. tol. ex quoꝝ dictis poſſet etiā colligi alia Solu. vcȝ vt faciamus dr̄iaȝ an iudex ſimplr̄ dederit bonoꝝ poſſeſ. an v̄o cū cl'a ſaluo iure tertij, vt cōiter fit, ⁊ fieri dȝ. alij ſoluūt, ꝙ varie ſunt bonoꝝ poſſeſſiones ⁊c. ſed melius alij ſoluūt, ꝙ gl. in.d.§.vij. in eo ꝙ dr̄, ꝙ nō tribuit ius, non refertur ad extraordinariam, vt patet ⁊c. ⁊.ſ. in concor. lij. in falleñ. xcij. incipit fallit ſecundum docto. ⁊c.

Trigeſimaſeptima.

199 **Res ſubiecta** † reſtitutioni ſub ꝯdictiōe alienari pōt, gl. q ſic in.l.marcellus.§. res q̄.ff.ad trebel. ⁊ i.l.ſeruo legato.ff.ď leg.j. ꝯr̄iā allegat Dy. in auct. de reſti. ⁊ ea q̄ par. col.iiij. eſt i v̄bo alienari, lȝ ipſe nō ſoluit. tu potes ſoluere, ꝙ gl. in.d.auct. de reſt. ⁊c. ſoluit dicēs, ꝙ nō vȝ quo ad effectū, qꝛ pōt reuocari. lȝ quod ad alienationē interiȝ ipſo iure vȝ loquēdo de iur̄ antiquo, ⁊ ſic nō diſcordāt, lȝ ꝯcordāt. ⁊ hoc tm̄ cū limitatione in certis caſibus, puta in manu mittēdo, qꝛ nō poſſet reuocari. ⁊ idē tȝ gl. in v̄bo alienauerit. in.d.l.ſuo legato. ⁊ hec intellige de iu. antiq. ſecus de iure nouo, qꝛ ēt iteriȝ nō vȝ, p.l.fi.§.ſinautē auaritie.C.cōmu. de leg. niſi in caſibus ſpecialibus, ⁊ iſta ēt ſunt de mēte gl. vbiqȝ ⁊ i.d. §.res q̄, ⁊ in.d.auct. a ibi ample doc. lȝ qꝛ vtilis ē ⁊ ampla mā alienationis reꝝ ſubiacētiū fideicō. iō dic vt p doctiſſimū iuriſcōſultū do. ꝓceptorē meū do. Ambr. opiȝ. in ſua eleganti repeti.l.filiusfa.§.diui.ff.de leg.j. ⁊ maxie in ꝓdicto articu. colū. xiij. ⁊ ſeq. vbi poſt Pau. vr̄ accomodare plures al's ſolutiōes, lȝ ď ꝯrietate gl. nō facit mētionē. iō breuitatis gr̄a dicatis vt ibi q exaiat intellectū.l.fi.§.fi.ff.de leg.ij. q text. reputať ſingularis in hac mā multū ⁊ tradit aduocatis vnā pulchrā cautellā, ď q ēt mā p.d. Jaſo. ꝓcep. meū in auct res q̄.C.ꝯmu. dele. ⁊ aliqd in pratica Jo. petri Papiē. in pratica i libello i actiōe reali. ⁊ do. genitor meus, ⁊ alij in.d.§.marcell⁹. ⁊ p Bar. in.l.q rome. §.cōbr̄des.ff.de v̄b. oblig. noui. i.l.iij.§.ex pluribus.ff.de acq. poſ. ⁊ in.l.ſi teſtō.ff.de vulga. ⁊ pupil. p bar. in.l.luti⁹.ff.de leg. iij. ⁊ in.l.codicillis.§.iſtituto.ff.de le.ij. aliqd in.l.fi.C.de iur̄ emphi. in.l.ea.C.de ꝯdi. ob cau. in.l.pater.§.iulius agripa. ď leg. iij. doc. in.l.ſi ita qs.§.ea.l.ff.ď v̄b. ob. bar. ⁊ doc. in.l.i ꝯcedēdo. ⁊ in.l.in idē.ff.de aq̄ plu. ar. annania in ꝯſi. xlvij. bart. ⁊ nouiſ. in.l.quēadmodū.C.ď agri. ⁊ cēſi. li. xi. ⁊ qn̄o ꝓhibitio alienatiōis intelligať ď volūtaria nō de neceſſaria, p Albe. de roſ.

200 in trac. ſtatutoꝝ in ſa pte, q allegat plura iura. † itē dicit alex. ꝙ nō ꝓhibeť alienatio ꝯnalis, puta inſtituēdo hr̄dē in ꝯſ. cxx. col. ij. in.j. q ēt plura more ſuo allegat, idē in ꝯſi. xvi. in.ij. ⁊ cōſi. clxxxv. in eo. ij. vol. p ang. aret. inſt. q. mo. teſt. infir.§.fi. de mā p pau. i ꝯſ. cxlvj. ⁊ in.l.pe.C.ď pac. ⁊ i ꝯſ. clxxv. ⁊. cclxxxiij. icipit viſis ⁊ ꝯſ. ſeq. ⁊ qn̄o itelligať ꝙ p neceſſitatib⁹ poſſit alienari, hr̄ p bal. in ꝯſ. cxxxvj. in.ij. vol. ⁊ ēt ex maleficio fcō ꝓ redimēdo pſonā ſuā ēt a carcerib⁹ ⁊ a morte, vide bal. i ꝯſ. clxxxvij. i.ij. vo. qn̄ aūt ꝓceſſit culpa alienantis ceſſat alienatio, vide alex. i ꝯſ. lviij. col.ij. i fi. i.v. vo. icip. in xp̄i ⁊c. viſo themate ⁊c. itē no. ꝙ res ſemel alienata ꝑpetuo ē alienabilis, vide pulchre ꝓſatū.d. Jaſ.i.l.j.ff.ď offi. eius cui mā. ē iuriſ. col. vj. v̄.ij. iuxta iſtā gl. itē not. ꝙ fortior ē ꝓhibitio alienatio. ex ꝯctu, q̄z in vltima volūtate, p.l.ea.l.C.de ꝯdi. ob cau. vide pau. in ꝯſil. cxlvi.

Trigeſimaoctaua.

201 **Alias** † gl. ꝯrias allegat dy. lȝ nō dicit in q̄ articu. ⁊ ſic nō aperit articulū, lȝ ſolū dicit, ꝙ gl. in.l.q q̄drin gēta.§.ſi is q ducēta. ē oppoſita illi, q̄ ē.ff.ad trebel. i.l.fideicōmiſſaria al's in meo incip. in fideicōmiſſaria, ⁊ nihil aliď ďt. ſed meo iudicio ē in illo articu. an fruct⁹ ꝓcepti de re ſubiecta reſtitutiōi in totū cedāt lucro hr̄di, ⁊.j.gl.ſ.allegata vr̄ diceť ꝙ nō alia gl. q̄ allegat ꝯr̄ia vr̄ dicere, ꝙ ſi ſint ꝓcepti iudicio teſtōris ꝙ efficiunť hr̄dis, al's nō. Sol.j.gl. dȝ intelligi ſm ſam, ⁊ eius diſtōneȝ, ⁊ ita voluit dicere Dy. dū dixit, ꝙ ſa ē verior. q.d.j. dȝ limitari ſm diſtōnē illius ſcōe, q̄ magis ample loquiť, ⁊ hāc approbāt doc. adde ad ea q̄ habeť i.l.ſcribit celſus.ff.ad treb. lȝ ꝓ maiori itelligētia vide q̄ dixi i ꝯcor. ad bar. i ꝯcor. cclxxxvj. icip. mortis. vide ēt regulā cū octo fallē. traditis. p do. genitorē meū i.d.l.i fideicōmiſſaria, ex qb⁹ fal'lē. poſſent colligi alie

Trigeſimanona. (ſolutiones

202 **Relictum** † a teſtōre cū aliquo onere iniūcto, lȝ ſit plus oneris q̄z emolumenti, attn̄ ille cui relinqtur neceſſario hȝ ſubire onus. ſȝ gl. in v̄bo dubie, in.l.cū pater.§.j. incipit eoꝝ.ff.de leg.ij. ꝯr̄iā allegat Dy. i.l.plautius ff.de ꝯdi. ⁊ demōſt. Sol. gl. in.d.§.j. dȝ intelligi ſm diſtōnem gl. in.d.l.plaucius ſm Dy. bart. ⁊ doct. q oēs ſe referūt ad ibi no. p.d.gl. ſed doc. ibi aliter ēt videnť ſoluere, lȝ nō allegēt ꝯrietatem gloſaꝝ excepto dn̄o Dy. ſed omiſſis ſupfluis verior ⁊ cōior diſtinctio ē illa, ꝙ aut admittiť legatū in viā ꝯditionis, ⁊ tūc ſit vera.j.opin. ꝙ ꝯditio dȝ impleri in forma ſpecifica, cum ſit onus volūtariū. l.meuius.l.q hr̄di.ff.de ꝯdi. ⁊ demō iō ſibi imputet, q tale legatū acceptauit, ⁊ iō nō eſt ꝓciſe neceſſarium implemētū ſimplr̄, lȝ cauſatiue. ſ.ſi volueris acceptare emolumētū ⁊ implere ꝯditionē, p iſta opinione facit.l.imperator.§.ſi cētuȝ.ff.de leg.ij. ⁊ ibi bar. in.d.§.ſi cētū. et melius in.§.ſequēti vbi diſtinguit hūc paſſuȝ, ſm q̄z diſtōneȝ pōt colligi alia Sol. ⁊ ꝓdicta limittanť ⁊c. aut vero diminuiť in vim modi. ⁊ tūc ſuccedit regula, ꝙ qs nō pōt i plus grauari, q̄z oneratus fuerit. l. ab eo.C.de fideico.l.j.§.ſi is q.ff.ad treb. ⁊ p doc. i.d.l.plauti⁹ cū ꝯcordantibus ibidē, ⁊ in.d.l.impator.§.i. ⁊.ij. ⁊ p Fulgo. et alios

alios in.l.mater.C.ad tertul.vbi bald.z in.l.vna.C.de his que pe.no. z in.l.hac edictali,versiculo sed modo orit.C.de secun. nup. Ex qbus dictis in dictis locis posset colligi alia distinctio, an sui culpa vel non dicatur emolumentum diminutum,z dic vt in predictis iuribus.

Quadragesima.

203 In restitutiōe † fideicōmissi alia fit ɔsideratio, si testator iussit hr̄ditatē restituere deductis legatis q2 tūc hr̄di dat electio.s.an velit totā hr̄ditatē restituere nulla ɔductiōe fcā,an vbo restituere totā hr̄ditatē fcā deductione,z cauere legatarijs z creditoribus,qui iam incepe rūt petere ō indēnitate zc.z sic in effectu nō debent,nisi ab hr̄de defuncti,nisi vt.s.zc.vt hr̄ in.l.cogi.§.inde qrit.ff.ad trebel. An vero testator simplr̄ dicat,quo casu ad illuz, ad quem res ɔuenerunt,ptinet onus solōnis,z sic ēt ad fideicōmissarium re=repudiātē hr̄de.ita glo.in.l.fi.ff.ad trebel.ɔria allegat in.l.qui quadringēta.ff.ad trebel.quasi fideicōmissarius succedat loco hr̄dis.z intelligitur esse rogatus, sicuti z hr̄s in oī casu.Solu=tio,si bn̄ videat in effectu gl.in.d.l.qui quadringēta.in hoc nō discrepat a gl.in.d.l.fi.sed in alio doc.allegāt ɔriā in.l.marcel lus,q̄ seqnt.d.l.qui quadringenta.nā i.d.l.marcellus in vbo hr̄di onus,z ex vbis ipsius gl.colligit,q̄ voluit.s.q̄ hr̄s añ re stitutā hr̄ditatē a legatarijs ɔueniri nō pt.Sed alia i.l.j.§.fi.s. illo eo.vr̄ voluisse,q̄ ēt añ restitutā hr̄ditatē hr̄s ɔueniri possit z illam sequnt cōiter doc.Et ita ɓm doc.gl.in.d.l.fi.dz intel=ligi,qñ fuit rstituta hr̄ditas,ne ɔriet pdictis ɓz Raph.cu.z Jo. ō imo.vl ēt dñt,qñ ɔcurrūt legatarij,z fideicōmissarij in peti=tione,q2 fideicōmissarius petit restōnem hr̄ditatis,z legatarij petūt legata,ab hr̄de,quo casu hr̄s non pōt soluere legata,nec pōt ɔpelli,sed dz restituere hr̄ditatē cū onere legatoz.ita no=uis.in.d.l.marcellus.vbi est materia.d.l.ɔnquaginta.que ma=teria est subtilior,que sit in infortiato,secundum doc.z secundū predictam theoricam sunt concordande.

Quadragesimaprima.

204 Est † lata p aligñē iudicē sñia i petitorio nō pindicat in pos sessorio By.alle.gl.in.l.incerti.C.ō interdi.sed ōt tene re oppositū gl.in.l.ij.§.qdā eo.ti.sed p solutiōe se remittit in.c. qui ad agendū de procura.in.vj.Ista questio.est satis difficilis z hz amplā mām.de qua p Bar.z doc.in.l.nāliter.§.nihil cōe ff.de acqui.pos.tam in ɔbinationibus z lecturis,q̄ ēt in ɔsi=lius,z maxime in.q.ij.ipsius bar.z iō dōm vt ibi p eum,z in.l.si de vi.ff.de iudi.cū si.Sed pro nūc,quo ad solōnez dictaꝝ glo. de mente bar.z doc.q2 qñ absolutoria est lata in petitorio eo,q2 actor non probauit extrema sibi incumbentia,z tunc non preiu=dicat in possessorio,q2 nō sequit,reus ē absolutus,ergo est dñs l.sed si possessori in principio.ff.de iureiu.z ita pcedat glo.in.d. l.incerti.Aut z scōo loco.sñia absolutoria in petitorio ē lata q2 reus pbauit se dñm,z ita intelligat glo.in.d.§.quedā.z in.d.l. si de vi.z ita intelligat By.in.d.c.q ad agendū,z ita pbat bar. voluisse By.ex verbis suis,qō vr̄ limitare Bar.nō pcedere i interdicto retinende,cui nō obstat exceptio dominij,p.l.vim fa cit.ff.de vi z vi ar.nisi in vno casu,qñ hincinde essent pares p=batiōes,q2 tūc obstaret dñiū agēti interdicto retinēde,vñ bar. facit vnā bonā distin.in.d.§.nihil col.iij.breuitatis gratia dicēdū vt ibi p eū.Ex qua colligi possunt solutiones ad quecūq ɔria, z eū sequnt cōiter doc.q parū boni addūt,q̄tū ad pdicta.mul ta tñ addunt quo ad qōnem formatā a ɔrio.s.an sñia lata i pos sessorio pindicet i petitorio,ɓz quo ad ppositū nr̄m non est tan=genda illa questio tanq̄ extra ppositū,z mām dicte ɔrietatis.

Quadragesimasecunda.

205 Procurator an possit esse filius sine ɔsensu pr̄is, z gl.i.l.cū qdā.C.de bo.q lib.vr̄ cō cludere q̄ nō ɔria assignat,p By.in.l.lis nulla.ff.de iud.ɓz cre do,q̄ corrupte allegat,in.d.l.cū qdā,q2 est in.l.cū non soluz.§. necessitate in gl.magna in vbo iponenda illo eo.tit.Sol.ō mē te Ang.z doc.i.d.l.lis nulla.lz nō faciat mentionē de ɔrietate gl.dicēs.Aut filius vult agere noie alieno,z pōt,vt in.l.filius=fa.§.ipe quoq.ff.ō pcu.z ē i casibus,q ibidē enumerant,z i.d. l.cū nō solū,z ita saluabit gl.in.d.l.lis nulla.Aut vo filius in rē suā vult capere cessionē ɔ prēz,vt fit pcu.i rē suā,z ɓm Ang. notabilr nō pt,nec lz accipere filio cessionē ɔ prēz,z sic tanq̄ p cu.in rē suā ɔ prēm nō lz,casus ē quē ipse allegat in.l.actiones. ff.de ac.z obli.ɓm vnā lec.q̄ ōt ppetuo notādū,z ita saluabūt gl.ɔrie.in.d.§.necessitate cū si.Uel alr ɓm Bal.z Saly.pos=sent saluari,lz non faciant aliter mētionē de ɔrietate glosa.qm aut agit iure actionis ordinarie,z pcedat.j.glo.cuz si.aut vero offm̄ iudicis iplorat extraordinarie,z tunc filius possit esse i in=dicio sine ɔsensu pr̄is,z allegāt p h̄ gl.singularē,q̄ pōithāc di. in gl.ij.in.l.j.C.qadmi.qō extēdūt dñi pceptores mei.d.Jas.z Jo.ō puteo,z Ambro.opizo.fortius ēt si iplorarēt offm̄ iud.in figura iudicij,q̄ pcederet.d.§.necessitatē,q2 exigeret ɔsensus pr̄is,secus qñ iplorarēt offm̄ iudicis extraordinarie,z nō in fi=gura iudicij,z ita itelligat,z restringat dcā limitatio.ita doc.i. d.l.j.z in.d.l.j.C.de ɓm tabu.z ita ēt posset limitari.Lud.ro. in.l.j.ff.de arbi.col.viij.qui indistincte sequit glo.in.d.l.j.Et p hoc allegat.l.filiussami.ff.si cer.pet.in reliquis dōm vt in iuri. pealle.z in.l.exigendi cū ɔcor.C.de pcu.z in.l.sed z hec.ff.il=lo eo.ex quibus iuribus possent colligi alie solōnes,ɓz q2 pdicte nobiliores z elegātiores sunt,pro nunc hec sufficiant.adde tñ q̄ sunt multi casus,in quibus petita venia filiussa.pt agere ɔ prēz vtputa super alimētis vt p Bal.in.l.q̄uis.C.de fideius.Cy.in addi.i.l.nō pt.ff.ō adop.vl qñ dilapidat bona vt p bal.in.d.l. q̄uis z in.l.iperator.ff.ad treb.vel in casu dotis, vt per docto. in.l.si cū dotē.§.trāsgrediamur.ff.solu.ma.vbi ɔcor.z in.l.si fi=liū.C.de neg.gest.Bal.in.l.ij.C.si qd in fran.pat.in.l.cogi.§.si pr̄.ff.ad trebel.z in.l.inter liberos.§.filius.ff.ō adul.z in.l.post legatū.§.filiussa.z ibi bar.ff.ō his quib.vt iudig.late p Specu. in tit.de actore in.§.i.in versi.item q̄ est filiussami.zc.

Quadragesimatertia.

206 Ex † sñia lata i actione reali nascit actio vtilis,vel in factū, gl.in.l.i.C.de iud.adde aliā in.l.iulianus vez debito=rē.ff.de ɔdi.indebi.ɔria allegat p By.in.l.miles.§.fi.ff.de re iud.Solutiones plures accomodari pñt ɓz illa magis placet,z q̄ ɔgruit litere,in.d.§.fi.vt loqnt gl.in.d.l.i.qñ actū fuit in in dicio actione personali,z tunc per sententiam condemnatoriaz inducitur nouatio hoc est,quia oritur noua actio in factum.l. actori.C.de iureiur.que vulgo appellatur iudicati.d.l.miles.§. fi.ff.de re iudica.z ita loquatur glo.in.d.l.i.sed si prima actio erat realis,z tūc ex sñia cōdēnatoria nō orit noua actio in factū ɓz vtilis in rē,z ista accedit pñe actioni accumulatiue,nō autem extinctiue,z sic cōpetunt due,q̄ sunt cumalate,h̄ est pña,z illa, q̄ orit ex sñia,nō añt extictiue,h̄ ē illa,q̄ orit ex sñia,nō extiguit primā.z ita intelligat glo.in.d.§.fi.z h̄ q̄tū ad ɔcordiā glosa=rū.Sz cōiter doc.reprobāt gl.in.d.l.j.q2 tenēt,q̄ lz vbi vetus actio fuerit realis,tñ ex sñia orit actio in factū,q̄ est psonalis.,p tex.in lege nā z postea.§.fi.ff.de iureiur.vbi est gl.illi ɔrie z illa cōiter tenet z adducit rōnē,q2 p litis ɔtestatiōnē quasi ɔhit,z

207 sic ex quasi ɔctu orit.l.iij.§.idē scribit.ff.de peculi.† z hac rōne ange.ōt nō oriri actionē ex sñia arbitri,q2 corā eo lis nō conte=stat.z ista posset eē alia ɔcordia,ita ang.in.d.§.fi.z Bal.in.d. l.j.in fi.C.de iudi.Sz ista sñia ēt cōiter in hoc reprehendit,q2 idē operat ɔsensus cōpromissi,sicut in iudicialibus litis.ɔte. z cōprobat alijs rōtionibus,vt ibidē p doc.q multū late exami nāt istā māz.Sz ɔclusiue loquēdo dicē.q̄ sñia ɔdēnatoria idu cit nouā actionē accumalatiue,donec tractet de nouo titulo ɓm paul.vbi.s.quo añt ad cōdēnatū qd operet,vide ample in.d.l. iulianus.itē pducit offm̄ iudicis,q̄ pōt intētari,z ista remedia pariūt diuersos elegātes effectus,iter quos adē ille effect⁹ istā tie,q2 si intētet actio in factū seu iudicati ɓz diuersas opiniōes opus est libello litis ɔte.z currit instātia triēnalis cāe,de qua in.l.pperā.in pncipio.C.de iud.vel minoris tēporis ɓm dispositione casuū specialiū,vt in auc.ɓz cū testator.C.ad.l.fal.vbi non durat nisi āno,vel ɓm diuersa statuta,z ordinationes zc.loquē=do de iure ciuili.Sz si intētet offm̄ iudicis,tūc nulla currit istā tia,nec est necessarius libellus,nec litis ɔte.imo pōt durare. xxx.annis Bar.in.l.litibus.C.de agri.z cēsi.li.xj.Bal.i.l.cō sentaneū.C.qño z qñ iud.in.l.ij.C.de executio.re.iud.in.l.i.ff.si quis ius di.non obtēp.q ōt aduocatos cōiter ita tenere,lz ipse tenuerit ɔriū,in.l.j.C.de iure calū.gl.tñ in.l.q de inofficioso.ff. de inoffi.test.z in.l.minor ān.xxv.ff.de minor.lz q̄ ēt si agat ac tione in factū,q̄ nō fit instātia,ne ex litibus lites oriant,facit.l. pe.C.de arb.lz summarie agat de quo p doc.ample in locis p=

208 allegatis.† Ex predictis igit infert,q̄ lata sñia due sunt actio=nes.s.pña q̄ cōpetebat ītē z scōa ex sñia vt.s.ɓz ɓm glo.z Bar. in.l.duobus.ff.ō excep.re.ind.z in.l.si quis separi.§.quoties. vbi doc.ff.de appel.Fatuus esset ille,qui intentaret primaz ac=tionē,omisso medio rei iudicate,q2 possent opponi omnes exce ptiōes pereptorie q̄ potuissent opponi ante sñiaz,nisi forte dice res,q̄ in iudicio omissa sunt aliqua in petitione alicuius iportan tie,q̄ nō deciderent sñiam,que est stricti iuris,vt est gl.in.§.opz in auctētico de iudi.doc.in.l.iudex.z in.l.paulus rñdit.ff.de re iudi.Bar.in.l.si expressim.ff.de appel.z in.d.l.iulianus.An=

gel. in ꝯsil. ccxxxv. in fi. ⁊ glo. in. d. l. iulianus hꝫ in. l. i. ⁊. ij. C. si plu. vna sen. panor. in. c. dilectus in. ij. no. de offi. ordi. Bal. in l. q nō ꝓbasse. C. de calū. do. ge. meus in. l. cētesimis. §. fi. col. fi. ff. de verbo. ob. alle. gl. in. l. pe. ff. ð hijs q sunt sui vel ali. iur. ali qd dixi in ꝯcor. ad Bar. lxxxv. p do. alex. in ꝯsi. clxxiiij. in fo vol. incipit redēptoris ⁊c. oppoztune ꝯsideratis. ⁊c. Fely. in. c. suborta de re iud. Sꝫ qꝛ in predictis circa instātiā Bar. visus fuit sibi ꝯrius ab aliqbus, iō dicē. est vt ample dixi post doc. no uis. in concordantibus ad bar. in vltima ꝯcor. quā h̄ iserere po teris gratia breuitatis, que omnia ad repe. ante in cle. sepe de ver. signi. in. §. que omnia. col. xxij. ⁊ sequētibus. Adde que di xi in concor. ad bar. clxviij. incipit sententia.

Quadragesimaquarta.

209 **Refert** vltimo loco Sy. glo. ꝯriari ƀm ordinē p eū tra ditū, vt. s̄. reperi in quodā suo opere facto p eū in illo articulo, ꝙ testator ꝓhibere non pōt, vt heres detrahat quartam trebellia. alleg. gl. in auc. sed cū testator. C. ad. l. fal. ꝯ riam allegat in auctētico de heredi. ⁊ fal. in. §. si quis aūt nō im plens. Sol. facilissima faciēdo ꝯriaꝫ, vt ðt tex. in. d. auc. qꝛ aut sciuit testor vires p̄imonij sui, ⁊ tūc possit ꝓhibere, prout dꝛ in falcidia. d. auc. Aut ignorauit vires sui patrimonij, ⁊ procedat gl. tenens ꝯrium primo loco allegata. Sed attēta ista ꝯcordia necesse est dicere, ꝙ dispositio. d. auc. extēdat̄ ad trebellia. qð summe aliq reprobant, quos tū ꝯfundit Bar. in. d. auc. rñden do ad quecūq obiecta, vl' aliter posset solui, ꝙ opinio gl. in. d. auc. sed cū testator, loquit̄ regulariter, sed gl. in. d. §. si qs loqua tur in fideicōmisso relicto ad pias cās, vt nullo modo detrahat̄ nec falcidia nec trebellianica, de quo latissime per do. Ludo. in auc. similiter. C. ad. l. fal. carta. xviij. ver. xl. ꝙ de relictis ⁊c. ⁊ per plures col. sequētes, ⁊ cōem opinionē legistarū esse illam Bar. i. l. marcellus. §. qð aūt. ff. ad trebel. de quo ēt hꝫ per ca no. in. c. si pater de testa. in. vj. vbi archi. ⁊ Jo. an. q late exami nāt ⁊ aliqd p spe. in ti. de fi. instr. in. §. cōpendiose versi. ꝫ cū de ductio, p oldra. ꝯ cōem opinioneꝫ legistaꝝ in ꝯsi. cclviij. ⁊ ꝫ cū. Jo. and. ⁊ archi. vbi. s̄. ludo. de ro. in. d. auc. vꝛ seq cano. in sua vltima ꝯclusione, cū limitatione, qñ ecclesia esseꝫ instituta, qꝛ tūc ageret̄ de ꝑuilegiato ad ꝑuilegiatū ⁊c. Do. āt ge. meus in. d. §. marcellus vbi alle. hāc ꝯrietatē ⁊ in. l. in fideicōmissaria eo. ti. q alle. p ꝯcordia ad. d. §. si qs āt in. d. auc. alle. aliā in. §. ꝫ qꝛ insti. de fideicō. here. p ꝯcordia ad aliam allegat aliā in. l. si vt allegas. C. illo. eo. Et ex dictis eius vltra predicta pōt colligi alia solutio, vcꝫ i testō militis ꝙ firmat pluribus argu. q̄ omit to breuitatis gr̄a, dicēs ēt ꝙ istā. q. disputauit Jac. de bel. q cō clusit ꝙ testator nō possit ꝓhibere, ꝫ qꝛ p̄dicte soñones posset al terari, qꝛ nō bñ adaptant̄ ad verba gl. iō vltimo loco pro nunc sic dicerē, ꝙ aut loquimur de iure antiquo, ⁊ non possit testator ꝓhibere. ⁊ ita loquant̄ glo. tenentes hāc sniam. Aut loquimur de iure nouo, ⁊ tūc extendat̄. d. auc. sed cū testator ƀm cōia ad trebellia. ⁊ ita ꝓcedāt gl. ꝯrie, ⁊ nisi ita dicamus durū est ꝯriū, ⁊ istā solutionē capio ex mente dñi Frā. de are. in suo ꝯsi. xxxvij. in pe. ⁊ fi. col. incipit in Xp̄i ⁊c. sequendo ordinē vbi tenet affir matiuam esse cōem sniam, ⁊ in iudicando ab ea nō esse recedē.

Quadragesimaquinta.

210 **Dominus** † Ray. de forli. expletis ꝯrietatibus al legatis per do. Sy. i quodā alio suo libel lo tradit alꝭs gl. ꝯrias, ꝫ ēt ipse, vt plurimū earū solutio omittat, prout facit Sy. ⁊ eius prima ꝯrietas allegata per ipsum Ray. est in illo articulo vcꝫ. an donatio facta alicui possit reuocari si donatarius recusauit alere donantem quasi pp ingratitudinem ⁊ gl. in. l. fi. C. de reuocan. dona. vꝛ dicere ꝙ sic. Cōtrariam alle gat Ray. in. l. in ꝯdemnatione in princ. ff. de reg. ⁊ iur. Nullam solutionē dat Ray. sed posset solui, vcꝫ ꝙ gl. in. d. l. fi. loquat̄ in donatione simplici. Contraria vero loquatur in donatione re muneratoria, ꝫ sit aliqualiter diuinare quo ad gl. in. d. l. in con dēnatione, iō magis ꝯgruenter ad verba dictarū gl. dic, ꝙ glo. in. d. l. fi. loquitur in donatore paupere, prout exp̄sse dicit. d. gl. Aliā ꝟo cū simpliciter loquat̄, dꝫ itelligi de eo, q aliter viuere pōt, vt cesset rō predicta, imo necessario infert̄, qꝛ ex verbis gl. colligit̄, dū dꝛ ꝙ nullibi repit̄, ꝙ reuocet̄, qꝛ si loqueret̄ in pau pere, non bene sentiret per rōnem gl. in. d. l. fi. qꝛ posset cogi p argu. ff. de lib. agno. l. alimēta i p̄n. ⁊. §. j. Et hec magis ꝯueniūt naturali equitati, ⁊ hāc vꝛ sentire Panor. in. c. fi. extra de do na. qui tū vꝛ sentire tres qualitates, primo ꝙ donatio fuerit om niuꝫ, vel maioris partis bonoꝝ. Itē de patre ad filiū vel in mu liere. Iteꝫ ꝙ fuerit pater inops, vel similiter mulier. Et ibi po nit casus, in quibus reuocatur donatio propter ingratitudineꝫ, ⁊ istam vnicam esse dicit, dic vt ibi.

Quadragesimasexta.

211 **Hypothecarie** † priuilegiū cedi nō pt̄, gl. in. l. emptor. C. de heredi. vel actio. vend. Cōtrarias alle. Ray. in. l. p diuersas. C. mand. aliā in. l. vsucapio. C. de pigno. de quo p Spe. in titulo de cess. actio. §. i. ver. ꝙ cessa. Solu. pōt dici, dū dꝛ, ꝙ pōt cedi dꝫ intelligi inspe cto effectu. ⁊ ita ꝓcedāt gl. scðo loco allegate. Et dū dꝛ, ꝙ nō pōt cedi, dꝫ intelligi quo ad exercitiū, qꝛ cessionarius nō intēta bit actionē noīe suo ꝫ noīe cedētis ad sui tū comodū. ita ꝓcedat d. gl. in. d. l. emptor. adde ad ea q̄ no. dixit Bal. ꝫ de predictis nō faciat mētionē in rub. C. de priuil. do. ⁊ in iuribus preallega tis ⁊. j̄. in concor. lviij.

Quadragesimaseptima.

Expense seu sumptus litis in cā crimiali peti p̄nt. ita gl. pe. in. l. iij. C. q accus. cū qua ꝯcordāt alie gl. in. c. fi. ⁊ in. c. cū dilecti in glo. fi. de dolo ⁊ ꝯtu. ⁊ in. c. acce dēs extra de accu. de quo. j̄. ⁊ do. precep. meus Prepo. Me dio. q posuit regulā cū. xx. falen. in. c. fi. de dol. ⁊ ꝯtuma. Con trariū alle. Ray. in ꝓhe. insti. Pro solutione qꝛ ista est mate ria vtilis, ⁊ quotidiana tradēda est distinctio notabilis. ⁊ perfe cta, in qua apparebit nedū solutio ad dictas glo. ꝫ ēt vtilis do ctrina in pratica, in qua vidi maiorē partē praticātiū errare, iō tres qōnes sunt examināde, Prima erit illa nūqd iudex vl' ma gistratus qcūq in criminalibus ex officio inqrēs ēt in casu ꝑ misso teneat̄ ad expēsas litis male inqrēs ⁊ ꝓcedēs, omittēdo p nūc de inter eē ⁊ dānis, ꝫ ꝓprie loquēdo de expen. in crimina libus, qꝛ i ciuilibus nō tenet̄ nisi in casu. l. sancimus. C. de iudi. vl' aliter ex statutis disponeret̄, vel qñ faceret litē suā saltē ex ca pite negligētie, q̄ hic attingere nō curo, qꝛ satis tradit̄ illa mā in tracta. sindicatus p do. paridē. Sꝫ p nūc qd in crimialibus sit dðm, qꝛ in ciuilibus plenissime tradit albe. in. l. pperā. §. sin al terutra ⁊ p spe. de fruct. ⁊ litis. ex. ⁊ in to. ti. C. illo eo. in. l. q so lidū. §. ēt. ff. de le. ij. ⁊. s̄. in falen. viij. ⁊ p Jo. pe. ferra. papien. in pratica in p̄io libello in actione reali in glo. ⁊ in expen. ⁊c. ⁊ in repet. c. qm̄ ꝯ de ꝓba. p lāfran. in vltima gl. ⁊ p areti. ample in sti. de pe. temere litigā. in. §. hec aūt oia. ⁊ in iuribus q̄. j̄. allega bunt̄. Scðo loco an pars accusans, denūtiās, vel instigās, seu ēt qrelās teneat̄ ad expen. nō ꝓbādo accusationē, vel i putatio nē ⁊c. Tertia erit qō, nūqd reus crimīs accusatus succubēs, ⁊ cōdēnatus debeat in expensis ꝯdēnari, ⁊ sic apparebit qd iu ris de oibus ꝑsonis que in iudicio ꝯprehendunt̄, de quibus in.
212 c. forus de verb. signi. cū si. † Circa primū a digniori ꝑsona in cohando de iudice male ⁊ calumniose inquirente vel proceden te. ⁊ tunc dicen. ꝙ aut ex suo capite ꝓcedit, aut de iussu princi pis, vel forte ex necessitate officij ita disponēte statuto ⁊c. Pri mo casu indistincte tenet̄ officialis male inquirens, hoc est sine iudicijs legitimis. ita. d. par. in. d. suo tracta. sindica. i. c. icipit. dicit ꝯstitutio in ver. ptās tenet̄, ⁊ paulopost in ver. iudex male inquirens tenet̄ ⁊ cetera. allegat. l. seueriter. C. de excusa. tuto. Bal. in rub. pe. iud. qui mal. iud. in. l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. proconsul. ⁊ lega. p Bal. ⁊ doc. in. l. sancimus. C. de iu di. ⁊ non mirū, qꝛ tunc iudex succedit loco accusatoris, ergo si cut accusator condemnatur vt. j̄. dicet̄. ita ⁊ ipse iudex, put dicit Bal. in. l. nō ignorat. C. de fruc. ⁊ litis expen. in accusante in cā mixta ⁊c. ⁊ vt dixi. ista ꝓcedūt si ex capite suo, qꝛ si de mandato p̄ncipis excusaret̄, vt i. d. trac. sindicatus. i. d. ꝟ. ptās ⁊ seq. in ver. qð ē verū ⁊c. Et idē, si ex forma statuti, qꝛ rōne officij excu saret̄, qñ ñ dolose, velꝫ formā sui mādati, vl' statuti sicut dꝛ in of ficiali denūtiāte, vt p Ang. in trac. malefi. in gl. necnō ad denū ciā. ⁊ in glo. j. col. xiij. vide Alexan. in. l. gallus in prin. col. ij. ff. de lib. ⁊ posthu. vide oino Ange. in. d. tracta. in. d. gl. j. in col. antepe. ver. qro an iudex inqrens ⁊ nō ꝓbans ⁊c. In dubio āt semper presumitur pro iudice, ⁊ sic excusat̄ non autem qñ calū niose, vt. s̄. ita etiam pulchre tradit Albe. in. d. §. finaūt alteru tra circa fi. sui cōmenti post expen. traditas ⁊ de pluribus que stionibus in causis ciuilibus. Omisso p nūc illo articulo qñ ma le iudicat, vt hꝫ isti. de obli. q̄ ex quasi delic. nas. ⁊ in. d. §. profi cisci, ⁊ p Bar. in. q. per eū disputata incipit iudex q p iperitiā cū si. qꝛ solū de expē. in crialibus loquor. ⁊ ita loquēdo in diuer sis officialibus possent saluari. d. gl. ꝫ glo. in verbo tramite. in proe. institu. loquatur in genere de expen. ⁊ querat qui dicant calūniari, ⁊ qbus penis puniant̄. Sed prosequor in distinctiōe.
213 † Aut querimus quo ad accusatores, denunciantes, instigan tes ⁊c. tunc indistincte dꝛ ꝙ tā ex forma decretoꝝ ducaliū q̄ꝫ ēt statutoꝝ Placen. nisi renuncient liti ante sniaꝫ ƀm decreta p̄ dicta.

dicta,⁊ etiam de iure cõi,ꝙ debent condemnari in expen.cum ad istar ciuiliũ ꝓcedat.l.absenté.ff.de pe.per Bar.in.l.si postulauerit in prin.⁊.§.pe.ff.ð adul.vbi ét qd de expé.torture,⁊ sic in interlocutorijs,⁊ eadé rõ ⁊ maior in crialibus militat ꝙ̃ i ciuilibus,⁊ istud idé voluit Ang.are.in.d.trac.maleficioꝝ in gl.necnõ ad q̃relá i ꝑncipio,⁊ vltra ðt,ꝙ incidũt tales i turpil. ꝑ Spe.in tit.de alleg.⁊ dispn.§.fi.ꝟ.qd si accusatio sit crialis Bal.⁊ doc.in auc.gñaliter.C.de epi.⁊ cle.vbi late,⁊ ibi danť plures modificationes,ex qbus possent colligi alie modificatiões ad dictas gl.ꝑ Albe.vbi.s.in.d.§.finaũt alterutra doct. in.l.nõ ignorat ⁊ in.l.fi.C.de fruc.⁊ lit.expen.⁊ ibi ɔcordantes ⁊ in.l.qui crimé.C.qui accus.nõ pos.ꝑ Bar.in.l.j.C.ad turpil. ⁊ bal.i.d.l.sancimus lꝫ in.d.l.fi.bal.videať moderare hére locũ,qñ ciuiliter agiť ð crie,tñ si bñ inspiciať non negat ét si agať crialiter,qꝛ ɔ̃rlareť ei,qð dixisset in.l.nõ ignorat q̃ ꝓcedit illaꝫ. l.fi.C.de fruc.⁊ lit.expen.⁊ dictis ꝑ euꝫ in.d.l.si postulauerit ɔ̃ tñ vide in.l.j.ff.ad turpil.⁊ gl.in.c.cũ dilecti extra de do.⁊ contu.in gl.fi.intelligendo tñ,nisi ex necessitate statuti vel officij, vt.s.hoc faceret,⁊ ꝑ Ang.are.in.d.trac.in gl.necnõ ad denuntiá,qð tñ vr moderare.d.Georgius nata in repetitione cle.se
214 pe.de verb.sig.in.§.que oia col.v.†Aut vero loqmur quo ad reũ ɔdénatũ,qꝛ si absoluiť,non est dubiũ,ꝙ nõ ɔdénať,ſꝫ accusans vľ instigás,vľ iudex,vt.s.⁊ ꝙ nõ déat ɔdénari ét succũbés facit,qꝛ licitũ é redimere vnicuiqꝫ sanguiné suũ ꝑ fas,⁊ nefas. l.fi.ff.de bo.eo.l.pe.ff.de preua.hř i.l.q explicádi.C.de accusa. l.j.ff.de reb.eo.Bar.i.l.j.C.de iur.calũ.col.fi.ergo defendendo facit auctoritate legis ğ penã nõ mereť.l.gracbus.C.ð adul. cũ si.Et alia ꝙ̃plura arguméta faciũt do.Fran.de are.⁊ canoniste ꝓ vtraqꝫ parte,maxie loquédo i grauibus delictis,⁊ maxime.cano.repetentes in.c.accedés i.c.cũ oporteat.in.c.lꝫ i.c. qualiter ⁊ qñ lo.ij.ð accu.sed melius ꝑ are.i.d.c.accedés post gl.ibidé ⁊ istá ðt esse cõem sñiam doc.ꝙ victus in crialibus ðbeat ɔdénari in expé.⁊ rñdet ɔ̃rijs,quibuscũqꝫ vt.s.formatis,⁊
215 alijs adductis ꝑ eũ.†Quibus addi pōt vnũ.s.ꝙ ois ipésa q̃ fit ꝓ punitione criminũ incũbit fisco.⁊ iure merito ẜm doc.in.l.j. C.de mulie.que ser.ꝓpri.se imiscue,ꝙ fiscus accipit ⁊ mulctas ⁊ penas,vt pꝫ in.l.j.⁊ toto ti.C.de mõ mulcta.⁊ ꝑ Azo.i sum.ð pe.ergo ⁊c.Jté qꝛ loquédo maxie qñ ɔfiscanť oia bona,vt per bal.in.d.l.nõ ignorat.C.de fruc.⁊ litis expé.qꝛ bonis ɔfiscatis vltra nõ adijciť pena pecuniaria.Jté qꝛ itelligiť ɔdénatus i expen.pti aduerse succũbés in graui crie añ aliquá ɔdénatiõeꝫ fisco ɔpetéte ⁊ applicandá,vt ðt do.Frã.in.d.c.accedés.Jtem qꝛ succedit rľa ẜm nãm.ff.de re.iur.⁊ istud sequiť Fely.q loquitur de testi.ɔ̃ eũ in.c.j.extra de testi.vř inclinare Bal.in.l.nõ ignorat ⁊ i.l.fi.C.de fruc.⁊ litis expé.⁊ in.l.serui.C.pro q.cau. serui.premiũ liber.acci.est lex.ij.Jté non obstat regula ꝙ afflictio non est dáda afflicto nec accumulari vt no.Saly.in.l.oés. C.de pe.Qꝛ rñdeť,ꝙ ꝑdicta ɔdénatio expé.venit consecutiue ex iuris dispositiõe vt i iuri.pralle.siue loquamur vbi ɔfiscanť bona oia vt.s.siue ⁊ multo magis i minoribus delictis,qꝛ regľr in delictis nõ venit ɔfiscatio bonoꝝ,vt i auc.bona dánatoꝝ.C. de bo.dã.Et ita ꝓcedat opinio primaꝝ glosa.s.i ꝑncip.relatarũ itelligédo ſꝑ qñ agiť simul ⁊ semel iudiciũ criale ⁊ ciuile.Si át agereť solũ iudiciũ criale,⁊ tũc posset ꝓcedere.ij.opi.s.relata.Facit theorica Ang.in.l.si vacátia.C.de bo.vacan.lib.x.in fi.⁊ bal.in.d.l.nõ ignorat.⁊ ita pñt saluari.adde ad cano.in.c. dilecti de do.⁊ ɔtu.ad bar.in.d.l.si postulauerit.§.si reus.ff.de adul.ad spe.i ti.ð ingsitis.§.fi.⁊ i ti.ð pe.te.liti.adde cipol.in ɔ̃si.xij.sup crialib⁹.Et qꝛ.s.dixi ꝙ ꝓcediť ad istar ciuiliũ.Ad de vltra ꝑdcá ad.l.eũ qué temere.ff.ð iud.⁊ doc.in.l.nõ qcqd il lo eo.in.l.q solidũ in.§.ét de leg.ij.per doc.in.l.edita.C.de edé do ⁊ in.d.l.sancimus.C.de iudi.per Felyn.in.c.significauerũt de excep.⁊ i.l.ꝓperádũ.§.finaũt alterutra ⁊.§.j.C.ð ind.Ang. insti.de pe.te.lig.in.§.hãt oia ⁊ i.d.c.cũ dilecti vbi gl.fi q̃ loquiť ét ð crialibus,⁊ i.c.finé litibus de do.⁊ ɔtu.⁊ ꝑ Spe.in titu.de expé.⁊ vbi.s.⁊ doc.i.l.ɔ̃ absentes ⁊ in.l.exigé.C.de ꝓcu. ⁊ in.l.i.illo eo.⁊ in.l.i.C.ð spoꝛ.gemi.in.c.j.de rescri.in.vj.gl. ij.q.j.in primis ⁊ in.c.dilecti filij.de fo.cõpe.in.c.pastoralis. in.c.vt debitus in.c.sepe in.c.nicolao de appel.⁊ in iuribus allega.per Alex.i apostillis ad Bar.in.l.gñaliter in fi.ꝑncipij. C.e reb.credi.Lud i suo singulari.cccc.mata.suo no.lxxxij. q allegat do.de ro.Papien.in practica in libello in actio.reali.in gl.in verbo expé.bal.i auc.gñaliter in fi.C.de epis.audi.⁊ vbiqꝫ ɔcoꝛ.Et in ꝑdictis locis hř ɔclusio indubitata ꝙ regľr victus victori in expé.ɔdénať,ergo idé i crialibus,si de ꝑiudicio ptis tractať vt.s.qñ i iudicio ptis.Ex predictis ergo pt inferri

ꝙ siue loquamur in reo,siue in actore,vel instigante,vel denunciante non necessitatus aliqua dispositiõe,ꝙ̃ victus victori con
216 dénatur in expé.⁊c.†Predicta limita notabilř nõ ꝓcedere in accusante denuntiáte ⁊c q ab initio habuisset iustá cãm credulitatis delicti ɔmissi,qꝛ illa iusta credulitas ipsum excusaret ab expen.ita Alex.in ɔ̃si.cxv.in.iiij.vol.col.fi.ðt ꝙ excusat sola fama,lꝫ nõ esset ꝟa.vel qñ esset semiplene ꝓbatũ,facit no.pano.i.c.cũ ɔtingat ð rescri.ꝙ tñ ibi Fely.i.j.col.moderat pluribus modis.⁊ vide oino panoꝛ.in.c.cũ dilecti co.vij.vt litis nõ ɔte.Quid dicemus particulariter loquédo in hac ciuitate nřa placen.vbi adsunt statuta ét geminata sup ɔdénatione expésarum,ét dato ꝙ adesset iusta cã litigandi:nõ crederé i distincte, ꝙ ꝓcederet dictũ Alex.⁊ panoꝛ.in illo passu,qꝛ si fama eét falsa,vt aliqd opereť statutũ vltra ius cõe,vt no.in auc.quas actiones.C.de sac.san.ec.⁊ in.l.cũ filius ⁊ in.l.stipulationũ alie. in.§.satis acceptio.ff.de ver.ob.⁊ in.l.ij.cũ ibi no.si ex noxa.cã ag.in.c.si papa de priui.in.vj.alex.in ɔ̃si.xxiiij.in.ij.vol.colũ. iiij.⁊ in ɔ̃si.xlix.in fi.in.j.vol.per Bar.i.l.ij.ff.ð vsuca.⁊ in.l. iiij.§.proꝛ.ff.de dã.infec.versi.quid si statutũ dicat cũ si.debat
217 ergo fama esse ꝟa hic loquédo.†⁊ lꝫ dicať,ꝙ q̃libet cã excusat a dolo ét falsa vt i iuribus vulgaribus,tñ nõ sic é,qñ expsse statuto ꝓuideť,qð relinquo cogitan.⁊ adde ad albe.in.d.§.finaũt qꝛ forte arbitrariũ diceret,si esset iustissima cã,in qua nõ se extédit statutũ,vt ðt do.Alex.in.l.fi.§.i ɔputatiõe.C.de iure deliberand.colum.viij.per Bald.in.l.terminato.C.de fruc.⁊ lit. expen.in.l.eoꝝ.§.cautione.C.de appella.quod videtur alterare Ang.in auctético de exhib.re.in ꝑncip.⁊ ibi gl.in verbo cãm Ang.in.l.nõ solũ.ff.de rei védi.Sed posset saluari ⁊ intelligi Ang.qñ ex ɔuentione essent ꝓmisse expen.ꝑ no.per gl.i.§. opꝫ in auctético ð iudi.in ꝟbo solo ad fi.⁊ ibi Ang.⁊ ꝑ Bal. ⁊ Alberic.in dicta.l.properandum.§.finauteꝫ alterutra.C.de iudi.vide do.Alex.q allegat ɔcoꝛ.in suo ɔ̃si.xxxiiij.in fi.i.iiij.
218 volu.†Nota tñ ꝙ qñ ita absoluiť ab expé.vbi absolui pt vt.s. ꝙ semper debet inseri cã.ita Fely.in.c.sicut col.x.⁊ col.fi.ex de re iudi.que omnia tanꝙ̃ vtilisima in pratica nota,qꝛ nouiter inducta nec alibi.ita bene reperies expedita.Adde ad Fely. in.c.significauerunt de excep.⁊ in.c.exceptionem eo.titu.

Quadragesimaoctaua.

219 Tenet †gl.C.de appel.l.eos,ꝙ si prima sñia ɔfirmatur, ꝙ agiť ex prima ɔfirmata,ẜm Ray.Contraria est in.l.furti.ff.de infami.ꝙ imo agiť ex ɔfirmáte.Solutionem dat ipsa gl.in.d.l.eos lꝫ Rai.nõ dicat,⁊ ꝙ̃ glo.sequũť cõiter bar.⁊ doc.⁊similiter.in.l.i.ff.de re iudi.nouis.in.l.vinũ.ff.si cer. pe.ꝑ Prepo.⁊ nũc cardinalé in.c.ex rõne col.ij.extra de ap. ⁊ in.q.fi.⁊ cano.in.c.pastoralis.§.ꝓterea extra de offi.dele.iõ illa in.d.l.furti intelligi doꝫ ẜm illá in.d.l.eos.adde ad ea q̃ voluit Raph.cu.in.ɔ̃si.xliiij.circa mediũ ab arbitrali ⁊c.q ɔcludit ꝙ agať ex ɔfirmáte,alle.l.j.C.qñ ꝓuoca.c.iter monasteriũ de re iudi.gl.in.l.si diuersa.C.de trãsac.in ꝟbo nõ agať.hanc tñ materiá latius declarádo exordiť do.precep.meus nunc cardi.ꝑ tres col.vltimas.in.d.c.ex rõne in.d.q.fi.faciédo dřiam inter ordinariũ,⁊ delegatũ,⁊ de forma delegationis,⁊ ꝓnuntiationis,⁊ an loquamur in sñia interlocutoria,an in sñia diffinitiua,⁊ allegat ɔclonem do.de ro.⁊ doc.in.d.l.eos ⁊ Inn in.c.i. de ɔfir.vtil.vel inutil.⁊ plura alia,ex cuius theorica subtiliter indagádo pñt colligi ꝙ̃plures alio solutio.breuitatis grã dicé. vt ibidé,⁊ in ɔcordantibus ibidé,⁊ ꝑ doc.in.l.diuo pio i fi.ꝑn. vbi do.ge.meus.ff.de re iud.⁊ in.l.si qs prioꝛe.ff.ad trebel.do. Geoꝛ.na.in repe.cle.sepe de ver.sig.in.§.q̃ oia colũ.v.⁊.vj.q allʼat ɔcoꝛ.⁊ doc.i.l.ꝑcipim⁹.§.officijs.C.ð appel.lꝫ in.d.iuri. doc.specifice nõ faciant mentionem de dicta ɔ̃rietate,niſi vt.s.

Quadragesimanona.

220 Rescriptum †dãs iurisdictioné ⁊ ꝑtáte cognoscédi,qñ supuenit tpe,quo cognoscebat ille iudex seu cognitoꝛ validat actũ,vt tũc,ñ vt ꝑus.ita gl.i.l.i. C.q ꝑ sua iuris.Cõtraria est in.l.i.C.vbi ð cri.ag.op.ẜꝫ Ray. Solutioné dat ipsemet Ray.ꝙ si bñ videanť,nõ dicunť ɔ̃rie. Adde tu.ꝙ lꝫ viderenť itra se variare,ꝙ pñt reduci ad cõcordiá distinguédo tres casus,quos enumerat Bar.in.d.l.i.C.vbi de cri.in ver.qro qd si ab initio ⁊c.⁊ solue vt ibi,qꝛ nihil adderé,lꝫ ipse,nec antiq doc.nullá métioné faciant de ɔ̃rietate glo. exceptis nouis.q ẜꝫ Cy.addũt aliũ casuꝫ,vcꝫ,ꝙ data validitate delegationis aut presentať rescriptũ añ litis ɔte.⁊ pñt cõualidari gesta,⁊ ita ꝓcedat pria gl.allegata.Aut presentať rescriptũ post lit.ɔte.⁊ tũc nullo mõ valideť,nec ꝓcessus nec sñia super eo ferri ⁊ ita ꝓcedat glo.in.d.l.i.C.vbi de cri.ag.op.ita Ja.

221 bnt. bal. ꝛ Saly. ꝛ nouiſ. † Jõ ſolet dici ꝑ doc. vbi. s. ꝙ talis ſententia nulla non poſſet ꝯſenſu partiũ ꝯualidari, vt valeat vti ſnia ſecus vt valeat in viꝫ pacti, allegat̃ gl. in. l. ij. C. cõmu. vtr. indi. hr̃ in. l. lꝫ. C. de ꝓcurato. in. l. ſi ꝯuenerit de re iud. in. l. i. §. ꝛ poſt opis. ff. de no. oper. nuncia. bal. in. l. error. C. de iuris ꝛ fci ignoran. ꝛ doc. in. l. ſi expꝛeſſũ. ff. de ap. praticus papien. in forma ſententie diffinitiue in pꝛia glo. bal. in. c. ſnia extra de re iudi. gl. Fely. ꝛ doc. in. c. ſignificaſti de for. cõpe. Alex. ſuo ꝯſi. cxxiij. col. viij. in. j. volu. Pꝛepo. ꝛ nũc Cardi. in. c. dilecto col. lxxiij. de ap. doc. in. c. cãꝫ q̃ extra de iud. lo. j. ꝑ Lãfran. in tracta. de arbi. in ſcða pte. q. xxxi. cano. in. c. ꝑ tuas de arbi. ꝛ in trac. clarꝝ in clã. an renũciari poſſit ſolẽnitatibus iuris co. x. vbi pulchꝛe.

Quinquageſima.

222 An † in ſucceſſione mariti pferat̃ vxoꝛ. gl. in. l. i. C. vñ vir ꝛ vxoꝛ dicit, ꝙ pꝛeferr̃ illis, q no. C. de here. tu. per tot. ꝛ gl. in. l. i. ff. eo. dicit illos pꝛeferri vxoꝛi. pꝛia dioꝛ Ray. adde ꝙ hoc idẽ ſequit̃ bar. ſꝫ bar. poſt gl. in. l. i. C. vñ vir ꝛ vx. nõ allegãt rub. C. de heredi. tut. ſꝫ allegãt rub. C. de heredi. decur. q̃ eſt vltima. vj. libꝛi. C. iõ credo ſit erroꝛ vicio ſcriptoꝛis. Solu. forte ẽ ꝯriũ, nec bona põt accomodari ſolutio, niſi diuinãdo dicamus glo. ffoꝝ ꝓcedere. volẽte ipa vxoꝛe repudiare, vel ẽt poſſent cõcoꝛdari ſm diuerſa tẽpoꝛa, vel ſm diuerſas ꝯſuetudines. ſꝫ ſufficit ꝓ nũc, ꝙ doc. cõiter glo. C. pꝛimo loco allegatam.

Quinquageſimapꝛima.

223 Hypothecaria † eſt talis nãe ꝙ in ea nõ ꝓcedit ſm decretũ gl. in. l. ſi finita §. ſi plures. ff. de dã. infec. ꝛ in. l. ij. §. ꝯnalr. Cõtraria alle. Ray. in. l. ſi qs emptionis tit. C. de pſcrip. xxx. an. ꝑ ſolutione credo ꝙ iura pdicta allegentur coꝛrupte vicio ſcriptoꝛis. Sed credo ꝙ voluit allegare dñ dixit in. l. ij. ꝙ voluit allegare in. l. iij. §. fi. ff. de acq. poſ. q̃ gl. dat ſolõne faciẽdo drĩã de miſſiõe i poſſiones q̃ fit i realib⁹, ꝛ illã, q̃ fit i pſonalib⁹, ꝛ ex q̃ cã vl' vbi nã cãe repugnet, vl' nõ vel ẽt ſm opi. aliquoꝝ, vbi nõ pt alr ꝓuideri, lꝫ illa opinio altereẽ ſm nouiſ. Sed qꝛ ꝓpter ſtatutũ noſtrũ placẽ. nunq̃ venit in pratica iſta materia pꝛimi, ꝛ ſecundi decreti me pꝛo nunc remitto ad iura. s. allegata, ꝛ in. l. ij. C. qui poti. cum fi.

Quinquageſimaſecunda.

224 Alta † materia tradit̃ ꝑ glo. ꝛ doc. an valeat ſnia ſine citatione. ꝛ gl. in. l. ſi vt ꝓponis la. j. C. q̃uo ꝛ q̃n iud. dt ꝙ ẽ ipſo iure nulla, de quo i. l. nã ita diuus de adop. in. l. de vno quoq̃. ff. de re iudi. in. l. in cãe. ff. de mino. ꝛ i. l. ꝯſentaneũ, ꝛ i auc. q ſemel i. l. ea q̃ in. l. tres denũtiationes. C. quo ꝛ q̃n iud. in. l. ad perẽptoꝛiũ. ff. de iud. in. d. Alex. in ꝯſi. ccxix. in. ij. volu. vbi ꝯcoꝛ. panoꝛ. in ꝯſi. ſuo. iij. in. viij. ꝛ in ꝯſi. ſuo. xcviij. incipit ſaluatoꝛis in. j. volu. col. iij. ꝛ maxie vbicunq̃ abñti ꝯpetit ſeu ꝯpetere põt defenſio, allegat. c. ſancte marie. c. inter quatuoꝛ de maio. ꝛ obe. c. j. de cã. poſ. ꝛ ꝓpꝛie. iij. q. ix. caueant ꝛ c. oia ꝛ. ij. q̃. i. nos in quẽq̃ ꝛ. d. l. tres denuntia. l. i. §. item ex eo. ff. que ſenten. ſi. ap. reſcind. ꝛ. d. l. nam ita. ꝛ. d. l. de vno quoq̃. ꝛ extendit ad notoꝛium, de quo. j. in fallen. xxxviij. ꝛ idẽ panoꝛ. in ꝯſil. xxxiij. col. iiij. in. ij. vol. ꝛ per doc. maxie Jaſ. i. l. nec qcq̃. §. vbi decretũ. ff. de offi. pꝛocon. ꝛ leg. Cõtraria allegat ꝑ Ray. in. l. ab eo. C. quo ꝛ q̃n iud. vbi dicit gl. ꝙ vꝫ ſnia nõ inuẽto illo, ꝯ quem lata eſt, ꝛ ſic nõ potuit citari nõ inuẽtus, ꝛ gl. in. d. l. nec qcq̃ alia in. l. ſed ſi interpellat̃ ꝛ in. l. diem pꝛoferre in princip. ff. de arbi. ꝛ in. l. recuſare in pñ. ff. ad treb. Solutio ſm bar. ibidẽ ille fuit citatus ad domũ, lꝫ nõ pſonaliter, quo caſu potuit ferri ſnia, ꝛ ita dꝫ intelligi illa gl. in. l. ab eo, q̃ ẽt, ſi bñ videat̃, ſeipſam declarat.

225 † Et ſic no. ex pdictis ꝙ vꝫ citatio ad domũ de iure cõi etiã circunſcriptis ſtatutis ꝑut ẽ in hac ciuitate nr̃a placẽ. qd tñ intellige ꝛ declara, vt ꝑ bar. ꝛ doc. poſt gl. in. l. vt pſectius. C. de an. ex. bar. in. l. j. §. ex cã. ff. q̃ ſen. ſi. ap. reſ. ꝛ i. l. q̃nis. ff. de dã. infe. ꝛ i ꝯcoꝛ. ad bar. in nume. ccxlvij. vbi plures ꝯcoꝛ. ꝛ ꝑ Fely. in. c. in noie de teſti. colũ. vj. cano. in. c. cauſam q̃ de do. ꝛ ꝯtu. ꝛ in. c. fi. vt lit. non ꝯte. ꝛ in. c. fi. de eo qui mit. in poſ. cã re. ſer. do. frã. de arc. in. l. ex ꝯſenſu. §. cũ q. ff. de ap. appꝛobat ſm cõia dictũ Bar. i. l. iiij. §. ptoꝛ. ff. de dã. infec. ad rẽ rediẽs qꝛ illa ſolutio ñ ẽ ꝯnalis ad alias gl. s. relatas, iõ dicatis ſm do. Jaſ. vbi. s. ꝛ ſm doc. magis cõiter ꝙ gl. pꝛio loco allegate. in. d. l. nec qcq̃ cũ ſi. loquunt̃ in interlocutoꝛia q̃ eſſet modici pꝛiudicij, alias aũt in interlocutoꝛijs alicuius pꝛeiudicij eſſet neceſſaria citatio, ꝛ ita dt limitari illã gl. in. d. l. nec qcq̃, que nimiũ ꝯnaliter loquit̃ imo in oi actu pꝛiudiciali requirit̃ partis citatio, vt dixi. s. in pñ.

226 † Et q̃n dicat̃ pꝛiudicialis, ꝛ q̃n nõ declarat bar. i. l. qd iuſſit. ff. de re iudi. ꝛ aliqd dicet̃. j. in. j. fallẽ. Jõ dixi i oi actu iudicis faciẽs ad cãm, qꝛ dr̃ ſnia interlocutoꝛia ꝑ ea, q̃ hñr in. l. cuꝫ clericis. C. de epiſ. aud. vbi gl. ꝛ Bart. ꝛ in. §. ad excludendas in auctẽtico. de exhi. re. ꝛ ꝑ do. meũ, q allegat ꝯcoꝛ. i. l. q̃dã ꝯſulebant. ff. de re iudi. are. q allegat ꝯcoꝛ. poſt gl. i. l. creditoꝛ. §. iuſſus. ff. de ap. Ang. ſuo ꝯſi. cxv. icipit in dei ꝛc. Pꝛio ingramus. Anna. in ꝯſi. xvi. Pan. in rub. vt lite nõ ꝯteſta. q loqt̃ de pceptis oibus factis ꝑ iudicẽ vel ꝑ nunciũ ſuũ. Et ꝑ hac ꝯcoꝛdia allegat do. Jaſ. vbi. s. tenere cõiter doc. ibi bar. Jmol. ꝛ moderñ. in. l. ſi opus. ff. de no. op. nuncia. bar. in. l. ꝙ iuſſit in pe. col. ff. de re iudi. vbi Jo. de Jmol. idẽ doc. ꝛ do. meus in. d. l. recuſare in principio ꝛ in. d. l. de vno quoq̃. vbi Paul. de ca. Ang. in. l. i. C. q. nõ obſtat long. tẽp. pꝛeſ. Ludo. in. l. i. ff. de arbi. ꝛ in ꝯſi. lxxij. incipit circa pꝛimũ ꝙ q̃rit̃ cano. in. c. auditis de ꝓcurato. q repꝛobãt Jnno. ꝛ Jo. an. ibidẽ, qui vident̃ tenere ꝯriũ de q. j. in fallẽ. xviij. Pꝛo maioꝛi declaratione huius mãe ꝛ declaratione pꝛedictoꝝ vt liqueat in pratica qd ſectan. pfatus. d. Jaſ. pꝛeceptoꝛ meus colendiſſimus nixus fuit dare. xix. limitationes ad pꝛedictã regulã de qua. s. in pncipio. Sꝫ ego ſequẽdo ſemp eius veſtigia volẽs addere q̃plures falẽ. iõ nõ imerito reaſſummo ei⁹ dcã in. d. l. nec qcq̃, vt addere poſſim oꝛdinate, q̃ erũt neceſſaria in triplo eius, ꝙ ipẽ valde notabiliter ibidẽ tradidit. Faciamus igit̃ noie dñi regulã firmã, ꝛ ſolidã, ꝙ in oi ſnia iudicis ſiue diffinitiua ſiue iterlocutoꝛia neceſſaria ẽ ptis citatio ad h vt actus ſubſiſtat vt. s. in pncipio huius ꝯcoꝛdie late dcm̃ eſt ꝛ ꝓbat̃ in iuribus ibi allegatis.

227 † Pꝛima ergo erit limitatio ſm oꝛdinẽ. d. Jaſ. Jn dillationibus, quas iudex pt moderare tã augẽdo q̃ minuẽdo ſine ptis citatione, alle. Jnno. in. c. ad petitionẽ de accuſa. ꝛ bar. in extraua. ad repꝛimen. in dbo ꝑ edictũ colũ. ij. lꝫ ꝯriũ teneãt aliq, maxie bal. in. l. i. in fi. C. q̃uo ꝛ q̃n iud. Sed vt dixi in iudicãdo nõ eẽt receden. a cõi opinione. vt in iuribus vulgaribus. vbi ãt eſſemus in hijs iterlocutoꝛijs, q̃ eſſent grauis pꝛiudicij, puta qꝛ ꝯtineret iterlocutoꝛia aliqd dari, vel fieri, tunc cõiter tenẽt nõ ꝓcedere iſtã limitationẽ. idẽ ſm mẽtẽ bar. in. d. l. ꝙ iuſſit, q̃n decideret totũ articulũ incidẽtis vel emergentis qõnis, qꝛ tũc nõ valaret ſine citatione ptis, qꝛ eẽt magni pꝛeiudicij. pꝫ qꝛ hꝫ opinionẽ aliquoꝝ, tũc nõ poſſet reuocari ꝑ iudicẽ. Sꝫ in hac qõne bar. vbi. s. magis ꝯnalr loqt̃, ꝛ dt, ꝙ vbi pars. ledi poſſet, vbi aũt nõ requirit̃ cãe cognitio, ꝛ pars ledi nõ põt, puta in citationibus, vt cõpareat coꝛã eo, ꝛ tũc qꝛ pars ex h ſolo ledi nõ poſſet, nec grauari a ſuo iudice cõpetẽti loquoꝛ ꝑ tot. tit. ſi a nõ cõpe. iud. cũ ſi. tũc fieri põt ſine ptis citatione. adde tu ꝙ eẽt impoſſibile aliter dicere, qꝛ ſi in pꝛimis citationibus exigeret̃ ptis citatio, nũq̃ eẽt poſſibile, ꝙ aliq citatio teneret, q̃n q̃libet citatio pꝛima hẽret illũ defectũ, iõ neceſſe eſt, ꝙ pꝛia ſit ſine citatiõe ptis. Et ꝙ in pꝛimis citationibus valeat, tenẽt cõiter doc. vbi. s. ꝛ in. l. ſtipulationũ alie in pñ. ff. de vb. ob. bar. ſuo ꝯſi. clxiiij. bal. ꝛ doc. in. l. lꝫ ſi hac. §. ptoꝛ ait. ff. de in ius vo. Areti. in. c. ex pte de accuſa. panoꝛ. in. c. pterea de dilla. col. v. ꝛ faciunt q̃ dicent̃. j. in ꝯcoꝛdãti. Et ex pꝛedictis pꝫ, ꝙlꝫ limitatio ſit ꝯnalis, vt. s. pꝫ, tñ in ſpẽ duo caſus ponunt̃. in qbus actus iudicis vꝫ ſine citatiõe ptis. Pꝛio in dillatiõib⁹ moderãdis. Scðo in pꝛimis citatiõibus.

228 † Sed moderationẽ recipiunt pꝛio, q̃n dillatio eſſet, vel nimis magna, vl' nimis breuis, pꝫ, qꝛ poſſet appellari ergo ſuccedit rl'a pdicta, ꝙ infert̃ grauamẽ ꝛc. Et item ꝛ ſcða, q̃n citatio fieret ad locũ non tutũ, vt pulchꝛe voluit do. Frã. de are. ꝛ do. ge. meus, qui addũt vnũ dbñ. ſ. vel ihoneſtũ allegãt gl. ꝛ doc. in cle. fi. de ap. ꝛ Socy. in trac. ſuo citati. in. xviij. articu. pn. q. v. in. l. ij. ff. de ap. recip. bar. in. l. ij. ff. ex quib. ca. maio. q allegat ꝯcoꝛ. vel q̃n a nõ iudice ſuo. vl' ꝛ vltio q̃n fieret citatio ad totã cãm ſine cãe cognitiõe, vt ꝑ do. mari. ſoci. in repe. c. veniẽs de accuſa. col. iij. ꝛ de hoc dicet̃. j. in fal. x. lꝫ citatio ad totam cãm valeat, q̃n citatus ſtat longe a loco iudicij. ita Jo. an. in addi. ad Spe. in tit. de citatione in. §. viſo in addi. q̃ incipit ſup illo. ꝛ in. c. auditis. de ꝓcu. Pan. de ca. in ꝯſi. l. col. iiij. pañ. in. c. fi. de dillatio. gl. ꝛ doc. q atteſtant̃ de ꝯſuetudine valere ꝑp difficultatẽ citatiõis in. c. ij. icipit cũ ſup de teſti. cog. do. ge. meus poſt alios in. l. q añ Chalendas. ff. de ver. obli. panoꝛ. ꝛ doc. i. c. venerabilis de do. ꝛ ꝯtu. ꝑ natã in repe. cle. ſepe de ver. ſigni. in. §. ꝛ qꝛ in glo. ad id. ꝛ in. §. non ſic in ver. citationẽ vbi ample de iſta materia citatio. Sed magis ample ꝛ oꝛdinate loquitur gl. in. c. j. de milit. vaſ. qui contu. eſt in vſibus feudoꝝ, ꝛ ẽ plenioꝛ q̃ ſit in coꝛpoꝛe iuris. Ex pdictis habetis duas limitationes ad dictã regulã vnã ſm dic. in. d. l. nec quicq̃ ſm ꝙ refert ipſe do. Jaſ. aliam ego addidi vt ſupꝛa vidiſtis.

229 ¶ † Nũc ſequendo oꝛdinem ipſius. d. Jaſ. in ſua rl'a venio ad ſcðaꝫ fallen. ſm eũ lꝫ ſm oꝛdinẽ meũ eſſet tertia in oꝛdine ꝛ ſic. xix. fal. ſua erit ſm nr̃m. xx. vcꝫ, q̃n citatus in pꝛia citatiõe aſcẽdit

dit equū statiꝫ, vt iret vltra mare, q̄ tūc nō dēret vlterius citari ad audien. sniam q̄ ꝑ illū actū ɔ̃riū vr̃ ꝓtestari se nolle amplius citari, alle. Bal. i. l. ij. i fi. C. quo. ⁊ qn̄ iudex allegās Inn. i. c. auditis de ꝓcurator. ſꝫ corrupte ſm eū, q̄ d̄buit allare. i. c. ad petitionē i gl. magna d̄ accus. adijciēs, ꝙ d̄ h̄ tn̄ i ꝑmis dꝫ cō stare iudici ⁊c. ꝑ. l. h̄ āt. §. j. ff. ex qbus cau. ma. bar. i. l. multū. ff. d̄ ɔdi. ⁊ demō. Tu adde ꝙ h̄ idē tradit̄ in tra. clarū in cla qn̄ renūtiat̄ solēnitatibus iuris col. xv. Similē fallen. addā. j̄. post fi-
23 onitas fallen. d. Jas. † Tertio loco ſm ipsum do. Jas. vbi. s̄. fallit in arbitro seu arbitratore qn̄ per eos fertur sententia vigore cō promissi vltia die ɔpromissi, q̄ tūc nō regrit̄ citatio partis. ita singlr̄ bal. in auc. ei q. C. d̄ tēpo. ap. ⁊ in. c. j. in titulo quo tēpo. mil. Et ibi q̄rit, an idē sit in iudice ordinario, ⁊ ɔdē vr̃ dōm, ꝙ si sit sibi ꝑfixus dies certus ille dies satis citet, ⁊ interpellet, arg. l. magnā. C. de ɔ̃bē. ⁊ ɔmit. stip. ⁊ in. l. ij. C. de iure emphy. ⁊ tūc nō sit opus alia citatiōe, d̄ quo tn̄ se remittit ad Pau. de cast. in. l. ad peremptoriū. ff. de iudi. ⁊ in. l. admonendi. ff. de iureiurā. Sed dū loquit̄ dn̄s Jas. de arbitro, vr̃ sibi ɔ̃rius i. d. l. nec qcꝗ col. xiij. ver. qd āt in snia arbitri, nisi saluādo eū ibi itelligat̄, qn̄ ferret sniam nō vltio die, vt. s̄. qd̄ relinquo cogitā. Adde tn̄ latius in trac. clarū in. §. sed videamus in rub. j̄. quantuꝫ tēpus petatur reductio, vbi ample col. iij. circa medium ⁊ sequentibus, ⁊ infra dicetur de hac materia in fallem. xxviij.

231 ¶ † Quarta fallen. ſm eū est in papa, q̄ pōt ꝓferre sniam diffinitiuā ɔ̃ tenētes res ecclesie indebite nō p̄cedēte aliqua citatione, ita singlr̄ Jo. an. in. c. cū olim de re iudi. in nouel. quē refert bal. in preludijs feudoꝝ. col. xiij. ⁊ in. l. ij. C. qn̄o. ⁊ qn̄ iud. lꝫ referat ipse Jas. de veritate huius ad pan̄. in. d. c. cū olim ⁊ in. c. primo de confirmatio. vtili vel inutili. Sed cum supportatione tāti p̄ceptoris, ⁊ maxie cū hic agat̄ de violentia, q̄ sapit qd̄dam delictū, ɔ̃ ꝑ multa iura, ⁊ rn̄siones ad ɔ̃ria determinat do Fran. de cur. suo ɔsi. xlix. in carta. xix. q allegat ēt ɔsiliū do. Fran. d̄ are. nu. clxv. ⁊ q̄plures alios ita tenētes, ꝑ cle. pastoralis d̄ re iud. Adde q̄ dicta sunt. s̄. in vltia fallē. magne rl̄e in. vj. ɔcor. in iij. argu. ꝑtis negatiue. Adde p̄dictis ēt pan̄. in. c. cām q̄ col. j.
232 extra de rescrip. † q dixit ꝙ papa p̄t iterp̄tari rescriptū suū sine citatione ꝑtis. Adde Fely. i. d. c. cū olim de re iud col. xij. ⁊ aliqd in. c. cū dilecti col. v. d̄ excep. adde h̄ q̄ hn̄r ꝑ alex. in apostilla ad bar. in. l. fi. C. d̄ legi. vbi late ꝓ ⁊ ɔ̃. ⁊ ꝑ Are. in. l. j. §. fi. ff. a qb. ap. nō li. col. j. q vr̃ ɔ̃dicere huic q̄rte limitatiōi. add̄ ēt do. Anto. in ɔsi. xix. col. fi. dicentē, ꝙ p̄uilegiū ɔcessum a papa nō p̄iudicat tertio nō citato, d̄ cuius preiudicio tractat̄, nisi cā cognita. idē Panor. limitat qn̄ esset aliqua subreptio, vt late in consi. xxxiiij. col. iij. in. ij. vol. ⁊ ꝑ eūdē in. d. c. cuꝫ olim ⁊. j̄. in fallē. lxxviij. adde ad Jo. de imo. quē nemo allegat. in cle. j. de iureiur. col. xij. in p̄n. q vr̃ tenere, ꝙ nō valeat ēt in ciuilibus in declarādo hospitale publicū qd̄ non est in p̄iuditiū priuati, ⁊ tandem se refert ad no. in cle. j. vt lite penden.

233 ¶ † Quinto limitat singulariter qn̄ ꝓcessus agitatus coram iudice esset nullus. Nam iudex p̄t ꝓferre sniam ⁊ declarare ꝓcessuꝫ nullū sine alia citatiōe ꝑtiū, ita abb. antiquus in. c. cām q̄ ꝑ illū tex. extra de rescrip. ⁊ ibi refert do. An. i no. ⁊ d̄t multū esse singulare, allegat tex. quē non inuenit do. Jas. ij. q. vj. ꝓlataꝫ tn̄ d̄t, ꝙ nō ē gn̄aliter verū, ⁊ de veritate se refert ad Imo. ⁊ panor. ibidē, ex quo pōt inferri ſm eū, ꝙ iudex p̄t declarare sniaꝫ suā sine citatione, ꝙ tn̄ non ponit ꝑ cōstanti. ⁊ bn̄ ſm ea que habentur in. l. ab executione. ff. de ap. ⁊ maxime per nouis.

234 ¶ † Sexto limitat, nisi partes essent p̄ntes in iudicio, ſm bar. ⁊ bal. in. l. j. ff. de in ius voc. ⁊ ibi nouis. ⁊ lꝫ bar. dicat parte volēte ⁊ non inuita. tn̄ cōiter tenet̄, ꝙ data p̄ntia ꝑtiū pōt ferri quecunqꝫ snia ēt eis inuitis sine alia citatione altera instante. intellige ꝑ tex. in. d. l. de vnoquoqꝫ in ꝟbo p̄ntibus. ff. de re iudi. vbi Ange. Imo. ⁊ Alexā. q allegāt ɔcor. ⁊ in. d. l. j. de in ius voc. doc. i. c. j. de iudi. facit tex. in. l. in cāc. §. cā cognita. ff. de mino. ⁊ in. l. ēt. §. fi. eo. allegat bal. in. d. l. nec quicꝗ in. vj. co. q extēdit ad depositionem testis vt possit p̄ns deponere sine citatiōe ipsius, ꝑ. l. post legatū. §. is ꝟo. ff. d̄ his qbus vt indig. q̄ cū finis citatiōis sit ɔparitio, frustra fieret qn̄ eēt p̄ns i iudicio ſm Inn. ⁊ Jo. an. in. c. j. de electio. in. vj. in nouel. ⁊ hoc de teste decidit
23 rota decisio. ccclxv. do. Anto. in. c. ij. de testi. † plus dixit bal. in auc. si oēs. C. si vt se ab heredi. absti. ꝙ si statutū ēt exp̄sse requireret citationē in aliquo actu si partes sint p̄ntes ille actus pōt expediri sine alia citatione, qd̄ dictū comēdat ludo. in. l. j. in col. iiij. de arbi. adde q̄ hn̄r ꝑ soci. in trac. suo citatio. in rub. de dilla. in. v. ar. princi. q. xvj. qui ꝑ alios non allegat̄. Et dixit singularius bal. i. l. i. in fi. C. qn̄o ⁊ qn̄ iud. ⁊ in. d. auc. si oēs ꝙ si

partes essent presentes nō regreret̄ aliud peremptorium, ⁊ in̄ certū ē ꝙ dꝫ diffinitiuā p̄cedere, vt. j̄. dicet̄. Moderat tn̄ dūmō p̄ns certioret̄ de actu gerēdo, al's diceret̄ factus actus tanꝗ ɔ̃ abn̄tē, ita bar. in. l. furioso in fi. de re iudic. ff. scd̄o moderat, nisi p̄ns fuisset citatus in iudicio ob aliā cām, ſm bal. in. l. si accusatoribus. C. de accu. quē reprobat alex. in. d. l. de vnoquoqꝫ in. j. col. addit Bal. in. c. i. col. v. de iud. adde tu Ang. in. §. oīs stipulatio. insti. de ꝟ. obli. bal. i. l. ij. C. qn̄o ⁊ qn̄ iudex pa. in. c. cāꝫ q̄ d̄ rescri. ⁊ ꝑ Georgiū natā i cle. sepe de ꝟ. sig. i. §. ⁊ q̄ i gl. i ꝟbo perēptorie vbi late lꝫ videat̄ moderare ⁊ ꝑ bart. in tra. cita. circa principiū. Adde oīno Socy. in. d. trac. cita. in. v. art. p̄n. q. xv. quē do. Jas. nō allegat ⁊ Pan̄. post gl. in. c. ecclesia sancte Marie de ɔsti. ⁊ nouis. in. l. si cā cognita. C. de trās. ⁊ in auc. offerat̄. C. de lit. ɔte. vbi iudex arguit̄ de fatuitate quadam citādo p̄ntem adde q̄ hn̄r in rub. de in ius voc. C. ⁊ ꝑ barba. in ɔsil. lj. col. xxx. in. j. vol. q allegat Bal. in. d. §. vbi decretum ⁊ alia ampla iura q̄ oīno vide. ⁊ in. colū. seq. xxxj. vbi dicit esse cōem opinio. lꝫ ipse aliter dixerit in. c. j. extra de iud. q arguit ɔ̃ cōeꝫ ꝑ. xj. argu. tn̄ dicit ꝙ i iudicādo cōis snia ē est tenenda, cū modificatione tn̄. s. qn̄ p̄ns est informatus de actu. q gerit̄. ⁊ ita ēt intelligat̄ Alex. in suo ɔsi. cxxiij. in. ij. volu. q tꝫ indistincte hāc fallentiā, ⁊ ad Gemi. in. c. qm̄ col. iiij. de ele. i. vj. lꝫ addat vnū ꝟbū. s. parte volente, qd̄ vr̃ alterare p̄dicta. Adde ad Barto. in. l. prolatam col. fi. C. de sen. ⁊ inter.

236 ¶ † Septio ſm do. Jas. vbi. s̄. in snia lata a p̄ncipe q̄ p̄t ferri ꝑtibus nō citatis, ſm Bal. in. l. nec cās. C. de app. ⁊ ibi rn̄det ad cle. pastoralis de re iudi. idē bal. in. l. ij. in prin. C. qn̄o, ⁊ qn̄ iud. per gl. pe. ⁊ no. in. l. antepe. in fi. ff. ex qb. cau. ma. facit rō, q̄ corā principe nō exigit̄ ordo iudicioruꝫ, Ang. in. l. omniū. C. de testa. facit. c. fi. de iur. cal. ista tn̄ limitatio ſm eū nō est vera ꝑ gl. no. q̄ multū ibi no. bal. in. l. fi. C. de leg. ludo. in. l. j. i. vi. col. ff. d̄ arb. facit tex. i. c. i. de cā. pos. ⁊ ꝓp̄e. Et idē eēt, qn̄ iudex vellet interpretari aliq̄ ꝟba snie vel rescripti hr̄ in tracta. clausularuꝫ in clausula ſꝫ an iudex possit suā sniaꝫ corrigere col. fi. ⁊ Ludo. vbi. s̄. ⁊ in singulari dcclxxix. q anectit illā qualitatē. s. ꝙ possit nō citata ꝑte in notorijs, alleg. cle. pastoralis de re iud. q̄ vr̃ ɔ̃dicere. itē alleg. c. i. de cā pos. ⁊ proprie. ⁊. l. fi. C. de leg. d. ant. ⁊ gl. in. c. cū oliꝫ de re iud. aliā in. c. veniā. xxxv. q. ix. ⁊ idē Ludo. alle. cano. in. c. cū oli de re iud. ⁊ i. c. in nostra de ꝓcurato. ⁊ in simili alle. i. l. adoptio. ff. d̄ adop. ꝑ. l. nā ita diuus q̄ simul legit ⁊ in. l. diui. ff. de lib. cā. ⁊ in. l. gallus in. §. ⁊ qd si tm̄. ff. d̄ li. ⁊ post. bal. in. l. ij. C. de tēpo. ap. Facit dicit ipse, quia si est sp̄ale in papa vt. s̄. iu. iiij. fallen. ergo in ɔ̃riū erit ius cōe, intellige tn̄ semꝑ, nisi principes ex plenitudine p̄tātis, ⁊ ex certa scientia, ⁊ sic cū cā sniam ferret ꝑ. l. ij. in fine de i integ. resti. ff. Ita Host. ⁊ Jo. an. in. c. in p̄ntia de ꝓcur. bal. i. l. fi. in ꝟ. ex̄ oppo. C. d̄ fructi. ⁊ litis expen. de quo tn̄ vide do. Frā. de cur. in. d. ɔsil. xlix. ⁊ dixi. s̄. in. iiij. fallen. adde Panor. in. c. i. de cā pos. ⁊ ꝓp̄e. ⁊ natā in cle. sepe in. §. ⁊ q̄ in gl. p̄emptorie col. xxviij. ⁊ seq. de ꝟbo. signi. ⁊ Pan. in. c. cū oli de re iud. in col. pe. ⁊ fi. post glo. Alex. in ɔsilio scd̄o in col. xi. in prio vol. late ꝑ barba. in ɔsilio. xviij. in prio volu. col. viij. vbi ɔcor. Adde ēt ꝙ ɔ̃ istā fallen. tꝫ Panor. in. iij. no. ꝑ illū tex. in. c. venerabilē extra de elec. Tu aūt vide q̄ dixit circa hūc passuꝫ do. Fely. sandeus in. c. q̄ in ecclesiaꝝ de ɔsti. col. xxiij. in fi. in. vj. fallen. ⁊ col. seq. q circa hūc passuꝫ multa dicit, ⁊ declarat tādem qn̄o debeat intelligi, ⁊ in effectu nō multuꝫ videtur discrepare a predictis.

237 ¶ † Octauo fallit ſm euꝫ in inhibitorijs, quas faciūt isti iudices ecclesiastici secularibus, q̄ valēt sine citatione, ſm bald. in auc. cā q̄ fit cuꝫ monacho ⁊ melius in. l. presbyteri. C. de epis. ⁊ cler. allegat Archi. in. c. lotarius. ij. q. j facit ꝙ vult bal. in. l. ɔsulta diualia. C. de testa. idē tꝫ do. Anto. in. c. tuaꝫ col. iiij. ꝟ. ex hijs pōt decidi d̄ ordi. cogni. ca. rōne, q̄ citatus nō posset ad hoc ɔ̃dicere. ergo nō vr̃ necessaria eius citatio. c. pastoralis. §. i. de appel. ⁊ facit q̄ posset expediri illo inuito. ⁊ illo presente. l. iiij. §. illud. ff. de fideicō liber. ⁊ in regula ꝙ pōt inuitus. ff. d̄ regu. iur. lꝫ istud videat̄ alterare ipsemet do. Jas. in. l. iubere cauere col. iij. ff. de iurisdi. om. iudi. col. iij. in ver. cogita ēt ⁊c. illa rōne, q̄ multa possent opponi ⁊c. Idē tꝫ Areti. in ɔsilio. lxxv. incipit diligenter ⁊ mature in pria col. ⁊. iiij. in fi. ⁊. v. ⁊. vj. vbi idē in reuocatione inhibitorie lꝫ in illa sexta col. videat̄ aliter tenere. Cōtrariū tn̄ est verius ⁊ in hoc errat̄ in pratica, vn̄ si corā iudice seculari petit̄ executio istrumēti ex forma statuti, ⁊ tu cōtra queꝫ petit̄ executio narras iudici ecclesiastico qualiter tale instrumentum est vsurarium, ⁊ petis inhiberi iudici seculari, ne vltra ꝓcedat, nō vꝫ talis inhibitio ꝑte nō citata, ita frede.

de senis in ꝯsi.ccc.incipit factũ tale ꝓponit debitor ꝓmisit ⁊c.
ꝑ id qđ hr̃ in.c.romana.§.si ꝟo ⁊ in.c.nõ solũ de ap.in.vj.idẽ
tꝫ Jmo.in.c.debitores circa medium vbi pan.in.vij.col.extra
de iureiu.imo.in.l.iiij.§.ꝯdẽnatũ.ff.de re iudi.Pe.de anch.in
ꝯsi.ccxxij.incipit casus talis est post ꝓceptũ,⁊ lauren.de rodul
fis in repetitio.c.ꝯsuluit de vsur.in.q.cxxxj.vbi inter multa,ꝗ
adducit,precise monet,qꝛ ad hoc vt possit inhiberi,opꝫ corã iu
dice inhibẽte ꝯstare pẽdere litẽ pͥudicãtẽ illi liti.pro qua inhi
bet.c.tuã de ordi.cogni.c.lator.c.cãm ꝗ fil.sint legi.Sꝫ lis nõ
põt dici pẽdere nisi saltẽ secuta citatiõe partis,ita hr̃ in cle.fi.
vt lit.pendẽ.idẽ ꝯsuluit alex.in ꝯsi.ccxxxij.incipit visis actis
mihi trasmissis.xiiij.col.⁊ seq.⁊ in ꝯsi.ccccxciij.incipit ꝓstan-
tissime doctor ⁊ in.d.l.iiij.§.ꝯdẽnatũ ⁊ in.l.titia in fi.ff.so.ma.⁊
vbiqꝫ dicit istã esse magis cõem opi.ꝙ requirat citatio,Areti.
i ꝯsi.xx.icipit in.q.⁊ cã bonadei in pe.col.in fi.⁊ in ꝯsi.xxxij.
238 qđ incipit ꝯsultatio premissa in col.iij.† facit qđ voluit Spe.in
titu.de appel.in.§.de officiali in verb.sꝫ nunqđ,vbi tꝫ,ꝙ iudex
appꝛonis ad h̃ vt possit inhibere iudici primo,reqrit citatio,ꝑ
d.§.si ꝟo vocat,⁊ ita cõiter tenet,lꝫ i pͣctica male obseruet,⁊
tenẽdo cõem sniam eã limita,vt ꝑ bal.in.l.pꝛsbiteri col.ij.C.de
epi.⁊ cle.post Gemi.allegatũ ꝑ eũ ibidẽ.itẽ limita vt ꝑ Lau-
ren.de rodul.in.d.sua repe.c.ꝯsuluit,in.ij.parte.in.q.cxxxi.⁊
ibi in effectu limitat,qñ ad instantiã ptis,⁊ non aliter, adde ad
alex.ꝓdicta ⁊ illũ ad ꝓdicta in suo ꝯsi.xci.in.ij.volu.colũ.iij.⁊
i ꝯsi.ix.i.iiij.vo.Jstã ẽt fal.seqt soci.i tra.cita.i.d.rub.ꝺ dilla
tio.i.vij.ꝓn.ar.i casib⁹,vbi nõ reqrit citatio i casu.xxxij.⁊ se re
mittit ad dcã ꝑ eũ.in.c.pe.de fo.ꝯpe.Et cũ hac moderatione
ꝓt itelligi,qđ voluit Fely.in.c.ecclesia sancte marie de ꝯsti.co
lum.xxviij.in ver.ij.cautella ⁊c.q vr̃ sentire ꝯ cõem.sed loquit
qñ nõ ad instãtiam partis.sed superior ꝯparuit ꝓ clerico in de-
clinatoria allegata,⁊ reuocatoria concessa ⁊c.
239 ¶ † Nono fallit hꝫ eũ siue loquamur in diffinitiua siue in iterlo
cutoria.Qꝛ nunꝗ̃ dꝫ citari ille de cuius pͥudicio tractat nõ pͥn
cipaliter,sꝫ scđario,⁊ incidẽter,⁊ lꝫ in ꝯñam illũ tangat nego-
tiũ,gl.ij.in fi.in.d.l.de vnoquoqꝫ de re iudi.que notabiliter fa
cit ẽm Ang.Jmo.⁊ Alex.ibi,ꝙ qñ fit bonoꝝ excussio ꝯ prin-
cipalẽ debitorẽ ad hoc,vt possit perueniri ꝯ fideiussorẽ,ꝑ auctẽ
ticã pñte.C.de fideiuſ.an requirat citatio fideiussoris,vide ibi.⁊
alex.allegat ꝯcor.cũ illa gl.tꝫ Ang.in.l.filiussa.§.diui vbi imo.
ff.de leg.i.q dt illã gl.i hoc esse singularẽ,quã ẽt sequit bal.in.
l.ab eo col.fi.C.qño ⁊ qñ iud.⁊ alex.in ꝯsi.ccxxxviij.incipit vi-
sis dubitationibus colum.j.⁊.ij.⁊ in consi.ccxcvij.incipit stan-
240 tibus his † vñ dixit bar.singulariter in.l.in diẽ.ff.de aqua plu.
ar.ꝙ qñ agitur iudiciũ cũ herede per venientes ab intestato
substituti nõ vocandi nec citandi,ꝑ tex.no.in.l.j.§.pe.ff.de vẽt.
inspi.ide tꝫ Ang.⁊ Jmo.in.d.§.diui Jmo.in.l.decẽ.ff.de verb.
obli.⁊ Alex.in ꝯsi.cxxij.incipit discussis hesitationibus colũ.
iiij.facit dictũ Jnn.⁊ Bal.in.c.humilis de ma.⁊ obe.duꝫ di-
cunt non esse citandos illos,quos incidẽter negotiũ tangit, sꝫ
sufficit principalem citari,allegat tex.pro no.in.l.i.§.pe.de vẽ.
inspi.facit qđ voluit gl.in.c.ꝗuis de pact.in.vj.in gl.fi.ꝑ quã
ibi infert Gemi.singulariter in.vj.col.ꝙ actus nõ dr̃ verti in ꝑ
iudiium alterius,qñ nõ infertur ei principaliter preiudicium li
241 cet in ꝯñam.† Ex quo decidit singlr̃ Gemi.⁊ nunꝗ̃ obliuiscaris
ꝙ si ex forma statuti debent citari illi in quoꝝ detrimentũ fit ac
tus,intelligit tale statutũ in his,in quoꝝ detrimentũ fit actus
directo,non scđario,qđ est no.ẽm eũ.Tñ dubitabile vr̃,qꝛ sta-
tũ non adderet iuri cõi,ẽm bar.⁊ alios i.l.iiij.§.ꝓtor ait.ff.ꝺ dã.
infec.in.l.ij.in fi.ff.de vsur.cũ ꝯcor.ad idẽ facit qđ voluit bald.
in.l.si ꝑ te.C.de do.promiſ.ꝑ illũ tex.⁊ retulit ipse Jaſ.in.l.iij.
in prin.ff.de trãsa.ad idẽ facit gl.no.in.l.in cognitione.ff.ad sil.
iuncto eo qđ per illã gl.dicit ang.ibi in fi.⁊.ſ.dicet Modera no
tabiliter hanc ꝯclu.ꝙ non dꝫ citari ille de cuius pͥudicio agit i
ꝯñam,vt ꝓcedat quo ad hoc,vt snia,vel alius actus valeat,sed
ad hoc vt pͥudicet illi tertio de cuius pͥudicio in ꝯñam agit re-
quirit eius citatio saltẽ ꝯñalis,iuxta no.ꝑ bar.in.l.si eo tpe ꝑ il
lũ tex.C.de remiſ.pig.⁊ in extraua.ad repri.in verbo ꝑ edictũ.
facit gl.no.in.l.cũ miles in verbo faciẽda.ff.ex qb.cau.ma.ita
Alex.limitat in.d.l.de vnoquoqꝫ col.fi.⁊ notabilius in consil.
ccccxlix.incipit in cã ꝗ vertit inter agẽtes col.iiij.⁊ multũ no.
Jo.fab.quẽ oĩo vide in.§.lꝫ antẽ.insti.de adop.⁊ vide iura sua,
ꝗ vñr facere ꝯtra ꝓncipalẽ limitationem.Contra istam tñ vlti-
mã declarationẽ vꝫ facere gl.no.in.l.i cognitiõe.ff.ad silla.per
quã dt ibi ang.i fi.ꝙ snia lata ꝯtra vnũ ꝯ quẽ negotiũ ꝓncipalr̃
tangit,pͥudicat in quandã necessariã consequentiã ei, quẽ nego
242 tium accessorie tangit etiam,si non sit citatus ad processũ,† vn
de dicit ex hoc inferri, ꝙ snia ꝯ principalem debitorẽ nocet fi-
deiussori,⁊ mandatori,⁊ nõ citato, nõ tñ taliter, ꝙ ꝯ eos possit
via executiua agi,nisi eẽt fideiussor indicatũ solui ꝑ no.in.l.i.ff.iu
di.sol.de quo vltio de fideiussore tangit ꝑ ang.imol.⁊ alex.in.
d.l.de vno quoqꝫ,tu melius adde,ꝗ habent ꝑ do.meũ in.l.sepe
ff.de re iud.cũ ꝯcordanti.ibidẽ, ⁊ ꝑ Felyn.in.c.fi.de maio.⁊
obed.⁊ in.c.pe.in colũ.pe.extra de re iud.vbi pulchre ꝑ paul.
de ca.in ꝯsi.li.col.i.⁊.ſ.aliqd subiciã in fal.lxxxxi.⁊ latissime ꝑ
socy.in tracta.citat.in rub.extra de dillatio.ar.ꝯnto principa-
li in.j.q.principali vbi pulchre ꝗrit qñ tertius sit citandus.⁊ ꝑ
barba.siculũ in.c.de causis de offi.deleg.ꝗ alle.d.l.i.ff.de vẽt.
inspi.⁊ alia plura iura.⁊ idẽ barba.in ꝯsilio.xcix.i.fi.in primo
243 vol.† vbi loquitur de cautiõe prestita iudici nullo citato qꝛ nõ
preiudicat tertio nõ citato nec eius heredibus,⁊ multa allegat
ꝗ oio vide ⁊ adde ad do.Jaſ.vbi.ſ.in.d.fal.ix.Adde ad mã,
ꝗ habent in.c.humilis de maio.⁊ obe.⁊ alex.in ꝯsi.cxxxvij.in
scđo vol.col.iij.vbi ꝯcordantes ⁊ in.l.si curatoris ꝑ eundem.C.
de iure delib.ꝑ Jo.de imo.⁊ nouiſ.in.l.si qs instituat.ff.de here
di.insti.carta tertia,ꝗ idẽ ꝯcludit,ꝙ bal.in rub.C.ꝺ succeſ.edi.
in.l.cũ hereditas.C.de po.bal.suo ꝯsi.ccvij.in princ.⁊ ꝑ Fely.
in.c.cognoscentes ꝯsti.col.vj.⁊ seq.⁊ in.c.lꝫ de ꝓba.⁊ in.c.in
nomine de testi.colum.penul.
244 ¶ † Decimo limita hãc principalẽ regulã nõ ꝓcedere ẽm do.
Jaſ.vbi.ſ.qñ qs fuisset citatus ad totã cãm,⁊ cõmuneꝫ ꝓcessum
vsqꝫ ad sniaꝫ inclusiue,qꝛ tunc postea nõ reqrit specialis citatio
ad sniaꝫ ferrendã.ita Jnno.⁊ ibi vide alios maxime do.Anto.
in.c.cõsuluit de offi.del.⁊ Jnno.in.c.auditis ⁊ in.c.ꝯstitutus
de ꝓcura.⁊ in.c.cũ oliꝫ in fi.ꝺ testi.⁊ no.Bar.i.l.statuliberos
§.i.ꝑ illũ tex.ff.de stat.liber.vbi intelligit vex duobus ꝯcur-
rentibus.pͥmo qñ in citatiõe generali fuit apposita cominatio ꝺ
ꝓcedendo ad sniam,si nõ cõpareret.scđo,qñ daret cõtumacia
ptis.ita ẽt bar.in.d.extrauaganti ad reprimẽdã,in ꝟbo sup di
cto crimine,⁊ bal.in auc.ꝗ semel.C.qño ⁊ qñ iud.Tñ aduerte,
qꝛ prefati doct.nõ aperiunt,an loquat in snia diffinitiua, an in i
terlocutoria.iõ bal.singulariter in.l.sancimus in.x.q.C.ꝺ iudi.
distinguit istã limitationẽ ꝓcedere quo ad snias iterlocutorias,
ad quas,ꝗ a principio fuit ꝯñaliter citatus,non dꝫ amplius ci-
tari,secus quo ad diffinitiuã,seqt Pe.de anch.in cle.i.in.x.⁊
xi.no.de foro.cõpe.ꝑ Ange.in.l.si pretor in principio.ff.ꝺ iud.
⁊ in.d.l.de vnoquoqꝫ.⁊ limitationem,ꝗ̃ ponit bar.in.d.l.statu
liberos.§.i.vide clarius ⁊ notabilius sup verbo ⁊ dicto crimie.
Adde ẽt,ꝙ Jo.an.in addi.ad Spe.in ti.de citatio.in.§.viso.
ver.⁊ post peremptoriũ dicit se itelligere dictã ꝯclusionẽ Jnn.
qñ pars est de longinqs partibus,tũc amplius citari nõ dꝫ.se-
cus si eẽt de partibus ꝓpinqs.seqt Ludo.in.l.i.col.v.⁊.vij.ff.
de arbi.⁊ Jmol.in.d.l.de vnoquoqꝫ de quo vltimo vide etiam
Bal.in.l.si qñ.C.ꝺ testi.in.l.i.in.iij.q.ff.si qs cautio.⁊ in.l.si ac
cusatoribus.C.ꝺ accusa.Ludo.in.l.iiij.§.h̃ aũt iudiciũ in fin.in
addi.nouis.ff.de dã.infec.⁊ aliqd dcm̃ fuit.ſ.in prima limitatio
ne huius regule.Sꝫ ꝙ ẽt ꝓcedat in diffinitiua aperte loqt pa-
pien.in pratica in forma snie diffinitiue in gl.i.in ver.itẽ est nul
la si pars nõ fuit ⁊c.allegat Jnno.in.c.finẽ litibus de dol.⁊ cõ
tu.⁊ alia iura.Adde ẽt ꝗ habent in.l.ꝗ añ Chalendas.ff.de ꝟ
bo.obli.⁊ narã in repetitio.cle.sepe.de ꝟbo.signi.in.§.⁊ qꝛ in
glo.ad id.⁊ in.§.nõ sic in ꝟbo citationẽ.Paul.de ca.in ꝯsi.l.
col.iiij.vide Panor.in.c.fi.de dilatio.glo.⁊ doc.ꝗ dicunt, ꝙ
admittit de ꝯsuetudine talis citatio ꝓꝑ difficultatẽ citationis,
in.c.cũ sup ⁊ in.c.ij.de testi.cog.⁊ gl.allegat ꝯcordãtes ⁊ do-
meus post alios in.d.l.ꝗ añ Chalendas de ꝟbo.obli.col.pe.⁊
fi.Panor.in.c.venerabilis de do.⁊ ꝯtu.ꝑ Lãfrau.de ord.i.c.
qm̃ ꝯ de ꝓba.in ꝟbo citationes,fede.in ꝯsi.clxvi.seu.clxi.alle
gat.c.ij.de dolo ⁊ ꝯtu.in.vj.⁊ in ꝯsi.cxxxix.incipit ad petitio-
nẽ.Cardi.in cle.i.§.sane in.v.q.de fo.cõpe.Ludo.in ꝯsi.ccc-
xlv.alias.xciij.⁊ lxix.⁊.cccxxviij.rota.in decis.cccxlviij.in no.
alex.in ꝯsi.xciij.in.iiij.vol.⁊ doc.in.l.ꝯsentaneũ.C.qño ⁊ qñ iu
dex ⁊ vbiqꝫ ꝯcor.Adde ad glo.⁊ doc.in.c.tũ ex literis extra ꝺ
in integ.resti.in ꝟbo distantiã.
245 ¶ † Undecimo fallit in eo ꝗ fuit ꝯtumax in rñdendo positio-
nibus.qꝛ ad sniam audiendã amplius citari nõ debuit ita singu
lariter spe.in tit.de posi.§.octauo in.fi.tñ istud dictũ ẽm eum
nõ est vex,⁊ ꝯriũ tꝫ Jo.an.in.c.ij.de ꝯfeſ.in.vj.in nouel.⁊ ple-
nius in additi.ad spe.in ti.de citatio.§.viso.ver.itẽ lꝫ in fi.⁊ lu-
do.in singularibus suis.sꝫ credo ꝙ ludo.teneat ꝯriũ in singu
lari.xxvi.Adde tu in tracta.clausulaꝝ in clausula.an renũcia
ri possit solẽnitatibus iuris col.xvj.in ver.itẽ Ludo.in suis di-
ctis in litera,ſ,in dicto incipit.snia lata ⁊c.⁊ dicit, ꝙ aliquis le-
gista

gista nunquam posuit, et .j. dicetur in .xcix.

246 ¶ †Duodecio fallit, qñ per iudicem interdicit̃ administratio alicui tanq̃ pdigo, vt sibi curator dat̃, tūc nō reqrit̃ alicui⁹ citatio, q2 nō iudex, sz lex illd facit. l. j. i pn cū gl. ð cura. fur. bal. an ge. et moder ni i. l. is cui bonis. ff. ð ꝟ. ob. vbi alex. i col. fi. sz moderat̃ procedere, quando est notorium ipsum esse prodigum, qð tamen ibi alteratur ideo dic vt ibidem, et .j. dicetur.

247 ¶ †Decimotertio fallit i datiōe tutoris, vl' curatoris, quā facit iudex, i q nō reqrit̃, q aliqs citet̃, nisi tutor esset p inqsitionē dādus, ita bar. i. l. q bn̄. §. quolibet. ff. ð tu. et i. l. ltimos in pn. ff. ð legi. tut. et bal. no. i auc. mr̄i, et auie. C. qñ mul. tut. of. fun. po. et no. alex. i q̄si. ccxxviij. icipit visis dubitatiōib⁹ elegātissime forma. et c. adde tu Lud. i singu. cccclvij. qð extēdit i datiōe pcuratoris, et aduocati. modera tñ, vt p alex. i. l. iij. §. si cā. ff. de bo. pos. pdictā fal. affirmat Raph. cu. i q̄si. xciij. incipit mr̄ tutrix. declara tñ vt p bar. i extraua. ad repri. i ꝟbo. de plano. col. fi.

248 ¶ †Decioq̃rtofallit qñ s̄nia eēt fereda bz q̄sciam alicui⁹, tūc pt ferri ptib⁹ abñtib⁹, et ñ citatis ita singl'r bal. i. l. certū i co. ij. i fi. vñ legi. et pxi. tit. vñ cogna. vbi formal'r ðt, qñ pp mādat aliquē examinari, si ē dign⁹, ibi nō aliqs citādus, cū sufficiat pbationē q̄cludere soli examinatori, et q2 hec q̄missio ē potius q̄sentialis, q̃ iudicialis, ita refert et sequit̃ ludo. sm eñ i repe. rub. ff. ð arb. i. ij. col. i fi. sequit̃ simpl'r alex. i. d. l. ð vnoquoq3 in peñ. co. Tu adde lapū alleg. lxj. et Are. in. l. ab executiōe. ff. ð ap. col. fi. qui allegat q̄cor. ipse āt. d. Jas. nō putat istud dictū simpl'r verū, et prio adducit Lud. i. d. l. certū in fi. vbi formaliter ðt q istud dictū bal. ibi ñ pcedit, qñ extaret alia psona, ð cuius piudicio ageret̃, p id qð no. gl. no. i. l. fi. C. de bo. pos. sm tabu. vbi ad hoc, vt recte determinet necesse hz se informare recte et q̄sciam suā, ergo reqrit̃ cāe cognitio, et sic citatio. l. fi. C. si p viz vl' alio mō. l. i cāe.

249 §. cā cognita. ff. ð mino. et ð h. j. dicet̃ in fal. xxj. † Cōfirmatur p id, q ðt bal. egregie i disputatiōe incipiēte statuto cauet̃, q fenerat. in fi. col. vbi ðt, q ille cuius q̄scie aliqd q̄mittit̃ nō pt leges trāsgredi, q2 intelligit̃ de q̄scia legib⁹ munita, et sm leges regulata, nō ð ea q̃ qsq3 sibi fabricat, ar. l. codicillis. §. fi. ff. ð le. ij. Tertio ðt, q ineuitabiliter stringit ꝯ bal. q2 illud ꝟbū q̄scia i portat arbitriū boni viri, nō liberā volūtatē sm bal. in. l. fi. i fi. C. ð iure do. ipe. pz ex no. i cle. i. in verbo oneramus de iure patro. p bal. in. l. nulli. col. iiij. C. de epis. et cle. p doc. post gl. singularē ibi. in. c. statutū. §. assessorē ð rescrip. l. vj. Sz sic ē, q qñ cōmittitur aliqd p ꝟba ipotantia arbitriū boni viri, dz talis cōmissarius necessario ptes reqrere, et citare sm bar. i extrauag. ad reprimē. in ꝟba sine figura, et in ꝟbo videbit̃ bal. i. l. captatorias in. iij. q. C. de testa. mili. posset tñ saluari dictū Bal. vt infra proxima fallen.

250 ¶ †Decimoq̃nto fallit sm eundem. d. Jas. qñ q̄missio fieret p talia ꝟba, q̄ solā monitionē ipotāt, qñ papa mādat alicui pui-deri de bñficio in certa ecclesia, si ille est idoneus vl' dignus. nā ista ꝟba nō faciūt aliquā q̄ditionē. Addit do. Frā. de cur. i repetio. l. admonēdi. ff. ð iureiur. ista ꝟba in delega. et q̄sciam tuam oneramus et c. vt declarat no. bal. in. l. muto. §. sub q̄dōne. ff. ð tutel. gl. et melius doc. in cle. i. de offi. deleg. pz, q2 tacite insunt, ēt si nō expmant̃. c. cū adeo cū gl. in ꝟbo si dignus de rescrip. i. c. cām vbi no. de elec. et ita no. saluat Alex. in q̄si. ccclix. inci. visis verbis. Et q isto casu ñ reqrat̃ citatio firmat bal. i. l. ñ dubiū in. viij. col. C. de legi. et in. l. si qua p calūniā. C. de epis. et cle. et in. l. neq3 natales. C. de pba. Cano. i. c. fi. de psum. Tu adde, q dixi in fal. xxij. i magna rl'a i q̄cordie sexta. s. eo. et i q̄cor. liij. prime seq. lz loqat̃ circa appl'onem, sed frnizant, idē Alex. i q̄si. ccxviij. col. ij. in ver. nec pdictis in vol. rota deci. cij. Jnn. i. c. pposuit ð q̄ces. pb. Addð oio curtiū i. d. l. admonēdi, et p q̄plemēto hui⁹ māe addð q̄. j. dicent̃ fal. xlj. huius rl'e, q2 illa ē magis gn̄alis. Adde Fely. in. c. ij. de testi. in fallē. ij. ad rl'am notorij.

251 ¶ †Deciosexto fallit sm eñ, qñ alicui q̄mittit̃ reuisio rōnū, puta iter certos mercatores, tūc si ex inspectiōe q̄stat eē abñtē ðbitorē vz s̄nia ꝯ eū lata, q̃uis non eēt abñs p q̄tumaciā, nec al'r sit citatus, ita bar. in. l. ij. §. j. p gl. ibi. ff. ð admini. re. ad ciui. pti. seqt̃ Pan. de ca. in. l. ij. in fi. C. vbi de curia. vel cohartal. abb. in. c. ex insinuatiōe ad fi. ð ap. i. c. j. i. ij. col. de cā pos. et pprie. i. c. cū oliz. i. vj. col. de re iud. i. c. vr̄a ppe fi. ð coha. cle. et mul. et i. c. bone. el. i. in. iiij. col. ð ele. et in. c. cū sit romana ppe fi. de ap. et idē pañ. i q̄si lxviij. i fi. in. ij. vol. facit qð acumulate scribit ro. i q̄si. ccccl xxxiij. incipit dubitat̃ prio vtrū ellectio col. fi. et in q̄si. ccccxcix. icipit in pmissa q̄sultatiōe itellige, qñ certū ē illi ab senti defensionē ñ q̄petere, sm Abb. i. d. c. j. col. ij. in pn. de cā pos. et pprie. et i q̄si. clxxv. icipit q̃ q̃ sup vocatiōe in fi. in. ij. vol. et q̄si. lxviij. et in. d. c. cum sit romana prope. fin. et in. c. cām que in col. i. in fi. de rescrip, et ita ðt ipse q̄sulüisse ð fcō in ciui. astē. qð ē nor. Tu adde q̄ dicā. j. i fal. xxj. et lud. in singulari. ccxxxij. Jtē moderat̃ ista s̄nia, qñ ferreret̃ s̄nia p negocijs pnatoꝝ ad pnatā vtilitatē, sm bar. i. l. q̄ bona. §. huic stipl'oni. ff. de dā. infe. et in. d. tra. clarū vbi. s. lz addat in cōitate et sic in re publica.

252 ¶ †Decimoseptio fallit sm eñ in s̄nia taxationis expeñ. i q nō reqrit̃ alicuius ptis citatio, sm bar. i. l. termiato col. ij. C. ð fru. et lit. expē. l. ij. C. qño et qñ iudex. Jnn. et alij. in. c. ij. qð me. cau. Qð tu limita, qñ ps fuit q̄tumax ad pemptoriū, et itellige vt p ð ciū in repe. c. j. de iud. col. fi. qð moderat Are. in. c. lz. col. iiij. de accus. vbi pcedit, nisi fuisset ipeditus aliquo ipedimēto. Ad de Cy. in. l. sancimus. C. de iud. q vr̄ q̄dicere ꝯ Jmo. et Ant. de but. in. d. c. j. et adde papien. in practica in vltio libello in gl. ðbita forma in fi. et tz negatiuā, et sequit̃ bar. in. l. ex quacūq3. ff. si qs in ius vo. nō ier. Adde natā in cle. sepe de ver. sig. in. §. et q2 in verbo pereptorie, et. j. dicet̃ i fal. lxxxj. vbi pdicta magis gn̄aliter declarabunt̃. Adde Alex. in. l. si finita. §. iulianus. ff. ð dā. ife. col. xv. et seq. vbi ponit de ðclaratiōe mulcte, attñ vr̄ q̄cludere sm magis cōia, q non possit mulctari sine noua citatione.

253 ¶ †Deciooctauo fallit qñ disputat̃ ð validitate pcessus fci corā alio iudice, tūc non reqrit̃ citatio illius pmi iudicis, coedē mō qñ est appellatū a s̄nia, et corā iudice ad quē disputat̃ de validitate prie s̄nie, pmi⁹ iudex nō ē citādus sm Jnn. in. c. de cetero ð transac. in. c. dilectus filius, Abb. de rescrip. et in capitu. cum spāli, vbi ordinarie Cano. ð ap. bar. in. l. j. §. fi. ff. ad turpil. et facit q̄clusio, quā posuit in. ix. limitatione hz eñ vbi dixit, q sufficit citare illū, ad quē negotiū pncipal'r tāgit, nō quē tāgit accessorie, vt hic in iudice. Tu adde ample dicta per Felyn. in cap. cām q̄ col. j. de rescrip. Adde q̄ dixit Socy. in tra. suo de citatio. quē posuit in rub. de dilla. in. v. arti. pncip. p plures q̄ones de quibus etiā. j. in discursu. et ð ista i spē ibi ponit in. q. x. vbi distinguit vtiliter in dicto articulo quinto principali.

254 ¶ Decimonono fallit et vltio sm ordinē. d. Jas. Qz lz dubiū sit an s̄nia p abñte lata nō citato saltē valeat in eius fauorē, an ꝟo sit nulla, sicut qñ fert̃ ꝯ abñtē nō citatū. et cōis q̄clusio ē hz eñ, q vtroq3 casu nō valeat ēt i fauorē abñtis nō citati. de quo p gl. et Bar. in. l. ea q̄. C. qño et qñ iud. et in. l. furioso. ff. ð re iudi. p bar. in extraua. ad repri. in ꝟbo figura in fi. et est tex. in. l. pperā. §. sināt reus vbi Bar. C. de iudi. et ibi bal. et oēs. Bal. in. d. l. nec q̄cq̃ in. vj. co. et in. l. si accusatoribus. C. de accusa. d. Ant. in. c. cām de iudi. Tu adde Fran. are. in. l. j. §. item cū ex edicto in fi. ff. que sen. si. ap. re. Jsta tñ cōis cōclusio limitat̃, vt pcedat in s̄nia diffinitiua, secus in interlocutoria lata i fauorem abñtis nō citati, q2 tūc vz ita singl'r Ang. i. l. i. C. qb. nō ob. lōg. tēp. pscri. alleg. Jnn. in. c. auditis de pcura. adde Ludo. i sing. cxciiij. et Pañ. i. c. q̄relā co. iiij. i fi. referētē Jnn. ð pcu. et c. iste sunt fal. d. Jas. vbi. s. sz q2 ista mā vtilis et quotidiana ē iō plenius attingēdo materiā non immerito infrascriptas fal. addere decreui.

¶ Uigesimo fallit vltra ipsū in pmis citationibus et circa istā breuitatis gratia dic vt dixi. s. in prima fal. q2 nihil adderem.

255 ¶ †Uigesimoprio fallit vltra predictas fal. adde sm Pañ. de ca. in q̄si. ccxvj. incipit in xp̄i noie. circa pmū q̄sitū in absolutione a iuro facta p iudicē ecclesiasticū. Sed ꝯ istā expsse tz. do. Jas. in. d. l. nec quicq̃ post predictas suas limitatiōes dicēs q non vz absolutio facta, vel habilitatio a iuro q̄firmatorio ꝯtctus, vt in casu auctētice sacra puberū. C. si aduer. vendi. et c. cū q̄tingat de iureiur. et in. c. lz mulieres eo. titu. in vj. et in. c. q̃uis de pac. in. vj. nec pt alicui q̄cedere, nisi parte citata, et si q̄cedat̃ nulla ē. ita do. Ant. cardi. et Jmo. in. c. debitores de iureiu. vbi ðt Cardi. se ita sepius q̄suluisse late Pañ. in. c. j. de iureiurā. Pe. de anch. in q̄si. clxxxvi. icipit pdictis subtiliter et ad plenū ðductis et c. Laurē. ð rodul. i q̄mēto. c. q̄suluit ð vsur. i. q. cxxv. Alex. i q̄si. ccxxiiij. icipit visa facti narratiōe. in. iij. col. et seq. i ij. vol. Et h illa rōne, q2 reqrit̃ cāe cognitio, sm Jnn. in. c. ad aures q me. cau. Spec. in tit. de iud. del. §. nūc ostēdē. ꝟ. xxiij. cū duobus seq. facit, q2 nō dz q̄cedi p ecclesiasticū nisi appeat de magna lesione, vt p doc. in. d. c. cū q̄tingat si ergo requiritur cāe cognitio, ergo et citatio. d. l. in cāe. §. cā cognita. ff. de mino. et. l. fi. C. si p viz vel alio mō, et dictū est. s. in fal. xiiij. imo ðt plus imo. i. d. c. debitores, q et simplex habilitatio a iuro solū facta ne iurās piurium incurrat, nō vz, nisi parte citata, q2 si pars citabit̃ poterit eē, q ostēdat, q p calūniā petit̃ talis habilitatio, hec formaliter ipse do. Jas. et no. lz stampa erret in numero consilij do. Alex. ego iuste allegaui supplendo volumē et colu. Cui adde q p sua opinione facit Cepola in suis cautellis. nu. cxlj.

incipit in multis. ludo. ro. in singulari. cccclxxxvi. col. ij. Alex. i. l. hēs abšs. §. i. ff. de iud. i apostilla vbi refert formaliter. d. Lu do. ꝛ ambo dicūt istā eē veraʒ opi. ꝛ Fely. in. c. eccl'ia sancte ma rie ō ḡsti. i col. xv. Papien. in pratica in forma libelli iurī, qd̄ offerī a pte pti in gl. iurī in veritatis circa fi. i forma i cā vēditio
256 nis i gl. ꝛ sub ei⁹ iuro† videat oio Jo. an. in rub. ō iureiur. i vni ca additio. magna. alex. i ḡsi. ccxij. icipit redēptoris ꝛc. visa fa cti narratiōe mihi exhibita in. ij. ꝛ. iij. col. i. ij. vol. vbi declarat qñ dēat ḡcedi habilitatio, vbi ēt q̄ nō pt ḡcedi pp enormē vel enormissimā lesionē, s; solū pp viʒ ꝛ metū, vl' dolū ex ꝑposito, vi de i. l. pi e furioso i. vj. col. i fi. v̄si. xiiij. facit. ff. ō his q̄ sunt sui vl'
257 alie. iur. p ipsuʒ. d. Jas. †Quid ḡ dicē. i tāta doc. varietate. for te ꝑ substētatiōe. d. fal. possʒ dici bʒ pañ. ꝛ. d. Ant. i. d. c. i. q̄ aut iurīn ē temerariū, vl' ēt q: solū obligat petēte absoluōne, ꝛ tc valeat peti sine alia citatiōe ptis, ꝛ ita itelligat limitatio ista, ꝛ ita limitari dʒ Jo. pe. fer. i practica i forma libelli iurī qd̄ ꝑstat a pte pti. col. ij. Sec⁹ si firmat ḡctū ipsuʒ, vl' ēt bʒ. d. Jas. i. d. l. pre furioso, lʒ nō dēat fieri dcā absolō, tñ fcā tʒ sine citatione, ꝛ hr̄ i. d. c. i. Et circa p̄dicta vid̄ Alex. i ḡsi. ccxiij. post mediuʒ i. ij. vo. ꝛ q vr̄ ḡriari sibi ipsi i ḡsi. xlix. co. pe. i. iiij. vo. s; nō ē cō siliū alex. illō, s; d. Ant. ō prato. vide zaba. i ḡsil. xxv. col. ij. ꝛ seq. Ancha. i ḡsi. cxcix. ꝛ cano. i. c. iter q̄tuor ō ma. ꝛ obe. fred. ō se. i ḡsi. qd̄ incipit fcm̄ tale ꝑponit abb. in. c. q frōte ō ap. vbi d. An. ꝛ i. c. postulasti. ō io. ḡpe. imo. plus dixit. d. Frā. ō cur. i ḡsi. xliij. icipit sup ḡtingētia facti col. vij. v̄. agrediedo bʒ ꝛc. q iudex eccl'iasticus ordinari⁹ nō pt, nec dʒ nisi ꝑbato dolo ex proposito, vel metu, seu violentia dispensare, seu absoluere a iu ramento potissime causa non cognita parte non citata, allegat Petr. de anchara. in consil. prcallegat. incipit predictis sa
258 lubriter, † q: solus papa pt dispēsare sup iuro ex iusta cā, nō āt sine cā, vt ḡsuluit alex. hm eū i ḡsi. xxxvj. in. iiij. vol. ꝛ maxie ad instātiā ptis altera pte nō citata. allat Alex. in ḡsi. xc. icipit vi sis actis mihi trāsmissis i. ij. vo. Et sic nō pt absolui a iuro, imo nec habilitari aperiē. viā iudicio. i. ad h vt possit ꝑbare ō dolo ex ꝑposito vl' violētia, nisi citata parte hm cōem sniaʒ traditā p Cardi. ꝛ alios i. d. c. j. ex̄ ō iureiur. vbi ingt sepe errari p epos seu eoꝝ vicarios ḡcedētes habilitatē ñ citato aduersario, ꝛ idē dt i. d. c. debitores in. vij. ḡrio eodē tit. referēs se ita ḡsuluisse.
259 † Et dixit Pau. de ca. in. l. si qs ꝑ co. ff. ō fideius. q fatui sunt insidcētes, q putāt posse absolui aliquem a iuro ḡfirmatorio ḡ ctus, q: nō ē verū, nisi sit meticulosus, ꝓhibitus, illicit⁹, seu tur pis ex pte rcipiētis. ꝛ ita credo, q restringi dēat ista limitatio, ꝛ fal. Sʒ q obseruet de ḡsuetudine ḡnali, q nō exigat citatio, vide Calderi. i ḡsi. vij. ꝛ i titu. ō iureiur. Lauré. de rodul. i re pe. c. ḡsuluit ō vsur. in. q. cxxv. vr̄ tñ hñ intuenti ḡcordari i tra. c'larum in rub. ō renū. ad arbitriū boni viri col. xvi. ꝛ seqñ. vbi magnā vi facit i mō absoluōnis ꝛc. ꝛ attēdat. an taliter fiat, q sit alteri pti nociua, vl' nō ꝛc. ꝛ. s. dixi ꝛ aliqd dicet. j. in fal. liij. addō oino dcā p Flo. i. l. i lege acqlia si deletū. ff. ad. l. acql. ponit bo
260 nā distin. ēt ḡsonā p̄dictis. †Quid āt qñ qs iurauit non petere absoluōne a iuro mto min⁹ petē peterit, idē. d. Frā. i eo. ḡsi. i ad di. in. c. seq. ꝛ ieq. vbi multa circa mām iuroꝝm, ꝛ inter alia dr̄ q iurīn sup renūtiatiōe interpositū nō trahit ad alios casus q̄s ḡphēdat renūtiatio, neq; ad incogitata. Pau. ō ca. i ḡsi. ccclv. Jmo. in. d. c. cū ḡtingat ꝛ ibi cano. ꝛ bal. i. c. j. §. itē faciāi titu. de pa. iur. fir. in vsi. feu. ꝛ Panoz. disputa. incipien. stāte statu to, ḡcludētes sub ḡbuśnis v̄bis clausulis ꝛ renūtiatiōibus iuiʒ nō trahi ad enormē lesionē, Pau. ō ca. in ḡsi. ccxxv. Jmo. in. c. q̄ntaualis ō iureiur. vbi dt ꝑcedere vbi p aliqua mēdacia in duceret, q: data enormi lesiōe dʒ ḡcedi absolutio secus in sim plici enormi lesiōe. idē Anch. in repe. c. canonū statuta ō ḡsti.
261 ꝛ in. d. c. q̄uis de pac. in. vi. † Et q: c'le de nō ḡuenendo ḡnali ter sunt potius posite de ḡsuetudine notarioꝝ, q̄s de partiū vo lūtate, hm. d. An. ꝛ Pañ in. d. c. cū ḡtingat, ꝛ in. d. disputatio ne, facit, q: iuiʒ m nō dʒ esse inigtatis vinculū. c. iter cetera. xxij. q. iiij. ꝛ i. c. q̄sto ō iureiur. ꝛ i. c. j. de ḡsue. i. vj. ꝛ q: bʒ tres comi tes, vt tradit i. c. ꝛ si xp̄s de iureiu. ꝛ ibi gl. ꝛ alia gl. iuris ciui. i auc. q eis. C. de nup. Bar. in ḡsi. xc. col. v. incipit dilecto cum si. Nā i oi iuro itelligit q iteruenīat v̄itas, iusticia, ꝛ iudiciū, ꝛ si ista nō iteruenīūt, dixit gl. i. d. c. ꝛ si Xp̄s, q dʒ potius dici piuriū, iō nimiꝝ si faciliter obtinet absolutio. imo in iurib⁹ pre allegatis determinat, si aliqñ v̄gat in dispēdiū salutis eterne, vt i. d. c. cū ḡtingat ō iureiu. q nō dʒ obšuari p iurātē, ḡ multo fortius dʒ dari absolutio sine solēnitate, ꝛ h tñ qñ certū ē. in du bio sūt dic vt. s. Addō ad p̄dicta, q̄ hñr p Alex. i ḡsi. cxxv. in ꝑ mo icipit in xp̄i ꝛc. visis ꝛ ḡsideratis statutis, q vr̄ ḡriari i cōsi. ccxij. pallegato. Adde oio pt ḡ i. d. trac. c'lar̄ vbi. s. Et ō ef fectibus iuri adde, q̄ hñr p corseū in rub. ex̄ ō iureiur. viij. q. ꝛ p Jas. ꝛ doc. i. §. itē si qs postulāte insti. ō actio. ꝛ i. l. si ḡuenerit
262 ff. ō iuris. o. iud. † Adde ēt p̄dictis tex. iuncta gl. in. c. venera bilē ex̄ de electio. vbi hr̄ i glo. fi. q iurīn sup actu nullo sine illi cito nō ē seruādū, ꝛ dʒ itelligi iurīn obediētie ꝑncipis statu non mutato, h ē ipso ꝑncipe remanēte i statu, vñ eo ꝑuato nō obli gat iurīn, q valde no. q iurīn intelligit statu nō mutato, ꝑ quo facit. l. cū seruus. ff. ō ḡdi. ob ca. bar. in. l. q rome. §. duo fratres ff. ō v̄b. ob. doc. in. c. ij. ō no. ope. nūc. i. c. quēadmodū ō iure iur. alex. i. l. stipulatio h mō ḡcepta co. v. ff. ō v̄. ob. do. Jas. in repeti. auctētice nouissima col. v. C. ō ioffi. testa. Cepola in suo ḡsi. xxxix. col. iiij. in criminalibus barb. i ḡsil. xx. ꝛ. xxxvij. i. ij. alex. in ḡsi. lxxi. col. fi. in. v. vol. vbi ḡcor. hr̄ in tex. in. l. cū quis de solut. Spe. ō obli. ꝛ solu. §. i. ver. itē pone ꝛc. bal. in. l. i. C. de
263 comu. ser. pig. dat. ꝛ vbiq; ḡcor. † Unū ēt notabile tradit Pa noz. in. c. venerabilē pallegato, vt qs possit ḡuenire iuro suo ꝑ pria auctoritate, h est sine relaxatiōe supioris, qñ supior nō pōt adiri, ꝛ imineret magna necessitas, ḡ multo magis poterit cum relaxatiōe supioris sine citatione, q nouiter ē ḡsideratū ꝑ in tellectu p̄dicte fal. lʒ asserat bosti. ḡdicere dic vt ibi. adde plu res casus p Jo. de imol. in cle. i. ō iureiur. lʒ loquat in iperato re in. iiij. col. vbi ponit octo casus, dic vt ibi breuitatis gratia.
264 ¶ Uigesimoscđo fallit i citatiōe reali, ꝛ maxie qñ captura fit ex actis ꝑcedētib⁹ ꝛc. ita notabl'r Pau. ō ca. i ḡsi. xxxix. circa col. fi. ne instruat fuga, vide Bal. i. l. ḡsentaneū. C. qño ꝛ qñ iu. col. v. ꝛ in. §. j. insti. ō ac. col. pe. post gl. ibi q̄ tractat de captu ra fugiētis, p bar. i. l. ait ptoz. in. §. si debitorē. ff. de his q̄ in fran. credi. ꝛ Alex. i ḡsi. clxxx. in. ij. volu. col. iij. longa ꝑfecto esset ista materia capture, ꝛ an regrat citatio ꝛ alie varie solēnitates ꝛ varij doc. varia dixere, ꝛ ꝑ nunc ero ḡtentus remissionibus, q̄m simpl'r nō abnegat citatio, lʒ postergat, vt p natā in cle. se pe de verb. signi. in. §. non sic tñ in gl. in verbo libet seu libuerit limitat ēt in tract. de debito. suspectis. col. fi. qñ sine cā fuit fa cta, q: ēt reuocat captura pte nō citata. vt. j. in fal. xxx. vide vl tra p̄dicta Bal. in ḡsi. ccxvij. in. iiij. parte. ꝛ. ccxxxviij. ꝛ. cccc xxxvij. in. iiij. parte incipit ad euidētiam Alex. in. ḡsi. xix. i. ij. vol. late p paridē in tra. sindicatus fol. xxiiij. col. ij. ꝛ seq. in. c. i cipit captura. an iudex p Ang. insti. de act. in. §. j. ꝛ. §. fi. doct. post gl. in. l. ij. §. tutores. ff. de suspe. tut. Ange. in repe. l. nemo carcerē de exacto. trib. lib. xj. Bal. in repe. l. fi. ff. de iuris. om. iud. i. l. j. q bo. ce. pos. ꝛ doc. in. l. ij. §. j. ff. solu. ma. ꝛ in trac. seque
265 stratio in. §. septima. † Sed magna dr̄ia est in criminalibus, q: sp lʒ precedentibus indicijs. Sʒ in ciuilibus fit magna disti ctio, ꝛ multa reqrunt ad hoc, vt sit licita captura, vt late hr̄ i. d. iuribus ꝛ ēt hr̄ p Lanfrā. de oria. in. c. qm̄ ḡ de pba. in gl. recu satiōes. col. ij. qui etiā extēdit dictam fallē. vt ꝑcedat, qñ sum muntur probatiōes sup vero credito p creditorē, extra de ꝑba. col. ij. ꝛ seq. vnū tñ non omitto q hm maria. soci. in rub. de dil la. articu. v. principa. in. q. xvij. vbi not. regula. cum fallen. sed in proposito plures fallen sed inter alias not. xij. in qua caue tur, q doctor nō potest capi, per gl. in. l. medicos. C. de ꝑfesso. ꝛ medi. li. xi. ꝛ bʒ bal. ibi non potest reqri a familia si portat ar ma alle. bar. i trac. ō carcerib⁹, ꝛ extēdit ad oēs legētes ꝛ po stulationē exercētes, p gl. i. l. miles. ff. ō re iud. ꝛ i. l. aduocati. C. ō aduo. diuer. iud. doc. i. d. l. miles ꝛ cur. i trac. ꝑuilegioꝝ do tis. facit bʒ eos. l. i. j ꝑn. ff. ō bo. pos. ex testa. mil. ꝛ adde areti. in trac. maleficioꝝ i gl. fama publica, ꝛ extēdit ad doc. medicine lʒ ñ i poetis ꝛc. ꝛ extēdit ad coꝝ filios ꝛ eoꝝ familiā, vt nō pos sint ꝑ causis ciuilib⁹ icarcerari, vt p gl. i. d. l. medicos vide cur. i. xij. ꝑuilegio doc. ꝛ q nō possit icarcerari doc. facit no. panoz. i. c. cū i ḡtēplatiōe ex̄ ō reg. iu. i addi. d. barto. arc. i ḡs. xcv. no uiss. i. l. ad ꝑsonas. ff. ō iureiur. alex. i. l. cēturio col. ij. ff. ō vul. ꝛ pu pil. nec ēt i criminalibus pt torqueri, nisi degradet p̄io. vt hr̄ p doc. i. l. fi. C. ō male. ꝛ mate. Jtē nō ꝑcedit si ad instātiā cessio narij, lʒ ꝑncipalis possit capi, ita alex. i ḡsi. xcv. i. ij. vol. col. iij. i fi. addō Fely. i. c. ij. ō testi. i. vj. fal. i col. iiij. vbi ō ꝑbatiōe q̄ dʒ ꝑcedē capturā, ꝛ in iuri. palleg. adde hic q̄ dicent. j. eo. fal. xxx.
266 ¶ † Uigesimotertio fallit hm eūdē paulū i. d. ḡsi. xxxix. circa col. fi. i oibus, in qbus nō affert plenū ꝑiudiciū pti, iuxta no. in l. iij. §. cā. ff. ō bonoꝝ posses. p gl. bal. ꝛ doc. i. l. i. C. q admit. ꝛ i. l. fi. c. ti. facit. l. recusare in ꝑncipio. ff. ad treb. ꝛ i. l. si cū. §. fi. ff. ō ñ deicō. lib. p bar. ꝛ doc. i. l. ait ptoz. §. si debitorē. ff. ō hijs q̄ i fra. cre. bal. i. l. ḡsentaneū. C. qño ꝛ qñ iud. faciūt q̄ voluit do. par. i trac. sindicatus in fol. xxiiij. ꝛ seq. faciunt que voluit arc. i trac. maleficiorum in glo. i. in. iiij. principali. q. in ñ. vbi dixit, quod

in leuibus

in leuibus causis nõ reqrit̃ ordo iuris, alleg. Bar. in. l. leuia cir ca fi. ff. de accu. ꝛ alia declara tñ dũ loquunt de bo. pos. vt per Ang. in. §. fi. insti. de bo. pos. qñ a i in fi. dñ alle. gl. sing. in v̽bo solẽnis in. l. j. C. de cura fur. Sed attẽde, q꜡ si simpl'r intelligere tur, nõ bene diceret q꜡ q̃si in oib꜠ interlocutorijs nõ afferṫ plenũ p̃iudiciũ. iõ cũ possit reparari p appel. a diffinitiua, vt in. l. ij. ff. ð appel. recip. cũ si. nõ dñr regl'r afferre plenũ p̃iudiciũ, ꝛ tñ rel'r requirit̃ citatio, vt in hac regula in p̃n. iõ saluãdo eũ dꝫ intelligi vt. s. dcĩũ est in fal. viij. ꝛ magis expresse in gl. in. c. fi. de elec. in. vj. in verbo inanis, ꝛ p Fely. in rub. ex̃ de re iud. ꝛ hec sũmpsi ex v̽bis Panor. in q̃si. ij. in. q. viij. in. ij. vol. ꝛ in q̃si. xxxiiij. col. fi. in eo. vol. ꝛ oio vide Prepo. in. c. cũ cessante de ap. col. xxxij. vbi ɔcor. vbi similiter loquit̃ de eaꝝ reuocatione, q꜡ idem iuris, vt. j. in fal. lvij. ꝛ. lxvj. ꝛ vide Fely. in. c. in noie ð testi. col. vj. ꝛ seq. Lanfrã. de oria. in. c. qm̃ ꝯ fal. de pba. in gl. interlo. in ver. itẽ q̃ro an poterit reuocare ꝛc. p Lud. in. l. j. ff. de arb. in v̽. dubitatio tñ v̽tit̃ vide in ɔcor. lxxv. ꝛ late p Soci. in trac. cita. in rub. de dilla. in. vij. arti. prin. in. q. xxij. p totũ vbi late. ꝛ alleg. ɔcor. taꝫ in platione snie interlocu. q̃z i reuoca. ꝛ sentit, vt. s. ꝛ p Papiẽ. in pratica in forma appel. ab interlo. in col. iiij. in fi. in ver. seu in gl. Primo q꜡ lata ꝛc. q vꝫ facere dr̃iam, q꜡ si reqrit cãe cognitionẽ requirit̃ citatio, alias vbi nõ requirit̃ cãe cognitio, q꜡ nõ affert̃ p̃iudiciũ plenũ ꝛ nõ sit necessaria citatio. faciũt q̃ voluit Bar. in extraua. ad repri. in v̽bo de plano. col. fi. aliquid dcm̃ est. s. in p̃n. regule. Sed saluãdo ipsũ Paulũ posset intelligi, vt pcedat eius dcĩũ in casibus, in q̃bus p talẽ actũ nulli fit preiudiciũ, aut adeo debile, q bꝛ p nihilo, vt est videre per doc. post gl. in. l. fi. C. de edi. di. adri. tol. vbi. d. Philip. ð corneris, q late examinat sꝫ diuersas opi. ꝛ melius ꝛ clarius p do. Fely. i. c. cãmq̃ꝫ col. ij. in ver. trãseũdo cũ p̃dictis extra de resc.
267 qui alleg. plura iura more suo, iõ dic vt ibi, q꜡ nihil adderez, † ꝛ dicit q cõis interlocutoria grauis preiudicij requirit citationẽ, secus in actu nõ preiudiciali vt hꝛ in. l. ille a quo in prin. ff. ad trebel. hꝛ p. d. Frã. ð are. in. l. j. §. itẽ cũ ex edicto. ff. que sen. si. ap. res. qui alle. ɔcor. multo magis in iterlocutoria, q̃ hꝫ vim diffinitiue. p not. in. c. audit. de pcur. ꝛ p Ang. in. l. si preses. C. q̃no ꝛ qñ iud. cũ cõcor. ibidẽ allegatis p Fely. vbi. s. ꝛ in effectu idẽ est dicere, vt dt Joã. pe. in pratica in forma appel. ab interlocutoria in glo. incipit primo, q꜡ lata ꝛc. s. q vbi requirit̃ cause cognitio requirit̃ citatio, vbi nõ reqrit̃ cãe cognitio nõ reqrit̃ citatio alleg. not. in. d. l. nã ita diuus ꝛ in. d. l. cãe. §. cã cognita. ff. de mi. ꝛ not. in. d. l. de vnoquoq̃ꝫ cũ si. faciũt dcã. s. in. j. ꝛ. xij. fal. adde tñ ꝛ declara vt p Aret. in. §. quatrupli. insti. de act. v̽si. q̃ro an aliq̃s de quo. j. in ɔcor. anti. xcvj. ꝛ ample p Alex. in. l. si finita. §. iulianus. col. viij. ff. de dam. infe. ꝛ p. d. Ge. meũ in. l. recusare in princi. ꝛ in. l. ille a quo. §. vtrum in fi. ff. ad treb. vbi dicit melius probari q̃z in aliqua alia parte iuris.
268 ¶ † Uigesimoquarto fal. sꝫ. d. Alex. in. l. q rome. §. seya. col. pe. de verb. ob. qñ quis appellauit ab interlocuto. q꜡ statim dꝛ esse ɔtumax in negotio p̃nci. iõ põt pcedi absq̃ꝫ eo q vlterius citet̃, bm tex. in. c. cũ q de dol. ꝛ ɔtu. in. vj. ꝛ in cle. vni. de dolo ꝛ ɔtu. qd̃ moderat ipse Alex. durãte tpe appel. seu eius psequutione ẽt p renũciationem appella. q꜡ ea finita dꝫ citari in cã p̃n. ꝛ h vltimũ procedit bm eũ post Bar. ꝛ Jo. de imol. ibidem, nisi succubuisset appellãs, ꝛ tũc nõ dꝫ vlterius citari in cã p̃nci. alleg. Jo. de imol. ibi in. d. §. seya ꝛ not. p Jo. an. in. c. dilectus ꝛ in. c. psonas. de appel. ꝛ Bar. in. d. §. seya. ꝛ Jo. an. in. c. cũ q in nouel. pcalleg. quẽ seqũnt̃ Moderni p illũ tex. ideo cautella est, vt appellãs renũciet, vt p Abb. in. d. c. dilectus. ꝛ. j. in fallẽ. lxxxix. adde ad Fely. in. c. inq̃sitionis. §. fi. col. pe. in fi. extra de accu. qui alle. d. c. cũ qui est. c. fi. de dol. ꝛ ɔtu. in. vj. limitat tñ Pano. in. c. accedẽs. lo. j. vt lit. nõ ɔtest. vt sit citãdus post appel. desertã de vrbanitate, nõ de necessitate. p. c. ij. ꝛ. c. cum tu de dol. ꝛ contu. in. vj. vide Pan. vbi. s. in primo not.
269 ¶ † Uigesimoquinto fal. in snia, q̃ ferṫ ꝯ rebelles ecclesie, vel Imperio. Jo. an. in nouel. in. c. cũ olim de re iud. Lud. in sing. lxvj. Bal. in pemio feudoꝝ ꝛ in. l. executorẽ i antepe. col. C. de exe. re. iudi. in ver. preterea ꝛ ad istud, nã princeps potest indicere bellũ ẽt nõ citato hoste, ꝛ edicto cãꝫ dedit. alle. l. hostes. ff. de capti. ꝛ sufficit sola diffidatio bm eũ. Alia rõ assignat̃ i tracta. clausulaꝝ in clausula qñ renũciat̃ solennitatibus iuris ꝛc. col. xv. circa fi. q꜡ ex actu detentationis presumit̃ notoriũ actus permanẽtis, alleg. Jnn. in. c. tua de sen. excõ. Joã. an. in. c. cum olim de re iud. ꝛ ibidẽ Fely. ꝛ nouis. per Soc. in. d. tracta. cit. in. vij. arti. prin. in casibus vbi nõ requirit̃ citatio in casu pen. q allegat cõcor. per Alex. in addi. ad Bar. in. l. fi. C. de legi.

270 ¶ † Uigesimosexto fal. qñ certũ est, q ille, q deberet citari nõ posset actui ɔdicere, Bar. in. l. ij. §. q si de frumẽtaria. ff. de admi. re. ad ciuit. pti. Pan. in. c. j. col. pe. de cã pos. ꝛ proprie. in c. cũ olim de re iud. Pr epo. qui alleg. cõcor. in. c. per venerabilem. in. §. qd̃ aũt. col. xxv. extra q fil. sint legit. Cu. in consilio. xcviij. incipit supposito, vt puta si iudex vellet declarare verba dubia snie nõ imutãdo verba snie, doc. in. l. ab executore. ff. ð appel. p Prepo. in. c. dilecto col. xxij. eo. tit. vbi põt, dicit ipse, re
271 uocare sniam nullã sine cita. ꝛ ibidẽ pulchre Prepo. † Sed ꝯ istud fortiter obstat, q꜡ citatio est inuẽta pp tria. primo vt citatus faciat suas defensiones. l. meminerint. C. vñ vi. l. fi. C. si p vi vel alio mo. scd̃o, vt cõpareat, ꝛ cõsecutiue tendit ad primũ vcꝫ, vt defensiones suas faciat, ꝛ ista duo sunt de iure naturali. ideo omitti nõ p̃nt ẽt in notorijs, vt hꝛ in cle. pastora. de re iudi. ꝛ p Bal. i. l. ɔsentaneũ. C. q̃no ꝛ qñ iud. col. pe. vbi dicit q presens nõ citat̃ vt. s. in. v. fallẽ. Adde ad predicta Panor. in cle. pastoralis. col. j. in fi. de cã pos. ꝛ proprie. vbi vꝫ ɔcludere, q non fit ad aliũ finẽ, nisi vt sit p̃sens. Tertia cã, vt ibi dicat̃ esse reus ꝛ sic tertia persona iudicij. c. forus extra de ver. sig. vbi non est reus, nõ põt ɔbi hermocidiũ, vt in. l. properan. §. sinaũt reus. C. de iudi. Et ideo licet alie rõnes cessent, tñ ista vnq̃ꝫ cessare non põt. ita pulchre Bal. qui ponit illa tria in. l. alia. col. pe. ꝛ fi. C. de hijs quib. vt indi. lꝫ circa vltimũ posset alterari qñ. s. absens est per ɔtumaciã, q꜡ presentia Dei repellet̃, vt in. d. l. pperan. ꝛ in. l. ɔtumacia. ff. de re iud. ꝛ quasi in tot. tit. C. q̃no ꝛ qñ iud. cũ si. Sed Jo. an. in. c. fi. de elect. in. vj. dicit, q fit citatio ad finez cõparitionis bm Bal. in. d. l. alia, circa predicta vide Alex. in q̃si. cxlviij. in. j. vol. ꝛ ponit casum, qñ pater vult exheredare filiũ p ingratitudinẽ ꝛc. Pan. de cast. in cõsi. ccxxxij. col. pen. incipit de primo. Ang. in. §. curare. in col. pe. de act. Prepo. in. cũ sit romana de app. Panor. in. c. cãmq̃ꝫ de rescrip. col. j. per illũ tex. ꝛ in. c. vestra in fi. de coha. cler. ꝛ mulie. ꝛ vide. s. in viij. ꝛ. xvj. fallẽ. huius regule. ꝛ. j. in fallẽ. xxxviij. ꝛ. xl. circa fi. ꝛ in fallẽ. lxxxiiij. adde ad Prepo. in vltimo not. in. d. c. cuꝫ sit romana ꝛ ad Soci. in. d. tracta. de cita. in rub. de dillat. in arti cu. vij. principali in casibus vbi non requirit̃ citatio in. vij. casu. adde Fely. in. c. ij. de testib. in fallen. ix. Adde q posset poni exẽplum in hac fallẽ. in. c. decernimus in fi. de iudi. s. qñ laicus inhiberet clericis, ne tractarẽt causas ecclesiasticas, qñ sine alia citatione p̃nt pcedere nõ obstãte tali phibi. p casuꝫ illius. c.
272 ¶ † Uigesimo septimo fal. in vero ɔtumace, vt ample hꝛ in. l. ɔtumacia. ff. de re iud. ꝛ in. l. pperan. §. sinautem. C. de iudi. ꝛ. s. in fallẽ. xvij. ꝛ in. d. trac. clausulaꝝ in clausula quando renunciari possit solẽnitatibus iuris versi. vj. fallit, q꜡ qñ dicit se nolle cõparere, est verus ɔtumax, vel ẽt vbi se occultat, ne nuncius habeat eius notitiã. alleg. Jnno. in. c. ad petitionẽ de accusat. alleg. Bar. in. l. si finita. §. iulianus in. x. q. ff. de dam. infec. ꝛ in auc. q semel. C. q̃no ꝛ qñ iud. ꝛ ibi alterat̃, q꜡ põt mutari eius volũtas, vt ibi per eũ, ꝛ vꝫ ɔcordare, an dicat̃ in iudicio nolo venire, ꝛ procedant predicta, an dicat extra iudicium, ꝛ tunc iterũ sit citandus, q tñ vꝫ alterare, dic vt ibi latius. adde ad Panor. in. c. fi. de dolo ꝛ contu. in col. pennl.
273 ¶ † Uigesimooctauo fal. qñ cẽt data ptãs, vt sepe ɔtingit i arbitrato. p ea q̃ hñr i. l. si q̃s arbitratu. ff. ð v̽. ob. ꝛ p bar. ꝛ doc. i. l. si societatẽ. §. arbitroꝝ. ff. p so. ꝛ i trac. ð arbi. adde ad. ij. fal. s. eo. lꝫ Spe. videat̃ tenerꝫ ɔriũ, i tit. ð arbi. §. excipit̃ v̽. sꝫ pone sꝫ meo iudi. posset adhiberi distinctio, ð q̃ p natã in repe. cle. se pe ð v̽. si. i. §. ꝛ q꜡ i gl. i v̽bo ad id in col. fi. illius gl. dic vt ibi illud tñ no. sꝫ Prep. i. c. cũ parati. col. v. ð ap. q lꝫ valeat talis actus tamen non nocet, nisi intimetur parti. per glo. in clemen. j. de appella. Bal. in. l. eos. §. apostolos. C. de appel.
274 ¶ † Uigesimonono fal. qñ q̃s pmisisset psequi iudiciũ. j. cer. tps ꝛ illud cẽt iã lapsũ. q꜡ post illud tps posset fieri absolutoria. ita bar. i auc. q semel. C. q̃no ꝛ qñ iu. i col. iiij. pl꜠ dicẽs, q si pmisit exercere litẽ, ꝛ nõ venio. j. x. dies q fine cit. ps rea poterit absolui ab istã. iud. ð snia ãt tenẽda circa p̃n. nego. dicet̃. j. in fal. lxj. ant. ð hut. i. cũ cãm. ex̃ ð do. ꝛ ɔtu. ꝛ h seq̃t lud. i suo sin. cccc v.
275 ¶ † Trigesimo fal. qñ iudex misisset aliquẽ de facto in posses. parte nõ citata, q꜡ tũc ẽt pte nõ citata posset mittere p̃mũ possidẽtẽ, quẽ spoliauit, ita bal. ꝛ pa. ð ca. i nouis. i. l. si pacto q̃ penã. C. ð pac. inn. i. c. q̃relã ð elc. Lud. i suo sin. dcclxxvij. q alle. cõcor. Alex. in q̃si. v. in. ij. vol. col. iij. Simile Joã. baptis. de cacialup. in tracta. de debito. Spec. col. fi. vbi si de facto sine solẽnitatibus debitis aliquis fuit incarceratus potest sine alia citatione reuocari qñ nulla precessit i captura citatio. ꝛ ibi alleg. ɔcor. ꝛ plus dicũt doc. i. l. creditor. q ñ idoneũ pignus. ff. si cer.

pe. q iniuste captus nō pōt recōmendari in carcere ex illa in⸗sta cā, qz tanq̄ spoliatus prīo dz restitui ad primā libertatē. al⸗legat bar. in. l. ij. §. fi. ff. de custo. ꝛ exhi. reo. in. l. fi. ff. ad. l. iul. re⸗pet. in. l. ij. in fi. ff. de ꝯtabul. in. l. ij. §. plerīqꝫ ꝛ ibi bal. ff. de in ius voc. bar. in. l. si vnus in principio. ff. de bo. aucto. iud. pos. bal. in auc. ei q. C. de bo. aucto. iud. pos. lz s̄m eū bar. senserit ꝯriū in. l. fi. in fin. ff. q met. ca. tu vide q̄ dixi in ꝯcor. ad bar. cxxxv. ꝛ de mā in ꝯcor. cv. ꝛ ccxiij. Adde h̄ ad Fely. in. c. i. de sen. exco. ꝛ ad barba. in ꝯsi. li. col. xxx. in versi. iij. accedat in primo vol. al legat glo. in. l. cū minor. ff. de euictio. ꝛ glo. in. c. primates. ij. q. i. Bal. in. c. accedens lo. i. vt lit. nō ꝯte. ꝛ alia iura lz corrupte al legat. d. l. cū minor qz vicio stāpe qz icipit minor. xxv. an p Lau ren. rodul. in tracta. vsura. in col. xcvj. in versi. itē ex quo ꝛc. ad de ad ea q̄ habent̄ p Bar. in. l. meminerint in fi. j. col. C. vn̄ vj. vide in. c. excōicatos. xi. q. iij. in glo. maiori in fin. glos. in. l. mi nor. ff. de euictio. Bal. in. x. q. i. l. tale pactū. §. q puo. ff. de pac. Pano. in. c. ex literis de pignor. Bal. in. l. ij. C. d̄ seruit. col. x. in. l. fi. col. ij. C. de edi. di. adri. tol. do. Ant. in. c. cū abn̄ti d̄ ap. lz idē Bal. in. l. si deserta. C. si pp publi. pēsi. senserit ꝯ. vid bal. latissime in. d. l. si pacto. ꝛ ibi nouis. hr̄ p Jmol. ꝛ nouis. in. d. l. d̄ vnoquoqꝫ de re iud. bal. in. d. l. nec qcq̄. §. vbi decretū. ff. d̄ off. pcō. ꝛ leg. Bar. ꝛ Bal. in. l. fi. ff. q me. cā. in. l. i. §. nunciatio. ff. de no. op. nūc. p affirmatiua vid amplissime do. alex. in ꝯsi. v. in. ij. vol. col. iij. prepo. ꝛ panor. in. c. cū cessante de ap. ꝛ in. d. tracta. citatio. in. vij. pte principali in vltima regula simili isti, lz nō ita plene in casu. xxi. ponunt̄ p casibus, s̄z sunt fal. vide in tracta. sindicatus in mā torture i. fol. xxv. in. c. an si potestas ꝛ in fol. li. col. iij. ꝛ latissime in. d. c. cū cessante vbi. s̄. col. xxxv. ꝛ seq. Adde q̄ habent̄. j. i fal. lv. Adde oio ad fal. j. eo. lxvi. bal. in. l. dies festos. C. de fer. notat̄ in. l. qd iussit de re iud. ꝛ que. s̄. habentur in fal. xxij.

266 ¶ † Trigesimoprimo fallit s̄m Bart. in auc. q semel. C. quo ꝛ qn̄ iud. col. fi. quoties reus eēt p̄ns iudicio ꝛ nolet litē ꝯte. qz si recedat sine ꝯtestatione litis nō posset cōpelli litē ꝯtestari. sed tūc sine alia citatione pōt fieri missio in possessiōē ex primo de⸗creto, ita Bar. vbi. s̄. p gl. magnā ibidē, ꝛ dicit no. in. l. quotiēs. §. pretor. ff. de noxa. ꝛ in. l. nemo. ff. de reg. iur. dixit tn̄ Bar. ibi dē q nō excludit̄ remediū, qn iudex aliter mulctare posset, p ea q̄ hn̄r in. l. ij. ff. si qs ius. di. nō obtēp. ꝛ toto illo tit. ꝛ adde. s̄. ad vj. fallē. de quo in. d. cle. sepe. §. ꝛ qz in gl. perēptorie de ꝟ. sig. per natā col. j. Sed sniaz Bar. vr̄ iprobare Pau. de ca. in ꝯsi. ccxliij. col. fi. vbi oio videas, qz hn̄ d̄t meo iudicio, p not. p alex. in. l. si finita. §. iulianis. in col. xj. ꝛ seq. ff. de dā. infec. q dicit, q Bar. cōiter reprehēdit̄, alle. Pau. d̄ ca. in. l. si domus. §. in pe cunia. ff. d̄ le. j. q alle. rōnē, q alias esset i p̄tāte rei facere, ne fer rerēt̄ snia. sed nihil ad ꝓpositū quo ad cit. vbi est mā nr̄a, s̄z in ca su fallē. nr̄e approbat Alex. sniam Bar. in eodē met. §. iulia. in col. iij. qui Alex. ita limitat cōmunem opinionem, dic vt ibi.

267 ¶ † Trigesimosecundo fal. qn̄ iudex vr̄ tacite interlog pcedē⸗do ad vlteriora p ea q̄ hn̄r in. l. iij. ff. d̄ iudi. ꝛ i. c. ex pte. m. d̄ ap. bar. in. l. a procedēte. C. de dila. ꝛ in. l. vnica. C. de lit. ꝯtest. ꝛ. j. in alijs concordantibus. Fely. in. c. suborte col. vij. de re iudi.

268 ¶ † Trigesimotertio fal. in snia excōicationis, hr̄ in. c. nouit extra de iudi. in. c. roma. §. sed nec in spē de sen. excō. in. vj. vbi Archi. ꝛ Prepo. in. c. romana de ap. col. fi. q vr̄ ꝯdicere vide glo. fi. in fi. in. c. j. extra de lit. nō ꝯte. Archi. in. c. j. in fi. ex̄ de offi. dele. in. vj. p Alex. in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dam. infe. col. xvj. in ver. qdā est pena extrinseca ꝛc. limitat illud nō habe re locū in delegato. idē Archi. in. c. romana. §. vniuersitatis in verbo nō attētent de senten. excom. in. vj. vide rotā decis. dlix. incipit vtrū excōicatio delegati in nouis vide oio in. l. si is cui bo nis. ff. de ꝟ. ob. per do. meuz tn̄ Prepo. in. c. qua fronte d̄ ap. col. fi. limitat̄ tribus modis, vide oio gl. in. c. excōicamus. xj. q. iij. ꝛ in. c. sacro de sen. excō. ꝛ faciūt que dicent̄. j. proxime p Fe⸗ly. tenet pro ista fallen. in. c. cum super de testi. cog. col. pen. pro hoc etiam adducitur ꝛc.

269 ¶ † Trigesimoquarto fallit in absolutione a dicta excōicatio⸗ne de qua. s̄. ꝛ rō huius est, qz eadē solēnitas, q̄ exigit̄ in excōica tione, eadē reqrit̄ in absolutione. ita lud. i suo sing. dlxxxvj. inci pit itē fallit lap. sua alle. x. gl. xj. q. iij. excōicatos. Jnn. in. c. pru dētiā. §. sexta de of. dele. Spe. in tit. de ꝯtuma. §. fi. ꝟ. sed pone Jo. an. in. c. q̄ fronte de ap. lud. in suo sing. dlxxxvj. incipit itez fallit. ꝛ in alio. dclxvj. Soci. in. d. trac. cit. art. vij. pn̄. i casibus vbi nō reqrit̄ citatio, in. xxxiij. alleg. c. ex lr̄is d̄ rescr. Bal. in. l. si pacto quo penā. C. de pa. ꝛ remittit se ad. d. c. excōicatos. xj. q. iij. ꝛ i. c. qua fronte. ꝛ in. d. c. venera. d̄ sen. excō. adde ad Fe ly. in. c. j. de sen. excō. vbi dicit, qn̄ dicl posset snia īterlocutoria. hanc tn̄ fallen. videtur limitare Barb. sicu. in ꝯsi. lix. in. j. vol. col. viij. quando fuit facta excōicatio ad instantiam partis.

270 ¶ † Trigesimoquinto fal. vbi superior pcederet ad declaran. statuta nulla, qz ꝯ eccle. liberta. ita Arch. ij. q. j. in. c. qz lotari⁹ refert Bal. in. l. pst ꝟteri. C. d̄ epis. ꝛ cle. ꝛ i. d. trac. cl'ax vbi. s̄. i col. xv. ver. iiij. fal. in cl'a renunciationis solēnitatis iuris ꝛc.

271 ¶ † Trigesimosexto fal. qn̄ iudex vult referre superiori meri⸗ta cāe. alle. Spe. i tit. d̄ renū. i. §. videdū post princi. vide. s̄. i eo. trac. cl'ax ꝛ ea. clausula col. xvj. ver. ix. fallit. ꝛ not. q in. d. tra cta. ponunt̄ plures casus, vbi nō reqrit̄ peremptoriū, ꝛ sic solē⸗nis citatio, sed sufficit simplex citatio, sed illa nō est pro nūc ma⸗teria nostra. qz iste fallen. tendunt, vbi nulla p̄rsus citatio requi rit̄ ad validitatē actus, ꝛ snie. Et circa istā relationem vide que dixi. s̄. in concordantia sexta in magna regula in fallen. lxxiij.

272 ¶ † Trigesimoseptimo fal. qn̄ pcederet̄ ꝯ tutorē vel platū ec⸗clesie dillapidatores rex pupilli, vel ecclesie, vt hr̄ in. d. tracta. cl'ax. col. xvj. d. cle. in ver. itē pōt ferri snia ꝛc. alleg. glo. iij. q. ij. q ea qd est fi. c. ꝛ not. q illa gl. solū loqt̄, quo ad remouēdū p̄ dictos ab administratione, secus quo ad alia. itē illa glo. probat subtiliter inducta. lz hoc nō dicat verbis expressis. sed colligit̄ ex illis verbis statim sine accusatore ꝛc. allegat ēt aliā glo. iij. q. viij. in summa. ꝛ lz ille glo. allegēt. l. ne diu. C. de pe. que parū fa cit, tn̄ dicit, q melius facit. c. veritatis de dol. ꝛ ꝯtu. ꝛ text. in. l. ij. C. vbi de cri. agi opoz. melius ꝛ apertius in gl. magna. in. d. c. veritatis. lz in. d. casu presupponat̄ ꝯtumacia pcedēs, q̄ tn̄ psup ponit aliq̄ precedēte mētionē, illa ergo precedēte iudex ex offō īterdicere pt, si sibi liqueat ex fama, vel alr̄, vt ibi sūn alia cit. ꝛc.

273 ¶ † Trigesimooctauo fal. in notorijs s̄z Ang. in. l. ea q̄. C. quo ꝛ qn̄ iud. ꝛ sic dicit, q hz locū in cis. l. ea q̄ ibi allegata. ꝛ. c. iiij. ex̄ de trāsla. epi. ꝛ in. c. vestra de cohabi. cleri. ꝛ mul. p Bart. in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dam. infec. Sed modicū ad propo situ Bar. ibi loquit̄, qz dicit q qn̄ citat̄ quis ad sniaz, est opus q exprimat ad audiē. sniaz ꝯ ipsum ferendā, Bar. in. l. si appa⸗ritor. C. de cohorta. lib. xij. Sed istud alterat̄ in. d. tracta. ꝛ re⸗fert Lud. audiuisse a Bal. ꝯriū p bonas rōnes. sed in proposi⸗to est ibi bonus tex. vt possit pcedi ꝯ illuz, qui delinquit in offi⸗cio, vt possit pcedi ꝯ fugitiuū sine alia cita. s̄m Nico. de neap. in. d. l. si apparitor. ego aūt reperio, q. s̄. scripta fal. multo ma⸗gis pcedit in principe, vt per Lud. in suo singu. dcclxxix. alleg. plura iura. maxime, cle. pastoralis de re iudi. Adde q idē in in ferioribus a pncipe Panor. ꝛ Cano. post glo. in. c. cū olim de re iud. aduerte qz ꝯ predictā fallē. vr̄ cōcludere do. Alex. in ad di. ad Bar. in. l. q hz. §. quolibet. ff. d̄ tut. q dicit, q magis est cō munior snia doc. q in notorijs reqrit̄ citatio, de quo p gl. ꝛ doc. Can. in. c. fi. ex̄ de coha. cleri. ꝛ mulie. ꝛ in. c. ad nr̄am de iure⸗iur. Abb. in. c. cū sit roma. d̄ ele. nisi ꝯstaret nullā defēsionē cō petere. Arch. in. c. j. de offi. deleg. in. vj. Pan. in. d. c. cū oliz. Sed istud recidit in casu fal. xxvj. s̄. eo. vide oino Prepo. ꝛ nūc Car. i. c. cū sit romana col. fi. de ap. vide Pan. i. d. c. vestra in fi. ꝛ Jnn. in. d. c. tua de coha. cle. ꝛ mul. ꝛ p Fely. post Panor. in. c. cāmqꝫ col. j. de rescr. ꝛ in. d. c. cū sit romana. vide Spe. in tit. de noto. crimi. §. j. circa pnc. in ver. dixit quoqꝫ ꝛ i fi. illius. §. supradictā fallē. tn̄ sustinere vr̄ text. in. c. ꝗto. §. nec aūt ex̄ de trāsla. epis. sed p ꝯcordia posset dici, q aūt iudici ꝯstat de noto rio, ꝛ pcedit fallē. pdcā, put fuit d̄ mēte Prepo. in. c. ex insinua tione de ap. col. iij. vbi dicit, q qn̄ ꝯstat ex act. iudici, notorie pt iudex supplere nō citata pte. Aut nō ꝯstat iudici, ꝛ pōt aliqua tergiuersatione celari, ꝛ pcedat dictū Jnno. ꝛ sequatiuz in. d. c. tua vel posset ēt distingui, an exigat̄ alicuius psone ꝯdēnatio, ꝛ pcedat dcm̄ Jnn. aut nō, sed solū exigit̄ ihibitio, vel ordinatio ꝛ pcedat fallē. ꝛ ita posset intelligi Panor. i ꝯsi. iij. i. j. vol. i. vij. q. q p pte affirmatiua, q reqrat̄ citatio alleg. gl. ꝛ Bal. in. c. j. in tit. qb. mo. feu. amit. aliā in. c. iperialē. i. §. callidis de phibi. alie. feu. p fede. ꝛ idē Panor. in ꝯsi. lxviij. in. ij. vol. q vr̄ ꝯcor⸗dare p dictā fallē. xxvj. s̄. eo. Tu aūt psequer, vt p. d. Ant. i. c. vestra in rep. de coha. cle. ꝛ mul. col. xxx. ꝛ seq. ꝛ. xxxiiij. ꝛ seq. ꝛ oio adde q̄ dicent̄. j. in fal. lxxiij. ibi alle. Alex. q alleg. gl. pro pte affirmati. ꝛc. aliā ꝯcordiā ꝛ disti. collige. j. i fal. lxxxix. adde ēt. j. i fal. xliij. ꝛ plene p Fely. i. c. ij. d̄ test. vbi ponit̄ rexaz cū fal. xiiij. in qb⁹ ꝛ i vtraqꝫ ipsax posset pbari. s̄. scripta fallē. Sed tn̄ oēs referunt̄ i discursu p̄ntis regule, qz plures pcedūt ēt ex̄ ca suz notorij, vt puta in. xiij. fallē. qz expeditur. s̄. in fallen. vj. vlt. expeditur in fallen. lxxxviij. ꝛ sic de similibus, ex quibus dictis posset colligi alia concordia ad predicta, dum facit differentiaz in notorio facti trāseūtis, ꝛ pcedat negatiua, q reqrat̄ citatio, aut in

aut in scõ notorij pmanẽtis, ꝛ pcedat ista fallẽ. ꝛ limitatio de q̃ .s̃. adde ad Are. in trac. malefi. in. j. gl. in. j. regula, ꝛ in gl. ẽt p modũ notorij ꝛc. p Inn. ꝛ in. d. cle. pastora. col. v. q tꝫ cũ predicta fallẽ. ꝛ de materia in. c. statuimus de offi. deleg. ꝛ in. c. porro de diuor. Spec. in titu. de noto. crimine.

274 ¶ †Trigesimonono fal. si fuit renũciatũ gl. in. l. diẽ pferre. §. si qs litigatoꝝ. ff. de arb. vbi Bar. ꝛ ita in. d. tra. clausulaꝝ i. d. rub. an solẽnitatib⁹ iuris possit renũciari ꝛc. col. fi. ꝛ dt, q quotidie in crialib⁹ dat̃ lnia iudicibus pcedẽdi in crialibus, Spec. in ti. de citat. §. viso. ꝟ sed pone q ptes alle. Lud. in suo dictionario in lr̃a. s. ibi snia nõ põt ferri actore absẽte nõ citato, tex. est in. d. l. furioso, ꝛ in. l. q̃sitũ de re iud. ꝛ in. l. pperã. §. finaũt. C. de iud. hoc est veꝝ i ciuilibus, sed ẽt in cria. bene põt, casus est vnicus ꝛ mirabilis. C. d adul. l. q̃uis indubitati, quẽ alle. Bal. in. l. ea q̃. C. qũo ꝛ qñ iud. ꝛ vlterius idẽ Lud. vbi. s̃. dt snia nõ pt ferri pte absente, vt est gl. in ꝟbo triẽnij in. d. l. pperã. fallit i casibus, qbus iudex ex offõ pcederet, ꝛ tũc vꝫ ẽt vtraq pte absente, gl. in. c. cupiẽtes. §. q si p. xx. in ꝟbo opponẽte d elec. in. vj. refert Ang. in. l. si qs libertatẽ. ff. d peti. here. adde ad Alexã. in. l. si sic de lega. j. ꝛ hanc limitationẽ, lꝫ non dicat, p̃dcã refert ꝛ seqt̃ simplr̃ Fely. i. c. ij. ex̃ de test. i fal. viij. ad regulã q̃ꝫ fac̃ sup noto. ꝛc. add ad frã. d are. i. l. j. §. itẽ cũ ex edcõ. ff. q̃ sen. si. ap. res. post Pa. d ca. ibi q vr̃ tenere ꝫ istã fal. q̃si sit inẽta de iure diuino citatio cle. pasto. de re iu. qꝛ Deus citauit adã. ergo vr̃, q partes non possint renũciare, arg. not. p Bar. in. l. oẽs populi. ff. de iust. ꝛ iur. circa prin. itẽ qꝛ est de solẽnitate pcessus autentica offerat̃. C. de lit. contesta. vbi not. ideo cogita.

275 ¶ †Quadragesimo fal. in actu legitimationis, q̃ põt fieri ẽt inuitis agnatis, ergo ipsi nõ sunt citandi per ea, que hñr. s̃. in fal. xxvj. ꝛ istud p vera determinatione ꝯsuluerũt Rpha cu. in ꝯsi. xcviij. incipit supposito tenore in vlti. arti. ꝛ idẽ ibidẽ subscripsit Raph. de raymõdis, ꝛ Pau. de ca. q similiter. d. ꝯsi. subscripsit simpliciter affirmãdo dcãm sniaꝫ, ꝛ ita in effectu vr̃ psistere Prepo. ꝛ nũc Car. in. c. p venerabilẽ. §. q aũt col. xxj. in ꝟsi. reuertor nũc ꝛc. ꝛ col seq. ꝛ plu. seq. valde materialiter tradẽdo istã mãm, ad quẽ p nũc me refero, vide alex. q hoc affirmat in ꝯsi. ij. col. xj. in. j. vol. sꝫ istã fallẽ. tꝫ, qñ ltiatio fit p p̃rem i vita sua. alle. plura ꝯsilia ꝛ iura p doc. in. l. gallus in. §. ꝛ qd si tm̃. ff. de lib. ꝛ posth. sed qꝛ posset alterari, qꝛ ltiatio ꝛ restitutio cõuertunt̃. §. illud. §. relig, ꝛ. §. ꝛ si quid. in auc. qui. mo. na. eff. sui. sed in restitutione exigit̃ citatio, qꝛ exigit̃ ꝯsensus eius, cuius interest. l. interdũ. l. pe. ꝛ fi. ff. d natal. resti. iõ silr̃ in ltimatione, iõ ꝯcordari põt ista ꝫrietas, vt p Prepo. in. d. §. q aũt in colum. xxvij. ꝛ de rõne huius fallẽ. quasi sit actus extraiudicialis, in qbus nõ solet ps citari. Fely. adducit in. c. fi. d p̃sum. col. pen. ꝛ vide oino q̃ dicẽt̃. j̃. in fallẽ. lxxv. vbi allegat̃ ꝯsiliũ Car. flor. hr̃ late per Soci. in. d. trac. cita. in. vij. arti. principali in casibus vbi non requiritur citatio in casu. xxx.

276 ¶ †Quadragesimoprimo fal. qñ mãdat̃ exeq p sum. ponti. aliqua gr̃a ẽt cũ clausula, si idoneũ illũ reperies, qꝛ nõ tenent̃ excusatores taliter dati citare aliquẽ cũ nõ faciat dicta clausula ꝯditionẽ, sed admonitionẽ, ꝛ ita intelligit̃ dictũ Inno. in. c. dudum de p̃sum. ꝛ hr̃ p Jo. de lig. in cle. j. de offi. dele. Jo. and. i. d. c. dudũ facit gl. in verbo si dignus i. c. cũ adeo de res. moderat tñ, nisi vellet assumere ptes iudicis, hec in trac. clausulaꝝ in clausula q̃ incipit si ita tibi ꝯstiterit ꝛc. col. j. extẽdit ad executorẽ in ꝯferẽdo, alleg. Archi. in. c. ordinarij de of. ord. sed i amouẽdo a possessione bene exigit̃ citatio vt. c. lꝫ. de p̃bẽ. in. vj. vbi possessor dꝫ citari, sicut, qñ p̃tor decernit bono. pos. corpalẽ non dat, nisi citata pte, ꝛ seu possessore bono. vt late hr̃ in. l. j. C. quo. bono. facit. l. edicto. §. j. C. d edic. di. adri. tol. adde q̃. j̃. dicent̃ in fallẽ. xlviij. sed hec melius dclarat Soci. in. d. trac. citat. in. v. arti. prin. q. vij. dic vt ibi. ꝛ p Alex. q late ꝛ pulchre logt̃ in ꝯsi. ccxx. incipit redẽptoris ꝛ visis ꝛc. in. ij. vol. q limitat ꝛ declarat dictũ Bal. i. l. certũ. C. vñ cog. vbi dt id q. s̃. sed limitat nõ pcedere i clr̃a, mãdamus tibi, quatenus de p̃missis oib⁹, ꝛ singulis ꝛ eoꝝ circũstãtijs te informes, ꝛ si ita reperieris esse ꝛc. qꝛ tũc facit ꝯdictionẽ quo ad expeditionẽ actus cõmissi. Secus dt ipse si esset talis clausula, q̃ iportaret ea, q̃ alias in iure tacite insunt ẽt si aliter nõ sit expressa, ꝛ ita itelligit istã fallẽ. que not. ad plura ꝛ adde ad fallen. supra. xiiij. ꝛ sequen. que imperfecte sunt, nisi hec addideris. adde ad ea, que habentur in. l. ita diuus de adoptio. vbi doc. vñr dillatare fimbrias, ẽt vbi pars lederet̃ ꝛc.

277 ¶ †Quadragesimosecundo fal. in preceptiuis, vt i. l. si debitori. ff. de iud. cũ si. ꝛ rõ huius esse põt q dr̃ in. vj. fal. ꝛ in fallen. xxvj. s̃. eo. vl̃ forte meliorẽ rõnẽ assignãt do. d ro. decis. ccclxix. in antiqs incipit no. q delato iur̃o, nã dñt, q i ꝯfessuꝫ nulle partes iudicis sunt p̃ter q̃ꝫ in ꝯdẽnãdo. allegãt ipsi. l. cũ q̃si in p̃n. ff. de fideicõ. lib. ꝛ p docto. in. d. l. si debitori, in alijs aũt preter q̃ꝫ in ꝯfessuꝫ p̃ceptũ de aliquid dãdo, vel faciẽdo sine cãe cognitione nõ valeret, nisi esset clausula inserta, si senseris te grauatũ, de qua late p Aret. in. §. curare insti. de act. in. c. fin. vbi pulchre, doc. in. l. de pupillo. §. meminisse. ff. de no. op. nun. ꝛ p Bal. in col. v. ꝛ do. Jas. in. d. l. nec quicũq̃ꝫ de offi. pcon. ꝛ leg. ꝛ p doc. in. l. si cũ nulla. ff. de re iud. ꝛ p Bal. in. l. ij. C. d epis. aud. glos. ꝛ doc. in. l. si cũ nulla. ff. de re iud. ꝛ p Bal. in. l. ij. C. de episc. aud. glo. ꝛ doc. in. c. ex pte. lo. j. de ver. si. Bal. in. l. actione i. ij. col. C. de trãs. vbi nouis. adde q̃ dicta sunt. s̃. in regula magna in cõcor. vj. in fal. lxxxv. ꝛ ad alex. in ꝯsi. xlij. in. v. volu. col. j. incipit redemptoris ꝛc. viso processu ꝛc.

278 ¶ †Quadragesimotertio fal. qñ testis examinat̃, qꝛ lꝫ regulariter reqrat̃ citatio. l. si qñ. C. de testib. nisi esset pñs, vt. s̃. in. vj. fallẽ. tñ fallit in septẽ casibus d qbus p Bar. in. l. ad egregias. ff. d iureiu. qꝛ iur̃ꝫ trãsmittit̃ ad eius domũ, idẽ d qualibet egregia p̃sona, p no. in. d. l. ad egregias. sed reprobat̃ p. l. ij. §. finaũt. C. de iur. calũ. qꝛ si vadit notarius multomagis, ꝛ pars. attamẽ istã tꝫ gl. fi. q̃ꝫ tñ multi libri nõ hñt, in. d. l. ad egregias, ꝛ illã seqtur Fely. simpliciter in. c. ij. de testi. in fal. xj. ꝛ tertia ad regulaꝫ quã ibi facit sup notorio. Scdo, s̃m Lud. in cã inqsitionis Hostiẽ. Jo. an. ꝛ. d. Ant. ꝛ doc. i. c. qualr̃ ꝛ qñ d cã ꝛ lꝫ Lud. istud alter are videat̃, tñ idẽ approbat Alex. in consi. clxxx. col. iij. in ij. vol. q tñ moderat nõ procedere quo ad torturã, de quo ẽt per Areti. in trac. malefi. in gl. fama. ꝛ Aret. in ꝯsi. clxv. incipit sicut Jo. in apoca. ꝛc. Tertio, in examinatione ad ppetuã rei memoriã ꝫ tirãnidẽ Host. ꝛ Jo. an. in. c. qm̃ frequẽter vt lit. nõ cõte. Quarto qñ recipiunt̃ sup articu. an qs sit idoneus ad dignitatẽ, vel bñficiũ. Inn. in. c. fi. ad fi. de transl. p̃la. Pan. suo ꝯs. c. faciũt q̃ dicta sunt. s̃. in fal. xlj. ꝛ. xiiij. ꝛ. xv. Quinto, in cã heresis. c. fi. de here. in. vj. vide Fely. in. c. ij. de testi. in fal. xiiij. quã facit ad regulã notorij ꝛc. Sexto, s̃m Lud. sup notorio vel fama publica ex officio. Inn. in. c. bone de elec. Bal. in. l. q testamẽto. §. p ꝫriũ. de testa. faciunt q̃ dicta sunt. s̃. in fallẽ. xxxix. ꝛ precedẽti. Septimo qñ reciperent̃ vltra diẽ termini vt colligitur ex not. per Lud. ꝛ doc. post Bar. in. l. qui ante chalendas. ff. de verbo. obliga. faciunt que dicentur. j̃. in fallen. lxj.

279 ¶ †Quadragesimoquarto fal. in electione, qñ iminet periculum. glo. in verbo sine periculo in. c. q sicut de elec. alleg. c. cũ inter. eo. tit. multa. n. fiunt ex necessitate, q̃ alias nõ fierẽt, vt ibidem in gl. in ꝟbo diuidat̃ in fi. alle. c. q̃ꝫto. de ꝯsue. ꝛ. c. solẽnitas de ꝯse. dist. j. adde tu ꝯcordãtes p gl. iij. in. c. querelã de iureiurã. ꝛ not. ex illa gl. in ꝟbo diuidat̃ s̃m Pan. ibideꝫ q si sit additio Bernar. qꝛ illa fuit vlti. additio Bernar. a ꝟsi. d hoc q dicit Aguli. ꝛc. vsq̃ꝫ ad ꝟsiculũ sed finita ꝛc. q scolares q emunt libros pñt ppendere, an habeãt additiones cõpletas, qꝛ si habent illã, que est vltima s̃m q Jo. and. audiuit ab eodẽ certe verisimiliter pñt cõprehendere, q in illo libro sint antecedentes alie additiones, ꝛ cõplete. ꝛ sic not. qñ possis scire emere bonas decretales, ꝛ cõpletas, qꝛ vidi multas has additiones non habere, faciunt q̃ dicent̃. j̃. in fal. cẽtesima. Sed in pposito ista fal. ẽt pcedit, qñ pars esset de longinquo, ꝛ non posset faciliter citari, qꝛ ob necessitatẽ recipiunt̃ testes, vt dixit Fey. in. c. ij. de

280 test. in. iiij. limit. †faciũt optime q̃ voluit Are. i tra. male. i gl. q iudex statuit terminũ q̃tuor die. vbi dixit q ẽt testes ihabiles recipiunt̃, qñ nõ pñt alij habiles hẽri, ꝛ h operat̃ necessitas, q allegat plures ꝯcordãtes. tu adde Alex. i ꝯsil. clxxvj. ꝛ. cxlviij. in. ij. vol. Jo. an. i addi. ad Spe. i tit. de teste ꝟ. itẽ excipitur. ꝛ Archi. male in trac. testiũ sub rub. q testes nõ cogant̃ testificari, vbi admittunt̃ alias ihabiles, qñ veritas alr̃ hẽri nõ põt, glo. in. c. statuẽdũ. ij. q. vlt. in gl. fi. Alex. xiiij. q. ij. q̃ꝫq̃ꝫ. Alia in. c. sup eo. de test. cog. per Fely. in. c. de cetero de testi. ꝛ in. c. veniens. lo secundo. ꝛ in. c. sequen. de testib. cog. Gemi. in. c. primo de testib. in sexto. Alexan. in consi. clij. in. col. iij. in. v. vol. Ant. de but. in. ꝯsi. incipit qõ h dubia ꝛc. hinc solet dici q necessitas nõ hꝫ legẽ vt p Bar. p tex. in. l. j. C. de oper. liber. glo. in. c. q sicut de elec. ꝛ in. c. querelã in glo. iij. extra de iureiur.

281 vbi concor. † ꝛ pulchre facit in simili quod refert Cur. in. l. admonẽdi. ff. de iureiur. col. lix. dicẽs, q valet dictuꝫ testis examinati corã iudice incompetenti, vel non seruatis solennitatibus, quando iminet periculum mortis testis. per. l. quoti. C. de naufra. libro. xi. ꝛ alleg. alia iura, dic vt ibi, ꝛ ibidẽ in col. lxij. faciũt in simili, que habentur per Laur. Rodul. in repe. c. sine exceptione. xij. q. ij. col. ij. in fi. ꝛ seq. dum loquit̃ de alienatione reꝝ

ecclesiasticarum existēte necessitate, et per flo. in. l. item q̄uis. §. j. ff. cōi diui. q moderat oēs necessitates nō excusare peccata, puta qr propter necessitatem non esse licitum mecari, et similia vbi quis incideret in peccatum allegat concor.

282 ¶ † Quadragesimoquinto fal. q̄n iudex vellet declarare quē incidisse in penā ɔstitutionis, et ɔdēnādus nō alleget cām ꝓbabilē quare cōparere nō potuit vt p Bar. in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dam. infe. ita alle. Pan. in cle. ij. de pe. in suo opusculo facto sup cle. credo q voluit allegare Bar. vbi. s. in. ij. carta. et sic meo iudicio erit necesse ꝓsupponere ɔtumaciā cuiusdā preābule citationis melior. ergo casus fallē. posset poni in. c. latores in c. fraternitati extra de cle. excō. mini. cū si. vbi excōicatus celebrās pōt a bñficio deponi absq alia citatione, ð quo ibidē p cano. et p intellectu, et ampliatione, et restrictione eorum q̄ dcā sunt ꝑmo loc. s. vide oīno, q̄ hr in. c. excōicationi de rap. et ibi Pan. post gl. fi. ibi vbi fit dr̄ia, an lex seu canon iponat penā negatiue dispōni, puta si talis nō fecerit residētiā, sit excōicatus, qr tūc in certū quo ad ecclesiā militātē an fecerit, vel nō fecerit, et tūc req rit citatio. Secus vbi apponit verbo affirmatiuo maxie p vba ꝑteriti tpis, et tūc nō reqrit citatio, vt puta si talis fecerit sic, sit excōicatus et c. Adde hec ad declaratione eorum, q̄ hr in ɔcor. ad Bar. nu. cccxx. vbi declarat, q̄n reqratur sententia declaratoria in penis pro delictis et c.

283 ¶ † Quadragesimosexto fal. q̄n iudex icōpetēs se pronūtiat cōpetētē, qr tūc abdicare vr̄ ab eo iurisdōnē p ea q̄ hr in. l. si quis ex aliena. ff. de iud. et in. l. ad iperatorē. ff. ð ap. faciūt q̄ hr in. l. ad principē. ff. illo eo. tit. de ap. Bal. in. l. ij. C. de epis. aud. et de quo p Bar. in. l. qd iussit de re ind. in. l. post sniam. C. de senten. et interlo. om. iud. vbi habetur, an possit appellari.

¶ Quadragesimoseptimo fal. in quatuor casibus de quibus in l. vt perfectius. C. de anna. excep. qr illa ꝓtestatio fcā eo mō de quo in illa. l. interrūpit prescriptionē, ac si esset litis contestatio. de qua materia me ibidem refero ad doc.

284 ¶ † Quadragesimooctauo fal. q̄n papa scriberet i delegatione sua sub clausula si inueneris et c. sicuti dictū est. s. i fal. xlj. ð clausula si reperieris et c. ita do. de ro. in eorum decis. de dolo et ɔtu. in nu. xiiij. ita. d. fel. i. c. ex pte lo. j. co. iij. ð resc. et col. v. i fi. i vº. dixit ēt circa ꝑdcā et c. et ibidē in. d. col. iij. vr̄ ɔdicere de eo q dcm̄ est. s. in fal. xlj. q sub illa clausula reqrat citatio; sed fm eū ibidē in. col. vj. attēdēda esset cā, q̄ mouere hēret sum. ponti. ad delegandū, dic vt ibi p eū. Adde tū q̄ dixit. d. Frā. cur. in repe. l. ad monēdi. ff. de iureiur. col. fi. et. s. in fallen. xiiij. et. xv.

285 ¶ † Quadragesimonono fal. q̄n iudex vellet ex officio suo capere informationē seu a praticātibus, seu qr vellet ꝓcedere p inquisitionē, vt p Albe. malet. in trac. de testi. in. §. vidē. est nunc ꝑncipalr. col. v. qr in crialibus nō ꝓcedit fm ordinē iuris allegat plura, dic vt ibi p eū. Sed i crialibus possent assignari aliq rōnes. ne delinquēs instruat ad fugam et c. istud tū declara, vt p nouis. in. l. creditor qui non idoneum pignus. ff. si certum petatur vbi in materia plura bona traduntur.

¶ Quinquagesimo fal. q̄n vnus iudex reqreret, seu iplorare auxiliū seu brachiū alterius, vt hr in. c. j. de officio ordina.

286 ¶ † Quinquagesimoprimo fal. in meris gratijs dandis p papā puta in indulgētijs, vel ēt inferiores, q dare pnt indulgētias. et idē in earum reuocatione, qr nulli preiudiciū afferr per Pan. in. c. cū olim de re iud. bar. in. l. fi. C. si ɔ ius vel vti. pub. et in. l. ꝑscriptione eo. ti. hr in. c. q̄ in ecclesiarum de ɔsti. Alexā. in ɔsil. xlix. col. iiij. in. iiij. vol. vbi ɔcor. faciunt que dicentur. J. in fal. lxxviij.

287 ¶ † Quinquagesimosecūdo fal. fz Prep. et nūc Car. in. c. in ꝑsentia extra ð spon. quasi in fi. quotiēs iudex vult examinare testes ex officio sup morte alicuius, qr nō exigit citatio alicuius allegat Bal. quē ēt refert. d. Benedi. in. c. q̄m frequēter. §. si vero extra vt lit. nō ɔtest. et ibi alleg. ɔcor. Prepo. in. d. c. in presentia, q̄n ꝓbet mors de quo ēt amplas ɔcordā. adduxi in concor. Bar. in ɔcor. ccxx. hāc fallē. firmat. d. Ant. in. c. vr̄a ð coha. cle. et mu. co. xxxix. lz ipse loquat in iformatiōe capiēda sup notorio et c. et late vide Fely. i. c. i noie extra ð test. q ponit. xiiij. limitationes, vbi vz examinatio testiū sine citatiōe de qbus ibi p eū. et maxie i ꝓposito in fal. vij. q in simili dicit, q̄n iudex vult assumere iformationes sup absentia alicuius, qr pōt pte nō citata alleg. Bar. in extrauag. ad repri. in vbo p edictū p tex. i. §. sancimus in auc. ð exhi. et intro. re. Alterari tū vr̄ p Lud. in. l. j. ff. ð arbi. col. viij. aliū casuz ponit Fely. in. c. iurauit extra de ꝓba. q quot. agit in materia peccati impediēdi pōt testis examinari sine citatio. adde tū q dixit ipse in. d. c. in noie in vlt. fal. qr addit, q̄n est potētia aduersarij ibidē, reglr aūt in dela. iuri testium requiritur citatio, vt in auc. si qs. C. de testi. in. c. ij. de testi. cum simi. et in prin. regul. huius.

288 ¶ † Quinquagesimotertio fal. in snia absolutoria a peccatis, qr nō exigit citationē, imo dz fieri i secreto. c. oīs vtriusq sexus ex de peni. et remis. et maxime in absolu. iuri vt p Alex. in ɔsi. xlix. col. pe. in. iiij. vol. et fuit ɔsiliū. d. Anto. de prato, licet inseratur in consilijs do. Alex. et loqt. d. Alexā. in dispē. idē esse. et idem Alex. in. c. j. de iureiur. et idē i ɔsi. ccxxiij. col. iij. in ho. Anch. in ɔsi. cxcix. et de isto penultimo dictum est in fallen. xxj. vbi late de absolutione a iuramento et c.

289 ¶ † Quinquagesimoquarto fal. q̄n eēt cōmissio fcā alicui auditori sacri palatij in cā personali ɔ aliquē qr nō est necessaria citatio illius ɔ quē fuit fcā nec ēt sui ꝓcuratoris ad dicendū ɔ cōmissionē, nec est necesse, q ille citet ad ptes, vt cōparcat i curia romana, cuz sit causa personalis, ita rota decisione. dclxxxiij. in nouis. incipit not. q si commissio.

290 ¶ † Quinquagesimoquinto fal. q̄n reuocaret delegatio fcā alicui nō solum a principe, qr tūc nō est dubiū p. s. dicta in fallen. iiij. et. vij. sed ēt in quolibet inferiore, vt p Bar. et doc. in. l. ad ꝑnicipē. ff. ð ap. quasi sit h reuocatio qdā reuocatio interlocutorie, de quo dic vt ibi p doc. sed dubito ð hoc vlti. dicto nisi forte itelligeremus vt. s. dcm̄ est i fal. xxx. et hec dubitatio insurgit p ea q̄ hr. s. in fal. xxiij. et in. j. et in. xiij. et ex ꝑdcis posset in numero aggregari alia fal. s. citationē nō esse necessariā in qualibet reuocatione interlocutorie intelligēdo vt. s. sed nō curādū de numero dūmō totā mām expediā, et oia possibilia tāgā tāgētia fallē.

291 ¶ † Quinquagesimosexto fal. q̄n citatio tolleret ex dispositione statuti, ð quo p Alex. in. d. l. si sic. ð le. j. q idē dt q̄n tolleret p ꝑncipē, vide Bar. suo ɔsi. clxiiij. icipit ꝓcessus, et Pa. ð ca. suo ɔsi. xxxix. incipit i xpi noie et c. in cā capture maxime, q̄n nō affert plenū ꝑiudiciū, faciūt q̄ dicta sunt. s. in. vij. fal. q̄ loqt ð ꝑncipe. et nō solū si expresse tolleret citationem, imo ēt si tacite puta qr statutū dt, q iudex in tali cā ꝓcedat, et p argumēta veritatis et nō exigeret plenas ꝓbationes. ita not. Fely. in. c. ij. de testi. in fallē. quinte regule quam facit super notorio.

292 ¶ † Quinquagesimoseptio fal. in ɔsultore, q nō hz citare ptes nec solēnitatē aliquā seruare in dando ɔsiliū vide doc. in. l. j. in prin. et. §. j. ff. de ap. in vlt. not. et Areti. in. d. l. j. §. j. in vº. q̄ro an ɔsultor eo. ti. q alleg. bar. in. l. iubemus. C. eo. alle. Ang. et imo. in. d. §. j. in. d. l. j. qr nedū sniare hz imo nec interloq. allegat gl. singu. in. l. vbi. C. ad. l. cor. ð fal. Adde Bar. in. l. fi. col. fi. ff. de fer. p nouis. in. l. si qs arbitratu. ff. ð vº. ob. et p Pan. c. decernimus col. añpe. ex ð iud. vbi dt, q assessores nullā hñt iuri dōnē fz solū dāt ɔsiliū, vr̄ tū moderare, q̄n ptās necessitat seq ɔsilium vigore ðlegationis. vid eūdē Pan. in. c. si p debilitate de officio leg. et pulchre p Jas. ꝓcep. meū in. l. fi. in fi. ff. de fer. ꝑalleg. q ēt vr̄ alterare. adde fely. i. c. cū dilectº ð fi. istr. col. vij. q alle.

293 ɔcor. † Not. tū q lz corā ɔsultore nihil posset ꝑduci, tū fallit q̄n instra sunt liquida et de nouo reperta. ita Bal. in ɔsi. clxxvj. in. j. vol. incipit q̄rit vtrū, et ad ꝑdcā vide raph. cu. in ɔsi. cxliiij. circa mediū. Bal. in. l. j. C. ð pe. iu. q mal. iu. vbi dat bonū ɔsil. q añ cōmissionē ɔsilij fiāt declarationes, et alia necessaria. fz lz nō teneat citare, nec possit, vt. s. tū male ɔsulēs tenet pti lese. vt p Bar. in. l. fi. §. fi. ff. de va. et extraor. cog. i. l. ex maleficijs. §. j. ff. ð act. et ob. Ang. insti. mād. in. §. tua in fi. qr ɔsultor vr̄ se asserere peritū. iō tenet de dolo, lata culpa, et de imperitia, lz aliter, et aliter vt ibi p eū. adde Pan. in. c. pastoralis. §. qr vero col. pe. de of. deleg. melius vide in repe. Beor. nat. in cle. sepe. ð vº. si. in §. q̄ oia. col. vj. et seq. aliqua pulchra vid p Jas. i. l. j. col. iij. ff. qd qs. iur. q vr̄ alterare, et vbiq ɔcordātes. et p spe. i ti. ð reg. ɔsi. §.

294 j. vº. ɔsiliarij āt cū si. † Et an ꝓcedāt ꝑdcā i ɔsultore variāte. an citare hēat ptes, q̄n vult reuocare ɔsi. q pōt, fz Bal. i col. fin. in. c. si p debilitate ð offi. del. et in. l. manifestissimi. C. ð fur. vbi Alex. in apostil. ad bal. in vº. itē no. q Papi. et in apostil. post Bar. i. l. si qs apud. ff. q qs. iu. facit tex. i auc. vt fil. fra. in ꝑn. p Jo. an. in addi. ad Spe. in tit. ð reg. ɔsi. ꝑalle. in addi. q̄ icipit occurrit, et p Alex. in addi. ad bar. in. l. de rebus. ff. re. amo. vr̄ dicē. q si reuocat ɔsiliū añ publicationē, et sic añq ius sit q̄situ pti qr ante cōsiliū apertuz non potest iudex pronunciare, vt per Bal. in. l. j. C. de sen. ex pericu. reci. col. j. licet videatur variare a dictis ibidē in. l. cū iudex. C. de sen. et interlo. om. iudi. vide Ang. insti. ð lege fusi. ca. tol. col. j. pan. in. c. cū venerabilis. de excep. in fi. vbi qd si dicat ɔdēno prout in consilio, et tamen in

295 cōsilio dicatur titium esse condēnādū et c. † Et q possit fieri sine citatione, facit ratio, qr in dissolutione cuiuslibet actus requirit eadē solēnitas que in perficiendo actū requiritur, vt p Bal. in consi.

qsi.cxxxvj.incipit illa solẽnitas,⁊ qsi.ccclxxxviij.in.ij.vol.tex.
⁊ Bar.⁊ doc.i.l.i fraudẽ.ff.ꝺ mil.test.ꝺ.Alex.q allegat alias
qcor.i.l.oium.C.ꝺ test.col.ij.facit.l.si filij.C.ꝺ repu.doc. in.l.ad
dissoluẽdã.ff.ꝺ pd.mi.p bar.i.l.cirographis de admi.tut.p Jo.
puteũ in.l.pſes.C.ꝺ trãſ.idẽ Alex.i qsi.ccx.incipit redempto-
ris ⁊c.statutis ⁊c.q alle.qcor.vbiqꝫ.si ergo qsiliũ pt dari sine ci
tatione,ergo ⁊ eius dissolutio,seu reuocatio faciunt que dicen-
tur supra in regula ista in fallen.xxx.in simili que omnia in pra-
tica sunt valde notã. Et idem dicẽ.eadẽ rõne in reuocatione te
stamẽtoꝝ,⁊ alioꝝ.vbi ius nõ est qsitũ pti.Jtẽ pcedũt ẽt pdcã i
reuocatiõe snie iterlocuto.i q nõ infert magnũ piudiciũ pti, vel
ẽt qñ pars acqeuit.illã mãdãdo executioni,vel ẽt qñ emanata ẽ
sine citatione ptis qꝺ fieri potuit ex cã, de quo plene ⁊ ꝺ hijs re
uocationibus iterlocutorijs dic vt p Prepo.⁊ nũc Car. meri-
tissimũ in.c.cũ cessante col.xxxiij.ex̃ de ap.⁊ i col.pcedẽti i.iiij.
q.pn.vbi late,⁊ aliqd dcm̃ fuit.s̃.i fal.xxiij.⁊.lv.faciũt q dicẽt.j.
in fal.lxvj.p lanfrã.ꝺ oria.in.c.qm̃ ꝯ de pb.i gl. iterlocutiões
in vꝰ.circa materiã i col.cxvij p Lud.ꝺ ro.i rub.ꝺ arb. in col.
xxxiiij.in pn.illius col.al's est i.l.j.col.v.eo.ti.⁊ not.vnũ qꝺ di-
xit.ꝺ.Frã.car.flo.i qſ.xlv.icipit redẽptoris ⁊c.vr̃ ẽt ⁊c. vbi ꝺt
ꝙ reuocatoria iterlocutorie vꝫ,lꝫ nõ sit ps citata dũmõ eidẽ po
stea intimet,p no.p spe.ꝺ excep.§.viso vꝰſ. lꝫ si iudex alle.Joã.
an.⁊ bost.in.d.c.cũ cessante sup gl.j.vbi h tenent,⁊ vide vnum
optimũ vbũ Fely.i.c.veniẽs lo.j.c.fi.de testi.qui dicit qꝺ cõ-
sultor quando examinat acta cause facit sine alicuius citatione,
⁊ faciunt que dicentur.j.in fallen.lxviij.
296 ¶ †Quiquagesimooctauo fal.i bãnimẽtis ⁊ pclamatiõibꝰ gña
libꝰ,⁊ ex̃iud.q fiũt p rectores locoꝝ puta ꝙ qs nõ vadat de no-
cte sine lumine,vel nõ vadat cũ armis,⁊ silia,⁊ hec si fiant cũ cã
valẽt alias nõ, de qbus oibus prosequere,vt in tracta. sindica-
tus p.ꝺ.paridẽ.in fol. mihi.lxxvij. in.c. restat videre ⁊c.plus
subiciẽs,qñ fiũt sine cã,ꝙ nõ cõmittit pena,⁊ alle.plura exẽpla
qñ fiunt sine causa,⁊ quomodo dicantur fieri sine causa.
297 ¶ †Quiquagesimonono fal.qñ a ptibꝰ ẽ data lnia itrãdi poſ.
ppria auc̃te sine citatione ⁊c.vel eẽt instr̃m guarãtigionatũ ⁊c.
qꝛ tũc si iudex mitteret i poſ.pte nõ citata,valeret missio,⁊ talis
executio iudicialis.ita.ꝺ.paris in.d.trac.sindicatus in fol.liij.i
§.si aliqs hẽat istr̃ꝫ ⁊c.⁊ ẽ sub.c.qꝺ incipit iudices puras de-
bẽt hr̃e manus in col.fi.post mediũ vbi allegat qcor.⁊ Soci.i.
d.trac.art.vij.in casibus,vbi nõ requiritur citatio in casu.vj.
298 ¶ †Sexagesimo fal.qñ aliqs iudex pcederet ad executionẽ
snie ap.deserta,ita Prepo.⁊ nũc Car.meritissimus in.c.cum
sit romana in col.j.i no.ex̃ de ap.intellige tñ, qñ fieret sup re su
per q est iudicatũ,tũc nõ reqrit citatio illius ꝯ quẽ fuit lata snia
in actione reali.ita Pau.ꝺ cast.i qsi.xxxix. alleg. Bal.in.l.a
diuo pio.§.i vẽditione vbi doc.ff.ꝺ re iud. hr̃ p Matesela. suo
not.lxxxvij.icip.not.ꝙ quotiescũqꝫ in snia ꝙ extẽdit idẽ Bal.
ad capturã psone in.l.j.i pn.in fi.materie.C.ꝺ iur.⁊ fac.ign.⁊ ꝺ
ista mã capture satis dictũ fuit i fal.xxij.s̃.ea.rel'a,p pmo dicto
facit dcm̃ Jnn.in.c.ex rõne ex̃ de ap.in.j.col.vbi ꝺt,ꝙ nec opꝰ
citatione in executione,nec ẽt alio ordine iudiciario, quẽ ẽt re-
fert.ꝺ.Ge.meus in. d.§.i vẽditione.⁊ rõ huius est, qꝛ si lata sit
snia i actiõe reali,ps nullo mõ ledi põt,secus in actione psonali
vel mixta,qꝛ tũc opus erit citatione ptis,ꝯ quã fit executio,qꝛ le
di posset per rel'am.s̃.in pnci.relatã in.l.de vnoquoqꝫ ⁊.l.nã ita
diuus cũ si.qsi in executione deueniẽdũ sit ad alias res ꝺ quibꝰ
in.d.§.in venditione.iõ in eaꝝ extimatione ledi posset ps, ⁊ pro
hac snia adducit.ꝺ.meus opi.rofredi in.l.meminerint.C.vñ vi.
299 †Et ꝫ bar.⁊ alios i.d.§.in vẽditione nõ solũ limitat pdicta nõ
pcedere in actionibus psona.vel mixtis,vel qꝛ qdẽnatio est sup
qtitate vel re,q nõ extat ⁊c.imo ẽt restringũt dcãm fal.qñ lata
snia in actione reali,q extaret,qꝛ si nõ extaret,⁊ opus esset deue
nire ad illius extimationẽ,idẽ eẽt, qm̃ militaret.s̃.scripta rõ dã
ni.q rõ cessaret,qñ snia esset lata sup certa re restituẽda, q exta
ret,qꝛ tũc nõ esset necessaria ptis citatio.⁊ ita Bar.do.meus ⁊
300 alij restringunt dictũ Jnn.⁊ pdictã fallẽ.†in alio ẽt differt snia
realis sup certa re lata a snia sup actione psonali,vel mixta,qm̃
in reali dicit,ꝙ executio pt fieri.j.tps arbitrariũ statim arbitrio
iudi.statuẽdũ,secus in auc.psonali vel mixta qꝛ dꝫ expectari tẽ
pus quadrimestre ⁊c.subiciẽs post Bar.vbi.s̃.ꝙ si nõ citaret
pars,vbi est citãda,ꝙ nõ valeret executio,nec qstitueret pignꝰ
in re executa,⁊ ante venditionẽ illius posset pars petere reuoca
tionẽ executiõis adhibita sũmaria cãe cognitione.post vero vẽ
ditionẽ nõ audiret,nisi iure ordinario vt in.§.si post aditũ in.d.
l.a diuo pio,posset ẽt ꝫm eos in actione reali reuocatio intra an
num habita summaria cause cognitione post annum vero non
audiretur nisi iure ordinario.l.cum notissimi.§.sed hoc super
illis.C.de prescri.xxx.vel.xl. anno.⁊ sic sentit Bart.⁊ in actio
nibus psonalibus nõ sit necessarius iussus ꝺ soluẽdo qdẽnatio-
nẽ,qꝛ in illis dat quadrimestre tẽpus,qꝺ tẽpus interpellat pro
hoie,seu p iudice,sed in realibus actionibus nõ dat quadrime-
stre tẽpus,⁊ iõ requirit iussus p interpellatione.⁊ pdcã distin-
ctio qꝫ faciũt doc.post Bar.pcedit,qñ idẽ iudex,qui iudicauit
exequit sniam,si aũt esset alius iudex,qui exequeret sniaꝫ,tũc ꝫ
Bal.in.l.iij.C.de execu.re.iud.esset indistincte,⁊ semp necessa
ria citatio ptis alleg.l.⁊ post edictũ.ff.de iudi.Et sic moderat.s̃.
scripta fallẽ.Scꝺo moderat si imploraret officiũ iudicis nobile
pro executione snie.sed si ageretur actione iudicati,vel in factũ
tũc indistincte opus esset citatione partis.sed si bene qsideret
in idẽ recidit put.s̃.dicta moderatio prima,qm̃ officium iudicis
nõ potest implorari corã alio,qꝫ corã eo,q tulit sniam igit ⁊c.ra
pha.tñ Cu.⁊ Jo.de imo.ꝫm dñm meũ valde impugnare vidẽ-
tur predictã distinctionẽ Bar.Primo qꝛ dictũ Jnn. vr̃ gñali
ter loq de quacũqꝫ executione.sed substinẽdo Jnno.⁊ Bar.nõ
est vꝰisimile,ꝙ Jnn.q fuit tãtus vir,⁊ supreme auctoritatis, vt
refert Guil.in Spe.in prin.sui magni operis in.ij. col. volue-
rit aliter intelligere.⁊ ita dꝫ qcordari,vt hr̃ p Pan.in.iij. not.
in.c.sup qõnũ in prin.extra de offic.dele.⁊ apparet in subiecta
materia de qua loqt, ⁊ ideo ista prima ratio modici frugis est.
301 †Secũdo ꝯ eũdẽ mouentur.s̃.scripti doc.qꝛ dicũt ipsi in execu
tione snie qualiscũqꝫ sit snia põt opponi exceptio nullitatis, ⁊ h
vel rõne incõpetẽtie iudicis,qui tulit sniaꝫ vt toto titu.C.si a nõ
cõpe.iud.Addo glo.in cle.j.de seq.poſ.⁊ fruc.in gl.fi.quã gl.
⁊ materiã multũ bene examinat Ang.aret.i.§.appellant insti.
de excep.in fol.lxxxv.in.j.stampa,qꝛ illa exceptio iurisdictio-
nis excellet oẽs alias exceptiones.Jtẽ ꝫm ipsos posset opponi
exceptio defectus mandati.l.lꝫ.C.de pcura.cũ si.Jtem qꝛ iuris
ordine nõ obseruato per ea,que hñr in.l.prolatã.C.de senten. ⁊
interlo.om.iud.Unde dicũt ipsi,cum iste exceptiones possunt
opponi,⁊ habeãt ipedire executionẽ sentẽtie sequit,ꝙ pars dꝫ
citari in executione ⁊ istã dicũt esse sententiã cõmunẽ, ⁊ Rofre
302 di vbi.s̃.†Nõ ob.ꝫm predictos doc.que hñr in.c.fi.extra de p
sum.⁊ p Jnn. vbi.s̃.⁊ per gl.in.c.j.de offi.dele.in.vj.vbi hꝫ,ꝙ
executor nõ hꝫ aliquẽ citare, qꝛ rñdet Jmol. ꝙ aliud est in exe-
cutore dato ad prouidẽ.de bñficio,vt in illis iuribus.talis exe-
cutor nõ teneat citare,qꝛ sicuti dans executorẽ ad prouidẽ. be-
neficio nõ hꝫ citare aliquẽ.c.lꝫ eps.extra de pb.in.vj.refertur
per Pan.in.d.cõsi.xxxiiij.col.fi.ita nec eius executor, qui vi
ces eius gerit.Aliud est in executore dato ad exequendum sen
tẽtiã, qꝛ sicut ipse iudicãs hꝫ necesse cognoscere in executione
snie,vt no. p gl.in.l.i cãe de minor.⁊ p qñs sit necessaria citatio
vt in.§.cã cognita,ita ⁊ eius executor hꝫ necesse citare. Nec ob
stat duꝫ dr̃ ꝙ snia trãsiuit in reꝫ iudicatã,⁊ ꝙ presumit pro snia
respectu rectitudinis, ⁊ respectu pcessus,vt no.in.c.qm̃ ꝯ fal-
sam extra de pba.in gl.fi.qꝛ rñdet Jmol.ꝙ lꝫ presumat p snia
adeo,ꝙ onus probãdi trãseat in aduersariũ, tñ exigitur citatio
partis,vt possit opponere ⁊ pbare sniam nullã.Nõ obst.ẽt.l.q
restituere.ff.ꝺ rei vẽdi.vbi dr̃ ꝙ manu militari fit executio qꝛ il-
la.l.dꝫ intelligi adhibita cãe cognitione,⁊ pte citata, vt hr̃ i.d.
l.cãe adhibita.n.cãe cognitione sup executione vt ibi põt deue-
niri ad executio. manu militari.Et ista snia nedũ de iure vr̃ ve-
rior.sed ẽt vꝫ magis equa ꝫ do.genitorẽ meũ.⁊ sic sequẽdo istã
opin.Jmol.⁊.ꝺ.mei.⁊ sequatiũ,prout fuit Paul.de cast.in.§.
si pignore in ea.l.a diuo pio,habemus dicere,ꝙ ista fallẽ nobis
303 seruiat de vento,†quid ergo dicẽ.in tãta doc.varietate in iudi
cando.certe pp auctoritatẽ bar.⁊ Jnn.Bal.⁊ cõiter oium alio
rũ doc.pter.s̃.scriptos, ⁊ quos refert bar.tenere ꝯriũ.ſ.Cyn.⁊
Rofre.cũ qua distinctione Bar.⁊.s̃.relata videntur acquiesce
re cano.in.d.c.ex ratione,maxime per Prepo. colũ.xxxiiij.⁊
seq.qui magistraliter loquitur,⁊ facit istaꝫ.q.bicipitem. ⁊ subi
cit Alexan.relatis pluribus opinionibus.⁊ licet alia opinio de
iure sit verior, tamen ista est magis cõmunis.ideo in iudican-
do ab ea non esset receden. vt per Fely.in.c.j.de constitu.col.
xxij.versiculo ⁊ vbi docto.qui allegat concor. ⁊ per nouiſ.in.l.
cum prelatis.ff.de re iudi.⁊ in.l.rem non nouam.C.de iudi. ⁊ in
rubri.C.de no.oper.nuntia.cano.in.c.vt debitus. de appellat.
304 ⁊ in.c.ij.de cogna.spiri.vbi Prepo.⁊ in.d.c.j.†⁊ ideo ibi di-
cunt maxime Felyn.quod iudicantes contra cõmunem faciunt
legem suam.⁊ pro ista opinione Barto.allegat Alexan.vltra
nota.in dicta.l.qui restituere, allegat glo.in capitulo cuꝫ super
in ver.preiudicio, extra de re iudi. Aliam in capitu.veniens.
lo.ij.in vbo incõtinẽti de testi.⁊ Barto.in extrauag.ad repri.

in verbo execu. ꝛ in. d. l. meminerit Bal. in. l. ordo. C. de exe. re iudi. ꝛ in. l. j. in fi. C. de iur. ꝛ fac. igno. ꝛ late i repe. l. tale pactū. §. q ꝓuocauit. ff. ꝺ pac. in. x. q. ꝛ Ang. in repe. l. j. C. de iud. ꝛ i. l. here. C. de eui. ꝛ i. l. iiij. §. si ex q̄stione. ff. ꝺ re iud. Imol. in. l. ab executore. i ꝑn. ff. ꝺ ap. ꝛ in. l. si filio la. ij. ꝛ ibi aliqd p Bal. ff. so.
305 ma. Ant. ꝺ but. ꝛ Ab. in. d. c. ex rōne. † limitat tñ Alex. nō ꝓcedere cōez opi. qñ fuit appellatū, ꝛ applo fuit deserta, qꝛ tunc exigeret citatio ptis, ꝛ vt liqueret de illa desertione, ꝛ hoc indistincte ꝓcedit siue executio fiat i eadē re, siue in alia, qꝛ in oi casu ꝓcedit rō. s. assignata, alle. Bar. in. l. j. in fi. ff. nil. no. ap. pen. p. l. ꝛ si ꝯ. ff. de ap. vbi cauet, ꝙ dꝫ liquere iudici decursa esse tpa applonis negligētia appellātis ꝙ liquere nō pōt, nisi pte citata de cuius piudicio agit, idē voluit Bal. in. d. l. ꝛ si ñ ꝛ in. l. ij. i fi. C. de tēpo. ap. vbi dixit esse meliorē tex. de corpore iuris ꝛ ꝓbatur in. l. fi. §. illud eo. ti. p Ang. in. d. l. j. in fi. ꝺ iud. Abb. in. d. c. ex rōne ho limitat Alex. vbi. s. cōez opi. qñ fuit renūciatū appella. ita Bal. subtiliter p illū tex. in. d. c. q ꝓcurauit in repe. ꝛ latius p Ang. in. d. l. j. C. de iud. qđ vř moderare, nisi rñsio eēt fcā corā iudice exeqēte, vt ibi p eū, ita Alexā. vbi. s. q dicit, ꝙ articulus est vtilior, q fit i. d. l. a diuo pio, q̄ est ex legibus nota. q̄ reperiant in corpe iuris pp istas executiones, vt alibi dixit Albe. q elicit quatuor, aut qnqꝫ leges notabiliores in pratica, q̄ sint i corpe iuris, sic ergo ꝯclusio stabilis est, si bñ videant doc. qñ pōt cōpeter aliqua exceptio parti ē citāda, vbi aūt certū eēt nullā cōpetere exceptionē, vel qꝛ sup eis fuit eis cognitum vel qꝛ appareret notorie, nihil posse obijci, tūc ꝭm magis cōia nō est citāda ps, iō hic adde q̄ dicta sunt. s. in fal. xxvj. ꝛ. xxxviij. i hac regula, ꝛ ita intellige, ꝛ limita Are. in. l. ab executione. ff. de ap. in ver. qro si fiat. tu adde que dixit Bar. p illū tex. in. l. defendēte. ff. de anc. tut. vbi de mō exeqēdi sniaꝫ, ꝛ addēda sunt ad Fely. q ꝯ morē suū hūc articulū indiscussuꝫ dimisit, lꝫ sequat cōmunez de qua. s. in. d. c. ex rōne col. fi. de appellatio. adde hec ad Jo. de imol. in. l. si filio. ff. sol. matri. col. ij.
306 ¶ † Sexagesimoprimo fal. qñ esset ꝯuētū, vel ꝓmissuꝫ, vt ferret snia. ĩ. iiij. dies maxime in cōpromissis, qꝛ vltima die termini poterit ferri snia, quasi dies illa iterpellet p hoie. l. magnā. C. ꝺ ꝯhen. ꝛ com. stip. ar. d. l. nā ita diuus ꝛc. melius qñ assignate essent ptes, vt singulis diebus, ꝛ horis deberēt cōparere, vt in simili p Bar. in. l. q aūt calēdas. ff. ꝺ ꝟ. ob. ꝛ hř in. l. itē illa. ff. ꝺ cōsti. pec. Bal. in. l. si qñ. C. de testi. in. l. j. si qs caut. vř tñ modificare Lud. de ro. in rub. de arbi. col. iiij. in ver. x. pone ꝛc. vbi h oia refert ꝛ seqꝛ cū aliquali dubitatione tñ, qꝛ relinquit cogitā. Sed p doc. cōiter ēt tenet, ꝙ terminus assignatus ab hoie iurisdictioni iudicis vel instātie cāe ēt ꝙ plus est ad ꝓbādū, hꝫ vim termini perēptorij, nō solū q̄tū ad ptes, sed ēt hꝫ viꝫ termini peremptorij ad proferēdū sniaꝫ vltima die termini sine alia citatione. ita. d. Jas. in. l. admonēdi in repe. col. l. alle. Bal. in auc. ei q. C. de tēpo. ap. Pau. ꝺ cast. in. ꝯs. xiij. facit gl. in cle. j. de app. p Bal. in. l. itē illa de ꝯstit. pec. faciūt dicta. s. in fallē. xxviij. lꝫ in alio casu, ꝛ facit qđ dictū est. s. in fallē. xliiij. in. vij. ꝛ vlti. casu, vbi de examinatione testiū sine citatione qñ examinant post diē termini prefixi ꝛc. ꝛ in fal. vj. s. eo. ꝛ quo ad iurm dꝫ ps citari, nō aūt quo ad eoꝝ dispositiones, de quo p doc. in. l. is apud quē. C. de edē. vbi Bar. ꝛ in. l. si qñ in fi. materie. C. de testi. ꝛ in auc. ibi q̄ sequit, ꝛ p Fely. in. c. ij. extra de testi. vbi regula cū fallē. col. ij. in fi. ꝛ eq. in fallen. viij.
307 ¶ † Sexagesimosecundo fal. qñ qs peteret rescindi trāsactionē veluti factā p falsos testes, qꝛ nō esset necessaria ipsoꝝ citatio, tanq̄ tractet de preiudicio eoꝝ. ita Inno. in. c. veruꝫ in fin. apparatus eꝫ de fo. cōpe. Specu. in ti. de teste. §. j. ver. sed pone. Bal. ꝛ Ang. in. l. lutius. ff. de hijs q no. infa. ita pulchre refert do. ꝓceptor meus do. Jo. de puteo in. l. si ex falsis. C. de trāsac. col. v. ꝛ rō huius est, qꝛ ad diuersuꝫ finez eoꝝ interesse. s. punitionis delicti, ꝛ rescisionis ꝯctus. item ꝛ inter diuersas personas. ideo nil mirum si non exigitur eorum citatio.
308 ¶ † Sexagesimotertio fal. qñ quis vult arripeř iter ad summū ponti. qꝛ obtinet vim applonis, sed in applone nō exigit citatio partis, qꝛ actus extraiudicialis. ita ēt in dicta itineris arreptione. hec traduntur in. c. dilecti filij extra de appel.
309 ¶ † Sexagesimoquarto fal. in inuentario faciēdo, ꝭm Pau. ꝺ ca. in. l. testā oia. C. de test. vbi Alex. i fi. materie lꝫ moderare videat Ang. in quodā suo tracta. de inuētario saltē aliquo respectu ꝛc. idē alterare vř. Soc. in. d. trac. arti. v. col. ij. in. j. ꝟ. ꝛ se refert ad Bar. in ꝯsil. cij. icipit maritus ꝛc. tu aūt latius dicas quomodo intelligi debeat hec fallen. in auc. sed cū testator. C. ad leg. falci. vbi docto. post glo. ibidem per illum tex.
310 ¶ † Sexagesimoquinto fal. qñ superior ecclesiasticus cognoscit sup illo articulo, an monachus possit accusare abbatē, qꝛ h facere potest, ꝛ cognoscere sine partis citatione, secūdum areti. in. c. ex parte de accu. post Inn. ꝛ Jo. and. ꝛ refert Soci. in. d. trac. in arti. vij. in casibus, vbi nō reqrit citatio in casu. ix.
311 ¶ † Sexagesimosexto fallit hꝫ ꝑpo. ꝛ nūc Cardi. doctissimum in. d. c. cū cessante de appel. in col. xxxiiij. in ꝟ. ex ꝑdictis. qñ iudex vellet reuocare primuꝫ vel ꝭm decretū, cū sint sententie interlocutorie, p ea q̄ vidimus. s. in fal. xxiij. ꝛ. xxx. ꝛ. lvij. Sed in specie ip̄e tradit hāc fallē. sed ꝯ alleg. d. Anto. in. c. ꝯtingit in iiij. col. eꝫ de dol. ꝛ ꝯtu. Jo. and. ꝛ Panor. in. c. j. extra de eo q mit. in pos. ꝙ reuocationē huiōi decreti siue primi siue scdi reqrat citatio ptis. lꝫ Spe. nō firmet pedē in ti. de. ij. decre. §. iaꝫ. ꝺ effectu ꝟ. aūpe. moderat hꝫ bal. in. d. c. j. ꝛ fuit de mēte Spe. vbi. s. qñ periculū eēt i mora. ꝛ ita posset intelligi. s. scripta fal. ꝛ ponit exēplū spe. ꝛ ꝑpo. qñ eēt in vlt. die anni, faciūt dcā. s. in fal. lxj. itellige qñ laberet annus ab interpositione ꝑmi decreti cursi, vellet ps iterponere cautionē, vt relaxet ꝑmū decretū ex quo tpa nō largiunt, ñ erit necessaria citatio alterius ptis, dū tñ iudex ꝑcipiat idoneā cautionē, alš nō valeret relaxatio, ꝛ ita moderat ista fallē. arg. l. quotiēs. ff. si qs caut. subijcit, ꝙ talis reuocatio dꝫ itimari pti, qñ eēt illi piudicialis, nō aliter, ꝛ loqt de quacūqꝫ iterlocutoria, alleg. Bal. q loqt ꝺ ꝓrogatione termini in. l. eos. §. apostolos ꝺ appel. C. sed istō vř aliqualr ꝯriari dictis. s. in fallē. xxiij. iō dic vt ibi, nisi i casu necessitatis, vt. s. ꝛ ita pōt ꝯcordari ad ibi dicta, ꝛ ēt p dcā in. d. fal. xxviij. voluit ibidē ꝑpo. in. d. c. cū cessante. ꝛ i col. xxxiij. ꝛ in. col. xxxv. ꝟ. ꝯnta est qđ, per not. p bal. in. l. post sniaꝫ. C. ꝺ sen. ꝛ iter. om. iud. q distingit. an iterlocutoria sit modici piudicij, ꝛ possit alias nō sine cāe cognitione, ꝛ sic sine citatione. l. sed si interpellat. §. j. l. diē ꝓferre i ꝑn. l. qualē. §. fi. ff. ꝺ arbi. vbi hř, ꝙ i modicū piudicialibus possit fieri, ꝛ not. in. l. a ꝓcedēte. C. ꝺ dila. ꝛ. s. i dcā fal. xxiij. ꝛ aliter seruetur regula ꝺ q̄. s. in ꝑn. ꝛ subijcit Prepo. ꝙ Bal. i. l. arbitro. ff. q sa. cog. alr distinxit, qꝛ si iterlocutoria fuit executa a pte ꝯ quā est lata, ꝛ nō possit reuocari, nisi pte citata. ita itelligit. l. j. §. j. ff. ꝺ pto. stip. aut nō est executa a pte, sꝫ a iudice, vel nullo mō executa, ꝛ tūc nō reqrat cāe cognitio, vt p Imol. ꝛ doc. in. l. qđ iussit. ff. ꝺ re ind. moderat ēt Prepo. vbi. s. si natura cāe patiat, ꝭm Imol. vbi. s. sꝫ qꝛ alterat, iō ꝭm doc. ibidē reducit istā theoricaꝫ ad dicta ꝛ ꝯclusa in fallē. xxx. s. eo. ad q̄s recurras ꝓ cōplemēto qꝛ ēt oīo ꝑdcā sunt necessaria ad illud mēbrū, qñ index ꝓcessit cā cognita, qꝛ tūc recurrit ad fal. xxiij. qꝛ si modici preiudicij pt alias nō vt. s. ꝛ firmat Prepo. vbi. s. q vltimate in hac materia dicit, ꝙ qñ iterlocutoria fuit mādata executioni a iudice, vel a iure, ꝛ iudex nō ꝓcessit de facto reqrit alteꝝ ꝺ duobus in reuocatione vel cāe cognitio, vel ꝯsensus partiū, hꝫ Bar. in. l. j. in fi. ff. de preto. stipu. ꝛ ĩ. in concordanti. lxxxvj.
312 ¶ † Sexagesimoseptimo fal. quotiēs auctas iudicis, vel superioris snia, vel ꝓmissus reqreret i aliquo iudicio sup ꝑparatorijs indicioꝝ, nō aūt sup decisorijs, ita Bal. in margarita sua i. l. lřa a ibi auctoritas alleg. ff. de bo. pos. in. iij. §. si causa cognita.
313 ¶ † Sexagesimooctauo fal. qñ p extimatores vel dclaratores electos peritos in arte fieret relatio, qꝛ in illa nō exigit ptiū citatio, ita refert Fel. i. c. veniēs lo. j. col. fi. extra ꝺ testi. q plura allegat ad ꝓpositū, vř tñ moderare, qñ fuerūt electi i ꝑñtia partiū, dic vt ibi p eum. faciūt in simili de ꝯsultore q̄ dcā sunt i fal. lvij. s. eo. ti. vide oīo bar. in. l. p ꝯriū. §. fi. ff. ꝺ dot. pleg. in ꝟ. ꝛ p hoc habes p Soci. in. d. trac. arti. vij. ꝟ. xxxviij. facit in simili ĩ. in fallen. cix. in relatis nūcij citantis.
¶ Sexagesimonono fal. hꝫ Fely. in. c. in oi col. ij. i ꝟ. i tex. ibi si te nō audiri ꝛc. vbi. j. citatio est executa. nō opus est alia citatione ad idē, put in jcasu illius. c. ꝙ dicit valde notādum.
314 ¶ † Septuagesimo fal. qñ cōmitteret aliqd decidē. i ꝯsciētia alicuius, qꝛ tūc nō reqrit citatio alicuius ptis. ita no. p Are. in. l. ab executore i fi. ꝑncipij ꝟ. adde ꝛc. ff. ꝺ appel. alle. bal. i. l. fi. col. iij. C. vñ cogna. i. l. j. de reb. cred. in. l. institia. ff. ꝺ iusti. ꝛ iur. lꝫ ꝯriū videat tenere Ang. are. i. §. i bonefidei i aūpe. col. in fi. ꝛ seq. isti. ꝺ act. i ꝟ. ij. ꝑncipalr ē vidē. qđ tñ moderat vt ibi p euꝫ ꝑdicta tñ vř alterare. d. Greg. nata i repe. cle. sepe ꝺ ꝟ. sig. i. §. nō sic tñ in gl. verba ꝭm ꝯsciētiā in ver. an autem is.
315 ¶ † Septuagesimoprimo fal. qñ iterponit decretū sup alienatione rei mino. hꝫ ang. are. i. §. appellant isti. ꝺ act. alle. idē tenere saly. i. l. act⁹. C. ꝺ fer. q̄si illa cāe cognitio, que ibidē adhiberi dꝫ, nō fiat in ꝯdictorio iudicio, ꝛ ideo dt ipse, nemo citat, ꝛ dt ꝙ ista opi. Sali. est de iure verior p. d. l. actus iūcta. l. fi. C. ꝺ fe. lꝫ, dt ipse, opi. ꝯria seruaret i pratica, q̄s hꝫ cū tenuerūt Cy. ꝛ cōiter doc.

ter doc. in. d. l. actus. ⁊ et idē dt, ꝙ decretū ipsuȝ nō posset inter poni die feriata in honorē Dei, quasi vellit inferre, ꝙ bonuȝ sit argu. de actu citationis nō fiēde ad acta q̄ fiūt ⁊ fieri pñt in die solēni, ⁊ feriato i honorē Dei. Scdo vr̄ inferri, ꝙ ois citatio sit actus iudicialis. Tertio, ꝙ in extraiudicia. nō reqrit̄ citatio, ⁊ hec fm cōia, ⁊ post gl. ibi in. d. §. appellant̄ in gl. in vbo sp agētibus ibi eo tpe cōpelli nō debuit ⁊c. q̄ oia sunt notāda tā in pratica q̄ȝ in theorica, lȝ ista dicta possent de iure morderi, sed in casibus spālibus tñ, vt pȝ in discursu istius regule, ⁊ faciūt pro cōi snīa, q̄ statiȝ. j. dicenē. ⁊ seq. fallē. ⁊. lxxxv. idem in oi decreto vbi nō afferē preiudiciū, vt p Soci. in. d. tracta. arti. vij. i casib. vbi nō reqrit̄ citatio in casu. xxvij. ⁊ in eo. articu. in versi. xxij.

316 ¶ †Septuagesimosecūdo fal. fm Ang. in. d. §. appellant̄ isti. de actio. qñ libellus appellatorius porrigit̄ ⁊ iudex illū admittit, quasi sit actus extraiudi. hoc fm eū voluerūt doc. in. l. j. C. de fer. facit. l. miles. §. sexaginta. ⁊ ꝙ ibi not. Bar. ff. de adul. ⁊ assignat rōnē ꝫ Saly. in. d. l. j. q̄ꝛ in appell'. tps est ꝯtinuū, ⁊ currit de momēto ad momētū, ⁊ sic et in tpe feriato. ergo eodē tpe pt interponi, ⁊ hec dicit Ang. fore notāda, ⁊ faciūt ad illationes de quibus. s. pxi. fal. ⁊ de extrain. hr̄. j. in fal. lxxxv. ⁊. cvj. adde Bar. in extra. ad repri. i vbo. de plano, ⁊ sic vr̄ magis act⁹ extind.

317 ¶ †Septuagesimotertio fal. vt refert. d. Alex. in. l. is cui bonis col. i. ff. de vbo. ob. q alle. Bal. in addi. ⁊c. qñ iudex interdicere vellet bonis furioso vel mētecapto, vel pdigo itelligēdo tñ ꝫ eū, qñ eēt notoriū eū esse pdigū, vt not. i. l. j. C. q ⁊ aduer. quos, ⁊ in. c. tua de coba. cle. ⁊ mul. vbi Inn. vex q̄ꝛ ipsemet Alexā. vr̄ alterare, eo q̄ꝛ in notorijs reqrit̄ citatio vt. s. in fal. xxxvij. ⁊ declara vt ibi, ⁊ alle. gl. in. c. ad nr̄am el. iij. de iurein. ⁊ in. c. cū sit roma. de appel. cū ꝯcor. ibidē iō tu adde q̄ dicta sunt in fallē. xxvj. q̄ꝛ si vex est, ꝙ sit mētecaptus frustratoria esset eius citatio q̄ꝛ nesciē qd ꝯdicere. ⁊ iō caute dixit Alex. ibi dū subdit no. per Bar. in. l. scire. ff. de tut. ⁊ cura. da. ab hijs, vbi dicit ꝙ sunt citādi affines ⁊ ppinqui ⁊ nō ipse iuxta not. in. l. hec aūt. in pnc. ff. ex quib. cau. in pos. ea. ⁊ ita pōt intellegi predicta fallē. in prodigo aūt q̄ꝛ ipsi scirēt quid opponere forte et fm mentē Alex. q solū loquit̄ de prodigo, non procederet ista fallentia.

318 ¶ †Septuagesimoquarto fallit fm Lud. de ro. in. l. j. ff. de arbi. col. v. ver. an in snīa super instrō ⁊c. in snīa lata super instrō guarātigiato, prout habemus vnū tractatū specialē de illis instrumētis, ⁊ hoc innuit ipse tenēdo, ꝙ sit mera interlocutoria. Sed fm Ang. dixit Spe. in. l. stipulationū alie. ff. de ver. obli. qui ꝯcludit illam esse interlocutoriā, sed habere vim diffinitiue dixit reqri citationē dic vt per. d. Lud. vbi. s. Sed meo iudicio me referrē ad dicta in fallē. xxiij. s. eadē regula hec adde ad dictū tracta. de instris guarantigionatis in. ij. parte in. q. iij. inci. modo hijs ita ⁊c. vbi dubitat̄ de dicta fallētia, ⁊ tñ nihil boni ibi decidit̄, refert tñ Bar. in. l. a diuo pio de re iud. Ang. in. l. q restituere. ff. de rei vendi. ⁊ Bal. in. l. ab execu. ⁊c.

319 ¶ †Septuagesimoquinto fallit in interlocutoria quo ad iudiciuȝ incohoandum, ita Bal. in. l. j. C. de sentē. ex peri. reci. quem refert ⁊ seqt̄ Lud. in. d. l. j. ff. de arbi. col. iij. in vbo. credo tñ, ꝙ nō viderit Bal. ⁊c. vbi nitit̄ federe distinctionis, ꝫ qua. s. in fallē. xxij. ꝯcordare Inn. in. c. auditis. extra de pcur. q voluit nō requiri citatio interlocutoria cū opi. Bar. in. l. si opus nouū de no. ope. nun. p ḡnalē regulā. l. de vnoquoq; de qua. s. vnde pcedūt oēs iste fal. ⁊ tādē se reducit ad ꝯcordiā p me fcāȝ. s. i. d. fal. xxij. ⁊ ad istā vid. s. i fal. j. i addi. mea, q̄ i ordine isto dicebat̄ ꝫ ⁊ p ista fal. alle. Lud. casuȝ i. l. diez pferre. i pn. ff. arbi. ⁊ Soci. in. d. tracta. articu. vij. in casibus vbi nō requirit̄ citatio in. v. casu. alleg. Old. in cōsi. cxx. Bal. in. l. ea que. C. qñ ⁊ qñ iud.

320 ¶ †Septuagesimosexto fal. in scrutinijs in doctorādo, vt per doc. in. l. magistros. C. de pfesso. ⁊ medi. li. x. q̄ꝛ dñt fieri in secreto, vt docet pratica, ⁊ q̄ꝛ eoꝝ scrutiniū multū ꝯsistit in eoꝝ ꝯsciētia, ⁊ iō multū faciūt dicta in fal. xiiij. ⁊. lxx. ⁊ si dicat̄ examinatio testiū fit in secreto, ⁊ tñ requirit̄ citatio. l. si qñ cū si. C. de test. Sol. lȝ requirat̄ in actu iuramēti pstādi testibus. nō tñ exigit̄ in actu ipso examinationis, vbi per doc. ⁊. j. in fallen. cij.

321 ¶ †Septuagesimoseptimo fal. qñ in vlti. die termini cōpromissi quis arbiter prorogaret terminū. ita do. Grego. Nata in repe. cle. sepe. de verbo. signi. in. §. ⁊ q̄ꝛ in gl. in ver. ad id col. fi. illius gl. in ver. ⁊ ex eadeȝ doctrina per auctoritatē Bal. in auc. ei qui. C. de tēpo. app. ⁊ Lan. in repe. c. qm̄ ꝫ de proba. in gl. in terlocutiones. col. xxxiiij. faciunt i simili, que dicta sunt. s. in fallen. lxi. ⁊. xxviij. faciūt que voluit do. Fran. de cur. in repeti. l. admonēdi. ff. de iureiur. in col. xxi. in ver. ⁊ sic magis vr̄ cōis, vnde ⁊c. q et loquitur in snīa iudicis ordinarij, vel delegati.

322 ¶ †Septuagesimooctauo fal. in impetratione rescriptoꝝ, priuilegioꝝ, ꝯcessionū ⁊ similiū, de quibus late p Fely. post Canon. doc. in. c. cū olim de re iudi. ⁊ quasi simile dictū fuit. s. in fallen. li. per Panor. in. c. causam que col. i. de rescrip. faciunt dicta. s. in. iiij. fallen. Paul. in consilio. lij.

323 ¶ †Septuagesimonono fal. in reo appellāte, qui non proseqt̄ appellationē in statuto, imo fuit ꝯtumax, q̄ꝛ si liquet de cā, pōt deueniri ad diffinitiuā, ⁊ si nō liqueat ꝯstituatur verus possessor actor, vt extra de dolo ⁊ ꝯtu. in. c. prout. ⁊ vt lite nō ꝯte. i. c. qm̄. §. in alijs. si vbo actor appellās fuerit ꝯtumax poterit procedi ꝯ ipsuȝ ad testiū receptionē. ⁊ ad diffinitiuā snīam, vt extra de dolo. c. cāmq; ⁊ not. in. d. c. prout ista sunt verba formalia gl. in vbo peremptorie in. c. sepe. extra de appel. q̄ȝ sequnt̄ oēs cañ. ⁊ magistraliter distingue, vt in gl. fi. ⁊ magistra. i. d. c. pnt, adde Panor. in. c. cum cā extra de re iud. col. v. in. versic. venio ad glo. ⁊ oppo. contra tex. in solut. prima.

324 ¶ †Octauo fal. qñ qs vellet vti puilegijs matrimonij, ⁊ maxie vbi ageret̄ de materia peccati, q̄ꝛ oia que tendunt ad exclusionē peccati ⁊c. vbi hr̄ p Fely. in. c. iurauit post gl. primā ⁊ et in vlt. not. de pba. allegat Inn. in gl. ij. in. c. tenor. de re iudi. qḋ dicit perpetuo notandū, ⁊ extendit ad testes ⁊c.

325 ¶ †Octuagesimoprimo fal. qñ iudex vellet eadē die supplere nō solū circa exp. sed et circa accessoria, qḋ pōt supplere eadē die, vt hr̄ in. l. paulus. ff. de re iudi. ita Bal. in. l. termino in versicu. sed nunquid ista taxatio. C. de fruc. ⁊ lit. expē. Quod moderat, qñ fit incōtinēti, nō aliter, ⁊ hec qñ citatio ꝯtinebat certā horaȝ a lias aūt tota die. adde que dixi. s. in fallē. xvij. ⁊ supple ibi dicta in mea additione, que multū not. in practica adde que hn̄r in. l. sancimus. C. de iudi. per Alex. in. l. fi. §. lucius. ff. de dam. in fec. col. vj. ⁊ seq. vbi dr̄ snīa mulcte, in q̄ vr̄ ꝯcludere, ꝙ nō possit quis mulctari sine noua citatione fm magis cōia, ⁊ ista est magis ḡnalis fallē. q̄ȝ illa. xvij. s. eo. ⁊ idē in qualibet interlocutoria que ferē cū diffinitiua, q̄ꝛ est pars illius, ⁊ sic vȝ ad omnia citatus ⁊c. barba. q loqt̄ in declaratione in ꝯs. xviij. col. ix. in. j. vol.

326 ¶ †Octuagesimosecūdo fal. qñ citaret̄ vniuersitas, q̄ꝛ sufficit ꝙ fiat maiori parti, de vniuersitate, vel collegio, nec requirit̄ ꝙ tota vniuersitas, vel collegiū totū ꝯgreget̄, Bal. in. c. j. de milite vassal. Archid. in. c. cōmessationes. xliiij. dist. dt sufficit fieri maiori pti. Sed Lud. in suo. singu. dcclxviij. incipien. an citatio ⁊c. mirat̄ de rōne ⁊c. de quo tñ vide q̄ late examinat Soci. in tracta. predicto de cita. articu. xx. in. q. xx.

327 ¶ †Octuagesimotertio fal. ḡnalr loquēdo, qñ a iure cōi, vel a iure munici. pp enormia cōmissa inferret̄ snīa ipso iure, q̄ꝛ tunc nulla requirit̄ citatio, vtputa de iure in casu. c. j. de biga. in. vj. in clerico facto incapace pp bigamiam, qui exutus oi priuilegio clericali, dicit glo. ibi de bigamo vere, q̄ꝛ duas duxit vxores, vel interpretatiue, vt q̄ꝛ ꝯxit cū vidua, vel corrupta ⁊c. Itē do exemplum in. c. si qs suadēte. xvij. q. iiij. in pcutiēte clericū, q̄ꝛ incurrit excōicationē sine alia citatione, vel monitione, qḋ. c. recipit plures moderationes, vt ibi in gl. in verbo. manus, lȝ ex ꝓpositū nr̄m. Itē aliud exēplū in. c. ad falsarioꝝ extra de crie fal. vbi falsificātes lr̄as summi Ponti. sunt excōicati ipso iure sine alia citatio. vt ibi in tex. iuncta gl. iij. ⁊ ibi extēdit̄ ad fauores. Itē in casu. c. j. extra dt loca. vt ibi iuncta gl. Itē in alio exēplo, vt in. c. i. ⁊. ij. xxiij. q. i. in heretico ⁊c. Idē qñ aliq̄ dispositio a statutis, ⁊ decretis ducalibus imponit̄ ipso iure ⁊ nō expectat̄ alia snīa que dicta sunt in. vi. ꝯcor. in fallē. lxxxiiij. adde. j. in fallen. lxxxvij. ⁊ seq. p pdcā fal. vid tex. i. c. rephēsibilis vbi Ab. anti. ⁊ alij ex dt ap. facit gl. i cle. ij. dt pe. d. Ant. i. c. vr̄a de coba. cle. ⁊ mul. ȝab. in. c. extirpāde de pb. q̄ oia declara ⁊ limita, vt p Soci in. d. trac. arti. vij. pn. in casibus vbi requirit̄ citatio. xxxi. ⁊ in casibus vbi nō reqrit̄. xij. in prolatione sententie super illo, q̄ꝛ pars est citanda.

328 ¶ †Octuagesimoquarto fal. i notorio, q pōt dare instra, vel copiā ipsoꝝ ptib⁹, vl exhbēri p deputatū dt archiuio publi. ita vt fidē faciāt, q̄ꝛ pt fieri sine citatione ptis, ita pulchre. d. Frā. Car. flo. i suo ꝯs. lxxij. ici. redēptoris ⁊c. sigilatiȝ ad singula dubia rñ. in. i. ⁊c. in. iij. col. vbo. ad tertiū vbi pulchre. ⁊ qrit qd dt pductione statutoꝝ, lȝ illud nō affirmet, dic vt ibi late p eū, ⁊ tādē rō ei⁹ finalr reducit̄ ad fal. s. xxvi. lȝ alleget ꝯcor. Gui. dt suza. i auc. si qs i aliquo. C. dt edē. ꝫ bar. ibi ꝯ tȝ, ⁊ hāc fallē. clarius approbat Fely. i. c. cū. p tabel. dt fi. istr. col. i. i fi. vbo. iij. qrit, cū moderatione tñ dt q ibi p eū, ⁊ alle. car. in alio ꝯs. lxxiij. ici. tirius ⁊c. ꝫ ꝯriū vr̄ ipsemet Fely. voluisse i. c. fi. e. ti. dt fi. istr. vbi facit relaȝ i ꝯriū ⁊ ponit. vi. fal. i qb⁹ pt verificari ista fal. ⁊ vbiq; alle. dicta p eū. i. c. albe. dt test. vbi dt, ꝙ vidit ex h capite irritasse q̄ȝplu

ra instrumenta insinuationum factarum sine citatione ꝑ dictaꝫ regulã, ꝑ Soci. in. d. trac. in arti. v. q. ix. vbi late, ⁊ ꝯ reglãꝫ. q̃ꝫ moderat̃ tribus moderationibus, varius ẽt fuit Fely. in. c. accepimus. in vlt. ver. de fide instr. lꝫ subtiliter loquẽdo possit subsisteri loquẽdo in diuersis casi. vt ibi ꝑ eũ, sed magis ample loq̃t in. c. cũ. ꝑ. tabellio eo. ti. col. j. in. fi. ⁊ in. c. fi. col. ij. in fi. ⁊ seq. ⁊ maxime, qñ extrahit̃ ꝑ illũ met notariũ, q rogatus est, ⁊ ibi de regula cũ fallẽ. in col. iij. in. d. c. fi. adde q̃ hñr in auc. si qs in aliquo. C. de edẽ. ⁊ in. l. si eo tpe. C. de remis. pig. ⁊ in aucten. si omnes. C. si vt se ab hered. absti.

329 ¶ † Octuagesimoquinto fallit, qñ iudex ordinarius ꝯferret beneficiũ vacãs ꝺ iure, qꝛ vtit̃ iure suo, ⁊ nemini facit iniuriã ⁊c. c. cũ ecclesia. de elec. nec ꝑ collationẽ, cũ fiat extraiudicialiter, ⁊ ex illo actu nõ fit ꝑiudiciũ possessori, si qꝺ hꝫ, nimirꝫ si fit ꝑte nõ citata, sed cũ deuenit̃ ad aliquẽ actũ, qui posset preiudicare possessori, qꝛ tũc possessor citãdus, puta si fienda sit declaratio, ꝙ talis sit priuatus tali bñficio, vel si dãda est possessio, ita ꝙ ipe possessor spoliaret̃. c. lꝫ de ꝓbẽ. in. vj. ⁊ ꝙ sit actus extraiudicialis apparet, qꝛ põt expediri ꝑ eũ q nõ est iudex talis collatio. vñ in ea nõ hꝫ locũ. c. fi. de elec. in. vj. ⁊ ibi not. in gl. fi. Qñ aũt actus expedit̃ extraiudicialiter nõ opus est aliqua ꝑtis citatione, vt ꝑ Inno. in. c. fi. de trãsla. ꝑ. qꝺ est singulare in eo qꝺ ꝓbat̃ ibidẽ, ꝙ ẽt si examinatio fiat ꝑ cõmissariũ, nõ expedit partẽ citari, simile ẽt dr̃ in executore mero beneficiali, ꝙ nõ tenet̃ assumer̃ partes iudicis si nõ vult, vt no. Inno. in. c. fi. de ꝓsum. ⁊ no. gl. i cle. vna. de offi. dele. lꝫ eius gesta nõ teneãt in preiudiciũ aduersarij ideo audit̃ opponens ẽt post dõm ẽt sine appellatione, vt dicit Inno. in. d. c. fi. datio vero possessionis est magni preiudicij, cũ magnũ sit cõmodũ possessionis. vt in regula cũ in pari de regu. iur. in. vj. §. cõmodũ insti. de interd. ergo si dꝫ eijci possessor, est citãdus ⁊ audien. in iure suo. d. c. licet ẽt si h̃ fierent ꝑ epm. c. cũ querẽte de resti. spo. ⁊ tenet̃ interdicto vñ vi, sicut quilibet priuatus vt ibi, ⁊ in eo casu nõ dr̃ iudex, ⁊ potuisset ei de facto resisti, vt not. gl. pe. de offi. deleg. ex literis. Cy. in. l. ab executore. C. ꝺ appel. vbi declarat. d. gl. Ang. are. in. d. §. quadrupli. ⁊ in. §. penales insti. de actio. Bal. in. l. vt vim. ff. de insti. ⁊ in. Bar. in extrauag. ad rep. in verb. rebellando ꝑ. l. prohibuit. C. de iure fis. lib. x. Bal. in. l. ij. C. si ꝑꝑ pub. pensit. per Dy. in regula qꝺ qs in. vj. qꝺ tñ moderat̃ per Bar. ⁊ doc. i. l. iiij. ff. ad. l. iul. ma. doc. in. l. fi. C. de malefi. ⁊ mathema. Cyn. in. l. j. in fi. C. vñ vi. Ang. in trac. mal. in gl. fama publica in addi. prepo. in. c. cũ cessante de appel. ⁊ in ꝑdictis iuribus vr̃ fieri distinctio an in facto reiterabili vel nõ ⁊c. sed nihil ꝯriat̃ ꝑdictis vidimus in fallẽ. vi. in vlti. fallẽ. circa fi. Nec ob. si dicat̃, ꝙ ꝯstitutio fingat, ꝙ habeat possessionẽ pro derelicta, ⁊ sic ꝑdiderit illã. ff. ꝓ derelicto per totũ. Inno. in. c. veniẽs de renũ. qꝛ rñdet̃ ꝙ talis fictio nõ hꝫ locũ in possessio. quo ad effectũ excludẽdi defensiones. ff. ex quib. ca. ma. deniqꝫ. ⁊ ibi in gl. ij. qꝛ circa ea que sunt facti, nõ fingit̃. lꝫ circa hoc aliqui eã reprobent. Sed põt saluari ab omni intellectu, vt dicamus ꝙ nõ fingit̃ circa fcã quo ad effectũ, q surgit immediate ex ipsa facti veritate, nã cuꝫ veritas facti exhigit̃, nihil operat̃, ⁊ sic est in casu isto. nã dũmodo apud aliquẽ sit veritas possessionis, nõ dꝫ sibi auferri eo nõ citato ꝑ ꝑdicta, ⁊ in hoc nõ est possibile ꝺ iure fingere quẽ desijsse possidere. quo ad h̃ vt excludatur ab eius defensione, qꝛ esset iniquũ, ⁊ ꝯ ius naturale, clemen. pastoralis de re iud. ⁊ dixi. s. in regula, ⁊ sic ad hoc inducẽ duꝫ requirit̃ veritas, ꝙ vere ꝯstituerit possessorẽ, quo casu si datur talis possessio eo nõ citato nõ est aliqua iniqtas, qꝛ volẽti nõ fit iniuria, vt in regula scienti de reg. iur. in. vj. ergo in sola collatione beneficij ꝓcedit. s. scripta fallẽ. ⁊ i actu ex̃iudiciali, faciũt q̃ dixi. s. in fallẽ. xl. Car. flo. in ꝯsi. cxxxij. inci. redẽptis ⁊c. duo sunt vidẽda ⁊c. Adde. s. dictis in fallẽ. lxxi. ⁊ seq. intelligẽ tñ, ⁊ limita istud, qꝺ dr̃ de possessio. vt. j. ꝓxima fallẽ. ⁊. j. in. c. vi.

330 ¶ † Octuagesimosexto fallit, quotiẽs in ꝓcessu aliquo esset ꝑs citata, in quo veniret necessario tradẽda possessio alicui, qꝛ possessio posset alteri tradi, qꝛ sufficit ꝙ in ꝓcessu, vbi agitata fuit cause cognitio, pars fuerit citata absqꝫ eo, ꝙ requirat̃ citatio in ipso actu traditionis posses. ita pulchre ⁊ no. Gemi. i. c. lꝫ. lo. ij. incipit lꝫ eps extra de prebẽ. ⁊ alle. cõcor. qꝺ not. ad limitationẽ ꝑdcõꝝ. s. ꝓxi. fallẽ. ⁊ ad. l. meminerit. C. vñ vi, qꝺ ꝑꝑetuo no. qꝛ a paucis inuenio ita subtiliter declaratum hunc passum.

331 ¶ † Octuagesimoseptimo fallit, qñ filij puniunt̃ ꝑꝑ delictũ patris, vt in crimine heresis, vt in. c. vergẽtes. ⁊ in. c. excõicamus lo. j. extra de here. idẽ in crimine lese maiesta. vt in. l. qsqs. C. ad. l. iul. ma. qꝛ puniunt̃ filij ꝑꝑ delictũ parẽtũ absqꝫ eo ꝙ citentur in toto ꝓcessu ⁊c. Sed istud credo ꝓ sit, qꝛ ꝓuenit ex legis dispositione, que lex ipso iure irrogat penã, vt dicet̃. j. ꝓxi. fallẽ. ⁊ magis ꝯ̃naliter dictũ est. s. in fallẽ. lxxxij. adde ẽt Fely. in. c. ij. de test. in sua rel̃a sup notorio in fal. xiij. ⁊ vlti. illius regule.

332 ¶ † Octuagesimooctauo fallit, qñ princeps monitus. j. annũ no let expellere hereticos a sua ꝓuincia, vt in. c. excõicamus. lo. j. extra de here. sed istud potius incidit in fallẽ. lxxxij. s. eo. ⁊ similiter fallẽ. ꝓcedẽs iõ nõ insisto. Adde ad not. ꝑ doc. in. l. j. C. de sum. trini. ⁊ ibi per Alberi. ⁊ alios.

333 ¶ † Octuogesimonono fallit, in ꝯtumace vero ⁊ notorio. per. c. auditis de ꝓcur. ⁊ hr̃ in. d. c. nostrã. lo. iij. de iure iur. Spec. vero eo. ti. §. sequit̃. ver. sed nunquid tꝫ ꝯ ꝑ no. in. d. c. ad nr̃am licet Jo. an. reprobet dictã alleg. qꝛ nõ loq̃t in notorio ꝯtumace sed in delicto, vel facto notorio, ⁊ sic ꝭꝫ Jo. and. gl. ij. ibi que vr̃ tenere ꝯ̃riũ, nõ loquit̃ in casu fallẽ. ꝑdicte. Contumax tñ in vno articulo nõ est nec dr̃ ꝯtumax in alio, vt per Jo. an. in addit. ad Spec. eo. tit. §. viso. ver. sed nunqd, licet possit alteri per ea que hñr in cle. j. de dol. ⁊ ꝯtu. ⁊ posset alterari. vt. s. in fallen. xxiiij. Sed aduerten. qꝛ dixi in vero contumace ⁊ notorio, qꝛ apposui duas qualitates importãtes aliter, ⁊ aliter, qꝛ dum vr̃ verus cõtumax importat necessario precessisse aliquã citationẽ, qꝛ nõ citatus nõ põt esse ꝯtumax, vt in. l. ꝯtumacia. ff. de re iud. ⁊ in toto tit. extra de dol. ⁊ ꝯtu. ⁊ in antiq. ⁊ in cle. maxime in. c. prout cũ si. ideo est necesse recursum habere ad fallen. s. in. x. ⁊. xj. ⁊. xvij. ⁊. xviij. ⁊. lxxxi. ⁊. lxxxvj. Scd̃o dixi ⁊ notorio, qꝛ ista qualitas per se sufficeret, vt dixi. s. in fallen. xxxviij. ⁊ alijs ibi alleg. Et qꝛ vario modo locuti sunt doc. ⁊ gl. in hoc articulo, an in notorijs requirat̃ citatio vr̃ media via eligẽda ꝭm Maria. soci. in. c. cũ olim de re iud. Nã si sit tale notoriũ, ꝙ nõ offuscari potest, ⁊ certũ est ꝙ nulla cõpetit defensio, ⁊ tũc procedat supꝛascripta fallẽ. aut est tale notoriũ, ꝙ põt tergiuersari aliqua verisimili excusatione, ⁊ tũc reqrat̃ citatio vt ꝑ Maria. soci. in trac. de cita. in rub. de dilla. arti. vij. principali. col. j. ver. iiij. procedit, ⁊ sic ꝯcordant̃ opiniones ꝯ̃rie, faciũt not. in. l. creditor. §. iussus. ff. de appel. ⁊ dixi in. vj. ꝯcordãti. s. eo. in magna regula appellationis. in fallen. ij. ⁊. iij. ⁊ in princ. ante regulam ipsam ⁊ ita vr̃ cõcludẽ. ꝭm cõia, adde tñ illã aliã qualitatẽ de qua. s. in. d. fallen. xxxviij. s. qñ cõstat iudici ⁊c. ⁊ adde his que hñr in. c. j. ⁊. fi. §. j. de offi. dele. in. vj. ⁊ ibi doc. in. c. referente de ꝓbẽ. iij. qꝺ. ix. ꝑ tot. tit. in. c. ad nr̃aꝫ. el. ij. de iureiu. ij. q. j. de manifesta. ⁊ ꝑ Jo. and. in addi. ad Spe. de not. cri. in rub. ⁊ cõcordantes vide in. vj. cõcor. in prin. ⁊ in. d. fallen. que breuitatis gratia hic addan

334 tur, q̃tum attineant ad hunc propositũ. † Adde ẽt ad ea que habentur per Maria. soci. in. d. rub. de dilla. in articu. v. principali. in. q. xxix. ⁊ in articu xxvij. in. vj. q. principali in ver. circa tertiũ membrum principale, vbi vr̃ dicere, ꝙ qui appellat ab interlocutoria nõ dꝫ amplius citari, cuꝫ dicat̃ verus ꝯtumax ꝑ. c. ij. de dol. ⁊ ꝯtu. in. vj. dic vt ibi per eũ ⁊ ꝑ eũdẽ in. d. arti. ⁊. q. in ver. circa. ij. qꝺ. istius sexte q̃nis, alleg. gl. in. l. fi. ff. de resti. in integ. ⁊. c. de illicita. xxiiij. qꝺ. iij. ⁊ alia plura allegat, ⁊ vide supra fallen. xxiiij.

335 ¶ † Nonagesimo fallit, quando iudex volens est fauorabilis alicui partiũ, ⁊ peremptoriũ ex officio suo ꝓrogasset in diẽ seq. iuridicã, vt hr̃ in. c. ꝯsuluit. de of. dele. qꝛ tũc sine alia citatione posset in die seq. ꝓferre sniaꝫ. Adde q̃ hñr ꝑ Pan. in. c. cũ dilecti. col. x. in. ver. aut habebat cõpetẽtẽ terminũ ⁊c. extra ꝺ dolo ⁊ ꝯtu. Istud vr̃ extẽdere Fely. in. c. cũ inquisitionis. §. fi. col. vij. in fi. extra de accu. vbi dixit, ꝙ lꝫ illud. c. ꝯsuluit loquat̃ de vna die, ꝙ nõ tñ negat, quin possit iudex, si vellet prorogare in tertiã ⁊ quartã diẽ ⁊c. ⁊ hoc ꝑꝑ ꝯtumaciã ⁊c. Istud esset not. dictũ ⁊ singulare si verꝫ, sed ꝯ̃riũ credo verius, qꝛ vlteriori die pars nõ reperit̃ citata ꝑ reglãꝫ nr̃aꝫ. s. in prin. ⁊c. Preterea premissuꝫ ad tps ex spãlitate vr̃ post ꝓhibitũ. l. cuꝫ pretor. ff. de iudi. cũ si. Itẽ qꝛ nobis de vento seruiret dispositio. d. c. si verꝫ ẽet dictũ Fely. de iure. Itẽ qꝛ nõ dr̃ ꝯtumax vlterioribus diebus ⁊c. qꝛ nõ citatus vt. s. itẽ qꝛ si bene videat̃ ꝯ̃rius fuit sibijsi in determinatione q̃nis seq. ibi ꝑ eũ, dũ loq̃t, qñ fuit assignata hora ⁊c. nisi ipsum saluãdo dicas, ꝙ illa qꝺ ẽ limitatio ad eius dictũ que ꝑꝑetuo no. qꝛ noua ⁊ vtilia in practica reperies. Adde omnino ad ea q̃ voluit Alex. in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dam. infec. in col. xvj. ⁊ seq. vbi late examinat materiam. d. c. consuluit per regulam ⁊ fallen. ⁊ aliquid in col. ix. ⁊ sequenti.

336 ¶ † Nonagesimoprimo fallit qñ aliqs peteret rescindi trãsactionẽ, vel aliũ ꝯctum, qꝛ non est necessaria citatio ipsoꝝ testiuꝫ tanq̃ tractet̃ de preiudicio eoꝝ, ita Inn. in. c. verum in fi. apparatus extra de fo. ꝯpe. Spe. in titu. de teste. §. j. in versi. sed pone, Bal. ⁊ Ang. in. l. lucius. ff. de his qui no. infa. hr̃ ꝑ nouis. in. l. si ex

in.d.tracta.citat.ar.v.in prima.q.ꝛ secunda.

337 ¶ †Nonagesimosecundo. Fallit ẜm doc.in.l.fin.C.de edi.di. adri.tol. Qñ qs peteret missionē i possessionē decretalē ex testō nō viciato, nō cãzelato, nec in aliq̃ sui pte suspecto alicuius here ditatis, ꝛ q̃ nō possideret ab aliquo. vt ibidē late p doc. vel etiā ẜm aliquoꝝ opinionē. Intelligēdo ꝛ faciēdo differētiā in modo petēdi illā bonoꝝ possessionē, qꝛ si petat sola declaratio posses sionis, pcedat ista fallen. petit vlterius heres se realiter mitti in possessionē alio possidēte, ꝛ sit necessaria citatio p supraſcriptaꝫ regulā, ꝛ ibi ēt tradit̃ modus citādi siue in gñe, siue in spē, qñ dꝫ fieri, vt.s̃. Soci. in tracta. preallega. arti. vij. in casibus vbi non exigit̃ citatio in quarto casu. Alias aũt qñ fieret preiudiciũ pos sessori semp possessor venit citandus vt ibidē p Soci. in.d.arti. vij. principali in prima.q.q allegat.c.lꝫ de prebē. in.vj.ꝛ.c. ꜫter quatuor de ma.ꝛ obe.ꝛ in.d.l.fi. Bar.ꝛ Bal. in.l.si deserta C. si pp pub.pensi. Adde ad ea q̃ dicit Papien. in pratica in for ma libelli quo petit̃ hereditas ex testō in glo. quare ꝯ predicta ꝛ.s̃.eadē regula fallen.xxxvj.ꝛ ad ꝯsi.Bar. in ꝯsi.lxxxxi.icipit in dei ꝛc.in.q.ꝛc. qd̾ tñ ꝓsequere vt p late tradita p Barba. in rub.C.q admit.carta.viij.ꝛ sequētibus, q latissime declarat iun cta tñ.q.fi.ꝺ qua ibidē p eũ, q bñ loquit̃.ꝛ adde ad dicta p Jo. de imo. in.l.tabulaꝝ in.§.si dubitet̃.ff.quē ad.testa.ape.q in si mili dicit, qñ petuntur tabule aperiri, seu testamentum, ꝙ nō de bet aliquis citari, ꝛ ibi quomodo intelligatur, dic vt ibi.

338 ¶ †Nonagesimotertio. Fallit in eo ad cuius instātiā mittitur citatio, qꝛ citans ad eũdē actũ ꝛ terminũ vr̃ citatus a iure absqꝫ alia citatione, ꝛ multo magis si esset presens, vt.s̃. in fallen.v.ita socinus vbi.s̃.in.d.articu.xxvij.in.vj.q.principali in versicu.itē nono oīs citatio ꝛc.faciunt not.in.c.j.de dol.ꝛ ꝯtu.in.vj.ꝛ ibi dicit glo. ꝙ maior est ꝯtumacia actoris q̃ rei, si nō cōparet ꝛc. Adde ad Ale.i.l.si finita.§.iulianus col.ix.ꝛ seq.ff.de dã.isec.

339 ¶ †Nonagesimoquarto Fallit, quotiens sumus in actu.i quo incipi pōt ab executione, ẜm Bal.in.l.de pupillo.§ meminisse. ff.de no.oper.nun.ꝛ in repertitio.d.l.nec qcqꝫ.§.vbi decretum de offi.pcon.ꝛ lega.put ēt dr̃ in debitore fugiēte i.l.fi.C.de ser. in.l.ait pretor.§.si debitorē.ff.de his q̃ in fraud.cred.cũ si.ꝛ di cet̃.j.post fallen.qñ allegabo do.Jo.de puteo in.l.vinũ.ff.si cer. pe.col.fi.i illo articu.an inutilis citatio vel libellus viciet actũ. vbi nō requirit̃, idē in quolibet alio actu.idē qñ emphiteota vel let ingredi propria auctoritate ipetrādo a iudice licētiā, vt p Ja sonē in.l.ij.C.de iure emphi.in col.l.in ver.subdit tamen Bal. hic ipressum.de anno.Mccccxxxviiij.Papie.ꝛ vr̃ alterare.

340 ¶ †Nonagesimoquinto. Fallit, vbicũqꝫ ius seu statutũ exigit iustificationē actus iā celebrati post ipsius actus celebrationeꝫ, qꝛ tũc in ipso actu celebrādo nũqꝫ exigit̃ citatio partis. ita bal. in.d.§.vbi decretũ.s̃.proxime allega. qd̾ infert ad statutũ florē. quo cauet̃ ꝙ captura debitoris debeat iustificari infra triduuꝫ, qua iustificatione facta pōt debitor capi sine alia citatio. facit quod not. Bal. in rubri.C.comi.vel epi.secũdũ Socy.in.d.tra cta.artic.vij.in casu.ix.faciunt.d.s̃.proxi.fallen.ꝛ fallen.xcix.

341 ¶ †Nonagesimosexto. Fallit, qñ iudex vellet capere informa tiones puta ad se informādũ de stillo curie, qꝛ hoc facere pōt in camera nō citata parte, Cy.in.l.ij.C.q sit lōg.ꝯsue.ꝛ florianus post Bar.i.l.iij.§.fi.ff.de testi.vbi hr̃, ꝙ vello leuato pōt ex suo officio ab aduocatis ꝛ pcuratoribus dādo eis iuramētũ se infor mare, Socy.vbi.s̃.in casu.x.ꝛ idē qñ vellet assumer̃ informatio nes de ꝯsuetudine ciuitatis.ita Fely.in.c.ij.de testi. in fallen. xij.allegat.d.Anto.in.c.fi.de ꝯsue.in pe.carta versi.ad pmũ.

¶ Nonagesimoseptimo. Fallit, in alienatione iuris sui, secũdũ Socy.vbi.s̃.in.d.trac.arti.vij.in casu.xj.allegat not.p eũ in.c. multa extra de prebē.in.iij.q.principali in declaratione.xx.

342 ¶ †Nonagesimooctauo. Fallit, qñ ferret̃ sñia ꝯ illũ, qui fregit arestationē, vel fregit carceres, vbi erat positus pro maleficio, ꝛ aufugit, qꝛ nō requirit̃ citatio, p.c.cũ qui in fi.de dolo ꝛ contu. in.vj.arguēdo a simili qꝛ vt dictũ est.s̃. in fallen.xliij.ꝛ.lxxxix. Appellans ab interlocutoria nō est vlterius citādus, ergo mul to magis in casu isto, si aufugit nō vr̃ hr̃e aium veniēdi ad iudi ciũ, ꝛ sic lōge fortius vr̃ operari fuga carceris, vel arestationis, cũ plus sit factis q̃ verbis demōstratio, facit glo.j.in.c. dilecti lo.ij.extra de appel.faciũt q̃ not.in.l.admonēdi.ff.de iureiu.itē faciunt a forciori que.s̃.dicta sunt in fallen.lxxxix.

343 ¶ †Nonagesimonono. Fallit ẜm ipm Socy.in.d.trac.i arti. vij.principali in casibus, vbi nō requirit̃ citatio vcꝫ in pnũciat. seu declaratione, q̃ fit, ꝙ iussus i iudicio, q noluit rñdere, habea tur p ꝯfesso, ẜm dispositionē.c.ij.de ꝯfes.in.vj.qꝛ in tali decla ratione nō exigit̃ citatio, eo qꝛ talis nō pōt purgare morā, ꝛ sic nulla pōt sibi ꝯpeter̃ defensio. allegat Jo.de imo.i.l.si finita.§. si plures.ff.de dã.isec.vbi dicit, ꝙ stāte statuto, ꝙ bis citatus cũ cominatione, ꝙ veniat ad rñdēdũ positionibus, nō veniens ha beat̃ p ꝯfesso, ꝙ iudex absqꝫ alia citatiōe illo sic existēte ꝯtuma ce, pōt declarare ipsas positiōes hr̃i p ꝯfessatis lꝫ Socyn. ipse aliqualiter dubitet, iō se remittit ad dicta p eũ in titu.de ꝯfe. in mr̃ia positionũ.et idē do.Jas.vt.s̃.retuli dubitat i.d.§.vbi decre tũ in fallen.xj.Sꝫ qꝛ loquit̃ solũ in illo casu, ꝛ Socy. loqtur ge neraliter, iō nō reddit̃ suplua ista fallen.qꝛ idē iuris est i oibus iussibus iudicis vel statuti, ꝛ maxie ẜm pdicta, ꝛ q̃ dixi.s̃.i fallē. xxvj.ꝛ facit fallē.xcv.s̃.ꝛ maxie, qñ fit iussio ẜm dispositionem, iuris communis, cui resisti non potest.

344 ¶ †Centesimo. Fallit qñ piculũ eēt in mora.qñ iudex pōt pro uidere sine partis citatione, puta qñ videt partes deuenire ad arma, vt in.l.equissimũ.ff.de vsufru.ar.in.l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de no.ope.nũ.ꝛ sequit̃ Jo.de imo.in.l.de vnoquoqꝫ.ff. de re iud.quē refert Socy.in.d.arti.vij.in casibus vbi nō req rit̃ citatio in casu.xxj.q̃si in fi.faciũt.d.s̃.in fallen.xliij.dicet̃ ali qd̾.j̃.in.cxj.Et ob hanc cãm dixit do.And.barba.in suo consi. lviiij.in.j.volu.ꝙ solũ i casu necessitatis v̾ificat̃ opinio illoꝝ, q tenēt cantionē eē ꝓstādā iudici sine citatione ptis qd̾ tñ late exa minat ꝛ reprobat illoꝝ opinionē, nisi in casu pdicto, ꝛ not. dictũ ꝯsiliũ barba.qꝛ ponit plura fundamēta, incipit clemētissimi dei p̃ris in col.iij.in fi.vbi multa bona, vel posset poni exēplũ vbi cũqꝫ actor timet ꝺ morte, vel absentia testiũ, ꝛ eius aduersarius eēt psona terribilis.ita Fely.in.c.ij.de testi.in fallen.vj.i regu la q̃ facit sup notorio ꝛc.ꝛ allegat plura ꝛ moderat.dic vt ibi p eũ, ꝛ p corsetũ in suis singularibus in lr̃a, t, ibi testis.ꝛ incipit i lo co ꝛc.vbi pulchre.vbi allegat cōcor.maxime glo.ꝛ Alexan.

345 ¶ †Cētesimoprio. Fallit ẜm ꝓfatũ Socy.vbi.s̃.prox.in casu. xxxiij.in articuloꝝ admissiōe, qñ iudex examinatis articulis an essent admittēdi vel nō, ꝛ examinatis exceptionibus ptis aduer se, in qbus casibus reqrit̃ citatio, vt dixit in.d.arti.vij.c.vj.ꝛc. Naꝫ scā tali examiatōe iudex vult illos admittere, pōt sine alia citatione.allegat do.Anto.i.c.ij.de testi.referētē do.de rota. tũ qꝛ ille est actus iudicis.tũ ēt qꝛ nō interest partis aduerse, ex quo dedit semel exceptiones suas, subdit tñ.d.Anto.ꝙ a dicta admissione poterit appellare, de quo in.c.ex pte ꝛ in.c. dilecto extra de appel.subiciēs ẜm do.Anto.ꝙ collector decisionũ re fert egidiũ tenuisse ꝯriũ, qꝛ hec admissio est interlocutoria, in q̃ pars est citāda, vt in.c.ad petitionē extra de accusa.vbi Inno. ꝛ se refert ad casum pcedēte p ipsum.vcꝫ in casu.xxij.in.d.arti. vij.ꝛc.sed respōdet ipse auditor, ꝙ interlocutoria pōt ferri ab sente pte ēt nō p cōtumaciā, vt p Inno.in.c.auditis extra de p curato.Sꝫ.d.Anto.in.d.c.ij.tꝫ opinionē Egidij, nisi pcesserit citatio ꝯnalis ad totā cām, ꝛ ad singulos actus vsqꝫ ad sñiā diffi nitiuā, qꝛ tũc citatiōes, q̃ postea fiũt, vident̃ potius ex vrbanita te, q̃ de necessitate, vt in.c.j.de elec.in.vj.p Inno.in.d.c.audi tis in.c.fi.de dol.ꝛ ꝯtu.dicit tñ dcm̃ Inno.nō esse veꝝ p not.p Hosti.in.c.ex rōne de ap.Sꝫ Socy.dicit, ꝙ dñs suus in.d.c. ij.dicit, ꝙ quãuis dñi de rota in.d.decisione dicãt multa, q̃ idi stincte nō sunt v̾a, tñ ꝯcludit ipse, ꝙ cũ pducunt̃ articuli, dēat fieri citatio, vt dixit Socy.in.d.ver.vij.pcedit, tñ in admissio ne dicit ꝙ nō videt citationē esse necessariã, qꝛ eo ipso ꝙ iudex pcedit ad vlteriora vr̃ eos admittere, ꝛ iō opus est appellatio ne, alias actus tꝫ, lꝫ citatio nō pcesserit, p tex.in.c.ex pte el.iij. extra de ap.vbi hoc pbat̃ ꝯnaliter in qualꝫ exceptione, ꝛ idem tenet Bart.in.l.a procedente.C.de dilla.secundum scōm suum quem sequitur Idem Socy.in.d.casu.xxiij.

346 ¶ †Cētesimoscd̾o. Fallit ẜm eũdē Socy.vbi.s̃.in casu. xxiiij. in teste, q examinat̃, qꝛ ad hoc vt valeat dcm̃ suũ, nō exigit̃ cita tio aliq̃ de ipso teste.ꝛ se refert ad dicta p eũ i eodē arti.vij.col. in versi.viij.pcedit̃ in testium pductio.ꝛc.vbi allegat Spec.in titu.de teste.§.q̃liter versi.iudex.igit̃ ꝛ rotā in deci.ccclxv.ꝛ di cit istā eē cōem sñiam, facit qd̾ not.glo.i.l.post legatũ.§.is v̾o. ff.de his qb.vt indig.vbi Bar.ꝛ sic reprobat opinionē Guil. de mōte laud.in cle.ij.de elec.ꝛ Ja.de beluisio in auctētico de testi.§.j.q sentiunt ꝯriũ.Cũ moderatione tñ, nisi testis offerat se spōte, qꝛ tũc efficeret̃ suspectus, vt i.d.§.j.ꝛ tꝫ Jo.de imo. in.d. c.ij.de testi.ꝛ tradit̃ p Bar.ꝛ moder.in.l.lege iulia.ff.de testi. ꝛ in.l.vxori.§.q se filio.ff.de fal.ꝛ p Bal.in.d.auc.ẜ nono iure. C.si cer.pe.ꝛ in.l.qm̃.C.de testi.ꝛ in.l.psbiteri.C.de epi.ꝛ cle.ꝛ in ca.j.§.porro que fuit prima ca.bene.amit.vide.s̃.in.xliij.Et idem dicen.in declaratione dicti ipsius testis, quoniam non exi gitur citatio, ita Barba.in consi.xviij.in.j.volum.colum.vij. in fi.ꝛ colum.sequen.ꝛ per Fely.in.c.ij.de testi in fallen.x.

347 ¶ † Cētesimotertio. Fallit ꝭm eūdē in casu. xxv. Qñ stādū ē ꝺ iussu testātoris alicui testi declarāti volūtatē testātoris, qꝛ nō exigit̃ alicuius citatio. l. theopōpus de dot. pleg. secus si declararet di ctū ipsius testis, qꝛ reqrit̃ citatio ptis ēt si ex dispositiōe testātoris vt late declarat idē soci. i. d. arti. vij. i vsi. xxxvij. pcedit ⁊c. vbi plura allegat, ⁊ ɔ̃rijs respondet, dic vt ibi per eum per Fely. in. ca. ij. de testi. in fallen. ix. colum. iiij.

348 ¶ † Cētesimoqrto. Fallit, qñ alicui est datus terminus ad pdu cē. accusatiōnē, vl' istr̃m, vl' qd siꝫ, nā in termino sibi statuto pōt pducere, vl' facer̃ absqꝫ alia citatiōe, qꝛ talis dr̃ satisfacer̃ termi no. ita soci. vbi. s. i casu. xxxj. allegat Bal. i. l. si ea. C. q accus. nō pos. tu adde mr̃iā, q̃ hr̃ in. l. q ante calēdas. ff. de verbo. obliga.

349 ¶ † Cētesimoqnto. Fallit, qtiēs lis est ɔtestata cū pcuratore, ⁊ est effectus dñs lit. ipse pcurator est citādus ⁊ nō dñs. imo tūc citatio nō arctat dñm. ita bar. in. l. mutari, q̃ legit cū. l. añ litē. ff. de pcura. q̃si in fi. facit. l. j. C. de sen. ⁊ inter. o. iud. bar. in. l. me minerint. C. vñ vi. ⁊ in extuagā. ad repri. in vbo ⁊ figura in. l. fu rioso. ff. de re iud. p Bal. i. l. j. C. qñ fis. vl' pua. in. l. sub ptextu. C. de here. act. spe. in ti. de reo. ver. ⁊ nunqd. ⁊ i. l. pcuratorib⁹. C. de pcu. p doc. oēs. Pro itellectu tñ huius qōis vide oio soci. i. d. trac. cit. in arti. v. in. q. iiij. in vsi. circa ꝭm mēbrū ⁊c. vbi ar guit p ⁊ ɔ̃, ⁊ pulchre loquit̃, ⁊ allegat bonas quottas vltra pdi

350 cta, † ⁊ subicit vnā pulchrā qōem. qñ duo sunt pcuratores ɔsti tuti isolidū cū clausula, q occupātis, ɔdō melior nō existat. an al ter possit citari p casuꝫ. c. si duo de pcu. in. vj. ⁊ facit magnā vi, an fuerit oppositū, ⁊ de absentia dñi ⁊ alia de qb⁹ in. d. iiij. q. ⁊ dicit eē notāda, qꝛ nouissima sunt, ꝫ meo iudicio fuit qō. j. loco tacta p bal. in. l. si qñ vsi. viij. qrit̃. C. de testi. ꝫ in pposito fallē. pdicte do. genitor meus in. d. l. furioso facit differētiā post ale. an loquamur i causis plenarijs an in summarijs, qꝛ in plenarijs dicit pceder̃. d. l. j. ⁊. s. scriptā fallē. ⁊ iura. s. allega. In sūmarijs aūt possit ēt dñs citari, qꝛ in eis sunt sublate solēnitates iu. ciui. vt in discursu dcē extuagā. ⁊ in cle. sepe. de ver. sig. ⁊ ista extēdit̃ ad minores, tutorē, vl curatorē hñtes, vt i. d. trac. arti. v. q. xix. p soci. Adde nouis. in. l. pcuratorib⁹. C. de pcur. ⁊ vide vnū pul chrū vbū circa h̃ i. c. iter dilectos de fi. istru. p fely. col. pe. post gl. pe. Possꝫ extēdi h̃ fallē. vt pcedat quot. omisso pncipali for te pp eius absentiā vl' alr possꝫ incohoari pcessus p collationē ip sius pcuratoris, qō qñ pcedat breuitatis gr̃a dic vt p barba. in ɔsi. suo. xviij. in. j. vol. col. iij. in fi. ⁊ seq. in vsi. ⁊ si dicatur ⁊c. al legat theoricam Bart. ⁊ doc. in. l. iiij. §. pretor ait. ff. de dam. in fec. qui vr̃ contrariari ei, quod dixit ipsemet Bart. in. l. iij. C. de procu. ⁊ concordat quando dominus erat absens, ⁊c. dic vt ibi.

351 ¶ † Cētesimosexto. Fallit ꝭm pfatū Soci. in loco vbi. s. arti. v. in. q. xv. vbi dicit, q absentes nō sunt citādi loquēdo de absenti bus extra territoriū, qꝛ existens i territorio nō pprie dr̃ absens, lꝫ nō sit pñs in iudicio. faciūt, q̃ hñtur i. l. fi. C. de lōg. tēp. pscri. ꝫ hñ dr̃ si ē citatus ɔtumax, si nō est citatus abñs a tribūali ⁊c. Sꝫ p nūc soci. loquit̃ de absentibus ex̃ territoriū, ⁊ allegat pro ista fallē. glo. iij. in. c. fi. de ma. ⁊ obe. q̃ loquit̃ in actib⁹ vniuersi tatis, p tex. ibi. allegat ēt aliā glo. singularē in. c. pn̄tiū de testi. li. vj. circūscripta ɔsuetudie, ⁊ nisi loquamur in tribus casib⁹ spā lib⁹. p̃ in electionibus. sc̃do in receptione canonicoꝝ. iij. in cessa tione a diuinis p ea q̃ habent̃ in. c. corā de elec. ⁊ in. c. quāuis ꝺ offi. ordi. in. vj. ⁊ in. c. cū i ecclesijs de pbē. li. vj. qō moderat. d. Ant. ꝭm eū pcedere in arduis, in alijs aūt modici piudicij pce dat. d. fallē. ɔcor. Inno. in. c. ij. de no. oper. nūc. Et dicit Jo. de imo. q opinio gl. in. d. c. fi. est tutior p ea q̃ habent̃. x. q. ij. hoc ius porrectū, vbi disponit̃ in alienatione rei ecclesie, q̃ est magni preiudicij. ⁊ q̃ fieri nō pōt sine magna solēnitate. vt. xij. q. ij. sine exceptione ⁊ ibi repetētes in sūma. ibidē, ⁊ i auc. hoc ius por rectū. C. de sac. san. ec. ⁊ in. c. nulli de reb. eccle. nō alie. in q̃ casu nō sunt vocādi absentes. q̃ vr̃ potius pcedere. d. fallē. quā dicit cōiter teneri saltē, vbi alias nō reperit̃ in iure expressuꝫ ɔ̃riū, vel nō agit̃ de magno piudicio, ꝭm. d. Ant. i. c. j. de his q̃ fi. a ma. pte cap. secus in leuib⁹ ⁊ ex̃ illos tres casus. ⁊ sic fac̃ regulā quā moderat. vij. fallē. ⁊ restrigit ad vniuersitates, qꝛ in singularib⁹ psonis vix pōt adaptari, ⁊ dicit q ista ēt ptinet ad actus extudi ciales, potius q̃ ad actus iudiciales. iō adde q̃ dcā sunt i fallē. lxxij. ⁊. lxxxv. Et lꝫ soci. nō pcedat vlterius, tñ crederē debere ɔsiderari. an absentes eēnt i breui reuersuri, ⁊ maxie qñ nō imi ner̃ pıculū scādali, qꝛ tūc deberēt expectari, ⁊ amoneri, ꝭm theo ricā Bal. in. l. ɔ̃taneū. C. qño ⁊ qñ iud. cū ɔcordātib⁹ ibidem. Alias aūt idistincte pcedat fallē. qꝛ ipossibilis eēt citatio ex̃ ter ritoriū. l. fin. ff. de in. o. in. cū si. nisi cū lr̃is subsidionalib⁹ ⁊c. imo plus dixit bar. i. auc. at q semel. C. qño ⁊ qñ iud. q qñ iudex p ōt

ad diffinitiuā pcedere ɔ̃ absentes, ⁊ loquit̃ de ɔtumacib⁹ actori b⁹ nō psequētib⁹ iudicia, vt ibidē, q potest de facto supplere in inducendo testes ⁊ probationes quod est notandum.

352 ¶ † Cētesimoseptimo. Fallit ꝭm do. de rota eoꝝ deci. ccxcvij. incipit, itē lꝫ q̃ ad taxationē reꝝ ⁊c. in nouis. Qñ iurat̃ sup exti matiōe reꝝ dolo ablataꝝ ɔcurrēte difficultate pbationis, ⁊ do lo aduersarij, qꝛ stat̃ iuro dānū passi, ꝭm dispositionē. l. si qñ. C. vñ vi. ⁊. c. fi. ex̃ qō me. cā. glo. fi. ⁊ doc. i. l. nūmis. ff. de in litē iu re. Secus dñt ipsi i iuro in litē, vel decisiuo, qꝛ reqrit̃ ptis cita tio, iuxta formā. c. fi. de iureiu. qō ppetuo not. qꝛ a paucis vidi tactā. s. scriptā fallē. Et qño dāna ⁊ interesse pbent̃ iuro, vide vltra pdicta iura q̃ voluit rota decisio. ccclvj. icipit itē fuit dubi tatū. an dāna ⁊c. in nouis, ⁊ distiguūt dñi. dic vt ibi. ꝫ nihil tāgi tur de ista fallē. Et fina. dñoꝝ rō fuit illa de q̃. s. in fallē. xxvj. qꝛ non potuisset actui contradicere constito de illis duobus extre mis de quibus. s. scilicet doli ⁊ difficilis probationis ⁊c.

353 ¶ † Cētesimooctauo. Fallit ꝭm eosdē dños de rota eoꝝ deci sione. ccclij. in nouis icipit. itē si executor triū sniaꝝ. l. ij. arti. ibi tacto in ver. pterea exequutor vr̃ cē ⁊c. vbi determinat̃ p eos, q merus executor triū sniaꝝ, vel duaꝝ de iure municipali qō i idē recidit vt. s. in ɔcor. vj. in alia magna regula i fallē. xxv. ⁊ sic qñ pri⁹ plene fuit cognitū ⁊ terminatū, fac̃ executionē sup fructib⁹, qꝛ nō tenet̃, nisi velit p sui informatione citare ptē. allegat. c. de cetero de re iudi. ⁊ qō not. in ca. pastoralis de offi. del. ⁊ si citet hoc fit ex supabundāti, ⁊ extiudicialr p informatione habēda de fructib⁹ ⁊ de oib⁹ deducēdis, vt in. l. a diuo pio. §. si sup reb⁹. ff. de re iud. in q̃ citatione nō reqrit̃ tāta ⁊ talis solēnitas sine exps

354 sio, q̃ hr̃ in. d. c. pterea de dilla. ⁊ in cle. ij. vt lite pend. † Et vl tra eos adde q i rescripto regulariter nisi i isto casu qlꝫ delega tus tenet̃ nedū citare, ꝫ inserere delegationē suā in rescripto ad hoc, vt reus possit certificari ⁊ deliberare ⁊c. vide p spe. ꝺ cita. §. j. versi. itē q rescriptū. Inno. in. d. c. pterea. ⁊ p eūdē spec. in toto ti. in. §. iā de cita. in vsi. ceteꝝ. ⁊ in vsi. viso. Paul. de ca. ɔsi. l. col. pe. incipit in xpi ⁊c. in cā p arch. iij. q. ij. si eps post gl. ibi ⁊ hoc vt p̃ appareat de iurisditiōe. alias. n. citatus venire nō tenet̃, ar. ex̃ de offi. dele. c. prudētiā p̃ respōso. ꝫ nec istō sufficit, quātū ad pcedēdū vlteri⁹, nisi ꝺ ipso auctē. fiat fides. C. de mā. prin. l. vnica ex̃ de offi. del. c. cū in iure. Scd̃a rō, vt reus delibe ret ⁊ instructus veniat, vt in. d. decretali si eps. iij. q. ij. h̃ Arch. vbi. s. vide Panor. addiciētē aliqs qlitates in. d. c. pterea disti guētē ⁊ q̃si in idē recidit eius doctrina, vide Jas. i. l. ex qcūqꝫ. ff. si qs in ius vo. nō ie. ⁊ tñ vt decidit rota. iste solēnitates in me ro executore nō reqrunt̃. Et h̃ sunt addēda ad ea q̃ volūt bar. i. l. ij. ff. si qs i ius vo. nō ier. ⁊ i auct. q semel. C. qño ⁊ qñ iud. ⁊ do. ge. meus post nouis. in. l. sciendum. ff. de verb. obli. col. xx. ⁊ ad Fely. in. c. inter dilectos extra de fi. instru. col. iij. in fi.

355 ¶ † Cētesimonono. Fallit, ꝭm bal. in. l. ɔ̃taneū. C. qño ⁊ qñ iudex col. iij. in versi. in glo. ibi cū moni. ⁊c. in nūcio referēte se fecisse citationē, put sibi ipositū fuit, qꝛ talis pōt fieri relatio sine alicuius citatione, vt ibi dt Bal. alleg. Bar. in. l. theopōpus ꝺ dot. pleg. ⁊ dicit bal. vbi. s. q est magni effectus, qñ iudex non possꝫ pferre sniam, nisi fuerit fcā talis relatio. alleg. l. multū ite rest. ff. de ɔdi. ⁊ de. vide bal. in. l. platā. C. de sen. ⁊ iter. o. iud. qō tñ limitat alex. in. l. ꝫ si de sua col. fi. ff. de acq. here. qñ alr ɔsta bat iudici ⁊ inuit bal. ex vbis suis in. d. l. ɔ̃taneū vide bal. i sua margarita i lr̃a. c. ibi ɔtumacia p fel. i. c. illud de psū. ⁊ de rōne huius vide. s. i fallē. xxvj. huic ē pxima fallē. lxviij. vbi de relat. extimatoꝝ peritoꝝ in arte ⁊c. ⁊ in terminis huius fallen. voluit Bart. in extrauag. ad reprimen. in vbo de plano circa mediū.

¶ Cētesimodecimo. Fallit ꝭm Bal. in. l. ea que. C. qño ⁊ qñ iu dex col. fi. quando pretor aperit edictum suum oibus tā citat. q̃ non citatis, vt in casu. l. cum vnus. ff. de bo. aucto. iud. pos.

356 ¶ † Cētesimodecioprimo. Fallit ꝭm bal. in. l. gesta. C. de re iud. col. ij. in versi. ꝫ pone q altera. ptiū decessit ⁊c. quot. qs non hꝫ aduersariū, q possit citari puta, qñ qs litigabat mecū, ⁊ lite dura te morit̃ sine herede. alleg. bal. l. hr̃e licere. ff. ꝺ euic. ⁊. l. si dcm̃. §. pe. ⁊ no. in. l. iij. §. pe. ff. de bo. pos. Sꝫ ego tūc seruarē pticā, q̃ tradit̃ p doc. i. l. cū debitoris. C. de iudi. ⁊ sic nō vr̃ tutū illō dcm̃, quod tamen relinquo cogitandum propter auctoritatem Bal. qui posset saluari in actu, qui exigeret celeritatē, ⁊ non esset pos sibile expectare dictam solemnitatem, vt. s. in fallen. c.

357 ¶ † Cētesimoduodecimo. Fallit in nūciatione noui opis, qꝛ ēt ppria auctē pōt fieri. l. de pupillo. §. meminisse. ff. de no. op. nū. hr̃ p doc. i. l. j. in pnci. eo. pbat̃ i. l. opis eo. ti. Secus i remissio ne, qꝛ tūc agit̃ de iustitia, sicut i bono. pos. i. l. fi. C. q admit. vide in. l. q opus. ff. illo eo. de no. op. nunc. Sꝫ doc. dñi. i. d. §. memi nisse,

nisse, q lз possit fieri sine cita. tñ ptor p sua iustificatione solз apponere clam, de q p glo. ibi ꝛ si senseris te grauatū ꝛc. de q ēt i. c. ex pte de ver. sig. lo. j. vbi inoleuit ptica curie romane vtēdo illa cla ƀm ang. ꝛ noui. i. d. §. meminisse subiciētes, q ista cla solз apponi in pceptinis, vbi nō reqrit̃ citatio, de q cla vltra pdicta vide in. l. si cū nulla. ff. de re iud. p Bal. in. l. ij. C. de epi. aud. ꝛ i. l. actione col. ij. C. de trāsl. in vbo qō iacobi. ꝛ p Soc. late i tracta. cita. in rub. de dilla. in. vij. pricipali arti. in. vj. q. in casibus vbi nō reqrit̃ citatio in casu. xxij. ꝛ Bal. ꝛ Cy. in. l. nec qcq̄. §. vbi decretū de offi. pcō. ꝛ leg. Barto. in. l. j. C. de exeq. re. iud. ꝛ vbiq̄ qcor. vbi de effectu dcē cle qñ regulariter ƀm cōia pte cōparēte pceptū resoluit̃ in vi simplicis cita. lз aliq̄ videant̃ alterare qñ pceptū est ipso iure nullū. Sз do. ge. meus dic seruādā cōmunē praticam, que hēt, vt resoluat̃, ꝛ q ita se hз cōis cōsuetudo, a qua non est receden. l. minime. ff. de leg. cum simi.

358 ¶ † Cētesimodecimotertio. Fallit ƀm opinionē aliquoꝝ, vt libellus possit dari iudici sine cita. pt. ꝛ sic añ libellū nō sit opus citatione. lз cōis pratica seruat ɔ̄rīū, ꝛ dicoꝛ vr̃ magis opinio ɔ̄ria, de q p Papiē. in pratica in libello in forma reali in glo. j. i versi. qro an añ est tex. in. c. car. iij. q. ix. facit qō not. Bar. i ex̃ uag. ad reprimē. in vbo de plano, vbi vr̃ limitare, qñ pcedit̃ de plano ꝛc. qꝛ tunc ēt fit die feriata ob necessitates hominū ꝛc. de quo late ꝛ quomodo intelligatur per Maria. soci. in. c. j. de libel. obl. in versiculo. circa nonum principalem articulum ꝛc.

359 ¶ † Cētesimodecimoqrto. Fallit ƀm Ang. ꝛ doc. in. l. edictū. ff. de iudi. qñ iudex delegans cognouit de cā vsq̄ ad sniaз exclusiue, ꝛ citauerat pemptorie ptez ꝛc. ꝛ post pemptoriū delegauit cām terminādā an teneat̃ delegatus nouiter citare ptē, ꝛ ibi cōcludit̃ q nō, si nō vult, ꝛ idē refert Lud. i suo singu. ccix. q alleg. cōcoꝛ. lз spe. tenet ɔ̄. in ti. de citatione. §. fi. ver. itē queritur ꝛc.

360 ¶ † Cētesimodecimoqnto. Fallit in pductione instroꝝ, loquēdo quo ad simplicē pductionē, ƀm Bal. in. l. si qñ. C. de testi. in fi. lз nō quo ad effectū ꝛ piudiciū pbationis, ƀm Bal. vbi. s. ꝛ alleg. iij. q. ix. c. carte. Itē itelligit Bar. dūmō q pars pseueret i ipsa pductione pte psente vel citata, ꝛ sic dicit ipse q p talē actū est satisfactū termino de pducēdis instrīs, nō aūt termino de pbādo p instra. Et sic dn̄t intelligi ꝛ limitari q tradunt̃ p eūdem Bal. in. l. iudices. C. de fi. istru. in. iiij. not. ꝛ in. l. j. §. fi. ff. de fer. ꝛ Ang. in. l. oium. C. de testa. ꝛ in. l. pperādū. §. sinaūt reus. C. de iud. ꝛ Bal. in. l. fi. C. q admit. vbi vr̃ extēdere fallē. istā in producēti in vltima die termini ꝛc. tūc ēt pars dr̃ citata. Idē quod Bal. in. d. l. si qñ, sequit̃ Fely. in ca. ij. in. iiij. q. principali ex̃ de testi. in col. pe. ꝛ p. s. scripta fallē. alleg. pdicti doc. l. miles. §. sexaginta. ff. de adul. ꝛ in simi. Fely. alleg. Bal. in. l. nuda rō. ff. de dona. ꝛ dicit Fely. q sunt aurea vba, lз meo iudicio pdicta veniunt limitāda, vt pcedat dcā fallē. qñ procederet iudex de plano, qꝛ tūc posſз fieri talis pductio, nō aūt in alijs, vt voluit bar. si bñ videat̃ in ex̃uagā. ad repri. in vbo de plano, ꝛ vbi agit̃ de modico piudicio ꝛc. Subiciens plus Bar. i. ij. mēbro. s. qñ dat̃ terminus ad pbā. ꝛ q nō solū dз pars eē pn̄s, cui dз dari copia productoꝝ, vex ēt dз dari terminus ad opponē. ad hoc vt plene piudicet, ꝛ sortiat̃ plenū effectū ipsa pductio, d quo ēt p spe. in ti. de instru. edi. in. §. viden. restat vsi. porro in fi. ꝛ seq. p nonis. in. l. naliter. §. nihil cōe. ff. de acq. pos. alleg. glo. in. l. quot. §. fi. ff. d pba. lз in meo lib. nō inueneri. d. Ant. in. c. iter monasteriū de re iudi. faciūt not. p Saly. in. l. fi. C. de fi. instru. q allegat Bar. in. d. ex̃na. ꝛ alleg. Lud. in qsi. dxvij. hr̃ p Bal. in. c. cō

361 suluit de offi. del. p Ang. in. l. fi. ff. de fer. optie loqnētē. † qꝛ dic, q nō fac̃ fidē ēt pductū, nisi datus sit terminus ad opponēdū, ꝛ pars opposuerit, vel fuerit qtumax in opponēdo, Bar. ēt in. l. pe. C. de fi. instru. q legit̃ p fi. p Lud. in terminis in qsi. dxix. qsi in fi. voluminis icipit oipotētis ꝛc. in casu ppposite qōis, q ēt allegat Bar. in. d. ex̃uag. p Ange. areti. in. §. appellant̃ in vltimis verbis insti. de excep. ğ vr̃ q nō sufficiat pductio absente pte, lз reperiat̃ in actis, ꝛ cū pseuerātia pti intimet̃, qꝛ tūc vr̃ pars citata, vt. s. in fallē. vj. ꝛ put vr̃ velle Bal. in. d. l. si qñ. ꝛ Fel. in. d. c. ij. vbi. s. nisi dixerimus, q quātū ad pbationē nō pcedat, nec opet̃ sola ꝛ simplex pductio, nisi det̃ copia, ꝛ terminus ad opponē. vt. s. dcm̄ est, lз solū q ad pductionē, vt. s. i fallē. ꝛ pfecto si pdicta vba sunt aurea ista sunt magis angelica, qm̄ alibi nō inuenies ita bñ declaratū hūc passuз pductionis instroꝝ. Et pdicta adde ad oia iura, vbi fit mētio de pductionib9 gnalibus, ꝛ spālib9, vt in. l. aut q alr̃ in. §. j. ff. qō vi aut clā. i. l. ticie textores d leg. j. ꝛ p Bar. ꝛ doc. in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dā. ife. ꝛ in. l. accipie. ff. de aucto. tut. Jo. and. in addi. spe. in ti. de istru. edi. §. vidē. q icipit restat. d. Ant. in. c. iputari de fi. istru. Lud. i suo sin

gu. cccxij. ꝛ p doc. i. c. cū oli ꝛ in. c. cū venerabilis ex̃ de excep. vbi Fely. ꝛ doc. in. l. j. §. edēda. ff. de edē. Ale. i qsi. cxxxvj. col. vij. in. ij. vol. Paul. in qsi. lxxxj. bal. ꝛ saly. in. l. j. C. vt q des. aduo. Ang. in. §. itē si qs postulāte insti. de act. noui. in. l. eū q. §. q ita stipulat̃. ff. de ver. ob. ꝛ in auct. q suppplō. C. de pci. ipe. off. ꝛ hr̃ in. l. in fraudē. §. neq̄. ff. de iure fi. cano. in c. qm̄ ɔ̄ de proba. Pan. in. c. cū in iure pitus de off. del. in vsi. q ad primū ꝛc. ad

362 de ad ea q dixi in qcoꝛ. ad Bar. c. lxx. ꝛ. xlvij. † Unū nō omitto circa mr̃iā pductiōis, q si stetit p notariū, vel aliū, a q nō potuit hr̃e instra vt pducerē debito tpe corā iudice q mihi dat̃ restitutio in integrū ad pducēdū ꝛc. ista fuit singularis nota. Cuma. in qsi. clvj. incipit visa alleg. Inno. de dilla. in. c. preterea, ꝛ Bar. ꝛ doc. in. l. argētarius. §. cū aūt. ff. de edēdo, q nota in pratica, plura ptinētia ad pfectionē mr̃ie vide in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dā. ife. p bar. alex. ꝛ nouissimos. Do. Jaso. in. d. l. nec qcq̄. ampliat dictā regulā pcedere, ēt si fuisset qtumax in toto processu, qꝛ tñ dз citari tpe ferēde snie, alias nō valeret. allegat Inno. in. c. cū oli in fi. ex̃ de testi. in. c. ad petitionē de accu. glo. magistrā in. c. ij. de do. ꝛ qtu. in. vj. ipse Ja. alleg. aliā glo. fi. in

363 auctē. iubemus. C. de iud. † Itē dicit q iudex nō posset deferre iurm̄ suppletiuū illi, q semiplene pbauit, nisi pte citata, ƀm Angel. in. l. in bone fidei p illū tex. C. de rebus cred. ꝛ iureiu. d quo dcm̄ est. s. in fallē. cvij. ꝛ dixit se dedisse plures qcordias in. l. ad monēdi. ff. de iureiu. Itē dicit ƀm Bar. in. l. qsentaneū. C. qño ꝛ qñ iud. illā pcedere ēt in oī interlocutoria grauis piudicij, q requirit̃ pemptoriū. secus si nō sit grauis piudicij. ita Bal. in. l. tres denūciatiōes. C. qño ꝛ qñ iud. ꝛ matafelanus i not. cxxxij. Imo. ꝛ Lud. in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dā. infe. facit. l. pperādū. §.

364 ꝛ si qdē. C. de iudi. de quo. s. ea. regu. fallē. xxiij. † An aūt pemptoriū reqrat̃ in snia ferrēda ab obseruatione iudicij. Bar. dubitat in. d. l. qsentaneū. vlterius dicit q psumit̃ pemptoriū interuenisse in snia, a q nō fuit appellatū, ꝛ sic qñ trāsiuit in rē iudicatā, ꝛ nō alr̃ nisi ex actis appareat, ƀm glo. ꝛ doc. in. c. qm̄ ɔ̄ falsam de pba. p alleg. Jo. and. in addi. ad spec. in ti. de sen. §. insta vsi. ꝛ not. Bal. not. in. c. bone col. ij. ex̃ de ele. ꝛ in. c. j. §. ad h in col. viij. p illū tex. de pace iur. fir. qnāuis alr̃ teneat i. l. hij q ad ciuilia. C. de appel. ꝛ male. intellige, nisi eēt snia de antiquo, qꝛ tūc psumeret̃ pemptoriū pcessisse, ƀm doc. pdictos, Bal. in. c. j. de milit. vasa. q qtu. est in vsi. feu. lз qñ nō fuit appellatū, vt. s. semp psumit̃, vt p alex. i. d. l. d vnoquoq̄ col. ij. ff. de re iud. qc qd teneat ibi ang. ꝛ hoc in ordinarijs iudicib9. qd corā arbitris dic vt in. l. si qs arbitratu. ff. de vb. ob. in arbitro aūt dicit Lud. in. l. j. col. iiij. d arbi. ff. qꝛ arbitria sunt redacta ad instar iudicio

365 rū. l. j. ff. de arbi. Bar. i. d. l. si qs arbitratu col. ij. † lз multū notabiliter dicit esse drīā inter ordinariū ꝛ arbitrū, qꝛ ordinarius pōt ferre sniam partibus absentibus tñ legitime citatis. d. l. de vnoquoq̄ cū similibus. lз arbiter nō qꝛ altera absente ēt legitime citata. absente ēt qtumaciter nō pōt pferre sniam, lз cōmittat̃ pena qpromissi, ꝛ expiret cōpromissum, nisi ista ptās eēt data in qpromisso. ita dicit tex. in. l. diē pferre. §. si qs litigatoꝝ. ff. de arbi. ita bal. in. l. si q ex qsensu in. iij. notabi. C. de epi. aud. lз referat Cynū ꝛ Ja. de are. alr̃ distinguere. Sз illos reprobat ꝛ bñ. vide bal. ꝛ imo. in. d. c. qntaualis ex̃ de iureiu. adde ad ea q voluit do. Lafrā. de oria. in suo trac. quē cōposuit de arbi. in. x. q. i car. viij. ꝛ seq. ad dcā dictoꝝ i. c. qntauallis ex̃ de iureiu. ꝛ i

366 trac. differētiaꝝ inter arbitrū ꝛ arbitratorē. † Et in pposito prefatus d. Lāfrā. in. d. q. x. colligit duas differētias inter arbitrū ꝛ arbitratorē quaꝝ vna ē ista qclusiue loquēdo post multa, hinc inde adducta. s. qꝛ snia arbitri nō vз abn̄te pte ēt legitime citata ꝛ qtumacc. secus in snia arbitratoris, ꝛ plura alleg. ad q me remitto breuitatis grā. Itē adde q oīs citatio ad hoc vt piudicet dз eē legitima, ꝛ a iudice cōpetēti. als aūt hr̃ p nō fcā, nec sortitur effectū, nec induceret litis pēdētiā, vt pulchre p Jo. de imo. in cle. fi. col. fi. vt lite pēd. ꝛ in cle. pastoralis de re iud. col. vij. sensit Lāfrā. vbi. s. adde bal. in. c. qm̄ ɔ̄ falsaз ex̃ de pba. col. vj. intellige tñ ƀm moderationē barba. post glo. in vbo venire i. c. de causis de offi. delega. ꝛ alleg. cōcoꝛ. abbas in. c. bone. lo. ij. post glo. ibi ex̃ de elec. col. ij. bal. in. l. si vt proponis. C. qño ꝛ qñ iud. Arch. i. c. q̄uis de offi. del. in. vj. Ang. i qsi. cxiij. Paul. in qsi. l. ꝛ. ccliiij. Hec adde ad glo. magistrā in. c. si eps. ij. q. ij. vbi ponit plures cās nullitatis. Et qñ qs teneat̃ cōparere allegaturus puilegiū suū p Fel. in. c. oli in princi. de excep. ꝛ qñ cōualidet̃ p cōparationē ptis citate, p eundē in. c. illud col. iiij. de prescri. ꝛ h vltra. d. Jaso. vbi. s. Et sīr vltra eū. adde areti. i. l. j. §. itē cū ex edicto. ff. q sen. fi. ap. rescin. post glo. ibidē, ꝛ h adde ad ppositū, ꝛ alios in. c. cū parati ex̃ de ap. i mr̃ia citationis in

certe ad Imo. i. l. circa eos. ff. de here. insti. ⁊ ad Ang. in qdã. q.
367 p cũ disputata incipit bononi. in §. ij. fuit opi. Ioã. Aud. † Qro
de vna vtili. q. vez in casib⁹ pdictis, vbi nõ reqrit citatio de ne
cessitate, si fiat, sz nõ solẽniter, nunqd viciet actũ, put dr̃ de libel
lo inepto. Et repio Socy. in. d. trac. in. d. sepe allega. arti. vij.
princi. in fi. in vlti. casu ⁊c. qui se refert ad. d. p eum in. c. j. de li
belli obla. arti. v. princi. in fi. in casu. lxxxiiij. ⁊ vlti. vbi nõ reqri
tur libellus, dicit, q nõ viciat ẽm do. sũi i. c. bone memorie ma
gon. de ele. p illũ tex. alleg. not. in. l. vinũ. ff. si cer. pe. post glo.
lz se remittat ad primã fallẽ. ibidẽ, ⁊ ad. c. fi. d ord. cog. p eũ ⁊c.
vbi vr̃ dicere q tãta posset eẽ ineptitudo petitionis, q viciaret
⁊c. Sz repio. d. Iaso. indistincte hãc opinio. tenẽtẽ, ⁊ q oio vi
ciet actũ ꝯ cõem opinio. quã ẽt sequit̃ do. pceptor meus do. Io.
de puteo in. d. l. vinũ col. fi. q p illa adducit glo. in. §. i multis in
sti. de liberti. i vbo in trãsitu in. l. q testõ in. §. p ꝯriũ. ff. de testa.
tex. C. de rei vxor. act. in princi. q adducit ẽt notã. Bal. in. l. fi.
. C. d edi. di. ad. tol. q voluit, q si qs poterat igredi ppria aucte
possessio. ex facultate data p ptẽ ẽm. l. iij. C. de pigno. cũ si. ⁊ in
gressus est ex licẽtia iudicis inutili, q tñ ingressio non viciat, lz
sit ꝯcessa die feriata, vel pte nõ citata, q nõ retractat̃ p viã attẽ
tati. alleg. ẽt Bal. in. d. l. nec qcq̃. §. vbi decretũ. ff. de offi. pcõ.
⁊ leg. in col. v. ⁊ bal. in. l. ꝯsentaneũ col. iiij. C. qñ ⁊ qñ iud. in. l.
incerti. C. de interdi. Sz vt dixi. d. Ias. de maino pceptor meus
colẽdissimus reprobat hãc cõem opi. in. l. j. in fi. princi. ff. de edẽ
do, ⁊ hoc pluribus fundamẽtis, ⁊ primo adducit tale fundamen
tũ. nã exp̃ssio false cause viciat sniam, vt no. p Panor. ⁊ doc. in
ca. ex pte ex̃ de ꝯces. prebẽ. p. c. p tuas q fil. sint legip. lz nõ req
rat̃ exp̃ssio cause. c. sicut de re iud. gl. ⁊ doc. in. l. ij. §. ignominie.
ff. de infa. Scdo arguit̃ sic a simi. Testes nõ tenent̃ deponere
de tpe, nisi sit de substãtia. c. cũ cãm q inter archi. cũ glo. ⁊ doc.
de testi. bar. in. l. ij. §. idẽ labeo. ff. de aq. plu. arcẽ. bal. in. l. mrẽz.
. C. de pba. in. l. testiũ de testi. in fi. ⁊ tñ si inepte deponũt de tpe,
corruun, q varia ⁊c. arch. in. c. nihilominus. iij. q. ix. d. Ant. i. c.
cũ cãm q inter col. x. ex̃ de testi. Cy. in. l. testiũ. C. de testi. q. vj.
⁊ ibi Bal. in col. v. ⁊ in. l. ij. C. qb. res iud. nõ noce. Tertio q in
libello criali nõ dz poni dies cõmissi delicti, ⁊ tñ si apponat̃ vi
ciat, si nõ pbet̃. c. lz cãm de pba. Bar. in. l. hẽbat. ff. de insti. ⁊ i
l. diuus vbi plene doc. ff. de re iud. Quarto adducit̃ glo. solẽnis
fi. in fi. in. l. pinde. ij. ff. ad. l. aql. q vult, q si in aliquo iuditio pro
cedat̃ ordinarie pter nãm ipsius, ⁊ inepte, viciat̃ pcessus, quam
glo. sequit̃ Bal. in. l. diffamari. C. de inge. ma. col. ij. Quito ad
ducit tex. in. c. cũ sup abbatia de offi. del. ⁊ sic vr̃ tenere pro ista
pte do. Ia. q viciet̃ actus. Sz tu dicas vt pdixi q cõis snia est
in ꝯriũ, vt. s. ⁊ sequit̃ do. Fran. de are. ⁊ alij in. c. examinata d
iudi. col. iij. ⁊ ꝯfirmat multis exẽplis hãc opini. ⁊ paris i tra.
sindicatus in. c. an ꝯ col fi. in car. lxi. ⁊ in iudicãdo nõ eẽt rece
den. a cõi ista opini. fulcita tot auctoritatib⁹, ẽt glosaruz ⁊ doc.
368 † Nũc tenẽdo ꝯ do. Ias. p cõi opi. rñdet̃ ad primũ ẽm ⁊ tertiũ
argm̃ q ideo ibi viciat̃ actus, q de necessitate si interueniãt illi
actus attingere vident̃ merã substãtiã actus, ⁊ ex eis detegit̃ in
firmitas actus latẽtis ꝯcernens substãtiã actus ⁊ sup qua vr̃ fie
ri fundamẽtũ actus quo falso repto, nimirz si viciatur actus, vbi
alias nõ viciaret̃, si nõ exprimeret̃. Sz posset substineri alr̃ sub
stinẽdo q̃ ex dictis causis ⁊. c. viciat̃ actus, eo q fundamẽtũ su
per quo de necessitate fundat̃ exp̃sse falsum ꝯfitet̃. vt late hẽtur
vltra pdcã in. l. si is ad quẽ. ff. de acq. here. ⁊ p glo. ⁊ doc. in. l. j.
ff. q qs. iur. doc. i. l. ꝯnaliter cũ. l. seq. vbi do. meus. ff. de ver. ob.
⁊ in. l. si is cui bonis eo. tit. col. ix. Pan. ⁊ alij. nouis. in. c. inter
ceteras de re iud. Alex. in ꝯsi. lxxviij. in. ij. vol. ⁊ in trac. sindi
catus pallega. car. liiij. spe. de sentẽ. ⁊ bis q sequunt̃. §. vt aũt in
car. v. ⁊ late doc. nouis. in. l. si exp̃ssim de ap. in. l. seruo inuito. §.
cũ ptor. ff. ad treb. in. l. diuus. ff. de re iud. ⁊ late in. d. ca. sicut vbi
regula cũ fallẽ. cardi. flo. in ꝯsi. xxix. incipit iudex de iure iudi
caturus col. ij. in qbus iuribus hẽtur loquẽdo quo ad primũ ar
gumẽtũ, q si snia lata sit sub plurib⁹ causis, quarz vna est falsa,
alia nõ, q nõ viciat, q põt substineri ex vna, ⁊ sic pz q oio funda
mẽtũ nõ est ex toto falsuz, ⁊ sic põt substineri. Sz in casu citatio
nis ⁊ libelli pdicti si interueniat actus lz inepte. nõ tñ viciat, q
ex illo nõ summit̃ fundamẽtũ iudicij. † ⁊ iõ multũ prudẽtes di
369 xit Socy. q posset eẽ tãta inhabilitas, ⁊ tãta enormitas libelli,
q ẽt viciaret, puta si in libello dico peto a te. x. q rex est in Frã
cia, vel q papa est creatus papa, vel qd sile. intellige nulla alia
apparẽte habili petitione in pcessu. tunc q apparet ex substan
tia iseparabili de enormi petitiõe viciaret. Sz vbi eẽt defectus
libelli in modica solẽnitate, q tollerari posset, puta in solẽnitate
ꝯnalitatis nõ oppositione fcã p ptẽ, vel q diceret in libello pus

cogi q̃ ꝯdẽnari, vt p bar. ⁊ doc. in. l. si cũ nulla. ff. de re iudi. ⁊ p
Fely. late in. c. inter dillectos de fi. istru. vl' eẽt error libelli i ali
quo noie appellatiuo, vl' ꝯnaliter, qd peteret̃ vt. s. vt late p socy.
in. c. j. de libel. obla. p Lãfrã. de oria. in. c. qm̃ ꝯ de pba. in glo.
petitiones col. pe. vl' similib⁹, tũc crederẽ cõez opinio. posse sub
stineri, q tũc nõ subintraret qd substãtiale, qd hẽret viciare actũ
vt in primis exẽplis. Nõ obstat glo. in. d. l. pinde, q sitr̃ põt rñ
deri, vt. s. q in illo casu vident̃ ptes se astrigere ad obseruantiã
solẽnitatis solẽnis iudicij, ⁊ vident̃ respuere iudiciũ summariũ, q
casu opz, q seruet̃ cũ suis solẽnitatibus, q alias nõ eẽt iudicium
solẽne, ⁊ tũc eẽt viciũ forme, sine q nullus actus subsistit. l. cũ hi.
§. ptor. ff. de trãs. l. q rome. §. flauius. ff. de vb. ob. Bal. i. l. ij. C.
qño ⁊ qñ ind. in vsi. ibi tres Ale. in. l. hac ꝯsultissima. C. q testa.
fa. pos. ⁊ in. l. j. ff. de lib. ⁊ posth. ⁊ in trac. gabellarz in. iij. parte
viij. ptis principa. de gabella ꝯctuũ. q. xxiiij. qd tñ declara, vt p
Car. in cle. j. de deci. in. xxx. q. in oppo. ⁊ vbiqz ꝯcor. Sz in ca
su nr̃o nõ fuit nisi vna pars, ⁊ illa adhuc noluit ex eo posse inuali
dare iudiciũ ex illa ineptitudine. ergo pdicta ꝯria loquunt̃, qñ i
totali substãtiali actu, ac ẽt formali corruit fundamẽtũ, qd hic di
ci nõ põt. Nõ obstat vltimũ de. c. cũ sup abbatia de offi. del. q
ad illud rñdet Ang. in. l. vnica. C. d rei vxo. act. Et ego alr̃ i spẽ
rñdeo, q iõ ibi illud pcedit pp defectũ iurisdictionis, q cũ ꝯiu
dice collega recusato pcessit post appellationẽ interpositã, qd
370 facere nõ potuit. † Sz certũ est, q nullũ maius fundamẽtũ in iu
re est p annullãdis sentẽtijs, q̃ iuridictio. vt voluit glo. in cle. j.
de seq. pos. ⁊ fruc. ⁊ p Ang. insti. de excep. in. §. appellant̃. fol.
lxxxv. in. j. stãpa ⁊ fol. seq. ⁊ toto titu. C. si a nõ ꝯpet. iud. Sic ꝯ
predicta ꝯria i totali substãtiali ⁊ formali pcedit, sine quo actus
eẽ nõ põt, qñ interuenit, vt. s. Sed cõis snia loquit̃ in separabili
actu a tota substãtia, ⁊ quo remoto nõ remouet̃ eius substãtia, q
371 not. in pratica. † Et adde q succinte tñ Fely. in. c. inqsitionis.
§. fi. in effectu tz cõem sniam de accusa. ⁊ in. c. qm̃ ꝯ de proba.
col. viij. vbi magis clare. lz multa nõ alleget, sz dicit q executor
merus si aliquẽ citauerit, ⁊ nõ expectauerit citatũ, q actus eius
vz, q põt ab illa via recedere, ⁊ procedere sine citatione, qd põt
vt. s. ea. regu. in fallẽ. cviij. ⁊ sic si nulliter citasset eadẽ rõne lz du
bitet pp theoricã caldarini, ⁊ relinquat cogitañ. Et in terminis
hãc eadẽ tz Fel. in. c. cũ ordinẽ de rescriptis col. ij. ⁊. iij. de re
scriptis, ⁊ hãc sniaz cõez tenuit Lud. de vrbe. i ꝯsi. suo. cccclxx
vij. incipit cipotẽtis ⁊c. diligenter pscrutatis ⁊c. in fine. j. col. ⁊
col. seq. in vsi. iij. ẽt põt rñderi ⁊c. ⁊ mouet. j. p gl. in. d. l. vinũ a
sili de libello loquẽte vt. s. quã dicit seq Bar. i ex̃ua. ad repri. in
vbo iudici motus p. l. vnicã. §. j. C. de rei vxo. act. ⁊ in argm̃ p. l.
si stipulor. §. fi. ff. de vb. ob. p casuz ibi. vbi apparet stipulationẽ
minus legitime interpositã, vbi nõ exigebat de necessitate nõ vi
ciare actũ, ⁊ p. l. cũ tabule. ff. de his q. vt idig. ⁊ p glo. in. l. testõ.
§. p ꝯriũ. ff. de testa. vbi pz solẽnitatẽ testiũ supfluã i aliquo actu
obseruatã, q̃nis minus legitime actũ ipm nõ redder̃ vitiosuz, ita
cõcludit Lud. in. d. ꝯsi. ⁊ hec sufficiant p cõplemẽto huius con
cordie. lij. que hic melius declaratur, quã in toto corpore iuris.

Quinquagesimatertia.

372 **Creditore** † inuito qs nõ põt subire iudiciũ aio no
uãdi, vt gl. in. l. si fideius. §. j. ff. mãd. Con
traria est ẽm Ray. in. l. si mãdato meo in prin. ff. mãd. Hec ray.
formalr̃. Itẽ postea sine solutiõe subicit aliã ꝯrietatez dicẽdo q
glo. in. l. liberto vel amico. §. fi. ff. de neg. gest. dicit, q inuito cre
ditore qs põt subire iudiciũ aio nouãdi inuito creditore. Cõtra
riã assignat in. l. si mãdato meo in prin. ff. mãd. Pro solutione di
cit ipsemet Ray. q ꝯcordari põt ẽm distinctio. glo. in. l. papi.
ff. mãd. dicẽs q si plures sint fideiussores, ⁊ vnus soluat, ali⁹ ex
interuallo vult sibi cedi incõtinẽti ⁊ male, q semp hz locũ cessio
iuris, lz in ꝯreis tutorib⁹ secus, vt dr̃ in. l. sticũ. §. si mãda. ff. de
solu. h ille. h pfecto meo iudicio sunt valde obscura, nisi forte vi
cio scriptoris pcedat. Sz clara oia ex infrascriptis apparebũt,
⁊ iculcatio cũ disti. mẽbri declarabit̃. Aut ꝯ qris. An qñ actor
⁊ creditor agit ꝯ debitorẽ principalẽ, ⁊ fideiussor timẽs ne exe
cutio postea fiat ꝯ eũ, vel q est amicus pricipalis, vel alia de cã
nõ curã. Et tũc si venit defendẽdo, ⁊ dicẽdo, q non põt agere ꝯ
eũ, q legitime absentẽ, ⁊ nõ vz iuditiũ, nec instãtia, ⁊ istud põt, ⁊
ita pcedant q dicunt̃ ẽm opinionẽ affirmatiuã, q põt inuito cre
ditore. Aut vult defendere in cã princi. dicẽdo, q debitor nõ te
net̃, ⁊ tũc nõ possit sine mãdato, intellige, nisi fuerit cũ ipso fide
iussore fcã nouatio, ⁊ vt in sequẽti mẽbro, ⁊ ita intelligat opinio
negatiua, q nõ possit. ⁊ ista fuere de mẽte bar. in. d. l. liberto. ff.
de nego. ge. Aut vo ⁊ scdo principali casu qñ agit inter plures
correo debẽdi, quorz vnus est actor, ⁊ qrit cessionem iurium sibi
fieri,

fieri, facit Bar. differētiā in d. §. si mādato, ⁊ melius in l. mode stinus. ff. de solu. cū si. vcȝ. an eoꝝ obligatio sit equalr̃ fcā, ⁊ tunc possit peti, qñ petit incōtinēti, postq̄ quis soluit ꝓ eo, in quo alij cōrei debēdi tenebant̃, ⁊ tunc pōt petere, ⁊ ꝓcedat opin. affirmatiua. d. §. si. Aut ꝟo sunt obligati nō equalr̃, ſʒ dispariter, qꝛ in diuersis obligationib⁹ ⁊c. ⁊ tūc nō possit peti, ⁊ ꝓcedat scḋa opi. de qua in l. si mādato meo i prin. veꝝ qꝛ p̄dicta pñt plures casus cōprehēdere. Jō capias in primis distin. d. l. papi. in glo. q̄ facit differētiā an soluens soluat noīe suo, an noīe creditoris, vel simplr̃. Jtē addas distinctionē, quā refert Bar. ꝓ loco traditā ꝑ By. q facit differētiā inter cōreos ⁊ fideiussores. huic tñ verbo adde fideiussores q nō se principalr̃ obligassent insolidū, cū renūciationib⁹, q̄ hodie ɔsueuerūt fieri in pratica, qꝛ tūc per rōnes Bar. ibidē idē esset dicen. ꝙ in pluribus cōreis, qꝛ eadē sit rō, cū tunc nō possit dici fideiussor in effectu ⁊ sic scḋario, sed principalr̃. qḋ not. i pratica. Et post illā distin. Bar. in d. l. modestinus subicit mr̃iā cessionis ꝑ qōes sex principales ad quas qōes breuitatis grā me remitto, lʒ sint multū necessarie ꝓ intellectu p̄dictoꝝ. Sed qꝛ nimis lōga eēt mr̃ia pro nunc ero ɔtentus sola remissione, ex qbus dictis ꝑ Bar vbi .s. apparebūt alie solutiones ad p̄dictas glo. lʒ ꝟbis expressis dictaꝝ gl. nulla possit colligi ɔ̄rietas, ſʒ potius ex tex. iō doc. ibidem in dictis locis nō referunt dictas ɔ̄rietates, sed ex mente eaꝝ sic, ⁊ dic vt .s.

Quinquagesimaquarta.

373 **Venditor** † si vult interesse p̄stare, nō tenet̃ rē tradere, glo. in l. j. ff. de acti. emp. Cōtraria assignat̃ in §. itē ꝑtiū insti. de emp. ⁊ ven. ꝑ q̄ facit insti. de acti. i. §. perficiunt̃ Ray. sine solutiōe alia dicit, ꝙ ista vltima est ꝟior. Sʒ Bar. in d. l. j. sedet̃ distinctionis vr̃ ɔcordare, qm̄ post multa ꝟba dicit, ꝙ aut qs hʒ facultatē rei tradēde, ⁊ tūc p̄cise cōpellat̃ ad factū .s. ad traditionē. ⁊ ita intelligat̃ in d. §. p̄ciū in ꝟbo tradat̃. Aut nō hʒ facultatē tradēdi, qꝛ dolo forte vel alia de cā desijt rem possidere, ⁊ tūc teneat̃ solū ad interesse. ⁊ istā sol. dat glo. met in d. §. ꝑtiū dū refert opiniones ɔ̄rias Mar. ⁊ Bulgari. ⁊ h̄ est cōis snīa, de qua ꝑ Bar. post antiquos in l. stipulationes nō diuidunt̃. ff. de verb. ob. in vlti. carta. ⁊ Ang. in d. §. pretiū, q dicit, ꝙ illa est melior glo. ad hoc, q̄ sit in corpore iuris, q̄z ēt refert ⁊ sequit̃ Panor. in c. cū Joan. here. de fi. instru. bal. in c. si fcā. circa principiū in titu. si de feudo fue. ɔtro. in vsi. fe. ⁊ in l. emilius. ff. de minor. ⁊ in l. ɔ̄ctus in q. j. C. de fi. instru. ale. ⁊ nouissimi in d. l. stipulationes non di. lʒ in dictis iuribus doc. magnā vi faciant. an dolo deserit posse tradere, vel alio mō, qꝛ alr̃ ⁊ alr̃ tenet̃, ſʒ nō est ꝓprie mr̃ia nr̃a. Et ɔsequēter ēt in dictis locis tradit̃ ꝑ doc. ꝙ qñ tradit vēditor vt .s. tenet̃ dare. ⁊ sic dominiū trāsferre, si ē dñs. alr̃ si nō est dñs publicianā, ⁊ sic vsucapiēdi ɔditionē, vt in mr̃ia. l. clauibus. ff. de ɔ̄hē. emp. Adde ad tracta. emp. ⁊ vēdi. ꝑ do. Fabia. de mōte. s. Sauini in vj. q. pricipali in viij. mēbro seu. q. ⁊ aliqd in finali vbi ponit mr̃ia libelli in d. vj. q. principali. Sʒ magis late ⁊ apte in d. viij. arti. vbi etiā p̄dicta oia probant̃ cū illatione p̄dicta ⁊c. ⁊ q multa iura allegat, maxime Bal. in d. l. j. ff. de act. emp. ⁊ in l. j. C. de sen. que pro eo qḋ inter. lʒ ꝓ opinione ɔ̄ria aliqua iura ēt alleget ⁊ maxime Bal. in quodā suo ɔsi. ⁊ Bar. alibi ⁊ alia. tñ dicit istā eē cōmunē. Et ɔ̄riā partē negatiuā dicit ꝓcedere maxime, qñ ēptor sciebat venditorē nō posse tradere ⁊c. Jtē ibidē refert quattuor casus indubitatos, quos refert Bal. in d. l. emilius. vbi oino vēdens tenet̃ tradere. Primo, si interuenerit p̄cariū. Scḋo, si se precise obligauerit ad tradē. Tertio, si fuit ɔdēnatus ꝑ snīam. Quarto, si cā affectionis dedit cām ɔtractui. Quinto, si interuenit iurm̄. cui adde Corsetū in rub. ex̄ de iureiu. ⁊ Jaso. in §. item si qs postulāte. insti. de act. ⁊ in l. si ɔuenerit. ff. de iuris. o. indi. ꝑ glo. singularē in l. si pecuniā. ff. de ɔdi. ob cau. ab oibus approbatā. Addit ipse, si vēditor ɔstituerit se possidere ⁊c. qḋ tu limita, si ip̄e vēditor erat tp̄e ɔstituti in possessione. alias nihil operatur ɔstitutū ꝑ not. in l. qḋ meo. ff. de acq. pos. Et post istā. q. in. d. vj. q. principali in. xiiij. q. seu. xiiij. mēbro, querit nunqd teneatur tradere possessionē vacuā, ⁊ ibi multa allegat, ⁊ dicit ad quē me remitto breuitatis gratia, qꝛ fines questionis nostre excedit quo ad ɔtrarietatem glosarū, non tamē quo ad materiā. immo quo ad effectum in hac. q. ⁊ precedenti vr̃ aliqualiter ɔtrariari in suis conclusionibus, dum dicit, ⁊ concludere vr̃, ꝙ non tenet̃ tradere possessionem vacuā, nisi ad id se astrinxerit vt ꝑ Bal. vbi .s. per glo. in l. si fundum. ff. de fundo do. licet adhuc alteret̃ dic vt ibi. Et predictam distinctionē de qua .s. vr̃ seq Fely. in c. cum Joannes heremita de fi. instru. col. xj. in principio qui etiā allegat concor. dic vt ibi ⁊ iūctis predictis habes plene ɔcquid dici potest anectendo dicta doc. in locis hic ⁊ ibi allegatis.

Quinquagesimaquinta.

374 **Male videtur** † in totū iudicatū, qñ snīa apparet ꝑ ꝑte inualida. ita glo. in l. si. ff. de iuri. o. in. Cōtraria ꝙ imo valeat i ꝑte, vbi nō adest vitiū, in l. ij. C. de re iud. ita Ray. q sine alia sol. dicit istā in l. ij. cōiter teneri. Bar. aūt lʒ exp̄sse nō alleget glo. ɔ̄rias, tñ in effectu opponit, ⁊ soluit breuiter, ꝙ aut snīa ɔtinet plura capitula separata, ⁊ tūc possit valere ꝑ ꝑte in eo capi. vbi nō est vitiū, lʒ vbi sit vitiū, viciet̃, vt in scḋa opinione, ⁊ ita ꝓcedat glo. ij. loco allegata, ⁊ ista est cōis theorica approbata ꝑ doc. in dictis locis, h̄r in l. celsus. ff. de arbi. in l. scire debemus. ff. de verb. ob. in c. ij. iuncta glo. in ꝟbo snīa de ordi. cogn. in c. rainaldus de testa. in c. veniēs lo. ij. in ij. col. ex̄ de testi. facit tex. in l. ēt. ff. de minor. in. §. j. ⁊ in l. carmelia pia de iure patro. in l. qdam mulier. ff. de rei vēdi. allegatis ꝑ Bar. ⁊ doc. in d. l. ij. ⁊ in d. l. si. gādi. in trac. maleficioꝝ in Ru. de fal. col. ij. ꝓpo. pulchre in c. dilecto filio carta si. de ap. in q. pen. ⁊ in trac. clarū in cl̃a expleto errore arbitri ⁊c. cardi. flo. in ɔsi. xxix. col. ij. in ꝟsi. sic ⁊c. Panor. in cōsilio. lxiiij. col. iiij. in j. vol. ꝑ Bar. ⁊ doc. in l. j. C. si aduers. reȝ iud. vbiq̄ cōcor. ⁊ oēs sequunt̃ p̄dictā cōclusionē. Quod modera. nisi esset talis articulus, q oia cōprehenderet puta, qꝛ iudex pronūtiat se iudicē cōpetentē, nā talis cl̃a determinat totā snīaȝ ideo illa viciata ⁊c. vt in tot. titu. si a nō cōpe. iudi. ⁊ glo. in cle. j. de seq. pos. ⁊ fruc. cū infinitis si. vel si eēnt plura capitula, que cōcernerent vel se referrent ad vnū fundamētum falsum, ⁊ error esset expressus ⁊c. Rō huius ē, qꝛ lʒ qñ sunt diuersa capitula, tot sint snīe cēseant̃ eē, quot sunt capi. vt not. in d. l. scire debemus, ⁊ tūc ꝓcedat cōcordia predicta, qꝛ separatoꝝ separati sunt effectus. l. papinianus exuli de minor. l. si. de calū. cū si. attamē qñ est tale vitiū qḋ vniuersaliter cōcernit oia, tunc in oibus censet̃ vitiū, ideo nimiꝝ si oia corruunt ⁊c. facit ꝑ p̄dictis solutio illius brocardi, vtile ꝑ inutile qñ viciet̃, de quo in regula vtile extra ꝺ reg. iur. in vj. ⁊ ibi ꝑ Jo. and. ⁊ in ɔcor. ibidē, ⁊ ita possent saluari q̄z plures doc. q vident̃ ɔ̄rij tam in consilijs q̄z in lecturis.

Quinquagesimasexta.

375 **Vim** † vi repellere lʒ, cū moderamine tñ inculpate tutelle, tradūt doc. in l. vt vim. ff. de insti. ⁊ iure, ⁊ vbi docto. ample ⁊ hoc moderāt doc. post glo. in l. j. C. vñ vi, si fiat ad defensionē, vt sonant ꝟba regule, nō si ad vindictā. ⁊ ƀm Ray. in glo. in d. l. j. q̄ voluit ꝙ tūc demū, intelligat̃ fieri ad sui defensionē ex qualitate ꝑsonaꝝ ⁊ factoꝝ. Cōtrariā allegat ipse ray. in l. sequit̃. §. pe. ff. de vsucap. alias est in §. si dñs. Sʒ meliorē allegat Bar. q ēt refert hāc ɔ̄rietatē in d. l. j. ⁊ ɔ̄riaȝ alleg. in l. si ex plagijs. §. tabernarius. ff. ad l. acql. Sol. dic ꝙ glos. in d. l. j. refert ābas opiniones, ⁊ ɔ̄nalr̃ loquēdo dic Bar. i. d. l. j. ꝙ non pōt dari certa doctrina. Jō circa duo ē ɔsiderādū, ꝓ circa ɔcordiā glo. ij. q̄ sit verior opinio in iudicādo ⁊c. Circa primū dic ꝙ solutio p̄cedens est bona. nec glo. in d. §. tabernarius ɔ̄dicit illi q̄ est in d. l. j. qm̄ in fi. sui, si bñ videat̃ se refert ad not. in d. l. j. iō nō pōt dici ɔ̄ria. Nec silr̃ glo. in d. §. dñs abnegat opinionē de q̄ in glo. in d. l. j. iō non est vlterius insistēdū. Circa ƀm dōm est ƀm cōia, vt tradit̃ i. d. l. j. ⁊ in l. veluti ⁊ in l. vt vi. ff. de iusti. ⁊ in. ⁊ in l. is q agressorē. C. ad l. iuli. de sica. s. ꝙ defensio fiat cū moderamine inculpate tutelle ⁊ ob defensionē suā necessariā loqnēdo in siccario ⁊ qño puniat̃ excessus ⁊ qño intelligat̃. Ample ꝑ doc. ⁊ Ale. in locis p̄allegatis. vbi ɔcordātes ⁊ ꝑ Fel. post glo. in c. significasti lo. ij. ex̄ de homi. ⁊ ibi ɔcor. in fi. mr̃ie ⁊ glo. in.
376 c. sicut dignū. † Et not. ƀm Alb. ⁊ doc. ꝙ ista cōclusio. s. ꝙ defensio cū moderamine vt .s. est adeo ꝑmissa oi iure, adeo ꝙ lʒ ēt filio se defendere ɔ̄ p̄rēȝ excedētē correctionē ꝑmissam a iure. ⁊ iō dixi oi iure, qꝛ ⁊ de iu. ciui. nāli, canoni. ⁊ de iure diuino ꝑmissa est defensio, ⁊ hoc cōiter affirmat̃ ꝑ doc. reprobata glo. in verbo iure, q̄ exponit fori nō celi, qꝛ imo idē de iu. celi. c. ius aūt nāle in fi. i. di. ⁊ in glo. xxiij. q. j. in summa, ⁊ iurib⁹ p̄allega. ⁊ vbiq̄ ɔcor. Nec obstat si dicat̃ nōne ꝓ opinione illius glo. in ꝟbo iure facit, qꝛ dr̃ in sacra scriptura. si qs te ꝑcusserit in vna maxilla, p̄be ei aliā. si qs abstulerit tibi tūicā, da ei ⁊ paliū, qꝛ illa auctas loquit̃ in ꝑfectis deuotis, ⁊ sāctis. ⁊ de ɔsi. vt qs vellit ita noiari ſʒ quātū ad merā iusticiā illud nō parit decalogū ꝓhibēs ēt affectari rē alienā, ⁊ ꝓhibēs homicidia, ⁊ diligere ꝓximū, sicut teip
377 sum in effectu ⁊c. † Et iō meo iudicio ɔclusio circa ƀm .s. ꝓpositū dubiū ex p̄dictis auctoritatib⁹ ⁊ glosis, q̄ vident̃ ɔ̄rari, sic dicēdū est, ⁊ ɔiūgēde sunt opiniones multaꝝ gl. s. ꝙ defensio fiat incōtinēti ƀm subiectā mr̃iā, qꝛ ad recuperationē castri exigitur longius tp̄s q̄z in alijs ⁊c. ƀm Bald. in l. si. C. de his q a nō do.

mann. vbi dr q incōtinēti dr.j.decē annos, r alias vario mō in telligit incōtinēti vt p do. meū in.l.j.§.j.ff.de verb.ob.q allegat ɔcor. Sz istud adhuc nō sufficit, nisi, vt dixi, fiat cū moderamine inculpate tutelle, qd demōstrabit tā inspectis psonis, r nego tij qualitate, vt p Bar. vbi.s.in.d.l.j. nec est aliqua glo. q istud deneget, lz aliq glo. dicāt incōtinēti, sz nō dnt solū illud sufficer. sz dnt suppleri p alias gl. dnmō rc. r sic nulla erit ɔrietas. reliq ptinētia ad istā mriā dic. vt in iurib9 palleg. maxie p repetētes.

Quinquagesimaseptima.

378 Libellus † pōt tacite omitti in iudicio, r nō viciat pcessus Ray. allegat glo. fi. in auct. offerat .C. de lit. conte. Cōtrariā assignat in corpore auctē. vñ sumit dicta auctē. r plene not. in cle. sepe de verbo. sig. vbi pulchre ista qō expedit, r in. c. ij. ex de libel. obl. Sol. bm Maria. soci. cōcludēte in hac forma, vt. j. in. c. ignarus de libel. obla. col. vj. r se quētib9 vsq ad col. xxiiij. q dat talē regulā post multas opinio nes recitatas in pcedētibus col. ex qbus possent colligi plures alie sol. s. q libellus regulariter est necessarius, ēt si agat inter psonas eccliasticas, vel nō, r de qbuscūq reb9 agat, r corā quo cūq iudice seculari, vl' eccliastico, qnimo etiā coraz arbitro, bm glo. in. l. pe. C. de arbi. r in. d. auctē. offerat r glo. in. l. rē nō nouā. C. de iud. lz secus corā arbitratore. faciūt not. p do. sūū in. c. qntaualis de iurein. in vsi. ij. differētia, r in oibus causis ēt ciui libus maxie, vbi p sniam tribuit ius finale nō reparabile p aliud iudiciū vl' remediū nisi p appellotionē, qz tūc reqrit plena cause cognitio. l. iudices. C. de iud. bm Jo. de ligna. in cle. sepe de vb. sig. h tñ regula bm eū patit plures fallē. r post glo. magnā i au ctētico de exhib. re. §. illud. r Rofre. in libel. i qb. cau. libel. offerat. r Ja. baldui. in quodā tracta. qd incipit laudabile aduocatoz, r spe. eo. tit. in. §. nūc dicē. r ipse Maria. ponit. lxxxiiij. Ex qbus regula r fallē. potes ɔcordare pdictas glo. s. q opinio negatiua pcedat in regula p tradita ibi p Maria. r opinio affirmatiua, q possit renūciari libello, pcedat in casibus spālib9, r rō regule est, q ponit in. l. platā. C. de sen. qsi sit libellus de sub stātialib9 formalib9 iudicij, vt ibidē p Bar. post glo. r qsi eādē theoricā de q. s. p. d. Maria. soci. tradit Nata in reperi. d. cle. sepe in pūcipio in gl. in vbo necessario in col. lxxviij. in fi. r col. seq. lz non ita ample. iō dic vt p eos in locis palleg. Adde ad Joan. and. in. c. fi. de re iudi. in. vj. r glo. in. c. de causis de offi. delega. r ad Ange. in. d. auctentica offeratur, r ibi doc. ex quo rum dictis possent colligi alie solutiones.

Quinquagesimaoctaua.

379 Actio † directa nūquā pōt cedi, bm Ray. q alleg. glo. in. l. fi. C. de here. vl act. vēd. qz a nris ossibus non pōt separari, sz solū exercitiū dirrecte. Cōtra alleg. glo. in. l. cū fundus. §. seruū. ff. si cer. pe. r de fideicō. l. heres a debitore i pri cipio in fi. prime glo. Sol. bm eūdē vna dz intelligi bm aliā. bm ipsummet Ray. vel bm doc. i. d. §. seruū. dic q pōt cedi quo ad effectū, vt vl' agat noie cedentis, vl' ēt q trāsferat vtilē rc. dic vt in. d. §. seruū. Sed meo iudicio corrupte alleg. Ray. d. l. heres. qz voluit allegare. l. fugitiuus. ff. de solu. Adde que dicta sunt. s. in concord. xlvj. r de materia. s. in. liij. r. j. lxxiij.

Quinquagesimanona.

380 Tenet † glo. in. l. vēditioni. C. p emp. q error iuris non impedit bonā fidē quo ad vsucapionē. Cōtraria est bm Ray. in. l. qd sic in. l. si fur. §. j. ff. de vsuca. r istā tāquā ve riorē sequit Ray. Sol. pōt colligi ex no. in. l. fi. C. de iuris r fac. igno. Alex. in ɔsi. xiiij. in. ij. vol. p Fely. in. c. cognoscētes de cō sti. vt. j. glo. s. relata pcedat qñ nō potuit cōsulere peritiores. r maxime in casibus, vbi tractaret de dāno euitādo secus rc. Sz reperio q do. meus do. Christoforus alr loquit in. d. §. j. in glo. in vbo errāti in fi. q dicit h vba. Signāda est ista glo. q frequē ter allegat bm doc. q lz error iuris nō inducat bonā fidē quātū ad hoc, vt inducat vsucapionē. tñ inducit bonā fidē quo ad fructus. Sz glo. in. l. lz si lege. §. scire. ff. de peti. here. allegata i glo.

381 vl' velle ɔriū † dū dicit, q talis errans in iure tenet fructus restituere, dy. in rl'a possessor de reg. iur. in. vj. vt hic refert Jmol. lz simplr glo. nrām, q tallis errans in iure sit bone fidei possessor etiā quo ad fructus, r faciat illos suos, nec teneat restituere, Bar. pōta. r Jmo. clarius has opiniones efficiunt ɔsona disti ctione ɔcordes, dicētes q dcm huius glo. r Dy. pcedit in iudi cijs singularib9, in qb9 bone fidei possessor nō tenet de fructib9 ɔsūptis. extātes aūt lz faciat suos, tenet tñ officio iudicis resti tuere, vt not. p glo. in. l. ex diuerso. ff. de rei vēd. r in. l. fructus. s. de vsur. r in. §. si qs a nō dño isti. de re. diui. r i. §. j. insti. de offi. iud. r in. c. grauis ex de resti. spol. glo. aūt in. d. §. scire ɔria loq tur, r dz intelligi in iudicio vniuersali. s. peti. heredi. in quo quis tenet inquātū qs est effectus locupletior, r sic tenet restituere fructus ɔsumptos, si ex illis est effectus locupletior, r ita itelli gat illa glo. r ita ēt not. bar. i repe. l. qd nerua. s. depo. i illa qōe an lata culpa eqperet dolo in vltima fallē. Sz aduerte, qz ɔ istū tex. r istā glo. in. l. in. l. vēditionē. C. de vsucap. p emp. Sz soluite bm Jo. d imo. q illa gl. male loqtur bz aliqs, vl' si vultis, pote stis eā saluare, r dicer, q ibi erat error i tradēte facit. l. pe. §. j. j. eo. Tādē qd dixi, q iuris error ñ nocet quo ad fructus, fortiter obstat. l. quēadmodū. C. de agri. r cēsi. li. x. Sol. bm bar. r doc. ibi erat ēptor in mala fide, vt ibi ēt sentit glo. r sequit hic Bar. vel clarius soluat. bm Jmo. ibi loquit, qñ lex phibet actū, h aūt qñ lex nō resistit actui, facit qd hr in. l. stipulatio ista. §. alteri. j. de verb. ob. r qd not. p Bar. i. l. cū lex. j. de fideius. h ille forma liter de vbo ad vbū. r iō formalr retuli, eo qz breuius eē nō po tui more suo, q in oib9 suis lecturis vnū solū vbū supfluū nō effundit. Ex qbus vbis pnt colligi nedū sol. ad ɔrietatē Ray. sz ad duo alia ɔria, vt. s. pz. Addēda sunt necessario, q habentur per Dy. in regula ignorantia de reg. iur. in. vj. in versiculo vlterius opponitur rc. vsq in fi. materie.

Sexagesima.

382 Exceptio † dolo facis, nō hz locū in petitorijs r possessorijs, glo. in. l. si de vi. ff. de iud. Sz ɔria est, in. l. incerti. C. de interd. r in. l. ij. quoz lega. bm Ray. q alle gat Dy. in regula dolo de reg. iur. in. vj. q distinguit p solu. q hz locū in interdictis adipiscēde, vl' retinēde possessionis, nō aūt in interdicto recuperāde, qz spoliatus aū oia restituēdus. dic vt ibi p eū, q allegat q plures ɔcordātes, de quo p Bar. in. l. j. r. ij. C. quo. lega. r p Alex. post glo. in. l. ij. C. de edi. di. ad. tol. vbi limittat qñ incōtinēti offert pbatio, r late in. l. nāliter. §. nihil. ff. de acq. pos. r p Ang. insti. de excep. in pncipio in carta. xxviij. in prima stāpa in vsi. quero. an r qñ possit opponi illa exceptio dolo factis rc. vbi ponit octo ɔclusiones, q eneruant totā mate riā. r maxime in vltima cōclusione r in. §. quadrupli. vbi late in sti. de act. Adde que dicentur. j. in concor. xciij.

Sexagesimaprima.

383 Officium † iudicis nō est actio. ita glo. insti. de act. in principio. ff. de administ. tut. l. quot. i. §. itē si tpali. Cōtrariā allegat Ray. in. l. j. C. de edēdo. Solu. dic q in. d. l. j. nō expsse dicit ɔriū, sz bene pōt colligi ex vbis suis, r sic expsse nō pōt dici actio imo dr in. l. q p collusionē. ff. de act. emp. q officiū iudicis nullā psupponit obligatio. g nec actionez in spē, qñ tractat de officio iudicis nobili, nō dr actio. secus qñ officiū dr officiū iudicis mercenariū, dic vt p Ang. r doc. in. d. pūcipio hr rc. faciūt not. p doc. i. l. mulier. §. cū pponeret. ff. ad trebel. i illo arti. quo iur pr teneat dotare filiā, r silr hrdes rc.

Sexagesimasecunda.

384 Mulier † intercedēs p aliquo iuuat ipso iure, ita glo. in. l. vnica. C. de repudi. q fi. in iudicio in integrū restitutio, quā reprobat Ray. p glo. ɔriā, q dicit eā iuuari exce ptiōe, in. l. sticū. §. aliqñ. ff. de sol. alia i. l. iij. C. de fi. istr. r insti. de obli. in pncipio, pbat i tex. in. l. mulier. §. i iure. ff. ad trebel. sol. dat Ray. qz pma itelligit ipo iure. i. sine restitutiōe hz exceptio nē, r sic sine fcō iudicis restituē. r sic ñ ē ɔria alijs, imo ɔcordat, r hāc opinionē sequit Bar. r doc. in. d. l. vnica. Tu tñ declara vt hr in auct. gnaliter. C. ad velle. r qsi p totū ibi nisi qz si renun ciaret r maxime in aliquibus casibus aliter esse dicen.

Sexagesimatertia.

385 Iniuria † iudicis qñ aliqs dānat, q ɔ aliquē dz hre re gressuz. Et illa snia fuit lata sine culpa illius, tūc illa snia sibi nō nocet, ita glo. in. l. si qs phibuerit. ff. de pub. in gl. fi. r hāc ptē tz Ja. de are. bm Ray. q alleg. ɔriā in. l. exce ptione. ff. de fideius. r ibi Bar. alleg. p ɔcordāti ad primā in. l. si p imprudētiā. ff. de euict. in pncipio. Et ipsemet Bar. qui sensit hanc contrarietatem r soluit. ideo dicen. vt ibi per eum in. d. l. exceptione col. j. in versiculo quero dicitur hic si culpa tua rc.

Sexagesimaquarta.

386 Substitutio † fideicō. nō pōt fieri i debito iure nā li, glo. i. l. qm. C. d inof. test. Cōtraria est bm Ray. i. l. in trib9 eo. ti. r nihil aliud dic. Sz facilis est solu tio, eo qz gl. met. i. d. l. qm r Bar. in. d. l. ex trib9 dnt q. d. l. ex trib9, r ibi glo. loquit in substitutione pupillari, q dr directa, r p eā succedit pupillo. Jn. d. vo. l. qm iō ibi abnegat substō, r de grauamē de legitima p viaz obliq, r fideicō. substitu. r illa sunt valde diuersa, iō nō ɔrie. Adde ad mriā traditā p doc. in. l. j. r in. l. cohere. §. cū filio. ff. de vulg. r pupi. r itelligo vt p Bar. i. l. comodissime.

cõmodissime.ff.de lib.⁊ post.⁊ in.l.si pr̃.C.de insti.⁊ subst.sub cõdi.fac.⁊ p doc.in.l.si fundũ p fideicõ.§.fi.cũ.l.seq.ff.de leg.j.et ibi intelligunt doc.de filio suo non de emancipato dic vt ibi per doc.qr mr̃ia est satis lõga ⁊ difficilis ẜm Bar.in.d.l.si pater.

Sexagesimaquinta.

387 **Substitutio** † cõpẽdiosa a pagano fcã filio ipubeꝛi p ꝟbũ cõe.an oi tpe sit directa.an ꝟo.ĩ.tps pubertatis sit directa.⁊ post pubertatẽ valeat iure obliquo,⁊ sic p fideicõ.istã qõem tãgit Ray.⁊ dicit,ꝙ glo.in.§.ꝗ rõne insti.de pupil.sub.⁊ in.§.fi.ꝙ post pubertatẽ trahit̃ ad fideicõ.Cõtrariã assignat in.l.pupillari ⁊ in.l.cẽturio.ff.de vulg. vbi Bar.in.iij.q.s.ꝙ oi tpe sit fideicõ.vbi dicit,ꝙ qñ fit cũ distinctione tpum vt puta sic.Si filius meus decesserit.ĩ.pupillarem etatẽ,vel postea qñcũqꝫ ticiũ substituo,ꝙ ẜm oẽs infra tpa pupillaris erit directa pupillaris,postea erit vti fideicõ.vt n o. glo.in.l.pcib⁹.C.de ipu.⁊ al.subst.in fi.glo.⁊ hoc indubitanter tenet̃.Qñqꝫ ꝟo fit substitutio sine tpis distin.⁊ in hoc sunt opi. qr glo.in.d.l.pcib⁹ ⁊ in.d.l.cẽturio tꝫ,ꝙ oi tpe sit fideicõ.⁊ cõiter legiste.Sꝫ glo.in.d.§.ꝗ rõne.⁊ in.§.fi.sentiunt ꝯꝛiũ,⁊ istam sequunt̃ Ja.de are.⁊ Cy.in.d.l.pcib⁹.⁊ Jo.and.in.c.si pr̃ de testa.in.vj.Et finalr̃ ꝯcordat opiniones,qr glo.ꝯꝛie pcedũt,qñ est fcã substitutio p ꝟba directa ciuilia,puta heres esto,vel similia,faciunt not.in.l.ꝟbis ciuilib⁹.ff.de vulg.⁊ pup.⁊ secus si sint ꝟba directa,⁊ nõ ciuilia,vt ẽ ꝟbũ moriat̃ p ꝟbũ cõe vt substituo,⁊ p similia ꝟba,⁊ in.d.c.si pr̃ p cano.⁊ sic põt itelligi gl. in.d.§.qua rõne ⁊ in.d.§.fi.⁊ ẜm hoc voluit Jo.an.in.d.c.si pr̃ in glo.ad fi.dũ distinxit inter ꝟba directa directo,⁊ ꝟba directa nõ directo,ꝫ p interpretationẽ.Ex quo Bar.infert,ꝙ si mr̃ est in medio,vel alia psona,quã nõ est verisimile patrẽ excludere voluisse a filij hereditate.tũc oi tpe interpretat̃ fideicõ. ⁊ ita intelligat̃ glo.in.d.l.pcibus alias si talis psona nõ est in medio, tũc verioꝛ sit glo.in.d.§.fi.⁊ in.§.ꝗ rõne,ꝙ in pupillari etate sit directa,postea obliquet̃,⁊ hoc sequit̃ Flo.in.d.l.pcib⁹ ⁊ plures alij.Sꝫ Jo.de imo.in.d.l.cẽturio in glo.magna i ver.lꝫ postea nulla ⁊c.tꝫ indistincte glo.ꝯꝛiã p.d.l.ꝟbis,qr post pubertatem directa frustra substituit̃,facit.l.in pupillari.ff.eo.in ꝟbo vr̃ ⁊ p plura alia arg.ꝗ h adde,⁊ qr opi.Bar.est magis cõis.iõ solue dictas glo.vt in distin.sua de qua.s.⁊ silr̃ posset colligi alia solu. ex ꝟbis Bal.dũ dicit si addiciat̃ istud ꝟbũ mihi ⁊c.Et qr materia est lõga ⁊ disputabilis p nũc me refero ad dicta doc.i predictis locis.⁊ ad Ang.in.d.§.fi.⁊ do.meũ ⁊ nouis.in.d.l.cẽturio.⁊ in.d.l.precibus ⁊ in.c.si pr̃ quod est.c.j.de testa.in.vj.Et adde corsetũ quando interponitur iuramentum in repe.Rub. de iureiuran.in priuilegio iuramentorum.xxxj.

Sexagesimasexta.

388 **In reali** † act.⁊ psonali est lata snĩa ẽt vbi spẽs petitur post sñiam,nõ dat̃ terminus,ẜm glo.in.l.fi.C. de exeq.rei iudi.Cõtraria ẜm Ray.i.l.si cũ exceptione.§.si homo.ff.qd me.cau.Credo ꝙ potius voluit allega.ꝯꝛiũ,qr ille gl. nõ referunt̃ iuste.⁊ pro solu.dic vt p Bar.in.d.§.si homo alias Bart.legit p ꝟsi.Et de veritate dic,vt alias dixi in concoꝛ.ad Bar.in concoꝛ.xcij.vbi colligitur vera solutio.

Sexagesimaseptima.

389 **Substitutio** † breuiloqua ꝯtinet in se vulgarẽ substitutionẽ,ꝗ est tacita.glo.in.l.fi.C.de insti.⁊ subst.sub ꝯdi.fac.vl'ẽt pupillarẽ,si fiat psonis paribus ⁊ filijs pupillis in ptãte.Cõtrariã dicit Ray.i.l.lucius.ff.de vul. ⁊ pup.ꝙ imo est expssa.Sꝫ ego reperio Bar.⁊ doc.in.d.l.lucius alr̃ glo.inducẽtẽ in ꝟsi.qro vtrũ h substitutio ꝯtineat substitutiones tacitas ⁊c.⁊ dicit ꝙ glo.ibi ⁊ insti.eo.tꝫ,ꝙ ꝯtinet expressas.⁊ idẽ Azo.in summa,qd pꝫ,qr excludit mr̃em,ꝗ p tacitã nõ excludit̃.Alibi dicit Bar.i.l.pcib⁹,glo.dicit,ꝙ ꝯtineat tacitas hoc vr̃ pbari p tex.in.l.iã hoc iure.ff.de vul.⁊ pup.i gl. ꝗ icipit qd si tacite.Sꝫ p solu.allegãdo Guil.⁊ Ray.dicẽtes, ꝙ est tacita quo ad ꝟba.⁊ ita intelligat̃ glo.in.d.l.pcib⁹.Quo vero ad effectũ dr̃ expssa,qr excludit mr̃em,⁊ ita intelligant̃ gl. ꝯꝛie.ipse aũt alr̃ soluit dicẽs,ꝙ ꝯtinet substitutiones expressas gñaliter.⁊ ita debemus itelligere glo.ꝗ dñt,ꝙ ꝯtinet expressas nõ aũt sunt expsse spalr̃,⁊ se remittit ad not.p eũ i.l.j.ff.de vulg. Et si dicat̃ tacita substitutio nõ excludit mr̃em,qr rñdet ipse,ꝙ illud pcedit,qñ nullo mõ est expressa.ꝫ hic est expssa gñaliter, lꝫ tacita spãliter.ideo mr̃am excludit.Sꝫ qr ista mr̃a est ampla, ⁊ difficilis,vlterius nõ me extẽdo,pdicta sufficiunt quo ad ppositũ solu.de mr̃ia.amplissime disputat̃ p doc.vbi.s.Et idẽ in effectu cõcoꝛdat.d.meus in.l.cẽturio.q refert do.Xpo.de castilio no,⁊ ẽt Rapha.cuma.similiter in effectu vt.s.soluẽte ⁊ p ipsos in.l.ijeodẽ ti.habetur ẽt p Ang.areti.in.§.j.insti.de vulg.

Sexagesimaoctaua.

390 **Uis** † qñ cõmittit̃ dant̃ plures actiones,ꝫ certũ est,ꝙ nõ subicit̃ dispositioni legis extat.ff.ꝗ metus cã.ita glo. in.l.j.§.ne qd.ff.de vi ⁊ vi ar.Cõtra.est ẜm Ray.in.l.extat pallega.ray.Sol.triplex est genus violẽtiaꝝ,⁊ ẜm illas relatas tã p glo.ibi ꝗ p Bar.⁊ doc.⁊ ẜm illas fiat distĩ.vt gl.ꝯcordent̃.

Sexagesimanona.

391 **Tenent** † Doc.antiq vcꝫ Ray.in dictis cumulationi h⁹ glo.ꝯꝛiaꝝ ⁊ dy.i regu.sine possessione gl. ꝯꝛiari in illo arti.an sint due possessiones,an vna,⁊ ꝙ nõ sit nisi vna,tꝫ glo.in.l.lꝫ.C.de acq.pos.Cõtrariã opini.ꝙ sint plures, voluit gl.in.l.j.ff.eo.⁊ istã vt plurimũ sequunt̃ doc.vbiqꝫ ꝯclusiue loquẽdo,lꝫ arguant ad ptes,Sol.id qd dicit glo.in.d.l.lꝫ dicit referẽdo opi.⁊ tãdẽ vltimate resident in ꝯꝛia pte,ꝙ sint due excepto do.geni.meo,q sequit̃ opi.do.sui,⁊ opi.azo.⁊ placen. rñdet oibus ꝯꝛijs in.d.l.j.⁊ hoc credo gr̃a disputationis ꝗ rõne ꝟitatis.Sꝫ p ꝯꝛia pte adducit dy.vbi.s.fortioꝛa argumẽta p cõi opin.iõ dicen.vt ibi p eũ Aliqua ẽt argu.ponit do.meus post nouis.ꝗ nõ ponit Dy.⁊ silr̃ dat Solu.in.d.l.j.in prin.ff.de acq.pos.adde ea,ꝗ hñtur p nouis.in.l.clã possidere.§.q ad nundinas.ff.illo eo.ti.⁊ ad glo.⁊ doc.in.l.põponius.§.si is q.ff.eo. vbi videtur,ꝙ ciuilis acquiri possit sine naturali,ergo duas esse fatentur,de quo in.d.l.j.in principio,⁊ in.l.iij.§.neratius ⁊ in.l. j.§.hec que de seruis.ff.illo eo.de acqui.pos.

Septuagesima.

392 **Prodigo** † qñ interdicit̃ administratio,vr̃ interdicta qñ iudex interdicit p sñiam,non aũ,ita glo.in.l.is cui bonis.ff.de ꝟbo.ob.⁊ in.l.j.in prin.ff.de cura.furio.Cõtraria allegat̃,ne dñ p Ray.ꝫ p do.geni.meũ,in.d.l.is cui bonis,⁊ allegant ꝯꝛiã,in.l.is cui.ff.de testa.⁊ hr̃ p Ang.i.§. itẽ pdigus isti.qb.nõ est pmis.fa.testa.Sol.ẜm nouissimos vltima glo.ꝯcoꝛdat cũ primis in nõ notoꝛie pdigo.ꝫ in notoꝛie pdigo.pcedat scda opinio,nec in hoc ꝯdicit illa gl.in.l.is cui.ff. de verb.obli.lꝫ Bar.videat̃ alterare.tñ nouissimi cõiter cõcludũt,ꝙ notoꝛie pdigo interdicat̃ administratio a lege ipso iure, ⁊ sic sequunt̃ Jo.de imo.rapha.Cu.⁊ do.meus,q plura alleg. maxime p.l.j.ff.de cu.fu.⁊ p alia argumẽta de qb⁹ lõgũ eẽt narrare.lꝫ Lud.de ro.teneat cũ Bar.⁊ rñdeat ad.d.l.j.⁊ ad alia. Sꝫ oib⁹ suis argumẽtis rñdet do.meus vbi.s.ꝫ finaliter dicit, ꝙ lꝫ iste articulus sit dubius,tñ illud certum est,ꝙ ante interdictionem administrationis potest testari,dicto.§.itẽ prodigus.

Septuagesimaprima.

393 **Lata** † est p iudicẽ ⁊ iterdicta administratio pdigo,vti pdigo,q in rei veritate nõ est,Ray.allegat glo.i d.l.is cui bonis.s.px.allega.ff.de ꝟb.obli.ꝙ tꝫ ipso iure.Contrariã allegat,in.l.ij.C.qñ prouo.nõ est neces.⁊ nõ soluit do.ge. meus vbi.s.refert hãc ꝯꝛietatẽ,⁊ dicit,ꝙ Dy.distiguit,aut est erroꝛ expressus i sñia,puta qr dixit illũ talẽ pdigũ,q nõ est,⁊ sit vera opi.illa,ꝙ nõ valeat,⁊ ita pcedat glo.in.d.l.ij.Aut i sñia nõ expressit errorẽ,qr nõ dixit illũ pdigũ,ꝫ simplr̃ dixit interdicimus administrationẽ tali ⁊c.⁊ tũc teneat ipso iure.Sꝫ ꝯ istaꝫ cõcoꝛdiã alleg.do.meus.l.si putas.C.de peti.here.⁊ i.l.ij.C.qñ prouo.nõ est nece.⁊ dicit,ꝙ Ja.de are.⁊ Pe.tenẽt decretum indistincte nullũ eẽ,⁊ distinctionẽ Dy.locũ nõ hr̃e in hoc casu, qr distin.illa.an erroꝛ sit expssus in sñia,vel nõ,pcedit in sententijs incõmutabilib⁹,nõ aũt in sentẽtijs cõmutabilib⁹ ex cursu tẽpoꝛis,vt in casu nr̃o.Sꝫ Bar.alr̃ distinguit qr facit differentiã inter adultũ ⁊ pupillũ ex vna pte.⁊ pdigũ ex alia,dicens,ꝙ qñ dat̃ tutoꝛ alicui tanqꝫ pupillo,q nõ est pupillus,vl'curatoꝛ adulto,q nõ est adultus,ipso iure nõ vꝫ decretũ,nõ habita distin.an exprimat̃ erroꝛ,vel nõ,⁊ ita dꝫ itelligi glo.in.d.l.ij.⁊ i.d.l.si putas.Interdũ ꝟo dat̃ curatoꝛ alicui tanqꝫ pdigo,q nõ est prodigus,⁊ tũc aut exprimit̃ erroꝛ in decreto,⁊ est nullũ.aut nõ expri-
394 mit erroꝛ,⁊ vꝫ.† Et rõ differẽtie est dicit Bar.qr quẽ eẽ pupillũ,vel adultũ declarat nã.ꝫ quẽ eẽ pdigũ vel nõ.nõ põt ꝯstare ex nã.ꝫ iudex dclarat.Et iõ si iudex det curatorẽ pdigo,tꝫ sñia dũmõ erroꝛ nõ sit expssus,vt.s.facit ẜm eũ qd hr̃ in.l.j.§.idẽ pomponius.s.qd sal.tut.aucto.⁊ sic i effectu Bar.ꝯcoꝛdat cũ saluatione Dy.Sꝫ Ang.dicit,ꝙ Bar.inepte loquit̃,dũ dicit,ꝙ nã docet quẽ eẽ pupillũ,vel adultũ,qr hoc nã nõ declarat,quẽ esse pupillum,vl'adultũ.ꝫ cursus nãlis bñ inducit etatẽ,quã etatem declarat iudex,vñ cũ dubitat̃ de etate,iudex illaꝫ declarat.l.de etate.l.minoꝛ.xxv.an.ex aspectu.ff.de minoꝛ.Nõ ẽt bñ loquitur Bar.dũ dicit dationẽ curatoris factã alicui tanqꝫ pdigo,q nõ est pdigus,valer,qr quẽ eẽ pdigũ,vel nõ pdigũ dclarat iudex,

q dicit, q decretū obreptitiū est ipso iure nullū. l. tutor si peti-
tus. ff. de tu. & cu. da. ab his. hic est, q si det tutor alicui tā q̄ tu
tore caréti, nō vz datio. d. l. tutor si petitus, lz nā nō dclaret qué
395 hre tutoré, vel nō hre. † Jté q regula est, q decretū ex falsa cā
interpositū est ipo iure nullū. l. cū vero. §. subuētū. ff. de fideicō.
liber. l. j. §. h vba. ff. ne vis fi. ei. Tu adde q̄ hētur p. d. Alexā.
post doc. in. l. si is ad quē. ff. de acq. here. p Fely. in. c. lz cām de
pba. fallē. iij. in fol. xxiiij. vbi dnt, q et si decretū sit p pte vex,
& p pte falsum in totū est nullū. hr de mria in. l. fi. ff. de iureiur. &
docto. maxime Ang. in. §. quadrupli. insti. de act. Raph. cu. in
ɔsi. cxiiij. icipit Anto. col. iiij. hr in. l. si nō fortē in. §. si cētū. ff. de
ɔdi. indeb. & i trac. clarū in cla expleto errore calculi &c. col. v.
lz Barto. Soci. limitet nō pcedere, qn fit in exequt. rei iudica
te, secus q̄ in alijs casib. Nō sic qn dat curator alicui tanquā
prodigo, q nō est pdigus decretū interponit ex falsa cā. & iō est
ipso iure nullū. Et hāc opini. sequit Jo. de imo. & do. meus, qui
putat hāc opini. verissimā, q ipossibile est dare curatoré alicui
tāquā pdigo, q nō est pdigus qn falsa cā nō exprimat in decre-
396 to. † Jté ɔ̄ Bar. adducit Ang. not. in. l. ij. C. qn puoca. nō ē ne
cesse. vbi dr, q si iudex pnūciet pupillū posse facere testm̄ nō ex-
presso errore, tz snia, lz qué eē pupillū, vl nō eē pupillū declaret
nā bm eūdē Bar. vt. s. dictū est. Bal. aūt in. l. j. ff. de cu. bo. da.
dicit, q interdū dat curator pdigo expressa cā minus legitima,
& tūc datio est nulla. l. q testō. ff. de excusa. tut. Interdū vero dat
expressa cā n vā, q̄ sit eēt vā, eēt legitima. & tūc aut p obreptio
nē, & nō tz datio. d. l. tutor si petitus de tut. & cur. da. ab his. Si
vo datus p nō obreptionē vtputa, q iudex errauit putādo pdi
galitatē eē approbatā, q̄ nō erat approbata. & tūc si nō fuit adhi
bita plena cause cognitio, tunc decretū est nullū. l. obseruari de
cura. fur. Si vo fuit adhibita plena cause cognitio vz decretuz
bm ipm Bal. p eādē. l. obseruare, dicit tñ q errore cōperto. il-
lud decretū venit reuocādū. l. quāuis. ff. de reb. co. Et hāc opi.
Bal. vr seq Rapha. Cu. dicēs, q qn adhibita est plena cause
cognitio tz decretū, nisi notorietas eēt i oppositū. nec pōt de ɔ̄-
rio pbari dicit ipse pp iudicis auctoritatē, q interposuit decretū
cū plena cause cognitione, in adulto aūt, & pupillo idem dicit q
Bar. q bm ipsuz circa psonā pupilli & adulti non tāta adhibet
cause cognitio, sicut circa psonā pdigi. Sz hāc opini. reprobat
do. geni. meus, q lz decretū interponat cū plena cause cognitio
ne si tñ interponat ex falsa cā, ipso iure est nulluz, p regulā. d. §.
subuētū, & §. hec vba pcalle. nec est vex, q auctoritas iudicis
operet, q nō possit pbari ɔ̄riū, cū possit dici de nullitate snie et
prolate cum plena cause cognitione, vt hr in. l. si expressum. ff. de
ap. & in. l. j. C. qn prouo. nō est nece. dixit tñ Jmo. q forte posset
saluari opi. Bar. si potestaté iudicis eqperemus potestati pa-
tris, vt in. l. pe. ff. de cura. bo. da. Sed finaliter dicit, q ista equi
paratio nō est bona, q lex magis ɔfidit de pre respectu filij, q̄
de iudice, ideo est diuersa rō &c. Ista oia refert do. geni. meus.
Sed quo ad concordiam glo. de notorietate nullus contradicit
ideo salua remanet sol. glosarum predictarum.

Septuagesimasecunda.

397 **Voluit** † glo. insti. de re. di. §. litterę, q scriptura cedit carte hodie. Cōtrariā alleg. Ray. in. l. q̄ rōne. §. j. ff. de acq. re. do. adde glo in. l. rē. §. si id. ff. de rei vēdi. Solu
tiones plures dat do. Angel. de are. in. d. §. lre insti. de re. diui.
Jō dic vt ibi p eū, q ɔcludit, q nō obstat glo. in. d. l. qua rōne, q
dixit, q ibi loquit de scriptura in marmore vt ibi. secus i carta,
vt in glo. insti. vel alr qō inspici debeat, an scriptura fiat in mu-
ro, & sic cedat parieti &c. lz si fiat in marmore mobili, aliud sit. vl
& tertio dicit bm aliquos inspicien. esse, an sit preciosior scriptu-
ra, an id super quo scribitur, & ita saluentur dicte glo.

Septuagesimatertia.

398 **Rei vendicatio** † nō competit nisi ei, q habet dominiū, glo. in. l. j. in prin. ff. de edēdo. Cōtraria bm Ray. est in. l. plane. ff. fami. her. & istam
approbat Ray. est in. l. plane. ff. fam. her. & istā approbat Ray.
& nihil aliud dicit. Sed Florianus in. d. l. plane post glo. in ver
bo debet q not. ex illa glo. q rei vēdicatio pōt cedi. lz cessiona-
rius nō efficit dns directo, sed vtiliter, & alleg. glo. ɔ̄riā in. d. l. j.
circa mediū magne glo. dicit, q efficitur dns simplr, dū dicit, q
nō pōt esse dnū sine rei vēdi. nec eɔ̄, alibi vr sentire q rei vēdi.
nō pōt cedi in. l. emptor. C. de here. vl act. vendi. ad qō facit, q
q hz rei vēdi. eā hz aptitudinē, ergo nō pōt cedi. cū ista glo. cō-
cordat alia. ff. de rei vēdi. si culpa, tāgit p azo. in summa de act. &
obli. p Cy. in regu. p possessore in vlti. q. de reg. iu. in. vj. tu ad
de ad dicta Alex. in. l. si qs vi. §. differentia. ff. de acq. pos. col. v.
vl si. redeo ad ppositū &c. ibi quodā est sile directo. vbi tz q cō-
petit vtilis p. l. fi. C. de here. vel actio. vēdi. Tu ex oib ɔclude
dicit Flo. ia. qō possuz tibi cedere rei vēdicationē, nō tñ es dns
q nō sequit, habeo rei vēdicationē, ergo sum dns, p hāc not. gl.
nā sine traditione nō trāsfert dnū. s. de rei vendi. l. si ager. C. de
pac. traditionib. lz. n. qs trāsferēdo dnū videat trāsferre actio
nē in rē, q̄ p dno dat, nō tñ eɔ̄ cedēdo actionē in rē transfertur
ppea dnū. & rō est, q dnū est cā rei vēdi. l. in rē in principio. s.
de rei vēdi. lz eɔ̄ vendicatio nō est cā dnij, sed ex dnio pcedens,
& iō trāslato dnio trāslata vr rei vēdicatio, q̄ ex dnio pcedit, & se
quit, lz nō eɔ̄, q pricipale attrahit ad se accessoriū. j. de fundo in
stru. l. fundi. §. fi. lz eɔ̄ accessoriū nō trahit ad se principale. l. ex
pupillari. ff. de vul. & pupi. Nec obstat pdicte ɔclusioni. s. de rei
vend. l. eius rei. & l. & si res, vbi dnū transfert sola cessione. q ibi
res erat penes cessionariū, vt ibi not. & eo. ti. l. si culpa. & ita itel
ligit et Cy. in. d. regu. p possessore, facit qō not. ipse Cy. in. l.
seruū filij. §. eū q cirographū de leg. j. & insti. de act. §. j. & Cy. C.
de act. & obli. l. j. Adde et Cy. in. l. j. de aliena. iud. mut. cā fa.
in. iiij. q. Adde et glo. in. l. emptor. C. de here. vel act. vēd. bar.
tenētē ɔ̄ illā in. l. j. in fi. ff. de no. oper. nun. Istā et qōem reassu-
mit Jo. and. post Guil. in spec. de cessi. act. §. j. ver. itē qd si mi-
hi. vbi dicit, q ista. q. fuit disputata. h ille ex verbis Cy. vbi. s.
subicit et, q modica differētia est, q trāsferat dnū vtile, & nō di
rectū, cū id ɔsequat p vtile, qō p directū. ff. de neg. gest. l. actio.
lz multa possint obstare directo dno q̄ nō vtili, & ecōtra, vt not.
p Bar. in. l. si duo. ff. de solu. Et ex predictis pnt colligi solu. ad
predictas oēs glo. ɔ̄rias. Adde que dicta sunt. s. in ɔcor. lviij.

Septuagesimaquarta.

399 **Iuregentium** † seruus nō pōt obligari glo. in. l. si id qō dns. ff. de ɔdi. inde. Con-
traria bm Ray. in. l. ex hoc iure. ff. de insti. & iure. Sol. dz intelli
gi prima glo. secundum illā in. d. l. ex hoc iure & ita exponendo.

Septuagesimaquinta.

400 **Mouetur** † per glosatores dubitatio. An thesau-
rus inuētus sine apprehēsione nobis que
rat, & glo. in. l. peregre in princi. ff. de acqui. pos. in vbo inuasit,
tz, q requirat apprehēsio ad hoc, vt querat dnū. Sz Ray. alle-
gat glo. cōtrariū tenētē vcz, q sufficiat sola apprehēsio, insti. de
re. diuis. in. §. thesauros in vbo dno. Solue, q ista vlti. glo. non
cōtradicit vbis expressis, lz solū ex eo, q dat rei vēdicationem
tanq̄ dno, & nihil fit mētio iūcto tex. de apprehēsione. Sz pos-
set subaudiri apprehēsionē factā, si inueniat in alieno. si autem
in suo, semp dici pōt apprehensum, & in suo positum &c.

Septuagesimasexta.

401 **Utrum** † in personali actione suo nomine conuentus
teneatur satisdare iudicatum solui, glo. tenet in.
sti. de satis. §. j. q olim nō tenebatur Ray. allegat cōtrariam in
rub. ff. iudi. sol. Sol. glo. insti. de sat. loquit, qn quis possidebat
immobilia, hic non dicam plura, q modici frugi.

Septuagesimaseptima.

402 **Melius** † loquūtur glo. C. de cōdi. ob causam. l. ea le-
ge & in. l. fi. de reb. alie. nō alie. que determi-
nant ɔtrariū eius, quod voluit glo. in. §. j. in auctētico de cetero
comu. rerū eccle. &c. Nā dicit, q vbi prohibet alienatio alicu-
ius rei p hominē ipedit dnij translatio, & sic dicit, q ista vltima
glo. est falsa, & prime glo. sunt vę. Sz Bar. & doc. in. d. l. ea le-
ge. soluūt pulchre hāc difficultatē. & dicunt q aut pactū, vel cō
uētio de nō alienādo fit sup re, regulariter etiā p legē prohibita
alienari de sui natura, vt puta in re ecclesiastica, vel in re emphi
theotica, vel simili, & tūc impedit dnij translatio, & ita loquantur
prime glo. aut in re, que de sui natura nō phibet alienari, & tunc
procedant glo. ɔ̄rie, q alie etiā sunt glo. idē dicētes q̄ pcalle-
gate, vel & scdo loco aliter soluūt vcz. an ille, qui ita conuenit de
nō alienādo, aliquod ius sibi reseruauerit & p ɔseruatione illius
iuris &c. & tūc impediat dominij trāslatio. Aut nullū ius sibi re
seruauit, & tunc nō ipediat dnij translatio. & ita pōt saluari opi-
nio glo. dicētis dominiū nō transferri. Et q ista materia latius
per doc. expeditur per Bar. & do. preceptorē meum do. Am-
brosium opizonum in. l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. j. & pa-
pien. in pratica in libello in actione reali, & per Alexandruz de
Jmola in. l. qui rome. §. coheredes. ff. de verborum obligationi.
per Florianum in. l. in hoc iudicium. §. finali. ff. commu. diuid.
& per Barto. & doc. in. l. prima. §. si vir. ff. de acqui. pos. & in. l. nō
dubium. C. de legi. licet in illo articulo Barto. videatur vari-
asse, vt dixi in concordan. ad Bartho. in numero. lix. & vbiq
concordantes.

Septuagesimaoctaua.

Septuagesimaoctaua.

403 **Si maritus** vel aliqs alius soluat illud, qd nõ debebat, an videat donare, q sic, in.l.si maritus.ff.de cõdi.ĩdeb. 2riũ vr velle gl.in.l.hactenus.ff.eo.fm Ray. q soluit, q vna põt p aliã saluari, 7 sic vna dz intelligi fm aliã, an videat soluisse sciẽs ex certa sciẽtia vel nõ 7c. Sed meo iudicio valde corrupte allegant pdicte allegationes, sz melius allegaret in pposito gl.q posset allegari p 2ria in.l.donari.ff.de reg. iuris. 7 illa gl. accomodat solutiões ad qcũqz 2ria, 7 gl.in.l.eleganter in fi.ff.de 2di.inde.alia sol.põt colligi p no.p Bal.i.l.j.C.ne fi.p pa. Alex.in.l.nõ fatet vbi doc.ff.d 2ces.faciẽdo differentiã, an ex dolo ptis soluat 7c. vide ẽt no.in.l.j.C.d 2di.ide bi.spec.de ap.§.restat ver.7 no.7 de fideius.in prin.v.qd si fideiussor, doc.in.l.cũ qd.ff.si cer.pe.doct.in.l.si pcuratori.ff.de 2di.ob cau.in.l.falsus.C.de fur.7 in.l.j.7 in.l.qd quis.ff.de cõdi.inde.in.l.indebitum.C.eo.

Septuagesimanona.

404 **Obligatio** † que 2fert in volũtate stipulãtis fieri ñ põt, gl.in.l.a ticio in fi.ff.de v.ob. 2ria fm Ray.in.l.stipulatus.§.si alias in.§.legatũ.ff.de leg.j. 7 qd no.in.l.i.ff.de leg.ij. Ray. Sed melior solutio tradit p bar. in.d.l.a ticio, q colligi põt ex verbis suis faciẽdo dĩam inter 2ct9 7 vltimas volũtates, lz nõ sit bene tutũ. ideo melius loqt bar.in d.§.legatũ nõ ponat in volũtate libera vel vellata 7c.

Octuagesima.

405 **Liber homo** † põt in ppetuũ locar opas suas, qz põt seruire p substitutũ, 7 interesse pstare, ita gl.in.l.cũ antiqtas.C.de vsuf. 2ria est in.l.post certi.C.de lib.cau. Sol.in.d.l.post certi in gl.nõ erat ipse q se obligabat, vel locabat, sed mater p ipso, 7 iõ nõ põt 7c. bar. se remittit ad.d.p eũ in repe.l.stipulationes nõ diuidunt.ff.de v.ob.vide no.in.l.titio cẽtũ.§.ticio.ff.de 2di.7 de mon.p Bald.in.l.j.in.vj.col.de sen.que p eo qd interest 7 in iurib9.s.alle.7 vbiqz 2cor.7 no.dñ dt gl.primo loco allegata, q põt seruire p substitutũ, limita nõ hre locũ, qñ esset electa industria psone locãt.argumẽtũ in.l.vnica.§.ne tñ.C.de cadu.tol.7 in.l.inter artifices.ff.de solu. Adde gl.idẽ tenẽtẽ, q illa primo loco allegata in.l.iij.ff.de vsuf.7 dicit nõ valere talẽ locationẽ in effectu, qz põt liberari pstãdo interesse, qz in obligatione facti qs precise nõ cõpellit.l.si qs ab alio.§.fi.ff.de re iud.7 bar.in.d.l.stipulationes versi.celsus in.viij.q.de verb.ob.adde ad no.p cano.in.c.qm extra de offi.deleg.el.ij.

Octuagesimaprima.

406 **Uerum** † an dicat gl.in.l.fi.ff.de testi.q dt, q pcur.pt esse testis pro dño, nã 2ria alleg.in.l.deferr.ff.de iur.fi.fm Ray.non 2dicit gl.in.d.l.deferre, si bñ videat, dñ dicit, q ibi nõ interrogat vt testis, qz nõ apit, an p an 2 dñz 7c. de hac mã p do.nellũ in trac.testiũ in carta.iij.in.§.iudex aduocatis 7c.sed do.me9 in.d.l.deferre, nitit dare duas so.prima faciẽdo dĩam an 2dicẽte pte, vel de 2sensu vtriusqz. Jtẽ 7 scdo. an pcipiat cõmodũ, vel nõ maxime finito iudicio. finaliter dt, q illa gl.in.d.l.fina.nõ 2dicit illi in.d.l.deferre, eo qz illa gl. loqt, qñ pars aduersa vult pducer pcuratorẽ in testẽ 2 dñz, q facere põt illa vero in.d.l.deferre, loqt, qñ vult pducere pcuratorẽ in testẽ p ipso dño, qd nõ põt, vt sentit bar.fm eũ, dñ dt, q quando cõmodũ, vel incõmodũ ptinet ad eũ, nõ põt pduci i testẽ, nisi de volũtate ambar ptiũ. nõ tñ bene dicit fm bal.vt refert do.meus de quo dicatis vt ibi per eum.

Octuagesimasecunda.

407 **Conditio incerti** † alias certi dat bñti ius in re solũ. nõ ãt depositario, vl cõmodatario, gl.in.l.si pignore.ff.de pig.act.in prin.7 in.l.7 iõ d 2di.fur. 2ria in.l.eũ q.de fur. Ray.sol.dat gl.met in.l.j.ff.de 2di.fur.q dicit, q reglr nulla 2dõ dat dño.nã nõ dñis tñ dat, vt.ff.de vsuf.quead.ca.l.fi.sed spãle est in 2dõne furtiua, vt i.l.j.ff.de 2di.fur.7 in.§.sic itaqz insti.de act.vbi dñs semel nõ põt effici dñs, sed 2ditio petit dñium sibi dari, 7 sic esset sibi 2rius. sed in odiũ furti degenerat 2 furẽ, vt det, 7 dño, 7 nõ dño, dum modo sua intersit.l.cuius.ff.de fur. Jn casu ergo, vbi tãgit suũ interesse pcedit opinio affirmatiua, q det actio, secus vbi essem9 in casu, vbi nullomodo sua interest nõ dat 7c, Sed vt declarat bar.in.d.l.legib9 7 maxime in.l.cuius cũ.ll.seq. sp interest illi, cui fuit res subtracta, qz iniuria vr saltez facta persone ergo 7c. Attamen Bar.in.d.l.eum qui.§.pe.dicit q verior est opinio gl.in.l.manifestissimi.§.sed cũ in scda.C.de fur.7 cũ illa opi.trãsit, 7 ibi gl.dicit, 7 eaz sequunt cõiter doc. q dat officiũ iudicis p gl.in.l.nõ tñ.ff.de pe.here.7 ista est opi.cõis vera 7 equa ex omni capite, 7 ita predicte gl.pñt saluari, 7 ibi doc.qrunt quid de mero 7 simplici possessore, sz qz allegãt alias gl. 2riari quas non refert Ray.ideo reseruan.j.in alijs partibus.

Octuagesimatertia.

408 **Interdictum** † recupãde possessionis p retẽtione dñij 2petit, p h Ray.alleg.gl.i.l.iij.ff.de iudi. 2riã alleg.in.l.j.§.j.ff.de vi 7 vi ar.7 in.l.näliter.§.j.ff.de v.sig.7 no.fm eũ in.c.qui ad agẽdũ de pcura.in.vj. Ray.Sol.ista 2rietas 7 solutio depẽdet ab illa de q.s.in concor.lx.iõ ad illũ recursũz habeas breuitatis grã, 7 qz p aliquos tradit regula, q in isto interdicto nõ admittit exceptio, qz spoliatus ante oia restituẽdus.7c.tñ ista regula patit plures exceptiones vsqz ad.lx.ideo breuitatis gratia p nũc nõ me extẽdo, sufficit p nũc ad cõem sol.dicta breuiter in.s.scripta concor.lx. 7 adde dicta per Jo.an.7 alios cano.in regula dolo facit extra de regu.iur.in.vj.

Octuagesimaquarta.

409 **Obligationem** † nãlẽ nõ tollit prescriptio, ista glos.est in.l.at q nã.ff.de nego.gest. 2ria est in.l.obligationũ fere.§.plz.ff.de act.7 obli.7 in.l.si quis emptionis titulo.C.de pscrip.xxx.vel.xl.an.fm Ray. soluit Bar.lz nõ alleget 2rietatẽ in.d.l.si qs emp.q si prescribat cũ bona fide tollit oẽm obligationẽ, secus si cũ mala fide, qz tũc hz solũ exceptionẽ, sz qz h nõ ẽ tutũ dicere ex mẽte doc.in.l.fi.ff.rẽ ra.ha.dic, q hz diuersa tpa pñt pcedere dicte opi. sz cõiter ista nõ tenet, dic ergo hz cõia, q dñ dz, q remanet obligatio nãlis, dz itelligi iefficaciter tñ, 7 ita pcedat opi.affirmatiua, q remanet nãlis q tolli nõ põt prescriptiõe.7 dñ dr q tollit ois obligatio, 7 ciuilis, 7 nãlis, dz intelligi.s.effectualiter, 7 declara vt in.d.l.fi.7 p dñz meũ in.l.seqt.§.si viã 7 in.l.j.7 in.l.iij.vbi ẽt gl.ff.de vsu.7 fm gl.in rub.ff.de rei ven.q tenẽt cũ.j.opi.loquẽdo, 7 arguẽdo d dño directo ad actionẽ 7c.7 hz in auc.nisi tricennales.C.de bo.mat.7 cõiter citramõtani doc.p.l.si duo põni.§.si quis iurauerit.ff.de iureiur.p.l.i.in fi.ff.de aqua plu.ar. Sz rapha.cu.dicit, q de iure est verior opinio vltramõtanor q sequunt opi.mart.nedũ in vsucapione rex mobiliũ acqrit dominiũ directũ, sz ẽt in prescripti.lon.tẽp.x.vel.xx.an.7 h dixit rapha.cu.in.d.l.iij.p illã.l.7 vult inferre idẽ de act.7c. sz magis formaliter i teris qõnis nostre do.ge.mens in qõne pposita de obligatiõe nãli, an tollat obligatio nãlis dicit, q qdã obligatio, q orit ex delicto, in qua inest nãlis, vt no.i.l.i.§.bestias.ff.de postu.7 ista tollit p pscriptionẽ, vt.s.q tollit in effectu p.l.sicut 7.l.oẽs.C.de pscri.xxx.vel.xl.an.vt 2cludit bar.in.d.l.fi.rẽ ra.hab.7.s.dixi.7 ẽt põt esse bona solutio.

Octuagesimaquinta.

410 **Non habetur** † rõ affectionis in furto, hz gl.i.l.eũ qui.§.filiusfam.ff.de fur. 2ria hz Ray. q imo habeat est in.l.7 tñ.ff.de seruo corrup.solu.primã approbat Bar.7 cõiter doc. Sz nõ q dicit, q i fur.nõ hz locũ rõ affectionis, 7 lucri.sentiẽs tacite, q si nõ esset lucrũ, qz si rõe illius furti pbaret dãnũ, q tũc iudex saltẽ ex officio deberet hre in 2sideratione. Sz 2 hãc solu.facit, qz tc nõ dr rõ affectionis, vt in ti.de in lit.iurãdo.nã interesse qd põt pbari, aliud est, q affectio, q 2sistit in sola animi destinatione. Cogita, qz est forte 2riũ. Tu vero limita pdicta p ea q habent in tex.7 gl.in.l.cum furti.ff.de in litẽ iurãdo, vbi dixit gl. q qñ agit 2dõne furtiua, fuit 2dẽnatus ad rei restitutionẽ, 7 p dolũ noluit restituer, 7 sic 2ditio stricti iu.fuit effecta arbitraria, p no.in.l.in actionib9.§.e.ti.7 p 2ñs tũc iurat in litẽ.lz ista opi. Jrnerij reprobet, in.d.l.in actionib9, 7 maxime qñ fuit subtracta qtitas, in qua nõ iuratur.in lit.l.nũmis.ff.eo.in alijs aũt cõiter 2cludit vt.s.q pp dolũ vt.s.nõ restituẽtis.iuret in litẽ pp 2tẽptũ iudicis, 7 eius dolũ vel 2tumaciam, qz tũc est effecta arbitraria actio furti. Jtem 7 pp difficultatẽ probationis, 7 dolũ aduersarij, qz qñ nõ apparet, qd debeat duplari, vel quadruplari deferi iurm actori d veritate.l.in actionibus ver.plane eo.ti.d in lit.iur.7 ita intelligunt doc.illũ tex.in.l.cũ furti, dũ dt tanti rẽ fuisse, 7 hoc intelligeñ q fuerit actũ actio.furti. Si aũt fuerit actũ 2ditione furtiua, 7 2dẽnatus fuit post preceptũ de re restituẽda, 7 noluit restituere, 7 tũc iurat in litẽ de affectione, qz pp 2tẽptũ iudicis cõditio furtiua, q erat stricti iuris, ẽ effecta arbitraria.l.q restituere ff.de rei vẽd.qd si añ preceptũ res furtiua esset mortua, tc cessaret iurm de affec.l.arbitrio.§.i.ff.de do.7 tñ iurat d vera extimatiõe, 7 ita potest intelligi.d.l.cũ furti, 7.d.versiculus plane, 7 si dicis nõne raptor est improbior fure.l.si cũ tc.C.ex qb.cau.in-

fa. irrog. & tñ nullo casu iurat in litē ɔ rectorem, sed tñ de veritate, vt hʒ in. l. in actiōibus. e. ti. p. l. si qñ. C. vnde vi. Rñdeo, ꝙ illa. l. si qñ, nihil ad ꝓpositū, qꝛ loqt̄, qñ raptor offerebat se paratū parere precepto iudicis, vel melius, qñ actor non poterat aliter fundare intētionē suā quasi res fuissent ei exportate, qꝛ tc̄ bñ deferret iurm̄ veritatis tm̄. Sed do. ꝑceptori meo do. Jo. ð put. plʒ ille intellectus, ꝙ ibi fuerit actuʒ actiōe furti p illū tex. dū dicit tanti tunc esset, qꝛ qñ agit̄ ɔdōne furtiua, nō ɔsideratur extimatio tpe furti facti, sed q̄ti plurimi valuit a die furti, & sic more citra. l. cū vinū & ibi no. ff. si cer. pe. iuncta. l. in re furtiua. ff. de ɔdi. fur. vñ pt adaptari ille intellect9, ꝙ ageret̄ actiōe penali furti ad q̄titatē dupli, vel quadrupli, & ignorabat̄ vera extimatio rei, que debebat duplari, q̄ forte nō apparebat, qꝛ tc̄ ꝓbato furto, & sic delicto aduersarij ɔcurrēte dificultate ꝓbationis extimationis stabit̄ sup vera extimatione iuro actoris, & ista est noua ɔsideratio ad illū tex. & ex predictis collige solu. ad ɔria. s. assignata p Ray. ideo opi. ꝙ admittat̄ iuramentum, procedit post moraȝ iussus a iudice. alia opi. ꝙ nō detur iuramentuȝ procedit ante moram, & iussum.

Octuagesimasexta.

411 **Interlocutoria** †potest ferri absentibus partibus, glos. in. l. sed interpellatur. ff. de arbi. ɔria secūduȝ Ray. est, in. l. a ꝑcedente. C. ð dilla. Sol. ƀm Ray. si bene videant̄, nō sunt ɔrie, & aliud nō dicit. nā gl. j. loco allegata se refert ad. d. l. a ꝑcedente. tu clarius & pleneius dicas, vt dixi in ɔcor. lij. fallen. xxiij. & viij. & in ɔcor. ibidem, & habes solutiones q̄plures, & ēt quid tenēdū in pratica ƀm veram opi. magis communem.

Octuagesimaseptima.

412 **Beneficium** †concessum ab imperatore viuente finit̄ cū eius ꝑsona eo moriente. ita gl. ff. so. ma. in. l. qꝛ tale. ɔria est ƀm Ray. q̄ tñ male loqt̄ ƀm eū, in l. iij. §. qð aūt. ff. ꝙ quis. iur. Pro solutione huius esset eneruanda mā regule decet ɔcessum, & regule priuilegiū ꝑsonale ɔcordantibus ibidē ex̄ de reg. iur. in. vj. ideo dic vt ibi Alex. in. l. qꝛ tale, & in. l. post dotē. ff. sol. ma. gl. in. c. cū venissent de insti. & glo. fi. in. c. tua ex̄ de his que fi. a prela. sine ɔsensu. c. & in. c. q̄ ad ꝑpetuā. xxv. q. j. in. c. ꝑpetue de elec. in. vj. Alex. in ɔsi. lxvij. in. j. aliter tñ vʒ sentire in. c. i. col. iiij. in fi. in. j. vol. alle. cōcor. glo. in. l. forma. §. q̄s de censi. & Spec. de instru. edi. §. nō aūt & Jo. an. in mer. i. d. regula priuilegiū. Sed vltra predicta posset colligi solutio. an ɔcessum sit motu ꝓprio, an nō, sed ad istantiam beneficiati, vt hʒ p cano. post gl. ƀam in. c. fi. de mut. peti. p Fely. in. c. sanctoꝝ de prescri. & p do. Bap. in repeti. l. omnes populi de iusti. & in. col. c. & in predictis iuribus hʒ, q̄sta dr̄ia sit inter diuersa negocia, causas, & statum personarum, ac etiam tenorem verborum.

Octuagesimaoctaua.

413 **Venditor** †qui ð euictione nō cauet emptori, qñ est certum periclitari, tenet̄, sed executio differtur, gl. in. l. ex empto. ff. de act. em. ɔria que dicit, ꝙ incōtinēti dʒ exigi allega. p Ray. in. l. i. ff. de euic. & hanc sequunt̄ Bulga. & Mar. ƀm euȝ. Soluit gl. in. d. l. ij. ꝙ illud ibi ideo est ꝑp ɔtumaciā ipsius vēditoris, vt expresse dicit ibi gl. & seqt̄ Bar. qꝛ ex quo nō cauet, statim vʒ esse in dolo. ideo statim fit condēnatio, ƀm Bart. qui sensit istam ɔrietatē in. d. l. ij. & soluit vt. s. sed latius exorditur vltra predicta i hac solu. in. d. l. ex empto. §. fina. ideo dic vt ibi.

Octuagesimanona.

414 **Scitis** † aperte, ꝙ infamis infamia facti repellit̄ a testimonio, gl. in. l. cassius. ff. de sena. & ibi doc. alia i. l. iij. ff. de testi. ɔria in. l. i. C. de sum. tri. & fi. cath. Alia in. l. si ꝗs ꝗ. ff. de testa. gl. pe. in. c. testimoniū ex̄ de testi. vbi Fely. in col. ij. & gl. in. l. iij. §. due cause. ff. de carb. edic. & idē Fely. in. c. sup eo de testi. q plura iura alleg. immo plus ampliauit, ꝙ ēt restitutus ad grām nō admittit̄. vʒ tñ colligi vna solutio p ipsuȝ Fely. in. d. c. sup eo ꝙ valde occulte infamis admittit̄, alias nō videtur ēt fieri dr̄ia inter ius ciui. & ius canonicū, in h casu dic vt in iuribus. s. allega. & p eūdē Fely. in. c. fi. extra de testi. q pro negatiua alleg. Bal. in. c. j. in ti. quot test. sint nece. ad ꝓbā. in grati. in verbo integere opinionis &c. Ro. in. l. admonēdi col. xxiiij. ff. de iur. iur. alleg. ēt tex. iūcta gl. in. l. iij. ff. de popul. act.

415 Bal. i. l. optimā col. ij. C. de ɔhē. & cōmit. stip. †vbi dixit, infamē infamia facti nō esse oi exceptione maiorē, ex qb9 ꝟbis posset colligi alia solu. s. ꝙ gl. q̄ dicūt nō admitti intelligant̄ vt. s. faciāt plenā fidē. & alie q̄ dñt admitti intelligant̄. s. nō vt faciāt plenā fidē, ʒ vt adminiculent̄ in modico. Sed meo iudicio posset esse talis infamia facti q̄ magis aggrauaret q̄ illa iuris, q posset morderi de nullitate &c. Adde ad Albe. male in trac. testiū in. iiij. car. in fi. & seq. vbi late & ad Cāfrā. in. c. qm̄ ɔ fal. in gl. testiū depositiones &c. col. lxxv. in ver. qro an infamis, & qui ðt ƀam opi. s. relatā esse cōem in cā ciuili, secus in criali Alb. ð rosa. in. d. l. j. vʒ soluere aliter, q ēt expresse refert ɔrietatē i col. fi. s. ꝙ gl. in. d. l. j. ꝑcedat, vt facit aliqð indiciū & maxime, qñ in defectū ꝓbationū admitteret̄, cū tormētis, alle. in auc. de testi. §. si vero & ff. ð testi. l. ob carmē. §. si ea. & istā dicit cōem opi. q̄s dixit tenere doc. in. d. l. j. cū gl. sua vel aliter soluit ꝙ ƀa gl. s. relata in. d. l. cassius nō loqt̄ in teste, ʒ in iudice ꝑut loqt̄ ille tex. ad quē dʒ r̄ferri gl. posita sup ea a q̄ dignitate r̄pellunt̄, vt ex̄ ð regu. iur. in regula infamib9 in. vj. & in. l. ij. C. de digni. lib. xij. ad de ad mām. l. nōnulli. C. ex qb. cau. infa. irrog. vel aliter posset solui & magis subtiliter p ꝟba bar. in. l. in arenā. C. de inof. tes. s. ꝙ. j. opi. ꝑcedat, qñ opponeret̄ ab hoie, q essʒ ꝓbus vir, & bone fame. ƀa aūt opi. ꝑcedat, ꝙ nō repellit̄, si opponeret̄ ab illo, q ēt esset infamis, qð ē no. lʒ doc. nouis. conētur alterare ꝑter q̄s in excōicato pp periculum anime, sed posset alterari in excipiēdo &c. p no. in. c. i. de rescrip. in. vi.

Nonagesima.

416 **Actio** †ad exhibēdū, & rei vēdicatio pñt in eodē libello ꝑponi, gl. in. l. cū de inofficioso. ff. de inoffi. tes. i fi. magne gl. ɔria est, ƀʒ Ray. in. l. iij. ff. ad exhib. Solōnē dat gl. met i. d. l. iij. §. fi. vt. j. opi. loquat̄ i hēde tm̄ &c. & sic nō sūt ɔrie.

Nonagesimaprima.

417 **Declarari** †dʒ volūtas p actū, seu factū in additione hēditatis, gl. in. l. mutū. ff. de acq. pos. ɔria, in. l. potuit. C. de iur. delib. q ðt, ꝙ volūtas pōt aliter ꝓbari, q̄s p actū. Ray. & sic ꝓ so. dic ꝙ ambe gl. idē ɔcludūt, ꝙ aditio in se valeat, sed de ea nō pōt ɔstar̄ nisi p aliquē actū exteriorē, qꝛ ea, q̄ ɔsistūt in aio, aliter ꝓbari nō pñt. §. ceruos. insti. de re. diui. cū si. & h qñ incipit hr̄s a volūtate nō ab actu, qꝛ tūc nō est dubiū, & ista est cōis sn̄ia ƀʒ cōiter doc. in. l. gerit & in. l. p herede, vbi gl. illo eo. & nō reqrit̄ ad essentiā aditionis aliqs act9 ʒ sola volūtas, & nō deficit in actu pratico ius, ʒ ꝓbatio, vulgata. l. duo sunt ticij. ff. de test. tut. ideo dicūt doc. ꝙ in foro ɔsciētie pōt retinere hereditatem. ɔ ēt vʒ tenere gl. in. §. fi. insti. ð hered. qual. & differē. Sed solue vt. s. vide ange. in. d. §. fi. doct. in. l. i. C. de repu. here.

Nonagesimasecunda.

418 **Dominium** †rei legate ipso iure transit in legatariū, gl. in. l. hēditatū. ff. ad. l. fal. & in. l. si heredis de leg. j. ɔria in. l. ij. C. de leg. in princi. Primas approbat Ray. & Bar. in. l. ij. C. cōmu. de le. vbi dicit esse gl. singularē, lʒ cōiter reprobaret, & iō illa debebat allegari ꝓ ɔria, ʒ corrupte allegat, credo vicio scriptoris. & Bar. alle. gl. ɔrias in. l. pōponius. ff. de serui. ff. de le. i. l. si heredis ƀuo, & ff. ad. l. fal. l. hereditatis, & iste cōiter approbāt ab oib9, facit ƀm eū. l. si ꝗs §. i. ff. de leg. i. & l. si tibi hō. §. fundus eo. ti. de leg. i. & vbiq3 do. Sʒ in h articu. repio do. ge. meū soluētē in. l. ƀuo legato in pri. ff. de leg. i. post gl. i. ibidē & sic posset colligi alia ɔrietas. lʒ vnico ꝟbo soluit ipse dicens h verba formalia. h gl. est cōiter a docto. approbata, vt veʒ dñiuȝ rei legate nō trāseat in legatarium vere a morte testōris, seu ficte. vere aūt trāseat ab adita hēditate. Sʒ dñi ƀʒ ꝟitatē nec vere nec ficte trāsit dñiū rei legate i legatariū, ʒ demū ab adita hereditate, vt ꝓbat̄ in. l. si tibi, hō i. §. cū seruus. j. eo. & in. l. seruū filij. §. i. s. eo. Nec ob. si opponit̄. d. l. ticio. j. de fur. q̄ ðt, ꝙ legatū trāsit recta via in legatariū, qꝛ h ē veꝝ adita hēditate, nō aūt añ aditā hēditatē, qꝛ nullibi h repit̄ cautū, nec illa lex aliter ðt, h ille formaliter, ex qb9 ꝟbis habes litationē ad cōeȝ theoricā, ð q̄ p bā. vbi. s. & so. clarā ad. d. gl. i. d. ꝟo. l. si tibi, vñr doc. multū laborare, an leget̄ res ꝓpa, vl' aliena, vel solū obligata &c. dic vt ibi, & in. d. §. cū seru9 hʒ qñ legat̄ (pure, vel sub ɔdōne.

Nonagesimatertia.

419 **Interpellatio** †est necia ad h, vt ɔmittat̄ ɔuētio vestita, & ɔmissa &c. lʒ ille possit dare gl. i. l. & si p9 tres. ff. si qs cau. ɔria ē, i. l. ita stipl'at9. ff. ð ꝟ. ob. i gl. q̄ incipit no. ꝗ &c. sol. lʒ satis inepte ꝑponat̄ articul9, tñ qꝛ ista mā more ē satis lōga & āpla, & gl. multū laboret i dissi. i. d. l. & si post tres. tū ꝓ vera sol. dicen̄. ꝙ fiēda ē dr̄ia, an in ɔctib9 an in vlt. volūta. ɔmittat̄ pena &c. & ƀʒ illas dʒ fieri distinctio, & cōcordabūt, gl. itē silr an i cā fauorabili alimētoꝝ, vel alr vt p bā. & gl. i. d. iuri. & qð ɔrietatis q̄s ðbuit allegare Ray. ē illa, quaȝ ponit bar. in. d. l. ita stipulat9, in ꝟsicu. veniamus ad quartam particulā, &

particulā, ꝛ dic vt ibi, q casus est in illa stipłone. Si pāpbilū sti pulet, ꝛ si pāpbilū nō dederis cētū dare spōdes. rñdet pegasus nō aliter cōmitti stipłoné, ꝗ desisset pāpbilū dari tc ɔfestī agi posse dż, ōt gl. an exigat interpellatio, ꝛ gl. vž. ibi ɔcludere, ꝗ i eo, q scit se debere nō reqrit interpellatio, ad h vt agi possit. secus in successore, ꝛ an possit mora purgari se remittit ad. d. l. ꝛ si post tres, ꝛ arguit ille tex. de penu. legata ꝛc. sed spālitaté indu cūt doc. vt. s. dcū est, ꝛ in illis nō expectat, vt agi possit, vt ōbi tor ōsinat dari si fuit in mora, sꝫ statiꝫ agitur, qd nō sic est i aliis casibus ꝛ circa h Bar. refert tres opi. ꝛ tādem sequitur gl. in. d. l. si post tres, ꝛ rñdet contrariis, ꝛ ita etiam facit glos. in. d. l. ista stip. ergo non contradicit.

Nonagesimaquarta.

420 **Tutor** † presens ɔctui, ꝛ nihil dicés nō vž pp illā presentiā solā auctorizare, gl. in. l. iij. ff. de auc. tuto. Ray. alleg. ɔriā in. l. vbi nō. ff. de reg. iu. Ray. adde ꝫ Bart. aliā gl. in. l. qd diximus. ff. de auct. tuto. vbi qñ sunt duo tutores ꝛ vnus solus auctorizat, ꝛ tādē seqt Dy. in qdā sua distin. ꝛ fina liter approbat gl. in. d. l. iij. ꝛ vž reprobare gl. in. d. l. vbi nō voce, q volūt sufficere presentiā, ꝛ ita vž ɔtrāsire Dy. in regu. is q tacet ex de reg. iur. in. vj. Sꝫ q ad sołoné glo. nullibi. reprio sal uasse gl. a ɔrietate. Sꝫ tu posses saluare gl. i hac forma. s. ꝗ g'. i d. l. iij. ꝛ fi. ꝓcedit regulariter, gl. aūt. d. §. j. ꝛ in. d. l. vbi nō. ꝓce dere pūt in actu, q euidéter cederet in vtilitateꝫ minoris, qꝛ tc nō exigit tāta solénitas, arg. l. si remunerādi. §. passus, ꝛ. l. q pa tit. ff. mā. prima ergo opi. hēret locū, qñ ageret de preiudicio mi noris, secus ergo vbi expsse esset in euidété vtilitaté pupilli. ita vž ɔcludere Alex. in ɔsi. x. col. fi. in. ij. vol. lꝫ expsse nō loquat de tutore de hac solu. vide p doc. in. l. ij. §. volūtaté, ꝛ in. l. q dotis. ff. so. ma. ꝛ in. l. cū ꝓponas. la. j. C. de pa. p Fely. latissime. i. c. nōne de psump. q ponit regu. cū fallē. ꝛ p Jas. in. l. j. ff. si quis in ius voc. nō ier. ꝛ vbiqꝫ ɔcor. ego alias feci regulā, ꝛ posui sexdecim fallē. ɔcludétes oēm mām, sꝫ p nūc h sufficiāt, vide ēt in. l. filiusfam. §. inuit⁹. ff. de ꝓcur. ꝛ p Ang. are. in. §. sed ꝛ si pater insti. q. mo. pat. pot. sol. ꝛ p Bal. in. c. j. ꝛ in. c. fi. in ti. Si de inuesti. inter do. ꝛ vasa. lis ori. ꝛ in. l. mādatū. C. mā. ꝛ p Cano. in. c. ex pte decani. de rescrip. Alex. in. d. ɔsil. ꝛ ɔs. cxxx. in. j. ꝛ in ɔsi. lxxx. in. iiij. p. ꝛ. cxiiij. in. j. ꝛ in ɔs. d. Frā. de are. cxxviij. co lū. iiij. Pan. in ɔsi. lxxxj. capi. pcep. meus in tracta. de dot. in vlti. p. q. lxxxj. limita tū pdicta, vbi ɔsensus ꝓ forma reqrit. ita Bar. vž sentire in. l. q bꝫ. §. si pupillus. ff. de tut. Vsi. qro quid si datus est. Adde ea que no. tradit Felyn. in. c. causam matrimonij extra de offi. ꝛ po. iud. dele. post gl. ibi.

Nonagesimaquinta.

421 **In singulis** † annuis qñ aliqd mihi debet, possum petere in libello ɔdénari debitoré ꝓ futuro tpe, gl. in. l. nō queadmodū. ff. de iud. ɔriā in. l. i. §. i. ff. de aq plu. ar. Ray. ꝛ nō ꝓseqt vltra. Cū. j. gl. tu alleg. gl. ɔcor. in. §. ꝓiudiciales insti. de act. ꝛ in. l. ij. C. de fidei. ꝛ ɔria ōbuit assigna ri in. l. j. C. de iudi. aliq doc. in. d. l. nō queadmodū soluūt, ꝗ spāle est in alimétis, regulariter ɔ. pp no. in. d. l. ij. C. de fideic. nec ob. ꝫm doc. in. d. l. ij. ꝗ tractus futuri tpis nō ꝑtinét ad iudiceꝫ vt dixit Panor. in ɔs. xcviij. col. iiij. in. j. vol. q alleg. ɔcor. qꝛ rñdét doc. illud ꝓcedere de p se, sed iunctis aliis sic. l. j. §. illud Vo. plane. ff. de vi ꝛ vi ar. l. q de tota. §. incerti. ff. de rei vé. ꝛ in argumētū. l. qd si in dié. ff. de pe. here. ꝛ. l. male agit. C. de prescri. xxx. vel. xl. an. ꝛ hanc approbat Odof. Cy. Pe. ꝛ Ja. in. d. l. ij. ꝛ ibi Alb. de quo p Jnn. ꝛ doc. in. c. auditis de ꝓcu. Archi. alleg. ɔcor. ꝛ ibi Cano. post gl. in Vbo futuris, in. c. romana. §. porro de sen. exc. in. vj. ꝛ p Ang. in. §. preiudiciales insti. de actio. vbi Bal. q limitat. l. j. in col. fi. C. ō sen. que si. cer. ꝗti. ꝛ ex dictis Ang. ibi possunt colligi plures solu. ꝛ p floria. in. l. in. l. acqlia si deletū. ff. ad. l. aql. p Alex. in. l. vbi aūt non apparet. §. q sorte. ff. de Vo. ob. faciédo ōtiā. an veniāt iure act. vel offō indicis. idé ɔcludit de expeñ. fructibus, ꝛ vsuris, ō mā in. d. l. vbi āt nō apparet. §. pe. cū ɔcordā. ibidé de verbo. obli. ꝛ in. l. si stipulatus. §. cū stipulamur. ff. illo eo. aliqd in. l. si quis accepto tulerit. ff. de ɔdi. ob cā. Limitat ēt in. l. de pupillo. §. si plurib⁹. ff. de no. ope. nū. ꝛ post gl. fi. q loqt de expensis futuris in. d. c. auditis. de ꝓcur. ꝛ de rōne quare possit peti, ꝛ iudicari ō presenti ꝓstatio futura sup alimétis, vel in annua pstatione, vide Bart. ꝛ doc. in. d. l. ij. quā aliq legūt cū. j. C. de fideic. p Bar. in. l. j. C. ō sen. que si. cer. quanti. vide doc. Ca. post gl. in. c. prelat. de bonis. in. vj. p Bar. in. l. j. §. i. ff. de vsur. post gl. ibi Ang. ꝛ doc. in l. si marito. §. fi. ff. so. mat. ꝛ in repe. d. l. i. C. de iud. Jnno. ꝛ can. in. c. pro illorum de preben.

Nonagesimasexta.

422 **Si iurm** † sequat pactū collatū in ɔdōne facit oriri actioné, gl. post tex. in. l. si qs cū debitore. ff. de iureiur. ɔriā allegāt Ray. ꝛ bar. in. l. q sub ɔdōne in pn. ff. de ɔdi. insti. Soluit Bar. vbi. s. ꝗ prima loqt i ɔctibus, ꝫa loqt in vltimis volūtatibus, vel aliter ꝫm eū. prima loqt de iurō sup preterito ibi h est, in ꝫa loqt de iurō sup futuro, ꝛ tādē se remittit ad. d. p eū. in. d. l. q sub ɔdōne, vbi dicit ꝗ qñ iurm interponit sup eo, qd est volūtatis, nō vꝫ, ꝛ ita ꝓcedat opi. negatiua aut interponit sup eo, qd est necessitatis, ꝛ tc valet, ꝛ tūc ꝓcedat opinio affirmatiua, ꝗ valeat. adde ad mām que dixi in cōcor. ad bar. ccv. ꝛ adde hic omnino, que pulchre scribit Joan. ō imo. in cle. j. de iureiur. col. vj. ꝛ seq. in ver. quero ꝫo, an iurm vestiet promissionem nullam, ꝛ ibi concor.

Nonagesimaseptima.

423 **Promittere** † possum te hēe licere ré alienā, gl. in. l. emptoré. §. q aūt. ff. de act. emp. ɔria est, in gl. magna in. l. stipulatio ista hēe in prin. ff. de ver. obli. in sui princi. Ray. reprobat primā, ꝛ seqt ꝫam, ꝛ soluit, ꝗ prima in. d. l. emptoré loqt, qñ ꝓcedit ɔctus, de cuius nā debetur euictio. ɔria aūt, qñ precedit ɔctus, de cuius natura euictio nō debebat, ꝛ sic ꝫꝫ hanc solutionem vtraqꝫ procedit in casu suo, ꝛ vtraqꝫ poterit sustentari.

Nonagesimaoctaua.

424 **Est gl.** † in. l. iubere cauere. ff. de iur. om. iud. q vult, ꝗ missio ex ꝫo decreto solū hꝫ locū in cā dāni infecti, ꝛ in noxali, ɔria est, ꝫꝫ Ray. in. l. si finita. §. si plures. ff. ō dā. infe. q ōt, ꝗ hꝫ locū in oībus psonalib⁹, ꝛ hāc tenét Ray. ꝛ specu. Sed alia gl. ét ōt, ꝗ i cā dāni infe. ꝫm decretū nō hꝫ locū, ꝛ sic ɔ ābas pdictas gl. ꝛ h volūit i. l. ij. C. vbi i ré act. ꝛ ōt, ꝗ Ja. de are. tenet illā, ꝛ nihil aliud ōt Ray. ego aūt repio Bar. in. d. l. si finita in. §. iulianus in. viij. col. in Vo. qro in qb⁹ casib⁹. ff. e. ti. de dā. infe. q refert gl. in. l. iubere cauere, tenété vt. s. sed illaꝫ reprehédit p. l. editū de pec. Jō qdā antiq dicebāt, ꝗ fiebat tm in duobus casi. s. in cā noxali, ꝛ in cā dāni infecti. ꝛ istud ét similiter reprobat bar. qꝛ in oib⁹ actionib⁹ psonalib⁹ pōt interponi ꝫꝫ decre. l. ꝓpandū. §. finaūt. C. de iud. l. cū ꝓponas. C. ō bo. aucto. iud. pos. l. fulcinius. §. i. ff. ex qb. cau. in pos. ea. Sꝫ illi antiq moti sunt, qꝛ solū in illis duob⁹ casi. solis interponit ꝫꝫ decre. ad iudicādo ré petitā, nō reteto plus vel minus valeat. in aliis Vo ꝫm decre. de védédo, vel dādo insolutū ꝓ mésura debiti teneas gl. q ōt, ꝗ in oib⁹ actionibus de mūdo psonalibus pōt iterponi ꝫm decretū. fallit in cā legatoꝝ nomine vétris, ꝛ vide gl. ibi fallit. s. vt in pos. leg. ꝛc. Aduerte in. l. is cui. ꝗ gl. alleg. dż aliter ꝗ fit missio ex ꝫo decreto. Sed an debeat interponi ꝫm decretū, do regulā, ꝗ pōt interponi in oib⁹ casi. ꝫꝫ decre. in qb⁹ p primū nō est plene ɔsultū, p. l. is cui vt in pos. leg. qꝛ si peto cautioné noie legatoꝝ, missio in possessioné hꝫ cū cautione, not. j. ea. l. §. si qs dāni, ꝛ in. l. de bonis. §. q a pupillo. s. ad carbo. ergo non itur ad ꝫm, qꝛ hꝫ istud, qd vult. Sed qñ peteretur legata actione ex testō, esset idé, ꝗ in aliis creditoribus, idem dico, vbicūqꝫ est p primū plene ꝓuisum seu ɔsultū, vt in casib⁹ vt. s. dixi pone ét in act. ad exhibeñ. p primū ɔsultū nō pueniť ad ꝫm, ꝛ ita pt saluari p h. d. Bar. ꝛ gl. in. d. l. ij. ꝛ alie. s. alleg. facit tū magnā viꝫ Bart. an deť ꝫꝫ decre. ex nā cause. an vero ɔ ɔtumacé pp ɔriū assignatū de missione in pos. vétris nomine, ꝛ illa pōt esse alia sol. hē ergo solue ḡnaliter gl. locū hēe, vt in gl. in. d. §. iulian⁹ ꝫꝫ nām cause. Fallit, vbi pōt esse ɔsultū ex primo, ꝛ ita ꝓcedat gl. in. d. l. ij. ꝛ spāliter in illis duob⁹ casi. vt in. d. l. iubeť, qꝛ in illis ex nā cause nō pōt esse ɔsultū. Sed spāliter vlterius nō ꝓgredior, qꝛ ista mā est inutilis in hac ciuitate placeñ. eo qꝛ sta tuta verāt oio illa remedia, in pratica ꝛ specialiter, vide in trac. de primo ꝛ scdo decreto p do. Bernar. doc. antiquum.

Nonagesimanona.

425 **Rei vendicatio** † potest intétari p pupilluꝫ tutorem habenté durāte tutella gl. in. l. iij. §. si pupillus. ff. de tutel. ɔria est in aucthētico vt hij q. obli. pib. res minoꝝ col. vj. ray. dñi ista qd ita relata é valō obscura, qꝛ pt itelligi ō actióe ɔ tuto. durāte tut. Jté pt itelligi de act. rei vé. ɔ aliū ipso tutore auctorizāte, ꝗ fieri pt vt i. l. i. §. sufficit. ff. de admi. tut. intellige tū ō pupillo doli capace, qꝛ ō infante nō est dubiū, qꝛ ɔcqd videt ignorat. l. i. C. ō fal. mo. cū si. Sed in proximo pubertati loquitur glo. ꝛ ista potest esse vna solutio ꝛ Bar. finaliter post oppositioné de auc. minoris debitor. C. q. da. tu. pos. ꝛ. l. ij. C. de admi. tuto. vž facere vnā spālitaté in hac actione rei védi. ꝛ tādem se remittit ad no. p gl. in. d. l. ij. C. ō ad

mini. tuto. Secus ergo in generali administratione q̄ nō potest moueri nisi finita tutella. Sʒ ꝯ pdicta oppo. nōne clarū est in iure, ꝙ minor nō hʒ legitimā ꝑsonam stādi i iudicio. vt. C. q legi. ꝑso. stā. in iud. nō hab. cū si. nisi in cā momētanee poss. ꝗ nō in rei vēdi. sol. ē necesse intelligere in euidēti vtilitate minoris vel qꝛ nō fuit oppositū, vt hʒ in simili in. l. ij. C. de nego. gest. lʒ dicere ꝙ alius ēt nō tutor hoc facere posset tūc nō eēt pupill⁹. iō dic vt i iurib⁹ ꝑallegatis, ⁊ maxie ꝑ gl. in. d. l. ij. C. de administ. tut. que est mr̄a, q̄ dicit, ꝙ agit per tutorem liti datum ⁊c.

Centesima.

426 **Dicit** †gl. in. l. j. ff. de legi. tut. in gl. iiij. ꝙ edictū successoriū hʒ locū in tutella, vt post agnatos veniāt cognati. ꝯria est insti. de legi. agna. succes. in fi. Ray. est in. §. placebat vbi tex. solue ergo, vt intelligant̄ ꝭm diuersa tēpora, vt in iuribus ꝑallegatis. sed est valde periculosum pp plura. iō solue vt ꝑ Ange. non hʒ locum ex. l. xij. tabul. sed ex ꝯstōnibus principum sic. ista non patitur altercationem.

Centesimaprima.

427 **Actio** †non oritur ex obligatione nāli, gl. in. l. nāles. ff. d act. ⁊ obl. sed dat̄ ex pacto ꝯria est, ꝙ nascit̄, ⁊ nō dat̄. in. l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiuſ. insti. de obli. in princip. que gl. sunt vere. ff. de sol. l. in his. §. impator ꝭm Ray. Sʒ Bar. dicit in. d. l. nāles, ꝙ melius loqt̄ gl. in. d. l. nāles. Sʒ aduerte, ꝙ de iur. ciui. ex pacto nudo nō orit̄ actio. l. iurisgen. §. si paciscar. ff. de pac. ⁊ in. §. igit̄ nuda, nisi in casibus ibi no. ꝑ gl. ⁊ doc. Sed ex dispositione iuris cano. bene orit̄ actio, vt hʒ in. c. j. ex̄ de pa. ⁊ ideo debitū naturaliter tm̄ de iure cano. pōt peti. Bar. ⁊ doc. in. l. si pene in prin. de ꝯdi. inde. Sed aduertēduʒ ꝙ Bar. non dicit, ꝙ de iure cano. sola nālis sit potēs ad agēdum, sed bene dicit, ꝙ in foro ꝯsciētie obligatus nāliter tenetur

428 soluere, nō ergo sequit̄ ꝙ ꝯ eum possit agi. †Quid de pacto nudo in ꝯtinenti apposito in vēditione de retrouēdendo, vide gl. in. l. ij. C. de pac. inter emp. ⁊ ven. Limitat̄ ēt in pacto nudo iudicialiter interposito, qꝛ calore iudicij oritur actio in factū, non ex nudo pacto, Bal. in. l. siue apud. C. de transa. col. j. de, mā i. l. legem ⁊ in. l. petens. C. de pac. ⁊ aliquid in. l. si quis maior. C. de trās. qn̄. s. addit̄ iurm̄ pacto nudo aliqd hʒ in. l. cū ꝓponas la. ij. C. de pac. ⁊ ꝑ nouis. in mā in rub. ff. de ver. obli. ⁊ in. l. lecta. ff. si cer. pe. in quibus iuribus probat̄ suprascripta distinctio.

429 †Sed quo ad principalē articulum ꝓpositū vcʒ in casibus vbi orit̄ actio. an sit datiua, vel natiua, cōiter ꝯcludit̄, ꝙ orit̄. ⁊ veritatē huius habes ex no. insti. de obl. tit. gn̄ali in principio post gl. nā obligatio est mater actionis, ⁊ tanq̄ filia orit̄ ex ea, ⁊ nō pōt oriri nisi ex cā ciuili, vt ex cā agente, vel obligatione naturali, vt ex matre ⁊c. sicut nāliter ad gn̄alitatē nālem, vt amplius ibi traditur per Angel. areti. nisi in aliquo casu speciali daretur a iure, ⁊ tunc in illo casu possit dici datiua, hoc est data a lege ⁊c. quā tamen declara, vt ample in. §. j. institu. de act. ⁊ ita pōt colligi solu. ad dictas ꝯrietates. Itē pōt colligi solu. ex gl. in. d. §. fideiussor, qꝛ gl. met dicit aliqū. ⁊ sic qn̄ fit in iudicio, vl̄ qn̄ addijcit̄ iurm̄, vt in iuribus. s̄. alleg. lʒ sit aliq̄tulū diuinare. ideo melius solue ꝭʒ Bar. in. l. fideiussor, ꝙ qn̄ lex fouet pactū ipsius pacti gratia, vt in ꝯctibus bonefidei, tūc pactū dʒ vestitū ꝯsensu, ⁊ orit̄ actio ex eis. ⁊ si nō orit̄ ex nudo pacto vt in ꝯctib⁹ qui ꝯsensu ꝯhunt̄, ⁊ ita est in ꝯctu dot. de iure antiquo, vt in. l. vnica. C. de rei vxo. act. qꝛ ibi non est tacita stipulatio ex parte rei hodie. Qnq̄ꝫ. l. fouet pactū ratione ꝑsone, et tūc pactum remanet nudū, ⁊ ex pacto nudo orit̄ actio, vt in. l. j. ff. d vsur. ⁊ isto casu bn̄ posset dicere gl. in. d. §. fideiussor accipi. Qnq̄ꝫ lex non fouet pactū, sed pp pactū ꝓducit actionem, vt in. l. si quis argētum. §. pe. de dona. C. tunc pactū remanet nudū, ⁊ ex eo nō orit̄ actio. Sʒ ex. l. pp pactū. ita dicebat Jac. bu. in. d. l. legem. C. d pac. ꝭm Bar. vbi. s̄. ⁊. s̄. in concor. xxxij.

Centesimasecunda.

430 **Non tenetur** †heres ad speciē legatā post rem peremptam, ita gl. in. l. cū seruus. ff. de lega. j. ꝯria est, ꝭm Ray. in. l. si quis seruum. ff. de leg. ij. non alia dicit. Solue tu, qꝛ debent distingui quatuor tpa, qꝛ si ante mortē testatoris, vel ēt ꝭm aliquos ante aditam hereditatē, nō tenet̄ heres, ⁊ ita loquat̄ gl. in. l. cum seruus. Secus si post aditam hereditatē, qꝛ tunc tenet̄ heres ēt ad rem vel extimationeʒ prestandā, si culpa sui precessit mora, vel culpa, qđ etiam ꝯtingere pōt in legato rei aliene ⁊c. dic vt in dictis iuribus. Sed in alio videtur contrariari gl. in eadē met lege cum seruus. Sed dicetur in. iij. parte huius operis deo fauente, qn̄ enarrabunt̄ contrarietates. d. genitoris mei.

Centesimatertia.

431 **Tenet** †Glo. in. l. exceptio. ff. de exce. rei iudi. ꝙ ex sententia iudicis non transferat̄ dn̄ium, ēt si tradat̄ a dn̄o. Contraria est, in. §. fin. insti. de offi. iud. dic vt ibi, ⁊ in. l. pomponius. §. si iussu. ff. de acq. pos. Sed ꝭm do. meum in. d. §. si iussu. pōt solui, qꝛ inspiciēda est nā actionis ꝺducte in iudicio qꝛ si agat̄ triticaria pro possessione. certe tūc non transfert̄ dominiū, qꝛ nec actor, nec iudex, nec rem restituens, hoc agunt, ⁊ actus agentium nō opant̄ vltra mentē eoꝝ. l. nō ois cum vulgaribus. ff. si cer. pe. ⁊ ita intelligatur prima opi. negatiua. s̄. relata, aut vero in iudicio deducit̄ actio apta ad trāslationē dominij puta actiōe ꝑsonali ad dan. ⁊c. re tn̄ tradita, ⁊ in petitiōe hereditatis cū simili. vbi ex natura sui petit̄ dn̄ium ⁊c. ⁊ tunc ex sententia trāsferat̄ dn̄ium regulariter, si tradens est dn̄s, alias saltem transferat̄ vsucapiēdi cōditio, ꝑ regulā. l. clauibus. ff. de ꝯhen. em. cum si. ⁊ hec intelligēdo regulariter, qꝛ si essemus in casibus, vbi tradenti esset ꝓhibita alienatio, vt in minore, furioso, vel muliere in re dotali, ⁊ similibus, qꝛ in istis casibus subsisto, nisi seruatis debitis solēnitatibus ⁊c. ⁊ in casu huius regule extra istas moderationes procedant glo. contra affirmantes dn̄ium transferri ex sn̄ia iudicis, lʒ alie sint gl. q̄ꝫ preallegate h tangentes ꝭm Ang. are. in. §. fi. insti. de offi. iud. vbi est gl. †ꝙ

432 sola sn̄ia iudicis nihil opat̄ nisi effectualiter ꝑ nūciū vel iudicē imittat̄ actor in possessionē rei iudi. ⁊ gl. ꝯcordātes cum illis i. d. §. fi. alleg. in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ in. l. sunt ⁊ alie d publi. que est. l. iij. ⁊ in. l. eadē versicu. sed si forte. ff. de exceptio. rei iudi. ⁊. l. fina. eo. tit. ⁊. l. statuliber. a ceteris. ff. de sta. libe. facit tn̄ pro concordia. idem Ang. in. d. §. fin. aliā āpliorē distinctionem, que in effectu nō discrepat a precdenti, qui plures al's gl. in effectu ad ꝓpositū allegat, ⁊ latius attingit mām in sua distinctiōe, lʒ predictā distinctionē, ⁊ ꝯcordiaʒ moderet, vʒ dū. s̄. dictum est in casu, in quo trāsfertur dn̄ium, dico, ꝙ non ꝓcedit qn̄ non est sententia diffinitiua cuʒ plena cause cognitione. Secus in interlocutoria cū modica cause cognitione, ⁊ ita pōt etiā ꝯcordari discordia glosaꝝ, ⁊ est vera in se pp rationeʒ predictā sed medio iudicio quo ad tenorē ipsaꝝ gl. melior est precedens solutio, qꝛ ista aliqualiter diuinat. Adde ad mām. l. traditionibus. C. de pac. ⁊ ad. l. sciendū. §. si fundū. ff. q sat. cogā. ⁊ in. l. qui vniuersas. §. item cū pretor vbi doct. ff. de acqui. pos. ⁊. l. non est mirꝝ. ff. de pign. act. Bar. ⁊ doc. in. l. ⁊ ideo. §. j. ff. de ꝯdi. fur. cū l. seq. in. l. sed si. §. i. ff. de reb. eo. ꝑ Bar. post gl. in. l. iulianus. ff. de ꝯdi. inde. col. vij. ⁊ seq. ⁊ in. l. ēt. C. cōmu. vtriusq̄ꝫ iudi. de q̄ latissime per roma. ⁊ do. meū in. d. §. si iussu.

Centesimaquarta.

433 **Opinio** †gl. ꝭm Ray. ⁊ doc. est in. l. si alienū. §. fi. ff. d here. insti. ꝙ inter mortē ⁊ additionē in suo ⁊ necessario non est dare mediū. Contrariū videt̄ velle glo. in. l. iulianus vex. ff. de condi. inde. Sol. Bar. dicit ꝙ innuit gl. in. d. §. fi. sed non dicit expresse, sed tandē se remittit ad ea q̄ habētur per eum in. l. si filius q patri. ff. de vulg. ⁊ pupil. ideo dic vt ibi, qꝛ multū variat̄ effectus suitatis, ex qualitate coheredis dati filio, quā mām pro nunc non attingo, qꝛ est nimiū prolixa, ⁊ ꝑ doc. multū enucleata ibidem, ideo dōm vt ibi. vbi ꝯcordan. ⁊ vbiq̄ꝫ in iure, vbi tractatur materia suitatis, ⁊ qūo tollatur per dationem coheredis extranei.

Centesimaquinta.

434 **Non erat** †pena mortis oliʒ ꝑ adulterio gl. i. l. claudius. ff. de his qb. vt indig. ⁊ in. l. q cū vno. §. adulter. ff. de re mili. Contraria ⁊ melior ꝭm Ray. in. l. si qs viduam. ff. de questi. Solu. ꝭm gl. ⁊ Bar. in. d. l. si qs viduā loquendo glo. ibi ꝙ olim ēt erat pena capitis, nisi ex ꝯditione ꝑsone, vel aliter dʒ pena variari, ⁊ deberet imponi soluʒ pena relegationis ⁊c. ⁊ ita posset ꝓcedere. j. opi. s̄. relata faciūt no. i. l. ij. §. miles. ff. de infa. Sʒ iudicio meo est qđā diuinatio ad gl. i. d. §. adulter, q̄ clare loqt̄ de tpe hodierno ad tps antiquū diuersificando penas adulterij. Sed pro nunc nō me extendo, qꝛ modici frugi hec indagatio.

Centesimasexta.

435 **Interdictū** †spolij, ad h vt habeat locuʒ, necesse ē est, vt possessio ꝗrat̄ violēto, gl. i. l. j. §. interdictū aūt h. ff. d vi, ⁊ vi ar. ꝯria in. l. clā possidere. §. q ad nūdinas. ff. de ac. pos. ꝭʒ ray. sol. si al'r dant̄ doc. nisi ꝙ. j. opi. cōiter tenet̄ ꝑ do. ꝑ no. in. l. seqt̄. §. si tu vi a me. ff. d vi. ⁊c. colligit tn̄ sol. ex ꝟbis. d. ge. mei. vcʒ, ꝙ. d. j. opi. ꝓcedat, qn̄ illa violētia fuit fcā aīo dicīēdi possorē sua posſione, qꝛ tc̄ ꝓcedat cōis opi. de q̄. s̄. Sʒ opi. gl. in. d. §. q ad nūdinas, posset ꝓcedere, qn̄ aggrediens

grediens nō hēbat animū deiciendi, attamē possessor terrore p territus amisit possessionē, 7 nulli q̄sita sit, ita q̄ potius dr̄ q̄s seipsum spoliare, q̄3 spoliet ab alio. S3 posset h̄ so. alterari, q̄m 3 nullo mō possidēte nō daf̄ interdictū recupande, cū posset ip se ingredi possessionē a nemine occupatā nec detētā 7c. id̄o cogita, l3 subtilis sit dicta sol. 7 noviter q̄siderata 7 notanda.

Centesimaseptima.

436 **Unum** † 7 idē sunt fiscus 7 respublica, s3 gl. ff. d̄ bo. po. in. l. nō est. Contraria est. C. de iure fis. in rubr. lib. x. Ray. sol. dicen̄. vt ample p doct. in. d. rub. 7 ibi in addi. q̄ doc. faciunt d̄r̄iam in re publica romanoꝝ, q̄ in ea p̄cedit. j. opi. secus in alijs ciuitatibus, vt vr̄ sentire gl. in. d. l. nō est ambigēdū, 7 intelligēdo tñ de re publica romanoꝝ, vt erat oli3, q̄n vniuersa iurisdictio erat penes illā, nō aūt vt est hodie, declara, 7 cōclude, vt p doc. in. d. rub. qui ēt distinguūt, q̄uo accipiatur fiscus multipliciter. adde ad materiā Bal. in. l. j. in fi. C. de pena indi. qui mal. ind. 7 in. l. si hyppothecas. C. de remis. pigno. 7 in. l. si fundū. C. qui po. in pig. hab. 7 in. l. eos. 7 in. l. fi. eo.

Centesimaoctaua.

437 **Melius** † loquitur bart. q̄3 Ray. in. l. cū qdā. ff. d̄ bo. pos. in fi. materie dū asserit gl. 3rias ibidē in illo articu. an tp̄s p̄ponēdi bonoꝝ pos. currat ei q̄ dixit de falsitate testamēti. 7 assignat gl. 3rias ibidē, 7 in. l. fi. co. ti. Sol. dāt ipsi ambo. l3 Bar. melius loquat̄ 7 magis apte. s. q̄. j. gl. q̄ d̄t q̄ nō currit. s. q̄n de viribus testamēti erat incertus, ideo dicit ipse tp̄s nō currit. 3ria gl. loq̄t̄, q̄n q̄s erat certus de viribus testamenti, ideo sibi imputare d3 non petēs. j. tp̄s debitū, Sed ex verbis Ray. non pōt colligi aliqua bona conclusio.

Centesimanona.

438 **Nos habemus** † gl. in. l. j. §. q̄ aūt. ff. quo. leg. in gl. j. q̄ d̄t, q̄ nobis est p̄missum accumulare in eodē libello plures actiones, q̄n sum incert⁹ de actione pp aduersariū, 3ria est, s̄m Ray. in. l. pure in fi. ff. de excep. dol. q̄ ēt pp nō factū aduersarij. Ray. solue q̄clusiue l3 gl. in. d. l. pure in fi. nō bñ simpliciter p̄bet, ad qd̄ allegat̄. 7 vltra ea q̄ habent̄ in. l. edita p doc. C. de eden. q̄clusio est s̄m cōia 7 maxime p Ang. are. in. §. si minus insti. de act. in car. pe. 7 fi. q̄ cū expresse nō repiat̄ p̄hibitū, q̄ intelligit̄ p̄missum, vt in eodē libello deducant̄ plures actiōes, p regulā. l. nec nō. §. qd̄ eis. ff. ex qb. cau. ma. 7 ita p̄cedat. ij. opi. Sed s̄m Bal. est triplex p̄missa vt. s̄. ij. mō p̄hibita. nisi in certis casibus, 7 ēt iusta 7 necessaria. Sed. d. regula de qua. s̄. patit̄ plures exceptiones, vt p gl. in. d. §. si min⁹ 7 p gl. no. q̄ ēt ponit dictā reg. in gl. ij. in. c. q̄relā ex̄ de elec. Sed doc. magis ample in. c. dilecti filij ex̄ d̄ libelli obla. 7 in. d. §. si minus, vbi ponūtur sex casus, in qb⁹ p̄hibet̄, 7 ita posset saluari p̄ria opi. s̄. relata. Saly. aūt d̄t, q̄ glo. 7 Dy. satis p̄fecte locuti sunt in hac mā dū q̄rit̄, an cumulatio actionū ab eodē 7 3 eūdē sit p̄missa, 7 dn̄t, q̄ aut actiones ab origine in effectu sunt 3rie, 7 cumulari nō pn̄t rōe 3rietatis, p no. in. l. j. C. de fur. Fallit, nisi actor redderet̄ incertus facto aduersarij, qd p̄ponere debeat. l. j. §. j. ff. quo. leg. p̄realleg. j. loco. aut actiones nō sunt 3rie, 7 tūc, aut in nihilo se q̄tigūt, q̄ sunt diuerse in ipsoꝝ formula. Itē in cā, 7 facto, ex quo descēdūt. Itē in effectu, siue in fi. q̄ prorsus ad diuersa q̄petūt, 7 tūc p̄missa est cumulatio, vt in. l. si idē 7 i. l. fi. cum ibi no. C. de anna. excep. aut i formula tm̄, vt q̄n eodē nomine nūcupant̄, sed differunt in cā, 7 facto similiter in fi. 7 effectu. Aut q̄ueniūt in formula, 7 cā, seu facto, l3 differāt in fi. 7 effectu. Si differūt in cā 7 fcō, 7 tūc interdū differūt in formula tm̄, s3 q̄ueniūt in cā, 7 in fi. vel effect. Interdū differūt in formula, 7 cā, 7 q̄ueniūt tm̄ in fi. 7 effectu. Interdū tm̄ i facto, 7 cā, 7 sic h̄ mā expedit̄ p sex mēbra, seu cōbinationes. Primo casu, q̄n formula tm̄ q̄ueniūt, s3 in alijs duob⁹, differūt, 7 sic q̄petūt ex diuerso facto, 7 sic ex diuersa cā cāte dictas actiōes, 7 ēt q̄petūt ad diuersa, q̄a vna actio ad vnum 7 alia actio cōpetit penitus ad diuersum, 7 tunc cumulatio est p̄missa, imo vnica formula idest vna actio potest proponi p omnibus. l. cū duobus. §. si plures. ff. de act. em. 7. l. nō est nonū cu3 fi. nisi cumulatio fuerit de accessorio, vt. l. fundi cum ibi no. per Bar. ff. de excep. rō illa est, q̄ obstat exceptio rei indi. in accessorio absolutoria lata in principali, 7 rō rationis est, q̄ cuius indicij obstat sententia, eiusdē iudicij obstāt 7 pēdētia, vt in. l. iulianus, vel ex debitorē. ff. de q̄di. inde. Secundo casu, q̄n conueniunt in forma 7 causa, vt puta quando dantur ex eodem facto, sed differunt in fine, siue effectu, q̄ ad diuersas res dantur, 7 tunc cumulatio est prohibita, q̄ cum actiones descendāt ex eodem facto, possibile est absolutoria taliter fieri, vt puta sup fcō

q̄ obstaret exceptio rei iudicate. s. in actione cumulata, arg. l. si duo. §. idem iulianus, 7 qd̄ ibi Bar. no. 7 doc. ff. de iureiur. 7 no. in. l. duobus. §. colonus eo. tit. 7. c. d3 obstare iudicij pendētia, arg. d. l. iulianus. 7 pro h̄ facit, q̄ si in formula differūt, ex q̄ tamen in cā seu facto conueniunt, cumulatio dr̄ esse p̄hibita, vt j. dicetur. ergo fortius vbi formula conueniūt. Tertio vero casu, quando cōueniunt in forma, 7 effectu, 7 dantur ad eisde3, s3 differūt in causa, seu effectu, q̄ ex diuerso facto oriuntur, 7 tūc cumulatio est permissa. d. l. heres. §. item si plures 7. d. l. nō est nonum que ēt h̄ membrum probāt. Quarto casu, q̄n solū differunt in formula, l3 conueniunt in facto siue cā, 7 sic in effectu. 7 sic ex ea. causa. 7 ad idem competunt, 7 tunc cumulatio ēt p̄hibita ēt in eo, in quo plus esset in vna q̄3 in alia, vt in. l. qd̄ in heredem. §. eligere. ff. de tribut. 7 de reg. iur. l. nemo ex his in. §. q̄tiens. 7. d. l. duobus. §. colonus 7 est ratio, q̄ sic est possibile p̄nūtiari in prima, q̄ obstat exceptio rei indic. in alia secunda. facit. l. j. cum ibi no. ff. vi bo. rapto. Quinto casu, q̄n differūt i forma 7 cā siue facto, sed q̄ueniūt in effectu, q̄ dant̄ ad idē. l3 ex diuerso facto. 7 in hoc sunt opiniones, q̄ gl. 7 Dy. tenent, q̄ cumulatio sit p̄missa. tū q̄ electa nō preiudicat in alia. tum ēt, q̄ nec sn̄ia pōt sic ferri vna, vt obst. excep. rei indi. in alia, 7 sic nec eiusdē iudicij pēdētia d3 preiudicare. vt. d. l. iulianus rō est, q̄ frustra expectat̄ casus, cuius euēt⁹ nihil opat̄. l. aliq̄n. §. fi. ff. ad velle. S3 cū cā sit diuersa siue factū sit diuersu3, sn̄ia vna lata nō parit exceptionē rei indi. in alia. ff. de excep. rei ind. l. cū q̄rit̄ 7.

439 l. cū de h̄. igit̄ 7c. † Nā sciēdū est, q̄ ad h̄ vt excep. rei indi. obstet tria reqrunt̄ copulatiue. quoꝝ si vnū d̄ficiat, sn̄ia lata i vna cā nō parit exceptionē rei indi. in alio iudicio. Prima, q̄ sint eedē p̄sone, 7 eadē cā petēdi, 7 eadē res petat̄. iste est tex. not. in. l. 7 an eadē in fi. cū. d. l. q̄rerit̄. ff. de excep. re. iudi. 7 opi. gl. 7 Dy. p̄bat̄ p. l. hm̄oi. §. q̄ seruū. ff. de le. j. 3riū tñ tenēt Pe. Ja. de are. 7 Cy. q̄si istud sit in criminalib⁹, vt. l. q̄ de crimine cū ibi no. p gl. 7 doc. C. de accu. ergo in ciuili, cū sit diuersa rō, 7 vnū dat̄ ad similitudinē alterius. vt. l. oēm. ff. de indi. 7 in. l. absentē. ff. de pe. Scd̄o allegāt. l. nemo ex his 7. §. quotiēs p̄alleg. vbi nō admittit̄ cumulatio 3 diuersos. g̃ multominus 3 eūdē, 7 ad idē facit. l. j. in fi. ff. si famili. fur. fe. di. vbi Bar. S3 mar. silim. Ja. bu. 7 Sal. in. d. l. edita sic distinguūt, q̄ aut ambe actiones vel saltē altera nō est cā lucratiua, 7 tūc eaꝝ cumulatio est p̄missa. l. si is q̄ stichū. ff. de act. 7 obli. cū. l. seq. facit. d. §. q̄ seruū. nā ex quo cause, seu facta sunt plura, 7 diuersa, est qd imputet̄ pluries 3hēti, vel faciēti, vnde nimiꝝ si ex suo facto plurib⁹ actionibus pōt inuolui, 7 vnus actionis effectus extēdāt ad extimationē ipsius rei, 7 sic nō obstāt obiecta fcā p Cy. 7 alios, q̄ loquūtur, vbi vnicū est fcm̄, 7 cā vna, nos vo loquimur, q̄n plura, 7 diuersa fcā. Alias ambe actiōes l3 ex diuerso facto veniāt ex causis lucratiuis, 7 tūc cumulatio est p̄hibita, q̄ eius effect⁹ ē p̄hibitus. argumēto auctētice multo magis. C. de sac. san. eccl. 7. l. oīo cū si. ff. de spō. l3 acq̄sitio ex duab⁹ causis lucratiuis est p̄hibita vt. l. oēs in princip. ff. de act. 7 obli.

440 † Quinimmo iudex videns libellum cumulationis actionum, q̄ de iur̄ non p̄cedit, d3 ipsum lacerare. l. i. ff. de offi. asses. 7 iste casus q̄tinebatur sub exceptione s̄m gl. vc3 q̄n electione tollunt̄ actiones, 7 exēpla ponit Mari. soci. in. d. c. dilecti q̄ ponit tot regulas quot sunt isti casus h̄ enumerati. Sexto casu, 7 vltimo, q̄n differunt in forma 7 fine, 7 sic due actiones diuersis nominibus dant̄ ad diuersa, s3 q̄ueniunt in facto 7 cā. q̄ ex eodē facto d̄scēdūt, 7 tunc cumulatio est p̄hibita, vt. d. §. quot. 7. d. l. duob⁹. §. colon⁹. vbi casus 7 ratio est, q̄ possibile est p̄nūtiari in vna, q̄ exceptio rei indi. obstabat in secunda. ergo 7 sic eiusdem iudicij pendentia obstare d3, vt in. d. l. iulianus 7 Imo. in. c. q̄n 3 ex̄ de p̄ba. ita Barto. in. l. pe. in fi. ff. de excep. rei indi. 7 in. l. si supatus in fin. ff. de pig. vbi habetur, q̄ cui obstat exceptio rei iudica. obstant acta siue probatio.

441 † Nota tñ s̄m Bal. in. d. l. edita 7 cano. in. d. c. fi. de lib. obla. q̄ in casibus vbi dixi cumulationē fieri nō posse q̄ opus est oppositione partis ad hoc vt nō p̄cedat. aliq̄n tñ, vt Ang. videt̄ alterare, vbi esset 3rietas, vt. s̄. 7 tūc possit iudex repellere sine oppositione p̄tis, d̄ q̄ vide Ang. in. d. §. si min⁹ in col. aūpe. q̄ alleg. no. in. l. si vn⁹. §. pact⁹ vbi gl. ff. d̄ pa. 7 in l. lecta. ff. si cer. pe. vid̄ ēt p eūdē ang. in. §. q̄dā inst. d̄ act. 7 i. d. c. dilecti 7 in. d. §. si minus col. pe. h3 q̄n 7 in q̄ p̄te iudicij d̄beat oppni, q̄ ante litis q̄te. alleg. gl. 7 doc. in. l. si mācipiū. §. j. ff. d̄ euic. 7 in. l. ij. C. cōmu. diui. 7 Bar. in. d. l. fundi circa fi. de excep. ff. Adde ad materiā gl. in. l. nemo ex his. ff. de re. iur. 7 dy. in regula nullus pluribus extra de regu. iur. in vi. 7 ample doc. in. d. c. fi. 7 Alex. in. l. minoribus. C. de his qb. vt indig. p

Bar. in. l. hos accusare. §. lege. ff. de accu. in. l. j. §. accusatorē. ff. ad turpil. Bal. in. l. cū rōnibus. C. q accusa. p saly. in. l. si quis homicidij. C. de accus. ⁊ ƀm predictas distinctiones possent saluari gl. ꝯrie, lꝫ meo iudicio nō apte allegeř, in. d. l. pure in fi. ⁊ pulchre adde do. Ge. meū ⁊ nouis. ad predicta in. l. ij. §. fi. ff. de v. ob. ⁊ in trac. gabellaꝝ in. v. parte principali in. q. vij. ⁊. viij. p Bar. in. l. j. in fi. C. vnde vi in. l. minoribus. C. de his qb. vt in dig. ⁊ vbiqꝫ ꝯcordātes, ⁊ i. l. naliter. §. nihil cōe in materia. ff. de acq. pol. adde ad Ang. de pu. in. d. §. qꝛ aūt, q vř ēt soluere, vbi actiones contineant plus, ⁊ minus, dic vt ibi per eum.

Centesimadecima.

442 **Inquantuꝫ** †Facere pōt ꝯdēnať marit⁹, nec vltra ꝯ eū pōt fieri executio. qd i filijs gl. ƀm Ray. in. l. ēt. ff. so. ma. ēt alterius matrimonij dicit ꝙ sic, ꝙ trāsit ad illos illud bñficiū. Cōtrariā in. l. si cū pcur. ff. ꝺ re iudi. cū qua ꝯcordat ƀꝫ Bar. ⁊ doc. in. l. scieñ. ff. de re iud. ⁊ insti. de act. in. §. itē si de dote, ⁊. ff. p so. l. vex in prin. in gl. in verbo ceteroꝝ, ⁊ iste cōiter approbanť, ƀm Bar. ⁊ doc. ⁊ rñdēt ad auctēticā sicut. C. q po. in pig. hab. qꝛ dū illa auc. loqť de omni sobole, dꝫ intelligi de omni sobole pueniēte ex matrimonio, vt puta de filio, ⁊ de nepotibus ex filio, de quo doc. se remittūt ad ea q̄ hñr in. d. l. ēt ⁊ Ang. in. d. §. itē si de dote, q dicit, qa illud priuilegiū psonale nō dꝫ tertio noceř ⁊c. Sꝫ lꝫ ista sit cōis, tñ p ꝯcordia nullus laborat, vnde lꝫ plures possint dari solu. ƀm regulam ⁊ fal. traditas p doct. vbi. s. tñ mihi magis vera ⁊ equa vř illa, que colligi pōt ex vbis Jo. de imo. relatis p Ang. in fi. materie in. §. itē si de dote preallega. vcꝫ, ꝙ opinio gl. in. d. l. ēt pcedat, qñ mulier repetens dotē erat diues, ⁊ habebat al's amplū p̄rimoniū. Opinio vero scđa ⁊ cōis loquať, qñ mulier non habebat alia bona, ⁊ illa dos solū pportionabilis erat ad sustinēdū onera suoꝝ alimentoꝝ, ⁊ victus. ita de mēte doc. vbi. s. lꝫ nō allegēt ꝯrietatē gl. in hoc articulo, in alio bene alleg. Ang. al's ꝯrietates, sed videbimus in. iij. pte in illis Ange. ⁊ notāda est ista noua ꝯsideratio in pratica. adde ad ea que habenť in. l. si maritus. ff. sol. ma. in. l. ij. C. qđ cū eo in. l. tam mandatori. C. ꝺ nō nu. pecu. in. l. si extraneus de iu. do. doc. in. l. si maritus. C. solu. matri. hꝫ. p Bar. ⁊ doc. in. l. ij. ff. de excep.

Centesimavndecima.

443 **Creditor** †Hꝫ pignus pecunie in tutiorē locū qđ vbū tutiorē exponit gl. idest tutū. ita gl. i. l. vtiqꝫ in gl. fi. ff. de dā. insec. Aliter vř dicere gl. in. l. pignus. C. de pig. act. Ray. solonē sentit ibi gl. in. d. l. vtiqꝫ. s. ꝙ intelligiť in tutiorē ptē, qñ fuit i culpa debitor. ⁊ ita intelligať gl. in. d. l. pignus, secus si nō fuit in culpa, ⁊ tūc intelligať gl. in. d. l. vtiqꝫ faciunt, que habenť in. l. tutor pupilli. ff. de admi. tuto.

Centesimaduodecima.

444 **Ex causa** †obligatio facta absente aduersario ligat, gl. in. l. nuda. ff. de dona. q̄ seqť Pet. con traria est in. l. cū de indebito. §. fi. ff. de pba. ⁊ hāc seqť Dy. ƀm Ray. de for. Sol. lꝫ prima gl. allegata dicat cū cā ligat pte ab sente, cū qua ꝯcor. gl. in. l. inter cartulas. C. de ꝯueni. fis. debi. li. x. attamē illa in. d. §. fi. nullā mētionē facit de cā, sed simpliciter loqť. Alio mō vř soluere Bar. in. d. l. nuda, ꝙ. j. opi. haberet locū, ⁊ posset pcedere, qñ in inditio, vel p scripturā ⁊c. sec⁹ si fuisset simplex ꝯfessio extra iudiciū, vt in. d. §. fi. Sed p maiori intelligentia esset nūc hic explanāda mā tradita p Bar. ⁊ docto. in. l. ij. §. circa. ff. ꝺ exce. dol. ⁊ in. d. l. nuda ratio, ⁊ in. l. nūq̄ nuda. ff. de acq. re. do. ⁊ vbiqꝫ concordantes. ⁊ in. l. generaliter. C. de non nu. pec. sed qꝛ Bar. in alio articu. alleg. gl. ipsas cōtrariari. ideo dicam in secunda parte in illis Bar.

Centesimadecimatertia.

445 **Legatum** †factū de re certa duobus hominib⁹, dicit glo. qđ ius impedit hoc legatum, gl. ff. de reb. dub. l. si fuerit. Sed reprobať, qꝛ ius nō impedit legatū. imo vꝫ. sed sola pbatio deficit, gl. in. l. si seruus. §. si inter. ff. de lega. ij. Ray. Sed solu. dat bonā, lꝫ non alleget hāc ꝯrietatem. Ang. areti. in. §. incertis insti. de lega. ⁊ Bart. in. l. qdā ⁊ in. l. quis duos. vbi Jo. sadoleti. ff. de reb. dub. ⁊ nouis. in. d. l. si fuerit ⁊ in. l. si quis a filio. §. si qs plures. ff. de lega. j. ⁊ in. l. id quod pauperibus. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ vbiqꝫ ꝯcordantes tam in glo. q̄ in materia. ideo solue, vt in distinctionibus doc. de qbus in. d. locis. Adde ēt, que habenť per gl. in fi. l. tutor incertus. ff. de testa. tut. ⁊ in glos. magna in fi. in. c. cum tibi de testa. ⁊ Jo. an. ⁊ Cano. in. c. j. de testa. in. vj. vbi Arch. per p Ludo. in aucten. silr. C. ad. l. fal. aliquid per Bar. in. l. ij. in princip. ff. de vulga. ⁊ pupilla. vbi doc.

Centesimadecimaquarta.

446 **Legitur** in glo. ƀm Ray. in. l. si adulteriū cū incestu. §. nō vnq̄ in verbo cum alias. ff. de adult. ꝙ si incestū cōmittať altero ignorāte, ꝙ punitur incestus. ꝯriā allega in. l. qui ꝯ. C. de incest. nup. ⁊ nullā dat sol. Sꝫ solum dicit, ꝙ illa gl. in. l. qui ꝯ. melius loquitur. Solu. dat Bar. in. d. l. si adulteriū in sua distinctione. Jđ dic vt ibi, qꝛ nihil adderē p nūc, qꝛ facit dꝫiā, qs ipsoꝝ ignoret, ⁊ q̄no erreť an in iure, an in facto ac ēt de qualitate erroris, ⁊ q̄no deduci dꝫ, dic vt ibi.

Centesimadecimaqnta.

447 **Voluit** †Gl. in. l. i. §. fi. ff. ad tertul. ꝙ donec mater nollit petere tutorē filij, ꝙ alij non repelluntur. ꝯria, ꝙ omnes repelluntř, est in. l. si quis sub ꝯdōne. ff. de test. tutel. Ray. ⁊ sic Bar. in. d. l. si quis, dicit, ꝙ dubietas est in hoc an tutor dari possit matre ignorāte, ⁊ se remittit ad ea, que dicet in. l. si tutor. petitus. ff. de tut. ⁊ cura. da. ab his. Sed tu dic, vt iam dictum est in concor. xx.

Centesimadecimasexta.

448 **Magna** †Glo. in. l. si quis sub ꝯdōne. ff. de testa. tut. i questione ibi. itē qd si fuit legitimus, dū vult ꝙ tutor legitimus ꝺsinat esse tutor quocūqꝫ mō ꝙ alius sequēs legitimus admittiť. l. tutel. §. fi. ff. de legi. tut. ⁊. l. sequē. ⁊c. Nā dicit Ray. ꝙ ista gl. est falsa ⁊ contraria, in. l. nō solū. §. si libertus. ff. de excu. tuto. Sol. vř dare Bart. in. l. iij. §. qri pōt. ff. de legi. tut. qꝛ dicit ibi ꝙ refert, an qs legitimus remoueať iudice agente hoc principaliter, an non ⁊c. de quo p Bar. late in. d. l. si quis ⁊. s. dictum est in illis Dy. nu. xx.

Centesimadecimaseptima.

449 **Impense** †facte bonafide in re aliena, lꝫ pariāt actionē, nō tñ exceptionē gl. in. l. qua rōne. ff. de acq. re. do. ꝯria, ꝙ imo detur exceptio, est, in. l. qcqd. §. eo. titu. ⁊ istā approbat ipse Ray. nec aliud dicit, sed corrupte credo vicio scriptoris. Sed ƀm Bar. ⁊ Doc. cōiter, q ēt istas gl. ꝯrias referūt est, in. d. l. qua rōne ⁊ in. l. si qs sciens de rei vē. C. ⁊ in. §. certe illud insti. de re. diui. vbi doc. ⁊ in. l. qđ si nulla. ff. ꝺ leg. j. ⁊ vbiqꝫ ꝯcordātes. ⁊ doc. formāt questionē, qñ iste, q fecit expēsas aliquo mō cecidit a possessione seu tenuta. an ꝯpetat illi faciēti tales expēsas aliqđ remediū an hēat doli exceptionē vel solū ius retentionis ⁊c. ⁊ gl. in. d. l. q̄ rōe cū alijs ꝯcor. dicit ꝙ si faciēs impēsas erat in bonafide, ꝙ hꝫ nedū actionē in facū ꝯ dñm, si aliquo mō cecidit a posśione, si aūt malefidei possessor nō hꝫ ēt exceptionē, ⁊ sic est ꝯclusio doc. ⁊ gl. ꝙ deť nedū actio, ſꝫ ēt exceptio, p qua est tex. in. l. innitus. §. cui dam⁹. ff. de re. iur. Sꝫ in. q. pposita p Ray. psupponiť abnegari exceptionē vbi datť actio, qđ ē ꝯ expssaꝫ iuris determiationē, ſꝫ vt dixi ē vicio scriptoris. Sꝫ ad ppositū redeūdo. doc. vbi. s. faciūt dꝫiā vt dixi, de possessore benefidei, vel malefidei, ⁊ dato, ꝙ gl. i. d. l. qcqd. ff. de acq. re. do. dicat ꝙ nullū hꝫ remediū, nisi solā retētionē, ⁊ sic durāte eius posśione seu tenuta solū, ⁊ h̄ opi. cōiter teneť ƀꝫ doc. in. d. l. si qs sciēs. Sꝫ Ang. in. d. §. certe. vř saluare primā opi. s. ꝙ. j. opi. pcedat, qñ ab initio ⁊ sp vsqꝫ ad pfectū opus faciēs ipēsas erat bonefidei possessor. Sec⁹ si medio tpe hoc ē tpe medio opis seu ipēsaꝝ supuenit mala fides, puta, qꝛ illi p dñm fuit denūtiatū, ⁊ tūc pcedat op i. ꝯria, qđ nullū hēat remediū. ita ēt vř sentire Aret. in. §. ⁊ ex diuerso insti. de re. di. q vř ēt sentire alias sol. vcꝫ, an fecerit animo donādi, vel nō, iteꝫ an habuerit aliq̄ legitimā cām possidēdi, vel nō. q̄ solōnes possunt adaptari ad ꝯcordiā dictaꝝ glosaꝝ, lꝫ ꝯrietatē nō allegēt, faciūt ēt ea q̄ voluit idem Areti. insti. de re. di. in. §. litere q̄qꝫ. Adde ad intellectū aliaꝝ glosaꝝ in. l. adeo in fi. vbi ēt ho. tex. p predictis ꝯcor. ff. de acq. re. do. cū ꝯcordā. vbi. s. adde ad. l. ipēse. ⁊ ibi doc. ff. de ver. ob. qꝛ etiam illa distinctio hic congruit iuncta glo. ibi.

Centesimadecimaoctaua.

450 **Verum** †dicit gl. ƀm Ray. in. l. si a ticio. ff. de fideius. que innuit, ꝙ plures fideiussores dati diuersis temporibus non sunt confideiussores. Contrarium dicit glo. secundum Ray. in. l. si plures. ff. de fideius. sed non soluit. sed simpliciter tꝫ scđam gl. vex dicere. Tu dic, ꝙ glo. in. d. l. si a ticio nihil determinat, nisi inq̄tū se refert ad ea q̄ habenť i. l. si tici⁹ ꝯ. illo. e. ti. ⁊ ibi bar. dt, ꝙ. j. opi. pcedit, qñ nō pōt effectualiter ꝯueniri, secus si posset effectualiter tpe litis ꝯte. ꝯueniri, qꝛ tūc pcedit. ij. opi. ⁊ hñt bñficiū cedēdaꝝ actionū, ⁊ sic videanť esse ꝯfideiussores, ⁊ ita intellige opinionem Specu. q vř tenere primam opinionem in titu. de renuntiatio. ⁊ ꝯclusione. §. i. versicu lo quid si aliquis primo ⁊c. qui simpliciter vř sequi opinionem

R. ꝛ Azo. tenentes, ꝙ bñficiū epistole diui adri. tunc nō hȝ locū inter eos. ꝛ cū hac scd'a cōi opi. vꝫ ꝑtransire Ange. are. in insti. de fideiuſ. §. si plures ver. quero an hoc. ꝛ q rñdet ad. d. l. si a titio preallegata, ꝙ nō ob. qꝛ ibi diuerse ꝑsone fuerāt stipulate, ꝛ tandē se remittit ad Bar. in. d. l. si plures in prin. qui videtur soluere vt. s. ꝑ Are. ꝛ tenere illam opi. quā ipse tȝ. lȝ Bar. asserat Ray. tenere primā opi. sed forte sibi contrarius in lectura eius, quod dixi in. d. tracta.

Centesimadecimanona,

451 **Domina** † Presumit fuisse vxor donataria tpe donationis facte a marito, lȝ a principio non valuerit, sed morte fuit ꝯfirmata. ista est gl. ꝫ Ray. in. l. sub cōditione. ff. de sol. Sed ꝯria assignat in. l. ante pe. C. de do. int. vi. ꝛ vxo. ꝛ. ff. de leg. j. in. l. talis scriptura, ꝛ est gl. fi. vbi doc. videntur variare. Et ꝑ ista. ij. opi. gl. in. d. l. talis allegēt gl. in. l. i. do nationibus. C. ad. l. fal. in. l. ij. C. de inof. test. Pro ꝯria vo opi. ꝛ sic ꝑ prima allegāt gl. in. l. sequēs questio. ff. d leg. ij. ꝛ dixit. d. meus in. d. l. talis, ꝙ cōiter tenet in. ij. opi. quo ad dñiū, qꝛ in fictione trāslatiua de tpe ad tps extrema debent esse habilia nihil allegat. tu alleg. Bar. in. l. quotiēs circa fi. ff. de noua. ꝛ in l. si is q pro emptore. ff. de vsucap. Sed in casu isto extremū ad qd nō est habile nā extremū ad qd ē tps donatiōis facte, ꝛ isto tpe dñium nō potuit transferri in vxorē, ergo hec donatio non pōt retro trahi ꝗtū ad dñiū, secus ꝗtū ad vsumfructū, vt dicit gl. in. d. l. talis. Sed ꝯ istā cōem opi. insurgūt Rapha. cuma. ꝛ Jo. de imo. tenētes gl. ꝯrias, ꝙ donatio trahat retro, nedum quo ad fructus, ſȝ ēt quo ad dñium ꝑprietatis, qꝛ eadē rōne nō deberet trahi retro quo ad fructus, qua vꝫ nō trahi retro q̄ ad dñium, qꝛ malefidei possessor non facit fructus suos. l. q sit. §. fi. ff. de vsur. hꝫ in. l. certū. C. de rei vē. ꝛ. s. in ꝯcor. lix. Modo sic, vxor dꝫ mala fide possidere, q̄ acceptat rē sibi donatā iure ꝑhibēte. l. si vxor filio, ꝛ toto titulo. ff. de do. int. vi. ꝛ vxo. ꝛ sic eadē rōne nō deberet trahi retro quo ad fructus, sicuti nec q̄ ad dominiū, ꝛ tñ vt videtis in illa. l. dꝫ donationē retro trahi, vñ dȝ intelligi, ꝙ nedū retro trahit quo ad fructus, sicut nec quo ad do

452 minium. † Nō ob. rō, ꝑ ꝗ mouent doc. ꝙ in fictione trāslatiua de tpe ad tps reqrāt extrema habilia, qꝛ verꝫ est ꝙ extremū a q̄ nedū dȝ esse habile in potentia, ſȝ ēt in actu, ꝛ in essentia. Sȝ sufficit, ꝙ extremū ad qd sit habile in potētia, lȝ nō sit habile in actu, ꝛ in essentia, vt est videre in fictione. l. cornelie, q̄ fingit mortuū apud hostes prima hora captiuitatis decessisse, in hac fictione extremū a quo est habile in actu, ꝛ in essentia, ſȝ extremuȝ ad qd nō est habile in actu, qꝛ prima hora captiuitatis vere nō fuit mortuus, ſȝ bñ fuit habile in potētia, qꝛ illa hora captiuitatis potuit mori. ꝛ ideo dr Jo. de imo. lȝ dñium ab initio tpe donationis nō trāseat in vxorē ꝑꝑ. l. ꝑhibitionē tñ potuisse trāsire, si. l. ꝯriū voluissꝫ. Sȝ cū morit maritus, lex ꝯfirmat donationē morte mariti, ꝛ vult illā ꝯfirmationē retro trahi ad tps donatiōis, ꝛ ꝑ ꝯñs vult, ꝙ dñium retro fingat trāslatū, sicut videmꝰ, ꝙ qñ res aliqua tradit, vt dñium sub ꝯdōne trāferat pendēte ꝯdōne dñium non trāsit, sed stat in suspēso. l. q absenti. §. i. ff. de acq. pos ses. sed eueniēte ꝯdōne trāsit, ꝛ fingit retro trāslatū at tpe traditionis facte. l. sub ꝯdōne. ff. de solu. prealleg. vel ꝓm Rapha. cuma. pōt aliter rñderi, ꝙ sufficit, ꝙ extremū ad qd sit habile i genere, lȝ nō sit habile i specie, vt no. in. d. l. si is q ꝑ emptore. ff. de vsuc. Sȝ in genere fuit possibile, ꝙ dñium trāsiret in vxorē, vcȝ si matrimoniū nō tenuisset, vel si res nō fuisset mariti, ſȝ alterius, vel si res fuisset tradita vxori, ꝛ iō nedū q̄ ad fructꝰ, ſȝ ēt q̄ ad dñium trahit retro. ꝛ ista opi. in disputādo ꝓm. d. meū esset substētabilis, lȝ cōis snia sit ꝙ nō retro trahat quo ad dñiȝ, secus quo ad vsumfructū. † Ex predictis ergo colligit, ꝙ oēs cō

453 currūt quo ad fructus dñiū retro trahi, quo ad dñium proprietatis gl. ꝛ doc. ꝯriant vt. s. Sȝ ex predictis colligit solu. s. vt. j. opi. affirmatiua loquatur quo ad fictionē. Sed scd'a opi. negatiua loquat ꝓm veritatē, q̄ preualet in hoc casu quo ad ꝑprietatē ꝓm cōia, ꝛ nisi illa intelligerent dicte gl. dux esset ꝯriū, ꝛ magis difficilis solutio, ꝛ istā solu. sensit Bar. in. d. l. sub ꝯdōne in vsi. opponit ille, lȝ non alleget ꝯrietateȝ gl. sed loquat in alio ꝑposito, ꝛ ēt in versi. venio ad. ij. ꝑtē. ꝛ ex predictis apparet, ꝙ Jo. de imo. ꝛ Raph. cu. tenēt ꝯ cōem opi. ꝛ dicit do. meus, ꝙ in disputādo posset sustineri. Sȝ meo iuditio dico ꝙ male posset sustineri ēt in disputādo nā opinio cōis magis est sustētabilis ꝑ iura preallega. Sȝ rñdendo fundamētis Cu. ꝛ Jmo. primo non ob. dū arguit a simili de fructibus ad ꝑprietatē de eadē rōne, ꝛ ꝙ mulier est in mala fide acceptādo donationē ꝯ. l. ꝑhibitionē ꝛc. qꝛ rñdeo, ꝙ ista minor, ꝛ sic ista. ij. pars argumenti est falsa, qꝛ imo est in bona fide recipiēdo fructꝰ a dño. l. apd antiquos. C. de fur. ꝛ no. in. l. quare. ff. de vsuc. vbi hꝫ, ꝙ ille dicitur esse in bona fide q cognitiōe domini possidet nec ob. ꝙ lex ꝑhibeat ꝛc. qꝛ rñdet tripliciter primo, qꝛ nō indistincte ꝑhibet vt ēt sensit Cu. ꝛ maxime qñ ꝑꝑ alimēta, ꝛ non hēret aliūde se aleret in necessaria absentia mariti, vt voluit roma. in repe. auctentice siliter. C. ad. l. fal. in. xv. casu in priuilegijs circa ꝯctus, vel. ij. respondeo, ꝙ mulier hȝ iustā ignorātiā iuris dispositiōis ꝛ maxime in iure expressis vt hꝫ in. l. fi. C. de iur. ꝛ facti igno. hꝫ ꝑ doc. in. l. scieñ. ff. de vb. ob. ꝛ in. l. in repudiāda. ff. de acq. he. in illo articu. certiorationis mulieris ꝑ Alex. ꝛ alios ꝛ Paul. in

454 ꝯsi. ccel. ꝛ maxime in isto casu, † cū teneat mulier parere marito vt hꝫ in. c. h imago. xxxiij. q. v. Panor. in. c. olim el. j. colū. pe. ꝛ fi. ex de resti. spo. Sed si maritus iubeat talē rē donatam possidere, nō dȝ esse i mala fide, cū versimiliter ignoret dispositionē iuris disponētis nō valere dona. Preterea, ꝛ tertio rñdetur. ius expresse nō vetat mulierē possidere, ꝛ hēre fructꝰ rei donate, sicut vetat donationē ꝑprietatis ergo nō lȝ arguere d possessorio ad dñium ꝑprietatis, cū sint separata. l. nāliter. §. nihil cōe. ff. de acq. pos. ergo ex separatis non infert. l. fi. de calūni. l. papinianus exuli de minor. cū si. vulgaribꝰ. ergo prefatū argm̄ a simili Jo. de imo. non vꝫ ꝯcludere. Non ob. ꝓm, ꝙ extremuȝ ad qd sufficit, ꝙ sit habile in potentia, lȝ nō in actu ꝛc. ꝛ dū dr, potuit esse habile, si lex illud voluisset extremū ad qd ꝛc. qꝛ rñ

455 det, ꝙ istud dicere est impossibile stāte. l. dispositione. † Sicuti in sūi dꝫ in principe, q est lex animata in terris, ꝙ cēset impossibile qd dȝ impetrari ab eo, vt ꝑ bar. in. l. fi. col. ij. C. de sen. pas. ꝑ Ang. in. §. femine insti. de adop. doc. post tex. in. l. apud iuliañ. §. fi. de leg. j. aliq in. l. qdā. ff. de reb. dub. ꝛ in. c. nulli d reb. eccle. nō alie. in cle. j. eo. tit. Cn. in. l. si decesserit. ff. q satis. cog. ꝛ Mata in repe. cle. sepe de vb. sig. in prin. in. iiij. no. sic ēt dꝫ impossibile, qd est ꝯ. l. vt ꝑ Bar. in. l. j. ff. de ꝯdi. insti. ꝛ ꝑ bald. in. l. ab administratione. C. de l g. Alexā. ꝛ alij in. l. impossibilis. ff. de vb. ob. ꝛ vbiq ꝯcor. ergo nō apte ꝯcludit, qꝛ fictiōes nūq̄ trahunt ad impossibilia, vt ꝑ doc. in. d. l. talis post gl. ꝛ per bar. in. d. l. sub ꝯdōne. Nec ob. argm̄ qd subijcit Jmo. de pēdētia ꝯditionis ꝛc. qꝛ rñdet, ꝙ valde diuersus est casus, qꝛ in casu nostro ꝑpetuo durāte tali casu. l. facit ꝑhibitionē. ſȝ ille, q vult sub ꝯdōne trāsferri dñium, voluit aliquo tpe trāsferri. ideo non bonū argm̄, qꝛ ex separatis, vt. s. ꝛc. cū sit diuersa rō. Nō ob. vltima argumētatio Cu. ꝙ sufficit ꝙ in genere dñiȝ potuisset trāsferri ꝛc. Qꝛ rñdet, ꝙ in genere suo est ꝑhibita alienatio, vt hꝫ i dictis titulis de do. int. vi. ꝛ vxo. sed casus allegati ꝑ ipsum cuma. sunt speciales, in qbus pmitt ꝓm tñ opiniones. Sȝ dato, ꝙ opinio sua sit vera in illis casibus dꝫ, ꝙ ille specialitates ꝯriant generalitati, ꝛ sic nō est verꝫ, ꝙ in genere sit ꝑmissa donatio, sed in aliqua specie, ꝛ sic extremū ad qd est habile in aliqua specie, nō aūt in genere. Jtē qꝛ exēpla Cuma. possent alterari. latius esset indagandū, sed ꝑ nūc sufficit sustinuisse cōem opi. q̄ in toto corpore iuris nō ita late ꝛ clare tradit ꝛ in breui cōpendio. q̄ oia adde ad no. in. l. sequēs qd. ff. de leg. ij. ad Ang. in. l. fi. C. de do. in. vi. ꝛ vxo. ad Bar. in. l. ij. §. si vxor. ff. illo eo. titul. vbi Bar. alleg. gl. in. l. si ego. ff. de neg. gest. lȝ nō loquat d fructibus, ꝛ seqt cōem de qua. s. ꝛ bar. in. l. si is seruus. ff. de do. int. vi. ꝛ vxo. ꝯcludit ꝛ de dominio, ꝛ de vsufructu. prout. s. per illū tex. habet in. l. si fructuȝ. C. illo eo. Bar. in. l. scieñ. col. fin. ff. ex quib. cau. maior. ꝛ vbiq concor.

Centesimavigesima.

456 **Obstat** † marito exceptio agenti ad reuocationē fundi dotalis ex ꝑsona mulieris, qñ ipse alienauit sine vxore, gl. in. l. cū vir. ff. de vsuca. Contraria est, quā allegat ꝛ seqtur pro veriore in. l. vnica. §. at cū lex. C. de rei vxo. act. ꝛ i sti. quib. alie. lȝ in princip. aliud non dicit. Sed Ange. are. in. d. principio tȝ gl. ibidem, ꝛ assignat predictam contrarietatem glosarum, ꝛ post Cyn. in. d. §. at cum lex ꝛ Bartol. in. d. l. cum vir. dicit istam esse communem opi. ꝛ etiam eam sequit Joan. de imo. in. d. l. cum vir, ꝛ dicit eam esse veram, etiam si maritus in contractu alienationis iurauerit non velle reuocare, quia talis alienatio non est prohibita in fauorem sui, sed tertij, ꝛ sic mulieris, ꝛ rei publice. ne mulieres remaneāt indotate, ꝛ vt liberis hominibus procreandis possint vacare. l. prima. ff. solu. matrimonio, ꝛ quod ibi Barto. ꝛ pro hoc videtur casus in capit. cum contingat extra de iureiur. ꝛ in. c. quamuis de pac. in. vj. ꝛ tandem se remittit ad Jo. de imo. in. d. l. cum vir, qui Jmola ibidem subdit. An maritus alienans teneatur de euictione ꝛ quando, ꝛ ibi etiam sequitur dominus meus post Cuma. in

d.l.cū vir.⁊ eā ēt seqꝰ spec.de em.⁊ vē.§.iij.ver.ſꝫ qd ſi vir agit. Jō in iudicādo ab iſta opinio.nō eſſet recedēdū ⁊ maxie,qn̄ ille,in quē alienat̄,ſciret qualitatē,vcꝫ fundū eſſe dotalem,qꝛ tūc eſt,qd ſibi imputet̄,lꝫ tex.in.d.l.cū vir,in caſu illo,qn̄ vir ſuccedit in totū in iuribus dot.ꝯcludat maritū teneri ad obſeruātiā

457 ꝯtus,ſiue ſciat,ſiue ignoret. ¶ †Sꝫ qd ꝯſtāte matrimonio,qꝛ articulus eſt multū vtilis,lꝫ alius exordiri.⁊ pͥmo arguēdo ꝑ pte negatiua,ꝙ non poſſit ꝯuenire.adducit̄ in pͥmis auctoritas gl.in.d.l.cū vir,cū ſua rōne.l.poſt mortē.ff.ꝺ adop.⁊ ꝑ bar. ⁊ doc.in.l.quēadmodū.C.de argi.⁊ cēn.lib.xj.cū ſi. ¶ Scđo facit rō,qꝛ cū maritus ſit dn̄s fundi dotalis.l.doce ancillā.C.de rei vēd.ꝙ vr̄ poſſe diſponere ad libitū.l.in re mādata.C.māda. hr̄ in.c.de his de ſepul.cū ſi.ergo ex pſona mulieris,que nullū ius hꝫ,nō poterit vēdicar̄ quaſi ſine act. ¶ Tertio,qꝛ alienans recepto pͥetio vr̄ tm̄ habere in bonis,qꝫtū alienauit,iō mr̄imonio nullū vr̄ generari preiudiciū,iō vr̄ ceſſare rō ꝓhibitiōis ⁊c. ¶ Quarto,qꝛ cū ſaltē teneat̄ de euic.ſm aliquoꝝ opinionē,ergo in effectu nō vr̄ poſſe reuocare,ꝑ regulā quā ꝺ euictione tenet actio eundē agētem repellit exceptio.l.exceptione ⁊.l.ſi ob cām.C.de euic.l.vēdicātem.ff.de cep.cū ſi.⁊ fortificat̄ iſtud ar. ꝑ.d.l.⁊ ſi is,in ſimili.C.de pred.minoꝝ.in fi.qđ eſt bonū argumē.vt late ꝑ Bar.in.l.cū lex.ff.de fideiuſ.in ꝟſi.quero qd in fundo dotali ⁊c. ¶ Quinto,qꝛ iſte maritus dādo opā rei licite, vt eſt emere,⁊ vēdere ⁊c.vt in toto titulo de ꝯhen.emp.⁊ act. emp.⁊.C.eo.ideo q facit.l.ꝑmittēte,penā nō meret̄.l.grachus .C.ad.l.aql. ¶ Sexto,qꝛ daret̄ mā decipiēdi emptores ſubtrahēdo pecuniā eoꝝ,⁊ retractat̄ ꝯtū bona fide initū,ꝯ.l.ſicut.C. de act.⁊ obli.qꝛ ꝯtus,qui ex volūtate duoꝝ fiūt,ꝑ alterā pteꝫ tm̄ nō pōt reuocari,qꝛ que ab initio ſunt volūtatis,ex poſt facto ſunt neceſſitatis ⁊c.facit regula qđ ſemel de reg.iur. ¶ Septimo adducit̄ theorica Bar.in.l.cū lex.ff.de fideiuſ.qꝛ iſte ꝯtus expreſſe nō ꝓhibet̄ a.l.ſed inducit̄ fauore certe pſone,⁊ q̄ pſona.ſ.maritus illi renūtiare pōt.l.ſi qs in ꝯſcribēdo.C.ꝺ pactis.cū ſi.vulgaribus,⁊ ſi qs nō ꝓhibet.l.expſſe maritū vēdere ergo tꝫ ꝯtus ipſo iure,⁊ orit̄ actio ⁊ obli.q̄ ex iure gētiū eſt introducta. Pro ꝯria vero pte.ſ.ꝙ poſſit vēdicare ꝯſtante matrimonio ſaltē noie vxoris quaſi ꝯtus nō ſit validus,⁊ nō teneat in preiuditiū mulieris,⁊ in effectu ēt mariti. Sic probat̄.

¶ Primo facit.l.iulia.ff.de fun.dot.vbi ꝓhibet̄ alienatio fundi dotalis,ergo ꝯtus nullus,ideo tanq̄ de facto ꝓceſſit,poterit ſeqͥ eius reſciſio,⁊c.facit gl.in.l.dotalem.ff.de inoffi.teſta. que dicit,ꝙ in eo non eſt cōmertium.

¶ Secundo obſtat.l.nō dubiū.C.de leg.vbi ꝯtus factus ꝯ.l. ꝓhibitionē eſt nullus,ꝙ aūt ſit ꝯ ꝓhibitionē.l.pꝫ.ſ.ꝑximo argumē.facit.l.cū lex.ff.de fideiuſ.vbi dr̄,ꝙ nulla orit̄ obligatio. ⁊ regula que ꝯ ius.ex̄ de reg.iur.in.vj. ¶ Tertio,qꝛ iſte ꝯtꝰ videt̄ factus ꝯ ius publicū.l.j.ff.ſol.mat.qꝛ dotes ſunt inuente ad publicā vtilitatem,ergo priuatoꝝ pactis nō imputat̄.l.ius publicū.ff.de pac.ꝑ Jmo.⁊ doc.in.d.l.cū vir.ff.de vſucap.q̄ ēt extēdit ⁊ ampliat tenēdo hāc ptē ꝑ bonas rōnes ⁊ Ang.vr̄ ēt tenere in.d.princip.inſti.qb.alie.lꝫ in principio ⁊ iſtud fuit de mente Jo.de imo.in.l.qui ſupſtitis.ff.de acqui.heredi.

458 ¶ †Quarto facit pro hac pte in ſimili ꝺ clerico alināte ſine ſolēnitate reqͥſita a iure pōt ipſe reuocare,qꝛ tanq̄ actū ꝯ.l.⁊ canones.alleg.gl.in.l.iubemus.§.ſane el.j.C.de ſac.ſan.eccle.tu adde Panoꝛ.poſt gl.in.c.ſi qs ex̄ de reb.eccle.nō alie.cum ꝯcoꝛ.ibidē,⁊ ꝙ ꝓcedat argumētū de re dotali ad res eccleſie, tꝫ expreſſe Bar.in.l.lex.ff.de fideiuſ.in.d.ꝟ.quero ⁊c.faciūt que voluit Fely.in.c.cū cā extra de re iud.col.vj.⁊ ſeq.poſt regulā ibidē ꝑ Ange.in.§.ſi qs igit̄ in auc.de non alie.aut ꝑmu. re.eccle.poſt gl.ibi Bal.in ꝯſi.xij.in.iiij.volu.

¶ Quinto arguit̄ ſic ſm doc.vbi.ſ.lꝫ maritus ſit dn̄s dotis vt. d.l.doce ancillā.C.de rei ven.⁊ dictū eſt.ſ.in.ij.arg.j.ptis.Tn̄ maritus dꝫ conuertere fructus fundi dotalis pro alimentis mulieris ⁊ filioꝝ.⁊ ex illis ſuſtinētur onera matrimonij vt hr̄ ꝑ docto.in.l.ſi ꝯſtāte ⁊ quaſi in toto titulo.ff.ſolu.mat.

¶ Sexto arguitur alienatio rei ꝓhibite facta in ſcientē,q dr̄ eſſe in mala fide,nō obligat vēditorē de euictione,ſm no.in.l.ſi fundū ſciēs.C.de euic.⁊ no.ꝑ doc.in.d.l.cū vir.⁊ cū euictio ſit qd naturale ꝯtui,vr̄,ꝙ lex ēt ꝓhibeat obligationē oriri ex ipſo ꝯtu,cuius eſt pars,vt in toto titu.de euic.⁊ no.in.l.pacta conuenta.ff.de ꝯhen.em.cū ſi.Nā ſeqꝛ nām principalis regula acceſſoꝛiū in.vj. ¶ Septimo arguit̄ ſic.emptio ⁊ vēdi.eſt ꝯtus bone fidei.inſti.de actio.in.§.actionū.modo ſic.dolus qn̄ ineſt in ꝯtu bone fidei.reddit ꝯtū ipſo iure nullū,vt late.ſ.in ꝯcoꝛdāt.xiij.vbi ēt hꝫ ibidē in fi.qd ſit dolus,qꝛ dꝫ q̄dā machinatiomētis ab ꝯdita ꝑut hic dꝫ eſſe ſaltē quo ad mulierē ⁊ filios q̄ nō ꝯſentiūt ꝯtui.facit regula q ꝯtra iura.ex̄ de reg.iur.in.vj. cū ſi.facit qđ voluit Dy.in regula poſſeſſoꝛ in.vj.

459 ¶ †Octauo facit,qꝛ dn̄ium fundi dotalis nō eſt irreuocabil iter mariti,vt hꝫ in.l.in rebus ⁊ in.l.vbi adhuc.C.de iu.do.⁊ in l.ſi ꝯſtāte.C.ſo.mat.pꝫ qꝛ poſt mortē mariti dn̄ium transfertur in ipſaꝫ mulierē imo ēt ꝯſtante matrimonio mulier pōt vēdicare,qn̄ maritus vergit ad inopiā,ergo nō vr̄ poſſe alienare.

¶ Nono adducit tex.in.d.l.cū vir,vbi dꝫ,ꝙ nullus eſt ꝯtus ſꝫ moꝛtua vxoꝛe ſi ſuccedat maritus,ꝙ recōualeſcit,⁊ tenet̄ ſeruare ꝗ aň,vel in caſu,vbi nō ſuccedat,nō valebit.⁊ ita inducit̄ ille tex.in prin ſui a ꝯrio ſenſu,qđ argm̄ ē validū vt ꝑ Jaſ.q ponit regulā ⁊ fallen̄.in.l.ꝗcunqꝫ.ff.de offi.eius cui man.eſt iuriſ.

460 ¶ †Decimo aliter adducit̄ idē met tex.in fi.dum eqparat rē furtiuā ⁊ fundū dotalē,quo ad alienationem mō ſic,res furtiua alienari nō pōt ꝑꝑ viciū furtiuitatis,nec ex alienatione oritur obligatuio.caſus eſt in.l.ſi in emptione in.§.itē ſi emptoꝛ.ff.de ꝯhen.emp.doc.in.d.l.cū vir.ſi equipant̄.ergo ſimiliter in iſta obliga.non oritur in alienatione fundi dotalis ꝑ maritum.

¶ Undecimo adduco ꝑꝑ predicta argumēta theoꝛicam bar. in.d.l.cū lex.ff.de fideiuſ.q̄ꝫ vt plurimū tenētes aliā partē adducūt in ꝯrium.Nam facit dꝛiam,an.l.expreſſe vetet ꝯtum,⁊ non tꝫ ꝯtractus quaſi contra.l.vt.ſ.aut lex nō expreſſe cōtradixit,ſed illi nō aſſiſtit,⁊ tūc ipſo iure ⁊c.qꝛ ex predictis apparet ꝙ expreſſe lex prohibet,⁊ ꝑ ꝯn̄s vetat ꝯtractū,vt in precedentibus argumentis,nā alias lex eſſet impoſita verbis,⁊ nō rebꝰ contra.l.ij.C.cōmu.de leg.in fi.diſponere.n.ꝙ nō poſſit alienari,⁊ poſtea diſponere,ꝙ maritus alienans teneretur ad obſeruationem illius,eſſet ſeruire de vento pͥuilegiū fundi dotalis.vide que dicent̄.j.in vlti.rn̄ſione.ad ꝯriam ptem.

¶ Duodecimo adducit̄ cōis opi.doctoꝝ de qua.ſ.⁊ quā ſeqꝰ do.Ale.in ꝯſi.cxviij.in col.j.⁊ ſeq.in.iij.volu.a qua cōi opinione in iudicādo non eſt recedeň.vt in iuribus vulgaribus.ideo in pratica ab hac opinione ꝙ poſſit ꝯtrauenire ⁊ ſic opinione affirmatiua nō eſt recedeň.⁊ que melioꝛibus iuribus fulcit̄ ⁊c.

¶ Reſtat nunc pro ꝯplemēto rn̄dere ꝯtrarijs.⁊.j.non obſtat glo.in.d.l.cū vir,qꝛ declinari pōt ꝑꝑ auctoꝛitatē aliaꝝ gl.contrariaꝝ,⁊ ſic plures preualent vni igitur ⁊c.vel niſi loquamur ſm regulam ⁊ fallen̄.vt ꝑ Bar.⁊ doc.in.d.l.quēadmodū ⁊ ꝉ ſit vnus caſus ſingularis,⁊ ſic limitatio,⁊ ſm varias diſtinctiones doc.in.d.l.poſt moꝛtē,⁊ ꝑ Dy.in.c.qđ ſemel de reg.in.in. vj.⁊ maxime,qꝛ verſatur fauoꝛ publicus,ne mulieres remaneant indotate,vt.ſ.in princi.dcm̄ eſt,⁊ ſic ꝑ ꝯn̄s nedum non obſtat glo.auctoꝛitas,ſꝫ nec eius ratio adducta.Sꝫ qꝛ opus eſt io lu.dictaꝝ gl.pōt dici pro ſolu.eaꝝ,ꝙ vera ſit opinio gloſaꝝ tenentiū hanc vltimā ptem quo ad merā veritatē,⁊ cōiter approbate dādo intellectū ad gl.in.d.l.cū vir,loquat̄,vt non poſſit maritos contrauenire facto ſuo.ſ.poſtq̄ꝫ ipſe ſucceſſit in totum in vniuerſum ius,vt dicit illa.l.veꝝ qꝛ hec ſolutio potius cōcernit actū poſt ſolutū matrimoniū,q̄ꝫ ipſo durāte,ideo aliter dici pōt ſm mentem Bar.in.d.l.cū vir in mā.ſ.ꝙ loquat̄ quo ad preſcriptionē ꝑficiendā.ꝯrie vero loquant̄ quo ad reſciſionem ꝯtus.Sed qꝛ iſta ēt poſſet alterari,qꝛ vno ⁊ eodē tpe preſcriberꝫ emptoꝛ,⁊ teneret̄ reſtituere,iſtud eſſet imponere legē verbis,⁊ nō rebus,vt.ſ.in.xi.Jdeo magis ſm eqtatem dic,ꝙ glo. in.d.§.at cū lex ⁊ inſti.qb.alie.lꝫ in principio.poſſet ꝓcedere, qn̄ vir vergeret ad inopiā,vt in caſu.d.l.ſi ꝯſtāte.ff.ſol.mat.Cōtraria vero in.d.l.cū vir,loquat̄,qn̄ maritus alias eſſet diues,⁊ aliter poſſet ſubſtinere onera matrimonij,⁊ ſic ceſſabunt omnia ꝯria a ceſſante ratione legis pꝛohibentis,vel aliter gl.in.d.l.cū vir,ꝓcedit,vt nō poſſit contrauenire,quin preciū ſaltē reſtituat intellige tn̄ ſi ignoranti ⁊c.ſecus ſi ſcienti.ꝑ ea que.ſ.dixi in.vj.argumen.huius partis vltime,qđ veniret reſtituēdū pretiū, ēt ſi fuiſſet dictū,ꝙ de euictione nō teneret̄ ita Jo.pet.fer.pa pieň.in pratica in libello in cā vendi.in gl.ꝓmittēs de euictione ⁊c.vel aliter poſſunt concoꝛdari,qꝛ quo ad cōmodū ſuū non poſſit ꝯtrauenire,quo aūt ad ꝯmoduꝫ mulieris,⁊ filioꝝ poſſit contrauenire,⁊ ita loquant̄ contraria.

461 ¶ †Non ob.mō rō dicte gl.in.d.l.cū vir qꝛ rn̄det̄,ꝙ veꝝ eſt, ꝙ qs facto ſuo regulariter qs ꝯuenire nō pt.l.cū ꝓfitearis.C.ꝺ reuocā.do.cū ſi.qꝛ illa regula fallit,qn̄ qs ꝯ legis ꝓhibitiōem alienaret.ita doc.in.d.l.cū vir.⁊ tu adde gl.in.c.ſi qs preſbyteroꝝ de reb.eccle.nō alie.idem volentem in effectu.⁊ adducit ſimile de muliere alienāte ꝯ velleyanū.l.mulier.§.mulier.ff. ad velleya.ꝙ aūt fecerit ꝯ ꝓhibitionem legis apparet ex argumētis.ſ.factis ꝑ cōi opi.Jtē vt.ſ.dictū eſt maritus lꝫ nō poſſit

contrauenire

cõuenire quo ad sui comodum, ne sit sibi cõtius, tñ põt quo ad comodum mulieris & filiorũ in effectu quorũ est cõmoditas. & ita intelligat gl. in. c. nosti extra de elec. vbi Cano. & in. c. venerabilē. eo. tit. & circa hoc expresse firmat glo. in. c. venerabilē eo. tit. qñ cõ dispositionē legis. Adde no. in. c. inter dilectos de fi. instru. & per Fely. in. c. gratũ de offi. deleg. qꝛ dicit ꝙ tũc nõ dr̃ proprie cõtrauenire facto suo. Non obstat ẜm principale argumentũ ꝙ maritus sit dñs fundi dotalis & ꝙ possit disponere ad libitũ. &c. Quia rñdet ꝙ lꝫ censeat dñs quo ad vsũ & pp onera matrimonij vt. s. tñ nõ quo ad alienationē per predicta nisi moderando vt. s. & maxime in hac ciuitate Placẽ. vbi statuta magis prouident filijs matrimonij illius q̄ marito soluto matrimonio. Ideo dici nõ põt indistincte dñs. ita ꝙ omnino disponere possit. Preterea si bene videant doct. in. d. l. in rebus dicunt quo ad qd mulierē esse dominã, & sic aliquo respectu. vide not. in. l. diuortio. §. si fundũ. ff. solu. matrimo. & maxime in casu. d. l. si cõstãte & in. l. vbi adhuc. C. de iure do. & in apostilla ad Alex. in. d. l. in rebus cum concor. ibidē per Alex. & in casu qñ maritus vergeret ad inopiã nõ ē dubiũ, vt dictis iuribus. l. vbi adhuc & d. l. si cõstante. Non obstat tertiũ argumētũ, qꝛ valde diuersa est ratio. & maxime pp fructus ad substinenda matrimonia in predijs, & alia ratio est in pecunia, ex qua citra vsurã nõ põt aliquo mõ summi comodũ. ēt in dote, vt cõcludunt doct. in. c. salubriter extra de vsur. Ideo nõ bonum argumētum. & ideo alia cã mo-
462 uit legislatorē in prohibitione fundi q̄ in pecunia. † Nõ obstat quarto loco argumētum, ꝙ teneat de euictione &c. Quia rñdet ẜm magis cõia, ꝙ qñ emptor fuit sciens fundi dotalis, nõ tenet maritus ēt de euictione. d. l. si fundũ sciens. C. de eui. & dictũ est. s. in. vj. argumēto huius vltime opinionis cõis, & in hoc nõ est dubiũ per auctoritates allegatas. s. in quarto argumēto huius vltime ptis. Sed dubitat, quid si emens fuit in bona fide tunc de subtilitate iuris. lꝫ habeat act. q̄tum ad preciũ restituendũ, si est aliunde soluēdo venditor. tñ q̄tum ad rescisionem cõtus. in hoc moderat dicta regula, vt nõ procedat pp legis prohibitionē. ista est glo. ita moderans in. d. c. si qs presbyterorum extra de eccle. nõ alie. Nõ obstat. l. & si is. qꝛ loquit in pignore ꝙ nõ dr̃ alienatio. vt not. in. l. fi. C. de iure emphy. cum si. vbi glo. in verbo alijs. Non obstat quintũ argumētum, ꝙ maritus vel emptor dat operã rei licite &c. Quia rñdet, ꝙ negat pp ea, que dicta sunt in tribus primis argumentis huius vltime ptis affirmatiue. q̃ hic repetas breuitatis gratia. Non obstat sextũ argumentum, ꝙ daretur mã &c. qꝛ rñdet, ꝙ si loqmur in emptore scie nõ est dubiũ, ꝙ nõ procedit argumentũ, qꝛ dr̃ esse neduꝫ in culpa sciens, sed ēt in dolo. vt. s. in. vij. argumēto huius vltime ptis. Sed dato ēt ꝙ emens esset ignorãs, tũc nõ põt negari, qn sit in culpa, qꝛ debuit instigare cuius nãe sit ille fundus, per. l. q cum alio cõtit. ff. de reg. iur. & iõ nõ mirũ si pp eius culpã qs patiat incõmodũ pp legis dispositionē quas opꝫ hr̃e locũ in omnibus dispositionibus. l. nemo põt. ff. de leg. j. & ibi doc. & possit cõueniri auctoritate legis vt. s. Ad septimũ argumētum. s. factũ. rñdet, qꝛ si bñ cõsiderent verba text. in. d. l. lex iulia. ff. de fundo dotali. & primũ mēbrum distinctionis Bar. in. d. l. cum lex, certe de directo cõcludit in cõtriũ. Nã in primo mēbro dicit Bar. ꝙ qñ lex prohibet certã psonã cõhere, ꝙ cõtus nõ tꝫ, nec oritur obligatio, nec actio, vt in argumēto, qꝛ lex expresse resistit cõtui & dirigit ad psonas certas in spē. vcꝫ ad maritũ & ad spõsũ extēdit gaius iuriscõsultus dispositionē legis iulie. q̃ loquebat solũ in marito ideo nõ orit obligatio. allegat Bar. in. l. eos. §. j. C. de vsur. coniũcta. l. si sortē in principio. ff. de cõdi. indebi. & sic militant tria illa prima argumenta facta pro ista vltima pte nega-
463 tiua. † Et subicit bar. ꝙ rõ predictorũ est, qꝛ obligatio nãlis dr̃ de iure gētiũ. l. stichũ. §. nãlis. ff. de solu. & l. cuꝫ amplius in fi. ff. de reg. iur. Sꝫ de iure gētiũ debemus nr̃is obedire maioribus. l. veluti. ff. de insti. & iur. toto tit. extra de maio. & obe. ille ergo q cõtit cõ pcepta legũ, facit cõ ius gētiũ, merito nõ obligat nãliter. ꝑ hoc facit qꝛ peccat mortaliter & sic de iure nãli nõ obligat, vt dicã, dicit ipse Bar. in. l. si qs pro eo in eo. ti. de fideiuſ. in principio. Et infert Bar. ad statuta prohibētia certas psonas cõhere &c. Et sic illa auctoritas bar. facit potius ꝓ ista pte q̄ cõ licet male inducat ꝓ illos, qui adducũt ꝓ cõtraria parte adde. s. ad. xi. argu. huius vltime partis Et hec ꝓ cõi sñia cõcludunt ineui-
464 tabiliter. † Et si dicatur emptor nitet potius exceptiõe q̄ actione, qꝛ rñdet, ꝙ ꝑ pdicta appet, ꝙ nõ dat ēt exceptio, nisi ex eqtate, q̃ nõ cõpetit illi q cõtra iura cõtrabit. insti. de excep. ꝑ Ange. in rub. & i. l. ex h iur. ff. de in. & iur & ang. vbi. s. i. iij. prin. q. in declaratione gl. rub. dr̃ ꝙ ois exceptio ē fundata eqtate. l. qui equitate. ff. de do. excep. Sed h eẽt, & cõ eqnitatē, & cõ iura, vt. s. ergo nõ dabit exceptio nisi in ignorãte, vt. s. ad precij restõnem si adsint bona alienantis. aliũde vt. s. tactũ ē. Et h ꝑ nunc sufficiant. subijciendo me tñ oibus docto. & scholaribus melius me sentientibus ad instar Bar. in cõclone suaꝝ disputationũ in fi. hec ēt oia intellige fꝫ distinctio. quã tradit Jmo. & doct. i. d. l. q suspitis. ff. de acqui. here. & supple, vt ibi in materia qñ qs possit venire cõ factũ suũ. Adde ad mãm quã tradit Fely. i. c. venerabili post gl. i vbo dilapidatione extra de offi. & po. ind. dleg.

Centesimanagesimaprima.

465 **Confessio simplex** † sup dñio & ꝓprietate ñ ꝓ indicat, ẜm glo. in. l. cũ falsa. C. de iuris & fci igno. q̄ alle. Ray. & reprobat. Cõtrariũ allegat in. l. si qs vi. §. dñia. ff. de acqren. possess. Sꝫ certe loquendo q̄tũ est ꝓ cõcordia glosaꝝ facilis est sol. qꝛ pria gl. s. alleg. ꝓcedit, qñ qs est in errore vt dt illa gl. Sꝫ illa q̃ est in. d. §. dñia loqt qñ qs oino volebat pdere dñium. & nõ errabat. & sic nõ discrepãt dicte gl. Sꝫ ope pretiũ est videre in pratica, & de veritate huius qõnis, vñ doc. cõiter dicũt in locis pallegatis ꝓ illum tex. in. d. §. dñia, ꝙ dominiũ solo animo nõ amittit. possessio vero, qꝛ dependet a solo animo, sic. Nã dñium est ius eradicatum, ꝙ nõ pēdet ex sola voluntate, de quo ēt ꝑ doc. post glo. in. l. qd meo. illo eo. ti. ff. de acq. poss. nisi in duobus casibus ẜꝫ doc. qñ res mea eẽt effectu penes aliũ possidētē, qꝛ tũc solo animo possum dominiũ pdere, vel qñ haberē rē ꝓ derelicta. l. i. & ij. ff. ꝓ dereli. & sic in effectu prio amitterē possessionem, qꝛ tũc de facili amitteret aio possessio. ẜꝫ retinendo possessionē in se difficilius amittit dñiũ, ẜm glo. in. d. §. dñia. & Jaco. ra. Nã insistens in re nõ vr̃ habere animũ deserēdi possessionē, & ꝑ cõsequēs nõ amittit nec possessionē, nec dñium. Si vero nõ insistat in re, & tũc ꝓcedant gl. cõrie, ꝙ de facili amittat dñium. & hãc sequunt bar. & Jo. de Jmol. & Rapha. cuma. in effectu & do. meus vbi. s. qꝛ nõ põt cadi alia cõiectura, q̄ ꝙ voluerit possessionē amittere ar-
466 gumento eoꝝ q̃ habent in. l. si cũ aurũ. ff. de solutio. † requiritur ergo ad amissionē dñij animus, & actus sicut in acquisitione req rit. ff. de acquir. re. do. l. nãlē. §. illud & in. l. iij. §. in amittenda & in l. quēadmodũ. ff. de acqren. posse. cũ si. opꝫ ergo, ꝙ dñs tradat rē alteri. l. traditionibus. C. de pac. l. si ager. cũ simi. ff. de rei vendi. si rei insistat. vel ex alio actu, q habeat ꝓ traditione, vt puta ex cõstituto. l. q meo. ff. de acqren. pos. cũ cõcordãtibus. & sic possunt cõcordari vt. s. predicte gl. cõrie. Addēda sunt predicta ad bar. in. d. §. dñia. q optime declarat, qd sit dominiũ, & ēt declarat, quotuplex sit dominiũ. & predicta ꝓcedere sentit in oi dñio
467 rerũ corporalium qd no. ad plura, † quia dominium rerum incorporalium, proprie non est dominium. l. qui vsumfructum in fi. ff. si vsufru. pet. & doc. ample in. d. §. dñia. dic vt ibi, qꝛ non est materia cõcordie gl. qꝛ de illo nõ loquunt oẽs gl. lꝫ tangat. q. in d. §. dñia. & idē dicit vt. s. effectus aũt pdicte cõcordie est, vt sciamus penes quē sit dñiũ cuꝫ ita sit, ꝙ dñium nõ capit duos, nec possit esse dñiꝫ eiusdē speciei eodē tpe penes plures insolidũ l. si vt certo. §. si duobus vehiculuꝫ. ff. comod. l. iij. ex cõrio. ff. d acq. pos. vbi idē de possessione, iõ dixi eiusdeꝫ speciei, qꝛ dñiũ directũ posset esse penes dñm directũ & vtile penes emphiteotaꝫ, vt hr̃ in titulo. C. de iure emphi. & cano. in. c. potuit de loca. amplissime ꝑ Spe. in titulo de loca. §. nunc aliqua per totũ & in titu. ff. si ager. vecti. vel emphy. pet. cũ si. Et pdictã cõcordiã, & ēt gl. pdictas intellige in dñio directo, qꝛ aio, & facto qlibet pt ab-
468 dicare dñiũ a se. † Sed nõ ꝓcedit in dñio vtili, in quo qs ē obligatus singulis annis aliquã pensionē soluere, qꝛ nõ põt emphyteota simplici aio suo a se abdicare dñium sine dñi directi voluntate, qꝛ qs obligatus ex tractu emphiteotico, q depēdet ex voluntate duoꝝ & respectiuus nõ pt altera partiũ recedere ab illo l. sicut. C. de act. & obli. ita alex. in. d. §. dñia. col. vj. versi. iuxta premissa allegat bar. ibidē & in. l. is cũ quo. ff. de aqua. plu. arcē. ꝑ tex. in. l. ij. vbi bal. & doc. C. de iure emphi. gl. in. c. que in ecclesiarũ vbi cano. extra de consti. in Spe. de feu. in. §. qñ ver. xxviij. ꝑ Bal. in. l. i. in. q. xij. ff. de re. diui. Bald. & Ange. in. l. cum fructuarius. ff. de vsuf. per Bal. in. l. cum archimedoram. C. vt in poss. lega. per cano. in. c. potuit de loca. & licet multi super isto passu multa loquant. attamen illa est cõis ẜm do. Alex. vbi. s. qꝛ sapit nãꝫ cõtus. † Et idē dicen. esset de vassallo, cũ eadē sit rõ lꝫ hic habeamus statutũ expsse loquētē de vassallo, ꝙ nõ possit. Tu aũt vide post do. Jaso. in. d. l. ij. latius ꝑ Fely. in d. c. q in ecclesiaꝝ col. xxx. & seq. de cõsti. vbi ponit regulã & fal. lꝫ sit regula affirmatiua ꝙ vassallus possit renunciare. ẜꝫ ponũtur multe fal. inter quas est illa, qñ soluit qd annuũ &c. Sꝫ nos

placen. habemus statutũ expssum ꝯ dictam regulam. Et in tertia falē. ēt ponit̃ de emphytheota ꝛ ꝯcludit idē qđ. s. ꝙ nõ põt renũtiare inuito dño ibidē in col. xxxi. immo plus ꝯcludit idem Fely. in col. xxiij. in prin. ꝙ princeps non posset priuare vasallũ
470 sine cā. dic vt ibi p eũ q multa allegat ad h̃. † Et no. ꝙ tãte potētie est ꝯctus respectiuus vltro citroq; obligatorius, vt nedũ q lꝫ priuatus astringit̃, vt illi ꝯueniri nõ põt, qꝛ efficit̃ necessitatis, ꝙ ab initio ꝯsistebat in mera facultate ꝯhentiũ vt. d. l. sicut, sed ꝛ ligat̃ princeps, qꝛ tanq̃ hõ rõnalis astringit̃ illa naturali obligatione, adeo ꝙ ꝯuenire nõ posset, nisi ex maxima causa reipublice. Et vltra auctoritates allegatas p do. Fely. vbi. s. q primo allegauit. l. cesar. ff. de publica. c. j. de pba. ꝛ ibidē ipse Fely. in no. p Abb. in. d. c. q̃ in ecclesiarũ qꝛ in ꝯctu feudi vltro citroq; nascitur obligatio. c. de forma. xxij. qõne. v. l. liber homo. ff. de verb. ob. ꝛ de nã feudi est vt nõ auferat̃ sine cã. c. vnico ď feud. sine culpa nõ amittendo, ꝛ allegat Abbatē in cle. j. in fi. de pro
471 ba. † Et iõ dixit Bal. in. c. j. de nat. feu. ꝙ Fede. primus, q fecit cõe papie comitē in certis castris, non põt reuocare sine culpa cõis, ꝛ dicit Lud. ro. ꝯsi. ccclij. qđ incipit spũs. s. ꝛc. querit̃ primo ad fi. ꝙ si resolꝰo initi ꝯctus cũ principe esset in ipsius ptãte, non inueniret̃ q ꝯheret cũ principe, ꝛ sic careret dñij cõmertio, qđ esset valde graue. l. hij q. C. de aposta. ꝛ sic sentit, ꝙ sola voluntas in isto casu nõ habeat̃ pro cã in principe hec Fely. vbi. s. T n adde bonũ tex. ꝛ qđ ibi doc. in. l. ratas. C. de rescin. vēd. Et ꝙ predicta ꝓcedant in oi ꝯctu facto p principē vltro citroq; obligatorio, ꝛ ꝯuenire non possit qꝛ ligat̃ ita lege nãli, sicuti quilibet priuatus, vltra predicta h̃r p doc. in. l. digna vox. C. ď legi. ꝛ p Are. in. l. j. §. fi. in fi. ff. qñ ap. sit. ꝛ extendit ad priuilegiũ cõ
472 cessum in non subditũ, qđ non põt reuocare † lꝫ de priuilegio forte aliter esset ď õm qñ non trãsit in vim ꝯctus. Sed qñ trãsit in vim ꝯctus, ꝛ obligationes hinc inde tunc non põt princeps tollere, vide Panor. qui allegat ꝯcordãtes in ꝯs. xciiij. col. iiij. in versi. quo ad tertiũ incipit in Christi ꝛc. in. q. ꝛc. Alex. in cõsil. ccxvij. col. iij. in. ij. vol. incipit redēptoris nec arguēdi ꝛc. ꝛ in eodē volu. in ꝯsi. j. in. ij. dubio col. vij. ꝛ in ꝯsi. ccxvij. in eodē scđo, qui tñ vr̃ moderare, vt non ꝓcedat inter subditos ex cã puta guerre inopinate. ꝛ loquitur de papa in subditos ꝛc. ꝛ idem Alex. in addi. ad Bar. in. l. in lege. C. de pred. curia. lib. x. qui loquit̃ de feudo dato ob pecuniã vt non possit p principē reuocari. allegat tex. ꝛ gl. in. l. si añ. ff. de acq. pos. idē Alex. in cõsil. cj. in. j. volu. incipit redē. ꝛc. visis instr̃is, qui ēt moderat vt. s. h̃r ēt in tracta. clausularũ in clausula, que incipit clausula gñalis non obstãtibus qbuscunq; priuilegijs in folio. iij. Per bar. in. l. qđ semel. ff. de decretis ab ordi. faci. vbi glo. ꝛ doc. ꝛ in. l. hij qui. ff. de iure immunit. in. l. oēs ppl̃i. ff. de iusti. ꝛ iure. p Bald. in. l. si cũ mihi saxũ. ff. de dol. in. l. ex imperfecto. C. de fideicõ. ꝛ in ꝯsi. clxvij. in. iiij. volu. ꝛ ꝯsi. cclxxiij. ꝛ. cclxxvi. ꝛ. cclxxvij. in iij. volu. vbi ample de feudo dato. an possit reuocari p principē ꝛ idē Bal. in. l. acqlius regulus in. l. si pr̃. ff. de donat. Idē bal. in. l. fi. C. de ꝯdi. ob cau. ꝛ in. l. q se pr̃is. C. vñ liber. col. x. Ang. in. l. ij. ff. de hijs q sunt sui vel alie. iu. ꝛ in suo ꝯsi. cxxxiij. incipit in dei ꝛc. visis ꝛc. p eũdē in. l. hñ a zenone. C. de qđ. pscr. ꝛ i. l. ij. ff. cõmu. pred. Bal. in. l. oēs. C. de quad. prescrip. ꝛ in. l. titius. ff. de obseq. idē in. l. rescripta. C. de preci. imper. offe. in. l. j. C. ď iure aur. annul. Per Barb. siculũ in suo ꝯsi. antepe. col. xiij. in. j. volu. ꝛ ꝯsi. xxvi. col. ix. qui allegat ꝯcor. do. genitor mens in quodã suo tracta. quē ꝯposuit de muneribus ꝛ oneribus per do. Jaso. preceptorē meũ in. l. j. §. pe. ff. de ꝯsti. prin. q sil̃r allegat ꝯcordãtes p Ange. aret. insti. q. mo. testa. infir. §. fi. h̃r late vltra predicta p canonistas, p Panor. ꝛ Fely. in. c. i. extra de pba. p Card. suo ꝯsi. cxlvij. idē Fely. in. c. cuꝫ olim, extra de re iudi. col. iiij. Inno. in. c. nouit de iudi. melius in. d. c. q̃ in ecclesiarũ de ꝯsti. Faciũt q̃ pulchre tradit Panor. in ꝯsi. lxxxv. col. j. in. j. vol. q gñal̃r loquit̃ de oi iure q̃sito qui allegat plura iura
473 maxime Bar. in. l. fi. C. si ꝯ ius vel vtil. pub. † q dicit ꝙ lꝫ habeat ptãtē a deo. vt in auctẽtico qño opor. epis. tñ nõ dedit ptãtē peccãdi ꝛ auferēdi rē alteri. allegat. xl. di. c. i. ꝛ cle. pastoralis de re iudi. ꝛ plura alia allegat vt ibi, q postea subicit, ꝙ papa ꝛ imꝑator in positiuis hñt amplissimã ptãtem. sed de hijs nihil ad pñs. ꝛ p Jo. an. in addi. ad Spe. in ti. de censi. §. nũc doꝫ ver. qđ si vniuersitas ꝛ de instru. edi. §. nũc vero aliq. d. Ant. in c. cũ. m. ꝛ in. d. c. q̃ in ecclesiarũ vbi cano. de ꝯsti. Archi. xi. q. v. in. c. qcũq; Abb. in. c. suggestũ de deci. idē Archidi. in. c. lꝫ cãm de elec. in. vi. notat̃ in. c. ꝯstitutus de relig. do. p ppo. mediolañ. ꝛ pceptorē meũ collēdissimũ ꝛ nũc Car. meritissimũ, in c. p venerabilē. §. qđ aũt in col. xxiij. extra q fi. sint legi. allegat

doc. in. l. fi. C. si ꝯ ius vel vtil. publi. faciunt q̃ hñtur p ipm in. c. postremo col. ij. ꝛ. iij. extra de ap. ꝛ h̃r ēt p nouissimos do. preceptores meos in. l. cãs in. l. nõ minorē. C. de trãs. vbi. d. Jo. de put. inter alios plura dicit adde gl. ꝛ doc. in. c. i. in. §. notãdũ in ti. q feu. da. pos. in vsi. feu. in. c. i. de nat. feu. vbi loquunt̃ ď feu
474 do. † Moderat̃ tñ ibidē nisi sit ꝯcessum in precariũ p Bart. ꝛ doc. nouissimos in. §. oēm. j. ꝯstitu. ff. paulus in ꝯsi. clv. ꝛ in ꝯsi. ccxvi. ꝛ in ꝯsi. cclxxxiij. incipit in facto pñti nõ intēdo adulari. vbi an tollere possit alicui ius succedēdi, ꝛ ꝯcludit ꝙ sic de absoluta ptãte, ꝛ sic cũ cã. in dubio. n. psumit̃, qñ vtit̃ clausulis derogatorijs, Fely. in. d. c. q̃ in ecclesiaꝝ col. xvij. allegat ꝯcordãtes, ꝛ alias nũq̃ vr̃ vti ptãte absoluta. Lãfrã. de oria. in reper. c. qm̃ ꝯ de pba. in gl. dilat. in col. pe. ꝛ Pau. palleg. in ꝯsi. cv. Oldra. in ꝯsi. cxxij. Floria. in. l. vēditor. §. si ꝯstat. ff. ꝯmu. pdi. i. l. si locus. §. i. ff. quēad. ser. amit. Et est aduertēdum ꝙ in. s. scri
475 ptis auctoritatibus inserunt̃ tres qõnes. † Pria nunqd princeps, imꝑator, vel Papa possint de facili infringere priuilegiũ ab eis vel eoꝝ añcessoribus ꝯcessum. ꝛ aliqd tactũ est. s. ꝛ regulariter in subdito certũ est, ꝙ facilius tollit̃ q̃ ius cõe, vt h̃r in auctẽtico de nõ alie. in. §. qꝛ vo ꝛ. ff. de resti. mili. l. eius. §. militie. Saly. ꝛ doc. in auc. sacra pub. C. si aduer. vēdi. ꝛ gl. in vbo sup ꝯctibus in. §. itē sacra in tit. de pace iur. fir. in vsi. feu. p Albe. plenc. C. de insti. C. ꝯponēdo in. l. i. col. iij. ꝛ seq. vbi pulchre cũ si. Et nihil ad pñs de h̃ arti. Scđa qđ est nũqd princeps possit tollere ius nobis q̃sitũ de iure cõi. ꝛ in isto arti. inserũt nũqd vltra iurisdi. imꝑator sit dñs totius mũdi ꝛ possit disponere ad libitũ de oibus rebus pticularibus de q̃ maxie p Pañ. ꝛ doct. post gl. in vbo in germanos in. d. c. venerabilē extra de elec. ꝛ post gl. in vbo districtũ in cle. pastoralis ď in locis de qbus. s. ꝛ post gl. in vbo districtũ in cle. pastoralis ď in locis de qbus. s. ꝛ in. c. sup specula. de priuileg. ꝛ vbiq; ꝯcordan
476 tes, ꝛ h̃r p Jo. de imol. in cle. i. vt lit. pēd. † vbi dicit ꝙ non põt papa auferre rē meã lꝫ possit de absoluta ptãte priuare quē suo bñficio. ꝯ tñ vr̃ tenere Fely. q late examinat oia pdcã in. d. c. q̃ in ecclesiaꝝ ꝛ vr̃ ꝯcludere bm̃ cõia ꝙ reqrit̃ cã. Et de isto arti. lꝫ multũ ꝯferat ad ꝓpositũ tñ adhuc de ista qõne principal̃r nõ q̃rit̃. Tertia est qđ nunqd ꝯctus onerosus ab vtraq; pte vltro citroq; obligatorius qꝛ ab vtraq; pte datũ ꝛ receptũ liget principē adeo ꝙ nõ possit ꝯuenire sine ꝯsensu ptis. Et hic est ppriearticulus nr̃ de quo in ꝓposito ꝛ in quo in effectu ꝯcludit̃ ꝙ nõ vt. s. qꝛ ligat̃ princeps ita iure nãli gētiũ, vt. s. sicut glꝫ priuatus imo semel audiui a dño genitore meo do. Xpoforo, ꝙ stãte lege ordinata ꝛc. ꝙ si esset possibile ponere deũ nobiscuꝫ ꝯhere ipse quoq; obligaret̃ de iure. Sꝫ circa hunc passum ꝓ nũc relinquo theologis decidē. ꝛ illis me submitto. Sufficit ꝙ ꝯclꝰo est ꝙ princeps obligat̃ ex ꝯctu. ꝛ circa h̃ memini me vidisse multa cõsilia pclarissimoꝝ doc. ꝛ pceptoꝝ meoꝝ. Et predcã intellige taꝫ de sum. põtifice q̃ de imꝑatore. ꝛ multo magis de alijs inferioribus principibus, Ducibus, Marchiõibus, epĩs ꝛ alijs plãtis, qꝛ pp vnũqđq; ꝛ illud magis. auc. multo magis. C. de sum. tri. ꝛ fi. catho. ꝛ de sacr. eccle. cũ si. Sꝫ ꝯ predcã multũ vr̃ stringere q̃ dixi. s. in scđo arg. ptis affirmatiue, ꝙ ꝓcedat vēdicatio ꝛc. ꝛ
477 i. j. rñsiõe ad ꝯria in ꝯcordãti. s. pxie nu. cxxx. † Et iõ pdcã sunt intelligēda qñ ꝯctus nõ esset ꝯ legis ꝓhibitionē vel al̃r ꝓhiberet̃ ꝯmertiũ. ita ꝯclu. vbi. s. ꝛ multũ late repetētes in. c. sine exceptiõe. xij. q. ij. vbi Lau. Rodul. ꝛ Jo. pe. ferra. papiē. in pratica in. j. libello in gl. veris ac iustis tit. col. xxiij. ꝛ col. seq. ꝛ maxime vbi appareter ꝯctus esset euidēter dãnosum ecclesie ꝛ in toto tit. extra de reb. eccle. nõ alie. maxime in. c. nulli cũ ꝯcor. ibidē ꝛ in. l. nõ dubiũ. C. de legi. sꝫ regul̃r ꝯria est regula vt. s. pbatũ est. Et sic solũ ꝓ nũc moderat̃ ꝙ possit reuocari ꝯctus. vel qꝛ ex magna cã, vel qꝛ ꝯ legis ꝓhibitionē factus, ꝛ sic tũc. pnt de facto ꝓcessit. Sꝫ posito ꝙ ꝯctus valeat nõ poterit reuocari nisi vt dixi ex magna cã tãgēte rēpub. vel pacificũ statũ ꝛ siles. vel ꝛ tertio bm̃ Fely. in. d. c. i. posset limitari nisi dolus interuenisset ex pte subditi. dic vt ibi p eũ. Posset ꝛ quarta dari falē. nisi ps p̃ loco ꝯueniret p regulã. l. cũ ꝓponas. C. de pac. qꝛ frãgenti fidē fides frãgat̃ eidē in. l. iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. no. doc. in. l. post mortē. ff. de adop. p Bal. in. l. pacta ꝯuenta. ff. de pac. ꝛ Panor. in. c. iij. extra de iureiu. cano. post gl. in. c. cũ inter. R. seniorē de elec. Alex. in ꝯsi. xciiij. in fi. in. ij. vol. Bal. in ꝯsi. cccccxxiij. in. iij. vol. d. Frã. de aret. in ꝯsi. xcvi. circa finē ꝛ ꝯsi. xiij. col. xv. Alex. in ꝯsi. lxxvi. in. v. vol. Ang. in ꝯsi. ccl. p doc. in. l. si qs maior. C. de trãs. Sꝫ h̃ suadet nã ꝯctus. facit. c. ex eo extra de regu. iu. in. vi. Ergo ꝯcludit̃ in ꝓposito ꝙ extra hos casus ꝙ princeps q̃tũcũq; sit solutus legibus. l. digna vox de leg. c. ꝓposuit de ꝯces. preb. tñ nõ põt ꝯuenire, multo minus inferior

inferior pōt abdicare dnīū a se solo aīo vt.s.dixi in preiudicium tertij vt.s.dixi in ꝯcor.glosarū ꝯtrariarū. Et predicta adde ad ea q̄ tradit Jas.in trac.C.de iure empby.in illa q̄ōne. an emphyteota possit renūtiare iuri emphyteotico sine ꝯsensu dn̄i. Adde ad Mariā.in trac.principis,ad Jo.de imo.ꝛ doc.in.l.ex facto.ff. de vulg.ꝛ pu.vbi loquunt̄ de reuocatio.priuilegioꝝ,Fely.in.c.
478 ꝯsuluit de off.deleg.q̄ limitat nisi in minimis.† Et qd in defensionibus tollēdis.an papa vel princeps possit illas tollere sine cā ꝛ qn̄,hr̄ late p ipsum Fely.in.c.ex pte lo.ij.eo.tit. de offi.de leg.q̄ multa dicit ꝛ allegat. Nō omitto tn̄ vnū notabile dictum eiusdē Fely.in.c.prudētiā.§.qꝛ vero col.iij.eo.ti.de offi.deleg. vbi dixit,ꝙ princeps cū sit.s̄.leges pōt in iudicādo ꝓponere cōsciam actis.ꝛ sic iudicare ſm ꝯsciam ꝯ regulas iuris cōis vt ibi dē.sed ius ꝓcessus q̄sitū parti est de iure positiuo,qd̄ vincit veritas rei,q̄ est de iure natu.qd̄ no. Et ēt nota ꝓ ꝯtibus quos faciūt principes moderni. Reliquas ꝯcordātes expediā in.ij.pte vbi deducent̄ allegare p bar.ꝛ bal.ac ēt in tertia.vbi adducent̄ ille nouissimoꝝ doc.qꝛ ēt melius expediūt illaꝝ solōnes.vt vidimus in eis,ꝛ facile poterit vnusq̄sq̄ praticās intueri,qd nā se ctādū in pratica in iudicādo. Et sic ꝓ nunc remaneat expedita hec pria ps huius opis p me Anto. Micellū,dn̄ in hoc antiq̄ssimo studio placen.cathedraliter legerē extraordinariā iuris ciuilis.ff.de verb.obl. Ad laudem summi creatoris. Amen.

FINIS

Tractatus commodissimus

electionum verioris opinionis insignis iurisconsulti.D.Matthei Matthesilani Bononiensis.

PRAEFATIO.

Repetito noīe saluatoris. Initiat̄ hic q̄daꝫ tractatus elegans ꝛ subtilis editus p famosuꝫ vtriusq̄ꝫ iuris monarchā do.Mattheū Matthesilanū sup electiōe verioris opinionis cū ꝯtrouersia vertit̄ inter doc.Soliti enim sunt legū gymnasijs studētes ꝛ aduocati ad ꝑtoria praticātes inter eorū opi.stare suspensi,ꝛ titubāt quā de opinionibus varijs eligāt veriorē,qm̄ Juris vtriusq̄ꝫ sapiētia ample referta ē passibus dubijs,ꝛ obscuris in qbus opiniōes ꝯrie sunt affixe,quapp prelibati legū Sophi iugiter insudātes hoc ope viso sumēt de labore solamen,de dubio veꝝ,ꝛ de varijs altercatiōibus rectum iter. Tu ergo rector attende,ꝛ hm̄oi opusculi refulgētis originem ꝛ fructuosum effectum noscas.

SVMMARIVM

Cum opiniones sint sup aliquo inter doctores, glossatores,vel alio mō scribētes,ꝛ dubitat̄ q̄ sit verior,ꝛ q̄ sit tenēda in iudicādo ꝛ ꝯsulēdo
1 † ꝯcludēdū est sic,qd̄ aut ꝯsuetudo preelegit vnam partē,ꝛ illi est stādū.l.minime.ff.de legi.ꝛ ibi gl.ꝛ.l. si de interpretatione.eo.ti.facit.c.cū dilectus.extra de ꝯsue.ꝛ pꝫ exēplū in opiñ.Bar.de qua in.l.assiduis.C.qui pot.in pig. habe.in gl.magna.ꝛ in opi.gl.in.l.fi.C.de noua.q̄ q̄si destruit illū tex.ꝛ tenet̄ cōiter. Aut de hac ꝯsuetudine non apparet.ꝛ tunc aut tex.clarus inuenit̄ ꝓ vna parte,ita qd̄ illi sufficiēter rn̄deri nō pōt,ꝛ stādū est illi opinioni ēt si cōis opi.foret in ꝯriuꝫ, qd̄ tn̄ raro inuenies.ꝛ hoc vr̄ tenere gl.in.d.l.minime.de legi. aut tex.clarus nō inuenit̄,ꝛ tūc aut opi.est clare approbata per tex.iuris canonici.ꝛ illi stādū est ēt in foro seculari ēt in terris impij.arg.c.p venerabilē.§.cōibus.extra q̄ fil.sint legi.ꝛ pꝫ ex no.in.c.Raynu.in fi.extra de testa.ꝛ.l.q̄ꝫ.C.ad leg.falci.ꝛ in.c.roma.§.ꝯhētes.de foro ꝯpe.lib.vj.ꝛ in.c.vt aiarū.de cōstit.lib.vi.ꝛ no.p Bar.in.l.j.ff.de req.reis.† Et p hoc ꝯsueuerūt vehemēter redargui Pet.ꝛ Cy.q̄ dixerūt qd̄ hoc ꝓcedit ex errore canonistaꝝ.ꝛ qd̄ ei qd̄ determinatū est a barbaris canonistis stādū est in foro suo,non in foro ciuili. Aut vna non est clare approbata p ius canonicū.ꝛ tunc aut sumus in mā in qua pōt fieri extēsio p idētitatē rōnis,vel p maioritatē rōnis,vel de sīlibus ad sīlia,vel p argum̄ a ꝯrio sensu,aut est alia mā stricta in qua tales extēsiones non pn̄t fieri.j.casu aut aliqua opi.approbat̄ liq̄de p aliqd̄ ex illis arg.ita qd̄ sufficiēter nō pōt rn̄deri,ꝛ puto standū esse potius illi opinioni quā ꝯrie ēt si sit opinio ꝯria cōis,qd̄ tn̄ raro inuenies arg.l.nō pn̄t.cū.l.seq.ff.de legi.ꝛ.l.illud.ad legē aql.ꝛ.l.j.§.qd̄ aūt.ff.de alle.ꝛ in.l.j.§.j.ff.de off. eius cui manda.est iuris.cū si.ꝛ pōt poni exēplū noua,ꝛ subtili opi.Bar.in repetitiōe.l.j.C.de sacrosan.eccl.quā fecit ꝯ cōeꝫ opi.q̄ tn̄ tenet̄ hodie in Italia ꝛ cōiter praticat̄.ꝛ ſm eā vidi cōsuli p do.Ant.de bu.ꝛ Pet.de anch.presertim,qꝛ illa opinio est multū fauorabilis,lꝫ do.Bal.ꝛ do.Bart.de Saly.teneāt ꝯriū in.d.l.j.aut vna pars clare non ꝓbat̄ p aliquos ex talibus argu.supradictis.ꝛ tunc aut clare apparet qd̄ vna opinio est cō
3 munis,ꝛ cōiter tenet̄,ꝛ illi standū est † ꝛ sic scd̄o modo pōt intelligi.d.l.minime.ff.de legi.facit.l.quod maior.ff.ad munici.ꝛ no.Bar.in.l.cum prolatis.ff.de re iudi.

Aut non apparet q̄ sit cōis opinio,ꝛ tunc eligēda erit illa q̄ pluribus rōnibus,ꝛ argumētis adiuuatur quā alia.arg.c.lr̄as.extra de presump.nā duo vincula sunt fortiora vno,vt in auc.de ꝯsan.ꝛ vteri.fra.ꝛ in.c.j.ex̄ de treu.ꝛ pace.ꝛ pōt poni exēplū in illa opinione q̄ vult qd̄ existētia suihr̄dis opet̄ trāsmissionē hr̄ditatis non agnite ad quoscūq̄ ēt extraneos de qua in.l.fratris.C.de iur.delibe.ꝛ p Bar.in.l.ventre.ff.de acq.here. Itē pꝫ exēplū in opiniōe illa qd̄ infans sicut pupillus vel adultus moriēs hr̄ditate non adita transmittat ad hr̄des ius restōnis in integ.ꝓ dicta hr̄ditate adeūda de qua in.l.pantonius.ff.de acqr.here.ꝛ.l.q̄ duos.de reb.dub.ꝛ.l.si in
4 fanti.C.de iure delib. ¶ † Itē pōt poni exēplū in opinione illa q̄ vult qd̄ ꝯdō casualis vel mixta sub qua filius sit institutus tollat̄ quo ad legitimā.ita qd̄ testm̄ nō possit dici nullū p filiuꝫ de qua in.l.seruū quoq̄ꝫ.ff.de hr̄di.instit.ꝛ.l.qm̄ in prioribus.C.de inoffi.testa. Aut vna opinio nō iuuat̄ pluribus ꝛ melioribus rōnibus quā alia,ꝛ tūc aut sumus in mā iuri.ꝛ tenēda est illa opi. q̄ vult iurm̄ seruari debere potius quā ꝯria,nisi papa aliud declaret,arg.c.venerabilē.in fi.de elec.ꝛ no.glo.in.c.petitio.de iureiu.ꝛ no.doc.in.c.q̄ꝫto.eo.ti. Aut sumus in alia mā,ꝛ tunc eligēda est pars benignior,vt.l.benignius.ꝛ.l.seq.ff.de legi.facit.c.fi.de re iudi.ꝛ.c.ex lr̄is.de ꝓba.cū si.ꝛ.l.in ambiguis ꝓ
5 dot.ff.de iure dot.† benignius aūt dr̄ esse qd̄ in talibus opinionibus iudicet̄ ꝛ ꝯsulat̄ potius ꝓ dote,ꝓ matrimonio,ꝓ testō,ꝓ libertate quā ꝯ.l.si pars.ff.de inoffi.testa.ꝛ.l.inter pares.de re iudi.ꝛ in alijs iuribus preallegatis. ¶ Iteꝫ ꝓ religione seu pro pia cā potius quā ꝯ.l.sunt psone.ff.de religio. ¶ Itē ꝙ potius iudicet̄ ꝓ pupillo vidua vel alia miserabili psona,arg.eoꝝ que no.Spec.ꝛ Jo.an.in tit.de testa.§.postq̄ꝫ ppe finē.ꝛ Jo.an.ꝛ do.Ant.de but.in.c.nr̄a.extra de testi.facit ꝙ hr̄.lxxxv.di.p totū.ꝛ sil̄r dici pōt ꝙ iudicādū est potius ꝓ ecclesia vel alio loco pio quā pro priuato nō miserabili psona,qꝛ omnia bona ecclesiarū ꝛ pioꝝ locoꝝ dicunt̄ esse paupeꝝ Christi.xvj.q.j.c.fi.

Predicta aūt intelligo qn̄ opinio seu dubitatio habuit originē in ꝓpria psona taliū fauorabi
6 liū.† Si aūt habuit originē tpe quo ius vel res erat penes aliā psonā nō miserabilē,vel nō fauorabilē,tūc nō gaudebūt tali priuilegio psone fauorabiles vel miserabiles ad quas deuenit ius vel res,arg.ff.de iure fis.l.fiscus cū in priuatis.secus si varietas opinionū occurreret sup aliqbus actis vel gestis post q̄ꝫ ius vel res deuenit ad psonā miserabilē vel fauorabilē,qꝛ tūc hn̄ gaudebūt hoc priuilegio,arg.l.qd̄ si q̄busdā.C.de prescrip.lon.tēpo. facit.l.apud iulianū.§.j.ff.ex quib.cau.in pos.ea.ꝛ.l.emilius.ff.

de mino. & qd no. Bart. in auc. quas actiones. C. de sacrosanc. eccle. ¶ Jtē benignior dicet̃ qd iudicet̃ potius ꝓ priuato ꝗ fisco quā eꝫ, vt est tex. singularis. in. l. non puto. ff. de iur. fis. & ibi
7 no. p Dy. & Bar. ꝓ qd puto qd † si testes in pari numero & auctoritate fisci & priuati ꝯriant̃ iudicādū sit ꝓ priuato ēt si sit actor lʒ Spec. & Jo. an. senserint ꝯriū in. d. §. postq̃. añ finē. & lʒ do. Ant. de but. videat̃ seq eos. extra de testi. in. c. nr̃a. ¶ Jtē benignior dicet̃ qd actus potius valeat quā pereat, siue sit testm̃, siue alia vltima volūtas, siue pars vltime volūtatis, vel aliqd legatū, vel fideicōmissum, vel substitutio, vt. d. l. inter pares. & d. c. vlti. extra de re iudi. qd est multū notādū ꝓ intellectu singulari. l. in testō. ff. de fideicō. lib. quē ponit gl. in. l. eā quā. C. de fideicō. liber. cū qua ptrāsit Bar. siue sit ꝯtus bone fidei, siue stri-
8 cti iuris † vt stipulatio. l. quoties in stipulatione. ff. de verb. obl. & l. quoties in actionibus. ff. de reb. dub. & l. in ambiguo. ff. de legi. vñ sequit̃ mirabile q si ꝓ actore facit illa opi. qd valeat stipulatio. ꝓ reo facit qd valeat ꝯriū, preualebit illa opinio q̃ facit ꝓ actore qd no. q2 multi dicerēt ꝯriū. & fallit forte qñ stipulatio eēt penalis, q2 tunc tm̃ est odiū pene qd forte preualeret illa opi. qd stipulatio nō valeret. arg. l. si preses. & l. pōt. ff. de pen. & l. factū cuiusq̃. §. fi. ff. de reg. iur. & in regula, in penis. de reg. iur. li. vj. siue ēt sit actus iudicialis vt libellus, litis ꝯte. citatio, receptio testiū, sn̄ia interlocutoria, diffinitiua, vel mixta, vel decretum vt est missio in possessionē ex p̄rio vel scōo decre. vel datio tutoris vel curatoris, siue sint rescripta ad lites siue ad bñficia, siue sint priuilegia, nā in dubio dʒ teneri illa opi. qd aliqd valeat potius quā ꝯriū. l. in ambigua. & ibi bona gl. ff. de legi. & l. j. ff. ad muni. & c. in his. extra de priui. lib. vi. fateor tm̃ qd supposito qd in ali-
9 quo valeāt † debēt stricte interpretari verba aliquorū ex supradictis, puta sn̄ie diffinitiue. l. j. C. si plu. vna sent. & ibi no. vel priuilegiorꝫ vel rescriptorꝫ vel stipulationū qd aliter ꝓ mō nō examino, q2 mā interpretationis est altera mā de p se, siue sint statuta siue ꝯsuetudies. nā potius dʒ stari opi. q̃ vult illa valē q̄ eꝫ.

Si vero dubitet̃ q̃ opinio sit benignior, dʒ ꝯsuli princeps si ꝯmode pōt. l. cū de nouo. C. de legi. & l. & iō. ff. de legi. & sic dʒ intelligi. c. cuʒ venisset. de iudi. c. ordinarij. circa mediū. de offi. ordi. lib. vj. & l. neratius. ff. de reg. iur. in fi. ¶ Si vero nō pōt ꝯmode ꝯsuli bñdū est ac si nō esset princeps arg. l. nepos pculo. ff. de verb. sig. & l. nō pñt. ff. de legi. & ibi glo. no. & tūc est eligēda illa opi. q̃ facit ꝓ reo, & sic absoluet̃ reus. l.
10 arrianus. ff. de actio. & oblig. & l. fauorabiliores. de reg. iur. & in regula, cū sint partiū. de reg. iu. lib. vj. † Ex hoc sequit̃ mirabile qd si idē casus occurreret mō ꝓ reo mō pro actore posset iudex salua ꝯscia, & saluo honore suo ferre sn̄ias ꝯrias. & iō dicit lex qd magnū est ꝯmodū possidēdi & sustinere partes rei. insti. de interdic. §. ꝯmodū. & l. is q destinauit. ff. de rei vēdi. ¶ Si vero de hoc fauore nō apparet, puta q2 petierit a te ꝯsiliū sup tali casu, nec apparet qs sit reus, vel actor, vel q2 opiniones sunt qs ex duobus agētibus ꝗ tertiū sit potior, tunc forte eligēda est illa opi. quam tenēt doc. maioris auctoritatis, ēt si sint numero pauciores, arg. l. maiorē. ff. de pact. nisi forte ꝓ alia parte esset numerus duplo maior, q2 tunc illa opi. esset tenēda. arg. c. si qñ. extra de elec. lib. vi. facit qd no. in. c. ecclesia. el. ij. extra de elec. & in predicto casu posset saluari opi. Butri. in. l. j. C. q ꝓ sua iurisdi.
11 † q vult qd in dubio sit stādū opi. gl. Si vero doc. variātes sint paris auctoritatis, tūc standū est opi. ꝓ qua est maior numerus doctorꝫ. arg. d. l. maiorē. facit. c. prudētiā. extra de offi. delega. Sed si oia sint penitus paria, qd raro accidit, omittas ꝯsulere cū sigillo in tali dubio. & si sis iudex absoluas reū ab vtroq̃ actore, & sic neutrā opi. sequaris, q2 vtrinsq̃ intentio vr̃ esse dubia, & se inuicē impedire. arg. c. in pñtia extra de pba. facit. l. quoties. ff. de vsufruc. & l. si fuerit. ff. de reb. dub. cū si. ¶ Scōo casu p̄cipali qñ est mā stricta, in qua nō pōt fieri extēsio p idētitatē rōnis, vel de silibus ad silia, vt p argm̄ a ꝯrio sensu. quid iuris sit, dic vt colligi poterit ex tractatu extensionis q est altus & distinctus p se. Mathheus de Matthesilanis doctor Bononiēsis.

FINIS

Acutissimi. U. J. Interpretis.

D. Petri Andree Gammari de Casali Bononieñ. iura pontificia in Bononien. Gimnasio publice explicantis, in subtilissimam extensionum materiam Tractatus.

SVMMARIVM

1 Legum notitia an aliquam scientiam generet.
2 Interpretatio est pars iuris, & de iure gentium introducta.
3 Scientia an de contingibilibus sit.
4 Infinitorum an nulla sit scientia.
5 Lex diuina fuit ante ius canonicum & ciuile.
6 Cuius finis est necessarius ipsum quoq̃ necessarium est.
Canones & leges ad quid inuente.
Etas omnis ad malum prona est.
7 Juris prudentia ex principio & fine constat.
8 Gradus triplex certitudinis in scientiarum principijs reperit̃.
9 Jus naturale sensibus omnium hominum inheret.
10 Interpretatio legum an per nos fieri possit, & J. sub nu. seq.
11 Interpretatio legis duplex est.
12 Judices iudicantes sm̄ consilia sapientum sindicari non pñt.
Judex a partibus petere potest vt habeant consiliuꝫ a peritis, vt sm̄ illud iudicet.
13 Hyrnerius primus legum glosator fuit.
Legis peritia non est in sensu, sed in verbis.
14 Doctores legum & canonum leges interpretari possunt.
15 Lex an ex ratione vel ex voluntate procedatur.
Ratio est anima legis.
16 Ratio est dux intellectus.
Puritas conscientie sine eius iudicio non valet.
17 Ratio ita se ad legem hʒ, sicut anima ad corpus, & J. nu. 151.
18 Finis iuris ciuilis est reipublice gubernatio.
Leges ad rempublicam accommodande sunt, non respub. ad leges.
19 Lex eos ad agendum mouet, qui sibi subiciuntur.
20 Ratio an reddi possit omnium a iure decisorum.
21 Ratio an possit assignari quare quis in. xxiiij. ann. promoueri non possit, sicut in. 25.
Principis voluntas in his que iuris positiui in lege condenda attenditur.
Uoluntas a ratione vti duce moderari dʒ.
23 Ratio precisa in iure an dari possit.
24 L. non omnium. ff. de legib. quomodo intelligatur.
25 Lex nulla non est cuius rō saltē inductiua assignari non possit.
26 L. prospexit. ff. qui & a quo declaratur & nu. seq. & nu. 31.
27 Generalitas verborum attenditur quando sumus in lucro captando etiam in casu, vbi ratio non est.
28 Uerba generalia restringuntur, ne quis indebite dañū patiat̃.
Filius qñ hereditate paterna priuatur lucro priuari dicitur.
Juramentum liberto castrato dari per patronuꝫ potest, ne vxorem ducat.
29 Rationabilitas legis quomodo attendi debeat.
30 Dilatio legis & dilatio hominis equiparantur.
32 Intellectus ad. §. de viro in. l. si vero. ff. solu. matri. & nume. seq. & nume. 36.
34 Patri vbi aliquid ex facto filij acquiritur, pater ad onera tenetur, ad que filius tenebatur.
35 Specialitas in vno casu introducta secum ratione dependentie multa specialia trahit.
37 Filius ergo heres dicit apostolus.
38 Principis placitum qñ legis vigorem habeat.
Legis condende potestas an a deo vel a populo sit.
39 Deus auctoritatem equā & iustā statuendi dedit.
Principis voluntas a ratione non regulata iniqua tm̄ ꝯstituit.
Lex diuina perfecta est.
40 Interpretandi duo sunt genera.
Intensio est quedam verborum lata interpretatio & J. nu. 84.
Intensio quare dicatur.
Remissio est quedam verbi restitutio.
41 Uerbum simpliciter prolatum in materia fauorabili late intelligi dʒ vt ad extrema significata intendatur.
Indefinita quando vniuersali equipolleat.
42 Proprietas in verbo quid sit.
43 Indefinita in statutis vniuersali non equipollet.
44 Oratio quantūcunq̃ indefinita ita intelligitur, vt casus inhabiles non comprehendat limit. vt J. nu. 46. & 47.
Statutum loquens de qualibet probatione de solēni intelligit̃.
45 Mandatum decretum Abbati de excommunicando non comprehendit vt ipsum excommunicet.
Generalitas restringitur ad illud quod ciuiliter fieri pōt.
Statutum premians furem indicantem se ipsum indicantem non

non premiabit.
Statuta laicorum lz generalia clericos non comprehendunt.
46 Statutum dans premium occidenti bannitum qn̄ habeat locū in bannito alium bannitum occidente.
47 Regule ex signis vniuersalibus & indefinitis fiunt.
48 Verba in materia penali quomodo intelligi debeāt & .j.nu.52.
49 Dispositio penalis in casu anime loquens de principe habebit locum in principe summi gradus.
50 C.ex parte de censibus quomodo intelligatur.
51 Intellectus ad.l.titia in.§.seia.ff.de aur.& arg.leg.
53 In interdictis verba stricte intelliguntur.
54 Ex verbis dicitur esse id quod ex mente est.
Statutum de actione loquens officium iudicis comprehendit.
Auie appellatione abauie & reliquę intelliguntur.
Cap.j.de rescrip.in.vj. in excommunicato rescriptum impetrante locum hz.
Statutum qꝫ villa teneatur emendare damnum datū in suo territorio si in via cōi detur, vtraqꝫ insolidum tenebitur.
56 Lex permittens filium a patre ob famis necessitatem distrahi an locum habeat in nepote.
57 Statutum qꝫ mortua vxore in matrimonio sine liberis tertiam partem dotis restituere teneatur locum hz in dote promissa.
Dos promissa improprie dos est.
58 Masculinum an ad femininum intendatur.
59 Clausula quidam alij an feminas comprehendat.
60 Masculinum an a feminino concipi debeat.
61 Actus vti perfectior itineris operationem habet, via vero itineris & actus.
Femina animal imperfectum est, & quomodo ad generationem concurrat.
62 Femina a ciuilibus officijs abdicatur.
Ars quando naturam imitetur.
63 Masculinum an femininum ex sermonis proprietate vel ex interpretatione concipiat.
64 Elocutio impropria que dicatur.
Lex naturalem verborum proprietatem immutare non pōt.
Dictio vna & eadem ad diuersa relata proprie & improprie stare potest.
65 Lex puniens falsum testem producentem in falsos producentem locum habet.
66 Statutum imponens penam facienti delictum an in mandante locum habeat & .j.nu.sequentibus & nu.70.71.et.73.
67 Statutum puniens excipientem mandantem prouocatori vt excipiat, comprehendit.
68 Argumentum ab edictis pretorum ad statuta vz, & .j.nu.173.
69 Statuta simpliciter loquentia in casu vero in ficto ei equiparato locum habent.
72 Statutum qꝫ habens centū in bonis debeat tenere equum, ditissimus ab hoc onere non excusatur.
73 Statutum de vidua loquens quomodo intelligatur.
Statutum de vestibus quid comprehendat.
74 Cōmunis vsus loquendi qūo attendatur.
Communis vsus tripliciter consideratur.
75 Proprietates verborum in dubio attendende sunt dummodo mentis non obliuiscamur.
Legis peritum sufficit id quod vult secundum subiectam materiam ostendere.
Libellus sustinetur, licet verbis grossis vtatur.
76 Constitutio procuratoris sub sindici nomine non vitiatur.
77 Verbum equiuocum quod dicatur.
78 Ampliatiuum verbum quod dicatur.
79 Pronepotes an sint veri nepotes.
Contineri verbum proprietatem in sermone denotat.
80 Simplex verbum quod dicatur.
81 Verbum qn̄ in propria significatione stare dicatur.
Conditio prohibentis in re communi qn̄ melior non sit.
Proprietas quid sit.
82 Significatio in verbo que dicatur propria.
83 Significatio propria q̄ dicatur. significatio impropria q̄ dicaṫ.
84 Extensio que sit.
85 Dispositio primaria que dicatur.
Dispositio limitatiua que dicatur.
86 Ius limitatiuum quando regulare dici possit.
87 Dispositio correctoria que dicatur.
88 Ius reprobatorium quod dicatur.
Dispositio correctoria in quo a limitatoria differat.
89 Dispositio exorbitans que dicatur.
90 Dispositio iuris an intensionem patiatur & .j.nu.92.
Que in substantia eadem sunt, realiter idem sunt.
Nullum simile est idem.
91 Argumentum a simili de facili resolubile est.
Similitudines omnes a pari non procedunt.
Probatio omnis fortior est probatione a simili.
93 Iura limitatoria an sicut primaria intendi & extendi possunt & .j.nume.95.
94 Filius nō solū ex.xiiij.causis sꝫ ēt alijs similibus exhēdari pōt.
Exceptio in non exceptis regulam firmat.
96 Limitatio quid sit.
Exceptio nil aliud est q̄ꝫ equitas.
Equitas in paribus terminis semper rigori preualet.
97 Unum dicens an aliud excludat.
98 Colonus si vineas plantare promisit & quartā partē de vineis dare, si alias arbores plantauerit ad quartam teneatur.
Interpretandi modus antiquissimus & necessarius fuit.
99 Glo.in.c.in fidei fauorem de heret.in.vj.reprobatur.
100 Patri an filium liceat pmutare sicut vendere ob necessitatē.
Permutatio & venditio parificata sunt.
Permutatio facilius q̄ꝫ venditio permittitur.
101 Pater vt propriam vitam redimat filium vendere potest.
102 Interpretatio an admittatur circa ea circa que ius plures specialitates inducit.
103 L.j.C.de dot.promis.quomodo intelligatur.
104 Ex pollicitatione simplici ecclesie facta vel respub.qs teneṫ.
105 Uouens decimā partem bonorū obligatur, lꝫ dn̄ū nō trāseat.
106 L.si vero non remuner.§.j.ff.mand.hic declaratur.
107 Sponsalia de futuro per nixum ad copulam in matrimonium non transeunt.
108 Fortiores plures qn̄ admittātur & simul ꝯcurrant, & .j.nu.110.
109 Causa in esse causati influit.
Pater quare magis filium naturaliter diligat, q̄ꝫ econuerso.
111 Specialitates due dotis fauore admittuntur.
112 Specie an differant omnia que iure differunt, & .j.nu.seq.
Qualitas enti adueniens illud mutat.
113 Oleum sanctum & non sanctum iure differunt.
114 Specie non differunt, qui ſm plus & minus differunt.
Specie que differunt, substantia differunt.
Diffinitio nil aliud est q̄ꝫ substantie demonstratio.
Propositum non cōsumandi copulā matrimoniū nō impedit.
115 Species distinguitur ſm ea q̄ sibi principalr̄ denoīatione dāt.
116 Mandatum qn̄ in aliam speciem contractus transeat.
117 Species quandoqꝫ pro qualitate accipitur.
118 Correctio quomodo inducatur & an omnis correctio posterior prime deroget & .j.nu.121.
119 Expressum tacitum cessare facit.
120 Dispositio si non pōt in esse produci nisi sub certo mō, si actus simpliciter fiat, ille modus adhibitus censetur.
122 Correctio in vno ex correlatiuis in alio locum habet, vide tamen que sub nu.126.& seq.
Correlatiuum quid sit.
123 Debito principali per prescriptionē sublato creditū ēt tolliṫ.
Priuilegia actori concessa reo ēt concessa censentur.
124 Correlatiua certo respectu opposita sunt.
Appellatio admittitur a recusatione iuramenti delati.
Pater sicut filium alere tenetur & ita filius patrem.
Maritus et vxor aū copulā ad religionem transire possunt.
125 Unum vbi ad aliud sequitur antecedenti concesso consequēs concessum videtur.
126 Dispensatus cum aliquo in etate vt ad sacerdotium pmoueaṫ, censeṫ ēt dispensatus, vt ad beneficium promoueatur.
127 Agens a patiente distingui debet.
Correctio facta in vno ex his que se ad inuicem gradatim habent, in alio etiam facta intelligitur.
Correctio facta in vno ex his, que se haberet ad instar alterius in alio etiam facta censetur.
Gradibus consanguinitatis correctis, censentur etiā affinitatis gradus correcti.
129 Pena accusati si ē alterata cēseṫ ēt alterata accusantis pena.
Correctio in penalibus in vno ex equiparatis in alio etiam locum hꝫ, & .j.nu.134.
130 Priuilegia minoribus concessa in furiosis locum habent.
131 Alienatio bonorum immobilium si interdicta sit datio vsufructus, vel pignoris, vel emphyteosis est ēt interdicta.

Asignis preceptor, ac dn̄s meus Ioānes cāpegius legū fons, ⁊ lucerna (cui tm̄ in legibus enodādis natura tribuit vt qui non illū audierit, adhuc pfectā legalis sapientie cognitionē desideret, necesse est) Sepius me audiente dicebat, ꝙ docentis officiuʒ est, circa difficultates quotidianas versari, ⁊ eas ita claro ac apto dicēdi stilo pferre, vt sensum ēt alioqn ignari penetrent, eruditi. n. lectione nō indigent, illos aūt vitio dabat, q captiosis qbusdā verbis studentes, ex claro obscurum reddere nitunī, quo inter sciolos postea peritiores habeanī, s faciunt isti, ne intelligēdo vt nihil intelligāt. Huius ego imitatus vestigia cū in oibus, tū in hac difficili, ⁊ quotidiana extēsionū mā, eū in dōo ordinē tenui, vt non multū laborare oporteat, q nr̄a hec voluerit intelligere. Sentibus. n. ante hac obductus squallebat iste ager extēsionū, sequētibus oibus cōem semitam relique agri partes negligebanī. Nos. n. vbiqꝫ ferrū, ignemqꝫ admouimus. At qm̄ citius ac cuperē studiosorū quorundā precibus nostra hec in lucē dare cogimur, eruditos oēs oratos volo, vt tales sint in laborū nostrorū castigatione (veritatis. s. tantum amatores) quales alios in suis desiderant. Inuidos aūt ac detractores (quorū dentes iam liuoris rabie armari video) obtestor, ne in angulis ex cōsueto lacerent, sed si qd perperā assertū putant, publice velint impugnare, nos. n. disputationis certamen aduersus istos, vt plurimuʒ imperitos ⁊ miseros (periti. n. non inuident) subire nō recusabimus. At ne in scribēdis prologis opera videamur abuti, sunt alique dubitationes in primis
1 discutiende. † Prima dubitatio, Vtrū ista legū notitia, quam quotidie studēdo acqrimus, generet in nobis aliquā sciam, artiste cōiter tenent ꝙ nō, ⁊ ego adhuc scolasticus, q vix triēnio legibus insudauerā, ex studio nr̄o sciam gn̄ari manifestis arg. demonstraui,

monstraui, premanibus quotidie liber est illū videatis. Unum tantum sciatis, ꝙ ex eo ostenditur iurisconsultum hr̄e scientiā, qm̄ leges scripte sunt illis tanꝗ̄ prima principia, que in qualibet scientia ꝑ claris ⁊ veris ponunt̄, fm̄ Bald. in. l. j. ff. de iusti. facit. c. his solis. ix. dist. Et qm̄ per legem scriptam impossibile est oēs casus comprehendere, subintrat legis interpretatio, que deducendo arg. ⁊ rōnes a legibus scriptis sicut alie sciētie, a suis principijs, generat habitum scientificum aperiendo multas conclusiones, ⁊ decidendo multa dubia, ex virtute aliarum legum, ita intelligunt̄ tex. in. l. nō pūt. ff. de legi. l. illud. ff. ad leg.
2 acquil. cum simi. † Naꝫ ista interpretatio est pars ipsius iuris, ⁊ est necessaria introducta de iure gentiuꝫ. l. ij. §. hijs legibus. ff. de orig. iu. vnde ea. l. §. deinde ex hijs dr̄, ꝙ rome cōstituti sunt ponti. qui scientiā interpretandi leges haberent. Et isto modo verificatur dictum phi qui dixit, scire est rem causam cognoscere. nam conclusionū nostrarum notitiam habemus per causas deductas a principijs. Immo amplius, legum interpres principia sua per phiam moralem, vel per sacras rōnes si sit canonista, cum sit ꝙ rōnem decisionum eodem fonte piscamur quo ⁊
3 ipse legislator, demonstrabit. ¶ † Sed in 2ᵐ arg. ꝙ scientia non est de contingentibus, qm̄ teste pho in. j. politi. de illis non est determinata veritas. Sed legis interpretatio est de contingentibus pꝫ, qꝛ leges variant̄. c. non dꝫ de consang. ⁊ affi. c. j. §.
4 de constit. ergo iuris interpretatio nō est scientia. † Secundo, infinitorum nulla est scientia, fm̄ Plat. quem refert porphi. in c. de specie sed iste processus interpretandi est infinitus, qꝛ quotidie natura deproperat edere nouas formas ⁊ nouas. q. improuisas. vt in proe. cle. ⁊ in. l. ij. C. de vet. iur. enu. d. l. non possunt. ergo ⁊c. Tertio lex canonica vel ciuilis non est necessaria. igit̄ lex canonica vel ciuilis non producit sciam, antecedens ꝓbat̄,
5 † qꝛ ante istas leges est lex diuina, que est lex pfectissima. c. maiores. de Bapt. si pfectissima. ergo nō indiget alia lege. Quarto principia scientie sunt certa, sed principia leguꝫ non sunt certa. immo, vt dicit Aristo. in. j. ethi. Bona aūt ⁊ iusta de qbus ciuilis intendit, tantā habent drīam ⁊ errorem, vt videantur lege sola esse, natura vero non cui applaudet text. in. c. nam cōcupiscentiā. extra de consti. ⁊ tex. in. c. a nobis. de sent. excō. Ad ista respondendo dicimus, ꝙ iuris ciuilis ⁊ canonici notitia est
6 necessaria. † Nā cuius finis necessarius ipsum quoqꝫ necessariū. l. cuius effectus. ff. de regu. iu. finis aūt pp quem vtrūqꝫ ius inuentum est necessariū est. ergo probatur minor. Editio canonum ⁊ legū inuenta est pp bonum publicum, ⁊ pacem conseruādam, appetitus noxios refrenandos, vt in proe. Greg. ⁊ in ꝓe. ffoꝛum precipit. n. facienda, prohibet non facienda. l. legis virtus. ff. de legi. ista sunt necessaria ad orbis regimen, qꝛ oīs etas prona est ad malum. c. oīs etas. xij. q. j. vt est text. in proe. ffoꝛū circa fi. ⁊ late prosequitur phs in polit. suis. in. v. ethic. si igitur ipsum ius necessariū ergo ⁊ ipsa interpretatio necessaria. l. ij. §. post originē. ff. de orig. iu. Non obstat modo, ꝙ decisiones varient̄, qꝛ rōnem copiose assignaui in preallegato libello. Ad secundum negatur, ꝙ sit infinita, qꝛ in iure traditur quedam vlis doctrina ad actiones nostras informandū dirigendūqꝫ operationes ex qua generatur scientia certa adaptabilis ad casus oc
7 currentes. † nā bene constat ex principio ⁊ fine ista iurisprudētia, vt in proe. ffoꝛum. §. sed qꝛ non lꝫ. c. quis nesciat. ix. distinc. Ad tertium negat̄ antecedens, ad rōnem, rn̄detur, ꝙ lꝫ lex diuina in se sit perfectissima, tn̄ homo ꝑpter intellectus sui imbecillitatem, non pōt ad plenum diuine legis dictamen suscipere, ita ꝙ possit illud ad particulares operationes hominum applicare. Unde necesse fuit, ꝙ ratio humana more suo ederet quasdam particulares sanctiones que propius hoīes instruerent. ⁊
8 quarū essent capaces, ita beatus Tho. j. ij. q. xci. arti. iij. † Ad vltimum rn̄detur, ꝙ in principijs scientiarū est reperire triplicē gradum certitudinis, alique habent principia per se determinata, ⁊ nullo modo impedibilia, vt est mathematica, ⁊ hec est in primo gradu certitudinis. Alique habent principia per se determinata, sed aliquo accidente impedibilia, vt sunt naturalia, lꝫ enim constellatio sit ordinata ad vnū effectum, tn̄ poterit impediri, ⁊ ista dicetur in secundo gradu certitudinis. Alique habent principia, que non sunt perse determinata, sed per se, ⁊ ꝑ accidens impedibilia, ⁊ hec sunt in vltimo gradu certitudinis. ⁊ talis est hec scientia nostra. que habet principia non per se determinata, sed per legislatorem habentem auctoritateꝫ ad hoc. Et ista dico, tenendo ꝙ omnes positiones ciuiles sint loco principiorum, sed si consideremus principia fundata in iure natura
9 li, † ex quo immutabiliter sensibus omnium hominum inherēt §. sed naturalia. instit. de iure natu. genti. ⁊ ciui. possunt dici in secundo gradu certitudinis. Quid autem sit subiectum in iure, ⁊ cui parti philosophie subiciatur hec scientia vi. docto. in ꝓe. decretalium ⁊ ffoꝛum qui hec affatim declarabunt. Secunda
10 dubitatio. † Utrum hodie liceat nobis assumere illam interpretationem de qua superius, ⁊ primo videtur ꝙ non eius est legem interpretari cuius est condere. c. inter alia de sent. excōmuni. l. ij. C. de vet. iu. enucle. ad solum principem spectat condere. §. quod principi instit. de iure gent. ⁊ ciui. ergo ⁊c. secundo ad tex. qui hoc clare explicat in. l. ij. §. ne autem. C. de vet. iu. enucle. cuius verba sunt hec alias autem legum interpretationes, immo magis peruersiones tractare non concedimus. ne verbositas eorum aliquid afferat legibus nostris ex confusione dedecus, quod in antiquis edicti perpetui commentatoribus factum est, qui opus moderate confectum in varias sententias huc atqꝫ illuc producentes in infinitum detraxerunt. Contra
11 rium tamen communiter, ⁊ vere tenetur, vt patet. † Et ad predicta respondetur, ꝙ legis interpretatio duplex alia probabilis, tantum, alia necessaria, idest a qua nullo modo licet recedere, ⁊ est quando mens legis declaratur per habentem auctoritateꝫ statuendi. hec igitur est illa que prohibetur alia vero que probabilis est. i. que tantum probat quantum lege vel ratione fulcitur non est prohibita. de hijs habetur glo. in. l. j. C. de legi. ad hoc probandum addu. text. in. l. ex facto. §. j. ff. ad trebel. vbi dicit iurisconsultus ꝙ lꝫ interpretatio priuilegiorum ⁊ declaratio sit principi reseruata, tamen nos possumus ex legum mente priuilegiantis mentem declarare. Uel verius dicas, ꝙ licet ibi imperator hoc prohibuerit, credens ea que legibus scripta sunt sufficere ad causarum decisiones, tamen ex quo quotidie noua emergunt litigia, ⁊ noue cause, que clare non potuerunt per iura determinari, vt in proem. clem. ar. in. l. natura. ff. de prescrip. ver. ne totiens haberemus imperatorie maiestatis aures obtundere circa casus occurrentes rursus cepit eam pristinam interpretandi auctoritatem eruditis concedere, vt dubia indecisa ⁊ exorientes. q. antiquorum more fideliter ex aliarum leguꝫ mente determinarent. legum contrarietates ⁊ sensa reserarēt, quod patet in priuilegijs que doctoribus promouendis dantur. glo
12 sandi eniꝫ ⁊ interpretandi auctoritas publice condonatur † adeo ꝙ iudices postea secundum famosi interpretis sententias ⁊ responsa iudicantes sindicari minime possunt, sicut de antiquis illis iurisperitis scriptum est in. l. ij. ff. de orig. iur. institu. de iure natu. gentium ⁊ ciuili. §. responsa prudentum. Nam potest iudex petere a partibus, vt habeant consilium iurisperiti, ⁊ secundum illud iudicare. vt tradit Innocen. in. c. super questionum. de offic. delega. Angel. in. l. ij. C. de senten. ex peric. recit. ⁊ hoc quando non apparet de communi aliorum sapientum opinio. quoniam tunc secundum illam iudicandum est. c. nouimus. de verbo. significatio. ⁊ copiose de hoc per Abba. ⁊ moder. in. c. j. supra de constitu. Nec ego nunc dubito, quin eandem potestatem in legibus enodandis habeant prudentes nostri temporis, quam habuerunt antiqui illi quorum dicta quotidie ventilant̄. Nam ⁊ eorum opiniones ⁊ sententie catenus obtinebat, quatenus iure vel ratione probabantur, ꝙ ex hoc colligitur, quia ⁊ sepius dicta per alium reprobata sunt. vt ex multis patet in. l. illud. ff. de ri. nupt. ⁊ in. l. j. ff. de dol. ⁊ clarius in. l. j. §. omnibus. C. de vet. iu. enuc. l. heres meus. §. j. ff. de lega. iij. Nec obstat. §. responsa. p. quoniam iudici ab eorum sententijs non licebat recedere, quatenus non reperiebantur improbate, sicut ⁊ de communi nostrorum opi. dicunt docto. in preallega. c. j. de constit. Nec obstat ꝙ ibi responsa prudentum numerentur inter alias iuris species, quoniam ⁊ iuris interpretatio est eius pars. vt supra dixi. Quam autem gratus, quanquam necessarius sit inter
13 pretum nostrorum labor hic quotidianus, ex eo patet, ꝙ † Hirnerius, qui primus incepit leges istas glossare, tanto in pretio fuit habitus, vt nihil supra, prout testatur Odoffre. in. l. ius ciuile. ff. de iusti. ⁊ iure. Nam si non esset interpretum nostrorum bonitas, que legum mentem aperit, multi in perniciosa verborum subtilitate occupati contra legis menteꝫ equitatemqꝫ multa cōcederent, vel prohiberent, cum magno publice vtilitatis incommodo. argu. tex. in. l. non dubium. C. de legi. l. ita vulneratus. ff. ad legem acquil. in fi. Nam legis peritia non est in verbis, sed in sensu, qui verborum cortice tegitur. c. intelligentia. de verb. significatio. l. scire leges. ff. de legi. ⁊ licet quandoqꝫ verba legis vnum expresse sonare videantur, tamen ex quo ratio aliud dictat, neglecto verborum cortice ad humaniorem sensum verba adaptabit bonus legis interpres. l. scire oportet. §. aliud. de ex

cusa. tuto. propter quod dici posset, quod licet verba illius legis expresse hoc vetent, tamen sunt reducenda ad sanum intellectum
14 ex antedictis igitur ista conclusio apparet vera. † Quod hodie doctores legum, et canonum profitentur veram iurisconsulti scientiam, possuntque legum mentem auctoritate concessa ad non promisos casus adaptare, decidere, ratiocinari more aliorum scientificorum. per. l. non possunt. ff. de legi. et per tex. in. l. prima C. de profes. qui in vr. constant. sunt libro decimo. qui voluit nos esse subtiles in interpretando. et text. in. c. capellanus. de fer. vnde dixit Barto. in. l. omnes pop. ff. de iu. et iu. quod in tantum necessaria erat legum interpretatio. quod statutum non poterat prohibere interpretationem, que de eius mente erat, que mens quomodo colligatur ibi per eum vide, idem dixit Bald. in. l. ij. §. his legibus. ff. de orig. iu. per illum tex. et in. l. iij. in fi. C. de lib. preter. Alexan. in consilio. lxxx. in primo volu. in. iiij. col. Tertia du-
15 bitatio. † Utrum leges procedant ex ratione, vel ex voluntate conclusio sit ista, quod sine ratione non datur lex, immo ipsa naturalis ratio sola ad causarum decisiones allegari potest. c. ratio nulla, et ibi Abba. de preben. d. l. scire oportet. §. sufficit de excusa. tuto. l. cum ratio. ff. de bon. damnato. vnde dixit Dyn. in reg. fi. de regulis iuris. infra quod ratio erat anima legis, nec mirum natura legis est ista. c. erit autem lex. iiij. distinctio. Omne enim quod ratione caret, extirpandum est. c. cor episcopi. lxviij. distinct. hinc dicimus quod statuta irrationabilia non valent. c. j. supra de constit. eodem lib. hinc dixit Bald. in. l. j. §. in primis. C. de cadu. tollen. quod ratio erat optimus clypeus legis, accedat
16 tex. in. c. fi. de transac. † Et alibi dixit Bald. in. l. de quibus. in xviij. col. quod ratio est dux intellectus, et beret animabus virorum peritorum. Et intantum consideratur ratio, quod etiam vbi agitur de bono anime, non valet puritas conscientie sine eius iudicio. c. non solum, infra de regula. et eleganter per philosophum in quinto Ethico. Unde Ancha. in. c. canonum statuta allegans philosophum in secundo Topicorum, dicit quod ad legem condendam presumitur motus legislator ea ratione, qua moueretur discretus et sapiens, si super hoc fuisset interrogatus. vnde dicit ipse, cum per homines sapientes leges et statuta fiant. vt patet in proem. ffo rum. C. et decret. semper in eis cessat absonus et captiosus intellectus, et sanum intellectum nunquam abhorrerent
17 l. scire oportet. ff. de excusa. tuto. † Unde paulo inferius subiungit, quod licet lex non assignet rationem, tamen debet subintelligi naturalis, et verisimilis quantum potest, sicut enim se habet anima ad corpus, ita se habet ratio ad legem vt supra, et tenuit bal. in. l. si quis. C. de fur. et ser. cor. dicens verbum esse corpus rationem animam. de quo meminit Ancha. in. c. canonum statuta in xx. col. de constit. anima ita se habet vt sine illa non sit homo,
18 ergo et ratio ita se habebit. vt sine illa non sit lex. Secundo † turpis est pars, que suo vniuerso non conuenit. c. que contra. viij. distinc. c. per tuas. de condit. ap. Lex autem est pars iuris. c. consuetudo. ij. distinc. et tenet Archid. post beatum Thom. in. c. lex. j. distinc. quod ius est totum rationale bonum et equum. l. j. §. ius est. ff. de iusti. et iu. ergo etc. Tu autem hic aduerte, quod ratio legis secundum vnamquamque legem canonicam vel ciuilem semper sumitur habita consideratione finis, ad quem lex illa dirigitur. Unde cum finis legis ciuilis sit reipub. gubernatio. vt in proe. institu. in fi. omnis ciuilis legis ratio ad publicum finem erit referenda. Unde Cicero in Rhetoricis. Omnes leges iudices ad commodum Reipub. referri oportet. et eas ex vtilitate communi non ex scriptione, que in literis est interpretari. ea enim virtute et sapientia maiores nostri fuerunt, vt in legibus scribendis nihil sibi aliud nisi salutem et Reipub. vtilitatem proponerent, neque enim ipsi quod obesset scribere volebant, et si scripsissent, cum intellectum repudiatum iri legem intelligebant. Nemo. n. leges legum causa saluas esse vult. sed Reipub. quod ex legibus omnem Rempub. optime administrari putant. hec ille, et Aristo. in quarto Topico. sunt enim omnes leges ad rempub. accommodande, non respublica ad legem. Ita dicam de iure canonico, cum finis eius sit duplex bonum anime, et bonum. R. p. ecclesiastice. ab altero ex istis semper sumetur ratio. hinc eleganter dixit Anto. de but. in. c. primo de consti. Statuta et consuetudines secundum vnum quodque ius erant rationabilia, secundum quod illorum fini appropinquabant. Contra istam conclu. insurget turba imperitorum multipliciter ostendens, quod non ratio, sed condentis
19 voluntas, et potestas attendatur. Et primo, † lex mouet ad agendum eos, qui sibi subiciuntur. l. legis virtus. ff. de legi. at mouere est officium voluntatis et potentie magis quam rationis. ergo lex voluntate non ratione consistit. Secundo, Non probat hoc esse etc. c. intercorporalia de translat. prelato. Sed potest in casu decidendo esse ratio et non lex. ergo ratio non est de essentia legis. ergo est accidens, si accidens poterit non adesse et tamen erit lex. iuxta notata per Dyn. in Reg. semel malus infra minor probatur, quia lex est constitutio scripta. c. lex. j. distinctione.
20 Tertio, † sunt multe decisiones in iure, quarum impossibile est rationem adducere. ergo conclusio falsa, probatur antecedens multipliciter, primo per tex. in. l. non omnium. ff. de legi. Secundo per ea que de vsucap. dicuntur institu. de vsucap. nam vsucapio quare magis sit restricta ad triennium quam ad biennium nullus assignabit rationem. Tertio facit, quod habetur in qua etate. ff. de testamen. vbi disponitur, quod si deesset dies. xiiij. anno non posset quis testari, et tamen non potest assignari ratio, cum sit, quod ita posset esse firmum iudicium hodie sicut cras. Item quod vnus in. xiiij. anno haberet iudicium melius quam habeat alius in. xvj. l. continuus. §. cum ita stipulatus in fi. ff. de verbo. obligatione.
21 † Quarto facit, quod non potest assignari ratio quare in. xxiiij. anno non possit aliquis ita promoueri, sicut in. xxv. si sit idem sensus. c. cum in cunctis. supra de elec. Quinto adducitur tex. in. l. prospexit qui et a qui. vbi non est assignari rationem quare serui qui fuerant absentes prohibeantur manumitti, nisi quia ita scriptum erat. facit. c. in istis. iiij. distinc. Sexto probat text. in. l. si vero in. §. de viro. ff. soluto matrimonio in quo text. non est assignare rationem quare magis actio queratur vxori ex bonis acquisitis a marito mediante liberto contra maritum quam contra socerum. Septimo tenent hoc glos. in. c. ij. de rescript. et glo. in cle. ij. in ver. restringere. de iudi. glo. in. c. j. supra de sepult. glo. in l. ij. in principio in ver. anno. ff. de acqui. re. do. quae refert Jo. dicentem. Soluat apollo. Quarto principaliter adducitur tex.
22 in. §. quod principi. institu. de iure na. gen. et ciui. † vbi apparet, quod sola voluntas principis attenditur in lege condenda. et vt dixit gl. in. c. si gratiose. supra de rescript. in his que sunt iuris positiui est pro ratione voluntas, pro qua facit. c. proposuit. de concess. preben. tex. et glo. in. l. j. versi. pretor ratus. ff. de postu. facit tex. et ibi not. Card. in principio. de appellat. hec tamen non obstant. et ad primum respondetur quod licet legis potentia proueniat a voluntate mouente tamen iste motus debet esse cum ratione. nam voluntas debet a ratione velut duce moderari. vt in proem. decret. vnde Hora. Animum rege, qui nisi paret imperat. hunc frenis hunc tu compesce cathena. Ad secundum respondetur in ar. est fallacia, et peruersio, quia minor mutat terminos. nam non queritur vtrum ratio sit sine lege, sed vtrum lex sine ratione, et tunc non est verum, quod lex sit sine illa, quia sicut ad essentiam hominis concurrunt corpus et anima, ita ad essentiam legis au-
23 ctoritas, et ratio. Ad tertium respondetur, † primo ex mente aliquorum quod in iure est dare rationem precisam, idest inuariabilem, adeo quod necessitas rationis ita precise cogat statuere. quod non precisam, idest mutabilem hoc est, quod licet ista ratio fuerit causa quare statutum ita sit factum, tamen alia ratio ex alia causa posset oppositum suadere, exemplum in iure antiquo, quod ea ratione excludebat feminas stantibus masculis agnatis, vt familia conseruaretur. deinde ius nouum admisit feminas alia ratione, quod et ipse ad sobolis procreationem concurrant. vt instit. de legit. agnat. suc. Et ista sunt circa que versatur arbitrium legislatoris, qui tamen verisimiliter ad eam rationem declinabit, que attento. R. p. sue statu erit vtilior † vnde inquantum. l. omnium
24 ff. de legi. et alia vniuersali videtur innuere, quod non possit assignari ratio. intellige de precisa et generali, sed persuasiua bene assignabitur. ita videtur sentire glo. in. c. cum in multis. de rescrip. supra allega. c. non debet. de consangui. et affinita. Ego autem anno presenti interpretando tex. in. d. c. cum in multis, aliter distinxi, quod in constitutione erat assignare causam statuendi, et causam ita statuendi precise. Causa statuendi semper in quacunque dispositione mundi poterit assignari semper habita relatione ad finem de quo supra. Causa vero sic precise statuendi non semper potest assignari, cum non sit que precise animum condentis ad hoc inducat, sed in vario conflictu rationum statur eius arbitrio et electioni. vt patet in multis iuribus huius voluminis et
25 clementinarum. † Unde inferebam, quod quare claus. quidam alij, fuerit restricta, quare testamenti prohibitio minori sit facta quare ordinum interdictio, bene poterat precisa ratio assignari sed quare ita ad quatuordecim et non vltra. item quare illa temporis momenta seruetur, hoc arbitrarium dixi. et hoc videtur sentire Abba. in. c. si quando prope finem. de rescript. et gl. in. l. j. in versi. pretor ratus. ff. de postul. et iste responsiones satis coincidunt in idem, postquam omnes concludunt, non esse legem cuius

non

non possit assignari ratio. si non precisa saltim inductiua. naz si quis diligenter ruminaret speculãdo reperiret ratioẽ quare. xxv. an. in ordinibus precise tactus ⁊ .xiiij. cõpletus in testõ, sed non refert demus ista ad arbitrium legislatoris, qui ceu bonus paterfami. cuncta gubernabit. Item ad.l.non omnium. ⁊ alia dicentia, non omnium posse reddi rationem non hoc ideo dixerunt, quia lex rationem non haberet, sed quia ne si vellemus propter defectum rationis disputando legem impugnare, isto pretextu posset reus mora ⁊ cauillationibus aduocatorum criminis impunitatem adipisci. quod videtur sentire tex. dicto.c. in istis.iiij. distinct. propterea rationem istam non prohibetur, immo tenetur subtilis alioquin interpres indagari. d.l.prima. C.de profess. qui in vrbe consta. lib.x. ⁊ ita intelligo text. in.l.

26 ⁊ ideo rationes eorum.ff.de legi. † Ad.l.prospexit.⁊.§.de viro. non potest responderi. Unde veritatis indagande gratia examinabo verũ vtrinsq; intellectũ. Ista sunt verba illius.l. Prospexit legislator, ne mancipia qõni per manumissionẽ subtrahãtur. icircoq; prohibuit ea manumitti, certũq; diez prestituit, intra quem manumittere non liceat. ipsa ergo, que diuertit oẽs oimodo seruos suos manumittere vel alienare prohibet, q2 ita verba faciunt, vt nec eũ quidem seruũ qui extra ministerium ipsius mulieris fuit vel in agro, vel in prouincia possit manumittere, vel alienare. quod quidem per quam durum est, sed ita lex scripta est. hec ibi. Iaco. de arena. in.l.non dubium C.de legi. dixit ꝙ ista lex carebat spiritu ⁊ ratione. Bart. vero, cum quo ibi est communis opin. dixit, quod ideo ille rigor verborum de quo in prefata lege procedebat in seruis extra prouinciam non

27 manumittendis, quia agitur de lucro captando. † Unde ipse ex illa lege elicit reg. ꝙ vbicunq; sumus in lucro captando generalitas verborum attenditur etiam in casu, vbi non est ratio. ⁊ hunc intellectum sequitur Imol. in.l.si vero. in.ij.col.ff.solu. matri. ⁊ in.l.vbi pure.ff.ad treb. propterea Barto. in.l.omnes populi.ff.de iusti. ⁊ iure. dixit, ꝙ si statutum puniret facientes sanguinem in palatio, non haberet locuz in flobotomante. sed si priuaret lucro secus. Salyc. in.l.ij.C.de noxal. reprehendit istum intellectum Bart. dicens non hoc ideo prouenire vt ibi comprehendantur existentes extra prouinciam, ꝙ agatur de lucro captando, sed quia ibi lex aperuit mentem suam. vnde illi standum. nam non solum ibi agitur vt priuetur lucro libertatis, sed vt etiam indebite affligatur dum torquebitur ad veritatem adulterij eruendam. pro intellectu Salyc. pon. text. ibi dum dicit. ⁊ ita verba faciunt. Ista impugnatio Saly. non placet. quia licet verba hoc dicerent, tamen non assignat rationez. quare Anto. de Rosellis. in repet. d.§.de viro. reprehendit ali

28 ter hunc intellectum dicens, † ꝙ immo etiam quando sumus in indebita priuatiõe lucri verba generalia restringuntur ne quis illo indebite priuetur. l.si quando. C. de inofficioso testament. nam priuilegium testandi alicui indistincte concessum restringitur, vt filium non possit preterire. ⁊ tamen clarum est, quando filius priuatur hereditate paterna, dicitur priuari lucro. vt not. in.l.ij. ⁊ ibi Barto. C.de iu. ⁊ fact. igno. hinc est, ꝙ miles potest filium preterire. l.sicut certi. C.de mil. testam. Ad hanc impugnationem ⁊ multa alia respondendent moderni rep. in.l. omnes.ff.de iusti. ⁊ iure. Ego autem aliter respondeo ad text. in.l.si quando. quod loquitur in lucro radicato in persona filij, quia de necessitate pater tenetur relinquere legitimam filio. vt plene habetur in.c. Raynutius. ⁊ .c. Raynaldus. supra de testamen. propterea de illo sicut de damno iudicatur. vt dicit Alexand. per illum text. in.l.si is cui.§.eius rei.ff.de furt. quicquid tamen sit intellectus communis conuincitur de falsitate per tex. quem nemo ad hoc considerauit, in.l.adigere.§.quamuis.ff.de iurepat. Nam generaliter lege cauebatur ne iureiurando patronus libertum suum astringeret, ne vxorez duceret. ⁊ ibi nulla facta est exceptio personarum. tamen ibi Paul. dicit legem ita esse interpretandam, vt non comprehendat dantem iuramentum liberto castrato. ibi igitur sumus in causa lucri captandi, ⁊ tamen lex indistincte loquens non comprehendit eos, in quibus non militat ratio legis. Bald. in.l.non du

29 bium.C.de legi. referens Iaco. de are. dixit. † ꝙ rationabilitas legis debet attendi in generibus singulorum, non autem in singulis generum. i. ꝙ sufficit legem esse rationalem in genere, licet ratio postea non possit adaptari ad singulas species. exemplum in.d.l.prospexit. quare serui non possent manumitti, erat ratio, ne per manumissionem questioni subducantur ad eruendam veritatẽ, lz modo hec ratio nõ militet in seruo existente extra ꝓuinciã non refert, postꝙ ratio assignatur gñali dispositioni. potest hoc probari. nam lex prohibet pupillum sine tutore adire hereditatez, ne damno forsan afficeret. l.mor.ff.de acqui. heredi. ⁊ tamen etiam si esset hereditas opulenta. ⁊ sic cessaret illa ratio, non posset pupillus adire.§.sed neque. Instit. de cur. tuto. Quicquid tamen sit, hoc non puto verum, per illud vulgare. cessante causa ⁊c. vt in.d.l.adigere. ⁊ in ca. cum cessante de appellat. Ad id quod dicitur de pupillo respõdetur ideo esse, quia hereditas quantumuis opulenta est onerosa. ⁊ posset in se habere onera oculta. vnde ratione dubij semper remanet dispositio. Ulterius reperio Bald. in.l.si quis. circa fi.C.de furt. ⁊ .l.cor. qui dixit istam legem comprehendere seruos, ⁊ existen

30 tes extra prouinciam ista ratione. † quoniam dilatio legis, ⁊ dilatio hominis equiparatur. l.fine pars. C.de dilat. ⁊ Innocen. in.c.significante. de appel. tex. ad literam. ⁊ ibi Cardina. in clemen. quamuis.§.simpliciter. de appel. sicut igitur pendente iudicis termino nihil debet innouari, ita ibi rationabiliter protulit Ulpi. esse mentez legislatoris, ne aliquis manumitteretur infra terminum.lx. dierum. nam ex hoc soluz differabatur manumissio. ⁊ quod differtur non aufertur. c.si propter. supra de rescript. ⁊ iste intelligendi modus bene applaudit litere quicquid dicat Fely. in.c.si quando. in.viij. colum. de rescript. qui videtur transire cum his, qui dicunt talem legem esse sine ratione. Aliam decidendi rationem solitus sum assignare illi legi. quam postea reperio esse rationem modernorum in.d.l.non dubium. vnde illam tanto libentius amplector. ꝙ video me ab

31 eruditorum semita non declinare. † Ista igitur manumissio prohibetur in existentibus extra prouinciaz, quia possent ex eis aliqua indicia per torturam haberi, vt quia forsan a conseruis, aliquid audiuissent. pro quo intellectu pon. tex. inferius in versic. sed tamen est sine ratione. ⁊ ꝙ ista sit ratio illius reperio nouiter. prius enim non videram tenere Anchara. in ca. canonum statuta. in.xciij. col. de constitu. sed contra hoc videtur text. in versicu. sed si post diuortiuz. vbi seruus post diuortium raptus, vel quocunque modo acquisitus etiam manumitti non potest. sed eadem ratio militat, quia aliquid posset audiuisse. Et ideo dicas, ꝙ in hoc fundatur ratio tex. ꝙ legislator prohibuit manumitti seruos cuiuscunq; generis ⁊ qualitatis infra sexagesimum diem. vt interim per iudicem haberetur discretio, qui essent illi serui, qui verisimiliter possent scire adulterium domine, ⁊ qui nõ. ⁊ selectis illis postea termino elapso potest quoscunq; vult vxor manumittere, exceptis illis, qui sunt electi, vt ab illis eruatur adulterium, vt probatur in versicu. fi. ⁊ sic apparet hu

32 ius legis rationabilitas. † Uenio ad intellectum.§.de viro. in quo ita potest figurari casus. In prima parte legis cauetur. ꝙ si de bonis liberti manumissi a marito gerente negotia vxoris ex eiusdem voluntate quidquam peruenit ad maritum vel heredem eius, debetur vxori in casu diuortij modo in.§.de viro dubitabaẽ, quid de bonis peruenientibus ad socerũ. rñdet iurisconf. vt habeẽ in litera, de viro herede, ꝙ eius lex tñ loquiẽ, de socero successoribusq; soceri nihil in.l. scriptũ est, ⁊ hoc labeo quasi obmissũ adnotat. ecce ergo ibi casum, ꝙ bona prouenientia socero ex parte liberti non debeñ vxori, prouenientia aũt marito debeñ, nec tñ põt assignari aliqua ratio diuersitatis, imo erat

33 eadem rõ, per tex. in.l.diuortio.§.interdum.ff.solut. mat. † propterea bar. Bal. ⁊ alij antiquiores formauerũt reg. ex illo tex. ꝙ qñ lex prouidebat de remedio extraordinario, si cessabãt verba cessabat mens, ⁊ ratio legis. Nam ßm eos illa dispositio est ꝯ regulã iuris cõis, q̃ vult, ꝙ manumittens seruũ de alterius voluntate non teneẽ ex lucro, qõ percipit ratione iurispa. l.naturalis.§.fi.ff.de prescr. verb. l.plane la.ij. in fi.ff.õ leg.j. l.nemo predo.§.locupletior.ff.õ re.iu. Cõtra istũ modũ intelligẽdi est tex. cũ his que ibi plene no. ꝑ scribentes in.c.cũ dilecta. de confir.

34 vti. vel inuti. ⁊ ea que plene dicam inferius in mã limit. † Propterea bal. in.l.ij.C.de pat. qui fil. distrax. refert Pet. de bell. perti. aliter declarasse hunc tex. ꝙ.s. socer non teneaẽ nurui, q2 ipse nihil meruit a liberto, sed maritus tñ, ꝗuis id qõ postmodũ meruit maritus vigore patrie ptãtis, ex legali prouidentia socero acquiraẽ. moderni in.d.§.de viro. multipliciter interpretãtur hec verba petri. sed ego existimo euz ita sensisse, quod si maritus moriaẽ, ⁊ bona per eũ acquisita ratione patronatus deueniant ad patrez pater non tenetur vxori. Sed contra istũ intel. arg. vbicunq; ex facto filij aliquid acquiritur patri, pater tenetur ad onera, ad que tenebatur filius. l.j.C. de bon. mat. iunc. l.cum non solũ.§. si autem es alienum, alias est.§.vbi autem.C. de bon. que libe. sed secundum istum intellectum hoc acquiritur patri taliter ergo ⁊c. Secundo, Licet dos sit data marito,

tamen pater tenetur quatenus habet peculium filij.l.si cum do tem.§.transgrediamur.ff.solu.mat.l.si quis cũ filio.ff.de pecul. igitur &c. Tertius intellectus est, quod iste maritus sine consen su patris acceperat hunc seruum dotalem. sed pater eum po stea manumisit. Sed iste intellectus nõ facit ad literam q2 lo quitur de seruo manumisso a marito gerente negotia vxoris. Quartus fuit intellectus repetentiũ in.d.§.de viro de quo mul tum gloriantur, dicentes ex ipso apparere, q̃ moderna tempo ra non sunt frustra. Intellectus autem est. q̃ si socer de volun tate nurus manumittat seruum dotalem, non tenetur nurui ad reddendum id, quod ratione iurispatronatus perceperit, quez intellectum firmat glo.ibi, & videtur esse communis, Ratio aũt secundum eum, q2 ille consensus quem prestat vxor marito ma numittenti seruum dotalem non inducit donationem iurispat. quod ex donatione resultat inter ipsos coniuges. Ratio autez q2 non presumitur vxor velle ex prestatione consensus habendi tacite concedere id quod expresse non posset, propter prohibi tam inter coniuges donationem. vt in.c.donatio. de donat. in ter vi. & vxo. & toto titulo.ff.eo. In socero autem non sic. q2 bene inter illos cadit donatio.l.iij.§.ceterum.ff.eo. vnde ratione con iunctionis presumitur donatio.l.si seruus communis.ff.eo. At contra istum intellectum instatur q2 quantum ad donationem fiendam de seruo manumittendo non differt maritus a socero. l.quod autem.§.fi.cum.l.seq.ff.eo. Et licet ipse respondeat, q̃ in marito hoc non presumitur, ne concurrãt due specialitates, cõtra no.in.l.Cum post.§.gener.ff.de iure dot.l.j.C.de do.pro mis.hoc nõ satisfacit postq̃ cã libertatis ẽ iã in hoc a iure priui legiata vt possit donari in casu manumissionis. vnde talis priui

35 legiatio est amplianda. per reg.odia. † Nec est inconueniens q̃ vbi specialitas introducta est in vno trahat secum multa spe cialia ratione dependentie. iuxta no.in.c.quicunq3.xj.q.j.glo. in clemen.vnica.in versicu.assertionibus.de so.compe. Alex. in.l.centurio.in tertio fol.de vulga.& pupil. Preterea si iste in tellectus esset verus, sequeretur, q̃ in casu nostro daretur actio vxori contra extraneum, si ad eum peruenissent bona, qđ est ma nifeste contra text. consequentiam probo, q2 dicit donationem presumi ratione coniunctionis, que coniunctio non est cuz extra

36 neo igitur &c. † Quintum igitur intellectum affero ad istuz tex. qui videtur posse percipi ex inuolucro verborum aliquoruz, qui communiter reprobati fuerunt. vt scilicet iste text. intelligatur, non q̃ socer manumiserit seruum. sed quod libertus reliquerit dandum aliquid socero. Unde ad euidentiam sic pone casum. Quidam maritus gerebat negotia vxoris sue. & de eius volun tate seruum manumisit. vnde iuspat. directe non sibi, sed vxori fuerat quesitum. ar.reg. qui per alium infra & per to. de nego. gest. item quia non habuit animum donandi.l.q̃ si vir.ff.solut. matri. Iste tñ maritus vxoris sua negocia adhuc gerens quasi patronus reputabatur.l.dotis fructus.ff.de iur.dot. Unde stã te adhuc matrimonio libertus forsan instituit eum heredez. vel alia donauit, quibus visus est se gratum prestare ob acceptam libertatem. dicit modo tex. q̃ in casu diuortij omnia ista vxori re stituentur. ratio autem est, q2 videntur donata ratione iurispat. quod adhuc vere remanebat penes vxorem dominam dotis. modo in versicu. si filium.q.quid si iste libertus reliquisset ali quid filio mariti emancipato. Fuit responsum q̃ non tenebatur restituere. in versicu. de viro. iterum dubitatur. quid si libertus iterum aliquid reliquisset socero. respondetur, q̃ in casu diuor tij ista non restituuntur, quoniam lex tantum de viro her. que su.loc.est.de socero successoribus que soceri nihil. ratio autem diuersitatis, quia quando relinquit marito videtur relinquere ratione patronatus presumpti. quod non est ita in socero, vel filio emancipato. Et istud est intelligendum quando maritus non erat in potestate soceri. quod ex eo intelligitur, quia in ver sicu. precedenti loquitur quando relinquit filio separato a pa tria potestate. ergo vt sequentia recte iungãtur ita intelligetur de socero separato a marito cap. secũdo requiris. de appellat. cum similibus. Item ex eo patet q̃ dicit de socero successori busq3 soceri lex nihil dixit. Sed clarum est, quod maritus es

37 set sucessor soceri, nisi esset exemptus potestate. † nam filius est ergo heres. vt inquit aposto. & habetur Institu. de suis & legi. here.l.in suis.ff.de liberis & posthumis, si heres ergo successor. l.hereditas.ff.de regulis iuris. & q̃ ista presumptio sit bona ra tio. diuersitatis, apparet, quoniam si pro certo constet, q̃ li bertus relinquat marito ex alia causa quam iure patronatus. id non debet restitui. Sed dicet aliquis tunc non erat dubium. Respondeo, q̃ immo erat dubium, q2 regu. pater & filius cen sentur eadem persona.l.fi.C.de impube.et al. sub.vel q2 relicta patri debentur filio etiam emancipato per remedium pretoris. Nã minima ratio dubitãdi sufficit, iuxta nota in.l.eunuchũ.C. qui testamen. face. non pos. & q̃ ista ratio dubita. sit bona p3, q2 in versicu. precedenti loquitur de emancipato. Aduerte quia iste modus intelligendi est periculosus, postquam semper qui manumittit est libertus, etiam si de alterius mandato faciat.l. ij.C.de munic. & ori.lib.x. vnde melius diceretur quod iste qui dem maritus erat patronus, sed quod manumisit contempla tione sua, & illi mulier propterea quod esset maritus assensit. quo casu talis manumittens tenetur ratione eorum, que ad se peruenerunt vt in.l.idemq3.de actio.empt. & vendi. & not.in di cta.l.naturalis per quod videtur posse inferri. quod ista disposi tio non sit contra regu. iuris.

38 † Sequitur vt respondeamus ad.§.quod princi. & dico quod secundum quod ibi dicunt glos. quod principi placuit legis ha bet vigorẽ, intelligitur quando hoc facit animo legis cõdende, s3 legem condere nil aliud est q̃ cõmune quoddam ac rationa bile bonum facere. c.erit autem lex quarta dist.l.i.ff.de legi. fa cit in argu. tex. in.l.non putauit.§.non quenis.ff.de bono. pos sess. cõtra tab. Et q̃ principes aliud q̃ id quod rationabile sit, non possit statuere, ostendo. Aut vis, q̃ potestas legis conden de sit a populo. vt habetur insti. de iure natur. gent. & ciui.§.s3 lege regia, Aut vis, q̃ sit a deo. vt habetur in cap. quo iur. viij. dist. & l.fi.C.de prescrip. longi. temp. si primo, non potest. quia populus non statuebat, nisi habita ratione boni publici. & si ali ter statuisset, non erat lex. vt dicit Cic. in loco preallegat. & la te prosequitur philosophus in quarto polit. ergo non est verisi mile, q̃ populus dederit maiorem potestatem statuendi, q̃ ip

39 se haberet. c. Haibertum. q. vij. Si scđo, tanto minus † Nam deus tantum dedit auctoritatẽ statuendi iusta & equa. vt. n. ha betur Prouer. viij. p me reges regnant, & principes imperant & legum conditores iusta decernunt. & dicitur Isa. x. Ueh qui leges conditis iniquas. & Pau. ad Roma. vij. lex sancta est, & mundatum sanctum. facit cap. que contra. viij. dist. Sed vo luntas principis non regulata a ratione statuit tantũ iniqua. vt inquit beatus Thom. in. ij. ij. q. xc. ar. quo primo in fi. igit prin ceps non potest statuere. nisi cum ratione. Item cum lex diui na sit perfecta cap. maiores. de bapt. nõ erat necessaria lex hu mana, q2 plenitudo &c. ca. bene quidem. xcvj. dist. Sed tamen q2 homines sunt incapaces diuine rationis data est ptãs statuẽ di inferioribus cũ ratione, cuius sint homines capaces, vt inqt Cald. in probem. decerer. & beatus Thom. in locis prealleg. Rursus contra predicta possent adduci multa alia fundamen ta, que, q2 omnino tendunt ad idẽ, & merentur candẽ solutionez omitto. His igitur decursis, ingredior latum pelagus, cimba satis debili, fretus tamen ratiõis clipeo, cui multũ in precedẽti

40 dubitatione detulimus. † Sciendũ igitur primo est, q̃ duo sunt interpretandi genera. primum quod versatur circa verba, ſm circa mentem. vt quando volumus declarare mentem legis p cedere in his que non verbo sed ratione compresa sunt. glo. in l.i.ff.de orig. iur. tex. in.l.i.§.operas.ff.ad tertul. istitu. de legit. pat. tut. in princ. Primũ genus subdiuiditur in duas species. prima erit intensionis, secũda remissionis, seu restrictionis. est autem intensio quedaz verborum lata inte rpretatio. vt quando vnuz verbum protenditur per sua significata, non tamen ambu lat extra terminos sibi ab intellectu assignatos, exẽplũ in ver. Beneficiũ, quod potest intendi ad quamcunq3 beneuolaz prin cipis concessionem. Et dicitur intensio, q2 res in se ipsa auget. Remissio vero est quedam verbi restrictio, vt cum verbum ita formatum est vt possit multa complecti restringitur & coangu statur ad aliquid. remissio enim dicit priuationem quandã, ita dicimus calorem intensuz vel remissum iuxta qualitatem augu

41 menti & diminutionis. † Circa primam speciem ista sit concl. q̃ verbum simpliciter prolatũ in materia fauorabili debet ample & late intelligi, ita, vt intendatur ad extrema significata, vt in reg. odia. de regu. iur. infra & in capit. cum dilecti. de dona. ab ba. & alij in rub. de vi. & honest. Ampliatur ista conclu. vt pce dat etiam in materia odiosa quando esset appositum signũ vni uersale, quoniã tunc de natura huius signi est nihil excludere iulianus. ff. de legatis tertio, etiam si sit comprehensorum ratio diuersa & cõditio. l. heres meus. §. gestis. ff. de legat. iij. l. prima. ff. de auro. & argẽ. leg. contra istam distinctionez oppo. & vide tur, q̃ tantum importet simplex prolatio verbi quantum ipor tat, si vniuersale signum preponatur. quoniam indefinita equi pollet vniuersali. c. si romanor. xix. dist. no. Hy. & Joan. and. in rubri.

in rubri. de regul. iur. Solu. indifinita equipollet vniuersali in materia fauorabili tantum. q2 illa ample intelligitur, in stricta autem non. l. j. ff. de vent. in possess. mitt. Et ratio diuersitatis est, q2 indefinita tenetur loco vniuersalis improprie, fm Bart. in. l. omnes populi. ff. de iusti. z iur. z in. l. si seruitus. ff. de serui. vrban. predi. per illum text. ibi z humanius est. signum autem vniuersale facit comprehedi omnia ex proprio officio. Sed aduerte, q2 videtur, q text. in. d. l. si seruitus comprehendat vniuersalitatem ex proprietate sermonis. Nam dicit q illa indefinita est ambigua z generalis, scilicet ne luminibus officiat. z ideo vult q comprehendat preterita, z futura lumina. si ambigua ad preterita z futura, ergo vtrumq3 proprie comprehendit, q2 dictio ambigua vtrumq3 proprie coplectitur, vt inferius demonstrabo. Hijs tamen nõ obstantibus prima est verior, quod

42 comprehendat ex interpretatione. † Nam proprietas in verbo nil aliud est, quam quedam vis illi attributa ab intellectu ad aliquid proprie z specialiter designandum. l. si tibi z ibi Bald. ff. si certum petatur idem, Bald. in rubrica. ff. de verbo. significa. Sed termino simplici fuit ab intellectu datu3 vt simpliciter significaret. alias superflua essent vniuersalia signa, igitur zc. Ad argumen. respondetur, q licet dictio simplex sit apta ex proprietate complecti vnum z aliud, nõ tamen est ita disposita vt comprehendat modo vniuersali, sed modo particulari secundum q apparebit proferentem sensisse. de materia tamen indefinite vide que dixi in Dial. nostris in lo

43 co a toto indefinito. † ex quo infertur q in statutis indefinita non equipollebit vniuersali. secundum Barto. in. l. omnes populi. quem refert z sequitur Ancha. in. c. canonum statuta colum. xciij. de constit. z hoc nisi sit eadem ratio, quia tunc videtur apparere de mente. vide omnino Domin. cap. vt circa in secunda columna de elect. qui hanc materiam plene disputat. Nam aliud est vniuersalis, aliud indefinita, aliud particularis Item ibi declarat quemadmodum vniuersalium alia est distributiua vt quilibet, aliqua collectiua vt omnes. distributiua eni3 distribuit cuilibet insolidum actum cui adiungitur. Collectiua vero attribuit actum cui adijcitur omnibus simul. vt si dicã omnes apostoli sunt. xij. dic vt per illum. Ista conc. primo limit. vt

44 non procedat respectu inhabiliu3. † Nam oratio quantũcunq3 indefinita intelligitur ita, vt non comprehendat inhabiles. l. vt gradatim. §. z si lege. ff. de mun. z hon. canon. in. c. j. de constit. vi. plene per Barto. in. l. j. §. nuntiatio in. iiij. col. ff. de no. ope. nuntia. z in. l. j. C. de sacr. san. eccle. z in. l. j. ff. de eo quod cer. lo. Bal. in. l. si quando in princip. ff. de inoff. testa. z in. l. milites C. de testam. mil. propterea dixit idẽ Bal. in. l. j. C. de fi. instru. q si statutũ dicat, q quelibet probatio sufficiat, intelligitur de probatione solenni. Ratio autem est, q2 non est verisimile, q legislator in isto sermone vniuersali voluerit derogare alterius legis solennitati, arg. in. l. si quando. C. de inoffi. testam. Ex hijs infertur ad. q. Cal. q̃ per longa verba reasumit. z disputat Anch.

45 in. c. canonum statuta. in col. liij. † q mandatum generale directum Abbati, vt excõicet nõ soluentes procurationem, non includet, vt excõicet seipsum, si non soluat propter inhabilitatem, de qua ibi. quenis enim generalitas restringitur ad id, quod ciuiliter fieri potest. l. si cui. ff. de serui. z not. in. c. scienti infra de reg. secundo infertur q si statutum premiaret indicantem furẽ, non premiabit indicantem seipsum. l. iij. ff. de condi. ob tur. cau. nam iste propter odium fieret inhabilis. ar. c. alma mater infra de sen. excõ. l. lucius. la secunda. §. lucius titius dama. ff. de leg. ij. Item infertur q statuto laicoru3 quãtuncunq3 generalia nõ includent clericos. ratione impossibilitatis fm Bald. in. l. om-

46 nes populis in. l. nepos. procul. ff. de verb. signi. † Sublimitatur tamen hoc vt non procedat qñ constitutio principaliter emanasset fauore publico, qm̃ tunc solet comprehendere alias inhabiles. vt est cõis opi. doc. in. l. omnes populi. ff. de insti. z iure per tex. in. l. si quis in graui. §. vtrum. ff. ad syllen. z in. l. hoc modo in fi. ff. de condit. z demo. z ideo dixit Bald. in. l. fi. C. de prec. impera. offer. q si statutum daret premium interficienti bannitũ. haberet locum ẽt in bannito alium bannitum interficiente, qd ẽt firmat Anch. post Jaco. de Ran. in rep. c. canonum statuta. lxxxiiij. col. Istud tamen intelligo procedere quando de facili non posset fieri per personas habiles, quod tunc fauore publico admittantur inhabiles, alias secus, propter. tex. in. l. nam reip. cum. l. seq. ff. de nou. oper. nuntiatio. Secundo limita non procedere, quando cum fauore concurreret odium. qm̃ tunc in quantum est odium, fit restõ inquantu3 fauor, ampliatio. ad qd est tex. in. l. j. §. fi. ff. ne vis fi. ei qui in poss. Tertio limi. quando essemus in casu, quo cessaret ratio dicte orationis vniuersalis vel indifinite, quoniam tunc remitteretur dispsitio. l. adigere. §. q̃uis. de iure pat. c. cum cessante. de appellation. ad hoc facit,

47 † quia ex istis signis vniuersalibus vel indefinitis fiunt regu. vt no. per omnes in rub. de reg. iur. infra. sed nil aliud est reg. quã cause. i. rationis coniunctio. l. j. ff. de regu. iur. vt not. in rub. eo. infra. Sed cum primum igitur hec causa idest ratio est vitiata regula perdit officium. vt dicit tex. in. d. l. j. si perdit officium, ergo relinquit casum, qui videbatur verborum generalitate conclusum, exclusum. sicut membrum hominis aridum, per qd non potest anima impedita discurrere, non dicitur membrum hominis nisi equiuoce secundum Philosophum. facit. l. ij. §. testamentu3. ff. quemadmo. test. aper. Huic limi. obstat tex. in. l. pro spexit. ff. qui. z a qui. sed illi superius data est responsio. secundo obstat tex. in. l. si quis. §. j. in fi. ff. de collat. bon. ibi hec in patre adoptiuo ratio reddi non potest, z tamen est idem ius sol. glo. ibi respondet, q licet non esset ea, erat tamen maior. Uel dic secundum Barto. licet non esset eadem, tamen adhuc remanebat alia, que dispositionem conseruabat. ar. §. affinitatis instit. de nupt. Quarto generaliter limita. hec conclu. non procedere quandocunque aliqua ratio ex aliarum legum mente deducta suaderet verbi restrictionem. vt si excellentia persone, rei tenuitas scandali euitatio aliud suaderent. Nam in istis limitatiuis bene procederetur de similibus ad similia vt inferius dicam. si autem vis copiose videre multos casus ad hanc limitationem applicabiles. vi. Ludo. roma. in repet. §. de viro. qui per quin-

48 quaginta quinq3 falentias istud copiose discutit. † Circa secundam speciem ista sit conclu. q in penalibus odiosis z alijs materijs restringibilibus verba debent remisse intelligi, vt non extendant signi. proprium z speciales vt est casus in. d. reg. odia. l. cum quidã. ff. de lib. z. l. j. ff. de vent. in poss. mitt. c. si gratiose. supra de rescript. Fallit primo quando alius fauor concurrens suaderet verbi intensionem. vt fauor Reip. quoniam tũc fit intensio etiam ad. s. improprium. l. ij. §. exercitũ. ff. de hijs qui no. infam. vbi iurisconsultus declarat edictum irrogans infamiam dimisso ab exercitu habere locum in dimisso a numero. qui improprie est exercitus. Ex quo infero, q idem erit quando esset fauor anime. glo. in auct. sacramenta puberum. C. si aduer. vẽ.

49 z not. per Joan. and. in. c. pro humani. de hom. † vbi dicit q in casu anime dispositio quantuncunq3 penalis loquens de principe simpliciter habebit locu3 in principe summi gradus. Ratio autem huius limit. est q2 in concursu duarum qualitatu3, maior facit minorem silere. l. gñaliter. ff. de fideius. l. si reus. ff. de duo. re. Sed fauor. R. p. vel anime põt plus quã cõsideratio particularis odij. arg. c. vt fame. de sen. excom. c. precipimus. xij. q. j. Contra hanc limit. op. quia si esset vera, sequeretur, q semper dispositio penalis esset intendenda, cum sit q omnis pena delictorum est fauore vtilitatis publice. l. ita vulneratus. ff. ad leg. acquil. Secundo opi. ad illud quod dicit de anima. de. c. ex parte de censi. vbi circa vota soluẽda fit interpretatio vt sol-

50 uantur ad minorem non ad maiorem. z sic restringitur. † Sed vnum incidenter aduerte, q ille tex. male intelligitur a doctoribus, qui communiter dicunt q ibi sumus in materia pia, z eligimus minus. deinde opponunt de. l. titia. §. seia. ff. de aur. z argen. leg. vbi si templo legetur statua non debet aurea, sed argẽtea. in resolutione doctores se inuoluunt, sed si recte intelligat ille tex. nulla erit 9rietas, z presupponendũ, q sicut colligit ex j. parte ibi reperiebant tres mensure, magna, mediocris, z minima, quã paruissimã vocat tex. dum ergo inferius dicit, q sunt sustinendi, si soluant ad minorẽ expone. i. mediocrẽ sicut in simili dr instit. de cap. dimi. ita intelligendo concordabit. l. titia, q2 cum in templo essent statue auree, argentee, z enee. legatum intelligitur factum de argentea, z sic de mediocri, z iste fuit intellectus bone memo. preceptoris mei do. Anto. Mar. de sala Bonon. qui anno proximo preterito Bononiensis sen. legatione fungens a Julio. ij. pon. max. Romane vrbis senator factus est, z tali preditus dignitate diem clau. extremum. Ego tñ solitus sum dubitare de illo intellectu propter rationem quam sub

51 iungit tex. ne videantur lucris temporalibus inhiare. † Unde solitus sum dare nouum intellectum ad. l. titia, q z illa verificetur in minimo, cum sit q ibi legatum fuerat factum templo, vbi tñ erant statue auree, z argentee, l3 postea dubitaretur, an possent ponere eneam, dicit fm ea que pponebant deberi argẽteã. q. d. ex quo in illo tẽplo nõ erant enee dent argẽtee, z sic minimũ respectu eo4 q sunt, cogita tñ, q2 pceptoris snia non displicet. l. dicere. ff. de arbi. Redeũdo tñ ad ppositũ dico, q. j. rõ nõ

obstat, qr limitatio loquitur de hijs, que directe fauorem publicum respiciunt. Ad hm respõdetur. q ibi non agitur de ampliatione, sed de adaptatione ad vnum, vel dic illud ibi esse, pter rationem assignatam in tex. ne clerici possint temporalium lucrorum videri inhiatores. † Secundo limi. non procedere, quãdo
52 esset eadem ratio in significatione larga, que est in stricta, tunc intenduntur verba ad omnia. s. in quibus militat ratio. etiam in literis ambitiosis. glo. z ibi Domi. in. c. si gratiose. supra de rescrip. hoc probat tex. in. l. filium habeo. ff. ad maced. vbi iurisconsultus interpretatur senatusconf. quod loquitur de mutuãte pecuniam filio habere locum etiam in nepote, qui sub larga significatione potest vocari filius. l. iusta. ff. de verbo. signifi. item est text. ad literam in. l. non sine. in fi. C. de bon. que lib. vbi imperator declarat illud ius, quod vult acquisita per vxorem esse mariti, habere locum z in sponsa, que large potest dici vxor sicut in princi. Facit ad hec tex. in. l. j. §. quesitum. ff. quorum legato. vbi iurisconsultus interdictum quorum lega. quod solet dari contra verum possessorem habere locum in quasi possessore propter rationis identitatem. Accedat text. in. l. j. ff. de tab. exhi. vbi iuriscon. declarat interdictum de tab. exhib. habere locum in codicillis, z in alijs, que nõ sunt proprie testamentorũ tabule. Facit adhuc tex. in. l. j. §. deiecisse. §. sed si quis aliuz. §. quod seruus. §. quotiens. ff. de vi z vi arma. † z hec adduxi presupponen
53 do, q alias in interdictis stricte intelliguntur verba vt tenent communiter docto. per tex. in. l. j. §. si is qui nauem. ff. de exerci. Item adduco tex. in. l. sed z hi. ff. de publi. in prin. vbi pena interdicti data publicanis declaratur procedere in his, que sunt publicanorum loco. z hoc melius probat considerata. l. euz qui vectigal. ff. de verbo. signi. Item facit tex. in. l. ij. in fi. ff. ad leg. acquil. Istam limitationem tenet Alexan. de imo. in. l. centurio. in. iij. col. versi. nono, qr. ff. de vulga. z pupil. per text. in. l. si filius tuus. C. ad mace. qui tex. habet eundez casum, quez habet lex filium habeo. ff. ad mace. istam limitationem tenet Anto. de but. in. c. fi. de consue. Imo. in. l. si vero. in. §. de viro. ff. solut. mat. Ratio autem huius limi. est. qr tunc videtur apparere de mente condentis legem, qui in dubio censetur facere legem cõ
54 munem equam rationabilem iuribus vulga. † hinc postea succedit reg. l. nominis z rei. ff. de verb. signifi. vbi illud dicitur esse ex verbis quod est ex mente. Ex his primo infertur, hm Alex. in. l. j. in penult. car. ff. de iuris. om. indi. q statutum loquens de actione comprehendit officium iudicis. quoniã z illud large est actio. Secundo infertur, q si statutuz disponeret, q liceret bãnitum occidere, posset z vulnerari per. l. illud. ff. ad leg. acquil. Tertio infertur, q si statutum excluderet filiam a successione, excluderet neptem. per. l. liberorum. ff. de verbo. signi. Quarto infertur per Mathasse. in tracta. extens. in. j. col. circa finem. q lex noua corrigens legem antiquam in eo q vult matrem z auiam posse esse tutrices, habebit locum in proauijs, abauijs, z similibus. quoniam appellatione auie continentur abauie z relique, quibus adiungitur aliqua propositio. l. cui eorum. §. j. ff. de postul. l. soceri. z. l. generi. ff. de verbo. signi. per que iura potest dici, q statuta loquentia de nepotibus habeant locuz in pronepotibus zc. z sic de omnibus similibus. † Quarto infertur, q
55 dispositio. c. j. supra eo. lib. de rescri. habebit locum in excommunicato impetrante priuilegium, cum illud rescripti appellatione veniat. vt per Ancha. in rub. eo. tit. Quinto infertur. q si statutũ velit q vulnerans aliquẽ in domo sua puniatur pena dupli, habebit locuz in vulnerante in domo cõi. qm z illa saltim impropie est sua. l. illud. ff. de rit. nup. z hoc expresse tz Bal. in. l. i. C. qui testa. fac. nõ pos. Sexto infert, q si statuto caueat, q villa teneat emẽdare dãnum datũ in suo territorio. si det in via cõi duabus. vtraq tenebit insolidũ. per rationẽ predictã. ita dixit bal. in. l. si plures. C. de códi. inser. quẽ refert, z seqtur Alex.
56 in. l. serui electione. §. labeo. ff. de leg. j. † Septimo infert, q lex que permittit filium distrahi a patre necessitate famis. l. ij. C. de pat. qui fil. distra. habebit locũ vt possit vendere nepotem. per l. liberorum lz ibi oppositum teneat Bal. z q tanto magis possit pignorare. vt ibi tenet glo. z Cy. in. l. j. C. que sit long consue. prout refert Anto. de but. in. c. fi. de consue. qui ad hoc alleg. tex. in fi. supra de elect. Joan. mo. idez tenentem in. c. sciant cũ
57 cti. in versi. alios. supra eo. lib. de elect. Octauo infertur. † q vera est decisio Saly. in. l. si constante. C. de dona. ante nupt. vbi dixit q statutũ Brixie, quo cauetur, q mortua vxore in matrimonio sine liberis, maritus teneat solũ restituere tertiã partem dotis. habebit locum in dote promissa z mouet, qr dotata dr mulier, cui est tantuz dos promissa. tex. in. l. cũ post. §. j. ver. sed is. z gl. in. l. habet dotem. ff. de admi. tut. z facit tex. in. l. fi. C. sol. matrimo. ibi data vel pmissa. z hoc videt affirmare bar. in. l. i. ff. quo. bon. z Barto. in consi. cxxiij. incip. factũ sic se hz. Cõtrarium tñ z male tenuit Ang. in consil. lvij. incip. quidam noie. p. z hoc dictũ Saly. sequor, dato, q dos impropie diceretur, que tantũ promissa est, prout tenuit Alex. in Rub. ff. sol.
58 mat. † Ampliat ista limi. vt procedat in intensione vocabuli, q fit ex figura. vt quando masculinũ cõcipit femininũ. nam tunc ex idẽtitate rationis verbuz masculino genere prolatũ intendit ad femininũ. probatur hoc in. c. si quis suadẽte. xvij. q. iiij. iuncto. c. mulieres. de sent. excõ. ego do meliorem tex. in. l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iud. ibi sz z vtrunq sexũ pretor complexus est. quẽ tex. semel arg. induxi. 2 vnum ad probandũ, q ex virtute verbor masculinũ cõcipiebat femeninũ, qui nesciẽs aliter euadere dixit legẽ male locutã. sed ego aliter inferius respondebo. Istã ampli. probat tex. in. l. ait Diuus. ff. de iur. fisc. l. si quis in tantam. C. vnde vi. glo. in. c. generali supra de elect. tex. in. l. i. ff. de pecul. Archi. in. d. c. si quis suadente. elegantius ceteris. Card. in cle. i. in. ij. col. versicu. quero nunquid de elec. bar. z alij in. l. i. ff. de verbo. sig. Abb. in. c. significauit. supra de resc. z hm q refert Card. in loco preallc. ista fuit theorica Jaco. de are. † Unde ex his optime infertur, q per clau.
59 quidam alij. de qua in. c. cũ in multis. supra eo. lib. de resc. poterunt etiam conueniri femine, hm q ibi tenent Jo. an. Archi. z Spec. in ti. de resc. present. §. fi. versic. sed quare vtrum. Licet Jo. de ligna. in. d. c. cũ in multis, z Uin. in. c. significauit. eo. ti. in anti. tenuerint oppositũ. z male. Hinc dixit Bar. in. l. iura in fi. ff. de legi. q si statutum apponeret penam precipiendo, q nocturno tempore nullus eat sine lumine, comprehenderet etiam feminas. Item dixerunt Petrus de Ancha. in consil. cix. incip. superstite. bal. z Imo. z in. l. si cõstante. ff. sol. mat. q si statutum puniat eum qui intulerit violentiam cum armis. comprehẽdet mulierem. simili quoq ratione motus Raphael Fulgo. in consi. lij. incip. super eo. de quo primo loco ad fin. dixit q dispositio. l. si magnum. C. qui accus. non poss. comprehen
60 dit sororem. † At postq de conceptione masculini verba inciderunt oppo. z videtur q imo masculinuz deberet ccipi a femino. Ars. n. inquantum põt naturam imitatur, insti. de adop. §. minorem natu. sz naturaliter masculus ccipitur a femina. ergo eodem modo videretur, q masculinum cciperetur a femino. quero igitur de ratione. Bar. in. l. tres fratres. ff. de pact. z alij doc. cõmuniter dicunt hoc ideo esse, qr masculi non differunt a feminis specie. l. maximum vitium. C. de lib. preter. Sed cogitate sup ista ratiõe, qr eodẽ modo sequeret q femininũ cõciperet masculinũ. q tñ absurduz est. l. si ita scriptũ. §. exemplo ff. de leg. ij. Sed ego hanc existimo rationẽ. q in attributionibus que inuicẽ fieri solent, actus z operatio minus perfecti attribui solet magis perfecto z nõ econuerso. Uñ naturaliter videmus, q potentie animar attribute brutis, vt sentire. tangere z similia attribuunt homini tãq pfectiori. vt no. in cle. i. de sum.
61 tri. z fi. cbat. hinc Sal. alter cũ dijs alter cũ beluis cõe est † pbat hoc exẽplo legali. nã actus tanq pfectior hz operationem itineris, via vero itineris, z actus. istit. de ser. rusti. pred. in pn. Sed masculus est perfectior femina. ergo exẽplo turpe est, vt ipsa ad se masculinũ trahat. d. l. si ita scriptũ. Minor probatur qr femina est animal imperfectũ hm phm. q non hz imaginem dei. c. hec imago. xxxiij. q. v. z hm Auicennã nõ ccurrit ad generationẽ nisi tanq receptaculũ seminis. p quo facit, q est sub inducta viro in adiutoriũ Gen. primo. z vt ibi dicitur. facta est subdita masculo. z hr in. d. c. hec imago. z si qñ euenit, vt mulier habeat ptãtem in virũ est contra equitatẽ. vñ nihil intollerabilius. vt dixit Iuue. Asperius. n. nihil est humili cuz surgit in altũ. vt dixit Claud. inferior igit matrona suo sit prisce marito. vt dixit Epigrãmatarius. z Clau. in Eutro. de muliere loquẽs dixit. Hoc genus inuentũ est, vt seruiat. z eleganter, poeta qdã moder. in Bucolicis naturã exprimens ita cecenit. Femineum seruile genus crudele, superbũ. Lege modo ratione caret cfinia recti, Negligit zc. z lz nã differat seruus z femina, tñ barbaros eodẽ gradu hñti ppea q nihil hz quo domineť. z iõ Hesiodus domũ in primis, mulierẽ q z bouẽ aratorẽ prepara-
62 ui iussit testis Aristo. in primo pollit. † merito igitur a ciuilibus officijs abdicatur, iuxta plene no. in. c. dilectis. in ver. remote. de arbit. itẽ ab accessu altaris. c. i. de cohab. cle. z mul. z ab oi ptãte clauiũ. c. noua. de penit. z remi. z ibi gl. Itẽ nec pñt legẽ ccdere vel consuetudinez introducere. scdm Bar. in. l. i. ff. de legi. Ad ar. rñdetur, q ars imitat naturã, qñ cuenienter fieri pt

z ratio

⁊ ratio suadet. sed hic conuenienter fieri non potest, ꝙ femini-
num concipiat masculinum, qꝛ esset exemplo turpissimuꝫ vt ma
gis potens traheretur a minus potente. d.l. si ita scriptum. Itē
ratio est diuersa, quia in naturalibus ideo masculinum concipi
tur, quia impossibile est generationeꝫ fieri sine ꝯcursu vtriusqꝫ,
⁊ ideo cum opportuerit quemlibet operari, cōuenienter fuit da
ta operatio concipiendi mulieri, tanquam operatio minus no-
bilis, ⁊ magis onerosa. Sed in conceptione terminoruꝫ in signi
ficando non est opus vtrumqꝫ concurrere. sed vnum potest am
boruꝫ vice fungi vnde consequens magis fuit, vt esset masculus
63 quaꝫ femina, rationibus antedictis. † Hic solet moueri alia dif
ficultas, an masculinum concipiat femininum ex sermonis pro-
prietate, vel ex interpretatione. ⁊ videtur ꝙ ex verbis. nam ma-
sculinum concipit femininum, ex mente, vt not. in. l. i. ff. de verb.
significatio. Illud autem quod venit ex mente dicitur venire ex
verbis. l. nominis. ⁊ rei. ff. de verborum significationis. ergo ⁊c.
Secundo adduco tex. in. l. si quis id quod. ff. de iur. om. iudi. de
quo supra dixi. Cardina. in. d. clemen. j. distinguit. vi. cum. ego
autem simpliciter dico, ꝙ attributio, que fit de feminino ma-
sculino, non est ex proprietate sermonis, sed ex quadam inter-
64 pretatione, ⁊ improprietate. † Illa ellocutio dicitur impropria
que a proprio effectu per verbum designando non recidit. l. si ti
bi. ff. si cert. peta. l. ij. ff. de vsufruc. ea. re. l. legata. inutiliter. ff. de
adi. leg. sed masculinum adiunctum est vt. s. masculinum. ergo
quando. s. femininum recidit a proprio effectu ⁊ sic stat impro-
prie. Ad arg. respondetur ꝙ quantum ad effectum legis paria
sunt ꝙ aliquid comprehendatur ex mente, vel ex verbo, sed ta-
men non sequitur, ꝙ tunc dicatur comprehendi ex proprietate
verbi. ⁊ ratio quia lex non potest immutare naturalem proprie
tatem verborum. d. l. ij. ff. de vsu. ea. re. Non obstat. l. si quis id
quod. quia verbum. complexus. in quantum refertur ad mascu
lum stat proprie, quantum ad feminam improprie. Eadem eniꝫ
dictio ad diuersa relata proprie ⁊ improprie stare potest. l. vt he
redibus. ff. de lega. ij. c. cum dilectus. de consuetu. c. ab excom-
municato. de rescrip. glo. in. l. ij. in versic. manumitti per illum
tex. ff. de offi. procons. ⁊ ista obiter no. quia ita clare nō reperies
tacta per alios. quomodo auteꝫ dignoscātur proprietates ⁊ im
proprietates verborum hoc anno dixi. in. c. ij. de constitu. supra
65 co. lib. ¶ † Ampliatur ista limitatio in resolutione facienda a
singulari in pluralem, ⁊ econuerso. vt si lex puniat producenteꝫ
falsum testem habebit locum in producente falsos. Anto. de
but. in. d. c. fi. de consue. per tex. in. l. si idem. §. ij. ff. de iuris. om.
iudi. glo. in. l. j. §. dolum. ff. de dol. l. iij. §. negotia. ⁊ ibi Bart. ff.
de nego. gest. Io. an. in. c. j. infra de re. permut. tex. in. l. j. ff ꝙ
cum fals. tut. melior tex. in. l. si seruum. §. ait pretor. ff. de acquir.
here. ¶ Item ampliatur vt procedat in ampliatione, que fit a
casu vero ad casum fictum. nam tunc dispositio restringibilis,
loquens in casu vero procedit in casu ficto. cap. audientiam. ibi
Abba. ⁊ Imol. de cler. non residen. ⁊ plene Bald. in. l. gallus
§. ⁊ quid si tantum. ff. de lib. ⁊ posthu. Ex quo infert Rapha.
Fulgo. consilio. xxxj. incip. dubia super quibus consilium postu
la. ꝙ statutum imponens certam penam petenti scienter illud,
quod sibi iam solutum est, habebit locum in herede scienter pe
tente solutum testatori, cum sit, ꝙ persona heredis censeatur ea
dem cum defuncto. ¶ Et ex istis infero elegantem. q. quam,
quia quotidiana est, ⁊ hoc anno discussi in clemen. ꝙ circa in
66 materia fictionum hic annectam. q. est. † Utrum statutum im-
ponens penam facienti delictum habeat locum in mandāte vt
fiat. Barto. in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapi. in hac. q.
ita distinxit. ꝙ aut verba diriguntur in rem, ⁊ mandans com-
prehenditur ex vi verborum de adul. pro cuius inductione ad-
uerte ꝙ illa verba ne quis post hac ⁊c. sunt directa ad iudiceꝫ,
non ad delinquentem. alias faceret contra Barto. Aut vero
verba diriguntur in personam. vt si quis occiderit ⁊c. ⁊ tunc il-
le, qui fieri fecit, non comprehenditur, ex quo non est is, qui fe-
cit. ista distinctio secundum eum probatur per text. in. l. ita vul
neratus. ff. ad legē acquil. nam lex acquilia direxerat verba in
personaꝫ. vt habetur in. l. j. ff. eo. ⁊ ideo licet aliquis vulnerasset
seruum, adeo ꝙ ex vulnere posset sequi mors, tñ ex quo alius
postea vere interfecit, non tenetur aquilia de seruo occiso. pro-
bat tex. in. l. aut qui aliter. §. penul. ff. quod vi aut clam. ⁊. l. si ser
uum. §. pretor ait. ff. de acqui. hered. ⁊ vtrobiqꝫ idē notat Bar.
Bald. ⁊ Saly. eandem distinctionem sequuntur in. l. non ideo
minus. C. de accus. ⁊ in. l. transigere. de transactio. Angel. in. l.
si pater. ff. de testam. Abba. in. c. mulieres de sentē. excommu.
copiosus tñ distinguens. ꝙ Aut verba sunt scripta in rē. ⁊ dic
vt supra. Aut vero in personam. ⁊ distingue. Aut faciens per
aliuꝫ, facit per instrumentū operans necessitatē facti. vt si quis
interficiat sagitta emissa, vel lapide. ⁊ dicitur vere facere. qꝛ fa
ctum attribuitur principio. ⁊ idem est, quando est instrumentuꝫ
per quod quis operatur necessitate iuris. vt quando mandat fi
lio seruo vel procuratori id, ad quod tenentur. nam tunc man-
67 dans vere dicit̄ facere. l. iij. §. si procurator. ff. de nego. gest. † Ex
quo infert. ꝙ si statutum puniat excipientem contra instrumen
tum guarantigiatum. mandans procuratori, vt excipiat, punie-
tur. Aut vero quis agit per instrumentum quod operatur vo-
luntate propria, ⁊ tunc non dicitur vere facere, sed iuris inter-
pretatione, ⁊ ideo statuto non includitur. propterea, Fely. in. d.
c. mulieres, ad comprobationem eorum que ibi dicit Abba. al-
legat dictum Io. mo. paucis cognitum in reg. qui per alium. in
vj. qui dixit ꝙ si quis fuerit accusatus, ꝙ interfecerit Titium.
⁊ postea probatum sit tantum, ꝙ mandauerit ipsum interfici ta
lis probatio non concludet. Circa istam questioneꝫ fuerunt plu
res alie opin. de quibus affatim dixi in. d. clemen. quod circa
de elect. quibus omissis vnam refero tantum, que est huic di-
stinctioni in parte contraria. vult enim ꝙ indistincte mandans
delictum committi, teneatur ex statuto, sicut faciens. ⁊ ego hāc
sequor tanquam de iure veriorem. illam tenuit gl. in. c. sicut di-
gnum. de homi. ⁊ Cy. post Iac. de are. in. l. non ideo minus. C.
de accus. Bal. sibi ꝯrius. ⁊ areti. in. l. gallus. ff. de lib. ⁊ posthu.
Fely. in. d. ca. mulieres. ⁊ hodie credo istam esse communem.
68 † pro qua arg. ab edictis pretorum ad statuta licet argumētari.
vt expresse volunt omnes Doct. in. l. iij. de nego. gest. l. j. §. si is
qui nauem. ff. de exercit. at edicta pretorum etiam in personam
directa comprehendunt mandanteꝫ, ⁊ sic casum fictū. ergo ⁊c.
probatur minor. in. l. diuus. §. scribere iuncto princip. ff. ad. l. cor
neliam. de fals. ⁊ in. l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iud. ⁊ in. l.
penul. in primo ⁊ secundo respon. ff. nequis eum. ⁊ in. l. j. §. deie-
cisse. ff. de vi ⁊ vi arma. Secundo facit tex. in. c. significauit. de
iudi. ⁊ in. c. mulieres de sent. excom. iungendo. c. si quis suadē
te. xvij. q. iiij. Tertio arti. Statuta fauorabilia sunt extenden-
da. l. hoc modo. ff. de condi. ⁊ demon. Ista sunt fauorabilia, ex
quo puniunt delicta. c. vt fame. de senten. excommu. igitur ⁊c.
Quarto ⁊ hoc est fund. Aret. in. l. gallus. ff. de lib. Mandans
delictum committi est principalis in delicto. ar. tex. in. l. j. in fi.
C. de rap. vir. ergo ille magis comprehendetur quam faciens,
vt absurdum euitet̄. l. scire oportet. §. aliud. ff. de excus. tut. facit
qꝛ in delictis aius principaliter attendit̄. l. j. §. diuus. ff. de sicca.
69 Quinto † vbicunqꝫ casus verus ⁊ casus fictus equiparantur a
iure. statuta loquentia simpliciter habent locum in casu ficto.
Docto. Abba. ⁊ Imo. communiter approbant. in. c. ad audiē
tiam. de cleri. non resi. at in delictis mandans ⁊ faciens a iure
regulariter equiparantur. vt in regu. qꝛ per alium, cuꝫ materia.
in. vi. igitur ⁊c. Et quod ista differentia verborum non sit faciē
da patet, qꝛ cōsideratur effectus vniformis iuris, qui est obuia
re delinquentibus. vnde nō est imponenda lex verbis, per que-
cunqꝫ verba concipiatur statutum. c. cōmissa. de electio. in. vj.
Ad allegata in oppo. ⁊ primo ad. l. hec verba respond. ꝙ idem
esset si fuisset locuta per verba in personam directa. Ad text.
in. l. si seruum. §. pretor ait. ꝙ licet ista verba si per eum eam ve
factum erit. sint latiora, quam ista, si quis ammonuerit. tamē non
sequitur, quin secundo casu etiam mandans comprehēderetur.
in eo enim sunt latiora ꝙ comprehendunt non solum mandan-
tem, sed procurantem quocunque modo directo vel indirecto.
Ad. l. ita vulneratus. respondeo, ꝙ ideo primus nō teneretur.
qꝛ secundus vere interfecit, ⁊ non eius mandato. Ad. l. aut qui
aliter. rñdeo, ꝙ facit contra Bar. nam dum dicit, ꝙ edictuꝫ cō
ceptum per ista verba. quod vi aut clam ⁊c. est amplius, quā si
dixisset. ꝙ vi aut clam fecisti. ⁊ ideo latius porrigitur, ꝙꝫ ad pso
nas precedentes. vr̄ innuere. ꝙ si dixisset, ꝙ vi aut clam fecisti.
Sed in superioribus enumeratū est mandāteꝫ teneri igitur ⁊c.
Et ex his pꝫ opi. ꝯ bart. de iure veriorem. videas tñ text. super
cuius rñsiōe cogitabis in. l. Itē si obstetrix. ff. ad. l. acql. de quo
nullus in hac mā facit mentionem. Ista ꝯclo que vt dixi hodie
70 vr̄ cōior. † Limitatur, vt nō procedat, qñ in statuto essent appo
sita aliqua verba, q̄ denotarent quādā personalitatē in agendo
vt si diceret proprijs manibus, vel psonaliter. qm̄ ista denotant
actū precise. glo. in cle. j. in ver. publice ⁊ psonaliter. de vi. ⁊ ho
ne. cler. Abb. in. d. c. mulieres. Ad ꝯ istā ꝯclonēꝫ adduco tex.
in cle. j. de iureiurā. in ver. nos ita. vbi dr̄, ꝙ impator dꝫ iurare
manibus pape. ⁊ tñ postea subdit, ꝙ Hericus pstitit iurm nun
tio pape. Secūdo, facit text. in. d. l. diuus. ff. ad. leg. cor. de fal.

nam in principio dicit, q si quis manu sua sibi abscripserit in testamento puniatur. deinde in §. scribere dicitur q comprehenditur mandans alteri, vt sibi ascribat, Bart. & docto. circa solut. huius tex. multa dicuntvide. eos in. d. l. si is q. pro emptore. Credo q sit optime ponderandum, an faciendo per aliu3 sit ea omnimoda ratio que est si faceret per se, & credo q quecũq3 sint
71 verba comprehendatur faciens per alium. cogita. ¶ † Quarto limita, non procedere, quando si verbu3 intelligeretur in stricta. s. excluderetur aliquid ex quo resultaret absurditas. nam tunc non solum intenditur ad latam sententia3. Sed vt ista absurditas euitetur totaliter receditur a verbis. l. scire oportet. §. aliud. ff. de excusat. tuto. per quem text. concludo q absurdum erit q in dispositione non cõprehendatur habens rationis maioritatem. pro quo facit regu. cui licet infra de reg. iur. Et hoc nota. quia ex hac limitatione potest inferri, q in quacunq3 mundi dispositione seu penali seu odiosa, modo sit ius habebit locu3 intensio, que fit per maioritatem rationis. ne resulet absurdũ.
72 ad. tex. in. l. si viua matre. C. de bon. mater. † Propterea Alberic. de rosat. in prima parte statu. q. clxxij. incip. ite3 quero. dixit, q si statuto caueatur q habens centum in bonis debeat tenere equum. si erit aliquis ditissimus non excusabitur ab onere. Et dixerunt Alexan. & alij in. l. secunda. C. de in ius vocan. q statutum excludens filias feminas stantibus masculis excludet tanto magis nepotes. Et per hec cõprobatur dictum Bal. in. l. fratres C. de inoffi. testa. qui voluit, q sicut expugnato testamento ex preteritione filij legata debentur. aucten. ex causa. C. de liber. preteritis. ita expugnato testamanto fratris, ex preteritione quando turpis persona est instituta. l. fratres. C. de inoffic. testamento. & hoc propter absurditatem euitandam. In hoc tamen oppo. tenuerunt. Angel. in aucten. vt cum de appel. cog. §. fi. & Jmo. in. l. filio preterito. ff. de inoffic. testamen. in. xxxiij. col. & Salyc. in. d. l. fratres. Sed certe credo, q opi. Bal. sit vera. quia magis delinquit pater pretereundo filium, quam frater pretereundo fratrem, etiam instituta persona turpi. cum pater teneatur filium instituere de iure naturali capi.
73 Raynutius. de testa. ¶ † Quinto limita, quando communis vsus loquendi haberet, vt vocabula intelligerentur in. s. improprio. l. librorum. §. quod tamen cassius. ff. de lega. tertio. l. cu3 de lanionis. §. asinam molend. ff. de fun. institu. lega. l. in vulgari. ff. de verborum significatio. Unde Bal. in. l. j. C. vnde vir & vxo. dixit q statutum disponens mulierem debere relinquere dote3 filijs vtriusq3 matrimonij equis portionibus, habebit locum in vidua, licet proprie non dicatur dos, nisi adsit matrimoniu3. l. fi. C. de don. ante nup. l. iij. ff. de iure dot. Et statutum loquens de vidua tantum habebit locum in ea, que viro priuata est. licet etiam proprie vidua dicatur que nunquam habuit maritum. l. malum. §. vidua. ff. de verborum significatio. Hinc dixit Cardi. in clemen. ij. in. v. q. de vita & honestate clericorum q statutum loquens de vestibus non habebit locu3 in caligis & bireto, licet & ista vestium appellatione veniant. l. vestis. §. i. ff. de aur. & argento lega. Huius autem limitationis ratio est, quia sicut communis intellectus potuit attribuere huic dictioni vt ita. s. proprie. ita potest adimere. c. i. supra de regu. iuris. Unde Horatius in Poet.

Multa renascentur que iam cecidere. cadentq3,
Que nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus.
Quem penes arbitrium est, ac vis, & norma loquendi.

74 † Attende tamen, q iste vsus communis loquendi si sumus in lege communi attenditur secundum communem vsum Juriscõsultorum non autem vnius loci. si sumus in statuto, intelligitur secundum vsum loci, dum tamen talis vsus sit penes prudentiores loci. secũdum Bal. in. l. prima. C. de succes. edic. l. labeo. §. tubero. ff. de supel. leg. nec mirum est moribus ciuitatis & vsu rerum appellationem eius mutatam esse. Est tamen alias iste communis vsus tripliciter considerandus secundum Bart. in d. l. labeo. ff. de supel. lega. idest loquendi, vtendi, & intelligen-
75 di. de quo ibi per eum. ¶ † Sexto generaliter aduerte circa istam conclusionem q licet verboru3 proprietates in dubio sint attendende. l. j. §. si quis nauem. ff. de exerci. tamen nõ ita debemus indaizare in verbis vt obliuiscamur mentis & intẽtionis. l. scire leges. ff. de legi. c. itelligẽtia. de v. sig. Uñ in hoc dãnant puersi iudei, q sacre pagine verbis inherẽtes verũ sensum negligũt, vñ ꝯ illos exclamat Apostolus lr̃a occidit sp̃s viuificat. & in cle. vnica. de iurein. dãnatur Hericus, q iuri verba nõ sensum attẽderet. & dixit tex. in. c. marchion. j. q. j. q euãgeliũ nõ habet in verborũ folijs, sed in radice rationis. Subiectũ igitur & materia de qua erit sermo multotiẽs declarabit quo sensu accipienda sint verba. nam quandoq3 fiet remissio vt relicta propria. s. ad impropriam recurratur & econuerso. nam sufficit legis peritum secundum subiecta3 materiam id ostendere quod vult, vt dicit Philosophus in primo ethico. de qua materia melior est tex. de iur. in clemen. exiui. de verboru3 signi. l. si vno. §. i. ff. locat. vbi accipitur donatio pro transactione. l. si olei. C. locat. vbi ponitur locatio pro concessione ad vsum, facit. l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mortis, tenet hanc limitatione3 Bal. in. l. ij. ver. sed iuxta hoc quero. C. commo. per tex. in. l. insula3. ff. de prescrip. ver. Abb. in. c. constit. in fine col. per illum tex. de relig. domi. Bar. in. l. naturalis. §. penul. ff. de prescri. verb. hinc dixit Bal. in. l. fi. C. de compens. q libellus sustinetur, l3 vtatur verbis grossis & improprijs. Et dixit Bar. i. d. l. insulã. ff. de prescrip. verb. q si quis in libello expresserit contractum innominatum, & postea faciat mentionem de empt. vel venditione non viriabitur libellus. eo maxime, quod in libello non est necessario exprimenda actio. s̃m Jnno. & alios. in. c. examina-
76 ta. de iudic. Bar. in. l. Aurelius. §. fi. ff. de liber. leg. † Ex hoc concludunt doct. q si quis constitueret procuratorem. & appellaret eum sindicum constitutio non vitiaretur. Bar. in. l. i. §. i. per illu3 tex. ff. quod cu. vni. no. & in. l. i. in principio. ff. de procurat. & ratio quia iste subtiles verborum differentie non curant. c. petitio. supra de procur. vbi dicit Hosti. q si ego dixerim. cõstituo Titium asinum meum procuratorem ad defendendum causam meam, ille erit procurat. & hoc. d. Hostien. refert & sequitur Bal. in. l. id quod pauperibus. in principio. C. de episc. & cleri. & in. l. neq3 in vltima col. C. de procura. l. testamentu3 nõ ideo. C. de testam. Hoc tamen dictum Hosti. impugnant Ant. de but. & Jmol. in. d. c. petitio. & Alex. in. l. si quis in fundi vocabulo in principio. ff. de lega. primo. vi. ibi per Socy. At contra predicta oĩa oppo. & videt̃ quod in nullo casu a verbis sit recedendu3. Uerba (vt inquit philosophus) sunt note & signa erarum, que sunt in animo passionum. c. humane voces. in principio. xx. q. v. vnde dixit Spec. in tit. de aduoc. §. vj. ver. aduocatus, q verba sunt instituta, vt quis cogitationes suas in alterius cognitionem ferat. l. labeo in fi. ff. de supell. legat. Si igitur sic inuenta sunt verba, vt per ea demonstretur intentio, que aliter nobis est incognita tantum iudicabimus in intentione quantum est in verbo. vt. d. l. labeo. ibi. ceterum nemo dixisse estimãdus est, nisi quod prius mente agitauerit. Na3 vt dicit tex. in. l. in ambiguo. ff. de reb. dub. qui aliud dicit. quam vult. neq3 id dicit quod vox significat quia non vult. neq3 id quod vult quia id non loquitur. ¶ Secundo adducitur tex. in. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. primo, vbi si quis volens legare veste3 legat supellectilem, nihil facit, & rationem assignat iurisconsul. q2 scilicet vocabula rerum sunt immutabilia. domini legiste multu3 laborant in resolutione huius tex. propter contrarietatem. l. si insulam. ff. de prescrip. ver. Nos autem pro nunc obmissis eorum altercationibus facimus hanc distinctione3, ex qua habebitur vera solu. omnium. Nam verba quedam sunt ambigua, que-
77 dam ampliatiua, quedam simplicia. † Uerbum ambiguu3 in presenti voco quod ex sui natura duo eque proprie significare potest & tamen diuersa, vt quando non est maior ratio significãdi vnum quam aliud. vnde Quint. lib. vij. instit. in. c. de ambiguo in fi. dixit duas res Ambiguum significare, & quo ad vocẽ & quo ad scriptum pertinet in vtrãq3 partem par. Jdeoq3 frustra precipitur vt vocem ipsam ad nostra3 partem conemur vertere. Nam si id fieri potest amphibologia non est. & l3 Quint. videatur loqui de ambiguitate, que resultat ex parte orationis. tamen & ratio est generalis ad ista. exemplum est in. l. iij. ff. ad leg. cor. de sica. vbi venenum tam de bono quam de malo predicatur. & est tex. in. l. nepos proculo. ff. de verbo. signi. Nam si ad vtrunque proprie non adaptaretur verbum ambiguum iam non ambiguum sed clarum esset, ex quo a verbi proprietate, non recedimus, nisi aliter de mente constet. l. nõ aliter. de legatis. iij. exemplum testis deponit propter venenum a medico exhibitum aliquem perijse, dubium est an ex veneno quod datur loco medicamẽti an ex eo quod datur, vt moriatur accipiẽs.
78 † Ampliatiuum autem voco verbum, quod vltra proprium significatum quandoq3 latius assummitur ad aliud in aliquo conueniens. scilicet quod nil aliud est quam verbum, quod potest stare loco generis, & loco speciei vt adoptio. insti. de adop. & prescriptio. beneficium & similia. nam tunc licet quando stat loco generis proprie predicet̃ d̃ specie. s3 Bal. in. l. ij. C. de iure iur. tñ non ita ꝓprie sicut predicatur de sua specie. & idõ dicetur

ampliatiuum

ampliatiuum nō ambiguum. q2 in dubio adaptabit̄ ad id q̄ im-
mediatius. s. arg. l. carbonū. §. ad faces. ff. de verbo. signi. Item
sub hoc comprehendunt̄ dictiones que trahunt̄ ad significatū
penitus improprie pp aliquam cōuenientiam, vt qñ proferunt̄
vel subintelligunt̄ dictiones pro, vel quasi, vel fere. l. i. in prin.
ff. de suis ꝛ legit. l. ij. ff. de vsufruc. ea. rer. ꝛ hec Bart. in. l. oēs
79 populi. ff. de iustit. ꝛ iure. pregnātia appellauit. † Et ex hijs in-
fertur ad ɔcordiam Bar. ꝛ Areti. in. l. gallus in. §. institnēs. ff.
de libe. ꝛ postu. nam Bart. ibi dixit q̄ pronepotes, prosoceri,
pronurus erāt vere nepotes, soceri, ꝛ nurus. Areti. vero illum
reprehendit per tex. in. d. l. j. ff. de suis ꝛ legi. ꝛ in. l. j. §. j. ff. de eo
qui pro tuto. ꝛ in. l. adoptiuus. §. fi. ff. de ri. nupt. Potest enim
dici q̄ Bar. habuerit respectum ad proprietatē que resulat re
spectu generis. Aret. vero ad eam que reresultat respectu spe
ciei. que proprietas est vera, ꝛ magis attendenda nisi aliud sua
deat sermo, de quo agitur. Et ita saluo dictū Bar. in prefato
loco multipliciter impugnatū a modernis. Voluit enī Bar.
q̄ verbum contineri. denotaret proprietatem in sermone. dum
allegat. l. dicentē q̄ nurus appellatione pronurus continetur.
Nam potest eius dictum saluari, ex proprietate generis non ex
proprietate speciei. ꝛ ita cessabit obiectio tex. in. l. in legibus. ff.
de testi. iuncta. l. si qua. §. j. ꝛ. §. seq. ff. de ri. nupt. Item tex. in. l.
actionis verbo. cum glo. ff. de actio. iuncta. l. actio in personā.
cum glo. ff. eo. Item text. in. c. peruenit cum doct. Abba. ibi de
80 testi. cog. ꝛ. l. j. ff. de fi. instru. † Simplex vocatur habens solam
ꝛ determinatam. s. adeo q̄ extra illam nunquam fuit assumptū,
vel si fuit assumptū, non fuit id ad quod nunc assumitur. vt quā
do per equiuocationem tantum. In proposito igitur quādo di-
ctiones sunt ambigue vel ampliatiue, non vitiatur sermo profe
rentis, si apparet ipsum voluisse animum suum ad vnum magis
q̄ ad aliud applicare. nam circa ista versatur libertas proferē-
tis. d. l. in ambiguo in prin. ꝛ in. l. nepos proculo. ff. de verbo. si-
gnifi. Vel ad euitandum multa posses dicere q̄ lex. si quis in-
fundi habet locum in dispositione hominis non aūt legis quo-
niam eius verba semper ita sunt extorquenda vt reducantur ad
sensum boni viri. ꝛ de ratione illius tex. vi. ibi multa per moder
nos accumulatores. Verum quoniam ista conclusio sepius vē
tilatur q̄ a verborum proprietate non est recedendū in dubio.
Quero quomodo cognoscatur proprietas, ꝛ improprietas ver
borū. Respondeo rē deducēdo ad breuitatē paucis conclusio
81 nibus. ¶ Prima conclusio. † Vbicunq̄ verbum supponit pro
eo ad quod principaliter significandum fuit inuentum. tunc di
citur stare in. s. propria. ar. tex. in. l. si tibi. ff. si cer. peta. a contra
rio. Nam vt dicit philosophus in primo poli. Omnium rerum,
que sunt in mundo vsus est duplex. alius proprius, alius nō pro
prius. proprius est quando vtimur re ad vsum ad quem princi-
paliter est destinata. improprius vero quando ad alium. exem-
plum in calceo, qui induit pedes calceo, dicitur proprie vti cal-
ceo, qui vero illum vendit vel permutat dicitur improprie vti.
Hinc est q̄ licet alias dicatur q̄ in re communi potior est con-
ditio prohibentis. vt in reg. in re communi. Falit tamen quādo
quis vellet ea vti ad vsum precipuum. §. In cōmune sepulchrū
instit. de re. diui. Est aūt proprietas f̄m Bald. in. l. j. in. iij. col.
ff. de iusti. ꝛ iure. vis quedam attributa dictioni ab intellectu,
ad exprimendum apte ꝛ proprie conceptum mentis. ¶ Secun
82 da conclusio, † q̄ illa significatio in verbo dicitur propria que
sumitur ab essentiali ethimologia verbi. text. est quo meliorem
non vidi. in. l. Notionem. §. instrumentorum. ff. de verbo. signif.
83 ¶ Tertia conclusio, † q̄ omnis illa significatio cui competunt
verba diffinientia terminū, dicitur propria. s. termini f̄m Bal.
in. l. non sine in. ij. col. C. de bon. que lib. probatur, quoniā cui-
cunq̄ vere competit diffinitio, vere competit ꝛ diffinitum. l. j. ff.
de do. probatur ista conclusio in. l. ij. ff. de vsu. ea. re. Et ita ex
istis infero, q̄ omnis illa significatio, que recedit ab originario
effectu per terminū designando, vel que transcendit metas dif
finitionis, dicitur impropria. vt bene probat tex. in. d. l. ij. si tibi
ꝛ in. d. l. ij. ff. de vsufruc. ea. re. c. salubriter. de vsufruc. vel que
per figuras ꝛ subauditiones, fere, vel quasi venit ad inuāda vel
per sensum ironicum profertur. l. Cum quidā. C. de leg. Venio
ad secundum interpretādi genus principale quod scilicet circa
mentem versatur. ꝛ in hoc duplex modus vnus qui vocatur In
84 tensio alius extensio. † Est autem intensio quedā dispositionis
ampliatio, que fit ex parte rationis, vt cum ratio est generalis
ad multa ꝛ casus particulares exprimuntur, tūc ampliatio, que
fit a casu expresso ad non expressum per rationis identitatem,
vocatur intensio secundum glo. hic quasi intra tensio, quia non
vagatur extra terminos rationi sue assignatos. licet large lo-
quendo, ꝛ hec extensio dici posset. l. precibus. C. de inoffi. don.
Extensio autem in proposito erit cum vnus casus ad decisionē
alterius penitus diuersi assumetur, propter quandam conue-
nientiam rationis, que est in vtroq̄, exemplum. in. c. auctorita-
te de concef. prebend. c. si iudex. de sententia excommunicatio
nis quod nil aliud est quam argumentatio a simili. vt quando
casus non reperitur decisus, ꝛ volumus illum per aliorum simi
lium rationes determinare. l. non possunt. ff. de legi. Bald. in
. l. de quibus. ff. eo. Pro clariori euidentia dicendorum premit-
te, q̄ reperiuntur sex species dispositionum de quarum inter-
pretatione potest dubitari. immo ita confunduntur isti termini,
per aliquos q̄ inter illos non faciant quandoq̄ differentiam,
idem putantes correctiuam, exorbitantem, ꝛ limitatiuam di-
spositionem. prima erit que vocabitur primaria. secunda limita
tiua. tertia correctoria. quarta correcta. quinta exorbitans, sex-
85 ta penalis. † Dispositionem primariam voco, quando lex com-
munis prouidet circa casus alias non prouisos, neq̄ contentos
ex aliqua generalitate alicuius reg. ita possunt vocari regula-
res ꝛ prime dispositiones cuiuscūq̄ materie. Limitatiuā voco,
quando aliqua generalis dispositio limitabitur, vt non proce-
dat in aliquo casu, qui casus videbatur posse comprehendi sub
verborum generalitate. Nam dicitur limitatiua, quia apponit
limites verbis illius generalis dispositionis, ꝛ nil aliud quā ex
ceptio, que licet comprehenderetur sub verbis, non tamen cō-
prehendebatur sub sensu. alias non esset limit. sed correctio. ita
videtur sentire Domi. in. c. cum in multis in fi. car. de rescript.
ꝛ ista probantur recte intuenti in. c. post translationem in versi.
quanquam de renun. ꝛ ista limitatio potest induci ab interpre-
te ad quem pertinet veram legis mentem declarare per ea, que
superius dicta sunt. ꝛ ita tenet Barto. in. l. si constante. in. ix.
col. ff. soluto matrimonio pro quo pondera tex. in. l. non solum.
§. ij. ff. de ri. nupt. ibi. sed ꝛ si senatus consultum stricto iure, cō-
tra omnes tutores nititur, attamen summe affectionis auite in-
tuitu huiusmodi nuptie cōcedende sunt. limitat igitur Tripho
86 nius edictum declarando illud. † Et vnum no. q̄ ius quantun-
cunq̄ limitatiuum potest dici regulare respectu casuum sub ra
tione sua comprehensorum. per. l. i. ff. de regu. iur. ad instar ge-
neris subalterni, quod respectu superiorum est genus. inferio-
rum vero species. vt diximus in dial. in. c. de substantia ad hoc
pon. tex. in adolescentia in fi. xxxiij. q. ij. inducēdo a contrario
dum dicit se ex hoc non reg. sed dispensationem facere. igitur si
ex mero iure statuisset ius excipiens seu limitās fuisset dictum
regulare. Et in quantum dixi, q̄ exceptio erat limitatio intel-
lige nisi exciperetur de nouo casus antea comprehensus, quia
87 tunc esset correctio. † Correctoria appellabitur dispositio, que
vel in totum, vel in parte tollit ius antiquum. de prima est tex.
instit. de lib. §. ꝛ dedititios. vbi imperator dicit se correxisse om-
nem legem, que loquebatur de seru. dedit. ad idem text. instit.
de testam. §. sed neq̄. versi. attamen. de secunda est tex. qui se-
cundum Bald. est sing. in. l. j. §. fi. C. de la. lib. tol. Sed ego do
alium. instit. de here. que ab intes. defer. §. hoc solito more cor-
rigentes. potest ad vtrunq̄ induci tex. in. §. pen. instit. de legat.
Alias solet vocari abrogatio. ꝛ derogatio. l. derogat̄. ff. de ver-
88 borum significatio. † Reperitur ꝛ aliud ius quod reprobatoriū
appellatur. ꝛ est quotiens reprobatur quod nunquam tenuit. se
cundum glo. in clemen. statutum. ꝛ ibi not. Cardina. de elect.
Differt autem correctoria in parte a limitatiua, quia casus in
quo corrigitur non comprehendabatur ex mente. casus vero
in quo limitatur sic, vnde limitatio vt dixi cōceditur interpreti,
ex quo posset inferri q̄ consiliū Galli. de quo in. l. gallus. ff. de
lib. ꝛ posthu. fuerit potius limitatiuum, quam correctorium an
tiqui iuris. nam cum esset altercatio, an illa generalis lex, que
prohibebat posthumos alienos institui. haberet locum in post
humis nascituris ex filio ꝑprio, varie erāt interpretū sententie.
Gallus tamen vir summe auctoritatis opinatus est tales nō cō
prehendi, cuius sententia postea tanq̄ equa fuit admissa. vt ha
betur in. l. pe. ff. de leg. i. vt non quoque fit in sententijs Bart. ꝛ
aliorum. non obstat q̄ in. l. gallus tex. vtatur verbo induxit, q2
dr̄ satis induxisse, qui declarando firmat illud quod erat dubiū
vt inferius patebit in materia correctorie. ꝛ pro hoc tu pōdera
tex. in. §. seq. vbi Scevola redarguit ipsum de superfluitate. q2 di
cit illō teneri et si nō exprimat̄ de morte filij. ergo gallus loquit̄
in casu, super quo concurrebat opi. aliorum, Non obstat. q̄ in
§. posthumo. instit. de leg. dicat̄ q̄ posthumo alieno vtiliter an
tea legabat̄. quoniā si ɔsideremus verba illius §. intelligit̄, de

posthumo, qui et mortuo patre nõ erat futurus suus anno. At si qs oino vellet, q illud ꝯsiliũ esset correctoriũ iuris antiqui. i. legis. xij. tabu. ꝑut tenent multi. est ibi tex. valde no. pro hijs q̃ dicã. ĩ. in mã correctorie. Correcta lex est que vel in totuz vel in parte fuit sublata, vt apparet ex hijs q̃ dicta sunt de corrigente.

89 ¶ † Exorbitans dr̃ non (vt multi autumarunt) idẽ qd limitatoria, sed dispositio particularis, que non facit ius cõe, vt sunt priuilegia, vel pene specialiter alicui familie irrogate. vt in. c. ij. ĩ. d scismat. ista. n. dicunt̃ exorbitãtia, q2 sunt extra orbitã. i. semitã iuris, cuius propriuz est esse cõe. l. j. ff. de legi. ⁊ ita intelligit̃. c. q̃ a iure cõi, ⁊ multa alia. nã ex eo q ius limitatoriũ vel correctoriũ est, non dr̃ exorbitans a iure cõi. q2 immo est ius cõe, ⁊ magis ius q̃z reliqua, ex quo correctio ⁊ limitatio non ꝓcedũt nisi pp equitatẽ id suadentẽ, cuius eqtatis ius est ars. l. j. ff. de iusti. ⁊ iure. possent fateor correctoria ⁊ limitatoria largo modo dici exorbitantia, q2 sunt extra orbitam cõium regularũ. vt forsan eq uocando capiunt doctores, sed cõmodius ita distinguunt̃ vt singulis rebus precipuas appellationes attribuamus. institu. de leg. §. sed ne in primis. Et ista est propria veritas istorũ terminorũ, qcqd somniet mod. in. l. gallus. in. vj. col. §. j. ff. de lib. ⁊ post. ¶ Ultima species est, que penalis dr̃. lz non hec species proprie sit, sed aliarũ specierũ accidens. ¶ Circa primã speciẽ ista

90 sit ꝯclusio. † Dispositio iuris patitur intensionẽ ad oẽm casuz, qui põt sub sua generali rõne cõprehendi, ⁊ extensionẽ ad quoscunq3 casus diuersos habentes similem rationis conuenietiaz. tex. glo. ⁊ doc. cõiter in. c. translato. de consti. c. inter cetera. de rescrip. tex. ⁊ glo. in. l. non põt. ff. de legi. vnde dixit Jo. and. in c. non põt. de preben. in. vj. q similitudo erat drĩum inter se rerum ꝯparatio. ¶ Aduerte, q dixi. extensionem fieri ad habẽtes similem rõnis conuenientiã. q2 si esset eadem rõ non extensio, vel processus a simili diceret̃. sed intensio, vt predixi, ⁊ ꝓbatur. Que sunt eadem in substantia realiter idẽ sunt. vt pz ꝑ phz. in. vj. metha. casus habentes eandẽ rationem hñt eandez substantiam. q2 ratio est legis substantia ⁊ aĩa, vt predictũ est. ergo in talibus casibus esset eadẽ non similis dispositio. nam nulluz simile est idẽ, vt no. in. c. ij. ẽ. de depos. ⁊ in. l. quod nerua. ff. eo. posset tñ quis defendere q ẽt dicat̃ ꝓcessus a simili. vbi casus trahitur ad casum ex ratiõis idẽtitate. vt tz Inn. in. c. dilectus in prin. extra de renuntia. ⁊ ratio, q2 considerat̃ casus, qui inse

91 sunt diuersi, sed qualitate rationis copulantur. † Unuz tñ no. q istud arg. a simili non ambulat quatuor pedibus. sed de facili est resolubile, ẽm Archi. in. c. relatum. xxxvij. dist. Anto. de But. in. c. fi. de consuet. ⁊ Alberi. de Rosa. in suo diction. in argumentũ dixit, q erat multuz fallax. q2 omnes similitudines non procedunt a pari. l. seruo inuito. ff. ad trebel. ⁊ omnis probatio ẽm eum est fortior probatione a simili. per tex. in. §. si vero nullus. auc. de instrum. caut. ⁊ fide. vz tñ, nisi detur dissimilitudo in eo, de quo queritur, ẽm Abba. in. d. c. translato. ⁊ in. c. quẽadmodum de iureiu. alias nunq̃z esset dare tantam similitudinem, quin maior esset dissimilitudo. vt dicit tex. in. c. damnamus. ẽ. de sum. trinita. ⁊ fide catholi. Immo dixit Abba. in. c. constitutus. per illum tex. ẽ. de appellat. q lz in eo de quo queritur daret̃ aliqua dissimilitudo, tñ ex quo in pluribus remanet simile, non tollitur arg. Idem tz Bald. in. l. curatoris. in. ij. col. versi. iij. ꝯclusio. C. de neg. gest. dicẽs, q illud erat simile quod in aliquo habebat drĩam si modo in pluribus conueniret. ⁊ idẽ Bal. in. l. humanitatis C. de imp. ⁊ al. substit. in. j. col. ⁊ in. l. j. in secundo no. C. de iure emphy. econuerso dicens, q in pluribus differentia non erant similia. rõ aũt summit̃ ex tex. in. l. qri tur. ff. de statu homi. de isto arg. plura dixi. in Dial. loco suo.

92 ¶ † Limi. primo hanc conclu. qñ casus reperiret̃ expresse decisus, qm̃ tunc non hz locum ista extensio nisi lege deficiente, vt recte probat tex. in. d. l. non põt. ¶ Secundo limi. qñ casus, qui veniret decidendus per simile, posset decidi ex alia lege ꝑ argu. a ꝯtrio sensu, qm̃ illud est fortius isto. l. qui testõ. §. mulier. ff. de testamen. c. cum apostolica. de his que fiunt a prelat. si. consi. c. cum verum. in versi. a ꝯtrio. de regular. ⁊ ratio, q2 talis decisio videt̃ potius ex intensione, q̃z extensione comprehendi. ⁊ in tantum hoc argu. viget, q ex eo inducitur qñq3 legum correctio. auc. diaconissam. C. de episco. ⁊ cler. ⁊ si vis habere plura de hoc argu. videas doctores precipue modernos. in. l. j. ff. de offi. eius cui man. est iuris. Car. in loco preallegato. Non desunt aliqui, qui velint istud argumentum non posse summi, qñ sumus in oratione negatiua. Juxta illud Joseph non cognouit eam, donec peperit, non tñ sequitur, q eam postea cognouerit.

93 † Uenio ad secundam speciem, in qua ista sit conclu. iura limitantia possunt extendi, ⁊ intendi, sicut iura primaria, vt est tex. qui in hoc est no. ẽm do. Abba. in. c. cuz dilecta. de confir. vt. vel inuti. nam casus exceptus in. c. qm̃ vt lit. non contesta. q testis possit examinari ante litem contesta. trahitur ad decisionẽ priuilegij renouandi. ⁊ illum tex. i. adducit Abba. ad comprobationem glo. in. l. i. C. de condi. indebi. vnde ipse infert, q lz in iure reperiant̃ tres casus excepti dũtaxat in qbus absentes debent vocari ad capitulum, vt per glo. in. c. ij. ĩ. de testi. tamen erunt vocandi in alijs casibus eque, vel magis arduis. Idem tenuit ipse Abba. in. c. ad audientiam. de cler. non resi. in primo no. ⁊ in. c. cum omnes. in. v. col. de constit. ⁊ in. c. pastoralis. in j. col. de rescrip. bonus tex. iuncta glo. ẽm Bal. in. l. hijs solis

94 . C. de reuoc. donat. † propterea dixit Guliel. de cunio, quem sequitur Alex. in auc. non lz. C. de lib. preter. q lz reperiantur expresse tñ. xiiij. cause, quibus filius põt exheredari. tñ ex alia simili poterit, per tex. in. c. j. §. porro. que fu. pri. cau. b. a. in vsi. feud. pro hoc facit text. in. l. iij. §. sed si quid accessit. ff. de nego. gest. contrarium huius conclusi. videntur tenere prima fronte Bar. ⁊ multi alij in. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matri. per illum tex. quem ad hoc not. q qñ in vno casu prouidetur de remedio extra ordinario, non trahitur ad alium habentem rationis identitatem. ¶ Secundo contra illam argu. Exceptio firmat reg. in non exceptis. c. dñs. xxxij. q. j. c. ij. de coniug. lepros. vnde dicimus. quod non distinxit lex ⁊c. c. q si dormierit. xlj. q. ij. ergo limitatio facta in vno non trahetur ad aliud, nisi exprimatur. Tertio ad tex. in. l. precipimus in fi. C. de appella. ibi quicquid aũt specialiter hac lege non videt̃ expressum. id veterum leguz constitutionumq3 regulis relictum intelligant, melior tex. in. c. indẽnitatibus. in fi. de elect. hoc lib. Unde dicimus, quod nõ tollitur, cur stare prohibetur. l. sancimus. C. de testa. l. j. ff. de au. ⁊ arg. leg. Propter hec igitur Alexã. in. l. si constante. ff. solu. matri. respondet ad. c. cum dilecta. q ex eo non probatur intẽtio do. Abba. postq̃z ẽt per alia iura erat decisum, vt priuilegia ita innouarentur. vt in. c. fin. de fide instrumen. Sed certe ista responsio non tollit illud fundamentum, q2 siue hoc antea esset prouisum siue non nihil refert. postq̃z ibi papa ad decisionem fundatur super simili legis limitantis. vr̃ casus in. l. fi. C. de pre di. decur. lib. x. vbi prohibitio facta decurionibus ne vendãt si ne insinuatione, non hz locum in donatione, permutatione, vel pignore, in quibus vr̃ eadem ratio. Ad idem in simili tex. in. l. in quorũ. ff. de pigno. Quinto adducitur tex. in. l. gallus in prin. ff. de libe. ⁊ posthu. vbi apparet, q prouisio galli facta de nepote nascituro post mortẽ ne rumpat testm̃, non hz locum in post

95 humo nascente ante mortem. Quicquid tamen sit. † Prima cõclusio est euangelica, quã in effectu vr̃r firmat Bart. ⁊ Alexã. in. l. si constante. ⁊ Bald. per illum tex. ibi in. c. post translationez. §. q̃z de renuntia. qui hoc optime probat. pro qua est tex. in. d. c. j. §. porro. quem inferius inducam, vbi tractabo de materia penali. Item est tex. rotundus, qui cauillari non põt in. l. libertum eundemq3. §. senatusconsulti. ff. de ri. nup. vbi iurisconsultus declarat legem prohibentem matrimonium inter tutorẽ ⁊ pupillam trahi ad heredem tutoris extraneum ꝑpter rationẽ

96 ibi cõem. Probo istud ratione. † Nihil aliud est limitatio q̃z quedam rationabilis exceptio a reg. que lz sub verborum generalitate comprehenderetur, non tñ sub mente, vt dixi. vnde talis casus de per se cum sua ratione expressus fauorabilis, non odiosus erit. quoniam nil aliud exceptio q̃z equitas, iuxta not. in. l. placuit C. de indi. ergo ampliari debet talis dispositio per reg. odia. l. hoc modo. de condit. ⁊ demonstra.

¶ Item in paribus terminis semper equitas rigori preualet. d. l. placuit. pone ergo, q sit casus, qui possit decidi per simile rationis legis limitatiue. ⁊ per simile rationis legis primarie. certe dicendum erit, q simile legis limit. attendatur per predicta. Nam qua ratione preualet equitas expressa in casu expresso. eadem ratione preualebit tacita in casu tacito. cum tacti ⁊ expressi soleat esse eadem conditio. l. qui ad certum. ff. locat. Tertio probatur. Sicut se habent imperator ⁊ papa ad iura diuina, ita se hz interpres ad iura Imperatoris ⁊ Pape, pz q2 sicut inferiori adempta est potestas violandi iura imperatorũ, ⁊ pape. c. cum inferior. de maio. ⁊ obediẽ. ita Pape adempta est potestas violandi iura diuina. c. sunt quidam. xxv. q. i. vtrobiq3 igitur tñ potestas declarandi. sed papa ex hac declarandi facultate concessa. limitat ⁊ limitandum declarat ius diuinũ ex similitudine aliorum casuum. iuxta no. in. d. c. sunt quidam. ⁊ in. c. solite. de maio. ⁊ obed. igitur ⁊c. Nec obstat si diceres, in hoc fuit data potestas pape ⁊c. q2 quantuz est ad statuta di

uini

nini iuris nihil in illis potest, nisi quantum est de eorum mente. quoniam sunt adeo perfecta, vt non indigeant correctione, vel mutatione. c. maiores. de baptismo.

97 ¶ † Ad. c. dixit dominus. & ad alia, que videtur astruere, q̃ q̃ vnũ dicit, aliud excludit, respondemus procedere qñ rõ casus non esset intendibilis ad alios sed seperata. vt rñdet Abba. in c. cum dilecta, alias si legis lator, vellet q̃ ea equitas, que suadet limit. in vno casu nõ pcederet in alio, vbi similiter militat: nõ diceret̃ equus & iustus, cũ iustitie pprium sit suum ius eque omnibus tribuere. §. j. instit. de iustit. & iure. quod nõ est presumẽdum. c. nõ nos beatum. xl. dist. propterea dixit Bart. in. l. j. §. j. ff. qõ vi. aut clã, quod si statutum diceret q̃ ꝯ iudicis preceptũ, vel laudũ nulla posset opponi exceptio nisi falsitatis, negationis, & solutionis, poterit tñ opponi exceptio nullitatis, q: primo oꝫ ꝯstare de substãtia, anteq̃ꝫ de exceptiõe disputetur. l. iiij. §. ꝯdemnatũ. ff. de re iudi. l. si queramus. ff. de testamẽ. l. qui dã referũt. ff. de iure codic. & in simili multa exẽpla ponit arch. in. d. c. canonũ statuta. lxxxij. col. & ꝯnaliter si qñ obijceret̃, q̃re ergo exprimit̃ iste casus, nõ alius, potes dicere, q̃ rõne frequẽtioris vsus exprimit̃ vnũ, pp q̃ tñ nõ excludunt̃ alia habẽtia rõnis identitatẽ, & ita põt intelligi. gl. in cle. i. versi. pñdentes. de rescr. & gl. in. l. j. in princ. C. de his q ad eccl. ꝯfu. glo. in auct. cassa & irrita. in versi. p italiaꝫ. C. de sac. san. eccl. glo. in. l.

98 vnica in versi. sponsa. de rap. virg. † vnde Jo. an. in addit. spe. in tit. de locat. vers. quid si colonus. d. q̃ si colonus promisit in fundo locato plantare vineas, & dare quartã parteꝫ de vineis, si plãtauerit alias arbores tenebit̃ ẽt ad quartã fructuum. licet rõne frequentioris vsus expresserit de vitibus. ex quo infero, q̃ male locuta est glos. in. c. j. de temp. ordi. in. vj. volens, q̃ illa decisio, que loquit̃ de vltramontano ordinato in italia non habeat locum in italo ordinato extra italiam, cum vtrobiq̃ꝫ sit eadem ratio. licet ratione frequentioris vsus sit expressum, de vltramontanis tm̃. vt patet in princ. tex. nec obstat illud, q̃ dicit de remedio ꝯsulendi curiam q: vt dicit domi. quid si curia eẽt extra montes. ad. §. de viro non respondeo. q: superius fuit satis responsum. ad. l. precipimus & alia respondetur, q̃ loquunt̃ in correctoria de qua inferius. Uel respondetur, quod illud ibi fuit, q: specialiter cauit propter prerogatiuam personaruꝫ. vel dic, q̃ licet apponat verba taxatiua, tñ nõ excludit intensioneꝫ & extensionẽ ad similia. l. ob es. C. de pred. min.

¶ Ad quartum respondetur, q̃ nõ est eadem ratio in donatione, & in alijs contractibus, cuꝫ sit, quod ita de facili quis nõ inducatur ad donandum. & in alijs contractibus res permutata remaneat loco date alteri.

¶ Ad quintum etiam respondetur, q̃ non est eadem ratio, vt ibi declarat Bar. Soci. at rursus contra istam conclusionem videtur obstare tex. ꝭm q̃ inducunt in. d. l. gallus in. §. credendum. vbi est casus, q̃ consilium galli loquens de nepote nõ habebat locum in pronepote. nisi sceuola hoc induxisset de nouo, & tamen erat eadeꝫ ratio. & q̃ fortius comprehendebatur sublata signi. nepotis. vt ibi dicit Bart. in. §. instituens.

¶ Ad hoc reperio varias solu. imo. in. d. l. gallus. §. j. videtur dicere q̃ ꝭm illa iura non dabatur extẽsio, & sic vult, q̃ tunc leges precise seruarentur in proprietate verborum. Uerum ista est truffa, quoniam modus interpretandi & mitigandi iura fuit antiquissimus & necessarius iuxta ea que habentur in. l. ij. ff. de origi. iu. imo reperio apud Liui. libro primo. q̃ Tullus hostilius tertius Romanorum rex. interpretatus est asperimã legẽ perduellionatus. quando Horatius victoria curatioꝝ letus pro homicidio sororis in iuditium est euocatus. per quod datur intelligi, quod antiquissimus fuit vsus ampliandi & restringendi iura, Bar. vero respondet illud ideo esse, quoniam gallus restrinxerat se dicendo, nepotem qui ex filio nascetur ista solu. est satis sustentabilis, expeditior tamẽ & clarior est solutio Rapha. cuma. vt dicamus illum. §. esse potius declaratiuum quaꝫ suppletiuum consilij Galli.

99 ¶ † Ex predictis igitur infero, quod male locuta est glo. in. c. in fidei fauorem de heret. in. vj. que vult, quod fauor fidei qui est, vt per inquisitioneꝫ procedatur contra hereticum receptis testibus inhabilibus, non habeat locum, quando procederetur per viam accusationis quia deuiat a reg. que vult, quod tales testes non recipiantur. & istam gl. ibi reprẽdit archid. & Rom. in auct. similiter. C. ad leg. fal. in. lvj. col. nam cum vtrobiq̃ꝫ sit idem fauor fidei, erit idem ius. & contra illam glo. est tex. queꝫ ad hoc allegat archidia. in. c. si hereticus. ij. q. vij. sed aduerte incidenter quod Jo. and. & domi. volentes saluare glos. dicunt quod ille tex. est correctus, alias nulla esset dubitatio. c. in fidei. sed salua eorum pace ille text. non potest dici immutatus, q: non reperiuntur iura loquentia in materia, nisi. c. in fidei. q̃ ex quo superuenit ad fauorem fidei, non est verisimile, qõ voluerit derogare. l. quod fauore. ff. de legi. imo ratio dubitandi in. c. in fidei. fuit, q: modus procedendi per accusationeꝫ est fauorabilior modo procedendi per inquisitionem, ꝭm Barto. & alios. in. l. ij. §. ex publico. ff. de adult. Bal. in. l. ea quideꝫ. C. de accus. facit quia modus procedendi per accusationem est ordinarius, per inquisitionem extraordinarius, iuxta no. per. doct. in rub. de accus.

100 ¶ † Secundo ex predictis infero, q̃ male locuti sunt Bal. & Saly. in. l. ij. C. de pat. qui fil. distr. dum voluerunt q̃ non liceret patri permutare filium tempore necessitatis, sicut licebat vendere. nam hoc est falsum per predicta. nam quid si permutans vellet dare panem loco filij, quo casu immediatius fami subueniretur. & q̃ hoc liceat ostendo. permutatio & venditio cõiter sunt parificata. l. j. ff. de re. perm. & copiose dixi anno preterito in rep. c. vnico. infra de re. permut. in. vj. immo quod est plus, semper facilius conceditur permutatio, quam venditio. l. fi. C. de pred. cur. li. x. sed ita in parificatis dispositum in vno procedit in alio etiam in materia correctoria. vt infra dicaꝫ igitur. Iteꝫ quando habetur effectus, non curatur de modo. l. iij. C. de inst. & substi. sub condit. at per istam permutationem peruenitur ad effectum leuande famis, sicut in precedenti, igit̃ &c. posses tamen saluare opi. Bald. & Saly. vt procedat quando vellet permutare cum fundo vel alia re, ex qua singulis annis, pciperet alimẽta, put ipsi exẽplificãt, q: tũc non vr̃ prospici necessitati instanti. cogita tamen.

101 ¶ † Tertio infero, q̃ si pater in bello iusto fuisset captus ab hostibus, & caput sibi veniret amputãdũ, nisi solueret cẽtũ, hoc casu possit filiũ vẽdere, & ppriaꝫ vitaꝫ redimere. ꝗcquid ibi dicãt Bal. & Saly. qõ vlterius ita ostendo. Jus quantuncunq̃ꝫ odiosum & correctorium est extendibile, si reducatur ad terminos iuris antiqui, vt dicã infra in materia correctoria. ex communi opi. Sed ius quod permittit patri vendere filium est reductiuum ad illam legem antiquam que vite necisq̃ꝫ potestateꝫ patri in filium concedebat. l. in suis. ff. de lib. & posthu. ergo &c. Item aut vis q̃ patri hoc liceat in. d. l. ij. ratione casus, idest mortis euitande, aut ratione potestatis patrie. vt vbiq̃ꝫ idem erit. facit quia ista potestas hoc casu patri attributa est consona equitati legis naturalis & diuine. Nã christus vt nos redimeret a manibus hostis humani generis voluit vendi. c. p humani. de homi. c. cum redemptor. xij. q. ij. quanto magis equũ, vt filius p patre vẽdatur, a quo esse recepit.

¶ Postquã superius diximus q̃ limitatio erat exceptio, que

102 nihil aliud est q̃ꝫ violatio regule. † quero an censura iuris admittat interpretationẽ, que circa ideꝫ inducit plures exceptiones seu specialitates, vt vtar verbo communi omnium formantium quottidie hanc regu. an plures specialitates concurrere possint circa idem, & ex discussione vnius habebitur altera discussa, an plures fictiones circa idem concurrant, nam & fictio quoq̃ꝫ est specialitas, seu exceptio deuians a communi veritate pp equitatem, vt dixi hoc anno copiose in cle. q̃ circa. de elec. istam. q. ellegantius ceteris discutit Bart. in. l. si is qui p emptore. ff. de vsucap. illã igit̃ assumo ad partes. & primo pro parte negatiua arg. Seruitus non recipit seruituteꝫ. l. j. ff. de vsuf. leg. ergo nec fictio fictionem. probo ꝯsequentiã. q: sicut seruitus non recipit seruitutem, propterea q̃ est qd incorporeum, & abstractuꝫ quod nõ põt nisi ex subiecto alicuius corporis induci, ita fictio est quedã falsitatis assumptio que non potest nisi super subiecto existente vero fundari.

¶ Ad hoc rñdet Bar. q̃ lꝫ seruitus seruitutẽ nõ recipiat, tñ eadẽ res recipit plures seruitutes Secundo ad tex. in. l. j. C. de do. promis. vbi ex dote incerta nõ agitur, qñ fuit nude pmissa. & hoc ne due specialitates ꝯcurrãt. nã si pmissio fuisset solemnis, lꝫ dos fuisset incerta valuisset pmissio. l. cũ post. §. gener. ff. de iur. dot. & ita inducũt doc. istum tex. ad hoc ppositũ. sed aduertite, q: inductio nihil probat. qm̃ ex quo pmissio erat scripta in instrõ debebat presumi solemnis, non q: propter hoc esset aliqua specialitas in dote. sed q: hoc generaliter hñt omnia instrumẽta. l. sciendũ. ff. de verb. obl. propterea text. in. d. l. j. hꝫ

103 varios intellectus vt p gl ibi. † quidam moderni in. l. si is qui pro emptore ferunt intellectũ cuiusdã sui scolastici, qui est talis. q̃ in. l. j. C. de do. promis. non dubitabatur an valeret pmissio dotis, sed an agi posset ad interesse illius temporis, post qõ

fuit dos promissa, et non soluta. et tex. decidit quod non, ex quo non fuit promissum aliquod certum, et profecto prima fronte iste intellectus est satis coloratus, sed tamen falsus, et diuinatiuus. nam presupponit, quod ibi haberet actionem ad dotes licet non ad vsuras, quod est contra tex. ibi. frustra etc. frustra enim non peteret si sors deberet. item presupponit, quod si dos certa fuisset promissa possent peti, et hoc falsum quia non petuntur, nisi promitantur. l. ij. C. de do. promi. arg. eorum que dicit Abb. in c. salubriter de vsu. possent tamen in hoc defendi ratione more. at si ista promissio valebat et dos debebatur, cur non certificata dote et vsure debebunt sicut si a principio fuisset certificata, ego autem omissis reliquis credo, quod iste intellectus illius legis. quidam contraxit matrimonium cum Berta, facto instrumento nuptiali. in quo instrumento tabellio narauit, quemadmodum mulier nubens promiserat dotem. iste ratione talis instrumenti volebat petere dotem actione ex stipulatu, dubitabatur an posset, et videbatur quod sic. primo per tex. in d. §. gener. vbi promissio dotis incerte valet. Secundo, quia in instrumentis omnia presumuntur solenniter acta, vt d. l. sciendum. ff. de verb. obl. imperator tamen decidit oppo. et ratio decidendi fuit duplex. primo, quia certum aliquid non petebat actio debet esse in per certo. vt no. ibi. Secundo, quia promissio fuerat facta a muliere, que forsan erat in alterius potestate, et nihil habebat. vnde frustra iste intentat actionem quasi dotis promissa non solute. non obstat tex. in §. gener. quoniam ibi promissio fuerat facta ab eo, qui tenebatur constituere dotem pro modo etc. vnde promissio valebat. non quia sit speciale in dote, vt ibi tenent omnes, sed est generale in quacunque promissione incerta. quando ex coniecturis colligitur stipulantes cogitasse de aliquo certo in genere saltem, vt est casus in l. triticum. ff. de verb. sign. et iste est verus intellectus illius legis. a quo non multum discrepat intellectus. d. Barth. Sozi. quem in preallega. loco impugnant prefati moderni. ex quo habes etiam intellectum nouum. ad d. §. gener. cogita tamen.

104 ¶ † Tertio adducitur tex. in l. si quis rem. §. j. ff. de pollic. Nam quod ex simplici pollicitatione quis teneatur hoc est speciale in ecclesia, et res pu. vt per totum illum tit. de pollic. item quod ex solo contractu sine traditione transferatur dominium, hoc est speciale in ecclesia et R. p. l. traditionibus. C. de pact. iuncta. l. fin. C. de sac. san. eccl. modo in l. si quis rem. est casus. quod ex pollicitatione sola quis obligatur ecclesie. sed queritur nunquid etiam transferat dominium. respondetur quod non, ratio autem secundum Guil. est. quia concurrerent tunc due specialitates. quod non est dicendum. Est sciendum, quod moderni. in d. l. si is qui pro emptore. subtiliter in-
105 ducendo istum tex. responderunt, et dederunt nouum intellectum. † communis intellectus est, quod si quis vouerit decimam partem bonorum suorum, quod obligetur, sed quod dominium non transeat, donec ista decima pars fuerit seperata. et hoc vt dixi propter specialitates euitandas. ipsi autem dicunt, quod ex ista promissione seu voto nulla nascitur obligatio. et ideo non transfertur dominium nisi separatione, nam si fuisset vera obligatio, decima ante separationem diceretur fuisse in bonis templi. l. rem in bonis. ff. de acqui. re. do. Ad probationem huius intellectus, presupponunt quod pollicitatione simplici facta sine causa non nascitur obligatio. vt in l. j. eo. tit. sed contra istum intellectum obstat ille tex. in fi. dum dicit quod illa obligatio transit ad heredes, ergo erat obligatio. quia non entis nulle sunt partes. l. eius qui in prouincia. ff. si certum pet. ad hoc ipsi respondent. quod est ex eo quia defunctus non reuocauit. ideo videtur perstitisse in eadem voluntate, sicut euenit in donatione mariti ad vxorem mortuo postea marito. l. cum hic status. ff. de dona. at certe ista responsio non tollit difficultatem, quia non dicit, quod de nouo confirmetur obligatio, sicut fit in donatione. sed quod obligatio transit ad heredes. et sic prius presupponit fuisse obligationes, preterea est diuersa ratio. quia mortuo marito confirmatur donatio, propterea quod cessat causa propter quam prohibebatur. sed per mortem non cessat causa, quare ista obligatio secundum eos erat nulla. item ibi datur reg. quod ista decima non prius est extra bona quam fuerit separata. et non distinguit post mortem vel ante. ergo non est eo respectu, quod obligatio sit nulla. quia diceret extra bona saltem post mortem vouentis. item iste intellectus est contra principium legis vbi indistincte dicit, quod ex voto nascitur obligatio. et contra totum titulum de voto. in decretal. in voto enim semper causa subest remunerationis. s. apud deum. cuius est terra, et plenitudo orbis. vt in psalmo. et in c. tua de deci. propter aliud igitur dicitur decima non esse extra bona ante separationem. ego autem aliter respondeo ad illum tex. quod ideo quis vouendo decimam partem bonorum non amisit dominium antequam separetur, quia obligatio erat personalis, et non realis principaliter vt aperte dicit tex. in princ. ibi. si quis rem aliquam vouerit, voto obligatur. que res personam vouentis, non rem que vouetur obligat, est ergo ibi ratio expressa in tex. frustra aliam querimus, potest quoque alia assignari ratio. quia vouendo decimam partem bonorum, vouit rem incertam in indiuiduo. nam omnia bona simul iuncta faciunt quandam vniuersalitatem, que adhuc remanet apud vouentem. igitur quelibet pars vniuersalitatis. l. que de tota. ff. de rei vend. ad hoc igitur vt dominium transeat oportet quod ab ista vniuersalitate eximantur, que est quid indiuiduum. Bal. in c. omnes filij. si de feu. fue. contro. in vsi. feudo. non obstat quod solo contractu alias transferatur dominium in ecclesia, quoniam illud procedit quando circa rem certam principaliter cadit obligatio.

106 ¶ † Quarto adducitur tex. in l. si vero non remunerendi. §. j. ff. man. vbi dicitur quod si quis donaturus fideiussori, soluit creditori, fideiussor habet actionem mandati aduersus principalem debitorem. et hoc quia vna tantum fictio. deinde subdit tex. quod si quis soluerit pro seruo, vel filio, qui essent fideiussores, volens eis donare, pater non agit mandati. vel dominus, et ratio, quia tunc concurrerent due fictiones, prima, quod dando creditori videatur datum seruo. Secunda, quod dando seruo videatur datum domino. et propterea subdit tex. quod si seruus ipse vere soluerit habet dominus mandati actionem, istam inductionem impugnat Bart. dicens quod ratio illius tex. non fundatur ex eo, quia caderet fictio. nam aut tu vis, quod fuerit fictio inductiua inducens donationem, vbi non est, et hoc falsum, quia cum fictio sit contra veritatem, ibi apparet, quod vere voluit donare, ille qui soluit, et donauit. aut vis, quod fuerit fictio translatiua. i. quod in veritate fuerit facta vni, et fingatur facta alteri. et hoc est falsum quia cum donatio sapiat quid iuris in veritate transfertur ab vna persona in aliam. Respondet ergo ad illum tex. quod ver. plane corrigit precedentia. at tu dicas secundum Imo. quod cum legum correctio sit euitanda, alia est ratio illius tex. quam assignetur a Bar. vel ab alijs, qui primo modo induxerunt tex. ratio enim quare in primo ver. non datur actio patri vel domino, est quia nil abest de peculio. et non obligatur pater vel dominus ad antidora ex tali donatione. iuxta. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de peti. her. at in secundo casu quando ipse seruus soluit minuit peculium domini ergo etc. et ita apparet, quod ille tex. non procedit ratione duplicis fictionis concurrentis, super responsione tamen ista vide que plenius dixi in d. cle. quod circa in fi.

107 ¶ † Quinto adducitur tex. in c. fi. de sponsal. vbi habetur quod dispositum in c. is qui de sponsal. vt. s. per sequentem copulam sponsalia de futuro cessant transire in matrimonium, non habet locum quando esset nixus ad copulam tantum et hoc ne cadant due fictiones, et hec est ratio. d. Card. in d. cle. quod circa. Ad hoc respondetur, quod illa decisio non processit ratione euitandi concursum fictionum, sed ex hoc potius, quoniam cessat ratio propter quam solet induci presumptio matrimonij. s. propter sanguinis commixtionem. preterea ibi non sumus in fictione, sed presumptione que differt a fictione vt dixi post Car. in d. cle. quod circa.

108 ¶ † Circa istam q. Bar. pro resolutione contrariorum vtitur tali distinctione. quod aut sunt plures fictiones, quarum vna dependet ab alia. et tunc bene admittuntur, ita intelligitur tex. in l. cum due. ff. de cap. et postlim. re. vbi videtur casus, pro parte contraria in oppositum. et tex. in §. si ab hostibus. instit. qui. mo. ius pa. pot. sol. et tex. in l. sub conditione. ff. de solut. et tex. in l. species. §. fi. ff. de acceptil. aut vero sunt plures specialitates seu fictiones eque principales, et subdistingue quod aut procedunt ab eod. fonte equitatis, et non possunt concurrere. ita secundum ipsum procedat tex. in d. l. j. C. de do. promis. et ratio. quia sicut vna pecunia non potest parere plures compensationes. l. quod labeo. ff. de compensa. ita nec vna equitas plures specialitates. aut vero procedunt principaliter, et a diuerso fonte, et tunc possunt concurrere vt est casus in l. singularia in fin. ff. si cer. pet. nam quod pecunia de qua ibi, videatur mihi data est ab vno fonte idest fauore tui debitoris, quod postea pecunia fingatur mutuata est fauore mei creditoris.

¶ Contra istam distin. Bar. op. et videtur, quod potius sit admittendus concursus fictionum, quando principaliter stant, quam quando inuicem de-
109 scendunt descendens ab vno trahit esse ab illo. † quoniam causa influit in esse causati. vt inquit Cal. quem omnes sequuntur in prohem. decret. et ideo doct. in §. j. instit. de iure. na. gen. et ciu. assignantes rationem, quare pater magis naturaliter diligat filium quam e conuerso. respondet quia. s. esse patris conseruatur in filio. facit. l. licet. §. ea tamen obligatio. ff. de procu. sed impossibile est quod vna fictio det esse alteri. ergo probatur ista minor. quia aut vis, quod se teneat ex parte cause efficientis, et est falsum. quia legislator vel ius est, quod fingit. aut ex parte cause finalis, et non est, quia est potius, vt inducat effectus iuris, aut ex parte cause materialis, et non est. cum potius sit veritas, aut ex parte cause formalis, et est impossibile. item probatur hoc per id quod supra dictum de seruitute. per. l. j. ff. de vsufr. leg. ¶ Sed sustinendo hanc partem dicas, quod descendere aliquid ex aliquo potest considerari dupliciter. primo quando vnum ab alio

ab alio virtualiter deſcendit,aſſumendo ab eo ſubſtantiam. vt
actio ab obligatione.vt not.inſt.de obli.in princ. ⁊ hoc mō fi-
ctio nō deſecendit a fictione, qñqꝫ vnuz ab alio dr̄ deſcendere
nō qꝛ deſcendat.ſed qꝛ ita eſt ordinatū ⁊ ꝯiunctum cum alio,vt
nō poſſ[?] illi aliqd attribui.quin alteri attribuat̄.hoc mō virtus
illius dr̄ a principali deſcendere,⁊ tñ influxus hmōi venit attri
buendus principali agenti.ita in ꝓpoſito fictio dr̄ deſcendere
a fictiōe.qꝛ lex fingēdo ſup pricipali.dr̄ fingere ſup acceſſorio.
210 ¶ †Quicquid tñ ſit,nō credo,ꝙ diſtinctio Bart.ſit neceſſa-
ria.imo indiſtincte teneo.ꝙ plures fictiones ſeu ſpecialitates
poſſint in iure ꝯcurrere,⁊ interpretādo admitti. qñ eqtas ⁊ rō
ſuadebūt.qs.n.voluerit legez talibus anguſtijs inuoluere. ea-
dem enim rōne perſiſtēdo in exēplis Bar.vna pecunia qñ eſ-
ſet ſuperabundans poſſet plures ꝯpenſationes parere. eodem
mō ſi eſſet magna ⁊ ſuperabundans equitas poſſet plures fi-
ctiones inducere.nam generaliter cautum eſt quod vbi eadem
equitas ibi ſit idem ius , pone igitur quod equitas ampla du-
plicat vires in caſu quare non duplicabitur fictio,pro iſta opi-
nione do tibi text. iuncta gloſ.in.c.quicunqꝫ.xi.queſtio.j.vbi
gloſ.ex text.colligit quinqꝫ ſpecialia in epiſcopo . ab eodem
fauore deſcendentia. ſecundo adduco tex.cum glo.que ibi hoc
211 no.in verſi.aſſertionibus in cle.vnica de iureiur.† Tertio ad-
duco tex.in.l.fi.C.ad ſena.conſul.velle.vbi fauore dotis admit
tunt̄ due ſpālitates.prima,ꝙ femina nō iuuet̄ Velleiano. ſecū
da,ꝙ ex ſimplici ꝓmiſſione teneat̄.⁊ hanc partez tenet gloſ.in
l.ſi ſeruus cōis meuij.ff.de ſtip.ſeruo.⁊ Ro.in.l.ſi cum dotē.ff.
ſolut.mat.poſtquā hic in ſpālitatū mentionē incidimus. decre
ui examinare quandam difficultatez que licet ſit extra propoſi
tam materiā extēſionum,tñ nō erit abſqꝫ vtilitate ſtudētiū . an
no proximo cū propoſuiſſem quandam concluſionem diſputan
dam,concurrens meus fecit aliqua arg.in quoꝝ reſponſione
dixi ꝙ beneficium manuale non differebat ſpecie a bñficio nō
manuali.ille vero vt ſibi videbatur concludibundus, ſtatim in
tulit differt iure,vt in tex.(diſputatio enim erat orta ex.c.vno
de cleri.non reſi.in.vj.)ergo differt ſpetie,quoniaz omnia que
differunt iure differunt ſpetie. Et lꝫ poſtea eruditi multi conſe
quētiam hanc abnegando deriderent , ille tñ obſtinato animo
imperitoꝝ animis illationem hanc quottidie inſtillabat . que
212 ne monſtra pie paterentur talia leges, † certum eſt hic in du-
biū reuocare talez qōnez.de qua nullus quem viderim memi-
nit.nam non ſufficit eum multotiens publice redarguiſſe. Vi-
deamus igitur primo rōnes,que pro ipſo faciunt.ſi omnia,que
differunt iure,non differrent ſpetie.ſequeret̄,ꝙ in iure non eſ-
ſent ſpēs.iſtā rationem ſepius attulit , ſed nunquam probauit.
ego probo.vere ſpēs ꝯſtituuntur ex differentijs orientibus in
predicamēto ſubſtantie,qm̄ additio noue ſubſtantie mutat ſpe-
tiem.ius aūt eſt in predicamento accidentis,qꝛ inheret homi-
ni,qui eſt ſubſtantia.igitur vel ſpēs diuerſificabitur in iure ꝑꝑ
ſuperuenentiam accidentis.vel nulla erit ſpeties. item probo.
qm̄ dicimus ꝙ qualitas adueniens enti mutat illud. ⁊ reponit
in diuerſam ſpēm.vt no. domi.in.c.ſtatutū.de elect.in.vj.
Secūdo adduco tex.in.l.poſſideri.§.genera poſſeſſionis.ff.de
acquir.poſſ.vbi dr̄,ꝙ infinite ſunt poſſeſſionum ſpeties.ꝑꝑ infi
nitos modos acquirendi.ergo quelibet differentia iuris in poſ
ſeſſione inducit nouaz ſpēm poſſeſſionis.alias non ita eſſent in-
finite.tertio omne genus ſubalternū eſt ſpēs.⁊ ita vt ſub ſe con
tineat alias ſpēs.vt dixi in dial.in.c.de ſubſtantia.at acciden-
tia teſtamentoꝝ cōſtituunt nouū genus teſti.§.j.inſtit.de teſta.
vbi teſtm̄ ſortitur genus.ex eo quod fieret per es ⁊ libraz cala-
tis cōmitijs ⁊c.que oīa ſunt accidētia.cū ſola inſtitutio ſit ſub-
ſtantia.§.ante heredis inſtit.de legat.ergo ⁊c.
213 ¶ †Iſtis tñ non obſtantibus veritas eſt in oppoſitū.quod ita
oſtendo.in iure nunquam cōmiſcent̄ due diuerſe ſpēs,quin vel
fiat tertia ſpēs quocūqꝫ mixto participans.vel quelibet rema
neat in ſuo eſſe,lꝫ confundatur quaſi inſeparabiliter.§.quod ſi
partim.inſt.de re.diui.§.preterea.inſtit.de loc. ⁊ cond.c.ꝙ in
dubijs.in prin.de conſec.eccl.vel alt.oleum ſanctum ⁊ nō ſan-
ctū iure differunt vt ꝯſtat.ꝯmiſcent̄ nec faciūt tertiā ſpēm.nec
remanet quodlibet per ſe.d.c.ꝙ in dubijs.in fin.igitur aliqua
differunt iure,que nō differunt ſpetie.
¶ Secundo,⁊ iſtud fuit arg.cuiuſdam faceti ⁊ eruditi docto-
ris ꝯ quendā affirmātē ſupiorē ꝯcluſ. Magnificus rector ⁊ tu
differs iur . vt patet. Magnificus rector eſt ſpetiei humane,
⁊ ſic homo . igitur tu es belua . vel cuium pecus , vt ab illo
differas ſpetie.
214 ¶ † Tertio que differunt ſcḿ plus ⁊ minus tm̄ non differunt
ſpetie,vel genere . vt inquit philoſophus in primo politi. ⁊ eſt
tex.in.l.fi.ff.de fun.inſtruc.leg.at in iure aliq̄ differūt ſcḿ plus
⁊ minus tantū.vt patet.in heredibus inſtitutis ex portionibus
diſparibus legatarijs,⁊ in exemplis infinitis. ergo non omnis
dr̄ia iuris facit differentiam ſpetiei.
¶ Tertio omnia,que differunt ſpetie, differunt ſubſtantia pa
tet. qm̄ ſola ſpeties diffinitur . vt per philoſopum in ſeptimo.
Methaphi.nam nil aliud eſt diffinitio quam ſubſtantie demō
ſtratio.teſte Bart.in.l.j.ff.de teſta. at multa differunt in iure,
que non differunt in ſubſtantia . igitur ⁊c. probatur minor em
ptio que fit cum arra ⁊ ſine arra differunt iure.⁊ tantuz vna eſt
vtriuſqꝫ ſubſtantia.ſ.precium ⁊ conſenſus inſti.de emp. ⁊ ven-
di.item ſponſalia cum iurō ⁊ ſine , cum copula ⁊ ſine differunt
iure.c.ex litteris.de ſponſal.c.ex parte.c.ex publico.de con
uer.coniug.non tamen differunt ſubſtantia.c.cum apud.c.cū
locuz de ſponſa.c.inter corporalia.de trāſlat.prelat.l.nuptias
ff.de reg.iu.hinc eſt quod etiam propoſitum nō ꝯſummādi co
pulā nō impedit matrimoniū.c.cōmiſſum de ſponſal.per quē
ibi infert Abb.quod inter beatam virginem ⁊ Joſeph fuit ve-
rum matrimonium.
215 ¶ †Quarto,ſpeties diſtinguntur ſcḿ ea,que ibi principaliter
dant denominationem.Bal.in.l.j.ff.de iuſti.⁊ iu.in.v.col.vbi
ēt dicit, ꝙ que ꝯueniunt in ſpetie , conueniunt in principali cā
eſſendi,⁊ ecōuerſo.at emptio que fit cum traditione,⁊ ſine cuz
arra,⁊ ſine,⁊ alia de quibus in precedenti rōne ꝯueniūt in prin
cipali cā eſſendi.igitur non differūt ſpetie.⁊ ꝙ iſte emptiones
iure differentes nō differant ſpetie], ſentit Bal.in.l.iuriſgen-
tiuz.§.j.ff.de pact.nā dicit,ꝙ permutatio eſt genus ſubalternū
igitur emptio ⁊ venditio locatio ⁊c.ſunt ſpēs ſpetialiſſime.que
poſtea ſub ſe nō habent differentias ſpecificas, ſed accidenta-
les tantum.de hoc tamen non multum curo.
¶ Quinto,ſi non eſſent differentie ſpecifice ⁊ accidentales ꝑ
ſe,ſequeret̄ ꝙ dr̄ia que fit p Bal. ⁊ cōiter approbat̄ in.l.ēt.C.
de execut.rei iud.inter ſubſtantiā,ſolēnitatez,⁊ naturā eſſet ſu-
pflua.qꝛ omnia eſſent de forma . qꝛ quelibet ſpēs habent ſuam
formā,vt principalē cauſam ſubſiſtendi.l.is qui quadringenta.
§.quendam.ff.ad leg.fal.facientez eam ab alijs differre , iuxta
no.in cle.j.de ſumma trinita.⁊ fi.Catho.
216 ¶ †Sexto ad hoc eſt tex.in.§.fi.iuncta gl.inſti.man.nam ibi
dicit,ꝙ mandatū tranſit in aliā ſpetiez ꝯtus,qñ aſſumit id, ꝙ
eſt de ſubſtantia alterius,ſecus vero vbi apponit̄ dies vel ꝯdi
tio.tunc ſic.mandatum purum differt iure, a mandato condi-
tionali,⁊ tñ non diuerſificatur in ſpetie. vt ibi patet. ergo ⁊c.
Iſtud tenuit Dy.in prin.arboris actionum.dū vocat diuiden-
tes actiones p quālibet dr̄iaz accidentalē ſimpliciores qꝫ cau-
les.⁊ idem Dy.in reg.pro poſſeſſore.in vltima col.de reg.iur.
cuius verba ſunt hec. Sed reſpondeo pro azone . qꝛ licet ſit ea
dem ſubſtātia vtriuſqꝫ,tñ differre pñt in accidente,ſicut homo
ab homine,accidere enim poteſt ⁊c. ergo ibi Dy. apte ſentit,
ꝙ in iure nr̄o dat̄ qñqꝫ accidentalis,qñqꝫ ſubſtātialis dr̄ia ſed
hoc clarius tenent doct.in.l.centurio.ff.de vulg.⁊ pup.dicen-
tes,ꝙ compendioſa non differt ſpetie a vulgari,⁊ pupillari, ⁊
hoc tenet Sozi.in rub.de vulg.⁊ pupil.in.iij.col.in repe . vbi
multum laborat in declarando,an ſubſtitutio breuiloqua diffe
rat ab alijs ſpetie vel accidenti.
¶ Ad allegata in opp.ad primū dupliciter rñdetur.primo re
torquendo contra eum,nam ſi ſequeretur qd̄ in iure non eſſent
ſpeties,eodē modo inferam,ſi omnia que differunt iure diffe-
runt ſpetie.ergo in iure non ſunt accidentia, cum ſpeties ꝯſti-
tuat̄ ex differentijs ſubſtantialibus. vt predixi,quod eſt contra
totuz mundū.precipue.Dy.in reg.ſemel malus.in.vj.⁊ An-
to.de but.in.c.inter corporalia.de tranſlat.prelat.⁊ ſi inſtete-
ris,imo omnia ſunt accidentia,tunc deterius ſequere, ergo in
iure non eſt ſubſtantia, quod eſt vaniſſimum . ſecundo realiter
reſpondendo dico,ꝙ imaginamur ius noſtrum ad inſtar alte-
rius nature quottidie producentis nouas formas,noua entia.
l.j.C.de vet.iu.enucl.vnde ſicut natura hꝫ ſuas ſubſtantias , ⁊
accidentia illis circunſtantia.ita ius noſtrum.ars.n.imitatur
naturam.l.adoptio.ff.de adopt.§.minorē natu.inſtit.co.⁊ phi
loſophus in ſecundo phiſic. ius ergo fabricauit ſibi ſpeties , ⁊
genera,que dicunt̄ entia intellectus.vnde ſicut ſubſtantiā cir-
cunſtat accidens corporale.ita ſubſtantiam intellectualem.cir
cunſtat accidens intellectuale.vbicunqꝫ igitur ens legale re-
ſpectu legis habebit quoddaz peculiare ⁊ proprium ipſum ſe-
cernens ab alijs ⁊ ſine quo amitteret principale nomen. id di-
cetur habere ſpetiem propriam. ſicut ſunt emptio locatio ⁊c.

qn̄ vero habebit aliquā qualitatez, sine qua ēt retinebit nomen suū, tunc non mutabit speciem, sed accidenti diuersificabitur tm̄ ab alijs, qui sunt eiusdē speciei. ꝛ ita qui habebit notitiā speciei generis accidētis, prout est ex parte nature. habebit etiaz prout est ex parte legis. super quo consulite dialectica nostra.

117 † pro responsione secūdi ꝛ tertij arg. ꝛ multoꝝ, que in opposituū possent adduci, dicite. ꝙ species qn̄qꝫ pro qualitate accipit. ꝛ tūc minus ꝓprie. ꝛ isto mō oīs dr̄ia accidētalis ɔstituit nouā speciē. ꝛ possessionuz infinite sunt species. aliqn̄ species ꝓprie capit̄, ꝓut intēdit nr̄a. q. ꝛ tūc nō oīs dr̄ia iuris ɔstituit diuersitatē talis spēi. de qua vi. in Dial. nostris. ꝛ ex istis patet rn̄sio ad. l. ius ciuile. cum simi. ff. de iusti. ꝛ iu. nunc venio ad tertiā iuris spēm, que correctoria nuncupat̄. † qn̄o aūt inducat̄ corre-

118 ctio, ꝛ an omnis posterior deroget prime. vi. p ancha. in cōmē to. c. canonū statuta. lxxvj. lxx. lxxx. lxxix. col. vbi plures. q. de hoc post Bar. accumulauit, nos vero, qd̄ ad ꝓpositū attinet, eā tm̄ partē in dubiū reuocabimus, vtruz scꝫ detur intēsiua vel extensiua interpretatio in tali iure. ꝛ breuiter cōis doctoꝝ opi. est hec. ꝙ nō liceat extendere talia iura. Jo. and. dom. anch. ꝛ alij. B ꝛ legiste in auc. quas actiones. C. de sac. san. eccl. ꝛ in. l. si vero. §. de viro. sol. ma. ꝛ vbiqꝫ mouent̄, primo p tex. in. l. precipimus. C. de appella. ꝛ in auc. de admi. offi. §. fi. col. iij. ibi dum nihil oino sup istis innouatū est antiqꝫ seruamus figuraz. ꝛ ibi hoc no. gl. sc o mouent̄, ꝑ tex. in. l. si furiosi. C. de nupt. vbi cuz ɔstitutione diui Marci caueret, ꝙ filius dementis posset ɔhere sine ɔsensu patris dubitabat̄ quid de filio furiosi in quo erat eadē rō. dicit ibi impator se velle supplere id qd̄ ɔstitutioni deerat, ꝛ ideo statuit, ꝙ ꝛ ille possit ɔhere ergo si nō superuenisset statutū impatoris nō fuisset comprehensus casus habens rōnis idēritatez. ꝛ tanto magis facit ille text. ꝙ posset magis limitatiuus ꝙ̄ correctorius dici. Tertio facit tex. in. l. certa forma. C. de iure fisc. lib. x. vbi dicit, ꝙ lꝫ bona metroicoꝝ. i. coꝝ q a propria ciuitate aulsi in aliā mittunt̄ fisco applicent̄, tn̄ parentibus, deinde morientibus succedere poterunt, ex quo nulla legis sanctiōe aliter statutū est. Quarto, vbi res ē clara, nō est opus cōiecturis. l. ɔtinuus. §. illud. ff. de verb. obli. casus a iure decisus est clarus. l. ancille. C. de furt. ergo nō est opus, vt extendamus vel intendamus legem corrigentem p arg. rōnis, que veniunt ex coniecturis ad derogationem legis scripte. Quinto.

119 † Expressum facit cessare tacitum. l. qui ad certū. ff. locat. gl. in l. pactū inter heredes. ff. de pact. decisio, q̄ venit faciēdam per rōnis identitatē, est tacita, que vero, ꝑ legē, que remanet scripta, est expressa. ergo ꝛc. ꝛ istam ɔclu. vltra doct. in locis pall. firmauit gl. in. c. cupientes in. §. ꝙ si. p. xx. de ellect. in. vj. per hāc rōnē. ꝛ gl. i. c. vno supra de re. permu. per. l. si qn̄. C. de inoff. testam. ꝛ gl. in clē. auditor in verbo Romana curia. de rescri. Ant. de but. in. c. fi. de consi. gl. in. l. tam is. §. j. de donat. Sexto. est tex. in. c. cū expediat. supra de ellec. vbi dicit, ꝙ expedit iura ɔcordare, ꝛ ideo euitanda est correctio. contra istā cōem opin. tenuit solus Fulg. in. l. cū de nouo. C. de legi. ꝛ in. l. de qbus. ff. eo. ꝛ hoc magis studio ɔdicendi, ꝙ̄ veritatis indagāde. ſm moder. in. d. auc. quas actiones. sed adde tn̄, ꝙ idē tenuit. Jo. mo. in. c. indemnitatibus. ſ. de ellec. mouet̄ igitur fulgo. primo p tex. quē dicit esse interminis. in. l. nō sine. C. de bo. que. libe. vbi cū esset dubitatum nunquid lex iulia deferens lucrum inter maritum ꝛ vxorem ad correctionem iuris extendatur ex idemptitate rationis ad sponsum ꝛ sponsam. respondet ibi impator, ꝙ extenditur. interpretes recentiores in loco preallegat. rn̄dent, ꝙ ideo ibi hoc est, qꝛ impator extendit, nō ꝙ nobis liceret extendere, sed cū pace sua ista est miserabilis solutio, qn̄ immo ibi imperator loquitur per punctū rationis declarādo qd erat de iure, nō autem ꝓpria auctoritate statuendo quo casu succedit reg. gl. in cle. statutū. in ꝟsi. declaramus. de ellec. melius igitur adaptaret̄ prima coꝝ sol. ꝙ loquat̄ in limitatiuis. Uel posset dici, ꝙ illud ideo fit, qꝛ lato sumpto vocabulo. sponsus mariti appellatione cōtinet̄. vnde faciat potius pro his que dicta sunt in primo genere interpretandi. At ego ɔ istā ɔclu. adduco tex. qui licet ab aliqbus adducatur in materia a nemine tn̄ ita pond. in. l. legē iuliam. C. de indicta viduitate tollēda. cuius ꝟba sunt, hec legē iuliā miscellā quēadmodū in feminis substulimus, ita ꝛ in masculis esse sublatā, ꝑtinere quidem ad sensum nostre legis, ꝙ̄ super hoc ꝓmulgauimus non est incertū. ne tn̄ quedā ambiguitas simplices animos moueat: etiā expressim sancimus legē iuliam miscellam. ꝛ sen. ɔs. ꝙ circa eam factum est. nec non mutianam cautionem, que super talibus nuptijs introducta est non solum in masculis, sed etiam in feminis cessare. istum aureum text. in pluribus not. ꝛ primo, ꝙ falsa est eoꝝ opin. qui dicunt, ꝙ ex tacito sensu nō arguitur legum correctio, nam dr̄ pertinere quidē ad sensuz. vbicunqꝫ igitur rō ꝛ sensus legis qui nihil aliud est quam rō suadebit legem corrigentem ampliari ad alium casum, poterit hoc iure fieri. secundo pon. illum tex. in quantum dicit, ꝙ ex mente legis illud erat, sed ad tollendas dubitationes animoꝝ simplicium redigit illud in statutum. nam ex hoc colligo, ꝙ non se quit̄ legislator ex auctoritate sua prorogat, vel extendit legē ad alium casuz, ergo prius non poterat extendi, etiam si erat eadē rō. hoc. n. est falsum per istum text. ex quo nouiter infero non cogitatam rn̄sionē ad. c. ɔstitutionē. de reg. in. vj. ꝙ multis dedit causam mussitandi. nec obstat si diceret̄, ꝙ iste tex. loquatur in correlatiuis, qn̄ generalis eius rō in oibus concludit.

120 † item infero, ꝙ licet qn̄ dispositio non potest in esse produci, nisi sub certo modo, si actus fiat simpliciter, ille modus censeatur adhibitus. vt not. oēs. in. l. gallus. §. ij. ff. de lib. ꝛ posth. tn̄ exprimens talia nō dicet̄ superfluus ad tollendas simplicium dubitationes ꝛc. Tertio adduco text. in. d. l. gallus. §. ꝛ quid si tn̄. nam Bar. ꝛ multi alij dicunt, ꝙ ɔsilium galli ꝛ lex velleia correxerunt antiquā legē. xij. tab. mō in. §. ꝛ quid si tn̄ sceuola declarat legē. velleiam, que loquebatur de nepote nascente auo viuo, habere locum in nascente ipso mortuo, ex sententia sua. ergo est ibi casus. ꝙ lex correctoria ex sententia cōplectitur casus non expressos, si ex snia ɔprehendit, quare nobis non licet illā aperire, declarare, qbus data est auctoritas glossandi interpretandi, nō video, nam legis scientia in sensu ꝛ mente ꝛ non in verbis constat. l. scire leges cum simi. ff. de legi. nec placet, ꝙ ibi dicunt nonnulli esse factū auctoritate legislatoris, qꝛ ibi nō ꝓcessit statuendo, sed extēdēdo ꝛ declarando. fortificat̄ istud arg. qm̄ lꝫ alias soleamus dicere qd̄ casus omissus ꝛc. tn̄ qn̄qꝫ pp mentē ꝓferentis aliter euenit. §. illud. insti. ꝑ socio. l. tale pactū. §. fi. cū gl. ff. de pac. l. fi. ff. man. l. siqs mihi bona. §. ꝙ si mandauit. ꝛ ibi doc. ff. de acq. here. l. si ita scriptū. ff. de li. ꝛ post. istud ēt ꝓbat tex. in. d. l. gallus. §. qd si is q, vbi eodē mō sceuola interpretādo ampliat dictū galli ad aliū casum nō expressum. Tertio moueor lex correctoria est fauorabilis, igitur late interpretanda ɔtria patet in reg. odia. an̄s ꝑ bat̄. lex nūquā corrigitur nisi pp odiositatē suā, vel qꝛ incipiat esse preiudicialis fini boni pub. pp quē fuit introducta. c. nō dꝫ. de ɔsang. ꝛ affin. c. qualiter. §. ad corrigēdos. c. sicut de accus. insti. de leg. fus. can. toll. c. statutū in princ. ſ. de resc. nec ideo contemnas legū istaꝝ antiqtates, ꝙ plerisqꝫ ipsis iaz populus Rom. desinerit. Nō. n. profecto ignoras legū opportunitates ꝛ medelas ꝑ tēpoꝝ moribus ꝛ ꝑ rex publicaꝝ generibus, ꝛ ꝑ vtilitatū ptiuz rōnibus, pqꝫ vitioꝝ qbus medēdū est mutari, atqꝫ flecti. Quarto in dubio elligēda est snia, q̄ pluribus iuuat̄ rōnibus. §. ꝛ cū diuerse insti. de emp. ꝛ vēd. ꝙ aūt fieri debeat intensio suadent plures rationes, quam quod non debeat. ergo minor ꝓbatur. nā ɔ̄naliter hr̄ hoc. ꝙ vbi eadē rō, ibi idez ius iuribus vulgaribus. scd̄o cui lꝫ ꝙ plus ꝛc. vt in reg. cui lꝫ. idez ꝙ fauores publici sunt ampliandi. ꝛ in hoc est fauor, vt. ſ. dixi. itez ꝙ de similibus ad similia ꝛc. item ꝙ vitiata rōne vitiata est dispositio sup illa fundata. l. j. ff. de reg. iu. c. cū cessante de appellat. at cum corrigit̄ lex in eo, ꝙ corrigit̄ remanet vitiata rō. que illud suadebat ꝓcedere. ergo ꝛ casus non expressi censebunt̄ corruere vna cū rōne sua. at ꝙ non sit adducenda mēs legis ad correctionē vr̄ tn̄ suadere reg. legis precipimus cū sim. ergo adherendū erit alteri parti. ꝛ illa declaranda subintelligenda extorquēda ēt a ꝓprijs verbis recedēdo. ne obuiemus tot bonis rōnibus. arg. l. scire opꝫ. ff. de excus. tuto.

121 ¶ † Ad allegata in oppo. ꝛ primo ad. l. precipimus, ꝛ similia rn̄demus. ꝙ illud ꝓcedit qn̄ ex mēte legis corrigentis non appareret aliqua ratione, ꝙ voluerit ꝛ in alia parte corrigere. nā qn̄ ex probabili rōne colligeret̄ mens, aliud esset dōm. per l. legē iuliaz. ēt si esset dictio taxatiua. l. ob es. C. de predi. min. Uel procedunt, qn̄ ex spāli prerogatiua vellet aliquos impator priuilegiare, qꝛ tunc incidimus in materiam exorbitantis legis. ita potest procedere. l. precipimus. ad. l. si furiosi respondetur, ꝙ illud deerat ɔstitutioni diui marci quantum ad verba non quantum ad sensum. quē in statutum expressum redegit ad dubitationem tollendam. vt supra dictum est. ad. l. Certa forma rn̄demus, illud esse propter irrationabilitatem odij, sicut fit in. l. quisquis. C. ad leg. iul. maies. ad quartum respondet̄. ꝙ iā incipit fieri dubia pp correctionē casus superuenientē, q̄ ex sensu incipit derogare illi. ad ɔntū rn̄det̄, ꝙ in iure satis dr̄ expressum

expssum illd ꝙ venit ex mēte.l.nō.ſ.z rei.ff.d ꝟ.sig.cū nil aliud sit lex quā mens.c.intelligentia.de verb.sign. ad sextum rñdetur.ꝙ sunt vitande correctiones qñ aliq diuisione saluari pōt casus nō correctus a rōne casus correcti,alias nō video, quare si sit eadē rō,nō sit idez ius.cū rō nō sit inducta vt dixi nisi ꝓpter vtilitatē publicā.Ex his pȝ merito cōcȝ opi. reprobatam, sed qꝛ nō est tutū recedere ab eo qd tāti patres firmauerūt,ne videamur prudentie nostre inniti.ꝧ.c.ne innitaris. de constit. supposita cōi opin.ꝓ ꝯstāti subdo aliquas limitationes,ex quibus vtilis z quottidiana reddetur hec materia.

122 ❡†Ista ꝯcl.limi.primo,vt nō ꝓcedat in correlatiuis.qꝛ correctio superueniens in vno hȝ locū in alio.l.legem iuliam.ꝧ.all.z ibi doct.z cōis opi.in.d.auct.quas actōes facit text.in.l.j.C. de cup ꝯss.ex luc.dam.zc.li.xij.q tex. loquitur in penalibus. est aūt correlatiuū duoꝝ vel plurīū ad inuicem mutua relatio. vel est duoꝝ plurium ve vltro citroqꝫ repñsentatiuum. z dr a cō. qd est simul z relatiuū qsi simul repñsentatiuū. ar.l.labeo.ꝧ.ꝧ ctum.ff.de verb.signifi.nā cū primū ponit vnū, repñsentatur aliud.correlatiua.n.posit a seponunt seposita seperimunt. ſm philosophū.z ꝓbat.in.ꝧ.j.insti.de libert.z in.l.j.ff.de ꝧ.empt. in.l.j.ff.de re.ꝑmut. Unde dicimus ꝙ vnum non est prius alio tempore.gl.in cle.j.ver.eternaliter.de su. trin.Bal.z Saly. in rub.C.de reb.cred.z facit.l.fi.ff.de acceptil.propterea dicimus ꝙ celebrato diuortio sicut maritus desinit esse maritus, ita vxor desinit esse vxor.z rō qꝛ qualitas nō pōt esse sine subiecto.l.eius q in prouincia.ff.si cer.pet.l.in testō.ff.de cond.z de mon.a rōne istoꝝ correlatiuoꝝ ꝓcessit tex.in.c.trāslato.de cō stit.vbi no.Ant.de but.ꝙ spēs diuerse pp similitudinē originis in vnā naturā annectunt.z p hoc dixit Bald.in.d.rub.de reb.credi.ꝙ sublato debito p prescriptionē tollit ēt creditum. z si dico te esse meū fratrē.videor fateri me esse tuū.ſm eundē
123 in.l.cū res alias in.l.nō epistolis.C.de ꝓbat.in.j.col.†Idem Bal.in.l.nō dubiū.C.de leg.in pen.col.dixit ꝙ sicut christianus in die sabbati nō poterat ꝯuenire iudeū.l.die sabbati.C.de iude.ita nec iudeus christianū die dominico.z dicimus ꝙ oia priuilegia ꝯcessa actori cēsent ꝯcessa reo.l.fi.C.de fru.z lit.ex pens.z.ff.quod quisqꝫ iu. p tot.ideoqꝫ dr,ꝙ sicut reo in defectū semiplene ꝓbationis defert iurm,ita z actori ſm ea, q̄ habent in.l.admonendi.ff.de iureiuran.l.in bonefidei.C.de reb. cre. p doc.in.c.fi.de iureiur.Et sicut salariū nō debet delegato ex parte rei, ita nec actoris.c.statutum.ꝧ.prouisurus.ꝧ.de rescr. z sicut reus pōt renūtiare liti.l.destitisse.ff.de indi.ita actor. ſȝ Fulg.ibi facit tex.in.l.iij.ꝧ.idem scribit.ff.de pecul.iuncta auc. qui semel.C.qñ,z qñ iudex.ab hoc fonte deriuata est illa reg. Quod operat ꝓpositū in proposito illud opat oppositū in oppositū.nil aliud denotans nisi ꝙ idē statuit de correlatiuis qñ
124 eadē est rō.†certo.n.respectu correlatiua sunt opposita,vt docuimus in dial.nostris,z expresse tȝ Bal.in.d.rub.de credi.ꝓbat in.l.iulianus.ꝧ.offerri.z.ꝧ.si ꝓcurator.de act.emp. vñ dicimus,ꝙ sicut ille cui defert iurm si recusat pōt appellare.l.generaliter.ꝧ.ipse aūt.C.de reb.credi.eodē mō rōne huius reg. deferens iurm si recuset,poterit appellare ſm Saly.c.in.d.l. generaliter.z sicut duo vel plures rei credendi ꝯstitui possunt l.cū te in gallia.C.si cert.pet.ita duo vel plures rei debēdi, ſȝ Saly.in.l.si non singuli.C.eo.z sicut parentes tenent alimentare filiū.l.alimēta.C.de nego.gest.ꝧ.j.insti.de iure nat.gen.z ciu.ita z filij parētes.l.si qs a liberis.ꝧ.j.ff.de lib.agnos.z sicut pōt vxor añ secutā copulā transire ad religionē,ita maritus.c. ex parte.c.ex publico.de ꝯuers.ꝯiug.Et sub ista limitatiōe applicari pōt illud,ꝙ dr de accessorio sequēte naturā principalis vt correcto casu sup principali dicat correctus sup accessorio. c.si sup grā.de offi. delega.infra.de quo dixi in dia.loco suo fa
125 cit tex.in.l.iij.versi.sed si quid accessit.ff.de neg.gest.† Nam ista reg.est fortis ꝙ vbi vnū sequit ad aliud concesso antecedēti videat ꝯcessum ꝯñs.z.l.ad rem mobilē.ff.de procur. inst. in principio,ꝓbat,qꝛ dispensationes adeo sunt stricti iuris, vt in illis nō ꝓcedat arg.a maioritate rationis.c.i.z.ij.z ibi doc.in fra de fil.presbit.z tñ dispēsatus sup vno vr dispēsatus sup con secutiuo ad illud gl.in.c.qꝛ in tm.de preb.ꝧ.z in.c.nō pōt.ꝧ.eo. ti.c.si qs in clero.vij.q.j.Hinc dixerūt Bal.Alexā z imo.in l.gallus.ꝧ.qd si tm.ff.de lib.z post.ꝙ si statutū disponat ꝙ stātibus masculis femina nō succedat, si pater fecerit testm z femina ꝑtereat testm non rumpetur, qꝛ ex quo p statutū est sublata successio,in ꝯña vr sublata ptās dicendi testm nullum facit tex.in.l.alumne.ꝧ.scia.ff.de adi.leg.item quod voluit ancha.in.c.canonū statuta.xxix.col.de ꝯsti.eps q prescripsit ius

puniēdi z corrigendi in certo loco in ꝯñam vr prescripsisse ius statuendi.ista tñ intellige qñ ista inseparabiliter sequūtur vnum ad aliud,nam si possent separari, z rō esset diuersa nō ꝓcederet
126 quod dixi,vt plenius ostendi in Dial.loco suo.† ꝓpterea do. in.c.j.ꝧ.de fil.presbit.ꝙ si dispēsat cū aliquo in etate illegittima,vt possit ꝓmoueri ad sacerdotiū,nō erit dispēsatus, vt promoueat ad bñficiū.z gl.in cle.vt hij qui. de etat.z qual. dixit ꝙ si dispensetur cum aliquo, vt possit retinere bñficiū alias requirēs certos ordines,iste tñ nō poterit exercere ea,que in cō secutionē ordinis veniunt idest dare vocē in.c.facit gl.in.c.statutū.in versi.canonicis.ꝧ.de resc.z aduerte tñ circa predicta, ꝙ nō habent locū,qñ qualitas q̄ disponit vel corrigit in correlatiuo nō cōpeteret alteri. vt cōiter tenēt doc.hic.z in.d.auc. qs actiones.Bal.in.l.fi.C.de indic.vi.toll.exemplū vēditor tenet ad vēditā rē tradendā.nō tñ ad id tenet emptor rōne incōpetētie.l.empt.in prin.z.i.no.ff.de act.emp.item nō sequit pater est senex,ergo filius est senex.z reg.vbi diuersa est rō nō tȝ qd.ꝧ.dictū ē.vñ cū diuersoꝝ indiuiduoꝝ diuerse sint substantie nunquā erit verū dicere,ꝙ substātia vnius sit substātia alterius.nec ꝙ vnū sit idē eo respectu quo fit correlatiuū ad aliud. imo in oppositū valebit ꝯña. hoc est vnū ex correlatiuis.igitur nō est aliud.c.fi.de insti.z in.c.p.nostras.de iure pat. recte.n.sequitur. ista est vxor ergo nō est maritus . iste est pater
127 huius,ergo nō est filius huius.†vnde dr,ꝙ agens a patiente debet distingui.c.debitū de bapt.ꝓbat tex. in.l.pe.ff.de arbi. de quo p Bal.z Saly.in.l ꝯsquis.in vltima col.C.si cer.pet. Itē aduerte,qd prima limit. correlatiuorū nō procedit in fauore intrinseco alterius.Vñ cū in principio litis actor sit fauorabilior reo.l.qui, prior ſm vnā lecturā.ff.de indic.z p doct.in.l. de die in prin.ff.q satis.cogā.z in.l.solemus z in.l.si qs intētiōe vsus ambigua.ff.de indi. in fine vero reus sit fauorabilior.l.fauorabiliores.ff.de reg.iu.l.Arrianus.C.de actio.z oblig.nūqꝫ maioritas rationis,q̄ est in vno trāsfundet in aliū tpe suo.hec de relatiuis obiter attigimus ad itroductionē materie que ad multa est vtilis.ampliat ista limit.i.vt ꝓcedat in his,que in vicē gradatim se hñt, qꝛ correctio facta in vno censebit facta in alio exēplū.inter ordinē diaconatus z subdiaconatus sunt apposita quedam interstitia tēpoꝝ correctio temporis in vno censebit facta in alio ſm glo.in cle.ꝯñalē.de eta.z qual. itē cum sit licitū vt donet certa quātitas laico sine insinuatiōe z duplū ecclesie,si augmentet quātitas in laico erit augmētata in ecclesia.gl.hut.Cy.Guliel.z Bar.in.l.illud.C.de sa.san.ec.ad tex.in.ꝧ.hinc dat intelligi.xxij.dis. ampliat secūdo in his, que habent se vt preambula ad certū actū,vt electio, presentatio, postulatio.que omnia tendunt ad finē ꝓuidēdi ecclesie vacanti.nam tūc correctio facta in vno cēsebit facta in alio ex idētitate rōnis gl.fi.in.c.j.de postul.prelat. gl.in.c.sciant cuncti. de ellect.in ver.alios.lib.vj.
128 ❡†Ampliat.iij.in his,que ita se hñt,vt vnum ꝯmensuretur. ad instar alterius,vt est publica honestas,vel affinitas, que cōmensurant ad instar graduū cōsanguinitatis. vt p Jo.an.in arbore affin.nam tunc correctis gradibus in ꝯsanguinitate cēsebunt correcti in affinitate z publi.hon.glo.in.c.non dȝ de cōsan.z affi.tex.optimus in .l.i.in princip.C.de lati.lib.tol.facit gl.in.c.ꝯuis infra de offi.ordi.z in auct.preterea.C.vnde vir. z vx.in ver.non extantibus. z ideo cū ad instar successionis intestati detur legittima.d.auct.preterea,immutata successione intestati immutata erit legitima.vt ibi patet. item cū ad instar legittime filiorum detur legittima parentibus.l.nam z si parentibus.ff.de inoff.testā.augumentata vel diminuta legittima filiorum per legem nouam,erit augumentata vel diminuta legittima parētū.vt no.in auct.nouissima.C.de inof.test. item pone exemplū legittima filij arrogati detur ad instar liberoꝝ. no.in.l.si arrogator.ff.de adop.
129 ❡†Item cum adinstar pene accusati imponatur pena accusanti,si deficiat.ij.q.iij.per totum alterata pena accusati erit alterata accusantis.auct.sed hodie.C.de adul.nam vbi deficit mensura deficit mēsuratū.ſm Jo.an.in reg.sine culpa in mercur.Et sublato obiecto tollit ꝓcedens ex similitudine obiecti. d.l.j.C.de lat.li.tol.huic tertie ampliationi annectitur quarta nō lōge dissimilis,vt limitatio nr̄a ꝓcedat, qñ sumus in equiparatis regulat.nam tunc dispositio correctoria ēt penalis in vno hȝ locū in alio equiparato nō expresso,rō ſm ancha.in.c. canonū statuta,est qꝛ virtus regule cuius officium est plures casus clauo rationis coniungere attribuit dispositionem vtriqꝫ equaliter.tex. in auc. de nō eli.scdo nub.ꝧ.colligentes.gl.cō

muniter approbata in l. si qs. C. de fur. & seruo cor. vbi trahit illā legē penalē & correctoriā loquētē de seruo ad filiū fam. idē not. in l. sciendū. ff. q satisda. cog. Bar. in l. j. ff. ad leg. fal. matass. in tract. extens. in 8a col. doctor. hic & in auct. qs actiones alle. tex. ad hoc. in auc. de her. ab intest. §. ex his. vbi sicut est remota dria agnatorum & cognatorum in successione, ita est remota in tutela. pp equiperationem reg. que hr instit. de legitt. pat. tut. ibi plerumq apud eum &c. idē tenet glo. in auct. de
130 tri. & sem. §. sed nouo iure. & glo. in l. ij. C. de curat. fur. † dicens q priuilegia ꝯcessa minoribus hñt locū in furiosis. ab hac rōne ꝓcessit tex. in l. si his. ff. de ꝯdi. & demo. vbi ꝯditio apposita heredi trāsit ad bonorum poss. cū alias sit adimplenda cōditio in forma specifica. l. menius. & l. qui heredi. ff. eod. tit. & ex his infert Aret. in l. ij. ff. de lega. primo, q male locutus est Jo. and. in addit. ad spec. in tit. de curat. §. fi. addit. incip. dicit vbertus vbi voluit Joan. and. q lʒ per dispositionem iuris antiqui sit inductum, vt apud eū sit tutela, apud quē est successio, si tñ statutū preferat agnatos matri in successione filij ꝯ dispositionem iuris cōis, illa tñ adhuc preferet in tutela. naʒ ſm eū male locutus est. posses tñ sustinēdo Jo. and. dicere, q tutela non tm̄ dat matri, attēta successione, quātū attēto q mater ē arg. tex.
131 in auc. defuncto. C. ad tertu. † Ex his quoq infert Matass. q si fieret lex noua interdicens minori. xxv. annis alienationē suorum bonorum immobiliū intelligeret quoq interdicta vsufructus datio. vel pignoris, vel emphitheotici ꝯctus. l. fin. C. de reb. ali. nō ali. ꝯ istā ampliat. arg. ea que p pretorē defendunt vel inducūtur añ ea non erant iure cōprehensa. l. j. circa fi. ff. q cū fal. tut. sed i. l. j. ff. ad leg. fal. dicit tex. q lex falcidia nō habebat locū in his, q extra testi causam possidebāt, sed p edictū pretoris fuit inducta potestas, ergo est ibi casus, q lex falcidia que disposuerat de testis, non habebat locū in codicillis, & tñ ista regl'r equiperant. l. sciēduʒ. ff. de leg. primo & eod. mō pōt dici de l. vt tm̄. ff. de ser. cor. p quā se fundat glo. in d. l. si quis. his tñ nō obstantibus ampliatio est vera per ea que superius
132 dicta sunt. † ad opp. rñde q lʒ non ꝯtinerent verbis tñ ꝯtinebant mente, vt dixi. ad aliud ꝓpositum. s. per l. legem miscellam. item contra si hec limitatio est vera, sequitur, q iam omne ius correctorium extendetur. nam ant est correctoriū in totū. & tunc in antiqua lege nihil remanebit, q possit ꝓduci ad similia, ergo attendet simile legis corrigētis nō correcte. per d. l. j. de lat. lib. tollē. ant est correctoria in parte. & erit idē. qꝛ casus expressus correctus, et nō expresso, erāt ꝯglutinati p modū reg. in prima ꝯnali dispositione. sed rñderet. q nō oīa sunt coniuncta per modum reg. cogita.
133 ¶ † Et ex ista amplia. infert matass. q si fieret lex noua q filij famil. possent testm̄ facere, poterūt & codicillos. p. d. l. sciendū. p quo ēt facit tex. in l. diui. in §. pen. ff. de iure codi. itemq si fieret lex, q diaconus nō posset elligi in epum, habebit locū ēt in dyacono, qui non est presbiter. nā isti ordines pariter vocant sacri citra sacerdotiū. c. miramur. de ser. nō ordi. c. a multis. de et. & qua. at istud ego nescio quō admitteret, cū sitq regulariter ordo dyaconatus requirat maiorē discretionē, quaʒ subdiaconatus. cle. generalē. de etat. & quali. & diaconus sit ꝓpinquior sacerdotio q̄ subdiaconus. cogita tñ. q. est parui momenti. nisi dicas q nulla rō pōt ꝯsiderari in subdiacono nō ꝓmouendo, que non sit in diacono, cum iam presupponatur, q etas sit habilis ad epatū. itē infert idem, q si fieret lex q eps solus posset subdiaconū deponere, posset & diaconum. sup qua
134 dubito sicut in precedenti. † potest & vlterius inferri, q cū electio, prouisio, & postulatio sint a iure parificata, correctio in vno habebit locū in alio. glo. c. si postq̄. s. eo. lib. de ellect. & in cle. j. versi. sacerdotiū. j. de offi. vic. aduerte tñ, q opʒ istā equiparationē esse factam per omnia in materia de qua agitur ſm Ant. de but. in c. fi. de consuet. & doct. in d. auct. quas actiones. nam licet in aliquibus equiparentur non procederet ampliatio. per ea que habentur in c. j. infra ne cle. vel monach. & ibi not. Dixi autem in materia de qua agitur. qꝛ licet postea citra illā apparerent alique diuersitates modice nihil obstabit. vt patet in seruo & filio famil. inter quos sunt multe differentie. l. ij. §. sed si serui. §. sed si filius. ff. de pecu. & tamen procedit extensio. d. l. si quis. C. de fur. & ser. cor. imo inter testm̄ & codicillos multe sunt differentie. l. hac consultissima. C. de testamen. l. fi. C. de codic.
135 ¶ † Ex predictis infertur ad vulgatam. q. doct. in d. aucten. quas actiones. vtrum prescriptio. xl. annorum. que aduersus ecclesias hodie ibi datur contra. l. fi. C. de sac. san. eccl. habeat locum aduersus ciuitates, que in d. l. fi. quantum ad prescriptionem sunt equiparate. Placent. tenuit q sic. communis opin. tenet q non. eo quia illud ius est correctoriū. & ecclesia & ciuitates in pluribus differunt, quam conueniant. vt plane ibi per modernos. sed certe de difficili saluatur ista opin. per rationes, quas superius allegaui. & inferius allegabunt in seq.
136 limit. vide tamen. i. p eos. † Ex predictis quoq infert Matass. in d. tractatu. q quando casus verus, & casus fictus sunt equiparati, lex correctoria in vno hʒ locum in alio. facit text. cum his que ibi dicunt Abb. & imo. in capi. cum dilectus & in c. ad audientiā. de cler. non resi. ex his datur aditus ad ellegātem. q. vtrum sicut non valet pactum quod vxore superuiuente heredes mariti lucrentur dotem. l. ij. ff. de pact. dotal. ita ēt non valeat pactum, quod viuente marito heredes lucrent donationem ꝓpter nuptias. & per hec videtur, q non valeat tale pactum nam donatio propter nuptias, & dos a pari procedunt per dispositionem iuris tex. in auc. equalitas. C. de pact. conuent. & in auc. dos data. & in auc. in eo decursuʒ. C. de don. ante nu p. & ita per istam rationem tenuit Bart. in l. quod scitis. C. de bon. que lib. hanc tamen decisionem impugnat. glos. in d. l. quod scitis. & ibi illam extollit Bal. & cuma. & francis. de aret. in l. j. ff. sol. matri. naʒ non est tanta ratio in donatione conseruanda quanta in dote, qꝛ melius reperiret vir vxoreʒ sine donatione, quam mulier maritum sine dote, prout dicunt mo. in d. l. ij. §. j. quicquid tamen sit. credo, q opin. Barto. sit vera. postquam in d. aucte. equalitas est facta regulariter equiparatio inter ista duo vnde fit extensio ab vno ad aliud, & non tantuʒ fit virtute rationis particularis quantū fit virtute reg. habentis vim indifferentem in his que a se copulātur per modum generalis rationis, licet postea quelibet particularis rō non militet in vno quoq, ſm ancha. in c. canonum statuta de ꝯsti. l. j. ff. de reg. iu. & ad hoc pōt pon. tex. i. d. auc. equalitatis multipliciter primo in prin. dum dicit equalitas omnino seruāda est, si omnino, ergo & quo ad pacta, & quo ad alia, gl. in cle. i. de vi. & ho. cle. & ibi. Card. in xij. q. item in medio. hoc probat. dicens equalitatem seruandam non tantum in lucris, sed in prestatione. & constitutione vtriusq, sicut igitur in prestatione & constitutione dotis non apponitur tale pactuʒ. ita nec in donatione. equiparatio eniʒ fuit facta in istis casibus propter quandam equitatem, que dictat equalitatem seruandam in correlatiuis per superius dicta, que adhuc militat in donatio. hoc casu. item restitutio dotis fit vxori in casu diuortij, vt se suosq alat, & in hoc est vtilitas publica. text. in l. mutius. §. manentis. ff. de iure dot. que ratio militat. vt marito restituatur donatio. igitur &c.
137 ¶ † Secundo limit. concl. non procedere quando lex correctoria corrigeret aliud ius correctoriū, & reduceret nos ad terminos antique legis, quoniam tunc vtraq interpretatio habebit locum. glos. in c. statutum in ver. numeranduʒ infra de prebend. Anto. de but. in c. olim. de verb. sign. Alexa. in l. si cōstante. ff. solut. mat. ratio autem est, qꝛ res de facili reuertit ad naturā suā. c. ab exordio. xxxv. dist. l. si vnus. §. pactus. ff. d. pac.
¶ Tertio limitat, qñ si nō fieret intēsio resultaret absurdū vel vitiū. vt plene no. mod. in d. auct. quas actiones. dicētes ita debere intelligi. gl. in cle. j. de resc. quā ita ēt intelligit imo. in l. si vero. §. de viro. ff. sol. ma. facit tex. in l. scire opʒ. §. aliud. de excus. tut. c. cum satis de offi. arcbid.
138 ¶ † Quarto limit. qñ ageretur de salute anime. quoniaʒ tunc fit intensio, ſm Bar. in auct. sacramenta pub. C. si aduer. ven. vbi dicit illam auc. procedere in contractibus non obligatorijs vltro citroq, facit gl. in l. omnes. in versi. apostolice. C. de ser. tenent hoc Jon. and. & Abb. in c. ex tenore. s. qui fil. sint legi. qui fortius loqūt in penali. Lud. rom. in l. sequit. §. si viā ff. de vsur. imol. in repe. ca. cū contingat. xxvij. car. s. de iureiur. glo. in c. j. infra de re. permut. ratio autem, qꝛ via tutior eligenda est. c. esto c. supra de reg. iu.
139 ¶ † Quinto limita. quando si non intenderetur de facili esset delusoria. glo. in cle. j. in ver. sepeliatur in fi. de Sep. gl. in c. quamq in glo. fi. infra. de vsu. facit tex. cum ratione sua in c. si ciuitas infra de sen. exco. & ita disputādo tenuit Anto. de but. vt refert Matass. in suo tractatu ex quo infertur q monachus deferens habitum clausum sub alijs pannis est apostata vt plene per Jo. de ana. in rub. de apostat. Limit. sexto conclu. non procedere, quando lex superueniens esset potius interpretatiua, quam correctoria, qꝛ tunc hʒ omnia emolumenta legis interpretate. aucte. de fil. ante dot. instr. nat. §. penu. Joan. and.

c. dispendia

c. dispendia de resc. glo. in cle. statutum in versic. consuetudinem. de ellect. not. in cap. q̃ ꝯcertã. in gl. pe. §. de ellec. lib. co.

140 ¶ † Limita septimo conc. nõ procedere, qñ ratio esset expressa in l. corrigente, quoniam tunc per illam licita est extensio, ꝛ intensio. ratio autem qꝛ apparet de mente. ita dixit Matass. in suo tractatu. in. j. col. probantur hec in auc. vt hij qui obl. ꝓhi. res. min. §. i. cum ibi not. in ver. ad curatorem. istam limit. tꝫ Bal. in. d. auc. quas actiones. per. l. his solis in ver. satis tacite cautum putamus. C. de reuo. dona. gl. Jo. and. do. hic gl. in cle. i. in versi. elligatur. de ellec. Jo. mo. ꝛ Jo. fant. in ca. gratia. §. de resc. Istam limit. declarat procedere qñ lex correctoria generaliter loqueretur assignando rõnẽ. secus si particulariter dirigeretur ad aliquas personas. qm̃ tunc attenditur dictum non ratio. ita dicit phyl. peru. in. capi. constitutionem infra de regular. sic intelligendo gl. in. d. cle. auditor. de rescri. ꝛ huic declarationi prima fronte applaudet tex. in. d. l. precipimus. posset morderi ista declaratio, ꝙ in. l. attendatur rõ cõis, non autem particularis persona, ad q̃ dirigitur. nisi velles dicere ꝙ phili. intelligit de priuilegijs. de quibus tractabitur inferius in materia exorbitantis. Scḋa declaratio daꝛ vt limit. procedat. qñ cã est fin. secus si impulsiua, qm̃ penes illã nõ attenditur lex. l. j. §. sexum. ff. de postul. ita dicit. Matass. in suo tracta. se intelligere text. in auct. hec constitutio in nouat. col. viij. ꝛ hec declaratio est verissima. qꝛ ea est tm̃ rõ in iure, que
141 est finalis. ſm Bart. in rub. ff. de institu. ꝛ sub. † Unde dixit Bal. in. l. eam q̃. C. de fideicom. ꝙ causa fi. erat fons causarũ. ꝛ hec est illa sola que cessans facit dispositionem cessare. vt per Abb. in. ca. cũ cessante. de apel. ꝛ attende ꝙ in dubio omnis causa dr̃ finalis ſm Bar. in. l. metũ. §. sed licet. ff. quod me. cã. ad cognoscendum aũt ista cape hanc theoricã. qñ cã seu rõ sumitur ex particulari ꝛ dictũ est vniuersale illa rõ dr̃ impulsiua. qñ vero ratio est generalior dicto illã dr̃ finalis. ita tenet Spec. in tit. de disp. ꝛ alleg. §. post hoc. vers. vel illud statutũ. Jo. an. in. c. pen. ꝛ ibi do. infra de immu. eccle. phili. perusi. in d. c. cum cessant. exemplum sit huius in. d. §. sexum. nã illa mulier fuit causa quare fieret statutũ vniuersale ad prohibitionẽ omniũ mulierum. vnũ incidenter. no. ꝙ vt opinor. ille tex. est mendosus. dum dicit ꝙ illa mulier vocabatur calphurnia, naꝫ de illa nusquam legitur, sed credo ꝙ intendat loqui de quadã Caia affrannia. de qua Ualer. libr. viij. titu. de Muli. que ꝓ se aut alijs causas egerunt, loquitur. dicens eam fuisse mulierem improbissimam, ꝛ impudicam ꝛ que inusitatis foro latratibus ad muliebris calumnie notissimum exemplũ euasit. istam quoqꝫ declarationem intellige pariter ꝓcedere quãdo essent scripte due rationes finales. arg. §. affinitat. instit. de nup.

142 † Tertia declaratio solet dari, vt nõ ꝓcedat, qñ in. l. corrigente apponeretur dictio taxatiua. qm̃ tunc attenditur dictuꝫ, nõ ratio. bal. in. d. auct. quas actiones in. ij. col. post. Gul. ꝛ Cy. ibi ꝛ ita intelligit auct. hec constitutio innouat. de qua. §. ꝛ ita intelligunt multi doct. tex. in. c. cõstitutionẽ infra de regul. cui superius aliter respõdi. Ratio aũt huius declarationis est, qꝛ apponendo istã dictioneꝫ, legislator vr̃ explicuisse intentionem
143 suam. Sed contra istam declara. arg. † Dictio taxatiua nunq̃ excludit similes casus. l. ob es. ꝛ ibi not. C. de predijs. mino. l. ij. C. de patri. qui. fil. distr. l. ita pudor. C. de adul. ad hec rñdetur, quod contraria procedunt quando apponeretur in lege limit. secus si in correctoria, ſm Barto. in. l. si constante in. ix. q. ff. sol. mat. vbi affatim de hac taxatiua, ꝛ in. l. serui nomine. ff. de vsucap. vel dic, quod quando apponitur ista dictio, nunquã licet nobis ad aliuꝫ casum trahere, sed bene legislator põt vlterius procedendo, ita Ancha. in rep. c. canonum statuta in. xx. col. ꝛ hic in isto. c. §. j. ꝛ ita posset responderi ad. l. precipimus ꝛ alia in oppositum, de istis dictionibus taxatiuis vide que affatiꝫ dicuntur per moder. in. l. j. ff. si quis ius dic. non obtemp. ꝛ in. l. si mora in. ij. col. ff. sol. ma. nec ego facio vim siue in correctorijs, siue in limitatiuis, aut aliter ponatur, quod ostendo, in iure nihil est superfluum. l. j. §. dixerit aliquis. ff. de pub. at si nõ obstante taxatiua posita in materia, vt isti volũt, fauorabili, daretur extensio nihil operaretur igitur ꝛc. ꝓbatur minor in materia quantumuis fauorabili non datur extensio, nisi de similibus ad similia. l. papinianus. ff. de min. Dicere ergo quod in fauorabilibus non remouet hanc extensionem erit dicere, ꝙ nihil operetur. vnde cogitate ꝛ aduertite, qꝛ ex ista ratione nascitur mihi difficultas maior. cum superius dixerint quod omnium potest aliqua ratio assignari, si per istam taxatiuam excluditur casus habens eandem rationem. quomodo respondebis mihi si dixero. quare legislator statuit aliud hic, aliud ibi. Sed responderi potest. quod legislator nunquam apponit istã taxatiuam nisi in casibus habentibus aliquam subtilem ꝛ paucis notaꝫ rõnem differentie ab alijs. vnde apponendo illud obstaculuꝫ tollit nobis occasionẽ errandi in extendendo.

144 ¶ † Ampliatur ista limit. vt procedat etiam, quando ratio non est expressa in lege sed vnica tantum posset assignari, qꝛ illa haberetur pro expressa. gl. ꝛ ibi not. Bald. in. l. quamuis. C. de fideicommis. per. l. si in venditione in princi. ff. commun. predi. Bal. in. l. maximum vitium. in. iiij. col. C. de lib. preter. Bald. ꝛ imo. in. l. fi. ff. de heredi. instit. ꝛ paulus de castro cõs. ccccxxxiiij. ꝛ multi alij relati per modernos. in. d. auctẽ. quas actiones. ratio autem est, qꝛ taciti ꝛ expressi eadem est conditio. l. cum quid ꝛ ibi doct. ff. si cer. pet.

145 ¶ † At hic cadit dubitatio quid si due vel plures rationes assignari possent vtrum ex concursu illarum omnium detur intensio ꝛ extensio, sicut si vna tantum concurreret. q. non tangitur per doct. sed ponendo limit. quando vna tantuꝫ posset assignari, videntur innuere oppositũ, quando plures possent assignari. tamen ego punto esse idem. Nam sicut se habet vna ad firmandam dispositionem, ita se habent due copulatim considerate, immo ꝛ fortius per. c. j. de treu. ꝛ pac. cum simil. sed vna ita se hꝫ, vt faciat dispositionem ampliari ad suos terminos. vt supra dictum est. ergo ꝛc. Item qñ plura tendunt ad vnum, omnia habentur loco vnius, instit. de vulg. substit. §. j. iste omnes rationes tendunt ad firmandum dispositionem, ergo non omitto, quod circa istud solet reuocari in dubium per docto.

146 † Quid si aduocatus vnius assignet vnam rationem tacitam in lege, ꝛ vltra illam dicat aliam non posse assignari. aduocatus vero aduersarij dicit, quod plures possunt assignari, cui credetur. Saly. qui primus omnium tetigit istam. q. in. l. serui vestri in. ix. col. in fin. C. de noxal. ꝛ Alexand. in. d. l. si constãte. dicunt, ꝙ in dubio presumentur plures cause seu rationes, vt euitetur ampliatio, ꝛ non creditur dicenti vnicã tantum. licet non probet aduersarius esse plures. ꝛ cũ ista transeunt mo. in. d. auctẽ. quas actiones, tu tamen aduerte, qꝛ credo totum oppositum, postquam iste assignauit vnam rationem legi, quod illa presumatur vnica pro eo, nisi contrarium probetur. hac ratione. vbicunqꝫ satisfactum est legi, non tenetur quis pleniora remedia sequi. c. qꝛ propter. c. cum in cunctis. supra de ellecti. ꝛ copiose per phil. perus. in. c. constit. el. ij. de apel. reprehendẽs. d. Abb. aliter tenentem. Sed qñcunqꝫ vna ratio est assignata legi est illi satisfactum, qꝛ sicut vna anima informat vnum hominem iux. not. in. cle. i. de sum. tri. ꝛ fi. cha. ita vna ratio informat sufficienter vnam legem. qui igitur illaꝫ allegat hꝫ presumptionem pro se, vt non sit alia, ex quo legi satisfactum est, ergo volenti oppositum dicere erit onus ꝓbandi. Secundo presumptio est pro his, que vt plurimum solent euenire. c. i. de presump. l. nam ad ea. ff. de leg. sed vt plurimum euenit ꝙ lex vna ratione contenta est igitur ꝛc. cogita igitur.

147 † Ampliatur vlterius vt maxime procedat in casu, quando se quereretur legis defraudatio, nam is pariter committit in legem, qui legis verba amplectens contra legis nititur voluntatem. c. fi. de reg. in. l. nõ dubium. C. de legi. vnde Tul. in primo de offi. dixit quod iniuria ꝛ calumnia quedam nascitur ex calida iuris interpretatione. ex quo illud prouerbium summuꝫ ius summa iniuria. dat exemplum inter aliquos facta erat treuga centum dierum. vnus vero ex illis nocturno tempore depopulabatur agros. Apud emiliã estabat statutũ, ꝙ qcũqꝫ manibus excerperet racemum vue, is trium libraꝝ pena mulctaretur, quidam ligatis sibi manibus ore ꝛ pedibus vuas excerpebat pessundabatqꝫ, itẽ statutũ prohibet frumentum portari extra ciuitatem, si vnus portet farinã, dr̃ facere fraudem legi, Bar. in. l. quesitum. §. illud. ff. de le. iij. fit autem fraus legi septem modis quos ordinate ponit anc. post Bal. in. cano-
148 num col. xxi. † nam primo fit fraus a re ad rem. vt in. l. sed iuliam. §. mu. ff. ad mac. l. quemadmo. C. de agri. ꝛ cẽ. lib. x.

Secundo a persona ad personam. vt in. l. hac edictali. C. de secun. nup. ꝛ in. l. si sponsus. ff. de donat. inter virum ꝛ vxorem.

Tertio fit fraus a contractu ad contractum. vt quando vnus prohibetur donare, ꝛ fingit se vendere. l. qui testamentum. ff. de probat. cũ ibi no. ꝛ in. l. cum quis. §. fi. ff. de lega. tertio.

Quarto de modo ad modum, vt si mulier prohibita fideiubere, constituat se principalem. l. vir vxori. §. fi. ff. adue.

Quinto de nomine ad nomen. vt qñ quis ꝓhibitus est esse administrator añ ꝯfirmationẽ ellectionis facit se ꝓcuratoreꝫ ve

iconomũ ca. auaritię. §. eod. lib. c. in tantum. de simo.
Sexto a tempore ad tempus. vt si tempore quo proceditur cõtra aliquem est minor, cum autem fertur sententia est maior, hoc non obstante datur restitutio. l. deniq; in prin. ff. de mino. Septimo de quantitate ad quantitatem. exemplum quis est probibitus vendere furmentum vltra. xx. sol. ponit additamentum castanearum, vt carius vendat, nam ꝯ is legem fraudat. ar. l. athletas. §. ait pretor. ff. de his qui not. infa. ꝯ vnum not. quod durius agitur cum fraudatione legis quam hominis. l. si libertus minore. ff. de iure pat. ꝯ de materia hac. vi. gl. ꝯ Anto. de but. in. c. quanto. de priuil. Ex predictis ita consideratis bene patet reg. posse in oppositum eius quod faciat communis opin. constitui quod scilicet regulariter detur extensio ꝯ intensio in correctorijs ex quo si non semper, vt plurimum saltem in lege est dare rationem tacitam vel subintellectam. que cõclus. limit. quando lex expresse vetaret extensionem, vel quando nõ esset omnimoda ratio, vel quando essemus in arbitrarijs, vel quando vellemus extendere ad correctionem iuris non dico iam vulnerati sed alterius.

¶ Quarta iuris species est, que correcta nuncupatur. ad cuius clariorem euidentiam ista sit con.

149 ¶ † Lex correcta seu abrogata non potest allegari ad causarum decisiones in eo in quo correcta est, immo illam allegans incurrit crimen falsi. l. fi. §. hec igitur. ꝯ ibi Alber. ꝯ Pau. de castr. C. de vet. iur. enuc. ꝯ idem Pau. in prima const. cod. gl. ꝯ Bart. in. l. fi. ff. de falsi. ꝯ in. l. omnes populi. ff. de insti. ꝯ iur. Et idem in statuto correcto ſm Bald. in. d. §. hec igitur. Ista conclu. limitatur non procedere quando allegaretur eius ratio in argu. quoniam licet sit correcta lex non videtur correcta ratio. l. has obligationes. ff. de capit. dimi. text. expressus in. c. auctoritate de conces. prebend. ibi Joan. and. archi. glo. ꝯ domi. ꝯ glo. in ca. fuerunt. vij. dist. que non bene se explicat text. ꝯ gl. in. c. nouit. in ver. qcũq; de iud. gl. l. j. in gl. magna. ff. de cõiun. cum emanci. lib. Contra istam limit. que est cõmunis acriter insurgunt mod. in cap. j. in. v. colum. de constit. in anti. dicentes contra eam esse glo. in. l. j. in versic. imaginem. C. de lati. liber. tol. mouentur tali fundamento. Allegare rationem legis correcte in argu. est allegare a simili. sed sublato vno tollitur omne eius simile. vt est casus apertus in. d. l. j. C. de lat. lib. tol. ergo ꝯc. ad. c. autor. ꝯ alia facientia in oppositum respondẽt. quod ideo ibi fit talis allegatio, quoniam qui allegat potest auctoritatem traddere, ꝯ istam responsionem videtur sentire glo. in. d. c. fuerunt. vij. dist. Quicquid tamen sit non rece-
150 das a communi, que est vera. † quoniam licet lex mutetur tamen ratio legis est eterna, ꝯ immutabilis, vt not. per Abba. in ca. non debet de consan. ꝯ affin. ꝯ correcta lege non est correcta ratio, Anto. de but. ꝯ imo. in. c. j. de constit. Joan. andr. ꝯ Domi. in ca. j. §. illum autem. infra de restit. spol. per. d. l. has obligationes. Unde sicut ratio, que nunquã in. l. scripta fuit allegari posset. cap. ratio nulla. ꝯ ibi doc. de preben. l. scire oportet. §. sufficit. de excus. tu. poterit ꝯ allegari ea, que remanet, ꝯ semel a iure probata est. turpius enim eicitur, quam non admittitur hospes. cap. quemadmodum. de iure iurando ꝯc. item ex diuersis non infertur. l. Papinianus exuli. ff. de min. sed velle inferre ꝙ ex remotione legis sit remota ratio est velle inferre vnum ex alio diuerso. igitur ꝯcetera minor probatur.
151 † quia sicut se habet anima ad hominem, ita se habet ratio ad legem. vt per Dy. in reg. fi. de reg. iu. Sed ex corruptione corporis, que fit in separatione anime ab eo, non sequitur corruptio officiorum separatim anime competentium, vt patet. ergo nil obstabit, quominus correcto casu legis possit eius ratio
152 allegari, ex quo remanet. † Pro veritate tamen huius puncti ego cogitaui ita distingui posse. quod quandoq; in lege fuit assignata aliqua ratio, que non nitebatur equitati naturali apparenti. sed quam ita legislator bonam opinatus est, tunc si casus decisus per illam rationem reprobatur cum ratione sua, nec lex nec ratio allegari possunt. quia sublata ratione tollitur eius imago, vt dicunt moderni. Aut vero lex decidit casum per vnam rationem, que semper apparet bona, sed casum decisum corrigit propter aliam emergentem rationem, que suadet casum aliter esse decidendum. tunc licet casus sit correctus, tamen ratio potest induci ad decisionem alterius casus, qui non veniat secludendus ab illa per particularem rationem. ꝯ ita intelligo tex. in. c. auctoritate qui text. non potest cauillari, cum sit, quod papa ibi decidit illum casum declarando, ꝯ ostendendo ꝙ ita est ex mente iuris. nã in illo tex. talis est casus, pro iunioribus loquor ꝯ vt habeat exẽplũ in materia. premittendo ꝙ de iure canonico, qui primo receptus est in canonicũ, primo dꝫ habere prebendã. c. iij qui. infra de prebendis Alex. papa creauit titiũ canonicũ. S. p. deinde Julius successor creauit Ant. cano. eiusdeꝫ ecclesie. ꝯ sic hucusq; Titius debebat preferri Ant. Tertio loco idem Julius creat Hortensiuꝫ can. eiusdeꝫ ecclesie dans prerogatiuã, vt preferatur omnibus receptis auctoritate alterius pape. ꝯ sic innuit, ꝙ debeat preferri titio. mõ nascit᷑ dubiũ, quo ordine sint isti prebẽdas accepturi. dicit ꝙ Anto. habebit primaꝫ. Hortensius haꝫ, ꝯ Titius tertiaꝫ, moneturq; rõne legis, que est correcta. Naꝫ sciendũ est, ꝙ de iure antiquo agnati qui sunt ꝯsanguinei descendẽtes ꝑ stirpeꝫ masculinam preferrebant᷑ in successione cognatis ex stirpe feminina ꝓuenientibus. vt hr̃ insti. de legi. agnat. succes. iteꝫ sciendũ est, ꝙ agnati excludebant patres adoptatos a successione filioꝝ. ꝯ ipse pater adoptatus excludebat matreꝫ. ꝯ mater excludebat agnatos ſm gl. in. d. c. auctoritate. istis stãtibus. de iure antiquo eod. nascebatur dubitatio. vtruꝫ moriente filio, ꝯ patre existẽte in familia adoptiua, ꝯ viuẽte matre, pater deberet hẽre hr̃ditatẽ. ꝯ videbat᷑ ꝙ non. q2 agnati vincũt patreꝫ adoptatuꝫ in successione, vt. §. tñ tex. in. l. ij. §. obicitur. ff. ad trebell. terminat ꝙ sic, ista rõne, q2 mater excludit agnatos pater adop. excludit matrẽ, ergo pr̃ adoptatus excludit agnatos. lꝫ igit᷑ hodie sint correcta oĩa ista sublatis drĩjs inter agnatos, ꝯ cognatos, ꝯ ista drĩa parentũ. vt in auc. de succe. ab ites. adeo ꝙ casus nõ possit euenire, tñ dato vno casu in quo posset cadere illa ratio talis casus poterit per illaꝫ decidi. vt fecit papa in. d. c. auctoritate. not. tñ vnuꝫ incidenter, ꝙ illa ratio de qua in. c. auctoritate. ꝯ in. d. l. ij. patitur vitiũ reciprocationis. de quo dixi in dial. vbi tractaui materiaꝫ vitiose argum. Nam posset dici, ꝙ agnati excluderent matreꝫ hoc modo. agnati excludunt patreꝫ adoptatũ. pater adoptatus matreꝫ. ergo agnati excludũt matrẽ. Iteꝫ Titius primo receptus excludit Ant. Ant. excludit sempronium, ergo Titius excludit sempronium tertio loco receptuꝫ non ex persona sua, sed ex persona Anto. caue ꝯ precaue ab his arg. ne postea dicas. Heu patior telis vulnera facta meis. Unde cogita nisi dicas argu. econuersim non procedere, quia principaliter queritur de certa persona.
153 † Ad hec contingit dubitari vtrum correcta ratione legis sit correcta ipsa lex. ꝯ breuiter teneo ꝙ sic. prout videtur tenere gl. in. l. j. in ver. pro euidentia. ff. de legit. tut. ꝯ ratio est, q2 cessante causa legis cessat lex. c. cum cessante de appellat. alias non video, quare per legislatoreꝫ fieret ista rationis correctio. limitatem tamen hoc non procedere, quando remaneret alia ratio adiuuans ꝯ conseruans legem. arg. §. affinitatis. instit. de nupt. imol. in dicta lege si vero. ꝯ ita potest intelligi. l. Papinianus. ff. de minori. vbi reprehenditur ratio, ꝯ approbatur dictum. secundum Barto. ibi. Unde licet corrigeretur ratio impulsiua. non tamen esset correcta lex. ita intelligo dictum Joan. andr. in capit. post translationem. super glos. in versic. cessante. de renunc. ꝯ Ro. in sing. in ver. ratio qui allegat. §. femine. iuncto. §. precedenti. instit. de adop.

¶ At contra. duo perficiunt legem auctoritas ꝯ ratio. ergo licet cesset ratio non cessabit lex, quia auctoritas illam conseruabit. Sol. arg. non procedit, quia non creditur legislatorem velle facere legem sine ratione. per ea que superioribus dicta sunt. arg. in. c. corepiscopi. lxviij. distinc. item contra. de capi. a multis. supra de eta. ꝯ qual. vbi papa reuocat in dubium, an correcta ratione, que erat, quod subdiaconus non esset episcopus, quia non erat ordo sacer sit correcta dispositio. i. vt nunc possit subdiaconus esse episcopus, ibi tandem statuendo determinat quod sic. ergo prius erat oppo. Sol. dic quod Roman. pon. fecit hoc ad tollendas simpliciũ dubitationes, sicut alias dicit imperator in. l. lege Jul. miscellam. C. de indict. vid. tol. ꝯ quod illud procedat magis ex declaratione quaꝫ ex nouo statuto, probatur in. c. miramur de ser. non ordi.
154 ¶ † Ulterius aduertas ꝙ ista limit. que vult, vt ratio legis correcte possit allegari, declaratur non procedere qñ lex correcta haberet aliam directe ꝯriaꝫ. vel qñ esset posita extra iuris volumina. qñ tunc neq; in dicto neq; in ratione allegari põt. vt dicit Jo. and. post Inno. in. c. primo de purg. can. ꝯ Bal. post Odofr. in auctent. dos data. C. de donat. ante nup. ꝯ in. c. translato. de consti. Bar. in. l. fi. ff. de fals. at certe dubito circa istam delarationem, nisi in lege directe contraria esset casus cum ratione correctus. nam vt supra dixi, ꝯ ratio remota lege allegari potest.

155 ¶ † Secundo

155 ¶ †Secundo principaliter limit. ista conclu. vt non procedat quando allegaretur ad maiorem intelligentiaꝫ nouorum iuriũ, insti. de testa. in prin. ibi vt nihil antiquitatis ignoretur, ⁊ habetur in .l.j.C.de cad.tol. ⁊ glo. in .l.j. in fi.ff.de conium. cum emã. lib. quod est notandum contra scholares, qui nolunt studere in ribus correctis, ẜm Joan. fab. ⁊ Ange. insti. de testa. §.j.

¶ Tertio limi. vt non procedat, quando aliquis vellet allegare ad causas inceptas ante correctionem, tex. in auc. vt cum de appel.cog. in prin. ⁊ in auc. de nup. §. duo igitur. Et ratio quia proprium legis est futuris non preteritis formaꝫ dare negocijs. c.fi. de consti. cum ibi plene not. ¶ Quarto limit. in .l. abrogata per consuetudinem tantum, quia tunc talis non incurrit crimen falsi, ẜm Bar. in .l. de quibus. in .iiij. col.ff.de legi. ⁊ ratio, q: lex habet presumptionem pro se, nisi postea excipiatur de cõsuetudine, vt plene per doc. insti. de testa. §.j. ⁊ in .c.j. de constit.

156 ¶ †Quinto limi. non procedere in .l. abrogata, que iam transisset in speciem contractus priuilegiando non subditum qm̃ illa reuocari non potest in preiudicium priuilegiatorum, vt proprie videtur casus in .c. nouit. de iud. Et ratio, q: contractus descendunt ex vi pacti, ratione cuius obligantur etiam principes ⁊ reges cum sit de iure diuino ⁊ gentium. c.j. de pac. cuꝫ ibi no. facit .l. quod semel. ⁊ ibi Py.ff.de decre. ab or. fa. de hoc Abb. in .c. nouit. de iudi. ⁊ Card. in repeti. c. perpendimus. de sent. excom. propterea ibidem dixerunt ꝙ priuilegia concessa ab imperatoribus ecclesie Roma. non potuerunt reuocari, vt etiam

157 dixit Archid. in .c. quicunqꝫ. xj. q.j. †Hac ratione dixit Bar. in .l. priuilegia. C. de sac. sanc. eccle. ꝙ laici, qui statuerunt dare singulis annis clericis vel religiosis certam q̃titatem frumenti pro elemosina non possunt illud statutum reuocare. item dixit, ꝙ si statutum dat immunitatem .x. annorum veniẽtibus ad habitandum in ciuitate, ⁊ aliquis extraneus interim veniat, nõ potest tale statutuꝫ in eius preiudicium reuocari, q: immunitas iam quesita auferri nequit .l.fi.ff.de pac. l. post mortem. in §.fi. ff. de bono. pos. contra tab. idem in simili de consuetu. affirmat Joan. and. in addi. ad Spec. in tit. de censi. §. nunc videndum. similiter quoqꝫ dixit Abb. in .d.c. nouit. ꝙ imunitas data per statutum doctoribus venientibus ad legendum in aliqua ciuitate non poterat auferri qui iam venerant. At contra istam limi. arg. multipliciter, qui facit actum in dubio videtur sequi naturam eius .l. querebatur. in prin.ff.de testa. mili. sed natura legis est vt possit in totum reuocari. c.j. š. de constitu. l. nam ⁊ posteriores. ff. de legibus, igitur ⁊c.

¶ Secundo, qui potest vnum potest omnia ad illud consecutiua. c. si super gratia. J. de offic. deleg. sed legislator potest legem reuocare ex qua sequitur cõmodum priuileg. ergo ⁊ ipsum priuilegium. ¶ Tertio, remota causa remouetur effectus. c. cum cessante. de appel. l. adigere. §. quamuis. de iure pat. Remouẽdo legem statuens remouet causam priuilegij. ergo ⁊ ipsum priuilegium. ¶ Quarto, concessiones gratuite, que ex sui natura sunt reuocabiles non obstante ꝙ sint in non subditum concesse, possunt ad concedentis nutum reuocari, vt per totuꝫ tit. de precar. commo. ⁊c. At concessio legis est ex sui natura reuocabilis, vt patet, per hoc igitur ꝙ sit in non subditum facta non al-

158 terabitur eius natura. ¶ †Quinto, adde tex. in .l. si quis curialis. C. de epis. ⁊ cler. vbi imperator reuocat priuilegium concessum clericis, ⁊ istum tex. magni faciunt ad hoc propositum moder. in .c.j. de consti. dicentes non fuisse vnq̃ datam aliam solutionem nisi, ꝙ imperator ita de facto processit. sed ego respondi ad illum tex. ꝙ loquitur de clericis curialibus, qui sunt subditi imperatori in istis temporalibus, per no. in .c. solite. de maio. ⁊ obed. ⁊ in .c. verum. de fo. compe. c. si episcopus. xviij. dis. pro resolutione tamen veritatis dicas, ꝙ priuilegium concessuꝫ a iure quantuꝫ ad effectus iam secutos vel inceptos non potest reuocari, quia esset decipere tertiuꝫ ⁊ fraudare iure suo. At q̃tum ad effectus, qui in futurum debebant prouenire, bene potest reuocari, quia adhuc non erat quesituꝫ ius tertio. ⁊ dato ꝙ vt dicunt isti transisset in speciem contractus, talis contractus esset innominatus. Unde semper est locus penitentie ante implementum ab vtraqꝫ parte, dixi plenius hoc anno in .d.c.j. de consti. ¶ Uenio ad quintam speciem, que exorbitans nuncupatur. Et sub ista specie comprehendunt priuilegia. Statuta, particulares, vel excessiue penarũ irrogationes, ⁊ dispensationes, ⁊ vniuersaliter iuris rigores de quibus sigillatim verba faciam. Et secundum istam speciem intelligo tex. in .l. quod vero contra rationem iuris receptum est non est producendũ ad consequentias. ff. de legi. nihil enim est aliud esse contra rationem iuris q̃ continere aliquid particulare .l. iura. ff. eo. ti. ⁊ ita intelligo .l. in his. cum .l. seq. ff. eo. in his enim que contra rationem iuris constituta sunt, non possumus sequi regulaꝫ iuris, idest dispensationes, priuilegia, ⁊ alia exorbitantia non possumus pducere ad q̃nam, ⁊ ad cõem rõnem referre, sicut iura cõia. ⁊ in .l. seq. dr̃ ius singulare est, quod ꝯ tenoreꝫ rõnis pp aliquã vtilitatem auctoritate ꝯstituentiũ introductũ est, ex quibus verbis, p-

159 prie ostendit̃ natura priuilegij, ⁊ dispensationis. †Nam dispensatio ⁊ priuilegiatio fuit reseruata superioribus, vt hr̃ Cor. ix. hac ratione, vt superiores videntes illam legem, que est cõiter pro omnibus facta, fieri iniquam ⁊ duram, si procederet incerta persona, possent dispensare cum illa psona, vel si viderent aliquam personam merentem aliquid vltra cõem multitudinẽ possent priuilegiando concedere, hoc attenta tñ semp aliqua vtilitate boni publici, vt docet beatus Tho. prima. ij. q. xcvij. art. iiij. pro quo bene facit iste text. ibi propter aliquam vtilitatem auctoritate constituentium ⁊c. ⁊ tex. in .c. de multa. de preben. ⁊ insti. de iure natur. gen. ⁊ ciuili. §. quod principi. qui tex. concordat cum isto. Prosequor igitur primum membrum, scilicet

160 iuris priuilegiatiui, expediendo per conclu. ¶ †Prima ꝯclu. in priuilegijs, que sunt extra corpus iuris cõis non dat̃ extensiua interpretatio producendo de similibus ad similia, neqꝫ intensiua producendo a casu ad casum propter rationis identitateꝫ, q: princeps priuilegiando non intendit priuilegiare nisi personas expressas, vt in reg. priuilegium. J. de reg. in. ⁊ in .d. §. quod principi, tex. de iure melior. in .c. sane. de priuil. Jo. de imo. in .l. etiam. ff. sol. mat. l. cuꝫ patronus. ⁊ ibi Ja. de are. ff. de leg. ij. gl. in .l. ij. §. fi. ff. sol. mat. Limita primo istam conclu. in interpretatione verbi indistincte non procedere. nam respectu verboꝝ interpretatio fit ampla, vt ẽt comprehendat̃ casus qui sub larga significatione contineẽ. c. cũ dilecti. de dona. c. q: circa. š. de priuil. Bar. in .l. ij. ff. de ver. sign. qui dixit priuilegium concessum ciuitatensi habere locum in comitatensibus per .l. qui ex vico. ff. ad mun. de quo tamen vide que copiose dicuntur per Alex. in rub. ff. sol. mat. in .vij. col. ver. iuxta predicta etiam querit̃, q multos refert. facit tex. in .l. si ita scriptum. ff. de libe. ⁊ posthu. vt apparet, ꝙ in talibus dispositionibus exorbitãtibus, vt sunt testamenta, appellatione simplicis continetur mixtuꝫ, prout ibi not. Bar. ⁊ alij, pro quibus est tex. in .l. si ita. ff. de iniu. rup. tes. vbi ꝯseruat̃ testm̃ ex natiuitate eoꝝ, qui simpliciter ⁊ separatis

161 expressi sunt. †Unde per ista dixit Bal. in .l. fi. in .ij. col. C. cõ. de leg. ꝙ si pater in testõ relinquat filio libros medicine si studeat in medicina, ⁊ libros legum si studeat legibus, hẽbit vtrosque, si in vtraqꝫ scientia profecerit. Et per ista dixit Bart. in .l. si extraneus. ff. de ꝯdi. ob tur. cau. ꝙ si vendidi tibi equam pregnantem cũ pacto, ꝙ si pareret masculum pertineret ad venditorem, si feminã ad emptorem, ꝙ si pepererit duos ex equitate venditor habebit masculũ ⁊ emptor feminam, adduco melioreꝫ tex. in .l. fi. ff. ad leg. acql. in fi. vbi cum simus in casu legis aqlie que est correctoria ⁊ penalis, iurisconsultus interpretat̃ legẽ loquentẽ de pecudibus hr̃e locũ in camellis, ⁊ elephantibus qui mixti rodant vsum pecudis ⁊ fere. quam tamẽ limi. intellige qñ priuilegium non esset odiosum, vel preiudiciale tertio. qm̃ tunc interpretatio remittit̃. c. super eo. de offi. dele. l. ij. §. si quis a pn cipe. ff. ne qd in lo. publi. ita declarant Abb. ⁊ alij in .c. olim. de

162 ver. sig. †Unde dixit Abb. in .c. qd clericis. de fo. cõpe. ꝙ priuilegiũ ꝯcessum Hebreis vt possint retinere res furtiuas pignoratas, restringit̃ vt non habeat locũ in rebus clericoꝝ. ⁊ si ẽt p̃uilegians dixisset se velle, ꝙ talia priuilegia ꝯcedant̃ cũ preiudicio tertij, intelligit̃ de modico preiudicio non de magno, vt tꝫ do. Barth. cep. veroñ. in trac. de serui. rusti. pred. in tit. de aqduct. p glo. in .l. seruitutes. §. publico. ff. de serui. ⁊ in .l. sed cũ herede. ff. ad treb. ⁊ p ea que dicit Car. in .c. mandatũ. in .vij. not. de rescrip. Limita scdo non pcedere, qñ essemus in casu equalitatis seruãde, vt si actor hr̃et priuilegiũ extendit̃ ad reũ. l. fi. C. de fru. ⁊ lit. expen. ⁊ ff. quod quisqꝫ iur. per to. ⁊ faciunt que diximus de correlatiuis in materia correctorie, qd tñ non procedit, qñ priuilegiũ esset ꝯcessum pprio motu principis, vt plene per

163 Bar. in .d.l. fi. C. de fruc. ⁊ li. expen. ¶ †Aduerte q: dixi gratia equalitatis seruãde, qm̃ si nõ esset ista rõ, priuilegiũ ꝯcessũ vni nõ pcederet in alio ẽt ꝯiuncto quadã vnitate, ẜm Alex. in .l. ex pupillari. in fi. ff. de vulg. ⁊ pupi. qui refert multos tenẽtes ꝙ priuilegia concessa alteri ex ecclesijs vnitis non habẽt locuꝫ in altera, ad q̃ facit doc. Abb. in .c. q̃ sit. de iud. ⁊ q no. in .c. lꝫ infra de priuil. vbi priuilegium vnius ex ꝯsortijs non extenditur ad alium, nisi in eius persona esset inutilis, adde tamen textuꝫ,

& ibi Barto. in l. administrantes. §. eorum. in. iij. oppo. ff. de ex cusa. tuto. & in l. non solum. §. qui primipilum. ff. eo. titu. Limita tertio non procedere in priuilegijs concessis marito, quae extendun tur ad vxores. l. femine. & ibi Bar. ff. de sena. Cy. in. l. ij. C. de epi sco. & cler. imo quod fortius est, si sit maritus doctor extendit etiam ad filios vltra vxorem. l. fi. & ibi Bar. C. de pfes. & med. lib. x.

164 ¶ † Secunda conclusio, priuilegia corpore iuris clausa quantum ad interpretationem verborum ita intenduntur & remittuntur sicut alia iura prout fauorem vel odium continent, quoniam talia iudicantur vt ius cõe, ita procedit, glo. in sum. xix. dist. & in. c. j. de loc. cõis opi. in. c. j. de cõ sti. Et ratio, quoniam priuilegium regulariter est contra ius cõe. c. priuilegia. iij. dist. sed postquam clausa sunt in corpore iuris, non sunt

165 contra ius, vt in. l. ij. C. de vet. iu. enuc. ¶ † Ex quo infero, quod ea priuilegia, que in iure conceduntur fratribus minoribus, & mendicantibus, censentur concessa sororibus eiusdẽ ordinis, quoniam fratrum appellatione & sorores continentur. l. tres fratres. ff. de pac. vbi hoc tenuit Ray. de forli. per illum tex. & tex. in. l. lutius. §. quesitum. ff. de leg. iij. l. lutius. §. menia. & ibi not. ff. ad treb. l. lutius. ff. fa. her cis. istam tamen illationem ibi impugnat Bal. in. j. not. dicẽs quod nõ est eadem ratio monialium & fratrum, quia eorum ordo est altior. idẽ tenuit in. l. quicunque. in. iiij. col. C. de ser. fug. dicens, quod non solum differunt sexu, sed et regula, & effectu. Et istam impugnationem sequor, quoniam illa iura que dant sororem fratris appellatione contineri, habent locum, quando respectiue sunt frater, & soror, sed isti fratres non dicuntur fratres respectu sororum, nec econuerso nisi per quandam largam acceptionem, sed dicuntur fratres respectu confra

166 trum suorum inter quos viuit ar. c. quoniam. de vi. & ho. cle. ¶ † Secundo infero quod priuilegia concessa filijs habebunt locum in nepotibus. l. diuo marco. C. de quest. Bal. in. l. maximum vitium. C. de lib. prete. in. iij. col. ver. in contrarium, & hoc nisi sit contra ius tertij Bar. in. l. liberorum. ff. de ver. sig. & Alex. in. l. etiam. ff. so. mat. ¶ Tertio infero, quod priuilegia concessa militibus armate militie habebunt locum in clericis, qui sunt milites celestis mi tie, vt tenẽt gl. Bar. & Ang. in. l. miles. ff. de re iud. quicquid dixe rit Mataf. i suo trac. extẽ. ¶ Quarto infero, quod priuilegia concessa clericis cẽsebuntur concessa canonicis. c. cum per exẽptionẽ. J. de pui. & not. Abb. in rub. de vi. & ho. cle. & concessa monachis erunt con

167 cessa Abb. c. fi. de simo. ¶ † Tertia conclu. quod priuilegia quantum iuris clausa i corpe iuris nõ trahuntur ad alios casus nec extẽsiue nec intẽsiue, tex. in. d. l. quod. §. ff. de legi. & in reg. que a iure. Limitatur ista conclusio non procedere, quoniam legislator expressisset rõnẽ finalẽ priuilegiandi, quoniam tũc nõ vr respexisse psonã vel cãm priuilegiatam, sed ea voluisse priuilegiare, que ratio dictabat priuilegianda, vt est cõis opin. in. d. c. j. de consti. vnde dixit Oldr. in consi. ix. quod dispositio. c. nihil. de elec. in fi. habebit locum siue curia sit extra montes siue in Italia, dum modo electus sit valde remotus, & hoc tenet Domi. in. c. nos consuetudinem. xij. disti. Limita scdo quando duo essent equiparata iur, vt dixi. s. in materia

168 correctoria, que omnia hic optime quadrant. † Unde dicimus quod cum furiosus & pupillus equiparentur, vt insti. de pupil. substi. priuilegia concessa pupillo censebuntur concessa furioso. Bal. in ca. j. de benefi. fra. & ita econuerso glo. in. l. ij. C. de cur. fur. quam multum extollit Bal. in. l. si curatorem habẽs. C. de in integ. resti. ma. & in. l. si infantis. C. q admit. Ang. & Imo. in. l. is cui bonis. ff. de ver. ob. & Imo. in. l. imperator. ff. de re iud. item priuilegia concessa minoribus extendentur ad ecclesias & econuerso, quia sunt equparati, iuxta no. in. c. i. in glo. fi. & ibi Abb. de in inte. resti. Bald. & Angel. in. l. sine autem. §. si duobus. ff. de public.

169 ¶ † Uenio ad secundum membrum, quod est statutorum, & consuetudinum circa quod duo sunt casus considerandi. primus quando sumus extra personas subiectas consuetudini & statuto. secundus quando sumus in subiectis. circa primum ista sit conclus. statuta vel consuetudines, neque in simili, neque in principali trahuntur extra suos subditos. c. vt animarum. s. de consti. reg. que a iure communi, & hoc nisi fiat a principe, vt in. c. cum inhibitio. de cland. de spons. & hec conclu. est clara. circa secundum casum ista sit con

170 clu. † Statuta vel consuetudines non sunt extendenda vel intẽdenda vltra casus expressos. l. iij. §. hec verba. & ibi Bart. ff. de neg. gest. Ancha. dicens hanc esse communem opin. in repet. c. canonum statuta. xix. col. in fi. Rationem huius conclu. subtiliter adducit Jo. an. in reg. pro possessore in mercur. dicens, hoc ideo esse, quia statuta sunt stricti iuris, & ea que sũt stricti iuris, tãtum dicunt, quantum verba sonant. l. quicquid astringende. ff. de verbo. oblig. sunt enim sterilia, vt nota. in. §. actionum. insti. de actio. vnde esset miraculum, quod sterilis vltra verba aliud pareret. l. si sterilis. ff. de acti. emp. quod autem statuta sint stricti iuris probat, quia ex statuto datur actio. l. vna. ff. de condi. ex leg. que actionis species non numeratur inter actiones bone fidei. in. §. actionum. instit. de actio. ergo remanet stricti iuris, at cogita, quia sequeretur quod omnes canones essent stricti iuris, quia ex eis nascitur actio, que non est numerata in. §. actionum. vnde non video text. vel rationem assignatam, quare statuta debeant dici stricti iuris nisi ex eo quod sunt exorbitantia a communi semita iuris, vnde ista ratione erunt stricta, quia non erunt producenda ad consequentias. Sed contra immo videtur, quod inter subditos sit potius trahendus ad similia casus consuetudinis, vel statuti quam legis cõmunis, & adduco tex. in. l. de quibus. ff. de legi. de quibus causis scriptis legibus non vtimur, id custodiri oportet quod moribus & consuetudine inductum est. & si qua in re hoc defecerit, tunc quod proximum, & consequens ei est, ergo ibi videtur casus, quod consequentia sit potius a consuetudine quam a lege deducenda. Secundo ad tex. in. l. j. C. que sit longa consuet. ibi. consuetudo precedens, & ratio, que cõsuetudinem suasit, seruanda est. Tertio ad tex. in. c. j. ver. strenuus. de feu. cogni. in vsibus feud. ibi strenuus autem inreperitus sicubi casus emerserit, qui consuetudine feudi non sit comprehensus, absque calumnia poterit vti lege scripta. ergo est ibi casus quod licet aliquid expresse non sit dispositum per verba statuti, dum modo ve

171 niat ex mente sufficit, † nam illud dicitur comprehendi quod non verbis sed mente continetur. l. nominis & rei. ff. de verbo. signif. sed in hoc text. non facio vim, quia posset in oppo. ponderari. Quarto ostendo ratione, que immediatius & specialius ligant magis debent attendi. l. carbonum. §. ad faces. ff. de verbo. sig. consuetudo autem & statuta immediatius ligant subditos. c. j. supra eodem libro, de constitutio.

172 ¶ † Quinto sicut se habent consuetudo vel statutum ad legem, ita se habet simile statuti vel consuetudinis ad simile legis, patet quia simile regulatur secundum id cui assimilatur. l. j. C. de latina liber. tollen. item quia accessorium sequitur naturam principalis. At consuetudo & statutum ita se habent vt tollãt legem, ergo eorum simile ita se habebit vt tollat simile legis, & sic in casu dubio potius trahatur ad consequentiam consuetudo vel statutum quam lex. ¶ Sexto ab edicto pretoris ad statuta valet arg.

173 † quoniam docto. volentes probare restrictionem statutorum, mouentur a simili edictorum pretoris, vt in dicta. l. tertia. ff. de negocijs gest. Sed edicta pretoris trahuntur per similitudinem, ad alios casus. l. si ita fuerit. §. fina. ff. de manumis. testam. l. si quis legauerit. la secunda. ff de legatis primo. igitur &c. pro clariori igitur huius difficultatis euidentia considerandi sunt aliqui casus. Primus casus est, quando consuetudo est introducta, a quadam naturali ratione id quod disponitur multum suadente, tunc propter rationem talis consuetudinis decidi poterit casus non decisus, & ratio quia naturalis ratio per se est sufficiens ad causarum decisionem. l. cum ratio. ff. de bonis damnatorum. l. in summa. §. item nauis. ff. de aqua plu. arcen. & de tali consuetudine potest intelligi. d. l. de quibus. & d. l. j. C. que sit longa consuetudo. Secundus casus, quando extant statutum vel consuetudo cum sua finali ratione satis equa, & venit decidẽdus casus qui nec per legem, nec per statutum vel consuetudinem est prouisus, tunc sit hec prima conclu. ¶ Si ratio ex qua venit decidendus casus fortius concludit si summatur a lege cõmuni, quam a consuetudine, decidentur casus per rationem legis, non autem statuti vel consuetudinis exemplum ratio statuti cõcludit a pari, vel a simili. ratio vero legis concludit a fortiori, & ita econuerso si fortius concludat ratio statuti vel consuetudinis, secundum Guilielmum de cunio, in dicta. l. de quibus. Joan. and. Anto. de butri. in capitulo fina. de consuetudi. exemplum, lex ciuilis disponit, quod gerenti negocia reipubl. nõ detur actio negociorum gestorum, quia omnes ex debito reipub. tenẽtur. statutum vero disponit, quod quicunque laicus geret huiusmodi negocia debeat habere tantum a repub. ne proprijs stipendijs &c. Clericus gerit huiusmodi negocia, an habeat premium ex vi statuti, vel denegetur ex vi legis, certe attendetur argu. statuti quod concludit a fortiori.

174 ¶ † Secunda conclusio quando concurrunt ad decisionem casus, ratio legis, & consuetudinis, & videantur pariter stringere, illam sequemur, ex qua sequetur minor iuris violatio. Antoni. de butri. in dicto capitulo finali. At contra immo videtur, quod semper ratio, vel lex sint consuetudini preponenda, vt est text. in. l. secunda. in fi. C. que sit longa consuetudo. ibi non vsque adeo sui valitura momento, vt aut rationem vincat aut legem. Solutio contrarium illius text. est difficile, & docti laborant in resoluendo,

solnendo, et tandem concludunt, q in fine intelligit tex. q cõsuetudo particularis non vincat legem generalem, sed particularem sic. at profecto illa est maxima diuinatio ad illum tex. indistincte loquentem. Unde ego crederem posse dici, q ille tex. velit innuere, q nõ valeat cõsuetudo, que sit cõ legem. i. quã lex expresse reprobet, et cõ rõnem. i. que sit irronabilis, et iniqua, vt est cõsuetudo mala. pro qua expositione faciunt not. in. c. fi. de cõsue. contra q̃ quidam relatim in glo. visi sunt hoc tenere. ¶ † Tertia cõclusio, si rõnes
175 concurrentes sunt in oibus pares fiat ista distinctio. q aut sumus in materia iuris cõis, et tunc recurret ad simile iuris cõis, aut sumus in mã cõsuetudinis, et recurret ad eius sile, ita dixit Guilie. de cu. in. d. l. de qbus. pro quo allego glo. in. c. si pp. in ver. primi anni. de rescrip. facit tex. in. c. cũ olim. de cõsue. lex in genere dicit, q oẽs filij et monachi possint succedere parẽtibus, cõsuetudo aũt disponit q monachus non possit succedere in feudo, q̃ non potest exhibere debita seruitia, mõ venit decidẽdum dubiũ, an canonicus possit succedere in feudo, et terminabit iste casus occurrens fm simile cõsuetudinis, istud exẽplũ posuit Anto. de but. in. d. c. fi. de cõsuet. qđ cõprobat iura limitãtia intẽdi ex rõnis idẽtitate vt. s. dixi, vel aliter põt poni exẽplum pone, lege scripta cauet, q accremẽtũ alluuionis accrescit vsufructuario. l. itẽ si fundi. §. huic. ff. de vsu. hẽmus insup ius cõsuetudinarium feudorum disponẽs q id qđ accrescit p alluuionẽ feudo nõ accrescat vassallo, fm dispõnẽ tex. in. c. i. §. si qs de manso. de contro. inuest. in vsi. feu. mõ euenit casus nõ decisus de emphiteota ppetuo, an ipse acqrat qđ p alluuionẽ accedit, et sic attendamus sile legis scripte. i. vsufructuarij, an sile cõsuetudinis. i. feudatarij, glo. in. d. l. de qbus tz, q attẽdat simile legis. i. vt cõparet vsufructuario, qđ et ibi tz Bar. in repe. in. ij. col. de quo vi. ibi modernos ponẽtes aliud simile exẽplũ, qđ ẽ ponit Ant. de
176 but. in. d. c. fi. † Nã iure scripto cauet, q si vẽditor decipiat vltra dimidiã iusti pcij, cõtus rescindat. l. ij. C. de rescin. ven. cõsuetudo aũt feudorum hz, q vassallo ita decepto nõ retractet cõtus, qñ vendit feudũ dño. mõ accidit dubitatio qd in emphiteota, et breuiter omissis distinctionibus Ang. cõcludẽdũ est, q cõtus rescindet fm simile legis, vt per Spe. in ti. de emp. et vẽ. §. nũc dõm. ver. qd de cõcessione in emphiteosim, et p alios ibi relatos p Mod. q moderni circa istã decis. dubitãt, ego vero circa ambas dubito, et imo vr, q illa eqtas, que suadet, q feudatario nõ accedat alluuio, et q cõtus nõ rescindat, magis cõueniat casui emphiteote, q non hz sibi dñium directũ, q̃ simile legis. contra
177 tñ, q̃ hec dixi grã exẽpli materia nõ est nrã. † Unũ tñ cõstat, et hoc oẽs fatent, q si emphiteosis eet feudalis hẽret locum simile cõsuetudinis feudalis. d. Ant. in. d. c. fi. ¶ At cõ pdcã oia op. et vr q nullo mõ cõsuetudo dẽat trahi ad casus similes. Nã nulla prescriptio est intẽdibilis vel extẽdibilis vltra se. l. i. ff. de iti. actuq; pri. oĩs aũt cõsuetudo est prescriptio. c. fi. de cõsue. igit nulla cõsuetudo est intẽdibilis. Ad hec rñdet, q maior arg. hz locũ in pscriptione rex, que est odiosa, et ad vtilitatẽ priuati. Consuetudo aũt est prescriptio iuris, imo ius pscriptũ, surgens ex tacito totius populi cõsensu, et vtilitate pñsumpta, et iõ in prima prescriptione reqrit titulus. c. ad decimas. de resti. spol. in cõsuetudine vero nõ. et q arg. nõ teneat, pz, nã cõsuetudo põt introduci p maiorẽ partẽ, et preiudicat alijs. l. q maior. ff. ad muni. l. de qbus. ff. de legi. prescriptio aũt nõ. l. si qs emptionis. in prin. de pscri. xxx. et ff. de vsuc. l. naturaliter. rõ aũt est, q̃ in prescriptione cõsentiunt vt singuli, in cõsuetudine vt vniuersi, fz Bar. in. l. ij. C.
178 que sit lon. cõsue. in. v. col. ¶ † Tertius casus est qñ casus omissus a statuto vel cõsuetudine reperit vno mõ decisus a iure cõi, fz attento simili statuti vel cõsuetudinis veniret aliter decidendus doc. in. d. c. fi. de cõsue. et in auc. quas actiones. C. de sa. san. ecc. et in. d. l. de qbus. cõiter tenẽt q dz attẽdi expressa dispõ iuris cõis, et q in hoc casu cesset simile statuti vel cõsuetudinis. Et rõ q̃ nõ debemus recedere a iure cõi scripto, nisi exprimat. ad hoc vi tex. in. d. c. i. in ver. strenuenus, de feu. cog. ibi. q cõsuetudine feudi nõ sit cõprehensus. faciũt oia q̃ allegant ad pbandũ, et in correctorijs non detur extensio. at Fulg. et in hoc tenuit contra cõem in. d. l. de qbus. motus hac rõne. Consuetudo loci particularis in casu simili vincit gñalem cõsuetudinẽ vrbis Rome in casu specifico, at cõsuetudo vrbis vincit legẽ scriptã, ergo a primo ad vltimum simile cõsuetudinis particularis vincit legẽ scriptam, maior et minor pbat, in. d. l. de qbus. fm cõem intellectũ. Marti. lan. rñdet huic rõni, q tex. in. d. l. de quibus, nõ loqtur in gñali cõsuetudine vrbis Rome, fz spãli, vnde arg. hz fallatiam in minori, ex variatione terminorum. Moder. reprehẽdũt hãc solu. dicẽtes, q etiam si tex. loquat in particulari cõsuetudine vrbis Rome procedit argu. Fulgo. quia simile cõsuetudinis vincit consuetudinem localem Rome. Consuetudo localis Rome vincit ius in loco. ergo simile cõsuetudinis vincit ius scriptum. sed cum pace sua non tollitur per hoc responsio Martin. quoniam si text. loqueretur de speciali consuetudine Rome, argu. nihil concluderet, quia quando tractatur an simile consuetudinis vincat legem tractatur respectu eorum qui subsunt consuetudini, ad hoc igitur, vt ista ratio concluderet, oporteret pbare, q particularis consuetudo Rome vinceret legem scriptam respectu eorum, qui subsunt cõsuetudini alterius loci, quod cum bona pace non probabit. Dicamus igitur si volumus hãc Marti. responsionem infringere q ille tex. loquatur de cõsuetudine
179 vrbis generali, que vicem legis vbiq; obtinet, † sicut dicimus de stilo curie Rom. qui pro lege seruandus est secundum Specu. in tit. de teste. §. publicatis. versi. deinde. et in tit. de rescrip. present. §. ratione forme. in prin. propterea aliter respondent Moder. in. d. l. de quibus, q ille tex. loquitur in casibus in quibus lex cõmunis non reperitur scripta, qđ bene probat tex. in prin. l. de quibus causis scriptis legibus non vtimur, vnde ex hoc nõ infertur q liceat sequi qđ proximum est consuetudini ad correctionem legis scripte, Immo fm eos probat oppositũ. Quicqd tñ sit ego credo q opi. Raph. sit vera. penitet non potuisse illũ videre in fonte, q̃ forsan alie eius ratiões, quas de industria tacent moderni melius pbant opin. suam. primo moueor hijsdem rationibus, quibus motus sum ad probandum legem correctoriam trahi ad casus similes. Nam clarum est, q vt cõiter tenetur, quilibet populus fm q reipu. sue expedit, põt facere statuta et consuetudines contra ius cõmune data igitur ista facultate, q statuta violent, vel non violent ius cõmune, dependet a voluntate statuentium. Sed vbicunq; in statuto deciditur casus cum certa ratione manifesta, illa ratio demonstrat voluntatem statuentium a se regulari, et limitari. l. cũ pater. §. dulcissimi. de leg. iij. ergo dicendum erit q ex statuentium voluntate, et facultate cessent iura communia in quantum extenduntur vires
180 illius rationis. † Secundo pro ista parte adduco tex. in. d. l. de quibus, aliter q̃ inducatur a Fulgo. vel ab aliquo scribentium, ex quo erit nouus intellectus ad tex. premitto igitur q ille tex. habuit cõsiderationem, ad particulares populos prout intelligit gl. et cõmuniter omnes, modo dico q dũ tex. in prin. dicit de quibus causis script. legibus non vtimur, non intelligit de legibus cõmunibus, sed particularibus loci, incõtum in fi. vers. dicit, si nec id quidem appareat, tunc ius quo vrbs Ro. vtitur seruari oportet intelligatur de iure cõmuni Ro. scripto. sensus ergo pariter et declaratio litere erit, q si populus aliquis non habet legem scriptam, seruabit illud quod penes se consuetudine, et moribus est inductum, et si emerserit casus in quo deficiat consuetudo, tunc sequendum est ei proximum idest procedendũ est ex mente consuetudinis respectu aliorũ casuum, et si id deficiat recurrendum est ad ius, quo vrbs Ro. vtitur idest ad ius commune, quod ius ciuile Rom. appellatur. §. et quotiens. insti. de iure nat. gent. et hec diligenter considera. tertio aliter pon. illum tex. dum equiparat consuetudinem, vel quod ei proximum est. sed consuetudo vincit. l. scriptam. c. i. de cõsti. ergo et simile cõ
181 suetudinis. ¶ † Venio ad aliam speciem iuris que vocat penalis, circa quam primo sciendum est q quandoq; pena iuris venit imponenda per iudicem, quandoq; imponitur ipso facto. si pena venit imponenda per iudicem, consideranda sunt tria penarum genera, primum est, quando pena imponitur committẽti delictum ad mensuram delicti, et hec naturalis appellatur, ab Innoc. in. c. si vero. de sen. excom. fm est qñ vnus punitur pro alio vt qñ filius pro patre contradic. tamẽ equitatis naturalis cum causa tamen. Tertium genus, cum propter delictum imponitur pena, sed tamen excedens mensuram delicti, vel pp aliorum exemplum, vel alia de causa. Iuxta primum genus ista sit conclu. q leges patiuntur vtranq; interpretationẽ intensiuam scz et extensiuam, probat. i. qñ dispositiones reipub. fauorabiles sunt ampliande, rex. odia. s. de reg. iu. in punire ista delicta est fauor publicus. c. vt fame. de sent. excom. igitur ratione huius fauoris pcedet iudex de similibus ad similia et adde tex. in. c. i. §. porro. in ver. predictis modis. que fuit prima can. bene. amittendi, in vsibus feudorum, vbi hec verba, sed quia nã nouas deproperat edere formas, potest multis modis contingere, vt alie emergant cause, quibus videatur iuste adimi posse feudum, ideoque iudex solers, et discretus equitati obsecundare solitus cuncta subtiliter dispensans prouideat, si quam fuerit antiquioribus causis similis, seu maior, vt proinde sciat vtrum

beneficium sit amittendum, an nihilominus retinendum. hic ergo casus aptus, quod vtraque interpretatio procedit in penalibus. Tertio facit tex. in. l. sed sciendum. ff. ad. l. pom. de paric. in fi. vbi dicit sniam tamen legis contineri, et lz ibi. glo. dicat quod continet sniam post de-
182 clarationem Mar. aut non. hoc est falsum vt ibi dicit Bar. † quoniam non est in potestate legis latoris facere, vt illud, quod non est de mente, sit. lz possit nouam auct. prestare. l. iij. in fi. cum. l. seq. ff. de legi. tut. Uerum quod ille tex. in. j. ver. videtur probare opp. dum negat eos complecti, qui pari priori ve gradu sunt, pro intelligentia sic figuro casum. Pompeius tulit legem, quod si quis parentis aut filij consobrini ve fata pepetrauerit sumus culeo &c. insti. de pub. iud. §. alia deinde. Martianus modo consultus que persone comprehenderentur rndet, put habetur in. l. j. eod. ti. dicens quod comprehendit fratrem, sororem, patronum &c. vt ibi modo in l. sciendum. capitosus quidam instat. d. Martiane tu male loqueris, quoniam lex pomp. loquitur tamen de consobrino, non autem de fratribus, vel alijs, qui sunt vlteriori pari ve gradu. ergo nec tu debes interpretando dicere, quod contineantur cum pene sint molliende &c. Martia. vero in primo ver. fatetur assumptum dicens, sed sciendum est pomp. legem de consobrino comprehensum esse, non eos etiam complecti qui pari priori ve gradu sint, quasi velit postea subdere, sed non vz gnam, ergo nec nos debemus dicere, quod non comprehendatur snia, et dat instantiam dicens, sed et nouerce, et sponse persone omisse sunt, snia tamen legis continentur. fatetur igitur in prima parte Jurisconsultus assumptum, secunda negat gnam, et istum tex. alibi non reperies ita declaratum. quarto facit tex. in. l. si quis id quod. §. quod si dum pponitur. ff. de iuris. o. ind. quinto facit tex. in. l. j. C. de cupres. lib. xj. et secundum hoc intelligo gl. in cle. j. in ver. presidentes. de rescri. et Cy. in. l. quicunque. C. de ser. fug. et ibi glo. Bal. hoc tenuit in. d. c. j. in vsi. feud. Inno. in. c. qualiter et quando. de accus. vj. est tex. in. c. si postquam. de elec. s. e. lib. et ibi not. Contra istam gclu. adducitur tex. in. l. pen. ff. de pen. cum ibi not. et reg. in penis. Ex quibus videtur quod reg. sit formanda in oppo.
183 ¶ † Ad ista rndetur, quod pene sunt restringende respectu sui ipsius, vt cum est dubium, an pena debeat pro facto, vel non, vel est dubium, an debeat dari magna, vel minor pena, vt patet in exemplis. d. reg. in penis. lz quod quando pena est certa, non possit talis constitutio adaptari ad alios casus propter rónis identitatem istud negatur. Et diuersitatis ró, quia in casu nro constat de mente legis, que vult, quod procedatur de similibus ad similia. l. si postulauerit. §. ró. ff. de adul. l. quidam. §. nummularios. ff. de ede. c. translato, et ibi de mà. de consti. Item contra istam gclu. adduco tex. in. l. et si quis. §. diuus. ff. de relig. et sum. fu. ibi penam tamen in eum statutam non esse. et gl. in. c. fi. de inrepa. quod dicit, quod pena non est imponenda nisi exprimatur. quam gl. ad hoc ppositum ibi extollunt canoniste. Ad hoc rndetur. quod lz pena non dicatur statuta in aliquem expresse, tamen tacite dicetur statuta, quando ex alio casu habente similem rónem apparebit qualis sit imponenda. Uel potes dicere quod predicta procedunt in pena, que imponitur ipso iure. put Abb. videtur intelligere gl. i. d. c. fi. de in. pa. vnde infertur dicetur. Secundo adducitur tex. i. l. pe. et vlti. C. de inter. mat. inter tu. et pupil. vbi fortius videtur probari, quod non fiat illa interpretatio, que solet fieri a larga significatione ad strictam. Ter-
184 tio arg. ¶ † Uitande sunt plures specialitates. l. cum post. §. gener de iure do. l. j. C. de do. pmis. hic autem essent plura, quod lex exorbitans extenderetur contra reg. que a iure cói. et quod penalis contra reg. odia. et reg. in penis igitur &c. Istis tamen non obstantibus, iura supius alleg. probat totum opp. Nam lex pompo. de parric. est deuians a cói modo puniendi, et penalis, vt pz insti. de publi. iudi. §. alia deinde, et tamen ex snia intendit ad casus non pmisos. d. l. sciendum. Item dispositio, quod aliquis priuetur feudo est penalis, et contra reg. decet. et tamen extendit ad similia, vt i. d. c. j. §. porro. Nec ob. contraria, et ad primum rndetur, quod non est tanta ró in concubina quanta in vxore, ppria, vt ea possit accusare iure mariti. nam quantum ad honorem et honestatem que maxime leditur ex adulterio. l. consensu. §. si qua. C. de repud. diuersimode iudicantur vxor, et concubina. l. stuprum in fi. ff. de ri. nup. Bal. in. l. et in fi. C. de testi. Ad secundum rndetur, quod tex. in. l. pen. et vlt. C. de inter. mat. restringitur fauore matrimonij conseruandi, non quia materia sit exorbitans. Uel aliter dico, quod non est tanta ró inter eum, qui gerit se pro tutore, et verum tutorem, postquam constat ipsum non esse verum, tunc. n. cessat suspitio dilapidandi bona, ex quo dz remoueri a tutela. pro ista rnsione pon. tex. in. l. libertum. §. senatus. ff. de ri. nupt. vbi non fit ista restrictio respectu eorum qui sunt heredes tutorum, quoniam adhuc militat ró dilapidandi bona. Ad tertium rndetur, quod hic non sunt specialitates, imo reg. est pro gclu. quod procedit de similibus ad similia iuribus vulgatis. Limita hoc non procedere quando casus similis haberet penam specialem quoniam tunc non recurreretur ad suffragia interpretationis extensiue, vel intensiue. ar. l. in cause. ff. de min. fallit tertio, quando pena esset specialiter imposita in speciale odium certe persone, vt est pena imposita liberto vocanti patronum in ius sine venia, ita loquitur gl. in. §. penalis. ver. impetrasset. insti. de act. quam glo. ad hoc extollit Bal. post Nic. de neap. in. d. c. j. §. porro. quod sue. pri. ca. bn. amit. in vsi. feu. hac tamen limit. non admitterem. quando esset penitus eadem ró, et sic in interpretatione intensiua. Fall. in pena, que imponitur in priuando aliquem iure suo quoniam tunc non procedit interpretatio extensiua, ita intelligo glo. in. c. fi. de in. pat. et ibi Abb. facit tex. in auct. de non elig. sec. nub. §. cum igitur. ibi non est lex tale quid dicens, et glo. in sum. xix. q. j. ex quo infertur ad duas. q. quas ponunt Rod. in. l. diuortio. §. si fundum. ff. sol. mat. an. l. emphiteota incidens arbores veniat
185 priuandus emphiteosi de quo ibi per eos. † Juxta hoc genus ista sit conc. quod in. l. puniente pp alterius delictum non datur extensio, nec intensio, ita dixit Cy. in. l. quicunque. C. de ser. fug. facit tex. in. l. quisquis. C. ad. l. iul. maie. et in. l. lege iulia. ff. de ri. nup. pro quem tex. dixit Ray. de forl. quod statutum disponens, quod pro filio delinquente pater teneatur assignare legitimam non comprehendit auum ita vt teneatur ad hoc pro nepote, et secundum istam gclu. posset intelligi tex. in reg. odia. cum fi. est. n. talis dispo. deuians a nali róne et euangelica, scriptum est. n. filius non portabit iniquitatem pris. et in reg. iur. dicitur, quod nullus dz alterius odio pgrauari, ex quo infero quod pena de qua in. c. j. de scis mat. vbi puniuntur descendentes vsque ad quartam generationem non extenderetur
186 ad casus similes. Juxta hoc genus ista sit gclusio † quod disponens hntes penam vltra mensuram delicti non sunt trahende ad gnam aliquo modo, ita procedat reg. que a iure cói, cum si. ró autem potest sumi ex eo, quod quando pena non est expssa dz iudex ita le adaptare ad delictum, vt non maiorem, lz equam infligat. l. lz hodie. ff. de pe. Aduerte tamen, quod istas duas gclu. limitare non procedere in intensione, que fit ex maioritate rónis, quia non credo quod sit dispo. in mundo, que iure sit inclusa in qua non procedat talis interpretatio. pro reg. cui lz, que est fundata in quadam conuenientia nali, nam tunc ipsa lex videtur se extendere, secundum Jmo. i. d. l. si ve
187 ro. §. de viro. ff. so. ma. † Quantum modo ad penam que imponitur ipso iure, potest fieri ista gclu. quod constitutio infliges penam ipso iure non pretendit vltra casum pprium, ita Card. in cle. j. in. j. q. de consan. et affin. Bal. in. l. iij. ad fi. C. de he. insti. et ita potest intelligi tex. in. c. statutum. §. de elec. lz ad illum tex. rnderi posset quod non est tanta ró in collegiata parrochiali quanta in alia, quia collegium supplet vicem plati. Non autem est, quia delictum quantumuis graue non dz puniri ipso facto lz a iudice ministro legis. §. cp. xiij. q. ij. c. de causis. de offi. deleg. l. j. in fi. ff. de in. delib. facit. c. nonnulli. de cle. non resid. iuncto. c. de multa. de prebe. Limi. istam gclu. non procedere in intensione que fit ex identitate vel maioritate rónis, vt not. Pau. et Stepha. in cle. j. de sepul. vbi volunt, quod pena excóicationis in cimiterijs, procedat in sepelientibus in ecclesijs pp maioritatem rónis, nam maius est sepelire in ecclesia quam in cimiterijs. c. nulli. xvj. q. iij. lz aliud sit ecclesia, aliud cimiterium. c. j. de gse. eccl. vel al. item hoc tenent doc. in. c. contingit. de sen. exco. et in. c. j. de vi. et ho. cle. vbi dnt, quod in ra volentia quod penities clericum sit excóicatus, hnt locum i clerico se ipsum penitiente. Ampliatur ista limi. vt procedat in correlatiuis, quoniam pena imponitur róne publice vtilitatis gl. in. l. iij. §. hoc senatus. ff. de leg. j. facit. l. si quis in graui. §. vtrum. §. hij quoque. ff. ad sille. et ita tenuit Jo. de mó. spe. arg. tex. in. l. j. C. de his qui pat. vel lib. occi. vbi pena que hz locum in patre interficiente filium, hz locum in filio interficiente patrem. Ampliatur item vt procedat in parificatis a iure pro qua faciunt que dicta sunt in mà correctoria, in indiuiduo lz hoc gl. cóiter approbata, in. c. diaconus. xxvij. di. et ibi Domi. et glo. cóiter approbata in. c. quam. §. de vsu. que voluit quod ille tex. an nullans ipso iure testamenta vsurariorum habeat locum in codicillis, pp equparationem. l. sciendum. ff. de leg. j. Limitatur secundo, vt non procedat quando sine intentione ad alium casum posset gstó reddi delusoria, ita dixit Mataf. in suo trac. extens. se audiuisse ad dno Ant. pro tex.
188 in. c. si ciuitas. de sen. exco. † Uenio ad materiam dispensationum ad cuius clariorem euidentiam formo aliquas conclusio. tangentes interpretationem tam verborum quam sensus. prima igitur conclu. erit. Quod sine sumus in potestate dispensandi alteri concessa sine sumus in ipsa dispensatione. nunquid fit extensio vel intensio ad alium casum non expressum: per. d. l. ius singulare. et alia que diximus de priuil. naz in istis que non sunt de iure verificatur illa regu. que habet. quod casus obmissus habetur pro obmisso. l. commodissime. ff. de liberis et posthu. istam conclu. passim affirmant doc. in. c. postulasti. de rescrip. pro qua est tex. in. c. cui de non sacerdotali de preben. in. vj. et facit quod voluit Joan. and. in reg. que a iure cói, et quod dixit Fede. in cons. xiij. incip. monachus Perusinus, vbi vult, quod indulgentia que datur in. c. pro illorum. de sen. exco. prelatis regularibus, vt possint absoluere subditos incidentes in canonem, si quis suadente non habeat locum in casibus similibus. Et si alicubi reperiatur facta talis extensio priuilegiorum, et dispensationum poterit recurri tunc ad mirabilem

189 ferabilem solutionē impitoꝝ, ꝙ scꝫ ita iure cautū. † Ex quo in fero ꝙ male loquunt̄ Bar. ⁊ alij legiste in. l. ij. ff. de ver. ob. ⁊ in l. si ita scriptum. ff. de lib. ⁊ posth. qui dixerunt, ꝙ si qs hr̄et ptā tem legitimādi natos ex adulterio, ⁊ natos ex incestu, posset le gitimare natos ex adulterio ⁊ incestu simul. Naꝫ eorum opin. est falsa, qꝛ in istis exorbitantibus expressio casus simplicis non facit cōprehendi mixtū, nisi sit casus, qui ad sui ꝯseruationeꝫ hꝫ fauores maximos cuiusmodi est testm̄, sicut ꝓbat. d. l. si ita scri- ptum. ibi not. Bar. ⁊ facit tex. in. l. si ita. ff. de inin. rup. test. in- ducendo ꝙ ibi cōprehendit̄ casus mixtus vt ꝯseruet̄ testm̄, ⁊ ꝯ Bar. expresse tenuit Jo. cal. disputando, quē refert, ⁊ sequitur Jo. and. in addi. ad Spec. tit. qui fi. sint legi. in rub. ⁊ Jo. and. Ant. de bu. Jo. de imo. in. c. at si clerici. de iud. ⁊ Jmo. in. d. l. si ita scriptū. ⁊ hec tādem est cōis opi. canonistaꝝ, ⁊ hec est ve ra hoc potissimū fundamēto ꝙ rō est diuersissima, inter eū qui natus est cū vno, ⁊ illū q natus est cū duobus ipedimētis, auct. itaqꝫ. C. com. de succe. nā maius est dispēsare cū vno ꝗ cū alio. vnde non vꝫ arg. a minori ad maius affirmatiue, iuxta not. in. c.

190 cū in cunctis. de elec. ¶ † Limi. istā ꝯclu. vt non ꝓcedat in cō secutiuis. i. qn̄ vnum necessario sequit̄ ad aliud. nā tunc in qua- cunqꝫ ꝯcessione ꝯcesso vno ꝯcedunt̄ omnia sine qbus illud esse non potest. l. ad rem mobilē. ff. de pcu. c. pꝛudētiā. c. pterea. de offi. deleg. ⁊ in reg. accessoꝛium. ⁊ glo. in. c. qꝛ intm̄. de pꝛebē. ⁊ ibi Abb. qui alleg. glo. in. c. si quis in clero. vj. q. j. que dicit ꝙ postqꝫ cū vno dispensatū est sup pluralitate bn̄ficioꝝ est ēt di- spensatū sup residentia, glo. ⁊ Archi. in. c. non pōt. de pꝛeben. in. vj. de quo vi. per doc. in. c. j. et. ij. de fi. pꝛesby. eo. lib. ⁊ hoc vt dixi intellige in ꝯsecutiuis necessario alias non procedit. ar- gu. tex. in. l. fi. §. huius. ff. de ꝯdi. inde. vbi restitutio in integrum concessa minori ad rescindendū ꝯctum non extendit̄ ad vsuraꝫ, de quo vi. late per do. Fely. in. c. postulasti. xv. et. xvj. colū. de rescrip. q multa ad ꝓpositū accumulat. Aduerte tn̄, ꝙ lꝫ ꝯsecu tiuum esset separabile a principali, si tn̄ non remanet ex alia cā inhabilis ad ꝯsecutiuum, poterit dispēsatus illud exercere, put declarat Domi. in. c. nos ꝯsuetudinē. xij. dist. in pen. col. alle. glo. in. c. statutū. §. j. in ver. dignitate. de rescrip. in. vj. na si im pedimētuꝫ accessoꝛij dependebat tm̄ ex defectu principalis, ha bilitatus ad principale est habilitatus ad accessoꝛiū, exēplꝫ si maioꝛ. xx. annis est dispensatus ad dignitatē in ꝗnam est dispē tus, vt possit esse delegatus, qꝛ non remanet impedimentum re

191 spectu tpis. c. cū vigesimū. de offi. dele. ¶ † Scōa ꝯclu. respe ctu illius cui ꝯcedit̄ ptās dispēsandi verba ꝯcessiōis ample in- terpretant̄, ꝫm Domi. in. d. c. nos ꝯsuetudineꝫ. ⁊ Jo. and. post eū do. Abb. in. c. fi. de simo. vbi ꝯcessio dispēsandi loquēs de monachis hꝫ locū in Abb. ꝯ glo. in. c. cū dudū. in ver. benefi- cia. iuncto tex. de pꝛebē. Ratio aūt est, qꝛ quatenus ꝯcedit̄ ista facultas est pꝛincipis beneficiū, qō late est interpretandū. l. fi. ff. de ꝯsti. pꝛin. c. olim tibi. de ver. sig. cū si. facit ad cōpꝛobatio nē hoꝝ, que hn̄r, in decis. vij. in ti. de off. vic. in antiq. vbi dicit, ꝙ simplex ptās ꝯferēdi beneficia data alicui cōpꝛehendit bn̄fi cia curata ⁊ dignitates, ⁊ ista ꝯclu. non hꝫ ꝯdictoꝛē. Aduerte, qꝛ non vr̄, ꝙ ita de plano, ꝓcedat, in odiosis ⁊ pꝛeiudicialibus cō cessionibus verba sunt remisse accipiēda, iuribus vulgaribus.

192 Jsta ꝯclusio est odiosa, igit̄ minoꝛ ꝓbat. † Nam qualitas effe- ctus arguit qualitatē cause. l. cuius effectus. ff. de regu. iu. effe- ctus qui est ipsa dispensatio est odiosus vt fatent̄ oēs, ergo ipsa ptās odiosa. Jtē paria sunt facere aliqd tpe habili vel inhabili si eius effectus ꝯferat̄ in tps inhabile. l. ꝙ sponse. C. de do. ante nup. sed lꝫ ista interpretatio posset fieri in ista facultate ꝯcessa anteqꝫ deueniat̄ ad actualē dispēsationē, tn̄ eius effectus nō ꝓ duceret̄ nisi tpe, quo fiet dispēsatio, ⁊ sic tpe odij, ergo est dōm ꝙ sit odiosa attento tpe, quo interpꝛetatio soꝛtiet̄ effectū, nō fa- uoꝛabilis. ¶ Jtē ꝓuilegia ⁊ ꝯcessiones dn̄r odiosa vel fauoꝛabi lia ex parte eius qō ꝯcedit̄, al's sequeret̄ vel ꝙ oia fauoꝛabilia vel quod odiosa, qꝛ ex pte auctoꝛitatis eadē est in oibus. At in tali ꝯcessione ꝯcedit̄ qō ex sui natura est odiosum. i. dispēsatio ꝯ ius. c. j. et. ij. de fi. pꝛesby. igit̄ ꝯcessio odiosa. Uerū tn̄ qꝛ nō est tutū recedere ab opi. cōiter appꝛobata. l. minime. ff. de legi.

193 retēta cōi ꝓ vera subdo aliquas limi. † Limi. pꝛimo nō ꝓcede- re, qn̄ si attēderet̄ larga verbi signatio daret̄ facultas dispēsan di ꝯ ius diuinū vel naturale, nā tūc verba ꝗtūuis pꝛegnātia re stringunt̄, ꝫm Bal. Ang. ⁊ Jmo. in. l. filius a patre. §. fi. ff. d lib. ⁊ postb. dn̄t. n. ꝙ hn̄s ptāteꝫ a papa dispēsandi cū qbuscūqꝫ in qualicūqꝫ statu. nō poterit dispēsare in pꝛhibitis a iure diuino, vel naturali, ꝓ qua limi. facit dictū Spec. in tit. de leg. §. nunc ostendendū. ver. xix. qō cōiter appꝛobat̄ in. c. j. de transac. ꝙ cla, supplētes oēm defectū, referr̄ ad defectus solēnitatū iuris posi tiui, non nālis vel diuini, ⁊ istā limi. sequit̄ Fely. in. d. c. postula sti. Limi. scdo qn̄ per largā interpretationē qs vteret̄ illa pleni tudine ptātis, quā hꝫ ꝯcedēs, vt scꝫ de eius dispēsatione dispu- tari non possit, an fit cū cā vel non, per Jnno. in. c. duduꝫ. el. ij. ver. itē si papa. de elec. nā ista ptās dispēsandi sine cā, nō pꝛesu mit̄ ꝯcessa in dubio, qō dicit Fely. no. ad infrigēdū mille dispē sationes legatoꝝ. Tertio limita, qn̄ esset ꝯsuetudo, vt verba di spēsationis vno mō interpꝛetarent̄. l. si de interptatiōe. ff. d legi.

194 ¶ † Tertia ꝯclusio, qn̄ sumus in casu quo cū aliquo dispēsat̄ ꝯ ius cōe, verba sunt in dispēsatione restringēda ad ꝓpꝛiū signifi catū vel si signatū sit ambiguū, ad illud restringēdū, quo sequa tur minoꝛ iuris violatio, vt per Ana. post Abba. in. c. ij. in. iij. col. de cle. pug. in duel. vbi dicit, ꝙ si dispēsat̄ cū aliquo sup be neficio, intelligit̄ de simplici, ⁊ Jo. and. Ant. Abb. ⁊ Jmo. in c. de multa. de pꝛebē. vbi dn̄t, ꝙ simpliciter dispēsatus ad duo incōpatibilia restringit̄, vt nō ꝓcedat in eadē ecclesia. gl. in. c. lrās. in ver. oꝛdinari. d fi. pꝛesby. ⁊ ista tādē est cōis opi. in. d. c. j. de fi. pꝛesby. in. vj. facit tex. in. c. qō dilectio. de ꝯsan. ⁊ affi. in hac materia vlterius non insisto, vi. copiose ꝑ Abba. ⁊ alios

195 in. d. c. postulasti. † Et que d dispēsatiōe dicta sunt, potes ⁊ de sententijs intelligere, nam ⁊ in illis stricta fit interpretatio, vt not. Abb. ꝑ illum tex. in. c. dilectus. de offi. oꝛd. ⁊ idem in ꝯcti bus. l. quicquid astringende. ff. de verb. oblig.

¶ Et per hec fit finis huius breuis tractatus, ad laudē oipoten tis Dei, glorioſe eius matris, beati Hieronymi, ac totius triū- ꝑhantis curie. Editus fuit anno dn̄i. M. D. ix. de mense Fe- bruarij, dum legeremus. c. j. de temp. oꝛdi. in. vj. est eniꝫ annus doctoꝛatus nr̄i scd̄s studij nonus etatis. xxix. vigesimū. n. eta- tis annū nactus erā, cū me laborioso, ac graui vtriusqꝫ iuris stu dio addixi. Preceptores habui in canonibus bone memoꝛie, ⁊ acutissimi ingenij virum. d. Antoniū mariā de sala, cuius vm bris det Deus tenuē sine pondere terrā, spirātesqꝫ crocos, ⁊ in vrna ꝑpetuū ver. ⁊ do. Bartholomeū bologninū vtriusqꝫ iu- ris interpꝛetē subtilissimum, q nunc Rome ꝯsistoꝛij creatus est aduocatus, in legibus autem ꝫm Azonem, idest do. Jo. campe gium Bononiensem, qui adhuc iura explicat in hoc almo Bo noniensi gimnasio cum magna omnium admiratione, ⁊ agit se- natoꝛem optimum, per hos ingenue fateoꝛ pꝛofecisse.

FINIS

Tractatus coꝛelatiuoꝛum sin- gularis de nouo compilatus per me Baptistā de sancto Blasio de Padua vtriusqꝫ iur. doc. Jn presentia- rum iura ciuilia legentē in felici studio Pa- tauino de anno. M. cccclxxij. Et rogo quemcunque ꝙ me non moꝛdeat anteqꝫ legerit hoc pꝛesens opusculum singularis- simum.

SVMMARIVM

1 Diffinitio rei cuiuscunqꝫ pꝛecedere debet.
2 Legum virtus in quo consistat.
3 Materia omnis per singularia digesta clarius intelligitur.

PRAEFATIO.

N hoc opere coꝛ- relatiuoꝛū quinqꝫ faciam. ¶ Pri mo namqꝫ aliqua pꝛemittaꝫ donec veniam ad materiam nostrā. Jsta enim euidentialia pꝛestant euiden tioꝛem intellectum, vt in. l. j. in fi. ff. de orig. iur. ¶ Secundo ponā dif finitionem seu descriptioneꝫ coꝛre

1 latiui, † cum a diffinitione vtriusqꝫ rei sit inchoāduꝫ. l. j. ff. de testa. ⁊ l. omnis diffinitio. ff. de reg. iu. ¶ Tertio ponam vnam regulam ad totam hanc, iuxta. l. j. ff. de reg. iu. ¶ Quarto ostendam hāc regulam sibi locum vendicare in casibus centuꝫ ⁊ vltra, nō per

2 questiones, sed potius per extensiones & ampliationes,† qr virtus legu3 consistit in ampliatione & inductione, vt inquit Bal. in repe. l. petens. C. de pac. per. l. non solum. §. qui primipilu3. ff. de excu. tut. ibi adaptans &c. super quo verbo ibi Bal. inquit q ille casus non reperit alibi in iure. ¶ Quinto subdam alios casus centu3 & vltra in qbus fallit dicta regula. Et hoc sic faciã qr l3 quidam do. Joan. de petru. de monte sprello de Perusio super rub. C. de reb. cre. & iureiur. in materia statutorum penalium, vel prohibitiuorum loquentium in vno de correlatiuis seu correctoriorum iuris cõmunis conatus fuerit totam hanc materiam correlatiuoru3 reducere ad quatuor casus principales, nihilominus deficit in multis, adeo q nihil vel paru3 scripsisse videtur, vt patebit ex infra dicendis. Et quoniam sm veritatem circa hoc propriam & generalem doctrinam & inuariabilem dare non possumus per singularia diuidemus, prout in simili inqt Innocen. in. c. j. de statu monachorum, in materia legis diocesane & legis iuris diuini,
3 † presertim quia omnis materia per specialia & singularia tractata clarius intelligitur, vt in. §. 3 ne in primis. institu. de lega.

SVMMARIVM

1 **Venio ad primum.** † Et primo pmitto q quandoq3 queritur vtrum dispositum in principali habeat locum in eius accessorio. Et dicendu3 est q sic, vt per Saly. in. l. presenti. C. de his qui ad eccle. gfu. facit. l. cum principalis. ff. de reg. iu. & c. accessorium. de reg. iu. lib. vj. & qd not. Cy. in. l. intelligere. C. de lui. pig. ¶ Secundo premitto q qñq3 queritur vtrum dispositum in vno censeatur dispositũ in alio eius annexo. Et dicendũ est q sic, vt in. l. cũ actũ. ff. de nego. gest. & Bal in. c. si minori. si de feu. fue. qtro. in vsi. feud. Et hoc pcedit etiã cora3 arbitro. de quo p. Inno. in. c. cu3 dilectus. de arbi. ad qd accedit qd not. Pet. de ancha. in suo. i. cõsil. ¶ Tertio pmitto q qñq3 querit vtrum dispositũ de iure nouo in vno de duobus vel pluribus equiparatis de iure veteri extendatur ad aliu3 casu3. Et dicendũ est q sic, vt habet in. l. si quis seruo. C. de fur. & ser. corrup. & per Rapha. Cuma. in. l. si vero. §. de viro. ff. solu. ma. ¶ Quarto premitto q qñq3 queritur vtrũ qñ vnum se habet respectiue ad aliud, prouisio facta in vno extendat ad illud. Et dicẽdum est q sic, vt per Bal. in. l. quamuis. C. ad legem iul. de adul.
2 ¶ † Quinto pmitto q qñq3 queritur vtrũ vna determinatio respiciens plura determinabilia debet ea pariformiter terminare. Et dicẽdum est qd sic nisi aliter constet de mente loquentis, vt in. l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pup. & l. quamuis. C. de impub. & alijs substi. ¶ Sexto pmitto quod quandoq3 queritur vtrum omne statutum loquens per viam regule semper videatur tacite repetitum in omni alio statuto quantuncunq3 generaliter loquente. Et dicendum est quod sic, vt per Bar. in. l. ait pretor. §. eritq3 differẽtia. ff. vi bo. rap. not. Ange. de are. in. l. j. §. quesitum. ff. de appel. facit. l. si serui vestri. C. de noxa. iuncta. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. ¶ Septimo premitto quod quandoq3 queritur vtrum contrariorum sit eadem disciplina, & dicendum est quod sic, vt in. l. l. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. cum simili. & quamuis, Bald. in rubri. C. de reb. cred. & iureiur. vtatur promiscue hoc dicto ad materiam correlatiuorũ quasi sint similia. tñ Bal. male loqtur sm Jo. de petr. i. d. rub. & pbo. j. in. x. fal. in. v. parte pn. huius trac.

trac. ¶ Octauo premitto q̃ quãq̃ queritur vtrum dispositũ in vno censeat̃ dispositum in alio, in quo est eadem rõ, ⁊ certe regulariter dicendũ est q̃ sic, vt in.l.non pñt.ff.de legi.⁊.l.illud. in fi.ff.ad.l.aql.⁊.l.a titio.ff.de ver.ob. Fallit vbi resultaret correctio iuris cõis de quo tñ per glo.in.l.que per necessitatẽ.ff.de reg.iu.⁊ per glo.⁊ Bal.in auc.quas actiones.C.de sa.san.ec. ⁊ per Bal.in.l.maximum vitium.C.de lib.prete.vel exhe.⁊ per
3 omnes doc.in.l.si vero.§.de viro.ff.sol.ma. ¶ † Nono premitto q̃ quãq̃ querit̃ vtrum dispositum in casu simplici videatur dispositum in casu mixto, ⁊ de hoc me remitto ad not.per Bar. in.l.ij.in prin.ff.de ver.obl.⁊ in.l.si ita scriptum.ff.de lib.⁊ post. ⁊ per Cano.in.c.per venerabilem.extra qui fi.sint leg.⁊ Jac. de but.in sua dispu.incip.qdã paterfa.fecit testm̃ ⁊c. Super quo articulo me ẽt remitto ad ea que scripsi in.§ oium.insti.de act.vbi de hac materia posui.xv.regulas affirmatiuas, ⁊ alias xv.regulas negatiuas, ⁊ de eis nihil in hoc tractatu. ¶ Decimo p̃mitto q̃ quãq̃ q̃rit̃ vtrũ dispositũ in vno de correlatiuis cẽseat̃ dispositũ in alio correlatiuo, ⁊ certe dicẽdũ est q̃ sic.l.fi.C. de indic.vidui.tol.de quo.j.dicã, ⁊ ista est materia nostra de qua in hoc opere nostro, ⁊ hoc quantum ad primam partem.

4 Venio ad secundũ. † Et quero qd sit correlatiuum, ⁊ certe correlatiuũ nihil aliud est quã duorũ vel pluriũ adinuicẽ mutua relatio, vel sic, ⁊ breuius, correlatiuum est duorũ vel pluriũ vltro citroq̃ representatiuũ. Cõponit̃.n.ex dictione cũ, que exponit̃ p̃ simul, ⁊ hoc vocabulo relatiuũ. arg.l.labeo.§.cõtractuũ.ff.de verb.sig.⁊.l.reos.in p̃n.ff.de duo.reis.⁊ ad hoc faciũt iura que allegabo.j.sup regula in.iiij.parte principali, ⁊ p̃ ɔsequẽs ethimologia huius vocabuli correlatiuũ idẽ est qd simul relatiuum vt in.d.§.ɔctum.facit insti.de testa.l.j.in p̃n.iuncta.l.j.ff.de testa.l.j.in p̃n.ff.de acq pos.⁊ merito dixi duorũ vel pluriũ ad denotãdũ q̃ correlatiuũ ad minus ɔstat ex duob⁹, tñ ẽt ex pluribus ɔstare põt ſ̃ɜ ɔtingẽtiã casuũ, vt.j.patebit in.iiij.par.p̃n.

Venio ad tertium. Et quero de regula principali in materia corre-
5 latiuorum. † Respondeo q̃ regulariter dispositũ in vno de correlatiuis censetur dispositum in alio correlatiuo. Hec regula p̃batur in.l.fi.C.de indi.vidui.tol.in prin.⁊ ibi per Bar.⁊ Flo. ⁊ Ang.⁊.l.fi.ff.de accep.vbi etiam per Bar.⁊ per eundẽ per illum tex.in.l.j.C.de cupres.lib.xj.⁊ per eundem Bar.in.l.qui plures.§.j.ff.de vulg.⁊ pup.⁊ per Jo.and.in.c.michael.de fi. presby.⁊ per glo.in rub.C.de reb.cre.⁊ iureiu.⁊ ibi per Ja.de but.⁊ Flo.⁊ per Rapha.cu.in.l.si vero.§.de viro.ff.sol.mat.⁊ per Flo.in auc.defuncto.C.ad tertul.⁊ per Bal.in.d.rub.C.de reb.cre.⁊ per eundem in.l.fi.C.de do.ante nup.in verbo equis passibus ⁊c.⁊ vide per eundem Bal.in.l.j.C.de bo.mat.in fi. j.col.⁊ per eundem in auc.ex causa.C.de lib.prete.vel exher.⁊ glo.in cle.j.in verbo eternaliter.de sum.tri.⁊ fi.cat.⁊ in.c.fi.de insti.in.c.debitum.de baptis.⁊ per Ang.in suo ɔs.cviij.in.iij. col.⁊ per Damasium in suis brocardis sub rubricella q̃ contractus claudicat ⁊c.⁊ in alijs iuribus de quibus infra apparebit in casibus singularibus, vide etiam per glo.mag.in fin.sui, in.l. j.C.ne fideius.do.dentur.vide etiam per Bar.in.l.liberorum. §.j.ff.de his qui no.infa.⁊ vide glo.⁊ doc.in.c.j.de loc.⁊ quod not.in glo.pe.in.c.sunt postq̃.de elec.lib.vj.⁊ vide.l.iij.C.que res ven.non pos.vide ẽt.l.fi.C.de rescin.ven.⁊ ibi glo.in verbo amissionis.⁊ per Bal.in.l.nemo martyres.C.de sac.sanc.eccl. vbi dicit quod si vnum correlatiuorũ prohibetur, censet̃ p̃hibitũ ẽt aliud, vide ẽt qd habetur in.l.j.C.de cõmu.ser.manumis.

Venio ad quartum. Et quero in quibus casibus p̃cedat hec regula. Respondeo q̃ procedit in casibus, de quibus infra.
6 ¶ † Primo hec regula procedit, nedũ in iure cõi correctorio alterius iuris cõis, vt in.d.l.fi.C.de indi.vidui.tol.sed etiam in statutis correctorijs iuris cõis, vel alterius statuti, vt per Bar. ⁊ Ang.in.d.l.fi.⁊ per Rapha.cu.in.d.l.si vero.§.de viro.ff.sol.ma.sed contra hoc facit quod not.Bal.in.d.rub.C.de reb. cre.qui inquit q̃ dispositum in vno de correlatiuis censetur tacite dispositum in alio, pro quo licet Bal.nihil allegat, ego allego casum in.d.l.fi.in prin.vbi etiam expressum ⁊c.j.de indi.vidui.tol. Nota illud verbum tacite, de quo supra per Bal.quia in statutis correctorijs per subauditiones vel tacitos itellectus non debemus inducere legum correctionẽ, vt inquit glo.sing. Jo.and.in.c.statutum.§.quod si per viginti.de elec.lib.vj.sed possumus respondere quod illa glo.fallit vbi natura correlatiuorum aliud suadet, vt in dictis iuribus, pro quo facit glosa in clemen.j.de elec.⁊ quod in simili not.Bar.in.d.l.fi.quod valde not.ad limitationem.d.glo.iuris canonici, de qua in.d.§.q̃ si per viginti.quod tamen limita vt dicam.j.in.v.par.princ.fallen.xxiiij. ¶ Secundo procedit etiã in casu.l.iudei.C.de iude. nam sicut Christianus non potest in die sabbati trahere ad iudicium Judeum, vt ibi, ita nec Judeus Christianum in.d.die sabbati ad iudicium trahere poterit ratione correlatiuorũ, ſ̃m Bal.in.l.non dubium.C.de legi.in pen.col.in vers.v.opponi-
7 tur statutum ⁊c. ¶ † Tertio procedit etiã in personalibus annuis prestationibus.nam si in eis reperitur quod non fit locus petitorio ibi, nec locus est possessorio propter naturam correlatiuorum, quasi petitoriũ, ⁊ possessorium sint correlatiua in huiusmodi annuis prestationibus, lɜ pro alijs rebus secus fit vt videtur in.l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acqui.poss.⁊ in.l. si duo.ff.vti possidetis, vt per Pe.⁊ Cy.in.l.si certis annis.C. de pac.⁊ per Card.in.c.peruenit.de censi.in vlti.colũ.q.viij. de quo per Bal.in.d.l.si certis annis.⁊ in Spec.de resti.spo. §.nunc dicamus.ver.sed ⁊ si.in ti.de loca.§.nunc aliqua.vers. lxiij.⁊ ver.seq.⁊ per Roffre.in libellis super interdicto vti possidetis.in versi.item queritur an habeat locum ⁊c. ¶ Quarto procedit vbi fit mentio de vno correlatiuorum inspecta qualitate actus cõmunis vtriusq̃ ſ̃m Bal.in.d.l.fi.C.de indic.vidui. tol.in prin. Exemplum pono per casum.l.ij.⁊.d.l.fi.C.de indi. vidui.tollẽ. ¶ Quinto procedit in his que sapiunt delictum, ⁊ sic in penalibus, nam ⁊ tunc dispositum in vno de correlatiuis censetur dispositum ⁊ in alio, ⁊ ad aliud correlatiuum fit extensio, vnde si lex vel statutum prohibet sub pena vendi certam rẽ, extenditur etiam ad emptorem, vt in.d.l.j.C.de cupress.lib.xj. ⁊ per Bar.⁊ Jo.de imo.in.l.fi.ff.de acce.⁊ per Bar.⁊ Ang. in.d.l.fi.C.de indi.vid.tol.⁊ per Bal.in.c.j.quali.do.p̃prie. prine.in vsi.feud.de quo in materia statuto.dic vt per Joã.de petru.plene in.d.rub.C.de reb.cre.quod est verum in pena legali, secus in conuentionali ſ̃m Bal.⁊ Jaco.de alua.in.d.c.j.
8 ad fin. ¶ † Sexto procedit ⁊ maxime vbi fit mentio de vno ex correlatiuis digniore, quo casu censetur dictum etiam de alio minus digno.⁊ per glo.in rub.C.de reb.cre.⁊ ibi per Bal.pro quo facit.l.querit̃ hermophroditum.ff.de sta.ho.⁊.c.solite.de maio.⁊ obed. ¶ Septimo procedit etiam in priuilegio inserto in corpore iuris cõmunis, vel extrauagante etiam ɔcesso a principe vino circa sportulas vel expensas litis in totum, vel p̃ parte aliqua non agnoscendas concesso reo, nam ⁊ si ipse agat contra alium reum, ille reus potest vti eodem priuilegio, si tamẽ ille reus de hoc priuilegio excipiat, vt in.l.fi.C.de fruc.⁊ lit.exp. ¶ Octauo procedit etiam in casu tituli.ff.q̃ quisq̃ iur.vbi ius iniquum per vnum debitorem impetratum contra creditores suos extenditur etiam contra se ad cõmodum debitorum suorũ, vt in toto ti.ff.q̃ quisq̃ iur.⁊ ad hoc facit glo.de qua in.d.rub. .C.de reb.cre.⁊ iureiur. ¶ Nono procedit in correlatiuis que se habent per modum essendi.naɜ destructo vno correlatiuo cẽsetur destructum aliud correlatiuum, ita loquit̃.l.fi.ff.de accep. ſ̃m Bal.in.l.omnia priuilegia.C.de epi.⁊ cle. Exemplũ in matrimonio quod contrahitur inter virum ⁊ mulierem, vt insti.de pat.pot.in prin.⁊ insti.de nup.in prin.⁊ in.l.j.ff.de ri.nup.⁊ sic sunt correlatiua.l.fi.C.de indi.vidu.tol.in prin.nam vno coniugum perempto perimitur totum matrimonium ⁊c.q̃ qualitas sine subiecto stare non potest.l.eius qui in p̃uincia.ff.si cer.pe-ta.⁊ in.l.in testamento.ff.de condi.⁊ demon.vel pone exemplũ in iudice volente procedere per inquisitionẽ in ciuilibus quod regl'r non potest, eo q̃ deficit actor, ergo nec reus ɔsistere potest qui est correlatiuus ad actorem ſ̃m Bal.in reper.Innoc. in litera processus in.q.x. Fallit in causa fisci, ⁊ in causa ecclesie Romane vbi iudex potest in ciuilibus p̃cedere per inquisitionem ſ̃m Bald.vbi.s.fallit ẽt in alijs casibus de quibus per Bal.in.c.si tres.de pace tenen.in vsib.feu.

Decimo procedit quo ad effectũ
9 deducendi in esse, † naɜ posito vno correlatiuorum presupponit̃ de necessitate aliud correlatiuum, vt in.d.l.fi.C.de indi.vidui. tol.⁊ not.per glo.in.d.rub.C.de reb.cre.⁊ iureiu. ¶ Undecimo p̃cedit in correlatiuis ɔstituentibus vnũ negocium in diuersis rebus ⁊ p̃sonis. Exemplum si sum creditor tuus ex tali ɔtractu vel negocio, ergo tu es debitor meus ex eodẽ negocio, vt p̃bat̃ in glo.de qua in dicta rub.C.de re.cre.⁊ iureiu. ¶ Duodecimo procedit ẽt in summo sacerdotio ⁊ p̃tãte legis condende nam illo sacerdotio translato in papã, censet̃ in eundem translata p̃tãs legis condende ratione correlatiuorũ, vt in.c.transla-

to. de consti. ꝛ ibi per Ant. de but. in .i. col. de quo dicaꝫ .j. in .v. par. prin. in fallē. vij. ad fi. ¶ Decimotertio procedit respectu cõuersionis in vnam naturam, lꝫ ipsa correlatiua sint diuersa. ꝛ hoc quando est eadem origo in causa efficienti, in forma, disposi tione, ꝛ in tempoꝝ cõcursu, vt per Ant. de but. in d. c. translato. in .ij. not. ꝛ in c. q̃to. de iudi. ¶ Decimoquarto ꝑcedit respe ctu originis eodem tpe pariter cõcurrentis, nam posito vno ne- cessario presupponitur aliud, adeo ꝙ vnum nunq̃ fuit in tem- pore ante aliud correlatiuum, vt not. Bal. ꝛ Saly. in d. rub. C. de reb. cre. per glos. in l. heredem. in vlti. glo. ff. mã. facit. l. ij. in prin. ff. de adop. Sed ego allego meliorem glo. in verb. eternali ter. in cle. vnica. de sum. tri. ꝛ fi. cat. que inquit qđ pater oipo- tens qui semp fuit oipotens pater, rõne correlatiui presupponit filium Dei eternaliter semp fuisse cum patre, ꝛ ibi per Pau. d

10 leaza. ¶ † Decimoq̃nto ꝑcedit ẽt respectu prescriptionis, naꝫ si ex forma statuti per prescriptionem certi tpis tollit̃ debitum, certe necessario ex vi correlatiui per ipsam prescriptionem tolli tur ẽt creditum, vt per Bal. in d. rub. C. de reb. cre. vnde subla to debito ẽt ꝑ prescriptionē tollit̃ ẽt creditũ, vt pꝫ ad sensum, ꝛ ꝓbatur in d. l. fi. ff. de acce. ¶ Decimosexto procedit q̃nq̃ po- tentialiter, ꝛ sic in habitu ẽt non deducto ad actum. Exemplũ qui potest absoluere potest cõdemnare. l. iij. ff. de re iudi. de quo dicam .j. in .v. par. prin. in fallen. ¶ Decimoseptimo ꝑcedit q̃n re integra vnum de correlatiuis resoluitur ex conuentione par tium, nam tunc in dubio intelligitur tacite aliud correlatiuũ re- solutum, vt in d. l. fi. ff. de accep. ꝛ not. per glo. ꝛ Ang. in l. si cõ uenit. ff. de pac. ꝛ ibi per Bar. ꝛ Bal. de quo vide per Ang. in suo consi. cviij. Et hoc q̃n nulla causa subest in persona vnius tã tum in qua fit illa resolutio ꝓm doc. in d. l. si conuenit. ¶ Deci mooctauo procedit q̃ncunq̃ agitur expresse a lege, statuto, vel decreto, vel ex cõuentione quod dispositum in vno de correlati uis vendicet sibi locum in alio, vt per glo. ꝛ Bar. ꝓm vnum in- tellectum, vt in d. l. si conuenit. ff. de pac. facit. l. cõtinuus. §. cum ita. ff. de ver. ob. vbi in certis non certis locus est cõiecturis. ꝛ l. iij. C. que res non pos. ven. Et probat̃ a maiori, iuxta auc. multo magis. C. de epis. ꝛ cle. nam si q̃n non expresse hoc agit̃ disposi- tum in vno censet̃ tacite dispositum in alio, vt in d. l. fi. C. de in- di. vidui. tol. ꝛ dixi .s. in prima extensione, multomagis q̃n exp̄s

11 se hoc agitur. l. semp. ff. de reg. iu. cum si. ¶ † Decimonono ꝑ- cedit in patrefami. cui ex ꝑsona filijfa. est acq̃sita actio iniuria- rum. nam si paterfa. remittat actionem iniuriaꝝ, certe talis re- missio nocet nedum sibi remittenti, sed ẽt filiofa. qui est correla tiuus saluo nisi pater sit vilis ꝑsona, vt in l. in ꝑsonam. in prin. ꝛ ibi per glo. ꝛ doc. ff. de pac. ꝛ qđ dixi .s. in .v. parte fallen. xx.

Uigesimo procedit in iuřo necessario ꝙ po- test ďferri ita actori sicut reo semiplene probanti de iure suo cuꝫ actor, ꝛ reus sint correlatiui, iuxta ea que habentur in l. admonendi. ff. de iurein. ꝛ in l. in bo ne fidei. C. de reb. cre. ꝛ ibi per Cy. ꝛ Bal. ꝛ in c. fi. de iurein. de quo late dixi in repe. d. l. in bone fidei. in .j. par. ¶ Uigesi- moprimo procedit in substitutione reciproca facta duobus im- paribus correlatiuis pariformiter facta intelligit̃, ita in ꝑsona vnius sicut alterius pariformiter dispositione. l. iam hoc iure. ff. de vulg. ꝛ pup. ꝛ l. q̃uis. C. de impu. ꝛ al. subst. Et hoc non ex eo solo, qꝛ vna determinatio ꝛc. prout dixi in .j. par. in .v. euidē tiali, sed ẽt qꝛ correlatiuorum idem est iudicium, vt in regula de qua .s. ¶ Uigesimoscđo procedit respectu implementi contra- ctus, nam sicut vnus agere volens contra alium ex correlatiuis debet per prius implere contractum pro parte sua, ita etiam al ter agere volens contra aliuꝫ, vt in l. iulianus. §. offerri. ꝛ ibi di xi. ff. de acti. emp. pro quo facit quod not. Bal. in l. cum res, in secundo contrario. C. de proba. ꝛ Bal. in l. iiij. C. de vsufru.

12 ¶ † Uigesimotertio ꝑcedit in cõfessione vel assertione recipro ca vel correlatiua exemplum si confiteor me esse fratrē tuum, in consequentiam videor fateri, vel asserere te esse fratrem meum rõne correlatiui, ita no. Bal. in d. l. cũ res. vel. l. non epistolis in fi. j. col. C. de proba. ¶ Uigesimoquarto procedit ẽt in iudi- cijs, vt in l. non dꝫ actori. ff. de regu. iu. ꝛ qđ ibi not. in glo. ma- gna. Et hoc in medio per ea que dicam .j. in .v. par. fallen. xv. ¶ Uigesimoquinto procedit etiam in causa formali ipsius cõ tractus, vt probatur recte intuendo in l. j. in prin. ff. de ver. obl. vbi verba cum exauditione requirunt̃ taꝫ ex parte stipulatoris, q̃ꝫ promissoris rõne correlatiuoꝝ in stipulatione formanda. ¶ Uigesimosexto procedit etiam in dote ꝛ donatione ꝑp nu- ptias que sunt correlatiua, vt in l. fi. ꝛ ibi per Bal. C. de dona. ante nup. ibi equis passibus ꝛc. vbi pacta facta super dote cen- sentur facta etiam super donatione ꝑp nuptias ꝛc. ¶ Uigesi- moseptimo procedit ẽt in materia feudali, vt in §. preterea qđ sit inuestitura. in vsi. feu. vt ibi not. qđ Ja. de alua. in .ij. not. vn- de ẽt in materia feudali dispositum in vno de correlatiuis cense tur in alio dispositum. ¶ Uigesimooctauo procedit ẽt in mate ria iuramenti iudicialis, nam sicut iuramentũ iudiciale põt de- ferri vsq; ad cõclusioneꝫ in cã ꝓm Bal. ꝛ Ang. in l. generaliter. §. j. C. de reb. cre. ꝛ iureiur. ita ẽt potest vsq; tunc prestari ratione

13 correlatiuorum, vt ego dixi in d. l. generaliter. in prin. ¶ † Ui- gesimonono procedit hoc modo, qꝛ sicut ille q recusat iuramen tum ex delatione põt appellare ex iusta causa, vt in d. l. genera liter. §. j. C. de reb. cre. ꝛ iurein. ita ẽt pariter ꝛ ille cui refert̃ iu- ramentum per eum delatum si ipsum iuramentum recuset ex iu sta causa poterit appellare propter naturaꝫ correlatiuorum ꝓm Saly. in d. l. generaliter. §. j. in fi. de quo ibi per glo.

Trigesimo procedit in salario ꝙ debetur iudici delegato. nam ipse iudex nõ dꝫ de salario percipere in actore, ꝛ in reo plus ab vno quam ab alio rõne correlatiuorum, vt in c. statutum. §. pro- uisurus. de rescrip. lib. vj. ꝛ ibi per Jo. mo. facit. l. fi. C. de fruct. ꝛ lit. expen. ¶ Trigesimoprimo procedit in eo ꝙ sicut duo vel plures rei credendi constitui possunt, vt in l. cum te in gallia. C. si cer. pet. Ita etiam duo vel plures rei debendi constitui pos- sunt, vt in l. si non singuli. C. si cer. peta. ꝓm Saly. in d. l. cum te in gallia. ¶ Trigesimosecundo procedit in casu. l. admonēdi. ff. de iurein. nam illa lex procedit siue sententia sit lata pro reo, prout explicite loquitur, siue etiaꝫ pro actore, vt ibi tenet Bar. in vlti. col. Et sic sñia lata cum iuramento, de quo ibi retracta- bit̃ per instrumenta de nouo reperta siue sit sñia lata pro reo, vt ibi, siue pro actore, vt per Bar. in d. l. admonēdi. ad fi. Et hoc ratione correlatiuorum. ¶ Trigesimotertio procedit agente rei vendicatione qui rem emit. nam debet probare se precium soluisse vēditori dño rõne cuiusdã relationis, lꝫ secus sit in agen te publiciana. l. de precio. ff. de publi. ita dicit Bal. in l. cũ res.

14 in .ij. oppo. C. de ꝓba. ¶ † Trigesimoquarto ꝑcedit in ptãte ꝛ capitaneo si hñt parē iurisdictionem ita ꝙ sit locus preuentio- ni, nam in his ꝛ similibus statutum de vno ex eis extēdetur etiã ad aliud ꝓm Lud. de ro. in suo singu. quod incipit. Senēses ha bent duos iudices ꝛc. Pro quo facit ista rl'a correlatiuoꝝ ꝛc. ¶ Trigesimoq̃nto ꝑcedit in vsufructuario qui tenet̃ satisdare ꝓprietario de vtendo ꝛ fruendo arbitrio boni viri. Sicut pro- prietarius eõ tenetur dare vsumfructum ipsi vsufructuario rõ- ne correlatiuorũ, ita inquit Bal. in l. iiij. C. de vsufru. in fi. vlti. questionis. ¶ Trigesimosexto procedit respectu priuilegioꝝ que sortiunt̃ legati, nã ita sortiunt̃ priuilegia legatiõi legati mis- si per aliquam terrã ad principem, sicut legati missi per ꝑncipē ad alium locũ, ita not. glo. j. in l. ij. §. legatis. ff. de iudi. ꝙ quidã totuꝫ ꝑcedit rõne correlatiuoꝝ, vt in d. regu. ¶ Trigesimose ptimo procedit ratione conseruandi priuilegij non se defenden di in loco, ꝛ non perdendi priuilegium reuocandi domum. Nã si agatur contra legatum, vel alium habentem ius reuocandi domum, vt in absentē ex causa necessaria, vel probabili in actio ne tpe peritura, certe talis legatus vel absens ex cã necessaria vel probabili tenet̃ pati litis cõtestationem, vt in l. ij. §. in omni- bus. ff. de iudi. Idem econtra si talis legatus vel absens agat in tali actione tpe pitura quo ad litis cõtestationem, nã non perdit priuilegium reuocandi domum, nec cogitur se defendere, vt di

15 xi in d. l. ij. §. sed ꝛ si agant. in .vj. fallē. j. not. ff. de iud. ¶ † Tri- gesimooctauo procedit q̃tum ad materiã. l. si quis maior. C. de transac. nam sicut illa lex loquit̃ in actore, ita ẽt hꝫ locuꝫ in reo, quo tamen ad penas ipsi reo possibiles rõne correlatiuoꝝ. pro- bo ex notatis per Saly. in d. l. si quis maior. in q. pe. ¶ Tri- gesimonono procedit in auo qui succedit in locum patris in suc cessione descendentium si extet pater vel mater, vt sic auus pa ternus vel maternus in simul succedat cum patre vel matre ex alio latere extãte. Sicut dicimus in descendētibus in q̃bus ne- pos succedit in locum filij in successione ascēdentiũ, cũ altero fi lio extãte, ꝛ hoc rõne correlatiuorum, ita inquit Jac. de but. in auc. defuncto. C. ad tertul. Bar. tñ, ꝛ Bal. ibi, .s. đ quo ibi ple ne per Flo. qui tenet contra Jac. de but. cũ glo. de qua ibi.

Quadragesimo procedit respectu po tentie feren di sñiam criminalem, vt sicut absente reo in crialibus si pena sit a religione infra potest procedi ad sñiam diffinitiuam. Ita etiã absente actore si ipsa pena sit a relegatione infra, alias secus. ita dicit Jac. de but. in l. j. C. quomo. ꝛ quando iud. ꝛ hoc mo do debet

do debet intelligi.l.absentem.ff.de pen.⁊ hoc propter naturam
26 correlatiuoꝝ. ¶ †Quadragesimoprimo ꝓcedit etiam in cōtra
ctu emptionis ⁊ venditionis. vcꝫ quod si emptor liberauit vēdi-
torem, certe censetur liberatus ēt emptor ⁊ econtra, vt no. bart.
in.d.l.fi.C.de indic.vidui.tollen.per.l.cū emptor.ff.de rescin.
vendi.⁊ per.l.fi.ff.de acceptila.quod intelligo vt dixi.s.in extē
sione.xvij. ¶ Quadragesimosecundo ꝓcedit qñ est eadem ra-
tio in vno de correlatiuis que est in alio. Exēplū in.d.l.fi.i pn.
C.de indic.vidui.tollen.vbi in matrimonio dispositū in vno cō
iugum dispositū censetur ⁊ in alio, qꝛ in casu illius legis matri-
monia debēt vtrinqꝫ esse libera.l.fi.C.de sponsa.ita inquit Glo
ria.in.d.l.fi.C.de indic.vidui.tollen. ¶ Quadragesimotertio
ꝓcedit si actor est absens citatus peremptorie ⁊ reus est presens,
qui nihil amplius petit, si tñ ipse reus in suis exceptionibus nō
simpliciter negauit, sed etiā petierat se absolui. nam poterit fer
ri sententia valida dato quod reus nihil aliud petat, vel instet.
Sicut ecōtra si reus absens est citatus peremptorie, ⁊ actor est
presens qui nihil aliud petit, vel nihil aliud instat, qꝛ sufficit qꝫ
actor semel in libello suo petijt reū cōdemnari, vt ⁊ sic presumit̄
eius voluntas durare. argu.l.cū qui.ff.de proba.⁊ ita etiam tꝫ
Bald.in ver. vidi dubitari,in.l.j.C.vt que desunt aduo.parti.
iudex supple.⁊ Ludo.de ro.in.l.j.ff.de arbi.in ver.veniamus
ad materiā citationis.ibi ⁊ aduerte an si psentes sint partes ⁊c.
⁊ si ergo sic est actor, vt dicunt docto. vbi.s.merito idē puto dꝫ
in reo, vt dixi, argu.l.fi.C.de fruc.⁊ lit.expen.qꝛ ibi est eadem
ratio ⁊c.l.illud.in fi.ff.ad legem aquil.⁊ qꝛ correlatiuoꝝ ⁊c.ita
dixi in rub.C.quomo.⁊ quando ind.in verbo, vna absente.⁊c.
27 ¶ †Quadragesimoquarto ꝓcedit ēt in casu.l.j.C.de senten.⁊
interlocu.om.iudi.nam sicut nō valet sententia lata pro domi-
no vel contra dominum qui nunquam fuit in iudicio per se, sed
ꝑ procuratorē ex parte rei, ita etiam est ex parte actoris, vt ibi
per Bar.⁊ Ange.⁊ hoc propter naturam correlatiuorum.
¶ Quadragesimoquinto procedit quantū ad hoc vt sicut sen
tentia potest ferri actiue in persona pupilli vel adulti vel eccle
sie in iudicio in quo interuenit tutor curator vel sindicus per.l.
eum qui.§.si actori.ff.de consti.pecu.ita ēt passiue, vt per Bal.
in.l.j.C.de sen.⁊ interlo.om.iudi.quicquid ibi dicat Rapha.
facit quod dixi.s.in extensione.xvj. ¶ Quadragesimosexto ꝓ
cedit, qꝛ sicut reus potest renentiare liti, iuxta.l.destitisse.ff.de
iudi.ita etiam ecōtra actor ſm Rapha. Fulgo.in.d.l.destitis-
se.pro quo facit.l.non dꝫ actori.ff.de reg.iur.⁊ regula, correla-
tiuorum de qua.s. ¶ Quadragesimoseptimo procedit, quia si-
cut parentes tenent̄ alere liberos, vt hr̄ in.l.alimēta.C.de neg.
gest.⁊ insti.de iur.na.gen.⁊.§.j.in pn̄. ita eꝫ liberi parētes ege
nos.l.si qs a liberis.in prin.§.j.ff.de li.agno. ¶ Quadragesimo
octauo ꝓcedit, qꝛ sicut actor nō dꝫ admitti ad producēdū vel fa
ciendū impertinētia ad cām ita nec reus vt per Bal.i.l.ꝓ hac
in.v.col.C.de tempo.⁊ repara.appel. propter naturam corre-
latiuorum ⁊c.
28 ¶ †Quadragesimonono procedit, qꝛ sicut reus in iudicio obli-
gatur actori ex quasi cōtractu.l.ij.§.idem scribit.ff.de pecul.ita
actor econtra hodie obligatur reo ex quasi ꝯtractu.probo per
auc.qui semel.C.quomo.⁊ quando ind.lꝫ Bal.dixerit contra-
rium ⁊ male in.l.j.C.quomo.⁊ quando iud.

Quinquagesimo procedit qꝛ sicut il-
le q acce-
pit dilationē ad soluēdū id in quo cōdemnatus est, vel q soluit
ipsaꝫ cōdemnationē in totū, vel ꝓ parte aliq̄ vr̄ acqescere snie, ⁊
eā approbare, vt in.l.ad solutionē.C.de re iudi.ita ēt econtra si
aduersarius cōsensit dilationi petit ꝑ victū in aliqua parte ad so
luēduꝫ vel si aliqd retinuit vigore snie.ita inquit Ange.in suo
cōsi.cccxij.facit.l.fi.C.de fruc.⁊ lit.expē.⁊ d.l.fi.C.de indic.vi
dui.tol. ¶ Quinquagesimoprimo ꝓcedit, qꝛ sicut parētes pos-
sunt tanqꝫ testes examinari ꝓ, ⁊ cōtra heredes liberoꝝ, lꝫ non
ꝓ vel cōtra ipsos liberos supstites. Ita ecōtra vt ꝑ gl.penul.⁊
Cy.in.l.parētes.C.de testibus.⁊ ibi dixi in fallētia.viij. ¶ Qui
quagesimosecūdo ꝓcedit ēt quo ad matrimonij pfectionē causa
ta ex insciētia mulieris ignorātis defectū vt cessante defectu ꝑ
ꝯsensuꝫ pseueratū ꝯfirmet̄ matrimoniū vt ex nunc. nam ideꝫ est
ex pte viri in ipso viro inscio ſꝫ Inn.in.c.j.in fi.de eo.q dux.in
29 matri.eā quā pol.ꝑ adul. ¶ † Quinquagesimotertio ꝓcedit, qꝛ
vir cōmunicans vxori excommunicate nō est excōmunicatus.
idem ecōtra in vxore cōmunicāte viro excōmunicato, qꝛ est ea-
dem lex in viro ⁊ vxore, ⁊ sic in correlatiuis, vt in.c.cū desideres
de sentē.excōmu.⁊ ibi ꝑ Inno.in glo.in verbo, cōmunicauit.
¶ Quinquagesimoquarto ꝓcedit vbicunqꝫ lex vel statutū vel
alia dispositio ꝓhiberet aut puniret rõne publice vtilitatis ꝑnci-
paliter. nam tūc semp dispositū in vno de correlatiuis extendit̄
ad aliud. Ratio est, qꝛ vbi principaliter de fauore publico tra-
ctat̄, ēt nō ꝓhibitiua dispositione penali hꝫ locū extēsio ab idē-
titate rõnis, vt est gl.no.in.l.cetera.§.hoc senatus.ff.de leg.j.⁊
facit.l.si quis in graui.§.vtrum.⁊.§.hi quoqꝫ.ff.ad sillania. exē-
plū est si statutū prohibet vendi vel locari rem forēsi eo qꝛ ciui-
tas est parua populosa ſm Joā.de petru.in.d.rub.C.de reb.cre
di.⁊ iureiur.⁊ ꝑpea gl.que est in.l.fi.ff.de rescin.vendi.male lo-
quitur, qꝛ ibi principaliter vertit̄ fauor publicus, pro hoc ego al
lego.l.iij.C.que res non pos.vendi. Et iste est vnus casus quem
ponit dictus Jo.de petru. ¶ Quinquagesimoquinto procedit
in actore impetrāte cū clausula appellatione remota, naꝫ ex ē-
dit̄ ēt ad reuocationē ⁊ sic ex parte rei recōuenientis, vt in.c.pru
dentiā.extra de mut.peti.⁊ hoc ēt si impetrans renuntiet dicte
clausule.ita inquit Bal.in.c.quibusdam.de consue.rec.feud.
20 in vsib.feu. ¶ †Quinquagesimosexto procedit in prohibitione
facta in rem, nam tūc prohibitio facta in vno de correlatiuis cē
setur facta in alio, probo ex not.per Bar.in titu.que sint reg.
circa princi.in vsib.feu.vbi regalia sunt principis, ⁊ prohibent̄
tam vendi quam emi ab inferiore a principe, vt ibi probatur.
¶ Quinquagesimoseptimo procedit etiam in disposito in femi
na vt porrigat̄ ad masculuꝫ qui est de substantia illius actus de
quo loquitur dispositum in femina non ex vi conceptionis, quia
femininū genus non concipit masculinum, sed ex natura corre-
latiuorum, quia in matrimonio debet esse par libertas ita in ma
sculo sicut in femina, ⁊ econtra quādo loquimur de matrimonio
ita inquit Bar.⁊ Bal.in.d.l.fi.C.de indic.vidui.tollen.
¶ Quinquagesimooctauo procedit etiam si vnus de correlati-
uis velit vti suo fauore sibi concesso ratione etatis beneficio re-
stitutionis in integrum, nam tunc censetur in integrum restitu-
tus etiam alter correlatiuus siue sit minor siue maior, vt in.l.j.C.
de repu.que fiunt in iudicio, ⁊ ibi vide per Bald. in.ij.q.qui in
quit hoc procedere ratione distinctionis vnius de correlatiuis
de quo casu destructo vno censetur destructum reliquum.l.fi.ff.
de acceptil. ¶ Quinquagesimonono ꝓcedit ratione qualis pe
ne parricidij, nam sicut liberi occidentes parentes tenentur pe
na legis pompeie de parricidijs, ita econtra parentes occiden-
tes liberos ratione correlatiuorum.l.j.C.de his qui paren. vel
libe.occi. Sali.tamen ibi dicit quod illa pena legalis non est ho
die in vsu, sed incidētes in ea debēt carere sepultura ⁊ ꝯburunt̄.

21 Sexagesimo procedit etiam in donatio-
ne † facta inter pa
rentes ⁊ liberos, nā sicut ascendentes nō possunt donare libe-
ris quos hn̄t in patriā potestateꝫ, sed morte donātis ꝯfirmatur
talis donatio. Jta eꝫ.l.donationes quas parētes.C.de dona.in
ter virū ⁊ vxo. ¶ Sexagesimoprimo ꝓcedit ēt in donatione fa-
cta inter virū ⁊ vxoreꝫ, nam vtrinqꝫ est ꝓhibita, vtrinqꝫ tñ mor-
te donātis ꝯfirmatur, vt in.d.l.donationes.C.de dona. inter vi
rum ⁊ vxo. ¶ Sexagesimosecundo procedit in his que proce-
dūt ex genere vel antiquoꝝ ꝯsuetudine, nam put est pater rõne
generis vel ꝯsuetudinis, talis est filius sibi correlatiuus, ita inqt
Bal.in.l.j.C.de patri.q fil.distraxe.qd aūt pater ⁊ filius sunt
correlatiui.no.gl.in vbo, eternaliter, in cle.j.de summa trinita.
⁊ fide catholi. ¶ Sexagesimotertio ꝓcedit in remedio.l.ij.C.
de rescin. vendi. nā sicut vēditor hꝫ remediū.l.ij.ita ēt emptor
ſm Bal.in.d.l.ij.in.d.q.xvj.⁊ idē dico in omni alio simili cor
relatiuo ꝯtū.ꝑ no.ꝑ gl.⁊ doc.i.d.l.ij.ꝯstat aūt qꝫ emptor ⁊ vē
ditor sunt correlatiui.probat̄ in.l.labeo.§.ꝯtū.ff.de verb.signi.
⁊ quod no.in rubꝛ.C.de reb.cred.⁊ quod dixi in rub.ff.de acti.
22 emp. ¶ Sexagesimoquarto procedit,† qꝛ in contractibus vl-
tro citroqꝫ obligatorijs, ⁊ sic correlatiuis si vnus ad dilationem
iuramēti iurauerit secū ꝯtū factū esse, certe nedū iurans alter
ꝯbens, puta ⁊ iuro te rē certā mihi vēdidisse pretio decē duca-
toꝝ, certe ēt tu agere poteris ꝯ me ad pretiū actione ex vendi-
to, ꝑ.l.si duo patroni.§.si qs iurauerit.ff.de iureiuran. ¶ Sexa
gesimoquinto procedit ēt in snia in quo tu es mihi ꝯdēnatus de
retrouendēdo rē ꝓ certo pretio me tibi offerēti pretiū. nā ex vi
illa snie rõne correlatiui, tu poteris petere dictū pretiū a me re
tro vēditionē nō petā.arg.d.l.fin.C.de ind.vidui.tollen. Et qꝛ
ēt ꝑ sniaꝫ quasi ꝯbit̄.l.iij.§.idē scribit.ff.de pecul.⁊ qꝛ quasi ꝯtra
ctus nō dꝫ claudicare.l.iulian⁹.§.si qs a pupillo.ff.de act.emp.
iuncta.l.cōeꝫ obligatione.ff.de iud.⁊ qꝫ dixi.s.extensione.xlix.
¶ Sexagesimosexto procedit etiaꝫ in consuetudine inducta su
per vno correlatiuorum, vt censeatur inducta etiā in alio corre-
latiuo.argu.l.de quibus.cum simi.ff.de legi.iunctis his que di

xi supra in prima extẽsione, nam consuetudo venit ex tacito con sensu populi, & tantum operatur quantum actus proveniens ex cõsensu expresso. d. l. quibus. facit. l. cũ quid. ff. si cer. pet. maxime q2 ẽt extẽsio de vno correlatiuorum ad aliud venit ex tacita dispositione pp dispositionẽ expressam factã in vno correlatiuo2, vt in. d. l. fi. in prin. ergo idẽ in dispositione tacita q̃ fit p ↄsuetudinẽ inductã super vno correlatiuo2, naz in habẽtibus simbolum facilio2 est trãsitus. l. sed cũ patrono. in prin. ff. de bo. pos. & l. in rẽ. §. itẽ queecũq3. ff. de rei vẽdi. & l. qcqd infecto. ff. de acquir. re. do. facit. §. ex non scripto. institu. de iure natu. gen. & ciui. ¶ † Sexagesimoseptimo procedit in re vel quãtitate in

23 qua nõ põt esse diuersitas inter duos vel plures reos debendi, licet secus sit in die, vel conditione, seu qualitate, vt nota. in. l. ex duo. reis cõmittendi. ff. d duo. reis. & dixi. j. in fallẽ. lxxxviij. in. v. parte. ¶ Sexagesimooctauo procedit in priuilegijs scholariorũ & doc. s. vt priuilegia scholaribus extendant̃ ex vi correlatiuo2 ẽt ad doc. & in auc. habita. & ibi per doc. C. ne fil. pro patre. & ibi dixi in prin. vide tñ qd no. in. c. j. de loca. ¶ Sexagesimonono procedit nedu3 de iure ciuili, vt in iuribus de quibus. s. sed ẽt de iure canoni. vt in iuribus allega. in regula, de qua. s.

Septuagesimo procedit & maxime in his que sunt de iure cõi, se ad iuris cõis obseruationẽ, seu in dispositis de iure cõi. Probatur q2 si ista regula procedit ẽt in his que tendũt ad correctionẽ iuris cõis vel statuto2, vt dixi. s. in. j. extensione multomagis in his que sunt ↄformia cũ iure cõi, vt in. d. l. fi. C. d indic. vidui. tollẽ. cum si. ¶ Septuagesimoprimo procedit nedu3 in materia prophana, sed ẽt in materia spirituali. s. vt in eis dispositũ in vno de correlatiuis, censeat̃ dispositũ in alio, vt per Ant. de but. in. c. trãslato. de constitu. q dixi. s. extensione. xij. ¶ Septuagesimosecundo procedit ta3 in causis in quibus procedit q̃ ẽt in casibus in quibus proceditur summarie, vel etiã sine strepitu & figura iudicij, vt in cle. sepe de ver. sig. & p Bar. in extrauag. ad repri. in ver. summarie &c. & in cle. dispendiosa3

24 de iudi. iunctis his de quibus. s. dixi. ¶ † Septuagesimotertio procedit nedũ qñ sumus in cã principali, sed ẽt qñ sumus in cã appellationis, vel nullitatis arg. l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & l. ita demum. C. de procur. & l. post q̃. §. imperato2. ff. vt leg. no. ca. & l. j. C. de repu. que fiunt in iudi. ¶ Septuagesimoquarto procedit rõne presumptionis iussus, q2 sicut filio possidẽte hereditate3 diu cũ longa patientia patris presumitur qd iussus patris precesserit, vt in. l. si filius. C. de peti. here. Ita ecõtra patre possidente diu, & filio diu patiente s3 Bar. in. d. l. si filius. & ibi gl. magna. circa fi. & ibi etiam per Pau. de cast. ¶ Septuagesimoquinto procedit q̃tum ad effectũ q casus dicatur certus, nã in ↄctibus correlatiuis si ex vna parte est casus certus ex alia est casus de se & sui natura incertus, tñ per relatione3 incerti ad certũ & ecõtra illud incertum reddit̃ certũ, vt per Bar. in. l. vnica. C. de sen. que pro eo qd interest profe. & ibi per Flo. licet ego ibi aliter teneam. ¶ Septuagesimosexto procedit etiã quo ad qualitatẽ actionis, nã si ex vna parte correlatiuo2 actio est bone fidei. Similiter est bone fidei ex alia parte correlatiuo2 vt in. §. actiones. instit. de actio. & per ↄñs si ex vna parte actio est stricti iuris. Similiter idẽ est ex alia parte, vt in. d. §. actiones.

25 ¶ † Septuagesimoseptimo procedit respectu qualitatis existẽtis in vno de correlatiuis, vt. s. infamis nõ possit repellere testẽ infamem, de quo per Sali. & doc. in. l. in arena. C. de inof. testa. ¶ Septuagesimooctauo procedit respectu obseruantie iuramenti, nam sicut cessante qualitate in psona eius cui est iuratum nõ tenetur iurans illi seruare iuramẽtũ, puta si ego iuro episcopo q postea depositus est nõ teneo2 illi quõdã episcopo ratione dicti iuramẽti, ita cessante qualitate in psona iurãtis, puta si ego tanq̃ canonicus iuro seruare statuta capituli, nã me desinẽte eẽ canonico nõ sum amplius ligatus iuramẽto, ita inquit Abb. in c. veritatis. de iureiu. ¶ Septuagesimonono procedit ratione cõsensus in his q requirũt cõsensum, vt in omnibus ↄuẽtionibus. l. j. ff. de pac. na3 si in vno de correlatiuis requirentibus cõsensum cessat consensus, certe cessat totus actus & tota dispositio ẽt i alio correlatiuo. ar. d. l. j. ff. d pac. & l. ↄsensu. ff. d ac. & ob.

Octuagesimo procedit si quis plene p bauit per duos testes se esse filiũ Petri, & per duos illos testes Titiã esse filiã Petri, nã ratione correlatiuorum isti testes iungũtur vt videat̃ probatũ Titiam esse sororẽ meã, & ecõtra s̃m Bal. in. l. testium. C. de testi. in fi. col. iũcta. d. l. fi. C. de indic. vidui. tol. ¶ Octuagesimoprimo procedit in casu. d. auc. defuncto. C. ad tertul. vbi pater & fratres defuncti vtrinq3 coniuncti succedũt viriliter ra

26 tione correlatiuo2. ¶ † Octuagesimosecundo procedit in patre succedente alicui filio ipso patre transeunte ad secũdas nuptias qui tenet̃ reseruare successionẽ alijs liberis primi matrimonij sicut dicimus ẽt in matre succedẽte alicui filio ipsa trãseũte ad secundas nuptias que similiter tenetur reseruare liberis alijs primi matrimonij, vt plene per Bar. & Sali. i. l. femine. C. de secun. nup. dic vt ibi per Sali. qui not. loquitur. ¶ Octuagesimotertio procedit, q2 regulariter illis eisdem modis quibus finitur tutela, vel cura per casum contingentem in personam minoris finitur pariter, & similis casus contingat in personam tutoris vel curatoris, vt insti. quib. mod. tut. fi. per totũ. ¶ Octuagesimoquarto procedit ratione infantie que pariter vsq3 ad septẽniũ finit̃, & limitat̃ tam in masculo q̃ in femina. qui sunt correlatiui, vt in. d. l. fi. C. de indic. vidui. tol. hoc probo per. l. si infanti. C. de iur. delib. ¶ Octuagesimoquinto procedit in tacita hypotheca vtrinq3 in dote tam danda quam restituenda, & sic ta3 ex parte viri q̃ vxoris, vt in. l. j. circa princ. C. de rei vxo. ac. ¶ Octuagesimosexto procedit in emancipatione que non fit p inuitũ nec de inuito, vt in. l. fi. & ibi glo. ff. de his qui sunt sui vel

27 alie. iur. ¶ † Octuagesimoseptimo procedit, quia liberi emancipati non redeunt inuiti in patriam potestatem nisi extiterint ingrati, & not. in. d. l. fi. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & l. j. C. de in integ. libe. & simpliciter parentes inuiti nõ recipiunt eos iam emancipatos in patriam potestatem ratione correlatiuo2 vt in dictis iuribus. ¶ Octuagesimooctauo ꝓcedit q2 sicut debito2 cogitur soluere credito2i. l. fideicõmissa. §. si rem. ff. de leg. iij. Ita ẽt credito2 inuitus cogitur recipere solutionẽ & liberare debito2em, vt. l. acceptam. C. de vsur. & l. obsignatione. C. de solu. ¶ Octuagesimonono procedit, q2 sicut debito2 cogitur creditori facere instrumentum debiti, vt in. l. ex ea parte. in prin. ff. de verbo. obliga. ita ecõtra credito2 soluto debito cogit̃ facere debitũ istrm finis & liberationis, vt i. l. dissolute. C. de ↄdi. ex lege.

Nonagesimo procedit in bona fide que in ↄctibus correlatiuis ita pariter requiritur in vno sicut in alio correlatiuo, vt in. l. bonã fidẽ. C. de act. & obli. & dic vt ibi not. & in. l. eleganter.

28 in princ. ff. de dolo. l. bona fides. ff. deposi. ¶ † Nonagesimo primo procedit, q2 sicut pater nõ tenetur pro filio, ita nec econtra, & similia sicut vxo2 nõ tenet̃ pro marito, ita nec econtra. Similiter sicut non tenetur mater pro filio, ita nec ecõtra. Et similiter sicut non tenet̃ libertus pro patrono, ita nec ecõtra ratione correlatiuo2, vt in rubro & nigro. C. ne vxo2 pro ma. & in tit. C. ne pater pro filio &c. ¶ Nonagesimoscdo procedit q2 si quis de nostris fecit eunuchũ in terris Romani iperij vel ẽt extra terras Romani iperij puta in terris Barbaro2, tenet̃ pena capitis, nec talis eunuchus põt trãsferri in aliquẽ aliũ d nostris, secus si eunuchus factus fuerit a barbaris. Et notarius qui in dicto casu prohibito scriberet instrumẽtũ alienationis. Et e3 similiter recipiens gabellã ꝓ alienatione vel ↄctu talis eunuchi facit ↄ legũ precepta eodẽ modo pena capitis punit̃, vt in. l. fi. C. de eunuc. ¶ Nonagesimotertio ꝓcedit, q2 sicut pẽdẽte relatione iudex nihil debet facere in causa. l. i. C. de rela. & l. sine pars. C. de rela. Ita ẽt ille ad quẽ cã relata est seu ↄsulto2 nõ põt aliud facere in cã q̃ ↄsulere s̃m acta sibi data, vt in. d. l. j. & ibi p Bart. C. de reli. & p Bal. in. l. fi. eo. ti. & per Jo. an. in rub. extra de appel. & p Sali. in. d. l. fi. vbi ꝓbat̃ q sicut acta per consultorẽ vel facta corã eo, sunt nulla, ita ẽt snia & innouata p iudicẽ pendente & non expectata relatione, de quo ẽt p Ange. de are. in. l. j. §. quesitũ. ff. de appel. & vide q plene dixi in. d. l. i. C. de relig.

29 ¶ † Nonagesimoquarto ꝓcedit i adultero & adultera, nã absoluto adultero cẽset̃ ẽt mulier adultera absoluta, vt i. l. denuntiasse. §. fi. ff. ad le. iul. de adul. de quo tñ dic vt ibi p Bar. q2 hoc verũ est, si tpe absolutionis ipsa mulier nupta erat. Alias secus p l. adulter. §. si eo tpe. in eo. tit. imo tũc talis absolutoria ei ꝓdest quãdiu nupta est, & si desierit esse nupta põt accusari de adulterio, vt in. d. l. adulter. §. fi. eo. titu. ¶ Nonagesimoquinto procedit ẽt quo ad represalias ꝓhibitas in psona vnius de correlatiuis, vt ipse represalie videant̃ tacite ꝓhibite ẽt in psona alterius correlatiui. Exẽplũ represalie nõ includunt scholares, certe nõ ẽt includũt bidellos, scriptores, famulos, patrẽ, matrẽ, fratrem, vel sororem visitantes scholares, filium, vel filiam &c. Ad hoc allego Bal. & doc. in auc. habita. C. ne fil. ꝓ patre. ¶ Nonagesimosexto procedit in hac proportionabili. s. arma, vsus armorũ, victoria, & triumphus, que faciunt vnum correlatiuũ. Et in hoc alio ꝓportionabili. s. legis vsus, legũ calũnie, repulsio, & iuris

iuris religio, que faciūt cōplemētū alterius correlatiui, vt no. in proe. instit. circa princi. probat. C. de iusti. cod. cōfir. circa prin. ibi, etenim alterū alterius auxilio semp eguit 7c. vnde sicut ad reprelalicā gubernādā 7 defendendā ac cōseruādā sunt necessa

30 ria, ita 7 legis 7 ecōtra, vt ibi. ¶ † Nonagesimoseptimo procedit in triuio, 7 quadriuio. s. vt priuilegiū cōcessuʒ exercēti triuiū, extēdat ad exercētē quadriuiū regulariter, maxime i casu auc. habita. C. ne fil. pro pat. 7 ibi per Bal. ¶ Nonagesimooctauo procedit q̄tū ad redhibitoriā actionē. s. vt vno ex correlatiuis existēte in cā redhibitionis, reliqui quoq3 correlatiui redhibeātur, vt in. l. cū eiusdē. 7. l. plerunq3. ff. de edil. edic. ¶ Nonagesimonono pcedit quo ad cōdēnationē expēsarū siue rōne cōtumacie siue rōne victorie, vt sicut reus cōtumax vel victus cōdēnatur in expēsis, ita ēt in actore, vt in. l. properandū. 7. l. sancimus. C. d iudi. c. fin. litibus, de do. 7 cōtu. c. calūniā. de pe. 7 not. in proe. insti. circa prin. in glo. in verbo, calūniātū idē in appellante, 7 appellato, vt per Ber. cōpost. in. c. statuimus. de ele. col. xiij. in ver. sed nūqd hoc casu appellās facit q dixi. s. in extē. lxxiij.

Centesimo procedit q2 sicut vnus ita alter cōiugū ante secutā copulā carnalē pōt ēt inuito alio trāsire ad religionē approbataʒ, 7 remanēs in seculo pōt cū alia psona cōhere matrimoniū, vt in. c. ex publico. de quer. cōiug. Cōstat aūt q vir 7 vxor sunt correlatiui, vt in. l. fi. C. de indic. vid. tol. 7 per cōns simile iudiciū fit

31 de vno q fit de alio, vt in. d. c. ex publico. ¶ † Centesimoprimo procedit tam corā iudice q̄3 ēt corā arbitro vel arbitratore. arg. l. j. ff. de arbi. moneor in rōne, q2 si iura loquētia de hac materia. s. l. fi. C. de indic. vid. tol. cū si. loquunt̄ gn̄aliter 7 per cōns generaliter sunt intelligēda, vt in. l. j. §. generaliter. ff. de leg. prestan. cū si. ibi in gl. not. ¶ Centesimosecundo procedit q̄tū ad effectū edictionis. s. vbicūq3 instr̄m h3 pacta correlatiua q tale instr3 sit edēdū sicut omne aliud instr̄m fm̄ Flo. i. l. fi. C. de edē. per gl. de qua ibi. ¶ Centesimotertio procedit in alio casu quē pono in. l. perēptorias. C. sen. rescin. non pos. in. ix. fallē. ve3 qd si iudex statuat terminū reo ad exceptiones perēptorias ppone dū cū cōminatione q elapso termino nō audietur, certe eo termino elapso nō audit̄. Idē dico in actore ipsi reo correlatiuo in xta. l. diffamari. C. de inge. 7 man. 7 p Bar. in. l. titia. ff. de accusa. secus si cōminatio illa nō est adiecta, ita dicit in reo Ang. in. d. l. perēptorias. sed ego hoc extēdo ēt ad actorē ratione correlatiuoꝝ 7c. ¶ Centesimoquarto procedit in reo per cuius rn̄sionem iuris inducitur lit. cōtest. vt puta si reus dicit de iure non potes agere 7c. sicut ex parte actoris dr̄ actor deducere in iudicio ius, q2 actio nihil aliud q̄3 ius 7c. ita dicit Spe. in tit. de lit.

32 cōtest. §. nō dicamus. ver. nunqd p rn̄sionē iuris 7c. ¶ † Centesimoquinto procedit ēt in successione ex testamēto vel abintestato, q2 vbi filius vel filia pōt vel nō pt succedere pr̄i vel matri, ibi 7 ecō pater vel mater succedit vel nō succedit filio vel filie, vt p Bar. in. l. fi. circa prin. ff. de his quib. vt indig. ¶ Centesimosexto procedit in materia titu. C. si plu. vna senten. cōdēna. fue. nā ille titulus loq̄t in pluribus cōdēnatis vni vt videantur cōdēnati viriliter. 7 tū ecō ēt h3 locū in vno cōdēnato pluribus, vt videat̄ eis cōdēnatis viriliter. Et idē si plus cōdēnet̄, vt plene dixi in. l. j. in fi. C. si plu. vna sen. cōdē. fue. ¶ Centesimoseptimo procedit ēt in materia titu. C. ne lice. poten. fm̄ Bar. in. l. j. eo. tit. qc quid dixerit gl. in rub. C. de his qui pe. no. nā ille titulus procedit ita in actore sicut in reo, 7 ecō rōne correlatiuoꝝ. ¶ Centesimooctauo procedit siue lex vel statutum loquatur in vno de correlatiuis simpliciter 7 non per viā regule, sicut etiā p viam regule facilius cēsetur in alio repetitū, vt per Bar. in simili, in. l. ait pretor. §. eritq3 differētia. in fi. ff. vi bo. rap. 7 quod in simili not. Ang. de are. in. l. j. §. quesitū. ff. de appel. ¶ Cētesimonono procedit etiā in hoc casu, scilicet, q2 lex interpretans debet intelligi in casibus in qbus loquebatur lex iterpretata, 7 sic. d. l. interpretata. 7 extēduntur ad legē interpretātem, vt in auc. de fil. añ do

33 ta. instru. na. i fi. ¶ † Cētesimodecimo pcedit dicta regula correlatiuoꝝ tam circa litis decisoria, vt in. d. l. fi. C. de indi. vidui. tol. 7. l. fi. ff. de accepti. q̄3 circa litis ordinaria, arg. l. fi. C. de fru. 7 li. expē. 7. c. pnderātā. extra d mut. peti. ex quo infero q si statuto cauet̄ q emptor nō audiat nisi satisdet de expēsis in euentū victorie 7c. certe statutū extēdet̄ ēt ad venditorē agentē, argu. eoꝝ q̄ dixi. s. in extēsione. v. Et hec quātū ad quartam partem.

Uenio ad quintum 7 quero in quibus casibus fallit dicta regula correlatiuorum. Rn̄deo quod fallit in casibus de quibus infra.

34 ¶ † Primo hec regula fallit quo ad alias personas q̄3 quo ad seipsas personas correlatiuas. Exēplū in iudicio Christianus pōt vti teste iudeo vel Christiano cōtra iudeū, 7 tū iudeus cōtra Christianū in iudicio non potest vti teste iudeo, sed tm̄ Christiano. vt in. l. qm̄ multi. C. de hereti. 7 sic q cōceditur actori, concedit̄ 7 reo quo ad se, sed nō quo ad testes. ita dicit glo. Jo. an. in vbo, iuri, in clemē. j. de test. 7 per doc. in. c. iudei. de testi. ¶ Scdo fallit vbi fit mētio de vno correlatiuo in quo inspecta eius qualitate talis qualitas cessat in psona alterius correlatiui fm̄ Bal. in. l. fi. C. de indic. vidu. toll. in prin. Exēplū in venditore qui tenet̄ ad rem vēditā tradendā emptori, tū emptor non tenet̄ ad pretium obligatione rem tradi, sed obligatione dandi, vt in. l. exemplo, in princi. 7 ibi not. ff. de act. emp. licet Bald. hoc non declarat. ¶ Tertio fallit in his q̄ nō cōcernūt delictū, 7 sic qn̄ loquimur in non penalibus, si tū dispositū in vno correlatiuoꝝ loq̄t personaliter. Exēplum si statuto caueat̄ q venditor teneat̄ soluere gabellā loquēdo personaliter de venditore certe non comprehendit̄ emptor vt dixi in. l. veteres. ff. de actio. emp. 7 tetigi in rubri. ff. de actio. emp. 7 vendi. propter naturam copule, 7, que ponitur in dicta rub. de actio. emp. 7 vendi. que solet cadere inter diuersa, vt not. in rub. ff. de iureiuran. 7 facti ignoran.

35 ¶ † Quarto fallit in correlatiuis que se habēt per moduʒ efficiendi. na3 tunc destructo vno non destruit̄ aliud. Exēplū si priuilegia studij Tolosani sint ex speciali priuilegio cōcessa studio Pata. nā tūc destructis priuilegijs studij Tolosani durant adhuc priuilegia cōcessa studio Patauino, cū illa priuilegia cōcessa studio Patauino sint correlatiua ad priuilegia studij Tolosani p modū efficiendi 7 nō p moduʒ essendi. ita no. inquit bal. in. l. omnia priuilegia. C. de episco. 7 cleri. secus si per modū essendi, vt dixi. s. in quarta pte in extensione. lx. ¶ Quinto fallit quo ad accidentalia non substantialia. na3 in ipsis correlatiuis in accidentalibus statutum in vno nō censet̄ statutū in alio. Exemplū, si pater est antiquus, nō sequitur ergo 7 filius similiter ē antiquus. vt in. §. minorē. instit. de adop. Similiter non sequit̄ pater est malus, ergo 7 filius, vt in. l. quisquis. C. ad legē iuliam maiesta. arguendo a speciali, iuxta. l. ius singulare. ff. de lega. ¶ Sexto fallit in duobus capitulis duoꝝ correlatiuoꝝ concurrentibus in psona vnius 7 eiusdē tantū. Exēplū si ex vna causa sum creditor tuus 7 ex alia cā su3 debitor tuus, ecce correlatiuū in vna 7 eadem psona, nō sequit̄. Ego sum creditor tuus ex vna cā, ego sum debitor tuus ex alia cā, argu. l. si maritus. in fi. C. de dona. inter virū 7 vxo. vū regula predicta pcedit qn̄ correlatiua sunt fundata in diuersis psonis, vt si ego sum creditor tuus, 7 tu es debitor meus ex illa cadē cā. 7 not. in rubri. C. de rebus credi. 7 iureiuran. 7 q not. in. c. debitū. de baptis. ¶ Septimo fallit ratione eiusdē subiecti. nā dictū in vno de correlatiuis nō pōt censeri dictū in alio correlatiuo in psona vnius 7 eiusdē, cū sit q correlatiua nō cōcurrunt in eodē subiecto, vt in. c. debitu3.

36 vbi glo. in fin. extra de baptis. 7 in. c. fi. de institu. † Et sic est argumentū q nullū pactū nudū vestitur re, verbis, literis, vel consensu, cū ibi nō posset discerni vestiens a vestito. de quo p Hosti. in summa de pac. 7 p Cardi. in. d. c. debitū. in. vj. nota. Et hinc solemus dicere q actio 7 passio nō pn̄t cōcurrere in codeʒ subiecto, vt in. d. c. debitū. 7. l. pe. ff. de arbi. Fallit in casu. l. si cōsul. ff. de adop. Itē fallit in casu translato. de cōsti. vt in casu quē posui. s. in quarta pte extensione. xij. Sed illud est ideo, quia vtrunq3 sc3 sacerdotium, 7 ptās legis cōdende nō pp se sed propter totū populū xp̄ianū, vt in pemio sexti, circa princip. Uel dic q aliud est correlatiuū iureiur. vt in. d. c. trāslato. Aliud est correlatium personarū principalis. Et tunc pcedit ista fallen. Item fallit in actionibus mixtis in quibus vtrunq3 cēsetur actor 7 reus, vt not. i. §. q̄dā institu. de actio. Sed illud est ideo, q2 ille qui primo prouocat aliū ad iudiciū hr̄ pro actore, vt in. l. in tribus. ff. de iudi. 7 vide ad pdicta Sali. in. l. quisquis. C. si cer. pe. vlt. col. i pnc. 7 ibi p Bal. vbi in psona vnius dicimus q nō pt esse emptio 7 venditio vnius rei. ¶ Octauo fallit si in vno de correlatiuis fit fauor etatis minoris cessante tū restitutione in integrū, vt in. l. eo minus. C. de pcur. ibi, v3 sn̄ia lata p minore indefenso, sed nō cōtra minorē indefensū 7 tū actor 7 reus sunt correlatiua, arg. no. gl. in rub. C. de reb. credi. Sic ēt est i cōtu. l. iulianus. §. si qs a pupillo. ff. de act. emp. facit. l. is cui bonis. ff. de v. obl. h tū in matrimonio cessat in quo si est nullū ex vna pte, est nullū ēt ex alia parte, fm̄ Damasiū in suis brocardis sub rubri.

37 q cōtus claudicet 7c. ¶ † Nono fallit rōne deficiētis volūtatis 7 nullitatis ipsius actus. Exemplū, si testator legat alicui debita sua nā tūc vt tale legatum valeat, arg. l. quoties. ff. de rebus dubijs. illud correlatiuū debita sua 7c. exponit̄. i. credita sua ne

legatū sit inutile, & sic nullū, arg. l. labeo. C. de fideicōmissis. ita inquit Bal. & Sali. in rub. C. de rebus credi. & iureiur. Ex hoc infero qd̄ si nō superest ratio impropriādi verba, vt q2 lego debi ta mea illa q̄ oneraueraz, tunc secus esset. arg. l. nō aliter. in pn. ff. de leg. iij. Idē si aliud appareret de mēte loquētis, puta ex p fationibus adiectis in testō vel vlti. volūtate legātis, ar. l. itē q2 ff. de pac. & l. titia. §. idē r̄ndit. ff. de ver. ob. vel ex verbis pcedē tibus, iuxta. l. si seruus pluriū. ff. de lega. j. vel ex verisimili voto stantis, vt q2 instituet duos eius filios ex portionibus inequali bus & legat ipse testator debita sua illi filio cui maior pars here ditatis est data, arg. l. cū opē. §. j. C. de bon. que lib. & qd̄ no. in. l. cū pater. §. euictis. ff. de le. ij. vbi d3 tolli inuidia inter fratres, vel si testator in legādo debita sua vtitur verbis onerosis, & nō ho nerosis. arg. l. si hereditatē. ff. mād. Et hec not. q2 nemo ponit.

¶ Quod aūt si testator habebat debita & credita, nō aūt debita tm̄. Salic. in d. rub. C. de rebus cred. inquit qd̄ qd̄ esset dubita bilior, tu aūt potes capere decisionē ex predictis, nā si pōt vale re nisi in creditis exponenē illa verba debita, & credita. Alias retinebūt suū propositū significatū, vt in. d. l. nō aliter in prin. ni si aliud appareat de mēte testatoris expressa vel tacita, vt in. l. cōdōnib9 primū locū. ff. de cdi. & demō. & i. l. l3 iperator. ff. ō le. j.

Decimo fallit qn̄qz rōne ɔ̄riorū si loquimur nō in habitu sed i actu. Exēplū, i iudice q respcū diuersorū casuū pōt potētialiter absoluere & ɔdēnare. & eo. modo respectu

38 eiusdē casus. † Et sic ille qui pōt absoluere pōt ɔdēnare i habi tu, & potētialiter, vt in. l. ij. ff. de re iudi. & dixi. s. in. iiij. parte. in extensione. xvj. Et tn̄ respectu eiusdē casus in actu, secus est. nā si iudex vnū ɔdēnat nō pōt illū absoluere, nec eɔ̄, q2 faceret ɔ̄ iustitiā, vt in. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. presi. & in. c. cuz eter ni. extra de sen. & re iud. lib. vj. facit. l. rē nō nouā. C. ō indi. & c. nouit. extra de iud. Et si semel vno mō tulit sniam snā diffiniti uam nō pōt amplius illā mutare, vt in. l. iudex posteaq̄. ff. de re iudi. l3 aliud sit i interlocutoria, vt i. l. qd̄ iussit. ff. de re iud. & in. c. cum cessante de appel. Ratio est q2 ista ad actū deducta sunt ɔ̄ria q̄ tn̄ in habitu sunt correlatiua, vt patet ex predictis. & ideo dum Bal. in. d. rub. C. de reb. cred. ad materiā correlatiuorum induxit materiā ɔ̄riorū male loquit̄, q2 correlatiua concurrūt in actu, & vno destructo regulariter destruit̄ & aliud, vt in. d. l. fi. ff. de accepti. & eɔ̄ ɔ̄ria nō ɔcurrunt nec se inuicē cōpatiunē, imo vno sumpto alterū tollit̄, vt in. l. vbi repugnātia. ff. ō reg. iu. & l. j. C. de fruc. & l. j. C. si seruus expor. & l. fi. C. de codicil. & l. sollici tudinē. extra de appel. & qd̄ hr̄ in. l. qd̄ in heredē. §. eligere. ff. de tributoria. ¶ Undecimo fallit ratione gabelle iposite p quoli bet debito, & sic realiter nō psonaliter, nā tunc ista verba capiū tur ciuiliter, id est q̄ ille soluat gabellā qui sentit cōmodū ex cō tractu debiti, de quo plene p Bald. & plenius p Sali. in rub. C.

39 de rebus credi. † Et sic si cōtractus est celebratus gratia vnius tātum, tunc ille soluet gabellā, cuius gratia contractus est cele bratus. Si vero gratia vtriusqz, & tūc ille soluet gabellā, vt. l. de bet. ff. de edil. edic. bene facit. l. iiij. §. j. ff. finiū regun. & qd̄ ibi in si mili no. p Marti. de fano. secus tn̄ est si statutū in hoc loqueret̄ personaliter, vt dixi. s. in fallē. ij. p qua differētia facit, q2 aliud est res credita, vt in rub. C. de reb. cre. & aliud est creditor, vt in. l. j. ff. si cer. pet. & ibi p Ray. & Bar. ¶ Duodecimo fallit rōne diuersitatis rōis, nā si est diuersa rō in vno ō correlatiuis q̄ sit in alio dispositū in vno de eis nō censet̄ statutū in alio, argu. l. in ter stipulationē. §. sacrā ibi, sed hec dissimilia sunt &c. ff. de ver. obli. & arg. l. si maritus in fi. C. de dona. inter vi. & vxo. & qd̄ not. in. l. si ɔuenit. ff. de pac. cū simi. facit. l. iulia. §. si quis pupil. ff. de actio. empt. & l. fi. C. de rescin. vendi. & ita t3 dn̄s Nellus de. s. Gemi. in. l. fi. C. de indic. vid. tol. per. d. l. fi. vbi probat̄ qd̄ ēt in penalibus statutū in vno de correlatiuis nō vr̄ statutū in alio si

40 in eo sit diuersa ratio, qd̄ no. † ad limitationē. l. j. C. de cupres. li. xj. facit qd̄ not. Cy. & Ang. in. d. l. fi. C. de indic. vid. tol. & ibi p Flo. & pono exēplū in miserabili persona que pōt corā ecclesia stico iudice ɔuenire quēlibet suū debitorē, sed ipsa persona mise rabilis inuicta corā eo ab alio ɔueniri non potest vt per Inno. in. c. super. quibusdā de ver. sig. ad fin. ¶ Decimotertio fallit in his que sunt correlatiua in cā primaria essendi, & prouidendi sed nō in cā exequēdi, vt in stipulatione in qua efficienda stipu lator & promissor sunt correlatiua, vt in. l. j. in prin. ff. de ver. obli. Et in ca exequēda possessor obligat̄ stipulatori, l3 nō eɔ̄ vt in. l. labeo. §. ɔctū. ff. de ver. signi. Et sic in modo exequēdi nō est idē iudicium in vno qd̄ est in alio, imo diuersuz, facit qd̄ no. per gl. in. d. rub. C. de rebus credi. que dicit quod ibi tractatur de cre ditoribus qualiter agant, non de reis qualiter excipiant.

¶ Decimoquarto fallit in his qui sunt facti & nō iuris, naz dis positū in vno de correlatiuis in his que sunt facti non censet̄ di spositū in alio, secus in his que sunt iuris, argu. not. p Bart. in l. si maritus. §. lege iulia. ff. ad leg. iul. de adulte. Et pone exem plū ex not. p Bar. in. d. §. lege iulia. facit quod not. Bal. in. l. siue possidetis. in. ij. col. C. de pba. ¶ Decimoquinto fallit in

41 his que sunt fauoris intrinseci. † Exēplū in actore & reo, naz lex maiori fauore prosequit̄ reū q̄ actorē, vt in. l. fauorabiliores. ff. de regulis iuris. & l. arrianus. ff. de actio. & obliga. Et hoc verū est respectu finis, p quo facit gl. de qua in. d. rub. C. de reb. cre di. dū dicit nō ō excep. reorū &c. sed respectu principij lex maio ri fauore psequit̄ actorē q̄ reum, vt in. l. qui prior. s̄m vnam le cturā. ff. de de iudic. & q̄ habet̄ per docto. in. l. de die. in princi. ff. qui satisdare cogan. & in. l. solemus. & l. si quis intentione am bigua. ff. de iudic. & tn̄ actor & reus sunt correlatiua, vt not. in di cta rub. C. de rebus credi. & iureiur. facit. c. forus. extra de ver bo. signifi. Respectu vero medij pari fauore lex vtrumqz prose quitur, vt habet̄ in dictis iuribus. & dixi. s. in quarta pte, exten sione. xxiiij. ¶ Decimosexto fallit qn̄ vnū de correlatiuis a sta tuto vel a lege reperitur alteri adequatū & de nouo inductū. nā illud vnum correlatiuū sumit & recipit priuilegia alterius corre latiui cui adequat̄, sed nō eɔ̄, l3 secus sit si illa reperiant̄ adinui cē adequata, vt p Bar. in. l. i. ff. de lega. i. & per eundē in. l. si co heredem. ff. ad leg. falcid. & in. l. si cōuenerit. §. si nuda. ff. de pig. actio. nā hoc vltimo casu vnū ɔseq̄t priuilegia alterius, & eɔ̄, vt p Bar. & docto. in dictis iuribus q̄ valde no. facit q̄ no. bal. in. l. siue possidetis. in. ij. col. C. de pba. ¶ Decimoseptimo fal lit si vnum de correlatiuis mutuis destruat̄ vel tollat̄ re nō inte gra. nā tunc vno correlatiuorū perēpto nō pimit̄ aliud, vt in. l. si

42 ɔuenit. & quod ibi not. p glo. & Ang. ff. de pact. & ibi p Bart. & Bal. ¶ † Decimooctauo fallit si fit remissio vnius de correla tiuis pp aliq̄ iustā causam subsistentē militantē ex vna pte tan tum, puta pp sterilitatē, nam tunc remissio facta ex vno correla tiuorū nō extēdit̄ ad aliud correlatiuū. argu. l. si vno. in princip. ff. loca. & in. l. si ɔuenit. & quod ibi no. per. doc. ff. ō pac. & maxi me per glo. Bar. & Bal. & Ange. Et idē si vnus ex ɔ̄hētibus cā donationis remittat ius suū alteri i secū ɔ̄henti correlatiuo, vt not. in. l. i. ff. de rescien. vēdi. & per Bar. in. d. l. si ɔuenit. & vide per Sali. in. l. fin. circa princip. C. de pericu. & cōmo. rei vendi. ¶ Decimonono fallit qn̄ expresse ageret̄ per legē vel statutuz vel decretū, vel per conuentionē partiū q̄ dispositū in vno ven dicet sibi locū in alio correlatiuo. vt in. d. l. si ɔuenit. & ibi p glo. & Bar. Ang. & doc. s̄m vnū intellectū. p quo facit, q2 in incer tis non certis locus est cōiecturis, vt in. l. continuus. §. cū ita. ff. de verbo. obli. facit q̄ not. Oldra. in suo consi. cxxxiiij. vbi te net q̄ ēt pacta iniusta sunt seruanda in omni materia.

Uigesimo fallit si sit fcā iniuria filiofamilias ex qua iniuria correlatiue acquiritur actio ipsi fi liofami. & patrifami. iuxta. l. j. in fi. ff. de iniurijs, nam tūc remis sio iniurie facta per filiūfami. nocet sibi, non aūt patrifami. in cuius patria ptāte est ɔstitutus, licet secus sit ɔ̄, nisi paterfami. sit vilis persona, vt in. l. personā. in prin. & ibi no. per gl. Ray. & doc. ff. de pac. & tn̄ pater & filius faciunt correlatiuū, vt no. gl. in verbo eternliter. in clemen. j. de summa trini. & fide catholi.

43 ¶ † Uigesimoprimo fallit ratione culminis imperialis, naz l3 princeps sit legibus solutus, & augusta habeat eadem priuilegia que habet princeps eius vir, vt in. l. princeps legibus. ff. de legi bus. Et sint correlatiua, vt in. d. l. fi. C. de indic. viduita. tolē. tn̄ ipsa augusta nō est propterea legibus soluta, vt in. d. l. princeps legibus. ¶ Uigesimosecundo fallit ratione superioritatis rea lis. nā licet emphiteota nō possit ius suū alienare irrequisito dn̄o, & dn̄o debeat̄ ɔnquagesima, vt in. l. fi. C. de iure emphy. tn̄ secus est in dn̄o alienāte rem rōne sui directi dominij, qd̄ est su perius dn̄io vtili qd̄ h3 emphiteota, vt in auc. si vero dn̄s. C. de here. vt p3 ex no. i. d. l. fi. & tn̄ sunt correlatiua. & ideo destructo vno destruit̄ aliud vt in. l. j. C. de iure emphy. de quo vide Cy. & Sali. in. l. j. C. de noua. in Spe. de loca. §. nūc vero aliqua. in versi. xciij. ¶ Uigesimotertio fallit qn̄qz in sexu masculino qui est correlatiuus sexui femineo, vt in. l. maximū vitiū in versi. qui enim tales. C. de libe. prete. vel exhere. Et tn̄ in multis est dete rior ɔditio feminarum ɔditione masculorū, vt in. l. in multis. ff. ō statu homi. & l. femine. ff. de reg. iur. ¶ Uigesimoquarto fallit vbicūqz reperit̄ reiectus tacitus intellectus per statutū vel aliā prouisionem super hoc specialiter prouidentem. Exemplum si extat statutum vel decretū q̄ verba statutorū vel contractuuz intelligantur proprie ad literā prout iacent, nullo penitus sub audito.

audito nec tacite intellecto, nam tunc vt puto dispositū in vno
de correlatiuis nō censetur dispositū in alio correlatiuo. Ratio
est, q2 illud venit ex tacito ⁊ intrinseco itellectu, vt in.l.fi.ibi ēt
expressim.de indic.vid.tollē. Et talis tacitus intellectus repe-
44 rit tūc expresse reiectus.† facit qđ in simili not. Jacob.de but.
⁊ Rapha.fulgo.in.l.i.ff.de fide instru.⁊ Ant.de but.in ꝓemio
decretaliū vbi dicunt ꝙ illa verba faciunt ꝙ statutoꝝ verba in
telligant̄ ꝓprie reiecto cōmuni vsu loquendi qui se haberet in ↄ
riuū, vt ēt dixi in.d.rub.de reb.credi.in primo notabili.
¶ Uigesimoquinto fallit vbicunqꝫ reperitur ꝙ verba statuto
rum vel ↄbentium seu legis sint p̄ecisa, ⁊ precise intelligant̄, vt
per not.per Ray.⁊ Matth.de matesi.in repe.l.oēs populi.ff.
de iusti.⁊ iur. Et ideo verba legis vel statuti vel ↄctus tunc lo-
quētia in vno de correlatiuis, nō vendicabūt sibi locū in alio cor
relatiuo quasi verbum precisum impediat omnem tacitum intel
lectū ⁊ admittat solū expressuz intellectū, ꝓut verba expressa in
lege, vel statuto vel ↄctu sonant in sui prima figura ꝙ est nota-
bile, facit ꝙ not. Bal.i.l.cū virū.C.de fideicō.⁊ in.l.ij.C.đ exe
cu.rei iud. ¶ Uigesimosexto fallit qñ ex tractatu sequenti ap-
paret de mente loquentis ꝙ velit loqui tantū de vno correlati-
uoꝝ, ⁊ nō de alio, vt ꝓbat̄ in rub.C.de re.cre.iuncta gl.in ver.
si queras quare dixi ⁊c.in.ij.respōsione.quod valde not.ꝓ quo
facit titulus.ff.de excep.iuncta.d.rub.C.de reb.credi.⁊.l.si idē
45 .C.de codicil. ¶ † Uigesimoseptimo fallit, q2 si causa est modi
ca respectu vnius litigatoris, lꝫ sit magna respectu alterius tñ
defertur iuramentū necessarium semiplene ꝓbanti ex cuius ꝑ-
sona causa est modica, ⁊ tamen non defert̄ alteri ex cuius perso
na causa est magna, vt habetur per doc.in.l.admonendi.ff.đ iu
reiur.⁊ in.l.bonefidei.C.de reb.credit.⁊ iureiuran.⁊ in.c.fi.ex
tra de iureiuran.. ¶ Uigesimooctauo fallit, q2 iudeo vel infi-
deli, vel heretico semiplene probanti ↄ xp̄ianū catholicū nō de
fertur iuramentū necessarium in supplementū semiplene proba
tionis. Et tñ eↄ christiano catholico ↄ iudeū vel infidelem, vel
hereticum deferretur tale iuramentū, argu.not.per Bal.in.l.
qui accusare.C.de eden.⁊ ꝙ not. Ludo.de ro in.l.admonendi.
ff.de iureiur.⁊ canoniste in.d.c.fi.de iureiu.lꝫ do. Ange.de
vbal.nouus in.d.l.admonendi.circa.iij.fallentiam.dicat con-
trarium ⁊ male, vt etiam dixi in mea repetitio.l.in bonefidei.C.
de reb.credi.in fallentia.xcj. Et idem esset in alijs ꝑsonis qui-
bus est prohibitū deferri tale iuramentum necessarium de qui
bus plenissime dixi in repetitio.d.l.in bonofidei.in limitationi-
bus. ¶ Uigesimonono fallit respectu violati thori, naꝫ mari-
tus pōt accusare vxorē suā de adulterio, sꝫ nō vxor maritū, vt.l.
j.C.ad.l.iu.đ adul. Et tñ sūt correlatiua, vt i.l.fi.C.đ idi. vi.tol.

Trigesimo fallit in casu.l.tale pactū.§.post diuisio-
nē.ff.de pac.vbi creditor cogit̄ recipere
solutionē insolidū ab vno ex pluribus heredibus defuncti debi-
toris. Et tñ nō cogitur agere insolidū seu vltra portionē heredi-
tariā cōtra vnum ex pluribus heredibus, imo nec pōt ⁊ hoc nō
obstāte aliquo pacto apposito inter eos sup satisfactione credi-
toꝝ hereditarioꝝ, vt i.d.§.post diuisionē.⁊ ibi ꝑ Bar.⁊ Ang.
46 facit.l.j.C.si cer.pet. ¶ † Trigesimoprimo fallit, q2 vxor nō po
test fideiubere pro marito, vt in.l.j.⁊ qđ ibi no.C.ne vxor ꝓ ma-
rito. Et tñ secus est ecōtra, vt i.l.pen.eo.ti.⁊ ibi ꝑ Bar.⁊ doc.
¶ Trigesimosecundo fallit, q2 papa vacāte imperio supplet ꝓ
imperatore, vt in.c.licet ex suscepto.de foro cōpe. Et tamē se-
cus est ecōtra in spiritualib9, vt in.c.qualiter.de iudi.⁊ ꝑ Lud.
de ro.in suis singularibus. Et tñ sunt correlatiui, vt in.c.solite.
de maio.⁊ obe. ¶ Trigesimotertio fallit, q2 vxor sequit̄ factum
viri sed nō ecōtra, vt in.l.cū quedā puella.ff.de iuris.o.iud.⁊ ha
betur in.c.de sponsa.de ↄcubina aūt clerici, vide ꝑ Lud.de ro.
in suo singulari qđ incipit, lꝫ vxor sequat̄ forū viri ⁊c. ¶ Trigesi
moquarto fallit in proprietario cuius proprietas transmittit̄ ad
eius heredes, secus est in vsufructuario.l.iij.C.de vsuf. ¶ Tri
gesimoquinto fallit in liberis ⁊ parentibus, nā liberi ↄ parētes
nō agunt, nec excipiunt de dolo, vt in.l.apud celsuꝫ.§.aduersus
parentes.ff.de doli mali excep.⁊ idem in libertis ↄ patronos, vt
ibi. Secus eↄ in patronis ↄ libertos vel in parentibus ↄ libe-
ros.l.iij.C.de arbit. ¶ Trigesimosexto fallit in vxore que nō lu
cratur fructus fundi sibi dati ex causa donationis ꝑꝑ nuptias ꝑ
maritū, lꝫ secus sit in fructibus quos maritus ꝑcepit ex fundo
dotali, vt est gl.inst.de dona.§.est ⁊ aliud. que gl.est singularis
ꝫm Lud de ro.in suo singulari.ꝙ incipit, maritus ↄstante ma-
trimonio ⁊c.tñ dos ⁊ donatio ꝑꝑ nuptias sunt correlatiua, vt in
.l.fin.C.de dona.ante nupt.circa mediū.ibi, equis passibus ⁊c.
47 ¶ † Trigesimoseptimo fallit si ex forma statuti nō vꝫ ↄctus ni
si soluta sit gabella.nam talis ↄctus tūc nō vꝫ ad fauorē nō sol-
uētis, ⁊ in eius odiū dr̄ nullus ꝓ parte sua, sed bene vꝫ ↄ eū ꝓ
alio ↄbente secū q ꝓ parte sua soluit gabellā quatenus sibi in
cūbebat.iuxta ea que dixi.s.in fallen.xi.ita not. Salicet.in.l.
nō dubiuꝫ.C.de leg.in ↄrio.xiij. ¶ Trigesimooctauo fallit in
muliere que pōt accusari de adulterio commisso cuꝫ papa, ⁊ tñ
eↄ papa accusari nō pōt de eodē adulterio cū ea cōmisso.ita in
quit Pet.de ancha.in suo consi.cxcvj. ¶ Trigesimonono fal
lit in pena ↄuētionali adiecta in ↄctu in vno de correlatiuis. nā
talis pena nō extēdit̄ ad aliū ↄbētē cū illo correlatiuo, ita dicit
Bal.in.c.j.qualiter dn̄s proprie.priuetur.in vsibus feudoruꝫ.

Quadragesimo fallit in renūtiatione facta ꝑ
vnū ex correlatiuis renuntiā-
tē remedio.l.ij.C.de rescin.venditio.nā alter correlatiuus non
cēset̄ renūtiasse.ita not. Bal.in.d.c.i.q̄liter dn̄s ꝓprie.priuet̄
circa mediū. ¶ Quadragesimoprio fallit in ↄsensu primordiali
in vno de correlatiuis an̄ ↄsensuꝫ alterius correlatiui.exēplū, si
mihi trāseunti ꝑ viā placeat mulier ad mr̄imoniū cū ea copulā
dū, sed ipsa mulier nō ↄsentiat ⁊ ↄbat in me mr̄imonialiter cer-
48 te nō est mr̄imoniū.de quo ꝑ Lap.in sua alle.lvij. ¶ † Quadra
gesimosecūdo fallit in clausula rato manēte ↄctu adiecta in ↄ-
ctu penali sup pena adiecta vni ex ↄbentibus correlatiuoꝝ nō
seruāti ↄctum.nam talis cl'a nō extenditur ad non seruantē ↄ-
ctum, q nō potest eam allegare pro se ꝫm Hy.⁊ Bar.in.l.cum
pater.§.liberis.in fi.ff.de lega.ij. Quadragesimotertio fallit in
hoc, q2 actor in iudicio dꝫ esse sollicitus prius q̄ꝫ reus, ⁊ maior
est ↄtumacia actoris q̄ꝫ rei.⁊ no.in.c.i.de dolo ⁊ ↄtu.lib.vj.⁊
sic ēt stāte statuto ꝙ reus ↄtumax habeat̄ ꝓ ↄfesso, certe si etiā
actor fuerit ↄtumax eodē tēpore ⁊ nō accusauerit ↄtumaciam
rei tale statutū nō vēdicat sibi locū.ita inquit Pet.de anch.in
suo ↄsi.xciij. Quadragesimoquarto fallit, q2 iudex absente reo
qñcunqꝫ pōt ferre sn̄iaꝫ, sed absente actore nō pōt nisi prope fi
nem triennij, vt in.l.properandum.§.j.C.de iudi.⁊ in.l.j.C.quo.
⁊ quā.iudex. ¶ Quadragesimoquinto fallit, q2 iudex pōt ⁊ dꝫ
de vrbanitate expectare reū citatū absentē ad diē sequētē. iu-
xta.c.ↄsuluit.de offic.delega.⁊ dixit in.l.j.C.quo.⁊ quād.iud.
hoc qñ iudex est pn̄s ad eius tribunal ⁊ nō absens, vt ꝑ Car.in
d.c.ↄsuluit.sed ibi Innoc.ↄ.⁊ tñ secus est in litigatore qui non
tenet̄ expectare iudicē absentē ab eius tribunali, vt ꝑ docto.in
d.c.ↄsuluit. Quadragesimosexto fallit, q2 iure ffoꝝ ⁊.C.ante li
tis ↄtesta.nō poterat ꝑueniri ad sn̄iaꝫ absente actore vel reo, vt
l.properādū.C.de iud.⁊ hr̄ in.l.ↄsentaneū.C.quomodo ⁊ quā.
iud.⁊ tamē hodie aliud est in actore absente, vt in auct.q semel
49 .C.quomodo ⁊ qñ iudex.† ⁊ nihilominus illa auc.nō extendit̄
ad reū absentē vt ꝑ Bar.in.d.auc.qui semel.in ver.procedo ⁊
quero nunquid ⁊c.⁊ ibi per Jaco.de but. ¶ Quadragesimose
primo fallit, q2 quicquid permittit̄ actori, permittitur ⁊ reo, sed
non ecōtra, vt inquit glo.in versi.quod locū.⁊ in dicta auc.qui
semel.⁊ ista alia glo.in verbo, allegationibus.in eadē auc.qui
semel. ¶ Quadragesimooctauo fallit, q2 filiafami.peccans in
corpus suū vel contrahens matrimoniū sine ↄsensu patris an-
te.xxv.annū sue etatis potest exheredari, vt i auc.sed si post.C.
de inoffi.testamen.⁊ in.§.aliud quoqꝫ capitulum.in auc.vt cuꝫ
de appella.cogno.⁊ tamē secus est in eius fratre seu in filio qui
a patre ex iā dicta causa exheredari nō potest, vt not.in.l.iij.§.
si emācipatus.ff.de contratabu. ¶ Quadragesimonono fallit,
q2 lꝫ actor possit renūtiare liti ⁊ instātie etiā inuito reo.l.post q̄ꝫ
liti.C.de pact.tamē secus videt̄ esse in reo qui inuito actore nō
potest renūtiare liti ⁊ instātie, de quo tamen per Bald.in.d.l.
post q̄ꝫ liti.facit quod dixi in.iiij.parte.in extēsione.xlvj.

Quinquagesimo fallit, q2 filius vel filia nun-
quā cogitur dotare matrem
suā, vt ꝑ Bal.in.l.iij.C.de ꝓscri.lōg.tēp.⁊ tñ eↄ mater qñqꝫ co
git̄ dotare filiā suā si mater sit hr̄tica, alias secus, vt in.l.cogno
uimus.C.de heret.⁊.l.j.neqꝫ mater.C.de iur dotiū.⁊ dixi in tra
ctatu meo de priuileg.dota.in priuilegio.ciiij. ¶ Quinquagesi
moprimo fallit, q2 pater q est legitimus administrator pōt rē fi
lij deducere i iudiciū, ⁊ tñ nō pōt ipsaꝫ rē filij sui alienare, dato
ꝙ ista duo, scꝫ exercer̄ actionē ad rē in iudicio, ⁊ alienare reqr̄
ꝓcedat a pari ⁊ sint correlatiua, vt ꝑ bal.in.l.j.C.de bo.mater.
50 ¶ † Quinquagesimosecūdo fallit in ↄhēda affinitate rōne cō-
mixtiōis sanguinis seu seminis.nā si mulier semē emittat, sꝫ nō
vir vel eↄ, nō ↄhit̄ affinitas, sed reqrit̄ vtriusqꝫ ↄmixtionē san-
guinis seu seminis fieri, arg.xxv.q.x.c.fraternitatis.⁊ ꝑ Inn.
in.c.fraternitatis.de eo q cog.cōsan.vxo.sue. ¶ Quinquagesi
motertio fallit in venia etatis impetrāda q̄ꝫ liberi vel liberti te

nent impetrare, & tñ secus est ꝯ. vt in. l. gñaliter. ff. de in ius vocan. l. venia. & l. fi. C. de in ius vocan. Ratio est qꝛ loquimur in materia imperatiua, vt in. l. legis virtus. ff. de legi. & not. Jo. de petru. in. d. rub. C. de reb. credi. & iureiuran. ¶ Quinquagesimo quarto fallit, qꝛ liberi tenent obedire parentibus, sed nõ ecõtra vt in. l. veluti. ff. de insti. & iur. & in. c. ij. & c. solite. de maio. & ob. Ratio est qꝛ loquimur in materia imperatiua sm Jo. de petru. in. d. rub. C. de reb. credi. ¶ Quinquagesimoquinto fallit qñ dispositũ in vno de correlatiuis est ꝓhibitũ & est dispositũ & inductum principaliter nõ in fauorẽ, nec rõne publice vtilitatis, sed potius in odiũ alicuius persone, nã tũc dispositũ in vno de correlatiuis nõ extẽdit ad aliud arg. c. in penis. & c. odia. de reg. iu. lib. vj. & l. gcqd astringẽde. ff. de ꝟb. obli. & l. si preses. & l. inter
51 pretatio. ff. de penis. & l. cũ qdã. ff. de libe. & posthu. † Exẽplum, si statutũ prohibet ꝑsonas suspectas statui siue reipublice emere vel ꝯducere sub certa pena, nã tunc hoc statutũ nõ extendit ad locatorẽ vel vẽditorẽ sm Jo. de petru. in. d. rub. C. de red. cred. Et ita dꝫ intelligi qđ dixi. s. in. iiij. pte. in. j. extẽsione & in quĩta. ¶ Quinquagesimosexto fallit vbicũqꝫ dispositũ in vno de correlatiuis ꝑcipit siue dispositio sit odiosa siue fauorabilis. Exemplum statuto cauet ꝙ cõductor teneat & debeat ꝑ mensem añ finẽ sue ꝯductionis denũciare locatori ꝙ nõ vult amplius rẽ ꝯductã alias nõ intelligat rez conduxisse ꝓ alio anno sequenti, nam hoc statutũ loquens de cõductore nõ hꝫ locũ in locatore si vult licentiare ꝯductorẽ suũ, sed habebit locũ ius cõe đ quo in. l. itẽ querit. §. qui impleto. & l. qui ad certuz. ff. locati. Jta inquit Joan. de petru. in. d. rub. C. de reb. credi. per iura quibus. s. in fallentia. iij. & in. iiij. ¶ Quinquagesimoseptimo fallit, qꝛ iudex laicus nõ põt punire clericũ delinquentẽ corã se in actu explicando coram ipso iudice, vt per Fede. de senis in suo consilio. xcij. in consilio finali. Secus in iudice ecclesiastico qui potest inducenter punire ẽt laicum delinquentẽ coram se, iuxta. l. nullã. C. đ testi. licet Cyn. ibi indistincte teneat iudicem posse punire clericum, sequendo glo. de qua in. d. l. nullũ tñ cõsultũ est ꝙ fiat remissio ad epm, vt ibi tenet. Rapha. fulgo. & Salyce. ¶ Quinquagesimooctauo fallit qñcũqꝫ pena imponit vni ꝑsone ex cor-
52 relatiuis habito respectu ad eius priuilegium, † nã tũc nulla potest fieri extensio de similibus personis ad similes personas, vel de casu ad casuz, vel de vno correlatiuo ad aliud per gl. institu. de actio. §. itẽ mixta. que incipit, si in iudicio. ꝙ Bal. alleg. pro singulari in. c. porro. in. ij. col. in fi. q̃ fuit prima cã benefi. amit. in vsib. feu. ¶ Quinquagesimonono fallit in correlatiuis quorũ vnũ se habet ad aliud per moduz superioritatis personalis. Et aliud correlatiuum se habet per modũ inferioritatis personalis & subiectionis dominice, vt in dño, & seruo, nam seruus dñm iuuare tenet, sed nõ ecõtra. l. j. ff. ad silleia. Jdẽ põt dici in patre & filio, nã pater ꝑꝑ necessitatem famis potest distrahere filiũ, sed non ecõtra, vt in titu. C. de patri. qui fil. distraxe. Jdez põt dici i dño vassallo, nã dñs preest vassallo sed non ecõtra, vt in titu. de iuramen. fidelita. in vsibus feudo.

Sexagesimo fallit rõe exheredationis, nã liberi ex multis causis ingratitudinis exheredari possunt a parentibus de quibus in. §. aliud quoqꝫ capitulũ in auc. vt cũ de appel. cogno. Et tñ ex illis eisdem causis ingratitudinis parentes exheredari nõ pñt a liberis, sed tñ ex illis đ quibus in. §. & hec quidem de parentũ &c. vt in auc. vt cũ de appel. cogno. & not. in. c. quintauallis. de iure iuran. & in auc. non licet. C. de lib. prete. vel exhere. ¶ Sexagesimoprimo fallit in professione vnius ex correlatiuis facta nã per illam nõ efficitur
53 alter eius correlatiuus. † Exemplum, si pater est fidelis, & sequitur, ergo filius eius est fidelis. Similiter si pater eius iurat fidelitatẽ nõ sequit, ergo & filius eius ex iuramẽto patris est astrictus. Similiter si pater ex decreto efficit ciuis alicuius ciuitatis, nõ sequit ergo & filius eius est factus ciuis eiusdẽ ciuitatis. ita inquit Bal. in. l. j. C. de patri. qui filios distraxe. secus dicit in his q̃ ꝓcedunt ex genere vel antiquorũ ꝯsuetudine. ¶ Secũdo fallit in ꝯctu facto cũ carcerato, nam ad eius liberationẽ vel fauorem valet, sed ecõtra ꝯ eum ad fauorẽ eius instantie est carceratus nõ valet, vt in. l. qui in carcerem. ff. qđ met. causa, & not. Bal. in rub. C. de rescinden. venditio. ¶ Sexagesimotertio fallit in dispositione taxatiue facta in vno de correlatiuis tñ. nam tunc extendit aliud correlatiuũ, argu. not. in. l. rõnes. C. de probatio. licet in ꝯtriũ faciat gl. in. l. ob es. C. de predi. minorũ, & ꝙ dixi. s. in. iiij. parte. in extensione. xliij. sed primũ videt verius. argu. in. l. fina. in prin. Jbi ẽt expressim. C. de indic. vidui. tol. & argu. not. in. l. nõ dubiũ. C. de legib. & c. intelligentia. de verb. significatio. ¶ Sexagesimoquarto fallit in omni conuentione vel dispositione specialiter facta in vno de correlatiuis ad fauorez vnius de correlatiuis expresse vel ẽt tacite, iuxta. l. cuz quid. ff. si cer. peta. nã tũc talis ꝯuentio vel dispositio nõ extẽdit ad aliud correlatiuũ, vt in. l. ea lege. in princi. ff. loca. ¶ Sexagesimoquinto fallit vbicũqꝫ vnus de correlatiuis nõ est capax dispositionis facte in vno correlatiuoꝝ capace, vt qꝛ vsus eoꝝ est mẽtecaptus in quo nõ põt cadere dispositio facta in alio correllatiuo, argu. not. per Pet. de an. in suo ꝯsi. lxxxj. facit. l. quesitum
54 ff. de re iu. & qđ ibi no. ¶ † Sexagesimosexto fallit si statutũ loci dicit qđ quicũqꝫ portauerit frumentum super curru patiatur penam quod publicetur frumentum, nam nõ publicabit currus nisi in statuto expresse dicat ꝙ ẽt currus publicet. Et tũc si currus est alienus dꝫ ꝑ portãtẽ frumẽtũ sup curru solui fisco ex titulo currus, vt per Saly. in. l. j. C. vt nemo priua. &c. & qđ scripsi in. l. colonus. §. nauim. ff. loca. Sed certe hoc ideo est, qꝛ in hoc casu currus & frumẽtũ sup eo est correlatiuũ ex accidẽti nõ originaliter, vñ nõ dꝫ attẽdi accidẽtale, sed primordiale, & originale, vt no. i. l. certi ꝯditio, in prin. ff. si cer. peta. ¶ Sexagesimo septimo fallit, qꝛ reus indistincte potest petere examinari testes ad perpetuã rei memoriã. Sed actor sibi correlatiuus nõ põt hꝫ petere nisi ex cã tñ vt hꝫ i. l. lege aquilia. si deletũ. ff. ad leg. acq. & ꝑ Bar. in auc. si quis. C. de testi. & hꝫ in. c. qm frequẽter ex vt li. nõ ꝯte. ¶ Sexagesimooctauo fallit qꝛ ex pluribus reis debẽdi vnus eoꝝ põt obligari pure, vel i diẽ, vel sub ꝯditione, alter vero pure, vt in. l. ex duobus reis ꝓmittẽdi. ff. de duo. reis. licet secus sit si in quantitate vel re, vt ibi not. & tñ duo vel plures rei debẽdi sunt correlatiui, arg. l. reos in prin. ff. de duo. reis. iũcta.
55 l. labeo. §. ꝯctũ. ff. de ꝟ. sign. ¶ † Sexagesimonono fallit in dispositione facta sup vno correlatiuoꝝ in eo ꝑꝑ qđ nõ est habita ratio ad vnũ tanqꝫ correlatiuũ, seu sup vno tanqꝫ correlatiuo, sed tanqꝫ super vno pro se subsistẽte eque principaliter. Exemplũ, si ego habeo patrẽ & filiũ seruos meos quo casu pater & filius sunt correlatiui vt not. in clc. j. de sum. tri. & fide catho. naz si vnũ ex illis vẽdo, lego, vl' dono ñ cẽset aliđ correlatiuũ vẽditũ legatũ, vel donatũ. l. vnᵃ. §. añ oia. ff. de pac. & l. nũmis. ff. đ le. j.

Septuagesimo fallit ratione nominis ꝓprij vel appellatiui. nam aliter vnũ correlatiuum nominat vel appellat, & aliter aliud, vt dixi in. l. veteres. cũ. l. sequen. ff. de actio. empt. facit. l. si idem. C. de codi. ¶ Septuagesimoprimo fallit in prescribente & in eo ꝯ quẽ prescribit. naz multa exigunt ex parte prescribentis que tñ nõ exigunt in ꝑsona eius ꝯ qnẽ prescribit, vt insti. de vsucapioni. & ꝙ ibi not. in princip. Ratio est qꝛ sunt correlatiua inter repugnantia nõ aũt cõsonantia, argumen. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iuris. & sic vnũ est introductũ vel inuentũ ad destructionem alterius lꝫ interim añ destructionẽ alterius sint correlatiua respectu finalis cause. ¶ Septugasimoscđo fallit rõne diuersitatis fori introducti in fauorẽ publicũ vel totius ordinis clericalis. de quo in auc. statuimus. C. de episco. & cleri. & in. c. si diligenti.
56 de fo. compe. † nã si laicus ꝯhat cũ clerico in ꝯctu correlatiuo de quo loqt. l. labeo. §. ꝯctũ. ff. de verbo. significatio. & laicus rõne illius ꝯctus correlatiui ꝯuenire possit corã seculari iudice, vt in. l. fi. C. vbi in rem actio. tñ corã seculari iudice nullo mõ poterit ꝯueniri clericus ex eodem ꝯctu vt in d. auc. statuimus. & in d. c. si diligenti. & ꝙ not. in. l. i. ff. de indic. & in. c. at si clerici. de iudi. ¶ Septuagesimotertio fallit vbi sequeret ꝯ intentionem loquentis, argumẽ. l. nõ dubiũ. C. de legib. & c. intelligentia. de verboꝝ signi. Exẽplũ, si cauet statuto, ꝓut est hic. Puta quod nullus ciuis possit fideiubere pro forensi, nam nihilominus forensis, eꝯ poterit fideiubere pro ciue, cũ re ipsa ꝯstet hoc statutum esse factũ ad cõmodum ciuiũ nõ tantuz ad cõmodũ forensium, argumen. l. si preses. C. de serui. & aqua. & l. veluti. ff. de iustitia & iur. maxime, qꝛ nulla alia ratio reddi põt nisi illa quã dixi, ergo hꝫ pro expressa, vt in. l. i. ff. de libe. & posthu. & ꝑ bar. in l. maximum vitium. C. de libe. prete. vel exhere. ¶ Septuagesimoquarto fallit in corrumpẽte iudicẽ vel aduersarium & in corrupto. nam alia pena punit corrumpens iudicẽ vel aduersariũ, & alia pena, corruptus, vt in auc. nouo iure. C. de pena indic. qui male iudi. ¶ Septuagesimoquinto fallit in indulgentia ꝑ prin-
57 cipẽ data vni ex correlatiuis. † Exẽplũ si agens & patiens delictũ promiscuũ fuerint ꝯdẽnati certa pena, vt in ti. ff. & C. ad leg. iuliã de adul. & in auc. vt non luxuriet ꝯ naturam. nã indulgẽtia per principẽ facta vni non extenditur ad aliuz, ar. l. in solũ. & l. generis indulgẽtia. C. de sen. pas. Ratio est qꝛ merita vnius propter que est cõsecutus gratiã & indulgentiaz nõ reperiunt in alio,

alio, vel si reperiunt̃ in alio nõ apparet q̃d princeps voluit penam in personã alterius. ar. l. seq. in pñ. C. de inoffic. testa. ⁊ l. si vnus. §. añ oia. ff. de pac. Jtẽ rõ est, q̃ lz fuerint, ⁊ sint correlatiui in delinquẽdo, nõ tñ ꝯsiderant̃ tãq̃ correlatiui in remissione pene. ❡ Septuagesimosexto fallit, quia multi pñt heredes instituí, vt sunt filijfa. qui tñ nõ pñt heredes instituere, vt istit. quib. nõ est permis. fa. test. in prin. ⁊ sic multi hñt testamẽti factionez passiuam, qui tamen non habent testamenti factionẽ actiuã ⁊c. vt habetur in. l. testamenti aũt factionem institu. de here. quali. ⁊ differẽ. ❡ Septuagesimoseptimo fallit respectu etatis in matrimonio ꝯhẽdo. nã masculus. in. xiiij. anno, femina vero in. xij. anno pñt ꝯhere matrimoniũ, vt institu. de nup. in prin. ⁊ hr̃ in. c. iuuenis. de spon. ❡ Septuagesimooctauo fallit respectu etatis in testamẽto ꝯdẽdo. nã masculus põt ꝯdere testñ i. xiiij. femina in. xij. an. vt in. l. qua etate. ff. de test. ❡ Septuagesimo nono fallit in iuramẽto in quo iurãs obligat̃ ei cui iurauit, ⁊ successori eius, vt in. c. veritatis. de iureiuran.

58 † ⁊ tñ successor iurãtis nõ obligat̃ ad periuriũ ex iuramẽto predecessoris, ẽt si iurãs iurauerit per se ⁊ successores suos. de quo plene per Abba. in. d. c. veritatis, ⁊ sic iuramẽtũ ex parte iurãtis est psonale, ex parte vero eũ recipiẽtis seu eius cui pstat̃ ẽ reale vt i. d. c. v̓itatis.

Octuagesimo fallit. q̃ pater succedẽs filio in bonis matris, vna cum alijs fratribus defuncti filijs similiter eiusdẽ patris tenet̃ illud in quo succedit reseruare liberis primi matrimonij, vt in auc. defuncto. in fi. C. ad senatuscõsul. tertul. ⁊ l. ꝯnaliter. C. d̓ secũ. nup. secus est in ipsis liberis vt ibi. ❡ Octuagesimoprimo fallit, q̃ per filios vel liberos in ptãte ꝯstitutos querit̃ parẽti vsusfructus in peculio aduentitio, vt in. l. cũ op₃. ⁊ l. cũ nõ solũ. C. de bo. que lib. ⁊ tñ secus est ⁊ ẽꝯ, vt in. d. iuribus ad hoc facit q̃d dixi. s. in fallẽ. xxij. ⁊ in. lvij. ❡ Octuagesimosecũdo fallit, qñ natura rei vel actus repugnat. nam in alia etate d₃ esse tutor vel curator q̃ꝫ sit minor egens tutore vel curatore. Et eodez modo qñ dementi, furioso, vel prodigo datur curator. nã ipse curator, d₃ carere illo vitio, vt in. l. iam dementis. C. de episco. audien. ⁊ ff. de cur. furio. per totũ. ❡ Octuagesimotertio fallit respectu etatis in finiendo tutelã, ⁊ generaliter fallit respectu pupillaris etatis. nã in masculo finit̃ tutela, ⁊ pupillaris etas. in. xiiij. anno. i femina vero in. xij. anno. vt institu. quibus modis tutel. finia. in prin. ❡ Octua

59 gesimoquarto fallit, q̃ si maritus † fuerit impotẽs ad copulã p biẽniũ olim, hodie vero per triẽniũ, mulier põt petere repudiũ, vt in. l. in causis. vt in auc. sed hodie signata. C. d̓ repud. ⁊ tñ vir ipotẽs q̃ sciebat de ipotẽtia sua nõ põt petere repudiũ, vt ibi nota. p gl. ⁊ Sali. ❡ Octuagesimo quinto fallit, q̃ ex parte mariti nõ põt dari fideiussor de dote restituẽda, vt in. l. i. C. ne fideius so. dot. dentur, sed ex parte mulieris pro qua pmittit̃ dos marito bene põt dari fideiussor de dote dãda seu solnẽda vt i. l. cũ dotis, ⁊ ibi glo. ff. de iure dot. ⁊ hr̃ in. d. l. j. C. ne fideius. do. dent̃. ⁊ ibi p doc. ❡ Octuogesimosexto fallit, q̃ ex parte vsufructuarij vel vsuarij vsusfructus vel vsus finit̃ multis modis q̃d tñ secus est in proprietate ex parte ꝑprietarij, vt hr̃ in. l. corruptionẽ. C. d̓ vsufruc. ⁊ in. §. item finit̃. institu. de vsufruc. facit q̃d dixi in trãsmissione. s. eo. in fallẽ. xxxiiij. ❡ Octuagesimoseptimo fallit ratione adhibiti per vnum ex correlatiuis nam adhibens dolum nõ põt allegare dolũ suũ vel ex eo infringere actũ vel allegare nullitatẽ actus q̃d tñ secus est in illo qui est deceptus per doluz alterius correlatiui, vt in. l. elegãter, in prin. ⁊ q̃d ibi not. ff. de dolo. Et ideo v̓r dñm q̃ vbicũq̃ in ꝯtu imaginario ⁊ ficto est dolus ⁊ fraus non possit allegari fictio, vel simulatio ꝯtus per illum qui est vsus dolo vel fraude iuxta not. per Bar. in suo ꝯsi. q̃ incipit Pet. nicole ⁊c. ⁊ q̃d dixi. s. in. iiij. parte in extẽsio. cx.

60 ❡ † Octuagesimooctauo fallit i casu. c. debitores. de iureiurã. vbi debitor iurans soluere vsuras tenet̃ soluere vsuras, ⁊ sic tenetur seruare iuramentũ, ⁊ tñ creditor nõ põt illas vsuras licite retinere, vt ibi probat̃. ❡ Octuagesimonono fallit q̃ licet procurator possit stipulari dño suo, vt dño querat̃, nõ tñ dñs pcuratoris, vt pcuratori querat̃, vt. l. stipulatio ista habere licere. §. alteri, ⁊ in. l. si procuratori presentis. ff. de ver. obli. Et idẽ dñm v̓r in tutore, ⁊ curatore, ex vna parte, ⁊ pupillo vel alio habente curatorẽ ex alia pte. vt i. §. si qs alij, ⁊ q̃d ibi not. isti. de inti. stipu.

Nonagesimo fallit, q̃ lz principalis d̓bitor i actu iudiciali vel extraiudiciali, a purgãdo morã excludat̃ ex aliquo casu, tñ fideiussor ei⁹ nõ ppea repellitur a purgatione more, hoc quo ad primã partẽ pbat̃ in. l. sancimus. C. de fideius. vbi est casus in fideiussore iudicij. Quo vero ad secũdã partem probatur in. l. si fideiussor euictionis. & ₃. ij. lecturã. ff. de exce. doli. que legẽ illã intelligit i stipulatione duple. Ratio est, q̃ fideiussor laborat alieno morbo. Jdeo nimiruz si ei faciliter subueniẽ, vt in. l. legẽ. C. d̓ nat. lib. ⁊ ita tenet Sali. in repe. l. semel mora. ff. solu. mat. in vlti. ꝯclu. ❡ Nonagesimo primo fallit, in sententia ꝯdẽnatoria facta contra vnum de correlatiuis. nã talis sentẽtia ꝯdẽnatoria nõ nocet alteri eius correlatiuo in penalibus, vt in. l. denũciasse. §. fi. ff. ad leg. iul. de adul. secus si sit snĩa absolutoria lata pro vno, nã bene prodest alteri, vt

61 ibi, ⁊ dixi. s. in. iiij. parte. in extẽsio. xciiij. ❡ † Nonagesimosecũdo fallit, q̃ si pater efficit̃ monachus trãsit in potestatẽ monasterij, filij tñ sui quos tunc in potestatẽ patriã habebat efficiunt̃ sui iuris, nõ aũt trẽseũt in potestatẽ monasterij insimul cũ patre eorum, vt per Bar. in. l. sic enunciet. ff. ad. l. iul. de adulte. Contrariũ tñ videbat̃ dicendũ ratione correlatiuorum, vt in. l. arrogato patre. ff. de doptio. sed certe illa. l. loquitur in patre qui alio modo quam per ingressum religionis trãsit in potestatem alterius. ❡ Nonagesimotertio fallit i ꝯfessione filijfami. facta d̓ aliquo delicto. nam nõ nocet patri eius volenti probare ꝯtrium si comparet pater pro suo interesse, vel ẽt cã pietatis etiam si filius sit naturalis tantum vel spurius secundum Bald. in. l. j. C. de confes. in verbo modo pone filius confessus ⁊c. Et cum pater ⁊ filius sunt correlatiui, vt not. in clementi. j. de sum. trini. ⁊ fi. cat. ❡ Nonagesimoquarto fallit, q̃ ꝯfessio cedentis nõ nocet cessionario. ⁊ sic alteri sibi correlatiuo, vt p Bar. in. l. facta. §. si heres. ff. ad treb. de quo articulo dic vt ibi per eũ. ⁊ vltra ipsum vide bonũ tex. in. l. penul. C. res inter alios acta ⁊c. vt dixi. ❡ Nonagesimoquinto fallit in docentibus quadriuium qui nõ excusant̃ a tutela vel cura. l. geometri. ff. d̓ excu. tut. ⁊ tñ secus ẽ in docentibus triuiũ, vt not. p Bal. in auc. habita. C. ne fil. pro patre. facit q̃ dxi. s. in. iiij. pte extẽsione. xcvij. ⁊ l. si duas. §. fi.

62 ff. de excu. tuto. ❡ † Nonagesimosexto q̃ lz vxor corruscet radijs mariti sui, tñ secus est ẽꝯ, vt. l. femine. ff. de senato. ⁊ tñ vxor ⁊ maritus sunt correlatiui, vt in. l. fi. C. de indi. vid. tol. ❡ Nonagesimoseptimo fallit q̃ lz appellãs debeat ⁊ possit terminũ iuris preuenire, tñ secus est appellato qui nõ põt ipsum terminũ iuris nimiũ preuenire, s₃ solũ audit̃ circa finẽ termini iuris, vt hr̃ in. c. psonas. ⁊ c. sepe. ⁊ c. oblate. extra de appel. ⁊ ij. q. vj. in. c. appellatore. ⁊ dixi in. l. eos. §. ne temere. in. ij. fallen. C. de appel. ❡ Nonagesimooctauo fallit, q̃ lz reus possit hr̃e ⁊ pretendere iustã cãm litigandi, tñ secus est ꝯ in actore, vt in. l. qui alterius. ⁊ ibi per Bar. ff. de reg. iur. ❡ Nonagesimo nono fallit, q̃ reus põt indistincte petere ad eius libitũ q̃ reus sibi de iure respondeat in iudicio, vt in. l. qui prior. ff. de iud. ⁊ in l. j. C. vt nemo inuitus agere vel accusare cogat̃. Et tñ reus non põt petere q̃ actor agat contra eũ, nisi in casu. l. diffamari. C. de inge. manu. ⁊ per Bar. in. l. titia. ff. de accu.

Centesimo fallit, q̃ si is qui suscepit mãdatũ egressus fuerit fines mãdati, ipsi quidã egredienti fines mandati nõ datur actio mandati. Sed illi qui mãdauit bene cõpetit actio mandati, vt in. l. põt. ff. mandati. ⁊ not. Damasius in suis brocardis super rubricella q̃ ꝯtus claudi-

63 cet ⁊c. ❡ † Centesimoprimo fallit, q̃ mandatũ vel preceptuz directũ epõ eo mortuo non transit ad capitulũ. Et tñ secus est contra in mandato vel precepto directo ipsi capitulo vacante sede, vt p cõpostel. in. c. eam te. de rescript. Et ratio est q̃ qñ scribit̃ capitulo, scribitur ei tanq̃ vices gerẽti epi, ⁊ qñ scribitur epõ, scribitur ei nomine ꝑprio. ⁊ nõ tanq̃ vices gerenti capituli. Et hoc nisi litere essent presentate epõ ante eius mortẽ ꝫm ipsũ cõpostel. vbi. s. ❡ Centesimoscd̃o fallit, q̃ si duo fratres ꝯxerunt matrimoniũ cum duabus sororibus, ⁊ snĩa lata est sup diuortio, q̃ vnus cõtra suã vxorẽ ꝓbauit cõsanguinitatẽ, certe snĩa ⁊ attestationes ille nõ facient fidẽ inter aliũ fratrem ⁊ eius vxorem, q̃uis sint correlatiui. Jta not. Spe. in titu. de senten. §. nunc de effectu ver. sed pone duo fratres ⁊c. ❡ Centesimotertio fallit si emptor patiatur venditorem litigare de ꝑprietate rei empte. nam snĩa lata ꝯ vẽditorem nocet emptori, ⁊ tñ secus est econtra in snĩa lata ꝯ emptorem. naz illa non nocet vẽditori nisi ei fuerit denunciatũ. Jsta probantur in. l. sepe. ff. de re iudi. ⁊ in. c. q̃uis extra de sen. ⁊ re iudi. ⁊ in. l. libera quidem theodorã. C. de sen.

64 ⁊ interlocu. omnium iud. ❡ † Centesimoquarto fallit, q̃ snĩa lata pro vno ex socijs in seruitutibus prodest ẽt alteri socio. Sed ꝯ snĩa lata ꝯ vnũ ex socijs i seruitutibus nõ nocet alteri socio, vt in. l. loci. §. si fundus. ff. si serui. ven. ⁊ not. in. l. ij. C. q̃b. res in non nocet. ❡ Centesimoquinto fallit, q̃ licet emere, ⁊ vendere sint correlatiua, vt in. l. labeo. §. ꝯtũ. ff. de ver. signi. tñ nõ seq̃t̃ qui cũq̃ põt emere põt ẽt vendere, vt institu. de actio. tuto. in prin.

imo plerūq; quis pōt emere, ⁊ accipere, ⁊ tñ nemo pōt alienare vt in tit. ff. de reb. eo. facit auc. hoc ius porrectum. C. de sac. san. eccl. Similiter multi possunt procuratores ɔstituere, qui tñ nō pñt pcuratores ɔstitui vt in femina. l. feminis. ff. ð pcu. ⁊ i. l. aliená. C. ð pc. ⁊ sic de sing. ¶ Cētesimosexto fal. qꝛ lata sñia p vno cui non cōpetebat q̄rela in officiosi testamenti super iudicio que rele inofficiosi testamenti prodest illi cui competebat ipsum ius agēdi. Et tñ eꝫ, sñia lata ꝯ eum nō nocet alteri, vt in. l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de inoffi. test. ⁊ not. in. l. ij. C. quib. res iudi. nō nocet. ¶ Centesimoseptimo fallit, qꝛ professio patris facta in vnū filiū naturalē tñ natum ex tali muliere q̄ poterat esse vxor per quem pater in publico instrō vel in scriptura ppria habente subscriptionē triū testiū fidedignoꝝ vel in testamēto suo vel in actis publicis dixerit ⁊ appellauerit illū esse eius filiū nō

65 addito qȝ esset naturalis, † certe talis professio prodest nedū filio, vt posset esse legitimus successor patri suo naturali, sed ēt pdest alijs eius fratribus ex eadē matre natis, vt legitimi successores habeant, vt est casus in auc. itē si quis. in fi. C. de natu. liber. ⁊ not. in. d. l. ij. C. res inter alios. ¶ Centesimooctauo fallit in matre que ēt pp necessitatem famis nō pōt eius filium vēdere, ⁊ tñ secus est in patre, vt in. l. ij. C. de patri. qui fil. distra. ⁊ eadē rōne dicimus ꝙ lꝫ solitū sit argui de seruo, ⁊ dño ad monachū ⁊ Abba. vt per Inn. i. c. cū olim. de priuileg. ⁊ per Bar. in. l. penul. ff. de stipu. seruo. Uel ꝫm aliquos de patre ⁊ filio ad monachum vel Abbatem, vt per docto. in ca. in presentia. de probatio. ⁊ in. l. cū proponas. C. de here. insti. tñ licet propter necessitatem famis pater possit vendere filiū, vt dixi, secus est in abbate qui nō potest vendere monachū, ēt pp famis necessitatem, vt per Abba. ⁊ doc. in. d. c. in presentia. ¶ Centesimonono fallit, qꝛ q̄nq; ex vna pte i vno ꝯtente dici pñt plures ꝯctus,

66 † vt si aliquis emat plures res distinctas copulatiue pro vno ptio tñ, nam ex parte emptoris censent̄ plures emptiones. s. tot quot sunt res empte distincte, ⁊ copulatiue, lꝫ vnū tñ pretiū interuenerit, sed ex parte vēditoris qui recipit vnū pretiū p oibus illis rebus venditis censetur vna venditio tantum. ita inquit Bar. in. l. scire debemus. in prin. ff. de ver. obli. licet preceptor meus ordinarius ibi teneat cōtrarium ratione correlatiuorum.

Centesimodecimo fallit, qꝛ licet heres ɔstitutus intra tēpora ɔficiēdi inuentariū nō possit inquietari a creditoribus hereditarijs, tñ ꝯ heredē bene pōt inquietare debitores hr̄ditarios ⁊ ab eis exigere, vt in. l. fi. §. donec, ⁊ ibi p Bar. in fi. C. de iure deli. ⁊ Pa. ð ca. ꝙ tñ est verū. s. qȝ hr̄s nō possit iqetari ⁊c. nisi iqetet̄ p viā recōuentionis ab illis ꝯ q̄s heres agit, argu. l. cū papinianus. ⁊ auc. ⁊ ɔñr. C. de senten. ⁊ interlo. om. iud. Et nisi res iceperit ingetare debitores hereditarios, nā tūc ēt ab alijs creditoribus hereditarijs poterit ipse heres inquietari, ⁊ sic tūc perdit beneficiū dilationis de quo in. d. §. donec. arg. l. ij. §. sed si agāt. ff. ð iudi. Et nisi inquietet̄ heres per creditores in eo qȝ pēdet ab exoneratione ɔsciētie defuncti, vt in. d. §. donec per Bal. ⁊ Ange.

67 ¶ † Quid autē in alimentis, ⁊ quid in legitima, certe vr̄ dicēdū ꝙ heres ad ista possit ɔueniri, ⁊ sic ꝙ nō habeat locū. d. §. donec, ⁊ dicūt aliqui Moderni in. d. §. donec. ⁊ idē vbicūq; heres ɔuenitur nō tanq̄ heres, sed suo proprio noīe ab eius pprijs creditoribus vel ēt tanq̄ possessor per rei vendicationē vel hypothecariā ⁊c. iuxta not. p gl. in rub. ff. de rei vēdi. de quo me remitto ad not. per Bal. ⁊ Modernos in. d. §. donec.

Et nota tu lector vel auditor qȝ nemo ð hac materia Tractatū aliqueꝫ cōposuit, sed aliqua hincinde sparsim p doc. tractata fuerunt. Sꝫ ego solus hāc materiā in hūc presentē tractatū deduxi, plura in eo de meo scribēdo q̄ per alios per prius dicta vel scripta fuerunt, qȝ tñ totū attribuo ⁊ reddo omnipotenti Deo, cui soli semper sit laus, honor, ⁊ Gloria sempiterna.

FINIS

Tractatus de verbis geminatis do. Antonij Corseti Neptini Siculi.

SUMMARIUM

1 Obligatio naturalis geminata quid operatur. Et quid de nuda confessione.
Geminatio verboꝝ quid in iure operet̄ vsq; ad finē tractatus.
2 Rescripti geminatio hꝫ vim clausule ex certa scientia, ⁊ non obstante, ⁊ motu proprio.
3 Dictio tutu geminata qualiter stet.
4 Interpellatio trina eodem impetu facta pro vna comparatur. Et idem de appellatione.
5 Rescripti verbum quodlibet non ociosum.
Interpellatio in actibus geminatis requiritur ad effectum.
6 Falcidia e legatis videtur prohibita per hec verba testamenti multiplicata tota ⁊ integra.
Ueritatis effectus resultat ex vbo fictiōis iūcto vbo vitatis.
7 Sermo duplicatus vim maiorem ostendit.
Filius naturalis quando non excludat substitutum.
Mulier tertio nubens inhoneste dicitur viuere.
8 Conditio comitiua vtriusq; partis veritatem requirit.
9 Gratia principis de prima condemnatione mentionem non habens obreptitia dicitur.
Gratia per clausulam non obstante non augetur.
10 Statutum de homicidio non includit qualificatum.
Limitatio ad. l. respiciendum. §. furta. ff. de pe.
11 Maleficia alibi cōmissa aggrauāt dlictū in certo loco cōmissū.
12 Donatio mortis mentionem faciens interuentu duplicis actus inter viuos censetur.
Consensus vnicus iuratus geminationem pre se fert.
13 Maior pars capituli nihil operatur vbi dispositum est qȝ omnes interueniant.
14 Bannitum occidere impune est tolerabile, sed non laudabile.
Aduerbium licite in statutis quid operetur.
15 Mandatū geminatū q̄n distribuatur, ⁊ qualiter implendum.
Expressio eius ꝙ tacite inest augmentū aut diminu. nō operat̄.
Negatiua geminata quando non affirmet.
Uerbum compositum maioris potentie est quam simplex.
16 Solutio triennalis cōsecutiue facta de preterito presumit semper solutum.
Citatio peremptoria quando tribus non equipolleat.
17 Fideiussio mulieris geminata post biennium excludit exceptionem velleiani.
Interlocutoria geminata non reuocatur.
Fugiens iterum de carcere fideiussoribus non relaxatur.
18 Promissio geminata facit constitutum.
Cōfessio geminata ð dote recepta excep. dotis nō nume. tollit.
19 Delictū geminatum vno successu non censetur duplex.
Pactum geminatum de non petendo tollit obligationem.
20 Geminatio actuum, inualidum validat.
Actus iteratus errorem excludit.
21 Pacti nudi geminatio actionem producit.
22 Mora duplicata purgari non potest.
Intellectus. l. in pluribus. §. j. ff. de ver. obliga.
23 Responsio facta positioni partis qualiter ⁊ q̄n reuocari possit.
24 Iuramētū secundum quando primo preiudicet.
25 Testis dictū variū diuersis locis factum qȝ valere debeat.
Tituloꝝ super eodē beneficio multiplicatio qd operetur.
26 Iurisdictionē geminā habens vtraq; auctoritate pcedere pōt.
27 Distributiones duas habet qui duas voces in ecclesia tenet.
28 Legās capam omnibus fratribus conuentus sancti Dominici ⁊ priori bibliam, an intelligat̄ etiam ꝙ prior capam habeat.
Aduersatiue natura qualis.
29 Pluralitas in dualitatem resoluitur.
Preceptum est strictius mandato.
30 Clausula in omnibus ⁊ per omnia quam vim habeat.
Fideiussio inducitur ex geminata patientia.
31 Geminatio verborum precisam sapit coartationem.

Primo obligatio

1 † naturalis geminata opat̄ effectū efficacē, vt isti. ð ac. i. §. ð ɔstituta. ⁊ i. l. fi. C. ad. l. fal. ⁊ ibi bl̄. ⁊ i. l. antique. C. ad vell̄. ⁊ i. l. cū q. ff. ð cō. pe. ¶ Scdo gēinata ɔfessio nuda operat̄ effectū ɔfessionis vestite. tex. ē iūcta gl i. l. cū scim⁹. i v. ɔfe. ⁊ i v. ⁊ iter acta. C. ð agri. ⁊ cēsi. lib. xj. ⁊ ibi bar. in fi. dicit ꝫ ɔfessio fcā nō i figura iudicij nō piudicet tñ si bis emanauerit forte ita piudicaret sicut ea q̄ ē fcā i figura iud. ⁊ al̄. ibi ⁊ rmittit se ad. l. triticū. ff. ð v. ob. ꝙ due ɔfes. plus opant̄ q̄ vna act⁹. n. gemiat⁹ vl̄ ɔseue ratio

ratio multũ arguunt ad validitatē eius qḋ agitur,facit optime ſm eum.l.ſimiliter.C.ad velle.ꝛ ibi gl.in ver.ſecunda cautiõe.
¶ Tertio verbo enuntiatiua geminata operantur effectum ac ſi eſſent verba diſpoſitiua.caſus eſt ſingularis.in.l.j.C.de plus peti.ꝛ voluit Abb.in.c.cũ dilectus.in fi.de ſucceſ.ab inteſta. ꝛ in.c.per tuas.in repe.de arbitris.
2 ¶ †Quarto geminatio reſcripti hꝫ vi clauſule ex certa ſcia,ita ꝓbat tex.cũ gl.in.c.ſi qñ de reſcrip.ꝛ gl.in.c.j.in ver.noſcatur ibi i reſcripto ēt dicim⁹ ð ꝯſti.li.vj.gl.j.i.c.reſcripta.xxv.q.ij.
¶ Quinto geminatio reſcripti hꝫ vim clauſule nõ obſtã.But. in.c.j.iiij.col.de reſcrip.in ver.ſaluari põt dictũ legiſtarum.ꝛ in.c.que in eccleſiarũ.de ꝯſti.pe.col.ver.quandoqꝫ eſt dubiũ.
¶ Sexto geminatio reſcripti hꝫ vim cl'e motu proprio Bald. in.l.nec dãnoſa.C.de preci.impe.offe.quē extollit Ludo.in.l.ſi vero.§.de viro.xxxj.fallen.ff.ſolu.ma.Prepo.in.c.c.ꝑ tuas. in.iiij.col.de diuoꝛ.Alex.in.l.iij.in prin.ff.qḋ qſqꝫ iur.addens Jo.an.ꝛ alios.in.c.porrecta.de ꝯfir.vti.vel inuti.ꝙ geminata ꝯfeſſio intelligitur ex certa ſcia ꝯcedentis,lꝫ moderniores te nuerint ꝯtrũ in.d.c.ſi qñ in pe.col.de reſcrip.ponderantes ver bũ ſolũ poſitũ in.c.ſi motu ꝓprio.de preben.lib.vj.qḋ iudicio meo recipit interptationē a iure ꝑ ea q̃ no.in.c.ſufficiat.xxvij. q.ij.ꝛ in.c.nullam.xviij.q.ij.ꝛ iō dixit Ludo.ro.illũ tex.limita ri modo predicto in dicto.§.de viro.ſal.xxxj.
¶ Septimo geminata confeſſio intelligitur ex certa ſciētia cõ cedentis.Jo.an.ꝛ alij in.c.porecta.de ꝯfir.vti.vel inuti.
3 ¶ †Octauo dictio tu,lꝫ ſit pronomē demonſtratiuũ ſi tñ ſit ge minatũ,qꝛ diceref tu tu,vel per te te primũ tu eſſet demonſtra tiuũ ꝛ ſm tu reſtrictiuũ pp geminã virtutē ꝟboꝝ,ar.l.baliſta. ff.ad treb.ita pulchre Bal.in.c.frater.in.ij.col.in ver.no.qḋ dictio tu.de offi.dele.refert ꝛ ſequitur And.ſicu.in ꝯſi.xxxvij. incip.illud adducam in medium.in.xi colum.ſed in.d.c.fin. in.§.ſed quoqꝫ impugnat ipſum dictũ Bar.per gl.in.l.ſi que nerit.in ver.niſi.ff.de pigno.ac.que voluit qḋ triplex interpel latio in eodē inſtanti facta dř eſſe vnica ꝛ non triplex per quaꝫ gl.Bal.in.j.ꝯſti.C.in.iiij.col.in verſi.vlterius ꝓcedo,ðt ꝙ qñ pluries qs eodē tpe ꝯfitef,illa eſt vna ꝯfeſſio tãtũ,ꝛ But.i.c. fi.de ꝯſue.ꝛ Bar.ꝯſi.cviij.inci.in.q.ꝟtēte.ꝛ i.l.qbus.ff.de le gi.Ang.in §.ex nõ ſcripto.inſti.de iure natu.ꝛ ꝑ eundē And. in.c.cũ eccleſia.in gl.ſup ver.iij.de cauſa poſ.ꝛ proprie.vbi lꝫ per binũ actũ inducaf ꝯſuetudo,vt in.l.iij.C.de epiſ.audi.illud verum qñ interuenit interpellatio ſeu internallũ tpis inter pri mũ ꝛ ſm actũ,alias dř eſſe vnicus actus,pro quo vř tex.melioꝛ de iure.in.l.ſi triēnio.ff.de ſtatu libe.ꝛ adde gl.xxxj.q.ij.in ꝟ. appellauit.in.c.lotharius.Abb.ꝛ alios in.c.bone memorie.
4 in.c.dilecto.in fi.de appel.ꝙ † appellatio pluries fcã in eodē inſtanti dř vnica.ꝛ adde Bal.in.c.ex lřis ð ꝯſti.i.vlti.col.ſtã te ſtatu.ꝙ i maleficijs dēat ter citari nõ ſufficit vna citatio ꝓ tri bus ēt perēptoria,ſed reqrunf tres ſeparate diuerſis tēporibus facte.alle.glo.in.d.l.ſi cõuenerit.do.Card.in.d.§.ideꝫ quoqꝫ dicit dcm̃ Bal.notandũ ꝛ raro accidere,ꝛ dato ꝙ accideret di ci poſſet ꝙ adhuc valeret ſubdelegatio,niſi expꝭſſe prohiberef ſubdelegare,idē tenuit Jmo.in.d.c.fi.ꝛ hãc ptem vřr ſeq Mo der.in.l.ſi quis in ꝯſcribendo.in vlti.col.in ver.extra glo.C.de pac.do.Abb.in.d.c.fi.i.ij.col.in fi.in ꝟ.dixit tñ bal.Dicit ꝙ lꝫ qdã indiſtincte nõ teneãt hoc dcm̃ Bal.tñ ipſe ſeqꝫ ipſum vt illa verba aliqd operenf.c.ſi papa.de priuil.lib.vj.ꝛ.l.ſi qñ.ff. de leg.j.tñ mihi placet ħ opi.Bal.ꝛ Abb.qcqd dicãt Cardi. Jmol.And.ſicu.ꝛ Moder.qꝛ reſcripta recipiũt interpretatio nē ex mēte ſcribentis.ita pulchre Jnn.in.c.cũ eccleſiaſtice.de except.ꝓbatur in.c.cũ dilecta.in ver.preter ꝯſcientiã noſtraꝫ. de reſcript.ꝛ in.c.ſup eo.de offic.deleg.Nã princeps vř ꝑ ip ſa verba exprimere magis ꝯceptũ mētis vt velit induſtriã ele
5 giſſe† cũ quodlibet verbũ nõ apponaf ſine miniſterio ſꝫ Bal. in rub.C.de ꝯben.emp.in.ix.q.Jtē iſta verba videnf ꝯtepla ri pſonam,ad hoc facit bo.tex.in.l.ſeruus ſi here.in.§.j.in ꝟ. perſone eius qui demõſtratus eſt adheret.ff.de de ſta.lib.queꝫ tex.allegauit Bal.ꝓ ſingu.in.c.j.§.ſi quis.de pace iura.fir.in vſi.feu.Ad hoc ſi ſtatuto caueaf ꝙ liceat offenſo facere cõpe tentē vindictã nõ poterit illã facere per ſubſtitutũ.faciat etiam ad hoc quod ſi princeps mãdet per hmõi verba ipſe faciat qḋ vř electa induſtria pſone adeo ꝙ non poterit fieri ꝑ ſubſtitutũ. tex.eſt melior de iure in.l.ſepe.ff.de offi.pſi.in ꝟ.an ipē cogno ſcere debeat.an indiceꝫ dare faciat.c.corã.in ꝟ.ipſe ð offi.de le.ꝛ tex.ſin.ꝛ ibi bar.i.l.cũ miles.i ꝟ.ſuo noie.ff.ð alie.iu.mu. cau.fa.ꝛ ꝙ volũt Arch.Jo.an.ꝛ do.i.c.ij.ð teſt.li.vj.nec ob. allega.ꝑ do.meũ And.nã illa ꝓcedũt,qꝛ partes nõ pñt facere

ꝙ actus inſtãtaneus pluries eodē tpe factus opef,vt iterpolla tus,ex quo leges ꝛ iura reqrunt actũ iterpollatũ,ar.l.nemo pt. ff.de le.j.ꝛ.c.reqſiſti.ð teſta.ꝛ ſic tene dcm̃ bal.ꝛ Abb.ita ð fenſatũ,ꝙ ēt tꝫ ꝛ ſequif do.meus.conſi.lj.in.xvij.col.in.j.vol.
¶ Nono adduco Bal.in auc.ſed cũ teſtatoꝛ.in.ij.col.in ver.
6 q̃ro qd ſi teſtator.C.ad.l.fal.ꝙ ſi teſtator dixit † ſoluanf legata tota ꝛ integra,vř ꝑ illa verba ꝓhibere Saly.alleg.gl.fi.§.ð fi deicõ.lib.in.l.decē.in ver.tota ꝓ qua Ro.i.l.marcellus.in.§. j.ff.ad trebel.allegat tex.in.l.ſi poſt miſſionem in.j.rñ.in verſi. plena legata.ff.ad.l.fal.refert etiam hoc dictum Bal.d.meus And.ſicu.in ꝯſi.lxvj.ꝓclare ſcribif.in.vj.col.in.j.vol.vbi ſm eum facit bo.tex.de verbis geminatis in.c.examinata.in ver. incongruenteꝫ cognouimus ꝛ ineptam.de iudi.ꝛ in cle.j.in.c. ſufficienter ꝛ idonee de penis.tñ reuera non dñr illa verba ge minata,ſed multiplicantur verba.
¶ Decio adduco bal.i.j.ꝯſti.ff.ꝺꝫ.i.v.col.i ꝟ.ſic aliō.vbi ðt ꝙ aliō ē cē nãlr ltimũ aliō ciuilr ltimatũ,lꝫ vterqꝫ eadē hēat iu ra i ſuccedēdo,qd ãt ſi iſta ꝟba ſimul iũgaf hēat,ꝛ ſic rñ.ꝙ ſi gnificãt veritatē ſi pñt,vt.ff.ꝙ qſqꝫ iur.l.j.§.fi.in ver.ꝓ nullo hř nec eſt,non.n.ſine cauſa geminanf,niſi qꝛ iũgif iuris intellectus veritati.Refert ꝛ ſequif do.meus in ꝯſi.li.in.xvj.col.in.j.vo lu.in qnadã ltimatione in qua dicebaf ſit,ꝛ intelligatur legiti mus pro quo vide eundem conſi.xvj.in.vij.colũ.in.ij.volumi. in repe.rub.C.qui admi.ex quo infero ꝙ vbi verbum fictionis coniungitur cum ver.importante veritatē reſultat effectus veri tatis,vnde ſi in priuilegio ciuilitatis apponerenf iſta verba ha beatur ꝛ ſit ciuis,ille gauderet priuilegio veroꝝ ciuium,lꝫ con trarium,ꝛ non bñ tennerit Bal.in cap.lꝫ de euitanda de elec. in.ij.col.idē dicas fortius ſi apponerenf iſta verba in omnibus ꝛ per oia per tex.fi.in.l.ij.§.furioſus.in ver.in oibus ꝛ per oia. .ff.de in.codi.ſm Ang.in.l.in negotijs.ff.de re iudi.ꝛ Alex.in. l.j.per illum tex.ff.de leg.j.
7 ¶ †Undecimo adduco bo.tex.in.c.ꝛ ſi xp̃s.ð iureiu.vbi ſer mo duplicatus vř ꝓlatus maiori cũ deliberatione per quē tex. dixit do.meus in ꝯſi.lviij.in.ij.col.in.j.volu.ꝙ vbi teſtatoꝛ in legato ſuo geminat verba importantia vnionem legati fortioꝛ ꝛ potentioꝛ reddif diſpoſitio ipſius teſtantis.
¶ Duodecimo adduco But.in repe.c.per venerabilē.q filij ſint legi.ꝙ lꝫ naturalis filius excludat ſubſtitutũ regulariter,vt in.l.ex facto.§.ſi qs rogatus.ff.ad treb.ꝛ no.in.c.in pñtia.de ꝓ ba.tñ ſi teſtatoꝛ geminauit iſta verba ſine filijs legitimis ꝛ natu ralibus ex ſuo corpore deſcendentibus tũc non excludif ſubſti tutus.Refert do.meus in ꝯſi.xiiij.in.viij.co.in.ij.volu.ꝛ in cõ ſi.xxxiiij.in.vij.col.i eo.vo.idē ſi dicaf ſine filijs legitime natis vt legitimatus non excludat ſubſtitutũ,ſm Alex.referētē plu res doc.in.l.ꝯnaliter.in.§.cũ aũt.C.ð inſti.ꝛ ſubſti.ſub ꝯdi.fac. ꝛ in ꝯſi.ij.in.j.vol.ꝛ in pleriſqꝫ alijs conſilijs ſuis.ꝛ ita bis die bus cõſuluit collegiũ Paduanũ me Padue iura põtificia de mane ordinarie legente.
¶ Decimotertio addo ꝙ triplicatio actus plus operaf q̃ꝫ bi nus cũ videaf adeſſe maioꝛ deliberatio.ita probat tex.ſing.in auc.qũo opoꝛ.epiſ.in.§.hic ð deo.col.j.ꝙ ſi mulier trãſit ad ſe cũda vota.dř caſte viuere,ſꝫ vbi trãſit ad tertia dř inboneſte fa cere.ꝛ ibi dixit Ang.ꝙ ſi extraneus legat mulieri ſi caſte ꝛ bo neſte vixerit ꝙ debef legatũ ſi ad ſecũda vota trãſiuerit,ſꝫ non debebif ſi ad tertia vota trãſiuerit,qꝛ tunc vř inboneſte viuere. idem voluit in.l.mulier.§.cum proponeretur.ff.ad trebel.refert do.meus in conſil.xvj.in.xx.col.in.ij.volu.
8 ¶ †Decimoquarto adduco Bal.in.l.neqꝫ natales.in vlti.co lum.in ver.extra no.C.ð proba.vbi diſputat de illa clauſula de qua hř in cle.vnica.de offi.dele.ꝛ in.c.fi.de preſump.qñ ſcri bif executori ſi aliquis eſt idoneus aſſignat ſibi beneficiũ.Naꝫ ſi apponatur duplex conditio puta ſi ſit ꝛ conſtiterit non ſuffi cit alterũ,ſcꝫ eſſe niſi conſtet,qꝛ eſt conditio comitiua ad cuius veritatem requiritur veritas vtriuſqꝫ partis,refert do.meus in dicto conſilio.xvij.ꝛ in.vij.col.in.ij.volu.
¶ Decimoquinto adduco Jo.de imo.conſil.clxvij.inci.in cã inter Franciſcum de brundellis.ꝛ in.iiij.col.vbi ſi ꝯhētes vtan tur vtroqꝫ verbo vcꝫ ſolutionis ꝛ ſatiſfactionis illa verba accu mulata vt aliqd operētur important maioreꝫ efficaciam ꝙ not. pro mõ cõcipiendi promiſſionē ſi quis ꝓmiſerit ſoluere ꝛ ſatiſ facere.rerfert ꝛ ſeqꝫ do.meus in ꝯſi.xxxviij.i.vj.col.in.ij.vo.
¶ Decimoſexto adduco Ro.in conſi.lv.incip.ſi volumus di cere.vbi loquitur de illis verbis appoſitis in cõpromiſſo,prout videbitur ꝛ placuerit.
¶ Decimoſeptimo adduco do.meũ in ꝯſi.xxxviij.i.vij.col.ꝙ

licet decretum disponat q non potest dici de nullitate intelligit de nullitate simplici, z non de nullitate geminata.

9 ¶ † Decimooctauo adduco Bal. post Guil. de cu. i. l. nemo. in ver. no. ibi hic ergo. C. de episc. audi qd qui geminat delictum nõ dz sperare de venia. z sic indulgentia super homicidio non prodest facienti duo homicidia, vnde est arg. q non vz indultuz principis super cõdemnatione scda nisi fiat mentio de prima, qz videtur obreptitium q princeps non fuisset facturus. Itez si cõceditur aliquibus bonis viris arbitriuz excarcerandi captiuos non poterunt excarcerare excarceratos alias.

¶ Decimonono adduco bal. in l. eã quã. in. viij. col. in ver. sed pone qdã erat. C. de fideicõ. vbi ponit qd si illegitimus laborat duplici macula, qz ex adulterio z icestu natus z i ltimatiõe fiat mẽtio vt spurio z nõ õ alia qlitate talis ltimatio ñ tz, ita ɔsuluit Old. ɔsi. ccxlvij. inci. qdã rex. z voluit Jo an. in addi. Spe. in tit. q fi. sint legi. z But. in. c. p venerabilẽ. eo. tit. z Ro. in. l. si vero. §. de viro. in. xxxi. fal. ff. so. ma. z And. sicu. in ɔsi. xxxviij. in. vij. col. in. ij. vol. z Pau. de cast. ɔsi. ccxix. incip. super puncto isto Ang. z Bal. i. l. si nõ lex. in pn. ff. de here. insti. z Pe. de anch. ɔsi. ccccxxviij. incip. circa primuz qsitum. limita tñ qd si ex cl'a nõ obstantiũ potest apparere de mente, vt qz ibi est cl'a non obstãte. l. qui ɔ de incest. nup. Itẽ non ob. §. pe. qb. mo. na. effi. sui. tunc vz legitimatio, qz lz per cl'am non obst. nõ augeat gr̃a, vt in cle. j. de pb. tñ declarat intentio circa ɔcessuz bz bal. i d. l. eaz quã. in. viij. col. z Pau. de ca. in. d. ɔsi. ccxix. z per Felx. in. c. postulasti. in. v. colum. de rescrip. vbi ponit quinqz declarationes ad dictum Bal. in. d. l. eam quam.

10 ¶ † Vigesimo duplex vinculum potentius est vno. c. j. de treuga z pace. au c. itaqz. C. communia de succes.

¶ Vigesimoprimo adduco Pet. de anch. in. c. igit. de homi. z in. c. cũ nõ ab hoie de iudi. z in regula ea que. de reg. iur. lib. vj. vbi dicit q statutũ loquẽs de homicidio non habet locuz de homicidio qualificato. Itẽ voluit Abb. in. c. at si clerici. de iudi. faciat quod voluit Bar. in. l. ij. in prin. ff. de verb. obli. z do. meus in dicto consi. xxxviij. in. vij. col. in. ij. volu.

¶ Vigesimoscdo adduco bal. i. c. vnico. in fi. de lit. ɔtesta. qd qñ statutũ dt q ɔtumax hẽat z sit p ɔfesso q tũc nõ reqrit snia iudicis. Refert z sequit do. meus in ɔsi. liij. in. ij. col. in. ij. vol. z in ɔsi. liiij. in. iiij. col. z in consi. lix. in. xj. col. in eodem volu.

¶ Vigesimotertio adduco bal. i. l. apud antiquos in ver. extra quero. in fi. C. de fur. vbi ponit vnã notabilem limitationẽ ad. l. respiciẽdũ. §. furta. ff. de pe. qd lz furtũ domesticũ nõ sit vindicãdũ, nec admitti dz accusatio circa viliora, tñ si mercenarius siue dapifer hodie furat vnã rẽ vilẽ dño z cras aliã z ita i m'tis vicibus multas res furat põt ɔueniri furti bm Jo. Odof. z Nico. de mata. arg. C. de episc. audi. l. nemo. in fi. z ff. de penis. l. capitaliũ. §. grassatores. idẽ voluit Bal. in. c. j. §. iniuria. in. iiij. col. in ṽ. qro. de famulis scholariũ. facit. l. fi. i. §. q sepi⁹. ff. õ abigeis.

11 ¶ † Vigesimo quarto adduco Bar. in. l. si cui. in. §. cum sacrilegiũ. in ṽ. omisi hic vnã. q. ff. de accu. q si vnus fecit vnũ maleficium in ciuitate, puta Paduana z alibi ɔmisit plura maleficia, illa faciũt aggrauare penã delicti ɔmissi Padue vt acrius puniat qz suspẽdet in. l. ij. circa fi. C. de episc. aud. z. l. seruos. C. ad. l. iul. de vi pub. voluit Abb. i. c. j. p gl. fi. ibi de clerico percussore qd peccatũ pluries iteratum lz pluries fuerit punitum aggrauat, tñ idem peccatũ vltimo ɔmissum, lz alias p primo furto non dẽret suspendi. adde Bal. idẽ tenentẽ in auc. sed nouo iure. in ver. sed dubitat. C. de fur. fugi. z Pe. de anch. in. c. fi. de fo. compe. z ibi latissime de hoc pro z contra per domi. meum. And. sicu. in col. xix. ibi, z inquantũ Pet. de anch. facit quod voluit Abb. in. c. veritatis. in. ij. no. de do. z contu.

¶ Vigesimoquinto quo ad faciendũ psumi aliqd fortius actus geminatus plus operatur q̃ actus simplex z etiã quo ad actuz magis validandũ, vt no. gl. z doc. in. l. fi. C. de do. cau. non nu. z in. l. fi. C. de nõ nu. pecu. ex quo infert q si donatione facta alicui iteruenit duplex actus respectu dotis z q̃titatis quã dz hẽre vltra dotẽ puta q primus actus fuit pactum ipsius donatoris bm stipulatio, quam facit notarius noie donatarie, vñ lz facta fuerit mentio mortis illa donatio vr̃ fuisse donatio inter vi-

12 uos† qñ duplex actus interuenit iste ẽ casus sing. in. l. cũ maritus. §. fi. ff. de pac. dota. bm itellectũ quẽ illi. l. tradidit bar. i. l. que dotis. ff. solu. ma. z licet Jo. de imo. ibi impugnet hanc opi. Bar. nõ vr̃ solutio ad tex. illũ q̃ sit bona nisi ista. Et ad sui rõnẽ õ facili rñdet, qz stipulatio q̃ fit ab illo cui queritur ius non est executio prioris pacti, sed ɔfirmatio quedã que de iure antiquo operabat, vt ibi ex pacto donatoris ñ erat q̃sita actio tertio p stipulõnez acqreret, nec est nouũ, qz vt dixi actus geminatus reddit dispositionẽ fortiorem. ita pulchre Are. consil. lxxiiij. in ci. diligenter. in. iij. col. ibi scdo moueor.

¶ Vigesimosexto geminatus ɔsensus mulieris. s. q post primũ ɔsensuz iteruenit secũdus post biẽniũ a die primi pindicat ei in casu. auc. siue a me. C. ad velle. vbi si mulier ɔsensit iterum post bienniũ tz alienatio. Notabis tñ singl'r q vbi ad validitatẽ actus reqrit geminatus ɔsensus sufficit vnic⁹ cũ iuro. ita singulariter colligit Abb. ex gl. ij. circa fi. in. c. cũ ɔtingat. de iure iur. quatenus sentit iurm hẽre vim scdi ɔsensus in casu. d. auc. siue a me. q̃ pcedit bm eñ solũ respectu donationis pp nuptias. lz Jo. de imol. ibi in repe. i. vij. col. ipugnet, qz in auc. siue a me, reqrit q ɔsensus scds sit iterpollatus, z sic iteruenitat iteruallũ tpozis inter primũ ɔsensuz, z bm. nisi dicat q iurm habeat loco scdi ɔsensus. z psumat tanta deliberatio pp iurm quãta presumit p ius iterueniente scdo ɔsensu, tñ hoc ɔsideratio ex alio capite nõ placet sibi, qz nõ sufficit scds ɔsensus iterpollatus nisi ẽt supsint alie res ex qbus possit ɔsuli mulieri. ɔcludit tñ in pbibus fauore psone illi fauori renunciari posse cũ sacro. nõ recedere tñ ab opi. gl. z Abb. qz pp iurm presumitur maior deliberatio, vt in. c. vt si christus. de iureiur.

13 ¶ † Vigesimoseptimo lz regl'r q fit a maiori pte. c. cẽset factũ fuisse ɔcorditer z ab oibus. l. q maior. ff. de admi. z. c. j. de his que fi. a ma. par. c. nisi mioz pars iustã cãm ɔdictionis ostẽdat, vt in. c. j. tñ si. l. vel ɔstitutio reqrat in actu oẽs z singulos non sufficit maioz pars, sz oẽs debẽt interuenire. gl. est sing. i. c. vbi piculũ. in. §. idẽ quoqz. in ver. singulis. de elec. li. vj. z ibi domi. z doc. dicunt summopere notãdã. z illã alle. do. meus in. c. vnico. in. xxvij. col. de plus peti. ad id q solet in libello accusationis apponi qñ quis dicit ɔfiteoz oia z singula in accusatione cõtenta esse vera, q illa verba referent nõ solũ ad exp̃ssa sz ẽt ad exp̃ssoz qualitatẽ. z alleg. d. gl. z Bal. in. l. si cui. §. si a filio. ff. õ leg. j. vbi refert Bar dicere q simplex dcm intelligit sine qualitate, sec⁹ si ɔfessus oia z singula eẽ ṽa, qz tũc referũtur illa ṽba ad qualitatẽ z ad dcm̃. z alleg. Spe. in tit. de po. §. vij. ṽ. xj. tñ bm eñ reuera Bar. ibi nõ vtit illo verbo z singula, sz vtitur in cõsi. cxiij. inci. processum est in fi. ego vero adduco tex. in. c. vi circa. in ver. oia z singula exprimãt. de ele. li. vj. z ibi gl. peregrina pbat doc. Bar. Bal. z sequaciũ, vbi si aliquis pmittat seu iurat dicere oia z singula nõ sufficit ɔnalis z ɔfusa exp̃ssio nisi fiat ipãlis exp̃ssio z rei qualitas exp̃mat cũ circũstãtijs pp verboz geminationẽ z non potuissent accõmodatius p eoz dicto allegare, z de illis verbis, oia z singula adduco Ro. ɔsil. lxv. incip. viso themate proposito. z Alex. consi. xvij. incip. põderatis his que in themate narrant. in. iij. volu. ɔsiliorum.

14 ¶ † Vigesimooctauo dictat statutũ q homicida nõ pt eẽ õ poribus, mõ qdã occidit bãnitũ nõ ex officij necessitate sed puata inimicitia nũqd iste poterit esse de numero prioz, certe infamis est infamia facti, qz lz istud homicidiũ sit tolerabile, tñ nõ ẽ laudabile, secus dõm in iudice cuz faciat p executiõe iustitie, z ex necessitate officij, z iõ ṽba odij nõ dẽnt ad illũ trahi, ar. ff. de iniis vo. l. q̃uis, z q ibi p doc. in. q. õ barbitonsore. si ãt statutuz diceret q posset occidi licite z ipune, tũc nullo mõ esset maleficiũ pp illud aduerbiũ licite. ita pulchre Bal. in. l. decu. in fi. in ver. z hoc est vtile scire. C. i quib. cau. alicui infamia irrogatur.

¶ Vigesimonono adduco tex. iũcta gl. i. l. balista. ff. ad tre. vbi ex illis ṽbis geminatis q̃tacũqz pecunia ex hr̃ditate õ bonis meis ad eũ puenit veniũt fructus pp illud ṽbũ geminatũ q̃tũcunqz. qd facit ad. q. qñ qs vẽdit aliq petiã terre tot bubulcarũ. s. xxv. z q̃tacunqz eẽt. de q vide Alex. ɔsi. ccxxix. inci. viso pcessu. i. ij. vol. z in ɔsi. cxxij. inci. Raynal. õ falliolis al's omissis, ar. i. ij. vo. z p doc. modernos in. c. p tuas. de donatiõibus.

15 ¶ † Trigesimo mãdatũ geminatũ seu qualificatũ distribuit in duo mãdata, z si nõ põt ipleri i fcõ seu sba dz adipleri i mõ seu qlitate. ex quo ifert q si duo mandant ẽt data certa forma lz nõ possent simul adipleri dz tñ fieri qd pt z valebit actus, qd facit ad no. p gl. z doc. in. c. ɔstitutus. de rescrip. ita colligit p illum tex. Abb. i. c. pisanis. de resti. spo. vbi in altero ex duobus mãdatis erãt apposita ista ṽba plene z libere. ¶ Trigesimoprimo. reg. q idẽ verbũ geminatũ nõ plus opat quã simplex. ita pbat tex. i. l. si qs i ɔscribẽdo. i ṽ. sese. C. õ pac. facit sil'r tex. i. l. si qs i ɔscribẽdo. C. õ episc. z cle. z i. l. si mulier, circa fi. C. ad velle. facit q vult bal. i. c. j. §. fi. õ pbi. feu. alie. p Fed. q si vassall⁹ iurat fidelitatẽ ɔ oẽs excepto sese, q lz sit geminata nihil opat, qz bm Bal. exp̃ssio eius qd tacite inest nõ operat augmẽtũ vel diminutionẽ, adeo q dixit Bal. in rubr. extra de pcura. in. v. col. in fi.

col.in fi.qđ geminatio mãdati ꝓcuratoris nihil operat̃ p.l.cuȝ ꝓcurator.§.si dñs.ff.de no.ope.nũ.facit ẽt simile in eo qui rñdẽ do positionibus dicit nõ nõ,ꝓ hoc.n.non dr̃ affirmare,ꝛ sic geminatio eiusdẽ negatiue ibi nihil facit q̃uis alias due negatiue solent affirmare.l.duobus.ff.de reg.iur.ita tȝ Cy.in.l.qui se patris.ꝛ ibi Bal.in.iiij.col.C.vñ liberi.ꝛ idem Bal.in.l.j.in.ij.col.C.de ser.fugi.nec obst.l.balista.q2 in idẽ verbũ nõ est geminatũ sed ꝯpositum,vñ plus operat̃ quã simplex,vt no.Bar.ď verbo vnusquisq;.in repe.l.j.in.iij.col.C.de sac.san.eccl.per q̃ predicta Moder.in.d.l.si quis in conscribendo.in vlti.col.in ver.extra gl.dicunt confundi dictũ Bal.in.c.fi.de offi.dele.de quo dixi.in.vij.no.sed tu tene dictũ Bal.nec obstãt ꝑdicta que limitant̃ nisi ex verbis ꝛ mente scribentis aliter appareat.

16 ¶ †Trigesimoscđo lȝ superioribus annis proximis quis ostẽdat se soluisse presumit̃ vsq; retro postea semp soluisse,vt ẽ tex.no.in.l.quicunq;.C.de apo.pub.lib.x.quẽ magnificat Bal.in c.litere ad fi.de dila.cũ pluribus allega.per me.in.c.quesitũ.j.q.iij.ꝛ ꝑ moder.in.l.si certis annis.C.ď pac.in.ij.col.tñ illud verũ qñ prestatio triennalis esset facta vnoquoq; anno de per se.secus si esset facta simul ꝓ tribus annis ẽm Cy.ꝛ Bal.in.l.ij.C.de do.promis.Bar.in.l.eũ qui circa fi.ff.de annu.leg.ꝛ i.l.cũ de in reȝ verso.per illũ tex.in ver.longo.ff.de vsur.referũt moder.in.d.l.si certis annis.in.ij.col.C.de pac.

¶ Trigesimotertio si statutuȝ disponat qđ in maleficijs reus debeat ter citari non sufficit vna citatio pro tribus etiã perẽptoria sed requiruntur tres separate diuersis tẽporibus facte.ita Bal.in.c.ex literis.in vlt.col.de cõsti.referũt Moder.in.d.l.si certis annis.in vlti.col.C.de pac.Tu adde gl.sing.in cle.j.in ꝟ.ij.de vi.ꝛ ho.cle.quã facit singu.Abb.in.c.j.de ꝯces.ꝑ ben.facit qđ voluit Jo.an.in addi.ad spec.in rub.de cleri.nõ resi.ꝛ tex.iũcta gl.in.c.j.de mili.vas.q ꝯtu.est.ꝛ ibi bal.ꝛ vide gl.in.c.j.§.fi.de pa.iur.fir.in vsi.feu.Et adduco Bal.in.l.receptitia.in fi.C.de ꝯstituta pecu.ꝙ vbi statutũ dixit ꝙ ꝯtumax habeat̃ ꝓ ꝯfesso dȝ ter citari,facit qđ vult Ange.in ꝯsi.cxcv.

17 ¶ †Trigesimoquarto geminatio actus prohibiti non dat robur actui.auc.si qua mulier.ꝛ ibi Bal.in ver.ibi multoties.C.ad velle.nisi post biennium.d.auc.siue a me.C.eo.tit.

¶ Trigesimoquinto geminata fideiussio mulieris post biẽniũ excludit exceptionẽ velleia.l.si mulier.la vltima.C.ad velleia.ꝛ ibi Bal.qđ est veꝝ ẽt si non fuit certiorata de beneficio velleia.vt ibi per Bal.ꝙ no.in auc.si que mulier.

¶ Trigesimosexto geminata interlocutoria reuocari non põt glo.sing.in cle.fi.in fi.in ver.sup ea.circa fi.de ap.quã faciunt sing.moder.in.l.qđ iussit.ff.de re indi.ꝛ in.c.cũ cessante.ď app.

¶ Trigesimoseptimo geminata electio valet.Bal.in tractatu schismatis,in.xix.col.

¶ Trigesimooctauo geminata fuga ď carcere operat̃,vt fideiussoribus non relaxet̃,vt no.in.l.lege cornelia.in gl.ver.ex vinculis.ff.ad sille.vñ q semel aufugit,si postea reducat̃ ad carceres diligentius dȝ custodiri.per quã limita gl.in.l.si pecuniam.in.§.si accepit.in ver.carcere.ff.de ꝯdi.ob cau.qđ qui venit liberandus non est ita stricte custodiendus in carcere,q2 ꝓcedit nisi semel aufugisset,ꝛ limitabis ẽt gl.in.l.si vt certe.in.§.custodia.in ver.est ꝯmodatus.ff.cõmo.inquantũ dicit qđ iuuenes facilius fugiũt quã senes,ꝛ sic sentit ꝙ senex nõ ẽ ita custodiẽdus ĩ carcere stricte sicut iuuenis,quia ꝓcedit nisi semel aufugisset.

18 ¶ †Trigesimonono geminata promissio facit ꝯstitutum,vt in rub.de consti.pecu.ꝛ ibi doc.

Quadragesimo geminatio appellationis non nocet.Inno.in.c.dilecto.de app.Bal.in marga.in versi.renuntians.ver.xij.

¶ Quadragesimoprimo geminata ꝯfessio de dote recepta tollit exceptionem non numerate dotis.Jo.an.in addi.Spec.in titu.de dona.inter vir.ꝛ vxo.in rub.glo.ꝛ doc.in.l.in contractibus.C.de non nume.pecu.

¶ Quadragesimoscđo geminata ꝯditio adiecta legato qđ qs sibi ascripsit ꝓpria manu in testõ alicuius excusat scribẽtẽ a pena.de his q sibi ascribũt.l.diuus.§.fina.ꝛ ibi Bar.ff.de falsis.

¶ Quadragesimotertio ďbitor ꝑducit duo istrã refutationũ qetationũ vl' ꝯfessionũ eiusdẽ q̃titatis pecunie ꝙ ꝑ ista instrã ꝓbat duplicẽ solonẽ,ꝛ sic tãq̃ indebitũ posset repetere,ita pulchre dixit Ang.ꝑ illũ tex.i.l.ne casu.C.ď discu.li.x.ẽm vnã le.voluit bal.i.l.ẽuo alieno.i.§.si qs a prio.ff.ď leg.i.vbi ďt ꝑ illũ tex.ꝙ p'les sũme dispartite ñ ꝯfundunt̃ adiuicẽ ne euellat̃ vna ď corpore alterius,ꝛ facit ad plura instrã diuersaruȝ summarũ,ꝛ dicit esse gl.in.d.l.ne casu.ꝙ vbi apparerent refutatiões pre sumit̃ solutũ bis nisi instrm dicat ꝙ sit vna ꝛ non plures solutiones,ꝛ voluit Ro.in sing.suo quero quidam.

19 ¶ †Quadragesimoquarto geminatio delicti eiusdẽ codẽ loco ꝛ tpe facit vnũ delictũ censeri vt siqs sepius cũ eadẽ vno loco ꝛ die adulteret.ludat vel artes ꝓhibitas portet.ita pulchre bal.in.l.quicunq;.in.ij.not.C.de ser.fugi.tu adde gl.in.l.qui de crimine.in ver.plurimũ.C.ď accu.sing.ẽm Bal.in.l.quoties §.si quis preterea.ff.de here.insti.ꝛ vide Abb.in.c.sicut dignum.in.§.illis.de homi.ꝛ in.c.sicut.de testib.ꝛ Bar.in.l.eũ qui.in.§.idẽ.ꝑ illũ tex.iuncta.glo.ff.de fur.quod si simul factũ fuit diuersum furtũ dicit̃ totũ vnũ furtũ ad actionẽ penalẽ ꝙ facit ꝓ statuto quo cauetur,vt pro primo furto fustigetur,pro secundo amputet̃ auricula.pro tertio suspendat̃.ꝙ si quis plures res furetur cõtinuato tpe totum hoc dicatur vnũ furtũ.Hoc voluit idẽ Bar.in.l.vulgaris.ꝛ in.l.inficiando.§.infans.ff.de fur.ꝛ in l.q̃uis.ff.eo.ꝛ in.l.nunq̃ plura.ff.de priua.delict.ꝛ in.l.illud.ff.a..l.aquil.ꝙ intellige verum in foro iudiciali,secus in fo.penitẽn.vt est glo.ij.not.in.c.imitare petrũ.vj.q.j.ꝛ bonus tex.ꝛ ibi Dñicus in c.ad apostolice.in ver.sed lȝ.in ver.no.ꝛ in ꝟs.quero,an veniens ꝯ ꝓmissionẽ iuratam.de re iudi.li.j.Jtẽ limita predicta non procedere diuersis temporibus ẽm Bar.in.d.l.illud.ꝛ doc.in preallc.locis.

¶ Quadragesimoquinto geminatũ pactum de nõ petendo tollit ipso iure obligationem,sed simplex tollitur per exceptionẽ.Aug.Pau.de cast.ꝛ doc.in.l.legitima.ff.de pac.

20 ¶ †Quadragesimosexto geminatio actuum validat actũ priorẽ sed inualidum.l.talis scriptura.ꝛ ibi doc.ꝛ Ang.ff.de lega.i.ꝛ in.l.legata inutiliter.ꝛ ibi Bar.eodem.tit.ꝛ Bal.in trac.schismatis.in.xviij.col.

¶ Quadragesimoseptimo geminatio verboꝝ heres esto qd ĩportet.Bar.in.l.liber homo.in.§ titius.iuncta ibi gl.j.ff.de here.insti.dicit ꝙ operat̃ ꝙ duo cõiuncti habent vnũ semissem ꝛ vnus disiunctus hȝ aliũ.vt copula que cadit inter ꝑsonas in eadẽ oratione positas inducat cõinnctionẽ verbalem,secus qñ cadit inter duas orationes,q2 tunc non inducit coniunctionem verbalem,vt probatur in.l.i.C.de cadu.tol.

¶ Quadragesimooctauo geminata verba a ꝯhente prolata in eadem oratione quoꝝ vnum ad aliud qualificatiue nõ venit intelliguntur non geminata nec distributa.l.iij.§.eum qui.ff.de eo ꝙ certo loco.ita Bar.Brix.in reperto.in ver.geminata.

¶ Quadragesimonono verisimiliter nõ vr̃ cadere error in actu reiterato,ꝛ sic ꝑsumit̃ certa scia,hoc facit gl.i.c.ex lr̃is.i ꝟ.ammonita.de diuor.q̃ ẽt ꝙ i ꝯfessione in qua dat̃ pleneratia nõ ꝑsumit̃ error.de qua tñ disputat Alex.in.l.j.C.de errore cal.vbi actus reiterat̃ ibi ꝑsumit̃ ďliberatio.c.si qs iratus.ij.q.iij.vñ ďt Bal.in trac.schisinatis.quẽ posuit in rub.C.si qs aliquẽ testa.ꝓhi.in.xviij.col.in ꝟ.rñdeo sepe i mr̃imonio ꝛc.ꝙ vbi iterueuerit scđa ꝯsideratio ibi ꝑsumit̃ plena deliberatio.ꝑ tex.cũ gl.in auc.vt nulli iudi.i.§.ꝛ hoc ꝟo iubemus col.ix.ꝑ quẽ ďt ꝙ q facit actũ bis nõ vr̃ ꝯ illud posse opponere.facit ẽt tex.ẽm eũ i l.j.§.supradictis.C.de emẽ.isti.C.ibi quẽ ibi repetita prelectio ꝓbabit.ꝛ facit.c.olim.de rescrip.in ver.senes,ꝛ iterũ ẽm eũ referunt moder.in.c.nõnulli.in.xxxv.col.in ver.ꝓ ista fal.eo.ti.

21 ¶ †Quinquagesimo ꝓbat̃ ex tex.vñ no.cũ bis q̃ ibi no.Guil.de cu.ꝛ bal.in.l.iij.C.de epis.audi.vbi pȝ ꝯsue.siue ꝯstõnes mãdantes in reuerẽtia alicuius sancti seu sancte carceratos ex carceribus liberari nõ extẽdi ad casuȝ quo qs incarcerationẽ geminatã inciderit,puta q2 primũ delictuȝ ꝯmiserit ex quo fuit carcere mãcipatus,ꝛ ide ob dictã cãm liberatus si.n.delictuȝ reiteret,ꝛ sic reiteret̃ carceratio ad euȝ.d.ꝯstitutio non extẽdit̃,qđ est valde no.in practica ẽm Ludo.ro.in repe.l.si vero.§.de viro.in.xxxj.fallen.in.vj.casu.ff.solu.ma.

¶ Quinq̃gesimoprio ꝓbat̃ ex casu i.l.i.§.ďbitũ.ff.ď ꝯsti.pecu.ꝛ insti.ď hac.§.ď ꝯstituta.iũcta.l.q ãt.§.fi.ff.ď ꝯsti.pecu.vbi pȝ iura ꝯñaliter dicẽtia ex pacto nudo nõ oriri actionẽ,nõ extẽdi ad casum quo illud fuerit geminatũ,qñ tunc geminatio actionẽ ꝓducere cẽsetur ẽm Ro.in.d.§.de viro.in.xiij.casu.in.xxxj.fal.

¶ Quinquagesimoscđo ꝓbat̃ in.l.j.C.de exac.lib.x.ꝛ in.l.oibus.C.de dila.eo.lib.vbi pȝ leges delicta alias nõ capitaliter puniẽtes nõ extẽdi ad casuȝ quo illa sũt reiterata plurieſq; multiplicata,qñ ex hoc ďlictũ illud qđ alias capitale nõ erat ex reiteratione capitale efficit̃,qđ est no.ẽm Roma.in.d.§.de viro.in.xij.casu.ꝛ nota Bar.in.l.licitatio.§.qđ illicite.ff.ď publi.

¶ Quinquagesimotertio adduco tex.no.in.§.criminis.xxxv.di.vbi pȝ ꝯstitutiones disponẽtes aliqđ peccatum in foro conscientie debere reputari veniale non extẽdi ad casum quo illud

reiteratur sepius. qm̃ ex reiteratione efficitur grauissimum, q2 mortale. Ro in.d.§.de viro.in xv.casu.in.xxxj.fal.

22 ¶ †Quinquagesimoquarto adduco casu3 in.l.traiectitie.§.de il lo.ff.de ac.7 obli.vbi p3 ẽm vna3 lec.iura gñaliter volentia mo rã ɔmissam ex equitate purgari posse nõ extẽdi ad casum quo mora fuerit duplicata, puta, q2 precesserit geminata interpella tio, vt pulchre no.in.l.si insulã.ff.de verb.obli.7 voluit Ro.in. d.§.de viro.in.xvj.casu.in.xxxj.fal.

¶ Quinquagesimoqnto adduco no.i.l.plane.§.si nõ corpus.ff. de leg.j.7 in.l.cum centum.ff.de adi.lega.7 in.l.quinquaginta. ff.de proba.7 in.l.qui bis idem, 7 in.l.triticum.ff.de ver.obli.

¶ Quinquagesimosexto adduco tex.i pluribus.§.j.ff.ð vo.ob. ẽm intellectũ quẽ ad illum tex.sequitur Ang.in.l.si sticbũ.in. §.stipulatio.eo.tit.q̈ vbi post dinumeratione tẽpoꝝ adiectũ sit distributiuũ vl'e.s.quaq3 die, tunc stipulationes obl'ones plu res 7 prescriptiones plures, 7 sic ibi ẽ geminata distributio ẽm Ang.nã ðt fore intellectũ suũ nouũ ad illũ tex. Sed certe fuit p prius Bal.in.d.§.stipulatio, sed tu oĩo vide ibi Roma.i.iij. col.in ver.sed aduertendũ vbi triplici rõne dicit hũc intellectũ non esse verũ, 7 loquit᷑ etiam ibi de distributiuo geminato.

¶ Quinquagesimoseptimo iura gñaliter dicentia ɔfessione3 p̃ textu erroris reuocari posse, vt in.d.l.nõ fatet᷑.ff.de confes.l.er ror.C.de iu.7 fac.igno.7 i.c.fi.de ɔfe.nõ extendi ad casu3 quo ipa ɔfes.fuerit geminata ẽ3 doc.i preal.locis, qð qdẽ dcm̃ Ro ma.reuocat in dubiu3.in.d.§.si vo.in.xviij.casu.in.xxxj.fall.

23 ¶ †Quinquagesimooctauo rñsio facta positioni seu interroga tioni aduersarij incontinẽti reuocari põt absq3 alia erroris pba tione, si facta fuerit non pcedente termino ad deliberãdũ rñdẽ du3, hec est sñia gl.or.in.c.fi.ver.iusta causa.de iureiur.lib.vj. ita declarantis dictũ Spe.in tit.depo.§.vlti.itẽ si ponens.qð intellige veꝝ anteq̃ in acta publica redigat᷑, vt est glo.i.in.c.j. apud misericordem.xxxij.q.j.pro quo vide no.per Hostien.7 Jo.an.in.c.ex literis.de diuor.Arch.7 Jo.mo.7 Do.in.d.c. fi.7 no.7.in.d.c.cum cãm.in.v.gl.de appel.in.c.scriptum.in. j.glo.de elec.gl.7 ibi Abb in.c.cũ venerabilis.de excep.

¶ Quinquagesimonono l3 ɔfes.erronea ad quã quis ductus est persuasione aduersarij reuocat᷑ leuius quã alia quã quis ex se ipso fecit, vt in.l.j.in fi.ff.quan.actio de pecu.est annalis.7.ff. de ven.inspi.l.j.§.si oẽs.ver.ceterũ.tñ si ipsa ɔfessio fuerit p cõ fitentẽ postea iterata v3, iste est casus sing.in.l.vnica, ver.tran sac.s.7 secũdis ɔfessionibus.C.de plus peti.volẽs ɔfessionem suam spontaneã emanantem sup quo prima emanauit purgare dolum 7 extorsionem primam, quod tene menti.

Sexagesimo ɔfessio seu rñsio p iuratẽ erroris p̃te xtu reuocari nõ pt, s3 bñ iterptari, vt vr̃ pbare tex.in.c.cũ dilecti.de accu.7 ratio ẽ, q2 cũ magna de liberatione censetur qs accedere ad rñsionẽ iurata3 ne incaute piurij reatũ incurrat ẽm quosdã.tñ ista ɔclusio nõ pl3 But.in. c.fi.ð ɔfes.ea rõne q2 si iuro ɔfessus aliquid pbaret p qð iuste crederet verũ esse qð tũc iurauit, nunc ãt vult pbare manifeste id tale qð rñdit fore falsum qð credit esse verũ.de iureiur.c.q̃r to.xxij.q.ij.c.homines.nec obst.d.c.cum dilecti.qm̃ ibi non p batur errorẽ probabilem in iurata ɔfessione interuenisse.

24 ¶ †Sexagesimoprĩo quid si mulier iurauit non alienare dote3 vel donationẽ pp nuptias nec alienationi consentire nisi ex rõ nabili cã 7 auctorizante iudice, 7 si ɔsensit reuocabit pro posse, postea iudice nõ auctorizante ɔsensit 7 iurauit nõ ɔuenire quid erit, dic ẽm Host.in.c.cũ ɔtingat.de iureiur.q̈ primũ seruabit᷑ ad hoc.c.eam te, 7.c.intellecto.de iureiur.7 gl.ordi.in.c.l3 in ver.ɔpellendos.eo.ti.lib.vj.quã alleg.Jmo.in repe.d.c.cum ɔtingat.in.v.col.7 p hoc limitat auc.sacra pub.C.si aduer.vẽ. 7 vide Arch.in.d.c.l3 Jmo.in.l.si estimatis.ff.solu.ma.7 in.l. cũ vir.ff.de vsucap.Bal.in.l.duobus.§.idẽ pomponius.ff.de iu reiu.7 in.c.veniens.in fi.eo.ti.Bar.in.l.si predium.C.de iure do.7 in.l.si quis pro eo.in.iij.mẽbro.ff.de fideiusso.7 in.l.is cui bonis.in fi.ff.de vo.obli.Spec.in tit.de emp.7 ven.§.iij.loco in ver.generale consilium.7 in.§.ij.ver.quid ergo.cum ver.seq.

¶ Sexagesimoscðo qñ primum iuramentum est illicitu3 7 ẽm licitum, ẽm primo preiudicat.tex.est in.c.tua nos.de iureiu.qð facit, quid si testis primo iurauit falsum 7 secũdo iurauit verum cui iuramento standum est de quo per Abb.in.c.p tuas de p ba.Sali.in.l.nullũ.C.de testi.bal.in.c.j.§.si enim domino in ti tu.qd sit inuesti.in ver.se interfuisse.7 in.c.j.sup verbo celare i tit.si ð inuesti.iter do.7 vas.Abb.7 Ana.in.c.inquisitiõis.i.§. tertie.ð ac.7 Abb.i.c.vltra tertiã.ð test.7 in.c.lr̃as de psum. 7 ibi Bal.7 idem Bal.in.l.nullũ.C.de testi.Bar.7 docto.in l.eos.C.de fal.Ang.consi.ccxxxiij.posito p ɔstanti.in.iij.co.7 in consi.cccviij.incipien.tale est.in.iij.col.7 in ɔsil.cclxxv.quẽ dam domina Marga.glo.in ver.quos vtraq3 pars.in fi.in.c. veniens.ij.de test.Spe.eo.tit.§.i.ver.quid si idem.7 Pet.de anch.in cle.ij.de testib.

25 ¶ †Et cõcludit quod si testis dixerit aliqd extra iudiciũ simpli citer, 7 nũc iuratus dicit in iudicio aliud preualet id quod in iu dicio dixit, si vero primũ dictũ fuit iuratum nõ v3 scðm, q2 ɔuin citur necessario de periurio ẽm Abb.in.d.c.per tuas.vbi vide plene, q2 aliter pro nunc non fit discussio.

¶ Sexagesimotertio geminata reseruatio in fauorẽ vniusmet super eo beneficio potest operari aliquos effectus, Rota deci. cclviij.incip.do.papa.in tit.de preben.in nouis.

Sexagesimoquarto geminata rescripta si impetrẽtur ad diuer sos iudices super diuersis causis nõ h3 locũ dispositio.c.pasto ralis.de rescrip.ẽm Ro.consi.clx.breuiter dicitur inferens q̈ cum vnum rescriptũ fuisset impetratum in cã principali aliud in cã restitutionis tendens ad rescisionẽ late sententie nõ h3 locũ. d.c.pastoralis.inducit verba Jnn.ibi dũ dicit q̈ illud procedit vbi equalia sunt iudicia 7 consequenter iudices pares.

¶ Sexagesimoqnto geminatio seu reiteratio actuu3 cũ notabi li perseuerantia magis nocet.Bal.in.j.no.per illum tex.in.l. si mulier.la vlti.C.ad velle.

¶ Sexagesimosexto geminatio seu multiplicatio tituloꝝ sup eo.beneficio prodest cã magis se defendendi.tex.est nota.7 ibi Abb.in.iij.not.in.c.post electionẽ.de concef.preben.vñ si du bites de collatione tua impetres scðam, q2 per hoc nõ inducit᷑ renunciatio prime, imo poteris vti vtraq3 ad defensionem tuã. facit q̈ no.Jo.an.in.c.cũ persone.de priui.lib.vj.sup gl.Ego adduco aliũ tex.7 ibi Abb.sicn.in.iij.nota.in.c.ij.de arbit.7 eũdẽ Abb.in.c.inter dilectos.in gl.in versi.mẽtio.de fi.instr.

26 ¶ †Sexagesimoseptimo geminatã seu geminã 7 duplicẽ iurisf. habens põt pcedere vtraq3 auctoritate.tex.7 ibi Jnn.in.c.ex officij debito.ð pscrip.c.significauit.de corpo.vitia.7 i.c.nisi ð pbẽ.7 in.c.lr̃as ð psump.7 in dubio qua videat᷑ vti vide doct. in.d.c.cũ ex officij, 7 ibi, an factũ ex capite inhabili possit sustẽ tari ex capite habili, 7 p Roma.consi.ccccxlvj.incip.primus p̃ posite ɔsultationis articulus, vbi allegat Jnn.in.d.c.cũ ex offi cij.quem quidem Jnno.refert Bal.in.l.falsus.C.de fur.in fi. 7 in.l.nõ codicillu3.C.de testa.7 Ang.in.l.si per errorẽ.ff.de iu risf.om.iudi.Abb.in.c.fi.de procura.7 in.c.cũ sup abbatia.de offi.deleg.facit ho.tex.7 quod ibi.no.in.l.iij.ff.de mili.testa.

¶ Sexagesimoctauo hñs licite duo iura seu duas voces in ec clesia habebit duplicẽ distributionẽ.ita pulchre Jo.an.quẽ re fert ibi Abb.in.c.cũ olim.in.ij.col.de re iudi.adde Bal.i.l.si ad scribatũ.C.de appel.vbi ðt q̈ ille qui gerit duplicẽ cura3 d3 habere salariũ duplicatũ, vt no.i auc.vt iudi.sine quoquo suf. in.§.illud.7 refert Jo.an.in.d.c.cũ olim.in nouel.qð canoni cus qui gerit duo officia habere potest duas distributiones, 7 dicit ibi Bal.eẽ arg.qð doc.vtrinsq3 iuris q dat vocẽ i vtroq3 habere d3 duo salaria, prout vidi seruari in collegio Bono nien.du3 ibi legerem 7 essem vicarius l'Arch.cancellarij studij,

27 † alioquin alia dignitas confunderetur in alia qð est absurdu3. 7 adduco eundẽ Bal.in.l.fi.in.j.col.in versi.pone.C.cõia de leg.testator dixit prelego filio meo libros legũ si in.ll.pfecerit. si vero pfecerit i medicina plego libros i medicina.mõ docto ratus est i vtraq3 facultate vtrũ debeat habere felix duploma. l.ɔtinuus.§.cũ ita.ff.de vbo.obli.an habeat locũ dcm̃ de adul tero.ff.de leg.ij.l.tic.§.q in vita.ɔcludit q̈ vtrosq3 libros p no. in.d.§.illud.7 p Jo.an.in.d.c.cũ oli.adde eũdẽ Bal.in.l.7 si ptor.ff.de offi.eius cui man.est iurisf.q̈ eps pt interuenire in col legio tãq̃ eps 7 tãq̃ canonicus.7 adde eũdẽ Bal.in.l.q duo bus.ff.de ɔdi.7 demon.qð doc.tenens cathedrã iuris ciuilis 7 iuris canonici d3 habere duplex stipendium.7 adduco eunde3 Bal.in.c.j.§.j.v.in col.in titu.de feu.guar.in vsi.feu.in ver. s3 pone statutũ, vbi si canepario sunt deputati decem panes, 7 dece3, falconerio, 7 qdã gerit vtrũq3 officiũ d3 hẽre.xx.panes faciunt no.in.c.cum in ecclesia.de prebẽ.7 vide dominu3 meũ in rub.de preca.7 modernos in.d.c.cu3 olim.7 faciũt ista ad. q.quam ponit Bar.post Cy.in.l.cum questio.in.§.sed 7 alia.

28 in fi.in ver.7 facit ad.q.C.de leg.† de eo qui reliquit oibus fra tribus capam 7 priori bibliam, vtrũ prior debet habere capã ex vigore prie nominationis, 7 remittit se, sed nõ determinat, 7 idẽ fecit in.l.ɔsitum.§.si quis fundũ.in.v.col.in ver.7 per hoc põt determinari.q.ff.de fun.instr.7 in.l.titia.§.q marco.in fi.ff.ð an nu.lega.7 in.l.doli cl'a.in versicu.formo.q.ff.de verb.obliga.7 ibi p

ibi per Imo. ⁊ per eundem Bar. in. l. iiij. incip. si seruus cõis. ff. de stipu. seruo. ibi ex hoc appet solutio q̃onis. ff. de stipu. seruo. vbi determinat q̃ cappa debeᵗ priori si cl'a ĝnalis precessit secus si secuta est, ⁊ per eundẽ Bar. in. l. si ꝯsul. in ver. ex predictis arguiᵗ. ff. de adop. ꝑ Ang. ⁊ Imo. in. l. coheredi. §. qui patrẽ. ff. de vulg. ⁊ pup. do. Bal. in. d. l. cũ q̃o. in versi. ⁊ predicta faciunt, pulchre distinguit aut testator loquiᵗ aduersatiue, vt q: dt, priori vero lego bibliam, ⁊ tũc prior nõ admittiᵗ ad ĝnale legatũ, ⁊ sic ad cappã, rõ q: nã aduersatiue ẽ aduersari ꝓcedẽtibꝰ i iure ⁊ in facto, vt no. ꝑ Bar. ⁊ alios in. l. h amplius. ff. de dam. infe. aut nõ loquiᵗ aduersatiue, sed ampliatiue, q: dicit, itẽ priori, ⁊ tũc admittiᵗ ad vtrunq̃, vt. l. titia. §. qui marco. q: gerit ꝑsonam duoꝝ, ⁊ sic duplici iure vocaᵗ. Ego addo tertiũ mẽbrũ qñ testator simpliciter legat isto mõ lego oibus fratribus talis ꝯuentus cappã, ⁊ priori bibliã, ꝙ isto casu prior habebit vtrũq̃ q: lz aliquis sit prior vel Abb. ꝓpter hec non desinit esse frater vl' monachus. ad hoc adduco bo. tex. in. c. sicut ex literis. ⁊ ibi Abb. in. j. no. de testi. post But. ⁊ Imo. ibi. ⁊ idem voluit prepo. i. c. j. de appel. adeo ꝙ lz quis remoueaᵗ ab abbatia vel poratu nõ dsinit eẽ monachus vel prior ſm Abb. in. d. c. sicut ex literis. ⁊ voluit Bal. in. l. siquis. C. de aduo. diuer. iud.

29 ❡ † Sexagesimonono, an laicꝰ pr̃onꝰ iuripsa. possit successiue vltra duos accumulare, ⁊ vr̃ ꝙ nõ, q: lz iura dicant laicũ patronũ posse plures accumalare dz intelligi de duobus, q: pluralis locutio ⁊c. regula pluralis. de regu. iur. ita Io. cal. in ꝯsil. xvj. in ti. d iurepa. seqᵗ Belẽcinus in. c. a nobis. de iurepa. ⁊ alias ita ꝯsului, sed pondera Abb. in ca. quanto. in. iij. col. ibi. hinc est ꝙ patronus. de iudi. vbi expresse sentit ꝙ põt tertiũ presentare, sz opi. Cald. ⁊ sequaciũ mihi plus placet ꝑ ea que no. moder. ⁊ ibi Alex. in. l. si finita. in prin. ff. de dam. infec.

❡ Septuagesimo adduco Bal. in. c. eã te. in. ij. col. ibi mandatũ dedimus ⁊ preceptũ. de rescrip. ꝙ illa verba geminata significant precisam intentionẽ pape. i. precipiendo mandamus; q: strictius est preceptũ q̃ȝ mandatũ, vt no. ff. de offi. presid. in. l. sepe. ⁊ plene per moder. in. d. c. eã te. ⁊ de materia geminatorum verboꝝ aliquid per moder. in. c. si cautio. de fi. instru. ⁊ ꝑ hec habes hanc materiã melius collectã q̃ȝ per alium antiquũ ⁊ moder. vltra Ro. ponent. xviij. casus in. d. §. de viro. in. xxxj. fal. l. si vero. ff. solu. ma. ⁊ doc. moder. in. d. c. si cautio.

❡ Septuagesimoprimo geminata adulteria si omnia in dispẽsatione non sunt nominata, an veleat dispensatio per moder. in c. postulasti. de rescrip. in. iiij. col.

30 ❡ † Septuagesimoscdo geminatio ista verboꝝ habeaᵗ in omnibus ⁊ per omnia, vtrum operetur actũ verum ⁊ non fictũ. dic ꝙ sic. Ang. in. l. in negotijs. ff. de re iud. per. l. ij. §. furto. ff. de iure codicil. Alexã. in. l. i. ff. de leg. i. dixi in notabilibus meis. in ver. habeatur. ⁊ in. c. prudentiaz. de offi. deleg. in. xxj. col.

❡ Septuagesimotertio geminatus actus presumitur ne testes notentur infamia. c. cum tu. de testi. ⁊ gl. i. sing. in. c. cum contingat. de offi. deleg. ⁊ ibi dixi in. vij. col.

❡ Septuagesimoquarto geminata patiẽtia inducit fideiussionem, vt est text. singula. in. l. cũ ostendimus. §. fi. ff. de fideiusso. tuto. ſm And. sicu. consil. lxxx. nolite sublimia. in. v. col. in. ij. parte consilioꝝ.

❡ Septuagesimoquinto si fiat ꝯpromissũ ẽptor lz nõ hẽat regressũ d euictiõe vt i. l. si dcm̃. §. si ꝯpromisero. ff. d eui. tñ si dicaᵗ quocũq̃ mõ vl' q̃cũq̃ d cã euincaᵗ q̃ vult teneri d euictio. ꝙ tũc ẽt si ꝑ ꝯpromissũ euincatur vẽditor teneᵗ d euictiõe, q: dcã v̾ba ita lata ⁊ ĝnalia ⁊ duplicata debẽt ĝnaliter intelligi. l. halista. ff. ad trebel. itẽ, lz accusatus de crimine lese maie. vel alio delicto teneaᵗ ꝑsonaliter ꝯparere, vt in. l. pen. §. ad crimẽ. ff. de pub. iud. tñ accusatus obtinẽs absol'onem ⁊ liberationẽ a ꝓnci pe de culpis ꝯmissis in ꝓteritũ vsq̃ ad illũ diem quacunq̃ cã, ⁊ quocunq̃ mõ nõ cogiᵗ ꝯparere ꝑsonaliter, ita pulchre Ange. arc. in ꝯsi. inci. in themate. s. dicto posito inter ꝯsilia An. sicu. quod est vltimũ in ordine in. j. volu. q̃ no. pro limitatione. d. §. si compromisero. ⁊. d. §. ad crimen.

31 ❡ † Septuagesimosexto geminatio v̾boꝝ sapit ꝑcisaz coartationẽ ⁊ oimodã supioris deliberationẽ, vt no. Bal. in ti. de pa. constã. in ver. cassetis ⁊ irritetis. refert Prepo. i. c. qm̃. in ꝓn. in versi. oi excusatione remota ⁊ modis omnibus. xviij. dist.

FINIS

Tractatus de gerundijs per do. Andream ciaffi de pisis, editus.

SVMMARIVM

1 Gerundia dicuntur quasi duo gerentia.
2 Gerundia participia ⁊ supina vim infinitiuoꝝ habent.
3 Gerundiũ in di, quam significationem habeat.
4 Gerundium in di, quid importet.
5 Gerundium factum modificat.
6 Gerundium in dum, quid importet.
7 Gerundium in do quid importet, ⁊ nu. seq.
10 Gerundia quando ad precedentium declarationem veniant.

In nomine domini amẽ. Et beate Marie, ⁊ beate Catherine virginis.
1 † Gerundia dñr quasi duo gerentia actiuam. s. ⁊ passiuã significationẽ, gerundioꝝ vero sunt tres voces. gerundiorũ diuersi sunt casus. Alia nãq̃ in di, alia in dum, alia in do. Et licet secundum grammaticos aliquando vna vox possit esse gerundium, ⁊ participium, ⁊ nomen, vt in his exemplis. Venio causa legendi Virgilium, est gerundium si vero dicas, cã legendi virgilij, tunc est participium. i. virgilium, qui legi dz. Aliqñ est nomen adiectiuum, ⁊ tũc notat euentum, vel dignitatẽ, vt Virgilius est legendus. i. dignus legi. ⁊ in hoc differunt, q: qñq̃ gerundium est fixũ, ⁊ regit eundẽ casum, quem suũ verbũ. Vbi vero est nomẽ vel participiũ sine variabile per diuersas voces, ⁊ hec materia parum ad nos, sed qñq̃ multi decipiuntur inuenientes in iure nostro participium siue nomen, reputantes ipsum esse gerundium ꝑꝑ idẽnitatẽ vocis. hoc tñ est multũ notandũ, ſm q̃ ponit Priscianus in mi-
2 nori tractatu d gerũdiuo, † ꝙ oia gerundiua, participia ⁊ supina viz habent infinitoꝝ, nec differunt essentialiter ab infinitiuo sed accidentaliter. s. penes habitudinem casuũ quo ad significationem, tñ gerundia ⁊ supina suũ verbũ significãt per modũ
3 fieri. Nunc ad propositas species diuisionis. † Et primo gerundiũ i di sua ꝓpa significatiõe aliqñ venit ad redditionẽ eẽ vt. ff. de noua. l. a te hominẽ. ⁊. l. quotiẽs. ff. de dona. l. ⁊ ĝnaliter, ad. l. iul. de vi. pu. l. in eadẽ. §. j. cũ si. aliqñ venit, vt informet verbũ cui adiungiᵗ. vt. ff. de publi. l. sed ⁊ si. §. siue aũt de noua. l. si rem aliquam in pri. ⁊. l. si duo ⁊. l. stichum. §. si ab alio. ff. man. l. si remunerandi cũ si. aliqñ non ad informationẽ verbi, sed vt per se denotet decentiam siue necessitatem, vt. ff. de iureiuran. l. admonẽdi. ⁊. ff. de custo. re. l. ij. §. qui ad exhibendũ. ⁊. l. diuus. §. sicut
4 ⁊ alij. † ⁊ notandũ est ꝙ qñ gerundiuũ venit vt redditũ esse, vel vt informatum verbũ, cui adiungitur per se importat significatum, ⁊ facit verbum adiunctum transire in aliud significatum. verbi gratia nos videmus in. l. ꝙ qui percutit aliquez teneᵗ de percusso habita ꝯsideratiõe ad qualitatẽ siue atrocitatẽ criminis, siue vulneris iudicis arbitrio, vt. ff. de iniur. l. fi. ⁊ insti. de. §. in summa, sed si adijciatur gerundiuũ redditũ esse vel informatum, tunc transit in aliam speciem delicti, ⁊ alia pena puniᵗ, vt si dicaᵗ ꝙ aio occidendi percusit, vel causa necandi, tunc teneᵗ pena. l. cor. de occiso, etiam si non occiderit. casus est. ff. de sica. l. j. in prin. §. j. ⁊. l. eiusdez in ꝓn. ⁊. C. de sica. l. si qs cũ telo cũ si-
5 ꝯtimo plus, q: modificat fcm̃, ita vt alia pena ñ teneaᵗ, vt. ff. ad. l. cor. d sic. l. j. §. diuus. ⁊. §. sed si claua. ⁊ hec de gerundio in di, Quoniam v̾o sub ista voce ẽ nomẽ vel ꝑticipiũ, h nõ tango, q: nil ad ꝓpositũ, sed i infinitis. ll. põt reperiri vt. ff. de non. l. cũ penã in fi. ⁊ d fal. l. i. §. fi. ff. si qs ali. te. pro. l. ij. ff. d adul. ⁊. l. si postulauerit. §. si liber no. q̃ scribere laboriosũ eẽt potius q̃ȝ subtile. ❡ Nunc de gerundio in dũ, ⁊ sup ista leuiter ꝑtrãseo, ⁊ do vnã r'lam, ꝙ si accusatiuus gerundij iũgiᵗ cũ v̾bo q̃ iportat decentiã, siue ꝯueniẽtiã ⁊ alia q̃ iportat necessitatẽ vt. ff. d publi. l. si cũ exhibuissent. ⁊. l. licitatio. §. ad ꝯducendum. ⁊. ff. d vacamu. l. tps i plu. cũ multis si. sz q: ꝑ eũ ñ iuenio varietatẽ iuris nisi sicut in alijs nõ insisto, q: iura ⁊ rõnes q̃ dñr in alijs clarifica-
6 bũt istud mẽbrũ diuisionis. † Restat videre de gerundio in do. ⁊ certe ſm Priscianũ, quẽ adhibeo in testez sicut glosa. adhibet. ff. de leg. iij. l. libroꝝ. §. libris i gl. q̃ incipit nõ ꝯtinebunᵗ, nec mirũ nã ipse fuit d iurecõsultis, vt. l. j. in ꝓn. ff. d vẽ. inspi. ⁊. l. ꝓpric. ff. d his q i te. delẽ. gerũdiũ i do, venit cũ ꝓpositiõe, qñq̃ siñ qñ venit cũ ꝓpositiõe regiᵗ ab ea, vt iste ꝑficit legẽdo, ⁊ d h nil ad nos aut ſm ꝓpositionẽ, ⁊ tunc regiᵗ a verbo, vel ex vi esse, vt

legẽdo pficit, vł ex vi comitantie, vt legẽdo sedeo. i. dũ lego sedeo, vel ex vi adiunctionis, vt sedendo disputo. et non multum
7 ad nos si subtiliter intelligant. † Nam in iure nostro nos inuenimus gerundium in do aliqñ venire ad declarationem verbi, & nil importari vltra p eum, aliqñ importat vltra, & hꝫ significatũ per se, venit quidem ad declarationẽ verbi, ad modificandum, vel informandum, & nil importat vltra vt. ff. de vi & vi ar. l. vim facit, &. l. i. C. de cri. sac. ff. ad turpil. l. j. §. incidit, & extra de rebus eccle. non ali. c. ij. lib. vj. cũ si. venit. n. nõ ad declarationẽ, sed vt per se significet, vt est videre in rescriptis de edendo, & po
8 stulando, & de in ius vocã. de migrando, & olim multis si. † & assi gnatur rõ per glo. quare ponatur in gerundio, & dicit q: gerũdi ũ iportat necessitatẽ paret ẽt expressius ex casibus aliaꝝ legũ in quibus ponit gerundiũ, in quo est videre ꝙ importat significatũ p se, & hoc pꝫ. ff. de furt. l. inficiando, &. C. de dona. l. si quis
9 &. ff. si quis omis. ca. te. l. si non solus. §. i. † Quid ergo dicemus. vt sciamus verã significationẽ ꝯcerte dico ꝙ si gerundiũ iũctũ cum verbo in eiusdẽ verbi significatũ trãsit modificãdo vel declarando, & ad eundẽ effectũ tendit, tũc gerundiũ nõ venit ad significationẽ verbi, vt puta si dico Titius fecit insultũ mouendo se de loco ad locũ, hoc gerundiũ nõ venit, vt per se significatũ, sed vt det formã & modũ verbo. sicut etiã dico Titius verberauit me in possessione arando, seminãdo &c. q: hoc gerundiũ trãsit & significat, & ad idẽ tendit, & nõ significat p se, sed modum dat verbo quo ad formã turbatiõis. & sic intelligit pałle. l. vim facit. ff. de vi & vi ar. &. l. pro hac parte alleg. vbi non significatio verbi est clara & pfecta, nec ad eius existentiã aliqua declaratione vel modificatione indiget gerundiũ positum cum eo non tendens ad eundem effectũ per se significat, vt in hoc exẽplo, dico ꝙ Titius fecit insultũ ꝯ seiũ pcutiendo eũ, & dño verba iniuriosa. Certe ista gerundia nõ tendũt ad eundem effectũ insultus nec dant ei formã imo ad aliud prorsus. Natura aliud est percutere, aliud dicere verba iniuriosa, aliud insultare, certe isto casu gerundiũ significat p se, & alia erit pcussionis, alia verboꝝ iniuriosoꝝ pena, alia insultus, nisi diceremus ꝙ de insultu non tenet ꝑm opi. quorundam, & forte verã, non ꝑp gerundiũ, sed q: sunt plura delicta ad vnuꝫ finẽ tendentia per. l. multa qm̃ facinora, &. l. illud, & per multas rõnes, quas omitto, quia nõ tãgunt nr̃aꝫ materiaꝫ, & hoc colligit ex. d. l. inficiando. &. d. l. si qs &. d. c. in nr̃a. &. ff. si qs omis. ca. te. l. si non solus &. ff. de leg. j. in. l. naꝫ nec emãcipatus in prin. &. C. de pac. l. si filius. Et hac summarie dicta sunt, sagax igit iudex, & circũspectus ꝑm diuersas factorum contingentias inspicere potest veritatẽ iuris.
10 ¶ Nota ꝙ gerundia veniunt ad declarationẽ precedentiũ vt dicta. l. vim facit, & hoc est verum, qñ gerundium est de natura dicti antecedentis, vt est videre in. d. l. vim facit nam arando fit vis, & ei adaptat & ꝯgruit, & iõ venit ad declarationẽ ipsius, sed qñ gerundiũ non est de natura ancecedentis dicti nec ei ꝯgruit tunc nõ venit ad declarationem pcedentis dicti sed remanet in suo noie & esse. v. g. si dicimus. Petrus comedendo tum istud gerundium non declarat prius dictũ, q: nõ ꝯgruit eidem dicto nec est de sua natura. Et ita consueuit no. do. Jo. an. super. c. in nostra. extra de procura.

FINIS

Solennis Tractatus de prepositionibus, Clarissimi Iuriscon. Domini Alberti de pergamo.

SVMMARIVM

59 Aduerbium,haud,est negandi.
Aduerbium,iam,est temporis,& quid denotet.
60 Aduerbium,incontinenti,quod aduerbium sit.
Idem de dictione,mox,& confestim.
61 Aduerbium,ibi,est loci.
Aduerbium,illico,est temporis.
62 Aduerbium,iuste,est qualitatis.
Dictio,idem,quid denotet.
63 Aduerbium,ita,quod aduerbium sit.
Aduerbium,ita demum,quid denotet.
64 Aduerbium,iterum,quod aduerbium sit,& quomodo accipiatur.j.sub nu.140.
Aduerbium,interim,est temporis
65 Aduerbium,indeterminate,est qualitatis.
Aduerbium,in ppetuum,est temporis.
66 Aduerbium,libere,est qualitatis.
Aduerbiũ,modicum,est qualitatis,& quomodo exponatur.
67 Aduerbiũ,maxime,est qualitatis,& quomodo ponatur.
68 Aduerbiũ,multũ,est qualitatis & quomodo accipiatur.
69 Aduerbiũ,magis,est comparandi,& quomodo exponatur.
70 Aduerbium,minus,est comparandi,& quomodo exponatur.
Minus soluit,qui tarde soluit.
71 Aduerbium,modo,est temporis,& quomodo exponatur.
Aduerbium,mox,est temporis,& multipliciter exponitur.
72 Negatiua quando ponatur proprie vel improprie & quando affirmatiuam faciat.
Multiplicatio circa idem euitanda est.
Geminatio sensum non mutat.
73 Aduerbium,nunq̃,est temporis,& quomodo exponatur.
Aduerbium,non,est negandi,& quomodo capiatur.
74 Aduerbium nihil,nihilominus,& nihilo magis,est negandi,& quomodo exponatur,&.j.nu.75.
75 Aduerbium,ne,quod aduerbium sit.
76 Aduerbium,nec,est negandi & quomodo ponatur.
77 Negatiua duo affirmant.
Dictio,nisi,que dictio sit,& quando ponat vel neget,& nu.78.
79 Negatiua quando affirmatiue equipollet priuat & non ponit.
Dictio,nisi,conditionem facit.
80 Aduerbium,nẽpe,est affirmandi.
Aduerbium,occulte,est qualitatis.
81 Aduerbium,olim,est temporis.
Aduerbium,omnino,quod aduerbium sit.
82 Aduerbium,postq̃,est temporis,& quid significet.&.j.n.138.
Aduerbium,paruz,est quantitatis & quomodo exponatur.
83 Aduerbium,plus,quod aduerbium sit.
84 Aduerbium,pene,est remissiui,& quid significet.
Aduerbium,potius,quod aduerbium sit.
85 Aduerbium,postea,quod aduerbium sit,& quid denotet.
86 Aduerbium,protinus,est ordinandi,& quomodo exponatur.
87 Aduerbium,presertim,est qualitatis,& quomodo exponatur.
Aduerbium,pariter,est ggregandi,& quid denotet.
Aduerbium,publice,est qualitatis.
88 Aduerbium,populare,est qualitatis,& quomodo exponatur.
Aduerbium,perfunctorie,quomodo exponatur.
Aduerbium,passim,est remissiui,& quomodo exponatur.
89 Aduerbium,pleriq;,& plerunq;,est numeri.
Aduerbium,pure,& aduerbium proinde est qualitatis.
90 Aduerbium,perperam,est qualitatis.
Dictio,porro,quando sit aduerbium,vel copulatiua.
Aduerbium,plane,& proinde,que aduerbia sint.
91 Aduerbium,quandiu est affirmandi,& quomodo exponatur.
Aduerbium,quin,quod aduerbium sit.
92 Aduerbium,quotiens,& quasi,que aduerbia sint,& quomodo exponantur.
93 Aduerbium,qñq;,est temporis & quomodo ponatur.
Aduerbia,quinimmo,& quippe,sunt affirmandi.
94 Aduerbium,an sit dictio,quoniaz,& qualiter summatur.
Dictio,quemadmodum,improprietatem notat.
Aduerbium,an sit dictio,quia.
95 Aduerbium,quomodo,quod aduerbium sit.
Aduerbium,cominus est loci.& exponitur in presentia.
96 Aduerbium semper est temporis & quomodo exponatur,& qd denotet infra nu.139.
97 Aduerbium sepe,est numeri,& qũo sumatur.
Aduerbium simul,quod aduerbium sit.
98 Aduerbium,sicut,est similitudinis,& qũo ponatur.
99 Aduerbium,simpliciter,est qualitatis.
Sordide fit quod precio fit.
100 Aduerbium,statim,est temporis,& qũo exponatur.
101 Aduerbium,tunc,est temporis & quid significat.
Aduerbium tantis est qualitatis.
102 Aduerbium tanquam est similitudinis.
103 Aduerbium,tantum,& tantum modo,& tm̃dem,que aduerbia sint,& quomodo exponitur.
Aduerbium,viuaciter,est qualitatis.
104 Aduerbium vix est remissiui,& qũo exponatur.
105 Aduerbia,vbi,& vbicũq; sunt loci,& qũo ponanť,&.j.nu.seq.
107 Aduerbium,vt,est similitudinis,& qũo exponatur,& infra sub nume.146.
Dictio vt dum,quomodo exponatur.
108 Aduerbia,vltro,veluti,q̃ aduerbia sint,& quomodo exponãť.
Aduerbium hyperbolice,est qualitatis.
109 Coniunctio,ac,est copulatiua,& qũo ponatur.
Copule natura est,vt inter diuersa ponatur.
110 Coniunctio,autem,an sit copulatiua,vel aduersatiua.
Coniunctio,atq;,est copulatiua & qũo exponatur.
111 Coniunctio,aut,est subdisiunctiua & disiunctiua,& quomodo ponatur &.j.nu.134.
112 Coniunctio,ceterum,est aduersatiua.
Coniunctio,&,an copulatiua sit,& quomodo exponatur.
113 Dictio,ergo,& igitur,continuatiue,seu illatiue ponuntur.
114 Coniunctio,item,an semper coniunctio sit.
115 Coniunctio,itaq;,& ideo,que coniunctio sit.
116 Coniunctio,igitur,que coniunctio sit.
117 Coniunctio,nam,que coniunctio sit.
Coniunctiones,porro,quando,& quoq;,que cõiunctiones sint.
118 Coniunctio,q;,que coniunctio sit,& quomodo ponatur.
119 Dictio,quantominus,que dictio sit.
120 Coniunctio quoniam,que coniunctio sit,& quomodo ponať.
121 Coniunctio,q; pro &,est copulatiua,& quomodo ponatur.
122 Coniunctio q̃uis que coniunctio sit.
Aduerbium rursus,quod aduerbium sit.
123 Coniunctio,si,que coniunctio sit.
124 Cõiunctio,seu,q̃ ciunctio sit,ciunctio saltem,que ciunctio sit.
125 Coniũctio,vel,est disiunctiua,& multipliciter exponitur.
Coniunctio,verum,que coniunctio sit,& qũo exponatur.
Coniunctio,ve,que coniunctio sit.
126 Equiuoce verba que dicantur.
127 Equipollentia verba que dicantur.
128 Synonima verba que dicantur.
129 Respectiua verba que dicantur.
130 Demonstratiua verba que dicantur.
131 Relatiua verba que dicantur.
Illatiua verba que sint.
Propria & appellatiua & simplicia verba que sint.
132 Composita verba que dicantur.
133 Dictio,sine,augmentat.
135 Coniunctio,vel,correctiue ponitur.
140 Dictio interdum sine temporis prefinitione ponitur & quomodo ponatur.
143 Pronomen meum suum quomodo accipiatur.
144 Dictio vero quomodo ponatur.
145 Peruenire verbum qualiter accipiatur.
Dictio q̃q; quomodo exponatur.
146 Aduerbium tunc,extremum tempus significat.
147 Dictio proximus quid significet.

N nomine domi-ni amen. Tractaturus de verborũ significatione ac dictionum,q; ppositiones omnibus orationibus preponunť,vtile existimaui ad hoc vt nomina p ppriam consequentiam trahanť,prius de prepositionum significatione tractare. ¶ † Ad.i.iuxta.C.de his qui ad eccle.confu.in rub.& nig.& ponit iclusiue. Itez ad
1 i.iuxta,vt ibi Maria stabat ad pedes Xpi.i.iuxta pedes,& est vulgare lõgobardo,& colligiť d gse.di.vl.c.nũq;.& vt ñ luxurietur contra naturam,circa medium,& in auc.de ap.§.ad hec.

ff. de ser. verb. ꝑd. l. qdā bibertus. aliqñ ponitur ꝓ pt. ff. de mann. test. l. q duos. Interdū ꝓ pp. ff. de neg. gest. l. q̄ vtiliter. in ꝑn. C. de supindic. l. vnica lib. x. Aliqñ ponit̄ ꝓ ꝯ. C. ꝯ rap. virg. l. j. in ꝑn. C. de epis. ⁊ cle. l. raptores. Aliqñ ꝯdõnem facit. ff. de ꝯdi. ⁊ demõ. l. quibus diebus. §. si aliqñ pro ꝓ, vt in longobarda.

2 ¶ †Itē qñ dr̄ ad. xvj. annū puenire. i. ad. xvj. annū ꝯpletum. ff. de ꝯdi. ⁊ demõ. l. nõ putabā. vbi exclusiue ponit̄. Itē qñ dr̄, ad quos ea res ptineat nõ ꝯtinet creditores. ff. de. pcu. l. nõ solū. §. q̄rit̄. arg. ꝯ. ff. ꝯ adul. l. si postulauerit, ⁊ dic. i. nõ ptinere ad quem ea res ptinet. Itez ad. i. iuxta hoc i auc. de ap. §. ad hec.

3 ¶ †Apud, de ista dictiõe hr̄ extra de verbo. signifi. c. abbate. §. Siluani. vbi donec apud monasterium. §. Bertini ⁊c. Item apud. ff. ꝯ ver. si. l. penes te, ⁊. l. is apō te. nā ibi hec dictio nedū possiõnem ſꝫ ⁊ detestatiõne significat, qr̄ qualitercunq̄ teneas apud te ē dr̄. Aliqñ ponit̄ ꝓ ꝯ, vt qñ dr̄ marcellus apud iulium, no. ff. de pe. heredi. l. nec vllaꝫ. §. nõ solū. ff. ad munici. l. de iure. in prin. ¶ †Añ, si dicamus añq̄, hec prepositio añ, nõ de

4 monstrat factū, eẋ de ver. signi. c. qd dr̄. ⁊. xvij. q. ij. princip̄. Itē ante. xi. q. j. statuimus. Itē huic dictioni añ, si iungas tps, vt qr̄ dr̄ añ. xij. dies. xj. includit dies, nõ. xij. ff. de ver. signi. l. anniculus, ⁊ ibi est casus ad lr̄am ⁊ notabi. Itē notat ꝯtinuationeꝫ se-

5 quētis tpis ad pcedē. ff. de ritu. nup. l. q in ꝓuincia. §. fi. † vñ est arg. q̄ si testes deponāt iudici, talē possidere añ. xl. annos, ⁊ hodie possidet quasi ꝯtinuata possessio sit ꝓbata. Aliqñ ponit̄ ꝓ ꝯ. C. de sacr. sanc. eccle. l. iubemus. ⁊ de naui. non excu. l. ij. lib. xj. Aliqñ est aduerbiū tpis. C. de carb. ordi. lib. xij. ⁊ de pfesso. ⁊ ma. vrb. cõ. l. si qs. ff. de preca. l. cū pcario. Itē de hac dictione

6 añ, hr̄. ff. de ver. ob. l. cū qui. §. qui stipulatus. ij. † Itē añ Chalēdas dare, ⁊ in Chalendis, equipollēt. ff. de ver. ob. l. cū qs ita. l. si ista stipulatus fuero. ⁊. l. q añ Chalēdas. itē ante ꝯfirmatiõnē, intelligit̄ post inceptiõnē ⁊ initiū, ⁊ tūc añ fi. alias idistincte ꝯ, vt extra de regul. ⁊ trāse. ad re. c. ad nr̄am, vbi añ ꝯfirmatio

7 nē ⁊c. ¶ †Aduersus dic, vt extra de succes. ab intes. c. cū dilectus. in princi. ibi aduersus epm ⁊c. ⁊ pt exponi cū epo, ⁊ ꝯ epꝫ habuisse cām. Itē qñ dr̄ aduersus bonos mores facere. ff. de in rem. in. l. itē apud. §. quo. ⁊. §. qd̄ adijcit̄. ⁊. C. de pact. l. pacta. ⁊

8 l. seq. ¶ †A, ista ꝑpositio a separatiõne denotat. ff. ꝯ ac. emp. l. rō. §. si per venditorem, ⁊ in decreto. xxxj. di. añ terminū. xvj. q. iij. placuit. in princ. ff. de excu. tu. l. j. §. qui añt extra de reseri. c. dilectus filius. j. ⁊. ij. ⁊ isto casu ponitur exclusiue, vt. xxvij. q. iij. coniuges, ⁊ in his alijs includit. ff. de sena. l. fi. §. fi. C. de nup. l. a caligato. ff. de adulte. l. miles. §. adulterij. l. mariti. §. sex mēsium. ⁊. §. pretor quinquennium. ⁊. l. pater. §. primo de manu vindic. l. j. ⁊ de fal. l. nisi crimē. qd̄ vi aut clā. l. semp. §. hoc interdictū. xxxiij. dist. c. j. ⁊. ij. ⁊. c. presbyter. C. vt infra cer. te.

9 cri. ques. ter. l. fi. † Interdum a, ponitur pro ex. xv. qō. ij. c. inter cetera. ⁊. c. si de rebus. ⁊. c. itē sacerdos. aliqñ ponit̄ ꝓ p. ff. de leg. j. l. seruo legato. Interdū subaudit̄ a iure. ff. de re mili. l. milites. Itē qñ dr̄ a. xl. annis ante, qualiter intelligat̄, dic vt extra de verbo. signi. c. abbate, vbi vr̄ poni si sunt. xl. ann.

10 ¶ †Ab hec ꝑpositio ab, sepatiõnē notat. ff. de duob. reis. l. si ex duob⁹ i ꝑn. ff. de euic. l. rē. §. fi. ff. de here. insti. l. si fuñ. §. hr̄ditas. ff. ad. l. fal. l. hr̄ditatū. extra ꝯ ap. c. sup eo. iiij. q. vj. ꝯsquis. xvj. q. vlti. ꝯstões. xxxv. dist. ab isto. xvj. q. iij. placuit i ꝑn. §.

11 pt. ¶ †Ab hinc. i. ab hoc tpe in antea. C. de sac. san. ecc. l. plꝫ. Itē ab hinc ꝓ añ ponit̄. ff. de ꝓba. l. ꝫ circa mediū ⁊ in fi. i duobus locis ponit̄ ab hinc añ ponitur pro retro, nā ibi dr̄ idē ē iudicium. i. iudices mutati sunt, ⁊ sic ꝯ malis corꝑib⁹ ad h̄. i. post

12 hunc. ff. de orig. iu. l. ij. §. post hunc. ¶ †Absq̄ ponit̄ exclusiue. j. q. iij. qr̄ pulsatus. extra de pcu. c. q̄naliter. lib. vj. q̄nq̄ ponit̄ inclusiue, extra ꝯ fo. ꝯpe. c. romana. lib. vj. C. de ap. l. neq̄. ¶ Ab hac pt dici nomē, ⁊ dic de ea vt extra de verb. si. c. cum

13 clerici. in ꝑn. † Citra, copulat tā sensuꝫ q̄ verba, extra de proba. c. cām vbi expsse no. ⁊ dic de ista prepositione ꝯ, pp ⁊ sine. ff. de pac. dot. l. cū dos. ff. sol. ma. l. quotiens. C. de reb. credi. l. nec filius. ff. de pe. here. l. si bonefidei. Itē citra. i. pp vel sine. ff. ꝯ calum. l. fi. ff. de pac. dot. l. cum dos. vbi ponit̄ etiam citra ꝓ absq̄. ff. de transac. l. cū hi. Itē citra ponit̄ inclusiue, extra de ꝓba. c. ꝫ circa mediū ibi a. xl. annis citra, ⁊ sic. xl. annos includit.

14 ¶ †Circa. i. in vt dr̄ circa locum. i. in loco extra de cle. male. c. statuimus. Itē circa, denotat proximitatē. vj. mensium. extra de despon. impub. c. at estationes. Itē circa continuatiõnē ponitur. C. de ꝯhen. ⁊ cõ. stip. l. magnaꝫ. C. de fur. l. falsus. ff. so. ma. l. quotiēs. ff. de leg. i. l. quid ergo. ¶ †Cõtra, dic vt. ꝯ. in ꝑpo-

15 sitione circa, ⁊ aliqñ ponit̄ per pp, vel pro circa, vt. ff. de pac. l. pacisci, nam ibi dr̄, posse pacisci ꝯ edictū. i. pp vel edicti bñficiuꝫ, vt. C. de his qui ve. eta. impe. l. ij. C. de reb. cre. l. nec filius. ff. ad trebel. l. si cui. §. fi. ff. māda. l. cū mādati. ff. de fur. l. falsus. alias ꝯ. i. econtrario. ff. de ꝯdi. indeb. l. frater a fratre. §. ꝯsitū. ff. fami. her. l. si pignori res. §. ⁊ quoq̄, nā ibi mutat casū ⁊ diuersificat a

16 primo dicto. ¶ †Coram hec dictio denotat alterius pñtiam, ⁊ eiusdē. ff. de ver. sig. corā. ff. ꝯ arbi. l. diē. §. corā. vñ versus, no-

17 mia cūcta palā dat ꝑsonalia corā. † Cū, interdū sumit̄ ꝓ ⁊. ff. ꝯmo. l. si vt certo. §. si me rogaueris. ff. ꝯ vsufru. l. cuꝫ ille. ff. ꝯ leg. j. l. titia. §. nullus. ⁊. l. si qs titio inglinos. §. fi. nec facit ꝯdõnem. ff. de leg. j. l. si ancilla. ff. de vsufr. acr. l. si qs mulieri, qd̄ itellige q̄ ſꝑ pit nām copulatiue, quotiensc̄q̄ ponit̄ inter res quarū vna est accessoria alterius, vt ꝓbat̄ in. l. si qs ancillas. si autem ponatur inter res, quaꝝ vna nõ est accessoria alterius, tūc non hꝫ viꝫ co

18 pule, vt ex. d. §. colligit̄. ff. de pe. lega. l. j. ij. iij. iiij. † Aliqñ ponit̄ pro in, vt. ff. de ꝯdi. indeb. l. indebiti. ff. de mor. infe. l. metū negat̄ ff. depo. l. j. §. que depositiones interdū ponitur pro ⁊, vt. ff. q sa tis. cogā. l. arbitro. in fi. ff. de in ius vo. l. vlti. ff. de postul. l. fatuo. C. ad. l. iul. ꝯ adul. l. q̄nis. Interdū ponit̄ ꝓ qñ. ff. depo. l. publici. C. ꝯ postul. l. si qs. Interdū ponit̄ ꝓ vt. ff. de adul. l. si qs q̄nq̄ nõ addit pcedēti, sed est idē cū ea, vt ibi depositū cū infamia qd̄

19 est fama. C. ad. l. iul. viscel. l. vnica. † Interdū ponit̄ pro q̄nis. ff. ꝯ leg. j. l. q̄nis. interdū augmētat, vt. ff. ꝯ ꝟ. sig. l. vrbana. §. passione. ff. de mino. l. veruꝫ. §. itē pro socio. Aliqñ deformitatē notat. xxvij. q. j. pudēti⁹. Aliqñ dnominatiõnē significat. ff. ꝯ ꝟ. sig. l. x. aliqñ iplicat, vt. ff. ꝯ mortuo infe. l. ij. aliqñ ponit̄ expositiue, ⁊ non addit. C. ad leg. iu. viscel. l. j. aliqñ secus vt. ꝯ. l. si vrbana. Aliqñ ꝯditionaliter ⁊ causatiue ponit̄. ff. ꝯ manu. testa. l. si ita fuerit. Itē cū dr̄ cū dare poterit. i. cū dabit. ff. de statu libe. l.

20 iij. §. si qs sic. † Itē cū potuerit vl̄ voluerit, ere alieno deducto, ⁊ salua dignitate mea. ff. de verbo. significa. l. nepos proculo, item cū fieri poterit, intelligit̄ tēpus quo primū facilius poterit. ff. de ver. sig. l. Itē cū i tutelā suā venerit, hec ꝟba pubertatē significāt, ⁊ ēt assistentiā sui iuris q̄nq̄. ff. de leg. iij. l. cū filio. ⁊. l. seq.

21 † Item cū, ⁊ si equipollent. ff. de verbo. ob. l. qdcunq̄. §. fi. facit ꝯditiõnē. ff. quan. dies leg. ce. l. iij. Quandoq̄ ꝯditionaliter po

22 nit̄, q̄nq̄ nõ. ff. ꝯ ꝯdi. ide. l. ꝑmisit. ¶ †Clā. i. furti. ff. arbo. fur. ces. l. faciēda. §. i. ff. de acqren. posses. l. certā. ⁊ sup hoc videas. ff. q̄ vi aut clā. l. ij. §. fi. cū duab. leg. seq. ff. de ser. l. j. ⁊ ꝑ Gosre. in

23 summa de clande. despon. ¶ †Circiter ad modicā qualitatem refertur ſꝫ nõ determinat extra de despon. impub. c. tue nobis. Se interdū auget. ff. depo. l. j. in ꝑn. xxxiiij. dist. operis. Aliqñ ponit̄ ꝓ p, de fur. l. si is q. §. fi. ⁊. l. fullo. in ꝑn. ff. de pet. her. l. si possesso. §. bonefidei. ff. ꝯ le. j. l. si seruus legatus. §. stichū. interdū detrabit. C. de verbo. signi. l. derogat. ⁊ de calum. l. q̄nali

24 ter. §. ij. ¶ †Extra. i. pp. ff. ad exhiben. l. iij. §. si quis extra. C. de sen. q̄ si, cer. quali. pfe. l. vlti. ff. de execu. tu. l. j. §. i. vel sm quosdā, ibi ponit̄ ꝓ ꝯ. itē extra ponit̄ exclusiue. ff. de iuris. om. iu. l. fi.

25 ⁊ de adoptio. l. qui adoptiuus. ¶ †Ex, q̄nq̄ deformitatē significat. l. si possessor. §. in bone fidei. ibi exegerit preciū ⁊c. Aliqñ turpitudinē denotat. ff. de calū. l. ⁊ generaliter. Aliqñ exponit̄

26 exceptiue. ff. quan. appel. sit. l. j. §. biduū. ¶ †Intra. i. interdum vel interim. ff. de nego. gest. l. põponius in negotijs. Aliqñ tēporis extremitatē denotat, vt. ff. si cer. pet. l. nõ ois. Itē intra biennīū dari, idest elapso biennio. ff. de verb. ob. l. qdquid. §. stipulatus. Item ponit̄ inclusiue. ff. de offi. prefec. vrb. l. i. §. in municipio. ⁊ de ꝯhen. emp. l. ede sacra. §. intra. ff. de ac. emp. l. fundus

27 ⁊. l. quero. Aliqñ ponit̄ ꝓ citra. ff. de iu. fi. l. vlti. ¶ †Infra, extremitatē denotat. ff. si cer. peta. l. nõ omnis. Itē nõ notat extremitatē. ff. de succes. edi. l. j. ⁊ facit ad hoc. ff. de verb. obli. l. qdquid ⁊. l. insulā. itē qñ dr̄. j. ecclesiā tue ꝓuintie. i. j. ecclesiaꝫ q̄ liber tue prouintie, qualitatiue accipit̄, dic vt extra de autho. ⁊ vsupal. c. j. c. ex maxꝫ. ⁊. c. cū sis. Aliqñ ponit̄ exclusiue, vt isti.

28 de ꝯhē. emp. in ꝑn. ff. de ac. emp. l. venditione. ¶ †Iuxta, cunctis significatiõnē sumit, ⁊ ponit̄ assertiue, extra de verb. significa. c. abbate, ⁊ sic ꝯtinuatiue. ff. de seru. vrb. predi. l. fistulam. §. iuxta. ⁊ qualiter accipiatur iuxta, dic vt infra.

29 ¶ †In ista dictio auget. ff. de lib. ⁊ postb. l. gallus. §. ille casus est indifficilis. i. valde difficilis, ad idē. ff. ꝓ so. l. cum duobus. §. dāna. Aliquando in, ponitur pro non, vt. ff. de admini. tut. l. aut. §. heredi. ff. de aqua plu. l. ij. §. ⁊ qr̄. ff. sol. ma. l. si filio. aliquando ponitur pro valde, vt in d. §. ille. ⁊ no. in rub. ff. sol. ma. aliquando in priuat, vt. ff. de regu. iur. l. imperitia vnde dicitur insons, insipiens, infamis, indennis ⁊c.

¶ Ob. i. propter, vt. ff. de calum. l. in here dem

30 ¶ †Per, rem factaꝫ significat. ff. de his q mor. si. ꝯscri. l. fi. §. fic. ff. de ver. sign. l. vrbana. §. pernoctare. ff. de mino. l. veꝝ. §. item

item in fi.ff.p socio.l.cũ duobus.§.dãna.aliqñ augmẽtat,ꝛ non
minuit.ff.de pe.here.l.ẽt,aliqñ per ꝯtinuationẽ tps significat.
ff.de vbo.sig.l.vrbana in fi.vbi dr,ꝙ pnoctare,est tota nocte
ꝯtinue esse,vel non esse in aliquo loco,ꝛ facit p testibus, ꝙ dñt
aliquẽ possedisse p.x.an.vt extra de pba.c.lꝫ,vbi ponit p qd.
i.pp qd.s.ex his que dicta sunt. Aliqñ ponit per,pro valde.C.
de act.ꝛ obli.l.j.vnde dr,piuro.i.valde iuro.ff.de min.l.minor
añt.ff.de admi.tut.l.maxime. ibi piniquum.i.valde iniquum.
31 ¶ † Post annos.i.post bienniũ.ff.de manu.testa.l.libertas.§.
placet. Itẽ quñ dr post.x.dies,intelligit de.xj.diebus.ff.de v
bo.sig.l.angulus. ¶ † Preter,includit.ff.de pig.act.l.j.in fi.ꝛ
32 ibi no.ff.de pcu.l.sed ꝛ hec.§.defendere.ff.de ser.fugi.l.iiij.insti.
de act.§.sed si decedens. Itẽ preter,excludit.ff.de vbo.signi.l.
lꝫ.C.de epis.ꝛ cler.l.nullum.ff.de do.prelega.l.seia. Itẽ preter,
implicat.ff.de an.leg.l.seio.§.versari.ff.depo.l.j.xiij.q.ij.ebrõ.
xxvj.q.iiij.porro aliqñ preter,ponit exclusiue.ff.de diuer. ꝛ tẽ-
po.prescrip.l.nullus.no.Inno.extra de elec.dudũ.ij.in fi.
¶ Postea,dic de hac dictione,vt dr de distinctione preter.
¶ Penes,dic vt.ff.de vb.sig.l.penes.ꝛ l.idem apud. extra.
33 de ver.signi.c.abbate. ¶ † Palam.i.corã pluribus.ff.de testa
men.l.heredes palã.ff.de ꝯben.emp.l.cũ ipse. Item palã,indu
bitanter.xliij.di.cũ in mandatis. ¶ Propter,cãm seu accusa
tionẽ significat siue inducit,ꝙ si seruus extero se emisse manda
uit non ex contractu,sed pp cõtractum agitur.C.si ser. exte.se
34 manda.em.l.vnica.ꝙ agit ex alio ꝯctu. ¶ † Prope.eqpollẽ
tiam notat,dicitur enim,ꝙ dissoluta negligẽtia ppe dolũ est.ff.
manda.l.si fideiussores ꝯuentus,vbi dicitur,ꝙ idem est ꝙ do-
lus,dic.ff.eo.l.magistri negligentia.§.pena. ¶ Secundũ,p ꝙ
vel pro si,extra de ver.sig.abbate.s.Syluani,ꝛ sic cãm, vel cõ
ditionem denotat,vt si dicatur ẽm ꝙ apparet ex tali priuilegio
35 i.ꝙ apparet,vel dic,ẽm ꝙ apparet.i.si apparet. ¶ † Supra.
i.preter.ff.locati.l.ex conducto.§.ij.ꝛ ad mediũ tps refert,de q̃
dic.ff.de do.preleg.l.seie.vbi dr,si mulier viro tot legauerit.s.
dotem,ẽt dotẽ legasse videt.l.q.ij.quesitum.ff.ex qb. cau.l.ab
hostibus.§.sed qd. Itẽ.s.nõ ꝯnexitatẽ,sed separationẽ aliquã,
siue alio modo significat.ff.ad.l.aql.l.queadmodũ.§.si preteri-
to,qd.s.domũ. Itẽ.s.exclusiue ponit.ff.de iuris. om.iud.l.fin.§.
36 nunc. ¶ † Secus,dic de hac distin.ff.de ver.signi.l.in vsu. itẽ
secus.ff.de inoffi.testa.l.filius. ¶ Sine dic vt.ff.de pub.l.i.C.de
ser.fugi.l.iiij.§.j. Item sine impedimẽto.i.cum auxilio.C.de li-
be.prete.l.ij. Itẽ dicendo,sine difficultate absoluas,dic vt ex d
rescrip.c.ab excõicato,ꝛ de sen.excom.cum medicinalis,in q-
bus videt poni.i.absqꝫ. Itẽ sine iuris alicuius preiudicio, dic,
vt ex de maio.ꝛ obe.c.cum inferior.in fi.vbi absqꝫ alieno pre-
iudicio. ¶ Subter.i.infra vt in auc.de manda.prin.in princi.
¶ Sub.i.post.ff.si cer.pe.l.j.ff.de inter.l.ij.§.recupande sunt.
37 ¶ † Vltra,ad modicũ refert,extra de dila.c.iij.ꝛ no.ibi,tñ dr
iam tribus annis fuit in pẽsione solutiõis cessatũ ꝛ vltra,ꝛ quñ
declarent.vij.annis fuisse cessatũ,dicit ibi,non vr libellum fuis
se mutatũ. Itẽ vltra,ponitur exclusiue,vt.C.d modo mulcta.l.
38 vlti.ꝛ de vsur.l.eos.in prin.ꝛ.§.j. ¶ † Vsqꝫ improprie ponitur
cum nullus sit in medio.xl.di.c.nõ opꝫ. Itẽ vsqꝫ ponitur inclu-
siue,vt ex de presby.non bapti.c.veniens.ff.de sena.l.nuptie.ff.
de pen.l.absentẽ extra de ꝯsan.ꝛ affi.c.non dꝫ.§.cũ ergo.x.di.
c.subdiacono.ff.de leg.j.l.qdã in testõ.§.si tibi.ff.de leg.iij.l. pa
tronos.§.sempronio.predium capadocie sub legato alioꝝ pre-
dioꝝ,dñ dicit vsqꝫ ad tale prediũ.ff.de pet.here.l.fi.xij.di.de il
lo.xxiiij.q.ij.ob rem. Item ponit exclusiue.ff.de leg.j.l.j. pmit
tit liberto vsqꝫ ad partẽ debitã patrono fideic.relinquere,ꝛ nõ
vltra,extra de do.ꝛ ꝯtu.c.cũ dilecti.§.causas.ergo si precedat
negatiua,tũc excludit,si affirmatiua,tũc includit. Vel aliter,
aut tractat de dolo,ꝛ tũc excludit.ff.an p alium cau.appe.red.
po.l.i.in fi.aut fauore,ꝛ tũc includit.C.de pcur.auct.ꝙ eis.ꝛ d
nup.l.a caligato milite. Sed tũc ob.l.pperandũ.C.de iudi.§.
sin aũt ab vtraqꝫ.ꝛ no.de hoc ex de eta. ꝛ quali.c.amatis.cir-
ca fi.vbi aliqd tãgit p lectorẽ,lꝫ parũ,sꝫ qñqꝫ dubiũ est,an fauo
rem,vel odium ꝯtingat,vt si dicat,vendo tibi fundũ vsqꝫ ad do
mũ vel vsqꝫ ad talẽ arborẽ,tũc similius dꝫ inspici,ꝯsiderata p-
cij ꝗtitate,ꝛ ita ꝯuenit notari per .d.Dy.i.l.patronos.§.sem
pronio.ff.de leg.iij.que ẽt distinctio pbat.ff.de reg.iur.l.in ob-
scuris,ꝛ extra de regu.iur.c.inspicimus in obscuris.li.vj.ꝛ ibi
no.per Dy.ꝛ de hoc dic in.l.si oleũ.in gl.ff.de dolo.
39 ¶ † Aduerbioꝝ dictiones,hic potissime cognoscũtur,ꝙ stant
iuxta verba,ꝛ semper nituntur verbo,vt dicit donatus, ex ali-
quo de vigintinouem significationibus aduerbiorꝫ continent
que significationes he sunt,lꝫ multe alie sint.s.temporis,vt ho
die,heri,nuper,cras,aliquando,olim,tunc,dudꝫ. Loci,vt h
vel ibi,illuc,inde,intro,foras,intus,foris. Interrogãdi,vt cur
quare,ꝗobrem,ꝛ sic de alijs aduerbijs per ordinem poni pos
40 sunt. ¶ † Accõmodare,aduerbium qualitatis,ꝛ dicitur accõ
mode.i.valde commode. extra de ele.c.j.greg.C.de vẽ.re.ad
ci.perti.l.fi.lib.x. ¶ Assidue,aduerbium qualitatis,aliquan-
do temporis,aliqñ numeri,ꝛ dicitur assidue.i. multotiens, vel
aliquãdo.ff.de inoffi.testa.l.non hi. Item assidue.i.iterato.vj.
di.diaconi.in fi. Item assidue.i.horis cõpetẽtibus.xxxiij. dis.
41 c.de quibus. ¶ † Aliter,aduerbium qualitatis,ꝛ non ꝗtitatẽ
sed modũ respicit.ff.ne quid in flu.pub.ripaue.l.ait pretor.
¶ Alias,similiter aduerbium qualitatis,ꝛ modũ respicit qua
litatis,ꝛ sic ponit exclusiue.ff.de iureiur.l.admonendi.ꝛ de in
lit iur.l.alias. ¶ Adeo.ff.de resti.in integ.l.adeo. ¶ Asperna
tim.i.contra,despectiuo modo.ff.de postul.l.ij.§.casum. ꝛ po-
42 test dici aduerbium qualitatis,vel diminutiui. ¶ † Bene, ad-
uerbium qualitatis,ꝛ dic bene.i.vtile.ff.si cer.pe.l.pecunia.
¶ Bis aduerbium numeri.i.frequenter,vt in auc. de defen.
ciui.§.j.ibi ne frequentia ꝛc.in auct.de testi.§.ꝙ nos multi. itẽ
quod bis fit,non dicitur sepius fieri,vt.ff.de eden.l.veluti. Itẽ
bis,primum ꝛ secundum actum significat,de ho.auto.iud.pos
si.l.vlt.ꝛ dic super nos binos.
43 ¶ † Cito, aduerbiꝫ tpis.cito.i.intra.xxx.dies,in auc.de mã.
prin.§.ꝛ si suscepimus. Item ponitur ex de ele.c.ꝙ pp,ꝛ.c. cũ
44 nobis.ff.si quis in testa.lib.esse ius.fue.l.vlti. ¶ † Cotidie, ad-
uerbium tpis,ꝛ dicitur cotidie.i.tpe congruenti,prout res exi-
git.C.de prescrip.xxx.an.l.competit.C.de his q ad eccle. con-
fu.l.si seruus.C.de vsu.ꝛ hab.l.corruscatiõe,ibi quod semel ꝛc.
Item cotidie.i.debitis diebus.ff.de acqui.pos.l.iij.§.cõium.ff.
p so.l.i.ff.de ori. iur.l.ij.§.post originẽ.ff.queadmodũ.ser.ami.
l.sic.in fi.ff.de susp.tut.l.j.ff.ad mace.l.filius.ꝛ de ꝯdi.inde.l.si
pcurator de mino.l.ait pretor.§.quesitum.C.de his qui se defe.
l.j.ff.si cer.peta.l.certi.§.iulianus.de ꝯse.dist.iiij.sicut tibi. itẽ
quum dicitur,cotidie fit ad videndum iurare testes, intelligit,
45 vt extra de rescrip.c.fi.in gl. ¶ † Continuo, aduerbium tem-
poris,ꝛ dicitur continuo.i.semel in anno,extra de cen.c.ex p-
te.ꝛ ibi not.extra in proemio,ꝛ ponitur continuo.i.sepe. Item
continuo.i.non spectato anno.ff.so.ma.l.diuortio.§.sed cũ non
solum. Itẽ continuo,ponitur p diu,qñ pro continẽti accipitur.
ff.de verb.ob.l.stipu.dari.C.de admi.tut.l.scimus.§.ij. Itẽ cõ
tinuo.i.diebus debitis. Itẽ tempore congruenti,vt probat lex.
.s.proxime,ꝛ super aduerbijs cotidie allegat. Itẽ continuo.i.
non semp sed cũ aliquo temperamento, extra de ver. sig.sicut
nobis qd est vtilimum.lib.vi.ibi,continui cõmensabiles.
46 ¶ † Cõfestim aduerbiꝫ tpis,ꝛ dic ꝯfestim.i.ꝗ citius poterit
.ff.ad treb.l.ij.§.ꝯfestim.alias ꝯfestim.i.ante litẽ ꝯte.C.qñ dies
leg.ce.l.fine.item ꝯfestim.i.statim,vt dicitur de vb.sig.cũqꝫ.
sed qñ ponit ad aliquid dandum,vel faciẽdũ,tũc intelligit cuꝫ
aliquo temporis interuallo.ff.de sol.l.cum ois.l.qd dicimus.in
sti.de verb. obli.§.pure.ꝛ ibi no. Accur.sup vbo ꝯfestim.
47 ¶ † Competenter,aduerbiũ est.i.iuste vel moderate.xxiiij.q.
iij.paternaꝝ.ꝛ extra de preben.c.de monachis, ꝛ ibi congruã
satisfactionem. ¶ Cur,aduerbium interrogandi, ꝛ ponit.ff.d li
48 be.ꝛ post.l.gallus in fi. ¶ † Diu,est aduerbiꝫ tpis ꝛ dic diu.
i.vltra menses.lxiij.di.c.lectis.l.dist.postꝗ. Itẽ diu restringi
tur.lxiij.dist.persona. Itẽ diu,ponit p anno.ff.de suc. edic.l.i.
§.quibus. Itẽ aliter accipit,insti.de fideius.§.nõ solũ. Itẽ diu,
p quadriennio accipit.ff.de vsu.l.ꝗuis eum.itẽ diu, ponit pro
decẽnio.ff.de acq.pos.l.iij.§.seruus. Itẽ diu,pro primo intelli
gitur.ff.qui ꝛ a quib.l.sic fideicõmissa.§.aristo.ꝛ ibi not. ꝛ facit
.ff.de lega.ꝛ sen.con.l.diuturna. Itẽ diu,ponitur p biennio.C.
de omni agro deserto.l.q agros.lib.xi.l.qcũqꝫ.ff.ex qb. cau.in
pos.ea.l.si diu.ꝛ ibi not. Itẽ diu,dicitur esse tps diurnũ.x.,vel.
xx.anno.C.de serui.l.fi.ff.si ser.ven.l.diuturno.C.si aduer.cre.
l.ij.quãdoqꝫ diu, tempus quodlibet dicit de.xxx.an.vt.d.l.fi.
49 ¶ † Dena.i.xx.ff.de leg.i.l.si quis in testõ, ꝛ est aduerbiũ nu-
meri. Item dena.i.x.ff.de vb.sig.l.si stipulatus.§.i.
¶ Donec,est aduerbium temporis,ꝛ continuato.ꝛ ppetuo tẽ-
pore significat.ff.de adim. leg.l.legatum. Item ponitur excep
tiue.C.de dila.l.sed nõ pars.C.de iure delibe.l.scimus.§.donec
extra de excep.c.pia.§.si vero.ꝛ ibi ponitur donec.i.quousqꝫ,
extra de verbo.significa.c.ioseph Mariaꝫ,donec peperit,n
50 sequitur ꝙ postea cognouerit. ¶ † Duntaxat istud potest ci
aduerbium affirmandi,sed est aduerbium ꝗtitatis, ꝛ dic dun-
taxat.i.tantummodo.C.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.filij tr
¶ Deniqꝫ est aduerbiꝫ temporis,ꝛ breuissimi temporis spa-

cium denotat.ff.de re mili.l.ij.§.mensor.& l.cum duo.§.leuius.
¶ Deinceps est, aduerbium temporis, & aduerbium ordinādi,
& dic, vt.ff.de ver.signi.l.cum bissextus, & de vsu.l.scia.
51 ¶ †Foris istud est aduerbium loci, & dic foris.i.extra ciuitatē
extra de offi.archipre.c.officium. ¶ Biuius, est aduerbium
temporis, & ponitur pro biennio, vel quadriennio, vel ad arbi-
trium boni viri, extra de coniug.leprof.c.j.vbi de hoc, & modi
cum tempus per eā denotare sufficit.ff.de re.dub.l.cū ipubes.
52 ¶ †Dum nupta erit, aduerbium tpis istud dū est, & prime nu-
ptie significantur.ff.de ven.l.bones.§.j. ¶ Enim, aduerbiū af-
firmandi, alias impropria significatione est coniunctio causalis,
& ponit qz sed hic est aduerbiū affirmandi, vnde enim, hoc est
53 certe.ff.de libe.agno.l.ij. ¶ †Enormiter est aduerbiū qualita-
tis, & dic de hoc, extra de deci.c.dilectus filius que autem sint
enormia delicta, not.Goffre.in sum.extra tempo.ordi.c.& qua
liter.in.§.circa primam, & ibi ponit heresim, & hereticum, simo-
niam, & qdā alia, vt excōicatū pp contemptum clauium cele-
brādo, & tūc delictū est, qd ipso facto inducit infamiā.
¶ Expectabile.i.instū.xxiij.dist.c.[illegible]. & potest dici aduer-
54 biū qualitatis. ¶ †Etiam, est aduerbium affirmandi, & ponit.
ff.de testi.l.etiam matris professio.C.ad velleya.l.ēt. Itē h dic-
tio ēt, nō aduersat actioni, sed forme actionis.ff.de peri.& cō.
rei vē.l.si quis vina.& tūc ponit inclusiue, vt.C.si tut. vel cura.
int.l.etiam. Itē ēt.i.tanqz.ff.ad velle.l.vlti.§.j. Item implicat
.C.qui admi.ad bo.pos.l.j. ¶ Eque, dic de hoc.ff.de here.insti
tuen.l.interdum.& pōt dici aduerbiū qualitatis. Itē similitudi
nem denotat.ff.ad.l.aql.l.si ex plagijs.§.in cliuo.
55 ¶ Ex tūc, no. de hoc extra de resti.c.ex parte.in gl. ¶ †Fe-
re est aduerbiū remissiui, & de hoc dic, vt not.ff.ex qbus cau.in
pos.ea.l.j.ff.de iniur.l.si intra.ff.de pac.l.iurigentiū.§.fere. itez
no.de hac distinctione extra de cog.spiritu.c.ij.li.vi.& ibi ne-
56 gatiue poni videt, vnde dicit, fere feci.i.non feci. ¶ †Forsitan
est aduerbium dubitādi, aliqñ est aduerbiū euētus, sed nō sem
per dubitationem importat.ff.de rei ven.l.itē si aduerbiū.§.de
pecu.l.quesitū.§.in dolo.ff.de pe.here.l.si quid possessor.xij.q.
vlti.hī.ff.de cdi.cau.data.l.si pecuniā.& in his dubitationē nō
importat, & illud, forsan aqua absorbuisset nos. Itē forsan.i.cer
te.ff.de rei ven.l.certuz.§.i.item qñqz affirmatiue, & non dubi-
tatiue ponitur, extra de pen.tu.vbi de hoc.xxiij.q.ij.admone-
57 re. ¶ †Frequenter, est aduerbiū numeri, & dicitur freqūēter.i.
bis in auc.de defen.ciui.§.que igit.ff.de legi.l.nam ad ea.
¶ Fortuite, in bona & mala parte sumitur, vt in auct.vt omnes
obe.iu.prouin.in prin. ¶ Graue.i.valde, vt.ff.ad sille.l.si quis
in grau.& potest dici aduerbium qualitatis, sed qñ dicit.i. gra
uiter est ad libitum qualitatis. ¶ Hodie, est aduerbiū tpis, &
ponitur in auc.sed hodie.C.de repud. ¶ †Honeste, aduerbiū
58 qualitatis est, & illud honeste fieri dicitur qsiderata qualitate &
facultate personaꝝ.x.q.iij.c.fi.extra de simo.c.& si questiōes.
Itez ponitur honeste, extra de iu.pa.c.nobis fuit. ibi honesti9
fuit patroni postulatus absens. item dicitur honeste viuere, qui
matrimonialiter viuit.C.si secun.nup.mulier.l.j. ¶ Hic est ad
uerbiū loci, & dicitur hic.i.in presenti vita, de consec.dist.ij.c.
59 his ergo. ¶ †Haud, est aduerbium negādi, vt in Boe.de cō-
sola.lib.j.ibi haud aliter.i.nō aliter. ¶ Iam, aduerbiū tpis, &
denotat qtuatione & ppetuitatē tpis.ff.de acq.re.do.l.nunquā
thesauris, & fit d hoc mētio in proe.ffoꝝ, ibi, iam esset purgata.
de hoc dic, put no. Pau.de leaza.in decre.nobis. de iu.pat.
60 ¶ †Incontinenti, alias aduerbium tpis, alias ordinādi, & acci
pitur.s.cū aliquo spacio, extra de testib.cogen.c.preterea.& d
verb.ob.l.continuus. Item in continēti.i.nullo acto medio, ex
de mu.pe.c.j.extra de elec.c.qz pp.ff.de adul.l.qd ait.C.de te-
sta.l.quod aūt. Itē in qtinēti.i.anteqz ad extraneos actus ve-
niatur.ff.si cer.peta.l.testa.C.de pac.l.in bona fidei. Itē in cōti
nēti.i.triduū.C.de erro.aduo.l.fi. Itē in qtinēti.i.durante mā
dato.ff.manda.l.qui negotia, & iste dictiones mox, & incontinen
ti, & confestim, quasi ad idem tendunt, vt not.in dictis capitulis
& legibus, de hoc tractatur extra de capel.mona.c.an sit defen
61 dendum. ¶ †Ibi.i.in eo loco.ff.de vi & vi arma.l.j.§.j.& est ad
uerbium loci. ¶ Illico, aduerbium tpis, & dic illico.i.triduuz.
.C.de iudi.l.fi.circa medium.extra de elec.c.qz propter.ibi po
nitur hec dictio mox, & quot modis, dic vt.s.vbi not.in continē
ti.C.de erro.aduo.l.fi.& C.vnde vi.l.meminerint.in fi.
62 ¶ †Iuste.i.bene.vt.ff.de ver.signi.l.ius dictum. & est aduer-
biū qualitatis. Item iuste.i.legitime.ff.pro so.l.ij.§.de illo.
¶ Idem, in pluribus causis eandem censuram denotat, vt no.
ff.de transac.l.cum hi.§.idem.extra de preben.c.de multa.§.h
63 idem. ¶ †Ita.est aduerbium similitudinis, sz quum dicit ita.
i.certe, est aduerbium affirmandi, aliquando intelligitur, quuz
dico, ita est, idest similiter est, vt.ff.sol.ma.l.fructus.ver.ita est.
¶ Ita demum, contrarium secum admittit.ff.pro so.l.si nō fue
rint partes.ibi, quod ita demum &c.nam secundum Io.subau-
ditur ibi maxime, sed secundum Azo.insti.quib.mo.tol.obli.
§.preterea, & potest dici aduerbium ordinandi, vel affirmandi,
vel coniunctio illatiua, & sunt due partes, ita, & demum.
64 ¶ †Iterum, est aduerbium ordinandi, vel numeri, & dic iteru,
idest bis.ff.de bo.aut.ind.pos. Item iterum.i.quotiens opus e
ff.de eden.l.veluti.§.hec vox iterum, & denotat tempus demō-
stratiuum, & secundario tempus sequens. Itez iterum potest di
ci tribus.C.de here.l.quicunqz.§.vniuersi.l.vnica.C.ne li.i vna
eademqz cau.ter.prouo. ¶ Interim, aduerbium temporis, &
dic interim, pendente questiōe.ff.de lib.agn.l.si negent.
65 ¶ †Indeterminate, est aduerbiuz qualitatis, de quo dic, vt ex
de rescrip.c.fi.vbi indeterminate.s.videtur fieri citatio in vil-
la, que cum pluribus eiusdem prouincie habet commune voca
bundum. ¶ In perpetuum, est aduerbiuz temporis, & dic in p
petuum, idest donec soluitur pensio, insti.locati.circa medium.
Item in perpetuum.i.dum viuit, vt.ff.pro so.l.i.§.nulli. Itez in
perpetuum.i.vsqz ad.xxx.an.vt insti.de perpetu.& tem.actio.
in princip.C.de prescrip.xxx.an.l.sicut.ff.de neg.gest.l.nō ser-
uus. Item in perpetuum.i.sine prescriptione temporis.ff.de ex
66 cep.l.iij. ¶ †Libere, aduerbium qualitatis est, dicitur libere,
pacifice, & sine conditione, extra de resti.spo.c.pisanis. Itez li-
bere, ponitur.liiij.q.si qs prebendas.
¶ Modicum, est aduerbium qualitatis, & dic modicum tem-
pus triū dierum.C.de erro.aduo.l.fi. Item modicū.i.x. dieꝝ.
ff.de consti.pecu.l.promissor. Item modicum.i.xxx.diꝝ.ff.de
iti.actuque priua.l.j. Item modicū.i.duorum mensium.C.d fi-
67 deiuss.l.sancimus.& no.ff.sol.mat.l.si constante. ¶ †Maxime.
i.tm.xlvj.dist.non satis.& est aduerbium qualitatis, alias sup-
plicatiue, qñqz ponitur intentiue, quandoqz correptiue, & restri
git primo dicto exemplū extra de fil.presby.c.ad abolendam,
vbi de hoc, & .C.de testa.ma.l.si circa prin. Item maxime.i.val
de no.ff.sol.ma.l.ij. Itez maxime non semper abundat.C.de re
scinden.ven.l.si dolo.ff.de vsucap.l.sequit. Item maxime, supa
dundat, vt.C.de mann.testa.l.cum qstitutus.l.vlt.ff.si quis om.
ca.testa.l.si dolo.l.lz.in fi.ff.de noxa.l.si seruus.ff.de ma. testa.
l.fi. Item ponitur comparatiue, seu augmētatiue.ff.de condi.&
68 demon.l.filiofam. ¶ †Multum, aduerbiū qtitatis est, & quū
dicitur multum tempus, pro biennio ponitur.C.de non nu. pe-
cu.l.in contractibus alias ponitur.ff.de priui.credi.l.si credito
res. Item multum, idest tribus annis.l.f.C.de fideicom.lxix.di
stin.c.j. Item multo tempore.i.per quinquennium, vt in proe.
ffoꝝ.& Cod.ff.de separa.l.j.§.sed quod dictum. Item multum.
i.per bienniū.insti.de lite.obliga.& no.xvj.qō.j.sicut in iure.
Item multuz.i.ad decrepitam etatē.xxxviij.di.nullus. Item
multorum.i.xxx.milia, vt.s.no.per.j. Item multum vt.s.no.per
69 in. ¶ †Magis est aduerbium qparandi, & dic magis.i. plus,
vt.C.de iudi.l.properandum.ff.de bo.pos.qtab.l.non tantum.
§.si omnia, & de bo.eorum.l.magis puto. Item magis.i.minus
.C.de iudi.l.iij.alias.l.quotiens.C.qui po.in pi.hab.l.balneuz.
§.titia.ff.de ver.obli.l.duobus verbis negatiuis. Item magis
est coniunctio, vt ibi &c. ¶ †Minus, est aduerbiuz qparandi,
70 & dic minus.i.nihil.ff.de verbo.signi.l.annum, & l.minus.ff.de
le.i.l.si seruus.& sic dicitur minus soluere, qui nihil soluit, vt.d.
l.minus. Item minus soluit, qui tarde soluit.ff.de ver. signific.
.l.si cui.§.minus. Item minus.i.non.C.de his qui po.no.l.vni-
ca. Item minus plene.i.nil.C.vt que des.aduo.l.i. Item minus
dicitur, & plus significatur.iij.q.i.consuluisti.C.de iude. & celi.
l.celicolaꝝ.C.de testa.l.erro.de procu.l.ij.ff.de verbo.oblig.l.
nulla.sed contra.ff.de procur.l.filiusfa.ff.de serui.vrb. predio.l.
inuitus. Itez minus, ponitur p magis.C.de iud.l.properandū.
71 §.fi.ff.vi bo.rap.l.ij.§.i. ¶ †Modo, idest ita demum.ff.de ne-
go.gest.l.si pupilli.§.i.& videtur posse dici aduerbium tempo-
ris, & aliquando ordinandi. ¶ Mox, est aduerbium temporis
& dicitur mox.i.qto potest.ff.ad treb.l.ij.§.confestiz. Itē mox,
vsqz ad annum.xx.q.ij.si in quolibet & c.puella.ibi de h. Itez
mox.i.incontinenti, vt no.extra de elec.c.qz pp vbi de hoc, &
c.cum post petitam.ff.de testa.l.heredes palaz.in fi. Itē mox.
i.ab initio.xxij.di.dies. Item mox.i.iuxta duos menses.C.de
re iud.l.a diuo pio.& l.si debitor. Item mox.i.s.x. dies.i.q.vi.
non solent.ff.de const.pec.l.promissor. Item mox, dicitur factū
eo momento.ff.loca.l.si operis, & mox.ff.de ver.ob.l.i.§.i.ff.de
iudi.

indi.l.p internalla.C.de admi.tu.l.j.7.ff.eo.tit.l.j.7.C.vnde vi.
l.meminerint. in fi.vbi ponitur illico.i.statim, confestim, 7 in
continenti cũ aliquo temperamento sumitur,vt in ipsis legibus
72 7 decre.dī.¶ † Negatiua,communiter ponitur proprie,quã-
doqꝫ improprie quandoqꝫ circa idem ponitur geminate, ponit̄
enim improprie.ff.de pac.l.in persona in princi.ponitur eniꝫ im
proprie,circa idem ponitur geminate,nam tunc mutat naturã,
7 facit affirmatiuam.ff.de verb.significa.l.duobus verbis nega
tiuis.extra de iureiur.c.7 si christus,secus si rem.C.de in.deli.
l.nec emere.7 ideo geminatio,seu multiplicatio circa idẽ ẽ eni
tãda,idem enim non est sepius repetendum,extra de elec.c.in
genesi.qñqꝫ geminatio sensum non mutat.ff.de in.do.l.annus.7
vnicuiqꝫ verbo seruit affirmatiua,extra ꝺ here.c.excõmunica-
mus.§.credentes,7 per negationem fit res dubia,et no.ff.de ꝟ
73 bo.signi.l.duobus verbis negatiuis. ¶ † Nunqꝫ est aduerbiũ
temporis, 7 potest dici nunqꝫ.i.raro.j.q.nunqꝫ. ¶ Non, est
aduerbium negandi,7 ponitur non pro quam.ff.de acqui.po.l.
palam.in prin.item non.excludit.ff.de ꝯd.fur.l.ij.ff.de ꝯdi.in-
deb.l.j.item non.i.sine aliqua ꝯditione.ff.de leg.j.l.ex parte.
item non hꝫ.i.caret.ff.de fun. dot.l.do.ff.de testamen.l.qui te-
sta.§.seruus non posse.qñqꝫ difficultatem,non impossibilitateꝫ
significat cũ aliquo tẽperamẽto,quum aliquis dicit,ego non vi
di,dꝫ intelligi,qꝺ ego sciam.viij.q.iij.artaldus.item non hꝫ.i.
nõ abest,vt not.glo.Gof.in summa,de postul.circa princ.
74 ¶ † Nihil,est aduerbiũ negandi,7 dic nihil.i.ideo magis, in-
sti.quib.non est permis.face.test.§.j.Item nihilominus.i.non
ideo,quod dic insti.quib.non est permis.fa.testa.in prin.in gl.
d.§.Item nihil.i.quod minus, vel ẽ cõtra.ff.de fideic.l.admi-
75 si.¶ † Nihilomagis,est aduerbium negandi,7 habet in se di-
ctionẽ negatiuam,sicut hec dictio nihilominus habet in se affir
matiuam,insti.quib. non est perm.fa.test.in rubro,7 nigro.ali
quando nihil,est parum aduerbium quandoqꝫ q̃titatis,vt quũ
dicitur,nihil est.i.parum.xxiiij.q.i.cepit. alias quum dicitur
nihil est.i.non est quod dicitur,7 tunc est aduerbium negandi.
¶ Ne,est aduerbium prohibendi,7 coniunctio adiunctiua,cõ
iunctio dubitatiua est verbi imperatiui modi huius verbi nec-
ne vnde.C.si cer.pet.l.si non singuli.
76 ¶ † Nec,est aduerbium negandi,7 ponitur aliquando etiã af
firmatiue,propter aliquam sequentem affirmatiuam.ff.sol.ma.
l.si vero.§.de viro.vbi dicitur in quibus igitur casibus ius de-
ficit,non erit nec vtilis actio dãda,subaudi,sed erit alias coniũ
ctio copulatiua vel adiunctiua,sed hic eqpollet aduerbio affir
77 mandi. ¶ † Necnon,iste due negatiue affirmant.ff.de verb. si
gni.l.duobus verbis negatiuis.C.de ser.fugi.l.j.
¶ Nisi,aduerbiũ discretiui, cõiunctio adiunctiua,vnde hec di
ctio nisi,ponitur,idest non.ff.ad treb.l.seius.in fi.ff.de dam. in-
fe.l.q̃uis.C.qui accu.non pos.l.j.7.l.ignorat.ff.de act.7 obli.l.
obligationum fere.§.conditio.7 de pac.inter emp.7 vendi.l.ij.
7 no.per Azo.in sum.C.eo.ti.Item nisi ponitur expositiue.ff.ꝺ
pcu.l.que omnia.in fi.7.l.nisi.Item de distinctione nisi, ponit̄
.C.de transac.l.actione administrante.7 de re iu.l.tutela.in ꝑn
cip.aliquãdo ponitur negatiue,siue priuatiue.Itẽ nisi.ff.de an-
nu.leg.l.titia.§.si quis.7.l.si eam.§.fi.Item nisi non ponit̄ ex-
ceptiue.ij.q.j.notum.C.de transac.l.actione. 7.d.l.eam.§.fi.ff.
78 de act.emp.l.si sterilis.§.sed si.¶ † Item quum dicitur satisda
tum sit,idest si perseueret in satisdatione.ff.quo.lega.l.j. 7 ad ꝑ
dictorum solutionem dicendum est,ꝙ vbi procedit oratio nega
tiua dictio nisi ponit,extra de reg.iur.lib.vj.vbi not.ꝑ Dy.7 ꝑ
regulam sequẽtẽ,peccati venia.ff.de ven.in pos.mit.l.extraneo
de fer.l.si feriati.de custo.reo.l.ij.§.vlti.7.d.l.titio.ff.de adim.
leg.l.stichus.ij.sed si affirmatio precedit,tunc negat,seu priuat
de diuer.rescrip.l.inaccessus.§.vlti.ff.de reb.dub.l.iij.§.multo.
79 7.l.non possunt.† Item quando negatiua equipollet affirmati-
ue,vt in.l.nemo ex his.ff.de regu.iur.qꝛ tũc priuat,7 non ponit
7 no.per Dy.in reg.peccatum non remittitur.Item dictio ni-
si facit conditionem,vt.ff.de leg.iij.l.fideicommissa.§.si sic.
80 ¶ † Nempe,idest certe,7 sic est aduerbiũ affirmandi.ff.ꝺ ser.
vrba.predio.l.sed inter.occulte,est aduerbiũ qualitatis, quod
qualiter ponatur, dic.C.de his qui ex pub.ra.l.ij.li.x.Iteꝫ no.
hoc Gof.in sum.sua,extra,vt ecclesia beneficia.circa princ.ex̄
81 de offi.7 pot.ind.dele.c.ꝯsuluit ¶ † Olim,est aduerbium tẽ-
poris,vt ex̄ de rescrip.c.cum olim.7 in mille similibus.
¶ Omnino aduerbium affirmandi,vel intentiui, 7 dicitur ali-
qñ ex leui causa,vel parua,extra de iureiur.c.7 si christus.iteꝫ
omnino,indefinite 7 precise ponitur.ff.que in fran.cre.l.q aũt.
§.si quis.¶ O,aduerbium vocandi,aliquando est interiectio

82 admirantis.¶ † Postqꝫ,est aduerbium temporis.C.de pac.
l.postqꝫ,aliquãdo intentiui,7 dic postqꝫ.i.valde.ff.de ꝯdi.sub-
sti.l.que sub ꝯditione.Item postqꝫ,ponitur.ff.de verb.sig.l.in-
ter illam.¶ Parum,est aduerbium q̃titatis,7 dicitur paruꝫ
tempus.i.duorum mensium.C.de secun.nup.l.ij.Item parum.
i.tẽpus quatuor mensium.ff.de iudi.l.si debitori.Itẽ paruꝫ,vel
paululum ptis tertie dicitur insti.de here.que ab int.defe.§.ſꝫ
83 7 aliquis.¶ † Plus aduerbium q̃titatis,alias comparãdi, 7
dicitur plus quatuor modis,insti.de actio.§.plus.s.re,loco,tẽ-
pore,7 causa,extra de plus pet.c.j.Item plus ponitur extra ꝺ
ver.sig.c.cum inter vos.extra de dila.c.litere.Item plus,plu
84 ries,require.s.in not.in per.¶ † Pene,est aduerbium remis-
siui,7 dic pene.i.fere.C.de testa.l.cum antiquitas.Item pene,
ad modicam q̃titatem refertur.ff.ad turpil.l.i.§.accusent, vbi
dicitur.xxiiij.q.v.qualia.Item pene,ad minorem q̃titatẽ re-
fertur.iij.q.vij.qꝺ sine.¶ Potius,aduerbium eligendi alias
comparandi,7 sic potius.i.prius.extra de sponsa.c.requisiuit.
nam ibi dicit,sponsam monendam potius,q̃ cogendaꝫ ad ma
trimonium confirmandum, nam cogenda non est, sed potius
idest prius monenda,saluo si status mutetur,vt qꝛ cum alio ma
trimonium contrahat.Ad idem accedit.xxiij.q.iiij.non inue-
85 nit.¶ † Postea,est aduerbium temporis,vel ordinandi,7 dic
ꝙ non semper internallum notat extra de elec.c.rescriptum ẽ.
ibi,necnon confessione procurationis partis aduerse in iudicio
facta,sed postea reuocata 7c.7 ponitur.ff.ex q.cau.ma.l.j.§.fi.
86 ¶ † Protinus,est aduerbiuꝫ ordinandi, 7 dicitur protinus.i.
nõ expectato ordine iudiciorum.C.vnde vi.l.non ab re, vel ꝓ
tinus est aduerbium temporis,vel ordinis,7 a prope deriuatur
ꝓtinus.i.statim,continuo,vel ḡr,vnde Ouid.epist. Protinꝰ
adiunctis soluerunt pectora palmis.
87 ¶ † Presertim,est aduerbium qualitatis,7 dicit̄ presertim.i.
tantum.xv.distiñ.c.illud.Item presertim.i.maxime,extra de
presump.c.illud quoqꝫ.extra de sen.excom.c.cum voluntate,
7.c.inter alia.¶ Pariter,est aduerbiũ congregandi,7 deno-
tat indentitatem temporis,vt no.extra de elec.c.bone memo-
rie.in gl.dixit Laurẽtius.¶ Publice,est aduerbium qualita
tis,7 dicitur pulice fieri,vt ponit̄.C.de sum.tri.7 fi.cath.l.ois.
88 ¶ † Populare, est aduerbiũ qualitatis,7 dicitur populare.i.
populo expediens.insti.de fideicom.here.§.j.¶ Perfuncto
rie,vel perfunsorie,quod idem est,7 dicitur perfunsorie.i. am-
bigue,generaliter,vel obscure.ff.de euic.l.qui libertatis.§.ſꝫ si
quis vel in venditore.Itẽ de hac dictione perfunctorie, dic.ff.
qꝺ vi aut clam.l.ait.Item perfunctorie.i.negligenter.xl.di.c.
autem.¶ Perfunctiose,est aduerbium qualitatis, 7 dicit̄ ꝑ-
functiose fieri.i.per gratiam.ff.de susp.tut.l.tutor.§.nũc viden
dum.¶ Passim,est aduerbium remissiui, 7 dicitur passim.i.
indistincte,vt.ff.de reb.eo.qui sub tu.l.magis.§.nõ passim.C.ꝺ
89 in.7 fac.igno.l.ne passim. ¶ † Pleriqꝫ.i.multi.ff.de pact.l.j.
7 est aduerbium numeri.Item pleriqꝫ.i.multi.ff.de in ius voc.
l.pleriqꝫ.¶ Plerũqꝫ,est aduerbiuꝫ numeri.7 dicitur.ff.de of
fi.presby.vigil.l.i.ff.de leg.l.neqꝫ leges.7 ibi ponitur,ꝙ sufficit
ea que plerũqꝫ accidunt in legibus contineri.ff.qui satisda. co-
gan.l.inter omnes.vbi dicitur pretorem plerũqꝫ ante conditio
nem,vel ante diem iubere interponi stipulationem.
¶ Pure,est aduerbiuꝫ qualitatis,7 dicitur pure.i.sine pacto
7 conditione,7 modo,vt no.gl.extra vt ecclef.benef.in prin. in
rub.vbi dicitur,beneficia 7 prebendas pure debere conferri.
¶ Procincte,vel succincte,aduerbium qualitatis,7 dic insti.
90 de testa.in prin.¶ † Perperam,est aduerbium qualitatis, 7
dicitur perperam.i.erronee aliqd fieri.ff.de pac.do.l.inter so-
cerum.§.vir dotem.¶ Porro,aliquando est aduerbiuꝫ,in ter
mino grandi,vt.ff.de lib.7 posthu.l.gallus.ad fi.7 dicit̄ porro,
hoc est certe,7 sic est aduerbium affirmandi,aliqñ est copulati
ua,vt.j.inter coniunctiones,in no.porro.
¶ Plane,ponitur ꝓ certe,7 sic est aduerbium affirmandi, vt
.ff.de in.fis.l.vltima.¶ Proinde,aduerbium temporis,7 dici
91 tur ꝓinde.i.exinde.ff.de eden.l.j.¶ † Quãdiu,est aduerbiũ af
firmãdi,7 dꝫ q̃diu.i.quare nõ.ff.de ver.ob.l.i.§.i.Itẽ q̃diu,in
terrogatiue ponitur.ff.de lib.7 posth.l.gallus.¶ Quin, est cõ
iunctio adiunctiua,vel aduerbium ordinandi,7 dicitur quin.i.
quatenus.ff.de leg.i.l.stichum.Item qñ hic est aduerbium ne-
gandi,7 dicitur qn.i.non.ff.ꝺ admi. tu.l.q tutor.ff.de tu.7 cu.l.
92 vbi absint.Quin,ꝓ qꝛ.ff.de pa.l.in persona.¶ † Quotiens, est
aduerbiũ numeri,7 dicitur quotiẽs.i.bis.xcviij.di.c.ponitur.
¶ Quasi,aduerbium similitudinis,ibi,quasi non geniti 7c. vt
in euãgelio Io.vidimus gloriã eius,gloriã quasi vnigeniti 7c.

Et dicitur quasi.i.ij.ff.de admi.tu.l.lucius.insti.de iu.n. natu.§. lex. Item quasi,est expressiuum veritatis,vt.ff.sol.ma.l.si vero. §.item quidquid.C.de iureiu.l.in hac.C.de transac.l.i.ff.de verb. obli.l.qui rome.§.duo fratres. Item dictio quasi,imperfectionem denotat.ff.de condi.⁊ demon.l.in facto. Item quasi notat vitium,non expressiuum veritatis.ff.sol.mat.l.diuortio.§.⁊ dicit.ff.de acq.here.l.si quis.ff.de verbo.signifi.l.quid instituti.§. pp. ¶ †Quandoq;,est aduerbium temporis,⁊ ponitur quandoq;
93 idest quandocunq;.ff.de libe.agno.l.ij.§.i.vbi ⁊ qualitatem etiam poni vz. Item quandoq;,qualiter in priuilegijs sumatur,no.ex de priuil.c.quod nullus.in gl.que incipit interpretatione.

¶ Quinimmo,videt aduerbium affirmandi,⁊ dicitur de hac dictione.C.de dila.l.ij.lib.xj.ff.de pac.l.iurisgentium.§.quinimmo.extra de verbo.signi.c.pen. plebs,⁊ ibi ponitur p certe.

¶ Quippe est aduerbium affirmandi,insti.de acto.§.alie aut sunt ibi,quippe ita sunt prodite. ¶ †Quoniam,est aduerbium
94 affirmandi,aliquando est coniunctio causalis,⁊ qualiter sumatur in plurali numero,no.extra de priui.c.quo nullus.in glo.que incipit impetrationem,⁊ ponitur in coniunctionibus.

¶ Quodammodo, improprietatem denotat,vt not.ff.de acqr.pos.l.i.⁊.l.si me in vacuam,secundo responso.

¶ Quia,est aduerbium affirmandi,alias coniunctio causalis,⁊ qualiter accipiatur in priuilegijs,no.extra de priuil.c.ex ore.in gl. ago. ¶ †Quomodo,est aduerbium interrogandi,alias quali-
95 tatis,⁊ similitudinis,⁊ est expressiuum impossibilitatis, magnitudinis,⁊ administrationis,⁊ dubitationis.xxvij.q.ij.§.i. Item ponitur quomodo,idest sicut.ff.sol.matri.l.in parem.

¶ Quominus,est aduerbium loci,⁊ sunt aliquando due partes,⁊ dicitur quominus.i.longe,sed protinus illico significat,⁊ dicitur quominus.i.in presentia.C.de legib.l.imperialis.

¶ †Semper,est aduerbium temporis,⁊ dicitur semper.i.con-
96 tinue. Item semper.i.in perpetuum,vt extra de sum.tri.⁊ fide catho.c.j.ibi Mariam semper virginem. Item semper.i. bonis statutis.l.distinctio.si quis voluntarie.xxij.di.sacrosancta. xxxvj.di.qui vult.de consecra.distin.v.in quam. Item semper i.vsq; ad.xxx.an.⁊ omni casu.ff.sol.ma.l.i.ff.ad.l.pom.de parri.l.vlti.ff.ad sillani.l.inquisitione.ff.quod vi aut clam.l.semper quinquagesima dist.si quis voluntarie. Item semper.i.quoties. Item semper.i.non demum.ff.de leg.iij.l.re coniuncti. Item semper non lz.i.nunq; lz.lxxx.di.formari. Item semper,non denotat perpetuitatem temporis,vt in proe.ffor.ibi,⁊ semper Au-
97 gustus. ¶ †Sepe,est aduerbium numeri,⁊ dicitur sepe.i. quot vicibus,dic vt in aucten.de testib.§.non multi.ff.de bo.auto.iu. pos.l.fi.C.de epis.audi.l.iij.in fi.ff.de verb.signi.l.triplex.

¶ Simul aduerbium congregandi,aliquando etiam temporis hz significatum,vt quum dicitur simul.i.statim,insti.de his qui sunt sui vel alie.iur.j.resp. ¶ Semel,aduerbium numeri, hz
98 dic vt.s.in prepositionibus. ¶ †Sicut,est aduerbium similitudinis,⁊ denotat similitudinem per contrarium.C.de pigno.l.sicut. Item sicut,similitudinarie ponitur.C.de act.⁊ obli.l.sicut. Item sicut,ponitur causatiue,vt extra de confir.vti.vel inut.c. venerabilis.⁊ extra de accu.c.inquisitionis.extra de priuil.ex ore.in gl.ago. Item sicut,ponitur p qz vt.iij.di.priuilegia.⁊.d.c. ex ore. Item ponitur.ff.de offi.presi.l.illicitas.§.sicut in modi-
99 ca. ¶ †Simpliciter,est aduerbium qualitatis,⁊ ponitur simpliciter in mala significatione.ff.de nego.gest.l.si pupill.§.si qs ita simpliciter.i. fatuo modo,alias in bona,extra de sum.tri.c. firmiter. ¶ Sordide,est aduerbium qualitatis,⁊ dicitur sordide fieri,quod precio fit.ff.de susp.tut.l.tutor.§.nunc videamus.
100 ¶ †Statim,aduerbium temporis,⁊ dic statim.i.quam cito potuit, extra de resti.spol.olim.ij. Item statim.i.ad annum,⁊ dicitur. xx.q.ij.c.puella. Aliquando statim.i.post duos menses.ff.de re indi.l.a diuo.§.si post aditum pignus.in.d.c.puella.⁊ Gof. in sum.extra de ver.signi.§.in priuil.vbi ad diem ⁊ annum, sumitur,de deci.c.cum Joannes,vbi ponitur statim.i.fructibus collectis immediate,statim paulo.lxxxvij.dist.quicunq;.ff.de pen. l.qui procuratorem dat vt confestim agat,⁊ est statim.i.s.v.dies lxxviij.di.prelatum. Item statim.i.infra mensem.j.q.j.constat. Item statim.i.triduum.C.de erro.aduo.l.etiam,cum aliquo temperamento accipitur.ff.de sol.l.quod dicimus.
101 ¶ Tunc,est aduerbium temporis,⁊ extremum tempus significat,vt.ff.de testa.tu.l.tutor.ff.de condi. ⁊ demon.l.iiij.§.j.ff.de vi ⁊ vi arma.l.i.§.rectissime,⁊ no.xc.dist.precipimus.

¶ Tantisper,est aduerbium qualitatis,⁊ dicitur tantisper in medio tempore.ff.de tut.l.qui habet. ¶ †Tanq;,est aduerbium
102 similitudinis,⁊ de hac dictione ponitur.ff.quod iussu.l.i.§.quid ergo.C.de verb.signi.l.i.ff.sol.mat.l.si vero.§.quidquid. extra de resti.spo.c.ij.§.si vero.ff.de admi.tu.l.non existio.ff.de adop. l.si pater.§.qui duos.contra,de malo.⁊ obe.c.solite benignitatis,vbi similitudinem denotat.C.de here.inst.l.j.⁊ ibi in passione domini,tanq; ad latronem.alias est expressiuum veritatis, vt.d.l.i.C.de here.insti. ¶ Ter,est aduerbium numeri, ponitur
103 .ff.de ver.signi.l.virginem. ¶ †Tantum,est aduerbium quantitatis,⁊ dic,vt.C.ad.l.iul.de adul.l.iij.extra de electio.c.dudum. ad audientiam. ¶ Tantummodo.i.maxime tantum personis extra de cau.pos.⁊ proprie.c.cum ecclesia sutrina,vbi hec dictio tantum,hz implicitam negatiuam.ad idem ex de offi.⁊ po. iud.del.c.cum contingat. Item tantummodo, est aduerbium qualitatis,vt.C.si quis alte.vel sibi.l.cum te. ⁊.l.multum.ff.de iudi.l.post edictum. ¶ Tantundem bis ponitur,extra de ele. c.dudum ecclesia.⁊ est ibi aduerbium temporis,vt ibi ponitur pro tunc ⁊c. ¶ Viuaciter,aduerbium qualitatis,⁊ dicitur viuaciter.i.cito.xij.q.ij.agnouimus.
104 ¶ †Vix,est aduerbium remissiui,⁊ dicitur vix.i.nullo modo vt no.gl.in fi.extra de cogna.spirit.de natura istius aduerbij vix,dic vt no. Joan.and.in sum.iiij.lib.iuxta fi.per vnam cartam. Item vix.i.nunq;.ff.de adulte.l.tutor. ij.quod.vij.§.biduum. Item vix.i.non.ff.de mi.l.intra.in fi.ff.de fal.l.impuberis.ff.ad velle.l.vir vxori.ff.de iudi.l.vix fit,tamen fit pro ⁊ contra.xij.q. ij.hoc. Item quod vix fit,fieri tamen debuit,non existit, extra
105 de co.spirit.c.ij.lib.xj. ¶ †Vbi,aduerbium loci,⁊ dic vbi.i. postq;,vel saltim.ff.de vi ⁊ vi arma.l.i.§.i.ff.de neg. gest.l.pomponius,scribit quomodo ⁊ quando iud.l.ab eo. Item vbi, non ponitur causatiue,sed consequutiue.C.de obli.l.si viam. Item vbi. ff.so.ma.l.i. Item vbi.i.in quo foro.C.vbi ⁊ apud quem.i.in rubri. Item vbi,⁊ vltra,ad modicum tempus refertur, extra de di la.c.litere.vbi,aduerbium loci ponitur.ff.sol.mat.l.j.C.de tempo.in integ.resti.l.fi. ¶ †Vbicunq;,est aduerbium loci, ⁊ di-
106 citur vbicunq;.i.in prouincia,exemplum,extra de aucto.⁊ vsu pal.c.cum sit,⁊ sic restringitur,quia loquitur qp quis potest vti pallio in missarum solennium celebratione.⁊ alibi habet significationem aduerbij temporis.ff.de inter.act.l.vbicunq;.
107 ¶ †Vt,est aduerbium similitudinis,⁊ dicitur.i.sicut.ff.de ad mi.tut.l.si plures.in fi.⁊ similitudinarie ponitur,vt.ff.ad.l.fal. l.j. Item quando vt ponitur consequutiue,tunc est coniunctio ad iunctiua,⁊ non ponitur causatiue.ff.de obseq.l. papinianus.ff.de transac.l.cum hi.§.ea.ff.ad.l.aquil.l.si seruus.§.si diuam.⁊.l.si ex plagijs. Item hz denotat modum,vt.C.de condi.que sub mo. l.j.ff.de cdi.cau.da.l.de eo. Item quum dicitur,vt ita dicam, improprietatem.locutionis denotat.xxiiij.q.j.pudenda.

¶ Vt dum.i.postq;.xxij.dist.decernimus.⁊ in hoc casu, est
108 aduerbium temporis. ¶ †Vltro,est aduerbium qualitatis, ⁊ dz vltro.i.sponte.ff.de nego.gest.l.liberto vel amico.

¶ Veluti,aduerbium similitudinis.ff.de eden.l.veluti. similitudinarie ponitur.ff.de lega.ij.l.j. ¶ Hyperbolice, est aduerbium qualitatis,⁊ qualiter ⁊ quando intelligatur,dic.ff.de pa. l.i.xij.di.qua traditione.ff.de iurisd.om.iudi.l.si per errorem. ff.de act.em.l.emptioin quibus legibus dicitur,nil magis congruum humane fidei est,quam seruare ea,que inter eos placuit seruare, tamen magis congruit colere Deum,⁊ sic in.l.si per errorem,qp nil est tam contrarium sensui,quam error,qui imperitiam detegit,⁊ sic hyperbolice.i.vltra,vel supra veritatem.
109 ¶ †Ac,est coniunctio copulatiua.C.de sum.tri.⁊ fi. catho.l. nemo.interdum expositiue ponitur.C.de sacrosan.eccle.l.decernimus.⁊ est natura.copulatiue,vt inter diuersa ponatur.ff.de diuor.l.fi.⁊ naturam,seu modum precedentium videtur repetere copulatiuorum.ff.de fun.instruc.instroq; lega.l.seie.§.gaio. Item requirit vtrunq; fieri.ff.de verbo.obli.l.si quis ita stipulatus.quandoq; ponitur expositiue,vt ac,pro idest.ff.ad.l.iul.de vi pub.l.qui cetu.C.de appel.l.eos.§.super.ff.de verbo.signifi. l.triplici.C.de impub.⁊ al. substi.l.vlti. ⁊ in constitu.Codi.in
110 prin.⁊ de verb. signi.⁊c. ¶ †Autem,coniunctio copulatiua, quandoq; ponitur p ⁊,⁊ ponitur p sed,vt.ff.si mul. vent.nom. l.j.⁊ est coniunctio aduersatiua. Item autem, ponitur p quia, vt.d.l.j.simul.ven.nom.⁊ est coniunctio causalis. Item aut, ponitur pro certe.ff.de admi.tut.l.tres tutores.⁊ est aduerbium affirmandi. ¶ Atq;, est coniunctio copulatiua, ⁊ dicitur atq;. i.postq;.ff.de testamen.tut.l.proficiscitur,⁊ sic est aduerbium temporis. Item atq;,pro.i.⁊ est coniunctio expositiua.
111 ¶ †Aut est coniunctio subdisiunctiua,⁊ disiunctiua. ⁊ ponitur pro et.ff.de verbo.significatio.l.cum quidam.C.vbi de criminali agi opor.l.j.ff.quod vi aut clam.l.j.⁊.l.bis.⁊.ff.si cert. peta.

l.eius

l.eius qui circa princip. nisi ponatur pro ⁊, ⁊ tunc affirmatiue.
ff.de leg.iij.l.ille aut ille.ff.de reb.dub.l.qui ducenta.§.vtrū.ff.
de ꝟ.ob.l.sepe.ff.ð obseq. pa. prest.l.ij. Itē ponitur pro etiā, ⁊
tunc pōt dici aduerbiuꝫ affirmandi.ff.de postu.l.ij.§.in vicium.
112 ¶ †Ceterum, aduersatiue ponitur.ff.de exceptio.rei iudica.l.
mater.§.eandem.in princi. Item ceterum.i.verisimile.ff.de ri.
nup.l.filius.in fi. ¶ Et est coniunctio copulatiua.ff.de legatis
tertio.l.ea tamen adiectio, ⁊ ibi est adiectiua premissorum.ff.de
legatis secundo.l.titio.cum multis similibus, ⁊ ponitur, ⁊ ꝑ ēt.
ff.solu.matrimo.l.prima. ⁊ isto modo est aduerbium affirman-
di.ff.de impen.in re.do.fac.l.omnino. ⁊.l.in edificandis. Item
⁊ non semper coniungit.ff.de heredi.instituen.l.si ita quis here
dis. ⁊ tunc est coniunctio explectiua, ⁊ non copulatiua.ff.de tu-
te.l.mutuo.ff.ad trebellia.l.fina.§.primo.ff.de donatio.l.secun-
da.ff.de verborum significatio.l.si ex. Item, ⁊ ponitur pro aut.
.C.de verbo.significa.l.cum quidam.§.vlti. ⁊ tunc est coniun-
ctio subdisiunctiua, ⁊ potest dici coniunctio disiunctiua.ff.de ꝟ
bo.significa.l.ex toto.§.primo.ff.de lega.secundo.l.si titio. ali-
quando ponitur, ⁊ pro vel, ⁊ tunc disiungit, vt in auctenti.vt fra
trum filij.circa med.ff.de verborum significa.l.sepe.quandoqꝫ
ponitur, ꝑ oportet.C.de nouo Codi.compon.§.quibus. Item
ponitur pro idest.ff.de euictio.l.si in venditione.
¶ Eꝯtrario extra ð conuer.coniu.c.preterea. ⁊ de conuersi.
infidel.c.laudabilem.in quibus idem in vno, quod in alio.
113 ¶ Ergo, hec dictio ergo, ⁊ igitur, communiter illatiue, seu cō
tinuatiue ponuntur.ff.de libe. ⁊ posthu.l.gallus.ff.solu.matri.l.
fructus, quando tamen inceptiue ponitur.ff.de iusti. ⁊ iur.l.ius
ciuile.§.hic igitur. ⁊ ibi notatur.
114 ¶ †Item coniunctio continuatiua, seu adiunctiua dici potest,
⁊ aliquando est aduerbium ordinandi, ⁊ Item, extraneum tē-
pus significat.ff.de conditio. ⁊ demonstra.l.si his ponitur etiā
Item.i.protinus secundum quosdam.ff.de acquirē. possessio.l.
possideri.§.in ea. ⁊ tunc est aduerbium loci, ⁊ ponitur pro etiaꝫ.
Item ponitur pro ⁊.ff.de peti.heredi.l.item veniunt. ⁊ non di-
citur cōiunctio copulatiua. Item, aliquando est coniūctio con-
tinuatiua.ff.de procurato.ff.quod cuiusqꝫ vniuersi. nom.l.item
eorum.continuatiua autem ista habet coniūgere, ꝙ de duobus
vnum fiat extra de tempo.ordi.c.literas. vnde coniuncta pro
vno habetur.C.de cadu.tol.l.i.§.si vero.vbi enim ponitur ð cō
iunctis re, ⁊ verbo tantum. ¶ †Itaqꝫ, est coniunctio copulati-
115 ua, vel illatiua, vel ratio naturalis, ⁊ ponitur inceptiue, ⁊ nō il-
latiue, in auctenti.de nup.§.sic itaqꝫ.
¶ Ideo, causatiue, ⁊ consecutiue ponitur.ff.si cui plusqꝫ per le-
116 gem falcid.l.cum non facile, ⁊ ibi nota. ¶ †Igitur, est coniun-
ctio illatiua, sed inceptiue, non illatiue ponitur insti.de inoffic.
testa.§.igitur. ⁊ ibi not. Azo in glo.que incipit, hic igitur supra.
non ergo magis est coniunctio illatiua in nostro casu, ⁊ ponitur
illatiue, ⁊ non comparatiue.ff.com.diuidū.l.i. ⁊ ponitur illati-
ue.C.loca.l.a procura. ⁊ dicitur de hac dictiōe.s.in aduerbijs.
117 ⁊ ibi nota.magis. ¶ †Nam, aliquando est coniunctio causa-
lis aliquando effectiua. ⁊ dic, ꝙ nam, excludit.ff.de conditio.in
debi.l.ij.§.imperator.xxj.distin.c.quando.nā pro qꝛ.
¶ Porro, copulatiue, ⁊ non aduersatiue ponitur de peniten.
distinctio.iiij.ad fi.alias est aduerbiū affirmādi. ¶ Quando,
est coniunctio subcontinuatiua, ⁊ dic qñ.i.qꝛ.ff.commo.l.re mi
hi. ⁊ isto casu est coniunctio causalis, vbi dicit̄ qꝫdo alias qñqꝫ
nomina caput sequitur, ⁊ qꝛ sequitur.C.de nego.gest.l.fin.C.ad
leg.fal.l.ij. ¶ Quoqꝫ est coniunctio continuatiua, vel subconti
nuatiua, insti.de act.§. ⁊ contra quoqꝫ. ⁊.§.in ꝑsonam quoqꝫ. ⁊
118 §.penalis quoqꝫ. ¶ †Quia, est coniunctio causalis, ⁊ causati-
ue ponitur, ⁊ reddit causam ⁊ rationem ad precedētia.ff.de ca-
lum.l.hec actio.quandoqꝫ non causatiue, sed positiue, seu ince-
ptiue ponitur, in aucten.de excep.in princip. ⁊ de equali.do.i.
princip.colla.vij. ⁊ ponitur qꝛ.i.non.ff.si cer.peta.l.ij. ⁊ isto ca-
su equipollet aduerbio negandi.ff.depo.l.hominem. Iteꝫ qꝛ cō
ditionaliter ponitur, extra de priuil.c.ex ore.
119 ¶ †Quantominus, sunt due partes, qꝫto, ⁊ minus. hec dictio
minus, est aduerbium comparandi, hec dictio ponitur.ff.de ꝟ
borum significatio.l.ita. ⁊ quum dicitur, quantominus seruari
potuit, intelligatur vt.ff.de fideiusso.l.amnissum.
120 ¶ †Quoniam, cōiunctio causalis est, sed hic equipollet aduer
bio temporis, ⁊ hec dictio quoniam ponitur pro nūqꝫ.ff.de pol
licitatio.in princi. Item quoniam, pro qꝛ.ff.de pactis.l.j.que ⁊
isto casu equipollet copulatiue coniunctioni.ff.de contrahen.
emptio.l.liberi.ff.ne quid in flum.pub.l.fluminum.
121 ¶ †Que, pro ⁊, est coniunctio copulatiua, quandoqꝫ ponitur
pro, etiam, sed qñ ponitur pro vel, est ꝯiūctio disiūctiua, ⁊ po-
nit̄ ꝑ ⁊, ⁊ pro vel.ff.de edic.l.quod si velis.§.si plures.ff.de exce
ptio.rei iudi.l.eum.§.plane. ¶ Quatenus, est coniunctio adiū
ctiua, ⁊ dicitur, idest in casu qꝫtum.ff.de administratio.tutoꝝ.l.
tres tutores. ⁊ isto casu equipollet aduerbio quantitatis. Item
quatenus, ⁊ eatenus, modificatiue ponitur.ff.quod cum eo.l.j.
122 ¶ †Quāuis est cōiunctio aduersatiua, alias causalis, ponitur
qꝫuis idest, qꝛ extra de electio.c.bone memorie.§.porro.c. ve-
nerabilem.ff.fami.herciscun.l.si maritus.ff.vsuf.quemad.caue.
l.idem est. Iteꝫ quamuis ponitur causatiue, ⁊ non aduersatiue
ponitur.ff.de acquiren.possessio.l.quatenus. ¶ Rursus, est ad
uerbium numeri, vel ordinandi, ⁊ ponitur rursus.i.contra.ff.
quando appel.sit.l.prima in princip. ⁊ isto casu est aduerbium
qualitatis. Item rursus.i.postea.ff.communi diuidun.l.actor.
in princi. ⁊ isto casu est aduerbium temporis, vel ordinandi.
123 ¶ †Si est coniunctio aliquando continuatiua, aliquando ad-
uersatiua, aliquando abnegatiua, ⁊ diuersimode ponitur, vnde
versus, sequitur, subcontinuatqꝫ abnegat adiungit, probat, ad-
uersatur. ⁊ dicitur si.i.qꝫuis.C.de mi.l.ij. ⁊ isto casu est ꝯiūctio
aduersatiua vel disiunctiua.ff.de nego.gest.l.pomponius scri-
bit.ff.solu.matr.l.si cum dotem.§.si potest.ff.que in frau.credi.
l.ait pretor.§.placet. Item si.i.non.ff.de legatis primo.l.legato
generaliter. ⁊ isto casu equipollet aduerbio negandi, vt in psal
mo.si introibunt in requiem meam. Item si.i.qꝛ vt.ff.de in lit.
iur.l.videamus.C.depo.l.heredes.ff.de administra.tutorum.l.
lucius.§.a matre. Item si, non ponitur conditionaliter, sed ad-
monitionem denotat.ff.de tuto.l.multo.§.sub conditione. alias
cuꝫ semel.§.vlti. ⁊ isto casu est coniunctio adiunctiua, nec facit
.s.conditionem.ff.de verborum obligatio.l.si cum.x. ⁊ aliquan-
do equipollet huic dictioni cum.ff.de verbo.obligatio.l.quod-
cunqꝫ.§.non solum. ⁊ aliquando est superuacua, ⁊ habetur pro
non scripta.ff.quando di.lega.ced.l.si titio.quandoqꝫ ponitur
demonstratiue.ff.de conditio. ⁊ demonstratio.l.in conditioni-
bus.§.hec scriptura. ⁊ regulariter ponitur in vi conditionis.ff.
de verborum obligatio.l.j.§.si quis. ⁊ de reb.cre.l.cum ad pre
sens, qꝛ conditio habet fieri per si, ⁊ cum. Item si hoc vitiū est.
i.si hoc vitium ab aliquo dicitur.C.de legi.here.l.legem. Item
si hec sunt.i.si hoc verum est. Item si forsan non denotat dubi-
tationem, sed expressionem veritatis.extra de ꝓcuratori.c.ex
insinuatione. Item si, ⁊ tam, dicendo, exponitur.i.valde.ff.solu.
matri.l.nec non. ⁊ sunt due partes, si, ⁊ tam, ⁊ tunc istud si, est
124 coniunctio adiunctiua. ¶ †Seu coniunctiuo disiunctiua, seu
subdisiūctiua, ⁊ ponitur seu, quod subiūgitur.C.ð profe. ⁊ med.
l.ij. Item seu, augmentat.lxiij.dist. Ludouicus. Item seu.ff.ð
au. ⁊ arg.leg.l.si quis.similiter augmentat, ⁊ causa ampliandi
ponitur, ⁊ sic non disiungit.ff.de lega.ij.l.pater filium.in prin.
Item seu, indēnitatem ponit.C.qui testa.fa.pos.l.hac consultis
sima.in princip. ⁊ no.extra de exceptio.c.j.libro.vj.per Inn.
multiplicatiuis verbis, ⁊ quandoqꝫ ponitur respectiue, vt ex-
tra de appellatio.c.romana.lib.vj. ¶ Sane.s.inter aduerbia
hoc pone. ¶ Saltem, coniunctio aduersatiua, dicitur extra de
rescrip.satis.§.cum vero.versi.sed etiam.super verbo saltem.
125 ¶ †Vel est coniunctio disiunctiua, que habet fieri per aut, ꝑ
vel per siue, ⁊ not.ff.de verborum significatio.l.alienatio.§.vlt.
⁊.l.nec verba ille aut ille, ⁊ requirit alterius factum.ff.de verb.
obligatio.l.si quis ita stipulatus.ff.de conditio. ⁊ demonstra.l.
cum pupillus.§.disiunctio extra de regu.iur.c.in alternatiuis
lib.vj.he auteꝫ dictiones, aliquando copulatiue, aliquando di
siunctiue, aliquando promissiue, non ponitur vel pro ⁊.xxvij.q.
ij.c.vlt.ff.de impē.in re.do.fa.l.si vites. ⁊ isto casu est disiuncti
ua, extra de rescrip.c.ecclesia.xxiiij.distinctio.nullus. Iteꝫ po
nitur copulatiue pro ⁊.xxxv.distinctio.episcopus.xxxv.qō.v.
his. Item vel pro etiam.ff.de postul.l.j.xi.distin.ecclesiastica.
in auctenti.de trien. ⁊ sem.§.i. ⁊ isto casu equipollet aduerbio
affirmandi. Item vel pro saltem.xxxv.q.iij.c.alias.ff.de liber.
agnos.l.alimēta. ⁊ isto casu est cōiunctio diminutiua. Item vel
ponitur coniunctiue, idest quod quidam. Item vel ponitur di-
siunctiue, ⁊ tunc proprie.xxiiij.questio.j.scisma.xx.dist.non dꝫ
Item permissiue, vt in testamentis maxime locum habet.ff.de
verborum significa.l.sepe. ⁊.C.quod cum eo.l.penulti. ⁊ vlti.
¶ Verum, ponitur pro sed, vel ponitur veruꝫ, pro etiam.ff.de
libe.agno.l.i.§.penul. ⁊ quum dicitur verum, pro sed, est con-
iunctio aduersatiua, ⁊ pro etiam, est aduerbium affirmandi.
¶ Ve, est cōiunctio continuatiua, ⁊ ponitur pro vt.C.quod cū
eo.l.ex contractu.C.si cer.peta.l.si non figuli. Item ponitur ve
pro idest, ⁊ tunc est coniunctio expositiua.ij.qō.vij.si qui sunt.

iiij.q.vj.c.j.aliquando ponitur pro ꝛ, ꝛ tunc est coniunctio copulatiua.ff.de vsuf.l.omnium.que est alias.l.tertia. Aliquando ponitur pro heu,ꝛ tunc est coniunctio dolētis. ℭ Sunt.n. quedam dictiones,seu equiuoca,quedam equipollentia,quedā sinonima,quedam respectiua,seu aliquid dicta,quedā demonstratiua,quedam relatiua,quedā illatiua, quedā ꝓpria, quedā appellatiua,quedam simplicia,quedā ꝯposita,quedā directa,
126 quedā obliqua,seu flexa. ℭ † Equiuoca,sunt dictiones , q̄ sub vno nomine,ꝛ vno modo ꝓferendi plura significat,bꝫ enim nomen commune,sed ratione substantie sunt diuersa,ꝛ canis cuius appellatione tria significantur.s.animal latrans,sidus celeste fulgens, ꝛ piscis qdā maritimus, vnde versus,Nat canis in ponto latrat in terra,fulget in alto. Sic est in nomine generali sub quo multe species continentur,vt puta res,que dictio ē generalis,vt.ff.si cer.peta.l.j.siue sit genus generalissimū, vt ens, ꝛ substantia,siue subalternum,vt animal,vt no.ff.de lega.j.l.legato generaliter,quorum appellatione multa species continen
127 tur . ℭ † Equipollentia sunt que sub diuersis vocibus,ꝛ nominibus prolata,ad vnum tendūt intellectum,vt mando,precipio impero, iubeo,iniungo ꝛc.C.communia de succes.l.omne verbum.ff.de re iud.l.in summa,qꝛ nō refert quid ex equipollentibus fiat.C.de insti.ꝛ substi.sub condi.fac.l.iij.lꝫ non.C.de codicil.l.si idem posset, ꝙ vix reperiē aliquod nomen,qꝺ in aliquo
128 non discordet,seu discrepet. ℭ † Sinonima sunt,que sub diuersis nominibus prolata,vnum,ꝛ idem significant,nam mulier, ꝛ femina pro eodeꝫ ponuntur,vt ꝛ sunt ista,ensis,mucro,spatha, ꝛ similia,non solum tendunt,sed vnum idem significant.ff.soluto matrimo.l.j. Item testamentum ꝛ euolgium,vt.C.de iu.delib. l.quidā eulogio.pontus ꝛ equor,ꝓ eodem ponuntur, ad quod
129 facit.ff.de verbo.significa.l.sub vna. ℭ † Respectiua,sunt illa, per que respectiua,seu ad aliqꝺ dicta sunt,quorum vnuꝫ sine altero non potest esse,vt filius,respectu patris auus,respectu nepotis,secundum id,quod not.C.sine cen.vel reli.l.vlti.ff.de his
130 qui sunt sui vel alie.iur.l.filium. ℭ † Demōstratiua sunt,ꝓ que aliquod demonstrat̄ ad oculum vel intellectuꝫ,vt hic,hec,hoc, iste,vel ille,ꝛ similia.C.de libe.preteri.l.iij.ff.de here.insti.l.illa institutio.ff.ad trebel.l.ille a quo.ff.de condi.ꝛ demon.l.demon
131 stratio.ff.si cer.peta.l.certum. ℭ † Relatiua, sunt que ad ante lata referuntur.ff.de lega.j.l.stichus qui meus erit.l.talis scriptura.cum similibus,lꝫ fiat aliqñ relatio ad intellectum,vt no. ff.de regu.iur.l.pupillus. ℭ Illatiua,sunt,que inferuntur ex p̄cedentibus,vt igitur,itaqꝫ,ꝛ similia.ff.sol.mat.l.ij.ꝛ.l.fructus. ꝛ.ff.de libe.ꝛ posthu.l.gallus. ℭ Propria ꝛ appellatiua,sunt,
132 vt no.ff.de lega.j.l.iiij. ℭ † Simplicia sunt nomina,vt titius, ꝛ meuius, vt patet in multis legibus. ℭ † Composita sunt, que ex duobus,vnum nomen componitur,vt posthumus,idest post humū patris natus.ff.de libe.ꝛ posthu.per totum.vnigenitus. ff.de heredi.insti.l.si pater. ℭ Directa,vel obliqua,seu inflexa,dicūtur,prout not.C.commu.delegat.l.omne verbum. Ad idem est.ff.de vulga.ꝛ pupilla.substi.l.verbis ciuilibus.
133 ℭ † Siue hec dictio augmentat.ff.si cer.pe.l.certi conditio. in princip.ff.sol.matrimo.l.si cum dotem.§.si pater.ff.de condi.in deb.l.iulianus.ꝛ.l.alias.hec dictio siue,denotat aliquando ordinem vt.ff.de lega.ij.l.cum pater. Item quasi denotat siue.ff.d
134 verbo.obliga.l.si ita quis stipuletur. ℭ † Aut,sumitur desūctiue, vt.ff.de lega.iij.l.si extero.§.i.ff.de lega.iij.l.ille quod.aliquando ponitur copulatiue,vt.ff.de verbo.significa.l.sepe.ꝛ.l. fina. Aliquando haud,pro nō ponitur.C.de vena.fera.l.i.lib. x.ff.de sol.l.i.ꝛ in hac significatione aliqui phylosophi semper vtuntur hac dictione haud in eorum scripturis. ℭ Immo , dictio immo,ponitur cancellatiue,vt.ff.de heredi.insti.l.si ita scri
135 ptum.ꝛ.l.prima. ℭ † Vel,coniunctio hec ponitur correctiue, vt.C.de in lit.dā.tu.vbi ponitur correctiue,quare in litem non datur tutor,sed curator,sed aliter accipitur.ff.famil. herciscun. eius filius.alibi ponitur in auctenti.de nup.§.sed autem tute
136 lam. ℭ † Sed hec coniunctio ponitur copulatiue , vt insti.de act.§.itaqꝫ.ff.de lega.j.l.titie. Alibi ponitur pro etiam,vt in aucten.de nup.§.hinc vos.ff.de iniur.l.qꝛ senatus.§.ꝛ ꝙ per legē. vt in aucten.de nup.§.si quidem nuptie. Alibi ponitur pro disiunctiua,vt.ff.de verbo.signifi.l.conditionem,ꝛ ista copulatiua,plenam receptionem inducit,vt.ff.de fide instrumen.l.seie. ꝛ gaio. ℭ Aut accipitur pro ꝛ vt.ff.de lega.j.l.titie.ff.de vsuf.
137 l.illa.ff.de reb.dub.l.si is. ℭ † Cum,aliquando ponitur ꝓ tūc .C.quan.dies leg.ced.l.ex his.C.de fideius.l.fideicommissa.aliquando denotat coniunctionem,vt.ff.de leg.j.l.si cum.C.de testamen.mili.l.cum testator.ꝛ in summa quelibet coniunctio,ꝓut necesse est,potest poni vna pro alia,vt patet,ꝛ no.per glos.ꝛ per Iaco.de are.ff.de conditio.ꝛ demon.l.eas causas.
138 ℭ † Postq̄,quid significet hec dictio postq̄,dic vt not.ff.de manu.testam.l.si ita.ff.de verbo.obliga.l.si quis dixerit. ℭ Inter,ꝛ intra,ꝛ adest,de istis dictionibus,dic.ff.de verboꝝ oblig.l.veluti.§.j.ꝛ.l.quicunqꝫ.ꝛ.l.insulam.ff.de suc.edic.l.i.§. quod dictum.ff.de verbo.obliga.l.hoc iure.ꝛ.l.cuꝫ stipulatus. ℭ Per,hec dictio significat continuatiuam tempore,vt.ff.de verbo.significa.si vrbana predia.ꝛ denotat rem perfectam,vt.
139 ff.de ar.l.ij.§.fina. ℭ † Semper,hec dictio denotat perpetuitatem,vt.ff.de ali.ꝛ cib.lega.l.gaio.in fine.ff.de iureiur.l.semp. ff.quod vi aut clam.l.semper.C.de vsuf.l.fi.ff.de admi.tuto.l.si non est.ff.de tute.ꝛ ra.distra.l.tutor.§.fi.ff.de superf.l.fi. in fin.
140 ℭ † Interdum,hec dictio ponitur sine temporis prefinitione, vt.ff.ne quid in loco publi.l.ij. ℭ Iterum, hec dictio accipitur quatenus opus fuerit,vt.ff.de eden.l.veluti.§.i. ℭ Aliquando ponitur ꝓ bis,vt.ff.de bo.auto.iud.pos.l.i.§.fi.ff.de lega.iij.l.si deicommissa,ꝛ.l.si quis.ꝛ dic vt gl.or.vt.C.ne lic.in vna eadēqꝫ
141 cau.ter.ꝓuo.l.vnica. ℭ † Preter,quid operetur hec dictio, dic vt.ff.de pigno.actio.l.i.in fi.ff.de diuor.l.nullum.ff.de lega. j.l.titie textores.ꝛ.l.si ita legatum.ff.si quis cau.l.si seruum . ꝛ dic vt no.l.fina.ff.de ꝓcura.l.sed e diuor.ff.si mul.ven.no.l.fin.
142 ff.de ꝓcurato.l.sed ꝛ hec.§.preter satisdationem. ℭ † Vsqꝫ, h̄ dictio quid operetur,dic.C.de procura.auctē. quāuis.ff.de do lo.l.idem.§.vsqꝫ.ff.de lega.iij.§.patronus. ℭ Nam aliquando assumptiue,ꝛ disiunctiue,ꝛ inclusiue ponitur, vt.ff.de sena.l.liberos.in fi.ff.an per ali.cau.ap.l.j.§.j.ꝛ. ij.ff.de procurat.l.sed
143 vnum quoqꝫ.§.publice. ℭ † Meum suum, he dictiones accipiuntur multis modis.s.quo ad dominiuꝫ quod vendicare possum,vt.ff.de leg.iij.l.quintus mutius.§.tibi legatum.idest meū quod superest re mea,vt.ff.de rei vendi.l.solum.§.fi.ꝛ meum.i. mihi debitum.ff.si cer.peta.l.si me ꝛ titium.
144 ℭ † Vero,qualiter ponitur dic.ff.de pac.do.l.cum pater.ff.solu.matri.l.estimationem.C.de condi.ob cau.l.j.ff.de iureiur.l. patroni.§.fi.ff.ad treb.l.queritur.l.postulant.ꝛ.ff.si cui plusqꝫ
145 ꝑ legem.fal.l.vbi. ℭ † In,hec dictio augmentat,ꝛ per augmētationem ponitur.ff.ꝓ so.l.cum duobus.§.damna.ff.de lib.ꝛ posthu.l.gallus.§.ille casus.cum legibus.ibi allegatis.ꝛ ibi no. ℭ Peruenire.ff.de lega.iij.l.qui concubina.§.ij.ff.ad trebel.l. cogi.in princi.qualiter accipiatur,dic.ff.de verbo.signi.l.palā. ℭ Prope,comprehendit temporis interuallum,ꝛ dic vt no.ff. de excu.tuto.l.non tantum.C.de indi.l.ꝑperandum.§.si quidem. ℭ Quanq̄ hec dictio ponitur exemplificatiue pro certe.
146 ff.de procura.l.sinautem.in prin. ℭ † Secundum, hec dictio potest intelligi causalis,pro qꝛ,vel conditionalis,ꝛ pro si, ꝛ declinate verbum impersonale hoc casu sumitur conditionaliter ꝛ dic,vt omnia plene leguntur extra de verbo.signific.c.abbate. ℭ Articulus tunc extremum tempus singnificat.ff.de tu.ꝛ ra.dis.l.i.§.rectissime. ℭ Ut,per similitudinem que fit per dictionem sicut,ꝛ q̄do ꝛ qualiter hoc verbū accipiatur dic.ff.re. amo.l.contra.§.item habes.cum aucten.vt li.ma. ꝛ auie.§.fi.
147 ℭ † Proximus,dicitur proprie ex pluribus quē nemo precedit.ff.de verbo.signi.l.proximus. Aliquando accipitur proximus qui solus est.ff.vnde cogna.l.i.§.proximus.

FINIS

Tractatus Minimorum ingeniosissimi doctoris do. Antonij Corseti Neptini Siculi.

SVMMARIVM

1 Minimum quid sit,ꝛ quis illud estimet.
Et que sint dicenda minima.
2 Summa modica ex personarum qualitate iudicatur.
3 Modicarum rerum iura ꝛ priuilegia.
4 Modicorum transgressor non contrahit vituperium.
5 Redhibitoria non datur pro vna spatula porci.
Nomina desinentia in osus significant magnitudinem.
6 Febricula quelibet non indiget scamonea.
Modicum ꝛ nullum equiparātur.
7 Solennitas iuris in paruis est remissa.
8 Clerici ēt egrotantes possunt de rebus ecclesie quid modicum ancille dare,ꝛ elecmosinam facere.

Cause

Cause breuiores que sint, ⁊ quomodo expediantur.
Porcellus est oculus rustici.
9 Crimina leuia que sint, ⁊ quam requirant cognitionem.
Quantitatis discrimen cui relictum, ⁊ qualiter inter personas consideretur.
10 Expense vires rei excedere non debent.
Heres qñ ad inuentarium condendū non teneatur.
11 Ordinarius qñ cogatur causam delegare.
12 Alternatiua pro copulatiua nonnunq̄ tacite exponitur.
13 Dilationes in breuioribus ⁊ modicis coarctande.
Domuncula non venit domus appellatione in statutis.
14 Appellari a iudice laudum corrigente propter lesionem modicam non potest.
15 Damni modici gratia non receditur a iure.
16 Expense modice inter virum ⁊ vxorem non curantur.
Deformitas parua non nocet.
17 Castigatio modica quibus concessa.
Uino modico vtendum propter stomachum.
18 Libellus pro modica re non datur.
Refectio mimima non curanda.
Beneficium quod non est competens attendi non dz.
19 Statuta humane intelliigi debent.
Ecclesia non polluitur per aspersionez modici sanguinis.
20 Consensus tacitus sufficit in leuibus.
Rescripta recipiunt interpretationem ex mente rescribētis.
21 Uoces sunt signa earum que sunt in anima passionum.
Generalia verba ad materiam subiectam restringuntur.
22 Statutum de debitis non includit parua.
Tuguriū nunquid sub nomine domus veniat.
23 Uulnusculum non venit appellatione vulneris in statutis.
24 Contrarietas testium modica vt varios non repellit.
25 Apothecula non venit nomine apothece in statutis.
26 Mater in non petendo tutorem filio qñ in penam non incidat.

De minimis dicturus, vt omnis cuiusq3 rei institutio a diffinitione ꝓficiscatur teste Cice. j. lib. offi. in princi. qd sit ⁊ dicat̄ minimū indagandū est, ⁊ qdem gl. fi. in. l. ij. ff. qđ
1 cū eo. dicit qđ † hoc arbitrio iudicis extimādū est, ⁊ ꝑ ɔ̄ns inuit̄ nō posse recte diffiniri, ⁊ d̄terminari. Bar. tñ in. l. scio in prin. ff. de in integ. resti. dixit minimū dici qualitate rei seu ſm magnitudinē rei. gl. vnica. ⁊ ibi Floria. ⁊ doc. i. l. res bona. ff. de ɔ̄hen. em. tex. tñ in. l. si oleum. in fi. cū. l. seq. ff. d̄ dolo. dixit summā modicā esse vsq3 ad duos aureos. ¶ Itez dicitur de minima cā que ad sumptus iudiciales non sufficit. ij. q. vj. anteriorū. §. illud. ⁊ no. in. c. de appellationibus. de appel.
¶ Quandoq3 dicitur minima cā que est minor. x. lib. auri. i auctenti. de appel. §. illud. ⁊ in auc. de man. princi. §. sit tibi.
¶ Qñq3 exponitur minima ꝓ non maxima. l. si quid venditor. in fi. ff. de edi. edic. ſm Albe. de rosa. in suo dictionario in ꝟsi. minima. ⁊ ꝑ Dy. in regula in obscuris. de reg. iur. lib. vj.
¶ Qñq3 minima causa dz̄ vsq3 ad. xl. aureos. C. de defen. c iuita. l. j. ¶ Qñq3 modica pars dicitur tertia totius. ff. de inoffi. testamen. l. si quis in suo. C. qñ ⁊ quibus quarta pars debe. l. ij. li. x. ¶ Qñq3 non dz̄ tertia. l. cū op3. §. cū aūt. ⁊ ibi Bal. C. de bo.
2 que libe. ¶ † Preterea minima cā dz̄ que est minor. Specul. in titu. de dolo. §. j. ꝟ. sic concipe libellū. ⁊ ex ꝑsonaꝝ qualitate modica summa iudicatur. gl. in. l. sed si susceperit. §. j. in vers. tā modica. incip. sed qño erant modica. de iudi. ⁊ ibi Ange. ⁊ vide gl. in. l. hactenus. in ver. ꝑtinet. ff. de vsuf. que dicit modicuz vsq3 ad duos aureos, vel melius arbitrio iudicis, ⁊ vide gl. ij. q. vj. in. §. illud. in ꝟ. ad. x. ⁊ in ꝟ. auri. ⁊ gl. i. i. c. terrulas. xij. q. ij. q̄ dicit modicum dici varijs modis, facit ēt qđ no. per Ioan. an. ⁊ alios in. c. fi. in gl. in ver. illustriū. de sentē. ⁊ re iudi. li. vi. ⁊ in. c. fin. de dona. ⁊ in. c. past oralis. e. tit. ⁊ hz̄ concludas minimum, vel modicum dici attenta qualitate rei, ⁊ personaꝝ ſm iudicis arbitriu3. ⁊ ad hoc facit ho. tex. in. l. legitimos. ff. d̄ leg. tuto. ⁊ qđ legit̄ ⁊ not. in. c. ⁊ si questiones. de simo. Aduerte tñ qđ modicū ⁊ nullum equiparant̄. c. l3 cām. in versi. modica vel nulla. de proba. c. cū te. de re iudi. ⁊ est bona gl. in. c. tenere. in ver. nec preterit. xxxj. di. que alleg. tex. in. c. re vera. de ɔ̄secr. di. ij. his premissis venio ad regulam que fieri potest.

3

Regula est qđ † de minimis seu modicis non curatur, vt in. l. scio. ff. de in integ. restitu. vbi pro modica lesione non datur restitutio in integrum.
¶ Secundo adduco tex. in. l. si oleū. ff. de dol. vbi ꝓ modica re non dat̄ actio de dolo nec presumit̄ dolus in modica summa.
¶ Tertio adduco tex. in. c. cū te. de re iudi. vbi dānatus ꝓ nulla, vel modica iniuria non efficitur infamis. ⁊ ibi gl. in ver. minime. colligit argu. qđ pro modico non dat̄ actio iniuriaꝝ, ⁊ alibi Bald. colligit. arg. qđ de minimis non est curādū. ⁊ subdit qđ rector ciuitatis non est de minimis sindicandus, ⁊ qđ de minoribus non est fienda scrupulosa inquisitio ꝑꝑ libeꝝ arbitriu3 volūtatis qđ nā hominibus tribuit. ff. de le. j. l. si seruus vetitus. vñ leuissime culpe sunt peccata venialia nō mortalia ꝑ tex. i. d. c. cū te. ¶ Quarto adduco tex. in. l. q̄uis. ff. de ɔ̄di. ⁊ dem. vbi paruus defectus non nocet ſm Ja. de are. ⁊ Old. ibi. Unde secundum Bal. ibidem illa. l. facit qđ paruus defectus cōmissus in solutione gabelle nō hz vitiare, ⁊ subdit qđ illa. l. facit ꝓ officialibus sindicandis qđ nō debeant ex quolibet paruo errore sindicari, s3 d3 potius ɔ̄siderari bona fides. Itē facit illa. l. ſm eundem Bal. ibi ꝓ eo qui est soluēdo q̄ntitatē incurrit penam
4 corporalē. † Nam si ꝑ erorē aliquid modicū est ommissum ꝑꝑ errorem calculi officialiu3 non ꝑꝑea succedit pena corꝑalis. vñ qui paꝝ trāsgredit̄ non vituꝑat̄ ſ3 Old. Bal. ⁊ Pau. de ca. ibi post Inno. qđ singu. not. pro illis q̄ per errorem minus soluunt q̄ꝫ debeant pro gabella vt non incidant in penam commissi ſm eos ibi. ⁊ ad predicta adduco Bald. in. l. qcunq3. in. ij. colum. C. de ser. fugi. vbi dicit qđ ꝑꝑ leues abusiones pauꝑes non sunt in corpore puniēdi. ff. de offi. presi. l. illicitas. in fi. Absurdū enim esset punire in corpore, nā qui paꝝ transgredit̄ non vituperat̄, nec flagellatur. alleg. l. ij. §. fi. ff. de his q̄ sunt sui vel alie. iur. ⁊. d. l. q̄uis. sicut ſm eū dicimus in eo q̄ ficus comedit de horto vicini q̄ non punitur in aliquo, nisi q2 dat̄ ei bibere ex aq̄ calida ad vomendū, vt. C. ex qb. cau. infa. irrog. l. verbum. ⁊ ibi gl. iij. incip. sequitur in versi. dictum. facit qđ voluit Jo. cal. in. c. cum ex iniuncto d̄ here. vbi dicit qđ si paꝝ discedat̄ a medio non est contra virtutem, sed si multum discedat̄ sic, q2 tunc corrumpitur virtus in actu suo. xxiij. q. iiij. cum in lege. c. quidam, ⁊ eadem cā. q. viij. c. occidit. ⁊ idem voluit Bal. in. c. cū adeo. in. ij. col. de rescri. qđ qui paꝝ transgredit̄ non vituꝑat̄. alleg.
5 d. l. q̄uis. ¶ † Quinto adduco bal. in. l. si prediū. C. de edi. act. in versi. quero pro qbus rebus. vbi ɔ̄cludit qđ redhibitoria nō dat̄ pro re minima. puta vna spatula porci. ff. de edil. edic. l. si tñ §. fi. nec pro vitijs paruis. l. cui dens abest. ⁊. l. j. §. proinde. ff. d̄ edil. edic. nam non quelibet infirmitas denominat quem infirmum. ff. eo. l. j. §. vitium, ⁊ vulnusculū modicū nullum hz in se delictum. vt ibi p3, ⁊ ideo statutum dicit qđ sindici teneantur denūtiare ꝑcussiones sanguinolentas vbi leuissima est cutis scissura denūtianda non est, q2 verba desinentia in osus significant magnitudinem, vt in. l. ij. C. de patri. qui fi. dis. ⁊ ideo leuis scissura ⁊ cicatrix non dicit̄ vulnus. ⁊ in platea esset de vulnere pena manus pro tali vulnusculo non imponeretur tam atrox pena, q2 modica alteratio nō denominat̄ infirmitas. ff. de edi. edi. l. qui clauum. §. fi. ⁊ ideo pulchre dixit Bal. in. c. cum adeo. in. ij. col. de rescrip. qđ de modico non est curāndum. ff. de mino. l. ⁊ si sine. §. j. ⁊ quod pro qualibet febricula non est recurrēdum ad apothecam seu scamoneā, ⁊ modicū interuallum tꝑis non inducit actuum diuersitatem, sed indētitatem, ⁊ sic de modico tēpore non curādum, vt. ff. si quis cau. l. ⁊ post tres. de loca. c. posuit, q2 modicum interuallum quedam continuatio est vt not. ff. de act. ⁊ obli. in. l. pe. q2 que incontinenti fiunt presumuntur inesse. l. lecta. ff. si cer. peta. ⁊. c. officij. de elect. argu. contra. ff. de verbo. obliga. l. i. §. cum adijcitur in fine. pro quo vide Archidic. in. c. vltimo de offi. deleg. lib. vj. ⁊ Bal. in. c. cum adeo. de rescrip. ¶ Sexto adduco tex. in. l. q̄sitū. de re iudi. ⁊ tex. iūcta gl. j. in. c. placuit. xviij. di. ⁊ tex. in. l. i. §. s3 sciendū. ff. de edi. edi.
6 vbi dz̄ qđ † leuis febricula ⁊ vetus quartana non excusat.
¶ Septimo adduco tex. in. c. ⁊ si qōnes. de simo. vbi pro minima re nō presumit̄ cardinalis ɔ̄mittere simoniam.
¶ Octauo modicum ⁊ nullum equiparantur. c. l3 cām. de proba. c. cū te. de re iudi. c. tenere iūcta gl. in verbo, preterit. xxxi. di. c. reuera. de conse. dist. ij. ⁊ dixi supra.
¶ Nono de minimis presumit̄ elargitio ⁊ donatio amore dei. Bar. in. l. que dotis. ff. so. ma. ⁊ in. l. si quis cum aliter. ff. de verbo. obli. But. in. c. cum dilecti. ⁊ in. c. cū causa. de emp. ⁊ vendi. ad hoc tex. in. l. oimodo. ff. de impē. in rebus dota. fa. ⁊ bal.

ſi.l.ſi paterno affectu.ff.⁊.C.de neg.geſt.facit gl.in.l.ſi ſeruus
cõis.ff.de do.in.vi.⁊ vxo.vbi inter ꝯiunctas ꝑſonas de parua
q̃titate p̃ſumit̃ donatio.facit tex.l.ſi vero nõ remunerãdi.§.idẽ
celſus.ff.mãda. Nã ſi recepi abs te aliquod obſequium in tradi
tione tibi fiẽda preſumit̃ donatio,maxime in parua q̃titate.

Decimo adduco text.iuncta gl.in.c.terrulas.xij.qõ.
ij.vbi lꝫ bona eccleſie alienari non pñt ſine ſo
lennitate canonica,vt in.c.ſine exceptione.ea.cã,⁊.q.⁊ in.c.j.
⁊.ij.de reb.ec.nõ alie.lib.vj.tñ fallit in rebus vilibus ⁊ parui
valoris,vt in.d.c.terrulas.vel caſellas.⁊ ſic† ſolẽnitas iuris in
7 paruis eſt remiſſa. Hanc partem tenuit Ange.§.hoc ẽt in fi.in
auc.de alie.⁊ emphy. Jo.an.in reg.q tacet.de reg.iur.in mer.
Abba.in.c.vt ſuper.de reb.eccle.nõ alie.vbi poſt Fed.de ſe-
nis in ꝯſi.ccx.qꝺ res modica nõ ꝯtinetur ſub iuramento prela-
ti qui iurauit non alienare inconſulto romano ponti. ſequuntur
Pet.de anch.⁊ Jo.de imol.in.d.c.vt ſup. ¶ Undecimo ad
duco tex.in.c.ceteꝝ.de dona.vbi prelatus modicã rem eccle-
ſie donare põt vbi hoc hꝫ ꝯſuetudo. Tu vero infers hoc ad du
bium. Nũqd prelatus rẽ modicã poſſit dare,⁊ dic aut ꝯſuetu-
do eſt in loco qꝺ prelatus dat puelle paupi maritande.xx.vel.
xxx.nobili vel paupi,⁊ tunc põt ſꝫm doc.in.d.c.ceteꝝ.nã elee-
moſinam dꝫ facere prelatus de reb.eccle.ẽt circũſcripta ꝯſue-
tudinẽ.xvj.q.j.c.qm̃.aut prelatus donat alicui nõ paupi. pu-
ta amico,vel ꝯſanguineo ⁊ vꝫ donatio ſi ꝯcurrit ꝯſuetudo in re
bus mobilibꝰ nõ precioſis, aut vult aliqua donare de redditi-
bus quos facit ſuos,⁊ alios in.c.ij.de do.lꝫ gl.aliter ibi ſenſe-
rit,⁊ expreſſius in.d.c.ceteꝝ.circũſcripta vero,⁊ ceſſante ꝯſue
tudine nihil donare põt abſqꝫ cã rõnabili,ſed cũ cã rõnabili ſic
puta,qꝛ recepit ſeruitium ab illo vel ab illa,⁊ vult eũ vel eã re-
munerare vel qd ſimile facit ẽt qꝺ dicimus in tutore in rebꝰ pu
pilli vt legit̃ ⁊ no.in.l.cũ plures.ff.de admi.tu.facit ẽt.c.apoſto
lice,de do.vbi vꝫ donatio qnquageſime vel centeſime ꝑ epm̃.
¶ † Duodecimo adduco tex.in.c.ad h̃ de teſta.vbi clerici fa-
8 cere pñt moderatã eleemoſinã de bonis ꝑ eccl'iaꝫ acqſitis ẽt in
egritudine ꝯſtituti qꝺ no.ꝓ aliqua parua obligatione facta an
cille vel ſeruitori ꝑ ipſuꝫ clericũ vt intuitu elecmoſine,vel ꝓ re-
muneratione ſeruitij erogar̃ poſſit actualiter donãdo donec vi
uit,nõ autẽ relinquat ꝯferendũ poſt mortẽ ipſius clerici ſꝫ ab-
ba.in.d.c.ad hec. ¶ Decimotertio adduco tex.in auc.niſi bre
uiores.C.de ſentẽ.ex peri.reci.vbi in breuioribus cauſis eſt re-
miſſa ſolẽnitas iuris,⁊ idẽ põt eſſe iudex,⁊ notarius , ⁊ credit̃
iudici in iſtis leuioribus qꝺ no.ꝓ ꝯmiſſionibus q̃ fiũt in qbꝰ da
tur ptãs redigẽdi ſeu cognoſcẽdi in ſcriptis vel ſine ſcriptis, qꝛ
vident̃ ꝑ hoc ptes velle qꝺ eius ſimplici informationi ⁊ relatio
ni credatur ſꝫm Bar.in.d.auc.niſi breuiores.⁊ no.in.c. qm̃ ꝯ
falſam.de ꝓba.⁊ in.c.fi.de re iud.li.vj.⁊ dicũtur breuiores cãe
q̃ ꝯſueuerũt ventilari ſolũ inter hoies parue ꝯditionis , vnde ſi
ruſticus hꝫ qõnẽ vnius bouis nõ poſſet eẽ parua cã,qꝛ forte il-
le bos eſſet maior pars fortunaꝝ ſuaꝝ,idẽ in porcello q eſt ru-
ſtico oculus.ff.de offi.pſ.l.illicitas.§.ne tenuis.tñ ſꝫm Bal.i.d.
auc.niſi breuiores qcqd ſit in affectione re ipſa eſt lis breuis.eo
dẽ mõ ſi ruſticus petit mercedulã ſuaꝫ ꝓceditur expedito velo
ſine ſcriptura ⁊ ſine ſportulis qꝺ dicit eſſe no.ad qões q̃ vertũ
tur corã vicarijs caſtroꝝ vt libellus nõ ſit ferẽdus corã iudice
rurali,ſꝫ ſimplici via ꝓcedat̃ ⁊ ibi ꝯcludit qꝺ breues cauſe di-
cunt̃ inſpecta qualitate ꝑſonaꝝ ⁊ q̃titate litis,⁊ qꝺ ſit arbitra-
rium.l.cũ hi.§.modus.ff.de tranſa.faciat qꝺ not. in.l.iubemus
nulli.⁊ ibi Bal.circa fi.in ꝟ.quero ergo.C.de ſac.ſan.eccle.
9 ¶ Decimoquarto adduco tex.in.l.leuia.ff.de accu.† vbi leuia
crimina debent diſcuti de plano,⁊ ſine libello.⁊ ſi ſtatuto caue
tur quod de omni delicto iudex faciat ꝓceſſum intelligit̃ de de
lictis grauibus nõ autem de leuioribus ſꝫm Bart.in.d.l.leuia
circa fi.⁊ Are.in trac.malefi.⁊ que crimina dicant̃ leuia.vide
Bar.in.d.l.leuia.⁊ plenius i.l.nõ ſolũ.§.ſi mãdato.ff.de iniur.
qꝺ leuia crĩa vel atrocia dñr ſꝫm q̃titatẽ pene.tu ꝓ meliori in-
formatiõe viꝺ gl.in.c.cũ illoꝝ i ꝟ.mẽbri ꝺ ſen.exc.q̃ ꝺt qꝺ hoc
relinquit̃ arbitrio iudicis.⁊ viꝺ Ang.in.d.l.leuia dicenteꝫ qꝺ
ſꝫm ꝯſuetudinem vulgi opi.iſta veniũt in ꝯſideratione. ¶ De-
cimoquinto adduco tex.iuncta gl.in.l.rebus.§.poſſunt.ff.com-
mo.vbi dr̃ qꝺ de modicis expẽſis non curat̃.l.omnino.ff.de im
pen.in rebus dota.fac.⁊.ff.de nego.geſt.l.neſennius.⁊.ff.de li-
be.agno.l.ſi qs a liberis.⁊ ibi bona gl.in ver.modicas.§.ſi mr̃.
¶ Decimoſexto adduco qꝺ lꝫ relinquat̃ arbitrio iudicis ſꝫm q̃-
litatẽ ꝑſonarũ q̃ dicat̃ magna vel parua q̃titas ſeu cã vt dixe-
rũt Inno.Cardi.⁊ alij in.c.fi.§.is ãt.de offi.deleg.⁊ gl.in.d.l.
illicitas.§.ne tenuis.⁊ in.d.l.ſed ⁊ ſi ſuſceperit.ff.de iu.vbi gl.
refert de comitiſſa matilda que donauit territoriũ ꝑ.xxx.milia
ria. ⁊ tñ dixit aliquãtulũ terre.ratio,qꝛ modicũ erat reſpectu ꝑ
ſone donantis,⁊ eꝯ dixit glo.ꝓ no.in.d.§.ne tenuis, qꝛ inter ru-
ſticos,⁊ paupes ꝑſonas qꝺ ⁊ cã de porcello dicitur magna cã,
tñ illa cã dicit̃ minima que ad ſumptũs iudiciales vt dixi nõ ſuf
ficit.ij.q.vj.in.c.anterioꝝ.§.illud ẽt.⁊ gl.in.c.de appel.de ap
pel.⁊ tex.in auc.de ap.⁊ intra que tem.ap.deb.pro quo addu
co tex.no.in.l.mediterranee.C.de anno.⁊ trib.li.x.vbi ꝺt bar.
ꝑ illum tex.quẽ accuſari ſi nõ fecit illud ad qꝺ faciẽdum maior
10 erat ſumptus q̃ꝫ rei agẽde vtilitas† qꝛ nũq̃ꝫ dꝫ fieri expẽſa quẽ
res nõ patitur,vt eſt tex.ibi no.in.l.ſi ſeruos.ff.de pig. act.quã
alle. Ubi.in.d.c.de app.in fi. Ex quo infero ad vnũ nouiſſi-
mũ qꝺ puto iuri ⁊ rõni conſonũ.quod ſi bona hereditaria eẽnt
tanti parui valoris ꝙ eſſet maior impenſa inuẽtarij q̃ꝫ valor he
reditatis qꝺ tũc non tenetur heres facere inuentariũ,ſed ſuffice
ret ſimplex deſcriptio,auctor̃ ꝓtore,qꝺ ſinglr̃ tene menti i pra-
tica,qꝛ a nemine reperi tactũ quẽ viderim,dixi in.c.de ap.mo-
tus ꝑ.d.l.mediterranee.⁊ ꝑ.d.l.ſi ſeruos . Poſtea dato dili-
gentiori ſtudio reperi Bar.in.d.l.mediterranee.quẽ Ange.⁊
Alex.ibi ſequunt̃ ponere hoc dictũ de quo valde letus fui ⁊ al
leg.l.tutor qui reptoriũ.ff.de admi.tu.preterea nõ imputat̃ tu-
tori ſi non exigit debitũ in quo plus oportebat expẽdere quã in
de ꝑcipet. Itẽ iudex nõ dꝫ facere citar̃ teſtes ad locũ iudicij qñ
tm̃ diſtãt qꝺ plus expendet̃ in adeũdo quã ſit valor cauſe arg.
d.l.mediterranee,ſꝫ tũc iudex dꝫ delegare examinationẽ.l.ge-
neraliter.§.his preſentibus.C.de reb.cre.⁊ iureiurã.⁊ de fi.in-
ſtru.in auc.apud eloqnẽtiſſimũ. Itẽ facit qꝺ ſi in habẽdo recur
ſum ad ſupiorẽ expẽderet̃ plus quã ſit valor cãe.tc nõ põt ha-
beri recurſus ſꝫm Bar.⁊ ſequaces.in.d.l.mediterranee.
¶ Decimoſeptimo adduco Pet.de ancha.in.c.nonnulli.de
11 reſcri.qui dixit ꝑ illum tex.in verbo laboribus ⁊ expẽſis ꝙ † lꝫ
ordinarius poſſit reddere ius in qualibet pte ſue dioceſis.c.cũ
eps.de offi.ordi.in.vj.tñ ſi cã eſt parua ⁊ velit cognoſcere i lo-
co nimis remoto a domicilio partium poſſunt partes petere vt
deleget ⁊ cognoſcat̃ in loco propinquo. Et põt ſi hoc denegat
appellare ꝑ tex.in.l.cũ poſt.C.de appel.⁊ ita limitat dictũ do-
cto.in.d.c.nonnulli.dũ dicunt illum tex.non habere locũ in or
dinario.vcꝫ niſi partes grauarentur ex delegatione ramota,vl
cognitione ipſius nimis a longe trahẽtis reũ , ⁊ hoc dicit eſſe
equum ⁊ verum.idem tenet Pet.de ancha.in.c.cũ te.de offi.
deleg.dicens ſe reſpondiſſe in facto qꝺ a iudice denegante hu-
iuſmodi delegationẽ põt appellari.⁊ idem ipſe repetit.in.c.fi.
in.iij.notabi.de do.⁊ ꝯtuma.⁊ in.c.cũ cãm.de teſti.⁊ facit.d.
l.mediterranee.cũ dictis ibi ꝑ Bar.iſtud idẽ voluit Uin.in.
c.ſane.de foro compe.vbi dicit qꝺ ratione rei ſite nõ põt quis
trahi coram ordinario vltra duas dietas. Unde ordinarius cõ
pellitur delegare cãꝫ,⁊ ſequit̃ ibi But.in fi.dicẽs hoc eſſe no.
qꝛ ſic extendunt̃ iura loquentia de dietis ad inferiorẽ a papa ꝺ
legãtẽ.⁊ hãc partẽ tꝫ ibi dominus meus.in.c.dilectus.ij .i.iij.
col.de reſcrip. Licet in.d.c.nonnulli teneat ꝯrium. ⁊ Imol.⁊
Abba.in.d.c.ſane.⁊ in.d.c.dilectus. ¶ Tamen opin. Pet.
But.⁊ Uincẽ.vꝫ verior.per.d.l.cum poſt.nam gl.ibi dicit ꝙ
12 cã cõmittitur ratione mediocritatis negotij ⁊ rõne loci.† Et ita
tacite exponit alternatiuam pro copulatiua. Sic ẽt Barto.⁊
Bal.ibi in ſummario dicunt qꝺ breuitas cauſe ⁊ in itineris lõ-
ginquitas faciunt vt iudex appellationis cogat̃ delegare cãm
in patriam litigantiũ,vnde conclude cum Pet.de anc.vt ꝓce
dat dictũ eius ꝯcurrẽtibus dictis duabus qualitatibus.ſ. me-
diocritate ſeu modicitate negotij ⁊ itineris longinquitate, ⁊ ita
limitentur dicta Abb.⁊ alioꝝ in dictis locis ſꝫ doc.⁊ Fely.in
d.c.nõnulli.qui intelligit locum nimis remotum hoc caſu q di
ſtat vna dieta per.c.ſtatutũ.de reſcrip.li.vj. Mihi placet opi
nio Pet.⁊ ſequacium per rõnẽ tex.in.d.c.nõnulli.in ꝟ.labo
ribus ⁊ expẽſis. Nã ibi rõ legis eſt amplior dicto,diſpoſitio le
gis ampliatur ⁊ reſtringitur ad terminos rationis legis text.
iuncta gloſ.in ꝟſicu.eligat̃ in cle.j.de elect.⁊ ibi Car.l.cũ pr̃.
§.dulciſſimis.ff.de leg.ij.l.pr̃ filiũ.§.fundũ.ff.de leg.j.l.regula.i
ꝟ.lꝫ.ff.de iur.⁊ fac.igno.c.ij.regris.ꝺ ap.abb.in.c.ſic̃.de teſ.
in.c.fi.de reſcri.in.c.pe.de im.ec.in.c.eccleſie.⁊ in.c.qꝛ ple-
riqꝫ,circa fi.co.ti.in.c.fi.in prin.ix.col.de iureiur.in.c.j.i.iij.
col.ꝺ re iud.i.c.ꝺ vxore i.ij.col.ꝺ ſepul.i.c.ſuggeſtũ.i.c.ꝓpo-
ſuit.in.c.ꝑ tuas.ꝺ ap.Ge.i c.frequẽs.de reſti.ſpo.i vlt.colũ.
⁊ in.c.cũ q.in.iij.col.de prebẽ.li.vj.cũ ergo rõ illa ita militat
in ordinario ſicut in deleg.ergo ampliabitur et extendetur ad
ordinariũ.⁊ ſic dictum Pet.eſt veꝝ concurrentibus illis dua-
bus qualitatibus.

¶ Decimooctano

13 ¶ † Decimooctauo adduco Bar. i. l. ij. in. iij. col. ff. de re iud. vbi dilatio dz abbreuiari si cā ē modice q̄titatis. d. auc. nisi bre uiores. Itē si est q̄tētio inter te & me qs nr̄m dz esse rector futu rus p̄ximis duobus mēsibus, q2 tps labit̄ nō dz dari lōga dila tio imo arctari, ar. ad hoc. l. j. ff. de glā. legē. Itē si est cā de equo qui intra dilationē magnā comederet plus quā equus valeret, & ideo pōt dilatio arctari & tolli in totū, ar. d. l. mediterranee. C. de anno. & tribu. lib. x. quā. l. alle. Abb. in. c. j. in pe. col. de lib. obla. & in. d. c. appel. in. j. col. de appel. & vide Ang. in. l. si va cantia. in. iiij. col. in ver. priores ciuitates. C. de bo. vacā. lib. x. vbi ponit verum eē expēsa inutilis mittere duos ambasiatores vbi sufficeret vnus, & ad predicta facit qd̄ no. d. Fel. in. c. eccle sia sancte Marie. in. xxij. col. in ver. viij. not. de consti.

¶ Decimonono adduco tex. sing. in. l. cetere. in. §. hoc senatus. al's. §. marcellus. ff. de leg. j. quē tex. inducit ibi Ang. quē sequū tur Imol. & Mod. ad qōem statuti disponētis q̄ forēsis nō pos sit acqrere domū in ciuitate, qd̄ nihilominus poterit acqrere dō mūculā p̄ illū tex. & hoc voluit Lud. ro. no. ccc xxxiij. ici. statutū p̄hibet. & do. meus i. c. fi. §. is aūt. i. ix. col. de offi. dele. & in p̄e mio cle. & i rub. de plus peti. & i. c. de appellatiōibus. de appel.

24 Uigesimo adduco † Bal. i. l. j. C. de re. cre. & iurein. vbi cōcordat duas glo. sing. & adinuicē si bi aduersantes. vcz glo. in. c. statutū. i. §. assessorē. de rescri. lib. vj. in ver. relinquat̄. & glo. in cle. j. in ver. oneramus. de iurepa. vt. j. glo. p̄cedat in his que sunt parui p̄iudicij. ij. glo. s. de cle. j. procedat in his q̄ sunt magni p̄iudicij. sequit̄ Ro. in. l. q̄ bona. §. q̄ dāni. ff. de dā. infec. & Imo. in. c. j. in vlt. col. de q̄stitu. vide Bal. in. l. nemo. C. de sentē. & in. l. ij. C. de sen. ex peri. reci. l3 do. meus alr̄ voluerit in rub. de plus peti. ad oia p̄dicta faciat etiā bonus tex. in. l. res bona. ff. de q̄tr̄. emp. vbi res bona fide vēdi ta p̄p minimā causā ineptā fieri nō debet, facit q̄ voluit Bal. in. l. j. in. ij. col. C. de his q̄ pene noie, q̄ p̄p modicā lesionem nō pōt appellari a iudice corrigēte laudū. l. si d̄ meis. §. recipisse. ff. de arbi. But. & Imo. in. d. c. q̄ntauallis. in ver. an aūt. de iure iu. Ro. in. l. arbitrio. ff. q̄ satis. cog. Sali. in. l. si societatē. §. arbi trorū. ff. p̄ socio. in. xviij. q. p̄ hoc. q2 circa decisoria iudex appel. sequit̄ id quod debebat facere principalis iudex, vt in auc. cum de appel. cogno. in p̄n. no. glo. xij. dist. c. illud. & doct. in. c. j. de q̄sti. & adduco Bald. in. c. de appel. de ap. q̄ p̄ duobus aureis nō dat̄ actio qd̄ metus causa. arg. d. l. si oleū. l3 loquat̄ p̄ verbū forte, & dicat se non affirmare, tamen do. meus in rubri. de plus peti. affirmat hoc & mihi perplacet, arg. d. l. si oleum.

25 ¶ † Uigesimoprimo adduco qd̄ modicum incrementum nō de bet mouere iudicem. Spec. in tit. de rescri. presen. §. nono. ver. item queritur que dicantur.

¶ Uigesimosecundo modici damni gratia non receditur a iu re, vt in Specu. de loca. §. sexto. ver. vt autem.

¶ Uigesimotertio modice rei causa non debet quis sustinere magnam actionem. in Spec. de feu. §. ij. xxij. ver.

¶ Uigesimoquarto modica pupilli bona satisdationem remit tunt tutoris persona existēte honesta. ff. de legi. tut. l. legitimos.

¶ Uigesimoquinto modica res nō debet attēdi. ff. loc. l. si quis fundum, nec vitiat contractum, nec actionem, nec exceptionem parit. ff. loca. l. habitatores. ff. de donati. inter virum & vxo. l. si id qd̄. §. si quas cum concor. alleg. in glo.

¶ Uigesimosexto non nocet si modicum omittatur. l. j. in fin. ff. de ventre inspi.

¶ Uigesimoseptimo ex modica serui percussione non agit do minus. insti. de iniur. in. §. seruus.

¶ Uigesimooctauo pro modica fraudatione non dicitur rum pi dispositio testatoris. c. requisisti. de testamen.

¶ Uigesimonono pro modico non cogitur quis cauere. de do na. capi. per vestras.

26 Trigesimo † de modicis ipēsis iter vi. & vxo. nō cu rat̄. ff. de ipēsis in rebus do. fac. l. oino.

¶ Trigesimoprimo modicam pecuniam non tenetur tutor de ponere. ff. de admi. tuto. l. ita autem. in prin.

¶ Trigesimosecundo pro modica iniuria non reuocatur dona tio. C. de reuo. dona. l. si.

¶ Trigesimotertio paucorum dierum mora obligationem non immutat. ff. loca. l. si in lege. §. colonus.

¶ Trigesimoquarto in mora modici temporis non est pericu lum. ff. de iudi. l. si debitori.

¶ Trigesimoquinto vbi res modici precij est committitur titu lus, & habetur pro non titulo. ff. de peti. here. l. etiam. §. j. incipi. qd̄. si quis hereditatem. in ver. modico vendidisse.

¶ Trigesimosexto modicum deformitatis nō impedit promo uendum, nec paruum vitium nocet. c. thomas. de corpo. vitia.

¶ Trigesimoseptio p̄ modica cā nō dz qs excōi. xj. q. iij. epi.

¶ Trigesimooctauo modica particula excludit patronū a bo norum poss. ff. de bo. lib. l. vt si ex modica.

¶ Trigesimonono modica castigatio non denegatur magistra tibus. ff. de iu. om. iud. l. magistratibus. nec magistris. ff. loca. l. item queritur. §. iulianus. ff. ad. l. aquil. l. sed & quecunq3. §. fi.

17 Quadragesimo † modica castigatio vxoris vi ro suo cōcessa est, vt in auc. vt li. ma. & auie. §. si quis autem. l. consensu. C. de repu. & not. in ca. quemadmodum. de iureiu. & vij. q. j. c. sicut.

¶ Quadragesimoprimo modico vino vtendum est propter sto machum. c. & si christus. de iureiuran.

¶ Quadragesimosecundo de leuibus expensis non possunt ca nonici in procuratione conqueri. c. quanto. de censi.

¶ Quadragesimotertio nec colonus, seu inquilinus propter le ue damnum, vel commodum auditur. ff. loca. l. si vno. §. cum qui dam. & in. l. si merces. §. vis maior.

¶ Quadragesimoquarto modicū damnum quilibet equo ani mo sustinere debet. xij. q. ij. terrulas.

¶ Quadragesimoquinto pro modico non repetitur naulum. l. sed addes. §. si quis mulierem. ff. loca.

¶ Quadragesimosexto pro modico, nec plus, nec minus, de cō secra. dist. ij. reuera.

¶ Quadragesimoseptimo pro modica re non presumitur facta transactio. l. cum hi. §. modus. ff. de transac.

¶ Quadragesimooctauo pro modico non retractatur vēditio. l. res bona. ff. de contrahen. emp.

¶ Quadragesimonono pro modica expensa nō curabit iudex. ff. de impen. l. omnino.

18 Quinquagesimo † pro modico nō itur ad pre fidē. C. de peda. iudi. l. pl3.

¶ Quinquagesimoprimo pro modica re vel vili non datur li bellus, vt in auc. de nup. colum. iiij.

¶ Quinquagesimosecundo modica refectio, vel agricultura nō minuit dotem. ff. de impen. l. quod dicitur.

¶ Quinquagesimotertio pro leui iniuria non reuocat̄ donatio capi. fina. de donatio.

¶ Quinquagesimoquarto vbi res pro modico emitur talis ti tulus habetur pro nō titu. ff. de pe. here. l. ēt. §. si qs hereditatē.

¶ Quinquagesimoquinto si minutatim dent̄ alimenta transigi potest de facili super illis. de transac. l. cum hi. §. vlti.

¶ Quinquagesimosexto non habet locum lex cornelia si intra domum quam quis per momentū inhabita. ff. de iniur. l. lex cor nelia. §. si tamen. in ver. ceterum.

¶ Quinquagesimoseptimo attēdi dz beneficium qd̄ nō est com petens. l. di. studeat. de prebē. c. de monachis. & pulchre p̄ Ar chi. de istis minimis, in. c. nō pōt. de p̄bē. lib. vj. & per Rof. be neuentanū in libellis iuris canonici q̄n census augeri vel minui potest. & per aliquos moderniores. in. l. sciēdū. ff. qui satif. cog.

19 ¶ † Quinquagesimooctauo si statutū dicat si qs extraxerit san guinē alicui in palatio, puniat̄ pena manus nō intelligit̄ de illo qui percussit quē i naso, vnde aliquātulū sanguinis exiuit, q2 eēt nimis dura interpretatio & statuta humane intelligi dn̄t. Et q2 genus pene corporalis hoc iudicat, arg. ff. de sica. l. i lege. ita pul chre Bal. in. c. cū adeo. i. iij. col. de rescri. ex quo infero ad vnū notabile dictū q̄ p̄p extractionē modici sanguinis nō polluitur ecclesia f̄m Abb. in. c. p̄posuisti. de cōse. eccle. vel alta. p̄p ver bū effusio qd̄ abūdātiā significat, vt est bonus tex. cū glo. in. c. cū illor. in. §. qd̄ si claustrales. in verbo, sanguinis effusionē. de sen. excō. & in. c. reuertimi. xvj. q. j. vbi bonus tex. de hoc. & vo luit hoc Gemi. in. c. j. i fi. de q̄secra. eccle. vel alta. li. vj. qd̄ no. perpetuo ad statuta q̄ requirūt sanguinis effusionē. Preterea ex alia iniuria corporali citra sanguinis effusionē nō polluit̄ ec clesia, vt necessario indigeat recōciliatione, l3 i aliquibus locis sit q̄suetudo improbāda, vt fiat recōciliatio salti ad terrorē alio rum, vt per Joan. and. in. c. aqua. de consecra. eccle. vel alta. et Abb. in dicto. c. proposuisti. & ita respondi alias in facto patri guardiano diui Antonij de Padua.

¶ Quinquagesimonono de modicis expēsis nō est curandū si percipit fructū vel alicuius vsus vtilitatē. maxime gratuitam, secus si nullam. ff. cōmo. l. in cōmodato. §. j. ff. de pig. act l. si ne cessarias. §. si annua f̄m Bal. in. c. adeo. in. iij. col. de rescrip.

20 Sexagesimo † tacitus cōsensus sufficit in leuibus. Bar. i. l. que dotis. i vlti. col. ff. solu.

ma. licet Preposi. contra in cap. sollicitudinem. in. xxiij. col. iu versicu. xij. fallit de appellatio.

¶ Sexagesimoprimo consuetudo afferens ecclesijs modicum preiudicium tenet. doc. per tex. iuncta gl. j. in. c. j. de consuetu.

¶ Sexagesimoscđo lз in cõmissione papa dicẽs ꝑsonaliter exequaris videat eligere industriã ꝑsone adeo qđ nõ possit subdelegare alteri vices suas delegatus ipse, tñ si negotiũ est paruum nõ vr̃ electa industria ꝑsone quantuncunqз fuerint apposita dicta verba ƀm Inno. Car. But. ⁊ sequaces in. c. fi. §. is autẽ. de offi. deleg. ita limitãtes ⁊ restringẽtes illũ tex. Abb. tñ ⁊ Imo. tenent ibi ɔ̃riũ dicẽtes ꝙ qualecũqз sit negotium, ex quo cõmittens dixit ꝑsonaliter exequaris vel apponit alia ꝟba iportantia industriã ꝑsone nõ poterit subrogari alius cũ forma mandati sit seruãda. l. diligẽter. ff. mãdati. l. cũ hi. §. si ꝑtor. ff. de trãsac. c. cuз dilecta. de rescri. ⁊. c. pisanis. de resti. spo. Itẽ qꝛ. d. §. is cui. loquit̃ gñaliter, ergo indistincte intelligi dз ꝑ iura vulgaria. c. qa circa. de priui. l. iij. ff. de offi. presi. itẽ qꝛ a ꝟbis claris nõ est recedẽdũ. c. fi. de verb. sig. l. ille aut ille. §. cũ in ꝟbis. ⁊. l. nõ alr. ff. de leg. iij. ⁊. l. si qs filiũ. C. de lib. ꝑte. do. meus. d. And. sicu. in. d. §. is aũt. in. x. col. distinguit aut apparet de mẽte rescribẽtis, ⁊ seruet̃ illa ꝑ id qđ voluit Inno. i. c. cũ ecclesiastice. de excep. qđ rescripta recipiũt iterpretationẽ ex mẽte rescribẽtis, ꝓ quo dico fore tex. rotũdũ in. c. cũ dilecta. de rescri. in ver. ꝑter ɔsciẽtiã nr̃am, ⁊ in. c. sumpto. de offi. dele. in ver. intẽtionis. aut non apparet de mẽte, ⁊ tũc vt ꝟba aliqd operent̃. l. si qñ. ff. de leg. j. c. si papa. de priui. lib. vj. ⁊. l. si qñ. C. de inof. test. dicemus illud ꝟbũ ꝑsonaliter iportare industriã ꝑsone siue negotiũ sit paruũ,
21 siue magnũ, vt seruet̃ forma, itẽ qꝛ † voces sunt signa eaꝝ q̃ sunt in aĩa passionũ note iuxta philosophũ primo Perier. ⁊ ꝓbatur in. l. labeo. §. idẽ tubero. ff. de suppel. leg. mihi vr̃ ꝙ opin. Inno. But. Car. ⁊ sequaciũ sit verior qcqd dicant Imol. Abb. ⁊ sequaces, primo ꝑꝑ regulã gñalẽ qđ in minimis sunt remisse solẽnitates iuris, vt superius ostẽsuз est, scđo ꝑ tex. rotũdũ in. l. vnica. §. ne aũt in ver. sin vero talis cõceptio verboꝝ, ⁊ facti natura. C. de cad. tol. vbi rqrit̃ qđ ad hoc vt videat̃ electa industria ꝑsone cõcurrant duo qđ cõceptio verboꝝ sonet ⁊ indicet hoc, ⁊ qđ facti natura hoc suadeat, mõ si negotiũ est leue natura facti nõ sonat ad idustriã, ergo nõ bene dñt Imol. Abb. ⁊ sequaces, ⁊ ita reperi do. meum mutasse opi. in. d. c. fi. §. is autẽ. in. xiiij. col. ⁊ quod hoc sit verũ põdera casus exceptos arguo ibi, ⁊ sic nõ fuit de mẽte põtificis includere leuia. Nec ob. ꝟba gñalia, qꝛ limitant̃ ƀm mr̃iam subiectam ⁊ restringunt̃. l. j. C. de sac. san. eccle. l. j. §. nũciatio. ff. de noui ope. nũ. l. inter oẽs. ff. q satis. cog. cũ simi. nec ob. verbũ ꝑsonaliter, qꝛ sat est quod operet̃ in negotio magno. nec ob. mens pape, qꝛ imo ex dispositione iuris elicitur mens contraria per. c. cum. T. de senten. ⁊ re iudi. ⁊. l. scio. ff. de in integ. resti. ⁊. l. si oleum. ff. de dol.

22 **Sexagesimotertio** † statutum loquẽs de debito nõ habet locũ in paruo debito ƀm doc. in auc. minoris debitor. C. qui da. tu. pos.

¶ Sexagesimoquarto adduco tex. in. l. item apud labeonẽ. §. questionẽ. ff. de iniur. vbi nuda interrogatio, ⁊ leuis territio non pertinet ad illud edictum.

¶ Sexagesimoqnto statutũ loquens de domo nõ hз locũ i capana q̃ nõ ɔsistit ex parietibus ⁊ tecto ƀm Bal. pulchre in. c. j. de duobus fratri. de no. feud. inuesti. in. ij. col. i ꝟsi. Sз nunqd capana dr̃ casa siue domus, ⁊ vide not. isti. de rex. diui. §. appellatio. autẽ in glo. j. ibi qđ in domibꝰ dr̃, idẽ dic in capana.

¶ Sexagesimosexto modicus defectus scriptoris nõ vitiat rescriptũ, ⁊ sic modicus defectus litere sillabe ⁊ dictionis vl' orationis dũmodo deprehendatur voluntas pape Abb. ⁊ doc. ꝑ illuз tex. in. c. ex parte. de fide instru. secus vbi mutatur sensus, vel inducitur equiuocatio ƀm doc. ibi, ⁊ in. c. inter dile. eo. ti. ⁊ ibi qd si ponatur vna litera ꝓ alia qđ no. pro. q. ƀm Card. ⁊ Abb. ibi.

¶ Sexagesimoseptimo Bal. ⁊ alij in auc. sed iã necesse, ꝑ glo. ibi. C. de donatio. ante nup. ⁊ Lud. roma. consi. ccxx. incip. hec istorum quinqз. in versi. vlti. quod pro paruo debito non potest creditori iurari vt suspectus.

23 ¶ † Sexagesimooctauo facit tex. no. in. l. j. §. sз sciẽdũ, in versi. proinde leuis febricula. ff. de edil. edic. ꝑ quẽ tex. not. ibi Bar. ⁊ Albe. de rosa. dicunt quod statutũ loquens de vulnere nõ hз locũ in vulnusculo. ⁊ dicit Bal. in. l. si ꝑdiũ. in. j. col. in ver. q̃ro pro qbus. C. de edil. actio. ꝙ ꝓ rebus minimis nõ datur redhibitoria, puta ꝓ vna spatula porci. l. si tñ. §. fi. ff. de edil. edi. nec ꝓ vitijs paruis. l. cui dens. ff. eo. ⁊. l. j. §. sciẽdũ. i ver. ꝓinde. vbi quelibet infirmitas, puta leuis febricula ⁊ vetus quartana nõ denominat quẽ infirmũ, probat̃ etiã in. l. q̃situ. ff. de re iudi. ⁊ in tex. iũcta glo. in ꝟsi. neqз egritudine. xviij. di. c. placuit. ⁊ subdit bal. in. d. l. si prediũ. qđ vulnusculũ modicum nõ habet in se delictũ, ⁊ ideo si statutũ dicit qđ sindici teneant̃ denunciare percussiones sanguinolẽtas vbi est leuissima cutis scissura denũciãda nõ est, ⁊ ideo leuis scissura nõ est vulnus, ⁊ si in platea eẽt de vulnere pena manus ꝓ tali vulnusculo nõ iponeret̃ tam atrox pena, qꝛ modica alteratio nõ denominatur infirmitas. ff. eo. titu. l. qui clauũ. §. fi. ⁊ adde Lud. ro. in. l. si ꝟo. §. de viro. in. iij. char. ff. so. ma. (Iste articulus similẽ habet. s̃. in qnta adductione nume. v. sed est facilis memorie lapsus, vt in pluribus alijs passim cõperiet equus lector, ⁊ statim in sequentibus patet.) Fragrier.

¶ Sexagesimonono paruum tortus seu leuiter tortus nõ habet̃ pro torto secundum Bal. in. l. obseruare. in. j. col. C. quorũ ap. non reci. allega. tex. in. d. l. j. §. sed sciendum.

Septuagesimo licet debitor vel creditor nõ possit esse tutor pupilli, tñ si debitũ eẽt modicũ põt eẽ tutor glo. in auc. minoris debitor. vbi Bar. ⁊ alij. C. q da. tu. pos. Bar. in. l. si qs in pignore. §. fi. i fi. ff. de pig.

24 ¶ † Septuagesimoprimo modica rasura in instrumẽto non vitiat instrumẽtum ƀm But. in. c. ex literis. ad fi. de fide instru.

¶ Septuagesimosecũdo modica cõtrarietas in testibus nõ facit eos reputari varios, nec habet eos repeller̃. ita tenet But. in. c. ij. de reg. per glo. ij. ibi seqnitur Alex. in. l. insulam. in principi. ff. sol. ma. ⁊ in consi. clxvj. incip. Reuerẽde. in vlti. colũ. ⁊ in consi. clxvj. animaduersis. in vlti. col. ⁊ in consi. ccxlvij. Reuerende domine. in vlti. col. ⁊ in consi. cclxiiij. viso ꝓcessu vtriusqз partis. in. iiij. col. ⁊ in consi. ccccvij. in causa ⁊ lite vertẽte inter Christoforum. in vlti. col. vnde per predicta redditur dubiũ ꝙ vult Bal. in. l. j. §. de exerci. ff. nau. cau. sta. per illũ tex. in ver. linearijs iuncta glo. qđ statutum puniens certa pena cõburenteз domũ habet locum in cõburentem domunculam. alleg. l. scapham. ff. de eui. ⁊. l. fi. ff. de sun. instru. qđ in specie ⁊ bene ꝑ predicta reprobat Alex. in. l. senatus. §. marcellus. ff. de leg. j.

¶ Septuagesimotertio facit qđ voluit Bal. i auc. preterea. C. vnde vir ⁊ vxor. i vlti. q. in ver. vlti. q̃ro ꝙ dispositio illius auc. loquens qñ matrimoniũ est sine dote procedit etiã si sit cũ dote parua sequuntur ibi Sal. ⁊ Moder. ⁊ Roma. in. l. diuortio. in prin. ff. solu. ma. quia satis dicitur matrimonium sine dote qđ est sine dote congrua. Itẽ nihil ⁊ parũ equiparãtur. d. l. q̃uis. ff. de condi. ⁊ demon. alias esset absurdum ꝙ si eẽt dotata in vno nũmo ꝙ excluderetur a beneficio illius auc. preterea a quo preexcluditur ꝑ modicuз legatũ, ⁊ an sit dos parua vel magna statur iudicis arbitrio ƀm Bald. in. d. auct. preterea. in fi. ⁊ remittit se ad auctenticam qđ locum. C. de colla.

25 ¶ † Septuagesimoquarto adduco qđ voluit Ange. in. §. hinc nobis. in. j. col. in auc. de here. ⁊ falci. per glo. ibi, in verb. facultatem. qđ stante statuto ꝙ nullus possidens apothecam possit tanq̃ suspectus personaliter capi, tamen possidens vilissimam apothecam potest non obstante statuto capi.

¶ Septuagesimoquinto alleg. tex. sing. in. l. decurio fortunam. C. de decu. lib. x. vbi lex generaliter alicui generi personarum prebens immunitatem ab oneribus ita restringitur vt non extẽdatur ad concessionem immunitatis ab onere qđ breui tempore expediri potest ƀm Ro. in repe. d. §. de viro. l. si vero. ff. sol. ma. in. iij. fal. vbi ponit. xj. dicta de istis minimis.

¶ Septuagesimosexto adduco glo. j. not. in auc. minoris debitor. C. qui da. tut. vel cur. pos. que dicit. l. generaliter probibentem debitorem seu creditorem decerni posse tutorem ita restringi, vt non extendatur ad debitorem, seu creditorem modice quãtitatis, vt dixi. s̃. versicu. lxx.

26 ¶ † Septuagesimoseptimo adduco tex. in. l. ij. in. §. ꝙ si pater eius. ⁊ in. §. tractari. ff. ad tertul. vbi lex sub pena generaliter mãdans matribus, vt petant tutores filijs pupillis, ita restringitur vt non extendatur ad casum in quo ipsius pupilli patrimonium sit pusillum, ⁊ quodammodo nullius valoris.

¶ Septuagesimooctauo adduco tex. in. l. nõ tantum, ⁊ in. l. is qui tres tutelas. ff. de excu. tu. vbi patet iura dicẽtia generaliter supportationem oneris trium tutelarum inducere excutionẽ a tutela. iiij. ita restringi vt non extendat̃ ad tutelam. iiij. que pauci oneris affutura est, vel qꝛ paruo tempore duratura.

¶ Septuagesimonono adduco tex. i. l. plebiscito. ff. de offi. ꝑsi. ⁊ in. l. solent. in. §. non vero. ff. de offi. procõ. ⁊ leg. ⁊. c. statutũ. §. insuper. de rescri. lib. vj. vbi iura dicentia seu generaliter prohibentia iudicenti receptionem munerum ita restringi, vt non extendantur ad paucam rem breui tempore consumabilem.

Secunda pars Tractatus de Minimis.

SVMMARIVM

1 Doctor verus non dicitur qui caret aliquo libro necessario.
Actio furti pro ouo datur.
2 Pignus vendi non prohibetur si quid adhuc modicum restat de solutione.
Baptismatis ommissa forma nunquid deficiat sacramentum, & actus totus vitietur.
3 Vinum portare in ampulla non permittit statutum de vino nō distrahendo, etiam si gustus gratia id fiat.
4 Scriptor pōt quinternum libri retinere donec integre merces ei soluatur.
Libri scholarium possunt ꝑ gabella ꝑ portionē soluta retineri.
5 Neuus vnus totam faciem deturpat.
6 Emphyteota sub censu vnius nummi, an expelli possit si biēnio cesset a canone, Et quid si in solutione deficiat vnus nūmus.
7 Venditor rē vēditā retinere pōt ꝑ vno nūmo ptij nō soluti.
8 Bannitus cancellari de banno non debet, si in solutione condē nationis remansit vnus nummus.
Statutū excludens dotatas, an procedat in dote vnius nūmi.
9 Regula qui nō habet in ere luat in corpore, an fallat si deficiat solus nummus.
10 Defectus paruus penam magnā contractus contrahit.
11 Actio iniuriarum pro modica iniuria datur.
12 Notarius propter minimā falsitatē nunqd falsarius dicēdus.
13 Alimenta possunt ex eisdem causis denegari ex quibus potest exheredari.
14 Dictio plus quid importet, & ad quid referatur. 15.
15 Probatio dubia contra probantem interpretatur.
16 Dolus in modicis non presumitur.
17 Dictiones amplius & circa ad quam quantitatem referantur.
Officium iudicis pro modico non datur.
18 Tempus modicum quid dicatur.
Iudex pro modico deponitur.
19 Hereditatis petitio pro modico datur.
Conductio & locatio pro vno nummo non tenent.
20 Dos non dicitur parua si sufficiat ad victum & vestitum.
Minimorum materia est brocardica.
21 Lesio modica non impedit ius commune.
22 Vitium paruum quando & in quibus noceat.

Ontra vero hāc regulā nōnulla adduci pñt. Et primo adduco tex. in. c. defleat. de re gu. iur. & in. c. ɔsideret. de pe. dist. vbi factus reus in vno dr̄ factus in oibus. ad idē bo. tex. iūcta gl. xxxviij. di. que ipsis. in ver. si vnū. & ibi Gemi. dixit qd̄ † non dr̄ verus do-
1 ctor, nec verus sacerdos qui caret aliquo libro substantiali. & bo. text. in. l. si vnus. C. de test. faciat quod voluit pulchre Bar. in cōsi. cxiij. processum est. & quod voluit Bal. in. c. cū nūcius. de testi.

Secundo adduco tex. in. c. de appellationi. de app. vbi ꝑ modico grauamine appellatur.

¶ Tertio i minima re furtū cōmittit. xiiij. q. vlt. c. fi. qr nō furtū, sed furātis effectus consideratur, vt ibi dr̄, & voluit glo. insti. de re. diui. §. gallinarum. in verbo qui lucrādi. vbi etiam ꝑ vno nummo seu ouo datur actio furti.

¶ Quarto adduco tex. in. l. si proprietarius. circa fi. ff. de dam. infect. vbi minimum damnum ita sarciendum est sicut magnū.

Quinto adduco tex. & ibi Bal. i. l. quādiu. C. d̄ distra. pig. vbi dixit ꝑ illū tex. mutuaui tibi. x. sub pi-
2 gnore tu soluisti. ix. restat vnus florenus ad soluendū nunqd occasione istius floreni vēdet̄ pignus. rñdet ꝙ sic, qr † quoties restat aliqd ad soluēdū de iure vēdēdi pignus nihil est diminutū.

¶ Sexto nihil dr̄ actū dū aliqd supest ad agēdū. l. pe. i fi. C. de his qb. vt idi. & ad senatus̄. sille. & facit bo. tex. i. c. nihil. vij. q. j.

¶ Septimo adduco tex. & ibi Abb. & doc. in. c. j. de baptis. ꝙ vbi aliq ꝟba sunt de substātia, vel forma substātiali cuius actus ommissio alicuius ꝟbi vitiat totū, vt pꝫ in forma baptismatis, sicus vbi omitterent̄ aliq ꝟba de solēnitate. idē est in ɔsecratiōe hostie, vt qꝺlꝫ verbū ꝑtermissum faciat deficere virtutē sacri.

¶ Octauo adduco glo. in. c. statutū. §. cū vero. in verbo remotus. de rescrip. lib. vj. vbi si modicū vltra vnam dietā remotus esset locus iudicij, puta per vnum miliare non poterit sibi fieri conuentio. & ibi omnes & Gemi. sequuntur.

¶ Nono adduco Bal. in. l. ad barbaricum trāseuntes. C. q̄ res
3 expor. nō debent. vbi per illum tex. colligit argu. qd̄ † illi q non possunt portare vinum extra districtum, etiam vnā materiā portare non possunt gustus causa, quin incidant in penam.

Decimo adduco Bal. i. l. minorib⁹. i ꝟsi. vlti. collige. C. de his q. vt indig. vbi colligit arg. expssū ex illa lege ꝙ qñ ad idē maleficiū ꝑpetrādū plures iteruenerūt ꝙ eque punit̄ sindicus q ommittit vnū ex eis denūtiare ac si neminē denūciasset, & sic nō prodest diligētia in qbusdā si vnus ex malefactorib⁹ ommittat̄, & est qd̄ ꝑ Py. in simili disputata. Tu adde bar. i. l. cū si exhibuisset i. §. fi. cū cō. ibi assignatis. ff. d̄ pu.

¶ Undecimo adduco Bal. in. l. vnica. in. viij. col. i ver. xiij. q̄rit̄. C. de his q. vt indi. vbi querit testator mādauit heredi vt daret mihi. x. certa die, aliogn daret mihi fundū, dedit. ix. elapso die peto fundū, dicit qd̄ possum petere: esti. ix. qr ista dispositio est similis dispositioni alternatiue. ff. de ɔdi. inde. l. si nō sortē. §. fi. x. ſꝫ donec soluat̄ vel det̄ fundus noue possum retinere. e. l. §. si cētū. vbi not. qd̄ scriptor pōt retinere qnternos donec sibi fuerit satisfactū de mercede. facit in sili ꝑ hoc vlti. l. colonus. in fi. ff. de vi & vi ar. & l. hmōi. ff. q po. in pig. ha. & vide Bal. vbi po-
4 nit. iiij. d. in. l. fi. C. cōmo. vbi primo qd̄ † scriptor pōt retinere qnternū. d. §. si cētū. in versi. retinebit̄ ꝑ glo. ibi Scd̄o qd̄ sutores pñt retinere tunicā de pretio solito. Tertio qd̄ manischachi qui curauerūt eqnū pñt retiner̄ eqnū ꝑ mercede laboris & expēsis. Quarto qd̄ victuales q portāt fardellū scholaribus & soluūt aliqd ꝑ eo noie gabelle pñt retiner̄ fardellū ꝑ gabella. & tex. in. d. l. hmōi alleg. Guil. de cu. & Bal. in. d. l. fi. & vide glo. & Bald. in. l. si qs. C. deposi. glo. in. l. si plures. §. fi. ff. eo. ti. Inno. in. c. ꝑp sterilitatē. de loca. Imol. in. c. bona fides. de deposi. qd̄ depositarius pōt vti retētione rei pp expēsas factas i re. & vide Abb. in. c. j. de i inte. resti. ſꝫ dcm̄ bal. sequit̄ Pau. de ca. in. l. iij. §. fi. ff. de verb. ob. dicēs glo. fi. ibi facere ad hoc. & dñs meus i rub. de plus peti. & Ale. i apost. ad Bal. i. d. l. vnica. i ꝟ. xiiij. q̄rit̄.

¶ Duodecimo adduco Bal. i rub. C. de ɔ̄bē. emp. in. ix. q. vbi dicit qd̄ minimū ꝟbū appositū in ɔ̄ctu nō est sine virtute aliqd operādi. ff. de vsu. l. si stipulatus. ita iū qd̄ verba intelligant̄ scd̄m naturā rei deductā in ɔ̄ctu. vt not. Inno. i. c. ex lr̄is. de iurepa. & no. Bal. in. l. a procuratore. C. māda. & probat̄ in dicta. l. si stipulatus. nam contractus ampliat̄ ꝑ ampliatiuas dictiones & copulas. l. qui fundū. §. qui agrum. ff. de ɔtrabē. emp. & ff. de lega. iij. l. ea tamen adiectio. & econtra restringitur per restrictiones & clausulas restrictiuas. ff. de verb. signi. l. si cum fundum.

5 ¶ Decimotertio adduco † Host. i. c. ad ꝑbādū. de re iud. vbi dixit qd̄ modicū fermēti totā massam corrūpit. ego dico de hoc esse glo. in. l. j. si vnus. in. §. pactus ne peteret. in verbo, ipso iure post prin. ff. de pact. & faciat illud fel modicum totum mel amaricat. vna menda totalem faciem deformat. & addo Cice. in paradoxa. parua culpa, vt magna punienda est.

Decimoquarto formo pulchrā. q. Emphyteota soluit vnū denariū ꝑ cēsu. si cessaret soluere talē denariū biēnio, an posset expelli a iure emphyteotico totali. glo. & Bar. in auc. q rē. C. de sacrosan. eccle. Dubitant qñō poterit fieri ɔcessio ꝑ vno nūmo ꝑ ea q̄ declarat Bar. in auc. ꝑpetua. C. eo. Cōclude qd̄ oēs tales ɔ̄ctus emphiteotici cū eccña pp ɔsuetudinē sustinent̄ fm Spe. in titu. de loca. §. nūc aliqua. ꝟsi. vj. Alex. in ɔsi. vij. circa primū de quo q̄ritur. s. corā quo dño in. ix. col. idē tꝫ Fulg. allegādo glo. i. §. itaqꝫ in auc. de nō alie. & Bal. in dicta auc. qui rem. vbi dixit quod si vnus nummus debet̄ ecclesie quodlibet anno pro censu, quod si per biēnium fuerit cessatū in solutione quod cadit ab ēphyteosi que valet mille marchas auri fm Petr. de bellaper. ibi qr ille nummus subrogatur loco totius census legalis de consuetudine, & lex distincte loquitur, nec distinguit de quātitate canonis, & mouetur ꝑ tex. in. d. §. itaqꝫ. & ita secūdum eum seruat consue-
6 tudo. licet Iacob. but. ibi teneat ɔtrariū. vnde cōmuniter doctenent. in. d. auc. q rem quod † possit expelli propter nō solutū canonē vnius nummi sicut si magnā summam soluere deberet, & illud tenuit Bal. in. l. cū allegat in. vij. op. C. de vsu. & in rubri. C. de ɔtrabē. emp. in. x. qd̄. vbi allegat glo. i dicta. l. res bona. ff. de ɔtraben. emp. & idem voluit in. l. quamuis. ff. de ɔdi. & de-

mon. τ in. c. si proponēte. ad fi. de rescri. cōprobatur hec cōmu nis opinio euidētissima ratione, qꝛ talis nūmus soluitur in reco gnitiōe directi dñij, vt singulariter voluit Bar. in. l. j. C. de iur. emphy. si ergo emphyteota cessat ꝑ biennium in ecclesiasticis et per bienniū in prophanis soluere illum nummū potest expelli nedū propter nummum tātum, sed etiam propter contemptum domini quē recognoscere recusauit, quia propter cessationē seu ommissionē solutionū vnius nūmi succedit pena legalis. corroboratur etiā ista communis opi. per id quod Ange. voluit in. l. si seruum. §. ait pretor in fi. ff. de acqui. here. quod thesaurarius communitatis amouens vnū solū denarium de pecunia communis incidat in penam statuti punientis amouentem pecuniā cōmunis cum alijs similibus, ex quibus hec communis opinio corroborari posset, vt notant moderni, in dicta auc. qui rem.

Decimoquinto moueo aliā pulchrā questionē. Emphyteota soluit totam pensionem excepto vno nummo. Nunquid propter defectū vnius nūmi possit expelli a tota emphyteosi ac si nihil soluisset. Bal. in. l. edē. in versi. sed nunquid pro vno nūmo. C. loca. τ quod nō. τ Roma. in. l. ij. ff. ad sille. ꝯtrarium tenuit Pau. de cast. in. d. auc. qui rē per illam glo. Sed profecto glo. non loquitur in his terminis, sed loquit̄ quādo tota pēsio erat solus vnus nummus, tamē opinio Paul. est vera. primo ꝑ illud quod vult glo. not. in. d. l. res bona. ff. de cōtrahē. emp. τ Bal. in rub. C. co. in. x. q. τ idē Bal. in terminis in. c. cū adeo in. ij. col. de rescri. vbi alle
7 gat no. in. d. auc. qui rem glo. in. d. l. res bona. † Et per id quod voluit Bal. in. l. fi. C. cōmo. quod vēditor potest etiā totā rē vēditā retinere etiā pro vno nummo pretij non soluti. accedat etiā ad id quod voluit Bal. in. c. cōquerente in. j. col. de resti. spo. vbi dicit quod regula que habet quod spoliatus ante oīa est re stituēdus τ prius nō debet aduersarius audiri vt in. c. ij. τ. c. fi. de ordi. cogn. ꝓcedit ēt si vnus nūmus deficeret. Preterea pp excessum in vno nummo vltra dimidiā iusti pretij habet locū remediū. C. de rescin. vēdi. l. ij. scđm Bal. in. c. cū causam que inter economū de test. Itē per solutionē etiā vnius nummi factā noie census interrūpit̄ prescriptio ꝭm Bald. in. c. illud. in vlti. col. de prescri. τ voluit Ang. in. l. quandiu. C. de distra. pigno. τ dixit Bal. arg. l. quāuis. ff. de cōdi. τ demō. sup glo. d. l. res bona. quod si statutū cassat ꝯtractū, nisi soluat̄ gabella quod si errat in solutione vnius nūmi nō valet ꝯtractus, nec valeret ꝯcordia vno nūmo minus soluto quod est ꝭm eū rigorosum tamē est veritas. mihi hoc nō placet qñ per errorem ommisisset soluere illū nūmum ꝑ dictā. l. quāuis quā ad hoc reputat singu. Bal. in. l. pro hereditarijs in. iij. col. C. de here. actio. τ in istis terminis pōt saluari Bal. in. d. l. edem. τ Roma in. d. l. ij. tū cessante errore si statuto caueretur quod nō soluta gabella cōtractus sit nullus quod si fuit defectus in vno nūmo cōtractus annullabit̄ secundum Ange. in. l. q heredi. ff. de ꝯdi. τ demon. τ in. l. si seruus. §. si pluriū. ff. si qs cau. quamuis contrarium, τ non bene in versi. vlti. teneat Roma. in. l. diuus. ff. ad sille. τ ad predicta vide q̄ dixi supra in. iiij. q̄sito ꝓ ampliatione regu. Postea Bal. in. d. l. res bona ponit questionē quam in precedēti q̄sito posui.

8 **Decimosexto** adduco † Bal. in. d. l. ij. ff. ad sille. statuto cauet̄ qđ bannitus soluens condemnationem eximatur de banno, τ bannitus soluit condēnationem excepto vno nummo non cancellabitur de banno. qđ nota pro. q. proxima precedenti.

¶ Decimoseptimo adduco Bal. in. l. ēt in pe. q. per illū tex. C. ad. l. fal. quod qui cōmodauit tacitam fidē in vno nūmo de restituendo incapaci cēsetur indignus tota hereditate. hoc tamē reprobat do. Alex. in. l. ex facto. §. iulius longinus per illum tex. in fi. ff. de vulga. τ pup. tamē sequere Bal. per predicta.

¶ Decimooctauo adduco bal. i. c. si ꝓponēte. de rescri. qđ statutū excludēs mulierē dotatā ꝓcedet ēt si sit dotata vno nūmo.

¶ Decimonono adduco quod rescriptum ad beneficium impetratū est surreptitium si non fiat mentio de beneficio quantumcunqꝫ minimo. d. c. si proponente. τ. c. si motu proprio. de preben. in. vj. τ no. in. c. cū adeo. de rescri. limita nisi Papa motu proprio concesserit, qꝛ tunc non est necesse de alio beneficio mētionē facere. d. c. si motu proprio. limita secundo, nisi appareret concessio facta ex certa scientia principis. argu. eius quod voluit Bal. in. l. imperialis. §. similes. C. de nup. τ in. l. ipetrata. C. senten. rescin. nō pos. τ not. in. c. si eo tempore. de rescri. lib. vj.

Uigesimo adduco Bal. i. l. cū sit. C. de sepul. viola. qđ regula qua cauetur q non habet in ere luat in corpore. l. pe. ff. de in ius vo. c. finē litibus. de dolo τ ꝯtu.

9 † procedit ēt si quis pōt soluere totā penā excepto vno nūmo, τ sequit̄ do. Alex. in. d. l. pe. dicere tū qđ si posset soluere totā τ soluit penā excepto vno nūmo per errorē tunc nō habet locū dicta regula, ꝑut dixi supra in ampliatione regule in. iiij. quesito.

¶ Uigesimoprimo adduco qđ si statutū disponit quod appellans debeat soluere. v. denarios ꝑ libra τ alius appellans ommisit in vno nummo qđ dicitur appellatio deserta. ita pulchre dixit Bal. in addi. Specu. in titu. de appel. in versi. sed pone dicit statutum quod est nota. dignum.

Uigesimosecundo adduco quod si executor ad pias causas recipit fere totū ꝑtiū rei vēdite, τ de vno nummo habeat fidē qđ nō trāsfert dominiū secūdū Bal. in. l. in ciuile. in versi. sed pone. C. de rei vēdi. τ ratio est, qꝛ hoc videt̄ habere mādatum vt trāsferret dominiū, nisi reciperet integrū pretiū. Cōtractus tamē bene valet, vt voluit ibi Bal. i. l. cū vēdēte. ꝑ illū tex. C. vbi cause fisca.

¶ Uigesimotertio adduco Bal. in. l. ij. in. viij. col. C. de resci. vendi. dicentem ꝙ vnus solus nummus est in consideratione. τ per Alex. in. l. si seruus. §. si plurimum. ff. si quis cau.

10 ¶ Uigesimoquarto † ex paruo defectu incidit qs in magnam penā ꝯtractus, qꝛ nō seruat formā contractus que ex integritate cōsistit. ff. fami. her. l. heredes. §. idem iuris. secundum Bal. in. d. c. cum adeo. in. ij. col. modicus tū defectus in forma nō vitiat. l. quāuis. ff. de ꝯdi. τ demon. voluit Bal. in. l. cū hi. §. ꝑtor. ff. de trāsac. τ in. l. j. ff. de ven. inspi. τ Bar. brixi. in reperto. suo in verbo modicus. τ Spe. in tit. de iur. ꝯcalū. §. ij. versi. qd si cā.

¶ Uigesimoquinto si dictū testis est falsum in vno minimo totū vitiat̄. ix. dist. si ad sacras. τ ibi glo. Jo de fant. Arch. τ Gemi. τ Bal. in. d. c. cū adeo. τ ꝑ legistas in. l. j. §. si qs simpl'r. de verb. ob. Sed in instrumēto dicit Bal. in. d. c. cū adeo. qđ aut est falsum multū, τ totū vitiat̄, aut parum, τ tunc vtile per inutile nō vitiatur ne per paruā rem maiori rei quātitate τ autoritate preiudicetur. argu. ff. de in integ. l. scio. In scriptura tamē testamēti vbi euidētior dicitur esse probatio τ cessare omnis suspitio. dicit Bal. in. d. c. cū adeo. ꝙ nullum debet esse vitium falsitatis, de quo dic, vt not. in. l. edicto. in prin. C. de edi. diui adri. tol. τ hoc qñ est proprie falsū, id est mutatio ꝟitatis, secus si improprie id est ficte, qꝛ nō nocet in alia ꝑte i qua cessat fictio. ff. de fal. l. filius. §. frequens. q. Tu de istrumēto distingue vt ꝑ doc. in. l. si ex falsis. C. de transa. ꝙ si i instrumēto sunt capitula oino separata falsitas in vno nō vitiat in alio. secus si sunt connexa.

11 ¶ † Uigesimosexto ꝑ modica iniuria datur actio iniuriaꝝ que infamat. ita oēs cōmuniter. in. c. cū te. de re iudi. contra glo. τ Spe. vt ibi ꝑ Abb. Bal. tū τ Saly. in. l. decuriones. C. ex qui. cau. infa. irro. vidētur tenere quod actio iniuriaꝝ non infamat, nisi sit atrox iniuria, idē Ange. in. l. infamē. ff. de publi. iudi. dicens, ita tenere omnes doct. licet Jmo. aliter eum referat, idem Ange. de are. in tracta. malefi. fo. xciij. tene tamē cōmunē quā sequitur Inno. in dicta. l. infamē. τ Augu. de arimi. in addi. malefi. folio predicto. τ dominus meus domi. And. sicu. in. c. at si clerici. in prin. in. xxxix. col. de iudi. τ Bal. in dicto. c. cū te dicens quod etiam pro furto vnius anseris infamaretur, qꝛ verisimile est quod maiora faceret si posset, τ qꝛ est in dolo, τ vbi dolus ibi facinus. l. seruus nō in oibus. ff. de act. τ ob. τ dicit qđ leuissime culpe sunt peccatū veniale, τ nō mortale, vt i. d. c. cū te. τ qđ iniuria ꝟbalis pōt eē ita grauis qđ meteret̄ penā corporalē. insti. de iniur. §. pena. τ. §. in sūma. τ ꝑ opi. cōi facit a speciali tex. in. §. seruis. insti. de iniur. vbi ad hoc vt dñs agat tanquā iniuriatus ex iniuria illata seruo dꝫ eē atrox vt si qs seruū ꝟberauerit, τ hoc sequunt̄ Moder. τ ibi do. Fely. in. d. c. cum te.

12 **Uigesimoseptimo** † propter falsitatē in vno minimo nūquid notarius debeat vituperari de institie rigore. videret̄ dicēdū quod sic, vt not. ff. de his qui no. infa. l. quid ergo. §. pena grauior. τ. ff. de penis respiciendum. §. furta. sed de institia dispositionis nō ita pulchre. Bal. in. c. cum adeo. de rescrip. in. ij. col. in verbo, τ ideo propter falsitatem quod intelligo verū nisi dolus ex aliquibus coniecturis argueretur contra notariū. argu. c. ij. de renun. lib. vj. τ. l. dolum. C. de dolo. in dubio tamen non presumeretur dolus argu. l. si oleum. ff. de dolo. τ. l. scio precallegata.

¶ Uigesimooctauo propter modicam ingratitudinē priuetur quis feudo. dic quod nō. nec etiā exheredat̄ filius nisi propter magnā cām, vt in. x. col. Bal. in. d. c. cū adeo. in. ij. col. in ꝟsi. itē habemus. tū indiuiduo non allegat tex. tu allega. tex. c. j. §. porro. ibi graues. i tit. q̄ fuit prima cā benefi. amit. τ ibi Alua. dicit qđ ideo dixit graues, qꝛ nō ex omni causa ingratitudinis sed

sed solū ex magna amittit̄ feudum. allegat §. illud. eo. ti. ⁊ vide tex. in. c. j. §. j. quib. mo. feu. amit. cū alijs cōcor. ⁊ que sunt cause ex qbus quis possit exheredari. vide bonū tex. in auc. vt cum de appel. cogno. §. causas. colla. viij. ⁊ glo. ij. ordi. in capi. qnta ualis. de iureiu. adde quod licet dicta auc. cōnumeret aliquos casus. ⁊ Pet. ⁊ Abb. antiquus in. d. c. qntaual. addant aliū. s. cū filius est hereticus. ⁊ sequunt̄ eos Jo. an. Abb. mode. ⁊ alij tū hꝫ locū in alijs casibus similibus ₛm Guil. de cu. in auc. non lꝫ. C. de libe. prete. sentit Bal. in. l. solo. C. de libe. causa. iuncto. §. porro. in tit. q̄ fuit prima causa bñfici. amit. ⁊ Alex. in. l. si quis id qđ. in pe. col. ff. de iuris. om. iud. facit glo. in. l. fi. in ver. voluit

13 . C. de reuo. dona. ⁊ adde qđ † ex eisdē causis pñt alimēta denegari ex qbus pōt exheredari, vt est glo. signāter no. in. l. si qs a liberis §. si qs ex his. ff. de libe. agno. Et doc. in. d. c. qntaualis. ⁊ ibi Abb. in glo. ij. ⁊ Alexā. in. l. j. in. xiiij. col. ff. solu. matri. in verbo ꝯfirmo, qđ qdē ad mr̄iam prestationis dotis vt p Bald. in auc. res q̄. C. cōia de leg. refert Alex. in ꝓalleg. loco. adde ēt qđ licet filia q̄ peccauit in corpus, nec ali, nec dotari dēat a patre vt not. Specu. in ti. q filij sint legi. §. penul. versi. qd si filia peccauit. ⁊ Bal. in. l. fi. C. de do. ꝓmis. tū si penitētiā egit, ali dꝫ ⁊ dotari ₛm Spe. i. d. §. penul. ꝟsi. qd si penitētiā egerit. ⁊ not. do. Anto. ⁊ alij in. d. c. qntaual. in. iij. col. ⁊ est tex. in. l. impialis. C. de nup. ⁊ in. c. ferrū. l. dist. ex qbus p Alexā. inferunt̄ duo not. d. in p̄alleg. locis. Primū est qđ filius q ingratitudinem cōmisit adeo quod exheredari possit si pniam viuo patre agat vel ante testamētū ꝯditū nō poterit exheredari. Scđm est qđ neqꝫ sibi alimēta poterunt denegari, q̄ singulariter sunt nota. digna in practica ⁊ puto verissima, qꝛ post penitētiā incipit eē nouus homo p p̄allegata iura. quod not. ꝓ limitatione dictarū causaꝝ ingratitudinis, pōdera tū glo. xxxiij. q. ij. in. c. admonere. in versi. pniam. ⁊ vide Abba. in. c. fi. de purga. cano. ⁊ in. c. vt mēsure. de emp. ⁊ vend. ⁊ in. c. de his. de accu. ⁊ glo. in. c. fi. in ꝟsi. corripere. xxv. dist. bo. tex. l. q ea mēte. ff. de fur. ⁊ in. l. nō prodest. ff. vi bono. rap. ⁊ in. c. j. de postu. p̄la. quod p penitentiā in foro iudiciali qs nō desinit eē nocens p Abb. in. c. j. in. ij. col. de dolo ⁊ ꝯtu. ⁊ Moder. in. c. cū nobis. in fi. de ꝑscri. Tene tū i practica dictū Ale. ⁊ ignosce. si aliquātulū digressimus.

14 **Uigesimonono** quero † an rubrica de plus peti. in decretalibus. ⁊ in. C. vēdicet sibi locū in petitione de pluri. qđ referat̄ ad modicū. ⁊ videtur dicēdū qđ sic, qꝛ vnū plus refert̄ ad modicū. c. litere. đ dila. ⁊ Bar. in. l. ij. C. de rescin. vēdi. vbi dicit vēdo tibi librū ꝓ decē ⁊ dono tibi illud plus qđ valet, quod plus refert̄ ad modicum, ⁊ idē Bal. in. l. cū filius. in. §. pr̄ cū filia. ff. de lega. ij. ⁊ Bald. i. l. ij. C. de rescin. ven. facit qđ voluit glo. ⁊ Bald. in. l. meuius. ff. de lega. ij. ⁊ pulchre dixit Albe. de rosa. in suo solēni tractatu statutoꝝ. Statuto cauet̄ qđ habēs mille in bonis ⁊ plus debeat tenere equos ⁊ arma, ⁊ aliqs hꝫ mille ⁊ vltra maiorē summā qđ dꝫ tenere equos ⁊ arma ₛm mēte ipsoꝝ statuētiū licet illa dictio plus cōprehēdat modicū, ⁊ subdit ēt ibi statutū disponit qđ habens cētū ⁊ plus sit immunis, qđ si habeat cētū dūtaxat, nihilominus erit imunis, qꝛ illa dictio plus capit interpretationē ₛm mētē statuētiū. ⁊ ideo si iudex in snia ꝯdēnauit Titiū i cētū ⁊ plus, qđ illa dictio ⁊ plus nihil iportat. l. j. ⁊. ij. C. de sentē. q̄ sine cer. quāti. ⁊ pulchre dixit Bal. in rub. C. depositi. in. vj. q. Quidam mercator scribit lr̄as alteri mercatori significans se eē eius debitorē in. x. ex cā depositi ⁊ plus ⁊ minus, put in codice rōnū ꝯtinet̄. Querit̄ quid iuris, decidit ꝟba plus ⁊ minus non minuere vel augere ꝯfessionē certe quātitatis, nisi appareat aliqd p qđ appareat minui. tex. est no. ff. de positi. l. publia. §. fi. ⁊ ibi Bar. qđ dicit eē not. qꝛ ista ꝟba satis sunt in vsu, ⁊ ideo dīt oēs post

15 Joan. cal. in. d. c. litere, qđ † si qs vult ꝓbare ꝑscriptionē. x. annoꝝ ⁊ testes deponūt qđ ille possedit p. x. annos ⁊ plus qđ non est probata ꝑscriptio. x. annoꝝ, qꝛ dictio plus refert̄ ad modicū ⁊ ꝓbatio dubia interpretat̄ ꝯ probantē. c. in presentia. de ꝓba. idē voluit Bar. in. l. cū furti. ff. de in litē iurā. vbi plene p Alex. ⁊ idē Bar. in. l. celsus. ff. de vsuca. p Bal. ⁊ Alex. plene. in. l. ⁊ si post tres. ff. si qs cau. ⁊ in. l. ab hostibus in. §. ꝫ qđ simpliciter. ff. ex qb. cau. maio. Cy. in. l. si qs i suo. C. de inoffi. test. p Card. ⁊ alios. in. c. lꝫ causam. de ꝓba. tū aduerte qđ licet ₛm cōmunē opi. dictio plus in teste nihil iportet p dictā. l. cū furti. tū secūdū Saly. in. l. ij. C. de rescin. vēdi. sufficit vnicus denarius minus dimidia ad hoc vt sit locus remedij. d. l. ij. ⁊ p plura ꝓbat Bald. ibi in. xij. q. vū de necessitate testis in hoc casu ꝓbabit qđ placet Alex. in dicta. l. ⁊ si post tres. in. iij. col. qꝛ hoc casu dictū testis de necessitate cōcludit intētionē actoris, ⁊ ita limitat̄ cōmunis opi. ex qbus oib⁹ apparet quod dictio plus refert̄ ad modicū: ⁊ p consequens incidit in penā tituli de plus peti. quicunqꝫ petierit plus debito. quātumcūqꝫ minimū sit illud plus, ex quo dicit de plus peti. ⁊ licet lex dura sit seruāda tamē est. l. ꝓspexit. ff. qui ⁊ a qui. c. in memoriā. xix. dist. contrarium tū decidit dominus meus do. And. sicu. in rub. de plus peti. Nā ille titulus requirit dolū ad hoc, vt qs incidat in penā, ⁊ hoc decidit tex. for-

16 malis in. l. vnica. C. de plus pet. in ver. ꝓ dolum. ⁊ machinationē, ⁊ p tex. in dicto. c. j. de plus peti. † sed in modicis nō ꝓsumit̄ dolus. imo presumit̄ error. vt est casus singu. in. d. l. quāuis. ff. de condi. ⁊ demō. quā magnifacit Bal. in. l. vnica. C. de his q̄ pene nomine. ⁊ dicit dominus meus. hoc nō esse tactum, nec p antiquā nec per modernam iuris prudētiam. mihi placet opi. domini mei quod dictus titulus nō habeat locū in modica re. ⁊ ꝓbo per tex. in dicto. c. vnico. qui exēplificat quādo petitur plus re. si decem sunt debita. ⁊. xx. petāᵗur. ⁊ pōdero tex. in. d. l. vnica. in versi. sup ampliori pecunia cōiūctis verbis de adiecta falsa quantitate, ⁊ tex. insti. de actio. §. plus. Preterea si nihil debeatur ⁊ extorsit quis cautionē de. x. nunquid habeat locū dictus titulus. Odof. dicit ibi quod sic, qꝛ litera dicit sup ampliorē pecuniā ⁊ amplius dicitur si nihil sit sicut ⁊ minus. ff. de tribu. l. illud. §. minus. Itē qꝛ eadem est ratio, sed contrarium putat ibi Albe. de rosa, qꝛ illa lex priuat creditorē vero credito, q̄ pena cadere nō potest vbi nullū esset creditū, ⁊ hanc opi. communiter sequuntur ibi doc. Cum ergo ille titulus non habet locū quando nihil debetur. Ergo quando aliquid modicum vltra petatur, qꝛ parum ⁊ nihil equiparantur. c. licet causam. in ꝟsi. nulla vel modica. de proba. ⁊. c. cū te. de re iudi. ⁊ not. qđ dictio-

17 nes iste † plus amplius, vel circa ad modicā quantitatē referūtur. l. hec adiectio. cū ibi no. ff. de leg. iij. ⁊ in cap. cōtinebat̄. ⁊ in ca. fi. de despon. impub. tamē qñ dispositio aliqua incipit a corpore iste dictiones nihil operant̄, sed quātacūqꝫ sit illa petia terre venit, secus si a numero. ita Pet. de an. Jo. de imo. ⁊ Abb. post Oldra. in. c. p tuas. C. de dona. Bal. in rub. de ꝯhē. emp. in. iij. col. in versi. vlti. quero de Saly. in. l. ij. in versi. qro vēdidi prediū. C. eo. ti. Bar. in. l. ij. in prin. ⁊ i. l. iulianus. in. §. si Titius. ff. de acti. emp. ⁊ vēdi. Pau. de cast. in. l. si seruū. §. j. ff. eo. ti. Jo. and. in addi. Spe. in tit. de emp. ⁊ vendi. §. sciēdū. in fi. in addi. incip. hic queritur. ⁊ Pau. de leaza. in. c. si vēditori. in vlti. col. eo. tit. ⁊ ita consului hic Padue p familia de calza. ⁊ vide And. sicu. in dicto. c. per tuas.

Trigesimo in obscuris quod minimū sequimur. regule in obscuris, de reg. iur. lib. vj. ⁊. ff. de lega. iij. l. nūmis. ff. de ꝟbo. ob. l. si ita stipulatus fuero. ⁊ vide in spec. in tit. de arbi. §. fina. versi. quod si arbiter. ⁊ de loca. §. v. versi. quid si queritur.

¶ Trigesimoprimo quero an pro modico detur officium iudicis, ⁊ dic quod non secundum Specu. in titu. de arbi. in. §. fina. versi. quero quid iuris, ⁊ Joan. and. in. c. exposita. de arbi.

18 ¶ Trigesimosecūdo quero † quid dicatur modicū tps. dic qđ quandoqꝫ quatuor mensiū. ff. de arbi. l. si cū dies. §. fi. interdū. x. dierū. ff. de ꝯsti. pec. l. si ꝓmissor. interdū. xxx. l. j. §. j. de iti. actuqꝫ priua. interdū. v. annoꝝ. ff. de sepa. l. j. §. qđ dictū. de ꝯiugi. serno. licet Hosti. in. c. vnico. vt eccle. bene. interdū biēniū. de loca. potuit. ff. loca. l. dñi horreoꝝ, interdū septēniū ne pla. vices suas. c. fi. Alias dicit̄ quod magis intellectu quā elocutione ꝑcipi pōt. ff. de solu. l. rati. ff. rē ratā habe. l. qro enim. §. ij. de hoc no. ff. solu. ma. l. si ꝯstāte. §. pen. ⁊ glo. vnica in. l. fi. ff. si ager vec. glo. ⁊ doc. in cle. j. de reb. eccle. nō alie. Et cōclude ₛm Brix. Firma. in reperto. suis qđ modicū tēpus relinqtur arbitrio iudicis ₛm qualitatē operis loci ⁊ tēporis, ⁊ vide bonā glo. in. c. preterea de eta. ⁊ quali. in verbo breue. vbi est glo. ordi. ⁊ vide Alberi. in dictionario suo in versi. modicū tempus, vbi plenius quā p alios, ⁊ plene in ꝟbo modica, que summa dicat̄ madica, ⁊ que dicat̄ modica res, vel cā vide Spec. in titu. de fur. versi. sed quid si nauta. ⁊ dic quod inspicitur qualitas personarum secundum Specu. in tit. de iura. dela. in verbo nūc igitur. ⁊ glo. ⁊ Bar. in dicta. l. sed si susceperit. §. j. ff. de iudi. in ver. modica.

¶ Trigesimotertio pro modico deponitur iudex vel prelatus. xvj. q. iij. qcunqꝫ. de simo. per tuas. l. j. in prin. ff. de reb. eoꝝ.

¶ Trigesimoquarto pro modico damno agitur damni infecti. l. si proprietarius. in fi. primi respon. ff. de dam. infec.

¶ Trigesimoquito ꝓ modico distrahitur pignus. C. de distra. pigno. l. quandiu. ⁊. ff. de verbo. ob. l. in executione.

19 ¶ † Trigesimosexto pro modico datur petitio hereditatis. l. licet minimam. ff. de peti. here.

¶ Trigesimoseptimo pro modicis rebus euictis agitur de euictione. l. in modicis. ff. de contrahen. emp. Ita pulchre dixit domi. Rof. beneuentanus in libellis iuris cano. in titu. vtrum sensus possit augeri, vel minui. Et dixi plene de modicis in repertorio meo in versi. modico. sed hic latius ꝛ latissime.

¶ Trigesimooctauo venditio facta viliori pretio donationis causa inter maritū ꝛ vxorē nullius est momēti. tex. est in. l. si qs donationis. ff. de contrahen. emp. secus si venditio est facta minoris pretij extraneo venditionis causa, vt ibi quia tunc valet.

¶ Trigesimonono si qs cōduxerit vno nummo cōductio nulla est, qꝛ ꝛ donationis instar inducit. l. si quis ꝯduxerit. ff. loca. ꝛ sic locatio facta pro vno nūmo est nullius momenti, vt ibi, ꝛ. l. si qs ante. in. §. fi. ff. de acq. pos. Abb. in. c. cū ex officij. in. vj. colū. de prescrip. ꝛ ex modicitate ꝑtij qñqꝫ presumitur locatio, quādoqꝫ non. Bal. in. c. fi. de in inte. resti. alleg. no. i. l. j. §. fi. ff. de supfi.

Quadragesimo emphyteosis debet fieri pro modica pensione que fit magis pro recognitione dominij quam pro recompensatione fructuum. Barto. in. l. prima. C. de iure emphyte. vnde si fiat cum magna pensione potius dicitur locatio ꝛ non emphyteosis secundum doc. ibi.

¶ Quadragesimoprimo facit quod voluit Bal. in auc. prete-
20 rea. C. vnde vir ꝛ vxor in fi. qꝛ † dos non dicitur parua si sufficiat ad victum ꝛ vestitum congruum alias sic.

¶ Quadragesimosecundo qꝛ possessio rei immobilis vilis aut modice non releuat ab onere satisdandi, quia per eam non vitatur suspitio fuge. glo. j. in. iiij. parte. in. l. sciēdum. ff. qui satisda. cogan. facit glo. in. l. si fideius. §. fi. in glo. j. ff. eod. ꝛ glo. in. §. sed hoc. insti. de satisda.

¶ Quadragesimotertio adduco Bald. in ca. conquerente. in tex. ibi integre tamen debuit allegasse. ca. grauis. de resti. spo. quod vsqꝫ ad vltimum quadrantem tam possessionis quam fructuum debet spoliatus in integrū restitui ante omnia, ꝛ si vnus nūmus deficeret nō tenet̄ in alijs rñdere, quod est nota. dignū.

¶ Quadragesimo quero biennium non conceditur appellanti propter breue impedimentū in primo fatali ꝛ primo anno quādo fuit in magna negligentia, qꝛ poterat expedire in primo anno. Ang. consi. cccix. in proposita. q. ꝛ Bald. in auc. ei qui. in ver. quero vtruꝫ pro vna die. C. de temp. ap. quod limitat. c. cū sit romana. de ap. Ex istis omnibus reddit̄ brocardica ista materia. vnde pro solutione tam iurium quam dictorum contrariorum hincinde distiguas hoc modo qꝛ aut sumus in his que sunt contra ius commune. ꝛ ex speciali priuilegio seu beneficio per-
21 mittatur, ꝛ tunc non curatur de minimis, † ꝛ pro modica lesione non receditur a iure communi. ꝛ procedat dicta. l. scio. ꝛ dicta. l. si oleum. cum simi. aut sumus in his que conceduntur secundum ius commune, seu agitur de iure communi ꝛ curat̄ de minimis, ꝛ procedunt contraria secundum Barto. ꝛ doc. in dicta. l. scio. ꝛ Bald. in dicto. c. cum adeo. de rescriptis. ꝛ Bar. in. l. si proprietarius. in ver. oppo. de minimis. ff. de dam. infec. Vel dic quod aut loquimur de mendacio ꝛ veritate, ꝛ tunc curatur de modico mendacio, quia tunc vitiat. vt in dicto. c. cum adeo. presertim in lucro captādo. Aut loquimur in iuris remedijs ꝛ contra ius commune nō datur remedium pro modica re, quia pro tam parua re non indiget qꝛs subsidio extraordinario. ꝛ ideo pro parua lesione non potest peti per laudum arbitratoris reduci ad arbitrium boni viri. Nam hoc videtur ei a partibus tacite concessum vt possit ledere in modica quātitate propter execrādas lites, vt not. ff. de arbi. l. sed si in seruū. §. si qs iudex. ꝛ. l. si de meis. §. recepisse. quia magis est commodū pacis ꝛ cōcordie ad quod fuerunt inuēta arbitraria compromissa quā sit istud paruū damnū, tam si esset questio de mille modijs frumēti ꝛ lederetur in. x. modijs dicitur parua quātitas, vt not. in dicta. l. si proprietarius. in gl. ordi. aut loquimur de vitio cor-
22 porum. † ꝛ tunc paruum vitiū nō nocet. vt in dicto. c. thomas. de corpo. vitia. ꝛ in dicta. l. cui dens. ff. de edil. edic. aut loqmur de modicis expēsis, ꝛ nō est etiā curandū. vt in dicta. l. omnino. ff. de impen. in reb. dota. fac. cuꝫ alijs cōcor. ꝛ ad predicta vide omnino Bar. in. l. naturalē. §. gallinarū. ff. de acqui. rex do. vbi pulchre loquit̄ ꝛ distinguit. Et ꝑ ista cū de Dei laude hēs hunc tractatū de minimis latissime enucleatū nec ab aliquo antiquo nec moderno doctore ita pulchre collectū, immortali deo immortales gratias agens a quo bona cūcta procedunt, cui laus ꝛ gloria sempiterna. Et vide doc. in. c. gēma. de spon. vbi de mřia.

FINIS

Quotidianus tractatus clausularum, rescriptorum, iudiciorum, contractuum, vltimarum voluntatum, ꝛ statutorum ex varijs doctorum scriptis per Celsum hugonē dissutum Cabilonensem burgundum. J. V. doctorem collectus.

SVMMARIVM

1 Clausule in literis quandoqꝫ ad cautelam quandoqꝫ ad necessitatem ponuntur.
Clausula in rescripto transposita non vitiat.
Clausule i testamentis per aditionem confirmantur.
2 Clausula in vno statuto vel eius parte posita an in alijs statutis vel in eius parte repetita censeatur.
3 Clausula non competens contractui illum reddit nullum.
Clausula generalis que comprehendat, ꝛ. j. nu. 5.
Clausula ad vnum finem posita alium non operatur.
4 Clausula contra stilum ommissa apposita censetur.
Clausula transposita censetur in loco congruo posita.
5 Clausula specialis sequens post generalem non restringit, sed declarat precedentem.
6 Clausula generalis sequens an ꝛ quando casus specificatos cōprehendat.
7 Clausula generalis sequens post quedam specificata ad illa sola, ꝛ ad similia expressis restringitur.
8 Clausule omnes in contractibus aliquid operari debent.
Clausula quando absolute posita dicatur.
Clausula absolute posita quid operetur.
9 Clausula ad omnia refertur, quando non est ratio restrictiua.
10 Clausula generalis exclusiua ad priuilegiatas non refertur.
Clausula euictionis, ꝛ renunciationis in contractibus secundū consuetudinem apposita censetur.
Clausule vnius protocolli in sequentibus apposite censentur.
11 Clausula in principio posita an in sequentibus repetita cēseat̄.
12 Clausula i medio posita ad ꝑcedētia, ꝛ sequētia conexa refert̄.
Clausula in principio, vel in medio, vel in fine posita qñ ad omnia referatur.
13 Cl'a in fine posita regulariter ad oīa precedentia refertur.
14 Clausula in fine rubrice eius extēsionē operari nō debet.
15 Clausula qñ non referatur ad omnia capitula.
Clausula doli in fine posita ad oēs casus specificatos refertur.
Clausula derogatoria vim ademptionis habet.
Clausula derogatoria in secundo testamento tacite inest.
17 Cl'a derogatoria in rescripto pape ipsiꝫ nō successorē ligat.
Clausula derogatoria an tollat ius cōe vel legē ꝯriā rescripto.
18 Cl'a derogatoria in primo testamēto qñ scdo nō noceat.
19 Clausula derogatoria non obstante aliquo testamēto ꝑ me facto ēt si de eo deberet fieri mētio specialis qd operetur.
20 Clausula derogatoria in primo testamēto posita ꝛ in scdo ommissa cum concursu decenij quid operetur.
Clausula derogatoria specialiter qñ nō requirat̄ in scdo testō.
21 Clausula generalis derogatoria ad que referatur.
22 Clausula derogatoria in secundo testamento non solenni posita primum solenne non tollit.
23 Clausula non obstantibus priuilegijs vel cōstitutionibus in priuilegio posita constitutionem iuratam non tollit.
Clausula non obstantibus pactis vel capitulis pacta vel capitula iurata non tollit.
24 Cl'a nō obstante concessione alij facta de inualida intelligitur.
Clausula non obstante aliqua lege in contrarium faciente sufficit in rescripto ꝯtra legem licet non obstāte tali lege.
25 Clausula non obstante. l. nec damnosa. C. de prec. imp. offer. in rescripto contra ius commune poni debet.
Clausula generalis non obstantibus quando non operetur.
26 Cl'a nō obstātibus qñ in rescripto ponit̄ quid nominādū sit.
Clausula non obstantibus in rescripto principis qñ nō sufficiat.
27 Clausula non obstante prima sententia in cōpromisso facto post sententiam quam vim habeat.
Clausula non obstante impedimento quid operetur.
28 Clausula nō obstāte tali lege an necessaria sit.
29 Cl'a nō obstāte tali lege qñ in rescripto necessaria non sit.
30 Clausula non obstante debet poni in priuilegio principis comiti concesso de legitimando.

Clausula contumaces auctoritate nostra cõpellas qd operat̃.
110 Clausula contradictores coerceas quomodo intelligatur.
Clausula non impediens quomodo intelligatur.
111 Clausula volo vel iubemus executioni mandari qd importet.
112 Clausula suo robore duraturum quid operetur.
Clausula si contra fiat actus non valent, quid operetur.
113 Clausula alias te noveris excommunicatum sententiam excommunicationis non continet.
Clausula studeas alienata revocare in rescripto quid ipo᷑tat.
114 Clausula de plenitudine potestatis quid includat, ꝛ quando incepit in vsu esse.
115 Clausula supplentes omnes defectus de plenitudine potestatis quid operatur.
116 Clausula indignationem apostolorum petri, ꝛ pauli ꝛc. quid operatur.
117 Clausula tu solus expedias, ꝛ non alius quid operetur.
118 Clausula committo tibi castrum quomodo intelligatur.
119 Clausula quomodocunqȝ, ꝛ qualitercũqȝ quid comprehendat.
120 Clausula secundum motum tuum quid importet, ꝛ quomodo intelligatur.
121 Clausula secundum conscientiam vel mentem intelligatur idest arbitrio boni viri, ꝛ vide. ꝭ. nume. 144.
122 Clausula facias provideri quomodo intelligatur.
Clausula si tibi iustum videbitur quomodo intelligatur.
123 Clausula facta fide quomodo intelligatur.
Clausula si legitime probetur quomodo intelligatur.
124 Clausula secundum formam iuris, ꝛ statuti q̃o intelligatur.
125 Clausula secundum leges, ꝛ cõsuetudines quomodo intelligat̃.
Clausula vt procedatur secundum iura quomodo intelligatur.
Compromissum si factum sit secundum ius poterit iudex secundum consuetudinem pronuntiare.
Clausula si eum vite laudabilis reperies cui equiparetur.
Clausula cedentibus, ꝛ decedentibus quomodo intelligatur.
126 Clausula vt asseritur in rescripto non presumitur ab impetrante prolata.
Clausula sine scriptis procedatur, quomodo intelligatur.
127 Clausula decernentes irritum quidquid fiet quid operetur.
128 Clausula iuris ordine ommisso quid operetur.
Clausula vt veritatem inquirat, ꝛ iustitie debitum exequatur, quid importet.
129 Clausula plena libertate gaudeas in rescripto quid ipo᷑tet.
130 Clausula si non est ius alteri quesitum quid operetur.
Clausula anteferri in rescriptis pape quid operetur.
131 Clausula moneas, ꝛ inducas quid importet.
132 Clausula celeriter i rescripto posita causã summariã nõ facit.
Clausula precipimus in rescripto quid importet.
133 Clausula vt procedatis, ꝛ proferatis sententiam concorditer quid importet.
Clausula sit anathema maranata quid in literis apostolicis importet.
134 Clausula previa ratione quid operetur.
135 Clausula decidas sine debito vel procedas sine canonico quid operetur.
Clausula personaliter te transferas vel similis quid importet.
Clausula eo ipso quid importet.
136 Clausula sub quacunqȝ verborum forma procedas quid oper̃.
137 Clausula procedat in scriptis ꝛ sine in compromisso quid oper̃.
138 Clausula vna vel maior pars quomodo intelligatur in compromisso.
139 Clausula insolidũ, ꝛ factũ ab vno valeat quid operetur.
140 Clausula vnus cognoscat, ꝛ alter iudicet ꝯpromissum vitiat.
Clausula lis intelligatur de eo quod laudabit̃ quid operetur.
Clausula de iure tantũ pronuntiet quid operetur.
Clausula videas quid iuris in cõpromisso quid operetur.
141 Clausula recipere vni, ꝛ dari alteri q̃o intelligatur.
142 Clausula firmis manẽtibꝰ actis qd in cõpromisso operet̃.
143 Clausula secundum equitatem arbitretur quid operetur, ꝛ an faciat summarie procedi.
Clausula secundum rigorem quid operetur.
145 Clausula ſm mẽtẽ intelligit̃ arbitrio boni viri.
Clausula secũdũ veritatem, ꝛ iustitiã q̃o intelligat.
146 Clausula secundum ius quid operetur.
147 Clausula dicto eius stare promittunt dicte partes quomodo intelligatur, ꝛ. ꝭ. nu. 148.
149 Clausula videre suo in compromisso quid operetur.
Clausula iudicio suo quid importet.

150 Clausula voluntati libere quomodo intelligatur.
151 Clausula vt placebit arbitrium boni viri importat.
Clausula vt libere placebit quid importet.
152 Clausule tue misericordie quid importet.
Clausula ad beneplacitum quomodo intelligatur.
153 Clausula in iudicem vt bonum virum appellationem, ꝛ reductionem tollit.
154 Clausula cum plena potestate quid importet.
155 Clausula libero arbitrio quid operetur.
156 Clausula consilium sapientis haberi quid operetur.
157 Clausula ꝙ secundum consilium sapientis arbiter sentẽtiam ferat, quid operetur.
158 Compromissum an valeat ꝙ arbiter secundum consilium sapiẽtis sententiam ferat.
159 Clausula laudet. ꝭ. decem dies quid operetur.
160 Clausula simul de omnibus quid operetur.
Clausula summarie quid operetur.
161 Clausula pro libito voluntatis quid operetur.
Clausula ad beneplacitum quomodo intelligatur.
162 Clausula alte, ꝛ basse quid operetur.
163 Clausula ꝛ ne fallaris quid importet.
164 Clausula vt iustum videbitur quomodo intelligatur.
165 Clausula per simplicem querelam quid operetur.
Clausula facta fide quomodo intelligatur.
166 Clausula legitimis probationibus quid operetur.
167 Clausula si probatur quomodo intelligitur.
Clausula etiam absentibus partibus quid operetur.
168 Clausula reductionem non petere quomodo intelligatur.
169 Clausula sine iuris solemnitate quid operatur.
Clausula sine libello, ꝛ lit. contest. quid operetur.
170 Clausula ꝛ prorogare partibus absentibus, ꝛc. quid operetur.
171 Clausula tertium elligant an in compromisso poni possit.
172 Clausula vt sic pronuntiet compromissum vitiat.
Clausula semel ꝛ pluries quid operetur.
173 Clausula de iure, ꝛ de facto in compromisso quid operetur.
Clausula in scriptis, ꝛ sine quid operetur.
174 Clausula de iure, ꝛ de facto posita in statuto de criminibus puniendis quid operetur.
175 Clausula de facto quomodo intelligatur.
176 Clausula de facto in statuto posita intelligitur. s. armata manu.
177 Clausula secundum consilium sapientis quomodocunqȝ, ꝛ qualitercunqȝ pronũtiet quid in compromisso operetur.
178 Clausula cuius sententie partes stare promittunt emologationem inducit.
179 Clausula prorogare terminũ quomodo intelligat̃, ꝛ sub nu. seq.
180 Prorogatio nõ debet esse maius ꝙ̃ terminus compromissi.
181 Clausula pena totiens quotiens committatur, ꝛc. quid operet̃ ꝛ quotiens committi possit.
182 Clausula in arbitrũ vel arbitratorẽ quid operetur.
183 Clausula vt bonum virum quid operetur.
184 Clausula ledere in parva vel magna quãtitate quid operetur.
185 Clausula de iure ꝛ de facto procedere de iure tantum sentẽtiare quid operetur.
186 Clausula si iuste arbitratus fuerit in ꝯpromisso subauditur.
187 Clausula diebus feriatis, ꝛ nõ feriatis quid operetur.
Clausula renuntiantes ferijs ꝛc. quid operetur.
188 Clausula ex nunc emologavit laudum ferendũ quid operet̃.
Clausula pro bono pacis, ꝛc. quid operetur.
189 Cl'a quid iuris posita in petitione consilij sapientis qd ipo᷑tet.
Clausule que in consilijs sapientum subaudiuntur.
190 Clausula offerens probare in libello posita tantummodo ea q̃ sufficiant ad victoriam reportandam.
Clausula non astringẽs se ad probandum quando noceat.
191 Clausula nõ se astringens in appositione ab interlocutoria non requiritur.
192 Clausula nõ se astringẽs posita in articulis p reũ qd operatur.
193 Clausula non se astringens quid operetur in eo qui dicit testes corruptos falsum dixisse.
194 Clausula non se astringens circa deducta in libello qd operet̃.
Clausula nõ se astringens in criminalibus quid operetur.
195 Clausula non se astringens quid in testibus operetur.
196 Clausula petẽs ius ꝛ iustitiã ministrari qd operet̃ in libello.
197 Clausula omni meliori modo in libello posita quid operetur, ꝛ ꝭ. sub nume. 199.
198 Clausula omni meliori modo in testamentis apposita qd oper̃.
199 Cl'a oi meliori mõ in vltimis volũtatibus iter filios subaudit̃.

200 Clausula

1 Clausula † in literis qn̄ꝙ poniꝫ ad cautelā qn̄ꝙ ad necessitatē iuris in Spec. de iud. dele. §. sequiꝫ videre ver. sed nunquid pōt. Clausula in rescripto transposita non vitiat, sed intelligi dꝫ vbi esse dꝫ in Spec. de lit. cōte. §. j. ver. sed pone peto. ⁊ de instru. edi. §. nunc aūt versi. item excipe ꝙ talis clausula. Clausule oēs in te stamentis ꝯfirmanꝫ ꝑ aditionem, ⁊ ante nihil operanꝫ, Bal. in. l. j. pe. col. in fi. in ver. itē dico vnū .C. si quis omi. cā testa. Clausula in. l. interpretata presumiꝫ re petita in. l. interpretante. l. nihil. ⁊ ibi Bart. ff. de ꝯ̄ñ. cū eman. libe.
2 † Clausula in vno statuto vel eius parte an intelligaꝫ repe tita in alijs statutis similibus vel in oībus partibus eiusdem sta tuti. Flo. in. l. quēadmodum. §. hec verba. ff. ad. l. acquil. Adde Bart. in. l. lꝫ imperator. in pe. q. ff. de lega. j. ⁊ in. l. j. §. j. in fi. ff. de his qui deie. vel effu.
3 † Clausula non ꝯpetens ꝯ̄ctui reddit ꝯ̄ctū nullū. Vide Bal. in. l. cōparationes. col. ij. versi. vltimo nota. ⁊ ibi ēt Guilie. de cug. nu. vij. vbi notaui in apostil. ad ip sum in ver. que forma seruaꝫ. C. de fi. instru. ⁊ in. l. j. C. vt in poss. lega. ⁊ in. l. si tutor. C. in qbus cau. in integ. restit. non est neces. Clausula ḡnalis cōprehendit alia ꝙ̄ expressa eiusdem generis, vel ꝯditionis non diuersi Car. in clem. j. §. j. de preben. Adde Bar. in. l. legatorū. §. fi. de lega. ij. ⁊ in. l. titia. §. lucius. el. ij. e. ti. dixi in apostil. ad Bal. in. l. pactū. q. xiiij. C. de colla. ⁊ tāgit Fely. in. c. que in ecclesiarū col. xiiij. ver. sed hāc declarationeꝫ extra de consti. ⁊. ꝫ. eo. ver. xvi. ⁊ Fely. in. c. sedes. col. ij. versi. clausula ḡnalis. extra de rescrip. Clausula ad vnū finem posita non operaꝫ aliū, card. in cle. j. §. j. de preben. ⁊ ibi tex. ⁊. l. lega
4 ta inutiliter de lega. j. † Clausula ꝯsueta intelligitur apposita si forte sit omissa ꝯ̄ stilum curie no. Abba. in. c. cum. m. de ꝯsti. j. col. Tu dic hoc verū tā in rescripto ꝙ̄ in alijs concessionibus. Et idē in ꝯ̄ctibus vt videaꝫ ꝯtractus geri, ꝑm consuetudinē lo ci, lꝫ hoc non exprimatur in ꝯ̄ctu. vt not. Fely. in alleg. c. cū. m. col. ij. ver. nota. iiij. de constitutionibus. Clausula transposita censeꝫ posita in loco congruo. Abb. in. d. c. cū. m. j. col. per. c.
5 cām que. de rescrip. † Clausula generalis cōprehendit ēt per sonas in dignitate constitutas ēt principem not. cardi. in cle. j. de iudi. Clausula generalis non sufficit ēt post speciales casus enumeratos. s. in requirentibus speciale mandatum, no. cardi. cle. ij. de procur. ⁊ ibi vide quid operetur clausula generalis in mādato in. q. iij. Clausula ḡnalis oīa debita ⁊ credita sint cōia qn̄o intelligiꝫ Alex. ꝯsi. cxvij. j. pte. Clausula specialis sequēs post ḡnalē in dubio non restringit, sed declarat precedētē, By. sin. in regu. generi per speciē in. vi. ⁊ not. in. l. ꝗsitū. §. fi. de fun. instruc. ⁊ in. l. pediculis. §. labeo. de au. ⁊ argē. lega. ⁊ ꝑ Alex.
6 in. l. sanctio de penis. † Clausula generalis sequens an ⁊ qn̄ cō prehendat casus specificatos, Flo. in. l. si seruus seruū. §. inquit. ff. ad. l. acquil. ⁊ in. l. doli clausula. de verbo. signifi. ꝙ non ⁊ gl. xviij. q. j. caue. Adde Bart. in. l. seruus cōis. ff. de stipu. seruo rum. ⁊ in. l. legatorū. §. fi. ff. de lega. ij. ⁊ in. l. consul. ff. de adop. ⁊ Fely. c. sedes. col. ij. versi. clausula generalis extra de rescrip.
7 † Clausula generalis sequēs post quedaꝫ specificata restringiꝫ ad illa sola, Bal. in. l. pactum. xiiij. q. C. de col. ⁊ per Alexan. sin. in consi. cxvij. j. parte ⁊ plene per Bar. in. l. si seruus com munis. j. ff. de stipu. ser. ⁊ in. l. legatorū. §. fi. de lega. ij. ⁊ in. l. ti tia la. j. §. lucius el. ij. ⁊ in. l. meuius. §. euꝫ qui in. ij. col. in prin. versi. pro cuius declaratione eo. titu. ⁊ in. l. libertis quos in ꝑn ci. ff. de ali. lega. item restringiꝫ ad similia expressis ꝑm cardi. in cle. ij. de procur. xv. q. cautius est eā ponere. l. stipulationes cō mo. de verbo. obligat. Clausula generalis absolute posita qn̄o
8 intelligaꝫ per Bald. in. l. pactū. xv. q. C. de col. † Clausule oēs in ꝯ̄ctibus debent operari, Bal. in rub. C. de ꝯhen. empt. ix. q. Clausula quelibet dꝫ operari aliquid. c. si papa de priui. in. vj. l. si quando de lega. j. ⁊ Pau. de cast. consi. lxxij. Clausula ab solute

solute posita qñ df, Bald.in.l.j.ad fi. ver.vj.quero.C.de libe.
prete. Clausula absolute posita operat̄ idem, qđ relatio ad om
nia precedentia, non tñ ponitur relatiue, sed simpliciter. Bal.
9 in.l.i.in prin.C.de libe.prete. Clausula refert̄ ad omnia, qñ non
est rō restrictiua, Bal.in.l.i.in prin.C.de libe. prete. sed nō ad
id qđ de iure fieri nō pōt in Spec.de ar.§.fi.ver.in forma. Ad
de plenius Bar.in.l.vt gradatim.§.i.de mune. ⁊ bono. ⁊ in.l.
iij.§.vtrum.ff.ad sille. ⁊ Are.insti.de verbo.obliga.§.sed hec so
lēnia. Clausula arctat id, cum quo pōt construi salua rōne recti
sermonis, ⁊ id omne ꝯplectit̄ non alias, nec operat̄ qñ resultat
absonus intellectus. Bal.in.d.l.i.j.col.in ver.⁊ no.qđ clausu
10 la C.de libe.prete. † Clausula gñalis exclusiua nō refert̄ ad pri-
uilegiatas. Adde Cardi.in cle.i.§.nonnulli. de exces.prelato.
Bal.in.l.i.⁊ ibi bo.tex.C.de silen.lib.xij.eundē.in.l.i.col.pe.
versi.vnde querit̄.C.de fur. ⁊ consil. suo.lxvij.incip. super hoc
puncto duo sunt videnda.in fi. Clausula gñalis inclusiua fauo-
rabilis non refert̄ ad odiosos nec ꝓhibitos bal.in addi.Spec.
de consue.ver.ij. Clausule in ꝯtctibus euictionis ⁊ renuntiatio-
nis poni debent ⁊ censent̄ posite ſm consuetudinē.l.si pignore
§.fi.per Bar.de pig.act. Clausule vnius prothocolli censent̄
repetite in alijs sequentibus, Bal.in.l.circa.C.loca.

11 Clausula † in principio seu precedenti posita non cē
set̄ repetita in sequenti bar.in.l.j.ff.de pac.
dota.idem Bar.in.l.in actionibus.ff. de insa. dicit qđ clausula
in precedenti cap.posita non censetur repetita in sequēti in his,
que pertinent ad facti narrationē, non quo ad iuris dispositio-
nem, Bar.post glo.in.l.transigere in vlti.colū.in prin.versi.ex
hac glo.no.C.de transac.dicit qđ in dispositione legali dicta in
precedentibus non cēsent̄ repetita in sequētibus, alias aūt dicit̄
clausula in prin.posita refert̄ ad sequentia.l.si quis ex argen.§.
si initiū de eden. Bar.⁊ doc.in.l.talis scriptura.§.fi.in.i.colū.
ad fi.ver.venio ad.ij.notabile.ff de leg.i.⁊ in.l.i.per Barto.C.
de libe.prete.doc.post gl.in.c.ij.requiris de ap.⁊ doct.in.l.iij.
§.filius.de libe.⁊ posthu.⁊ plene in Spec. de instru.edi.§.nūc
aūt ver.item excipe.⁊ in ti.de alleg.⁊ dispu.§.post hoc. in ver.
vlti.in prin.actum narrat Cardi.in cle.iij.vij.oppo.de ꝓcura.
Adde Bar.consi.v.incip.Angelus.⁊ ꝯsi.lxxxiij.incip. in fa-
cti contingentia. Pau.de cast.ꝯsi.cccxliij.⁊ Roma. ꝯsi.cx.⁊
ꝯsi.cxxix.notaui plene in apostil.ad Guiliel.de cugn.in.l.si idē
cū eodē in prin.de iurisdi.om.iudi.⁊ ibi Bar. in glo.in ver.eo
rum snia.ff.de iurisd.om.ind. Bal.in.l.oēs populi.col.xi.ver.
⁊ dixi.ff.de iusti.⁊ iur.⁊ Cardi.⁊ Joā.de imo.in.c.cum dilecti.
extra de dona. Qđ est verū qñ cōmode referri pōt alias nō.vt
est glo.no.in alleg.l.si idem in eodē. Qđ fallit, qñ precedentia
hñt separatā determinationē q̄z sequentia, ⁊ qñ sequeretur ab-
surdum, vel aliud inconueniēs, seu iuriū correctio vt per Bar.
in.l.pretor.la.ij.ff.vi bo.rap.⁊ in.l.talis scriptura.ff. de leg.i. de
quo est text.singu.nec alibi repertus in.c. ecclesia vestra. el.ij.
ſm Abba.ibi extra de elec.⁊ hec faciūt ad cōtenta in his ver.
⁊ seq.vsq̄z ad ver.clausula derogatoria.de quo ēt vide quod di
xi.j.in versi.clausula si ita est ⁊ notaui in apostil. ad Panor.in
c.cām que.nume.v.in ver.clausula in fine posita post alios ex-
12 tra de rescrip.⁊ in allega.c.ecclesia vestra.nu.v. † Clausula in
medio posita refertur ad precedentia ⁊ sequentia cōnexa, bal.
in addi.Spec.de allega.⁊ dispu.ver.de clausula in medio ⁊ ibi
vide in Spec.§.post hoc in ver.⁊ nota ꝙ clausula ⁊ per Bar.
in.l.talis.§.fi.in.ij.no.ff.de lega.i.⁊ in.l.i.C.de libe. preteri.vbi
dicit ꝙ refertur ad oia, si est posita inter plura capitula, sed si in
medio vnius capituli tm̄ refertur ad illud tm̄. Clausula in prin-
cipio, vel in medio, vel in fine posita refertur ad omnia, qñ non
est ratio diuersitatis quare magis ad vnum q̄z ad reliquum re-
feratur nota.in.c.ij.requiris ⁊ ibi doc. ⁊ Philip. in princi.de
appellatio.⁊.l.i.⁊ ibi Bar.C.de libe.prete.⁊ Cardi. in clemē.
j.in.§.fi.ff.de iurepatro. item qñ non reportaret illicitum vt di-
cit Cardi.in clemen.j.§.vrbanus de reli.⁊ ven.sanc.per.c. cuz
13 dilecti.⁊ ibi car.de donatio. † Clausula in fine posita regulari
ter refertur ad omnia precedentia.l.talis scriptura.§.fi.⁊ ibi do
cto.de lega.j.quod verum si cōmode referri pōt alias ad proxi
ma tm̄.l.j.§.hoc edicto ⁊ ibi docto.ff.de postula. ⁊.l. si idem cuz
eodem de iurisdi.omni.iudi.⁊ Cardi.in clemen.j.§.fi. de iure-
patro.quod refertur ad omnia nisi sint diuersa. ⁊ per Bart.in
.l.pretor.ij.in.§.eritq̄z differentia.ff.vi bono. rapto. ⁊ not.in.c.
cum dilecti.⁊ ibi sicu.ij.col.de donatio.⁊ Bald. in marg.ver.
instrm̄.⁊ Glo.in.l.si seruus.§.inquit.ff.ad legē acquil.⁊ ꝑ Bar.
⁊ Bal.in.d.l.j.de libe.prete.⁊ Bal.in.l.j.C.de legi. her.⁊ qđ
no.per Bar.in.l.doli in principio.ff.de ser. corru. item nisi re-
sultaret absurditas.c.cuz dilecti de dona. Cardi.in cle.j.§.qui
14 aūt de statu mona. † Clausula in fine rubrice nō dz operari eius
extensionem, si aliud non appareat, Cardi.in cle.i.§.i.de preb.
Clausula in fine posita refertur ad precedentia continuata scri
ptura.l.fi.⁊ ibi Bar.ff.de re.dub. Clausula in fine posita nō re
fertur ad oia precedentia capitula separata, sed ad cōnexa tm̄.
glo.in.c.ecclesia vestra.el.ij.de elec. Clausula sequens concer
nit superiora ēt remota ēt si sint distincta Cardi. in cle.i.§.ij.de
sup.neg.prela. Clausula in fi. ꝯtctus posita refert̄ ad proxima
tm̄ non ad remota, Bal.in marg.ver.instrm̄.versi.nota clausu
15 lam. † Clausula non refertur ad capitula que destruerent̄, si fie
ret talis relatio, Bar.in.l.talis.§.i.⁊.§.fi.in.ij.col.in ver.item
si ex hac relatione.ff.de lega.i. Clausula doli in fi.posita refert̄
ad oēs casus non specificatos, doc.⁊ Joā.de por.post glo.in.l.
stipulationes cōmodissime de verb.oblig. ⁊ in.l. doli clausula.
eo.tit.⁊ Flo.in.l.si seruus.§.inquit ad.l.acquil. Clausula in ea-
dem oratione posita nō debet referri ad diuersos intellectus in
Spec.de dispu.⁊ allega.§.post hoc super ver.vlti.in princi.fa-
ctum narrat. Clausula ēt vnius dictionis in fine posite refertur
ad omnia precedentia.vt si statutū dicit, si quis fecerit tale qd,
⁊ tale quid de nocte ⁊c.q̄r verbum de nocte refertur ad omnia.
l.doli.in prin.de ser.cor.

16 Clausula † derogatoria hz vim ademptionis, ēt si sit
posita in minus solenni voluntate. Bar.in
.l.si quis in prin.test.in.ij.col.in ver.quero de prima voluntate
.ff.de lega.iij.cuius forma est cassans ⁊ irritans oē aliud testm̄.
vt ibi not.de qua clausula vide dino Alexan. ꝯsi.vij.iiij.parte.
Clausula derogatoria tacite inest secundo testō. Bald.in fi.v.
q.paulo post prin.C.de edic.diui adri.tol.per glo. in.l.heredē
de his qui.vt indig. Clausula derogatoria in testō rupto ex cau
sa preteritionis vel exheredationis conseruat̄ per auc.ex cā.C.
de libe.prete.intm̄ ꝙ legata ⁊ fideicōmissa ex testō.vt.s̄.rupto.
valent virtute dicte clausule, Bar.in.d.l.si quis.in prin.in.iiij.
17 col.ver.quero quid si ista verba. † Clausula derogatoria in re-
scriptis pape ligat ipsum non eius successorē, Jo.mo.in.c.lz ro
manus.de constit.in.vi.⁊ Bal.in.c.j.viij.col.in fi. in ver.ex-
tra not.qui feu.da.pos.⁊ in.l.ij.in.ij.colū.in versi.modo quero
nūquid papa.C.de sen.ex peri.reci.⁊ in trac. scismatis. col.iij.
Clausula derogatoria an tollat ius cōe, vel legem ꝯtriam rescri
pto, ⁊ an tollat ꝓuilegia habentia clausulā derogatoriam, vide
Pau.de cast.ꝯsi.liij.vbi plene ⁊.j.ver. clausula non obstā.⁊c.
18 † Clausula derogatoria in primo testō non nocet scđo testō, qđ
fit ex interuallo, sed demū, qñ fit incontinenti secundū post pri-
mū Bar.in.l.qui bona.§.fina.ff.de acquiren. heredita. ⁊ Joā.
de pra.in.l.pacta nouissima.C.de pac.⁊ melius per do. Alex.
19 ꝯsi.vij.iiij.parte.⁊ Salyce.in.l.sancimus.C.de testam̄. † Clau
sula derogatoria non obstante aliquo alio testō per me facto, ēt
si de eo fieri deberet mentio spālis operatur, ac si noiatim ⁊ ex-
presse tenor primi testamēti esset insetrus in secundo ſm Ange.
no.in.l.oēs.in princip.C.de prescrip.trig.anno. ⁊ in repertorio
suo.ver.testamētum, ⁊ Bald.ibidē in.j.col.⁊ per Alexā.ple-
nius in ꝯsi.vij.iiij.parte.addo Bal.in.l.humanuz. in vlti. col.
in prin.in ver.aduerte ꝙ in eo per quā ita ꝯsuluit.do. Joā.de
ana.in ꝯsilio.suo.lvi.quod incipit his que facto proponuntur.
⁊ Pau.de leaza.in cle.i.de sepul.de quo vide Ange.⁊ Jo.de
imo.in.l.si mihi ⁊ tibi.§.in legatis ⁊ ibidez remissiue.d.Alexā.
in.iij.col.in ver.super hac glo.querit hic Ange.ff. de leg.i.cuz
infinitis concor.ibidem per eum signatis, ⁊ per Pau. de ca.in
.l.ij.⁊ ibidez Bal.⁊ domi.Alex.ff.de libe.⁊ posthu.post alios
20 ibidē per euz relatos. † Clausula derogatoria in primo testō po
sita ⁊ in.ij.testō omissa cū concursu decennij post ſm testm̄ ope
ratur validitatem secundi testamenti ⁊ reuocationez primi bal.
in.l.sancimus.in vlti.col, in ver.idē forte si cucurrerit.C.de te-
sta. Clausula derogatoria specialiter non requiritur in secundo
testamento, quando vnum precessit, sed sufficit generalis clausa
non obstante quocunq̄z testamento, q̄r intelligitur de illo quod
solū precedit, sed si plura precedant, requiritur clausula specia-
lis non obstāte tali testō, in quo est talis clausula puta aue ma.
vel si. Bald.in.l.ij.ff.de libe.⁊ posthu.⁊ in consi.punctus que-
stionis talis est quidā fecit testm̄, sed vide Bar.⁊ docto.in.l.si
quis in prin.testa.in.v.col.in ver.sed quero si esset ponere ter-
tium casum.ff.de lega.iij.⁊ in.l.si mihi ⁊ titio.§.in legatis. ⁊ ibi
Bar.ff.de lega.i.cum alijs concor.signatis.s̄. in precedēti ver.
⁊ per Alex.ꝯsi.vij.iiij.parte vbi ꝯ ſm Ange. Pau.⁊ Imo.in
21 d.l.ij. † Clausula derogatoria generalis refert̄ ad id solum qđ
precedit si vnum tm̄ precedit in quo operetur ⁊ sufficit alias non

Bal. in auc. hoc inter liberos in. j. col. ver. quid ergo si in pri-
mo testõ. C. de testa. de quo plenius per gl. ꝛ Cardi. in cle. j. in
principio. ultimo notabi. ꝛ in. iij. opposi. de sepul. vbi ponit an
clausula derogatoria per verba generalia sufficiat, ꝛ in cle. fi. §.
fi. de penis ꝙ sic. Clausule derogatorie mãm suppleas .j. proxi-
22 mo verbo clausula non obstante per totũ. † Clausula derogato
ria in secundo testõ non solenni non tollit primũ solenne. Bar.
in. l. si iure. in. ij. col. in ver. quero dicit testator. ff. de leg. iij. bal.
in. l. sancimus. in. j. col. in ver. reuoco in dubiũ ꝛ ibi Pan. C. de
testa. sed an operetur non adita hereditate. Bal. in. l. sed si in
conditione. §. fi. ver. ꝛ istud inducebam. ff. de heredi. insti. ꝙ nõ
ꝛ in. d. l. si iure ad fi. ver. ꝛ idem si in testõ ꝛ. j. versi. clausula cas-
sans. ver. ij. ꝛ. iij. in clausulis testamentorum.

23 **De clausulis** † rescriptorum. ¶ Non obstantibus priuilegijs, vel constõnibus posita in
priuilegio non tollit qstõnem iuratã glo. no. in. c. cũ non deceat
in ver. effectus. de elect. in. vj. fm Ludo. pon. in fin. ver. clausu
la generalis. Adde ꝙ est singu. Ro. viij. pro quo est glo. in. d.
c. cũ non deceat. ꝛ ibi Gemi. de elec. lib. vj. Clausula non obstã
tibus pactis vel capitulis non tollit capitula ꝛ pacta iurata, gl.
est no. in cle. dudũ. §. penul. ver. pacta de sepultu. fm Lud. vbi
.s. ꝛ Fely. in. c. nonnulli. col. viij. ver. sed nota quatuor. extra de
rescrip. ꝛ in. c. constitutus. col. iiij. ver. limita. ij. extra de rescri
24 ptis. † Clausula non obstante concessione alteri facta intelligit̃
de inualida, vt fiat interpretatio sine preiudicio alterius, bꝫ Cõ
posto. ꝛ hut. singu. in. c. cãm que. in fi. de rescript. ꝛ Bar. cep.
de serui. rusti. c. de aqueductu. iij. q. prin. ꝛ Alex. consi. xxxiiij.
iiij. parte. vbi idem dicit de clausula qõ preferatur alijs, qꝛ intel
ligitur. s. ius non habentibus. Adde Fely. in allega. c. cãz que.
col. xiiij. ver. non obstante collatione. Clausula non obstãte ali
qua lege in ꝯrium faciente sufficit in rescripto ꝯ legez, nec est ne
cesse dicere non obstante tali lege. sed nec sufficit clausula non
obstan. aliqua lege nisi addatur. s. in ꝯriuz faciente, Bar. in. l.
fi. ad fi. C. si ꝯ ius vel vti. pub. vide bal. in. §. libellarie. in. j. col.
in ver. ꝛ hic collige. ar. de pa. constã. ꝛ iꝫ Bar. in extrauag. ad
reprimen. ver. non obstan. ꝛ in. l. j. de vulga. ꝛ pupi. ꝛ Pan. de
ca. qsi. liij. passus iste ꝛc. ꝛ Alexã. qsi. ciij. iiij. parte. ꝛ Fely. in
25 c. nõnulli col. xxvij. ver. ix. qclusio. extra de rescrip. † Clausula
non obstante. l. nec dãnosa C. de precibus impera. offe. dꝫ poni
in rescripto ꝯ ius cõe, bal. in. l. rescripta in. ij. col. in ver. reuer-
tor ad qõnes. C. de preci. impera. of. Fely. in alle. c. nõnulli col.
xj. ver. fallit scdo. Clausula generalis non obstantibus nõ ope-
ratur, qñ plura obstant, nisi specialiter dicatur non obstãte tali
ꝛ tali, Bal. in. l. j. pe. col. in ver. si enim esset prohibitum. C. de
fur. ꝛ in. l. j. C. de serui. qõ est verũ preterq̃ in rescrip. principis
qui non tenet̃ scire singulares qstões, ꝛ ideo in eo sufficit clau
sula generalis, Bald. in auc. nauigia. C. de fur. addo Pau. de
ca. in. l. humanum in. j. no. C. de. ll. ꝛ latius in. l. fin. C. si ꝯ ius vel
26 vti. pub. † Clausula non obstãtibus in rescriptis si veniat ad de
structionem canonuz dꝫ spãliter canonem noiare, si vero ad de
structionem decretorũ, tunc sufficit generalis sine specificatiõe
decretalis, bal. in. l. humanũ in. j. col. in. ij. not. C. de legi. ꝛ Ja.
de aluaro. in. c. i. in prin. const. anti. in vsi. feu. ꝛ Alex. qsi. ciij.
iiij. parte sed si venit ad destructionẽ legum vide in. l. si non spe
ciali. C. de testa. ꝛ in. l. j. C. de natu. libe. ꝛ Bal. in. l. fi. in. ij. col.
in ver. iiij. q. C. si contra ius ꝛ in. l. omnes. in. j. colũ. de prescrip.
trigin. anno. ꝛ. s. eo. ver. v. Clausula non obstantibus in rescri-
pto principis sufficit, si soluꝫ ius principis respicit, sed si ius ter
tij lederet, non sufficit, cum specialis clausula requirat̃. Bal. in
auc. hoc inter liberos in. j. col. ad fi. in ver. de clausula aũt que
27 apponitur. C. de testa. † Clausula non obstan. prima snia in cõ-
promisso facto post sniam bꝫ vim renuntiationis dicte snie, ꝛ va
lidat compromissum, quod alias esset inualiduz super re decisa
in. ij. col. in ver. veniamus ad alias. q. C. de transac. ꝛ in. l. elegã
ter. §. si quis post de condi. inde. ꝛ in. l. iurisgentiuz. §. si paciscar
cl. j. ff. de pact. ꝛ in. l. j. ij. colũ. ver. quero an in cõpromisso. C. qñ
prouo. non est nece. Pau. de cast. in. l. si cã de transac. Ludo.
pon. in rubrica de arbi. xv. colũ. Clausula non obstante aliqua
lege. itẽ Clausula non obstante tali impedimento validat actũ,
puta ad legationem quã facit papa alicui non habenti dignita-
tez. Bal. in. l. fi. in. ij. col. C. senten. rescin. non po. Lanfr. in. c.
28 qñ contra. ver. sententias. [illegible] col. de proba. † Clausula non ob
stante tali lege non est necessaria, sed sufficit, ꝙ sciat rescribens
Bar. in. l. idem Vlpia. §. sunt ꝛ alij. ff. de excusatio. tuto. ꝛ Ni
co. de neapo. ibidem quem. §. legit cuꝫ. l. non solũ ꝛ est in. j. col.
ver. querit gl. facit. l. consulebant de re ind. ꝛ per Bar. in auc.
hoc inter liberos. C. de testa. Adde Panor. in rubri. de rescri.
nu. ij. ꝛ quod ibi notaui in apostil. ad ipsum in ver. contra ius ꝛ
Philip. fran. in. c. j. nu. ix. ꝛ ibi et not. in apostil. in eo. ver. ex
tra de con. lib. vj. ꝛ Alex. cõsi. vi. ꝛ volu. ij. ꝛ consi. ij. vij. ꝛ. vij.
vol. v. ꝛ Fely. c. nonnulli col. xij. ver. ij. regula extra de rescrip.
29 ꝛ ibi col. vi. ver. amplia. ij. † Clausula non obstante tali lege nõ
requiritur in rescrip. in quo est clausula ex certa scientia, secun-
dum Bar. ꝛ Nico. de neapo. in. d. l. idem Vlpianus. §. sunt ꝛ
ꝛ alij in. d. ver. querit glo. ff. de excusatio. tuto. j. in ver. clausula
30 ex certa scientia. † Clausula non obstante dꝫ poni in priuilegio
principis concesso comiti de potestate legitimandi, non aũt pri
uilegio de potestate creandi notarios, Bal. in. l. caz quam. ix.
col. ver. interrogatus fui an in priuilegio. C. de fideicom. Clau-
sula non obstante. l. qui contra. C. de incest. nupt. dꝫ poni in legi
timatione incestuosi, que fit per comitem palatinum. item
Clausula non ob. §. fi. in auc. qui. mo. natu. effi. sui dꝫ poni in le
gitimatione cuiuscunqꝫ alterius illegitimi Bal. in. l. eam quam
in. viij. col. ver. interrogatus fui an in priuilegio. C. de fideicõ.
Clausula generalis non obstan. in legitimatione nati ex sacrile
gio, vel monacho nihil operatur, Bald. in. d. l. eam quã. in. x.
col. in ver. si vero clausula non obstãtium. C. de fideicom. Clau
sula non ob. non auget gratiam, sed declarat intentionem circa
concessum Bald. in. d. l. eam quã. x. col. versi. item non ob. §.
31 † Clausula nõ obstante aliquo alio testamento posita in secun-
do testõ non solenni non tollit primum solenne Bar. in. l. si iure
in. ij. col. in ver. quero dicit testator. ff. de lega. iij. Bal. in. l. san
cimus. in. i. col. in ver. reuoco in dubium. ꝛ ibidẽ Pau. de ca.
C. de test. item nihil operatur nisi ex ipso testõ adeatur heredi
tas fm Bar. in. l. sed si in conditione. §. fi. ver. ꝛ istud inducebã
ff. de heredi. insti. ꝛ in. d. l. si iure ad fi. in ver. ꝛ idem si in secun-
do testa. sed Bal. in. d. auc. hoc inter liberos de testa. dicit ꝙ
sufficit ad derogationem precedentis testamen. adde. s. versic.
clausula derogatoria. ver. vl. Clausula non obstante aliqua le-
ge, qꝛ est inducta ad confirmandum gratiam non operatur con
trarium, Ange. in. l. q aũt. ff. si quis omi. causa. ꝛc. Clausula nõ
obstante aliqua lege idẽ operatur in statuto, quod in rescripto.
Inno. in. c. que in ecclesiarum in glo. sua prima in ver. constitue
32 runt de consti. ꝛ Bal. in marg. ver. clausula. ver. ij. † Clausula
non obstante aliquo statuto posita in statuto nouo quid opere-
tur, Bal. in. l. humanum. C. de legi. pe. col. ver. hic aduerte aut
lex. Bar. in. l. sciendũ. in prin. in. i. col. in ver. quero quid si in
re forma. ff. qui satisda. cog. dicit qõ hec clausula non tollit de-
terminationem que fieri posset per aliud statutũ antiquum per
tex. cũ glo. in auc. de her. que ab intesta. ver. euacuatis nisi di-
catur nõ obstãte tali statuto. vt. j. eo. ver. xxxij. ꝛ Alex. de imo.
post Bar. in. l. omnes populi. vj. col. ff. de iusti. ꝛ iur. Fely. in se
pe allega. c. nonnulli col. xxvij. ver. nona conclusio de rescrip.
Clausula non obstante statuto non reuocat, nisi quatenus repe-
ritur repugnantia, Bal. in fi. C. de lati. lib. tol. Alexan. in. d. l.
33 omnes populi. vi. col. in qsi. ciij. ij. parte. i. col. † Clausula non
obstante collatione alteri facta intelligit̃ de inualida, Jo. an. ꝛ
doct. in. c. cãm que. de rescriptis ꝛ Alexã. qsi. cxxxv. ij. parte.
Fely. in. c. cãm que col. xiiij. ver. non obstante collatione de re-
scrip. Clausula non obstãte aliqua lege posita in iure, vel in sta
tuto nouo quid operet̃, per Bar. in. l. sciendum. in prin. ff. qui sa
tisda. cog. dicit quod hec clausula non tollit determinationem,
que fieri posset per aliud statutum antiquum per tex. cum glo.
in auc. de here. que ab intest. ver. euacuatis. nisi dicatur nõ ob-
stante tali statuto vt. j. eo. Alex. in. d. l. sciendum post Bar. di-
cit ꝙ talis clausula non operatur qꝛ iura noua non restringunt̃
per vetera nisi esset clausula pinguior videlꝫ non obstante ali-
qua. l. que in contrarium loqueretur generaliter vel specialiter
Alex. ibi ꝛ Bar. in extraua. ad reprimendaꝫ, ꝛ Pe. de anch.
in. c. canonum statuta. v. carta. ver. sed quid si in noua lege de
34 consti. ꝛ vide Alex. post Bar. in. l. iõ de legi. † Clausula nõ ob
stante aliqua lege conuenit soli principi, ꝛ non priuato. l. nemo
põt ꝛ ibi Ange. de lega. i. ꝛ in. l. ius publicum. ff. de pac. l. codi-
cillis. §. fi. de lega. ij. item nec inferiori a principe. l. ne quicquaꝫ
§. fi. ff. de offi. procon. ꝛ le. fm Bal. in. l. rescripta. ij. col. super
ver. no. ergo hic aliqua. C. de preci. impera. offe. Adde Fely. in
sepe alleg. c. nõnulli col. xxxij. ver. quartadecima conclusio. ex
tra de rescrip. ꝛ omnino Alex. qsi. i. col. ix. vol. v. ꝛ dixi in apo
stil. ad Bald. in. l. i. nu. xiij. in ver. clausula non obstante. C. de
35 sum. tri. † Clausula non obstante omissa in rescripto principis
vel inferioris qui hꝫ potestatẽ rescribendi tali clausula facit pre
sumi illud emanatum ex importunitate, ꝛ contra mentem con-
cedentis

cedentis.l.fi.⁊ ibi Bar.ad fi.ver.ad istā vlti.partem.C.de pe-
ti.bo.subla.lib.x.adde plenius Bar.in.l.i.in.ij.col. ver.que-
ro vtrum in dubio.eo.ti.⁊ Bald.in.l.quod fauore.in.ij.col.in
ver.ij.op.ꝙ statutum.C.de legi.⁊ in.l.fi.in.ij.col. sup ver.iiij.
qđ.C.si contra ius.vbi dicit eam requiri ad validitatem rescri-
pti que omissa tollit voluntatem principis ⁊.s̄.eod. versi.xlviij.
Adde Fely.in.c.cum.M.ferrariensis.col.ij.ver.nota quar-
36 to.extra de constit. † Clausula non obstante an tollat ius cōe
vel legem contrariam rescripto, per Pau.de cast. consil.liij.
Clausula non obstante, an tollat priuilegia habentia clausulam
derogatoriam Pau.de ca.in.d.ↄsi.liij.⁊.cccxxij.Clausula nō
obstante aliquo priuilegio intelligitur de priuilegio. in corpore
iuris non clauso.Bar.in.l.ij.§.legat̄ in fi.ff.de iud.ꝙ tollit pri-
uilegiũ speciale non iuris cōis.⁊ Pau. de ca.in.l.i.ff. de legi.
pe.de su.l.ij.§.omnes ⁊ in.l.heres absens in prin. de indi.⁊ per
Bar.in extrauag.ad reprimendaꝫ ver.non obstantibus not.in
auc.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi opꝫ. Clausula non obstā
te tali lege in statuto poni non pōt, Bal.in.l.cūctos populos.
xvi.col.in ver.iij.probatur statutum.C. de sum.trini.⁊ fide ca-
37 tho.⁊.s̄.in clausulis statutorum. ver. non obstante. † Clausula
non obstante tali statuto dꝫ poni in secundo statuto ꝯrio alias pri
mum non censet̄ sublatum per ꝭm Bar.in.l.omnes populi.iij.
q.prin.in.xiij.col.in ver.circa ꝭꝫ.ff.de iu.⁊ iu. ⁊ adde.s̄.eo.ver.
xxij.⁊ oino p Alex.vi.col.ꝙ statutum tollens non reqrit clau-
sulam non obstante Bal.in.l.i.pe.col.C.qui bo.ced.pos.con-
trarium tꝫ Alex.consi.ciij.iiij.parte.Fely. in.c.nonnulli.sepe
38 allega.col.vij.⁊ ver.viij.conclusio.extra de rescrip.†Clausula
non obstante tali lege operatur dispensationem cū inhabili gl.
in.c.i.ver.noscatur de consti.in.vi.⁊ in.c.ci cui.in versi.etate.
de preben.eo.lib.caue tamen ꝙ in dictis glo. non habetur ali-
qua mentio de ista clausula sed rot.tꝫ contra in deci.iij.si statu-
tum ⁊c.in nouis,ꝙ non tollit impedimentum vel inhabilitatem
persone,nec inducit dispensationem,sed tollit vitium subreptio
nis,⁊ firmat gratiam,quod dicit veruꝫ, nisi de impedimento fa
ciat mentionem.Clausula non ob.alijs priuilegijs sub quacūqꝫ
forma verborum concep.an deroget primis habentibus clausu
lam derogatoriam. Pau.de cast.consi.cccxxij.⁊.liij.Clausu-
la non ob.sententia in rescripto poni potest glo.⁊ Bal. in.l.fi.
in vlti.col.in ver.pone ergo ꝙ ex sententia.C.sen.rescin.nō po.
39 quem ēt vide in.j.col.ver.quero quid si in rescripto. † Clausu
la non obstante aliquo per quod possit impediri vera concessio
non derogat iuribus singularibus vel priuilegijs alienis glo.in
c.si ꝓpter tua in verbo tua de rescriptis in.vi. ⁊ Bal.in.l.fi.in
vlti.col.in versi.ij.casu sufficit.C.sent.rescin. non po. Clausula
non ob.in rescripto contra proprium statutum requiritur, bal.
in.§.libellarie in.j.col.in versi.hic collige ar. de pace constan.
de clausula non obstante no.per Cardi.in cle.j.§.fi. de iurepa.
⁊ Alex.consi.xxvij.j.parte. Alex.consi.ij.col.vij.ver.prince-
ps pōt.⁊ consi.cj.col.vi.ver.prescri.vol.v.⁊ consi.lxxxvij.col.
pe.ver.ij.operatur. ⁊ cōsi.cxcviij.col.j.⁊ ↄsi.ij.col.fi.⁊.ccxix.
col.iij.ver.vnde dicitur volu.ij.⁊ consi.j.col.v.in prin.vol.iiij.
40 †Clausula non ob.appellationis desertione in rescripto repa-
ratorio appellationis deserte an operetur,Bal.tꝫ ꝙ sic in.l.fi.
in vlti.col.in ver.⁊ no.ex.l.nostra.C.sen.rescin.non pos. Clau-
sula non obstante semper dꝫ aliquid operari, Bal.in.l.fi.in.j.
col.C.sen.rescin.non po.⁊ glo.in.c.statutum. de rescrip. Clau
sula non obstante vltra non procedens non eneruat, sed reddit
gratiam non surreptitiam de rescrip.si propter.in.vi.secus si vl
tra procedit.de elec.qꝛ sepe.in.vi.⁊ in cle.i.in fine.⁊ ibi Card.
41 de iurepatro. † Clausula non obstantibus aliquibus legibus,
vel statutis in contrarium loquentibus operatur, quantuꝫ si sin
gule leges ⁊ statuta essent,specificate. bal.in.l.omnes in.i.col.
de prescrip.triginta annorum By.Pet.Cy.⁊ Bal. in.l.fi.in
ij.col.in ver.iiij.quero C.si contra ius.⁊ in.l.quotiens.C.de pre
ci.impe.offe.sed aliter.⁊ melius vide per Alexā.consi.ciij.iiij.
parte.⁊.s̄.eo.ver.vi.item nisi in legitimatione vt.s̄.eo.ver.xiiij.
⁊ seqūe.Clausula non obstante aliquo statuto non impedit vnū
statutum per aliud limitari,⁊ restringi Jo.an. in Spec.de sen.
excom.§.postremo.Pe.de ancha.in.c. canonuꝫ statuta.xiiij.
q.principali.ver.hoc ēt quero si vnum statutum.⁊ And.barb.
consilio quod est post consi.ciij.Alex.iiij.parte. Clausula non
obstante,requiritur in reuocatione priuilegij immunitatis , qđ
transiuit in contractum, Alex. consi.ccxv.ij.parte vbi plene ⁊
in consi.ciij.v.col.iiij parte vbi allega. Cy.in.l.i.C.quando im
pera.inter pupil.⁊.s̄. Clausula non ob. in rescripto vel priuile-
gio quo tolluntur ea que sunt de iure ciuili operatur eius vali-
ditatem ⁊ effectuꝫ.Alex.in.l.iij.§.si is.quod quisqꝫ iuris.Clau
sula non obstantibus statutis vel consuetudine valet,etiā si non
exprimatur tenor statuti vel consuetudinis,Bal.in auc.omnes
in.ij.col.in ver.item ⁊ aliud est notañ.C.cōia de suc. ⁊ Alex.in
d.consi.⁊ Bal.in.c.cum omnes.xj.col.de consti.Clausula nō
obstan.aliqua lege,⁊ non obstan.legibus,que dicunt generaleꝫ
dictum non valere in rescripto principis operatur, ꝙ clausula
generalis sufficiat,ēt vbi specialis clausula requiretur, Bal.in
§.libellarie in.i.col.in ver.sed quid si ita dicit in titulo de pac.
42 constan.† Clausula non ob. aliqua lege in rescripto principis,
an operetur sicut generalis,Bal.in ti.de pac.constan.§.libel-
larie.in.i.col.in ver.quid ergo si dicat ⁊ in.l.fi.C.si contra ius.
in.ij.col.super ver.iiij.q.⁊.s̄.eo.ver.vi.ꝙ sic. Clausula non ob
stante tali.l.in rescriptis operatur, ꝙ princeps presumatur sic
velle vt in rescripto sed ea omissa facit presumi principem nolle
sicut clausula motu proprio vel ex certa scientia.facit principeꝫ
presumi velle ēt si sit omissa clausula non obstā.tali lege Bart.
in.l.omnes in princi.C.de quadr.prescrip. ⁊ in.l.idē Vlpianus
§.sunt ⁊ alij in prin.ff.de excusa.tuto.per glo.in.l.fi. in ver.ge-
nerali.ver.quid si dixit imperator.C.si contra ius.⁊.s̄.eo. versi.
43 xxvij.†Clausula non obstantibus statutis nō intelligitur de sta
tutis specialiter confirmatis, per glo.in cle. dudum.de sepul.
Old.pon.sin.in.l.si vero.§.de viro.xxiij.falen.sol.mat.vbi di-
cit verum nisi de illis specialis mentio fiat per.d.gl. ibi ⁊ in.c.
cum non deceat.de elec.in.vi.⁊ Alex.consilio.ciij.iiij.parte ꝓ
quo ēt est ꝭm Alex.qꝛ reuocatio pactorum non comprehendit
pactum confirmatum iam prius per principem reuocantē. Ad
de Fely.in sepe allega.c.nonnulli.col.viij.versi.sed nota.qua-
tuor de rescript. Clausula non obstantibus statutis intelligitur
etiam futuris plene per Alexā.in.l.si stipulatus.§. cum stipula
44 mur.ff.de verb.ob.vide Fely.vbi proxi.†Clausula non obstan.
alijs concessionibus contrarijs non sufficit ad reuocandum be-
neficium alicui concessum ex gratia causa miserationis, ꝭm In
no.sin.in.c.significātibus de of.dele. By. in.l.i.C.qñ impera.
inter pupi.Lud.in.§.de viro.xxiij.falen.sol.ma. Pau.de ca.
consi.lij.⁊ Fede.de sen.consi.ccxxvi.Alex.consi.ciij.vbi dicūt
verum nisi de eo expressa mentio fiat.Adde Fely. in prealleg.
c.nonnulli col.xxiiij.ver.restant enumeranda extra de rescrip.
vnde Clausula non ob.quibuscunqꝫ priuilegijs ⁊ gratijs in con
trarium facientibus ēt si eis esset facienda mentio specialis nō
operatur ad reuocationem priuilegij concessi monialibus ne te
neātur ad collectas aliquas lꝫ postea papa mittat legatum pro
collectis cum bullis habentibus dictam clausulam ꝭm Cyn.in
45 d.l.j.quando impera.inter pu.⁊ Alex.in consi.ciij.†Clausula
non ob.tali lege in rescriptis an valeat,per Bal.in.l.causas.C.
de transac.post glo.⁊ ibi doc.⁊ Bal.in.d.§.libellarie in.j.col.
in ver.⁊ sic collige argumen.ꝙ sic.nec aliter valet rescriptuꝫ vt
ibi ⁊.s̄.eo.Clausula non obstan.an inducat dispensationem sup
beneficiorum pluralitate,Bal.in addi. Spec. de dispen.ver.
an per clausulam non obstante ꝙ sic. Et quid si dixit non obst.
ꝙ alia beneficia teneas qualiacūqꝫ sint. An intelligatur de ele
ctiuis Fely.in prealleg.c.nonnulli col.viij.ver.addatis ēt gl.
extra de rescrip.Clausula non ob. excusatione inducit precisaꝫ
compulsionem.l.libertos.C.de excusa.tamē ꝭm Bal. in addi.
46 Specu.de assessor.ver.fina.†Clausula non obstan. aliqua ex-
ceptione quomodo intelligatur Bart.in.l.i.§.fi. in.i.col.in fi.
versi.quero quid si princeps.ff.a qui.ap.non lꝫ,ꝙ remota friuo
la exceptione ⁊ glo.sing.⁊ Abba.in.c.ex parte.ij.de offi. dele
ga.quod intelligitur de iniusta.vide etiam Alex.in.l.iij.§.si is.
quod quisqꝫ iur.dicit quod intelligitur etiam de iusta ⁊ perem-
ptoria excepti.vide ibi omnino ⁊ melius per.d.Alex.in.l.pla-
ne.de pet.her.vbi distinguit an ponatur in rescripto vel statu-
47 to vel lege ⁊ in consilio.lxxvi.iiij.parte.†Clausula non obst.in
rescriptis contra ius commune facit presumi principem facere
de plenitudine potestatis,⁊ facit valere rescriptuꝫ contra testa
mentum.l.si non speciali per Bal.in.ij.col.in versi.item dixit
Old.C.de testa.Fely.in alle.c.nonnulli colū.xxviij.versi.nona
conclusio.de rescrip.Clausula nulla prescriptione ob. quomo-
do intelligatur,⁊ quid operetur,per Bald.in.c.preterea ad fi.
ver.quid si ista verba de capi.corra.in vsi.feu. ⁊ Bar.post gl.
in auc.quas actiones ver.quero vtruꝫ hodie.C.de sacrosanctis
eccle.Ange.in auc.vt eccle.ro.ver.sed tunc videndum est,col
la.ij.vbi de priuilegio ꝙ ecclesia Ro.gaudeat prescriptione cē
tum annorum.⁊ Bar.in.l.si vnus.§.pactus.ne peteret in fine.
48 de pac.† Clausula non ob. in rescripto pape non ligat successo
rem Jo.de imo.in.c.lꝫ Romanus.de consti. in.vj. ⁊ Bald.in

c.j.ver.consuetudo.in fine ver.extra no.qui feu.da.pos.in usi. feu.7.s.clausula derogatoria. ver.iiij. Clausula non ob. aliquo statuto vel consuetudine intelligit.s. futuro nõ de presenti Dy. Bar.in.l.si mihi 7 tibi.§.fi.in ver.Dyn.inducit,7 ibi Ange.ff. de leg.j.7 doc.contra gl.in.c.statutum.de rescrip.in.vi.que di cit q tollit solum precedentes, 7 per Bar.in.l.viros de diuer. offi.lib.xij.qui loquitur in diuersis terminis, Pau.de ca.in.l. cum consuetudo de legi.flo.in.l.si seruitus.de ser.vrba.pred.q tz intelligi et de statuto futuro 7 Ray.in.l.si ita esset.de au.7 ar gen.leg.7 Bar.7 vbi.s.Addo Pe.de ancha. 7 Pau. de lia za.in cle.i.de exces.prela.7 Pau.de ca.in.d.§.in legatis 7 ibi dem omnino per domi. Alex.imo.in.iiij.col.in ver.querit etiã hic Dy. cũ multis concor. 7 confirmationibus ibi per eũ signa tis,7 respon. ad gl. in.d.c.statutum.car.in cle.statutũ.iij.op. de elec.dicit q clausula non obstantibus intelligitur de consue tudinibus et de futuris,7 Dy.in.l.si quis seruus de le.ij.7 car. in cle.j.§.j.vi.q.de exces.prelat.7 per Alexã.in.l.si stip.§.i.de verb.ob.† Clausula non ob.consuetudine optandi maiorez pre

49 bendam tollit consuetudinẽ ipsaz positã in rescripto pape rot. in deci.ccciij.si mandatur in no. Clausula non ob. in priuilegijs contra ius cõmune non requiritur, fm Cardi. in cle.i.q.iij. de cen.7 in.c.priuilegia.iij.dist.archi.xxij.dist.c.remouentes.gl. 7 doc.in.c.graue.extra de offi.ordi.Clausula non ob.aliqua le ge in priuilegijs sufficit,si ex certa scientia apponatur.Bald.in addi.Specu.de instru.edi.in.ix.col.versi.an sufficiat.7 vide.j. in ver.clausula ex certa scientia. Clausula non obstante tali le ge poni dz in rescripto principis concesso contra tertium.Bal. in ti.de pac.constan.§.libellarie.in.j.col.7.s.eo.ver.viij. Clau sula non obstante omissa in rescripto an facit presumi secundũ rescriptum subreptitium. Innoc.in.c. capitulum in vlti. col.in glo.in ver.silentium imponentis,7 ibidem Hosti.de rescrip.q sic.7.s.versi.xxvi.

50 ¶ †Appellatione remota quid operetur vide doc. in.c. inter ceteras.extra de re iudi. Inno.in.c.pastoralis.in glo. sua ver. denuntiare potest, 7 ibi Philip. franc.post Panormi.extra de appel.7 in.c.ij.requiris.in princi.co.titu. dixi in apostil.ad Lanfran.de oria.in.c.quoniam contra falsam.§.interlocutorie 7 appellationes.nu.xiij.versi.not.singulariter extra de proba. hec clausula põt poni in statuto sicut 7 clausula reductione re mota Bald.in.l.necessarium.de orig. iur. Idem in.l.fi.col.ij. ver.sed nunquid per statutum.C.de sen. Alex.omnino in.l.om nes populi col.v.ff.de iusti.7 iur. Bar.in.l. is cuius.ff. de aqua plu.arcen.7 Rota in Rubri.ff.de arbi.car.antepenulti. Bal. in fi.c.quorum appella.non recip.7 Alexã. in.j.constitu.dige storum.§.omnem.post Bar.Clausula ista trahitur etiã ad cau

51 sam reconuentionis.c.ij.7 ibi abba.de nu.pe.quod no.†Clau sula appellatione remota non potest poni in rescriptis per infe riores a principe etiam si sit legatus de latere.nisi ab interlocu torijs glo.in ver.sine certa Bar.7 docto.in.l.fi.in.j.col.in fi. in versi.7 fm hoc si opponas C.de senten. Item verum quo ad effectum vt deroget iuri sed quo ad deseruiendum iuri põt ap poni a quocunq ordinario,fm Bal.in addi.Specu. de ap.in primis additionibus.ver.clausula appellatione remota. Item hec clausula non ob.tertio comparenti pro suo interesse. Item in statuto posita intelligitur de omni appellatione et a diffiniti ua.Bal.in.l.j.in prin.ff.de inoffi.testa.Alexã.consi.lxxvi.iiij. parte.notaui in apo.ad Panor.in.c.super eo.ver.clausula ap pellatione remota.nu.iiij.extra de offi. delega. 7 in.c.i.nu.i.in ver.per solum prin.extra de rescrip.7 in.c. prudentiam.nu.xj. in ver.consequatur effectum extra de mutuis peti. 7 non omit to vnum valde q non hz locum q talis clausula in interlocuto ria vt per Fely.c.causam que col.pe.ver.7 dum dixit hic extra de rescrip.7 Ro.sin.cv.7 sin.dcclxxiij. Clausula appellatione remota operatur quo ad iudicem a quo,vt non teneatur defer re appellationi non quo ad partem, qz non tollit ius appellan di.Bal.in addi.Spec.de appel.ver.clausula appel. remota.

52 † Clausula ap.re.non comprehendit recusationem iudicis bar to.in.l.fi.in.ij.col.in ver.alij dicunt contra.C. de sent.nec tollit notoriam iniquitatem sententie 7 quid in commissione facta car dinali.s.ver.appellatio a papa 7c.ver.vnico. ¶ Exceptione re mota non tollit excep.glo.xij.q.ij.sine excep. Adde qd notaui in apostil.ad Lanfrã.de oria.in.c.qm ꝯ falsam.§. exceptiones nu.vij.ver.sed circa principium extra de proba.7 in apostil.ad

53 Bal.in.l.j.nu.vj.C.de iur. 7 facti igno. ¶ †Ut preferat alijs intelligit.s.quibus nõ sit quesitũ ius hz cõpostel. 7 but.in.c.cãz que.de rescrip.7 Bar.cepo.in ti.de serui.rusti.c.de aque du ctu.iij.q.prin.7 Alex.consi.xxxiiij.iiij.parte. 7 adde.s.in ver.

54 clausula nõ obstan.ver.iij. ¶ †Ex certa scia in rescripto pape facit valere delegationẽ factam non habenti dignitatẽ aliquaz Bal.in.l.fi.C.sen.rescin.non pos.in fi.col.super versi.clausula non ob.qui tñ proprie non loquitur in hoc casu.7 Lanfrã.in.c. qm ꝯ.ver.snias.iij.col.de proba.vide Pau. de ca.ɔsi.cv.itez operat vt rescriptum non possit reuocari in dubiũ Bar.in.l.cõ ficiunt in prin.in.j.q.ff.de iure codi.vide Pau. de ca.vbi.s.itẽ facit presumi cãm in principe concedente gratiam parte non ci tata de plenitudine ptãtis fm Abb.sicu.in.c.cum olim.in.vij. col.in ver.an aũt princeps 7 ibidez per capria.de re iud.sed nõ facit quin appellet a iudice dato ex certa scientia gl. in.c. si qs suadente.xvij.q.iij.Fely.in.c.cum vicesimum col.ij.ver.limi ta istũ tex.extra de offi.deleg.Cõpost.in.c.cuz adeo.7 ibi oẽs doc.extra de rescrip. Pe.de anch.lxv.ɔsi. incip. pro clariori 7 ɔsi.ccxviij.incip.vltra alia, 7 Calde.ɔsi.viij.in ti.de rescrip.

55 † Clausula ex certa scia facit presumi principem velle et si defi cit clausula non ob.tali lege,fm Bal.in.l.omnes. in prin.C.de quadr.prescript.7 in.l.idem Ulpianus.§.sunt 7 alij in princi.ff. de excusa.tut.per gl.in.l.fi.in ver.generali.in ver. quid si dixit .C.si ꝯ ius.Bar.7 Nico.de neapo.in.d.l.idez Ulpia.§. sunt 7 alij de excu.tu.vide Bar.in auc.hoc inter liberos.C. de testa. idem facit presumi principem vti ptãte absoluta fm gl.in.c.ad hoc in ver.elegerint in fi.de rescriptis. item supplet defectũ so lẽnitatum sed non substantialia.Rota.in deci.ccxxiiij. pap. in

56 no.† Clausula ex certa scientia nisi apponat non presumit pa pa facere ex certa scientia.sicu.in.c.cum inter.j.col. in ver.qñ autẽ dr facere de excep.adde gl.not.in cle.j. de iudi.glo.in.c. porrecta de confir.vti.vel inuti.Alex. in ɔsi.xxxvij.iiij.parte. item nisi sit facta expressa mentio gl.in.§.preterea.in.c.pastora lis.de offi.delega.Alexã.consi.xxxviij.iiij.parte. 7 in ɔsi.ciij. ea parte.Uide Fely.vbi in.l.j.ver.s.e. 7 quod dixi in apostil. 7 Gemi.in.c.i.col.xj.extra de con.li.vi.Clausula ex certa sciẽ tia non operat in rescripto impetrato parte absente, que non ꝯ dixit And.barba.in.d.ɔsi.ciij.Alex.iiij parte in.x.col.Clau sula ex certa scientia in cõmissione cause appellationis friuole facit nil nouari posse ea pendente.Ange.in.l.per hanc legẽ.C. de tempo.appel.7 Philip.fran.post Gemi. in.c.cũ appella

57 tionibus friuolis extra de appel.lib.vj.†Clausula ex certa sciẽ tia equiparatur plenitudini ptãtis in not.sing.in.c.innotuit.de elec.7 Bal.in.l.eos in prin.C.de ap.Andr.barba.in.d.consi. ciij.Alex.iiij.parte vbi et dr q papa dr facere ex certa sciẽtia si pars ꝯdicit. Item si in literis fit mentio de processu 7 de ap pellatione interposita per gl.in.c.pastoralis.§.preterea de off. deleg.Clausula ex certa scientia requirit,qñ princeps tollit ea, que sunt iuris ciuilis vt plene per Alex. post gl. in.l.iij.§.si is. ff.quod quisq iuris.7 qño probetur certa scientia Alex.consi. xxxviij.iiij.parte 7 consi.ciij. q per clausulam in priuilegio po sitam per gl.fi.in cle.ij.de rescrip.7 Jo. de imol.in.l.fi. a qbus appel.non lz. Inno.in.c.preterea.de rescrip.7 Bal.in.c.sup questionum.§.preterea.de offi.delega.Clausula ex certa scien tia solet poni,qñ superior admittit aliquem ad actum,qui p illũ fieri non põt nisi dispensatiue.Bal.in.l.bonorũ in.i.col.in.ij.

58 no.C.qui admit.† Clausula ex certa scia in rescripto qd operet bal.in.l.fi.in.i.col.in fi.ver.ij.casu clausula.C.sen.resc.nõ pos. 7 in.c.j.ij.col.in ver.7 accidit de facto talis qõ p quos fi.inue. 7 in.l.nec dãnosa.C.de preci.impe.offe. Pe.de su.in auct.sine a me in fi.C.ad velle.Lanfr.in.c.qm ꝯ.§.interlocutorie 7 appel lationes nu.xiij.ver itẽ solũ clausula ex certa scia 7 dixi in apo stil.ad Jac.rebuf.in.l.oẽs.nu.i.in apost.in ver.clausula ex cer ta scia.de proba.7 Lud.pon.in.l.ij.ff. qd quisq iuris. 7.s.eo.§. i.7.j.eo.ver.proximo.7 in Spec.de instru.edi.§. nunc aũt.ver.

59 7 scias q sic.† Clausula ex certa scia nihil operat in rescriptis nisi in his de quibus princeps presumit hr̃e sciam. sicut sunt ea que consistunt in iure,secus in his que consistunt in facto vt cõ mercia 7 ɔsuetudines locorũ.Bal.in.l.fi.in.ij.col.C. sen.resc. nõ pos.7 Alex.ɔsi.ciij.iiij.parte itẽ reqrit alias scia nihil ope rat gl.in cle.ij.in verbo obseruari de rescriptis.7 Bal.in prel. feud.xv.col.in.j.diuisio.ver.he sunt allegationes.Pe.de su. in.l.ɔ̃naliter in fi.de non nu.pe.itẽ non opatur in ignoratis fm Pau.de ca.ɔsi.clvij.vlt.col.per Bart. in.l.fi.§. idem quesijt

60 .ff.de ɔdi.inde.†Clausula ex certa scia in ɔctibus operat,vt er ror in promittẽte nõ presumat 7 allegari non possit.Pe.de su. in.l.ɔ̃naliter in fi.de non nu.pec.7 Alex.plene post Bar.in.l. si dari.in fi.ff.de ver.ob.7 in.l.sed 7 si quis.§.fi.ff. si qs cau.7 ibi plene p Alex.de.d.clausula non p errorẽ, sed ex certa scia p

misit

misit in.l.cū indebito de proba.ꝛ Alex.in.l.fi.§.i. de condi.in-
de.ꝛ Bal.in.l.mr̄.C.de rei ven.nisi in renuntiatione facta a mu
liere q̄ꝛ nihil operat̄ ſm Paul.de ca.in ꝯsi.cccxxxij. Itē tollit
ꝯdi.inde.que non ꝯpetit ꝓmittenti indebitū sciēter Bar.in.l.
fi.§.idē quesijt in.i.col.ver.ꝛ p hoc puto.ff.de ꝯdi.inde.vbi di-
cit ꝙ nisi.d.clausula ponat̄ nō tollit̄ ꝯdi.inde. lꝫ dictū sit in in-
strō renuntiauit ꝯdi.inde.sine cā ꝛ oībus leg.auxilijs.ꝛ Alex.
ibi in.d.l.fi.§.i.Quinēt.d.clā ex certa scia operat̄ quantū clau
sula ꝛ si indebite ꝓmissio facta ꝯstaret ex nunc donat ſꝫ Bar.
in.d.§.idē quesijt.in.i.col.in fi.ꝛ in gl.ꝛ Card.in cle.dudū.de
sepul.melius p Guil.de cug.in.l.i,ꝛ ibi Alberi.de rosa.col.fi.
post Jac.de are.ff.de ꝯdi.inde.vbi ēt do.meum do. Jas. may.
col.ij.Clausula ex certa scia iuris ꝛ facti posita in ꝯctibus an ꝓ
bet sniam q̄ in aīo ꝯsistit Bal.in.l.mr̄.iij.col. in prin. ver.quid
61 ergo si tabel.C.de rei ven.ꝙ sic.†Clausula ex certa scia pōt ꝓ-
bari p testes ꝯ gl.in cle.ꝛ si principalis de rescrip.ꝛ Bal.in ꝓ-
lu.feud.xiiij.col.ꝛ gl.in.c.statutū de rescrip.in.vi. ſm Rot.in
decisio.cccxxxv.lꝫ in no.p Bal.in.c.i.p quos fi.inuest.ꝛ alex.
in.l.iij.qḋ quisqꝫ iur. ¶ Motu ꝓprio non tollit defectuꝫ psone
gl.in cle.si Ro.in ver.quātocunqꝫ de preben.ꝛ Lud. in singu.
ver.clā ista vꝫ non operat̄ ꝯ mentē ꝯcedētis prius declarataꝫ.
Jo.an.ꝛ cal.in.c.cū dilectus.de iurepat.ꝛ sicu.in.c.cū oliꝫ.in
vi.col.in ꝟ.an aūt impediat̄ de re iudi. cū ꝯcoꝛ. ibidē per eum
signatis.ꝛ tollit subreptionē sed non ampliat Card. in cle.ij.de
preben. Adde Panoꝛ.in.c.cām que. ver.glo.ij.tacite rn̄det.
col.ij.ꝛ ibi Fely.col.xi.ver.in gl.pe.extra de testi. ꝛ istā opi.te
nuit ante eos Car.ꝯsi.xxxviij.incipi.papa vniuit. Adde tn̄ ꝙ
ꝯ mentē istoꝝ pōt dici,ꝙ imo clausula motu ꝓprio extēdat grāꝫ
vltra presumptā intētionē ꝯcedentis.vt est text.in cle. si roma.
de preben.ꝛ tex.in.l.q aūt.ff.si qs cau.vbi ꝓbat̄,ꝙ priuilegium
motu ꝓprio ꝯcessum trahit̄ ad litis pendē.ꝛ sic vltra intentionē
ꝯcedentis de quo p Fely.vbi.s̄.col.ꝛ ver.predic. ꝛ col.iiij.ꝟs.
iij.aduerte.et posui in apostil.ad Panoꝛ.in alle.c.cū dilectus
62 nu.ix.in ver.excludit surreptionē.vbi ēt Fely.extra de iurepa.
†Clausula motu ꝓprio non operat̄ nisi in his q̄ sunt in iure ex-
pressa.Car.in cle.si ro. de prebē. Clausula motu ꝓprio nō pōt
ꝓbari p testes Rota in deci.cccxxxv.lꝫ in no.ꝛ Alexā.in.l.iij.
in prin.qḋ qsqꝫ iur. Clausula motu proprio tollit qualitates ex
trinsecas non intrinsecas puta curam bn̄ficij,nec ledit ius tertij
nec ampliat grām nec inducit dispensationē irregularitatis vel
alterius inhabilitatis Rota in deci.cxiiij. lꝫ in no. ꝛ in decisio.
ccccxlv.no.motus ꝓprius in anti. Clausula motu ꝓprio facit ꝓ
sumi principē velle, qn̄ posita in rescripto sed omissa secus est,
Bal.in.l.oēs in prin.C.de quadr.prescrip. itē ponit̄ nisi bis sit
impetratū rescriptū ſm Bal.in.l.nec dānosa in ver. sed ꝯ pri-
mū dictū.C.de preci.impa.offe.itē facit presumi rite facta a pa
63 pa.Car.in cle.ij.iiij.q.de of.oꝛ.† Clausula motu ꝓprio in col-
latione bn̄ficij ecclesiastici posita a papa vel legato facit eā va-
lere ēt si is cui fit hꝫ aliud bn̄ficiū ꝛ de eo nō sit facta mētio car.
in cle.ij.iiij.q.de offi.oꝛ.ꝛ tollit subreptionē,no.Car.in cle.ij.ꝛ
in cle.iiij.de prebē.vbi est gl.sing.ſm Car.ꝛ subdit,ꝙ nō tollit
patronatū laici,ꝛ Rota deci.cj.hec clausula nisi ponat̄ in priui
legio,non presumit̄ motus ꝓprius nisi in casibus. Adde inqꝫtū
dicit patronatū laici nō tolli p hanc clām no. Hosti.in.c.dile-
ctus.extra de offi.leg.vbi dicit se alias vidisse vnā bullā aplicā
ad prelatos anglie dicētē,ꝙ non erat intentionis ro.pōti.velle
in eoꝝ rescrip.includere bn̄ficia,in qbus laicus hꝫ iuspat. ꝛ rō
quā ibi dat fuit tn̄ prius glo.mag.in fi.ne laici retrahant̄ a fun-
datione ecclesiarū.ita no.Lap.de castel.alleg.lxxxv. incip.bn̄
ficia vacantia.Gemi.in.c.qꝫuis.lo.j. nu.v. ꝛ ibi notaui in apo
stil.ad ipsum in ver.motus ꝓprius.extra de ꝓbē.lib.vi. Car.ꝛ
Pan̄.in.c.ex insinuatiōe.in.ij.no.de iurepa.in.c.cū bartold.
col.iij.ver.ex hoc notabil'r colligit̄ ꝛ ibi Fely.col.v.ver.itē duꝫ
abb.vbi multas aucto.ꝛ ꝯcoꝛ.adducit.extra de re iudi.idē Fe-
ly.in suo tracta.qn̄ lr̄e aposto.noce.patro. eccle. circa prin.de
quo est casus in.c.decernimus . ibi irritā eē nouerit.xvi.q.vij.
Qḋ est verū,qn̄ patronus ꝯdicit,secus si expresse vel tacite con
sentit.ita signāter tradit in terminis Fely. in alle.trac.in.xi.li-
mita.dicēs ita tenere Car.in cle.i.col.xv.ver.sed post longam
cogitationē defendēdo partē plebani.de supplē.negli.prelato,
Panoꝛ.in sua dispu.incip.augerio.in fi.ij.dubij.ver.aut pro-
nus neqꝫ ꝯsensit.Subdēs idē fely.tn̄ se istoꝝ duoꝝ auctoꝛita-
tes fecisse,vt ſm illas ꝯsulēdo semp obtinuerit. ꝛ eādem opi.tꝫ
ipse in alleg.c.cū bartol.col.iiij.ver.iij.aduerte. ꝛ col.v.versi.
iiij.limi.ꝛ in.c.cū ex officij.col.an̄pe.ꝛ fi. extra de rescrip.rota
deci.ccccxxviij.incj.no.j̄.tp̄s patroni in anti. ꝛ Tho.ferratius

in suo trac.cautelarū.caute.xlv. incip. sciendū est ꝙ mens ꝛ in
tētio.de quo ēt dixi in apost.ad Philip. fran.in.c.ij.nu.vij.in
ver.spālis mētio.extra de prebē.li.vi. Clē motu ꝓprio mām vi
de in.c.si motu ꝓprio de rescrip.Gemi.in.c.qꝫuis.lo.j.nu.v.ꝛ
qḋ ibi posui in apostil.ad eū in ver. motus ꝓprius. extra de pre
bē.lib.vi. Philip.fran.in.c.ipso iure.nu.xxi. vbi ēt notaui in
apostil.ad ipm in ver.clā ꝓprij motus de rescrip.eo.li. Car.in
cle.i.col.iiij.de prebē.fely.in.c.ꝯstitutus.col.iiij.ver.iiij.limi.
de rescrip.ꝛ in.c.cām q̄.col.iiij.ver.ij.nota qḋ lꝫ de stilo curie.
extra de testi.ꝛ Pe.de anch.ꝯsi.cxxij.incip.de nā ꝛ efficacia.
64 ¶ †Amoto detētoꝛe illicito ꝯfert iurisditionē ꝯ oēs resistētes,
Bal.in addi.Specu.de execu.sen.ver.clā amota. nec sufficit
vt dicat̄ facta mētio decoloꝛata facti possessione. Car. in cle.i.
§.i.de prebē. Adde Panoꝛ.in.c.de cetero.nu.viij. versi.q̄ro
circa.ꝛ qḋ ibi posui in apostil.ad eū in ver. vt daret possessionē
ꝛ ibi an possit aliū substituere ꝛ qualiter ꝓcedat ꝛ ibi fely. ver.
de clausula amoto ꝛc.extra de re iudica.ꝛ in.c. cū nr̄is nu.xxi.
vbi ēt notaui in addi.in ver.amoto quolꝫ illicito detētoꝛe.extra
de ꝯces.prebē.ꝛ Spec.in titu.de sent.excōica.§.ij.ver.quid si.
65 ¶ †Vocatis vocandis qd operet̄ in Spec.de alleg.ꝛ dispu.§.
post hoc ver.ꝛ no.ꝛ ibi Bal.in addi.ver.de clausula in medio
Inno.in.c.sedes.de rescrip.ꝛ Bal.in marg. ver.clausula. ꝟ.
iij.ꝙ non hꝫ vim pemptoꝛij.ꝛ Spec.vbi.s̄.§.post hoc ver.item
clausula Bal.in addi.Spec. de rescrip.presenta. ver.ille cui.
Itē operat̄ ꝙ extra iudiciū non possit ꝓcedere Cardi.in cle.i.
de offi.deleg. Adde archi.ꝛ Cardi. Alex.in.c.si non cognitio
post gl.xxv.q.vi.Gemi.in.c.sicut.ij.q.i. Panoꝛ.in.c.de cete
ro.col.ij.ver.sed ꝯ ꝛ ibi fely. in ꝓn. extra de re iudi. eūdē fely.
post Panoꝛ.in.c.pastoꝛalis.§.q̄ꝛ vero.col.ij.ver.gl.in ver.ꝛ si
sciat.extra de offi.delega. Panoꝛ.in.c. exhibita. ꝛ ibi Andr.
barba.de iudi.ꝛ in.c.ꝯquerente.extra de resti.spo. ꝛ Rotā de
66 ci.lxxxiij.incip.dubitatū fuit in no.†Clausula oēs, qui se oppo
nunt qn̄o intelligat̄,Bal.in addi.Spec.de cita. ver.cites oēs
ꝛ ibi Spec.§.seqtur videre qd si papa.Clausula vocatis vocan
dis in lr̄is pape operat̄, qḋ executoꝛ non possit subdelegare al-
teri.Rot.in deci.ccclxxij.si in foꝛma in not. vbi vide oīno. ꝛ in
decisi.ccclxxxvi.in anti. Clausula vocatis testibus intelligit̄.s.
ad hoc de quo agit̄ Ang.in auc.de quo tabel.in prin. in.ij.col.
in ver.qd aūt.si dicit instr̄m ꝛ in.l.hr̄des palā.§.in testō.ff.de te
67 stamētis.† Clausula in virtute sancte obedientie inducit pctm̄
moꝛtale,si non obediat.de maio.ꝛ obe.c.ij. ꝛ.c.illud.lxxxi.di.
si qui sunt.Cardi.in cle.ij.§.premissa.de religio.domi.Clausu-
la cuiuscunqꝫ ꝯditionis ꝯprehendit laicos ꝛ clericos.Vide de
hoc Bar.in.l.hoc articu.col.iij. ver. quedā sunt distributiua.
ff.de here.institu.Bal.in.l.sed si hac.§.qui manumittit̄.in lec.
anti.de in ius vocā.ꝛ in auc.quicunqꝫ.C.de episco. ꝛ cleri.oīno
per Alex.in.l.metū.§.aīaduertendū.ff. qḋ metus cā. ꝛ Innoc.
in.c.graue.ꝛ ibi fely.post Panoꝛ.in fi.extra de sentē.excom.
68 ¶ †Quantū de iure poteris.itē clausula quātū de iure poteri-
mus procedemus qn̄o intelligat̄ ꝛ de eius effectu vide in Spe.
de allega.ꝛ disputa.§.post hoc ver. itē clausula. ꝛ ibi Bald.in
additio.ver.clausula in medio ꝛ Bal. in marga. ver.clausula.
ver.iij. Adde ꝙ ista clausula ponit̄ ad cautelā cū exprimit̄ ꝑem
ptoꝛiuꝫ,q̄ꝛ terminus perēptoꝛius hꝫ vim trine citationis.l.tres
denuntiationes.C.qn̄o ꝛ qn̄ iudex.l.ꝯtumatia.ff.de re iudi.c.de
illicita.xxiiij.q.ij.ꝛ ista clausula apposita in simplici citatione
non hꝫ vim perēptoꝛij,cū soleat apponi in termino perēptoꝛio.
l.ad perēptoꝛiū.ff.de iudi.de qua clausula vide Bar.in.l.si fini
ta.§.iulianus.ff.de dāno infec. Panoꝛ.c.cām que,col.iij.in ꝓn
cipio.extra de rescrip.ꝛ Rotam decisio.ccxxxvij. in antiquis.
69 ¶ †Si idoneus reperit̄ ꝓuideas ꝛc.impoꝛtat potius modū qꝫ
ꝯditionē Bar.in.l.mutu.§.i.in fine.ff.de tute.no.in cle.i.de of
ficio delega.vbi not.an sup idoneitate sit cognoscendū. vide ēt
Bal.in.l.neqꝫ.vlti.col.in ver.ꝛ itē dico si scribit̄.C.de probat.
ꝛ in ver.prouisio.ver.xiij.nec tunc requirit̄ citatio in tali cogni
tione vt ibi per Bal. in ver. sed nunquid in ista extimatione.ꝛ
Card.in.d.cle.xiij.q.Clausula si est legitime natus,ꝛ idoneus
subauditur in rescripto , in quo papa mandat tali de beneficio
ꝓuideri,ſm Bal.in.l.neqꝫ.in fi.C.de proba.per.c.innotuit de
elec. Panoꝛ.in.c.cum adeo.post glo.fin.in fi.extra de rescri-
ptis.de quo vide.j̄.in versi.clausula.si preces veritate nitantur.
Clausula si idoneus reperitur non requirit disceptationeꝫ In-
no.in.c.licet.in gl.sua in ver.transactioni de transac.ꝛ Bald.
70 in marga.ver.clausula.ver.iiij. ¶ †Reuocato in irritū intelli
gitur.s.citata parte ſm Bal.in addi.Spec. de appella.in vlti
mis addi.ver.antepe.Clausula reuocatoꝛia in irritū rescripto

pape non operatur ꝙ attentata reuocentur cum cognitione, τ parte citata in Spec. de ap. §. nouissime. ver. sed quero vtruz. τ ibi Bald. in additio. vltimis ad fi. ver. clausula reuocata facit tex. no. τ ibi doc. in c. audita. de resti. spo. Et notaui in apostil. ad Panor. post eũ in d. c. audita. nu. v. in ver. ad legitime τ iuridice agitandũ. de resti. spo.

71 ¶ † Uobis vel alteri vestrũ intelligit̃. s. si oẽs hr̃e non pñt ꝙ vnus tm̃ admittat̃. l. si fundus. in §. hisverbis. ff. de leg. j. τ ibi Bar. q ẽt dicit ꝙ discussio tunc fieri dz. d. clausula facit alterũ tm̃ posse in Spe. de leg. §. excipi põt ver. quid si in rescripto. τ melius ꝑ Bart. in l. hr̃des mei. §. fi. ad trebel. τ. c. cũ plures de offi. deleg. in vi. in c. prudentiã. e. ti. d. clausula facit alterũ tm̃ posse in Spec. de leg. §. viij. versi. quid si in rescripto vbi plene τ in d. c. prudentiã. Clausula ꝙ alter solus possit tacite inẽ in iudicibus ordinarijs qñ plures sunt τ tñ si oẽs ceperunt simul cognoscere non põt vnus sine altero iudicare Bar. in l. si vni in. ij. col. in ver. vi. quero pone. ff. de re iudi. τ Abb. in c. prudentiã de offi. deleg.

72 † Clausula si oẽs τc. quid operet̃ in Spec. de iudi. deleg. §. seqtur videre. versi. τ sic sunt circa hoc vbi plene. τ Rot. in decisi. clxix. si duo. vbi dicit ꝙ dz prius de impedimento tertij constare alias duo ex tribus non pñt procedere. τ Rot. in decisi. cclxvij. retento τc. in not. Addo Innoc. in c. prudentiã. in. iiij. col. man. in gl. sua in ver. excõicationis. j. de offi. deleg. τ Abba. ibi no. in princi. τ in §. j. Adde Panor. ꝙ sub ista clausula ꝙ si non oẽs includitur etiã voluntas vcz ꝙ si tertius non voluerit interesse intelligat̃ purificata ꝯditio τ per ꝯñs adimpleta ita no. Fely. in alleg. c. prudẽtiam. §. adijcimus. post Panor. ibi extra de offi. deleg. Clausula si oẽs non pñt alter exequatur quid operet̃. Uide Bal. in l. falsus. col. viij. q. ij. C. de fur. qui tz ꝙ virtute huius clausule alter põt procedere ẽt si ignoret aliũ nõ posse. Tutior tñ est opi. Bar. in l. multum. ff. de ꝯditio. τ demonstra. qui tz ꝯ hanc opi. τ illa est cõior vt ꝑ Fely. vbi. s. proxi. apostil.

73 † Clausula ꝙ oẽs possint vel pars ex eis quid operet̃. Bart. in l. hr̃ds. §. peto. ff. ad trebel. Adde gl. τ doctores in l. si in tres alias est. l. celsus. la. j. in ver. valere. ff. de arbi. Bart. in l. sed si ita. ff. de arbi. eo. tit. Bal. in sua marga. in ver. arbiter ver. v. τ Alex. oĩno in allega. l. hr̃des. §. peto cum concor. ibi per eũ signatis. col. ij. ver. inducit extra glo. ff. de arbi. τ ꝯsil. cxxiiij. volu. ij.

74 † Clausula ꝙ vnus tm̃ possit si alij nolint vel non possint quid importet, τ an hz locum in beneficialibus dñi de Rota in decisi. clxix. si duo. ix. distin. veritatis in c. cuz dilecta. de appella. τ tz Rota in decisio. cxcv. si eps̃ ꝙ põt vnus sustinere. τ tz processus per alios factus. vide in Spec. in d. §. v. ver. τ sic sunt circa hoc. Clausula in rescripto pape de mandato pluribus dãdo dz poni vcz dãtes nibilominus eisdem procuratoribus τ cuilibet eoruz presentibus literis in mandatis vt defectum suppleant τ presentibus literis addunt quicqd erit necessariũ ad hoc mandatuz τ eo vti quo ad addita ac si posita essent in mandato per nos. ita Card. in cle. j. §. nos de iureiu.

75 ¶ † Summarie simpliciter τc. non potest poni in rescriptis per inferiorem a principe ẽt si sit legatus de latere. de hac materia per Cardi. in cle. ij. de iud. q. xxxviij. τ seq. τ gl. in c. fi. in verbo figura de her. in vj. τ Pau. de ca. ꝯsi. xciiij. τ adde. j. in verbo de plano. ver. vlti. Cardi. in cle. ij. in fi. de iudi. τ in cle. sepe. de verbo. signifi. xj. q. in prin. τ in §. que oĩa per Cardi. Per Spec. in titu. delega. §. nunc ostẽdendũ. ver. xiiij. Panor. post gl. in c. super eo. in ver. clausula. extra de appellatio. τ in c. j. nu. j. τ ibi iterum notaui in apostil. in versi. per solum principẽ extra de rescrip. τ dixi ẽt in apostil. ad Philippũ. fran. in c. statuta. nu. iij. in ver. legato de latere extra de here. lib. vj. τ Hipoly. de marsi. sing. cij. incip. clausula summarie. τ Alexã. consi. cvij. volu. iiij. τ vide quod posui. j. in ver. clausula de plano. τ in ver. clausula sine figura iudicij. τ Lanfran. de oĩa. in alleg. cle. sepe. nu. ij. ver. aggrediar. vbi ꝓsequit̃ hanc materiã per septem conclusiones. τ ibi ẽt notaui in apostil. in ver. clausula summarie de verbo. significa. Et quid si ponat̃ procedas pure τ simpliciter an per hanc clausulam tollat̃ ordo iudiciarius. vide Fely. c. dilecti. col. j. ver. oppono. ad istud tex. extra de iudi.

76 † Clausula summarie in statuto intelligitur ꝫm ius cõe, Bald. in additio. Specu. de offi. omni. iudi. ver. si in statuto. Clausula terminis non seruatis summarie procedatur intelligit̃ ꝙ seruẽtur termini cle. sepe de verbo. signifi. Rota in decisione. xxxv. qñ committitur τc. in no. sed breuiari possunt Rota in decisio. ccccxxxviij. no. quando causa. Clausula summarie in statuto vel rescripto quid operet̃ in Spec. de officijs omnium iudicum. §. fi. ver. hoc quoqz. τ de lib. concep. §. xv. ver. τ qualiter. τ versic. j. Clausula summarie τ de plano equiparatur clausule mera veritate inspecta τ clausule ꝫm meram voluntatem tm̃, Jo. de imo. in c. dilecti de iudi. τ Lanfrã. in cle. sepe. ij. col. de ver. sig. τ de hoc plene in Spec. de inqsi. §. nunc tractemus ver. quid ergo si litera apostolica sed au iudex summatim procedat inuitis partibus qñ libellus in causa non requirit̃ per Cardi. in d. cle. sepe. xiij. q. quod nõ.

77 † Clausula summarie te informes qũo intelligatur Bald. in l. iudices ad fi. in versi. sed quid si superior. C. de iud. τ doc. in c. examinata. eo. tit. item posita in libello supplicatorio operatur ꝙ in rescripto audiat τ ver. intelligatur repetita. c. oliz. de rescriptis. τ. c. dilecti. de dona. argu. ꝯ deci. rote. ccclxj. si cõmissio. in no. vbi dr̃ quod talis clausula non intelligitur repetita in rescripto simplici. sed demum si exprimatur vel dicatur audiat vt petitur τ est verum in causa prophana. vt in d. decisio.

78 † Clausula summarie procedatur est eiusdem nature, cuius est clausula ꝫz equitatem Bal. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. proconsul. τ lega. τ Lud. in rubrica de arbi. v. col. Clausula summarie non tollit ordinem iudicij substantialem sed dilationes sic Bart. sing. in extrauag. ad reprimendam ver. summarie τ Alexan. in l. in summa de condi. inde. notaui in addi. ad Bal. in l. quod fauore. nu. j. in aposti. in ver. procedatur summarie. C. de legi.

79 ¶ † De plano τ sine figura iudicij facit excludi exceptiones requirentes altiorem indaginem Jac. but. in l. si vt certo. §. custodiam. ff. cõmo. Jdem Car. in cle. sepe. viij. oppo. de verb. signi. τ Bar. in l. fi. si ex fal. instru. de hac ꝑ Car. in cle. ij. q. xxxviij. de iudi. Jtem in rescripto posita operat̃ vt libellus non requiratur Bar. in l. nec qcqz. §. de plano. ver. quero si in rescripto. ff. de offi. procõ. τ leg. τ per glo. τ Cardi. in cle. sepe. xxi. q. τ per Bar. in extraua. ad reprimendã. ver. de plano. τ in Spe. de libel. ꝯcep. §. nunc viden. ver. de plano. glo. in l. leuia. in ver. de plano. τ ibi notaui in aposti. ad dictũ gl. super eo. ver. ff. de accu. τ ibi notaui in aposti. ad By. in eo. ver. de plano. τ nota. oĩno Alex. ꝯsi. vi. col. ij. in prin. vol. iij. de quo dixi oĩno in apost. ad Lanfran. de oĩa. in allega. cle. sepe. nu. iij. in ver. de plano. de verb. signi. qd̃ facit ad enodationem ver. iij. j. eod. Clausula sine strepitu qd operet̃ Cardi. in d. cle. ij. q. xliij. τ in cle. sepe. q. xxxij. post gl. de verb. sig. vbi dicit per eaz tolli excep. τ app.

80 † Clausula de plano. i. sine processu τ cãe cognitione, gl. τ bart. in l. nec quicqz ver. de plano. ff. de offi. procon. item sine libello qñ causa est parua, secus si grauis Bart. ibidem. Jtem operat̃ dilationum breuiationes τ glo. τ Cardi. in d. cle. sepe. q. xxx. τ q. xxv. cuz se. τ se. vbi loquit̃ de repentinis non tñ substantialiũ omissionem. item ꝙ possit procedi tẽpore feriato in vtilitatem hominũ non in honorem dei. Jtem ꝙ procedi possit in loco nõ consueto. Bar. ibidẽ quid operet̃ ver. de plano. in Spe. de li. concept. §. nunc videñ. ver. xlij. in leuibus.

81 † Clausula simpliciter τ de plano quid operet̃. Barto. in l. filius de dona. puto ꝙ voluerit allegare in. ij. col. in ver. quid enim si diceret sed certe non loqtur de ista clausula. τ Lanfran. in cle. sepe de verb. sig. in Spec. de inquisi. §. nunc tractemus. in vlti. carta. ver. qd ergo.

82 † Clausula simpliciter τ de plano põt poni in rescriptis per solum papã vel principem non per inferiorẽ ẽt legatum de latere nisi sit ei specialiter attributa ptãs ꝫm Lanfran. post glo. in cle. sepe. de ver. signifi. per glo. in c. fi. in ver. figura. de here. in vj. τ de plano qñ procedat̃ in Spec. de aduo. §. ꝯsequenter. ver. studeant insuper. adde. s. in ver. clausula summarie versi. j. vbi plene notaui. ¶ Clausula frustratorie. i. summarie. l. ij. τ ibi Bar. C. de conue. fi. de lib. x. Alex. in l. j. §. qui presens. de no. obli.

83 ¶ † Sine figura iudicij in rescripto operatur ꝙ iudex possit incipere ab articulis quibus ꝓbatis põt cãm terminare Jo. mo. in c. fi. de here. in vi. nec requirat̃ tunc libellus. gl. τ car. in cle. sepe. in prin. xx. q. de verb. sig. item facit admitti ad libellum generalem vt per Lanfran. in allega. cle. sepe nu. iij. τ ibi posui in apostil. ad ipsum in ver. intentio petentis Bart. in extrauag. ad reprimendã ver. figura. τ Alex. ꝯsi. clxxxvi. vol. ij. τ ꝯsi. xxxi. volu. iiij. nec requirit publicationem attestationum. Ut per Panor. in c. nisi specialis. nu. iiij. τ ibi posui in addi. ad ipsum in ver. ordinem iuris. extra de offi. delega. Lanfran. de oĩa. in c. qñ contra falsam. in princi. nu. xiij. τ ibi notaui in aposti. ad extra de proba. τ melius in cle. sepe nu. viij. vbi iterũ notaui in addi. ad ipsum in ver. sine figura. de ver. sig. τ nu. j. in ver. facti Panor. in c. venerabilis. nu. j. τ ibi posui in apostil. ad eũ in ver. circa papã, vbi per quem põt apponi hec clausula extra de iud. τ Ro. sing. dcclxxxviij. incip. quid importent ista verba de quo vide. s. in ver. cl'a summarie τ in ver. cl'a de plano.

84 ¶ † Cl'a sine figura iudicij qd operet̃, de hac ꝑ Car. in d. cle. ij. de iud.

de iud.pe.col.& vlti. Bar.in extrauag.ad reprimēdā ver. sine figura.& in cle.sepe de verb.signi.& ibi per Lanfran.in Spec. de inquisi.§.nunc tractemus. ver.quid igitur, & Oldr.gsi.cxv. Clausula sine figura iudicij facit libellum sufficere ineptum carentē solēnitatibus regulariter reqsitis a iure cōi, Alexan.gsi. xxxi.iiij.parte.& Alex.in.l.si ita.§.grisogonus.viij.col.de ver. obli.& Bar.in extrauag.ad reprimēdam ver.sine figura vbi infert admitti tunc libellū gnalem, quod Alex.dicit verum,si nō opponat. Item nō tollit defensiones,& probationes, Alex.gsi. lxj.iiij.parte.Rota.in deci.xxxiij.Bald.in.l.nemo.C.de sent. & in.l.iusticia. de iusti.& iur. & in.c.fi.de noua for.fideli.& in.l. nec qnicq3.ver.de plano de offi.proconsul.& lega.Bar. in extrauag.ad reprimendā.ver. summarie.& ver. sine figura & glo.
85 in cle.sepe de verb.significa. ¶ † Fiat ius,vel iustitia in rescriptis operat,vt valeat snia ēt iniusta,in no.singu.in.c.prudētiā. de offi.deleg.puto q voluerit allegare in gl.sua magna in ver. excōicationis,qui tñ nō loqtur de hac clausula,nisi dictū sit auctoritate nostra,bm.d.ma.mate.in no.ver.ix.& Pau.de cast. in.l.fi.ff.de iusti.& iur. de hac clausula vide ēt Angel.in auc.de here.& fal.§.exheredatos col.j. Addo Bal. in.c.cum venisset.in vlti.col.de testi.& bal.in.l.ius pluribus circa fi.ff.de iust. & iur.& in.l.nemo.C.de sen.& pulchre per eūdē in.c.ij.in.ij.col. de offi.deleg.& oino per do.Jas.may.in.l.iusti.ff.de iusti.& iur.
86 cum gcor.ibidē per eū signatis † Clausula. sic facies vel Clausula iusticiā facias ēt inferioribus a principe gvenit, & in rescri. pōt poni per eos,bm Inno. in.c.significantibus de offi.deleg. & Bal.in.c.j.iiij.col.si inter do.& vas.lis oria.i vsi.feu. Adde vnū valde no.dictū do.fely.in.c.j.col.xxj. ꝟ.& si dicat facias iustitiā.ex de gsti.q p istā cla3 includit ptās decidēdi,adducit
87 in mediū plura iura & rōnes qs ibi vide. ¶ † Audiat intelligit. s.cognoscat cā3,in auc.de desen. ciui.§.audiēt.& ibi Ang.in fi. col.iij.& itelligit summarie.put vide p totā deci.ccclxi.petitū ē nisi cā pphana in rescri.c.oli3 de rescri. & .c.dilecti. de dona.& facit oia narrata videri gmissa.rot.in deci.lxxx.in not.si petit. Uelo leuato intelligit.i.summarie.l.de submersis.& ibi gl.j.C. de naufra.li.xi.& Jo.papi.in sum.ꝟ.sine strepitu in libello reali. Idē si dicat manu regia.fely.c.i.col.xxiiij. ꝟ.& si dicat velo leuato.ex de gsti.& Pe.Jac.de fer.in sua pract.in libel.in ac. reali.ꝟ.velo leuato. Nec omitto vnū sing.dcm fely. i.c.i.col. xxiiij.ꝟ.iij.no.ex de gsti.q si virtute cle in rescripto vel cōpromisso posite iudex omisso iuris ordine pcedat, hoc nō pōt facere
88 priusq3 pti notificauerit,alias vr dolo pcessu3. ¶ † Ueritate inspecta qd iportet, Jo.de imol.c.dilecti.d in.Lāfr. in cle.sepe. ij.col.de ꝟ.sig.& oino p Jo.papi.in sum.in libel.reali.ver.sine strepitu in fi.& bar. in extrauag.ad reprimēdā.hec cla nō facit agi ex pacto nudo Bal.in .l.nemo.in fi.C.de senten.q intelligitur de veritate legibus roborata. Dixi in apostil. ad Lanfr. de oria.in allega.cle.sepe. nu.i.in versi.facto Fely. in.c.i.col. xxi.versi.& si dicat extra de gsti. eundē.c.olim.col.ij.ver.quid aūt si dicat extra de accus.& Ro.sing.dcclxxxviij.incip.q importent verba,& ibi dixi in apostil. ad ipsum ad idē gsili. xx.in-
89 cip.viso puncto circa fi. † Clausula mera facti veritate inspecta equipollet clausule bm merā volūtatem tuā,& clausule summarie,& de plano Jo.de imol.in.d.c.dilecti. de iudi. & Lanfran. vbi.s.hoc facit agentē ex vna cā & pbantē ex alia obtinere. Itē facit seruari legē fori nō poli. Bald.in.l.iustitia de iusti.& iur. & facit posse terminos breuiari Rota.in decisio.xcix.do.oēs in no.in gsil.cccclxxxviij.no.qn cā in anti. Itē plus importat, q3 clausula summarie simpliciter & de plano sine strepitu, Anto. de but.in.c.ij.in princi.de iura.cal.& Alex. gsi.lxv.parte.iiij.
90 ¶ † Ueritatē inquiras in lris pape interpretatur.s.seruato iuris ordine nō per inquisitionē, Bal. in addi. Spec. de inquisi. ver.si in lra. Adde qd no.in apostil.ad Panor.c.lras.nu.iij. in ver.& eqtatem extra de iur.cal.& Ro.in rub.de arbi.& cōsil. ccccxxv. ¶ Sine solēnitate iuris qd operet Bart. in.l.filius. in.j.col.in ver.qro quid si est dictū.ff.de dona.in.l.j.ff.de fer.in l.j.de test.mili.vbi dicit tunc testes recipi die feriata in honorem dei.& Bal.in.l.solā.in fi.C.de testi.per Bal.in.l.milites. in.ij.col.ad fi.in versicu.ij.ponamus in iudicijs.C.de test.mili. Lanfr.in cle.sepe.& ibi not.in apostil. ad eū in ver. in honore.
91 † Clausula iuris ordine omisso facit censeri cām summariā, in Spec.de offi.om.iud.§.fi.ver. hoc quoq3.& de libe.concep.§. xv.ver.gnaliter.& ver.i.& facit q iudex tollat dilationes nō exceptiones partibus, Bart.in extrauag.ver.videbit.& matesila.ver.xv.itē nō operatur,q iudex possit cōdēnare, nisi sibi de crimine gstet,vt iudici,& nisi copia defensionis fiat reo. Bart.

in.d.l.filius in.ij.col.in ver.quid.n.si diceret. & Bald. in.d.l. milites.in prealleg.ver.ij.ponamus no. in cle.pastoralis.de re iudi.l.iij.§.si ad diē.de test.mili. Itē nec q possit cōdēnare sine probationibus legitimis, Ray.in.d.l.de test.mil.& per Bart. in.d.l.filius.in dicto ver.qd.n.si diceret Bald.in.c.cū antea. .C.de arb.puto q voluerit allegare in.ij.col. vbi tñ loquitur in alia diuersa mā.& bar.i extrauag.ad reprimēdā.ver.videbit,& an gperat legato,& alijs iudicibus in Spe.de leg.§.supest vide
92 re ver.sed nunqd legatus, † Clausula sine iuris solēnitate operat q credat testibus nō iuratis. Bart. in.d.l.filius.in.ij.col. ver.itē an possit.ff.de dona. Bald. ꝯ in.l.milites in.ij.col.in fi. ver.ij.ponamus.C.de testa. mili.& in.l.presbyteri. prima & vlt. col.in ver.qro aliud.C.de epi. & cle.& adde Angel. oino in.l.si vacātia.ver.sed incidēter opponit & ibi posui in apostil.ad Ja. rebuffi.in prin.C.de bo.vacā.li.x.q t3 cum Bal. ꝯ Barto.pro quo est casus in termi.in.l. Theopompus.ff.de dote prelegata.
93 † Cla nulla iuris solēnitate huata rducit ad pmū ius nāle, bar. in.l.j.& in.l.neq3.n.j.col.ff.de test. mili.& in extrauag. ad reprimendā in ver. videbit & in.l.filius in.j.col. in ver. qro qd si est dictū.ff.de do. Itē testes recipit post publicatas attestationes, Bal.in auc.q semel.C.de insti.caue,q puto,q voluerit allegare.C.de proba. tñ l3 bal.ibi ponat aliquos casus, in qbus testes recipiunt post publicatas atte.tñ nō gprehendit iste.but.in.c. fraternitatis.de test. Lud. vbi.s. Itē & probationes inualidas admitti. Bal.in.l.fi.in.j.col.in fi.ver.qro qd de testibus.C.de test.in.l.nō ignorat.C.q accu.nō pos.ad fi.alleg. Inn.in.c.cum cām de testi. Bal. ꝯ in auc.si quis in aliquo in.j.col.in ver. iuxta primā rōnem.C.de edē.& ro.in deci.cccliiij.nō tñ operat procedi posse sine citatione, Bart. in.d.l.j.ff.de test.mili.& .d.l.filius.in.ij.col.in princi.& in extrauag. ad reprimēdam ver.vr.& Lud.vbi.s.& per Jo.papi.in sum.libello reali.ver.sine strepitu & raf.in.d.l.milites. Ite3 nō facit testes inhabiles recipi vt ibi per Lud.cui addo. Bar.in.d.l.filius.in.ij.col.in ver. item an pretextu,nec q sine cā deponētes probēt vel cū mala cā Bal. in.l.si nō spāli in vlt.col.sup ver. vlt.scias.C.de test. nisi cā sit psuasiua bm Bal.in.d.l.solā.in fi.ff.de test.nec prorogari terminus vel breuiari statutorū. Itē nec tollit probatio saltē p duos testes, Bal.in addi. Spec. de lib.cōcep. ver. l3 per statutum Bar.in.d.l.milites Bal. in.l.j.§.j.ff.de iud.bar.in.l.si in lege in prin.ff.loca. Caue tñ q Bal.in.d.§.j.& Bar.nō loqunt in isto casu vide Ludo.vbi.s.de quo vide oino Fely. in.c.dilecti. col.ij.ver.qd si dicat extra de iudi.& Hyppo.de Marsi.sing. cij.incip.clausula summarie, & qd ibi posui in apostil. ad ipsu3.
94 † Clausula oi iuri solēnitate remissa in statutis operat,q possit iudex ēt nō sedēs,& sine scriptis pronūtiare, Bal.in.l.si defendente.ff.de dolo. Lud.in rub.de arbi.xv.col. itē facit sniam valeret die feriata. Bar.in.d.l.j. in.§.j.ff.de fer.bal.in.l.milites. in.vlt.col.in ver.ij.ponamus.C.de test. mili.itē latā ordine iuris omisso,s3 bal.in.l.platā in.iij.col.in ver.qro si statutū dicit .C.de sen.sed qd de cla sbalitate iuris omissa, bal. ibi in ver.qd si statutū ibi dicit q v3 scripta & non lecta vel in voce sine scriptis,sed non sine ꝟbis gdēno, vel absoluo. fely. in.d.c.dilec.
95 col.ij.ꝟ.s3 qro.de iud. † Recusatiōe remota an poni possit in delegatiōe,& qūo intelligat. Tu dic,vt p fely.post Pañ.i.c.cū inter.col.iiij.ver.vtrū papa ex certa scia.s.d excep. & an p hāc cla3 p papā appositā in gmissiōe iudicis suspecti tollat recusatio no.idē fely.vbi.s.col.v.ꝟ.lim.iij.q sic,& est cōis opi.q papa possit cū hac cla cām gmittere suspecto iudici ex certa scia, vt per gl.no.in.l.apertissimi in ver.recusaret.C.de iudi. & in.l. eos C.de ap. Saly.in.l.fi.C.de sen. Philip.frā.in Rub.fi.de appel.col.x.& .c.postremo.eo.ti.dixi in apostil.ad Lanfrā.de oria.in.c.qm ꝯ falsam.§.recusationes.nu.v.in ver. nō inuenio extra de pba.l3 Pañ.tenuerit ꝯ in.c.ad h.in fi.& ibi notaui in apostil.i ꝟ.cū iter vbi de clino ab eius opi.ex de rescrip.& i.c. accedēs nu.vi.vbi ite3 posui i apos.ad ip3 in ꝟ. q nō possit re
96 cusari ex vt lit.nō gte. † Et vtrū papa possit, aut alius inferior ab eo p hāc clam cām gmittere iudici recusato, vide ro.in.l.ij. col.xiiij.ꝟ.xx.addi.ff.de ꝟ.ob.q dicit q sic i papa,in alijs nō. Idē fely.in.c.ad h col.pe.ꝟ.p istū tex.infert.ff.de ap. Itē itelligit de friuola nō de iusta.in spe.de recu.§.i.ꝟ.qd si cā. dic vt
97 dixi.s.e.ꝟ. † Si pces veritate nitant &c.in rescri.subaudit l3 expsse nō sit posita de in.ca.c.ex pte de rescri. Jo.an.i.c.i.de lit. gte.in.vi.in nouel.& flo.in.l.si cui.ff.de serui. vbi dicit vex q ad cognitionē,non quo ad decisionē. Jac.but.& Bar. in.l.prescriptione.in.ij.col.super ver.ꝯ Azo. oppo. fortiter.C.si ꝯ ius.de iure ante3 ciuili non subauditur.l.fina.& ibi Bald.C. de diuer.

rescrip. vbi dicitur, qd debet poni in rescripto alias non valet, in Spec. de rescrip. presenta. §. ratione quoqz defectus in versicu. item quod non est ibi clausula.

¶ Aduerte insuper ad vnũ sing. dictum Bal. in. l. prescriptio ne nu. ix. ver. concludamus ergo, ꝛ quod ibi notaui in apostil. ad ipsum, in ver. nõ faciũt ꝯditionem. C. si ꝯ ius. ꝙ ꝗtum ad cognitioné nõ inest ꝯditio, si pces veritate nitantur, sed inducunt monitioné, vñ si ita ferat̃ snia, si titius probabit sibi deberi p seiũ. ꝯdéno sciũ. valebit snia lꝫ nõ probet̃, pro quo alleg. Inno. in c. pndétiam. extra de offi. deleg. ꝛ hoc ét diffusius no. idé bal.

98 in. l. nõ dubium. C. de legi. † Cl'a si preces veritate nitant̃ in snia principis nõ reqrit̃. ꝛ si ponit̃, dꝫ exponi si pro qr. Bal. in. l. fi. C. de diuer. rescriptis. Cl'a si preces veritate ꝛc. in rescri. apostolicis omissa subaudit̃ in Spec. de rescrip. pñta. §. rõne quoqz defectus ver. ité ꝙ nõ est. ꝛ de ap. ver. fi. loqr̃ de cl'a si ita est. Cl'a si ita est. ꝛc. Cl'a si preces veritate nitãtur idé importãt, ꝛ subaudiũtur in rescri. apostolicis, si expresse nõ cõtinẽtur, scđm Spe. vbi. s. ité in omni rñsione principis Bald. in. l. j. vlti. col.

99 ff. de ꝯstitu. prin. Panor. c. sup lr̃is. col. ij. de rescrip. ¶ † Cl'a per manus nr̃as intelligit̃. s. vel per alium noie nostro nõ preiudicialibus alias nõ sufficit fieri p aliũ. Car. in cle. j. §. nos. xxj. nõ. de iureiur. Clausula mãdo auctoritate qua fungor vtit̃ de-

100 legatus in. c. cum in iure ꝛ ibi. Abb. de offi. deleg. ¶ † Saluo iure tertij in rescrip. semp subaudit̃ vt. l. ij. §. si quis a principe. ꝛ §. merito. ff. ne quid in loco publico notat̃ in. l. a facto. in principio. ff. ꝛ ibi Bal. ff. de vulgari ꝛ pupillari. gl. vltima in. c. j. extra vt lite pendé. cuꝫ si. gl. magistra. in. l. fi. in gl. fi. ꝛ ibi Bar. col. j. versi. ij. quero, vbi ét omnino do. meũ do. Jas. may. in. ij. col. cum duabus sequé. vbi ponit regulam negatiuã cum. vj. limita. ꝛ ibi ét Bal. in fi. C. si ꝯ ius vel vtilitatem publicã. ꝛ in. l. fi. per eundé Bald. col. vlti. versi. C. de fructibus ꝛ litium expensis. ꝛ Rot. deci. cccx. incip. ité obtinẽs in no. Idé ꝛ in legatis Bal. in. l. predia. ij. col. ver. ex his apparet. C. de fideicõ. idé in cõcessione castri Bal. in. l. cum multa in ver. ex his ꝯclude. C. de bo. q̃ lib. idé in ꝯctibus fiscalibus. Bald. in. l. j. j. col. ver. quinimo in ꝯctibus. C. de here. vel act. vend. ité in ꝯfirmatione Bal. in

101 l. j. ff. de ꝯstit. prin. ité in rescri. principũ. bal. in. l. j. † Cl'a saluo iure tertij qd operet̃ bal. i. l. fi. iiij. q. C. de edic. di. adr. tol. ꝛ Fely. c. super lr̃is. col. viij. quinta regula. extra de rescri. Clausula cũ preiudicio tertij. in rescrip. intelligit̃. s. cum leui, nõ cuꝫ magno. vt glo. est no. in. l. seruitutes. §. publico. in versi. in cõmodo. ff. de serui. ꝛ in. l. sed cum herede. ff. ad trebel. no. Cardi. in. c. mãdatum. in. vij. no. extra de rescrip. ꝛ Barth. cepol. in trac. de ser-

102 uitu. rusti. tit. de aqueductu. ¶ † Si tibi ꝯstiterit operatur, vt attestatiões corã eo recepete pbent corã alio. Bal. in. l. fi. in. j. col. in fi. in ver. q̃ro qd de testibus. C. de test. ꝛ idé dicit de cl'a si tibi pbatũ fuerit. ꝛ itelligit̃ citata pte. vt p rotã deci. dclxxxiiij. incip. dic ꝙ si in aliqua in decisio. antiqs. Pañ. in. c. sacro nu. xiij. ꝛ ibi posui in apostil. ad ipsuꝫ in ver. presupponit citationẽ extra de sent. excõ. ꝛ facit ꝙ cã sit cõmissa, vt ipse not. in. c. cõquerẽte extra de restitu. spolia. Immo facit executoré mixtũ, vt not. Fely. c. si ꝯstiterit col. ij. ver. Jo. de ana. extra de accusa. ꝛ Petr. de ancbara. consilio. cxcij. incip. efficientibus. ꝛ de ea vide Cardi. in clemen. i. xiij. q. de offic. delega. Clausula si tibi cõstiterit an faciat conditionem, Bald. in. l. non dubium in. vj. col. in ver. iuxta hoc quero nume. xiij. ꝛ ibi notaui in apostil. ad ipsum in ver. constiterit. C. de legi.

103 ¶ † Si probatum fuerit operatur, vt probationes coram eo recepte probent coram alio iudice Bald. in. l. fina. in. j. col. in fi. versi. quero quid de testibus. C. de testi. vide quod nota. s. clausula si tibi constiterit versi. j.

¶ Clausula si probaueris intelligitur. s. per legitimas probationes non per iuramentum, Bald. in. l. hoc sententia prima. C. de senten. que sine certa quanti. profer. puto quod voluerit allegare. j. colum. sed de iuramento nihil dicit. ꝛ Ludo. in rubrica de arbit. vij. colum. ꝛ Bald. in. c. quod ad consultationem. de re iudi. iij. col. ꝛ Barto. in. l. ait pretor. §. si iudex. in fi. versicu. sed quid si senten. ff. de re iudi. Uide quod posui. s. in versi. clausula sine solennitate iuris versi. iij.

104 ¶ † De equitate intelligitur scilicet reiectis subtilitatibus ꝛ solennitatibus iuris, que veritatem negocij non tangunt, sed non intelligitur non habito respectu ad iura ciuilia, Bald. in. l. si pro ea. vlti. colum. versi. vnde facit ad questionem. C. man. ꝛ Barto. in. l. fideiussor. §. quedam. ff. eo. addo Bar. in. l. quintus. in eodem titu. ff. man. Item operatur quod agens ex vna causa obtineat etiam si probet ꝛ alia. s. versicu. agens, ꝛ an tunc opponitur except. non solute gabelle. Salyce. in. l. placuit. C. de iudi. Item intelligitur de equitate legibus approbata, vnde tunc sufficit nudum pactum. Bald. in. l. nemo. in fi. C. de senté. sed contra. j. eo.

105 ¶ † Cl'a ꝰm eqtaté i ꝯpromissis opat̃ vt excludi possit exceptio prescriptionis, Ang. in. l. seqnit̃. §. si viã de vsuca. ꝛ bal. i. l. j. ver. ité si cã est cõmissa. C. de prescriptio. xxx. anno. vide bar. q aliter loquit̃ in ver. videbit̃ in extraua. ad reprimẽdã. ꝛ Inn. in. c. cura. in fi. sup gl. in ver. prescriptũ de iurepatro. Jo. and. in regu. possessor in. vj. bal. in auc. ad hoc in. iiij. colũ. C. de vsu. ꝛ Lod. in rub. ff. de arbit. j. col. Ité opat̃ agi posse ex pacto nudo nõ obstãte exceptione pacti nudi, bar. in. l. quintus. ff. man. bal. in. l. si p ea in vlti. co. ver. vñ facit ad. q. C. eo. tit. ꝛ p Bar. in. l. si fideiussor. §. quedã. ff. eo. tit. Lod. in rub. de arbi. ij. col. bal. ꝯ in. l. nemo. C. de sen. in fi. ꝫ ibi loqt̃ de cl'a sola facti veritate inspecta. Ité ꝙ debitũ nãle peti possit, bal. in. d. l. si p ea in preal legato ver. vñ facit ad. q. ꝛ Jo. de pra. in. l. qbus. §. dñs. de con

106 di. ꝛ demõst. ité ꝙ nec pena cõmissa petat̃. ¶ † Excõicationis sniam pferas ꝯ talé psonã vel sniam interdicti ꝯ taleꝫ populuꝫ qño intelligat̃, in Spe. de rescript. presenta. §. rõne forme. ver. nũc dicamus. Adde ꝙ notaui. j. in ver. cl'a alias te noueris ex-

107 cõicatũ. ¶ † Habeant̃ pro specificatis ꝛ expressis in renunciationibus vel ꝯctibus nil opat̃, Ang. ꝛ Alex. in. l. sed si quis. §. quesitũ si qs cau. secus in statuto, ꝛ in rescript. ꝰm eos ibi ꝛ Jo. an. in. c. j. de excel. prela. in. vj. ꝛ est bonus tex. in. l. oẽs. in princi. C. de prescript. xxx. anno. ꝛ ibi Ang. ꝛ Bal. de pace ꝯstã. §. libellarie. ꝛ Ang. in. l. diui. §. lꝫ. de iure codi. Cy. in. l. j. qñ impera. inter pu. ꝛ vidu. ꝛ no. in. l. fi. C. si ꝯ ius vel vti. publicaꝫ tu dic, ꝙ illius cl'e effectus est, vt solũ vigore istoꝝ verboꝝ veniãt ea tñ, que cõiter solẽt exprimi, nõ ea que raro, vt p Bart. in. l. seio. §. medico. in. j. opp. ff. de an. lega. ꝛ plene p Fely. in. c. cũ. in. col. v. ver. scđa declaratio. extra de ꝯstitutio. ꝛ Alex. consi.

108 xxx. volu. j. ¶ † Nulla exceptione obstante intelligitur scilicet friuola. arcbi. ij. q. ij. lator. Ang. in. l. ꝛ nõ tñ. §. i. ff. de peti. he. Bar. post gl. in. l. i. §. parui. ff. ꝙ vi aut clam. Bal. ꝛ Ang. in. l. cũ notissimi. C. de prescrip. xxx. vel. xl. annoꝝ. Fely. plene. c. cãm que. versicu. similiter dicit Bart. in. l. i. extra de rescriptis. Jo. de ana. ꝯsi. xxx. incip. vtrũ ꝯfirmi ꝛ dixi in apostil. ad Panor. post eũ ꝛ alios in. c. j. nume. j. extra de rescrip. Quouis alio mõ. vide oĩno in Ro. in deci. xxviij. si mãdet̃ ꝛc. in no. ꝛ deci. cxlvj. habens gratiã ꝛc. in no. ¶ Et quosdã alios in rescripto ꝯ laicos cõprehẽdit clericos rotã deci. lxxiiij. inci. si clericus. nec ét in rescripto gñali posita cõprehẽdit vniuersitates. Fely. in. c. eam te. col. xij. versi. scđa declaratio. extra de rescri

109 ptis. ¶ † Si. s. adesse nõ poterit intelligit̃. s. cũ cã agitat̃, bal. in. l. suus quoqz. §. fi. ij. col. in verbo ad predicta facit. ff. de here di. insti. ¶ Cõtumaces auctoritate nr̃a cõpellas in rescriptis, opat̃, vt delegatus possit mulctare partes. ꝙ alias facere non posset, glo. in. l. si certarũ. de testa. mili. in auc. de here. ꝛ falci.

110 §. j. Pe. de su. in. l. ij. §. fi. ff. de iudi. † Cõtradictores coerceas intelligit̃ de ꝯdictoribus facti nõ iuris, no. in. c. p illoꝝ de preben. ꝛ Cardi. in cle. ij §. ꝯdictores. de reli. do. Aduerte ét, ꝙ illa cl'a nõ intelligit̃ de iustis ꝯdictoribus ꝰm gl. in. c. pro illoꝝ. in ver. ꝯdictores extra de preben. ex quo noto, ꝙ p hanc cl'am delegatus hꝫ iurisdictioné ét in nõ cõprehensos in rescripto, ꝙ est ꝯ tex. in. c. p. g. extra de offi. delega. vt p Panor. in alleg. c. pro illoꝝ. sup. d. glo. ꝛ Fely. in. c. sup eo. col. ij. ver. secundo fallit extra de offi. delega. ꝛ in. c. cãm que. col. xiiij. ver. nõ obstante. extra rescript. Et debẽt hoc casu executores tales cõtradictores citare, vt per Bar. in. l. fi. colũ. i. C. de edic. diui adri. tol. ꝛ Bal. in. l. fi. col. i. C. qui admit. Procedas ꝰm tenoré prime cõmissionis nihil operat̃, si de prima cõmissione nõ ꝯstet, ꝛ si pcedi nõ põt glo. in. c. j. de fide instru. ꝛ ibi p docto. ¶ Non impedies, intelligit̃. s. auxiliũ prestabis sicut ꝛ cl'a sine impedimento intelligit̃. s. cũ auxilio Bar. in. l. si anus. j. col. in. iij. op.

111 ꝛ ibi notat̃. C. de libe. prete. ¶ † Uolo exeutioni mandari, qd importet, Bar. in. l. talis scriptura. §. fi. in fi. ff. de lega. j. Fely. in. c. ij. colum. fi. versi. verbum statuimus. extra de iudi. ꝛ quid si per verbum precipimus committatur causa iudice alias ordinario, dic ꝙ propter illam clausulam efficitur delega. vt p Fely. c. nam concupiscentiam. colum. ij. versicu. adde istis. extra de constitutio. Iteꝫ operatur, quod actus non possit per alium exerceri. neqz expediri, vt not. idem Fely. c. eam te. colũ. viij. ver. adde tu quod istud procedit ꝛ col. vij. versicu. inter mandatũ ꝛ preceptũ. extra de rescrip. Idé si fiat p ver. iubemus ꝙ importat necessitaté. qr ét tunc nõ põt fieri subdelegatio vt p no. glo.

glo. singul. in. l. sepe. in gl. l. ff. de offi. presi. q̃ ad hoc dicit sing.
112 Bar. et Bal. ibi. et Jmol. in cle. sepe de verb. signi. ¶ † Suo robore duraturū quid opereť. Bal. in. l. fi. in ver. hic Sy. C. de legi. tu. ¶ Si ꝯ fiat actus nō valeat apposita a principe, facit actum ꝯtrariū nō valere. secus si a priuato. Paul. de ca. ꝯsi. liiij. per. c. dilecto. de prebēdis. et. c. qꝛ cunctis. §. ex parte. de ꝯces- sio. prebende. in. vi. Cardi. in cle. j. §. duro. de here. dicit ipsam
113 clausulā decreti irritare ꝯ factum. ¶ † Alias te noueris excōi catum non cōtinet sententiam excōicationis, Bald. in additio. Spe. de cita. in. iij. col. in fi. versi. clausula alioquin, si aūt dica- tur excōicationi te nouerit subiacere ipso iure ferť excōicatio, vt nota. Philip. franc. c. quicunqꝫ. nume. ij. de here. lib. vj. de quo est glo. in. c. iij. extra de rap. eo. lib. ¶ Studeas alienata reuocare in rescripto quid importet, Bal. in additio. ad Spe. de rescrip. presen. ver. ille cui et ibi Spe. ¶ Cōfirmamus si de iure venit ꝯfirmandū subaudiť in ꝯfirmationibus, lꝫ omissa sit,
114 Bal. in marg. lr̃a. ver. iiij. ¶ † De plenitudine ptãtis includit defectus solēnitatis nō inhabilitatis vel alios naturales defe- ctus, in Spe. de leg. §. nūc ostendēdum est. ver. et not. ꝙ si clau sula. et ibi Bal. in addi. ver clausula supplentes de plenitudine ptãtis etc. et per. Alex. ꝯs. lxiij. pte. i. et includiť sub verbis qcqd principi plꝫ hꝫ legis vigorē. et nō fuit in vsu ante ꝯcessum impe- rium cessari Bal. in titu. de pa. ꝯstan. §. liberi. in. j. col. in fi. in ver. de clausula suppletiua. et Fely. c. nōnulli. col. xj. versi. iiij.
115 et vltimo et ꝙ ibi no. in apostil. extra de resc̄ri. ¶ † Supplētes oēs defectus de plenitudine ptãtis operať circa defectus iuris positiui tm̄, nō iuris naturalis, nec inducit absolutionē ab excōi catione, Card. in cle. ij. §. ceterū. in no. de re iudi. vide p Alex. ꝯsi. lxxix. in. j. pte. Idē no. Fely. in. c. postulasti. col. xviij. ver. tertius casus, extra de resc̄ri. et dixi in apostil. ad Panor. post eū in. c. j. nu. v. in ver. suplētes. extra de trãsac. Nec ēt supplet ista clausula defectus, qbus actus reddiť nullus, et sup quibus regritur dispēsatio, puta qꝛ impetrans erat excōicatus, vel ille- gitime natus, vt est bona gl. in. c. innotuit. in ver. distulisti. et ibi Jmol. extra de electio. glo. melior de iureiu. in cle. si romanus. in ver. validā. de prebēdis et notauit plene Fely. c. ex pte. col.
116 xxiiij. ex istis extra de prebendis. ¶ † Indignationē apostolo- rum Petri et Pauli se nouerit incursurū in lr̃is Pape signifi cat priuationē bñficiorū Bal. in. c. i. §. porro. ij. col. in ver. item not. tex. ꝙ delator que sit. j. causa benefi. ami. in vsi. feu. Adde Bar. in trac. q sint rebelles in ver. indignationē nr̃am. et Feli.
117 in. c. veniens. in prin. extra de prescr. ¶ † Tu solus expedias, et nō alius, operať, ꝙ delegatus nō possit subdelegare. Alex. d imo. in. l. j. vlti. col. ff. de offō eius et not. in. l. j. §. de his. cū glo. ff. de separationibus. et no. in. c. fi. de offi. deleg. Adde Bald. et Ange. in. l. cū notissimi post gl. in ver. C. de prescri. xxx. vel. xl. anno. et Fely. c. cām que col. xiiij. ver. similiter dicit Bar. extra de resc̄ri. ¶ De nostrorum fratrū ꝯsilio in lr̃is pape ponitur, et qd opereť, in. c. ad apostolice de re iudi. in. vi. et in cle. j. §. cete-
118 ruꝫ. de iureiu. ¶ † Committo tibi castrū intelligiť. s. cuꝫ plena et libera ptãte, et iurisditione ẽm Bar. in. l. j. §. cum vrbē. et ibi ca sus in. i. col. in versic. ex hoc collige ꝙ si papa. ff. de offō prefec. vrb. et in. l. j. et ibi Alex. col. fi. ver. ex hoc sequitur. ff. de iurisdi. om. iud. Sy. in. l. j. §. damus. ff. de suspec. tut. Bal. in. l. pe. ver. ex his ꝯclude. C. de bonis q̃ liber. et in. c. j. §. itē si qs col. j. versi. ij. ꝙ ibi in titu. qb. mo. feu. amit. in vsi. feu. et in. l. fi. col. ij. et ibi oino domi. meū do. Jas. may. col. ij. cū concor. ibi per eū signa- tis. ff. de ꝯstit. princip̄ū. et Alex. de imol. in. l. j. col. xvi. ver. et ex his infert. ff. de iurisd. om. iud. et in. l. iij. in princip. col. xij. ver. et ex verbis Bart. ff. de acqren. possef. Nō tñ veniūt iura sp̄ualia ẽm Innoc. in. c. ex lr̃is. in glo. sua in ver. nō excepto. extra de iurepat. preter ius patronatus illi annexū vt ibi et not. Bal. in l. fi. col. penul. ver. idē si vendo castrū. C. de edic. diui adri. tol.
119 et in sua marga. in ver. castrū. ver. j. ¶ † Qūocūqꝫ et q̄litercūqꝫ nō comprehēdit casus in quibus a iure requiritur mētio sp̄alis c. ij. ad fi. de prebēdis in. vi. et ibi Pet. de anch. Phili. in. c. ad hoc de appella. et Gemi. in. d. c. ij. et Panor. in. c. ex parte. nume. xiij. et ibi notaui in apostil. in versi. quocūqꝫ modo extra de concef. preben. et oino per Philip. franc. in. c. susceptum.
120 extra de rescrip. lib. vi. ¶ † Scḋm motum tuuꝫ in delegationi bus causarum quid importet et qūo intelligitur, Angel. in auc. vt in prīna. do. in fi. colla. v. vt intelligitur electuꝫ eius arbitriū
121 vt possit cām exercere. ¶ † Scḋm cōscientiam vel mentem in telligitur. i. arbitrio boni viri, Bald. in. l. voluntatis. ij. col. in principio ver. item vbicūqꝫ sunt examinanda. C. de fideicom. et adde. j. in clausulis cōpromissi in ver. cōscientiam. vbi de alijs.

Addo Bal. in. l. i. in. i. col. in ver. sed pone ꝙ per statutū. C. de re. credi. in. l. fi. in vlti. col. in ver. et qñ aliquid cōmittiť consciē tie. C. de iure do. impe. et per domi. Alex. in. l. si sic. in. ij. col. in versi. quid de verbo ꝯscientie. ff. de leg. j. cum concor. Nō omit to vnum memoria dignū ꝙ qñ cōmittitur cum hac clausula, ꝙ nō poterit appellari a sn̄ia vigore illorū verborū lata, qꝛ iudex poterit sequi quod voluerit. et de hoc habes duas gl. ꝯrias, vnā in. c. statutū. §. assessorē. in ver. relinquatur. extra de rescript. et aliā in cle. j. in ver. oneramus. de iure patro. de quo vult Feli. in. c. j. col. xx. versi. et si dicatur ꝯscientie tue. extra de cōstitu. notaui in apostil. ad Panor. in. c. super his. nume. xvi. in ver. ꝯsciētie. extra de accusa. et in additio. ad Philip. franc. in al- lega. §. assessorē. in ver. cōmittiť cōscientie nume. vi.
¶ Si quid est residuum qōnis. quid significet Innocen. in. c. ad reprimendā in glo. sua in ver. suspendat in fi. de offi. ordina.
122 ¶ † Facias prouideri intelligiť ꝙ is cui scribitur possit proui- dere ēt per seipsuꝫ Bal. in marga. ver. clausula. ver. fi. et Inn. in. c. per illorum. in. i. col. in glo. sua prima de prebend.
¶ Si tibi iustum videbiť intelligitur. s. et videri poterit et debe bit. Inno. in. c. epi. de re. eccle. nō alienan. et Bald. in marga. ver. cl'a. ver. j. Addo Inn. in. c. j. in gl. sua in ver. suo de ꝯstitu.
123 ¶ † Facta fide intelligiť. s. aliter q̃ per iuramētum in supple- mentū probationis, gl. in. c. cupiētes. §. ꝙ si p viginti. ver. facta fide de elec. in. vj. et Ludo. pon. in rubꝛ. de arbit. vij. col. et glo. in. l. cum de indebito. de proba.
¶ Si legitime probetur intelligiť. s. aliter q̃ per iuramētum in supplemētum probationis, glo. in. l. cum de indebito. in princi. in ver legitimis. ff. de proba. Ludo. pon. in rub. de arbi. vij. col. et adde qḋ posui. s. in ver. clausula sine solēnitate iuris versi. iij.
124 ¶ † Secundum formam iuris et statutorum quomodo intelli- gatur, per Bald. in. l. gallus. §. si eius in. ij. col. in ver. item est argumen. ad aliam questionem. ff. de libe. et posthu. et in. l. j. in xij. col. mag. in versicu. sed dubitatur quare. C. de confes. et in. l. ij. in. ij. col. in versicu. ex quibus allegationibus. C de proba. et Barto. in. l. rerum quidem. in. ij. col. in versic. istam. l. induco. in arg. ff. re. amo. Barto. cepol. in. l. nominis. versi. verbum de verbo. signifi. Ludo. in Rubrica de arbi. viij. col. et. j. eo. versi. ẽm formam iuris et statutorum in clausulis libellorum.
125 ¶ † Secundum leges et consuetudines. Dic, ꝙ si fiat delega- tio cum clausula, vt iudicet ẽm legem, et consuetudinem intel- ligatur potius, ꝙ iudicet ẽm consuetudinem, quam ẽm legem, vt per Bald. in titu. de pace constan. versicu. §. sententie quoqꝫ in fine. Et quid si sit clausula, vt procedatur secundum iura, an poterit procedi secundum consuetudinem, et statuta loci, et con- clude breuiter ꝙ sic qꝛ appella. iuris venit omne ius siue ciui- le siue consuetudinarium vt nota. gl. in probe. clemē. super ver. iuris, nisi materia subiecta recuset. c. j. in. vj. vt lite pendē. et ita concludit Panormi. in Rubrica de consuetu. col. i. ꝙ si com- promissum est factum ꝙ pronuntient ẽm ius, ꝙ poterit pronun tiare ẽm consuetudinem, nota. ēt in. c. cum nobis. de elect. et in c. cum venissent de eo qui mit. in pos. cā rei ser. Cardina. in. c. fi. de cōsti. Anto. hic quintanallis et ibi Panor. s. de iureiurā. bo. glos. in. c. Rot. responso. j. in ver. de iure. extra de appel. li. vi. Barba. in. c. i. de transact. et. c. fi. de pac. Joan. an. in addi. ad Spec. in titu. de arbi. §. excipitur versi. item cum corruptus Bald. in. c. cum venissent. s. allega. et in. l. sed et si quis. §. q̄situꝫ. ff. si quis cau. et Roma. in repe. rub. de arbi.
¶ Si eum vite laudabilis esse reperies differt a clausula, si di- ctus est vite laudabilis, qꝛ primo casu requiritur examinatio vi- te, scḋo non, ẽm Oldra. consi. xlij.
¶ Cedentibus, vel decedētibus qūo intelligiť Old. ꝯsi. ccxxij.
126 ¶ † Vt asseritur in rescripto nō presumitur prolata ab impe- rante, et differt a clausula vt asseris, Rota. in deci. lxxiiij. not. ꝙ vbi alieni fit gratia in anti. Gemi. c. cupientes. §. insup. et. §. ad hec extra de elec. lib. vi. in. c. vnico extra de cle cōiuga. eo. lib. et Fely. in cap. cum bertoldus. in princip. post alios de re iudi.
¶ Sine scriptis procedatur intelligiť ꝙ nec libellus nec litis contestatio requiratur, nec acta in scriptis fiant. Ange. in auc. vt iu. sine quoquo suffragio. §. necessitatem.
127 ¶ † Decernens irritum quicquid fiet ꝯ diciť clausule decreti in mandatis pape, de qua in cle. i. §. i. et ibi Cardina. de concef. preben. Tu dic, ꝙ illa clausula facit nullum quicquid fuerit at tentatum, vt per Panormi. in. c. ceterum. col. ij. extra de re- scrip. et in. c. dilecto. de prebē. col. ij. Gemi. c. j. et ibi. Philip. fran. de concessio. prebend. libro vj. Joan. de anania. in cap. qꝛ frustra. col. iij. de vsur. Pet. de anch. in repe. c. canonū sta-

tuta.de ƍsti.Bal.ꝛ Ang.in.l.ex facto.in prin.ff.de vulg.ꝛ pu-pil.Saly.fulg.ꝛ Pau.de ca.in.l.omniū.ꝛ ibi oino per Alex. C.de testa.Bar.in.l.oēs populi.in.iij.q.j.ver.ꝛ circa fꝫ.ff.de iusti.ꝛ iur.ꝛ in.l.si quod.ver.iiij.nota. ꝛ ibi Alexā. in addi.ad
128 ipsum.C.de legat.lib.x. ¶ †Iuris ordine omisso facit dici cām esse summariā,in Spe.de offi.om.iud.§.fi.ver.hoc quoqꝫ. vbi ponit mā summarie cognitiōis,ꝛ.s.in ver.clausula sine solēnitate ver.ij.vbi multa posui. Ut veritatē ingrat, ꝛ iustitie debitū exequat,importat, ꝙ videat esse cōmissa cāe diffinitio, ꝛ illius executio,vt plene per Phil.fran.in.c.eps.nu.ij.extra ne clerici vel mona.lib.vi.ꝛ de here.in.c.si qs ꝯ.de fo.cōpe. eo.lib.
129 † Plena libertate gaudeas in rescripto apostolico posita importat,ꝙ talis eximat a lege iurisdictiōis,ꝛ lege diocesana.no. Phil.frā.in.c.veniens.§.illū.nu.iij.post Jo.an.extra de ver. sig.li.vj. Dūmō nō sit alteri ius q̄situm in lrīs pape pseruat habētes ius in re nō ad rē.not.Fely.in.c.cām q̄.col.xvj.ver.aūferri.extra de rescri. † Si nō est alteri ius q̄situm tollit oēꝫ surreptionē q̄ posset allegari a tertio pretendēte rescriptū sibi piudiciabile, ꝛ non est opus mētione seu collatione possessionis, vt per Fely.c.sup lrīs.col.viij.ver.v.regula.extra de rescri. Añferri in rescriptis pape opat,ꝙ pferant, q illā habēt prioribus, qbus est ius q̄situm ad rē nō in re. ꝛ an piudicet habētibus ius ad rē ex electione vel presentatione,ꝛ qd de habētibus expectatiuas,q acceptauerūt.Fely.no.in.c.cām q̄.col.vj.ver.añferri. extra de rescript.ꝛ in.c.caplm.col.viij.ver. fallit tertio et vltimo.eo.ti.ꝛ dixi in apostil.ad Phil.frā. in.c.duobus. nu.xij. in ver.hꝫ clausulā añferri.eo tit. lib.vi.vbi ꝙ sic.Non tñ tollit lrās vnionis. vt per eundē Fely.vbi.s.col. ix.nu.vij.ver.iiij.cōclusio.ꝛ Oldr.ƍsi.cexxiij.inci.factū tale est do.Clemēs papa. Nec ēt tollit dicta clausula ius alteri q̄situm vt per Fely.preal
130 ferri.extra de rescri. † Si nō est alteri ius q̄situm tollit oēꝫ surreptionē

131 leg.c.ꝛ col.ver.v.ꝛ vlti.ƍclusio.nu.viij.de rescri. † Moneas ꝛ inducas nō importāt precisam coactionē,ꝛ sic non datur ptās cōpellendi,ꝙ est no.pro cōmissionibus pape. not. Panor. in c.j.ꝛ ibi Fely.in prin.extra de testi.cogē.ꝛ in.c.ij. post Anto. de but.vbi ēt Fely.col.iij.ver.iij.nota scdm do.Anto.extra de spōsa.per tex.in.c.preterea ꝛ in.c.cum tua.eo. titu.ꝛ in.c.cuꝫ simus de regula. ꝛ in.c.excōicamus.§.moneat. extra de here. ꝛ hāc opi.tenuit Joan. and.in.c.si pauper. de prebēd.lib.vi. ꝛ Cardi.in clemen.i.de offic.delega.q.xi.ꝛ hanc secutus sum in apostil.ad Panor. in.c.ex tue.nu.iij.in ver.moneas. ꝛ inducas extra de symo.ꝛ in apostil.ad. Philip.franc.in preallegc.si pauper. in fi. in ver. moneat ꝛ inducat de prebend.lib.vi. tenuit illam Fely.vbi.s.col. iiij.versicu. sed pro opinione doct. ꝛ Federi.de senis consilio. clx.reprobata opi. Specu. in titu. de rescrip.presenta.§.ratione.in fi.vbi dicit ꝙ si papa dat executorem cōtra religiosos,vt eos inducat talis executor hꝫ coercionem.ꝛ Archid.in.c.quisquis.ij.q.vj.in fi.ꝛ glo.super quā se fundauerunt in clemē.j.in ver. hortamur. de testi. que dicit, ꝙ si papa dicat hortamur ꝙ tunc ei necessario est parēdū.Hic ergo vt.s.qꝛ iuribus in contrariuꝫ allegatis responderi nō pōt.
132 †Celeriter in rescripto posita non facit causam summariaꝫ, vt not.Ludo.roma.in.l.j.§.j.col.iij.ff.de verb.obligatio. ꝛ Fely. c.ij.col.fi.ver.scias ēt quod verbum celeriter.extra de re iudi. Precipimus in rescripto posita facit, quod iudex ordinarius efficitur delegatus Fely.c.nam concupiscentiam. col.ij.versi. adde istis.extra de consti.ꝛ quid aliud operetur vide ꝙ posui. .s.in versi. volo executioni mandari ꝛ ibi de clausula iubemus.
133 †Ut procedatis ꝛ proferatis sententiam concorditer quid importet in rescriptis ꝛ cōpromissis ꝛ dic ꝙ nō verificat, nisi oēs sint ƍcordes fm veriorē, ꝛ cōem opi.vt per gl.in.c.cupiētes.§. ad hec in ver.concordē.ꝛ ibi Gemi.col.ij.extra de elec.lib.vi. Card.in cle.ne romani.eo.ti.Arch.in.c.dilectionis.lxxvi.di. Panor.c.cum causis. de elect. cum qua trāsit Fely. in.c.non pōt.col.pe.ver.limita.ij.tex.cū gl.extra de re iud.Sit anathema maranatha i lrīs aplīcis iportāt ꝙ sit vbū late snīe ꝛ verbū maranata denotat ꝙ sit excōicatus vsqꝫ ad aduētū dñi.ꝙ tñ intelligit donec vel vsqꝫ peniteat ita per Fely. c.rodulphus.col.
134 xxi.vs.sit anathema.extra de rescri.† Preuia rōne nō limitat iurisditionē nec dat formā ꝑcedēdi sed potius sapit monitionē ꝛ instructionē iudicis qꝛ semp subintelligit vt iudex ꝑcedat preuia rōne.iō si exprimat nō dat noua forma vt p Inn. in.c.prudētiā ex de offi.dele. Pan.c.cū dilecta.col.fi.ꝛ in.c.ex insinuatiōe ꝛ ibi an ꝑcessus factus illa cl'a nō seruata valeat ex ꝺ rescr. Felī.plene.c.j.col.xxiij.ver.si dicat fm ꝙ tibi vr extra de ƍst.
135 ¶ †Decidas sine debito nō dat certā formā,ſꝫ potius est qdā iurisdictio,vñ snīa lata nō seruato debito fine nō est nulla,ſꝫ cassanda,vt pbat in.c.cū ad sedem.ꝛ ibi Panor.extra de resti. spo.Et quid si dicat procedas sine canonico.vide bo.gl.in.c. ex cōquestione.eo.ti.Personaliter te transferas.vel p teipsum vel manibus ꝓprijs tale quid agas non per hoc videt electa industria ꝑsone.vt p Panor.in.c.fi.§.is aūt.ꝛ Fely.ibi col.iiij.ver.vtrū hoc verbū ꝑsonaliter.extra de off.deleg.ꝯ Inno.ibi.Eoipso important absqꝫ alia snīa.idē si dicat oino vel penitus ꝛ silīa.vt per Fely.c.rodulphus col.xxi.versi.quotiens
136 ex de rescrip.†Sub quacūqꝫ verboꝝ forma ꝑcedas non opat vt pretextu talis cl'e iudex auferat exceptionē acq̄sitā pti etiam si sit de rigore iuris inducta ꝛ h mō limitabis oia q̄ dcā sunt circa cl'as positas in rescriptis seu cōpromisso de quo vide Fely. in.c.j.col.xxiij.ver.scdo nota.extra de consti.Sunt ꝛ alie plures cl'e,que in rescriptis tā apostolicis q̄ principū apponi solēt de quibus qꝛ etiam in compromissis congruunt, vide in verbo proxi.scilicet in clausulis compromissorum per discursum.

137 **Clausula compromissoꝝ.** ¶ † Procedat in scriptis ꝛ sine.hec cl'a i ƍpromisso opat,ꝙ ꝺ gestis corā arbitro vl' ꝺlegato credat eis Bar.in auc.nisi in fi.ꝛ ibidē vide Ang.C.de sen.ex peric.re. but.in.c.cū ad sedē.de restitu.spo.ꝛ Lod.sing.in ver.cl'a ver. qd operet.Not.Ang.in.l.sciendū.in repe.col.vj.ff.de verb. obli.ꝛ ibi oino Alex.co.viij.vbi limitat h ꝑcedere in causis leuibus nō in magnis,que ƍtinent magnā lesionē.Jo.de imo.in. c.cū a nobis.extra de electi.ꝛ Lāfrā.de oria.in suo trac.de arbi.pte.vij.q.xxvij.ꝛ in.c.qm ꝯ falsam.§.testiū de positioens. nu.xvj.ver.in eo tñ ꝛ ibi posui in apostil.ad ipsum extra de probatio.Addo Panor.in.cō.l.in.vj.col.ꝺ libe.obla.d.Anto. in.c.quintauallis.in.vj.articulo ꝛ ibidē Imol.in.xi.carta.de iureiur.qui tenent ꝯ Bar.de quo vide do.Jaso.may.in sua aurea repetitiōe.l.admonēdi in.clix.col.ff.de iureiur.cū alijs con
138 cor.ibi per eū signatis. ¶ † Unus vel maior pars possit intelligi,scꝫ dūmodo absens nō sit breui rediturus alias nihil opeat Inno.in.c.prudentiam.in.iij.col.magna in gl.sua in versi. noluerit de offi.dele.Pau.de ca.in.l.cū antiquitas.C.de test. pe.de su.in.l.si longius in princi.ff.de iudi.Bar.in fi.in.l.i.ff.ꝺ vaca.mu.ꝛ in.l.si vnius.§.fi.ff.ꝺ iniur.Ja.rebuffi.i.l.vnica.nu. ij.ꝛ ibi notaui in apostil.ad ipsum in ver.cāꝫ.C.de sentē.aduer. fis.la.retractat.ꝛ dixi ēt in apostil.ad Lanfr.de oria.in.c.qm ꝯ falsam.§.dilationes.in prin.extra de proba.
139 ¶ †Insolidū,ꝛ factū ab vno valeat nō operat.qn̄ oēs simul inceperūt cognoscere,qꝛ tunc oēs simul debēt laudare,Bar.i.l. sed ita.ff.ꝺ arbi.vbi ēt dicit p.l.si vni.de re iud.ꝙ cl'a alter ꝛ solus possit subaudit in ordinarijs qn̄ plures sunt, ꝛ tamen si oēs ceperunt nō pōt vnus sine altero iudicare,Et aduerte ꝙ etiam hec cl'a pōt intelligi de absentia voluntaria, idest ꝙ si nolūt adesse,vt no.Bar.in.l.heredes.§.pero.ff.ad trebel.ꝛ oino Alex. ibi col.ij.ver.inducit extra gl.cōcor.ibi p eū signatis, ꝛ dixi.s.
140 i cl'a rscriptoꝝ cl'a ꝙ si n̄ oēs vbi plene. ¶ †Unus cognoscat, alter iudicet,vitiat ƍpromissū,cū neuter dicat arbiter bar.i.l.si ꝺ meis.§.recepisse.ꝺ arbi. ¶ Lis itelligat ꝺ eo ꝙ laudabit,facit ƍpromissuꝫ valere ēt sup liqdis,Ang.i.l.i.ff.de trāsac.ꝛ in.l. cū hi.§.ſꝫ cū lis.ꝛ ibi Pau.de ca.de trāsac.bar.cep.in caute. lxxxvj. ¶ De iure tm̄ ꝓnunciet,nō opat, ꝙ snīa iniusta valeat bar.i.l.diē pferr.§.stari.i fi.ff.ꝺ arbi.Pau.de ca.in.l.gestis ꝺ iusti.ꝛ iur.ꝛ.s.eo.in ver.fꝫ ius.Addo ꝙ h cl'a videas qd iuris in cōpromisso opat ꝙ poterit ille decidere oē dubiū ꝙ elici poterit nō solū ex cā ꝑncipali verū ēt ex appendētijs vt p Fely.c.
141 ij.col.xxij.vs.ꝛ si dicat qd iuris extra ꝺ ƍsi. ¶ † Accipere vni ꝛ dare alteri in cōpromisso intelligit.s.arbitrio boni viri,Bal. in.l.iiij.circa mediū in ver.no.istud verbū.C.de dot.ꝓmis.ꝛ i.l. cū antea.iij.col.ver.q̄ro ergo qd si in cōpromisso.C.ꝺ arbi.Lāfrā.in tracta.de arbi.vij.pte.xiiij.q.itē dicta cl'a nō ꝑmittit magnā lesionē.Hosti.i.c.ij.ꝺ arbit.ꝛ Lod.in rub.de arbi.xxxiiij. col.addo bar.in.l.si societatē.§.arbitroꝝ in.vij.col.in ver.inest ergo in hac.ff.ꝑ socio.Itē not.ēt alex.in.d.§.arbitroꝝ ꝛ Jo.de
142 imo.in.c.cū ƍtingat.xxxix.carta de iureiurādo. ¶ † Firmis manētib⁹ actis corā tali i cōpromisso opat,ꝙ acta corā iudice facta ꝑbēt corā arbitro.doc.i.l.fi.C.ꝺ testi.ꝛ Lāfrā.in trac.de arbi.vij.pte.xxxiij.q.q̄ alias sine hac cl'a nō ꝑbarēt vt no.spe. in ti.de ꝑba.§.vidēdū.§.h quoqꝫ ꝛ sequen.ꝛ ibi bal.in addi.ad ipsuꝫ in vs.acta ꝛ in ti.de istru.edi.§.ostēso vs.ꝛ si scias.ꝛ ver. in qbus nisi pte volēte vt p eūdē spe.in ti.de litis cō.§.nūc tāgamus.in fi.ꝛ in ti.de ƍfes.§.nūc vidēdū.ver.qd de confessione.
143 ¶ Secunduꝫ equitatem debeat arbitrari facit reijci.excep. prescriptionis coram arbitro oppositam.Ange.in.l.sequitur.§. si viam.

si viam. de vsucap. & Bal. in. l. i. in ver. item si cã est cõmissa. C. de prescrip. trigin. anno. sed Bart. ꝯ in extrauag. ad reprimẽdam ver. videbit̃. Inn. in. c. cura. in fi. sup gl. in ver. prescriptũ de iurepatr. Jo. an. in regn. possessor. in. vi. Bal. in aucten. ad hoc in. iiij. col. C. de vsur. Ludo. in Rub. de arbi. i. col. Lanfrã. de arbi. vij. pte. xxv. q. vbi dicit ẽm Ange. in. §. si viã. ꝙ talis exceptio põt opponi corã arbitratore si opponens nõ sit in mala fide alias secus. ¶ Sed an faciat ꝑcedit summarie & de plano. Bal. in. §. proficisci. xxv. q. de offi. procõ. & leg. itẽ facit arbitrari posse reiecta exceptione pacti nudi. bar. in. l. quintus. ff. mãd. Bal. in. l. si pro ea. in vlti. col. ver. vñ facit ad. q. C. eo. ti. & Lud. pon. in rub. de arbi. ij. col. vide ẽt Bar. in. l. si fideiuss. §. q̃dam. ff. mãda. Jtẽ ꝑcedit sine discussione, vt no. Bal. in. l. si mãcipiũ in fi. in apostil. ff. de euic. & ibi refert do. Bñ. de barzis in suo trac. discus. q. xviij. & vide. s. in cl'a rescrip. versic. de eqtate. ¶ Scdm rigorẽ facit nõ admitti more purgationẽ. Ang in. l. si insulã. de verb. obli. in repetitio. & Lud. de arb. ij. col. in rub.

144 ¶ † Scdm ꝯsciam operat̃ sniam ferri posse sine citationibus. Bal. in. l. certã. in. ij. col. in ver. & idẽ est qñ papa iũgẽdo tñ cũ ver. prece. C. vñ cogna. & in. l. id qd pauperibus puto qd voluerit allegare in. iij. col. ver. sed q̃ro qd si testator. C. de epi. & cle. sed parum facit Ludo. in rub. de arbi. iij. col. & Lanfr. in tract. de arbi. vij. pte. xiiij. q. iij. col. sed Bal. in. l. ij. in vlti. no. C. de fideicõ. dicit, ꝙ vr̃ cõmissum ad veritatẽ iuregẽ munitã. Jtẽ opatur. ꝙ vlterius appellari, vel q̃ri nõ possit gl. no. in. c. statutũ. §. assessorẽ. de rescrip. in. vi. ver. ꝯsciam Bald. in. l. j. in. j. col. in ver. sed pone ꝙ ꝑ statutũ. C. de re. cre. & in. l. ij. in. ij. col. in ver. itẽ scias. & de sen. ex peric. re. Lud. vbi. s. iij. col. Jtẽ facit sufficere ꝙ iudex audiat lꝫ verbis nõ approbet Bal. in. l. nemo. in pe. col. C. de sen. vide oĩo ꝑ dicta cl'a ꝙ no. Jo. papiẽ. in sum. in libello reali. ℣. sine strepitu. Jtẽ dicta cl'a itelligit̃. i. arbitrio boni viri. Bal. in. l. volũtatis. ij. col. in prin. ver. item vbicũq; sunt. C. de fideicõ. & s. clausula rescriptorũ. versi. ẽm ꝯsciam. Addo Bald. in. l. fi. in vlti. col. ver. & qñ aliqd cõmittit̃ ꝯscie. C. de iure do. impe. & do. Alex. in. l. si sic. in. ij. col. in ver. qd de ver. ꝯscie. ff. de leg. i. cum ꝯcor. ibi per eũ signatis. not. Panor. in. c. supbis. nu. xvj. & ibi posui in apostil. ad ipsũ in ver. ꝯscie tue extra de accu. Philip. fran. in. c. statutũ. §. assessorẽ. nu. vi. vbi ẽt notaui in apostil. ad euꝫ in ver. cõmittit̃ ꝯscie alicuius extra de rescrip. lib. vj. & Fely. in. c. j. col. xx. ver. & si dicatur cõsciẽtie tue

145 extra de ꝯsti. & dixi. s. in clau. rescrip. ver. bꝫ ꝯsciaꝫ. ¶ † Scdꝫ mentẽ intelligit̃. i. arbitrio boni viri ẽm Bal. in. l. volũtatis. ij. col. ver. itẽ vbicũq; sunt. C. de fideicõ. & s. in clausulis rescriptorum. ver. ẽm ꝯsciam. ¶ Scdm veritatẽ & iustitiã intelligit̃ de iustitia & veritate ẽm fundamẽta legũ vñ nõ de pacto nudo, q̃ lꝫ sit verũ tñ nõ est in iure fundatũ Bald. in. l. nemo. ver. & iõ si princeps. C. de sen. & in. l. iustitia de iusti. & iu. & Lud. in. d. rub.

146 de arb. iij. col. & oĩno per. d. Jas. may. in. d. l. iustitia. ¶ † Scdꝫ ius qd operet̃, Bar. in. l. diẽ. §. stari. de arbi. Jtẽ qño intelligat̃ Guido. de su. in trac. statutorũ. & Jo. an. in addi. Spe. de arb. §. excipit̃ ver. itẽ ꝙ est corruptus. in addi. incip. Guido. Ang. in. q. duo adinuicẽ. Bal. in. l. illa institutio. in vlti. col. in ver. ſꝫ pone fuit cõpromissum. ff. de here. insti. but. ꝙ intelligit̃ de iure municipali nõ cõi in. c. quintauallis. de iureiu. Bart. cep. in. l. nominis. §. verbũ de ver. sig. Lud. in rub. de arb. vij. col. in. xv. q. ꝙ intelligit̃ de iure cõi. Addo Card. flo. in. c. fi. de ꝯsuetu. & Alber. in tracta. statuto. in. q. cxxxviij. q̃ incipit si cõpromissum ẽ. & do. Alex. imol. in. l. post dotẽ. i. xxiij. col. ff. sol. ma. & oĩno ꝑ do. Jas. may. in. l. oẽs populi. ix. col. cum seq. ff. de iusti. & iure. cum alijs ꝯcordã. per eum signatis, vbi late examinat & tandeꝫ lꝫ ꝯ̃rium, ꝙ imo intelligat̃ bꝫ ius statutariũ, & an intelligat̃ de cõsuetudine. Abb. in rubrica de ꝯsuetu. Tu vide oĩno ꝙ notaui.

147 s. in clausula rescrip. ver. ẽm leges & ꝯsuetudines. ¶ † Dicto eius ẽt cum iurõ stare promittunt dicte ptes &c. intelligit̃. s. arbitrio boni viri, Bal. in. l. fi. in. j. col. in fi. ver. ij. q̃rit Sy. ff. de preto. stip. vbi oĩno per Alexã. sed si qs promisit stare simplici dicto sine iurõ, põt iudex cogere ad iurandũ ex offõ, ẽm Bal. & Alex. in. l. j. in princi. ff. de fer. & vide Bal. in. j. C. de his que pe. no. puto ꝙ voluerit allegare in. viij. col. magna. in ver. q̃ro sed nihil facit, & Bal. in. l. j. in. iij. col. C. de sentẽ. q̃ pro eo quod interest proferũ. iij. col. per auctẽ. iubenius. C. de ind. & in. l. iusiurandũ ꝙ ex ꝯuentione. de iureiu. & Lud. in rubri. de arbit. iij. col. & oĩno vide Bal. in ꝯsi. Bitionensis qdã & oĩno ꝑ Alexã. ꝯsi. cij. ij. parte. Bar. in. l. theopompus. in. j. col. ver. q̃ro dicit testator. ff. de dote preallega. dicit, ꝙ si testator mandat stari dicto alicuius dr̃ volũtas captatoria, & nõ vꝫ nisi ad piã causaꝫ.

148 † Clausula stari dicto eius intelligit̃. s. si iuret, Ang. in. l. si vacantia. iij. no. C. de bo. vacã. lib. x. ꝙ verũ esse dicit, qñ ille hꝫ dicere aliquid vt testis, nõ qñ vt arbiter. itẽ intelligit̃ ẽt parte absente hꝫ bart. in. d. l. theopõpus. in. ij. col. in ver. itẽ q̃ro qñ aliquid. ff. de dote preleg. sed Abbas ꝯ in. c. ij. de test. sed qd si promittit stare mãdato. Ego dico ꝙ si promittat stare mãdato partis, ꝙ vr̃ in eũ cõpromittere tanq̃ in arbitratorẽ secus si mãdato tertij, q̃ in arbitrũ ita not. Hosti. & An. in. c. veniẽs extra de test. quid de filio ꝑmittente iurõ patris de ingratitudine. vide

149 Alex. oĩo ꝯsi. cxxx. vol. j. ¶ † Videri suo hec clausula in cõpromisso facto in iudicẽ tollit appellationẽ. c. fi. de ser. ẽm bal. in. l. cessante. in princip. C. qño & qñ iudex. Lud. in rub. de arbi. iij. col. Fely. c. j. col. xxij. ver. & si dicat̃ ẽm ꝙ tibi videbit̃ extra de ꝯsti. ¶ Judicio suo hec cl'a importat arbitriũ boni viri. bar. in extrauag. ad reprimẽdã ver. videbit̃ ꝯ gl. in. l. thais. §. lucius titius. in testõ. & ibi Bart. de fideicõ. libe. Lud. in rub. de arb. iiij. col. Lanf. in trac. de arbi. j. parte. viij. col. idẽ tꝫ Abb. in. c. cũ aũt. de iure pa. & de quo oĩno ꝑ Fely. in alleg. c. i. col. xx. ℣.

150 & si dicat̃ de ꝯsti. ¶ † Volũtati libere intelligit̃ dũ tñ dolus absit. l. creditor. §. lucius. ff. mãda. Bart. in. l. fideicõ. §. si sic. circa fi. ff. de leg. iij. & Guil. de cu. in. l. pe. de arb. addo illud ꝙ voluit Bal. in. l. si qs maior. circa prin. C. de trãsact. & qd si sit cl'a, vcꝫ liberã ptãtẽ, qño intelligit̃ vide Bar. in. l. alio. in. iiij. col. in fi. ver. itẽ dicit testator. ff. de ali. & ciba. leg. & qd de clausula liberã facultatẽ. vide Bal. in. c. j. §. fi. per illũ tex. de pa. iur. ẽm qd intelligunt̃ seruato ordine iuris. & ꝑ do. Alex. in. l. si sic. in. j. col. versi. qd de verb. liberã. ff. de leg. j. Addo oĩno Panor. in. c. j. ver. per illuꝫ tex. de his q̃ fi. a ma. pte ca. vbi dicit ꝙ verbũ facias ẽm volũtatẽ ẽt refert̃ ad absolutã voluntatẽ & nõ ad arbitriũ boni viri & adde ẽt Bart. in. d. l. si sic in fi. princip. & vide Bal. in rub. C. de pena iudi. q ma. ind. in. ij. q. Fely. in. c. j. col. xxx. ver. & si dicat̃ ꝯmittimus volũtati tue. de ꝯsti. Et idẽ si ponat̃ scdm eundẽ in sepe alleg. c. j. col. xxij. versi. & si dicat̃ pronunties scdm sensum tuũ de ꝯsti. Jdẽ si dicat̃ scdm spũm tuũ vt per eundẽ Fely. vbi. s. ver. & si dicat̃. Secus aũt si dicatur scdꝫ arbitriũ tuum, vel arbitrio tuo, q̃ importãt arbitriũ boni viri, nisi qñ cõmissio seu verba dirigunt̃ ei, q alias erat iudex. q̃ tũc talia verba nõ reducunt̃ ad arbitriũ boni viri vt ꝑ eundẽ Fely.

151 c. & col. preallega. ver. & si dicat̃ ꝯmittimus arbitrio tuo. ¶ † Ut placebit importat arbitriũ boni viri Bar. in. l. si sic. in versi. qd de versi. placebit. ff. de lega. j. secus si dictũ vt libuerit, q̃ importat liberũ arbitriũ. l. fideicõ. libertas de fideicõ. libe. bart. in. l. alio. in. iiij. col. in fi. ver. itẽ dicit testator. ff. de ali. leg. Ludo. in rubri. de arbi. iiij. col. addo Bart. in trac. suo ad reprimẽdum in ver. videbit̃. & do. Alex. in. d. l. si sic. j. col. in ver. qd de ver. libuerit. & idem Joan. de imol. & Fely. in allega. c. j. col. xxxiij. ver. & si dicatur ẽm libitũ tuũ extra alleg. ꝯsti. & s. ver. notaui. ¶ Ut libere placebit ipoꝛtat volũtatẽ liberã. l. fideicõ. §. q̃q̃q̃

152 de lega. iij. Ludo. in. d. Rubri. iiij. col. ¶ † Tue misericordie importat arbitriũ boni viri, Jnnocẽ. in. c. veniens. in glo. sua in ver. cassauit de renũtia. Lud. in Rub. de arbi. ix. col. addo. d. Alex. imol. in. l. si sic. in prin. in. ij. col. in versi. qd de his ver. cõmitto me misericordie. ff. de le. j. cũ ꝯcor. ibidẽ ꝑ eũ signatis. ¶ Ad beneplacitũ intelligit̃. i. arbitrio boni viri, bal. in. l. fi. §. sed & si qs. j. col. in ver. itẽ nota ꝙ illud. C. cõia delegati. dixi in apostil. ad Panor. in. c. venerabilis. nu. vj. in ver. ad arbitriũ

153 boni viri. extra de fo. ꝯpe. ¶ † Jn iudicẽ vt bonũ virũ tollit appellationẽ, bar. in. l. j. in fi. ff. de le. ij. Lud. in rub. d̃ arbi. iij. col. ¶ Adde ꝙ ẽt tollit reductionẽ ad arbi. boni viri, vt no. Bar. in. l. ij. §. tametsi, vbi dat rationes & ibi Alex. in apostil. dicens illud esse dictũ singulare. ff. de arbi. & idem Alex. in apostil. ad eundẽ bar. in. l. si societatẽ. §. arbitrorũ. col. fi. in ver. operantur. ff. pro socio. & Ro. singu. l. incip. an a lando. & refert & sequitur Tho. ferrarius in suo tractatu. cautelarum cautela incipiente tu scis ver. prima cautela.

154 ¶ † Cum plena potestate qd operet̃ in compromisso, ꝑ Bal. in. l. prolatã. in. iij. col. in ver. querit hic Jac. C. de sent. & in. l. captatorias. de testa. mili. in lect. anti. vbi dicit qd facit posse ferri sniam de consensu partiũ statim facto ꝯpromisso, qd alias nõ posset, sed ꝯ tꝫ in. d. l. prolatã. in. d. ver. q̃rit hic Jac. & facit qd no. but. in. c. vt debitus. de offic. delega. non tamen quod arbiter possit partem cogere ad faciendum parti generalem quietationem, nisi id dictum sit expresse in compromisso, secundum Bar. & doc. in. l. cum aquiliana in. ij. col. in princi. in ver. ij. facit si cõpromissum. ff. de trãsac. & ibi Paul. de cast. itẽ nec põt adiudicare fundũ vni pti pro alia re danda alteri parti pro fun-

do, sed pro precio sic, sm Bar. ibidem in .ij. col. in versi. premit
155 to tñ ⁊ ibi Paul. de cast. ¶ † Libero arbitrio nõ operatur, ꝙ
possit vni parti preiudicare. Bal. in .l. cum antea .iij. col. ver. si
mile videmus in libero arbitrio. C. de arb. quẽ vide in .l. fi. §. sed
⁊ si qs .j. col. in versi. itẽ no. ꝙ illud. C. cõia de leg. per Bart. in
l. si sic. de lega. j. ⁊ in .l. fideicõ. §. si sic. de leg. iij. nec talis clau
sula ẽt statuto posita operaẽ, ꝙ possit ꝓferri iniquũ equo. Bal.
in .l. si quis maior. in .i. no. C. de trãsa. per Bar. in .l. filius. in .j.
col. ver. ex gl. ista .l. est no. ff. de dona. nec intelligiẽ defensio le
156 gitima, sm Car. in cle. sepe. §. j. ij. q. de verb. sig. ¶ † Consiliũ
sapiẽtis haberi qd opereẽ, Bal. in additio. Spec. de arbi. ver.
an possit addi. ⁊ Bar. in .d. l. illa institutio. in .i. q. ff. de here in
stitu. Adde vnũ dictum valde not. ꝙ qñ ex ꝯsensu partiũ puta
in compromisso cã cõmittiẽ de ꝯsilio sapientis terminãda põt il
la clausula ẽt inuitis partibus reuocari, vt not. Barto. in .l. ad
principẽ ⁊ ibi Ange. ff. de ap. ⁊ Barto. in .l. ex illo. c. ex eo. sm
Philip. frã. in .c. vt debitus. col. xxxvj. ⁊ .c. cum cessante. col.
viij. extra de appel. ⁊ Paul. de cast. ꝯsil. lxxxv. Nec omitto,
ꝙ si nõ apparet de adhibito ꝯsilio sapiẽtis, ꝙ illa snia est nulla
vt plene dixi in apostil. ad Lanfrã. de ori. in .c. quoniã ꝯ. §. inter
locutorie ⁊ ap. extra de proba. ⁊ dixi ẽt in apostil. ad Panor.
intimasse. nu. vj. in ver. sm ꝯsilium. extra de ap. qð tñ non pro
cedit in arbi. vt p Bal. l. i. in fi. versi. porro. C. de sen. ex per. re.
157 † Clausula ꝙ sm ꝯsiliũ sapientis sniam ferat arbiter reddit cõ
promissum aliter latũ nullũ. Jo. an. in addi Spe. de arbi. §. seq
tur. ver. sed q si dicatur in cõpromisso in additio. q incipit tene
tur, ⁊ ibidẽ Spec. Bal. in .l. alla institutio. in vlti. col. ibi in fi.
glo. ff. de here. insti. Ange. in .q. duo ad inuicẽ. ꝙ verũ, nisi ꝯsue
tudo aliter inducat vt ibi. de quo p Bart. in .l. j. §. si plures. ix.
col. in versi. vi. qro. ff. de exercitoria. ⁊ in .l. ita materia te. ⁊ in .l.
ij. de penu. lega. Lud. in rub. de arb. xvi. col. butr. in .c. oliʒ. eo.
ti. Addo Bar. in .d. l. illa institutio. in .iij. col. in versi. vtrũ pos
sit secus si dixerit de ꝯsilio sm Bal. in .l. j. C. de ma. vin. Arch.
in .c. j. ne sede vacã. lib. vi. ꝯ but. ⁊ per Bar. vbi .s. in .d. §. si plu
res. Bar. in .l. itẽ si vnus. §. idẽ põpo. in ver. ⁊ ex hoc ꝯcludit.
158 ff. de arbi. † dicit clausulã ꝙ arbiter debeat sententiare de ꝯsil.
talis vʒ compromissum, qꝛ habito ꝯsi. nõ teneẽ illud seq ⁊ sic re
manet libera facultas arbitro laudãdi. secus si dr̃ de ꝯsili. ⁊ cõ
sensu talis. vel ꝙ debeat laudare id qð ꝯsulerit ille, qꝛ alias nõ
vʒ, ⁊ .j. eo. ver. sm ꝯsilium, limitabis hoc dictũ nõ procedere, si
habeat iudex casum legis expressum, qꝛ ẽt si per clausulã com
promissi arctetur ferre sniam de ꝯsilio sapiẽtis, nõ tñ cogitur il
lo casu, vt no. singu. Bar. in .l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de
lega. iij. quẽ sequitur Bald. in .l. ancille. C. de fur. ⁊ Ant. corse.
sing. suis in ver. snia incip. si iudex. Nõ tñ procederet ista limi.
qñ ex forma statuti arctareẽ. vt pulchre p Bal. in .l. j. ff. de libe.
⁊ posthu. ⁊ Roma. in .l. hac consultissima. C. qui testamẽ. face.
pos. licet Angel. ibi aliter senserit. ⁊ nota. ꝙ dicta clausula in
telligitur tollere reductionem ad arbitrium boni viri, Flo. in .l.
regula. §. sed iuris. de iur. ⁊ fact. igno. ⁊ Rapha. in .l. si conue
nerit. de re iudi. ⁊ Alex. in .d. §. arbitrorum. viij. col. pro. so.
159 ¶ † Laudet infra decem dies operatur ꝙ sententia lata vlti
ma die etiam parte non citata valeat, sm bar. in .l. si societateʒ.
§. arbitrorum in lec. ff. pro soc. ⁊ Bald. in .c. j. in .§. sancimus. in
ij. colum. in versi. sed hic incidenter. quo temp. mil. ⁊ in aucẽ.
ei qui C. de temp. appella. in .j. colum. in fi. in versicu. ⁊ ex hac
theorica dicit Barto. quod verum est, si est adiectum, ꝙ par
tes sistant qbuslibet diebus ⁊ horis secundũ Bar. in si. in .l. itẽ
illa. de consti. pecu. in .i. colũ. in versicu. ⁊ hoc est valde nota. ⁊
in .l. qui ante calen. in .ij. col. in ver. quero datur terminus. ff. de
verbo. obli. ⁊ Bald. in .l. si quando. in .ij. colum. in versic. iux
ta hoc quero. C. de testi. ⁊ in .l. i. si quis cau. ⁊ in .l. si ita relictũ.
in §. pegasus. in versi. ex isto §. no. ff. de lega. secundo. Item ve
rum si appositio termini sit parua, secus si magna. Bald. in .l.
si mihi ⁊ tibi. §. i. in fi. ff. de lega. i. ⁊ Ludo. in rub. de arbi. v. col.
160 ¶ † Simul de oibus hec cl'a opaẽ, vt eadẽ die de pluribus di
uersis tñ horis pronũtiare possit, in Spec. de arb. §. seqtur de q
busdã. ver. qd ergo si de qbusdã. Itẽ facit vt snia sup vna lite tã
tũ lata nõ valeat. bar. post glo. in .l. qd tñ ⁊ ibi doct. in prin. ff. de
arbi. Hosti. in sua sum. eo. ti. §. qliter. ℣. itẽ diffinitiua. ⁊ Spe.
eo. ti. §. fi. ver. sed pone. ¶ Summarie eiusdẽ nãe est cuius est
cl'a sʒ eqtatẽ de qua .s. dictũ Bal. in .l. obseruare. §. pficisci. de
161 offi. pcon. ⁊ leg. Lud. in rub. de arb. v. col. ¶ † Pro libito vo
luntatis non excludit beneficium reductionis si contingat enor
mis lesio Bal. in .l. penulti. in .iij. colum. in versic. item est con
siderandum quid faciunt. C. de arbit. ⁊ in .l. iij. versic. ⁊ per hoc

apparet. C. de do. promis. ⁊ in .l. fi. §. sed ⁊ si quis .j. col. in versi.
itẽ no. ꝙ illud. C. cõia de leg. vbi loquiẽ, ꝙ cl'a ad beneplacitum
intelligiẽ scʒ arbitrio boni viri, addo .d. Alex. Jmo. in .l. si sic in
princi. in .ij. col. in ver. quid de his verbis ꝓ tue voluntatis ar
bitrio. ff. de lega. j. vbi dicit ꝙ importat arbitriũ boni viri p tex.
in .c. nimis praua. de exces. pla. dic ⁊ adde vt dixi .s. in ℣. volun
162 tati. ¶ † Alte ⁊ basse operaẽ, ꝙ ẽt enormiter ledere possit, duʒ
tñ dolus absit, Jo. an. in .c. humilis. de maio. ⁊ obe. Bal. ⁊ do
cto. in .l. ⁊ in maioribus. C. de appella. ⁊ in .c. j. §. iter pares in .ij.
col. in fi. in ver. sʒ hic quero. de le. ꝯ. in vsi. feud. ⁊ Lod. pon. in
rub. de arbi. j. col. Sed non excludit reductionẽ ad arbitriũ bo
ni viri. vt p Pau. de ca. cõsi. lxx. Addo ẽt Pau. de ca. in cõ
163 si. lxxxij. ⁊ p Alex. in .l. societatẽ. §. arbitroꝝ. ff. p socio. † Et ne
fallaris dic ꝙ p hãc cl'am nõ põt quis nõ tantũ enormiter lede
re, vt p doc. vbi .s. sed nec in sexta pte qtitatis debite, sʒ Bar.
in alle. §. arbitroꝝ. ver. quero que dr̃ parua vel magna qtitas
quẽ sequiẽ Rapha. cuma. ꝯsi. l. incip. stãte statuto ciuitatis vin
cẽtie. ⁊ Lãfrã. in trac. de arbi. pte vlti. q. xiiij. de quo p do. meũ
Philip. deciũ cõsi. xxxix. incip. iuridicũ esse arbitror circa fi.
¶ Ut iustũ videbiẽ, intelligiẽ .s. ⁊ videri poterit ⁊ debebit Jn
no. in .c. canonũ. in glo. sua in ver. suo de cõstit. ⁊ Bal. in mar
164 ga. ver. cl'a. ver. j. ¶ † Oẽs vel pars eoꝝ pñt qũo hec cl'a intel
ligaẽ, Bar. in .l. heredes. §. peto. ver. ⁊ h̃ facit ad .q. ff. ad treb.
Tu dic, ꝙ ista cl'a intelligiẽ alijs absentibus, vel adesse nolenti
bus, vt p Alex. oino in alleg. l. heredes. §. peto. col. ij. ver. indu
ciẽ extra glo. cũ ꝯcor. ibi p eũ sig. ⁊ in .l. duo ex tribus circa pn.
⁊ ibi ẽt Bar. ver. quero si vnus, vbi dicit do. Alex. ꝙ hodie d
iure cano. est decisum, ꝙ tertio arbitro absente requisito ⁊ non
cõparente, pñt alij ferre sniam, ⁊ hoc est in .c. fi. extra de arbi.
lib. vj. Ad ꝙ vide Fely. in .c. prudẽtiã. §. adijcimus post Pa
nor. ibi extra de offi. delegati. Sed cl'a ꝙ oẽs debeãt laudare,
facit ꝙ snia duoꝝ sine tertio sit nulla. Alexã. cõsilio. cxxiiij. ij.
165 parte. ¶ † Per simplicẽ querelam facit sine libello ꝓcedi pos
se cũ quali quali petitiõe, Bal. in .l. j. in .iij. col. i ℣. quero. dicit
statutũ. C. vt in pos. leg. Lodo. in rub. de arbi. vj. col. glo. in .l. si
quis. de accu. Lanfran. in .c. qm̃ ꝯ ver. petitiones de ꝓbatio.
¶ Facta fide intelligiẽ .s. p plenas probationes vt nõ sit locus
iuramento in supplementũ ꝓbationis gl. in .c. cupientes versi.
ꝙ si p .xx. ver. facta fide. de elec. in .vj. ⁊ Lodo. pon. in rub. de
166 arbi. vij. col. ¶ † Legitimis ꝓbationibus tollit iuramentuʒ in
supplementum probationis. glos. nota. in .l. cum de indebito.
in princip. in verbo legitimis. ff. de probat. ⁊ Lodo. in .d. rubri
ca. vij. col. ¶ Si ꝓbabitur intelligitur .s. p legitimas ꝓbatio
nes nõ p iuramẽtũ, Bal. in .l. hec snia la. j. C. de sen. que si. cer.
qti. profer. ⁊ Lodo. in arbi. vij. col. adde .s. in clausulis rescri
167 ptoruʒ ver. probatũ. ¶ † Etiã absentibus partibus facit, ꝙ ar
biter possit pronunciare partibus absentibus, ꝙ alias non pos
set. l. dieʒ. §. si quis litigatorũ. ⁊ ibi Bar. ff. de arbi. Jtem qð ab
sens etiaʒ per cõtumaciã nõ incidat in penã cõpromissi in quaʒ
alias inciderat, sm Bar. ibidẽ. Requiriẽ tamen etiam citatio
partis, in spec. de arbi. §. excipitur. ver. sʒ pone quid sit actum.
Jnno. in .c. ex parte. in gl. sua in ver. ꝓfixisti. col. j. extra de ar
bi. ⁊ omnio Jas. may. in .l. nec qcq̃. col. xxvj. cuʒ .ij. seq. ff. de of
fi. procõ. ⁊ lega. ⁊ plenius per Alex. post Jo. de imo. not. in .l.
si quis arbitratu. de verbo. obli. vbi dicit vexꝫ nisi addaẽ verbũ
168 ẽt nõ citatis. ¶ † Reductionẽ nõ petere intelligiẽ, scʒ dũmodo
dolus absit ab arbitratore. ⁊ ꝙ arbitreẽ bona fide nõ facilitate
crassa, vel supina, que dolus reputaẽ, sm Bal. in .l. iubemus. in
fi. prin. ver. ⁊ iõ dicimus. C. ad trebellianũ. ita not. Bar. ⁊ Flo.
in .l. si societatẽ. §. arbitroꝝ. vbi ampliãt ẽt si esset iuratũ. ff. p so
cio. Bal. in .l. si vnus. §. illud. ff. de pact. ⁊ in .l. cũ antea. C. de ar
bi. By. in regu. scienti. de regu. iur. Lãfran. de oria. in .c. quo
niã ꝯ falsaʒ. §. interlocutorie ⁊ appel. nume. lxiiij. ⁊ ibi notaui in
apostil. ad ipsuʒ in ver. lesio. extra de ꝓba. Old. cõsi. clvj. inci.
primũ de quo queriẽ. Bal. ꝯsi. cccxxxj. incip. premitto qð ista
fuit .q. vol. iij. vbi dicit p qcũqʒ cautelã nõ possit tolli reductio
nẽ ad arbi. boni viri. Jdẽ no. Pau. de ca. ꝯsi. lxxiiij. inci. quia
frustra. Alex. ꝯsi. xlvij. volu. j. ⁊ ꝯsil. cxxxj. incip. in cã vertẽte
corã pretore. imo ẽt nec p statutũ ⁊ p Petrũ de anch. in repe.
c. canonũ statuta. col. lxvj. ver. accedat hic qð. ⁊ ꝯsil. ccvij. in
cip. in .q. s. dicta. in fi. ver. restat rñdere ad statutũ ⁊ ꝯsil. seq. in
cip. iudex de iure iudicaturus circa fi. ang. ꝯsi. clxxij. inci. lau
dũ arbitratoris. Fulgo. ꝯsi. ccxxxiiij. incip. qm̃ in singulis. Ro
ma. ꝯsi. xc. incip. viso themate. q. ⁊ Sozi. consi. ccxx. incip. vi
sis compromisso laudis ⁊ statutis.
169 ¶ † Sine iuris solennitate qd operaẽ vide .s. inter cl'as rescri
ptorum.

prorū.ver.sine solēnitate.vbi plene ⁊ ibi ēt vide de clausula sine
substātialitate iuris quō intelligat̄ de qua per Bal.in.l.prola-
tam.in.ij.col.ver.v.si statutū dicit oī.C.de sent. ¶ Sine libel
lo ⁊ litis ↄte.in ↄpromissis posita hec clausula facit valere pro-
cessum sine ordine iudicij,ſm Bar.in auc.offeratur.ad fi.ver.
quero tota die.C.de litis ↄtest.⁊ in.l.si societatē.§.arbitrorū.iij.
170 col.in vers.qd si est dictū.ff.pro socio. ¶ †Et prorogare parti-
bus absentibus ⁊ ignorātibus possit non tollit notificatienē eis
fiendā.Bal.in.l.eos.§.apostolos.in.ij.col.in ver. quero nun-
quid.C.de appellationibus.⁊ Lud.in dicta rub.de arbi.x.col.
Addo late per do.Jas.may.in.l.nec quicq̄ȝ.§.vbi decretuȝ.in
xxj.col.cum duabus sequētibus.ff.de offi.procon.⁊ legati cum
concordā.ibi per eum signatis.⁊ adde Joan.de imol. ⁊ Alex.
in.l.si qs arbitratu.ff.de verb.obli.Bald.in auctē. ei.col.ij.in
princi.C.de tēpo.appellatio. Alber.de rosa.in.l.diē.§.si qs liti
gatorum.ff.de arbi.Bal. insuper in.l.j.col.fi.ver.quero an in-
terlocutoria.C.de sentētijs.⁊ Alex.ↄs.xxxiiij.incip.viso thema
171 te.volu.j. ¶ †Tertiū eligāt hec cl'a in ↄpromissis an poni pos
sit.Tu dic, quod nō vȝ illa cl'a nec aliqd operat̄, nisi tertius sit
certus,ēt si postea sunt ↄcordes in eligēdo tertio , ſȝ Jnn.in.c.
pe.extra de arbi.Bal.in.c.cū spāli post gl.in ver.iij. extra de
ap.Bar.⁊ Alex.in.l.itē si vnus.§.si duos.ff.de arbi. Spe.eo.
ti.§.fi.ver.itē ⁊ q̄ dixi. ⁊ Host.in sum.eo.ti.§.fi.Qd tn̄ fallit si
fiat in arbitratores vt p Bal.in.l.j.C.de his q̄ pe.no.in lec.an
ti.⁊ est casus ſm gl.in.c.cū a nobis.de arbi. in anti.Ang. ↄsi.
lxxiiij.⁊ Pau.ↄsi.lxiiij.vol.j.⁊ dixi in apostil. ad Pau. in.c.
innotuit,nu.iij.in ver.iij.extra de arbi.de quo ēt per Ro. sing.
172 clxiij.incip.tu habes. ¶ †Ut sic pnūtiet. hec cl'a ↄpromissum
vitiat.l.qualē.⁊ ibi Bar.ff.de arbi.Qd ē vex, nisi fiat i arbitra
torē,vt per Ange.in.l.si ↄuenerit de iurisd.om.iud.⁊ Lud.ro
ma.vbi in pxi.ver.in fi.⁊ Alexā.in alle.l.qualem. ¶ Semel ⁊
pluries iudicare iudicatū ⁊ corrigere qd opet̄.Uide Bald. in
.l.ij.C.de iureiu.Bar.in.l.quid tn̄ in prin.ff.de arbi.⁊ ibi Alex.
in rubri.de arbi. vbi q̄ pōt iudicare diuersis vicibus qn̄ oēs qō
nes de qbus est ↄpromisum pro vna pte ꝓponunt̄ ⁊ si hincinde
ab vtraq̄ȝ pte secus est q2 oēs qōnes dȝ simul in vna instātia de-
173 cidere ſm Bar.in.d.l.q̄ tn̄. ¶ †De iure ⁊ de facto hec cl'a in
ↄpromisso facit sniaȝ ferri posse de nocte.Pau. de ca.in.l.oro
ne.ff.de fer.Jtē q̄ credat̄ arbitris de gestis corā eis,Bal.in.c.
in p̄ntia de ꝓba.Jtē q̄ credat̄ testibus die feriata receptis non
tn̄ sine cā deponētibus.Bal. in.l.solā in fi.C.de testi.⁊ Alexā.
ↄsi.lxj.in fi.iiij.p. Jtē q̄ nō teneat̄ seruare iuris ordinē,bal.in
.l.j.ff.de euic.itē q̄ reductio pōt peti.Bar. in.d.§.arbitrorū.ff.
p soc.puto q̄ voluerit allegare in.iij.col.i ver.q̄ro qd si ē dcm̄,
vbi nō dicit hoc,⁊ in.l.diē.§.stari.de arbi. vbi idē dicit q̄ facit
in.d.ver.q̄ro est dictū , sed voluit forte hoc mō inducere , q2 ex
quo ↄcludit,q̄ nō obstātibus dictis verbis, q̄ nō stabitur eius
snie,⁊ si fuerit iniusta,⁊ hoc pp illud verbū q̄ de iure debeat ꝓ
nuntiare ⁊.j.eo.in ver.de iure ⁊ de facto.sed dicta clausula facit
presumi ꝓ laudo,Jnn.in.c.i p̄ntia.de renūtia.⁊ Alex.in.l.sciē
dum.viij.col.de verb.obl.vbi idē dicit de clausula in scriptis ⁊
sine.⁊ qd de cl'a de iure ⁊ de facto procedat ⁊ de iure pronūtiet.
Alex.in.d.§.arbitrorū.ij.col.q̄ snia est nulla si de iure nō fera
tur ſm Butri.in.c.quintauallis.iiij.dr̄ia de iureiur. vide oino
Fely.in.l.j.col.xxj.ver.⁊ si dicat̄ procedas de iure ⁊ de facto.
174 extra de ↄsti. † Clausula de iure ⁊ de facto posita in statuto de
criminibus puniēdis per ptātē nō operat̄ posse punire occisorē
bāniti,qui ex forma alterius statuti est impunibilis ſm Bal.in
l.vbi pactū in fi.C.de trāsac.vide bar.in.l.negāda.C.q accu.nō
175 pos. ¶ †De facto quō intelligit̄.per Bar.⁊ doc.in.l.stipula-
tio ista.in prin.in.iij.col.in ver.q̄ro alias vēdēs.ff.de verb. ob.
in.l.j.ff.de euic.in.l.fi.C.de acti.emp.⁊ ibidē. ⁊ per Bal. in.ij.
col.in ver.q̄ro qd opabunt̄ ista verba de facto. in.l.seruus. de
ↄdi.fur.Bar.in.c.j.q suc.te.in vsi.⁷feu. Ang. in.l.imperato-
res.ff.de pac. Nō tn̄ facit credi testi. sine cā deponēti. Bal.in
l.solā.circa fi.ver.nunqd qn̄ iudex.C.de testi.Ego dico , q̄ ista
cl'a de facto si in rescripto,vel ↄpromisso apponatur, q̄ poterit
procedi sine cāe cognitione ⁊ probatione , ēt si rigor iuris repu-
gnet,⁊ valebit snia,lȝ ordo iuris nō fuerit seruatus , vt not.late
Fely.in sepe alle.c.j.col.xxj.ver.⁊ si dicat̄ procedas de facto.
176 extra de consti. † Clausula de facto posita in statuto intelligit̄
.s.armata manu.Bar.in extrauagā.ad reprimendū.ver.vide
bitur.⁊ in ↄsi.cxviij.Bal.in.l.j.ff.de euic.dicit intelligi vt iuris
ordinē iudex seruare nō teneat̄.⁊ in ↄsi.Lud.Phil. de ciuita-
te castelli ⁊c.vbi dicit q̄ pōt facere preter legē iudex nō ↄ legē
ex vi dicte clausule.⁊ Lap.in deci.xxviij.ſm Lud.pon.in rub.
de arb.xvj.col.⁊ Car.in cle.sepe.§.j.v.q.de ver.sig.idē dicit.
s.q̄ intelligit̄ manu regia, ⁊ sic omissa solēnitate nō tn̄ ↄ nālem
eqtatē ⁊ qd si ponit̄ in statuto q̄ executio fiat de facto Bal. in
177 marg.ecclesia.ij.col. ¶ †Scdm ↄsiliuȝ sapiētis qualit ercūq̄ȝ
⁊ quōcunq̄ȝ pronūtiet hec cl'a qd operet̄ in cōpromisso. vide.s.
eo.ver.ↄsiliū sapiētis.vbi dixi ⁊ adde no.per Bal. in.l.tale.§.
q prouocauit.ff.de pac.vbi dicit,q̄ talia verba gn̄alia, vel ēt ge
minata.s.quōcunq̄ȝ ⁊ qualitercūq̄ȝ vt aliqd opent̄, tollūt appel
lationē.Facit gl.⁊ Bar.in.l.cū penā.ff.de arbi.⁊ no.in.l.bali-
sta.ff.ad treb.sed aduerte,q2 appellationi dȝ exp̄sse renūtiari.l.
fi.C.de tēpo. ap.ergo nō sufficiūt verba gn̄alia ēt geminata.c.
ij.in fi.de p̄b.in.vj.⁊ ibi Pet.de ancha.⁊.d.Gemi.in vlt.col.
in ver.qd si papa. dicētes q̄ p verba quōcunq̄ȝ ⁊ qualitercūq̄ȝ
nō includit̄ casus ,in quo de iure reqrit̄ mētio spālis,facit gl.in
ver.exp̄sse.⁊ Gemi.in.c.inqsitores de hereti.in.vj.vide Lud.
178 pō.in rub.de arb.xvij.col.†Clausula ſȝ ↄsiliū sapiētis arbiter
pronūtiet cuius snie ptes stare ꝓmittūt inducit emologationē,
ſm Bar.in.l.si ↄuenerit ad fi.ff.de re iud.⁊ Bal. in.l.tale.§.q
prouocauit.de pac.vbi ēt dicit idem,⁊ qn̄ ptes promiserūt stare
snie certo mō ferēde,qbus casibus nō pōt appellari. vt ibi per
Bal.xj.col.⁊ Jo.de imol.in.d.l.si ↄuenerit.post p̄n.⁊ Phil.
in.c.ad hec.de ap.⁊ vide Barto. ⁊ Alex.in.l.j.§.si plures.de
exercito.⁊ Lanf.de ori.in suo tract. de arbi.pte.v.q.j.⁊ Fely.
in.c.ex pte.col.iij.ver.recipit p̄dicta.⁊ col.iiij. ver.ij.limit.ex
tra de ↄsti.⁊ in.c.lr̄is.col.v.ver.qd aūt opet̄. extra de fi.instr.
179 ¶ †Prorogare terminū intelligit̄.s.pte nō citata in proroga-
tione,sed q̄ prorogatio ei notificet̄ Bal.in.l.j C.de sen.ex pic.
reci.⁊ Alex.ↄs.xxxiiij.j.pte,vbi dicit verū ēt si in ↄpromisso sit
dictū,q̄ possit prorogare terminū ēt ptibus absentibus,⁊ igno-
rātibus ſm Bal.⁊ Saly. in.l.eos.§.apostolos.C.de ap.itē in-
telligit̄ nō in infinitū,vt lis finiat̄,⁊ sic vsq̄ȝ ad tres mēses . bal.
in.l.j.in.j.col.in ver.ij.hic est arg.ad.q.C.vt in pos.leg. ⁊ oino
per Alex.ↄsi.lxx.ij.pte. intelligit̄.s.q̄ proroget ad tantūdem
tp̄s q̄ȝtū per statutū erat prefixū.in Spe .de arbi.§.excipit̄.⁊c.
sed qd si fuerit. itē intelligit̄ saltē quatenus duraret de iure cōi
Bal.in ti.de pa.ↄstā.§.in causis.in.ij.col.in ver.v.vbi vide oi
no.Sed si addat̄ cl'a bis,ter,⁊ q̄ter,⁊ pluries qd operet̄,Bal.
ponit in.c.j.apud quos ↄtro.feu. finiri debe. in.j.col. ⁊ in.l.j.
in.j.col.in fi.in ver.⁊ hic arg.C.vt in pos.le.no.in.l.cū qō.C.de
le.⁊ in.l.⁊ si post tres.si qs ca.doc.post bar. in.l.qd tn̄ in prin.
ff.de arbi.Lud.in rubi.de arbi.xx.col. Jo.an.in addi.Spec.
180 de arbi.§.sequit̄.ver.qd si fuerit ↄpromissuȝ.†Adde vnū ver-
buȝ per Bal. in.l.fideicō.§.si qs.x.in fi.ff.de leg.iij. ⁊ oino per
eundem in.c.tua nobis.in fi.de appella.⁊ in.c.fi.de cōsue.vbi
dicit q̄ prorogatio non dȝ esse maior q̄ȝ sit terminus ↄpromissi,
⁊ Bal.in.c.j.§.inter pares.in.v.colum.in fi.in versi. sed pone
de lege contra.⁊ per.d.Alexan. Jmol.in.l.q bona.§.huius sti
pulationi.in.iij.col.in ver.ista ēt faciunt.ff.de dāno infect.cum
alijs concor.ibidē per eū signatis. ⁊ talis clausula intelligit̄ qd
prorogatio ↄprehēdat terminū probatoriū.vt p Bar. ⁊ Alex.
in.l.si de meis.§.ex ↄpromisso.ff.de arbi.⁊ Bald.in tit.quibus
181 modis feud.amit.c.j.†Pena totiens cōmittat̄ quotiens fue-
rit ↄfactum in cōpromissis facit penā committi pluries, que se
mel tm̄ cōmitteretur.Bal.⁊ doc.in.l.si duo.§.semel.ff.de arb.
⁊ in.l.j.⁊ ibi Pe.de su.C.de sent.que pro eo qd inter.Lanfr.
in trac.de arbi.vij.parte.x.q.Alexan.in.c.potuit.ver.⁊ adde
aliud de loca.Jtē est in clausula rato manē.pac.Bart.in.d.l.
si duo.§.semel ⁊ doc.in.l.qui fidē.⁊ ibi no.vbi Bar.in.j.colū.
ad fi.in ver.ij.quero quid si fuit dictū.ff. de transac. ⁊ dixi.j.in-
ter clausulas ↄctuū.ver.clausula ra.ma.pa.⁊ ver.sequen. Jtē
dicta clausula impedit partes redire ad iudicē.Card.in cle.q̄ȝ
diu.de appella. Adde q̄ per hanc clausulam non pōt cōmitti
pena nisi bis.vt plene per Bald. in.l.si duo patroni.§. qui se-
mel.de iureiurando.⁊ Fely.in cap.lȝ.el.ij. versi. ex quo infert
Specu.col.penul.extra de testi.Jtem inducit emologationem
arbitri.vt ibi per Cardina.
182 ¶ †Jn arbitrum vel arbitratorē quid operetur ⁊ quō intelliga
tur.vide Bar.in.l.si societatem.§. arbitrorum.ff.pro socio.iiij.
colum.in versic. quid si est dictum compromittimus , qui dicit
ex ordine procedendi cognosci an sit arbiter vt arbitrator,vide
Barto. in.l.si seruus plurium.§.fina. Paulo post princip. ⁊
ibi Ange.ff.de lega.j.⁊ Bald.in addi.Spec.de arbi.versic.si
quis est arbiter.⁊ in.l.solum codicillum in.ij.col.in versic.⁊ sic
est argumen.C.de testa.⁊ Ludo. in Rubrica de arbi.xxvj.col.
Addo Salyc.in.l.cum antea.C.de arbi.⁊ Bald.in.l.j.in pri-
ma col.in fi.ver.quid ergo si ista duo eo.tit.cum cōcor. allega-

tis per do. Alexã. Jmol. in. d. l. si seruus. §. fi. in. ij. col. in versi.
vlti. extra glo. Sed an tunc petatur reductio. Vide Hy. in. l.
si seruus. §. fi. ꝛ quod ibi disposui in apostil. ad eũ in ver. ad qõ-
né. ff. de leg. j. ꝛ ibi Bar. ad fi. ver. inducitur iste text. Jmol. in
l. nemo põt. ff. pro soc. Ro. in Rubri. de arbi. col. xxij. ꝛ Lãfr.
in tract. de arbit. parte. vij. q. ij. ꝛ Alex. consi. xviij. volu. iiij.
Clausula pronuncio vt arbiter ꝛ arbitrator q̃no intelligat̃ vide
vbi. s̃. proxi. ver.
183 ❡ † Ut bonũ virũ operat̃ vt lesus reductionẽ
petere nõ possit. Bar. in. l. iij. §. rametsi in fi. ff. de arbi. ꝛ Lanf.
in tract. notulãrũ Bar. ver. opi. Bar. in. l. iij. ꝛc. qđ verum est
ẽm bar. vbi. s̃. addẽdo verba. s. nõ habito respectu ad aliũ, sed
Bal. ꝫ in. l. cũ antea. in. ij. col. C. de arbi. addo Bart. in. l. socie
tatẽ. §. arbitrorũ. in vlti. col. versi. quero q̃ est rõ. ff. de arbi. vide
qđ notaui. s̃. eo. ver. s. in clausula compromis. versi. iudicem.

184 ❡ † Ledere in parua vel magna q̃titate tollit reductionem
ad arbitrium boni viri, Bal. in. l. cum antea. in. iij. col. in versi.
quero ergo si in compromissio. C. de arbi. Ludo. in Rubri. de
arbi. xxxiiij. col. Lanfran. eod. titu. vij. parte. xiiij. q. Barto.
in. l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. ꝛ in. l. si societatem. §. arbi-
trorum. ff. pro soc. Hostien. in. c. humilis. ꝛ ibi Joan. andr. de
maio. ꝛ obedi. Bald. in marg. arbitrer ver. ij. Anto. de but. in
c. quintauallis. de iureiuran. dicit contrarium, etiam si dictum
sit enormissime ledere posse, vt id facere nõ possit arbitrer. Jdẽ
tenet ipse butr. in consil. videtur primo dicendum non admittẽ
dam. ꝛ Fran. de alber. in consil. reuocatur in dubium vtruʒ lau
do ꝛc. Rapha. cu. in. l. vbi autem in prin. de ver. obli. dicit tunc
posset totum auferri per arbitratorem, quando habet potesta-
tem auferendi in parua maxima quantitate, quod etiam sequi-
tur Alexan. in. d. §. arbitrorum. vij. colũ. item talis clausula in-
telligitur nisi q̃titas sit nimis magna, q: tunc non tenet lesio, ʒ
Pau. de ca. in. l. in summo. §. illud. de aqua plu. arcẽ. ꝛ Bar.
cepol. in tracta. de serui. rusti. c. de aque ductu. vbi etiaʒ refert
Joan. de imol. in. d. c. quintauallis dicere ꝙ compromissum in
dubio intelligitur vt parum ledat arbitrer. sed si est dictum, ꝙ
possit ledere intelligitur. s. in magna non in maxima lesione qđ
not. ꝛ dicta clausula nõ operatur quãdo arbiter est in dolo vel
lata culpa. Bal. in. d. c. quintauallis. ꝛ in. l. cum antea in pre-
allegato ver. quero ergo si in compromisso. C. de arbi. ꝛ in. l. ij.
ver. no. istud ver. C. de do. promis. vide Ludo. in Rubri. de ar-
bi. antepe. char. Ang. in ꝯsi. Ludo. de ciuitate castelli. Bart.
in. l. j. §. j. ff. qui. ap. nõ lʒ. sed caue q: bart. ibi nihil loquit̃ in ꝓpo
sito isto solũ. n. dicit ꝙ reductioni ad arbitriuʒ boni viri non põt
renuntiari. vide Alexã. in. d. §. arbitrorũ ꝑ so. Adde Bar. in
l. si societatẽ. §. arbitrorũ. in. vj. col. in ver. q̃ro vtrum possit de
arbi. ꝛ dixi plenissime. s̃. in clausula cõpromis. ver. reductionẽ.

185 ❡ † De iure ꝛ de facto procedere, de iure tantũ sententiare qd
operetur, Bar. in. l. si societatem. §. arbitrorum pro soc. ꝙ erit
arbitrer ꝛ partiũ consensu potest iuris ordo remitti, q coram iu
dice non posset remitti a partibus, vt ibi per. Bar. in. iij. col. in
ver. quero qd si est dictum ꝙ possit cognoscere. ꝛ per Alex. in
d. §. arbitrorum. Jteʒ tunc põt peti reductio ẽm Bar. ibi in. iij.
col. in ver. q̃ro qñ dictũ est vt debeat ꝛ in. l. diẽ proferre. §. stari
ff. de arbi. vide Lud. in rubri. eo. ti. xxv. col. ꝛ adde. s̃. eo. in ℣.
de iure. ꝛ de facto. ꝛ dixi. s̃. inter cl'as rescriptoꝝ ver. ẽm leges.

186 ❡ † Si fuerit iuste arbitratus subaudit̃ in ꝯpromisso, in quo
est renũtiatũ reductioni ad arbi. boni viri. l. si libertus de oper.
liber. ꝛ but. in. c. quintauallis de iureiu. Bar. in. l. iul. verũ. v.
col. ver. ꝛ predicta sunt valde vtilia ad. q. ff. de ꝯdi. ind. Pau.
de ca. ꝯsi. lxx. ꝛ. lxxij. Lud. in. d. rub. xxviij. col. ꝛ Bar. in. l. q̃-
ro. §. inter locatorẽ. ff. loca. ꝛ in. §. arbitrorũ. in. vj. col. in. ver. q̃-
ro virũ possit renuntiari. ff. pro socio. addo Barto. in. l. q rome
§. duo fratres in. ij. col. in ver. ꝛ hoc facit. ad. q. ff. de verbo ob.
ꝛ in. l. ex diuerso. §. vbi aũt in. j. col. i fi. ver. ꝛ ꝑ hoc dicebaʒ. ff. de
rei vẽdi. ꝛ oĩno per do. Alexan. Jmol. in. d. §. duo fratres in. j.
col. in fi. cũ sequẽtibus cũ multis ꝯcor. ibidẽ per eum signatis.

187 ❡ † Diebus feriatis ꝛ non feriatis ꝛc. operat̃, ꝙ snĩa arbitri
valeat die feriata in hominũ necessitatẽ, nõ in honorẽ dei, bar.
in. l. si feriatis. ff. de fer. nec cogit̃ arbiter ꝓnũtiare diebus feria
tis in honorẽ dei, vel repẽtinis, sed alijs sic, Bal. ibi ꝛ Spe. in
ti. de arbi. §. fi. ver. in fer. Secus aũt in arbi. vt ꝑ Bal. ꝛ doct.
in. l. dies festos. C. de fer. ꝛ in. l. si vt proponis la. j. col. i. versi. ʒ
nunqd arbitrator. C. q̃no ꝛ qñ iudex. ꝛ in. l. si de meis. §. ex ꝯpro
misso ꝛ ibi bar. in. j. oppo. ff. de arbi. ꝛ Spe. eo. ti. §. excipit ver.
itẽ ꝓnuntiauit. Clausula renuntiãtes ferijs inductis in hoĩum
vtilitatẽ, an operet̃ ꝙ tales dies feriati cõputent̃ in termino vti
li prefixo arbitris ꝑ statutũ vide Pau. de cast. consi. ccxiij.

188 ❡ † Ex nũc emolagauit laudũ ferẽdũ nõ tollit reductiõeʒ ad ar
bitriũ boni viri bar. in. l. si societatẽ. §. arbitroꝝ vlt. col. ver. q̃ro
quid si in compromisso. ff. ꝑ soc. ꝛ lanfrã. in trac. de arbit. par-
te. vij. questio. xiiij. ❡ Pro bono pacis ꝛ concordie in laudo.
vide Bar. in. §. arbitrorum. pro soc.

189 **Clausule** consilij ❡ † Quid iuris posita in petitio-
ne consilij sapientis quid importat. Ego di
co ꝙ iportat vt ꝯsultus rñdeat tam sup eo ꝙ respicit iusticiã q̃
de eo ꝙ respicit iuris ordinẽ. ꝛ nõ solum de principali, ʒ sup ac
cessorijs. vt notat Bal. in. c. j. col. ij. in fi. ver. idẽ dicitur qđ in
titu. de ꝯtro. inuesti. ꝑ. l. quid tamen. ff. de arbi. Jo. de imo. in. l.
qui quadringenta. ff. ad legẽ fal. ꝛ est optima cõsultatio per hãc
Cl'am secundũ Ang. in. l. i. C. de rela. q: cuʒ referant̃ ad omnia
dubia que ex puncto colligi possunt. vt not. Bal. in. l. qui fun-
dum. §. stichũ. ff. de leg. j. ideo dʒ consultus sup toto consulere, ꝛ
nihil omittere, vt per eundẽ Ang. in. l. cũ stipulatus sim. x. a ꝑ
culo. ff. de verbo. ob. ꝛ in. l. querebat̃. ff. de testa. mili. Nihil ip.
fran. c. intimasti. extra de appel. ꝛ Bar. cepo. in. c. j. de cog.
feu. Scdm ea que ꝓponunt̃ semp subaudit̃ in consilijs sapien-
tum. Bal. in rubri. C. an seruus ex facto suo. ꝛ hac cl'a sceuola
iuriscon. semp vtebat̃ in. ll. suis. vt in eisdem patet.

❡ Saluo saniori consilio vel melius sentientis solet in consilijs
sapientũ poni, ẽm Bar. in. l. claudius. col. j. versi. iteʒ not. per
illum tex. ff. q po. in pig. hab. ꝛ Bal. in. l. infanti. C. đ iure deli.

❡ Sine preiudicio veritatis solet etiam per sapientes in eoruʒ
consilijs poni. vt per doct. ibi proxi.

190 **Clausule** libelloꝝ. ❡ † Offerẽs ꝓbat̃ tm̃ mõ ea q̃ suf
ficiant ad victoriã reportãdã libello posita
operat̃ ne plura ꝓponẽs teneatur omnia probare Jnn. c. ex ꝑ
te. in gl. sua in verbo occasione de priui. docto. in. l. scire. §. scire
ff. de excu. tuto. fran. in. l. C. de transact. doc. ꝛ bar. in. l. diuus.
in. j. q. ff. de re. iu. ꝛ in. l. ꝑ litem de excu. tu. que clausula omis-
sa facit succumbere, que omnia non ꝓbant, cũ simpliciter agẽs
videat̃ se ad omnia narrata restringere. l. habebat. ꝛ ibi Bart.
ff. de instito. ꝛ. s̃. eo. versi. clausula non astringens. ꝛ ibi multum
notabiliter per Spe. de libel. concep. §. fi. versi. pe.

❡ Nõ astringens se ad ꝓbandũ nisi ea que sufficiunt ad victo
riã reportandã hec clausula est eadem cũ ꝓcedẽti iõ hic repe-
te ibi. d. Clausula astringens non nocet, quãdo astrinxit se ad
plura separata q: vnum tantum probare sufficit, Bald. in. l. fi.
191 ꝑ. q. xij. col. C. de edi. di. adr. tol. † Clausula non astringens nõ
requiritur in appellatione ab interlocutoria q: etiam sine ea suf
ficit probare vnam causam de pluribus, Bald. in. l. minoribus
in. ij. col. in princi. in ver. vnũ scias ꝙ pluribus. C. de his qui. vt
indig. ꝛ in additio. spec. de ap. vers. quidã appellat. ꝛ. c. signi-
ficante. ꝛ ibi doct. de appel. idẽ in appellatione a diffinitiua, ni
si vna causa sit qualificatiua alterius, vel nisi ad oẽs se astrinxe
rit, vt ibi, vide etiã glo. in. c. examinata in fi. de iudi. vide Bal.
in addi. spec. de appel. ver. quidam. Clausula nõ astringẽs nõ
operatur in qualitatibus eadem oratione copulatiue intentatis
secundum. d. do. de sanct. Ge. in. c. ab eo de elec. in. vj.
192 † Clausula non astringens posita in articulis per reum opera-
tur, ꝙ reus nõ ꝓbans allegata nõ succumbat, ac si ageret, nisi
actor ꝓbet, gl. ꝛ Bar. in. l. circa eũ. ff. de ꝓba. vbi ẽt dt Bar. ꝙ
reus suscipiens in se onus ꝓbandi sine dicta clausula si non ꝓ-
bat, succumbit, ꝛ ideo in articulis ad cautelã ponẽda est dicta
clausula, de quo ẽt ꝑ Bar. in. l. diuus in. j. q. in fi. ꝛ ibi doct. de
re iu. ꝛ in. l. actor. C. de ꝓba. Alex. in. l. is q reus đ pub. ind. vbi
dicunt, ꝙ non ꝓbans id quod erat necessariũ, lʒ ad id se astrin-
193 xerit non sibi preiudicat. † Clausula non astringẽs operatur in
eo, qui dicit testes falsum dixisse corruptos, vt sufficit alterũ ꝓ-
bare. s. corruptionẽ, lʒ nõ falsitatẽ, ꝛ ecõtra, Bar. ꝛ doct. in. d.
l. diuus. in. j. q. quã ẽt vide in. l. fulcinius. §. cũ hoc ex qui. cau.
in pos. ea. l. i. col. j. in ver. ex hoc dicebã ꝛ in. l. falsuʒ. C. si ex fal.
instru. ꝛ Bal. in. l. i. vj. q. C. de ꝯdi. inde. vbi aliter loquit̃ ꝛ Jn
no. in. c. lʒ cãm in. j. col. in glo. sua in ver. post sñiam. de proba.
194 Bal. in mar. ver. probatio. † Clausula non astringẽs operatur
circa deduca in libello, ꝛ ideo nõ seruit, qñ agens dixit se here-
dem ab intesta. cum sit heres ex testamento, q: cã deducta in li
bello dʒ ꝓbari ꝛ nõ alia cã ꝯria nõ deduca, vt tʒ alex. ꝯsi. cxxj.
j. ꝑte. clausula nõ astringens se ad que nõ sunt de natura ꝓba-
tionis in criminalibus nil operat̃, Bal. in. l. j. vj. q. pe. colũ. in
ver. vnũ notabil'r. C. de ꝯdi. ide. ꝑ gl. in. c. lʒ iã in verbo astrin-
xit de ꝓba. clausula nõ astringens in obiectione pluriũ criminũ
operat̃, ẽm Bal. in addi. Spe. de ꝯces. prebẽ. in prin. ꝛ ꝑ car.
cle. cõstitutionẽ in prin. xv. q. de elec. ꝙ sufficit ꝓbare vnum de
obiectis,

195 obiectis, nisi astrinxerit se ad omnia probanda. ¶ † Clausula
non astringens operatur, vt si vnus testis deponat de vno tpe,
⁊ alius de alio ꝓbēt, nec dicūtur singulares, ſm gemi. post gl.
in. c. abbate sane. de re iud. in. vj. itē operat̃, ꝙ locus ⁊ tps po-
sita in inqsitione, vel accusatione, ⁊ nō ꝓbata, qñ poni nō fuit
necesse, nō vincēt Ange. in. l. in causis. C. de accusa. Alex. in. l.
libelloꝝ. ff. eo. tit. ¶ Clausula nō se astringēs an ⁊ qd operet̃.
vide ēt Bal. in. l. nō ideo. C. de lib. causa. Panor. oīo in. c. di-
lecti. nu. xvi. ⁊ ibi posui in apostil. ad ipsum post eum in versic.
non astringens extra de iud.
196 ¶ † Petens ius ⁊ iustitiā ministrari ⁊c. operat̃ sniaȝ ferri pos
se ex libello inepto, si ꝯstet de intētione libellātis, ⁊ actio ꝯpe-
tit, lȝ inepote ꝓponat̃ nō si nulla ꝯpetit, ſm Ja. cal. but. ⁊ doc.
in. c. cū dilectus. ⁊ ibidē vide Panor. xxiiij. col. in ver. ex pre-
dictis infero ad aliud de or. cog. Lanfran. in. c. qm̄ ꝯ. ver. ꝯfes
siones de ꝓba. Credo ꝙ voluit allega. Lanfran. in. d. c. qm̄ ꝯ.
in ver. seu. §. exceptiones. nu. viij. in fi. ⁊ ibi posui in apostil. ad
ipsum in ver. iusti. dixi ēt in apostil. ad Panor. post eū ⁊ alios
in. c. j. nu. ij. in ver. iudici exhiberi. extra de offi. delega. scribē.
in. c. examinata extra de iude. Fely. ibi. col. vj. ṽsi. saluat tm̄ ⁊
Frā. de are. ꝯsi. xvij. doc. ⁊ Frā. padua. in. l. edita. C. de eden.
Lod. pō. in sing. ṽ. cl'a petēs ⁊c. Bart. in extrauag. ad repri.
ver. sine figura iij. col. ⁊ Pau. de ca. ꝯsi. clxiij. Itē operat̃, ꝙ
sup possessione videat̃ ꝯclusuȝ q̄liscunqȝ ꝯclusio spālis facta sit
Jo. Cald. ⁊ but. in. d. c. ij. de ordi. cog. ⁊ Alex. ꝯsi. xlij. iiij. par
te. Itē opat̃ ꝙ agens si in libello narrat petitoriū ⁊ possesso-
riū ⁊ ꝯcludit possessoriū, pōt in petitorio ꝓbationes adducere,
ſm Cal. vbi. s. quē refert ⁊ sequit̃ Panor. in. d. c. cū dilectus.
in. xxiij. col. in fi. in versi. ⁊ nota ex p̄dictis qd, ⁊ Lanfr. ⁊ Frā.
vbi. s. Idē opat̃ in libello gñali ꝯ quē nō opponat̃ alias secus.
Alex. ꝯsi. cxxj. in. j. parte. ⁊ ideo nō seruit in libello quo quis
agit vt heres ab intestato, cū sit ex testō si sit oppositū, ſȝ alex.
ibi. itē operat̃, ꝙ snia ēt iniq valeat, ſm Bal. ⁊ Pau. de cast.
in. l. fi. ff. de iusti. ⁊ iur. nec. d. cl'a ꝓdest qñ fideicōmissarius vni
uersitatis agit rei ven. vel publicana vel ꝯdi. ex lege ꝯ possesso
rē bonoꝝ hr̄ditarioꝝ ante restitutionē verbalē sibi factā ab he
rede qr tunc tales actiones non ꝯpetunt ei Pau. in ꝯsi. clxiij.
197 ¶ † Omni meliori mō i libello alternatiuo vel incerto facit va
lere libellū, si postea sequat̃ electio vnius. c. j. §. fi. de postu. pre
lato. ⁊ hȝ viȝ stipl'onis ⁊ ꝯsensus, Bal. in. l. j. C. cōmoda. alexā.
in. l. sciēdū. de verb. ob. cl'a oi meliori mō subandit̃ in obligatio
198 ne, q̄ȝ qs facit ꝓ alio Pau. d̄ ca. ꝯs. xl. ¶ † Cl'a oi meliori mō
in testis opat̃, ꝙ ṽbū relinquo iportat instōnē, ſm Bald. in. l.
quotiēs. in. ij. col. in ṽ. q̄ro si pr̄ ⁊ ibi doc. C. de here. inst. addo
Pau. de cast. in ꝯs. suo. cccxlv. ꝙ incipit sup pūcto quo q̄rit̃. ⁊
Rapha. cuma. in. l. bis ṽbis ff. de here. inst. ⁊ do. Alexā. in. l.
nam ꝙ. §. non ois. ff. ad treb. cl'a oi meliori mō subaudit̃ in acce
ptatiōe hr̄ditatis, vt ꝑ Bal. in. l. j. col. iij. ver. ex p̄dictis appa
199 ret. C. qñ nō pe. par. ¶ † Cl'a valeat oi meliori mō quo pt, sub-
audit̃ in testis seu dispositionibus vltimis factis inter filios. ſȝ
gl. in ṽ. nō valebit. ⁊ Jo. de imol. in. l. coheredi. §. cuȝ filie. ff. de
vul. ⁊ pupil. ⁊ ibidē. d. Alex. in. v. col. in prin. ⁊ in. c. Ray. xx-
viij. col. de testa. post Ant. de but. ibi ⁊ alex. in. l. hac ꝯsul. §. ex
impfecto in fi. de testa. vbi all'at ēt gl. in. l. filij. C. fa. her. itē in-
telligit̃ ēt ab intesta. l. codicill'. §. fi. ⁊ ibi Bar. de le. ij. ⁊ in libel
lo ſm Inno. in. c. cū eccl'ia. in. j. col. in glo. in ṽbo ꝯsueuerit de
cā pos. ⁊ ꝓprie Bal. in marg. ver. petitio. ṽ. vij. Cl'a oi melio
ri mō qd opet̃, vide ēt no. in. l. cū pr̄. §. filijs. de le. ij. ⁊ ꝑ imol. in
l. si cū nulla de re iudi. addo Bart. in auc. ex cā ⁊ ibi ēt ꝑ do.
Alex. in. x. col. C. de libe. prete.
200 ¶ † Me restitui ⁊ ticiū cōdēnari ad rē mihi restituēdā si ꝯtin
gat me restitui vȝ in libello restitutionis ⁊ operat̃, ꝙ eo. iudicio
pars aduersa ꝯdēnari possit ad restituēdū ꝙ al's nō posset, ſm
do. Joan. de pra. in. l. q ꝓprio. §. itē q̄rit̃. ff. de ꝓcu. in. iiij. col. ⁊
Bart. in. l. pomponius. §. sed ⁊ hic. eo. titu. ⁊ in. l. ex diuerso. §.
vbi aūt. ff. de rei vend. ⁊ Alex. in rubr. C. qui admitti.
201 ¶ † Victū in expēsis ꝯdēnari peto dȝ poni in libellis ꝑ acto-
rē, ⁊ in exceptionibus ꝑ reū, al's nō pōt fieri ꝯdēnatio in expē
sis, Bar. in. l. ꝓperādū. §. sinaūt alterutra. in fi. ⁊ ibidē Bald.
in. j. col. in fi. ver. q̄ro vtrū iudex. C. de iudi. ⁊ Bart. in. l. iiij. §.
hoc aūt iudiciū. de dam. infecto. Guil. de cug. in. l. aptissimi iu
ris. nu. ix. ⁊ ibi notaui in apostil. ad ipsuȝ in ver. nisi fuerit req-
situs. C. de iud. ⁊ dixi in additio. ad Panor. post eū in. c. qr nō
nulli. nu. xvj. in ver. petitū. extra de rescrip. ⁊ dixi ēt in aposti.
ad Lanfran, de oria. in. c. qm̄ ꝯ. §. expēse. nu. j. versi. j. nāqȝ cuȝ
sequen, extra de ꝓba. ⁊ Spec. in tit. de appel. §. ij. vers. xxxiiij.
⁊ in ti. de dona. int. vir. ⁊ vxo. §. fi. ver. illud. Aduerte tm̄ vnum
valde sing. dictū Bal. in all'e. §. sinaūt alterutra, ꝙ tunc dr̄ pe-
tita ꝯdēnatio expēsaꝝ qñ in libello peto sniam ꝓ me ferri, qr in
telligit̃ ēt sup expēsis. ¶ Et ita dixerim dicit fictionē, Bal. i
202 l. sororē. in fi. C. de his q. vt indi. ¶ † Saluis alijs except. quas
esse saluas mihi ꝓtestor, opat̃, vt excipiēs nō videat̃ se astrige-
re ad ꝓbādū exceptiones spāl'r noiatas, ſȝ ⁊ possit al's deduce-
re ⁊ ꝓbare, Bal. ⁊ Ang. in. l. titie textores. in prin. ff. de le. j. vi
de oino Nic. de neap. in. l. scire. §. scire. in lec. Bar. ff. de excu.
tu. ⁊ ibi Bal. circa mediū. Saluis exceptionibus h̄ cl'a in snia
qd opet̃, Bal. in. l. terminato. v. col. C. sen. rescin. nō pos. adde
ꝙ not. in apostil. ad Lanfran. de ori. in. c. quoniam contra fal-
sam. §. exceptiones. nu. iij. ver. ex hoc sequitur extra de proba.
¶ Saluis exceptionibus in snia qd operet̃ Bal. in. l. termina
203 to. iiij. col. in ver. quero si iudex. C. de fruc. ⁊ lit. expen. ¶ † Su
per qbus oibus ⁊ singulis, posita in libellis criminalibus opera
tur, vt possit condemnatio fieri de probatis tantuȝ lȝ plura sint
intentata, ⁊ non oia ꝓbata vt percussio cum sanguine etiam ꝓ-
batur percussio sine sanguine ⁊ si. Bal. in. l. ij. in. ij. col. in vers.
ex qbus allegationibus subtiliter factis. C. de probat. ⁊ in. l. ⁊ si
seuerior. in pen. colum. in fi. C. de infami. ⁊ in. l. j. pen. car. super
versi. vij. puncto ibi ad idem. l. qr formam. C. qui accus. non po.
⁊ in. l. edita. xx. col. in ver. ⁊ ideo dubitatur si statutuȝ. in repe.
perusi. C. de eden. Flo. post Bar. in. l. in delictis. §. si detracta.
ff. de noxa. ⁊ Ang. are. in trac. malef. ver. sup qbus omnib⁹ ⁊c.
⁊ qd̄ verum si delictum est probatum per ꝯfessionē, qr tunc non
curat̃ de modo inquirendi si per testes ſm Bal. sing. in. d. l. ⁊ si
seuerior. vlti. col. ver. vj. iuxta hoc queritur, itē dicta cl'a opera
tur ꝯclusionē in libello criminali ſm doc. vbi. s. ⁊ Ang. are. ibi
dem. item opat̃ vt dicere possit ꝙ procedere intēdit ſm formaȝ
statuti ⁊ punire, aut ſm statuta, aut ſm ius cōe, aut ſm statuta
tm̄, aut ſm statuta simul ⁊ ius cōe, ſm Ang. are. ibi, ⁊ Bar. in
l. cunctos populos. in. xv. col. in ver. iteȝ quero qd si hoc in sta
tuto. de sum. tri. ⁊ fi. cat. ⁊ sic tunc de delicto alibi cōmisso dȝ, ⁊
potest puniri, ſm statutum loci in quo inquiritur, non loci deli-
cti, qd̄ alias non posset, quod no. Item tm̄ operat̃ q̄ȝtum cl'a pe
tens predicta fieri coniunctim ⁊ diuisim de qua in. l. diuus. de
re iud. ⁊ per Bar. in. d. l. edita. item opat̃ q̄ȝtū cl'a petens ius,
⁊ iustitiam ministrari, de qua in. c. ij. de ord. cog. ⁊ q̄ȝtum cl'a oi
meliori mō ⁊c. de qua per Jo. de imo. in. l. si cū nulla. de re iud.
⁊. s. eo. ver. omni meliori. Item operat̃ ꝙ indistincte possit ad-
di omnis qualitas, ſm Ang. in. l. si vacantia. C. de bon. vac. lib.
204 xj. ⁊ Alex. in. d. §. si detracta. ⁊ in. l. sena. de accus. ¶ † Scd̄m
formam iuris ⁊ statutoꝝ operat̃ idem qd̄ cl'a super quibus om-
nibus ⁊c. vt non ꝓbata qualitate intentata possit seq ꝯdemna-
tio de simplici percussione, ſm Bal. in. l. ij. in. ij. col. in vers. ex
qbus allegationibus. C. de proba. vide Bal. in. l. j. xij. col. ma-
gna. in ver. sed dubitatur quare. C. de ꝯfes. ⁊ per Bar. in. l. cun
ctos populos. xv. col. ver. iteȝ quero quid si in statuto. de sum.
tri. ⁊ fi. ca. ⁊ in. l. ij. §. si publico. in. iiij. col. in fi. ver. iij. quero. ff.
de adul. ⁊ in. l. rerum ꝯdē. in. ij. col. in ver. istam. l. induco, in ar
gu. ff. re. amo. de qua cl'a, vide Bal. in. l. gallus. §. si eius. in. ij.
col. in ver. itē est, arg. ff. de lib. ⁊ posth. ⁊ Lud. pō. in rub. de ar-
bi. viij. col. ⁊ Bar. cep. in. l. nominis. §. verbū. de ṽ. sig. vbi ple
ne. ⁊. s. eo. in ver. ſm formā iuris ⁊ statutoꝝ in clausulis rescri-
ptoꝝ, si dr̄ in libello peto ꝯdemnari. i. ſm formā iuris cōis, qr
extraxit bladū vȝ ⁊ intelligit̃. i. iuris municipalis, per qd̄ ꝓhi-
bet̃ extractio bladi, q̄ de iure cōi nō ꝓhibet̃, ſm Bal. in. l. j. C.
205 de ꝯfes. ⁊ Lud. pō. in rub. de ar. viij. col. ¶ † Saluo iure addē
di mutādi corrigēdi ⁊c. nihil opat̃, qr a lege taxatū est tps, vsqȝ
ad qd̄ lȝ addere vel mutare. s. lit. ꝯtest. qr post illud non lȝ, ſm
Bar. in. l. nēsennius. in. j. no. ver. iō illa ṽa. ff. de neg. ge. ⁊ in. l.
edita. in pe. col. ṽ. q̄ro dixi. C. de edē. ⁊ Abb. in gl. in. c. iter di
lectos. de fi. istru. opat̃ tm̄, ꝙ actor nō vr̄ ꝯnexe agere, ſm Ho-
sti. in. c. inter dilectos. de fi. instru. vide Bal. ⁊ doc. in. d. l. edi
ta. in. xxiiij. col. magna. ver. Itē dubitat̃ de cl'a in repe. peru. ⁊
Bar. in. l. non solū. §. morte. v. col. de op. no. nū. Ang. in auct.
de nō alie. re. eccl. in prin. col. ij. vide oino Ang. in auc. de litis.
§. oēm vero. in. v. col. in prin. ver. ſȝ quero. in fi. libel. colū. viij.
¶ Adde vltra p̄dic. Bal. in. l. edita. in lec. nu. xliij. ⁊ ꝙ ibi po
sui in apost. ad ipm in ṽ. pt libere emēdare, ⁊ in repet. d. l. nu.
ix. ṽ. saluo iure. ⁊ ibi ꝑ oēs. C. de edē. dixi in apost. ad Pañ. i.
c. signñantibus. ex̃ d̄ lib. ob. ⁊ Fely. c. ex pte. col. iiij. ṽ. copula.
ex̃ de rescr. secus eēt forte si poneret̃ saluo mihi arbitrio, vt per
Bald. sing. in repet. d. l. edita. nu. c. ⁊ ibi posui in apost. in ṽs.
saluo mihi arbitrio. qr ēt post li. ꝯtest. posset libellus emēdari,

qꝛ isto casu te refers ad arbitriũ tuũ, qđ iportat absolutã volun
tatẽ, iuxta no. p Bar. ⁊ alios in. l. si sic. ff. de leg. j. ⁊ in. l. alio. co
lũ. iij. ver. ex pdictis not. ff. de ali. ⁊ ci. leg. ꝙ dictũ Bal. refert,
⁊ sequit̃ Lãfrã. de ordi. in. c. qm̃ ꝯ falsam. §. petitionis. nu. xviij.
ver. finalr̃ est vidẽdũ. ⁊ ibi not. in apostil. sub eo. ꝟ. ex̃ de pba.
Aduerte tñ, ꝙ h̃ dictũ Bal. nõ repit̃ p oẽs, vt not. in addi. ad
ipm vbi. s. Ang. n. de are. illud expsse reprobat in. §. oium. col.
vj. ꝟ. solet p aliquos in fi. libel. insti. de act. ⁊ Jas. ⁊ Rimin. fer
ra. in. d. l. edita. ſ ego motus rõnibus ipsius Bal. nõ declina
206 rẽ ab eius opi. cogitabis tñ. ¶ † Officiũ vestrũ dñe iudex be
nigne iplorãdo ista cl̃a opat̃ ꝙ pcedat libellus q al's ex ineptẽ
actionis vel nõ debite ppõne repelleret̃, vt p Bal. in. l. si sine.
C. ad velle. ⁊ Alex. oino in. l. j. ⁊ ibi ponit al's opationes dicte
cl̃e. ff. de iuris. o. iu. ⁊ Ant. de bu. in. c. examinata. ex̃ d ind. col.
207 ix. ¶ † Deducẽs in iudicio pñti opat̃ qñ libellus nõ ꝯtinet ꝯ
ria ſ diuersa vt cũ dicit peto hẽditatẽ ex testõ, ⁊ ab itestato ꝺm
Jo. papi. in sum. i libel. rea. ꝟ. deducẽdo in pñti iudi. ¶ Agit
p modũ simplicis petitionis ⁊c. opat̃ ꝙ de plano pcedi possit
gl. not. in. l. pinde. la. ij. in fi. ff. ad. l. aql. ſ Bal. in. l. diffamari.
in. ij. col. ꝟ. ij. opponit̃. C. de inge. ma. ⁊ dt illã gl. eẽ sing. Pro
nũciari mihi ius cõpetere posita in libel. serui. intelligit̃. s. ad p
208 dij mei vtilitatẽ, Bar. in. l. q aliena. §. vno. de neg. ges. ¶ † Et
plus ⁊ minus nõ opat̃ nisi qtenus doceat̃ plus ⁊ minus dẽri q̃
dcm̃ sit, Bar. in. l. publia. §. fi. in. j. no. ff. depo. l. h̃ vẽditio. §. fi.
p Bar. de ꝯbẽ. em. ⁊ p Bal. in ru. C. depo. in. vj. q. addo bar.
in. l. postq̃. in. i. col. in fi. in ꝟ. vlti. qro. ff. de re iu. ⁊ Saly. in. l.
ea qdẽ. in. xix. col. C. q accus. nõ pos. ⁊ p do. Alexã. imo. in. d. l.
postq̃. in pe. col. i ver. postremo, qñit Bar. cũ alijs ꝯcor. ibi.
209 p eũ signatis. Alex. ꝯsi. viij. iiij. p. ⁊ in. l. actiõe. ff. de fur. † Cl̃a
possedit. x. annis, ⁊ plus qd opet̃, Bar. ⁊ Bal. i. l. si qs in suo.
§. legis. C. de inof. te. ⁊ Bar. in. l. i act. de fur. ⁊ Bal. in. l. si ser
uus. §. si ei. de le. j. adde Alex. i. l. ⁊ si post tres. ff. si qs can. ⁊ no
ta. in apost. ad Bal. post eũ. in auc. qs actio. col. pe. nu. xv. i vl
ti. q. in ꝟ. qũo poterit pbari. C. de sa. san. ec. ⁊ notaui ẽt i apost.
ad Lãfrã. de ordi. in. c. qm̃ ꝯ falsaꝫ. §. testiũ depositiões. n. xcvj.
ver. tertio venit. extra de probatiõ.
210 Cle indiciorum. ¶ † Nõ ꝯsentit nisi sit cõpetẽs, h̃ cl̃a opat̃
vt qs nõ dicat̃ ꝯtumax. nã si simplr̃ opponit̃ exceptio
incõpetẽtie, nec dr̃ nisi qtenus sit cõpetẽs, dr̃ ꝯtumax. Bal. in
marg. ꝟ. ꝯtumax. ver. v. Jo. an. in. c. cumana. de elec. post In
no. in. j. col. ad fi. ver. ſ ecce aliqs, ⁊ Ang. ⁊ doc. in. l. nõ vr̃. ff. d
indi. Adde Ang. ⁊ Pet. de sun. i. l. nõ vr̃. ff. de ind. Jo. d imo.
post Bar. in. l. nõ solũ. §. morte. in fi. de op. no. nũ. Pañ. in. c.
cũ. m. nu. ij. in apost. in ver. adde dcm̃. ⁊ ibi Fely. col. xxv. ꝟ si
qnta ꝯclusio ptestãs. ex̃ de pba. ⁊ in. c. cumana. nu. ix. i ꝟ. in
q̃tũ. ex̃ de elec. not. Bal. in. ff. ex ꝯiũctione. nu. viij. ⁊ ibi posui
in apost. ad eũ in ver. se nõ ꝯsentire. C. de pac. Matthe. math.
sing. lxiij. icip. nota cautelã, ⁊ Alex. ꝯsi. xlij. icip. in casu. ⁊ lite.
211 col. iij. ver. ex qbus ifert̃. vol. iij. ¶ † Alter alteri auxiliũ ⁊c. h̃
cl̃a in inqsitiõe vel accusatiõe criali ponit̃ apte qñ sunt duo tm̃
nõ qñ plẽs, ꝺm Bal. sing. in. l. ancille. C. de fur. in. j. col. in ver.
qrto no. ⁊. s. in cl̃a alter alteri in cl̃is ꝯctũ. Ego dico ꝙ dnotat
vnũ duorum, ⁊ nõ pluriũ pprie, ꝺm Bal. vbi. s. nõ determinãdo.
vt no. Car. in cle. j. in pn. ex̃ de pbẽ. ⁊ in cle. ij. de re. eccle. non
alie. dixi aũt pprie pp ꝟba Pau. de cas. ꝯsi. xviij. vbi dicit ꝙ
iproprie dr̃ de tribus ⁊ vltra qđ mõ puto verum tñ pp dogma grã
maticorum qđ est ꝙ alter dicat̃ de duob⁹ ⁊ alius d plurib⁹, tñ pp
no. p Bal. vbi. s. dũ dt ꝙ irritat̃ inqsitio in qua dr̃ alterum alteri
auxiliũ pstitisse si inqsiti sunt tres vel vltra, de quo ẽt per Ang.
are. in trac. malefi. in ver. alter alteri. ⁊ Jo. d ferra. in suo trac.
212 de lib. in for. inqsi. eo. ver. ¶ † Instrm̃ nõ rasum nec cãcellatuꝫ
in pductiõe instrorum fcã i iudicio poni dꝫ. l. fi. ⁊ ibi doc. ⁊ Bal.
C. de edi. di. adri. tol. puto ꝙ voluerit allegare Bal. in. iiij. op
po. ſ nõ loquit̃ ita clare ⁊ talis cl̃a pbat lꝫ postea ꝯstet instrm̃
cãcellatũ. Bar. in. l. j. ff. si ta. testa. exta. ⁊ Bal. l. si vnus. i fi. C.
213 de testa. ¶ † Cassum h̃ cl̃a posita in margine pthocolli vel ac
torum nõ pbat cãcellatiõnẽ, ẽt si sit manu eiusdẽ notarij, nisi hẽat
testes diẽ ⁊ ꝯsulẽ, vt ibi p Jo. an. in addi. Spe. de instru. edi. §.
ostẽ. o. ver. illud qꝫ. in addi. incip. dixit Rolãdinus, ⁊ Pau. de
ca. ꝯsi. xl. dubiũ. addo Pau. de ca. in. l. si vnus. ⁊ ibi. d. Alex.
214 imo. in pe. col. ad fi. C. de testa. ¶ † Si senseris te grauatũ i p
ceptis posita opat̃, ꝙ oẽ pceptũ iudicis sic factũ resoluat̃ in sim
plicẽ citationẽ ꝺm Bal. in. l. ij. iij. col. ꝟ. venio ad citationẽ ꝟ
balẽ. C. de epis. au. Bar. ⁊ doc. i. l. j. C. de exec. rei iud. in. l. d pu
pillo. §. meminisse. in. j. col. in ꝟ. dicat̃ ergo, vt. ff. de op. no. nũ.
⁊ gl. ⁊ doc. in. c. ex pte. el. j. ver. dubia. de ver. sig. ⁊ plene. Ad
do Bal. in. l. actiõe. in. ij. col. in ver. qrit Jaco. C. d trãsa. Ad
de eudẽ Bal. in. c. j. de mil. vas. q ꝯtu. est. ⁊ in. l. ij. C. de seruit.
Card. in cle. ij. col. xxiij. de iud. ⁊ in. c. j. ex̃ de resti. spol. qđ est
verum, si fiat cõparẽti al's lꝫ vim ꝯcepti, vt no. idẽ Bal. sup rub.
C. cõ. vel epist. col. j. ꝟ. qd de eo. ⁊ in. l. ad pemptoriũ. ff. d iud.
⁊ iõ nõ arctat, si cõparet, vt p Are. in. l. curare. insti. d act. Ale.
in alleg. §. meminisse, ⁊ Pau. de ca. ꝯsi. v. inci. cã q̃ vertit̃, ⁊ nõ
alr̃ nec alio mõ qd opet̃. Bal. in. l. si qdẽ. in. ij. col. in ꝟ. no. gl.
que nõ est alibi. C. de exce. ꝙ reus ꝯfitẽs cũ illo verbo nõ pt cõ
215 dẽnari nisi aliud pbet̃. ¶ † Admittit si ⁊ inq̃tũ dꝫ exponi. s. d
iure, ⁊ nõ de facto, Bal. ⁊ doc. in. l. j. in vlti. col. ibi in vlti. gl. ⁊
ibi Pet. de sun. C. quo. ⁊ qñ iu. Admitto si ⁊ inq̃tũ nihil opat̃
qñ iudex. admittit nõ admittẽda, qꝛ hñr p nõ admissis, Bar. i
l. si qñ. in fi. prin. ⁊ ibi Imo. ff. de leg. j. vide Bar. in. l. ambitio
sa. in. xiij. col. i ꝟ. qro qd si in formatiõe. ff. de decr. ab or. fa. ⁊ i.
l. ille a quo. §. si de testõ. in. ij. col. in ꝟ. qro qd opet̃. ff. ad treb.
⁊ i. l. moris. §. iste fere. ff. de pe. ⁊ in. l. iudex postq̃. i. j. col. in ꝟ.
vlti. qro. ⁊ ibi Jo. de imo. de re iud. ⁊ in. l. ait ptor. §. i. in. ij. col.
in ver. p hãc ẽt legẽ eo. tit. ſ caue qꝛ in. d. §. iste fere. ⁊ in. d. l. iu
dex. ⁊ i. d. l. ait ptor. §. j. nõ loquũt̃ d hac cl̃a ſ d alia penitus di
uersa. Jo. d imo. ⁊ Ang. i. d. §. si testõ, ⁊ Lud. ꝯs. lvj. doc. i c. cõ
stitut⁹. d ap. ⁊ Jo. an. i. c. cũ applõne. eo. ti. li. vj. ⁊ i. c. cũ ꝯtin
gat. ⁊ ibi. Jo. d imo. ⁊ doc. d of. dele. l. beblius. d pac. do. addo
Ang. i. d. l. iudex. ⁊ ibi. d. Alex. imo. i vlti. col. i ꝟ. qrit Ang.
ibi, ⁊ Bal. plẽ i. l. edita. i. xxx. col. C. d edẽ. i repe. pu. i ꝟ. itẽ du
bitat̃ si iudex, ⁊ Bar. i. l. ⁊ si ꝯdõnalis. ⁊ ibi. d. Alex. i apost. cũ
ꝯcor. ibi p eũ signatis, ⁊ eũdẽ. d. Alex. in apost. Bar. d. l. si qñ
cũ ꝯcor. ibi p eũ datis cui addo. d. Phil. d pu. i. c. sepe. d ap.
Admitto si ⁊ inq̃tũ facit admissa hři d actis, q̃ pducta nõ ad
missa nõ eẽnt d actis, vt i põnibus iterrogatorijs ⁊ si. c. pñtiũ. d
testi. i. vj. Bar. i. l. gñalr̃. §. ſ ⁊ iurõ. i. j. col. i ꝟ. no. sup ꝟ. ap
probatũ. C. d re. cre. ⁊ iurein. itẽ dcã cl̃a omissa facit pducta hři
p nõ pductis, nec releuãt, no. i. c. ꝯtigat. d of. dele. ⁊ Bal. i. d.
§. ſ iurm̃, Nõ admisit itelligit̃. i. reijcit, Bal. i. l. j. i fi. C. d neg.
216 ge. Alex. i. l. si pupil. §. si q̃cũqꝫ. d neg. ge. † Admitto si ⁊ inq̃
tũ d iure possum i decreto iudicis, vel in auc̃te tutoris qd opet̃
Bar. ⁊ doc. i. l. qñ. i pn. d le. j. ⁊ i. l. cũ pp. d le. pstã. ⁊ i. l. ⁊ si cõ
ditionalis. d auc. tu. Bal. in. l. j. pe. col. i ꝟ. itẽ dubitat̃. C. q ad
mit. ꝙ vꝫ, ⁊ Bar. i. l. cũ pcurator. d op. no. nũ. addo Ang. i. l.
iudex postq̃. ⁊ ibi. d. Alex. i vlti. col. i ꝟ. ⁊ silr̃ h̃ ang. ff. d re iu.
Addo bal. i. l. edita. nu. xcviij. col. pe. ⁊ qđ ibi posui i addi. ad
ipm i ꝟ. ⁊ inq̃tũ d iure teneor. C. d edẽ. ⁊ Fely. i. c. cũ ꝯtingat.
col. iij. ꝟ. qd ãt si i libello. ex̃ d of. dele. Admitto libellũ si d iu
re vꝫ al's nõ qd opet̃. Bal. i. l. edita. xxx. col. i ꝟ. itẽ dubitat̃ iu
217 dex i repe. pusi. C. d edẽ † Defero applõni si ⁊ inq̃tũ d iure de
beo, qd opet̃, p Bal. i. d. l. edita. xxx. col. i palle. ꝟ. itẽ dubitat̃
si iudex. d edẽ. ꝙ si nõ dꝫ deferri iudex a q̃ pseuerat i iurisdictio
ne, si ⁊ inq̃tũ de iure possum i alienatiõe feu. vel emphi. qd ope
ret̃. Bal. c. j. §. h̃ quoqꝫ. in. vij. col. i ꝟ. ſ pone qđ vendidit. de
suc. feu. i vsi. feu. ⁊ i. l. cũ eorum. C. d sen. ⁊ i. l. diffamari. C. d inge.
man. addo. d. Alex. imo. i. l. iudex postq̃. ad fi. i ꝟ. Et silr̃. ff. d
218 re iud. † Inq̃tũ d iure fieri põt i reformatiõib⁹ qd opet̃. Bar.
i. l. ãbitiosa. i. xiij. col. i ꝟ. qro qd si i reformatiõe. ff. de decre. ab
ord. fa. vlt. col. si ⁊ qten⁹ iustitia patiat̃ i ptestatione d nõ ꝯtestã
do litẽ opat̃ vt ꝯtumacẽ iudex ꝯdẽnare nõ possit doc. ⁊ Pet.
d su. i. l. nõ vr̃. ff. d iud. Cõfirmo si d iure venit ꝯfirmãdũ i ꝯfir
mationib⁹ subaudit̃ ẽt omissa. Bal. i marg. ꝟ s. lr̃a. ver. iiij. ⁊ p
cũ nõ steterit i pcessu posita nihil opat̃ ad penã statuti regrẽ
tis fci ꝯsumationẽ, Bal. i addi. Spec. de accus. in. ij. col. i fi. ⁊
ver. no. ꝙ vbicũqꝫ. ⁊. j. ꝟ. statutũ. de malefi. vers. lxxviij. ⁊ seq.
219 † Reseruatis exceptionib⁹ i diffinitiua h̃ cl̃a posita i interlocu
toria iudicis opat̃ vt si ꝯstabit exceptões eẽ veras fcm̃ habeat̃
p nõ fcõ. Bar. i. l. ille a q̃. §. si d testõ. i. ij. col. i ꝟ. qro qd opet̃
ista reseruatio, ⁊ ibi Ang. ⁊ Imo. ⁊ oino p. d. Alex. imo. in. ij.
col. i ꝟ. ſ dubiũ vertit̃ cũ alijs ꝯcor. p eũ datis. ff. ad treb. ⁊ pt
iudex sic pnũciare, ſ nõ dꝫ, qꝛ pus dꝫ cognoscere exceptioneꝫ.
220 Alex. post Bar. i. l. si pupilli. §. si qñqꝫ. ff. de neg. ge. ¶ † Cita
tus iurat⁹ h̃ cl̃a pbat iurm̃ nõ citationẽ, Bal. in. l. fi. vlt. col. in
ver. qro cauet̃. C. de re iud. ꝙ est verum in iurõ, qñ examiatio fuit
fcã tali die qua potuerit iurari, al's secus ꝺm Bal. ibi. ⁊ in auc.
si qs in aliquo. ij. col. mag. in fi. in ver. ⁊ idẽ dicimus in teste. C.
de edẽ. ⁊ in. l. iurisiurãdi. in. j. col. in vers. ſ pone ꝙ repit̃. C. de
testa. vbi dicit verum, nisi addat̃ iuratus tali loco, ⁊ tali die, qꝛ tũc
pbat sic eẽ, ꝺm Bal. ibi in ver. si aũt notarius diceret pt, Post.
⁊ Jo. an. in. c. qm̃ ꝯ. de pba. bal. vero alr̃ loquit̃ in addi. Spe.
de teste. in vlt. car. ver. in actis nõ repit̃. itẽ verum nisi addat̃ pre
sente

sente parte, q2 alr nō p̄sumit iuratus, Bart. in. l. theopōpus. in prin. in ver. doc. ꝛ Old. ff. de do. pleg. vide tñ in Spe. de teste. §. sequit. ver. ꝛ no. vbi alr loqtur ꝛ tȝ Abb. sic. in. c. qd āt. de iure pa. ꝛ p Alex. ꝯsil. xlj. iiij. par. vbi ēt dicit, q nō credit notario asserēti sniam trāsiuisse in rē iudica. † Adde dū loquit testē in dubio p̄sumi deponere nō iuratū Bal. in auc. si qs in aliquo nu. ix. ꝛ qd ibi posui in apost. ad eū in ver. pbaret iurm iterueniße. C. de edē. vbi teneo ꝯ eū p iura ħ alleg. not. ēt in apost. ad Jac. rebuffi. in. l. p hāc. nu. iij. in ver. iuratus deponat. C. ǒ ero. mil. ann. lib. xij. de quo ple. p Fely. in. c. tuis. col. iiij. ver. item

222 in ꝗtū. d. Ant. ꝛ. d. Abb. ꝛ ibi Pañ. col. fi. de testi. ❡ † Presente. t. ꝛ nō ꝯdicēte posita in actis iudiciarijs nocet, nisi in diffinitiua, ꝛ iterlocutoria, q2 pñs, ꝛ nō ꝯdicēs pt applare. ī. x. dies fm bar. in. l. j. i. col. i ver. vlti. no. C. de rela. ꝛ Bal. i. l. ne in arbi. in fi. C. de arbit. ꝛ. ī. eo. in clis sniaꝝ ver. pñte. t. ꝛ nō ꝯdicēte.

223 ❡ † Si in termino nō cōpareas pcedat ad cognitionē ꝛc. posita in citatione hȝ vim perēptorij, Bar. in. l. si finita. §. iul. ij. colum. in versi. secundo quero. ff. de damno infec.

224 **Cle sniaꝝ.** ❡ † Cōputato bāno, vel eius pena poni dȝ i snia ꝯdēnatoria penali ne duplex pena. s. bāni ꝛ snie imposita credatur pro eodem delicto, Bal. in. l. j. vij. col. in ver. ȝ si in ipsa bānitione ibi, ꝛ iō sepe iudices. C. ǒ her. insti. ȝ in pratica nō seruat. ❡ Reseruato iure cōpetētie i snia apposita itelligit. s. si qd ius cōpetat fm Jo. pa. in sum. tit. de sen. ver. absoluimus. facit glo. in not. in cle. j. ver. dignitatibus. in fi. de prebē. ❡ Si snia lata est in maiori vel in minori ꝗtitate ꝗ dēat ex nūc eā reducimus qd opet, p Bar. in. l. iudex

225 post ꝗ. in. j. col. in fi. ver. vlt. q̄ro pone. ff. de re iud. ❡ † Saluo ꝛ reseruato qd si ꝛc. ista cla est eadē cū pcedēti, de qua Bar. in l. iudex post ꝗ. in. d. ver. vl. q̄ro pone. ff. de re iud. ꝛ ibi doc. moder. vbi ēt dñt, q dȝ poni añ ver. ꝯdēnamus nō post, vt ibi per Bar. ꝛ Jmo. in. l. j. §. fi. ǒ q̄stio. ꝛ in. l. j. ad turp. ꝛ in. l. moris. §. iste. de pen. Bal. in. l. si qs filio. §. fi. in fi. ff. de iniu. te. ꝛ Ange. are. plene in trac. malefi. ver. saluo semp. addo. d. Alex. in. d. l. iudex post ꝗ. in vl. col. q alleg. Bal. in ti. de ind. ȝ in vlt. co.

226 † Cla saluo semp ꝛ reseruato in snia sup ciuilib9 posita qd opet Bal. in. l. terminato. j. col. ver. mō q̄ro vtrū iudex. C. de fruc. ꝛ li. expē. vbi dt q opat in his q̄ postea inferunt vel p isertis hēi debēt nō psus omittunt vñ nō vitiant declata pus si post dcāȝ claȝ nihil aliud declaret fm Bal. ibi. Cla saluo ꝛ reseruato nō facit ꝯditionē si dispō est pfecta in se Bal. in. d. l. terminato. in ij. col. in ver. no. q illa verba saluo. Cla saluo ꝛ reseruato an resoluat si ꝯriū declarat, post Bar. dicit q sic, in. d. l. iudex post ꝗ. de re indi. s. añ ꝗ diuersum sit ad exneos actus als nō, vt tȝ Bal. in. d. l. terminato. in. ij. col. in ver. no. q illa verba saluo.

227 ❡ † Restituas ꝛ nō molestes opat, q molestare nō possit, ēt si sibi ius postea supueniat in re restituta, glo. in. l. pmisceri. §. species. in ver. restitute. ff. de acq. pos. Ang. ꝛ Pe. de su. in. l. q restituere. de rei vē. ❡ Viso cōpromisso posita i laudo pbat cōpromissum, de quo alr nō appeat fm Jo. de imo. ꝛ Lud. pō. in l. sciēdū. ff. de ver. ob. ꝛ Jnn. in. c. bone. lo. j. ǒ elec. ꝛ in. c. q2 varijs. de iurein. Pau. de ca. col. iij. ꝛ ꝯsi. clxv. Dy. ꝯsi. xiij. in ci. ptholomeus. Pet. de anc. ꝯsi. clxij. ❡ Tu dic ħ vex qñ cōpromissum pñte, ꝛ nō ꝯdicēte pte est latū vel qñ laudū est antiquū ꝛ sic ꝯcoꝛ. doc. ꝯ. ita no. Jnn. in. c. q2 varijs. ex de iureiur. facit. l. pegre. de acq. pos. ita no. Bal. ꝯsi. suo incip. in xpi noie

228 amē q ex priuilegio, ꝛ Pet. de anc. ꝯs. clxij. ❡ † Viso libello litis ꝯtesta. dȝ poni in snia als nō vȝ fm doc. Bar. in. l. ij. in prin. in ver. si tñ si iudex. ꝛ ibi Pet. de suȝ. ff. de iud. ꝛ no. in. l. j. C. de sen. ex pi. reci. qd est vex, ēt si snia sit iusta fm Bar. doc. ꝛ Jo. de pra. in. l. multū. de ꝯdi. ꝛ demō. in. iiij. col. Caue tñ, q2 Bar. ibi nihil dicit de ista cla, ꝛ Bar. in. l. pperādū. §. ꝛ si qdē. in N. no. aliud q ħ dȝ. C. de iudi. itē vex, nisi sit snia, q̄ trāsiuerit in rē iudi. fm Cōpo. in. c. in pñtia. de renū. ꝛ do. de ro. in decis. cclxxxij. ꝛ Frā. de padu. in auc. si qs in aliq. C. de edē. ꝛ Pau. de ca. ꝯsi. iij. ꝛ ex dictis verbis pbant acta maxime, qñ pars non fuit abñs, ȝ pñs, fm Cōpo. ꝛ doc. in. d. c. in pñtia. ꝛ i. c. qm ꝯ. de pba. Jnn. in. c. bone. el. j. in iij. col. magna in gl. sua ver. presumit. de elec. ꝛ p Pau. de ca. in. d. ꝯsi. ꝛ Frā. vbi. ī. vlt. col. ȝ vide in Spec. de pba. §. iij. ꝛ oino not. p Bar. ꝛ doct. in. l. j. in ver. vlterius no. C. de rela. ꝛ Jnno. in. d. c. qm ꝯ. in vlt. colū. in glo. sua in verbo pcessu. ꝛ in. c. cū bert. in. ij. col. magna in glo. in ver. ꝯcessimus. de re indi. ꝛ in. c. cū in iure. in. ij. col. in gl. in ver. de mādato. de offi. dele. ꝛ Bar. in. d. auc. si qs in aliquo. ad fi. in ver. q̄ro repit, ꝛ ibi p Bal. in. ij. col. mag. ad fi. in ver. ȝ ponamus qd iudex, ꝛ Bar. in. l. fi. in ver. ꝛ ħ inducebā ad. q. ff. qñ ap. sit. Bal. in marg. in ver. snia. v. col. sunt aūt predicta vera, si addat snia viso libello, ꝛ alijs de qbus ego notarius suȝ rogatus tali die, q2 tūc pbat fm Hosti. ꝛ Lāfran. in. d. c. qm ꝯ in prin. xix. col. de pbat. vide Ang. in. §. ꝛ hoc insup. in. iij. col. in prin. in ver. vlterius pone q in snia in auc. vt spō. lar. Addo Panoꝛ. in. c. qm ꝯ. in. xvij. col. in ver. nūc quero an in casibus de pba. vide Ang. in. §. ꝛ hoc insup. in auc. vt spon. lar. ꝛ Car. in cle. j. ij. q. de pba. q nō pbant, nisi que facta sunt eadē die, ꝛ loco, ꝛ non alia, ēt si exprimat dies, ꝛ locus qbus facta sint, ꝛ p

229 Alex. ꝯsi. xlj. iiij. parte. ❡ † Visa citatione et relatione in snia non est necessaria lȝ sit de cautella q2 ex quo de eis ꝯstat ex actis p̄sumit iudex vidisse ꝛ cognouisse Bal. in. l. edicto. C. ǒ edi. di. adri. tol. puto q voluerit allegare in. v. col. in. j. oppo. in fi. ȝ nō loqt de ista cla. ꝛ Sicu. in. c. qm ꝯ. x. col. de pba. ꝛ Phi. in. c. cum parati. vlti. car. de ap. addo Ange. in. §. ꝛ hoc insup. in. iij. col. in ver. sed pone q instrm in auc. vt spons. lar. coll. ix.

230 ❡ † Viso mādato in snia non pbat mādatum, Bal. in addit. Spec. de proba. in. j. col. in fi. ver. lȝ in snia, sed cla talē ꝯstitui pcuratorē in supplicatione pbat mandatū. l. ne satisdatio. ff. reȝ ra. ha. fm Lud. in sing. ver. pcurator. ver. vtrū verba ꝛ ita no. Saly. in. l. optimā. C. de ꝯhē. ꝛ cō. stip. Bal. in. c. j. §. ȝ vtruȝ. in ti. per quos fi. inue. in feu. ꝛ gl. in. c. nōnulli. de rescrip. si aūt apponat cla viso ꝛ lecto in snia puto, q pbaret mādatū. ita no. Jo. an. in addi. ad Spec. in ti. ǒ instru. edi. §. restat. ver. j. ibi. Nico. de orlādi. ꝛ ibi Spec. ad fi. Bar. ꝛ doc. in. l. sciendū. de

231 ver. obl. ❡ † Pro tribunali sedētes poni dȝ in snia, vel in alio actu regrēte cause cognitionē, Bar. in. l. a pcedēte. in. j. no. C. de dila. ꝛ in. l. j. ver. ꝛ iō sis cautus. C. de sen. ex pic. reci. de qua cla vide p Ang. are. in trac. malefi. ver. nos ptās pro tri. sedē. ❡ Jn his scriptis pnunciamus dȝ poni in diffinitiua als omissa vitiat, Ang. in. l. errorē. C. de test. ꝛ in. l. fi. C. de sen. ex pi. re. Lanfrā. in. c. qm ꝯ. ver. snias. iiij. col. de prob. ❡ Absoluo ab oi eo q petere posset posita in laudo qd importet, p Alex. ꝯsi. xlvj. j. par. ❡ Procuratorio noie in snia an pbet illū esse pcuratorē Ang. in auc. vt spons. lar. §. ꝛ hoc insup. iij. col. in prin. in ver. sed nūc q̄ro. col. ix. q non. Adde qd posui. ī. pxi. ver. mā-

232 dato. ❡ † Lecta data in snia poni dȝ als snia nō lecta non valet, Bal. in. l. fideicōmissa. §. j. in pn. ǒ le. iij. ꝛ plenius in. l. ij. C. de sen. ex pic. reci. Bal. in. l. cū sniam. ver. q̄ro nunquid iudex. C. de sen. ꝛ interlo. o. iud. qd itellige de diffinitiua, vt plene dixi in apost. ad Lāfrā. de ori. post eū, in. c. qm ꝯ falsam. §. interlo. ǒ appel. nu. v. ver. ex ordie successiuo. ꝛ nu. vj. ver. scdo req

233 rit ex de pba. ꝛ in. ij. ver. incipiēte sentētialiter. ❡ † Et si non soluat amputet ei manus qño hec cla intelligat, vide Bar. in. l. stichus. col. pe. ver. ꝛ per hāc legē dico. ff. de pec. leg. Ange. in auc. vt nulli iud. §. fi. Bal. in. l. ꝗꝗ. ꝛ ibi Alex. vbi not. iudicē posse auferre de bonis taliter ꝯdēnati lȝ dicat magis sibi expedire amputationē mēbri ꝗ penā illam pecuniariā, not. idem

234 Alex. in. l. j. ff. de req. re. ❡ † Sētētialiter pmulgata facit p̄sumi sniam latā cū recitatione scripti, ꝛ iudice pro tribunali sedēte, Bar. in. l. sciēdū. in fi. ff. ǒ ver. ob. ꝛ ibi Alex. ad fi. ꝛ Pau. de ca. ꝯsi. iij. item facit presumi latā esse ēt si non dicat lata, ꝛc. Bar. in. l. fi. in fi. C. de sen. ex pi. reci. vbi dicit secus in cla data ꝛ. ī. pxi. ꝛ Alex. vbi. ī. in fi. ꝛ Bal. ꝛ Ang. in. l. quecūq3. §. fi. ff. ǒ publi. ꝛ Bal. in. l. fideicōmissa. §. j. ǒ le. iij. ꝛ in. l. si is q de te. ꝛ in. l. j. de sen. ex pi. reci. ꝛ in. l. j. vlti. car. de fi. instru. ꝛ in. has. fis. lib. x. ꝛ doct. in. c. sicut. de re iudi. ꝛ in. c. fi. eod. titu. in. vi.

235 ❡ † Dato ħ cla ñ pbat sniaȝ fuisse latā, nisi aliō addat, ȝ bar. in. l. fi. in fi. C. ǒ senten. ex peri. reci. ꝛ. ī. pxi. ver. ❡ Jn his scriptis pmulgata an pbet sniam latā in scriptis, in Spec. de sen. §. iuxta. ver. tota. ꝛ Bar. in. l. fi. ver. sed q̄ro. C. de sen. ex pi. re

236 ci. distinguit. ❡ † Cōdēno si de iure est ꝯdēnandus vel si pbatum fuerit, nō est forma snie, nec snia, sed monitio, Jnn. in. c. prudentiā. de offi. dele. ꝛ Bal. in marg. cla. ver. v. Raph. ꝛ Pe. ǒ su. in. l. ij. C. quo. ꝛ qñ iud ꝛ Lāfrā. in trac. ǒ arbi. par. j. col. xj. Et iō cauti pratici dñt me pñte ꝛ ꝯdicēte, fm Barth. cepo. caute. cxlvij. incip. reg. est, ꝛ Alex. oino in. l. j. ǒ N. ob. de uno oino Ant. corse. sing. suis in ver. taciturnitas. ꝛ qd ibi posui. ❡ Pñte. t. ꝛ non ꝯdicēte in snia diffinitiua vel interlocutoria non nocet, q2 pōt postea appellare, secus in alijs iudicialibus actibus, Bar. in. l. j. in ver. vlti. no. C. ǒ rela. Bal. in. l. vt in arbitris. in fi. C. de arbit. ꝛ. ī. in clausulis iudiciorum in ver. presente. t. ꝛ non contradicente.

237 **Clausule ꝯtractus.** ❡ † Clausule ꝯctus precedētes non cēsentur repetite in alio seqnti, Bal. in. l. circa. C. loca. ꝛ Alex. in. l.

si quis.§.si initiũ.de edē.vbi dicit verũ nisi sit in sequenti clā ⁊c. ¶ Cessit oē ius qd hz ⁊ hr̃e sperat in dictā rē opať, vt ēt veniāt actiones furtiue, que alias non venirēt in cessione.l.hr̃dez.⁊ ibi Bar.ff.mā. ¶ Titulo vēditionis vel donationis. Opať, vt habeať dña inter ɔtũ emptionis ⁊ ꝑmutationis, q: in primo interuenit preciũ numeratũ, vel res estimata loco pcij, vt no.in.l.j.et.ij.C.de re.pmu. ¶ Dedit cessit trāstulit poni dz ⁊ qd opereť Bar.in.l.per diuersas.C.mā.j.col.in ver.ij.psumiť simula
238 ta. ¶ † Pro meritis ⁊ seruitijs poni dz in instrō cessionis, ſm Bal.ɔtra Bar.in.d.l.per diuersas.in.iij.col.v.q.C.mād.qui Bar.in.iij.col.in prin.in ver.iuxta hoc quero, iuncto ver.dubito tñ dicit se pluries fecisse dictā clām remoueri de cessionib. ¶ Ego dico, ꝙ ista clā opeť, ꝙ valeat cessio, qñ actio pro parte venditť, lz non possit tunc pro parte donari, vt p Bal.in.d.l.per diuersas.⁊ ibi Saly.q.xvj.⁊ no.idem Bal.in.l.ij.col.iij.
239 ver.q̃ro si instr̃m.C.ne li.po. † Precedētibus meritis in instrō donationis, an pbet merita precessisse, Bart.in.l.si forte.in.j.col.in fi.ver.⁊ per hoc dico in.q.ff.de ɔdit.pec.ꝙ non, ⁊ addo Bar.in.l.si donatione.in.j.col.in ver.sed q̃ro.vbi ēt.d.Bal.in.j.col.in ver.q̃rit glo.⁊ late.d.Alex.imo.in.ij.col.in princi.cũ infini.ɔcor.ibidē per eũ signatis. ¶ Quibus addo Bal.in l.illud.q.iiij.C.de sa.san.ec.vbi dicit, ꝙ si verba enũciatiua bene meritoꝝ posita in instrō donationis debēt facere fidem, ipsa benemerita precessisse, ꝙ opz deuenire ad particularitates benemeritoꝝ, nec sufficeret de eis in genere facere mentionez, ita not.Old.ɔsi.v.inci.titius dedit.⁊ Soci.ɔsi.ccxcv.incip.in cā ɔ filios ⁊ hr̃des Petri.col.ij.ver.circa scdaz difficultatē quorũ in opi.reprobat clariss.do.meus Phil.dec.ɔsi.xx.incip.in cā istoꝝ fratrũ, ⁊ multis iuribus ⁊ rōnibus quas ibi vide per totum q: per hoc tenebis forte indistincte dictum Bar.in.d.l.si
240 forte. ¶ † Sciens nō esse obligatā alteri dictā rē dz poni in instrumēto oblōnis vel pignoris, vt scōs creditor vel emptor certificeť an sit res ipsa alteri obligata vel non.l.⁊ que nōdum.§.q
241 res suas.ff.de pig. ¶ † Qui sindicus possit obligare bona cōis, ⁊ priuatoꝝ opať vt qlz de populo possit ɔueniri p debito cōis Bar.in.l.sicut.in princ.in.j.q.ff.qd cuiuſ.vni.no.⁊ in.l.iiij.§.si actor.in.ij.col.in prin.ver.sed pone ꝙ sindicus.ff.ꝺ re ind. Ange.in.l.ij.C.de dona.in augu.⁊ ab augu.factis. ¶ Alias est.l.pe.C.de dona.int.vi.⁊ vxo.⁊ in.l.j.col.fi.ver.vlti.facit ista gl.ff.ꝙ ɔsqꝫ iur. Jmmo post eũ in.l.pōt.in fi.de auc.tut.Bal.in l.j.col.j.ver.modo in ista lege aliqua dicā.C.ne fil.pro pa.⁊ in ꝑalleg.l.j.§.qd si nemo.col.j.ver.sed iuxta hoc q̃ro.ff.qd cuiuſ.vniu.no.⁊ oino Alex.in.l.iiij.col.vij.ver.postremo q̃rit.Bar.ff.de re ind.cũ multis ɔcor.ibi per eũ sig. ¶ Ad meliorādum opať vt refectio rei debeať, ſm Bar.cep.in ti.de serui.vrb.c.
242 lix.adde.s̃.eo.ver.pmisit meliorare. ¶ † Suos hr̃des ⁊ successores quo intelligať in instrīs.vide Bal.in.l.si in psonā.in fi.C.de fideiuſ.q dicit ꝙ intelligiť de heredibus vel descendentibus in infinitũ.Alex.plene ɔs.cxviij.vol.ij.⁊ intelligiť de hr̃dibus vr̃ibus q sint heredes de iure ciui.vel q succedant vr̃ de iure ptorio, vt not.Jmo.in.l.qd dr̃.col.fi.ff.de ver.ob.⁊ oino Alexā.in.l.qdam.§.nihil.col.j.ff.de edē.⁊ not.in apost.ad.l.fluminũ.§.adijciť.in ver.successores.sup glo.in ver.dñium.ff.de dā.infe.⁊ Bal.in addi.Spec.de emp.⁊ ven.verſ.verba illa per se ꝙ de vr̃ibus Bal.in.l.emptorē.in.ij.col.in fi.in versi.qd si in-
243 strumentũ.C.loc.⁊ in.l.liberti.in.vij.col.C.de ope.lib. ¶ † Sine exceptione aliqua in instrīs quo intelligať, Bal.in additio.Spec.de emp.⁊ ven.ver.verba sine aliqua, qd excludunt oēm exceptionē. ¶ Que oia ⁊ singula sub pena qd opereť, Bal.in addi.Spec.de emp.⁊ ven.ver.que oia dicit ꝙ referunť ad singula pacta ⁊ capitula. ¶ Ad hñduz tenēdũ ⁊ possidēdũ quid opereť, Bal.in addi.Spec.de emp ⁊ ven.ver.ad hñdum.
244 ¶ † Rebus sic stātibus semp subandiť in iurō, Bal.in.l.clari circa med.C.de fideicō.l.fi.q satis.cog.c.breui.de iureiu.in gl.in.c.quēadmodum.eo.ti.⁊ in.l.cũ qs.in prin.de sol.⁊ But.in c.cũ.p.de renũ.ꝙ iur̃m scholaris de non se doctorando nisi bononie intelligiť rebus sic stātibus, ⁊ in.l.fi.in.j.col.in versi.vij.inest ɔditio.C.de nō nu.pec.⁊ ibi Saly.⁊ Fede.de sen.ɔsi.ccxxiij.vbi dicit ꝙ nec iur̃m validat ɔtũ rebus mutatis, vnde ex cā noua licitũ est facere ɔtra, iō Saly.in.l.fi.hic allega.ponit multa exēpla. Tu adde aliud ſm Hosti.⁊ Jo.and.in nouel.in
245 c.signāuit.de cēsi.⁊ Fede.de se.ɔsil.ccxcix. † ꝙ debitor iurās soluere creditori ĩ.annum nō est piurus nō soluēs ei interim cōdēnatis in ɔfiscatione honoꝝ, q: status est mutatus. Jtē subandiť in vltimis volũtatibus, Bar.in.l.quotiēs.§.si duo.vlt.q.ꝺ here.insti.l.paulo.§.j.de leg.iij.⁊ in.l.meuia.§.fi.de annu.leg.

vbi legatũ ab vxore hr̃de factũ seruis itelligiť rebus sic stātibus idest vxore non pregnāte. Adde.l.in ɔfirmādo, vbi per Bart.ponũť multa exēpla de ɔfir.tu. Jdez in ɔtibus.l.q̃ro.§.inter locatorē.ff.loc.l.si ɔuenerit.pro soc.l.cũ qs.de sol. Jdē in priuilegio.c.suggestũ.de deci.de hac clā, vide Alex.in.§.duo fratres.vlti.col.de ver.ob. Jtē in ɔstōne facta de certo nũero canonicoꝝ qui intelligiť nisi fructus supexcrescāt not. Abb.in.c.
246 cũ.m.j.col.de ɔsti. ¶ † Rebus sic stātibus subandiť in ɔtibus l.ꝙ seruius.⁊ ibi not.ff.de ɔdi.ob cau.⁊ Barth.cep.de seruit.vr.c.l.itē ⁊ in renũciatione iurium Bart.in.d.l.ꝙ seruius.ad fi.vide oino Alex.in.d.l.qd seruius.⁊ in.l.si ɔuenerit.§.si nuda.de pig.acti.⁊ glo.c.ne qs.xij.q.que dicit clām semp intelligi rebus sic stantibus, ⁊ ibi optime pbať de deponente gladiuz
247 alteri q: ei non dz reddi si postea furiosus factus est. ¶ † Rato manente pacto hec clā vr̃ posita in odiũ ɔuenientis non in fauorem, iō non mutat nām ɔtus, nec penā, que venit ex nā ɔtus, Bal.in addi.Spec.de loc.in.v.col.ver.clausula ra.ma.pac.⁊ ibi Spec.§.nunc aliqua.ver.xxxvj.⁊ ver.seq.Bar.postglo.in.l.ij.vlti.col.in ver.q̃ro qñ pmissa est.C.de iure emphi.⁊ operať fauorem seruantis, vt s̃.eo.ver.iij. ¶ Rato manente pacto subandiť in ɔtibus bone fidei.l.predia.de ac.emp.Bal.in.l.si pacto.in.iiij.col.nu.viij.in ver.qd dicemus.dicit Bar.C.de
248 pac. ¶ † Rato manēte pacto operať in fauorē seruātis pactũ non in odium eius in glo.⁊ doc.in.c.potuit, in ver.potuisset expelli de loca.in.l.ij.C.de iu.emp.in glo.mar.versi.repellere.in ver.itē si promisit penam, ⁊ in.l.qui fidē.⁊ ibi Alex.ēt vbi per Bar.plene in.ij.col.in ver.quero qd si hoc casu.ff.de trans.vide Hy.⁊ Bar.in.l.cum pater.§.libertis.in ver.glo.signat.ff.ꝺ trāsa.vide Hy.Bar.in.l.cũ pater.§.libertis.in ver.vlt.glo.signat.ff.de leg.ij.Addo Bal.in.l.cũ pponas.nu.viij.ꝙ ibi posui in apost.ad istum in ver.pro eo qui seruat ɔtum.C.de pac.⁊ Panor.c.cũ inter.r.nu.xij.vbi et notaui in apost.in ver.clā
249 rato manēte pacto extra ꝺ elec. ¶ † Rato ma.pa.impedit nouationem, ⁊ inducit augmētationem, Bal.in.l.ancille.vlt.col.in ver.oppo.ꝙ electa.C.de fur.⁊ in.l.j.x.col.in ver.sz istud est ɔtra dictũ.C.de his q pe.no.itē impedit per stiplonem penalē nouari principalē Alex.in.l.ita stipulatus.in fi.de ver.sig.itē posita in cōpromisso facit actionez nasci ex laudo glo.in.l.ij.in ver.exceptionē.ff.de arbi. Ra.ma.pac.facit penam pluries cōmitti.l.si duo.§.semel.⁊ ibi Bar.ff.de arbi.⁊ in.l.ij.ad fi.in ṽ.item si est dictũ.C.de iu.emp.⁊ oino p Bal.in addi.Spec.de loca.in.v.col.ver.pena, sz impedit morā purgari, Bar.Ang.
250 Raph.Jmo.Alex.in.l.si insulā.ix.fall.de ver.ob. ¶ † Rato ma.pa.instrō pacis operať, vt vnus possit petere penaz pacis rupte ⁊ venire ɔ pacē, ſm Cardi.zab.⁊ Alex.de vin.in.c.potuit.de loc. Ra.ma.pac.eqparať iurō Bar.in.l.si qs maior.in.ij.col.in prin.ver.itē dico, ⁊ ibidē Bar.in vlti.col.in versi.itē dico ꝙ iuramē.C.de trans. Alex.in.l.ita stipulatus.in fi.de
251 ver.ob. ¶ † Pena totiens cōmittať quotiēs fuerit ɔfcm̃ ⁊c. impedit nouationē Bal.in.l.j.x.col.in ver.pone ꝙ est clausula ꝙ totiens cōmittať.C.de his q pe.no. Totiens quotiēs ⁊c. verificať in quatuor vicibus, vel pluribus, Bal.in.d.l.j.x.col.in ver.sz pro quot vicibus itē in duabus.doc.in.l.ij.C.de custo.reo.Ang.in.l.oratione.⁊ in.l.si finita.ff.de dā.infe.Ro.in ru.de arbi.col.xxij.⁊ Lāfrā.de ori.in trac.de arbit.par.v.q.xvj.⁊ per Alex.ɔsi.cxlv.ij.par.vbi ēt ponit de clā quotiens opus
252 fuerit qd intelligiť in infinitũ. † Totiēs quotiēs ⁊ operať ɔ emphiteotā, vt soluta pena deijciať, Bar.in.l.ij.in vlti.col.in ṽ.itē si est dictũ.C.de iu.emp.itē qd in cōpromisso, vide.s̃.de clausu.ɔpromiſ.ṽ.pena totiēs.promisit totiēs pstare quotiēs ⁊c. intelligiť bis tm̃.s̃.eo.ver.ij.itē intelligiť scz vsqz ad sniam, nisi dicať totiēs quotiēs, ⁊ qñcũqꝫ, q: ēt post sniaz teneť, Ang.no.in.l.qd si nolit.§.si qd ita.de edi.edi.addo Ang.in.l.si finita.in prin.ff.de dā.infe.ibidē Jmo.⁊ late.d.Alex.Jmo.in.j.col.cũ seq.in ver.⁊ per hoc infert cũ ɔcor.ibidē per eum signatis.Alex.in.l.iij.q satis.cog.⁊ in.l.grece.in prin.de fideiuſ.ēt post Bar.vide Alex.in ɔsi.cxlv.ij.par.⁊ qd de clā qua pena soluta vel nō. Tu dic, ꝙ pōt mora purgari nō obstāte illa clā. Sz opať, ꝙ p solōnē pe ne videať abrogatũ stiploni sortis, ſm Ant.de pra.veteri ɔsi.suo inci.paucis vtar.qd est post ɔsi.Alex.ꝺ imo.ɔsi.xlv.vol.ij. Totiens quotiēs non afficit hr̃dē. Pau.ꝺ
253 ca.ɔsi.xxix. ¶ † Nō alr̃ nec alio modo facit sic ɔfessiuz nō posse ɔdēnari, nisi aliud pbeť, ſm Host.in.l.si qdē.in.ij.col.in ṽ.no.glo.q non est alibi.C.de excep. ¶ Suis hr̃dibus ⁊ successoribus in ɔtu subandiť.l.veteris.C.ꝺ ɔtrah.⁊ cō.stip.l.si pcm̃.ff.de pba.⁊.l.ij.C.de pac.inter emp.⁊ vē.vide ēt in.l.si neces-

sarias.§.de vendẽdo.ff.de pig.act.l.sicut.§.añpe.qb.mo.pign.
sol.l.iurisgẽ.§.pactoꝝ.de pac.⁊.l.tale.in pn.eo.ti.l.a testõre.ð
ꝯdi.⁊ demon.l.q rome.§.augerius.ff.de ver.ob.l.si ego.§.j.ff.ð
in.do.⁊ Bar.in addi.Spec.ð emp.⁊ vẽ.℣.verba illa per se.
⁊ ibi Spec.¶ T.et.t.ex vna parte,⁊.t.altera pte opat obl'o-
nẽ vel acqsitionẽ habito respectu ad numerũ nominatoꝝ Flor.
254 in.l.sed ⁊ loci.§.qui cõem.ff.fi.reg.¶ †Saluo iure dñi in refir
matione feudi vel emphiteosi opat,ꝙ si antea feudatarius, vel
emphiteota ceciderit a iure suo ob aliquã cãm non psit sibi no-
ua refirmatio Jo.de pra.sing.r in.l.hec ꝯditio.§.si sic.de ꝯdit.
⁊ demõ ¶ Pro se filijs ⁊ hẽdibus opat instõnem filioꝝ in ꝯ-
ctu,si alr de testõ nõ ꝯstet,not.in.l.tale.§.fi.⁊ ibi Bar.ff.ð pa.
¶ Et ego.c.notarius.in instr̃is dꝫ poni,als non subscriptum a
notario non vꝫ,Bal.in.l.ij.iij.col.C.qñ fis.vel pria.de qua cl'a
quare ponat,vide Bar.in.l.diuus traianus.in fi.ff.de testa.mi
li.Bal.in ti.de pa.cõ.§.pacta.⁊ Pau.de ca.in.l.cũ antiqtas
255 in fi.C.de test.¶ †Actũ in tali loco dꝫ poni in instr̃is,vt signifi
cet instr̃m esse pfectũ,Bal.in auc.ꝙ sine.in.j.col in ℣.⁊ iõ ta
belliones.C.de testa.vide ẽt Cy.in.l.ꝯctus.C.de fi.instru.que
cl'a dꝫ esse spãlis nõ gñalis Ang.sing.in auc.q.mo.nat.effi.le.
§.illud.in fi.col.vj.⁊ in auc.vt prepo.nomẽ impa.in prin.ver.
itẽ apponit locus.col.v.¶ Rogatus scribere scripsit intelligi
tur.s.ꝙ fuit rogatus a partibus vel a testõre,Bar.in.l.j.in pn.
ff.de here.insti.Bal.⁊ Alex.in.l.stipl'o ista.§.si qs ita.ff.de ℣
256 bo.ob.¶ †Vacuã liberã ⁊ expeditã qd iportet Bar.in.l me
uius.§.fundo.in vlti.col.in ver.sed q̃ro pone.ff.de leg.ij.⁊ in.l.
vim facit.de vi ⁊ vi ar.⁊ in.l.ij.§.j.ver.q̃ro.ad istam q.ff.de ac-
tio.emp.⁊ in.l.si qs fundũ.eo.ti.Ego dico ꝙ possessio vacua i-
telligit ẽt si alteri debeat seruitus in re.glo.est in.l.fi.in ver.va
cuã.C.vñ vi.⁊ Alex.oino in.l.ij.§.j.de act.emp.¶ Cũ accessi
bus ⁊ exitibus vsqꝫ in vias publicas opat, ꝙ in vẽditiõe veniat
via,que als nõ veniret,Bar.in.l.binas.in fi.ff.de ser.vrb.pre.
Bar.in.l.via.§.fi.ff.de ser.rusti.pred.vbi dixit secus esse in vl-
ti volũtatibus.⁊ in.l.j.ver.q̃ro qñ lega.ff de ser leg.⁊ Barth.
cep.de ser.vr.c.xxxviij.nisi in via ad sepulchrũ,vt p Bar.vbi
pxi.per.l.qui sepulchrũ.de reli.¶ Vt añcessores soluerũt, an
pbet annua prestatio,per dicta verba,vide Pau.de ca.cõsil.
257 cccxx.¶ †Oia bona precario p creditore opat,ꝙ creditor põt
agere ꝯtra quẽcũqꝫ possessorẽ reꝝ debitoris ẽt nõ facta discus-
sione debitoris,ꝭm Bal.in.l.fi.paulo post prin.⁊ ibi Ang.C.ð
acq.po.Ang.in.l.ij.§.hac acti.el.ij.in fi.ff.vi bo.rap.⁊ in.l.exi
tus.⁊ ibi Raph.⁊ Jo.ð imo.⁊ ibidẽ Lud.ro.⁊ d.Alex.imo.
in vlti col.in verb.addit,⁊ hic Ang.cũ ꝯcor.ibi p eũ datis.ff.ð
acq.pos.Flo.in auc.hoc si debitor.C.de pig.⁊ Barth.cepo.in
caute.lxiij.⁊ oino eũ vide in cau.clxj.addo Lud.ro.in ꝯsi.clx
xxix.in fi.j.col.vbi hoc limitat eẽ veꝝ,nisi precariũ expirasset,
qꝛ si mortuus esset debitor non poterit pueniri ad ex̃neos posses
258 sores non facta alia discussione.¶ †Perpetuo rata firma hr̃e
oia ⁊ singula pmisit ⁊ nũqꝫ ꝯuenire operat,vt nũqꝫ currat pre-
scriptio ꝯ actionẽ,p.l.ꝙ si nolit.§.si qs.⁊ ibi Bal.⁊ Ang.ff.de
edi.edi.⁊ Raph.in ꝯsi.in pposita.q.vr̃ mihi sing.not.Ang.⁊
Barth.cep.in caute.cxv.¶ Ratũ ⁊ firmũ qd importet, ⁊ dic
operat ꝙ ꝯueniens siue de iure siue de facto incidat in penã.se
cus si pmisit tm̃ hr̃e ratũ ꝙ non cõmittit penã ꝯueniendo de fa
cto,vt not.Bar.post gl.in.l.id qð paupibus.C.de epis.⁊ cler.
259 Alex.in.l.stipl'o ista.§.si qs forte.ad fi.ff.de ver.ob.¶ †Cõce
do tibi ⁊ cui vis vel cui ius dederit qño he clausule intelligant
Bal.in.l.liberti.xij.col.in vers.qd significant ista verba.C.de
ope.lib.¶ Non reuocando aliũ pcuratorẽ posita in mandato
scði pcuratoris operat,vt ambo sint insolidũ ꝯstituti,Bal.in
rub.C.de instito.vlt.col.ante.ver.ij.q̃ro,⁊ Bar.in.l.cũ semel,
ver.sed ꝯtra.ff.de tute.⁊ in.l.si qs cũ pcurator.§.fi.ff.de pcura.
260 ¶ †Promittẽs venditor emptorẽ defendere ab oi psona tam
agẽdo qꝫ defendẽdo tam petitorio,qꝫ possessorio iudicio oibus
suis sumptibus in iudicio extra ⁊ litẽ in se suscipere,⁊ ad finẽ p-
ducere,⁊ si res euinceret pmittit restituere pciũ,⁊ pcij lucrũ,
⁊ reficere dãna ⁊ expẽsas litis,⁊ extra dicto emptori,quare po
nat in instr̃o vẽditionis,⁊ qd operet,Jo.de pra.q abũtem.ff.de
pcu.Bar.in.l.vẽditores.paulo post pn.ff.de ver.ob.⁊ in.l.rõ.
in pn.de act.emp.⁊ p Bal.in.l.j.ad fi.in ver.iiij.q̃ro.C.de pe
ri.⁊ cõmo.rei vẽ.Bar.cep.in can.clxxviij.⁊ seq.Itẽ dicta cl'a
pmisit reficere sumptus litis ⁊ extra opat,ꝙ emptor succũbẽs
in cã euictionis,si est aduocatus repetat sumptus, quos fecisset
in alio aduocato,Bald.in.l.fi.in vlti.col.in ver.pone aliqs est
aduocatus.C.de fruc.⁊ lit.exp.Caue qꝛ nihil dixit de hac cl'a,
⁊ in.q.illa ðterminat ꝯriũ ꝙ Jmo.ex quo fuit aduocatus in cã
ppria non repetit sumptus est veꝝ ꝙ loqtur in cãu victorie hic
261 econtra.¶ †Sciens se decipi vltra dimidiã iusti precij ⁊c.tol-
lit beneficiũ.l.ij.C.de rescin.vẽ.⁊ pbat talem sniam Bald.in.l.
mater.C.de rei vẽ.⁊ Lud.in.l.si dari.de ver.ob.in.l.ij.p Pet.
de su.xiiij.col.prealleg.⁊ Car.in cle.j.§.fi.iij.q.de re.ecc.non
alie.¶ Si qd plus vꝫ qꝫtũcunqꝫ sit donat emptori tollit benefi
cium.d.l.ij.C.de rescin.vẽ.Bar.in.l.si qs cum aliter.in.ij.col.
in ver.quero dr̃ in instr̃o,⁊ ibi Hosti.de por.⁊ Pet.de su.ff.de
ver.ob.⁊ Pet.de su.in.d.l.ij.xv.col.que cl'a vꝫ ꝭm Bar.in.l.
per diuersas.in fi.col.in princ.ver.⁊ iõ hodie in oibus.C.mãd.
Sed non pbatio verã donationẽ,ꝭm Bar.in.l.si tibi.in prin.
ver.⁊ hoc facit.ff.de pac.⁊ in.d.l.si qs cũ aliter.⁊ ibi per doc ⁊
262 Bal.⁊ Alex.in.l.⁊ si post tres.si qs cau.¶ †Si qd plus va-
let donat emptori pp benemerita vꝫ tam de iure qꝫ de ꝯsuetudi
ne ẽt in instr̃o vẽditionis actionum, in quo fit vẽditio ⁊ cessio.
Bal.in.l.per diuersas.iij.q.C.mand.ꝯ Bar.in.l.ij.in.iij.col.
in ver.quero qd si dictũ est in instr̃o.C.de rescin.vẽ.lꝫ in instr̃o
vẽditionis vꝫ,ꝭm Bar.in.d.l.p diuersas.in fi.col.in princi.in
ver.⁊ iõ hodie in oibus ꝯctibus,⁊ Alex.in.l.⁊ si post tres.si qs
cau.dñt ꝙ tũc plus itelligit ð modico arbitrio boni viri.¶ Ra
tuꝫ ⁊ firmũ hr̃e intelligit.s.ratũ de iure ⁊ firmũ de facto Bar.
in.l.metũ.§.volẽti.ij.col.in ver.itẽ verbũ ratũ.ff.qð met.cau.⁊
263 dixi.s̃.pxi.in cl'a ratũ ⁊ firmũ.¶ †Et ad alia maiora expssis ẽt
que exigunt spãle mãdatũ posita instru.mãdatoꝝ qd opet per
Jo.de pra.in.l.põpo.in prin.⁊ in.l.mãdato gñali.⁊ in.l.pcura
tor cui libera.ff.de pcu.⁊ Card.in cle.ij.q.xvj.extra de pcura.
¶ Cedit emptori oia iura ⁊ fecit eũ pcuratorẽ in rẽ suã opatur
ꝙ possit emptor lꝫ nõ dñs agere rei vẽd.qꝫuis nondũ sit secuta
traditio.Dy.in reg.pro possessore.lib.vj.⁊ Bar.in.l.si ager.i
fi.⁊ ibi Pet.de su.ff.de rei ven.itẽ opat ꝙ ꝯductor vel colon⁹
teneat stare emptori cui als stare nõ cogeret.Bar.in.l.q fun-
264 dũ.ad fi.ff.loc.¶ †Vendit oẽ ius ⁊ actiones quas hꝫ opat,vt
in emptorẽ trãseant directe sine cessione,sine qua als trãsirent
vtiles tm̃.Bar.in.l.creditor.§.pe.ff de act.emp.quẽ vide oino
in.l.si ager.ff.de rei vẽd.itẽ opat, vt possit emptor dictã rẽ loco
pignoris retinere.Bar.in.l.fi.in prin.ff.de distr.pig.itẽ intelli
git.s.si qð ius hꝫ,iõ non pbat titulus,nisi ꝯstet,ꝙ hẽbat ius in
re,ꝭm Dy.⁊ Bal.in.l.si sic.§.si mihi.in fi.de le.j.itẽ cl'a cũ oi-
bus iuribus ⁊ ptinẽtijs opat si de iuribus ⁊ ptinẽtijs alr ꝯstet.
Dy.⁊ Bar.in.l.si sic.§.j.de le.j.in Spec.de loc.§.j.ver.lviij.
265 ⁊ Old.cons.clxxiiij.viso pnilegio ⁊c.†Dedit tradidit operat,
ꝙ si vẽditor ẽ dñs,itelligit dar.i.dñiũ trãsferre i emptorẽ,si ve
ro nõ ẽ dñs intell'at tradere bar.i.l.ex ẽpto.i pn.ff.ð ac.emp.⁊
plenius p Bart.in.l.fi.in.j.col in.℣.⁊ ideo instr̃a q̃ fiũt.ff.de
ꝯdi ob cãm,⁊ an stipulatus.in prin.ff.de vsur.vbi dicit ꝙ ℣buꝫ
dedit nihil operat in instr̃o venditionis.Itẽ intelligit.s.tpe in-
str̃i,Bar.in.l.post.dotẽ in.j.q.in.vj.colũ.in ver.p hoc facere
qð cõiter.ff.so.ma.⁊ de ista clausula dedit ⁊ tradidit ad Bar.
266 in.l.j.ad fi.C.ð re.pmu.¶ †Vendit tradit cessit ⁊ ꝯcessit ⁊c.
in instr̃o venditionis non pbat traditionẽ possessionis rei vẽ-
dite absentis sed psentis sic.s.qñ instr̃m celebratur in facie rei,⁊
operat,vt sua auctoritate emptor ingredi possit possessionẽ rei,
qð als nõ posset.l.pdia.⁊ ibi Dy.Oldr.⁊ Bar.circa fi.ff.ð aq.
pos.doc.⁊ Pe.de su.in.l.emancipatione.C.de fi.instru.Bar.
in.l.ij.in fi.C.de acqui.pos.⁊ per Bal.in rubr.C.de ꝯhen.emp.
xix.q.⁊ p Alex.cõsi.x.iiij.parte.Itẽ operat cessionẽ actionum
vtiliũ ⁊ directaꝝ,Bar.in.l.j.iij col.in fi.in vers.tu dicas breui-
ter, ⁊ ibi Pe.de su.C.de act.⁊ obl.Iteꝫ dicta clausula vꝫ,in in-
str̃o vẽditionis,⁊ nõ facit desinere esse vẽditionẽ, lꝫ ℣bũ dedit,
cuius natura est dñium trãsferre,nõ sit pprie positũ in vẽditiõe,
cuius natura est tradere,sed impropriat,Bar.in.l.j.circa fi.C.
de re.pmu.⁊ adde.s̃.pxi.℣bo Addo ad pmuꝫ inquãtũ dicitur
ꝙ talis cl'a nõ pbat traditionẽ possessionis spec.in ti.de emp.⁊
vẽ.§.sciẽdũ.vers.si vero res cuꝫ se, vbi limitat,nisi in instr̃o esset
appositũ ℣buꝫ ꝯstituit,qꝛ tunc pbat traditionẽ possessiõis,⁊ tꝫ
Bal.in.§.p traditionẽ,insti.de re.di.⁊.d.Alex.in.l.pdia.i vl
ti.col.i ℣.vlti.ro.cũ ꝯcor.ibidẽ p eũ signatis.¶ Liberũ ab oi
bus decimis itelligit.s.extraordinarijs nõ ordinarijs.bal.sing.
267 i.l.fistulas.§.frumenta.ff.de ꝯhẽ.emp.† Lniam ppria auctori-
tate intrãdi dedit dcõ emptori q emptor donec posſionẽ acqrat
ꝯstituit se pcario noie possidere, opat,vt emptore possit ppria
auctoritate intrare posſionẽ,qð alias nõ posset,p.l.si ex stipl'o-
ne.⁊ ibi doc.⁊ Pau.ð ca.de acq.pos.⁊ Pe.de su.in.l.pe.C.ð
pig.ac.⁊ plene p Bar.in.l.creditores.q.ij.pn.in iiij.col.in fi.
℣.Itẽ q̃ro qd si.⁊ in.iiij.q.pn.ad fi.C.ð pig.Itẽ inducit trãsla
tionẽ possessionis.bar.in.l.ij.C.ð acq.pos.Itẽ facit,ꝙ creditor

possit resistenti vim inferre incõtinẽti, qδ al's non posset, Bar. in. d. l. creditores. iiij. q. p̃n. in. viij. col. in vers. ⁊ p̃dicta vera. C. de pig. Itẽ operat̃, ꝙ possit resistentẽ, aut ꝯdicentẽ expellere. idẽ Bar. in. l. alia. §. elegãter. ff. sol. mat. qδ est verũ nisi solo ver bo ꝯdicat, vt not. idẽ Bar. in. l. iij. in. iiij. q. prin. in lec. ordin. C.
268 de pig. ¶ † Promisit nõ molestare emptorẽ in possessione rei opat̃ licẽtie ꝯcessionẽ de intrãdo ꝓpria auctoritate, ſm Ang. ⁊ Pet. de su. in. l. eius rei. ff. de rei ven. vbi dñt idẽ, si testor in testamẽto ponat dicta verba ꝓhibens heredẽ dcm̃ legatariũ molestare in possessione, vt dicet̃. j. in cl'is testamẽti in cl'a heres legatariũ in possessione non molestet, vide oino Bal. in. l. j. C. de nundi. ⁊ in. l. j. vj. col. ff. de his que pe. no. ⁊ per Pau. de ca. cõsil. cxc. ⁊ ꝑ Jo. de imo. in. l. lucius. §. tres. ad trebe. ¶ Obligãs bona, que noie creditoris se ꝯstituit possidere, operat̃, ꝙ ẽt futura bona veniãt in obl'one, ſm Bar. in. l. fi. ad fi. C. q̃ res pig.
269 ob. po. ¶ † Licentiã creditori ꝓpria auctoritate capiẽdi bona obligata, si ꝯ veniat, an operet̃ añ liqdataꝫ ꝯuentionẽ, vel post, ⁊ qñ, Bar. in. l. iij. iij. q. prin. C. δ pig. ⁊ ibidẽ vide per eũ in. vj. col. in ver. ꝫ an possit, vbi dat remediũ, quo mediãte ẽt ante negociũ liqdatũ poterit creditor igredi auctoritate ꝓpria. ¶ Alteri non vẽdere cũ pacto de ingrediẽdo ꝓpria auctoritate opatur, vt illud locũ habeat ꝯ singularẽ successorẽ, vt ꝑ Bart. in. l. is cui. §. q in possessione. ff. vt in pos. leg. ⁊ in. l. si qs sub hac ꝯditione. ff. de ꝯhen. empt. ⁊ in. l. iiij. in. iiij. q. ver. hoc premisso venio ad. q. ꝓpositã. C. de pig. in repe. ⁊ oino Alex. ibi, ⁊ ꝯsi. lxx
270 viij. vol. iiij. ¶ † Promisit de euictione siue euicta fuerit possessio siue ꝓprietas, ⁊ qualitercũqꝫ euincat̃, siue ꝑ arbitrũ volũtariũ, siue necessariũ, ẽt si lata eẽt sñia ꝯ emptorẽ inique, vel ob eius iniustã abñtiã, vel negligẽtiã, vel alio quocũqꝫ mõ qd operet̃ Ang. in. l. emptor. de euic. doc. in. l. ij. de acti. emp. ⁊ in. l. inlia. §. ibidẽ. eo. ti. glo. in. l. cũ pena. in ver. necne. ff. de arbi. ⁊ in. l. libera. C. de sen. ⁊ interlo. o. iud. Bar. in. l. vẽditores. in fi. de ver. ob. ⁊ in. l. rõ. in princ. de act. emp. Bal. in. l. si domus. §. de euictione. de lega. j. Lãfran. in trac. de arbit. vij. par. xxxv. q. ⁊ Barth. cep. in caute. clxxviij. vbi plene, ⁊ adde. s̃. eo. in ver. ꝓmittens vẽditor, ⁊ Ang. in ꝯsi. xxvj. incipiẽ. est ⁊c. vbi dicit, ꝙ nõ tenet̃ si sñia sit iniusta nisi cũ dicta cl'a, ⁊ tꝫ Alex. i. l. exceptio
271 ne. de fideius. ¶ † Defendere emptoreꝫ de iure, ⁊ de facto, qd operet̃ Bar. in. l. stipl'o ista. in p̃n. in. iij. col. in ꝟ. q̃ro aliqs vẽdens. ff. de ver. ob. ⁊ ibi Alex. ⁊ Bal. in. l. fi. in. j. col. in verb. q̃runt doc. C. δ act. emp. itẽ operat̃ ꝙ sñia lata ꝯ emptorẽ noceat vẽditori, Bal. sing. in. d. l. fi. in. ij. col. in p̃n. ver. q̃ro qd operabunt̃, ⁊ subdit Alex. in. d. l. stipl'o ista. vlti. col. ꝙ tũc vẽditor nõ tenet̃ de iniqua sñia lata ꝯ emptorẽ in cã euictionis, ſm Bal. ⁊ Saly. in. d. l. fi. qδ intelligit ſm Ang. in ꝯsi. clxxiij. inci. in xp̃i noie p̃mittendũ est, qñ iudex oino ꝓcessit extra ordinẽ iuris seruauit, ꝫ iniustitiã fecit, ⁊ subdit Alex. esse vera in vẽditore p̃uato non in supiore vẽdẽte, ſm Pet. de anch. in ꝯsi. lxxxiij. qδ incip. in xp̃i noie omisso p̃mo dubio, arg. no. in. c. j. de offi. deleg. ⁊ in. c. pro illoꝝ. de prebẽ. ⁊ per Alex. in. l. exceptione. de fidei
272 cõ. ¶ † Defendere aduersus oẽs qd opet̃, vide Bar. i. l. si fundũ. ff. de ver. sig. ¶ Promisit duplã ꝓ euictione ẽt si fundus esset publicatus opat̃ ꝙ tenet̃ vẽditor ad duplũ casu quo fundus vt publicatus euincat̃, qua cl'a deficiente dicto casu teneret̃ ad precij restõnẽ dũtaxat Bar. in. l. necessario. ff. de pi. ⁊ cõmo. rei vẽ. ¶ Etiã si de litis euictione nõ fuerit certificatus opat vt vẽditor teneat̃ de euictione ẽt si nõ fuit sibi notificatũ ꝙ sit mota lis de euictione. Ang. in. l. emptor. C. de euic. Bal. in. l. j. in vlti. col. in ver. itẽ ⁊ tertio q̃ro. C. de peri. ⁊ cõmo. rei vẽ. ⁊ Bart.
273 cep. in cau. clxxviij. ¶ † Cessit actiões reales ⁊ ꝑsonales, ⁊ ꝓcuratorẽ in rẽ suã ꝯstituit dictũ emptorẽ, vel donatariũ opatur ꝙ scδs emptor nõ teneat̃ denũciare itẽ motã suo auctori, ꝫ põt denũciari p̃mo vẽditori. i. auctori vẽditoris sui, Bar. in. l. si ꝓ. §. si pro euictione. in fi. ff. δ euict. ⁊ plene in. l. iulia. §. q fundũ. in ij. col. in p̃n. in ver. q̃ro vẽdidi. ff. de ver. ob. ⁊ Bart. dicit in. l. ꝑ diuersas. C. man. ⁊ dicta cl'a vꝫ, vt ibi in pe. col. in fi. in vers. ⁊ iδ hodie in oibus ꝯctibus, ⁊ in. l. si ꝓ re. §. fi. in fi. ff. de euic. vbi dicit ꝙ dicta cl'a dꝫ poni in instr̃is. ⁊ per Bal. in. l. cũ successores.
274 ver. ꝫ hic q̃ro. C. de euic. ¶ † Precario noie emptoris se ꝯstituit possidere facit presumi fictã vẽditionẽ, nisi vẽditor r̃ndeat emptori de fructibus, vel nisi vsumfructuꝫ rei sibi reseruauerit. Bar. in. l. sicut. §. supuacuũ. in. ij. col. vers. q̃ro qd si instr̃o. ff. q. mo. pig. vel hipo. sol. ⁊ Bal. in addi. Spec. de alleg. ⁊ disput. ver. p̃sumit̃ fraus. Itẽ facit vẽditionẽ nõ posse rescindi ꝯrio sensu partiũ, glo. ⁊ Bar. in. l. ab emptione. in. ij. col. in vers. ꝫ q̃ro qd si ego. ff. de pact. Item facit cessare acti. ex vẽdi. ⁊ cõpetere

rei vend. vel interdictum vti possidetis, si desit verbum precario, ſm glo. ⁊ Bar. doc. ⁊ Alex. in. d. l. ab emptione. in. ij. col. in ver. nota ⁊ tene menti glo. istã, ⁊ ibi Pau. de ca. in. d. l. ij. C. qñ lꝫ ab emp. disce. Item facit esse traditionẽ fictam, sed possessionem veraꝫ, ẽt qñ per ꝓcuratorẽ adijcitur. Bar. sing. in. d. l. ab emptione. in fi. in ver. vltimo aduertas. ⁊ in. l. si is qs ꝓ emptore. xxxiiij. col. ver. venio ad scδm cũ fingit ibi, ⁊ iδ dixi ⁊ dico. ff. de vsuca. Addo ẽt q̃ntũ ad primum Bar. in. l. post ꝯctuꝫ. in. iiij. colũ. in ver. sed qd si venditor. ff. de dona. ⁊ maxime dico istud ꝓcedere si fieret in preiudiciũ fisci vel creditoꝝ, ſm Bal. in. l. j. in. ij. col. in prin. in ver. ex hoc pꝫ ꝙ cũ interuenerit precarium. C. de dona. ante nup. ⁊ vide Bal. in. c. j. §. j. ad fi. ver. sed nunqd ꝯstitutũ de feu. da. inuicem. l. cõmis. Et an sit de substantia ꝯctus vt possit addi in instr̃o per notariũ publicãte ꝓthocollum notarij mortui h̃ñs dictionem ⁊c. vide Alex. in ꝯsi. xxviij.
275 ij. par. ¶ † Tradidit posita in instr̃o probat traditionẽ solum qñ tp̃e instr̃i potuit interuenire, vt q̃ reus erat p̃ñs al's probat licentiã apprehendẽdi possessioneꝫ Bal. singu. in. l. iudicia. C. de rei ven. in. j. col. in ver. sed iuxta hoc quero. ⁊ in. l. minus. in j. col. in fi. ver. sequit̃ in tex. pro tradita. C. de acqui. pos. Bar. in. l. predia. circa fi. ff. eo. tit. ⁊ in. l. post dotem. in. j. q. ff. sol. mat. ⁊ in. l. ij. in fi. C. de acqui. pos. not. in. l. j. C. de iu. ha. fis. lib. x. Lãfran. in. c. qm̃ contra. ver. testes. de prob. ⁊. s̃. eo. in ver. vendit, tradit, ⁊ per Bal. in addi. Spec. de emp. ⁊ vend. ver. verbum
276 tradere. ¶ † Cum eadem ꝯditione exponitur. i. cũ eisdem pactis ⁊ oneribus. l. nihil. ⁊ ibi Bar. in fi. ff. de coniũg. cum emã. lib. ⁊ in. l. si societatem. §. arbitrorum. j. col. in ver. ex qua not. ff. pro soc. ⁊ Flo. in. l. iiij. §. j. ff. de serui. ⁊ Old. in. q. duo sunt statuta. ⁊. j. in clausulis testamentorum. ver. cum eadem conditione, ¶ Obligans bona opat̃ vt creditor possit facere vnam reꝫ extimari per iudicem, ⁊ caꝫ sibi eligere pro satisfactione sua. Bar. in. l. iij. vlti. q. ij. prin. in. vj. col. in fi. ver. iuxta p̃dicta. C. de pig. ¶ Presentibus. t. potest poni in princip. ⁊ in fi. instrumenti. Bar. in. l. preposteri. in fi. C. de testa. Addo Bal. in. §. die lune. in ver. in p̃ñtia. hoc habes in ti. de pa. const. ⁊ in. l. hac consultissima. in. j. col. in fi. in ver. nũc venio ad alia. C. q te. fa. pos.
277 ¶ † Firmi ancone fani ⁊c. de hac cl'a. Tu dic pro enodatione huius cl'e ꝙ debitor promittens se posse ꝯueniri firmi ⁊ ancone, ⁊ vbiqꝫ locorum inueniatur potest opponere exceptionem fori si ꝯueniat̃ alibi q̃ꝫ vbi ꝯxit. Secus si ꝓmittat se solutuꝝ firmi ⁊ ancone, ⁊ vbiqꝫ locoꝝ, ſm Guil. de cu. in. l. si qs ad declinandã. nu. iij. ⁊ qδ ibi notaui in apost. ad ipsum in ver. ista opi. non plꝫ. C. de epis. ⁊ cle. de quo oẽs per Gerar. de petra sancta sing. suo. vj. incip. not. doc. in. l. si ꝯuenerit, vbi reprobat opin. cõem. ¶ Soluere in quolꝫ loco, ⁊ vbiqꝫ qño intelligit̃, ⁊ qd importet. Bar. in. l. si ꝯuenerit. in fi. ff. de iuris. o. iu. addo Bart. in. l. j. ad fi. ff. de eo qδ cer. lo. ⁊ Pañ. in. c. j. in. xij. col. de iud. ⁊ ꝑ. d. Alexã. in. d. l. si ꝯuenerit. in. vj. col. in ver. qd si ꝓmitto. cũ alijs ꝯcor. ibidẽ ꝑ eũ sig. Adde Alex. oino in. l. lucius. la. i. ⁊ ibi Pau. de ca. ff. depo. ⁊ qδ notaui. s̃. ꝓxi. ver. ¶ Dicta bona regere ⁊ gubernare ꝓmisit dictus maritus iportat solius administratiõis trãslationẽ nõ dñij reꝝ in maritũ qñ res dotales non sunt date ei estimate, Laur. de fano. in. l. in quoꝝ. xiij. col.
278 ff. de pig. ¶ † Tot sunt donationes quot cẽtenaria ⁊c. facit donationẽ de mille ẽt nõ insinuatã valere secus de cl'a tot sint donatiões quot sũme Bal. in. l. j. in ver. ⁊ est arg. ad donationẽ. C. qñ di. le. ce. ⁊ qδ no. in. l. scire dẽmus. in prin. ff. de ver. obl. ⁊ in Spec. δ instru. edi. §. porro. nũc ꝟ. fi. ꝫ caue q̃ Spec. h̃ nõ δt solũ dic̃ ꝙ lꝫ donatio excedẽs ltimũ modũ dẽat isinuari fallit tñ i donatiõe scã ad pios vsus addo bar. i. l. modestinꝰ. i. ij. col. i ꝟ. q̃ro qd si fuerit dcm̃. ff. δ do. vbi tꝫ ꝯriũ, ⁊ ꝑ Spe. i ti. δ do. i ꝟ. qd si aliqs dat, ⁊ ibi bal. i addi. i ꝟ. ex ml'tis. ⁊ old. ꝯs. cclij.
279 ¶ † Stipulãti ꝓ altero qd iportet h̃ cl'a ꝑ ang. ⁊ doc. pꝰ gl. i. l. hmõi. i p̃n. δ le. Die tali ad qd ponit̃ i ꝯctibꝰ bal. i ti. δ pa. cõs. §. die lune. cir. p̃n. adde bal. i. l. cũ tabernã. ff. δ pi. ⁊ an dẽat põi i istr̃o δ nocte scõ viδ eũd. bal. i. l. si q̃ bñficio. n. j. ⁊ ꝙ ibi posui i apo. i ꝟ. secꝰ in instr̃is. C. δ diuer. rescrip. ꝙ sic Idẽ tꝫ Guil. δ cug. in. l. edita. n. v. ⁊ ibi posui ẽt i addi. i ꝟ. cũ die ⁊ ꝯsule. C. δ edẽ. ⁊ Fel. c. j. co. iij. ꝟ. itẽ reqrit̃ ⁊ ibi an dẽat poni nomẽ diei ex̃ δ fi. istr. i scrip. ꝟo p̃uata ſm cõ. opi. ñ reqrit̃ δ necessita. vt ꝑ bal. i. §. qbꝰ. n. vj. ⁊ ꝙ ibi no. i addi. i ꝟ. scriptu. p̃ua. i. j. ꝯsti. C. mat. math. sin. xlv. ici. no. ꝙ tp̃s ⁊ locꝰ ⁊ alex. clxxi. vol. ij. ⁊
280 ꝯs. cix. vo. iiij. † hito trac. ⁊ lnia ep̃i ⁊c. ñ ꝓbat nisi δ his alr̃ cõꝯstet bar. i auc. si qs i aliq̃ ad fi. i ꝟ. iux̃ p̃dcã q̃ro. C. δ edẽ pau. δ ca. ꝯsi. lxxxix. Laudu. in cle. j. de reb. eccle. nõ alie. Laur. in rub. eo. tit. in. vj. in. xxvj. q. in Spe. de loca. §. sequit̃ ꝟ. ⁊ scias.

dixi

dixi in trac. de epo. iiij. lib. Fede. de se. 9si. cxxxviij. incl. 9cessio
fcã nũcio, imo dȝ fieri instr̃ȝ de illo de p se bȝ Pa. de ca. Alex.
281 consi. xvj. vol. iiij. ¶ † Ad renouãdũ in locationibus an valeat
Bald. q sic in l. volũtas. col. j. ꝟ. illud certũ est. C. de fideicõ.
Bar. tñ ꝯ. ⁊ forte melius in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de
dam. infe. ¶ Quot sunt anni tot locationes qd opeꝛ, vide spec.
in tit. de don. §. j. ꝟ. qd si aliqs vbi dt in simili istã clauȝ nihil ope
rari tanq̃ sit fcã in fraudẽ legis, no. Guil. de cu. in l. illud aut il
lud. nu. iiij. ⁊ ibi posui in addi. ad eũ in ꝟ. nõ excedat cẽtũ. ⁊ ibi
ẽt posui in apostil. ad Bal. in ꝟ. si actũ. nu. x. C. de sac. san. ecc.
Pan. de ca. in l. scire debemus. in fi. de ꝟ. ob. Mathesi. sing.
cvij. lxx. not. qd leges Pañ. in c. aplice. nu. v. ⁊ ibi addidi post
ipsum in ver. dõm est qd not. ex̃ de dona. ⁊ Roma. 9si. xxvj. in-
cip. p decis. eoꝝ. vbi dt q ista est oim opi. quẽ seqꝛ Alex. consi.
282 lxviij. incip. visis duobus elegãtissimis 9si. ¶ † Promisit me-
liorare in instr̃is emphi. opaꝛ, ⁊ intelligiꝛ de paruis non de ma-
gnis melioramẽtis. Itẽ intelligiꝛ donec erit emphi. nõ post Jo.
de por. in l. senatus. §. marcellus. de le. j. itẽ intelligiꝛ q emphi.
deiectus ob canonẽ nõ solutũ nõ possit repetere melioramẽta.
Bar. in l. colonus. in fi. prin. C. loca. ⁊ ꝯ. eo. ꝟ. ad melioradũ.
¶ Presente patre ⁊ 9sentiente in instr̃o filij quid opeꝛ dic qd
nõ operaꝛ obligationẽ patris nisi expresse se obligauerit ad illũ
9ctũ. bar. sing. in l. lucius. j. in fi. ff. de admi. tu. sed idẽ bar. 9riũ
283 tȝ post gl. in l. j. §. si is q nauẽ. in fi. ff. de exerci. ¶ † Alteri vel d
vno in alteꝝ qd opeꝛ vide no. in l. j. ⁊ ibi bal. in j. col. in fi. ꝟ. q̃
rit gl. si apposita. C. de do. ca. mor. ⁊ dic hrẽ locũ ẽt qñ alter mo
riꝛ cuȝ filio si apponiꝛ inter extraneos. secus si inter suos vt ibi.
itẽ qz alter est ptinũ duoꝝ nõ hñ poniꝛ de pluribus q̃ duobus
id vitiat inq̃sitionẽ. vt sing. dixi fm Bal. ꝯ. in clau. iudicioꝝ ꝟ.
284 alter alteri. ¶ † Actũ in castro. t cõmittatus firmi ⁊c. an pbet
illud castrũ esse de iurisdõne vel dñio firmi gl. in ꝟ. nullo Bal.
in j. col. ver. iiij. no. doc. Pa. de ca. ⁊ Bar. in l. cũ aliqs. i ꝟ.
gl. inducit hãc l. C. de iur. deli. dt qd nõ nisi inter eosdẽ factũ sit
instr̃m vel ẽt inter alios si sunt plura instr̃a fm Bald. ibi. ⁊ in l.
optimã. i. ij. col. i fi. i ꝟ. tu vero dicas gl. C. d 9hẽ. ⁊ co. sti. no. in
l. pdijs de le. iij. ⁊ flo. i. l. in finalib9. ff. fi. reg. vel nisi instr̃a sunt
antiqua vel si sunt noua pbãt iter 9hẽtes tñ fm bal. i. d. l. cũ ali
qs. i. i. col. ꝟ. itẽ q dt gl. vbi ẽt p doc. Addo gl. i. c. cũ oli. i ꝟ.
instr̃is de cẽsi. ⁊. d. Alex. i. d. l. cũ aliqs. in. iij. col. in ꝟ. dt ẽt no
ta. bal. cũ alijs 9coꝛ. ibidẽ per eũ signatis. Adde oio eũdẽ alex.
in l. emptoꝛ. §. ancilla. de rei vẽdi. ⁊ in l. ex hac. de don. ⁊ notaui
in apost. ad Guil. de cu. in auc. si qs in fi. in ꝟ. faciũt fidẽ. C. de
eden. ⁊ in apost. ad Pan. c. series. nu. iij. in ꝟ. plenã fidẽ. ex̃ de
285 test. ⁊ Ro. sing. cliiij. ⁊. d. xxxvj. ¶ † A. cũ bñficio inuẽtarij vẽ-
didit p satisfaciẽdo creditoribus ⁊ legatarijs operaꝛ ne emptoꝛ
molesteꝛ hypo. a creditoribus, ⁊ legatarijs. Pan. de ca. in l. fi.
§. licẽtiã. C. de iu. delib. clã actũ i domo titij nõ pbat dñiũ. An
ge. in auc. vt spon. lar. §. ⁊ hoc insup. vlt. col. ꝟ. ⁊ exẽplũ si nota
rius dicit. colla. ix. vide gl. in ꝟ. nullo. ⁊ doc. in. d. l. cũ aliqs. ⁊ i
l. prediis. ff. de leg. iij. ⁊ ꝯ. ver. pri. ¶ Finito qnqẽnio iteꝝ lo-
ca. quid opeꝛ. vide By. in l. codicillis. §. instituto. ⁊ ibi posui in
286 apostil. ad eũ. ff. de leg. ij. ¶ † Non sit melior 9ditio occupãtis
⁊ qd vnũ fuerit ceptũ p aliũ pfici possit. Posita in instr̃o pcure
vel mãdati facti pluribus operaꝛ q q̃libet sit pcuratoꝛ insolidũ
⁊ vnus possit finire incohoata p aliũ nõ tñ sit locus preuentioni.
Bar. ⁊ doc. in l. pluribus. ff. de pc. 9riũ not. i. c. si duo. de pcu.
in. vj. ⁊ Barth. cep. in rub. de ꝟ. sig. xxvi. col. ⁊. d. Guil. in. c. si
287 papa in pn. in vlt. col. ꝟ. fallit. iiij. de priui. le. in. vj. ¶ † Viso
testõ ⁊ eius verbis i trãsactionis instr̃is poni dȝ alias nõ vȝ trã
sactio nisi 9stet q aliter trãsigẽtes habuerũt noticiã testi. l. d his
⁊ ibi Bar. in. i. col. in fi. ꝟ. sis igiꝛ cautus. ff. de transac. ⁊ bar. in
l. sub pretextu. la. i. in. i. col. in ꝟ. itẽ in eo qd gl. alleg. C. de trãs.
Eundẽ Bar. in l. i. in fi. prin. §. alias est. §. ratio. ff. queãd. testa.
ape. qd est veꝝ fm Pan. de cast. ibi nisi tenoꝛ fuerit pbatus p
testes vel notariũ vel nisi trãsigẽs sciat tenoꝛẽ testi. lȝ nõ viderit
vt per Bar. in alleg. l. de his ver. quero extra gl. ⁊ in l. cipbi. ff.
de ope. leg. vel nisi alias illud legerit lȝ non tpe trãsactionis. vt
ipse ibidẽ, vbi ponit alias fallẽ. Et vltra ipsuȝ idẽ si cũ iuño, vt p
288 Alex. in l. qui rome de ver. ob. ⁊ 9si. xi. vol. ij. ¶ † Sciẽs pro-
misit hec clausula tollit exceptionẽ erroris que opponi nõ põt.
bar. in l. sed ⁊ si qs. §. fi. ff. si qs cau. do. ⁊ Pet. de sun. in l. ge-
neraliter. C. de nõ nu. pec. ⁊ bar. in l. si dari in fi. ff. de ꝟb. ob. li. ⁊
Alex. ibi ⁊ in l. cũ de indebito. de proba. ⁊ ꝯ. ver. clausula ex cer
ta scientia in clausulis rescriptorum. vbi plenius. Quod verum,
nisi in renunciatione vellei. facta per mulieres vt ꝯ. qz nihil ope-
ratur fm Pan. de cast. in consi. cccxxxij. Itẽ tollit 9di. indeb.

que nõ daꝛ promittẽti indebitũ scienter. Bar. in l. fi. §. idẽ que-
siit. in. i. col. ver. vnde vt predicta cessent. ff. d 9di. inde. vbi dicit
verũ etiã si renũciatũ sit instr̃o 9ditioni indebiti, 9di. sine cau. ⁊
oibus. ll. auxilijs, ⁊ per Pan. 9si. cxxxiij. ⁊ p Alex. in. d. l. fi. §.
289 i. ⁊ Bal. in l. mater. C. de rei vendi. ¶ † Si 9stet indebitũ do-
nat operaꝛ tñ q̃tũ clã sciẽs ad predcã se nõ teneri ⁊c. de qua. ꝯ.
pxi. dictũ est Bar. in l. i. §. idẽ quesijt. in. i. col. in fi. ff. de 9di. in-
debi. ¶ Obligans se risico ⁊ periculo fortune idẽ dicit q obli-
garet se ad casus fortuitos fm Bar. in l. si is qui in aliena. in pn
ci. ff. de acqui. re. do. ¶ Possit substituere ẽt plures ⁊ substitũẽ
do remaneat pcuratoꝛ operaꝛ q sonãt ꝟba. i. q pcuratoꝛ sub-
stituẽs nõ desinat esse pcuratoꝛ Bar. in l. qd si forte. §. qd ergo.
290 circa fi. quẽ. §. legit. in l. vero pcura. ff. d sol. ¶ † Certiorata de
beneficio velle. nõ pbant dicta verba certiorationẽ, gl. ⁊ doc. in
auc. qño oportet epos. §. igiꝛ. in ver. interroget. ⁊ Pet. de sun.
in l. fi. in fi. C. ad velle. ⁊ Pan. de cast. 9si. cccxxxij. Addo Fe-
de. de sen. consi. suo. cxcix. qd incipit queriꝛ an do. Margari. ⁊
do. Ant. de but. in. c. qm̃ ꝯ falsaȝ. i. xiiij. col. d pb. Pan. i. c. cũ
cãs. i. i. v. col. i ꝟ. q̃ ad bȝ d circũstãtijs test. ⁊ oio p. d. alex. i. l.
sciẽdũ. i. xiiij. col. ꝟ. lȝ qd si instr̃o. ff. d ꝟ. ob. cũ alijs 9coꝛ. ibidẽ
p eũ signatis. ¶ Possit pignus vẽdere iure creditoris operaꝛ
vt vẽdi possit pign9 ẽt abñte debi. bal. in l. cũ milita. C. d re mil.
291 ¶ † Promittẽs sub pena seruare itelligiꝛ. s. p stipulationẽ bar.
in l. ad diẽ. ff. de ꝟbo. ob. gl. ⁊ Pan. de ca. in l. rescriptum. §. si
pacto. in fi. ff. de pactis. Qd est verũ, nisi interrogatio pcesserit
⁊ rñsio secuta fuerit incõtinenti, no. ita alex. in l. nã ⁊ postea. §.
j. ff. de iureiur. ⁊ in l. sciendũ. col. iiij. de verbo. ob. ¶ Res ven-
dita sit p precio obligata opaꝛ q ipsa res p emptoꝛe ã solutũ
preciũ nõ possit alienari bar. in l. si ita qs. §. ea lege. in. j. col. in
292 ꝟ. venio vlti. ad. q. in fi. ꝟ. de ꝟ. ob. ¶ † Jurãt vera eẽ 9teta
in instr̃o ⁊c. h clã tollit psũptionẽ simulationis bal. in l. fi. C. de
nõ nume. pec. ⁊ cep. in tra. de 9cti. simul. vlti psũm. ꝟ. lȝ circa
pdictas. Itẽ facit pscriptionẽ nõ currere ⁊ exceptionẽ nõ nume
rate pecunie nõ posse excipi maxime si interuenit iuñm duplex
vt not. plene Fely. in. c. si cautio. col. vij. ex̃ de fide instru. Sed
an exceptionẽ falsi. Alex. 9si. lxxxix. ij. pte. ¶ Oblato libello
⁊ lite 9te. hec clã instr̃o posita nõ pbat. Inno. in. c. qm̃ ꝯ. in. ij.
col. magna in fi. in gl. sua in ꝟbo psonas. ij. de pba. ⁊ in spe. eo.
ti. §. fi. ꝟ. lȝ pone index. ⁊ Fede. de sen. in 9si. ccviij. q̃riꝛ an. d.
293 marg. ⁊c. ¶ † Cõfessus habuisse ⁊ recepisse facit psumi, q tũc
habuerit nõ ex iternallo tpis, bar. in l. certi. §. si nũmos. ij col.
in fi. in ꝟ. h moneo dubiũ. ff. si cer. pe. ⁊ i. l. si ita stipulatus. §. gri
sogonus. i. ij. col. in. ꝟ. itẽ aduerte. ff. de ꝟ. ob. ⁊ in l. post dotẽ.
j. q. ⁊ ibi bal. in vl. col. in ꝟ. q̃ro vir fuit 9fessus. ff. so. matri. ⁊ in
l. predia. in ꝟ. ista. l. facit ad qõnẽ. ff. d acq. pos. ⁊ in l. singularia
i. vj. col. in. ꝟ. qñq̃ si cer. pe. ⁊ ang. in. d. §. grisogonus. vbi per
alex. q vȝ si est renunciatũ exceptioni nõ nume. pecu. scdm
Bal. vbi. ꝯ. in. d. l. post dotẽ. in vl. col. in ꝟ. aduertatis. lȝ ⁊ ibi
sentit bar. in prealleg. pria. q. ⁊ gl. ⁊ doc. in l. si ex cautione. i ꝟ
bo pbare. C. de nõ nume. pecu. ⁊ bar. in l. i. C. de dote cau. non
nu. itẽ talis pbat 9fessionẽ nõ actualẽ numerationẽ doc. ⁊ bar.
in. d. l. si ex cautione. in. j. col. in ꝟ. tu aduerte. ⁊ ibidẽ bal. i. iiij.
col. ⁊ in l. j. C. de do. cau. nõ nu. q vȝ est nisi sit renũciatũ exce
ptio. nõ nu. pe. bal. i. l. pecunie. paulo post pn. C. d solu. ⁊ bart.
i. d. l. j. ⁊ in. d. l. si ex cautione. Itẽ nisi addaꝛ ꝟba. s. a titio dãdo
⁊ numerãdo ei qz pp ꝟbũ gerũdij dãdo pbat ꝟaȝ numerationẽ
qz illud significat actũ visui subiectũ. bal. in. d. l. si ex cautione.
in. iiij. col. i. v. q. secus aũt si addãt ꝟba pticipia scȝ a titio dã
te ⁊ soluẽte qz tũc nihil opaꝛ nec pbãt numerationẽ actualẽ qz
ibi dãte ⁊c. venit i 9sequẽtiã 9fessionis preãbule nõ q notari9
attesteꝛ numerationẽ bȝ bal. sing. i. l. si ex precio. i. j. col. ꝟ. mõ
h reuocaꝛ in dubiũ. C. si cer. peta. ⁊ i. d. l. si ex cautiõe. iiij. q. ⁊ i
l. j. x. col. ꝟ. ⁊ ẽ simile q q̃tidie accedit. C. d 9fes. itẽ ꝟuȝ nisi ad
danꝛ ꝟba i psentia mei notarij qz tũc pbaꝛ numeratio d q̃ nota
ri9 attestaꝛ bȝ bar. i. d. l. i d do. cau. si nu. pt tñ 9riũ pbari. s. qd
tpe 9ct9 nõ iternenit pecũia bȝ bal. i. d. l. si ex pcio. i. d. ꝟ. mõ h
reuocaꝛ quẽ ẽt vid i. d. l. si ex cautiõe. vi. q. ⁊ i. l. aduersus. e. ti.
294 † Clã q̃ vẽdito. 9fessi fuerũt pciũ recepisse vl̃ receperũt pñte me
nota. ⁊ testib9 opaꝛ vt oẽs d euic. teneanꝛ bl̃. i. l. qdã. i fi. ff. d eui.
Nomen debitoris bñficiũ facere pmisit in instr̃o cessionis poni
dȝ ⁊ qd iporteꝛ Bar. i. l. j. i fi. pn. ff. ad mace. Procurato ẽ i rẽ
suã, ⁊ posuit i locũ suũ, ⁊ d euictione nõ teneaꝛ poni dȝ in instr̃is
mãdatoꝝ, ⁊ colligiꝛ ex tex. l. si pcuratorẽ. §. dolo. ⁊ ibi Bart. ff.
295 mãda. † Ad sensuȝ sapiẽtis qd opereꝛ, bar. i. l. ex ea. in pn. ff. de
ꝟ. ob. ⁊ ibi doc. ⁊ Jmo. i. l. si mãdato. §. paulus vltimo. ff. mãda.
⁊ in l. illa istitutio i. i. col. ⁊. j. q. ff. de here. isti. vbi ẽt p doc. bal-

in.l.sancimus.in.j.col.in ꝟ.ꝫ qd si ꝓmitto.C.de ꝟ.sig.ꝛ i.l.hu manitatis.xiiij.col.C.de ipu.ꝛ al.sub.ꝛ in.l.captatoria.in.j.co. ad fi.in ꝟ.v.oppo.ꝙ tota die.C.de test.mil.ꝛ in addi.Spe.de emp.ꝛ ven.in.j.col.in ꝟ.qd si ꝓmittit̃.ꝛ in ti.de arb. in.vi.col. ꝟ.an possit addi.ꝛ Old ꝯsi.cxxxix.ꝛ Alex.in.l.iij.ff.q satis.co. ꝛ in.l.qcqd astringende.ꝺ ꝟ.ob.vbi post Ange.ꝛ Imol.ꝺt nõ operari eã in stipulatione q̃ reqrit verba expressa, nec i snia, nec in applõne q̃ reqrũt scripturã ꝫ in ꝯctibꝰ q̃ solo ꝯsensu ptiũ pficiũt̃ sic.ꝛ Fely.oio in.c.ex lr̃is.col.iiij.ꝟ.qd operet̃ ex̃ de fi.i
296 stru. ¶ † Procuratorẽ ꝛ nũciũ spãlẽ facit esse electionẽ ꝯstituti an velit eẽ ꝓcurator, vel nũcius. Bar. i.l.si titio.la.i.ff.de vsu fru.leg.ꝺ q̃ clã vide Bar.in.l.q aũt.§.ꝯstituere.in ꝟ.ex h habes.ff.de ꝯsti.pe.ꝛ in.l.multũ.§.fi.in.i.no.C.si qs alteri vel sibi.
297 ¶ † Remittit oẽ ius qḋ hꝫ ꝛ hr̃e sperat in dcã re opat̃ remissionẽ iuris qḋ hꝫ tñ ex cã de pñti nõ ex cã de futu. Bar. in.l.post emãcipationẽ.§.illud in fi.ff.ꝺ lib.leg.ꝛ in.l.q cũ tutoribꝰ.in pn. in ꝟ.ex hoc dico.ff.ꝺ trãsac.p.l.i.de sta.lib.ꝛ in.l.q rome.§.duo fratres.in.xi.col.i ꝟ.vi.q̃ro.ff.ꝺ ꝟ.ob.ꝛ in.l.si vxor.§.diuus. in fi.ff.de adul.ꝛ Bal.in.l.pactũ.xiij.q.C.de colla. Addo Bar. in.l.qḋ seruus.in.ij.col.ff.de ꝯdi.ob cau.ꝛ ibidẽ.d. Alex. in.ij. col.in ꝟ.ex̃ gl.cũ alijs ꝯcor.ibidẽ p eũ signatis, qd aũt si diceret oio ius qḋ hꝫ ꝛ hr̃e sperat vel posset hr̃e an itelligat̃ ẽt ex cã
298 de futuro vide Bar.in.l.hr̃dẽ.ff.mand.ꝙ sic. ¶ † Presenti ꝛ recipiẽti h clã nõ probat pñtiã, ꝺm Pau.de cast.sing. in.l.illõ.C.de sac.san.ecc. Adde tñ ꝙ facit psumptionẽ, ꝙ fuerit pñs, vt no. Ang.i.l.i.ꝛ ibi. Bal.C.ꝺ ꝯhẽ.ꝛ cõ.sti. ¶ Fideiussor ꝓmisit soluere de suo tã respectu iudicij q̃ꝫ ꝯctus ꝛ soluere iudicatuꝫ facit executionẽ fieri posse ꝯ eũ q̃ alias fieri nõ posset. Bal.i.l. fi.in fi.C.de fideius.tuto. ¶ Quia sic placuit in quittationibus
299 qd operet̃ Bal.i.l.pactũ.xvij.q.C.de colla. ¶ † Periculuꝫ sit cõe operant̃ vt nõ dicat̃ duo rei debẽdi insolidũ Bal. i.l.rẽ mi hi.§.in exercitu.ff.cõmo.ꝛ i.l.si nõ singuli.ꝟ.ex pdcis ergo.C.si cer.pe. ¶ Cessit actionẽ realẽ ꝛ psonalẽ dcõ emptori operat̃ vt emptor possit agere ꝯ actorẽ vẽditoris sui vt suscipiat in se iudi
300 ciũ euictionis Bal.in.l.j.i fi.C.de iure do. ¶ † Tutor defendere sine mora promittit dicrũ pupillũ poni dꝫ in instr̃is tutelaruꝫ Bal.in fi.§.oẽm in prin.C.de admi.tu.ꝛ qd opet̃ Bal. i.l.fi.§. defensionẽ.eo.tit. ¶ Et iudiciũ subire opat̃ vt talis promittẽs pcise cõpellat̃ Bal.in.l.ij.in.iij.oppo.C.de here. vel act. ven. ¶ De rato ꝓmisit h clã nõ ampliat mãdatũ nec speciale mãdatũ inducit Bal.in addi. Spe.de ꝓcu.in.i.col.ꝟ.clã rati.ꝛ ꝟ.
301 seq. ¶ † Ut pꝫ in instr̃o.t.notarij viso ꝛ lecto.h clã ꝓbat ꝫ de illo instr̃o alr̃ nõ ꝯstet.i Spe.de instr.edic.§.restat ꝟsi. qd si in aliquo.ꝛ ibi Bal.in addi.i.vi.col.ꝟ.q̃n instr̃m Ang. in.l.sciẽdũ in repe.vbi alle.Spe.ff.de ꝟ.ob.ꝛ ibi Ang. ꝛ Alexã.ꝛ Joan.petrus de peru.ꝛ doc.moderni in auc.si quis in aliquo.C.ꝺ eden. Sed ibi Ang.ꝛ Raph. Pau.de ca.tenẽt ꝯriũ siue dicatur a me viso ꝛ lecto siue dicat̃ vt pꝫ in instr̃o manu mei notarij ꝯ.scripti in hoc tñ vlt. Rapha. ꝛ Frã.ibi tenẽt ꝯriũ vt tũc ꝓbet sed ar.ꝯ p Bal.in.l.q̃dã.ff.eo tit.vbi ꝺt ꝙ notario credit̃ vt vni testi.q̃n ꝺt se rogatũ de tali actu q2 si nõ apparet de actu nõ hr̃eius dcm̃ ꝓ instr̃o pub.ꝺm Bal.sed Frã.de capi. li. in.d.auc. ꝯcordauit opi.ꝫ in ꝯsi.q̃dã Anto.de pelegrinis ꝛc.tenuerit cũ opi. Ang.ꝛ sequaciũ ꝯcordat aũt sic q2.i.opi. Spe. ꝓcedit q̃n instr̃m referẽs attestat̃ de alio qḋ est necessariũ antecedens ad ipsuꝫ vt.t.tutor de cuius tutela pꝫ publi.istr̃o manu.p. scripto a me viso ꝛ lecto quo casu ꝓbat q2 instr̃m tutele est necessariũ añcedẽs ad q̃ttationẽ vt ibi alias nõ secus est ꝛ ꝓcedit opi. Abb. ꝛ alioꝝ Raph.ꝟo i.l.si qs ex argen.§.ꝓtor.ff.ꝺ eden.ꝺt simplr̃ ꝙ ꝓbet ꝛ eũ seq̃t̃.d.Frã.in.d.auc. si qs in aliquo.v.col.ꝛ ibidẽ vide.d. Alex. Imo.vlt.col.in ꝟ.ij.est vtrũ vbi saluat dcm̃ spe. s.relatũ.ꝛ.d.ant.ꝛ Alex.in.ij.col.aliter saluãtẽ ꝛ deinde p.d. Jas.may.in.xv.col.cũ dua.seq.in ꝟ.vltra Bar.ij. limita. vbi tꝫ idistincte ꝯ Spe.reprobãdo oẽs saluationes ꝫ Alex. ꝺ imo. in.ꝯsi.vi.iiij.pte ꝺt ꝙ ꝓbat quo ad ptes inter quas notarius sic asseruit nõ quo ad preiudiciũ tertij. Adde oio ꝙ notaui in apo. ad Lanfrã.de oria.in.c.q̃m ꝯ falsam ver.instr̃oꝝ ꝓductionis. nu.xxij.ver.mõ quero i ꝟ.ij.in alio instr̃o ex̃ de pb.ꝛ qḋ posui in apo.ad Guil.ꝺ cu.in auc.si qs in aliquo.nu.j.in ꝟ.mentionẽ ꝛ ibi ẽt posui in apost. ad Bald.in ꝟ.facit mẽtionẽ. nu.v.C.de eden.vt in tali instr̃o ꝯtinet̃ tãq̃ narratoria nõ ꝓbat ꝺm Inno.
302 in addi.c.fi.de fi.instru.vide qḋ notaui.s.pri. ꝟ. ¶ † Si res euincat̃ salua sit prior actio posita in instr̃o dationis i solutũ operet̃ ꝙ res euicta det̃ ꝯ reũ pma actio que alias nõ daret̃ Bar. in.l.si qs aliã.i.i.col.in ꝟ.alij dñt ꝙ hec soluit.ff.ꝺ sol.ꝛ in.l.eleganter in pn.in ꝟ.ad ꝺm opponit̃.ff.de pig.act. Ang. in.l.libe
303 ra.C.de sen.ꝛ Bartho.cepo.in cau.cccxv. ¶ † Saluo iure in hypotheca ꝛ ꝯ fideiussores in instr̃o dationis in solutũ operatur vt euicta re creditor possit agere ꝯ fideiussorẽ p dationẽ insolutũ liberatos ꝛ hypothecaria ꝯ possessores bonoꝝ rei. Bar. in. d.l.si qs aliã.in.i.col.in ver.alij dicũt qḋ h soluit.ff.ꝺ solu.ꝛ bartho.cep.in.d.cau.cccxv. ¶ Cõsentio saluo iure meo operatur ꝙ ꝯsensus nõ ꝑiudicat.l.iiij.§.i.ff.qb.mo.pig.vel hyp.sol.ꝛ pa.
304 de ca.ꝯsi.ccci.ꝛ ita ꝯsului. ¶ † Recipio sortẽ saluo iure interesse qd operet̃ vide Bar.i.l.fi.in pe.col.ad fi. in ꝟ. vlti. q̃ro qd si creditor.ff.ꝺ eo.qḋ cer.loco. Recipio sortẽ saluo iure pene qd operet̃, dic ꝙ tũc penã põt peti quatenus sortẽ excedit.in Spe. de arbi.§.fi.ꝟ.sed pone ꝙ duꝫ respicit. ¶ Bene ꝛ diligẽter.i. arbi.bo.viri Bar.in.l.cũ filius.§.si pater ꝺ leg.ij.l.si ita sit scriptũ.de ma.test.c.i.in fi de eo q mit.in pos.in.vi.ꝛ in cle.i.ꝺ of.
305 ordi.ꝛ Alexã.ꝯsi.lx.iiij.pte. ¶ † Locator ꝓmisit sub hypoteca suoꝝ bonoꝝ seruare ꝓmissa ꝛc.opat̃ ꝙ emptor nõ possit expellere ꝯductorẽ ꝺ illa re ẽt ei hypothecata ꝫ Bar. i.l.i.§.qḋ aũt.in ꝟ.ꝛ iõ dixi iã.ff.ꝺ supfi.addo bar.i.l.emptorẽ.C.loca.ꝛ ibi bal.i.ij.col.i ꝟ.q̃ro an emptor. ¶ Cõputata oi q̃titate cõfessata numerata ꝓmissa q̃ ꝺ dcõ debito appereret ꝛc. opat̃ vt nõ possit iterꝝ peti ꝫ ꝯstet ꝺ ꝓmissione ꝛ ꝺ ꝯfes.vl ꝺ numerõne bã. i.l.plane.§.i.i fi.ꝺ le.i.ꝛ i.l.triticũ.ff.ꝺ ꝟ.ob. ¶ Boni auri ꝛ iusti ponderis in ꝯctibꝰ nõ ẽ necia q2 subaudit̃ sp i ꝓmissionibꝰ ꝙ det̃ peccunia ñ reprobata bar.i.l.lecta.ij.col.i pn.i ꝟ. verꝰ tñ
306 puto.ff.si cer.pe. ¶ † Obligãs bona pñtia ꝛ futura itellr̃ ꝺ futuris q̃ nũq̃ꝫ aũ fuerũt oblata iõ nõ itellr̃ ꝺ re alienata p debitoreꝫ ꝯsensu creditoris ꝛ postea redẽpta p debitorẽ q2 illa ñ venit i hypo.ex quo alias fuit ꝛ desijt eẽ ꝺ hyp.p alienationẽ cũ ꝯsen.creditoris fcã casus est singu.ꝫ Bal.i.l.solita.q̃ est.l.sing.ꝛ ibidẽ bar.C.ꝺ remis.pig.ꝫ bar.tꝫ ꝯriũ in.l.sicut.§.supernacuuꝫ in.ij. col.i ꝟ.venio ad ꝺm.ff.q.mo.pign.sol.s.ꝙ si hypothe.erat gñalis recidit res eadẽ i pozẽ hypothe.ꝫ ꝺsierit eẽ hypothecata p ꝯsensuꝫ pstitũ in eiꝰ alienatione p creditoreꝫ ꝙ no. Adde bar.io ꝫi.i suo trac.sal.regn.cvij.bal.i.l.fi.nu.ix.ꝟ.ꝫ pone ꝙ ẽ adiectũ ꝛ ꝙ ibi posui i addi.ad ipꝫ i ꝟ.ꝺ futuris.C.ꝺ pac. Fely.i.c. i pñtia col.iij.ꝟ.i tex.ibi vide vniuersa.ex̃ ꝺ pba. Panor.in c.nulla ecclĩastica.nu.xi.ꝛ ibi posui i apostil.ad ipꝫ i ꝟ.pñtia ꝛ futura ex̃ ꝺ ꝯces.pbẽ.ꝛ p Pbi.cor.ꝯsi.ix.ici.q̃ꝫ in litera.p. Nihil ꝯ diuisionẽ facturos h clã nõ ipedit fideicõ.petitionem bar.i.l.fi.§.idẽ q̃sijt.i fi.ff.ꝺ ꝯdi.ide.ꝫ qd opet̃ p bar.i.l.qui ro
307 me.§.duo fr̃es.j.q.ꝛ ibi doc.ꝺ ꝟ.ob. ¶ † Testibus vocatis in instr̃is posita itelligit̃.s.ad h ꝙ actũ fuit iter ptes Ang.in auc. ꝺ tabel.i pn.ij.col.ꝟ. qd aũt si instr̃m col iiij.bar.i.l.hr̃des palã.§.i testis.ff.ꝺ testi.ꝛ.ij.ꝟ. pri. ¶ Et rogatis h ꝟbum poni dꝫ als nõ psumit̃ rogatus testiũ factus bar.i d.l.hr̃des.§.i testis. ff.oĩo vide.addo bar.i.l.sciẽdũ i.iiij.col.in ꝟ.q̃ro ex̃ glo.ff.de ꝟb.obli.ꝛ.d. Ant.ꝺ but.i.c.sicut ꝺ re iudi.ꝛ cino p do. Alex. imol.i.d.l.sciẽdũ.i.xvj.col.i ꝟ.ex̃ gl.inducit bar.cũ concor.ꝛ tribus notabilibꝰ limitationibus ibi ad h p eũ positis, adde bal. i repe.l.habeat.nu.xxvij.ꝛ ꝙ ibi posui i apostil.ad ipꝫ i ꝟ.sup q̃rto puncto.C.ꝺ sac.san.eccle.dixi ẽt in apostil.ad Lãfran. de oria.i.c.q̃m ꝯ falsaꝫ.§.testiũ depositiones.nu.xxiiij.ꝟ.q̃ro vlte
308 rius ꝛ seq.ex̃ de pba. ¶ † Renunciauit bñficijs oibus ꝛc.i instrumẽtis correoꝝ vel fideiussoꝝ nõ extẽdit̃ ad bñficiũ cedẽdarũ.bal.i.l.si diuisa.C.loc.clã vcꝫ q̃ꝫ renũciationẽ ptes voluerũt extẽdi ad oĩa ẽt ignorata opat̃ id ꝙ ꝟba sonãt. Adde doc.in.l. emptor.§.lucius.ꝛ ibi bar.ff.ꝺ pac.ꝛ Cardi.in cle.j.i.xiij.nota.
309 in.iij.oppo.ex̃ de sepul. † Clã renũciãs oibus ꝓbationibꝰ vel ꝙ nõ possit ꝓbari ꝯriũ nisi p aliud instr̃m nõ vꝫ.bar.ꝛ doct.in auc.iubemus.i.ij.col.i ꝟ.q̃ro dr̃ hic ibi ꝛ iõ illa.C.ꝺ iudi. Adde inq̃tũ ꝺt nõ valere clãm q̃ renunciat̃ ꝓbationi testiũ.vide fely.oio.i.c.ij.col.pe.ꝟ. decimo.itellige vbi limitat nisi in pacto iudiciario vel iurato.ex̃ de ꝓba.ꝛ qd de gñali renunciatione testiũ vide Fely.vbi.s.col.fi.ꝛ Guil.de cug.i.l.cũ debitoris in fi. .C.ꝺ iudi.tꝫ ꝙ vꝫ, nõ tñ trãsit ad hr̃des.idẽ tenuit Roma.i.l.j.
310 ff.ne qs eũ q ꝛ in.l.q bona.§.q̃dã.ff.de dã.infect. ¶ † Bñficio de duobus reis epistole diui adri.ꝛ cedẽdaꝝ qd opet̃ vide ange.i auc.de duo.re.in.j.col.i ꝟ.ad euidẽtiã scias.ꝛ ꝟ.ẽ ꝛ alia ꝯsi.ꝛ i fi.ꝟ ẽ ꝛ.iij.l.col.vij.ꝛ bal.i addi.spe.ꝺ reũ.ꝛ ꝯclu.ꝟ.q̃tuor sũt.ego dico ꝙ renũciatio bñficij ꝺ duo.reis tollit bñfi.iter pncipales insolidũ oblatos not. Ang.vbi.s.ꝛ ꝟ. ꝛ hec est doctrina.colla.vij. Renũciatio aũt beneficij epistole diui adriai i tollit fideiussores insolidum obligatos vt per Bal.ꝛ Ang. vl i .s.ꝛ bar.in.l.si a duobus.§.si actio.col.fi.pe.q.ff.de duob.reis. ¶ Et omni.l.auxilio in renũciationibus mulieꝝ ꝛ maxime q̃ tutelã accipiũt est de sba ꝯctus Bal.in addi. Spe.de tuto.ꝟ. tenetur

tenet mr q̄ suscepit Bar. in auc. matri. ⁊ auie. col. iij. ꝟ. venio ad illaꝫ gl. C. q̄n mulier tu. offi. ⁊ i. l. si qs sub ꝯdi. ꝟ. q̄ro. ꝑ auc. q̄rit. col. vj. ff. ꝺ testa. tu. ⁊ Pa. ꝺ ca. ꝯsi. lxxv. inci. visis cōpromisso. in. j. dub. ⁊ qd opat̄ ꝙ discussio nō reqrat̄. vt no. Bal. i. l. j. col. iiij. C. ꝺ ꝯue. fisci. debi. li. x. ⁊ Alex. ꝯs. xxxj. vo. iiij. ¶ Renūciauit ⁊c. h̄ cl̄a dꝫ extēdi ḃꝫ o:di. ⁊ ꝯsue. notarij. Bal. i addi. Spe. ꝺ instru. edi. in. ij. col. i p̄n. ꝟ. qd operent̄. Adde qꝺ notaui in apostil. ad. l. ceteꝝ in apostil. sup eo. ꝟ. ff. ꝺ leg. j. Ja. rebuffi. in. l. inuitis. nu. ij. ⁊ qꝺ ibi posui in apostil. in ꝟ. ⁊c. C. de decre. decur. li. x. Gemi. c. j. §. in ceteris. ⁊ ibi posui i apostil. ad eū i eo ꝟ. ⁊ iteꝝ ibi in apo. ad Phi. frā. ēt i eo. ꝟ. ex ꝺ cle. ꝯiu. dixi ēt in apostil. ad Lāfrā. ꝺ ori. post Bene. vadū. in p̄n. nu. xij. i ꝟsi. dictio ⁊c. ex ꝺ pb. Fel. i. c. cū. p. tabellio. ꝟ. vij. q̄rit col. iiij. ex ꝺ fi. istr. ⁊ Bal. ꝯs. lxiij. vol. v. ¶ Jurās no ꝯuenire intelligit̄. s. si modice ledat̄ nisi addat̄ rōne lesionis, q: itelligit̄ ēt de magna Jo. de imo. in. c. cuꝫ contingat. xxxiiij. col. de iureiuran. ⁊ Barto. cepo. de ser. rusti. titu. de aqueduc.

311 **Clausule** testamētoꝝ. ¶ †Quisquis mihi heres erit hec cl̄a extēdit̄ ēt ad successores ab intesta. Bar. i. l. si qs cū nullū i p̄n. ff. ꝺ iu. codi. ⁊ hꝫ viꝫ cl̄e codi. vt repetat legata a veniētibus ab intest. gl. ⁊ doc. in. l. ex duob⁹. §. filiū in ꝟbo quoqꝫ. ff. de vul. ⁊ pu. ¶ Saluo iure coloni. Hec cl̄a i legato rei locate alteri p testōrē opat̄, ꝙ legatario det̄ vtilis actio ꝯ colonū ad pēsiones q̄ alias peti nō possent Bal. i. l. j. ij. col. in ver. q̄ro qd si testōr. C. ꝺ vsu. ⁊ fru. leg. ¶ Pupillus moret̄ cum tutore intelligit̄. s. q̄tenus ei sit vile, alias nō ḃm Bar. i ꝯsi. bitontoniensis qdā p. l. j. ff. vbi pu. edu. de. ¶ Nisi heres det tibi fundū ex nūc dono h̄ cl̄a in testō vꝫ ḃm Bal. i. l. sancimus. in fi. C. ꝺ

312 test. ¶ †Cū potero testari. Hec cl̄a posita in testō itestabilis n̄ validat illud testm̄ Ba. in. l. eā q̄. pe. col. in ꝟ. itē si frater minor testet̄. C. de fideicō. vbi idē ꝺt. Cl̄a cū capere poterit legatarius nō validat legatū factū incapaci. ḃm bal. ibidē. in ꝟ. itē vetat testōribus iuncto ꝟ. pce. ⁊ ex hoc infert̄ secus in cl̄a cū capere poterit heres q: vꝫ testm̄. l. in tp̄s. ff. de he. insti. sed Cl̄a cū vidua erit vxor nō validat donōnē inter vi. ⁊ vxo. ḃm bal. i. d. l. eā

313 q̄ pe. col. ver. dicit aliqs imo vꝫ. C. de fidescō. ¶ †Mater videns. t. esse idoneū tutorē h̄ cl̄a pbat idoneitatē tutoris peiti n̄ tn̄ pbat ꝙ p inqsitionē datus sit. i. citatis citādis bal. in. l. oēm in. ij. col. i p̄n. ꝟ. q̄ro an datiuus. C. ad tertul. h̄ cl̄a magis cadit. s. inter cl̄as ꝯctus. ¶ Si ꝯtingat me mutare testm̄ ex nūc dono hereditatē meā inter viuos qd opet̄ p bal. i. l. sancimus. i vl. col. in ꝟ. nūqd aūt testōr. C. de test. ⁊ in. l. cū antiqtas. in ꝟ. de ista āt donatione. C. eo. tit. ⁊ bar. in. l. stipl'o hoc mō ꝯcepta i. j. co. i ꝟ. ꝑ istā. l. dāno. ff. ꝺ ꝟ. ob. ⁊ ibi Alex. plenius ꝙ nō operat̄ donationē nec ipedit testi mutationē ⁊ bar. in. l. si qs in p̄n. testi i pe. col. in ver. ꝺt ergo sic testator. ff. ꝺ leg. iij. ⁊ in. l. cū duobus. §. idē rūdet. ff. pro so. ⁊ Pa. ꝯsi. cxliiij. qꝺ opat̄ in leg. ⁊ fideicō. nō he

314 reditatē. ¶ †Cassans ⁊ irritās. hec cl̄a tacite inest in. ij. testō bal. in. l. fi. v. q. C. ꝺ edi. di. adri. tol. p gl. i. l. h̄rdē. ff. ꝺ his qb. vt indi. Cl̄a cassans ⁊c. in. ij. testō nō solēni nō tollit p̄mū solenne bar. in. l. si iure in. ij. col. i ꝟ. q̄ro ꝺt testōr. ff. ꝺ le. iij. bal. in. l. sancimus in. j. col. in ꝟ. reuoco in dubiū. ⁊ ibidē Pau. C. de testa. Cl̄a cassans nihil operat̄ nisi ex ipso testō addeat̄ h̄rditas bar. i l. ꝫ si in ꝯdōne. §. fi. in ꝟ. ⁊ istud aducebat. ff. de here. insti. ⁊ i. d. l. si iure ad fi. in ꝟ. ⁊ idē s. i. ij. pte. Sed bal. in auc. hoc inter liberos i. j. col. in ꝟ. ⁊ iō sufficiūt cl̄e. C. de test. dicit ꝙ. d. cl̄a sufficiat ad derogationē p̄mi testi. ⁊ adde. s. ꝟ. cl̄a deroga. i ꝟ. vlt. Cl̄a cassans vide. s. ꝟ. cl̄a deroga. p totū, ⁊ vide in ꝟ. cl̄a. nō ob

315 stan. ꝟ. xviij. ⁊ plenissime p Alex. ꝯsi. vij. iiij. pte. †Cl̄a ꝙ testamētū volo valere ēt iure donationis inter viuos non impedit testi mutationē. Pet. de anch. ⁊ Jmol. in rub. de test. ⁊ Alex. in. l. stipl'o hoc mō in. j. col. de ver. ob. itē. Cl̄a si nō vꝫ vt testm̄ valeat vt donatio iter viuos nō ipedit testi mutationē q: nō vꝫ vt donatio bal. Ang. ⁊ Jmo. i. l. heredes palā. §. fi. ꝺ test. Ale.

316 in. l. stipl'o. hoc mō. i. col. de ꝟ. ob. ¶ †Plus petere nō possit in testō in quo heres sit institut⁹ i pte, ⁊ coheredē nō hēat q̄uo itelligat̄. bar. i. l. quotiēs. §. si duo. paulo post p̄n. ff. ꝺ he. insti. ⁊ i l. fideicō. §. si qs ita ꝺ leg. iij. ꝟ. sed qd si testōr. ⁊ i. l. iurisiurā. §. si liberi. in. iij. col. in p̄n. ff. de ope. lib. Cl̄a plus petere nō possit intelligit̄. s. de bonis defuncti. Bal. in. l. liberti. x. col. ver. ꝫ dubitat i filia. C. ꝺ op. li. ⁊ bar. i. l. vt iurisiu. §. si libe. in. iij. col. i ꝟ.

317 q̄ro p̄r istituit. ff. eo. ti. † Jteꝫ itel̄r, vt h̄rs n̄ vt filia ⁊ iō succedit in emphi. nō ob. d. cl̄a bal. i. l. si adulta. i ꝟ. ꝫ nūqd. C. ꝺ he. act. iē tollit ius accre. bar. i. l. si ego. i. i. col. i fi. i ꝟ. ⁊ pdcā faciunt. ff. ꝺ inin. test. itē itelligit̄ nisi p̄ltima suppletione nisi expressum e irenūciet̄. l. sci̇mus. §. cū aūt. ꝺ inof. test. Cl̄a ⁊ plus petere non possit adiecta vni legato an faciat r̄uocari alia leg. i eo. testō ſcā bal. in. l. liberti. pe. col. ꝟ. sed an ista cl̄a. C. ꝺ ope. li. ꝺt ꝙ nō nisi de legatis expresse dicat nec ēt legata in alio testō nisi ꝯiectura

318 sit in ꝯriū. †Cl̄a sis ꝯtētus tali re ꝑ oibus q̄ tibi legaui. itelligitur. s. ꝑ legatis puris nō ꝑ ꝯdōnibus. l. paulo. §. i. ⁊ ibi bar. i fi. de le. iij. ⁊ plenius in fideicōmissa. §. si ita scipserit. eo. ti. ¶ Jure instōni omissa i testō p̄nt ꝑbari p testes duos lꝫ plures reqrātur i testō, q: agit̄ de ꝑbāda solēnitate testi de volūtate testōris bal. in. l. ij. in. ij. col. in ver. ex his resultat decisio. C. ꝺ secū. tab. vide bal. i. l. cū errorē. C. de test. vlt. col. i. ꝟ. q̄rit h̄ Nic. vbi ꝺt veꝝ eē q̄n testm̄ ē nūcupatiuū nō q̄n i scriptis. Sal. i. l. i exercē

319 dis vlt. col. ꝺt. ꝙ imo p. vij. dꝫ ꝑbari. †Cl̄a iure istōnis nō pōt addi codicillis ad legatū factū in testō simplr̄ filio. bal. in. l. non codicillū circa fi. in ꝟ. qd ergo si pater. C. de testa. p. l. ꝙ p manus. ꝺ iu. codi. ꝫ in testō sic ex virtute cl̄e ꝙ extēdi possit ꝺ ꝯsilio sapiētis. Cl̄a relinquo iur̄ instōnis iportat instōne sicut ꝟbū institu. Bar. i. l. filiū. §. ꝫ si portio. ff. ꝺ leg. p̄stā. gl. ⁊ By. Bar. ⁊ doc. in. l. his verbis in p̄n. ff. de here. insti. Guil. de cun. in. l. i. nu. iiij. ⁊ ibi posui i apo. ad ipꝫ ti. ꝟ. ꝟbū reliq. C. ꝺ sac. san. ec. ⁊

320 gl. i. c. si p̄r ex ꝺ te. li. vi. ¶ †Pr̄s restituat bona sua itell̄r. s. de bonis testa. n̄ ꝺ bōis h̄rdis q: ꝟbū sua refert̄ ad testōrē n̄ ad h̄rdē bar. i. l. cū i testō. ꝺ au. ⁊ ar. le. ¶ Cū ead. ꝯdōne. i. cū eisdē pcis ⁊ onerib⁹. l. nihil. ⁊ ibi bar. i fi. ff. ꝺ ꝯiu. cū emā. li. ⁊ i. l. si societatē. §. arbitroꝝ. i. co. i ꝟ. ex q̄ no. ff. p so. bal. ⁊ flo. i. l. iiij. §. j. ff. ꝺ ser. Ol. i. q. duo sunt statuta ⁊c. ⁊. s. i cl̄is ꝯctuū ꝟ. cū ea. cō

321 dōne. ¶ †Si decesserit sin̄ filijs h̄ cl̄a edcā istōi filij cle. q filios nā. h̄re nō pōt itelligit̄ ꝺ legi. tm̄. i. ꝺ eccl̄a. bar. i. l. h̄rdib⁹. §. titius. i ꝟ. facit ad. q. ff. ad tre. addo bal. i. l. ḡnalr̄. §. cū aūt circa med. ꝟ. ꝫ qd si ista ꝯdō. C. ꝺ isti. ⁊ sub. ꝫ vid Ang. i. l. si qs posthu. i p̄n. ff. ꝺ li. ⁊ po. ꝙ imo si cleri. hēat filios spurios ꝙ illi excludēt substituū. ⁊ Pan. i. c i. p̄ntia i. xiij. co. i ꝟ. q̄ro vlteri⁹ ꝺ pb. ⁊ oio p. d. alex. imo. i. d. l. si qs posthu. i p̄n. i. iij. col. i fi. ꝟ. ſdit h̄ ang. cū alijs ꝯcor. ibidē p eū signatis. itē edcā a p̄re itelligit̄ ꝺ filijs mas. n̄ ꝺ femi. sec⁹ si ab exꝛneo hꝫ alex. ꝯsi. xiiij. iiij. p.

322 ¶ †Pr̄s lagatariū in possessiōe nō molestet opat̄ ꝙ legatari⁹ ꝑpria aucte possit apphendere possessionē rei legate. Auto. ⁊ Pet. ꝺ su. i. l. rei. ff. ꝺ rei vē. al's ꝟo nō posset. C. q̄rū leg. l. j. Addo ꝙ vbi testator dicēt vi fieri veto legatarijs meis opat̄ vt eis videat̄ ꝺdisse licitā apphēdēdi possessionē rei legate aucte ꝑpa ita sing. Lod. roma. i auc. sir̄ i. xx. speciali. C. ad le. fal. ¶ Substituit vulgariter pupillariter ⁊ p fideicōmissuꝫ operat̄ ꝙ dario substituti vulgaris nō tollat suitatē bal. i. l. n̄ iustā. i. j. col. in ꝟ. ex hac so. not. C. ad trebel. Jtē intelligit̄ ꝙ electio sit substituti. vide Bal. i. l. si frater. C. ꝺ fideicō. Adde eūdē i apostil. ad spe. i ti. de istru. edi. ꝟ. forma illa col. xij. ⁊ i. l. pcibus. col. pe. ꝟ. sed qd si testator. C. ꝺ ipu. ⁊ alijs substi. nō aūt h̄r būficiū abstinēdi ꝫ remanet suitas vt not. Bald. in. l. non iustā i op. C. ad trebel.

323 ¶ †Alter alteri, vel ꝺ vno i alterū hꝫ locū ēt q̄n alter moritur cū filio si apponit̄ iter exꝛneos, sec⁹ si iter suos hꝫ Bal. no. i. l. j. i ꝟ. querit gl. fi. C. ꝺ do. cau. mor. ꝙ no. ad. l. cū acutissimi. de fideic. cū ꝯcor. ¶ Quādiu caste ⁊ vidualiter vixerit n̄ iportat ꝑpetuā viduitatē ⁊ sic dꝫ h̄re p̄stationē dieti bal. i. l. fi. i. j. col. i ꝟ fi. ⁊ ꝺt Jac. but. C. ꝺ idic. vid. tol. ⁊ i. l. j. C. ꝺ fideic. j. col. i ꝟ. aut aliqd ē dieti. vide bar. i. l. dānaꝝ esto i p̄n. ff. ꝺ vsuf. le. no. i apo. i

324 l. legatū eo. ꝟ. ff. ꝺ ānu. le. ¶ †Volo oia debita solui. intelligit̄ ēt ꝺ debito nāli tm̄ bal. in. l. ij. i. ij. q. C. ꝺ fideicō. ⁊ i. l. id ꝙ pauperibus. i. v. col. i ꝟ. ix. q̄rit. C. ꝺ epi. ⁊ cle. ⁊ Jo. ꝺ pra. i. l. qbus diebus. §. dñs ꝺ ꝯdi. ⁊ ꝺmon. ¶ Valeat oi meliori mō in testamētis qd opat̄ vide. s. ꝟbo oi meliori iter cl̄as libelloꝝ ⁊ inter cl̄as cōpromissoꝝ in. e. ꝟ. ¶ Si deus aliꝺ faceret ꝺ filio itelligit̄ si moriet̄ nō si exbāniat̄ bal. i rub. C. ꝺpo. i. ix. q. l. publi. i p̄n. ⁊ ibi bar. eo. ti. ff. ¶ Si oēs vel vterqꝫ vl' si ambo ꝺcesserint sine filijs vel i pupillari etate an iportēt reciprocā substitutionē ⁊ q̄ mō vide Pau. ꝺ ca. ꝯsi. lvij. ¶ Stet̄ dicto tutoris. vide doct. in. l. plane ⁊ ibi bar. ff. ꝙ falso tuto. aucto. gestū ē. ⁊ i. l. testā. C. ꝺ test. ¶ Testator sequēs ai sui volūtatē poti⁹ q̄ iuris solēnitatē qd opet̄ vide tex. ⁊ doc. i. l. pe. §. fi. ꝺ leg. ij. ⁊ vide bal. i. l. qdam

325 col. fi. ꝟ. si aūt nō dixit. C. ꝺ iure deli. ¶ †Testm̄ valeat ad ꝯsiliū sapientis qd opet̄. vide bar. i. l. p̄r filiū. ff. ꝺ leg. iij. ⁊ in. l. gallus ꝺ libe. ⁊ posthu. ⁊ i illa istitutio. i. j. q. vbi plene ꝺ here. isti. ⁊ bal. i. l. captatorias i. ij. col p̄n. in ꝟ q̄nto opp. ⁊ tota die vidimus. C. ꝺ testa. mili. ⁊ oino p Jo. an. in Spe. de instru. edi. §. viij. ꝟ. qd si a ꝯbētibus i addi. m. vide ꝙ notaui. s. i ꝟ. cl̄a iure institutionis. ꝟ. ij. ¶ Qꝺ heres vbiqꝫ ꝯueniat̄ a legatarijs pōt in testamento poni per testatorem sed intelligitur dummodo heres non reperiatur tanquam aduena. Bald. in. l. finali. §. sed

⁊ si quis penul. col. in ver. extra quero testator. C. cōmu. de leg. ¶ Sanus mēte lꝫ corpore lāgnēs quare ponat̃ in testis est tex. ⁊ Bal. i. l. sanū. C. de trāſ. Tn dic qꝛ cū in dubio staret medicoꝝ relationi, ⁊ iudicio vt euitet̃ illa medicoꝝ vicinoꝝ examinatio cū iā nō sit casus dubius qꝛ appet p hāc clā ꝫ ð ei⁹ sanitate vt p
326 Bar. i. l. ij. ad fi. ff. ð testa. ⁊ i. l. obseruare. ff. ð cu. fur. ¶ †Cum petiero nō facit ꝯdōnē. l. titia hr̄dis ⁊ ibi bar. ff. ð ꝯdi. ⁊ demō. ¶ Si velit fauore libertatis exponit̃. i. si debuerit velle vel ñ fuerit arbitrat⁹ Bal. i. l. captatorias. j. col. i. iiij. opp. C. de te. mili.
327 Cl'a codicil. si nō vꝫ iuř testi valeat iure codicil. facit dēri legata veniētib⁹ ab intest. l. ex ea. §. ex his ⁊ ibi bar. ff. ð test. ⁊. j. eo. p discursuꝫ. Cl'a codi. i testō rupto natiuita. posthumi iportat fideicō. i psonā instituti. ꝫ an ꝯseruet legata, vid pa. de ca. lvj. lvij. ⁊ ꝯs. lviij. Cl'a codi. an hēat locū i testō nullo ex cā pteritionis, ⁊ an qñ testm̄ irritat̃ pteritio posthumi pteriti pa. ð cast. i ꝯsi. lviij. Cl'a codi. in testō inualido facit veniētes ab itestō videri grauatos ð resti. heredi scripto. l. ex ea. §. j. p gl. i ꝟbo ꝟbis i ꝟ. ꝫ nūqd tota. ⁊ bar. ð testa. l. qꝛ aūt cū gl. si qs. o. cau. te. ⁊ bar. i. l. posthumus. §. fi. ð iniust. test. ⁊ in auc. ex cā vl. q. ⁊ ibi bal. vij. q. ð li. pte. ⁊ Old. ꝯs. cxxxviij. ⁊ Alex. i. l. certi. C. ð test. mil. ⁊ p eū i ꝯsi. xxvj. j. pte. Bar. i. l. j. v. q. ff. ð iu. codi. Pa. de ca. i. l. j. i fi. C. ð po. he. isti. ⁊ in mar. ꝟ. testōr i pn̄. Bal. i. d. l. ex ea. i. §. ex his post dy. dt ꝙ nihil opat̃ i pterito nato ꝫ nascituro sic. si i. d. cl'a est ꝟbū. nō valebit. Cl'a codi. opat̃ i fauorē posthumoꝝ Bal. i. l. si totas. C. ð inof. dona. Cl'a codi. an includat ius de futuro bal. i. l. ex testō i lec. ant. C. ð fideicō. Cl'a codi. i substitutione directa facit ea valere iure fideicō. Raph. ⁊ Pau. de cas. in. l. si frater. C. ð fideicō. Bal. in. l. verbis ciuilib⁹ i. ij. colū. in ꝟ. itē ex ista gl. no. ⁊ ibi Ang. ⁊ imo. q istō exclamat. ff. ð vul. ⁊ pup. Ang. ⁊ raph. i. l. pcibus. C. ð ipu. ⁊ al. substi. ⁊ dt ibi se ita ꝯsuluisse. ⁊ Pa. ð ca. ꝯsi. lix. adde. d. An. ⁊ imol. i. c. raynuti⁹. i mā cōpēdiose. de testa. ⁊. d. Ale. i. d. l. ꝟbis. i. j. col. in fi. cū cō cor. suis. Cl'a codi. nō iducit lniaꝫ repudiādi, ⁊ iō suitatē nō tollit q̄ tolli solet p lniaꝫ repudiādi. Ang. i. l. q aūt i fi. ff. si qs omis. ca. te. Bal. i rub. C. si qs omi. ca. te. i. ij. col. in pn̄. i ꝟ. ij. qñ testator. ⁊. j. e. ꝟ. xxx. Cl'a codi. i testō sororis i quo ē istitutus vir ꝯdēnatus ð crie publico an tollit q̄relā iofficiosi testi alteri sorori ⁊ an facit directā substi. trāsire i fideicō. Pau. ð ca. ꝯsil. lix. Cl'a codi. in testō filij qd operet̃ doc. ⁊ Ang. i. l. q i ptāte. ff. ð te. Cy. ⁊ bal. in. l. seniū. i. j. col. i fi. ꝟ. mō format̃ talis. q. C. q te. fa. pos. ⁊ bal. in addi. Spe. ð istru. edi. ꝟ. filiusfa. Adde bart. i. l. si iure ad fi. ff. ð le. ij. ⁊ Pa. ð ca. ꝯs. ccxxvj. ici. circa. j. ꝗsitū. Cl'a codi. ꝯseruat fideicōmissuꝫ vl'e relictū i testō rupto p natiuitatē posthumi nati post testm̄ viuo test. pa. ð ca. i. l. j. i fi. ð post. here. isti. Cl'a codi. nō opat̃ vbi ē defectus psone ꝫ vbi ē defectus solēnitatis bal. i. l. seniū. i. ij. col. i pn̄. ꝟ. ⁊ facit ad pdcā. C. q tes. fa. pos. Cl'a codi. an ꝯseruet testm̄ a pn̄. validū ⁊ postea ruptū ⁊ an valeat testm̄ a pn̄. nullū bal. i. l. fi. j. ⁊. ij. q. col. magna. C. ð codi. distinguit vide qð notaui. s. eo. ꝟ. iiij. Cl'a. codi. quot ⁊ qb⁹ mod. ꝯcipiat̃ Bal. in. d. l. fi. ij. col. mag. i fi. i ꝟ. ij. pmitto. C. de codi. ⁊ bar. i. l. j. ff. eo. ti. ⁊. j. p discursum. Cl'a codi. an ⁊ qd opet̃ in testō nullo pteritione posthumi mortui viuo testōre Bal. i. l. fi. pe. col. i pn̄. ꝟ. ꝫ q̄ro ð tali. q. C. ð codi. ⁊ Pa. ð ca. i. l. i. i fi. C. ð po. he. insti. Cl'a codi. i. i. testō nō iducit fideicō. vt sic hr̄s ex pmo testō teneat̃ p fideicō. here. ex. ij. testō bal. i. l. fi. vl. col. i ꝟ. ꝫ pone ꝙ testōr. C. ð codi. Cl'a codi. an ⁊ qd opet̃ i testō i quo posthumus est pteritus ⁊ extraneus est heres ⁊ posthumus viuo testōre decedit bal. in. d. l. fi. viij. col. ver. ꝫ q̄ro de tali q̄ōne. de codicil. ⁊. s. eo. in ꝟsic. xj. Cl'a codicil. si nō vꝫ iure directo iure fideicō. i pu. subst. inualida euanescit post pubertatē sicut ipsa substi. pup. nisi dictū sit si nō valebit qꝛ tūc durat ēt post pubertatē, vt tꝫ bal. i. l. si frater. C. de fidei cō. i lec. anti. vide Old. ꝯsi. cxlix. Cl'a codi. posita i testō ⁊ nō declarata testōri p notariū nihil opat̃ Bar. i. l. i. vi. q. C. de in. codi. ⁊ i simili but. ⁊ Abb. i. c. cū ꝯtin. de iureiu. ⁊ i. c. q̄ntauallis eo. ti. And. barb. i. c. spectabilis ⁊c. xi. col. qð est post ꝯsi. xlvi. Alex. ð imo. i. iiij. pte. Cl'a codi. an opet̃ in testō ꝯtinēte pteritionē nepotis posthumi alex. ꝯsi. cxxiij. i. pte. Cl'a codi. an ꝯseruet legata qñ hr̄ditas repudiatur, ita no. Bar. i. l. i. q. xij. ff. ð iu. codi. ⁊ i. l. eā q̄ ⁊ ibi doc. C. ð fidei. qð est veꝝ si sit ista cl'a ꝯcepta p ꝟba futuri tpis. s. s nō valebit vt p Bar. vbi. s. ⁊ Bal. in. l. si iure in fi. C. de codi. Cl'a codicil. qs psonas videat̃ grauare gl. i ꝟb. voluerit. ⁊ Bar. i. l. i. in pn̄. in ꝟ. ⁊. i. q̄ro. ff. ð iu. codi. Cl'a codi. valeat iure testi ⁊ codicil. vꝫ bar. in. l. i. ij. q. ff. ð in. codi. p. l. fi. ⁊ ibi Bal. i. v. col. magna i ꝟ. nūc aliq̄ ð cl'a. C. eo. ti. qꝛ dictio ⁊ resoluit̃ p vel vt dicit bar. in terminis. d. cle. in. l. si titio i pn̄. ff. ð vsuf. le. Cl'a valeat iure testi vel saltē codicilloꝝ qd operet̃ bar. in. d. l. i. ij. col. in ver. sed quid si dixit. ff. de iur. codi. Cl'a vel valuit valere iu. codi. vꝫ fm bar. i. d. l. i. ij. col. in ver. sed qd si repit̃. Cl'a codi. hꝫ effectū ēt qñ testm̄ nō vꝫ rōne solēnitatis omisse bar. i. d. l. j. ij. col. in ꝟ. iij. q̄ro. C. ð codi. §. fi. de le. ij. l. his ꝟbis ð test. secus si nō vꝫ rōe volūtatis iperfecte fm bar. ibi. in. iiij. q. ⁊ bal. i. l. ex ca. in pn̄. ff. ð test. Cl'a codi. an opet̃ i testō ꝯtinēte pteritionē hā. i. d. l. i. v. q. ⁊ doc. i auc. ex cā ð li. p. pa. ð ca. ꝯsi. lviij. ⁊ ꝯsi. xxxvij. i. p. p Alex. de imo. bar. i. l. ij. ad fi. in ꝟ. vl. scias. ff. ð le. iij. ⁊ ibi bal, dñt cōem oi. esse ꝯ Guil. ⁊ gl. i. d. auc. vbi ēt bar. idē tꝫ dicēs ꝙ sic bal. i. d. l. ex ea. §. i. de test. dici post Hy. ⁊ Ray. ꝙ i nato nō opat̃ in posthumo sic si in cl'a est verbū nō valebit. ⁊. s. eo. ꝟ. xv. ⁊. xvij. Cl'a codi. qd operet̃ qñ posthumus est pterit⁹ vide bar. in. d. l. i. vi. q. ff. ð codi. ⁊ i. l. si stipulatus fuerim. §. cū stipulamur ff. de ꝟ. ob. Cl'a codi. i testō tm̄ significat q̄tū dicēdo si legata nō debent̃ ex testō debeant̃ ab intest. ꝫ bal. in rub. C. si qs omis. cau. test. in. ij. col. i pn̄. ꝟ. ij. qñ testōr, ⁊ Bar. in. l. qꝛ aūt. i pnc. in. iij. no. ff. eo. ti. ⁊ in. l. i. i. i. col. ⁊. i. q. ff. de codi. Cl'a codi. nō inducit licētiā repudiādi vt repudiās possit adire ab intest. Bal. in ru. C. si qs omis. cau. test. in. ij. col. in pn̄. ꝟ. ij. qñ testōr, ⁊ Ange. in. l. qꝛ aūt. ff. eo. ti. ꝙ est veꝝ fm bal. ēt si sit cl'a valeat iure testamēti ⁊ codicilloꝝ qꝛ nihilominus heres repudiando incidit in edictū fm bal. ibi. Cl'a si nō vꝫ vel nō valebit iure testamenti facit psumi testatorē cogitasse ð ruptura testi. Bal. in auc. ex cā vi. col. i ꝟ. itē in testamētis cōiter. C. de lib. pteri. quē ēt vide i. l. fi. in pe. col. in pn̄. ꝟ. deinde repudiam⁹ ꝟbū. C. ð codi. ⁊ oino p Pau. ð ca. ꝯsi. lvi. ⁊. lviij. Cl'a si nō vꝫ iure testi valeat iure cuiuslibet vltime volūtatis facit valere iure dona. ca. mort. testm̄. filijsa. fcm̄ patre pn̄te ⁊ opat̃ ꝙ legata debeant̃ ēt hereditate nō adita. bal. i. l. eā quā. vi. col. C. fideicō. Cl'a si nō vꝫ iure testi an referat̃ añ tps ꝯditi testi bar. in. l. i. vij. q. ff. ð codi. ꝙ sic. Cl'a codi. nō opat̃ qñ testm̄ vꝫ iure testi. Alex. in. l. certi. C. de test. mil. vnde. Cl'a codi. in testō viri in quo est vxor ad vitā instituta non facit eā videri grauatā ð resti. post mortē veniētibus ab intest. Alex. sing. ꝯ Ang. i. d. l. certi. Cl'a si nō vꝫ ⁊c. itelligit̃. s. de pn̄ti nō futuro, ⁊ iō cautela ē eā ꝯcipi si nō vꝫ vel nō valebit iuř testamēti ⁊c. Bar. in. l. si ita scripsisset i fi. ff. ð le. ij. vbi remittit se ad dcā. i. l. i. ff. ð codi. ⁊ i auc. ex cā ð li. pte. i vlt. col. i. l. si ita i pe. colū. i ꝟ. q̄ro scitis. ff. ð aur. ⁊ ar. le. vbi dt valere si dicat̃ si non vꝫ iure testi saltē valeat ⁊c. Idē est si dr̄ si nō valeret qꝛ trahit̃ ad futuꝝ ⁊ exponit̃. i. si nō valebit fm Bal. in. l. fi. in pe. col. i fi. ꝟsi. ij. qō est. C. ð codi. ⁊ Bar. i. l. si debitor. i fi. ff. ð ꝯhē. emp. ⁊ i. l. si stipulatus fuero. §. cū stipulamur, ⁊ in. l. cū stipulamur, p ang. ⁊ Alex. ð imo. ff. ð ꝟ. obli. ⁊ Bal. i. l. si frater. C. de fideicō. i cle. anti. Cl'a si nō vꝫ iure testi valeat oi melio. mō quo pōt qūo intelligat̃ Bar. in. d. l. i. viij. q. ff. ð codi. ⁊ in. l. si ita qs i fi. pn̄. ff. de leg. ij. ⁊ in. l. si ita i palle. ꝟ. q̄ro. scitis. ff. ð au. ⁊ argē. leg. Cl'a codicil. opat̃ ēt in testō rupto ex cā exheredationis bar. i. l. i. ix. q. de codi. ⁊ in auc. ex cā in vlt. col. ⁊ ibi doc. C. de libe. prete. Cl'a si nō vꝫ iure testi valeat iure donationis inter viuos quā fecit mihi notario stipulāti p hr̄de nō tollit effectū in. ij. testō. nec validat primū vnde heres ex primo non potest vti ꝯctu donationis ⁊ excludere hr̄dē ex. ij. testō Bal. sing. i. l. ex testō. C. ð fideicō. Cl'a codi. nō facit deberi legata noiatiꝫ relicta a pterito Bal. i l. pe. ꝟ. itē q̄ro nūqd. C. ð fideicō. Cl'a codi. ꝯseruat testm̄ ꝯtinēs preteritionē linee materne. Pau. de cast. ꝯsi. ccxlviij. Cl'a codi. operat̃ ēt in testamento rupto per ꝯtabulas Bar. in. l. i. x. q. de codicil. Clausula codicillaris operatur in testamento rupto per querelā inoffi. testamenti. Bar. in. l. titia. ff. de inofficio. testamen. ⁊ in auc. ex causa. vlti. col. in ver. quero vtrū ista clausula. C. de liber. preteri. ⁊ Pau. de cast. consi. lix. tenet contrarium. Clausula codicillaris an operatur in testō rupto agnatione sui heredis puta qꝛ vnus ex heredibus moriatur viuo altero superstitibus filijs deinde moriatur auus eius pater superstitibus filijs suis ⁊ nepotibus ex filio pmortuo instituto preteritis. Barto. in. d. l. i. xi. q. C. de codi. ꝙ non nisi q̄tum ad substituēda legata. ⁊ adde. s. eo. ver. penul. ⁊ omnino per Alex. consilio. cxlij. ij. parte. Clausula codicillaris in testamento fratris continente institutionem turpis persone nihil operatur nec facit ꝙ soror querelans ꝯtra testamentum videatur rogata per fideicom. restituere hereditatem turpi persone. Pau. de cast. consilio. lix. ⁊ Ange. in auc. ex causa. C. de liber. preteri. ⁊ Barth. cepo. in fine. versicu. lxxxiij. Clausula codicillaris primo testamento reuocato per secundum an facit primum valere iure codicillorum barto. in dicta. l. i. xv. questio. de codicillis quod nō ⁊ bal. in. l. fi. vlt. col. in prin. ver. sed pone ꝙ testator. C. eo. titu.

Cl'a si

C̄la si nō vꝫ exponit̄.i.q̄tenus ñ vꝫ bar.i.l.stichū q̄ meū erit i ij.col.i ℞.istā faciūt ad.q.ff.ō le.j.ꝛ i auc.ex cā.vl.col.℞. ꝺi-tas ē h.C.ō li.pte.ꝛ pa.ō ca.ꝯſ.cxlvij.C̄la codi.i testō i q̄ sunt duo eq̄lr̄ istituti opat̄ ꝙ epi possint iuicē aliqd petē, qꝛ tm̄ dē-bit vnus dare q̄tū recipe.bar.i.l.ab oib⁹.§.ſi titio.i fi.ō le.j. C̄la codi.an opat̄ i testō ꝯtinēte subſtōnē pupil.bal.i.l.j.xvj. q.ff.ō codi.ꝙ sic.C̄la codi.i codicillis an ꝛ qd opet̄.bar.i.d.l. j.xij.q.ff.ō codi.ꝛ bal.i.d.l.fi.pe.col.i fi.℞.c̄x q̄ro.C.eo.titu. vbi d̄t ꝯ bar.ꝙ facit valere vt testm̄.C̄la codi.an opet̄ in testō noniter vel postea facto valido vel inalido.bal.i.l.j.C.ō fidei-com.lib.ꝙ nō.C̄la codicil.op erat̄ ēt in testamento rupto ex non adita hereditate.bar.in.d.l.j.xij.q.C.de codicil.
C̄la codicillaris opat̄ in testō rupto ex defectu hr̄dis incapa-cis,ſꝫ Bar.in.d.l.j.xiij.q.de codi.C̄la codicillaris ipedit de trahi duas q̄rtas.bar.i.l.papi.§.meminisse i fi.de inoff.testa. ꝛ i.l.q̄ꝗ.i fi.C.ad le.fal.vbi di.ꝙ ſi al's testm̄ ē nullū talis cl̄a facit videri veniētes ab itestato pure rogatos de restituēdo iō filius institutus legitimā tm̄ detrahit.ꝛ oino ꝑ alex.ꝯſil.cxliij. C̄la codicillaris i testō rupto agnatiōe posthumi an opet̄ dic ꝙ nō.bar.tꝫ i.l.ſi stipulatus fuerīt.§.cū stipulamur.ō ℞b.ob. quē ēt vide i.d.l.j.vj.q.C.ō codi.C̄le codicillaris mām supple in spe.de instr.edi.§.ꝯpēdiose.℞.itē vide.ꝛ ibi bal.i addi.℞. cl̄a ſi nō vꝫ ꝛc.cum seq.ꝛ per Old.consi.clxxij.per Alex.ꝯſi. clx.ij.parte.ꝛ in consi.xxvj.prima parte.

328 Cl̄e statutoꝝ.C †De similib⁹ ad similia.Hec cl̄a i statu tis subaudit̄ q̄ñ nō exorbitāt a iur̄ cōi.Bal.in addi. spe.ō alleg.ꝛ dispu.℞.ſi statutū.bal.i.l.illā.C.ō colla.ꝛ.l.ſi de funct⁹.col.j.℞.ꝛ induco sic.ꝛ in.l.fi.C.ō fuis ꝛ legi.her.Bal. post gl.in ver.exceptionē i.l.tale pactū.in.iij.no.ff.de pact.fa. l.ſi ex̄neus.ꝛ ibi doc.ff.ō ꝯdi.ob cāꝫ.C Ausu temerario.hec cl̄a sumpta ē ō auc.agricultores.C.q̄ res pig.ob.po.ſꝫ bal.ibi.
329 C †Habeat̄ ꝑ ꝯfesso intelligit̄.s.ꝑ sniaꝫ nō ipo iure.Bar.in l.eius.q delatorē.i.j.col.℞.ij.no.casuꝫ.ff.de iur.fisc.ꝛ in.l.j.§. sed ꝛ ꝯstitutio.in.j.col.ad fi.ff.de calū.Bal.i.l.trāsigere.vlti. col.in ℞.facit ad statuta q̄ dn̄t.C.de trāsac.ꝛ in.c.vasallus.in. ꝯ.col.in ℞.no.ꝯ.ꝙ ille q dicit ſi de feu.fue.ꝯ.adde inquātū di-cit eē opus snia declaratoria.tu dic nō eē necesse ꝑnūciari per sniaꝫ ꝙ hēat ꝑ ꝯfesso ſꝫ sufficit ꝑnūciari ꝯtumacē esse.ita not. Pau.ō ca.ꝯſ.xxxj.ꝛ dixi i apostil.ad stilū parlamēti pte.j ti. ō defectu sup actio.pſo.§.itē aduerte in.ij.addi.C Cū primū pōt.h cl̄a subaudit̄ i obligatiōib⁹ ēt statuarijs.bal.in.l.j.in.j. col.in ℞ſ.sed qd ſi index.C.de his q.vt indig.ꝛ in.l.quicunq₃. in.vij.col.in.versi.sed pone statutuꝫ dictat.C.de ser.fugi.
330 C †Hoc statutuꝫ sit precisum intelligit̄.i.irreuocabile vel in-uiolabile Bal.in.l.cl̄a circa mediū.C.de fideicommiſ.iteꝫ in-telligitur sine cause cognitione ſm̄ Card.Flo.in cle.ij.de resc. ver.precise per.c.ꝯ christianos.de here.in.vj.ibi absolute sine precise.Item intelligit̄ ꝙ mādetur exutioni omni exceptione remota ēt sine cause cognitione ſm̄ Cardi.vbi.s.itē operat̄ vt ꝑ aliud statutū sequens nō tollatur de eo nō faciēs mētionem vbi alias tolleret̄ ſi dictā cl̄am nō ꝯtineret ſm̄ Car.ibi oni alle gat Ray.in.l.oēs populi.de insti.ꝛ iur.in repeti.post Ja.de are.itē facit ꝙ nō minus artent̄ ꝯhētes a tali statuto q̄ a iuro ꝯctui apposito.vt ibi ꝛ tꝫ.d.Card.iteꝫ vt nō possit forme dicti statuti ꝯueniri ſm̄ Bal.in.l.ſi causaꝫ.in.ij.col in ver.sed quid ſi in statuto ꝛ ibideꝫ Pet.de su.C.de excep.rei indi.vbi dicit verum ēt ſi ꝯopponant̄ exceptiones que alias de iure possent opponi ꝑ gl.in.l.placuit.C.de iudi.in gl.fi.addo Bal.in.c.ij. ad fi.de rescrip.vbi ꝑ illū tex.in ver.precise dicit ꝙ statutū di ctās ꝙ reformationes debeāt precise seruari non intelligit̄ sine cause cognitiōe qꝛ dictio precise nō excludit legitimas ꝓbatio-nes ꝛ de cl̄a precise vide ēt panoꝛ.in.d.c.ij.in.j.col.versi.vlti-mo pondera.ꝑ Bal.in.d.l.oēs populi.in.xvij.col.ibidē pul-chre ꝑ do.Jaſ.may.i.xxviij.col.cū ꝯcoꝛ.ꝛ ꝯfirmationibus ibi dē ꝑ eū signatis.ꝛ ꝑ.d.Alexā.imo.in ꝯſil.suo.lxxx.qō incipit viso ꝛ oportune aiaduerso.ꝛ ꝑ Pau.de ca.in.l.j.ſi cer.peta.
331 ꝛ ibi Alex.v.col.ꝑ Alex.ꝯſi.lxxx.i.parte.C †Nō obstante aliquo statuto de hac cl̄a posita in statuto vide.s.ver.cl̄a nō ob stan.in ver.xxj.ꝛ in ver.xxix.ꝛ bald.in.l.humanū.in pe.col.in ver.hic aduerte aut lex.C.de legi.ꝛ bar.in.l.sciēdū.in prin.in. j.col.in ver.quero qd ſi in reformatione.ff.q satisda cog.
332 C †Habeat locū ēt in preteritis intelligitur nō de causis pre-teritis sopitis ꝑ sniam vel alr̄ ſꝫ de p̄teritis pēdētib⁹ nō finitis. Bart.in.l.oēs ppli.i.vj.q.prin.ff.ō insti.ꝛ iu.ꝛ in.l.j.§.fi.ff.ad tertul.ꝛ in.l.lutius.§.q marito.de leg.ij.ꝛ in.l.fi.ꝛ ibi Pet de su.C.sen.rescin.nō po.addo Bar.in.l.cās.C.de trāsact.in p̄n. vbi formalr̄ dicit ꝙ ſi statutū dicat ꝙ hēat locū in p̄teritis ꝛ fu turis nō trahit̄ ad cās finitas trāsactiōe.ꝛ vide Ang.in suo cō
334 ſi.ccxli.ꝙ incipit Phili.cy.C †C̄la in vno statuto vel eius pte an ꝛ q̄ñ cēseat̄ repetita in alio statuto vel in oibus partib⁹ eiusdē Flo.in.§.h verba.ff.ad legē aql.C Alijs statutis in suo robore duraturis opat̄ ꝯfirmationē prioꝝ statutoꝝ nō nouam auctoritatē eoꝝ.Ang.in.l.oēs.C.de pſcr.xxx.anno.C̄la i suo robore duraturū.ꝑ Bald.in.l.fi.verſ.querit hic Sy.de tute.
334 C †Nō obstāte.t.lege.In statuto nō dꝫ poni bal.in.l.cūctos pplos.xvj.col.in ver.iij.ꝓbat statutū.C.de su.tri.ꝛ fid.ca.ꝛ.s. ver.cl̄a nō obstāte.℞.xxxj.in clausulis rescriptoꝝ.C̄la nō ob stāte tali statuto reqrit̄ in statuto scdo ꝯrio alias nō reuocatur primum.Bar.in.l.omnes populi.iij.q.prin.in.xiij.col.versi. cl̄a non obstante.versi.xxxij.in dictis clausulis rescriptorum. Ego dico ꝙ vltra dicta in remissionibus ꝙ h cl̄a nō obstātib⁹ statutis talis ecclesie in rescripto aplico posita nō tollit statutū illius eccl̄ie a papa ꝯditū.ita ꝑ Fely.c.nōnulli.col.viij.℞.no-ta q̄ttuoꝛ.c̄x de rescr.nec ꝑ illā cl̄aꝫ derogat̄ iuri cōi.vt no.idē vbi.s.col.xxvij.verſ.noua ꝯclusio.C Habeat̄ ꝑ nō facto.i.ꝙ nulli⁹ sit efficacie.Ang.in auct.de nūp.§.ſꝫ ꝙ sancitū ē,in ℞. no.qd iportēt.col.iiij.C Quaten⁹ ō iure fieri pōt i reformatio nibus posita qd opet̄.bar.in.l.ambitiosa.pe.col.in ver.quero qd ſi i reformatione.ff.de dec.ab oꝛ.fa.
335 Clausule †ex ordioꝝ.vt alijs p̄ferat̄ h cl̄a itelligit̄.s. bis qb⁹ñ sit ius q̄sitū ſꝫ hut.post Cōpost. i.c.cā q̄ ō resc.ꝛ Bar.cep.ō ſui.rust.c.ō aqueductu.iij.q.p̄n. C Quidā alij qd opet̄ i Spe.ō alle ꝛ dispu.§.post h ℞.ꝛ no. ꝙ cl̄a,ꝛ ibi Bal.i addi.℞.ō cl̄a i medio.Fely.i.c.eā te.col. xij.℞.fa dc̄one c̄x ō resc.C C̄la.v.g.erat i vsu ēt apō veteres ſꝫ pliniū ō nāli historia.li.vlt.c.vj.C C̄la alternis vicib⁹ po-nit̄ i cle.ij.ꝛ ibi gl.ō iu.pa.C Ut ita dixeri h cl̄a d̄t fideicō. Bal.i.l.sororē i fi.C.ō his qb.vt idi.cl̄a ꝛ postea i ꝯtinēti sub-audit̄ i dispōne de abn̄tia vel ipedimēto.itē ꝛc.C̄la, ꝛ añ sub-audit̄ vt ꝑ Bar.sing.i.l.ab hostib⁹.§.ſꝫ qōsimplr̄.j.col.ex q. ca.ma.C̄la ꝑut ꝯstat nihil opat̄ ſi ñ ꝯstat Alex.ꝯſi.xlvi.j.ꝑ. notaui i apost.ad bal.i rep.l.edita.col.xxj.℞.p⁹h dicam⁹nu. cix.i ℞.ō dic.ꝑut.C.ō edē.no.plene Fel.c.ex pte.col.v.℞ſi.
336 scias ēt qō aliq̄ñ i lr̄is ꝑꝑ.c̄x ō resc.C †Salua rn̄tia h cl̄a po nit̄ i.l.liber,ꝛ ibi bar.C.ō ꝯdi.ob cāꝫ.adō i ista cl̄a adiūcta cl̄e tu mētiris tollat iniuriā q̄ ꝑ illā cl̄aꝫ irrogat̄.viō ang.i suo rep. i ℞.℞ba illa tu mētiris ꝛc.qꝛ d̄t ꝙ ſi ꝑmitāt̄ saluat bono.ꝛ sic liberat a pena sec⁹ſi subsequant̄,vt ꝑ Bar.i.l.ſi ñ ꝯuitij.C.ō in iu.ꝛ i.l.q̄ oia.ff.ō ꝑc.Alex.oio i.l.apō labeo.§.ptoꝛ ait.ff.ō in-iur.C Tu mētiris h cl̄a ponit̄ i.l.q̄ oia.ff.ō ꝑc.ꝛ ē ℞bū iniurio suꝫ ita no.Sy.ꝛ Bar.i.l.ſi qs ex̄ne⁹.ff.ō ac.he.ꝛ i.l.q̄ oia de ꝑc.Alex.i.l.fi.ff.qō qsq₃ iur.ꝛ i.l.iij.ꝛ Alb.ō ro.i.ij.ꝑ.statu. q.iij.ꝛ ꝙ ſi dicat̄ salua rn̄tia vel saluo honoꝛe.vide.s.℞ſi.ꝑxi. C Tāq̄ frī cariſ.h cl̄a i epl̄is vel lr̄is ñ ꝓbat frn̄itatē.Bal.i l.neq₃.i fi.C.ō pb.C Quot canonici fuerūt dcernas rstringit̄ ad petita.inn.i.c.epi.ō re.ec.nō al.ꝛ bal.i mar.℞.cl̄a.℞.ix.

FINIS

TOMVS PRIMVS TRACTA-tuum, De cognitione Juris, ꝛ interpretatione verborum, explicit,

VENETIIS

Diligenti cura, ac summo studio elaboratus.

Registrum

a b c d e f g h i k l m n o p q

r ſ t u x y z ꝛ ꝯ ꝶ

A B C D

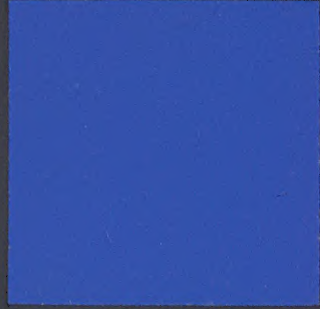
D, Ternus, Ceteri sunt Quaterni.

colorchecker CLASSIC

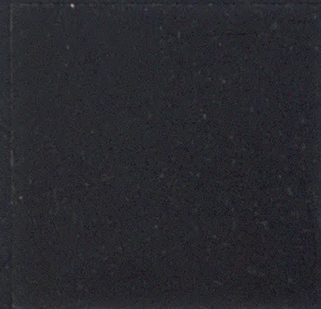

calibrite

mm